Broj 1. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 11. januara 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Naša prva riječ

Istra ima danas svoje posebno političko društvo. Struje, koje su se bile pojavile u zadnje vrijeme, su se složile i stopile u jedno društvo. To je zahtijevao interes našeg istarskog naroda. Morali smo se odcijepiti od političkog društva «Edinosti» u Trstu, s kojim smo bili dosada skupa i kojim smo se rame uz rame borili za svoja prava. A zašto smo se morali odcijepiti? Danas, gdje su se stvorile tri posebne pokrajine (province) sa glavnim gradovima Trst, Videm (Udine) i Pula sa novim granicama, nastala su za svaku pokrajinu posebno nova politička, ekonomska i kulturna pitanja pokrajinske (provincijalne) naravi, za riješenje kojih moramo u svakoj pokrajini usredotočiti sve svoje sile, jer su ta pitanja različita i razna prama pokrajinama.

Nije to čin naperen proti dosadašnjem skupnom političkom društvu u Trstu, kojem smo zahvalni, da nas je uzelo u najtežim momentima, kad je Istra stenjala pod teškim i krvavim udarcima, pod svoje okrilje i bijednoj Istri djelom i savjetom bilo na pomoći. Razvoj političkih dogodjaja nameće nom tu odluku, jer nameće nama, Tršćanima i Goričanima nove zadaće posebne provincijalne naravi, koje ćemo znati — tako barem mislimo — najbolje sami da riješimo. u koliko su pokrajinske naravi. Trst, Gorica i Istra imaju danas svoje posebne brige i skrbi.

Ali rascijepljeni nismo, jer ne idemo svaki svojim putem, jer u skupnim pitanjima nas veže Narodom Vijeće i ideja, da smo jedno i nerazdijeljivo. Svaki udarac proti Istri je udarac proti Trstu i Gorici i obratno. I kad Gorica plače, ni Istra ni Trst se ne raduje. Jer smo jedno tijelo.

To neka si zapamte svi naši protivnici.

Budućnost će nam dokazati, da li je taj naš taktički postupak opravdan ili ne.

Političkim društvima u Trstu i Gorici naš bratski pozdrav!

U pogledu naših talijanskih zuzemljaka je naše stanovište slijedeće: mi smo lojalni državljani i ispunjavamo sve naše dužnosti, ali zahtijevamo, da i naša država napram nama ispuni svoje dužnosti. Kod toga ćemo se postarati, da upozorimo pozvane faktore na rane, koje nas tištu. I kad se nepravica dogodi, zahtijevat ćemo, da se popravi. Bit ćemo pravedni prama drugima, a isto tako zahtijevamo, da budu i drugi prama nama.

Političko društvo za Istru.

Našim ljudima u Istri

Negdje u julu prošle godine došlo je do nekih nesuglasica medju našim istarskim narodnim radenicima. Pokazalo se, da svi naši ne misle jednako. Bilo je toga i prije rata. Kad se ondašnji radenici našoj narodnoj njivi sjete nekih svojih burnih skupština, oštrih polemika i raznih tvrdokornih izjava, uvjereni smo, da se na nas ne će ni najmanjim kamenčićem da nabace. Ne će oni nama zamjeriti, ako i mi ponekad zaplešemo, kako su oni kadšto svirali . . .

A to ne ćeš nam zamjeriti ni ti, dobri i bistri narode naš. Ti imaš narode premnogo divnih vrlina, ali — bez zamjere budi rečeno, imaš, brate, i po koju manicu. I za te vrijedi ona: koliko ljudi, toliko ćudi, pa često zagudiš i ti u nesložne, neskladne žice . . . Nije ni čudo: Hrvat si, Slaven si — Jugoslaven, a mi — tvoja vjerna djeca; pa kakav otac, takav sin.

Nastale su dakle bile medju našima neke nesuglasice, koje su se hvala Bogu izravnale. Imali smo dva politička lista: «Staru Našu Slogu» i «Pučki Prijatelj». Naš narod ne može u sadašnjim prilikama da uzdržaje oba lista, pa su naši narodni radenici odlučili, da se oba ta lista stope u jedan treći list — u «Istarsku Riječ». Time je uklonjena i opasnost, da dodje do novih nesuglasica, a to i je glavno.

Ovime smo pružili dokaz, da kad ljudi hoće, mogu i da se slože, i mi bismo bili presretni, kad bi ovaj naš primjer slijedili mnogi naši sudije: i oni što sjede u zapećku i drugi u zavjetrini . . . Lijepo je i spasonosno živjeti u vječitoj složi, ali kad se ta sloga poremeti isto je tako lijepo i korisno povući je makar za kose, samo da se i opet vrati, jer slogom rastu dobre stvari, a nesloga sve pokvari.

Ovo je rečeno onako iskreno, kako to duša hoće. Biranih riječi ne treba ni tebi narode, ni nama: mi se poznamo. Ima već od prilike dvije godine, što si nas susretao bilo u «Pučkom Prijatelju» bilo u «Staroj Našoj Slozi». Znamo i to, da ti nismo bili nemili. Sve do jednoga nalazit ćeš nas i u ovoj «Istarskoj Riječi». Što smo dosada u oba naša lista napisali dobra i čestita — to će i unaprijed biti naš program.

Narode! Ne obećajemo ti ni zlatnih brda ni srebrnih dolina! Jedno je, na što ćeš do posljednjega našega daha moći da računaš: n a n a š u l j u b a v. Na dušu i na srce naše! Možemo ti reći, da je ta ljubav i kumovala pri ovom našem izmirenju, i da je samo poradi te ljubavi oprošteno mnogošta se ne bi inače zaboravilo lako . . .

I evo svršavamo s najljepšim čestitkama i željama, da bi ti, narode naš, ova nova godina bila što sretnija i berićetnija!

UREDNIŠTVO.

Nova godina - nova razočaranje

Mili istarski narode! Medju tvojim narodnim radenicima došlo je - kako javljamo na drugom mjestu — do sporazuma. Započeli smo novu godinu u bratskoj ljubavi i slozi, koju ćemo odsele čuvati kao zjenicu oka svoga. Od svih dosadašnjih prepirka nisi imao, narode, nikakve koristi ni ti ni tvoji radenici, već jedino tvoji inorodci, koji hoće i rade na tomu da te odnarode i izbrišu sa lica naše djedovske grude. Zato je i došlo do izmirenja jedne i druge dosadašnje struje. Sad su likvidirani svi sporovi i nesporazumci — sad smo svi jedno: **Istrani, Jugoslaveni.**

To je, vidiš, narode, jedna dobra i lijepa pojava, koju nam je donijela nova godina. Ali uz tu dobru pojavu donijela nam je i jednu žalosnu.

Svaka nam godina donese koješta nova, ali uz te nove stvari sijaset starih stvari prelazi u novu godinu. Nepovraćen stari dug prelazi u novu godinu; neizliječena stara bolest prelazi u novu godinu itd. I nama Jugoslovenima u Julijskoj Krajini donijela je nova godina dosta novih stvari, novih razočaranja, ali će i stara razočaranja iz stare godine prijeći u novu godinu. Pitat ćete: A koja su ta stara razočaranja? — Evo ova:

Kad je talijanska vojska zaposjela ove naše pokrajine, onda su nam talijanski državnici i ostali uplivniji ljudi obećivali zlatna brda u Italiji: jednakopravnost našeg jezika, slobodni nacionalno-ekonomski razvitak, otvorenje svih škola, autonomiju itd. itd. Bili smo zadovoljni. Mislili smo, da će lijepim riječima slijediti i čini. Ali smo se ljuto razočarali, kad smo vidjeli, kako se na nečuveni način gazi po našim najsvetijim narodnim pravima, kako se proganja našu inteligenciju, zatvara škole, tjera naš jezik iz svih javnih ureda, pali domove, zastrašuje seljaštvo itd. itd. To razočaranje je pobudilo u nama bojazan, da Talijani postupaju u našim pokrajinama po jednom stalnom nacrtu, koji ide za tim, da nas odnarodi i istrijebi iz ovih krajeva!

Medjutim došla je nova godina, koja nam je donijela novo razočaranje: novu žrtvu i afirmaciju naše bojazni. Dne 4. t. mj., dan prije godišnjice aneksije naših pokrajina, sastao se u Rimu ministarski savjet, koji je na prijedlog Mussolini-a razmesario goričku pokrajinu i preuredio medje istarske i tršćanske pokrajine.

Naše pokrajine imat će sada ove medje:

1. **Istra će sačinjavati jednu pokrajinu sa glavnim gradom Pulom, a ne Porečom. Istri priklopit će se bistrički okrug, a Milje odcijepiti i priklopiti tršćanskoj pokrajini.**

2. Trst će biti glavno mjesto posebne pokrajine. Tršćanska će pokrajina osim Trsta i okolice sačinjavati ova mjesta: tržićski (monfalkonski) sudbeni kotar, Gradež, otok Morosini, postojnski politički kotar (osim bistričkog sudbenog kotara, koji pripada Istri, i tolminskog sudbenog kotara, koji pripada Goričkoj), sežanski sudbeni kotar, Mavhinje, Slivno, Šempolaj i Nabrežina. Osim toga se priključuje Trstu istarski gradić Milje.

3. Gorička je pokrajina upravo razmesarena. Od bivše Goričke odpada sa morske obale Gradež i otok Morosini, te cijeli sudbeni kotar Tržić (Monfalcone), koji se priključuje Trstu. Tako ide čitava morska obala osim Ogleja k Trstu. S druge strane se opet odcijepljuje od Goričke postojnski politički kotar, sežanski sudbeni kotar i Mavhinje, Slivno, Šempolaj i Nabrežina. Trbiž i grad Gorica se združuju s furlanskom pokrajinom.

4. Zadar s okolicom i otokom Lastovom sačinjavat će isto jednu pokrajinu.

Glavni razlog, koji je prinukao vladu na taj korak, da promjeni medje naših pokrajina, obrazložio je na sjednici ministarskog savjeta sâm Mussolini. On je izjavio, da po njegovom mnijenju ima ta promjena ovu važnost:

1. da će time zadovoljiti velika većina talijanskog stanovništva u Julijskoj Krajini;

2. da se na taj način ustanavlja tršćanska pokrajina, koja će opsizati od Tržića (Monfalcone) do Milja, koja neka **nadzire putem željeznice Postojna—Sežana—Trst Slovence na svojem području, do kojih će morati obvljati historijsku zadaću, da ih asimilira» (ili potalijanči!)**

Asimiliranje (odnarodjenje) jedinstvenog i mnogobrojnog slavenskog stanovništva ne bi se moglo obaviti, kaošto je Gorička, jer bi bilo ondje talijansko pučanstvo u najboljem slučaju jednako jako kao inorodno. Ustanovljenjem velike pokrajine vidimo, da će se inorodno stanovništvo dati asimilirati, jer će se nalaziti u [illegible] životu u pot[illegible]oj manjini [illegible]

«Kasnije, kad bude nacionalizovanje (potalijančenje) narodnih manjina — pomoću naše tisućljetne kulture — posvema dovršeno, pri čemu će živahno sudjelovati svi Talijani, a u prvom redu oni, koji danas stoje okolo vlade, onda će se i taj zaključak moći promjenit'.»

Iz gornjih riječi proizlazi, da se Mussolini-eva vlada očito postavila na stanovište, da moramo kao narod izginuti sa ove zemlje. Vlada raspolaže sa ogromnim upravnim, policijskim i vojničkim aparatom države 40-milijunskog naroda protiv 1 miljuna nas Jugoslovena. Naš položaj je strašan. Ali usprkos svega toga mi ne smijemo klonuti duhom. Ako ima kod nas dobre volje za rad i ustrajnost, onda budimo sigurni da ne ćemo izginuti. Naš narod je preživio dosta burnih dana pa će i ove, koji dolaze.

Narode! Ako počnu naš jezik još i više proganjati, tada nek mu bude zadnje utočište na tvom domaćem ognjištu, gdje **m o r a** uvijek da živi naša riječ i naša knjiga, koja će nas bodriti i poticati na ustrajnost u našim teškim danima. Što više nam proganjaju naš jezik, to više treba da ga ljubimo. Ako se svi toga držimo, onda će nam druga godina donijeti manje starih i novih razočaranja.

Dao Bog, bilo tako!

FERENCI

Malo istarsko selo izmedju Motovuna i Poreča. Malo selo, do sada slabo poznato ime. Medjutim, čini se, da već izlazi na veći glas. Izgleda, da je tom neznatnom imenu dosudjena slava, žalosna slava. Svi znaci naime kažu, da najnoviji dogadjaj, što je u vezi s tim imenom, otvara jedno novo doba u savremenoj povijesti ove naše do skrajnosti ispaćene Istre, doba — otimačine tudjega dobra. Naši čitatelji znadu već o čemu se radi.

Selo Ferenci bilo je bez škole. Općina Vižinada, pod koju pripada, bila je u rukama talijanskim pa nije htjela ni čuti o tom, da se narodu dade škola s hrvatskim nastavnim jezikom. Ali oni naši vrijedni ljudi nisu mogli gledati, da im djeca i dalje propadaju u neznanju, pa su negdje oko godine 1907., dakle ravno prije petnaest godina, odlučili, da svakako dodju do svoje škole. U ono vrijeme bila je Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru razvila svoju blagotvornu djelatnost po čitavoj Istri. Nažalost sredstva joj nisu dopuštala, da doskoči svuda, gdje je bilo potreba. Ferenčani su to dobro znali, zato se nekolicina njih složila da svojim vlastitim sredstvima podignu školsku zgradu, dok će im Družba, kad zgrada bude gotova, plaćati učitelja.

Medjutim svota, što se sakupila nije ni izdaleka dostajala za gradnju, tako da je konačno morala Družba da sve primi u svoje ruke. Ona je doista uz pomoć one nekolicine domaćih ljudi i dovršila zgradu, u kojoj se je početkom školske godine 1908.—9. otvorila hrvatska škola. Ta je škola postajala i u vrijeme rata, kad je porečki paša, kapetan Melz bio pozatvarao neke naše učitelje. Škola u Ferencima postojala je sve dotle, dok je nisu novi gospodari, liberalni Talijani zatvorili.

No, reć bi, da im ni to nije dostajalo. Sada su provalili i u zgradu i jednostavno zaposjeli je. Zgradu, koja je vlasništvo jedne ustanove od sadašnjih vlasti odobrene!

Ovo što se dogodilo u Ferencima očit je atentat na tudje dobro. Za Italiju vele, da je pravna država. Sad ćemo imati prilike da vidimo, koliko je u tome istine.

Ali šutjeti ne ćemo.

Pozivamo naše poslanike, da pokrenu sve, da se taj zulum odstrani. Ne podje li to njima za rukom, trebat će, da se taj armenski slučaj rasturi u svijet. Da se takova šta desilo gdje u Dalmaciji, danas bi čitav svijet bio poplavljen vijestima o jugoslavenskom balkanskom zulumu. Ako se ovo ne popravi, trebat će poduzet sve, da drugim putem dodjemo do prava, koje nas kao manjinu idu.

Eguali doveri, eguali diritti!
Rekao je Mussolini.

Novoljetna čestitka našim najboljim narodnjacima Jurini i Franini

Dragi mi Jurino i Franino!

Pišem Vam, jer Vas nisam nigdje mogao naći, da Vama dvjema, kao našim najsimpatičnijim domaćim narodnim ljudima, usmeno čestitam.

Želio sam Vas upoznati, vidjeti i s Vama se porazgovoriti, te Vam desnice stisnuti na početku mlade godine. Tražio sam Vas u Trstu. Tu mi rekoše, da ste bili ovog istog dana zbilja u Trstu, ali da otidjoste u Opatiju. Pa i ja isto odoh prvim vlakom u Matulje, Volosko i Opatiju. Tu sam skoro proplakao od ljutosti i nevolje. Rekoše mi u «Zori» da otputovaste u Pulu. Ja opet za Vama i u Pulu. Rekoh u sebi: Kud je išla motika, nek ide i toporišće. Ja Vas moram vidjeti i upoznati. U Puli sam Vas tražio. U posujilnici mi kazoše, da ste otišli da pogledate Medulin. Doznao sam napokon, da ste naglo otputovali vlakom put Pazina. Ja za Vama. Napokom i morao sam, da se konačno vratim kući. Ja u Pazin, a Vi iz Pazina put Buzeta opet u Trst.

Nije mi bilo dano i sudjeno vidjeti Vas. Žalim i duboko osjećam. Rado bih Vam se bio zahvalio u ime svih naših jugoslovenskih ljudi za one lijepe Vaše razgovore, koje nas sve: seljake i radnike, gospodu i negospodu, ženske i muške, cijeli naš narod u Istri zabavljaju, vesele, poučuju, upućuju, bodre i jačaju. Došla mi želja, da Vas vidim. Ta Vi nam govorite već preko pedeset godina, a da Vas nisam mogao opoznat. Iz Vaših slika Vas tek poznam, koje donašala «Naša Sloga» već god. 1870. a zatim «P. Pr.» i «S. N. S.» Tražeći Vas čitavom Istrom nosio sam u džepu «N. Slogu» i «Puč. Prijatelj». Pomislih: Gdjegod bili, upoznat ću Vas prema Vašim slikama. Nisam Vas mogao naći, zato Vam pišem.

Dragi mi prijatelji, Jurino i Franino! Ja i moja žena cjela moja desetoročlana obitelj lijepo Vas pozdravlja, a i Vaše dobre Jugoslovenke Lucu i Maru, Vaše dobre ženice; a ujedno čestitamo veselu i sretnu novu godinu. Lijepo Vas pozdravljaju moji susjedi i prijatelji iz drugih sela. Kudagod hodio ili se vozio uzduž i poprijeko cijelom Istrom svugdje me naši ljudi molişe: Pozdravite nam srdačno našeg dragog Franinu i Jurinu.

Eto, ja to činim sada ovim svojim pismom, što ga piše slaba seljačka žuljava ruka . . . Primite, Vi naši pametni i mudri prijatelji, moje čitavog našeg jugoslavenskog naroda u Istri pozdrave, čestitke, a ujedno zahvale. Bože daj, još dugo, dugo godina živjeli i nas veselili i poučavali putem naše «Istarske Riječi»! — Vi ste naši najbolji i najmudriji učitelji i prijatelji. Veseli nas, što ste seljaci i da se niste pogospodili, te i sada nosite sukno . . . Vi se držite starine; stare nošnje, starog poštenja, a i starog našeg jezika. Bog Vas poživio! Živjeli i zdravo! — Ispijte u našu sreću čašicu domaćeg vina.

Vaš prijatelj **Grgo Beljčev.**

Gradišćanski Hrvati

Tamo gore na sjeveru sve do Dunava i preko njega živu na onom lijepom koridoru od Bratislave do granice Jugoslavije naša krvna braća. Tudjinska je zloba i zavist kriva, što nije 81 hrvatsko selo prisajedinjeno svojoj oslobodjenoj braći.

Pokrajina, u kojoj živu ti Jugosloveni poznata je čitavom svijetu pod njemačkim imenom «Burgeland». Česi ju zovu «Hradsko», a tamošnji Hrvati «Gradišće».

Ti Hrvati su prije rata pripadali Madžarskoj, a nakon primirja ih je Velika Antanta od nje odcijepila i priklopila Austriji. Ali ne sve, jer od 81. sela, u kojima oni živu, ostalo je još 11 pod madžarskim jarmom.

Oni su se onamo doselili već prije 450 godina iz Primorja bježeći pred Turcima, ponijevši u svoj novi kraj svoje domaće običaje. Vrlo rado ih je primila vlada i veliki posjednici (velikaši), da ih rastresene poput pšenice nasele na svojim imanjima medju Nijemcima i Madžarima. Odavna ih je bacila sudbina u tudjinu, ali do danas se ih uzdržalo preko 70 tisuća. I oni živo osjećaju svoje Hrvatstvo i Jugoslovenstvo.

Od vladarice Marije Terezije i dalje ponijemčilo se oko dvadesetak sela. Zato su si najveću zaslugu stekli nadbiskupi u Kamencu, koji su im usiljivali njemačke svećenike, jer gdje su oni uspjeli, tu je naš narod bio već za jedan rod izgubljen.

Inače su se hrabro ponijeli i branili u općinama svoju autonomiju, sami su upravljali domaće javne poslove, sami su birali svećenike, a kasnije i učitelje, od kojih su zahtijevali, da podučavaju njihovu djecu u hrvatskom jeziku.

Moramo im zbilja priznati, da su vrlo značajni, kad su se održali u tudjem moru i kad su si sačuvali domovinsku ljubav i jugoslovenski ponos.

Dosada nisu još u političkom pogledu samostalno nastupili, već su i kod posljednjih izbora predali svoje glasove za kršćanske socijale ili za socijalne demokrate. Odsele, bit će i u tom pogledu bolje. Pred sam Božić počeli su izdavati u Beču, gdje ih imade preko 10.000 i gdje se kupe oko «Gradjanskog hrvatskog društva», novi tjednik pod imenom «Hrvatske Novine». «U slogi je moć» — to je njihovo geslo. Taj njihov tjednik će se boriti zato, da im svaka vlada (austrijska) i oblast poštuje hrvatski jezik te da im dade ona prava, koja im pripadaju po božjem i narodnom zakonu, da se pridignu na kulturnom, narodnom i gospodarskom polju.

Nama Istranima je doista čudnovato, da imadu oni i svoje hrvatske škole (državne i općinske). Sa pouzdanog izvora doznajemo, da imadu 35 svojih pučkih škola u Austriji i još nekoliko u Madžarskoj. Pače na učiteljištu u Gornjim Šicama (Oberschützen) dobit će i učitelja hrvatskog jezika. Imadu više pjevačkih društava, čitaonica, knjižnica, štedionica, zadruga itd. Na sam Božić su priredili na raznim školama «Božićne igre». U Beču imadu čak i svoju glazbu, koja imade veliku zadaću za budućnost. Iz obitelji gradišćanskih Hrvata ima danas oko 70 djaka.

Tako se eto oni na sjeveru razvijaju u borbi za nacionalni opstanak i kulturni napredak uredjujući svoje kulturne ustanove, svoj jezik, svoje škole itd. A mi?

Mi Jugoslaveni pod Italijom smo jedna umiruća grana svojeg naroda. Kako da nam ne zaplače srce, da nas ne satre tuga i žalost nad kletom sudbinom, kad nam silnici otimlju sve ono, što je nama kao narodu nužno i potrebno, ako hoćemo da se i naša duša ogrije i usposobi u borbi za narodni opstanak i kulturni napredak. Grom i pakao bi se svalili na nas, kad bi naša djeca u školskim knjigama čitala: **«Brate, sestro: nemojte umrijeti! Naučite se talijanski jezik, ali svoj materinski nemojte nikad zaboraviti!»** Slične riječi stoje na početnicama gradišćanskih Hrvata, koji živu pod Austrijom.

Tudja valuta.

Trst, 11. januara 1923.

ugarske krune	—75.—	—.85
austrijske krune	—.0275	03.10
češko-slovačke krune	57.25.—	57.75
dinari	21.40.—	21.80
rumunjski leji	11.50.—	12.25
njemačke marke	—.20.—	—.22
dolar	20.20.—	20.35
francuski franki	138.50.—	139.25
švicarski franki	380.—.—	385.—
engleski funti papirnati	93.60.—	94.10

DOPISI

IZ PULE.

Gradjanstvo i gubitak arsenala. — Sjednica gradskog zastupstva. — Spomenica ministarskom predsjedniku Mussolini-u. — Smrtonosna bomba.

Glasovi o ukinoću arsenala i o premještenju zapovjedništva mornarice duboko su potresli nutrinjom naših sugradjana. Odjek javnog mnijenja nalazi se u govoru načelnika g. Carvin-a na sjednici općinskoga vijeća. Trščanski «Il Piccolo della Sera» od 23. pr. mjeseca donosi taj govor, koji ovako glasi:

«Sazvao sam vas, da izrazimo našu zabrinutost i nemir čitavog grada pred prijetećom vladinom naredbom, kojom baca na kocku naše životne prilike. Čini se, da vlada kani iz vojničkih i ekonomskih razloga ukinuti Vrhovno zapovjedništvo vojnog i mornaričkog uporišta u Puli zajedno sa raznim službama, koje su snjime u vezi: smanjiti djelovanje kraljevskog arsenala ili izravno ga zatvoriti. Pred tom nesrećom, naročito za naše radničke slojeve, a napose za čitav grad, budi nam slobodno izraziti vladi naše negodovanje. Kad su ugroženi interesi Pule, prisvajamo si pravo, da učinimo priziv na vladu, kaošto su to učinili iz pretjerane sebičnosti drugi t. zv. bratski gradovi. Nismo mi ovdje pozvani, da raspravljamo o razlozima, koji nagovaraju odstranjenje Vrhovnog zapovjedništva iz Pule, ali ipak — premda smo neupućeni — ne možemo razumjeti kako je ono manje sigurno u Puli nego li u Mlecima. Bolna srca padamo na koljena pred onim tajinstvenim razlozima i krutom nuždom, koja donaša našemu gradu teško duševno smalaksanje...»

Nakon tog žalosnog govora, koji je bio izraz duboke boli svih prisutnih zastupnika, zaključilo se, da se zamoli narodnog poslanika Bilucagliu, da ide u Rim i da poduzme sve moguće korake kod vlade, e bi možda ostao i nadalje arsenal u Puli.

Fašistički narodni poslanik Bilucaglia je išao u Rim, da posreduje u gornjem smislu. Bio je vrlo loše sreće. Svojom intervencijom nije mogao ništa pomoći našem propadajućem gradu. Ministar Thaon de Revel se je prama Bilucagli — kako javlja tršćanski «Il Piccolo della Sera» od 27. prošlog mjeseca — ovako izrazio:

«Ništa nisam još odlučio u pogledu arsenala. Uza sve to ne mogu vam zajamčiti kakvo zasiguranje, kaošto ni poreći da se nešto sprema. Takvo pitanje zasijeca u sve arsenale kraljevine (Italije), koji neumoljivo trebaju preuredbe.»

Dalje su vrlo značajne i ove riječi:

«Vrela za bilancu mornarice su veoma ograničena. S takvima treba se skrbiti za običnu upravu i brinuti za sve njezine potrebe. Namiće se za sada najveća štednja, koja obuhvaća i sniženje radnika u državnom arsenalu. Arsenali, koji nisu osnovno potpuni, jesu pasivni, a pošto je puljski arsenal za spremu ili popravu, to on nema posebne važnosti za Italiju. Arsenal puljski ipak ne će biti ukinut, već za stalno umarjen i djelomice odstupljen privatnom obrtu (industriji)».

Ovdješnja «L'Azione» u svom broju od 29. 12. 1922. donaša u cjelosti jednu važnu spomenicu, upravljenu od mjestnih obrtnika, trgovaca, kućevlasnika i radnika na g. ministra predsjednika Mussolinia, koja doslovno glasi:

Ekcelenco!

Vijest o zatvorenju kr. državnog arsenala i premještenja zapovjedništva uporišta mornarice iz Pule u Mletke zajedno sa najvažnijim uredima o njemu ovisnima, kaošto su kr. Mornarička bolnica i kr. Pomorsko sudište, koja je neizravno potvrdjena u nedavnim izjavama fašističkog poslanika iz Pule, uprepastila je sve krugove gradjanstva. Tako teškim providjenjem bili bi bez razlike pogodjeni svi društveni slojevi grada, radi vanrednog sastava Pule.

Naš se grad razvio u prošlosti pomoću doseljenja istarskih Talijana iz gradskih središta u svrhu da podrže borbu za obranu talijanstva u najvećem gradskom središtu, a nisu mogli stvoriti ni veliki obrt ni promet (zbog zatvorenog zemljopisnog položaja), da uzmognu postaviti gospodarstvo gradjana u neodvisnost od državnog obrta. Istra, siromašna na glavnicama i na pothvatima, nije bila svojedobno u stanju, da uzdržava obrtna i trgovačka središta. Gospodujući stranac je ugušio svaki pothvat pojedinaca i bio je samo strancima na ruku, iz bojazni, da ne bi poraslo gradjanstvo talijanske iredente.

U gradu Puli razvila su se dva grada, koji su se borili za život: grad stranaca, koga je podupirala gospodujuća vlada i talijanski grad, koji je u najtežim časovima borbe za svoje talijanstvo bio pripravljen podnesti sve žrtve. Godine 1907. vidjesmo talijansko gradjanstvo opirati se austrijskoj vojničkoj sili u boju za talijansku slobodnu općinu. Sloj (razred), koga mi predstavljamo bio je najjača žila. On je podnio savkolik pritisak austrijske vlade.

Ta dugotrajna borba izjela je svu ekonomsku snagu talijanskog dijela. K borbama za obranu talijanstva, nadošla su nečuvena trpljenja, pretrpljena tijekom rata. Talijansko gradjanstvo bilo je daleko otjerano, da trpi po taborima za internirce ili po bjeg. taborima. Napokom sa oslobodjenjem, kad su stranci pobjegli i grad postade slobodnim gradom Italije, procvale su nade u gospodarsko uskrsnuće. Trgovački i obrtnički stališ, svijestan si financijskih poteškoća države, ne hljede da živi nametnički, već namisli da postepeno prisvoji gradu onu ekonomsku neodvisnost, koju joj nije bilo dozvoljeno postići pod Austrijom. Pozdravio je sa živom zahvalnošću utemeljenje kr. Tvornice duhana i uvidio je novi život u otstupu jednog dijela kr. arsenala privatnoj industriji.

Ali koli kr. Tvornica duhana, toli brodogradilište na Scoglio Olivi nisu u stanju, da uzdržavaju pučanstvo sa preko 40.000 žitelja. Kr. tvornica duhana daje življenje oko 2000 radnica, a Scoglio Olivi 800tero obiteljima. Preostatak radničkog pučanstva uzdržava kr. državni arsenal sa priključenim mu uredima. Broj radnika zaposlenih u tim uredima siže do tritisuće. Možemo računati, da oko desettisuća osoba crpe svoje uzdržavanje od plaća kr. arsenala, kao i svi trgovci Pule, kojih ima 3500, živu isključivo sa malom trgovinom od radnika.

Zatvorenje kr. arsenala pogodilo bi izmedju pučanstva od 40.000 žitelja skoro polovicu, koja bi prisiljena, da se seli. Najvažnije gradsko središte Istre, kome pripada i u buduće važna funkcija (djelovanje), da sije (prodira) našu kulturu po istarskim selima i prema istočnoj granici, moralo bi obamrijeti. Sve nepokretne vrijednosti bi spale donoseći posjednicima gospodarsku propast, a sa velikom štetom takodjer po državni erar, koji ima u gradu Puli sada neprezrene poreznike. Velika nesreća imala bi duboki moralni i politički odraz uzduž čitave Istre. Mi se ne usudjujemo iztraživati, da li zbilja savjetuju strategični razlozi, da se zapusti najljepša luka na Jadranu, koja je stajala domovinu ogromnih žrtava. Naše je pouzdanje u visoki razbor sadanje vlade preveliko.

Grad prikraćen velikom krizom «Banke di Skonto», koja je bila prikupila najveći dio njegove prištednje (oko 8,000.000 lira), ne može bez vladine pomoći otvoriti nova vrela svojoj ekonomiji.

Gradjani Pule osjetili bi grižnju savjesti, kad bi morali i u buduće živjeti na državni trošak. Oni shvaćaju potrebu, da se država oslobodi beskorisnih i besplodnih izdataka, medju koje predpostavljaju, da se nalaze i oni kr. arsenala u Puli. Ali nenadano napuštanje donijelo bi smrt gradu i priječilo svaku mogućnost, da se on sam od sebe pridigne.

Kad je država već četiri godine plemenito podnašala ogromne troškove za uzdržavanje kr. arsenala, neka žrtvuje još samo jednu godinu onaj novac, što ga je davala za uzdržavanje arsenala. Neka dade taj novac kao fond gubitka društvu gradskih obrtnika pod uvjetom da pridignu kr. arsenal i da pridrže sada zaposleno osoblje. Kaošto je država plemenito prepustila gradjanima Pule Scoglio Olivi, koji sad kroči k sigurnom pridobitku i dalekih tržišta, tako neka misli, da će jedino sa njenom pomoći biti moguće osjegurati gradu njenu gospodarsku neodvisnost.

Taj je predlog, što ga trgovački i obrtnički slojevi predlažu u svijesti, da izmire interese državnog erara sa onima puljskih gradjana. Sva će jamstva moći dobiti država u pogledu strategije od onoga, koji će pridignuti arsenal, kaošto ih je dobila od anonimnog društva Scoglio Olivi. Sa tom pripomoći spasit će država zaslužan grad u hrabroj borbi za talijanstvo, očinskom brigom, od očitog glada i velike nesreće, a očuvat će, pače dati poticaj najvećem gradskom središtu u Istri. Stalni, da će Vaša Ekscelencija, sa visokim umom i snagom, koje su zadivile naše sunarodnjake i druge narode, sa mudrim načinom, kaošto bivaju rješavana zapletena i teška pitanja, dati takodjer ovom objašnjenom umjerenom (čednom) slučaju, sposobno uredjenje, da umiri duhove gradjana Pule i da obnovi njihove nade u budućnost, unaprijed zahvaljujemo.

* * *

Predprošle srijede se je dogodila ovdje velika nesreća. Na Velikom Vrhu kod Pule igrali su se loptama tri dječaka. Nesretni slučaj je htio, da su najedamput zagledali na jednom zidiću kraj ceste jednu bombu. Dječaci su išli do zidića, primili bombu u ruke i počeli se s njom igrati. Zatim su uzeli u ruke jedan kamen i njime tuckali po bombi. Poljedica toga bila je ta, da se je bomba rasprsnila, ubila Joakima Belića i Viktora Vučetića, dok je Ernesta Belića teško iznakazala.

Tko bombe sije, taj žanje smrt i krv. Roditelji, pazite na djecu!

IZ OPATIJE.

Silvestrovo u «Zori».

Naše velevrijedno Žensko Udruženje i naš dični omladinski klub «Sloga» imali su na Silvestrovo u našoj «Zori» zabavu, koja ide u red najuspjelijih veselica, što su ih ta naša dva krasna društva do sada imala. Naroda je bilo sa svih strana, čak iz Trsta i Sežane. Odazvali se u lijepom broju naši vrli Mošćeničani, a da ne govorimo o Kastavštini, koja je oduvijek s nama jedno. Prikazivala se Nušićeva šala u tri čina «Običan čovjek». To je bilo nešto. Neki su se sjutradan tužili, da su napola oboljeli od pusta smijeha. A bome bile je i zašto. Majstorija naših vrlih diletanata dosegla je ovaj put, možemo reći, svoj vršak. Bilo je upravo divota gledati ona mlada i lijepa lica, kako se kreću na našoj inače nevelikoj pozornici. Igra im je bila vrlo dobra u prizorima, gdje bi zajedno dolazila po dva lica ili u grupama. Gdjica Marija Rajčić odigrala je ulogu Zorke upravo fino. Ostale gospodjice: Milica Jamar, Slavica Kučić i Marija Rajčić takodjer vrlo dobro. O g. Milanu Viškaniću, našemu prvaku, ne treba da trošimo riječi: uvijek sjajan i neodoljiv. Gospoda Drago i Vjekoslav Viškanić upravo nas iznenadiše svojom lijepom i preciznom igrom. A što da kažemo o Arsi (našem Milanu Jurkoviću) pa o onom vragometnom Jovanči iz Jagodine (Edmundu Drobniku)? To su za nas bila upravo otkrića. Nadodamo, da je i g. Stojan Viškanić u svojoj maloj ulozi sluge Milana bio sasvim na mjestu. — To smo u par blijedih crta iznijeli pred naše čitatelje majstoriju naših vrijednih diletanata, koji su nam baš zasladili onu večer. O ponoći je g. Drobnik izišao na pozornicu kao stara godina 1922. Bilo i opet smijeha. Pošto je iza kulisa odbilo 12 sati, eto ti gdjice Lukšetić, gdje se sakupljenom narodu predstavlja kao nova godina 1923. Predstavlja se i medju ostalim veli: — Kakova ću vam biti, to ćete moći čitati u koledaru «Jurina i Franina». A sada vam od svega srca kličem: Sretna vam bila nova godina, vama i svima našima!

Jedan starčić iza mene kazao mi je: — Ako nam nova godina bude ovako lijepa kao ona frajlica tamo — gore uši!

Na zabavi bilo čitavo jato naših gospodjica u vrlo okusnim opravama s narodnim vezivom, djelo njihovih ruku, što je vrlo pohvalno. Krasno je bilo vidjeti, gdje one same plešu Seljančicu... Pohvaliti moramo naše dične tamburaše i tamburašice.

Medjutim nas je one večeri čekalo još jedno iznenadjenje: to je bio prvi, sasvim uspjeli nastup našeg novoustrojenog potpunog orkestra. Evala mladosti paša!

Bilo dakako i pjevanja, a Bogami i gužve, jer su sve Zorine prostorije bile premalene, da drže svu onu silu našega lijepoga svijeta, kojemu i opet kao i svoj našoj braći želimo — sretnu novu godinu.

IZ BUZETŠTINE.

Naši se općinski zastupnici sastali na sjednici. Nisu naši, jer ne zastupaju ni naše općenite općinske koristi, ni sve ljude u općini, a najmanje nas Slavene, nego samo sebe i Talijanstvo..... Oni znadu kako vjetar puše, pak brode i jedre prema vjetru. Jučer onako, danas ovako; jutros desno, popodne lijevo. Porco interesse!! —

Jedan župan na primjer, ili opć. zastupnik, inače naša lipa dušica, želi boljeg kruha, ili da mu pade sjekira u maslo, dodje ti na op-

---

PODLISTAK

Mali soko

Naše mjesto pliva u radosti. Sve čeka na sokolove. Trobojnice se viju, glazba i mužari su spremni da pozdrave mile goste.

Svijet po ulicama kliče:

— Živjeli Sokoli! Zdravo junaci!

Opustjele kuće. Sve je vani, sve, osim njega — maloga Bože. Mali je Božo bolestan. Sad mu je doduše bolje, ali je bolest bila teška, pa je siromak sav oslabio i omršavio. Liječnik mu ne da iz sobe. A kako da ga puste, kad ga noge jedva nose: svaka ga i najmanja kretnja teško umara.

A sokoli dolaze, a nova, sjajna sokolska odora visi tamo u ormaru. Pred dva mjeseca kupila mu ju mati, da može što ljepše nastupiti na sokolskom sletu. Jer i Božo je sokó. On je pače duša mjesnog sokolskog podmladka. Nema njemu ravna ni u koraku ni na priječkama. Božo je živi, rodjeni sokolić.

Eh! da je zdravlja, kako bi on danas vježbao! A ovako mora da leži prikovan tu u svojoj sobici, na svojem krevetu. Teško mu je.

Kadšto mu se sklope vjedje, te on polako zadrijemlje. Drijemlje Božo, a ispred oči mu izlaze sve sami sokolovi. Pred njima je glazba, pa barjaci — njih deset, dvadeset, trideset i više — a onda sokoli, sve same ljudeskare. Junaci su! Stupaju čvrsto, da se sve trese. Ima ih sva sila. Ne možeš da jih prebrojiš. Nepregledna povorka — nebrojena vojska. I prava je to vojska. Eno — i puške su im na ramenu, da i puške. Idu, idu — ali ne na vježbalište — već nekuda drugamo. Ni glazba ne igra sokolsku sletovku, već onu:

Na vojsku na vojsku,
vitezi valjani — —

Pjevaju sokoli, a za njima ide mnoštvo ljudi: staraca, žena i djece. I oni pjevaju, ali im je u očima suza. Mašu rupcima, pozdravljaju i kliču:

— Zdravo se vratili, sinci!

A sokoli odzdravljaju gromko:

— Živjela Domovina!

Onda bi odjednom nestalo svega — mali bi se Božo probudio i još dugo premišljao o dugoj, bezbrojnoj povorci onih sokolova...

U neke eto mu prijatelja Janka u lijepoj, sokolskoj odori.

— Zdravo, Božo! — pozdravi Janko na sokolsku.

— Zdravo, Janko. Jesu li došli?

— Nisu još, odgovori Janko, ali su parobrodi već na vidiku. Ima ih pet — sve velikih i bijelih.

— Bit će lijepo, Janko!

— Bit će prelijepo. A znaš — i slikat će nas.

— I slikat će vas...

Boži zaigralo srce:

— Da je i meni poći, Janko. Možda bih ipak mogao!

— Ne bi, Božo, slab si — treba da se čuvaš.

— Ah! ova moja bolest. Koliko me već vremena drži! Evo, svi mi vele, da je prošlo, a ovamo ne mogu ni na noge stati.

— Tako ti je to, moj Božo. Moj djed uvijek veli, da bolest dolazi na kilograme a da odilazi na grame.

Božo se zamisli:

— Čuj, reče iza stanke. Da me tko pridrži, mislim, da bih ipak mogao i ja s vama. Što veliš, Janko?

— Ne bi — ostavi!

Ali samo malo. Tek da vas vidim — vas i njih. Kakvi će ono biti junaci! A bit će ih možda hiljada i više. Čuj, Janko, znaš li, da je lijepo biti sokó.

— Lijepo, Božo, i dobro. Moj otac veli, da će sokoli složiti sve Slavene. Pa i jest tako. Eto nas — od podmladka! Ti znaš, da ja i Tomićev Ivan nismo prijatelji. Ne volimo se, pače, kako i sam znaš, nekoliko smo se puta već i počupali. Nije li tako? Da, ali kad nas brat vodja [illegible] nas dvojica u jedan mah zaboravimo sve i stupamo jedan uz drugoga kó braća, a da ustreba, mi bismo jedan drugome i pomogli. A kako mi, tako će i drugi, za to i moj otac veli, da će sokoli složiti svu našu domovinu.

— I proslaviti je. Pomisli, Janko, kolika je to vojska, kad se svi okupe. Kakva sila! kolika snaga!

U daljini prasne prvi mužar, pa drugi... Janko se trže.

— Eto, žao mi je, ali te moram ostaviti — —

— Dolaze — Janče Božo.

— Da. Moram ići. Zbogom, Božo!

Božo se pridigne na krevetu.

— I ja ću s tobom. Pomozi mi!

— Ne, ne — već se lijepo čuvaj, da što prije ozdraviš. Zbogom. Janko ode, a Božo spusti i opet glavu na jastuk i umalo da ne zaplače od tuge. U to se otvore vrata i u sobu udju Božini roditelji: otac u sokolskom odijelu, a mati u svetačnoj opravi.

— Evo, Božo, mi idemo, reče otac približivši mu se. A ti se ne žalosti, sokó si, a u sokola mora biti jaka i desnica i srce.

— Ako ti je teško, reci, ja ću ostati kod tebe, nadoda mati pogladivši ga po čelu.

Božo pogleda oca.

— Ne, ne, majčice, vi idite, a ja ostajem. Ja sam sokó!

(Slijedi.)

činski ured u Buzet i stade vikati proti Hrvatima i ružiti ih, a svrši napokom s poklikom: Dolje s hrvatskom školom!

Oh, kako su medene i slatke ove riječi našem opć. načelniku, g. Eliju Rigo!... Sada je naime u modi i programu — pokopati sve hrvatske škole u općini, i tko hoće da od općine i oblasti dobije jabuku i naranču za dobru ruku — da kriči proti našim školama i učiteljima....

Oj, je Elio Rigo sazvao ovih dana dakle svoje u ne našej opć. zastupnike na sjednicu. Na dnevnom redu su bila doduše samo gospodarska pitanja, ali svršila je ta sjednica velikih glava atentatom i bombam na naše škole. To je u modi. Pa kako inače da se pokažu ovi naši opć. zastupnici, da su ljudi od svieta i fine glave, nego samo tako, da ruše i traže sve naše što je slavensko.... Jedan opć. zastupnik (a govorio je valjda prema nalozima u Buzetu) predložio je ništa manje nego da se ukinu **sve** hrvatske i slavenske škole u buzetskoj općini. Jedan se ipak našao, pametna glava, (hvala i čast mu!), koji se usudio prigovoriti prijedlogu i dodati, da nije pametno ukinuti sve slavenske škole, pošto je potrebno da se djeca uče u školi i u materinskom hrvatskom jeziku, te da uče dva jezika...... Jedan na to skoči (komu vazda manjka uvijek jedan do sto) Koša?! Finimola una bela volta con la [illegible] e [illegible] ste škole krovate! Abašo Kroati e le škole kroate! — .... Sve su mudre i pametne velike glave zašutile na ove besede.... Velike misli im se valjale u glavi, srce im bilo puno i ognja i leda, ali svi su šutili — pametno! — Vidjelo se, da se je ovaj prijedlog i mudre riječi velikog patriote vrlo dopale opć. načelniku i tajniku.... Prijedlog je bio napokom stavljen na glasovanje i prihvaćen — razumije se jednoglasno! —

Eto — osuda (šentenca) je već palas na pa[illegible] već nemamo slovenskih škola u općini, i zamalo ne će ih zbilja ni biti, jer ovomu prijedlogu ne će se protiviti ni Kopar ni Trst, a Rim i g. Mussolini su daleko, te ne čuju i ne vide. Oni će zaista zatrpavati i zakopati oči da ne vide politička ubostva proti nama Slavenima, ali mi ćemo nastojati, da do toga ne dođe. Zato molimo naše narodne poslanike, dra Stangera i dra Wilfana, da prišapnu gosp. predsjedniku Mussolini-u na uho, što se događa u Istri, a nek doznade i kulturna Europa [illegible] ubogih slavenskih seljana-robova u [illegible].

IZ BUZETSKE OKOLICE.

Crkvena posla

Zornica u Buzetu nije bila. Ali čemu bi služila? Talijančići ne polaze crkve, a naš novi pop ne bi smio nam obavljati tu crkvenu službu, kako je bilo u običaju. Sve talijanski, sve latinski!

Prošli su i za nas božićni praznici. Nisu dakako bili onakvi, baš kako bismo mi htjeli i željeli, ali uza sve to nismo ni najmanje klonuli duhom. Za Božić pošli smo k misi k Sv. [illegible] i u Črnicu, gdje se još ćutimo nekako [illegible] doma. Tu barem čujemo čistu bistru [illegible] riječ i vidimo svoga svećenika. Nije nas mogla primiti crkva u Sv. [illegible] i u Črnici [illegible] Božićna blagdana; bilo nas ko na sajmu. [illegible] su pjevale lijepe božićne pjesmice [illegible] i [illegible] pjevačice. Tako [illegible] drago nam je bilo pri duši i srcu! [illegible] nam se, da smo se približili bliže Nebu, i Nebo nama. Išli smo pokojno i smireno svojim kućama osvjedočeni, da smo baš srcem proslavili Nebeskog Djetića.

Drukčije je bilo ovdje, u buzetskoj crkvi. [illegible] Na [illegible] je bilo [illegible] sela. Kanonik [illegible] Piero s djecom pjevao, pošto im se jezik [illegible] nisu znali (latin[illegible]) svršiti pjevanje, [illegible] došlo do smijeha, buke i zabave. G. pop prodikao [illegible] dvije tri riječi: Poco ma ben! [illegible] se rodil, Bog je s nami! Isuš je s nami! Amen. Gloria in eccelsis Deo! Kontento lu, [illegible] kontenti noi!

Na Božić je počastila buzetska glazba iza [illegible] ljude! Činilo nam se, da sviraju na po[illegible]. I zbilja [illegible] u crkvi su mrt[illegible]

[illegible] će nam biti dobro i bolje?!

IZ SOVINJSTINE POD BUZETA.

Školske prilike.

Imali smo hrvatsku školu u Sovinjaku. Kad [illegible] kuća talijanske škole, onda je opć. načelnik g. Elio Rigo [illegible] talijansku školu [illegible] hrvatsku školu [illegible] je na taj način [illegible], kao zapuštena [illegible] bez oca i majke, [illegible].... Mi smo [illegible] već dvije godine [illegible] svoje hrv. škole [illegible] smo i pretužni, [illegible] nam krvavi. Što će biti od naše djece? [illegible] od nas? [illegible] puta [illegible] sve kuće, pokucali smo na sva vrata; [illegible] smo amo i tamo [illegible] prosjak koru [illegible] dajte nam, dajte, molimo, hrvatsku školu, [illegible] vi g. Elio Rigo i vi i kotarski nadzornik [illegible] u naše selo P[illegible], gdje vam nudjamo dvije tri dvorane za školu: dodjite da vidite, ... ali naš glas, glas naš Slovenu, glas je [illegible]. Drugo i nismo u [illegible] oblasti. No mi nismo takovi, jer nas život i ljubav do naše narodne škole nije znamenje našeg siromašnog duhovnog siromaštva i prosjaštva. Zato se pitamo: Zar smo zbilja osudjeni na smrt? Zar Rim i g. Mussolini [illegible] hoće nas sve Slovene obvesiti?! Zar ne plaćamo debele poreze i prireze?

Mi smo se obratili i na talij. oblasti i lica, [illegible] sve uzalud. G. Elio Rigo, koji bi kao opć. načelnik morao biti pravedan i napram nama, [illegible] i ne dozvoljava [illegible] školu, koja nije [illegible] i za koju imamo prostorije.

Nismo šiljali svoju djecu u talij. sovinjsku školu, jer nije naša škola i nije za našu hrv. djecu, koja ne poznadu nego svoj materinji domaći sovinjski govor. Neki od nas smo pošiljali svoju djecu u hrvat. školu u Buzet, daleko sat dva hoda. Jadna naša djeca, ipak dragovoljno tamo pohodjala školu i veselila se.

Što se dogodilo na sramotu kulture i države? Nedavno ovoj našoj djeci zabrani spomenuti načelnik daljni polazak ove škole, a ne dozvoljava nam da se otvori ponovno naša škola u mjestu. On tako s nama Slavenima, a zar ne dozvoljava — kako smo doznali — da djeca iz Vrha, gdje je hrv. škola, pohodjaju talij. školu u Sovinjaku, a djeca opet iz Črnice (gdje je hrv. škola) talij. školu u Buzetu?! Ne dozvoljava dalje polazak hrv. škole u Svim Svetima našoj djeci u Ručicama, gdje nam uništi pdevedni j dobri Elio Rigo našu hrv. školu!

Kako vidite, u ovim stranama vlada sama nepravednost: nasilje, koje nije nikada obrodilo dobrim mirom i zadovoljstvom. Tako ne će ni kod nas. Nego svaka sila za vremena! Vrijeme ruši kule i gradove. Mi gledamo stare zidine gospodskog grada Pietra Pelosa — što ga sagradilo nasilje, nepravednost na zator slobodnog slavenskog seljaštva; a danas, što je? Kup ruševina, prah, groblje, smrt, gdje se radjaju zmije i druga neman. Sve gnjije i propada, što nije sazidano na temelju ljubavi i pravednosti. Mi čekamo, a u srcu nosimo i nosit ćemo ljubav do sebe, do svoga poroda i do svoga jezika, te svog jugosl. naroda, a uz to ne ćemo prestati tražiti i zahtjevati svoju narodnu školu. Naša rodna općina ne daje nam ju, no ipak rado prima naš novac. Zar Italija želi imati u svojoj državi nepismene, neuke i nekulturne ljude?

Tužni oci.

Franina i Jurina.

Fr.: Ča ti je to, Jurino, v očijah? Sve ti se nekako lašće.

Jur.: To mi je trebeda ostalo od noćašnjega sna. To je bila sanja!

Fr.: Ja rado poslušam sanji. Povedi mi, ča j' to bilo.

Jur.: Nebore, pašal sam ti se najedanput na Voloskem. Termuntana švikala, uprav me je va dušu probadala. Ča ću, ča ne ću — stišnul sam ti se nekako va kantun od plovanske kući, da ću onde počekat, dokle projde oni reful.

Fr.: Ja mislim, da si i onde moral brukvice kovat. Benj, povedaj napred.

Jur.: Ja stojim onako stišnjen, stojim, stojim, kad ti najedanput ne beše — pred manum ti se stori jedno silno, još nikada ne vijeno svetlo. To svetlo bilo je tako jako, da sam valje moral zažmat s očijami.

Fr.: To je bil trebe kakov tomobil.

Jur.: Kakov tomobil! Otprem oči i kega ti vidim? Jednega lepega, lepega mladića va nekakovoj dugoj dugoj beloj kotice. Obrazi su mu bili kako od najlepje divojčice, a na rameneh je imel dva vela, bela krejuta.

Fr.: To je bil sigurno anjel.

Jur.: On gre nutar va plovaniju, a ja za njim. Tu smo malo čekali. Nato su se zopet otprla vanjska vrata, i ki se pokaže na prage?

Fr.: Plovan.

Jur.: Baš on. Oni beli mladić se obrne k k njemu pak će mu: — Ja sam arhandjel Gabrijel . . . . A plovan njemu: — Ja sam Brumen . . . Naj izvolite v kancelarijo, Gospod! — Kad smo bili nutre, plovan je ponudil anjelu poltronu, ma anjel ni otel sest. Onako stoječ počel je anjel govorit: — Brumen! Poslali su me odozgo, da ti kažem, da ono, što ti radiš, nije dobro. — To je anjel izrekal s jednim glasom, ki ni bil glas, nego najlepša muzika.

Fr.: A ča mu j' plovan odgovoril?

Jur.: On je rekal: Gospod arhanjel! To so me žiher Hrvatje optožili. Jaz ne delam ničesar hudega.

Fr.: Ne dela hudega! A ljudi nam Fra s crekvi!

Jur.: Anjel se sopet javi: — Brumen, odgovori meni, što učinih tebi, da tjeraš moje ime i onu moju lijepu pjesmu: Poslan bil anjel Gabrijel? Znaš li ti, Brumene, da ona stara, mila i lijepa pjesma, što je meni u slavu pjeva već stotine i stotine godina jedan celi narod, znaš li ti, Brumene, da ta draga pjesma dolazi ravno pred prijestò Oca, Boga Svemogućega? A znaš tko mu je nosi? Ja mu je nosim na ovim mojim krilima bijelim. Plovan je ostal neko vreme, kako da ga je neki ošinul, a onput se javi: — Gospod, jaz ne zapovedam . . .

Fr.: Ča ne zapoveda! Odkada je sveta, va crekve je odvavek gospodaril plovan.

Jur.: Brumen, rekal mu je nato anjel, Brumen, što si to rekao? Ti da nisi gospodar u crkvi? A što ćeš reći, kad jednom dodješ pred lice Božje i kada te upita jedan mili ali i strogi glas: — Brumene, kako si pasao ovce, što sam ti ih dao, da ih paseš?

Fr.: Dobri naš anjel, kako mu je lepo rekal . . . .

Jur.: Plovan je neko vreme mučal, onda je odgovoril: Gospod arhanjel. Ja dam kralju kaj je od kralja, a Bogu kaj je od Boga.

Fr.: Za ono prvo ne ću niš reć; on je jedanput i Franc Jožefu daval ono ča j' bilo Franc Jožefovo, ma ono drugo, ono drugo . . . .

Jur.: Ti ne daješ Bogu, što je Božje, Brumene. Tko daje siromasima, taj daje Bogu. Tko oduzimlje siromasima, oduzimlje Bogu, koji je na nebesima. Ovaj slavenski narod ovuda danas je veliki siromah. Taj veliki siromah imao je još jednu jedinu utjehu: one svoje dvije tri crkvene pjesmice u svom milom jeziku. Te pjesme si mu ti oduzeo. Brumene! I moju pjesmu, onu: Poslan bil anjel Gabrijel — i nju si im oduzeo. Oduzeo si je siromasima. Oduzeo si je Bogu. Ti dakle, nesamo što ne daješ Bogu, što je Božje, već mu i oduzimlješ ono, što je njegovo.

Fr.: To su zlatne besedi to, upravo nebeske besedi su to . . .

Jur.: A Brumen na to: Ma, Gospod arhanjel, če ne bim tako delal, ti drugi bi mi dali Ricinusel . . . A anjel njemu: Spasitelju davali su žuč, ali on je sve pretrpio za Pravdu . . . Zlo radiš Brumene!

Fr.: Jako zlo.

Jur.: Plovan je nato počel plakat i rekal je: Gospod arhanjel, jaz sam već tega Voloskoga sit. Also, jaz pa pojdem na Gorenjsko.

Fr.: Neka gre, ako će, i gor na Ober Stajersko.

Jur.: Nato će mu naš anjel: — Podji, Brumene, kuda hoćeš, ali zaista zaista kažem tebi, kudagod pošao, ti ćeš u ušima svojim neprestano čuti glas moje pjesme: — Poslan bil anjel Gabrijel —, one pjesme, što si je oduzeo mojim siromasima. I kad dodje tvoja posljednja ura, ti ćeš tu pjesmu čuti, ona će ti kao kamen težiti na duši i ne će ti dati mira ni počinka. To je kletva siromaha, koja se, Brumene, i do Boga čuje. — Na to je anjel najedanput sparil. Ja sam šal vanka i još sam puno puno vremena poslušal, kako negdje visoko visoko va zrake neka neizrečeno lepa muzika igra onu našu milu i lepu pismicu: Poslan bil anjel Gabrijel . . . Onputa sam se zbudil . . .

Fr.: Upravo božanstvena sanja, Jurino. Ti moreš zahvalit Bogu, ki ti pošilje ovako lepe sanji.

Jur.: To je sve ča imam: kada i kada kakova lepa sanja.

IZ CRESA.

Maslinarstvo.

Lošinjska je podprefektura našla shodnim, da za čuvanje maslinka izda jednu naredbu. **Ta** naredba glasi:

Svako je rezanje, sečenje ili oštećivanje maslina (debla, stablike, grana i kita) zabranjeno. To se može učiniti jedino dozvolom agrarnog veštaka. Bilokoje izvadjeno ili uništeno stablo ima se nadomestiti novim. U blizini stabla ne sme se saditi korisna trava, a naročito buhač. Gojenje i obradjivanje je obvezno i u interesu svakog kopača. Neposlušnost se kažnjuje po pokrajinskom zakonu **od 25. 10. N 1876 B. L. F. Nr. 18.** (Tako stoji u naredbi! Op. dop.) Naredba stupa u krepost 1. januara 1923.

Stara Naša Sloga se je već osvrnula na našu gospodarsku krizu, koja preti ne samo maslinarstvu nego svim granama našeg gospodarstva. Zato naši zemljoradnici vide svoj spas jedino u gojenju buhača. Cresani sade buhač po svuda, pa i kraj samog korena uljike. No i sa buhačem je nepolja. Onde gde je jednom rastao pa uvenuo, dakle posle 4—5 godina, ne može se više na istom mestu uzgajati. Isto tako ne će da više nikne na izgorenom mestu, pa makar da ga danomice škropiš vodom. Dosad se nijedan stručnjak nije medju nama pokazao, da nam protumači uzrok tog pojava i poduči, kako da tome predusretnemo i povratimo zemlji izgubljene sokove.

Masline okružuju sa svih strana grad Cres, koje su nasadile marne ruke kopača i pretvorile okolicu ovog grada na Kvarneru u milovidni gaj.

Što se jednom gradilo, sad se ruši. Imamo priliku videti, gde se kreće jedan brod zdravim, zelenim cepotinama maslinovog stabla.

Ipak smatramo gornju naredbu preoštrom, koja se ne će moći u mnogome praktično provesti. Dosad su sekla cela polja jedino vlastela, a naš kopač nije, jer on voli, ljubi zemlju, koju su mu ostavili dedovi.

PISMO IZ RIJEKE.

Provedimenti. - Ne treba više putnica. - Senator Grošić. - Marsilja. - Kafè Turko. - Viva la Spagna!...

D'Annunzijevi legionari nisu se nikada pravo slagali s fašistima. Čini se pak, da se je postojeći jaz u posljednje vrijeme proširio, došlo je pače i do neugodnih nesuglasica i upadica. Sve to pokazuje, da ni u državi Danskoj nije baš sve onako zdravo i čilo, kako bi čovjek u prvi mah mogao pomisliti, da jest. Medjutim to se nas slabo tiče. Mi moramo zahvaliti Bogu, da smo još živi, ili barem što smo do sada bili živi, jer čini se, da je došao čas, kad ćemo i mi moći kao ono nekada Simun da uskliknemo. Sad otpuštaj s mirom sluge svoje, Gospodine, jer vidješe oči naše spasenje naše.

Spasenje naše — to su oni toliko žudjeni provedimenti financiarii. Što je dakle bilo daleko, sada je blizu. Provedimenti, davno obećani, sada su tu. Mi ih već možemo i da opipamo...

Popipajmo ih malko:

O prvom dijelu tih blaženih provedimenata, o ekonomiji govorili smo posljednji put. Sad znamo, da će doći i novaca. Nije to onako, kao da će neko doći k meni u kuću i reći: — Bon jorno, sinjor Rokac, nà, kvà la ga diecimila lire. Bon divertimento! Ne, tako ne bude išlo. Novac će se dati nekim bankama, da one raspolažu. To je najpametnije, jer će samo tako ti provedimenti doći u prave ruke. Bez banaka nema opapučenih opanaka — rekao je, čini mi se Tolstoj. I mi ćemo, Riječani, kroz banke gledati ljepše dane. Fić!

Ali ni time nisu iscrpljena sva sredstva, kojima će se podignuti ovaj jedan martorizirani grad. U najkraće vrijeme izići će naredjenje, da talijanskim državljanima ne će trebati nikakovih putnica. I mi, Riječani, moći ćemo u Italiju bez putnice. A znate, što to znači? To znači, da ćemo mi Riječani moći u svaki čas nesmetano da skočimo do Matulja ili do Ike na žmuljić dobrega domaćega ili pak na žabi s friškim grahom. Bilo je vrijeme, da se i zato providi...

Još jedan provedimenat. Novine pišu, da će do malo dana stari Grošić biti imenovan rimskim senatorom. Stari Grošić je doduše rodjen u malom istarskom selu Draguću, ali je on bio oduvijek velik čovjek. Njega je pokojni Franc Jožef bio poslao u Jerusolim, da čini društvo princezi Stefaniji, koja je putovala u Svetu zemlju. On je onom prilikom napisao i jednu knjigu, u kojoj je govorio o Štefaniji od prilike onako, kako je kasnije govorio i o D'Annunziu. Zato ga je Franc Jožef učinio i Hofratom. On je neko vrijeme bio članom hrvatske Čitaonice u Kastvu. I tako će ta naša stara Čitaonica doživjeti rijetku čast, da je jedan njezin član postao rimski senator. Što će od toga imati Rijeka? pitate vi. Imat će mnogo. Imat će čovjeka, koji će u senatu nekoliko puta na godinu tražiti aneksiju. Imat će čovjeka, koji će nekoliko puta u godinu u palazzo Madama izgovoriti one znamenite riječi, što ih je davno prije njega u istom rimskom senatu izgovarao neki drugi Grošić, ljuti prijatelj Kartažana... Da, kašto je nekoć stari Kato opominjao svoje drugove senatore riječima: Ceterum censeo Carthaginem esse delendam — tako će i naš riječki Kato, naš Grošić, grmjeti u senatu: Ceterum censeo, Jugoslaviju razbiti i raskomadati treba!

Od toga Grošićeva senatorstva imat će Rijeka i drugih koristi. Tako na priliku: čim se dozna u Jugoslaviji, da je talijanska vlada imenovala jednoga Riječanina senatorom, odmah će se kompetentni faktori i u onoj zemlji požuriti, da jednoga drugoga Riječanina imenuju u svoju skupštinu ili pak u državno vijeće. Taj primjer slijedit će eventualno i Amerika. Mi imamo na Rieci ljudi, koji perfektno govore engleski. Tako je za Andreta Osojnaka, da drugih ne spominjem, pisao negdašnji Popolo, da je s Wilsonom govorio punih dvadeset minuta, senza far un sbaaaaaglio. Evo čovjeka, koji je upravo zvan, da bude jednom imenovan senatorom u Washingtonu. Pa i Madžarska, da se ulaska nama Riječanima, požurit će se, da i ona primi koga moga lanemana medju svoje Magnate. Magnat dolazi iz latinske riječi **manjare**, a to će reći jesti. Prema tomu madžarski su Magnati ono, što bismo mi rekli — Pojidaži. Nije isključeno, da će u kratko vrijeme i koji Riječanin postati madžarski senator iliti Pojidež. Slično će učiniti i Albanija, da tako očuva što tijesnije svoje veze s ovom našom, Albaniji tako srodnom, nezavisnom državom. I tako ne će proći mnogo i jedan lijepi broj Riječana dobit će svoje sinekure, a time će i pitanje velike nezaposlenosti na Rieci biti donekle riješeno.

I još jedan provedimenat: linija Rijeka-Marsilja. Là fondo! To je ono, što će nas da digne. Još se pravo ne zna, što će ti parobrodi izvoziti, ali je sasvim u redu, što će se ta linija uzdržati. Gdje se magarac valja, ostane uvijek po koja dlaka. Tako je i s parobrodima. Kud se oni kreću, narodu uvijek ostane nešto. Trgovac, šipsander, čovjek, koji poteže cime — sav taj svijet dobije nešto. I susjeda Ninetta mi je ovih dana kazala: Nema ti ga do mornara! Gdje se mornar valja, ondje uvijek nešto ostane. Ja sam joj rekao: — To je sve dobro, Ninetta, ma ta vražja Marsilja je za nas Riječane jedna velika napast. Na primjer: **bujabez** — to vam je jedna vrsta brodeta, za koga bi pravi rodjeni Riječanin i Zanellu prodao. A Kafè Turko? Znate vi, što je to Kafè Turko? Pitajte malo svoje muževe, neka vam oni, ako imaju kuraže, iskažu, što su u svojem životu sve napravili u tom Kafè Turko. A Ninetta meni: — Neka su, ter smo i mi njim...

Pa još jedan provedimenat: Mussolini ide u Španjolsku. Ta se je vijest ovdje domila vrlo ugodno. Naši riječki Kabalerosi pjevali su već odavna

Viva la Spania, dove se mania

Rokac.

Razne vijesti

DOMAĆE.

Dopisnicima i suradnicima bivše «Stare Naše Sloge» i «Pučkog Prijatelja»! Kako je već svima poznato, «P. Pr.» i «S. N. S.» prestali su izlaziti, a mjesto njih odsele će izlaziti kao zajedničko i jedino glasilo naše političke organizacije «Istarska Riječ». Pretplatnici, koji su platili pretplatu za tekuću godinu bilo «Pučkom Prijatelju» bilo «Staroj Našoj Slozi» dobivat će sada za onaj pretplaćeni novac novi list. Budući da «Istarska Riječ» stupa na mjesto obih prvašnjih listova, molimo sve naše suradnike i dopisnike, koji su sa ljubavlju suradjivali prije bilo u jednom bilo i drugom listu, da tu ljubav sada prenesu na jedini politički list u Istri te da mu šalju dopise i ostale informacije. U nadi, da će nam svi u interesu narodne stvari udovoljiti ovoj želji, zahvaljujemo se svim svojim dopisnicima i suradnicima uz poklik: Živila bratska sloga!

Uredništvo «Stare Naše Sloge» i «Pučkog Prijatelja».

«Mladi Istranin» Ovaj omiljeni listić izlazit će i ove godine, i to do daljnjega kao prilog «Istarskoj Riječi». Prvi broj je već doštampan. Bit će priložen 2. broju «Istarske Riječi».

Osim kraćih crtica i priča, a i torbice, donosit će i jedan oveći roman pod naslovom: «Tajanstveni brod».

Ovoliko našoj djeci do znanja, uz preporuku, da navrijeme nabave svog «Istranića» i da ga pomno čuvaju.

Naše škole. Danas, kad se radi na reorganizaciji škola uopće od najnižih pa do najviših, kad se nastoji izbaciti kapralski sistem Marije Terezije i uvesti u školu sve ono, što je napredna po čovečanstvo, mi u našim krajevima moramo da se borimo za opstanak i za onako premaleni broj naših škola, toga najvitalnijeg pitanja!

Molbe, da se naše škole otvore, ostaju zaglušena. Postoji opasnost, da će kulturni pioniri uništiti i one, koje su otvorene. A čemu to? Zar naš narod nema prava da bude kulturno uzgajan. Suvišno je dokumentovati tu nepravdu, jer je svaki naš čovek oseća.

Žalbe naše ne diraju gospodu, koja imadu odlučivati sa našom sudbinom. Čemu nas se smatra za državljane trećeg reda? Mi, koji smo postali talijanski državljani, zahtevamo samo prava, koja nam pripadaju!

Nije li sramota za kulturan narod, da svoje gradjane druge narodnosti smatra nejednakima?! Historija nas uči, da mnogi narodi, koji su hteli druge uništiti — nanesoše štetu sami sebi.

No danas, kad je čovečanstvo u svakoj grani znanja i mnenja napredovalo, danas u XX. veku, izgleda nam glupa smelost, da se narodnost koja je u nekoj državi u manjini hoće da istrebi! Danas, kad je svakome najsvetija — jer mu je prirodjena, jer je s njom došao na svet i u čiji opstanak niko ne može posumnjati — ma stvaralo se ne znam koliko internacionala! Rusija, za koju kažu da ne pozna narodnosti — pokazala je uredjenjem svoje države, davši manjinama potpunu slobodu, da je narodnost bit čovečanstva! Amerika, kći kulturne Evrope priznava jednakopravnost sviju narodnosti, jer je to temelj civilizacije!

Moderan uzgoj ide za tim, da u narodu uzgoji što je njegovo — sa paralelnim uzgojom čovječnosti t. j. uzgojiti u čoveka ono, što ga čini čovekom — uzgojiti uzajamni odnos sviju naroda!

Zar ne bi za jednu Italiju, koja je bila u kulturnoj povesti uvek prva, koja je sa pojedinim svojim sinovima stvarala kulturne epohe, bila dika, da je naše škole ostavila netaknute? Može li svestan Talijan da o tome dvoji? Ne priznaje li u sebi, više od jedan njihov kulturni radenik «non e giusta»?

Napokom, danas kad se nastoji uzgojiti osobine čovečnosti je ovakav sistem — ne samo u Italiji — osveta na nedužne, koji će zbog svojih predja stradati, koji će u tami neznanja počiniti štošta, što kao inteligent počinio ne bi. Dakako sa neškolovanom se masom postupa!

Narodnost se naša time što se ne otvaraju naše škole ne će istrebiti — jer običaje nam nitko ne može iskoreniti. **m. r.**

Jedna interpelacija našeg narodnog poslanika dra. Josipa Wilfana. Naš narodni poslanik dr. Wilfan upitao je predsjednika ministarskog savjeta te ministra unutarnjih posala, da mu jave, što kane poduzeti, da se učitelj Ante Ladavac lako povrati opet u Pazin i da opet lako nastavi školsku poduku bez fašističkih nasilja. G. poslanik je ujedno spomenuo, da je 1. novembra 1922. došao k učitelju Ladavcu puljski fašist Zuccon, koji je bio odjeven u crnoj košulji i oboružen sa jednom pištoljom, te ga prisilio da ide s njime u neki tamni prostor. Sa fašistom Zucconom nalazila se još dvojica fašista i to Oreste Antonaz i Gasperinni iz Pazina. Fašisti su prisilili g. Ladavca, da je morao poklekniti. Zatim su mu naložili, da im poljubi cipele. Kad se jadnik tomu opirao, onda je Zuccon uzdignuo nogu, da ju dotakne s Ladavčevim obrazom. Konačno mu je bilo pod prijetnjom smrti i opustošenju kuće naloženo, da odmah zapusti Pazin. Ladavac je morao ostaviti ženu, djecu i svoje roditelje i pobjegnuti u Trst.

Na taj upit g. poslanik Wilfan je dobio ovaj odgovor:

«Učitelj je Ladavac — od nekoliko vremena amo — predmet neprijateljstva sa strane čitavog pazinskog gradjanstva zbog njegovog protivnog držanja prama talijanskoj vladi Kao učitelj u Zarečju ne sakriva svojih protudržavnih (antinazionali) čuvstava. On je tajnik jugoslovenskog učiteljskog društva te član odbora «Hrvatske Čitaonice» u Pazinu. Njegova obitelj isto goji slaba čuvstava napram Italije.

Cinjenica, na koju nas upozoruje gosp. interpelant, došla je do znanja pazinskoj podprefekturi putem jednog pisma g. Ladavca, koje je bilo datirano iz Trsta i naslovljeno na kotarsko vijeće, kojem je javljao, da je zapustio svoje boravište uslijed fašističkog naloga te zamolio, da se smatra njegova odsutnost kao uzrok više sile. Istraga, koja je bila odmah izvršena, i ispitivanje Ladavčevih rodjaka nisu dali podatke za istovjetovanje krivaca; imena nekojih krivaca su se pronašla z upita, kojemu se odgovara, dok bi bila lako prijavljena od tangiranih direktno oblastima.

Poskrbilo se, da su bili odgovorni prijavljeni sudbenoj oblasti. Obzirom na osobnu slobodu Ladavca bili poduzeti svi koraci, koji su potrebni, da se ista zajamči.

Državni podtajnik: **Finzi** v. r.

* * *

U narednom broju objavit ćemo interpelaciju o zaposjednuću družbine škole u Grožnjanu i Ferencima.

IZ DRUGIH KRAJEVA.

Koban sukob aeroplana. Iznad samotnog otočića Sheppey prigodom vježba aeroplanom odletila su dva najbolja pilota da prave zračne vježbe. Nakon što su inscenirali jedan mali zračni dvoboj poletio je pilot Vickers u visinu, da ga pilot drugoga aeroplana Gayes može snimiti sa fotografskim aparatom. Gayes medjutim nije htio snimiti drugi aeroplan, već je poletio u vis za njim, a daljnji su se dogodjaji odigrali tako strjelovitom brzinom, da je Vickers prije no što se mogao okrenuti, osjetio silan udarac, a kad se okrenuo, vidio je, na svoje zaprepaštenje, da mu manjka gotovo polovica aeroplana. Kormilo i jedan dio repa otkinut, padao je strjelovitem brzinom u dubinu od dvije tisuće stopa. Ali je pilotu ipak uspjelo, sretno spustiti se na aerodrom. Gayes, čijem stroju nije bila nanešena tolika šteta, sunovratio se zajedno sa aeroplanom i ostao je razmrskan pod ruševinama svog stroja. U mladom pilotu, koji je tek pred osamnaest mjeseci svršio nauke gubi Engleska jednog odvažnog i vrsnog pilota, u kojega su sa svih strana polagali najveće nade.

Požar francuskog bolničkog broda. Iz Carigrada javljaju, da je francuski bolnički parobrod «Vinhlong» južno od San Stefana izgorio i potonuo. Jedan je američki torpedni čamac spasio momčad, koja je ostala na životu, dok je 14 ljudi posade poginulo. «Vinhlong» je bio stari transportni parobrod iz g. 1881. bez ikakve vojničke vrijednosti. Za vrijeme požara su izgorjele i tri žene sa troje djece. Poslije nekog vremena nakon potonuća došlo je na mjesto nesreće više američkih i engleskih brodova, koji su spasavali brodolomce.

Politički pregled

Fašistička milicija u Italiji. Na osnovu kraljevskog dekreta na Novu godinu raspuštena je državna straža, koja je do sada djelovala uz bok karabinierima. Državni stražari, kojih je bilo oko 75.000 bili su — po tal. sudu — najuredjeniji državni organi pri vršenju sigurnosne službe. Razumljivo je, da je ovaj akt izazvao medju državnim stražarima silno negodovanje. Dok su u većini mjesta ove redarstvene formacije bez većih incidenta raspuštene, dotle je u Torinu i Napulju došlo do otvorenih pobuna, koje su teškom mukom bile od karabinijera i vojske savladane. Po ovoj odredbi ostavlja se jedan dio državnih stražara i dalje u službi, ali ih se pripaja karabinijerima, i daje se vršenje tajne policajske službe.

O dogodjajima u Milanu, koji su se odigrali na 30. prošlog mjeseca na večer, saznaju se slijedeće potankosti. Državni stražari su toga večera u povorci izašli iz kasarne i krenuli kroz grad protestujući proti ovom vladinom aktu. Na to su izašli karabinijeri, kojima je uspjelo, da opkole pobunjenike. U borbi, koja se je zatim razvila bila su ubijena 4 državna stražara, a ranjeno 15 osoba. Kasno u noći, pobunjenici bili su potpunoma svladani. Ujutro je drugog dana ponovno došlo do manjih incidenata, pri čemu je takodjer bilo nekoliko ranjenika.

U Napulju pobuna nije bila tako žestoka. Tamo je izbila na 31. u jutro oko 7 sati. Državni stražari su u povorci krenuli pred zgradu fašističkih sindikata i zapalili je. Karabinijeri, vojska i fašisti opkolili su pobunjenike, proveli brojna uapšenja, a ostale razoružali. Do manjih incidenata je došlo u Parmi i Pisi i Genovi. Vlada je naložila da se provede najstroža istraga i da se krivci kazne.

«Avanti» objelodanjuje drugo izdanje, jer je prvo bilo zaplijenjeno, o pobuni redara u Turinu i u Napulju. Pobija izvještaj službene brz. agencije «Stefani» i veli, da su se pobunili svi redari u Turinu, a ne samo 200, kako je Stefani» izvjestila, te je uspjelo, istom nakon više satne borbe, četama generala Petitti di Roreto savladati pobunjene. Broj poginulih iznaša 8, a ranjenih 34. Preko 250 stražara je pohvatano i zatvoreno u tamnici, dok su ostali razoružani u kasarnama, koje su opkoljene četama.

U Napulju, prama izvještaju spomenutoga lista, pobuna je takodjer svršila tragično, kao i u Turinu, samo što je u Napulju bio manji broj mrtvih (3) i ranjenih (12).

I Turci mobilizuju. Konferencija u Lausanni, koja već vijeća toliko tjedana, čini se, da će dočekati na okupu novi grčko-turski rat. Listovi iz Smirne javljaju, da turska vlada mobilizuje četiri godišta, pored vojske, koja je pod oružjem, i da će druga dva godišta biti pozvana što prije.

Britska vojna ladja «Emperor of India» dobila je nalog da otplovi u Sredozemno more. Ostale ladje dobile su zapovijed, da budu spremne na prvi poziv da otplove. Turska službena vijest tvrdi, da britske sile utvrdjuju azijski Skodar i kraj od Skadra do Ismida.

Da olakša okupaciju Mosula svojim četama, turska je vlada preko svojih emisara izazvala nemire medju Kurdima. Svrha je ustanku da se silom iznudi pripojenje petrouljnih krajeva Turskoj. Ovaj turski manevar uspjet će bez ikakove sumnje.

U Njemačkoj vladaju teške gospodarske prilike. Nijemci moraju plaćati antanti ogromnu ratnu odštetu. To je užasno breme, pod kojim Njemačka jedva diše. Rado bi se otresla tog bremena, ali ne može. Francuska ne će da se nikako odreče prava na ratnu odštetu, jer ima i ona u Engleskoj dugova, koje misli isplatiti ratnom odštetom. Ako ne dobije od Njemačke ratne odštete, onda ne će lako isplatiti svoje dugove. Italija se isto ne će da odreče ratnoj odšteti, koju joj mora platiti Njemačka, jer je i ona strašno zadužena kod Francuske i Engleske. Bez njemačkog zlata bit će joj vrlo teško isplatiti svoj dug. Zato i ona kani isplatiti svoj dug sa njemačkim zlatom. Engleska ima opet svoje dugove u Americi. Njemačka ne može da plati te grozne odštete, koja iznaša preko 100 miliuna u zlatu. Koljena joj se lome pod tim udarcem, gospodarstvo propada a narod strada i trpi grozne muke za tudjince.

U Francuskoj sve očekuje isplatu ratne odštete, koju ima da Njemačka isplati. Budući da Njemačka odlaže isplatu, Francuzi su odlučili, da primu Njemačku za gut i da ju prsile na isplatu. Ali prije toga su htjeli da čuju mnijenje ostalih saveznika. Zato su sazvali jednu saveznička konferenciju u Londonu. Kad su tu obrazložili svoj plan i izjavili, da će, ako brzo Njemačka ne isplati zaostalog obroka, zaposjesti ruhrsku dolinu, gdje ima dosta ugljena, Engleska je odmah izjavila, da se time ne slaže. Ta prepirka je potrajala par dana, dok se konačno nije konferencija razbila i saveznici odijelili. No Francusku svejedno to nije preplašilo u njezinom nacrtu. Vidivši da se na njezinoj strani nalazi Italija i Belgija, odlučila se na veliki čin: na vojničko zaposjednuće Ruhra. Danas, kad ovo pišemo, njezine se čete nalaze na vratima Frankfurta. Düsseldorf je isto pun francuskih vojnika i časnika. Zapoviedništvo je francuskih četa proglasilo, da već stupa u krijepost ratni zakon, po kojem se lako zaplijeni marva, stanovi itd. U Meintzu već stoji 35 vlakova francuske vojske, koja je pripravna na okupaciju. Čete su opskrbljene sa topovima, «tankovima» i drugim ratnim materijalom. Osim francuskih vojnika stoje pripravni i belgijski vojnici na okupaciju. Nijemci drže, da je time potpuno uništen versalleski mirovni ugovor. Zrak je pun elektriciteta, pa ne znamo što bi se još moglo dogoditi.

U Čehoslovačkoj se je dogodio ovih dana jedan vrlo žalosni dogodjaj. Našao se je jedan komunist, koji je počinio atentat na českog mnistra financija Rašina. Budući da ga nije pogodio na opasno miesto, ima nade, da će ministar ozdraviti. Atentator je uapšen.

U Jugoslaviji su započele izborne priprave. Sve stranke se pripravljaju i rade na tome, da izadju što jače iza izbora. Koja stranka će izaći najjača — to se još ne može reći.

Gospodarstvo

Gospodari sabirite i upotrebljujte gnojnicu. Koliko nam hiljada i stotina lira propada baš uslijed lošeg baratanja sa stajskim gnojem, kao i time, što najvažniju sastavinu gnoja puštamo, da nam seoskim i općinskim putevima ode iz našeg gospodarstva u potoke i slično! Podjite samo kroz selo, zar vama ne zaudara i ne crni se dvorište s vodom. Ta crna boja potječe samo od gnojnice, koja je iz staja istekla. A ta je gnojnica i najvrednija. Ta u jednoj litri mokraće jednog govečeta nalazi se 10 grama dušika i 15 grama kalija. I ako jedan dio tih najvrednijih sastavina isplati, to ipak jedan veliki dio ostane, a k tomu se u toj mokrači otope i druga hraniva iz krutih izmetina, pa tako gnojnica sadržaje i drugih hraniva. Svakako je vrijednost gnojnice velika! Pa ipak naši gospodari malo ju sabiru i malo upotrebljuju. A kad bi naši gospodari tu gnojnicu skupljali i upotrebljavali onda, ne bi trebali da za skupe novce nabavljaju umjetna gnjojiva. I ako su umjetna gnojiva potrebna, to ipak, kad bi upotrebljavali gnojnicu, ne bi trebalo većih količina nabavljati ili bi se pak ta mogla upotrebiti na drugoj kulturi. Za sabiranje gnojnice trebalo bi sagraditi jamu od betona, a odavle ju izvažati van na polje. Ona se može upotrebiti kod svakog bilja, a naročito na livadama, gdje se njezino djelovanje pokazuje upravo blagotvornim. Na livadu ju valja izvažati jeseni, zimi i u proljeće, a i za kako smo pokosili sijeno, jer ćemo time dati dovoljno hraniva zemlji, da se može otava dobro razviti. Kod kukuruza se može upotrebiti prije prvog i drugog okapanja. Gospodari ne izbacujte iz vašeg gospodarstva gotovi novac! Nemojte, da vam se budu djeca rugala, kako ste zlo gospodarili i kako ste im malo uslijed lošeg gospodarenja privredili!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 2. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 18. januara 1923.** Pojedini broj **20** cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-5..

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Krivi računi.

Mussolini nema dlake na jezik. Za ono, što su drugi talijanski ministri, njegovi predšasnici, trebali stotina mutnih, uvijenih i savijenih riječi, Mussolini treba samo jednu, a ta je obično kruta i jasna. Da je prije njega koji drugi ministar podjelio Istru, Goricu i Trst, kako je to on nedavno uradio, on bi zacijelo bio tumačio na dugo i na široko, kako je to potrebito s razloga ovih, onih, pa onih trećih, četvrtih, petih i tako dalje. Čitava bi rijeka riječi protekla iz tintarnice onoga dotičnoga ministra, ne ona prava, ona glavna riječ ostala bi i nadalje viseći o njegovu peru, ta bismo morali da sebi lomimo glavu tražeći prikriveni smisao ministrovog p... klapanja.

Kod Mussolinija nije tako. Od njega ne treba ništa da se traži. On ne krije ništa. Što misli, to on puca ljudima u brk sve onako golo i sirovo. A to je vrlo pohvalno.

Tako je on prigodom podiele ovih naših pokrajina kazao otvoreno, da je to učinio samo za to, da se Jugoslovene tih pokrajina što prije potalijanče. Mudro je to, što se je onako čisto i bistro izrazio. Dali je pak mudra i misao, koja ga pri tome vodila, to će pakazati budućnost.

Mussolini je otvoren čovjek: on voli otvorene ljude. Mi smo otvoreni ljudi pa ako nas naš ministar slučajno ne voli, mi ćemo jednako biti otvoreni i reći ćemo mu, da ona njegova misao nije osobito mudra. Nije ni mudra a bome ni izvediva.

Govoreći o toj Mussolinijevoj namjeri tršćanska je «Edinost» napisala medju ostalim, da i kad bi nam odnijeli sve škole, sve crkve, kad bi nam na ulici branili govoriti naš jezik, jednom riječju, kad bi poduzeli sve moguće i nemoguće, da nam taj naš jezik iščupaju iz naših srdaca, ostalo bi nam još naše ognjište, kod kojega bi se naša riječ i unapredak razvijala. Ali ja idem još i dalje, pa velim: Kad bi nam i ognjište razmetnuli, mi bismo još uvijek bili jaki, jer bismo još uvijek u sebi nosili vatru, koja se utrnuti ne da: božju staru slavensku vatru.

Jest, gospodo Latini, vi možete, da nas i jače pritisnete, vi možete da nas posvema ušutkate — naposljetku vlast je u vašim rukama — vi možete činiti, što hoćete, ali jedno ne ćete moći da spriječite: vi ne ćete moći da spriječite, da u gori, u lugu ili gdjegod pokraj mora kadikad odjekne kakva mala, napola zaboravljena pjesmica i da ta sitna nota u jedan mah ne razbudi ono, što biste vi htjeli da zanavijek uspavate.

Nema danas čovjeka ni djeteta u Julskoj Krajini, koji ne zna, da bi ga Mussolini htio da potalijanči. Čim naš čovjek to zna, on je već spašen. Bilo je vrijeme, da su Talijani radili punom parom, da naše ljude u Istri iznarode. Naši ljudi živjeli su tada u neznanju, pa su se jednako očuvali. Samo kukavci se povijaju pod svakim vjetrom — pravi ljudi drže svoje glave visoko. Takove ljude, ponosne i svijesne imena i plemena svoga, svijet visoko štuje. Takove ljude poštuju i visoko cijene svi plemeniti Talijani, koji u duši svojoj pljuvaju na izdajice, pa bilo kome narodu pripadale.

Naša je najveća želja, da s Talijanima živimo u što ljepšem skladu. Nažalost, do toga lijepoga sklada ne može još da dodje. I ne će doći, dok god budu Talijani gojili uistini pustu nadu, da će nas iznaroditi. Ali dan nije daleko, kad će se pokazati, da je to njihovo neplemenito nastojanje bilo jalovo. Doći će dan, kad će i sami uvidjeti, da kršteni ljudi nisu psi, koje možeš po volji da dresiraš. Doći će dan, kad će vidjeti, da se u današnje napredno doba narodi ne iznarodjuju tako lako, kako to Mussolini misli. Kad bi htjeli, oni bi se i sada mogli o tome da osvjedoče. Neka pogledaju na nas i na istarske Rumunje. Ima već stoljeća i stoljeća, što mi i naši prijatelji Rumunji živimo pomiješani s Talijanima, pa smo još uvijek i jedni i drugi ostali, kakovi smo bili.

A tako će biti i u buduće, pa — ma da nas pocijepaju još na nekoliko provincija....

PRED KONSTITUIRANJEM NARODNOG VIJEĆA ZA JUGOSLOVENE U ITALIJI. Naše tri političke organizacije: istarska, tršćanska i gorička pozvale su odredjene ličnosti, da sastave Narodno Vijeće za Slavene u Italiji. Pozvani zastupnici naših pokrajinskih političkih organizacija sastali su se 11. januara u Gorici te položili prve temelje toj novoj, teško očekivanoj narodnoj instituciji. Potankosti o sastavku i zadatku Narodnog Vijeća objaviti će se u kratkom vremenu.

VARAMO LI SE?

Ministar je predsjednik Mussolini predložio ministarskom vijeću projekt, po kome se ima osnovati «dobrovoljna obrana narodne sigurnosti». Ministarsko vijeće je potvrdilo taj projekt i ovlastilo ministarskog predsjednika, da ga oživotvori. Mussolini već radi punom parom na tom oživotvorenju.

Obrana narodne sigurnosti ima da nadomjesti fašističke čete i da stoji pod izravnom zapovijedi glavara vlade. Sve ostale vojničke formacije raznih stranaka prestaju djelovati, te se raspuštaju čim stupi nova formacija na djelo. Nestat će svih raznih «squadra», koje su do sada djelovale na svoju ruku. U obranu ne će biti svatko primljen. Projekat izričito kaže, da će biti primljen samo onaj, koga primi sam ministarski predsjednik ili njemu podložne oblasti. On ili one će suditi za svakog pojedinca je li vrijedan, t. j. ima li za to sposobnosti i dostatno morala. U obzir će se uzeti samo one, koji stoje izmedju 17. i 50. godine. Služba će biti besplatna dok se vrši u općini obitavališta, a kada se vrši izvan općine, onda će biti plaćena od države. Obrana će biti vojnički disciplinirana, a časnike će se imenovati na predlog ministara nutarnjih posala i rata.

Ne možemo jošte da se izrazimo o praktičnoj vrijednosti te nove formacije, dok je ne vidimo na djelu. Sam projekat čini nam se zgodan, jer prema duhu, koji je vodio ministra predsjednika, da to stvori, mogli bismo se nadati, da će obrana stupiti u potrebi da i nas brani, da brani naša prava, da brani našu imovinu, da brani naše živote, da nas brani uopće pred svima i svemu, što bi se proti nama poduzelo izvan zakona. Uvjereni smo, da su pri osnivanju obrane pratila ministra predsjednika samo plemenita čuvstva mira u državi, pa bi s ove strane mogli samo da pozdravimo novu ustanovu.

Druga je stvar, koja nas smućuje i nagoni na crne slutnje. U četiri posljednje godine smo doživjeli mnogo razočaranja. Koliko li je bilo obećanja, koja su ostala samo obećanja? Koliko li smo nada polagali u razne osobe i njihove riječi? Riječi su ostale riječi, a nade su ostale nade. Mnogo gore, uvijek smo doživjeli protivno. Pouzdavali smo se u svaku vladu, koja je bila na kormilu, pa se pouzmajemo i u Mussolinijevu. Pokoravamo se zakonu i od prvoga dana nastojimo, da razbistrimo naš pravi položaj i naše pravedne želje i težnje. I ako su nas razna progonstva naučila da svako obećanje primamo sa rezervom, jedne nade nismo izgubili: talijanski će nas narod razumjeti i upoznati, da nismo nekulturni ili barbari; upoznat će, da nismo u rodu sa tripolitancima i libijcima. Talijanski narod će upoznati i to, da su im krive pojmove o nama zabili u glavu ljudi, koje je vodila i vodi zloba. Čvrsto se nadamo, a tako i svi naši ljudi u Istri, da nije daleko čas, kad će poštenjaci okrenuti ledja današnjim krivim savjetnicima. Tada će nas minuti zle slutnje o budućnosti. Nikada nismo krivili talijanski narod za pogonstva, koja smo doživjeli. Mi krivimo prave krivce: krivimo one naše sugradjane, koji su i prije 1918. godine živili s nama u istoj kući, koji su nas još onda mrzili i koji su iza 1918. god. tražili svoju nepravednu mržnju na nas, onu mržnju, koju im je Austrija ucijepila u srca po svojoj lozinci: divide et impera. Zaveli su poštene Talijane na mržnju protiv svega onoga, što je naše. Najgore je u tome, što su to učinili pod plaštem rodoljublja, jer su znali da će time pogoditi najćutljiviju žicu ponosnih Talijana. Pod tim su se plaštem krili, kad su poduzeli koje nedjelo.

Eto, na tome se bazira i naše držanje prema svemu što se novoga kuje. Naše oko baca pogled na budućnost i sudi kakav će uticaj imati kod česa ljudi zlih namjera. Sigurni smo, da će oni zabadati svoje prste i u osnivanje obrane za narodnu sigurnost. Budu li si oblasti dozvolile, da stoje pod njihovim uticajem, ući će u obranu i elementi, koji ne će uživati naše pouzdanje, a dabome takvi će elementi uplivati i na svoje časnike. U prvom bi redu morali biti isključeni od primitka oni, koji su se kompromitirali sa svojim prisustvom kod kakvog paleža i pustošenja naših domova i kulturnih ustanova. U drugome redu oni, koji su svoje ruke postavili na tudju imovinu. U trećem redu oni, koji su protegnuli ruke bez pravoga povoda na bilo koga, a osobito na starije od sebe. U četvrtom redu oni, koji se lako podaju alkoholnim pićima i njihovim djelovanju. Niti tada ne bismo još mogli mirnim okom gledati na budućnost. Naši osobni i narodni neprijatelji imadu dosta sredstava, da i obranu nahuckaju na nas. Jedinu nadu imademo u dobroj volji pravih i poštenih Talijana, koji se ne će dati influensirati. Nešto nam je nade dao i «Il Popolo di Trieste», koji je pod naslovom «Esegerazioni» donio i objektivni komentar na ispravak «Šolskog društva» proti bogumrskom huckanju «L'Ere Nuove» na nas kao tobožnje iredentiste. Na svaki je način osnovana naša sumnja, da će se i obrana oboriti na nas i to radi huckanja onih, koji su nam i do sada skuhali svako zlo.

Varamo li se?

O potrebi čitanja dobrih knjiga

Dobra je knjiga najbolji prijatelj. Čovjek pismen može u knjigama naći štogod želi, jer je danas svakolika svjetska mudrost u njima.

Izum štampe pridonio je silnu korist i omogućio lakše širenje prosvjete. Tako znanje i napredak roda ljudskoga ne propada, već ostaje kao nasljedstvo potomcima i kasnijim pokoljenjima. Sve se čuva u knjigama, koje se tiskaju u hiljade primjeraka. Do njih može doći svatko i okoristiti se njima. Nekad nije bilo tako. I u stara vremena bilo je velikih mudraca, ali jer se knjige nijesu pisale, nestajalo je i mudrosti zajedno sa mudracima ovoga svijeta. Pismo je doduše bilo poznato ljudima davno prije Krista, ali nijesu svi umni ljudi pisali. Bilo je takvih, koji nijesu ni poznavali slova. No ne samo što je tako bilo u prastara vremena, već je bilo, kako nam povijest kaže, i u srednjem vijeku pače okrunienih glava, te nijesu znale niti svoga imena potpisati. Nije se u svako doba cijenila prosvjeta kao danas. Ali ako se je što i pisalo u stara vremena, slabu ili nikakovu korist imao je narod od toga, jer su se spisi sastavljali samo u jednom primjerku. Pisalo se samo na koži. Takve su knjige bile prava rijetkost, pa ih je mogao kupiti samo bogataš. Čuvale se u posebnim zaključanim škrinjama ili pak koricama pribitim na daskama. Siromašniji svijet nije mogao do knjiga. Zato je i prosvjeta slabo napredovala. — Ali kad je slavni Ivan Guttemberg izmislio štampu, postala je prosvjeta općim dobrom. Sad je svatko mogao doći do knjiga, koje su najednom postale jeftine. Dionikom napretka i kulture mogao je biti svatko. Prva štampana knjiga bijaše Sveto Pismo.

Danas nema znanja ni umijeća, koje se ne bi našlo u knjigama. Sve što je ljudski um izmislio i čovječja ruka izradila, sve znanje i iskustvo krije se u knjigama. Potrebno je znati samo onih 25 slova, da se otkrije blago u njima sakriveno. Zato i rekosmo, da je dobra knjiga najmiliji drug. Naravno, nijesu svi ljudi pozvani da se bave knjigom, jer na svijetu ima bezbroj vrsta rada i djelovanja, ali ipak netko manje netko više, svatko mora da je prijatelj knjiga, ako hoće da bude prijatelj prosvjete i napretka. Nema još ni 500 godina što se knjige štampaju, a već možemo reći da se sva mudrost svijeta u njima nalozi.

Imade knjiga raznog sadržaja: zabavnih i poučnih. Imade valjanih, a ima i nevaljanih. No jedno je jasno: bez knjiga nikud nikamo. Ni zanatlija ni radnik-seljak ne može danas bez knjiga. I našemu je svijetu nada sve potrebno, da ih čita.

Naših škola, kako vidimo, imade sve to manje. Ako se još ni knjige ne budu čitale, bit će zlo. Istina, nije svaka knjiga podesna za narod, već mu se moraju pružiti takove, koje odgovaraju njemu. Samo čitanje novina nije dovoljno. Ali sad dolazi nešto drugo: ako imade i ljubavi i dobre volje u našemu narodu za čitanje knjiga, nema — knjiga! Zato bi dobro bilo, da se i na tome poradi, kako bi se narodu omogućilo da dodje do jeftinih i potrebnih knjiga, koje će sadržajem i formom odgovarati shvaćanju njegovu. Poduzetni i rodoljubivi naši ljudi sigurno su o tom razmišljali, a narod će se zacijelo pokazati svijesnim i s najvećom ljubavi prigrliti svako dobro djelo.

Nikola *Zec*.

Na pravi put!

Možda nijednom narodu na evropskom dijelu naše zemaljske kruglje nije potrebna tako jaka i čvrsta sloga, kao nama istarskim Jugoslovenima. Naši jaki i silni gospodari bezobzirno krše sve one ustanove mirovnih ugovora, koje se nanašaju na zaštitu prava narodnih manjina u sklopu jedne nacionalne države. To nam najbolje dokazuje činjenica, da se još uvijek zatvaraju naše škole, tjera naš jezik iz svih javnih ureda, crkava itd. Pa ni sama progonstva i nasilja, koja je naš narod podnesao prigodom zadnjih četirih godina, nemaju primjera u nijednoj civilizovanoj državi.

Preživjeli smo dosta crnih dana, a i još ćemo ih preživjeti. Usprkos svega toga ne smijemo klonuti duhom, već moramo uložiti sve svoje sile oko toga, da ne izginemo kao narod sa lica ove zemlje. Plamen ljubavi do naše istarske grude, koja je bila kroz punih deset stoljeća koljevkom naših predja, ne smije da se nikad ugasne. Bila bi velika grijehota i sramota, a naprosto izdajstvo, kad bismo dozvolili, da nam uslijed naše medjusobne svadje ili ličnih interesa kojeg pojedinca propade jugoslovenski narod u Istri.

No mi smo čvrsto osvjedočeni, da do toga ne će doći. U trenutku, kad su naši protivnici započeli sa žestokom ofenzivom, da nas odnarode, zakrijesio nam se u pomladjenoj slozi i jedinstvu tračak nade, da ćemo se odsele moći uspješnije boriti za naše narodne pravice.

Nova godina donijela je našem narodu u Istri onu veliku tekovinu i novu otpornu snagu time, što smo otjerali iz svoje sredine sve nesuglasice i struje, koje su se bile u zadnje vrijeme uvukle u naše narodne redove, da nas dijele i slabe.

Narode! Nama se hoće velike ljubavi i sloge, ako hoćemo, da nam se opet povrati sve ono, što smo izgubili. Pomisli si samo: treba da kod oblasti isposlujemo slobodni povratak naše protjerane inteligencije (učitelja i svećenika), ponovno uspostavljenje i poštivanje našeg jezika po svim uredima, otvorenje mnogobrojnih škola, slobodu kretanja itd itd. Sve to treba, narode, di ti isposlujemo. Znamo, da će nam posao biti vrlo težak i da nam vlada nikada ne će udovoljiti svim onim zahtjevima, koje joj postavimo. No budemo li odsele svi složno nastupali kao jedan, priborit ćemo si dosta toga, što nebismo inače nikada.

Kad je talijanska vlada razdijelila naše pokrajine, a naročito Goričku, gorički su Talijani odmah izvjesili crne zastave, zatvorili sve dućane i proglasili «blagdan žalosti nad smrti mučeničkog grada.» Zatim su išli po gradu Gorici i demonstrirali protiv zaključka ministarskog savjeta u Rimu. Slični se dogodjaji odigrali i u Poreču. No čim je Mussolini brzojavio goričkom senatoru Bombigu i porečkom načelniku, da prestanu sa tim svojim demonstracijama i komedijama, koje su štetne za Italiju, **kojima se vesele Slaveni sa ove i sa one strane Snježnika,** jer misle da bi mogli imati od toga koristi. Na taj Mussolinijev brzojav nastao je odmah mir i red i u Gorici i u Poreču: svi su skinuli crne zastave, otvorili trgovine i prestali sa demonstracijama, jer su se pobojali, da bismo time imali koristi mi Slaveni!...

Talijanima nije njihova narodna egzistencija ni u najmanjoj opasnosti, ali uza sve to kad se radi o nama Slavenima, onda puštaju na stran svoje dotadašnje razmirice i stupaju jedinstveni protiv nas. To je jedno izmedju najljepših svojstava, koje posjeduje talijanski narod i koje bi i nama moralo služiti za uzor.

Sada, kad smo ujedinjeni u jednoj stranci, moramo javno osuditi i ožigosati svakoga, koji bi sijao medju našim narodom bratsku mržnju ili razdor, da nas lakše strovali u narodnu propast i grobnicu. Disciplina i složan rad nam je potreban danas više nego ikada prije. Zato držimo se uvijek sloge, jer u slozi naš spas i zalogaj bolje budućnosti!

Zima.

Kud se obrneš po debli gole grane,
Ž njih jur zdavni je lišće palo.
-- Po sinokošah sada šeću črne vrane,
A sunce se je skrilo!

A kako su lipo oni mali tiči kantali
I dica z janci po travi skakali
Na svakoj rožici je bija leptir
Sve je bilo živo —
A sada takov mir!

Sad je grda, grda i mrska zima
Para mi se, da nikad ne ću slišati tiće
Sada niš da reste veselja nima —
Ma kad će dojti proliće?

„Jednake dužnosti -- jednaka prava!“

ZLOČINAČKO UNIŠTENJE KRALJEVE SLIKE. - REPRESALIJE PROTIV NAŠEGA NARODA. - KAD ĆE SVRŠITI S PALEŽIMA? Pišu nam iz Žminja: U talijanskoj školi u Ceru (Sv. Matej) kod Žminja uništio je neki nepoznati zločinac sliku talijanskog Kralja. **Talijani su objedili naše seljake, da su oni to učinili. Medjutim vlada općenito mišljenje, da je to morao netko podmetnuti samo da naškodi našemu narodu. No fašisti se nisu na to obazirali. U nedjelju je došlo u Žminj mnogo fašista iz Kanfanara, Sv. Vičenta i Vodnjana. Najprije su imali jedan sastanak, a zatim su zaposjeli prostorije ovdješnje hrvatske posujilnice. Drugi dan ujutru su išli na Ceranštinu, da kazne krivce, koji su uništili kraljevu sliku. Došli su u selo Zgombe. Iz tog malenog sela odveli su sve muškarce u Žminj i zatvorili ih u posujilnicu. Tu su ih dobro natukli, a zatim su im dali po jednu čašu ricinovog ulja. Čujemo, da su trojica ostala posve isprebijana. Drugi dan bili su svi ispušteni na «slobodu», iza koje su ih uapsili oružnici i odveli u zatvor. Fašisti da su zapalili nekom Linču dva stoga sijena. Žene i djeca živu u polju. Boje se povratiti kući, jer misle da bi im fašisti mogli sve zapaliti. Uslijed toga vlada po čitavoj Ceranštini velika panika.**

NAPADAJ NA ŽUPNI STAN U FILIPANI. FAŠISTI NASILJNO PROVALILI U KUĆU ŽUPNIKA LIVIĆA. - ŽUPNIK SKOČIO GOL I BOS PREKO PROZORA I POBJEGAO NAPOLJE, DA SI SPASI ŽIVOT. - ŠKANDALOZNO OPKOLJENJE ŽUPNIKOVE SLUŠKINJE. Javljaju nam iz Vodnjanštine: Povodom ceranskih dogodjaja došli su u utorak ujutru vodnjanski fašisti u Filipanu, da napadnu tamošnjeg župnika don Frana Livića, koji je inače jugoslovenski državljanin. Kad su fašisti došli pred župni stan, da provale u nj, bilo je upravo 3 sata i jedan četvrt. Dali su se odmah na posao. Najprije su polili vrata sa benzinom, a zatim ih zapalili. Pošto nisu htjeli čekati dok posvema izgore, to su ih razlupali sa sjekirama i provalili u kuću. Svi su imali u rukama revolvere. — Nato se župnik probudio i ispalio u zrak jedan hitac iz puške, e da time opozori narod i oružnike na opasnost, koja mu prijeti. Videći da mu nema nikakvog spasa, skočio je gô i bos preko prozora, koji je visok 3½ metra, i pobjegao preko trnja, grebena i zidova u šumu, tako da si je jedva spasio život. — Medjutim fašisti su provalili u sobu, gdje se nalazila gola i bosa župnikova sluškinja. Ujedared ju opkolili sa revolverima i napali na najnedostojniji način u svrhu, da obave najsramotniji čin. Svoje nedjelo su opravdavali sa ceranskim dogodjajima, što onda nije bilo niti nijednom u ovim stranama poznato. Zatim su učinili po cijeloj kući prometačinu i odnijeli jednu pušku, opskrbljenu sa dozvolom, te jednu uresnu sablju. — Na Vodnjanštini se općenito govori, da je tu «kaznenu ekspediciju» predvodio vodnjanski geometar Silla, njegov adjutant Mazzoco iz Splita, porezni činovnik Belci i poštanski činovnik Defranceschi. Nadležnoj oblasti da su poznati većinom svi krivci. No usprkos toga vidimo, da se još uvijek mirno šetaju po Vodnjanu.

POŠTANSKI ČINOVNIK LUKEŽ IZVUČEN IZ STANA I ODVEDEN U VODNJAN. Primamo iz Krnice: U utorak, dne 10. tek. mj. došli su fašisti u Krnicu i provalili u stan poštanskog činovnika Lukeža, kojeg su po noći izvukli iz stana i odveli na fašio u Vodnjan. U Vodnjanu je imao dosta neugodnosti. Drugi dan je bio ispušten na slobodu.

Borba protiv našeg jezika. - Spomenica tršćanskih sudaca Mussoliniju. Organizacija sudaca Julijske Krajine otposlala je prvoga januara t. g. Mussoliniju jednu spomenicu, u kojoj zahtijeva, da se smjesta ukine slavenski jezik sa sudova. U spomenici se naglasuje, da se Trst iza 4-godišnjeg oslobodjenja mora još uvijek pokoravati austrijskim naredbama i priznavati slovenski jezik na sudovima. Prije 1890 g. — vele oni — nije se nikome niti sanjalo, da bi se na sudovima moglo raspravljati u bilokojem jeziku osim talijanskom. Medjutim da se nekolicini slavenskih odvjetnika, koji su bili poduprti od austrijske vlade, posrećilo, da su priborili priznanje slavenskih jezika na sudovima u Julijskoj Krajini. Ti odvjetnici da su i danas, kad se nalazimo u Italiji, tako bezobrazni, da zahtijevaju, da se i nadalje mora na sudovima uvažavati slavenski jezici, kaošto i voditi rasprave u njima. Nadalje spominje, da su čitavom zlu krive austrijske naredbe, koje da su bile izdane iz jednostavnog neprijateljstva do Talijana. Zato je — svršava spomenica — neobhodno potrebno, da se smjesta istrijebe sa sudbenih dvorana svi tudji jezici i da se uvede po svim sudovima Julijske Krajine isključivo talijanski jezik. Ta potreba da je opravdana iz historičkih, narodnih i političkih razloga. — To bi bila u bivstvu spomenica, koju su poslali talijanski suci Mussoliniju. Glavni cilj spomenice je taj, da nestane na sudovima i zadnji trag našeg jezika. Gospoda talijanski suci hoće, da si naši ljudi, koji ne poznaju talijanskog jezika, kad dodju u sudbene dvorane traže tumača. Tako misle oni postupati s našim narodom, koji i onako nema nikakvih prava osim dužnosti.

Tršćanski biskup zabranjuje slovensku propovjed u crkvi. - Veliko negodovanje medju Slovencima. - Zar je to u duhu Kristovog nauka? Početkom je tekuće godine tršćansko-koparski biskup presvj. g. Bartolomasi ukinuo slovensku propovjed u crkvi Sv. Antona novoga. Odkad opstoji crkva Sv. Antona novoga u Trstu propovjedalo se u njoj uvijek slovenski. Pa i sada je bila crkva uvijek dupkom puna ljudi, kad se je služba božja odslužila u slovenskom jeziku. U Trstu nitko ne može log biskupa na taj korak. Župa Sv. Antona novoga broji i danas više hiljada slovenskih vjernika. Zato biskup ne bi bio smio nikada ukinuti slovenske propovjedi, jer to nije ni najmanje u skladu sa onim lijepim Kristovim naukom: «Idite po svemu svijetu **i učite sve narode u njihovim jezicima!...»** Sadašnje Bartolomasijevo ukinuće slovenske propovjedi u crkvi Sv. Antona novoga ni najmanje ne odgovara toj nauci. U današnjoj sveopćoj razuzdanosti bit će veliko zlo, ako se ni biskupi ne budu držali gornjeg nauka.

DOPISI

IZ LINDARA.

Škola i gospodarstvo.

Hrvatska škola u Lindaru bila je oduvijek trn u oku mnogim našim narodnim protivnicima. Još nije prošlo ni dana ni noći a da nisu rovarili proti njoj. Njihov glavni cilj je taj, da ju pod svaku cijenu potalijanče ili pretvore u talijansku. Oni doduše ne će da to otvoreno kažu, ali nam ipak svojim radom na to namiguju.

Pred nekoliko vremena počeli su nam se pritužívati na učiteljicu talijanskog jezika. Rekli su, da ju moraju na svaki način premjestiti, jer da je tobože nesposobna i da ju treba nadomjestiti sa jednim učiteljem. Bilo je ljudi, koji su im povjerovali, išli na lijepak i potpisali nekakvu molbu, da se dosadašnju talijansku učiteljicu nadomjesti sa talijanskim učiteljem, koji da ne će imati nikakvog drugog posla, nego da podučava talijanski jezik mjesto dosadašnje talijanske učiteljice.

Medjutim Talijani su spremali nešto drugoga. Jednoga dana pojavi se u Lindaru nekoliko pazinskih fašista i pazinski načelnik. Našem su učitelju sporočili putem njegovog bratučeda, da dodje k općinskom županu M. Baxu. Učitelj se odazvao pozivu i otišao spomenutom županu.

Gospodin Baxa je dao našem učitelju vrlo odriješit predlog: **«Odsele bit će u Lindaru talijanska škola. Vi ćete podučavati niže razrede ili pak ćete nositi posljedice.** Prošlo je vrijeme, kad se je moglo djecu slati v Jugoslaviju, a ovdje vući plaću (Napominjem, da ima učitelj sina na univerzi u Zagrebu. Op. dop.)» Jadan učitelj morao je na to pristati bez ikakvog oklijevanja. Jedino je primjetio to, da mu na gornji predlog ne može dati nikakvog potpisa i da će školu držati po starom dok ne dobije dekret. **«Dobit ćete ga»,** odvrati mu odriješito Baxa, **«a sada potpišite nam i Vi molbu za italijansku školu!!»**

Učitelj se najedamput našao u strašnom škripcu, da ga moramo iskreno obžaliti. On je već stariji čovjek, koji ima već preko 30 godina službe, a usto u vrlo kritičnom financijalnom položaju. Da nije primio zadanih mu uslova, onda bi mu se bilo dogodilo kao i mnogim njegovim kolegama. A što onda?! —

Uostalom kod nas ide svakim danom na gore. Seljaci se neprestano zadužuju — dakako kojima uspije dobiti kredit. Dobitka nema nikakvog, a hrane vrlo malo. Bojimo se crnih dana.

IZ NOVE VASI (KOD POREČA).

Dvojake mjere.

Lanjske godine sakupilo se iz Nove Vasi 16 mladića, koji su dan prije svetih Trih Kralja išli od sela do sela, od kuće do kuće pjevajući pjesmu o svetim Trim Kraljima. Našemu narodu se je to vrlo svidjalo, jer svi poštuju naše stare jugoslovenske običaje. Samo našim narodnim protivnicima nije bilo pravo, da naši mladići pjevaju u srbo-hrvatskom jeziku. Pozvali su porečke oružnike i zahtijevali, da se odmah uapse naši mladići i odvedu u porečki zatvor. Oružnici su došli u Radoše i ondje uapsili naše «kolejane». Zatim su ih zvezane odveli kroz Novu Vas u Poreč. Putem su morali kričati «Evviva l'Italia!» Kad su dospjeli u Poreč, onda su ih vodili po svim ulicama i silili, da neprestano kriče «Noi siamo tre Re!, Evviva l'Italia!»... Konačno su bili strpani u zatvor i ondje zadržani tri dana.

Tako su eto lanjske godine Talijani nagradili naše mladiće, koji su išli po našim selima da po starom običaju pjevaju starinsku pjesmu o svetim Trim Kraljima.

Ove godine, na godišnjicu tog dogodjaja naši mladići ostali su kod svojih kuća. Ali «kolejana» svejedno nam nije falilo. Sakupilo se nekoliko talijanske dječurlije, koja je cijeli dan klatarila po našim kućama i pjevala upravo izazovno samo talijanski. Unatoč svega toga mi im nismo učinili niti jedne opaske. Čudili smo se samo, kad smo vidili, da njih puštaju i oružnici i fašisti na miru. Dapače čujem, da je jedan oružnik hvalio tu talijansku mladjariju, koja ide po kućama i cijeni svoje starinske običaje. Medjutim lanjske godine, kad su išli po kućama naši jugoslovenski mladići, onda je govorio da su to «usi balcanici e una pericolosa propaganda»!...

Mislim, da će mi ovaj put i naši «šiori» Nadalin i Mate priznati, da živimo u državi dvojakih mjera. Ne znam, dokle će to trajati. Mussolini je rekao: «Eguali doveri — eguali diritti!» Zbilja lijepe riječi! Bojim se samo, da će istarski Jugosloveni, a naročito na Poreštini, vrlo kasno doći do jednakih dužnosti i jednakih — prava! **Seljački sin.**

IZ DEKANOV.

Slovesna otvoritev ital. šole, predpriprave zanjo in odmevi iza nje.

V ital. časopisih je bila na dolgo in široko opisana velika slavnost, ki se je vršila v Dekanih povodom otvoritve tuk. ital. šole. Nas ne zanimajo vse te podrobnosti programa, o katerih so bili polni ital. časopisi in ki imajo očividen namen, da pokažejo gotove stvari v tendenciozno ožarjeni luči. Tudi dolge govorance različnih slavnostnih govornikov so sledile temu namenu ter so zato za nas brezpomembne. Realen pomen so imele edino besede koprškega podprefekta, ki je obljubil skorajšnje odpretje ital. šol še v drugih krajih. Zanimivo je da teh besed ne omenja noben italijanski časopis. Slavnosti so se udeležili večinoma nedomačini; domačini, razen godcev in domačih fašistov, po večini ženske, so bili le radovedni gledalci te pompozne uprizoritve. Oficijelni domači udeleženci so pa igrali z malimi izjemami le klaverno in prisiljeno ulogo statistov. Vse skupaj je bil pač več ali manj dobro izpadel diktat.

Za nas in za širšo javnost so bolj zanimive in poučne predigre, ki so bile v zvezi s to slavnostjo. Način namreč, kako so ustvarili to ital. šolo v čisto slovenskem kraju in kako so pričarali vanjo 43 učencev. V ital. poročilih je to število sicer naraslo na nad 60, kar pa ne odgovarja resnici. Po znanem receptu potom pobiranja podpisov pri odvisnih, nerazsodnih in posebno pri neznačajnih ljudeh, katerih je tudi v Dekanih lepo število, so z grožnjami in obljubami dobili že pred mnogim časom kakih 15 podpisov. Na podlagi izjemnega zakona za zaščito ital.(!) življa v neitalijanskih krajih je to število zadostovalo za postavno otvoritev ital. šole. Dekanski obč. zastop je baje sicer protestiral proti tej nameri in načinom, ki so se jih posluževali v dosego iste, pa to ni nič izdalo. Ital. šola kljub vsemu otvorjena prve dni novembra prejšnjega leta, prej pa je bil še odstavljen prejšnji slovenski voditelj. V začetku je pohajalo to šolo le malo otrok, niti vsi vpisani ne; otroci niso hoteli namreč vkljub siljenju od strani starijev v to šolo. Da bi pa odpomogli tej očividni blamaži so dali izpraznjeno mesto odpuščenega voditelja začasno potovalnemu učit. italijanščine na šolah Dekani - Sv. Anton, ki je tudi v tem razredu naganjal otroke, naj se vpišejo v novo ital. šolo. Za nesrečo je črez nekaj dni še obolela edina še ostala slov. učna moč na šoli, tako da je postala v Dekanih kar črez noč dvorazredna čisto italijanska šola, oziroma kaos, ki je popolnoma zbegal otroke in stariše. V slov. razredu brez pouka, v novem ital. razredu sladek gospod, ki obljublja otrokom vse mogoče; ker se ne morejo razumeti drugače, pa z gestami. V ostalem razredu pa strog «pedagog», ki jih naganja z vsemi mogočnimi «nazornimi» sredstvi k onemu sladkemu. In začne se kolobocija, ki traja skoraj ves mesec. Nekaj otrok sploh ne hodi v šolo, drugi se kar preselijo k novemu učitelju, tretji vstrajajo pri hudem, mnogi pa menjajo vsak dan razred, saj na ta način še najlažje ubijejo nepoznani in zato dolgočasni pouk. Nekateri otroci se sami, brez vednosti in proti volji starišev, vpišejo i ital. razred, zopet so drugi, ki nočejo po nobeni sili v ital. razred, četudi jih stariši priganjajo. Zato jok v šoli in izven nje, pa tudi zmerjanje že koj prvi dan. Še včerajšnji sošolec pozdravlja svojega bivšega tovariša s «schiavo».

Da se temu kaosu, ki je zavzemal že groteskne oblike, napravi konec, določijo po 14tih dneh novo vpisovanje in tedaj se je vpisalo 36 otrok. Nastopila je nova slov. učiteljica, obolela učiteljica je tudi zopet prevzela službo, toda prestavili so jo koj nato kazensko v drug kraj in namesto nje je prišla ona iz Pomjana, **kjer so ob tej priliki spremenili slov. šolo v italijansko.** Zmešnjava je nekoliko polegla in dekanska šola je dobila zopet vsaj kolikor toliko normalen in resen obraz. Cuje se pa, da se bo izvršila zopet nova premestitev, najbrže zato, da se komaj dosežena normalnost zopet ovrže. Tudi inšpekcija se je vršila v tem času in sicer je inšpiciral slov. razred orožniški brigadir, ki je napisal na tablo: Evviva i carabinieri! —

Tako so stale stvari precej veselo, kakor smo videli, pred slovesnostjo, po njej pa je postalo vse nekam bolj resno in tudi bolj kislo. Obljube o lepih oblekah i. t. d. so ostale prazne; otroci, ki obiskujejo ital. šolo so dobili poleg neznatnih drobnarij le nekake uniforme, dolg predpasnik in dekliško kapo, enoten kroj za deklice in dečke. In dogajajo se smešni in dramatični prizori med otroci samimi in tudi doma; ta čudna metamorfoza (dečki so postali kar čez noč deklice!) je ohladila tudi najbolj gole materialiste med stariši, ki so si obetali od slovesnosti kar celo garderobo finih oblek in drugih dobičkov. Najlepše pa je, da se mnogi otroci sramujejo hoditi v teh uniformah, ki so pa obvezne. Zato jih nosijo pod suknjami do šole ter si jih nadevajo šele v šolski veži pred vstopom v razred. Žalostna in smešna slika v malem obsegu, ki nam pa kaže tužno bodočnost vse te nesrečne dežele.

Tudi ustanovitev fašija se nam obljublja v najkrajšem času. Po vsem tem, kar se je dogodilo v zadnjem času čisto naraven epilog.

Pa vse to nas ne sme preveč strašiti in tudi ne tlačiti. Življenje in ljudje v Dekanih bodo kljub vsemu temu isti kot prej, le da se bodo uloge bolj določile. Nerazsodneži bodo ostali nerazsodneži kakor so bili pred tem, in od neznačajnežev pač ni drugega pričakovati, kot da bodo neznačajneži še naprei. Kar je poznačajnih in čistih, pa naj jih bo še tako malo število, ti vedo sami, kaj jim je storiti. Poštenjak ima pred seboj vedno le eno pot.

IZ OPRTLJA.

Talijanski liječnik mora ostaviti Oprtalj.

Kako je na dugo i široko poznato, liječnik dr. Pesante najviše je pridonio talijanstvu naše općine. Bio je dugi niz godina općinski zastupnik. Kao takav se je najviše starao oko toga, da se u Oprtlju podigne talijanska škola. Zatim je ustanovio razne gospodarske institucije, kojima je najviše škodio našoj narodnoj stvari na Oprtaljštini. Mislimo, da lako ustvrdimo, da kad ne bi bilo u našem gradiću jednog dr. Pesantea, danas ne bi bili Talijani u gradu Oprtlju [illegible] ugnjezdeni, kao što jesu. **To je činjenica** [illegible] koju ne može da nam nitko **opovrgne.**

Nekoli[illegible] vremena iza kako je došla amo talijanska [illegible] ska, ovdješnji su Talijani, a naročito omla[illegible] ia, osnovali u gradu svoj fašio. Naravski, [illegible] Pesante se nije htio upisati u tu organizac[illegible] jer je izjavio, kako se govori, da se apsolu[illegible] ne može slagati nijednom organizacijom, k[illegible] se služi nasilnim sredstvima. To dakako n[illegible] ugadjalo mladim ljudima. Zato su uzdigli ku[illegible] i motiku protiv dra. Pesantea i nisu miro[illegible] i sve dotle, dok ga nisu prisilili da se iseli [illegible] Oprtlja.

Dr. Pesa[illegible], videći da nema nijednog Talijana uza s[illegible], ožalostio se i tražio oslona kod našeg nar[illegible]. Poslao je par svojih miljenika po oprtaljs[illegible] j okolici, da sakupljaju potpise, pomoću ko[illegible] bi se možda mogao još i nadalje uzdržati u [illegible] rtlju. Ali je bio vrlo loše sreće. Naši ljudi [illegible] okolici nisu mu htjeli dati svojeg potpisa, [illegible] r im to nije dozvoljavao narodni ponos. Dr. [illegible] sante je dosta škodio našoj narodnoj stvar[illegible] pa zar da ga još i podupiremo? Bilo je vrije[illegible], kad je mogao i na to misliti.

Kako čuje[illegible], dr. Pesante ovih dana definitivno ostavlj[illegible] Oprtalj i ide u Pazin, gdje se kani stalno [illegible] seliti i otvoriti svoj ambulatorij.

IZ SOVINJŠTINE KOD BUZETA.

Sad smo o[illegible] li bez svećenika — bez hrvatskog i talijan[illegible] og. Naši su novopečeni Talijani u Sovinjaku [illegible] d više vremena protjerali vrijednog hrvat[illegible] kog svećenika g. I. Dukića, a zatim su dov[illegible] li talijanske. No u zadnje vrijeme nisu za[illegible] voljni niti s potonjima. Imaju i pravo, jer ni [illegible] ni ne mogu biti zadovoljni, da im upravo ta[illegible] anski svećenici čine sramotu.

Naš je zadn[illegible] talijanski svećenik vrlo naglo pobjegao. Tri, [illegible] etiri dana potucao se po raznim kućama i [illegible] elima okolo Sovinjaka — bježeći i skrivaju[illegible] se pred oružnicima, koji su ga tražili. Razlog njegovog bjega i skrivanja sastoji se u tome, što je — kako se općenito priča — primio nekoliko stotina lira u ime odštete za štetu, [illegible] oju je prouzročila strijela na jednoj našoj va[illegible] skoj crkvici, te si ih spravio i pridržao. Zbog toga su ga naši Talijančići u Sovinjaku tužili oružnicima. Naravski, oružnici su učinili svoju dužnost i uredovali. Talijanski je svećenik napokon povratio novac i ostavio nezahvalni Sovinjak. Tom prigodom nije mu falilo sa strane «Italianissimi» nikakvih pogrda ni žviždanja.

Sada se nalazi taj naš neimenovani svećenik u Buzetu, u gradu. Kako čujemo, naši ljudi nisu ni tamo s njime zadovoljni. Pa to je za nj još i najmanje. Njega su, kako se priča, čak i sami fašisti isključili iz svoje sredine.

Tako smo eto ostali bez ijednog svećenika. Ne znamo, što će sada učiniti biskupski Ordinarijat. Doba bi bila, da nam već jednom pošalje jednog našeg narodnog svećenika, koji pozna naš jezik i naše običaje. Ovako dalje ne smije da ide. Mi se uopće ne možemo pohvaliti, da smo iza Dukićevog odlaska imali jednog valjanog svećenika. Svi njegovi nasljednici nisu bili ništa drugo nego talijanski propagandisti, kojih naš narod ne voli. Zato molimo i zaklinjemo biskupski Ordinarijat, da učini već jednom red na našoj župi, jer ćemo inače morati poduzeti druge korake.

Stari Sovinjčani.

IZ RAČJE VASI (ĆIĆARIJA.)

Naše školske prilike.

Sigurno nema u c[illegible] eloj Julijskoj Krajini jednog inteligentnijeg [illegible] vjeka, koji ne bi znao, da ima naša općina [illegible] sto jugoslovenski značaj. Uza sve to nemamo hrvatske škole. Nije isključeno, da će se [illegible] aći koji naš čovjek, koji će si pomisliti, da s[illegible] mi možda nijesmo niti starali oko toga, da [illegible] m oblasti otvore hrvatsku školu. Zato smat[illegible] mo svojom dužnosti, da ovdje iznesemo krat[illegible] i historijat našeg moljakanja i zauzimanja za otvorenje hrvatske škole.

Početkom lanjske [illegible] dine obratili smo se na našega narodnoga po[illegible] anika dra. Stangera s molbom, da nam ispo[illegible] je hrvatsku školu. Naš se je narodni poslani[illegible] odmah odazvao našem pozivu i poduzeo sv[illegible] potrebite korake, da nam se otvori škola. [illegible] i smo sa svoje strane isto učinili dosta kora[illegible] zbog otvorenja škole, dok nam konačno nis[illegible] oblasti saopćile putem našeg poslanika dra. S[illegible] ngera, da će nam početkom nove školsk[illegible] godine otvoriti školu. Doći ćemo,» poručiše [illegible] am oblasti, «jedne nedjelje u Račju Vas i [illegible] azvati sastanak sviju općinara, na koji ćemo [illegible] zvati takodjer i vašeg poslanika, da sâmi odl[illegible] ite kakvu školu treba da vam otvorimo!» [illegible] smo zadovoljni, jer smo mislili da stojimo [illegible] predvečerje otvorenja hrvatske škole.

Prošla je jedna sedm[illegible] a, druga, treća, prošlo je i više mjeseca, [illegible] oblastima nije palo niti na kraj pameti, da [illegible] poslale amo svojeg zastupnika, koji bi sa[illegible] o jedan sastanak i upitao nas kakvu ško[illegible] želimo imati. Briga njih za hrvatske škole!

Medjutim jednoga d[illegible] a bilo je više naših općinara u Buzetu. To[illegible] su se prigodom namjerili na tadašnjeg tali[illegible] nskog učitelja u Buzetu. Netom ih je taj za[illegible] ledao, reče im: «Domani vado a Trieste [illegible] prenderò istruzioni, secondo le quali vi apri[illegible] una scuola a Račja Vas.» Naši ljudi dakako [illegible] isu držali mnogo do tih riječi, jer su još uvi[illegible] k očekivali obećanu skupštinu. No što je re[illegible] o, to nije porekao. Išao je u Trst i vratio [illegible] natrag s dekretom, kojim se ovlašćuje da [illegible] vori u našoj općini talijansku školu.

Tako se je to kod na[illegible] bez nas i protiv nas otvorila u Račjoj Vasi [illegible] lijanska škola, koju, kako čujemo, polazi oko [illegible] 00 djece. Govori se, da naš nesudjeni učitelj [illegible] jradje podučava djevojčice od 18. godine. I [illegible] iće sve podučava u fašističkom duhu. Često [illegible] hvali i veli, da su naša ćićska djeca mlad[illegible] t Italije, budućnost Italije...

Naši novi «prijatelji» gg. Japel i Orlich vele, da kad se naučimo pjevati «Giovinezzu...» i kad se upišemo u fašiste, da će nam biti vrlo dobro i lijepo — u jednu riječ: da ćemo živit kao u raju!... To su lijepe riječi, ali mi im svejedno ne ćemo ići na lijepak. Mi ćemo i nadalje pjevati naše tužne slavenske pjesme. Da, i nadalje ćemo ljubiti svoj obljubljeni Kras, svoje ognjište i svoj narod. Željno očekujemo bolje dane, ali ipak ne možemo da idemo za riječima naše novonadošle gospode. Kad svi oko nas plaču i jauču, zar da će nama biti dobro?! Zar se možda otvoraju zaslušci? Zar su možda pojeftinile životne namirnice?

Krašani! Neka vas nitko ne zaslijepljuje sa lijepim riječima! Sramotno bi bilo, da se iza tolikih prevara i razočaranja pustite zavesti od onih, koji mrze naš narod i njegove najveće svetinje: jezik i narodnost! Uzdignite vaša srca i pokažite cijelom svijetu, da ste vjerni sebi i svom narodu!

IZ SOČERGE (OBČINA BUZET).

V vsej Istri se dogajajo izredne reči, zato ni nič čudnega, da se tudi pri nas kuha nekaj novega. Sami ne vemo pravzaprav, kako je prišlo do tega, ali dejstvo je, da je bil pred kratkim v naši vasi šolski nadzornik z namenom, da nas obdaruje z italijansko šolo. Z začudenjem se vprašujemo, kdo je poklical tega gospoda, kdo sploh želi v naši pristno slovenski vasici laško šolo? Mi Sočeržani je prav gotovo ne želimo niti je ne prosimo. **V naši vasi so sami Slovenci, ki želijo in zahtevajo slovensko šolo.** Nismo protivni, da se uče naši otroci tudi italijanščino, toda le v toliko, kolikor zahtevajo to predpisi, ki veljajo za vse slovanske šole naše dežele. Toda **učni** jezik naše šole bodi **slovenski.** To naj imajo pred očmi vsi naši vaščanje, posebno pa oni, ki največ odločajo v tej zadevi, namreč občinski možje. **Zatorej pozor in glejte, kaj delate!**

IZ LOVRANA.

Veliko se je zlo svalilo i u ovu našu općinu. Zarade nema, lječilište obamrlo, nevolja svakim danom veća. Ima ih, koji se nevolji još nekako opiru, a ima ih, koji joj se oprijeti ne mogu. Odrastao se čovjek već nekako snalazi, ali najgore je djeci, koja moraju više puta i po najvećoj zimi ići bosa i napola gola. Zato i zavrijedjuju najveću hvalu sve one dobre duše, koje su se i ove godine dale na mučan posao, da sakupe nekoliko lira, pa da siromašnoj djeci nabave nešto tople odjeće.

Na dan Triju Kralja poslijepodne sabrala se naša dječica u zgradi Knezgrada, i tu su bila podarena. Možete zamisliti, kako su naša djeca bila sretna i vesela, što ih se evo i sada u ovoj općoj bijedi neko sjeća. A to je u ostalom i najljepša zadovoljština za one, koji su se trudili, da privedu kraju to prelijepo djelo milosrdja. Tako valja!

IZ RUKAVCA.

Za našu djecu. — Izlet braće iz Opatije.

Neka je tisuć puta blagoslovljena ruka, koja se pruža, siromašnoj djeci da pomogne! Neka je isto toliko puta blagoslovljeno i srce, koje za djecu bije i koje je najsretnije, kad može na male dječije usne da namami sretan i zadovoljan smiješak!

Uvjeren sam, da su u nedjelju u večer osjećali ovako svi oni, koji su se bili okupili u bivšem Narodnom Domu u Mihotićima, da vide i čuju našu dječicu na pozornici.

A bila je prava milota gledati ih! Iznajprije nam je ravno u dušu zašlo ono njihovo milo i tanko pjevanje. Deklamacija «Djedovi dari» i slika «Seljaci» vanredno se svidjela, a igra: Nušićeva «Naša djeca» morala se na opći zahtjev da ponovi još iste večeri. Svi su bili na mjestu, u prvom redu mali Pero i sestrica mu Zorica. Dvorana bila je puna našega svijeta, koji je vrijednu djecu, deklamatore i predstavljače, nagradio silnim pljeskom. Baš uspjela zabava. Zapravo ovo je bio samo prvi dio zabave. Iza toga je naime slijedio ples i takozvana slobodna zabava, koja se protegla do «malih ura», a sve se svršilo lijepo, skladno i ugodno, a što je najutješljivije — sabrala se i lijepa svotica, koja će se upotrebiti kao pripomoć našoj siromašnoj djeci. Evala! Evala! Evala!

Toga istoga dana priredila su narodna društva iz Opatije izlet u Rukavac. Došle su neke članice Ženskog Udruženja, pa članovi i članice dramatskog Odsjeka, kluba «Sloge», Sportskog kluba» itd. — svega oko pedeset osoba. Sastanak je bio urečen u gostioni g. I. Sušnja. Zabava je bila, kako se već to veli — «imenitna». Što i jedan put pjevala se naša najnovija Marsiljeza: «Mi smo z lumbera doma...» Osim toga držim, da nema pjesme, što nije one večeri otpjevana. Mješoviti zbor bio je upravo neutrudiv. Pjevalo se uz tambure. Kad su se ona silna muška i ženska grla digla, bilo je kao da se sva kuća lomi, kao da se gora valja. Da! da! Svaki čas provirio bi u dvoranu po koji starac, postajao neko vrijeme, slušao i otišao mrmljajući: E, lijepo je biti mlado! Vani je bila hladna noć, ali je vazduhom strujalo nešto toplo. Bit će, da je to dolazilo iz onih mladih srdaca što su se dugo slijevala u pjesmi — Tamo daleko....

IZ OPATIJE.

Nastojanjem ovdješnjeg požrtvovnog Ženskog Udruženja priredjeno je i u našem mjestu Božićno drvce uz lijepu dječiju svečanost. U četvrtak, 4. o. mj. sakupila se u dvorani naše «Zore» školska djeca iz Opatije i Voloskoga. Djece je bilo oko 400. Svi su bili podareni, tko više tko manje prema prilikama.

Prije nego što su se porazdijelili darovi, zapjevala su djeca na pozornici nekoliko pjesama. Već iza prve pjesme pojavio se mali Medanić i krepkim glasom izrekao lijepu prigodnicu. Za njim je učenica Gonan deklamovala ganutljivu pjesmu jedne sirotice. Krasnoslovila je s puno osjećaja, tako da su mnogi prisutni bili ganuti. Treba da napomenemo, da je osim djece u dvorani bilo i vrlo mnogo odraslih, koji su s velikim zanimanjem pratili ovu lijepu dječiju svečanost. Jedan učenik iz Voloskoga deklamovao je «Putnika», a naš Banjanin poznatu pjesmicu «Turne moj lipi...» Ovaj put je naime bilo na programu i nekoliko narodnih pjesmica iz Istre, — «da im se trag ne zatare» — tako n. pr. Vezen rubac, vrlo mila pjesmica, koju je mala Bosiljka Letiš izrekla upravo prelijepo, kao i jednu drugu pjesmu u prozi «Majka». Slijedile su pjesmice Sv. Petar kolendar, «Petešić» i Lisica i jež, koje su izazvale buru smijeha. Jedna je djevojčica deklamovala «Predrago Volosko...» staru narodnu pjesmicu, koja se je takodjer vrlo svidjela. Iza toga su Marija Gonan i Josip Lavrenčić, dvije «priznate sile» iz našeg malenog umjetničkog svijeta, odigrali Nušećevu igru «Naša djeca», pa su za svoju lijepu igru bili nagradjeni velikim pljeskom.

U jednu riječ: vanredo uspjela svečanost. U ime podarene djece, osobito one siromašnije, koja su primila na dar čitave oprave s cipelama, neka i ovim putem izražena našem velevrijednom Udruženju i svim drugim prijateljima mladeži najljepša i najsrdačnija hvala.

U nedjelju poslije podne prikazivali su naši diletanti po drugi put vrlo uspjelu Nušićevu komediju «Običan čovjek.» Dvorana je bila upravo natlačena općinstvom. Uspjeh sjajan, naši vrijedni diletanti uvijek na mjestu. U posljednjem broju «Istarske Riječi» spomenuo je mjesto gdjice Marije Jurković jedno drugo ime. Znamo, da naša valjana predstavljačica ne mari za to, ali mi se jednako osjećamo dužni, da napomenemo, kako je gospodjica Marica Jurković upravo majstorski prikazala Jagodinku, gdju. Persu.

IZ NEREZINA.

Talijanaši sile naše ljude da otkažu naše jugoslovenske novine - Prisilno upisivanje u Fašio. - Niti ženske ne puštaju na miru.

Piše nam prijatelj iz Nerezina: Doznali smo, da je prošlog četvrtka izašao prvi broj «Istarske Riječi». Mi ju još nismo primili, a bojimo se, da ni ne ćemo. Osvjedočeni smo, da će izaći više brojeva, koje mi uopće ne ćemo ni vidjeti. Bit će dosta čitatelja «Istarke Riječi», kojima će se to činiti malo čudno. No nema tu nikakva čuda, a najmanje pako onda, kad se uzme u obzir naše prilike, u kojima se nalazimo mi Nerezinčani. Morate znati, da se ovdje jedan stranac uopće ne bi mogao snaći, jer ne bi znao da li je došao medju divlje Tripolitance ili pitome Nerezince. Pomislite si samo: Sin našeg poštara g. Bracca ide po selima s jednim listonošom i zahtijeva, da svi Nerezinčani otkažu jugoslovenske novine. Tko ne će da se pokori tom zahtijevu, tomu se prijeti sa ricinovim uljem, koje je i onako prešlo u modu. Gospodin Bracco ne prijeti samo muškarcima, nego i ženskama, a naročito gospodjicama. Za primjer navesti ćemo vam samo jedan slučaj: Pred nekoliko dana došao je k jednom našem čestitom Jugoslovenu, kojemu je rekao, da mora odmah zabraniti svojoj kćeri svako i najmanje čitanje jugoslovenskih novina iz Trsta i Gorice, jer da će joj inače donijeti pol litra ricinovog ulja i prisiliti ju, da ga ispije. Tako se je više nego jedan prestrašio i otkazao naše novine. Čim su pak fašisti opazili, da su se naši ljudi prestrašili i otkazali naše novine, odmah su išli po kućama te zahtijevali da se svi naši ljudi upišu u fašio. Ima više ljudi, a naročito trgovci, koji su se iz bojazni i upisali. Govori se, da se medju ostalima upisao i naš odlični trgovac g. Uzorović.

Evo tako vam idemo svaki dan od zla na gore. No uza sve to mi ne klonemo duhom, jer živimo u čvrstom osvjedočenju, da će jednom i na naša vrata doći ono zlatno sunce, koje će nam navjestiti bolje dane našeg mukotrpnog života. U toj nadi živimo, trpimo...

IZ ZADRA.

Škandalozne prilike na arbanatskom učiteljištu. — Bagatelizovanje našeg jezika. — Da li se zadarsko školsko vijeće razumije u pedagogiju?

Piše nam prijatelj iz Zadra: Dosta sam toga pretrpio, a s menom i ostali Jugosloveni u Zadru, prije nego sam se odlučio na to, da vam nešto pišem. Uvijek sam mislio i očekivao, da će krenuti na bolje. No danas, kad vidim da ide sve na gore, ne preostaje mi drugo, nego da se konačno laćam pera i da vam opišem naš veliki jad i nevolju, koja nas tišti. Imao bi mnogo toga da vam pišem, ali ograničit ću se samo na najnužnije.

Mi Jugosloveni u Italiji nemamo niti jedne srednje škole, koja bi odgovarala našim potrebama. Zato je vrlo dobro, da se naši narodni poslanici staraju, da se ponovno uspostavi velika hrvatska gimnazija u Pazinu i realka na Voloskom. Kad država traži od nas ispunjenje svih dužnosti, onda je dužna da nam prizna i sva prava, koja nam kao talijanskim državljanima pripadaju. Dosada još toga nije učinila. Mi smo u svim pogledima, a naročito u školskom, posve zanemareni. Ministarstvo prosvjete u Rimu imenuje za podučavanje našeg jezika profesore, koji mrze naš narod i njegove običaje i — što je najglavnije — koji ne poznaju našeg jezika ni književnosti. Osobito nas srce boli, kad vidimo, kako ti ljudi bagatelišu naš jezik. Pomislite si samo: Zadarsko je školsko vijeće predalo dvjem golobradim mladićima, koji su svršili svoje školske nauke jedva prošle godine u Padovi, redakciju nad novim knjigama za arbanaško učiteljište! Možemo već unaprijed predvidjati kakav značaj će imati pedagogija. Ali pošto ministarstvo ne misli saspisati natječaj, e da se možemo svi natjecati, onda bi bilo najpametnije da se barem za pedagogiju uvede jednu izmedju mnogobrojnih knjiga, što ih posjeduje naša književnost. Na taj način bi se barem izbjeglo jednom velikom zlu, naime, da se naša mladež ne uzgaja i troši svoje energije i onim knjigama, koje će jamačno biti ispod svake kritike. **L.**

PISMO IZ RIJEKE.

Stari patakuni. — Riža. — Dobar početak. — Najnoviji riječki romani: «Ljubomorna teta oliti ugrabljena meštrica». — Moja suseda Ninetta.

Chi si contenta — gode, vele Talijani, a to od prilike znači: tko se s malenim zadovoljava, taj i uživa. Mi se Riječani zadovoljavamo s malenim, kadšto i s vrlo malenim. Dobro se sjećam, da su prije tridesetak godina mnogi današnji anesionisti za jedan sam «patakun», to će reći za sama bivša četiri c. k. austrougarska soldina, vikali po cijeli dan: Eljen a Majarorsag! Ako su pak poslije sloma neki nadobudni iz Gomile tražili za razne druge povike (Evviva! Abbasso! itd.) po deset, a neki čak i po dvadeset kruna, razlog nije u tome, što su im možda bila porasla krila, već u devalutaciji rijačke krune. Najzada ne možeš ti od čovjeka zahtjevati, da ti se cijeli dan dere: evviva kvešto! e abasso kvel altro!, a da mu u gotovom ne isplatiš barem toliko, koliko je prije vrijedio jedan patakun!

Ovo sam napomenuo samo onako mimogrede, da vidite, kako smo se mi Riječani oduvijek zadovoljavali s malenim. Zato nije ni čudo, što se u sadašnjim prilikama ne možemo nikako da snadjemo. Najedamput smo dobili mnogo, upravo odviše —. Zamislite: dobili smo samostalnu, nezavisnu i slobodnu državu! To nije tek mačji kašalj! To je nešto tako ogromno, da se čovjeku iznad glave dižu vlasi, ako ih ima. To je nešto tako veličanstveno, što naša mala riječka pamet ne može nikako da shvati. Pa i kad bismo shvatili, mi se Riječani ne bismo zato uzoholili. Mi se zadovoljavamo sa vrlo malenim. Neka se neko nadje, tko će nam ove naše podrpane krune «Città di Fiume» da promijeni u nekadašnje patakune, pa da vidite, kako ćemo se cijeli dan derati i veseli i sretni vikati: — Evviva i patakoni! — A što se pak specielno mene tiče, ja bih vam za jedan stari patakun dao svu ovu našu slobodu riječku, a za žuntu dao bih vam još i Andreta Osoinaka, Toneta Via, pak i ako hoćete i samoga Zanellu...

Da ste na Novu godinu bili na Rijeci, bili biste se osvjedočili na svoje oči, kako se mi Riječani zadovoljavamo s malenim. Ja sam se toga dana digao malo kasnije (ne ću vam reći, što sam radio u noći na Silvestrovo!). Kad sam izišao na ulicu, prvi, koga sam sreo, doviknuo mi: — La ga inteso? Jeste li čuli? — Htio sam da ga pitam, što je to — no on se u jedan mah izgubio trljajući sebi ruke od veselja. Sretem drugoga, pa mjesto da mi čestita novu godina, on neki kao i onaj prvi. Sretem trećega, četvrtoga, petoga — i svi oni meni tako: La ga inteso? Jeste li čuli? Sretem Andreta Osojnaka. On si tare ruke i već mi izdaleka viče: — O, mister Rokac! Olrajt! Veri vel! (Otkada je ono s Wilsonom govorio dvadeset minuta bez pogriješke, Osojnak najvoli govoriti engleski.) Idem dalje — to svi grnu onamo put Punto Franka. Što će tamo. Što je u magazinima bilo, to je i otišlo. Još godine 1919. odnijeli su dobri ljudi sve što je bilo u magazinima u vrlo plemenitoj namjeri, da se ništa ne pokvari... Ja sam pomislio, da su možda došli obećani provedimenti. Možda se je i Jugoslavija smilovala, pa je pustila par vaguna, da dodju na Rijeku?...

Medjutim u stvari bilo je nešto sasvim drugo. Toga dana doplovio je naime u luku parobrod sa dvije tisuće tona riže. Ta je eto vijest bacila čitavu Rijeku u najbolje raspoloženje. Ta rekao sam vam ja, da se mi Riječani zadovoljavamo s vrlo malenim...

Pa dvije hiljade tona riže nije baš ni tako malo. To treba iskrcati, prenijeti u rizijeru, ondje oljuštiti pa opet ukrcati — nekoliko će ljudi ipak zaraditi nešto. Pa je i drugo: vreće, u kojima se riža prenosi, nisu baš najbolje vrste, ima ih, koje su kao rešeto, pa će se više negoli jedno zrno riže prosuti na zemlju. Eto lijepe prilike za onoga moga dečka s Brajdice, da pokupi nekoliko zrna, pa da ih ponese majci, da mu ih svari... Čujem, da će do četiri mjeseca opet stići jedan parobrod riže. I to je nešto. Da se recimo Kina obveže, da će nam svakoga mjeseca slati na Rijeku 2000 tona riže, ja mislim, da bismo mi rodjeni Riječani iz zahvalnosti zatražili, da nas ono veliko carstvo anektira. I jamčim, da bismo svi mi, koliko nas ima na Rijeci, pustili do tla dugačke perčine, i do crne bismo se zemlje poklonili kineskome Mesiji Konfucijusu već i obzirom nato, što na Rijeci ima i bez tega dosta — konfucije...

* * *

Da se razumijemo: ja čitam «Vedettu», ali samo politički dio. Ono drugo čita moja susjeda Ninetta, pa kako su nam prozori blizu, ona mi gotovo svaki dan pripovijeda, što je u Vedetti čitala nepolitičkoga. Tako ja doznam i za razne škandaliće, koji bi mi inače ostali nepoznati. Tako mi je jedan od ovih dana pripovijedala, kako su neki «nepoznati» provalili u jednu kuću i pograbili jednu djevojku, bacili je u auto i odveli je bogzna kuda. Govori se, da su je odvukli u nekakvu šumu, da su je ondje ubili, a vlasti, da o tome šute, jer ona petorica, što su djevojku ugrabili, bili su odjeveni u crnim košuljama... Točno se još ne zna, kako je bilo. Ninetta zna čitavu storiju o toj djevojci, koja je inače bila učiteljica na jednoj riječkoj školi. Zove se Anita i da su joj 23 godine. I da ima jednoga barbu i jednu tetku. I da barbi je četrdeset godina, pa da se je zaljubio u tu svoju nećakinju. I tetku da bi poslali spavati, a njih dvoje, barba i nećakinja, da bi ostali u kuhinji do jedan sat poslije po noći, a kadgod i do dva sata. I da se čini, da pri tom nisu molili krunicu.... Pa jednoga dana, da je barba rekao teti, da je ružna i stara i da šta će joj ljubav i sve tako. A njoj da je to dodijalo, pa je najmila pet mladića, koji su djevojku u po bijela dana odveli sa sobom....

Ja sam na to opazio, da mi se nimalo ne svidjaju ovakve stvari. Ja sam čovjek staroga kova, pa ne mogu nikako da razumijem, kako se može jedan stric da upušta u ovakove

---

P O D L I S T A K

Mali sokô

(Zvršetek.)

— Tako je, sinko, odobri otac. Poljubi ga i izadje.

Mati se nagne nad uzglavlje, zagrli Božu, pa mu prišapne:

— Zar ti zbilja nije teško?

— Nije, odvrati Božo, samo da ne ražalosti majke.

— Ako ti što treba, zovni služavku. Rekla sam joj, da pripazi, ako bi je zvao. A ne zaboravi uzeti lijek.

— Ne ću, majko.

— A sad, dušice, zbogom. Poljubi ga i ode s mužem.

Ostavši sâm Božo sakrije još dublje glavu u jastuk. Pokuša zaspati, samo da ništa ne čuje.

Ali u ušima mu je neprestano igralo nešto: sada oštri zvižduk parobroda, sada zvuk daleke glazbe, pa veseli poklik i prasak mužara. I što se ti glasovi većma bližaju, to od njega san sve dalje bježi. Navuče na glavu pokrivač, ali uzalud, jer mu u ušima još svedjer šume oni glasovi. A živo mu je i pred očima. On vidi sve: i silnu povorku i parobrode — pa svoje malene drugove, kako uz svirku glazbe lijepo nastupaju, a općinstvo im plješće i pjeva:

«Malena je Dalmacija,
Al' je dika rodu svom —»

On to sve vidi i čuje i postaje mu teško. Pa sve teže i teže. Plakao bi, ali je sokô, ustao bi, ali se boji, da ne će moći.

Ne će moći! — tko veli, da ne će moći? Zašto ne pokuša? I to se pitanje: Zašto da ne pokušam? — zabilo u malu Božinu glavicu i ne da se iz nje, ne da i ne da.

Ujedared zbaci Božo sa sebe pokrivalo.

— Pa doista, reče on, zašto da ne pokušam? Ja sam sokô — a sokô mora da je čvrst i jak. Pokušat ću.

I on se spusti sa kreveta i stane na noge.

U prvi je čas malo zateturao, a bilo mu je, kao da se oko njega zavrtjela soba — no to je potrajalo samo trenutak. Kad je to prošlo, eto njega na nogama čila i jaka, kô da nije nikada bio bolestan. Da je to znao prije! Da su to znali njegovi roditelji, bili bi ga za cijelo uzeli sa sobom. Pa zašto da ne podje za njima? Eno tamo u ormaru sokolska odora — lijepa, nova.

Pridje k ormaru, stane i otvori ga. Evo je, odore lijepe! Skine ponajprije sa vješalice košuljicu, ogleda je i navuče na sebe. Junak pa junak!

I zbilja nije mu ništa. A dobro se sjeća, da se još prije dva sata ćutio sasvim slab. Otkuda sada tolika snaga, otkuda? Bolest je sasvim minula — eto. Kako li će on iznenaditi svoje roditelje, prijatelja Janka i ostale drugove! slikat će se s njima — hoće, za cijelo.

Već je vani, na ulici. Svijet se žuri na vježbalište, ali se mnogi ipak okreću i nekako čudno pogledaju na maloga sokolića. Neki bi nekako sažaljivo mahnuli glavom, a dvije su žene dobacile prolazeći mimo:

— Mali, što ti je? Zar si bolestan?

— Ah! ništa, odgovarao on, ali ta su mu pitanja bila neugodna. Tko je njima rekô, da je bolestan? Uopće on i nije više bolestan. Eto kako ide.

Išao je lijepo do prve zavojice. Ali tu mu se i opet pričini, da se oko njega sve vrti. U isti mah zadrhtale mu noge, ustresle se ruke, dolazilo mu, da padne. Idući, prislonio se rukom o zid i spješio, spješio, samo da što prije stigne na vježbalište. Već nije daleko. Ali silna ga buka zaglušuje i on ćuti, da mu noge sve većma slabe. Eno ga već na ulazu u vježbalište. Upravo da će unići, a to mu se pred očima zamagli, noge mu klonu i on pane u naručaj čovjeka, koji je ondje stražio. Stražar ga prepoznao i odmah poručio po roditelje. Čas zatim ležao je Božo na krilu preplašene majke, dok ga je otac s najsladjim imenima dozivao k svijesti.

Nakon nekoliko vremena pomakle se Boži usne i on progovori nekoliko riječi — ali ih nije nitko mogao da shvati.

— Eno glazbe — šaputale mu usne — ovamo barjake! Sokoli dolaze! I pjevaju: — Na vojsku, na vojsku... Za njima svi plaču. A sokoli idu. — Kuda idu? Daleko... daleko... Na vojsku... Živjela Domovina! — — buncao siromašak.

Nego upravo u to pokazala se glazba na čelu povorke, koja se vraćala sa vježbališta. Božo otvori oči — stane časkom kao da prisluškuje, pa zapjeva potiho:

«Malena je Dalmacija
Al je dika rodu svom.»

A onda se on, sav blijed i iznemogao, uspravi na majčinu krilu i podignu mršavu ruku na sokolski pozdrav. Sokolski starješina, koji je čas prije uznao, što se s dečkom dogodilo, zapovijedi četi da stane i da pozdravi maloga sokolića. Tisuća se ruku nadnese nad sokolsku kapu — iz tisuću se grla izvine gromki: — Zdravo!

Onda proslijediše sokoli svoj put. Malome se zasjale oči od sreće, mati je glasno proplakala, a otac, kršan junak, morao je pogledati na stranu, da pred krasnom sokolskom vojskom sakrije suzu, što mu je navirala na oko.

nepodobštine sa svojom rodjenom nećakinjom.

— Ja vam se čudim, rekla mi je nato suseda Ninetta, kako to govorite ... Ovo su još rožice! Da vam ja pripovijedam, što se sve na Rijeci događja, osam dana ne biste ni jeli ni pili ...

— Sad bi trebalo vidjeti, dali su ono bili fašisti ili drugi, koji su se samo obukli kao fašisti ... prihvatio sam opet ja, a Ninetta meni: — Svejedno ki su su — to se v Rike nikada ne pita.

Meni nije to nikako moglo iz glave. — Ma znate Ninetta, da ovakove stvari nisu se dogadjale ovuda ni pred stotinu godina a ni prije, dok su ovdje vladali Francezi. Zamislite: u po bijela dana ... što biste vi, Ninetta, učinili, da ovako najedamput dodje nekoliko nepoznatih u vaš stan, pak da vas strpaju u auto i rrrr s vami preko granice?

— Ča bim storila? Srećna bim bila i zadovoljna, da se je ki ta vrag našal, ki me je zvukal z ove vražje škuli.

Moral insanity — rekao bi moj prijatelj Andre Ossoinak, koji govori engleski kao Wi-l-i-lson ...

Rokac.

Franina i Jurina.

Fr.: Ovo smo već va trećeh novinah, budi Bogu hvala, a Jurino?

Jur.: Do tri puta Bog pomaže! Najzada: harta jedna harta druga — najpoglavitelje je ono ča se piše. Za nas dveh neka se naši ljudi niš ne boje. Otkada smo ono prej pedeset i toliko let počeli brazgat po novinah, mi dva vavek jednu pilimo.

Fr.: To je prava istina. Ča j'kemu hodilo, to smo mu v nos žboknuli. Bali se nismo ni Petra ni Pavla.

Jur.: A i od sada napreda bit će tako. Ono ča budemo mi dva govorili, ono će bit, kako je i do sada bila, prava istarska reč oliti beseda. I neka znaju svi prijatelji i svi neprijatelji naši, da ono ča mi dva govorimo, ni već glas vapijućega va pustinje, nego je ovo glas, ki se na dugo i na široko čuje.

Fr.: Borme, ovi dni su mi z Ameriki prišle neke naše novini, va keh je štampan jedan celi naš razgovor. Znaš, ono kada si bil pul Fakte.

Jur.: Pak ti se temu čudiš! A čigovi razgovori ćeš da budu preštampani, ako ne ća naši!

Fr.: To se razume. Nego sada, pokle smo se već mejsobom lepo pohvalili, reci mi malo: ča j'novega po svete?

Jur.: Novega je puno, a jako malo dobrega. Ljudem je vrag pamet zel, pak sada ne znaju ča delaju. Inglez se kosma s Francezom, Francez z Nemcom, Grk s Turčinom, Majar sa svemi svojmi susedi — a ča mi ga je to?

Fr.: A ča ćemo pak mi reć?

Jur.: Mi moremo lepo reć: Razdelište haljine naše, i na haljine naše bacište kocku....

Fr.: A to će reć?

Jur.: Pitaj Mussolina, on će ti povedet.

Fr.: Aha! sada znam... Te haljine naše zovu se: Istra, Trst i Gorica.

Jur.: Baš tako! Od Istri su odkinuli Muju, ma su njoj prišostali Bistricu, tako da ja mislim, da Istra ne gubi ni ne dobiva puno.

Fr.: Zato su pak Trstu dali Postojnu i Oberlezeče.

Jur.: A Goricu h Udine.

Fr.: Ja znam zač su oni to storili?

Jur.: Znaju i urebci po kroveh. Ter je to Mussolini otvoreno navestil.

Fr.: Štel sam i ja ono pismo, ča ga j' napisal Goričanom, i va kem im sporučuje, da ča se je storilo, storilo se je samo zato, da se Slavenom razbiju rogi, pak da ih se prisili, da postanu Talijani.

Jur.: On misli, da oni naši ljudi, ki su prej hojevali va Goricu, da te, ako budu od sada napred hojevali va Udine, postal Talijani.

Fr.: A kako to?

Jur.: Vej si ga vrag!

Fr.: Ma ča ti ljudi misle, da naši ljudi tako malo drže do svojga jezika i do narodnosti nase, da te valje postat Talijani, čim budu počeli pohajat va Udine?

Jur.: Ja sam ti već prej rekal, da je ljudem vrag pamet zel, pak ni sami ne znaju ča delaju ni ča govore ni ča pišu.

Fr.: A kamo ćemo pak pohajat mi, Istrani?

Jur.: Va Pul.

Fr.: Prej smo hodili va Poreč. Pul ale Poreč — to je za me sve jedan tabak.

Jur.: Aj ni, zač ja volim hodit va Pul nego va Poreč.

Fr.: A zač?

Jur.: Zač je va Pule grob Kraljevića Marka. Pa kad mi bude teško na srcu, ja ću lihno poć na njegov grob, i utešit ću se.

Fr.: Ja sam čul, da Kraljević Marko ni mrtav.

Jur.: To se zna, da ni mrtav. On spi i va sne vidi i čuje sve, ča nam se dogaja.

Fr.: A kraj njega Šarac i šestoperi buzdan.

Jur.: I britka sablja demeškinja.

Fr.: Čujem, da su Talijani va Gorice i va Poreče jako nezadovoljni, ča su ih degradirali. Čital sam, da se jako jade na Mussolina.

Jur.: Ča j' mane stalo! Ti ga velešto, manja je kvešto.

Gospodarstvo

ZA NAŠE DOMAĆICE.

Kako ćeš soliti i sušiti svinjsko meso?

Mislimo, da ćemo udovoljiti našim domaćicama, ako im pod tim naslovom koji savjet udijelimo. Znamo dodušė, da su one u kućnim poslovima kud i kamo praktičnije od nas, ali nadamo se, da će im ipak naš savjet dobro doći, osobito u pitanjima gospodarske naravi. Tako jedno pitanje sigurno je i ovo: kako ću soliti i sušiti svinjsko meso? Ima raznih načina — svaka domaćica ima u kućnim stvarima svoj posebni ukus i način — ali mi ćemo iznijeti upravo najbolji i najrazumniji.

Dakle, drage domaćice, poslušajte!

Za 50 kilograma mesa pristavi na vatru 30 litara vode, u vodi 4 kg soli, 10 dekagrama salitre, 5 glavica crljenog luka srednje veličine, 5 izrezanih glavica bijelog luka (češnja), četvrt kilograma šećera (cukora) i to sve pusti neka vrije četvrt ure.

U tu vodu stavi meso, veće komade po dnu, a manje po vrhu, dobro ih stisni i onda polij ohladjenom vodom, tako da voda prodje kroz komade mesa. Male komade mesa ostavi tako 3 tjedna a veće 5 tjedana u toj vodi; medjutim ispremiješaj meso četiri puta.

Prije nego objesiš komade mesa, da se suše na dimu ili u sušnici, najprije pusti, da isteče sva voda s njih i obriši ih dobro sa posve suhom krpom (rubačom). Pazi, da ne dodje na meso previše dima i dim nek ne bude previše prevruć.

Kako dugo treba da stoji meso na dimu?

To ovisi o ognju, što ga rabiš u kuhinji. Ako mnogo kuhaš, znak je, da trebaš više ognja, a prema tome treba i meso da manje vremena stoji na dimu; ako malo kuhaš, manje trebaš i ognja te meso moraš dulje držati na dimu. Recimo, ti ne kuhaš mnogo, a ne kuhaš ni malo, t. j. trebaš srednjeg ognja, dakle pri srednjem dimu ostavi male komade mesa 14 dana a velike 4 tjedna, da stoje samo 2 dana na dimu, a one što ćemo ih čuvati do ljeta, nek stoje 4 dana.

Što ću sa suhim mesom?

Objesi ga na zračnom prostoru, kamo ne dolaze muhe ni druga gamad. Kad kupujemo suho meso obično ga dobijemo prekadjeno (predimljeno); zato kupuj samo dobro suho meso.

Kako se pozna dobro suho meso?

Dobro suho meso se odmah raspozna, ako u nj ubodemo iglu do kosti. Ako ima igla dobar duh (miris), znak je da je meso dobro, inače je pokvareno.

Politički pregled

Smrt grčkog kralja Kostantina. U Palermu je umro bivši grčki kralj Kostantin. On se rodio godine 1868., a oženio se sa Sofijom, sestrom bivšeg njemačkog cara Vilima, koja je vršila na nj silan utisak. Pod njezinim utjecajem on nije u početku rata prema ugovoru stupio na stranu Srbije, nego je ostao neutralan. Godine 1917. morao je ostaviti Grčku, te se nastanio u Švicarskoj. Naslijedio ga je sin Aleksandar, koji je u jesen 1920. umro. U decembru iste godine dobio je Kostantin kod izbora većinu, pa se vratio u Grčku, odakle je 28. septembra prošle godine radi neuspjele voine protiv Turaka morao da bježi, te se je nastanio u Palermu. Bivši kralj Kostantin sjeo je na grčko prijestolje god. 1913., kad je njegov otac Gjuro bio ubijen u Solunu.

Madžarska se prenaglila. Čim su Madžari opazili da je internacionalna situacija silno zapletena, odmah im je pala misao na krunu sv. Stjepana. Oni su računali kao posve sigurno, da će Jugoslavija a možda i Rumunija dopustiti velikim vlastima, da ih zapletu u grčko-turski sukob. U tom računu su se tako prevarili, da su očito počeli izazivati sukobe na rumunjskoj granici. Ima čak i više mjesta uzduž cijele madžarsko-rumunjske granice, na kojima su Madžari prešli na rumunjsko tlo. Rumunji su imali prilično velikog posla prije nego li im je uspjelo protjerati Madžare preko granice. Na nekoim su mjestima trajali bojevi oko 3 i više satova. Zbog toga je Mala antanta poduzela energične korake kod peštanske vlade. Prema tim koracima Madžari moraju odmah demobilizirat vojsku, ukinuti vojne neslužbene organizacije i bande (fašiste!), koje ugrožavaju granice i upadaju na tudje tlo.

Francuska je i prije znala, da je Ruhr ključ njemačke države. Na desnoj obali Rena kod francusko-belgijske granice nalazi se pravi industrijski Babilon. Duž rijeke Ruhre, u blizini obilnih ugljenih kotlina, sagradili su Nijemci niz industrijskih gradova. Tisuće i tisuće dimnjaka bez prestanka riga oblake dima, buka strojeva, udarci teških čekića, zviždanje sirena iz daleka javlja strancu, da se približava tvorničkom mravinjaku. Gradovi od stotina tisuća duša: Düsseldorf, Duisburg, Dortmund, Elberfeld, Essen, Bochum upregli su u rad stotine tisuće radnika. Ti industrijski centrumi davaju pola milijarde zlatnih maraka godišnje rente. Ruhr je dosta produktivno mjesto, koje će lako isplatiti Francuzima ratnu odštetu. To je eto i polakomilo Francusku, da ga vojnički zaposjedne. Medjutim zadaje Francuskoj to zaposjednuće velike skrbi. Njemački radnici su proglasili štrajk i izjavili, da će radje ići u francusko ropstvo nego raditi na uštrb svoje domovine. S druge strane nisu zadovoljni ni francuski radnici sa zaposjednućem Ruhra, jer vide u tome veliku opasnost da dodje do ponovnog rata. Po cijeloj Francuskoj drže se protesne skupštine, na kojima obžaljuju njemački proletarijat i osudjuju politiku vlastite države. Radi toga je francuska vlada dala zatvoriti sve svoje vodje francuskog radništva.

Engleska stoji sa strane i mirno gleda razvoj dogodjaja. Njezino radništvo isto priredjuje skupštine i pozdravlja njemačko radništvo. Oči miliuna su okrenute na Ruhr. Cijeli svijet se boji novog svjetskog požara, a tako i Engleska. Ona je najviše zabrinuta radi Egipta, koji traži priključak k Angori.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Rad naših poslanika. Pred nekoliko vremena fašisti su zaposjeli Družbine školske zgrade u Grožnjanu i Ferencima. Naš tamošnji narod se je obratio na naše narodne poslanike dr. Wilfana i dr. Stangera te ih zamolili, da se zauzmu radi tog nasilja kod rimske vlade. Naši narodni poslanici su se odmah odazvali tom pozivu i poslali jedan upit na predsjednika ministarskog savjeta te ministra unutarnjih posala. U tom upitu su zahtijevali, da pismeno odgovore, što kane poduzeti, da se spomenute zgrade povrate njihovom zakonitom vlasniku i da se u budućnosti zapriječi ponavljanje takvih čina. Na taj su upit naši poslanici dobili ovaj odgovor:

Školske prostorije u Grožnjanu pripadaju Družbi sv. Ćirila i Metoda, koje su već duže vremena zatvorene, tako da nisu više za nikakvu uporabu. Fašisti su zaposjeli te prostorije sa sudjelovanjem stanovništva, — po većini slavenskog — jer se je opažalo pomanjkanje prostorija za javne škole.

Postupanje sa školskim oblastima u svrhu rješenja tog pitanja je u toku.

Ne proizlazi, da bi bile prostorije iste Družbe zaposjednute u Ferencima.

Državni podtajnik: **Finzi** v. r.

Vrlo važno za graditelje novih kuća. Predprošle sedmice imao ministarski savjet u Rimu svoju sjednicu, na kojoj je zaključio, da će doskora izdati jednu naredbu obzirom na zidanje novih kuća. Vlada stoji na stanovištu, da svi oni, koji sagrade novu kuću do 30. junija 1925., imaju biti za dobu od 25 godina oslobodjeni od svih kućnih, pokrajinskih i općinskih prireza. Kuće, koje lako sazidaju privatnici, zadruge i različite družbe, bit će oslobodjene od poreza i prireza jedino u tom slučaju, ako će služiti za boravak civilnih osoba, ako se u njima namjeste uredi, gostione ili trgovine. Od poreza bit će oslobodjen takodjer i onaj, koji ranije sagradjenu kuću uzdigne na jedan ili više spratora i to za vrijeme gornjeg roka. A općine, koje broje preko 10.000 duša, ako sagrade kuću bez državne potpore, sa vlastitim novcem, bit će oslobodjene 30 godina od poreza. Ta naredba je već stupila u krijepost, to više, što ju je potpisao i sâm kralj.

Preuredjenje vojničke službe u Italiji. Prije rata je vojnička služba u Italiji trajala dvije godine. Poslije rata, godine 1920. se je vojnička služba smanjila na 8 mjeseca. Medjutim godište 1901. ostalo je 20 do 22 mjeseca, a godište 1900. 33 mjeseca u vojničkoj službi. Zato je kasnije ministar Gasparotto izdao jednu naredbu, prema kojoj moraju svi državljani služiti kod vojništva mjesto osam mjeseci jednu godinu. Ovih dana pak je fašistička vlada povećala vojničko službovanje **na 18 mjeseci.** Zbog toga je vlada uvela ove pogodnosti: — 1) oni mladići, koji su dosada imali pravo na tromjesečno službovanje, bit će odsele posvema oslobodjeni od vojničke službe; — 2) kod novačenja ne smiju biti komisije onako stroge, kao do sada; — 3) ministarstvo lako pošalje kući na stalni dopust sve one momke, koji služe; — 4) ratno ministarstvo može smanjiti zvanični rok službovanja svim vojnicima, koji su dobro napredovali u vojničkoj službi i koji se nalaze u teškim obiteljskim prilikama; — 5) osim toga ministarstvo će davati duže i kraće dopuste svim seljačko-radničkim momcima i to za vrijeme sjetve, žetve, berbe i uopće svih poljskih radnja, dakako ako to budu zahtijevale posebne obiteljske prilike dotičnog vojnika.

Punoljetnost smanjena na 21. godinu. Pred nekoliko dana je izašla vladina naredba (zakon), koja odredjuje, da se u novim pokrajinama ne će više dobiti punoljetnost sa dovršenom 24. već sa 21. godinom starosti, kašto to važi i za ostale krajeve u Italiji. Glede vjenčanja malodobnih sinova ostaje i dalje u krijeposti ona prijašnja naredba, koja kaže, da do 25. godine mora svaki mladić, koji se misli vjenčati, tražiti dozvolu od legitimnoga oca ili štićenika. Ta naredba stupa u krijeposi 5. februara t. g.

Slobodno iznajmljivanje stanova. Prema vladinoj naredbi moći će se od 1. jula t. g. slobodno davati i odužimati stanove najamnicima, kaošto i povećati stanarinu. U izvanrednim se slučajevima moraju opstojeći najamninski ugovori produljiti, i to od godine do godine. To produživanje može trajati najviše do 30. junija 1926. Iza tog roka dolazi potpuna i bezuvjetna najamninska sloboda. Za možebitne slučaje, gdje najamnici traže u smislu spomenute naredbe produženje opstojećeg ugovora, vlada je stvorila jedno rasudište, koje se sastoji od triju članova: zastupnika najamnika, zastupnika kućevlasnika i kotarskog suca, koji je ujedno i predsjednik tog rasudišta.

Što to znači? Tiskovno društvo u Pazinu počelo je izdavati u Trstu list pod naslovom »Istra«, koji se bavi i politikom. Prama sklopljenom sporazumu T. dr. ne bi imalo prava da izdava politički list. Bilo bi nam u veliko žao, kad bi se i nadalje na taj način kršio sklopljeni sporazum. Mi dakako nemamo s tim listom nikakve veze. Za sada samo toliko.

Za zimske večeri. Sad su nastala takva vremena, da se od prije ... [illegible] ... u ruke. U ovim ... [illegible] ... teškim vremenima, koja nam se prijete, morali bi naši mladići okaniti se ... [illegible] ... pod Klatarem, koja ... [illegible] ... po mnogim selima naše Istre ... [illegible] ... takvih, koji prikraćuju ... [illegible] ... i zbijaju grube šale i neotesanosti. A opet po blagdanima i nedeljama se zavuku u gostione da piju i kartaju, što je sve štetno i zapravlja prazni i onako do sada suhe džepove. Takvim lanęuhama i noćobdijama bliža se jadna budućnost. Ako se naš narod ne makne sa ove stranputice, onda mu prijeti stalna propast. Zadnji je dakle čas, da svi krenemo na pravi put. A taj je, da čitamo za dugih zimskih večeri »Istarsku Riječ« i da sabiramo korisno znanje poput marljivih pčelica. Ima toliko dobrih knjiga, kao n. pr. narodni koledar »Franine i Jurine«, koji nije samo pun zabave, već i pouke. Pouke pak osobito treba našim seljacima. Čitanjem će se naš puk spremati i ... [illegible] ... za borbu, koja ga čeka. Po toj stazi postat ćemo svi bolji i napredniji.

Svega po malo

Tko hoće u školu — ne može, a tko može — ne će! Francuska je vlada izdala naredbu da se pokupe izvještaji školskih oblasti o polasku djece u školu. Ti su izvještaji izašli prvi put iza rata. U redovima francuskih rodoljuba nastalo je silno razočaranje. Svi izvještaji ističu čudnovatu činjenicu, da ide svelikih djaka kudikamo više u škole nego malih. Mnogi malih ni nema tako, da su mnoge škole morale zatvoriti svoje početne razrede. Uzrok leži u hotimičnom zatiranju poroda i o zadržavanju djece kod domaćeg posla. Zbog toga jedna osmina školske djece u Francuskoj ne polazi škole. — Tako u Francuskoj. Kod nas pak bi naša dječica rado polazila školu, ali ne mogu, jer im Talijani ne će da otvore ni one hrvatske škole, koje smo imali prije rata. Jadna djeca!

Francuzi nasetjuju Dance na Madagaskaru. Francuska ima kolonija, ali nema ljudi, naročito seljaka, da ih naseli u kolonijama, jer bez doseljenika iz Francuske nema sigurnosti za koloniju. Takva je jedna kolonija veliki otok Madagaskar na istočnoj strani Afrike. Druga je opet evropska zemlja, koja ima mnogo seljaka bez malo zemlje, a nema kolonija. To je Danska — inače uzorna poljodjelska zemlja. Danci su se obratili na francusku vladu, da im ona dade na Madagaskaru zemlje. Francuzi su vrlo rado na to pristali. Tako će Danci dobiti zemlju besplatno, a osim toga će biti još snabdjeveni sa svim potrebitim gospodarskim spravama. Mnogi liječnici, inžinjeri i druga tehnička lica pratit će iseljenike na Madagaskar, gdje će provesti nekoliko godina. Poslije njih doći će drugi. Računa se, da Danci ne će moći podnositi prevruće klimu Madagaskara.

Najveći parobrod svijeta. Dosada najveći amerikanski brod imade duljinu od 205 metara, koga smatraju pravim čudom zbog njegovog ogromnog stroja sa pogonom od 1200 konjskih sila. Ali kako su za vrijeme rata bili po podmornicama potpljeni mnogi brodovi, to se pomorske države utrkuju (takme), koja će najbolji i najveći brod da sagradi. Amerikanci hoće, da oni uberu slavu prvenstva i kod toga. Tako namjeravaju sagraditi dvije nove orijaške ladje svaku po 70.000 tona, čija će duljina najmanje biti od 300 metara. Ti će dakle brodovi biti dva puta i preko veći od njihovog »Washingtona«. Ovako će oni pokazati, da su i sa ladjama prvi i najmoćniji na svijetu. — Evo što sve može bogastvo i visoko vrijedni dolar!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 3. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 25. januara 1923.** pojedini broj **20** cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Narodne manjine

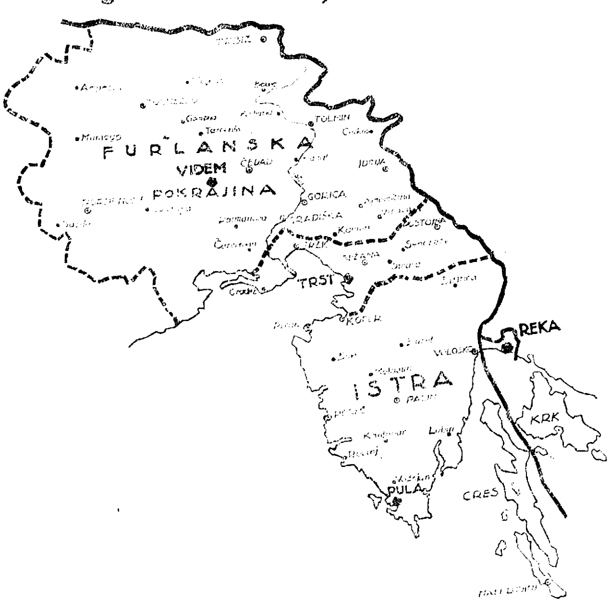
Pitanje je narodnih manjina tako žalosno poglavje u povjesti naših vremena, da mora čovjek doista očajati nad moralnom vrednošću kulture. — Prenesemo li se u predratno doba pa ćemo gotovo u svim državama naići na dejstvo, da vladajuća nacija, koja imade u svojoj državi drugorodne manjine, sprječava im svaki kulturni i politički razvitak sa jednostavnim ciljem, da ih odnarodi. Broj se država sa inorodnim manjinama svršetkom rata povećao. Malne sve su si države dobrovoljno naprtile milijune tudjerodnih naroda, zato bi i bila njihova dužnost, da nose i posljedice toga fakta. Medjutim se u svim državama opaza, da je pitanje narodnih manjina rak-rana, koja izjeda državni organizam, koja ne dopušta da se država sredi i konsolidira. — Jedan od najglavnijih razloga, da su u svim državama još pokolji i nasilja, da države medju sobom ne mogu da urede svoje odnošaje, da medju njima vlada dosta napeto, ratno raspoloženje — jest slabo i nečovječansko postupanje sa narodnim manjinama.

Kakvim se sredstvima služe države, da potpuno obračunaju sa svojim manjinama? Iz vlastitih redova narodne manjine stvara si država oporu i kadar janjičara, pojih imade kod svakog naroda. — Ti podmitljivi, beznačajni i moralno iskvareni elementi najopasnije su orudje svojih gospodara. Oni su svagda pripravni da naprave pa i najveći prestupak nad svojim vlastitim narodom. Ta mi smo to osjetili gorko na svojim ledjima. — Uporedo sa tim načinom poslužuju se terorom i vlašću, koja im stoji na raspolaganju osobito onda, ako ne uspjeva prvi način. —

Tu oni postepeno po stanovitome planu ukidaju narodnim manjinama sve pravice, lišavaju ih kulturnih i političkih ustanova. Zanimivo je, da se takvim i sličnim sredstvima operiše u svima državama. — Duh nasilja pod zastavom nacionalizma uvukao se u vladajuće nacije, koje si neosnovano uzimlju pravo, da su jedini nosioci državne vlasti i stoga nemilosrdno i brutalno ugnjetavaju, sistematski uništavaju svoje manjine. — Zar se takvim nasilnim metodama kroji sudbina malih naroda, koji su bili nasilno i neprirodno odtrgnuti od svog narodnog debla? — Gromovnici su Evrope dugo raspravljali i o tom pitanju na konferenci u Lozani. Piše se, da su došli do konačnog sporazuma. Mi pako držimo, da su došli do sporazuma samo na papiru. Koliko li je već zaključaka u tome smislu bilo stvoreno na svemogućim konferencijama? Jesu li se toga pak države držale? Nikako ne. Države produljavaju i dalje, da primjenjuju nasilne metode, koje su nedostojne kulturnog naroda — protiv drugorodnih manjina. — To je pogubno i sudbonosno za državu. — Narodne manjine moraju biti poštovane te se moraju čutiti u svojoj državi doma. — Zadovoljstvo je svih državljana, dakle i manjina, preduvjet za sajesno izvršavanje zakona, za ozdravljenje gospodarskih prilika, za konsolidaciju države. — Nijedan odjelni genij, nikakva diktatura stranke, nego skupni napor uz sudjelovanje djelokupnog pučanstva može da taj cilj postigne. To će se dogoditi tek onda, kada bude svaka država proglasila lozinku o samoopredjeljenju nacija. Svakoj narodnoj manjini treba bez terora i upliva zajamčiti kulturni i politički opstanak i razvitak.

Nas je Jugoslavene u Italiji zapala osobita čast, da se nalazimo u državi, za koju je razgalamljeno da postupa najliberalnije, sa svojim drugorodnim manjinama. I zbilja joj je na poznatoj skupštini medjuparlamentarne komisije u Beču uspjelo baciti Evropi prah u oči. Manjine ostalih evropskih država nam valjda stoga zavidjaju. Kakve li strašne ironije! Mi smo si pako svijesni svog kukavnog i jadnog položaja. Nama ne bi nitko zavidjao kad bi znao, da bi se sa nasiljima nad našim bijednim narodom mogla ispuniti čitava knjiga, kad bi znao, da se nas jezik tjera iz javnog života, da nam se sistematski zatvaraju škole, da se nas lišava svih kulturnih i političkih ustanova, da nas se smatra državljanima trećeg reda, i da nam se napokom oficijalno izjavljuje, da nas treba odnaroditi. Mi ne možemo, a da o tom ne govorimo, — premda smo o tome već dosta pisali. Mi ćemo o tome pitanju i dalje govoriti, nek se znade, da nam ne cvatu ruže, nek se svatko uvjeri, da država, čijim se mi podanicima priznavamo, akoprem savjesno vršimo dužnosti i akoprem nemamo nikakvih prava — tako kruto i nemilo postupa sa svojim narodnim manjinama. Nas to boli, nas to tišti. To više, što se naša država ponosi, da je država slobode i da prednjači svojom kulturom i civilizacijom, svojim slobodoljubljem u ravnanju sa svojim inorodnim manjinama. —

Nove granice Istre, Trsta i Goričke

Institut privatnog vlasništva

Pod privatnim vlasništvom razumijeva se da netko imade isključivo pravo, da neku stvar posjeduje te da iza njegove smrti ima da pripadne onome, komu ju on oporukom ostavi.

Privatno vlasništvo je produkt kulturnog i gospodarskog razvitka naroda. Ono je najjači motor gospodarske djelatnosti čovjeka. Privatno vlasništvo je oblik, u kojem čovjek dobiva nagradu za svoj rad. Otac radi cijeli svoj život i štedi ono, što je zaradio, u nadi, da će mu djeca i iza njegove smrti uživati plod njegovog rada. Privatno vlasništvo moralo bi biti posve nepovrijedivo. To zahtijaju zakoni svih kulturnih država. I seljakovo se imanje poštuje po zakonu kao jedino njegovo. Seljak na svom imanju radi svom snagom, jer znade da će prirod pripasti jedino njemu i njegovoj obitelji. On preduzima i kulturno-tehničke popravke na svom zemljištu, jer je siguran da će dotično zemljište biti i u buduće njegovo. Da nema te sigurnosti nad privatnim vlasništvom, seljak ne bi nikada htio da zaradi više nego je potrebno njemu i njegovoj obitelji.

Najveći neprijatelji privatnog vlasništva jesu komunisti. Oni drže, da je ono jedini uzrok zla i siromaštva na ovom svijetu. I u Rusiji su komunisti htjeli da nestane privatnog vlasništva, pa su naredili seljaku neka radi na polju, koje ne će nikada biti njegovo. I zaista: plodovi njegovog truda nisu ostali jedino njemu, jer mu je oblast ostavila samo toliko, koliko mu je bilo potrebno za onu godinu, a ostalo mu je oduzela. Uz takve prilike nije htio ruski seljak da radi svom snagom, nego je htio da imade samo toliko, koliko mu zadostava da ne bude gladan. Posljedica toga bila je ta, da je ostali dio naroda u gradovima, koji se bavi drugim poslovima, morao gladovati. Zbog toga su bili i sami komunistički vodje prisiljeni, da ponovno uvedu u valjanost prijašnji statut o pravu vlasništva i povrate seljacima njihovu djedovinu.

Pitajmo se, kako se kod nas poštuje privatno vlasništvo. Mi živimo u kulturnoj državi. Italija je bila odavna kolijevka kulture, koja je davala dobar izgled mnogim narodima. I institut privatnog vlasništva izrabili su stari Rimljani pred više stotina godina kao narod eminentno pravničkog shvaćanja. I u Italiji postoji zakon, koji drži privatno vlasništvo kao nešto svetoga. No ipak se kod nas dogadja, da se taj nepovrijedivi zakon krši. Najljepši primjer za to služi nam onaj nekulturni čin, koji se dogodio u Ferencima, gdje je nekolicina mladih ljudi provalila i zaposjela školsku zgradu, koja je privatno vlasništvo «Društva sv. Ćirila i Metoda za Istru». U jednom broju «Istarske Riječi» bilo je rečeno, da je to «atentat na tudje dobro», ali ja idem još i dalje i velim: Ono nije samo atentat na tudje dobro, nego i na **zakon!**

Nedavno smo čitali, da je glavna skupština Istarske posujilnice u Puli bila brutalnim načinom razagnana. I naše posujilnice su novčana društva, a njihovo je vlasništvo privatno. Time što je bila napadnuta glavna skupština tog društva u Puli, znači takodjer atentat na njezino dobro.

Gospodari naši, kada mislite prestati s takvim nasiljem? Dok s jedne strane zatvoriste toliko naših škola, dok ste nam izagnali svu inteligenciju — sve to nije vam dosta, nego i dalje pokazujete našem seljaku da ste njegovi neprijatelji. Mnogo se čita u vašim novinama o poboljšanju gospodarskog stanja u Istri. «L'Istria agricola» nastoji, kako bi seljaka poučila u gospodarstvu; preporučuje kulturu duhana, ljekovitog bilja itd.; u jednom broju doviknuje «Pace alle campagne» — mir seljacima. Dok s jedne strane nastojite da u Istri popravite gospodarsko stanje, s druge strane vi isti ga i razarate. Mislite li, da će to biti od koristi državi ili našoj pokrajini?! Dokle god ne budu u Istri imale slobodan razvitak zadruge, sva kulturna društva i dokle god ne budu svi gradjani jednako poštivali zakon ove države i dok ova država ne bude svoje gradjane i njihovo vlasništvo jednako štitila — znajte, da je nemoguć napredak u kulturnom i gospodarskom životu naše pokrajine.

Gradiščev.

Širite „Istarsku Riječ“!

Istarski narode!

Teško ti je. Tužan si. Silno trpiš u sadašnjem položaju. Zemlja ti je gola i kršovita. Tvoje je nebo oblačno. Vjetrovi i oluje te biju i mlate sa svih strana. Tlače te i pritištu. Iskorijeniti bi te htjeli iz ove tužne zemlje, koju ti silno ljubiš. Sve ono, što je tvoje i što ti je najsvetije hoće sadašnji tvoji gospodari, da ti otmu. Iz Rima ti je javio najviši državnik Mussolini, da hoće proizvesti tvoju narodnu smrt. On i svi njemu slični hoće da zaboraviš na svoju rodjenu majku, da proklinješ ono slatko majčino mlijeko, što te je zadojilo, oni hoće da pogaziš ona tvrda, ali nježna koljena tvoje mile majčice — hoće da zaboraviš na krilo tvoje majke, koje te je odnjihalo. Htjeli bi, da ti se gnjusi ona slatka i tebi toli mila i nezaboravna materinska riječ. Oni misle, da samo oni imaju pravo i dužnost, da ljube svoju majku, sve što je njezinoga — materinsku riječ. Misle, da su samo njihova majka i njihov rod vrijedni štovanja. Ne, narode, i tvoja je majka vrijedna toga štovanja i ti imaš pravo da je ljubiš, a tvoja je sveta dužnost, da je braniš, pa protiv kojega god bilo. To ti je narav usadila u srce. Nitko nema prava, — do tvoga srca — da uništuje tvoje tijelo i tvoju dušu. I zato je tvoja obrana pravedna, junačka i plemenita. **Prisegni, narode, da tvoju narodnost ne daš nikome pod nikakovim uvijetom.**

Sadašnji tvoji gospodari hoće, da ti unište tvoj materinski jezik, s kojim ti iskazuješ svoje misli i čuvstva i kojega ti najbolje razumiješ. Htjeli bi, da zaboraviš na jezik tvoje rodjene majke. Tjeraju ti tvoj jezik iz crkve, iz ureda, iz škole. Htjeli bi, da si neuk. Draže im je, da se ništa ne naučiš, nego li da učiš u svojem materinskom jeziku. I zato ti danomice zatvaraju tvoje škole i tjeraju tvoje narodne učitelje. I ako budu naš jezik još više preganjali, znaj, da je onda tvoje utočište, tvoje domaće ognjište, gdje mora da vječno živi tvoj govor i tvoja knjiga. Lijepo je riječi k tome rekao naš narodni poslanik Wilfan: „Proganjati mogu naš jezik iz ureda, ali ljubavi do toga jezika ne mogu, da progone iz naših srca, niti od naših bivališta, a niti od naših ognjišta, ako toga ne dopusti naša malodušnost.

Jugoslavenski roditelji, nikakva sila vas ne može prisiliti, da ne govorite svojemu dijetetu u svojem jeziku, nitko vam ne može da zapriječi, da vaše dijete uzgajate u vašem jeziku, te da mu usadjujete u srce ljubav do vas, do svoga roda i jezika. Ne mogu da nam brane u svojem polju i svojoj šumi, gdje služimo u znoju svoga lica koru hljeba, da govorimo svojim jezikom. Nema sile, koja bi nas prisilila, da se ne molimo u našem jeziku te da ne mislimo našim jezikom. Tko da nam zabrani u prijateljskom razgovoru, da se služimo svojim jezikom? Naša domaća kuća, naše ognjište, naši domaći i prijateljski sastanci služiti će nam, da jače raspirimo plamen ljubavi do našega materinjeg jezika. Tu ćemo si mi srce jačati i volju čvrstiti. Nikakva sila nas ne će uništiti. Mogli bi nas jače pritisnuti i potlačiti, ali mi ćemo onda još jače vrisnuti i skočiti. Velimo vam, gospodari naši: Naše srce, našu dušu, naše misli i osjećaje nam ne možete uzeti.

Ali, narode, opstoji jedna velika pogibelj, koja ti sve više prijeti. Bit će neizbježna, ne budeš li si znao pomoći. Već se poznaju tragovi te grdne nemani, te crne noći. Pogibelj je, narode, da ostaneš nepismen ti, a naravno i tvoja djeca. Znam, da nije potrebno razlagati ti, kako je to velika nesreća. Ali tvoji gospodari te vole imati nepismenoga, slijepoga. I zato ti oni zatvaraju škole i tjeraju učitelje i narodne svećenike. A ti im za uzvrat mirno plaćaš poreze i pokorno šilješ svoje sinove pod oružje. To su ti **jednake prava i** jednake dužnosti! A sada uzdaj se u se i pomozi si sam, koliko možeš i zato ti preporučam mili **istarski narode, uči se sam pisati i čitati!**

Na prvi pogled činiti će ti se to nemoguće. Naravno, da je teško bez tvoga narodnoga učitelja. Ali, koliko ima naših ljudi, po Istri, koje su prilike nagnale, te su naučili čitati i pisati. Za ovih dugih zimskih večeri i u nedjeljama, upotrijebi priliku, da te satove iskoristiš. Naručite više njih zajedno naše početnice u Pazinu kod Novaka. Pitajte za savjet i uputu vašega narodnoga učitelja ili svećenika. Idite k njima, pa makar to bilo dva ili više sata daleko. Oni će vas uputiti i doći do vas, te vam pokazati put, kako ćete **se** učiti.

Trideset je slova! U nekoliko mjeseci moći ćeš, da ih naučiš, te da ih umiješ skupa slagati za riječ. U svakome je selu koji pismen čovjek, koji će ići tim starim, a bome sada i mladim učenicima na ruku. S početnicom će se posao veoma olakšati. Bilo je 50 god. starih Bosanaca, koji su u nekoliko mjeseci bez početnice naučili za silu pismo napisati. Kušaj, i vidjeti ćeš, da ćeš uspjeti, te da ćeš, ako sada počneš u proljeću polagano pismo pisati i našu «Istarsku Riječ» čitati. Ne moj žaliti truda, a tako sigurno ne će žaliti ni tvoj narodni i pismeni čovjek, koji će ti dati upute i pomoći.

Težak je ovaj život i krut i pun borbe. A zato tvrdo i čvrsto radi, te nemoj nikada izgubiti vieru, nadu i ljubav do svoga roda i do bolje budućnosti!

Poslovica i domaći uzgoj

Nedavno je donijela «Naša Sloga» pod naslovom «Tko je barbar?» jedan moj članak. U tom članku sam ustvrdio, da naš narod spada medju najdarovitije narode na svijetu. Pa i jest tome tako. Naš narod iskazuje svoju mudrost u poslovicama ili mudrim izrekama. U narodnim poslovicama ogleda se dugovječno iskustvo njegovo. Poslovica imade narod naš iz svih prilika života svojega, pa tako i o kućnom uzgoju. — Potrebnu domaćeg uzgoja mi naglasujemo često, a tu potrebu vidi i narod, kad kaže: «*Kako posiješ, onako ćeš i žeti.*» — Kako djecu svoju uzgojiš, onakvu ćeš i imati. — «*Gospodarevo oko konja tovi*», a roditeljsko oko mladež vodi. — «*Tko sije nepravdu, žanje nevolju*». — «*Kakvo zvono, takav glas; kakvo žito, takav klas; kakva vrba takav klin; kakav otac, takav sin; kakva majka, takva kći*». Pa da, «*bačva što nema, ne može dati*». Budi dobar, uljudan, pošten, plemenit, istinoljubiv, ne mrzi, ne kleveći, ljubi bližnjega svoga, budi značajan, pa će i djeca tvoja takova biti. — «*Voće ne pada daleko od stabla*». — «*Što žene rode, valja da i izvode*» nalaže poslovica, dakle od majke se najviše očekuje. — «*Hudoj su majci i vlastita djeca pastorci*». — «*Ni kučka štenad svoju ne ostavlja*». — «*Nije mati koja rodi, nego koja doji*». — «*Na majčinim grudima počiva duh naroda*». Cio svijet uzgajaju majke, one su prve učiteljice roda ljudskoga. — «*Od djece ljudi bivaju*». Tim hoće narod da kaže, da je djetinjstvo za uzgoj vrlo važno. Što smo čovjeku ucijepili u mladosti, to će on imati i u starosti. — «*Bolje je umrijeti bez djece, nego po smrti ostaviti zle sinove*». — «*Kurjačica okoti samo kurjače*», pa ni djavo ne rodi angjela. — Život bez potomaka je pust. «*Tko nema djece, nema sreće*». Djeca su nada i ljubav roditeljima, pa upravo divno i nada sve nježno kaže poslovica: «*Imam djecu, imam svoja krila*».

Istina, nesamo mati, već i otac ima udjela u uzgoju djece svoje, ali je ipak materi najglavnija, prva i najsvetija dužnost uzgajati porod svoj. Zato i poslovica slavi majku, kao najmiliju vaspitačicu. «*Materin blagoslov i Božji jednaki su*». — «*Majka je majka*». — «*I Bog ima majku*». — «*Kad se majka zove, nebo se otvara*». — «*Materina je hrana najsladja*». Mlijeko materino uzdržava rod ljudski, ono ga prvo diže, prvo krijepi, zato i savjetuje poslovica materi ovako: «*Dok žena doji, neka se mrsa ne boji*». — Mlijeko majčino ne može da nadoknadi ni jedna druga hrana, zato se ne smije dijete prerano odbiti. «*Drži dijete godinu dana, da ne moraš tri*». — «*Mila majčice, bijela crkvice*». — «*Mekano je krilo materino*». — «*Svakomu je svoja majka mila*». — «*Majka rodila, majka liječila*». — «*Majka: puna su usta*».

Tako veliku važnost, eto, pripisuju narod u poslovicama svojim uzgoju u roditeljskom domu, tako eto veliča majku i prvo nastojanje njezino oko vaspitanja poroda svoga. Ona radi s ljubavi, s miljem i nježnosti pridiže čovječanstvo. Gdje su dobre majke, tamo je i narod čestit i valjan. Ali i ljubav majčina ima svoje granice, jer: — «*Mjera-vjera*». I prevelika ljubav i dobrota znade izopačiti djecu. Zato opet imade u narodu riječ, koja veli: «*Predobar-nedobar*». — Djeca se moraju navikavati na red i poslušnost, a ne na samovolju. «*Pusti mačku pod policu, ona će na policu*», tako će i djeca postati svojeglava, ako im se sve na volju dade. Zapovijed neka bude blaga i mudra, ali treba tražiti da je izvrši onaj komu je postavljena, a ne da se vrši po onoj: «*Pop zapovjedi djaku, a djak zvonaru*», — ili po onoj drugoj sličnoj: «*Ćaća baći, baća ćuki, ćuka dlaki, a dlaka zaplaka*».

Nijesu ovo sve poslovice, koje govore o uzgoju, već ih ima vrlo mnogo i vrlo umnih. Nama nije ovdje bila namjera, da iznesemo sve ili što više njih, već to čuvamo za drugu svrhu. Ali smo htjeli da pokažemo, koliko se mudrosti krije u našim poslovicama, i kako one govore o kućnom uzgoju. Zaista ne će pogriješiti, tko ih se drži. One su plod dugog razmišljanja, mnogih vjekova, a nikle su u životu — za život.

Nikola Zec.

DOPISI

IZ ŽMINJA.

Crna sadašnjost, a još crnija budućnost - Terorizovanje našega naroda na Ceranštini. «Nikada više ne će imati Žminjština hrvatskih škola!» - Škandalozni zaključak općinskog zastupstva. - Što radi naša manjina u općinskom zastupstvu. - Veliko ogorčenje medju narodom.

Piše nam prijatelj: Slavno uredništvo Istarske Riječi! Čast mi je javiti Vam, da je zadnji broj Vašega lista donio vrlo tačan i objektivan izvještaj o ceranskim dogodjajima. Držim, da bi bilo posve suvišno, kad bi Vam i ja htio ponovno opisivati onaj dogodjaj i dokazivati, da naš narod nije odgovoran za nj. Danas to znaju i vrapci na krovovima. Ali unatoč svega toga naš narod mora podnašati najveće posljedice spomenutog dogodjaja i to ne samo na Ceranštini već i u samom Žminju.

Pred par dana su nam Talijani zatvorili, odnosno zaposjeli četvero-razrednu pučku školu. U toj školi sada se nalazi općinski ured. Hrvatske su učiteljice poslali u staru općinsku zgradu.

A škola? ona će odsada počivati. Fašisti su izjavili našim učiteljicama: **«Nikada više ne ćete imati u Žminju hrvatske škole! Tražite talijansku pa ćete ju odmah dobiti!.....»** Tako će eto 500 naše djece ostati bez školske obuke.

Sad su nam već otvorili talijansku školu, ali ne nasiljno. Prošlog četvrtka bila je sjednica općinskog zastupstva. Bila je pozvana većina i manjina od 5 hrvatskih zastupnika. Na dnevnom redu bila je izmedju ostalih točka o izjavi za talijansku školu.

Netom su bile na sjednici riješene prve točke, prešlo se na izjavu o ustanovljenju talijanske škole. Naša manjina je zagovarala hrvatsku školu, a većina talijansku. Većina je izjavila našoj manjini, da u Žminju ne smije više biti hrvatska škola, jer da bi ju fašisti zapalili, a tko bi ju onda platio?! Zato je najbolje, — rekli su — da se izjavimo za talijansku školu. Tko je za taj predlog, neka se ustane! Nato se je ustala većina i — čujte! — manjina te glasovala i potpisala izjavu za talijansku školu!! Žalosno ali istinito.

Mi uopće ne možemo razumjeti, kako su mogli naši zastupnici glasovati za talijansku školu i potpisati osmrtnicu našoj jugoslovenskoj djeci!? Škandal!

IZ SLUMA.

Odlazak našega učitelja.

Mi stariji iz Sluma dobro se sjećamo, kad je došao k nama dosadašnji učitelj. Bilo je to pred dvadeset godina. On je bio prvi naš narodni učitelj. Razveseli smo se, kad smo doznali, da će on biti našim učiteljem. Čim smo ga više upoznavali, to smo ga više volili. Svu nadu i sve naše želje uprli smo k njemu. A on, došao je k nama mlad, vatren, pun života i snage. Došao je k nama pun ljubavi i u tvrdoj svojoj vjeri odlučio, da će posvetiti sve svoje sile oko naše djece. Došao je k nama u tmini. Svuda okolo nas je bila noć. Nismo znali ni pisati, ni čitati. Naporan je bio njegov rad. Morao je da ore tvrdu ledinu, još nikada neizoranu njivu. Otvarao je srce svojoj povjerenoj djeci, svome narodu. Otvarala se srca njegovih učenika. U toj duševnoj tami, postala nam je škola jedinim svijetlom. U tom mrtvilu i neznanju postao nam je on živom iskrom. Dao se svim silama na posao oko kultunoga napretka i uzgoja našega naroda. Nije poučavao samo malenu školsku djecu, nego je poučavao i starije mladiće i djevojke. Nije žalio truda, ako je produljio svoju obuku večernjim tečajima i pohadjanjem škole u nedjeljama. Naučio nas je upoznati našu milu, ali slatku narodnu pjesmu, što je odavna spavala na dnu naših srca. Za svaki savjet, uputu i molbu pritekosmo k njemu. Bio nam je svagda pri ruci. Radio je tiho i neumorno oko našega kulturnoga napredka. Bio je kod nas oko 20 godina. On nam je istjerao duševnu tminu i podao nam svjetlost razuma. Uzgojio je čitav rod. On nam je dao kulturu. Mi smo sada već očevi i majke, i dobro se sjećamo, a i koristimo njegovim naukima. Jedino ljubav do nas i naše djece ga krijepila i bodrila, te je on radio samo za nas i za našu korist. Mnogo može da čovjek postigne za one, koje ljubi i voli...

Iznenada, kao grom iz vedra neba, došla je nemila vijest u naše selo, da on mora odlaziti i nas tužne ostaviti. Nismo vjerovali, da može biti čovjek dignut iz mjesta, kojemu je toliko dobra učinio. Poduzeli smo sve nama moguće korake, da nam ga ne trgaju iz našega sela. Bilo nam je uzalud. Premjestiše ga drugamo, tako da je morao da se odijeli od svoje supruge i troje nejake dječice. Ne može, da ide obitelj s njeme, jer na njegovome novome mjestu nema stana, niti za njega, a kamoli za obitelj.

Na odlasku dužni smo, da mu izrazimo našu najtopliju zahvalu za sve usluge i za sav koristan rad, što nam ga je podao u 20 godina. Štovali smo ga i voljeli, štujemo ga i volimo, štovati ćemo ga i voljeti. Ne možemo ga nikako da zaboravimo, kako ne možemo, da zaboravimo njegove nauke, što nam ih je od srca podavao. Ne možemo mu nikako naplatiti onaj trud, što se je on za nas toliko starao. Ali uvjeravamo ga, te neka mu bude to na njegovo duševno zadovoljstvo, da njegovih zasluga ne ćemo mi stari, naša djeca i unuci nikada zaboraviti. Ono sjeme, što je on u našim srcima posijao klijati će uvijek i rasti. Na rastanku mu želimo svaku sreću, te neka bi ga Bog još mnogo i mnogo godina poživio zajedno s njegovom cijenjenom obitelji.

Slumci.

IZ SOVINJŠTINE.

Lijepo je bilo kod nas prije rata, i lijepo smo bili počeli živjeti; lijepo smo naime počeli živjeti kao ljudi i kao Hrvati. Danas, danas se samo sjećamo onog lijepog dana, one svete nedjeljice, kad smo ovo blagoslovili i otvorili hrvatsku školu u Senju (u Švikaciji). Došli naši ljudi iz Buzeta praćeni svojom domaćom glazbom. Bio to pir, velik naš narodni pir. Svi mi, mlado i staro, žensko i muško bili smo na licu mjesta. Glazba je veselo udarala, a srce nam igralo od veselja. Kad je glazba utihnula, započeo jedan rodoljubni govor; glazba ponovno zasvira, a veselim našim usklicima i živio nije bilo kraja ni konca. Započeo i drugi i treći govor — prodika nama seljacima. Plakali smo od veselja. Škola se otvorila, blagoslovila i mi smo svi uprav pirovali. Pa i zaplesali smo, pa i ja već u godinama. Ta — ovakove vrsti veselja doživi samo jedno sretno pokoljenje; a opet — ne pleše se svakidan uz svirku naše narodne «Sokolske» glazbe... Sve ovo što smo taj dan vidjeli, čusmo, doživjesmo, oćutismo i uživasmo — nismo zaboravili, jer to se zaboraviti ne može. I danas u crnoj noći drži nas u životu i krepi srce uspomene na onaj dan našeg školskog pirovanja! — Zaslugom i troškom naše «Družbe» došli smo mi v Senju do svoje školske zgrade 1912. godine. Prvi, a žalibože i zadnji, naš učitelj bio je g. Turković. Bio nam mio i drag. Gdjegod bio — pratila ga sreća i naš blagoslov..., blagoslov Jugoslovena nesretnog kraja, iz nesretne Istre... Plakali smo taj dan roneći suze radosnice, a danas tiho ronismo suze boli, jada, brige i tuge.

Tiho plačemo, jer glasno ni plakati već ne smijemo... Nastupom rata, naš, ajme, prvi učitelj morade pod pušku, škola obustavi, djeci se našoj zatvorila vrata škole kroz čitavo ratno doba. Zavlada nama Italija. Motovun nam posla talijanskog učitelja, a da ga željeli ni molili nismo. — Mi sami ne znamo, kako se mogla otvoriti talijanska škola u zgradbi što pripada našoj ćirilo-metodskoj Družbi. Ne znamo i čudimo se! Nama se čini, da je naša općina u Motovunu otkupila nije, a da li plaća najamninu — opet ne znamo.

Bilo kako bilo — nama je danas zlo; **mi smo bili prevareni i napadnuti u našem roditeljskom** i gradjanskom pravu, a da se **ne** možemo — braniti ni obraniti... Naša **djeca** največim dijelom ne pohadjaju nikakve **škole**. Mi jedva započesmo živjeti, kad evo **nastupi** — smrt. U kulturnoj Italiji — mi ne **vidimo** kulture; ni svjetla, ni sunca... Zar **smo** se rodili da tumnujemo u tmini neznanja i **nepismenosti**?! Zar za naš novac što ga **davamo** debelim porezima i nametima općini, **pokrajini** i državi i za škole, ne ćemo doći do **svoje** hrvatske škole?! Hoćemo — prije ili **kasnije**, budemo li samo ljudi poštenja i **budemo li** samo tražili i zahtjevali svoje pravice. **Nama** je puno srce, i to srce naše je — slovinsko i ostat će. A kuražno srce — piruje i u petak.

IZ ROČIŠĆINE.

Mi se doduše ne bunimo, a niti činimo šćopere; ne dižemo rvoluciju, ali s tim ne pokazujemo — da nam je dobro, lijepo i ugodno. Naučili smo se šutiti — da nam ne bude još gore. Zato i pokazujemo veselo lice na zlo vrijeme, ali u duši nam je teško, vrlo teško... Sve nas muči: i nerodica i oskodica, pomanjkanja i glad i zima, a nemamo čim da si nabavimo odjeću i obuću... Troškovi su veliki na sve i za sve; a ne znamo kako da dodjemo do novca. Mi se zadužujemo; a ovda? Ljudi vele, da u našoj sadašnjoj državi kola mnogo novca, papirnatoga dašto — ali k nama ne će ni ovakav...! — Zasluška nema, a prodati ne znamo što. Već je sve tako lijepo uredjeno, da ne će novac u seljačke žepove, a još manje u žepove slavenskih seljaka. Mi si razbijemo glavu: što ćemo, što ne ćemo. Mnogi naši su odlučili ostaviti dom svoj, Istru i Italiju, te poći u — Ameriku. Tamo u dalekoj zemlji, u zemlji posla, zarade i slobode hoće da nadju kruha, užitka i zaslužbe, tamo žele da se mogu slobodno kretati i živjeti. Mnogi će otići u daleki svijet, a Bože daj, sreća ih pratila i ne zapustila. — No, mi smo ipak mišljenja, da nama nije potrebno ići tako daleko za srećom — **Ameriku možemo naći gdjegod bliže! Ne znamo** reći što drugo, nego još samo ovo: **Smiluj se** Bože našem patničkom slavenskom narodu!

IZ LIVADA.

Mi smo u dolini, naša goveda pasu sve po našim livadama (pašnjicima i sjenokošama), a naši neprijatelji smjestili se sve naokolo po brijegovima vrebajući na nas kao jastrebi na nevine ptičice. Položaj našem mjesta je dakle težak, pošto se nalazimo pod vatrom sa sviju strana. Motovan i Oprtalj jesu visoke tvrdjave, što nas ne puštaju s oka. Nije se pucalo niti se puca na nas topovima, ali topovi — ne prave najveće zlo, ne čine najveću škodu. Ubiše nas i bez topova i pušaka: lažem — ukrotiše nas šibe, palice, pištole, paleži, verige, zatvori, a dapače i puške. Mi smo sada — krotki i ponizni... Zašutili smo — usta nam zanimila, jezik nam odrvenio, a morali bismo vikati i kričati da nas nebo i Rim čuje. Bolje bi bilo, da su nas puške i topovi sravnali sa crnom zemljicom, nego da doživismo sramotu našeg kraja i grob svoga narodnoga poštenja.

Naše novine nemaju dopisa i tužaljka iz našeg kraja. Razlog leži u tome, što se bojimo i potužiti i zaplakati; bojimo se i moliti svoje narodne pravice, a da zavičemo glasno i da skupno svi zaištemo svoje, naše — to ne ćemo, to ne možemo, ne smijemo, ako su nam drage glave, kuće i naše imanje. Obitelj Tončić Cekin iz Zrenja neprestano nam lebdi pred očima. Kuću joj zapališe, vino i ostalo sve unistiše, a gospodar odnio žure glavu, biegom u šume, špilje, a konačno mogla cijela obitelj naći mira i sunca u Jugoslaviji, gdje konačno im trudna glava nadje krova. Mi stojimo ovuda pod utiskom katastrofe ove naše najbolje i najnarodnije obitelji.

Nastupom Italije, te predani na milost i nemilost Motovunu i Oprtlju, stvari su se u nas razvile kao u kinematografu. Našeg učitelja g. Nežića i suprugu su mu tako stisnuli da moradoše pobjeći. Izgubili smo tako dvije narodne duše, dvije učiteljske sile, dva naša borioca i branitelja, a s njima se zatvorila i naša hrvatska (Družbina) škola, bez koje smo i sad... U mjestu bila je i prije rata Legina škola. Sada je dašto prešla u ruke pokrajine, a na njoj djeluju dvije učiteljice

PODLISTAK

Kraljević Marko poznaje očinu sablju

Bilo je to iza ljute bitke, u kojoj se junački borio kralj Vukašin, otac našega junaka Kraljevića Marka. Podranila Turkinja djevojka, prije zore i dana, da na Marici rijeci bijeli platno. Do sunca bijaše voda bistra, a izhodom sunca zamutila se i sve jače postajaše krvavijom. Voda donosila konje i kalpake[1], te junake ranjenike. Oko podna ugleda iz vode neki ranjeni junak djevojku.

> Pa je poče Bogom sestrimiti:
> «Bogom sestro, lijepa djevojko!
> Baci meni jednu krpu platna,
> Izvadi me iz vode Marice...»[2].

Djevojka mu se u ime Božje smilova: baci mu komad platna te ga povuče na obalu. Bio grdno ranjen: iz sedamnaest mu rana curila krv. A na junaku čudno, krasno odijelo: o bedru mu sablja okovana, a na njoj tri **balčaka**[3] zlatna, a u balčaku tri draga kamena. Sablja vrijedi tri carska grada.

— Sestro moja, koga imaš kod bijela dvora? — upita junak djevojku.

— Imam ostarjelu majku i brata Mustaf-agu, — odgovori djevojka.

Tada ju zaprosi junak, da ode po brata i da ga odnese svomu dvoru.

— Kod mene su — reče — tri **ćemera**[4] blaga[5], a u svakom po tristo dukata[6]. Jednoga ću pokloniti tebi, drugoga bratu tvomu, a treći ću sebi ostaviti da vidam[7] svoje grdne rane.

Ode djevojka kući da sve ispripovijedi bratu.

Ode Ture Mustafa-aga na vodu Maricu. Kad ugleda ranjena junaka, uze mu dva pojasa s blagom, jednoga za sebe, a drugoga za sestru. **A kad stade otpasovati mu sablju, da ga kući odnese, promatrao ju, a ruka mu drhtala od uzbudjenja, radosti i pohlepe:** ugleda na sablji tri balčaka zlatna, a u njima tri kamena draga: valja sablja tri careva grada. Mahnu njome Ture i odsječe ranjenu junaku glavu. Skide s njega divno odijelo i ode kući.

Kad vidje sestra, šta je učinio

> Ona reče bratu Mustaf-agi:
> Zašto, brate, da od Boga nadješ!
> Zašto zgubi moga pobratima?
> Na što si se, bolan, prevario?
> A na jednu sablju okovanu!
> Eda Bog da odsjekla ti glavu!

Nedugo iza toga dodje zapovijed od turskoga cara, da ide Mustaf-aga u vojsku. Ode i pripasa dragocijenu okovanu sablju. U carskoj vojski gledalo sablju malo i veliko, nikomu se izvaditi ne da. Ode sablja od ruke do ruke, dodje i u ruke Kraljeviću Marku. Al eto čuda: sama mu se sablja izvadila. Marko ju stao ogledavati, a na njoj tri kršćanska imena: jedno ime kovača Novaka, koji ju skovao, drugo ime kralja Vukašina, a treće ime Kraljevića Marka.

Upita Marko Mustaf-agu:

— Oh, Boga ti, tursko momče mlado! Otkud tebi ova britka sablja?

> Veli njemu Ture Mustaf-aga:
> Oj Boga mi, **kaurine**[8] Marko!
> Kad me pitaš, pravo ću ti kazat

I sve mu je ispričalo kakono je bilo: kako je naime Marica voda donesla **ranjena** junaka, komu je odrubio glavu, da mu zaplijeni dragocijenu sablju.

Veli njemu Kraljeviću Marko:

— Zašto, Ture[9], da od Boga nadješ! mu nijesi rane izvidao? Tri grada dao bih ti danas, da nisi junaka pogubio, nego mu rane izliječio.

— Ne luduj, nevjerniče Marko! Sâm si potreban gradova, pa kako da mi ih dadeš?! porugljivo mu odvrati Turčin.

— Daj amo sablju okovanu!

No Marko se razljuti, mahnu sabljom i skide glavu Turčinu.

Odoše odmah caru, da mu poruče što se dogodilo.

Car rasrdjen posla sluge po Marka. Dolažaše redom jedan po jedan: Marka zvaše, Marko ne govoraše, već sjedi dva tri dana mrko pijući vino.

Kad se Marku dosadilo, pograbi halunu naopako, uze tešku topuzinu (palicu), pa otide caru pod čador[10]. Ali Marko je bio ljutit, to je **u čižmama sjedio na sagu pred carem gledajući ga poprijeko i mrko. Krvave mu suze u očima.**

Kad je car ugledao Marka i njegovu baltinu, odmiče se, a Marko primiče, i to dok dotjera cara do **duvara**[11]. Uplašeni car izvadi iz džepa stotinu dukata, pa ih daje Marku veleći:

— Idi, Marko, napij mi se vina. Što su mi te tako razljutili?

— Ne pitaj me, care — reče mu Marko — poznao sam sablju baba (oca) moga. Da sam ju našao i u tvojim rukama i ti bi me ovako razljutio.

Nato Marko usta otidje mrko u svoj šator i baci napolje careve dukate.

Grgo Beljóev.

[1] kapa sa čelenkom, perjanica, zlatno pero.
[2] rijeka, što utječe u Egejsko more
[3] držalo od sablje.
[4] kožnati pojas (pas).
[5] novac.
[6] cekin, zlatni novac
[7] liječit.
[8] djaur, nevjernik, kršćanin
[9] Turčin.
[10] šator
[11] zid, stijena

Dalje vam ne ću pričati. U toj talijanskoj školi je — preveć djece... i naše djece... Mrači nam se pred očima pišući ovo, srce nam krvavi... Slika, grozna slika obitelji Tončić-Cekinove mnoge je naše preveć prestrašila. Naše se ljude strahovalo i grozilo na sve načine, da upišu svoju djecu u talijansku školu. I šalju nekoji, mnogi, proklinjajući ujedno nemilosrdnu sudbinu našeg roda i pokoljenja. Jest, mi smo sada sasma u rukama, što nose uvijek bat ilj vatru, ali i to će proći... Mi čekamo bolje dane noseći u duši svoj jezik hrvatski i ne ćemo zaboraviti tko su naši djedovi i braća, a ni na krv, što teče žilam našim... Oh, kako je krasno sunce iza olujne, crne noći...!

IZ LUPOGLAVA.

Gospodine uredniče! Sigurno se čudite, a možda nam zamjeravate, što Vam se nitko ne javlja iz ovih strana. Naši »spasitelji« Talijani vele, da »Chi tace conferma« ali ova naša šutnja nije ipak znak naše dobre volje ni odobravanja. Tužni smo i mi ovuda. Svaki dan bivaju nam dani teži pod bremenom poreza (davka) i drugih plaćila ... Godina nas izdala, a mi već stradamo od nevolje, jada i skrbi: kako ćemo se preživljeti do novog priroda?! — Mi smo navikli trpjeti, ali ovo današnje trpljenje je preteško i za nas stare patnike... Ne znamo drugo reći; no — Bože, smiluj nam se!

Još nešto drugo nas boli: poslali su nam talijanskoga učitelja, koji i poučava sasma talijanski u jednom razredu. Kako je došao k nama i tko ga je zvao k nama — ne znamo! Mi svakako nismo! — Znano nam je samo to, da je — počesto i predugo izostajala iz škole naša bivša učiteljica Mogorović, koja je dobivala zamoljene dopuste, a mjesto nje — poslali su nam talijanskog učitelja... Kad nema, dašto — hrvatskih... No ipak bi ih našli kad bi ih tražili! Kako čujemo, ova naša hrvatska učiteljica je sada suspendirana. — Nažalost moramo Vam reći, da nismo mi roditelji naše školske djece dosad ništa poduzeli proti ovoj nepravednosti, da nam začme netko podučuje našu djecu u jeziku, koji ni najmanje ne poznadu. A kako mogu oblasti bez volje roditelja mijenjati jezik škole?!

No, ipak mi držimo, da kad bi bila ostala u Lupoglavu učiteljica Mogorović i ne molila dopuste, naša škola bi bila ostala nepromijenjena. Mi smo većinom siromasi, pa želimo jedino da nam se djeca nešto nauče, a to ne mogu pak nego samo u materinskom jeziku.

PISMO IZ RIJEKE.

Još o meštrici i njezinoj tetki. — Auktoriteta nema. — Razgovor izmedju mene i jedne pantigane. — Falimenti. — Sve mirno i lepo.

U svojem posljednjem pismu ispričao sam vam kako je petero »nepoznatih« provalilo u stan neke učiteljice Anite, pa kako su je te delije silom odveli na auto pa s njom preko granice. Sad vam javljam, da se je ta učiteljica Anita sretno povratila na Rijeku, i danas imamo mi u ovom mirakuloznom gradu jednu aferu više. Cijeli se je grad podijelio u dva tabora: jedni su za Anitu, a drugi za njezinu tetku, gospodju Just. »Vedetta« se je postavila na stranu mlade frajlice Anite, a da vam pravo kažem — i ja sam se postavio na njezinu stranu. Jedno što je mlada i lijepa, a drugo, što i ako je sagriješila, oni »nepoznati« nisu imali apsolutno nikakova prava, da je silom vuku iz Rijeke. Moja suseda Nneta je s pravom opazila da, kad bi svaka ženska, koja malo sagriješi, imala da »fura« automobilom iz Rijeke u svijet, to bi automobili imali »vražjega posla« ...

Što mi je pak osobito drago, to je, da se je »Vedetta« postavila i na ono moje drugo stanovište. Kao i ja tako se i »Vedetta« pita: otkuda izvjesnim individuima pravo, da se miješaju u privatne porodične prilike? I ona se pita, kao što smo se već i mi pitali milijun puta: ima li na Rijeci kakav auktoritet ili ga nema? »Vedetta« je prisiljena konštatovati, da tega auktoriteta na Rijeci nema, već da svaki radi ono, što mu pada u glavu. »Vedetta« je to priznala s velikim bolom i u najljepšoj, najplemenitijoj namjeri, da se ovo zlo popravi, da se ova rak-rana odstrani. Pa što se dogodilo? Mjesto pohvale, pobrala je prigovore, i to upravo s one strane, otkud se ne bi bila nikada nadala... Čudno je sve to, ali još je čudnije, što i sama »Vedetta« onu petoricu još uvijek naziv'je »i cinque sconosciuti« (nepoznati) dok na Rijeci nema djeteta, koji ne bi znao za njihova imena i prezimena. Očito je, da se i »Vedetta« boji ricinusova ulja, jer je pisano, da tko se ricinusovim uljem igra, od ricinusova će ulja i poginuti. A »Vedetta« se je u svoje vrijeme dosta našalila s ricinusovim uljem, osobito u doba, kad su naše ljude na Rijeci napajali njime. **Habet sua fata oleum ricini...** a to se naški kaže, da će prije ili kasnije doći vrag po svoje.

* * *

Ima jedna talijanska pjesma, koja veli, da nema veće muke negoli sjećati se prošlih, sretnih dana u mizeriji... Ja to osjećam svakog puta, kad idem da se malo prošetam do Punto Franka. Obično se spustim na zidić pred kakvim magazinom, pa onako sam samcat stanem da filozofiram o prolaznosti zemaljskih stvari. Evo tih magazina! Kako su nekoč bili puni svega blaga božjega! Pusta li mi bogatstva! Pa kud se sve to djede? — U nepovrat...

I ovako će sve proći — sve... I Grošić i Osojnak Andre i »Vedetta« i Zanella i bandere i korteji i revolucioni i ebolucioni i ordini i desordini i kuntraordini — sve — sve će proći...

Dok sam jedan od ovih dana tako žalosno filozofirao, oćutim nešto na svome desnom laktu. Što je, što nije — pogledam, a to je bila šapica jedne stare pantigane. Niti sam se ja nje preplašio ni ona mene — ta mi smo stari znanci. Ona dolazi češće na zidić do mene i tu se zajedno sunčamo. Njezino mi je društvo milo, jer ono ubogo blašće umije i da govori. Ne čudite se! Za Rijeku se s pravom govori, da je bačena za tisuću i tisuću godina natrag, a to je baš u doba, kad su i životinje imale ovaj nesrećni dar govora. Ja se dakle s mojom pantiganom razumijem vrlo lijepo razumijem, a tako je bilo i neki dan. Naš razgovor tekao je od prilike ovako:

Ja: Kako je, zlatna pantiganice moja?

Ona: Mizerija...

Ja: Kako to? Ta nije dugo, što se tu iskrcalo dvije tisuće tona riža! Od toga je sigurno nešto ostalo i za vas i za vašu poštovanu familiju...

Ona: Pa jest nešto, ali to su sve bagatele! Ja bih, da vam pravo kažem, već jednom htjela, da se pošteno najedem onoga lijepoga i debeloga kukuruza iz Banata ili pako suhoga mesa i špeha iz Slavonije. Hoće li to brzo biti?

Ja: Novine pišu, da će se 6. ili 8. februara otvoriti parlamenat u Rimu i da će svi sporazumi, koji se tiču Rijeke biti ratifikovani.

Ona: Onda će se valjda otvorti promet i sa Jugoslavijom. A to mi, veliki i mali štakori, jedva čekamo. Težak je ovaj naš život. Svako jutro, čim se probudim, trknem do kakove prazne kavane, skočim na stô i počnem prevraćati »Vedettu« i tražiti rubbriku: »La vita del porto«, misleći da ću tu naći štogod za mene. Kad tamo, uvijek iste ladje, isti parobrodi, a na njima ni koliko bi postavio na zub... Malo sam se bila razveselila, kad sam čula, da će svakoga mjeseca dolaziti k nama parobrod iz Holandije. Pomislih: ako ne drugo, imat ćemo malo dobroga holandeškoga sira... Pa eto — i to ishlapilo. Smola! Nego ajde, možda će biti bolje, kad se to uredi... Glavno je da se sada mi pantigane, organizujemo, da nas dogadjaji ne zateku nepripravne.

Ja: Sta? vi hoćete da se organizujete?

Ona: To se razume. U prvom redu treba da osjeguramo granicu, da nam ne bi bilo s koje strane nahrupile druge pantigane i zasjele na naša mjesta. U tu svrhu ustrojit ćemo našu narodnu stražu. Naše geslo bit će: riječki magazini — riječkim pantiganama, a naš bojni poklik bit će: Magazini o morte!

Ja: A kad ćete imati izbore?

Ona: Brzo. Danas u noći imamo veliku skupštinu u kanalima staroga grada. Sigurno je, da će za predsjednika naše republike bit izabran moj muž Panto Štakorić.

Ja: Čestitam unaprijed, samo ne bih rad, da mu se dogodi kao onome prvome, da ne bude naime morao i on da seli u Kraljevicu.

Ona: Pa da se i dogodi, znam, da ne bismo umrli od gladi. A to je ono glavno. Nego ja idem.

I tako se za taj dan svršio moj razgovor s mojom znanicom pantiganom.

Inače većih dogadjaja na Rijeci nema, osim što je fabrika torpeda falirala, a tako i jedna banka i što je jedan čovjek u starom gradu ubio dva druga čovjeka a nožem ranio jednoga trećega... Inače je sve mirno i lijepo.

Rokac.

Dolje nar. pjesme iz Premanture

Pisma angjeoska

Sveti Petar ode,
Na vrh crne gore,
Vide mu se ramena,
Za Isusa izranjena.
Kaži nam ti pute
Kud se gre na Vrlicu!
Na Vrlici Majka Božja
Bile ruke umivala
Božje duše napajala.
Sve tičice zapivale,
Svi andjeli zakantali:
Ca to gori škriplje?
Kamara se ziblje
Kamara je propala,
Gospa sina popala.
Ponesla ga na more,
Na moru je jedan brod
Pomoga nas višji Bog!
Na moru je galija
Pomogla nas Diva Marija
Na moru su svi brodići
A vas će pomoć andjelici.

Griješnik

Šetali se Isus i Marija
Sritili su grišnika.
»Kamo ideš grišniče?
»Idem iskat lipi raj.«
»Nije za te lipi raj
Već je za te škur paka[1])
Ti si ubija oca i majku,
Utopija brata i sestricu,
Zato idi kroz crnu goricu,
Di tičice ne pivaju
I andjeli ne kantaju.
Tamo stani devet lit
I još tomu deset dan.
Kad je prošlo devet lit
I još tomu deset dan
Isus dodje do doli
I grišniku govori:
»Ustani se grišniče!«
»Ne morem se ustat!
Trava me obresla
Kroz usta mi zresla.
Da me hvata veli strah.
Isus uzme njemu dah
Tilo idje u prav[2])
A dušica u raj.

[1]) pakao.
[2]) prah.

Franina i Jurina.

Fr.: Čul sam, da pohajaš na Učku. Po kega zlodeja, ako se sme znat?
Jur.: Prtim se po stenah, valjam se po snege, ezerciram...
Fr.: A za ča to?
Jur.: Ću da otvrdejem. Ca ja znam, ča nas jutra čeka! Kegod novini primem v ruki, va svakoj stoji napisano, da bi sopet moglo prit do vražjega i krvavega tanca. Neki pak govore, da će taj tanac bit milijun puti grji i huji od onega prvega. Jedan jeneral pisal je pred malo dan va Pikule, da ako se sopet svet pograbi, da ne će zostat ni kamika na kamike.
Fr.: To će bit pravi sud sveta. Bog nas očuvaj i obrani!
Jur.: Ja ne znam ča će bit ni ča ne će bit, ma ja ću da otvrdnem i da se okrepim, zač ako budu svi počeli tancat, poboštrića ne ću ni ja poć s čabrićem doma.
Fr.: Dunke i ti misliš malo pohopat?
Jur.: Jezero milijun vrazi, da ću!
Fr.: I za to hojevaš na Učku?
Jur.: I za to. A i lepo je gore. Visoko si: pod nogom su ti neprijatelji, od kojih trebe da se sâm čuvaš i prijatelji, od kojeh neka te pak Bog čuva. Pak čist zrak, pak ako ni vetra — ona neka čudna tišina, a ako je vetra ona još čudneja muzika lišća i drveća — i sto drugeh stvari. Ov jedan dan bilo mi je pak, kako da se je cela Učka stresla?
Fr.: Morda si malo jače stal s nogum, pak se j' streslo tlo pod tobom. Ča ne bi — takova peča od čoveka!
Jur.: Ne — ja sam valje videl, da je moralo bit neč drugo. I kako ja moram svakoj stvare pogledat do dna, zaputil sam se z dolum put Vranji. Još nisam pravo bil ni na pol puta, a to ti se preda me preženta naš stari prijatelj Ovčar.
Fr.: O, a si mi ga lepo pozdravil?
Jur.: Pozdravil sam ja njega, kako trebe, a onputa sam ga pital, da mi malo pove, ča j' to bilo i ča je temu uzrok. Ovčar mi je na to rekal, da ovo ni prvi put, da se to dogaja. Jedan dan prej Božića da je ovuda pasal ovce i komać ih je zavrnul, počela se najedanput sva gora trest, tako da j' mislel, da će sva sela vokole propast i ljudi va njih.
Fr.: Pak ča j' bilo?
Jur.: Neki strašni konfuzijon dola va općine va Boljune.
Fr.: Pak ća od tega da se je potresla Učka?
Jur.: Bi reć, da ja... A takov konfuzijon bil ja va općine i onega dneva, kada se j' gora i pod mojemi nogami potresla. To ti je bilo ovako: Kako znaš, va Boljune su s prvini imeli na općine jednega štraordinarija. To je bil gospodin Feranda. Nekoliko za tem prišli su izbori, i Feranda je postal šindako. To je bila grrrrande vitorija! Svi zadovoljni, arcizadovoljni. Šindako je još prej bil zatvoril naše školi, poteral naše bolje ljudi i sve tako.
Fr.: Znam, znam...
Jur.: Onputa je prišlo ono, ča j' prišlo. Napravil je prvi preventiv, kalumal strašni adicionali, pak taši, pak sovrataši i tako je recimo na jednu slabu ovcu udril dve taši.
Fr.: Aj štroka!
Jur.: Nego va to da su pomalo počeli otvarat oči i oni njegovi odi kunsilja, ki su s njim bili zibrani va isto vreme. Oćutili su, da tu neč diši po starem sire: a neka stara mačka, ka ima nekoliko bolji i fineji nos, zabola ga je malo dublje va one njegove kartusini i va oni njegovi računski libričini i našla je, da tu ni neč va rede.
Fr.: Aha! I onputa je ta mačka malo zanjavkala, ča ne?
Jur.: Mačka je zanjavkala, ma je pak šindako zalajal: »Kva komando mi e nišun altro!« Onda su se i drugi javili i počeli zijat, da se već tako ne more napred, na općine da je veli dug, pak ti strašni dicionali, pak te taše, sovrataše, ti vrazi, sovravrazi i da neka najzada sve vrag zame — i sve tako i sve tako. Šindako je lupal s pešćum po stole i sopet vapil: Kva komando mi e nišun altro!... Sad je nastalo pravo komešanje, kako se ono kaže: potezi, povuci. Pim! Pam! Pom! Pum! to ti je sve pucalo i grmelo, i od tega se je, vidiš, potresla cela Učka. Taj potres se je čul i va Pazin, i zbudil je šiora viceprefeta, ki je sa svojim društvom valje priletel va Boljun, pa kad je videj, ča j' videl, da je zapoved, neka se stante pede zibere novi šindako.
Fr.: Dobro, a će ta novi šindako bit bolji od prvega?
Jur.: Naš prijatelj Ovčar rekal mi je, da koliko on pozna novega šindaka, mora reć, da je to čovek iskren i pošten i ki dobro pozna ovu nesrećnu boljunsku općinu. On zna, da na Boljunšćini nima bogastva, a siromaštva kolikogod oćeš, pak da treba sve moguće učinit, da se narodu pomogne. On zna, kojega smo mi roda i koje krvi, pak će nam i spoštovati naš mili jezik u školi i drugdje. To je, vidiš, mane rekal naš prijatelj Ovčar.
Fr.: To je sve lepo i dobro, ma ja svejedno ne morem verovat, da je oni konfuzion na općine bil baš tako jako velik, da se je sporadi njega sva Učka stresla.
Jur.: A ti ne veruj, ča ću ti ja!

Gospodarstvo

Seljaci pretačite vino!

Plješnjivo vino, t. j. takovo, koje zaudara po bačvi, pretoči odmah u dobro zasumporanu zdravu bačvu. Sasvim izliječiti takvo vino ne možeš, ali oduzet ćeš mu donekle neugodan ukus mlijekom, finim maslinovim uljem i sa ugljem (eponitom). Mlijeko (neobrano) uzme se u množini od $1\frac{1}{2}$ litre po hektolitru, dobro smiješa s vinom i pusti tako nekoliko dana, da se očisti, a na to se pretoči na čisto. Od ulja uzme se $1\frac{1}{2}$ l po hl i dobro promiješa s vinom. Ostavi se tako vino nekoliko vremena marno stajati. Ulje, koje potegne neugodan ukus po plijesnji na se, sabere se na vrhu bačve, gdje se otoči. Uglje za čišćenje vina ili takozvani »eponit« upotrebljava se samo za bijela vina, jer crnom bi boju oduzelo. Na jedan hektolitar upotrebi se 60 grama eponita. Eponit se najprije ispremiješa sa nešto vina u golidici, pak se na to ulije u bačvu, gdje se vino dobro promiješa. Ovo miješanje treba kroz nekoliko dana svaki dan opetovati. Buduć se uglje teško usjedne na dno, preporuča se sa ugljem (eponilom) smiješano vino do nekoliko dana čistiti sa želatinom ili jajem. Mlijeko upotrebit ćemo kod vina, koje ima mnogo tanina (trpkoće). Kod vina sa malo tanina mlijeko bi lahko nutri ostalo i vino mjesto poboljšalo još pogoršalo.

Sadite kapulu!

Gojenje kapule je kod nas u Istri skoro nepoznato, premda se tog povrća u našim kućama mnogo upotrebljava. Na tisuće i tisuće naših tal. lirica ide svake godine u unutarnjost Italije za kapulu. A svi ti novci lahko bi kod nas ostali, jer kapula dade se u Istri svuda gojiti.

Kapule imade više vrsti. Vrlo dobro se obnese žuta, crvena i sumporno žuta Cvitavska, Erfutska velika, a osobito pak Željezna glava (Eisenkopf). Ova zadnja odlikuje se neobičnom veličinom (pojedine kapule postignu i preko ½ kg), raste brzo, učini izdanke, imade fino tvrdo meso i uzdrži se kroz cijelu godinu. Kapula uspijeva najbolje u toplu položaju i rahljoj zemlji, koja bijaše za koju drugu bilinu pred godinu dana pognojena. Ako teškoj zemlji pridodamo pijeska, cesnog blata itd. da ju nekoliko srahljamo, uspijevat će kapula i u njoj dobro. Glavno je, da zemljište za kapulu već jeseni ili zimi duboko prekopamo ili preoremo.

Kapulu možemo gojiti kao jedno- ili dvogodišnju biljku. Za jednogodišnje gojenje posijemo sjeme već u veljači u klijalište i presadimo ih u marču, t. j. kad su učinile 3 listića, napolje u redove od 20 cm i 15 cm razmaka. Možemo pak sjeme i izravno na stalno mjesto posijati omaške ili u redove od 20 cm razmaka, što se učini već potekom marča, kad zemlja nešto osuši. Posijanu kapulu treba daskom ili valjkom pritisnuti, da bolje klije. Kasnije se kapula, ako je gusto nikla, na kakovih 15 cm razrijedi. Suvišne biljke s tri listića mogu se i presaditi na drugu lijehu.

Vrlo praktično je i dvogodišnje gojenje kapule. U tu svrhu posije se sjeme kapule tekar kraj lipnja i početkom srpnja na slabijoj zemlji i gusto. Na taj način dobijemo na jesen drobne kapulice, koje iščupamo, posušimo i spremimo do proljeća, gdje ih onda sadimo u razmaku od 20 cm red od reda, a 15 cm jedna od druge u pojedinim redovima. Samo u teškoj zemlji se kapula malo bolje okopa, dočim se u lahkoj zemlji samo lagano očuklja toliko, da se uništi korov. Pravog okopavanja odnosno zagrtanja dakle kod kapule nema. Kapula se pobira, kad joj je lišće požutilo. Ostavi se tako iščupana rastrgnuta na zračnom suhom prostoru da se prosuši, a na to se splete u kite i objesi takodjer na suhu mjestu.

Ne zaboravite na breje krave!

Nekoji su gospodari za breje krave nehajni, a drugi u prevelikoj brigi za nje griješe iz neznanja. Svakako je vrlo pogriješno, ako kravu tjeramo, da mora trčati, preko jarka skočiti, ili ako ju tučemo. Odrasli, pametni ljudi ne čine toga, ali kod djece, koja takove krave na pašu ili na vodu gone, češće se to vidi. Pred kratko vrijeme tužila su mi se dva gospodara, da im je krava zvrgla. Kad popitah

zrok. reći će mi jedan. da je tome hlapac budući je pustio. da se krava rivala s drugim blagom; u drugom slučaju tjerac je vreju kravu zajedno s drugim blagom. kad je jedamput kiša prišla... S brejom se kravom mora lijepo. mirno postupati, osobito za polovice brejosti. Osobito oprezni moramo biti, kad je rabimo za teglenje (vožnju).

Što se krmljenja tiče, pokladaj kravi uvijek samo zdrava krmu. koja neka se u glavnom sastoji iz finog slatkog sijena, a ljeti iz dobre trave. Plješnjiva. ugrijana i blatna krma kao i iriška djetelina nije za breju kravu. Ni močnate, jake krme (posije, zrnje) ne smijemo brejoj kravi pokladati. jer bi se odviše otustila, što ne smije biti. Krmi treba dodati svaki drugi dan kakovih 30 grama fosfornog vapna. Peše i repe daje se samo malo. toliko da blago ostalu krmu lakše probavi. Nekoliko dana prije telenja treba krava slabije krmiti, isto tako za vrijeme telenja te nekoliko dana kasnije.

U zimsko doba, kad breja krava ne ide na pašu. bit će dobro, da ju svaki dan za lijepa vremena spustimo za jedan sat napolje, da se prohodi.

Vrijednost inostrane valute na tršćanskoj burzi.

Trst, dne 24. januara 1923.

Inostrana valuta imala je jučer na tršćanskoj burzi ovu vrijednost:

Nizozemska od 820.— do 835.—, belgijska od 124.— do 126.—, francuska od 135.— do 136.—, engleska od 97.20 do 97.60, američka od 20.75 do 20.95, švicarska od 390.— do 395.—, njemačka od 0.105 do 0.12, rumunjska od 10.— do 11.—, madžarska od 0.70 do 0.80, njemačko-austrijska od 0.0275 do 0.0310, jugoslovenska od 23.— do 24.—, čehoslovačka od 58.25 do 58.75.

Politički pregled

Italija. Organizacija nove milice već se provodi i ovih dana će biti završen ovaj zamašni posao. Milica će u slučaju potrebe biti pozvana pod oružje i kao redovita vojska vršiti naloge vrhovne vojne komande. Inače se milica po nalogu ministra predsjednika mobilizuje. Očito je ovoj milici, koja je u cjelosti sastavljena od bivših fašističkih legionara, stavljeno u dužnost, da bude čuvarom fašističke vlade pred svakim unutrašnjim pokušajem njezinog obaranja.

O promjenama u vrhovnim vojnim institucijama sadrži novi kraljevski dekret, koji je pred nekoliko dana stupio na snagu, mnoge važne odredbe. Vrhovne vojne istitucije jesu: vrhovna komanda, vojni savjet i vrhovna komisija za narodnu obranu. Vojno vijeće je otprije postojalo, ali je bilo savjetodavno tijelo, koje je stavljalo u djelokrugu vojnog ministra, koji je bio predsjednikom vijeća. Sad će ovo vijeće biti kontrola sveukupnog vojničkog poslovanja, a istodobno će olakšavati posao ministru vojnom i glavnom inspektoru vojske. Ovaj potonji predsjeda vojnom vijeću. Djelokrug ministra vojnog je restringiran i podijeljen izmedju njega i glavnog inspektora vojske. Svim podredjenim vojnim komandantima nadležan je šef centralnog glavnog štaba. On je pak izvršni organ manistra vojnog, podredjen je ministru vojnom u pogledu upravljanja s vojskom, dok je za sve ostalo šef glavnog štaba neposredno podložan glavnom inspektoratu vojske.

Novoobrazovana vrhovna mješovita komisija za narodnu obranu imade zadatak, da riješava najnužnija pitanja o vojničkoj organizaciji i o sredstvima za usavršivanje vojske. Ova komisija imade eksekutivni odbor je njemu podredjenje savjetodavne sekcije, te naročito institucija glavnog sekretarijata. Članovi eksekutivnog odbora jesu: ministar predsjednik, te ministri vanjskih poslova, unutrašnjih djela, financija, vojske, mornarice, kolonija, industrije i trgovine. Ovaj odbor odredjuje koja će pitanja savjetodavne sekcije uzeti u raspravu i o njima mu podnijeti referate i predloge. Savjetodavne sekcije jesu: vojnički savjeti i admiralsko vijeće. Pored toga naročita komisija ima da proučava pitanja, koja zasijecaju u organizaciju vojske u ratu. Ta komisija imade da se pobrine, kako će najprobitačnije biti upotrebljenje sve narodne energije u slučaju opće mobilizacije.

Ustanovnom vrhovnog inspektorata vojske htjelo se odteretiti ministra vojnog i postaviti nad glavnim vojnim štabom forum za tehnička pitanja.

Za mornaricu su takodjer predvidjene izvjesne reforme, koje je ministar za mornaricu, admiral Thaon de Rhevel na posljednjoj sjednici vlade označio.

Sada talijanska mornarica broji 40.000 momaka, od kojih se 15.000 svake godine regrutuje. Budući je rok aktivne službe do sada bio 2 godine, to se redovito stalni kadar mornarice sastojao od dvaju stanja i od 10.000 dobrovoljaca (uračunajući tu i podoficire). Minisar za mornaricu traži da se rok aktivne službe produži na 28 mjeseci, kako bi se izbjeglo tome, da se svake godine mijenja polovica momčadi na brodovima. Ministar je potom tražio da mu se pored predvidejnih izgradnja dvaju lakih krstaša, 4 podmornice, 4 torpedorazarača, koje će biti dogotovljeno u ovoj godini, doznače krediti za izgradnju u 1924 do 1925 godini: 2 lakih krstaša, 4 podmornice, 4 torpedorazarača; u 1925–26. godini: 4 torpedorazarača, 4 podmornice; u 1926—27. godi.: 4 torpedorazarača, 4 podmornice; u 1927—28. god.: 1 lakog krstaša, 4 torpedorazarača i 4 podmornice.

Francuska se je svakako prenaglila, kad je dala svojoj vojsci nalog da okupira ruhrsku pokrajinu. Ona je prije mislila, da će za nju ruhrska postati krava muzara, koja će joj svaki mjesec donašati gomilu zlatnih maraka. Medjutim sada je i sama uvidja, da se u svojim računima prevarila. Nijemci ne će niti da čuju o francuskom gospodstvu na njemačkom teritoriju. Pod francuskim se bajunetama najedamput našli na okupu svi njemački slojevi: od najvećeg industrijalca do najnižeg radnika. Francuzi dakako vide, da su u strašnom položaju, ali ne znaju ni sami kako bi se iz njega izvukli. Samo za vojsku, koja sada stoji u ruhrskoj pokrajini, moraju mjesečno plaćati 7 milijuna zlatnih franaka. To je ogromni kapital, koji se bespotrebno razbacava. Radi toga se i francuski narod silno uznemiruje i ljuti. U parlamentu je došlo i do tučnjave. Vlada pak se tješi time, da će se već umiriti narod kad ruhrsku pokrajinu odtrgne od njemačke države. Jasno je, da joj taj nacrt nee će poći za rukom, jer će mu biti protivne ostale evropske države.

Njemačka se orijaškom snagom bori protiv francuske okupacije ruhrske pokrajine. U cijeloj se zemlji drže protesne skupštine. Ratno raspoloženje raste iz dana u dan. Narod traži odmazdu. Vlada pak kuša, da na mirni način uredi cijelo pitanje i da ne izvuče tanji kraj. Vjerojatno je, da će se to vladi i posrećiti, tim više, što su Nijemci narod neizmjerne discipline. Kad je berlinska vlada naložila ruhrskim rudokopima, da ne smiju snabdjevati ni Francusku ni Belgiju s ugljenom, od onda nije išao niti jedan voz ugljena u Francusku. Sve dotle, dok nije francuska vojsca zaposjela ruhrske rudokope, njemačko je radništvo radilo danomice preko 8 sati, da riješi njemačku državu od gospodarske propasti. Čim je stupila francuska armada u ruhrsku pokrajinu, radničke su organizacije snizile satnik, a u nekojim mjestima proglasile štrajk. Time je znatno pala produkcija ugljena i drugih ruda. Francuzi su pokušali na sve moguće načine, da se sporazume sa radništvom i njihovim organizacijama, ali bilo je sve uzalud. Nijemci su s ogorčenjem odbili Francuzima ruku i rekli: «Mi vam ne ćemo dobrovoljno izručiti niti jednog kvintala ugljena!» Francuski generali su im na to zagrozili, da će ih u slučaju nepokorenja strpati u zatvor i suditi po vojničkim zakonima. Nato su Nijemci demonstrativno izašli iz sobe i rekli: «Mi ćemo raditi i za Francusku, ali tekar onda, kad vaša vojska ostavi Ruhr i kad se ovdje opet pojave njemačke zastave». Zatim su francuski generali uapsili više njemačkih organizatora i strpali ih u zatvor. Netom je zato saznalo radništvo proglasilo je odmah štrajk, u kojem sudjeluje oko 160.000 radnika. Ti radnici su izjavili, da oni će prije i sámu smrt podnijeti nego li osramote njemačko ime i državu! «Deutschland, Deutschland über alles!» — to je njihovo geslo.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Crpajmo svoju snagu! Novine su danas najjača sila na svijetu. Čovjek ne bi ni vjerovao, da evo ovaj papir i to sve, što na tom papiru piše, pokreće cijelim svijetom. A ipak jeste tako. Dan na dan sjede po svem svijetu stotine hiljada, valjda i više milijuna novinara po pišu, šta se dogodilo i šta ima novo, a strojevi u tiskarama to velikom brzinom tiskaju, pošto onda raznose gotove novine u sve krajeve, u sve gradove i u sva sela, pa stotine milijuna ljudi zure u ta crna slova, gutaju te riječi i vijesti iz novina, baš kao da bez toga ne mogu ni živjeti. I tako to ide iz dana u dan, od nedjelje do nedjelje kroz cijeli život. Što dalje, tim više. Gdje još pred koji mjesec nisi vidio novine, tamo niču kao glive iza kiše, pa se šire i zalaze u svaki kutić, kuda se ni bi nadao, da će doprijeti. I ljudi, koji još donedavna nisu htjeli ništa da znadu o novinama, nego su im se još rugali, danas ih već upitaju i traže po njima, što ima novo, što treba o ovom ili onom da znadu.

Jest, danas bez novina ne može više pametniji čovjek da bude. Danas u svijetu sve brzo ide, sve se brzo mijenja. Željeznice i automobili jure stotinu kilometara na sat, telefoni i brzojavi lete i hiljadu kilometara za nekoliko minuta, mašine svake vrsti prave u najkraće vrijeme prava čudesa. U tom novom životu, koji ide tolikom brzinom naprijed, glavno su kažiput novine. Tko bez novina danas hoće da živi, život će ga pregaziti. Pregazit će ga tamo, gdje se najmanje nada. Ne vrijedi danas više ona poslovica: pleti kotac ko i otac. Što je u staro vrijeme bilo, danas se samo još spominje. Jedamput se nije Istra nalazila u ovakim prilikama. Mi živimo već četiri godine kao narodna manjina u inorodnoj državi. Naš narod je orobljen malne od svih prava. Zato moramo živeti u najvećoj slozi i medjusobnoj ljubavi kao jedna obitelj. Svako toliko treba, da dodje k nama prijatelj ili savjetnik, koji će nas tačno obavijestiti, što ima novo po svijetu, državi, općini i što se sve tiče nas hrvata i sprema, da se kasnije znamo snaći. A taj nas prijatelj i savjetnik, koji će nam svakih osam dana pokucati na vratima i dati lijepih gospodarskih, kulturnih i političkih savjeta, bit će bez dvojbe naša novina, naša «Istarska Riječ» sa svojim omiljelim prilogom.

Mladim Istraninom «Istarska Riječ» bit će za istarski narod kao sjena, koja prati čovjeka na svakom koraku. U radosti će se s nama radovati, a u žalosti će se s nama čutiti. S toga nam ne preostaje drugo, nego da ju odmah počnemo širiti i tražiti joj pretplatnike. Stoji samo 15 lira na godinu. Ne žalimo tu malu svoticu, jer tko u malome žali i štedi, taj u velikom gubi!

Istrani, pozor! Primamo: Prošle godine 1922. pretplatilo je Akademsko fer. društvo «Istra» nekoje naše ljude iz Pazinštine, Zminštine i iz drugih krajeva Istre na tadanji naš list «Pučki Prijatelj». Sada pak javljamo, da je ovom društvu nemoguće — radi malih novčanih sredstava — da bi i za ovu godinu pretplatile novine za dotične seljake. Radi toga preporučujemo svima da se pretplate na naš list «Istarsku Riječ». Pretplata iznaša godišnje 15 L.

Idi 2 puta manje na godinu u gostionu i 2 puta manje u trafiku, pa ćeš se moći pretplatiti na «Istarsku Riječ». Onaj koji ne može da se pretplati ne smije list zadržati kod sebe, već ga mora poslati natrag.

Akademičar.

Zar i ovaj dogodjaj spada medju jednake dužnosti i jednaka prava? Ovdješnji «Učiteljski list» od 20. t. mj. donosi pod naslovom «Vedno hujše!» izmedju ostalih i ovu žalosnu vijest: — Po nalogu su političke vlasti prošlog ponedjeljka dovedeni u istražni zatvor u Sežanu trojica slovenskih učitelja i to gg. Alojzij Hreščak, Josip Paher i Josip Malalan. Ti učitelji su optuženi, da su priredjivali noćne političke sastanke. Politička oblast dala im je po svojim organima tačno pretražiti školske sobe i njihove vlastite stanove. — U utorak poslije podne išao je predsjednik «Učiteljske zveze» u Sežanu, da posreduje kod tamošnjih oblasti u prilog zatvorenih kolega. U tom pogledu išao mu je na ruku i sâm kotarski školski nadzornik g. Vaselli. — Sežanski potprefekt je vrlo uljudno primio u audijenciju predsjednika «Učiteljske Zveze» te mu izjavio, da silno obžaljuje uapšenje spomenutih učitelja. Obećao mu, da će odmah dati provesti istragu. — Nadamo se, — zaključuje «Učiteljski list» — da se tu sigurno radi o kakvog nesporazumku te da će se naši kolege čim prije povratiti u našu sredinu.

Deputacija tršćanskih Slovenaca kod biskupa Bartolomasia. — Nevjerojatna izjava. — Biskup tjera slovenske služkinje iz crkve! Prošlog je petka otišla tršćanskom biskupu Bartolomasiju deputacija slovenskih župljana. Odaslanstvo je vodio naš narodni poslanik dr. Josip Wilfan. Spomenuta je deputacija dala izražaja velikom nezadovoljstvu, koje je nastalo medju slovenskim župljanima radi toga, što su — kako smo zadnji put javili u «Istarskoj Riječi» — u crkvi bile zabranjene neke funkcije, odnosno propovjedi, koja se do sada uvijek vršila u slovenskom jeziku. Medjutim je presvijetli gospodin biskup Bartolomasi u svojem odgovoru naglasio, **da ne treba slovenskih propovjedi, pozivajući se izmedju ostaloga i na to, da mu je poznato, da tršćanski Slovenci, specijalno slovenske služkinje, koje se druže s talijanskim vojnicima, dobro poznaju talijanski jezik!** Doznajemo, da je ta izjava biskupa Bartolomasia jako čudno djelovala na deputaciju, koja je konačno uložila protest protiv ukidanja slovenskog jezika u crkvi Sv. Antona novoga u Trstu.

Teške prilike naše braće u Goričkoj. — Udarac za udarcem! — Osobni napadaj na bivšeg pokrajinskog odbornika dra. E. Besednjaka. Danas je i slijepcima jasno, da su si Talijani zabili u glavu, da nas prije ili kasnije odnarode. Tu misao ne mogu još sada niko da izbije iz moždjana. Svoj nacrt počeli su najprije izvadjati u Istri, a zatim su prešli i na goričko tlo bez obzira na nekakav predstojeći sporazum, koji je imao biti ustanačen izmedju Talijana i goričkih Slovenaca. O tom «sporazumu» čuli smo dosta govoriti, a praktičkih posljedica nismo vidjeli. Nasuprot: naša braća u Goričkoj počela su najedamput osjećati udarac za udarcem kao i mi Istrani. Najprije su im zapalili nekoliko kuća prigodom krnskih dogodjaja, a zatim su im oduzeli nekakvu krnj-autonomiju, u kojoj su i onako Talijani vodili glavnu riječ, rodjeli Gorički su tako razočarali goričke Slovence, a naročito zagovaratelje talijansko-jugoslovenskog sporazuma, da nije više moguća niti naša posestrima Goriška Straža mirno preći preko tih dogodjaja. Posljedica toga bila je ta, da su prošle subote fašisti osobno napali na ulici u Gorici bivšeg pokrajinskog odbornika dra. E. Besednjaka. Najprije su ga pitali, da li je on pisao zadnji uvodnik u Straži, a kad im je uljudno odgovorio, da im na to pitanje ne može dati odgovora, onda su ga počeli udarati po glavi i očima. Kako čujemo, dr. Besednjak sada leži ozlijedjen u krevetu.

Žao nam je za dra. Besednjaka, koji je nastradao ovom prigodom. Na žalost još nema izgleda, da će to biti zadnje nasilje u Goričkoj.

Putovanje od Moskve do Opatije stoji 3 milijarde ruskih rubalja! Prošlog tjedna odsjele su u «Vili Cildi» u Opatiji dvije ruske gospodje, majka i kći. Gospodja je pripovijedala, da su od Moskve do Opatije putovale dva tjedna. Putovanje da ih je stajalo preko 3 milijarde rubalja. Za same pašoše i vizume morale su platiti jednu milijardu rubalja, a za kočiju od grada Moskve do moskovskog kolodvora 10 milijuna rubalja. Inače je — prema riječima spomenute gospodje — i ostali život u Rusiji, a naročito u Moskvi, vrlo skup. Pomislite si samo: jedan doručak u Moskvi (bijela kava i dva hljeba kruha) stoji 1 milijun i 200.000 rubalja. Objed za tri osobe: 5 milijuna. Za kg hljeba traže milijun i po; pol ... gospodski, kao u najprvim evropejskim hotelima, ali se onda i cijena diže od 30 do 40 milijuna rubalja. U svratištima se može dobiti stan samo za dva ili tri dana. Što se tiče meblovanih soba... bolje se ne stoji u Berlinu i u Parizu. Takve sobe dobivaju samo oni, koji unapred dadu garancije za deset godina, a plaćaju se barem 300 milijuna rubalja mjesečno. Za par čarapa valja potrošiti 250 milijuna, a za jedan metar dobre postave 50-60 milijuna. Za kg hljeba traže milijun i po; pol kg masla dvadeset milijuna; deset jaja 12 milijuna; sprta ugljena 40 milijuna; mala kola drva 60 milijuna. Najbolje plaće doznačene su, kako se na prvi pogled shvaća, sovjetskim funkcionarima i idu od 300 do 700 milijuna mjesečno.

Vrlo važno za one, koji misle ustanoviti kakvo prosvjetno društvo. Prema bivšem austrijskom zakonu o društvima moralo je svako društvo, koje se je ustanovilo, učiniti molbu i odaslati ju zajedno sa pravilima političko oblasti na odobrenje. Nijedno društvo nije imalo zakonitog prava da razvije svoj rad sve dotle, dok nije bilo odobreno sa strane političkih vlasti.

Medjutim po talijanskom zakonu ne treba više ulagati za ustanovljenje kulturnih društava nikakvih molbe ni pravila. Talijanski zakon toga ne pozna. Kad je već ustanovljeno društvo, onda se prijavi gotova činjenica kr. potprefekturi (u Pazinu, Puli, Voloskom, Kopru itd.). Ta prijava treba da je sastavljena po prilici ovako:

Potpisani javljaju tom sl. naslovu, da se je dne .... ustanovilo u .... prosvjetno društvo sa sjedištem u .... Društvo nije političko.

Prijavu treba da potpišu dvije osobe, i time je riješeno čitavo pitanje. Odgovora ne treba uopće čekati, jer ga oblasti niti ne izdavaju. Društvo već na temelju same prijave zakonito opstoji.

Nova taksa za oružne dozvole. Kr. Ravnateljstvo finance javlja, da su se početkom ove godine povisile takse za oružne dozvole. Taksa za puške je povišena od 28.80 lira na 61.20; za samokrese (revolvere) od 36.— na 61.20; za automatičke pištolje (n. pr. Browning) od 36.— na 71.20 i čak do 100 lira. Taksa za oboružane štapove iznaša 13.20 lira.

Slovenski konvikt u Gorici. Dne 15. t. mj. otvorio se u Gorici slovenski konvikt (Mozijevišče), koji ima svrhu da uzgaja slovensku i hrvatsku mladež iz Julijske Krajine.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZ
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Broj 4. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 1. februara 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Evropa bez mira

Ako se malo obazremo naokolo i udubimo u medjunarodni položaj, to nam se nehotice nameće pitanje: može li uopće sva ova zapletajima izeklimana evropska mašina da i nadalje funkcijoniše? — Svršetkom je svjetskog rata svakome odlanulo. Kako i ne bi, kad je mir zajamčio neodvisnost Belgije, opstoj Velike Britanije, ostvario konačno narodno ujedinjene Italije, Jugoslavije, Poljske i Rumunjske, Litve, Estonske i Letiške, oslobodio Čehoslovake, vratio Abračane i Lotarince majci domovini i napokon smrvio u prah njemački nezasitni imperializam, koji je ugrožavao evropski mir. — Sve je gledalo u bolju budućnost sa uvjerenjem, da su odstranjene sve zapreke za procvat pojedinih naroda, da je svakoj naciji zajamčen kulturno-politički i gospodarski razvitak, da je nastalo novo doba bratstva i mira, jednakosti i slobode. U svrhu, da se sve te lijepe i milozvučne lozinke ostvare, te da se zajamči budući mir, pobjednici su stvorili jedan medjunarodni birò. — svezu naroda. — Ta će sveza imati, da u buduće predusretne sve moguće zapletaje i nesuglasice, da uravnava sporove izmedju pojedinih država, te će stoga mirnim putem da rješava sve eventualne konflikte. To novorodjenče svršetka svjetskog rata, kojeg inače zovu i ligom nacija, koja imade na papiru najliberalnije i najmudrije programe za ostvarenje spomenutih namjera, pokazala se u praksi bezmoćnom i neodgovarajućoj svojoj svrsi. — Ta drukčije nije moglo niti da bude. Spomenuta je sveza bila osnovana i dirigira se do dandanas isključeno pobjednicima, te je stoga i bila do sada jedino orudje u rukama saveznika za očuvanje njihovih vlastitih interesa. Pobjedjene pak države ne samo da nijesu imale riješavajući u njoj glas, nego nijesu uopće u njoj bile zastupane. Kad su stoga počeli, da se križaju interesi samih članova sveze, onda je ona postala suvišnom.

Današnji mogućnici Evrope lutaju još u onom pobjedom opijanjenom ozračju, te im se stoga radjaju i povećavaju osvajalački apetiti. Oni počinjaju takve prestupke, kojih nije moguće opravdati. Položaj je tako težak, tako kritičan, da dvojimo da je ikada bio takav u historiji. Atmosfera je poslijeratna okužena medjusobnim intrigama, nepouzdanjima, mržnjama, da si je skoro nemoguće naći mirno rješenje takvog položaja. Gospodarsko stanje, kojeg su saveznici pobjedom mislili poljepšati i popraviti, — u svoj je Evropi očajno i pogubno. Gospodarska je kriza narasla do vrhunca. Ona baca svakim danom na ulicu na hiljade i hiljade radnika, te ih predava u naručje najveće bijede i gladi. — Razredna se borba izmedju ogromnog dijela širokih radničkih i seljačkih slojeva s jedne a grupe veleposjednika i veleindustrijalaca s druge strane pooštrava i poprima značaj krvavih sukoba. U svim se strankama javlja bojno raspoloženje, koje dovadja do oštrih napadaja i nama se čini nešto običnog, ako se političke stranke pobijaju ognjem i mačem.

Zar je moguće očekivati od toga što dobreg? Ne!

Ako svi znaci ne varaju, politička je situacija puna elektriciteta. Evropski je položaj neopisivo težak i do skrajnosti napet. Nesloga medju saveznicima, koja se očito ispoljava i na zapadu i na istoku, taj položaj znatno pogoršava. Dovoljna je samo jedna iskra, da se razvije veliki plamen, strašna vatra — novi daleko grozniji svjetski rat.

Budući pak da su interesi onih, koji vedre i oblače u Evropi time ugroženi, te nije isključeno, da bi u novom sukobu odletile i njihove glave, nadati se je, da će oni nastojati, da tu opasnost odlože na neko vrijeme, no odstraniti ju ne će moći.

Mi Jugosloveni, čiji je položaj jadan i kukavan, kaošto i svih narodnih manjina uopće, očekujemo mirne duše nove dogodjaje i gledamo sa nadom u budućnost, koja treba da nam vrati oduzete nam političke i kulturne ustanove i time omogući naš opstanak, jer je to pravo svakog — pa i najmanjeg naroda.

Najveći Jugoslaven - Josip Juraj Strossmayer

Dne 4. februara t. g. navršit će se 108 godina, što se našemu narodu rodio jedan od najvećih njegovih sinova: biskup Strossmayer. Jugoslovenski je narod tekar lanjske godine dostojno proslavio njegovu stogodišnjicu, jer je godine 1915., kada je bila stogodišnjica njegovog rodjenja, bijesnio svjetski rat. Nijemci i Madžari postajali su sve gorepadniji. Još nisu bila protekla ni dva mjeseca, otkad je junačka srpska vojska protjerala austrijsku vojsku iz Srbije, a i Rusi su sa svih strana prodirali u Madžarsku: već su bili doprli do samoga Krakova. Svoj bijes radi tih neuspjeha nastojala je Austrija da iskali na Jugoslovenima, kojih su ionako već bile pune tamnice. Jasno je, da se u takovim strašnim časovima nije moglo ni pomišljati, da se dostojno proslavi uspomena na Velikoga biskupa, koji je kako je poznato, prkesio i samome kralju Franji Josipu.

Ove godine, 4. februara, na dan biskupova redjenja držat će u Jugoslaviji škole i nacionalistička omladina veliki praznik. A i drugim će se načinom nastojati da se što svečanije proslavi taj veliki dan. Sve je to premalo za muža, koji je za svoj narod učinio, što nije u Hrvatskoj nitko uradio ni prije ni poslije njega. Malo je bilo ljudi, koji su ga razumijevali, dok je još bio u životu. Mi Istrani možemo biti ponosni, što su se i medju nama našla dva velika čovjeka, koji su se sa slavnim biskupom slagali u svemu: naš Dobrila i Vitezić — jedan i drugi iskreni Jugosloveni.

Trebala bi čitava knjiga, da se istaknu sve zasluge, kojima je Strossmayer zadužio svoj narod. Spomenut ćemo samo dvije tri crte od onoga, što je svome narodu dao. U sjednici banske konferencije, dne 10. decembra 1860. držao je Strossmayer divan govor, kojim je razložio potrebu, da se u Zagrebu osnuje »Jugoslavenska Akademija«, gdje će se, kako ono reče, okupljati »svi bolji umovi hrvatski, srpski, slovenski i bugarski«. U tu svrhu darova odmah 50.000 forinti.

Tim divnim činom postao je Strossmayer pravim ocem velike jugoslavenske misli; i ako se je ta misao danas uvrežila u narodu, najveća zasluga za to ide u prvom redu Strossmayera. Godine 1860. naš je Veliki biskup snivao i radio za tu ideju. Šezdeset godina kasnije jugoslavenski je mač tu uzvišenu misao gotovo ostvario.

Bilo je i u njegovo vrijeme u Hrvatskoj ljudi, koji su govorili i pisali, što bi trebalo učiniti, da se narod digne. I Strossmayer je o tome pisao i govorio, ali što je najviše, on je i činom pokazivao, kako treba raditi, da se narodu pomogne. Naš je narod u njegovo doba bio bez većih škola, bez knjiga i učitelja.

I toj golemoj potrebi doskočio je naš Veliki biskup. Njegovim mogućim zagovorom i vrlo izdašnom novčanom pomoći otvoreno je u Zagrebu sveučilište. Velike svote novaca izdao je za galeriju slika i za razne druge narodne i prosvjetne zavode. Sagradio je u Djakovu divnu crkvu, kojoj se i strani svijet uvelike divi. Podupirao je siromašne djake, razna čitalačka i pjevačka društva.

Strossmayer bijaše takodjer veliki prijatelj našemu narodu u Istri. Podupirao je »Našu Slogu«, »Bratovštinu hrvatskih ljudi u Istri«, »Družbu Sv. Ćirila i Metoda za Istru«, gimnaziju u Pazinu itd. itd.

Strossmayer se je pojavio u našem narodu upravo u vrijeme, kad su ga naši najviše trebali. Prije jedne stotine godina započeo je Ljudevit Gaj, da prosvjetljuje i preporadja naš narod u Hrvatskoj, Dalmaciji i Istri. To je bila prva iskra. Trebalo je, da dodje čovjek, koji će tu iskru rasplamtiti i cijeli narod zagrijati njome. Taj božji čovjek bijaše dr. Josip Juraj Strossmayer. Bio je poletan, pun žara i ljubavi pa je znao da zanese sav narod za svoje ideale i da u njemu probudi samopouzdanje i narodnu svijest kao i stalnu i nepokolebivu nadu, da će doći dan, kad će se oni ideali životvoriti i postignuti sloboda i nezavisnost svega naroda.

Cijeli naš narod od Triglava do Soluna slavit će ovih dana njegovu uspomenu. Najbolje će se odužiti njegovoj slavnoj uspomeni, ako svi prigrle njegove uzvišene misli i ako iskreno uznastoje, da budu u svemu jedni i samo jedni: dobri i čvrsti Jugoslaveni, baš onakovi, kako je to želio naš i njihov Veliki biskup Strossmayer.

***

Strossmayer se je rodio 4. februara 1815 u Osijeku od oca Ivana i majke Ane Erdeljac. U svom rodjenom mjestu izuči pučku školu i šestrazrednu gimnaziju. U Djakovu je učio filozofiju, a g. 1832. ode u sjemenište u Budimpeštu. Tu se je upoznao s raznim domorocima i sa slavnim češkim rodoljubom Janom Kollarom. G. 1838. bi redjen za svećenika, i imenovan kapelanom u Petrovaradinu. G. 1840. primljen je u viši svećenički zavod sv. Augustina u Beču. Sedam godina poslije postao je dvorskim kapelanom u Beču i ravnateljem zavoda sv. Augustina. U Beču je prijateljevao s Jelačićem i s drugim hrvatskim rodoljubima. God. 1849. imenovan je biskupom u Djakovu, gdje je ostao sve do svoje smrti. Umro je 8. travnja 1905. On je za života dopisivao s najvećim umnicima svoga vremena. Možemo mirne duše reći, da nas je veliki svijet poznavao baš po njemu. Zato i za sve dobro, što ga je učinio narodu svome, njegovo će se ime spominjati do vijeka!

Poslijeratna moralna obnavljanja

Svi su narodi izašli iz svjetskoga rata više manje razočarani. Primirje i mirovni ugovori su mnogima rasplinuli ružičaste sanje o budućem dobrostanju. Vojnik, koji se povratio iz streljačkih jaraka kući, bio je preneražen, kad je vidio svoju obitelj u onolikoj bijedi, da se teškom mukom bori za nabavu životnih potreba (hrane i odjeće). On je očekivao, da će mu domovina, za koju se je toliko vremena borio u streljačkim jarcima, dati nakon svih pobuja razluženu nagradu, ali umjesto nje naišao je na najveću gospodarsku krizu, koja je prouzročila ogromnu nezaposlenost radnika.

Kod takovih žalosnih prilika nije čudo, da je stala opadati narodna svijest i domoljublje. Vojnik stao sam sebe pitati: za koga je on izlagao svoju glavu pred očima smrti i u čiju se korist vodio krvavi rat? Duhovi stali su kolebati i medju njima je boljševizam (komunizam) našao ono zgodno tlo, da se proširi i ojača, da bi u jedan mah srušio sav dosadanji društveni poredak. I mi smo doživljeli, da je mnoštvo hrlilo u naručje boljševizma, koji je obećavao raj na zemlji.

To je u velike zabrinulo one vladajuće razrede, koji drže u posjedu cijelo bogatstvo — zemljišta, zgrade i novac. Svi bogataši svijeta stali su strepiti i drhtati od straha pred onom novom pojavom na Istoku, koja se dočepala vlasti u Rusiji i Madžarskoj. Iz vlastite koristi i sebeljublja začelo se osnivanjem takvih udruženja, koja bi prepréčila njihov pad i propast. U tu svrhu nije se štedilo na novcu i na ostalim sredstvima.

Doskora pojavilo se tako i u Italiji novo udruženje i širio novi pokret u ubranu kapitalističkog položaja. Nastao je fašizam, kome je duševnim ocem, vodjom i pokretačem bio sadanji ministarski predsjednik Benito Mussolini. On je sabrao svoje četnike, koji su nekoć poput njega samoga pripadali raznim strankama i strančicama. Poratno nezadovoljstvo bilo je od ovega pokreta takodjer dobro iskoriśćeno, pa tako je iz male sjemenke narasla velika biljka, a to onakom brzinom rasta, kaošto je kod bundeva, koje su u ostalom vrlo kratkog vijeka. Možda će ova prispodoba vrijediti i za samo trajanje političke sile ovih novih preporoditelja i obnovljača domovinskog morala u talijanskom narodu.

Oni, koji su onako naglo promijenili kabanice, svoja naziranja i načela, nijesu nikako stalnog i nepromjenjivog uvjerenja. Čim se ne ispuni ono, čemu su se ponadali, doći će opet do ohladjenja i do padanja oduševljenosti. Mnogi će doći do upoznaje, da je ljudima, pa imali i neusahlo vrelo energije, nemoguće praviti čudesa, kad priroda ne ljubi gorostasne skokove.

† Marija Krmpotić

Krute li sudbine! Udarac za udarcem!... List za listom pada sa jugoslovenskog narodnog stablja. Od ustiju do ustiju ide bolni šapat: u Domžalah kod Ljubljane je umrla gospodja Marija Krmpotić, supruga velezaslužnog muža g. Josipa Krmpotića, koji je bio radi svojih zasluga pred malo dana odlikovan sa redom Sv. Save. I tkogod čuje, zazebe ga u srcu. Žalosna je to vijest za svakog Jugoslovena, a naročito za nas Istrane, koji znamo, da su gospodju Krmpotić krasile sve vrline dobre supruge i uzorne majke. Uprav radi toga je bila dosta obožavana od supruga, svoje djece in ostalih Jugoslovena, koji su imali prilike da ju lično upoznaju. Kao rodoljubna majka uzgojila je svoju djecu na uzorni način i stvorila iz njih čvrste i izvrsne karaktere, kojim se danas mi primorski Jugosloveni možemo silno dičiti.

Za vrijeme svjet. rata naš narod je ostao bez duševne hrane. »Naša Sloga« i »Pučki Prijatelj« nisu smjeli da izlaze. Po cijeloj se Istri opažala velika potreba jedne novine, koja bi tješila i hrabrila narod u onim crnim danima. Netom je to opazila Krmpotićeva obitelj, odmah se dala na posao: u svojoj tiskari i na svoj riziko izdali su u Puli »Hrvatski list«, koji je tada igrao vrlo važnu ulogu, preko koje ne će smjeti nijedan historičar da prodje. Osim toga je bila tekom cijelog rata njihova kuća u Puli zatočište Jugoslovena. Moramo naglasiti, da se je u gostoljubivom i nacionalnom krugu pokojnice i njezine vrijedne obitelji mnogi i mnogi Slaven razveselio i utješio i to u najtežim časovima, kad je izgledalo, da kreću stvari na gore.

Gospodja je Krmpotić pretrpila iza talijanske okupacije mnogo zla. Udarac za udarcem je padao na nju. Muž interniran u Sardiniji, sin Srgjan u Probolu, kuća i tiskara u Puli uništena od fašista, a njezina obitelj prisiljena da sama ostavi Primorje! Trpila je mnogo radi nesretne sudbine primorskih Jugoslovena. Bila je skromna i imala je dobro srce za sve patnike Slavene. Njezina smrt je veliki gubitak ne samo za njezinog supruga i za njezinu djecu, već i za sve nas, koji smo ju poznavali i znali cijeniti.

Teško pogodjenom suprugu, njezinoj djeci dr. Mariju, Sabini, Karmeli, Srdjanu i Adi naša iskrena sućut, a njoj neka bude laka jugoslovenska zemlja i neka počiva u miru!

DOPISI

IZ VOLCSKOGA.

Prije nekoliko vremena podnijeli su neki zastupnici općine Voloske nekakav protest protiv tobožnje namjere Pokrajinskog Odbora, da se obuka na talijanskim pučkim školama u spomenutoj općini stegne. Na posljednjoj sjednici općinskog zastupstva izvjestio je sindako dr. Perčić, da se je o stvari propitao kod Pokrajinskog Odbora i da je dobio odgovor, kako je od Pokrajinskog Odbora daleko svaka pomisao, da se bilo što pokrene, što bi ma ikoliko bilo na štetu talijanskih škola, naprotiv, da će se učiniti sve moguće za što veći i uspješniji napredak rečenih škola. Mimogrede napominjemo, da smo mi već i prije znali, da je tako, zato nam se je onaj protest činio uistini čudan, da ne kažemo smiješan.

Pošto je sindako Noè dao svojim kolegama ta razjašnjenja, zapitao je one, koji su protest potpisali, hoće li sada poslije toga izvještaja povući onaj svoj protist. Svi su bili za to, jedino se usprotivio tome naš savjetnik i upravitelj suda, g. dr. Sinković. On veli, da se ne zadovoljava s odgovorom. On je od prilike kazao: Ne radi se samo o tome, da se uloži što veća briga za zapredak talijanskih škola u općini, već je više stalo do toga, da se one hrvatske škole u Voloskom i Opatiji što prije pretvore u talijanske. Zato on traži, da se za sada ostave na hrvatskim pučkim školama dva prva razreda s hrvatskim nastavnim jezikom, ali da već u trećem razredu obuka bude posvema u talijanskem jeziku. Razumije se, da se djeca moraju i u ona prva dva razreda temeljito učiti talijanski; hrvatski jezik imao bi da im u tome bude samo nekakovim pomagalom. I tako dalje — i tako dalje.

Gosp. upravitelj suda zove se, kako je već poznato: Sinković. Korijen toga imena daje jednu lijepu i milu našu hrvatsku riječ: s i n k o ...

I mi, koji imamo takodjer u korijenu našem sličnih starohrvatskih glasova, izlazimo danas pred gospodina savjetnika i uzdišemo cvileći, plačući: — S i n k o! S i n k o! Zašto nas tako progoniš?

Medjutim čujemo, da je na prave Talijane, na one iz staroga kraljestva, taj savjetnikov protest proizvao najnepovoljniji dojam. Sa svih se naime strana radi na tom, da bi došlo do nekakove pacifikacije izmedju Talijana i nas, koji se zovemo »naloјeni« — a eto gospodin savjetnik hoće sada da baca kamenje u vodu, da ju još većma zamuti. Mi znamo i zašto: činovničtvu ne cvatu u današnje dane nikakve ruže. Ima ljudi, koji se možda boje, da bi i njih mogle pogoditi izvjesne mjere, pa hoće sada da se pred pravim Talijanima iz staroga kraljestva pokažu »più papisti del papa«.

Ali pravi Talijani vide dobro kuda cilja ta dosta prezirna, a inače i vrlo, vrlo jeftina igra, pa takovi manevri kod njih više i ne upaljuju. Oni znadu, da je «kolo» pacifikacije i onako vrlo teško, oporo i zardjalo, pa tko hoće da to kolo makne, to će reći, ko hoće da živi u miru i skladu s nama, koji se zovemo «lojeni», neka pred to kolo ne baca kamenja, već neka lijepo pusti nama, «lojenima», da ga sami našim lojem mažemo i guramo naprijed...

IZ VODNJANŠTINE.

Sramotni boj protiv naših škola.

Kako je svim čitateljima «Istarske Riječi» poznato, Talijani su nam potalijančili ili sasma zatvorili 115 hrvatskih ili slovenskih škola i to: 35 u puljskom kotaru, 26 u pazinskom, 20 u porečkom, 17 u koparskom i 17 u lošinjskom. Ali unatoč svega toga oni rade na sve moguće načine, da nam i zadnje ostatke hrvatskih škola u Istri potalijanče ili zatvore. U potkrijepu te tvrdnje navadjamo za danas samo ovaj dogodjaj:

Nekoliko dana prije Božića sjetio se jedan općinski savjetnik u Vodnjanu, da u puljskom kotaru postoje još tri hrvatske škole: jedna u Juršićima, druga u Divšićima a treća u Smoljanima. Ta činjenica mu nije dala mira. Radi toga je predložio — bez da se je prije sporazumio s narodom — općinskom vijeću, neka se odmah sa ove općine ukine sramota t. j. hrvatska škola u Divšićima. Ne treba posebno naglasivati, da je taj predlog bio jednoglasno i sa najvećim oduševljenjem prihvaćen.

Kad su za to saznali naši ljudi u Divšićima, koje se ionako nije pitalo za nikakovo mnijenje, ostali su upravo presenećeni i ožalošćeni. No ipak su se tješili nadom, da općina ne može u školskom pitanju ništa odlučivati.

Ali eto ti belaja! Najedamput nam stigne vijest, koja nas je udarila kao grom iz vedra neba, da je predsjednik kotarskog školskog vijeća u Puli g. Dell' Erba izdao naredjenje, upravljeno na mjesno školsko vijeće u Vodnjanu, u kojem doslovno kaže:

«Školskom vijeću u Vodnjanu. U očekivanju definitivnog sistemiziranja talijanskog nastavnog jezika u pučkoj školi u Divšićima, koje će dekretovat nadležna vlast u najkraće vrijeme, naredjuje se, da u toj školi imade učitelj od 1. januara dalje upotrebljavati samo talijanski jezik u podučavanju svih predmeta.»

Svi protesti ne pomažu ništa. Od 1. januara amo učitelj mora da podučava samo talijanski, ili da se seli. U kakvom je raspoloženju bio naš učitelj g. Brdar, koji je prije tumačio djeci razumljivim govorom, a danas mora talijanski. Kako ga pako gledaju djeca, a dabome i odrasli, kad čuju, da govori u školi samo talijanski, premda znade i hrvatski. Što da učini jadan učitelj u takvim slučajevima?

IZ SVETVINČENŠTINE.

Da prekinemo našu predugu šutnju te da pokažemo znakove života, eto javljamo se i mi našoj javnosti sa jednom malenom noticom.

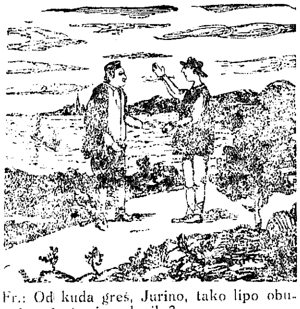
Mi ovuda životarimo ko ostali naš mučenički narod u bijednoj Istri. Dobra nemamo, a niti mu se nadamo, jer gradjani nas kmete i težake iz cijele naše okolice nisu nikada dobro gledali, ni nikad nam nisu bili prijatelji, pa ni danas se ne pobratinjujemo i gledamo onako, kako bi trebalo. Naša su narodna prava skoro svuda duboko zakopana, premda mi pokorno izvršujemo sve teške dužnosti, koje nam se nalažu i naredjuju. A zašto? Zar nismo i mi ljudi od mesa i kosti kao svi drugi? Što nemamo i mi svoj lijepi jezik i narodnost kao ostali ljudi?

Bože dragi, kako se nepravedno i nečovječno postupa na ovom nesretnom svijetu! —

Žalosnim srcem moramo priznati, da se ponovno dogadjaju kradje i otimačine u našem kraju. U nekoliko mjeseci bilo je više takvih slučaja, a nekoji od tih dogodili se u Smoljanima. Naše kremenite i hrabre Smoljance sramote i obrezčašćuju ovakvi zli činovi. Oni skrajno žale i osudjuju takve lopovštine te žele, da se što takva više ne ponovi, jer poštenje je pretežnije od novaca.

Braćo! Okanite se kradje i lopovština, jer time sramotite svu našu dobru i čvrstu okolicu, naše pošteno ime i sve nas.

Franina i Jurina.

Fr.: Od kuda greš, Jurino, tako lipo obučen, ča te simo donilo?

Jur.: San bija u Medulinu, blizu Pule.

Fr.: U Medulinu! A ča morda u kakovom komišijonu?

Jur.: Ne! radi reumatižmih sam hodija u medulinsku Bjecu, u onu lipu valicu, kadi su vajka obećivali još baron Kupelwieser i drugi, Tomu i Romu, a sada pak se govori, da će biti bagni i hoteli. Još lani i predlani su govorili, da će sigurno biti, ma donka ovo 3. lito pak obećivaju će sigurno biti, jer se govori, da tri puta Bog pomore.

Fr.: Da! I to se govori, a i drugo.

Jur.: Benj pušmo ća to Ja znam, da biš rada znati ča od Medulina, pak ću malo pripovidati!

Fr.: Si mi jušto uzeja besidu od jezika! Ala kaži mi ča! — Ma ne zabi na koj si, ča te bare tenta poći po zimi ličiti reumatizme.

Jur.: A ča ćeš donka! Sve gre naopako i gambelevade, pa ko i ja učinim, kakovu gustu niš za to, ter smo vreda u pustu. A sada slušaj: Tebi se morda čini da je Medulin, oni stari Medulin pun cokih i krimenjakih, ma ni to sve tako. Koliko Johanih je tamo, kako gori koli nas. I pasivaju Johana, jer on je per patria di panza, a tamo su niki ter niki za patria anche senza panza piena, samo patria per amore, eja!

Fr.: A ki su ti tići?

Jur.: Ter znaš, da se tića pozna po perju, tako se i njih pozna i po perju i po delin.

Fr.: Ča je moda oni slavni barba Mate R. ili oni zvonarić, ki ima priko 150 kilih.

Jur.: Su i oni i drugih je dosta. Ma kad si mi jušto spomenuja zvonarića, ću ti jenu lipu od njega kazati.

Fr.: E će biti sigurno, kakova šenišna?

Jur.: Spodoba perojskoj ispovidi, ma prvo neg ti rečen je tribe da znaš, da Medulin nima ni popa ni crikve ni molitve; pok je iša ća, ne po svojoj volji, nego su ga sirotu potirali, oni naš dični, časni i svom narodu u Istri poznati pop Luka, fala mu i čast budi, kud god hodi i svitlost ga privišnja očuvala. Sada na misto tega vrlega mučenika i pravoga svećenika tamo je jedan popić iz Italije, ki ni pop ni maještro, ma je i pop i maještro. Da ti istinu rečen, on je dobričina i dobrega srca, ma za korist, kad mu čuda, čuda fali, da bude, ono, ča bi mora biti. On po našu ne zna, nego se naučija kakovu besidu, pa kod reče ča hrvatski se moraš za trbuh držati, jer ti sve tilo skače od smiha. Ki put za kravu uzme vola i obrnjeno; za bilo reče crno i tako naprid. Kad su lovili ribu u Rijeci, on je drža ribu za rep, pa je vika: riba, riba non škampa più.

Fr.: Nikako na dugo greš, ništa si mi bija spomenuja perojsku ispoved i na zvonarića.

Jur.: Aha! da! pravo imaš! Deboto, da bi ti bija zabija reći onu najlustju. — Ništo od ispovidi ću ti jušto reći. Jena divojka je bila bona, a stara navadba je koli nas, da se prije smrti pomiri z Bogom, tako su poslali po popa. Dobri don Luka je daleko pa su zvali onega maještro-popa, da je spovida. On hrvatski ne zna, pa je pozva zvonarića, da mu on bude tumač-interpide, i da neka divojka najprvo njemu kaže svoje grihe od mladosti, a on da će onda popu i tako naprid. Ova ti je jušto šemišna, kako si stija sam.

Fr.: Šenišna ma smišna, brižna ona gospodična.

Jur.: Ovakove stvari se još ni sigurno dogodilo pok stoji svit na ovim šumjavim nogan, ni ovakovu još čuja nanka barba Mate Balota, a nanka Rokcu u Riki nisu još tako tustu kobasicu spravili, da nam je pošalje u naš list.

Fr.: Ovu je tribe da si dobro zapametim, da je povidan mojoj Luci, da ne bi ona šotoman koga vraga fabricirala ili išla kako u škodu, jer onda bi je vražja stvar dopala, da bi morala sve svoje grihe pripovidati onem našem zvonariću, ki je već toliko prislipija, da mu njedan ne će već otprostiti.

Jur.: Vidin, da i ti ništo znaš, ja mislim, da ti je Luca dala malo škole, pa znaš dosta tih stvari. Ma ja ki znam, jenu kartu više od libra još ću ti iz Medulina kakovu povidati.

Fr.: To ja i čekan!

Jur.: Ne znam ko se spominješ, da je pisalo u nikim foju, da će učinit u Medulinu jenu feštu za malu dicu, jer da se dobro učidu i znaju dobro kantati.

Fr.: Ter da nisu stila u školu pa kako to!

Jur.: E dragi moj! Sila od ovuda, sila od onuda, prtišći ovamo, prtišći onamo, pa tako je vrag pakleni. Ma stešo sram ih budi one škabe od njihovih mater; ti priebuču i ponesu dicu kako na pir, a ne znaju da ih nosu tamo, kadi će im otrovati srce i dušu pa će kad budu veliki pljukati im u čelo i proklinjati svoje ime, svoj jezik i sve svoje dide i pridide do devetega kolina.

Fr.: Sramote ljudske! Kako se prodaju za koru naranče i za gnjile jabuke!

Jur.: Naranče i jabuke! Nanka za to, jer i to su si same kupile. Na toj fešti su dali da svakom ditetu po jenu naranču i još kakov bonbonić, ma i to su matere i oci od dic sami kupili svojim sirošnim žuljevima.

Fr.: Kako to!

Jur.: Ovako: prije fešte je maještra hodila po kućan pekljati i pitati, da njoj ki ča da, za kupiti dare i učiniti tu feštu straordinariju. Naše štupide žene su dale, ka liru, ka dvi, a ka i pet, pa za to su in dica dobila po dvi naranče i kakov bombonić.

Fr.: A ča in se pamet smutila ili imaju piplića u glavi? Ter su mogle same kupiti, pa si dati dican, a ne da se potle oni diču s tin, da su učinili feštu i stvari...

Jur.: Ma da, valja! One nisu učinile kako Juda, jer on je proda našega Isusa, za tuje šolde, a one su prodale svoju dicu, za svoje i svojih mužih trude i beče. Vražja ura, kad se to zgodilo, a to se ne zabi za čuda lit, jer većega griha i veće sramote ni pod ovim suncen nebeskin.

Fr.: Znaš još ku medulinsku?

Jur.: Vraga ne, znan ih još punu vriću, ma to ću ti reći drugi put, jer san ti već čuda tega reka, a ti nimaš tako finu glav, da biš si sve zapametija.

Fr.: A ča me držiš za sirotu, za trubila.

Jur.: Nisi jušto trubilo, ma nisi ni toliko šegav. Ter znaš ča sam prija reka, ja znan jenu kartu već, a ti jenu kartu manje od libra, pa prijatelji kako prija. Ma svejeno ću ti još ovu kazati. Medulinska škola ili crikva, ne znan pravo, je bila za popravit, je doša meštar i popravija školu ili crikvu a za plaću, je mora hodti od kuće do kuće pekljati, da mu ljudi ča daju za to ča je dela. — A i kad se razbiju špine, oni ča ih popravi za plaću mora pekljati po kućan, jer ko ne, ne dobije plaće. A i za mužiku su škodli naokolo.

Fr. Ma ča donka, to je sve samo jedna pekljarija.

Jur.: Da, da Franino moj, sve je samo jena pekljarija.

Fr.: Ah, brižan Medulin!

IZ PULJŠTINE.

Zapaljenje «Istarske Riječi» u Medulinu.

Ranjenik za ranjenikom, žrtva za žrtvom, list za listom pada iz naših tužnih i uvenulih stabala. U svoj okolici ciča studen duševnih energija! Svuda samo boli i trajno rastužujući udarci. Ni zrake svjetlosti, da razvedri tamni naš prostor, ni traga iskri, da ogrije luč istine, da navijesti mir i ljubav i zakon pravdi. Sve sama noć, tamna crna i duboka noć. Velite: e iza noći slijedi dan, iza oluje vrijeme! Ne! Žalibože ne! Iza naše tamne noći slijede još tamnije, iza još tamnijih najtamnije, najcrnije, najdublje; iza oluje eto ti groznog vihora, trepetanja, rušenja. Eto groma, eto plamena, eto one iskre! Zar je to ona iskra, koju prije spomenusmo? Zar ona, koja ima da budi novi život, pun snage, pun svjetlosti! Ah! Bože jedini! Bože milostivi! Ah! Bolni uzdisaju! Tražiš oduška, tražiš izlaza za teške i nepodnosljive navale nutarnjih groznih čuvstava! Iskra, koju vidih, iskra koju osjetih počinila je samo zlo, kruto zlo, iz slaboga gore — iz goreg najgore. Pogodila je najmiliju omiljenu našu novina «Istarska Riječ», i zapalila sve listiske prepr. broja, medulinskih čitaoca i pretplatnika. I opet Medulin! Tužno milo naše biralište! Jadni i kobni, dragi naš zavičaju. Još nije dosta žrtava, nije dosta ranjenika! Zapaliti papir! Što si skrivio i o što se ogriješio ti nevini listiću. — Megdan sa mrtvacem, — junačkog li podhvata! Borba sa nepokretnim bićem, — kakva li viteštva. — — Tmurno se nebo dnevno više oblači; oblaci su danomice crniji: iz tih oblaka skaču iskre, koje pogadjaju i najnevinije biće, najmirnije stvorenje: bijelu, ukočenu i nepomičnu hartiju. Pa da nema i danas čudesa?!

IZ MARČANE.

Biranje novoga župnika.

Marčana je jedina župa u Istri, koja si sama bira svećenika u crkvi. Glasuje se sa puškicevim zrnima. Tako je bilo i 21. pr. mjeseca. No ovaj put smo imali samo jednog natjecatelja i to poznatog popa Nardina. Talijanske su novine zatrubile na sve strane, da je to njihovo djelo. Našao se cijeli aparat vodnjanskih maladora. Naši su fašisti i Karnjeli bili na djelu. Ljude su tražili po kućama i silili da glasuju, jer da će inače biti zatvoreni. Nekoje su opet zaustavljali po putevima i vukli ih do birališta. Mnogi su poštenjaci i pobjegli prije zore i odaljili se. Ali svejedno je kamora natukla 150 glasova. Zato je bilo do kasne noći kuke i vike, a i frajanja bogme. Da li na račun novog župnika ili općine, to nam nije poznato.

Čujemo dosta govoriti tom našem novom popu Nardinu, kakav je bio u Sv. Lovreču, Rovinjskom selu, Sv. Vinčentu itd. Pošto je

PODLISTAK

Narodni život i običaji.

Način života, jezik i običaji nekoga naroda čine njegovu individualnost, kojom se razlikuje od svih drugih naroda svijeta. Ta individualnost ili skup osobina naroda jeste njegova **narodnost.** Ona je najveća njegova sila, jer dok je neki narod uspio da sačuva narodnost svoju, dotle je očuvao i sebe. Propadnu li te osobine, nema ni samome narodu više spasa, jer — narod bez narodnosti je tijelo bez kosti.

Naš je narod u Istri u pogibli, da polako izgubi svoju individualnost, sve one osobine, što ga karakterišu. Doba je, kada treba misliti na njegovu narodnost, i spasiti mu njegova obilježja: jezik materinji, način življenja i stare dobre običaje. — Istra obiluje narodnim blagom svake ruke: imade krasnih narodnih pjesama, pripovijedaka, poslovica, zagonetki, šarolikih običaja, pa bi sveta naša dužnost bila, da se to pokupi, prikaže i u narodu uzdrži. Bila bi to vrlo jaka poluga za očuvanje naše nar. individualnosti. Koješta drži se na pameti, a na ovo kanda se zaboravlja. No pošto držim da u tome treba dati neke direktive, to si uzimam slobodu, da u ovome podlistku progovorim koju riječ o sakupljanju narodnih običaja.

Što čovječanstvo više napreduje u kulturi, to pojedini narodi gube sve više od svoje individualnosti. Napuštaju se stari običaji i osebuju način života, razlike polako iščezavaju, i ljudstvo se sve više bliža jednome tipu. Gradjani pojedinih zemalja postaju gradjani svijeta. Zar nije lijepa potvrda ovome — nošnja?! Nekadašnjeg šarenila nestaje sve više, a Pariz sa svojom «modom» diktira cijeloj Evropi. Kako je s narodnom nošnjom, tako je i s narodnom pjesmom. Ona sve muklije ječi otkad je naš pogled posegnuo preko granica narodnih. Običaji se dakle gube i sami od sebe, bez sile. I propalo je već mnogo toga. A propast će i sve, ako se ne otme zaboravi. Time se dakle već ukazuje potreba skupljanja narodnih umotvorina i običaja. Kudikamo je to potrebnije tamo, gdje je u opasnosti sama narodnost.

Svrha je, u koju se skuplja narodno blago, mnogostruka. Najbliža je, kako bi se zapriječilo da podje izgubljeno. Svojim se umotvorima i običajima svaki narod ponosi, i želi da ih u naslijedje ostavi mladjima. U narodu se krije i mnogo mudrosti, mnogo plemenštine, mnogo životnoga iskustva, mnogo ljepota, a to su sve dobra, za koje je šteta da propadnu. — Narodno blago služi i raznim učenjacima kao gradja za njihov znanstveni rad. Jezikoslovac nalazi u njima nepresušno vrelo svoga izučavanja, psiholog nastoji da u njima pronadje pravo bilo narodne duše; treba ih i pravnik, zemljopisac, historik; treba ih pjesnik i slikar; za njima se povodi vezilja, itd. Jednom riječi: narodno blago može da posluži u prerazličite svrhe, pa je s toga potrebno da se ono sabire.

Iz gornjih se riječi može razabrati, da je rad na ovom polju dvojak:

a) sabiranje narodnoga blaga,
b) znanstveno obradjivanje njegovo.

Ovim potonjim mogu se baviti samo učenjaci, koji su strukovnjaci, pa će u narodnom blagu pronaći mnogo toga, što oko običnog čovjeka ne vidi. — Skupljanjem (sabiranjem) gradje može se baviti svaki malo pismeniji čovjek. A takvi baš nama trebaju, jer je naša svrha samo da se sabire, a ne da se znanstveno tumači (uostalom ako tko i to umije — njemu dvije!).

Kako se vidi, mi ostajemo kod sabiranja gradje. Za taj lijepi i rodoljubivi posao naći će se širom Istre dovoljan broj spremnih ljudi. Ali sad nam je potrebno znati još dvoje:

1. Što da se sabire?
2. Kako da se sabire?

Mi ćemo na ta dva pitanja odgovoriti, no prije toga želimo spomenuti ovo: Sabiranje gradje iz narodnog života nije stvar nova. To čine svi prosvjetljeni narodi, pa i naš. U Zagrebu postoji društvo najučenijih ljudi, zvano «Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti». To se društvo bavi izučavanjem svih mogućih znanosti, pa tako i ove o životu našega naroda. Izmedju ostalih učenih knjiga, što ih Akademija izdaje svake godine, objelodanjuje i naročiti «Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena». Taj «Zbornik» ima naročitu zadaću, da skuplja narodno blago i da ga znanstveno tumači. Dosad je izašlo mnogo knjiga te struke. Skupljeno je mnogo gradje iz svih krajeva našega naroda. Ima ponešto i iz Istre. Akademija je pače izdala i «Osnovu za sabiranje gradje o narodnom životu». U toj je knjizi nacrt, kako da se gradja sabire. To je naputak, ali se može raditi i bez njega. «Osnova» je izašla god. 1897., a slala se besplatno svakome, tko bi je zatražio. Nije mi poznato, da li imade Akademija tih «Osnova» još na skladištu. Tko želi, može se pismeno na nju obratiti. Toliko bilo je potrebno da kažem, kako bi se vidjelo, da se i najučeniji ljudi bave izučavanjem narodnog života. S ponosom možemo pače istaknuti, da je urednikom Akademijinog Zbornika bio i naš zemljak, prof. Ivan Milčetić (Istranin s otoka Krka).

Odgovarajući na pitanje: Što da se sabire, služit ću se razporedom spomenute «Osnove»:

I. **Priroda oko čovjeka.** Amo ulazi **kraj,** iz koga je gradja uzeta, pa gore i vode, zemlje, zrak i vrijeme, tlo, **bilje i životinje,** kojih sve prirodima imade u okolišu, i kako ih narod imenuje, što o njima priča, kako ih upotrebljava, itd.

II. **Tjelesni ustroj naroda:** općeniti ustroj tijela, njegovi dijelovi (imena im), bolesti (vanjske i unutrašnje).

III. **Jezik:** kojemu narječju pripada govor; izgovor i naglas; riječi.

IV. Životne potrepštine: selo i okolica, kuća i dvorište (pokućstvo, druge zgrade, zdenac), hrana i posudje, priredjivanje hrane, odijelo i obuća (muško i žensko, dječje), nakit, ogrijev i rasvjet, pušenje, lijekovi i vraštva, životinje i gamad.

V. **Rad:** Sprave i orudje (lovske sprave, poljodjelske, sprave za priredjivanje vune, lana, konoplje, za priredjivanje živeža, sprave za vožnju, sprave i orudje za izradjivanje razne gradje, sitno domaće orudje). — Poslovi: lov, gojenje stoke i živadi, obradjivanje zemlje, kućni poslovi, gradjevine, ženske rukotvorine, tkanje tkanina, prijegled dnevnoga i godišnjega rada i počinka: trgovina itd.

bio »pravi čovik« i svećenik svukud je dobio pokrački dekret. Ali što hočete?! Pravo naši Karnijeli govore: »Quel che avanza, xe per finanza — quel che i buta via, xe per la gendarmaria e la cosa strazana, xe per Marčana!...

PISMO IZ RIJEKE.

Framasuni. - Procesija sv. Sebastijana. - Ludo jedno, ludo drugo.

»Vedetta« je u najtješnjim odnosima s talijanskim ministarstvom vanjskih dela. Kako to ministarstvo gudi — »Vedetta« pjeva, — to je najzada i jasno. Mussolini vodi ministarstvo spoljne politike, pa kud Mussolini okom, tud »Vedetta« skokom — što je opet sasvim razumljivo. Mussolini je rekao: ugovori nisu vječni — »Vedetta« je odmah za njim rekla: ugovori nisu vječni. Mussolini je rekao: sklopljene ugovore treba izvršiti, — »Vedetta« kao jeka odmah za njim: Sklopljene ugovore treba izvršiti. Mussolini je rekao: na Rijeci treba da se svi složno pokore odredbama vlade — »Vedetta« je odmah ponovila i to po nekoliko puta: na Rijeci treba da se svi složno pokore odredbama vlade, to će reći, da budu mirni, kad bude naredjeno ispražnjenje Sušaka.

Ali na Rijeci ima ljudi, koji bi naivoljeli, da u ovom nesretnom gradu potraju još i unapredak sadašnji odnošaji, to će reći, da potraje sadašnje bezvladje, anarhija, stanje, koje prilično podsjeća na socijalne i druge prilike kakve sasvim samostalne i sasvim slobodne srednjeafričke državice. Ti individui udaraju sada svom snagom protiv »Vedette«, radi njenog pisanja u pitanju riješenja riječkog problema. Ti individui okrivljuju »Vedettu«, da je u službi framasunske lože, koja da joj je naložila, da mora onako da piše. »Vedetta« se brani i odgovara, da ona nije framasunska, ali da ne može biti protiv framasuna, ako su ti framasuni dobri Talijani. Ona je do sada napadala najoštrije na autonomaše, koji i ako govore, da su Talijani, oni ipak nisu pravi i dobri Talijani, kaošto su to oni, koji pišu u »Vedettu«. Ali da će ona napadati na prave i dobre Talijane samo zato, što su ti Talijani — framasuni — to nikada!

Po mojom skromnom mišljenju u politici ne smije čovjek nikada da kaže — **nikada.** Tko bi na primjer bio kazao Zanelli, u času, kad su svi talijanski zastupnici i tisuće najuglednijih Talijana na Kampidolju pred Wilsonom vikali iza svega grla: Evviva Zanella! — tko bi tome Zanelli bio rekao u onaj tren, da će brzo doći dan, kad će svi oni Talijani vikati: Abasso Zanella jugoslavo! Morte al traditore! i tako dalje? U politici ne vrijedi riječ — **nikada** — i mi smo duboko uvjereni, ja i Ninetta i toliki drugi, neka sjutra Mussolini komandira, da se ima pisati protiv Framasuna, da će i »Vedetta« biti medju prvima, da izvrši taj nalog. Jedamput se je govorilo: befel je befel, a sad se veli: disciplina je disciplina, a to je, ako se ne varam — sve jedan tabak...

A to je ono, što pravi, rodjeni, jenuini, autohtoni fijumanci ne će ili ne mogu da razumiju, ali zato im je »Vedetta« ovih dana na kraju onoga svoga članka: »A l'ombra del campanile« dobacila, da će još proteći mnogo i mnogo godina, dok budu Riječani dostojni ovoga njihova tako žudjenog oslobodjenja...

Capo sù! Medjutim je sam već to davno govorio, i da je stalo do mene, ja ih ne bih bio nikada oslobodio, ne bih tako mi brode blagopokojne cesarice Marije Terezije.

Ovih dana bila je u starom gradu procesija u čast Svetoga Sebastijana, da i Ninetta stajali smo na prozoru i gledali... Kad je funkcija svršila i ljudi se vraćali kućama, mi smo još uvijek gledali i onako po navadi »krojili tabare«. Poznamo svakoga kao mlad, pak smo o svakom rekli po koju riječ, dakako, sasvim nedužnu i bezazlenu. Najprije su prošle notabilitete. U prva vremena bivalo ih je manje, ali otkad je ono bio na toj istoj procesiji d'Annunzio, počeli su i drugi ugledni ljudi, da dolaze na tu pobožnost. Tko nije nikada falio, to je naš stari dobričina, Polonio-Balbi. Što se nije sve dogodilo u ovo nekoliko godina na Rijeci? Što se nije sve izmijenilo? Otišao je Franc Jožef, otišao Tisza, otišao Grazioli, otišao d'Annunzio, otišao Zanella — svi su otišli — ostao je samo cilindar našega starega prijatelja Polonija, koga neka dragi Bog uzdrži još mnogo i mnogo godina zdrava i zadovoljna. A da ne bude sam, neka živi i sa svojim slavnim cilindrom...

Ulicom su prolazili ostali. Starije su se žene tužile, da je na Sušaku opet poskupilo meso, mladje su govorile o nekakvoj »kavalkini«, kakove da još nije vidjela Rijeka (a vidjela ih je, Bog sam zna, koliko!) Jedna grupa odraslih prepire se živo o nečem, što nisam u prvi mah nikako mogao da razumijem. Kasnije sam tek razabrao, da su se pravdali o tome, da li je bolje vino kod Pepića Osojnaka na Matuljama, ili pak u nekoj gostioni u Podvežici. Kad su prolazili pod mojim prozorom, to pitanje nije još bilo riješeno. I mladji su se prepirali, ali o futbalu. Živ je ovaj narod! I vesen, kao da mu ništa ne fali. Pa što da mu fali! Četiri velike vlasti: Amerika, Engleska, Franceska, a borme i Japan — pravdali su se mjesece i mjesece, kome će dati taj znameniti narod, Jugoslaviji ili Italiji? Danas se ove dvije države natežu, koja će da vlada nad tim divnim narodom riječkim. I još će se pravdati — dugo — dugo. — I sve za Riječane, za nas Riječane, — pa da mi nismo veliki ljudi? Govorio tko što mu drago, ja se ponosim, što sam Riječanin.

Ninetta je nato napomenula, da njoj je jušto svejedno... Nezahvalnica!

* * *

Za ilustraciju prilika na Rijeci neka posluži ovaj slučaj, o kome je ovih dana pisala i naša »Vedetta«. Pripovijedala mi je to Ninetta, ta vi znate, da ja nemam vremena za čitanje ovakvih stvari. Evo o čemu se radi: Čin se zbio u špitalu — dakako, u riječkom špitalu. Dva čovjeka čuvala jednoga trećega. Taj treći bio lud, ali miran kao jagnje. Bila noć, zima, čuvarima dodijalo, i Bog bi znao kako došlo im u pamet, da bi jako lijepo bilo, kad bi oni sada mjesto u špitalu sjedili u poznatoj kojoj krčmi uz čašicu dobra vina. Napast bila velika, te oni najzada smisliše, da će otići u krčmu, a kako je ludjak miran kao ovca, da će i njega povesti sa sobom. I otišli. U krčmi bilo lijepo, toplo, tako da se i ludjaku razvezao jezik. On je počeo govoriti, da je kralj Irlande a to se i drugim vinskim drugovima jako dopadalo. Sva trojica ostala su u krčmi do sjutradan, a kad su se vraćali u špital, čuvari bili su malnitiji od onoga, koga su imali da čuvaju.

Na Rijeci se je i do sada dogodilo više puta, da su čuvari bili ludji od onih, koje su čuvali...

Vesela je ova naša vraška Rijeka, vesela je, žalosna joj majka! **Rekac.**

Gospodarstvo

GOSPODARI I GOSPODARICE, POZOR!

Današnjim danom stupamo u mjesec februar. Zadnje je sada vrijeme, da očistimo debla i granje stabala od maha i lišaja te da ih namažemo vapnenim mlijekom, kojemu smo dodali i nešto petroleja.

Počne se sa proljetnim klaštrenjem i obrazivanjem. Rez kod tog klaštrenja mora biti gladak. Da ne obole grane na raku, dobro je pomazati ih cijepilnim voskom ili katramom. Izdanke na čoku kao i vodenice na deblu i granju treba odstraniti. Od miša, zečeva ili kunića oglodana mjesta na stablu izrežu se glatko oštrim nožem i namažu sa smjesom ilovače, balege pepela i pjeska te omotaju krpama.

Voćke i uresne biline (evonimus, lovorika itd.) zaražene štitnim ušencem, namažemo sa 5 - 10%-tnom rastopinom deatina. Za zimzelene biline upotrebljava se malo razrijedjena takova tekućina. Murve pak, koje su zaražene sa diaspisom, ne smiju se ni s ovom ni s drugom tekućinom mazati, jer bi se zajedno sa diaspisom uništila i Prospartella, koja je naravski štetnik ove i koja živi zajedno s njom.

Pazite dobro na krvavu uš na jabuci, koja se lako raspozna po bijelom pamuku. Ta se uništuje sa 10 - 15% dedrinovom rastopinom ili sa rastopinom petroleja i sapuna.

Omoti se od krpa i slame na stablima jabuka i krušaka, što služe kao zaklonište cvatožderu (autonomi) češće pretraže. Opazimo li u njima kukce, skinimo ih i pomočimo u vrelu vodu te ih poslije opet oko stabla pričvrstimo. Tko imade na stablima lijepive okrute od papira, neka ih i nadalje ostavi na njima i obnovi ljepilo, ako je to potrebno. Na tom se ljepilu ulovi osim zimske grbe i mnogo drugih kukaca, medju kojima i gore spomenute cvjetoždere. Tko pak nema na svojim stablima ni omota od krpa ili slame ni lijepčivih okruta, neka rano u jutro strese stabla, pod koje je prije podastro ponjave. Kod takvog stresanja obično padnu kukci na ponjave, gdje se poberu, ispale ili vrelom vodom popare.

U novom se mjesecu takodjer obreže loze. Gdje bijaše u prošloj godini na lozama kakva bolest, treba rožje odmah odstraniti iz vinograda i ispaliti. Čim se to obreže, ostruže se stablo, a ostrugana se kosa odstrani i ispali. Da predusretnemo crni palac (kozice), lug i bijedicu, namažu se tako obrezani i ostrgani trsi sa tekućinom od 40% zelene galice ili od 10% smuporne kiseline.

Korjenje cvjetače, kupusa i broskava, što je ostalo na vrtu i oranici, i koji pokazuju nabrekljine, treba pobrati i ispaliti, jer sadržavaju leglo štetnika.

Ako je vrijeme lijepo i ako se je zemlja nešto osušila, počne se s uništavanjem maha na livadama, koji je za travu silno štetan, i to pomoću ostre livadne zubatice (brane). Ujedno sa ovom radnjom poravnaju se i krtovine na livadi.

Pregledati treba dobra djeteljišta, nijesu li možda i one zaražene **«vilinom kosom»**, koju lako uništimo sa 10%-tnom rastopinom zelene galice. Samo moramo dobro paziti kod nabave sjemena **ljekarice i crvene štajerske djeteline,** da ne bi bilo u njima sjeme viline kose; sumnjamo li ipak, da bi **moglo u njima biti** sjeme viline kose, moramo poslati uzorak sjemenja na kontrolnu štaciju za sjemenje, da ga istraži.

Nastojmo, da si nabavimo za sjeme samo sasvim zdrav **krumpir**, naročito moramo paziti, da ne bude krumpir zaražen sa toli pogibeljnom novom bolešću, što se zove **«savijenje lišća»**, koja se je minulih godina i u Istri pojavila. Da predusretnemo bolest na zobi, treba sjeme prije sjetve namočiti u rastopini **formalina** i posušiti je zatim na suncu.

Nemojmo zaboraviti na nabavu različitih potrebština za utamanjivanje raznih bolesti na bilinama t. j. čist sumpor, koji je pomješan sa modrom galicom, modru galicu, sumpornjače itd. kaošto ni na popravak starih sprava.

Politički pregled

Razdioba predratnih dugova bivše Austro-Ugarske monarhije. Pred godinu dana konstituirala se u Parizu medjusaveznička reparaciona komisija, koja je imala glavnu zadaću da stvori nacrt o razdiobi predratnih dugova bivše monarhije medju naslijedne države. Ta razdioba spadala je medju najdelikatnija pitanja, kojima se je bavila komisija. Zbog toga je reparaciona komisija, u kojoj su bile zastupane Engleska, Francuska, Italija i Jugoslavija, tekar iza jednogodišnjeg rada svršila svoj posao. Prema njezinom zaključku, koji je bio stvoren prošle sedmice, predratni dugovi dijele se u četiri kategorije: 1. negarantovani dugovi, koji iznašaju oko 13 milijarda kruna; 2. garantovani dugovi oko 4 milijarde kruna; 3. administrativni dugovi od 266 milijuna; 4. zajednički dugovi Austrije i Ugarske (blok rents), čiji se dio imade jednako porazdijeliti. Obzirom na odredjeni ključ ima da stanoviti postotak otpade na pojedine države i to na Austriju, Ugarsku (Madžarsku), Italiju, Čehoslovačku, Poljsku, Rumunjsku, Jugoslaviju i Rijeku. Na Italiju je otpalo 4'08% od 13 milijarda kruna, što čini oko 300 milijuna kruna. Svaka kruna ima se računati 40 cent., kako je bila obavljena izmjena novčanica u našim krajevima, koji su bili anektirani Italiji.

Kriza u Lausanni. Najnovija mirovna konferencija, na kojoj su francuski i engleski predstavnici punih osam sedmica pravili sve moguće ustupke Turcima, primiče se kraju bez vidljiva uspjeha za evropske interese. Saveznici su popustili Turcima u svemu i sada su razoružani pred Angorom, koja odbija francuske prijedloge o podmiri turskih dugova i krati se priznati Engleskoj posjed mosulskoga petrouljnoga područja. Najveće izglede za eksploataciju naftinih polja imaju Amerićani, koji misle, da će oni ubrati najveću korist od ovoga položaja i obećavaju Turcima velike zajmove. Američka Chesterova grupa predala je turskoj delegaciji veličastven nacrt, koji pokazuje, do kakovih bi rezultata mogla dovesti suradnja američkih banaka sa turskim nacionalistima. Evo nekoliko klauzula iz nacrta ovoga ugovora: 1. Osnivanje gradova, sela i zaselaka sa zgradama, koje odgovaraju modernim zahtjevima. — 2. Stvaranje na pustu i prikladnomu mjestu i po uputama nacionalističke vlade prijestonice snabdjevene gradjevinama, koje nadvisuju u ljepoti sve što postoji, osobito džamijama. — 3. Stvaranje športskih igrališta, klubova, stadiona sa svim modernim uredjajem, da se raširi u zemlji smisao za šport i tjelesne vježbe. — 4. Stvaranje u najmanjem zaseoku sanitarnih uredjaja sa svim tehničkim materijalom, koji je kadar podići rasu i značaj. — 5. Gradnja kupališta, senatorija, kupališnih postaja i svake vrsti drugih zgrada, da se iskoriste prema vrijednosti toplice i mineralne vode. — 6. Gradnja zgrada na brdima i slikovitim položajima hotela i drugih zgrada, kao i svih prometnih sredstava udobnih za turiste, koja su podesna da navrate tudjinski novac u zemlju. — Kako vidimo, Amerikanci pružaju Turcima vrlo dobre pogodnosti. Samo dolazi pitanje: Ne će li možda iznova prohujati preko Istoka kakova jača oluja prije negoli započnu anatolski ljetnikovci i kupališta konkurirati evropskima?

Francuska. Sutra ili najkasnije prekosutra imale bi prema vijestima iz Pariza nastupiti nove pooštrene mjere u Ruhrskom području, koje bi ga imale ekonomski, — pomoću stroge carinske granice, i politički — imenovanjem jednoga francuskog vrhovnog komesara, — potpunoma odijeliti od ostale Njemačke. Pooštreni režim već je u stvari djelomice započeo, i francuske okupatorne oblasti započele su energičnim pobijanjem pasivne rezistencije Njemaca, i to u prvom redu, da izgone sve njemačke činovnike, koji su se pokazali kao nukleusi otpora. Uvedena je osim toga navodno i cenzura za strane novinske izvještaje i proglašeno nad cijelim područjem opsadno stanje. Sukobi s masama na dnevnom su redu, a od zamašitijega karaktera čini se da su izbili nemiri u Boppartu na Rajni, mjestu koje zapravo ne ulazi direktno u Ruhrsku oblast, gdje ima navodno i nekih dvadeset mrtvih. Sve su to simptomi sve veće napetosti, i samo će se moći zahvaliti hladnokrvnom držanju francuskih okupatornih oblasti, ako uspije sve te sukobe lokalizirati i na taj način spriječiti novu opću opasnost.

Njemački otpor čini se da počinje posljednjih dana da slabi, naročito medju radničkim masama u okupiranom području. I brojni krvavi incidenti posljednjih dana u neku ruku mogu se shvatiti kao gest nemoćnoga očaja i gubljenje hladnokrvnosti. Njemačka vlada još uvijek naglasuje, da je spremna da stupi u pregovore glede reparacija, ali sa svima saveznicima zajedno. I to naglašivanje spremnosti na pregovaranje, tumači se u francuskim krugovima kao predznak kolebanja. Medjutim u ljevičarskim krugovima francuskim još uvijek se gleda s izvjesnom skepsom u uspjeh francuske akcije. Sve ako i Francuskoj uspije da Njemačkoj diktira svoje nove uvjete, trebat će te uvjete takodjer provesti, a tu je opet cijeli niz mogućnosti novih sukoba, novih neispunjavanja i novih sankcija za cijeli red budućih godina. Na svaki način u tim krugovima se drži, da će u slučaju, da i ruhrska akcija urodi prihvatom francuskog diktata sa strane Njemačke, sadašnja vlada otstupiti i dati mjesta drugoj, koja će u ublaženoj formi, bez vječnih sankcija pokušati, da nova utanačenja s Njemačkom provede u djelo.

VI. **Život naroda:** život u obitelji (muž i žena, roditelji i djeca, rodbina), život su susjedima, život prema dobi (momkovanje i djevovanje, žena, muž, starci), život prema zanimanju (pastiri, zanatlije, ljekari ili orači, svirci, sirotinja, sluge itd.): život bolesnikā, zločinaca, pijanica; vjerski život: škola.

VII. **Običajno pravo:** s obzirom na obitelj, zadrugu, nasljedstvo: s obzirom na susjedstvo i medjaše, pokretine i nekretnine: obveze (pogodba, ugovor, kupovanje i prodavanje, mijenjanje, posudjivanje, najam, dašovanje). — **Javno** pravo (općina, gradjanski postupak, kazneno pravo).

VIII. **Običaji:** 1. Običaji kod poslova i rada (domaćih i zajedničkih).

2. Pravni običaji.

3. Običaji u općenju s ljudima (drugovanje, kumstvo, prijateljstvo, gosti i stranci, susretanje, svadje i pomirba, druženje muških sa ženskima).

4. Godišnji običaji (svetkovine pojedinih kuća i sela ili kraja).

5. Porod (gatanje, novorodjenče, porodilja, kumovi, pohode).

6. Ženidba (momak i djevojka prije svadbe, pripreme, od snuboka do svatova, svatovi).

7. Smrt (pripreme za smrt, umiranje, mrtvac u kući, ukop, žalovanje, groblje).

IX. **Zabave:** zabave uopće, razgovori i zabave zrelih ljudi, momačke i djevojačke zabave, dječje igre, plesovi, svirka, pjevanje (napjev).

X. **Poezija:** Narodne pjesme, pripovijetke, priče, gatke, basne, šale, zagonetke, ljepota prirode i ljudi.

XI. **Vjerovanja:** o postanku i opstanku svijeta; kakove snage ima u svijetu, kakovu snagu imadu neki ljudi; vjerovanje u nemami i nakaze: drugi svijet; gatanje (po prirodnim pojavama, po danima, po čovječjem poslu, po stvarima, dlanu, snu itd.). Bajanje. Vračanje, čarolije.

XII. **Iskustvo, znanje, mudrovanje:** poznavanje prirode; brojenje vremena i stvari; poznavanje zemalja i naroda; pojam o prošlosti; mišljenje o ljudima i životu; poslovice.

Tko bi želio iscrpivo obraditi život i običaje svoga kraja, taj bi — razumije se — morao govoriti o svim spomenutim poglavljima, koja su ovdje tek sumarno nabrojena. Jasno, da bi na taj način izašla omašna knjiga. No to se i ne traži. Bit će dobro, ako se iz pojedinih naših krajeva donese i po jedna samo stvar. Ono što bi nama najviše trebalo, to su razni narodni običaji, zabave, poezija njegova, poslovice, sličice i života njegova, iskustva i sl. Sabirač može sebi postaviti za zadaću da prikaže i jednu samu stvar iz nekoga poglavlja. Recimo, da je netko iz područja »Zabava« nakanio da reče koju o domaćim **svircima.** Učinit će dobro, ako sve promatra na način, kako bi to promatrao stranac, pa nam tako i opiše. Dotaknut će se od prilike ovih pitanja:

Kako se zovu stvari ili sprave, na kojima se svira, i to: 1. u koje se **puše** (diple, dvojnice...); — 2. u koje se **udara;** — 3. na kojima se **gudi?** — 4. Kako se zove pesao kod svakoga svirala (gudanje, fućkanje, dudanje...) — 5. Kako se zovu pojedini glasovi, što ih daje koje sviralo (brenčanje, cilikanje ili kako drukčije). 6. Kakav glas daje instrument krupan, debeo, tanak, sitan ili kako to narod zove?). — Kako se zovu svirci? — Kako se svira na koje sviralo? — Ima li ljudi, kojima je to zanat? Od koga uče? Ima li koje društvo svirača? — Umiju li mnogi svirati? — Kada i gdje se svira? — Ima li popijevaka, koje se samo uz svirku pjevaju, gundraju, podcikuju, kako li se to kaže? — Kako se zove način sviranja (veselo, žalosno, milo). — Kako se kaže: sviraj drugu »notu«, »ariju«... Tko izmišlja arije, i odakle dolaze? — Kakovih ima arija i nota? — Ima li koja ime? — Kada se koja svira? — Gube li se polako ti narodni instrumenti i svirka? — Kako svirac taktira (nogom, glavom)? — Nose li svirci kakav znak? — Itd. itd.

Na sličan način može sabirač istražiti bilo koju gradju iz narodnog života. Pri tom su mu poslu ruke sasvim slobodne, i on može gradivo rasporedati po svojoj volji.

Ostalo bi nam još jedno pitanje, na koje moramo odgovoriti, a to je: Kako da se sabire gradja o narodnom životu? — Ovdje vrijedi jedno glavno pravilo, koje od sabirača traži, da se **vjerno** drži naroda. Ni zašto ne smije ispravljati, dodavati, ispuštati ili slično. Jednom riječi: sakupljač narodnoga blaga ne smije se postaviti za sudiju narodu i korigirati ga, već se od njega zahtijeva, da objektivno, istinski prikaže ono što je naumio. Čitajući neki prikaz o narodnom životu ili običajima, moramo dobiti isti dojam, kao kad bi to sami slušali i gledali. I nezgrapniji izrazi treba da ostanu netaknuti. Pisac može svoj sud ili mišljenje izreći, ali ono što je narodno, ima da ostane neokrnjeno. — Drugo je pitanje: kakvim jezikom da se prikaže narodno blago. To je moguće na dva načina: ili da se **piše** točno onako kako narod govori, ili pak da se opisuje književnim narječjem. No i u potonjem slučaju imaju se zadržati prave narodne riječi, gdje to treba (imena, nazivi, pjesme, izreke, poslovice, fraze itd.). Drugim riječima: što se narodnoga citira, mora ostati točno onako kako sam narod izgovara. Naglasak (akcent) neka sabirač bilježi samo ako je sasvim sjeguran (to će u Istri biti rijetkost, zato bolje da se i ne bilježi). — Prava se slika naravski dobije, ako je uopće sve ispripovijedano onim govorom, kako se u dotičnom kraju govori; na taj način izgleda, kao da je to ispričao sâm seljak. No u tom slučaju nije dovoljno zadržati samo riječi, već i stil, frazeologija, raspored i sve ostalo. Za onoga, tko ne pozna savršeno dijalekat nekoga kraja, ovaj je način pisanja teži od onoga drugoga. Mi ovaj drugi način preporučamo i zbog propagiranja štokavštine u narodu. Ali opetujemo: gdje treba nešto sopstveno narodno citirati, tu ostaju i riječi, dikcija i kolorit onoga kraja, iz koga je vadjeno.

Važnost sabiranja gradje o narodnom životu spomenuta je na početku ovoga podlistka, a istakli smo takodjer od koje neprocijenjive važnosti je to specijalno za nas. Zato bi dobro bilo, kad bi se s vremena na vrijeme pokupilo širom naše Istre što više narodnoga blaga, da se tako otme zaboravi i održi u narodu. Uz jezik naši su običaji najjači stup naše nacionalne individualnosti, a prema tome i najjači bedem našega otpora i zalog naše budućnosti.

N. Zec.

Oslobodjenje Male Litve. Pred malo vremena buknuo je u istočnoj Prusiji litavski ustanak duž čitave obale Njemena od Tilže do Klajpede (Memela). Okupaciju klajpedskoga teritorija provela je dobro organizovana ustaška četa «Željezni vuk» i time izazvala medjunarodni zapletaj u koji je uvučena i Amerika. Ustanak je organizovao Litavac, ameriški veleindustrijalac St[illegible], koji je u Americi stekao silan imutak. Osim franceskih četa u Klajpedi, stajali su u borbi protiv Litavaca i Nijemci, koji su u Tilži zaposjeli most na Njemenu sa svojim četama.

U Madžarskoj ima još i danas mnogo internovanih ljudi. Ti ljudi živu u strašnim prilikama. Madžarski poslanik Esztergalyos izjavio je neki dan u peštanskom parlamentu, da je posjetio više tabora, u kojima se nalaze interniranci, i u svima se škandalizirao. «Vidio sam», rekao je, «napola smrznute i gole ljude. Internovanih ima svega 774, medju njima i stranih pripadnika. Baraka, u kojoj je bolnica, strašno je prljava. U njoj gnjiju ljudi u krpama. O rublju već davno nisu čuli. Neki su u bolnici preko godinu dana i za to doba dobili su samo dva mala komadića sapuna. Medju bolesnicima nalaze se i bijesni ludjaci, kojih su gola tjela vezana za željezne posteje. U bolnici imade i takovih ljudi, koji su uslijed živinjskog zlostavljanja izgubili govor; za 774 čovjeka ima samo jedan liječnik i taj većinom nije prisutan. Upotrijebljeni povoji peru se u hladnoj vodi i onda se neosušeni upotrebljuju za druge bolesnike. Glad je tako velik, da su se internovani bacili na pse pukovnika Procka, da im otmu toplo jelo. Stražari su ih tako nemilo istukli nogama, da je jedan od njih iza dva dana umro». — Kako vidimo, Madžarska je pravi otok slobode!

Razne vijesti

Domaće novosti.

Fašističko nasilje nad pučkom knjižnicom u Nabrežini. Prekjučerašnja «Edinost» javlja, da su fašisti pod vodstvom tajnika fašističke organizacije u Nabrežini, Scoppia, koji da je ujedno vodja cjelokupne fašističke akcije na slovenskom Krasu, prisilili odbor «Nabrežinske knjižnice», da primi u svoju sredinu četvoricu talijanskih fašista. Ali rekbi da im se to činilo premalo. Zadnja se je glavna skupština, koja se imala obdržavati dne 21. pr. mjeseca, morala razići, jer je oružnički maršal, koji je izjavio, da zastupa političke oblasti, zahtjevao, da se na skupštini govori isključivo talijanski. Naravski, odbornici se nisu mogli pokoriti tom zahtjevu, pošto ne poznaju dostatno talijanskog jezika. Medjutim fašisti su postavili zahtjev, da se za subotu dne 27. januara sazove izvanredna glavna skupština. Zatim da je došao u dvoranu g. Scoppi sa jednom listom, na kojoj su bila zabilježena šestorica fašista, koji su bili odredjeni za predsjednika, podpredsjednika, tajnika i druga važna mjesta. Prisutnim skupštinarima da je saopćio, da u 10 časaka sastave listu ostalih odbornika i nakon toga otišao iz dvorane. Malo iza toga da se je povratio natrag i ... otvorio skupštinu s nagovorom, u kojem je ustvrdio, da su došli s juga u Nabrežinu ljudi, koji hoće da probiju zid, podignut med njimi i slovenskim pučanstvom. Knjižnica da će nadalje opstojati, ali da ne će imati ... političkog značaja kao do sada. Konačno je izjavio, da se nada, da će po njemu predloženi odbor biti svestrano odobren i zaključio «skupštinu». Kad je jedna naša djevojka protestirala protiv takvog postupka, onda joj je g. Scoppi odgovorio, da su on i njegovi kolege zastupnici vlade i da moraju izvršavati sve naloge, koje im oni postave. Prije svog odlaska je sazvao za prošli utorak odborsku sjednicu. Što se na toj sjednici zaključilo, to nam nije još poznato.

«Dijaška Matica». Primamo: Na ustanovnoj glavnoj skupštini Djačke Matice, obdržanoj dne 6. pr. mjeseca, položio se je temelj novomu društvu. Ta neophodno potrebna i važna ustanova ima glavnu zadaću, da priskrbljuje našem siromašnom djaštvu materijalne potpore. Svatko, tko pozna teške prilike, u kojima se nalaze naši djaci, mora da sa najvećim simpatijama pozdravi osnutak «Dijaške Matice».

Srce nam krvavi od žalosti, kad pomislimo, koliko je naših djaka moralo prekinuti svoje študije uslijed pomanjkanja materijalnih sredstava. Zato je naša sveta dužnost, da svim svojim silama pritečemo u pomoć našemu djaštvu putem spomenite ustanove, koja je od velike važnosti za našu budućnost. Djaci će se podupirati na taj način, da će im se podjeljivati beskamatne zajmove, koje će morati povratiti po svršenim naucima, tako da će ti novci doći opet i drugima, koji budu kasnije študirali, u korist. Podupirat će se samo one djake, koji će se obvezati, da će se po dovršenim naucima nastaniti u Italiji.

«Dijaška Matica» se danas nalazi bez sredstava te ne može započeti sa podupiranjem. Zato pak sakupljajmo ta sredstava, e da uzmognemo započeti sa potpornom akcijom barem početkom nove školske godine. Godišnja članarina iznaša 12'- (dvanaest) lira, a upisnina 2'- lire; članovi utemeljitelji plaćaju 100'- (sto) lira na godinu i to: fizične osobe jedanput za uvijek, društva za 5 godina.

Doprinosi se odašiljaju putem «Zadružne Zveze» u Trstu. Za slučajne informacije treba se obratiti na ured, koji se nalazi v ulici Fabio Filzi broj 10, I., od 16 - 19 sati.

Našim djacima! Dne 6. pr. mj. obdržavala se je ustanovna glavna skupština «Dijaške Matice». Društvo si je prisvojilo zadaću da organizuje cjelokupnu potpornu akciju za sve naše srednje i visokoškolsko djaštvo. Zato je potrebno da ima društvo oslona u narodu i da ima na raspolaganje sredstva za podijeljivanje potpora.

Naše djaštvo čeka u prvom redu zadaća, da agitira za Djačku Maticu, da joj sakuplja doprinose — u jednu riječ: da joj stoji na raspolaganje.

Pozivljejemo sve srednje i visokoškolsko djaštvo, da se učlane u naše društvo, jer će jedino članovi dobivati zajmove, odnosno potpore. Potrebno je, da se — u svrhu statistike čitavog našeg djaštva — svi naši djaci prijave društvu i da mu ujedno saopće mjesto svojeg boravka te školske godine (semestre) svojih nauka. — **«Dijaška Matica»**, Trst, Via Fabio Filzi broj 10, I.

Petnaestdnevna zabrana tiskanja «Goričke Straže» u Gorici. Zadnji put smo javili u našem listu, da su gorički fašisti zbog oštrog pisanja naše posestrime «Straže» osobno napali i ranili bivšeg pokrajinskog odbornika g. dr. Engelberta Besednjaka. Tom prigodom smo izrazili svoju bojazan, da nije to zadnje nasilje ni u Goričkoj. Danas vidimo, da se je ta naša bojazan posvema obistinila. Koncem prošlog tjedna došlo je nekoliko goričkih fašista u Narodnu tiskaru u Gorici i naložili upravitelju tiskare g. Lukežiču, da apsolutno ne smije dozvoliti da za vrijeme od petnaest dana tiska «Goričku Stražu», jer da će u protivnom slučaju sama tiskara nositi posljedice ... Upravitelj tiskare g. Lukežič je primio na znanje tu prijetnju i ujedno javio upravi «Straže», da za vrijeme od 15 dana ne može da joj tiska lista zbog fašističke zabrane. Zatim se je spomenuta uprava obratila na ostale tiskare u Gorici, ali bez ikakvog uspjeha. Radi toga se je morao zadnji broj «Goričke Straže» tiskati u jednoj tršćanskoj tiskari i nakon toga odaslati u Gorica. Čujemo, da se taj broj nije smio prodavati po goričkim trafikama.

Našim cijenj. pretplatnicima! Uprava «Istarske Riječi» posjeduje 1. i 13. broja više stotina istisaka lanjskog godišta «Mladog Istranina». Tko nema potpunog godišta ovog omiljelog listića, a ga želi imati, neka se obrati na upravu našega lista. Isto tako se i mi obraćamo na sve svoje pretplatnike, koji posjeduju 1. i 13. broj «Mladog Istranina» od lanjske godine, sa vrućom molbom, da čim prije pošalju spomenute brojeve našoj upravi, koja će im biti silno zahvalna.

Smrt vrijednoga istarskoga župnika i rodoljuba. Umro je 26. o. mj. Franc Gorec, župnik u Baderni (Istra). Rodio se 19. I. 1848. u St. Vidu pri Stični (Slovenija). Bogosloviju je svršio u Gorici. Lanjske godine slavio je tiho i skromno 50-godišnji jubilej misništva. Bio je svuda u Istri poznat kao veliki rodoljub, te je mnogo radio oko napretka istarskoga pučanstva. Pokoj duši njegovoj!

Naš pozdrav. Ovih dana je počela izlaziti u Trstu mjesečna revija «Primorska Omladina». To je jedina politička revija, koja je izašla iza svjetskoga rata u Julijskoj Krajini. U svojem prvom broju nam se predstavlja kao glasnica primorske omladine, koja će stajati na narodnom i nadstrančarskom stanovištu. Okupit će našu mladež u prvim redovima našega javnoga života i nastojati, da zapriječi medju našim narodom svako strančarstvo i strujarstvo. «Primorska Omladina» stoji na vrlo ispravnom stanovištu, kada veli: «Nezdrave ostatke prijeratne austrijske politike treba posvema ugušiti, jer nama se hoće sloge i zajedničkog rada svih sinova našega naroda. Kad su sva dobra našega naroda u pogibli, onda ne smije da bude medju nama ni strančarstva ni strujarstva.» Lijepe riječi, a još ljepša značenja! Mislimo da nema u cijeloj Julijskoj Krajini, a naročito kod nas u Istri, nijednog Jugoslovena, koji ne bi objeručke potpisao gornje riječi. Mi se napokon dobro sjećamo našeg narodnog preporoda u Istri, kad je medju nama živio naš blage uspomene pokojni biskup dr. Juraj Dobrila. Pitamo: što bi bilo iz našega naroda u ona vremena, kad bi se bili cijepali i prepirali medju sobom? Danas, kad živimo u strašnim prilikama, jamačno ne bi bilo traga našoj narodnosti ni jeziku u Istri. Zato mi od srca preporučamo i pozdravljamo «Primorsku Omladinu» i želimo joj najbolji uspjeh!

«Svetopisemske kateheze za prvi razred ljudske šole». Pred malo vremena izašla je ta knjižica u vrlo bogatoj i lijepoj opremi. Knjižica je pisana u slovenskom jeziku, ali je tako uredjena, da je vrlo zgodna i za vjeroučitelje naših pučkih škola, jer će im doći u ovom velikom pomanjkanju kao jedan izmedju najboljih priručnika. Pošto je naklada vrlo malena, to preporučamo našim ljudima, da si je čim prije naruče. Cijena je toj vanredno lijepoj i nužnoj knjižici samo 3 lira po komadu. Naručuje se kod knjižare i papirnice J. Štoke u Trstu, ulica Milano br. 37.

Narodni euharistijski zbor u Parizu. U srpnju održat će se u Parizu narodni euharistijski kongres. Franceska vlada dala je na raspolaganje velike dvorane Trocadera sa prostranim pokrajnim perivojem, u kojemu će se svaki dan držati euharistijska procesija.

«Prvi plameni». Bez ikakve galame i reklame, «Učiteljska zveza» nas je najedamput iznenadila izdanjem divnog sveska «Prvi plameni», kompozicije sedam pjesama za mješovite i muške zborove od gg. Grbca, Premrla, Komela, Vodopivca, Ravnika, Mirka i Adamića. — Svezak je uredio zborovodja pjevačkog zbora «Učiteljske zveze» gosp. Srečko Kumar. Oprema sveska je upravo luksuriozna. Prodaje se kod tiskarne «Edinosti», kod «Prosvete», via Fabio Filzi 10 i kod uredništva «Novog Roda», via Fabio Severo, 25. Cijena je svesku 6 lira.

Nijedan od naših ljudi, koji se [illegible] razumije u glazbu ne bi smio biti bez ovog izdanja «Prvi plameni», koga najtoplije preporučamo našim čitateljima.

Svega po malo

Poteškoće u trgovačkom saobraćaju izmedju Italije i Jugoslavije. Zagrebačka «Narodna Politika» u svom 16. broju od t. god. donosi: Ovih je dana naša trgovačka ladja «Hercegovina», koja pripada parobrodarskom društvu «Dalmatia», dovezla iz okoline Tunisa stanovitu količinu fosfata u Ravenu za tvornicu umjetnog gnojiva u Montecattini. Pri iskrcavanju došlo je do spora izmedju vlasnika ove tvornice i radnika, radi plaće. Vlasnici fosfata naredili su kapetanu, da otplovi u Mletke. No stali su [illegible] — fašisti! Oni su zabranili kapetanu da se smije otputovati. On se je obratio vlasti i ova mu je stavila na raspolaganje 10 karabinijera. Vodstvo fašista poručilo je, da će poslati 1000 fašista! I sad kapetan ne zna što da [illegible] ni kome da se obrati. Parobrod je u Raveni i dangubi, jer je rad obustavljen.

Lloyd George jaši na magarcu. Lloyd George, koji boravi preko zime u Gibraltaru, načinio je sa Chamberlainom i nekoliko prijatelja izlet u Algeziras na magarcu. Poslije je [illegible] i kod [illegible] magarca, te je došao drugi na cilj! Engleski expremijer nema mnogo smisla za [illegible], jer inače ne bi, on, koji je [illegible] jahati na magarcu!

Spanjolci ukinuli vidiranje putnica. Spanjolski kralj Alfons XIII. čita svaki dan franceske novine. Jednoga dana čitao je kako općinstvo koje putuje iz jedne države u drugu stradava zbog vidiranja putnica. I on je jednim potezom pera ukinuo te birokratske šikanacije. Sretni Spanjolci!

Najstarija žena na svijetu. U [illegible] umrla je neka Peggy Devin, starica od 135 godina. Kroz stotinu godina ona je bila služavka u istoj porodici te je vidjela umirati nekoliko generacija svojih gospodara.

Jeftina udaja. U Americi ima zbilja svega i svašta. Uvjereni smo, da će se naći dosta naših čitatelja, kojima će se malko čudno činiti, kad im ustvrdimo, da se je pred nekoliko dana udala u New-Yorku jedna gospodjica za šalu. To je zbilja čudnovato, ali posve istinito. Danas vam ima u svemu [illegible] novitela a tako i u ženidbama, odnosno udajama. Zato nije niti gospodjica Nathan Waltich mnogo razmišljala o svojoj ženidbi, već se jednostavno okladila sa svojim prijateljicama da će se udati za 15 dolara. Želeći da dobije okladu, vjenčala se za jednog amerikanskog siromaha. Samo je vjenčanje izazvalo velikog smijeh po čitavom New-Yorku. No gospodjica je odmah za par dana išla na new-yorški sud i zatražila da se uništi njezino vjenčanje, jer da se vjenčala samo za šalu! ...

Brada i brkovi. Iz stare dobe najviše su nam poznati Grci i Rimljani. Ta dva naroda ili su brijali i bradu i brkove ili puštali da im slobodno raste i jedno i drugo. Njihovi su susjedi Skiti, Goti i Germani (Nijemci) brijali bradu i puštali samo brkove. To je za Rimljane bilo nekakvo iznenadjenje te su ih nazivali barbarima (nižima od sebe). Pa zato su rimski robovi morali ispod nosa da puste male čuperke. A kao je rimski rob počinio kakvu veću pogriješku, onda je morao na lijevoj strani lica da nosi dugu bradu, dok si je desnu stranu morao brijati. U tom je pogledu brade i brkova vladao strogi red. A sada? U današnjem društvu muškaraca vlada u tom pogledu prava anarhija (nered). Većina nosi brkove bez brade; drugi podrezavaju brkove; treći nose iznad usana nekakve kefe; četvrti opet nose bradu bez brkova i tako dalje. Danas dakle vlada što se tiče ukusa u pogledu dlaka na licu potpuna sloboda, dok ondje gdje treba slobode, tamo je nema.

Zašto kokoši ne nesu zimi? To pitanje je mučilo, a još i danas muči mnoge odgajače kokoši. Jedni su tvrdili, da uzrok leži u pomanjkanju topline. Ali napokon ipak se posrećilo jednom marljivom kokošaru da tu tajnu odgonetne. On je pronašao, da manjem nošenju jaja prouzročuje pomanjkanje svjetlosti. Kokoši već u zoru, kad pijetlovi zapjevaju budilicu, poskaču sa svoga legla i izadju iz kokošinjaka. Na polju stanu tražiti hranu sa kljucanjem. Ali pošto se zimi svjetlost dana sporo pojavljuje, to one gotovo i ne vide ništa. Njihovo traženje hrane i kljucanje biva naravno jedno presto gubljenje vremena. Zato je ovaj vrijedni odgatelj kokoši — i pronašač tajne — uveo u svoje dvorište električno svjetlo. Tu imadu kokoši u izobilju svjetla pa ne traže i kljucaju hranu uzalud gubeći vrijeme. I ove sretne kokoši njemu nose jaja ne samo ljeti već i zimi, pa bila kiša, vjetar ili snijeg. — Dakle uz svjetlost nose kokoši jaja uvijek obilno.

Put oko svijeta američkih aeroplana. Komandant vazduhoplovne službe američke vojske izradio je plan za put oko zemlje jedne čitave eskadrile aeroplana. Ti su aeroplani snažne i izdržljive konstrukcije. Smjer puta imao bi ići preko Islanda, Irske, Evrope, Sibirije i natrag u Ameriku. Taj grandiozni put po uzdušnim sferama bit će poduzet u propagandističku svrhu. Vojna američka avijacija, koja se baš nije mnogo istakla za vrijeme svjetskog rata, hoće sada da pokaže, da na području osvajanja vazduha i u savršenosti konstrukcije svojih aparata nimalo ne zaostaje za drugim državama. Američke su se novine [illegible] da svojim utjecajem na javno mnijenje osiguraju u parlamentu potrebne kredite za ovu najnoviju amerikansku [illegible]jadu.

Dopisnica uredništva.

Našim seljacima u Krnici. Naši narodni poslanici su se više puta zauzeli kod vlade, da isplati našim ljudima, koji su lanjske godine predali bankama neizmijenjene austro-ugarske novčanice, takozvani «cambio tardivo». Vlada im je obećala, da će doći do te isplate odmah po posvemašnje likvidacije austro-ugarske banke. Medjutim do te posvemašnje likvidacije još nije došlo. Zato nam nije moguće da vam javimo, kada i koje procente će vam ispatiti vlada na one iznose, koje ste uložili lanjske godine u banke. Čim saznamo o tome nešto [illegible], javit ćemo vam. Da ste nam zdravo!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA [illegible]
Izdavači: Dr. STOJAN [illegible] I IVAN STA[illegible]
Tisak: TISKARA [illegible] U TRSTU

Broj 5. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 8. februara 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog [illegible] četvrtka donaša literarni [illegible] „Mladi Istranin“. Pretplata [illegible] inozemstvo iznaša 15 [illegible] godinu, a za inozemstvo [illegible] lira. Uredništvo [illegible] lista: Trst [illegible] Via S. Francesco [illegible] Telefon 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatni popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Krv nije voda!

Na temelju mirovnoga ugovora u Trianonu, koji su savezničke vlasti uglavile sa [illegible] tamnicom narodnosti, bivšom [illegible] Madžarskom, dobila je Austrija [illegible] Madžarske t. zv. Burgenland, ili kako ga tamošnji Hrvati nazivaju »Gradišćanska Hrvatska«. Pučanstvo tog bogatog seljačkog kraja, koji opskrbljuje u velike bečko tržište svojim ratarskim proizvodima, pripada u jednakim od prilike dijelovima hrvatskoj, njemačkoj i madžarskoj narodnosti. Radi tog znatnog postotka hrvatskoga i slavenskoga življa niknula je tada ideja t. zv. koridora, koji bi spojio teritorijalno Jugoslaviju i Čehoslovačku.

Hrvatske kolonije potječu iz turskih ratova i preselile su se iz jugozapadne Hrvatske, kako svjedoči njihov čakavski i ikavski govor. Hrvate s juga nazivlju »Hrvaćanima« a sebe Hrvatima, ali su do najnovijega vremena bili politički neosviješteni. Svjetski rat i prevrat, uzrokovan načelom samoodredjenja, probudio je i njihovu svijest i danas s njima računaju i Madžari i Nijemci kao s političkim faktorom, naravno u nadi, da će ih i u buduće izrabljivati kao materijal za popunjivanje svojih političkih kadrova.

Predstavnici Velike antante dakako nisu imali dovoljno razumijevanja za ideju koridora; znata je klasična anegdota o britskom premieru Lloydu Georgeu, jednome od četvorice, koji su krojili novu kartu Evrope, koji je na konferenciji pitao, da mu pokažu »gdje je taj Temišvar i temišvarski Banat«. Slabo obaviješteno vrhovno vijeće oslanjalo se na izvješća izaslanih na mjesto komisara, koji su bili isključivo gosti madžarskoga visokoga plemstva i pokazali očitu zlu volju prema ideji teritorijalnog dodira jugoslavensko-čehoslovačkoga.

Madžarska vlada, ne mogući otvoreno raditi protiv ugovora koji su potpisali njeni predstavnici, dopustila je neoficijelnim vojničkim organizacijama »probudjenih Madžara« (fašista) kao Heyjasu, Pronayu, Friedrichu, Gömbösu i Erdődyju, da upanu u taj teritorij, terorizuju pučanstvo i spriječe ulazak austrijskome oružništvu i oblastima. Dobro organizovana propaganda u svijetu pomogla je, da se Velika antanta poklonila pred drzovitim pučem madžarskih iredentista i da je spriječila intervenciju Male antante. Taj uspjeh chrabrio je Madžarsku u njenoj pustolovnoj politici. Madžarski listovi javno su pisali, da će istim putem povratiti i ostale »otete dijelove Magyarország«.

Sada se Madžari spremaju da podignu u Sopronu slavoluk za znak, da su u Sopronu pobijedili Madžari nad antantom i svim neprijateljima. Slavoluk ima biti visok 8 metara. Gore će biti tri velika alegorijska kipa: Madžarije, Povijesti i ratarstva. Sa strane bit će gradišćanski stanovnici, koji pružaju ruke kipu Madžarije, da im udijeli darove madžarske kulture. Povijest sa zadovoljstvom bilježi i potvrdjuje izbavljene otkinute »Gradišćanske«. Kip će stajati na brdu više grada, koje je već nazvano »Pobjednim brdom« i prvim bedemom na zapadu Madžarske.

Kada se promisli, kojim su nasiljima i terorom provele madžarske bande poznati plebiscit u Šopronu, onda se vidi, da su Madžari i ovaj puta pokazali, da imaju potpunu smisao za lakrdiju.

Medjutim gradišćanski Hrvati, koji su potpali pod Austriju, ne pokazuju nimalo volje, da ih Madžari »oslobode«. Oni vide, da im je u novom položaju bolje nego onoj braći, koja su od njih odjeljena i koja su ostala u Madžarskoj. Nije im doduše onako dobro, kako bi im bilo u slobodnoj nacionalnoj državi, u Jugoslaviji, ali sada mogu barem nekako da dišu. Oni izdaju svoje novine, osnivaju svoje čitaonice, reorganizuju svoje školstvo, daju svoje predstave, a to im je sve bilo nemoguće pod madžarskom vladom. Nikada više ne će gradišćanski Hrvati žaliti za madžarskom državom, nego će razvijati svoju hrvatsku misao i svijest osjećajući se jednim snažnim slavenskim ogrankom, koji imade u svojem položaju veliku zadaću....

Kako spomenusmo, gradišćanski Hrvati izdavaju od nove godine amo u Beču svoj tjednik pod naslovom »Hrvatske Novine«. U drugom broju te novine nalazimo i jednu lijepu pjesmicu, naslovljenu gradišćanskim djacima u Beču, koju ovdje prenosimo u njihovom narečju.

Uz grob.

Hrvatskomu mladenačkomu kolu u Beču na leto 1923.

»Hrvatske Novine« sam prijel denas,
Držim ja va ruki kot Simeon Spas,
Zahvalim se Bogu za blagi konac:
»Nut slugu otpusti va miru, Otac!« . . .
Mladenci! Kalvarija priti će k Vam,
Ne bojte se, znate, po njoj je Vazam!

Hrvati z Gradišća! skučite kot Job.

Na noge, na noge, poslidnja je dob!

Mladenci Vam svitu kot zviezda kroz noć,
Grmiju kot s oblaka: Sloga je moć!

Ki mlačno i hladno poslušate glas,
Kot Kajnu Vam bude pogrdnjen obraz!
Ki sije med Vami neslogu, je vrag,
Ispiehat se mora na vrata i prag!
Umara si braću i bratinsku krv,
Na vieke će rovat va duši mu črv!

Poslijeratna udruženja

Po svim državama i kod sviju većih naroda razvila su se naglom brzinom poput rasta bundeva raznovrsna udruženja, od kojih su mnoga tajna. Od malih sjemenka razvile su se velike biljke. Nama je svima dobro poznat razvoj fašizma, koji si pripisuje nekakvu originalnost usprkos tome, što ga je pretekao boljševizam sa »crvenim gardama« i Hortijevim »bijelim gardama« u Madžarskoj, koje su srušile vladu Bela Khuna.

Jednom izmedju takvih misterijoznih društava ili udruženja je svakako američki »Ku-Klux-Klan«, koji se tako razgranio po svim državicama Udruženih Država, da je postao političkom silom, koja je sudjelovala kod nedavnih izbora bez obzira na stranke.

Ma da ti američki fašisti stoje na braniku amerikanizma tako, da progone katolike, Židove, crnce i strance, ipak se smatra, da nije njihovo djelovanje ni pogibeljno ni protuzakonito. A oni umjesto, da proganjaju svoje žrtve sa ricinovim uljem, radje ih namažu smolom i pospu perjem, da budu na ruglo i smijeh prolaznicima.

U rijedjim slučajevima znadu ti »vitezovi nevidljivog imperija Ku-Klux-Klana« svoje žrtve izbatinati i potjerati iz predjela gdje živu. Ovakve metode ne razlikuju se mnogo od fašistovskih nasilja i progona. Inače nema to udruženje, koje se u isto doba sa fašizmom porodilo i brzo sazrelo, više s njime ništa zajedničkoga, a to zbog drugojačije ekonomske i političke situacije negoli je u Italiji. Jedino to možemo ustvrditi, da i jedno i drugo tvori vrlo šareno društvo, koje proističe iz sviju mogućih stranaka i strančica.

O »Ku-Klux-Klanu« već su mnogo novine pisale, pa se zato o njemu mnogo govori. Budući se njegovo djelovanje tiče nas samo u toliko, u koliko bi moglo činiti neprilika ili zadavati jada našim iseljenicima, to smo se odlučili, da na ovom mjestu bar nešta o tom tajnom udruženju kažemo.

Iz spomenutoga bit će jasno, da nisu njegovi ciljevi toliko neškodljivi i bezazleni, kaošto su kod mnogih tajnih društava, kojima Amerika obiluje i koja nose fantastična imena kao: Ben Hur, Djeca šume, Crvenokošci, Jeleni, Plave guske, Orlovi i. t. d. Za ta potanja za sada možemo to kazati, da su u toliko tajna, što je zabranjen plod mnogo sladji od dopuštenoga, jer inače ne samo da čine zla nikome, već čak i drugima dobra čine.

Udruženje »Ku-Klux-Klana« pojavilo je po prvi put g. 1865. u južnom državicama Udruženih Država, koje su bile pobijedjene u gradjanskom ratu. Oni su se ohrabuljeni bacali oružjem u ruci na sjeverne pobjedicijonarnih duhova, kaošto su bili talijanski telje. Sastojalo se to udruženje od revolu- »karbonari« prije narodnog ujedinjenja sa oslobodilačkim ratovima.

Od svoga početka do danas nastala je velika preobrazba. Ma da nose dugu bijelu halju, kojom omataju cijelo tijelo, a lice skrivaju sa bijelom kukuljicom, kao i u obliku vjerske sljedbe, treba ipak o njima voditi računa.

Tko je narodnjak?

Svi smo! odvratit će nam mnogokoji čitatelji »Istarske Riječi«. Dobro. Samo dolazi pitanje: da li je to istina? Vi znate, da mnogi i premnogi žele srcem biti uistinu narodni, ali to ne pokazuju djelom i životom; drugi su opet takovi, da su srcem naši, a govorom i primjerom pokazuju protivno; treći su takovi narodnjaci, da služe Bogu i vragu, a ima žalibože i takovih »narodnjaka«, koji ni najmanje ne mare za narod i narodnu korist, nego jedino im je briga služiti sebi pa i na škodu narodnu. Najniža vrst ljudi su napokom oni, koji samo jedu, piju, plešu, služeći pokorno svakomu, tko ih plaća.

Ali tko je pravi narodnjak?

Evo koji:

1. tko najviše voli polja, vinograde, brda (brijegove), rijeke, potoke, more, šume, sela i ljude svoga slavenskog jezika i krvi, što stanuju u njegovoj zemlji, a zove se njegovom otadžbinom ili domovinom;
2. onaj, tko ljubi svoju otadžbinu (domovinu), i sve što njegov narod ima i voli;
3. tko porodom, prirodom (naravi), neprisiljeno i nehinjeno ćuti u srcu neko toplo čuvstvo i vrući osjećaj za sve ono, što njegov narod smatra svojinom;
4. tko ljubi jezik svoga naroda;
5. tko ljubi njegove narodne običaje (navade), narodnu nošnju, narodno pjevanje, glazbu i narodnu pjesmu;
6. tko najradje govori svojim materinjim jezikom i u tome jeziku razgovara, kupuje, prodaje, trguje, opći, moli itd.;
7. tko se prijatelji i druguje sa ljudima svoga slavenskog jezika i krvi;
8. tko bira kumove svoga jezika;
9. tko radje zalazi u trgovine narodnih ljudi negoli u tudjinske;
10. tko radje stoji u nedjeljama i blagdanima u svom selu medju svojim ljudima negoli da ide u grad, gdje ne vidi i ne čuje ništa svoga, ništa narodnoga;
11. tko ljubi sve što mu njegov narod ljubi;
12. tko svaku bol i nesreću narodnu u duši svojoj nosi, i svojim mladjima ju priča;
13. tko veselo i bez straha dolazi na sastanke, dogovore i narodne skupštine; tko bez obzira hiti na općinske i državne izbore i bira samo vrijedne narodne ljude bez obzira na svoj trbuh te na prijateljstvo i kumstvo; tko dakle vrši sve državljanske (gradjanske) dužnosti i pravice ne obazirajući se ni na molbe ni na pretnje, ni na podmićivanje ni na zastrašivanje bilo s koje strane;
14. tko ne žali i ne plaće troška ni dangube ni svoga truda, da prisustvuje izborima i sastancima;
15. tko ne traži svaku ispriku samo da ne dolazi na skupštine i izbore;
16. tko pita i raspituje za narodne poslove i za nje skrbi kao za svoje vlastite poslove;
17. tko brani svoje narodne poslanike, ako ih podsjeti u čemu su pogriješili, ili savjetuju što im valja za narod poduzeti i uraditi;
18. tko agituje za sve svoje narodne misli i želje i podupire zborom i tvorom sve svoje narodne vodje i borioce;
19. tko se pokori većini svoga naroda, pa to i ako ne bilo njemu sasma po ćudi;
20. tko znade zatajiti, zaboraviti na domaća i osobna neprijateljstva i prkos; tko znade stisnuti srce i ići pod ruke s neprijateljem narodnjakom, kad se radi za dobro naroda;
21. tko ne cilja na se i na svoje domaće (općinske, seoske) koristi radeći na narodnome polju;
22. tko ustraje kao pravi, čisti narodnjak kroz čitavo svoje življenje, tko ne mijenja svoga lica, svoje misli i svoju politiku svake sedminice kao mjesec;
23. koji ne će ni pod živu glavu da promijeni svoje lijepo slavensko prezime;
24. tko voli čitati i plaćati samo svoje narodne (slavenske) novine, jer tko ih čita i prima, a ne plaća, nije pošten čovjek ni narodnjak;
25. tko izvješćuje i piše u svoju slavensku narodnu novinu u korist i čast narodnu;
26. tko čita i kupuje narodne knjige i širi ih;
27. tko šalje svoju djecu u hrvatsku školu k svomu narodnomu učitelju;
28. tko neuke podučava i savjetuje i tko potpomaže svakako i svačim sve svoje ljude slavenskog jezika, bogate i siromake, učene i neučene, osobito neuke, nevoljne i nesretne.

Jesi li ti, naš čovječe, ovakov narodnjak?

Ako jesi: cvalo ti zdravlje i ne zapustila te tvoja junačka desnica; kudgod pošao ili se makao pratila te sreća i dobri Bog; tvoja polja rodila ti žitom i svakim žitkom a tvoji vinogradi obilno rujnim vinom; tvoja kuća bila dom ljubavi, sreće i mira; doživio unuke i praunuke; tvoja staja ne ispraznila se sitnim i rogavim blagom; živio ne progonjen i sretno pod svojim krovom čašćen i vidjen u svojoj obitelji i okolici, a napokon iza visoke svoje starosti stigla te laka, sretna smrt oplakivan od rodjaka i nerodjaka, ležao mrtav u naronoj zemlji, a duša ti se dovinula rajske sreće!

Slom lausannske konferencije

Sva nastojanja posljednjih dana, da se u Lausanni nadje jedna kompromisna formula, koja bi zadovoljila sve učesnike konferencije i time — ako već i ne riješilo istočno pitanje, — barem spriječilo potpuni slom konferencije, nisu uspjela. Konferencija se završila oštrim razlazom. Engleska je delegacija već u ponedjeljak uvečer otputovala iz Lausanne, a turska pak u utorak prije podne. Tim dogodjajem, — može se mirne duše reći — nastupa jedna nova kritička faza u internacionalnoj politici.

Zadnja plenarna sjednica je bilo prilično kratka. Turci su bili još u subotu formulirali svoje nove predloge, tražeći u prvom redu uspostavu granica iz godine 1913. na Zapadu, naročito u Trakiji, zahtjevajući ratnu odštetu od Grčke (zahtjev, za koji se je Temps posljednjih dana prilično jasno zalagao), te još neke zahtjeve glede prava stranaca u Turskoj. Izjavili se spremnima na neke izvjesne koncesije sekundarnoga karaktera saveznicima. Lord Curzon je na ponedjeljkovoj sjednici izjavio, da saveznici na te protupredloge ne mogu pristati i dao turskoj delegaciji kratak rok za razmišljanje. Tek kasno na večer turska se delegacija vratila u plenum konferencije, ali iznoseći još neke nove zahtjeve, na što je lord Curzon izjavio, da saveznici ne mogu dalje popuštati i otišao sa sjednice ravno na stanicu, odakle je u 10 sati na večer otputovao u London.

To bi bila u kratkim crtama posljednja faza lausanneskih vijećanja, formalni razlozi raspada konferencije. Iz njih se na prvi pogled jasno opaža, da se stvarni razlozi sloma konferencije imaju tražiti drugdje, u cjelokupnoj momentanoj internacionalnoj situaciji sve oštrijim ukrštavanjima interesa pojedinih država učesnica konferencije, a zahtjevima njihove argumentane taktike.

Tko je kriv za slom konferencije, tko je podžigao tursku delegaciju u njezinoj intransigenciji? U tom su mišljenja podijeljena: u engleskim se krugovima sva krivnja radi neuspjeha konferencije svaljuje na Francusku; francusko mišljenje opet optužuje britansku politiku i direktno samoga lorda Curzona, da uopće nijesu ozbiljno htjeli mira; ima ih, koji tu vide intervenciju sovjetske Rusije. Najvjerojatnije je, da u svim tim kombinacijama ima izvjesna doza istine, kako će to sigurno budući historičar moći da ustanovi na temelju materijala iz tajnih diplomatskih arhiva.

Neuspjehom lausannske konferencije evropski kaos dobiva samo još dublju, kritičniju formu; čini se, da zbilja nijesu daleko vremena barbarske borbe sviju protiv sviju, naravno u nešto proširenom, modernijem izdanju. Što se tiče samih dogadjaja na Istoku, tu imaju neosporivo u svojoj ruci inicijativu sami Turci. Velevlasti na Istoku, odnosno Velika Britanija, zauzet će u sigurno u prvoj narednoj fazi dogodjaja defenzivnu poziciju iščekivanja; kušat će da ostane sve kod sadanjeg stanja, stvorenog primirjem u Mudaniji. U slučaju da joj se to ne posreći, onda će biti sigurno novi rat na Istoku gotova stvar, i to ne samo na mezopotanskim granicama, nego sigurno i na Balkanu, gdje su grčke čete navodno već spremne da započmu s akcijom u Trakiji.

DOPISI

IZ PAZINA.

Kod nas je još uvijek zlo i naopako. Duševno mnogo trpimo, što nas uprave ubija. U školskom pitanju još uvijek stojimo na mrtvoj točki. Nekoliko stotina naše djece stoji bez školske obuke. Pa i u crkvama ponestaje našeg jezika. U samostanu ima i takvih franjevaca, koji ne znaju niti beknuti u našem jeziku. Uredi ne će da riješavaju spise u našem jeziku. Hoće da nas posvema nestane iz ove naše jugoslovenske općine. No tom im ne će uspjeti. Mi ovdje živimo i hoćemo, da i nadalje ovdje živimo svojim vlastitim narodnim životom, jer je ovo naša gruda.

Kako je poznato, našem jugoslavenskom narodu je svojstveno, da se tim više budi, narodna svijest jača, što je jače pritiskovan. U nevoljama, patnjama i stradavanju svijetla se

naš značaj kao zlato u vatri. Samo ondje, gdje je narodna svijest i osjećanje manje razvito bilo, tu se nekoji ili odnarodjuju ili ohladjuju.

Strahovanje silno djeluje na sve one, koje ne resi hrabrost i srčanost. Tamo, gdje se strah udomio, ondje je i život više manje ropski. Naši umorni i napaćeni seljaci najmanje ne ni posrtavaju ni uzmiču, već junački svladavaju sve zaprijeke. Ako su im i ciljevi njihovih vjekovnih želja daleki i naporni, ipak nijesu nedostiživi. Tko se znoje, znak je da su živi.

Uostalom naša borba je teška, a poteškoće silne, ali ipak ne smijemo klonuti duhom. Mi moramo pokazati svoju žilavost i jak otpor protiv poplave odnarodjivanja, pa će se već i naš položaj poboljšati. Tko da nas pobjedi, ako je u nama jaka narodna svijest i živi osjećaji i žarka čuvstva?

Hoće se nama ustrajnosti, pa da ne klonemo na prve pokušne udarce velikoga vala. Mi ne smijemo biti malodušnici. Što je borba protiv nas jače uperena, to moramo biti u radu ustrajniji, a u borbi hrabriji i odlučniji.

IZ ČEPIĆA NA JEZERU.

Od 2. na 3. t. mj. ostavio nas je za uvijek naš bivši župan Josip Žulić „Baron“. Bilo mu je tekar 50 godina. Za sobom ostavio ucviljenu suprugu i sedmero djece. U vrijeme rata mnogo mu je jada zadala općinska uprava i aprovizacija, koju je morao dijeliti gladnom i žalosnom narodu. To mu je bilo krivo, da je mnogo gorkih čuo i osjetio: pošto se nije rodio, tko bi svakom ugodio. Za vrijeme okupacije internirale su ga vojničke oblasti, te je više žalosnih mjeseca sproveo daleko od svojih milih i dragih. To su bila dva glavna činitelja, koja su pomagala, da je njegova zarazna klica bolesti postigla prije svoju svrhu. Bio je narodnjak, koji je ljubio duh svojih otaca, koji je ljubio svoj mili materinski jezik, te je bio Slven, Hrvat, dušom i tijelom. U nedjelju, 4. t. mj., sproveli smo njegove smrtne ostanke do hladnog groba. Na sprovodu bilo je staro i mlado u veoma lijepom broju. Želimo našem pokojniku, da bi mu bila laka istarska gruda, a njegovoj duši kličemo: Slava! slava! slava jej! Njegovoj žalosnoj obitelji naše iskreno saučešće!

IZ VRHUVŠČINE (OPĆINA BUZET).

Mi svi, koji nismo prodali majčino mlijeko, imamo po dva oštra uha i po dva bistra oka, pa dobro čujemo i vidimo što se radi, događja i govori okolo nas. Znamo to, da novi i prvi talijanski učitelj u Vrhu nije došao amo da uči djecu (a ne može, jer se s djecom ne razumije), nego da se bavi politikom i da širi talijanstvo. Znamo i to, da je on s jednim pratiocem iz Vrha obilazio sela i kuće, da ljude upisiva u fašistovsku knjigu i stranku. Mi smo doznali više stvari, a i ovo, da su se i nekoji naši upisali, a i jedan, koji bi morao i mogao svijetiti i svijeće užigati, a ne ih gasiti. — Mi znademo da to ne čine od srca i iz osvjedočenja, nego samo da uplaćivaniem članarine odvrate pogibelj od sebe i svoja imanja, da očuvaju naime svoju glavu i kuću. Ali ovo ipak ne možemo odobriti ni opravdati, jer i šala vodi u grijeh, a dijete počimajući krasti iglu ili jabuku, postane stariji — tatom. A drugo: ljudi se ne ubijaju kao zeci, niti se pale kuće kao ugljevlje. Dajmo kralju što je kraljevo, a Bogu što je Božje, pa se ne bojmo disati ni govoriti ni raditi po našu starinsku, na slavensku. Italija i njezin predstavnik g. Mussolini želi u državi mir i red, pak su prvi pozvani fašisti da ga poslušaju. Ali još nešto. On znade, da ovce hrle na sol, prasci na korite, a ose na med, a mnogi da će doći u njegovu stranku kao vuci medju ovce, ali obratno. Zato je odlučio, da se iz fašistovske stranke potjeraju svi — vuci janjećeg srca. I pravo je to! G. Mussolini ne mari za prodance ni ljude od — interesa. Pa kakav je fašista, koji ne zna talijanski!?

IZ SOVINJAKA.

Teške gospodarske prilike.

Sigurno će se naći dosta čitatelja naše obljubljene «Istarske Riječi», koji će se malko začuditi, kad vidi, da se mi Sovinjčani uvijek po novinama samo tužimo i pričamo svoje jadikovke. Nije to dandanas ništa čudnovata, a najmanje pako onda, kad se dobro prouči naše jade i nevolje.

Cijela Sovinjština nema niti jednog bogataša, već same siromašne seljake i radnike. Ti seljaci i radnici rade kroz čitavu godinu na svom poliu, da prehrane sebe i svoju obitelj. No više puta im je i to onemogućeno, a naročito u ovim dvijem zadnjim godinama. Godine 1921. i 1922. bile su kudikamo slabije od mnogih prijašnjih, tako da se naše pučanstvo apsolutno ne može prehraniti svojim proizvodima. Ima više seljaka, koji su si već pojeli i sjeme od svih lanjskih proizvoda, nemaju novaca da si nabave potrebiti hrane. Dućani opet ne će da daju hranu na dug našem narodu, koji je ionako zadužen do grla. Radi toga nam se bližaju veliki i crni dani — dani velike nevolje i nečuvenog gladovanja. Mislimo, a tako ostali ljudi po našim istarskim selima, da ni najmanje ne pretjeravamo, ako ustvrdimo, da takvoga glada, kakav prijeti ove godine našemu narodu u raznim dijelovima Istre, još sigurno nijesmo vidjeli. Bilo je doduše dosta glada i u prijašnjim vremenima, ali tada smo se ipak izvukli iz te goleme nevolje, jer smo živjeli u malo boljem položaju negoli danas.

Kako je svima poznato, pokojna Austria bila je oduvijek jednostavna krvnica našega naroda, ali kad su nadošle slabe i sušne godine, a to je bilo svake druge ili treće godine, ona nam je na intervenciju naših narodnih poslanika više puta priskočila u pomoć time, da nam je ukinula ili barem smanjala poreze. Država je time malo izgubila, a narodu je mnogo pripomogla. To će nam valjda priznati i najzagriženiji Talijan.

Medjutim danas stojimo i u tom pogledu na gorem. Naše nade, da će nam sada i nova država priskočiti u pomoć u sadašnjim slabim godinama, rekbi da se posvema izjalovila. To nam najbolje dokazuje činjenica, da ćemo ove godine morati plaćati uz velike poreze i namete i ličnu dohodarinu (tasso personale), koju nisu dosada nikada plaćali mali posjednici i siromasi. Ima naime kod nas ljudi, koji nemaju ni krave ni vola pa svejedno moraju platiti tu nesretnu dohodarinu. A odkud im novac? Što će biti iz nas?

IZ SOVINJŠTINE.

Jedne večeri nekako smo se skoro prestrašili... Pomislili smo: Eto, dolaze fašisti! Ta tko drugi može u sadašnje doba pucati iz pušaka i samokresa nego oni samo. Pucanje nas svakako potreslo, a znali nismo — čemu i zašto to. Načutili smo uši; glasovi i poklici veselja: eviva! živio! dolazili do naših ušiju. Bolje načulismo uši: eviva! dolazili iz Podrebra, a živio iz Bregi. Domalo opet nas začudi i preseneti sovinjska (talijanska) glazba (banda). I oni veselo odgovarali i klicali: eviva! ovaj, eviva! onaj... Kasnije smo doznali za razlog tomu veselju. Podrebar se je naime veselio i «pirovali» u dan dogotovljenja svoga zdenca (šterne), što im ga dade načiniti na svoj trošak uprava regulacije naše rijeke Mirne te njenih pritoka i bujica... Eto zato — oni eviva u Podrebu i Sovinjaku! — eto zato i sovinjska «muzika» počastila Podrebar dijeleći njegovu radost... Tako se složi, barem za jedan dan, kod punih vrčeva — talijanski Sovinjak i hrvatski Podrebar! — Žalimo, što se dogodilo, pa bilo to i jednog dana u godini, ono, što se dogodilo u Podrebru....

Mi ćemo samo reći: Bogu se daju hvale i u hrvatskom jeziku, a u svojem jeziku zahvalimo se komu smo dužni zahvalnost bez političke primjese. Žalosno je, što se ono dogodilo u Podrebru radi prisutnosti — samo jedne proste talijanske osobe! Ne budimo sužnji! Ne budimo barem svojevoljni!

PISMO IZ RIJEKE.

«Sempre pronti». — Novi parobrod. — Vlak «Pešta-Rijeka». — Vela Kavalkina. — Suć — muć . . .

Osim fašista, legionara, ardita i raznih drugih bojnih korporacija imali smo na Rijeci i četu tako zvanih «Sempre pronti». Te čete više nema. Raspustila se, dakako uz velike svečanosti. Na Rijeci ide sve uz svečanosti: ako se što stvori: — **feste;** ako se što razori: — i opet **feste.** Kako bilo da bilo, danas je na Rijeci jedna organizacija manje. Nema više «Sempre pronti»...

Pitao sam Ninettu, da mi kaže svoje mišljenje o tom važnom dogadjaju, a ona meni: — A ca će mááaane! Ja sam «sempre pronta», ako je ca dobrega za pojist...

To je jedan dogadjaj.

Drugi dogadjaj: U srijedu, 31. januara o. g. prestala su ona dva bijela parobroda bivše «Ungaro-Croate» a sadašnje Jadranske plovidbe da plove izmedju Lovrana-Opatije-Voloskoga i Rijeke. U srijedu, 1. februara preuzeo je tu službu parobrod društva «Costiera». Ime mu je «Abbazia». Taj parobrod gradjen je u Njemačkoj u ratne svrhe. Imao je da bude nekakav «Minentraeger», pa mjesto Minentraeger postao je — Fiumanentraeger. Sic transit gloria mundi — što bi se naški kazalo: da ni brod, pa bio i njemački, ne zna što ga prije smrti čeka...

Prije nego li je taj parobrod preuzeo svoju službu, htjeli su oni od «Costiere» da konstatiraju, da li čini četrnaest milja na uru. Jednoga dana razaslali su pozive svim vidjenijim riječkim ličnostima, muškim i ženskim, da dodju na parobrod, da se malo provezu. I gosti su došli, a medju njima, dakako, i komendatore Grošić iz Draguća. On mora biti svagdje. Parobrod se odvezao sve do Velikih Vrata, i kako je sjutradan «Vedetta» pisala, konstatiralo se jednoglasno, da «Abbazia» filuje 14 milja na sat. Svakojako se komentovalo, što na to besplatno putovanje nisu bile pozvane i neke druge vidjenije ličnosti, kao na priliku Ninetta i — ja...

Treći dogadjaj: iz Budimpešte dolazi autentična vijest, da će prvi vlak iz Madžarske stići na Rijeku tekom mjeseca februara. Samo što nam ta vijest ne kaže, hoće li dotični vlak stići preko Karlovca ili pak preko Svetog Petra. Tako i one vijesti iz Beograda, koje govore o ispražnjenju treće zone, ne vele pravo, hoće li biti ispražnjen Sušak s Barošem i s Deltom, ili Sušak s Deltom bez Baroša ili Sušak bez Delte i Baroša ili se uopće ne će isprazniti ni Sušak ni Delta ni Baroš. Moguće da se dogodi i jedno a moguće i drugo, a moguće da se ne dogodi ni jedno ni drugo. Pokojna Austrija zvala se je zemlja **nemogućnosti,** Rijeka pak, koja još nije sasvim pokojna — zove se, a čini se da će i ostati, zemlja — **svihmogućnosti...**

Inače se na Rijeci ne govori o drugom nego o jednoj strahovito velikoj kavalkini, koja se zove — «**Veglionissimo** della stampa». Taj četvrti — valjda i posljednji dogadjaj potisnuo je i našu politiku i ekonomiju u pozadinu, tako da se danas na Rijeci više i ne pita, hoće li Mussolini postaviti na dnevni red parlamenta rapalski ugovor ili ne će.

I Ninetta se sprema na tu kavalkinu. Vrag bi znao, tko joj dao novac za novu opravu... A i danas mi se je tužila, da nema ni za palentu...

I drugi se tuže, da nemaju ništa — a troše, kako milordi.

Ja već ne razumijem ništa.

Upravo sam ovo pismo nosio na poštu, da ga otpremim, kadli me na ulici srete prijatelj i reče mi, da se je desio u zadnji čas još jedan važan dogadjaj. Zapovijednikom «Milizie Nazionale» izabran je naime poznati Nino Host. Po krvi naš čovjek, a po osjećaju Talijanac. Taj izbor potvrdio je i ministar Predsjednik Mussolini. U brzojavnom pozdravu istaknuo je Mussolini, da on računa na našega Nina više kao na Taljana negoli na Fiumanca. Kako se vremena mijenjaju! Ako se dobro sjećam, d'Annunzio je mjesece i mjesece govorio i pisao, da «essere fiumano» znači više negoli «biti Italiano». Mussolini je protivnoga mišljenja. Tko od njih ima pravo? Nino Host je komandant riječke «Milizie». Šta mora da se onaj poznati kapitanio Gotthardi grize od zavisti i jala! Mogao je biti pametniji! Umjesto što je jedan čas pristajao uz Zanellu a drugi čas radio protiv njega, mogao je stati uz Grošića, pa bi danas bio i on kakav Plackomando de Luka Baroš! Ovako — je ostao, što je uvijek bio: šuć — muć, pa prolij...

Rokac.

Širite „Istarsku Riječ“!

Franina i Jurina.

Fr.: Jurino, ca pišeš to va ta debeli **libar?**

Jur.: Pišem neć, ća ti ne ćeš moć **razumet.**

Fr.: A ća bi to bilo?

Jur.: To ti je jedna mudrost nad sve mudrosti.

Fr.: Buzarona! A ka je ta mudrost?

Jur.: Stumačit ću ti va malo besed. Ti si već puti čul i čital, da na ovem svete nima pravice . . .

Fr.: Ter je ni nima vragu bili!

Jur.: Ja pak mislim po sem sega drugačeje. Vidiš, ja mislim, da pravice ima već i na ovem svete.

Fr.: Mo ima!

Jur.: Promisli dobro, pak ćeš videt, da je ima. Već puti v noći, kada ne morem spat, mislim malo na sve one ljude i na sve one familije, ća sam ih poznal već od vremena mojga detinstva. Dobro se spamećujem, ća su ti ljudi bili, ća su storili, kako su živeli, su bili dobri ale zločesti — z jednem besedom morem ti reć, da ni jedne huncutarije, ka se je kada storila va oveh našeh krajeh, ku ja ne bim znal.

Fr.: Pak ća?

Jur.: Čekaj, videt ćeš . . . Neke od teh huncutarij prišle bi pred sud, i ki bi ih napravil, moral bi ale platit multu poć va hlad. Nego bilo je i takoveh huncutarij, ke nisu prišle ni pred suca ni pred župana, ma ja ti morem reć, da su i te huncutarije dobile onu pedepsu, ku su i zaslužile.

Fr.: Mo su! Ja poznam ljudi, ki su na ovem svete storili toliko zla, da su morda pedeset puti zaslužili, da budu obeseni. Kad tamo, oni su ti lepo srećni i zadovoljni, i imaju svega, čagod njim duša poželi.

Jur.: To ti misliš, a ja pak sudim drugačeje. Dat ću ti samo jedan primer: kolikogod sam poznaval ažuraji i ljudi, ki su na nepošten način prisvojil tuju muku, svi su slabo zvršili, baš po onoj našoj staroj: kako došlo tako prošlo. Istina, dogodi se i to, da kakov grdi lupežina ima i zlata i srebra, koliko mu god srce poželi, ali pogledaj ga malo zbližega, i videt ćeš, da nima sreći. Ale žena, ale deca — vavek neki vrag pride, ki mu pomuti život i računi, i on je obično nesrećneji od onega, ki nima skoro ni za palentu.

Fr.: Tu pak imaš i ti pravo.

Jur.: Ne govori naš narod za niš: danas meni, sutra tebi. Sve se plaća. A stara je i ona poslovica: Kako meriš, onako će ti se meriti. Neka govori ća će ki, ale istina je prava, da se celi svet ravna po onoj: Zub za zub! Šilo za ognjilo! Jedan amerikanski mudrac napisal je ove besedi: Ne moreš činit zla, da ne

PODLISTAK

Jedna naša starina

Ima tisuću i nekoliko stotina godina, otkad mi živimo u ovoj našoj Istri. Uvale, gore, bregovi, bumovi, doline, lugovi, šume, livade, putevi, staze, pećine, rijeke i potoci, jezera i lokve, sela i gradići — sve to nosi od velike davnine naše slavensko ime. I mi sami, naše porodice, zadruge i županije — svi smo od naših davnih praotaca naslijedili ova naša današnja slavenska imena. Da svijetu pružimo dokaze o našem slavenskom porijeklu, ne treba nama posezati za starim knjigama, listinama i pergamenama; — zemlja, po kojoj hodamo, govori mjesto nas, ona govori čisto i jasno, da se mi ovdje u Istri nalazimo već onamo od pradavne davnine.

Medjutim mi imamo i pisanih spomenika, koji bjelodano dokazuju, kako se je u našoj Istri već u davnini gajio naš lijepi hrvatski i slovenski jezik. Po našim crkvama i na grobištima ostalo nam je sva sila ploča, na kojima ima raznih napisa u našem jeziku, većinom glagolskim pismenima. Ima i glagolskih misala i drugih crkvenih knjiga, u kojima se sačuvala naša starinska riječ glagolskim slovima. Mnoge su takove knjige uništene, mnoge ploče s našim glagolskim napisima polupane — ali mnoge se i sačuvale, i danas se čuvaju što u Zagrebu što u Ljubljani.

Osim glagolskih knjiga i kamenih napisa sačuvalo se i nekoliko starih isprava napisanih u našem jeziku i to većinom glagolskim pismenima. Sačuvali se razni statuti, razvodi i drugi vrlo važni dokumenti. Ostalo je i nemalo oporuka napisanih u našem jeziku, što je dokaz, da se je naš narod već u davno vrijeme služio svojim jezikom i u pismenom saobraćaju sa svojima. Mnoge je takove oporuke štampala Jugoslovenska Akademija u Zagrebu. Ima ih i neštampanih. Osobito iz Kraja, malenoga seoca kraj Mošćenica.

Pred nama je isprava napisana gotovo prije pet stotina godina u Dragi Mošćeničkoj. Ovakav pravopis rabio se je općenito u ono vrijeme, a zove se «šćavet». Mi je donosimo u cijelini, da naši ljudi vide, kako se pisalo u ono vrijeme.

Ovom zgodom pozivljemo još jedanput naše ljude, da čuvaju stare listine i isprave, ako su kojim slučajem do njih došli. Svaki naš čovjek, koji ima kakvo staro pismo, oporuku ili što slično, neka to pošalje na uredničtvo «Istarske Riječi», koje će se pobrinuti, da dotični pisani spomenik dospije na pravo mjesto, gdje će se sačuvati i za kasnija vremena.

A sada evo obećane isprave:

Va ime Bosgie i Device Marie, amen, letto 1436. na 4. Giugnia, na Portu poli Svete Marine ú Territoriu Moschienisken.

Ovde behu sakupglieni posztovani Supan Gergur Rubinich, Sudaz Ivan Modercich namestnik Ivana Dughichia Lazaricha, i ostali poszt. Starci na instanziu Patron Andregia Bradicichia, ki se tuzi da Svetnik Mathei Bradicich na pregiudizij gnegovega Magazina, Cuchi (kući) komunske i pristogiangia (pristojanja) Crequi Svete Marine, gie (je) ucinil po Sred recench Magazina Cuchi i Crequi giedan (jedan) Sad od Tersa i Šira (žira) Zalvorom od gragi (graji).

Ti posztovani Supan, Sudaz i Starci vidivsi mesto od differentie i cugiuchi (ćujući) gednu stran i drughu va pregovarangiu osudihu i sententiahu da receni Svetnik Mathei Bradicich ima do termena ossam dan pod penu ossa mlibar odgradit receni Zatvor na ugliednost opchinsku (obćinsku) z' oblastum samo za moch (moć) odgogit (odgojit) Tersi stari pervo posagieni za xivota post-a Marka Bradicicha; mà da gih (jih) nima vospeglievat ni proti Crequi, ni proti Magazinu Patron Andregia Bradicichia, ni proti Cuchie (kuće) Communskoij za ne dat priliku od svadbe, ka bi mogla prorast megiu (meju) Suseschinum i rodbinum na pogergienije (pogerjenje) i malega obzira Svete Crique posvechiene na cast i spomenutie Svete Marine i ke prilika nachodechia se ú recenoj Crique bi gnim (njim) imalla sluzit za probudit gih berze na mir, gliubav i poboznost á ne na kor, smetgniu (smetnju) smutgniu (smutnju) s quorist od gnjigoveh duss. I tako be ucigneno i proglasseno na pricu od Svedok Patron And-a Mohovichia i And-a Chigula. Potrossak pak ki gie ucignen va nastogiuchoj (nastojućoj) Sudie ima bit podnessen od recenoga Svetnika Mategia Bradicichia komuse za sada milostivo puschia (pušća) pena, da gie Zatvor na opchinskem ucinil, alle ako pak do ossam dana, nebi se ukazal pravice pusluglív (poslušljiv) razumese da upada va penu od ossam liba.

B. Bradicich.

KRABULJE

Mnogi naši ljudi ne će razumjeti, što to znači — krabulje. Krabulje znači, kao što i «maškare ili mačkare». Sada već pogadjate o čemu hoću da pišem. Govorit ću nešto o krabuljama ili po domaće «maškarama».

Pust je i u pustno doba živimo, pa je zato i opravdano, da se o njemu malo porazgovorimo. Svi naši ljudi dobro znadu, da je u utorak pust; to oni znadu, a i bez da gledaju u kolendar. A znamo i to, da nije svakoga utorka pust. Naši ljudi kažu: Pust je pûst. Pust je munjen. Pust je «klavaran». Nespretnome čovjeku kažu, da je kao pust. Obično za pust spremaju naši seljaci kobasice, ako su ubili prašćića, ili ako im još koja kobasica o gredi visi.

Po cijelome se svijetu ljudi na dan pusta zakrabuljuju (mačkaradu). Na obraz si postave krabulje ili krinke, eda se ne pozna, kakav im je obraz. Mnogi ljudi prolaze dobro, jer su zakrabuljeni na dan pusta. A opet mnogi si kriju svoj obraz i u nepustne dane, samo, da im se ne vidi taj njihov crni obraz, te da se

trpiš zlo. Ako s ljudi postupaš kako i sa živinom, znaj, da ćeš jedanput i ti patit kako i oni. Ako zaboraviš, da i mali ljudi imaju srce, izgubit ćeš i ti tvoje srce. I još je rekal ta veli amerikanski mudrac: Svaka se uvreda vraća. Ča se više oteže isplata, tim bolje po te, jer se splaćuju pri tem i interesi na interesi. Tebe i pravdu moru za neko vreme rastavit ljudi, ale to je samo za kratko vreme. Bog ne plaća svake subote — ale svako zlo učinjeno ima i svoj crni petak.

Fr.: Viš to se i mane dopada. To je pravi nauk!

Jur.: Ja ti ne govorim drugo, nego, da se malo okolo sebe obrneš, pak da vidiš, kako se i na ovem svete naplaćuje zlo. I to ne samo kod jednega ale drugega čoveka, nego i kod velikeh narodi. Zamimo samo Franceze i Nemce...

Fr.: E, e! Kakovu kašu su zmešali. Ma i ti Francezi! Ča bi pak po sem sega oteli uništit on ebrižne Nemce?

Jur.: Za tem se gre, a znaš zač? Zač i ti «brižni» Nemci su leta 1870 nekako jednako postupali s Francezi. To je bilo pokle one vele gveri, kada su Nemci prišli va Pariz. Se spamećuješ, ča su va onoj prigode Nemci delali od Francezi! Kako blago su ih mučili. Zeli su jim dve vele i bogate zemlji Alzaciu i Lorenu, i prisilili su ih, da im plate pet milijardi zlatneh franak. A znaš ti, ča je to bilo va ono vreme: pet milijardi zlatneh franak?

Fr.: Kako ne bim znal! Za ti krajcari čovek bi bil va ono vreme mogal kupiti pol Ameriki.

Jur.: Pol milijarde morali su Francezi Nemcem platit va trejset dan. Francezi su ih lepo molili, neka njim daju malo više termena, zač da nimaju beči, a va Parize, da je strašna revolucijon. Nemci su na to odgovorili: Ali platite, ale ćemo se drugačje razgovarat. I Francezi su z oka ale z boka morali da najdu beči i da plate.

Fr.: Kad je tako, onputa i Nemcem stoji dobro, da danas Francezi od njih jšću, neka plate.

Jur.: Sad vidiš, kako se sve plaća. Pak još se čudiš, kad ivdiš, da ja svaki dan va ovi moj debeli notes pišem sve zlo, ko se našeljem ljudem dogaja!.....

Gospodarstvo

RADIMO I ŠTEDIMO!

Zbilja malko čudan naslov! Uvjereni smo, da će se naći više naših ljudi u Istri, kojima će se činiti malko čudan taj naš naslov pa će si pomisliti: što mi tu dovikuje naša mila Istarska Riječ da radim i štedim, kad znade da ja ionako radim od jutarnje zore do večernjeg mraka i da vodim račun o svakom pojedinom filiru, koji mi dodje u džep. Tko si daje s mirnom savjesnom savješću takovu svjedodžbu, za toga naravski da ne vrijedi naš poziv. Ali unatoč svega toga mi ćemo danas progovoriti par ozbiljnih riječi, koje nam leže na srcu, jer smo čvrsto osvjedočeni da se ne će ni takvima štetovati nijedna pametna opomena.

Lijenost u radu, i nepoduzetnost bespotrebno razbacavanje novaca, to su velike mane našega naroda, koje nam silno ugrožava i našu narodno-gospodarsku egzistenciju. Naš gospodarski položaj u Istri stoji uslijed toga pred općom katastrofom. Ako hoćemo da izbjegnemo toj katastrofi, onda moramo na sve moguće načine **štediti i raditi**, jer jedino u tome će biti naš spas.

Žalibože moramo priznati, da naš narod još uvijek stoji pod utiscima ratnih godina. Zato imamo sijaset dokaza. Evo primjera:

Velika većina naših muškaraca bila je prisiljena zapustiti svoje mile i drage rodne krajeve i otići u vojništvo, gdje su si usvojili načelo: radi što manje možeš. Pa nije ni čudo. Hrana slaba, služba prisiljena, tako da čovjeka nije ni jedno ni drugo podbudjivalo na brzi i točni rad. Tko se osim toga nalazio u ratnom zarobljeništvu, taj se je još više udomaćio u gornjim načelima. Bili su na radnji, ali samo po imenu. Mi se ne smijemo ni tomu čuditi. Oni doduše nisu imali nikakvog interesa na tome, da bi bio rad u neprijateljskoj zemlji točno i brzo izgotovljen.

Tako je bilo sa muškarcima u tudjini. Kod kuće su ostale same žene sa djecom i starcima. Ima lijepi broj naših žena, o kojima se moramo zbilja pohvalno izraziti. Dosta bi se muškaraca bilo povratilo kući, a da ne bi bili našli — štono riječ — niti luga za ognjištem, kad im ne bi bile žene isplatile dugove, skrbno radile same na polju i prehranile sebe, starce-roditelje i djecu. Svaka čast tim vrijednim majkama i ženama. Ali — čast komu čast — ne smijemo zaboraviti, da je uz te časne majke i žene bilo takodjer i takvih majki i žena, koje su bespotrebno rasipavale novac i trošele ga u nepotrebne svrhe kao da ne će nikada usahniti vrelo njihovih dohodaka. Mislile su jadne, da će uvijek trajati rat i primati potporu. Ta misao im je tako zaslijepila oči, da su zaboravile na svoje mile i drage na crnu budućnost. Rijetke su bile one gostionne, u kojima nisi vidio kakvu «skrbnu» ženu pri bukaletici» vina. Za te potonje žene vrijedilo je samo jedno geslo: «Kurâjimo se dokle smo žive; kad pasâ jedan misec, će beni dec drugi!...» I tako je išlo redom dalje. Svršio je svjetski rat, povratili se muževi kući i one izgubile dohotke. Posljedica toga bila je ta, da je u više negoli jednoj kući nastala prepirka i nezadovoljstvo. Naravski da te žene nisu ni danas postale dobre gospodarice.

Iz svega toga jasno slijedi, da je pretežni dio takvoga raspoloženja ostao i do danas u srcima više nego jednog našeg bivšeg ratnika i više nego jedne žene, koja je vodila gospodarstvo za vrijeme rata. Muž se još uvijek drži onog nesretnog ratnog načela i premo njemu se ravna, a žena opet troši i razbacava u ludo novac, tako da cijela obitelj sve to više propada. Tko je kod nas opažao takve žalosne pojave prije rata? Nijedan. Naši seljaci su bili od uvijek marljivi i štedišni, a tako isto i njihove žene. Dok nije luksus okužio naše seljačke domove, naš seljak je više radio, više štedio i — što je glavno — manje padao u dugove. Tako bi moralo biti i u ovim teškim danima, kad prijeti velika nevolja i glad. U naše seljačke kuće mora opet doći starinska narodna nošnja, starinska marljivost i štednja, jer ćemo inače posvema propasti.

Uostalom ne smijemo zaboraviti, da je rasipnost i neradinost silno štetonosno za naše narodno gospodarstvo. Zato nam pruža najbolji dokaz boljševička Rusija. Tako su bili počeli seljaci i radnici vrlo površno raditi, jer su mislili da im je dosta raditi 8 sati na dan. Posljedica toga bila je ta, da je mnogo ljudi umrlo od gladi. Bojimo se, da će ista sudbina stići i naš narod, koji živi kao malena nacionalna manjina u tudjoj državi, ako se ne poprimi predratne radinosti i štednje po onoj narodnoj poslovici: «Zrno do zrna — pogača; kamen do kamena — palača!»

VAŽNIJE GOSPODARSKE RADNJE U MJESECU FEBRUARU.

U kući i dvorištu: Ovog mjeseca treba da si urediš dvorište, jer ako ti je dvorište blatno, onda bit će sigurno i kuća. Tko putuje po našim istarskim selima, mora se zbilja zgražati nad tolikim blatom i smradom u dvorištima. Dolazi li noću u takovo dvorište, pogibelj mu prijeti da se ubije, jer se ovdje mijenjaju jame i kaljuže sa kupovima gnoja i kamenja. U ovom mjesecu naći ćeš dosta posla i oko popravljanja orudja, čišćenja sjemenja. Nastoj da budeš sa pripravom sjemenja za sijanje posvema gotov. Odstrani sve, što je počelo gnjijati ili plijesniti. Naročitu pažnju treba da posvetiš krumpiru, da ti se ne smrzne ili proklije. Za lijepa vremena zrači kuću, kaošto i rublje, postelje itd.

U staji: Pazi, da ti blago od zime ne pati. Ne zaboravi, da mrzlina u staji pokvari mnogo krme. Ovoga mjeseca, kaošto i sve ostale, moraju staje biti uvijek čiste i prozračene. Marvu treba da krmiš jednakomjerno i uvijek u stanovito vrijeme. Pomisli, da i tebi, kad ne dobiješ jela na dobu, prodje tek, a tako je i kod blaga. Krave muzare ne napajaj s premrzlom vodom, i to osobito ne one, koje su se odmala otelile. Gnoj nemoj jednostavno samo iz staje bacati, već ga spravi svaki put na gnojište i pokrij napokon dva prsta na debelo zemljom. Za lijepog vremena — oko podne — puštaj marvu napolje, da se malko prošeće. Ovce, koje se imaju naskoro ojanjiti, treba da ih bolje hraniš, čuvaš od zime i dobro im nasteljuješ.

U kokošinjaku: Kokoši ti u ovom mjesecu, ako ih čuvaš od mrzline i ako ih obilato hraniš, počnu nositi u sav mah. Samo ne smiješ zaboraviti, da pripaziš na strogu čistoću u kokošinjaku. Nastoj, da ti perad dobije i nešto zelenja. Ako drukčije ne ide, posij u malene sandučiće ječmen ili zob, koje će ti u staji ili na kakvom drugom toplom miestu brzo proklicati i čim nekoliko narastu, daju se kokošima, da ih jedu. Kokoši, koje su navršile treću godinu, prodaj ili zakolji za meso. Ne možemo ti preporučiti, da i nadalje držiš takove kokoši, jer znamo da ti se ne bi isplatilo.

Oko kunića: Zima kunićima ne škodi, samo od vlage ih treba čuvati. Obilatu stelju treba često promijeniti. Nešto svježega (friškega) treba im uvijek davati uz ostalu kućnu krmu. Zato je dobra i peša, samo treba kuniće, koji nisu na nju naučeni, prije polagano priučiti. Pošto počinju kunići mijenjati u ovom mjesecu dlaku, ne smiju se sada upotrebljavati za rasplod. Sjeme od sunčanice i lana kunićima pospiešuje izmjenu dlake i učini ju svjetlom. Uopće treba kuniće radi promjene dlake bolje krmiti i to po mogućnosti sa zrnjem ili kukuruznom mukom.

U pčelinjaku: Već prvih toplih dana u februaru izletjet će pčele napolje i tom prigodom izbacivati iz crijeva izmetine. Kod tog prvog izleta imat će pčelar glavni posao, da sabire ukočene i malo žive pčele pred ulištem, pa da ih ogrije i postavi na leta ulišta, da lakše dodju unutra. Ne treba se nimalo bojati, da će ih druge ubijati, ako ih stavimo slučajno u tudje ulište, jer je poznato, da kod prvog izleta za hladnijeg vremena ne ubijaju pčele par pridošlih tudjica. Bez pravog uzroka ne smije se otvarati ulišta. Pravi pčelar poznat će prisluškivanjem na letu ulišta, kako mu stoji pčelac — zuju li one zadovoljno ili ne. Sumnja li, da stvar nije u redu, otvorit će polagano sumnjivo ulište, da se uvjeri, ima li dovoljno meda. Ako nadje na pol mrtvog, ukočenog pčelca, u kojem se pčele slabo miču i jedva od gladi i zime trepte krilima, to će ga naveče odnijeti u toplu, ali tamnu sobu i dodati mu vodom razrijednog i mlačnog meda, a sutradan ga opet odnijeti na svoje prvašnje mjesto u pčelinjak. Konačno moramo napomenuti, da je potrebno, da svaki pčelar donese pred ulište jedno posudje sa vodom i da ju tamo ostavi. Da se pak pčele ne udare u vodi, treba metnuti u dotično posudje malko slame ili mahovine. Vodu treba malo usoliti.

Uljarnica i maslinik: Pravi se još ulje; s tim poslom treba se žuriti, jer masline, koje predugo leže na okupu, ne daju finog ulja. Tko nije pobrao maslina radi nestašice radnih sila u januaru, neka to brzo učini, jer maslinama nije već dobro vani. Čim je taj posao obavljen, treba odmah započeti sa klaštrenjem i gnojenjem maslina. Klaštrenje preporučamo samo vještim rukama. Onaj, koji ne zna razlučivati plodne mladice od neplodnih, neka ne uzme u ruke ni škara ni sjekire, jer bi mogao učiniti više škode nego li koristi. Masline pak je najbolje gnojiti sa dobro zrelim stajskim gnojem ili sa kompostom, kojemu se primiješa nešto umjetnog gnoja (fosfor i kalij). Taj gnoj se jednakomjerno rastrusi u opsegu krošnje nešto udaljeno od debla, a zatim se ga zagrne motikom ili zaore plugom (vrgnjom). Gnoj uz deblo uljike ne djeluje, jer se većina finih vlasastih žilica nalazi daleko od debla, odnosno od glavne žile.

U konobi: Mjeseca februara treba na osobiti način paziti, da su bačve, iz kojih ne točiš, uvijek pune. Ako nemamo vina da ih nadopunimo, onda moramo potražiti manju bačvu ili nadopuniti prazan prostor nad vinom sumpornim dimom sažgavši komadić čistog sumpora. Čepovi ili tapuni neka se dobro prilegnu otvoru, tako da ih ne trebamo ničim omotavati. Samo moramo dobro paziti, da budu tako dugi, da donjim krajem, kad je bačva puna, barem za 5 cm duboko u vino sižu. Najbolje je, da su čepovi iz tvrdog gustog drva ili od plute (surve). Praktični su i stakleni šuplji čepovi. Podnipošto ne smijemo pustiti, da se vino po bačvi cijedi. Ako se štogod prolije, treba odmah obrisati. Tko još nije pretočio mlado vino, neka to odmah učini po suhom i burnom vremenu. U jako vlažnim konobama, gdje zračenje puno ne pomaže, neka se bačve namažu sa antinoninom, mikrozolom ili kojim drugim srestvom gljiva. Ispražnjene bačve treba oprati i, čim se malo procijede, **zasumporati.**

U vinogradu nastavlja se rigolanje ili krčenje, odnosno kopanje jaraka. Ono zemljište, koje je bilo iskopano prije zime, može se — ako se ne ledi — već sada zasaditi lozom. Kod sadjenja cijepanica treba paziti, da se ne sadi preduboko. Ako je meko vrijeme, onda se može započeti sa rezanjem loze. Kozicam, lugu i žutici podvržene loze neka se kod rezanja namažu rastopinom od 10 litara vode i 1 kg sumporne kiseline i 1 kg zelene galice. — Obrezuje se matičnjak, pripravlja kolce i žukve, posječe i okapa trstiku, gdje je imade.

Na polju i livadi: Ako nam dopušta vrijeme, treba da vrzimo na polje i livadu gnoj, gnojnicu i kompost. Netom se zemlja otali i nešto osuši, dobar gospodar počinje orati za proljetne usjeve. Osobito jaro žito neka dodje čim prije u zemlju. Osim toga čiste se livade od trnja, korova itd., izravnjuje krtičnjake — dakako ako nije ledeno. Ako su bile livade preko zime pokrite stajskim gnojem ili kompostom, sada se sve — što nije voda u zemlju isprala — grabljama pokupi i odvede na kompost. U mjesecu februaru je vrlo dobro, ako nije ledeno, da se provuče po suhom vremenu livada oštrom livadnom branom (zubaticom). Prazna se mjesta prekopa i kasnije zasije sa dobrim travnim sjemenjem.

U povrtnjaku se marljivo nastavlja rigolanje i prekopavanje zemlje. Dopušta li vrijeme može se posijati bob, grašak, mrkon, zmijak, zelje i broskva. Pripravlja se klijališta, u koja se posije ranu šalatu, rokvicu, korabicu, karotu, zelen, broskve, zelje, jajčnjak, rajčice (pomidore) i razno drugo povrće. Rani krumpir stavi se na stelaže ili košare na kakvo toplo mjesto, da proklije; na takvo mjesto i u istu svrhu stavi se rani grašak u sandučiće ili lonce sa pijeskom, pilotinom ili tresetom. Ako ti treba povrtnog sjemenja, naruči si ga čim prije, jer — štono riječ — «tko prije dodje — bolje prodje».

U voćnjaku: Sada treba odmah obrezati voćke i nastojati, da dobiju sve grane dovoljno zraka i svijetla. Gnojenična se gnijezda i druga legla zareznika na granama tom prigodom uništava. Stara se kora na deblu zajedno sa mahovinom ostruže — ispali, a deblje donje dijelove grana namaže sa dentrinom ili sa sumpornim vapnom. Zemlju oko stabala se prekopa i po potrebi pognoji. Kod starijih stabala se izreže mlazove ili vodenice, kaošto i sve ono što se križa i što je nalomljeno ili pregusto. Ako voćka dobro ne rodi, onda joj treba posjeći grane da uzrastu druge. Dobro je svake godine škropiti voćke, a naročito jabuke i kruške, sa 10% karbolineja (dentrina) ili sa običnom bordoleškom smjesom.

Politički pregled

Italija. Prekjučer je bio otvoren talijanski parlamenat, koji je izgubio svoj nekadašnji značaj i postao prava slika zemlje. Crne košulje vladaju po cijeloj državi, u parlamentu i pred njim, gdje stoji na straži fašistička milicija. Poslanika ima vrlo malo, a i ti se drže prilično odurno. Pozornost uzbudjuju tri elegantne dvorske dame i aotska vojvodkinja, koju je dopremio sam ministarski predsjednik. Kad je ministarski predsjednik objavio zaruku princeskinje Jolande, onda su svi prisutni poslanci dignuli na noge u znak čestitanja. Rasprave se vrše bez ikakvog zanimanja. Poslanici su tako zadubljeni u.... druga pitanja, da mora predsjednik razna pitanja ponovno postaviti na glasovanje, jer dotični poslanici izjavljaju, da ne znaju o čemu se govorilo. Krekicheva demisija se je u prvom glasovanju primila, a u drugom odbila. Glasuju složno fašisti i socijalisti. Što ih briga? Jedan glas više ili manje!.....

Francuska vlada, koja je dobila sa 485 protiv 81 glasa odobrenje svoje mirne akcije u svrhu postignuća odštetnih plaćanja od Njemačke produžuje bez kolebanja svoje načrte, ograničavajući se na najnužnije prisilne mjere. Čete u zaposjednutom području dobile su nalog, da ne smiju pucati na gradjanstvo. Poljska i čehoslovačka vlada demantiraju vijesti o izvanrednim transportima poljskih rudara u Ruhr. Budući da je njemačka vlada slijedeći svoju politiku pasivnoga otpora prekinula ekspresni promet izmedju Pariza i Varšave, prešle su francuske čete iz Strasbourga Ren i okupirale na badenskom tlu Offenburg, 20 km na istok od Strasbourga. Jednako je zaposjednut gradić Altenweiler. Predstraže su pomaknute do Ortenburga na Schawarzwaldu.

Bugarska. Prošlog četvrtka bio je napadnut u Sofiji na izlasku iz sobranja (parlamenta) šef kabineta Stambolijski od četvorice ljudi, koji su na nj opalili četiri hica i bacili bombu. Šofer, koji je vozio Stambolijskoga, ostao je na mjestu mrtav, dok su tajnik i redar teško ranjeni. Dvojici je napadača, koji pripadaju Makedonskom komitetu, uspjelo da pobjegnu. Uzrok atentatu su energične mjere, koje je navjestio ministarski predsjednik, da će upotrijebiti za suzbijanje komitske akcije, koja uznemiruje bugarsku i jugoslovensku granicu.

Litva pokazuje sve to veću odlučnost. Nedavno su njezine čete zaposjele Klajpedu. Saveznicima to nije ugadjalo, pa su joj odaslali ultimativni zahtjev, da smjesta opozove sve oboružane čete iz Klajpede. Litavska vlada u Kovnu je mirno dočekala taj zahtjev i odgovorila saveznicima, da im uz najbolju volju ne može udovoljiti želji, jer da su sve optužbe protiv litavske vlade bezrazložne. Medjutim je litavski parlamenat proglasio uz odobrenje svih stranaka, pa i socijalističke, aneksiju grada Klajpede i Male Litve. Nato je Društvo naroda preporučilo Poljski i Litvi, da urede privremeno administrativne oblasti u neutralnom pojasu izmedju obje države. Litavski predstavnik nije primnio ove preporuke i dodao je, da će se Litva tome oprijeti makar i silom. Franceski predstavnik Viviani živo je protestovao i zaprijetio se, da će tada Litva biti isključena iz Društva naroda i da će sve države prekinuti s njome trgovačke i financijske odnošaje.

---

mogu lakše ropski ulagivati našim gromovnicima.

Svaka zemlja ima svoje posebne običaje, kojima se ljudi služe prigodom pustnih dana. Mnogo ima tu veselja, zabave, užitka, ludorija, zasipavanja u ludo s novcem, trošenje zdravlja i.... posljedica.

Zanimivo je, a i zabavno gledati, kako naši ljudi po selima zakrabuljeni i nakaženim odijelom idu već zorom rano od sela do sela, od kuće do kuće. Okolo sebe objesu si mnogo zvona, tako da nam brenčanje tih zvona već iz daleka navještuju, da nam dolaze u pohode. Jedan od njih nosi sa sobom kolac na koji nataknu krpe slanine (špeha) ovi u slasne kobase, što im ljudi po kućam dadu. Drugi nose košare, da sprave jaja. Domaćice su zaista u neprilici, kad ih usreću takovi gostovi. Ne zna, da li će njima dati, ili sebi spraviti za začin. Ali obično su i naše krabulje dobre sreće, jer su i naši ljudi dobri ljudi, koji ne žale žrtvati se za stare običaje. Naravno, da te krabulje iz sveg špeha, iz svih kobasica i iz svih jaja naprave jednu poštenu fritaju — i zaliju je rujnim vincem, dok ga se dobro ne napune, kao če ovi. A drugi se dan sirota, na pepelnicu sjeća, da je došao iz praha, a u prah, da će se i povratiti...

* * *

Nehotice mi dolazi napamet jedan pustni dan, što sam ga doživio u svojim mladim danima u gradu.

Bio je dan pusta. Zima je bila, ali proljeće veselja i zabave. Veliki šaroliki plakati po gradskim uglovima davali su svakome na znanje veliku svečanost u korist nastradalih. Ne sjećam se više kojih. — — —

Veselje u korist suza — — —

Nastupila večer. Bogato iskićena dvorana prelijevala se u sjaju električnih žarulja. Grnuo svijet, ko na jagmu.

Uslužni se kavaliri previjali oko elegantnih dama, koje su ulazile raskošno načičkane do ušiju, u hladu nojevih repova, rasprostirući oko sebe svu čarobnu moć parfumnih flašica. Ali uza svu raskoš nijedna od tih nije bila sretna, da je zapadne mjesto — — kraljice večeri. Sva pozornost mlade gospode vrzila se oko dviju zakrabuljenih plesačica, u pristalom, improvizovanom kostimu. Mladi kavaliri bili su sretni, da su im mogli komplimentirati, a dame, njihove kolegice, ih proždirale od zavisti i bile bi pregorile, ne znam što, samo da su mogle odgonetnuti imena tih sretnica.

Razumije se, da su prve nagrade dobile gore spomenute zakrabuljene ljepotice, a poslije zabave nastala skoro svadja medju uljudnom gospodom, tko da te zakrabuljene ljepotice otprati kući...

— — Slijedećeg dana uspjelo je zavidnicima pronaći, da zakrabuljene kraljice večeri bijahu — — — dvije stare sobarice jednoga hotela na uglu druge ulice....

— — — — — — — — — —

Žalosno, ali istinito, da i u ozbiljnom životu zakrabuljeni prolaze kud i kamo bolje!

Čehoslovačka. Unutarnji položaj u čehoslovačkoj republici otešćan pripravama opozicije za najoštriju opstrukciju i bolešću četvorice ministara. Kako je svim našim čitateljima poznato, na 5. januara bio je učinjen atentat na ministra financija, dra Rašina, koji otada leži u praškom senatoriju i vrlo se polako oporavlja. Već prije toga obolio je dosta ozbiljno ministarski premier Švehla. Prošli tjedan obolio je ministar Bechyně i otišao se liječiti u Karlove Vari. Budući da i ministar željeznica Šránek još osjeća posljedice svoje rane, koju je zadobio lani kod automobilske nezgode, i misli zaiskati kraći dopust, drži se od pet prestavnika glavnih stranaka u ministarstvu samo Stříbrný. S obzirom na te okolnosti sudi se, da će naredno zasjedanje parlamenta, koje bi imalo uslijediti ovih dana, potrajati kratko vrijeme već stoga razloga, što po ustavu treba da u martu započne proljetno zasjedanje. Sve češke stranke i svi političari se već danas osiguravaju za slučaj raspisa novih parlamentarnih izbora. Češka socialistička stranka, koju vodi Klofač, nudja za slučaj izbora kandidaru sadašnjem češkom spoljašnom ministru Benešu. Izgleda, da je Beneš već tu ponudbu i primio.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Ispravi! U zadnjem broju našeg lista nehoteći nam je izbjegla nemila pogrješka u drugom retku 5. domaće notice, objelodanjene pod naslovom «Našim cijenj. pretplatnicima», koja glasi: «Uprava «Istarske Riječi» posjeduje 1. i 13. broja više stotina istisaka...» Ta rečenica nije tačna. Molimo naše cijenj. čitatelje, da ju sami isprave i to ovako: **«Uprava «Istarske Riječi» posjeduje osim 1. i 13. broja više stotina istisaka lanjskog godišta «Mladog Istranina» itd.».** Toliko ravnanja radi.

Smrt vrijednog svećenika. Sebesta Anton, kapelan u Ceru kod Žminja, umro je nedjelju, 4. tek. mj. Rodjen god. 1865. v Svatavi u Čehoslovačkoj, svršio je bogoslovne nauke u Gorici te bi god. 1890. zaredjen u Trstu u svećenike ove biskupije. Služio je u Lanišću, Kastvu a kasnije dugi niz godina na kapelaniji Sv. Matije u Ceru. Tih, skrajno skroman, uslužan steko si je svuda kod pučanstva iskrenih simpatija. Bog nadario obiljato njegovu plemenitu dušu, a istarska zemljica, koju je ljubio ko rodnu si zemlju, bila mu lahka!

Govorimo jasno!...» Pod tim naslovom donosi glavni fašistički organ «Il Popolo d'Italia» vrlo lijep članak, u kojem odlučno osudjuje fašistička nasilja protiv drugih stranaka i ljudi, koji se ne slažu sa njihovim mišljenjem, i veli, da bi svemu tomu morao biti konac. A i trebalo bi da bude!

U Livornu, aleksandrijskoj i ravenskoj pokrajini odigrali su se — kako javlja «Popolo» — vrlo žalosni prizori: u prvom mjestu se na sudištu smlatio komunistički poslanik Modigliani, u drugom se odrezalo jednoj učiteljici kosu i pozelenilo lice, a u trećem mjestu prisililo se republikane da piju ricinovo ulje!

«Popolo d'Italia» opžaljuje te dogodjaje i kaže otvoreno svima, koji hoće državu pretvoriti u tor za nedjeljske sukobe, ili pak za šale više ili manje dobroga smisla»:

«Vrlo ugodno je stajati kod prozora — pa makar i savijenim u zastavama — te kričati «alalà» u času, kad drugi rade oko discipliniranja države. Mussolini je — umoren od silnog rada — mnogim fašističkim deputacijama, koje su dolazile k njemu u Rim, rekao: Pomozite mi! Medjutim se, dok su fašisti iz mnogih pokrajina razumjeli poziv svog vodje i priskočili mu u pomoć, našlo i takovih fašista, koji se odazivlju tom pozivu sa **tučnjavom, ricinovim uljem, ličnim osvetama itd.,** koje su dakako spremljene sa oduševljenim pozdravima «alalà» na naslov vodje. Upozorujemo, da je takva solidarnost prkosna te da ćemo je najstrože pobijati, pa stajala što hoće. Za nas nije novinarstvo trgovina, nego tribuna, sabiralište ideja, ratna zublja.»

Prva lekcija i za naše domaće fašiste, koji zastrašuju naše mirno pučanstvo po našim selima. Ta mi smo oduvijek računali na to, da ima u Italiji razboritih ljudi, koji se ne slažu sa nasiljima, koja otešćavaju dobre odnošaje izmedju našeg i talijanskog naroda. Mi se nismo nikada izjavili, da smo protiv talijanskog naroda, s kojim moramo živiti u zajednici, već samo protiv nepravda i nasilja, proti kojima eto ustaja i samo fašističko vodstvo.

Fašistička straža na Soči. Dne 30. o. mj. sastalo se u Rimu vijeće fašističkih političkih komesara pod Mussolinijevim predsjedanjem. Komesari su izvjestili o položaju u pojedinim pokrajinama. O položaju u furlanskoj provinciji izvjestio je odvjetnik Pisenti. Naglasio je, da je bilo bezuvjetno potrebno, što se u tom kraju ustanovila samo jedna pokrajina, kako je to učinila fašistička vlada. Zatim je govorio o svećenstvu i rekao je, da veliki dio svećenstva s ove i one strane stare granice priznaje obnovni rad fašizma, no ipak treba se pobrinuti oko istrijebljenja onih svećenika, koji su okuženi austrijanskim duhom. Dalje je Pisenti naglasio, da bi trebalo sada, kada je Furlanija dobila opet svoju historijsku jedinstvenost, obnoviti oglejski patrijarhat. Konačno je Pisenti izvjestio o slovenskom fašizmu: Slovenci su se upisali u talijanska ratna fašia i time su dokazali, da su za fašističku vladu. Ta će činjenica biti zapreka, da se na istočnoj granici Italije ne osnuje slavenski blok. Dvije će legije staajti u Furlaniji: jedna na Soči, a druga na Tagliamentu, obe tvrde i disciplinirane.

Okrutni napadaj općinskog podnačelnika u Podgradu. Predprošle subote, dne 27. januara podgradski se podnačelnik i notar Šorli nalazio sa svojim prijateljima u buffetu «Volk». Uveče oko 11 sati vraćao se sam kući. Kad je dospio do Pirčeve kuće, gdje je sjedište tamošnjeg fašia, najedamput su stupile k njemu tri osobe, koje su ga pozvale, da ide s njimi u prostorije fašia. Gospodin se je notar i podnačelnik Šorli odlučno tomu usprotivio. Nato ga je htjela spomenuta trojica nasilno odvesti u fašio. Jedan izmedju napadača je upitao ostalu dvojicu rubac (valjda u namjeri da začepi Šorliju usta), dok je drugi, neki Lombardo, postavio Šorliju revolver na prsa i tako su ga sva trojica gurala prama fašiju, koji je bio odaljen kakvih 30 koračaja. Čim je gospodin notar opazio na svojim prsima revolver, uskliknuo je: «Ah! s revolverom ste došli nad mene! Pustite me, jer ću inače kričati! Napadači se nisu obazirali na te riječi, dok nije došao u njihovu neposrednu blizinu općinski tajnik Makarović. Ali čim su opazili g. tajnika, odmah su ostavili «kulturni posao» i ispustili g. notara iz svojih pandža. Kako čujemo, g. Šorli je odmah drugi dan prijavio čitavu stvar oružničkoj postaji. Bilo bi suvišno, kad bismo htjeli posebno spomenuti, da su napadači zatajili svoj čin pred oblastima. Priznali su jedino to, da su «uljudno pozvali» gospodina notara u fašističke prostorije «per una spiegazione» (za jedno maleno razjašnjenje). Nakon tog priznanja oružnički im je maršal rekao, da sada lako oni tuže gospodina podnačelnika i notara Šorlija zbog ocrnjenja. Konačno moramo napomenuti, da je gospodin Šorli prepoznao svu trojicu napadača i to: općinskog liječnika u Podgradu dr. Giuseppe-a Balbo, učitelja talijanskog jezika u Hrušici g. Salvatora Lombarda i učitelja talijanskog jezika u Pregarjah g. Salvatora Polizzi-a. Napadači se nalaze svi na slobodi. — I još je rekao *Mussolini*: «Eguali doveri — eguali diritti!»

Proglas komunističke Internacionale i fašistička vlada. Sadašnjoj je vladi u Rimu uspjelo, da dodje do tajnih proglasa komunističke Internacionale, s kojim se poziva radništvo u boj protiv fašizma. Uslijed toga se je vlada smatrala pozvanom, da poduzme najstrože mjere protiv komunista i socijalista. Po svim su mjestima u Italiji sjedišta komunističkih organizacija zaposjednuta po policiji i vidjeniji komunisti aretirani. U Trstu su bili aretirani urednici dvaju komunističkih listova: «Lavoratora» i «Dela». U Rimu je bio aretiran izmedju ostalih i neki Amedeo Bordigi, kod kojega se našlo 240.000 lira engleskih šterlina. Računa se da je bio taj novac namenjen za širenje antifašističkog proglasa komunističke Internacionale iz Moskve, u kojem se poziva radništvo i seljaštvo cijeloga svijeta da energično nastupi protiv talijanskog fašizma, koji si je nakon dvije godine pustošenja, paleža i umorstava prisvojio državnu vlast u Italiji. Parlamentarni je — kaže proglas — režim ukinut, sloboda štampe ugušena i zakonodavna oblast se nalazi u rukama malene klike sa Mussolinijem na čelu, koja se zove Veliko vijeće i koja je poduprta od pretorijanske straže od 100.000 momaka. Spomenuti proglas kaže, da su za radništvo ukinuta sva državljanska prava, dok su za fašiste svi zakoni. Posjedi i imanja radništva da uništavaju i pustoše. Što više: neprestano da se opustošuju stanovi proletaraca, zapaljuju i silom zaposjedavaju njihove zadruge, njihovi sindikati i njihove političke organizacije. Najbolji radnici da se protuzakonito namlaćuju, žene siluju a starci i djeca ubijaju. Kad dodje — veli proglas — cijela stvar pred sudište, onda dolaze sa strane sudaca akutne osude radnika, koji se brane. Fašistima pak su dozvoljeni najsramotniji zločini, najokrutnija nasilja. Za njih nema drugoga zakona osim samovolje. Teror prelazi preko svih granica. Takva vlada samovolje i umorstva da vlada samo u Italiji. Zatim se proglas obraća na proletarijat cijeloga svijeta i upozoruju ga na veliku poplavu fašizma, proti koje treba da se svim silama obore dok ju ne unište. Komunistička internacionala ne vidi posebnog položaja za razvoj fašizma u Italiji. Ona drži da uzroci postanka i razvoja fašizma zajednički svim državama. Svjetska kapitalistička kriza da nosi sama u sebi kal širokozasnovanog razvoja fašizma po cijelom svijetu. U svim državama — veli proglas — opstoje malogradjanski slojevi, koji su ostali uslijed ratnih posljedica udareni i razočarani, pa bezuspješno očekuju od fašizma boljitak svojeg burnog i nestalnog života. Osim toga opstoji velika agrarna in industrijalna buržoazija, koja podupire fašizam, koji predstavlja pretjerani nacionalizam. Komunistička Internacionala je mnijenja, da fašizam diže broj vojske, umnožava imperijalističke težnje i svuda prouzročuje političke konflikte. Imperijalistički rat da je jedna izmedju glavnih točaka fašističkog programa, čije vladanje mora na svaki način dovesti do novog imperijalističkog klanja, u kojem će pokazati istu okrutnost, koju pokazuje razrednom boju. Budući da se sve evropske države bratimiju sa fašizmom, da je potreban nastup medjunarodnog proletarijata. Konačno se proglas obraća na proletarijat cijeloga svijeta ovim riječima: — «Drugovi, radnici i seljaci! Da se uništi ta kuga te da se oslobodi talijanski proletarijat od krvavog fašističkog jarma, potrebno je, da s vaše strane stupite što prije i zložno u obranu. Vaši su vlastiti vladajući slojevi i vaše vlade sukrivci fašističkih zločina. Bez njihovog odobravanja ne bi bilo moglo doći do pobjede fašizma ni njegove diktature. Morate sakupiti vse zdrave elemente te učiniti potpunu moralno blokadu fašističke Italije. Svojoj buržoaziji i svojim vladama morate pokazati neslomivu volju. Pokušajte svim sredstvima da izolirate fašističku državu i vladu. Dok talijanski radnički slojevi ne budu oslobodjeni od samovolje, vandalske razbjesnulosti, zločinskog nasilstva buržoazijskih morilaca, dotle morat će se radnici sviju država smatrati za mobilizovane te morati započeti neumoljiv boj proti onima, koji su direktno ili indirektno za fašističko banditstvo. Po svim državama, po svim gradovima i selima neka se organiziraju velike manifestacije, kojim treba da prisustvuju svi radnici i svi seljaci bez razlike. Zastupnici talijanske fašističke države u inozemstvu neka gledaju mržnju i prezir radničkih slojeva protiv krvnika njihove braće. Svaki čin, svaki zvanični korak fašističke države moraju mase primiti sa izrazom ogorčenosti. Talijanski iseljenci i bjegunci bit će sigurno pretstraža u boju proti okrutnom tiranstvu, koji vlada zemlji, koju su morali zapustiti, da izbjegnu gladi i bodalu crnih košulja....»

Veliko nasilje u Ricmanju. Ovo mjesto je bilo od pamtivjeka čisto jugoslavensko. Narod je vrlo radišan i miran, ali visoko cijeni svoj narodni ponos. To su nam jasno dokazali još u ranije doba, kad je cijela općina kao jedan muž zahtjevala uspostavu slavenskog bogoslužja u Ricmanju, tako da im se je cijeli svijet zadivio. No u zadnje žalibože ni u tom jugoslovenskom selu ne cvatu ruže, jer se tamo naselilo nekoliko tudjinaca, koji silno ozlovoljuju tamošnje mirno pučanstvo. Pa to nije napokon nikakvo čudo. Prošle je nedjelje prevalila desetorica fašista, medju kojima se nalazio i podnačelnik željezničke postaje iz Boršta g. Predonzatti, u prostorije tamošnje «Čitalnice» i pjevačkog društva «Slavec» te sve knjige rastrgali i zapalili. Zatim su nasilnici išli u pučku školu i učinili prometačinu po cijelom stanovanju gospodina učitelja Ceruta, kojem su takodjer uništili nekoje stvari.

Još uvijek ricinovo ulje! Pred par dana dali su fašisti stolarskom majstoru Crnigoju na Tršćanskoj cesti da ispije ricinovo ulje. Crnigoj nije ništa skrivio osim toga, što se je rodio Jugosloven. Vlasti niti ne istražuju krivce tog čina.

Što je s otpustom godišta 1901. i 1902? Po čitavoj se Istri raširio glas, da će se 15. februara t. g. povratiti kući svi naši vojnici, koji su rodjeni g. 1901. i 1902. Više se je naših roditelja obradovalo tom viješću i sada jedva očekuju dan 15. februara, kad će im se sinovi povratiti kući. Medjutim mi smo se o tom pitanju potanje informirali i saznali, da će naši vojnici morati ostati u vojništvu sve dotle, dok im isteče rok. Samo ministarstvo stoji na stanovištu, da nove pokrajine ne mogu u tom pogledu uživati posebnog privilegija, jer bi se time prekršili opći propisi, koji važe za čitavu armadu. Iz toga jasno proizlazi, da su gornje vijesti, koje se raširuju po Istri, posve neutemeljene i neistinite.

Krah jedne velike tršćanske firme. Tvrtka Hacker i Kraus u Trstu (via Genova 13) doživjela je slom. Vjerovnici su oštećeni za nekih 10 milijuna lira i preko milijarde i po jugoslavenskih kruna. Tvrtka je osnovana poslije rata od dvojica Madžara i zahvaljujuć vezama starije tvrtke, počela je uspješno raditi u Trstu. Sa Rijekom, Madžarskom i Jugoslavijom se osobito trgovalo i to manufakturama i brašnom. Firma Hacker i Kraus imala je dobre poslovne veze sa mnogim dobrim i renomiranim tvrtkama u Trstu od kojih su nekoje zratno oštećene. Ima i mnogo manjih firma koje su u Trstu oštećene. Razlog tome krahu je spekulacija s dinarom na tršćanskoj burzi, koju je poslovni drug Hackera g. Kraus osobito volio. Oni su izvažali manufakturnu robu u Jugoslaviju, ali pošto je zadnje vrijeme bila sve manja potražnja, tvrtka je počela raditi i kolonijalnom robom. Dok se Hacker brinuo za robu, Kraus je već dvije godine spekulirao na burzi. Počeo je sa spekulacijom jugoslovenske valute «en gros» a neimajuć za visoke sume toliko novaca pravio bi uz dobru proviziju putem posrednika i na ime firme velike zajmove i zajmodavcem bi se dijelio dobit, tako da je morao na taj način upropašćivati sebe i firmu. Računa se, da je na taj način ostao oštećen za preko 10 milijuna lira i oko 625 milijuna dinara. Zbog toga ima dosta oštećenika i to ne samo u Trstu, nego i u Jugoslaviji. Kako čujemo, ovih je dana doputevalo mnogo vanjskih trgovaca u Trst, da spase što se spasiti dade.

«Jednake dužnosti — jednaka prava»! Pod tim naslovom donijeli smo u 2. broju našega lista od 1. januara t. god. izvještaj o fašističkom napadaju na župni stan u Filipani. U tom izvještaju bilo je rečeno izmedju ostaloga i to, da se na Vodnjanštini općenito govori, da je tu «kaznenu ekspedicijų» predvodio vodnjanski geometar Silla itd. Sada pak smo dobili pismo od g. geometra E. Sille, koji nam javlja, a) da on nije predsjednik vodnjanskog fašia i b) da nije predvodio spomenute ekspedicije a niti prisustvovao fašističkim napadajima na župni stan u Filipini, što da lako potvrde i same žrtve napadaja.

Novi prefekt za Istru. Novim pokrajinskim prefektom za Istru bio je imenovan dosadašnji vice-prefekt u Poreču g. Giannoni.

Popis jugoslovenskih podanika. Konsulat Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Trstu poziva svoje podanike, nastanjene u Trstu, koji još nisu upisani u registar podanika, da se prijave u kancelariji Konsulata radi popisa. U tu svrhu moraju doneti sobom sve dokumente o domovinstvu. — Popis vršiće se svakog dana (osim praznika) u Konsulatu od 9 do 12 prepodne (Piazza Venezia br. 1 I sprat).

Hoće da se ugrizu malko za jezik. Kako čujemo, ovih će dana svi koparski trgovčići izvjesiti na vratima svojih dućana oglas, kojim će upozoravati mešterije da ne smiju u trgovini govoriti nijedan jezik osim talijanskog. Ti nesrećni trgovčići, koji imaju ionako prazne dućane skoro kroz čitave dane, misle, da će tako prisiliti koparske Slovence da govore u njihovim dućanima talijanski, ali se ljuto varaju. Na Koparštini ima pretežni dio Slovenaca, koji uopće ne razumiju talijanskog jezika. Pa zar da će se sada ovi učiti talijanski, da si nešto nabave kod koparskog trgovčića, koji ne će da poštuje njihov jezik?! Povereti! A ne znaju oni, da je ta reklama za njih vrlo riskantna, to više, što bi mogla imati vrlo loše posljedice: da im kroz cijeli dan ostanu trgovine prazne!... Uostalom u Kopru ima dosta mizerije, pa ju je šteta još povećavati. Danas bi moralo biti i najvećem koparskom bedaku jasno, da se gradić Kopar apsolutno ne može uzdržati bez svoje slovenske okolice. To je činjenica, s kojom bi morali u prvom redu računati koparski trgovčići.

Tršćanski Lloyd ide u Genovu? Ovih zadnjih dana neprestano kola po tršćanskim ulicama glas, da će tršćanski Lloyd biti premješten sa svojim radionicama i brodovima, koje posjeduje, u Genovu, gdje će biti združen sa tamošnjim Lloydom. U koliko ta vijest odgovara istini — to nam nije još poznato; ali svakako držimo, da ako ta vijest odgovara istini, da će to premještenje katastrofalno djelovati na ovdješnje radničke slojeve, koji će na taj način ostati na ulici kao i oni iz puljskog arsenala. Danas ima Trst dosta besposlenih radnika, ali odsele, ako te glasine odgovaraju istini, bit će ih još više.

Svega po malo

Mati jednog talijanskog ministra umrla od radosti. Novi ministar javne nastave u Mussolinijevom ministarstvu je rodom iz Sicilije. On je htio da posjeti svoje rodno mjesto, te je pošao u Castelvetrano, gdje njegova majka još živi. Čestita majka kad je vidjela, kako su njezini zemljaci oduševljeno dočekali njenog sina, poginila je zagrlivši ga od radosti.

Bivši fratar razbojnički harambaša. U Montesputoli u Toskani ulovili su karabinjeri jednu četu razbojnika, koja je dulje vremena terorizirala čitavu Toskanu. Vodja te bande je jedan bivši Franjevac, po imenu Scarselli. On je pred dvije godine okrao crkvu svoga monastira i uskočio u hajduke.

4000 kilometara d'Annunzijevih stihova. Taljanske novine donose jednu originalnu statistiku, koju su učinili navodno Amerikanci. Do sada je pjesnik d'Annunzio ispjevao 4000 kilometara stihova i 21 milijun redaka. To čini hiljadu redaka na dan kroz četrdeset godina. Ovo je više nego može normalan čitalac da pročita kroz čitavi život.

Topla lješina. U Milanu je umrla neka krojačica stara 56 godina. Treći dan je imao biti pokop, ali kad su je htjeli staviti u lijes, opazili su, da je lješina još sasvim topla. Toplina je bila pod pazuhom kao u živa čovjeka. Prizvani službeni liječnik konstatirao je, da je krojačica mrtva, ali da je još ipak sačuvala toplinu, što su uostalom opazili i laici. Liječnik se nada, da će krojačica ohladiti, a pokop je odgodjen.

Fašisti osnivaju viteški red. «Giornale d'Italia» javlja, da će novo osnovani fašistički viteški red biti podjeljivan skorih dana. Najviši stepen toga reda biti će spojen s nasljednim plemstvom.

Španija, zemlja sunca. Kako toplo zvuče u imenima Sevilia, Cordoba, Valencia itd. Zbilja. Spanjolska je zemlja, u kojoj najviše svijetli sunce. 3000 sati na godinu mogu Spanjoli da uživaju u suncu, dok u glasovitoj Italiji sunce sije samo 2300 sati, u Francuskoj 2050 u Njemačkoj 1700, a u Engleskoj samo 1400 sati.

Izgorio kolodvor. Dne 30. pr. mj. u 11 sati uveče buknuo je požar na kolodvoru u Milanu. Uslijed vjetra raširio se je požar velikom brzinom, tako da kad su stigli vatrogasci na lice mjesta, nije više bilo moguće spasiti zgradu. Požar je nastao u odijeljenju za karte po svoj prilici od peći. Uništeni su uredi za izdavanje karata, uredi šefova stanice, jedna privatna mjenjačnica, u kojoj se je nalazilo mnogo vrijednosti, te lokal za predaju novina. Šteta se ne može približno ustanoviti. Vatrogascima je uspjelo da spase iz vatre 10 milijuna lira, koje su se nalazile u jednoj blagajni. Uništeno je sedamdeset milijuna željezničkih karata.

147.000 lira ukradjeno u oružničkoj kasarni. Kako vidimo, tatovi niti karabinijere ne puštaju na miru. Prošlog tjedna ukradjeno je iz blagajne u kasarni karabinijera u Turinu svota od 147.000 lira. Ova svota bila je deponirana u blagajnu od kapetana Cavanne. Lopovi su razbili blagajnu i odnesli novac. Sve potrage, koje je policija do sada provela protiv lopova, ostale su bez uspjeha.

Hajdučija u Italiji. Čitavu Siciliju uznemirivala je u posljednje vrijeme četa harambaše Avellino, čija zlodjela nas prenose u srednji vijek. Žiteljstvo ga pomože i dočekuje posvuda s neopisivim oduševljenjem. Vlastima je konačno uspjelo, da ga uhvate. Dva bataljuna karabinijera opsiedala su ga čitavu noć u selu Aderno, a kad im je ponestala municija, hajduci su se predali.

Crkva pretvorena u tvornicu rakije. Nastojanjem komunista iz Jelisavedgradskoga kotara u Rusiji bila je zatvorena jedna seoska crkva. Iza toga je bilo primijećeno tajno produciranje velikih količina rakije. Kad je doputovao neki viši sovjetski činovnik te pregledao sve kuće i prostorije našao je, da je zatvorena crkva sada pretvorena u tvornicu za rakiju, tako da su u njoj namještene sve potrebite u tu svrhu sprave.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Broj 6. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 15. februara 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Deviza u praksi i teoriji

Iza sloma do skrajnosti omraženog nam austrijskog sistema ušla je naša patnička Istra pod okrilje novih gospodara — oslobodilelja. Naš narod nije tom činjenicom osjetio nikakve bitne promjene. Ta Istra je od pamtivijeka iskorištavana, izrabljivana, tlačena, proganjana, u svakom obziru zapostavljena i zaboravljena, pa kako da joj sada bude bolje. Prilike su se dapače poslije prevrata pogoršale na štetu nas Jugoslavena. — Svaka metoda, koju se moralo uporabiti proti inorodnim manjinama u novoj državi, primijenjena je bila i isprobovana ponajprije u Istri. Svi udarci, po istom receptu i već unaprijed proračunanom planu, koji su bili naneseni našem narodu u Istri, padali su malo kasnije i padaju postepeno po našoj braći u ostalim krajevima Julijske Krajine.

Doba ugnjetavanja i sistematskog oduzimanja našem narodu kulturnih i političkih ustanova, — koja će uostalom tvoriti žalosnu stranicu povjesti naše nove države, možemo razdijeliti u dva dijela. Prvi dio ispunjava vrijeme od pada odvratne nam maćehe Austrije do zahvata vlasti fašizmom, a drugi od fašistovske revolucije dalje. — U jednom i drugom dijelu zadavaju se neizliječive rane našem narodnom tijelu, no ipak se sredstva i načini razlikuju, akoprem vode k istome cilju.

Prvi je dio vrijeme paljenja, rušenja naših narodnih domova, vrijeme dinamita i bomba, vrijeme razbijanja, lupanja, psovanja i zlostavljanja svega, što je naše. To se sve dogadja neslužbenim ili poluslužbenim načinom. U razdoblju vlada skida sa sebe svaku odgovornost, laska nam se i liže, baca svu krivnju na neodgovorne elemente, tvrdi, da nas smatra jednakopravnim državljanima, obećava nam sve i svašta i ostaje samo pri tome.

Drugi dio datira od momenta, kada je Mussolinijeva energična ruka zamahnula po našim krajevima. To nam je doba simpatičnije, ako i jest kobno, sudbonosno i pogubno za naš narodni razvitak. Nestaje licemjernosti, beznačajnosti, laskanja, lizanja, pustih i ludih obećanja. Politika je vlade dosljedna, iskrena i otvorena. Lupanje razbijanje i napadanje jenjava, premda nije sasma prestalo. To nam dokazuju dogadjaji, koji su se zbili u drugom razdoblju pod čvrstom vladom.

Mi vjerujemo, da će teror prestati, ali zar je to dosta? Ta sada ga i ne treba, kada naši gospodari imaju sukno i škare, kad im stoje na raspolaganju sva moguća sredstva. Sada nam se javno i otvoreno izjavljuje, da nas hoće odnaroditi. Jednostavnim dopisima ukidaju nam se škole ili pretvaraju u talijanske (Žminj, Lindar, Divšići, Lupoglava, Dekani), premeštavaju se bez motiva i otpuštaju učitelji, izbacuje službenim putem naš jezik iz crkve i ureda, iz javnog života.

Dok se u prvome razdoblju operiše poluslužbeno odnosno neslužbeno, u drugom se razdoblju oduzimlje našim narodu političke i kulturne pravice oficijalnim putom: dekretima, dopisima, cirkularima. — Zar se tako tumači Mussolinijeva deviza: **jednake dužnosti, jednaka prava?** Ministar je presjednik kazdo i njegova politika iskrena i dosljedna. Vrlo nam je žao, što moramo konstatovati, da nije dosljedan u provadjanju svoje devize. Kad bi te milozvučne riječi, koje su ostale puste i samo na papiru, bio preinačio i rekao Jugoslavenima: **jednake dužnosti, a nikakva prava**, onda bi se to bilo tačno vjerno, i dosljedno ispunjavalo, kaošto se doista i čini. Lišava nas se javno i postepeno svih prava, kao da se uistinu provadja geslo, koje je u zaglavku spomenuto. — Mi savjesno vršimo svoje državljanske dužnosti, a ne uživamo nikakvih prava. Naš je narod mnogo puta pružio desnicu mira, ljubavi i bratstva, ali sve uzalud. Nama se u zamjenu vraća sa otimanjem svih pravica.

Veliki talijanski narode, koji se ponosiš dvetsučljetnom kulturom, jer si iz svoje sredine dao silnih umova i velikana, rekni onima, koji nam otimaju ono, za što su se borili Tvoji veliki: slavni Mazzini, Garibaldi, Pellico, — neka prestanu! Nemoj više dozvoliti, da Tvoji današnji sinovi zadavaju tako strašne zaušnice civilizaciji!

Mi vjerujemo, da će se našem narodu u najbližoj budućnosti vratiti sve, što mu je nasilno bilo oteto. Tada će se tek moći ustvrditi, da se dosljedno provadja deviza: »Jednake dužnosti, jednaka prava!«

Veličanstvena proslava u Jugoslaviji

350-godišnjica mučeničke smrti Matije Gubca

Obistinjeno proročanstvo

Danas se navršuje 350 godina, odkad je slavni hrvatski seljak Matija Gubec spaljen na lomači na Markovom trgu u bijelom Zagrebu. Jugoslovenski narod u slobodnoj domovini proslavljuje tu uspomenu na najsvečaniji način. Rijetka će biti ona mjesta u Jugoslaviji, a naročito u Hrvatskoj, koja ne će biti zastupana na današnjoj proslavi u Zagrebu, gdje će biti otkriven mučenikov spomenik. Inače će i ostala mjesta, koja ne budu zastupana u Zagrebu, skromnije ili svečanije, već prema prilikama, proslaviti ovu godišnjicu seljaka - mučenika.

Budući da ima dosta naših cijenj. čitalaca, koji nemaju možda niti pojma o tom glasovitom seljaku - mučeniku, smatramo svojom dužnosti, da im ga u kratko opišemo i obrazložimo, što je htio, što je postigao i zašto je zaglavio.

Početkom 16. stoleća Hrvatska je spala na same ostanke ostanaka. Neprestani su bojevi izmedju Turske i Hrvatske posvema smanjili potonju. Turčin si je prisvojio Bosnu i Hercegovinu, Slavoniju, Liku, Krbavu te skoro čitavu Dalmaciju, tako da je jedino maleni komadić zemljišta oko Zagreba ostao slobodan. To je Hrvate silno zabrinjavalo, pa su se obratili na Habzburgovce u nadi, da će im oni pružiti pomoć u boju protiv Turčina. Naravski, Nijemci su im sve obećali, dok n'su Hrvati godine 1527. izabrali Ferdinanda Habzburškoga za kralja Hrvatske. Iza toga su Hrvati ostali brzo razočarani. Ferdinand i njegovi nasljednici mjesto da drže zadanu riječ i brane Hrvatsku od Turčina, oni su nastojali da što više izmuzu iz one kukavne Hrvatske. Uslijed toga Hrvati su morali sami sa svojom slovenačkom braćom suzbijati Turčina od svoga ognjišta. Što više: s jedne su strane morali suzbijati Turčina, a s druge se boriti sa Habzbugovcima, koji su slabije postupali sa hrvatskim seljacima nego sa marvom, tako da se ostanak nekadašnjeg slavnog hrvatskog kraljestva nalazio u vječitim trzavicama.

Hrvatski seljaci živjeli su u strašnim mukama. Najgore je postupao s njima zloglasni zet Nikola Subića-Sigetskoga Franjo Tahi. On je neprestano otimao seljačko blago i počinjao strašne nepravde. Seljake je silio, da mu skupo plaćaju pokvareno vino i rade najteže poslove. Za plaću ih je trpao u tamnice, mučio na svakojake načine, a žene i djevojke otimao i oskrnjivao. Unatoč svih tih strahota nitko nije smio niti da pisne. Seljak je imao samo dužnosti, a nikakva prava. U saboru, na sudu, na općini — svagdje su bili velikaši, plemići, koji su odlučivali udesom tužnog naroda a da seljaka nisu niti za mnijenje popitali. Plemstvo se, a naročito velikaši, znalo uvijek riješiti mnogih poreza, tako da je najveći teret pao na seljaka. Ako je plemstvo moralo plaćati ovece poreze, onda ih je i opet morao davati seljak i samo seljak. Isto pravilo je vrijedilo i za carinu. Vojnička je dužnost najviše pritiskala seljaka.

Teške su prilike vladale u Hrvatskoj. Narod nije mogao da više podnosi te grozne muke, pa je pokušao da traži milost u carskom Beču. Pritužio se za nepravde austrijskom caru i »hrvatskom« kralju Maksimiljanu, u nadi, da će mu taj priskočiti u pomoć. Ali se jadan narod ljuto prevario. Austrijski je car i kralj poslao u Hrvatsku vesprimskoga biskupa, da provede istragu i da se na licu mjesta osvjedoči, tko ima pravo—seljaci ili plemstvo. Medjutim vesprimački biskup nije htio da provadja istragu, nego ju jednostavno prepustio hrvatskom saboru, koji je malo zatim na Tahov poticaj proglasio sve hrvatske seljake za izdajice domovine.

Seljaci su najedampu izgubili i zadnje pouzdanje u kraljevu pravednost. Vidjeli su, da je njihov spas ovisan o njima samima. Zato su se danomice sastajali u Gornjoj Stubici pod lipom, koja se još i dandanas zove Gubčeva lipa. Tu su neprestano vijećali o svojim teškim prilikama i ujedno stvarali nacrte, kako će se riješiti silnika Taha. Kad su pak uvidjeli, da ih i bolji plemići samo izrabljuju i izigravaju, onda su ustali za staru pravicu, a protiv plemićske i vlastelinske gospode. Dogovorili se, kako će provesti staleško jednakost i ravnopravnost ukinuti carinu te uvesti opću vojnu dužnost.

Koncem januara godine 1573. proglasili su seljaci mušku puntariju ili seljačku bunu.

U Stubici su izabrali i svoju vladu. Na čelo te vlade bio je postavljen najbistroumniji seljak, koji je inače bio duša cijelog tog pokreta, **Matija Gubec**. Za njegove pomoćnike bili su odredjeni Ivan Posanac i Ivan Mogaić. Oni su se skoro uvijek sastajali kod Matija Gubca u Stubici pod lipom, gdje su neprestano vijećali davali si razne savjete i prosuglasivali parnice. Za vrhovnog vodju vojske bio je odredjen seljak Ilija Gregorić, koji je odmah stvorio ratni nacrt, kojemu se i danas dive stručnjaci.

No prije negoli je imala seljačka vojska krenuti u boj, sakupila se u Stubici pod starom lipom, da se još jedanput dogovori sa svojim »seljačkim kraljom« o akciji, koju ima da pokrene njihova vojska. Ti dogovori su trajali više sata. Gubec je osokolio vojsku i obrazložio joj čitav plan. Rekao je, da glavni cilj njihove borbe mora biti taj, da opet izvojšte Hrvatskoj stare pravice, da pretrgaju sve veze s Madžarskom i da stvore samostalnu hrvatsku državu ili barem autonomiju. U našem bijelom Zagrebu — reče Gubec — moramo osnovati vladu za Hrvatsku i Sloveniju. Slovenci su nam braća po krvi, drugovi po tužnom udesu i subojnici u krvavim borbama. Na njih ne smijemo podnipošto da zaboravimo. Oni moraju s nama sačinjaviti jednu vladu, jednu slobodnu državu, u kojoj ne smije imati tudjinac nikakvog upliva. Dosadašnje iskustvo nam je jasno pokazalo, — nastavi Gubec — da mi nemamo ništa za očekivati ni od Beča ni od Pešte ni od naših velikaša, koji vjerno ispunjavaju carske naloge iz Beča. Zato, braćo, pokažimo pred licem cijeloga svijeta, da je ovo naša hrvatska gruda, na kojoj hoćemo da mirno živimo bez ikakvog tudjinskog gospostva. Prezrimo smrt i pohrlimo kao lavovi u boj za stara prava. Ne napuštajmo bojnoga polja sve dotle, dok ne posvema pobjedimo ili izginemo na bojnim poljinama. Ako pak nam bude sudjeno, da nasiljnici pobjede u ovoj teškoj borbi, znajmo, da će naša prolivena krv vječito vapiti za osvetom, dokgod naši potomci ne oslobode ovu zemlju od tudjinske vlasti!...

Iza tih divnih Gubčevih riječi razdijelila se seljačka vojska u više dijelova i krenula svaka u svojom pravcu.

Medjutim hrvatski su velikaši i plemići odmah razumjeli, čim su osjetili prve udarce seljačke vojske, da im se radi o opstanku. Pobojali se, da će se seljačka vojka združiti sa turskom pa da će za tim skupno navaliti na velikaše i njihovu vojsku. Zato su sakupili ogromnu i uvježbanu vojsku protiv seljaka, koji su im već bili oduzeli nekoliko sela i drugih pozicija. Osim toga im je i sâm austrijski car i kralj Maksimilijan odaslao u pomoć velikašima dosta četa, da unište buntovne seljake. Uslijed toga su velikaši takvom silom udarili na seljačku vojsku, da su ju u nekoliko dana posvema uništili. Seljaci, koje je vodio Gubec postignili su doduše lijepe uspjehe kod Stubice, Klanjaca i Cesargrada, ali to ih nije moglo zadovoljiti pošto su ostali dijelovi njihove vojske doživljeli strašan poraz kod Kerestinca i Sv. Petra, blizu utoka Bistrice u Sutlu, tako da je 5000 mrtvih seljaka pokrivalo bojno polje. Zatim su velikaši udarili još jačom silom na ostatak Gubčeve vojske i raspršili ju, a Matiju Gubca i Ivana Mogaića ulovili i odvedli u Zagreb.

Krute li sudbine!...

Danas otrag 350 godina, dne 15. februara 1573. doveli su plemići na Markov trg u Zagrebu Ivana Posavca i Matiju Gubca, da ih kazne. Najprije su primili Posavca i mučili ga na — očigled Gubca — sve moguće načine, dok nije izdahnuo. Zatim je došao red i na Gubca. Njega su potpuno izmrcvarili te okrunili ga sa ražarenom željeznom krunom. I u tim najtežim mukama, što si ih uopće možemo pomisliti, Gubec je dovikivao: »Krvnici! Vi me lako mučite, mrcvarite, spalite, oborite u prah kao stari hrast, ali moje duše ne ćete strovaliti, jer će ona živjet u vječitoj zori. Doći će dan, kad će i mojemu narodu osvanuti bijela zora, kad će se osloboditi od tudjih gospodara i kad će si sam krojiti sudbinu svoju. Rado polažem se te muke i mirno umirem, jer u duhu gledam sjajnu budućnost svojega naroda, koji će stajati pod jednim barjakom kao jedna četa. A ja ću tada ustati iz groba i visoko dignuti barjak pobjede...«

Nato mu raščetovriše tijelo i baciše ga na lomaču, gdje je bilo zajedno sa Posavčevim spaljeno.

Eto tako je poginuo mučeničkom smrću »seljački kralj«, koji je zamislio velike osnove, na kojima bi mu mogli lako zavidjati učeni, školovani ljudi. Nažalost svi su mu nacrti išli po vodi. Hrvatska i Slovenija morale su čekati punih 345 godina, dok ih je jugoslovenski mač po Gubčevom proročanstvu oslobodio. Uza sve to jugoslovenski se narod sa zahvalnošću spominje svog »seljačkog kralja« i njegove bune. Ima mjesta, gdje narod priča, da taj slavni čovjek nije umro, već da se nad njim i njegovim drugovima sastala dva brijega. Sa svojim vodjama sjedi on ispod tih brijegova za kamenim stolom, na kojem su pune čase vina. Brada mu se vije oko stola, a kad se ovije devet put, onda će razlomit nad njim brda in on će se veselo nasmijati, što mu je narod oslobodjen od velikaša i njemačko-madžarskih tirana.

Slava Matiji Gubcu!

Zar su pojedinci krivi?

U talijanskim novinama, osobito u tršćanskim, čitali smo već više puta, da bi slavenski živalj Istre, Trsta i Gorice vrlo rado živio u što prijateljskijim odnosima s Talijanima, ali da se tome protive pojedini Hrvati i Slovenci. Ti pojedinci tjeraju **sami** politiku nepomirljivosti, oni su krivi za sve ono, što se dogadja.

Na ovu doista vrlo čudnovatu tvrdnju, odgovorila je već nekoliko puta tršćanska »Edinost« sasvim iscrpivo i dobro. A ni naše istarske novine nisu ostale dužne, pa su i one više puta ustale protiv tih ničim neosnovanih objeda. Nije naša krivnja, što moramo i opet povodom pisanja talijanskih novina da o tome rečemo još koju.

Pitamo: Koliko ima u Istri tih »pojedinaca«, što još tjeraju politiku? Uopće — može li danas, pod ovim prilikama, neko da vodi politiku u Istri? Ni odbornici gospodarskih društava, njih pet šest, ne mogu da se sastanu i dogovore o svojim poslovima, ako ih silom ne rastjeraju ili uapse, kako su to učinili u Baderni i drugdje! Pa da neko u takovim prilikama tjera politiku.

Prije rata Talijani su pjevali istu pjesmu: — Da nema advokata, činovnika, učitelja i svećenika, — govorili su oni i pisali — Hrvati i Slovenci u Istri bili bi mirni kao jaganjci. Istarski seljaci ne mare ni za svoj jezik ni za svoju narodnost, da nema politikanata — taj bi seljak slao svoju djecu u talijanske škole ili u nikakve.

Tako su već onda govorili i pisali Talijani.

Došla je talijanska okupacija. Otišli advokati, otišli učitelji, otišli i neki svećenici — otišli svi činovnici — tko milom tko silom — i narod ostade sâm — gotovo sâm. Sam bez ijednog od svojih predjašnjih vodja — političara — košto se veli — od zanata. Ono par desetaka naših školovanih ljudi što su još ostali, tako su terorizovani, na njih je upereno toliko ubojitih očiju, da se u najviše slučajeva ne usudjuju ni pisnuti, a kamo li da će tjerati kakvu politiku. Naš je narod danas u Istri gotovo sam. Pa ipak se drži. I ne da se. Neka koji »pojedinac«, jedan od onih, o kojima toliko pjevaju Talijani, neka taj »pojedinac« podje u kakvo naše selo pa neka kaže narodu: Čuj, narode, ne pitaj i ne traži više ništa. Tebi ne trebaju nikakve pravice — ščavo si se rodio — ščavo ćeš ostati! Živi onako, kako će drugi, radi ono, što će drugi i — čekaj smrt!...

Šta mislite, što bi narod odgovorio onom »pojedincu«? Rekao bi mu:

— Ajde, ti do vraga! Mi smo u Istri živjeli i onda, kad nismo imali gotovo nijednoga školovanog čovjeka iz našega soja, pa smo se ipak održali. Ako nas i vi zapustite, mi ćemo znati i sami, što da činimo. Mi ćemo sa svakim živjeti u ljubavi i prijateljstvu, tko s nama prijateljski postupa i tko nam daje ono, što nas ide. Mi smo ljudi i kao takovi imademo prava, da nam se dade sve ono, što smo od naših starijih naslijedili, u prvom redu naš mili jezik.

Ako Talijani ne vjeruju, da naš narod u Istri ovako misli, ako misle, da bi bez onih »pojedinaca« bilo njima lakše obračunati s njime, neka se na koji od »poznatih« načina riješe tih »pojedinaca« pa da vidimo, što će biti...

Nakon pokladnog ludovanja...

Dvomjesečno mahnitanje napokon je svršilo! Pokladne orgije, koje su se i ove godine po svim našim selima vodile s najvećom raspojasanošću, prestale su, a da ipak nisu donijele olakšanje briga i nevolja, kojima obiluje naš ljudski život! Držimo, da ne će biti suvišno učiniti kratki osvrt na minuli pusi (mesopust), koji je bio i ove godine znak naše narodne neobiljnosti i moralne dekadence.

Od jednog sela naše drage Istre do drugoga, zaredali su ovih poklada sami plesovi, same orgije. Rijetka su bila ona sela, koja su u tome zaostala. Posvuda smo opazali neko natjecanje, kako će ples biti što veći i luksurijozniji, samo da si naša mladež priušti nekoliko satova nećnog užitka. Žaliboże moramo spomenuti, da je bilo na pustni dan u više seljačkih kuća i buke i smjeha i plesa i nemoralnosti i skrajne raspojasanosti sve do zore bez obzira na veliku nevolju i bijedu, u kojoj se nalazi čitava Istra!

Osim toga ima i takvih slučajeva, da su tom prigodom nekoja talijanska društva priredila u našim selima ples na korist «Lege» i da je na nj došlo dosta naših mladića i djevojká. To je najveći škandal i sramota, da si veće niti ne možemo pomisliti. Dosta je naših škola zatvorenih, dosta ima naše poitalijančene djece, pa si uopće ne možemo predstavljati, kako se može jedan naš mladić ili djevojka usuditi, da ide na takav ples i da svojim novcem podupire onu ustanovu, koja ima glavni cilj da odnarodi našu malenu dječicu. Zar je to pametno? Zar nije to naša najveća sramota?

Čemu sve to? — Žalosne su to pojave, tužni simptomi, da je u našem narodu nestalo one zrele ozbiljnosti, kojom vodi računa o situaciji političkoj, ekonomskoj i socialnoj, u kojoj se danas nalazimo. Pokladno ludilo, koje je bilo obuhvatilo našu mladež, znak je, da nestalo one prave razboritosti i shvaćanja našeg vanredno teškog položaja.

Svi gospodarski zavodi, sva društva u Istri nalaze se u preteškoj ekonomskoj i financijalnoj krizi. Život našega seljaka postaje sve teži, dapače neizdržljiv. Nalazimo se u danima još nigda zapamćenih, previsokih cijena. Svaki dan ide na gore. Sva vladina nastojanja, da zaustavi rapidno rastuće cijene svim životnim potrebštinama, ostaju bezuspješna. Zarade nema nigdje, porezi i prirezi rastu, a seljačke se obitelji opterećuju dugovima, koji će biti njihova propast. Jedini proizvod — vino stoji u korobama, a mnogi i mnogi već gladuju. Pa ipak uza sve te nevolje plesalo se i trošilo bez obzira i samilosti.

Ovogodišnje pokladno ludovanje i rasipanje novca, u danima nečuvene skupoće i bijede, teška je onda za naš narod, a naročito za njegovu mladež. U ovim ozbiljnim vremenima imamo ozbiljnih zadaća. Naš položaj, ako ga sa svih strana promotrimo, nameće nam svete dužnosti požrtovnosti, samoprijegova i najveće štednje i trijeznosti.

Nakon pokladnog ludovanja treba se prihvatiti intenzivnog rada na svim poljima, jer bude li vodio naš narod i njegova mladež pokladni duh, jugoslovenska će nam Istra svrnuti u posvemašnju propast. Zato premimo se i krenimo na pravi put!

Iz slavenskog svijeta

Slavensko se obzorje sve to više čisti. Cijeli svijet počinje da uvidja, da će Slavenstvo u budućnosti imati odlučnu riječ u kolu evropskih naroda i država. Danas se već po svim važnijim evropskim univerzama uvadja slavistika i proučava slavenske narode, njihovu povijest, ekonomski život, jezikoslovlje, narodne običaje, knjiženost itd. Obzirom na to, što se strani svijet u tolikoj mjeri trsi, da nas pobliže upozna, dužni smo, da se i mi Slaveni sami medjusobno upoznavamo. Zato smo i mi odlučili, da ćemo odsele redovito donašati u našem listu posebnu rubriku pod gornjim naslovom, u kojoj ćemo sa osobitim simpatijama pratiti život i rad svih Slavena na svijetu, ne isključivši niti naše iseljenike u dalekom, stranom i tudjem svijetu. Nadamo se, da će time naš novinarski rad biti potpuniji i interesantniji, a i naši cijenj. čitatelji zadovoljniji.

Jugoslavija. Po cijeloj se državi opažaju velike priprave za izbore, koji će se obaviti 16. marta. Sve stranke živo agitiraju medju izbornicima i napinju sve svoje sile oko toga, da dobiju što veći broj pristaša. Medju izbornicima vlada veliko zanimanje za izbore. Sve očekuje s najvećom napetošću rezultat izborne borbe, to više, što se dva principa (centralistički i autonomistički) napreżu za pobjedu. Koji će pobjediti, to se još ne može reći. Ako pobjedi autonomistički, onda će doći do revizije vidovdanskog ustava. Svakako držimo, da će se politički položaj i u tom pogledu brzo raščistiti. Napokon nije od tolike važnosti, da li će imati u budućoj Narodnoj Skupštini većinu centralisti ili autonomisti. Jugoslavija predstavlja već danas takvu političku i ekonomsku cjelinu, da nikako ne smože da pobjedi takav separatizam, koji bi joj mogao štetovati. Mlada država može da mirno gleda u svoju budućnost, koja će biti za nju vrlo lijepa i ugodna.

Bugarska polako uvidja, da je Slavenska stvar u prošlosti mnogo trpila usljed njezinog ružnog postupka prama srpskom dijelu našega naroda. Zato se kaje i nastoji, da se što više približi i sprijatelji sa bratskim jugoslovenskim narodom. Bugarski ministarski predsjednik je lično išao u Beograd, da se ondje dogovori sa tamošnjim državnicima o zbližanju jedne i druge zemlje. Jugoslovenski se državnici nisu tom prigodom osvrtali na žalosnu prošlost, već su velikodušno pružili bugarskom ministru ruku pomirnicu izjavivši, da svojoj braći oproštaju sve grijehe. Zatim su obećali, da će Jugoslavija zajednički nastupiti sa Bugarskom u pitanju skupnog izlaza na Bijelo ili Egejsko more. Što su obećali, to su i izvršili. Zadnje vijesti javljaju, da će se to pitanje povoljno riješiti i da će konačno Bugarska dobiti izlaz na more.

Čehoslovačka republika pokazuje veliki napredak u svakom pogledu. Gospodarstvo i industrija se diže. Narod je marljiv i štedišan. U kulturnom pogledu zauzimlje prvo mjesto iza Nijemaca, a šesto iza ostalih kulturnih naroda. Po cijeloj zemlji vlada mir i red. Narodne manjine uživaju sva prava čeških gradjana. Vlada postupa najliberalnije sa svima. Republika uživa prilično lijep ugled i u vanjskom, a naročito slavenskom svijetu. Njezini državnici vode vrlo pametnu politiku i nastoje, da medju Slavenima ostrane sve zaprijeke, koje stoje na putu slavenske solidarnosti. U tom pogledu im najviše neprilika zadaje Poljska, koju zapadne vlasti iz bojazni zavadjuju sa Rusijom, ali ipak ima nade da će i ona krenuti pravim putem.

Rusija pokazuje danomice sve to veći napredak. Čini se, da tamo i glad počinje da jenjava. Sadašnja je vlada čvrsta te nema nikakvog izgleda o skoroj promjeni. Ruski državnici su bili prisiljeni da napuste komunističko gospodarstvo, pa da se prilagode prilikama i gospodarskom ustroju ostalih evropskih država. Poboljšanje gospodarskih prilika Rusije imalo je tu posljedicu, da se je brzo uzdignula njezina politička moć. To nam najbolje dokazuju zadnji politički dogodjaji, koje nikako ne smijemo da podcijenjujemo. Današnja Rusija je kudikamo snažniji regulator političkog života Evrope nego što je bila za carskih vremena. Nakon ruske revolucije boljševizam je silno uzdrmao sa temeljima evropskih neslavenskih država. Malne čitava Evropa boluje od onih «bakcila», koji su došli iz Rusije. Medjutim dok se Evropa posvema izliječi od svoje prolazne bolesti, dotle će Rusija imati dostatno vremena da se podigne na vlastite nacionalne noge. Iako je današnja Rusija zadojena sa nama štetnim internacionalizmom, ona je u pozadini nacionalna. I taj njezin nacionalizam danomice raste, te će jednog dana dotjerati do čvrstog stabla, na koje će se prikupiti sve slavenske grane — narodi [illegible]ena.

Poljska još nema posve sredjene prilike. No to nije nikakvo čudo. Moramo znati, da se je današnja Poljska do samog ujedinjenja nalazila pod trim različitim vladavinama, koje su bile dosta različitije od sadašnje Poljske. Osim toga moramo znati, da u nijednoj državi nema toliko Židova, koliko baš u Poljskoj. Ti Židovi od pamtivijeka iskorištavaju poljski narod, a naročito niže slojeve u t. z. austrijskom dijelu Poljske. Narod je zbog toga silno razočaran. Nacionalni elementi su pokrenuli jak pokret, koji ide za tim, da stupi u obranu nižih slojeva i da posvema obnovi Poljsku, za koju su se borila i ginula tolika njihova pokoljenja. Tako će se eto u skoroj budućenosti i u Poljskoj promjeniti prilike i nastati bolji dani i za bratski poljski narod.

Naši iseljenici u Americi živu u najvećem medjusobnom prijateljstvu i slozi. Politički su dobro orijentirani, a u kulturi pokazuju veliki napredak. Najviše jada im zadaje nezaposlenost, koja danomice raste i u Americi. Ima naime više naših iseljenika, koji strašno stradaju uslijed pomanjkanja zasluška. Mnoge radničke familije moraju živjeti u kokošinjacima i štalama, jer nemaju novaca da si nadju bolje stanove. Osim toga ima i stotinu drugih neugodnosti. Tako n. pr. «Hrvatski Glasnik» iz Chicaga javlja, da u Pennsylvaniji kod Berwin-White ima nekoliko ugljenokopa, u kojima ne mogu radnici ni živjeti ni umrijeti. Vlasnici tih ugljenokopa da postupaju sa radnicima okrutnije nego sredovječni Faraon sa svojim robovima. Tko jedamput dodje u berwin-whiteške ugljenokope više mu netreba nikada misliti, da se će se iz njih osloboditi. Više nego jedan mora hodati bosonog po ledu i snijegu — ogrebenih i krvavećih uda i nogu. **Preporučamo** zaključuje «Hrvatski Glasnik» — **našoj jadnoj raji, koja na slijepu sreću putuje u Ameriku, misleći, da ju ovdje čeka bogastvo i užitak, da ostane na svojim domaćim ognjištima i da ne juri u gore ropstvo od onoga, pod kojim su živeli crnci prije civilnog rata!**

Smrt Stjepana Dojčića. U Chicagu u Americi je umro u 33. god. života Stjepan Dojčić, rodom iz Ludbrega u Jugoslaviji. Pokojnik nam je još svima u živoj uspomeni zbog njegovog atentata na bivšeg hrvatskog bana Madžarona Skerlecza. Bio je u tamnici sve do prevrata g. 1918., odnosno dok ga je oslobodilo Narodno Vijeće u Zagrebu. Bio je fanatičan Jugoslovan. God. 1920. je otišao u Ameriku, gdje je neprestano putovao, pisao, agitirao, držao skupštine i predavanja u prilog Jugoslavije. Cijeli mu je život bio niz dugih patnja, o kojima se i slomio. — Neka mu je lahka zemlja!

Širite „ISTARSKU RIJEČ" !

J. Ž. Brežan:

Slavenska lipa

Nasred sela lipa stoji,
dvije velje grane broji:
spram sjevera jedna gleda,
gdje je bure, snijega, leda...
Tu Slovaci, Rusi, Česi:
«Ej, Poljace — vele — gdje si?»
Lužički su Srbi sami,
što u ropskoj čame tami.

Grana druga k jugu gleda,
manja jeste, — al' ne preda
Srbin, Hrvat i Slovenac
spleli su već bratski vijenac.
Bugari pak dane broje,
kad [illegible] plest će ime svoje

Kad je njima stare Slava
bila uvijek majka prava —
jedan drugom, što su oni?...

Ciba-Bilin glas romoni...
— Da mi riec sad bude kraća:
oni su si prava braća! —

Politički pregled

Italija. Rimski parlamenat je konačno odobrio sa 225 protiv 25 glasova washingtonski i rapallski ugovor.

Prilikom raspravljanja o nacrtu o santamargheritskom sporazumu predsjednik vlade Mussolini je izjavio, da se usvajanjem spomenutog sporazuma završuje ova nedjelja, koja se može nazvati mirna nedjelja talijanskoga parlamenta. Počela je s prihvatom washingtonske konvencije, a svršava s prihvatom santamargheritskog sporazuma, koji je posljedica već ratificiranog i većim djelom izvršenog rapallskog ugovora. Raspravljajući ovaj nacrt zakona, nastavlja Mussolini, ne treba ulaziti u detaljnu diskusiju, jer glavno je sad ili definitivno primiti sporazum, ili ga odbaciti. U današnjim nepovoljnim prilikama ne može se sporazum otkazati, jer bi to značilo ponovno otvorenje istog pitanja. Ostaje nam dakle, da se ugovor primjeni lojalno i skrupulozno s naše strane, a Beograd to isto treba da učini sa svoje strane. Uostalom nije razumljivo, zašto bi rapallski ugovor jedini bio nepromjenljiv i stalan. Nijedan ugovor se nikada nije mogao oduprijeti novim okolnostima i činjenicama. Držim, da je glavno da ostavimo uslove, kako bi nas eventualna revizija našla spremne u tolikoj mjeri, da možemo snažno i sa dostojanstvom tražiti naše nepobitno pravo. Kraljevina SHS treba da vodi računa o našem držanju i da prema Talijanima, koji ostaju u Dalmaciji, vodi uvidjavnu politiku slobode. Fašistička vlada ne bi mogla tolerirati politiku, koja bi išla za tim, da uguši talijanstvo Dalmacije. Ratifikovanjem ovoga sporazuma fašistička vlada pruža kraljevini SHS priliku, da pojača ekonomske odnose izmedju obje zemlje. Talijanska vlada učinila je već mnogo u granicama mogućnosti. Evakuišući samo Sušak — pošto će Delta i Baroš ostati još pod okupacijom naših četa, sve dotle, dokle Rijeka ne postane juridički država. Italija će se i odsad interesovati sudbinom Rijeke, da joj u najkraće vrijeme povrati njen stari sjaj. Što se tiče Zadra, njegova sudbina je teška i bolna. Prvi shvaćam tragediju toga grada i bol svih Talijana razasutih po Dalmaciji sve do Kotora, ali Zadar, ta nepomična i nepobjediva straža talijanstva Dalmacije, je svojim duhom i apsolutnom disciplinom, da podnese, da se svrši i posljednji čin jadranske drame. No vlada će odmah izaći u susret njegovim potrebama, jer Zadar mora živjeti i jer Zadar predstavlja s one strane Jadrana najživlji dio talijanskog naroda. Zadar i ostala Dalmacija neka znadu, da će vlada čuti njihovu sudbinu iskrenom zbrinutošću. Ove riječi nijesu izrečene da se savlada sadašnji momenat tuge, već su ovo riječi nakon kojih će slijediti djela. Naše nacionalno javno mišljenje jednodušno

PODLISTAK

Prvi put s ocem na jutrenje[1]

Bilo mi je, veli, onda tek devet godina. Ni sam se ne sjećam svega baš na tanko. Pričat ću vam, koliko sam zapamtio. I moja od mene starija sestra zna za to, a moj mladji brat baš ništa. Nisam pao na tjeme, da mu kazujem!

Meni je i mati pričala mnogo što šta, kad sam odrastao, pa je zapitkivao. Otac naravno nikad ni slovca!

Oh, to jest moj otac, nosio se, razumije se, turski. Čisto ga gledam kako se oblači: ćemadan od crvene kadife, s nekoliko katova zlatna gajtana; povrh njega djurče od zelene čohe[2]. Silaj[3]) išaran zlatom, za njega zadenuta jenda harbija, s drškom od slonove kosti, i jedan nožić, sa srebrnim čagrijama i s drškom od slonove kosti. Povrh silaja tranboloc, pa rese od njega biju po lijevom boku. Čakšire sa svilenim gajtanom i bućmetom, pa široki pačaluci prekrilili do pola nogu u bjeloj čarapi i plitkim cipelama. Na glavu turi tunus,[4]) pa ga malo nakrivi na lijevu stranu, u rukama mu abonos-čibuk s takumom od ćilibara, a s desne strane pod pojas podvučena, zlatom i ćinćuvama izvezena duvankesa. Pravi kicoš!

Naravi je bio — otac mi je istina, ali kad sam već počeo pričati, ne vrijedi šeprtljiti — naravi je bio čudnovate. Ozbiljan preko jego,[5]) pa samo zapovijeda, i to on jedan put što rekne, pa ako ne uradiš — bježi kud znaš! Osorljiv i vijek hoće da bude na njegovu, to jest niko se nije usudjivao dokazivati što protivno njemu. Kada se zdravo naljuti, a on psuje aliluj! Tukao je samo šamarom,[6]) i to samo jedan put, ali, brate, kad odalači,[7]) od časa se prućiš![8]) Lako se naljuti; natušti će, donju usnu, desni brk suče i izdiže ga na više, vedje mu se sastale na čelu, a one crne oči sjevaju. Jao! da onda neko dodje, da mu kaže da nisam znao «alekcije»! Ne znam čega sam se tako bojao, naposljetku baš i da me ćuši jedan put, pa šta? Ali ja strepim od onih očiju: kad ih prevali, pa kao iz praćke, a ti, ni znaš zašto ni kroz što, ceptiš kao prut!

Nikad se nije smijao, barem ne kao drugi svijet. Znam, jedan put, drži on na krilu mog malog bratića. Dao mu sahat, da se igra, a moj Djokica okupio pa gura ocu sahat u usta, i dernja se iz petnih žila, što on ne će da otvori usta. Ja i sestra da umremo od smijeha, a to se i ocu dade nešto na smijeh, pa nekoliko puta razvuče malo lijevu stranu od usta i oko lijevoga oka nabra mu se koža. To je bila velika rijetkost, i eto tako se on smijao, kad se desilo štogod, gdje bi neki drugi razvalio vilice, da bi se čulo u Tetrebovu mehanu.

A znam opet, kad je umro moj čiča, s kojim je babo ortački radio, i koga je jako volio: moja strina, mati, svojte, mi djeca — udri, kukaj, plači, zapjevaj, stoji nas vriska! a moj babo ništa, ama baš ni suze da pusti, ni «uh!» da reče. Samo kad ga poniješe iz kuće, a babu zaigra donja usna, drkće, drkće; prislonio se na vrata, blijed kao krpa, pa šuti.

Što rekne ne će popustiti ni za glavu. Pa makar da se on kaje u sebi. Znam, kad je otpustio Proku, momka, iz službe. Vidim, da se kaje i da mu je žao, ali popustiti ne će. Toga Proku je najvolio od sviju momaka. Znam samo jedan put da ga je udario, što, točeći rakiju, nije dobro zavrnuo slavinu na petački, pa skoro skov rakije istekao. Inače nikad ni da ga je kljupnuo! Sve mu je povjerovao, slao ga u sela po vjeresiju i koješta. — A znate li zašto ga je otpustio? — Na pravdi Boga!... Vidio da igra krajcara! — Tek ćete se vi poslije čuditi.

To o Djurdjevu dne. Došao Proka u dućan, da mu se na novo potpiše bukvar. «Na, evoti, ajduka! Meni više ne trebaš, ili pa traži, gdje se može igrati krajcara!» Turio Proka fes na oči, plače kao kiša i moli. Darnu to mog oca, baš vidjeh, ali mislite, da je popustio? — Bože sahrani! Izvadi samo još jedan dukat, pa mu dade: «Na, pa put za uši!» Ode Proka, a on se kaje u sebi, što istjera na pravdi Boga najvaljanijeg momka.

Nikad se nije šalio: ni s nama djecom, ni s majkom, ni s kim drugim. Čudno je živio s mojom majkom. Nije to da reknem da je on, ne daj Bože, kao što ima ljudi, pa hoće da udari, i tako što, nego onako nekako: uvijek hladan, osorljiv, gori od tudjinca, pa to ti je! A ona sirota, dobra, brate, kao svetac, pa pilji u njega kao noj u jaje. Kad se on što obrecne, a ona da svisne od plača, pa još mora da krije suze i od nas i od njega. Nikad i nikuda nije s njome išao, niti je ona smjela pomenuti, da je kuda povede. Nije trpio ni da se ona što miješa u trgovinu i u njegova posla. Kaže ona jedan put:

— Mitre, što ne daš Stanoju rakiju? Skoro će i nova, pa gdje ćeš je?

A tek se on izdrači na nju:

— Jesi li ti gladna, ili ti je čega malo? Novci su u tvojim rukama, pa kad ti nestane, a ti kaži! A u moj se posao ne pleti!

Pokunji se mati, pa šuti.

Sa svijetom je takodjer malo govorio. U kavani imao je svoje društvo, i samo medju njima što rekne po koju. Kuma Iliju je poštovao, što može biti: i to je jedini čovjek, koji mu je smio reći šta je htjeo i koga se moj otac čisto popribojavao.

Nas je djecu kao i majku volio, nije vajde, to se vidi, ali nas je držao prestroge. Ja se ne sjećam nikad i nikada znaka nježnosti od njega. Pokrivao nas je, istina, noći, kad se otkrijemo, i nije nam dao, da se nadnosimo nad bunar i penjemo na dud, — ali šta mi je to? To rade i drugi očevi, ali kupuju djeci i šećerlemeta, zlatne hartije i loptu od gumalastike, što skače s vrh jablana!

U crkvu je išao samo na Djurdjevdan, u kavanu svaku veče. Večeramo, on turi čibuk pod lijevu mišku, zadene duvankesu pod pojas, pa hajd! Dolazio je ljeti u devet, a zimi i ranije, ali neki put prevali i ponoći, a njega nema. To je moju sirotu majku i sestru peklo — ja vam se onda još nisam razumijevao u lumpovanju. — Nikad one nisu zaspale prije nego on dodje, pa ma to bilo u zoru. Sjede u krevetima — ne smiju ni svijeće da upale. Ljuti se on bolan, kad vidi da svijeća gori. Čuo sam jedan put, kad dodje docnije kući, gdje progundja:

— Šta će ta svijeća u ovo doba?

(Nastavit će se.)

[1]) jutrenje kod pravoslavnih — jutarnja služba Božja.
[2]) čoha — kupovno sukno.
[3]) silaj — vrsta pojasa.
[4]) tunus — fes.
[5]) preko jego — premnogo.
[6]) šamar — ćuška.
[7]) odalačiti — udariti.
[8]) prućiti se — pasti na zemlju.

...eca potrebu, da se primjeni ovaj sporazum, a bi Italija mogla biti slobodna u medjunarodnoj politici, da bi slobodno mogla braniti svoje interese i da bi najpošlje mogla što jače utjecati na tok medjunarodnih dogodjaja.

Protiv ratifikacije svetomargaritskog ugovora govorilo je više poslanika, a naročito dalmatinski talijanski poslanik Dudan, republikanac Chiesa, fašist Giunta i dr.

... kako je parlamenat prihvatio sporazum ... odgodjen na neizvjesno vrijeme.

Njemačka. Položaj sadašnje njemačke vlade postaje sve teži. Nitko se ne čudi, što se predstavnik kapitalista, ministar dr Cuno, i njegovi prijatelji toliko bore svim sredstvima, jer se radi o borbi, u kojoj se opet u prvi čas radi o pozam. blagostanju i moći ... krupnih industrijalaca. Kartela Njemačke ... sjeverno hoće prosla, da stupi sa savezničkom u pregovore da predleži prihvativa plaćanja. To nam najbolje dokazuje činjenica, da su francuski ministar de Trocquer i general Weygand posjetili ... Ruhr i zasnovali daljnje mjere protiv Njemačke. Izgleda, da će Francuska doskora provesti potpunu blokadu koja će industrije, gvoždja, čelika, strojeva, tračnica itd. ... to učinila sa ugljenom. Osim toga, sigurno uvesti blokadu uvoza gvozdene robe, koja je potrebna za snabdjevanje tvornice. Te tri mjere, od kojih treća pogodja ... industriju, a prve dvije ostale njemačke industrijalce, zadat će težak udarac pasivnom otporu njemačke vlade.

Rumunjska. Još 26. januara t. g. otvorio se rumunjski parlamenat. Vlada je — kako smo to već javili — postavila na dnevni red ... o novom ustavu. Opozicionalne stranke izjavile, da ne će priznati zakonske osnove ... ustavu za Veliku Rumunjsku, i da će se u parlamentu apstinirati i kod debate i kod glasanja, da tako demonstriraju protiv nasilnog predlaganja novoga ustava, koji je jedino izraden po intencijama vladine liberalne većine, ... po volji ministra predsjednika Bratianua. Držalo se je dugo, da će rumunjske oporbene stranke u istinu jedinstveno istupiti protiv vlade, ali do jedinstvenog istupa nije došlo. Jedna od najvećih stranaka, a to je narodna stranka pod vodstvom zastupnika Maniua, ... je iznenadjenje došla u parlamenat prvi put od kada je taj parlamenat izabran. To su učinili za to, da ne budu, jer su do sada izjavili iz parlamenta, njihovi mandati proglašeni nevaljanim i drugo, da dadu izjavu da oni ... parlamentu uskraćuju kompetenciju i zakonitost konstituante a uslied toga i ... izrade novi ustav. Tako zvani ... nisti, t. j. seljačka stranka, koju vodi general Avarescu jedina ostala vjerna toj odluci, ... nije ni ovaj puta došla u parlamenat. Umjerena oporbena stranka, t. zv. nacionalni demokrati, dala je izjavu, da će i nadalje sudjelovati u parlamentu, da će udionistvovati i u ... o novom ustavu, ali da priznaje ko... način, kojim je liberalna stranka izradila i izradila taj ustav.

Austrija. Austrijska vlada odredila je za 7. marta popis pučanstva u austrijskoj republici. Ovo brojenje pučanstva imat će za Slavene ... neobičnu važnost, jer će se po njegovim rezultatima odmjerivati narodnim manjinama u budućnosti njihova prava. Konačno možda će biti moguće saznati koliko Slavena, austrijski podanika živi u Austriji, poimence u Beču. Dosada to nije bilo poznato i procjene su bile svakakove, jer se u službene austrijske statistike niko nije pouzdavao. Koliko je to nepovjerenje bilo opravdano pokazalo se očito 1918, nakon prevrata. Službena brojka od 1910. označivale su na pr. broj Čeha sa 97.000, dok ih se nakon prevrata iselilo u Česku kojih 200.000 dakle dva puta toliko, koliko je nabrojila službena statistika. Kod izbora u Narodno austr. vijeće bilo je predano zatim 67.000 čeških glasova. Iz ove dvije brojke vidi se najbolje, kakovim je načinom bila provedena statistika od g. 1910. Drži se, da čehoslovačka narodnost priznati 200.000 do 250.000 duša, dok će broj svih Slavena u Austriji iznašati oko jedan milijun.

Domaće novosti

Vjenčanje dvaju Istrana. Prošle subote, dne 10. t. mj. vjenčao se u Trstu Istranin g. dr. Miran Kujin, revizor Zadružne Zveze u Trstu, sa dražesnom gospodjicom Dakom Starec, kćerkom vrlog rodoljuba g. učitelja Nanda Starec iz Barkovlja kod Trsta. — U Subotice nam javljaju, da se je istoga dana vjenčao u Baji (u Madžarskoj) g. dr. Martin Klanac, sreski sudac u Sebotici, koji stoji s ... u najboljim vezama, sa milovidnom gospodjicom Katicom Füstös.

Srdačno čestitamo obim parovima i želimo, da bi im ta vjenčanja donijela mnogo sreće i zadovoljstva!

Pretplatnici, sjetite se svoje dužnosti! Molimo sve naše cij. pretplatnike, koji još nisu podmirili pretplatu «Istarske Riječi» za tekuću godinu, da to učine što prije, jer će im se inače obustaviti svako daljnje šiljanje lista. Tko ne može platiti za cijelu godinu, neka plati barem za polovicu ili za najmanje tri mjeseca. Oni pak koji ne misle list zadržati ili ga ne misle platiti, neka nam ga odmah povrate. Nije pošteno primati «Istarsku Riječ» a da joj se prije nije podmirilo pretplatu. Svaka novina, koja ide u ruke čitatelja, koji je ne plaćaju, kopa sama sebi grob. Zato ni naša uprava ne može nikomu šiljati list badava. Skrajni je čas, da svi naši pretplatnici učine svoju dužnost: pošalju pretplatu i nadju što više novih pretplatnika. Uvjereni smo, da će naši cenj. pretplatnici, koji su se dosad toliko žrtvovali za dosadašnje istarske novine, znati i nadalje cieniti značenje te naše jedine političke, kulturne i gospodarske novine u Istri, te će ju svijesno i požrtvovno podupirati. Uredništvo će nastojati, da se oduži pretplatnicima time, da «Istarska Riječ» izlazi sa što ... biranim gradivom. — Ponavljamo: pretplatnici, sjetite se svoje dužnosti!

Naš podlistak. U današnjem broju donosimo prvi dio prekrasne pripoviesti: Prvi put s ... u jatrenje«. Napisao ju je Laza K. Lazarević, jedan od najodličnijih pripovjedača Srbije. Kako smo mi Hrvati sa Srbima jedan narod, držimo i toga velevrijednega pisca svojim. Rodio se u Šapcu g. 1851. Visoke nauke učio je u svijetu. Najprije je bio privatni a poslije i vojni liječnik. Već počeo je napisao ne... prvih pripovjedaka, izišao je odmah ... glas. Ucijelile su ga cijenili, a kad je ... ... umro ... četrdesetu ... je jugoslavenski narod tužio i žalio za njim. Pripovijest, što ju danas donosimo ide u red najboljih Lazarevićevih novela. Ona je pravo umjetničko djelo, kome ne treba posebne preporuke, da ... svi, koji budu čitali, ... vole.

Naš narodni poslanik dr. Ulikse Stanger na branku naših narodnih prava. Doznajemo, da je naš narodni poslanik g. dr. Ulikse Stanger uložio interpelaciju na ministra unutarnjih poslova zbog ... odbornika Gospodarskog društva u Poreču, te da se ovih dana ... sjednici sa njemačkim nar. poslanikom Tinzlom ... pogodjen sa ministrom pravde u Rimu ... uporabi slavenskih jezika na našim sudovima i da mu je ministar obećao, da će to pitanje proučiti. Najljepše se zahvaljujemo ... našem poslaniku na njegovom zauzimanju za naša pogažena prava i želimo mu najbolji uspjeh.

Slovenski jezik u goričkom sudovima. Pred kaznenim ... u Gorici vršila se ... rasprava protiv četvorice slovenskih općinskih ... Tonkli htio da stavi ... predpredloge na slovenskom jeziku, ... predsjedatelj rasprave sudski savjetnik Leonardo Vinci, i pozvao ga da govori talijanski. Državni tužitelj dr. Battiggi podržao je predsjednikovom pozivu i zahtjevao, da se kod rasprave upotrebljuje samo talijanski jezik. Dr. Tonkli je na to stavio formalni predlog, neka se gorički obranici sud izjavi glede pripuštanja slovenskog jezika u predlozima i obranbenim govorima slovenskih branitelja. Sudski senat je na to poslije dužeg vijećanja izjavio, da se ne dopuštaju usmeni ni pismeni predlozi, obrambeni govori i izjave u nijednom drugom jeziku nego samo u talijanskom. Svaki ... drugi jezik proglašuje tudjim i n ime se može služiti jedino pomoću tumača i to samo kod preslušavanja optuženika. Sudski senat nadalje naglašuje, da svi slovenski odvjetnici u Gorici dobro znadu talijanski. Upotreba drugih jezika pod prijašnjim režimom nije nikada imala zakonitog dopuštenja.

«Neprijatelji Italije». U Veprincu u Istri sačinjavaju Hrvati većinu u općinskom vijeću. Pred par je tjedana talijanska manjina zahtjevala, da se općina zaduži za tramvaj u korist veprinačke i lovranske općine za 250.000 lira. Kad je većina to otklonila, ustao je Talijan Pancera i povikao prema Hrvatima: «Vi ste neprijatelji talijanskog naroda! Vi ste neprijatelji Italije!» Na to je skinuo sa zida sliku talijanskog kralja i odnio je, jer da ne spada u općinu, gdje sede neprijatelji Italije.

Promjena kod savjetnih komisija za postizauće tal. državljanstva. Tršćanska prefektura, koja još uvijek fungira kao prefektura za čitavu Julijsku Krajinu, izdala je naredbu, kojom se raspuštaju savjetne komisije za postignuće talijanskog državljanstva, ustanovljene u smislu čl. 5. kr. naredbe-zakona od 30. decembra 1920. br. 1890. u Rovinju, Trstu i Gorici, i ustanavljaju nove komisije, koje će izvršavati sve one poslove, koje je dosada imala u rukama prijašnja komisija.

DOPISI

IZ ŽMINJA — CERE.

Smrt dobrog narodnog svećenika.

Dne 6. t. m. ispratismo u ogromnom broju i svečano do hladnoga groba čestitu i blagu dušu našeg ljubljenog kapelana veleč. g. Antu Šebesta.

Pokojnik je bio poštenjak i značajan čovjek, obljubljen od svakoga. Darežljiv siromahu, gostoljubiv prema svakome. Bio je od svakoga poznat po čitavoj Istri. Zato iskreno svi za njim žale, no najveća ga oplakujemo mi Cerani, koji ga ne ćemo nikad zaboraviti dokgod bude našeg roda. Bio nam je uzoran pastir, savjetnik u svakoj prigodi, pomoćnik u svakoj nevolji.

Došao je k nama iz Češke i s nama je boravio punih 23 godina: s nama se radovao i žalovao. Bio je s nama u lijepim danima pa nije nas htio ostaviti ni sada, kad je naša sudbina tako crna.

I on je žrtva današnjih prilika. Neprestani nemili dogodjaji kosnuli su nemilo njegovu općutljivu dušu, da su mu oteli zdravlje. Što više: posljednji su ga dogodjaji u našem Ceru tako dirnuli i prestrašili, da je legao u prerani grob. Sam je govorio, da nije vrijedno živjeti u takovim prilikama te nije niti žalio smrt.

Mi mu pri otvorenom preranom grobu izrazujemo našu najtopliju zahvalnost za sve ono, što nam je u svom životu učinio, pa ga i svim srcem molimo neka nas u svom boljem boravištu ne zaboravi i nek nas preporuči Svevišnjemu, da nam se smiluje i podari sa boljim danima.

Vječnaja pamjat našem ljubljenom i nezaboravnom narodnom svećeniku! I nek mirno počiva vječni sanak pod ovom tužnom našom ceranskom grudom! Naše ga misli prate sa našom većom ljubavi u vječnost.

Grob za grobom nam se otvara, grana za granom pada iz našeg narodnog debla a mi ostajemo žalosni i u skrbi za našu budućnost, i to baš sada, kad nam kopaju skupni hladni grob... Uskrsnut će naš dobri svećenik u dan suda, a i mi čekamo ... svoju sudbinu.

Njegovoj dobroj rodjakinji Františki naše najiskrenije saučešće. **Zahvalni Cerani.**

IZ LUPOGLAVŠTINE.

Svega po malo.

Naš narod u našim krajevima živi još u strašnoj gospodarskoj nevolji. Opaža se veliko pomanjkanje svega: hrane i novaca.

Kako je poznato, na našoj općini u Boljunu došlo je do velike promjene. Dosadašnji načelnik g. Ferranda je morao odstupiti radi silnih troškova, koje je naprtio našoj općini. Govori se, da će morati povratiti općini silne svote novaca.

Novi načelnik je iz Pazina. Čujemo, da je čovjek. Šteta je, što neuk i nesposoban u uredovnom poslovanju.

Općina se sprema podatke za gradjanski matičnj ured. Župni uredi moraju ... kako se priča — izdelovati svakoj obitelji obiteljske izvadke. Svaka stranka ih mora lično odnijeti na općinu i platit 5 lira za nabavu potrebnih knjiga i za činovnike. Da je bilo pod Ferandom providjeno za pisarne i ostale potrebštine 10.000 Lira na to se nitko ne obazire.

U školi podučava g. nadučitelj tri mladja godišta u hrvatskom jeziku a tri starija godišta preuzeo je talijanski učitelj. Prije je bila ovdje dekretirana mlada učiteljica gdjica Mogorović, koja nije niti radi toboznje bolesti započela podučavati našu djecu. Kasnije je bila suspendirana, a na njezino je mjesto imenovan talijanski učitelj, koji poučava sve predmete u talijanskom jeziku.

Dakle u svemu zlo i naopako, da ne može biti gore. Drugi put više!

IZ BORUTA.

Nepoznati zlikovci ukrali našem čovjeku par volova.

Dinko Grabar iz Boruta je vrlo nesretan čovjek. Svake godine mu se dogodi koja nesreća. Pred dvije godine mu je par volova crkaulo, malo zatim je izgubio dvojicu sinova, prošle godine mu je umrla žena a ovih dana su ga posjetili nepoznati zlikovci i ukrali mu par volova. Nesretnik kad se ujutro ustao, da će dati volovima sijena, najedampul opazi da mu štala prazna. Počeo je tako plakati i jaukati, da je na to skočilo na noge cijelo selo. Zatim su išli u potjeru za tatovima, koji su ostavili za sobom trag sve do Pazina, ali je bilo sve uzalud: voloma nema pa nema. Oružnici još uvijek istražuju, zatvaraju i mlate njima nepoćudne ljude, ali — rekbi — i oni uzalud.

Taj dogodjaj je silno uznemirio cijeli Borut, tako da nitko više ne spava po cijele noći. Dosada nije bivalo kod nas nikada takvih kradja. Kako vidimo, odsele ćemo se morati ovako moliti: Bože, očuvaj nas od prijatelja, a neprijateljâ očuvat ćemo se sami.

IZ PULJŠTINE.

Još o zapaljenju «Istarske Riječi» u Medulinu.

Šutjela je Pula, šutjela je okolica cijela, čekala i sa velikim zadovoljstvom i dočekala glas «Istarske riječi». U našem gradu se je po raznim taborima i taborićima što i šta šaputalo, ali sve umuknuše, kad si ti Riječ naša progovorila. Riječ tvoja bila je jaka, iskrena i jasna, pa je nekoje delije u Medulinu malko i pogolicala, te ju htjedoše uništiti, zatrti.

IZ SOVINJŠTINE KOD BUZETA.

Naš grad je vrlo, vrlo malen, ali ipak nije najmanji u zemlji Istri. Na glasu je. Nemamo doduše kazališta (teatra) ni pametnih veselica, ali se ipak i mi kadagod — pozabavimo. Fini su artisti — baš svećenici, koje nama šalje naš tršćanski biskup. Naš kip Majke Božje i naša crkva strašno bi govorili — kad bi mogli — te nogom i hićem bi gurnuli od sebe ove — nedostojnike.

Jednog od zadnjih dana imali smo javnu, besplatnu zabavu u Sovinjaku. Glavni junak teatra bio je naš — zadnji g. pop. razumije se Talijan. On nas je prkosno ostavio na dan Božića, te u to vrijeme bio u Buzetu očekujući svoje službeno premještenje. I dobio ga — u Boljun. No, kako je on morao prehitro od nas, ostavio nam svu onu svoju mizeriju u Sovinjaku: a sada došao k nama da ju pokupi i odvede. Al' jok! slobodi naši patrioti: Ne dam! Platite mi prije kokoš! Drugi: platite mi vino! Treći, četrti, peti... svak htio i zahtijevao svoje što im dugovao taj blagovjesnik i sluga Božji. Jedan šesti, deseti zahtijevao je od njega da mu vrati bačvicu: naš ti g. pop nije to htio, pošto je želio odvesti sobom nešto vina. Daj! Ne dam! Asino! Mascalzone! letile su medene riječi, a junaci se primili u junačke šake. Bilo tu smijeha, vikanja, dovikivanja — cijeli Sovinjak se lipo divertil ... na račun preč. biskupa, koji nam šalje takove svećenike.

Čestitamo — Boljunu i Boljunčanima da su dobili ovog junaka za svoga dušobrižnika!

Franina i Jurina.

Fr.: Tebe, Jurino, neki crv ne da mira. Kuda si to sopet konatil?
Jur.: Bil sam na špecione.
Fr.: Kade vraga?
Jur.: Bil sam malo do Zadra, da vidim, kako je tamo.
Fr.: Do Zadra! Ma ste ga videli malo! Pak ča si tamo videl?
Jur.: Mizeriju, brate, i tugu i nevolju.
Fr.: Ma ča to govoriš?
Jur.: Onako, kako je. Promisli samo ovo, ča ću ti sada reć: va Zadre ima svega skupa okole dvanajst tisuć duš, pak ča biš rekal, koliko je tamo muškeh glav prez dela!
Fr.: Merda dvesto.
Jur.: Dve tisuće, ako ne i ki više.
Fr.: Bože pomozi, ma to je strašno. A ča bi reć, da je to tako.
Jur.: Ča bi reć? Vej si ga vrag! Ter ni ni v Reke bolje. Ni va Pule, a ni va tolikeh drugeh mesteh.
Fr.: Ma neki uzrok mora bit, s vragu i delo! Ja se spamećujem, da je va Zadre bilo par fabrik, ke su lepo delale. Ča i' z njih?
Jur.: Ča i z oneh v Reke. Miruju. Spe.
Fr.: Ča i ona fabrika odi rožulina?
Jur.: I ona je zaprla butigu. Jedni govore, da je kriva Jugoslavija, zač da ne pušća va grad višnj, od keh se, kako znaš, dela rožulin. A ti znaš i to, da je Dalmacija puna višanj, i to oneh praveh, kakoveh nima nigdere na svete.
Fr.: Pak zač ne pušća Jugoslavija te višnji va Zadar?
Jur.: Zač i Jugoslavija ima svojeh fabrik od rožulina, pak će da te višnji ostanu za nje fabriki. Bog je najprej za se bradu storil! — govore va Jugoslavije.
Fr.: A ča govore drugi?
Jur.: Drugi govore, da nisu temu zlu same višnje krive. Teh višnji bi se najzada i našlo nekoliko. Nego tu je jedna druga, veća nevolja.
Fr.: A ka?
Jur.: Nevolja je ta, da svet već ne pije rožulina. Prej su ga puno kupovali Nemci i Ungarezi, ma otkada je njihova munida šla po vrage, oni da piju žuč, a ne rožulin. Pak kako ćeš ni da ga piju, kad bi za svaku butilju moral platit nekoliko stotin tisuć oneh njihoveh gnjileh krun.
Fr.: Mi drugi pak mesto rožulina pijamo uje od ličine...
Jur.: I to je jedna vela konkurencija rožulinu, zato sam ja va jednem razgovore predložil Zadranom, da bi najbolje storili, da namesto rožulina počnu fabrikevat uje od ličini.
Fr.: To se zna, da bi to dobro bilo, zač bi tako mogla delat i ona njihova fabrika od butij. A kako artizani, tišljari, kovači, etecetera — kako oni?
Jur.: Kako i fabriki. Blanji, pili, batići, sve je to zaruzinavelo. A to i mora! Ni se ča gradi ni popravlja — ama niš.
Fr.: A trgovina?
Jur.: Ka trgovina? Ona ka gre vanka, ale ona, ka gre nutra?
Fr.: Ona ka gre vanka.
Jur.: Trgovini, ka gre vanka, ni. A lako je razumet i zač je ni. Ni je, zač ni Vlahova ni rožulina, a s tem se je prej trgovalo po celem širokem svete. Propalo! Svi brodi, ki gredu vanka iz Zadra, puni su paučini.
Fr.: A gre ča nutar?
Jur.: Gre, ma po kuntrabande: tabak, muka, kranjske klombasice, cukar i sve takove stvari, tako da oni mali butegerići moru slobodno zapret ono par butižic, zač se ljudi služe samo kod kuntrabandieri. Svi ti trgovci, mali i veliki dužni su danaska ni manje ni više nego samo 20 milijuni lir, tako da već ne more njedan dobit ni feniga na kredencu. Rovina, pak ča ćemo no! A ča je najgore: Zadrani se na puna usta tuže, da su njim dali premalo lir za kruni, ke su razmenili. Nezahvalan svet: a sami su vavek govorili, da te volit i glad trpet samo da da njim je zostal pod Italijom.
Fr.: Da ti pravo rečem, takoveh nesa hvalniki ima sva sila i v Reke i još kade...

PISMO IZ RIJEKE.

Rijeka se zabavlja. — Ninettine Jeremijade. Konvencije. — Jovo na novo.

Prošli petak malo što se nisu diplomatski odnosi izmedju mene i Ninette prekinuli. To je bilo dan iza one velike Kavalkine, što ju je priredila «Vedetta» u gradskom teatru. Otkad se na Rijeci ne priredjuju revolucije onako često kao i prije, otkada nema više d'Annunzia, ni korteja ni raznih drugih manifestacija. «Vedetta» je, razumije se, postala ponešto manje interesantna negoli je prije bila. Osim toga ima na Rijeci sva sila ljudi, koji bi rado čitati Zanellinu «Voce Popela» ili «Difesu», ali te novine ne smiju više da dolaze na Rijeku — vlasti im ne dopuštaju, da se po gradu šire. Da se svi ti i mnogi drugi nezadovoljni malo udobrovolje, «Vedetta» je došla na sretnu misao, da priredi jednu veličanstvenu Kavalkinu ili — kako je to ona pisala već puna dva mjeseca — Il Veglionissimo della Stampa. Očevici vele, da je na toj Kavalkini bilo više svijeta negoli na ijednoj dosadašnjoj patriotskoj manifestaciji. I Ninetta je bila na toj zabavi. Vratila se je pred zoru — s čabrićem — a to će reći: nije plesala. Nije ni čudo kraj onolike gužve. A opet Ninetta ide u red onih žena, koje su jedamput bile mlade, a danas više nisu. Prošlost je lijepa stvar, ali za one, koji idu po kavalkinima — sadašnjost je sve. To se meni ne svidja, zato ja i ne idem na kavalkine. A bolje bi bila učinila i Ninetta, da nije išla. Barem ne bi izmedju mene i nje bilo došlo do onoga gotovo neugodnog incidenta.

Sva zelena od bijesa, što nije plesala, počela mi se je tužiti na sadašnje vrijeme. Nekada da je bilo ugodnije i ljepše — mnogo ljepše. Jedamput da su na kavalkine dolazili sami domaći ljudi, rodjeni Fijumanci — svak je bio kao kod kuće — i svak se je zabavljao do mile volje. A danas? Osim dva tri pešekana ne vidite ni jednoga domaćega lica, nijednoga poznatoga čovjeka. Kamo se okrenete, ne čujete nego «managja!» «ćan de la madonis!» i sve tako. Pak to nije samo na Kavalkinama — to se dogadja u svim uredima, u trgovinama, u školama pa i u crkvama — svuda. Je li to Bogu zadovoljno? — pitala me Ninetta sve onako zelena od jada.

Ali tu je i mene nešto zasvrbjelo. Ja sam joj odgovorio ovako:

— — Vi, Ninetta, ne biste smjeli, da govorite tako... Jer, ako niste sasvim zaboravili, vi ste takodjer bili izmedju onima, koji su ih zvali, da dodju ovamo i da ostanu. Kad su bili oni veliki korteji, još u vrijeme generala Grazioli, vi ste uvijek bili prvi iza muzike i mahnitali ste kao da ste iz špitala pobjegli, i čitavo ste se vrijeme derali: Italia o morte! Abbasso Wilson! Morte ai Crovati! i sve tako. A sjećate li se, kad je ono u septembru 1919. talijanska vlada bila izdala zapovijed, da imaju njezine trupe ostaviti Rijeku? Znate li, što ste onda učinili vi i neke vaše prijateljice? Otišle ste pred Cecilinovo i koliko ste duge i široke rastegnule ste se na cesti da vojnicima zakrčite put, i silili ste ih, da ostanu. Pa dobro — oni su ostali — — — Čemu se onda tužite? Kad se nekoga pozove i pridrži, onda mu treba dati sve slobošćine, koje ga idu. Pozvanik je tu kao u svojoj kući, on se može baniti tuda, koliko i kako ga je volja, jer vi najbolje znate, che tavola e letto non porta rispetto.

To nije, dakako, Ninetti nikako išlo u glavu, ona se naljutila, sasula je na mene svega ie svašta, a da je imala pri ruci kakav lonac ili što drugo, zacijelo bi mi ga bila trisnula u glavu.

Sjutradan smo se izmirili. Nešto je ona popustila, a nešto ja. Ali pomirili smo se najviše poradi toga, što, sudeći po zadnjim vijestima, izgleda, da se na Rijeci nešto iza brda valja. Mussolini je uistini predao parlamentu konvencije uglavljene u Sv. Margeriti. On se je pače izjavio, da se te konvencije moraju odobriti, jer da to traže političke prilike kraljevine Italije. On je učinio i više: on je dao razumjeti riječkim nemirnjacima, da računa na disciplinu svih Riječana, a to će reći: ili budite dobri — ili ćemo vas napiti ulja od ličini. Prema tomu moglo bi se dogoditi, da jedan put doista bježi zec a drugi put pas.

Ele, dočekasmo i to, da je Mussolini ratificirao i onaj repić rapalskoga ugovora. Čini se doduše da ga je odobrio parlamenat, ali u suštini odobrio ga je Mussolini, jer Mussolini je i parlamenat i senat — on je Montecitorio i palazzo Madama. I tako vele da će do konca ovog mjeseca biti ispražnjen Sušak, a u isto vrijeme, da će se sastati takozvana paritetska komisija, koja ima da uredi prilike na Rijeci. U toj komisiji ima i Jugoslavena i Talijana: ta će mješovita gospoda više ili manje složno nastojati, da učine, što je već jedamput pokušala slavna cesarica Marija Terezija, to će reći, da od Rijeke učine — — ja sâm ne znam — što.

Medjutim i poslije ispražnjenja Sušaka Delta će i Luka Baroš ostati okupirani.

I tako — Jovo na novo...

Rokac.

Gospodarstvo

NAŠTO TREBA DA PAZIMO KOD NOVIH NASADA LOZE?

1. **Na položaj zemljišta.** Odaberimo tlo u toplom, zaštićenom položaju, ne samo da nam loze ne pozebu, nego da smo sigurni, da će nam groždje uzrijati i davati dobru kapljicu.

Samo u najvećoj nuždi, kad naime nemamo shodnijeg zemljišta, posadimo loze i na niskim položajima. Imaš li u tu svrhu prikladno zemljište u blizini kuće, tim bolje; bit će ti u svakom pogledu olakšan posao.

2. **Na kakvoću zemljišta.** Zemlja za vinograd mora biti dobra, neistrošena. Za novi nasad nije zemljište, gdje je rasla pred malo vremena loza. Takvo zemljište treba držati barem kroz 4 godine kao oranicu ili još bolje kao djetelište (ljekarice), koje moramo vrlo dobro gnojiti. Za vinograd je najprikladnije ono tlo, gdje je kroz više vremena dobro uspijevala ljekarica (erbašpanja), koju smo kod sjedbe i kasnije dobro gnojili sa stajskim i umjetnim gnojem.

3. **Na potrošak.** Imaš li na izbor dva jednako dobra zemljišta, od kojih je jedno jako kamenito, a drugo je ravna mekotina, onda odaberi ovo posljednje, jer će te čitava radnja stajati manje novaca.

4. **Na pripravu zemljišta.** Za vinograd treba dobro pripraviti zemljište, ako hoćemo da nam loza obilato rodi i drugo traje. Pomislimo si, da ne sadimo lozu samo za par godina, već za 20, 30 i više godina. Evetualne humke treba da izravnaš, jame zabitaš i paziš da ti dobra zemlja ostane na površini. Ako zemljište visi, onda učini jarke za odhod kišnice. Jako strmo zemljište treba razdijeliti pomoću zaravanaka, koje se učvrsti zidovima ili koronalima, i to osobito za to, da se preprijeći rušenje zemlje i smanji strmina.

Zemljište za lozu treba — ako je ikako moguće — **iskrčiti ili rigolati** na 70—80 cm dubine. Onaj položaj zemljišta, koji je veoma podložan suši, treba još dublje rigolati. U tom slučaju moramo nastojati da ne dodje gornja, plodna zemlja dublje od 70 cm. Nekoji naši ljudi rigolaju ili prekopavaju zemlju na 1 m i više duboko, tako da kasnije dobra, gornja zemlja dolazi sasvim na dno ili se promiješa, što se ne može podnipošto preporučiti. Nemoj zaboraviti, da je samo ono prekopavanje zemlje dobro, kod kojeg ti dolazi gornja dobra zemlja ozdò, kamo imaju da dodju glavne lozine žile, a slaba zdravica na površinu. Cijeli ćeš posao najbolje obaviti na taj način, ako ponajprije iskopaš na najnižem kraju zemljišta 1—1½ m širok i 70—80 cm duboki jarak. Uz taj prazni jarak označi pomoću konopa (špaga) i mjerila (štap od 1—1½ m) drugi jarak. Prvu motiku zemlje iz prvog jarka baci u dno drugog jarka i tako redom dalje, dok ti prvi jarak postigne dubljine od 70—80 cm. Kad si tako iskopao treć, četvrti itd. jarak, onda radi tako i nadalje sve dok ne izrigolaš čitav komad opredijeljenog zemljišta za vinograd. Ako pak naidješ na kamenje, onda debelje odstrani, a drobnije bacaj u dno jaraka prije negoli bacaš u nj prvu dobru zemlju iz narednog jarka.

Iza kako je zemljište tako iskopano, ostavi ga neporavnjena i izravnaj tekar neposredno prije sadjenja. Šteta je, što se kod nas u Istri na to vrlo važno izravnivanje iskopanog zemljišta vrlo slabo pazi. Samo da se koplju jame ili škulje za amerikansku lozu, kaošto običavaju naši seljaci, ne vrijedi. Ako ti je zemlja tako kamenita, da bi te rigolanje previše stajalo, učini barem jarke ili foše od najmanje 1 m širine i 70—80 cm dubine i pazi, da dodje gornja bolja zemlja na jednu, a slabija donja (zdravica) na drugu stranu jarka. Kad sadiš, bacaj bolju zemlju na dno jarka, a slabiju (zdravicu) na vrh.

5. **Na sadjenje.** Sadi u redove i to jednakomjerno, ne pregusto ni prerijetko, nego pravalno! Ne samo da lijepo u redove posadjen vinograd ugadja oku, nego djeluje jednakomjernije na pojedine trsove **zrak i sunčano svijetlo,** što je od velike važnosti. Tako posadjen vinograd lahko obradjuješ plugom i okopalom, što ti trošak za uzdržavanje vinograda znatno snizuje.

Ako bismo pregusto sadili, loza bi slabo uspijevala te slabo rodila ii slabo grožđje davaa. U tom pogledu opažamo, da naši inače vrijedni gospodari previše griješe. Dao Bog, da bi tu pogriješku čim prije uvidjeli! Mi bismo preporučili, da razmak redova bude obično 1 m i 50 cm, a razmak medju trsovima — dakako prema vrsti loze — 1 m do 1 m i 20 cm. U brijegovitim vinogradima, gdje se ne bi moglo orati, može se uzeti i 1 m i 30 cm — četvorinu ili u trokutu. Osobito u hladnijim položajima neka idu redovi od sjevera prama jugu. Ako sadiš po dvije loze skupa, što ti ni najmanje ne možemo da preporučimo, nastoj, da bude razmak izmedju **svakog para** loza barem 2 metara. Loze za baras (ruzu, pergulu) nemoj podnipošto saditi gušće od 80 cm. Sa kolčićima, koji su dugi najmanje 1m, označi mjesto pojedinim lozama. Uz te kolčiće posadi — iza kako se prekopana i sravnjena zemlja dostatno slegne — loze, i to po suhom vremenu najkasnije do konca marta. Pazi, da ti ne dodje oko žila dobra, gnojna zemlja. Ako nije zemlja najbolja, gnoji kod sadjenja umjereno sa kompostom ili sa prezrelim stajskim gnojem. Nema nikakvog smisla, da nahitaš ispod loze debele plasti stajskog gnoja, kako to čine mnogi naši seljaci kod nasade, jer se na taj način troši gnoj uzalud.

Uostalom lako sadiš i cijepanice, koje si sam uzgojio ili naručio kod kakove pouzdane i solidne tvrtke; to je najbolje, jer ćeš na taj način doći najbrže do ploda.

Žilavicama se — bile one cijepane ili necijepane — skraćuju kod sadjenja nešto žile i prereže im madica (vrh) na jedno dobrorazvijeno oko. Rozge se tik najdonjeg kolenca friško narežu. Sadi se u koliko je moguće okomito (ovjesno) i to tako, da dodje kod divjaka gornje oko ravno sa površinom ili nešto ispod nje, dočim kod cijepanica treba da dodje mjesto, gdje je cijep spojen sa podlogom, **ravno** sa površinom zemlje.

U slučaju, da nije zemlja kod sadjenja dosta slegnuta, onda moramo računati s time, da će još sleći i sravnati. Zato moramo cijepanice tako posaditi, da dodje mjesto, gdje je cijep spojen sa divljakom, da nam ostane nešto nad površinom zemlje. Preduboko sadjenje cijepanica imalo bi slabu posljedicu, da bi cijep lako učinio žile, a previsoko je sadjenje cijepanica o njihovom razvitku prije štetno nego korisno. Kod nas u Istri se previše griješi time, što se cijepanice preduboko sade; zatim se ne posvećuje osobitu skrb oko toga, da se pravodobno odrežu žele na cijepovima. Nad svakom posadjenom lozom treba učiniti kupčić zemlje od rahle zemlje. I uprav u tom pogledu mnogo griješe naši vinogradari, jer puštaju da im posadjene loze gledaju van iz zemlje i da se suše. Uslijed toga ima dosta neuspjeha kod sadjenja. A nepravedno se zatim krivi onoga, koji im je loze poslao ili izručio.

6. Pazi, da uzmeš dotičnom tlu, na kojem kaniš saditi lozu, prikladnu podlogu (divljaku), jer je upravo to temelj svemu. Za više kamenite suhe zemlje, kao i bijela tla (tasel, pijesak), koje sadržavaju mnogo vapna, uzmi **monticulu,** a za crljenice i crnice sa malo ili ništa kamenja uzmi velikolisnatu **ripariju.** Što se takozvanih križanaca (hibrida) tiče, moramo biti oprezni te ih saditi najviše za pokušaj u malenoj množini.

Sadiš i gotove cijepanice, ili makar ako si ih sâm cijepao na stalnom mjestu u vinogradu, moraš nastojati, da nikad ne sadiš pomiješane i previše vrsti loza, nego uvijek čiste i same za sebe.

Uz dobre domaće vrsti kaošto su Malvazija, Bijeli muškat, Trbian, Ižulana, Dragonela, Teran, Hrvatica itd. preporučamo ti da sadiš još ove vrsti: Bijelu plemenku (španjol), Slankamenku, Zelenu Ribolu, Portugalku, Modru Frankinju, Teroldigu itd., te ne zaboravi na fine vrsti kao n. pr. Bijeli Burgundac, Sovinjon, Rulandac, Framinac, Zeleni veltlinac, Crni Brgundac, Sovinjoski Kabernet. Ove će ti posljednje fine vrsti dati i finu kapljicu, koja će ti dobro doći, kad ti dodju gostovi itd. Ali što je najvažnije, takva vina ćeš moći vrlo lako i skupo prodati, a u godinama, u kojim ti obične loze daju loš mast, s njima popraviti potonjeg da ti se ne će trebati zateći šećeranju.

Konačno ti preporučamo i to, da sadiš i stolne vrsti grožđja, a naročito ako ti se vinograd nalazi u blizini željezničkih i parobrodarskih postaja ili gradova. Te vrsti jesu: a) **rane:** Szabovski biser (Perle von Szabo), Kraljevska Mandalenka, obična i muškatna plemenka i modri portugizac; b) **kasne:** Bijeli i crljeni kozjak, Mon Regina, damascenski veliki muškat, Bezganja, Verdeja i Paradizeja i Hamburg-muškat i Aleksandrijski muškat. Samo tu moramo napomenuti, da treba i **kasne vrsti** grožđja saditi u **tople** položaje, jer se inače ne mogu potpuno razvijati a niti sagrijevati.

Svega po malo

Zaruka Nj. Visočanstva princesinje Jolande. Pred više vremena talijanske su novine širile vijest, da će se Nj. V. princesinja Jolanda, prvorodjenka talijanskog kraljevskog para, zaručiti sa belgijskog prijestolonasljednika. Sada pak se zvanično javlja, da se je spomenuta princesinja prekjučer zaručila u Kvirinalu u Rimu sa talijanskim kavalerijskim kapetanom grofom Calvi di Borgolom. Prema tomu vidimo, da su prijašnje vijesti talijanskih novina bile posve neosnovane.

Novi vulkan u Italiji. Iz Mletaka javljaju da je u općini Francenigetu na Livenzi nastao uz veliku eksploziju krater, iz kojega su šibali žuti plamenovi i bila bacana vrela voda. Popodne se ova pojava ponovila i krater se pomalo širio i dobio promjer od 3 metra.

Odlični Francuz o istarskim Jugoslovenima. Pred malo vremena održao je poznati francuski publicista g. Etienne Fournol u Parizu veliko predavanje o Centralnoj Evropi. Konferenciji je prisustvovala najbiranija publika. G. Fournol je najprije govorio o poslijeratnom uredjenu Centralne Evrope, a zatim je prešao na nacionalne manjine, koje živu u inorodnim državama. Iza kako je ocrtao sve ostale nacionalne manjine u Evropi pošao je i na jugoslovensku manjinu u Italiji. O istarskim Jugoslovenima se je izrazio vrlo laskavo. Rekao je, da je naš narod udivljenja vrijedan, da je njegova historija epopeja, koja obiluje dogodjajima, koji su dramatski i prelaze svaku imaginaciju.

Opaljivanje kose. U nekim velikim praškim brijačnicama bit će uvedeno američko šišanje kose — zvano «činč». Budući da kod običnoga šišanja iz šupljega vlasa istječe pigment tako dugo dok kosa zacijeli, što škodi rastu, kosa slabi i pada, namjeravaju upotrijebiti paljenje kose kao u Americi. Kosa se najprije prireže kao obično, onda se krajevi malo ožegu, tako da se cjevčice odmah zatvore i spriječi se istjecanje pigmenta. Za tim se glava omije i osuši.

Vrlo pametno! Kako javljaju novine, u Italiji je došlo do zabrane hazarda. Ministarsko vijeće u Rimu stvorilo je odluku, da je reglementira hazardne igre, nego da ovlasti ministra nutarnjih poslova da poduzme stroge mjere za suzbijanje tih igara.

U Australiji se djevojke najlaglje udaju. Dok gotovo u svim evropskim zemljama broj žena nadmašuje broj muškaraca, u Austriji su žene u tako sretnom položaju, da mogu biti gotovo stalne, da će naći muža. Tamo ima naime preko 300.000 muškaraca više nego žena. Stoga je engleska vlada odlučila u sporazumu s australskom, favorizirati selenje žena u Australiju. Te žene dakako ne smiju biti starije od 25. godina. No engleska vlada je zaboravila narediti, da se ružne žene ne smiju seliti.

Strašan požar. Prošlog ponedjeljka u 4.45 sata poslije podne izbruhnuo je strašan požar na bivšem sajmištu uzoraka u Trstu. O tom dogodjaju bile su odmah obaviještene tršćanski vatrogasci. No prije su oni došli na lice mjesta, tamošnje barake bile su već — uslijed velikog vjetra — u strašnom plamenu. Vatrogasce i vojnici su uložili sve sile oko toga, da vatru lokaliizraju, što im je napokon i uspjelo. Medjutim vjetar im nije dopustio, da spase od požara niti jednu baraku. Izgorilo je oko 50 baraka. Uzroci tog požara se posvema nepoznati. Šteta se računa na više stotina hiljada lira.

Koliko je stajao svjetski rat. «Newyork Herald» donosi interesantne podatke o tom, koliko je stajao svjetski rat: 250.000.000.000 dolara u srebru, što važe 7.812.000 tona. Za prevoz ovog tereta potrebno bi bilo 3906 vlakova po 40 vagona u svakome. Ovi vozovi protegli bi se u duljinu od 1.300 milja, t. j. sav put od Newyorka do San Paula. Ako bi svi ovi dolari bili položeni jedan pored drugoga, oni bi mogli 236 puta po liniji ekvatora obujmiti našu zemlju. Ako bi ovi dolari bili položeni jedan na drugi, tada bi to bio jedan srebrni stup 394.560 milja u visinu, t. j. dva i po puta više nego sav put izmedju zemlje i mjeseca. Ako bi se svi ovi dolari pretvorili u prugu, tada bi mi imali srebrni put od 49.322 milja, t. j. dva puta više nego ekvator zemlje. Ako bi sve ovo srebro razdijelili medju sve stanovnike cijelog svijeta (koji su živjeli u kolovozu 1914., prije početka svjetskoga rata), tada bi svaki čovjek dobio po 170 dolara. Naravno, dodaje list, da ovakvu svotu moglo bi se stvoriti nešto bolje, nego je in istinu stvoreno.

Talijanski budget za 1920-21. I 1921-22. godinu. U budgetskoj godini 1920-21. državni izdaci iznosili su 36,229.1 milijuna lira a prihodi su donijeli 18,820.1 milijuna lira. U deficitu od 17.409 milijuna lira obuhvaćeno je i 5.858 milijuna lira, koje su služile za pokriće prošlogodišnjeg budgeta, tako da cjelokupni deficit 1920.-21. iznosi 11.5551 milijuna lira. Za bilansnu godinu 1921.-22. računano 16.967.8 milijuna lira rashoda i 15.832 milijuna lira prihoda. Vanredni budget pokazuje izdatke u visini od 5.373.4 milijuna lira.

Potres na jugu Tihog Oceana. Predprošle nedjelje harao po južnom dijelu Tihog Oceana užasan potres, koji je nemilo rušio kuće, željezničke mostove itd. kao kakve igračke. Sve brzojavne i telefonske veze su prekinute. Materijalna je šteta užasna. Broj ljudskih žrtava ima vanredno mnogo.

Najveći top, kakav je bio ikada saliven u Francuskoj, dovršen je u Rulle kod Angoulême. Cijev mu je 21 m duga i važe sama 96 tona. Metci će vagati po 420 kg i letjet će dalje od 90 km. Top kane smjestiti u koju ratnu luku.

Književnost

Pregled jugoslovenske književnosti. Ćirilometodska knjižara u Zagrebu, Preradovićev trg 4, izdala je veliki popis svih hrvatskih i srpskih knjiga u koliko se mogu dobiti na knjižarskom tržištu. Knjige su poredane po strukama te ih ima u katalogu navedenih oko pet tisuća. Ćirilometodska knjižara izdala je ovaj katalog, kako sama javlja u predgovoru istoga, da doprinese orijentaciji u našoj savremenoj književnosti, pa će od sada nastaviti s izdanjem ovoga pregleda svaka dva mjeseca, u koji će doći sve naknadno izašle knjige kao i takove, koje slučajno niso ušle u glavni Katalog. Ovaj Katalog, koji je prvi svoje vrsti na našem jeziku, dobro će doći svakom inteligentu. Pregled obasiže 116 stranica, a naslovni list izradio je naš poznati umjetnik Milivoj Uzelac. Cijena Din. 2·-, koji je iznos najbolje poslati u markama na gorespomenutu knjižaru.

Priposlano *)

Poštovanom **Općinstvu u Mutovranu.**

U zadnje vrijeme opažam da se medju vama šire neistinite glasine, da su mutovranski fašisti htjeli zapaliti kuću meni i Martinu Zucconu u Mutovranu te da su tom prigodom vrlo strogo pustupali proti nama, što ni najmanje ne odgovara istini. Naprotiv je istina, da je došao k nama Anton Radolovich, kovač, sa nekoliko fašista iz Marčane, da istraže, što nama nije poznato, tko je kriv da je na našu poštu stiglo 50 brojeva komunističkih novina za gluhonijemog Blaža Zuccona. Napominjem, da su spomenuti fašisti prilično lijepo postupali s nama.

Toliko istine radi.

U MUTOVRANU, dne 12. februara 1923.

Zuccon Jakov od Martina.

*) Za članke pod tim naslovom Uredništvo ne preuzimlje nikakve odgovornosti osim u toliko, koliko mu nalaže zakon.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Dana Starčeva
Dr. Miran Kajin
vjenčani
Barkovlje-Trst, 10. februara 1923.

Čitatelji „Istarske Riječi“, kojima je zgodno, mogu izručiti pretplatu gosp. Ivanu Novak — Pazin.

Ne mogavši prisustvovati sprovodu darovao je Mate Peteh - Žminj za „Istarsku Riječ“ 10 lira u počast uspomene blagopokojnog kapelana Antuna Šebeste.

Broj 7. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 22. februara 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvršteije daje se znatan popust prema pogodbi. Plaćaju se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu a novci upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

AVE, CAESAR!

S veseljem pozdravljamo ratifikaciju santamargeritskog ugovora, jer stvara medjunarodno uredjene političke odnošaje izmedju Italije i Jugoslavije. Premda u tom ugovoru nije nikako providjeno za nas Slavene u Italiji, to se ipak u svojoj naivnosti nadamo, da će se nama na temelju izjava velikih talijanskih državnika dati ona prava, koja nam idu po saintgermenskoj pogodbi te ona prava, koja nam idu po principu reciprocitete i koja budu uživali Talijani u Jugoslaviji.

Mnogi će se smijati. U istini smo previše naivni. Ali tako je. Slaveni smo i radi toga smo sentimentalni. Ne znamo lagati i držimo do zadane riječi. Dalo bi se mnogo toga napisati. Ali nema smisla. Tko hoće slušati, slušati će. Nekoja razmišljanja ipak neće škoditi.

Porod ratifikacije bio je već čudan. Tako se nije još ratificirala nijedna medjunarodna pogodba. Govor ministarskog predsjednika glasio je kao navještenje rata na neodredjeno vrijeme, a istodobno je naglasio, da će sada napokon nastati srdačni i uredjeni odnošaji izmedju Italije i Jugoslavije. Govori drugih govornika nisu se mnogo razlikovali.

Osam dana poslije drži poslanik Giunta, tajnik velikog fašističkog vijeća u Rimu, govor, i to u Trstu, gdje naziva Srbe srpskim krdarima ili svinjarima (t. j. porcari serbi).

Rapallski i santamargeritski ugovor dava Talijancima u Jugoslaviji sve moguće garancije za njihov kulturni, ekonomski, jezikovni i politički obstanak i stvara bazu za prodiranje na Balkanu. Čak i oni odvjetnici, koji su optirali za Italiju, moći će dalje da vrše svoje zanimanje. A kako je kod nas, ne treba govoriti. Prekoške su rane na našem narodnom tijelu. Nas se mora asimilirati, je rekao otvoreno Mussolini. I u tom smislu se već radi dvije godine, svim mogućim sredstvima. I gospodin senator Francesco Salata, bivši šef centralnog ureda za oslobodjene krajeve u Rimu, izdava mjesečnu reviju pod imenom «Le nuove Provincie», u kojoj je neki profesor Giovanni Mrach u Poreču objelodanio članak o političkim prilikama u Istri. Medju inim pisac kaže da treba Hrvate po Isari, u najkraćem roku istrijebiti, jer su previše Srbi i previše tvrda kost; da ne smiju imati niti jedne hrvatske škole, dočim se sa Slovencima može blago postupati, jer nisu tako otporni i dadu se lahko asimilirati.

«Piccolo» donaša članke, u kojim govori, da će se sada Trst malo popraviti. Trgovina i promet sa Jugoslavijom će se razvijati preko Trsta. Trst će opet oživjeti. (Op. red.: Hm! I Rijeka?) Nastati će dobri i srdačni odnošaji sa Jugoslavijom i. t. d. Istodobno neki ljubljanski trgovac, koji dolazi u Trst radi trgovine, biva napadnut, jer čita u javnom lokalu «Slovenski Narod», što ga je kupio preko granice. Tako se polagano razviju srdačni odnošaji.

Ali mi pitamo: Zar nisu nikaka mislili politički faktori u toj blaženoj zemlji, da smo mi, Slaveni u Italiji, most, koji spoja Italiju i Jugoslaviju? Da je dobro postupanje s nama jedino sredstvo, koje stvara srdačne, lojalne odnošaje i temelj za solidnu trgovinu? Jedne smo krvi i jednog jezika i što mi trpimo, trpe i naša braća preko granice.

Ali govoriti o dobrim i srdačnim odnošajima, a nas istodobno osuditi na nacijonalnu smrt! To nije moguće!

Da bismo bili rimljani, klicali bi sada u oči svih tih činjenica: «Ave, Mussolini, morituri te salutant!» Ali nismo rimljani, nego krdari i rodila nas je kamenita Istra.

Ratifikacija santamargeritskog ugovora

Kao što smo zadnjeg puta javili u našem listu, zakonska osnova o ratifikaciji santamargeritskih konvencija odobrena je u poslaničkoj komori, a zatim je bila stavljena na dnevni red u senatu, dne 16. ov. mjeseca. Kao što su u poslaničkoj zbornici poslanici Dudan i Chiesa, tako su i senatori izjavljali bol nad sudbinom Dalmacije. Vidjeli su u primjeni rapaliskog ugovora jedno nužno zlo. Svi su bili stanovišta Mussolinijevog i isticali potrebu, da se konvencije za aplikaciju rapailskog ugovora ratificiraju, kako bi vlada bila slobodnih ruku u vodjenju svoje dalnje politike prema Jugoslaviji. Do sada je Italija bila prema Jugoslaviji kao kršiteljica jednog medjunarodnog ugovora, što joj je Jugoslavija mogla uvijek da predbaci pred cijelim svijetom. Toga prigovora htio se Mussolini da riješi, pa su eto i poslanička komora i senat odobrili santamargeritske konvencije. U koliko su bili talijanski senatori i sam Mussolini sentimentalni, pokazuje nam tok senatske sjednice.

Senator Tittoni kao predsjednik raspravljao je o zakonskoj osnovi. Prvi je uzeo riječ senator Tomassini, koji je u svom govoru naglasio, da Italija ne će nikada zapustiti dalmatinske Taljane, pa radi toga će on glasovati proti. Senator Rava izjavio je da prima potpunoma na znanje izjavu predsjednika vlade Mussolinija, da ovaj ugovor ne pretstavlja ništa definitivnoga. U tom pa je Mussolini kao učitelj ispravio i kazao mu, da nijedan ugovor ne pretstavlja ništa definitivnoga. Bivši ministar rata Sapelli, koji je već glasovao i proti rapalskog ugovora, izjavio je, da glasuje i protiv ugovora u Santa Margeriti, da dokaže Dalmatincima, da Italija nije izgubila vjeru u budućnost. Govorilo je više senatora, medju kojima De Cuppi poručuje dalmatinskim Talijanima, neka čekaju. Na koncu debate preuzeo je riječ sam Mussolini, te kazao:

«Prelazeć na santamargeritske konvencije, shvaćam tjeskobu i bol, koja proizlazi iz riječi senatora Tamassia i Tivarona. Osjećaj je, doista jedna velika sila kao kod pojedinca, tako i kod naroda, ali ne može da bude jedinim dominirujućim motivom u vanjskoj politici. Treba imati odvažnost reći, da Italija nemože biti privezana uz jedno more, pa bilo to i jadransko, još imade sredozemno more i druga mora, koja nas interesiraju. Rapallski ugovor, po mom mišljenju, je jedna žalosna transakcija, koja je posljedica unutarnjeg položaja i nesamostalne vanjske politike.

I dozvolite mi, da ovdje ponovim, da se nemože voditi dostojanstvena i čvrsta vanjska politika, ako narod ne da dokaza dnevno o željeznoj disciplini. Ne držim, da ovi sporazumi znače smrt Zadra i Dalmacije. Ipak zadnjim koncesijama, koje smo dobili, spasili smo uporabu talijanskog jezika u Zadru našoj braći.

Talijanstvo Zadra i Dalmacije prkosilo je kroz decenije najžešćim pokušajima habsburškog monarhije, koja je išla za raznarodjivanjem. Tada nije Italija bila u stanju da podupre našu braću, danas stvari stoje sasma drugčije. Ova naša braća, koja bi mogla smatrati se zaboravljenom, kad bi santamargeritske konvencije bile provadjane od jedne druge vlade, nemogu to isto misliti sada, kad će ih provadjati vlada, kojoj imam ja čast stojati na čelu.

Mi čvrsto vjerujemo, da će lojalno i skrupolozno apliciranje ugovora s naše strane, kao što lojalno i skrupolozno mora da bude i sa strane Jugoslavije, spasiti talijanstvo Zadra i Dalmacije.

Nije nužno, da spomenem, da su ugovori transakcije, koje predstavljaju sporazume ravnovesja.

Nijedan ugovor nije vječan, nijedan ugovor nije trajan. Mi ćemo lojalno i brzo ispuniti ove ugovore.

Ne smije se vjerovati, da je treća zona jedan ogroman kraj, i da u njemu držimo mnogo četa. Radi se naprotiv o teritoriju, koji okružuje Zadar i nekoliko otoka. U svemu nemamo ondje više od 120 karabinjera i 18 financijalnih stražara, te jedno dvadesetak vojnika. Na Sušaku imademo jedan bataljon vojnika. I oni će se povući na liniju Rječine, jer dok se ne bude znalo, što je s Rijekom, Delta i luka Baroš ostati će okupirane od talijanskih četa.

Što znači ova paritetna komisija? Pokušaj, pomoću kojeg ili kroz kojeg mora da izadje, manje ili više vitalno biće, o kojem se je mislilo u Rapallu, naime nezavisna riječka država.

Stalno je, da u ovoj komisiji imademo tri Talijana. Stalno je i to, da nije apsolutno nužno, da Rijeka postane 75. provincija kraljevine i da na Rijeci bude dosta jedan prefekt: Ovo je za mene sekundarno. — Za mene je najvažnije, da Rijeka zadrži svoju čvrstu dušu, i da ima netaknuti duh, da Rijeka ostane talijanskom i da se u isto vrijeme dodje do načina i transakcija takovih, koji će od Rijeke učiniti grad, koji živi u sebi i za sebe, a ne od milostinje talijanske države.

Vlada, koja kadikada čini, da djela preteknu riječi, već je poduzela mjere ekonomske, političke i duhovne naravi. To isto učinila je i za Dalmaciju.

Potrebno je, da priznam, da odkada su fašiste došli na vladu, Jugosloveni su popustili od svoje intransigentnosti. Nema sumnje, da definitivno i izvršenje rapallskog ugovora je uzrokom boli za Riječane, Zadrane, Dalmatince i mnoge druge Talijane stare kraljevine.

U drugim momentima imali bi možda poteškoća. Ne bojim se poteškoća, ja ih tako reći tražim. Ja hoću da riješim ova pitanja naše vanjske politike, koja smo preuzeli u nasljedstvo. Ja imadem o životu i o povjesti jednu koncepciju, koju bih nazvao rimskom. Nikako ne treba ništa držati nepopravljivim. Rim nije vjerovao, da se nešto neda popraviti, niti iza bitke kod Canne, gdje je izgubio cvijet svoje mladeži, i svatko se možda od vas sjeća, kako se je senat ponio prama Terenciju Varonu, koji je bio jedan od onih, koji su bili odgovorni za poraz. Rim je padao i digao se, konačno je u etapama, ali je ipak koracao. Imao je pred sobom cilj, za čijim je ostvarenjem išao. Tako mora da radi i Italija, naša Italija, koju nosimo u našim srcima, kao znak ponosa i oholosti. Italija, koja se pokorava sudbini, koja joj je nametnuta, jednim teškim položajem, dok u isto vrijeme pripravlja duhove i svoju energiju, da jednog dana može dominirati.

Što da se uzgaja u djeci?

Nekom smo zgodom u «Našoj Slogi» spomenuli da kanimo od vremena do vremena progovoriti koju o kućnom ili domaćem uzgoju djece, pa smo već u nekoliko članaka prikazali važnost njegovu i značenje, kao i ulogu majke u tom poslu, itd. Sada bi trebalo da idemo za korak dalje. Prvo pitanje, koje nam se nameće, jeste: a što uzgoj uopće hoće, koja svojstva da u mladeži razvijamo, i s koje strane da počnemo. Lako je reći: uzgajaj dijete kako treba, — ali treba znati što valja uzgajati i na koji način, jer to je glavno. Najprije morali bismo biti na čistu: što da u djeci svojoj vaspitamo (uzgajamo)? Da na to pitanje odgovorimo, trebamo znati slijedeće:

Dijete (kao i čovjek) je biće sastavljeno od tijela i duha. Zanemariti ne smije se ni jedno ni drugo. Stari neki učenjak rekao je već: «orandum est ut sit mens sana in corpore sano» (treba Boga moliti, da bude zdrav duh u zdravu tijelu). Tijelo je ljuska u koma se krije duh, on je stan duha našega, pa ne možemo zamisliti jak i bistar duh u kržljavu, slabu i bolesnu tijelu. Tijelo i duh jesu u tijesnoj vezi, pa ako nastrada jedno, nastradat će i drugo. Tijelo utječe na duh, a duh na tijelo. Kod umornosti i bolesti tijela opaža se umornost i bolest duha, i obratno. Pravi i potpuni uzgoj ne smije dakle zaboraviti ni jedno ni drugo, već mora ići za tim, da podigne oboje, dakle cijela čovjeka. Tijelo i duh jesu dva počela, dva elementa, od kojih je sastavljen čovjek. I jedno i drugo vrlo su zamršeni, komplicirani. Od njih su nastale čitave i vrlo opširne i teške nauke. Tijelo proučava znanost koja se zove somatologija (fiziologija, biologija) i uče ju liječnici, — a dušu proučava znanost psihologija, kojom se bave uzgajatelji.

Naravno, roditelji ne mogu potanko proučiti te znanosti, ali je potrebno i njima, da nešto o tome znadu, jer kako će uzgajati djecu svoju, ako ne znaju što imaju da uzgajaju. — U samome uzgoju preteže dašto psihologija, dakle nauka o duševnoj strani čovječjoj. No tu nije dosta reći: e pa onda uzgajaj tijelo i duh, pa si na pravome putu, — jer kako rekosmo, i duh čovječji je vanredno zamršena stvar. Naša se duša prikazuje u hiljadu oblika, i jer je nevidljiva, teško je proučiti njezinu bitnost. Koje li savršenstvo krije u sebi, pa i u sitna djeteta! No uglavnom otkrili su učenjaci trojako svojstvo u njoj, i to: **moć spoznavanja, moć čuvstvovanja i moć htijenja ili volje.** Dakako da se svaka ova moć prikazuje u bezbroj oblika, ali uglavnom sve duševne moći možemo poredati u tu trodiobu.

Sada bi dakle već mogli odgovoriti na pitanje: što da uzgajamo u djece. Uzgajati moramo **cijela čovjeka**, t. j. jednu i drugu stranu njegova bića, dakle: tijelo i duh, a u duhu opet spoznavanje, čuvstvo (srce) i volju. Prikazati mogli bi to ovako:

Čovjek

I. Tijelo	**II. Duh**
	1. spoznavanje 2. čuvstvo 3. volja

Nikola Zec.

Konvencije sklopljene u St. Margheriti

Tekst konvencije, koju je talijanski parlamenat sada ratifikovao, glasi:

Njegovo Veličanstvo Kralj Italije i Njegovo Veličanstvo Kralj Srba, Hrvata i Slovenaca, pošto su uzeli u razmatranje teškoće, koje se imaju prebroditi i probleme koje se imaju riješiti da bi se došlo do konačnog izvršenja odredaba donesenih u Rapallu 12. novembra 1920. godine i inspirišući se istim osjećanjima sa kojima je i Rapallski Ugovor zaključen, to jest željom da izmedju obe zemlje učvrste iskreni režim i srdačne odnose na opće dobro dvaju naroda riješili su da zaključe u tome cilju sporazume i naimenovali su svoje Punomoćnike:

Njegovo Veličanstvo Kralj Italije, Karla Schanzera, ministra spoljnih poslova, Njegovo Veličanstvo Kralj Srba, Hrvata i Slovenaca, Voja Antonijevića, punomoćnog ministra u Rimu, koji su, pošto su izložili svoja opunomoćenja, nadjena u pravovaljanoj formi, ugovorili ovo što slijedi:

I. ZADAR. — Talijanska vlada daje nadležnim vlastima potrebne naredbe za evakuaciju treće okupacione zone i za predaju odnosne teritorije vlastima Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u roku od dvanaest dana od dana potpisa ovoga sporazuma.

Vlada Kraljevine Italije i Vlada Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u interesu odnosa izmedju teritorije Zadra i susjedne teritorije, stavljaju svoje potpise na jednu konvenciju zasnovanu na bazi principa dole naznačenih i koja će imati da stupi na snagu u samom momentu čim bude izvršena evakuacija:

Pogranični promet i carinske olakšice.

Talijanska vlada izjavljuje da je teritorija Zadra izvan carinske teritorije Kraljevine Italije i, dosljedno, sva roba koja dolazi iz Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca ulazit će u pomenutu teritoriju slobodno i nezavisno od svih i ma kakvih prava.

U prometu izmedju teritorije Zadra i pogranične teritorije Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca uzajamno se daju olakšice kojima se obično uredjuje pogranični promet izmedju pograničnih država.

Prava i druge izvozne takse, zabrane ili druge restrikcije, koje bi mogle biti usvojene u pogledu izvoza pomenute Kraljevine uopšte, ne mogu se protegnuti i na izvoz u teritoriju Zadra produkata specijalno naznačenih u jednoj listi priključenoj sporazumu, u toliko u koliko ti proizvodi proizlaze i proizvedeni su sa Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i to na zoni koja će se odrediti istim sporazumom.

Osim toga proizvodima koji proizlaze i proizvedeni su sa teritorije Zadra, a naznačeni su u drugoj listi dodatka ovoga sporazuma, bit će dozvoljen ulaz u pomenutu zonu kao pograničnom prometu, bez plaćanja carinskih i drugih taksa, u godišnjoj količini koja odgovara potrebama naroda iste pogranične zone.

Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca obavezuje se da ne preduzima nikakve izvanredne mjere protiv izvoza životnih namirnica iz Kraljevine na teritoriju Zadra.

II. RIJEKA. — Čim budu date odredbe za evakuaciju Sušaka, koja će imati da bude izvršena za pet dana od dana potpisa ovoga sporazuma, jedna mješovita komisija od tri Talijana i tri Jugoslavena, pripomognuta ekspertima pristupit će:

a) da nazira rad na evakuaciji Sušaka;

b) da odredjuje granicu izmedju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Slobodne Riječke Države, shodno odredbama ugovorenim u Rapallu 12. novembra 1920. godine;

c) da otvori promet sa Rijekom;

d) tehničkoj i administrativnoj organizaciji pristanišne službe;

e) da organizuje rad Riječke Države na bazi člana 4. Rapallskog Ugovora.

Komisija će imati da izvrši svoj posao u roku od mjesec dana od svog prvog sastanka. Taj rok može biti produžen zajedničkim sporazumom.

U slučaju razmimoilaženja obe Visoke Ugovaračke Strane imat će da pribjegnu, prijateljski, arbitraži prema članu 5. Rapallskog Ugovora.

Komisija će takodjer imati da formuliše svoje predloge u cilju da se uspostavi pogranični promet u korist Kastva, prema principima usvojenim za Zadar.

Komisija će se sastati u Opatiji odmah poslije potpisa ovoga sporazuma.

III. OPĆI SPORAZUM. — U momentu kad talijanska vlada bude dala nadležnim vlastima potrebne naredbe za evakuciju treće okupacione zone, prema odredbama iz br. 1. ovoga sporazuma, Vlada Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca stavit će svoje potpise na slijedeće konvencije, koje će imati da stupe na snagu u roku od dvanaest dana od ratifikacije ovoga sporazuma.

1. Institucija Uprave Fondova;
2. Procjena pokretnih i nepokretnih provincijskih dobara Dalmacije;
3. Sistematizacija nasljednih interesa provincijskih srezova, opština i drugih lokalnih i javnih i moralnih tijela;
4. Podjela dobara provincija i općina;

5. Podjela arhiva Dalmacije;
6. Sistematizacija banaka;
7. Institucija društvenih osiguranja;
8. Saobraćajni putovi. Naimenovanje jedne komisije sastavljene od tehničara obiju država a koja će imati za dužnost da proširi i razvije saobraćajne veze na suhu i moru;
9. Nacionalizacije društva i trgovačkih kuća;
10. Fideikomis;
11. Priprema poreza u cilju izbjegavanja dvostrukih taksa;
12. Ribolov. Sporazum koji se tiče ribolova podanika obiju zemalja u vodama koje se u tome cilju smatraju kao zajedničke;
13. Dopunske odredbe koje se tiču konvencije o nacionalitetu;
14. Prethodne i prelazne odredbe koje se odnose na zvanje, industriju i trgovinu do donošenja trgovačkog ugovora;
15. Dopunske odredbe administrativnih uredjenja i procedure;
16. Dispozicije o ravnopravnosti diploma u školama;
17. Odredbe o pravu svojine;
18. Odredbe o izbornosti u administrativnim savjetima i eksploataciji kredita;
19. Rekvizicije;
20. Sekvestri;
21. Konvencija za sprječavanje kriomčarenja.

IV. **Ekonomski i kulturni sporazumi.** Vlade obiju visokih ugovaračkih strana izvršit će bez odlaganja konačnu stipulaciju i ratifikaciju ekonomskih sporazuma već zaključenih i odmah će otpočeti pregovore o zaključenju drugih sporazuma o kojima je riječ u 6. i 8. članu Rapallskog Ugovora.

Sačinjeno u Rimu u dva primjerka 23. oktobra 1922. godine.

(Potpisi.)

Statistika Jugoslavije

Mnogo vremena iziskuje posao oko sabiranja statističkog materijala jedne države, a osobito kad se granice dotične države mijenjaju. Tako je bilo i u Jugoslaviji. Sada je državni statistični ured pristupio izradjivanju statistike, i već je gotov kartografski pregled Jugoslavije po narodnosti i vjeri. Pregled je sastavljen po najnovijim metodama i brzo će izaći zemljopisne-statističke karte. Kao Jugoslovene nas će zanimati statistika države u kojoj žive naša trojedina braća, pa je eto ovdje i donašamo:

Jugoslavija u svojim odredjenim granicama, uračunavši i treću zonu, koja nije još evakuirana od Talijana, ima ukupno 248.987 kvadratnih kilometara i 12,017.323 stanovnika. Po površini je najveća Bosna i Hercegovina sa 51.199 kvadratnih kilometara; poslije nje dolazi predratna Srbija sa 49.950 kvadratnih kilometara. Po broju stanovnika, medjutim, najjača je Hrvatska i Slavonija, sa Medjumurjem i kvarnerskim ostrvima (sa 2,739.593 stanovnika), a poslije nje dolazi predratna Srbija sa 2,655.078.

Podjelom na oblasti država je podijeljena u 33 oblasti od kojih je najveća primorsko-krajiška sa 14.121 kvadratnih kilometara površine; po broju stanovništva najjača je zagrebačka sa 809.482 stanovnika, a najmanja bregalnička sa 104.460.

Po spolu od cjelokupnog broja stanovništva 12,017.323 ima 49% muškaraca i 51% žena. Najviše žena ima u Hrvatskoj i Slavoniji 1,405.050. Muškaraca tamo ima 1,334.593, što znači 70.557 žena više. U predratnoj Srbiji ima 1,381.911 žena i 1,273.167 muškaraca, što znači 108.744 žena više. Najmanja razlika izmedju broja žena i muškaraca je u Južnoj Srbiji. U Bosni i Hercegovini na 965.894 muškaraca pada samo 924.035 žena.

Po narodnosti: Velikoj većini stanovništva je materinski jezik hrvatski ili srpski. Tim jezikom govori 74'6 procenata. Slovenački materinski jezik imaju 8'5 od sto, rumunjski 1'5 od sto, njemački 4'3 od sto, madjarski 3'9 od sto, arbanaški 3'7 od sto. Madjara ima najviše u Vojvodini, a isto tako Nijemaca i Rumunja. Turaka ima najviše u skopskoj i bregalničkoj oblasti, a Arbanasi su mnogobrojni oko Tetova, Mitrovice i Peći. Njih ima 441.740, Madjara ima svega 472.409, a Nijemaca svega 513.472. Najviše stranaca, koji ne pripadaju državi SHS ima u Bosni i Hercegovini, naime 22.460. U Južnoj Srbiji ima ih 2.692, a u predratnoj Srbiji 159.

Po vjeroispovijesti: Vjera zastupljenih ima 6: to su pravoslavna, katolička, grčko-katolička, protestantska, muslimanska i jevrejska. Najviše ima pravoslavnih 5,602.227, većinom u Srbiji i Crnoj gori. Zatim dolaze katolici sa 4.735.154, najviše u Slovenačkoj i Hrvatskoj. Muslimana ima 1.337.687, najviše u Bosni i Hercegovini i Južnoj Srbiji. Muslimani su osobito jaki u sarajevskoj, tuzlanskoj, raškoj, skopskoj i vranjskoj oblasti, a najjači su u kosovskoj oblasti. Protestanata ima 216.847 u Vojvodini i malo u Srijemu, grko-katolika isto tako, a Jevreji su raštrkani po cijeloj zemlji. Muslimani su ipak mnogo jači u Južnoj Srbiji, gdje ih ima 705.554, nego u Bosni i Hercegovini, gdje ih ima 588.247. Bez vjeroispovijesti ima u našoj zemlji 2016 lica, od njih najviše u Vojvodini 1351, a najmanje u Južnoj Srbiji, samo 8. Procentualno ima pravoslavnih 46'6 od sto, katolika 39'4, muslimana 11'1, protestanata 1'8, Jevreja 0'5 i grko-katolika 0'4 od sto.

DOPISI

PISMO IZ JUGOSLAVIJE.

Zagreb u februaru.

Obećao sam vam, da ću vam se pokadšto oglasiti odavle. Svijet se ovuda nalazi u vrtlogu izborne borbe, pa bi stoga uputno bilo, da vam nešto kažem o tom izbornom gibanju. Dakako da ću biti pri tom kratak i vrlo obziran, da se ne bi reklo, da je «Istarska Riječ» pristrana, premda niti bi vaša pristranost kome pomogla ni vaša nepristranost kome odmogla. Ali ljudi su vrlo osjetljivi, stoga je bolje stisnuti se u svom kutu i pregorjet želju ljutu...

Nigdje na svijetu ne misle svi ljudi jednako, pa ni u Jugoslaviji. Kad bi svi ljudi u Jugoslaviji jednako mislili, bilo bi možda lijepo, ali bilo bi i dosadno. A dosadno je i ovako, gdje svak hoće da misli drukčije. A možda i ne bi bilo tako dosadno, kad bi ono, što ti ljudi misle, bilo mà koliko zabavno. Ali kad vam se od miloga jutra pa do crnoga mraka neprestano tuli u jedno uho: Uf! ti Srbi!... — u drugo uho: uf! ti Hrvati!... u treće uho: uf! ti Kranjci!... vi osjećate, kako vas nešto škaklje, da svima skočite za vrat, pa da im i vi zatulite u sva tri njihova ušesa: — Uf! alaj ste dosadni, vrag vam je kape!

Odavno je, što su i najveći Hrvati i najveći Srbi, jedni perom, drugi mačem, skinuli s dnevnoga reda ta besplodna natezanja — ali eto, kao da djavao ne da ljudima mira, već oni i opet izvlače iz svojih starih ropotarnica one svoje zardjale već prilično neuporabive buzdovane, pa se sada s njima nabacuju na sve strane

U Jugoslaviji ima toliko stranaka, koliko i gljiva poslije kiše. I uz dobre gljive ima ih i otrovnih. Ima stranaka u Jugoslaviji, na kojima počiva država, a ima ih, koje bi je raznijele u komade, kad bi samo mogle. Neke takove otrovne stranke — kao primjerice komunistička — već su brisane s lica zemlje jugoslavenske, a to je dobro.

Najveće stranke u zemlji jesu: radikalna i demokratska. Radikalna stranka je specijelno srpska stranka. U toj stranci ima vrlo mnogo vrijednih i čestitih Srba, koji nemaju nego samo jednu manu: oni se još nikako ne mogu da užive u sadašnje prilike, oni još uvijek imadu pred očima negdašnju malu Srbiju, oni još uvijek mjere i sebi i drugima onim negdašnjim nespretnim, već skroz i skroz neuporabivim mjerilom. Otuda mnoge njihove pogrješke, koje se pokazuju i sada, kad su sami na vladi. Svoj položaj iskorišćuju tako, kao da osim njih nema u Jugoslaviji i drugih vrijednih Srba, Hrvata i Slovenaca.

Osjećaju to već mnogi pametniji radikali, pa se polako odriču svoga staroga, malo pretvrdoga programa. Kod radikala došlo je i do raskola, a to je dobro, jer će se samo na taj način stranka da pomladi. Giovinezza! Giovinezza! — Čast starosti, ali na mladosti svijet stoji.

Po jakosti i veličini demokratska je stranka ravna radikalnoj, ali je politički program ove stranke kudikamo bolji, dublji i zdraviji od programa radikalne stranke. Većinu u demokratskoj stranci sačinjavaju danas doduše Srbi, ali kad bi Hrvati i Slovenci htjeli, tu bi većinu imali već sjutra oni sami. Trebalo bi samo stupiti u stranku i obećati, da će se raditi na čistom jugoslavenskom programu. Demokratska stranaka ima to dobro, da prima u svoje krilo i Srbe i Hrvate i Slovence, a njezino nastojanje ide za tim, da se ta tri plemena stope u jednom imenu — u imenu jugoslavenskom. Program demokratske stranke seže vrlo duboko, odviše duboko, da bi odmah mogao biti ostvaren. Mnogima to nije pravo. Nestrpivi su, htieli bi, da sve što je u programu, odmah postane djelom, pa mjesto da dovode u stranku nove radenike, koji bi pomogli da se što prije svlada ogromno djelo izradjivanja države i stranke — oni napuštaju stranku i stavljena od ljudi — gdjegdje i od ambicioznih gram. kriva je kadkada ona tajna žica, što je uz malene izuzetke svi Jugosloveni nose u sebi, žica, koia im više puta šapuće u uho: — Ludove, zašto se ne daš naprijed?... Kad mogu drugi da budu ministri, zašto da ne budeš i ti? Treba naime znati, da i demokratska stranka ima svoju golemu manu: i ona je sastavljena od ljudi — gdje gdje i od ambicioznih ljudi — a time je sve rečeno. — —

Imamo i zemljoradičku stranku. I ona je sastavljena od ljudi, od dobrih ljudi, ali — od ljudi, zato se ne čudite, ako jednoga dana čujete, da se je i ona radi one «žice...» podijelila u razne manje stranke, kao primjerice u orače, sijače, kopače, vinogradare itd. Čini se, da se u tom smjeru već i radi...

Frankovce je bolji dio našega naroda odgurnuo od sebe, zato o njima ni spomena. Muslimani se cijepaju a kako ne bi? — su i oni — Hrvati i Jugoslaveni. Da bude malo više konfuzije, vratio se u domovinu gospodin Zlindra Šusteršić. Njegovo je prvo djelo bilo, da pomuti vodu svojim negdašnjim prijateljima, Korošcu i drugovima. Zajedničari, s kojima je i dr. Laginja, ne će u izbore, ali preporučaju svojima, da glasuju za Radića, to će reći za republiku, da je Bog ubije.

I Radić ima sa sobom veliku stranku. U toj stranci ima bez ikakve sumnje vrlo mnogo dobrih i poštenih Hrvata. Ti će se mnogobrojni Hrvati jednoga dana naći na okupu sa svim Jugoslavenima, koji žele da Jugoslavija bude jaka i složna i velika. Svi će se naći, ali Radić ne će. On ne će sloge — to je pokazao i u drugim narodima. Italija ima deset hiljada ginju, kome ima za svoje dosadašnje uspjehe najviše da zahvali. Nezahvalnost! Nezahvalnost! Nigdje te ne bilo!

Nismo ni izdaleka iscrpili sve stranke i strančice, koje će se sada uhvatiti u koštac na dan izbora, a koje se već i sada glože medjusobom kao da nisu od jedne majke djeca. Ali to neka nikoga ne zabrinjuje. Svega toga ima i u drugim narodima. Italiaj ima deset hilajda godina kulture, pa svoje političke protivnike napaja — ricinusovim uljem. U Jugoslaviji nema toga, valjda što još nismo ovdje toliko kulturni. Ali s vremenom i kulturom doći će i to... Zašto ne bi? Preporučujemo našim ljudima u Istri, da ne nasjedaju novinama. Novine se u narodnom jeziku zovu — lažice. Ne vjerujte im ni svaku desetu, osobito u ovo izborno vrijeme. Kad čujete, da je ovdje ili ondje protekla krv — ne vjerujte ni to.

Jedno stoji: od ovih izbora ne će Jugoslavija imati, čini se, mnogo koristi. Pa možda ni od drugih ni trećih. Ali jedno možemo da ustvrdimo već sada: Nad čudesnem zemljom Jugoslavijem lebdi jedan dobri duh: duh jugoslavenstva... Taj duh bdije nad jugoslavenskim narodom mimo a ustreba li i protiv njegove volje — i više nesvijesno negoli svijesno vodi ga u divnu budućnost. Tko u to ne vjeruje, neka ovjesi oko vrata mlinski jedan kamen, pa neka se s njim spusti u more...

Brdar.

IZ SVETVIČENTA.

Uzorna općina!

Svi se čitatelji Istarske Riječi dobro sjećaju, kako su bili provedeni općinski izbori u našoj općini pred 13 mjeseci. Usprkos svih nepravda i bezakonja mi smo dobili lijepi broj svojih zastupnika u općini. Rezultatom izbora gospoda u gradu nisu bila zadovoljna i dugo je vremena moralo proći, više nego li zakon pretpisuje, dok se sazvala prva općinska sjednica, da se izabere općinskog načelnika. Ni na ovoj sjednici nije se moglo izabrati načelnika. Naši su glasovi uvjek bili prejaki. Mi, iako nas nazivlju barbarima, gledali smo u prvom redu blagostanje općine, pa svi naši hrvatski zastupnici glasovali su za Taliiana Domenika Doblanovicha, čovjeka poštenoga, koji nije baš u milosti pravih talijanskih patriota. Tako smo konačno došli do općinskog načelnika. Medjutim reda u općini dosada nije bilo.

Prošlo je dakle već 13 mjeseci otkako su se obavili izbori, a još dosada, — na sramotu — nije se moglo izabrati općinske asesore. Gospoda nisu nikada bila zadovoljna, jer je na sjednicama uvijek bilo previše naših zastupnika. Da učini tome kraj i da se općina jednom postavi u zakoniti položaj, sazvao je općinski načelnik sjednicu za 15. ov. mj. u 3 sata poslije podne. Sjednici su prisustvovali svi zastupnici osim bolesnoga Ivana Buršića iz Cabrunici. Bilo ih je dakle 19. Načelnik je pozdravio zastupnike i objavio da je došao nalog od pokrajinskog odbora (Giunte) iz Poreča, da se već jednom i u našoj općini mora izabrati 4 asesora. Tim se pitanjem uvijek zatezalo, ali tog dana je općinski tajnik Monti razdijelio prosto svakom zastupniku jednu ceduliu i objasnio, da svaki na njoj napiše četiri imena općinskih zastupnika, koje misle izabrati za asesore. Tako se i učinilo. Najviše glasova je dobio Talijan Corva te je on bio izabran kao podnačelnik, a ostala tri asesora bili su izabrani naši zastupnici i to Perković Božo, Bulešić Ante i Mohorović Ivan. Naši su zastupnici tako udesili, da bi svaka podopćina imala po jednog asesora, a grad nek ima načelnika i podnačelnika. No talijanski zastupnici nisu bili tim rezultatom zadovoljni i tražili, da bi oni dobili još dva asesora, a nama da je dovoljno i jednoga. Lijepa spravedljivost. Naše tri podopćine imaju 3000 duša pa da bi imale samo jednog asesora, a grad sa 500 stanovnika 3 asesora!

Više su se vremena zastupnici time natezali, ali naši zastupnici su stajali na tome, da tu je već gotova činjenica, preko koje se ne može proći. Da riješe to pitanje pojavio se je treći faktor, koji je u stako doba, svake minute kadar da uništi svako pravo istarskih jugoslovena, pa davali nama to pravo svi državni zakoni, potpisani od kralja i svih ministara sa Mussolinijem na čelu. U dvoranu općinskog zasjedanja unišla je četa fašista, silom su oduzeli iz ruke načelniku sve glasovnice i rastrgali ih. Uz poklike: Smrt Hrvatima! potjeraše naše zastupnike kući. Nije doduše nitko nastradao.

Vlada nastoji na svim krajevima državne uprave da postavi red na temelju postojećih zakona. Stranka, koja danas vlada, mora najviše da pazi na to, da se zakoni poštuju. Kako se to pako može dogadjati kod nas. Što smo mi sagriješili da smo izabrali zakonitim putem svoje asesore u općinskom vijeću? A nije li sam predsjednik vlade kazao našem narodnom poslaniku, da Jugosloveni u Italiji imadu jednaka prava jednake dužnosti. Jeli moguće i ovaj dogodiaj jedan suvišnji dokaz predsjednikove izjave. Naša je pak općina ove godine u vrlo teškom položaju, jer od zemlje uslijed suše nismo imali skoro nikakvog prihoda. Gladni smo — bez kruha i palente — pa nas ni gladne ne puste u miru. Ublažiti nevolju svojih suopćinara, to neka si stave na srce naša gospoda iz grada. Lako je sitome pjevati, kad gladni ni hodati ne može.

PODLISTAK

Prvi put s ocem na jutrenje

(Nastavak.)

— Pa da se vidiš svući, Mitre — kaže moja mati.

— A zar ja ne znam upaliti svijeće, ili sam valjda pijan, pa ne umijem naći?

— Pa nije, Mitre, — uvija se moja mati. — nego kao velim...

— A šta veliš? Valjda da mi komšiluk misli, da mi leži mrtvac u kući?

— Kakav mrtvac? Vi mislite on to ozbiljno misli? Mari on i za susjedstvo! Nego ne dâ on da moja mati vodi računa o njegovu dolasku i odlasku: pa ne zna od zla kako će da počne. Htjeo bi da mati spava i kad joj se ne spava, samo da on može bez brige bančiti.[1]) Peklo je to i njega — vidi se to.

Pio je vrlo malo, i to samo vino. Rakiju, i kad ogleda za kupovinu, ispljuje, pa nakiseli lice. Ni za kavu nije Bog zna kako mario... Pa šta je radio svu noć po mehančićima?[2]) — pitate vi.

Nesreća, pa to ti je! Da je pio, čini mi se, ni pô jada. Nego... Vidjet ćete!

To je mojoj majci pola vijeka ukinulo. Plače nekih puta da svisne. A nikome da se pojada.

Jedanput dodje on tako kasno kući... Ništa!... Sjutra dan — ništa... Kad, moj brate, opazi majka, da on nema sahata! Prekide se žena, pita ga:

— A gdje ti je, Mitre, sahat?

On se namrgodio. Gleda na stranu, kaže:

— Poslao sam ga u Beograd, da se opravi.

— Pa dobro je išao, Mitre.

—Valjda ja nisam ćorav, ni lud; valjda ja znam, kad sahat ide i kad ne ide!

Moja mati, šta će? ušuti.

Kuka poslije s mojom sestrom: Ej, teško meni! Dat će sve što imamo, pa pod starost da perem tudje košulje!

Jedan put opet — jali je bilo deset, jali nije — a njega eto iz kavane. Nakrivio jednu astrahansku šubaru, preko prsiju zlatan lanac s prsta debeo, za pojasom jedan srebrnjak iskićen zlatom i dragim kamenjem. Udje on, kao da mu se nabrala koža oko lijevog oka. Nešto je dobre volje.

Kako udje, izvadi sahat iza pojasa kao sančim, da vidi, koliko je.

— Zar si povratio?... — trže se mati. — Zar ti je već opravljen sahat?

— Opravljen! — kaže on.

— A kakav ti je to lanac?

— Lanac kao svaki lanac. — kaže on, ali nekako mekano, nije da se izdire.

— Znam, — kaže moja mati, — a od kud ti?

— Kupio sam!

— A ta šubara? To ima samo u Miće Kaznačeja.

— Kupio sam i nju!

— Prodao ti?

— Prodao!

— A kakav...?

Ali tu moj otac pogleda nekako preko oka moju majku. Ona umuče.

On se uze svlačiti. Gledam ispod jorgana. Izvadi iza pojasa jedan zamotuljak, koliko pjesnica, pa baci na stô, a ono zveknu: sam samcit dukat, brate!

Ha! — reče — ostavi ovo! — Pa onda izadje u kuhinju.

Moja mati uze onu hartiju nekako samo s dva prsta, kao da diže prljavu dječiju pelenu.

— A šta ću, — kaže sestri, s ovim novcima? Ovo je prokleto!... Ovo je djavolsko!... Ovo će djavô odnijeti, kako je i donio!...

Kao što vidite, nema tu sreće ni života!

I tako je moja mati bila nesrećna, i mi smo svi uz nju bili nesrećni...

Nekad pričala mi je mati, bio je on sasvim drugi čovjek; a i ja se sjećam, kao kroz maglu, kako me je često držao na krilu, dok sam bio sasvim mali, pravio mi od zove svirale i vodio me sa sobom na kolima u livadu. Ali, kaže majka, od kako se poćeo družiti s Mićom Kaznačejem, Krstom iz Makevine ulice, Olbrehtom apotekarom i još tako nekima, sve se okrenu i podje kako ne treba.

Obrecuje[3]) se. Ne trpi nikakva zapitkivanja, odmah se isprijeći: Gledaj svoja posla! Ili Imaš li ti druge kakve brige?

Nije vajde, kazao sam ja: vidio je on sâm da ne valja šta radi, ali ga uzeo budi Bog s nama — na svoju ruku pa ga ne pusta.

Pa ipak smiješno je kazati, ali opet, opet je on bio dobar čovjek. Jeste, Boga mi! Ali tako...

Jedan put vrati se on u neko doba kući. Nije sâm. Čudi se moja mati. Prodje on još s nekim pored vrata, nešto polako gurdjaju. Odoše u avliju.[4]) Čujemo mi malo poslije konjski topot i hrzanje. Ne znam ja, šta je to.

Kad on poslije udje, ja počeh hrkati: moja se sestra učini da spava. Nazva dobro veče, pa ušuti. Šuti on, šuti majka, čekam ja.

Onda mati odpeče, a glas joj promukao:

— Odvedoše vranca.[5])

— Odvedoše, kaže on.

Opet šute, samo čas pa trzne se, a ja čisto osjećam, kako plače.

Mitre, tako ti Boga, tako ti ove naše djece, ostavi se braće, drugovanja s djavolom. Ko se njega drži, gubi i ovaj i onaj svijet. Eto ti jove kartaša, pa gledaj! Onakav gazda, pa od spao na to, da pregrće tudju šišarku[6]) i da kupuje po selima kože za Čifute. Zar ti, za Boga nije žao da ja pod starost čekam od drugoga koru hljeba, i da ova naša dječica služe tudjemu? — Pa onda poče jecati.

Slijedi.

[1]) bančiti — pijančiti.

[2]) mehana — krčma.

[3]) osijecati se na koga.

[4]) avlija — dvorište.

[5]) konja.

[6]) šišarka — šiška.

IZ POREŠTINE.

Ubijstvo u Dračevcu.

Nije prošlo ni par mjeseci od zadnjeg tajinstvenog ubijstva pod Badernom, kad opet moramo da javismo jedno još više tajinstveno ubijstvo, koje se dogodilo u Dračevcu, malom seocu **kraj Poreča.**

U gostioni Josipa Udovičića sjedilo je nekoliko seljaka za stolom pijući kapljicu Božjeg dara. Najednom provali u krčmu jedan seljak. Ne rekavši ni riječi i držeći se rukama za trbuh dotični mladi seljak potrči pa stubama, koje vode iz lokala gostione gore u sobu. Gospodar je odmah opazio, da se moralo štogod dogoditi, pa je ostavio svoje goslove i potrčao za tim seljakom. Prepoznao ga je, da je to Punis Ivan iz Valkarina. Gospodar ga upita, kamo ide, ali Punis nije ništa odgovarao. Kad je došao na vrh stupa, Punis je pao na tlo. Gospodar mu se približi ali ima što vidjeti. Punis je ležao mrtav pred njegovim nogama. Opazio je, da je na trbuhu malena rana, iz koje je curila krv. Udovičić stade vikati i njegovi posjetioci dodioše gore, ali nisu mogli ništa pomoći, jer je Punis već bio mrtav. Od mah su obavijestili o dogodjaju mjesne karabinijere, a ovi opet nadležne oblasti u Poreču. Iz Poreča je došla sudbena komisija, koja je dala prenesti mrtvo tijelo u mrtvačnicu porečkog groblja.

Do sada se jošte ništa pouzdano ne zna, tko je ubio Punisa i zašto. Oblasti vode strogu istragu i izgleda da su već u tragu ubojicama. Nadamo se da ni ovaj zločin neće proći nenakazan.

Zar nije već vrijeme, da se svrši sa ovakovim zlodjelima. Nije li dosta mrlja palo na našu Poreštinu, pa hoćemo i nadalje da nas gledaju kao na najveće razbojnike na svijetu. Srce nas boli gledajući mladu udovicu i bijednu majku, koje su ga zdravog i veselog od kuće otpravile, a za par sati grliti njegovo ledeno lice.

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA.

Smrt rodoljubne žene.

Tuga nam para srce gledajući grob Marice Findrle rodjene Draščić-Brombelove, ove još tako mlade majke, uzorne žene, gospodarice i supruge g. Ivana Findrle, bivšeg poreznog činovnika u Buzetu a sada u Ljubljani. Umrije u 28. godini života u našem selu pod krovom svoga oca g. Jakova Draščića, sada šumara u Bujama ostavivši sinčića, žalosnog supruga i svoj rod. Zakopasmo je 6. o. mj. Čitavo selo i mnogobrojni ljudi iz okolice te domaća narodna glazba otpratiše je do hladnog groba i zadnjeg počitka. Ode tamo daleko iza oblaka da potraži svog drugog mrtvog sinčića. Svrši tako rano život svoj, a otvarao joj se tako lijep! Od one strašne noći kad navališe lani fašisti u selo i kada pobježasmo iz kuća i noćismo pod vedrim nebom, te od dana, kada banuše oni i u kuću njeno zdravlje bi porušeno... Pa opet smrt svoga djeteta, te primorano službovanje supruga i oca daleko od nje, djelovalo je razorno na njeno zdravlje. Ode tako njezino zdravlje; dodje bolest što je tako mladu baci zemljici crnoj u zagrljaj. Plemenitoj rodoljupkinji kličemo: Počivaj u miru! a suprugu joj, roditeljima, sveučilištarcu bratu Petru, sestri učiteljici Jelisavi udatoj Vivoda i čitavoj rodbini naše duboko saučešće.

IZ VOLOSKOGA.

Novi poglavar i tramvaj. - Paritetna komisija i neutralna zona.

U Volosko je došao novi podprefekt Cav. Anzà. Podrijetlom je iz južne Italije, a službuje u ovim stranama već od okupacije. Bio je neko vrijeme na komesarijatu u Poreču. Njegova prva zadaća bit će ekonomsko podignuće Opatije i, kako čujemo, upro je sve sile, da spasi tramvaj od propasti. Mi vruće želimo, da mu taj težak posao uspije, ali ako ima njegova akcija da bude samo uštrcaj, da se produži život bolesniku, onda bi bolje bilo da se toga mani. Naše je mnijenje, da poduzeće ne može da živi bez državne potpore. Ako država ne pomogne, sve će žrtve biti badava — tramvaj će propasti, jer je njegov opstanak uvjetovan boravkom hiljada i hiljada gostiju u Opatiji i Lovranu, kojih za sada nema i na koje ni u dogledno vrijeme ne možemo računati. U tom slučaju bi bolje bilo, da se tramvaj odmah proda i namještenicima i ugljenarima plati što ih ide, a da se ne sili općine, da uzimlju zajmove i još više opterete sebe i općinare.

Gosp. Cav. Anzà pozdravljamo dobrodošlicom u nadi, da će tražiti doticaja s našim narodom i, upoznavši ga, biti pravedan i objektivan i niti sam kršiti naših pravica niti dopustiti da nam ih drugi krše. On znade, da smo mi ovdje u ogromnoj većini Jugoslaveni koji ljube svoj jezik i hoće da ga sačuvaju, a neka se još uvjeri, da za Italiju nije sramota, već čast, ako se u njenoj teritoriji čuje slavenska riječ u crkvi i školi i u uredima. — A zlo je i sramota, ako se gradjani drugog roda i jezika moraju bojati za svoj život i za svoje imanje samo za to, jer ne će da zataje da su Jugoslaveni.

Kako je poznato, doći će za koji dan ovamo članovi paritetne komisije, koja će imati da uredi pitanje Rijeke. Članovi jugoslavenske komisije stanovat će u Hotelu Stefaniji. Za Liburniju bi bilo od velike važnosti, da se od nje stvori neutralna carinska zona, jer bi pogranični promet s Kastvom i s Rijekom donekle nadomestio nestašicu lječilišnih gostiju. Život bi bio ovdje jeftiniji, kuće bi opet davale koristi, i ekonomsko stanje bi se popravilo. Mi se nadamo, da ne će ni s jedne ni s druge strane biti zapreke, da nam se dade ono, što nam treba za život.

IZ BUZETA — PODREBAR.

Na dopis u «Istarskoj Riječi».

Predposljedni broj «Istarske Riječi» donesao nam neugodni članak o našem selu. Budući nam se čini ton dotičnog pisca malko regbi preoštar, a članak sam previše subjektivan izjavljamo:

Istina je, da se jedne odavna već večeri pucalo i mnogošta vikalo i time se očitovalo čuvstvo zadovoljstva, nije pako istina, da se pirovalo. Pripravili smo skromnu večericu uz domaću čašicu, da se tako medjusobno pozabavimo i porazgovorimo, što nam se te večeri obistinila naša vruća želja, da imademo najme poštenu vodu u novom zdencu i time prestala svakogodišnja oskudica u doba žege i suše. Bili smo zaista predarežljivi vinom, te si prečesto nalijevali čašice, naravno uz časne iznimke, kojih je bila velika većina.

Med nama bio je prisutan i nadziratelj našega zdenca, koji nije naše misli, al smo ga svi voljeli, jer se doista mnogo potrudio za našu vodu. Domaća je čašica previše djelovala i prisutnost razuma malko zavozila, pa kaošto uvijek biva, čovjek u ružicama još više govori ono što vidi i čuje makar i nelijepo i nepohvalno. Ovdje se dakle dogodi nemili incidenat, koga svi žale, a najviše onih par, koji su to prouzročili. Pokolici naše misli nijesu prispeli u uši dopisniku iz Bregi već iz Podrebri.

Tome još dodajemo, da je glavni uzrok svega nemila stara nesloga dvaju medjašnih sela Buzeštine i Sovinjštine, jasno radi neutemeljenih trica i domišljaja.

Ne odobravamo dakle nekorektno vikanje nekojih, kao ni tendencijozni članak ocrnjivanja. Svijesni smo si svoje narodne krvi, kao je to bilo uvijek prije. Računati moramo sa narodnim značajima, jer na njima stoji eksistenca narodnosti.

Op. ur. Tako nam piše jedan naš čitatelj. Sam priznaje, da je domaća kapljica previše na njih djelovala. Naš dopisnik u 5. broju našega lista nije nimalo mislio ocrnjivati naše ljude iz Podrebra, već im je napomenuo, nek budu ljudi u svakoj prilici i svakom zgodom. Opomenu našega dopisnika nek primi k srcu i dopisnik ovog dopisa, ako je i on oprokinuo čašicu više puta, nego je trebalo. Inače nas veseli, da je naš čitatelj, a s njime i svi Podrebrani ustao na obranu svog narodnog ponosa.

IZ SOVINJŠTINE.

Opet o školi.

Doznali smo da je bio u Sovinjaku načelnik Rigo sa inžinirom u pitanju školske zgrade. Buduć se tu radi i o našoj hrvatskoj školi, zato se javljamo i predstavljamo gospodi latinskoj. Ja sam tu, mi smo tu; mi smo Hrvati koji živimo, koji želimo živjeti dalje. Ako i smo sada u Italiji, ali smo ostali i nadalje ljudima. Nas je na Sovijštini devet desetina cijelog pučanstva, pak zato zahtjevamo da se i nas pita. Što ćemo i kako ćemo glede nove školske zgrade. Doduše je bila smještena u staru kaplansku zgradu kroz dvedesetak godina naša hrvatska škola, no znamo da nije zato prikladna, pak se nebismo protivili za novu zgradu, ali pod pogodbom, da bude u njoj hrvatska škola, koja je sada zatvorena radi — pomanjkanja prostorija u Sovinjaku (Pračana ih ima!). Buduć velik trošak kani se nama naprtiti novom školskom zgradom, te bi skoro sav trošak bremenio nas Hrvate, zato odlučno zahtjevamo od g. načelnika E. Rigo da nas pozove na dogovor prije nego se šta odluči glede nove škole. Znajte vi svi općinski gazde: Mi nemamo u kući krumpira ni pažulja, a ni brašna, prodali smo skoro sva svoja goveda da se prehranimo; moramo živjeti jedino na novcu, pak zato pazite, da ne ožimate limun što je već ožet... Došlo je već doba da smo ožeti, te već ne možemo ništa dati od sebe. Ne moremo; pribijte nas na križ. Znajte, da mi nudjamo badava sobe za svoju hrvatsku školu; zar mi da još gradimo talijanske škole?!

PISMO IZ RIJEKE.

Kratka povijest znamenitoga grada Rijeke priudešena za vrlo malenu djecu.

Jedamput bila je jedna vila. Zvala se je — Vila Velebita. Stanovala je na Velebitu u bijelim dvorovima sagradjenim od srebrnoga snijega.

Jednoga dana u blizini njezina dvora pasao je ovce junak, Likota Tatalović. On se zagleda u vilu; iste večeri podje pod njezin prozor i čitavo joj je vrijeme pjevao: «Živila — premila — ti Velo Velebita!...» Ona išeta pred njega pa će mu onim svojim milim, vilinskim glasom: — Pomoz Bog, Likoto! — Bog ti pomagao, Vilo! — A šta bi ti rad, Likoto Tataloviću? — Pa rad bih, da mi budeš žena... — Kad nije drugo nego li to — evo mene — do tri dana bit ću ti žena.

Kako Vila reče, onako i bijaše: do tri dana bili su svatovi. Odmah poslije svadbe otišli su sretni mladenci na bračno putovanje. Nisu išli daleko — samo do pod Trsata. Osam dana zatim rodi tu Vila jednu lijepu, plavokosu djevojčicu. Odmah joj je dala i ime — lijepo, ikavsko ime Rika.

Ali je Vila morala da se sa svojim mužem vrati na Velebit, no kako je upravo te dane duvala strahovita bura, ostavili su dijete uz more, dolje pod Trsatom. Grobnišćice obećaše, da će je dojiti sušački šverceri, da će je hraniti mesom, Kirci ribom, a Bakrani i Kastavci da će je napajati vinom rumenijem. Lijepo je bilo maloj Riki, što je tako svi maze i tetoše, lijepo joj je bilo i ugodno, pa nije čudo, što je nabrzo rodjenoj materi okrenula ledja veleći da — kaj je buljše — buljše je, i nju da ne bi ni jedni «paranki» ovoga svijeta mogli da izvuku s njena mjesta pod Trsatom. Vilu je to boljelo, ali još joj je teže bilo, kad ju je nekoliko vremena zatim ostavio njezin vojno, Likota Tatalović. I on joj krenuo vjerom, a evo kako: U to vrijeme vladala je u Beču jedna slavna cesarica. Zvala se je Marija Terezica. Ona je voljela velike muževe. Likota Tatalović bio je dug dva metra i pô, a to je bilo od prilike dosta za slavnu cesaricu Mariju Terezicu. Ona se zagledala u njega, a on u nju. Likota podje na to u Beč, u carski dvor, a Vila osta u svom dvoru kukajući.

Rika je medjutim rasla u velikoj nevolji. Rodoljubni Kirci, Grobničani i sušački šverceri počeli su da joj šalju račune za svoje liferacije, a ona nije imala odkuda, da im plati. Ali kako Bog nikom dužan ne ostaje, desi se jednog dana, da je ovuda prolazio naš Likota Tatalović. Ispod ruke vodio je slavnu cesaricu Mariju Terezicu i u razgovoru s njome na jednom stane. Nekako mu je uto palo oko na svoju rodjenu kćerku Riku. Ražali mu se videći je onako nevoljnu i poderanu. Okrene se k cesarici pa će joj: — Svijetlo kruno, ovo je moja kćerka Rika... Ako me voliš, dede učini, da mi dijete bude srećno i berićetno...

Slavna cesarica pogladi Riku po glavi i reče joj:

— Ne boj se, dijete moje. Ja ću od tebe napraviti jedan korpus separatum. Koliko bi okom trenuo, puče glas po čitavoj krajini, da je Rika dobila separatističko tijelo. Na taj glas užurbaše se prosci, da dobiju njezinu ruku. Bilo ih je svakojakih: Nijemaca, Hrvata, Madžara i tako dalje. Ona je koketirala malo s jednim malo s drugim, a najzada je svoje široko srce poklonila jednomu madžarskom husaru, koji se zvao Janoš Baroš-ur. Sve je prosce otpustila nemilosrdno, jedinome Hrvatu dala je iz milošte jednu «krpicu», da si s njome nos obriše. To je bilo godine Gospodnje 1867.

Otada je Rika rasla u mudrosti i bogatstvu. Imala je mnogo djece: Rizijeru, Petroljeru, Fortunu, Kartijeru, Ungaru Kroatu, Sapunijeru i tako dalje, pak muškarce: Danubiusa, Lazarusa i čitavu regimentu drugih nadobudnih. I djeca su joj rasla u mudrosti i — afarizmu. Cijela ta dražesna familija živjela je složno i skladno. Doma govorilo se po fijumanski, vani pivalo se talijanski, jelo se hrvatski, pilo dalmatinski a plesalo se ungareški. Babilonija!

Città olocausta! Non c'è che dire, per mej duš!

I tako je to išlo sve do velikoga rata, zapravo do sloma Austrije. Onaj madžarski husar Janoš Baroš ostavio je svoju glavu negdje na Balkanu i poslije kratke i teške bolesti za uvijek otegnuo papke. Još joj je bio prvi muž u grobu topal, a ona vražica od Rike počela već da koketira na sve starne. — Muškarcima je tako zavrtjela glavom, da su se radi nje počupali gotovo svi narodi ovoga svijeta. I svi su dolazili, da joj od dragosti ogloju kosti i mozgi. Nekoliko desetaka Anamita dalo je za nju svoj život i to onakom lakoćom, kaošto se obično daje jedna cigareta. Najveći pjesnik ovoga svijeta poklonio joj se je do crne zemlje, poljubio joj je ruke i noge i koješta. Nije na svijetu bilo žene, koju bi ljudi obožavali, kaošto su obožavali Riku svi narodi staroga i novoga svijeta. To je za našu Riku bio pravi triumf. Ali kraj sve te prevelike ljubavi naša je Rika bila gladna, a možemo reći i polunaga i sasvim bosa. Bilo je dana, kad je ona gorko cvililа za prošlim danima zlatnim. Tako je bilo jedne noći... Vrijeme kišljivo, jugovno, studeno, Rika dršće od zime, a i glad je muči. Najedanput brizne u plač. Plakala je neko pet časaka, kad li joj se najedanput prikaže jedna dama sva u svili i s krunom na glavi. Bila je to slavna pokojna cesarica Marija Terezica.

— Ne plači, dijete moje, poče cesarica da je tješi. Ti ćeš opet biti srećna. Dva mudraca, jedan od istoka a drugi od zapada, Trumbić i Sforza, sforcivaju se u ovaj čas, da ti vrate ono separatističko tijelo, što sam ti ga ja negda dala. Neće proći dugo, i ti ćeš imati svoga zakonitoga sina. Mnogi će te prositi, ali ti slušaj mene: uzmi onoga, kome je mati Kranjica a otac Furlan. Ti si bila oduvijek de più bandiere, ostani i unaprijed dosljedna svojoj velikoj prošlosti.

— A Porto Baroš?... upita Rika.

Upravo uto je negdje zapjevao kokot i slavne cesarice u jedan mah nestade. Sve se je dogodilo onako, kako je rekla slavna Terezica. Rikardo Zanella, kome je mati bila Kranjica a otac Furlan, došao je jednoga dana Riki u prosce. Ona nije ni čekala, da je zaprosi, već mu je smjesta pala oko vrata kliknuvši:

— Ja sam tvoja, ti si moj...

— Za uvijek tvoj!... rekao je Zanella sav sretan i blažen. Mebla nisu imali. Što joj nisu drugi odnijeli i raznijeli, to je Rika rasprodala, da se može prehraniti. Instalirali su se provizorno na jednoj grobničkoj postelji od «peršoni i pol». I tako su oni proživjeli pet medenih mjeseci, u najvećoj sreći i zadovoljstvu. U to vrijeme rodila im se kćerica, kojoj su već bili dali lijepo ime: Konstituanta. Živjela je samo par dana... Jedna fašistička bomba prekinula je nit toga mladoga i nadobudnoga života.

U isto vrijeme morao je i Zanella da bježi. I sada počinje srcedrapateljni roman, koji ne će dugo svršiti... Zanella u Jugoslaviji, a Rika na svojem starom mjestu, — daleko jedno od drugoga — juh! — kako to boli, kako to peče! Rika po cijele dane čupa kose plačući: — O Zanella o morte! — Zanella pak po cijele noći čupa brke i vapi: — O Rika o morte! — Juh! kako je to žalosno!

Ovih dana isprazniti će se Sušak. Tad će i Zanella na Sušak. Doći će s kitarom, i u noći, na mjesečini, kad bude sve tiho, zapjevat će uz kitaru:

> Da znaš moja Riko,
> Quanto te amavo,
> Po danu i noći
> Za te sospiravo!...

A Rika će da otpjeva:

> Non go la čave del porton.
> Pa gnanka mi de vu, — Rikardo mijo!...

A on plačući:

> Non go la čave del porton.
> Ma go la kluka...

Rokac.

Franina i Jurina.

Fr.: Ma ča j s tem tranvajem na Leprince?

Jur.: Ča ja znam...

Fr.: Ti da ne znaš? — to ja ne bim nikako mogal verovat.

Jur.: Znam, ma ja ni sâm ne morem verovat, da je ono onako bilo..

Fr.: Ča se vraga tajiš!.. Govori, ča j to bilo...

Jur.: Bilo je neč, ča se još ni nigdere na svete videlo. Ti znaš, da tranvaj, ki hojeva z Voloskega va Lovran, troši puno više nego dobiva.

Fr.: Znam.

Jur.: Tranvaj je već danas na gubitke za više stotin tisuć lir.

Fr.: A ki će to platit?

Jur.: Pitalo se je za pomoć va Rim, ma z Rima su odgovorili, da ki će se vozit, neka lepo i plaća.

Fr.: Ter mi plaćamo...

Jur.: I još su rekli, da od tranvaja imaju najveću korist općini, pak je pravo, da te općini i plaćaju tranvajevi dugi.

Fr.: Bravo, po moju dušu!

Jur.: I tako je guveran odredil, da bi najbolje bilo, da općine Matulje, Volosko-Opatija, Leprinac i Lovran plate svaka svoj del.

Fr.: Ma ja sam čul, da bi se vanka dale nove acijoni, a općine da bi te acijoni pokupovale.

Jur.: To ti je sve jedan tabak. Ako ti kupiš acijoni, ke ne vrede i ke nete nikada vredit, to je svejedno, kako da si oni beči va more vrgal. Da ove nove acijoni odi tranvaja koliko vrede, već bi se bilo oglasilo pet tisuć banak, pak bi ih sve pokupovale. Ovako se sada te acijoni kalumevaju općinam, neka se one s njimi distriguju.

Fr.: Ja, ma to ni pravo, zač su općine i prez tega prezadužene. Koliko je leprinačka općina imala zet teh acijoni?

Jur.: Za dvestopedeset tisuć lir.

Fr.: Šajeta! — To ni s prstom v uho... Dvestopedeset tisuć lir! A ča su Leprinčani na to?

Jur.: Oni na općine? Rekli su, da općina ne more na se prijet toliko breme. To je rekal i sâm sindako — valja reć, ča j pravo! Nato su skočili oni dva, ki na općini vedre i oblaće, pa udri po našeh, kako da su njim obed pojili.

Fr.: A ča su njim govorili?

Jur.: Rekli su njim, da su kuntra Italije.

Fr.: Bože moj i s ljudi! Da oni reku, da po nebe tovar leti, a mi da rečemo, da ga ne vidimo, oni bi nam rekli, da smo proti Italije. Ma je ovo pravo?

Jur.: Čekaj, još nisam zvršil: Kada su se najviše lajali, skočil je jedan od oneh dveh tanekeh k zidu i skinul je kraljev kvadar ki je tamo visel i zavapil: — Vi niste dostojni, da gledate kvadar talijanskega kralja...

Fr.: Ma je to tako rekal?

Jur.: Baš tako. Da ti pravo rečem, ja nisam otel verovat tega, dokle se nisam osvedočil, da je uprav tako bilo... Promisli malo!

Fr.: Ja mislim, da odkada je sveta, da se još ni nigdere ča takovega dogodilo!

Jur.: Kako ćeš da se dogodi! Ča ga ima kraljev kvadar s onem, ča se na općinah govori i dela? Kralj je zvan svega i nad svem, njega svaki poštuje. Va Rimskem parlamente ima republikanac i komunisti, ki ne te da znaju za kralja, govore javno proti njemu i proti kraljevstvu, ma još nismo nikada čitali, da bi ki ministar ali deputat zel stubu i skinul od zida kraljev litrat i rekal komunistom ale republikancem: — Ve niste dostojni gledat litrat talijanskega kralja!...

Fr.: Da se to dogodi, celi svet bi se temu smel, a najviše bi to bilo žal samemu kralju, ki je čovek jako razuman i pametan.

Jur.: Ma kod nas, va Leprinašćini, dopušćene su i takove bedastoći. Pak da bi zač, nego za jedan tranvaj.

Fr.: Pak mi i nismo proti tranvaju, mi smo proti dugu, kega bi oteli nakreat našoj općini.

Jur.: Tako je. Mi bimo oteli, da nam je općina čista i brez duga, da bude na čast naredu i talijanskoj državi. A za iranvaj je lahko. Italija ima debelu [illegible], neka ona plati, koliko treba, pak će bit sve va rede. A onemu gospodinu poručujemo, neka Krajiev kvadar pusti na mire, — ako pak ne će, neka ga skida kako ga je volja, ale neka ne misli, da je naš puk zapućen, pak da će radi tega osivet.

Fr.: Ma jušto tako!

Domaće novosti

Važno za djake i njihove roditelje. Primamo od gosp. profesora K. Jedretića i vrlo rado objavljujemo upute, koje gosp. profesor daje onim djacima, koji namjeravaju polagati ispite na kr. učiteljištu u Arbanasima kod Zadra. Te upute glase:

1.) Koji se privatno pripravljaju za pripravni tečaj ili za I. razred učiteljišta, ti neka se što bolje usavršuju u svom materinskom jeziku na osnovi Maretićeve gramatike do stranice 113; za čitanje: Školska Čitanka.

Za talijanski jezik vrlo je zgodna gramatika Dr. Lozovine Vinka. (Leonova knjižara, Split) i kad bi se po više sati na dan temeljito proučavala, onda bi se u godini dobro usvojio taj jezik. Za čitanje bi preporučio: Voci del mondo (Capelli, Trieste) i Storia della patria.

Iz matematike računanje s običnim česnikom. Ostalo kao po drugim pripravnicama.

Naravski da kandidat ili kandidatkinje treba da imade dobar sluh i da bar poznaje glazbene note.

2.) Koji su kandidati radi materijalnih razloga ostavili zavod, ti bi mogli dema privatno učiti i učiniti navrijeme molbu na Kr. Školsko Vijeće, da mogu biti pripušteni k ispitima.

3.) Koji gimnazijski abiturijenti kane polagati maturu na ovom učiteljištu, ti neka pošlju molbu i ostale dokumente na Kr. Školsko Vijeće u Zadru, koje će odrediti i javiti, iz kojih se predmeta imade činiti ispit. To biva obično iz čitave pedagogije i agronomije. Ako komu molba još nije riješena, to je znak, da je išla na Kr. Ministarstvo u Rim, a nekih spisa nisam primio, o kojima mi se sprema.

4.) Budući da većina učiteljskih kandidata i kandidatkinja stanuju vani u posebnim stanovima, a samo neki u konviktu, stoga bi u interesu djaka i njihovih roditelja vruće preporučio, da roditelji po mogućnosti ne žale doći amo pogledati svoju djecu na učiteljištu. Tako bi se mogli uvjeriti o ponašanju i napretku svoje djece na ovom učiteljskom zavodu. To bi veoma korisno bilo za djake i ugodno bi se dojmilo Slavne Školske Uprave i profesorskog Zbora.

S dubokim poštovanjem zahvalni

Profesor Kuzma Jedretić.

Zadar, 15. februara 1923.

Prefekt za Istru. Kao što smo već javili, prefektom za Istru imenovan je komendator Giannoni. Dne 15. ov. mj. je prefekt preuzeo svoju dužnost u Puli. Privremeno sjedište prefekture je u zgradi bivšeg civilnog komisarijata (kotarskog poglavarstva).

Sadašnji prefekt Giannoni bio je prije generalni vicekomisar za Istru u Poreču i kao takav imao je prilike da upozna Istru i nas Slavene kao veći dio stanovništva, što je u više navrata i pokazao. Nadamo se, da će on s dubokim razumijevanjem prilika i svojom sposobnošću pravilno voditi upravu naše pokrajine, pa mu u to ime i mi čestitamo na imenovanju i pozdravljamo sa nastupom njegove visoke dužnosti.

Gdje smo? Ako uopće govorimo, moramo ustvrditi, da je ljudsko društvo pomahnitalo, pa kojem staležu ono pripadalo. Jednoć bi se bili sramili i najpokvareniji elementi onih činova, što se danas naokolo dogadjaju. Svakom misaonom, poštenom čovjeku i nehotice pada danas na pamet misao: sramim se, da sam Evropejac; stid me je da sam bijele rase itd. Danas je pogažena i popljuvana kultura i civilizacija a bogme i vjera u pravo i pravicu pokopana je negdje daleko, da ne zna ni Bog ni djavo, gdje se nalazi. Danas se dogadjaju činovi, kakvih bi se sjegurno sramili i sami divjaci u Africi. Evo novog nedostojnog čina, koji se dogodio u Motovunu, za koji smo doznali ovih dana od tamošnjih ljudi, koji su bili ovdje u Trstu.

Dne 1. ovog mjeseca fašisti u Motovunu uhvatili su hrvatskog učitelja u Motovunskim Novacima, pa ga odveli pred upravitelja suda Ceccoli, koji je ujedno i predsjednik motovunskog fašja. Sudac Ceccoli nabrajao je učitelju svakojakih činova, koje je tobože učitelj počinio. Učitelj da je počeo dokazivati svoju nevinost, ali da ga je jedan od prisutnih fašista udario šakom po glavi na način da se učitelju smračilo.

[illegible] i kako da piše čovjek o tom činu? [illegible] da čovjek kaže o takovim ljudima i [illegible] sucu? Kakovo povjerenje [illegible] narod u takove ljude, suce i zakone? [illegible] nije sramotno i ogavno za motovunsk[illegible] i njihovega predsjednika i suca, da [illegible] lažnim informacijama, koje dobi[illegible] od nekolih moralnih propalica [illegible] fašističke. [illegible] Proučite naj[illegible] prije one moralne propalice, koji vam daju krive informacije, [illegible] će biti nemoguće [illegible] — divljačkih armenskih činova.

Boravak inostranaca u Italiji. Prema kr. dekretu od 21. januara 1923. mora svaki inostranac, u roku od [illegible] dana iza kako je došao u Italiju, da se lično predstavi oblasti javne sigurnosti u onom mjestu gdje se nalazi te da dade: lične podatke, mjesto odkuda dolazi, koliko vremena se nalazi u Italiji, svrha dolaska, koliko će vremena ostati u Italiji, dali što posjeduje, svoje zvanje i dali se čim bavi u Italiji. Inostranci, koji se već nalaze u Italiji, moraju, da to učine do 15 marta 1923. Ako inostranac ide iz jedne općine u Italiji u drugu, mora da i to prijavi u roku od tri dana pokazujuć potvrdu, da se prijavio prijašnjem uredu javne sigurnosti. Oni stranci, koji su samo prolazom u Italiji, ne moraju da se jave. Tko boravi u svratištu i hotelima, ne treba da se lično javi, već preko uprave dotičnog svratišta ispuni propisane rubrike, potpiše i predloži potrebite dokumente. Svaki gradjanin, koji primi inostranca k sebi na boravak mora takodjer da to javi uredu javne sigurnosti u roku od 5 dana, a kad inostranac otidje, mora da javi odlazak u 24 sata. Svaki gradjanin ili društvo, koje daje inostrancu u porabu nepokretnih dobara, koja se nalaze u Italiji, mora da to javi pismeno vlasti javne sigurnosti u roku od 10 dana, označivši lične podatke inostranca i sadržaj kontrakta, sklopljenog izmedju dotičnog gradjanina i inostranaca.

Ovaj dekret stupio je u krepost dne 13. ovog mjeseca.

Iselenje u Brasiliju. U kanfanarskoj općini su objavili, da se može iseliti u Brasiliju svatko, tko želi. Tamo da mu daju dovoljno zemljišta na obradjivanje a dobiva badava putnu kartu za sebe i svoju obitelj. Na ovu objavu mnogo su se naše obitelji zapisale na općini u Kanfanaru i izvadile potrebite dokumente od župnog ureda, da otidju u Brasiliju. Budući da se ovo nije javilo u drugim općinama po Istri, to su naši ljudi počeli sumnjati u istinitost te vijesti. Tuga radi došli su u utorak u Trst Moružin Ivan i Burić Sime iz Kanfanara i Debeljuh Josip postolar iz Vidolini kod Žminja, da se u stvari informiraju. Najprije su se uputili na brasilski konsulat gdje su im kazali, da oni ne znadu ništa o tome već im može o tome dati upute iselienički inspektorat u Trstu, via Cassa di Risparmio br. 12. Naši su se ljudi uputili odmah na inspektorat i tamo im dali ove informacije. U Brasiliji imade dovoljno zemlje za obradjivanje i predloženo je svim državama, da mogu tamo iseliti odredjen broj svojih gradjana. Sada se je iz Italije (iz Napulja) iselilo 15 obitelji, da tamo rade. Ako se bude vidjelo, da će oni moći tamo uspjevati, i ako bude unosnan njihov tamošnji rad, tada će se moći naseliti i druge obitelji. Dok se ne bude vidjelo pozitivnog rezultata tih 15 obitelji, ne će se nikoga slati u Brasiliju. Prema tome dakle treba čekati.

Iz ovoga izlazi, da se naši ljudi ne podavaju lakoumno vijestima o iselenju u Ameriku i ne prodaju svoja zemljišta i ognjišta, jer bi se moglo desiti, da jednog dana ostanu na cesti. Prije nego se štogod poduzme, treba se dobro informirati kao što su to ovaj put naši Kanfanarci i učinili.

Ovo neka bude opomena i drugim našim ljudima!

† Dr. Ivan Tavčar. Dne 20. februara umro je u Ljubljani dr. Ivan Tavčar, jedna od najmarkantnijih jugoslovenskih ličnosti; svakako najmarkantnija slovenska ličnost zadnjih vremena. Što je najglavnije, ostao je čisti karakter do svoje smrti. U budućem broju ćemo se osvrnuti na njegov život i na njegov politički i kulturni rad. Slava njegovoj uspomeni!

Bijeda julijskog proletarijata. Komunistički list «Il Lavoratore» donaša u svom broju od 16. ov. mj. članak pod gornjim naslovom. U tom članku kaže, da se proletarijat nije nikada kao sada nalazio u skrajnje bijednom položaju. Samo u Julijskoj Krajini imade oko 40.000 besposlenih; ladjedjelnice su skoro puste, a luka je postala kao trkalište za automobile. Jedan drugi dokaz o bijedi tršćanskog proletarijata je taj, da se svakim danom sve više i više predmeta nosi u zalagaonicu i vrlo malo ih opet otkupljuju. List optužuje da vladajuća klasa nije ništa učinila da ublaži bijedu radnika. Jedino što je vlada učinila to je, da se i na naše krajeve protegla odredba o potpori besposlenima, ali i tu ograničili samo na tri mjeseca, a i sada malo radnika uživa tu potporu. Dok je s jedne strane dala malenu polakšicu, s druge strane otešćala je položaj radnika time da je dala vlasničima kuća potpunu slobodu da se nagadjaju sa svojim stanarima. List veli nadalje, da su fašističke korporacije importirale u Trst stalan broj besposlenih iz unutarnjosti kraljevine, koja su da stvore prve zametke nacionalnih sindakata. Mnogi su se radnici upisali u fašističke iz straha da ne budu otpušteni iz radnje. Na takav način dizorganizirani proletarijat izgubio je sve više i više karakteristiku radničke klase i primio obilježje polproletarca — skitalice, gladnoga, bez dostojanstva i savjesti — Glad, bijeda, nemogućnost da se nadje kakvugod zaradnju to su najdemoralizirajući elementi, pače i [illegible] takozvane delinkvence, koja se izražava u pojedinim kradjama samo da ne umre od glada. Danas se vidi mladih radnika, koji su već mjesece i mjesece besposleni [illegible] od kuće do kuće da mole [illegible] kruha. Oni imaju u sebi čuvstvo [illegible] pred očima priredjeno [illegible], a to je pravo na život i rad.

[illegible] prilikama ne živi ni naš [illegible] Zemlja nije skoro ništa uredila i u [illegible] sav plod pojelo. Oni koji [illegible], morali su mnogi i mnogi da [illegible], ali oni koji ni toga nemaju, moraju danas gladovati. U prijašnje doba išli bi u [illegible] na radnju, da tamo zasluže koju [illegible] za svoju obitelj. Ali sada? Sada kako vidimo ni radnici ne mogu nikako da dodju do posla. Riješiti ovaj teški materijalni položaj svojih gradjana, to je najveća zadaća vlade, jer samo onda, kada su gradjani jedne države materijalno obskrbljeni, tada može biti riječi o [illegible] napretku same države.

Politički pregled

Italija. Kralj je potpisao zakon, kojim su poslanička zbornica i senat ratificirali santamargheritske konvencije. Zakon će biti objelodanjen u [illegible] «Gazzetta Ufficiale». Odmah će biti izmjenjenje ratifike izmedju ministra vanjskih posla i jugoslovenskog poslanika u Rimu [illegible] Antonijevića. Budući da je u sporazumu [illegible], da se pet dana nakon ratifikacije ima sastati paritetna komisija, to se očekuje, da će komisija koncem ovog tjedna započeti svoj rad. Talijanski članovi komisije su: [illegible] poslanik Mazzucco, poslanik Matei - Gentili popolarac i Quartieri [illegible].

Prva zadaća komisije biti će da nadziie ispražnjenje Sušaka, koje će se obaviti u par sati. Nadalje komisija ima da odredi granicu izmedju Jugoslavije i riječke države, otvori promet u Rijeci, organizuje administraciju luke i funkcioniranje riječke države.

Komisija bi imala dovršiti svoj rad u roku od jednog mjeseca, al nije isključeno, da obzirom na veliki posao, koji ima da savlada, taj rok bude obostranim sporazumom produljen.

Jugoslavija. Članovi paritetske komisije, koja se sastaje u Opatiji sa jugoslavenske strane jesu: admiral Prica, profesor Šilović i dr. Matko Laginja. Uz njih će biti više stručnjaka. — Dne 25. ov. mj. nastavit će se u Rimu pregovori da se sklopi trgovački ugovor izmedju Jugoslavije i Italije. — Sinoć je stigao u Beograd austrijski kancler Seipel, gdje će se zadržati do konca ove sedmice. S njim putuje i austrijski ministar spoljnih poslova Grünberger i delegacija. Seipel i cijela delegacija biti će u Beogradu gostovi vlade.

Čehoslovačka. Dne 18. ov. mj. umro je u Pragi ministar financa dr. Alois Rašin, na koga je dne 5. siječnja počinio atentat devetnaestgodišnji komunist Soupal. Sa Rašinom gubi češki narod jednoga od najsposobnijih svojih sinova, pobornika i zatočnika narodne nezavisnosti i političke slobode. Samo Rašina je zasluga što je kao ministar finance sredio finance svoje države tako da je češka valuta blizu onoj ostalih antantinih država. Kao najsljednikom Rašina spominje se dra. Kramafa i dra. Englišu.

Okupacija Ruhra. Grad Gelsenkirchen, kojemu je bila nametnuta globa od 100 milijuna maraka, da ih plati u roku od 48 sati, izjavio je da ne može platiti tako velike globe jer mu ne dostaju sredstva za to. Jedna deputacija gradjana pošla je do generala Degouttea, da zamoli da pusti na slobodu načelnika grada i aretirane industrialce. General Degoutte odbio je njihovu molbu. U francuskim krugovima se tvrdi, u slučaju da grad ne plati globe, će se zatvoriti bankiri, koji se nalaze u gradu. U Botripu, koji se nalazi u zoni okupiranoj po belgijskim četama, Belgijanci su okupirali nekoje rudokope, da tako dodju do ugljena. Usljed toga je telničko osoblje odmah u znak protesta ostavilo rudokope, a radništvo stupilo u štrajk.

Na svim kolodvorima izvješen je proglas generala Degouttea, u kojem obavješćuje Nijemce, da se francuska i belgijska vlada obvezuje najsvečanije, da će sada i u buduće štititi sve one njemačke činovnike, koji se ne budu pokorili nalozima iz Berlina, već budu slušali naloge saveznićkih oblasti.

Gospodarstvo

GLAVNI UZROCI NEPLODNOSTI MARVE.

U zadnje vrijeme opažamo, da ima u Istri mnogo naših čestitih gospodara, koji se danomice tuže, da im marva ne će oploditi. Najveći dio takovih pritužaba dolazi sa one strane Istre, koja je bila za vrijeme svjetskog rata evakuirana. Napokon to nije nikakvo čudo. Rogata marva, koja se ovih zadnjih godina goji sa najvećom žurbom, bila je nedampul nakupovana iz svih mogućih krajeva. Jasno je, da si naši ljudi u onoj šili nisu mogli nabaviti dobru pasminu zbog velikog pomanjkanja materijalnih sredstava. Mi svi vrlo dobro znademo, da se za malenu svotu novaca ne može kupiti dobru robu, a tako niti marvu. Zato nije nikakovo čudo, ako se u krajeve, u koje dodje svakovrsno blago, uvuče i koja marvinska bolest. Bit će više naših marvogoja koji goje krave-muzare i koji se tuže poradi [illegible] neplodnosti, a da niti sami ne znadu [illegible] im zaražene sa zaraznim bolestima na spolnim udovima.

Svaki marvogojac računa s time, da će mu krava svake godine izleći jednog telčića i [illegible] [illegible] mlijeka za obitelj [illegible] Ako toga nema [illegible] [illegible] dobitak [illegible] veliki šteta, [illegible] ovim zadnjim godinama, kad je prevskupo sijeno. Računajte malko: Krava-muzara potroši najmanje deset lira dnevno. Recimo, da takvu kravu moramo hraniti kroz cijelu godinu dana bez ikakva ploda. Koncem godine, ako dobro računate, vidjet ćete, da nas je cijela krava stajala 3650 lira! A [illegible] uvazimo, da je skoplje krme nego [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] Zato marvinska neplodnost upravo katastrofalno djeluje na naše gospodarstvo. Naši [illegible] hranu [illegible] marvi, samo da [illegible] kravu, koja će im [illegible] dati dobrog mlijeka. Ali unatoč svemu tomu vidimo, da mu krava ostane jednu godinu za drugom. Ako idete po našim selima vidjet ćete, da takovih slučaja ima mnogo. To je najbolji dokaz, da je neplodnost previše raširena u ovom kraju. [illegible] ovi broj marve [illegible] dobili bi do zaključka, da je naše gospodarstvo u Istri usljed neplodnosti marve oštećeno za više stotina hiljada lira.

Krivnja leži u prvom redu u pomanjkanju dobrih bikova. Naši marvogoji i premalo pažnje polažu [illegible] bikova za rasplod [illegible] toga ih ne njeguju onako, kako bi morali. Bik za plod mora biti dobro razvit, od dobre pasmine i od krave, koja je oplodna [illegible]. Ni otac ni majka ne smiju trpiti od kakve mane ili bolesti. Hraniti ih treba dobro i [illegible] [illegible] što je najglavnije ne smije im dozvoliti u nijednom slučaju preko 100 skokova na godinu.

U stalom najviše neugodnosti i skrbi zadaju marvogojcima takozvane jalove junice. Koliko posla i truda je imao naš seljak dok ju je odgojio, a napokon ju mora prodati mesaru za maleni novac zbog njezine neplodnosti. Uzroci te neplodnosti nalaze se u spolnim udovima junice. To je neizlječiva zaraza, zastinjena od roditelja, koju je vrlo teško izliječiti. Obično ostaju takve junice neplodne zauvijek.

Ima jošte i takovih junica, kojima se već iza jedne godine počinju pojavljati na stidnici neki mjehurići. Ti mjehurići nisu podnipošto dobar znak. Zato je najbolje, da se odmah takve junice proda ili liječi, jer će u protivnom slučaju ostati posvema jalove ili ne će imati redovitog ploda. Ali i liječenje biva vrlo problematično.

Svega po malo

Savremeno. Giornale d'Italia donosi ovu anegdotu: Kod neke izložbe slika u jednom talijanskom gradiću stala je grupa novinara pred slikom poznatog bankara. Taj je naslikan, kako stoji s rukom u džepu. Kako je sličan, reče jedan novinar. Sasvim sličan — odvrati drugi. Nije istina —, nadoda treći, da je to on, sigurno bi držao ruku u — tudjem džepu!

Najveći dalekozor na svijetu imat će dosl[illegible] Kanada. Ovaj dalekozor imat će leću sa promjerom od 120 palaca i nadmašiće dosadanji najveći dalekozor zvijezdarnice na Mount Wilsonu, koji ima leću od 100 palaca promjera. Novi dalekozor odredjen je za zvijezdarnicu na obali Tihoga Oceana u državi Kolumbiji. Zvijezde motrene kroza nj bit će 300.000 puta jasnije nego što ih vidimo prostim okom. Ovom spravom će se 400 milijuna zvijezda, milijun više nego doslije.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MEHLUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Broj 8. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 1. marča 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatni popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu a novac upravi. Neirankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

DAN SUDA

Prigodom državnih izbora god. 1921. sabrali su se oko 7 sati ujutru mareziganski birači pred školom, gdje se nalazilo biralište. U blizini je birališta bila jaka straža. Početak glasovanja protekao je posve mirno. Malo kasnije iza 10 sati došlo je u Marezige 11 fašista iz Kopra. Ti fašisti on počeli bučiti po selu vičući: «Fora sciavi, morte ai sciavi!» Časak su se zaostavili u gostioni «Grimalda», gdje su si naručili objed. Zatim su izašli iz gostione, bacili blizu crkve bombu i približili se biralištu. Tu su se polegli u bojnom redu iza jednog zida na zemlju, te počeli pucati ko na fronti iz revolvera. Marezigance je — medju kojima je bilo i mnogo ženskih — prošao strah i jeza, ali svejedno nisu reagirali. Medjutim, kad su žene počele da bježe, muškarci su pograbili kamenje i dignuli se protiv napadača. Kad su to opazili fašisti počeli su se uzmicati i dalje pucati. Nastao je divlji metež: fašisti su ostavili trojicu mrtvih i jednog ranjenog. Ostali su pobjegli u Kopar. Sutradan su organizovali navalu, pri čemu je ostao ubijen Slovenac Josip Sabadin, a 6 kuća spaljeno u Cežarima, 5 u Mačkovljama, jedna u Črnom Kalu i dr.

Nakon toga se je vojništvo energično umiješalo i napravilo kraj izgredima. Tom prigodom bilo je aretirano 39 Mareziganca, od kojih je sedmorica do danas čamila u istražnom zatvoru bez ikakve rasprave.

Dne 13. februara t. godine otpočeo je pred porotnim sudištem u Trstu proces radi mareziganskih dogodjaja, koji je trajao punih 15 dana. Na optuženičkoj klupi je sjedilo 15 Mareziganaca. Fašisti su bili amnestirani. Prijedlog odvjetnika dra. Zennara, koji je zagovarao optužene, da se dotična amnestija protegne i na Marezigance, bio je otklonjen. Državni je odvjetnik izjavio, da su se fašisti borili za velike ideale Italije, dočim su se optuženi borili protiv tih ideala. Jučer uveče bila je izrečena osuda osmorice optuženika, dok su ostali riješeni optužbe.

I tako se je sva težina zakona svalila na mlade istarske živote, koji će odsele živiti daleko od svojih milih domova. Bit će jadnici zatvoreni u hladnom sužanjstvu, zaključani medju četirim mrzlim, samotnim zidovima. Hodit će u sramotnoj tamničkoj odjeći. Nikud ne će moći da krenu bez stražara. Njihova mladost je već izgubljena, a cvijet života im je otpao možda za uvijek.

Ne ćemo da govorimo o osudi. Oni, koji su ju izrekli, sudili su po svojoj savjesti i po najvećoj strogosti zakona. Pred svojom savjesti i Bogom neka sami odgovaraju. Mi ne ćemo da tu sudimo, da li je bila osuda izrečena po zakonu ili da li se je temeljila na pravilnim paragrafima ili ne. Hoćemo da spomenemo samo to, što znače Marezige u žalosnoj historiji našega naroda.

Marezige pružaju prvu i jedinu epizodu u dugom lancu bojeva, koje je preživio naš narod u borbi za svoju zemlju, svoj jezik i svoju narodnu egzistenciju.

Prije svega treba da pitamo: Da li ima narod pravo, da brani svoju egzistenciju, kulturu, jezik i gospodarsku neodvisnost?

Jest! To pravo ima svaki čovjek. Što više: čovjek je d u ž a n da brani svoj život i život svoje obitelji. Ako razbojnici napadnu seljačku kuću, da mu oduzmu dijete, — što treba da učini seljak? Dužan je, da pred tatovima brani kuću i dijete! Kada je otac na smrtnoj postelji izručio svoje imanje sinu, onda mu ga je ostavio za to, da ga čuva, štiti i izruči svojim potomcima.

Taj otac, taj seljak je naš narod. Inorodci hoće da nam oduzmu našu zajedničku djedovinu: hrvatski i slovenski jezik, naše škole i tako redom dalje. Ocu hoće da oduzmu srce njegovog djeteta. Zato i tjeraju našu djecu u talijanske škole. Zar možda naš narod nije dužan da brani svoj posjed i duše svoje djece? To je naša sveta dužnost prema svim božjim i čovječanskim pravilima. Naš jezik i naša narodnost nije takva stvar, koju smijemo prodati. Te svetinje su nam izručene za to, da ih vjerno čuvamo i izručimo svojoj djeci itd. Doći će dan, kad će biti sav narod pozoven pred sud svijeta i kad će Sudac pitati: Slavenska Istro, gdje su ti svetinje, koje sam ti izručio? Gdje ti je hrvatski ili slovenski Gdje su ti po crkvama one stare slavenske Gdje u crkvama one tare slavenske molitve? Zar ste za čašu vina prodali vaše svetinje?

I na taj dan suda ustat će se i naši mrtvi djedovi, koji će zavapiti: Gdje je naša zemlja? Komu ste izručili svoju djedovinu, koja je s našom krvlju naškropljena? Zar ste tudjincima predali našu djecu, sela, njive, vinograde, šume itd.?

Mi ne ćemo da ostanemo na dan suda osramoćeni pred velikim Sucem, čovječanstvom i svojim djedovima. Uvijek ćemo čvrsto držati i braniti naše svetinje. Pred svim navalama branit ćemo svoje domove, obitelji i sela. To je naša sveta dužnost, — to je rad, zbog kojega će sam Sudac od nas tražiti račun.

U toj borbi mareziganski je konflikt vrlo maleni dogodjaj. Napadači su strašno kaznili one ljude, koji su branili svoje domove. Time podnipošto ne odobravamo nepromišljenog nastupa osudjenih. No svakako glavna krivnja leži na onima, koji su izveli napadaj na selo i koji se svim silama bore za odnarodjenje Istre.

***

Sinoć u 10 sati uveče izrekao je predsjednik porotnog suda ovu osudu:

1. Viktor Sabadin: osudjen na 4 godine i 2 mjeseca zatvora.
2. Josip Babič - Bačeto: 8 godina.
3. Ivan Kermac - Peverin: 5 godina, 3 mjeseca i 10 dana.
4. Anton Dilica: 3 godine i 6 mjeseca.
5. Nazarij Babič - Jager: 3 godine i 6 mjeseca.
6. Josip Kermac - Kravčič: 1 godinu i 8 mjeseca.
7. Anton Umer - Kogo: 8 mjeseca.
8. Josip Beržan - Kečemer: 8 mjeseca i 10 dana.

Ostali su svi riješeni optužbe.

Naš narodni ponos i raznarodjenje

Kako je bilo već i u «Istarskoj Riječi» javljeno, rimski je parlamenat konačno odobrio rapallski ugovor. Time je postavljen, tako rekuć, zadnji pečat toj znanoj pogodbi, po kojoj je nas pô milijuna Jugoslavena spalo pod talijansku državu. Otrgnuti smo od živog narodnog tijela i priklopljeni drugorodnom narodu kao manjina.

Naš narod je već odavna priznao djelom i riječju putem svojih zakonitih narodnih poslanika tu našu novu državu. Naš narod je svijestan svih tih dogadjaja i zato mirno i lojalno izvršuje sve svoje državljanske dužnosti napram svojim gospodarima. On vrši svoje državljanske dužnosti na svim poljima i u svakom obziru. Ali za uzvrat, mjesto da mu se daju njegova prava, što mu po božjem i naravnom zakonu pripadaju, što mu je obećano od sadašnjeg ministarskog predsjednika i što pripada svakome narodu, — dogadja nam se najveća nepravda. Mjesto da nam daju: jednake dužnosti, jednaka prava, izvršuju nad našim narodom: sve dužnosti, a nikakva prava.

Neka znade naša država, da je našemu narodu dobro poznato, koja prava ga pritiču. Nismo mi divlji narod, narod bez kulture, bez ponosa, kao što su nekoji mislili, a valjda još i danas misle, te postupaju s nama, kao s onim Afrikancima u Tripolisu. Oduvjek je naš narod u Istri trpio. Bio je uvijek u borbi protiv onih silnika, što su mu htjeli zadati narodnu smrt. Kroz toliko burnih vjekova i krvavih dana održao je svoju narodnu svijest, a održati će je i nadalje. Što je žešća borba, što više mu se njegovih prava uzimlje, tim se njegove mišice sve više očeličuju, srce postaje kremenitije, duša smjela i jaka, volja odlučna, jer je prokušana u vatri.

Prigodom odobrenja rapallskog ugovora rekao je ministarski predsjednik g. Mussolini svojim kolegama-ministrima uz ostale i ove riječi: «Ne smatram, da dogovor u Sv. Margheriti znači smrt Zadra i Dalmacije. S zadnjima koncesijama (pogodnostima), smo za sada riješili uporabu talijanskoga jezika za tamošnju našu braću. Čini mi se, da je bio Gioberti onaj, koji je kazao, da gdje je jezik, tamo je i narod. Uslijed toga smatram, da ako budu ta naša braća lako govorila, pisala i učila u svojem materinjem talijanskom jeziku, da će biti riješena jedna od glavnih osnova njihovog talijanstva. Talijanstvo Zadra i Dalmacije je prkosilo decenijama divljim kušnjama raznarodjivanja sa strane habsburške države».

Ne zamjeravamo ni najmanje g. Mussoliniju, ako se zauzima za svoju braću po rodu i jeziku u Dalmaciji. Narodnost i ljubav ne poznaje granica. Naš ministarski predsjednik skrbi za nekoliko tisuća Talijana, što su spali pod Jugoslaviju, a za nas, za svoje državljane, ne će da priskrbi, da nam se dozvoli «govoriti, pisati i učiti se u svojem materinjem jeziku». Time on misli, jer nam zatvara naše škole, tjera naš jezik iz crkve, suda i ureda, da ćemo mi zaboravati naš jezik i izgubiti ljubav do svoje narodnosti.

Ne, raznaroditi se ne damo! Kako skrbi za svoju braću u drugoj državi, neka ta Majka skrbi i za svoju djecu — za svoje državljane. Bude li ta Majka-maćuha, onda i djeca ne će biti prava djeca. I ta djeca — mi Jugoslaveni imamo prava na svoja prava, kada tačno izvršujemo svoje dužnosti. Neka ne misle naši vlastodršci, da mi smo tu neznatan broj prama njima. Ne. Mi smo udo velikog narodnog tijela — grana velikog slavenskog stabla. Narod smo, te bližnja ili daljna braća po rodu i jeziku sa Slovencima, Srbima, Bugarima, Čeho-Slovacima, Poljacima i Rusima. Narod smo s velikom kulturom. Dužni ste nas upoznavati, ako hoćete, da nas razumijete. I mi Slaveni — ma svi bez razlike — bili smo, a i sada smo u teškim borbama. Znali smo prkositi i suzbijati naše silnike. Naš bratski srpski narod je čamio 500 godina pod Turčinom, a ipak ga nisu odnarodili. Hrabri Crnogorci nisu izgubili ljubav do svoga jezika i roda, nisu izgubili vjeru, pa makar su zato trpjeli najstrašnije muke. Istoga roda i jezika, istoga značaja, iste duše i srca smo i mi Jugoslaveni pod Italijom. I mi smo prkosili raznarodjivanju maćehe Austrije. Čim nam više uduzimljete naša narodna prava, tim svjesniji ćemo biti do svega onoga, što je naše, tim više ćemo ljubiti svoje narodno blago, tim tjesniji ćemo se osjećati uz svoju narodnost i uz naš **slavenski ponos, što ga ne dajemo pod nikakovim uvjetom.** Rušiti nam možete naše prosvjetne hramove, ali mi ćemo ih u srcu više zidati.

A sada da završujemo s našim pjesnikom Dalmatincem Vladimirom Nazorom:

«Sve prodje, al' još utrnute luči
Odsjevi blješte pred našim očima,
Još vihar drevni žilama nam huči,
I kremen niče u našim srcima.

Što davno bješe i sad je u nama;
Još snaga stara tjera čvrstu šaku,
Da digne zide porušenog hrama».

Nikola Kopernik

Predprošlog ponedjeljka, dne 19. pr. mjeseca navršilo se 450 godina, odkada se je rodio najveći genij, kojega je ikada dala Poljska i pred kojim sagiba glavu cijeli civilizovani svijet: Nikola Kopernik.

Taj je veliki čovjek stvorio svojim naukama pravu revoluciju u znanosti. Njegova je nauka najveće prirodoznanstveno djelo u onoj dobi filozofije. Svojim naziranjem na svijet i pobjedonosno dokazanom hipotezom o kretanju zemlje oko sunca srušio je tisućgodišnju labirintsku Ptolomejevu zgradu sa svim onim, što je u njoj i na njoj, te je na njezino mjesto podigao u jednostavnoj krasoti svoju zgradu vječne i nerazorive ideje.

Ptolomejev je sistem naučavao, da se zemlja nalazi u centrumu svijeta, mirna i nepomična, a oko nje da se okreću sunce i planeti. Taj je sustav izradjen prema poimanju osjetilima, te je tako kompliciran, da se njegova istinitost ne da zamisliti.

Kopernik je stoga u svojoj reformi pošao od čisto filozofskog principa od jednostavnosti prirode. Priroda se naime u svrhu izvadjanja svojih ciljeva služi s najjednostavnijim sredstvima. Kopernik je dokazao, da ljudsko oko kod gibanja dvaju tjelesa ne može odlučiti, koje se giba, a koje nepomično stoji, te je stoga nastojao, da pronadje valjanije dokaze, nego što su ljudska osjetila. Nedvojbena je istina, da sunce svojom veličinom nadmašuje zemlju i sve planete, te se ne može zamisliti inače, nego da se upravo manje okreće oko većeg.

Dokazavši kretanje zemlje oko sunca, osnovao je i novi nazor o položaju čovjeka u svemiru; uništio je dotadanju krivu predodžbu o svijetu, onaj dosada sveopći aksiom, da je zemlja i čovjek na njoj središtem svega stvorenoga i da se oko njeg sve okreće. Više nego trinaest stoljeća nije nitko mogao da zabaci ovu zabludu, trebao je da se rodi Kopernik, da zvijezdoznanstvo, a s njime i nazor na svijet postavi na pravi osnov.

U novovjekoj filozofiji, koju najveća enciklopedija povjesti filozofije zove filozofijom germanskih i romanskih naroda, Kopernik je jedan od rijetkih Slavena, koji je svojim zamašnim djelom oslobodio čitavo čovječanstvo od zabluda, u kojima se nalazilo, te je stoga za ljudski rod stekao više zasluga, nego ikoji raniji ili kasniji ljudski dobrotvor.

Kopernik je živio u doba, kad se je raspadao sredovječni životni sistem, u doba, kad su se počela slobodno razvijati sva pojedina područja kulture, znanosti, vjere, poezije, prava, politike i gospodarstva.

Najznatnije stvaralačko djelovanje u novijoj filozofiji razvilo se je na području znanosti o prirodi, koja je postala silom, koja je odredjivala čitavo njegovo mišljenje i životno naziranje. Kopernikov duh borio se je za samostalnošću, neposredno se dao na istraživanje prirode, tražeći, da u njoj nadje odgonetku svim svjetskim i životnim tajnama i da razvitkom u čovjeku sakrivenih sila, proizvede unapredjenje života.

Kopernikova zasluga je tim veća, jer je svoje djelo izveo neovisno od kakove škole, bez ikakovih tradicija i bez ikakovog prethodnika.

Kopernik je bio upraviteljem raznih velikih dobara u Frauenburgu, Allensteinu i Mehlsacku, gdje su ga kadikad smetali u radu sukobi s lakomnim njemačkim vitezovima. Gdje god bi se nastanio svagdje bi improvizirao observatorij u znanstvene svrhe. Po raznim je mjestima nadopunjavao, usavršivao svoje djelo tako, da je g. 1540. bilo potpunoma svršeno. Na djelu je radio 36 godina, kako i sam u predgovoru veli; djelo mu je izašlo g. 1543. u Nürnbergu pod naslovom: Nicolai Copernici Torunensis: De revolutionibus orbium coelestium libri VI.

Tim djelom izvršio je Kopernik epohalnu revoluciju u ljudskom nazoru na svijet. U ono veliko reformatorsko doba postao je on reformatorom astronomije, osnivačem novog naziranja na svijet, te se je tako potvrdila ona, da veliko doba radja velikim duhovima ili kako je svojedobno naš jugoslovenski pjesnik Njeguš-Petrović pievao: „Iz grmena velikoga lavu izać' trudno nije“.

Kopernikov rad i njegov sjajni rezultat pripada cijelom čovječanstvu, zato ga i čitavo čovječanstvo mora slaviti za živi dokaz, da zna cijeniti nastojanja i rad, koji ga dižu višem, dostojnijem životu i koji ga bude na ustrajnost u radu oko istraživanja svijeta i života. Prvi štovatelji genija moraju biti intelektualci čitavog svijeta, koji ionako jedini shvaćaju Kopernikovo značenje i važnost. Čitav intelektualni svijet treba da se složi u štovanju ovog naučenjaka u jednom višem jedinstvu, u kojem se (bez mirovnih ugovora) izravnavaju sve narodne protivnosti i u kojem nalaze svoju vrijednost viša čisto ljudska iskanja, nastojanja i osjećaji.

U Poljskoj su se sve kulturne institucije združile, da što svečanije proslave uspomenu svoga velikog genija. Toj proslavi se duhom pridružujemo i mi primorski Jugosloveni koji se držimo riječi uzvišenog pjesnika: „Slavme, slavme slavu Slavuv slavnych“.

* * *

Nikola Kopernik, čije se je prezime radi neustaljene ortografije pisalo na razne načine (Koppernick, Koppiring, lat. Copernicus), rodio se je dne 19. februara 1473. u Torunju. Od malih nogu učio je latinski i grčki; u svojoj osamnaestoj god. ode u Krakov, gdje se upiše na jagelonsko sveučilište pod imenom: „Covernicus Nikolaj, filius Torunensis“. U Krakovu je djelovao tada glasoviti profesor Vojtjech Brudzewski, koji je oko sebe kupio darovite učenike, u čije je redove odmah ušao i Kopernik. Najprije je počeo studirati filozofiju i medicinu, ali se zatim baci na matematiku i astronomiju. Kad je njegov veliki učitelj Brudzewski otišao u Litvu, nije više smatrao korisnim, da ostane u Krakovu, nego godine 1496. otputuje u zemlju, u kojoj su tada najjači duhovi čitave Evrope nalazili svog znanstvenog nastojanja, u Italiju. Upiše se u album Poljaka na sveučilištu u Padovi, gdje su tada djelovali glasoviti profesori Passar i Vernie. Već god. 1499. postade profesorom matematike u Rimu, gdje je naskoro izašao na glas svojim jasnim i zanimivim predavanjima. God. 1503. vrati se u Krakov, gdje je u krogu svojih učenih sveučilišnih prijatelja počeo izradjivati svoj pravi nazor na svijet, svoj novi sustav.

† Dr. Grga Tuškan

U četvrtak, dne 22. februara t. g. umro je u Sisku (Jugoslaviji) u 78. godini svog života dugogodišnji narodni poslanik dr. Grga Tuškan.

Umro je dugogodišnja borac, narodni platenik i človjek svijetla značaja. Malo je tko od njegove generacije znao da pokaže bahatom tudjincu onako divnu borbenu stranu našega narodnog karaktera, kao on. A ni kasnije, u stečenoj slobodi i provedenom narodnom jedinstvu ostao je uvijek na pravoj liniji ispravne narodne orijentacije.

U ono vrijeme narodnoga ropstva odabrao je slobodni stalež odvjetnika, da se sav oda narodnom poslu. God. 1883. bio je po prvi put izabran u Hrvatskoj za narodnog poslanika. Od toga dana preuzeo je sa svojim drugovima oštru borbu sa posljednjim velikim silnikom madžarske supremacije, grofom Khuenom Hedervaryjem. Zbog toga bio je više puta isključen sa saborskih sjednica, a godine 1884. dao ga je grof Khuen sa žandarmima iz-

baciti iz saborske dvorane. Malo iza toga bio je strpan i u zatvor, gdje je odsjedio 6 mjeseca. Gospodin grof je mislio, da će time moralno ubiti dra. Tuškana i uništiti njegovu popularitetu u narodu, ali se je ljuto prevario. Narod je odonda još više zavolio svog narodnog borca, te ga neprestano birao za narodnog poslanika, sve do propasti Austro-Ugarske. Kasnije je bio i članom Narodnoga predstavništva u Beogradu.

Još dva momenta naročito obilježuju njegov borbeni duh. On je bio medju prvima, koji su se raskrstili sa frankovcima. Bio je neumorni borac narodnog jedinstva. Kod ostvaranja riječke resolucije igrao je vrlo važnu ulogu. Na napadaje austrijskih slugana u hrv. saboru na riječku resoluciju skočio je i uskliknuo: **«Ja bih i sada pošao s puškom na Beč!. . .»**

Sada je mrtav, ali njegov duh još uvijek živi i potiče mladi naraštaj na ustrajni rad oko učvršćenja i podignuća velikoga jugoslovenskog doma. I tako će i nadalje živiti medju narodom njegova uspomena dra. Grge Tuškana, koji je bio pravi Jugosloven te aktivan borioc protiv nasiljnog tudjinca.

Slava i vječnaja pamjat dr. Grgi Tuškanu!

DOPISI

IZ VOLOSKOGA.

Još o tramvaju.

Doznajemo, da se je vlada na živo zauzimanje poslanika Stangera ipak odlučila da dade potporu tramvaju. Naš poslanik je već od početka svoga djelovanja u Rimu posvetio osobitu pažnju tramvaju, jako ga općina nije u tome nikada poduprla. Za svog nedavnog boravka u Rimu konferirao je sa dvjema ministrima o tom pitanju i zamolio jednoga kolega, da ga podupre u njegovom pothvatu, da se spasi tramvaj od propasti. Dne 10. februara upravio je na vladu slijedeći upit: »Potpisani želi znati da li je Ministru javnih posala poznato, da Društvo opatijske male željeznice, koja podržava redovitu tramvajsku prugu Matulji-Opatija-Lovran otkazalo službu namještenicima i odlučilo da obustavi promet, pošto mu nije na vrijeme i u potpunom iznosu bila doznačena dopitana potpora; da li ne smatra uputnim i potrebnim, da uzdrži u životu rečenu interkomunalnu prugu, o kojoj ovisi život onoga kraja, i u tu svrhu državna blagajna pridonese razmjerno malenu žrtvu, jer bez toga će se vozovi i strojevi morati prodati, a time će propasti i posljednja nada, da se preduzeće — kad prehodi sadašnju krizu u prometu stranaca uopće, a napose svoju poslovnu — postane opet aktivno. U dokaz žrtava, koje su pridonijeli interesenti neka služi činjenica, da namještenici već četvrti mjesec ne primaju plaće, a dobavljači ugljena čekaju već preko godine dana, da im plati barem štogod na račun cijene za predno gorivo.

Kad se je poslanik Stanger vratio iz Rima, zamolio je, da mu općina — prema dogovoru s ministrom — stavi na raspolaganje točne podatke o stanju i potrebama društva. Ali općina nije našla shodnim da mu ni toj želji udovolji. — Oni su htjeli, da naše općine kupe dionice i da se u tu svrhu zaduže i novac bace tako reći preko prozora, samo da država ne žrtvuje ništa. Svaki pametan čovjek uvidja, da se općine, koje su već zadužene i koje imadu po nekoliko stotina procenata adicijonala, koji terete preko sila osiromašene općinare, ne mogu odlučiti na tako nerazuman trošak, dočim je dužnost vlade, koja prima u ime poreza na stotine hiljada od ovog naroda, da nešto za nj i učini i pokaže barem dobru volju, da zapriječi posvemašnju propast ovog divnog, po prirodi blagoslovljenog kraja.

Općini i kotarskoj oblasti ne možemo da prištedimo prigovor, da su svojim postupkom u pitanju tramvaja opet jednom dokazale, kako nezdravo shvaćaju i provode lijepe riječi o potrebi prijateljske saradnje.

IZ ŠTRPEDA KOD BUZETA.

Što se priča u našem selu.

Naše selo nije nikad bacilo pod noge svoje narodno poštenje, nego se uvijek ponosi sa svojim jugoslovenskim imenom. Nema kod nas niti jednog čovjeka, koji bi zatajio svoju očinsku krv ili majčino mlijeko. Zbog toga nas čitava Buzeština cijeni i drži za značajne ljude.

Ali mi unatoč svega toga moramo priznati, da se pred nekoliko dana i ovdje zbio jedan vrlo neugodni škandalić, koji nas ni najmanje ne veseli. Kod našeg prijašnjeg župana sakupilo se naime nekoliko nerazboritih mladića, kojima se pridružio i sadašnji župan sa jednim prijašnjim najstarijim i najzauzetnijim glazbarom »Sokolske glazbe«, u namjeri, da se zakrabulje i pridruže gradjanskim krabuljama u Buzetu.

Namišljeno — izvršeno: na pusni ponedjeljak otišli su zakrabuljeni sa glazbom u Buzet, gdje su se — što je najsramotnije — združili s talijanskim glazbarima i s njima išli po gradu kričući evviva de qua, evviva de là i tako redom dalje. Posljedica tog zajedničkog kričanja bila je ta, da su naši odnesli iz Buzeta mjesto klobasica — rogove!. . .

Taj dogadjaj je izazvao u Buzetu veliko veselje, a u našem selu posvemašnje negodovanje. Mi ne možemo trpiti beznačajnih muževa, kaošto ni mladića. Zato naši ljudi sa prezirom gledaju one, koji su na pusni ponedjeljak išli u Buzet, da nam kvare narodni ugled i ponos.

Medjutim su buzetski »grajani« saznali, da smo mi nezadovoljni, pa su se odlučili na velik korak: da nas dodju malko razveselit sa svojom glazbom u Štrped i to na pepelnicu, prvi dan korizme.

Naša nova gospoda su isto htjela onako na gospodski način dočekati gospodu »grajane«, ali nisu mogli naći ni glazbara, ni ljudi, a ni djece. Većina se nas u selu posakrila; pozatvorili smo vrata, a neki i prozore, da ne gledamo komediju na samu pepelnicu.

Komedija ili koncert se je vršio usred sela, gdje se nekad vila naša hrvatska trobojnica, to jest pred kućama onih, koji su do nedavna bili dika našega naroda i sela. I plesalo se u taj dan pepela i pokore u našem selu — u našem sadašnjem »gradu«. Naše su se djevojke daleko držale od »grajana«. Time su jasno pokazale, da imadu više pameti nego mnogokoji naš muškarac. — Na večer u miru otišli »grajani«, što ih popratilo ono 4—5 naših kampijona.

I tako je svršila ta pusna komedija, koja je nas u selu ražžalostila. Drugi put ćemo Vam javiti i imena naših dizertera. **Seljak.**

IZ BUZEŠTINE.

Prošao i kod nas naš »munjeni« pust i vjerujte nam, nije nam žao. Zapravo nije se kod nas mnogo plesalo, jer to stoji novca i jer je općina kratila dozvolu nama. To je bilo žao nama mladjima i po kojem krčmaru, ali općina je imala skoro pravo. Zato se pak plesalo više u gradu. Neka plešu, lako njima — ako im dašto lako — nego čini nam se, da ni u gradu ne cvatu ružice. Nama seljacima nije naprotiv lako ni u duši ni u džepu. Ipak se pust svršio po cijeloj Buzeštini onako na starinsku. Zadnja dva pusna dana krabulje iz svakog sela obilazili po selima i kućama, praveći šale, kadagod i premasne. Najpošteniji je s košaricom sakupljao jaja i druge darove. Svaka »četa« krabulja imala svoju glasbu. Sve dakle išlo na starinsku, pa makar i ne imali mnogošta, što smo prije i u starini imali. Više je od jedan plesao s praznim želudcem!

Svuda je išlo, kako su nas oci i djedovi naučili, samo nije išlo sve po starinsku u Štrpedu. O njemu ćemo šutjeti. Oj Štrpede, prvi si bio u poštenju i časti, a sad si prvi u sramoti. Čast svim drugim selima na Buzeštini. Drašćići su pokazali i u pusno doba, kad se pliva u veselju i vinu, da se drže starine, te svoje krvi i jezika; oni se uvijek pokazuju, da su složni i da su junaci u miru i u «ratu,» da su ljudi u tugi i veselju, da su narodnjaci u slobodi i neslobodi. Sve ovo isto velimo i o Brežanima, Mluncima, Prodanima, Črnicama, pa i o Svetoivančanima uz male iznimke. Sva sela, sva okolica Buzeta ostala je vjerna sebi i svojoj krvi, a da ni vlas s glave nikome pao nije.

IZ KRNICE.

Ženidba zbog materijalne koristi. - Strašan zločin. - Muž objesio vlastitu ženu u staji. Aretacija zločinca.

U našem selu živila je mlada udovica Foška Vlašić. Bila je oduvijek dobra i skrbna gospodarica. Njezin posjed bio je skoro najveći u Krnici. To je prinukalo više nego jednog čovjeka, da ju ide moliti za udaju. Ali bilo je sve uzalud. Vlašićeva je više puta izjavila, da nema nikakve volje za udaju, jer da prolazi mnogo bolje sama.

Svršio je svjetski rat. Došlo je kući mnogo mladjih ljudi, pa se i mladoj udovici promijenila pamet. Najedamput se odlučila na to, da će se udati. I zbilja: udala se za nekog mladog udovca Antona Buršića. Taj mladi udovac joj nije ništa donesao u kuću osim dvojice nejakih dječaka. No Foška Vlašić je bila svejedno zadovoljna, jer je imala svega i svačesa u izobilju. I tako je zakonski par proživio prvi tjedan svoje ženidbe u najvećem miru i slozi.

Medjutim taj mir se je brzo pretvorio u veliki nemir i svadju. Mladi muž je brzo pokazao, da mu ni najmanje nije stalo do žene, već samo do njezinog imetka. Počeo je neprestano zlostavljati ženu i siliti ju, da prepiše svoju imovinu na njegovo ime. Žena se isprva usprotivila tomu, ali kasnije je ipak popustila te mu sudbenim putem izručila čitav posjed.

Netom je Buršić vidio, da je gospodar cijeloga posjeda, pokazao je odmah pravo lice: počeo se danomice s ženom prepirati, ljutiti se, zlostavljati je i tako redom dalje. U kući je nastao pravi pakao. Vidjelo se, da će ta svadja imati vrlo kobne posljedice.

Pred nekoliko se vremena spor još više zaoštrlo. Buršić je počeo dolaziti u dodir sa mladim djevojkama. Uslijed toga je njegova žena postajala svakim danom ljubosumnija. Konačno se zagrozila svom mužu, da će mu oduzeti imovinu. Ta grožnja je dotjerala muža na strašnu ideju: da ubije ženu.

U srijedu 21. februara ustao se je Buršić rano ujutru. Rekao je, da vodi konja na prodaju u Kanfanar.

Kasno uveče vratio se kući po krivim putevima, da ga ne bi tko vidio. Čim je došao u kuću, išao je direktno u sobu, u kojoj je mirno spavala njegova žena s djecom. Najprije je probudio ženu, a zatim ju je počeo surovo napadati. Nato su se djeca prestrašila, probudila i gledala kako otac muči maćuhu. No krvoločni muž se na to nije niti obazirao, nego je još jači zadao udarac ženi, koja je sjedila u košulji na krevetu, po nosu. Ženu je oblila krv, tako da je cijeli krevet okrvavila. Nesretnica je pala u nesvjest. Zločinac ju je primio pod pazuhu i povukao po stupama na dvorište, gdje ju je položio na zemljište, izvadio iz džepa konop, koji je ujutru kupio u Kanfanaru, te učinio zamku i metnuo je ženi na vrat. Iza toga ju je dignuo, odnesao u staju medju marvu te ju objesio za jednu gredu. Prije negoli je Buršić otišao iz staje, gdje je izvršio strašan zločin, postavio je pod noge obješene stol u svrhu, da će ljudi misliti, da se je sama Foška umorila.

Kad je Buršić izvršio taj zločin, onda je otišao na polje.

Dječaci su se probudili u 7 sati ujutru i opazili, da je sav krevet u krvi i — što je glavno — da nema maćehe u krevetu. Ustali se i potrčali po tragu i staju, gdje je visjela maćuha. Prestrašili se. Stariji je dječak kao izvan sebe potrčao k stricu, da mu ispriča cijelu novost. Nato je bilo čitavo selo na nogama. Buršića su brzo uhvatili i odveli u zatvor.

Usprkos svega toga muž negira zločin i izjavljuje, da mu nije ništa poznato.

Što ćemo još doživjeti?

IZ KAŠTELIRA.

Crkva, svećenik i slika sv. Ćirila i Metoda.

Pošto se iz Kaštelira nikad ne javljamo u Istarskoj Riječi, nemojte misliti, da smo izčeznuli iz ove tužne zemlje. Nismo, draga braćo! Samo živimo kao u podzemnoj tami, bez časka radosti, kao i onaj, koga neko tuče, a ne da mu plakati.

Naša je crkva već od početka okupacije bez narodnog svećenika; privremeno upravlja njome Don Marko Zelco (Zeljko). Njegovo prezime nam dokazuje, da je on negda bio hrvatskog roda. Sada je pravi Talijan. Službuje u Labinci kao župe-upravitelj. Govori se, da je učinio molbu na biskupski Ordinariajt u Poreču, da ga premjesti iz Labinci u Kaštelir. Medjutim naš narod mu se već unaprijed zahvaljuje, akoprem je on Zeljko i ako nas toliko želi. Mi pak ni najmanje ne želimo, da dodje k nama. Mi smo Jugosloveni, koji ne možemo nikoga trpiti, koji hoće da nas potalijančuje, ukida u crkvi naše natpise i uvadja politiku.

Jedne nedjelje nas je silno začudilo, kada smo došli u crkvu i kad smo vidjeli sve hrvatske natpise pretvorene u talijanske. Što više taj svećenik je išao tako daleko, da je nad slikom sv. Ćirila i Metoda dao natpis »S. Pietro e Paolo«, a zastavu »Djevojačkog društva«, križni put, kameni križ pred crkvom sv. Poslanstva dopustio je skinuti i raslući...

Vrlo nam je čudno, kad pomislimo, da jedan talijanski pop počinja takva nedjela. Vidi se, da je skroz i skroz fanatičan Talijanac, koji bi htio čak i sv. Ćirila i Metoda protjerati iz sve naše jugoslavenske Istre!... Jedan čovjek! A ne zna on, da mi nosimo u duši i srcu tu našu dvojicu slavenskih apostola, koje nećemo nikad zatajiti ni zaboraviti!

Konačno molimo presvjetloga biskupa u Poreču, da nam pošalje u Kaštelir jednog narodnog svećenika, a ne ovakvog fanatičara, koji nas svojom politikom odvraće od crkve i koji se više skrbi za talijanske gostione negoli za spas naših duša. Sapienti sat!

IZ PULE.

Par riječi o našem arsenalu.

U svim državnim arsenalima kraljevine Italije bira se svake godine takozvana — commissione interna. To zastupstvo, koje se sastoji obično iz tri lica, bira radništvo dotičnog arsenala izmedju sebe. Listu kandidata može da postavi pojedina politička stranka, odnosno radničko udruženje (sindikat) itd.

Dne 21. pr. mj. vršio se je taj izbor u puljskom arsenalu, kojom zgodom se je desilo nešto, što je i opet nanijelo štete svim radnicima naše narodnosti, ma da su sasvim nedužni.

Kad su na večer istog dana bili izbori zaključeni i prebrajalo se glasovnice, pronašlo se je 680 glasovnica, na kojima su pojedini radnici, mjesto da napišu ime dotičnih kandidata, napisali riječi vrizedjajući talijansku državu, kralja, vladu itd.

Saznavši za to ovdješnja Fascistička organizacija, odaslala je u četvrtak dne 22. t. mj. u jutro na svaka ulazna vrata arsenala po nekoliko fascista, koji su zapriječili ulaz u arsenal svakome, koji se nije mogao legitimirati sa iskaznicom fascističkog sindikata. Premda su fascisti vršili svoju dužnost u potpunom redu, opet su mnogi ušli nevidjeno i bez legitimacije, zato su u 10 sati istog dana ušli nekoji fascisti u arsenal i po svim radionicama činili legitimirati ponovno svakog radnika. Koji nije bio u posjedu njihove legitimacije, otpratili su ga iz arsenala. Tako je bilo istjeranih 250 radnika, od kojih velika većina naših ljudi. Zapovjedništvo arsenala je pri tom šutjelo.

Na večer istog dana bili su pozvani svi istjerani radnici u sjedište »Fascia«, gdje se svaki pojedinac opravdati morao i dokazati, da nije kriv. Koji dokaže svoju nevinost, dobiti će sa strane Fascia pismenu potvrdu i moći će budućeg dana u arsenal. Naravno potvrde nije dobio nitko, jer su bili sve naši ljudi (osim par komunista), pa im se naprosto nije vjerovalo.

P O D L I S T A K

Prvi put s ocem na jutrenje

(Nastavak.)

— A šta si ti uzela mene zakljinjati djecom i plakali nada mnom živim? Šta sliniš za jednom drkelom? Nije on mene stekao, nego ja njega? Sjutra, ako hoćeš, da kupim deset?

Moja mati plače još jače:

— Znam, Mitre, brate — kaže ona milostivno, — ali dušmani hoće sve da odnesu. Ostavi se, brate, tako ti ove naše nejači, proklete karte! Znaš da smo mi na našoj grbini[1]) i krvavim znojem stekli ovo krova nad glavom, pa zar da me kojekakve izjelice iz mog dobra istjeraju?

— A ko te tjera?

— Ne tjera me niko, brate, ali će me istjerati, ako tako i dalje radiš. To je zanat od Boga proklet!

— Ama ja sam tebi sto puta kazao da mi ne popuješ i da mi ne sliniš bez nevolje! Nije meni valjda vrana popila pamet, da mi treba žena tutor!

Šuti plemenita duša. Guši se. Ni suza nema više. One teku kroz prsi, padaju na srce, i kamene se.

Dan za danom, a on sve po starom. Donosio je često pune višeke[2]) novaca. Gubio je takodjer. Dolazio je često bez prstenja, bez sahata i bez zlatna silaja. Donosio je drugi put i po dva tri sahata i po nekoliko prstenova. Jedan put: jedne čizme, jednu ćurdiju[3]) drugi put: konjsko sedlo; poslije opet: tuce srebrnih kašika[1]) a jednom puno bure lakerde te — svakojakih drugih komendija. Jedan put dovede u veče vranca, onog istog našeg.

Sjutra mu kupio nove hamove: vise remeni do niže koljena i biju ga pojte po vilicama. Upregao ga u kola, a stolicu turio na dućanska vrata, pa kroz varoš pppp! da sve izlijeće kaldrma ispod nogu.

Mi smo već bili oguglali[2]), samo je mati plakala i brinula se. Kako da nije, bolan? Trgovina zabataljena. Momak se jedan po jedan otpušta. Sve ide kao u nesrećnoj kući, a novci se troše kao kiša.

Počeše bogme oni njegovi pajtaši dolaziti u našu kuću. Zatvore se u veliku sobu, upale po nekoliko svijeća, zveči dukat, puši se duvan, klizi karta, a naš momak Stojan ne prestaje peći im kave (a sjutradan pokazuje po nekoliko dukata, što je nadobijao napojnice). A naša mati sjedi s nama u drugoj sobi: oči joj crvene, lice blijedo, ruke suhe i čas po ponavlja: «Bože, ti nama budi prijatelj!»

I tako se on sasvim otpadi od kuće. Samo šuti. Materi nikad ne gleda u oči. Nas djecu ne miluje, ni osorne riječi da rekne, a kamo li blage. Sve bježi od kuće. Samo nam para daje koliko koje hoćemo. Ako ištem da kupim legršter, a on izvadi po čitavu pletu. Za jelo je kupovao sve, što je bilo najljepše u varoši. Moje haljine najljepše u cijeloj školi. Ali opet nešto mi je tako teško bilo gledajući moju majku i sestru: čisto postarjele, blijede, tužne, ozbiljne. Nikud pod Bogom ne ide, pa i na slavu slabo kom da odu. A i nama su žene slabo dolazile, već samo ljudi, i to gotovo sve samo one »lole« i »pustaije«, kao što ih je moja mati zvala. Dućan gotovo i ne radi: »Zar ja» — kaže moj otac — »da mjerim gejaku za dvaest para čivita? Eno mu Čifuta!« Mati ne smije ništa više ni da proslovi. Kaže, jedan put joj kazao:

«Jesi li čula, ti, razumi sroski, što ću ti reći: ako ti meni ciglo, jedan put još što o tome prosloviš, ja ću sebi naći kuću, pa se iseliti; a ti ovdje popuj kome hoćeš! U-pam-ti do-bro!

Šuti ona sirota kao zalivena. Stegla srce, kopni iz dana u dan, a sve se moli Bogu: «Bože, ti mene nemoj ostaviti!»

E pa valjda vidite šta će iz svega da bude!

Dodjoše oni svi jedno veče. Dodje s njima još nekakav Pero Zelenbač, nekakav svinjarski trgovac, koji, vele, »radi s Peštom«. Brkove ušiljio, a kosu ostrag razdijelio. Debeo u licu, šiškav u tijelu; nakrivio nekakav šeširić, a preko prsluka zlatan lanac; isti onakav kakav je prije babo imao. Na ruci mu nekakav prsten, cakli se, brate, ne da u se pogledati. Gega se kad ide; govori krupno i promuklo, a sve se smiješi onim malim, kao jed zelenim očima, da te nekakav strah uhvati kao od sovuljage.

Dodjoše oni, velim. Stojan odmah uz ognjište, pa peci kavu!

Zapališe četiri svijeće. Udari dim od duvana, kao iz dimnjaka. Piju kavu, šute kao Turci, samo karta klizi, i čuješ kako zveči dukat. To je bila strašna noć!

Mi se s majkom zatvorili u drugu sobu. Ona više ne plače. Ni sestra. Ispijene u licu, oči upale, pa gledaju strahovito uplašeno. Prema ovome je ništa ono, kad mi je stric umro.

Nekoliko puta ulazio je moj otac u našu sobu. Bio je sav znojav. Razdrljio ćemadan, raspočio košulju, pa mu se vide guste crne dlake na grudima. Namćo se kao Turčin.

— Daj još! veli mojoj majci.

Ona stegla srce. Šuti kao kamen, otvori kovčeg, pa šakom sipa novac u njegovu, a on vezuje u mahramu.

Gleda uzvjereno i na stranu, odlaže nogama kao ja, kad me društvo čeka na polju, a ja stojim, dok mi sestra ne odsječe hljeba. Uzima novce, glavu okrenuo na drugu stranu, pa kao podie, progundja kao za se: «Još ovo samo!» I onda čisto bježi iz sobe.

Ali »još ovo, — još ono« udje ti on, čini mi se, peti put u našu sobu, a tako i oko tri sata po ponoći.

— Daj! — veli mojoj majci, a došao u licu kao zemlja.

Mati podje kovčegu, a noge joj klecaju, sve se navija.

Onda ja vidjeh, ispod jorgana, kako se onaj moj veliki otac strese, i kako se prihvati za peć.

— Brže! — kaže majci, a odlaže nogama i rukavom briše znoj.

Mati mu pruži.

— Daj sve! — reče on.

— Posljednjih deset dukata! — reče ona. Ali to ne bješe više glas, ni šapat, već nešto nalik na hropac.

On skupi one novce i upravo istrča iz sobe.

Moja mati klonu kraj kovčega i obnesvjesti se. Sestra vrisnu. Sjedosmo dolje na pod kraj nje; ljubismo je u ruku: «Nano, nano!»

Ona metnu ruku na moju glavu i šaputaše nešto. Onda skoči, upali svitac, pa prižeže kandilo pred svetim Djordjem.

— Odite, djeco, molite se Bogu, da nas izbavi od napasti! — reče ona. Glas joj zvoni kao zvono, a oči svjetle, kao večernjača na nebu.

(Nastavit će se.)

[1]) grbina — ovdje: ledja.
[2]) fišek ili višek — ovdje što i kesa.
[3]) ćurdiju — nekakav mali kožuh.

[1]) kašika — žlica.
[2]) oguglati — naviknuti.

Slijedećeg dana otišli su i bez potvrda svi radnici ponovno na rad. Na vratima dočekali su ih fascisti i precili im ulaz, ali tu su nastupili karabinijeri te otjeravši fasciste pustili slobodno nek udju svi radnici.

Ovaj čin razljutio je tako fasciste, da su dali nalog svim radnicima upisanim u njihovom sindikatu. neka poslije podne ostave posao i podju u povorci demonstrirati po gradu. Tako i bje.

U četiri sata poslije podne istog dana išla je povorka radnika fascističkih sindikata i drugih nacionalnih udruženja ulicama grada noseći narodnu zastavu i protestirajući da je zapovjedništvo arsenala primilo ponovno na rad «sciavo-komuniste».

Na večer su se provizorno nekako pogodili sa zapovjedništvom, koje je momentano otpustilo 15 radnika (gotovo svi komunisti), a fascisti su urekli veliki javni sastanak, koji se je držao u nedjelju dne 25. pr. mj. u kazalištu Ciscuti gdje se stvorio zaključak za daljnje.

Čim mi bude poznat zaključak sastanka i daljnji dogadjaji javiti ću Vam. Za sada mogu samo to kazati, neka znadu fascisti i svi talijani, da radnici jugoslovenske narodnosti niesu pisali onih sramotnih riječi, niti o tome što znali, dapače naši radnici skupno sa cijelim našim narodom puljske okolice osudjuju najoštrije ovakva šta, jer su uvjereni da je to od velike štete po našu okolicu, koja i onako živi u teškim ekonomskim prilikama. Jugoslaveni Pule i okolice žele da se krivci kazne sa otpustom iz arsenala, ali i traže da se nevini štede i ne unesrećuju.

PISMO IZ RIJEKE.

Komisija paralitika. - Velike nade. - Ninetta nije zadovoljna.

Din-don-din-don-!... Zvona zvonite! — bubnjevi bubnjajte! — trumbete trubetajte! — svi jezici zapjevajte! — svi kanuni zalumbardajte! svi narodi zakramajte! — jer se je dogodilo čudo: ratifikacija ratifikacije je — ratificirana.

Još ima da reče svoju jedino ona tako zvana komisijone paritetika. ili kako je ovdje na Rijeci zovu — paralitika ili apopletika — pa će biti sve gotovo. Zapravo niko ne zna, što će to onda baš biti gotovo, ali svi vele, da će biti sve gotovo. Spomenuta komisija sastavljena je iz više osoba, a mi znamo, da gdje je puno baba, da će djete bit kolosalnije.

Kako bilo da bilo, dogadjaj je tako gorostasan, da je sve drugo potisnuo na pozadinu. Na Rijeci se ne govori o drugom nego o toj komisiji. Ovih dana našli su jednu djevojku udušenu. Ninetta mi je pripovijedala, da se tu krije nekakva strahovita drama, nešto mračno i užasno, zamršeno i tajanstveno. U drugim prilikama Rijeka bi samo o tome živjela, o tome visjela, na to mislila, o tom razgovarala, preklapala, nagadjala i sve tako. Danas? — Da nema «Vedette», koja o tome donosi svaki dan ponešto, ni djavô ne bi se zato brinuo. Jer zaman: sve misli, sve želje okrenute su danas komisiji, koja ima da vrati «mučeničkoj» i ispaćenoj Rijeci — život. Da vam pravo kažem, niko ne gleda mnogo na buduću korist grada. Svima je na srcu u prvom redu sadašnjica. Svi vele, da je bolje danas jaje negoli sutra kokoš. Zbog toga se mnogi i ljute. Vele: zašto je trebalo, da ta komisija odsjeda i zasjeda u Opatiji? Zašto nije došla na Rijeku i tu odsjela? Nešto bi bili aprofitirali hotelieri, nešto gostioničari, dućani i sve tako redom. Poznato je, da gdje se komsije valjaju, uvijek nešto ostane.

Ali ako Sparta plače, ni Opatija se ne smije. Opatiji nije pravo, što su se te komisije stisnule u jedan, najviše u dva hotela, dok se je onu gospodu poštovane paritetike, moglo porazmjestiti pojedince po raznim hotelima, tako da bi svakome po štogod kapnulo. Osim toga čini se, mnogima nije pravo, što će se ta komisija zadržati ovdje tako kratko vrijeme. Mjesec dana — sude ti ljudi — da nije dosta ni za tabak... Tako oni vječno nezadovoljni, ti lakomci, kojima nije nikada dosta.

Ali trgovci i drugi svijet prilično je zadovoljan. A najviše naši poznati optimisti. I oni na Rijeci i oni u Opatiji. Osobito opatij. optimisti, kao da su poludjeli od sreće. Oni se nadaju, da će prolietna sezona biti više negoli dobra. Tu se u sav glas broji: koliko će glava imati obostrani delegati. koliko njihovi eksperti, koliko pomoćno osoblje, pisari i strojopisačice, pa koliko će doći novinara, pa kolike će gospodje pridružiti svojim muževima pariteticima, pa koliko će doći prijatelja jednih i drugih delegata, a koliko radoznalih — ukratko, kad se sve to zbroji, izidje baš lijepa suma ljudskih glava, pa nije čudo, što već mnogi sebi taru ruke od veselja, da će napokon — napokon ipak nešto ušićariti.

A nije samo to. Narod je osobito u Liburniji uzbudjen radi vesele vijesti, da će i ovuda biti ustanovljena slobodna zona kao oko Zadra. O toj zoni pričaju se prava čudesa. Najumjereniji sude, da će se štono riječ po cesti pobirat prvoklasne kranjske klobase i Gavrilovićevo suho meso. A što pak Nijemci razpredaju o toj budućoj, kako oni vele, internacionalnoj zoni — to već spada u — manikomij.

A nešto će od toga ipak da bude. U onim konvencijama stoji naime, da će paritetika imati da uredi s Kastvom od prilike onako, kako se to uredilo i sa Zadrom. A to ne bi bilo loše.

Ninetta se za ta pitanja zanima dosta slabo. Ona veli, da joj je silno dosadno, zato joj je upravo drago, što dolazi ta komisija, koja da će s one mrtve strane zacijelo unieti nešto života. Danas me je pitala, da li poznam sve jugoslavenske delegate, dali su mladi, lepi, šesni... Ja sam joj kazao, da ih ima svakakvih — u ostalom u ovim stvarima glavno je pamet — rekao sam ja.

A ona: — Ja sam vam već nekoliko puta rekla, da ste vi svi skupa sto let nazad... Vi ste svi skupa — tri sto let nazad... Vi ne razumijete ništa — ma baš ništa, Pamet! Lijepa stvar! A tko vam danas pita za pamet? Ne znate vi, ne... Kad je ono bilo prije četiri godine — nisu Talijani poslali na Rijeku pamet, već su poslali jedno pet šest regimenti svojih najljepših mladića, i ti su mladići napravili ono, ča su napravili, a ne pamet, ni pulitika, ni diplomacija. A vi drugi, ako se kamo maknete, vavek vučete sa sobom bataljun stareh nonići, pak se kasnije tužite, da vam ide sve po vragu.

Ipak se je malo umirila, kad sam joj kazao, da su osim staroga Laginje svi drugi dosta mladi, friški i krepki, kako da su od jednoga kusa saliveni.

Teško je meni s njem... **Rokac.**

Franina i Jurina.

Jur.: Ja bim vendar otel malo znat, ki je vrag jedanput invental ovu nesrećnu politiku.

Fr.: Ča ti je sopeta napravila ta pulitika, da se sada na nju jadiš?

Jur.: Ča mi j' opravila? Sve mi je opravila... Ubila je i mene i tebe. I Bog sam zna, ča nam još pripravlja ta hudoba.

Fr.: Ča si sopeta ča grdega čul?

Jur.: Ja ne znam, ako je baš grdo, ma poboštra ni ni lepo. Nekako ne vidim ćaro. Jedan dan čitam kako Mussolini govori, da će od sada oba oba naroda, talijanski i jugoslovenski živet va prijateljstve i miru Božjem a drugi dan već čujem, da je rekal da pogodbi nisu vječne, i da ča se danas potpiše, jutra da more i ne vredit - i sve tako...

Fr.: Ja, dragi moj, to ti je onako, kako je ono pokojni Zamarić govoril: pravi politikant, govoril je Zamarić, je čovek ki jedno misli, drugo govori a treto dela, tako da mu nikad ne moraš pravo verovat. Tako da je posvuda na svete. Nego, reči malo ti mane, ča j' pak ono Giunta neki dan va Trstu bloboćil?

Jur.: To sam baš i ja otel pitat.

Fr.: Najprvo mu ni pravo da je Joliti potpisal onu pogodbu va Rapallo. Giunta misli, da bi bil još više dobil, da j' koliko toliko počekal. Rekal je, da bi vrag zel i prešu...

Jur.: Joliti je dobro računal: on je rekal, bolje danas jedno jaje nego jutra kakova takova oskubena kokoš. Nego Giunta je rekal još i neč dobrega. On je rekal: che tutto quello che era romano, tornerà, to će reć, da ča je jedanput bilo rimsko, da će po vremenu bit talijansko... A to zlamenuje: gueru, gueru i gueru.

Fr.: Neka se dunke čuvaju oni va Zagrebu i va Ljubljane — zač je i Zagreb bil jejedanput romano kako Ljubljana.

Jur.: Rimski je bil Beć i Belgrad i Paris ma čini mi se, da za to ni jednega tamo jako glava ne boli. Nego Splitu, čujem, da se grda piše...

Fr.. Kako to?

Jur.: Giunta je otvoreno rekal, da te talijanski brodi od guere sopeta ponest va Split talijansku banderu, i da te ju tamo obesit.

Fr.: A rekal je on i to, da bi danas celo Jadransko more bilo talijansko, da nisu leta 1918 talijanski ministri pozvali va Rim i **porkari serbi,** a to će reć: srbski prašćari...

Jur.: Ma ako su ih pozvali va Rim, to je bilo zato, zač je Nemac va ono vreme posvuda dobival, pak je trebalo složit se sa sveml narodi, da ga se potuče. Zato su i pozvali va Rim Čehe, Poljake i Jugoslavene...

Fr.: To je sve lepo i dobro, ma ča te pak reć oni drugi preko, kada čuju, kako se ovde od njih govori i piše.

Jur. A ča je najviše, to ne govori ki ter ki, nego jedan Giunta, ki je danas va Italije prvi pod Mussolinom — komandant ovega našega kraja — inšoma — peršona...

Fr.: Više nego peršona. On je najveći talijanshi fulminant. zač je, ako se dobro spamećuješ, pred trimi leti zapalil va Trste on veli i lepi Narodni Dom...

Jur.: E—e! Zato ti ja i govorim, da mi ta i takova pulitika nekako ne skvadruje, i da ja bim samo rad znat do kada te pak valjat ovi kuntrati, ča su ih jedni i drugi ovi dni potpisali.

Fr.: A vej si ga vrag...

Jur.: Zato ja i vavek govorim, kako i Mussolini: ovo ni još zvršilo... Ni — pak ni! —

Gospodarstvo

Glavni uzroci neplodnosti marve.

(Nastavak.)

Sluzne kožice spomenutih organa, a naročito stidnice, nateku te postanu krvavocrvene boje; na istim kožicama opaža se početkom sluzavo-svijetli, a kasnije gnojni katar; nakon nekoliko dana vide se na dotičnom mjestu crveno-tamne tačkice. koje su velike kao prosovo zrno. U daljnjem se razvoju bolesti znakovi upale po malo izgube, ali ostanu još one crvene tačkice, tako da govedo još nije zdravo.

Tako su razboljele ili okužene junice, kaošto i krave, iz početka nekoliko nemirne, pa puštaju više puta vodu ili se na to pripravljaju. U to vrijeme postaju najedamput osjetljive, brane se, ako ih čovjek kuša dirnusti ili pretražiti im bolesne djelove.

Više puta čovjek niti ne opaža vidljivih znakova bolesti ili pak naprosto misli, da je kravu ili junicu poprimila jednostavna uzrujanost, predznak gonidbe (tjeranja).

Ako se pravodobno ne liječi opisana bolest, onda se može dogoditi čak i to, da zaražene junice ili krave ne ostanu breje. da izbace prije dobe, te ostanu jalove i unaprijed.

Kod bikova pak se još manje vide spomenute bolesti, jer se kod istih pojavi samo upala sluzne kožice na udu, te samo ako bi se takovi mnogo rabili u bolesnom stanju za naskok, mogla bi zaraza imati gorih posljedica. Uprav radi toga, što je bolest kod bikova lake naravi, to se ta bolest putem bikova najjače širi.

Ako bolesno blago dodje u dodir sa zdravim, onda se može bolest raširiti i u samoj staji, putem stelje itd.

Liječenje bolesti opstoji u tome, da se dnevno jedamput ispire spolne dijelove pomoću štrcaljke od gume ili stakla sa rastopinom od 1 - 3% kreolina, lisola ili da se stavi u stidnicu po jedan klinčić Bissulina (Candelette vaginali all'ittiolo) ili sličnih preparata, koje se lako može dobiti u raznim togovinama. Liječenje traje najmanje 15 dana. no više puta treba kravu i do mjesec dana njegovati i liječiti.

Više nego liječenje koristi čistoća staje. Zato je od prijeke nužde, da se staje poliju sa karbolnom ili vapnenom rastopinom ili ako se po njoj potrese zdrobljeno živo vapno.

Inače je od velike važnosti, ako bolesne krave ili junice držimo što više moguće od zdravih, te da strogo pazimo da niti putem čovjeka, koji njeguje bolesno blago, niti putem stelje ili na bilokoji način ne bude prenešena zaraza na zdravo blago. Bolesne krave i bikove apsolutno ne smijemo pripustiti za rasplod.

U tu svrhu morao bi svaki razuman gospodar dobro pregledati kravu kod njezinog tjeranja (gonidbe), iako opstoji sumnja bolesti, onda ju ne smije pripustiti. No svakako držimo, da bi bilo najbolje, kad bi ju pregledao koji vještak. Isto tako bi morao i pojedini gospodar bika pregledati prije iaskoka bika, da vidi. da li je bolestan ili zdrav. Što više: morao bi pogledati i svaku kravu, koju dovedu pod bika, te ako je sumnjiva ili bolesna, onda ju ne bi smio prepustiti. Krava, koja prvi ili drugi put ne ostane breja, ima se na svaki način pregledati po vještaku.

Zdravstvo

Pelin kao domaći lijek.

Ako imadeš slab želudac, skuhaj pelina na vodi i pij. To će ti odstraniti sve zle ostanke iz želuca. Koji imadu vodenu bolest, neka piju pelinov sok, pomiješan s vinom. Kada te boli glava tako, da ne možeš zaspati, skuhaj pelin najprije na vodi ili ga opari octom. a zatim si ga priveži na glavu. Uzet će ti bol iz glave, te ćeš lako zaspati. Tko ima crve u ušima. neka si dade kapati u uši soka od pelina, pa će poginuti svi crvi. Ako ti zaudara iz ustiju, skuhaj si pelina na vinu te si time peri usta. Tko je jeo otrovne gljive, neka si skuha pelina na octu, pa neka pije taj ocat. Koga boli trbuh, onomu skuhaj pelina i kimela na vinu pa mu daj piti toplo. To će mu odstraniti boli.

Politički pregled

Njemačka je vlada upravila svim vlastima, koje su potpisale versailleski ugovor, spomenicu, kojom nastoji dokazati, da se mjere poduzete od francuske i belgijske vlade protive pravu. Osim toga i samo zvanično saopćenje izjavljuje, da su sve naredbe medjusavezničke komisije i okupacijskih oblasti u Porenju nezakonite i ništave sa pravnoga gledišta. Njemačka vlada formalno zabranjuje svim njemačkim gradjanima, da se obdržavaju naredaba okupacijskih vlasti. Ona hoće, da neprestano vlada u Ruhru burno stanje. U tu svrhu šalje ogromne svote novaca u okupirano područje. Francuzima je to vrlo dobro poznato, pa budnim okom paze na sve ono, što dolazi iz Njemačke. Tako im je na pr. neki dan uspjelo zaplijeniti na brzovlaku Berlin - Köln 15 milijarda maraka. Francuzi odsele sistematski pregledavaju sve vlakove, koji dolaze iz Njemačke. Osim toga Francuzi su u sporazumu sa britskim četama izvršili zaposjednuće Wanne i Königswintera na desnoj obali Rena izmedju britskog mostrobrana u Koblenzu i Mainzi i time je došla u francuske ruke i pruga Köln - Mainz. Inače je sva njemačka željeznička uprava u okupiranom području zamjenjena sa savezničkom civilnom upravom.

Madžarska. O prilikama u Madžarskoj dolaze nakon što je madžarska vlada zvanično promjenila svoju politiku vrlo loše vijesti. Neprestano se u javnosti iznosi, kako dobivaju razne političke osobe prijeteća pisma. a sva ta prijeteća pisma potječu od «Madžara, koji se bude» (fašista! Op. ur.). Prijeteća pisma su adresirana na socijaliste, na oporbenjake i na bogate židove. U mnogim pismima prijeti se madžarska mafija umorstvom. Raznim pak korporacijama prijete se čak i bombama. Čitava se madžarska javnost bavi ovim postupkom madžarskih terorista i drži, da dobivaju novac iz stranih država, a naročito iz Italije.

U Čehoslovačkoj, u jednom sanatoriju kod Prage umro je dne 18. pr. mj. dr. Rašin, ministar financija. Dr. Rašin je podlegao ranama, koje je zadobio dne 5. januara prigodom atentata. Pokojnik je bio vrlo čestit čovjek i dobar Slaven. Na umoru je bila njegova zadnja riječ ta, da moli češki narod da ostane složan i jedinstven. Dr. Rašin se je rodio g. 1867. Studirao je na praškoj univerzi, gdje je bio godine 1891. promoviran na čast doktora prava. Ali dvije godine iza toga, u poznatom veleizdajničkom procesu proti češkim revolucionarcima. sakupljenim oko «Omladine», bilo mu je oduzeto pravo do doktorskog naslova. Osim toga je morao dvije godine odsjediti u zatvoru. Kasnije je bio ponovno promoviran te se posvetio odvjetničkom zvanju. God 1911. došao je u bečki parlamenat kao narodni poslanik. God. 1915. bio je aretiran i odveden u bečki zatvor. u kojem se nalazio sve dotle, dok nije bio osudjen na vojničkom sudu na smrt. — Smrtna osuda pak je bila isprimijenjena na 20 - godišnji zatvor, iz kojeg je izašao g. 1917. i to uslijed amnestije. Netom je bio ispušten iz zatvora, odmah se povratio k političkom životu. Tom prigodom je po treći put doktorirao. Iza sloma Austro - Ugarske postao je član Narodnog vijeća, a zatim član češke narodne Skupštine. G. 1918. bio je imenovan za češkog ministra financija te je ostao na tom mjestu do konca julija 1919. Da je današnja češka kruna na takvoj visini treba u prvom redu zahvaliti dru. Rašinu, koji je izvrsno vodio češke finance. Zato nije nikakvo čudo, što je prošle godine bio ponovno imenovan ministrom financija. Dne 5. januara je postao žrtva atentatora. Radi neprocijenjivih zasluga bio je pokopan na državne troškove. Neka mu bude lahka zemlja!

U Jugoslaviji se je ovih dana nalazio njemačko - austrijski državni kancelar dr. von Seipel. Tom se prigodom ulanačio sporazum izmedju kraljevine Jugoslavije i njemačko - austrijske republike. Postignuti se sporazum sastoji u četirim konvencijama, koje će se naknadno u cjelini ratificirati. Te konvencije (pogodbe) jesu: a) O skidanju sekvestra sa imovine austrijskih podanika na jugoslovenskom teritoriju i skidanju svih teškoća i zabrana sa imovine jugoslovenskih podanika u Austriji. b) Pitanje o regulisanju plaćanja po obvezama. koje glase na austrijske krune, nastalim prije 1. 3. 1919. c) Pitanje o svojini akcija bosansko - hercegovačkih poduzeća, koje su akcije bile svojina bivšeg bosanskohercegovačkog erara. a nalaze se u posjedu austrijske vlade. Isto tako i pitanje o svojini palače u Beču, u kojoj se nalazi jugoslovensko poslanstvo kao i pitanje o svojini depoa od 10 milijuna papirnatih maraka. d) Pitanje o prenosu sjedišta društava koja rade na teritoriju jedne države a uprava im se nalazi na teritoriju druge države. Dakle, kako vidimo, tim konvencijama su riješena mnogostruka pitanja, koja su se provlačila pune četiri godine i koja su ometala potpuno normalne odnose izmedju Austrije i Jugoslavije. U toku pregovora riješeno je, da će krajem marta početi pregovori o trgovačkom ugovoru, koji ima da bude zaključen na najširoj bazi. Taj trgovački ugovor bit će u toliko tarifalan ugovor, što će za dostatan broj najvažnijih artikla biti utvrdjena tarifa. Osim toga potpuno su regulisana ova pitanja: o poslaničkim i konzularnim zgradama bivše monarhije, u Srbiji, Crnoj Gori. O pograničnom saobraćaju. o olakšicama pri izdava-

nju pašosa i pri putovanju, o olakšicama za tranzitni saobraćaj, o austrijskom željezničkom voznom materijalu u smislu odluke konferencije u Porto Rose i o položaju jugoslovenske manjine u Koruškoj i Gradišću (Burgenlandu). Sva ostala pitanja, o kojima se opširno diskutiralo, bila su doznačena jednoj posebnoj komisiji sa zadaćom, da ih što prije riješi.

Razne vijesti

Domaće novosti.

† Dr. Ivan Tavčar.

Kako smo zadnji put javili, dne 19. februara uzdahnuo je svoju plemenitu dušu dugogodišnji ljubljanski gradonačelnik dr. Ivan Tavčar, jedna izmedju najmarkantnijih slovenskih ličnosti, što ih je ikada rodila dobra slovenska majka.

Dr. Ivan Tavčar je izašao iz proste seljačke kolibe te je postao najznačajniji i najizrazitiji predstavnik slovenačkog plemena, njegove kulture i svih njevih težnja u boju protiv nasilnog tudjinca.

Pokojnik je bio za cijelo vrijeme svojega blagoslovljenog života najveći slovenački borac za slobodu i narodno jedinstvo Jugoslovena. Svoj narod je u najtežim danima vodio kroz tamu k jasnim sunčanim ciljevima slobode i kulturnog napretka. Austriju je oduvijek mrzio, jer mu je svedjer lebdio pred očima veliki i uzvišeni cilj: ujedinjenje svih Slovenaca, Hrvata i Srba. Za taj cilj je živio i radio.

Veliki Tavčarjev duh je već u njegovim mladim danima plavao nad obljubljenom slovenačkom zemljom, koja bila je u ono vrijeme posvema ugrožena od raznih protivnika. Veliki genij je bio čvrstog osvjedočenja, da će se slovenski narod uzdržati i osloboditi jedino putem vlastite kulture. To osvjedočenje je dovelo dr. Tavčara do toga, da se je bacio i na kulturni rad. Spisao je više knjiga i novela, a usto je neumorno suradjivao u Slovenskom Narodu i drugim kulturnim listovima.

Dr. Ivan Tavčar je bio trn u oku Njemcima, jer su vidili u njegovoj osobi najkristalniju i najradišniju slovensku silu, koja se bori proti vrijhove poplave. Zato su mu više puta činili razne neugodnosti i zaprijeke. No to nije velikog muža ni najmanje odvratilo od njegovog blagoslovljenog rada.

Sudbina je htjela, da je slovenski narod još za vrijeme njegovog mudrog vodstva došao do svoje slobode i ujedinjenja sa braćom Hrvatima i Srbima, za čim je uvijek težila njegova blaga duša.

Bogati, blagoslovljeni život velikog muža ostat će nam u vječitoj uspomeni.

Slava neumrlom slovenskom geniju dru. Ivanu Tavčaru!

«Nevidljivi Jurić». Naši čitatelji, veliki i mali, sjećat će se, kako su ono naša djeca u Opatiji prije neko četrnaest mjeseci, predstavljala igru u dva čina «Nevidljivi Jurić». Smijeha bilo mnogo, uspjeh baš krasan. Sad nam pišu iz Zagreba, da se je u subotu dne 17. februara prikazivao «Nevidljivi Jurić» u kazalištu Marionetta. Vele, da je uspjeh bio silan. Velika kazališna dvorana bila je dupkom puna krasne, žive i vesele djece i njihovih roditelja. Djeca su bila divno raspoložena, čitavo su se vrijeme smijala, a neki izmedju njih osobito stariji, koji su «Nevidljivog Jurića» već prije čitali, tumačili su manjima svu onu nevolju, u koju je zapadao naš jadni Jurić. Djeca su se upravo uživjela u igru. Tako na priliku, kad je ono Jurić sav sretan i veseo počeo da skače po pozornici, da je nevidljiv, mala su mu djeca dovikivala onako po zagrebački: — Al si bogec! pa mi te vidimo!...

Danas mala zagrebačka djeca ne govore o drugom, nego o malom istarskom Juriću, nesta̋snom unučetu našega starog Jurine. Ali naš je Jurić ušao i drugamo. Čitamo, da ga u Karlovcu prikazuju mali Sokolići. A prikazivat će ga i drugdje, tako da ne će proći dugo, i čitava će Jugoslavija znati nešto o našem malom junaku, Juriću.

Jurića svi vole, i oni veliki i oni maleni. A znate li zašto? Jer se veliki sjećaju rado svoga djetinstva, kad su i oni bili malo — Jurići, a oni maleni vole ga kao svoga druga, koji, siromah, više puta nosi i njihove male grijehe...

Čujemo, da se djeca u Opatiji spremaju, da i opet prikažu «Nevidljivog Jurića».

Komediju «Nevidljivi Jurić» izdao je nedavno St. Kugli, knjižar u Zagrebu. J.

Od zla na gore. Naš narod trpi veliku bijedu. Malo ima nižih staleža u našim krajevima, kojima ne već danas kuca glad na vratima. Svi se tuže na teške gospodarske prilike, koje su nastale uslijed loše ljetine. Većina je naših ljudi očekivala, da će nam država pritеći u pomoć te barem djelomično brisati ovogodišnje poreze i prireze. Sada pak vidimo, da su sva ta očekivanja bezuspješna. Zvanični list rimske vlade «La Gazzetta ufficiale» donosi nove naredbe, kojima se proširuju novi prirezi i na nove pokrajine. Prema tomu morat će odsele i u našim krajevima plaćati posebna pristojba na mrtvo biće, živo inorodne predmete, preživljujuće ugovore, promet itd. itd. Ne znamo, odkuda će naš narod uzimati toliko novaca za plaćanje velikih poreza i prireza, kad nema čime da si niti kruh nabavi za sebe i obitelj. Znamo, da se država nalazi u teškoj ekonomskoj krizi i da mora voditi račune o svakom čentezimu, da si popravi svoje finance. No država bi si mogla popraviti svoje finance i bez proširenja spomenutih poreza na naše krajeve. Samo bi trebalo smanjiti par «festa di legrezza», par «festa di luto» i oporezovati luksuriozne rasvjete koje upotrebljava gradjanstvo prigodom raznih svečanosti, pa bi bilo sve u redu. Država bi na taj način više inkasirala, a siromašni bi narod lakše proživio ove teške dane. Bilo bi kudikamo bolje, kad bi vlada proširila na naše krajeve mesto novih tereta barem nekoja prava talijanskih gradjana. Tada bismo barem uvidjeli, da se počinju obistinjivati one divne Mussolinijeve riječi, koje je izrekao pred našim narodnim poslanicima: «Eguali doveri — eguali diritti!»

Vrlo važno za naše vojnike. Iz Rima se zvanično javlja, da je ratno ministarstvo izdalo nove odluke glede promjene kr. naredbe od 7. januara. Prema toj naredbi ima svaki vojnik služiti u vojsci 18 mjeseca. Ali unatoč svega toga imade pravo na sniženo tromjesečno službovanje: — 1. Jedini sin od oca, koji je nastupio 60. godinu života ili je invalid ili umirovljen zbog vojničke službe. — 2. Prvorodjeni sin od oca, koji se nalazi u istim prilikama, a nema drugog sina, koji bi bio stariji od 16 godina. — 3. Jedini sin majke-udovice. — 4. Prvorodjeni sin majke-udovice, koja nema drugog sina, starijega od 16 godina. — 5. Jedini unuk od djeda, koji je prekoračio 70. godinu života, a nema starijih sinova od 16 godina. — 6. Jedini unuk od bake udovice, koja nema starijeg sina od 16 godina. — 7. Prvorodjeni sin bez oca i bez majke, ako nema brata starijeg od 16 godina. — 8. Jedini brat od sestara bez oca i majke, bile one neudate ili udovice bez sinova starijih od 16 godina. — 9. Zadnji sin bez oca i majke, u slučaju, da mu se mogu smatrati braća kao da ih nema. — 10. Prvorodjeni sin majke-udovice, komu je otac umro uslijed vojničke službe bilo od rana bilo od bolesti. — 11. Onaj, komu je brat umro uslijed vojničke službe. — 12. Onaj, komu je brat ratni invalid ili je umirovljen zbog vojničke službe.

Skraćenje vojničke službe je takodjer podredjeno uspješnom posjećivanju vojničkih tečajeva.

Poziv 1903. godišta na regrutovanje. Vojničko okružno zapovjedništvo u Trstu izdalo je proglas, kojim pozivlje na regrutovanje godište 1903. Glasom tog proglasa, momčad će se morati najprije prijaviti kod općine, a zatim kod kotarske vojničke komande, koja će već isti dan odrediti novacima mjesto njihovog službovanja. Novaci imaju se prijaviti:

1.) Kod općine **Milje, Očizle, Klanec** 5., a kod kot. vojničke komande u Kopru 6. marta;
2.) kod općine **Dekani - Dolina** 6., a kod kot. vojničke komande 7. marta;
3.) kod općine **Kopar** 8., a kod kot. vojničke komande u Kopru 10. marta;
4.) kod općine **Marezige - Pomjan** 9., a kod kot. vojn. komande u Kopru 10. marta;
5.) kod općine **Piren-Izola 11.,** a kod kot. vojn. komande 12. marta;
6.) kod općine **Draguć, Roč, Slum 12.,** a kod kot. vojn. komande u Kopru 13. marta;
7.) kod općine **Buzet** 14., a kod kot. vojn. komande u Kopru 15. marta;
8.) kod općine **Buje, Grožnjan** 15., a kod kot. vojn. komande u Poreču 16. marta;
9.) kod općine **Umag, Crni vrh, Novi grad** 17., a kod kot. vojn. komande u Poreču 18. marta;
10.) kod općine **Motovun, Oprtalj** 18., a kod kot. vojn. komande u Poreču 19. marta;
11.) kod općine **Vižinade, Višnjan** 20., a kod kot. vojn. komande u Poreču 21. marta;
12.) kod općine **Poreč, Vrsar** 21., a kod kot. vojničke komande u Poreču 22. marta;
13.) **Pazin:** slova A—L 23. kod općine, a 24. kod kot. vojn. komande; slova M—Ž kod općine 24., a 25. kod kot. vojn. komande u Pazinu;
14.) kod općine **Žminj, Boljun** 26., a kod kot. vojn. komande u Pazinu 27. marta;
15.) kod općine **Tinjan** (Sv. Petar u Šumi, Kringa), Sušnjevica 27., a kod kot. vojn. komande 28. marta;
16.) kod općine **Podgrad** 29., a kod kot. vojn. komande u Voloskom 30. marta;
17.) kod općine **Materija, Jelšane** 30., a kod kot. vojn. komande u Voloskom 31. marta;
18.) kod općine **Volosko, Veprinac, Lovran** 1., a kod kot. vojn. komande u Voloskom 2. aprila;
19.) kod općine **Berseč, Matulje, Mošćenice** 1., a kod kot. vojn. komande u Voloskom 3. aprila;
20.) kod općine **Sv. ok - Liganj** 1., a kod kot. vojn. komande u Voloskom 3. aprila;
21., kod općine **Rovinj, Kanfanar** 3., a kod kot. vojn. komande u Puli 4. aprila;
22.) kod općine **Mali Lošinj, Veli Lošinj, Osor, Cres** 2., a kod kot. vojn. komande u Lošinju 4. aprila;
23.) kod općine **Labin, Plomin** 4., a kod kot. vojn. komande u Puli 5. aprila;
24.) kod općine **Vodnjan, Barbana Sv. Vinčenat** 5., a kod kot. vojn. komande u Puli 6. aprila;
25.) **Pula:** slova A—I. 6., kod općine, 7. aprila kod kot. vojn. komande; slova M—Z u općini 7. aprila, a kod kot. vojn. komande 8. aprila.

Konačno moramo napomenuti još i to, da 35 čl. gornjeg proglasa kaže, da će jugoslavenski i njemački novaci sačinjavati u posebnim četama posebne odjele (squadre), kojim će biti dodijeljeni sposobni tumači našeg i njemačkog jezika.

Definitivno ukinuće hrvatske škole u Pazinu. Dekretom dd. 5. jenara 1923. br. 1361.701 12 ministarstva javne nauke bila je definitivno ukinuta hrvatska pučka škola u Pazinu. U ostalom ta škola je bila provizorno ukinuta već prije dva ljeta. Jednaka prava, jednake dužnosti! Koliko ironije!

Poziv na pretplatu. Uprava „Istarske Riječi“ pozivlje one pretplatnike, koji nam još namirili pretplatu, da to učine čim prije. Tko za 15 dana ne bude poslao pretplatu barem za pol godine, tome će se list obustaviti. Iza kako je naš jezik izbačen iz crkava, iza kako su nam pozatvarali veliki dio naših škola, a naše učitelje protjerali, imamo samo „Istarsku Riječ“, koja nam zbori našim materinjim jezikom, koja pokazuje prstom na sve nepravde, koje nam se dogadjaju, upućuje nas u sve svjetske novosti, uči nas gospodarstvo i prosvjetu, govori nam onako, kaošto mi u duši mislimo. Ona pokazuje, da smo još živi, da nas još ima. Taj jedini naš poučni gospodarski i politički list za istarske Jugoslovene moramo uzdržati, a uzdržat ćemo ga, ako svi obavimo svoju dužnost, t. j. platimo pretplatu.

Istarski seljak ne smije ostati bez svoje tješiteljice „Istarske Riječi“!

„Istarska Prosvjeta“. Ovih se dana osnovalo u Trstu prosvjetno društvo „Istarska Prosvjeta“, kome je zadaća, da širi prosvjetu medju Slavenima u Istri i to predavanjima, izdavanjem i raspačavanjem znanstvenih beletrističkih, poučnih i gospodarskih knjiga i periodičkih publikacija, osnivanjem knjižnica i čitaonica te zabavnim sastancima.

„Istarska Prosvjeta“ temelji se na jednakim pravilima, kao i društvo „Prosvjeta“ u Trstu.

Društvo sa tako plemenitom zadaćom mi najtoplije pozdravljamo i njegovim pokretačima želimo mnogo uspjeha.

Naslijedovanja vrijedno stanovište. Kako javljamo na drugom mjestu, njemačko-austrijski državni kancelar von Seipel otišao je pred nekoliko dana u Beograd. Glavni zadatak njegova putovanja u Jugoslaviju je taj, da se dogovori sa jugoslovenskom vladom o uspostavi dobrih i prijateljskih odnošaja izmedju jedne i druge države. Danas je i najzagriženijim Nijemcima jasno, da njemačka Austrija ne može živjeti bez jugoslovenske hrane i ostale pripomoći. Zato njemačko-austrijski državnici neprestano rade oko toga, da što prije dodje do dobrih i srdačnih odnošaja izmedju njemačko-austrijske republike i kraljevine Jugoslavije. A da im pak taj rad urodi dobrim plodom, nastoje, da odstrane sve zaprijeke, koje bi bile na putu sporazuma. Tako je i sam državni kancelar von Seipel otišao prije ovog odlaska u Beograd k jugoslovenskom stpremniku posala u Beču te mu rekao:

„. . . Smatram se vrlo sretnim in zadovoljnim, što ću ovih dana moći pozdraviti jugoslovenski narod u njegovoj prijestolnici. Budite uvjereni, gospodine ministre, da će u Beogradu moj prvi zadatak biti taj, da se dogovorim s Vašom vladom o uspostavi slovenačkih škola u austrijskoj Koruškoj, kao i o uspostavi hrvatskih škola u Gradišću (Burgenlandu). Njemačko-austrijska je vlada pripravna, da otvori austrijskim Jugoslovenima sve škole i da im prizna sva ona prava, koja im pripadaju. Držim, a tako i ostali moji kolege, da ćemo na taj način najbolje utrti put, koji vodi do prijateljskih odnošaja izmedju jedne i druge države!“

Iza toga se je jugoslovenski otpravnik posala pokazao vrlo zadovoljnim sa Seipelovim obećanjem. Pa imao je i razloga za to. Kancelarovo je stanovište posve ispravno, a osim toga treba priznati, da su Nijemci — ma koliko nas oni mrzili — ljudi od riječi: što obećaju, to i izvrše. Obzirom na to možemo biti sigurni, da će naša braća u austrijskoj republici, kojoj kruta sudbina nije dozvolila prisajedinjenje sa Majkom-domovinom, dobiti malne sva ona prava, koja joj pripadaju. Mi im pak na tomu ni najmanje ne zavidjamo. Želimo samo, da bi i ostalim državama, koje imaju u svojim granicama inorodne manjine, taj putokaz kancelara Seipela služio za izgled. Tà danas bi morali i slijepcima biti jasno, da je nemoguće govoriti o dobrim i srdačnim odnošajima medju jedne ili druge države i istodobno osudjivati inorodne manjinu na nacionalnu smrt!

Svega po malo

Veliki požar u ludnici. Na otoku Ward pred New-Yorkom nalaze se velike bolnice za umobolne. U jednoj od tih bolnica nastao je veliki požar. U bolnici je bilo 450 umobolnih, od kojih je 35 ostalo mrtvih. Budući da su na prozorima bolnice bile gvozdene rešetke, to su svi bolesnici morali izlaziti kroz vatru po stubama. Mnogi umobolni navaljivali su na bolničko osoblje, kad su došli, da ih izvedu iz sobe. U susjednoj bolnici ima 1800 umobolnih, te su se ovi uzbunili videći vatru u susjednoj bolnici. Vatru je bilo teško gasiti i više od 40 vatrogasaca postradalo je.

Jedna španjolska novost. Španjolski Crveni Krst našao je nov izvor prihoda. Kad netko šalje brzojav, kojim javlja neki sretni dogodjaj, rodjenje, svatbu, sretan povratak ili dolazak, ispod u nekom poslovanu itd., ovaj brzojav se uručuje naslovniku na jednom naročitom listu, umjetnički ukrašenom, koji se može čuvati u porodici kao uspomena. Zato, prema kakvoći plaća još jedan dodatak od 50 postotaka. Prihod od novih naročitih brzojavki ide u korist Crvenog Krsta, koji ga može podijeliti sa zavodom u kome se odgajaju djeca umrlih poštanskih i brzojavnih činovnika.

Teška željeznička nesreća izmedju Smirne i Angore. Željeznički most preko rijeke Elvaler u Maloj Aziji srušio se u času, kad je teretni vlak iz Smirne za Angoru prelazio preko njega. Osam vagona se sunavratilo u rijeku i pri tom je nastradalo nekoliko ljudi.

Njemački imperijalizam. Nedavno su studenti berlinskog sveučilišta otkrili spomenik svojim drugovima, palim u svjetskom ratu s ovim natpisom: Victis-Invictis-Victuri, što znači: «Pobjedjenima, ali ne uništenima, oni koji će pobjediti».

Skupoća u Rusiji. Ovih dana su dopotovali u Jugoslaviju dvije žene, koje pripovijedaju strašnih stvari o skupoći u Rusiji. Objed za jednu osobu stoji 2 milijuna rubalja. Jedna kava sa dvije žemlje stoji preko jedan milijun rubalja. Jedan par čarapa stoji 250 milijuna rubalja. Jedno jaje stoji miljiun rubalja. Jedna mala kola drva 60 milijuna. Za put iz Rusije u Jugoslaviju platile su te dvije žene 3 miljarde rubalja.

Koliko ima muškaraca a koliko žena u Evropi. Evropa je pred ratom imala 460 milijuna stanovnika, od toga je bilo žena za 9 i pol miljuna više nego muškaraca. Sada ima Evropa 250 milijuna muškaraca a 275 milijuna žena. Dakle sad ima 25 milijuna žena više nego muškaraca.

Pustno vrijeme bilo je svagdje ludo, ali u unutarnjosti Italije upravo divlje. Talijanske novine javljaju, da su u gradu Mammoli kraj Reggio Calabria nastali pravi nemiri, koje su prouzročile maškare. Tako je n. pr. grupa od sedam maškara prolazila ulicom i pjevala bećarske pjesme. Najednom su iz karabinijerske postaje izašla dva vojnika, i naložila im da šute. No krabulje se na to uzvrpoliše, a karabinijeri ih proglasiše uapšenima i optužiše ih zbog ugrožavanja organizma javne sigurnosti. Zatim se okupilo oko 150 ljudi pod vodstvom pučkog učitelja, te su navalili na kasarnu i zahtjevali, da se maškare puste na slobodu. Sasuli su tuča kamenja na vojarnu i samo se obazrivosti karabinijera ima zahvaliti, da nije nitko ubijen.

Apponyi kod ekscarice Zite. Grof Apponyi prispio je u San Sebastian u Španjolsku, gdje je s ekscaricom Zitom imao višesatnu konferencu. Na konferenci se u prvom redu raspravljalo o daljnjem odgoju najstarijeg sina Otona te o materialnoj potpori. Zita se sa djecom navodno nalazi u teškom financialnom položaju. Osim toga nije definitivno uredjeno ni pitanje njezina boravka u Španjolskoj.

Iza smrti Karla nije madžarsko plemstvo prestalo snivati o madžarskom kraljevstvu, već se dapače nadaju, da će najstariji Karlov sin Otto sjesti na madžarsko prijestolje i okruniti se sa krunom sv. Stjepana. Naravski, to su samo njihove pobožne želje, koje se ne će nikada obistiniti.

Madjari o pok. generalu Boroeviću. Udova bivšeg austrijskog vojskovodje Boroevića podnijela je molbu budimpeštanskoj općini, da bi joj dozvolila boravište u Budimpešti. Gradsko poglavarstvo je tu molbu odbilo s motivacijom da je njezin muž omogućio osnivanje Jugoslavije. — Svakim korakom hoće Madžari da pokažu, kakav im je trn u oku Jugoslavija. Oni valda i nadalje misle, da je Hrvatska madžarska zemlja!

Darovi

Za «Družbu sv. Ćirila i Metoda za Istru». Od N. iz Zagreba primili smo 50 dinara za Družbu sv. Ćirila i Metoda za Istru.

Veselo društvo u Štinjanu kod Pule sabralo je 24. decembra pr. godine 75 lira za Družbu sv. Ćirila i Metoda za Istru. Novac se nalazi kod Uprave «Istarske Riječi».

Živili plemeniti darovatelji! Naprijed za Družbu!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Broj 9. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 8. marča 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20· lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Prof. dr. Josip Šilović.

Ima već od prilike osam dana, što se u Opatiji nalaze obje delegacije: talijanska i jugoslavenska. Jugoslavenski delegati jesu: Dr. Šilović, Stevan Račić, zet ministra Pašića, i dr. Rybář, bivši odvjetnik u Trstu.

S njima su došli i eksperti, koji će svojim iskustvom i znanjem biti na ruku delegatima. Za danas spominjemo samo dva takova eksperta: dr.a Šišića, čuvenog jugoslavenskog povjesničara i dr.a Stražnickoga, sveučilišnog profesora. Mlad je to čovjek, ali već dugo uživa glas vrsna stručnjaka, osobito u stvarima trgovačkog prava.

I dr. Josip Šilović je sveučilišni profesor. On je zapravo dika jugoslavenskog sveučilišta u Zagrebu. On je, možemo reći, čovjek svjetskog glasa. Hrvati imadu u prvom redu njemu da zahvale, što se u njih onako lijepo razvila grana pravne nauke, u kojoj je dr. Šilović stručnjak prvoga reda. Nije ovdje mjesto, da se iznesu sve one neizmerne zasluge, što ih je dr. Šilović stekao na znastvenom polju. O tom govore mnoge knjige, što ih je napisao i time prodičio i sebe i domovinu svoju.

Dr. Šilović bavio se je i politikom. Bio je mnogo godina članom hrvatskoga sabora. Imao je protiv sebe žestoku oporbu. O tom njegovom radu kazat će već historija svoju. Nema sumnje, da će njezin sud biti mnogo u čemu drukčiji od suda njegovih savremenih protivnika...

G. dr. Šilović sazdao je sebi još jedan spomenik, pred kime moramo u prvom redu da se poklonimo mi. Istrani.

Već se u vrijeme rata bilo survalo na ovu našu tužnu Istru veliko zlo. Godine sube, nerodne, krvave, strašne. — U mnogim krajevima uz druge nevolje navalila i glad. Starci pogibali, a uboga se djeca na očigled sušila i gubila.

U taj teški čas, kad smo već držali, da je za mnogu našu siromašnu djecu kucnula posljednja ura, stiže nam iz Zagreba glas, da se onamo pokrenula akcija za spasavanje gladne djece. Na čelu toga čovjekoljubivog pokreta bio je naš dr. Šilović. Taj čovjek uma i srca okrenuo je iznajprije svoj pogled upravo ovamo k ovom nesretnom kraju. Zasluga je njegova, što je u godinama 1917. i 1918. do 3000 istarske djece našlo zakloništa u Hrvatskoj i Slavoniji. Zasluga je njegova, što su mnoga naša djeca našla u dobrih ljudi okrepe; mnogi od naših sadašnjih mladića i djevojaka duguje svoj život, svoje zdravlje njemu, našemu velikome dobrotvoru, dr.u Šiloviću.

To je bilo u ono crno doba, kad je Austrija bila izdala parolu, da se ima i gladju naš rod da istrijebi. Austrija je tako htjela, ali dr. Šilović je rekao: Ne! Nije to išlo lako. Bilo i zapreka, s mnogih strana. A mnogi nisu ni shvatili veličinu one akcije. Mi smo je odmah shvatili, jer smo i sami gledali sablasti glada i smrti okom u oko. Shvatili smo i njega, dr.a Šilovića, i pomagali smo mu. I već sâm osjećaj, da smo time i mi pridonijeli nešto, da se je po gdjekoje naše istarsko nevoljno dijete istrglo smrti, ispunja nam dušu mirnim zadovoljstvom.

A kako mora tek da bude njemu, koji je bio duša svega! Taj dobri čovjek nalazi se danas medju nama. Poslali su ga ovamo u poslu, koji se nas Istrana direktno ne tiče. Za nas, što je učinjeno — učinjeno je... Ali nema toga, tko bi mogao spriječiti našem srcu, da svome velikome dobrotvoru i u ovoj zgodi ne iskaže, koliko smo mu harni i blagodarni za sve ono neizmjerno dobro, što ga je i u vrijeme velikoga rata i poslije iskazao našim milim nevoljnicima.

Dr.u Josipu Šiloviću ima danas oko 65 godina. Dobro ih nosi. Ovako se obično dobro drže ljudi, koji imadu za sobom mnogo uspjela rada. Pa iako su u životu štogod i pogriješili (a tko ne griješi?) još će uvijek da prevagne ono dobro i blagoslovno, što su svojim teškim i mučnim radom namakli narodu i otadžbini. Profesor dr. Josip Šilović rodom je Primorac, baš iz Praputnjaka, sela pokraj Bakra. Ali dr. Šilović veli, da je i Istranin, budući da on Istrane oduvijek vrlo voli i jer ima u Dragi Mošćeničkoj jedan kućicu i barku...

Nama ne može biti nego na utjehu jedan takav Istranin. Živio i najedrio se na ovom našem moru sretan i zadovoljan do najkrajnijih granica ljudskoga života...

I. R.

Godišnjica ruske revolucije.

Mnogi naši ljudi dobro poznaju Rusiju. Ima i takovih, koji su živjeli u njoj kao zarobljenici. Svi se dive toj za sta ogromnoj slavenskoj državi. Putovali smo vlakom, pripovijedaju oni, deset i više dana neprestano ravnom Rusijom dok stigosmo do odredjenog cilja, a još ne vidjesmo kraja. Nekoji su prevalili Ural-gore te su bili zatočeni u Sibiriji. I ova ogromna zemlja, što se proteže do Tihog oceana, rusko je vlasništvo. Polovica Evrope pripada ruskoj državi, u kojoj obitava oko 150 milijuna stanovnika (Samo u Europskoj Rusiji 123 milijuna!). Da nas malo bolje shvatite, reći ćemo vam, da je sama europska Rusija velika za 920 Istra ili za 14 Italija, — a i pučanstva ima za četiri puta više.

Prije rata bilo je rusko carstvo veće i površinom i brojem ljudstva. S rušenjem carstva god. 1917. te proglašenjem sovjetske republike, u kojoj su boljševici (komunisti) proglasili samoodredjenje i slobodu svih naroda, otpalo je od Rusije nešto zemalja oko Baltijskog mora (Finska, Litva, Estonska i Letonska), te Poljska. Otpalo je time od Rusije oko 30 milijuna žitelja, ali unatoč tome i današnja ruska sovjetska republika predstavlja veliku i najveću silu u Europi.

Ovih dana slavi taj veliki slavenski narod šestgodišnjicu svojeg potpunog političkog oslobodjenja ispod jarma dinastije Romanovih. 27. februara 1917. godine odletila je sa carskog prijestolja glava Nikolaja II., čime je pao u grob i apsolutizam ruskog carizma. Seljak je i radnik bio smatran bespravnim robljem, kojim je mogao po miloj volji baratati veleposjednik i industrijalac. Ruski je narod više puta pokušao, da svrgne sa sebe teške verige, kojima je bio okovan. Osobito čvrsti pokušaji u obliku buna i ustanaka zbili su se 1905. godine. Nitko od Rusa ne može da zaboravi krvave nedjelje 9. januara 1905. (takozvano krovavoe voskresenje). Narod se je bio tada u ogromnoj procesiji uputio pred carski dvor u Petrogradu s molbom, da mu podijele neke pravice. Carski su ih tirani dočekali i raspršili masu streljanjem iz mitraljeza.

Narod je neprekidno nosio u svom srcu mržnju prema dvoru. Po cijeloj su se Rusiji spomenute godine organizovali ustanci. Koliko je poginulo revolucionarnih boraca! Oktobra je mjeseca car pod pritiskom neprestanih buna, te da ujedno zapriječi eventualni uspjeh revolucije, — izdao proglas-manifest, koji objavljuje neke pravice narodu, da pomiri duhove. Radništvo je iz Petrograda i Moskve iskoristilo te pravice, a naročito slobodu štampe i sastajanje, te se počelo žurno još temeljitije pripravljati na borbu. Već je bio organiziran u Petrogradu i sovjet radničkih deputata. Vlada je iz bojazni, da ne bude srušena, ukinula sve objavljene u spomenutom manifestu sloboštine, raspustila savjet i počela je da primenjuje svoje stare metode terora i ugnjetavanja.

Ruski je narod još u decembru god. 1905. podigao u Moskvi jaki ustanak, te se junački držao nekoliko dana na barikadama, ali budući se tome nisu pridigli drugi gradovi, — buna je bila ugušena.

Iza toga nastaju još crniji dani za Rusiju. Ruski je seljak potpunoma ovisan od svog veleposjednika, te ne može ni da pisne, dok radnik životari kukavno po smrdljivim i vlažnim barakama oko tvornica, te ne može da svojom mizernom nadnicom prehranjuje svoju obitelj, — pa se stoga podava očaju i piću. Široki su slojevi lišeni svih kulturnih i političkih ustanova. Pučkih je škola vrlo omedjeni broj, ta nije to u interesu ruskog samoodržanja. Sistem se upravo stara, da mužik ostane nepismen i zalupan, jer će ga stoga moći i nadalje lako iskorištavati i izrabljivati. Seljaku je i radniku bilo dapače zabranjeno školati svoju djecu u višim školama, a nisu to ni mogli radi svog bijednog materijalnog položaja.

I tako je išlo redom dalje bez ikakvog boljitka. Stanje se još pogoršalo. Armija je bila potpuno pod uplivom germanskih špijuna. Car Nikolaj II. bio je lutka svoje žene Marije Feodorovne, najbliže rodjakinje bivšeg njemačkog cara Wilhelma.

Dok je ruski mužik morao da protiv svoje volje brani dinastiju na frontu, na dvoru se carskom razbacivalo, trošilo, pilo, lumpalo i rasipavalo. Tu je imao glavne riječ raskalašeni i odvratni tip Griša Rasputin, koji je radio u carskoj obitelji, što je htio. Ugled ionako već labavi dinastije sve je više padao. U državi počela se osećati oskudica živeža onatoč ogromnom bogastvu zemlje. Na bojištu je oficir počeo gubiti povjerenje svojih vojnika, kojima je već sve bilo jasno, što se radi. Tvrdjava za tvrdjavom je padala bez otpora u njemačke ruke.

Jedan od najslavnijih i najčestitijih ruskih vojskovodja, general Brusilov, koji danas služi u ruskoj crvenoj vojsci, — dokazao je dokumentalno, da je njemačka spijonaža bila tako rašireна i dobro organizovana, da su Rusi po planu ostavljali inače neosvojive utvrde i po naredjenju bez razloga odstupali. Zar je moglo to, da ide dalje? Nikako ne!

Čestitiji dio inteligencije, kaošto i razvitiji predstavnici seljačko-radničkih masa, počeli su narod pripravljati na očajnu i konačnu borbu. Prilike su za to bile osobito povoljne. Svi su znaci kazali, da će pokret uspjeti. Revolucijonarni su vodje iskoristili veliko ogorčenje masa na frontu i u pozadini. Buknula je revolucija i dani su ruske reakcije bili odbrojeni: 27. februara 1917. srušio je ruski narod carski sistem.

Revolucija je bila provedena više manje bez prolijevanja krvi. Armija, a i sve pučanstvo je gotovo listom prešlo na stranu revolucije. Cijela je Rusija bila u oduševljenju, sve je osjećalo veliku olakšicu, svako je bio uvjeren, da će sada za Rusiju nastati bolji dani. Jasno je ipak bilo, da se kroz noć prilike ne će moći promijeniti. Ruski je narod morao da podnese mnogo teških udaraca i lišenja, no on je — osjećajući se oslobodjenim od carske tiranije — čestito i samoprijegorno sve podnesao.

Medjutim Rusija se oporavlja uskorenim tempom i ulazi u kolo velikih država. Sa medjama starog ruskog carstva, kojih danas nema, izginule su i stare ruske upravne metode. Ruska je sovjetska republika usvojila načelo federalizma. To nije ništa drugo nego praktično ostvarenje načela o samoopredjeljenju nacija, kojeg je proglasila velika februarska ruska revolucija.

Blagodareći istinom provadjanju ove lozinke, Rusija postaje jaka i velika. Nema države, u kojoj bi se narodne manjine osjećale ugodno i doma, kao u Rusiji. Pojedini narodi u malim državicama živu svojim autonomnim življenjem. Sve pako državice se privikle i teže k središtu Moskvi. Ideja o jedinstvenoj i moćnoj Rusiji širi se u novom obliku, ali odlučno i bezobzirno. Rusija se odriče svojih komunističkih načela, a ruski narod postaje si svjestan velike zadaće, koju imade u povjesti da izvrši. Nema sumnje, da će se Rusija vratiti u društvo samostalnih slavenskih država kao najveća medju njima, te da će ujedinjena na demokratskim principima Slavenstvo vršiti davno odredjenu historijsku zadaću oko preporoda Evrope u smislu pomirenja i bratstva medju narodima i time obnovivši svoju slavensku kulturu — uliti u svjetsku kulturu nov život.

Bliža se dan, kad će Rusija igrati veliku ulogu u medjunarodnom položaju. Jasno je, da će tom prigodom doći do revizije i uništenja više negoli jednog medjunarodnog ugovora, ali ništa za to. Bjelodano je, da bez Rusije ne može Evropa živjeti, a niti stvarati trajne mirove. Zato imamo dovoljno dokaza. Zamislimo se malko: Evropske velevlasti kušaju već četiri godine da urede i obnove Evropu, ali još uvijek bez uspjeha. Danas počinje cijeli svijet da uvidja, da to ne će poći — bez Rusije i bez Rusa. Evo, na primijer, što je pisala nedavno jedna francuska novina:

„Baltijske republike (Finska i druge), koja su nastale u doba revolucije (g. 1917.), zagradile su Rusiji put do mora. Poljska je dobila zemalja i preko onih medja koje je ustanovio car Petar Veliki, te drži u svojoj vlasti milijune Rusa. Rumunska je zaposjela Besarabiju, čije ljudstvo goji velike simpatije (ljubav) do Rusije i ruskog naroda. Ako pomislimo, da živi u Rusiji brojem najveći narod na evropskom tlu, nastaje pitanje: koje i kakve pregrade i nasipe mogli bismo mi podići proti njemu. Možda Bugarsku, gdje je zdvojni narod postavio na krmilo zemljoradničku vladu, što je srodna boljševičkoj? Da li Ukrajinu, koja je jezikom i plemenom istorodna Bugarskoj, gdje ona širi ruski upliv tako, da se i sami Bugari boje toga upliva? Rumunjska je oslabijena i uznemirena od sovjetske agitacije u Besarabiji. Srpski narod u Jugoslaviji pak instinktivno (po naravi svojoj) simpatizira s ruskim narodom. Rusiju s druge strane podupiru fanatički hrvatski zemljoradnici. Česko-slovačka sadašnja republika upravo je središte slavenske ideje i uzajamnosti. Austriju i Madžarsku uništio je rat i mirovne pogodbe. Poljska imade bezbroj skrbi radi unutarnjih neprilika. Njemačka je pak pripravljena pasti u naručje svakomu narodu, koji joj obeća, da će ju riješiti od krize (zla). Baltičke države su tako nesložne, da je uprav čudno, što još žive. U slučaju, da se taj 120-milijunski ruski narod jednoga dana digne sa svojim ženama, djecom i životinjama, zaista ne bi naišao na drugu zapreku nego na raskrojenu, nesložnu Evropu, koja će mu se tako malo protiviti kako se je jednoč malo protivila i branila Hunima i njihovim vodjama, Atili i Džingiskanu. Nama se dašto ne treba bojati te ruske navale, i ruski narod ne će stupati preko naših lješina u Andaluziju i Kastiliju (Španjolsku). Ipak zahtjeva ovaj nerazmjer med gigantskom silom velikoga slavenskoga naroda i otporom što ga smože Evropa, da se u buduće na mirovnim konferencijama ugibljemo izazivati Rusiju“.

U znaku asimilacije.

Junačimo se prkoseći buri i oluji, podnosimo udarce stoičkom mirnošću, naviksmo se na bič, bat i strah, utvrdismo se u meteži i neredu, očeličismo se gledajući u sve dane čine nasilja i progonstava, postadosmo dâ ledeni gledajući popaljene kuće i domove i unesrećena bića. Već su četiri godine prošle iza rata, a u nas, u Istri, sve se još vrši u ime rata za rat. Još i danas nam zvuče u ušima one paklenske grožnje bivših svesilnih bečkih gromovnika: Vernichten! Ausratten! Slavene, dašto! — Još ne zanijemiše ti grozni poklici pobijesnjelih i oholih austrijskih nasilnika, još nije umukao onaj smrtni akord bivših polubogova Beča, Budimpešte i Berlina, kad eto puče u Rimu grom: «Assimilare gli Slavi!» O tome se radi doduše od prvog dana talijanske okupacije; to dobro znamo i ćutimo, ali sada je pod novom vladom prešao tempo mrtvačkog opijela u «accelerato». Ne bismo se mi u ovome listu time bavili, ali kad smo mi slavenski učitelji Istre postali nakovalom nasilničkog bata, ne možemo i ne smijemo šutjeti. Austrija je bacala slavenske ljude tamo, gdje se pogibalo i ginulo, a današnja Italija baca nas u očaj i zdvojnost, da bude zamru i umru pod zastavom nasilja i progonstva.

«Assimilare»! Tu stojimo mi slavenski učitelji na fronti. Mi smo sa svojim narodnim školama zatvorili vrata i prozore otrovnoj buri raznarodjivanja; mi zakrčismo staze i ceste grabljivcima našega srca i duše. Mi zapravo ni sami ne znamo, koliko važemo, mi sami nismo svijesni svoje moći i upliva u očima onih, koji hoće u najkraće doba, da raznarode nas primorske Slavene. Mi svakako gušimo kao mora prsi naših današnjih krotitelja i fabrikanata, novopečenih Talijana. To se opaža odatle, što se nas učitelje redom baca lijevo i desno tamo, gdje im ne možemo braniti ulaz i naš posjed, a naše škole redom ukidaju, kaošto su Prusi na početku prošlog rata uništavali na svome pohodu u Belgiju sve tvrdjave, sve barutane i vojnička skladišta.

Slavenske škole moraju izginuti kao brodovi na olujnom moru. Sa brodovima pada i momčad njegova. Sa uništavanjem sla-

venskih škola u Istri izčezavamo i mi narodni učitelji Istre. Mi sa našim školama moramo izginuti, da se odstrane obrambeni nasipi odnarodjivanja, da ceste i putevi budu slobodni crnoj vojsci, da se otvore sva vrata i svi prozori Istre bijesnoj oluji. Mi učitelji eto zato trpimo. zato nas se premještava, umirovljuje, suspendira, bičuje, nadzire, kroti, uhodari, denuncira, šikanira, ozlovoljuje, ponizuje, zarobljuje, vežući nam ruke i noge i jezik. Mi smo žrtve politike raznarodjivanja i asimilacije. Mi padamo mjesto naroda i za narod, padamo jer smo sinovi slavenske majke, padamo jer smo učitelji, uzgojitelji i prosvijetitelji. Mi, koji stojimo sa svojim znanjem na čelu naroda, prvi padamo u neposrednoj blizini topa, puške i groma. Mora nas nestati, a da padne naš narod u tminu neznanja, da ne čuje i ne vidi svoje narodne učitelje. Moramo izginuti, da ne širimo kulturu u svojeg naroda. Moramo izčeznuti, inače se ne može raznaroditi naš slavenski puk. Žrtve smo reakcije, imperializma i nekulturne politike.

Istra broji dnevno žrtve te politike kulturnog ubojstva, što vapi za osvetu sa zemlje na nebo kao smrtni grijeh. Mi gledamo žrtve već četiri godine svakog mjeseca i tjedna. Postasmo već apatični, ledeni, neoćutljivi. Takovi postaju borci na fronti i ljudi u danima morije. Kolega nam i prijatelja nestalo, a mi sbuljenim očima gledamo kao da ne gledamo, kao da ne vidimo. Danas meni, sutra tebi; danas ja, sutra ti. Ostalo nas je malo. I ova šačica učitelja ne smiju već govoriti, ne smiju podučavati ni uzgajati, ne smiju se već ni prošetati poljem i livadom, ne smije se sastajati, ne smije s nikim drugovati; ne smije knjige i novine nabavljati, a niti pisma pisati i poštom ih odašiljati, da ne odaju, da imadu kojeg prijatelja. Nismo već ni ljudi ni poluljudi — roblje smo. Prolazi ti prijatelj i kolega mimo tvoje kuće, a on se ne će da se k tebi svrati, da ne kompromitira sebe i druga. Ovaj ostatak nas učitelja ne živi, vegetira samo, jer ne uživa slobode rada i djelovanja. Sklonismo se svak u svoju kuću i u svoju školicu, kao lavovi i srne, gonjeni pucnjavom lovaca.

Nestaje nas u doba morije, a s nama nestaje i hrvatskih škola... Samo groblje...

Uča.

Novi način utjeravanja poreza.

Stojimo pred vrlo važnom promjenom. Dosada je imala u našim pokrajinama sama država skrb oko utjeravanja poreza, a odsele više ne će. Zvanična «Gazzetta Ufficiale» od 20. februara t. g. objavljuje kr. naredbu od 11. jenara 1923. br. 117, kojom se proširuje talijanski zakon o tjeravanju poreza i na naše pokrajine. Prema tom zakonu država ne utjerava porez putem svojih poreznih ureda, nego putem privatnih zakupnika. Budući pak da je taj sistem sasma nov za naš narod, smatramo svojom dužnosti da ga u kratko protumačimo u pitanjima i odgovorima.

Kakva je razlika izmedju staroga austrijskog i «novog» talijanskog sistema?

Neizmjerno velika. Austrijski sistem nije davao osim države nikome pravo da utjeruje porez, dočim talijanski sistem odredjuje nešto sasma protivno prvomu. Tako n. pr. odredjuje, da država ne utjerava sama direktne poreze, nego da ih daje putem dražbe u zakup i to po pojedinim poreznim okružjima.

Kako se davaju porezi u zakup?

Svaki pojedini porezni ured daje poreze u zakup iz cijelog svojeg područja. Ali prije toga se mora obaviti dražba, koju proglasuje u sporazumu sa financijskom intendanturom kr. prefektura. Na dotičnom proglasu mora biti točno spomenuto uslovi, mjesto, dan i sat dražbe. Dražbu vodi glavarsko vijeće, kojem je obično dodijeljen i jedan zastupnik vlade. Zakup se daje dakako onomu, koji se zadovolji sa nižim postotkom odštete. Zatim se javi ime zakupnika i rezultat dražbe kr. prefekturi. Ako nema prefektura ništa protiv zakupnika, biva mu odmah povjereno utjerivanje poreza.

Što pak onda ako dražba nije imala nikakvog uspjeha?

U slučaju, da dražba nije imala nikakvog uspjeha, jer je bilo premalo natjecatelja, onda je dostatno da se glavarskom vijeću predloži trojicu natjecatelja, da od tih izabere jednog zakupnika. No svakako mora biti i takav način izbora odaslan prefekturi na odobrenje.

A što bi se dogodilo u slučaju da se ne prijavi niti jedan natjecatelj?

To su — barem u starim pokrajinama Italije — vrlo rijetki slučajevi. Ondje, gdje se nitko ne prijavi za zakupnika, prefektura ima pravo da sama — u sporazumu sa financijskog intendaturom i sa općinskimi vijećima tangiranih općina — imenuje zvaničnim putem poreznog zakupnika.

Kakve obveze ima zakupnik?

Kotarska porezna uprava sklopljuje sa zakupnikom posebni zakupnički ugovor (contratto esattoriale). Zakupnik se u tom ugovoru obvezuje, da će istjerati sve državne, pokrajinske i općinske poreze. Čim dobije zakupnik knjige i ostale spise od poreznih i drugih ureda, postaje odmah dužnik države sa čitav iznos i ujedno jamac za sve neistjerane poreze. Osim toga jamči za doklade, općinske i druge pristojbe itd.

Kakve dobitke i kakav trošak ima pojedini zakupnik?

Nijedan zakupnik ne može da ima veću odštetu od 6%-aka od istjeranog poreza. Od te odštete pak mora isplatiti sve troškove oko utjeravanja poreza.

Dali mora zakupnik prije nego mu je povjereno utjeravanje poreza platiti kakvu kauciju?

Jest. Svaki zakupnik mora položiti primjernu kauciju. Kako čujemo, u novim će pokrajinama odrediti visinu te kavcije financijalne intendanture i to u opsegu jedne šestine svih poreza, koji su bili istjerani u pojedinim općinama godine 1922.

Tko može lako postati zakupnik?

Zakupnik postane lako svaka fizična ili juristička osoba, koja se razumije u jurističke poslove i koja znade činiti ugovore. U obzir dolaze takodjer i štedionice, posujilnice, zadruge itd. Budući da su tu i tamo previsoke kaucije, dogodi se da je krug tih izabranika vrlo ograničen. Zato se najviše pogadjaju za te zakupe banke.

Tko je pak «a priori» isključen od zakupa?

Od zakupa su isključeni unaprijed: državni i pokrajinski poslanici, državni namještenici, svećenici, pokrajinski savjetnici i činovnici, općinski činovnici (ako se radi o dotičnoj općini), članovi pokrajinskog upravnog odbora, članovi općinskog vijeća ili odbora; nadalje oni, koji su s dotičnom općinom u tužbi, kaošto i oni, koji nisu kadri da niti svoje gospodarstvo vode i koji su osudjeni na teške kazne.

(Svršit će se.)

DOPISI

IZ PULE.

Epilog nedavnih dogadjaja u puljskom arsenalu.

U dopisu od prošle sedmice o dogadjajima u puljskom arsenalu javio je vaš dopisnik, da je urečen sa strane fašista jedan sastanak u kazalištu «Ciscuti» u Puli za nedjelju dne 25. pr. mjeseca. Taj se je sastanak obdržao i glasovala se jednoglasno rezolucija, kojom cijelo pučanstvo grada Pule najoštrije osudjuje sve one, koji su pisali uvredne riječi protiv talijanskoj naciji na glasovnicama i traži od nadležne oblasti, da svi krivci budu kažnjeni. Govorili su razni talijanski nacionalisti, a govor svih zajedno svršio je sa imperativom Mercantinija:

Le case d'Italia son fatte per noi
Là sul Danubio le case dè tuoi...

Vidjevši sadržaj ove resolucije, kao i fakat, da su u subotu dne 24. pr. mjeseca bili prepušteni na novo ka poslu gotovo svi radnici otjerani od fašista dne 21. pr. mj., gojili smo trnčak nade i držali gotovo stalnim, da su fašisti uvidili e su naši ljudi iz okolice nedužni, a cijela stvar se tiče onih par Nijemaca, što su još zaposleni u puljskom arsenalu. ali... prevarismo se! —

Odmah iza obdržanog sastanka počelo je zapovjedništvo arsenala dnevno odpuštavati radnike i odpustilo ih do danas preko dvije stotine, od kojih preko stoosamdeset radnika jugoslavenske narodnosti, rodjenih i pripadnih u Puli i okolici.

Svima je poznato, da ove odpuštene siroie nijesu ništa zakrivili, pa su mnogi pitali kako se može ovako postupati. Odgovora nije bilo, ali se je govorkalo — a danas se već i stalnije govori — da je cijela ona stvar od glasovnica bila upriličena, te da su naši ljudi morali biti izbačeni iz arsenala, jer je ministarska naredba, da se broj radnika u arsenalu do konca svibnja mora reducirati na pet do šest stotina. Pošto bi normalno odpuštene radnike pripadala mirovina, to se je stvar tako upriličila, da im ne treba ništa platiti. Mussolinijeva ekonomija!

Mi još ne vjerujemo — premda živimo u eri nevjerojatnih začudjenja i razočaranja — da ovo poslijednje odgovara istini, jer bi u tom slučaju naše odpuštene sirote bile zbilja nevine žrtve jednog od najnedostojnijih sistema, ali dižemo svoj glas i prosvjedujemo, da se našem nedužnom radniku, ofurenom svjetskim ratom i uništenim dvogodišnjom slabom ljetinom otimlje na nepravedan način njegov krvlju zasluženi kruh, te da radi nečega što je netko možda za inad učinio i na što nijedan naš pošteni radnik nebi niti pomislio nikada, padne u bijedu i nevolju nekoliko hiljada pravednih žrtava i to samo zato jer su jugoslavenske narodnosti. Zar nijesu oni talijanski gradjani, koji po zakonu Boga i ljudi moraju uživati sva prava, kao i ostali? Zar se ovo podudara sa izjavom ministra predsjednika? Ili je možda ovo najnoviji način ekonomiziranja današnje vlade?

Bilo što mu drago sakrito u ovom mutnom lovu odgovarajućih faktora, mi velimo da je nepravedno, do skrajnosti nepravedno i nedostojno svake i najgore države, a tim više jedne velike i silne države, kao što je Italija. Krivaca, koji pisaše onih sramotnih riječi na glasovnicama, mi ne poznamo, ali smo uvjereni, da ih zapovjedništvo pozna, ne pozna li ih, to neka ih potraži i naći će ih sasvim lako, ako ga je do toga stalo.

Tražimo i želimo da odgovorne oblasti povedu istragu, te da pronadjene krivce meritatorno kazne i ne ćemo žaliti ako se pri tom proudje koji krivac medju našim radništvom, čak želimo, da se svaki dotičnik bez milosrdja kazni, ali ujedno želimo i tražimo da se svi naši odpušteni radnici, koji su izvan svega ovog, prime ponovno i odmah na svoja stara mjesta, jer i naši radnici plaćaju odmjereni porez i sve ostale državne i zemaljske pristojbe, kao i ostali talijanske narodnosti, jer sinovi ovih naših sirota isto tako pošteno služe u talijanskoj vojsci, kralju i domovini, kao ostali državljani. Naš narod u Italiji u opće a naše radništvo napose ispunjava uvijek i bezprijekorno sve svoje dužnosti prema državi, pa s druge strane traži od države da i recipročno vrši svoje dužnosti prama njemu.

Držimo da će današnja vlada uvidjeti e se je malo zatekla sa ovom najnovijom metodom ekonomiziranja i dati našem narodu ono što je njegovo, kad taj narod daje njoj što je njezino. Preporučujemo pako, svim onim, koji misle da dobro čine, neka imaju na pameti ove riječi Mirza Safvet:

Polako, polako ljubimče srece,
Jer na svijetu nijema vlada;
Ničija dugo trajati ne će,
Svijet je zgrada šarenih nada.

IZ BOLJUNSTINE.

Nema čišće općine u Istri negoli je naša. Tu našu čistoću jedino kvare one dvije tri talijanske obitelji u gradu Boljunu, opet toliko ih u Pazu, a u svim drugim našim selima prebiva naš slavenski (hrvatski) narod. Kamogod ideš, čuješ samo naš hrvatski govor. Mi smo svi ovuda poljodelci, i ostali smo vjerni motici, plugu i našem majčinom jeziku. Kod nas nema gospode; nije ih bilo, nit ih je danas. Istina, neki su se u gradu pogospodili već i prije, pak stali i talijanski govoriti. Istina je i to, da je ovo par pogospodjenih trgovcica neke naše ljude na izvanjštini privukio k sebi s kumstvom i drugače te pušu u talijanski rog. No moramo reći istinu, da je pokojna Austrija više naših ljudi poitalijančila negoli je to sada Italija, dapače sada imamo ovuda čišćih i osvjedočenijih Slovena negoli ih je bilo prije talijanske okupacije, akoprem sada se nekoliko naših ljudi upisalo u fašiste — proti svojoj volji i proti svomu srcu. Malo će ovi i ovakovi koristiti talijanskoj stvari, jer oni traže samo za sebe korist i plaću; a, kako vidimo, umrli su oni, koji su darivali i davali i bili milosrdni... Umrli su, a ipak još ima naših ljudi, koji u to vjeruju. Bog daj norcem pamet! — Nego, čini nam se, da će se nekim našim ljudima slabe pameti konačno sada otvoriti oči iza škandala na općini; jer pametni ljudi su već i prije progledali, za vrijeme rata i u doba talijanske okupacije. Pak napokom: tko ni danas još ne vidi i ne čuje, neka ga jama progutne! Tomu nema spasa! On je izgubljen... izgubljen...

IZ DRAGUĆA.

Nas je sve, koga više ili manje, pokvario zadnji rat. Sta ćete?! Mnogo smo zla čuli na svoje uši i vidjeli na svoje zdrave oči. Sad smo osvjedočeni, da dobre ljude treba tražiti po bijelom danu sa lanternom u ruci. Ta svi smo podložni grijehu. Iznimku ne čini ni naš novi pop. On nas je jedne nedjelje sa svojem prodikom skoro prestrašio. Pripovijedao nam je sasma ozbiljno i prestrašeno, da mu se je pokojna sestra — Bog joj se duši smilovao! — prikazala noću kod postelje. «Gledao sam ju — reče on — kao vas. Sjeo sam na postelju. Bila je sva u bjelini «era bela kome Madona». Pitao sam ju, što da želi. Ona mi odgovori talijanski, da misim za nju i da platim pedeset i pet misa, drukčije da se ne može spasiti... Ja u strahu — nadoda — potete imaginarsi — obećao sam joj sve. Zatim je nestalo... Ja sam odmah za nju misio, i drugamo sam poslao novac za služenje sv. Mise...

Mi smo svi interesirano poslušali pripovijedanje g. župe-upravitelja, neki su poblijedili, drugi pocrvenili, treći su postali plavi... Vjerovali i ne vjerovali...

Još nešto! Počeo nas je taj talijanski pop najedamput sramotiti, što je u selu Draguću malo djece!... Premalo se ih rodi. «Ako bude išlo tako dalje, — reče on — da u Draguću svake godine više ljudi umre nego se rodi, onda će cijelo selo izumriti. U tom slučaju ne će biti više ovdje Talijana! Buduće ću nedjelje sve muškarce potjerati iz crkve, a zadržati samo ženske, da ih poučim u poslovima ženidbe!

Mi muškarci smo se na to malko uvredili (ufendili). Neki smo čak išli k našem duševnom pastiru i zamolili ga, da od toga odustane. I poslušao nas. A i bolje je, da nas je poslušao. Ta u Draguću je bilo radi njega i onako dosta smijeha i divertimenta!

IZ SOVINJAKA.

Sretam ja staroga Kekota: pozdravimo se, a ja mu se potužim: Slabo je, Keko, nemamo g. plovana. To ste vi Hrvati skrivili! odreže mi on onako srdito. Mi Hrvati, kako? Ne hodite u crkvu! Ta niste ni vi, ne zamierite, hodil

PODLISTAK

Prvi put s ocem na jutrenje

(Nastavak.)

Mi potrčasmo k njoj pod ikonu i svi kleknusmo, a Djokica klekao pred majku, okrenuo se licem njoj, krsti se i, siroče, čita na glas onu polovicu Očenaša, što je već bio naučio. Onda se opet krsti i ljubi mater u ruku, pa opet gleda u nju. Iz njenih očiju teku dva nalaza suza. One bjehu upravljene na sveca i na nebo. Tamo gore bješe nešto, što je ona vidjela; tamo njen Bog, kog je ona gledala i koji je u nju gledao. I onda joj se po licu razli nekakovo blaženstvo i nekakva svjetlost, i meni se učini, da ju je Bog pomilovao rukom, i da se svetac nasmješio, i da je aždaja pod njegovim kopljem zinula. Poslije mi zabljesnuše oči, pa padoh ničice na kraj njene haljine i na njenu lijevu ruku, kojom me pridrška, i molih se po stoti put: «Bože, ti vidiš moju majku! Bože, molim ti se za tatu!» I onda, a ne znam za što: «Bože, ubij onoga Zelenbača!»

Dugo smo se tako molili.

Poslije moja mati usta, pope se na stolicu, pa cjeliva svetog Djordja. I moja sestra to isto učini, a poslije diže i mene i Djokicu, te i mi cjelivasmo. Onda mati uze suhu kitu bosioka, što je stajala za ikonom i staklence s bogojavljenskom vodicom, što je visjelo pod ikonom, pokvasi onom vodom bosiljak, pa nešto šapućući prekrsti njime sobu. Onda polako otvori vrata, pa na prstima dodje do velike sobe pa prekrsti kitom vrata od nje.

Ej, kako mi je onda lako bilo, kako sam se osjećao blažen, kao okupan. Ama što mi sad ne može više da bude onako? Istom što mati prekrsti vrata od velike sobe, a unutra se diže žagor. Ne može ništa da se razumije, samo što Zelembač jedan put viknu koliko igda može:

— A tko mene može natjerati, da igram više? Kamo toga?

Poslije opet nasta nejasan žagor i svadja. Onda čusmo, kako se vrata otvoriše, gundjanje i korake.

Ali babo ne udje u sobu. Zalud mi čekasmo. I dan zabjeli, ja i Djokica zaspasmo a on još ne dodje.

* * *

Kad se probudih, sunce bješe daleko odskočilo. Osjećao sam se strašno umoran i prazan, ali ne mogoh više zatvoriti očiju. Ustanem.

Sve izgleda nekako svečano, pa tužno. Na polju, svjež zrak pada kroz otvoren prozor, a pred ikonom još drkće plamičak u kandilu. Moja mati i sestra blijede kao krpe, oči im vlažne, lice kao od voska, krše prste, idu na prstima i ništa ne govore, samo što šapuću neke pobožne riječi. Ne donješe nam doručak, ne pitaju jesmo li gladni, ne šalje me mati u školu!

— Šta je ovo? — pitao sam se ja. — Je li ovdje mrtvac u kući, ili se moj pokojni stric vratio, pa ga valja na novo sahraniti?

Onda pretrgnuh, kad se sjetih šta je noćas bilo, i mehanički prošaputah: «Bože, znaš ono za babu!» I opet: «Bože, ama ubij onog Zelenbača!»

Ne misleći ništa obučem se i izadjem iz sobe. I nehotično podjoh vratima od velike sobe, ali se očas trgoh, jer osjetih kako me majka dohvati za ruku.

Ja se okretoh, ali ona ne reče ništa, samo turi prst u usta; ona me dovede do vrata od kuće, pa me pusti. Ona se vrati natrag u sobu, a ja stajah na vratima. Gledam za njom, — ne znam šta da mislim.

Onda se na novo prišuljam na prstima do velike sobe, pa provirim kroz ključaonicu.

Gledam.

Stô na sred sobe, oko njega razbacane stolice: dvije ili tri preturene. Na podu leži hiljsuća karata, razgažene i nerazgažene cigare, jedna razbijena kavena šolja, a ispod jedne karte viri dukat. Zastor na stolu svučen s jedne strane skoro do polovice. Po njemu razbacane karte, isprevaljivane šolje, puno trina i pepela od duvana. Stoji još nekoliko praznih tanjira, samo na jednom duvan istresen iz luie. Četiri prazna svijećnaka; samo u jednom što bukti debela hartija, kojom je svijeća bila omotana i crn dim mirno se izdiže i dohvata za tavan.

Na jednoj stolici za stolom, ledjima okrenut vratima sjedi moj otac. Obje ruke do lakata naslonio na stô, a ruke legao čelom, pa se ne miče.

Gledao sam tako dugo, ali on ama ni da se makne. Samo vidjeh, kao mu se slabine kupe i nadimaju. Cudno sam i mračno nešto mislio. Činilo mi se na primjer — a ne znam upravo za što — da je on mrtav, pa sam se čudio kako mrtav diše. Poslije mi se činilo, da mu je ona snažna ruka od kabaste hartije da ne može više njom udariti, — i sve tako koje šta.

Bog zna dokle bih ja tako virio, da me se opet ne dotaknu majčina ruka. Ništa mi ne reče, samo onim blagim očima pokaza put vrata.

Ja — ne znam za što — odjedanput skidoh kapu, poljubih je u ruku, pa izadjoh na polje. Taj dan bio je subota.

Kad izidjoh na ulicu, ide svijet kao i obično, svaki gleda svoja posla. Silni seljaci dotjerali koješta na pijacu. Trgovci zaviruju u vreće i pipaju jagnjad. Novak pandur dere se i odredjuje, gdje će ko da pritjera kola. Djeca kradu trešnje. Sretem djaka, ide s dobošarem po varoši i čita da se zabranjuje puštati svinje po ulicama. Trivko izvadio jagnje, pa viče: «Hedi, vruće!», a pijani Jozo igra u jednoj barici.

— A što je, môre, Vaš dućan zatvoren? — zapita me Ignjat Čurčija, koji u taj par prodje.

— Tako! — kažem ja.

— Da nije bolestan Mitar?

— Nije. — kažem ja.

— Otišao valjda nekud!

— U selo, rekoh ja, pa pobjegoh u avliju.

Evo ti za tim dva tako zvana «djevera», to jest mojih drugova, koje je poslao gospodin, da vide što nisam došao u školu.

Sad se tek sjetih, da je trebalo ići u školu. Uzmem knjige i komad hljeba, a gledam u majku i djevere.

(Svršit će se).

u crkvu kad je bio kod nas onaj naš dobri gospodin Dukić. Onda smo hodili mi Hrvati u crkvu, a sada hodite vi k talijanskomu svećeniku. — Vi drugi ne ćete da idete u crkvu ni hrvatskomu, a ni talijanskomu svećeniku; a od nas zahtijevate da idemo k svakomu. — Jedamput teče pas za zecom, a drugiput zec za psom. Pak, kad nije vrag zato odnesao vas, ne će ni nas! — Dapače vam drugim sada ide još bolje. Sada imate tu Italiju, koju ste željili imati; imate talijanske učitelje i svećenike; svi vas kokolaju i svagde vas lijepo gledaju; vi imate sve pravice, a male dužnosti; slobodno vam je poći u lov i nositi oružje kamogod idete. Ako vas upita karabinir za oružje, vi se odmah izvadite: Mi son Italijan, mi son fašista! I stvar je za vas svršena! — A mi, a mi Hrvati ponizni smo i pobožni pak što imamo...r!? Nego... Bog ne plaća svake subote! Keko je zamuknul, a ja sam mu okrenuo hrbat, i otišao za svojim poslom... Ja sam mišljao sam u sebi: Oni žele imati u Sonjaku svećenika samo zato, da im privuče ljude u selo, i da tu troše i prazne svoje žepove. Ne će, ne, Talijani, šarenjaci ni prodanci u crkvu! — Kad bi išlo sve po pravdi i volji Božjoj, mi bismo imali svoga slovinskoga svećenika, onakova kakav je bio v. g. Dukić, što je morao bježati od nas! Gdjegod bio, mi ga pozdravljamo i mu želimo svaku sreću i blagoslov! —

IZ SOČERGE (občina Buzet).

Nekaj se v naši vasi kuha in meša in zdi se nam, da ne gre vse gladko in čisto. Naša občina v Buzetu nam hoče dati šolo, v katero svrho je bil že pri nas g. župan Elijo Rigo. Mi se pa bojimo sedaj darov iz italijanskih rok, bojimo se, da dobimo pokvarjene bombone. Mi vemo dobro, da italijanski «šinjori» ne dajo nič zastonj, oni zahtevajo za darove povračilo. V našem slučaju povračilo v krvi in poštenju. Reklo se nam je, da nam bodo dali šolo, mi pa pravimo: dajte nam slovensko šolo, kajti v naši vasi smo vsi Slovenci! Mi se seveda ne protivimo, da se v naši slovenski šoli uči tudi italijanščina, kolikor to zakon predvideva. Torej v našo slovensko vas slovensko šolo! Toliko na znanje občini in oblastvu v Kopru.

Tukaj nam gre zelo hudo. V predvojnem času smo dosti zaslužili v Trstu in raznih tvornicah in na delih ter smo hranili sebe in svoje družine. Sedaj pa je vse proč: dela primanjkuje, denarja ni. V našo vas prihaja revščina in s tem tudi pokvarjenost. Ker so se naši ljudje odvadili poljskemu delu, v Trstu, zanemarjajo sedaj obdelovanje zemlje in posledica tega je — lenuharjenje, revščina in dolgovi! Ne vemo sami, kam pridemo in kam plovemo!

IZ OPATIJE.

U našem mjestu vijeća paritetna komisija, koja ima, kako je poznato, da uredi prilike na Rijeci, ukoliko se te prilike urediti dadu. Da se te konference drže gdje drugdje, na priliku u Lozani ili u Gjenovi ili bilo gdje, mi bismo neprestano maštali i govorili: —Joj, mili Bože, kako mora da su sretna mjesta, se sastaju ovakove komisije!... A evo, mi imamo već od nekoliko dana sličnu jednu komisiju u našoj sredini — i Bože moj! — sve je od prilike onako, kako je i prije bilo.

Iznajprije, u mjestu nema nikakvih zastava. Nema ih niti na kući, gdje se vijeća. Zlobni jezici vele, da su fašisti zabranili izvješenje jugoslavenske zastave, a vlasti, da ne bude zamjere, nisu izvjesile ni talijansku. Tako zlobni jezici. Koliko ej na stvari istine, ja - Bogami! ne znam. Najzada: forse che si, forse che no kako bi rekao naš d'Annunzio, što bi jugoslavenski ministar Pašić preveo: moglo bi da bidne i da ne bidne...

Jedini vidljivi znak konferencije je povećani broj karabinijera i detektiva. To je što našem lječilištu daje i nešto više života. Sve je drugo kaošto je i prije bilo: ljudi idu za svojim poslom, ako ga imaju, a ako ga nemaju, pušu u dlane, kaošto su i prije puhali.

Jedna osobita novost, koja nas je sve oduševila bez razlike stranaka i narodnosti. Na skorašnji kongres o Talasoterapiji, koji će se držati u Veneciji, otići će dr. Kurz, da nas ondje zastupa. Eppur si muove! Dr. Kurz je na glasu ostetrik. Velika je to sila, osobito u slučajevima težkoga radjanja. Šteta, što nije i dr. Kurz u paritetnoj komisiji...

Ovih se je dana mnogo govorilo i o ispražnjenju Sušaka, ali i to je prošlo. Jedini incident: na dan ispražnjenja talijanski je učitelj na hrvatskoj školi zatvorio svu djecu, jer mu nisu znala reći, što znači — ciabattino. Ali kriva su dakako djeca...

Djeco! Zašto ne znate, što znači — ciabattino?

O, corpo d'un canarino!..

IZ RIJEKE.

D'Annunzio — turski paša. - Što će od toga imati Rijeka. - Komisija u Opatiji. - Što bi Ninetta htjela. - English spoken!

Vi zacijelo držite, da ću svoj današnji razgovor započeti Svetom Margaritom? Baš ne ću. Ja imam danas u mojim bisagama jedan nedikamo važniji dogadjaj, pa hoću da njega iznesem na prvom mjestu.

Talijanske su naime novine javile, da je turska vlada imenovala d'Annunzia turskim pašom. Na Rijeci proizvela je ta vijest ogromnu senzaciju. Prvo, što je naletjelo na usta ovoga, krajnjim idealizmom i altruizmom prožetoga gradjanstva, bilo je: — A hoće li Rijeka imati od toga kakove koristi?

Upućeniji privredni krugovi vele, da će taj dogadjaj pridonijeti nemalo napretku grada i poboljšanju našega ekonomskoga stanja. Izvan svake je sumnje, da će d'Annunzio paša podići iz svih sila, da se veći dio trgovine otomanskoga carstva navrne na Rijeku, a već se govori i o tom, da će se fabriku torpeda pretvoriti u tvornicu fesova, što će biti od velike koristi za grad, uzme li se u obzir, da je pokojna Austrija gotovo živjela od te znamenite industrije.

Politički krugovi upravo su oduševljeni. Oni ističu s osobitim zadovoljstvom, da su obje kulturne države, Rijeka i Turska, imale već i do sada bezbroj snažnih, dodirnih točaka. Nema sumnje, da će broj tih točaka u budućnosti i porasti, što je u interesu sigurnosti i veličine obiju država. Već se misli, da će obje države, pod igidom novoimenovanoga paše d'Annunzia, sklopiti izmedju sebe jedan jaki, agresivni savez, kome će biti svrha, da drži Jugoslaviju u kliještima. Zamislite samo: Rijeka s jedne, a Izmed z druge strane...

Ninettu interesuje nešto drugo. Ona se sjeća, da su novine prije nekoliko vremena pisale, da je d'Annunzio stupio u nekakav franjevački red. Sada bi ona htjela znati, kako da se to slaže: katolički fratar i — turski paša... Doduše ne znam ni ja, kako se to dvoje slaže, ali da vam pravo kažem, ima nekoliko vremena, da se ja već ničemu ne čudim. I da mi sjutra dodje neko i da mi kaže: čuj, d'Annunzio je sebi zabô u glavu, da je on egipatski faraon Tutankamon — evo moje glave, ako bi se na meni ni najmanja žilica trznula.

Ninetta htjela bi još da zna, dali će se d'Annunzio paša odijevati na tursku; dali će imati na sebi one turske «jupekulote», dali će ovijati glavu turbanom i sve tako. No najviše je interesuje, hoće li novi paša, da se sasvim prilagodi turskim običajima, hoće li imati i — harem... i dali će u tom haremu biti više žena i kakve će biti i odakle će biti, hoće li biti Turkinje ili od kojega drugoga kraja — i šta ja znam, s kakvim me još pitanjima muči ona strijela od Ninette.

Predjimo na drugi vrlo važni dogadjaj: na fabriciranje riječke republike u Opatiji.

Delegati su tu: i jedni i drugi. Svi su došli — ali Laginje nema. Na Šušaku govore, da je ostao u Beogradu. Treba naime znati, da se natezanja za Rijeku vode u formi — trokuta odnosno — klina. Vrh trokuta nalazi se u Opatiji. Odavle ide jedan krak u Beograd, a drugi u Rim. Treći krak — razumije se: Rim-Beograd. Kad bude sve gotovo, taj će se klin zabiti u korpus separatum — pa ki a bù a bù... I time će riječko pitanje biti riješeno.

Nego što će biti s takozvanom slobodnom zonom? Na Kvarneru se uopće i ne govori o drugom nego o toj blaženoj neutralnoj zoni. Danas sam bio u Opatiji i govorio sam s jednim Nijemcem, bivšim kelnerom a sada hotelierom, dakle s ličnošću, koja ima glavu na vratu. Taj stručnjak opisivao je meni na daleko i na široko sve, što se očekuje od te obećane zone. Ispuni li se samo jedna četvrtina od svega onoga, što je taj ekonom meni sasuo, ta slobodna zona imala bi da bude za ove krajeve još više nego li je Amerikancima Kalifornija.

Samo se bojim, da će uredjenje te velevažne zone zadati komisiji nemalo poteškoća. Da su mene imenovali ekspertom, ja bih im preporučio za tu stvar opatijski — nasip. Ono je mjesto kao stvoreno za tu slobodnu zonu. Elegantno ogradjeno žičnom mrežom, dalo bi se to mjesto prekrasno udesiti za izmjenu trgovinskih produkata. Nekoliko stolova, nad njima nekoliko ambrela, pa dvije tri barake, gdje bi čuvala roba, i eto ti neutralne tržnice, kakve nema ni Pariz. Na jednoj strani bila bi talijanska, a na drugoj jugoslavenska roba. Mislim, da to ne bi ni Kastavcima bilo krivo, ta njihovi su pradjedi dolazili još u četrnaestom stoljeću u Opatiju na sajam sv. Jakova, pa zašto ne bi njihov svjetao primjer slijediti i njihovi potomci, koji žive od prilike u istom četrnaestom stoljeću? Neka — kako se ono latinski kaže — provide konzuli...

Na Rijeci se mnogo govori o toj opatijskoj komisiji, ali malo tko zna, o čemu će se zapravo da raspravlja. Tako je oduvijek bilo. Nadjite vi jednu riječ, što zvuči onako malo **ekstra,** kao na priliku ova — paritetika... i vi ćete čuti, kako će vam na Rijeci ta riječ ići od usta do usta, ali ni djavô ne će se pobrinuti, da sazna, što ta riječ zapravo znači. Ima vam na Rijeci devedeset od sto ljudi — osobito žena — koje drže, da ta paritetika ne će imati apsolutno drugoga posla, nego da podje in korpore u Kraljevicu, i da dovede u triumfu na Rijeku izagnanoga prešidenta, Rikarda Zanellu.

I Ninetta je mislila tako, sve dok joj nisam ja objasnio, koja je zapravo svrha toj paritetskoj komisiji. Kad je ona čula, da se tu radi o razgraničenju izmedju Jugoslavije i Rijeke, o Luki Baroš, o konzorciju, ukratko o svim stvarima, koje su potrebite, da se Rijeka postavi ako i ne na vlastite noge (koje su prilično rakitične), a ono barem u kariolicu, da se nekoliko može da okrene. — Ninetta je najprije počela da zijeva, a onda me naglo prekinula:

— Dragi vi, recite vi tem vašem patetićem, neka maaane najdu jednega frajara — to će više vredit nego sve one njihove škrabacarije...

Reći će tkogod: Ali to je frivolno....

Nije! Evo vam moje glave, ako iz moje Ninette ne progovora duša čitavoga ovoga našega holokausnoga grada....

Još jedna novost: Riječani su takodjer imenovali tri eksperta. Medju ovima nalazi se i naš Andre Osojnak. Taj izbor uvelike je obradovao sve Riječane bez razlike spola i broja. Naš Andre je naime jedan od najboljih poznavalaca engleskog jezika. Poznato je, kako je on s Wilsonom govorio punih dvadeset minuta «senza far uno sbaaaaglio», kako je ono pisao pokojni «Popolo». Svi se sjećamo, s kakovom napetosti je Rijeka čekala, da se Andre vrati iz Pariza, da iz njegovih ustiju čuje definitivni sud o Wilsonu. Poznato je i to, da je na pitanje, kakav mu je utisak učinio Wilson, odgovorio važno, diplomatski: «me par che sia un omo abastanza intelijeeeeeente...»

Od toga vremena naš je Andre na Rijeci čašćen i slavljen kao kakav Lord Curzon.

Paće na Rijeci ga mnogi i zovu: Lord Curzon...

Rokac.

Franina i Jurina.

Fr.: Jurino — jednu besedu.

Jur.: Ako ćeš i dve.

Fr.: Ca j' istina, da si ovega pusta bil — maškaran?

Jur.: Ki ti j' to rekal?

Fr.: Jedan čovek s Klaniga. On da te j' videl.

Jur.: Kada me j' videl — bil sam...

Fr.: I da si bil obučen, kako ženska.

Jur.: Neka Munjka mi j' dala svoju robu, da ju obučen. Brhani su mi bili prekratki, ma svejedin — me je bilo lepo videt.

Fr.: Jurino! Jurino! Kada ćeš pamet storit? Po ku vražju mrcinu si se šal obuć kako ženska — va tvojeh leteh?!

Jur.: Ča mi to blaboćeš, kada znaš, da ja nit sam star nit ne ću straha na se. Ja ne batim kukundriju, kako neki naši ljudi, ki su jutro jadni na se, a zapolne na celi svet. Ja se smejem i kada me ni volja — i ako mi je kadagod i teško na srcu, ja ne ću da to nijedan vidi.

Fr.: To je lepo i svake pohvale vredno, ma ja ne vidim — ako je baš trebalo, da se ti obučeš va ženske suknji, da svet vidi, kako si još žustar, nemast i dobre volji.

Jur.: Da ti pravo rečem — tu je bilo malo pulitiki.

Fr.: Ča? Ča?

Jur.: Reć ću ti, kako je bilo. Otkada sam postal renjikolo, ja se nisam niš promenil: zostal sam pošten čovek, kako sam i prej bil.

Fr.: To znamo.

Jur.: Ima ih, ki su prej od mane bili renjikoli, pak danaska živu od kuntrabanda. Ja pak živem, kako morem, ma kuntrabanda ne delam. Ako grem kadagod v Reku, prnesem v ruke, va fagotiće, samo onoliko, koliko je po zakone dopušćeno.

Fr.: Tako delam i ja.

Jur.: Tako delaju i drugi naši ljudi va Klane, ma za njih kako da nima zakona: zamu njim i ono malo, ča se sme nosit.

Fr.: A kamo gre ta roba, ku njim zamu?

Jur.: A vej si ga vrag! Ja znam samo to, da su se tamo otprle neke nove trgovini, i da se tu prodava kafè i cukar tako ceno, kako to ne more ni jedan naš domaći trgovac da prodava.

Fr.: Ja sada sve razumem, samo još mi ne more nikako va glavu: zač si se ti ono obukal, kako Munjka?

Jur.: Ja sam najme čul za neke fešti, ke da se delaju po noći va nekoj kuće va Klane. Tamo da prihajaju dve tri rožice rumene, to se zna — na razgovor ugodni. Nego ča j' najlepše — one moru poć i prit i nest i prnest ča i koliko ih je volja i drago. Kada sam to čul, mane ti nebore valje neč natentalo, da grem i ja malo videt te fešti i te rožice rumene.

Fr.: A su te prepoznali?

Jur.: Nisu. Kada ću, ja ti se znam svijat i navijat baš kako i ženska. Samo da sam nutra prišal, već su ti mi se prižentali dva od njih i ćapali su ti me abraceto. Jedan mi je rekal: Bella lijenda — a drugi me je malo poslatal, pak mi je rekal: E kome ti te ćami? Ja sam mu odgovoril onim finim i tankim glasom, kako ono maškare govore: — Mi se ćamo — Jorjina...

Fr.: Hodi s vragu, stara hudobino — još ćeš me činet puknut od smeha.

Jur.: Sad sam ti ja bil va vražjem tance. Jedan ti me šćiplje z jedne strani, drugi s druge — tako da sam po ki put sve zvezdi videl. I tako oni šćiplju, a ja se tobože jadim i pivam:

Ke nova! Ke nova!
Ke nova — Šijor paron!

Fr.: A ke su bile one rožice rumene?

Jur.: To su pak moji posli.

Fr.: Dobro, a kako je pak zvršila ta škuribanda?

Jur.: Zvršila je tako, da bim bil one večeri mogal prnest vreću robi, da mi ne bi ni vrag bil niš učinil.

Fr.: A si pak ča prnesal?

Jur.: A ča to ni pitaš. Ti znaš, da ja grem vavek po ravneh puteh... Nego poć mi je doma, zač je već blizu Zdrava Marija. Bog s tobum, Franino!

Fr.: Bog, bijondo, Bog!

Gospodarstvo

POMOĆ GLADNIM PČELAMA.

Razumni pčelar pušta u jeseni svojim pčelama toliko hrane, koliko im je potrebno do nove paše. Ali se može dogoditi, da je bila paša slaba te da si pčele nisu imale gdje da sakupe potrebitu hranu. Ne pomogne li pčelar vrijednim radilicama, one će sigurno poginuti od gladi.

Kroz cijelu zimu, sve do polovice mjeseca marta, troše pčele malo hrane. Pogotovo u novembru i decembru je trošenje vrlo neznatno. To dolazi odtuda, što u onim mjesecima nema u ulju nikakvog legla. Same pčele troše malo, jer počivaju kao u nekakvom polusnu. Cim koncem jenara počinje matica nositi jajašca u sredini klupka pčela, počinje se i hrana više trošiti. Približavajući se proljeću leglo se povećava i dosljedno troši više meda i peluda. Marča i aprila je pčelinja obitelj u punom razvitku. U to doba nema vani gotovo nikakvog cvijeta. Stoga je jasno, da će pčelar uginuti, ako nema ništa u spremištu. Tu mora pomoći pčelar! Kako je mnogima nepoznat način prihranjivanja radi gladi, nastojat ćemo, da razumljivo rastumačimo kako se pri tome postupa, eda se ne naškodi više nego koristi.

Početkom jenara bijah kod prijatelja i vidjeh pred jednim panjem zdjelicu sa rastopljenim medom. Te slatke tekućine bijaše oko pola vinske čaše. Sunce je lijepo toplilo kao da bi bilo u proljeće i pčele su zbilja izlazile i lizale podmetnutu im hranu. Upitah prijatelja, zašto hrani pčele u to doba. Odgovorio mi je, da bi rado od njih imati kakav rani roj eda njime napuči jedan moderni ulj. On si je to ovako tumačio: Dajem li sada pčelama hrane, one će misliti da je već proljeće i matica će leći obilnije jaja; tako ću u pravo proljeće imati ulj krcat pčelama i morat će se rojiti. Do neke mjere imao je i pravo, ali nije promislio na druge okolnosti. — Započeo je u zlo doba! Jenar je mjesec, u kojemu pčele spavaju, a priroda sasvim miruje. Nigdje zelenila, nigdje cvijeta. Sa dodavanjem hrane, pčele se uzbune i prevare. Matica nosi više jaja. Hrana se troši iz zalihe u ulju, jer nije dostatna ona dodana. Tako će pčele ostati bez hrane i poginuti. Mnoge će radilice izlijetati kao na pašu gdje će jadno uginuti i zaprijetiti onom strašnom bolešću, koja nazivamo pčelinjom kugom, i navjestiti smrt i zdravim pčelcima. Eto, u takovu je pogibelj moj prijatelj tjerao svoje pčele. Mnogo im je štetio, a ništa koristio.

Ipak mora katkada pčelar dati hrane svojim životinjama i u zimsko doba eda ne nastradaju od gladi. Ne će činiti kao moj prijatelj i davati svaki dan malo, nego će svu hranu dati n a j e d a m p u t ! U tu će svrhu izabrati dan kada pčele izlijetaju. Uzeti će 2—3 litra meda i rastopit ga u jednakoj količini vode pomoću vatre. Imade li moderne panjeve i providjene sa potrebitim spravama za prihranjivanje, posao će biti lak. Smjesu od meda i vode dat će pčelama u unutarnjost ulja (Znideršićevi uljevi) ili odozgo na priredjenu luknju (Zidarićevi uljevi i ostali sa visećim okvirima). Posao je teži kod seljačkih uljeva sa nepokretnim saćem, jer treba na pokrovcu učiniti prikladnu luknju. Na tu će luknju metnuti veliku bocu sa grlom dole. Grlo mora biti pokriveno sa gustom mrežicom od žice da med ne izadje sam, nego da ga pčele kroz mrežicu ližu.

Na jednu okolnost mora se osobito paziti: Miris od meda bi mogao privući druge pčele, koje bi mogle panj poharati. Toga radi je najbolje da se pčele prenesu u dobro ogrijanu sobu. Sve se luknje začepe da pčele ne izadju. Za to se može rabiti rijetka vreća ili još je bolje rešetka od žice, jer bi se moglo dogoditi, da u ulju ponestane potrebitog zraka. Jedan sat iza kako su pčele odnijele i zadnju kaplju meda, začepi se luknja na pokrovcu i ulj prenese na svoje staro mjesto. Rešetka ili vreća se skine. Med se mora davati mlačan, pa hranjenje u toploj sobi ima i tu prednost, da se hrana ne ohladi. Prehladnu hranu pčele ne uzimaju!

Tko je prisiljen hraniti pčele vani, mora hrani oduzeti miris po medu. To će postići ovako: Med sa vodom se metne na vatru i pusti da p o l a k o kuha. Pri tome se marljivo skida pjenu sa vrha. Kada nema više pjene baci se u lonac šaku sitno istučene krede (sadre). Pjena će se opet stvarati i skidati dok je nestane. Tekućinu se procijedi kroz krpu i dade pčelama bez straha pred tudjicama, jer je potpuno izgubila miris po medu.

Razumni pčelari daju pčelama hrane i na način moga prijatelja, ali u pravo doba. Još nas do onda dijeli vrijeme od više sedmica, pa ćemo se pozabaviti njime u pravo doba.

Na posljetku moram i to spomenuti: Nitko neka ne pusti crknuti pčela radi onih par kilograma meda. Neka računa kao da je ono pčelama posudio, jer će mu one sigurno vratiti sa ogromnim kamatima.

VAŽNIJE GOSPODARSKE RADNJE U MJESECU MARTU.

U kući i dvorištu: Pošto sada nastaju topliji i ljepši dani, treba da se češće i temeljito prozrače svi prostori, rublje itd. Žito se češće prebaca i promiješa. Gdje su zidovi uslijed zimske vlage trpjeli, ondje ih treba popraviti. Na dvorištu neka bude takodjer sve čisto i u potpunom redu.

U staji: Staje treba ponovno staviti u red. Oštećene stjene i strop treba krečem (meltom) okrečiti i zatim pobijeliti sa vapnom. Pošto je sada toplije vrijeme, staje se mogu više zračiti, negoli dosada. Marvu treba spuštati napolje, da se malko prošeće. Tegleća će marva imati u ovom mjesecu mnogo da radi, pa je za to treba bolje hraniti.

Oko krmčadi: Kad su krmci šezdeset dana stari, onda treba da najljepše odaberemo za neraste, a ostale ukopimo. Kod biranja nera-

sta moramo biti veoma oprezni i strogi. Sve one krmke, koji imaju i najmanju pogriješku, moramo kod izbora nerasta isključiti. Odabrane nerastiće treba držati u posebnom odjelu, puštati ih više puta napolje i hraniti ih tako, da se što jače i što brže razvijaju. Samo pri tomu moramo biti vrlo oprezni i nastojati, da se ne predebele. Nije pametno, a još manje preporučivo, da se mlade neraste previše krmi sa posijama, krumpirom i drugom jakom hranom, kako to čine naši seljaci. Mladim nerastima je najbolje davati malo krumpira i posija, a više ribje muke, zelenja, repe i peše. Osobito moramo paziti, da se nerasti ne počnu prerano upotrebljavati za rasplod, svakako ne prije 10 mjeseci a i onda za nekoliko mjeseca na rijetko.

U kokošinjaku: Pazi na čistoću! Obzirom na to, da kokoši počinju da sada redovito nesu, treba ih pravilno i dostatno krmiti. Dobro bi bilo, kad bi mogle biti što više na prostom polju. Izabrana se jaja metne po prvi put pod kvočke, kojim se odabere miran i topao prostor.

Oko kunića: Kunići svršavaju mijenjati dlaku i počinju sa plemenjenjem. Zbog toga treba da čim prije postavimo samicu k samcu, ali ne obratno. Ako samica ne obljubi muškog, onda ju odstranimo i krmimo sa celerom i zobi, a drugog dana spravimo ih opet skupa. Dobro bi bilo, da ih koji put pustimo skupa van na šetnju, da se prije sljube.

U pčelinjaku: Pčelce treba temeljito pregledati i uvjeriti se: a) da li ima pčelac maticu, b) kakova je, c) da li je društvo dovoljno jako, d) da li ima dovoljno hrane i e) kakovo je saće. U slučaju da nema pčelac matice, treba mu odmah dodati drugu. Ako je pčelac slab, onda ga moramo spojiti s drugim pčelcem. Ako pak nema pčelac dovoljno meda, valja mu ga dati u saću ali u tekućini. No ako toga nemamo, podajmo mu sladora i to: rastopimo u ¾ litra vode jedan kilogram sladora. Nastojmo da crno i plijesnivo saće zamijenimo sa drugim, koje je čisto i prozirno. Isto tako moramo gledati, da pravodobno izbacimo trutovsko saće iz ulišta. Ne zaboravimo, da svi slabi pčelci imaju već dosta legla. Kod pregledavanja tog legla treba raditi vrlo brzo, da se leglo ne prehladi. Pazi, da ne prolijevaš oko pčelinjaka meda ili sladorne tekućine. Čisti ulijišta i čini umjetno saće. Ovaj mjesec pčele živahno letaju po cvijeću i unašaju dosta peludi i ponešto meda. Zato im postavi pred svako ulište nekoliko vode i posudi.

Uljarnica i maslinik: Nastavljaju se radnje, koje su zaostale u minulom mjesecu februaru. Osobito moramo da se požurimo sa klaštenjem uljika. U uljarnici treba strogo paziti na čistoću. Mlado ulje treba nekoliko puta pretočiti, da se izbistri.

U podrumu (konobi) i vinogradu: Sve ono, što smo rekli o konobi i vinogradu za mjesec februar, vrijedi i za ovaj mjesec. Sada je najzgodnije vrijeme, da obavimo proljetno pretakavanje vina, što nikako ne smijemo da propustimo. Pretačimo samo po suhom i vedrom vremenu. Prije nego se damo na posao, zapalimo u konobi jednu večer prije pretakanja nešto običnog sumpora, tako da se čitav prostor napuni sumpornim dimom. Slijedećeg jutra otvorimo vrata i prozore, da izadje dim, eda se konoba dobro prozrači za pretakanje. Kod samog pretakanja pazimo na čistoću različitih posuda i sprava. Vino, koje se pretače, neka dodje u dodir sa zrakom i to što više moguće. Talog se odstrani i bačva dobro opere. Sve bačve, koje nemaju posve zdravo vino, treba zasumporati čistim sumporom.

U vinogradniku i rasadniku loza: Nastavljaju se sve one radnje, koje smo propisali za prošli mjesec februar. Svi vinogradari treba da nastoje, — dakako ako im dopušta vrijeme — da tijekom ovoga mjeseca dovrše rezati loze i gnojiti vinograde. Osim toga treba da se konca mjeseca poveže i okopa trsje. Cijepanje loza mora biti dovršeno barem do polovice marta, jer kasnije nije tako sigurno da se primi. Inače rani cijep daje jaku mladicu, koja dobro dozrijeva. U rasadniku se ulagaju ključići i ako se u njemu nalaze žilavice od prošle godine, znaj, da je zadnje vrijeme, da se okopaju ili se — ako se misli cijepati na zeleno — obrežu na jedno oko.

U voćnjaku: Nastavljaju se sve one radnje, koje su bile opredijeljene za prošli mjesec. Sa klaštanjem moramo biti čim prije gotovi. Sada je najzgodniji momenat za sadjenje voćaka. Prema potrebi može se pognojiti voćke s kompostom, gnojnicom i umjetnim gnojem. Za voćke, koje unatoč svojoj veličini ne će da rode, bit će najbolji gnoj — vapno. Osim toga možemo im pospješiti plodnost i time, ako im ponešto posječemo žile i obavijemo stablo t. zv. kositarovim plodonosnim pojasom. Početak je ovog mjeseca najzadnja — a ujedno i najbolja — doba za proljetno cijepanje voćaka. Naposljetku ne smijemo zaboraviti ni na ivanjsko grožđje, koje moramo polovicom ovog mjeseca nagrnuti zemljom, ako hoćemo da nam se poveća njegov plod.

U povrtnjaku: Sve ono, što nismo posijali u februaru, posijmo u ovom mjesecu, a naročito crljenu pešu (ciklu), blitvu (mangold), grašak, rokvicu, aniš i sve vrsti zelja (kupus, broskvu itd.). Zadnje je vrijeme da okopamo i pognojimo šparoge. Prošlogodišnje suhe stabljike treba sasvim odstraniti. Presadjuje se rana šalata, kelj, kupus, korabice, karfiol i sve ono, što smo uzgojili u klijalištima. Urede se novi nasadi hrena. Posadi se glavice starog korjena ili još bolje tanke duge žile hrena iz starog nasada i to **koso** u duboku raskopanu, rahlu i starim stajskim gnojem pognojenu zemlju. Zimskom šalatom i špinačom posijane grede treba marljivo okopavati. Korotu, ciklu, peršin, celer, korabu i rotkvu za sjeme valja presaditi na prosto tlo. Krastavce i rane dinje treba posijati u lonce.

Na polju i livadi: Pripravljaj zemlju za blitvu, mrkvu, krumpir, kukuruz itd. Sij mrkvu, sadi krumpir u topljinu, suhim položajima! Pri koncu mjeseca možeš posijati djetelinu i blitvu. Ne zaboravi na jaro žito! — Ozimne žitarice, ako ih je zemlja dignula, povaljaj glatkim valjkom. Žitarice pak, koje nije zima dignula, treba po suhom vremenu oštrom branom pobranati (pozobatiti). Kad bi naši seljaci znali, od kolike je važnosti to brananje, uvjereni smo da ga ne bi nikad propustili. Kod slabih usjeva posipa se prije brananja nekoliko superfosfata, kalijeve soli i nešto čilskog salitra. Livade, koje su bile još prije pognojene umjetnim gnojem, sada treba politi gnojnicom. One pak, koje se nisu prije gnojile, mogu se ovog mjeseca pognojiti sa superfosfatom i kalijevom solju, a za tim i gnojnicom. To vrijedi i za djeteljišta. Bilo bi vrlo dobro, kad bi se još u ovom mjesecu pobranale sve livade i djetelišta sa travničkom branom. Iščupani mah treba sa livade pograbiti i odstraniti. Tko nije još prokopao plešine i zasijao ih dobrom travnom smjesom, neka to odmah učini.

Politički pregled

Evakuacija Sušaka. Prošle subote u 7 sati ujutru talijanske su čete definitivno ostavile Sušak. Za njima je došla u grad jugoslavenska žandarmerija. Cijeli je grad bio okićen sa jugoslovenskim zastavama. Na više mjesta u gradu bili su podignuti veličanstveni slavoluci, iskićeni cvijećem i državnim zastavama. Veliki slavoluk pred riječkim mostom imao je sa jedne strane prema Sušaku napis: «Živio kralj Aleksandar!», a s druge strane prama Rijeci: «Živila sloboda! Živila Jugoslavija!»

U pola 10 sati došao je na raskršće prama Sv. Ani savjetodavni odbor grada Sušaka sa članovima paritetne komisije gg. dr. Rybařem, prof. dr. Šilovićem, Figatnerom, Stražnickim, Šišićem, Milovanovićem i načelnikom grada Cukarom. Sa ovima došlo je više hiljada svijeta. Svijet se je sabrao iz svih susjednih mjesta, a naročito dobar utisak činili su sušački Sokoli sa fanfarom, zatim nekoliko stotina gostiju iz Bakra sa načelnikom Antićem na čelu, te sušačka Orjuna i zagrebačka Orjuna. Veliku radost je pobudila činjenica, da su iz Zagreba došli predstavnici Orjune i ostalih nacijonalnih udruženja svega nekoliko stotina ljudi. U tili čas bio je cijeli onaj kraj prekriven sa ogromnom masom od 10.000 ljudi.

Tačno u pola 10 došla je iz Martinšćice jugoslovenska vojska koju je vodio brigadir pukovnik Rekanić. U jedan mah začuše se burni poklici vojsci, kralju i državi. Cijeli kraj odzvanjao je od burnih poklika i zatalasao se od mahanja šešira, rupčića i barjaka. Pred pukovnika izašle su dvije male djevojčice, jedna od njih sa Rijeke, pa su mu predale jedna soli i kruha, a druga kitu cvijeća, pozdravivši ga srdačnim govorom. Poslije toga vladin povjerenik za grad Sušak dr. Hoholač pozdravio je vojsku, zahvalivši joj na oslobodjenju, a odgovorio je brigadir Rekanić, pozdravivši narod, koji je dočekao dan slobode. Govor je završio sa poklikom: «Živio kralj!» a taj poklik prihvatile su sakupljene hiljade i burnim «Živio!» dale su veličajan odjek pokliku komandanta jugoslovenske vojske.

Uz burno klicanje i oduševljenje pošla je vojska praćena nepreglednom masom naroda prama Trsatu. Na Trsatu, koji je sav isto okićen bezbrojem jugoslovenskih zastava dočekana je vojska sa velikim oduševljenjem. Školska mladež dočekala je u redu vojsku i jedna je djevojčica ovdje pozdravila brigadira Rekanića kao predstavnika oslobodilačke vojske, a onda je masa zajedno sa vojskom pošla bulvarom prama Sušaku.

Vojska je odavle pošla dalje i stigla je u tri četvrta na Jelačićev trg, gdje ju je pozdravio predstavnik grada Sušaka. Odatle je vojska praćena nepreglednom masom naroda pošla u svoje stanove, a oficiri su pošli u gradsku vijećnicu, gdje je u 11 sati održana svečana sjednica gradskog zastupstva u prisutnosti oficira. Ovdje je vladin povjerenik dr. Hoholač pozdravio oficire i predložio, da se Nj. V. kralju i kraljici pošalje telegram, u kome se kaže, da sušački gradjani oslobodjeni ispod tudjinskog jarma šalju svom kralju i svojoj kraljici izraz odanosti i vjernosti i mole kralja, da te vruće osjećaje primi sa onakvim osjećajima, sa kakovim su mu i poslani. Na prijedlog dr. Hoholača zaključeno je, da se na spomen ulaska pobjedilačke vojske podigne mramorna ploča, koja će se za sada pohraniti, a poslije postaviti u foyeru nove gradske vijećnice, koja se ima sagraditi. Poslije ove svečane sjednice, kojoj je prisustvovalo sve odlično gradjanstvo Sušaka, pošli su oficiri i uzvanici u hotel «Jadran». One nepregledne mase naroda nastavile su gradom oduševljene manifestacije.

Jesam li poslao pretplatu?

U Francuskoj bit će uvedena 18-mjesečna vojna služba kao u Italiji. Francuska vlada nastoji svim silama, da si što bolje organizira vojsku. Ona stoji na stanovištu, da će Evropa izbjeći ponovnom ratu jedino u tom slučaju, ako je Francuska jaka. Da bude jaka moraju se doprinijeti žrtve. Francuska mora biti kadra, da započne rat, bude li joj nametnut. Za mirno doba treba dovoljnu jaku vojsku, da čuva stražu na Rajni, da zadovolji potrebi tuzemstva i kolonija, i da uzmogne poduzeti nasilne operacije u svrhu zaštite i izvodjenja mirovnog ugovora. Prama vladinom mišljenju, u slučaju rata mora biti Francuska kadra, da odmah predje granicu i da prenese rat na neprijateljsko područje. Za slučaj rata može biti odmah postavljeno 25 divizija, koje će moći zaposjesti frontu 400 km dugu. Zato vlada traži vojsku od 450.000 ljudi, i 200.000 ljudi za operacije izvan Francuske. Ova snaga mirnog doba može se postići jedino 18-mjesečnim službovanjem. Kad bi se služilo jednu godinu, iznašao bi broj vojnika 125.000.

U Poljskoj je ministarsko vijeće odlučilo, da povjeri ministarstvu pravde zadaću, da izradi osnovu zakona, prama kojem će se staviti pod prijeki sud svi trgovci, koji čuvaju i sakrivaju robu i odgadjaju njezino prodavanje na vrijeme, kad ista poskupi. Na ovaj se način misli zaustaviti skupoća, koja rapidno raste. Tako je komisija za suzbijanje skupoće ustanovila, da su cijene robe u Varšavi u veljači poskočile za 107 posto u odnosu prema cijenama u mjesecu siječnju. Skupoća i u drugim gradovima raste. Iz Lodza se javlja, da su tamo izvršena četiri atentata bombom na poznate lihvare. Atentate su izveli članovi tajne organizacije, koja je navijestila rat na život i smrt svim lihvarima i špekulantima.

Njemačka. Kako je poznato, bavarski su nar. nacionaliste htjeli da dodju do vlasti na taj način, da proturaju u bavarskom saboru predlog, kojim se zahtjeva zavedenje bavarskog državnog predsjednika. O tom je trebao odlučiti bavarski sabor na zadnji dan prošlog mjeseca, i kako iz Münchena javljaju, taj je predlog odbijen utoliko, jer se nije našla za nj nužna većina od 7 glasova. Uslied toga se taj predlog ne može prihvatiti kao podloga za promjenu ustava, koja bi svakako bila nužna kad se zavodi mjesto državnog poglavice. Tom prigodom došlo je u bavarskom parlamentu do velikih bučnih scena. Komunistički zastupnik Eisenberger prekorio je bavarsku pučku stranku radi veleizdaje. Nato su članovi te stranke poletili do govorničke tribine i zastupnik Graf pljusnuo je zastupnika Eisenberga. Nato je poletjela čitava socialna demokracija na Grafa i izlupala ga. Tek nakon pol sata zavladao je opet u sabornici mir.

Turska. Prošlog petka bila je u angorskoj narodnoj skupštini proslavljena svečanim načinom 4. obljetnica njenog sastanka. Kemal-paša držao je tom prilikom velik govor, u kome je izjavio, da je Turska učvrstila prijateljske veze sa Rusijom, Perzijom i Afganistanom. Temelj turske politike na Orijentu je po njegovom uvjerenju uredjenje ekonomskih odnošaja prema sovjetskoj Rusiji. Kemal-paša izjavio je pod kraj govora, da on upravo sada sa sovjetskom Rusijom pregovara o zaključenju trgovačkog ugovora i o pitanju uredjenja konzulata. Zatim je uzeo riječ Ismet-paša, bivši turski delegat na lausanskoj konferenciji, koji je izjavio, da narodna skupština ne smije prihvatiti nijednog mirovnog ugovora, koji ne bi jamčio Turskoj, da će joj se povratiti. Karagač i Mosul, izmjeniti štatut o morskim tjesnacima i da će se uklonuti ekumenski patriarha iz Carigrada. U tom pogledu se je pokazala cijela skupština jedinstvena.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Na naslov kr. Ravnateljstva pošte i brzojava u Trstu. U zadnje vrijeme neprestano nam dolaze pritužbe protiv postupka kr. pošte s našim listom. U nekojim mjestima pazinskog, porečkog i koparskog kotara naši čestiti pretplatnici uopće ne primaju našeg lista, premda im ga uprava redovito šalje. Sav naš trud i napor, da bismo imali red u dostavljanju našeg lista ostaje uzaludan. Pošto pak smo uvjereni, da ima Ravnateljstvo pošta i brzojava u Trstu dosta dobre volje da učini red na poštama, koje ne dostavljaju pretplatnicima lista, pitamo: Što kani poduzeti, da se učini kraj tim neurednostima? Da li si je sl. Ravnateljstvo svijesno teških posljedica, koje bi mogle da iz toga nastanu, da naime svijet izgubi povjerenje u zakonito poslovanje nekojih poštanskih ureda? Uostalom mi ne možemo da na takve neurednosti šutimo. Ako sl. Ravnateljstvo brzo ne učini red na nekojim poštama, bit ćemo prisiljeni da se obratimo na naše narodne poslanike, da oni tu stvar iznesu na pravom mjestu. Obžaljujemo, što nekoji pošt. uredi bacaju time pod noge ugled kr. pošte. A čijom krivnjom? Krivnjom šake usijanih glava, koje se ne žacaju da niti kvare ugled svojeg vlastitog naroda i njegove države, samo da udovolje svojoj strastvenoj mržnji protiv vlastitih sugradjana, kojim ne mogu ništa spočitnuti osim toga, da ne će zatajiti svog roda i jezika, što se niti od crnaca u Libiji ne zahtijeva.

Nadamo se, da će sl. Ravnateljstvo kr. pošta i brzojava uvažiti našu pritužbu te učiniti svoju dužnost!

Gdje je pravica? Pišu nam iz Vodnjanštine: Talijani nikako ne mogu da trpe naše škole. Još nam je ostalo samo par škola na Puljštini, ali i ove hoće na pretvore u talijanske. Predsjednik školskog vijeća u Vodnjanu Delton obratio se na jednog Talijanaša u Juršićima s zamolbom, da mu on sakuplja potpise, da se hrvatska škola u Juršićima pretvori u talijansku. Taj Talijanaš je bio toliko pošten, da je odmah izjavio Deltonu, da u Juršićima nema niti jednog čovjeka, koji bi želio talijansku školu. «Ništa za to», odvrati Delton. «Nama je dosta da nam potpišete tu izjavu Vi i još par njih, pak će biti sve u redu!» Tako je i bilo. Izjavu je potpisao Talijanaš Vrtovčić, koji niti ne pozna talijanskog jezika, sa dvojicom drugih Juršićana i već javljaju talijanske novine, da smo svi molili talijansku školu i da će se udovoljiti molbi sela!... Mi im se zahvaljujemo na takvoj dobroti. Koliko oni drže do volje našega sela, to nam je najbolje pokazao sam Delton, kad je izjavio da su mu dostatna tri potpisa za ustanovljenje tal. škole!

Šikanacija našeg čovjeka. Javljaju nam iz Buzeta: Pred malo dana porazbijao je netko par stakala na kući našeg otpadnika, fašista Mate Dušića. Taj nesretnik je odmah iz neke osobne zavisti, koju goji prama našem čovjeku, išao k buzetskim karabinijerima i optužio ga. Karabinijeri nisu pitali da li je on zbilja porazbijao dotična stakla ili ne, nego su odmah išli uapsiti našeg čovjeka te ga odveli u Buzet na karabinijersku postaju. Tu su ga držali zatvorenog tri dana, a zatim, kad su vidili da je nevin, otpustili ga kući. Ali netom je za to saznao spomenuti fašist, poslao je odmah majku u Buzet k talijanskom popu, «da pogubi onog našeg čovjeka»!! Naravski, talijanski pop je odmah odgovorio, da on to ne može učiniti. I tako je svršila ta mala buzetska «štorijica».

Što ćemo još doživjeti?

Znak vremena. Piše nam prijatelj iz Pule: «Kako Vam je poznato, ja se još uvijek nalazim u jednoj privatnoj službi. Moji gospodari su saznali, da primam «Istarsku Riječ». Bilo im je neugodno, pa su me odmah postavili pred dilemu: ili da moram pustiti službu ili otkazati «Istarsku Riječ». Moje teške obiteljske i financijalne prilike su me žalibože dovele na to, da se odlučim na potonje. Zato Vas najljepše molim, da mi ne šaljete više naše mile «Istarske Riječi». Bez zamjere! (Slijedi potpis).

Treba li komentara?!

Pogreb dra. Ivana Tavčara u Ljubljani bio je upravo veličanstven. Povorka, koja je krenula za pokojnikom, brojila 25.000 duša. Ljubljana ne pamti takvog pogreba. Iz toga se jasno vidi, kako je bio pokojnik priljubljen u narodu. Sad se sakupljaju po cijeloj Sloveniji doprinosi za podignuće spomenika velikom geniju slovenskog naroda.

Ženski svet. Izašao je treći broj ovog novog ženskog lista sa ovim sadržajem: Olesja (A. I. Kuprin, iz ruskoga prevela P. Hočevarjeva); Gabrijan in Šembilija (Dr. I. Lah); Tragika ženske usode (Ivanka Klemenčičeva)); Dečje igračke (Dr. Ivan Jovanović -Batut); Ko na večer vse tiho pride mrak (Vera Kesler - Albrechtova); Kam? (Anica Lebarjeva); Misel nate (Srečko Kosovel); Kako privežem moža trajno na dom (Minka Govekarjeva); Izvestja: društvena poročila, po ženskem svetu, materinstvo, gospodinjstvo, kuhinja, higijena, književnost i razgovori. Ovaj broj imade prilog sa slikama uzoraka ženske opreme i urese.

Ženski svet izlazi jedampul svakoga mjeseca, a naručuje se u Trstu, pošt. pretinac br. 384. Godišnja pretplata 14 lira.

Jadranka. Primili smo 3. broj ovog obiteljskog lista, koji već treću godinu izlazi u Trstu. Sadržaj je ovog broja: Matija Gubec (M. Stepančičeva); Takrat, pjesma (Aleksandra); Timotej Krušar (Gracijanova); O jetiki (O.); Napoleon (Svatopluk Čech); Z višine (Mi); Grinte (M. Gregoričeva); Drobtine: Dr. Ivan Tavčar in njegovo delo, naša zanemarjena mladina, gospodinjstvo, kuhinja, o ročnih delih. odgovori i pitanja, to i ono o Rusiji.

Jadranka izlazi svakog prvog u mjesecu. Pretplata za cijelu godinu 10 lira, pojedini broj 80 cent. Uredništvo i uprava: Trst, via Scorcola 492, I.

Svega po malo

Kapelan pozvan na dvoboj. Na pokladni utorak održavao se u madžarskom mjestu Bekescsaba ples, koji se protegao sve do jutra na pepelnicu. Uslijed toga je ondašnji kapelan ukorio u jednom katoličkom lokalnom listu gradjane radi povrede korizme kao i radi uvrede kršćanskih osjećaja. To je uvrijedilo predsjednika odbora za priredjenje zabave, pa je tome odvažnome svećeniku poslao sekundante, da mu dade vitešku zadovoljštinu za nanesenu uvredu.

Najstariji čovjek. U Carigradu živi jedan Turčin, koje je ovih dana navršio 147 godina, te je prema tome po svoj prilici najstariji čovjek na svijetu. Liječnici su ga pregledali nazad malo vremena, pa kad su mu izjavili, da mu srce pravilno kuca, veseli je starkelja izjavio, da će on još barem dvadeset godina proživjeti.

ZA FOND «ISTARSKE RIJEČI».

Veselo društvo u Puli sakupilo je za fond «I. R.» L. 191, N. N. iz O. daruje L. 200, Ž. T. iz P. daruje L. 100. — Ukupno L. 491.

Živili plemeniti darovatelji! Dao Bog, da bi se i drugi naši prijatelji ugledali u ovaj primjer, te da bi se u svakoj prigodi, u tuzi i veselju sjetili našeg jedinog i toli potrebnog hrvatskog lista u Istri!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Broj 10. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 15. marta 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ" izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatni popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Naša kalvarija.

Težak je krst, što nam ga je ljudska nepravda navalila na ledja. A put, što ga s tim bremenom na ledjima imamo da prevalimo, dug je i loman. Ne vidi mu se ni kraja ni konca. Svaki dan kakav novi udar, kakvo novo poniženje.

Juče Paz i Boljun.

Danas Lovran.

I sve tako redom.

U Pazu vršio je svoje teško svećeničko zvanje pop Jurinčić. Vršio je svoju službu revnosno sa žarom i poletom čovjeka, koji hoće da bude ugodan Bogu i ljudima. Narod, siromašan i zapušten, gledao je u njega kao u svog dobrog pastira i učitelja. I volio ga. Ali i taj tihi, skromni i blagotvorni život našao se najednom na putu našim novim gospodarima. Živo nam je u pameti, kako su prije nekoliko mjeseci provalili u njegov stan fašisti i prisilili ga, da s mjesta ostavi Paz i da se izgubi preko granice. Nije bilo druge nego ukrcati na voz ono siromaštvo, pa preko Učke, u Kastav. Poslije mučnog natezanja s vlastima pop je Jurinčić mogao opet da se vrati u Paz. I vratio se. Trebalo je platiti kola, što su mu odvezla i dovezla ono pokućstva, — a nije bilo otkud. Svejedno — njemu je bilo glavno, da može ostati u svojoj župi i vršiti i unaprijed svoju svećeničku službu.

Pop Jurinčić rodjen je u Kastvu, pa je stoga jugoslavenski pripadnik. Želeći ostati medju svojima u Istri on je optirao za Italiju, no prije nekoliko dana ta mu je molba odbivena. Uložio je utok — i — čudo još nikad ne vidjeno u ovoj državi! — taj je utok riješen na svu paru, u samih četrnaest dana. Riješen je taj utok tako, da je popu Jurinčiću opcija odbivena. Prije nego li je g. Jurinčić primio to riješenje, već su za nj doznali fašisti. U čas bijahu kod njega s oštrim nalogom, da ima u nekoliko sati ostaviti Paz i otići preko granice. Što više: šla su i dva karabinijera s pismenim ukazom izgona i odvedla g. Jurinčića sve do granice. On se sada nalazi u svojem rodnom mjestu — Kastvu.

Drugi je slučaj izveden s manje okolišanja. Kapelan u Lovranu, g. Brnobić, već je odavno trn u oku nekim lovranskim fašistima. Već su nekoliko puta i ruku na njega digli, popljuvali ga i dobacili mu svakojakih uvreda. Jedan od ovih dana kapelan je mirno sjedio za stolom kod jela, kadli iznenada stupe preda nj neki fašisti i nalože mu, da u dvadeset i četiri sata napusti Lovran. Ne zaštićen ni od koga, g. Brnobić učinio je, što su i drugi na njegovu mjestu učinili, otišao je iz Lovrana i sada se nalazi u Voloskom.

G. Brnobić je pripadnik ove države, pa kad ne mogu da ga bace preko granice, bacili su ga iz Lovrana. Treba znati, da se on još i sada nalazi u službi, ali nijedan od njegovih crkvenih poglavara, ni župnik ni prodekan, ni iko u Ordinarijatu nije ni prstom makao, da prosvjeduje protiv ove divlje nepravde.

Ali jedno stoji: a to je, da je Kristova crkva medju Slavenima u ovim krajevima danas ugrožena. Slaveni drže s potpunim pravom, da se za njih vraćaju progoni, što su u prvim vijekovima kršćanstva harali i divljali nad kršćanskim svijetom. Ali kršćani su u ono davno vrijeme imali barem tu utjehu, da su uz njih bili svi crkveni poglavari, pa i oni najviši. U ono vrijeme su za istinu i pravdu umirali sa svojim stadom i sami pastiri, pa i oni najviši.

A danas?

Zato što je ministar Mussolini, **iz sasvim trećih razloga,** promjenio pravac talijanske politike prema Vatikanu, crkveni dostojanstvenici, kao primjerice kardinal Vanutelli i nadbiskup mesinski, slave toga državnika kao kakvoga novoga Mesiju. Ta uzorita gospoda zaboravljaju najglavnije: dok Mussolini vješa po školama raspela i još po gdjekoju svetu sličicu, dotle pušta svojim ljudima, da ovuda nekažnjeno razapinju na križ muke prave i vjerne sluge Božje, koji nemaju na sebi druge krivnje, već što se drže Kristove zapovijedi, te navještaju njegovo evangjelje medju svojim narodom u jeziku, kojim ta narod govori.

Mi znamo, da su ona Mussolinijeva raspela i oni kardinalski slavospjevi — ono što se veli — «politika»... Ali ima i takovih politika, koje vape k nebu za osvetu.

U red takovih politika ide i ona, što se vodi protiv nas u Istri.

Meni hljeba — tebi kamen!

Svi narodi stoje u ljutoj borbi za svoj opstanak. U toj borbi se često puta dogadja, da jedan narod kuša na svemoguće načine, da gospodarski uništi drugi, slabiji narod. Iza gospodarskog uništenja slijedi i političko. Vladajući narodi oduvijek oduzimlju podvrženima sve njihove slobodštine. Što više: ponizuju ih, zasužnjuju, oduzimlju mladež u vojništvo, nalažu teške poreze — u jedan riječ: ne žacaju se nijednog sredstva u borbi protiv svojeg protivnika. Ali ipak u toj neprestanoj, strašnoj borbi dvjeh naroda opstoji jedan tihi pakt. Prema tom paktu, kojeg se drže više ili manje svi narodi i kulturni i barbarski, **nitko ne smije da dira u djecu drugoga naroda; svi se drže načela, da je dijete sveta stvar!**

Dali vrijedi to načelo i kod nas?

Podnipošto ne! Mi moramo da sa najvećom žalosti konstatujemo, da se u tim teškim danima, danima divljeg boja za naš narodni opstanak, niti naša djeca ne puštaju pri miru. Žalosno je, ali istinito, da nema kod naših vlastodržaca niti jednog uplivnog i uvidjavnog čovjeka, kod kojega bi naša nesretna dječica našla samilosti i obzira. Danas stoji preko 15.000 naše istarske dječice bez hrvatske, odnosno slovenske škole. Njihovi roditelji već tri godine traže narodne škole. Slaveni u Istri neprestano traže hljeba za duše svojih sinova, ali uvijek bez uspjeha.

Naš narod u Istri ima potpuno pravo i dužnost da zahtijeva slavenske škole u Istri. Roditelji su si i sâmi svijesni svoje velike odgovornosti pred Bogom i narodom za duše svojih sinova i kćeri. Zato i zahtijevaju za duše svoje djece hljeba — zahtijevaju: za slavensku djecu — slavenske škole!

Zahtijevaju narodne škole, ali ih dobiti ne će. Naša jadna dječica će i nadalje čamiti u tami. Talijanima nije stalo do toga, da se naša dječica prosvijetljuju nego da se potalijanče. To nam je najbolje pokazalo Ministarsko vijeće u Rimu, ta najviša državna instancija. Evo dokaza:

Dne 6. t. mj. sastalo se pod predsjedništvom Nj. E. Mussolinija Ministarsko vijeće u Rimu. Prisutni su bili svi ministri (i «popolari»! Op. red.). Ministarsko je vijeće odobrilo zakonski nacrt, kojim se ustanavlja 80 potpuno besplatnih mjesta za mladiće slavenske narodnosti iz Istre, koji će študirati u Pazinskom konviktu i koji se žele posvetiti srednjo-školskim študijama, a 40 za djevojčice, koje će študirati na zadarskom učiteljištu. Troškovi za izvedbu tog nacrta iznašat će 350 hiljada lira na godinu.

Talijanski poluzvanični izvještaji primjećuju, da je taj doista «liberalni i uzorni» nacrt potpuno političkog značaja. Drugim riječima htjeli su nam ovako reći: taj nacrt ima tu svrhu, da uništi u srcima slavenske mladeži ljubav do svojih roditelja, ljubav do svojeg naroda i do svojega doma!

Jasno je, da će taj nacrt duboko demoralizovati naš narod. Ali čvrsto smo osvjedočeni, da će još više pokvariti duševne sile onih svemogućnika, koji se nisu zaustavili pred svetosti dječje duše! Moguće si nisu bili svijesni velike opasnosti, koju će donijeti spomenuti nacrt. Obzirom na to u zadnjem trenutku dižemo iz dubine svoje duše glas i kličemo: Ne donašajte takvog otrova u Istru, ne kupujte medju nama janjičare! Znajte, da će se oni sami osvetili. Renegati će sa svojom podlošću samo okaljati sveti barjak talijanskog naroda i države!...

Sažaljujemo, što se taj nesretni čin zbio uprav u trenutku, kada se održavaju prijateljski pregovori izmedju Italije i Jugoslavije u Opatiji. Čuju se povici iz Opatije i iz najvišega mjesta: «Doba je, da nastane mir i prijateljski odnošaji medju susjednim narodima!» Ali činjenica da istodobno talijanska vlada otvara trgovinu sa slavenskom djecom u Istri nam jasno dokazuje, da su to sve samo riječi — prazne fraze.

I koliko puta je naš narod u Istri dokazao, da želi živjeti u najvećem miru i prijateljstvu sa talijanskim narodom! Na tu našu duboku želju i zahtjev dobili smo brutalan odgovor:

Istarski Slaveni su tražili hljeba za svoju djecu, a dobili su — kamen!

Nulla dies sine linea...

Sadašnji izvanredni upravni pokrajinski odbor za Istru u Poreču obdržao je dne 3. marta sjednicu. Medju inim je bilo na dnevnom redu i imenovanje 4 ekfetivna pokrajinska vijećnika i 2 namjesnika za novi pokrajinski upravni odbor kod prefekture u Puli, koji se sada konstituira po novom općinskom i pokrajinskom zakonu. Odvjetnik dr. Vratović, član zemaljskog odbora u Poreču, je u ime istarskih Slavena predložio bio, da se istarskim Slavenima prepusti jednog efektivnog pokrajinskog vijećnika i jednog namjesnika. Kod toga se pozivao na novo doba, koje je nastalo pod novom vladom, na potrebu suradjivanja i na skupni rad za uvedenje uredjenih prilika. Zemaljski upravni odbor u Poreču nije se na to niti obazreo i imenovao je efektivnim članovima upravnog pokrajinskog odbora gosp. odvj. Belli-a iz Pule, odvj. Constantinia iz Pazina, odvj. Amorosa iz Poreča, odvj. Rizzi-a iz Pule i namjesnicima odvj. Albanesa i Ciasku iz Pule. Istarskim Slavenima dakle niti jednog zastupnika nisu dali. 200.000 Slavena u Istri ostalo je bez zastupnika. Zdrava uprava ne može da to bude. Princip «nil de nobis sine nobis» — ta nismo neznatan broj, nego velika masa — bio je opet sjajno pogažen. Toliko samo za to, da se znade. A inače bez komentara.

Novi način utjeravanja poreza

(Svršetak.)

Kada se isplaćaju izravni porezi?

Izravni se porezi plaćaju 6 puta na godinu i to: 10. februara, 10. aprila, 10. junija, 10. augusta, 10. oktobra i 10. decembra.

A kada se plaćaju neizravni porezi?

Pokrajinski zakoni odredjuju manje obroka za plaćanje neizravnih poreza, odnosno prireza, negoli državni. Prama pokrajinskim zakonima neizravni se porezi plaćaju tri puta na godinu i to istodobno sa izravnim porezima.

Koliko dana prije biva porezovnik upozoren na isplatu poreza?

Porezovnik biva obično upozoren na isplatu poreza mjesec dana prije. U slučaju, da se poreznik kroz to vrijeme ne odazove pozivu, naime, da ne isplati zakupniku porez, biva još jedamput spomenut od zakupnika.

Što se može dogoditi porezovniku ako ne isplati poreze u odredjenom roku?

Zakupnik obično opomene porezovnika na isplatu poreza 8 dana prije nego mu isteče rok. Ako porezovnik ne isplati kroz to vrijeme porez, onda mu zakupnik daje provesti eksekuciju.

Čega treba da se porezovnik najviše boji?

Upravo eksekucije. Ona može seljaku prouzročiti veliku štetu, tim više, što se zaplijenjene stvari prodavaju ispod one cijene, za koju bi bio mogao seljak prodati dotičnu stvar. Obzirom na to treba da se seljak čuva eksekucije kao vatre. Bilo bi možda mnogo pametnije da nešto prije sami prodaju i plate zakupniku porez, nego da čekaju eksekuciju.

Kako se plaća porez?

Porez se može platiti osobno a može se ga poslati i putem poštanske naputnice. Samo u tom slučaju treba točno navesti koliko je od poslane svote namijenjeno za državu, koliko za općinu. U slučaju da nije navedeno koliko se šalje za državu, koliko za pokrajinu a koliko za općinu, zakupnik ubilježi dotični iznos na sve tri jednako.

Zar se i općinski nameti izručuju na utjerbu zakupniku?

Da i ne. O tome odlučuje opć. vijeće. Općinsko vijeće može zaključiti, da će samo utjeravati namete putem svojeg općinskog blagajnika, a može i protivno. (Čl. 5. kr. naredbe od 11. jenara 1923. br. 117).

Dali ima svaka općina svojeg zakupnika?

Ne. Porezni okrug sačinjava više općina zajedno. Te općine se svojevoljno združe ili ih združi kr. prefektura.

Za koliko vremena vrijedi porezno združenje općinâ?

Za 10 godina. Iza tog vremena porezna se okružja preurede ili se ponovno potvrde sa strane pokrajinske prefekture.

* * *

To bi bio kratki sadržaj spomenute naredbe o utjeravanju poreza. Tko nas nije dostatno razumio ili mu nije bio upit ili odgovor jasan, neka se obrati na naše Uredništvo: Svojim savjetom bit ćemo svakom pri ruci.

Jesam li poslao pretplatu?

Naši dopisi.

IZ PAZINA.

Propaganda za sadjenje duhana. - Čudne metode. - Maćuhinski postupak. - Veliko razočaranje po cijeloj Pazinštini.

Prošle godine počelo se nekoliko naših gospodara baviti sa gojidbom duhana. Koncem prošle godine Talijani su učinili veliku propagandu na Pazinštini za sadjenje duhana. Našim su seljacima govorili, neka svi goje duhan, jer da će si time nadoknaditi sav gubitak, koji imadu naši posjednici uslijed slabih godina. Priznat moram, da se je našlo mnogo naših ljudi po cijeloj Pazinštini, koji su prihvatili taj pametni savjet te predložili molbe za gojidbu duhana.

Budući da im se svestrano obećivalo, da će dobiti odmah potrebitu dozvolu, našlo se i takovih gospodara, koji su si već pripravili zemljište, gdje će gojiti duhan. Al eto ti belaja! Prošao je jedan mjesec, došao drugi, treći..., ali odobrenja za to nema pa nema. Naši gospodari ostali svejedno mirni, jer su mislili, da im je ionako sigurno kao — štono riječ — «hlib na placu». Medjutim ovih dana dobili su od uprave V. zone za proizvadjanje duhana svi naši jugoslovenski seljaci odbijene molbe s motivacijom, da ministarstvo ne dozvoljava sadjenje duhana onima, koji ga nisu sadili prošle godine!

Naše je seljaštvo na Pazinštini zbog toga silno ozlovoljeno i razočarano. Nitko ne može da poimi, kako su mogli naši vlastodršci odbiti molbe za gojenje duhana. Država mora svake godine uvažati mnogo duhana iz inozemstva, a svojim državljanima ne dozvoljava, da ga proizvadjaju. Nevjerojatno! Čemu se onda toliko agitira i mami narod, da goji duhan, ako mu se ionako ima da uskraćuje dozvola!? Izgleda, da nekima nije pravo da si naš seljak, koji je toliko pretrpio za vrijeme rata, a i danas trpi uslijed slabih ljetina, poboljša svoje gospodarstvo.

Nesretna politika asimilacije!...

IZ ŽMINJA.

Vrag ne spava...

Mi se Žminjci nikako ne možemo sprijateljiti sa ovom godinom. Živimo pod neprestanim udarcima. Još u nijednoj godini nije nam bilo nanešeno toliko krivica, kao baš u ovoj. Znak je to teških dana, koje proživljuje naš narod u ovim stranama. Ali uza sve to mi ostajemo mirni kao jaganci: podnašamo sve muke i čekamo proljetno sunce, da nas ogrije...

Kako je svim čitaocima naše mile «Istarske Riječi» poznato, naša se dječica još sveudij nalaze bez hrvatske škole. Njima je za to vrlo teško, a ni nama nije bolje. Naši narodni protivnici su mislili, da će nam posvema otrgnuti našu djecu od njihovog majčinog krila, ako im zatvore našu školu, taj hram prosvjete. No prevarili su se. Naša dječica se ne će nikada otudjiti od svojeg majčinog krila i jezika, jer će ona uvijek nositi u sebi žarku vatru, koja se utrgnuti ne da: staru vatru jugoslovenskog rodoljublja.

Ali uz tu neoborivu činjenicu, koja nas tješi u ovim teškim danima, ne smijemo, da idemo preko jedne stramotne pojave, koju moramo da javno ožigošemo.

Čim je opazilo nekoliko naših roditelja, da su nam narodni protivnici zatvorili hrvatsku školu, odmah su poslali svoju djecu u talijansku školu. Mi vrlo dobro znademo, da su to mnogi učinili iz bojazni, da im ne bi zasukljao crni dim iz njihovih krovova ili da ne budu namlaćeni do... ulja, ali znamo i to, da su mnogi poslali svoju djecu u talijansku školu, misleći, da će im se nešto naučiti. Ti jadnici su zaboravili, da su si time uništili svoju djecu. Kad u školi dijete ne čuje svoje materinjske riječi i kad ne razumije učitelja, onda mu je sav nauk uzaludan. Takvo dijete ne će nikada ništa naučiti osim toga, da će kasnije mrziti svoj materinjski jezik, svoje roditelje i svoj narod!...

Braćo, ne valja tako! Prije negoli se poduzme kakav korak, treba ga dobro proučiti. Mi ne možemo dozvoliti, da nam rodjena djeca jednog dana počnu dovikivati «šćavi»! Ne treba se bojati nikakvih prijetnja ni nasilja! Držimo se uvijek one narodne poslovice, koja kaže: «Pritisnuto jače — sve to više skače!» Ostanimo čisti i vjerni Jugosloveni i ne klonimo duhom! Iako su nam protjerali našeg narodnog svećenika, iako su nam protjerali naš jezik iz škole i crkve, znajte da nam ga ne će protjerati ni isčupati iz naših srca i duša!

Žminjci, gore srca! Ostanite vjerni sebi i svojim narodnim tradicijama!

IZ MOTOVUNSKIH NOVAKI.

Naše krmače sa devet sisa i sud.

Imademo u svojoj sredini par nitkova crne duše, koji neprestano rokću ko svinja u kaljuži. Dugo smo vremena šutili, misleći, da će se opametiti, da će jednoga dana i sami doći do osvjedočenja, da nije ni lijepo ni pošteno lažima klevetati druge poštene ljude, ali u svojoj smo se nadi žalibože prevarili. Kad ne bi njihove lažne tužbe imale za nas župljane sramotne i žalosne posljedice, koje nas meću u slabo svijetlo, ostavili bi roktanje crnih duša na miru, jer ionako svaki naš zadnji pastir već davno pozna dobro te naše krmače sa devet sisa. —

Tih par naših krmača sa devet sisa neko vrijeme neopaženo je prolazilo, jer su davali

tinopulis ostaje i nadalje u zatvoru. Reakcionarska vlada još uvijek zatvara zbog veleizdaje razne ličnosti, medju kojima pretežni dio vojničkih.

Budući da turske oblasti nastavljaju izgon Grka iz crnomorskih krajeva, obustavila je grčka vlada u znak protesta daljnje odašiljanje zarobljenika u Tursku.

Irska. Kako je poznato, jedno od najvećih zala, koja biju irski narod, jest prekomjerno piće. Nova vlada slobodne irske države posvetila je pažnju ovome pitanju, koje je u posljednje vrijeme postalo vrlo vruće, jer od srpnja 1921. do prosinca 1922. nije bilo redovite, stalne policije, pa je prodaja i kupnja pića cvala bez ikakvoga nadzora. Sada je vlada slobodne države stvorila tako zvanu gradjansku stražu od 4000 momaka, pred kojima je general O'Duffy. Ona će paziti trgovinu opojnih pića. General O'Duffy rekao je svojim ljudima: «Nikad Irska nije bila tako odana alkoholu kao danas. Sramota je vidjeti, kako u Dublinu i drugim mjestima stoje krčme otvorene puna 24 sata, i kako svi, koji ne mogu ići u krčmu, kod kuće prave rakiju».

Razne vijesti

Domaće novosti.

Kongres bivših istarskih boraca (combattenti) u Pazinu. U nedjelju, dne 4. t. mj. imali su bivši talijanski borci (combattenti) iz Istre u Pazinu svoj kongres, na kojem se osnovalo «Pokrajinsko udruženje istarskih boraca (La Federazione Prov. Combattenti Istriani).» Kongresu su prisustvovali delegati iz svih istarskih boračkih sekcija. Nastupilo je više govornika. Delegati su sa najvećim oduševljenjem pozdravili osnutak tog udruženja. Izjavili su se protiv toga, da se ženske drže u raznim državnim uredima, a borci bez službe. Nakon duže debate o organizaciji pokrajinskog udruženja istarskih boraca prešlo se i na naše djake, koji študiraju u Jugoslaviji. Kongres se je postavio na stanovište, da istarski djaci ne smiju študirati u Jugoslaviji, pošto da je to vrlo štetonosno za Italiju. U svrhu da se to od sada zapriječi, kongres je jednoglasno prihvatio ovu resoluciju:

«Kongres bivših istarskih boraca, obdržan u Pazinu u svrhu ustanovljenja «Pokrajinskog udruženja bavših istarskih boraca», uzbudjen alarmantnim i sve to više rastujućim iseljivanjem mladih istarskih djaka u Jugoslaviju, koje odvlačuje od rodjenog doma sve žešća propaganda političkih smutljivaca, te koji nalaze u kraljevini SHS na raznim zavodima ugodnije uvjete života, zaklinje patriotsku vladu:

1.) da poduzme zgodne korake protiv činovnika i državnih namještenika, koji šalju svoje sinove na nauke u Jugoslaviju;

2.) da ne pripozna študentima u nijednom slučaju nikakvog nauka ni ispita, koji polože u jugoslovenskim školama;

3.) da ide što više moguće na ruku talijanskim konviktima u Julijskoj Krajini, a naročito da podigne pazinski konvikt, koji će biti uspješni takmac onoga u Karlovcu, gdje se odgaja istarska mladež u takvom duhu, koji je pun mržnje prama našoj domovini.»

Jednoć i danas. U starinskim je vremenima više vrijedila zadana riječ, nego danas sve pismene obveze. Danas se čovjek ni najmanje ne može zanašati na nijedno obećanje ma došlo mu ono s bilokoje strane. To mišljenje nam potvrdjuju i zadnji dogodjaji u slovenskom dijelu naše drage Istre. U Podgradu su naime naši ljudi odlučili, da priredе prošlog mjeseca jednu zabavu. Pievači su se pripravljali za tu zabavu drugo vremena. Kad su se dobro izvježbali, onda su krasno uredili dvoranu, gdje se je imala obdržati zabava. Medju pučanstvom je vladalo veliko oduševljenje za tu zabavu. Ali budući da su prirediivači vrlo dobro znali, da bi im mogli fašisti pokvariti to veselje, išli su na fašio i razjasnili tamo o čemu se radi. Općinsko glavarstvo je isto sa svoje strane opozorilo «kompetente» ličnosti, da će ta zabava imati čisto kulturni značaj. Nato je jedan izmedju fašističkih vodja dao «poštenu riječ» našim ljudima, da nema nitko ništa protiv priredjenja kulturnih zabava. U istom smislu se je izjavila kotarska potprefektura. Medjutim zadnji dan, kad su već daljni gostovi bili na polovici puta do Podgrada došao je podgrajski komandant oružn. postaje k prirediivačima i saopćio im, da je zabava zabranjena. Zatim su ostali oružnici istupili proti svim ljudima, koji su došli u Podgrad na zabavu. Ljudima je bilo zabranjeno, da se sastaju u skupinama. Govori se, da je čitavom zlu krivo to, što su prijašnje fašističke zabave vrlo loše ispale.

Komunistički dnevnik «Il Lavoratore» — zabranjen! Tršćanska je prefektura zabranila do daljnje naredbe tiskanje komunističkog «Lavoratora». Smatra se, da je tu zabranu prouzročio sam «Lavoratore» sa svoiim skrajno oštrim pisanjem u zadnje vrijeme. Obzirom na tu zabranu počeo je opet dnevno izlaziti «Il Lavoratore Socialista», koji će nadomjestiti komunistički list.

Pred imenovanjem novog tršćanskog biskupa. Kako je poznato svim čitateljima «Istarske Riječi», tršćansko-koparska biskupija stoji još uvijek bez crkvenog glavara. Nedavno se raširio glas, da će na biskupsku stolicu zasjesti ili msgr. Mecchia ili dr. Constantini. Sada pak javljaju tršćanski listovi, da ne će biti niti jedan od te dvojice imenovan za tršćansko-koparskog biskupa, već da će se na to važno mjesto pozvati dosadašnjeg talijanskog biskupa iz Padove msgr. Pellizzo-a.

Nova željeznica. Projekt za dvotračnu istarsku željeznicu Trst-Rijeka već je gotov. Izračunalo se, da će svaki kilometar pruge koštati šest i pol milijuna lira; cijela pruga dakle L 650,000.000. Samo tunel pod Učkom gradit će se čitave četiri godine. Za sada se ne će jošte pristupiti poslu, jer nema novaca.

Lovci, pozor! Primamo od «Lovačkog društva» iz Matulji-Rukavac ovaj dopis: Dne 4. marta imalo je naše društvo svoju IV. sjednicu. Ima više članova, koji nisu prisustvovali toj sjednici kao ni mnogim drugim. Uslijed toga bio je stvoren zaključak, prama kojem će se odsele sve članove, koji neopravdano izostanu od sjednice, kažnjavati sa globom od 5—10 lira. Zatim se raspravljalo o raznim lovačkim pravima i dužnostima. Glede ostalih lovaca, koji nisu učlanjeni u Lov. društvo, odlučilo se, da se obavijesti putem «Ist. Riječi», da ne smiju voditi po poljima i šumama, koje spadaju u teritoriju Lovačkih društava nijednog psa, koji ne bi državo gospodar privezanog za sebe, jer će u protivnom slučaju biti psi postrijeljani.

Novi udarac. Na drugom mjestu javljamo, da je protegnut na naše pokrajine talijanski zakon o istjeravanju poreza. Dojduće godine bit će već uveden i u praksu. U Italiji se obavlja istjeravanje po tom sistemu vrlo strogo. Bojimo se, da će kod nas biti još gore. U našim će krajevima imati u rukama zakupe takvi ljudi, koji će gledati da čim više pritisnu na našeg seljaka i da mu time zadaju smrtni udarac. Pa i bez toga će imati novi sistem istjeravanja poreza zlih posljedica. Tkogod danas prouči tešku gospodarsku krizu naših pokrajina vidjet će, da se naše pokrajine ne će moći u ovim slabim godinama niti prehraniti, a kamo li plaćati tako visoko poreze. Država bi bila dužna da priteče jadnom pučanstvu u pomoć, jer će inače čitav seljački stalež propasti. Vlada bi morala najprije podignuti ove krajeve, a tekar onda im nalagati terete.

Aretirani tršćanski komunisti ispušteni na slobodu. Kako smo već javili u našem listu, pred par tjedna tršćanske su vlasti dale aretirati više komunista zbog poznatog proglasa III. internacionale iz Moskve. Medju tim aretirarcima nalazili su se i urednici komunističkog «Lavoratora» i «Dela». Od svih aretiranih komunista još nije došao nijedan pod optužbu, a po svoj prilici niti ne će doći. Vlasti su već ispustile na slobodu 14 komunista. U zatvoru su još pridržani samo urednici komunističkog dnevnika «Lavoratora» i tjednika «Dela»: Polano, Vigliongo, Pastore, Giardini, Marini i Pertot. Izgleda, da se aretiranim komunistima ne može dokazati kaznjivog čina.

Zajmovi za podizanje gospodarskih zgrada. Ministarstvo financija u Rimu izdalo je dekret, kojim opunomoćuje Savezni kreditni zavod — odio za poljodjelski kredit — u Mlecima (Venezia), da daje zajmove svim onim poljodjelcima, koji kane u ovoj godini zidati poljodjelske zgrade. Svi oni poljodjelci, koji žele dobiti takve zajmove, mogu se izravno obratiti na spomenuti odio Saveznog kreditnog zavoda u Mlecima ili na pokrajinske odbore za poljodjelske kredite, koji imaju svoja sjedišta u glavnim središtima naših pokrajina.

Srebrni novac. Doskora će započeti u Rimu kovati srebrni novac po dvije lire. Srebrnjaci će nositi na jednoj strani kraljevu sliku, a na drugoj snop palica sa sjekirom — dakle fašistički znak. Mjeseca junija kolat će taj novac i po našim krajevima.

Nepoznati lopovi provalili u crkvu i pokrali ju. Pred malo dana došli su u Boljunc nepoznati lopovi te provalili u malenu crkvicu, koja se nalazi nad samim Boljuncem. Oltar su otkrili, slike porazbijali, vrata rasjekli, kamene ploče po cijeloj crkvi podizali, umjetničku sliku Majke Božje strašno iznakazali a ostale dragocijenosti pokrali. Šteta je ogromna. Kako čujemo, to je treći put da su ovu crkvicu posjetili tatovi. Budući da je domaće pučanstvo vrlo pobožno, to se računa, da su lopovi morali doći iz Trsta da razbiju i pokradu crkvicu.

Još jedna novost za žene! Glavni fašistički organ «Il Popolo d'Italia» donosi, da Mussolini kani postepeno uvesti pravo glasa za žene. Već za slijedećih izbora će dobiti pravo glasa žene od 25 godina, koje imaju izvjesnu naobrazbu. Radoznali smo, kakvu sliku će pružati talijanski parlament u Rimu kad jednom dodju u nj i žene.

Svega po malo

Pripreme za proslavu 100. obljetnice rodjenja Branka Radićevića. U Beogradu čine se velike pripreme za proslavu 100. obljetnice rodjenja slavnog pjesnika Branka Radićevića. Prošlog mjeseca održana je u Srpskoj Knjiž. Zadruzi sjednica, posvećena Branku Radićeviću. G. Vl. Gjorović, profesor univerziteta, podnio je izvještaj o prethodnom savjetovanju u Novom Sadu i o dogovoru sa «Maticom Srpskom», da dan Brankovog rodjenja bude jedna nacionalna proslava. Prema sporazumu, uspomena na tog velikog pjesnika, najbolje će se proslaviti ako se bude izdala njegova cjelokupna djela. Zato je odbor riješio, da kroz mjesec dana pripremi cijelokupna djela i da ih pusti u štampu, sa svim onim varijantama, koje se nalaze u rukopisima. Ovakvo je redigovano izdanje još ranije pripremio preminuli Tihomir Ostojić i sada će «Matica Srpska», zajedno sa «Srpskom Književnom Zadrugom», ostati pri toj definitivnoj redakciji prof. Ostojića, samo s tim, što će se odvojiti tekst bez varijanata za jedno popularno izdanje. Uz cjelokupna djela izaći će i jedna opsežna studija o Branku Radićeviću od g. Pavla Popovića, prof. univerziteta. Ovo će se izdanje štampati u 10.000 primjeraka. Na sami dan stogodišnjice Brankovog rodjenja, 24. marta 1924. godine, bit će u svima školama u Jugoslaviji predavanje o značaju pjesnika i o njegovom životu, a u Akademijama održat će se svečane konferencije, sa pompom i sa službenim govorima. U maju mjesecu, takodjer iduće godine, o sv. Trojicama bit će velika svečanost u Karlovcima, na kojoj će biti kao domaćini: novosadska «Srpska Matica» i «Srpska Književna Zadruga», a uz učešće svih kulturnih korporacija iz zemlje i ostalih slavenskih zemalja.

Što ćemo još doživjeti? Svima je poznat klasičan primjer iz biblije, kad je zmija sklopila pozranstvo s Evom, a na propast Adama i njegovih tužnih potomaka, koji se stide svoje golotinje. Tu staru tradiciju uskrisio je ove zime jedan hir svemoćne mode. U Parizu počele su dame nositi sa sobom maloga pešiša — mladu zmiju. Ali dok to u Parizu nije upalilo s one strane kanala, u Londonu, uspjelo je zmiji da se održi kao sezonska novost i trgovci životinjama moraju dobavljati na tisuće zmija iz stranih zemalja.

Silan rad pčela. Dok sakupe kilogram meda moraju izvršiti pčelice golem rad. Jedan entomolog izračunao je uzevši za temelj bilje sa razmjerno visokim šećernim sadržajem biljevnih sokova, da pčele za privredu kg meda potreše sokove crvene djeteline od neko 6.000.000 cvjetova, maslačka kojih 125.000 glavica, grahorice koja 4.000.000 cvjetova, bagrene 1,600.000 cvjetova, fuksije kojih 100.000 i graška kojih 80.000 cvjetova. Ovo je najmanji broj, a u istinu treba više cvijeća, jer nemaju svi cvjetovi jednaki omjer slatkoga sadržaja.

Kod toga putovanja po cvijeću pčele istresaju i prenašaju pelud iz jednog cvijeta na drugi. U tom leži velika korist pčela kod oplodjivanja cvijeća. Računa se, da je korist, koju pčele na taj način donašaju gospodarstvu, za pet puta veća od materijalne koristi na medu i vosku.

Čudan narodni poslanik. Lavovska Gazeta Poranna javlja, da je poljski poslanik u varšavskom sejmu Jozef Walczak bio osudjen na globu od 3 milijuna maraka ili mjesec dana zatvora radi kradje različnih komada jedaćeg pribora u parlamentarnom buffetu.

«Bijeli ćukovi» zove se tajna organizacija u Texasu, u Sjedinjenim Državama, koja si je poput «Ku-klux-klana» preduzela da kroji pravdu na nepravedan način. Njezina svrha je objesiti sve meksikance, koji ne će da se smjesta odsele iz Texasa. U Westau su linčovali neke Meksikance, koji su bili pušteni iz zatvora. Vlada u Washingtonu se vrlo uznemirila poradi djelovanja Bijelih ćukova i Heghes je poslao guverneru Texasa nalog da postupa protiv te organizacije najvećom strogošću.

Vukovi razderali nar. poslanika. U Rumunjskoj su nedavno razderali vuci jednog narodnog poslanika, koji je sa svojom ženom pošao do željezničke stanice, da se odvezu u Bukarešt. Vukovi su svoj plijen sasvim pojeli, pa se našlo samo nekoliko komada platna od odijela.

Kako daleko se može govoriti telefonom bez žica? Na velike daljine može se govoriti telefonom sa žicama. Ali ima telefona bez žica. A taj je telefon bez žica sad već tako napredovao, da po njemu može govoriti iz Engleske u Ameriku, to jest preko 7 hiljada kilometara daleko.

Nove vrste taneta. U Americi su izumili novu vrst puščanih taneta, koja će se odsad upotrebljavati u ratu. Ta nova taneta imaju oblik cigare, a mogu mnogo brže i mnogo dalje letjeti. — Tako su vam eto ratne pripreme u potpunom jeku, pa Bože sačuvaj, da se uskomeša, bilo bi gore, nego što je u prošlom ratu bilo.

Porez od ljepote. U Americi očekuje se s napetošću odluka uprave državne riznice o prizivu, koji je uložila jedna krasna gospodjica i koji je išao od nadležnosti do nadležnosti, pa je došao do najviše oblasti. U Baltimoreu bio je priredio neki dobrotvorni odbor natjecanje u ljepoti, i prva ljepotica dobila je 500 dolara i lijepu toaletu za 1000 dolara. Radost djevojke nemilo pokvari porezni ured pozivom da plati porez od 1500 dolara prihoda. Djevojka se ogradi tvrdeći, da ih nije zaradila nego dobila na poklon radi ljepote, kojoj ona nije kriva. No porezni ured tvrdi, da je onih petnaest stotina dolara prihod od kapitala ljepote. Sada će uprava državne riznice odlučiti, šta je za pravo s onih 1500 dolara.

Ford gradi novu tvornicu automobila u Chicagu troškom kojih 6 milijuna dolara. Misli proizvoditi automobile na veliko i poplaviti njima sav svijet. Privremeno će zaposliti 16 tisuća radnika.

Ogromni kolač. Pred nekoliko dana rodilo se jednoj princezinji u Londonu dijete. Novorodjenče će biti kršteno ovih dana. Poput sve engleske djece, dobit će krsni kolač, ali kako je njegov socialni položaj još u zibci znatno viši od položaja njegovih engleskih vršnjaka, tako će i njegov kolač biti znatno veći. Taj kolač koji su za njega učinili djaci pekarske škole u Leedsu, pravo je čudo po veličini i po težini. Sam kolač važe pedeset kilograma, a sav nakit od šećera i sladoleda bit će opet težak toliko. Ovaj je kolač divovski i razumije se samo po sebi, da mali princ ne će moći da ga pojede.

Za 12 godina 13 sinova. U Dalmaciji živi seljak Matija Zekušić, kome je žena rodila u 12 godina bračnog života 13 sinova. Trinajsti sin rodio mu se na Stjepanje t. god.

Dvije užasne nesreće u Americi. Čitamo u američkim novinama, da su u Sjevernoj Americi početkom prošloga mjeseca bile dvije užasne nesreće u rudnicima, u kojima je po svoj prilici stradalo više Jugoslovena. Prva se nesreća desila u majdanu br. 1. Phelps-Dogde korporacije u Dawson City, New Mexico, u četvrtak 7. pr. mj. Eksplodirao je takozvani «black damp» (crna para), koja se stvara od ugljena. Svi rudari, njih 122, koji bijahu u majdanu za vrijeme eksplozije, pogiboše. Teško, da u toj nesreći, kao u svim rudarskim nesrećama, nije bilo i naših bijednih seljaka. Rudarsko je društvo vrlo škrto kod davanja obaviještenja o nesreći i njenom uzroku. Majdan je bio klasifikovan kao «neplinovit»; dan ranije pregledaše ga fajr-basovi (fire bosses) i ne nadjoše opasnosti. Druga rudarska nesreća se desila u Britskoj Columbiji, gradu Cumberland. I ondje je nastala eksplozija u ugljenskom majdanu, u kojoj se računa, da je zaglavilo do 50 ljudi. U Britskoj Columbiji ima priličan broj našega naroda i to baš zaposlenog u ondješnjim rudnicima.

Književnost

Knjiga Muzika. Naš poznati izdavački zavod «Edition Slave» u Beču, koji je do sad sam izdao više muzikalija nego svi ostali naši izdavači zajedno, pokazao je u poslijednje vrijeme i lijep uspjeh u izdavanju djela savremene literature. Da bi u svome doista kulturnom djelovanju došao i održavao što tjesnije veze sa jugoslavenskom čitalačkom i muzičkom publikom, pratio razvoj najnovijih tekovina u književno-umjetničkom životu i ispitivao u tom pogledu duševne potrebe jugoslovenskog naroda — izdavački zavod «Edition Slave» u Beču počeo je izdavati periodičnu reviju pod gornjim naslovom. Zadaća revije biće i moderniziranje jugoslovenskog inače u većini primitivnog knjižarskog rada. Izašao je prvi broj, [illegible] doista željene i korisne novine u našoj literaturi, koji osim ostalog zanimljivog sadržaja raspisuje konkurs: koja se knjiga kod južnih Slavena najviše i najradije čita? List zaslužuje najveću pažnju sviju prijatelja savremene književnosti i umjetnosti a može se besplatno dobiti u svima knjižarama u Beču i u Jugoslaviji. Istrani, koji nikako ne mogu doći u svojim krajevima do tog lista, a da žele imati, neka ga direktno naruče kod «Edition Slave» u Beču (Wien I. Himmelpfortgasse Nr. 13).

Darovi

ZA FOND «ISTARSKE RIJECI».

Prigodom vjenčanja našeg prijatelja g. Mirona Kajina, revizora «Zadružne Zveze» Trst, sa milovidnom gospodjicom Danom Starec sakupilo se medju prijateljima u Bavovljama kod Trsta L. 783.55 za fond «Istarske Riječi».

Zadnji iskaz: L. 491. Ukupno L. **1274.55**.

Živili mladenci i darovatelji! Ugledali se i drugi u taj lijepi primjer!

Naš list stoji od početka svojeg opstanka a tako će i u budućnosti, na braniku našega naroda i njegovih prava. Posao mu nije lagan, jer se mora boriti sa svim poteškoćama medju koje spada i financijalno pitanje. Naš list je ovisan jedino od svojih pretplatnika i prijatelja. Troškovi oko izdavanja su veliki, a primitci maleni. Zato, ako hoće naš list da i nadalje vrši svoju uzvišenu zadaću, treba da mu svi naši prijatelji priskoče u pomoć sa dobrovoljnim darovima. No najviše bi nam naši prijatelji pripomogli na taj način, da u svim zgodnim prigodama marljivo sakupljaju milodare za naš list kao n. pr. prigodom vjenčanja, sastanka veselog društva, krštenja, smrti itd. itd. Nadamo se, da će se svi naši prijatelji odazvati našem pozivu, znajući, da nijedan dar na oltaru roda ne ostaje bez svog ploda!

Dopisnica uredništva.

G. I. K. u Ž. Na Vaš upit, da li će i ove godine naši vojnici dobiti dopust za vrijeme poljskih radnja, odgovaramo Vam, da se glasom obavijesti armadnoga zapovjedništva u Trstu ove godine ne će davati takvi dopusti, pošto ratno ministarstvo nije izdalo nikakvih naredba glede istih.

Gospodjici F. M.: Broj Vaše srećke od tršćanskog velesajma nije bio izžrijeban (Vidi Edinost br. 303 od 22. dec. 1922.).

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Pretplatnici! **Postavite ruku na prsa i upitajte se: da li je pošteno primati list, a da prije niste podmirili pretplatu?**

Broj 11. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 22. marta 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) — Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon 11-07.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Kako se ovo slaže?

Kroz dobre četiri godine punili su nam glave razni državnici franceski, engleski, talijanski, američki i drugi, da se ona velika krvava borba vodi u prvom redu za oslobodjenje naroda, pa i onih najmanjih. Pošto se rat svršio i kad je došlo do dijeljenja — eto ti gdje se oni isti državnici jagme, tko će od njih da proguta više tih malih narodića i tko će da ugrabi više tadje zemlje i tudjega mora. Mi se svi sjećamo, da je na primjer Rijeka po londonskom paktu imala da pripane Hrvatskoj, ali je najednom talijanska štampa digla svoj glas veleći, da na Rijeci živi nekoliko hiljada Talijana, i da već po principu samoodredjenja naroda taj grad ne bi smio pripasti Hrvatskoj, premda na Rijeci živi od prilike toliko Jugoslavena, koliko i Talijana.

Od toga pitanja nastala je čitaka bruka i galama. Pitanje Rijeke postalo je svjetskim pitanjem, i to sve radi ono desetak hiljada ljudi, koji su govorili, da su Talijani. U Julskoj Krajini živi preko pol milijuna Jugoslavena. I ti ljudi tražili su, da ih se prema principu samoodredjenja pripoji onamo, kamo im srce kaže. Odgovoreno im je, da za njih nema nikakva prava na samoodredjenje. Oni da su pripojeni Italiji silom oružja, zato treba sada da šute.

I šute.

Ali komedija se sa samoodredjenjem naroda nastavlja.

Ovih dana umrla je crnogorska kraljica Milena. Tom zgodom raspisale su se i opet talijanske novine o Crnoj Gori ističući, da će kod preuredjenja Evrope crnogorsko pitanje doći opet na red i to na prvo mjesto.

Zašto? — to ne znaju nego samo talijanski novinari. Crnogoraca ima u svemu neko četiri stotine hiljada manje negoli nas Jugoslavena u Italiji. Crnogorci su Srbi, pravoslavne vjere. Oni su bili sa Srbima uvijek jedno. Trpjeli su zajedno i veselili se zajedno. Pokojni kralj Nikola spjevao im je pjesmu «Onamo, onamo ... u kojoj stoji i ovo:

«Onamo, onamo — za brda ona,
Milošev, kažu, prebiva grob! ...
Onamo ... Pokoj dobit ću duši,
Kad Srbin više ne bude rob ...»

Ovu su pjesmu Crnogorci radi pjevali. Iz duše im je išla. Pa ne samo ovu, već i sve one druge srpske, osobito narodne. To je jedna krv, jedna duša, jedno srce, pa nije čudno, što su se zajedno našli okupljeni u velikoj državi, koja je njima bratska država. Bez zamjere budi rečeno: Crnogorci, oni pravi, nacionalni Crnogorci bili su i prije rata siti one svoje male ako i junačke državice. Dok je bila Rusija na nogama, ajde, još nekako: Baćuška je davao, pak ko bi što od toga ušićario, živio je nekako. Inače su vidjeniji Crnogorci uvijek govorili, da su malene države — velike mizerije. Stoga nije ni čudo, što se oni danas radi nalaze sa svojima u velikoj Jugoslaviji.

Zato naši ljudi, pa i oni neškolovani, ne razumiju, što se to neki ter neki toliko zagrijavaju za Crnogorce. Crnogorcima u Jugoslaviji niko ne smeta ni u školi ni u crkvi ni na ulici ni u domu. I jezik i vjera i običaji — sve se to u Crnojgori poštuje do krajnje mjere. Crnogorci su u Jugoslaviji slobodni kao tići — pa mi doista ne razumijemo tu silnu zabrinutost talijanskih novinara za one Brdjane.

Ako ih pritom vodi osjećaj čovječnosti i milosrdja, mi bismo voljeli, da se taj njihov osjećaj okrene ovamo k nama, kojima se iz dana u dan otimaju sva ljudska prava, tako da još malo, pak ćemo, što se slobode tiče, moći da zavidimo najzadnjemu beduinskomu plemenu u Libiji.

Hic Rhodus — hic salta!

Juriš na predstavnike učiteljstva.

Nove metode ili nov način juriša?

Doba drubog nasilja nad našim patničkim narodom, doba lupanja, razbijanja i napadanja kanda jenjava. Ulazimo u novo razdoblje, gdje se počinje da postupa proti nama službeno, putem zakona. Naši novi gospodari hoće, da naš narod liše posljednjih pravica oficijelnim putem: dekretima, dopisima i cirkularima. Time hoće da nas potpunoma dotuku.

Značajno je konstatovati, da se spomenutim metodama obaraju i na predstavnike ostataka slavenskog učiteljstva. Naši su pučki učitelji udruženi u svojoj učiteljskoj organizaciji, koja imade u prvom redu da štiti njihove staleške interese, a zove se «Savez slavenskih učiteljskih društava u Trstu». Svojom solidnom i požrtvovnom akcijom o samoizobrazbi svojih članova, svojim pjevačkim zborom, kaošto i drugim ustanovama, — podigao je savez visoko ugled svojeg staleža, a naš narod može da se sa potpunim pravom ponosi sa svojim dobro organizovanim učiteljstvom. Učiteljski savez drži visoko stijeg morale svojih članova, te se dostojno bori protiv korupcije, iskorištavanja i reakcije za boljitak škole, kaošto i za to, da očuva svomu narodu njegove kulturne ustanove.

Vladinim organima to nije pravo. Zato se služe svim sredstvima, da demoraliziraju čvrste učiteljske redove i rastepu učiteljska društva. — Oni su uvereni, da će im time nacrt raznarodjivanja lakše i brže uspjeti. Kaošto je svaka metoda, koju se je moralo upotrebiti proti inorodnim manjinama u novoj državi, tako je bila i ta najprije primjenjena i isprobana u Istri, a zatim je trebalo naći razloge i poduzeti korake, da se nanese udarac predstavnicima naših istarskih učiteljskih društava. U Istri postoje tri učiteljska društva, koja ulaze u spomenuti učiteljski savez, i to: «Jugosl. učiteljsko društvo u Pazinu», «Slov. učiteljsko društvo koparskog kotara» i «Učit. društvo voloskog kotara». — Predsjednik je prvog društva, šikaniran na sve moguće načine. Svojedobno je bio čak i skinut sa svoga dugogodišnjega definitivnog upraviteljskog mjesta i postavljen na mjesto podučitelja na istoj školi! Tajnik je istog društva nasilno potjeran sa svog službenog mjesta, a pitanje njegovog povratka nije jošte riješeno. — Predsjednik drugog učit. društva posvema je otpušten iz službe. Trebalo je naći neki razlog i to naime taj, da nije tobože pravilno postupao kod popisa pučanstva. — Ovih pak dana doznajemo, da je i predsjednik trećeg učiteljskog društva takodjer definitivno otpušten iz službe. Valjda mu je zbog toga — što je u prvim redovima učiteljstva voloskog kotara — trebalo najprvomu negativno riješiti opciju, dok drugima nije jošte ništa riješeno.

Pitamo: Zar je to zbilja samo slučaj, da su predsjednici sviju istarskih učit. društava tako nemilo kažnjeni?

Napadaji na predstavnike našeg ionako izmučenog učiteljstva prešli su i preko medja naše tužne Istre. Nedavno trebalo je naći razloge, da se strpa u zatvor dva najagilnija i najzaslužnija člana spomenutog učiteljskog saveza. Kako čujemo, ovih su dana bili ispušteni na slobodu, ali samo privremeno. Ne ćemo da nabrajamo pojedine napadaje na učiteljski stalež, jer onda ne bismo uopće svršili. Hoćemo samo da naglasismo, da nam je očita namjera vlasti; hoćemo, da izjavimo, da se sistematski po unaprijed proračunanom planu sistema obara na najbolje i najagilnije članove učiteljskih društava.

Naši novi gromovnici hoće — obarajući se na njihove predstavnike — da unesu razdor u učiteljske redove, pri čemu se služe svim sredstvima, koji su im na raspolaganju.

Ne žele oni imati medju učiteljstvom naše narodnosti dobrih odgojitelja i organizatora. Oni ne trebaju svjesnih učitelja, već prijekim okom gledaju na one, koji vrše svoju pedagošku dužnost svim žarom svoga srca i svim sposobnostima svoje duše: bilo u školi ili izvan nje. — Hoće da si stvore pokorno roblje, puzavce i lizavce, s kojima će moći baratati kao sa stokom.

No učiteljski savez drži se čvrsto na dostojnoj visini: ustraje herojski u borbi, u kojoj ne prigiba pokorno glave. Naš narod gleda sa ponosom i dubokim poštovanjem na svoje učiteljstvo. — Mi smo potpuno uvereni da svi pošteni naši sudržavljani druge narodnosti odobravaju držanje našeg učiteljstva, kojemu se ne može predbaciti, da se bavi politikom, već se jedino bori za svoj opstanak i za procvat škole.

Proti ovom karakterističnom i izazovnom jurišu na predstavnike jugoslovenskog učiteljstva, protiv namerno organizovanim napadajima na najpožrtvovnije i najsposobnije narodne odgojitelje dižemo pred cijelim kulturnim svijetom svoj ogorčeni protest, kojeg još jedinog imademo na raspolaganju. — Mi smo uvjereni, da će nedaleka budućnost osuditi ovu politiku nasilja i progona najboljih, najčestitijih i najspremnijih kulturnih radnika, — jer su to grozne zaušnice današnjoj civilizaciji!

DOPISI

IZ RAČJE VASI U ĆIĆARIJI.

Mi šutimo i trpimo... Mnogi će misliti, da gre kod nas sve ko po loju. Nažalost nije tomu tako. Ako ne drugo, škriplju kola, ka krbun voze iz gore, zać u tih slabih letih šparamo i na šmiru. Pred nekoliko dana dogodilo se kod nas neč večega, česa ne moremo zamučati, jer će čitatelje «Istarske Riječi» sigurno zanimati.

Najprije ću Vam povedat, da je na istoku našeg sela veliki breg Orljak, a da je malen, sigurno bi mu naši stari bili dali ime Orlić. Naši novi gospodari prekrstili su taj naš breg u «Monte Aquila».

Iza Pusta pošli su tri na Orljak nekomu klicat: «Di qua non si passa!».. Ali, znate što se dogodilo? Naš Orljak zna, ki ga je tako krstil, pa odiše slavenskim duhom, a oni, ki su hodali po njem, spadali su med ljude, ki su zatajili materino mleko. Zato Vam se je naš starina razjadil i strašno stresal, da su oni ljudi zleteli od njega kako muhe. Mi ne znamo, ki su to bili gori, ma dan zatim ni bilo više u našoj Ćićariji našeg vrlog općinskog tajnika Orlich-a (Orlića). Zato držimo, da je bio on komandant one čete i da je zletel valje do Buzeta, jer se sada tamo nalazi.

Za njega su pravili, da ima tako dobre svedodžbe, kakvih nima nijedan tajnik u Istri. Mi smo se zbog toga štimali ž njim, a to tim više, jer su ga poslali ljudi, ki su se bali, da ne bi naši općinski zastupniki kakega slabega izbrali. Na općini je šlo sve u redu, dok nisu iz Kopra i Poreča poslali neke činovnike, da učine ono, čega naš tajnik ni mogal ili znal, jer je premalo pil, a za to je naša općina Slum sa sedišćem u Klenovšćaku, a po milosti bivšeg našeg tenenta oružnika De Santisa prebivajuća u Račjoj vasi imala preko 500 L izvanredna troška ili globe. To nas još toliko ne peče, jer se nadamo, da će taj trošak poravnati oni, ki su tega tajnika k nam poslali. Ta naš bivši štraordinaio Cerovaz ima butegu u Buzetu, a njegove desne ruke su bile naš Šepac i spomenuti tenete De Santis. Ovaj zadnji je sada blizu Rima, pa će nam tih par liric priskrbet, ako ih ne budu mogli zaslužit oni dva s trgovinom i postolarstvom.

Na kraju moram dodat, da imamo novoga tajnika, da je učena glava, ali mi se ipak bojimo, jer je Buzet i prvoga poslal i hvalil.

Ćić-kmet.

IZ BUZETŠTINE.

Mi smo ovdje u Buzetu prošle nedjelje plesali. Korizma je, ali — ništa za to!! Ljudi govore, da se ljudi bacaju u vino od «dišperije», zdvojnosti ili nesreće. I svi nesretnici piju i poju pjevajući, i pjevaju pijući... Pjevaju — a u srcu im bolni uzdisaji!... Tako i neke naše djevojke i mladići — plešu i u korizmini dan; plešu gladni, trudni, zaduženi, a ono što nose na sebi kupljeno je možda na dug. I još plešu, smiju se i vesele, a morali bi svi plakati. Zar ni vi, mladi, ne ćutite i ne vidite nevolju oko sebe?! Vidite, ali ipak ne vidite. I pijanica ne vidi sebe, a sutra će biti leden. I u Sodomi i Gomori krasno su se zabavljali i plesali tik prije sumpornog ognja, koji uništio oba grada. Da tako je: prije nesreće čovjek oslijepi. Koga će Bog kazniti, ovoga prije obezumi... Plešite, plešite vi bezumnici, plešite i u dan korizme; plešite na veselje onima, koji žele vas vidjeti u još većoj nesreći! — Plačite vi oci i vi majke: plačite prije pogubljenoga. Vi djevojke se veselite i na Veliki petak, ta na Uskrs — bit ćete mrtvi!! — Jedan otac.

IZ LUPOGLAVA.

Odkad smo mi došli pod boljunsku općinu, a u pazinski kotar, nama kao da ide gore. Prije smo imali kod nas hrvatskog učitelja i učiteljicu, a sada su nam oduzeli učiteljicu, te nam poslali najprije talijansk. učitelja, rodom iz Pazina, koji je ipak znao malo hrvatski, i podučavao našu djecu zadnjeg razreda. Njega su premjestili, a poslali su nam, sve bez našeg znanja i privole, učiteljicu iz Milana, koja takodjer podučava veću djecu. Alaj se lijepo razumiju naša djeca i ona! Naša su djeca zatarena! Mi smo svi nesretni i nevoljni! Jedno nam pada na pamet: Naša zadnja hrv. učiteljica g.djica Mogorović, koja nije marila biti u našem selu, akoprem je domaća kći; a evo, došla je k nama učiteljica iz Milana... zadovoljna da ima komad kurha! Žalosno!

IZ BOLJUNŠTINE.

Mi smo se bili prije rata lijepo ovuda ojačili, krasno smo napredovali, da je to bilo drago Bogu i dobrim ljudima. Škole smo imali skoro u svim većim selima. Čak i naši Učkari su ju imali. To je bila «najviša» škola u Istri. Imao ju i naš «kraljevski» Brest. Dašto imali smo hrvatsku školu i u «gradu» Boljunu i u Pazu, pa i u Sušnjevici, gdje prebivaju naši «Rumunji» (Vlasi i Ćiribirci), koji su se inače već pohrvatili... U Boljunu se otvorila hrvatska škola pred kakvih četrdesetak godina. Dobro se sjećamo naših prvih vrlih hrvat. učitelja: I. Vlaha, Vjek. Kinkele, Ant. Dukića, V. Sepića, a da ne spominjemo druge mladje naše učitelje. Imali smo i svoje narodne svećenike u Boljunu, Pazu, Vranji i Sušnjevici. I općina je bila uvijek u našim rukama. Ipak ne možemo zašutjeti, da smo imali otrag tridesetak godina općinskim načelnikom Matijašića, seljaka u suknu, koji je držao s «grajani», a to najviše radi svoje «zapućenosti», i što se dao voditi od opć. tajnika Salara, čovjeka — zle uspomene. Ovim dvjema je odzvonilo, a došli su na općinu ljudi — čiste pameti, poštenog srca i vrli narodnjaci. Spominjemo vrijednog starinu Jakova Buretića, što je bio prvi svijesni, izraziti narodni načelnik, i njegova oca, koji bio u ono doba najsvesniji Hrvat. Spominjemo našu narodnu stvar. Proti njima i proti našoj i oba Ilijašića, osobito Tomu, koji je radio za narodnoj hrvatskoj stranci radio je oduvijek trgovac Fran Ferranda. Njega je pomagao Pazin-grad, kamo je zalazio po naputke... Njega je podupirao u radu za talijanstvo pok. austrijski pazinski kapetan Schwarz. Austriji i tomu kapetanu mnogo duguju Talijanci i — Italija! No Fran Ferranda je ipak — najvolio sebe i svoj žep, i tu se ulovio.

IZ GRADINA.

Naše Gradine je tako daleko od Buzeta, Oprtlja i drugih krajeva, ipak su našli naše malo zapušteno selo talijanski «šinjori»... Znali su oni, da smo mi neuki i neupućeni, pak bez molbe i moljenja — poslali su nam... već znate koga — talijanskog učitelja. Doduše mi nemamo školske zgrade; nemamo finih kuća ni trgovina ni gostiona, ipak se u naše selo udostojao doći i med nama seljacima živjeti gospodski sin talijanskog jezika... Mi dašto želimo hrvatsku školu i hrvatskog učitelja, jer nema kod nas čovjeka, koji govori talijanski; ali danas ne će da se sluša ni Božja ni naša narodna volja. No — još nije konac svijeta. Još živimo, a živi i pravedni Bog, a mi tako čekamo bolja vremena, kad će se i naša čuti. — Ovako je s nama glede škole, a u selu imamo penzioniranog svećenika naše krvi.

IZ PREGARE (općina Buzet.

Želimo se i mi oglasiti s onih strana da barem znade naša «Istarska Riječ» i naša braća na daleko i široko, da smo mi ovuda živi i zdravi te da nam nije crno čelo ni košulja. Daleko smo od svijeta, i malo znamo o njemu, pa zato rado čitamo naše novine, da što doznajemo. Nemamo čim bi se pohvalili, nego jedino to, da imamo sada svoga narodnog, vrijednog svećenika, (penzionista) koji nam je po volji. Nemamo pak škole, a bez škole naš narod bit će slijep na zdrave oči. Mi smo molili hrvatsku školu, ali nadje se koji — podrepnica, koji se tomu protivi na općini, i tako mi ne možemo do škole. Naša rodjena općina — Buzet - grad, tare nas i oni, koje hrvatski seljaci hrane i uzdržavaju... Mi ćemo još moliti hrvatsku školu sa podpisima roditelja, pa da vidimo, što će iz toga nastati. Preporučamo se našim učenim ljudima, a naročito našim vrijednim narodnim poslanicima, da nam u tom pomognu!

IZ BUZETŠTINE.

Jedne nedjelje smo se uprav razveselili. Naš gosp. župeupravitelj javio nam je, da će u nedjeljama ove korizme obaviti križni put na popoldašnjoj službi Božjoj na hrvatskom jeziku, kako je bio dosad i običaj. To nas je obradovalo i to zato, što se mi Slaveni uistinu želimo Bogu moliti srcem, a ne samo jezikom, a to nam je samo moguće nama poznatim materinskim jezikom, a opet s druge strane nas je ona vijest obradovala zato, što smo se nadali, da se je možda naš velečasni promijenio, a s njim i oni u gradu, koji nam režu kruh, što dašto nije njihov. Razveselismo se dakle, ali — Bog boguje, a kralj kraljuje. On bi možda danas rado nama štogod hrvatskoga dao u crkvi, ako i ne možda iz ljubavi do nas, nego iz — potrebe, ali on se nije sjetio, da on nije — gospodar u našoj crkvi. On nije pomislio na «kanonika» (inače zidara) Piera, a ni na drugu gospodu u Buzetu. On se je dapače tako ojunačio, da je rekao nama u crkvi, da je Slovenac. To nam je drago, ali mi ne marimo za ničije oči ni za nos, a ni za tudji džep, nego zahtijevamo samo ovo: dajte nam naš jezik u crkvi! Dozvolite nam da čujemo i razumijemo molenja u crkvi! To želimo, jer to nam zahtjeva naše srce i naša pamet, buduć želimo biti iskreni vjernici. Nama se čini, da naš gosp. svećenik sada bolje pozna nas, a i ljude, koji ga drže u kliještima. I prigovorili su mu. A on je njima odbrusio: I vi u trgovini govorite slavenski s ljudima, pa tako je i meni slobodno govoriti hrvatski u crkvi, koju skoro isključno pohodjaju Hrvati! ... Ipak do hrvatskog križnog puta nije došlo. Talijani su — pobožni ali ipak

ne će oni u crkvu, kao ni talijanskomu svećeniku. To vrijedja g. popa. Jednog petka nije htio držati večernjice, jer je bilo premalo ljudi. «Si ke že bastanca jente!» «Non že vero! Vado kontarli!» Ali ljudi ni bilo ni pedeset, ni četrdeset «kon tuti i santi!» I naš velečasni morao je držati večernjicu (talijanski) za ono desetak ženskih i starica.

IZ RAČICA KOD BUZETA.

Opet odavle nevesela vijest. Pa što može biti drugo nego žalosna je vijest, kad nas ostavi naš vrijedni g. župe-upravitelj. Premješten je u Kubed. Dolaze k nama ljudi tudjeg jezika, a odlaze naši po srcu, krvi i jeziku. To nas boli. Ne znamo razloga, zašto nas je ostavio tako naglo naš bivši gosp. svećenik. Mi mu se Slaveni, držimo, nismo zamjerili, barem nismo htjeli, pošto smo mu željeli samo svako dobro, kao i on nama. Mi smo ga voljeli kao i on nas. Ipak nešto se moralo dogoditi, što mi još ne znamo, da nas je ostavio. Znamo, imao je u selu par ljudi, dapače «grofova», koji ga nisu možda gledali lijepim okom... Možda mu je smetao župnik u Draguću, talijanska ptica čudne glave i duboke čaše, a možda i talijanski učitelj u Račicama. Bilo šta bilo — mi danas smo bez svoga svećenika a i bez svoga slovenskoga učitelja; naša dolina je sada uistinu — dolina suza. Svi nas ostavljaju — sve bježi iz Istre... mi istarski Hrvati jesmo svakidan veće sirote...! Mi ipak molimo tršćansku biskupiju, da nam pošalje slovenskog, vrijednog svećenika, a odlazećem našem g. svećeniku zahvaljujemo na dobrom srcu za nas seljake.

IZ ROVERIJE (KOD VODNJANA).

Sada su se počela gospoda u Vodnjanu s nama nekako šaliti. Šta nas Roverce još ne poznaju!? Mi mislimo da su imali dosti vremena i mnogo zgoda, da se osvjedoče, da se mi uvijek ne šalimo. Samo da ih na jedno sjetimo, kako smo ono pred tridesetak godina vodili u lokvu u Juršićima kočiju s vodnjanskom gospodom, kad su ono k nama došli agitirati za talijansku stranku... Zar ne znate, vi gospoda latinska u Vodnjanu, ako ne znate vi, bezbrkovići, ali znat će stariji vaši, kakovi smo mi? Da vam pripovijedamo jednu: Već je tomu dosti godina, došli ste pred izbore k nama da agitirate za svoju talij. stranku — s bakalarom, s makaruni i s kruhom. Kuhalo se i jelo u kući — današnjeg vašeg tobožnjeg prijatelja Frake. Jeli smo i pili svi, kad smo sve pojeli i popili što ste donesli k nama, jedan po jedan je izašao iz kuće. Najedamput kao tuča padalo je kamenje na kuću, gdje smo gostili. Vi ste se tresli od — zime i vrućine. Mi nekoji smo vas «šinjore» stavili u kočije, vikali ste «živio», i bez daha i duše letili ste u Vodnjan. Mai più! rekli ste, da ne ćete doći k nama. Eto, takovi smo mi i danas. Dobri kao kruh, ljuti kao lavovi za svoje osobne i narodne pravice. Vi nam te pravice sada kratite. Vi biste nam htjeli u Juršiće poslati popa-učitelja Talijana. Mi ga ne ćemo! Ne ćemo, jer mi ne znamo nijedan talijanski, a još manje naša dica... Mi smo Slaveni, slavenska nam je krv; srca i roda smo srpskoga, a ovo želimo i ostati mi i naša djeca. Mi nismo naučni prodavati se. Poštenje i junaštvo naša je dika i naš ponos; to nam je zapisano u krvi i mesu i u kostima. Ovakovi su bili naši didi i naše babe; mi ih ne ćemo nit možemo izdati. Oni su nam zapustili testamenat (oporuku): Brani se i obrani i pani kao junak u obrani svojih pravica, svoje časti i svoga poštenja... I već je nas Roveraca mnogo tako palo...

Još ćemo vam se javiti.

IZ BUZETŠTINE.

Štrped se opoštenio.

Pravo je imala «Istarska Riječ», što je pokazala one naše krabulje iz Štrpeda, koje su na pusni ponedjeljak išli u Buzet, što se nije do sada ni vidjelo ni čulo. Čuju ih oni od nas debelih i tustih, dašto samo oni, koji to zasluže. Sramote ih svi: stari i mladi, veliki i mali, muški i ženske; rugamo im se mi Jugoslaveni, a smiju im se i «grajani». Oni vele: Ne čudimo se mi nerazumnoj mladeži, ali se čudimo mi onim starijim brkatim Hrvatima, koji su do lani pjevali one fulminantne hrvatske koji su do lan pjevali one fulminantne hrvatske pjesme na zabavama, a podučavao ih u pjevanju onaj prvi dizerter Pjero; «insoma» mi se ovim čudimo, njima koji govore dakle i dakako kao u Beogradu. I ti ljudi su sada ovakovi!..., Ovako govore «grajani». Oni govore pametno i pravo; dajmo pravo i vragu ako ga ima. Ovim krabuljama su mnogi naši zatvorili vrata, a bili bi svi da su znali kakvi su. Vidjet ćemo druge godine.

Ali kao da je Bog to htio, umro je prvomu dizerteru, prijašnjemu županu sin; sad će se vidjeti što je i kakav je Štrped. Dva mladića došli su u Draščiće i pozvali su glasbare da sviraju na pogrebu. Ovi su to obećali. Par sata kasnije zavili im iz Štrpeda da ne dodju. I nisu došli, jer pokojnikov otac želio je da svira na pogrebu talijanska glasba. Tako je i bilo. Kad su to vidjeli Štrpedjani, silno se začudili i zasramili, te nisu htjeli poći na sprovod. Tako je odpratilo pokojnog mladića par ljudi iz Štrpeda, a par iz grada. I najbliži rod uskratio obitelji i pokojniku zadnju počast. Tako slabog pogreba još nije vidio Štrped. Ovako je i šuteći progovorio Štrped; ovako je Štrped izrekao svoj sud; ovako je odsudio one, koji bi htjeli trgovati s narodnim poštenjem na sramotu svoju, svoga sela i naroda. Sad se veleučeni Pjero tuži da nisu ni grajani došli na pogreb; a srde se i ona dva brata, sirote, što sviraju u gradskoj glasbi. Sad znadu ovi naši šegavi, mudri, učeni dizerteri, koliko ih vole Talijani, a koliko mi. Mi ćemo im reći: da su oni uboge dušice, kojim nek se smiluje Bog i Duh Sveti; a Talijani im kažu, da su «senca karatere». A skoro već i «senca karateli». Oni dobro znadu, zašto im se nekoji ližu; ali brate, jasle su prazne; ne bu nič od oneh afari! Cekini ne padaju s neba, nego se ih dobiva poštenim delom, trudom i potom! Ovi neki govore, da varaju Talijane, i da su naši srcem i dušom. Mi ćemo reći: Nisu Talijani bedasti i ne puste se varati. Još i ovo: ovakovo delo je nepošteno i nevredno! Jedan je Bog, jedna je duša i jedna narodnost...

Dva seljaka u ime svih.

PISMO IZ FIRENZE.

Nesreća kod vojničke vježbe. - Rasprsnuće starog austrijskog topa. - Mrtvi i ranjeni. - Pogreb nastradalih žrtava.

Dne 10. t. mj. imala je ovdješnja 19. topnička četa svoje vježbe. Pucalo se sa starim ex-austrijskim topovima. Prigodom strijeljanja eksplodirao je šrapnel u cijevi jednog topa, koji se odmah rasprsnuo. Poslijedica tog rasprsnuća bila je ta, da je na licu mjesta ostao mrtav kapral Fraina i vojnik Marcora, dok je kapetan i još jedan vojnik ostao teško ranjen. Drugi dan iza toga se je obavio svečani pogreb, kod kojeg su prisustvovali svi vojnici iz Firenze. Nesretne žrtve su pokopane u bližnjem gradiću Fiezole.

PISMO IZ RIJEKE.

Mir. - Paralitika dela i ne dela. - Dajte nam Zanellu!

L'ordre regne à — Fijumera! — rekao bi Eduardo Sušmel, koji zna franceski barem toliko, koliko Andre Osojnak ingleski. Na Fijumere vlada red, a Boga mi, bilo je i doba. To više nisu bile tučnjave — to je bilo pravo ratno stanje. Tu se već nije pitalo, tko ima da dade i tko ima da primi — tu se je lupalo desno i lijevo, na sve strane — onako — ki ćapa — ćapa. Sad je mir i red. Mi se tome ne čudimo. Mi se čudimo, što taj blaženi red nije nastupio prije. A mogao je, uz malo dobre volje. E, da ima te dobre volje! Vrag zna, kuda se djela ta kapricijozna signorina!

Paralitika u Opatiji nastavlja svoj blagonosni rad. Pošto je izvršila evakuacija Sušaka prešla je junački na najvažniju točku dnevga reda: pustila je, da je fotografišu. Budući da su se neki članovi paralitike udaljili, neko u Rim a neko u Beograd, valjda da tamo dobiju potrebite injekcije, — u Opatiji nije se raspravljalo o drugom nego o fotografijama, dali su uspjele ili nisu. Ako se ne slože u tom pitanju, izići će obje delegacije još jedan put pred fotografa, i time će se stvar riješiti, i nadamo se, da će se rasprave nastaviti, i da ćemo do jedno pet šest mjeseci čuti, da... Ja uopće ne znam, što ćemo čuti... Mi smo toj komisiji svi pjevali — hozana, a moglo bi da se desi, da to bude nova Lozana... Nisam ja ovo isisao iz moga maloga prsta — nisam brate! Ja sam se propitao na kompetentnom mjestu, da mi kažu, šta će od toga da izidje. Tako sam zamolio jednoga talijanskog eksperta, da mi kaže, što misli o cijeloj stvari komendatore Castelli. On mi je odgovorio: — «Castelli crede, che tutto finirà come tanti castelli in aria... Pitao sam i jednoga jugoslavenskoga eksperta, da mi kaže, kako pak o svemu sudi dr. Ribar. On mi je odgovorio, da Ribar misli, da su vode odviše mutne, da bi i najspretniji ribar mogao što da ulovi. Ja pak, koji se nekoliko razumijem i u ribariju, rekao sam, da bi se i u mutnom moglo uhvatiti «kanjinu», jer koliko ja nam, ta plemenita riba nije baš u nas ni rijetka...

I Ninetta je toga mišljenja.

Nineta je u ove dane ljuta kako svi hudići. Najviše se ljuti na paralitiku. Danas je na prozoru vrištala, da ju je bilo čut sve do Svetoga Vida. Govori: — Ca delaju! kega vraga čekaju! Ca se već jedanput ne distrigaju! Ca vavek bacilaju za Baroš i za Deltu! Zanelu — neka nam pripejaju, te boje storit, — vrazji filozofi nemi!

Jer vi morate i to znati, moji poštovani štioci, da i alfa i omega gotovo svake riječke ženice jeste i ostaje — Zanella pa Zanella... Što one očekuju od toga čovjeka — ja ne znam, ali nešto očekuju, kad su ovako lude za njim, i kad je sada i njima svaka druga: — O Zanella o — morte!

A što će biti, ako oni iz Rima postave uvjet, da se na Rijeku ne smije Zaenella da vrati?

To pitanje postavio sam juče Ninetti. Ona nije premišljala niti jedne sekunde, već mi je mahom kao iz puške odbrusila:

— Poć ćemo za njim!..

One bi otišle za njim... Ne znam, bi li sve otišle, ali za Ninettu sam siguran, da bi. Ona ima već o tome i nekakav projekat. Juče mi ga je iznijela. Po tom projektu svi bi se pravi, rodjeni Riječani imali da isele iz Rijeke, i to u Kraljevicu, s kojom ih vežu već trinaeštškoljić sv. Marka, koji bi ih sjećao Školjica mjesečne tradicije. Tamo bi našli koješta, što bi ih podsjećalo na staru domovinu. Našli bi na Fiumeri, našli bi «Danubius», našli bi «Sanatorij» i još više toga. Oni bi ondje mogli da se mirno razvijaju. Jugoslavija bi im sagradila luku i željeznicu, a oni bi Jugoslavenima dopustili, da mogu na teritoriju nove Rijeke otvarati hrvatske škole. Da pak bude svakome pravo, novomu bi se gradu dalo inglesko ime — New Fiume.

Ideja nije loša. Što je do mene — meni je kudikamo simpatičnija od konzorcija, što ga namjeravaju stemfati. A držim, da bi ovo i Jugoslaviji konveniralo. Ovako bi imala barem Riječane u svojem krilu, a s konzorcijem ne će imati ni Riječana ni Baroša ni Deccelte... Idimo dakle da vidimo, koja će misao da pobjedi, dali ona o konzorciju ili ona druga o — New Fiume.

* * *

Ova Ninettina ideja o iseljenju Riječana riješila bi još i jedan drugi problem. Kako je poznato, na Rijeci je velika nestašica stanova. Da se toj nevolji doskoči, mudre se glave i na Rijeci i u Opatiji bave mišlju, da se Rijeka i Opatija u najkraće vrijeme spoje tramvajem. Čoviek, koji ne može na Rijeci da nadje stana, naći će ga u Opatiji, gdje je sve prazno. U jutro će sjesti na tramvaj pak će u nekoliko časaka i po svakom vremenu biti na Rijeci. U večer će se pak vratiti kući — i sve će ići u redu. Glavno je da se napravi tramvaj. «Vedetta» zagovara to riješenje, no meni se čini, da je Ninettina osnova bolja. Neka se rodjeni Riječani isele, a u kuće neka im se usele oni nerodjeni, pak će biti sve u redu. Bit će svima udovoljeno, osobito onoj našoj prastaroj poslovici, koja veli: Prišli su Bučani i stirali su kučani... ili kako bi Talijani rekli: ti ga volešto — manja di kvešto...

Rokac.

IZ MARČANE.

Kr. oružnici oduzimlju našim pretplatnicima «Istarsku Riječ» i pozivaju pretplatnike na svoj komando. — Tko je kriv: oružnički brigadier ili poštar?

Prošlog petka stigla je svim pretplatnicima u Marčani na poštu «Istarska Riječ». Čim je za to saznao ovdješnji brigadier, odmah je išao na poštu, pokupio sve brojeve lista te ih odnesao na svoj komando. Drugi dan pozvao je k oružničkoj postaji sve ovdješnje pretplatnike te zahtjevao od svakog pojedinca da mu potpiše jednu izjavu, koja je u talijanskom jeziku glasila ovako: Potpisani ovime izjavljuje, da ne će više primati «Istarske Riječi» ....! Narod, prestrašen da je list donio štogod protiv vlasti ili bogzna što, nije znao što da čini, pa su — ali ne svi — potpisali zatraženu izjavu.

Pitamo: tko je dao dozvolu poštanskom činovniku, da izruči naše listove oružničkom brigadieru? Zar su bile «Istarske Riječi» naslovljene na njega ili na nas!? Skrajni je čas, a i ugled poštanskih ureda zahtjeva, da prestanu ta nezakonja.

Sa štovanjem

(Slijede potpisi).

Gospodarstvo

Porez na vino. Zvanična Gazzetta Ufficiale od 12. t. mj. donosi kr. naredbu, kojom se protiže na naše pokrajine općeniti porez na vino. Svi vinogradari — kaošto i trgovci na debelo i na malo — su obvezani, da prijave do 17. t. mj. količnu vina, koje su imali dne 12. t. mj. na skladištu. Od te prijave nisu isključena niti pokvarena vina i to bez obzira na količinu ili bačve; petijot, koji ima manje od 5 stupanja mora biti posebno prijavljen. Vino, koje je bilo izmedju 12. i 13. t. m. na putovanju, mora se isto prijaviti s opaskom: Naknadna prijava će opravdati njezino zakašnjenje.

Porez iznaša 20 lira po hl. Ta iznos ima se sniziti na onaj iznos, koji odgovara posebnim potrošnim pristojbama (l'imposte di consumo) u prilog pokrajinama i općinama, u koliko nemaju ti porezi značaj pokrajinskih i općinskih pristojba (dazi di consumo).

Naredba odredjuje, **da moraju u roku od 5 dana iza kako je bila objavljena ta naredba svi vinogradari, prodavaoci na malo i veliko prijaviti nadležnoj općini količinu vina svih vrsti, koje se nalaze u podrumima (konobama), skladištima i u prostorijama za prodaju.** Prijave moraju sadržavati ove izjave: a) prezime, ime i očinstvo posjednika vina; b) zvanje (stališ), obrt, trgovinu, koju dotičnik redovito obavlja; c) količina i kakovoća vina; ć) mjesto i prostorije, gdje stoji vino; č) kakvoća i oblika bačava, u kojim se nalazi vino; d) da li je prijavitelj maloposjednik ili veleposjednik, kolon ili zakupnik zemljišta, na kojem je prirodilo; e) koliko članova obitelji ima posjednik kod kuće i njihovu starost te f) da li je prijavitelj trgovac s vinom na malo ili na veliko.

Tekom 5 dana po primitku prijave moraju općine prijaviti financijskim uredima broj prijava te ih držati na raspolaganje činovnicima, koji su ovlašteni da ih dignu. Taj rok je odredjen za to, da ima općina mogućnost da pripremi prijave sa potrebitim svjedodžbama glede članova obitelji pojedinog posjednika ili vinogradara, koji mole za oprost od općeg vinskog poreza.

Prijava vina je obvezatna za sve one, koji se nalaze u spomenutim okolnostima: od poreza su oproštena samo ona vina, koja se izvažaju od vinogradara ili trgovca na veliko u inozemstvo ili u talijanske kolonije ili pak koja se šalju u tvornice za izgradnju octa uz kontrolu financijskog ureda, koji treba da za to izda naročiti list (bolletta di spedizione).

Vinogradari i trgovci na debelo imaju pravo do oprosta vinskog poreza za ona vina, koja

PODLISTAK

Narodne pjesme iz Ćićarije.

(Nabožne).

MUKA BOGA...

Muka Boga, Gospodina
Isukrsta Boga-sina
Na spasenje puka svoga.
Plači zemlja, plači trava,
Sprignula se Sinku glava.
Žali, puče, mali, velik,
Ter promišljaj muku slavnu!
Još govori sam Bog pravi:
«Oj, Ivane, moj predragi!
Šeći tamo k majki mojoj —
K majki mojoj, k tetki svojoj.
Tamo imaj radovati,
Ne daj majki žalovati;
Tamo imaj vesel biti,
Ne daj majki tužnoj biti.»
Kako Isus govoraše,
Tako Ivan učinjaše.
Ivan šeće oko grada,
Žalujući Sinka mlada
I našega Meštra draga:
Njega veledosti biju,
Veledosti, brez milosti.
Vezali ga kako i tata,
Peljali ga pred Pilata.
Pred Pilatom vezan staše,
Kako jančić na zaklaše.
Slavna Diva niš ne reče,
Neg ča brzo k sestri teče.
«Oj, sestrice, Mandaljeno!
Dosad skupa u radosti,
Odsad ćemo u žalosti.

I svličimo bilo rušce,
Obučimo črno rušce;
Bile ruke, bila lišca
S črnom svilom pokrivajmo,
Na tu glavu naklonimo
I Pilatu govorimo:
— Oj, Pilate — Judin brate,
Oj, Pilate — krivi suče!
Što to sudiš po krivici,
Da ne sudiš po pravici?
Što si naša Sinka proda
Za te ljube sve pineze?
Da biš bia meni reka,
Ali ovoj drugoj ženki;
Mi bi bile sve prodale,
Tebi bimo bečke dale,
Mi bi bile krv točile,
Dragog Sinka otkupile.»

Pilat joj se narugaše,
Veću tugu majki daše.
Tužna Majka van iz grada,
Ne poznade Sinka mlada.
Njoj ga kaže njeja sestra:
«Vidiš, Divo, Tvoj Sin dragi,
Kade nosi križ preslavni
Na ramenku — na desnenku.
Na njem mučen, propet biti,
Za grišnike će umriti.»

«Vidiš, Divo, one lanče
Sve za njega su pripravne.
S onima će ga lančovati,
Slavna rebra respirati.
S njih će teći krv i voda,
Na spasenje svega roda...»
«Vidiš, Divo, one čavle
Sve za njega su pripravni.
S onima će ga čavlovati,
Ruke i noge zabijati.
S njih će teći krv i voda,
Na spasenje svega roda...»
«Vidiš, Divo, onu spužvu,
Ka je puna žuči, octa,
S onom te ga napojiti.
Slavno Srce umoriti.
S njeg će teći krv i voda.
Na spasenje svega roda...

«Vidiš, Divo, onu krunu,
Ka je puna oštra trnja,
S onom te ga okruniti,
Slavnu glavu svu zroniti.
S nje će teći krv i voda,
Na spasenje svega roda...»

Slavna Diva niš ne reče,
Neg ča brzo pod križ kleče.
Klekla doli na kolena,
Da će pomoć križ nositi
I za Sinka svog umriti.
Isus s križa spregovori:
«Dalje, dalje tuja ženka,
Spod ovoga križa moga.
Samo je meni na njem biti.
Za grišnike sad umriti.»

— Oj, Isuse, dite moje,
Dosad sam ti bila majka,
A sad sam ti tuja ženka —
Tuja ženka nepoznana. —

Isus s križa sprogovori:
«Dalje, dalje mila Majko,
Reko bih vam, ma ne morem
Vrhu tuge i žalosti:
Već me bole suze vaše,
Neg na križu rane moje.
Moje rane ozdravahu,
Vaše suze ne mogahu.

Isus s križa sprogovori:
«Prignite se, lanče grane,
Majka živa biti ne more!
Prignite se, ki se križa,
Da se majka sinka bliža!
Dajte majki tužnoj škale,
Da obajde sinku rane!
Dajte, majki čašu žarnu,
Da otare pot krvavi!...»

Majka Božja čašu sprime,
Bog sprimine za grišnike.

Sprimajte nas, Gospodine,
Za preslavno vaše ime
Sada i vazda, vikom — Amen
I s Marijom Bog zahvaljen.

NA VELIKI PETAK

Danas je petak, peti dan
Našeg Isusa mučen dan.
On je mučen i rojen
I na križu pribijen.
Sve Njegove ranice:
Male i velike
S krvlju su prelite...

*

Korizma van.
Kvarnar i sedam dan.

Kuda turci, tud' i mali Mujo!

Zapravo bih morao ovu pripovijest početi s opisom ljetnikovca, koji kao da je jednoga sparnoga poslijepodneva drijemao, jer je sva pokrajina oko njega bila pospana od sunčane žege. Ni najkričaviji deran od sviju kukaca:

su bila uništena uslijed koje veće sile (požara ili slično), koju treba odmah prijaviti financijskom tehničkom uredu. Dakako da u tom slučaju treba iznijeti stvarne razloge, koji dokazuju da dotičnik zaista ne može platiti spomenuti porez.

U slučaju pak da se nekom pokvari u bačvi vino, koje je već odredjeno za oporezovanje, može se isto postignuti oprost od vinskog poreza — dakako iza kako ga pretraži financijski tehnički ured. Do sada spomenute oproste odredjuje financijski tehnički uredi.

Maloposjednik, kolon, poluzakupnik ili zakupnik zemlje, iz koje proizvodi vino, biva oprošten od poreza u slučaju, da dokaže, da će prirodjeno vino služiti za njega i njegovu obitelj. U tom slučaju može si pridržati jedan hl po svakom članu obitelji, koji živi s njime i koji je prekoračio 15. godinu.

Medju te maloposjednike i druge, koji bivaju oprošteni od poreza, smatraju se svi vinogradari, koji sami sa svojom obitelji obradjuju vinograde te ne prirede vina više od 50 hl na godinu.

Treba naglasiti, da naši poljodjelci moraju odmah kod prijave vina izričito zahtjevati oproštenje od vinskog poreza; ako to ne učine već kod prijave kasnije gube pravo na oprost.

Petijot, koji nema 5 stupnjeva (gradi), nije podvržen vinskom porezu.

Tko bi htio izbjeći vinskom porezu time, da ne prijavi vino ili da kuša izbjeći porezu, bit će tako kažnjen, da će kasnije morati pladeseterostruki porez.

Istom kaznom bit će kažnjeni oni vinogradari i trgovci na debelo, koji posjeduju vino bez prijave ili propisane «bollette» ili pak da se dokaže da je imao veću količinu vina negoli ju je prijavio. Pri tome je dozvoljena toleranca od 5%. Ako se ne izvrši prijava u odredjenom roku biva vinogradar kažnjen sa globom. Istotako biva kažnjen svaki vinogradar, veletrgovac, koji ne plati odmah kod prodaje vina porez. Svi ostali prestupci, kažnjavaju od 10 do 200.— lira.

(Svršetak u narednom broju).

GOJIDBA KRAVA MUZARA.

Osobito u blizini ovećih gradova, gdje se može mlijeko friško odmah dobro prodati, gojidba je krava muzara veoma unosna gospodarska grana. Poželjno bi bilo, da se naši seljaci za držanje krava muzara više zanimaju, nego do sada.

Kad se odlučiš baviti se gojenjem krava muzara, treba da si nabaviš živinu posve zdravu i ne prestaru dobre mliječne pasmine Za naše odnošaje najbolja je vrst gornjedolska (tirolska), predarelska (montafunska) i siva švicarska pasmina. Radije potroši 200 lira više nego manje, samo da je krava dobre mliječne pasmine. Mlijeko će ti to kasnije brzo sve nadoplatiti. — Kažem, da krava ne smije biti prestara, jer bi nam onda malo mlijeka davala i za malo vremena. Navlastito nastoj, da bude ista sasvim zdrava, zato zahtijevaj u tom pogledu od prodavaoca garanciju i, ako ti je ikako moguće, neka ti kravu, prije nego li se za nju stalno pogodiš, pregleda kakov veterinar.

Iza kako si kravu u staju doguao, nastoj, da zdrava i ostane, jer najmanja bolest krave prouzroči odmah gubitak mlijeka. Da očuvamo kravama zdravlje, glavni je uvjet čisti zrak, primjerena toplina, dostatno svjetla i stroga čistoća u staji te zdrava krma i čista voda.

Uprav što se čistog zraka, primjerene topline i dostatnog svijetla u staji tiče, kod našeg seljaka je još veoma slabo; staje su naime njihove nedostatne. Čistog zraka u njima obično nema, jer češće nemaju nikakovih ili imaju samo nedostatne prozore, a ovi se češće niti ne mogu otvoriti. Budući je staja bez pravog tlaka i bez odvoda za mokraču, ostaje uvijek blatna i mokra. A uprav čistoća je kod blaga, kako se običava reći, polovica hrane. U kravljoj staji upliva čistoća i na kakvoću mlijeka. U blatnoj staji ne ćemo imati nikad zdravog, trajnog mlijeka. Dočim se živina prije odebeli (otovi), ako stoji u polumraku, trebaju krave muzare svjetlo.

U staji treba takodjer skrbiti za primjerenu toplinu od kakovih 15° C. Zato moraju biti prozori i vrata tako učinjeni, da se zimi dobro zatvaraju i da se u svrhu zračenja lako otvaraju. Još bolje je, ako imade staja uz obične prozore i posebne ventilatore. Ovu su ti uzidani uski, takozvani ruski kamini, odnosno je to širi, obično iz dasaka učinjen kamin, koji vodi od stropa kroz krov napolje.

Da ti bude krava obilato dojila, moraš je dobro i pravilno krmiti, jer se, kako vele, krava pri gubici muze. Kad je doba pašnje, skrbi prije svega, da dobiju krave muzare najbolje pašnjake. Gdje nije paše, ondje moramo to nadomjestiti ljeti krmljenjem dobrom travom ili kakvim drugim zelenjem. Ljeti, kad je velika vrućina, pasi samo rano u jutro i u večer, odnosnu noću. Nerazborito pak postupaju oni, koji krate kravama muzarama pašu i radije ih u staji krme.

Kod krmljenja krava muzara mora vladati u staji strogi red. Krmiti treba uvijek u isti sat i po istomu redu. Krmi se tri il dva puta na dan. Krmljenje na tri puta nema po našem mnijenju nikakve prednosti pred dvakratnim krmljenjem. Krmit ćemo dakle dva puta na dan, t. j. ujutro (počevši u 5 sati ljeti i zimi) i poslije podne (počevši opet u 5 sati). Samo one krave, koje rade, krmit ćemo po tri puta na dan. Krmi se najmanje 2 sata, ali u malim porcijama. Nabacati blagu ujedamput pune jasle, kako to obično kod naših posjednika vidimo, pravi je nesmisao. Krmiti valja prije ili poslije dojenja a nikada pri dojenja. — Ako upotrebljujemo krave i za vožnju, treba ih pustiti poslije krmljenja barem 1½ sata na miru, da preživaju. (Nastavit će se.)

Franina i Jurina.

Jurina (čita): «I sinovi Izraelovi narodiše se i umnožiše se, i napredovaše i osiliše veoma, da ih se zemlja napuni . . .»

Franina: Ča — ča to stroligaš?

Jur. (čita): «Tada nasta nov car u Egiptu; i reče narodu svojemu: gle, narod sinova Izraelovih veći je i silniji od nas. Nego hajde mudro da postupamo s njima, da se ne množe . . .

Fr.: Ma ča to blabočiš?

Jur. (čita): «I postaviše nad njima nadstojnike, da ih muče teškim poslovima. Ali što ih više mučahu, to se oni više množahu i napredovahu . . .»

Fr.: Kakova je to epištula?

Jur. (čita): I žestoko nagonjahu Egipćani sinove Izraelove na poslove. I zagrčivahu im život teškim poslovima, blatom i opekama i svakim radom u polju, i svakim drugim poslom, na koji ih žestoko nagonjahu.»

Fr.: A, sada razumem! . . . To je ono ča su nas, kada smo još bili deca, učili va kršćansken nauke.

Jur.: Poslušaj još ovo: «I još zapovijedi car Egipatski babicama jevrejskim: — Kad babičite Jevrejke i u porodjaju vidite, da je muško — ubijte ga! . . .

Fr.: Spamećujem se i ja, kako je to bilo. Babice nisu htele da ubijaju decu, a kada j'to Faraun videl, da je zapoved svem svojem ljudem, da svakega Izraelca, ki se rodi, hite va vodu. To je sve tako bilo, nego, daj, povej ti malo mane — ča mi ga je to?

Jur.: Malo prej sam va «Istarskoj Riječi» čital ča su neki dan zaključili Kombatenti va Pazine, pak sam otel malo videt, kako j'eno bilo va Egipte prej jedne četire tisuće let.

Fr.: Pak ča si obnašal?

Jur.: Obnašal sam, da je prej četiri tisuć let bilo va Egipte po prilike onako, kako je danas kod nas v Istre.

Fr.: Ne razumem.

Jur.: Tu tije Sveto Pismo — pak vidi.

Fr.: Dobro, tamo stoji, da su Egipćani izraelsku decu utapljali, samo da njim ne smetaju. Ma, hvala Bogu, kod nas se još to ne dogaja.

Jur.: Dogaja se još neč grje. Egipćani bi malega Izraelca ubili — i stvar je bila gotova. Ali ovi naši kombatenti hteli bi da našoj dece ubiju dušu — a to je tisuće i tisuće puti grje. Kombatenti bi oteli, da se naša deca ne uče va našem zajike, nego va njihovem. Oni bi oteli, da naša deca va njihoveh školah zamrze na naš zajik, da zamrze na svoje ljude, na svoju braću, na svoje roditelje. Oni bi oteli, da njim ubiju dušu, da postanu največi neprijatelji svega onega, ča su njihovi stareji jedanput ljubili.

Fr.: Ja se tega ne bojim. Naši ljudi imaju oči otprte, oni vide, kamo bi ih otela napeljat ta gospoda, zato te čuvat svoju decu od grde napasti. Ča bi to oteli ti kombatenti?

Jur.: Najprvo bi oteli, da se stira svakega našega čoveka iz njihove službi, ako ima koje dete va škole va Jugoslavije.

Fr.: Kad je bila Austrija, študiralo je va Italije na tisuće i tisuće dece, sini i kćeri od impijegati, kak ni nijednemu od njih zato spal ni jedan vlas z glavi. Ča bi pak ti kombatenti oteli, da Italija bude grja nego je bila Austrija?

Jur.: Ja ne znam, ča bi oteli, ja znam samo to, da oni su proti temu, da deca našeh ljudi uče va Jugoslavije. Oni govore: Ako ki mladić svrši škole va Jugoslavije, Italija ga ne sme zet va službu.

Fr.: Fino je to! A ča te pak storit oni naši mladići, ki svrše svoje škole va Italije, a ne moru va njoj nać kruha? Nego pitam ja malo, ki je kriv, da se naša deca ne uče doma, v Istre?

Jur.: Krivi su oni, ki su nam zaprli naše male i vele školi, naši jinažiji i druga učilišća. Va teh našeh većeh školah učili su se svi zajiki, i talijanski. Takoveh školi bi i danas trebali ovi kraji, a to ne samo za korist našu nego i za dobro cele Italije. Italija bi tako dobila ljudi, ki bi poznavali više zajik. A mi znamo, da čovek ča više zajik zna, toliko više i valja. Današnji dan, ki zna samo jedan zajik, je jedna vela mizerija. Naši ljudi nete da budu mizerije, oni te da njim se deca nauče ča više zajiki, a najprvo svojga, ki je početak i zvršetak svake prave pameti čovečje.

Fr.: Neka delaju ča te, ale ubit nas ne te. Ne te, tako mi Bog pomagal. I onu Izraelsku decu su ubijali i utapljali, pak ča su s tem storili. Na, poglej malo, ča ovde piše!

Jur. (čita): «A kći Faraonova dodje da se kupa u rijeci, i ona ugleda kovčežić u trsci, i posla dvorkinju svoju te ga izvadi. A kad otvori, vidje dijete, i gle, dijete plakaše . . . i sažali joj se i reče: to je Jevrejsko dijete!»

Fr.: To je bil Mojsija, ki je malo kasneje oslobodil svoj narod od nevolje. Tu ćeš nać i besedi, ča mu ih je Bog najprej rekal.

Jur. (čita): «I reče Gospodin: dobro vidjeh nevolju naroda svojega u Egiptu, i čuh viku njegovu od zla, koje mu čine nastojnici, jer poznah muku njegovu. I sidjoh, da ga izbavim iz ruku Egipatskih . . . I narod vjerova i razumije, da je Gospod vidio nevolju njegovu . . .

Fr.: Amen!

Politički pregled

U Jugoslaviji su se obavili prošle nedjelje državni izbori. Prema do sada stiglim vijestima Pašićeva radikalna stranka dobila je 120 mandata, Radićeva republikanska stranka 70 mandata, demokratska stranka 50 mandata, Koroščeva pučka stranka 22 mandata, bosanski muslimani 18 mandata, Srpska zemljoradnička stranka 9 mandata, Nijemci 6, Rumunji 1, socijalisti 3, a sve ostale pojedinačke liste 14 mandata. Točniji rezultat ovih izbora objavit ćemo u narednom broju.

Poljska. Pred nekoliko je dana svečanjim načinom potpisan je protokol konferencije ambasadora, kojim se odredjuje istočne granice Poljske. Sa strane Francuske potpisao je protokol sam Poincare. Ministar spoljnih poslova poljske republike, koji boravi u Parizu, izjavio je francuskim novinarima, da će poljska politika kad su riješena tako važna teritorijalna pitanja, biti odsele uperena samo na održanje mira. Poljska će samo još čekati na odluku litavske vlade, dali i ona priznaje ovo rješenje konferencije ambasadora. Ministar je dalje izjavio, da Poljska namjerava sada pristupiti u malu antantu i da je voljna zaboraviti sve sporove sa Češkoslovačkom. Jedino mora prije toga biti riješeno pitanje Javorine. Dr. Beneš, koji bi imao naskoro doći u Varšavu, bit će vrlo srdačno dočekan. Prema tome ne stoji nikakova veća zapreka na putu definitivnom sporazumu izmedju Češkoslovačke i Poljske.

Rumunjska. Ovih dana došlo je u rumunjskom parlamentu do burnih prizora. Vlada je iznijela nacrt ustava. Nato su opozicionalne stranke izjavile, da ne će glasovati za spomenuti nacrt, jer da je nezakonit, tim više, što je rumunjski parlamenat izabran na temelju nezakonite ministarske naredbe, uslijed koje je bila trećina seljačkog pučanstva lišena izbornog prava. Ministre se je pri nastupu u parlamenat dočekalo s povicima: «Ubojice, lopovi, kradjivci, žare...» Radi zaglušne vike nije Bratianu mogao ni govoriti. Uvrijedljivi su poklici neprestano padali. Opozicija je počela svirati na usnu harmoniku i dječje svirale, bacajući koriandole i papirnate zavitke za ministrima. Napokon je bilo 7 poslanika isključeno od 10 sjednica. — Na drugoj sjednici postavio kvestor Manolescu-Strunga kinematografski aparat, da smiri sjednicu, za koju je čuo, da će škandalozno proteći. Ovo je dalo povoda teškoj tučnjavi. Škandal je trajao pola sata. Potpredsjednik parlamenta dr. Daniel Cingureanu najavio je svoj istup iz vladine stranke; držanje mu je vlade prema Erdelju otvorilo oči. Vlada protežira one ljude, koji počinjaju kradju, samovolju i bezakonja. S donošenim predlogom ustava nije zadovoljan i sporazuman uz opoziciju ni veliki dio liberalne stranke. Opozicija je odlučila, da nastavi borbu protiv predloga. Ona naglašava, da se u ustavu ne spominju nikakova prava konfesionalnih i nacionalnih manjina.

---

zvrčak, nije se ni glasom glasio, tako je bilo zamorno i sneno.

Nego ja znam, kako naći čitači ne vole opisa, gdjegod ga nadju: — hop! — preskoče ga skokom. Zar ne? Pa čemu da i mnogo opisujem, jer zaista nije sebi teško zamisliti lijepu kuću posred velike bašće, gdje preko školskih praznika ljetuje mama, tata, ujak i troje mališa.

Pst! Pst! Eto ih, djeca upravo izlaze iz kuće!

Lagano su otvorili vrata i sporo se s noge na nogu spuštaju niz kamenite stube. Dva su dječaka i jedna djevojčica. Objesili su nosiće. Mrgodasti su.

-- Kako? -- pitate u čudu. -- Ljeti, na selu, u praznicima, njih troje, pa se mrgode?

Da, ali pogledajte bolje! Praznici su, a djeci su u rukama knjige.., školske knjige!

— Sjutra, prekosjutra dolazi ujak — rekao je tata, — treba progledati prirodopis, zemljopis i matematiku, jer ujak uvijek ispituje te predmete. Ne valja se osramotiti. I ujo uzima na šetnju i vožnje samo pametnu djecu.

Otputili se dakle, a ne ide im se. Mama im rekla, neka idu u borik, gdje je hladovina i mjesto kao stvoreno za učenje. I oni sada hodaju tamo. Hodaju polako kao u pogrebnoj povorci, a knjige drže oprezno ko upaljene svijeće, gdje treba paziti, da vrelim voskom ne pokapaju odijela i prste. Najopasnija je, da ne oprži (rekao bi gledalac) knjiga najmladjega brace Miljenka. Miljenka? — Uistinu on se zove Miljenko, ma da ga obično zovu Mujo Turkunica. Turkunicom ga pozvaše zato, jer je uvijek majušan mora ići «trkom», uz svoju veću braću, a slijedio ih je baš svuda, pa kada im je dodijao i oni bi dreknuli na nj: — Što klincaš vazda za nama? — on bi se dobročudno nasmiješio i ponovio, kako ga je naučio ujak: — Kuda Turci, tud' i mali Mujo! — Eto, otuda Miljenku nadimak Mujo Turkinica.

U boriku su se najprvo malo poinadili, kuda će tko sjesti: — Da si ne smetaju u radu. — Razmjestili su se razdaleko, a malog su Muju Turkunicu poslali najdalje, na kamen obrasao mahovinom uz busen papradi.

— Tko da uči u ovakvoj vrućini? — Mrnjkao je Mujo sam u sebi sjedajući na kamen, a neodlučan, bili rasklopio svoj prirodopis, ili ne bi.

— Sve je dosadno!

— Šta znadeš reći o mravima? — oponašao je Mujo krupni glas svoga uje.

— Dosadni su kad plaze po ruci, nozi, ili kad zadju za vrat. A svuda ih ima kud čovjek dodje. Svako ih dijete zna, pa šta? Eto i ovdje puza čitava mravlja procesija.

Dječak je zaklopio oči i uzdanuo:

— Oh, kako je mravima lijepo, samo šećucio dan, a nemaju ni škole, ni ispita, ni školskih knjiga. Volio bih biti mravom!

Ovaj je uzdah bio glasan, jer se na nj, javio upit:

— Bili mladi gospodin zaista želio biti mrav?

Dječak se malo prepao, ali mu je godilo, što mu netko veli mladi gospodin, a ne samo mali. Obazro se, da vidi, tko je to.

Bio je smješan čovjek, koji je Muji Turkunici rekao mladi gospodin. Na šiljastom, crvenom nosu imao je goleme naočale, oko vrata debeli, crveni rubac, a starinski, zeleni kaput sizao mu do peta. Smješkao se i ponovno upitao, ušmrknuvši uzato burmut:

— Bili mladi gospodin zaista želio biti mrav?

Dječak bi bio volio umjesto odgovora upitati: Tko sve vi gospodine i kako ste došli ovamo u naš borik? — Ali čudni je čovjek već upitao po treći puta, ali sada strože i trepćući crvenim trepavicama:

— Mladi je gospodin zaželio postati mravom, ja sam to čuo rodjenim ušima!

Mujo se Turkunica zbunio, nije znao reći ništa. Šutio je, jer što da rekne, kada je maločas zaista tako uzdahnuo, a ovaj ga je čovo čuo rodjenim ušima.

Bit će, bit će, Mujo Turkunica! — šinuo čudak zlobno, a mališa je upeklo, što mu on najednom veli Mujo Turkunica, a ne više mladi gospodin, zasuzile mu oči i on je sve gledao kroz paučinu.

Čudni je čovjek mrmljao:

— Turkunica, mrvice,
babotice na zemlji,
mrvičice dolaze,
babotice odnose!

Dječak nije razumio ništa, ali su mu kod tih riječi tijelom prolazila trnci. Osjećao je po licu, po rukama i najzad po svemu tijelu paučinu; omotala ga tanka, ljepiva, neugodna nit.

— Čovo se iscerio zlobnim smješkom. Copkajući zelenim papučama odgegao je u šumu. Jednom se još okrenuo izvadio iz džepa crveni rubac, domahnuo Muji Turkunici i nestao u šipražju.

— Ja sam sav omotan u paučinu! — kliknuo je Mujo Turkunica, dozivajući braću, ali mu je glas bio tako slabačak, da ga nije čuo nitko. Htio je omahnuti rukama, ali paučina mu ih je splela. Želio je ustati, ali i noge su mu bile povezane i umjesto da se uspravi i potrči, skortljao se kao klupko pamuka niz kamen obrastao mahovinom.

— Jao, jao, što se to sa mnom dogodilo? — ciktao je mališ u jadu i strahu: — Pomozite malom Miljenku, pomozite svome Muji Turkunici!!

I opet ga nije čuo ni brat ni seka. Nitko mu nije dohrlio u pomoć. Jadnik je ležao u mahovini pod busom papradi nepomičan, nesretan.

Tada je opazio kroz paučinu, kao kroz mutno staklo ili maglu, da mu se približuje neka sjena. Mujo je drhnuo. Sjena je došla k njemu, obašla ga nekoliko puta, tada ga spopala i počela odvlačiti nekuda, kao vreću po zemlji. Turkunica se strašno prepao i promro od straha, a kad je opazio, da ga je sjena odvukla u nekakvu mračnu špilju ili duplje, počeo se bacati nogama i rukama i gristi oko sebe, ne bi li nekako oslobodio to nesretne paučine, u koju je omotan.

— Samo hrabro, samo hrabro! — bodrila ga umiljato sjena i sama mu pomagala kidati paučinu.

Mučili su se dobrano dugo i sjena i Mujo, dok nijesu uspjeli, da mališ proturi glavu kroz splet niti. Ali onda je užas bio još i veći.

— Što je to? — Gdje sam ja? — uprepastio se Mujo Turkunica.

— U mravinjaku, mrvice! Našla sam te nesretno, ostavljeno, mravlje jajašce, uz neki veliki kamen obrastao mahovinom. Dovukla sam te u naš mravinjak, da te ne poždre mravar ili koja druga ptica. Sada si kod nas. Upri još mrvičak, pak ćeš se sasvim iskopati iz kučina.

Dobra je mravka i opet svojski pomagala, a Mujica se trzao iz petnih žila, dok se nije ispetljao i istrzao sasvim iz jajašca.

I tako se je Mujo Trkunica izlegao — kao mrav.

Francuska u zadnje vrijeme pokazuje volju i spremnost, da dodje do izmirenja s Njemačkom. Njezini državnici naglasuju, da je Francuska pošla u Ruhr samo zato, da dodje prije do odštete, koju joj mora platiti Njemačka. No Francuska nikako ne misli da ostane u ruhrskom području. Založni vjerovnik imade samo jednu želju, a to je riješiti se zaloga i doći do svog novca. S druge je strane stvar dužnika, da on predloži način plateža i obroka. Poincaré je opetovano izjavio, da će vrlo pomno ispitati svaki njemački predlog. Jedini je uvjet, da ti predlozi budu u istinu službeni i da se ne budu ti predlozi gubili u općenitostima, već precizno sastavljeni. Nadalje Francuska hoće, da se ti predlozi iznesu od države državi, a ne putem kojega posrednika. Ovo je francuska vlada opetovano izjavila i u Francuskoj se čude, kako još uvijek u Berlinu prave kombinacije, koje idu za tim, da interveniše jedna treća vlast. U svim se političkim krugovima Francuske drži, da će Njemačka prije ili kasnije učiniti svoje predloge. U Francuskoj se nadaju, da će to biti što skorije, jer se danomice zaoštrava kriza, a položaj u Njemačkoj pogoršava.

Turska se pripravlja na to, da konačno sklopi mir sa Grčkom i da se ponovno nastavi rad lausannske konferencije. Samo Turci ne će da započnu mirovni pregovori, ako nemaju prije u rukama nešto gotova. Zbog toga su Turci poslali svim saveznicima svoje prijedloge, kojim zahtijevaju: 1. Otok Castellorizzo, koij sada pripada Italiji, ima da se vrati Turskoj. — 2. Što se tiče pravnih garancija, Turci misle strancima dati samo pravo utoka u slučaju osude po turskim sudovima. — 3. Turska ne priznaje vrijednost osuda, što su im izrekli carigradski sudovi za vrijeme savezničke okupacije. — 4. Turska traži pravo, da strancima zabrani izvršivanje stanovitih zvanja. — 5. Turska traži pravo, da turska industrija imade stanovite polakšice kod oslobodjenja poreza, na što Francuska veli, da Turska time hoće sav porezni teret da svali na strance. — 6. Turska hoće da carinskim mjerama dobije u svoje ruke kontrolu. — 7. Turska traži, da joj se vrate svote, što ih je izdala za balkanskog rata prije 1914. — 8. Turska otklanja potpis mirovnoga ugovora po Češkoslovačkoj, Belgiji, Poljskoj i Portugalu, koje su države supotpisnice sevreskog ugovora. — 9. Gospodarske odredbe, utanačene u Lausanne, isključuju se iz mirovnog ugovora.

Arapske države. Delegati raznih arapskih država pod franceskim i engleskim protektoratom sastali su se u Londonu, gdje su pokrenuli pitanje velike arapske konfederacije. Nakon 4 dana rasprave odlučili su poraditi za ujedinjenje svih Arapa iz arapskih vilajeta bivše osmanlijske carevine u jednu arapsku federaciju, koja bi uživala potpunu nezavisnost. Ovo ujedinjenje svih Arapa izvršit će se ustavnim sredstvima uz pomoć uzajamnih nagoda, kojima će različne skupine zajamčiti medju se svoju cjelokupnost i nezavisnost i potpunu nutarnju autonomiju. Ove skupine imat će središnje savezno vijeće, koje će bdjeti nad njihovim zajedničkim probitcima a napose nad njihovim odnošajima, I gospodarskim i vojničkim poslovima.

Delegacije ustrojit će u tudjini zajedničko središte za obranu arapske stvari u zemljama, koje imadu interesa u zemljama naselinim od Arapa.

Razne vijesti

Domaće novosti.

† Tomo Šorli. Iz Podgrada nam javljaju žalosnu vijest, da je prošlog utorka, dne 20. t. mj. uveče umro od kapi u najljepšoj dobi svojeg života tamošnji podnačelnik i podpredsjednik Pokrajinskog cestovnog odbora g. notar Tomo Šorli. Pokojnik je bio vrlo čestit čovjek i značajan Jugosloven. Njegovo plemenito srce je oduvijek težilo za boljitkom našega naroda. Pokojni Šorli bio je našem narodu u sjevernom djelu naše drage Istre otac i majka, a naročito u ovim teškim danima, kad se danomice gazi po našim najsvetijim pravima. Svojim požrtvovnim radom navukao si je dosta mržnje nekojih doseljenih Talijana, koji ga nisu mogli vidjeti na kraj oka. Teško je perom opisati, što je sve pretrpio u ovo vrijeme! Nije bilo takorekuć dana a da mu se nije na svemoguće načine smetalo i pazilo na svaki korak. Naši cij. čitatelji će se sigurno još sjećati one naše vijesti, kojom smo javili, kako je bio po noći napadnut od nekojih Talijana u Podgradu. Uza sve to pokojni Šorli nije klonuo duhom, nego je ustrajno ostao na braniku naših narodnih prava. S toga je vijest o njegovoj smrti bolno odjeknula širom naše sjeverne Istre. Smrtni ostanci nezaboravnog pokojnika bit će sahranjeni danas u Podgradu, dne 22. o. mj. u 2 sata poslije podne.

Mir i pokoj pepelu Njegovu!

Povećanje bijede u Istri. Naš narod u Istri živi u strašnoj bijedi, Nema sela u cijeloj Istri, koje ne bi već danas osjećalo glad. Zasluška nema od nikuda. Sretni su oni, koji si u današnjim prilikama mogu teškim radom zaslužiti koricu kruha i odjenuti se kakvim starim, izlizanim odijelom. Mnogo se ni ne mogu pristojno odijevati te su jadnici više puta isključeni od ljudskoga društva. Trpljenje, koje ćute u duši, je veliko, ali pomoći od nikud. Vino leži po podrumima (konobama) nerasprodano, ljudi bez novaca, a treba trošiti na stotine i tisuće za kukuruz i druge potrebštine. Novaca nema, a jesti se mora. Narod je potpunim pravom očekivao u tim teškim godinama pomoć od vlade. Vlada je pak mjesto pripomoći protegnula na naše pokrajine talijanske zakone o porezima. Ti porezi zadat će strašan udarac našemu seljaku, koji danomice juri strmoglavce nizbrdo. Osobiti udarac zadat će mu ove godine vinski porez. Prema naredbi o vinskom porezu, tužni seljak morat će da plati na svoje vino u podrumu (konobi) 20 lira po hektolitru na račun općenitog vinskog poreza i još nekoliko lira po hektolitru vrhu toga za pokrajinske i općinske prireze. Što više: morat će u ovim teškim danima neizmjerne bijede isplatiti odredjeni porez u 15 dana iza kako prijavi pcini količinu vina, koje biva operezovljeno, Naredba doduše dozvoljuje vinogradaru odgodu isplate (licenza) poreza, dok mu vino leži u podrumu (konobi), ali se bojimo, da ove godine ne će naši seljaci uživati tih pogodnosti, pošto je ta naredba čisto nova za naše pokrajine. Osim toga ne smijemo zaboraviti, da je vlada prigodom uvedenja tog novog vinskog zakona dala rok od 5 dana za prijavu vina općinama. Ne možemo pojmiti kako je vlada mogla odrediti tako kratak rok za prijavu, kad znamo, da su prošla tri tjedna prije negoli je njezina naredba došla iz Rima u Trst i da naš seljak iza 10 dana odkad je zapao rok za prijavu i molbu za odgodu plaćanja vinskog poreza (licenza) još ni danas ne zna, da će morati platiti porez na svoje vino. Žalosno je, ali istinito, da rimska vlada nije niti pomišljala na to, da je kod nekojih zakona, koji se odnese na šire slojeve naroda, potrebno, da se mnogo prije objave nego li stupe u krijepost. Ovako se narod apsolutno ne može upoznati sa novim zakonom. Držimo, da je vlada učinila veliku krivicu našemu narodu time što je dala tako kratak rok za prijavu vina, koji je već protekao i koji je posvema sličan onomu za izmjenu starih austrijskih novčanica. Naš narod je imao dosta štete vladinom krivnjom prigodom izmjene, a imat će i sada. Naš narod nema — kako spomenusmo — novaca ni za životne potrebštine, a kamoli da plaća porez na vino, koje mu leži u konobi. To je činjenica, koju bi morala uvažiti i talijanska vlada.

Konačno opozorujemo naše čitatelje, da dobro pročitaju tumač zakona o porezima, koji donašamo na drugom mjestu.

Pretplatnici, pozor! Tuže nam se mnogi pretplatnici da vrlo neredovito primaju «Istarsku Riječ» Mnogi nas pitaju, što je tome krivo. Mi im možemo na to odgovoriti samo to, da naša uprava svakome list otprema, ali ona ne može odgovarati za nj, ako ga pošte ne dostavljaju naslovljenicima. Na poštu se list uvijek predaje u najboljem redu, a kako dalje, to mi ne možemo da kontrolišemo. Svakako ćemo nastojati, da tom zlu stanemo na put. Zato molimo svakoga, kojemu ne dodje koji broj, da ga odmah reklamira. Uprava naša želi, da svatko dobije svoje novine, pa će svakome, koliko samo može, rado i po drugi put poslati izgubljene brojeve «Istarske Riječi», ako budu reklamirani. Reklamirati pak treba ovako:

Uzme jedan čisti papir (po mogućnosti karton). Taj papir se izreže tako, da odgovara običnoj dopisnici. Na jednoj se strani papira napiše:

> **Reclamazione di giornali**
>
> *„Istarska Riječ"*
>
> **Trieste**
>
> Via S. Francesco d' Assisi N. 20/I.

a na drugoj strani:

> Nijesam dobio . . . .
>
> *„Istarske Riječi."*
>
> (Mjesto i datum.) (Potpis).

Napominjemo, da treba napisati na zadnjoj stranici samo onaj broj, koji nije došao. Na takvu reklamaciju **ne treba prilijepiti nikakvih maraka,** jer ih pošta mora otpremiti besplatno, ali naglašujemo, **da se ne smije na reklamaciju ništa drugo napisati,** osim onoga, što smo gori naveli. Inače treba prilijepiti marke. Osobito preporučamo našim pretplatnicima, da ni u kojem slučaju ne zaborave napisati na reklamaciji riječ «**Reclamazione**», jer u protivnom slučaju — kako se to već i dogodilo — moramo mi platiti po svakoj reklamaciji, koja nema gornje riječi, jednu liru globe.

Konačno molimo sve naše cijenjene pretplatnike da uvaže ovaj naš savjet te da ne nanašaju našoj upravi, koja se ionako mora boriti sa raznim poteškoćama, nove i bespotrebne troškove.

«Slovenska čebelarska zadruga» v Gorici bode imela svoj redni občni zbor v nedeljo dne 8. aprila t. l. Zborovališče in dnevni red se naznani v «Goriški Straži». — «Slov. čeb. zadruga» kupuje vosek in ga plačuje z ozirom na kakovost po 7, 8 in 9 lir za kg. — Kakor lani bode tudi letos predelovala vosek v satnice in sicer po 5 L za kg. Vosek prevzema **edino in izključno** «Slovensko kmetijsko društvo» v Gorici via Contavalle 7/I. — Vosek se bode takoj plačal.

Odbor «Slov. čeb. zadruge».

Dvije školske naredbe. Potrebno je da znade i naše šire općinstvo za nekoje naredbe, što su ih dobile škole naše pokrajine, a već i zato, da ne bude sumnjičenja, a ni tužnih ni tužitelja.

Prva kr. Prefektura u Trstu, nakanom da poistovjeti sve javne napise, žigove (timbre), upisnike (registre) i druge službene spise na inorodnim (slavenskim) školama, uzevši u obzir da su ove škole **izraz države**, ne može inače a da ne dade **dužnu prednost državnom** službenom jeziku; zato odredjuje, da se sve gori naznačeno nosi napise u **talijanskom** jeziku, a **koliko manje** u oba jezika, U ovom zadnjem slučaju valja da ima talijanski jezik prednost, pa radi toga veličina slova napisa ne smije biti manja od onih inorodnih jezika. — U izvanjim napisima škola valja dati prednost talijanskom jeziku i jače ga istaknuti.

Druga: Naredbom Ministarstva treba da ima i najzabitnija škola zastavu kao znak (simbol) države. Upravitelj škole pozvan je da skrbno čuva trobojnicu, Narodnu (čitaj taljansku) zastavu valja da izvjesi na škol. zgradi prigodom sviju domovinskih (patriotskih) svečanosti (praznika). Redom najbolji učenici bit će zastavonoše. Uoči svakog praznika učenici će prije nego zapuste školsku zgradu pozdraviti pjevajući u vrstama narodnu zastavu.

Ova zadnja naredba je nejasna, pa će doći do nesuglasica i sumnjičenja. Naredba ne veli: što se ima mjevati čeæenjem zastave, u kojem jeziku, koju pjesmu, i kako pozdraviti.

Jugosl. učiteljstvu Istre! Primamo i rado uvrštavamo: Pošto naša učiteljska Zveza hoće da znade za točan popis **pravih** društvenih članova, na koje se može računati, molimo, da pošaljete **odmah** članarinu, koju dugujete blagajniku u Slum. Drugo: da pošaljete kakav kolegijalni doprinos za ponesrećenu kolegicu u Volouskom i to već ove sedmice na društv. predsjednika u Buzet. **Odbor.**

Pristojba na «mrtvu ruku». Dosada nijesu pokrajine, općine, bratovštine, dobrotvorna društva, bolnice itd, nikada plaćale porez na svoju imovinu, ali odsele će morati. Glasom kr. naredbe od 11. jenara t. g. br. 155 bila je protegnuta na naše pokrajine pristojba na mrtvu ruku t. j. na imovine spomenutih ustanova ako nadmašuje njihova vrijednost 200 lira. Ta pristojba iznaša kod dobrotvornih ustanova 0.75%, a kod svih drugih zavoda ili društava 6%. Osim toga mora se još nadoplatiti 20% za ratne invalide, udovice i sirote. Upravitelji ili zastupnici mrtve ruke — društvenih imovina — moraju predložiti dec. g. 1926. financijskom uredu izjavu, u kojoj mora biti točno opisano sjedište, vrijednost i opis svih vredrosnih predmeta. Pristojba se odredjuje za 5 godina, a plaća se na početku svakog polugodišta. Napominjemo, da ta naredba stupa u krijepost 1. jenara 1927., tako da će se morati već u decembru 1926. podati financijskim uredima izjave o dohotcima društava i zavoda.

Ne igrajte se oružjem! - Velika nesreća. Pišu nam iz Nove Vasi kod Poreča: U nedjelju, dne 11. t. mj. dogodila se ovdje strašna nesreća, Dva su se naša mladića, Ivan Ambrožić iz Nove Vasi i Petar Radoš iz Radoši, prijateljski razgovarali. Ambrožić je imao u džepu revolver, koji je u šali izvadio i — misleći da nije nabasan — odapeo jedan hitac u želudac svojeg druga i prijatelja. Nesretni je Radoša otpremljen u puljsku bolnicu.

Nedostavljanje našeg lista. Tuže se nam naši pretplatnici iz Buzeštine, da im nije bila dostavljena «Istarska Riječ» od 1. ov. mjeseca. No to nije našom krivnjom, pošto mi redovito šaljemo list svim pretplatnicima, nego krivnjom pošte. I zbilja jedan nam pretplatnik piše ovo: «Dodjem ja prošle nedjelje na poštu u Buzet, da dignem po običaju svoju novinu. Već prije negoli sam išta pitao, upita me gosp. poštar: «Koža la vol? I folji krvati, no?» «Si, Sinjor!» — Donesti će vam ih listonoša.. Tako sam pitao ja, drugi, treći; isto pitanje, isti odgovor; Čekamo mi «Riječ»... ali je do danas nemamo... Pitamo se: Gdje smo?! Što smo?!

Opaska Uredništva: Kako vidimo, naš list se uništava malne po svim dijelovima Istre, što nam najbolje dokazuju razne pritužbe iz Pazinštine, Poreštine, Koparštine, Buzeštine i Puljštine. Ima više sela, koji nisu primili već više brojeva našega lista. To je skrajno nezakonje i lopevština. Mi redovito plaćamo poštarinu, kao i ostali talijanski listovi, ali unatoč svega toga kr. poštanski uredi ne će da izručuju naš list naslovljenicima. Zbog toga bili smo prisiljeni, da se obratimo na sl. Ravnateljstvo pošta i brzojava u Trstu uz zamolbu, da stane tim škandalima na put. Kr. Ravnateljstvo pošte i brzojava u Trstu poslalo nam je jedan dopis, u kojem nas moli, da im javimo svaki pojedini slučaj nezakonja, eda uzmogne poduzeti energične mjere protiv svih onih, koji uništavaju ili zapostavljaju naš list. Pouzdavajući se u dobru volju i pravednost kr. Ravnateljstva, ponovno pozivljemo sve naše pretplatnike, koji ne primaju naš list, da nam jave sve neurednosti, koje se dogode na našim poštama, da ih priopćimo sl. Ravnateljstvu.

Svega po malo

Ratni troškovi Italije. Kako javljaju iz Rima, dovršio je parlamentarni odbor za ustanovljenje ratnih troškova svoj izvještaj. Prema tome stoji Italiju rat od g. 1914. do danas u svemu 144 milijarde lira. Osim 2 milijarde, koje nijesu još unesene u budžet, potrošeno je 18 milijuna za ratnu propagandu. Preko 300 milijuna je morala država da naknadno plati ratnim liferantima.

Smrt kraljice Milene. U Antibesu na francuskoj Rivieri umrla je u petak noću bivša crnogorska kraljica Milena. Do prijenosa u Domovinu bit će privremeno sahranjena u San Remu, gdje je pokopan i njezin suprug, bivši «gazda» Crne Gore, Pokojnica je još uvijek mislila, da će doći u Crnu Goru i da će s njome vladati kao njezin pokojni suprug. Imala je desetero djece, ali su svi pomrli osim kraljevića Mirka i Njezinog Veličanstva sadašnje talijanske kraljice Jelene. Moguće je, da će biti uslijed korote, koju je proglasio talijanski kraljevski dvor, odgodjeno vjenčanje princezinje Jolande sa grofom Calvi di Bergolom.

Ubio oca i mater a onda se objesio. U Tominjanima, nedaleko Ilirske Bistrice, sakrio je posjednik Jagodnik sud šljivovice u sijeno, da izbjegne porezu. Otac i sin nisu stajali u najboljim odnošajima. Svaki dan dolazio do sve žešćih prepirki, pa kad su carinski organi došli u kuću Jagodnikovu, otac iz osvete prijavi da je sin sakrio šljivovicu u sijeno, zbog čega je morao platiti 5000 lira globe. Pred nekoliko dana došlo je izmedju oca i sina do žestoke svadje, u koju se umiješala mati. U nastupu bijesa sin pograbi sjekiru i sa nekoliko udaraca ubije najprije oca, pa onda mater. Kuća je bila puna krvi. Djeca, koja su vidjela ovo grozno klanje, podigla su strašan jauk. Ubojica je poslije ovog ludačkog čina pobjegao te uzeo sobom uže, na kojemu se objesio. Sudio je sebi sam.

Lješina iskopana nakon 12 godina ostala sačuvana. U Veroni je nedavno iskopano tijelo neke gospodjice, koja je umrla pred dvanaest godina, a njezina majka je optužila neku staru rodjakinju, da ju je otrovala. Pošto je otvoren grob gospodjice, službeno je ustanovljeno, da je lijes u redu, a kad su ga otvorili, pokazalo se tijelo djevojke potpuno sačuvano pokrito čistim bijelim velom, kao da je bilo balzamovano. Njezine prekrštene ruke su još držale krunicu i vijenac i medju prstima neko pismo, koje joj je majka turila u ruku prije nego je lijes bio zatvoren.

Poplava u južnoj Srbiji i Banatu. Rijeke južne Srbije Vardar i Bregalnica silno su nabujale uslijed kiše, tako da su porušile više mostova, poplavile polja i narijele ogromnu štetu tamošnjem žiteljstvu. O sličnoj poplavi javljaju takodjer iz Banata. No ljudskih žrtava nije bilo ni u južnoj ni u drugoj pokrajini.

6996 vojnika oslijepilo. Medjusaveznička komisija u Parizu saopćila je Ligi naroda, da je u minulom svjetskom ratu oslijepilo 6996 vojnika. Od tog broja odpada na Francusku 2353 oslijepljenika, na Englesku 1714, na Italiju 1200, na Poljsku 600, na Jugoslaviju 436, na Rumunjsku 400, na Sjedinjene Države 300 i na Belgiju 93.

Sedam živih staraca zapaljeno. Čitamo u američkim novinama: Ovih dana zapalilo se u New-Yorku Staračko sirotište. U tom sirotištu nalazilo se sedam staraca, koji su svi živi izgorjeli.

Hrvatska župa u Beču. Gradišćanski Hrvati, koji žive u Beču, zamolili su bečkog nadbiskupa kardinala, dr. Piffla, da im se osnuje u Beču hrvatska katolička župa, Kardinal dr. Piffl pristao je na molbu gradišćanskih Hrvata, te čim se riješi materijalna strana tog pitanja preći će se na osnutak te župe. — Kako vidimo gradišćanskim Hrvatima u Beču ide kud i kamo bolje nego li nama Slavenima u Italiji. Njemački se kardinal u Beču stara da otvara Hrvatima nove hrvatske katoličke župe, dok se naši kardinali i biskupi ne staraju da nam niti ove uzdrže netaknute. Kakva razlika!

U Jugoslaviji će prenašati poštu aeroplani. Javljaju iz Beograda: Ministarstvo pošta i brzojava dobilo je ovih dana ponudu od jednog ruskog konzorcijuma, koji se je obvezao da će u najkraće vrijeme organizovati aeroplansku službu po cijeloj Jugoslaviji. U tom slučaju Beograd će biti spojen sa Cetinjem, Sarajevom, Zagrebom i Ljubljanom 4 puta dnevno. Pored prenosa sve vrste poštanskih pošiljka, svaki aeroplan će moći da primi i po 9 putnika.

Promet siranaca u Beogradu. Beogradske novine iznose, da godišnje prodje kroz Beograd 6.205.000 ljudi, koji kad bi svi tamo ostali, Beograd bi za godinu dana prestigao brojem žiteljstva i sam — New-York.

Nesreća od požara u jednom talijanskom selu. Javljaju iz Trenta, da je u selu Preghena u tzv. dolini sunca izbio iz nepoznatih razloga dne 5. o. mj. požar, koji je potpuno uništio 12 kuća. Požar se brzo širio radi jakoga vjetra. Oko 20 je obitelji, koje se sastoje od 60 osoba, ostalo bez krova. Za vrijeme požara ranjeno je šest osoba, od kojih tri teško. Jedna je od ovih posljednjih, neka žena, skočila kroz prozor trećega kata, jer je u času kad je izbio požar, spavala, pa nije dospjela, da se pravo ukloni iz sobe. Osim toga je stradalo više komada blaga.

Američki senatori putuju u Rusiju. Kako «Newyork Herald» doznaje, krenuti će za parlamentarnih ferija dvanaest senatora iz Washingtona u Sovjetsku Rusiju, da prouče na licu mjesta tamošnje prilike.

Darovi

Obitelj Puhali, Lanišće, daruje za fond «Istarske Riječi» mjesto vijenca na odar pok. Šverka Blaža preminulog u Puli 22. feb. 1923. 10 lira. Srdačna hvala!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZ
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 12. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 29. marta 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Puče moj, što učinih tebi . . . .

Na Vazmenu Nedjelju mnogi će ljudi biti veseli, jer će se u taj dan sjećati i svoga uskrsnuća, sjećat će se svoje zadobivene sreće i slobode.

Za nas istarske Jugoslavene proći će i taj dan kao i svi drugi tužno i žalosno. Mi ćemo i u taj svjetli dan biti još uvijek u tjeđnu muke, oltari naših lijepih nada bit će za nas još uvijek zastrti.

U ušima našim jecat će još uvijek plač Jeremijin; nama će još uvijek i sve dublje zalaziti u srce ona njegova gorka žalba:

Kako sjedi sam grad, koji bješe pun naroda! Jednako plače noću, i suze su mu na obrazima, nema nikoga od svih, koji ga ljubljahu, da ga potješi... Neprijatelj doseže rukom na sve drage stvari njegove...

To i sve ono, što iza toga slijedi zvoni još uvijek u dušama našim.

A na stolovima našim još je uvijek otvoren Dobrilin »Oče, budi volja Tvoja!« mi još i sada listamo po križnem putu i zadržavamo se kod riječi, što ih je naš Veliki biskup napisao:

Isus oslabljen s prevelikog prolivanja krvi, pada prvi put pod križem. Okrutni mu zlotvori biju šakama obraz, i suvaju ga nogama: a prekrotki Jaganjac ni riječi ne govori, nego mukom muči i dragovoljno trpi.

Sve to pamtimo i mislimo na ubogi narod istarski, koji danas već pada pod križem svoje neizrecivo teške muke, gažen i grdjen od onih, koji hoće da ga silom istrijebe.

Raspeti Hrist gledajući sa svoga križa, kako ga najviše ruže oni, za kojih je najviše dobra uradio, tuži:

— *Puče moj, što učinih tebi, čim ražalih tebe, odgovori meni!...*

I naš nesretni, mrcvareni narod pruža danas prema svijetu svoje osušene ruke i vapi očajno:

— *Svijete! Svijete! što učinih tebi? Čim ražalih tebe?...*

I doista: što je ovaj siromašni narod skrivio, da ga ovako progone? Stoljeća je i stoljeća živio na ovoj zemlji skromno i tiho. On je tu zemlju obradjivao znojem lica svoga, pod njegovim žuljevitim rukama procvale su sve njive i šume uokolo digla su se sela, ceste i putovi. Što se god vidi, sve je djelo njegovih ruku. Zašto ga sada progone? Zašto ga tjeraju iz crkve, što ju je on podigao? Zašto ga gone iz kuće, što ju je sam sagradio? Zašto mu otimlju djecu — najveći i najljepši njegov amanet? Zašto?

Zašto mu pljuvaju u obraz, njemu, najmirnijemu i najponiznijemu?

Zašto mu ovijaju oko glave vijenac od trnja? Zašto ga bičuju, muče, razapinju, njega pravednika?

Svijete! Svijete! Što je tebi učinio ovaj jadni i ubogi istarski čovjek?

Puče naš!
Ne gubi vjere!
Ne gubi nade!

Na Veliki Petak, na dan Muke Hristove, u noći dubokoj, kad se sve živo smiri, pod križem, na koji su te pribili, spustit će se Sjena, koja te više nikada ostaviti ne će...

Stat će Majka boležljiva,
Blizu križa i suzljiva
Videć tebe propeta...

Nisi sâm — i ne ćeš biti sâm. Nikada!
Ni u ovom mraku ne ćeš biti dovijeka.
Uskrsnut ćeš i ti — hoćeš!

Naš Veliki Tjedan

Naš je istarski narod odavna počeo da trpi svoju muku. Pred 14 stotina godina morao je da bježi iz svoje prastare domovine: iz prostranih ruskih nizina, iz ponosne Bosne i kršovite Dalmacije. Tadašnji kruti bič, kruto tursko srce ga je proganjalo i tjeralo iz njegove rodne grude. I u tom teškom trenutku odabrao si je novu domovinu: raštrkao se po cijeloj današnjoj Istri. I tu, gdje su nas naši pradjedovi doveli preko sedam gora i sedam rijeka, tu stojimo i mi unuci naših slavnih djedova.

Trpjeli su naši stariji, trpimo i mi. Mučili se naši oci, djedovi i pradjedovi, a istu muku podnašamo i mi istarski Slaveni danas. Lako ustvrdimo, da mi Istrani odvijek koracamo po trnovom putu. Samo tu i tamo pokazala nam se je koja ružica, koja nas je bodrila i davala nadu u bolju budućnost. Slavili smo i djelomična narodna probudjenja — Uskrsnuća — za vrijeme naših velikih muževa: dr. Jurja Dobrila, Spinčića, Mandića i dr. Laginje.

Do pred 4 godine nas je neprestano davila crno-žuta môra. Došao je i za nju dan osvete i pravedni bič. Nestalo je. Slav. su je narodi oborili u prah. Došli su k nama prvi vijesnici slobode, mira, pravednosti, prosvjete. Kazaše nam: »Istrani, veselite se, bit ćete zadovoljni i sretni! Dat ćemo vam slobodu, što vam Austrija nije htjela da dade. Uživat ćete jednaka prava, jednake dužnosti!...« Ali sve to su ostala puka obećanja, gole riječi. Mi i nadalje stenjemo pod krutim jarmom nepravde, neslobode, nekulture. Naš je križan put veći, križ što ga nosimo teži, a izgleda da nam Veliki Tjedan još ne će minuti....

Težak je naš križni put. Ali uza sve ne smijemo klonuti duhom. Pomislimo si, da naš križni put i naše muke nisu niti izdaleka prispodobive sa mukama i smrću našeg Spasitelja. Otrdnimo pod našim križem i utičimo se k Onomu, koji nam je rekao: »...... Vi svi, koji ste umorni i opterećeni, dodjite k meni, i ja ću vas utješiti.« Pratimo našega Isusa od Pilatova dvora do Kalvarije. Promislimo si samo prečudnu poniznost našega ljubljenoga, pravednoga i teškim križem opterećenoga Spasitelja, kojom poniznošću je On ovaj skroz nepravedni bez svakog opravdanja Pilatov sud slušao i primio.

I mi Slaveni pod Italijom slušali smo i primili našu narodnu smrtnu osudu. Hoće da nas odnarode i potalijanče. To nije ni pošteno ni pravedno. Zato smo s ogorčenjem primili tu osudu. I zbog te nepravedne osude moramo da trpimo. Zbog te nepravedne osude i dvojakih mjera strše u vis goli i plamenom izlizani zidovi naših porušenih hramova. Zbog te krute nepravednosti, što nam se danomice dogadjaju, čame naše žrtve, koje su nevine, i koje su krive, jer su žive i istinite — u mračnim tamnicama. Nepravda, ropstvo i kruti bič, otjeralo je naše ljude s rodne grudi. Budući da su naši sadašnji vlastodršci prijatelji naše duševne smine, žedja okolo 15.000 slavenske djece bez nauke u svojoj žarkoj materinjoj riječi.

Naši gospodari slavit će svoje narodno uskrsnuće u Istri i veselit će se našoj narodnoj smrti. Zlobni su, jer se vesele tudjoj nesreći i duševnom ropstvu svojih sugradjana.

Pljuvaju na nas, grde nas, tlače, zanemaruju, napajaju ricinovim uljem, tako da postaje naš Veliki Tjedan sve to više bolniji, žalosniji...

Zlobnici su se veselili Isusovoj muki i smrti. Mišljaše, da je istina i pravednost za uvijek zakopana. Ali kolo se sreće kreće.... Svjetlost je pobiedilo tamu. Ponižen se je uzvisio. Pravednost je nadvladala laž i himbenost. Iza duge noći došao je dan. Iza žalosti i tuge — radost i veselje. Iza muke i smrti, došao je život. Istina i dobrota je u prah srušila zlobu i grabežljivost

Tako vam je i na svijetu.

Hristos voskrese, va istinu voskrese!

Glad u Istri.

Više ne zalazim u naše seljačke kuće. Ne mogu, pa ne mogu i proti svojoj dobroj volji! Srce me boli gledajući trpljenje naših jadnih poljodelaca! Trpljenje, glad, oskudica — to su tri riječi i pojma što uništavaju tjelo i duh naših seljaka. Nema skoro dana a da ne umre koje stvorenje, osobito koje dijete ili starčić. Zvona zvone i javljaju smrt ili pogreb našeg čovjeka. Slabo je. Ljudi redom odlaze u grobove, koje im iskopava svakodnevno oskudjevanje, pomanjkanje ili da budemo kraći — glad.

Glada ima u svakoj našoj kući...

Zvona opet zvone: Pade mladić, što ga je zadušio kašalj, umre djevojka i tako redom dalje. Blijedila, venula, groznica, kašalj, i — ode tamo gdje nema glada...

A narod veli: nije umro od gladi, nije; samo ona — nova bolest... Narod šuti i šuti i ne će da se potuži a da nije posteno jeo već više mjeseca. Umiru ljudi od sušice. Naši dobri seljaci ne će reći, da ih sušica pokosila. Srame se sušice, srame se reći, da gladuju u kući. Ponosni su i junače se — bit će bolje!

Zvona zvone, i ko da mi urivavaju nož u srce!

Zvona javljaju smrt mnogima, koji bi bili još živjeli, da nisu morali oskudjevati, gladovati. Uz zvonjavu mrtvačkog zvona ljudi se nalaze ko mravi i ovce po poljima, te kopaju, oru...; a šta su zaužili, založili?! Već se ne jede polenta, a ni kruh. Mlini umuknuli. Nemaju šta da melju. Oh, imade u trgovaca dosti turkinje, imade u njih i lijepa brašna, imade da, ali trgovci već ne davaju seljacima na vjeru (na dog). Ne davaju. Ta šta će im seljačka zemlja, koja ne »rentira« i ne plodi!

Mlini počivaju, a ljudi počinju da još većina oskudjivaju i da jedu još rdjedju kašicu (škrobić). I kruh se već ne jede, na rijetko, kada se smiluje trgovčić, ili kad su kupili kukuruz mlijekom, uljem, ili kad su prodali možda i ono zadnje govedo. A onda šta? Kako sutra?! Tko jede srećom polentu, jede ju bez svakog začira (zabile). Mesa nije jeo naš seljak već odavna. Krmak mu poginuo. Kupio malog krmčića za sto, dvijesto lira, i poginuo mu. Kupio i drugoga — na dug, u nadi: platit će dojduća bolja godina. Krumpira Istra već nema, ta glavna hrana našeg poljodjelca ne vidi lonca. Ono malo, štedili su da ga posade. I sade ga u potu svoga lica gladujući. Čudim se, odakle našemu čovjeku divska snaga i otpornost! Ipak radi i radi od zore do noći, puno radi, malo, vrlo malo jede, i to malo je samo kašica, bobić, možda komadić hljeba, možda kisela zelja, repe, što valja da ju jede bez smoka... Jede se kadagod i fažulj, što ga kupi, kako već smogao, u trgovca...

I popije naš čovjek nešto vina, da ga omami, da mu ušutka glad. I zapušit će možda, da ga ne muči — apetit i da mu se ne javlja. Ipak pije ga malo u nadi, da ga prodade. Zaman nada — ne dolaze trgovci, akoprem ga nudjaju po 1'50 L i niže.

Danas opet dočuo naš seljak da mora platiti L 20 vinskog poreza po svakom hl vina u konobi. On, koji ne može da kupi ni fažulja, ni turkinje da utiša glad; on da plati još na vino porez?! Na vino, koje mu leži u konobi, i koje mu je jedina nada!?

Udarac za udarcem padaju na jadnog našeg seljaka. A on ropski, strpljivo, kršćanski ko sv. Stjepan kamenovani sve podnoša šuteći: Bit će bolje...! Dà, bit će...!

Zvona opet javljaju smrt mlade majke. Bolovala samo kratko doba. Bol njena je zahtijevala dobre tečne hrane i okrijepe, a mjesto ove gušila se kiselom repom, fažuljem, kašom... Nije mogla uživati ove hrane, a za meso kuća nije imala pare. I venula je i slabila dnevice, pa i ona ode u grob zapustivši golu, otrcanu i gladnu djecu. Ljudi vele i okućani: Bolje za nju! Ali gore za nas žive! I taj narod ne boji se smrti, ne bježi od nje. Tà ova će ga riješiti svakidanjih patnja duševnih i tjelesnih...!

Naš narod u Istri gladuje, trpi, umira, pada, zdvaja; naš seljak dnevno dublje se utaplja u dugovima, a neposjednici bez radnje zdvajaju i ginu. Gdje su ljudi i društva za spasanje? Gdje su Samaritanci? Gdje si ti naša nova država?! Zar ne vidiš plač ubogih — Istrana!?

DOPISI

IZ FIRENZE.

Naši mladi Istrani — vojnici.

Kad smo se onomad u zadnjem broju »Stare Naše Sloge« javili obećasmo, da ćemo se još koji put javiti, što danas i činimo. Zaželili smo onda svim našim ljudima u Istri sretnu novu godinu. Nažalost nije mnogo bolja od lanjske, ali nešto duševnog zadovoljstva donio nam je prvi broj »Istarske Riječi«, u kojem su nam naši narodni prvaci javili, da je prestao medju njima onaj jaz, koji je bio nastao na glavnoj skupštini u Kozini. Sad su se složili i jedni drugi obećavši, da će svim silama raditi za bolju budućnost našeg istarskog naroda.

Ova je vijest vrlo razveselila nas, koji smo se odazvali našoj gradjanskoj dužnosti, žrtvovavši najljepši dio naše mladosti, a uvjereni smo, da su taj naš odziv radosnim srcem primili i svi oni, kojima leži na srcu dobrobit našeg naroda.

Išli smo pod oružje u nadi i uvjerenju, da će na temelju toga naš narod lakše doći do svojih prava: škola i ostalih narodnih inštitucija, bez kojih dandanas niedan kulturan narod ne može da opstoji. No prevarili smo se. Svake nedelje čitamo u miloj nam »Istarskoj Riječi«, koju jedva očekujemo, da se o našim pravima u Istri nikomu ne sanja, već da se i ona, koja opstoje, zatiru — naše škole zatvaraju i danomice nameću nove dužnosti, koje mi bez ikojeg oklijevanja moramo da prihvatimo.

Ne mojte misliti, draga braćo, da ni nama ovdje ruže cvatu. Dosta smo mi već toga doživili i doživljujemo. Jedina nam je utieha ta, što nas ovdje ima na stotine te se možemo jedan drugome izjadati u svojem milozvučnom materinskom jeziku.

Iza nove godine započeli smo oštro pucanje te smo dnevno prevalili do 15 km puta a dostigli smo koji dan i 35. To je trajalo do 25tog jenara. 27. pak smo krenuli prama obali ligurskog mora, gdje smo 10 dana u Viareggiu obavljali velike vježbe t. zv. »ratne taktike«.

Povratismo se u garnizonu u prvoj četvrtini prošloga mjeseca, a nakon par dnevnog odmora raštrkali nas tu i tamo po raznim mjestima, da vršimo razne službe pisarske, poslužničke i stražarske oko toskanskih tvornica puščanoga baruta već prema sposobnostima.

Već su nekoji par puta stražili te su si ispjevali pjesmu, koja se ori po kasarni:

Viju vjetri, biju vali,
Arnom se kreću
Istran vojnik, pred Firenzom
Mrtvu stražu čuva...
I razmišlja o svom kraju
Milom zavičaju...

Tako vam je, draga braćo, s nama. Živimo za budućnost i očekujemo jedva dan, kad će nas poslati kući, a to će biti početkom jeseni. Trpimo i šutimo, jer smo u nutrini duše zadovoljni, što smo i mi donijeli žrtvu na Kalvariji istrskih Jugoslavena e bi bila bolja naša budućnost.

IZ VODNJANŠTINE.

Hrvatska škola u Juršićima pretvorena u talijansku.

Dne25. novembra pr. godine imalo je ovdiešnje općinsko zastupstvo svoju sjednicu. Na toj sjednici je podnio naš poznati renegat g. Cetina iz Filipane predlog, da se ukinu na Vodnjanštini sve hrvatske škole, koje služe na sramotu općine (!!!) te da se na njihovom mjestu otvore talijanske. Talijanima se taj predlog vrlo dopao, pa su ga objeručke prihvatili. Zatim je općina poslala svoj zaključak kotarskom školskom vijeću u Pulu uz zamolbu, da isto poduzme potrebite korake.

Malo dana iza toga obratila se je općina na svojeg delegata — našeg renegata, žalosna mu majka! — u Juršićima, da sakuplja potpise za talijansku školu. Budući da se ondje nije htio nitko potpisati za talijansku školu, delegat je morao sam sa svojim ocem potpisati tu molbu. Kad je tu molbu dostavio svojoj općini, izjavio je ovdiešnjem načelniku Deltonu, da ju je morao sam sa svojim ocem potpisati, pošto narod u Juršićima ne će niti da čuje o talijanskoj školi. Nato mu je — kako čujemo — načelnik odgovorio: Ništa za to: nama je dostatno, da ste na molbi za talijansku školu potpisani Vi i još jedan drugi! Talijanska škola u Juršićima je već gotova stvar!....

I doista! Početkom ove godine počele su najedamput pisati talijanske novine, a naročito »Piccolo« iz Trsta i »L'Azione« iz Pule, da će biti brzo uslišana »jednodušna volja svih Juršićana«, t. j. da će se dosadašnja hrvatska škola pretvoriti u talijansku!...,

Taj glas talijanskih novina uplivao je na naše ljude u Juršićima kao grom iz vedra neba. Nitko nije mogao da razumije, što je zapravo potaklo talijanske oblasti i novine na taj nepravedni korak. Predvidjajući veliku krivicu, koju im se kani nanijeti, odlučili su, da odmah pošalju pokrajinskoj prefekturi jedan protest uz zamolbu, da se i nadalje uzdrži u Juršićima hrvatska škola. Sastavili su protest, u kojem su naglasili, da Roverci, Čabronići i Boškari apsolutno ne priznavaju nikakva prava talijanskom delegatu u Juršićima, da bi zahtijevao u njihovo ime da se promjeni hrvatska škola u Juršićima u talijansku. Zamolili su kr. prefekturu, da poduzme potrebite korake, da im ostane nepromjenjena hrvatska škola u Juršićima **baren dok talijanski zakon dopušta hrvatske škole u našoj pokrajini!** Napominjemo, da su potpisali taj protest **svi roditelji,** koji šalju svoju djecu u hrvatsku školu u Juršiće.

Al'eto ti vraga iznenada! Pred par dana došao sam u jednu vodnjansku gostionu. Bili su unutar satai Talijani. Jedan od tih mi se prisjede i reče u talijanskom jeziku:

— Sad ćemo i u Juršićima imati talijansku školu!

— Zar je to moguće!? — odvratih u čudu.

— **Jest** — odgovori Talijanac, — **Danas sam saznao od jednog mojeg prijatelja na općini, da je već kotarsko školsko vijeće iz Pule poslalo preko naše općine ravnateljstvu pučke škole u Juršićima dekret, kojim se dosadašnja hrvatska škola u Juršićima pretvara u talijansku!....**

Talijanac se na to nasmijao, a mene su oblile suze. Bilo mi je teško pri srcu. Nisam mogao niti vierovati, da bi se moglo danas što takvoga dogoditi, kad se znade da su svi općinari protiv talijanske škole i da roditelji još uvijek očekuju povoljno riješenje svojeg protesta!

Pa da nismo sretni!

IZ PIĆNA.

Grozna nesreća. — 60-godišnja seljakinja zapaljena. — Neugodni miris u selu. — Iznakažena lješina. — Bolni utisak u čitavom selu. — Ozbiljna opomena.

Pored svake vrsti nesreća i nevolja, koje udaraju po našem narodu u Pićnu, često se dešavaju u našoj okolici takovi slučajevi, koji moraju da pobude saučešće kod svakog živog bića.

U našoj bližnjoj okolici, u selu Andretići živio je izmedju ostalih i naš 66-godišnji zidar

Ivan Andretić sa svojom 60-godišnjom suprugom Jelkom. Suprug je skoro uvijek išao po zaslušćima, a supruga Jelka je ostajala sama kod kuće. Živili su oduvijek u najvećem miru i zadovoljstvu.

Predprošle nedjelje dne 18. t. mj. suprug je išao u jedno susjedno selo na Pićanštini, da se dogovori sa prijateljem glede jedne radnje, koju je imao obaviti slijedećega tjedna.

Medjutim kod kuće se je dogodila strašna nesreća. Jelka je naložila vatru, da kasnije postavi kuhati večeru za sebe i supruga. Najedamput joj se pozlilo te pala u vatru, iz koje se je sva pečena nekako doteturala do stuba i pala niz stube u podrum (konobu). Tu je dovršila svoje posljednje muke, a da nije dala od sebe nikakva glasa.

Susjedi pričaju, da su vidjeli pokojnu Jelku oko četiri sata poslije podne, kad je nosila drva u kuću. Malo zatim da su osjetili nekakav neugodan miris, koji je dolazio iz Andretićeve kuće. Taj neugodni miris potaknuo ih je na to, da idu pogledati u zidarevu kuću, da vide, što to smrdi.

Čim su došli do vratiju Andretićeve kuće odmah su opazili, da to smrdi mrtva Jelka, koja leži ispečena kraj stuba. Prisutne je susjede spopala užasna bol i strah, tako da im nije preostalo drugo, nego da gledaju tu žrtvu vatre, odnosno da sakriju oči pred iznakaženom lješinom... Ah, kako je bila iznakažena!

Taj dogodjaj se je brzo raširio po cijelom selu. Kod svakog je pojedinca učinio bolni utisak. Svi obžaljuju nesretnog supruga Andretića i kažu, da je to ozbiljna opomena, kako moramo biti oprezni s vatrom.

IZ BOLJUNŠTINE.

Tko zlo čini — zlo i dočeka. Što je pravo — i Bogu je drago. Naš bivši «straordinario» i sindako Frane Ferranda konačno je iza toliko godina došao u — porat. Kad ga budemo zvali, nek se povrati, a medjutim nek stoji daleko od nas... Njemu je odzvonilo, a i drugim njegovim pajdašima. Prstom ih kažemo. Ne ćemo ih zaboraviti. Teško nam je srcu, kad vidimo, kako se je promijenio prvi naš bivši podnačelnik, Zvanić Pataj-Vazmina. U mladosti svojoj bio je junak i ljuti protivnik bivšeg našeg «straordinarija», a — Italija i opć. blagajna ih je pobratila, no za prekratko doba!

Mnogo zla je nama Slavenima počinio rečeni naš prvi «sindako». On si je ostavio u općinskom uredu — crni spomenik, a u nama, ovdješnjim Slavenima mržnju i prokletstvo... Zbog njega se je mnogo suza prolilo i mnogo kletva izustilo; mnogi su bili bičevani i pozatvarani. A zašto? Radi pravice Božje i ljudske. Kad je on postao «straordinario», jednim mahom dao je pozatvarati sve hrvatske škole, i potjerati sve hrvat. učiteljstvo, a i naše svećenstvo. Toga ne ćemo, a niti možemo da zaboravimo. Nijedan opć. komesar u Istri nije se usudio najednom pozatvoriti slavenske škole, kaošto je to «junački» učinio naš «straordinario», Frane Ferranda. Tako su naši učitelji ostali bez službe i kruha. Morali su pobjegnuti preko granice, da si očuvaju barem živu glavu. Jadnici su morali ostaviti svoju školu i svoju rodnu zemlju. I oni ga proklinju. Suze sirotinja, udova i sirota i prognanika još se nisu osušile...

I mi smo ovdješnji Hrvati sirote bez svojih učitelja; naša djeca nariču za svojim narodnim školama... Mi smo ostali bez svojih najboljih prijatelja, a djeca naša bez svojih drugih roditelja... Sve su nam oteli, a cvijet našega naroda potjerali. Narinuli su nam talijanske škole, a u naša sela poslali nam talijanske učitelje, koji se kod nas drže kao u kakvoj talij. koloniji. Mi smo se borili proti narinutim talij. školama, molili smo za svoju hrvatsku djecu — hrvatske škole, ali tu svoju ljubav — mnogi su naši platili svakovrsnim kaznama... Sami oružnici su silili naše ljude, da upišu svoju djecu u talij. škole te da se izjave za talijanske škole. Mi se nismo mogli boriti proti sili i premoći, poduprte od same vlade. Talijanske su škole tako ostale u našoj općini, akoprem su uvijek skoro prazne... Da zaključimo: u našoj općini nema danas nijedne hrvat. škole, koje smo prije imali; a talijanske su u Boljunu, Pazu, Vranji, Brestu, Učki, u Borutu i u Sušnjevici...

Evo, tako je kod nas, no unatoč svega toga mi i nadalje ostajemo ono, što su bili i naši stari djedovi: vjereni i nepatvoreni Slaveni.

Boljunčanin.

IZ SOVINJŠTINE.

Sada su postali najednom pobožni naši susjedi u Sovinjaku. Oni su vam, kazat ćemo vam, ako još ne znate, latinske krvi i jezika. Došli su amo ravno iz Rima. Danas se oni zovu Sirotić, Flego itd., ali oni nisu se tako zvali u staroj «domovini»; njihova prezimena im je pokvarila pokojna griješnica Austrija i mi «maladetti» Hrvati. No pustimo to na stran. Imamo da vam nešto drugo sporučimo, naime glede pobožnosti naše «gospode» u Sovinjaku. Oni će da imadu na svaki način svećenika u «gradu». Moraju ga imati! Kako mi je rekao jedan Talijanaš, Sovinjak je bez svećenika «un logo deserto»... Naš Gigi pak je već osivio od misli, kako će se živjeti ovako... Jedne nedjelje držali smo «šedutu». Stari «Keko» počeo je govoriti: «Koži non si pol andar avanti. Bez popa smo zapušćeni, zanemareni, a biskup nam ga ne da...» «A zašto, šinjor Keko?» «Mi ne znamo!» Znamo pak mi — odgovorim mu ja: Mi smo imali lijepoga, mladoga i dobroga svećenika, g. Dukića, kojeg ste ga protjerali, pošto je bio Hrvat. Biskup vam je sada poslao talij. popa. Kad je taj došao, vikali ste mu: Hosana! evviva! — a onda ste ga zamrzili, potjerali i još mu odnesli ono malo, što je imao u kući... Pak ćete da vam biskupija pošalje drugog svećenika!?» — Svi su zamuknuli... Kušajmo moliti, ali se svi Hrvati morate potpisati na molbi, drugačije... A jok, Gigi! Ne ćemo tako! Ako ćete, dajmo ovako: Mi ćemo se potpisati za svećenika, ali vi morate za našu hrvatsku školu. Drugačije — njente, karo Gigi! Bat za bat... Dat ću ti, ako mi daš! — Gigi, Keko i drugi naši Latini nisu bili zadovoljni s našim predlogom, i tako je naš pogovor — faliral, — Vedremo! rekao je sljepac.

IZ BUZEŠTINE.

Lijepo molimo našu dragu «Istarsku Riječ», da nam dobrotom odgovori i pouči nas, da li mora svaka trgovina imati napis (ploču) i da li mora biti u talijanskom jeziku? Mi Vas ovo zato pitamo, pošto su već neki «naši» trgovci postavili ploču samo sa talijanskim napisom, a mislimo, da je dozvoljen i hrvatski napis. Neki naši trgovci se ispričavaju i vele, da je takova naredba (ordin)... Mi smo željni o tomu znati golu istinu, a onda ćemo i mi, koji nismo trgovci, progovoriti; a ovo je i naša dužnost i pravica, jer mi nosimo svoju muku, svoj znoj i novac k njima... Kamo ćemo mi nositi svoj novac — tu pak napokom mi gospodarimo. — Lijepo Vam se zahvaljujemo na odgovoru i Vas pozdravljamo.

Opaska Uredništva: Nitko nije prisiljen, da postavi na svoju trgovinu samo talijanski natpis. Talijanske su vlasti same izdale jednu naredbu, prema kojoj lako svaki trgovac izvjesi nad svojom trgovinom dvojezičnu tablu. Samo mora paziti na to, da postavi na prvo mjesto talijanski natpis, a zatim hrvatski. Toliko znanja radi.

IZ SOČERGE. (OPĆINA BUZET).

Sedaj ga imamo u hiši. Prišel je obljubljeni Mesija v našo vas! Ne bo več siromahov v naši vasi; dela se bodo takoj odprla, denar pride k nam kakor dež iz črnega oblaka! Ne bomo pili več na «puf», in se zadolževali za vsakdanji kruh in polento! Ne, — tisti časi so za nami, ker imamo pri nas laškega duhovnika! Nismo mogli dobiti slovenskega — prišel je italijanski. Niti slovenskega učitelja nismo mogli dobiti, ker — ga ni bilo! Kaj še! Kdo naj pride v našo — ubogo vasico!? In kakor se je naš Odrešenik Jezus Kristus rodil v štalci, a ne u gospodski palači, tako smo mi dobili sedaj duhovnika iz — velikega in bogatega mesta — Milana, ter je prišel k nam «skromen» in v simašno vas...! — In veste — on je dvakrat človek, in dvakrat več vreden kakor mi! Ne zato, ker je Italijan, ampak zato, ker je on sedaj naš — duhovnik in naš učitelj! Seveda, za to svojo «duplo» možatost bo dobival, naravno dve plači... On torej ne bo trpel pri nas, a najmanj kakor Jezus na drvu križa (kakor so res trpeli naši slovanski duhovniki v našem sosedstvu); ne, on ne bo pri nas ne lačen ne žejen. Torej on, naš novi italijanski duhovnik, je res dobro in imenitno mislil na-se in zase, ampak kaj bo on nam dal in koristil? On je seveda učen človek, ampak govori samo en jezik; mi smo pa malo učeni, ali nič učeni, in tudi znamo samo en jezik — slovenski. Saj Sočerga še ni videla Italijana, nego samo mimogrede v «korijeri»... On, učeni in mnogočasni pozna samo svoj laški jezik, in mi samo slovenski. Ne vemo, kako se bomo razumeli? Ne vemo, kako bo šlo v naši cerkvi, in kaj bode z našim dosedanjim slovenskim petjem v njej. Smo radovedni, kako se bode naše ljudstvo spovedavalo, in slednjič smo v čudu, kaj bo delal ta naš novi «gospud» v naši šoli. Naši otroci, seveda, niso ni slišali italijanske govorice. Mi pravimo: «lušno» bo v cerkvi, a še bolj «lušno» pa v šoli! — Za danes dosti! Drugič vam pišemo kaj več in vam odgovorimo na gornja vprašanja. Vam sporočimo tudi, kako je prišlo do te «naše» italijanske šole, in kdo nam je je zaprav prinesel v vas — na krožniku. Marsikateri se bo — sramoval!!

PISMO IZ RIJEKE.

Svim prijateljima i neprijateljima, znancima i neznancima kao i svim onima, koji se još koliko interesuju za paralitiku u Opatiji, javljamo neizmjerno radosnu vijest, da je ta ista gorespomenuta paralitika u srijedu, dne 21. **marca vrtoglavca** dala na svijet blizance ili ti — dvojke. Koliko rodilje, toliko i novorodjenčad nalaze se u potpunom zdravlju. Ali kako novorodjenčad ne poznaju etikete, to su već prvi dan zbog njih požutjele više ili manje bistre vode, kojima je do sada plovila znamenita opatijska Konferencija.

Drugim običnijim, manje pjesničkim riječima izraženo — ovih su dana obje delegacije: i ona talijanska i ona jugoslavenska, iznijele svaka svoj projekat o uredjenju riječkoga Konzorcija. Otkad je svijeta nisu se Talijani i Jugoslaveni ni u čemu slagali, zato je i razumljivo, što se i njihovi projekti razlikuju jedan od drugoga kao od prilike dan i noć.

Talijanski projekat traži, da pod vlast ili upravu konzorcija padne čitava obala od zapadne granice riječke države pa sve do Žurkova, onkraj Martinšćice. Drugo, što taj projekat hoće, jeste to, da bi konzorcij imao da traje 99 godina.

Ninetta je protiv ovog poslijednjeg predloga. Po njenom sudu, to bi bilo Jovo na novo. Brajdica i Martinšćica bi se i opet okupirale, a kad bi se poslije devedeset i devet godina opet ispraznile, bilo bi opet komedije na Fiumeri, opet bi «leteli kacoti i praće» — opet bi bilo krvavih glava i razbijenih nosa. I tako naša Ninetta ne bi ni poslije 99 godina imala mira — a toga se ona i boji najviše.

Da pravo kažem, meni se ovih 99 godina čini malo odviše. Zamislite, kako bi bio prošao onaj, tko bi bio sklapao sličan ugovor s pokojnom Austrijom! Prije 99 godina pisala se godina — 1824. pa do dana današnjega! Kolike revolucije! Koliki ratovi! Kolike promjene! Kolika se kraljevstva rodila, a kolika se carstva srušila kroz to vrijeme! Molim vas, možete li vi prosuditi, što će biti od Rijeke do 99 godina? Ne zaboravite, da je Rijeka grad, koji mora svake godine da ima barem jednu svoju revoluciju! Rijeka je imala svoju revoluciju g. 1918. imala ju je u septembru 1919., dok je koncem 1920. ušla u rat protiv Italije. Godina 1921. prošla je u znaku revolucije: izbori, Zanella, atentati itd. a u martu 1922. buknula je revolucija, koja je jednim mahom otpuhnula Zanellu i sve njegove ljude. Kakvu će nam revoluciju donijeti ova god. Gospodnja, to se još ne može da kaže, ali sudeći po nekidašnjim napadajima na Fiumeri — ne će ni ova kao ni one prve proći bez ijednog jačeg potresa. Prema tome ne znam, dali bi baš uputno bilo vezati ovakav turbolentni grad jednim ugovorom na 99 godina. Ima ih, koji vele: ni na 99 dana! No ja sam širih rukava, pa bih koncedirao — jednu godinu dana, ali ne više.

Medjutim zasada je suvišno, da o tome razbijamo glave. Paritetika ide na praznike, koji će se radi pravoslavnog Uskrsa produljiti najmanje na tri sedmice. A do tada, bit će što Bog da!

Jedno je stalno: ovi će blagdani prolaziti u znaku novinskih polemika o jednom i drugom projektu. «Vedetta» je već otvorila vatru. Ona ih je već svakojakih odbrusila jugoslavenskoj delegaciji i još će. Kampanju vodi ni više ni manje nego glavom sam Armando Odenigo. Taj Armando Odenigo rodjen je Riječanin. Prije godinu dana i pó zvao se je još kako i njegov ćaća — Slovenac — naše gore list! — Zvao se je — Hodnik. A onda je od Hodnika najednom postao Odenigo, kako je i pok. Stupičić postao Colonnini, a Nino Host — Venturi itd. itd. itd. Uistini danas se je na Rijeci teško snaći. Mnogo teže negoli u Londonu. Vi na priliku ne možete znati, da će se ulica, u kojoj vi stanujete zvati i sjutra onako, kako se danas zove. A tako ne možete znati, da će se ni vaš susjed sjutra potpisivati onako, kako se potpisuje danas. Ja mislim, da je za sada najbolje, da se sva pisma na Rijeku šalju «poste restante...»

Tko zna, da koji djavô i meni ne skoči u pamet, pa da jednog dana i ja ne promjenim ovo moje slavno ime Rokac. Učinio bih od prilike kao i Hodnik. Nešto bih od svoga staroga imena pridržao, a nešto nadodao. Ostavio bih — Rokac, a dodao marin, i tako bi izišlo — **Rokacmarin.**

Za danas neka je i ovo dosta!
Dobre jaja! Rokac.

Franina i Jurina.

Jur.: Si čul kada, Franino, da bi neć ale nekega mogla rasvetlet — škurina?
Fr.: Na moju puru — nisam još nikada tega čul.
Jur.: Pari mi se, da je v Istre i to moguće.
Fr.: Dokle ne čujem ča je i kako je — ne ću verovat.
Jur.: Ti znaš, da se škurina čisto po hrvatski zove — mrak.
Fr.: To znam.
Jur.: I znaš, da se i on profešur s Pazina zove tulikajše — Mrak.
Fr.: Kako ne bim znal!
Jur.: Jà ma ti ne znaš, da je ta profešur Mrak napisal i jednu strahovito dugu klobasu, s kom bi otel Talijanom, onem pravem, razsvetlet pamet.
Fr.: Za pravo reć — to nisam znal. Nego sada razumem, ča si otel reć.
Jur.: To mi je drago.
Fr.: A ča j'to napisal va onoj klobase?
Jur.: Napisal je, da v Istre ne će bit ni reda ni mira, dokle se istarski Hrvati posemsega ne zataru.
Fr.: Će mu se dat! Sreća da ni Bog dal koze dug rep!
Jur.: On bi otel, da nam se i koren zatare.
Fr.: Će se z manjem pasat — aj će, poboštrića!
Jur.: Za Slovence okole Svetega Petra i na Goriškem govori, da s njimi trebe poć malo na meče, oni da te se već pomalo prignut, i delat, ča budu oteli Talijani...
Fr.: Namor te! Ni nego rekal!
Jur.: Mi pak Hrvati, da smo tvrdji — nas da treba valje podavit — i to valje!
Jur.: Najedanput!
Jur.: Najedanput! Ter da nas već ni puno. Još da nas je neč malo okole Buzeta, okole Pazina i okole Voloskega. Samo va teh krajev, da je još otvorena ka ter ka hrvatska škola ale da treba i temu da bude kraj. Va celoj Istre da ne sme bit ni jedne hrvatske školi. To da će bit na korist cele Italije, osobito na korist talijanske vanjske pulitike.
Fr.: Ča ga ima pak ta njihova vanjska pulitika s nami drugemi?
Jur.: Mrak računa ovako: Hrvati i Srbi va Jugoslavije znaju, da va Istre žive puno tisuć ljudi, ki govore isti njihov zajik. Oni ovu svoju braću više puti spominju va novinah. Mrak misli, da je to pogibeljno. Ja ne znam zač, ma Mrak govori, da je to pogibeljno. Najbolje bi bilo, kako računa Mrak, da Jugosloveni iz Jugoslavije ne misle na nas, ki smo ostali v Istre. Nego, dokle bude v Istre samo jedan Hrvat, oni s preka te vavek mi-

PODLISTAK

Uskrsna zvona.

Veliki je Četvrtak. Zvona zamukla, a djeca pitaju: Zašto?

— Otišla su Rim, odgovaraju majke.

— A zašto u Rim?

— Da ih Sveti Otac blagoslovi...

I meni su tako govorili, dok sam bio dijete. A i poslije, svake godine, kadgod bi u Velikom tjednu zašutjela zvona, uvijek sam se sjećao onih lijepih, davnih priča o divnom, zračnom putovanju uskrsnih zvona.

Jednom sam i snivao o tom. Bilo taman uoči Velikog Petka. Noć vedra, puna sjajne mjesečine. U snu prikazala mi se još ljepša. Isprva bilo sve tiho, kad li se najednom iz neke velike daljine javilo nekakvo duboko brujanje. Pogledah bolje — a ono bila zvona! Krile se u zraku kao ptice, a zvone, kao da pjevaju. Cijeli je vazduh pun njihova glasa, baš kao da se otvorilo nebo i angjeli zapjevali svoje najljepše pjesme.

Bližaju se zvona: već ih bolje čujem. Gle ono krupno, što onako duboko kuca — nije li ono zvono zagrebačkog Sv. Kralja?

Za njime slijede druga. Čini mi se, da i njih poznajem. Ima ih, koji su nam djedove zvali na ustanak, na obranu zemlje, u sabore i krvave sastanke. Ima ih, koji su se digli ispod razvalina porušenih crkvi, u kojima su se nekoč krunili hrvatski kraljevi.

Sada ta zvona zveče svojim negdašnjim glasovima: gotovo sva je naša povijest u toj njihovoj staroj pjesmi.

Širi se zvonjava. Odjek joj se čuje i u dubini mora, odkuda se polagano i dostojastveno diže još jedno zvono: krupnije i dublje od svih ostalih. Dugo je, što leži na morskome dnu zveneći neprestano za duše utopljenih mornara! A sada se diže i voda curi s njega, kao da suzi za poginulim brodolomcima. Još malo, pa je u daljini nestalo i njega.

Lete zvona... Na obzorju pokazalo ih se čitavo jato. Zvona su to naših gradića i sela; ona, što našemu narodu najavljuju tugu i radost, sreću i nesreću. U jutro ga zovu na rad, o podne i u večer na počinak. I tako to ide redom, dok nadodje dan, kad ga njihovo bolno kucanje poprati do vječnoga groba.

Sva su zvona preletjela. Jedno je samo zaostalo. Malo, priprosto zvonce. Za njim se pružio trak: izjeden, uzlat konopac. To je zvono mojega rodjenoga sela. Ono je svojim tankim brencanjem sladilo prve dane mojega djetinstva i zvalo me u crkvicu, koja je bila puna slika brodolomaca i brodova u opasnosti. A milo me i dobro zvonce sjeća i na milodah ljiljana, kojega je takodjer bila puna naša mala i nezaboravna crkvica.

A sada je eto i to moje maleno, rodjeno zvonce iščezlo u daljini — — —

Priredio: Viktor Car-Emin.

Priča iz Japana.

Bio siromašan čovjek. Vrlo, vrlo siromašan. Živio je od toga, što je u malim ručnim kočijama vozio bogate Japanke grada Tokija, kad im se prohtjelo da izadju na šetnju ili u posjete. Namučio se ljuto, a novaca malo. Da je bio sâm, životario bi kako tako, ali on je imao uza se stara, i nemoćna oca i maloga sina, a obojicu je volio nada sve. Srećno bi bili živjeli u troje, da im nije bijeda, ta krezuba neman, sjedjela za vratom. Kadgod su pomislili, sad će biti bolje, živjet će se lakše, opet se ona pojavila iz kutića njihove sobe i šapnula im podmuklo i zlorado: ne će, ne će...

Tad bi on svagda samo teško uzdahnuo, pogledao svoga oca, koji je poguren sjedio uz prozor, slab i nemoćan, pogledao na maloga sina, koji se upalih obraza, blijed i slab igrao u kutiću i bilo mu teško pri duši. Mučila ga ta velika bijeda njihova ne zbog sebe samoga, već zbog stara oca, koji je gladan ustajao i gladan lijegao, i zbog sina, koji se morao često zadovoljiti koricom kruha. Mučio je muke silne. Nije znao, što ga više izjeda: briga za oca, kojemu je dugovao poštovanje kao Bogu, ili briga za sina, za rodjeno dijete svoje, za polovinu svoje duše i svoga srca. Ali svagda je tada prevladala briga za oca, kojemu je, po prvoj i glavnoj zapovijedi japanskoj, dugovao najveće poštovanje. Zbog njega ga je grizla savjest, mučila ga danju i noću, te dugo nije mogao da usne na svome ležaju.

Mislio je i smišljao, što da učini.

— Gle, govorio je sam sebi, — kad bih bio sâm s ocem, mogao bih da udovoljim dužnosti svojoj spram oca. —

— A onda bi se opet javio drugi glas:

— Otac je star i slab, on je sunce, što se priklanja k zapadu, on gine, nestaje, trne se kao svjetiljka kakva, a sin je drvce, svježe i zeleno, on je cvijet, što propupava, on je miris, koji će da osvježi zrak u kući, on je duga nebeska, on je ptica proljetna...

Nije nalazio izlaza. Krvavila mu je duša zbog jednoga i drugoga.

Tad ustade nekog dana rano u zoru, upravo u času, kad je izlazilo sunce, otvori vrata, a crveno ga nebo, ožareno suncem, koje je imalo da izadje, tako umiri i svega ispuni, da je samo priklonio glavu, umornu od tolikih misli, i tiho govorio jutru kao Bogu:

— Prva mi je zapovijed i dužnost u svijetu, da poštujem oca i da se brinem za nj, a on će, gle, umrijeti od gladi! Njemu moram da žrtvujem i dijete. Ubit ću sina, a spasti oca.

...t na Istru. A to ne bi smelo bit. Trebalo je, ča prej moguće zatrt sve ča je v Istre hrvatskega, tako da se do leto dve ne bude ni znalo ni pisalo, da je v Istre jedanput bilo ljudi, ki su hrvatsko misleli i čutili. Tako piše — Mrak.

Fr. Ama bravo, po moju puru! Nego da ti pravo rečem, ja još ne vidim pravo, ča ga ima s tem Jugoslavija. Jugoslavija je jedna država, ka nima s nami nikakovega posla. Ako tamo bivaju ljudi, ki govore našim zajikom, mi temu nismo ni najmanje krivi. Ako oni va Jugoslavije kadagod ča napišu od nas, mi nismo ni temu krivi. Temu su najviše krivi oni, ki nam delaju ovolike nepravice, ki nam muče ljude, ki nam važigaju kuči i ki delaju proti nam takove stvari. Da bimo mi v Istre uživali sve one pravice, ke nam kako narodu pristoje, ni vrag ne bi na nas mislel. Ako bi nas ki va Jugoslavije spomenul, rekal bi: — Blaže onem našem ljudem va Italije! viš kako njim je lepo! Imaju školi va svojem zajike, va crekve se moru Bogu molit va svojem zajike, njihovi ljudi su nameščeni po sudeh i na općinah — rišpetani su, nijedan ih ne vredja — inšoma — ča bi više šteli.

Jur. Ma kada oni ljudi čuju, da mi nimamo nikakoveh pravic, da nam se zatvaraju školi, da se naši ljudi muče i proganjaju, da ih se oće posemsega zatrt, tako da od njih nijedan ne ostane — to se razume, da ni oni ljudi tamo ne moru ostat kamenega srca, to se razume, da moraju i oni reć ale napisat ča to na obranu oneh, ki trpe. Tako su najzada delali i oni pravi Talijani va Italije, kada bi čuli, da je Austrija storila ovudjim Talijanom kakovu nepravicu. Se spamećuješ, ča su delali, kada je ono bil ministar z Beča dal zapoved, da se moraju v Istre po sudeh obesit tabeli s hrvatskim i talijanskim napisom?

Fr. Ljudi Božji, kako se ne bim spamećeval! To je bilo kako, da je već blizu sud sveta. Demonstracijoni, revolucijoni — vražje ropetanje! Svega tega je bilo. A da bi zač, nego za one dve tri tabelice!... A ča su one tabelice suproć svemu onemu strašnemu, ča se danas dogaja v Istre proti našemu nebogemu narodu?

Jur. A to — to... Nego još neč: Mrak je va onoj svojoj klombasice puno tega povedel, samo jedno je ostal dužan onem, ki ga čitaju: Na ki način misli on, da bi se moglo zatrt sih dvesto tisuć našega naroda u Istre! Kamo će s tolikim svetom? Va more? Va Fojbu? Kamo?

Fr. Ja bim mu pak stavil još jedno pitanje: Recimo, da Mrak i njegovi prijatelji zataru sve naše ljude v Istre, tako da njim već ovuda ne ostane ni semena. Misli on, da bi s tim ča dobila talijanska vanjska pulitika? Misli on, da bi onputa oni s preka prišli k njemu, pak da bi mu rekli: — Bujorno šior profešur Mrak! Mi do sada nismo bili prijatelji, ma sada, kada znamo, da ste vi zatrli dvesto tisuć ljudi, ki su govorili našim zajikom — mi smo svi srećni i zadovoljni prileteli ovamo, da vam bušnemo ruki i da vam se po zahvalimo na veloj ljubave, ku ste nam skazali?

Jur. Dobro si rekal. Mrak je profešur, ma ne zna ono, ča znaju naša deca od sedam let. Naša dečica su naime naučili va škole, kako je jedanput bil jedan čovek, ki je živel va prijateljstve s jednom kačkom. Jedan dan skočilo je njegovemu sinu neč va glavu, pak je zel nož i odrezal onoj kački rep, a kačka je niega tako ugrizla, da je valje za tem umrl. Nekoliko vremena za tem oni je čovek zaželel, da budu sopet prijateli on i ona kačka. Ma mu je kačka lepo odgovorila: dokle ja gledam svoj rep, a ti tvojga sina grob, pravega prijateljstva mej nami ne more bit.

Fr. Tako je! Vidi se, da se je ona kačka bolje razumela va vanjsku polutiku nego sam veleučeni profešur Mrak.

Gospodarstvo

NEŠTO O SADNJI KRUMPIRA.

Krumpir igra u gospodarstvu našeg istarskog seljaka pogotovo veliku ulogu, te mu je uz kukuruz skoro glavna hrana za obitelj i marvu.

Uspjeva skoro na svakom zemljištu, ako je dobro priredjeno i pognojeno. Ne prija mu jedino teško i vlažno tlo. Takodjer vrlo plitko zemljište nije dobro za krumpir, osobito ako je takva zemlja previše pomiješana kamenjem. Sadimo ga lako iza svake druge biljke, pak i ponovno na jedno te isto mjesto. Izvrsno urodi i na novici (na zapuštenoj livadi, pašnjiku, šumi) samo ako se takvo zemljište na vrijeme dobro priredi.

Za gnojenje krumpira najbolji je stajski gnoj. Što je zemlja slabija i teža, to obilatije treba da bude gnojenje. Na novici, gdje se zemlja već odmorila ne treba da se previše gnoji, jer bi krumpir radi izobilja hrane podivljao te bismo tako dobili više krumpirišta nego krumpira.

Ako imamo premalo stajskog gnoja, možemo da nadomjestimo jedan dio toga umjetnim gnojem. Takva pomoćna umjetna gnojiva bila bi: superfosfat (50—100 kg na vrganj ili 150—300 kg na hektar) i amonijakov sulfat (20—40 kg na vrganj ili 100—200 kg na hektar).

Tko imade dobru dobru gnojnicu mokraću, može njome da nadomjesti skupu kalijevu sol. Dotično se zemljište polije gnojnicom prije oranja odnosno sadnje ili se pak kasnije kod okapanja ili ogrtanja polije njome krumpir. Svatko treba, da sam to pokuša, pak će se uvjeriti, da dobra i zrela gnojnica stvara kod krumpira upravo čudesa.

Suvišno je da spomenemo, da treba zemlju za krumpir dobro i duboko izorati ili prekopati. Što je dublje zemlja obradjena, to je za krumpir ugodnije, a naročito u onim krajevima, koji su podvrženi suši.

Najbolja doba za sadjenje krumpira u Istri jest u drugoj polovici marca i tekom čitavoga aprila. No, pri tom treba da pazimo na stanje zemlje — na vrijeme. Nemoj polagati krumpir u blatnu mokru zemlju za kišovitog vremena, nego počekaj dok se ista dovoljno prosuši. Ništa ne šteti, ako se uslijed toga zateže sadnja makar za čitavu sedmicu dana. Osobito kod teškog tla imalo bi sadnjenje krumpira u blatnu zemlju vrlo loše posljedice; zato pazi da se to ne dogodi!

Način sadnje krumpira je svima više ili manje poznat, te je kako se u Istri obavlja uopće dobar. Upozoriti se pri tom mora samo na to, da treba krumpir, a naročito ako se ga sadi u ovećem opsegu, posaditi uvijek u redove: u najmanjem razmaku (red od reda) od 60 cm. To je važno zato, da uzmognemo kasnije okapati i ogrtati (osipati) krumpir plugom, te — ako je zemlja ugodna — kada dozrije, i iskopati ga plugom. Time ćemo si prištediti mnogo truda i zlatnoga vremena, kojega možemo da iskoristimo u koji drugi nužni i važni posao. Sadnja u redove vrši se pak, kako je već poznato, tako, da se učine u već preoranoj zemlji, ako je ona dosta rahla, plugom ogrtačem brazde u razmaku od 60—70 cm. U ove se brazde, ako nije bilo dotično zemljište tik pred zimom pognojeno, rastrese ponajprije gnoj, a zatim položi krumpir u razmaku od 30 cm. Pregusto sadjenje ne valja! Brazde se zatim opeta rasuju plugom ili grabljama, odnosno motikom.

U teškoj se pak zemlji, iza kako je dobro prorušena i poravnana, označe redovi posebnim crtalom ili pomoću konopa kad se krumpir posadi motikom.

Važno je, da se u lakoj zemlji ne sadi krumpir preplitko, a u teškoj opeta ne preduboko. U lakim zemljama neka se krumpir pokrije sa 4—5 prsta debelim slojem zemlje, dočim je kod teške zemlje dostatno, ako ga posadimo 2—3 prsta duboko. Za sjeme uzme se samo sasma zdrave i potpuno zrele gomolje, čije klice nisu još potjerale. Mnogi naši seljaci spremaju krumpir kojega odrediše za sadnju tako loše, da tjera vrlo dugačke klice. Ovaj je postupak sasma zado, jer baš time gubi krumpir najviše na svojoj vrijednosti. Predroban krumpir nije zgodan za sjeme, no ni predebeo krumpir nije najbolji za sjeme. Najbolji je za to gomolj srednje debljine, t. j. od 5—8 dkg težine sa 4—8 jakih oka. Primorani smo češće da sadimo vrlo drobnog ili vrlo debelog krumpira, jer srednjega nemamo mnogo na raspolaganje. U takvom slučaju uzmemo mjesto po jednog srednjeg po dva drobna. Predebeli pak krumpir razrežemo, ali uvijek tako da na pojedinim komadima ostanu barem po 4 jaka oka. Komadi, koji nemaju jaka oka, neka se upotrebe za kuhinju ili za krinke.

Sada pak par riječi o vrstama krumpira, koje ćemo saditi.

Krumpira imade bezbroj vrsti. Nekoje se debele vrsti ponajviše goje za tovljenje svinja i za pravljenje špirita. Druge ukusnije vrsti opet ponajviše za ljudsku prehranu, no ove se potonje vrsti mogu naravski upotrebljavti i za krmljenje. Krumpir, koji se kod nas goji, spada većim djelom u ovu potonju vrst te nas stoga i ova najviše zanima.

U glavnom razlikujemo kod nas rani, manje rani, srednje dozrijevajući i kasni krumpir. Rani krumpir je onaj, koji je rano posadjen i koji dozrije već mjeseca juna i jula: kasniji pak je onaj, koji dozrije 20—30 dana kasnije od ranoga, a najkasniji onaj, koji treba do zorenja kakvih 40—50 dana više nego najranija vrst.

Za naše prilike bolje je, da sadimo više srednje dozrijevajuće i kasne vrsti, jer nam ovi više urade te se preko zime bolje sačuvaju.

Od ranog krumpira, koji obično manje urodi, sadit ćemo samo toliko, koliko nam je potrebno za domaću uporabu rano u ljeti, t. j. dok ne dozrije srednje dozrijevajući i kasni. Sadićemo ga u velikoj količini samo onda, ako ga možemo dobro unovčiti. Od ranih vrsti preporučamo rani ruževac (crveni amerikanski), koparski bijeli rani, gorički kamnik. Od srednje dozrijevajućih **oncidovac** (Idak). Od kasnih, domaći istarski gustooki. Sve ove vrsti krumpira uspjevaju u Istri vrlo dobro. «Ancidovac» ili «Idak» najviše rodi, a dozrije prije od domaćeg gustookog. Krumpir se pak kod nas vrlo lako izrodi (izbaštarda), zato bi se moralo paziti, da se za sijeme odaberu uvijek gomolji takvih busova, koji su najviše urodili te da se od ovako izabranog krumpira izaberu opeta najljepši sasma zreli i zdravi gonolji srednje veličine sa dobro razvijenim očima, koji se posebno samo za sjeme goje. Ako nam se pruži prigoda, da možemo gore spomenute dobre vrsti krumpira nabaviti iz krajeva, gdje su sve vrsti stalne i nepromjenljive, nemojmo je nikako propustiti! Učinimo to barem svakih 5 godina, jer ćemo jedino tim putem doći do dobrog i obilnog priroda.

O njegi krumpira drugom prigodom! **T.**

OPĆI POREZ NA VINO.

(Svršetak.)

Iza kako se financijski organi osvjedoče o istinitosti prijavljene količine vina biva odredjen porez, koji mora platiti svaka tvrdka i svaki vinogradar. Veletrgovcima i malotrgovcima, koji si priskrbe niželoznačenu platežnu odgodu (licenzu), bit će porez likvidiran. Kod toga će se uzeti u obzir samo ono vino, koje je došlo iz starih pokrajina i na koje se je već platilo porez. Likvidirani iznos poreza bit će saopćen tangiranoj stranci i to putem općinskog sluge. Najkasnije 15 dana iza tog saopćenja mora slijediti isplata. Velikim tvrdkama, koje si ne će ili ne mogu priskrbiti platežne odgode (licenze), kojim bi im brza isplata poreza nanijela veliki teret, bit će dozvoljene razne pogodnosti u plaćanju. U tu svrhu moraju — iza kako im općinski sluga saopći iznos poreza — priznati se dužnicima te u roku 15 dana predložiti biljegovanu molbu na financijski ured.

Vinogradari i trgovci, koji prije 15 dana iza kako im je općinski sluga saopćio iznos vinskog poreza predlože biljegovanu molbu, da im se dozvoli platežna odgoda (licenza), mogu lako dobiti tekući račun sa financom. Vinski se porez plaća kod nadležnih ureda. U slučaju da se novac šalje po pošti treba strogo paziti na to, da se dobije dvojnu potvrdu. Original te potvrde mora imati kupac vina, a prepis prodavaoc. Tangirane će stranke morati kod svake isplate vinskog poreza podati točan iskas o prodanom vinu te prijaviti kupca i njegov boravak. Bude li falila kakva informacija, onda porezni uredi ne će izdati potvrde.

U roku od 20 dana, odkada općinski sluga saopći posjednicima vina iznos poreza, može se podnijeti na financijsko ravnateljstvo u Trstu priziv proti previsoko odmjerenog poreza. Priziv mora biti u svakom slučaju biljegovan. Napominjemo, da tim prizivom ne može nitko odložiti plaćanje odmjerenog poreza. U slučaju da je priziv uvažen t. j. da financijsko ravnateljstvo smanji dotičniku vinski porez, onda mu se višak vraća.

Konačno moramo spomenuti i to, da za vinogradare i za trgovce na debelo, koji su molili za platežnu odgodu (licenzu) vodi financijski tehnički ured posebnu kontrolu. Kao trgovci na debelo smatraju se svi oni, koji ne prodavaju vino ispod 50 litara. Trgovci na debelo, koji hoće da kupuju od vinogradara vino a da ujedno ne plaćaju porez, moraju imati posebnu dozvolu sa strane financijskog tehničkog ureda. Za tu dozvolu treba uložiti molbu, koju treba biljegovati sa biljegom od 1.20 lira.

VELIČINA PČELINJEG ŽELUDCA ZA MED.

Pokusima se je ustanovilo, da treba 18 pčela da posrću najedamput 1 kub. cm. slatke tekućine. Iz toga slijedi, da mora jedna pčela učiniti 16.000 putovanja dok sakupi 1 kg nektarara, dotično da mora 16.000 pčela učiniti svaka po jedan izlet, da se sakupi ista količina. Tri kg nektara daje 1 kg meda. Treba dakle okruglo 50.000 pčelinjih izleta iz ulja za 1 kg meda.

Srednje jaki ulj pošilja u jednoj minuti oko 80 pčela na pašu, na uru dakle 5.000, na dan okruglo 50.000. Takav ulj nabere dakle u jedan dan za vrijeme dobre paše 1 kg meda. No taj se med ne spravi sav u magazine; ½ kg se potroši za hranjenje legla, jer imade u ulju oko 15.000 crvića, koje treba svaki dan hraniti. Preostaje dakle samo ½ kg meda kao čisti dobitak.

Ako bi ulj bio dvostruko jači, te bi mogao poslati na dan oko 100.000 radnika na pašu, to bi oni sakupili 2 kg meda na dan. Pošto je pak u ulju opet samo jedna matica, bit će i u tom slučaju samo oko 15.000 ili malo, malo više crvića na dan na hrani, koji će opet samo ½ kg meda za sebe trebati. Preostat će dakle od takvog ulja 1½ kg meda čistoga dobitka.

Vidjeli smo, da nam jedan srednji ulj daje ½ kg meda, dva će nam dakle dati ukupno 1 kg. Ako pak ova dva združimo u jedan, dat će nam taj tako povećani ulj 1½ kg, dakle za 50% više, nego li da je svaki ulj za sebe stajao. Jedan jaki ulj mnogo više vrijedi nego li dva srednje jaka i mnogo više nego li pet slabih.

Mi ćemo se na taj zanimiv predmet opet povratiti i pokazati, kako bi se moglo racionalno pčelariti sa medom.

GDJE SE SVE NALAZI KAMENI UGLJEN?

Ima ljudi, koji punim pravom nazivlju ugljen i željezo «crnim dijamantima». Te dvije rude su izvor čitavog svijetskog bogastva.

Kameni ugljen služi u razne svrhe: za grijanje stanova i kuhanje, za radjanje sile kod stajaćih i pokretnih strojeva, za rasvjetu itd. Do danas su se ugljenom poganjale lokomotive, plovili parobrodi i radile bezbrojne tvornice. Sav napredak na industrijalnom polju bio je u prvom redu odvisan o toj rudi. Zato držimo, da ćemo veoma obradovati naše čitatelje ako im spomenemo sva ona kopna, odnosno države, u kojima imade kamenog ugljena (petroleja).

U Evropi se razprostiru kameno-ugljene naslage u sedam velikih područja: britansko, ranjsko-ardensko, sasko, šlesko, češko-moravsko, srednjo-južno rusko i uralsko. Prema tome su Engleska, Francuska, Belgija, Njemačka, Poljska, Čeho-slovačka i Rusija vrlo bogate države sa ugljenom. Od ostalih evropskih država crpe ugljen u malenoj mjeri: Švedska, Norveška, Madžarska, Švicarska, Italija, Jugoslavija, Rumunjska, Bugarska, Španjolska i Portugalska.

U Americi zauzimaju prvo mjesto Sjedinjene države. One su u tom pogledu prve na zemlji, jer imadu ugljenih naslaga ispod površine od 160.000 četvornih kilometara. Zatim dolaze redom Meksiko, Kolumbija, Čile, Ekvador, Venezuela i Brazilija.

U Aziji je ta ruda najraširenija po Kitaju i po ruskoj Sibiriji. Zatim dolazi manje u obzir Japan i osobito veliki indijski otok Borneo, te za njime otok Sumatra. Konačno imadu mnogo manje ugljena Perzija i Turska.

U Australiji su bogate naslage prema istočnoj obali, a zatim na otocima: Novoj Zelandiji, Tasmaniji i Novoj Kaledoniji.

U Africi ima od sviju petero strana svijeta najmanje ove rude.

Prema jednoj statistici iz godine 1901. proizlazi, da se na čitavoj zemlji izvadi 784 milijuna na godinu, od kojih da odpada na Evropu 488, Ameriku 272, Aziju 15, Australiju 8, i Afriku 1. Američke Sjedinjene države su izvadile 266 tona, Engleska 219 (bez kolonija!), Njemačka 83, bivša Austro-Ugarska 41, Francuska 32, Belgija 22, Rusija 16 i Japan 7. Italija, Nizozemska i Švedska su u istoj godini izvadile manje od jedan milijun metričkih tona.

Budi mimogred spomenuto i to, da se kameni ugljen u Italiji vadi u Val Trompia kod Brescie.

Na tom mjestu smo se obazirali samo na t. zv. kameni ugljen, a ne na onaj smedji. Prva vrsta je mnogo finija, pošto ima u sebi od 55 do 98% (postotaka) čistoga ugljena, dok u smedjem se još opažaju tragovi drva, i zato je lošije vrste sa 50—75% čistoga ugljena.

Politički pregled

U Jugoslaviji je zvanično proglašen ovaj rezultat državnih izbora: Pašićeva je radikalska stranka dobila 108 mandata, Radićeva hrvatska seljačka republikanska stranka 25, Spahova muslimanska bosanska stranka 18, muslimanska bosanska stranka 13, zemljoradnička stranka 9, njemačka stranka 6, socijalisti 3, crnogorski autonomaši 2, Dr. Drinković 2, Srpska stranka 1, kmetijska stranka 1 i rumunjska stranka 1 mandat.

Po pokrajinama opredijeljen je broj narodnih poslanika ovako:

U Hrvatskoj i Slavoniji: radićevci 52, demokrati 10 i radikali 6.

U Bosni i Hercegovini: muslimani 18, radikali 13, radićevci 9, zemljoradnici 6 i srpska stranka 1.

U Dalmaciji: radićevci 7, radikali 5, drinkovićevci 2 i demokrati 1 ili 2.

U Sloveniji: Pučka stranka 22, radićevci 2, kmetijci 1 i demokrati 1.

U Srbiji: radikali 66, demokrati 33, muslimani 13 i zemljoradnici 2.

U Crnoj Gori: radikali 3, demokrati 2 i autonomaši 2.

U Vojvodini: radikali 15, Njemačka stranka 6, demokrati 5, bunjevačko-šokačka pučka stranka 4, socijalisti 3, rumunjska stranka 1 i zemljoradnici 1.

Eto to bi bio pravi rezultat državnih izbora u Jugoslaviji. Još se samo za trojicu narodnih poslanika ne zna, kojim strankama imadu da pripadnu. Ali glavno se već vidi, što je. Radikali i demokrati su dobili preko polovice mandata, pa ako se slože, što nije isključeno, moći će sami preuzeti državno kormilo u svoje ruke. U protivnom slučaju moglo bi lako doći i do toga, da se složi radikalska Radićeva i Koroščeva stranka, pa da one sastave novu koalicijonu vladu. Koje će se stranke zapravo složiti, to se još ne može reći. Zato ne ćemo ništa da prorokujemo. Do otvorenja Narodne Skupštine držimo da ne će doći do promjene vlade. Narodna Skupština se sastaje 13. aprila t. god. Medjutim mi ćemo počekati da vidimo, kako će se razviti dogodjaji. Čim saznamo za kakvu eventualnu promjenu, javit ćemo.

U Čehoslovačkoj je u parlamentu napravljen zakon za zaštitu države protiv sviju onih, koji hoće državi da naškode.

U Poljskoj je neki dan u parlamentu bilo svečano proglašeno, da je od velikih država priznata vlast Poljske nad Galicijom. Protiv toga su se digli neki rusinski poslanici, ali su bili bačeni iz parlamenta. Sila Boga ne moli.

U Bugarskoj su raspisani novi izbori, koji će biti za mjesec dana. Dosad su bugarsku vladu uz seljačke stranke podupirali i komunisti,

---

...ske suze kapnu mu niz obraze, suze bistre i hladne, kao rosa što je u taj čas kapala po cvijeću.

Nije se više ni vraćao u kuću, da ne vidi sina, koji je mirno spavao i nakakvo zlo slutio. Odlučio je, da ga ubije i daleko negdje u polju ukopa. Jedva je koracao od boli i žalosti, a srce malo da mu nije puklo od očinske tuge.

— Oj bijedo, bijedo, — šaptao je sam sa sobom, na što me nagoniš, što od mene činiš?!...

Pošao je i opet dalje, stao, zagledao se u sunce, što je tako sretno sjalo na plavome nebu i smijalo se svijetu, i rekao:

— Sunce ti istočno, kralju nad kraljevima, sretniče nad sretnicima, reci mi, ima li igdje na svijetu tako nesretna oca, kakav sam ja?

Tada skrenu ravno u polje i tamo, gdje su najljepše cvale i mirisale trešnje, na najsunčanijem i najmirnijem mjestu, stade da kopa jamu za sina.

Kopao je i kopao, polako, plačući.

Zemlja je mirisala, puna sokova i trava, mlada, proljetna, vlažna zemlja, koja je naskoro imala da padne i zatrpa sina. Sunce je motrilo zaplakana oca, kako sinu svome kopa crni grob, pa je i samo nekako na čas potamnjelo od tuge čovjekove.

A on je kopao i kopao, pa opet prestajao i stao, se nanovo zamislio. Ali kad mu se od silna razmišljanja u glavi sve zavrtjelo i on vidje, da pomoći ni odakle nema, tad je natr'o dlanove svoje, uzeo motiku i dalje kopao.

Zemlja se sipala s lopate, grude su se veselo rasipavale zrakom i onda se runile gomilom, već iskopanom.

Tad najednom — stade:

Čudan je zvuk izvela njegova lopata u zemlji. Još jednom zamahnu njom i opet zazvoni nešto po njom. Zamahnu i treći put, da vidi, vara li se, a ono zvuk još ljepši. Tad se prignu, da vidi, što je; a to iz zemlje viri nešto, predmet neki, koji nije tačno razabirao. Klekne i stade prstima odgrtati zemlju, a to izviri posuda, cijela, cjelcata, kojoj je površina bila zasuta zemljom. Odgrne je i gotovo se ukoči od čuda: posuda je bila puna zlatnoga novca. Lijepih, žutih zlatnika, što su zveckali sve jedan o drugi, kao mali, mali zlatni zvončići.

Sretan i presretan baci se na zemlju i stade je ljubiti, tu crnu i vlažnu proljetnu zemlju, koja mu je pomogla u nevolji crnoj i očuvala mu ruke od krvi sinovske i od žrtve grozne, što ju je imao da prinese ocu svome.

Zadovoljan otrči kući. Čim je taj krepostan čovjek sa zlatnicima došao pod krov svoj, umakla je pred njim ona krezuba bijeda, što se tako udomila u kući njegovoj, pobjegla je, morala je da umakne pred čovjekom, koji je tako izvršio prvu zapovijest japansku: poštuj roditelje!

Od siromaha bude bogataš.

Zdenka Marković.

ali sad hoće glavni ministar Stambolskij da ih se riješi, pa za to sprema sad nove izbore. S Jugoslavijom je napravio sporazum u Nišu, pa će se sada valjda Jugoslavija i Bugarska bolje slagati, nego li dosad.

U Francuskoj vlada vodi veliku brigu radi Njemačke, koja još uvijek ne će da pristane pa da plaća ratnu odštetu onoliko, koliko Francuska traži. Već preko dva mjeseca je francuska vojska zauzela jedan njemački bogati kraj, koji se zove Ruhr, pa tako hoće Njemačku da izrabi i prisili na plaćanje. Francuska je na to potrošila već ½ milijarde maraka, a troškovi još i više rastu, jer nije šala držati vojsku u tudjemu kraju. Radi toga mora francuska vlada povisiti sada poreze, da ima odakle plaćati troškove. I baš sad francuski parlamenat raspravlja o povišenju poreza, kaošto se to i kod nas desilo, samo u manjoj meri.

Austrija. Dne 19. t. mj. započela je u Beču konferencija o austrijskim i madžarskim ratnim dugovima. Konferenciji su sudjelovali delegati financijskog odbora Saveza Naroda i sve nasljedne države: Italija, Jugoslavija, Čehoslovačka, Poljska, Rumunjska i Madžarska. Na pregovore je došao dne 21. t. i zastupnik udruženja francuskih posjednika renta Barde iz Pariza. Razpravljalo se u glavnom o pitanju, na koji će se način isplaćivati kamate austrijskih i madžarskih predratnih renta, koje su planirane u starom inozemstvu. Sada će se cijelo pitanje točno proučiti, pa će se kasnije opet nastaviti sa pregovorima. Obzirom na to bila je prošle subote zaključena konferencija.

U Madžarskoj nastaju upravo nesnosne političke prilike. Nitko nije siguran života si na ulici ni u kući. Madžari, koji se bude izvadjaju teror po cijeloj zemlji. Od mirnog pučanstva, koje prolazi po ulicama, zahtjevaju, da se zaostavi i legitimira. Tko ne će da posluša teroriste, biva izbatiran. Pučanstvo traži od vlade zaštitu, ali uzalud. Horthy ne će ni da prstom mahne protiv Madžara, koji se bude, jer je, kako vele, i on član tog udruženja. Drugi pak vodeći krugovi vide u tom pokretu veliki dobitak za Madžarsku, to više, što si je spomenuto udruženje postavilo za zadaću, da pribori svojoj državi stare granice. I tako se cijela država nalazi u nesnosnim prilikama. Medjutim vanjske države strogo paze na svaku kretnju madžarskih terorističkih banda kaošto i onih, koji misle ponovno dovesti Habsburgovce na madžarski prijestô.

U Njemačkoj je velika nevolja, a vlada nema novaca. Fracuzi su oteli najbogatiji njemački kraj, pa vuku odanle svu korist. Od toga ima Njemačka veliku štetu. Zato njemačka vlada traži od Engleske i Amerike, da izmire Francusku s Njemačkom. A i švedski kralj Gustav mnogo radi na tom, da do toga izmirenja što prije dodje.

U Engleskoj se vode pregovori o tom kako da se uredi mir s Turskom, koja je postala popustljivija. Osim toga se Engleska brine, kako bi složila Čehoslovačku, Poljsku, Rumunjsku, Grčku i Jugoslaviju. I zbilja kažu, da će Poljska, a valjda i Grčka sasvim stupiti u Malu Antantu. Grčkoj će Engleska za to izraditi bolji mir s Turcima, a Poljskoj je već priznala pravo, da zavlada sasvim nad istočnom Galicijom, koja je dosada tražila samostalnu republiku.

U Rusiji je pokrenuta velika akcija za podignuće uzdušne flote. U tu svrhu sakupljaju se po svoj Rusiji dobrovoljni prinosi. Novine danomice objavljaju vanredno veliki broj darovatelja. Već je utemeljeno posebno «Društvo prijatelja uzdušne flote». Iz toga se jasno vidi, da se Rusija sprema za svaki eventualni konflikt, koji bi mogao da izbruhne u skoroj budućnosti. Inače vlada po cijeloj Rusiji normalan život. Rusija je u gospodarskom pogledu pokazala u zadnje vrijeme veliki napredak. Lanjske godine je harao glad po čitavoj državi, dočim ove godine Rusija izvaža ogromne količine žita u Njemačku. U Poljsku dnevno izvaža oko 4 milijuna jaja i više vagona slanine i mesa, a to je bogme dosta dobar znak.

U Turskoj počinju da uvidjaju, da su učinili veliku pogrješku, kad su svojom intrasigenošću prouzročili slom lausannske konferencije, na kojoj bi se bio imao da potpiše mir izmedju Turske i Grčke. Turci su ponovno zamolili Saveznike, da urede sve potrebito, da se čim prije nastave prekinuti pregovori. Saveznici su već odredili, da se lausanska konferencija nastavi 10. aprila u Londonu, a zatim, ako pokaže dobar izgled za sporazum, da se zaključi u Carigradu. I tako se već 4 godine neprestano drže te nesretne «mirovne» konferencije, a pravog mira još uvijek nema pa nema. Svjetski je položaj silno nejasan, a budućnost tamna. Nitko ne može reći, što će još Evropa doživjeti.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Христос воскресе! *Svim svojim cijenjenim suradnicima, dopisnicima, preprodavačima, pretplatnicima, čitateljima i cijelom našem narodu želimo*

Sretan Uskrs!

Uredništvo i Uprava
„Istarske Riječi.“

Promocija. Dne 17. t. mj. bio je na praškoj univerzi promoviran na čast doktora medicine Marčanac g. Ante Deprato. – Srdačno čestitamo!

Istrani — Istranima! Pišu nam iz Subotice (Jugoslavija): Slavno Uredništvo «Istarske Riječi» u Trstu. Prigodom imendana nekolicine potpisanih Istrana u slobodnoj Domovini šaljemo najsrdačnije pozdrave svim prijateljima i znancima u Istri te im kličemo: **Sretan Uskrs, mila braćo!** — U Subotici na Josipovo, dne 19. marta 1923. Sa štovanjem: Fran Flego, Josip Flego, Dragutin Flego, Marija Flego rodjena Vivoda, Darinka Flego, Slavko Flego, Drago Flego, Veljko Flego i Savo Flego iz Buzeta; Valerija Flego rodjena Prašel, Ida Prašel, Ivan st., Ivan ml., Ćiro, Kazimir, Anka i Antica Žigante iz Sovinjaka, Mate Zmak iz Lanišća; Antun Laginja iz Žminja, Josip Vivoda iz Franečići; Josip Rakić Marija Premate-Vintijan i Tomo Rakić iz Pomera.

Državni podtajnik Finzi i decembarski dogodjaj u Baderni. Kako je već svim našim čitateljima poznato, dne 14. decembra pr. god. imao je odbor Baderamskog gospodarskog društva u Baderni svoju sjednicu. Na tu sjednicu su došli i dvojica vanjskih odbornika: jedan iz Trsta, a drugi iz Pule. Kaošto je samo po sebi razumljivo, odbor nije raspravljao o nikakvom drugom pitanju osim o gospodarskom položaju spomenutog gospodarskog društva. Unatoč svega toga došli su uveče porečki fašisti u Badernu, našto su morali odbornici prekinuti sjednicu i pobjeći iz gospodarske zadruge, gdje se je obdržavala sjednica. Zatim su karabinjeri iz Sv. Lovreča Paz. otišli k seljaku Tomi Heraku, gdje su se nalazila na prenoćištu dvojica vanjskih odbornika spomenutog društva. Tu su najprije učinili premetačinu, a zatim su odveli Heraka i ostale odbornike na karabinijersku postaju. Od karabinijerske postaje bili su odvedeni – zajedno sa Petrom Burićem – u porečki zatvor. No pošto im nisu mogli dokazati nikakvog kažnjivo čina bili su brzo ispušteni na slobodu. Zatim je naš narodni poslanik g. dr. Ulikse Stanger uložio interpelaciju na vladu protiv tog nezakonitog postupka tamošnjih karabinijera. U toj interpelaciji je upitao vladu, da mu javi, što se je poduzelo ili što se kani poduzeti, da se zaštiti sloboda život i zdravlje državljana slavenske narodnosti i njihovih ustanova te da se definitivno ukinu samovoljne aretacije? Na tu interpelaciju dobio je naš narodni poslanik ovaj odgovor: Dne 14. decembra pr. g. uveče otputilo se 5 posvema neoboružanih porečkih fašista s automobilom u Badernu, jer su bili obavješteni iz Trsta, da nekoji slavenski propagandiste čine veliku propagandu po Istri, a posebno u okružju Baderne, gdje slavensko pučanstvo natkriljuje nacionalno, u svrhu, da postignu ujedinjenje svih Slavena Julijske Krajine pa makar ako bi Istra sačinjavala samostalnu pokrajinu. Dolazak fašista u Badernu imao je taj cilj, da obaviesti vodju kr. karabinijera o tome, što se dogadja. Kad su došli u Badernu, otputili su se zajedno sa karabinijerima k sjedištu hrvatskog Baderamskog gosp. društva, gdje se držalo zborovanje najzagriženijih domaćih slavenskih vodja u prisutnosti jednog propagandiste iz Trsta i drugog iz Pule. Pokucali su na glavnim vratima, koja su bila zatvorena, i kad nisu dobili odgovora, pošli su oko prostorija, da vide, da li se unutarnjosti nalazi kakva osoba. Kad su našli otvorena nanja vrata, koja vode napolje, spomenuti su fašisti sa oružnicima unišli u prostorije te ustanovili, da su bile par časaka prije u brzini zapuštene od sakupljenih osoba, koje su poduprte od tame i prikladnog položaja zemlje nekamo izginile. Nato su se fašisti povratili u Poreč bez da bi zadruzi prouzročili kakvu štetu ili što odnijeli iz iste, što je inače potvrdio i sam predsjednik, kada je bio upitan od karabinijerskog časnika, koji je vodio istragu. Oružnici pak su sa svoje strane zaslijedovali bjegunce, a naročito spomenutu dvojicu tudjinaca, i to sa dvaju razloga: a) da se informiraju o njihovom položaju, uzroku sastanka te eventualno s kojim su se sredstvima služili za izvršavanje svoje propagande; b) da ih zbog javne sigurnosti aretiraju i time obrane od eventualnog fašističkog nasilja. Aretiran je bio neki Petar Burić, vatreni slavenski propagandist u Baderni; Herak Tomo, koji je učestvovao kod spomenutog zborovanja te koji je držao u svojem stanu dvojicu propagandista iz Trsta i Pule. Ti potonji su bili zajedno sa Herakom odvedeni u karabinijersku kasarnu u Sv. Lovreč Pazenatički te ondje pridržani u zatvoru. Da su karabinijeri došli u Herakov stan, time nisu učinili nikakva nasilja, jer su se ograničili na to, da su kucali na vratima sve dotle, dok im nisu bila otvorena. U tom stanu bile su nadjene mnogobrojne knjižice, pisane u slavenskim jezicima, koje su bile zaplijenjene (Op. Ur.: Te «propagandističke» slavenske knjižice, koje su bile zaplijenjene, jesu: Kalendar Presvetog Srca Isusova i šaljiva brošurica «Franine i Jurine»!). Nadležni je komesar za javnu sigurnost odmah — iza kako je pročitao izvještaj — odredio, da se Burić i Herak ispuste na slobodu, a ostala dvojica da se u smislu čl. 85. zakona o javnoj sigurnosti odvedu k njihovim nadležnim kvesturama u svrhu daljnjeg istraživanja njihovog osobnog položaja. – Državni podtajnik: **Finzi.**

Treba li ovom odgovoru kakva komentara!?!

Pogreb notara Šorli-a. Kako smo već zadnji put javili u «Istarskoj Riječi», u Podgradu je umro prošlog utorka od kapi notar Tomo Šorli. Pokojnik je bio još dosta mlad čovjek: imao je 42. godine. Bio je to jedan od najčestitijih mladjih Slovenaca i jedan od najneumornijih narodnih radnika. Već prije rata posvetio je sav svoj rad narodnom pokretu u Istri. Za vrijeme rata otišao je kao zarobljenik iz Rusije u Srbiju, i bio je neko vrijeme dobrovoljac. Poslije prelaza Albanije radi slaba zdravlja ušao je u kancelariju Jugoslovenskog Odbora u Parizu. Tu je upravo poslovičnom marljivošću radio od jutra do mraka sve do kraja rata. Glavni teret posla u kancelariji ležao je na njemu. Kooptiran je i za člana Jugoslovenskog Odbora. Kao jedan od najboljih poznavalaca Istre ostao je i u jugosl. delegaciji za pregovore o miru da joj posluži svojim znanjem. Vrativši se u Jugoslaviju, poslije kratkog boravka u Ljubljani, otišao je opet u Podgrad u Istru da s njom dalje pati, za nju radi i žrtvuje se do kraja. Zato je i bio trn u oku fašistima, koji su ga gonili gdjegod su mogli. Uzorna značaja i neobične skromnosti on je u životu tražio samo rad i žrtvovanje za opću stvar. Ali nesretna kap mu je pretrgala život i učinila kraj njegovom neumornom radu. Njegova prerana smrt je duboko kosnula naš narod u Istri, a naročito one, koji su lično poznavali njega i njegov nacionalni rad za dobrobit našega naroda. To nam je najbolje pokazalo i mnogobrojno učešće naroda kod njegova sprovoda. U četvrtak je dohrlilo mnogo naroda iz svih strana u Podgrad, da iskaže svom vrlom otadžbeniku svoju zadnju počast. Sprovodu je prisustvovalo i mnogo naših prvaka iz Trsta, Opatije i drugih strana. Nad grobom se oprostio sa pokojnikom naš narodni poslanik g. dr. Josip Wilfan i dr. Ček. Slava našem neumrlom otadžbeniku Tomi Šorli-u!

Ukinuće sudova u Julijskoj Krajini. U smislu zaključka zadnjeg ministarskog vijeća u Rimu izdao je ministar pravde dekret, kojim se ukida više sudova u Italiji. Prema tom dekretu u Julijskoj Krajini bit će ukinuti sudovi u ovim mjestima: u Podgradu, Kobaridu, Cerknem i Vipavi.

Namet na javne natpise. Službeni list talijanske vlade «La Gazzetta Ufficiale» od 20. t. mj. donosi kr. naredbu, po kojoj općine lako utjeraju namet na javne natpise. Za nas pak je od najveće važnosti 4. čl. te naredbe, koji kaže: Kad se radi za natpise u tudjem jeziku (lingua straniera), onda biva utjeravanje nameta obvezatno i to u četverostrukoj mjeri više negoli za druge nadpise t. j. talijanske. Najmanji namet za natpise u tudjem jeziku iznaša 100.– lira. Napominjemo, da će ta naredba stupiti u krijepost 1. jenara 1924. Na tu naredbu osvrnut ćemo se posebno.

Raspust istarske talijanske demokratske stranke. Kako nam javlja naš dopisnik iz Pule, pred nekoliko dana imali su istarski pristaši talijanske demokratske stranke u Puli svoj sastanak. Na tom sastanku bili su prisutni i talijanski nar. poslanci dr. Pesante i Pogatschnig. Zaključilo se, da se raspusti dosadašnja talijanska demokratska stranka i da svi njezini pristaše pristupe u fašističku stranku. Puljska je «signoria» oduševljeno prihvatila i pozdravila ta zaključak.

Mogu li se natjecati na učiteljska mjesta udate učiteljice? Tršćanska prefektura javlja: Na temelju odluke kr. Ministarstva prosvjete u Rimu mogu se lako natjecati na ženska učiteljska mjesta i udate učiteljice. Prije negoli budu raspisani natječaji za nekoja ženska učiteljska mjesta ministarstvo će se pobrinuti, da se izda jedna nova naredba u prilog udatih učiteljica u novim pokrajinama. Prema toj naredbi će uživati udate učiteljice jednaka prava na službu kao i neudate.

Svega po malo

Bratska ljubav. Ovih dana se dogodio u Londonu jedan dogodjaj, koji je pobudio udivljenje u cijelom svijetu. Jedan dječak se ponudio, da će unići u kavez, gdje je bio lav, ako mu tko plati 50 funti (to je otprilike 5 hiljada lira). Jedan gospodin prihvati ponudu, i dječak doista unidje u krletku i dosta dugo je izdržao, makar da je lav bio razdražen. Na to zapitaju dječaka, zašto je to učinio. Dječak odgovori, da je to učinio zato, da pribavi novce za operaciju svoje bolesne sestre. Ta se vijest odmah pronijela gradom, pa je to dočuo jedan znameniti liječnik, koji uzme dječakovu sestru besplatno na liječenje, a dječak je uložio dobivene novce na sestrino ime u banku. Zaista rijedak primjer bratske požrtvovnosti i ljubavi.

Novčanice od milijardu rubalja. U Rusiji su eto došli i na tu pamet da štampaju nove novčanice od milijarde. Teško im je nositi snopove manjih novčanica, a sad će to imati u jednom komadu. I ruski še prosjaci na veliku nesreću postati eto miljarderima.

Čaroban krevet. Amerikanci su zaista vrlo domišljati, a posljednji njihov izum, kojim kane mehanizovati i organizovati problem ljudskog spavanja, to još više potvrdjuje. U New-Yorku je netko izumio čaroban krevet, u kome će ljudi željni sna odmah zaspati, a lijenčine ne će moći da spavaju do podneva. Kombinacijom glazbenih aparata i mehanike, taj krevet, čim u nj legnete zasvira slatku uspavanku, a kad treba da ustanete grme talambasi i trublje, tako da skočite kao da su vas vodom polili.

Silni cikloni u Sjedinjenim državama. Kako javljaju iz Newyorka, vladali su u gotovo cijelom istočnom dijelu Sjedinjenih država žestoki cikloni, koji su nanijeli vrlo mnogo štete. Gotovo su sve saobraćajne veze prekinute, a ima u više gradova i ljudskih žrtava. U koliko dosad javljaju, ima 20 mrtvih i 75 ranjenih u mjestu Pinsonu gdje je potpuno srušeno preko 50 kuća. Zračni je vir, prouzrokovan ciklonom, srušio jedan teško natovareni teretni voz, koji se zatekao na putu. Iz Portsmoutha, u državi Ohio, javljaju da je oluja srušila zgradu osnovne škole, uslijed čega je poginula većina učenika, koji su se unutra nalazili. Iz ostalih mjesta nema vijesti jer su sve žice pokidane, željezničke pruge iskvarene, a ceste izrovane tako, da je prekinuta svaka veza.

Prenos mrtvih čeških legijonara iz Francuske u domovinu. Kako se zvanično javlja iz Pariza, biti će doskora preneseni u domovinu smrtni ostaci čeških legijonara, koji su pali u Francuskoj. Taj će se prenos obaviti na [illegible] svečan način.

Bolest spavanja u New Yorku. Kako je [illegible] znato pojavila se u New Yorku prije nekoliko mjeseci bolest spavanja. Uza sav mar liječnika, koji su uprli sve sile, da bolest spriječe, ona se sve više i više širi. Kako javljaju iz New Yorka, konstatovano je prošlog tjedna, da ima u gradu 260 slučajeva obolenja od bolesti spavanja, a dosada je umrlo 112 osoba.

Rudarska katastrofa uslijed poplave. Uslijed poplave radnika ugljena u Charleroisu mnogobrojni su se radnici utopili. [illegible]

MUDRE REČENICE.

Nevolja [illegible] [illegible] skustvo [illegible].

Drugo iskušanje ne dolazi na vas osim [illegible] čovječje; ali je vjeran Bog, koji vas ne će [illegible] da se iskušate većma nego što možete [illegible] s iskušenjem i kraj da možete podnijeti.

U dobru je lako dobar biti
Na muci se poznaju junaci

P. Petrović - Njegoš

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Broj 12. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 5. aprila 1923.** Pojedini broj **20** cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Zar groblje? . . .

. . . I tako to ide od jednog zuluma u drugi.

Sad su na redu Juršići, selo kraj Vodnjana, u kotaru puljskom. U Juršićima, i uopće u čitavom onom kraju, nastavaju od davnine sami naši ljudi. Čvrsti i kremeniti. Dok su bili pod Venecijom, činilo se, da su zapušteni i od samoga Boga i od ljudi, pa nije čudo, što su već gotovo podivjali bili. Prije pola vijeka došao je medju njih vrijedan svećenik, sada pokojni Velikanje, koji je taj narod u malo godina lijepo pridigao i osvijestio, tako da nam je onaj kraj bio a i danas je upravo na diku. Vrijedni je župnik odmah uvidio, da je tome narodu u prvom redu potrebita škola. On je tu školu i ispeslovao — dakako poslije dugog moljakanja i natezanja. Općina vodnjanska nije htjela da gradi škole za Hrvate — no tu je priskočila »Družba Sv. Ćirila i Metoda za Istru«, kupila u Juršićima zgradu, adaptirala je za školu. — a vlada je malo zatim bila prinudjena, da na toj školi imenuje svoga, javnoga učitelja. Kasnije je ta škola **proširena na dvorazrednicu,** te je pod svojim vrsnim učiteljima donijela onom **divnom narodu neizrecive blagodati.** Kad se u Puljštini ugnijezdila nova **kultura i** pokosila gotovo sve hrvatske **škole u** onom kraju, još je ostala kao ostatak ostataka ona u Juršićima. Ostala je s jednom učiteljskom silom, ali svejedno — narod je imao svoju školu, i bio je miran i sretan, što mu se djeca podučavaju u milom materinjem jeziku.

Sada će i to da propade. Nova kultura našla je, u kulturnom svijetu, još nepoznat način ukidanja škola. Vodnjanska je općina, kao gotovo sve istarske, u rukama fašista. Neko je na sjednici predložio, da se hrvatska škola u Juršićima pretvori u talijansku. Predlog, dakako, prihvaćen. U čitavom selu nije se našao ni jedan naš koji bi potpisao podnesak, da se škola pretvori u talijansku. Potpisao ga samo jedan njihov sa svojim sinom. I na osnovu toga vlada hoće da onu školu pretvori u talijansku. Protestirate li protiv takova zuluma dobivate odgovor: općina hoće tako, pa mir i Bog! Tako glase odgovori pokrajinskih a i središnjih vlasti.

Jedan primjer: Naš poslanik u Rimu pritužio se i nedavno kod novog ministra prosvjete na grdne nepravde, što se našemu narodu nanese osobito na školskom polju. Svoju pritužbu obložio je svim najvažnijim dokaznim materijalom. Kao i predjašnjim ministrima iznio je i novomu statistiku negdašnjeg i sadašnjeg stanja našega žalosnoga školstva u Istri — i dobio je odgovor, da su te pritužbe pretjerane (esagerate). Medjutim ministru, koji se inače zove i Gentile (Učtivi), činilo se ono »esagerate« premalo, te on, prije nego li će da potpiše odnosni odgovor, precrta sam svojom rukom ono **»esagerate«** i napiše odozgo: **»infondate«** (neosnovane).

Infondate!

A profesor Mrak, u onom svom famoznom članku, s kojim se je u poslijednjem broju »Istarske Riječi« pozabavio i naš Jurina, ističe s velikim zadovoljstvom, da su u puljskom kotaru sve hrvatske škole osim jedne sve ukinute, na otocima, da ih ima već vrlo malo, u Pazinu, u Buzetu, da smo tako oslabljeni, da se onamo ne ćemo vratiti nikada više. A što da kažemo o školama u porečkom i koparskom kotaru?

Infondate! — veli ministar.

Tko nije slijep kod zdravih očiju, taj mora da prizna, da se u Istri radi punom parom na istrebljenju našega hrvatskega roda. A radi se sve po onom Mrakovom receptu. Hoće da nas zatru, unište, pogube, da nas iskorijene, da nam se ne zna za ime ni za spomen — hoće da od Istre i od naših dvjesta hiljada ljudi naprave jedno pusto, jedno tužno groblje, kakvog su negdje u srednjem vijeku učinili od naše braće na Kosovu — Turci Bašibozuci.

Mrak veli, da to iziskuje interes talijanske vanjske politike. Mrak i prijatelji njegovi računaju, da odnosi izmedju Italije i Jugoslavije nisu dobri najviše zbog toga, što Jugoslaveni znadu, da imadu u ovim krajevima svoje braće, koja govore istim jezikom kao i oni.

Prema tomu mi smo krivi, što su odnosi izmedju obiju zemalja rgjavi. Mi smo krivi . . . Tako veli Mrak i oni, koji ga slijede. A to je savršeno ludo. Mi ne smetamo nikome. Mi niti što tražimo, od Jugoslavije, a tko nas vidi, razabrat će, da ni Jugoslavija nema od nas što da traži. Nikako ne možemo da dokučimo, i u čemu mi prečimo, da izmedju obiju država ne dodje do boljih odnosa?

Mrak predlaže, a fašistička vlada prihvaća njegov predlog o našem posvemašnjem istrebljenju. Prihvaća ga i provodi, računajući, da kad Istra postane jedno gluho slovensko groblje, da će onda i ti odnosi okrenuti na bolje.

Tražili smo u povijesti naroda, ali još nismo našli ni jednog slučaja, da bi jedno ovakovo groblje bačeno izmedju dva naroda mogle išta pridonijeti njihovim boljim i prijateljskijim odnosima . . .

Do sada se dogadjalo obratno. Posvuda — — zvalo se to groblje nepravda, koja nije radjala dobrim plodovima . . .

Proganjanje našeg jezika u crkvi.

U zadnjem smo broju »Istarske Riječi« spomenuli, da će i Uskrsni dan proći za nas primorske Slavene kao i svi ostali tužno i žalostno. Rekli smo, da ćemo biti i u taj svijetli dan još uvijek u tjednu muke, da će oltari naših lijepih nada biti za nas zastrti. I danas žalibože vidimo, da se je to naše proročanstvo posvema obistinilo. O tome nam najbolje svjedoče uskrsni dogadjaji u Trstu i drugdje.

Kako je našim cijenjenim čitateljima poznato, u Trstu su zabranili slovensku prepovjed u crkvi sv. Antona Novoga. **Svi** protesti i posredovanja nisu imala nikakvog uspjeha. Za ovaj se Uskrs cijeli tjedan pripravljale vrle slovenske djevojke na pjevanje.

Medjutim »Popolo di Trieste« je već na Veliku Srijedu donio o teme jednu kratku vijest i ujedno upozorio ovdješnju prefekturu, da ako oblasti ne stanu na put tobožnjoj slovenskoj provokaciji u talijanskom Trstu, onda da će se već naći netko drugi! . . .

Drugi dan iza toga je kvestura pozvala k sebi vlč. g. dra. Vattovza, župnika kod sv. Antona Novoga, te mu naložila, da smjesta ukine slovensko pjevanje u crkvi, jer da će u protivnom slučaju lično odgovarati pred sudom za eventualne izgrede u crkvi! Nato je župnik odgovorio, da on ne može na taj način **ukidati** slovenskog pjevanje u crkvi, tim više, **što** je za nj kompetentan jedino biskupski Ordinarijat. Ali uza sve to župnik je cijelu stvar saopćio biskupskom Ordinarijatu, koji je odmah **zabranio** slovensko pjevanje u crkvi.

I tako je došao dan Uskrsa. Crkva je sv. Antona Novoga bila prenapunjena slovenskega puka. U crkvi je vladala posvemašnja tišina i mir kao na groblju. Pred oltarom je stajalo oko 15 fašista. Kako doznaje naša posestrima »Edinost«, ti fašisti su bili oboružani bombama. Iz toga lako zaključujemo, da čim bi se bila razlijegla po crkvi slovenska pjesma, da bi bila brzo nadjačena sa praskanjem bomba, plačem prestrašenika, jelekom ranjenika i zapomaganjem umirućih.

Poslije podne, na blagoslovu, takodjer nije bilo pjevanja. Biskupski je Ordinarijat odredio, da se litanije izmole tiho — bez ikakvog pjevanja. Crkva je bila prepuna slovenskog pučanstva. Svijeće na oltaru su gorile, ali svećenika nije bilo. Pučanstvo je postajalo neustrpljivo, kad će da stupi pred oltar svećenik i da započne blagoslov. No svećenik se ni poslije nije pojavio, nego je njesto njega stupio pred oltar k. komesar te iz tog svetog mjesta zabranio svaku reduciranu pa i najtišu slovensku pobožnost!

Malo zatim pak su došli u crkvu karabinijeri, našto je puk morao isprazniti crkvu i bez da bi obavljene pobožnosti. Kakvo čuvstvo je nadvladalo slovenski puk — to si svatko lako i sam predstavi. Taj dan nije bio za njega Uskrs, već nešto gore od Velikog Petka! —

Pod župu sv. Antona spada na tisuće Slovenaca iz Kjadina, Kolonje Skorklje i Sv. Alojzija; u tom se hramu od uvijek propovijedalo i pjevalo slovenski. Tu crkvu Slovenci najradje pohadjaju. Talijani kod toga nisu ostali ni najmanje prikraćeni. Što oni sve poduzimaju proti slovenskemu jeziku, to je samo izljev mržnje protiv svega onoga, što ih sjeća da ima u Trstu i Slovenaca.

Čudimo se, što nema medju toliko milijuna Talijanaca, i što se u tako kulturnom narodu nije našla još nijedna uplivnija ličnost ili stranka, koja bi sva ta u nebo vapijuća nedjela i osudjela i kušala da ih zapriječi!

To je bio Uskrs našega tršćanskog pučanstva! Nije im bilo dosta, da svuda drugdje pljuju na naš jezik pa i u samoj crkvi, i na sam Uskrs! Za nas je pošao Veliki Petak i Uskrs, ali naša muka još traje; ona se je protegla sa svojim mrtvačkim pokrivalima na sve dane i mjesta u kojima žive jadni naš narod! Ne prosvjedujemo! Nemamo komu. Ali ipak molimo se Bogu s razpetim Hristom na Gori Maslinskoj: »Oče, da li je moguće da me mimoiđe čaša ova? . . . Ako nije moguće, onda ćemo se i mi uspeti na Kalvariju, ali naše ljubavi do našeg jezika i naroda ne će nam nitko iščupati iz naših srdaca i duša!

† GAŠO LICUL

. . . . . . Na toj zemlji
dosta j' prostor rake male,
da zakopa sreću svaku
i najljepše ideale . . . . . .

Ruka mi drhće pišući ove suzama oblite retke: srce mi puca od boli gledajući na odru, aj me! mrtvo tijelo našeg čovjeka, što je krilo poletni duh, idealnu dušu i najpoštenije srce . . . Čini mi se, nešto velika je palo i survalo se u duboki ponor i bezdno . . .; srce mi kaže: izgubismo nešto velika, što se ne dade već nadoknaditi i popraviti . . . Umrije nam na dan Uskrsa, u dan koji navješta preporod, pomladjenje, obnovu i poboljšicu; umrije nam jedan od prvaka narodnih učitelja u Istri upravo u doba kad stade sve cvjetati, pupati i preporodjati se na novi život . . . Ko da se htjela narav i sudbina narugati, osvetiti smrću velevrijednog narodnog učitelja, g. Gaša Licul. Mjesto sunca i vedrine i proljeća i topline neumoljiva smrt ote nam dragog pokojnika bacivši ga u hladni, tamni kutić zemlje crne . . . Ote nam ga smrt školi i našoj jadnoj djecici; otkinu ga od zagrljaja pretužne supruge, aj me! sada u crno zavite udovice; ukrade ga smrt njegovoj toli ljubljenoj dječici . . . Gleda danas njegova prenesretna družica valjajući se pod odrom svog najmilijeg druga, najvrednijeg oca i branitelja: troje njegove djece nariču sklapajući ručice pred svojim obožavanim, sada ledenim ocem . . . Dvije njegove kćerkice danas možda veselo skaču i marljivo uče daleko tamo u Karlovcu i ne slute, da im je njihov ćaća, jedina nada i utjeha, zavijek sklopio one svetačke ruke; da su mu se zavijek zatvorile one mile, blage oči, umuknula njegova slatka usta . . . Tko da vidi boli udove i drobne djece? Tko ih pravo shvati? ! . . . Bože, Bože veliki, pomozi sirotama da ne padu pod težom boli, nevolje i nesreće. Danas ročka hrvatska škola izgubila svog nasavjesnijeg učitelja i odličnog uzgojitelja, na kojoj je službovao 15 godina... Narod na Roćštini nije vazmovao. Sve plače i žali za ljubljenim pokojnikom. Orgulje na Uskrs umuknule su, jer orgaljašu zavijek zgrčile se ruke, koje su još na Veliki četvrtak pisale note za vazmenu misu . . . Posujilnica gubi svog najpoštenijeg računovodju; narod i sva bivša naša društva u mjestu najboljeg radnika. Hrvat. učiteljstvo Istre gubi svog vjernog, dobog vodju i svoga predsjednika a u zadnje doba potpredsjednika. Svaku je dobro promislio, svakomu dao najdublje i napredanje savjete . . . Bio tih, skroman; nije se zamjerio čovjeku ni crvu: On nije imao neprijatelja, jer ih nije mogao imati: ljubili ga naši, a poštivali inorodnici. On je ostao u Roču, a da nije ni pomislio da ostavi rodnu grudu. Domaći inorodnici nisu ni poduzeli koraka da ga maknu iz Roča sa hrvatske škole, jer su znali, da bi odstranili najboljeg i najpoštenijeg čovjeka, koji je svakoga poštovao, nikoga vrijedjao, a živio u buri i oluji, da se nije tužio ni potužio nikomu, ni vlastitoj supruzi; živio tiho i ponižno, tijelom a duhom čeličnim, stalnim. Bio muž, bio on karakter. Bio učitelj da mu nema para, bio rodoljub, komu valjalo skidati kapu: bio uzor u radu, redu, miru, marljivosti i trijeznosti.

Nije našeg pokojnika bacilo u grob vino ni rakija ni raskalašen život; njega bacie u prerani grob rad i učiteljske nevolje. Tà još u srijedu Velikog tjedna bio veseo i zadovoljan u školi, akoprem ćuteći boljeticu u sebi. . . . Jest: ćutio se vječno bolestan, a vječno je radio, snovao, umovao za boljitak svoje škole, naroda i obitelji svoje. Bio bi možda zamolio dulji dopust, što bi ga bio morao imati da se ojača, ali, ali, misao na svoju obitelj, svagda mu je strgnulo pero iz ruke za takovu molbu. Tà umirovili bi ga, a onda kako da živiš sa 7—8 lira dnevne plate?! — Tako se silio i dragovoljno vršeći svoju službu do zadnjeg časa —. Iz škole ravno podje na smrtni krevet. To je sudbina učiteljska . . .! — To je bilo i prije, a sada još je teže! — Tako umrije jedan od onih, koji su znali tiho i nesebično raditi za druge, a za sebe ništa. Mogao se možda i pomoći, ali u njemu nije bilo ni mrve trgovačkoga ni sebična! — Zapušta obitelj u najžalosnijim prilikama obiteljskim. Umro dapaće i u najkritičnijim danima našega naroda, a i svoje škole . . .! — Srce nam krvavi stojeći pred njegovim odrom misleći na sadašnjost našu i budućnost. S njime nešto palo i mnogo izgubismo . . .! — Pokojniče, Liculu, ti ode tamo, gdje jedino vlada mir, sreća i gdje nema boli i skrbi. Ode ti, a nas zapustaš sve potrte i zamišljene. Moli za nas za obitelj i narod svoj! Budi nam andjelom čuvarom, te kaošto si nam i za života bio.

Mir pepelu tvomu u rodnoj grudi!

. . .

Nešto iz života dragog nam pokojnika. Rodio se u Šamberu (Labin) od seljačkih roditelja god. 1878. Kako bio dobre glave njegov ga učitelj g. V. Zidarić posla na pripravnicu u Kastav, odakle predje na kopars̆ko učiteljište. Službovao je u Draguću oko pol godine, osam godina u Lupoglavu, a petnaest godina u Roču. God. 1905. operirao je u Ljubljani slijepo crijevo, otad nije bio nikada čvrsta zdravlja. Pred državnim izborima god. 1920. fašisti ga jednostavno zagrabili na kamijon, pak morao s njima u sela, da on svojim uplivom utječe na okolišni svoj narod. No, narod ga je predobro poznao, i znao je, da to čini proti svojoj volji pod silu, zato je i glasovao prema svomu narodnomu osvjedočenju. Ovaj njegov križni put tako ga je prtresao, da se nije mogao sasma ojačiti . . . To je silno djelovalo na njegovo tankoćutno srce. Tà njegovo premeko srce konačno je bilo uzrok njegovoj toli oplakivanoj smrti.

Novi namet — novi udarac

Talijanski zakon od 14. junija 1874. davao je općinskim glavarstvima pravo, da utjeravaju namete na javne napise, dok je kraljevska naredba od 10. jenara t. g. protegnula njegovu valjanost i na naše ionako preopterećene pokrajine.

Stari je zakon od g. 1874. (dakle dosta nemoderan!) ovlaštivao općine da napravedno ugnjetavaju inorodce time, da utjeravaju dvostruki porez na javne natpise. Ali nova je odredba počinja još krivičnija, jer ne pogodja tek maleni broj Francuza i furlanskih Slovenaca, nego na stotine tisuća našega naroda, koji ne živi na italijanskoj zemlji, nego u kompaktnoj masi na svojem — **ne političkom** — narodnostnom području. Što više: ne pogadja narod, koji ne trpi, nego narod, koji je trpio i koji je jedva preživio rat i skupoću, razorenja svojih kuća, opustošenje svoje pokrajine, gubitak svojih najboljih sinova u ratu itd.

A i mjera krivice prelazi u novoj kraljevskoj naredbi svaku mjeru, jer ne samo da dozvoljava dvostruko obremenjenje tudjerodaca, nego to odredjuje, pače zapovjeda četiriput više utjeravanje nameta (naredba 16. II. 23. — točka 4.), negoli je to dolučeno za pojedine kategorije talijanske narodnosti. Najniže oporezovanje je 100 lira.

To je porez na vlastitu narodnost i jezik. To je jednakopravnost, koju nam je zagarantovao Mussolini sa riječima: »Jednaka prava — jednake dužnosti!« . . .

Ali svako, koji ima sreću da se upozna sa tim novim primjerom pravednosti, mora da sklopi ruke i zavapi: prava nikakva, a dužnosti baš četiriput teže i groznije! . . .

A gdje je zadana riječ? Gdje poštenje, čast . . .? Tko će odsele ni za čas povjerovati vladinim obećanjima, kaošto ni najjačoj stranki, kada skoro nikada njihovim riječima i obećanjima ne slijede čini?

Onaj, koji je sastavio dekret od 21. februara t. g., ćutio je, da odredjuje nešto nečuvenoga. Nadamo se, da će financijski ministar ipak kulturnije, pravednije i politički mudrije tumačiti spomenutu naredbu, te da će narediti da se ne smije protegnuti na našu bijednu zemlju i trgovce, nego da će smatrati naš jezik za domaći jezik, za jezik jednakopravnih, a ne tudjih državljana. Našem se narodu ne smiju nalagati veći porezi, negoli državljanima talijanskog govora! Ironija je bacati takve odgovornosti na ledja drugima, oprati si ruke poput Pilata, (pa možda još zahtjevati da su čiste!) te narediti: financijski ministar neka to i ono poglasi.

Dakle nije još izrečena zadnja: očekujemo od g. ministra financija, da bude barem on lojalniji i pravedniji prama nama, što je inače i u interesu same države, jer kako da se duhovi prilagode gotovom činu aneksije, kako da se smatraju talijanskim državljanima, koje sami ministri proglasuju tudjincima, i proglasuju za nje posebne poreze?

Naposljetku pitamo: Kako se to slaže, da se u istoj državi i medju istim državljanima plaćaju dvojaki porezi?

DOPISI

IZ PULJSKE OKOLICE.

Odavna je slabo, ali sada je još slabije! Iz lošeg stanja dolazimo u gori položaj, iz polutame u tmicu ili iz kiše pod kap. Padaju kapljice — nesretnice i svaka ostavlja svoj duboki trag neizbrisive — nevolje (mizerije). Prije se pjevalo: Pomiluj nas Bože, po velikomu milosrdju tvojemu» itd., a sada se je sve ispremješalo i prekrenulo.

Da ne spominjemo lanjske i predlanjske snijegove, kojim nam izrezaše biljege naše narodne osobine, kojim nam iskopaše najdublje grobove za potapljanje naših škola, našeg jezika, naših ljudi i svega što je našeg i što s nama čuti i bitiše, kazat ćemo letimice na sadošnje, današnje i jučerašnje rane, patnje i boli.

Sva okolica stoji pod najtežim i najgroznijim dojmom **sistematskog otpuštanja radnika** iz arsenala, jer je time spojeno katastrofalno življenje cijelog kraja. Bijeda je, koja nam sjeda svima za vrat, već tako velika, — a još će postati i veća — da se u punoj mjeri osjeća čitavi teret, stojeći u velikoj skrbi pred danima još crnije budućnosti.

Medjutim feštama i galamama nikad kraja ni konca. I naš Ližnjan je usrećen otvorenjem fašia». Da će ga nova ustanova ekonomski i drugčije podignuti, o tome mu mogu svoju kazati susjedna mjesta u okolici.

Mjesto, da bi nam se bilo isplatilo kako bi se moralo isplatiti ratne škode, izgleda, da neka gospoda procjenjuju volove, što su ih seljaci dobili u ime ratne štete, te im nalažu da za te volove isplate državi po nekoliko hiljada lira! — Tako se nagadja i govorka!

Još nešto! — Iza kako je bio zapaljen jedan broj «Istarske Riječi» u Medulinu, primiše tamo nekoliko brojeva redovito, onda 15 dana ništa, onda dva broja najedamput; jedan je pak broj posve izostao, kako se to prohtijelo milosti «svemoguće» — da ne rabimo drugu riječ — gospode.

Naš talijanski pop nam je konačno priznao, da on ne spada k nama. To nam je izjavio ovim riječima u crkvi:

«Tko ne će, ne zna i ne mari da se ispovijeda u talijanskom jeziku, neka počeka do iza Vazma, jer će tada doći koji svećenik iz bližnjeg mjesta koji pozna hrvatski jezik, ili pak nek ljudi sami idu dotičnom svećeniku.» Dalje je napomenuo: **Ja znam vrlo malo i slabo hrvatski, a za svetu ispovijed — tu tako delikatnu i veliku crkvenu stvar, potrebno je, da svećenik pozna sasvim dobro jezik onoga, koji dodje na ispovijed, da se tako izvrši sve, kako se izvršiti mora!»**

Najljepša hvala na dragocjenom priznanju. Ta mi duvamo u te frule već pet godina, ali sve uzalud, od sto glasa, glasa čuti nije. Medjutim sa svim priznanjem nesmetano nam se ukida sve to više naš milozvučni narodni jezik, i upravo iz crkava, gdje bi morao da nadje najveću zaštitu i oporu!

Finis coronat opus-!?

IZ KRINGE.

Hrvatska pučka škola pretvorena u talijansku. - Dolazak talijanske učiteljice. — Nezadovoljstvo medju pučanstvom.

Mi smo vrlo nesretni sa školom. Iza talijanske okupacije naš bivši učitelj Gržinić počeo je odmah na svoju vlastitu ruku uvadjati talijanski jezik u školu. Svi naši protesti nisu pomogli ništa. Gržinić je postajao sve gori protivnik i tlačitelj našeg jezika u školi. Zato smo jedva odahnuli lanjske godine, kad su ga školske oblasti premjestile iz Kringe u Sv. Petar u Šumi. Ali ta naša radost bila je vrlo kratka. Polovicom prošlog mjeseca dobio je naš trgovac i krčmar Mofrdin jedno pismo od školskog vijeća iz Tinjana. U tom pismu bilo mu je naloženo, da dodje odmah u Tinjan po talijansku učiteljicu i da ju primi na svoj stan. Mofrdin se nije htio odazvati tom pozivu. Zatim je odmah sjutra dan uveče išao ovdjenji Talijanaš Luk u Tinjan i dopeljao sobom u Kringu talijansku učiteljicu. Ta učiteljica je već preuzela službu. Djeci je najavila, da više ne ćemo nikada imati hrvatske škole, već samo talijansku. Djeca su nezadovoljna, jer vide, da će to biti njihova smrt. Roditelji pak se silno bune i misle odaslati oblasti brojnu deputaciju, koja će uložiti oštar protest protiv potalijančevanja škole. Što će polučiti, vidjet ćemo. Svakako dosadašnje iskustvo nam ne daje dobrih nada.

IZ BOLJUNŠTINE.

Fran Ferranda, trgovac u Boljunu, bio je skoro jedini u Boljunu i na Boljunšćini, koji je kvario naš narod time, što je uvijek radio za talijanstvo, a i za sebe. No malo, vrlo malo je postigao u talijanskoj politici; naš narod ostao je vjeran sebi i svojoj krvi. No ne ćemo ipak zatajiti, da je ovaj ili onaj naš bezglavac i neuk čovjek pošao za njim i za «grajani». Ali unatoč svega toga ti ljudi su uvijek šiljali svoju djecu u hrvatsku školu. Zato Ferranda nema prave sreće. Bog ga je kaznio. U obitelji nema nikakve sreće ni zadovoljstva. Sreću je imao samo u novcu. Trideset godina se je bogatio s našim žuljevima. Još sretniji je bio onda, kad je talijanska vojska okupirala Istru. On je skočio visoko na svoje kratke noge, predstavio se novim oblastima kao velik patriota i kao austrijska žrtva. Posljedica toga bila je ta, da je hrvatsko općinsko zastupstvo bilo namah raspušteno. Općina je prešla u njegove ruke: tako je postao komesar, straordinario čisto hrvatske općine. Radio je i postupao protuzakonito, a sada pak plače i — plaća.. Kako vidimo, kolo sreće neprestaje u okrugu...

IZ MOVRAŽA PRI BUZETU.

Naši ljudje pravijo, da hudič ne spi! Da ne spijo tisti črni z rogovi, priča nam naša sosedna vas Sočerga.

Ali so jo hoteli ali ne, prosili ali ne prosili, oni že imajo v svoji vasi — italijanskega duhovnika, kateri — kakor slišimo — je že odprl — italijansko šolo... In tu jo imajo, in z njo moža, Italijana, ki bo lovil naše duše v italijansko mrežo v cerkvi, v šoli in po vasi. Zato so ga poslali v Sočergo, in samo zato, ker on radi neznanja slovenskega jezika, ne bo mogel skrbeti v cerkvi in v šoli za — zdravje naše duševno, ampak edino za pogubo naše duše in naše slovenske narodnosti. Ubogi otroci tam v Sočergi bodo odslej več zapuščeni kakor doslej, se bodo na žalost pokvarjali v šoli in v cerkvi, ne bodo se nič naučili. Boljše bi bilo, da ne vidijo nikoli takšne šole in takšne cerkve... Te misli nas obvladujejo sedaj ko je prišel v Sočergo italijanski duhovnik — učitelj. Pri tem mislimo tudi nase in na svojo vas... Sicer zdaj imamo svojo slovensko šolo in svojega slov. duhovnika, ampak — hudič ne spi, kakor smo že rekli... In ne govorimo laž. Slišali smo namreč v Buzetu, da je deželni odbor v Poreču zaključil in odredil, da se ima z 1. marca odpreti v Sočergi in v Movražu italijanska šola, in to na podlagi **prošnje dotičnega ljudstva in** sklepa općinskega sveta v Buzetu... Mi toliko vemo, da se mi nismo podpisali, in da nismo prosili italijansko šolo, vendar — Sočerga nam bodi svarilo in za pouk. V naši vasi ni nobene osebe italijanske, in zato bi bil vnebovpijoč greh, sramota za nas in za našo vas, pa tudi sramota za državo, če bi nam vsilila v vas italijansko šolo... ne želieno in ne prošeno, in katero šolo mi ne potrebujemo. — Mi vendar svarimo svoje someščane na nevarnost in nesrečo, ki nam grozi z italijansko šolo, na kar opozorujemo tudi naše prijatelje in poslance.

IZ HUMŠĆINE.

Kako smo zadnji put rekli radi škole ide nam zlo i naopako... Sami najveć smo krivi, jer se nismo mi seljaci, a ni drugi, koji bi morali dalje nego mi gledati i vidjeti, preveć brinuli za našu narodnu slovinsku školu. Nekoji su naši ovuda mislili, da će im talijanska škola otvoriti kao sa zlatnim ključem — zlatnu — kavu (rudokop)... Brižni! Ne znaju ovi, da s udaleko ove zlatne — kave, daleko preko mora, u Americi, Ova današnja država ima samo jedno obilno i preveć, a to je, ima previše ljudi, a premalo dela. Svaki svoga voli, pak sva otprta dela u cijeloj državi i kod nas dat će se ljudima iz Italije. Tako za nas Slovince nepreostaje drugo nego i dalje živjeti na svojoj zemlji; a kod kopanja i oranja ne rabimo tudje jezike... Zrele kruške same padaju: pasti će i kod nas štošta, kada budemo — zreli. A zreli ljudi ne boje se, a najmanje gušterice i zeca, nego pitanju i zahtjevaju svoje pravice, kako to država silom zahtjeva svoje pravice, to jest, plaćanja poreza (šteure), i taksa, te šiljanje svojih sinova pod pušku. Mi dajemo kralju — što je kraljevo, a država (u ime kraljevo) nek nam Slovincima daje što je naše pravo. Koji kuca, otvara mu se; a tko prosi — nosi. Budimo brkati ljudi, i tražimo svoje!

IZ BUZETSTINE.

Talijani osnovali poljodjelsku zadrugu. - Muževni istup naših župana. - Šindakov ukor. Uzaludan posao.

Naša gospoda u Buzetu hoće nama Slavenima vrlo dobro. Mi to svi dobro znamo; ali da budu osvjedočeni o tomu i oni, koji u to još ne vjeruju, kazat ćemo, da nas oni pozivlju da se upišemo u nekakvu njihovu «Cooperativu rurale», koja bi se imala sada u «gradu» ustanoviti.

U tu svrhu bili su pozvani svi župani u općinski ured prošle nedjelje. Tu smo čuli iz ustiju poljodjelskog učitelja, koji je došao baš u tu svrhu iz Poreča, da se ustanovi «Kooperativa», što bi značilo po našu: poljodjelska zadruga. On je dugo govorio, tumačio pravila tog novog društva te istaknuo je sve koristi, koje će nam svima društvo davati.

Župan iz Podrebra je zamolio, da bi se protumačilo prisutnima sve hrvatski, jer da svi ne znadu talijanski. Na to se je silno otresao na njega g. sindako kao da ga je netko bodnuo iglom. Svetomartinski župan je spomenuo u ime ostalih naših župana, da mi imamo staru Gospodarsku zadrugu, pa da za to našim seljacima ne bi trebalo drugog društva. Naši ljudi, reče, možda bi se u to novo društvo i upisali, ako bi bila u rukama naših hrvatskih seljaka.

G. sindako mu odgovorio, da je Gospodarska zadruga u bivšem Narodnom domu zadužena i da je propala, a ovo društvo (Kooperativa) da će biti sasma novo.

Tu moramo napomenuti, da po svoj prilici još opstoji naša stara Gospodarska zadruga, koju vlada — u koliko je to nama seljacima poznato — nije ukinula, a zadrugari nisu ju u svojoj skupštini likvidirali. Rado vjerujemo, da je ova naša Zadruga zadužena i u neredu; ali reći ćemo i to, da je naš g. sindako pokazao da živi tim, što je u ime njezino nabavljao i prodavao umjetni gnoj i drugo. Mi ništa ne znamo o toj našoj zadruzi, budući joj je još bivši opć. komesar g. Bigatto već na početku talij. okupacije oduzeo sve knjige, koje se još i danas nalaze u općinskom uredu.

Što i kako je s tom našom Zadrugom, mi ništa sada neznamo. Samo znamo, da je nemamo, da ne radi ništa za nas seljake, i da ju imaju gospoda na općini, koja, kako se vidi, nastoje da izdahne. O tomu ćemo Vam još štogod kasnije javiti, a sada ćemo još reći, da je predsjednikom nove Kooperative trgovac na Fontani g. Ceravaz Massimiliano, a tajnikom opć. živinar doktor Čapeta.

IZ RICMANJA.

Žalostni velikonočni prazniki. - Grozno fašistovsko nasilje. - Enega domačina težko ranili na rokah, a drugega pretepli do nezavesti. - Veliko razburjenje in nezadovoljstvo med prebivalci.

Piše nam prijatelj iz Ricmanja: V neki tukajšnji gostilni je prišlo preteklo nedeljo do prepira med nekaterimi domačini. Med njimi so se nahajali tudi Josip Zuljan, po domače Grgurjev, Ivan Kuret št. 54 in domači fašist Ferdinand Kuret. Med Ferdinandom in Ivanom Kuret, ki sta bratranca, je prišlo do precej resnega prerekanja radi družinskih razmer. Ivan Kuret ima namreč tirjati od družine fašista Ferdinanda Kureta neko zapuščino, ki mu še ni bila izplačana. Ker so bili vsi precej vinjeni, se je prepir kmalu razvnel in se je nadaljeval tudi zunaj na ulici, kjer sta se oba bratranca parkrat spopadla.

Vsled tega prerekanja čisto družinskega značaja smo imeli drugi dan, t. j. na velikonočni pondeljek v naši vasi pravi sodni dan. V pondeljek so imeli tukajšnji fašisti ples v Ricmanjih, pri katerem jim je svirala godba od Sv. Ivana. Istočasno je bil fašistovski ples tudi v Dolini, kjer so svirali godci iz Ricmanj, med katerimi se je nahajal tudi omenjeni fašist Ferdinand Kuret. Nekdo je fašistom v Dolini predstavil prerekanje med obema bratrancema kot napad proti fašistom. Zato so sklenili, da se pojdejo takoj maščevat. In res so se pripeljali popoldne z avtomobilom in začeli takoj iskati Ivana Kureta in Josipa Žuljana. Fašiste, ki so prišli iz Doline, je vodil neki Ricmanjec. Ko so prišli v vas, so se jim pridružili tudi domači riemanjski fašisti in nato so se spustili na lov na ona dva domačina. Z njimi je bil tudi znani Cic iz Loga. Najprej so se podali v stanovanje Josipa Zuljana, ki se je bil povrnil z dela in je bil že šel počivat na posteljo. Vzeli so ga napol oblečenega iz postelje in ga drsali s seboj. Njegovo ženo, ki ga je hotela braniti, so oklofutali, nakar so ji moža nasilno odpeljali pred vas. Tam so ga najprej neusmiljeno premlatili z gorjačami in žilavkami, a nato so ga ranili na obe roke ter pustili v krvi na mestu.

Nato so se odpravili v stanovanje Ivana Kureta. Tudi njega so našli doma. Njegova žena je začela klicati na pomoč in se je stavila nasilnikom v bran. Tudi njo so fašisti oklofutali po obrazu, nakar so se vrgli na njenega moža in ga premlatili do nezavesti. Ko so bili gotovi s tem junaškim opravilom, so ukazali, da se mora pretepeni zglasiti v sedežu riemanjskega fašja.

Nato so razgrajali nekoliko časa po vasi, tako da se je vse prebivalstvo prestrašeno poskrilo. Vse gostilne so bile takoj zaprte in vas je bila kot izumrla. Končno so se fašisti zopet odpeljali v Dolino. Njihov avtomobil je vodil neki šofer iz Boljunca. Ko je nastal zopet mir, je bil poklican zdravnik rešilne postaje, ki je dal ranjenemu Žuljanu prvo pomoč in ga dal prepeljati v tržaško bolnišnico. Vsled prevelike zgube krvi je njegovo stanje skrajno nevarno. Ivan Kuret pa je pobegnil ne ve se kam iz strahu pred novimi nasilji.

Tako smo praznovali pri nas letos praznik Kristusovega vstajenja v znamenju strahu in nedolžno prelite krvi. Taki so žalostni sadovi fašistovske kulture med našo zapeljano mladino!

PISMO IZ RIJEKE.

Znate li, da sam napośljetku i ja sam počeo da vjerujem, da je ovaj naš grad, ova naša Rijeka uistini — **la città di vita,** kako ju je ono zvao d'Annunzio! Ni kuga ni glad ni vojska — ništa nije kadro da slomi, da skrši kuražu i dobru volju ovih mojih uistini mirakoloznih sugradjana.

Poslije toliko i toliko više manje ozbiljnih, ne tetaino i izjalovljenih pokušaja, da se grad oživi, došla je napokon tako dugo željkovana paritetika. Da ste vi jednoga po jednoga pitali sve Riječane, da vam malo protumače, što će to reći — paritetika — evo moje glave, ako ne biste našli devedeset i devet od sto njih, koji o tome nemaju ni pojma. No sasvim tim sva su riječka usta bila puna paritetike, i svak je mislio, kod spomena paritetike, da već drži u džepu — Kaliforniju.

Medjutim mjesto Kalifornije došao je na red — Baros, i paritetika — rekao bi Andre Osoinak — stop! — i mjesto ulike nija ostavilo je u umskoj Tribuni Rastinaikov Dissegno di guerra ....

I tako — ode i paritetika!

Čovjek bi mislio, da će sada Riječani svisnuti od desperacije. Da će uzeti revolvere pa da će na tisuću komada rastriskati one svoje vanredne genijalne glave i reći: — Ave Luka Berek! morituri te mandemus in maorabis ina!...

Od svega toga ništa. Naši Riječani znaju, da paritetske komisije nisu mači kašalj pa ako se i razidju, nije time rečeno, da se ne će i opet sastati. To je napośljetku sudbina svih konferencija, mirovnih i nemirovnih. Pa i

---

PODLISTAK

Seljačka bremena.

Kako su naši pradjedovi živjeli u Istri odmah iza svoga dolaska, o tome nemamo nikakvih opisa. Prva sačuvana listina o odnošajima Slavena sa gradjanima, crkvenim poglavarima i carskim namjesnicima potječe iz g. 804. Ta listina ili zapisnik (ugovor) u glavnom nabraja tužbe gradjana protiv biskupa, carskog namjesnika vojvode Ivana i slavenskog puka.

Nastav je za obdržavane skupštine u dolini Rižane kod Kopra, na koju je bio pozvao istarski narod franački car Karlo Veliki, koji je osvojio Istru petnaest godina prije (g. 789). Na tu skupštinu došao je velik broj naroda: seljaka, gradjana biskupa kaošto i oglejski patrijarha. Prisutne saslušaše trojica carevih poslanika.

Glavnu i oštru tužbu iznesli su, kako već spomenusmo, predstavnici gradjana, dok se je seljake posve mimoišlo, kao da ih nema, premda su si isposlovali sve svoje nekadanje povlastice. Za njih je bilo već prije zaključeno, da će u buduće imati sva ona ista prava i dužnosti, koje su imali, za vladanja Bizantinaca (Grka). Gradjani su imali da plaćaju 314 cekina godišnjeg poreza, i to: Pula 66, Rovinj 40, Poreč 66, Trst 60, Labin 30, Pićan 20, Motovun 30, Buzet 20 i Novigrad (Cittanova) 12. U slučaju rata imali su da postanu zapovjednici nad svojim ljudima, po moru mogli su da slobodno ribare bez da plaćuju zato posebne pristojbe ili namete. Gradjanima imali su da ostanu netaknuti svi njihovi posjedi u okolici: polja, šume, livade itd. Jedino se moglo na njihovim pašnjacima besplatno čuvati stada oglejskog patrijarhe. Za crkve je bilo odredjeno, da će se davati desetinu, a od vinograda četvrtinu grožđja. U gradovima imali su potpunu autonomiju: svoje poglavare, javne činovnike, njihove zamjenike, mjesne suce i zaštitnike puka. Njihov (a ne carski!) sud imao je pravo, da sudi gradjane i strance na njihovom području. Od troškova za carskog namjesnika i njegove poslanike ili ljudje imali su seljaci da plaćaju polovicu, a preostalu polovicu biskupi ili crkve.

Iz toga jasno proizlazi, da nije na gradjanstvo palo nikakvo breme. Od vojvode Ivana dobili su dapače obećanje svečanom prisegom, da će on otjerati sve Slavene u puste krajeve, ako se dogodi, da — živući u susjedstvu — nanesu kakvu štetu gradjanskom posjedu.

Biskupi su morali gradjanima zajamčiti, da će u buduće oni primati na stan carske poslanike, da ne će od gradjana zahtjevati više nameta za travarinu (pašu) i želudarinu, a njihovi ljudi da ne će više proganjati, zlostavljati ili tući gradjane, pa bili oni slobodni ili oslobodjenici.

Preostaje nam da nešto kažemo o seljacima, koji bijahu svikoliki Slaveni. Oni su bili i ostali pravi robovi t. j. kmetovi, koji su živjeli na zemljima obradjujući tudja imanja. U to vrijeme je sav zemljišni posjed bio podijeljen medju gradjane, biskupe (crkve), vojvodu i njegova rodbinu. Seljak, koji je živio na njihovom imanju morao je ne samo da robuje svojim gospodarima, kad je taj bio gradjanin, već je morao namjesniku i njegovim ljudima da pravi rabote t. j. badava gradi obzidana mjesta (utvrde ili kaštele), daje sijeno, obradjuje vinograde, zida kuće, pravi vapno, hrani pse, plovi za njih morem i rijekama itd. itd.

Takvo je bilo to prvo kmetovanje ili robovanje. No ni kasnije nije krenulo na bolje, već na gore. Seljak je ostao bez prava pod Mlecima (Venezia), a tako i pod Austrijom. Kmetovanje ili robovanje našega slavenskoga puka u Istri potrajalo je preko tisuće godina. Naš seljački puk oslobodjen je od rabota i tlake grofova i markeza istom u prošlom stoljeću.

Kad bi mi htjeli, kad bi mogli opisati povjesnicu ropstva i mučeništva našega naroda u Istri, onda bismo morali da prikažemo tu crnu prošlost krvavim slovima. Na taj način bila bi ispunjena tekar sjena od one dragocijene krvi, koju je naš narod prolio, da drugima služi i da ih obogati.

Dogadjalo se često, da je grof na smrt dao išibati i izbatinati svoga kmeta i za to nije nikome odgovarao, budući je kmet imao još manje prava negoli pas.

A kako je istom trpio i morao da podnosi onu najvišu sramotu, kad su morale njegove kćeri prije udaje grofove dvorove, pošto je grofu pripadalo tzv. „il diritto della prima notte" t. j. da smije sa svojom mladom [illegible] je od njezinog budućeg supruga s njom obležati!

To je svakako jedno najveće poniženje za čovjeka. A u našoj Istri nije puno godina, da je umrla starica na Malom Mlunu kod Buzeta, koja je tik pred svojim vjenčanjem morala u posjete svome gospodaru markezu.

Čini nam se, kao da nam noževi paraju srce, kad spominjemo još nedaleku ropsku prošlost našeg jadnog seljačkog puka.

Rekli smo, da je u prošlom stoljeću i dokinuto kmetstvo. Time je zakopana bila stara sramota, teška bremena i krvave tlake. Dana je kmetovima sloboda te podagi dužnosti i prava. Seljastvu otvorila su se vrata bolje i sretnije budućnosti.

Istina je, da bi do toga bilo moralo smjesta doći, ali neuk i nepismen seljak, koji je toliko stoljeća bio pod grofovima sapet u lance robovanja, nije znao podići se na vlastite noge. On je na neki način samo promjenio gorega gospodara sa nešto boljim. Seljak dobio je najmešavije posjede, a gradjani te bolje. Potom, ne znajući sam gospodariti, pošto nije bio na to naviknut, to je kod gradjana zapao u dugove i tako izgubio netom stečeni posjed. Nanovo postao je kmetom odnosno spolovinarom. Morao je doći naš narodni preporod, da seljaku otvori oči te da ga osnutkom posujilnica oslobodi lihvarskih pandža.

No sada se žalibože ponovo povraćamo u onako stanje, u kakvom smo živjeli pred pol stoljeća. Po svoj će se prilici doskora po-

…i najuspjelije konferencije ima uvijek nešto koristi. Tako na primjer: je li iko znao da na svijetu postoji nekakav Rapallo, dok nije onamo pošao naš Trumbić, da kod čaše čaja od lipice dijeli sa Sforzom i sa Giolittijem tužne kraljine naše? Ostavimo Rapallo, uzmimo Angoru. Do sada se znalo to, da se neka vrsta mačaka i ovaca zovu Angora. Sad pak ima Angora osim mačaka i ovaca s dugom dlakom a kratkom pameti također i jedan turski parlamenat. U Angori se vodi konferencija, koja ne će da priznaje konferenciju u Lozani, itd. itd. Opatija nema ni mačaka ni ovaca s dugom dlakom ali je imala konferenciju s Bog zna kakovom pameti . . . . a to je, rekao bi bijedan moj stari prijatelj, za jedno u letargu se nalazeće (sic!) lječilište uvijek dobra injekcija . . .

Rijeka nije iza odlaska paritetske komisije ostala praznih ruku. Da se napravi bilanca od svega, što je ostalo, našlo bi se, da aktiva iznose: 1) u devedesetidevet godišnji konzorcij i 2) ufanje u osvojenje Martinšice i Žurkova, a pasiva: 1) la commissione consultiva. i 2) Status quo ante.

Ostala je još jedna treća nada i to ona stara: da će se povratiti Zanella. Kako vidite, na Rijeci se živi sperando. A vi znate, tko živi sperando, umire — kako sam ti rekal . . . . .

* *

Novo vrelo zarade na Rijeci: velike oklade. Kladi se klade o sve i svašta. Najviše o tom: hoće li se vratiti paritetika? kada? hoće li Rijeka dobiti Žarkovo? ne će li? hoće li se vratiti Zanella? kada? kako? — i sve tako. Ima života na Rijeci — ima.

Jedno mi se ipak ne dopada u ovom blaženom našem gradu. U koju god trgovinu zadjete, i hoćete da kupite hlače, kaput ili bilo kakov štofu, vazda ćete čuti isti refrain: znate gospodine, ovo ni talijanska roba . . . Ovo je čehoslovačka roba . . .

To nije lijepo. Ili smo Talijani ili nismo. Se semo — alora semo, e se non semo — non semo. Tako se govori, a ne na ulici: — Fiume o morte — a u dućanu: znate, gospodine, ovo ni ta talijanska roba! . . . Nem jö! ištenekućati nabrege! — kako su jedanput govorili oni holokausti z Budapešta.

Još jedna novost. Nedavno je stari Grošić primio od d'Annunzia ovaj telegram:

Rispondi per me a tutti i fedeli, che io rimango fedele e sempre pronto . . .

Sempre pronto!

Niretta, kad je to pročitala u Vedetti promrmljala je kroz zube:

Hm!

Što se pak mene, Rokca, tiče, ja ću s ovim svršim, jer da vam pravo kažem, ja se danas nekako ne osjećam — sempre pronto . . .

Rokac.

Franina i Jurina.

Jurina (tuli): Tri-ri-ri-ri! tra-ra-ra-rà! tro-ro-ro-rò! . . .

Franina: Ti si vavek dobre volje! Blaže tebe!

Jur.: Tri-li-li-li! tra-la-la-là! tro-lo-lo-lò! . . .

Fr.: Ma ča mi to tralalaš? Si pil ale pak . . .

Jur.: Trilililajsa — tralalalajsa — trelololajsa . . .

Fr.: Mali moj, tebe je najbrže marčeno sunce va glavu udrilo. Ča to tuliš, kako medvedina?

Jur.: Vadim se za meštra.

Fr.: Lepi meštar od poneštar!

Jur.: Ja ih poznam unešiahno, ki nisu niš bolji ni učeneji od mane.

Fr.: Ono nisu meštri: ono su žvizdulini, kanturini, vijolini . . . Ter po celi Božji dan ne delaju drugo nego zijat i zijat i zijat. I zato dobivaju i plaću.

Jur.: To je ono! A mane trebe beži, i ja sve gledam, kako bim dobil impijeg va kakovoj škole, kade mi ne bi trebe drugo delat, nego po vaz dan tulit: trilili! tralalà, i trololò!

Fr.: Dobro je to, ma daj da te ja malo pitam: kakovu vražju korist te imet jedanput deca od tega večnega trilili! tralala! i trololò!

Jur.: Nikakovu. Ma ki denas mari zato, će ki kada imet kakovu korist od šoli ale ne će!

Fr.: Ja ma prej su škole bile drugačeje. Va njih su se deca va istinu vadili i pripravljali za živet.

Jur.: To se razume, da su. Ono nisu bile škole, va keh su se deca učila samo čitat, pisat i računat — va oneh školah su se deca vadila i mislet, a to je ono glavno. Jedanput, dokle je na svete bilo samo malo pismeneh ljudi, čovek se je i sam pomagal, kako je znal, ma danas, kod ovolike malicije, trebe, da si dobro potkovan, ako ćeš se nekako protuć kroz ovo mučno življenje.

Fr.: To je ono, ča i ja govorim, pak ne morem nikako razumet, ča će našoj dece bit bolje, s onim večnim trololò! i tralalà?

Jur.: Ča će njim bit bolje? Bit će njim kako i kosićem va gajbe: kada ne budu mučali te pivat. Dragi moj Franino — to ti je sve zaman! Svi najveći i najučeneji ljudi, ča ih je god bilo na svete — svi su rekli i odredili, da se s tujim zajikom kod male dece ne more niš učinit. Ako ćeš ti, da se dete navadi mislet, ti mu moraš najprej sam pokazat, kako se misli, a to ne moreš učinit drugačeje, nego da mu to prikažeš na način, kako će te najlakše razumet. To je moguće jedino, ako mu govoriš zajikom, va kem ga je zgojila mat njegova. I nikako drugačeje. Ti si zrel čovek. Promisli, da sam ja Spanjol i da ne znam nego španjolski. Ti prideš k mane va školu i prve besedi, ke čuješ od mane bile bi ove: «Senjor Franina, no he comido casi nada desde ayer . . . Ča biš ti od tega razumel?

Fr.: Sinjor Franina — i ni besedi druge.

Jur.: A to je najlaglje ča more bit na svete. Naški bi se to reklo: — Gospodin Franina, od čera nisam malo manj niš pojil. More bit na svete ča lagljega od ovega, à, reci malo?

Fr.: Borme ne more.

Jur.: Pak za svim tim nisi niš razumel. A kako ćeš, da ono nebogo naše dete razume, ča mu on brižan Sicilijan govori, kad ni Sicilijan ne zna hrvatski, a ni naše dete talijanski?

Fr.: Vidim, vidim — mučno je to.

Jur.: I kako mučno. Zato je prilično svejedno, ako se va takoveh školićinah čita ale piva. Niti deca razumeju ča čitaju ni ča pivaju. To ti je sve skupa jedna fabrika odi papagali.

Fr.: Ja — ma to ni dobro. Ča će jedanput bit od te brižne dečine?

Jur.: Ako njim mi kako ne pomoremo i ako se sami kakogod ne pomoru, bit će njim kako i onemu crčku, ki je va podzimak prišal k mravu i pital ga, da mu da jedan zalogaj, aš da j lačan. A mrav mu je na to rekal: — Ja — dragi moj, ja sam celo leto skupljal za zimu sve zrno po zrno, zato sada imam. A kega si vraga pak ti delal ono celo Božje leto?

— Ja sam pival — odgovoril je crčak. A mrav njemu: — Ako si po lete pival, a ti lepo sada po zime — tancaj. I ni mu niš dal.

Fr.: Ja — to je sve lepo i dobro — ma naša deca te jedan dan moral trbuhom za kruhom. Poć te po svete, iskat te dela bilo kod Ingleza ale Amerikana, pak ča te nekogi odgovorit, kad ih Inglez ale Amerikan zapita, neka malo povedu ča znaju?

Jur.: Odgovorit te mu, da znaju: trilililí i tralalalà i tralololò! . . . Nego ne budi te strah za naše decu! Ako budemo mi njihovi oci pametni, ne će ni njim bit jako slabo. Protuć te se već nekako kroz ta svet, ako njim budemo mi, dali ono, ča njim sadašnja njihova škola ne more da dà. Sve će bit dobro, ako budemo znali skupljat ih okole našeh ognjišć, iako ih budemo po malo učili ono, ča mi znamo. Prvo i prvo trebe da ih vadimo, da ljube svoj zajik, da ne budu kako se ono reče maštrunci, da ne budu bastardi, na sramotu sebe i nam. Za tem ćemo ih pomalo učit i drugem stvaram, ke svakako vrede puno više, nego ono večno trilililì i tralalalà!

Fr.: Ja ma oni ih muče s onem trililili i tralalalà samo zato, da ih laglje potalijanče.

Jur.: Ja ti se čudim, kako to govoriš! Izdajica svojga naroda bit će samo on, ki je rojen, da bude izdajica. Ki j' pošten ostat će čovek, pak mu noć i dan trubili trililili i tralalalà. Ti se spamećuješ, kako su nas ono jedanput va Kastve šibom vadili nemški. Po ure i ure morali smo hunderhtat po nemški:

Foter unzer ter tu pist . . .

A kada bi meštrićina šal ča, mi bimo se rugali:

Foter unzer ter tu pist,
Daj mi kruha, ja ću jist . . .

Tako te i naša dečica već nać svoju rimu za ono tralararà i trilirirì.

Fr.: Ne će vavek tako bit . . .

Jur.: Bim ja našal još jednu lepšu . . .

Fr.: A ku?

Jur.: Anako neč: hote lepo svi skupa — pit ale šit ale tako ča . . .

Gospodarstvo

Špekulativno hranjenje pčela.

U našem listu od 8. marta prikazasmo način kako se pomaže pčelama sa skromnim zalikama hrane i kako se istima može naškoditi ako im se pridodaje hrana u malenim obrocima u stanovito doba. Računamo na to, da su si svi pčelari i prijatelji pčelarstva (t. j. koji su naši pretplatnici) pročitali dotični članak ili ako im je izbjegao, da će sada prije nego predju na današnji pročitati ga pomnjivo. S toga prelazimo odmah na našu zadaću, ali prije svega upozoravamo marljive čitaoce, da nam u razlaganju nije niti jedna rečenica niti riječ suvišna, nego da smo sve skučili na najmanji prostor. Molimo zato pozornost čitaoca:

Gdje nema radnika, nema ni privrede; gdje se ne sije, ne može se žeti. — I našem je najobičajnijem seljaku poznato da obitelj, koja imade u svojoj sredini više radnika jakih ruku, bolje napreduje, nego mala seljačka obitelj sa samim starcima i drobnom dječicom. Mnogi roditelji uzdišu što im djeca nisu par godina starija, jer bi ih takova mogla pomagati u radu i pomagati u berbi posijanog truda. U tome se obitelj pčela ni najmanje ne razlikuje od naših seljačkih obitelji. Pčele čine medjusobno zadrugu, koja se muči i radi za dobro svih članova. Jasno je, da će više sposobnih radilica više zaraditi, a i to je jasno, da će obitelj bez radnih moći skapavati od gladi. Nije svejedno ako imamo obitelj od 20 glava i da su sami starci i djeca, ili ako imamo 20 junačkih momaka. Posljednji su kadri privrediti hrane za sebe i mnoge druge — ostat će im; dok si prvi ne mogu priskrbiti ni za sebe, a na teret su drugima. Imademo li u ulju jaku obitelj od mnogo tisuća glava sposobnih za rad, koje će znati i iskoristiti svaku najmanju pašu i spremiti u spremištu mnogo hrane. Imademo li u ulju pak malenu obitelj sa samim starim i nešto mladih pčela, ono par radilica će istom moći da uzdrži obitelj na životu do budućeg ljeta. Takva obitelj često propadne, jer je poginula od gladi.

Rekasmo, da nije svejedno jesu li djeca malena ili odrasla. I kod pčela vrijedi isto pravilo. Pčela radilica izmili iz saćne ćelije istom 22. dan od kada je matica iznesla jajašce. Ne ide ona odmah na polje od cvijeta na cvijet, nego ostaje u ulju cijela dva tjedna. Njoj je odredjen do tada drugi posao: paziti na čistoću doma i njega mladjih sestrica u povoju. Pravom radilicom postaje istom nakon 35 dana od kada je matica dala na svijetlo njezin začetak. Eto, i kod te najmanje domaće životinjice imamo da računamo na starost. Znamo nakon koliko vremena starosti možemo upregnuti vola ili konja; i za kokoš znamo računati kada će pronesti. Ništa dakle čudnoga, ako i u pčela **broj 35 (dana) igra veliku ulogu.**

Kad nam je poznata narav pčela, lako ćemo razumjeti i iskorišćivanje te naravi. Svakome je poznato da u nekome kraju dozrijevaju voćke, dok u drugome su još zelene ili dapače u cvijetu. Kao ilustraciju uzet ćemo samo jedan primjer: u krajevima gdje redi maslina (uljika) procvale su breskve i cvate trešnja, dok u ostalima imamo još uvijek zimu i niti breskva nije pokazala svog crvenog cvijeta. Što da pak rečemo o našoj Učki, čije tjeme pokriva ledeni snijeg, danas na 20. marta!? Bit ćemo sada na jasnom, da niti za pčele nije svaki kraj jednak. Pokraj mora i nekojim krajevima srednje Istre nose pelud i pohadjaju cvijeće (kraj mora, u dolini Motovana, Kašćerge, Zamaska, Vrha itd.) dok na Učki i sličnim mjestima još uvijek drijemaju u pokoju. U tim će se krajevima početi kasnije buditi i razvijati. Ali i priroda će se tamo kasnije ogrnuti cvijetnim plaštem, i za pčele će biti paše, makar nešto kasnije. Niti primorski krajevi nisu za pčelu svi jednaki. Jednaki bi mogli biti po toplini i vremenu, ali razlikovati se mogu po različitoj paši. Uza svo lijepo vrijeme, ugodne i sunčane dane, ne će pčele imati nikakve koristi, ako u njihovom kraju nema bilina, koje rano cvijetaju. Njihova se obitelj ne razvija, te će u vrijeme kad bude mnogo paše na polju biti bez radilica, koje bi mogle iskoristiti slatko vrelo. U Istri su rijetki krajevi u kojima imade već u rano proljeće toliko cvijeća, da ono samo može probudjivati u pčela nagon za razmnožavanje. Gotovo posvuda je ta paša oskudna. Dvoznija postaje istom neposredno pred glavnom pašom. Pčele će se dakle prekasno početi razvijati: izvaljene radilice će biti mladje od 35 dana i prema tome nesposobne izrabiti prilike da sakupe što im samo narav nudi. Kad od ostu nestaje obične paše. Livade se pokose, voćke su odavna iscvijetale, a ostale biljke tiče od obične suše, što nas godimice bije. Hajde razumnom pčelarstvu, da se i u tome može pomoći! Evo:

Prvom reda moramo ustanoviti u kojem mjesecu i u kojem danu započinje glavna paša. Niti to nije lak posao. Pčelari sa mnogo uljeva imadu obično u tu svrhu na vagi jedan ulj. Svake večeri, kad su sve pčele već u njemu, izvaga koliko teži. Tako znadu tačno koliko imade više meda u njemu od prvoga dana, dotično koliko su pčele potrošile. Zabilježi li se uvijek te brojke, buduće ćemo godine znati u kojem po prilici dana, počinju pčele znatnije popunjivati saće medom. Gospodin Bertoša u Pazinu drži isto takav ulj na vazi. Prema njegovim zapiscima može se ustanoviti da u Pazinu počinje glavna paša oko 10. maja i traje do 15. julija, od koga dana počinju pčele trošiti hranu u zaliki. Svaki pčelar ne može si priuštiti trošak za nabaviti vagu. On će si pomoći ovako: U svom će si koledaru zabilježiti dane kada cvate koja voćka ili druga biljka počevši od marta pa sve do jeseni. Osobitu će pažnju svratiti na one biline kojih ima mnogo i koje rado posjećuju pčele. Pozorno će oko odmah opaziti kada pčele najmarljivije rade. Bez dvojbe će to biti u maju. Izmedju kraja i kraja moći će biti razlike od 10 dana. Negdje će glavna paša početi sa 10. maja, drugdje 20., a malo gdje 1. maja. Gotovo sa sigurnošću možemo reći da u Istri započinje kada započinje cvasti djetelina. U daljnjem tumačenju držat ćemo se iskustva u Pazinu.

Ustanovismo dakle 10. maja kao početak glavne paše. Kako moraju pčele imati 35 dana starosti uračunavši i vrijeme od jajeta do izmiljenja, moramo odbiti ovo vrijeme. Cijeli april i 10 dana maja čine skupa 40 dana. Tako smo doznali, da će pčele, koje su se razvile iz jajeta od prvog tjedna **1. aprila** biti najsposobnije izrabiti glavnu pašu. Pogledamo li u koledar, gdje je zabilježeno kada cvate koja biljka, opazit ćemo da 10. aprila je trešnja u punom cvatu. To ćemo si zapamtiti, i čim budemo svake godine opazili da se ta voćka sprema procvasti, bit će dan, kojim ćemo započeti sa važnim pčelarskim radom — špekulativnim hranjenjem.

Takvo hranjenje ima svrhu podražiti pčele na rad. One hrane obilnije i maticu. U njoj se stvaraju nova jajašca, koja nosi u prazne ćelije saća. Kad se izvali sićušni crvić radilice ga pomno njeguju. Njihova je požrtvovnost velika. I zadnju će kapljicu svoje zalihe meda potrošiti za novi naraštaj, makar pri tome i same nastradale. Iz tog je dakle uzroka štetno davati pčelama zimi hranu u malenim količinama. Kad ponestane pridodane hrane lotit će se spremišta, i ako je ovo skromno, doskora će ga nestati.

O načinu se špekulativnog hranjenja mnijenja razilaze. Dok jedni pčelari vele da je dostatno davati pčelama svaki treći dan po 10 do 20 dkg razrijedjenog meda, drugi vele da je nužno davati svaki dan i to iz početka malo pa sve više, dok se dodje na ½ kilograma dnevno. Mnijenja su baš obratna, ali i jedni i drugi imadu pravo! Pravog ravnanja radi moramo rastumačiti od kuda tako različna tumačenja. Sve ovisi o načinu pčelarenja. Ako pčelar pusti pčelama iza jesenjeg vrcanja dovoljnu količinu meda (8—10 kg) moći će špekulativno hraniti na prvi način, dok će u obratnom slučaju morati uporabiti drugi e da mu pčele ne poginu. Imadu li pčele malo meda, bolje je ne dati ništa nego malo! Pojedini će pčelar lako prosuditi kako staje zalihe njegovih životinjica, te će se odlučiti na prvi ili drugi način.

Hrana se daje uvijek u večer. Posuda sa hranom treba iste večeri oduzeti ili najkasnije slijedećeg jutra, da se ne privuče tudjice. Dalje se med rastopljen u istoj količini vode. Smjesa neka bude mlačna. Slador nije dobar, jer ne sadržaje sve tvori potrebne za pčelinje tijelo. Zapravo bi se moralo davati i peluda, no u našim krajevima ima ga dosta već u najranije proljeće na leski. Svakako ne će škoditi ako u blizini pčelinjaka postavimo posudu sa brašnom od graška ili boba. Pčele će se priučiti posluživati brašnom, ako ga prve dane poškropimo sa par kapljica rastopljenog meda.

I vode trebaju pčele. Da ne tumaraju daleko po okolici smjestit ćemo u blizini pčelinjaka kameno koritašce sa vodom, koju smo prije malo posolili. E da se ne utope, preko cijele ćemo površine razredati starih čepova. Vodu treba često mijenjavati, da se ne usmrdi.

U svakome kraju nije od potrebe špekulativno hranjenje radi rane paše. Pčelar će lako ustanoviti jeli u njegovom kraju od potrebe hraniti ili ne, ako pokuša prve godine sa polovicom uljeva. Razlika izmedju hranjenih i nehranjenih pokazat će mu pravi put.

Pozornom čitaocu — dosta.

NJEGA VOĆAKA.

Sada u proljeće, kada prolazimo kroz naša lijepa sela, vidimo, kako naš marljiv seljak prilično lijepo uredjuje svoj vrt, brižljivo obradjuje svoja polja i vinograde, ali malo se tko sjeća, da treba njegovati i voćke, koje su mu prošlog ljeta i jeseni pružile toliko sočnog ploda za domaću uporabu i za prodaju, e da mu i unaprijed ostanu zdrave i plodne. Ovdje mislim u prvom redu na starije voćke, koje mi i naši stari velikim trudom i naukom nasadismo i gojismo. Na takvim voćkama opažamo već iz daleka, kako su im debla i deblje grane pokrite mahom i lišajima. Uz korijen opažamo izdanke, a na deblu i starijim granama mlazove ili vodenice (jedno — ili višegodišnje šibe), koje žive na štetu plodnih grana u krošnji. Nadalje vidimo u krošnji polomljene grane i češljeve, koji nastaše uslijed nepravilnog rezanja u posljednjim godinama. Osim toga nalazimo u krošnji inače zdrave grane, koje se krijaju s drugim granama i ozlijedjuju ih te sačinjavaju preveliku guštu u krošnju, tako, da na plodne grane ne može ni zrak ni svjetlo dovoljno da učinkuje. Ima jošte pojedinih grana, koje previsoko strše i razviju se prebujno na štetu ostalih grana. Nekoje opeta vise duboko k zemlji, tako, da su uvijek u opasnosti, da budu oštećene te nam smetaju kod prolaza i radnje. Konačno nalazimo često u krošnji i na gusjenična gnijezda, krvave uši (kod jabuka) i druge štetnike. — Zar nije to veliki nered, da ne velim, prava sramota za dotičnog gospodara?

Premda je doba za uredjivanje ovako zanemarenih voćaka kasno ljeti (jer voćke nemaju ploda već od jula naprijed): za kišovitih dana, kad ne može da obavi drugih nužnih proljetnih poslova, da barem donekle nadoknadi ono što je zakasnio i zanemario. Dakle, dragi seljače, pazi na ono, što gore spomenusmo! Stani pred stablo, promatraj ga dobro, popni se na nj oboružan oštrom pilom, škarama, nožem (košir), pa na posao! Ako je s tobom koja druga osoba, koja prati tvoj rad, još bolje, jer može na koješta da te opozori. Granu, koja previše strši, skrati, više ili manje, razmjerno s drugim granama i odreži je glatko tik kakve postranske grane, jer se tako rana brže zacijeli. Zatim dodju na red sve suhe i bolesne grane te možebitni štrljci, a naposljetku one zdrave deblje grane, koje su izrasle križajući se preko drugih grana. Ove potonje trpe uslijed tog križanja, jer ih trenjem lako rane i sprečavaju time njihov razvitak. Konačno odstrani sve vodene grane ili mlazove (raspoznaju se po tome, što rastu uzduž debla i debljih grana ravno u vis.) U tom se slučaju vodene grane (šibe) primjerno skrate. Ako nam koja grana prenisko visi, kušajmo, da je na koji način dignemo. Ako to ne uspije, odstranimo je.

Prije nego ostavimo stablo, pregledajmo dobro krošnju, nije li zaražena kakvim voćnim štetnikom (gusjenična gnijezda, zaraza drugih

kukaca, kod jabuke mogla bi biti krvava uš, koju moramo da odstranimo odnosno uništimo. Gusjenčina se gnijezda poberu i spale. Krvavu uš uništimo, ako zaražena mjesta taremo oštrom kefom ili krpom, koju umočismo u posebno za to priredjenu tekućinu. Takve tekućine bile bi 10% dendrin, 3% tobačnog ektrakta, rastopina sapuna i petroleja. Ova se poslednja rastopina (emulzija) priredi, ako se u litri vode skuha 15 dkg sapuna i polije zatim sa 15 dkg petroleja, napokon se sve to zajedno smiješa sa 10 litara vode. Uništiti treba krvave uši i na samom korjenu, jer se upravo ovdje nalazi leglo. Zato treba stabalce malko otkopati. Ako su uslijed zaraze krvavih uši nastale rane, treba da ih nožem izrežemo i cijepilnim voskom namažemo. Mah i lišaje, koji se nalaze na deblu i debljim granama ostružimo zajedno sa starom korom te sve zajedno spalimo. — Ne smijemo pak da zaboravimo, da rane, koje su nastale kod čišćenja stabala, namažemo katranom ili karbolinejom. Ako toga nemamo, uzmimo koru, koju si priredimo od jednakih dijelova goveđeg blata, ilovače i vapna. Supljine, koje kadkada nalaze na starim stablima zalijemo tementnim betonem ili pokrijemo daščicama, da ne unidje voda. Kod čišćenja stabala treba osobito paziti na plodne grančice, da ih se ne osledi ili čak odreže, kako to mnogi čine iz običaja ili neukosti. Napokon treba zemlju, oko lako očišćenih stabalaca da okopamo. Ako je iscrpljena (pozna se to po slabom razvitku mladica na stabalcu), da pognojimo sa budi si kojim gnojem. Osim stajskog gnoja i mješanice (kompost), možemo da upotrebimo za to umjetni gnoj i gnojnicu. No o tome biće još govora drugom prigodom.

T.

Iz slavenskog svijeta.

Stari Slaveni.

Stari Slaveni, kao pogani, bili su iskreni, bezazleni, dobrostivi, u životu prosti. Domaći njihov život je bio patriarhalni; otac obitelji bješe glavarom i vladaocem u kući, u zadrugi. Slavenske su žene čuvale čistoću i vjernost kao najveću krijepost krasnoga spola.

Stari Slaveni zabavljali se poljodjelstvom i marvinstvom. Slavenska je miroljubivost i gostoljubivost poznata svemu staremu i novomu svijetu; njihova vrata nisu bila zatvorena niti tudjincima.

Bez pjesme i plesa nisu mogli ništa započeti, ništa svršiti. Stari Slaven opjeva svoju slavu i svoju sramotu, radost i tugu, slobodu i ropstvo. On je volio tamburu, negoli bojnu trublju. Radje se služio plugom, nego li mačem.

Usprkos ovoj miruljubivosti stari su Slaveni bili hrabri, ali slovili su ne samo tjelesne hrabrosti i umnoga vojevanja, već takodjer s čovječanstva i velikodušnosti prema pobjedjenim neprijateljima. U njih nije bilo ropstva, sužanstva, kaošto u inih naroda.

Takvim načinom bili su poganski Slaveni veliki u svom domaćem životu, no oni su bili mali u životu javnom, državnom. Nisu znali ujediniti narodnu silu i utemeljiti moćnu zajedničku državu, već su živili rascijepkani na razna plemena ili općine pod vladom starešinah; i posljedica toga je bila — nesloga, slabost i tudje gospodarstvo.

Politički pregled

Ruhrsko pitanje ili francusko-njemački konflikt još uvijek stoji neriješen. Prošlog se je tjedna činilo, da će se taj spor mirno riješiti. Nijemci su davali cijelom svijetu razumjeti, da bi se rado počeli pogadjati s Francuzima. No pošto su oni preponosni, ne će da ponude Francuzima prvi mirovni sastanak. Obratili su se na Ameriku, da ona posreduje u tom smislu, ali uzalud. Kasnije su to htjeli da postignu preko Mussolinija. I doista: Mussolini je pokazao dosta dobru volju, da posreduje. Ali netom su se pojavili prvi znaci zore, najedamput je udario grom i nebo se ponovno naoblačilo. U Essenu je ponovno došlo do teških borbi i krvoprolića medju njemačkim radnicima i francuskim vojnicima. Francuzi su htjeli da zaposjednu Kruppove tvornice, što njemačko radništvo nije htjelo da dopusti. Nijemci su bacali na Francuze kamenje i ugljen, ispustili vlakove da odjure protiv francuske vojske itd. Francuzi pak su na to počeli iz strojnih pušaka strijeljati na Nijemce, uslijed česa je ostalo 11 mrtvih i 35 ranjenih radnika. Taj dogodjaj je izazvao po cijeloj Njemačkoj veliko negodovanje i želju za odmazdu. U njemačkoj se drže velike protesne skupštine, na kojima pozivaju vladu da apsolutno ne smije stupiti u nikakve pregovore s Francuzima. Kako vidimo, i u ruhrskom pitanju vrijedi naša poslovica, koja kaže: »Pritisnuto jače, sve to većje skače!«

Iz Bugarske. U Sofiji je izrečena na Veliki Petak presuda optuženim ministrima iz Radoslavljeve vlade. Osudjeni su na doživotno robiju Radoslavov, Trnov, Petkov i Popov. Ostali su osudjeni na 10 do 15 godina. Svi osudjeni za uvijek su lišeni svih gradjanskih prava.

U Madžarskoj se opaža u zadnje vrijeme velika promjena. Madžarska vlada uvidja, da ovako ne ide dalje. Zato se je u posljednje vrijeme obratila na nekoliko mjesta u inozemstvu nastojeći, da dobije oveći zajam, koji bi joj omogućio, da bar do nekle sredi svoje rasklimane financije, ali gotovo svagdje je dobila isti odgovor, da joj se ne može dati nikakav zajam, jer ni njezin nutarnji politički položaj kao ni njezini odnosi prema drugim državama nisu posve konsolidovani. Naročito se pod tim mislio odnos Madjarske prema Jugoslaviji i ostalim državama Male Antante. Budući da doskora čekaju Madjarsku novi potresi baš na financijskom području zbog skore odluke u reparacionom pitanju, to je Madžarska uvidjela, da mora promijeniti smjer svojoj dosadašnjoj vanjskoj politici prema državama Male Antante. Ministar predsjednik grof Bethen već je dao jednu izjavu, u kojoj nagoviješta pokušaj Madjarske za zbliženje s Malom Antantom. Tako je on već preko posrednika pokušao da pripravi teren u Pragu za jedan posjet. Budući da dosada nije uljedila nikakova oficijelna ponuda, čehoslovačka vlada nije zauzela nikakvo stanovište prema tim koracima madjarske vlade. Ako čehoslovačka vlada dobije oficijelnu ponudu sa strane Madjarske, stupit će najprije u kontakt sa Beogradom i Bukurešom, te onda odrediti stanovište cijele Male Antante.

U Austriji je izradila vlada zakonski nacrt, po kojem se imaju dosadašnji poslovi tkzv. narodne obrane podvrći ministarstvu unutarsnjih posala, dosadašnja vojska posvema raspustiti, a za uzdržavanje reda i mira bit će organizovana nekakva sigurnosna straža, koja će se pridružiti žandarmeriji. Vlada misli na taj način smanjiti velike izdatke i ujedno pridobiti simpatije u Savezu naroda. Osim toga ju na to sili i jedan medjunarodni zaključak, koji je bio sklopljen u Ženevi. Njemački su nacionalisti protiv tog nacrta, jer oni drže, da bi njemačka Austrija morala uvijek imati na okupu dobro organizovanu vojsku. No vlada će svejedno provesti svoj nacrt točno onako, kako je već odlučila.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Срећан Ускрс! Свим пријатељима, претплатницима и читатељима православне вере жели

Редакција и администрација „Истарске Ријечи" у Трсту.

Pogreb učitelja Licula. Kako javljamo na drugom mjestu, na Uskrs je umro u Roču jedan izmedju najboljih naših narodnih učitelja g. Gašo Licul. Pokojnik je bio čvrst karakter i dobar Jugoslaven, kojega su resile sve vrline. Zato ga je svatko štovao i vrlio. To nam je najbolje pokazao njegov prerani sprovod, koji se obavio prekjučer. Roč nije doživio tako veličanstvenog sprovoda. Ogromna masa naroda ga je ispratila do hladna groba. Na grobu se je oprostio od pokojnika jedan njegov kolega. Potanje u narednom broju našeg lista.

Kako školske vlasti uvažavaju molbe za hrvatske škole. Piše nam prijatelj iz Grimalde: Do same talijanske okupacije imali smo hrvatsku školu. Čim smo izgubili učitelja, naša se škola odmah zatvorila. Pitali smo odmah drugoga učitelja, ali uzalud. Tako je naša škola i nadalje ostala zatvorena, a djeca bez nauka. Jasno je, da nam pogled na budućnost nije dozvoljavao a da ne molimo i nadalje za otvorenje škole. Jednog dana išli smo u brojnoj deputaciji na koparski komesarijat i predložili svoj zahtjev. G. komesaru smo spomenuli, da je Grimalda jedno izmedju najčišćih sela u Istri, koje hoće da ima hrvatsku školu i hrvatskog učitelja. Obećalo nam se, da će konačno naša molba biti uslišana. Išli smo zadovoljno kući. No to naše zadovoljstvo je trajalo vrlo malo vremena. Pred dvadesetak dana poslale su nam školske oblasti amo za učitelja jednog dalmatinskog Talijana, koji, akoprem pozna dobro hrvatski jezik, podučava našu djecu samo u talijanskom jeziku. Djeca su silno razočarana pa idu vrlo teškim srcem u školu. Drugi pak radje ostaju kod kuće, nego da polaze školu. Roditelji pak su silno ogorčeni i ne mogu da razumiju taj šah. Učitelj pak nas tješi time, da nam je svako jadikovanje uzaludno jer da Grimalda ne će više nikada dobiti ni hrvatskog učitelja ni hrvatske škole. — To-liko znanja radi, a inače bez komentara.

Kako Jugoslavija progranja talijanske narodne manjine u Dalmaciji. U isto vrijeme, kad se zatvaraju naše škole u Istri jugoslovenska vlada otvara Talijanima u Dalmaciji njihove škole bez ikakva prigovora. Tako se je i ovih dana otvorila u Splitu jedna privatna osnovna škola za djecu talijanskih podanika. U školu je upisano 80 djece. — Pa još pišu talijanske novine, da u Jugoslaviji nema slobode! — Sretni bismo bili, kad bi talijanska vlada s nama postupala onako, kako jugoslovenska s Talijanima u Dalmaciji.

Svega po malo

Bezžični brzojevni promet. Udružene države (u Americi) veže s Evropom 5 bezžičnih pruga i 15 podmorskih kabela. Budući da je Njemačka ratom izgubila sve kabele to je upravo gotovo isključivo na bezžični promet i u tome stoji na prvom mjestu. Na različitim tačkama morskoga puta ima već mnogo radiostanica, tako na Spitzbergenu, na Grönlandiji, do Oba i Janiseja u Sibiriji. Te su stanice u sjevernom polarnom području već često puta dobro poslužile trgovačkim i lovačkim ekspedicijama, kao i za proricanje vremena.

Bivša carica Zita dobila dvorac na dar. U zadnje se vrijeme kupio po cijeloj Spanjolskoj novac za bivšu caricu Zitu. Od sakupljenog novca kupili su joj Spanjolci jedan lijepi dvorac, a vele da su sam kralj i ostalo plemstvo darovali takodjer mnogo novca za taj dvorac.

Talijanska umjetnost u Argentini. Argentinska vlada pozvala je talijanske umjetnike, da u Buenos Airesu priredе ovoga jula izložbu talijanske umjetnosti.

Papin dar španjolskoj kraljici. Papa je odlučio, da pošalje španjolskoj kraljici zlatnu krunicu.

Nezaposlene primalje (babice). Danas se svestrano opaža t. zv. depopolacija (nazadovanje žiteljstva). Uslijed opće gospodarske krize je Bečanima zlo, pa se sve manje njih ženi i ne će da imaju djece, kojoj bi bilo još gore. Tako misli većina Bečana i zato je ondje 1300 primalja ili babica, kojima prijeti putpuna bezposlica radi opadanja poroda. One su pošle do vlade, da se potuže radi rastuće bezposlice u njihovime zanatu. Vlada im je obećala, da će sve nezaposlene babice primati državnu potporu.

Iskapanje stare rimske kurije. Javljaju iz Rima, da je talijanska vlada kupila crkvu sv. Hadrijana, koja se nalazi na mjestu, gdje je u rimsko doba bila palača senata, t. zv. curia. Ta je palača izgorjela g. 53. prije Krista, pa ju je najprije obnovio Cezar, zatim August, Domicijan i Dioklecijan, dok je papa Honorije I nije pretvorio u crkvu sv. Hadrijana, koja je onda nenapravljena godine 1589. u zgradu, kakova je danas. Sada će talijanska vlada poduzeti na tome mjestu iskapanja, pa će, ako bude potrebno i razoriti crkvu, jer se drži, da će se na tome mjestu otkriti dragocjeni [illegible] za historiju rimskoga naroda.

Medjunarodna organizacija štampe. [illegible] će se vršiti u Parizu konferenca, koja ima za zadatak, da ponovno organizira Union internazionale del Associationes de Presse, koja je u ratu propala a čiji je sekretarijat bio u Parizu. Medjutim se sada radi samo o kongresu romanske štampe, jer ovdje nije još moguće, da za istim stolom [illegible] zastupnici svjetske štampe.

Zimski komarci. Zima ima svoje komarce, koji se za mrazova pojave i [illegible] papa[illegible]. Ljetnih komaraca i mušica svagdje [illegible] mogu da nadju mogućnosti za svoj razvitak i rasplod. Ljudi obično misle, da je te mušice zimsko sunce probudilo iz zimskog sna. Medjutim to je posve druga vrsta životinjica, koja ne živi ljeti, a nekim se osebinama i razlikama na tijelu dade posve lačno razlikovati od ljetnih komaraca.

Odgovorni urednik: IVAN MARIĆ [illegible]
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" [illegible]

†

Tužnim srcem javljamo svim prijateljima i znancima, da je naš dragi i nezaboravni suprug, otac i brat

Gašo Licul

nadučitelj u Roču

na Uskrs dne 1. travnja, u 45. godini života, blago u Gospodinu usnuo. Pogreb se vrši u utorak dne 3. travnja.

U Roču, dne 2. travnja 1923.

Marija rodj. **Ribarić**, supruga
Slavica, Ljerka, Milena, Vlasta (kćeri) **Ranko** (sin), **Ivan** (brat)

†

Javljamo jugosl. učiteljstvu Istre, te čitavom našem narodu prenerazujuću i prežalostnu vijest, da je naš odlični društveni potpredsjednik, te uzorni narodni učitelj u Roču

Gašo Licul

danas, na dan Uskrsa, u krugu svoje unesrećene mnogobrojne obitelji nagło umro.

Hrv. učiteljsko društvo.

†

Ročko društvo za štednju i zajmove u Roču javlja žalosnu vijest, da je njihov velezaslužni i neumorni predsjednik

Gašo Licul

nadučitelj u Roču

u nedjelju, dne 1. travnja ispustio svoju plemenitu dušu. Slava neumrlom vodji!

Odbor.

Zahvala.

Prigodom smrti našeg neprežaljenog supruga, oca i brata

Gaše Licula

nadučitelja u Roču

izrazujemo najtopliju zahvalu svim seljacima i gradjanima, prijateljima i znancima, koji su mrtve ostanke milog pokojnika otpratili do groba.

Posebna hvala uglednoj obitelji Ivana Cižmić, koji su nas za vrijeme bolesti i smrti pokojnika najviše tješili, hvala veleč. gospodi svećenicima dekanu Liimera, dekanu Flego, župnicima Halatu i Kureliću i mjesnom župeupravitelju Salvadoriju, gosp. opć. načelniku cav. M. Massaliniju, mnogobrojnim učiteljima i učiteljicama sa svih krajeva Istre, predstavnicima političkog društva, načelniku stacije g. Laudana; učiteljima obiju pučkih škola u Roču i u Ročkom Polju, koji su sa školskom djecom sprovodu prisustvovali, hvala svima seljacima iz Ročke općine Buzeta, Lupoglave i Slauna. Nek prime izraz zahvalnosti i daritelji lijepih vijenaca: Hrvatsko učiteljsko društvo, susjedne obitelji, seljaci žup. Roč i činovnici stacija.

Konačno hvala svima, koji su na bilo koji način nastojali da ublaže našu veliku bol.

Roč, 3. aprila 1923.

Tugujuća obitelj.

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za Inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Politika dvojne mjere

Od onog zlokobnog momenta, kada je predsjednik današnje vladajuće stranke, navjestio zloglasnu asimilaciju narodnih manjina, talijanska štampa Julijske Krajine vrlo često koketira sa tem znamenitom frazom. Zaista čudna je to, zamršena i dobro proračunana riječ! Pod krinkom te uhodrapateljne asimilacije skrivaju se sve crne i brutalne namjere vlade, koje idu za tim, da našem kulturno - političkom životu iskopaju grob, — iza te sudbonosne za nas riječi sikće ljuta zmija, koja će, uštrcajući svoj otrov, nanesti našem narodnom organizmu naizliječivi, smrtonosni ujed.

Živimo u doba nemilosrdnog natezanja i mrcvarenja rashalabučene asimilacije, tog simbola raznarodjivanja, gdje se staraju vlastodršci, da ga na zgodnije načine tumače i zakriju zamršenom koprenom laži, bljutavština i podlosti.

Tom velevažnom izrekom hoće, da prema vanjskim državama sakriju svoj očiti plan. Njima je ipak stalo do ugleda, znajte, da oni hoće pod svaku cijenu da u svijetu ostane i nadalje razgalamljena njihova liberalnost u ravnanju sa drugorodcima. Da se to postigne, talijanske se novine upravo takme, kako će na najogorčeniji način osuditi politiku prema inorodnim manjinama u drugim državama. One su danomice pune i prepune članaka o tome pitanju, te se najenegičnije zauzimlju za narodne manjine drugih država.

Dok se na tako farizejski i neiskreni način galami i prosveduje u javnosti, dotle čitamo izjave i predloge predstavnika istarskih fašista prof. Mracha, koji dokazuje, da nas treba potpuno istrebiti, uništiti i odnaroditi, jer to zahtevaju interesi države. — Kad bi mi upitali g. Mracha, koji hoće da svojim predlozima povede Jugoslavene u mrak i tminu zaostalosti i neznanja, da li bi odobrio takve metode proti svojim sunarodnjacima u Dalmaciji, — on bi sigurno planuo i rekao: Ne, Talijani u Jugoslaviji moraju uživati sve kulturne i političke sloboštine! Tko se od nas ne sjeća, kako su za vrijeme ratifikacije santmargeritskog ugovora u talijanskom parlamentu tražili za svoje suplemenjake u Dalmaciji svemoguće pravice upravo **oni, koji našem narodu otimaju te pravice! Dok za desetak tisuća Talijana zahtjevaju sve koncesije, dotle poriču polmilijunskoj masi Jugoslavena politički i kulturni opstanak;** dok je šacici Talijana u Dalmaciji, — što je uostalom potpuno pravo, — bilo dozvoljeno sve, što se za njih tražilo, dotle gosp. Mrach hoće da **zamrači** jugoslavenske duše.

Zaista čudne i lijepe logike?! Mi smo uvjereni, da se tako istaknuto protivurječje ne ispeljava u nijednoj drugoj državi. Takva **politika dvojakog promatranja, dvoličnog naziranja, dvojne mjere i logike jest politika dvojne morale,** koju moramo da šibamo na najostriji način, a koju treba da osudi civilizacija. Označena je morala proniknuta u svim metodama naših krotitelja. Dok se nečuvenim terorom, kojemu je teško naći primjera u historiji, obaraju na nas kao vukovi na mirnu i brojčano slabu janjad, — dotle se istovremeno bahato i izazovno ponose svojim slobodoumnim postupanjem prema svojim manjinama. Ima li zbilja sramotnijeg čina, nego proricati i tražiti kulturno - političku smrt jednog naroda? Zar je doista u interesu istočne medje naše države, da se Jugoslaveni potpuno dotuku?

Mi vjerujemo, da će Mussolini, — taj dalekovidni i sposobni politik uvidjeti napokon zloglasnu i pogubnu za ugled i interese države politiku dvojne morale — te će u najkraće vrijeme znati obuzdati antikulturne apetite raznih svojih podčinjenih Mrachova, koji svojim izjavama ne služe na čast velikoj Talijanskoj Naciji, koju i mi poštujemo i cijenimo.

Tko sije mržnju?

Poznato je, da Talijani nas istarske Slavene nazivlju — šćavi. Kad im pak nisu po volji Jugosloveni iz Jugoslavije — onda njih krste — porcari (svinjari).

Mi šćavi, a oni preko — porcari.

Pa da bi samo to bilo. No Talijani kad govore o nama Slavenima, čine to tako s visoka i s toliko prezira i mržnje, da nas to mora da vrijedja. Pa da smo angjeli a ne obični smrtnici, mi bismo morali da se osjetimo žacnuti.

Nekako su slično postupali i Austrijanci: Nijemci i Madžari. Oni su bili personificirana krepost i kultura, a mi smo Slaveni bili za njih tek nekakva inferiorna rasa. Sasvim je prirodno, da je izmedju Slavena i onih dviju rasa pukô jaz, koji nije moglo ništa da zatrpa. Da takvi jazovi ne vode dobru, pokazao je najbolje posljednji decenij.

Ne vode dobru i ne mogu da vode dobru. I Slavenima je Bog dao pamet kao i Nijemcima i Talijanima i drugima. Ako ta pamet nadje svoje pravo mjesto u slavenskoj glavi, ona će donositi ploda, kaošto će ga donositi i pamet, koja je našla svoje pravo mjesto u talijanskoj glavi.

Ako pamet nije našla u slavenskoj glavi svoje pravo mjesto, i pamet će i glava ostati prazne, a to će se isto dogoditi i talijanskoj pameti i glavi, ako se nisu našle. Tu razlike nema nikakve. Slaveni su daroviti ljudi, ni zere manje od Talijana. Oni imadu k tome i poseban dar, koji im omogućuje, da besprimjernom lakoćom uče tudje jezike, tako da im nije pristupačna samo kultura vlastitoga naroda, već imadu prilike, da upiju i poprime sve, što je svijet dao i što daje ljepšega i boljega. Svaki prosječni Slaven zna najmanje dva do tri jezika, pa je radi toga u njemu ukorenjen osjećaj, da on vrijedi za dva za tri druga čovjeka. A to je mišljenje ispravno: koliko jezika umiješ, za toliko ljudi i vrijediš.

Kao sunce je jasno, da kad jedan takav, s pravom ponosit Slaven čuje, gdje ga druga rasa danomice vrijedja nazivajući ga šćavom ili porkarom, razumije se, da je tom Slavenu, koji je uz to i rodjen junak, teško zavoljeti tu rasu, pa bila ona i koliko moguća i silna. Ta druga rasa može biti mà koliko jaka i snažna, ona ne će nikada moći Slavena silom prinuditi, da je voli. Ljubav se ne nameće, ljubav se postizava. Kako? — to je stvar onoga, ko hoće da bude ljubljen.

Jedno je stalno: s izrazima kao «šćavo» i porkari — ta se ljubav ne postizava. Što više, takove poruge, dolazile one ma bilo s koje strane, radjaju mržnjom. O tom nema sumnje.

Već je peta godina, što naš narod u Istri živi pod terorom. Za nas u Istri vrijedi: Nulla dies sine — violentia.

Sve to i ono drugo i ono treće... pobudjuje mržnju. Tko je sije?

Mi zacijelo — ne. Što više — mi upozorujemo bolji dio talijanskoga naroda na tu pogrješku uz duboku želju, da se to popravi. Da smo mi uistini «mestatori» i neprijatelji Italije, kakovima nas se neprestano prikazuje, mi bismo šutjeli i pustili, da se mržnja i dalje širi i da sve ide svojim putem...

Kratka povjest slavenskog robovanja u Istri

Odkad je naš narod naselio istarski poluotok, on nije nikad uživao čovječjih prava i slobode. Sva prošlost našega jadnog naroda u Istri odaje sliku krutog i teškog «kmetovanja» (robovanja).

Tek u prošlom vijeku bila je ukinuta krvava tlaka, koju je bio primoran da podnaša seljak na grofovskim imanjima. Time su se otvarali dani bolje budućnosti. Ali proglašeno oslobodjenje seljaka, koji malo da ne tvore sav naš narod u Istri, zateklo ih u posvemašnjem mraku neznanja.

Talijansko gradjanstvo, koje je kroz vijekove imalo u svojim rukama pokrajinsku upravu, nije našem narodu nikada usiljivalo svojih (talijanskih) škola, a kamo li, dabi mu otvorilo škola u njegovom materinjem jeziku. Tadašnjoj talijanskoj «šinjoriji» po gradovima i gradićima nije stalo do toga, da naš narod pomoću škola potalijanče, već jedino da ostane neuk i zapušten, da ga lakše iskorišćuju. Dok je seljak, koga su porugljivo nazivali «šćavo», životario u tami neznanja i nepismenosti, vršio je pokorno svoje ropske dužnosti bez da traži svoja prava, koja su mu išla po prirodnim, ljudskim i božjim zakonima.

Od krvavog seljačkog znoja, gradjani su lijepo i nesmetano življeli. U njihovim je rukama bila pokrajinska i svekolike općinske uprave. Gradjani su bili sami činovnici, poslužnici, trgovci, krčmari, zanatlije, novčari (kapitaliste) i uopće sve, što predstavlja život blagostanja i obilja. Poljodjelac im je nosio sve ono najbolje, što mu je na polju priraslo i što je kod kuće odgojio. Seljak je morao da gladuje i stradava sa motikom ili kosom u ruci od rane zore do kasnoga mraka. mu je bila takva, da nije dolikovala niti za stan životinjama. Odjevao je i pokrivao sa otrganim hrpetinama. U jednu riječ: naš je poljedjelac odavao tužnu sliku bijede, nevolje i siromaštva, dok su gradjani, koji su ga bezdušno muzli i gulili, živjeli u slasti i lasti, imajući svega u obilju.

Seljak, koji je bio zadužen kod gradjana morao im je plaćati visoke, lihvarske kamate, a pored toga nositi najbolje i najlepše darove. Pozvan na sud, morao je imati svoga tumača, koga je trebalo masno plaćati, po gostionama nasititi i napajati i nositi darove. Tako je bilo i kad je netko išao u grad, da mu kakav pisar pročita ili napiše kakvo pismo ili molbu. Seljak je bio u svakom pogledu za gradjane nekakav neiscrpivi zlatni rudnik ili nepresušivo vrelo dobrostanja. Njega su strigli i muzli kao ovcu, a perušali kao kokoš.

Pokraj toga je razumljivo, da nije nikome od gradjana palo na um, da bi seosku djecu silio u školu, pa bi škola skinula seljacima sa očiju koprenu neznanja, da bi oni progledali, probudili se i upoznali svoju brojčanu snagu i moć. Gradjani su se bojali seljačkog probudjenja i preporoda. Bila je njihova najveća korist, da ne padne puku u oči, da se stane umješavati u općinsku i pokrajinsku upravu i nastojati da bira svoje poslanike, koji će ga braniti i štititi. I tako je seljački puk bez škola kroz vijekove nesmetano puštao, da se gradjani kod «jasala i korita» na njegov račun krme i tove.

Takvo stanje pak nije moglo vječno trajati. Nadošao je dan probudjivanja i preporoda. Naš seljački puk se počeo buditi i osvijećivati. Dolazio je do svijesti i stao probijati tamu i mrak neznanja. Tužnom i potlačenom Istrom zaorila je pjesma budilica, zalepršale naše trobojnice kao znak i priprema nove ljute i žestoke borbe za ukinuće sviju nepravda, ropskih lanaca i postignuće čovječjih i narodnih prava. Potlačeni i iskorišćivani narod je listom ustajao kao da uskrisava iz groba. Započeo tražiti škola u svojem jeziku, pristupio odlučno na izbore, da sam upravlja svojim općim dobrom.

Rad, da se seljački puk u Istri probudi, gospodarsko spasi, prosvjetno podiže, a narodno u svijesti, bio je požrtvovan, ustrajan i velik. Borba, koja se vodila kroz pol stoljeća nije išla doli za tim, da bude našim ono što je zbilja naše. Mi nismo nikada posizali za tudjim, a niti mislili posizati. Na srcu je stajao našim vodjama i prvacima jedino spas i sreća našega naroda.

Prema tome bio je u svemu pošten naš rad i opravdana naša obrambena, a ne osvajačka borba. Išlo se zatim, da naš narod prestane biti tudjim robom i postane svojim gospodarom. U tu svrhu osnovalo se širom Istre više posujilnica, koje su zaduženom puku davale zajam (posujilo) uz vrlo niske kamate, da poplati gradjane, da se tako od njihova lihvarstva i gulikoženja otkupi i spasi. Na sve strane začelo se sa dizanjem škola. Učitelji i naši učeniji ljudi zalazili su u sela, da naš narod poučavaju sa zgodnim predavanjima. Došli smo do poljodjelskih zadruga, da seljak uz jeftine cijene nabavi svoje potrebštine. Kasnije pojavilo se više potrošnih društava, narodnih domova, da ne treba više puku kupovati skupu i slabiju robu po gradskim dućanima. Prirediivalo se posvuda zabava (veselica ili tabora), da narod uživa od zvukova naše glazbe i pjesme. Sve većma rastao je broj čitaonica, pjevačkih i glazbenih društava, a konačno i sokolskih. U tom radu, potrebnom za vodjenje uspiešne borbe, sve se natjecalo: mlado i staro, muško i žensko, učeno i manje učeno.

Bila su to zlatna vremena naše prošlosti pune nada i vjera i bolju budućnost. Bio je to za nas jugoslovenske Istrane kratkotrajni raj na zemlji. Bilo je, a sad se tek svega toga narodnog života sa srcem punim boli, jada i čemera sjećamo. Naš narodni rad u Istri bio je sistematski dobro uredjen i potpunoma odgovarao svrhi. Sa našim radom možemo se dičiti i ponositi, jer su ga teškim srcem prihvatili i naši zagriženi protivnici. Njima, kojima nije nikada zasjala iskra čovječnosti, palo najednom naum, da nas oponašaju, prem su nas nazivali «šćavima» i barbarima (neotesanim divjacima). Postasmo njihovim učiteljima u tome kako se za puk ili narod radi. Po nama su oni osnovali svoje posujilnice (casse rurali) i počeli pomoću «Lege nazionale» narivavati selima talijanske škole. Nije to bilo iz istinske ljubavi do seljaka, koji nijesu njihove krvi i jezika, već da što više njih zavedu, odnarode i potalijanče. To dvoje imalo je njima služiti kao zgodno sredstvo, da zaustave naš napredak. Posudjivanjem novaca htjedoše, da budu seljaci i nadalje o njima ovisni, da moraju svoju djecu slati u talijanske škole, a kod izbora glasovati za kandidate njihove stranke. «Legine» škole bile su prave kovačnice za odnarodjivanje naše djece. Kao što su nekoć Turci od kršćanske djece stvarali svoje zloglasne janjičare, tako su i djeca iz «Leginih» škola postajala najzagriženijim narodnim odmetnicima, izrodima i izdajicama. Bili su to prodanci, koji su za nešto jedače ili haljina prodali svoju narodnu dušu onako kaošto je Ezav prodao Jakovu prvenstvo za zdjelu leća. Sasma pravo veli poslovica: «gora je poturica nego li Turak».

Rad, da se seljački puk u Istri probudi, gospodarsko spasi, prosvjetno podiže, a narodno u svijesti, bio je požrtvovan, ustrajan i velik. Borba, koja se vodila kroz pol stoljeća nije išla doli za tim, da bude našim ono što je zbilja naše. Mi nismo nikada posizali za tudjim, a niti mislili posizati. Na srcu je stajao našim vodjama i prvacima jedino spas i sreća našega naroda.

Prema tome bio je u svemu pošten naš rad i opravdana naša obrambena, a ne osvajačka borba. Išlo se zatim, da naš narod prestane biti tudjim robom i postane svojim gospodarom. U tu svrhu osnovalo se širom Istre više posujilnica, koje su zadruženom puku davale zajam (posujilo) uz vrlo niske kamate, da poplati gradjane, da se tako od njihova lihvarstva i gulikoženja otkupi i spasi. Na vse strane začelo se sa dizanjem škola. Učitelji i naši učeniji ljudi zalazili su u sela, da naš narod poučavaju sa zgodnim predavanjima. Došli smo do poljodjelskih zadruga, da seljak uz jeftine cijene nabavi svoje potrebštine. Kasnije pojavilo se više potrošnih društava, narodnih domova, da ne treba više puku kupovati skupu i slabiju robu po gradskim dućanima. Prirediivalo se posvuda zabava (veselica ili tabora), da narod uživa od zvukova naše glazbe i pjesme. Sve većma rastao je broj čitaonica, pjevačkih i glazbenih društava, a konačno i sokolskih. U tom radu, potrebnom za vodjenje uspješne borbe, sve se natjecalo: mlado i staro, muško i žensko, učeno i manje učeno.

Bila su to zlatna vremena naše prošlosti pune nada i vjera i bolju budućnost. Bio je to za nas jugoslavenske Istrane kratkotrajni raj na zemlji. Bilo je, a sad se tek svega toga narodnog života sa srcem punim boli, jada i čemera sjećamo.

Naš narodni rad u Istri bio je dobro uredjen i potpunoma odgovarao svrhi. Sa našim radom možemo se dičiti i ponositi, jer su ga teškim srcem prihvatili i naši protivnici.

Talijani su po nama osnovali svoje posujilnice (casse rurali) i počeli pomoću «Lege nazionale» narivavati selima talijanske škole. Nije to bilo iz istinske ljubavi do seljaka, koji nijesu njihove krvi i jezika, već da što više njih zavedu, odnarode i potalijanče. To dvoje imalo je njima služito kao zgodno sredstvo, da zaustave naš napredak. Posudjivanjem novaca htjedoše, da budu seljaci i nadalje o njima ovisni, da moraju svoju djecu slati u talijanske škole. «Legine» škole bile su prave kovačnice za odnarodjivanje naše djece. Kao što su nekoć Turci od hršćanske djece stvarali svoje zloglasne janjičare, tako su i djeca iz «Leginih» škola postajala najzagriženijim narodnim odmetnicima, izrodima i izdajicama.

«Legine» štetonosne osnove oko odnarodjivanja naše dječice morala je ispodbijati naša zaslužna «Družba Sv. Cirila i Metoda». Sve pak nama neprijateljske, pogibeljne i štetne osnove vjerno je otkrivala i narodu jasno prikazivala «Naša Sloga». Razgovori staraca Jurine i Franine bili su upravo čudotvorni. Ta dvojica sve do dana današnjega neprestaju opozorivati i savjetovati naš narod u «Istarskoj Riječi».

Ali koncem rata došao je i konac našem narodnom životu u Istri, našem radu i napretku. Kratkotrajno bje naše narodno veselje. Prošlo je već četiri godina, što nas pritisli crni jadi. Naš život je danas sličan onomu, koji smo u početku opisali. Dok neuk i neosviješćen trpi nije niti sjena onom trpljenju, što ga podnosi u srcu prosvijetan i svijestan čovjek. Mi sad tek osjećamo sav težak teret i bremena, što nas neusmiljeno pritištu.

Je li uopće gdje na svijetu, koji narodni ogranak, da jači narod s njime tako vlada i postupa, kaošto se nama desi? Dvojimo. Ne čuje se od nikuda očajan krik.

Uza sve to mi ne klonemo duhom. Pod našim krovovima bit će odsele naša škola i naša crkva. Puštamo, da nas kušaju kao zlato u vatri.

Takav je eto naš narodni značaj i ponos.

DOPISI

IZ OPATIJE.

Paritetska komisija. - Naš Uskrs. - Dječija zabava. - Molierov «Škrtac».

Kako smo već javili, paritetska komisija otišla je još prije Cvjetnice na praznike. Da nisu slučajno nastali uskrsni blagdani, gospoda bila bi našla koji drugi razlog, kako da objasne privremeno prekinuće pregovora. Jer — čemu da se obmamljujemo: pregovori su naprosto prekinuti. Prekinuti su zbog toga, što je nakon podnesenih obostranskih projekata svima zapela u grlu riječ i Bog sâm zna, kad će obje delegacije moći da progovore.

U Opatiji ostala su samo dva tajnika: tajnik talijanske i tajnik jugoslavenske delegacije. Broj karabiniera, koji ih čuvaju, ponešto je smanjen, ali držimo, da ih je malo odviše za dva čovjeka, kojima ne bi, uvjereni smo, ni bez tolike straže pao ma ni vlas s glave.

Nego to nisu naša posla, već onih koji vedre i oblače.

Treba reći, da je Opatija u vrijeme Uskrsnih blagdana bila ipak nešto življa no inače. Po cesti i po kavanama vidjelo se nešto više svijeta. Čulo se govoriti: njemački, madžarski, engleski i franceski. Nije to bila ni sjena predratnog života u to doba, ali nešto je ipak bilo. Ljudi od posla u devetom su nebu. Kule, što ih ti dobri ljudi grade više su nego li zlatne, no imaju jednu manu, a ta je, da su gradjene u zraku.

Lani smo imali i u opatijskoj crkvici lamentacije u našem jeziku. Ove godine smo lamentovali izvan crkve, . to najviše zbog toga, što je red službe Božje objavljen narodu samo talijanski. Brumene! Brumene!

Na Uskrs i na Uskrsni ponedjeljak imali smo hrvatski pjevanu misu, ali u osam i pó sati, da naroda bude što manje, a na onoj gospodskoj od 11 sati, da ga bude što više. Medjutim crkva je bila dupkom puna, a svijet je prešao s prezirom preko tih maljušnih maljušnosti, to više, što mu je ipak dana zgoda, da se nasladjuje divnim pjevanjem naših vrsnih pjevača. Evala im!

Na dan Uskrsa, u poslijepodne, priredjena je u Zori za djecu Tombola sa 180 dobitaka, što su ih darovali u tu svrhu dobri prijatelji naše dječice. — Ta je vanredno uspjela zabavica protekla u redu i veselju.

Sjutradan, u ponedjeljak, davali su naši vrlevrijedni diletanti Molierova Škrca», komediju u 5 čina, s još nevidjenim uspjehom.

IZ ROČA.

Sprovod učitelja Gaše Licula.

Smrt učitelja Licula duboko je potresla sve one, koji su ga poznavali, ali najviše nas seljačke ročke župe, koji smo mu kroz 15 godina bezprekidno povjeravali svoju djecu, da im oplemenjuje srce i rasvijetljuje razum. On je svoju stalešku dužnost savjesno vršio, išao je svakome bez razlike na ruku sa svojim savjetima i uputama. Marljiv ko pčela, ustrajan ko crv, blag kao dobar dan stekao si je ljubav i štovanje od sviju. Najbolji dokaz priznanja njegovog rada bio je vličastven sprovod njegovih mrtvih ostanaka dne 3. ov. mj.

Cijela ročka općina, naši i Talijani, muško i žensko, mlado i staro iskazalo je počast pokojniku. Na sprovod je došlo mnogo naroda iz susjednih općina, a na glas, da je za uvijek zatvorio svoje umorene oči potpredsjednik učiteljskog društva, došli su u Roč mnogobrojni učitelji sa najodaljenijih mjesta Istre.

Žalosna povorka krenula je iz kuće žalosti blizu štacije u crkvu u Roč. Kondukt je vodio veleč. gosp. dekan Ivan Flego uz asistenciju dekana Ellnera, mjesnog župnika Salvadorija, brestskog župnika L. Halata i humskog župnika Kurelića. Na čelu povorke nosio je križ jedan učitelj, a zatim su išla djeca hrv. i talijanske škole u Roču te talijanske škole u Ročkom Polju sa svojim učiteljima, a pod vodstvom općinskog načelnika, učitelja Massalinija. Pred svećenicima išli su vijenci ovim redom i natpisima: Nezaboravnome učitelju — stanovnici Nugle, Ćiriteš i Krkuž; dragome prijatelju — susjedne obitelji: gli impiegati — stazione Rozzo; svome odličnome potpredsjedniku — hrvatsko učiteljsko društvo; predragome tati — Milena i Vlasta. Trakove vijenaca su držale djevojčice u bijelo obučene sa crnim trakom preko pleća. Pokoj- usporedo, držeći nad pokojnikom lovor-vienac. Iza pokojnika išle su njegove kćeri i sin te brat i najbliži prijatelji a za njima učiteljice, učitelji, i veličanstvena povorka gradjana i seljaka. Nikada konca povorci! U crkvi su svećenici obavili mrtvačke oficije, a zatim se čitava povorka uputila na groblje. Školska su djeca pred grobljem učinila svom učitelju spalir. Po nevinim obrazima male djece padale su suze gledajuć svog učitelja, da ide na viečni počinak. Ta pred pet dana ih je još učio, dao im je zadaće, da za vrijeme Uskrsnih blagdana nauče, ali prije nego su se oni vratili u školu, on ih je za vazda ostavio.

Svećenici blagoslivlju raku. U nju spuštaju dobrotu onog kraja. Zabruje zadnje riječi svećenikove: spomeni se, čovieče, da si prah i da ćeš se u prah obratiti. Svi stoje kao ukopani, ukočeni. Predjednik učiteljskog društva gosp. Vinko Šepić oprostio se je sa pokojnikom u imenu učiteljskog društva i cijelog našeg naroda. Spomenuo je vrline, koje su pokojnika resile, a ovaj sprovod je najbolji dokaz tome. Do posljednjeg je dana vršio svoju dužnost. S njime ne gubi samo žena svoga muža, djeca svoga oca, učenici svoga učitelja, nego i naš narod svoga voditelja. Nije bio strastveni političar, živio je mirno i tiho za svoju obitelj i svoj narod. Radi toga su ga poštovali i Talijani. I tog čovjeka u najboljoj muževnoj dobi ote nam smrt na sam Uskrs. Dan Uskrsa, dan veselja bio je za ondašnje ljude dan žalosti i gubitka nešto nenadoknadiva. Na dan Uskrsa imao je da zaigra u crkvi orguljama veseli Alleluja , ali orgulje su šutjele, jer su u to vrijeme bile već zgrčene ruke orguljaša Gaše Licula. Naglo nam ga je otela smrt, otela ga je ženi, otela ga je djeci. Dok se mi svi s pokojnikom teškim srcem ovdje rastajemo, njegove dvije kćerke moguće ove iste minute veselo se igraju ni ne sluteći, da njihovog dobrog tatu krije crna zemljica. — Za vrijeme dirljivog govora gosp. Šepića svi su prisutni glasno plakali. Govornik je završio sa riječima: Nisi imao mira na ovoj zemlji. Sada ideš tamo, gdje vlada viečni mir. Moli se kod Svevišnjeg za obitelj svoju i za narod svoj. Nek ti je laka istarska gruda, kojoj si vieran ostao! Zbogom, Gašo, druže moj, zbogom!

Razidjosmo se sa groba, kao da smo tamo ostavili nešto veliko, ko da nam je tamo utrnula svijetla zvijezda. Tako i jeste. Ni sami neznamo, što smo sve izgubili sa našim učiteljem, ali veliki gubitak osjećamo.

Pokojni Gašo Licul počivao u miru, a njegovoj rastuženoj obitelji iskreno saučešće!

IZ BANJOLA KOD PULE.

Vazam i napadaji na naše ljude.

Mi Banjolci smo ponajviše ribari i poljodjelci. Pošto smo svaki dan zaposleni, da si zaslužimo komad kruha, za to niti ne marimo da zalazimo ni u nedelje u krčme. Doduše bi nam se i to svidjalo, ali nam ne dopuštaju džepovi. Iznimka je bila samo na dan Vazma. Sakupismo se u »Trattoriji alla nuova Italia«, da ispijemo čašicu rujnog vinca. I tako smo malo plesali i zapjevali jednu po našu. Medjutim, došla je i večer. Bili smo veseli, ali za kratko vrijeme. Najedamput začusmo strašan krik: Quel porco de Baštijančić de Pomer lo mazzaremo!...» Nato su nekoga gospoda iz Banjola opkolila gostionu, da ne bi tko odmaglio. No Bastijančić nije se ni najmanje prestrašio, već je — misleći da će ga ubiti — zapjevao jednju pjesmu »Bože pravde«. Pobojali smo se za nj i nijesmo ga htjeli pustiti sama kući. Izašli smo s njime iz gostione u svrhu, da ga ispratimo do Pomera. U toj pratnji nam se pridružio i pristaša talijanske stranke g. Jure Crnobor. Pred gostionom dočekalo nas 15 mladića, koji su bili sakriveni, u namjeri, da napadnu našeg vrlog Bastijančića. Zaslugom g. Crnobora, taj naumljeni napadaj im se je posve izjalovio i tako smo sretno ispratili kući našeg dragog Bastijančića. Kad je pak došao kući, pozvao ga je već iste večeri k sebi »il segretario proviciale della milizia nazionale g. Emilio Zuccon, rodom iz Pomera, i zaprietio mu, da će ga istrijebiti iz Istre, ako se ne izostavi propagande po puljskoj okolici. I tako se je brzo s njim oprostio, jer se je bojao, da će mu se dogoditi kao i učitelju g. Anti Ladavcu.

Oj banjolci, bivši sokolaši!
Sad već niste, jer ste Talijanaši.
Htjeli bite promjenit prezime,
Jer je ono slavne slavjanštine.

Kad budete jednom u grob pali,
Vas će kleti veliki i mali,
Jer da niste poznali pravice,
Radi vaše nesretne dječice.

IZ ŠTINJANA (kod Pule).

Nekoć i danas.

Kako je u cijeloj Istri poznato, jednom je Štinjan bio prava dika cijele Puljštine. Naša mladež je oduvijek stajala na vrlo visokoj stupnji poštenja i značaja. Rijetke su bile one kuće u Štinjanu, kojoj bi se bilo moglo predbaciti štogod radi naše mladeži. Svi su se divili našemu selu i našoj mladeži. Danas pak su se i kod nas posvema promjenile prilike. Naši najbolji mladići morali su uslijed nečuvenog terora preko granice a drugi u vojništvo. Kod kuće su ostali samo oni mladići, koji su nam posvema pokvarili prijašnji ugled. Pomislite si samo: Kod se nije nikada prije rata plesalo u korizmi i na Uskrs, a ove godine se to upeljalo. Ima ovdje jedno par oholijih djevojaka, koje nikako ne mogu da živu bez poljubaca talijanskih mornara. Te djevojke su kao pomahnitale trčale u Pulu i zvale talijanske mornare u Štinjan, da dodju u korizmi i na Uskrs prirediti amo ples. Naravski, mornari kao mladi ljudi su se odmah odazvali tom pozivu te priredili ovdje ples. Što se je sve zbiralo na tom plesu — to ne znamo; ali fakat je taj, da su mornari ostavili ples s pjevanjem: Baci e baci, solo i baci . . . Colle ragazze di Stignano si parla coi baci d'amor itd. No našim oholicama nije ni to otvorilo oči, nego su se još zatim hvalile, da su im talijanski mornari jedina utjeha na tom svijetu! Žalosno, ali istinito. Skrajno je vrijeme, da roditelji malko bolje pripaze na svoje kćeri, jer će inače biti prekasno.

Štinjane, Štinjane! Kamo hrliš?

IZ ROVINJSKOG SELA.

Uzorna pošta i još uzorniji učitelj.

Nad našim selom pojavila se nova zvijezda. Nedavno je došao k nama talijanski učitelj, koji hoće da nam komandira kao kakav general. Najviše ga skrbi činjenica, da u naše selo dolazi prilično brojeva »Istarske Riječi«. Po njegovom mišljenju mi ne bismo smjeli nikada primati svojih listova, koji zagovaraju naša prava. Zato smatra svojom dužnosti, da nam se nametne za tutora i da nam zapriječi dolazak »Istarske Riječi«. U tu svrhu ide svakog tjedna na poštu, gdje digne sve novine, koje su naslovljene na nas te ih povrati natrag u Trst, kao da ih tobože mi ne ćemo primati!... To je skrajni bezobrazluk i krivica. Mi nikako ne možemo da razumijemo, kako će moći taj učitelj uzgajati djecu, kad ih već sâm uči na mržnju i nasilja. Pa još se čudi, da nema djece u školi! Bolje bi bilo, kad bi se učitelj malko više starao za školu i više podučavao djecu u čitanju i pisanju, jer će po njenu, ako ih mi kod kuće ništa ne naučimo, postati analfabeti usprkos svim svojim izgubljenim godinama u školi.

Franina i Jurina.

Jur.: Ti znaš, Franino, ki je bil oni Gesler?
Fr.: Znam, ma to mi je nekako z glavi šlo . . . Povej mi malo ti, ča mi ga je to.
Jur.: Ta Gesler, to ti je bil jedan sakrabojski tičić — tamo va Švicarije. Živel je prej više stotin let. Tiran, krvopija — pravi Irudina. Narod je mučil na svi mogući načini, pak kada ni već znal ča bi ni ča ne bi — nabanderal je na jedan kolac svoj klobuk i zapovedel, da se temu njegovemu klobuku mora da pokloni svaki, ki onuda projde. Teško ti ga onemu, ki to ne stori. Takov ti je bil ta Gesler. Zač pitaš?
Fr.: Pitam, zač mi se sve pari, da se neč takovega pripravlja i va Podgrajšćine.
Jur.: Tako dugo još nismo trebeda prišli, ma vej si ga vrag: blizu smo.
Fr.: Ča si i ti ča čul?
Jur.: I čul i videl.
Fr.: Ale si morda bil tamo?
Jur.: To se zna, da sam.
Fr.: Ako si bil tamo, onputa ćeš i bolje znat, ča se to tamo dogaja.
Jur. Ja znam sve.
Fr.: Kada znaš sve — povej mi malo: ča je s tim sudom va Podgrade?
Jur.: Zeli su njim ga. Svet će od sada napred morat hodit va Bistricu, ako bude sa sudom otel imei kakovega posla.
Fr.: A zač su njim ga zeli?
Jur.: A vrag zna! Oni tri četiri, ki nisu onemu brižnemu, dobremu pokojnemu notaru dali ni mira ni življenja, hvale se, da su to oni opravili.
Fr.: Morda pak i su.
Jur.: Nego ki, ako ne oni. A najlepše je to, da bi ga sada oni isti oteli nazad prenest va Podgrad.
Fr.: Ča sud?
Jur.: Sud, ja. A ča je pak najnajlepše — oteli bi, da sam narod moli i da se ponizi za tu velu milost, ku bi mu storili. Oni govore narodu: Vi ste Slovenci tvrdi ljudi. Vi vavek pilite jedno i oteli bite, da živete, kako i do sada po strane, sami. Vi Slovenci bite oteli i zabavljat se sami mej sobom. Nas ne ćete, a, ni na naše zabavi ne ćete da prihajate. To ne sme bit. Ako ćete, da vam sud nazad pride va Podgrad, vi morate obećat, da ćete prihajat na naše zabavi i da ćemo mi moć hodit na vaše.
Fr.: To će reć: jedna dva tri bolcera Talijani i Slovenci skupa — i sud će nazad preletet va Podgrad.
Jur.: Čekaj — to još ni dosta. Ne gre to tako lahko. Podgrajčani, ako te, da im nazad sud dojde va Podgrad, morali bi se potpisat, da te ljubit ovo i ono . . . Pak kada to potpišu, onputa se moraju potpisat da te . . .
Fr.: Ča još?
Jur.: Onputa se moraju potpisat, da te jako ljubit fašisti . . .
Fr.: I ča još?
Jur.: I karabinijeri.
Fr.: I ča još?
Jur.: I talijanskega meštra. Njega da moraju najviše ljubit i lepo pozdravljat.
Fr.: Ako se pak temu meštru bude jedan dan skotelo, pak da na kolac obesi svoj klobuk kako oni Gesler . . .?
Jur.: Trebat će da se Podgrajčani i klobuku klanjaju, ako te da njim sud nazad pride.
Fr.: Lepo! A ča na to Podgrajčani?
Jur.: Stareji govore: mi nismo bedasti. Mi znamo, da Mussolini već od nekoliko vremena tira od službi impijegati i zatvara uredi ale ih premešćuje, samo da države prišpara nekoliko tisuć lir. Tako je on učinil i s Podgradom, Mussolini, a ne oni tri četiri fašisti. Oni tri četiri govore, da su to oni storili, da pokažu, kako da su tobože oni svemogući. Mi ne ćemo niš da potpišemo. Ako guveran vidi, da je zlo napravil, kad nam je premestil naš sud, on će, ako ga bude volja, popravit svoju pogrešku prez da nas pita. Ako su pak sud premestili oni tri četiri, to je onputa znak, da ti tri četiri imaju velu moć, i da smo mi va njihoveh rukah. Da na jedno rečene oni sopet vrate Podgradu njegov stari sud, oni bi nam mogli svaki dan stavljat nož pod grlo i govorit: Potpišite to i to, zač ako ne, zet će vam vrag speta sud i davkariju.
Fr.: Tako stareji, a mlaji?
Jur.: Oni govore: — Če ne bo sodnije in davkarije, mi zostanemo sami doma. Mi zostanemo, kakor smo bii, enega srca, ene duši — tri sto taužend petelinov!
Fr.: Taku je! Riftig, per mej kršen duš!

PODLISTAK

Sto . . . i . . . ništa.

U selu je silna vika. Sve što je živo, sabralo se po ulicama. Na glavnom trgu — pred općinom — zgrnuo se svijet tako, da ni zrno prosa ne bi propalo na zemlju. Prolaz je nemoguć.

Najedamput brecati i zvona.

To je povećalo i trisku i viku. Ljudi su u polju obustavili radnju i potrčali u selo. Žene su prekinule kućne posle i izašle na ulicu. Djeca su se u trku križala na sve strane. »Ovamo«...! »tamo«...! »onamo«...! bili su kratki povici u letu, i za čas sve selo bilo upozoreno.

Pokrajine ulice i dvorišta dovodile su svjetinu na glavni trg, kao pritoci vodu s izvora u glavno korito rijeke.

— Šta je? Što? Gdje? bili su zasebice upiti, na koje nije nitko odgovarao. Središte, prama kojemu se je sve od sebe gibalo, davalo je razumjevati, da je tamo nešto na općini — ali što? kao da to nitko ne zna. Neki su kušali da se tamo provuku: Jok! tamo se ne može

U to se začuje hrapavi glas čauša Marka: Ej, ljudi na oružje! Na noge braćo, vukovi će na selo!

Dva telara[1]) obigraše trkom mjesto i izderaše grlo od puste vike na ustanak.

Pred općinom je prava uzbuna.

Od vremena turskih navala takvog se uzbudjenja nije upamtilo. Rondari s arambašom već su pod puškom. Svaki čas dolazi po koji dobrovoljac s pušketinom ili handžarom u ruci.

Načelnik je otvorio općinsku oružarnicu i podijelio momčadi strijelivo i puške. Ima ih, koje nijesu pucale ćak od vremena Marije Terezije.

Nekoji su se ponudili s vilama i batinama.

Kroz kratko vrijeme bila je četa od preko stotne izabrane momčadi spremna na kret.

Nije se u toj naglosti i žurbi imalo kada propitati, ni gdje su ni koliko je vukova.

— Ta gdje su, ako ne u šumi?

Oduševljena se je vojska krenula, a pred njom je silni Grgur arambaša.

Netom četa iz sela, većina se je kuća pozatvaralo i zaklјučalo. Samo pred općinom je još uvijek živo: prispjelo je još momaka. Ovi su odmah unovačeni i naoružani, te će biti za slučajnu potrebu kao naknadna pričuva.

Poštar Vice utvrdio se ko u kasarni. Zapr'o ti, brate, vrata, ko da bi ih grom razorio.

U selu je nastala gluha tišina tri puna sata prije noći: žamor je još čuti jedino na općini. Čauš Marko se vrti kao na igli. Na načelnikovu zapovijed dopratio je staroga Iliju u ured, da kaže, gdje je opazio vukove. Valja znati, da je po Iliji pukao prvi glas o vukovima.

[1]) telar = telal — glasnik.

— Kumim vas Bogom, ja ih nisam čuo ni vidio. To mi je prčao poštar Vice: da ih je puna stotina u šumi.

Čauš Marko odjuri svom parom do poštara, ali on ne otvara. Pokuša provaliti vrata: zaman, s njima ni ganuti. Zove Marko na glas: — Kazuj, Vice, gdje su vukovi? Na toliko vikanje izvuče se poštar iz badnjenice, gdje se je bio sahranio kao u posljednje utočište, dokotrlja se do vratiju, pa kroz jednu omašnu rupu promrmlja Marku: — Nisam ih ja, božji čovječe, vidio.., ja?.., šta bi meni vukovi?... Bog s tobom... ja?! Meni je kazao mladi Ante Ivanov, da u šumi imade kakvih pedeset vukova.

Marko otpraši dalje, nadje Antu i dovede ga pred načelnika.

— Gdje su vukovi, Ante?

— Vukovi? — Ja ih borme nisam vidio. Mali Brnje mi se kleo, da u šumi ima desetak vukova.

Marko je priveo i Brnju na ročište.

— Brnje mali,, gdje su vukovi? pita načelnik.

— Ja ne pasem vukove, gospodine, rekao mi je Jurić, da je tamo u šumi jedan vuk. Drugo ja nisam ništa rekao.

Dovuče Marko i Jurića.

— Juriću, gdje je vuk?

— Kakav vuk, ja nisam još nigda vidio vuka. Ja sam samo čuo u šumi, da nešto šuška. Je li to bio vuk, šta ja znam. — — —

Načelnik se udari šakom u čelo i naredi Marku da zabrekne u zvona. Narod će se tako ubrzo sakupiti i tako će ga se obavijestiti i umiriti.

U zao čas, zvonjava je ustrašila još jače svijet. Poštar napisao oporuku, pa se potpuno zadnio u baćvu. Svak je mislio: vukovi navaljuju na selo. Dodeše, toga se nije nigda u krajini dogodilo, ali nâ, o tomu se je pričalo

Arambaša je napokon doveo svoju četu do šume. Porazmjestio je ljude po okrajcima uz plot. Na dva klanca postavio je pojačanu posadu. Naredio je, da stoje gotovi, napetim puškama, a on je išao s petoricom da pretraži šumu.

Uzaman, nema nigdje vuka, ni od njega traga.

Da se bolje uvjeri, stane šukati: uhš! uhš! To je samo kod ljudi podvostručilo pozornost. Ne bi li momčad što prije sabrao, ispali hitac u zrak. U til čas puče, da bi pedeset pušaka. Kleli su se poslije ljudi, da su im puške same pucale.

Tim nastane pomutnja i zabuna, ali tako su se u jedan mah sakupili, gdje su na žalost morali ustanoviti, da u šumi nema cigloga vuka.

A ovaj čas odjekne brecanje zvona i u one strane.

— Bit će vuci udrili na selo, rekoše i odjuriše trkom put sela bez kakvog vojnog pravila reda.

PISMO IZ RIJEKE.

Alleluja! - Bez novina! - Rijeka probavlja Comune passione...

Rijeka je prošla dva uskrsna blagdana u najvećem miru i gotovo bih rekao — u zadovoljstvu. Trgovci se nisu ljutili na neštašicu mušterija ili kupaca, jer su im dućani bili zatvoreni. Ljutili se nisu ni oni, koji se obično ljute, što su ulice prazne. Na Uskrs, a osobito u ponedjeljak, bile su ulice sve pune dokonog svijeta. Niko se nije ljutio, svak se odmarao. Na politiku, pa paritetiku, na provedimente i na sve druge riječke glavobolje nije niko ni mislio. A kako da misli, kad u ta dva dana nije bilo nikakvih novina!...

Ni »Vedette« nije bilo. A znate li vi, što to znači, kad nema »Vedette«? Za pravoga, čistokrvnoga Riječanina to znači — duševni mir, odmaranje, počitak.

Koliko uzrujavanja manje! I koliko razočaranja manje! Treba naime znati, da čistokrvni Riječanin, onaj pravi »holokausto«, »martorijato« i »imakulato« — ne čita »Vedettu« onako, kaošto bi je čitali drugi smrtnici. On pogleda najprije na petu stranu lista, ondje, gdje se nalazi izvještaj burze. Porast ili padanje akcija, valuta i diviza — to je ono jedino, što može njegovu rodjenu krv da razblaži ili otruje. I prema tome, kako glase te, za njega najvažnije vijesti, moj holokausto prosudjuje sve ostale vijesti, samo prema tome on hvali ili psuje Italiju, on psuje ili hvali Jugoslaviju, prema tome on udešava i svoje postupanje vis-a-vis svojih znanaca i prijatelja, obitelji a i prema sebi samome. Burza — to je alfa i omega svega na Rijeci — pravi Riječanin s njome stoji i pada...

Dà, i pada...

A u dan, kad nema »Vedette«, moj holokausto ne zna, da li stoji ili pada. Lijepo je i ugodno, kad nema »Vedette«, kad čovjek ne zna, da li stoji ili pada!... Lijepo je, kad nema »Vedette«!

A još bi ljepše i ugodnije bilo, da nema ni Rijeke. Da nema Rijeke Italija bi i Jugoslavija uživale svoj lijepi mir i išle bi svaka za svojim poslom. Da nema Rijeke, ne bi za njom Madžarima štono riječ curile sline niti bi Trst imao razloga, da se boji konkurencije. Da nema Rijeke ne bi bilo ni Baroša ni Delte a Boga mi, ni bankine, ne bi bilo ni Zanelle ni Osojnaka: Zanella bi danas vodio politiku ili u Furlaniji ili u Ljubljani, a Osojnak bio bi ili kakav bačvar na Kastavšćini ili pak kakav »ingliš spoken« u Londri. Da nema Rijeke ne bi bilo ni paritetike ni konzorcija, ne bi bilo možda ni mene ni Ninette, a kad ne bi bilo nas, ne bi borme bilo ni ovih pisama iz Rijeke. Ali zaman zatvarati oči: Rijeka postoji, a s njome postoje i sve one gornje »maganje«, neizvjesnosti, komplikacije, za koje niko na svijetu ne može reći, kako će se svršiti...

O Rijeko! Rijeko! ne bilo te!

Inače Rijeka još uvijek probavlja sve one silne vagune jaja, pogača i janjetine, što ih je strpala u svoj bezdani želudac tekom ovih uskrsnih blagdana. A kako se sva ta ogromna masa dolično i zalila, nije čudo, što se i duhovi nalaze kao poklopljeni nekim teškim mamurlukom. Svijet još zijeva, proteže se — tek katkada pomišlja, da ima još mnogo pitanja, kojih treba da se riješi, da ima jedna ... tijska komisija, koje više nema u Opatiji, ... tvornice još počivaju, da parobrodi ili putuju prazni ili da uopće ne putuju, da željeznička linija Fijumera — Karolivaroš takodjer počiva i rdja — i sve tako redom.

Minuli mirni Uskrsni dani — i novine počele opet da izlaze i da ruše mir jadnoga čovječanstva. I tako je Rijeka danaske opet poplavljena raznim gazetama, osobito onima iz kraljevstva. Osobitu je senzaciju pobudio članak rimske »Epoke«, u kome stoji crno na bijelome, da će Italija, ako se Jugoslavija ne pokori, znati već da drugim način da sebi ... gura prava, što ih ima na Rijeci...

Na drugi način? Riječi za mene prosječnog čovjeka ponešto sibilinske no za moga bricu po Korzu jasne kao sunce.

— Questo significa guerra! — protumačio je on meni onaj pasus.

Ali ima i još nešto: ovih dana poslao je naime Mussolini riječkim fašistima jednu svoju fotografiju s posvetom: »Riječkim fašistima, koji s dišiplinom očekuju »l'epilogo« (konac) della comune passione«. Tumačeći tu frazu: »passione comune«, »Vedetta« zaključuje, da to znači nešto kudikamo više od Baroša i bankine!..., no pobliže se nije izjasnila. Državna tajna!...

I don Sturzo se javlja. Don Sturzo je vodja talijanskih popolara. On je ovih dana pisao na Rijeku, da je slijedio rad paritetske komisije »con la passione e l'ansia d'italiano...«

Oće, don Sturzo, oće...

Medjutim naš poglavar Depoli javlja pismeno svijetu, da otkad je on na vladi, na Rijeci ide sve da bolje i ljepše ne može.

Contenti tutti — contento anche el

Rokac.

Gospodarstvo

GOJIDBA KRAVA MUZARA.

(Svršetak.)

Osim sijena, koje je i kod krava muzara obično glavna krma, krmi se lieti i travom ili djeteljinom i drugim zelenjem. Zimi nadomještava zelenu krmu peša ili repa. — Da nam budu krave obilato davale mlijeka, moramo im davati i brašnatog krmiva kao i zdrobljeno zrnje, posije, uljnatih prešanaca itd. Najbolje da uzmemo po glavi na dan 1 kg zdrobljenog zrnja ili pšeničnih posija i 1 kg uljnatih prešanaca. Tako bi dobila uz ostalu krmu svaka krava ujutru ½ kg zrnja ili posija i ½ kg prešanaca skupa pomješano, a kod večernjega krmljenja isto toliko. Brašnato krmivo daje se zajedno sa suhom krmom (sijenom ili sječkom ili rezanicom pomiješano) ili samo lagano namočeno. Takozvani napoj, t. j. posije ili brašno sa mnogo vode, kako to naši seljaci običavaju, ne preporuča se.

Red krmljenja bio bi npr. slijedeći: 1. Sečka ili rezanica sa pešom ili repom, odnosno drugim zelenjem. 2. brašno krmivo (posije, zrnje, uljnati prešanci), 3. napajanje, 4. sijeno.

Razumije se samo po sebi, da mora biti krma, kojom se krave muzare krmi, sasma zdrava. Gnjila, pljesnica, blatna i isprana krma nije ni za kakvo blago, a tim manje za krave muzare. Ni pešnog i repinog lišća najbolje da se kravama ne daje. Ovo zadnje poveća doduše mliječnost krava, ali prouzročuje zajedno proljev, uslijed česa blago oslabi i daje manje mlijeka. — Zobna slama nije takodjer dobra za krave, a od ozimca (jačmenka) dobra je. Mokra friška djeteljina takodjer nije za krave, jer ih napuhne (nadme). Ni sirovog krumpira ne smije se kravama muzarama davati, a krumpirovica pak još manje. Svježu djeteljinu krmimo uvijek pomiješanu sa nešto suhe krme (slama, sijeno).

Muzarama treba davati i soli i krmnog vapna. Sô i vapno krmi se sa rezanicom ili sa brašnatom krmom. Po glavi uzmemo soli kakovih 12 grama, a od krmnog vapna oko 3 dkg.

Što se muzenja ili dojenja krava tiče, to mora ovdje vladati takodjer red i stroga čistoća. Dojiti treba na početku (kroz 10 dana), kad se krava oteli, najmanje 5 puta, kasnije (kakovih 14 dana) po 4 puta, onda sve do 7 mjeseci brejosti po 3 puta. Tek kad se imade napustiti dojenje poslije 7 mjeseci brejosti, muze se nekoliko dana samo po dva puta, onda po jedamput, a na posljetku svaki drugi dan jedamput.

Kod mladih krava, kod prvog telenja, neka se krave prve dane muze i do 8 puta na dan u jednakomjernim razmacima, jer se na taj način mliječnost dotične krave znatno poveća.

A ne samo to. Iskustva su dokazala, da je kod gušće mužnje mlijeko tušće.

Prije dojenja treba gledati, da je posuda, koja nam služi za dojenje, sasvim čista. Koji muze, neka si odijelo očisti i iskefa, te ruke dobro opere. Zatim neka i vime i sise dobro opere, osuši. Vime je dobro prije nego se počne musti, takdjer malo drgnuti i zgnječiti. Inače treba sa muzarom prijazno i blago postupati, da voljnije mlijeko pušta. Musti valja sa cijelom šakom. Musti treba brzo, potpuno i do kraja, jer je zadnje mlijeko masnije od prvog, a i zato, što zadnje mlijeko zatvara mliječne cijevčice u vimenu, čim se krava u dojenju znatno kvari. Dakle pomuzi uvijek do zadnje kaplje!

Muze se naravski uvijek sa lijeve strane. Stražnje vime izlučuje više mlijeka nego li prednje, pak i stražnje sise su nešto čvršće od prednjih. Zato je potrebno, da ih muze desna, jača ruka. Prima se naime lijeva stražnja i istodobno desna prednja, zatim desna stražnja i lijeva prednja sisa i nastavlja se tako muzenje mijenjajući uvijek sise. Po mogućnosti neka muze uvijek jedna te ista osoba. Pri svršetku dojenja treba vime odozgô gore rukom stiskati i gnječiti, dok se ne istisne zadnja kapljica mlijeka.

Iz dojne posude (vedrice) cijedi se mlijeko pomoću cjedila u drugu prikladnu čistu posudu. Najbolje je za to takozvano Ulanderovo cjedilo sa više sita. Ako nemamo ovakovog posebnog cjedila, stavimo na obično sito barem pamučne pločice. Pomoću ovog pamuka procijedjeno mlijeko puno laglje će se uzdržati zdravo, nego ako se procijedjuje samo kroz sito ili krpe.

Pomuzeno mlijeko treba čim prije iz staje odnijeti, jer bi se ovdje upilo slabog stajskog zraka i tako lahko pokvarilo.

U ljetno doba treba pomuzeno mlijeko i ohladiti, jer bi se inače počelo kvariti, ako ga stavimo na toplo ili ako ga ovako toplo prevažamo. Najobičniji način hladjenja mlijeka je taj, da se mlijeko stavi u plitke zdjele, koje se drže na kakovom hladnom ali zračnom mjestu. A još je bolje, da se pomuženo mlijeko stavi u visoke posude, najbolje u takozvane Švarc-ove posude, i drži ove u mrzloj vodi u koritima ili golidama. Vodu ovu treba poslije nekoliko vremena promijeniti sa drugom svježom. I posude, koji služe za prevažanje mlijeka, budući da su dosta visoke, mogu se upotrijebiti za hlajenje mlijeka mjesto Švarcovih posuda. Na većim posjedima i u zadružnim mljekarnama upotrebljuju se za brzo hladjenje mlijeka posebne za to priredjene sprave, takozvane hladilnice ili hladila. Ovom se spravom mlijeko, osobito ako imamo leda, brzo ohladi na 12° C, tako da je odmah pripravno za prevažanje.

Ako mlijeko prodajemo, budimo savjesni, osobito ako prodajemo zadružnim putem. Staro, pokvareno i blatno mlijeko nemojmo prodavati: upotrijebimo ga radije kod kuće. Isto ćemo učiniti i sa mlijekom od krava, koje se imaju oteliti (6 sedmica prije telidbe) i 8 dana poslije telidbe, te ako su bolesne na vimenu ili drukčije.

Ako pak ne možemo prodati mlijeko, onda ga upotrijebimo za pravljenje maslaca i sira. Osobito friški maslac se, ako je dobro načinjen, lako proda.

Marvinski sajmovi u Istri.

Mjeseca aprila o. g. obdržavat će se u Istri još ovi marvinski sajmovi:

U Motovunu 16.; u Labinu 17.; u Buzetu 19.; u Bazovici 20.; u Šapjanah 21.; u Roču 23.; u Jelšanama i Bujama 24.; u Sv. Vinčentu; Tinjanu 25. i u Višnjanu 26. aprila.

Rezultat nekojih prošlomjesečnih sajmova u Istri.

Dekani, 9-XII. — Na sajmište bilo je dovedeno 12 volova, 56 krava, 5 telci, 6 konji, 98 magarci, 23 ovce i 46 krmaka. Svega blaga prodalo se na sajmištu u ukupnoj vrijednosti od 25—30.000 L.

Oprtalj, 13-III. — Na sajmište bilo je dovedeno 185 volova i 13 krmaka. Sajam je pokazao dobar uspjeh.

Buzet, 15-III. — Na sajmište bilo je dovedeno 88 volova, 107 kravâ, 2 konja, 3 mule i 4 magaraca. Rezultat sajma bio je vrlo povoljan; prodalo se 80 glava rogate marve.

Sv. Vičenat, 20-III. — Na sajmište bilo je dovedeno 95 volova, 40 kravâ, 10 telci, 2 konja, 10 magaraca, 25 svinja i 165 ovaca. Rezultat sajma bio je vrlo loš; prodalo se samo nekoliko volova za domaće mesarne.

Cijene u Istri.

Crno **vino** se prodaje po 160—230, a bijelo vino po 140—230 lira hl.; **ulje** po 7—10 l.; **sijeno** po 65—95 lira q.; **slama** po 25—35 lira q.; **žito** po 100—140 lira q.; **kukuruz** (turkinja) po 95 — 110 lira q.; volovi po 2.50 do 4 lire kg žive vage; **telcta** po 3.75 do 5.75 lira kg žive vage; **janjci** po 3.80—6.— kg žive vage ili od 40—50 lira glava; **ovce** od 80—150 lira po glavi; **krmčad** po 10.— lira kg žive vage ili od 80—200 lira po glavi; **magarci** od 100—300 lira po glavi; **kokoši** od 8—15 lira komad; **mlieko** po —.80—2.— lire litar; **jaja** po 35—50 cent. komad; **drva** za gorivo po 5—14 lira q.

CIJENE U TRSTU.

Volosko **sijeno** 72—78, konjsko 65—70, talijanska djetelja 85—90 L q.; **kukuruz** po 92 L q.; **posije** (mekinje) po 72—75 L q.; zob po 85 L q.; **krumpir** po 70—80 L q.; **jaja** po 50—70 cent. komad; **mlijeko** od 1.40—1.60 L 1 (Op. ur.: Cijena mlijeku je iza uskrsnih praznika pala za 1.20 cent. po litri); **drva** za gorivo 10—12, a ugljen po 38—40 L kvintal; **šećer** po 5.84—6.16 L kg.; **kava** (tranzito, engros): 1800 L q.; **bakalar** »Hammerfest« po 400—500 L q.; **sumpor** »Floristelta« najfiniji, u vrećama Jute od 50 kg., po 62—66, dvaput rafinirani 80 a pomješan sa 3% modre galice od 90—10 vreća; **riž** po 195—215 L q.; **kupus** moravski po 130 L q.; **muka** pšenična po 145—160 L q.

CIJENE U GLAVNIM TRŽIŠTIMA U ITALIJI

VINA. — U Piemontu se prodaje vino po stupnjevima. Vino od 11.5—12.5 stupnjeva prodaje se po 230—300 L hl, a od 8—10 stupnjeva po 185—220 L hl. U tim cijenama je uračunan i vinski porez. — **U Mletačkoj** (oko Padove) po 140—190 L hl. — **U Reggio Emiliji** obična vina od 8—10 stupanja po 190 do 130, a od 11 stupanja po 170 L hl. — **U Toškani:** crno vino od 11—12 stupanja po 190 do 230, od 12 stupanja po 270—230 a tipični »Chianti« po 300—310 L hl. — **U napolitanskoj pokrajini** bez poreza: crna vina od 10 stupanja po 130, 12 stupanja 180, a bijela vina od 10—12 stupanja po 105—110 L hl. — **U Kalabriji** se prodavaju vina u podrumu na kvintale, a cijena im je od 195—210 L. — **U Reggio Pugliama** se uopće ne prodavaju slaba vina. Tamo se prodava vino od 15 stupanja po 180, 220, 290—320 L hl.

RAŽ se prodaje po cijeloj državi po 96 do 105 L q.

SIJENA se opaža da fali u svim pokrajinama Italije. Zato su po svuda različite cijene. Najviše se sijena proda po 60—100 L q.

SLAMA se općenito prodaje po svim mjestima u unutrašnjosti starih pokrajina po 45 do 50 L q.

VOLOVI od 2.50—4.— L kg žive vage.

VAŽNIJE RADNJE U APRILU.

U kući vorištu: Zrači za lijepa vremena sve prostore. Buduć nije pogibelji od leda, mogu se stijene izvana i iznutra više popravljati i okljačati (pobjeliti). Dvorište treba urediti, rastresen gnoj i smeće spraviti na gnojište, odnosno na kompost. Krumpir, što ne posadimo, stavimo na tavan i razgrnemo ga na tanko, da nam ne proraštuje i da se uzdrži dobar za jelo. I repu i zelje, što se kisa, treba svako toliko očistiti i gledati, da ne počne gnjijati.

U staji: Pazi na čistoću i zračenje! Za lijepa vremena ispusti blago napolje, da se prošeće. Na friško krmljenje treba po malo prelaziti, osobito teglećem blagu, koje radi ne smije se dopustiti, da ždere svježu krmu, jerbo bi ga to proljelo.

U kokošinjaku! Treba nasaditi nove kvočke (kokoši i tuke). Već izvaljene piliće treba držati na toplom. U kokošinjaku moramo paziti na čistoću, da se ne ugnijezdi razna kokošja gamad. Ovo se zapriječi, ako se kokošinjak dobro pomije i po podu (tlu) vapnom pospe.

Oko kunića: Ženkama, koje doje, dovamo svaki dan nešto mlijeka. Ne zaboravimo pogledati češće u gnijezdo, nije li koji kunelić crknuo; u tom slučaju treba ga odmah odstraniti, inače bi se lahko cijelo leglo pokvarilo. Zelena, friška krma neka se pomalo poklada, da se je lakomi kunići ne prenajedu.

Uljarnica i maslinik: Svršava **se** klaštrenje i okopavanje maslina. Oko njih posijane biline za zeleno gnojenje pokose se, čim počmu cvasti, i zakopaju. Cijepa se divlje i precjepljuje lešije vrsti maslina. Ako stabla masline boluju na čadjavici, polijevaju se smjesom od 3% modre galice i vapna. U uljarnici treba strogo paziti na čistoću.

Konoba i vinograd: U konobi pazi strogo na sve ono, što kazasmo glede konobe za prošli mjesec. Otvaraj konobu po noći, a po danu neka bude zatvorena. Nadolijevaj marljivo bačve i pazi, da se nije koja bačva vina počela kvariti. Ako si nam u toj stvari nesiguran, obrati se na kakvoga stručnjaka, da ti vino pokuša i prosudi. Ne zaboravi na prolietno pretakanje, jer je za to sada zadnje vrijeme.

U vinogradu svršava se iskolčivanje i vezivanje te okopavanje. Kod kopanja neka se zakopa ona trava, koja se ne pomnožava žiljem. Odstraniti treba mladice, što tjeraju po stablu loze. Čim se pojavi vinova pipa, treba ju pobirati i uništavati. Netom se pokaže zarod, počne se prvim sumporanjem. — Svaki pak vinogradar mora tijekom ovoga mjeseca pripraviti sve za utamanjivanje luga i peronospore, t. j. skrbiti mora, da dobije dobrog sumpora i modre galice, te da nabavi potrebite sumpornjače i štrcaljke, odnosno da postavi u red one, što prošle godine upotrebljavaše. Cijepa se ključiće i sili u klijalištu ili gnoju. Slaže se cijepane i necijepane ključiće u rasadnik.

U voćnjaku: Što se nije moglo prošloga mjeseca obaviti oko voćaka, obavi se sada. Kruške i jabuke mogu se još koji dan čistiti i dendrínom (karbolinejem) namazati. Debla se oviju posebnim papirnatim pasom ili krpama od vreće. Pod te krpe će se zakloniti razni kukci, koje će se kasnije uništiti. Škropi se kruške i jabuke vapneno bakrenom smjesom protiv paleža (fusicladium). Gdje se pojave lisnati ušenci, treba ih sa 1% duhanovog ekstrakta i 1% običnog sapuna energično uništavati. I na krvavu uš treba paziti i uništavati ju. Nastavlja se proljetno cijepanje na suho. Osobito zgodno doba je sad za cijepanje maruna.

U povrtnjaku: U povrtnjaku nastavljaju se radnje, zaostale u prošlom mjesecu. Sije se napolje kasne vrsti povrća. Presadjuje se napolje tamo, gdje se nije više bojati mraza, rajčice, melancane, zelen itd. iz klijališta. Sije se takodjer napolje melone, tikve itd. Koncem mjeseca posije se i rani fažulj.

Na polju i livadi: Obave se one radnje, koje se nije moglo radi kišovitog vremena obaviti prošloga mjeseca. Sadi se krumpir, sije djeteljina, kukuruz, konoplje, peša itd. Po djetelištu posipa se sadra. Po travi neka se lišće pograbi i drvo odstrani. I krtovine treba opetovano poravnati. Zubati se žitarice i livade.

Goveda uš.

Svakom seljaku je dobro poznat ovaj nametnik, koji svake zime pohadja naše blago (goveda) po štalama. Malo krava ih izadje na pašu u proljeće bez ove životinjice. Dakako ona je goveda nemaju, koja drži gospodar u redu i kojima daje dovoljno stelje, a prvo i glavno je, da ih čisti svaki dan. Eto iskustvo nas uči, da su red i čistoća glavni temelj napretku seljačkog gospodarstva. Goveče puno trpi od uši, jer mu ispija krv. Nesretno takvo blašče, gdjegod dobije priliku, ono se grebe, da svu kožu izrani, a to radi toga, jer ga svrbi i peče. Taj se pogibeljni nametnik silno i brzo množi. Pa ako čovjek ne zapriječi to umnažanje, onda će biti toga štetnika takodjer po cijelom tijelu. Lijekovi su skupi, a ne može čovjek sve ni dobiti bez dozvole veterinara kao n. pr. karbolnu kiselinu. K tomu nije dosta

---

Pucnjava u šumi dopre i do sela. Svijet se je osokolio u misli, da će četa biti nastupila na vukove i poubijala ih. Mnogi su izašli na ulice, da isščekaju slavodobitnu četu.

Načelnik sa svojim štopom na općini nije već razumio ništa. Prije — sto vukova — pa da je nešto šuškalo. Sad opet pucnjava... ovo, to, ono... ništa se ne razumije.

Kad se malo za tim spazi silna trka bojovne čete prema selu, nastade strava.

— Naši ljudi bježe, predobiše vukovi! — bio je općeniti sud.

U sami čas svak je bio zatvoren, pa i samo ratno ministarstvo sa čitavom naknadnom pričuvom na općini.

Već je četa zaposjela selo napetim puškama, a arambaša ravno pred općinu, da učini prijavu i da sve obavjesti.

Vrata su zaključana. Šta je to? Napokon se na veliku viku otvore vrata. Arambaša stupi u dvoranu.

— Gospodine načelniče, pokorno javljam, da ušumi nema ni jednoga vuka! — a ovamo?

— Samo je nešto šuškalo — prijavi načelnik.

Ivko Radovanović.

Govor životinja.

Danas već znadu svi, pa i čitatelji »Itarske Riječi«, da imade u Berlinu pas, imenom »Don«, koji umije izgovoriti nekoliko riječi. No prevario bi se, tko bi mislio, da su sve druge životinje nijeme. Eno vam papige, koja će vas kadšto natjerati u čudo sa svojim brbljanjem, a eno vam i čvorka, sojke... No ima i drugih životinja, koje »govore«. Pače imademo i riječnik njihovog »jezika«. Sastavio ga je Nijemac dr. Anton Langfeldt. Eto što čitamo izmed ostaloga u tom čudnovatom riječniku:

Kad hoće konj pokazati, da je gladan ili da ga nešto boli, izrazuje to glasom — Hanhan, hanhan; pas — himm; mačak — mjau; vrabac — ip! ip! medvjed — hium! Veselje izrazuje konj sa himmhaman hanhan: pas — uò, uò, uò! mačak — gnurrr! — vrabac — jip! jip! žaba — šoju! Kad je konj srdit, čut ćete ga, gdje odaje glas: — juò! pas — gnurrha; mačak — jo-nao-i-nao; vrabac — hi i pipipi! žaba: čen! krava: he! medvjed: hiu-hum! Tugu izrazuje konj glasom — jiò! pas jo, jo, jo; mačak — jo-uo! vrabac — ip! ip! ip! krava — hi-ou! medvjed — hiii! itd. itd.

Dr. Langfeldt proučavao je više godina glasove životinja i uvjerio se, da životinje saopćuju jedna drugoj pomoću spomenutih glasova svoje želje i bojazni. I nadodao:

Opazilo se, da se je riba, istrgnuvši se udici, o koju se bila uhvatila, odmah zatim približila drugim ribama, kao da će ih upozoriti na opasnost. I doista, u onaj su se mah sve klonile mjestu, gdje je bila udica.

Eto našim čitateljima široka polja, da sami proučavaju »govor« svojih najmilijih životinja!

malo lijeka, jer treba po svima mjestima mazati, gdjegod se opaža uš. Za tamanjenje ovog nametnika preporučam ovo prokušano sredstvo: U dosta velikom loncu zavreli se 10 litara vode (može biti i 6 lit.), pa kad najbolje kipi (vrije), metne se u nju 4 do 5 korena hrena (nešto manje od pol kg), onda se metne 4 do 6 lista jakoga duhana (ili 1 i pol paketić kupljenog trafičkog) i 1 decilitar ljute paprike. To se sve kuha, ali lonac mora biti pokriven. Tako se 1 sat kuha, a onda se lonac skine s vatre i metne na hladno mjesto, da se ohladi. Kad se voda ohladila, onda se može liječiti odmah. Govedo valja svezati na kratko za jasle ili kakav stup, pa onda s kakvom čistom krpom umakati u priredjen lijek i mazati sva mjesta, gdjegod ima uši. To treba 2 put na dan činiti, sve dotle, dok sve uši ne uginu. A ako je po cijelom tijelu, onda se mora cijelo tijelo redom mazati i lagano ribati. I tako ćemo osloboditi jadno goveče od tog dosadnog nametnika.

Kako ćeš hraniti marvu, kad nema dosta krme? Prošle godine bilo je sijena skoro za polovicu manje nego obično, a otave gotovo ništa. Radi toga su marvogojci u nekim krajevima zabrinuti, kako će izdržati marvu do košnje. Evo nekoliko savjeta, kako treba hraniti marvu kod nedostatka sijena.

Dojnim kravama daj sječku od slame ražene i ječmene. Ta se sječka pomješa s pljevom i malo navlaži, da uzmognu krave dobro prožvakati. Za to je dobro sječku opariti ili 24 sata prije močiti. Kukuruz i drugo žito se ne smije davat cijelo, nego se mora prije samljeti (sašrotati). Gdje imade dosta krumpira, može se upotrijebiti bilo sirov bilo skuhan. Preporuča se dati kravi pred jelom piće od vode, u kojoj se kuhao krumpir. Gospodar mora učiti računati, jer mu se inače ne će isplatiti timarenje marve kod sadašnje skupoće krme.

Obrano mlijeko kao hrana peradi. Gdje ima u kućanstvu obranog mlijeka ili gdje se može jeftino dobiti, dobro ga je upotrijebiti kao napoj za kokoši. Kokoš, kojoj se daje obrano mlijeko samo ili pomješano sa brašnom, nese mnogo više jaja i daje mnogo bolje meso, nego inače. Ta se hrana pripravlja tako, da se mlijeko kuha sa brašnom kao kaša, pa kada se ohladi može se upotrijebiti. Ali niti mlijeko niti kaša ne smije biti kisela.

Tudja valuta.

Trst, 11. januara 1923.

ugarske krune	0.4250	0.4750
austrijske krune	0.0280	0.03
češko-slovačke krune	60.25.—	60.75
dinari	20.30.—	20 60
rumunjski leji	9.25.—	9.75
njemačke marke	0.0940—	0.0975
dolar	19.95.—	20.10
francuski franki	135.—.—	135.50
švicarski franki	367.—.—	370.—
engleski funti papirnati	93.55.—	93.75

Politički pregled

U Italiji nema nikakvih važnijih promjena. Najveću pažnju posvećuju politički krugovi kongresu popolarske stranke, koji će se skorih dana obdržavati u Turinu. Nije isključeno, da će nam tom kongresu doći i do posvemašnjeg rascjepa stranke. Jedan dio «popolara» hoće da ostane uz sadašnju fašističku vladu, dok drugi dio ne će da o tome niti čuje. Don Sturzo zauzimlje nekakvo pomirljivo stanovište u svrhu, da uzdrži jedinstvo stranke. U tu svrhu je već počeo izdavati svoj posebni list «Il Popolo». Ako svi znaci ne varaju, nema nikakve nade, da će Sturzo polučiti kakav uspjeh. Lijevica «popolara» zahtijeva, da se svi njihovi ministri i podministri odreču vlade, suradnje sa fašistima te da im pripuste svaku odgovornost za budući razvoj prilika u zemlji. Medjutim fašisti se vesele tim trzavicama u popolarskoj stranci, jer misle da će iz toga spora imati jedino oni koristi. Mi se pak tim trzavicama u popolarskoj stranci ne veselimo ni oplakujemo, jer nam ne mogu donijeti nikakve promjene u našem trpljenju. Do nas istarskih Slavena imaju jednako samilosti fašisti kao i najskrajniji popolari.

U Jugoslaviji ostaje politička situacija još uvijek nepromjenjena. Pašićeva vlada još nije podala demisije, jer očekuje da će se prije složiti stranke, koje kane sudjelovati u vladi. Sve se stranke već medjusobno dogovaraju, ali do pozitivnog rezultata ipak još nije došlo. Ipak izgleda, da će doći do sporazuma prije otvorenja Narodne Skupštine, koja se sastaje 16. t. mj. U Narodnu skupštinu doći će i Radićeva skupina.

Razmjer vjera u Jugoslaviji. Prema popisu svega stanovništva na današnjoj teritoriji Jugoslavije, koji su jugoslovenske i tudjinske vlasti izvršile oko 1910. godine, bilo je ukupno sljedbenika svih konfesija 12,074.219; gradjana koji nisu bili pristalice ni jedne konfesije nije u to doba u opće ni bilo. U 1921. godini ponovo su prikupljani podaci, i prema njima u cijeloj zemlji ima pristalica raznih konfesija 12,015.307, a gradjana bez konfesije 2.016. Uzimajući u obzir i to da u statistici od 1910. godine nisu uračunati podaci iz Crne Gore, gdje prema statistikama iz 1921. godine ima 199.854 sljedbenika svih konfesija, izilazi da poslije rata ima bar dvijesto hiljada sljedbenika svih konfesija manje nego što ih je bilo prije rata.

U cijeloj Jugoslaviji pravoslavni su najbrojniji. Pravoslavnog stanovništva ima ukupno 5,602.227.

Poslije pravoslavnih najviše ima rimokatolika. 4.735.154 ili za 867.073 manje nego pravoslavnih.

Od ostalih sledbenika raznih vjeroispijesti najmnogobrojniji su muslimani. Njih ima 1,337.687. Zatim dolaze protestanti, kojih ima 216.847. Na peto miesto dolaze Izraeliti, kojih ima 64.159, što će reći preko pet na svaku hiljadu stanovnika; najzad na šesto mjesto dolaze grko-katolici svega 43.597.

Sljedbenika ostalih malo rasprostranjenih konfesija ima preko sedamnaest i po hiljada, dok ih je po predratnim podatcima bilo oko šest i pol hiljada na cijeloj današnjoj teritoriji Jugoslavije.

U sjevernoj Srbiji ima danas 18.666 katolika, dok ih je prije rata bilo svega 8.435. Broj im se dakle podvostručio. U Južnoj Srbiji ima muslimana gotovo isto toliko koliko i pravoslavnih 705.554 : 743.873. — Pada u oči veliki broj Jevreja u Bosni, gdje ih ima preko 12.000. U Hrvatskoj i Slavoniji ima Jevreja preko 20.000. U Bačkoj, Baranji i Banatu ima danas oko 1.700 muslimana, dok ih prije rata nije bilo. Na ostrvu Krku i u Kastvu Jevreja nikako nema.

U Rusiji su sovjetske vlasti izvršile smrtnu kaznu nad katoličkim prelatom Budkiewiczem. Nijesu ništa pomogli protesti crkvenog i necrkvenog svijeta, koji je ovaj puta pokazao s crkvom posvemašnju solidarnost. U šestoj godini svoga opstanka pokazuje sovjetski režim svoju tvrdu i tešku ruku prema svim faktičkim i tobožnjim protivnicima, jednako snažno kao u prvim danima svoga opstanka. Ova je ruka ubojnička i svi oni, koji joj slučajno umaknu, pune sovjetske tamnice, da bi ginuli još bijednijom smrću, da bi, kako veliki Kranjčević za sebe veli, «umirali na milimetre». Kazan smrti proglašena je i nad nadbiskupom Cieplakom, a ne bude li izvršena, to ne će biti iz nikakove humanosti i milosrdja, jer je visoki crkveni dostojanstvenik, prema mišljenju sovjetske vlade, prikladnim objektom izmjene za komuniste, koji su osudjeni u Poljskoj. — Što su skrivili ti osudjenici, što je dalo sovjetskom režimu pravo, da s njima postupa tako okrutno, da posve prezre sve prigovore i tužbe cijeloga svijeta. Odgovor je prost i sovjetska ga vlada ne taji: bio je proti sovjetima i to je dosta; ne treba se obazirati ni na što drugo, ni na kakova ogorčenja, jer sovjetski se režim mora sačuvati pod svaku cijenu prolijevanja krvi i punih zatvora. U tu je svrhu pisani i nepisani zakon za zaštitu sovjetske republike, već glasoviti kazneni kodeks, koji se poredjuje s drakonskim zakonima. Takova je pravna zasada komunizma, nije ipak medjunarodna, nego je ograničena isključivo na sovjetsku Rusiju.

U Grčkoj već od početka okupacije zapadne Trakije nastao je takav položaj, da je isključivao sve uvjete za miran i povoljan razvoj tamošnjeg bugarskog naroda. Velike sile, koje su dale Grčkoj privremen mandat, da upravljaju ovom bugarskom oblašću, znale su dobro za metode i mjere, koje je poduzimala tadanja Venizelosova vlada, a kasnije ona kralja Konstantina, da isisaju i unište tamošnje bugarsko pučanstvo. Prikovan od istih velikih sila, kao mitološki nosioc božanskog ognja, bio je i ostao bugarski narod kao nemoćan posmatrač nečovječanskog uništavanja svojih sunarodnjaka u zapadnoj Trakiji. Progoni i užasi, koje su trpjeli Bugari zapadne Trakije, poprimili su neopisive forme i neslućene opsege, uslijed razbijene grčke armije u maloj Aziji i uslijed izgona grčke administracije iz istočne Trakije. Teško je ovo opisati. Čitava bugarska sela, koja su prije dvije tri godine cvala, razrušila je destruktivna grčka vojska, koja je opustošila i razorila Anadol, a da nijesu zadovoljila destruktivni i subverzivni instinkat svoje rase i da nijesu saturivali svoju nečovječnu osvetu za neka načela svojih atenskih upravitelja. Ocevi se rastavljaju od svoje djece ili se interniraju na ostrva, žene se i starci tjeraju sa svog ognjišta — svuda se sije smrt. Bugarima je oteto pravo na život. Opisivanja grozota od izbjeglica ispred grčkog terora napunjaju užasom, smućuju savjest i niječu svaku tekovinu civilizacije i kršćanstva u grčkom narodu. Na ovu golemu nesreću, koja je zadesela bugarski živalj u zapadnoj Trakiji, velike sile kao i društvo naroda ostaje skrštenih ruku, ono ne će da čuje one bolne i jezikovite vapaje bugarskog žiteljstva, koje je krivo zato, jer želi, da živi pod istim suncem, pod kojim su živjeli njegovi djedovi.

Rumunjska je nakon rata postala vrlo velika država. Unatoč toga u njoj se pokazuju znakovi, koji kazuju da ona nije kadra da novi svoj državni organizam uredi prema potrebama i položaju, koji ju okružuju. Rumunjska je latinska država i ako je u Maloj Antanti, njezine političke ideje u posljednjim se linijama ipak upiru o ideju jednog sveromanskog saveza. Medjutim, izgleda, da u unutrašnjosti Rumunjske nije sve u redu. Korupcija je bila vazda velika, a u uvećanoj Rumunjskoj još je veća no nikada prije. Povrh toga agrarna reforma u Rumunjskoj još uvijek nije riješena, a protimba rumunjskog pučanstva protiv Židova još je danas veća nego li što je ikad prije bila. K tome dolazi i to, da je na čelu vlade liberalna većina sa Bratianuom na čelu, koja radi što ju je volja u zemlji i u parlamentu, a i sa dinastijom, koja pošto je njemačka, mora da se pokorava njegogovom diktatu. Bratianu i naravno načinio ili dao načiniti i ustav prema ukusu liberalne većine. Oporba je povela i u parlamentu i izvan njega najveću i najžešću borbu. Ali pošto je Rumunjska Balkan, to je taj ustav ipak prihvaćen — a na dan, kad ga je kralj potpisao, buknuše u Bukareštu nemiri. Ako i nema u Rumunjskoj danas revolucije, sigurno je da ondje vlada vrlo loše političko življenje.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Ispravi! U zadnjem broju našeg lista nije bio promaknut broj lista od 12 na 13, tako da oba zadnja broja nose broj 12. Molimo da to sami čitatelji izprave.

NOVI NAPADAJ NA TISKARU «EDINOSTI». Prošle subote po noći, kad je bio list «Edinost» već zaključen, došla je pred tiskaru «Edinosti» skupina od dvadesetak ili tridesetak civilno odjeljenih fašista. Na ulici su najprije počeli galamiti i kričati protiv lista «Edinost», našto su porazbijali sva stakla na vratima u prizemlju. Zatim su prodrli u unutarnjost tiskare, gdje su isto porazbijali sva stakla na pisarni vodstva tiskare. Već su bili prodrli i do samih strojeva, ali ih nisu mogli ni najmanje oštetiti, pošto ih je tu zadržala petorica kr. karabinijera. Kako čujemo, fašisti su zapustili tiskaru prije negoli su karabinijeri dobili pojačanje. — Tiskara trpi štetu od 500 lira.

Zabrana Uskrsne procesije u Tinjanu. Primamo: U tinjanskoj crkvi od pamtivjeka su se pjevale hrvatske pjesme. Ove godine pak se i to promjenilo. Talijani hoće da nam na svaki način potalijanče crkvu, kaošto su to učinili lanjske godine sa hrvatskom školom. To su nam najbolje pokazali u Velikom Tjednu, kad su nam zabranili čak i to, da ne smije na Uskrs izaći procesija iz crkve. Župniku vč. g. Mezincu došao je jedan fašist te mu zagrozio, da će bacati bombe na procesiju, ako ista izadje iz crkve. Zatim je išao k orguljašu, koji mu je morao izručiti sve hrvatske note, po kojima je dosada svirao u crkvi. Naravski orguljašu nije preostajalo drugo, nego da se pokori sili. — Tako je prošao Uskrs bez procesije i pjevanja u crkvi. Narod je silno ozlovoljen, ali ipak trpi i šuti, jer znade....... da se nema kome obratiti, koji bi mu htio pomoći.

Jugoslaveni i školsko pitanje na Rijeci. Bivši kotarski školski nadzornik u Puli gosp. Fran Barbalić napisao je knjižicu pod gornjim naslovom, koja je nedavno izašla nakladom knjižare Rathofer na Sušaku. Gosp. Barbalić svojim marljivo sastavljenim podatcima prikazuje sa brojkama u ruci, kako su u predratno doba i općina i država i pojedinci dizali škole jedino sa namjerom, da odnarode čim više jugoslovenske omladine.

Po službenim podatcima imala je Rijeka sa predgradjima Kozala, Drenova i Plase godine 1914 okolo 52 tisuće stanovnika, od kojih «službeno» 24,000 Talijana, 20,700 Jugoslavena i 7.000 inorodaca. Rijeka je imala mnogo škola, tako da se je malo gradova u Evropi moglo razmjerno mjeriti s njom. — Godine 1914 bile su na Rijeci ove škole:

Dječja zabavišta: 9 općinskih, 4 državna, 4 privatna; 8 državnih, 1 privatna; gradjanske škole: 2 općinske i 2 državne. Ukupno dakle 22 općinske škole, na kojima je podučavalo 138 učiteljskih sila i to **samo** talijanski; 14 državnih škola sa 80 učitelja i to **samo** madžarske škole te 5 privatnih škola sa 22 učitelja **samo** talijanske.

Osim toga bilo je na Rijeci: 1 općinska talijanska realka i 5 državnih madžarskih srednjih škola, 1 drž. madžarska eksportna akademija i nekoliko držav. madž. trgovačkih i strukovnih tečajeva te 1 njemačka pomorska akademija. Dakle preko 50 škola sa talijanskim ili madžarskim pače i sa njemačkim nastavnim jezikom. **Za preko 20.000 službeno prizadetih domaćih Jugoslavena nije bilo niti jedne škole.**

Prema svojim statističkim izvodima Barbalić konstatira, da za preko 20000 Jugoslavena nije bilo niti jednog hrvatskog učitelja, dok je na 218 Talijana dolazio jedan učitelj, a 74 Madžara jedan učitelj. Preko 3000 jugoslavenske djece nije imalo svoje škole.

Poslije preloma nije se ništa promjenilo osim što su dotadašnje državne madžarske škole postale talijanske. Sa rapallskim ugovorom je riječkoj državici priklopljen dio kastavske općine i to od podopćine Jurići, Rubeši i Srdoči sa 700 Jugoslavena, a od podopćine Zamet 4000 Jugoslavena sa 2 hrv. škole u Zametu i Kantridi.

Nema još službene statistike o popisu pučanstva nove riječke državice, ali Barbalić računa, da sada bi imalo biti u riječkoj državici 56.741 stanovnika, od kojih 29.573 Jugoslavena, dakle 52 procenta od cjelokupnog stanovništva bili bi Jugoslaveni.

Ovu važnu knjižicu gosp. Barbalića najtoplije preporučamo svim Jugoslavenima, koji se iole interesiraju kulturno-političkim položajem Jugoslavena izvan Jugoslavije.

Smrt vrijedne djakinje. Pišu nam iz Pule: Dne 4. t. mj. umrla je u Puli Štefica Ružić od 17 godina, učenica III. razreda gimnazije u Karlovcu. Ocu pokojnice g. Ružić Janku našem vrlom rodoljubu budi izraženo naše najdublje saučešće, a pokojnici neka bude laka domaća zemljica, koju je toliko ljubila.

Što se to sprema? Doznajemo, da u Marčani i Smoljanima idu kr. oružnici po selima te da popisuje sve one seljake, koji primaju «Istarsku Riječ». U koju se svrhu čine ti popisi, to ne znamo. Svakao držimo, da to popisivanje ne će imati baš najbolje namjere. Bit će, da se nešto valja iza brda.

Vjenčanje princezinje Jolande. Prošlog ponedeljka vjenčala se uz velike ceremonije princezinja Jolanda, kćerka Nj. Veličanstva kralja Viktora Emanuela III., sa kapetanom grofom Calvi di Bergolo. Svečanost je bila vanredno divna. Princezinju Jolandu i grofa Calvia civilno je vjenčao Mussolini, a crkveno dvorski kapelan. Na pir je došlo preko 700 visokih ličnosti. Svi su bili odjeveni u luksurijoznim odjelima. Nevjesta je dobila mnogo dragocijenih darova. Sad se spremaju mladenci na izlet, koji će trajati više nedjelja. Zatim će opet povratiti u Rim.

Sve po jednom kopitu! Kako javljaju iz Tirola, tamošnja je kr. prefektura izdala jednu naredbu, kojom se ukida sedam njemačkih škola južnom Tirolu. Samo jedna od dotičnih općina ima talijansku manjinu, dok su sve ostale čisto njemačke. U nekojim općinama, gdje se spomenutom naredbom ukida njemačka škola, nema niti jedne talijanske obitelji. Njemačka se djeca ne će više poučavati u svojem materinjem jeziku, već će im se uskraćivati sve dobrote vlastitog naroda kao i kod nas u Istri, gdje će doskora oko 150.000 Hrvata ostati bez hrvatske škole!

O moj Todore, sve što dalje to gore! Proživljujemo teška vremena. Naša mladež je bila jedamput naučena na to, da se kulturno razvija i zabavlja. Danas joj to nije dozvoljeno ni u Istri ni u Trstu. Oblasti žalibože vide i u kulturnom, najnevinijim priredjenju — slavensku propagandu. Za dokaz navadjamo samo jedan primjer. Prošle nedjelje imalo je da priredi Pjevačko društvo «Štanjel» u Štanjelu kod Trsta svoju zabavu. Na razporedu zabave bile su čisto nepolitičke točke. Unatoč svega toga oblasti su se smatrale prinukanim, da zabrane zabavu. Ta zabrana je silno začudila štanjelce, koji ne mogu pojmiti, što je zapravo dalo oblastima povoda da su im zabranile priredjenje čisto kulturne zabave. Pa nije to ni čudo. Talijani kažu, da su Balkanci bez svjetske civilizacije i kulture, ali ipak opažamo da oni do sada ne zabranjuju priredjivanje kulturnih zabava. Što više: jugoslavenske vlasti u Dalmaciji dozvoljavaju talijanskoj manjini, koja je mnogo puta manja od naše u Julijskoj Krajini, da se slobodno razvija ne samo u kulturnom, nego čak i u političkom i ekonomskom pogledu! Kad će se pak naše oblasti ugledati u jugoslavenske?

Reparacije za Italiju i Jugoslaviju. Medjusaveznička komisija za reparacije donijela je odluku, da se Italiji dodijeli 270.000 goveda i 4700 konja, a Jugoslaviji 4800 konja od kontigenta stoke, koju Belgija i Francuska nisu primili od Njemačke u toku prošle godine.

Darovi

Mjesto da polože vijenac na grob pokojnog Gaša Licula, učitelja u Roču, darovaše za fond «Istarske Riječi» ova gg.: Milan F. iz T. 150 lira, P. B. 50 lira, I. Z. 20 lira, P. K. iz V. 30 lira, R. M. iz P. 10 lira, I. D. iz B. 25 lira, J. Š. iz G. 15 lira, jedan kolega i suškolac pokojnika 40 lira, Barba Tone 30 lira, I. M-ć 35 lira, P. U. 50 lira i J. R. 20 lira; ukupno 475 lira.

Živili plemeniti darovatelji! Ugledali se i drugi!

Ponovno se obraćamo na sve naše prijatelje s vrućom molbom, da se i nadalje i u svakoj priliki sjećaju «Istarske Riječi», koja se mora boriti sa toliko poteškoćama. Naš list je jedino glasilo istarskih Slavena, i kao takvo dužan je svatko da podupire. Na posao dakle!

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Našim prijateljima po Istri na znanje. Obzirom na razne dogodjaje po katoličkim crkvama u Trstu i u Istri, gdje se je zabranila hrvatska ili slovenska propovjed, kaošto i pjevanje sv. Evangjelja te inih nabožnih pjesama u našem jeziku, obratilo se na naše Uredništvo mnogo prijatelja zamolbom, da im javimo, kakve su formalnosti potrebne za pristup k pravoslavnoj vjeri. Izjavljamo, da nas je broj takvih upita silno iznenadio. Molimo naše ljude, da ostanu vjerni katoličkoj crkvi te da se ne odluče za taj korak, jer imamo još uvijek nade, da će trijeznost uvidjavnih ljudi ipak nadvladati nacionalnu pretjeravnost. Konačno će nam se morati priznati naša najelementarnija prava. Medjutim držimo se naše stare poslovice, koja veli: «Strpljen — spašen!»

Zahvala

Svim rodjacima, prijateljima i znancima, koji su prigodom smrti nezaboravne kćerke i sestre

Štefice Ružić,

umrle u Puli dne 4. travnja o. g., iskazali svoju sućut i sažaljenje, te otpratili pokojnicu do hladnog groba, zahvaljuje se

Rastužena obitelj.

Broj 15. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 19. aprila 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Tamno obzorje

Medjunarodni je položaj još uvijek napet i zamršen. Ratno raspoloženje, koje uopće nije prestalo svršetkom rata, traje i dalje. Pobjednici, koji bijahu uvjereni, da će si sa povoljnim mirom raširiti, obogatiti i podignuti svoje države, ljuto se prevariše i razočaraše. U pobjedničkim državama nije ništa bolje nego pobjedjenima. Gospodarsko je stanje svuda upravo očajno. Svakim se danom zatvaraju tvornice, na tisuće se radnika baca na ulicu, a njihove obitelji u naručaj bjede, oskudice i gladi.

Medjutim željno očekivana sloboda naroda, za koju su tobože pobjednici ušli u rat nije usrećila upravo one, koji su za njome najviše čeznuli i koji su je najviše trebali. Inorodnim se manjinama u svim gotovo državama nagovještava kulturno-političko uništenje. Skoro po cijeloj Evropi prevladavaju i dobivaju upliv nad upravom države skrajno zagriženi elementi, kod kojih se osvajalački nagoni sve više razvijaju. — Volja i prava širokih narodnih slojeva uopće se ne uvažuje. Ekonomske se prilike posvuda pogoršavaju, valuta pada, dok se seljaka i radnika hvata za grlo i navaljuje na njihova ledja sve veće poreze, koje nisu u stanju da plaćaju. — Porez će seljaka potpunoma uništiti i dovesti u tako žalosno stanje, koje ne će biti ništa različno od feudalnog doba, kada je seljak bio posve ovisan od veleposjednika, koji je s njime baratao kao s robljem. — Ništa nije bolje radniku, koji je radi velike bezposlice, koja vlada, prinuždan, da radi pod uslovima, koje mu stavlja industrijalac, jer mu u protivnom slučaju otkazuje radnju, a traži i bira po volji nove radničke sile iz velike pričuve nezaposlenih.

U tako jadnom i kukavnom položaju nalazi se poslijeratna Evropa, koja poput ladje na uzburkanom moru ide u susret svojem gospodarskom rasulu. Oni, od kojih zavisi rješenje i spas, ne pokazuju nimalo volje do sporazuma, primirenja i popuštanja. Koliko li je već konferencija, na kojima se trebalo da riješe načini za ozdravljenja gospodarstva Evrope, doživjelo blamažu i neuspjeh?

Još uvek ostaju skrajno napeta i nerješena pitanja, koja poput more pritištu na sudbinu Evope. **Bez povoljnog rješenja pitanja ruhrske kotline, grčko-turskog spora te zbližanja i uredjenja gospodarskih odnosa sa Rusijom je isključena i nemoguća konsolidacija Evrope.** Sva se politika vrti i lomi oko tih triju pitanja, koja su upravo sudbonosna za daljni razvitak dogodjaja. Francuska je okupirala ruhrsku kotlinu sa namjerom, da izvuče više nego joj je Njemačka nudila i davala. Ali to su bile varave nade, koje se ne ispuniše. Ne samo da nije dobila ono, što je mislila, nego se njezin pokušaj potpuno ponesrećio. — Ona si je tim korakom navukla samo ogromne troškove, koje joj nikada nitko namiriti ne će.

Turško-grčki spor je takodjer zastrt nekom zamršenom koprenom, iza koje se skrivaju svemoguće kombinacije i zapletaji. — Dok novine pišu da se kod Turaka pojavlja raspoloženje k miru i popuštanju, s druge pak strane dolaze vijesti o sve većoj opoziciji u angorskoj skupštini, koja traži, da se ispune svi zahtjevi Turaka. Ako se i sastane ponovno konferencija da riješi to pitanje, nije isključeno, da ju ne će stići ista sudbina kao i sve prošle »mirovne« konferencije.

Najvažnije je pak pitanje, mimo kojega je nemoguće preći, uredjenje odnosa sa Rusijom. Dok se u drugim državama gospodarske prilike sve više pogoršavaju, dotle se ta velika slavenska država polagano podiže i približava ozdravljenju. To je takodjer potvrdio i sam Amerikanac Nansen, koji se nalazio dugo vremena u Rusiji, gdje je ravnao akcijom za pomoć gladujućim. — Taj znameniti dobrotvor, koji vrlo dobro pozna prilike u Rusiji dokazuje, kako se bez sudjelovanja Rusije ne može popraviti razrušeno gospodarstvo. Zato pozivlje Evropu neka popusti i neka se sporazumi.

Državnici nijesu do sada pokazali mnogo volje za taj sporazum. — Osvajalački naumi, kaošto i čežnje za osvetom sve to više rastu kod onih, koji vedre i oblače, čime se strijelimice približavaju **novom klanju strašnijem od minulog.** — Dva su izlaza iz tog teškog položaja: Ili treba da se vlastodržci odreknu tvrdoglavosti, nepopustljivosti i medjusobnog nepouzdanja i dodju do zajedničkog sporazuma i svestranog rada oko ozdravljenja gospodarski gnjile i razrušene Evrope, — ili pak će u protivnom slučaju doći do neizbježivog novog rata, koji će sigurno onima, koji će ga izazvati, donijeti nova i velika razočaranja i iznenadjenja...

Tko pjeva zlo nemisli

Toga su mišljenja svi pametni ljudi. Pjesma drže, zanosi; uz pjesmu čovjek zaboravlja na dnevne muke i jade. Pjesma plemeni, krijepi — ona je na diku i onome, koji je pjeva kao i onome ko je sluša, i u njoj uživa. Pjesma je pravi i posebni, možda najdivniji dar Božji.

Ali tako ne misli slavno kotarsko školsko vijeće u Postojni. Ono je ovih dana na sva upraviteljstva podredjenih pučkih škola izdalo naredbu ovoga sadržaja:

»Imao sam prilike ustanoviti, da neki učitelji vode pjevačke zborove na javnim zabavama. Pjevanje, kao didaktično-pedagoško sredstvo ima da ostane uvijek i jedino kao naukovni predmet u školi, te se ne smije dopustiti učiteljima, da se bave u javnosti vodjenjem pjevačkih zborova budući da je to na uštrb njihova ugleda i časti njihova službovanja. Upravitelji škola imadu, da u tom smislu obavjeste učiteljsko osoblje.

Na dnu te naredbe potpisan je neki Guglielmo.

Mi pak znamo za jednoga drugoga Guglielma, koji je prije nekoliko godina vladao u Berlinu. Bio je strašan, osobito je mrzio Poljake u Poznanju, ali nismo nigdje čitali, da bi on bio izdao ili potpisao jednu okružnicu sličnu ovoj, što je izišla iz glave postojnjskoga Guglielma.

Za ovu okružnicu ne govori ni jedan pametan razlog. Naše vlasti neprestano ističu, kako je Italija najliberalnija zemlja na svijetu i kako joj je stalo, da se i pučanstvo drugih narodnosti što više pridigne. Pjevanje je jedno od glavnih pomagala, da se narod što ljepše i bolje odgoji. Da je tomu tako, dokazuje nam činjenica, što su svi kulturni narodi, uveli i uvode u svoje škole pjevanje. Ako je pjesma jedno od najuspješnijih odgojnih sredstava u školi, bit će to zacijelo i izvan škole — o tome ne može biti sumnje. U čije ruke da predaš to sredstvo, ne ćeš li u učitelje, koje pružaju najbolje garancije, da će se pjevati samo one pjesme, koje mogu na narod djeluju odgojno? Učitelj je naposljetku državni činovnik. Zar nije najuputnije, da takav čovjek vodi brigu o mladeži i nakon toga, što je izišla iz njegove škole, to više, što se o toj mladeži ne vodi niko ama ni najmanje skrbi?

Mi znamo, da su u gradovima najveće ličnosti upisane u pjevačka društva. Tako je to i u Italiji, pa se Talijani i ponose time. Kako može pjevanje biti na sramotu učiteljskome staliśu? Ima već nebrojeno godina, otkad učitelji orguljaju i vode crkvene, dakle javne zborove. Je li se iko na svijetu našao, i kazao, da je to na uštrb njihovome ugledu?

Zašto je dakle postojnjski Guglielmo potpisao i izdao onu svoju okružnicu?

Znamo zašto!... On ili onaj njegov savjetnik drže, da je slovensko pjevanje — politika i zato treba da se odmah uguši. Za takav posao nema doduše zakona, ali Postojna se osjeća dosta jaka, da u tom smislu sama izdaje naredbe i oružnice, to jest, da se stvori nad zakon.

Mi pitamo: zar ne bi pametnije bilo, da nam već jedamput Rim (a ne Postojna) kaže otvoreno: evo te i te pjesmice ne smijute da se pjevaju i to s razloga toga i toga...?

Pouzdano se nadamo, da se u Istri ne će naći nijedan podprefekt, koji će u ovoj stvari ići tragom postojnjskoga Guglielma. Uostalom to ne bi imalo nikakva praktična rezultata, jer pjesmu ne možeš ugušiti ni sakriti kao ni kašalj...

Širite „Istarsku Riječ"!

Sastanak istarskih načelnika u Puli.

Rasprava o teškim gospodarskim prilikama u Istri. — Oštar govor fašističkog nar. poslanika Albanese-a. — Izjava istarskog prefekta Giannoni-a. — Živa debata.

Na poziv puljskog načelnika g. cav. Carvina sastali su se dne 9. t. mj. istarski načelnici u Puli, da raspravljaju o teškom gospodarskom položaju Istre te da ga za tim predoče vladi. Sastanku su prisustvovali: puljski prefekt g. Giannoni, fašistički nar. poslanik iz Poreča Albanese, dr. Bregato kao zastupnik pokrajinskog glavara senatora dra. Cherssicha te načelnici, odnosno njihovi zamjenici iz ovih općina: Vodnjan, Oprtalj, Motovun, Barban, Roč, Izola, Tinjan, Rovienj, Vrsar, Boljun, Kanfanar, Buzet, Materija, Veprinac, Buje, Novigrad, Piran, Pazin, Podgrad, Sv. Vinčenat, Mošćenice, Lovran, Volosko-Opatija i Brtonigla.

Ostali istarski načelnici kaošto i fašistički nar. poslanici comm. Pogatschnigg i comm. Pesante, koji nisu mogli lično prisustvovati sastanku, poslali su mu pismene i brzojavne pozdrave.

Sastanku je predsjedovao puljski načelnik Carvin, koji je opisao tešku gospodarsku krizu, koju proživljuje Istra. Spomenuo je, da se poljedjelstvo i mala industrija još nisu niti iz daleka oporavili od teških udaraca, zadobivenih tekom rata. Istra najviše trpi uslijed toga, što se sa skrajnom strogošću utjeravaju tekući, prijeratni i u ratu nastali porezi. Naglasio je, da jedan dio od tih poreza ide na račun ratne oštete. Nato je predložio resoluciju, koja je bila jednodušno primljena. U toj resoluciji se zahtijeva slijedeće:

1.) da se brišu svi oni porezi, koji su nastali do 31. decembra 1918. i koji su se dugovali Austriji;

2.) eventualna isplata spomenutih poreza neka se prenese na račun kasnijih poreza;

3.) popust zemljištnog, kućnoga i obrtnoga izvanoga poreza do 31. decembra 1922.;

4.) isplata pokrajinskih i općinskih prireza neka se izvrši u mjesečnim obrocima i to za sve one, koji su bili za vrijeme rata na bilo koji način proganjani;

5.) porezi, koji su nastali iza 1918. godine, neka se isplaćuju obročno;

6.) lična dohodarina neka se od g. 1915.—1919. posvema briše, a neoporezljivi maksimum te dohodarine neka se povisi od 1.600 na 6.000 lira;

7.) novi vinski porez neka stupi u krijepost za novo vino tekar početkom oktobra 1923.;

8.) porez na pivu neka ostane u krijeposti, pošto su općine već računale na to;

9.) da se potpuno do toga, da se čim prije odrede pokrajinske granice izmedju Istre i Goriške.

Iza kako je bila ta resolucija pročitana i odobrena, izabrala se jedna deputacija, sastojeća se od četiri osobe, koje će ići u Rim, da saopće kompetentnim krugovima želje istarskih načelnika, kaošto i ostalog pučanstva.

Zatim je ustao fašistički narodni poslanik iz Poreča g. Luigi Albanese, koji je uz najveću pozornost prisutnika držao ovaj govor:

»Zahvaljujem se puljskom načelniku na njegovoj sretnoj ideji, koja ga je potakla na to, da sazove sastanak istarskih načelnika. Mi Istrani imademo u ovim zadnjim mjesecima utisak, da su nove pokrajine pretvorene u nove kolonije kraljevine Italije. Mi poslanici u parlamentu možemo vrlo malo da učinimo: naše sile su slabe.

Pomislite si! Ja sam morao čekati više mjeseca prije negoli sam vidio jednog ministra, kojemu sam imao da dadem razumjeti, da stvari idu ovdje u Istri vrlo slabo.

Taj sastanak bit će možda uspješniji. Recite vi, koji ste prisutni, kakvo nezadovoljstvo i kakva se bijeda opaža po svuda: u kućama i na trgovima. Iza četiri godine slabe uprave bio je konačno prenešen općinski i pokrajinski zakon u ovu pokrajinu.

Ne ću da govorim o onoj famoznoj komisiji, koja se je svojedobno ustanovila kod središnjeg ureda za nove pokrajine. Ta komisija je započela svoj rad a da nije poznala niti naslovnu stranu austrijskog općinskog zakona, koji se je sada nadomjestio s talijanskim.

Sa protegnućem tih zakona istodobno bi bili morali biti uredeni porezi, što se nije dogodilo. Mjesto toga došao je brzojav ili spis Ministarstva financija, da se utjeraju svi zaostali drakonični porezi, dugovani još iz vremena Austrije. Moguće da ministar financija misli, da je Austrija bila s nama preblaga, kad je utjeravala i taksirala poreze. Zato Ministarstvo nalaže, da se zaostali porezi utjeravaju sa dobro poznatim sistemom utjerivanja, o kojem se u Italiji toliko govori.

Ja, koji obilazim jednu općinu za drugom i koji gledam tužne prizore, koji se prikazuju pred nama svima, lahko ustvrdim, da će se u nekojim općinama za vrijeme od nekoliko mjeseca umirati od gladi. Shvaćam koliko se mora raditi i mučiti za život i ugrizak jednog a i žukog komadića kruha. Milijuni zaostalih poreza, koje vlada traži, ne će se naći. Sjajno je pismo porezno ureda iz Pule, koje prijeti sa intervencijom sile u slučaju, da se zauzmu potrebiti lokali za pohranjivanje pokretnih stvari, pošto puljska općina ne će da stavi te lokale na raspolaganje. Ja sam fašista i pripadam stranci, koja je na vladi, ali znadem, da je potrebno i danas silno bučati ako se hoće nešto postignuti. Dnevni red, koji je bio predložen, previše je blag. Tko bude odredjen da ide u Rim, mora reći ministru Stefani-u, **koji je Mlečanin kao i mi (!? Op. Red.) i čiji se je otac borio protiv Austrijanaca kao i mi, da domovinska ljubav uslijed ovakovog načina vladanja i ukora vrijednog zapuštanja ovoga pučanstva iščezava.** Mora reći, da se ovaj narod, koji živi na skrajnim granicama Domovine, u neposrednoj blizini Jugoslavena, drži u zdvojnosti i gladu. Tko ide u Rim, morat će pod svaku cijenu nastojati, da govori sa N. E. Mussolinijem, kojega ima da fiksno gleda u oči te da mu reče: Ekscelenco! Vi, koji putujete po svim stranama Italije u svrhu da utješite sa svojom riječju pučanstvo i da na ličin mjesta ispitate prilike svake pojedine pokrajine, uzmite na znanje, da opstoje uz Milan, Siciliju i srednju Italiju takodjer nove pokrajine, medju koje spada i Istra, koja ima pravo da vidi cipele jednog ministra.«

Govor poslanika Albanese-a učinio je dubok utisak na sve prisutne. Svima se opažalo na licima, da posvema odobravaju Albanesov govor.

Lovranski je načelnik cav. Pegan obrazložio žalostno stanje, u kojem se sada nalazi liburnijska riviera, gdje sve umire. Pozivao je vladu, da ne uvede u Istru talijanski sistem utjerivanja poreza, jer da će inače današnji vlasnici vila postati jednostavni prosjaci, dok će njihov imetak preći u tudjinske ruke.

Odvjetnik Bregato, ovlašteni zastupnik senatora Cherssicha izjavljuje se solidarnim sa prihvaćenom resolucijom te napominje, da i sama pokrajinska uprava (Giunta) želi, da vlada briše sve zaostale poreze iz 1918. god. Iza kratkog obrazlaganja pojedinih formalnosti, prešao je na svoje lično stanovište, koje je ilustrirao ovim riječima: "Sa najvećim bolima saslušao sam govor poslanika Albanese-a. Još se živo sjećam, kako smo željno dočekali svoje oslobodjenje. U ovoj dvorani borili smo se složno rame uz rame proti austrijskim krvnicima. Danas pak moramo priznati, da je istinito sve ono, što je izrekao poslanik Albanese. Ništa nema neistinita u njegovom govoru. Potrebno je, da za to sazna i vlada. To govorimo sa bolešću. Prefekt Giannoni, koji ovdje reprezentira vladu, neka dokaže vladi, da stvari stoje upravo loše i da treba s time svršiti.»

Iza odvjetnika Bregata uzeo je riječ comm. Giannoni, prefekt za Istru. Najprije je izjavio da zastupa na tom sastanku vladu, a zatim je naglasio, da ne vlada oskudica samo u Italiji, nego po cijelom svijetu. Vlada je tražila sve moguće načine, da ide u susret novim pokrajinama. Zato ne odobrava pritužbe, koje se pojavljuju. Ako je danas dug zaostalih poreza previsok, to da je znak, da je bila Austrija u pogledu istjerivanja pretolerantna, **što bi se s drugim riječima reklo — previše popustljiva!!**

Nakon te klasične izjave gosp. prefekta Giannonija uzeo je riječ rovinjski načelnik Rocco koji se tužio na veliku besposlicu te se izjavio solidarnim sa govorom poslanika Albanese-a.

Nato se je ponovno oglasio za riječ poslanik Albanese, koji je rekao da treba narodu pomoći. Jao si ga državi, kad bi činila u Piemontu ono, što čini u Istri. Kad bi ratni ministar Diaz znao, kakvo duševno raspoloženje vlada medju narodom na granici, on bi rekao Mussoliniju: Dragi moj, ja ne držim više portfelja ratnog ministra ako mi na jugoslovenskoj granici puštaš narod u takvom položaju.

Pazinski se je načelnik T. Paladin tužio, da se općine ne mogu odreći nameta (dicionala), jer su o njima vodile račune prigodom sastavka bilance. Za postignuće izbrisa treba se obratiti na državu i na pokrajinu. Naročito ovoj potonjoj treba preporučiti štednju. Ona previše troši, a uz to plaća činovnike kao nijedan drugi. Pokrajinski je automobil previše upotrebljavan: dvjesto činovnika, njihove obitelji i druge žene previše putuju po Istri. Ozlovoljenje je veliko. Treba pokazati primjerom, da se znade i štediti. U Istri ima dosta obitelji, koje već mnogo vremena ne jedu kruha. Žive kao u zadnjim godinama rata.

Konačno je nastala živa debata izmedju poslanika Albanese-a, prefekta i ostalih načelnika. U toj debati izjavio je posl. Albanese, da mnoge spomenice svršavaju u koševima po raznim ministarstvima. Zato je, da bi bilo najbolje da se taj sastanak objelodani u štampi, jer će na taj način sigurnije doprijeti do kompetentnih krugova.

Sastanak se zaključio time, da se je odaslao pozdravni brzojav kraljevskom dvoru u Rimu.

Op. Red.: Donašamo prilično iscrpiv izvještaj o tom sastanku, jer se je nas, kad smo isto tvrdili, optužilo, da lažemo i ikrivljujemo istinu. Dapače pred samih deset dana nas je »Popolo di Trieste« napao, jer da širimo na takav način nezadovoljstvo. Sada se pak vidi, da naše riječi nisu bile laži. Svi, osim gosp.

prefekta Giannonija, slagali su se sa teškim optužbama, podignutih proti vladi. Poslanik Albanese je pokazao, da nije bizantinac. Treba vidati teške rane, dočim ići šutke preko onih nedostataka, koji nas tište, nije patriotičko djelo. Patriotički je, kad se kaže: Tu je bolest, tu je rana, koju treba liječiti. Slati samo pozdravne telegrame ovom ili onom ministru te govoriti u oči takvog položaja, da je dobro i da ne može biti bolje, nije patriotično. Sva čast gosp. Albanesu, koji je našao jedini kuražu da otvoreno govori. Dvojimo da će to koristiti, jer je previše osamljen. Njemu osobno će to sigurno škoditi, jer veliki je grijeh govoriti istinu, a naročito onda, kad ta istina tako boli. Da, da, gospodo! U nekojim kotarima već danas vlada glad. I u većim mjestima po Istri nije bolje, jer nema zarade. Ljudi su bez posla. Što će biti ove godine?

Narodne pjesme iz Istre.

Mikula čubane*) i Omorka divojka.

(Iz Vrha - kraj Buzeta)

Oj, čubane, poljubi ti mane-
Kak' ljubljaše Mikula čubane
Baš prelipu Omorku divojku: —
Mikula i Omorka divojka
Dan za danom ovce paševali,
S'e po polju — po travi zeleni.
Kad su ovce skupa paševali,
Oni su si pravu viru dali,
Da se ne će na viri traditi,
Da se ne će mladi opustiti,
Da će Boga za svidoka zvati,
Nek svidoči Bog i božja Mati.

I Mikula majki poručio,
Da će uzet Omorku divojku,
Ali majka tvrda srca bila —
Izabra mu gospodsku divojku.
Tad Mikulu misli plašit staše
I ovako majki govoraše:
«Majko moja, zar ne znate jada?
Poručim li divojku iz grada,
Tad vi ćete pokraj mora,
Pokraj gora
Ovce zavraćati.
I za njima ćete se plakati —
Sve po polju, po travi zeleni —
A ona će po kamari šećati.
Poručim li Omorku divojku,
Tad vi ćete po kamari šećati,
A ona će pokraj mora,
Pokraj gora
Ovce zavraćati,
S'e po polju — po travi zeleni,
I za njima će se još smijati.»

Majka muči — niš ne reče,
Zame trista baš dukata,
A i srebra još i zlata
I prek polja ona teče.
Šla je majka isprositi
Tu gospodsku baš divojku.
Kada ju je isprosila,
Vaje ju je rukovala
I prek polja širokoga
Nju je onda sprepejala.

A Omorka ovce paševala
S'e po polju — po travi zeleni,
Kad ugleda gospodovne svate,
S'e ovčice k stazi prevraćala.
Sprogovori Omorka divojka:
«Što si, što si, Mikula čubane,
Što si negda govorio mane,
Da ćeš meni pravu viru dati,
Da ćeš Boga za svidoka zvati,
Da me ne ćeš na viri traditi,
Da me ne ćeš mladu opustiti?»

Kad Mikula ove riči čuo,
On od misli odmah se prenuo,
I od mila na tla se zvrnuo.
Sprogovori Omorka divojka:
Stan'te, stan'te gospodovni svati!
Ne mogah se s živim poljubiti,
Dajte mi se s mrtvim poljubiti.»
Kad to reče, poljubi mu lice —
Mrtva pade na zemljicu nice.

Sprogovori Mikula čubane:
«Prinesite tinte i perajca,
Da načinim dve tri slovi jada,
Da ih pustim svojoj majki sada!»
Ni primio tinte ni perajca,
Nit učini nobenog crnajca.
Nego reče Mikula čubane:
«Načinite lahke nosivnice.
Na cimiter skup nas pokopajte,
Mrtvim ljubav uživat nam dajte!»

Storili su lahke nosivnice.
Na cimiter skup ih pokopali.
Mrtvim ljubav uživat su dali.
Na Omorki zrasla je lozica,
Na Mikuli zrasal zelen bore.
Još ni došlo lito ni po lita,
Jur se grana s granom drugom splita,
I plela se vinova lozica,
Oko onog zelenoga bora.
Ko što s' plela volja i željica
Od Mikule mladoga čubana
I Omorke prelipe divojke.
Još se grana s granom spominjaše:
«Ne uživo nikad svit taj bili,
Ki miloga od dragoga dili!»

*) čubane = čoban, pastir.

O, Marijo!...

(Iz Sv. Donata kraj Buzeta.)

«O, Marijo, Božja Mati
Vaša milost, da me brati!»

— Toje tilo blido — bilo
Črnu zemlju je gledalo.
Zemlja će se reskončati,
Nigdar dobra ne imati,
Ni dobriga ne spoznati.
Škure noći bez pomoći.
Zaman ti ćeš mene kleti,
Kad te ne morem sobom zeti. —
«Poli tebe mi je noga,
Ko ne červi, ča je grizo,
O, vi, červi — braćo moja
Ne grizite tilo moje!»
Božja tromba zatrombila
Mrtve jude sprobudila:

— Stan'te gore, mrtvi ljudi,
Zem'te v roki očenaše,
Hote slišat svete maše.
Za me angjo Boga moli.
Sveta Pisma će se štiti,
Onde će se sve viditi,
Kako hoće Bog suditi,
Sudac s neba sam će priti,
Se svidokom spopaliti,
Pred njim se ne bo kamo skriti.

Oj, človiče, črno drivo
Čuvaj se griha, dok si živo.
Sad ni vrime spovidanja
Ni od griha spokajanja.
Kamo pojdu ove kosti
Ondu griha je zadosti.
Već je onde griha moga,
Nego piska pokraj mora.»
Amen — Ježuš i Marija
I preslavna Kompanija.

DOPISI

IZ OPATIJE.

Danas se pred Stefanijom vidi manje karabinijera, Vele, da su mnogi otputovali, a s njima i detektivi — znak, da će paritetika odjedriti drugamo, gdje će njezin rad biti možda sretniji i berićetniji, no što je bio u ovom našem kraju. Paritetika bila je za Opatiju neka vrsta atrakcije. Sad će i toga nestati, kaošto dnevno nestaje i ono malo gosti, što je s raznih strana svijeta kanulo ovamo, da prevede koji dan pod našim nebom.

U nedjelju, 8. mj. bila je u Hotelu Stefaniji (ili Regina, kako se zove) nekakva čudna zabava. Dvorane su bile udešene kao pariške krčmetine, gdje se sastaju najgrdji lupeži ili kako ih francezi zovu «apaši». Na tu zabavu došli su i neki ugledni ljudi odjeveni kao apaši, jer je bilo odlučeno, da će najzgodniji «apaš» i najzgodnija «apašica» dobiti jednu lijepu nagradu. «Apaši», oni pravi, obično su dosta poderani, ali svijet, koji je u nedjelju bio u Štefaniji veli, da je tamo bilo parova «apaša», koji da su izgledali mnogo poderaniji. Dakako sve iz šale. Inače da su se mnogo zabavljali. Baš lijepo! «Vedetta» nadodaje: — pizzicantemente...

No dok su se krivi «apaši» tako zabavljali u Regini, dotle su stotinjak koračaja dalje prema Voloskome pravi lupeži izvodili svoje majstorije u dućanu nekoga krojača Kovača. Što su mu našli robe, to su mu sve odnijeli. Računa se, da mu je ukradeno stvari u vrijednosti od kakvih 10 tisuća lira. Lupeži nisu pronadjeni, a tko da ih pronadje, kad je one noći bilo teško razlikovati pravoga apaša od krivoga?

U posljednji čas doznajem, da je i paritetika sasvim otišla i da se više ovamo ne vraća.

IZ HUMSĆINE.

Ovdje u Humu je bila preko dvadeset godina «Legina» talijanska škola, pak što je opravila i koristila? Mi vidimo, da vam istinu rečemo, malu ili nikakvu korist; samo je neke naše ljude malo «skvadrirala», malo povukla na stran — u gustu šumu, odkud se ne vidi ni neba ni sunca. Silno se je mučio «Legin» učitelj Comar da nas i našu djecu raznarodi. Zapravo — bio je on lukav i prefrigan, ali — nije koristilo. Krv naša bila je jača od njega. To je on htio i nastojao u školi s naukom, a vani z «muzikom». Istina, s njim su neki ljudi govorili talijanski, a i djeca, ako su znala, u školi, i dalje — nije išlo. On nas je nagovarao, da govorimo doma, u kući medju sobom talijanski; dobivali smo mnoge darove za djecu, i oni od «bande»; dijelio je i knjige i sve druge — lijepe stvari, ali mi smo sačuvali svoj jezik u kući. Istina je, da su mnogi naši izvana i u Humu glasovali na izborima za Talijane i da nisu htjeli čuti ništa o slovinskoj politici, ali sve ovo malo je pomoglo njima, Imali smo i svoju općinsku upravu (administraciju), pak — šta je to koristilo?! Bili smo zadovoljni, samo da smo bili proti svojoj bivšoj — hrvatskoj općini u Buzetu! — Sada ove neke izgubljene ovčice promišljaju: kako je ono bilo prije, a kako je sada? Promišljaju, a pjesti im se grče. Njihova politika protivna svomu narodu, dovela ih je sada u razočarenje i zdvojnost. Sada pak neki naši Talijari muče i tiho govore: «Mea culpa, mea maxima culpa!

PISMO IZ RIJEKE.

Jedne noći, prošle sedmice, snivao sam, da sam u Barošu lovio ribe. Najedamput mi se pričini, da mi je nešto «zajilo ... Potegnem — kad tamo, povraz mi se prekine, a udica ostade negdje na dnu Baroša. Na to sam se, dakako, probudio.

Kad sam se digao, odmah sam stao na prozor i počekao Ninettu, da mi objasni, što znači ova sanja. Nije dugo potrajalo i na susjednom se prozoru pojavi Ninetta, kao obično sva «zbeletana», — Dobro jutro! — Dobro jutro! — Iza tih pozdrava ja joj ispripovijedih svoj san.

Pošto je sve čula i razumjela, rekla mi je: — Počekajte, idem da pogledam u egipatski sanovnik. Ninetta ima jedan lijepi sanovnik, što ga je još prije rata kupila kod Polonija Balbi. Nisam dugo čekao: Ninetta se odmah pojavi na prozoru, pak će:

— «Prekinuti povraz» znači, da će se negdje u blizini razbiti jedna konferenca...

Nisam učinio ni dva koraka iz kuće i već sam vidio auto, koji je vozio prema Bakru posljednjega jugoslavenskoga eksperta. Paritetike nema više. Pa ne vjeruj u sne i u Polonijeve sanovnike!...

Tko je kriv, da se je paritetika razbila?
Tko nije kriv?
O tome neka sudi potomstvo!

A što ćemo sada mi na Rijeci? Veli se, da kad se neko nalazi izmedju dvojice, koji se prepiru, da uživa. Rijeka se nalazi izmedju Italije i Jugoslavije, izmedju dviju država, koje se baš radi nje prepiru, pa bi već prema onoj staroj poslovici «il terzo gode ... morala da uživa.

Uživa li uistinu Rijeka?

Dok gledate onu njenu luku onako pustu i mrtvu, ulice prazne, besposlene trgovce, gdje na vratima svojih dućana zijevaju i kunu i psuju — sudit ćete s pravom: Rijeka trpi, Rijeka se muči, Rijeka nije «il terzo che gode... Ali kad uzmete u ruke «Vedettu» od 13. aprila i pročitate članak «Quanto si beve a Fiume?» — vi ćete u sebi osjetili jednu veliku olakšicu i uskliknuti:

— Ne. Rijeka još stoji, Rijeka još živi dosljedna iliti konsekventna svojim velikim tradicijama, Jednom riječi: Rijeka — — pije...

A znate li, koliko popije Rijeka?

Neka na to pitanje odgovori «Vedetta». Ona je posabrala najnužnije podatke i cifre, pomoću kojih možemo približno, da ocijenimo, na kolike muke postavljaju moji poštovani sugradjani svoje želuce i ostale njemu podredjene organe.

Tako je na priliku lanjske godine 1922. Rijeka popila oko 29 hiljada hektolitara vina, oko 6 tisuća hektolitara piva i oko 300 hektolitara žestokih pića. Ali tu nije uračunano ono, što se popilo izvan granica korpusa separatuma. Tu nije uračunano, što su Riječani popili na Kantridi, u Opatiji, Lovranu, na Matuljama, u Rukavcu, na Sušaku, na Trsatu, u Podvežici itd. itd. Tu nije uračunano, što su riječki prognanici, autonomi i kvesturini popili u Kraljevici, Bakru i Krasici. Kad bi se sve to sračunalo, postigao bi se kudikamo veći broj skorlanih hektolitara, a i svota potrošena za vino i druga pića bila bi kudikamo veća od 3 milijuna lira, što ih je Vedetta izbacila.

Vedetta dolazi do tužnog zaključka, da je to ipak malo odviše, I jest odviše! Ali što ćemo, kad naša Rijeka hoće da ostane vjerna poznatoj rimskoj poslovici: Dulce et decorum est pro patria — Trakanaribus!...

Sad bi trebalo, da nam Vedetta iznese i statistiku svega onoga, što se na Rijeci pojede. Da se i to skupi, onda bismo imali tek potpunu sliku vaistinu velikih, nedostiživih, epikurejskih sposobnosti ovoga moga mirakuloznoga grada i njegovih stanovnika, što bi ih Horac, da je živ, okrstio: — Epicuri de grege...

Città olocausta!

Città di vita — rekao bi d'Annunzio.

Di acqua - vita... odgovara jeka sa Skurinja.

Medjutim danas mi je i Ninetta donijela jednu statistiku, ne ću da kažem o čemu... Statistika je interesantna, ali ja sam je zaplijenio u ime javnog morala, koji je na Rijeci, kako je poznato — vrlo visok...

Rokec.

Franina i Jurina.

Jur.:

Kolo sriće se okriće
čuda puti na stoliće,
Ki visoko diže nos
Bi moga vred dojti bos.

Fr.: Po majku breka, da ne zagrišim, ma ti si drugi za Dalunćijon. Ma kakova pisma je to!

Jur.:

Mara na ognjišta sidide
A lačnega trbuh bolide!

Fr.: Pak ča u Istri stojevaš — kad tako lipo kantevaš!

Jur.:

Ki bi je brižnu zapuštija,
Kad je u njoj gladna alegrija.

Fr.: Da si študijan san zna, ma da imaš toliko soli u glavi nis nikad verova!

Jur.:

Neka je u njoj slaba paša
Ma vajk je lipa aš je naša!

Fr.: Ti broštulaj ča ćeš ma od same pisme bi i tebe trbuh zabolija, aš vriča kad je prazna ne stoji gori — a čovik, kad ga trbuh boli, se zavija!

PODLISTAK

Moje bistro dete.

Čudnovato je kod mene, da mnoge dogadjaje i pojave mogu da predvidim. Tako već petoga meseca posle venčanja ja sam predvidjao, da ću imati dece. Prvo je bio sin sa plavim očima, koje su posle postale graoraste, pa onda smedje i najzad crne. To je bilo neko nevaljalo dete sa čudnovatim prohtevima. Ono je, na primer, sa najvećim zadovoljstvom čupkalo meni sve dlačicu po dlačicu iz brkova, i ja sam to, sa suzama u očima od bola, strpljivo dozvoljavao, jer mi je tašta objasnila, da se to mora trpeti, da je to upravo najveće zadovoljstvo za oca, kad mu dete počupa brkove. Šta više, moja tašta, da bi mi učinila što veće zadovoljstvo, hrabrila je malog tiranina, vičući mu jednako: čup, čup, čup!

Ali to su već bili prvi dani detinji, koji pripadaju više majci, a posle nekoliko godina moj je sin već toliko odrastao, da je sva briga oko njegova vaspitanja pripala meni kao ocu.

A kad kažem briga, to nije tek onako uz reč; beše prava briga, Dok je moj sin junački preskakao plotove, ja sam se još tešio, gledajući u njemu Hanibala, koji će preći Alpe; dok mi je preskakao preko glave, tešio sam se gledajući u njemu Miloša Vojinovića, koji će preskočiti tri hata i na njima tri plamena mača; dok je krao komšijska jaja, ja sam se i tada još tešio, nazirući u njemu velikog budućeg osvajača Napoleona. Ali on poče i takve stvari da čini, kojima se već nisam mogao da tešim, jer nisam ni u političkoj ni u kulturnoj istoriji mogao da nadjem uzgleda. On, na primer, razbije komšijske prozore, i ajd, to još nije ništa; po svoj prilici i mnogi drugi veliki ljudi razbijali su komšijske prozore, ali on uzme moj najlepši letnji kaput, odsečе mu peš ili rukav, i napravi sebi barjak, pa onda skupi pod taj barjak veliku vojsku i opkoli moju kuću, pa onda na znak za napad i bez obzira na prozore, na baštu i sve ostalo, osvoji tvrdinju, i onda, kao i svaka pobedonosna vojska, otpočne po tvrdinji pokolj, drugim rečima, pootkida svim pilićima u kokošarniku glave.

Ja se, razume se, zabrinem, i to više kao roditelj, nego kao vlasnik poklanih pilića. Saopštim svojoj ženi tu brigu i, razume se, zabrine se i ona. Jedno veče mi izmenjamo mišljenja onako, kako to zabrinutim roditeljima dolikuje. Ženino je mišljenje bilo, da je dete bistro, na mene. I moje mišljenje bilo, da je dete bistro, ali da, bez ikakve potrebe, preteruje u manifestacijama svoje bistrine i da će tako beskorisno istrošiti snagu i upropastiti u sebi budućeg, velikog čoveka. Najposle, nije mi toliko bilo žao, što će u njemu propasti veliki čovek, jer na što bi i on ušao u red izlišnih i za Srbiju beskorisnih ljudi, ali sam bio uveren, ako bude bistar, da, prvo, ne će postati ministar u Srbiji, a drugo, izvesno će steći sklonosti ili da falsifikuje rekvizicione priznanice ili taksene marke. Ako ne to, a on će kao računopolagač sklapati vešto lažne račune, umeće lepo da nadje razloga, kako bi pojeo državnu porezu, umeće da potpisuje svoje poznanike i prijatelje, i uopšte činiće sve, što bistri ljudi u Srbiji čine. Prema ovakvim sposobnostima on će biti upućen, da bude ili sreski načelnik ili opštinski predsednik ili poreski nadzornik ili poštar ili najzad blagajnik kakvog novčanog zavoda. A meni se ni jedno od ovih zvanja ne svidi, te sam stoga bio protivan tome, da mi dete bude vrlo bistro.

Ta me je briga strašno jela, kao što može briga da jede čoveka uopšte, a čoveka, koji ima vrlo bistro dete, napose. Eto, i ta me je briga dovela do misli, da intervjuišem jednoga od naših odličnih pedagoga, člana prosvetnog saveta i svih komisija za preustrojstvo nastave, tvorca mnogih nastavnih programa i počasnog člana Društva za vaspitanje dece, a za tim pisca ovih znamenitih dela: «Majka kao vaspitač», «Kuća kao vaspitač dece» (I., II. i III. sveska, još nesvršeno delo), «Kako se u dece neguju gradjanske vrline» (javno predavanje u Gradjanskoj Kasini), «Pogreške roditeljske» (sa motom na koricama: «Pogreške dečje to su pogreške njihovih roditelja») itd.

Juče sam baš bio kod g. pedagoga i zažalio sam jako, što sam ga uznemirio, jer ga zatekoh zadubljenog u posao, za koji on reče, da se takodjer odnosi na vaspitanje dece. On mi ponudi stolicu i tek što sedoh, ali sa užasom i životinjskom drekom skočih, pipajući se vrlo nepristojno pred licem g. pedagoga.

— Ah, ah, ah, — uzviknu on siromah, i poče i sam da me pipa kojegde — oprostite, hiljadu puta oprostite. To je onaj moj najstariji. Ah, tako je nestašan. Eto, vidite, metnuo je iglu na stolicu, on mi to vrlo često čini. Oprostite!

— I vi to onda imate vrlo često prilike, da gledate, kako vam gosti skaču s ove stolice! — Odgovorih malo pakosno, ali, kako ja nisam bio običan gost već molilac, utišah se i sedoh.

Tek što pristupih prvom pitanju, a iz druge sobe prolete jedna papuča kroz staklena vrata i staklo pušte na hiljadu parčadi.

— Žarko, — uzviknu g. pedagog — šta radiš to za Boga!

Kroz razbijen prozor promoli se jedna ljupka detinja glavica sa rečima:

— Gadjam majku, ne da mi ključ od ormana!

— Eh, eh, eh, kako si nevaljao, zar ne vidiš, da je ovde gospodin.

Dete me veselo pogleda, pa se onda iskesi na mene tako krvnički, kao da mu ja ne dam ključeve od ormana.

Jur.:

Aj bila mi je rožica crlena.
Oja nina trajna nina nena!
To je cviće sada uvenulo
Aš dobro njoj svragon se zvrnulo!

Fr.: Ma ti me peljaš na špagu. Ti ne badāš ča ti ja gorin! — Bih i ja zakanta kad bi mi hodilo kako' tebi! Ma meni gre drugo po glavi! Koliko trdih i težih stvari ki danas čovika pritišću — mu se motaju po moždani!

Jur.: Kad ti jušto leže na štumigu teške stvari, ja ću ti i njih kantajući strti!

Fr.: Mooo, da biš umija!

Jur.:

U konobi iman čuda vina
A Luca ni za paštu nima!
Ko češ, ko ne, vino popiti
Ma dvajset lir je tribe platiti!
Ko ne platiš će ti dojti fante
Z modrnami zet će i mudante!

Fr.: A neka prova da! — ma moje mudante ne uzme aš he nis ni nosija nikad! Moja obuća su kureti i brnavreke!

Jur.:

A Luce moja kakov bih ti bi'a
Kad ne bih brnavreke i šiljar nosija!
Ti biš me sirotu zapuštila
I z dragim biš ljubav vodila!

Fr.: Ma ča opet mi greš z brazde van! Ja govorim pametno i štabelo, a tebi je munjenija, balerija, alegrija i siguro naiviše ošterija po glavi!

Jur.:

Ošterija, alegrija, feštarija, manjarija
Tutto bel šarija ši lire non mankarija
— Kurete, kurete ću nositi — brnavreke prz batuni.
Ivaik sempre pronto biti po svih kantuni.

Fr.: I vraga biš štufa. Sit san priz jisti — od tojih čakul. Daj mi pipu tabaka — ko ne će mi se štumig ubrnuti!

Jur.: Ne pipevan —

Breka san sirota ponaprid ubija
Aš plaćati tašu na nj nisan stija
— Harte su se počele jur diliti
Ke te nan i hiže zabiliti!
Platitj ćeš tašu i na kamen
Ko ti ni pravo — reči — Amen!
Amen. Amen. Alelluja, Alelluja
Bože, Bože, cija svit se je umunuja!

Luca i Mara.

LUCA I MARA. x1řRk

Luca: Jezus i Marije, Jezus i Marije.

Mara: Ca to jezusaš Luce, ale tij ča travinjalo?

Luca: Ca neću juzusat, kada vidin, kakove se stvari dogajaju va oveh krajeh.

Mara: Ca sej to dogodilo za volju božju?

Luca: Ca nisi niš čula od onega izleta, kega su storili ovi dni opatijski školani na Zvoneću?

Mara: Ne, ja nisan niš čula zač mi sej ovi dni telica prvi put otelila, pak znaš, da prvi put teško gre. Cuvala san ju dva dni i dve noći i vavek san pul nje čepela dokle ni zlegla, pak nisan nikuda šla. Nego povej mi, ča je to bilo s temi školani.

Luca: Mare moja, to ti je bilo za smutit se. Prišli su ovi dni na Zvoneću opatijski školani s talijansken učiteljen. Bili su lačni pak mesto da njin učitelj naruči obed va kakvoj oštarije šal je k gospodinu plovanu pak muj naložil, da mora poć po vase kupovat pancetu i kruh za obed.

Mara: Pak čaj gospodin šal kupovat te stvari?

Luca: Moral je siromah, tr znaš, da kada pride fašist va kuću, da ti ni za škercat. Brižan plovan ti je lepo šal od kuće do kuće dokle ni nakupoval te panceti i dobrahno kruha.

Mara: A ča meiten delal on učitelj i školani?

Luca: Ca? I učitelj i deca su bleli pred plovanom kućun neku talijansku pesmu, ma ja sam bila tako zmučena, da san pozabila kako su ono bleli.

Mara: Da ni to morda bila ona pesma Jovinecca ?

Luca: Ja ne znan jel to bila Jovinecca ali Giovinecca, ma znan, da nisan niš razumela nego samo to, da su talijanski peli.

Mara: A kade su pak tu pancetu skuhali i pojili?

Luca: Brižan plovan kadaj prnesal tu pancetu i kruh učitelju, prisili ga je on kalabrez, da neka gre skuhat pancetu.

Mara: Za ranu božju, caj na to rekal gospodin plovan?

Luca: A čaj mogal reć, nego lepo privezat travers, snetit oganj i skuhat pancetu.

Mara: A zač nj naložil svojoj kuharice, da skuha mesto njega?

Luca: Brižna kuharica se j' tako prestrašila od onega pivanja, da sej počela se trest, pak se ni mogla ni movit.

Mara: A kada su poobedovali kamo su šli?

Luca: On kalabrež se je lepo zahvalil plovanu a za plaću mu je rekal, da će mu jednu odhodnicu zakantat, pak su opet začeli pivat onu, kako si rekla, Giovinecu i onda su šli ča.

Mara: A Luce moja tega jedanput ni bivalo. Jedanput se je drugače rišpetalo gospodina plovana.

Luce: Je je Mare. Jedanput je drugačije bilo. Nego od kada su prišli ovi novi gospodari to ti se je sve obrnulo na madunu. Nego nadamo se, da će i takumedija finit.

Mara: Tako i ja mislin, aš jedanput te valja i oni uvidet, da tako ne gre i ne gre.

Gospodarstvo

Grozdni moljac (crv groždja).

Koncem maja i početkom juna počne grožđje cvasti. Tada opazimo u vinogradima, zaraženim grozdnim crvom, da je više pojedinih cvijetova zapleteno finom mrežom, nalik na paučinu. Razriješimo li oprezno zamot, naći ćemo u njem malenu gusjeničicu, koja je obično crveno-žuta ili crveno-rdjasta, te ima crnu glavicu. Na kvarnerskim je otocima vrlo često, — a katkada i drugdje — zelenkaste ili svijetložutkaste, ili blatno-ljubičaste boje i ima žutu glavicu. Prva vrst grozdnog crva, t. j. sa crnom glavicom, jest gusjenica običnog jednostavnog pjegastog grozdnog moljca (Conchylis ambiguella), a druga vrst, t. j. sa žutom glavicom, jest pak gusjeničica šarenog grozdnog moljca (Polychrosis botrana). Oba su moljca veoma maleni leptirići. Prvi leti ponajviše u mraku i po noći, a drugi više po danu.

Jedan i drugi moljac pojavi se po prvi put u maju i leže svoja jajšca za lijepih toplih večeri na plod vinove loze. Svaka ženka izleže preko 100 jajašaca i to svako na drugom mjestu. Jajašca su tako malena, da ih raspoznajemo samo pomoću sitnozora. Koncem maja i početkom juna izmile iz jajašaca prve gusjenice, koje finim svilnim pletivom prepredu grozdiće, te se tako zapredene hrane nježnim cvjecima. Kad dorastu, zakukulje se na zapredene hrane nježnim cvjecima. Kad dorastu, zakukulje se na različitim djelovima loze (na razjedenom zarodu, lišću, kori) ili na kolcima. Ova se kukuljica nazivlje — ljetna kukuljica. Iz ove kukuljice izadje u julu moljac drugog roda. Ženke ovog drugog roda legu takodjer mnogobrojna jajašca, iz kojih izmile nove gusjeničice, koje pregrizaju kožicu zrnja (jagoda) i zadju u unutrašnjost jagode. Kad je gusjenica gotova s jednim zrnom, prelazi na drugo, da ga uništi, to ide tako naprijed, dok se ne razvije potpuno. Dorasla gusjeničica spusti se iz zrna po tankoj niti na tla i prezimi gdjegod pod korom loze, ili u pukotini kolaca, u vezovima, na osušenim djelima rozgi kao kukuljica.

Šteta grozdnog moljca sastoji se dakle u tom, što mu crv prvog pokoljenja uništi jedan dio grožđa već u cvatu, a gusjenice drugog pokolenja bace se na već razvijeno grožđje (zrnje), te ga gotovo unište.

Grozdni je crv od pamtivijeka poznat vinogradarima. Više ili manje raširen je u svim vinogradima svijeta. Čak stari Rimljani imali su s njim okapanja. Šteta, koju može on nanijeti, češće je ogromna. U nekim predjelima Njemačke vidjeli smo prije nekoliko godina, da je crv uništio skoro polovicu grožđja i to usprkos marljivom tamanjenju. I kod nas u Istri pojavlja se taj štetnik u nekim predjelima u zadnje vrijeme prilično jako. Treba za to da i njemu najavimo — rat. Ajdemo, da vidimo, kako bismo mu mogli doći do kože.

Kako svaki stvor tako ima i grozdni crv svojih prirodnih neprijatelja. Osobito neke vrsti osa zadaju mu mnogo brige. Ove naime ose izlegu svoja jajašca u kukuljice grozdnog moljca. Ličinke osine žive od ovih kukuljica i tako ih unište. Mi moramo dakle takovu vrsti štititi.

Ali imade i izravnih sredstava, koja se mogu upotrijebiti protiv grozdnog molica sa većim ili manjim uspjehom. Najbolje je, da se po mogućnosti sva poznata za to sredstva upotrijebe. Doznali smo naime, da prezimi moljac kao kukuljica na čokotu trsa, na kolcima, na vezovima i na rozgama. Mi ćemo dakle zimi, a možemo to činiti još sada, koru na čokotu strugati, kao i rožje, a stare vezi ispaliti. Pretražiti treba i kolce, nijesu li na njima kukuljice moljca, pa ih treba uništiti. Zapriječit ćemo takodjer razvitak crva, ako u vinogradu upotrijebimo čim više žice i željeznih kolaca, mjesto običnih drvenih. Na nekojim velikim imanjima u Njemačkoj ne vidiš iz tog razloga u vinogradima u zadnje vrijeme nego samo željezne kolce i žicu.

Moljca u proljeću lovit ćemo sa lepezama (žventule iz kartuna) namazanim sa lijepivom, a ljeti (u julu) sa svjetiljkama; (svjetiljke nalaze se u posudama sa vodom, u kojoj se moljci utopе) ili sa bocama, u koje se stavi nešto rijetke bevande ili mošta.

Gusjenice, što se nalaze u mladom grožđju (zarod), istrijebe se iglama, naoštrenim drvetima ili se zgnječe prstima. Zrna, napadnuta od gusjeničica drugog pokoljenja, pokupe se i unište. Kako smo se sami uvjerili na više mesta, i škropljenjem sa otrovnim tekucinama mogu se gusjeničice prilično uništiti. Kao najbolje sredstvo za to preporuča se danas emulzija (smjesa nikotina, sapuna, petrolja i sumpornog ugljika). Za tamanjenje gusjenica prvog pokoljenja (Heuwurm) u junu uzme se emulzija sa većom dozom sumporovog ugljika, sapuna i petrolija, a za uništavanje jaja i gusjeničice drugog pokoljenja (Sauerwurm) koncem srpnja na već doraslim jagodama, uzme se Merck-ova emulzija sa polovicom sumporovog ugljena, sapuna i petrolija. Štrcaljka, kojom se škropi, mora biti jaka. **Trampuž.**

Koliko krme pojedu konji? Laki konji pojedu na dan 4 kg. zobi i 6 kg sijena. Teški konji vuku velike terete, pojedu na dan 3 kg kukuruza, 3 kg zobi i 8 kg sijena. Ždrijebe, staro jednu godinu, treba na dan 1 i pô kg kukuruza, 1 i pô kg zobi i 6 kg sijena.

Kako ćemo ukloniti mahovinu sa livada? Mahovina se najlakše odstrani sa livada tako, da se livada u zimi navozi sa zemljom. Uz to je takodjer dobro gnojiti drvenim pepelom i superfosfatom. Ako na livadi manjka dobre trave, nužno je, da se i ona posije.

Mijenjajte krumpir za sjeme! Krumpir nam gnjije!, često se čuje kod iskapanja krumpira, a naročito u onim mjestima, gdje se ne zna, što je to izmjena sjemena, nego uvijek sade jednu te istu vrst krumpira. Zato oni gospodari, koji su si nabavili krumpir za sjeme iz drugog kraja su sigurni, da će ih jesen zadovoljiti.

Vrućina — neprijatelj svinjogojstva. Čim je veća vrućina, tim nastaje veća pogibao, da nam svinje obole. Da se tome izbjegne, dobro je ljeti svinje slabije hraniti, svinjce dobro prozračiti, a po mogućnosti puštati svinje, da se probježe i iskupaju. Malo zelene hrane dobro koristi. Ali glavna obrana proti vrućine u julu je cijepljenje.

Tudja valuta.

Trst, 17. januara 1923.

ugarske krune	0.40· — 0.4750
austrijske krune	0.0275 0.03
češko-slovačke krune	60.—.— 60.40
dinari	20.40.— 20.70
rumunjski leji	9 25. — 9 75
njemačke marke	0.0945 — 0 0975
dolar	20.02.50 20.50
francuski franki	133.50. — 184.25
švicarski franki	365. — — 368.—
engleski funti papirnati	93.50.— 93.75

Politički pregled

Mala Antanta sve više jača, pa sad osim Jugoslavije, Čehoslovačke, Rumunjske i Poljske hoće u nju da stupi i Austrija i Madžarska i Grčka.

U Čehoslovačku doći će naskoro madžarski glavni ministar Bethlen, da posjeti čehoslovačku vladu. To je prvi put, da madžarski ministar ide u državu, kojoj je dosad Madžarska bila neprijatelj. Kažu, da taj madžarski ministar ide zato u Čehoslovačku, da i Madžarska bude primljena u Malu Antantu. U tom poslu doći će poslije u Beograd. Kako će ga u Beogradu primiti, vidjet ćemo.

U Bugarskoj su saborski izbori 22. aprila, pa je sada tamo velika izborna borba.

U Jugoslaviji je podnijela Pašićeva vlada demisiju, ali do sastavka nove, koalicijone vlade još nije došlo. Prekjuče se je sastala u Beogradu nova Narodna skupština, na kojoj se izabralo predsjedništvo. Novi predsjednik već vodi pregovore sa svim načelnicima stranaka za sastav vlade. Pošto su dosadašnji pregovori izmedju radikala i radićevaca ostali bezuspješni, to je posve vjerojatno, da će doći do ponovne koalicije izmedju radikala i demokrata. U narednom broju više.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Malo truda, a veliko djelo. — Slaveni smo. To su bili naši pradjedovi, to smo bili i hoćemo da budemo i mi kao i djeca i unučad naša! To naše obilježje nam je pravi amanet, kojeg se nikad odreći ne ćemo, jer smo za nj spremni prinijeti i najveće žrtve.

A što treba za to da učinimo? Evo, za sada samo nešto, sitna i malena stvar. Mala se žrtva, neznatan trud i pažnja od nas traži.

Danomice nam se nanašaju velike krivice. Po raznim istarskim selima hoće Talijani da nas satru. U svojem nepravednom boju ne biraju sredstva. Mi pak kao lojalni talijanski državljani, koji ispunjavamo sve svoje dužnosti, moramo se postarati, da naša »Istarska Riječ« upozori pozvane faktore na rane, koje nas tištu, te zahtijevati, da se nanešene krivice poprave. U jednu riječ: »Istarska Riječ« mora uvijek i u svakoj prigodi da ustane na obranu naših svetinja; ona mora da odbija sve protivničke napadaje, koji su napereni protiv našega slavenskog naroda u Istri.

Zato je naša sveta dužnost, da »Istarsku Riječ« što više širimo i podupiremo. Tu dužnost ne bi smio nitko da zbaci s pameti! Zato širimo i podupirajmo ju u svakoj zgodi! Nemojmo nikar zaboraviti na činjenicu, da ćemo pri tomu imati vrlo malo truda, ali da će za to biti djelo veliko i korist narodna još veća!

Novi zadatak «Lege Nazionale». — Tršćanski Piccolo od 11. toga mjeseca ima vrlo zanimiv i poučan članak o zadaćama i o djelovanju talijanskog školskog društva »Lega Nazionale« u Julijskoj Veneciji i u jugoslavenskoj Dalmaciji. Evo ga u izvatku:

Pisac konstatuje, da je »Lega Nazionale« počela opet otvarati svoje škole u alogenim t. j. netalijanskim krajevima, da se time pospješi potalijančenje tih alogena.

Iz početka odmah iza odriješenja mislilo se, da ne će biti više potrebne te škole, jer je vladalo općenito mnijenje, da će se svi inoroci preko noći pretvoriti u prave Taliiane. Medjutim to se nije dogodilo i radi toga je nastala potreba, da L. N. opet počne sa svojim djelovanjem pošto je baš ona najbolje za to pozvana, obzirom na veliki takt, što je pokazala u prošlim vremenima i obzirom na velike uspjehe, koje je imala.

L. N. mora sada i u Jugoslaviji razvijati svoje djelovanje, jer je to djelovanje zagarantovano u prilog talijanskh škola putem Sv. Margeritske pogodbe. Vrlo je vjerojatno, da će biti ta delikatna zadaća povjerena baš školskom društvu »L. N.«, da reorganizira talijanske škole u Splitu i na otoku Visu. I tamo preko granice, u Jugoslaviji, misli se, da je baš L. N. kao stvorena za to, pošto je ona i do godine 1915. skrbila za talijanske škole u Dalmaciji i pošto je njezina taktičnost i smotrenost sveopće poznata još iz prošlih vremena, kad je morala pod teškim političkim i etničkim prilikama otvarati i uzdržavati škole na alogenom teritoriju.

Talijanske škole u Dalmaciji još nisu otvorene. Ali moral će se otvoriti, kaže pisac, čim budu sklopljeni trgov. ugovori sa Jugoslavijom i time odstranjene sve poteškoće u tom pogledu. Jer se Talijancima u Dalmaciji mora pružiti mogućnost, da uzdrže svoju etničku skupnost. To je nešto, čega se nijedan narod ne odriče, i što i Nijemci u Jugoslaviji znadu tako cijeniti, da su se konstituirali u političku stranku da podupiruju vladajuću stranku uz uvjet, da im se priznaju njemačke škole. Talijanci u Dalmaciji ne mogu razvijati takvu političku akciju, jer ih je premalo, ali pravo do nacijonalnog samouzdržavanja, koje je prva nacijonalna dužnost, je njima priznato. Tako si je talijanska vlada pridržala pravo, da skrbi za potrebne talijanske škole u Dalmaciji. Ali iz raznih razloga ne će ona to direktno učiniti, nego posredno putem »L. N.«

Iz istoga razloga, naime radi takta, je i unutar granica, dakle u Julijskoj Veneciji »L. N.« jedino pozvana da najuspješnije izvrši asimilaciju Slavena. »L. N.« si je pridobila simpatije, postupala je uvijek dobrotno bez rivanja, raširila je svoj moralni upliv i na inoroce i zaslužuje danas i od njih poštovanje za svoje djelovanje, koje ima kao glavne principe »italianità, bontà, civiltà«. I danas njezini su uspjesi veliki. Dosta je spomenuti, da ona danas uzdržava u Istri i u Trstu 43 djetišta, koja su bila posjećena 1921-22 od 1117 djece, a godine 1923. već od 1687. Dakle u jednoj jedinoj godini umnožavanje polaznika od preko jedne trećine! Vrtac u Pazinu ima ove godine 77 polaznika prama 45 u prošloj godini, u Šišanu 46 napram 35. Galežan 58 napram 40, Rovinjsko selo 57 napram 25. Nerezine 55 napram 34. »L. N.« je uzdržavala 1921. 33 djetišta uz trošak od 181.000 lira, 1922. 38 uz trošak od lira 238.000, i 1923 43

Najposle g. pedagog se zamisli duboko i reče da mi daje opširna upustva, kako ću moga sina da odnegujem. Uputio me je i šta treba da čitam; preporučio mi je naročito svoja dela; ubedio me je u to, da sam ja kriv svemu nevaljalstvu svoga sina i taman je najvišim tonom, turiv suhe, koštunjave ruke u zamršenu kosu, izgovorio ono motto sa korica jedne svoje knjige: Pogreške dečje to su pogreške njihovih roditelja! — ali se kroz prozor na ulici začu mali dečji doboš i prodjoše preko 50 dece, uparadjene kao vojnici. Nad svima komanduje najstariji g. pedagogov, napred je velika zastava, napravljena od crvene cicane zavese (upravo u tom momentu g. pedagogov tek opazi, da mu na prozoru nema jedne zavese). Svi vojnici nose štapove na ramenu, a na glavama im trоćoškaste kape od hartije.

Pedagog pogleda kroz prozor, najpre mirno, za tim preblede, kao mahnit otvori fijoku svoga stola, i kad vide, da je prazna, on se užasnut pljesnu rukama po glavi.

— Ah, gospodine, ah, ah, ah!

— Šta je za Boga?! — upitah ga.

— Upropašćen sam, prosto sam upropašćen — udari on u dreku. — Ima već šest meseci, kako radim i danju i noću četvrtu svesku moga dela »Kuća kao vaspitač dece« i svršio sam je tek pre deset dana. Zamislite, tek pre deset dana...

— To je vrlo lepo, ali ne razumem, zašto ste...

— Zar ne vidite one kape na dečjim glavama: to je moj najstariji uzeo rukopis iz fijoke i napravio kape svojoj vojsci!

Ima ljudi pakosnih, kao što sam ja, pa im je u ovakim prilikama do smeha, tim pre, što me je ovaj intervju jako zadovoljio u pogledu brige za moga sina, koji nije sin nikakvog pedagoga. Ako se i nisam glasno smejao, ipak nisam mogao da uzdržim ovo nekoliko reči:

— Izgleda mi, gospodine profesore, kao da je vaš najstariji vrlo talentiran. Ta će biti kanda dobar i strog kritičar, a što je glavno, protivnik teorija, od kojih on, kao što vidite, gradi sebi kape.

— Šta ćete, gospodine, — veli mi g. pedagog — vi znate, da čizmar obično ne može imati dobre čizme.

Posle ovih reči oprostim se i odem kući, razmišljajući usput, kako je to zaista utešna poslovica, da čizmar ne može imati dobre čizme.

Pošto stigoh do kuće, javiše mi radosnu vest, da mi je spašen sin. Jer znate, bio je pao u bunar, što nije moralo biti. On je uhvatio jednog druga i hteo da ga gurne u bunar, ali se sam otklizne i padne umesto druga. Hvala Bogu, kad je spašen, drugi put će, kad koga htedne baciti u bunar, izvesno paziti, da se ne oklizne sam.

B. Nušić.

uz trošak od lira 308.000 i kani progresivno raširiti svoje djelovanje.

Toliko «Piccolo». Slažemo se sa «Piccolom» da je prva nacijonalna dužnost nacijonalno samouzdržavanje. Ali to mora da vrijedi za sve, dakle i za nas ovdje. Za naše škole u hrvatskom jeziku dakle bi morala skrbiti ili vlada ili privatno društvo, kako «Družba sv. Ćirila i Metoda» ili «Školsko društvo». Medjutim vidimo, da je tim privatnim društvima svako djelovanje onemogućeno. Jedan dio Družbinog imetka je čak i zaplijenjen od političkih oblasti, premda je Družba priznata i ima svoje zakonito ustanovljeno ravnateljstvo I «Šolsko društvo» je priznato, ali djelovanje mu je zabranjeno. Vlada se za hrvatske škole uopće ne skrbi. Kad pojedinci, glavari obitelji, zahtijevaju škole u hrvatskom jeziku, to se proti njima povede istraga. I to je još najmanje. Mi zahtijevamo, da pouk za Hrvate bude u hrvatskom jeziku, ali zahtijevamo da se istodobno u hrvatskim školama podučava i talijanski, jer naš narod u Italiji treba talijanski jezik. Što bi rekli Talijanci u Dalmaciji, kad bi se tamo postupalo s njima tako kako ovdje s nama?

Ministar prosvjete Gentile i pitanje vjeronauka u pučkim školama. Pred par mjeseca dao je ministarski predsjednik Mussolini svim školskim oblastima nalog, da moraju sve pučke škole ponovno razobjesiti raspelo u svim svojim razredima. Malne po svim školama je bio izvršen taj nalog. Nato se počelo sa više strana u Italiji u zvijezde hvaliti Mussolinija i njegov nalog. Našlo se čak i medju našim narodom ljudi i listića, koji su vidjeli u spomenutom nalogu velik dobitak za vjerski uzgoj. Medjutim mi smo šutke prešli preko toga, jer smo i u tom nalogu vidjeli samo politički manevar. Znali smo, da je time htio Mussolini samo koristiti svojoj stranci i ujedno dokazati talijanskim «popolarima», kako je njihova stranka suvišna i bespotrebna. Mi nismo mogli pojmiti, kako bi mogao ministarski predsjednik iskreno nastojati da podigne vjerski uzgoj, ako u isto vrijeme dopušta da se našim narodnim svećenicima brani podučavati vjeronauk u pučkim školama u Istri. Sada pak nam je ministar prosvjete pokazao, da je to naše stanovište bilo posve ispravno. Ministar Gentile tvrdi, samo za neko vrijeme. Za odrasliju mladež da je katolicizam bez ikakve važnosti. Zbog toga da se ne smije učenicima u školama, koji počinju postajati nešto samostojniji, usiljavati vjersku obuku, već da im se u tom pogledu mora pripustiti posvemašnja sloboda, da se lako riješe vjerskih dogmi i da predju u moderni ateizam. Potreba je vjerskog uzgoja za Gentile-a, ministra prosvjete, pitanje, o kojem ne će niti da raspravlja. Iz toga jasno proizlazi, da vladi nije stalo do podignuća vjerskog uzgoja u pučkim školama, nego jednostavno do pokvarenja djece. Roditelji šalju djecu u školu da se naobraze, a ne da se kvare i duševno upropašćuju. S kakvim će veseljem naši roditelji šiljati u škole, kad vide, da će im se u njoj djeca odnaroditi i još k tomu duševno upropastiti?

† **Hribernik Zoran.** Udruženje jugosl. akademičara iz Italije u Zagrebu javlja nam: Tužnim srcem javljamo svojim članovima i prijateljima prežalosnu vijest, da nam je predobri i nezaboravni drug Hribernik Zoran, stud. prava, rodom iz Trsta, u četvrtak 12. aprila u 3 sata poslije podne, nakon duge i teške bolesti u 24. godini života, primivši sv. Otajstva umirućih, blago u Gospodinu usnuo. — Smrtni ostaci premilog nam pokojnika bili su dignuti u subotu 14. aprila u 4 sata poslije podne iz mrtvačnice na Mirogoju i sahranjeni na skupnom groblju na vječni počitak. — Počivao u miru!

O izmijeni kruna. Jadranska banka u Trstu i podružnice Ljubljanske Kreditne Banke u Trstu i u Gorici dobile su od talijanske vlade putem jugoslavenske vlade iznos od 16 milijuna lira kao odštetu za neizmijenjene a.-u. krune tih zavoda. Sa stanovite strane nastala je hajka, jer je bio po mnijenju nekojih ljudi jedan dio te svote namijenjen našim zadrugama, odnosno da se je imao sav taj iznos razdijeliti izmedju svih onih, koji su pretrpjeli štetu ili konačno jer su interesi naših zadruga bili zapostavljeni. Ali ovo mnijenje nije ispravno. Gore navedena isplata tih 16 milijuna je samo jedan korak u rješavanju tog toliko zamršenoga problema. Pitanje izmjene a.-u. novčanica naših zadruga time nije riješeno nego ostaje još uvijek otvorena rana, kako iz početka tako i sada. Kako se je uvijek dosada sve radilo i činilo, tako se i sada nastavlja ta akcija i možemo konstatovati, da smo baš u tom pogledu izvanredno složni od Premanture do Trbiža. Dvojimo ipak da bi način pisanja nekojih novina mogao štogod koristiti stvari.

Svoje narodne poslanike pozivljemo, da i unaprijed pritiskuju na talijansku vladu, da se to pitanje konačno ipak riješi, jer talijanska vlada ima tu dužnost. Svoje dužnike u Jugoslaviji pozivljemo takodjer, da i oni pritiskuju na jugoslavensku vladu, koja ima takodjer dužnost, da im priskoči u pomoć, ako ne će, da naši dužnici propadnu.

Naš je narodni poslanik dr. Wilfan objelodanio u «Edinosti» trijezan, temeljit i poučan članak o cijelom tom pitanju bez ikakvih demagoških primjesa. Pošto taj članak najbolje rasvijetluje sve strane tog pitanja, donašamo ga u izvatku.

Dr. Wilfan kaže po prilici ovo:

Kako je poznato, naše su hrvatske i slovenske zadruge na Primorju na talijanskom teritoriju deponovale do sloma a.-u. monarhije višak svojih uložaka kod zadružnih zveza u Ljubljani i u Celju, kod kojih su bile začlanjene. Biti članicom zadružne zveze još ne znači biti podružnicom iste. Poslije sloma talijanska je vlada zabranila uvoz a.-u. novčanica i radi toga takodjer uvoz tih pologa naših zadruga. Zabrana je bila dignuta tekar onda, kad su bile unutar granica talijanskog kraljevstva krune već izmijenjene. Time su ostali oštećeni mnogi novčani zavodi, zadruge, posujilnice, trgovačka poduzeća, banke trgovci, obrtnici i privatnici, koji su imali svoj novac preko granica i kojim je ostala u rukama samo a.-u. ništavrijedna valuta. Tako imaju n. pr. naše hrvatske i slovenske zadruge na talijanskom teritoriju oko 15 milijuna neizmijenjenih kruna, bilo u efektivnim a.-u. novčanicama, bilo u tražbinama napram jugoslavenskim zavodima preko granice. Razumije se, da su svi ti oštećenici poduzeli sve moguće korake da bi došli do svog novca t. j. do izmijene kruna po ključu od 60%.

Po senžermenjskoj pogodbi (čl. 215) moraju vlade pojedinih naslijedstvenih država urediti to pitanje medjusobno. A kad se vlade ne bi znale složiti ili kad bi koja vlada smatrala, da se sa njezinim državljanima ne postupa pravedno, onda ima pravo da imenuje na predlog interesiranih država reparacijska komisija jednoga ili više sudaca, koji će riješiti to pitanje.

Talijanska vlada je zbilja na rimskoj konferenci predložila, da se sve naslijedstvene države obvežu, da saniraju štedionice, posujilnice i zadruge, koje su pretrpjele znatnu škodu uslijed toga, što imaju položen svoj novac u državi, koja ima slabiju valutu nego ona država, gdje se štedionice, posujilnice ili zadruge nalaze. Ali i jugoslavenska delegacija i delegacije drugih naslijedstvenih država (t. j. Češkoslovačka, Poljska, Rumunjska, Austrija i Madžarska) odbile su taj predlog.

Kod pogadjanja za izvršenje rapalske pogodbe je Italija opet ponovila svoj predlog, nu predlog je bio opet odbiven. Ako danas talijanska vlada ne će dalje da ide po tom putu, zacrtanom od senžermenjske pogodbe, ima dužnost da sama svojim vlastitim sredstvima sanira te posujilnice i zadruge. Ali talijanska vlada do danas se još nije znala odlučiti za to, jer se tu radi o ogromnim svotama, a poznato je, da su blagajne prazne. Svi su koraci poduzeti u tom smjeru ostali dosada bez uspjeha. No talijanska bi vlada imala do riješenja tog pitanja dužnost, da barem djelomično olakša tim novčanim zavodima njihov teški položaj. Jer je to njezina dužnost.

A sada kako da dodjemo do onih 16 milijuna kruna? Nekoje novine pišu, «da ih je primila beogradska vlada od talijanske, da se razdijele medju onih zavoda, koji su trpjeli kod izmjene kruna». To ne odgovara istini. U svrhu izvršenja rapalske pogodbe bili su sklopljeni izmedju talijanske i jugoslavenske vlade takozvani «accordi e convenzioni». Šesto poglavje tih «accordi», članak 32. cijelog sporazuma, konstatira, da se stanovište talijanske i jugoslavenske vlade znatno razilazi u pogledu opstanka i opsega interesa **srpskih, hrvatskih i slovenskih državljana** kod banaka i kreditnih zavoda, koji ili imaju sjedište na teritoriju, koji je pripao Italiji, ili imaju tamo svoje filijalke. Da se urede ti interesi srpskih hrvatskih i slovenskih državljana kod spomenutih zavoda stavlja talijanska vlada na raspolaganje jugoslavenskoj vladi svotu od 16 milijuna. Jugoslavenska vlada priznaje da ne će ni ona ni njezini državljani imati nikakvog prava i nikakvog razloga zahtijevati od talijanske vlade odštetu ili platež iz bilo kojeg naslova, koji se nanaša na izmijenu a.-u. kruna ili na štetu, prouzročenu tom izmijenom, u koliko su ju pretrpjeli **srpski, hrvatski i slovenski državljani** na teritoriju, koji se je priklopio talijanskom kraljevstvu.

Tu se govori dakle isključivo o interesima, koje imaju **srpski, hrvatski i slovenski državljani kod** banaka i kreditnih zavoda, koji se nalaze na talijanskom teritoriju ili imaju na talijanskom teritoriju svoje podružnice. Dakle ne radi se tu o bankama i kreditnim zavodima uopće, nego o takvim bankama i kreditnim zavodima, kod kojih su srpski, hrvatski i slovenski državljani interesirani i koji imaju svoje sjedište ili svoje filijalke na anektiranom teritoriju. Dalje: naše su zadruge talijanski zavodi i njihovi su članovi talijanski državljani, kod naših zadruga ne opstoje interesi srpskih, hrvatskih i slovenskih državljana. Ne bi imalo niti smisla, da talijanska vlada izruči novac inozemskoj vladi u svrhu, da ga razdijeli medju talijanskim vjerovnicima. Srpski, hrvatski i slovenski dužnici naših zadruga, kako n. pr. obe ljubljanske zadružne zveze i celjska zveza, nemaju niti sjedišta niti podružnice na talijanskom anektiranom teritoriju. Naše su zadruge bile njihove članice, ali nisu bile njihove podružnice.

Dakle, kratko rečeno: radi se o interesima **srpskih, hrvatskih i slovenskih državljana** kod banaka i kreditnih zavoda, koji imaju u anektiranom teritoriju svoje sjedište ili svoje filijalke. A ti zavodi su Jadranska banka u Trstu sa sjedištem u Trstu i dvije podružnice ljubljanske kreditne banke u Trstu i u Gorici. I za ovo je bilo, glasom te internacijonalne pogodbe, namijenjeno ono 16 milijuna lira. Naše zadruge kod toga nikako ne ulaze, njihovo pravo ostaje netaknuto, za nas dakle sa svotom od 16 milijuna, plaćenih u gore navedene svrhe, pitanje nije riješeno. Kriva je dakle tvrdnja, da je bila ta svota od 16 milijuna namijenjena i našim zadrugama i da je time stvar definitivno riješena.

Toliko dr. Wilfan. A mi se s njime slažemo. Kako smo gore već rekli, radi se punim parom okolo riješenja tog problema. Upisati u grijeh jednom ili drugom, da stvar još nije ugodno riješena, je krivo, kad znamo, da se svi svim svojim silama trude okolo toga. Ali kesu drže drugi. I platiti je uvijek vrlo neugodna stvar. Svejedno ima nade, da se u dogledno vrijeme izmijene naše krune.

VOJNE NEVOLJNIKE (roditelje, udove i sirote palih vojnika) upozorujemo da oblasti traže, da se vojnik proglasi *mrtvim i da nije dostatna isprava o notoričnosti (atto di notorietà) da nema od njega glasa.*

Treba dakle da svi interesirani predlože na Tribunalu u Puli ili Trstu, da se zavede postupak za proglasenje smrti i traže potvrdu o tome. Tu potvrdu neka pošalju s popratnim pismom, u kome će se pozvati na već predloženu molbu na Ured za vojne penzije (Sottosegretariato di Stato per le pensioni di guerra — Roma).

Kako se postupa sa Slovencima u talijanskoj vojsci. Ovdješnja «Edinost» primila je iz Turina pismo nekolikih slovenskih mladića, koji služe u ondješnjoj garnizoni. Momci se u slobodno vrijeme sastaju da se po duši porazgovore na svom materinjem jeziku. Ispočetka su im u vojsci obećali brda i doline, a to za naše ljude pod Italijom znači prosto jednaka prava i jednaki postupak kao i s ostalim gradjanima. Hrana je doskora postala loša, postupak grub i kazne su učestale za svaku sitnicu. Pa što traže ti slovenski vojnici? Ništa drugo, nego što ih ide po zakonu i da ih poštuju kako oni poštuju talijanske zakone.

Objava. Primamo: Jugoslovenski Konzulat u Trstu poziva ovime sve svoje državljane, koji se nalaze na teritoriju Julijske Krajine i koji imadu vrednostnih papira kod Poštanske Štedionice u Beču, da iste prijave kod onog Konzulata.

Negažirane (nevinkulirane) predratne austrijske, austro-ugarske i ugarske državne obveznice valja prijaviti do najkasnije 20. aprila t. g. dok za ostale vrednostne papire, koji se nalaze u depou kod gorenavedene Poštanske Štedionice ističe rok prijave dne 31. maja t. g. Zakašnjene prijave ne će se uzimati u obzir.

Upozoruju se deponenti, da su dosadašnje prijave učinjene tekom godine 1919. i 1920. imale samo informativan značaj te da se moraju ponoviti.

Obrazci za prijave nalaze se strankama na razpolaganje kod ovog Konzulata.

Napominjemo, da se gornje ne odnosi na poštansko-uložne knjižice (Postkasse-Einlagebuch).

Vojnička stavnja za čehoslovačke državljane u Trstu. Na generalnom konzulatu čehoslovačke republike u Trstu (Viale Regina Elena, 29) obdržavat će se 23. i 24. aprila od 9—11 sati prije podne vojnička stavnja za čehoslovačke državljane, koji borave na području kr. prefekture u Puli, Zadru, Trstu, Vidmu, Veroni, Tridentu, Vicenzi, Bellunu, Padovi, Mlecima, Tervižu i u riječkoj državi. Na tu stavnju moraju doći svi čehoslovački državljani, koji su rodjeni godine 1901., 1902. i 1903. Osim toga dužni su doći na spomenutu stavnju i oni čehoslovački državljani, koji su rodjeni godine 1900., kaošto i ranija godišta, koja još nisu bila iz bilokojih razloga na vojničkoj stavnji (novačenju). Novaci moraju donijeti sobom putne listove i sve ostale dokumente. Svi oni, koji se ne odazovu pozivu, bit će strogo kažnjeni po zakonu.

Obljetnica ustanovljenje Rima — državni praznik. Ministarski predsjednik Mussolini je naredio, da će se 21. aprila svake godine, na dan godišnjice Rima, proslaviti kao državni blagdan. Taj dan će se obaviti pregled dobrovoljnih četa (Milizie Nazionale) za zaštitu države. Škole, kaošto i javni uredi, osim sudova, pošte i brzojava, bit će zatvorene. (U narednom broju donijet ćemo mali prikaz kako je nastao Rim. Op. Red.).

Malo čudno, ali ipak istinito! Kod zaključka našeg lista doznajemo, da je bio fašistički nar. poslanik Albanese pozoven u Rim na odgovornost zbog svojeg govora, kojeg donašamo na prvoj stranici našeg lista. Medjutim se je sastalo u Puli pokrajinsko fašističko vijeće, koje je proglasilo Albanesa za neodgovornoga, jer da je — **poludio!** Zbilja nevjerojatno!

Svega po malo

Veličina slavenskih država. Sve slavenske države imadu 19 milijuna četvornih kilometara sa 230 milijuna stanovnika. Dakle sve slavenske zemlje su dvaput tako velike kao cijela Evropa, pa imadu žiteljstva preko polovice cijele Evrope. Najmanja od slavenskih država je Bugarska sa 110 hiljada četvornih kilometara i 5 milijuna stanovnika. Jugoslavija imade 252 hiljade četvornih kilomatara sa 13 i pô milijuna stanovnika. Najveća je Rusija sa 18 i pô milijuna četvornih kilometara i 136 i pô milijuna stanovnika.

Otkriven dosada nepoznati grad. Turinska «Stampa» doznaje, da je ruski naučenjak Kozlov, na povratku svoga naučenjačkoga puta po srednjoj Aziji, otkrio u pustinji Gobi dosada nepoznati grad Khara Khoto, u koji nije nikada prije stupila noga Evropljanina. Kozlov je u tome gradu otkrio veliku biblioteku sa 25.000 knjiga, pisanih u nekom nepoznatom mu jeziku, te bogatu zbirku umjetničkih predmeta. To bi otkriće bilo takovo, da bi posve bacilo u sjenu otkriće Tutanhamonovoga groba — ako to nije, kako spomenuti list primjećuje, preuranjena aprilska šala g. Kozlova.

Crno mlijeko. U Carigradu umrla je jedna Armenka, koja je ostavila šestero djece. Ta je svoje zadnje čedo dojila crnim mlijekom. Ona je iza prvih pet poroda imala bijelo mlijeko kao sve ostale žene na svijetu (ne izuzevši ni crnkinje u Africi). Ali kad je ona vidjela na svoje oči onaj strašni pokolj, što su ga počinili Turci nad Armencima, tako se potreslo i poremetilo njezino biće, da je njeno mlijeko pocrnilo. Učenjaci još nijesu protumačili, kako je njeno mlijeko moglo pocrniti.

Najbogatiji izvor petroleja na svijetu. Novine javljaju, da je ovih dana pronadjen u Americi izvor, koji daje dnevno 120 hiljada bačava petroleja. Prema tome kažu, da je to najveći izvor petroleja na svijetu.

Kako ćemo prisiliti kokoš, da nese? Kokoš ćemo prisiliti da nese, ako je metnemo u obješenu kletku, te je hranimo vodom i mekanom hranom, a ne zrnom.

Koliko izdaju države na škole? U pojedinim evropskim državama iznose troškovi za škole u god. 1921.—22. u austrijskim zlatnim krunama: U Engleskoj 30, u Holandiji 28.7, u Švedskoj 20.2, u Danskoj 19.6, u Čehoslovačkoj 10.5, u Francuskoj 9, u Belgiji 6.3, u Španiji 5.1, u Italiji 3.4, u Jugoslaviji 3, u Austriji 2.6, u Bugarskoj 1.5 kruna na svakog pojedinog stanovnika.

Otkada ljudi puše? Kažu, da su u sjevernim krajevima pronašli neke lule, na koje su ljudi pušili još prije dvije hiljade i više godina. Dakle već onda su ljudi pušili.

Električno drvo. Vele, da u dalekoj zemlji Indiji ima jedno drvo, kojemu je lišće napunjeno elektricitetom, pa daje jak udarac, ako ga se dotakneš. To drvo djeluje i na magnetsku iglu, ako je i 20 metara daleko. Oko podne je električna snaga tog drveta najveće, a po noći najmanja. Za vlažnog vremena uopće nije električna. Ptice i kukci bježe od tog drveta kao vrag od tamjana.

Zar i muhe govore? Neki učenjak veli, da je pronašao, kako i muhe medju sobom govore. Metnuo je dvije muhe zajedno, pa je dva sata na neki aparat slušao, kako muhe mrmore, a kad ih je rastavio, zašutjele obadvije. Kad ih je opet približio, opet su se dale u razgovor. Samo ne veli taj učenjak, o čem to muhe medjusobom razgovaraju.

Budući ratovi u uzduhu. Kad opet bude kakav rat, najviše će biti borbe s aeroplanima (krilaticama) u zraku. Zato sada sve države nabavljaju sve više aeroplanâ, a najviše ih dosad imadu Francuska, Engleska i Amerika. Sad je i boljševička ruska vlada nabavila svu silu aeroplanâ i to za milijun zlatnih rubalja.

Dobar zakon predložila je jedna žena, gospodja Astor, kao narodna poslanica u engleskom saboru: naime da nitko, tko nema još 18 godina, ne smije ići u kavanu i gostionu. Taj je zakon engleski sabor i primio i potvrdio. Ne bi škodio takav zakon i kod nas.

Kraljevski konj, na kojem je jašio zadnji habsburški car Karlo, kad je bio 1916. godine krunjen za madžarskoga kralja, još je na životu. Kupila ga je nedavno madžarska vlada, da ga čuva kao uspomenu na svoga zadnjega habsburškoga kralja, koji nije ni dvije pune godine dospio da kraljuje.

Strojem muzu krave. To je dakako opet u Americi. Preko dva milijuna krava muze se tamo strojem, a ne rukama. Sad je izumljen najnoviji takav stroj s električnim pogonom, a sastoji se iz električnog motora, pumpe i posude za mlijeko. Taj se stroj može nositi u ruci od krave do krave. Kažu, da su se američke krave već sasvim naučile na te strojeve, koji ih muzu.

Cvjetne gljivice. Kod sabiranja mednog praška sa cvijetova, pčele kadkada sakupljaju i spore (cvjetne gljivice), koje se u masama razvijaju u prašnicima svijetova. Te su gljivice štetne, ali imaju u sebi i masnih kugljica, kojima se valjda pčele hrane. Time je očito da pčele često puta unište i utamane mnogobrojne štetne gljivice, ali ih i prenose na biljke, koje su do tada bile zdrave. U svom radu dakle i koriste i čine kvar (štetu).

Buhe na snijegu i ledu. Ima kukaca, koji živu u snijegu i ledu te znadu prkositi i velikoj studeni. Na voćkama ima zimskih grba, pa šiškara, komaraca itd. Na sjevernom polu i po alpinskim ledenjacima živi posebna vrst buha (desoria glacialis), koje putnici mogu da nadju i tamo, gdje ne može da živi nikakva biljka. Vjetar ih uznese na te visine u milijunskim jatima, da površina snijega od njih posivi. Tu one prkose najvećoj studeni i kad su site, skaču veselo poput naših buha. Tolika je u njih otporna snaga.

Književnost i umetnost.

«Novi Rod». Prošlog tjedna izašao je 4. broj tog lijepog dječjeg lista sa ovim sadržajem: Stano Kosovel: Velikonočna; Karel Širok: Žalostna Marija; Fran Milčinski: Junaštvo; Karel Širok: Pravljica o lakomniku; Ivan Albrecht: Graščak in slepi Peter; Piruh, Zrnca i Kotiček malih. «Novi Rod» donaša kao Uskrsni prilog jednu vrlo lijepu ilustrovanu sliku od M. Gasparia. «Novi Rod» izlazi jedamput na mjesec, a cijena mu je 10 L na godinu. Naručuje se kod uprave u Trstu — S. Giovanni (Casella postale).

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA I IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Broj 16. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 26. aprila 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Glavna skupština „Zadružne Zveze" u Trstu

Dne 19. aprila 1923. obdržavala se u Trstu III. redovita glavna skupština Zadružne Zveze. Prisutne su bile po svojim zastupnicama 53 članice. Uz druge vidili smo medju skupštinarima i nar. poslanike gg. dra Wilfana i Ščeka.

Evo, kratkog izvješća te skupštine:

Koncem godine 1922. bilo je 127 zadruga-članica.

Godišnji obračun iskazuje okruglo 15 milijuna Lira prometa. Prema godini 1921. vidi se očiti napredak. Poslovanje se sve bolje razvija te pokazuje, da je Zveza uistinu matica, oko koje se njene članice sve bolje i jače svijaju. Dobitka je iskazano razmjerno malo, što je i razumivo, pošto imade vrlo mnogo troškova, a sama Zveza ni ne radi za dobitak.

Tekom godine otpao je po jedan član iz upravnog i nadzornog odbora. Namjesto otpalog drugog potpredsjednika gosp. J. M. Zlobca, bi u upravni odbor jednoglasno izabran g. dr. Mirko Vratović, a u nadzorni odbor župnik g. Janez Kalan.

Kod slučajnosti bilo je sa strane raznih govornika podneseno više predloga, koji su se pustili na pretres odnosno izvršenje upravnom odboru. Raspravljalo se je o pitanju zadružnih činovnika, osobito za one krajeve, gdje je pomanjkanje sposobnih poslovodja. Govorilo se je i o moratoriju za one zadruge, koje ne mogu da u punoj mjeri udovolje svojim ulagateljima radi toga, što im još nije promjenjen novac, koji je bio uložen kod zavoda preko granice još prije 3. 11. 1918. Zaključilo se, da ima sama Zveza čim prije poraditi na tome, da se isposluje moratorij. Upravni odbor Zveze pozvalo se je i na to, da dade svojim članicima upute glede plaćanja poreza i biljegovanja.

Iz izvješća upravnog odbora saznajemo, da se je tekom 1922. držalo 51. sjednicu, da se je koncem godine obdržao zadružni tečaj, koji je svršilo sa uspjehom 33 slušalaca. Obavljenih je bilo 79 revizija.

Zveza je ponajviše posredovanjem nar. poslanika g. dra U. Stangera radila na tome, da bi i ona sudjelovala kod agrarnog kredita. Kad se je mislilo, da je čitava stvar dozorila, te da će i Zveza biti primljena kao učesnica, dodje negativan odgovor. Postavilo se je uvjete, koje se nikako nije moglo primiti.

Zveza nije pustila s vida ni novog poreza na vino. U ime 50.000 svojih članova, velikom većinom poljodjelaca-vinogradara zamolila je vladu, da za naše siromašne krajeve oprosti taj porez ili, ako već hoće da ga uvede, neka se svali na konsumente, a ne na producente, t. j. neka ga plati onaj, koji kupi vino od vinogradara, a ne sam vinogradar, koji uz današnju oštru vinsku krizu i uz slabe godine ne može ni da proda vina ni da si na drugi način namakne sredstva, da si za njih kupi i svakdanju hranu.

Iz izvješća upravnog odbora, kao i iz cijelog toka glavne skupštine, vidili smo, da je za Zvezu i za njene članice najvažnijim i najaktuelnijim pitanjem promjena onog novca, štono leži u zavodima preko granice još prije od 3. 11. 1918. Uslijed toga, što taj novac nije još promjenjen, osjećaju naše zadruge teško pomanjkanje novaca, što se otešćava i time, da su zadnje dvije godine bile vrlo slabe, a ulagatelji, mjesto da ulažu novac u posujilnice, oni ga sve više dižu.

Kako izvještava predsjednik, Zveza je vazda shvaćala važnost i zamašnost tog pitanja. Radi toga se je s njime i neprestano bavila. Nije propustila, da učini sve potrebne korake, u svakom momentu, kad joj se je činilo, da je zgodan čas za to, da se dodje do ugodnog riješenja. Spominje pri tom podrobno sve, što se je tekom jedne godine učinilo: deputacija same Zveze u Rim, brojne spomenice i molbe te češće intervencije naših poslanika.

No sve je to ostalo bezuspješnim. Pošto glavni, koji je tu imao da odlučuje — sama vlada — nije htjela da to pitanje ješi. Niti se je postavila na negativno stanovište, naime, da bi poricala pravo na promjenu ili promjenu naprosto odbila, niti je promjene provela. Krivo je s jedne strane bilo to, što su se vlade često mijenjale, pa što se je kod jedne uradilo, to je već palo u vodu, kad je druga došla. S druge je strane glavna krivnja u tome, što nema sredstava, čime su se izgovarale sve vlade, a time i vazda zavlačile pitanje.

U zadnje je pak doba nemalo škodilo i to, što se to inače čisto gospodarsko pitanje počelo sa strašću da po raznim novinama vješa na zvono političkih pitanja, izrabljujuć ga u svrhu ličnih napadaja i obrana. Time mu se je posve krivo htjelo dati politički karakter. To je pisanje sigurno uplivalo i na sadanju vladu, pa za to i ona zateže i zavlači, kašto su i prijašnje. Uz to je danas i ta poteškoća, što si je današnja vlada postavila principom štednju, pa se nećka da izdaje i ono, što bi morala.

U vezi s tim pitanjem je predsjednik spomenuo i pitanje 16 milijuna lira, štono ih je talijanska vlada dozvolila jugoslovenskoj za Jadransku banku u Trstu, koje je danas toliko razvikano te se ga izrabljuje za političke napade na pojedince, a sa nekih strana i na samu Zvezu.

Predsjednik obećaje, da će Zveza oko promjene raditi i nadalje, kaošto je radila i do sada, i to tim više, što si je svijesna, da i ona sama može da bude jakom i zdravom tek onda, ako su jake i zdrave njene članice.

Op. Red.: Što se tiče izmjene onih 16 milijuna, koji su bili izmjenjeni Jadranskoj i Ljubljanskoj kreditnoj banci u Trstu, mislimo, da nam se ne treba na nje niti osvrtati, pošto smo cijelu stvar dobro razjasnili već u prošlom broju «Istarske Riječi». Konstatujemo samo, da Zadružna Zveza u Trstu nema nikakve krivnje, što je vlada izmjenila novac bankama a ne našim zadrugama. «Zadružna Zveza» u Trstu je poduzela sve moguće korake, koji su bili potrebni za izmjenu novca. Ako su dosada ostali bezuspješni njezini koraci, ona nije zato kriva. Držimo, da su svi napadaji na Zvezu zbog spomenute izmjene posve nepravedni, pošto bi se istim pravom mogla napadati i Zadr. Zveza u Gorici. Zadr. Zveza i njezini organi nijesu uopće imali nikakvog udjela kod bankarske akcije. Ona želi kao mi, da se svi kompetentni faktori slože te porade zajedno s njome oko toga, da se pitanje izmjene našeg zadružnog novca čim prije i što povoljnije riješi. Svakomu, tko bude isposlovao izmjenu, bit će naše zadruge zahvalne te će radosno primiti svačiju pomoć.

Protuvjerska borba u Rusiji

Sovjet nastavlja nesmiljenom protuvjerskom borbom, koja kulminira u proganjanju predstavnika rimske i ruske crkve. Čim je buknula boljševička revolucija, spor je izmedju Crkve i Države odmah nastao. Sovjet, da se sa što većom slobodom uzmogne boriti protiv Sv. Sinoda, stvorio je jednu tako zvanu «živu crkvu», koju je postavio pod upravu episkopa Antonija. Nešto prijetnjom nešto opet laskanjem uspjelo je okupiti nekoliko svećenika, koji su položili zakletvu vjernosti boljševičkoj vlasti.

Uzdrmavši zgradu pravoslavne crkve, moskovska je vlada, koja je osnovala jednu službenu bezbožnu školu za djake, pomislila, da je nadošao čas, da uhapsi starca Tihona, patrijarhu sve Rusije, kao i sve one svećenike, koji su se borili protiv boljševizma ili su nastojali da očuvaju crkvena prava.

Patrijarhat je bio dokinut 1721. po Petru Velikomu, ali g. 1917... poslije martovske revolucije, bio je sazvan crkveni sabor, na kojemu je odlučeno, da se uspostavi. Za patrijarha je crkveni sabor imenovao moskovskoga metropolitu Tihona. Postavši crkvenim poglavicom usred revolucije, patrijarh Tihon imao je da izvrši dosta tešku zadaću, ali čovjek dubokih osvjedočenja i stalnoga značaja, nije se nikada pokolebao pred svojim dužnostima. Malo vremena nakon svog izbora bacio je anatemu na boljševike radi njihove nasilne i nepravedne politike izopćivši iz crkve sve one, koji su bili odgovorni za takvu politiku.

Pred tim svečanim prokletstvom, Lenjinova vlada nije se onda usudila ni da prstom makne protiv patrijarhe, kojeg narod obožava. U proljeću 1918., sovjet je «da dokaže kako svećenici varaju narod» naredio, da se otvore grobnice ruskih svetaca, te je objelodanio rezultate ovih operacija. Patrijarh je oštro prosvjedovao upućujući vjernike, neka se proti vladi ne bore oružjem u ruci, nego samo pasivnom rezistencijom.

Napokon je stigao nalog za rekviziciju svega blaga, sakupljenog po crkvama i to pod izlikom, da se od prodaje ima nabaviti hrana za gladne. Patrijarh se tomu odupro, jer je veoma dobro znao, da rekvizicija svetih predmeta ne će služiti za gladne, već samo za uzdržavanje crvene vojske, Lenjinove policije i propagande u inozemstvu.

Kler i vjernici opiru se rekviziciji. Vlada odgovara skupnim hapšenjem svećenika i župljana. Moskovsko sudište osudjuje jedanaest svećenika na smrt. Poslije ovoga krvoločnoga pravorijeka, boljševici obznanjuju patrijarhu, da će osudjenici biti pomilovani, ako se odrekne pritrijaršije.

Grozna alternativa za starca Tihona: otvoreno opirati se i preuzeti na se odgovornost za smrt jedanaestorice osudjenika ili popustiti sramotnoj ucjeni i uz cijenu svoga položaja spasiti im život. Tihon je radije volio da spasi život nevino osudjenima. Obznanjuje sovjetsku vladu, da se odriče patrijaršije. U posjedu ove odreke, sovjet je ipak potvrdio smrtnu kaznu za petoricu! Tako uzaludnom postade velikodušna gesta patrijarha. Zatim služeć im kao izlika molba, koju je Tihon sa još nekoliko drugih svećenika uputio protestanskom nadbiskupu Canterburyu, boljševici ih dadoše uapsiti i proti njima upriličiše proces za veleizdaju.

Obećana zemlja

Naša država slovi u pogledu iseljivanja kao prva na zemlji. Kad bi nekoje prekomorske države znatno ograničile broj doseljenika iz Italije, kaošto to namjeravaju sjeveroameričke Udružene Države, onda bi moglo da postane iseljeničko pitanje za Talijane velika socialna rak-rana. Daleko je poznato, da ova naša Italija nije odavno već u stanju, da zajamči svojim sinovima kod kuće primjeran životni opstanak. Zato se je još prije rata podavalo iz te zemlje u strani svijet oko pol milijuna iseljenika, koji su se raštrkali po svim stranama svijeta. Bilo je uopće teško naći kuta, gdje ne bi radio i živio talijanski iseljenik.

Samo iseljenje je prava blagodat po Italiju. Na taj način ona se rješava velikog broja državljana, koji bi kod kuće ostali nezaposleni i stajali na teret javnom dobročinstvu. S druge strane njezini iseljenici slove kao vrlo štedljivi ljudi, koji se zadovoljavaju sa najjednostavnijim i najumjerenijim načinom života. Kao takav može sebe nudjati na posao uz znatno nižu plaću od onih naroda, koji su privikli na rasipniji i udobniji život.

Otkada smo mi postali njihovim sudržavljanima, od tada se i nama približava onaj dan, da ćemo morati s njima dijeliti istu sudbinu. Kršna istarska gruda nije više u stanu da daje potrebne hrane svojim stanovnicima. Zato će morati mnogi da bježe trbuhom za kruhom.

Proputujemo li Istrom, to ćemo po svuda naići na ljude, koji razgovaraju o iseljenicima. Tako je ne samo po gradićima, kojima propada trgovina i obrt, već se to opaža i na selima. U Trstu, Puli i Rijeci nema više posla i zasluška. Zato je Amerika već sada mnogima na jeziku.

Pošto se iseljenje iz Italije sve većma osredotečuje prema južnoj Americi, gdje je vlada, kako se hvali, sklopila povoljne pogodbe, to ćemo danas našim čitateljima u kratko predstaviti onu novu «obećanu zemlju», koja se inače zove Brazilija ili portugalski «Estades Unides do Brasil».

Brazilska se republika sastoji od 20 udruženih država. Njezina površina broji preko osam milijuna četvornih kilometara. Velika je kao čitava Evropa ili kao 26 Italija. Na čitavoj su zemlji samo tri države veće od nje: Rusija, Kitaj i sjeveroameričke Udružene Države.

Brazilija je veoma slabo napučena. Po zadnjim popisima imat će malo više stanovnika od polovice Italije. Nešto preko polovice pučanstva sačinjavaju Evropejci. Samih crnaca, koji su potomci robova sa zapadne afričke obale, ima oko dva milijuna.

Do godine 1888. su se slabo Evropejci useljivali, pošto je bilo tekar te godine ukinuto ropstvo. Zatim im je bio plaćen put iz njihova doma do koje od brazilskih luka. Za njih je trošila vlada i privatnici godišnje oko 50 milijuna franaka.

Ti prvi jadni evropski iseljenici zauzeše na «fazendama» (veleposjeda) mjesto dotadašnjih crnačkih robova. Bili su to većinom Talijani, koji su malo bolje prolazili od robova. Vlada brazilska im je odstupila nešto zemljišta sa drvenom kolibom, orudjem, sjemenjem i živežom za godinu dana. Oni su morali prokrčiti guste, neprohodne, nikada sječene šume u nezdravom području, da dodju do oranica i livada.

Čini nam se, da isto čeka i sadanje iseljenike u toj novoj «obećanoj zemlji». I baš radi toga već se mnogi nećkaju da idu u tu zemlju, čija je unutrašnjost uopće slabo poznata.

Braziliju je otkrio g. 1500 portugalac Pedro Alvarez Cabral. Odmah iza otkrića počelo je polagano useljivanje Portugalaca. God. 1698. su po prvi put otkriveni zlatni rudnici, a god. 1730. dijamanti.

Do god. 1822. bila je Brazilija portugalska kolonija, dočim se je sada odcjepila i proglasila neodvisnom carevinom. Dne 15. novembra god. 1889. bio je zarobljen revolucionaraca posledniji car Don Pedro II., koji se morao odreći krune i poći u progonstvo kao izagnanik. Godinu dana kasnije bila je proglašena republika, koja je još pune dvije godine krvavila u gradjanskom ratu. Od god. 1891. stoji u glavnom gradu Rio Janeiro na čelu republike predsjednik, koga se bira svake četvrte godine. Zakonodavna vlast nalazi se u rukama senata poslaničke kuće. Za vrijeme mira uzdržava kopnenu vojsku od 28.000 vojnika i 15.000 oružnika. U toj državi su vrlo rijetke škole, malo puteva i željeznica. Glavna je vjera katolička, a službeni jezik portugiski. Ali općevni jezik jest indijanska mješanica dijalekata t. zv. «geral».

Brazilsko tlo je pokrito velikim šumama sa crnom i plodnom zemljom. Nijedna zemlja ne obiluje tolikim rijekama. Na sjeveru teče najveća rijeka svijeta Amazonka. Gore se dižu na istoku i prema središtu. Podneblje je zbog prostranosti različito. Nakon, što požarom krče šume, da ostane pepeo kao gnojivo, sadi se mnogo kave, koja tvori 1/5 sveukupnog izvoza, sočiva, pamuka, vinove loze, voćaka, duhana itd. Marvogojstvo je vro zaostalo uslijed nestašice pašnjaka. Mnogo je rašireno svilogojstvo. Rijeke su pune riba. Od ruda je najvažnije zlato, dijamanti i ugljen.

Iz svega toga slijedi, da je Brazilija bogata zemlja, ali za sada još divlja i rijetko napučena. Zato će biti najbolje, da se tamo ne sele naši ljudi. Gospodarsko je stanje po cijeloj Evropi vrlo rdjavo. Iznimku čini možda Jugoslavija. Preporučamo našim ljudima da ostanu, ako im je iole moguće, na svojoj rodjenoj grudi. Tu neka se muče kako mogu, ali neka se ne iseljuju. Doći će i u ovim stranama bolje, ali treba imati malko ustrpljenja. Nikad nije bilo iza rata dobro pa tako ni sada. Podupirajmo jedan drugoga i ostanimo na svojem domaćem ognjištu. Držimo se uvijek one poslovice, koja veli: «Svoja kućica — svoja voljica!»

DOPISI

PISMO IZ ZAGREBA.

Pogreb Zorana Hribernika, stud. prava iz Trsta

Dne 14. t. mj. bio je u Zagrebu pogreb našeg dragog i nezaboravnog druga Zorana Hribernika, stud. iur. iz Trsta.

Kiša je po lagano sipila i nebo se natmurilo, kao da za nečim žali. Pred mrtvačnicom, na «Mirogoju», vide se Istrani akademičari. Šeću tužno amo tamo. Opaža se, da ih nešto silno tišti. Tišti ih teška bol za svojim nezaboravnim drugom, koji je još prošlih školskih praznika veseo po Trstu šetao, a sada leži leden i zgrčenih ruku na mrtvačkom odru. Još koji čas i otpratit će ga na počinak vječni, daleko od njegovog rodnog mjesta, koje je toliko ljubio. Kako je bilo tužno vidjeti pokraj pokojnika njegovu nesretnu majku, sestru i brata, koji su na žalosnu vijest došli amo da zadnji put vide svog premilog sina, odnosno brata. Čuje se ganutljivi glas malog mirogojskog zvonca, koje navješta, da će ga sada otpremiti na počinak vječni. Eno već ide i svećenik. Hoće da zatvore lijes. Nemoguće je opisati bol, koja se opažala na licima drugova, a pogotovo majke i braće. Ali zvonce kao da neprestano tužno nariče i traži da se predragog odnese. Drugovi zatvore lijes i iznesu pred mrtvačnicu. Ovdje mu zapjevaju poputnicu «Blagor mu», te pošto je svećenik izvršio blagoslov, odnesu ga. Pred otvorenim grobom oprostio se u ime Istrana akademičara drug Š. Bančić od pokojnika. Iza toga zapjevaju još jedamput te se suznih očiju vrate.

Hribernik Zoran rodio se u Trstu g. 1898. Pučku školu i gimnaziju svršio je u Trstu, a na sveučilištu bio je u Ljubljani. Majka mu udovica živi u Trstu, a drugi brat stariji uči medicinu u Beču. Pokojnik je bio jako blaga srca i veoma je ljubio svoj narod i rodni kraj. S njime smo opet izgubili jednog od svojih uzdanika.

Vječna mu uspomena!

Šime Bančić.

IZ SVETVINČENŠTINE.

Skoro da zaboravljamo na naše dužnosti, da naime javljamo našoj javnosti dogodjaje, koji se kod nas zbivaju. A kako, da i ne zaboravimo, kad je već previše toga, da već sve prelazi mjeru i granicu mogućnosti. Nikad ne možemo da se pohvalimo, pa ni ovog puta. Uostalom uz druge neugodnosti — najteže

nam je sa općinom. Uvijek smo skoro kod jedne te iste stvari. Javnosti je vrlo dobro poznata stvar naše općine zbog znamenitog nasilnog bivanja asesora. Prvi put, kako smo javili, fašisti su nasilno uništili i onemogućili biranje, pošto bijaše sasvim vidljivo i jasno da bismo bili mi seljaci pobjedili. — Natezanju, pregovaranju i rešetanju nikad kraja! Pod svaku i za svaku cijenu htjeli su gradjani imati sva 4 odbornika — asesora. To su napokon i postigli, jer su tako naumili, a što oni naume, to takodjer izvrše. Evo primjera: Najprije su — kako rekosmo — uništili valjani i zakoniti izbor na nezakoniti i nasilni način. Zatim ponudiše nam 2 asesora za okolicu, 2 za grad, ali dakako 2, koja nam nudjahu za okolicu, koje oni predlaže, što je i opet za nas značilo: **ništa**, jer su oni predlagali iz okolice dvojicu naših prodanaca — renegata — žalosna im majka! To odbismo. Onda je opet došlo do glasovanja. Medjutim treba znati, da se je jedan naš odbornik izselio, drugi je hotimice ostao doma, jer je i on valjda već poturica, dok je treći — čim bijahu svi sakupljeni — nenadano otišao, pošto nisu valjda ni kod njega čisti računi. Tako su naši imali 3 glasa manje. — Kad se je dijelilo prazne iskaznice, na kojima je imao svatko da napiše ime onoga, koga želi da bira, Njihovi su svi izjavili, da oni već imadu pripravne škede i to — tiskane. Konac svega toga bio je taj, da su oni dobili sva 4 asesora. Kako su namislili, tako su i učinili. Mi smo opet kao u svemu tako i u ovome prezreni, omalovaževani i zapušteni. Bože veliki! Pomozi nam Ti koji imaš ljubav i moć, pravednost i jakost!

IZ LIŽNJANA.

Teške gospodarske prilike. - Nečuvena bijeda. Strašna nezaposlenost. - Osnutak fašia. Što da činimo?

I tako ide eto kod nas dalje...

»Radimo ljeti, radimo zimi, mučimo se danju, noću, na kraju, na moru... mučimo se na sve načine, pa da bi se bar prehranjivati mogli.. Ta izmoždeni smo do konca. Nerodica, skupoća, porez, a u zadnje vrijeme i nezaposlenost mnogih, to je naš svagdanji bič. — —

Veli neki naš piesnik, da se kolo sreće vrteći ne prestaje, ali naše kolo sreće mora da je ogromno, jer se mi još sveudij spuštamo nekamo duboko, duboko, te skoro da bismo i posumnjali o tom, da li je i naša sreća na kolu. Nije li to moguće konop, koji bi se mogao i pretrgnuti. Ta nam evo crna misao ne da mira, dok na svoje vlastite oči gledamo sve te žalosnije prilike kod nas i oko nas. Ne ćemo okolišati. U našoj okolici potpuno rečeno — vlada bijeda. Ta naši seljaci malo što ne priviknuše na zlo, na pomanjkanje, na prazan želudac. Toj žalosnoj povorci pridruži se netom i četa gladujućih radnika, eda u budućnosti ne budu mogli jedni drugima zavidjati. Gorka je to činjenica, koja svakog zdravog čovjeka u oči bode. —

Nismo plašljivci! Ne, to nas sve ne bi strašilo, kad bismo vidjeli ma kakav izlaz iz tog žalosnog položaja. To sve naš narod osjeća, pa ga to dovodi gotovo do zdvajanja. Medjutim onima, koji vedre i oblače, nije po volji, da narod shvaća svoj bijedni položaj. Zato mu se mora staviti na lice maska oduševljenja.

U to svrhu osnovali su kod nas fašio, tako da se i krv počne u kolu okretati... Sad će valjda i nama ići sve onako po loju kao i susjednim selima, kojih je ta sreća davno prije zapala. Što da rečemo na to? Hvala Bogu!

Dakako da mi prije nismo bili za to, nismo nikda preporučivali u Ližnjanu njegov osnutak, a baš za to ga i osnovaše. To je stara stvar: Sve što ne pitamo, to nam se daje. Tako je tako. Zlo je samo, što tu činjenicu tek sada prekasno spoznajemo. To nam služi za ravnanje. Od sada ćemo udarati u druge svirale. Kad je već tomu tako, onda mi pitajmo od sada unaprijed samo ono, česa sebi ne bismo željeli, a protestirajmo protiv svemu, što bismo rado, da nam se dade.

Tako smo mogli mi na primier pitati talijansku školu, pak bi moguće dobili hrvatsku. Mogli smo pitati talijanskog popa, pak bi moguće bili dobili hrvatskog. Izgleda, kao da oni gore nad nama čuju baš obratno od onoga, što mi faktično govorimo.

Pokušajmo ovo, što smo se naučili od njih. Pitajmo ih kamen, moguće da im se kako izmakne iz ruku hljeb.

Bi ga giamboja!

IZ PULJSKE OKOLICE.

Naše razočaranje.

Bit će tome oko pet godina, što su aeroplani danomice obasipavali naše krajeve bombama i letacima, kojima su nam navieštavali slobodu i bolju budućnost. Bijahu tu medju ostalim i potpisi ljudi našega plemena, pa kako da ne vjerujemo?!

Očekivasmo toli željno željkovanu slobodu, tumačeći si pojam riječi sloboda malo drukčije, nego se to danas u našim krajevima razumije. Mi bijasmo toliko naivni, pak obrazložismo si značenje te riječi ovako: Ptica je slobodna, pak može da leti kuda hoće. U svojoj skromnosti nismo si mi onda priuštili toliko toga kao ptici, već se s malim zadovoljismo: Pripademo li desno ili lievo, ako već ta zlosretna sloboda negdje opstoji (mi je naime davno ne vidjesmo!), onda bi se po našem sudu imala sastojati u tome, da pošten čovjek može bez straha vršiti svoj posao, da umoran može mirno u svojoj kući otpočinuti, svojim se jezikom u svim domaćim potrebama poslužiti, svoje dijete odgojiti kako mu savjest veli, a u žalosti i tuzi prizvati Utješitelja: Pomiluj mene, Bože!...

Ako se ne varamo tako nekako, tumači sav civilizovani svijet pojam slobode.

U tom uvjerenju dočekasmo tako zvano oslobodjenje, koje da nam donaša slobodu. Kad je tomu tako, e onda hajdmo svi, da pozdravimo naše osloboditelje.

Priredismo im sjajni doček.

Poslije prvih par dana komešanja mi nestrpljivi počesmo tražiti prve znakove te slobode. Kao prvi znak imao je biti: »Dolje s narodnim zastavama!« Par dana je po tom bio već svaki veleizdajnik, koji se je usudio držati takovo »strašilo« ma i u najskromnijem kutiću svog ormara. — »Ta nije to onaj pravi spas, koji će tek doći.« — Već prije nego je nastupilo proljeće, u narodu silno vrijenje, razočaranje, ogorčenje: Škole će nam zatvoriti! Najedamput nadjoše se na cesti naši vrijedni učitelji, protiv kojih nije u nas živa duša mogla da što reče.

To je za nas bio udarac po zdravom mozgu. Ta ako nam ti ljudi nose slobodu, zašto onda tjeraju iz škole naše učitelje, zašto nam krate naše škole, a šalju nam učitelje, kojima većina nas ni riječi ne razumije?!

Medjutim stupnjevanje te nove naše »slobode« ide dalje. Još sve vrije u narodu zbog te najnovije »slobode«, već se šire glasine, da naše svećenike tjeraju odavle: jednoga, jer je Dalmatinac, drugoga jer je.... (oni već nadjoše razlog) itd.

I tako se kroz noć ugnjezdiše u našim crkvama i školama došljaci, koji za naše posebne običaje, naše svetinje, naš jezik ne će da znadu, a ako ga i znadu, prezиru ga, a narod mrze. — Takvi su vam naši duševni i tjelesni pastiri. Zar to ima da bude sloboda? pitasmo se redom.

To još sve nije ništa. Glasine se šire, da su počeli odvadjati, ne zna se kamo, naše najčestitije narodne radenike. Zar nam još što takovo donaša sloboda?! — zapanjeni pitasmo se u čudu. — Nije li to što drugo, a ne sloboda?

Zatim je došao k nama talijanski poručnik, vodja jedne satnije, koji za nas nije mogao naći zgodnijeg izraza u talijanskom riječniku, osim — »Schiavi«!

IZ HUMŠĆINE.

K nama ovuda dolazi premalo brojeva »Istarske Riječi« — premalo! Tomu je krivo, istina, nešto siromaštvo, ali još više nemarnost, zapuštenost, a neki ne znaju čitati. Možda bi išlo sve bolje, kad bi nas tko od naših znao podbosti, nagovoriti, oduševiti, raskuražiti. Mi takovih ljudi sada nemamo, ali kad znamo, da ih nemamo, morali bismo mi sami jedan drugoga nagovarati i sami sebi pomoći. Kad su na fronti poginuli oficiri, onda su zapovjedništvo preuzeli podčasnici, a iza tih drugi vojnici. Tako bi moralo biti kod nas i u cijeloj Istri. Mi naših — »časnika« — skoro već nemamo, zato bi valjalo da mi sami seljaci ili naši trgovci zauzmu mjesta »časnika«... Drugačije ćemo poći natrag, a ne naprijed. Pomozimo si sami, pa će nam pomoći i dragi Bog. Mi si sami moramo pomoći, sami tražiti i zaslužiti kruh za tijelo, a i za dušu. Bog pomaže težaku, a ne ležaku. Dakle — tražimo, zahtjevajmo svagdje junački pravice svoje, da znadu naši vlastodršci, da smo živi te da nismo zaboravili, da smo i mi Slaveni, koji živimo i koji hoćemo da živimo kao ljudi. Koji se čini janjcem — pojesti će ga vuci. Budimo junaci, kad smo već brkati i stari! A da ne zaspemo i da ne zaboravimo da smo ljudi i Hrvati, naručimo našu lijepu »Istarsku Riječ«, i čitajmo ju doma i po selu.

IZ LASSUOLE KOD MODENE.

Pozdrav naših vojnika iz talijanskog vojništva.

Primamo: Gospodine uredniče! Molimo Vas, budite tako prijazni, pa nam uvrstite ovih par redaka u našu obljubljenu »Istarsku Riječ«.

Ovdje u Lassuoli kod Modene ima prilično dosta jugoslavenskih vojnika iz naše kršne Istre. »Istarsku Riječ« vrlo rado primamo i čitamo. Mila nam je. Bez nje bismo bili kao **stado bez pastira, jer ne bismo nikad znali kako** živi naš narod na našoj rodjenoj grudi.

Nama ovdje nije zlo. Živimo po vojnički. Naši zapovjednici postupaju s nama kao i s ostalim talijanskim vojnicima. Razlike nema nikakve. Lako pjevamo kako hoćemo i koliko hoćemo. Nitko nam ne prigovara što hrvatski govorimo ili pjevamo, kaošto se to žalibože dešava u Istri. Kad mi ovdje pjevamo tad se cijela vojarna trese od divnog zvuka naših divnih hrvatskih pjesama.

Da ste nam zdravo, mili Istrani i Istranke!

Kalčić Andrija i Turković Josip iz Lovrana; Starčić Rudi, Šuštar Stanko i Raspor Rafael iz Klane: Ante Kršul, Matetić Vjekoslav i Valentić Franjo iz Brežce; Kraljić Vjekoslav, Plomin; Ragancin Teodor, Krapan; Crnac Ante, Poreč; Bonasin Martin, Vodnjan; Matko Napić, Sv. Lovreč Paren.; Mišan Ivan, Vodnjan; Rotar Grgur i Miljevac Fran iz Materije; Rodić Antun, Obrov; Banko Antun i Grabar Martin iz Kanfanara; Salamun Ante, Kozljak; Vrbanac Lazar, Štinjan; Mahnić Ludvik i Tavčar Franc iz Sežane pod Trsta; Zlobec Ivan iz Trsta; Sajn Franc i Štolfa Franc iz St. Petra na Krasu; Schweigel Alojz iz Stanjela; Čermelj Ivan iz Ajdovščine; Brilej Julij, Savli Oskar i Stržina Ivan iz Idrije; Kriznan Josip iz Studena; Rafko Brgač iz Trnja (Gorička); Movija Izidor iz Krmina i Franc Belingar iz Kronberga.

IZ MATULJA.

Program uništenja našega naroda provodi se bezobzirno i... bezglavo. Tko to čini, zašto čini i što kani time postići — teško je reći, samo jedno je stalno: da se ovako dalje ne može. Eto najnovije: Ukazom 24. marta o. g. br. 601 se odredjuje **odcijepljenje čitave općine matuljske od sudbenog kotara Volosko i njezino pripojenje sudbenom kotaru Bistričkom,** što se sve ima provesti najkasnije do 31. decembra 1923.

Tko bude imao posla na sudu, morat će u Bistricu; i oni iz Varljeni, Pobri i drugih sela... To premašuje sve. To je prosto nevjerojatno, bezumno.

IZ DANA NA KRASU.

Maleno je ovo naše selo kršne Čičarije. — Narod je kod nas mirne i blage ćudi, te s malim zadovoljan. Ekonomski je položaj ovdje kao i posvuda slab i kukavan. Polja, koja obradjujemo, dosta su omedjena, a zbog suše tako slabo uspijevaju, da seljaku niti izdaleka ne dostaje, da se samo poljodjelstvom bavi. Jedini način da ljudi nešto **zarade** jest paljenje, **pravljenje te izvažanje ugljena** u najbliži veći grad — Trst. Ljudi su po ovim krajevima uvijek bezbrižno bilo noću ili danju prevažali i putovali, a da se nije nikada dogodilo, da bi bili napadnuti i okradjeni.

No 17. o. mj. zbio se žalosni slučaj. Trojica se seljaka sa svojim vozovima vraćala iz Trsta, kamo su bili izvezli ugljen. Imali su sa sobom teškim trudom i u znoju lica svoga zaslužen novac. Istoga dana oko 10 sati navečer napala su revolverima razbojnički na njih (na mostu izmedju Dana i Vodica) tri zlikovca, te im silom oteli oko 3000 lire (tri tisuće). Iza izvršenog lopovluka, udaljili su se u tminu. Teškim srcem i praznim džepovima vratili se naši ljudi svojim bijednim obiteljima, kojima su mesto zasluženog novca donijeli tugu i žalost.

Sumnja se, da su spomenuti napad napravila trojica tipova tamne prošlosti, koja su se već nekoliko vremena prije klatila po cijelom Krasu, gdje su se izdavali negdje za fašiste, drugdje za finančne straže, čime su varala prosto pučanstvo i iskoristovali spomenuta imena u svoje lopovske namjere. — Oblasti su već poduzele svemoguće korake, da se lupežima udje u trag.

Ovaj žalosni dogadjaj napravio je na ovdešnje pučanstvo vrlo dubok i teški utisak, jer se ovakva šta nije nikada prije dešavalo.

Franina i Jurina.

Fr.: Ki to tapa?
Jur.: Ki to gre?
Fr.: Ča si to ti, Jurine?
Jur.: Da ki? — Pancikul?
Fr.: Se sme znat, kuda si se to klatil ovih dni?
Jur.: Hodil sam malo inšpekcionat okolo po bregeh.
Fr.: Pak? Si ča videl? Si ča čul?
Jur.: Sam — nevoju i teškoću. Nego [illegible] sam se [illegible] raziadil, kako još morda [illegible].
Fr.: A zač?
Jur.: Da ti pravo recem, ja [illegible] znam [illegible] vraga misle oni neki maještri auzilıari [illegible]. Neki od njih ti peštaju po naše [illegible] po blage.
Fr.: Ma — bi reć, da se to ne sme.
Jur.: Ja ne znam, sme se, ale se ne sme [illegible] zač dandanašnji [illegible] je nesako [illegible] snać va zakoneh. Ja znam samo to, da [illegible] gveri bi svaki [illegible] bil tužen i [illegible], [illegible] bi mu se dokazalo, da je deca tukal.
Fr.: Za pravo reć [illegible] teklo se je i kada [illegible] ja bil mal. Lepo se spamećujem imeli smo [illegible] nesakovega soldatinu, ki je [illegible] otel, da stori od nas Nemci. Cel dan smo morali šlabikat: klane-klone, kline-kl[illegible] i ako bi kigod namesto kline rekal [illegible], ale pak namesto klone — kline, moral je valje na kolena dole, pak spružit ruki, kako blago noge, a soldatina švik po deh [illegible] tako strašno, da ono, po čem je [illegible] već bilo ni za prepoznat. To se je zvai konfić. Jah! ča sam ja teh konfići dobil! A ne badi zameri! [illegible] si [illegible] doma uneštalno.

PODLISTAK

Nezvani tutor.

I.

Gospodin Ilija Gjurgjević spada u onaj red činovnika, o kome će se u čitulji, kad umre, reći:

Još jedan iz stare činovničke garde, ode... Sve njegove osobine, sve činovničke vrline, [illegible] su u jednoj jedinoj reči: tačnost. On se služio najveštijim načinima, pa čak i špijunisanjem preko momaka, da sazna svakoga dana, koliko je sati i koliko minuta na satu načelnika odelenja, i svoj sat svaki dan doterivao, kako mu se ne bi nikad desilo, da zadocni u kancelariju, a nije se, kao drugi činovnici, služio satom na sabornoj crkvi.

Pa ne samo što je pazio i bio do minuta tačan za kancelarijsko vreme, već je tu tačnost prostirao i na sve ostale poslove. On se na primer budio uvek u 5 sati ujutru, a u pet i tri četvrti već je bio na velikoj pijaci. Pošao je da kupi samo pola kile mesa, ali je on zato ipak svako jutro obilazi najpre ribare, da se raspita o ceni riba, pa onda i piljare, da čuje, cenu jaja, kupusa, luka, pasulja, pa bi tek onda otišao mesaru, kupio meso i poslao po devojci kući.

To bi već bilo šest i tri četvrti. Tada je pio kafu pred jednom od onih kafana na pijaci, razume se, zadržavao svakoga prolaznika, koji je što pazario, da ga upita, što je platio.

U sedam bi svratio kod Todora bakalina, da pregleda mu račune računi. Njegova je kuća pazarivala kod Todora na knjižicu i on [illegible] svako jutro svraćao da sravni knjižicu, da progovori sa Todorom reč i dve, pa da se u pola osam krene u kancelariju, gde će ipak prvi biti.

Todor bakalin je mlad čovjek, vrlo uslužan i predusretljiv. Služio je, kao oni u starom zavetu, sedam godina u jednoga gazde, koji je prvih godina Todorove službe pio seltersku vodu, a poslednjih godina kreozot. Pošto se tačno uverio, kojim se bolesnicima daje kreozot, Todor je sa puno nade gledao u svoju budućnost i jedino što nije mogao da predvidi to je: da li će mu gazda po smrti svojoj ostaviti u nasljedstvo bakalnicu ili udovicu. Jedno je od dvoga svakojako očekivao, ali mu po smrti gazdinoj udovica saopšti, da ona još od detinjstva svoga gaji simpatije prema jednom telegrafisti, pa kako je Bog oslobodio nametnutih veza, rada je sada da dâ svome srcu oduške. Stoga će ona poći za telegrafistu, a njemu ostavlja bakalnicu, koju ima za toliko i toliko godina isplatiti. Tako Todor postade svoj gazda, i to na najuglednijem mestu beogradske čaršije, i tako nasledi, pored ostalih, i gospodina Iliju Gjurgjevića kao stalnog mušteriju.

II.

Znalo se, šuškalo se, govorilo se, da će gospodin Ilija biti penzionisan: znao je on to i sam i izmirio se bio s tim, pa ipak mu je ukaz o penzonisanju pao kao iz vedra neba grom.

Kad ga je pročitao u zvaničnim novinama, učini samo jedno: Uh! — pa odmah dočepa pisaljku, opljunu je i uze da izračuna, kolika mu je penzija.

Najzad, izračunao je i utešio se, ali se nije utešio sutradan, kad je razrešen od dužnosti [illegible] u penzionarski život.

Prvo što ga je jedilo to je, da [illegible] on sad morao, kao poznati najneuredniji činovnici, da navija svoj sat po satu saborne crkve.

Bio je, razume se, tačan kao i dosad. U pet i tri četvrti već je bio na velikoj pijaci, u šest i tri četvrti pio je kafu pred jednom iz onih kafana, a u sedam već je bio kod Todora da sravni knjižice. Progovorio je sa Todorom i reč i dve, a jednako vadio iz džepa sat i zagledao, pa u pola osam uzvrdao se, zakašljao se, pošao, došao do vrata, pa se ponovo vrati u dućan.

— Daj mi, Boga ti, stolicu, da se malo odmorim. Mnogo sam hodao po pijaci od jutros — lagao je on i Todora i sebe.

Šegrti bi mu doneli stolicu i on bi seo i posmatrao mušterije, kako pazare, posmatrao šegrte, kako pune kese; posmatrao bi terazije, kako se ljuljuškaju i tako zavaravao sebe, dok ne bi prošlo vreme za odlazak u kancelariju i tada bi mu laknulo nešto.

To je od prilike kao gladan čovek, što u podne oseti najveću glad, pa se zavarava, dok ne prodje podne, a tada mu biva lakše.

Posle već, kad ga je glad za kancelarijom prošla, digao bi se g. Ilija te hajd na Kalimegdan, pa odatle zadji po ulicama, gde se grade kuće, i kod svake od ovih probavi po pola sata i po čitav sat, zamerajući što sobe nisu komotnije ili što kuhinja nije manja ili što nije ostavljeno malo više mesta za baštu, i tako ma šta, samo da mu prodje vreme do podne.

Tako danas, [illegible] ga se gospodin Ilija i naviknu da posmatra u dućanu Todorove mušterije, kako pazare, šegrte, kako pune kese, terazije, i [illegible] ljuljuškaju [illegible] počeo [illegible] sedeo samo [illegible] sebe, dok prodje [illegible] vreme, kad treba [illegible] u kancelariju [illegible] navikne, pa od sedam [illegible] jutru sedi sve [illegible] do podne.

Navikne i on, navikne i Todor, navikoše i šegrti. Znala se [illegible] stolica, koja je uvek stajala do onog dućana u kome je moka - kafa. Zato mu se [illegible] oko deset sati šegrti su sami [illegible] kafu.

Pa u početku, razume se, g. Ilija je samo posmatrao mušterije i pazar, ali, kako koji dan više, on je sve više u posao ulazio. Počeo je već da razume sve vrste kafe, znao je cene bademu, svećama, zejtinu, biberu, bonbonima; znao je, koliko se sme da popusti, koliko se ne sme.

— Može li biti ovaj zejtin po šest i po groša? pita devojka Todora.

— Ne može! — odgovara gospodin Ilija.

[illegible] kad je ušao u posao počeo je [illegible] podne da dolazi. U sedam ujutru dodje, [illegible] na svoju stolicu, pa u podne ode na [illegible] u dva popodne dodje, pa uveče kad [illegible] zatvara dućan, ode.

I [illegible] dana u dan sve više ulazi u posao.

Dodje devojka, na primer, i donese pirinač, koji je jutros kupila.

— Gospa kaže, ovaj pirinač nije dobar, ako imate drugi, da date.

Taman Todor [illegible], da objasni, kako je to najbolji pirinač u Beogradu, ali ga gospodin Ilija preseče:

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Fr.: Sam — ne ću reć da nisam. Ma to j' bilo pred sto i toliko let. To je bilo va ono vreme, kada je Franc Jožef mislel, da su svi drugi ljudi blago, a on sam da je neč finejega. Ma je pak prišlo vreme, kada je narod oči opri i Franc Jožefu zapival: Hej, kumpare — ne ćemo tako! Mi nismo našu decu našli na ceste, da će nam ju tvoji feldbebeli tuć i ubijat. I — ćeš, ne ćeš — najzada je vendar prišal vanka zakon, da se decu va škole ne sme tuć.

Jur.: I pravo je tako! Koliko muki i trpljenja mora prekonjat jedna brižna mati i nebogi otac, dokle zgoji jedno dete, pak da mu ga najedamput unesreći kakov takov Jerudina prez srca i prez duši! To se ne sme trpet.

Fr.: Ja ne ću reć: šibica more kadagod i koristit, ma trebe, da je v dobreh in tankeh rukah, ke će znat s njom manovrat kako trebe. Ma ako takova šiba pride va teške ručetini kakovega bezdušnika, pak da mesto male sardelice dete dobije kakovu tešku ranu, e, onput neka gre s vragu šiba i on ki ju rabi.

Jur.: Najhuje je, kad se decu poteže za uho, ale ih se po glave tuče. S tem se more na brižno dete navuć velo zlo, i unesrećit se ga more za celo življenje. Tako je i nekidan jedan auzilijarijo čapal jedno naše dete za vrat i z glavom mu je udril va tabelu tako jako, da je nebogemu detetu vaje rog zrasal na glave, a ne bi ni čudo bilo, da su se koliko i možjani potresli.

Fr.: Ma viš malo! A ča j' otac tega deteta nato?

Jur.: Brižno dete je prez oca, ma ima jednega barbu od srca i od duši. Taj barba je drugi dan šal va školu i onemu auzilijariju rekal, neka ne tuče nebogo dete, drugačeje, da će se morat pritužit na oblasti.

Fr.: A ča mu j' rekal auzilijarijo?

Jur.: Rekal mu je, da on se nijednega ne boji, on da je fašist ! — — Viva Italija!... A barba je nato rekal lepo i mirno. — Pravo je: Viva Italia — — ! ma maltratar i putei — no!

Fr.: Dobro mu j' zakuril.

Gospodarstvo

TEŠKO GOSPODARSKO STANJE SELJAKA.

Istra je zbog svog krševitog, kamenitog i [illegible]eskovitog tla, a povrh toga što je izložena [ne]pogodnim vremenima, veoma siromašna pokrajina i loša braniteljica pučanstva. Svi znamo, da ima vrlo malen broj posjednika, koji [na] svome zemljištu toliko dobivaju poljskih proizvoda, da bi mogli s njima kroz čitavu godinu prehraniti svoje obitelji. Ogromna većina [na]ših istarskih poljodjelaca uz najveću štednju može da se preživi tek pol godine, a mnogi [sam]o tri mjeseca.

Život u takvoj pokrajini je doista težak i [mo]ra da silno zabrinjuje svakog razumnog [go]spodara. Osim vina naš poljodjelac nema od [svo]jega polja ništa za prodaju i izvoz. Ulja za [pro]daju učine samo vrlo rijetki krajevi prema [mor]u. Voćarstvo nije gotovo nigdje u potrebnoj mjeri gojeno, kako bi moglo i moralo da [bu]de. Naši seljaci takodjer pokazuju premalo [smi]sla za vrtlarstvo, koje susrećemo jedino u [okol]ini Trsta. Šuma ima vanredno malo, u kojima se sijeku drva za prodaju ili pravi ugljen. Pošto istarskom vinu prijeti sve to veća konkurencija iz stare Italije, to preostaje kao [naj]unosnija grana domaćeg gospodarstva: [sto]čarstvo. Ako hoće, da se naši seljaci oz[bilj]no opru [ov]oj [tešk]oj gospodarskoj krizi, koju [naš]a pokrajina nakon rata proživljava, to [tre]ba, da posvete najveću pažnju gojenju domaće stoke. Doći će dan, kad će vinogradarstvo stupiti u posvemašnju pozadinu i kad [će]mo moći jedino sa marvogojstvom donekle [nado]knaditi veliki gubitak. Istra će kudikamo [lakše] prodati na tržištu svoje meso nego vino. Ali i pokraj najvećeg zanimanja, da pridignemo svoje gospodarstvo, ima vrlo malo izgleda, da ćemo se spasiti iz konačne gospodarske propasti. Odkada smo promijenili svoje [g]ospodarstvo, izgubismo ponajbolje uvjete, da se održimo na životu. Živo nam je u pameti, kako su prije rata bili Trst, Pula i Rijeka ona tri glavna stjecališta, gdje su našli zarade naši težaci, kad su opravili svoje poljske poslove. U spomenutim gradovima, gdje je bujno cvao obrt i trgovina, našli su poljodjelski proizvodi Istre povoljnu prodaju. Koliko se ondje potrošilo vina i mesa sa strane radnika, koji bijahu do zadnjega zaposleni! A danas u tim središtima istarskog života i prometa vlada silna besposlica. Radnici bez novaca ne mogu više da kupuju i troše. U toj njihovoj nečuvenoj nesreći, koja je prouzročila još veću bijedu istarskog seljaštva. Što više propadavaju gradovi, tim više stradavaju i sela, koja ne mogu da prodavaju plodove svojih muka i žuljeva.

Medjutim, dok nema nekadašnje potražbe i prodaje, rastu porezi i takse kao gljive nakon kiše. To je ono, što će nam stalno zadati strašan udarac te nas gospodarski posvema upropastiti. Za poreze i namete treba novaca. Odakle da ih maloposjednik namakne? Sam ne utrži od svoga imanja niti toliko, da barem izdaleka pokrije domaće potrebštine, već je prisiljen da zalazi u dug, na koga treba plaćati visoke kamate. Sada pak, nakon što su se mnogi i mnogi duboko zakopali u dug, ne će više nitko da posudjuje novaca. Novčari drže, da će seljaci već sa onim dugovima, koje su do danas učinili, morali propasti i izgubiti svoje posljedće. Dužnici ne će moći isplaćivati niti dužnih kamata, a kamo-li poplaćati dugove.

Pčelarenje na med.

(Za napredne pčelare).

Glavna skrb svakog pčelara mora da bude, kako će sa što manjim kapitalom što veću korist dobiti od svojih pčela. Taj će cilj moći postići samo onda, ako bude primjerno pčelinjim potrebama udesio način svoga pčelarenja. Poznato je naime, da je pčelinji život veoma kratak: na proljeće ona živi tek nešto oko dva mjeseca, a u ljetno doba jedva nekih šest tjedana. Poznato je nadalje, da sve stare pčele, koje su preživjele zimu, pogibaju već u mjesecu martu i aprilu, još prije nego li je započela glavna proljetna paša, tako da dolaze u obzir kod donosa meda samo mlade ovogodišnje pčele. Radi te se činjenice mora svu svoju pažnju posvetiti na brzi razvoj legla u rano proljeće. Zato je potrebita pčelcu mlada i zdrava matica, potrebiti je potpuni mir osobito u mjesecima februaru, martu i aprilu, potrebita je primjerna toplina u tim mjesecima i potrebita je dovoljna zaliha meda za mlado leglo. Samo pod takvim će uvjetima matica rano i obilno leći jaja.

O tom velikom zadatku matice moći ćemo si lako stvoriti priličnu sliku, ako si predočimo, da ona počinje sa leženjem obično u prvoj polovici februara, kada leže na dan samo po nekoliko jaja, i da svakim danom sve više i više leže, dok ne dodje na početku glavne paše, u mjesecu maju, do lijepog broja od 3000 jaja na dan, kako je to već mnogostrukim opažanjima sigurno ustanovljeno. Svakako ogroman posao, koji zahtjeva osim gore navedenih preduvjeta takodjer i prilično velik prostor na saću. Napredni pčelar neka rabi stoga samo velike košnice, u kojima će imati matica uvijek potrebiti prostor za nesmetano leženje jaja i iz kojih se pčele ne će nikada rojiti, — jer što li je rojenje drugo nego li seoba naroda uslijed pomanjkanja prostora!

Bertrand veli: »Svaki pčelac mora da ima na početku glavne paše barem 50.000 pčela; dobra familija imade ih 70 do 80 hiljada, no vidi se pčelaca i sa 100 i više hiljada, ali je rijedkost, da se dostigne taj broj već na početku glavne paše«. U prvom se dakle redu mora nastojati, da se udje u glavnu pašu sa što jačim pčelcima. Za to treba osobitu pažnju posvetiti — kako smo već rekli — na rano razvijanje legla, pa razni su se načini zamišljali, da se u tu svrhu što prije prisili maticu na obilno leženje jaja. Preporučivalo se spekulativno hranjenje na proljeće i na jesen, pritvaranje pčela u rano proljeće sa istodobnim napajanjem u košnici, odgajanje mladih matica, stiješnjivanje prostora u plodištu radi veće topline, pojačavanje slabijih košnica sa pčelama iz jakih itd., no sa svim se tim pomaganjima nije došlo do željenoga cilja: na početku glavne paše, koja nastupa kod nas skoro posvuda već oko 10. maja, opažamo da nam pčelci nijesu još dosta jaki. U potpunom su razvoju i na vrhuncu svoje snage oni tek u mjesecu juniju, kad obično već ponestaje paše i nastupa ljetna suša. U ono doba nalazimo puno plodište legla, koje živi samo na račun zalihe meda nabranoga za vrijeme glavne paše i iz kojeg će se prekasno izleći odnosne pčele i živjeti opet samo na štetu medene zalihe. Nama pak treba jakih pčelaca na proljeće za vrijeme glavne paše, a ne ljeti, da nam lijenčare i badava med troše.

Tko hoće da vodi racionalno pčelarenje na med, ne će mu ništa koristiti svi savjeti, koje bude čitao u raznim pčelarskim knjigama, ako ne udovolji slijedećim glavnim uvjetima:

1.) Rabiti mora samo **velike košnice sa širokim okvirima,** koji osobito pogoduju proljetnom razvoju legla;

2.) Odgajati mora **mlade matice,** te sve preko dvije godine stare mora odstraniti iz svoga pčelinjaka;

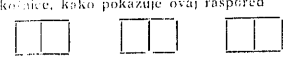
3.) Učiniti mora da su mu **pčelci jaki i na vrhuncu svoje snage već na početku glavne paše.**

Lako je udovoljiti prvom i drugom zahtjevu, ali se treći ne će moći postići drugčije nego li spajanjem pčela. Poznato je naime, da jedna jaka familija mnogo više vrijedi nego li dvije slabe. Dočim će nam jedna slaba n. pr. donijeti 10 kg meda (dvije dakle ukupno 20 kg), jedna će sama jaka u istim prilikama donijeti 40 kg. **Uspjeh racijonalnog pčelarenja možemo tražiti jedino u spajanju dviju familija u jednu, smanjivši time, na početku glavne paše, broj pčelaca medovnjaka na polovicu sviju familija u pčelinjaku, da nam tako ovi, pojačanim silama, povećanu korist dadu.** Kod toga se pak mora tako postupati, da se dobije na jesen opet potpuni broj pčelaca sposobnih za prezimljenje.

To se može postići na dva načina, od kojih ćemo prvi nazvati:

a) pojačavanje medovnjaka.

Pčelarski je strukovnjak V. Asprea počeo prvi na ovaj način pčelariti god. 1920. te veli, da mu je pokušaj uspio nad svako očekivanje. On pčelari u Dadant-Blattu sa polovičnim okvirima u medištu. Pčelinjak mu je uredjen po amerikanskom sistemu, a on je u svrhu tog novog načina pčelarenja medjusobno približio dvije i dvije košnice, kako pokazuje ovaj raspored

U svakom je takvom paru košnica jedna odredjena za medovnjaka, dok druga služi za pojačavanje.

Čim nastupi glavna paša, nastavi se medište medovnjaku, a druga se košnica prenese s jedne strane tog medovnjaka na njegovu drugu stranu. Pčele nosilice iz prenesene košnice, vraćajući se sa paše i ne nalazeći više svoje košnice na starom mjestu, u misli, da im je ona samo malko na stranu pomaknuta, sasut će se sve u medovnjak, koji će tako dobivati sav med, koji bi bio inače podijeljen medju obe košnice. Razumljivo je, da moraju biti obe košnice istog oblika i iste boje. Prenesenu košnicu treba zastrijeti prvi dan zelenim granjem, da se pčele iz medovnjaka ne smućuju radi novog položaja košnica.

Nakon osam će dana iz prenesene košnice izletavati na pašu opet priličan broj mladih pčela. Sada je vrijeme, da se na isti način pristupi ponovnom pojačavanju medovnjaka, tako da se opet prenese košnica na njegovu protivnu stranu; a potraje li paša i nadalje, može se malo kasnije poduzeti i treće premještenje košnice.

Tko ne će da toliko puta prenaša košnicu može da postupa i ovako: Odmah nakon prvog premještenja može da strese mlade pčele sa dva okvira iz prenesene košnice pred leto medovnjaka. Time je tog potonjeg dobro opskrbio pčelama nosilicama za nastajne dane.

Toj košnici, kojoj smo oduzeli pčele za pojačanje medovnjaka, treba odmah nakon prvog premještenja potražiti i ubiti maticu, prisilivši tako pčele, da si odgoje novu. Maticu će biti veoma lako naći, jer manjkaju sada sve starije pčele iz košnice. Taj pčelac odgojivši si novu maticu ne će rojiti, jer je premještanjem izgubio mnogo pčela, a i medovnjak ne će rojiti ako mu se bude marljivo vrcao med.

Mogao bi tko prigovoriti, da će pčele sagraditi matičnjake na već odraslim crvićima poradi svoje skrbi, da bi što prije odgojile novu maticu, pak da će tako dobiti samo slabu malovrijednu maticu. Na to moramo upozoriti, da je taj strah bez temelja, jer su pčele općenito oprezne u odabiranju svoje matice, osobito pak u mjesecu maju, kad je njihov nagon za rojenjem potpuno razvijen. No tko bi pak htio, da i u tom pogledu siguran bude, dosta je da ponovno otvori košnicu trećeg ili četvrtog dana iza odstranjenja stare matice, te da uništi sve već pokrivene matičnjake, pustivši za odgoj nove matice samo one, koji su još otkriveni i koji će dovoljno vremena biti hranjeni kraljevskom hranom.

Prenesena košnica sa mladom ovogodišnjom maticom brzo će se oporaviti i dovoljno će ojačati do jeseni, a slijedeće će godine, izmjenivši ulogu sa svojom susjednom, ona biti odredjena za medovnjaka. Time je na tako jednostavni i praktični način riješen problem odganjanja mladih matica, problem tako važan u naprednom pčelarenju. I drugi je jedan problem još sretno riješen: omedjivanje legla za vrijeme glavne paše. Ako se drži na umu, da jedan pčelac srednje jakosti potroši za leglo oko 40 kg meda na dan, odmah izbija na javu prednost ovog načina pčelarenja, a da se ne računa ovamo i činjenica, koja je već prije spomenuta, da jedan jaki pčelac mnogo više vrijedi nego li dva slaba.

Taj je način pčelarenja mnogo prikladan za seljake, te za one, koji nemajo dosta vremena ili volje, da bi se bavili pčelama, kao što i za one, koji imadu košnice sa poluokvirima u medištu. (Slijedi.)

Tudja valuta.

Trst, 26. januara 1923

ugarske krune	0.40	0.45
austrijske krune	0.028	0.03
češko-slovačke krune	60.—	61.40
dinari	20.50	21 —
rumunjski leji	9.50	11 —
njemačke marke	0.0685	0.0735
dolar	20.10	20.50
francuski franki	131.75	135.
švicarski franki	365.50	367.50
engleski funti papirnati	93.45	94.15

Politički pregled

Izmedju Francuske i Njemačke još uvijek nema mira ne prijateljstva. Nijemci bi htjeli, da Francuzi najprije isprazne ruhrsko područje, koje su Francuzi okupirali, a tekar zatim da se počnu dogovarati o miru i isplati ratnih ošteta. No Francuzi vrlo dobro poznaju Nijemce pa im ne će ići na lijepak. Ona će i nadalje čvrsto ostati kod svojih zahtjeva i tražiti posvemašnju isplatu ratnih odšteta. U tom pogledu će imati na svojoj strani skoro čitavu Evropu, jer nitko ne može da odobrava ono divljaštvo, koje su Nijemci počinili za vrijeme rata u Francuskoj. Prigodom njemačke okupacije francuskog teritorija, Nijemci su oštetili Francuzima 750.000 kuća i 23.000 tvornica, a osim toga su im raskopali 2 milijuna hektara obradjene zemlje. Sva ta šteta zajedno iznosi 102 milijarde francuskih franaka, a na popravak svega toga potrošila je Francuska već 49 milijarda franaka. Njemačka je platila dosad samo 4 milijarde ratne odštete. Iz toga jasno proizlazi, da ima Francuska posve pravo da zahtijeva od Njemačke isplatu ratne odštete, te da nije nikakvo čudo, što je francuska vojska okupirala najbogatiju njemačku pokrajinu Ruhr, da si silom naplati štetu, koju su Nijemci počinili u ratu.

U Njemačkoj je glavni ministar Cuno nepustljiv pa sve više prkosi Francuskoj, ali protiv njega počinju da se već bune nekoje stranke, kojima je ionako dosadilo to nesnosno stanje. Njemački socijalisti idu za tim, da se što prije sklopi sporazum i mir s Francuskom. Oni bi bili pripravni dosta toga popustiti, jer vide da ne će Njemačka ni u kojem slučaju iznijeti pobiedu. Medjutim njemačka buržoazija i tvorničari, a naročito bivši vojni liferanti, svom snagom pritištu na vladu, da ne popušta prama protivniku. Uza sve to Njemačka će morati prije ili kasnije popustiti, što bi bilo nače dobro za cijelu Evropu.

U Irskoj još uvijek traju bune. Svi znamo, kako se sav irski narod godine i godine borio, da se oslobodi ispod engleske kraljevine i da sebi napravi republiku. Ali Irska je dobila samo samostalnu autonomiju, pa se ipak nije sasvim oslobodila od Engleske. Radi toga su se bunili irski republikanci, pa makar da Irska ima već preko godinu dana svoj parlamenat i svoju vladu, irski republikanci su pod svojim vodjom Devalerom i protiv te svoje vlade dizali revoluciju. Sve do sada je trajala ta krvava borba, ali sad joj već ide kraj. Irski republikanci-buntovnici su potučeni i većinom pohvatani a neki su se i od svoje volje predali, kada vide, da su sa svojom republikom i bunom lupali glavom o zid. Irski narod sad se smiruje u svojoj autonomiji, jer je u njoj postao sam svoj gospodar, makar da je ipak ostao pod engleskim kraljem.

U Americi je vlada zadnju godinu dana potrošila za 180 milijuna dolara više, nego što je skupila sa porezima i drugim državnim [prihodima].

Nem[a] [illegible] [u]zdiše se g. Ilija [illegible] ja [illegible] u gledao [illegible] kad je [illegible]. Nosi [illegible] svojo[j] [illegible] kazi joj, da tu nema ni [illegible]a više ni zrnca manje.

[illegible] nesamo [illegible] ulazio je on [illegible] strah od [illegible] na svaku sitnicu.

Hej, hej, ti slepče, zar ne vidiš da pro[su]o si tu kafu. Sagni se pa pokupi, zar li ne [zna]š, da svako to zrno zlato vredi.

[illegible]

A što nisi izbrisao taj kapak od zeitina, [ze]r ne vidiš, kolika je prašina po njemu. Uši [će] ti izvući, ako dodje mušterija, pa se vrati [z]bog tvog murdarluka.

Pa ne samo u takve sitnice, ulazio je on [iz] dana na dan i u krupnije poslove. Sedo na [...]mer Todor za tezgom i piše pismo.

— Šta pišeš to? — upitaće g. Ilija [illegible]

— Pa, da poručim malo zeitina — izvinjava [se] Todor.

— A koliko još ima? — pita dalje g. Ilija.

— Pa ono ima, nije do[nje]...

— E, onda ne ćeš da poručiš. Ostavi pa [...]ed posti: bolje je onda da imamo friška ze[i]tina.

— A da ne zadocnimo, — izvinjava se Todor.

— Ne ćemo zadocniti, — veli odlučno gospodar Ilija — kad bude vreme ja ću ti reći. [I] siromah Todor cepa započeto pismo.

IV.

Bilo je leto, pa posle ručka. Mušterija nema. [To]dor otišao u kafanu da igra domine; jedan [šegr]t otišao u varoš da naplati neki račun, a u dućanu drugi šegrt stoji miran iza tezga, a g. Ilija na svojoj stolici drema.

Muhe zuje i obleću oko smokava, suhog grožđa i kačkavalju, a šegrt ih revnosno rasteruje. Upravo ne bi ni šegrt bio tako revnosan, dremao bi i on onako na nogama, kao što svi bakalski šegrti leti u to doba dana dremaju, ali je malo pre baš izvukao batine od g. Ilije, jer mu je našao pun džep smokava iz tezgeta.

Kad je g. Ilija tako odremao jedan kratak san na stolici, ustao je i zapitao je najpre domaćinski:

— Je li dolazila kakva mušterija?

— Nije, — odgovara šegrt preplašeno.

— A je li dolazio gazda iz kafane?

— Nije, — odgovori šegrt.

— Hm, hm! — učini g. Ilija, pa ode iza tezge i izvuče iz fijoke dnevnik kase te uze da ga razgleda. Razgledao ga je, vrteo glavom i pisao neke cifre na jednom starom fišeku, koji je digao sa tla, sabirao cifre pa opet vrteo glavom.

Najzad naidje i Todor iz kafane. G. Ilija zatvori dnevnik, zabrinuto prošeta dva-tri put po dućanu, pa se okrete onom šegrtu:

— Ajd ti napolje pred dućanska vrata.

Šegrt se izvuče, zadovoljan, što će na ulici moći slobodnije disati.

G. Ilija prošeta još jedamput, pa diže značajno obrve i okrete se Todoru.

— Slušaj, Todore, ovo ovako više ne ide.

(Slijedi).

dima. Tako eto i ta velika država mora živjeti na dug, pa će to narod u drugim godinama morati otplaćivati. Engleska je Americi dužna novaca, pa se Amerika nadala, da će joj Engleska ove prošle godine platiti 100 milijuna dolara, ali Engleska nije platila.

Druga «mirovna» konferencija u Lausanni sastala se prošlog ponedjeljka, dne 23. t. mj., da uredi mir izmedju Turske i drugih država. U Lausanni se već nalaze svi antantani diplomati, koji su pozvani na tu konferenciju. Malu antantu zastupaju Čehoslovačka i Jugoslavija.

Litva je malena država, ali hoće na svaki način da postane veća. Ona nikako ne može da napusti ideju, da bi Klajpada morala sačinjavati sastavni dio Litve. U tu svrhu se je litavska vlada obratila na vijeće Saveza Naroda te se zaprijetila, da će već u maju t. g. Poljskoj navjestiti rat. Radi toga je poljski poslanik u Parizu, Zamayski, predao konferenciji poklisara notu, u kojoj traži jamstvo za mir sa strane litovske vlade, s kojom radi tih okolnosti ne može poljska vlada zaključiti klajpadsku konvenciju. Istodobno je poljski delegat Aszkenazi predao prosvjednu notu vijeću Saveza Naroda.

U Rusiji je boljševički predsjednik Lenjin već dugo bolestan, a liječnici kažu, da ne će nikada više ni ozdraviti. Zato su boljševici odlučili, da vrhovnu vlast u državi uzme vijeće od četrdesetorice glavnih boljševika. To vijeće će vladati mjesto Lenjina. Neke su opet novine javile, da će mjesto Lenjina postati predsjednik boljševičke republike židov Kamenjev, ali ta vijest nije ni najmanje vjerojatna.

U Čehoslovačkoj je parlamenat počeo sa svojim zasjedanjem, pa je ovih dana raspravljao najviše o financijalnim zakonima. U Čehoslovačkoj republici plaća narod 47 raznih poreza i 12 prireza. Ipak to nije tako strašno kao kod nas u Julijskoj Krajini. Sada se pak Česi spremaju za općinske izbore, koji će se doskora obaviti po cijeloj republici.

U Engleskoj će, kako novine javljaju, opet doći do promjene vlade. Dosadašnji ministarski predsjednik Bonar Law (čitaj: Lo) mora da odstupi, jer mu je neki dan engleska donja kuća (parlamenat) odglasala nepovjerenje.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Nova naredba glede ispita na hrvatskim i slovenskim učiteljištima. Ministarstvo prosvjete u Rimu izdalo je jednu naredbu, koja propisuje posebni ispit u talijanskom jeziku za sve one študente, koji kane stupiti od 1923-24. školske godine dalje u prve razrede hrvatskih, slovenskih i njemačkih učiteljišta u Italiji.

Za školsku godinu 1923-24. spomenuti će ispit obuhvaćati ove pokušaje:

1. Pismeni pokušaj, koji će se sastojati: a) iz kratkog talijanskog diktata, koji ne smije da traje preko pol sata; b) iz prevoda kratkih i laganih hrvatskih, slovenskih ili njemačkih odlomaka i to pomoću riječnika. Taj pokušaj će trajati najviše dva sata i pol te će se obaviti odmah iza diktovanja.

2. Usmeni pokušaj, koji će trajati od 20 do 30 časaka. Kod tog će pokušaja zahtjevati, da dotični djak pročita kakav odlomak iz lakše talijanske moderne proze, što će ujedno vrijediti kao pokušaj pravilnog izgovaranja jezika. Nato će morati dotični kandidat isti odlomak prevesti u cijelosti na hrvatski, slovenski, odnosno njemački jezik, pri čemu će mu se postaviti upiti glede najpoznatijih slovničkih pravila, pridjeva, glagola te o njihovom pravilnom sklapanju u govoru.

Proslava godišnjice ustanovljenja Rima. U Italiji se prošle subote po svim mjestima proslavila godišnjica ustanovljenja Rima. Trgovine su bile svagdje zatvorene. U većim se gradovima vršila pregledba «Milizie Nazionale». Tom prigodom bile su sve čete zaprisegnute «u ime Boga, Italije i svih onih, koji su pali za njezinu veličinu», da će ostati vjerni branioci talijanske Nacije.

Promjena sudbenih područja. Mjesni «L'Osservatore Triestino» donosi kr. ukaz od 24. marta t. g. br. 601, koji sadržava ove promjene: Pod prizivno sudište u Trstu spadat će odsele ovi okružni sudovi: Trst, Pula, Kopar, Gorica, Zadar te — iza kako se izjenače zakoni — Videm (Udine). Pojedini okružni sudovi (tribunali) obuhvaćat će ove kotarske sudove (preture): **Trst:** Trst 1., Trst 2, Trst 3, Trst-grad, Tržić (Monfalcone), Postojnu, Senožeče i Sežanu; **Pula:** Pula 1, Pula 2, Rovinj, Vodnjan, Labin, Pazin, Buzet, Poreč, Lošinj i Cres; **Kopar:** Kopar, Bistricu, Buje, Motovun, Piran i Volosko-Opatiju; **Zadar:** Zadar i Lastovo; **Gorica:** Goricu, Ajdovščinu, Kanal, Červinjan, Komen, Kormin, Gradišku, Idriju, Bovec, Trbiž i Tolmin

Izborni zakon raširen na anektirane pokrajine. Službeni list donio je kr. odluku, prema kojoj se proširuje na anektirane pokrajine izborni zakon, odobren kr. odlukom 2. sept. 1919. br. 1495 i izmjenjen zakonima 5. aprila 1920. br. 395 i 26. sept. 1920. br 1362. Ukinute su odredbe, prema kojima su se dosada vršili izbori u novim pokrajinama. Odluka ima nekoliko odredba, koje su potrebne uslijed razlike u javnoj upravi u novim i starim pokrajinama, te odredjuje, da se ima birati u novim pokrajinama 27 narodnih poslanika.

Pitanje kruna, uloženih kod poštanskih štedionica. Prema nekom izvještaju iz Rima, ovo se je pitanje počelo opet gibati. Svojedobno bilo je prijavljeno preko 8000 uložnih knjižica austrijske poštanske štedionice, koje predstavljaju uloške u iznosu od preko 2,000,000 kruna. Da se dosadanja pogadjanja privedu koncu, vlada je dala nalog, da se ta stvar riješi još tekom mjeseca aprila.

Nove pokrajine — talijanske kolonije. Kako smo zadnji put javili, prigodom sastanka istarskih načelnika u Puli izjavio je poslanik Luigi Albanese, da istarski Talijani imaju utisak, da su nove pokrajine pretvorene u nove kolonije kraljevine Italije. Sada pak taj utisak istarskih Talijana potvrdjuju i Talijani iz starog kraljestva. Evo dokaza: Bilo je to ovih dana. U Trstu su imali sastanak poštansko-telegrafički namještenici iz stare kraljevine. Na tom sastanku su raspravljali o svojim teškim životnim prilikama. Zaključili su, da pošalju vladi spomenicu. U spomenici, koju su već odaslali vladi, zahtijevaju, da budu plaćani i unapredjivani kao i ostali namještenici u Italiji. Svoj zahtiev utemeljuju time, da su čak i oni namještenici, koji su bili pozvani na službovanje u Libiju, uživali iste blagodati! Iz toga proizlazi, da poštansko-telegrafički namještenici postavljaju koloniju Libiju i nove pokrajine u isti red!

Zločin ili nesreća? Piše nam prijatelj iz Sluma: Prošlog tjedna išao je Jakov Žuletić sa svojom obitelju na poljski rad. Kuća je ostala sama. Najedamput se rasplamsao iz nje dim, a zatim plamen. Kad se je poslije podne Žuletić sa svojom obitelji povratio kući, kuća je bila već sva izgorena. Šteta iznaša oko 40.000 lira. Kako čujemo, kuća nije bila osigurana. Uzrok požara nije nikomu poznat.

Ispravak! Primamo: Onaj razgovor medju Lucom i Marom u «Istarskoj Riječi» od 19. o. mj., tičući se izleta nekolicine učenika na Zvoneću, izvolite istini na čast ovako ispraviti: Dotični izletnici kanili su doista u krčmu na objed, ali ih se od toga odvratilo, jer krčme na selu obično nisu pripravne za ovake prigode. Što su porabili za objed, kupili su u dućanu i pošteno iz svoga namirili. Vladali su se sasvim pristojno, te o kakvom nasilju ili zastrašivanju, naravno, ne može biti govora. — Zvoneća, dne 23.4. 1923. — S poštovanjem Ivan Žiganto, kapelan.

Izborno pravo talijanskih gradjana u tudjini. Kako milanski list «Il Secolo» javlja, odlučila je talijanska vlada da stvori novi izborni zakon, prema kojemu će imati pravo izbora i oni talijanski državljani, koji borave u inozemstvu. To će svoje izborno pravo vršiti ti Talijani ili direktno, da dodju u Italiju, ili preko nadležnoga konzulata. Osim toga će dobiti — u izvjesnom opsegu — i žene izborno pravo. — Tako milanski «Secolo». Kako vidimo, ta ideja nije loša. Samo se bojimo, da će kod budućih kao i kod prijašnjih izbora ostati više nego jedan ovdješnji državljanin bez glasa, dok će ostali u tudjini imati svi pravo!...

Svega po malo

Legenda o ustanovljenju Rima. Kako se pripovieda, pred nekoliko stotina godina rodila je jedna majka najedamput dvoje djece. Te dvojke je metnula u košaricu i izručila jednoj drugoj ženi, da ih odnese i baci u rijeku Tiber.

Pošto je onda bio običaj, da se većina novorodjene djece, koja nisu bila majkama po volji, baca u vodu, ova se ženska nije ni najmanje ustručavala da izvrši nalog rodilje. No slučaj je ipak htio, da ih nije mogla baciti u rieku, jer je onda bila rijeka na široko izašla iz korita. Zbog toga ih je bacila samo par koračaja dalje od sebe, tako da su ostali još uvijek na kopnu.

Medjutim se je rijeka Tiber najedamput povukla u svoje korito, a djeca su ostala na suhom.

Na to isto mjesto, gdje su se nalazili ti dvojci, dolazila je svako veče spavati jedna vučica. Morala je biti uviek sita, jer bi bila inače sigurno pojela one dvojke.

Jednog dana izlegla je vučica par mladih vučića, koji su odmah crknuli. Vučici je došlo mlijeko u vime, pa nije mogla više trpiti. Obilazila je oko onih dvojki te ih njušila. Djeca su počela sisati vučicu, kojoj se to dopalo. Kasnije je vučica redovito dolazila k dvojcima i puštala ih, da ju sišu. I tako je vučica odgojila svojim mlijekom dvoje djece.

Kad se to dvoje braće odgojilo, odlučiše, da si sazidaju jednu kuću. I doista: dogovorili se i sagradili jednu malenu potleušicu i to baš na onom mjestu, gdje ih je vučica dojila. Ime su si dali: jedan Remo, a drugi Romulo.

Par godina kasnije, 21. aprila 753 prije Krista razdijeli se Remo i Romulo te povukli brazdu, da se znade, do kuda će sizati imanje jednog i do kuda drugog. Zatim je — kako se priča — Romulo ubio Rema, da postane sam gospodar njihovog imanja.

Iza toga se je počela graditi jedna kuća za drugom, i tako se sagradio velik grad, koji je bio kasnije nazvan po Romulovim imenom Roma ili kako ga mi zovemo Rim.

To bi eto bila kratka legenda o ustanovljenju Rima, čija se godišnjica proslavila 21. t. mj.

Jugoslovenska kraljica Marija i njezina majka, rumunjska kraljica, došle su na više vremeni boravak u Dalmaciju. Sada su se namjestile u Dubrovniku. Jugoslovenski narod u Dalmaciji, a naročito u Dubrovniku, im je priredio veličanstvene manifestacije. Dubrovnik se još i danas nalazi u moru nacionalnih zastava.

Zagrebački veliki sajam uzoraka. Zagrebački Zbor otvorio je prošle nedjelje, dne 22. t. mj. veliki sajam uzoraka. Taj velesajam će trajati do 1. maja t. g. Kako doznajemo, na njemu je izložena tvornička roba svih domaćih tvornica te njemačkih, francuskih, českih, švicarskih, amerikanskih i talijanskih. Taj sajam je već prvih dana pokazao sjajan uspjeh. Na njemu se sklapaju pogodbe i narudžbe na veliko, ali ujedno je to kao nekakva izložba, na kojoj se može mnogo toga vidjeti i naučiti. Ulaznina iznaša za sve dane sajma 40 Dinara, pa tko ima takvu ulaznicu može deputovati u Zagreb i natrag uz polovicu cijene na željeznici.

Cijelo selo — izgorilo. Nije se to doduše dogodilo kod nas u Istri, već u Češkoj. Tamo je ovih dana izgorilo cijelo selo sa crkvom i školom a da nije to mogao nijedan zagasiti. Šteta iznaša oko 300 hiljada talijanskih lira. Siromašni seljaci moraju sebi sada graditi sasvim novo selo.

Amerika o gospodarskoj jakosti Jugoslavije. Čitamo u američkim novinama: Jedina zemlja na svijetu, koja bi se mogla natjecati s Amerikom na tržištu sa svinjama, jest Jugoslavija. U toj novoj državi ima oko tri milijuna svinja. Jugoslavija ima prostrano zemljište, na kojem raste kukuruz baš tako obilno, kao kod nas u Americi). Ona osim toga imade brojne brežuljke pokrivene hrastovim šumama, stabaljem, koje daje obilje žira. Tu se svinje jeseni i zimi tove na žiru. Nigdje nema takvog dara božjeg. Kad bi narod Jugoslavije, koji je inače radin, bio toliko poslovno vješt, da izrabi prilike, on bi naskoro gospodovao na svinjskom tržištu Srednje Evrope. Možda i hoće koji dan. Možda da ga baš Amerikani tome nauče. Na sjeveru Evrope Danci razvijaju vrlo uspješan posao sa svinjogojstvom. A Danska nema nijedne od prirednih pogodnosti, koje ima Jugoslavija kraj svoje klime i plodina. Zato je posve vjerovatno, da će vremenom seljaci Jugoslavije postati najbogatiji seljaci na svijetu. — Tako eto pišu Amerikanci o jugoslavenskom bogatstvu.

Varšavska pravoslavna katedrala bit će srušena. Poljska vlada je zaključila da se sruši pravoslavna katedrala. S rušenjem će se započeti nakon otkrića Pomiatovskova spomenika. Doznajemo, da će to rušenje uslijediti za to, što poljska vlada nema dovoljno novaca, da popravi crkvu, koja se, od kako su joj Nijemci za svjetskog rata skinuli bakreni krov, nalazi u vrlo slabom stanju. Katedrala je sagradjena 1894 i Poljaci su u njoj vazda gledali simbol ruskog gospodstva. Kad se katedrala gradila ubio se na njezinim temeljima neki poljski student u znak prosvjeda.

Električna zvona u pariškoj katedrali. U pariškoj katedrali Notre Dame bit će uvedeno električno zvonjenje. Već za nekoliko dana gibat će se ogromna zvona te historičke katedrale električnim pogonom.

Katastrofalan potres u Meksiku. Posljednjih su dana na meksikanskoj obali izbili snažni potresi. Najjači udari potresa osjetili su se u području izmedju Vera Kruz i San Luisa. Mnogo je kuća porušeno. Stanovništvo je u paničnom bijegu ostavilo svoja obitavališta. U provinciji Hidalgo jedan je vulkanski krater iznenada počeo rigati vatru. Broj žrtava nije ustanovljen. U republici Ekvador vulkan Penguragua, koji od 1896. nije nikako sukljao, sada se najedamput nalazi u jakom stanju erupcije (izbacivanja). Grad Rio Bamba strašno je postradao. Vulkanska ga je lava djelomično zatrpala. Bjegunci iz ovog grada pričaju, da se je u času njihova bijega na grad survala strašna kiša kamenja, ognja i pepela. Sve su telegrafske i željezničke mreže prekinute. Ne zna se kakva je sudbina stigla 18.000 stanovnika grada Rio Bamba.

Ponedjeljak postaje u Rusiji blagdanom mjesto nedjelje. Ruske novine javljaju, da je sovjetsko vrhovno ekonomsko vijeće u Moskvi odredilo da od 1. svibnja nedjelja postane radni dan. Odsada će ponedjeljak biti dan radničkog počinka u Rusiji.

Užasna eksplozija u budimpeštanskoj tvornici. Prošlog četvrtka poslije podne porodio se u tvornici dugmeta Ferrolit uslijed eksplozije veće količine celuloida užasan požar. Dosada su iz razorenih objekata iznijeli 11 lješina, dok je 8 radnika tako nastradalo od opeklina, da će jedva ostati na životu.

Aeroplan bez pilota. U prisustvu podsekretara francuske aeronautike učinjeni su kod Etempesa uspjeli eksperimenti za lijet aeroplana bez pilota pomoću hercijanskih valova.

Zašto ima veljača 28 dana. Rimski car Julije Cezar obnovio je stari kalendar tako, da je uveo 12 mjeseci, izmjenice po 31 i 30 dana: no po tome bi godina imala 366 dana. Da se te neispravnost uredi, prikrati Cezar baš mjesec veljaču za jedan dan, budući, da su veljaču držali Rimljani nesretnim mjesecom. Kada je pak nastupio na vladu car Oktavio Augusto, savjetovali mu laskovci, neka i on dade jednome mjesecu svoje ime poput Julije Cezara. I zaista on dade slijedećemu mjesecu ime «Augustus». No budući, da ovaj mjesec nije imao toliko dana koliko «Julius» ponovno prikrati veljaču za jedan dan. Radi toga dakle ima veljača samo 28 dana, a u prestupnoj godini 29.

Kako živu djeca bogatih Amerićana. U nas djeca imućnijih roditelja u većini slučajeva dobro živu, malo rade i ne brinu se mnogo za pravi i ozbiljni život, koji im svaki dan sve više dolazi u susret. U Americi je drukčije. Sin miljardera, dakle mnogostrukog milijunaša Morgana, radio je u radionici svojega oca od 20. do 26. godine svojega života kao svaki drugi priprosti radnik, koji jedino živi od poštene zarade svojih žuljavih ruku. Sin bogataša Rokfelera u svojoj je mladosti cijepao drva, nosio vodu, kako bi se priučio svakome i najtežem poslu, a poslije je zaradjivao svoj kruh kao knjigovodja. Gospodja Grim, najbogatija žena svijeta ima jedinca, koji se u mladim danima prehranjivao vlastitom zaradom, koju je privredjivao kao pisar jednoga ureda. I dobro je i pravo je tako. Samo rad spasava, a lijenost upropašćuje; rad ozdravljuje, a lijenost truje. To valja, da svi dobro upamtimo.

Daljina sunca od zemlje. Brzo voz, koji bi bez prekida jurio brzinom od 80 km na sat, trebao bi 220 godina, dok bi sa zemlje stigao na sunce.

Porez na lijenost. Guverner otoka Madagaskara, velike francuske kolonije u Indijskom Oceanu, uveo je jedan novi porez. On je opazio, da veliki broj urodjenika i a neki Evropljani, osobito u primorju, nisu shvatili dužnost, od koje se niko ne može osloboditi. Da da bi svijest o toj dužnosti utjerao u glava tim ljenivcima, uveo je porez na lijenost. Porez će morati plaćati svaki muškarac evropljanin i urodjenik, koji redovito ne radi kakav zanat ili se ne bavi kakvim redovitim zanimanjem. Od poreza će biti oslobodjeni ljudi sakati i neizlječivi bolesnici, koji dokažu svoju nesposobnost za rad, ljudi onesposobljeni na radu ili penzioneri. Prihod od ovog opravdanog i korisnog poreza upotrebit će se na kupovinu zemljodelskih sprava od evropljanskog poreza za urodjeničke zadruge.

Književnost

«Poljoprivreda». Temelji modernog gospodarenja napisao St. Pirnat. U svojoj seriji gospodarskih knjiga izdala je sada Ćirilo-Metodska knjižara u Zagrebu knjigu «Poljoprivreda». Ova knjiga će dobro doći svakome, koji se i donekle samo bavi gospodarstvom, a pogotovo našim gospodarima, jer im daje točne upute za moderno i racionalno obradjivanje tla. Sadržaj je knjizi: Predgovor. Najvažnije o životu i branidbi bilja. O gospodarskom tlu. O gnoju i gnojidbi tla. Naravna gnojiva. Umjetna gnojiva. Zelena gnojiva. Cijepljenje tla. Obradba gospodarskoga tla. Ugreno tlo. Dubljina oranja. Doba i broj oranja. Brananje i valjanje. Sto motrenja i pokusa itd. Knjizi je dodano i nekoliko crteža, a cijena joj je Din. 20. Naručuje se zajedno sa popisom ostalih gospodarskih knjiga kod Ćirilo-Metodske knjižare, Zagreb, Preradovićev trg 4.

«Ženski svet». Primili smo 4. broj tog vanredno lijepo uredjenog ženskog lista, koji toplo preporučamo našemu ženstvu u Istri. 4. broj Ženskog sveta ima ovaj sadržaj:

Božena Němcová: Obrazi in duše. A. I. Kuprin: Olesja; Dr. Ivan Lah: Gabrijan in Sembilija; M. Trdanova: Temeljne smernice naše javne vzgoje; Poldi Leskovčeva: Zakaj je toliko družin nezadovoljnih; Tržaške okoličanke v narodni noši; Vida Čubrilovićeva: O radu ženskih društava za prosvećivanje žene; Inocencija Žalarjeva: Gosp. primarij dr. Leopoldu Ješetu v Ljubljani; Drobtine: Po ženskem svetu. — Materinstvo. — Gospodinjstvo. — Kuhinja. — Iz naše skrinje. — Ročno delo. — Razgovori itd. — «Ženski svet» izlazi jedanput na mjesec, a cijena mu je 14 lira na godinu. Narudžbe se šalju na Upravo Ž. lista u Trstu (Trieste, posta centrale, casella postale 394).

Dopisnica uredništva.

Gosp. A. K. u B.: Onaj, koji Vam je ono javio, nije već odavna pri zdravoj pameti.

Gosp. M. V. u Pazinu: Pitate nas, da Vam javimo, što je krivo da Vam trešnja ne rodi akoprem svake godine cvate. Na Vaš upit nije teško odgovoriti. Mislimo, da je u Vašem slučaju glavni uzrok taj, što u zemlji, gdje raste Vaša trešnja, nedostaje mineralnih hranivih čestica, a naročito vapna. Zato Vam savjetujemo, da u opsegu krošnje učinite sve naokolo barem za jednu stopu širok jarak. U iskopani jarak bacite crnog ili bijelog praha. Ako toga nemate, onda možete baciti u jarak cestni prah ili blato, koje je pomješano sa vapnom. Ostalem glavni uzrok, da Vam trešnja ne rodi, sastoji se u tome, što Vam prebujno raste. U tom slučaju presecite joj nekoliko žila i nemojte trešnju gnojiti, nego ju zarežite sa oštrim nožem duboko u stablo.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 17. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 3. maja 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ" izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Propaganda

Pisanje u novine jeste danas ako se ne varam, jedini način, kojim naš narod može da u nekim pitanjima općí s oblastima. On se u čednoj mjeri, oprezno, mirno i dostojanstveno služi Istarske Riječi za italijansku javnost, u prvom redu oblasti, upozna sa svojim željama i nevoljama i upre prstom na nepravde, koje mu se nanose.

Danas je svaka kritika javne uprave u ovoj zemlji opasna. Vidjeli smo kakva je hajka podignuta na poslanika Albanese, koji se je usudio, da javno reče, da se s Istrom ne postupa kako bi trebalo. Razumljivo je s toga, da oni što nama vladaju (često puta se i ne zna tko zapravo zapovjeda), gledaju prijekim okom ovaj list i da traže medju nama zlotvora, koji se drzne, da ne prizna njihovu nepogriješivost, da ga kazne i učine neskodljivim. Oni se u tome ravnaju po vjetru, koji duva.

Ja nalazim, da to nije dobro i osjećam potrebu i dužnost, da im javno doviknem: vi postupate s nama kako ne dolikuje uglednoj upravi jake pravne države, a kad hoćete da nasiljem ugušite poštenu kritiku, ... se ravnate po načelima, kojima ... prožeta već preživjela policajna ...

Kad se naš narod potuži na kakvu nepravdu ili samovolju kakvog organa (a toga ima mnogo i svaki dan), trebalo bi u pravnoj državi da se istraži istinitost označenog čina i da se nepravdu popravi i samovolji doskoči. Mjesto toga mi doživljujemo nešto sasvim protivno i, po našem mišljenju, neprirodno: ne pita se, je li nanesena nepravda i prekršen zakon nili se kazni ili preprijeći samovolju nego se traži onoga, koji se je usudio da nepravo ožigoše. Njega se progoni i kazni: tko je ustao proti nepravdi ili samovoljnom kršenju zakona i naših narodnih prava, taj je smatran propagandistom, neprijateljem države, anti-italiano, krivcem, koji treba da plati glavom...

Već smo tako daleko došli u upotrabi tih zlih metoda, da se mnogi naš čovjek skaniva, da javi novini nepravdu ili da se obrati na svoje zakonite predstavnike za zaštitu, jer se boji, da će mu ta zaštita prije naškoditi, nego koristiti. Iskustvo ga je naučilo, da je pretrpljena nepravda mnogo manje zlo od onoga, što ga čeka, bude li osumnjičen s propagande. A propagandista je svatko, tko javno priznaje svoju narodnost.

Kako se zlorabi ta nesrećna i mrska riječ: propaganda — proti našemu življu! Svemu je kriva propaganda. Ako su upravnici neupućeni o našim prilikama, ako ne shvaćaju duše (jer ne govore jezikal svoga naroda, ako neumjesnim postupkom dokažu, da im briga za naše dobro nije najpreča i da je njihova mentalnost daleko daleko od naše i njihov temperament različan od našega — jednom riječi: ako se pokaže, da nešto nije u redu i da nešto nije pravo, i to se, gdje bilo, kritikuje — evo ti potrage za otrovnom propagandom, za svećenicima i učiteljima, koji su svemu krivi i koje valja istrijebiti.

Ništa bezumnije od toga. Propagandu činite vi sami, otrovom, opaku, kadgod postavite svoju volju nad zakonom, strast i mržnju nad pravom, srdžbu nad trijeznosti, pa činili vi to i iz najpohvalnijeg i najpatriotičnijeg razloga. Propaganda je i to, kad progonite nedužnog našega čovjeka, kad našim školama uzimate učitelje, crkvama svećenike, narodu jezik, djeci pjesmu i nauku...

U sebi samima valja da tražite krivce, jer je vaše pozvanje, da s ovim narodom postupate pravedno, da ga razumijete, da ga poštujete, da mu služite. Kad tako ne činite, onda ne vršite kako treba vašu dužnost i promašujete dobru svrhu od države povjerene vam delikatne zadaće: mjesto da zadobijete pouzdanje i ljubav ovoga naroda za sebe i za državu, vi ga od sebe odbijate i državu, u njegovim očima, slabite i ponizujete. Jer narod sudi državu po vama. On očekuje zaštitu od države, a vi mu je kratite: vi mu velite srdito: ti si neprijatelj ove države, a on to čuje i razumije. Ali u duši svojoj osjeća, da nije on teme kriv i u srcu želi, da bi drukčije bilo.

Propaganda je to što vi činite. Jača od svake druge, jer ulazi u svake kolibe i u sva srca i u ona najnježnije djece. Protiv te propagande valja da se svatko bori, tko želi dobro ovome narodu i državi.

Dr. U. S.

Naše glasilo

Kukavno, jadno i očajno je stanje našeg slavenskog naroda u ovim krajevima. Naši vlastodršci, koji su mu pri svojem dolasku obećavali sve i svašta: oteše mu i ono što je imao. Rastjerali mu i raspršili po svim istarskim selima i gradićima vodje političke, kulturne in gospodarske, lišili ga svih ustanova, te bacili u tmicu neznanja i u položaj robovanja.

Jedina je svetla zvezda, koja svojim zrakama obasjava i razvedri svako toliko dušu našeg seljaka u ovim zlokobnim danima — naše glasilo, naša novina. Ona je meleme svim seljačkim bolima, ona vjerno služi njegovim interesima te nastoji da upozori oblasti na sve one rane, koje nas tište i koje su na putu sporazuma i mirnog života izmedju Talijana i istarskih Slavena.

Istarska Riječ ga obrazuje kulturno i gospodarski, ta to je jedina njegova vjerna uzdanica i iskrena prijateljica. Ne raspiruje u narodu strasti, ne izazivlje i goji u njemu mržnju prema njegovim sudržavljanima i državi, nego istinito i otvoreno ukazuje na pogreške i u nebovapijuće krivice, koje nad njime vlastodršci slijepo počinjaju. **Naše glasilo želi i vodi politiku sporazuma, ali bratskog, dostojnog i jednakopravnog.**

Mnogima je naše glasilo trn u oku samo zato, jer ne prigiba hrptenice, jer točno i istinito pokazuje na zadate udarce i učinjene rane našem narodnom organizmu, jer iskreno istupa i predlaže onima, koji vedre i oblače, načine liječenja, pomirenja i ozdravljenja.

Ali zagriženi protivnici svakog sporazuma i mirnog življenja sa našim narodom, — oni, kojima je cilj, da zatru sve što je naše, oni, koji ne će mirovati, dok i najzabitijem našem selu ne oduzmu slavensko obilježje, oni, koji ne biraju sredstva, da nas dotuku, — prekim okom gledaju na našu novinu. — Danomice nam stižu vijesti iz raznih krajeva, kako neodgovorni ili polusluženi pojedinci brane i zaustavljaju našim ljudima glasilo, **koje je zakonom priznato i zaštićeno.** Što više: u ovo zadnje vrijeme vraćaju poštanski uredi list natrag s opaskom: Ne prima se, zabranjeno, Rifiutato!...

Time hoće na svaki način da naš narod liše posljednje i jedine utjehe.

To je nekulturna, nepoštena i nečovječanska nakana. Mi ogorčeno protestujemo proti takovim djestvima, koja blate, omalovažuju i umanjuju veličinu dobre strane naše države, koja se doista odlikuje medju drugim državama u pogledu poštivanja slobode tiska.

Mi znamo, da se trude poštanske i druge vlasti, da se zaprijeći to sramotno jurišanje na naše novine. Uz najbolju volju spomenutih, dogodjaju se nadalje i povećavaju slučaji, gdje se pretplatnicima uopće ne dostavlja novina, gdje se bez njihovog znanja novina vraća. Dogadja se dapače gdjegod, da se onima, koji primaju naše glasilo upisuje u prestupak i smatra ih se neprijateljem države. Zar nije to ludo i smiješno, a istovremeno i žalosno i za opći položaj pogubno?

To ne će nikako dovesti do dobrih medjusobnih odnošaja, do kojih nastoje da dodje, osim nas, i svi čestiti krugovi naših sudržavljana, kojima je stalo do ugleda i dobrobiti **države**.

Mi pozivljemo sve nadležne vlasti, da zaprijeće i uduše u zametku te zle i nekulturne namjere neodgovornih pojedinaca proti našem glasilu. Mi ne sumnjamo, da će to znati postići, jer smo uvjereni, da im je mnogo stalo, da sačuvaju slobodu štampe, koje načelo naša država najenergičnije provadja i kojim se potpunim pravom ponosi, što i mi drage volje priznajemo.

Ljubav do rodjenog doma

Čitajte knjige i pjesme, koje vam pred oči donose ljudski život, ljudsku tugu i radost, i ja ne znam, hoćete li naći, što bi čovjeku bilo milije od doma. Istina je, ima i drugih stvari, koje su čovjeku u životu mile i po kojima im je život pravi život.

Drugo je mladiću djevojka, a mužu žena; mio je junaku boj i junaštvo; nekomu je pravi život u časti pred svijetom, drugi traži sreću u tom, da se osveti neprijatelju. Pa i zbilja svega toga su pune stare i nove pjesme i pripovijetke. Ali ljubav je i junaštvo samo za mlade, a stari za to ne mare; — a mladi opet ne mare za časti ni za imetak. Jedno je samo, što je jednako milo starome i mladome, — a to je dom, to je očinska kuća i krov, očinski prag i ognjište.

Ima jedna stara pjesma grčka, stara već do tri tisuće godina, u kojoj se pripovijeda, kako je jedan junak dvadeset godina bludio po moru i nikako nije mogao doći do doma svoga. A kad je napokon poslije tolike muke ugledao samo dim od doma svoga, proplakao je kao malo dijete. A ima i jedna naša pripovijetka, kako žena traži po svijetu muža devet godina. I dok slušaš tu pripovijetku, sve te nešto u srcu zebe i sve misliš: Tužan li je dom tome mužu i toj ženi, tužni li su i oni, kad ih doma nema! Zato i ima naša riječ: Svagdje je dobro, ali je doma najbolje.

Što je zapravo taj dom, da je čovjeku tako drag? Što li je u njemu, da je čovjek zapravo miran tek onda, kad je doma? Hvala Bogu, samo kad sam doma! Koliko to puta čovjek kaže! I čini se čovjeku, kao da nije nigdje siguran, kao da mu nigdje nije tako toplo, kao doma.

Ne ću vam razlagati, zašto je dom čovjeku tako drag, premda to ne bi bilo baš veliko mudrovanje. Nego mi je ovo na pameti: Čini se, kao da današnji svijet može več da je i bez doma. Znate i sami, kako već zbilja ima ljudi, koji nemaju doma, nego se sele svaki čas iz tudje kuće u tudju: Imadu samo **stan**. Istina je, i tomu stanu kažu **dom**, ako imadu ženu i djecu. Ali danas ima sve to više ljudi, koji nemaju ne samo doma, nego nemaju ni žene ni djece, a ipak nisu sirotinja — i lijepo živu. To su obično oni, koje plaća država, ili koji drugačije služe i od dohotka žive.

Kad čovjek to vidi, pa još i to, kako brodovi, a još više željeznice brzo prevažaju svijet iz jednoga mjesta u drugo, s jednoga kraja svijeta na drugi kraj; kad čovjek vidi, kako ljudi lako ostavljaju stari očinski dom, — onda mu se čini, da je to zbilja djetinjska misao: jadikovati i plakati za domom. Onda ti sve nešto šapće u uho: Pa i zbilja je za dom privezan samo onaj, tko nije vidio dalje preko svoga plota! Što bi to? Cijeli svijet je čovjeku dom! — Ne znam... Ne znam, kakav će to biti svijet, kojemu riječ **dom** ne će biti slatka, kao majčino mlijeko, a topla, kao majčino krilo...

Ali znam, to stalno znam, da će život takovomu svijetu biti prazan, strašno prazan. Ta **kud** ćete veće praznoće, nego što je to, kad nemaš doma?! Kad nemaš doma, sve ti je prazno, jer je svijet širok, preširok, barem za srce čovječje: ono ne može ispuniti cijeloga svijeta...

Drugi — kako im drago, a mi se držimo doma svoga. **i.**

DOPISI

IZ SOVINJAKA (općina Buzet).

Naša rodjena općina Buzet i oni, koji su njoj na čelu, proganjaju nas — Slavene. Majka proganja ovako svoju djecu, pa — mo mi — pastorki njezini. A zar mi — pastorki ne dajemo nio što joj ide? Zar mi općini ne plaćamo?! Zar i mi Hrvati ne plaćamo sve škole i sve učitelje u općini i u Istri, a nama se ne dade hrvatska škola? Tá mi ju imamo, i niko ju nije ukinuo; a djece imademo za hrvatsku školu preko stotine. Tu su dakle djeca gladna, a ti naša općina buzetska daj toj djeci hrane, što ju mole oni i nji njihovi roditelji. Potjerali ste nam našu školu iz Sovinjaka, a dali mjesta talijanskoj; a sada su naša djeca gladna na cesti, a da ne pohadjaju nijednu školu, jer čekaju da će im oblasti otvoriti svoju narodnu... Pa mi nudjamo i besplatno lijepe prostorije u Pračani za hrvatsku školu, samo ih pregledajte službeno, pa nam pošaljite hrvatskog učitelja ili učiteljicu. Ali mi smo — pastorki, i mi ništa ne plaćamo: mi ne plaćamo poreze, ni prireze ni pristojbe(takse), ni namete ništa, je-li?! ne plaćamo! Zar naša krv ne daje kralju što je kraljevo?! Jest, mi sve to nosimo i plaćamo, a za hvalu — gladujemo duševno i tjelesno — Pošiljali smo nekoliko djece iz Sovinjšćine u hrvatske škole u okolici, a to nam je zabranila — naša maćuha u Buzetu. Opet ovih dana sovinjski talijanski učitelj sa dva druga mladića (fašista) obilazili su po kućama, osobito onih udovica, koje primaju ratnu penziju, strašeći ih da upišu djecu u talijansku školu u Sovinjaku inače da će im se oduzeti potpora. — Pitamo se: jesmo li u državi reda i mira? Zar nema Boga ni pravice?! — Molimo naše državne poslanike, da ova nasilja na nas i naše ratne udove jave u Rim, pa da bude jednom reda, mira, posluha i blagoslova Božjega. —

Barba Zvane.

IZ LIŽNJANA.

Naša školska posla.

Mi smo se uvelike varali, kad smo mislili, da su naše škole zaspale samo kratki san. Ta tješili smo se time, da je to doba prolazno. Mislimo, da kad jednoć nastupi normalno doba da će biti u tom pogledu bolje.

Tako smo evo mi sami sebe varali shvaćajući ta normalna vremena kao nešto sasvim vidljivo. Mi to još sveudilj očekujemo kao i Židovi Mesiju, ali ne znamo, da li su već nastupila ili nisu ta normalna vremena: znamo jedino to, da je kod nas sve abnormalno. Sve je postavljeno na glavu.

Prije svega moramo konstatovati, da se je naš jezik istjerao iz škole posvema protiv naše volje. To izjavljujemo otvoreno i bez straha. Našem jeziku nema u našoj školi ni traga! U Ližnjanu, selu pokraj Pule, nema niti **jednog** djeteta, ponavljam: **niti jednog**, čiji bi materinjski ili općevni jezik bio talijanski. Dosljedno tome 100% djece govore isključivo hrvatski. Gdje je tuj pravednost, a gdje ta tako opjevana liberalnost?!... Naša škola je protiv naše volje isključivo talijanska. Naše su pritužbe glede škola medjutim neosnovane (infondate) — odgovara gospodin ministar prosvjete našem narodnom poslaniku dr. Stangeru. — To već nije ironija, nego ječ... — sarkazam!

IZ ČRNICE (općina Buzet).

Ubojstvo.

Ovih dana zbio se u našem selu strašan zločin, koji je sve nas na Črničšini silno taknuo i ražalostio. Mi skoro i ne pamtimo, da bi kod nas čovjek čovjeka ubio. Sad se eto to dogodilo u našem selu. Pak da bi zašto?! Za komad zemlje. Radi onoga: Moja je! Nije tvoja, nego moja!... Radi komada neke zemlje već dugo je vladala mržnja i neprijateljstvo medju pravim gospodarom njezinim i med onim, koji ju želio i htio imati — na svaki način. (Posudio mu novac te se uknjižio. Došlo je u šumi med njima do svadje (što i kako, ne ćemo spominjati): u toj je svadji puška planula, te gospodara (mladića) srušila zavijek na zemljicu crnu, a ubojica (muž i otac obitelji), mirno doma ispi par čaša vina, a onda podje i u Buzet da se preda sam pravici u ruke. Bio je naš poljski čuvar. — Ovo strašno zločinstvo bacilo je naše selo u sramotu, a obje obitelji u to i u nesreću. Mi sve ob ovom promišljamo i velimo: Eto, kamo dovede čovjeka lakomost i pohlepa pa i za zemljom! Promišljamo i sve vapimo: Bože, smiluj se rodu ljudskom da se ne kopa u svojoj vlastitoj krvi! Molimo Mu se: Ulij u naša srca mir i ljubav, a u glavu čisti razum!

IZ SOČERGE (općina Buzet).

Mi sami ne vemo, zakaj je zapravo prišel k nam italijanski duhovnik. Pravo rekoč — vemo: ampak da bi on nam in naši vasi kaj koristil, to ni mogoče, ker je nesposoben in ne pozna ni trohce našega slovenskega jezika. Opravlja službo božjo — po svoje, latinski — tiho kakor mutec. Ne slišimo od njega ni prilike ni lepe besede. Lačni in mrzli prihajamo v cerkev, takšni gremo iz nje domov. On je v veliki zadregi, kadar mora k bolniku. On ne zna slovenski, a bolnik ne italijanski, a tolmača ne dopušča sv. cerkev, a ni Jezus Kristus. Kaj sedaj? Moramo iti po g. duhovnika v Movraž. Lepe reči, kaj ne? No, saj smo mi Sočeržani srečni! Srečni — imeti v vasi duhovnika, in še takšnega, kakršnega imamo mi. On je tudi naš učitelj, prav moderen! Čemu in zakaj da otroci razumejo šinjora maještra, in čemu da on razume govor svojih učencev! Saj ni on k nam prišel, da nas in naše otroke kaj poučí! Kolikor manje znamo, toliko smo mi ljubši onim, ki nas hočejo raznaroditi in poitalijančiti! Za nas Slovence ni nauk in znanje, nego samo motika in kosa... Samo za Italijane so šole in znanje! Kaj ne? Če smo tako italijane, mi pa ne! Mi smo že siti našega italijanskega šinjora. — Če gre jutri proč od nas, mu zakričimo veselo: Srečen pot! Adijo, adijo, in nikdar več do svidenja!

IZ VRHUVŠČINE kraj Buzeta.

Naši se sada ljudi i narodnjaci u gradu Vrhu hvale, da žive mirno i da se već sada ne čuje u selu pogrde i prijetnje i kletve i nasilja, kako se to dogadjalo dok je živio pokojni Močibob, komu nek se Bog usmiluje i nju oprosti, jer Mu je bio mnogo dužan. Iznenada, na mirakulozan način prestao je živeti taj veliki slovenski Talijan; a sada je nastao mir u selu, pak tako uživa ga i naš gosp. župnik,

Širite „ISTARSKU RIJEČ"!

a sad je poštovan i »onih drugih« (a govore hrvatski) i boje se da ne moli za premještenje. Razumije se! Sada dolazi u Vrh na stotine i stotine naših ljudi, a skoro svaki pusti tu po koju deseticu i lir . Samo da ste vidjeli ljude u Vrhu na Vazam! Kao mravi bilo ih! Tu se ostavila i koja para, a novac otvara i željezna vrata, nažalost! Eto tako došao je i zavladao u Vrhu mir, što ga želimo njemu i cijelom svijetu! —

IZ OTOKA LASTOVA.

Nejednaki postupak.

U kolovozu lanjske godine postaviše po starom običaju poduzetnici jedne vapnenice na istu jednu kitu papirnatih vrpca, kojih je bilo barem 30 izpremiješano, tako da se na nikakov način nije moglo tumačiti da bi bila to ili jugoslavenska ili hrvatska zastava.

Takova kita vrpca uvjek se je postavljala na vapnenice, koja bi zajedno sa njome pogorjela. Dakle nije bio nikakov znak narodnog obilježja, nego stari običaj.

Poduzetnici vapnenice Augustin Frlan i Vicko Pešić biše od karabinijera, nahuškani od domaćih izroda i špekulanata, svezani i odvedeni u zadarske tamnice, te nakom osam dana, pošto tamošnji kr. sud nije mogao da ih progoni, otpušteni.

No ipak 14. prosinca 1922. dogodio se u Lastovu grozni zločin. U kuću starca trgovca do danas nepoznati zlikovac provalio u sobu, tainim je ključem izvukao iz ormara 480 komada zlatnog novca u današnjoj vrijednosti 40.000 tal. lira.

Stanarica, neka Marija Torettich iz Korčule, znala je osumnjičiti neke Blaćane, koji biše pohvatani od karabinijera, pretraženi uzaludno, pak pušteni. Bila je pregledana odmah supruga vlasnika, njezina svojta, a Marija Torettich ne, akoprem javno se hvastala da će ona pokrasti staroga Korsana. Sve je išlo kako je ona hotjela. Tužba protiv nje na drž. odvj. za pokušaj kradje je išla bez uspjeha, jer posvjedočenja obitelji Coretto i Grgurević su bili »vaghi indizi« akoprem ona je 15. dana prije kradje dogodjene kazala u kući Miha Grgurević, da će pokrasti zlatni novac Korsanu. Ali ona je profuga, pak nije čuda, da se nije postupalo uapšenjem i perkvizicijom, dok naprotiv jadni Pešić i Frlan okušaše okove i tamnicu zadarsku.

Ništa nemanje takova pravica vrijedi i za poreze i izmjenu novca. Tko je njihov, izmijenio svakako, naprotiv stare tvrdke biše odbite: za njih su porezi najteži, najveće dužnosti, a nikakova prava.

Ovakove muke danas trpe pošteni ljudi na otoku Lastovu!!

IZ HRUŠICE KOD PODGRADA.

Nepričakovana revizija naše Mlekarne

Naša »Mlekarna« je ena izmed najbolj prospevajočih zadrug v anektiranem ozemlju. Ima nad 800 članov okroglo 80.000 lir rezerve ter lastno prodajalno mleka v Trstu. Fašisti jo smatrajo za hrbtenico Brkinov. Sedaj, ko so južni Istri odvzeli vse šole, vrgli so se sistematično proti severu. Našo Mlekarno hočejo dobiti v svoje roke, ali pa jo razbiti. Ker to ne gre z zakonitimi sredstvi, segli so po nezakonitih. Vološčansko glavarstvo ukazalo je živinozdravniku Blaževiču iz Podgrada, naj pregleda vse knjige naše Mlekarne od leta 1915. dalje in javi takoj, ako bi našel kaj nereda, da se sodnijsko nastopi proti odboru. Blaževič je knjige kar naložil na voz in jih odpeljal. Tega ne zadosti, pride drugi dan zopet v Hrušico z novim ukazom glavarja, naj »prevzame« za čas revizije tehnično vodstvo mlekarne. To je tako očividno protislovno da se skrivnostni namen ne more tajiti. Predsednik mlekarne se ni udal ter poslov ni izročil.

IZ ŠTINJANA KOD PULE.

Par riječi o našem brigadijeru.

Kaošto se oružničke postaje nalaze po drugim općinama, tako se nalazi i kod nas. Na čelu naše oružničke postaje stoji brigadijer. Taj čovjek vam je bio dosad veoma miran in pošten. Radi tih svojih vrlina uživao je opće poštovanje u čitavom selu. Ali u ovo zadnje vrijeme moramo konstatovati, da se žalibože promjenio. Pomislite si samo: najedamput je počeo pozivati u svoju kasarnu naše najuglednije ličnosti iz cijele općine te ih je ispitivao, da li su pretplaćeni na »Istarsku Riječ«, tko ju prima u selu itd. Zatim im rekao doslovno: »...Ah, kako ste bedasti! Ja ne mogu da razumijem, zašto bacate novac u ludo i čitate »Istrsku Riječ«. Povratite ju radje natrag. Ne zaboravite, da smo u Italiji, da se morate okaniti — propagande!« Naši su mu na to odgovorili, da se čude što im uopće dolazi s riječju »propaganda«, kad i sam znade kakve prilike vladaju danas u Istri: da danas čovjek ne može nesmetano obavljati niti privatne poslove, altrochè propagandičke!

Franina i Jurina.

Fr.: I danaska ti se oći nekako čudno lašće. Ca si sopeta ča sanjal?

Jur.: Sanjal, sam, brate, ma da biš znal ča!

Fr.: Ala daj, povedi mi, da vidim, ča j' to bilo.

Jur.: Bilo je nekako strašno čudno. Najedanput sam se našal va jednoj crekve. To je moralo va bit Veloj šetimane, zač je na jednem oltariće bil napravljen Božji grobac.

Fr.: Je l' bilo po dneve ale po noći.

Jur.: Po noće, ač je va kuteh bilo dosta mračno. Nego ne prebijaj me, ako ćeš, da ti povedem.

Fr.: Ne ću — ne boj se.

Jur.: Dunke, ja sam ti se najedanput našal va jednoj crekve.

Fr.: Si bil sam, ale je bil još ki?

Jur.: Bilo nas je pet.

Fr.: A ki su bili oni četiri?

Jur.: To sam doznal malo po malo. Jedan z bradum — to je bil Kajfa, jedan drugi vas obriven — ono je bil Pilat, a jedan treći kraj njega — to je bil Baraba, kega je ono Pilat bil oslobodil, a četrtega nisam nikako mogal prepoznat. Bil je vas va crnem, a stal je na nekakoveh stubah, ke su bile prislonjene na zid.

Fr.: A ča j' delal na teh stubah?

Jur.: Znimal je dole kvadri od križnega puta.

Fr.: Ča — ča?

Jur.: Kako sam ti rekal.

Fr.: A zač ih je znimal dole?

Jur.: Zač je tako otel oni Kajfa.

Fr.: A ča ga ima Kajfa protiva oneh kvadreh?

Jur.: Na oneh kvadreh su stajališća napisana hrvatski, a Kajfa ne more videt niš našega i zato je zapovedal onemu va crnem, da oni napisi promeni.

Fr.: A ča nisi mogal reć onemu va crnem, neka tega ne dela?

Jur.: Rekal sam ja to njemu. On se je branil, da tako oće Kajfeš. — Veste, Jurina, rekal mi je. Kajfeš mi zmiri govori, da mora bit oles latinorum... Kaj ćemo no!

Fr.: Povedaj napred!

Jur.: Kada su bili svi kvadri na tleh, čujem, kako Kajfeš govori onemu va crnem: — Prendere batićorum et zibićorum napisorum kroatorum. A to će po naški reć — — —

Fr.: Ni trebe, da mi povedaš. Toliko pak znam i ja latinski. On mu je rekal neka zame batić, pak neka zibije vanka oni hrvatski napisi. Je tako?

Jur.: Posem sega tako. Dunke, on va crnem zame batićorum i — tuk! — tuk! — tuk! — tri puta je udril po napise, ki govori, kako su Isusa na križ pribili.

Fr.: Je imel duši to storit?

Jur.: Kad je treći put udril z batićem, najedanput se čuje, kako da je negdere neki teško i mučno zdahnul... On va crnem je probledel kako krpa i zdahnul: — Buh moj! Buh moj! Ali ga Kajfa grdo pogleda, digne ručinu i zapovedi mu: — Ala, destrigaribus! Nato mu je i Pilat prišal bliže i rekal mu je pol latinski i pol hrvatski: — Nientibus paura, domine! Imate kade blizu vode. — Imamo, rekal je na pol glasa on va crnem. Tam dole je Wasserlajtunga. Pilat je nato rekal Barabe, neka gre na Wasserlajtung, pak neka prnese malo friške vodi z Učki. Koliko bi jaje spekal, već je bil Baraba nazad s jednim kablićem punem vodi. — Ala, amice, rekal je Pilat onemu va crnem, lavabis rukis — pak nikome ništa. Tako sam i ja učinil onputa, kada sam ono odsudil Isusa Krista. — Lavabe... etcetera — etcetera... I on va crnem umoči ruki va kablić, a kako ih je zamočil, negdere vane je peteh zakukurikal: kukuriku!

Fr.: Znaš, da je čudnovita ta tvoja sanja.

Jur.: I kako čudnovita! Kajfa je nato po drugi put oštro zapovedel: — Ala, destrigaribus! — i on va crnem počne i sopet tuć po onem hrvatskem napise. Ma kada je treti put potuknul, sopet se je čulo, kako je negdere neč teško i mučno zdahnulo. On va crnem je sopeta probledel, Pilat mu je brzo dal kablić, da opere ruki, i on va crnem još ih ni pravo ni opral, i već je peteh zakurikal po drugi put. Po tem je on va crnem počel sopet tuć po kvadre. Kad je treti put storil: — tuk! — peteh je zakukurikal po treti put, a va to isto vreme čul se je z Božjega grobca jedan slabi i neizmerno mili glas: — Što učinih tebi, da me tako mučiš? Nato su svi strašno probledeli, najviše on va crnem. Njemu je najedanput pal z ruki batić, onputa se j' ćapal za glavu i pal na kolena, i zaplakal: O, Gospod, usmili se me! Grešil sem, o Gospod, grešil sem... Naj me zadene vse časno hudo, raji pretrpim sve, kakor da bi te še kdaj ražalil... O Gospod, usmili se me! Nato se je najedanput sve promenilo. Već ni bilo ni Kajfi ni Pilata ni Barabi, ni nijednega. Sve se je zgubilo, a ja sam se zbudil.

Fr.: Va istinu — čudna sanja!

Gospodarstvo

VINOGRADARI NA POSAO!

Stupamo u mjesec maj. Ovoga mjeseca treba da svi vinogradari uznastoje, da im se ne obole vinogradi od peronospore.

Protiv peronospore je po dosadašnjem iskustvu najbolji i najjeftiniji lijek smjesa modre galice i vapna. Ali modra galica mora biti što čišća, t. j. ne smije sadržavati previše zelene galice, kaošto se to češće zbiva kod jeftinijih vrsti modre galice. Vapno neka bude čisto i friško. Obično dostaje, ako za sve škropljenje uzmemo 1% modre galice, t. j. na 100 litara vode 1 kg modre galice. Manje od 1 kg ne bi ni za prvo škropljenje preporučao, pošto je uprav na početku najveća pogibelj, da nam peronospora mlado lišće i grozdje napadne, pošto je obično vlažno i sunce češće ljetnom žegom pritisne. Dapače za vlažna i topla proljeća preporučam, da se množinu galice i za prva dva škropljenja poveća od 1% na 1½%. Osobito vrijedi to za vinograde u vlažnim, niskim položajima. Manje od 1% galice bi se moglo uzeti za zadnje škropljenje u suhim ljetima i visokim položajima.

Od ugašenog vapna uzme se isto toliko i modre galice. Ako smo uzeli 1 kg galice, uzmimo i samo 1 kg vapna. Nepotrebno je, ako uzmemo više vapna nego galice. Dapače je najbolje, ako uzmemo samo toliko vapna, koliko ga je potrebno, da galicu neutralizuje, t. j. da joj oduzme jetkost. A za neutralizovanje galice dostaje puno manje vapna, nego smo uzeli galice. Da je vapno galicu neutralizovalo, spoznat ćeš pomoću lakmusovog papira. Mjesto lakmusovog može se uzeti i žuti kurkumani ili fenolftalinov papir. Lakmusov papir može biti crveni i modri. Prvi postane modar, kad je u tekućini dosta vapna, a drugi pak ne pocrveni više, nego ostane kakov je, t. j. modar. Kurkumani papir ostane u dobro pripravljenoj smjesi modre galice i vapna smedji, a fenolftalinov tamnocrven. — Nabave se ovi papirići u ljekarni i mirodioni za malo centesima.

Kad pripravljamo smjesu modre galice i vapna, nazvane i bordoleška smjesa, postupa se kako slijedi: Da napravimo npr. 100 litara takove smjese, uzme se oveća drvena posuda od nešto preko 100 litara i nalije se u nju 90 litara čiste slatke vode. (Razumije se samo po sebi, da za veće količine treba uzeti razmjerno veće posude.) 1 kg modre galice se što finije razdrobi (rastuče), zamota u komad vrećice (krpe) i objesi tako nad posudu s vodom, da samo malo s donjim krajem vodu tiče. Galica se zato razdrobi, da se prije rastopi. Ako galicu u predvečer stavimo topiti, nije nam je treba razdrobiti, jer se preko noći i tako rastopi. I u toploj vodi se galica brzo rastopi, pa je ne treba drobiti; ali ne preporučam toga, premda se kaže, da topiina galice kemički ne promijeni. S druge se strane uzme manja posuda (golidica, babao) sa 10 litara vode u kojoj se razgnjeći 1 kg vapna. Gnječi i miješa se vapno tako dugo, dok ne dobijemo mlijeku sličnu tekućinu. Kad se to dogodi i s druge se strane i galica rastopi, ulijevamo vapneno mlijeko kroz fino sito ili kroz vrećico u oveću posudu sa rastopljenom galicom i istodobno neprestano miješamo drvenom palicom. Sad se poslužujemo lakmusovim, kurkuma, ili fenolftalinovim papirom. Svako toliko pomočimo komadić toga papira u tekućinu u velikoj posudi. Ako ima crveni lakmusov papir, ulivaj toliko vapna u galicu, dok papir ne počne modriti. Imaš li modri takav papir, onda prestani ulijevati vapneno mlijeko u galicu, čim taj papir više ne pocrvenjuje t. j. ostane modar. Kurkumani papir pokaže pako dostatak vapna smedjom bojom, a fenolftalinov papir tamnocrvenom bojom.

Tako pripravljena tekućina mlieka se čim prije upotrijebi.

Ako ovako učinjenoj, friškoj bordoleškoj smjesi dodamo odmah nekoliko običnog šećera, primit će se bolje lišća i uzdržat će se više vremena dobrom.

Čim većina mladica na lozi postigne dobar pedalj dužine, škropi se prvi put, ali lijepo, tako, da se opršti (ne smije se polijevati lozu!) čitava mladica sa zarodom i lišćem. Osobito ako se kod prvog sumporanja ne rabi galičnog sumpora, treba s prvim škropljenjem uraniti i nastojati, da se ne ispusti niti jednog grozdića kod škropljenja, jer kod nas na jugu se peronospora na grožđju prije cvatnje, za vrijeme iste, ili neposredno iza cvatnje vrlo često pojavlja.

Kakovih 14—20 dana kasnije, prema vremenu, slijedi drugo škropljenje, a od 20 dana iza ovog treće škropljenje. U istom razdoblju slijedi onda četvrto škropljenje, što će u običnim položajima i za sušnih godina dostajati, dočim treba vinograde u nizinama, gdje vladaju velike rose i ako je vrlo kišovita godina, barem još par puta opetovati.

treba odmah ponovno poškropiti.

Lozu, koja je oštećena od tuče (grada)

Ako dodje za vrijeme škropljenja kiša ili prije nego li se je bakreno-vapnena smjesa posušila na lozi, treba škropljenje obnoviti.

PODLISTAK

Nezvani tutor.

(Nastavak).

Šta ne ide, g. Ilija? — odgovara Todor predusretljivo kao prema kakvom mušteriji.

— Pregledao sam ti dnevnik i, ovaj ne dopada mi se. Ti, brate, mnogo za sebe trošiš. Šta znači to, ti jedna duša, jedna guša, pa osam dinara na dan. I na šta toliko, kad baška plaćaš kvartir, baška hranu.

— Pa... tako, ode, g. Ilija, — veli Todor.

— Znam ja, da ode; može da ode i više, ako hoćeš, ali to ne valja, ja to ne mogu više da dopustim.

— Ama, ostavite se vi toga, g. Ilija, — veli Todor, kao pokušavajući da se oslobodi tutorstva.

— Šta, da se ostavim, je li? Da se ostavim, pa da stračiš sve! — planu g. Ilija. — E, ne ćeš, sinko!

— Ali, pa kako to vi meni! — uze da se buni Todor.

— Tako, eto tako. Ili ćeš da me slušaš, ili onda bolje reci mi otvoreno i pošteno: g. Ilija, izvolite napolje iz mog dućana. Kaži mi, kaži mi slobodno tako, pa ti ja ne ću više ni praga prekoračiti.

— A, Bože sačuvaj, g. Ilija, kad bih ja to rekao. Vama čast i poštovanje, ja vidim, da ste vi moj prijatelj i prijatelj moje radnje, — uze da se izvinjava Todor.

E, kad vidiš, da sam ti prijatelj i prijatelj tvoje radnje, a ti onda i da me slušaš. Ti ne smeš više da trošiš od šest dinara na dan.

I g. Ilija pobedi. Šta je mogao grešni Todor nego da pristane. Bunio se on toliko puti u sebi protivu ovog nezvanog tutorstva g. Ilije, bunio se, kad mu je tukao šegrte; bunio, kad mu je svojom penzionarskom prgavošću rasterivao mušterije, ali, danas je pustio jedno, sutra drugo, a sve iz obzira prema starosti i »učenosti« g. Ilije, pa je tako postao potpuna pupila, a g. Ilija potpun gospodar u radnji.

IV.

Jednoga dana dodje g. Ilija kao i obično u 7 sati ujutru, ali ljut kao ris. Niti je što toga dana zameravao šegrtima; niti je bio prgav prema mušterijama; niti je reči progovorio s Todorom.

Na podne ode kući, a posle ručka opet dodje, i dok je Todor igrao domine u kafani, on je ljutito šetao po dućanu.

Kad udje Todor, on ga zamoli, da ukloni šegrte. Todor posla jednoga nekim poslom, a drugog istera pred vrata dućanska, te ostadoše sami.

G. Ilija stade u mestu, pogleda pravo u oči Todora.

— Je li to istina, što ja čujem? — upita strogo Todora.

— Šta, g. Ilija? — pita Todor ljubazno.

— Ti hoćeš da se ženiš?

— Pa... uzvrda se Todor — ako Bog dâ.

— Pa zar je to od sveta da čujem?

— Eh, Bože moj, g. Ilija, — poče Todor onako slatko, kao kak ratluk seče. — Kazao bih ja vama, gde bih ja to od vas krio, nego to još nije ništa, više onako, jedna reč, jedan razgovor, što se kaže.

— Dobro, neka je samo reč, — uze g. Ilija svoj tutorski ton — onda da predjemo na stvar. Prvo i prvo: ima li devojka para i, ako ima, koliko ima?

— Nema, g. Ilija, sirota je devojka, ali veoma dobra i lepa.

— Nema para? — zgranu se g. Ilija.

— Nema, — veli Todor.

G. Ilija planu:

— E, onda se ti ne ćeš oženiti njome. Dok sam ja živ, ja to ne ću dopustiti!

— Ama, g. Ilija... uze opet da kaže Todor.

— I po treći put ti kažem, — grmi g. Ilija — ti se ne ćeš oženiti njome. Ja se ne šalim. Ja znam, šta govorim, i upamti to, što sam ti kazao.

U Todoru pršte bakalski žuć, poduze ga vatra, kao da je progutao oku bibera i pó oke najkvirca pa tresnu jednim paklom sveća o tezgu i viknu:

E, oženiću se, g. Ilija, ja sam sam svoj gospodar; nit imam oca nit imam tutora.

G. Ilija usplamte sav, dočepa jednu kutiju sardina i htede [illegible] da gadja Todora, ali se uzdrža i samo promukto i bolno uzviknu:

— Ako nemaš oca i ako nemaš tutora, a ti imaš prijatelja, t. j. imao si prijatelja, ali si ga izgubio. Ja idem iz ove radnje, ali moje srce ostaje ovde, to da znaš. Nikad ti više ne ću prekoračiti prag a ti ćeš žaliti, što si me isterao! — I ljutit sunu na vrata, preturivši čitavo sanduče limunova.

V.

Todora je dabome vrlo grizla savest, što je tako postupao sa g. Ilijom, ali on tek natrag nije mogao. Mogao je trpeti, da mu g. Ilija tutoriše u radnji, da mu tutoriše u fijoci, ali nije mogao trpeti, da mu tutoriše i u srcu. I nazad, to više nije bila obična ljubav kod njega, pa da je se mogao odreći. Odkad se ona razvila, i otkad je on siroma morao sam dućan potkradati, samo da ga ne uhvati g. Ilija. Jer svaki dan, kad je u dućan dolazila devojka, koja je služila kod Leposave — tako se zove njegova izbranica — on je u košaru, što ju je s pijace donela, spustio paklo čokolade sa ljubavnom slikom, ili ušećereno voće u finoj kutiji ili fine smokve u kutiji, a devojka je već znala, komu to treba da se preda. I sve je te stvari on, vešto zavaravajući g. Iliju, morao prosto da ukrade.

(Slijedi.)

Pčelarenje na med.

(Svršetak*).

Predjimo sada na opisivanje drugog načina naprednog pčelarenja, koji ćemo nazvati:

b) Združivanje pčelaca.

Najprije treba spomenuti, da moraju biti košnice takodjer poredane u parovima, kao i kod prvoga načina, te da moraju imati medište sa jednakim okvirima kao i u plodištu. Za ovaj je način pčelarenja svakako najbolja košnica amerikanskoga sustava, koja stoji na pomičnom dnu, a imade škrinjicu plodišta posve jednaku sa medištem. Moguće je tako plodište jedne košnice postaviti na plodište druge i dobiti na taj način združenu veliku košnicu, potrebitu za ovaj način pčelarenja.

Odmah na početku glavne paše potraži se u dvim susjednim košnicama matica, te se svaka od ovih prenese sa okvirom, na kojemu je nadjena, i sa još jednim okvirom legla i jednim meda, te sa mnogo pčela u dvije male košnice, koje se prenesu na drugo mjesto u pčelinjaku. Stare se pčele vraćaju u svoju prijašnju košnicu, a mlade ostaju sa maticom.

Nakon toga združe se sve pčele onih dviju obezmatičenih košnica u jednu samu, koja se postavi na sredinu prostora, gdje su do sada one dvije stajale, sakupivši sve okvire obiju košnica s leglom u plodište, a samo prazne po mogućnosti u medište.

Matične rešetke ne treba, jer nema jošte matice. Rešetka se postavlja tek nakon drugoga vrcanja (vidi niže), kad je već glavna paša pri kraju, te kada ne će pčelama mnogo smetati u donašanju meda. Ta okolnost, da imadu pčele za vrijeme glavne paše slobodan prolaz iz plodišta u medište, tako da one niti ne osjećaju gdje prestaje jedno, a počinje drugo, djeluje vrlo povoljno na marljivost pčela i na njihovo spremanje skoro svega nabranoga meda samo u medište, jer one slijede svom naravnom nagonu, da istovaruju med uvijek nad leglo u najviši dio košnice.

Bezmatičnost će smesti pčele za jedan ili dva dana, ali čim budu sagradile matičnjake, dat će se ponovno na posao, kao da se ništa nije ni desilo. Takva će združena košnica dati povećani prihod meda, i to ne samo radi združene snage, nego i radi toga što se svakim danom sve manje meda troši za leglo (deveti je dan već sve leglo pokriveno) i što usporedo s time sve veći broj pčela postaje slobodnim radi pomanjkanja kućnoga rada. Malo po malo, kako starije pčele izumiru ili pogibaju na paši, radjaju se nove, te možemo biti sigurni, da će za 35 dana brojčana jakost košnice ostati neumanjena, a iza toga je vremena obično već prošla kod nas glavna paša.

Medjutim će ona dva umjetna roja, pošto imadu kod sebe maticu, vremenom dovoljno ojačati i sakupiti do jeseni potrebitu hranu za zimu. Zato im treba plodište postepeno raširivati gotovim saćem. Tko imade već dovoljni broj pčelaca i ne misli više na povećavanje pčelinjaka, mora da združi na jesen ta dva umjetna roja, odstranivši im prije toga jednu maticu. Združene pčele treba pokaditi dimom ili ih prije združenja posipati brašnom, da se ne kolju. Na proljeće za vrijeme dobre paše tog opreza ne treba. — U krajevima obilne jesenske paše (u Istri nemamo takvog kraja) moći će se takodjer od tako združene košnice izvrcati po koji okvir meda.

Tim jesenskim združivanjem odstranjuju se svake godine sve preko dvije godine stare matice iz pčelinjaka.

Kod uzimljivanja pak treba opet dvije i dvije košnice medjusobno približiti, da budu tako pripravne za novo proljetno združivanje.

Osobitu pažnju treba posvetiti tome, da se med vrca u za to odredjeno vrijeme. Prvo se vrcanje mora poduzeti najkasnije 14. dan iza združenja, t. j. još prije nego li se je izlegla mlada matica, a to za to, da se zapriječi eventualno rojenje. Drugo se vrcanje može izvršiti tek poslije 26. dana iza združenja, t. j. iza kako se je već mlada matica oplodila, jer bi se inače lako moglo dogoditi, da bi pčele ubile još neoplodjenu maticu, ako bi se u zabranjenom roku otvaralo košnicu i uznemirivalo pčele oduzimanjem meda.

Ako jedna košnica srednje jakosti donese na dan 1 kg meda, ovako će združena donijeti 4 kg, te dok dvadeset košnica u povoljnim prilikama daje 200 kg meda, deset će združenih dati 400 kg i u mnogo slabijim godinama i sa mnogo manje truda po pčelara. Još je jedna činjenica, koja **govori u prilog** ovomu načinu pčelarenja. Dogadja se da obična košnica na vagi ne pokazuje po čitav mjesec dana ni gubitka ni dobitka. To ne znači, da paše nije bilo, već da su pčele baš toliko nabirale, koliko se potrošilo za njih i za leglo. Združena će pak košnica u takvim prilikama danomice rasti na vagi. Dočim ne ćemo u slabim godinama ništa izvrcati iz običnih košnica, združena će nam ipak dati nekoliko meda i imat će uvijek za sebe osiguranu zalihu za zimu.

Praktični pčelar N. Bebi, koji već 12 godina tako pčelari, veli doslovno: „Tako sam uvjeren o tom načinu pčelarenja, da bih bio pripravan staviti komugod ovaj predlog: — Imaš li dvije košnice srednje
othranjuje najviše kletvom i batinom...
jakosti, od kojih se jedva jedvice možeš nadati 10 kg meda po svakoj? Evo, daj mi ih, a ja ti obećujem 50 kg meda i vraćam ti na jesen tvoje dvije košnice natrag. — S ovim sam predlogom siguran, da ću dobiti, ma kakva bila godina, po koje kg meda ili barem jednog pčelca s mladom maticom i s dobrom zalihom meda za zimu".

Pristaše Alberti-Žnideršičeve košnice t. j. oni, koji ne vole držati košnice vani na slobodnom, već na okupu u pčelinjaku, mogu se takodjer okoristiti tim načinom pčelarenja. Dosta je, da si urede A.-Ž. košnicu na 12 okvira (radi većeg prostora za leglo u proljeće) i na tri kata. Pčele neka budu u prvom i drugom katu, svagdje po jedna familija. Na proljeće se ubije jedna matica, a sa drugom se učini umjetni roj, koji se postavi u treći kat. Daščice izmedju prvog i drugog kata treba na to odstraniti i u prvi kat složiti sve okvire s leglom obiju familija, a u drugi po mogućnosti samo prazne. Na jesen se isprazni medište i polože pčele u drugi kat, na što prvi ostaje prazan. Slijedeće se godine združe pčele drugog i trećeg kata, a novi se umjetni roj postavi u prvi kat.

Evo ideje, a pčelarima-stolarima zadaće, da praktički izvedu takvu trokatnu Žnideršičevu košnicu!

* * *

Intenzivni način naprednog pčelarenja može se provadjati samo u onim krajevima, koji imadu barem jednu glavnu pašu u godini. Samo je ondje moguće pčelariti po tim pravilima pa stoji samo do dotičnih pčelara, da pogode pravi čas odnosnih operacija.

Spomenuti moramo, da je način «združivanje» prikladan za one krajeve, koji imadu glavnu pašu na proljeće, dočim je za krajeve s ljetnom glavnom pašom bolji način «pojačavanje». Ako bismo naime u to kasno doba pravili male umjetne rojeve, ne bi nam oni mogli, radi nastupajuće suše, dovoljno ojačati do jeseni.

Krajevi pak, koji se ne mogu iskazati s jednom osobitom, makar kratkom, ali izdašnom pašom, dotično u kojima paša traje jednolično kroz dugo vremena, nijesu prikladni za pčelarenje na opisane načine.

Za takve krajeve preporučili bismo ovaj posebni način pojačavanja s dvostrukim omedjivanjem legla, koji bi se moglo nazvati «protupojačavanje». Najprije se izvrši onaj već gore opisani način pojačavanja medovnjaka. Košnicu, kojoj smo dali medište, nazovimo A, a onu prenesenu, kojoj smo ubili maticu, B. Nakon mjesec dana po prilici, kad je već mlada matica u B oplodjena i kad imade već mladog legla u toj košnici, pristupa se ponovnom pojačavanju, ali ovog puta tako, da se prenese najprije cijelo medište sa svim okvirima i pčelama sa A na B, zatim se prenese košnica A na protivnu stranu od B i ubije na to matica u A. Mogu se na koncu još i pčele sa dva okvira iz A stresti pred leto košnice B.

Time smo postigli dugotrajno omedjivanje legla, zapriječili prekomjerno trošenje meda, te povisili uslijed toga medenu zalihu u medištu na korist razboritog pčelara — i u onim krajevima, koji nemaju osobite paše.

* * *

Spis je namjenjen naprednim pčelarima. Zato se nijesmo upuštali u podrobno opisivanje raznolikih pčelarskih radnja. Držali smo se samo temeljnih načela uvjereni, da dostaje toliko za našu svrhu.

---

*) U zadnjem broju «Istarske Riječi» podkrala se štamparska pogreška. Tamo je napisano, da se troši za leglo oko **40 kg** meda na dan. To je krivo; treba ispraviti ovako: **40 dkg.**

Tržne cijene u Trstu: na debelo: Konjsko sijeno 65—70, volovsko 68—72, slama 55—65, posije (mekinje) 74—80, zob 86—90, kukuruz 96—100 (cinkvantin 105—110); na malo: novi grah 1.20—1.60, radić 0.80, krumpir 1.—, govedina 6.80, 7.20—8.—, teletina 8—.820, svinjetina 8.40—9.60.

Tudja valuta.

Trst, 1. maja 1923.

ugarske krune	0.40—	0.45
austrijske krune	0.0280	0.03
čehko-slovačke krune	60.10.—	60.30
dinari	20.80.—	21.10
rumunjski leji	9.25.—	9.75
njemačke marke	0.0680—	0.0725
dolar	20.30.—	20.40
francuski franki	136.75.—	137.50
švicarski franki	368.— —	370.—
engleski funti papirnati	91.40.—	94.60

Politički pregled

U Madžarskoj se drma vlada sadašnjeg ministra Bethlena. Madžarska će morati platiti velike ratne odštete, pa joj se baš o tom sada kroji koža u Parizu, a protiv toga se bune oni, koji ne mogu da prežale, što je Madžarska pala na tako nisku stupnju. Vele, da će novu vladu sastaviti madžarski fašisti. Madžarski se parlamenat sastaje 15. maja.

U Njemačkoj Austriji vlada velika gospodarska kriza. Vlada nastoji, da nadje način, po kojem će se riješiti te velike nesreće za čitavu republiku. Nedavno je smanjila vojsku i žandarmeriju, a zatim i činovništvo. Sada pak je odlučila, da zbog štednje smanji i broj ministara. Dosada je imala Austrija 12 ministara, a odsele će imati samo sedam.

U Njemčkoj silno pada vrijednost njemačkog novca, pa je to prava propast za njemački narod i državu. Ako bude tako dalje išlo, onda će se Njemačka zaista morati predati na na milost i nemilost Francuskoj. Izgleda, da to uvidjaju i sami njemački državnici, pošto su se upravo onih dana obratili na više savezničkih vlada sa molbom, da bi uznastojale, da čim prije dodje do potpunog izmirenja sa Francuskom. No najkarakterističnije je to, da njemački državnici niti ne opravdavaju svoje prijašnje stanovište, nego jednostavno traže mir i samo mir. Pravo imaju naši ljudi, kada vele: «Sila kola lomi»! To se eto sada opaža i u francusko-njemačkom sporu.

U Rusiji je održan dvanaesti veliki sastanak boljševičke stranke, pa je tu izvješteno, da je Rusija napravila sa 18 država trgovinske ugovore, a sada pregovara s još 9 država. Boljševička vlada je dopustila, da 460 inozemnih kapitalista dodju i podignu svoje tvornice u Rusiji, a medju tim sretnim kapitalistima, koje ruski boljševici pomažu, ima **174 njemačkih, 56 engleskih, 50 francuskih i 6 američkih.** Iz toga jasno proizlazi, da su i sami ruski boljševici uvidjeli, da je praktički nemoguće voditi **državu, koja nema** u svojoj unutrašnje kapitalističkih poduzeća. Uvjereni smo, da će konačno svi ruski vodeći krugovi uvidjeti, da ovako ne može ići dalje, pa da će prije ili kasnije doći do pravog demokratskog uredjenja zemlje i podignuća ruske Nacije.

U Poljskoj će se naskoro promijeniti vlada. Mjesto vlade generala Szikorskoga doći će vlada Witoša, koji je već bio ministar predsjednik i prije. Poljska mnogo nastoji, da se složi s Čehoslovačkom. U Poljskoj se sada pripremaju velike svečanosti za dolazak vrhovnog francusk. vojskovodje Focha (čitaj: Foša), kojega je poljska vlada imenovala maršalom Poljske. Ako svi znaci ne varaju, dolazak maršala Focha u Poljsku stoji u vezi sa vojničkim učvršćenjem Male Antante za svaku eventualnost.

U Čehoslovačkoj je u parlamentu predloženo 70 novih zakona, koji će biti od velike koristi za čehoslovački narod.

Direktni pregovori izmedju Italije i Jugoslavije. Kako nam je još predzadnji put naš dopisnik iz Opatije javio, paritetna komisija u Opatiji je definitivno prekinuta. Sada javljaju iz Rima, da ta komisija ne će više nigdje nastaviti svoj rad, nego da će odsele same vlade voditi direktne pregovore. Tako je n. pr. ovih dana jugoslovenski op. ministar u Rimu, g. Antonijević dobio ovlaštenje, da pregovara sa Mussolinijem o riječkom pitanju, koje je imala da odredi paritetna komisija u Opatiji.

U Bugarskoj su se obavili predprošle nedjelje državni izbori. Po čitavoj je državi pobjedila zemljoradnička stranka, koju vodi dosadašnji ministar predsjednik Stambulijski. Ta pobjeda je upravo prenerazila sve opozicionalne stranke, koje su se nadale, da će imati znatno bolje rezultate. Od 246 mandata, koliko ima poslanika u novom Sobranju, dobili su zemljoradnici 215, komunisti 16, opozicionalni blok, socialist 1, za kojega ionako postoji još veliko pitanje. Svi su ministri izabrani u više srezova, dok je Stambulijski izabran sam u 13 srezova. — Pobjeda Stambulijskoga, dotično zemljoradničke stranke, znači velik dobitak za daljne prijateljske odnošaje izmedju Bugarske i Jugoslavije. Evo što piše o tome ovdješnji «Piccolo della Sera»: «Sofijske novine pišu, da će se sada naskoro održati u Sofiji nova konferencija u svrhu, da se što bolje urede i učvrste političke i ekonomske veze izmedju Jugoslavije i Bugarske. U ovom pogledu neki bugarski krugovi vide budućnost u najružičastijim bojama. Oni govore o nekoj konfederaciji južnih Slavena, u kojoj bi bile Srbija, Bugarska, Hrvatska, Bosna, Hercegovina, Crna Gora itd., koje bi imale opširnu unutarnju autonomiju, ali bi ipak sačinjavale jednu jedinstvenu državu sa jedinstvenom vojskom, sa jedinstvenom spoljnom politikom i sa jednom centralnom vladom. Naravno ovi krugovi misle, da bi se ova jugoslovenska konfederacija morala rasprostirati do Egejskog mora a dakako na štetu Grčke....».

Razne vijesti

Domaće novosti.

Propisi za iseljivanje u Ameriku. Da se zapriječi nedostatci i neurednosti, koje su se dešavale prijašnjih godina prigodom iseljivanja u Sjedinjene Države, bile su izdane za 42.000 talijanskih državljana, koji se od 1. julija 1923. do 30. junija 1924. lako isele u Sjedinjene Države, ove odredbe:

Svatko, tko se želi ukrcati, mora odaslati u preporučenom pismu na iseljeničko nadzorništvo (R. Ispettorato dell'emigrazione) u Trstu, via Cassa di Risparmio br. 12, molbu, u kojoj mora navesti:

a) ime, prezime, ime oca i majke, dan rodjenja, općinu, boravak te ime, prezime i starost svoje obitelji, koju namjerava uzeti sa sobom;

b) zanimanje ili obrt, koji izvršuje molitelj;

c) ako je rezervist, onda mora priložiti svedodžbu vojničkog zapovjedništva, poje potvrdjuje, da je dotičnik došao iza augusta 1914. iz inozemstva u svrhu, da se podvrže vojničkom službovanju;

ć) razred, u kojem kane putovati;

č) razlog, radi kojih se iseljuje;

d) koje dokumente prilaže svojoj molbi.

Molbe koje budu odaslane kr. iseljeničkom nadzorništvu po drugom putu a ne putem preporučenog pisma, ne će se uzimati u obzir. Usmene su molbe zabranjene. Iseljenički će nadzornici odabrati mjesto na brodovima po tekućem redu za svakoga iseljenika. Iseljenici će biti pozvani na otputovanje po onom redu, po kojem će se rješavati molbe za iseljenje. Pojedina će nadzorništva izdavati toliko dozvola, koliko odpada od gornjeg broja na njihov djelokrog. Putni listovi za Ameriku, izdani prije maja t. g., morat će se produljiti putem nadležne oblasti.

Izvanredni vojnički dopusti. Ratno ministarstvo u Rimu izdalo je naredjenje, prema kojemu imaju sve vojničke komande davati vojnicima izvanredne dopuste. Te dopuste će dobivati samo oni vojnici, koji se — u smislu kr. ukaza od 7. jenara t. g. — nalaze u neugodnim obiteljskim prilikama. U takvim prilikama pak se nalaze samo oni vojnici, koji se moraju isključivo sami starati za uzdržavanje svoje obitelji. Dopusti mogu se izdavati najdulje za tri mjeseca. Osim toga moramo napomenuti još i to, da je isto ministarstvo izdalo još jedno drugo naredjenje, u kojem kaže, da će svi oni momci, čija tjelesna visina ne iznaša 1.54 m, ostati na trajnom dopustu, ako im je bio već prije zbog toga snižen rok vojničkog službovanja.

Što će biti iz našeg jadnog seljaka? Naš narod na Puljštini je pretrpio za vrijeme rata dosta neugodnih časova. Dok je on čamio u evakuacijskim logorima, dotle su mu njemački i madžarski vojnici uništavali kuće i zemljišta. Kad su došli kući, morali su si sve popravljati. Zatim je nastala strašna gospodarska kriza, kakve naš narod nije nikada vidio. Rijetke su one kuće, kojima nije glad pokucao na vratima. Jasno je, da u takvim prilikama ne može nitko niti da pomišlja na plaćanje poreza. Pučanstvo bi rado platilo porez, ali nema čime. Zato bi bilo potrebno, da mu vlada priskoči u pomoć i da mu — obzirom na pretrpljene patnje u velikom ratu — briše sve zaostale poreze. Ali mjesto toga porezna uprava u Puli tjera sve poreznike, da joj isplate sve zaostatke, koji iznašaju ukupno 7½ milijuna lira. Pošto poreznici ne mogu da plaćaju, oblasti im oduzimlju pokućstvo, koje misle navijestiti u općinskoj zgradi. Općina pak se tomu upire i ne će da isprazni na zahtjev oblasti dvoranu. Oblasti prijete općini sa silom. Zbilja žalosno!

Znanja i ravnanja radi. Obzirom na najnoviju promjenu sudbenih područja u novim pokrajinama smatramo se pozvanim, da upotpunimo svoj zadnji izvještaj time, da danas javimo našim cijenjenim čitateljima, kojem će kot. sudu ili preturi odsele pripadati pojedine općine.

1. **Preturi u Pazinu** pripadat će ove općine: Tinjan, Boljun, Draguć, Žminj, Pazin i Raška dolina.
2. **Preturi u Poreču:** Vrsar i Poreč.
3. **Preturi u Puli:** Pula.
4. **Preturi u Vodnjanu:** Vodnjan, Barban i Sv. Vinčenat.
5. **Preturi u Rovinju:** Kanfanar, Rovinj i Rovinjsko Selo.
6. **Preturi u Buzetu:** Buzet, Roč i Slum.
7. **Preturi u Lošinju:** Veli i Mali Lošinj te Osor.
8. **Preturi na otoku Cresu:** Cres.
9. **Preturi u Labinu:** Labin i Plomin.
10. **Preturi u Voloskom-Opatiji:** Veprinac, Berseč, Lovran, Mošćenice i Volosko-Opatija.
11. **Preturi u Motovunu:** Motovun, Oprtalj, Vižnjan i Vižinada.
12. **Preturi u Piranu:** Piran i Izola.
13. **Preturi u Kopru:** Kopar, Herpelje-Kozina, Marezige, Pomjan i Dekani.
14. **Preturi u Bujama:** Buje, Novigrad (Cittanova), Grožnjan, Umag i Vrtonigla.
15. **Preturi u Bistrici:** Brdo, Bistrica, Jablanica, Matulji, Kilovče, Prem, Ratečevo, Zagorje, Smrje, Podgrad, Čelje Jelšane, Knežak, Materija i Trnovo. (Op. Red.: Riječ «pretura» ima isto značenje kao i prije kotarski sud.)

Osnutak talijansko-poljačkog kluba «Adam Mickiewicz» u Trstu. Na poticaj ovdješnjeg poljskog konzula g. Vladimira Kwiatkowskija osnovao se ovih dana u Trstu talijansko-poljački klub «Adam Mickiewicz». Skupština se obdržavala u sjedištu poljačkog konzulata, gdje se sakupila čitava poljska kolonija, koja se nalazi u Trstu. Sa talijanske strane je prisustvovalo mnogo odličnih gradjana iz Trsta, medju kojima i sâm gradonačelnik senator Pitacco. Svrha tog udruženja bit će ta, da dodje do što tijesnijih kulturnih veza izmedju talijanskog i poljačkog naroda. Poljački je vice-konzul Strakosz naglasio, da će poljski narod nastojati da se osnuju slična nacionalna udruženja po svim većim gradovima u inozemstvu. To da je potrebno za to, da se drugi narodi upoznaju sa poljačkom kulturom **te da ujedno svi Poljaci u stranim državama ostanu u tijesnim vezama sa majkom domovinom.** Zatim se je izabrao odbor novog kluba. U odboru se nalaze ova gospoda: senator Giorgio Pitacco, gradonačelnik u Trstu (predsjednik); Vladimir Kwiatkowski, gen. konzul poljske republike (podpreds.); odv. Rodolfo Goldschmied, vice-konzul P. A. Strakosz i cav. Mario Nordio (savjetnici). Za revizore bili su izabrani gg. Angelo Scocchi, cav. Bruno Astori i dr. Herlinger iz Opatije. U ime novoizabranog odbora je govorio predsjednik senator Pitacco,

koji je s lijepim riječima pozdravio sastanak, naglasujuć, da su u slavnoj osobi Adama Mickiewicza istaknuti najveći ideali i bratskog zbližanja obiju nacija. Tim se riječima tršćanskog gradonačelnika pridružujemo i mi. Želimo, da bi konačno svi Talijani uvidjeli, da je neophodno potrebno medjusobno prijateljstvo i upoznavanje svih slavenskih naroda i njihove kulture. U nadi, da je osnutak talijansko-poljačkog kluba prvi korak tomu cilju, pozdravljamo i mi novoustanovljeni klub.

Seljaci, pazite na krivotvorene bankanote! U zadnje vrijeme pojavilo se u Trstu i drugdje, da kola u saobraćaju mnogo krivotvorenih bankanota od 50 i 100 lira. Kvestura se je mnogo trudila oko toga, da pronadje krivce. I zaista: predprošle srijede su se policijski agenti došuljali do jedne malene potleušice u Žaulama kod Trsta, gdje se tiskao krivotvoreni novac po 50 lira. Agenti su provalili u u unutrašnjost potleušice te zaplijenili stroieve i 770 bankanota po 50 lira — dakle 38.500 L. Bankanote nose seriju 155 i broj 4049. Krivotvoritelji tih bankanota nisu napšeni, jer su pobjegli prije negoli su agenti stupili u potleušicu. Sada ih kvestura (policija) traži, ali do danas nema nikakvog glasa o njihovom uapšenju.

Eppur si muove!... Naša je vlada, kako smo svojedobno javili, protegnula na naše pokrajine zakon o pristojbama za javne natpise. Prema tom zakonu plaća se za natpise u tudjem jeziku četverostruka pristojba. Za nas primorske Slavene i za tirolske Nijemce nastalo je zbog toga pitanje, da li će se i naši jezici smatrati za tudje ili ne. Mi smo zbog toga odmah izjavili, da bi u prvom slučaju značila ta pristojba pravi porez na hrvatsku i slovenačku narodnost te dvojno i nepravedno postupanje prema pripadnicima jedne države. Sada pak izgleda, da je konačno naša vlada uvidjela neopravdanost takve od redbe i tumačenja pojma »tudji jezik«, pa je sada — kako javljaju neke talijanske novine — poslala svim prefekturama okružnicu, u kojoj naglasuje, da se na anektiranom području podnipošto ne smatraju tudji oni jezici, kojih je oputreba dopuštena po postojećim zakonima. Prema tome će pristojbina za hrvatske i slovenske natpise biti jednaka kao i za talijanske.

Istarski poslanici Albanese i Bilucaglia — na dvoboju! U 15. broju »Istarske Riječi« javili smo, da je poslanik Bilucaglia brzojavno javio u Rim, da njegov kolega, poslanik Albanese, nije odgovoran za onaj odvažni govor, koji je držao na sastanku istarskih načelnika u Puli o bijedi u Istri, jer da je — poludio. Ta vijest je silno uznemirila poslanika Albanese-a, pa je odmah pozvao poslanika Bilucagliu na dvoboj. Poslanik je Bilucaglia prihvatio poziv svog druga Albanese-a i ovih se dana vršio dvoboj. Kako čujemo, u šestoj navali ostao je Bilucaglia ranjen na desnoj ruci. Unatoč svega toga protivnici se nisu još pomirili.

Otpust kazne utamničenicima. Zvanični vijesnik objavljuje naredbu, kojom se proširuju odluke kr. ukaza 1. decembra 1920. br. 1790 glede popusta kazne svim kažnjenicima, koji su počinili kakav prekršaj prije 20. decembra 1922. g.

Tršćanski poslanik Giunta na dvoboju. Kako javljaju iz Rima, ovih je dana imao tršćanski poslanik Giunta dvoboj sa kapetanom Fornijem. Forni je ostao ranjen na usnama, a poslanik Giunta na ruci. Protivnici se nisu izmirili.

Vojničke stanice u Istri. Vojni glavni štab uzeo je na znanje zahtjev, izražen na sjednici porečkoga Municipija u pitanju vojske te je odredio,da se u Istru premjeste nove čete: zapovjedništvo 25. pukovnije in drugi bataljun 25. pješadije. Skladište 25 pješadije imat će odsele sjedište u Poreču. Prvi bataljun 25. pukovnije dolazi u Pazin, gdje će biti namješteno i skladište 26. pješadije, koje se sada nalazi u Piacenzi. Obzirom na to, da je Pazin središte cijele Istre, nalazit će se u Pazinu vojničko okružje za čitavu Istru. Osim toga će i Buzet i Labin dobiti nove čete. Medjutim je, kako doznaje ovdješnji »Piccolo«, zapovjedništvo armije u Trstu odredilo, da ženijski odsjek stupi u direktne pregovore sa porečkom i pazinskom općinom za izgradnju novih vojarna. Ako smijemo vjerovati toj vjesti, onda možemo se nadati, da će i naši radnici u tim mjestima ipak doći do potrebitog zasluška.

Koliko troši vlada na grad Trst. Prije rata grad Trst je pokazivao u svakom pogledu veliki napredak. Njegova trgovina je upravo cvala. O nezaposlenosti nije bilo niti govora. U Trst su dolazili ljudi sa svih strana svijeta. Danas više svega toga nema. Trst se mora neprestano obraćati na Rim i moljakati potpore. Kako čujemo, vlada je od početka okupacije potrošila na Trst 5.750 milijuna lira. To je ogromna svota, koja bi lahko prehranila čitavu Istru i udovoljila svim njezinim zahtjevima. Pa da ne gradovi prožderu dosta novaca!...

Pitanje njemačkih škola u Tirolu. Ako se ne varamo, njemačke će škole u Tirolu zadesiti ista sudbina kao i naše u Istri. Po ukazu kr. prefekture u Tridentu ima da se njemačka škola u Leifersu pretvori u talijansku. Proti tom ukazu podnijele su 82 njemačke obitelji protest, ali bez ikakvog uspjeha. Vlasti su doduše poslale u Leifers komisiju, ali ta se je postavila na stanovište, da se njemačka djeca moraju učiti talijanski jezik i da moraju polaziti talijansku školu. Uslijed tog stanovišta su nastali u spomenutom mjestu burni prizori. Nijemci su počeli kričati, da se školske oblasti ništa ne obaziru na jednodušnu želju i zahtjev čitave općine. Nato im je komisija odvratila: «**Ako hoćete imati za svoju djecu njemačke škole, onda bajte preko Brenera!...**»

Svega po malo

Najveće blago. Po našim selima o blagu se mnogo priča i sanja i malo ima naših ljudi, koji ne bi vjerovali, da se na taj i na taj dan tako i tako može iskopati čabar dukata ili cekina.

Ima doduše takovih, koji se znadu našaliti i reći: Jest, može se iskopati blago, ali motikom na polju i lopatom u vrtu.

Ali nekako mi se čini, da nestaje takovoga svijeta, koji bi za najveće blago držao — svoju rodjenu djecu. Ne bilo nikomu zamjera, ali baš je na ružan običaj zavladao, da je mnogomu ocu, pa i mnogoj materi djeteta manje žao, nego da prostite — prašćeta.

Znam, da će netko doviknuti, da je tomu krivo sve to veće siromaštvo. Ali ja opet velim, da nije, jer gledajte kako i nijema živo-tinja svoje mlade prigrijeva, a ja toliko puta čujem i vidim, gdje kršten stvor svoj porod othranjuje najviše kletvom i batinom...

Porod i smrt u svijetu. Neki je učenjak nedavno izračunao, da se je svijet u prošlom stoljeću više umnožao, nego li u ikojem drugom, da se je baš podvostručio. Po tom bi čovjek mislio, da se sada radja djeca mnogo više nego li prije. Ali to nije istina, nego je istina baš protivno: naime da na svijet dolazi manje ljudi, ali da ih manje i — umire. Poznato je, da sada ljudi dulje žive. Ne veli se time, da doživljuju Matuzalenove godine, nego to, da ih u mladjim godinama umire manje. Osobito je u djece pomor kudikamo manji nego li negda što je bio. To se vidi — kaže onaj učenjak —kod svih prosvjetljenih naroda. Kao primjer neka nam posluže Rusija i Njemačka. U Rusiji radja se mnogo djece, ali je mnogo i umire: od 100, što se rodi, umre ih 72. U Njemačkoj ih pak od 100 omre 69. Eto: na stotini razlika je 3, a na jednoj stotini milijuna — razlika je puna 3 milijuna, na 50 milijuna — polovica (t. j. 1 i pô milijuna — koji u Njemačkoj ostaju na životu).

Pogibelj žute invazije. Stanovništvo Japana se stalno uvećava. God. 1870. brojilo je to carstvo 33 milijuna, a danas broji oko 58 milijuna stanovnika. Taj veliki porast japanskog žiteljstva prouzročio je silnu emigraciju (iseljivanje). Zbog toga živi u Koreji 150.000, u Sahalinu 73.000, u Formozi 210.000 Japanaca itd. Nije isključeno, da će se jednog dana združiti 400 milijuna Kineza, 58 milijuna Japanaca, 47 milijuna Malajaca, 18 milijuna Indokineza, 5 milijuna Dijameza, 315 milijuna Indusa te da će sva ta žuta rasa, koja broji oko milijarde, navaliti na evropske narode, koji se neprestano medju sobom svadjaju i prepiruju. To je činjenica, s kojom bi morali računati svi evropski državnici.

Najmanji čovjek na svijetu je Rus Andrija Ratušev, koji sada živi u engleskom glavnom gradu Londonu. Taj mali čovjek je visok samo 26 palaca, pa glavom ne dosiže ni da vidi na običan stol. Sada mu je 20 godina, ali se nosi kao najveći oholjak. Njegovi roditelji su ljudi obične veličine kao i drugi ljudi. On ima posebni mali namještaj u svome stanu, a uza se nosi posebne ljestve, da se može po njima popeti do viših predmeta, kad mu je to potrebno. On misli, da ne će dugo živjeti, ali mu je, veli, svejedno, jer će umrijeti jedamput svi ljudi.

Otac sa 250 djece. U Africi ima jedan crnački kralj, koga su zarobili Englezi i oduzeli mu njegovu kraljevinu, a za njega se čuje, da ima dvjesta pedeset svoje djece. On je dakako imao i svu silu žena. Svoga četrdesetog sina je imenovao svojim prestolonasljednikom.

Žrtve divlje zvjeradi u Indiji. Indijska vlada (u Aziji) je službeno objavila, da je tamo palo prošle godine 25 hiljada osoba žrtvom divlje zvjeradi te veliko mnoštvo domaćih životinja. Najopasnije zvjeri su za ljude tamo tigri, leopardi te vukovi i medvjedi. Prošle godine je ubijeno te zvjeradi oko 14 hiljada.

Koliko novaca je stajao svjetski rat? Izračunano je, da je za svjetski rat potrošeno 1,093.601 miljarda švicarskih franaka, a to je u našem novcu oko 5 milijuna miljarda lira. Od toga su dvije trećine potrošile Engleska, Amerika, Francuska, Italija, Belgija i Japan, a jednu trećinu Njemačka i Austrija. Kad bi taj silni novac u samom zlatu vozili željeznicom, trebalo bi 32 puna vagona zlata, u svakom vagonu po 100 metričkih centi, a za toliki novac u srebru trebalo bi ništa manje nego 500 vagona.

Kako dugo mora čovjek spavati. Jedan njemački liječnik je izračunao, da dojenče mora spavati dnevno 23 sata, jednogodišnje dijete 20 sati, dvogodišnje 18 sati, trogodišnje 116 sati, četirigodišnje 15 sati, petogodišnje 14 sati, šestgodišnje 13 sati, osmogodišnje 12 sati dnevno. Sedamnaestgodišnja mladež imade prema tom liječniku spavati 10 i pô sati dnevno, a odrasli 8 sati dnevno.

Koliko rodi duhana u Jugoslaviji. Prošle godine je urodilo 25 milijuna kilograma. U Jugoslaviji će se popušiti 12 milijuna, a 13 milijuna kilograma se izvozi i prodaje u druge države.

Drveće, koje svijetli. U Africi su otkrili paome (drveće), koje u noći za mjesečine odavaju ljubičasto svjetlo. — Najjače svjetlo daju okrajci lišća, dapače i onda, kad se paoma odreže.

Koliko stoji kruh u Rusiji? Kilogram kruha stoji u Rusiji 6 milijuna rubalja, a kilograma maslaca 80 milijuna rubalja.

Evropsko iseljivanje u strani svijet. Rimski list «Il Messaggero» piše, da je u god. 1921.—1922. broj iseljenika iz Italije iznosio 883.681, za njom je dolazila Engleska sa Irskom sa 634.514, Španjolska sa 279.917, Portugalska 104.670. Kaošto je prije rata Italija — veli «Messaggero» — imala prvenstvo u iseljeništvu sa 579.383 iseljenika na godinu, tako i u god. 1920., 1921. i 1922. Italija odnosi ovo žalosno prvenstvo.

Kriomčarenje u Italiji. Ministarstvo financija saopćuje, da je kroz zadnja četiri mjeseca bilo uapšeno 556 individua i prijavljenih 41.288 radi kriomčarenja. Osim toga bilo je optuženih oko tisuće, koji su se ogriješili o zakon i biljegovinu, te otkrite mnoge tajne tvornice duhana i žeste kao i jedna krivih novčanica. Zaplijenjeno je oko 13 tisuća kilograma duhana, 25.000 kg kave, šećera i druge kolonijalne robe, 4 kvintala saharina, 18 hektolitara alkohola i 200.000 hektolitara vina.

Razbojnici napali putnički vlak. — Šestorica mrtvih i 25 ranjenih. Četa razbojnika napala je prošlog petka sa strojnim puškama i drugim oružjem putnički vlak na prugi u Besarabiji. Mašinista i pet putnika je ostalo ubijeno, a 25-orica ranjeno. Razbojnici su sasma mirno oplijenili vlak i putnike, a onda se udaljili.

Ženidba engleskog princa. Doskora će se oženiti engleski prijestolonasljednik. Engleski princ je zamolio jugoslavenskog kralja Aleksandra, da prisustvuje vjenčanom činu kao prvi kum. Osim toga je pozvao na pir i jugoslavenskog princa Pavla. On će po svoj prilici zastupati kralja Aleksandra, koji će se onih dana nalaziti kao gost predsjednika francuske republike u Parizu.

Kako se liječi slinavka i šap? Kada marva oboli, ne smije se hraniti sijenom i slamom, nego samo napojem od mekinja, ječma i zobi, u što se primiješa Glauberove ili Karlovarske soli. Treba češće davati pitne vode. Ako nema zelene trave, može se dati malo otave. Kada nastupi vrućina, treba metati hladne obloge ili polijevati blago hladnom vodom. Da se ojača srce, dobro je dati pol litre rakije ili špirita razredjena isto tolikom količinom vode.

Čistite kravlja vimena! Vimena kod krava muzara treba savjesno čistiti sa keficom. Time se drži koža vimena svježom, a mlijeko kod dojenja ostane čisto. Kako je dokazano iskustvom na velikim gospodarstvima, svakidanjim čišćenjem kože vimena povećava se dojnost krave.

Strahovita statistika poslije rata. - 5.917.000 sakatih. Po statistici internacionalnog radničkog ureda ostalo je nakon rata 5.917.000 sakatih — i to: u Francuskoj 1.500.000, u Engleskoj 1.100.000, u Italiji 570.000, u Poljskoj 320.000, u Americi 246.000, u Čehoslovačkoj 175.000, u Austriji 164.000, u Jugoslaviji 154.000, u Kanadi 88.000, u Rumunjskoj 84.000, u Belgiji 40.000, u Njemačkoj 1.400.000.

Butkiewicz i Pio X. bit će proglašeni svecima. Prema vijestima iz Rima svi u Vatikanu boraveći kardinali uputili su molbu, da se započne proces glede proglašenja Pia X. svecem. Nadalje javljaju iz Rima, da je grupa poljskih iz Rusije iseljenih katolika predala papi molbu, da se čim prije započne proces za proglašenje svecem prelata Butkiewicza, koji je po sovjetskoj vladi osudjen i usmrćen.

Najveća željeznička stanica bit će u Chicagu. Na mjestu stanice u Deachorn Street-u, koja je prošle godine izgorjela, bit će podignuta nova, koja će stajati 100 milijuna dolara. Sastojat će se od tri zgrade, od kojih će jedna biti visoka 130 metara. Sve tri zgrade bit će u visini šestog sprata spojene pokritim mostovima. Te ogromne zgrade ne će služiti samo za kolodvor, nego i za ukronačivanje putnika, za velike restauracije, banke, kupališta itd., tako da će putnicima, koji se budu zadržavali nekoliko sati u Chicagu, biti pružen sav komoditet. Stanica će služiti za dvadeset i osam velikih pruga i šest podzemnih pruga za okolicu grada. Bit će za trećinu veća od najvećeg sadašnjeg kolodvora Grand Central Station u Newyorku.

Kosa iz stakla. Naučeni iz ratnih vremena, Nijemci još i danas smišljaju nove »ersatz-e«. Najnovije otkriće na tom polju je izum nekog tehničko-kosmetičkog zavoda u Berlinu, kojim dakako upravljaju ljudi s fakultetima. Prema tome svi oni, koji oćelave, bilo od intenzivna, bilo od dugotrajna života, ne će više morati da se ponizuju, noseći tudje vlasi, nego će dobiti kosu od stakla. Fina staklena vlakanca, dakako navučena na još tanje niti, omogućiti će im odsele, da ponosno koracaju svijetom svijesni, da se ne kite tudjim perjem, nego da su ukras svoje lubanje kupili kao svaki drugi sastavni dio garderobe. U prospektu, koji je izdao spomenuti tehničko-kozmetički zavod, naročito se ističe taj etički momenat, koji donosi neprocjenive lične prednosti, jer kraj savršene imitacije i potpune sličnosti, pruža nosiocu vedrinu savjesti.

Šala i razbibriga.

Ne jede mesa. Čudili se u jednoj gostionici kod objeda jednom gospodinu, koji nije htio u petak jesti mesa — i to danas u dvadesetom vijeku! To čudjenje su i dosta glasno pojedinci izrazili. Gospodin se mirno obazro na to izazivanje riječima: »Vi se čudite, a ja se čudim, što vi ne jedete travu!«

Književnost

«Jadranka». Primili smo 5. broj »Jadranke«, glasila odlučnih i neustrašenih žena iz Trsta, koji sadržava ove člančiće: Marica Stepančičeva: »Naša zanemarjena mladina«; Ivka Vasiljeva: »Pomladna«; »Osamelec«; »Moj stric«; »Sokolica«: »Stara pesem«; Gracijanova: »Mrtvo mesto Pompeji«; Fran Žgur: »Vesna«; »Vida: Pokošen cvet«; Marica Gregoričeva (Stepančičeva): »Grinte«; Orjunka: »O narodni cerkvi«; Ivka Vasiljeva: »Utrinek«; **Rudolf Brnobić, kapelan iz Istre:** »Uskrsnuće«; Fr. Ksaverija: »Ko tiha noč«; »drobtine«. »Jadranka« izlazi jedamput na mjesec, a cijena joj je 10 lira na godinu. Uredništvo i uprava nalazi se u Trstu, ulica Scorcola, 492 I.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Posujilnica u Voloskom

registrana zadruga na ograničeno jamčenje

pozivljuje

na

XVII. glavnu skupštinu,

koja će biti dne 19. maja 1923. u društvenim prostorijam u 16 sati.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika posljednje glavne skupštine.
2. Izvješće ravnateljstva o računima u godini 1922.
3. Izvješće nadzornog odbora.
4. Izbor ravnateljstva, nadzornog odbora i društvenoga suda.
5. Zaključak o upotrebi čistoga dobitka.
6. Promjena § 45. društvenih pravila.
7. Slučajni prijedlozi.

Volosko, 21. aprila 1923.

Ravnateljstvo.

Poziv

na

redovitu godišnju glavnu skupštinu Posujilnice u Lanišću,

koja će se obdržavati u Lanišću (u prostorijama stare škole) 21. maja u 1 sat poslije podne sa ovim

dnevnim redom:

1. Izvješće upravnog odbora.
2. Izvješće nadzornog odbora.
3. Čitanje i odobrenje računskog zaključka za godinu 1922.
4. Slučajnosti.

Lanišće, 27. aprila 1923.

Upravni odbor.

Opaska: U slučaju, da ne dodje u rečeni sat dovoljni broj članova za stvaranje zaključaka, to će se držati ista skupština u smislu § 32 društvenih pravila pol sata kasnije i to na istom mjestu te sa istim dnevnim redom bez obzira na broj prisutnih članova.

Gospodarsko društvo u Baderni

pozivljuje

na

glavnu skupštinu,

koja će se obdržavati u Baderni dne 10. maja 1923. u društvenim prostorijama sa ovim

dnevnim redom:

1. Čitanje zapisnika.
2. Izvješće upravnog odbora.
3. Izvješće nadzornog odbora.
4. Čitanje i odobrenje računskog zaključka.
5. Slučajnosti.

Baderna, 1. aprila 1923.

Upravni odbor.

Broj 20. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 24. maja 1923.** **Pojedini broj 20 cent.** **God. I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15— lira na godinu, a za inozemstvo 20— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Današnja „I. R.“ ima prilog „Mladi Istranin“ br. 10.

Mi smo pred historijom - čisti

24. maja . . .

Danas je ravno osam godina, što je Italija ušla u veliki rat.

Onaj dan — 24. maja 1915. bio je jedan ponedjeljak. Još nam je živ u pameti i dan i ono, što je donio sa sobom. Kakav darmar! Kakva žurba i gužva! Posvuda stavnje, u vojsku goni se i sposobno i nesposobno, i djecu i starce, a što ostaje oglasio u prvi čas Befehl!] — neka se evakuira, odvede u logore, gdje već čeka svoje žrtve glad, zima i svakojaka zaraza. Tako su već bili ispraznili dobar dio Istre, a oni što se ostali, imali su da budu u svaki čas spremni, da odu za onim prvima.

A Nijemci? Madžari? Svi vlakovi, što su polazili iz Gorice, Trsta, Pule, Rijeke i iz čitave Istre, bili su ih puni purcati. Bježali su, kao da im je djavo za petama!

Od naših, koji nije mogao da ide bilo u vojsku bi u logor, ostao se na svome ognjištu. Mnogi su naši mogli da idu u Hrvatsku i da se ondje sklone, ali su radije ostali. Ostali su i čekali. Bili su sasvim mirni, jer im je i savjest bila spokojna i [illegible] kad su im vlasti nalagale, da pokopaju svoje srebro i zlato, jer da bi neprijatelj mogao provaliti u zemlju — oni nisu sakrili ništa.

Ti su čekali s pouzdanjem.

S onim istim pouzdanjem, s kojim su god. 1914. dočekali prvi hitac srpskoga topa na Drini i prvo kozačko kopito u Galiciji. Naši ljudi u ovim krajevima uvidjeli su odmah na čijoj je strani Pravda, na kojoj Nepravda. I oni su odmah stali uz Pravdu, protiv Nepravde.

A tko je njima pokazao gdje je Pravda, a gdje Nepravda? Tko drugo, negoli onaj duboki osjećaj [illegible] usađen u našoj slavenskoj duši? Nema na svijetu naroda, kome bi taj osjećaj Pravde bio bliži nego li je nama Slavenima. To je učinilo, što smo se mi odmah i našli na strani saveznika: Francuske, Srbije, Engleske i Rusije i što smo morali s neizrecivom napetošću čekati da se i Italija digne na Nijemca, zatornika svačije slobode.

Ovakvi se osjećaji ne mogu kriti kao ni kaša i. Vlasti su znale, što i kako mislimo, zato se i njihova šaka naprije oborila na nas.

Odmah u početku. Na hiljade naših ljudi pohvatili su i pobacali u smradne tamnice i tvrdnjave. Nije bilo naše kuće, u kojoj nije mati ili žena zadrhtala i na kakav nepoznati korak u noći dahnula:

Eto, sad dolaze po nekoga od naših . . .

Tako je bilo u Trstu, tako u Puli, na Krku, u Veloskom-Opatiji, a naročito u porečkom kotaru. Između domaćih Talijana bilo ih je vrlo mnogo, koji su tome doprinijeli i pomagali. To je, kako znamo, dokazao i vrli talijanski rodoljub i pošteni Slataper. To su odsudili i drugi vijetni pojedinci, no većina je upravo divljala protiv slavenskih [illegible] na radost i utjehu ondašnjemu caru i kralju Franz Josefu. Sve je to pobilježeno — i nadamo se pouzdano se nadamo, da ne će s nama u grob . . . Bit će to jedna naša Crvena knjiga . . .

Naši su upravo željeli da Italija udje u rat. Znali smo, istina, da se po talijanskim novinama diljem poluotoka dijele haljine naše i da se na njih bacaju kocke, ali to sve nije bilo kadro da ohladni onu našu želju. Mi smo držali, da nad novinama ima jedna vlada, ima jedan nared, ima jedna Pravda — i zato smo baš mi bili oni, te smo poslije Caporetta dizali duhove naših klonulih suzemljaka Talijana . . .

S onim našim prirodjenim osjećajem Pravde u duši mi smo god. 1918. dočekali i talijansku vojsku, ali tu nas je zadesilo, čemu se nismo ni u snu nadali. Mjesto Pravde dočekali smo svakojake progone, zulume i nasilja, koja još i danas traju.

Mi snosimo sve i trpimo, a naš je sav ponos u tome, što smo pred historijom ostali — čisti.

Ali mi i bilježimo sve! I ovo, što nam se događja od konca 1918. godine ovamo. Sve bilježimo, jako se jednom bude neko rumenio od stida nad svim, što nam se dogodilo i što nam se još događja. to zacijelo ne ćemo biti ni mi a ni — zbog nas — oni, koji će za nama doći.

Vjera u Pravdu poticala nas je god. 1915., da pozdravimo ondašnji XXIV. maja.

Ta vjera nije u nama pokolebana — i ovaj dan — XXIV. maja — ispunja nas pak tom zadovoljštinom, što smo pred historijom ostali — čisti . . .

Istra — dru. J. Šebesti

Dra Josipa Šebeste, liječnika u Pazinu, nema više medju nama. On je ostavio Istru i Pazin, te se povratio u svoju slobodnu domovinu Čehoslovačku. Davno, otrag četrdesetak godina, nakon što je s odlikom svršio srednje škole i universu u zlatnom Pragu, došao je medju nas Hrvate u Istru.

Doduše on je kao vrlo nadaren i učen, u ktor liječništva mogao da ostane i u svojoj domovini, da zapremi odlična mjesta, ali on se je ipak odlučio na to, da dodje medju nas u Istru. Nešto ga vuklo k nama. Bili smo onda još manji nego danas. U ono starije doba jedva su se bile počele sakupljati narodne sile, da bude naš u pavani narod i da ga oživi na narodni život... To je bilo proljeće našeg narodnog života. S jedne strane bila šačica naših idealnih ljudi, s druge strane obamro narod, koji je stao da gleda drugim očima.

Dr. Sebesta došao je k nama u zoru našeg prosvjećenja u djetinstvu našeg naroda, kad je ono bila »Naša Sloga« u dobi prve mladosti, kad su se obdržavali po Istri naši prvi tabori.

Češi su u ono doba, akoprem pod krutim jarmom Austrijanštine i Nijemštine, junački odbijali udarce prokletih neprijatelja, koji danas leže u prahu baš radi svojih grijeha proti češkomu i uopće proti slavenskim narodima. Oni su neprestano odbijali udarac za udarcem, koji je padao na češki narod. A to im je bilo omogućeno samo time što su bili naoružani slogom, narodnom svijesću i znanjem.

Dr. Sebesta je ćutio, da ga većma treba Istra negoli Češka. Vuklo ga je srce na jug medju nas istarske Hrvate. Možda sam nije znao čemu dolazi medju nas: on je to odlučio da zadovolji svomu srcu. I dodje u Kastav.

Kasnije je došlo za njime k nama više njegovih zemljaka: svećenici Boga i naroda. Došlo ih je preko četrdeset u Istru, gdje su radili medju našim narodom kao da ih je porodila i odgojila ova naša istra, koja je bila odvijek crno savila. Upravo s ovog razloga radili su požrtvovno i idealno. Mnoge ovu našu braću Čehe krije danas istarska kamenita zemlja, daleko od njihove domaje. Još i danas žive nekoji medju nama. Dosta je, da spomenemo velezaslužnog župnika i časnog kanonika vlč. g. A. Ellnera, koji je sve svoje izvanredne sposobnosti posvetio nama Jugoslavenima u Istri.

Dr. Sebesta radio je med nama od prvog dana nastupa u Istru, dok ju nije nedavno ostavio. Radio je prema svojoj ćudi i temperamentu — mirno bez buke. [illegible] dobro desnicom da ma nije znala ljevica.

Dra. Sebestu pozna i visoko cijeni Kastav, pozna ga osobito Pazin i sva srednja Istra. Bio na glasu kao vrstan liječnik. Idite danas naokolo — čuti ćete o njemu iz seljačkih usta samo hvale i dobro o tom našem istarskom prijatelju.

Pa zaista je dr. Sebesta bio naš prijatelj i riječju i djelom. On je vrlo rado zalazio u domove naših seljaka, da ih liječi, ali vidjeći njihovo siromaštvo, ode s izjavom: »Platit ćete drugi put!« Ne samo da je besplatno liječio siromašne seljake, nego i slabo plaćene činovnike. »Platit ćete drugi put.«

On ode, a da nije duznika... Ovi i mi svi nosimo ga u srcu i pameti blagoslivljajući ga. A blagoslov siromaka vrijedi.... Znamo za slučajeve, gdje je dr. Sebesta morao vlakom i kočijom do bolesnika, a da nije htio primiti plaće. Platit ćete drugi put..!

Platio ti dobri Bog!

Dr. Sebesta je odličan umom i srcem — on je potpun čovjek, dobrotvor i Samaritanac.

I narodnjak da mu valja skinuti kapu. Zadnji je otišao od nas. Ustrajao u Pazinu dok je mogao. Upitah ga: »Doktore, bili Čeh mogao podnositi ova nasilja u Istri?« — Ne bi ni Čeh. — odvrati mi. Ode, kad je uvidio, da mu nema više ni života i opstanka u Istri, i kad već nije mogao raditi po svom srcu. Ode, da u svojoj sretnoj domovini proživi starost svoju...

Mi smo osvjedočeni, da i danas misli na Istru i na nas nevoljnike. Ta u Istri proživi mladost i muževnost svoju, a ne zaboravlja se onoga, koga je ljubio i komu je činio dobro.

On je pak samo i jedino ljubio i činio djela milosrdja. Istra mu za to mnogo duguje. Istra mu možda nije iskazala počast, koja mu je išla prema njegovu umu i srcu onda, kad mu mogla i morala iskazivati u predratno doba u Pazinu. Budući da je bio plemenit nije ipak ništa tražio za sebe, te nije prestao zaista — ljubiti siromake i nevoljnike. Ovo mu je bila duševna potreba. On je bio pravi, iskreni rodoljub i čovjek, da mu teško nadjemo para.

Ovo par redaka posvećujemo mu u ime hvale sa strane naše Istre, pa da iskažemo čast i poklon poštenju, rodo- i čovjekoljublju. Ako mu stiže ovo naše pismo u ruke, zateklo ga zdrava i vesela tamo gore na sjeveru. Pruža mu ruku zahvalnicu istarski Jugosloven kao bratu Čehu. — Na zdar! Živio!

Kako je u Jugoslaviji ?

Sisak, 17. maja 1923.

Ovih dana bila su ovdje u trgovačkom poslu četvorica Talijana iz Italije. Trebalo im je u nekoj stvari tumača, pa su se nekako slučajno obratili na mene, i tako sam se upoznao s njima. U razgovoru s njima doznao sam nekoliko čudnih stvari.

Medju ostalim pripovijedali su mi, da je ovo prvi put, što se nalaze u Jugoslaviji. Njihovi trgovački interesi silili su ih već prije, da podju u tu novu državu, ali svaki bi ih put nešto zadržalo.

— Što ćete? — rekao mi je jedan od njih — mi smo u našim talijanskim novinama čitali, a i od naših ljudi slušali pripovijedati toliko strašnih stvari o Jugoslaviji, da nismo imali kuraže stupiti preko granice i doći ovamo medju vas.

— Ali šta su vam to pripovijedali? — upitam ga ja smiješeći se.

— Pa — svašta! Da ne možete ići iz jednoga mjesta u drugo, da vas iko ne zakolje ili ne okrade; željeznice da ostaju nasred puta; narod da pada na ulicama od gladi ili da se buni, pali, ruši sve što nadje — jednom riječi, mi o Jugoslaviji nismo čuli pripovijedati nego sve same strahote i užase, od kojih nam se koža jezila.

— Pa što ste našli od svega toga? — upitah ih ja s onim istim posmijehom.

— Šta smo našli? — zaintače sva četvorica u jedan glas. Vama ne treba pripovijedati, što smo našli. Vi to vidite i sami...

Onaj prvi nastavi:

— Našli smo željeznice, čiste i uredne, koje idu tečno na minutu, našli smo mir i red u zemlji i u gradovima. Samo jedan primjer: Ima u Zagrebu jedno mjesto, gdje se na stotine i stotine ljudi šeta gore dolje. Na jednom mjestu križaju se četiri široke ulice. Tu svijet, tu kola, automobili, konji, kamijoni — da ostijepiš. A negdje u sredini stoji policaj — jedan sâm — i drži red. I ne treba više od jednoga... Takva šta nema nigdje na svijetu. Tako je po stacijama, na trgovima — svuda, gdje se ljudi skupljaju: red krasan, upravo uzoran.

Umiješao se i drugi:

— A svijet, kad ne ide za poslom, veseo je i pun života. Dosta je ući u kakav lokal — pa da vidiš, kako to buči i kako je sve veselo. Altroché revoluzioni, pokolji i glupošti što smo ih mi čuli od nekih naših ljudi i novina! Neka dodju ovamo, pa da vide!

— Ali vi ste se sigurno namjerili i na kogagod, koji vam se je malo i potužio? — rekoh ja.

— Pa namjerili smo i na takove. Ali i to je kao i kod nas u Italiji. Tutto il mondo un paese! I kod nas, kad kome ne ide najbolje, u prvom redu krivi ministre i vladu. Zato ćete svaki čas čuti naše, kako se nekomu prijete: — Governo ladro! Tako je nekako i kod nekih ljudi u Jugoslaviji. Ako im štogod ide naopako — tko je kriv? — Vlada je kriva!... A kako se vlada nalazi u Beogradu u Srbiji, onda — razumije se — svemu su krivi Srbi. Isto kao što su i kod nas prije 50 god. svemu bili krivi Piemontezi.... A ljudi zaboravljaju, da su više puta i sami krivi svojoj nevolji... Nego vi znate, da čovjek, kad mu nešto ne ide, kako bi htio, najvoli bacati krivnju na drugoga. Tako je po cijelom svijetu, a tako će biti sigurno i u Jugoslaviji, gdje mora, da je neko kriv. Jednome je kriv Beograd, drugome Zagreb, trećemu Ljubljana. — Takav čovjek zaboravlja, da kad bi malo pitao svoju savjest, možda bi u njoj našao, da je i on nekoliko kriv. Jer takova bedaka nema na svijetu, koji bi mogao ustvrditi, da su svi Slovenci i Hrvati sami angjelići Božji, a Srbi sve sami Luciferi, kaošto se ne će valjda nijedan pametan naći, koji će reći, da su svi Srbi sami angjelići Božji, a Hrvati i Slovenci sami gjavoli. Ima na jednoj i na drugoj strani i dobrih, a ima i nitkova kao i posvuda po svijetu.

Tu se negdje prekinuo naš razgovor.

Ja sam ga iznio, da i naši ljudi vide, kako ima i Talijana, koji zdravim okom gledaju na prilike u Jugoslaviji i koji su uvjereni, da se ta država nalazi na putu svoje velike sreće i velikog blagostanja. Pa nije to jedini talijanski glas, koji tako govori i sudi. Već su čak i vaše tršćanske novine (»Era Nuova« i »Piccolo«) donijele nekoliko članaka od svojih uglednih saradnika, koji su primorani — ako im se kadšto i ne će — da o Jugoslaviji pišu, po mogućnosti, nepristrano i istinito.

Odnosi izmedju Italije i Jugoslavije nisu više onakvi, kakovi bijahu prije dvije tri godine. Popravili su se znatno. Ti će odnosi biti jači i dublji, budu li počivali na uzajamnoj snošljivosti i na medjusobnom upoznavanju. Možda nema na svijetu naroda, u koga bi osjećaj pravednosti bio tako duboko razvijen kaošto je to u Slavena. Slaven ne može da trpi nepravde. On je ne podnosi. On mrzi onoga, koji mu je nanosi. On će mu biti vječni neprijatelj.

Slaven je i ponosan. On ne dâ da se ga vrijedja u dušu. On ne da da mu iko pljuva na njegove svetinje, na njegov jezik i običaje. On ne da, da se o njemu govori nepravedno i ružno. Naprotiv, kada ti sa Slavenom postupaš ljudski, pošteno i pravedno, ti možeš od nje imati sve što hoćeš — sve osim obraza, jer su ga njegovi stari učili, da sve za obraz, a obraz ni za što.

Uvelike su griješili, a i danas griješe oni talijanski novinari, koji, kad govore ili pišu o Jugoslaviji, čine to na način više puta nelijep i ne doličan. Kad neki Talijani silom prikazuju Jugoslaviju kao nekakvu strašnu zemlju, u kojoj je sve zlo i naopako, oni odbijaju od sebe i Srbe i Hrvate i Slovence, koji znadu, da je ono sve laž. A čine krivo i samim Talijanima, kojima u neku ruku otešćuju općenje sa Jugoslavenima. Neugodno je, ali je i sasvim razmljivo, što se je ovih dana dogodilo jednome Talijanu u Novoj Gradiški. Došao onamo, da sklopi nekakav posao, a svijet na njega: — Vi nas sramotite pred svijetom: u vašim novinama stoji, da se kod nas sve raspada i da sve propada. Ako je tako: zašto onda dolazite amo? — I morao je otići neobavljena posla.

Naumio sam — dakako, Vašim dopuštenjem, gospodine uredniče, da vaše čitatelje upoznavam s našim prilikama ovdje, ići ću putem onih vrijednih talijanskih publicista, koji govoreći i o Jugoslaviji drže visoko zastavu istine i mjere.

Velimir.

Ruđer Josip Bošković

Prošlog se petka, dne 18. t. mj., navršilo uprav 212 godina, odkad je Dubrovnik — kolijevka tolikih slavnih ljudi — dao svijetu jednoga izmedju najvećih matematičara i zvjezdara prošlog vijeka Rugjera Josipa Boškovića.

Bošković se je rodio u Dubrovniku 18. maja 1711. Kao dijete pokazivao je vrlo malo duha. U 14. godini poslaše ga roditelji u Rim k Isusovcima, kod kojih bijaše odgojen i njegov brat Bartul. Isusovci su znali mladoga Rugjera sprijateljiti o naucima te probuditi u njemu njegove duševne darove. God. 1729. poslaše ga na više nauke (Collegium Romanorum) u Rim. Tu je Rugjer tako dobro napredovao u naucima, da su se njegovi učitelji upravo divili njegovu umu. Pripovijeda se, da je u jedan dan naučio sve temelje Cartusijeve matematike, a drugi dan geometrije. Zbog toga da se je njegov učitelj Burgundio ovako izrazio o njemu: »Ovaj mladić počima ondje, gdje sam ja svršio.«

I doista: Boškovićeva je znanost postala svakim danom sve to veća. Uslijed toga je već godine 1740. postao profesor matematike i filozofije u rimskom kolegiju. Zatim je predavao u Rimu o slovnici, krasnoslovlju, zemljomjerstvu i matematiki. Da je predavao o svemu tomu može se lako povjerovati, jer se osim matematike, fizike, geometrije i astronomije vrlo rado bavio i pjesništvom. Dapače se u prostom vremenu bavio i starinarstvom, o kojem je napisao i nekoliko rasprava.

Još kao pitomac rimskog kolegija izdao je u Rimu svoju znanstvenu astronomičku raspravu »De maculis solaribus«, a odmah zatim izda još dvije i to: O prelazu Merkura ispod sunca i O obliku zemlje te potrebi novog, te

leskopa dioptričkoga kod opredjeljivanja nebeskih tjelesa.

Kad je počeo predavati geometriju, razdijelio je čitavu ovu znanost u četrnaest pitanja, po kojima su za njim i drugi talijanski učitelji predavali. Dotadašnje shvaćanje nebeske duge, on je njedared sa dokazima u ruci sve oborio kao neosnovano. Uslijed toga bio je po cijelom svijetu, a naročito u Italiji, Franceskoj i Engleskoj obožovan kao najveći svjetski veleum. Svuda je došao na veliki glas kao najbolji astronom, filozof, matematik i zemljomerac.

God. 1758. povjerili su Rimljani Boškoviću, da im učini nacrte za izgradnju mostova, cesta vodovoda, zgrada itd. itd. Rugje je učinio sve nacrte, a Rimljani su zatim više toga sagradili po nacrtu tog velikog hrvatskog veleuma.

God. 1750. pozvao je portugalski kralj Boškovića u svoju državu, da ide kao najučeniji rimski zemljomjer u Braziliju, da tamo izmjeri stupanj meridjana te da razvidi valjanost sistema, koji je izradila pariška akademija u Kvitu. Osim toga bio je zamoljen, da će kasnije izmjeriti i one pokrajine, koje je onda imala Portugalska da primi od Španjolske.

Čuvši za to papa, zapriječi mu odlazak. Naloži mu da geometrički izmjeri papinsku državu. S tom radnjom imao je posla poltreću godinu. Godine 1752. izdao je Bošković učeno djelo o tom radu s astronomnimi primiedbami. Medju tima nalazi se više učenih rasprava matematičkih, fizičkih i astronomskih. Njegova se djela bila izdana u Beču, Mlecima, Parizu i Londonu.

Koncem godine 1759. otišao je Bošković kao engleski akademičar preko Pariza u London, gdje je ostao sedam mjeseci. Tu ga je nagovarao lord Macchesfield, da ide u Kaliforniju i da tamo promatra drugi prolaz Venerin. Medjutim Bošković se nije htio o tome nagovoriti, već se uputi sa mletačkim poslanikom Correrom u Carigrad, gdje se godine 1761. opasno oboli.

Nakon što se prilično dobro oporavio otputi se u Rusiju. Kad je došao kroz Bugarsku i Moldavsku Poljsku bio je vrlo ljubezno primljen od kralja Stanislava Ponjatowskyja u Varšavi. No i u Poljskoj se je brzo obolio, tako da je morao prekinuti putovanje u Rusiju te se ponovno povratiti u Italiju.

Na svom putovanju općio je sa najvećimi učenjaci onoga vremena. Često se prepirao o predmetih svoje nauke i štampao svoje učene rasprave.

Povrativši se u Italiju, godine 1764. bio je imenovan profesorom matematike na pavijanskom sveučilištu. Na to mjesto pozvao ga opunomoćenik austrijske carice Marije Terezije u Lombardiji. Austrija se je pred cijelim svijetom ponosila što ima tako velikog učenjaka. Isto važi i za Italiju, gdje je Bošković najviše živio.

U svojem najugodnijem životu iznenada primi poziv iz Pariza od ministra vanjskih posala grofa de Vergeenes-a, da dodje na vrlo odlično mjesto u Pariz. Bošković se odmah odazvao pozivu te otišao u Pariz. Naravno, Austriji to nije bilo pravo pa ga je pozvala natrag na svoje mjesto. No taj poziv je ostao posvema bezuspješen, jer je Francuska dobro znala pridobiti za sebe velikog hrvatskog učenjaka. Francuski kralj ga je imenovao doživotnim upraviteljem pomorske učione za optiku i fiziku s plaćom od 8000 libara.

Nakon godišnjeg boravka u Parizu morao je Bošković podnijeti kao učenjak veliku nepravdu. Iz zavisti prama toli visoko odlikovanom inostrancu proglasiše njegovi protivnici njegovu nauku »O kretanju zvijezda repača« za izum Francuza Bougnera. To je Boškovića tako ogorčilo, da je zamolio vladu dopust i smjesta zapustio Francusku.

Dobivši dopust ode u Italiju i nastani se za neko vrijeme u Bassanu. Tu je da pet svojih novih knjiga. Ove knjige je posvetio kralju Ljudevitu XVI. U svemu je napisao devedeset djela.

Kad mu je bilo 70 godina dobio je iznenada poziv od austrijskog cara Josipa II., da izmjeri čitavu Lombardiju i da sastavi njezin točan zemljovid. To je bio za starca strašen posao, ali ga je ipak časno izvršio. Nakon toga je poludio. Umro je dne 13. februara 1787., a bilo mu je uprav 76 godina. Zakopaše ga bez ikakva sprovoda u župnoj crkvi sv. Marije od Pedone.

Tako je svršio živjeti veliki veleum, kojega Rim časti kao svojeg učitelja, dok ga čitava Italija smatra za svoj najveći ures.

Vječna mu slava!

DOPISI

IZ VRHA KOD BUZETA.

Sličica iz sela. - Kulturni pionir.

Nova zvezda na vrhučkom nebu je Giovanni Busacca. Sicilijanac nekakav. Vele, da je učitelj, ali mu se po delima toga ne vidi.

Došao je k nama, štono reč, s trbuhom za kruhom iz daleke Sicilije i ugnjezdio se namah u stanu hrv. učiteljice u školi, koja je od sada imala biti i talijanska i hrvatska, pače i na hrani kod hrv. učiteljice, gde je naskoro stao pokazivati i svoju veliku mudrost te je prečesto sanjao o »egipatskim loncima«...

Usled toga mu je učiteljica otkazala hranu.

Ukonačio se tada kod svojih prijatelja na Vrhu, ali i tu za kratko vreme. Biće, da ni ovi nisu mogli zadovoljiti svoga miljenika.

Tada je doveo iz Sicilije svoju majku, koju Vrhuci zovu »teta Zana« te si je stao sâm priredjivati hranu, ali ne možda u svojem stanu, nego baš u premalenoj kuhinji hrv. učiteljice na istom ognjištu i na istoj njezinoj vari! Bilo je to zaista idilično gledati i trpjeti, kako se tu kraj iste vatre vare dva posve različita lonca, u jednome domaća istarska pulenta na mleku, a u drugome omiljelo sicilijansko jelo broskve sa paštom »šutom«!

Dodijalo je i to našem »meštri« pa će ti on jednoga dana grubo napasti i uvrediti hrv. učiteljicu pripraviv joj pre, zajedno sa svojim vrhučkim kaporijonima, sjajnu optužbu na Prefekturu, da ne pozdravlja sa decom talijanske zastave, da njezina školska deca bacaju po volji kamenje na školu, kada on podučava, da pravi propagandu i slično.

Ne sluteći hrv. učiteljica ništa zla o toj optužbi, prijavila je dogodjaj školskim oblastima, ali da: oni u Buzetu su ju jednostavno odbili sa svim prijavama, a oni u Kopru nisu njezine prijave ni primili. Razlog leži valjda u tome, što se sva njezina korespondenca zadržava, otvara, čita i cenzuriše negde u Buzetu.

I g. sindako iz Buzeta, mesto da kao predsednik mesnog školskog veća, izvidi stvar i kazni krivca, kaznio je samo našu učiteljicu te joj naložio, da s mjesta mora potražiti sebi drugi stan, sada na koncu školske godine i — na Vrhu!

No g. »insegnante« Giovanni Busacca ga je ipak pretekao time, da je najmio dva svoja »prijatelja« (dimmi, con chi vai, io ti dirò, chi sei!) i jednostavno dao pobacati njezine stvari iz kuhinje u spavaću sobu, a drugi dan po dva opet svoja čovjeka i po svojoj školskoi deci pobaca joj sve stvari iz čitavoga stana na voz pak hajd u drugu privatnu kuću, gde nema za nju ni za njezino dvoje nejake dece ni kuhinje, ni ognjišta!

Podjoše naši ljudi protestovati u Buzet radi nasilja »okupiranog« stana, ali da, sindako, kao sindako lepo ih primi, sve im obeća, a ne učini ništa, niti će ikada što da učini!

Tako, eto, taj sjajni pedagog iz Sicilije uništava jednu našu hrv. školu načinom, kojim samo on znade to učiniti.

U školsku zgradu je uveo sjelo fašija, tu je obdržavao javni pučki ples, uči pevati svoju decu »la mula rizza no la vojo no«, a sada eto proslavio se tim najnovijim kulturnim svojim činom!

Pa da nije to pravi pionir kulture i civilizacije?!

IZ SVETVINČENŠTINE.

Uvijek se tužimo, uvijek naricujemo, ali ovog ćemo puta ne samo izjadati se već upravo svečano protestirati. Kako smo već javili, kako nam se krade naše novine u gradu, sada se to počelo i po selima, podopćinama. Već dvije subote ne dobimo »Istarsku Riječ«, i to krivnjom kr. karabinijera. Listonoša nosio po običaju novine od kuće do kuće i čim je uručio dotičniku novinu karabinijeri kao iz zasjede oduzeše pojedincu iz ruku i spremiše je te odnesoše ne znamo kamo. Jednome prijetili ovako, drugome onako, jednoga nagovorili ovako, drugoga onako. Još pretprošli petak išli su s nekim popisom svih pretplatnika po selima i prijetili, da sutra (subota, kada se obično dobiva novina) ne smije niko uzeti novinu, jer inače.... uopće sve same prijetnje i strahovanja našeg naroda sa strane javnih sigurnosnih organa. Molimo da se ustanovi ovaj nesmisleni i izazivni moment: listonoša uručuje novinu, u isto vrijeme s njime idu karabinijeri i oduzimlju je seljacima onaj isti čas, kad je dobiju. Dakle kako, što? Rugate se s nama, igrate se s nama? Nismo mi majmuni, već ljudi kršteni kao i vi. — Listonoša veli, evo vam novine, ako je uzmete, eto karabinijera da posreduju. Radi toga naši ljudi ne da nijesu uzeli novinu već je nijesu mogli mogli uzeti. Nekoji, pošto su vidjeli karabinijere sa listonošom, su unaprijed rekli ne ćemo novinu, jer bi nam je karabinijeri ionako odmah oduzeli. I tako dalje i tako dalje. Dakle karabinijeri ili tko drugi uopće ne smije misliti, da smo mi odbili novine. To bi bila najnemoralnija tvrdnja. Mi bismo novinu vrlo rado i od svega srca uzeli i čitali, ali kako se iz ovoga vidi, otima nam se je nasilno pomoću javnih organa. To su eto činjenice, tako stoje stvari. Nekoje su žene, iza kako im je listonoša uručio »Istarsku Riječ«, smjesta rasprekidale i razkomadale pred očima karabinijera, samo da je ne moraju na njihov nalog uručiti. Zato su im strogo zaprijetili i kojekako riječima strašili te naše odvažnije žene.

Tako se eto događa u ovim našim krajevima. Mjesto slobode ropstvo, mjesto čitanja i time spojenog obrazovanja — neznanje, tminu i kradju naših novina. — Upozurujemo naše »gražane«, da smatramo više manje njih odgovorne za sve ove nedostojne činjenice, za sve ove nezakonite nepravde, a kraljevskim karabinijerima preporučamo, da nas ne uznemiruju i ne strahuju sličnim stvarima, jer mi imademo dosta teških bremena i osobito sada vrlo prešnog gospodarskog posla. Apeliramo na liberalni zakon naše države, na visoke državne funkcijonare, da zapriječe ovakvo ludo i bezmisleno i nezakonito postupanje, jer inače dužni smo sumnjati u postupak i iskrenost čak i samih kraljevskih karabinijera. Za danas dosta! Nama naše, vama vaše, pa što kome Bog da!

IZ MARČANE.

Tuča (gràd). — Strašna nesreća. — Našem seljaku izgorila staja i sijeno.

Prošle subote uveče, iza sunčanog zapada, nastala je velika tuča (gràd). Seljaci su se strašno preplašili, jer se pobojali da će im uništiti vinograde. Sreća je prohtjela, da je ta nesreća brzo prestala, tako da nije nanijela nikakve štete.

Malo zatim pojavio se u selu veliki dim. Ljudi su izašli napolje, da vide, što to gori. Najedamput začuju strašnu viku. Bio je to glas nesretnog Mata Deprato, kojemu se zapalilo sijeno u staji. U jedan čas bilo je na okupu skoro cijelo selo. Prisutni su se odmah dali na posao. Nakon trisatnog rada uspjelo im da obrane od vatre Depratovu kuću, koja se je držala za staju i koja je bila već počela goriti. Vatru u staji ne bilo moguće zagasiti sve dotle, dok nije izgorilo čitavo sjeno te krov i pod staje.

Kako doznajemo, u toj staji se nalazilo oko 40 q sijena. Cijela šteta iznaša oko 5.000 lira. Danas je cijela Marčana pod utiskom te velike nesreće.

IZ ČRNICE.

Danas ćemo vam se potužiti, što se kod nas ove godine nisu obdržavale starinske procesije u Presnim danima. Nije to bilo našom krivnjom, kaošto nj našeg svećenika, već krivnjom onih, koji se ne bi smjeli pačati u crkvene stvari i pobožnosti. Doznali smo, da se naš župnik mora prije javiti kuda i kamo će prolaziti procesija. A pošlo je to pitanje sa strane općine i oružništva u Buzetu došlo prekasno, nije uopće ni došlo do procesija... Eto tako smo ostali prikraćeni u pobožnosti i u starom običaju. Ali, pitamo mi, zašto se pitalo ove godine glede procesija? Seljaci smo, ali znamo, da se s onim htjelo baš zabraniti procesije. Tâ mi znamo, da nas oni u Buzetu ne ljube tako, da se boje, da nas ne bi automobil pogazio idući procesijom po putima, kojima zapravo ne prolaze nego domaći vozovi... Dakle što? Poznamo mi mudrost onoga i onih u Buzetu, koji hoće da nam sasma ukinu naš hrvatski jezik u crkvi. Njima baš to smrdi, da se kod nas pjevaju litanije hrvatski. Naši su prijatelji u Buzetu time ubili dva zeca: zabranili našu procesiju, i ukinuli naš jezik, i treće, da se mogu držati procesije u Buzetu. Pošto se tu već par godina nisu držale, narod je dolazio k nama na crkvene pobožnosti. — Kako čujemo, u crkvene se stvari miješa i sama općina i — kako neki govore — orušništvo. Mi seljaci nismo učeni ljudi, ali ipak znamo, da je Bog stvorio sve narode i sve njihove jezike, i da je Njegova želja, da ga za to svi narodi i svi jezici hvale i časte u svojem jeziku, jer samo u materinskom jeziku može se jedino pravo i istinito moliti Boga. Nama Slovenima se hoće potjerati naš jezik iz crkve, kao da su crkve samo za Talijane; a oni bježe od nje. Danas se više ne pita da li redovito vršiš svoje kršćanske dužnosti, već samo imaš li crnu košulju!... To je veliko zlo, koje će pokvariti u moralnom pogledu dosta mladeži.

IZ ROVINJSKOGA SELA.

Hoće da se revanšuje...

Draga »Riječi«! Zadnji put si nas silno obradovala svojim člančićem. Javila si samu i čistu istinu. Naš nesudjeni župnik postavio si za zadaću, da nas posvema italijanizira. S djecom je bio započeo u školi, a s nama je mislio u crkvi. Sad vidi, da se je prevario. Više mu djeca ne idu u školu, a istotako ni mi u crkvu. To i on vidi. Zato hoće da nas prestraši. Počeo nam je prijetiti, da ne će više niti u župnom uredu govoriti s nama u hrvatskom jeziku, nego da ćemo si morati tražiti tumače, ako se ne pokorimo. To pokorenje bi značilo, da bismo morali doći k njemu i reći: »Velečasni gospodine! Posvema se pokoravamo Vašoj misiji. Ako sami ne možete pogaziti naše narodne svetinje, onda ćemo Vam još mi pomoći! ... Jok! Ne ide, more bre! Radje ćemo poći tražiti svećenika makar do same Učke, negoli se pokorimo tom političkom kortešatoru, vlč. g. Vatovzu!... On je kriv što danas ne zalazimo ni mi ni naša djeca u crkvu. Ugled crkve zahtjeva, da bude odmah premješten. Ako biskupski Ordinarijat u Poreču drži više do spasa naših duša, nego do italijanizacije našega mjesta, onda će sigurno znati, što mu je činiti. Mi čekamo!

IZ MOVRAŽA PRI BUZETU.

Danes vam hočemo naznaniti eno nepotrebno in za nas žalujočo novotarijo. Letos namreč smo imeli vse tri procesije na Prosne dane v latinščini. Kako je do tega prišlo, sami ne vemo. Gotovo je naš duhovnik dobil ukaz, da se procesije vrše v latinščini. Da je kaj tacega naredil naš škofijski ordinarijat v Trstu, ne verjamemo. Mogoče je pak, da imamo sedaj škofa v Buzetu. Bilo kako bilo — naš duhovnik je ubogal i pel na procesijah latinski. To nas žali, ker on ni nas vaščane za to prej poprašal, in se ni z nami posvetoval. Mi se s tem ne strinjamo in protestiramo. To so reči, v katerih imamo mi vsi župljani besedo. Obžalujemo, da se uvaja v našo cerkev latinščina preko naše volje in proti nam. Saj smo mi vsi v vasi čisti Slovenci, in ni človeka pri nas, ki bi zahteval in želel italijanščine. Torej naše slovenske litanije in naše slovensko petje v cerkvi ni nobenemu na poti. Vendar — se je začel naš jezik goniti iz cerkve. To je en naravni škandal!

IZ ROVINJA.

Neopisivo siromaštvo.

Na naš grad se je ovalila strašna nesreća. Ideš li od kuće do kuće nigdje ne vidiš nego samo oskudicu. Krčme stoje po čitave dane prazne. Ista stvar vrijedi i za dućane. Život je vanredno težak. Zaslužka nema nigdje. Uslijed toga neprestano se pojavljuju sami vandalizmi i kradje. Dosta imamo straže u Rovinju, ali trebamo je još više. Ne znamo da li će kada i ovdje nestati bolji dani. Sadašnjost nam ne obećava upravo ništa.

IZ BUZETŠTINE.

Ukidanje starih običaja. - Hrvatska procesija u Črnici — zapriječena. - Latinizacija crkva.

Ovdješnji se upravitelj župe (Talijan) nakon dvije godine ipak se ujunačio, te pošao s procesijom u tri okolne crkve u sva tri Prosna dana. Mi ga razumijemo, ako i smo prosti ljudi. Kad je on držao da smo mi Hrvati već zreli za italijanizaciju crkvenih funkcija kad su se (njegovim znanjem?) zabranile hrvatske procesije u Črnici, onda se je on odlučio na to, da drži procesije u takvem broju, da je mogao g. svećenik bez srama s procesijom u okolicu. Doduše naš

PODLISTAK

Jadrić:

Čuvajmo svoje narodne običaje.

Naša narodna poslovica kaže: »Bolje da se selo satare nego običaji u selu.« I mi širom mile Istre moramo se držati te stare narodne poslovice te čuvati svoje domaće običaje u svakom pogledu i na svim poljima našega života. Znajmo, da ćemo samo na taj način sačuvati svoju narodnu individualnost i svoj narodni značaj.

Ne ću da ovdje na dugo i široko obrazlažem o raznim našim narodnim običajima, kojih ima mnogo, već hoću da posvetim malo pažnje starim običajevima kod pirovanja (ženidbe) u južnoj, srednjoj i zapadnoj Istri, gdje su opstojali sve do pred malo vremena, koji su nažalost skoro sasvim nestali.

Danas se samo priča, kako je bilo negda lijepo, kada je bilo sve »po domaće«. I baš to me je prinukalo, da napišem ovih par redaka, da time pokažem mladjima, kako su se do nedavna naši pradjedovi, djedovi i naši oci ženili.

* * *

Svaka mlada djevojka za udaju i momak za ženitbu odabrali bi si po svojoj slobodnoj volji svoga miljenika, odnosno miljenicu. Prema sporazumu obavijestili bi svaki svoje roditelje, da saslušaju njihova mnijenja.

Više se je puta dogodilo i to, da su roditelji momka isprosili za njega djevojku i bez njegovog znanja, ali to su bili rijetki slučaji, o kojim ne ću da raspravljam.

Prema sporazumu, došli bi na odredjeni dan k djevojčinim roditeljima obično otac momka i još koji bliži rodjak (stric ili ujak), da ju zaprose za udaju. Kad bi djevojka i njezini roditelji na to pristali, onda bi se učinila nekakva vrst usmene pogodbe. U toj pogodbi bilo bi u glavnom utanačeno, koji dan se ima obaviti vjenčanje i kako se ima pirovati. No bilo je i takvih slučajeva, da su se dotični »prosci« do nekoliko dana opet povratili k djevojčinim roditeljima, da sklope pogodbu.

Medjutim, kad bi momak počeo zalaziti k svojoj miljenici u kuću (ali ne svaki dan, kako je danas u modi!), svaki tjedan po dva ili tri puta i to obično u četvrtak, subotu i nedjelju.

Kroz to vrijeme pripravljale bi se na pirovanje obje strane, a naročito djevojčina, koja bi šivala šarene modrine (suknje) i ostalo ruho.

Kad bi bile malne sve priprave pri koncu, onda bi išli župniku za napovijedi.

Već iste nedjelje, kad bi župnik u crkvi oglasio prvu napovijed, mlada bi nevjesta (u društvu jedne od svojih bližih rodjakinja ili jedne od svojih najboljih prijateljica) išla sakupljati po cijelom selu i bližnjoj okolici svilene trakove, kojima bi si uplela vjenac za vjenčanje. U sredini tog vijenca je morao uvijek biti upleten i obruč od vinove loze. Najveći bi se vijenac upleo za nevjestu, a manji za mladoženju i ostale momke, pozvane u svatove.

Razumije se, da su se u ono doba svi bez razlike odijevali po domaćoj narodnoj nošnji: muški bijele tijesne gaće i korete od domaćega sukna, otvorene cipele, a na glavi male crne kapice, tako da su bili svi jedan drugome slični kako jaje jajetu. ženske su nosile svoje šarene modrine, a

Mlada nevjesta i mladoženja bi pravodobno posvali svaki sa svoje strane rodbinu i bliže prijatelje u svatove.

U večer, dan prije vjenčanja, sakupili bi se svatovi svaki na svoju stranu na večeru. Momci bi došli oboružani kuburama te bi još iste večeri sa strijelcima iz kubura navještavali radost, koja dodućega dana ima da slijedi. Mladoženja našao bi si slično jednog ili više svirača sa mijehom, a kod imućnijih bilo bi i sa roženicama ili sopelama, koje se još i dan danas običavaju u Marčani, na Filipanštini i nešto malo na Labinštini. Od strane mladoženje bio bi tako vodja imenovan »stari svat«, a sa strane nevjeste »domaćina«. Ta dva muža vodila bi cijelo društvo. Naravno, nastojalo bi se za to izabrati takove muže, koji su znali zbijati razne šale, eda bude zabavnije i veselije društvo. Pravi užitak je bio te ljude gledati kod večere: tu se jelo, tu se pilo i pjevalo razne narodne pjesme sve u šesnaest. Pa ni ona stara domaća »Oj nina nena, rožice rumena...« nije nikad izostala.

Poslije večere bi se obje strane sastale te bi se počelo plesati. Plesanju, streljanju i pjevanju nije bilo ni kraja ni konca: obično bi trajalo do kasne noći, dok bi se napokon rastali te otišli svaki svojem stanu.

Došao dan pira. Već rano ujutru bi izvjesili na prozoru kod mladoženje zastavu. (Ta zastava je bila nekakve posebne vrsti te se obično rabila samo u običajevima pirovanja). Na vrhu stijega imala je koplje sa kolačem i četirim biranim jabukama. U kući se pripravljao ručak, a prije ručka se sakupljali svatovi. Kad se skuha ručak, išli bi svi pozvani u kuću te ondje doručkovali.

Poslije svečanog ručka otputila bi se svaća sa mijehom ili roženicama i barjakom na čelu, koju je vodio stari svat, po nevjestu. Potom su pjevali i streljali iz kubura. (Desni djever

...á nije pjevao ni odgovarao Ora pro ...bis, nego su ljudi hodili kao mrtvaci. ...ai svoju misleći... Kad bi njihove mesli ...le na kamen, razbile bi ga. G. svećenik sa ...e talijanske djece pjevao je latinske litanije. ...da je kuntent on i njegovi komandanti ...Buzetu.

Radoznali smo, da se time slaže i biskupski ...dinarijat u Trstu.

IZ CRNE GORE.

Uspjela prestava «Nade»...

Piše nam prijatelj iz Crne Gore: Ovdje nas ...ma više Istrana. Živimo u najvećem miru i ...adovoljstva. Crnogorsko pučanstvo susreće ...s za najvećim simpatijama. Nikad se ne pri...di ovdje kakva zabava a da ne pozovu i ...s. Tako su vam, na primjer, Sokoli i ovih ...ana priredili u Starom Baru jednu zabavu, ...koju su i nas pozvali. Prestavljala se vrlo ...pjela Nada naše Istre. Sama igra je pro...udila takvo zanimanje, da se morala po dva ...ta opetovati. Medjutim g. Kovačić iz Opa...ije nije mogao ostati niti kod jednog čina te ...redstave, jer su ga odmah oblile suze kao ...asi. Došla mu napamet majka... Toliko za ...anas, a drugi put ću Vam se javiti opširnije.
U Starom Baru 10/V, 1923.

Joso P.

Luca i Mara i Ninetta

pod Rulojem v Reke.

Luca: Dobar dan, frajla Ninetta, jušto da gremo malo k vam. Kako je? Ste ča živi?
Ninetta: Ca ste to vi? Da bi me vaje vrag zel, ako bim vas bila poznala! A ca delaju oni vasi dva filozofi: Jurina i Franina?
Luce: Hvala na pitanje, mojemu Jurine ni stabega poznat.
Ninetta: A ca bi reć, da ne pride malo v Reku?
Luce: Govori, da mu je stolica sada va reće, ma prvi put kada bude stitik, da će se i on malo dovaljat do Reki.
Ninetta: Ja — zac misli, da te ga ovdeka nakumbat alamaka z uljem odi licini!... ...će mu se dat!
Luce: A ča bi reć, da već ne davaju ulja?
Ninetta: Ne davaje ga, zac ulje gusta beci — a puli nas v Reke ima svega i svačesa, samo beci ni! A ca dela pak vas Franina, Mare?
Mara: Po navade — malo je cimpiigast postal, ma ča ćemo no — leta su! Nego mi smo prišle do vas za neč drugo...
Ninetta: A po ca to?
Luce: Poslali su nas muži, da vas pitamo: ča je z onem blaženem Rokacem? Već ga ni nekoliko dan ni čut ni videt!
Ninetta: Ja vam ni sama ne znam pravo, ča j' s njim... Samo to znam, da j' sal va Krapinu, da se leci...
Mare: A ča mu je?
Ninetta: A ki vrag zna! On govori, da ima nekakovu siatiku. Znate vi, ca je to siatika?
Luce: Bornice ne znam.
Mara: Ne znam baš ni ja.
Ninetta: Ja mislim, da kada muškem poenu susti molevat, enputa reku, da je to siatika. Nego cera mi piše, da mu j' bolje — i da će brzo nazad prit.
Mara: Ma ter neka i pride! Već je i doba!
Luce: A je ča novega v Reke?
Mara: Naši muži su nam trdo preporučili, da vas pitamo, ako vi znate ča onako odi pulitiki.
Ninetta: Nec je — nec! Da ne bi drugo bilo nego on veli obed...
Luca: Ki obed?
Ninetta: Ca ne znate? Vi ste svi skupa divi, ter ste! Zac ne citate «Vedettu»? Tamo vam je bilo stampano, koliko j' ki pojil, koliko popil i ca je ki rekal i ca ni ki rekal i sve takove stvari.
Mara: A za kega je bil ta obed?
Ninetta: A za kega ako ne za starega Grošića! To vam je bila fraja, kakove ni bilo ni blizu ni dugo!
Luca: A ca j' storil ta Grošić, da su mu napravili tolik obed?
Ninetta: Ca j' storil? On je prej nekoliko let bil s arcidukesom Stefanijom, ka je bila žena odi Rudolfa, valje dole va Jerusolime. On se je na tem putovanjem ponasal tako lepo i pristojno, da ga je valje Franc Jozef k sebe prizval i rekal mu: — Bravo! Do sada si se zval samo duhtor Grošić — no od sadahna ćes se zvat: Rejirunsrat Grošić. I od enega dneva zval se je Grošić — Rejirunsrat. Beseda ni jušto lepa, ma je zato cast velika...
Mara: A velika! velika! Zaslužil je, da mu store jednu dobru večeru...
Ninetta: Nisu mu ju miga zato napravili!
Mara: Nego zač?
Ninetta: Čekajte! On je prej nekoliko let bil i duhtor va Kastve. Kada je tamo prisal, valja se je zapisal va hrvasku Citalnicu.
Luce: E — enputa je zaslužil, da mu priprave jedan veli obed.
Ninetta: Ja — ma mu ga nisu zato pripravili. Oni su mu napravili obed zato, ca ga je Musselini napravil senatora va Rime.
Mara: E — to je pak drugi par rukavi! Zač jedan čovek, ki je bil Rejirunsrat pak član Citalnice i senator, to će reć, čovek, ki je mogel da ugodi i Franc Jožefu i Hrvatom i Mussolinu, ne zasluži samo jedan obed nego pedeset največeh fraj. A je još ča novega?
Ninetta: Novega je jos to, da ona paritetika, ki je imela ono v Opatije rodit Stato indipendente di Fiume — sadahna gre finalmeecente — va slamu.
Luce: Va slamu?
Ninetta: To će reć — va Rim. Nadejem se, da će se tamo već jedanput rodit ta bestijica odi fiumanske republiki.
Mara: Bilo bi i doba! A dobro je, da je tamo šal i duhtor Grošić s klešći, ako bi za potrebu bila jedna mala operacion...
Ninetta: Sve će bit lepo i dobro, ako paritetika sopet ne zgubi...
Luce: Će bit ča bude! A sada Bog s vami, frajle!
Ninetta: A kamo greste vi dve sadahna?
Mara: Gremo na Trsat mašu platit. Bog s vami!
Ninetta: Bog! Bog! Molite malo i za me, a kada pridete doma pozdravite oni vasi čakuloni — Jurinu i Franinu.
Luce: Hvala na isti način!

Širite „ISTARSKU RIJEČ“!

...je osim kubure oboružan i sa jednom ...skom sabljom iz starodavnih vremena). Kada bi napokon stigli k nevjestinom stanu, ...a bi zapjevali: Jušto sad smo prišli dra...i pred dvorove ...

No tu bi ostali malko razočarani: našli bi ...tvorena vrata i sve prozore kao u pola noći ...ao da nitko za njih i ne zna. Kucali bi i ...vdje i ondje, zvali i streljali iz kuburá, ali od ...ikoga ni duha ni sluha. I to bi trajalo duže ...emena, dok bi se napokon pokazao na pro...ru «domaćina», koji bi srdito i oštro upi...: — Što tražite?

Stari svat, koji je bio već pripravan na ...vo pitanje, odgovori:

— Izgubili smo pticu-golubicu. Dobri ljudi ...am kazali, da se je kod vas sakrila.

...omaćina opet odgovara kratko i surovo:

— Dragi moji prijatelji neznani! Vi ste se ...varili, ili su vas drugi prevarili!... Ja vam ...žem samo toliko, da ste na krivom putu. ...ato vas lijepo molim, da mirno otidjete ...vdje i da dadete kući mira.

Nato je odmah zatvorio prozor te za neko...iko časaka nije se više niti pokazao.

Stari svat pokuca svojim debelim štapom ...a što traže.

Stari svat uljudno zamoli «domaćina», ...a otvori, jer da se oni žele sami na svoje oči osvjedočiti, da li je uistini njihova ptica-golubica ondje skrivena ili nije.

No «domaćina» ne će ni da sluša njegovu molbu, već osorno odvrati:

— Kod nas zbilja nema onoga što vi tražite, za to — otidjete!...

«Stari svat» nastavio bi onda malo ozbiljnijim tonom opozovajući «domaćina» na posljedice.

— Ako ne otvorite — reče — milom, otvorit ćete silom. Mi ne poznamo šale!

«Domaćina» bi se kao prepadnut malko počesao i pogledao naokolo i kad bi vidio pred vratima čitavu masu oboružanih ljudi, onda bi sišao dolje, otvorio vrata i rekao:

— Mi imamo ovdje više ptica-golubica, ali su sve naše domaće. Budite uvjereni, da ovdje nema ništa vašega...

— Briga nas ima ili nema! — odvrati ljutito «stari svat». — Nama su dobri ljudi kazali, da je naša golubica kod vas zarobljena i mi se moramo na svoje oči osvjedočiti.

— A da li biste prepoznali svoju pticu-golubicu? — upita «domaćina» «staroga svata».

— Odmah, na prvi pogled bi ju prepoznao!

— Dobro — reče «domaćina» — ja ću vam sve jednu po jednu pokazati, ali da ustupite u moje dvorove, to pak vam ne dopuštam.

(Nastavit će se.)

IZ DRAGUĆA.

Velecijenjeni gospodine uredniče! Mi svakim danom osjećamo veliku potrebu našeg narodnog svećenika. Naši narodni svećenici, kojih i onako imamo već malo u Istri, smatraju crkvu i njezine obrede za nešto svetoga. Za talijanske svećenike žalibog ne možemo to ustvrditi. Pomislite si samo: imamo ovdje jednog talijanskog svećenika, koji čini u crkvi samo komedije da mu se više puta moramo smijati. Bit će doduše da upliva koliko na njega i rujno vince, ali to ga ni najmanje ne ispričava. Mi ne možemo nigdje gledati komedije, a najmanje pak u hramu božjemu. Srce nas zaboli, kad gledamo, kako se ponaša taj čovjek v pijanostvu, odnosno kako se izrugava sa našim jugoslavenskim narodom! Već nam je njegovo držanje tako dozlogrdilo, da ćemo mu, ako se ne popravi, morati uskliknuti: «Torna in tuo paesello!»...

IZ VARVARI KOD POREČA.

Kradja.

Naš seljak Antun Kalac pok. Mata ustao se prošlog četvrtka u 4.30 sati ujutru u svrhu, da odvede kravu na pašu. Došavši do staje, koja se nalazi tik iza njegove kuće, silno se iznenadi, kad opazi razbijena vrata i prozor. Stupi u staju i vidi, da su mu nepoznati zlikovci ukrali kravu. Brže bolje potrči u Poreč i prijavi cijelu stvar oružnicima. Oružnici su se dali odmah u potjeru za tatovima, ali bez uspjeha. Kalac trpi štetu od 3500 lira.

IZ GROŽNJANA.

Blagoslov novih zvonova.

Za vrijeme rata bili su i kod i kao i po ostalim župama u Istri sekvesirirani zvonovi. Sada pak smo pred nekoliko vremena dobili nova. U nedjelju, dne 13. t. mj. obavio se blagoslov novih zvonova. Tom činu je prisustvovalo mnogo naroda iz mjesta i okolice. Školska djeca bila su odjevena u bijelim odjećama.

Gospodarstvo

Otkud današnja skupoća?

Svjetski je rat skrivio mnogo zala na svijetu, no nijedno od tih zala nije tako općenito, kao što je skupoća. Ona pritište i zabrinjuje najveći dio svijeta, pa nema danas ništa, o čem bi se toliko raspravljalo, koliko upravo o skupoći. Citavi staleži, a osobito seljački, radnički, obrtnički i činovnički jadikuju, da ne zaradjuju dosta ni za najnužniju hranu i odijelo, a kamo li za što drugo. Nezadovoljstvo je radi skupoće veliko. Zato se države jedne s drugima sastaju pa raspravljaju, kako da se popravi gospodarsko stanje u svijetu i kako da se stane na kraj nesnosnoj skupoći.

Skupoća je ratna baština. Rat je u svijetu mnogo toga poremetio, a najviše gospodarstvo. Zbog rata nastale su velike promjene ne samo u gospodarstvu pojedinaca, nego i čitavih naroda i država. Velike tvornice, koje su do rata izradjivale seljaku i obrtniku potrebne stvari, pretvorene su u radionice ubojitog oružja. Druge tvornice morale su manje raditi nego prije radi toga, što je sila radništva pozvano u vojsku i na ratište. A ono, što su tvornice izradjivale, bilo je u prvom redu za potrebe vojske. Tako se dogodilo, da je brzo nestalo i odijela i svakakvih drugih stvari, koje su nam bile za život nužne, a ono, što si i mogao dobiti, to je počelo bivati sve skuplje. Na trgovima je bilo sve manje robe, potrebe su bile sve veće, i odatle je eto stala rasti skupoća.

Ali kakogod je bilo s tvornicama, tako je bilo i u poljodjelstvu. Radne sile su morale u rat, a kod kuće je ostala neobradjena zemlja. Dovoz iz stranih zemalja postao je nemoguć, a k svemu je tomu došlo još i to, da je vojska potrošila najveći dio hrane. Radi toga počela je skupoća odmah u početku rata rasti, i što je rat dulje trajao, to je skupoća više rasla.

Bilo je mnogo ljudi, koji su mislili, da će skupoća odmah popustiti, čim rat prestane. No dogodilo se obratno: ona je još više porasla. I sad se ljudi u čudu pitaju: kako je to, da se iza rata nisu vratila stara jeftina vremena, nego je skupoća još narasla i još uvijek raste?

Nekada je rekao jedan general, da za rat treba državi novaca, novaca i opet novaca. Prošli rat je pokazao, da je to doista potpuna istina. Zaraćene države imale su u vrijeme rata strašne troškove, a prihodi su se državni jako umanjili. Ta zamrla je trgovina, smanjile se carine, porezi su se manje plaćali, jer je svijet bio u ratu, i tako je svega bilo manje, pa su države morale da troše sve stare zalihe novca, državne su blagajne ostale prazne, a kako je trebalo novaca, države su ga posudjivale, i što je rat dulje trajao, to su državni dugovi bili veći.

Kad se rat svršio i kad su državnici počeli pregledavati državne račune, ustanovili su upravo žalosno gospodarsko stanje: na jednoj strani gomila dugova, a na drugoj žalosna slika opustošenih krajeva, uništenih tvornica, praznih skladišta, a k tomu hiljade unesrećenih obitelji, kojima su hranitelji, najbolja radna snaga, ostali na bojnom polju. K svemu tomu došlo je još i to, da su željeznice i parobrodi bili u potpuno ruševnom stanju, jer u vrijeme rata nije nitko mogao da ih popravlja. A i kod tvornica se iza rata pokazalo veliko zlo. Rekao sam, da su u ratu tvornice pretvarali u radionice za vojničke potrepštine, a kad je rat prošao, trebalo im je opet dati, da izradjuju one stvari, koje su i prije rata izradjivale. Ali od čega da izradjuju stvari, kad nema sirovina za tvornice? A ako i ima ugljena, željeza, repe (za šećer i drugih sirovina, teško ih je dovesti, jer željeznice ne valjaju, jer nema dosta vagona ni ladja, koje su u ratu uništene, a i teško ih je nakupovati, kad nema novaca, a na dug svatko teško daje. Ukratko: gospodarska propast. Vojnici su dolazili kući, da se povrate mirnom privrednom radu, a kod kuće su bile potrošene sve pištednje, zanemareno gospodarstvo, obitelji izgladnjele, a mnogi su se još i zadužili. Trebalo je nabaviti hrane, odijela, novo orudje, sjemenja, a odakle? Država je dakako bila prisiljena davati potpore, no njen je papirnati novac gubio sve više vrijednost, jer su države pravu vrijednost — zlato i srebro — većinom davno u ratu potrošile. Novac nije više odgovarao vrijednosti, koju je označivao. Svuda se stala mnogo tražiti i kupovati hrana a i ostale potrepštine, ali svega je toga bilo malo, pa su cijene rasle. Nije dakle čudo, ako je radi padanja vrijednosti novca i radi toga, što su svi tražili da kupe hrane i drugih potrepština, a svega je toga bilo malo, skupoća počela tako silno rasti.

Ali nije još ni to sve, otkud je narasla današnja skupoća. Još i to treba znati, da su u gospodarskom pogledu narodi i države medjusobno usko vezane. Ako se poremeti gospodarstvo u jednoj državi, osjete to i mnoge druge države. Znamo, da je i u mirno vrijeme nerodica u Rusiji prouzročivala skupoću po čitavom svijetu. Tako je i sada. Poslije rata ostala je Rusija sve do danas neuredjena i gospodarski gotovo uništena. A baš Rusija je bila uvijek žitnica Evrope, i zato bez gospodarske obnove Rusije nema govora ni o gospodarskoj obnovi Evrope, nema govora o jačem padanju skupoće. To sad uvidja sav svijet, pa se svuda govori i radi na tom, da se opet počnu obradjivati nepregledna ruska polja, da se poprave njihove željeznice i da se nanovo počnu iskorišćivati ostala prirodna bogastva u Rusiji.

Osim svega toga rat je donio još jedan vrlo važan uzrok skupoće. Taj je uzrok materijalistički duh, koji je zavladao većim dijelom čovječanstva. A šta je to materijalistički duh? To vam nije ništa drugo, nego neobuzdana želja za obogaćivanjem i neko ružno gramženje za uživanjem. Novac je danas velikom dijelu ljudi jedino i najveće božanstvo. Zlatno tele ima, nažalost, danas najviše poklonika. Na tom putu do bogatstva ne paze ljudi, što je dopušteno, a što nije, što je pošteno, a što nije. Stoga je lihvarenje svuda preotelo maha. Ima trgovina i tvornica, koje nose 1000 na stotinu dobitka, a vlasnici se tih poduzeća time još hvale. Otkuda im se toliki dobitak zgrće? Od skupoće. Vidimo, da se trgovac i tvorničar ne zadovoljava više malim i pravednim dobitkom. U ratu je bilo bezdušnika, koji su izrabili sveopću oskudicu, pa su lihvarenjem u kratko vrijeme stekli velike imutke. Primjer takvih bezdušnika lihvara zaveo je mnoge druge, koji jednako hoće, da preko noći postanu bogataši. Čini se, da je taj sebični, pohlepni, materijalistički duh jedan od najvećih uzroka skupoće poslije rata. Zlo je to, što novac ima takvu moć nad ljudima, i što ih ima samo malen broj, koji se ne daju pod jaram tog novca. Najviše ljudi danas mrzi rad, pa samo misle na to, kako da se obogate, pa da više ne moraju raditi. I tako jedni ne će da rade, a drugi su u ratu postali nesposobni za rad, pa eto ti onda, da se danas u svijetu manje radi. A kad manje radiš, onda i manje imaš. Tako je i s narodima: danas u cijelom svijetu manje ljudi radi nego prije, pa zato je veća oskudica i veća skupoća.

J.

Cjepanje loza na „sopelicu“

Tu vrst cijepanja pronašao je pred kakvih dvadesetak godina slovenački seljak u Goričkoj. Kasnije su došli i sámi stručnjaci do toga, da je takvo cijepanje najbolje. Seljaci, koji su pokušali na taj način cijepati, vele, da im na taj način loze više rode.

Zbog toga smatramo svojom dužnosti, da tačno opišemo taj način cijepanja.

1. Po dosadašnjem iskustvu spoznalo se, da je najbolje vrijeme za takvo cijepljenje mjesec julij. Dosadašnje iskustvo je pokazalo, da je ovaj način cijepljenja u srednjoj Istri dobro uspio i početkom augusta. Da se to cijepanje ponese, treba postupati ovako:

Divljaka (divlja loza), koju namjeravamo cijepiti, ne smije se ništa skratiti. Cijep za takvo cijepljenje mora biti približno tako debeo, kako je podloga; ako je malo tanji, ništa zato. Treba paziti, da je cijep približno tako star, kako i mladica, na koju ćemo ga staviti. Kad se cijepovi izabiru, nek se pazi, da ih ne uzimljemo s loza zaraženih od peronospore, nego s posvema zdravih loza. Nabrane cijepove zavijemo u mokri mah ili u mokru krpu.

2. Kad se hoće cijepiti, poklekne se uz lozu, potraži na mladici, koja najravnije u vis raste, kolence, koje nema pridruška i nije skrivljeno, nego je, koliko je moguće, ravno. Nato se 1 cm nad okom toga kolenca (člana) na divljaki zareže kora sve naokolo mladice, ali treba paziti, da se ne zareže u drvo nego samo koru (lub). Skoro na jednaki način zareže se koru (lub) i sprijeda (tik pod okom), ipak ne okolo naokolo mladice nego nekoliko više nego do polovice njenoga opsega. Na protivnoj strani mladičina oka, ili za okom njezinim, ne smije se kora (lub) prerezati. Sada se okolo, odozgo i odozdo prerezana kora odlupi, a kora (lub), koja je samo zgora vodoravno prorezana i ona pod okom podigne se tako da strši od mladice.

Kad je to gotovo, potraži se primjeran cijepić i to oko bez pridruška. Kako smo postupali kod podloge, tako učinimo i na plemenitoj mladici ili cijepiću oštrim nožem zarez okolo naokolo mladice 1 cm nad i 1 cm pod okom i napokon se zareže koru (lub) za okomo uzduž i to od gornjeg i dolnjeg vodoravnog zareza. Inače si lahko prištedimo gornji vodoravni zarez, ako cijepić jednostavno 1 cm nad okom vodoravno odrežemo. Kad je to gotovo,

podigne se pomoću drvene ili koštane zagvozde ili nokta kožu (lub) od straga tako, da ga skoro do oka odijelimo od drva cijepića. Nato se prime oko sa dva prsta i otrgne; ali treba paziti, da u kori (u lubu) iza oka ostane jedro ili zrno, inače se oko ne bi primilo.

Oko s kožom (sopelica) se položi što hitrije na mjesto, gdje je stajalo prije oko na divljaki (slovo a na slici 10). Koža na divljaku, koju smo prije olupili i koja sada dole visi, pridigne se tako gore. Podugast zarez na hrptu sopelice enekakо se pokrije s pomadom kože, koja na podlozi visi dole i koju smo navlaš za pustili, kad smo podlogu pripravljali.

3. Za povez neka se rabi gumijeve trakove. S povezivanjem počne se pod okom i to tako, da s prvi movojem pritisnemo k sopelici cijepića kožu divljake, koja visi na podlogi dole. Kad smo gumijev trak odozdo jedamput ili dvaput ovili, nastavi se povezivanje preko kolenca (člana) nad okom. Trak se nato nad okom ovije jedamput naokolo. Zatim se veže iznova proti gore i to tako, da se učini preko prvanjeg poveza nekaki križ. Kad smo na gornjem dijelu sopelice još jedamput ili dvaput trak ovili, načini se još na drugoj strani oka križ i povezuje na dole, gdje se onda kraj traka tako podtakne, kako se čini kod cijepljenja loze na zeleno.

Kad se povezuje treba paziti osobito na to, da oko dobro prilegne na podlogu, jerbo ako ostane medju podlogom i cijepom praznina, oko se ne prime. Pri cijepljenju i povezivanju treba paziti, da se mladica ne prelomi, što se osobito rado dogodi na cijepljenom mjestu.

4. Osam dana nakon cijepljenja se već pozna, ako se je oko primilo ili nije. Ako se je počeo trak gume zajidati u mladicu, treba ga odstraniti. Drugoga posla kod takovih cjepanica nema prve godine. Druge godine sprolјeća ili već zimi prve godine treba cijepljenu mladicu nad okom skratiti i odstraniti sve druge divlje mladice. Katkada perene plemenito oko jaku i po više metara dugu mladicu.

S ovakvim cijepljenjem izgubi se doista mnogo vremena, ali se na to ne smije gledati radi krasnog uspjeha.

Jesu li ljudi i prije dvije hiljade godina gnojili svoja polja? Jesu i nisu. Najviše su onda ljudi mislili, da moraju zemlju pustiti, da otpočine i da se odmori, pa da dobije nove sile. Zato su je jedamput zasijali, a onda opet nisu, pa tako naizmjence. Gnojili takvu zemlju nisu. Ali u ono vrijeme je ljudima bilo već i to poznato, da je gnoj hrana zemlji. Stari Rimljani su vrlo cijenili gnoj za gnojenje zemlje, pa su imali i boga stajskoga gnoja, koji se zvao Sterkulij. Gnojili su zemlju životinjskim gnojem su držali ptičji gnoj, zatim čovečji a na trećem mjestu istom životinjski gnoj. Od životinjskoga gnoja su najradije gnojili ovčjim gnojem, zatim konjskim, kravskim i govedjim gnojem, a svinjski gnoj su smatrali najslabijim. I stari Židovi su poznavali vrijednost gnoja za poljodjelstvo. Često su gnojili marvu za odredjeno zemljište, da ga tako pognoje. A i iz štale su sabirali gnoj i gnojili njim svoju zemlju. Tako je bilo kod najnaprednijih starih naroda. Ali je bilo i takvih naroda, koji nisu znali, što vrijedi gnoj zemlji.

Tudja valuta.

Trst, 2?. maja 1923.

ugarske krune	0.40	0.45
austrijske krune	0.0290	0.0310
češko-slovačke krune	61.70.—	6?.—
dinari	21.70.—	22.—
rumunjski leji	11.—. —	11.50
njemačke marke	0.03?? —	0.0430
dolar	20.65	20.75
francuski franki	137.—	137.50
švicarski franki	3?2.50 —	37?.—
engleski funti papirnati	96.—	96.—

Politički pregled

Ruhr i Lausanne. Oči čitavog svijeta danas su uperene u dvije točke na evropskom kontinentu: u Ruhr i Lausannu. Na tim dvjema točkama rješavaju se stoljetni konflikti. O rezultatu ruhrske okupacije ovisi poredak u zapadnoj Evropi, dok lausannska konferencija ima da uredi komplicirane probleme, koji se jednom riječju mogu označiti istočnim problemom.

Ta su dva problema tako usko vezana izmedju sebe, da ih je gotovo nemoguće shvatiti, kad ih promatramo odijeljeno.

Protagonisti prve i druge drame jesu gotovo isti. S jedne strane pobjednici velikog rata, s druge strane pobijedjeni. Sadržaj opet isti: Otpor pobijedjenih protiv mirovnih uvjeta. U Ruhru se Njemačka opire da izvrši mirovne uvjete, a u Lausanni Turska. U Ruhru je glavni junak Francuska, a asistiraju joj Engleska i Italija, dok na lemanskom jezeru tu ulogu ima Engleska uz više ili manje aktivnu ulogu Francuske i Italije.

To je vanjski izgled borbe. Medjutim kad gledamo malo dublje u te borbe, kad borcima skinemo maske, onda moramo ustvrditi, da to nije samo borba izmedju Francuske i Njemačke, Grčke i Turske, već u isto doba i borba izmedju Francuske i Engleske. Upravo kad promatramo današnje dogadjaje s te strane, onda vidimo svu njihovu interesantnost, ali i odsudnu važnost za čitav svijet.

Centralni problem francuske vanjske politike jest danas u njezinu odnošaju spram Njemačke. Naprotiv oči britanskih državnika uperene su na istok, na Indiju, na puteve, koji vode u Indiju i na susjede Indije. Francuskoj je istok sporedno tržište, kao što je i Engleskoj Ruhr. Svaka od njih hoće da sve sile koncentrira na glavnu frontu i da se riješi sporednih. Zato na početku lausannske konferencije, Poincare ne će konflikta s Turskom jer je okupiran ruhrskom akcijom. Obratno Curzon svraća pozornost na istočna pitanja, a ne će da se angažira u ruhrsku aferu.

Različiti ciljevi Francuske i Engleske datiraju od konca rata: Francuska sklapa s Turskom posebni mir u Angori, dok Engleska angažira Grčku u rat protiv Turske. Medjutim Grčka je poražena; Poincare triumfira nad Lloydom Georgeom; Lloyd George predlaže spram Njemačke blažu politiku, ali na to slijedi Poincareov protuudarac, kad Francuska povlači svoje čete sa Čanka. Uopće možemo kazati, da je za francusku politiku spram Turske odlučivalo držanje Engleske spram Njemačke: svaki pomirljiviji akt Engleske bio je popraćen sa strane Francuske sa pomirljivijim aktom spram Turske, kao što je i Engleska odgovarala na svaku francusku koncesiju Turskoj sa protuudarcem u ruhrskom pitanju.

Ta je igra trajala dosta dugo a Poincare ju je vodio vješto iako često s temperamentom i otkrivajući karte. U toj je borbi pao Lloyd George. Medjutim u Lausannu je pošao lord Curzon, bivši potkralj Indije, jedan od najčvršćih stupova engleske orijentalne politike. On je vodio spram Turaka drukčiju politiku. Na mahove je Turke terorizirao, a na mahove im je popuštao. Rezultat je njegova vodjenja lausannske konferencije bio taj, da je Ismet-paša odvratio od Francuske, uvjerivši Turke, da je Francuska upletena u ruhrsku aferu i da im ne može pomoći. Turci su dotada vodili politiku cijepanja Francuske i Engleske. Oni su kušali izrabiti Francusku protiv Engleske. Medjutim engleske intrige uspjele su tako, da su Turci popustili Englezima na štetu Francuske. Ismet-paša donio je iz Angore pristanak na sve zahtjeve Engleske, a još k tome i Chesterove koncesije, a sve na štetu Francuske. Francuska naime ima uložen kapital u Otomansku banku, u razne željezničke koncesije. Na svim tim točkama Turci su nepopustljivi. Ta promjena turske politike ne daje se drukčije protumačiti nego na taj način, što su se Curzon i Ismet-paša sporazumjeli na štetu Francuske.

U Bugarskoj se pojavljuje jaki pokret, koji ide za tim, da dodje do ujedinjenja Bugarske i Jugoslavije. Sadašnji bugarski ministarski predsjednik Stambolijski smatra za neprijatelje Jugoslovena i Bugara, sve one, koji na bilokoji način kvare dobre odnošaje izmedju Srba i Bugara. Medju takve ubraja i makedonske iredentiste. Ti ljudi obično izazivlju same konflikte na jugoslovenskoj granici. Stambolijski hoće da to jedamput za uvijek zapriječi. U tu svrhu je poslao prošlog tjedna velike odjele četa u Makedoniju, da energično postupe protiv tkzv. makedonstvujuščih. Vladine čete su polovile sve makedonske ustaše te pozatvarale njihove vodje. Sada rade na tomu, da unište i zadnji trag makedonskih komitaša. Sredstva, kojima se služi vlada, nijesu baš najljepša, ali je cilj velik.

Razne vijesti

Domaće novosti.

NAŠ NARODNI POSLANIK DR. U. STANGER ZA NAŠU RATNU SIROČAD. Naš narodni poslanik g. dr. Ulikse Stanger upravio je na ministra financija (podtajništvo za vojničku pomoć i ratne penzije) ovaj upit:

Potpisani molim da mi se javi, koji se razlozi protive priznanju i likvidiranju vojnih penzija udovama, sirotama i roditeljima vojnika u Julijskoj Krajini te koje mjere treba poduzeti za postignuće doznakâ, koje su predvidjene u zakonu.

Ima mnogo stotina podrešenih molbi, koji već odavna čekaju riješenje, dok tisuće i tisuće ratnih sirota ne prima već dvije godine nikakve potpore akoprem se bore sa neopisivom oskudicom. Zbog žalosnih ekonomskih prilika Istre uzaludno se obraćaju na svoje sugradjane i općine, jer ne mogu dobiti od njih nikakve potpore.

Ne upuštavam se u navadjanje konkretnih slučajeva, jer mi je poznato, da nije bila n. pr. voloskom okrugu (kotaru) u zadnjih 6—7 mjeseca likvidirana niti jedna doznaka.

Molim pismeni odgovor.

DR. U. STANGER.

Komunistički «Lavoratore» i ministar De Stefani. Predprošle nedjelje držao je ministar financija u Milanu govor, u kojem je spomenuo, kako je od početka svog nastupa išao za tim, da poveća državne dohotke i da se izdaci što više moguće smanje. Tako su bili i troškovi za isbranu smanjeni na cigle tri milijarde. Uslijed toda da iznaša prištednja 328 milijuna lira. Proračun javnih radnja dosiže 750 milijuna. Deficit na željeznicama, koji je bio predvidjen u novembru prošle godine za 654 milijuna, bit će ove godine reduciran na 374 milijuna. Za par godina da uopće ne će biti deficita. Ministar De Stefani drži, da se ekonomski položaj zemlje radikalno poboljšao i to upravo pod fašističkom vladom. Nacionalističke novine u Italiji zastupaju isto mišljenje i u zvijezde kuju ministra financija. Medjutim ovdješnji se Lavoratore obara protiv toga i veli: ... Fašistička štampa pjeva danas čitave hvalospjeve nedoglednim rezultatima fašističke vlade. Mi si uzimamo slobodu, da podsjetimo gospodina ministra na nekoje fakte. Dolar je prije godinu dana vrijedio 18'97 lira, a danas vrijedi 20'50 lira; engleska šterlina 84'31, a danas 94'80; u Švicarskoj 365'11, a danas 369'30. Šta se to dogodilo u inozemstvu? Zar ni ciframa. Ne bi li bilo potrebno dati nešto ricinovog ulja financierima Londona i New-Yorka? Treba da se ih malo natjera u red ...

4.000 primorskih željezničara na cesti? Prema jednoj kr. naredbi imalo bi željezničko ravnateljstvo u Trstu odpustiti iz službe sve one nebojevnike, koji su primljeni u službu iza 24. maja 1915. Za nebojevnike se smatraju svi oni željezničari, koji nijesu služili godine 1915.-1919. u talijanskoj armadi. Takvih željezničara ima u Julijskoj Krajini oko 4000. Jasno je, da je ta naredba posvema nepravedna za primorske željezničare. Pomislimo samo: koliko ima u našim krajevima željezničara, koji nijesu služili u talijanskoj armadi? Obzirom na to išla je k tršćanskom gradonačelniku dr. Pitaccu deputacija željezničara, koja ga je zamolila, da upliviše na odlučujuće faktore, e da se ta grozna naredba barem djelomično ublaži. U slučaju da Pitacco ne isposluje reviziju spomenute naredbe, ostat će 4000 istarskih, tršćanskih i goričkih željezničara na cesti.

Molbe za iseljenje u Ameriku. Kr. prefektura javlja: Kod iseljeničkih nadzorništava zaključeno je već 17. t. mj. upisivanje putnika, koji žele otputovati u Sjedinjene Države. Iseljenička nadzorništva ne će da se previše opterete s prevelikim poslom, koji ne bi mogli izvršiti. Svi oni, koji misle, da imaju sve predavjete za odlazak, koji nisu odaslali svoje molbe nijednom nadzorništvu, mogu odsele poslati molbe za iseljenje izravno na generalni iseljenički komesarijat u Rimu. Molba može biti napisana na jednostavnom papiru bez ikakvog priloga. Molba je prosta svakog biljega.

Netočna vijest. U jednom od zadnjih brojeva našeg lista izašla je pomutnjom vijest, da je u Slumu izgorjela kuća Zeletića. Izgorjele su naprotiv, na nesreću, još u jeseni dvije staje. Medjutim doznajemo, da se u Slumu dogodio drugi žalostan slučaj. Mladi je muž Antun Zlatić navalio u pijanstvu na vlastitog oca Marka, da ga zadavi. Otac je, kako smo obaviješteni, u samoobrani teško ranio sina. Mal da nisu ovim činom bile zavite u crno i obitelji dvaju naših istarskih učitelja.

Ljudi, okanite se pijanstva — greha svakog naroda!

Jadranska banka u Trstu povećala svoje dionice. Iz dobro poučenog izvora doznajemo, da je ovdašnja Jadranska banka zaključila s jednom talijanskom grupom ugovor, prema kojemu se dionička glavnica povećava od 20 na 60 milijuna lira, i to tako da majoritet dionica dolazi u talijanske ruke. Glavnim direktorom banke postat će fašista Frascati.

Svega po malo

Slavenski komitet u Parizu. Predstavnici slavenskih naroda u Parizu, Rusi, Poljaci, Jugosloveni, Bugari i Čehoslovaci sastali su se u sjedištu čehoslovačke kolonije u Parizu i osnovali slavenski komitet, čiji će program biti objavljen iduće nedjelje. To je prvi put, da se slavenski narodi poslije rata sastaju u nastojanju oko ekonomskog, intelektualnog i političkog zajedničkog rada.

Užasna automobilska nesreća u Barkovljama kod Trsta. Dne 13. t. mj. dogodila se na cesti Trst-Miramar strašna automobilska nesreća. U automobilu su se vozili urednik ovdješnjeg „Piccola", Rodolfo d'Aronco, njegov prijatelj Mecchia, sudac istražitelj u Trstu dr. Bortolotti i njegova zaručnica Paola Morelli. Kad je auto došao u blizinu groblja „Barcola", [illegible] je šofer da naimodje drugi automobil, koji je bio pred njima, pa je s velikom brzinom zaokrenuo na lijevo; no u taj se čas pojavio tramvaj, pa kad je šofer pokušao da zaustavi motor, automobil se sklizuo preko [illegible] i udario u stablo. [illegible] jak, da se automobil vas [illegible]. [illegible] Piccola d'Aronco i Paola Morelli [illegible] od 23 godine, izletješe iz automobila i [illegible] doše na mjestu mrtvi. Dr. Bortolotti [illegible] sudac, je pao na šinje i tramvaj ga je [illegible] raskasapio. Mecchia i šofer [illegible] ostali neozlijedjeni, ali je šofer poludio [illegible] bio samo kratko vrijeme u [illegible].

Dr. Jose Smodlaka jugoslovenski poslanik u Vatikanu? Primorski [illegible] doznaje iz diplomatskih krugova, da jugoslovenska [illegible] da u Beogradu namjerava imenovati dra. Josu Smodlaka za poslanika jugoslovenske kraljevine u Vatikanu.

Jugosloveni u Mongoliji? Bečki listovi javljaju, da se u jedan varoš kod Lienza (Koruška Austrija) nedavno povratio jedan bivši austrougarski zarobljenik iz Mongolije. Taj čovjek je izjavio, da u Mongoliji i Mandžuriji ima još oko 10.000 bivših ratnih zarobljenika nekadašnje austrougarske monarhije. Ti se zarobljenici uslijed različnih poteškoća ne mogoše dosele vratiti u domovinu. Između njih je 30.000 bivših [illegible] ratnih zarobljenika [illegible] ima i priličan broj Jugoslovena.

Izčeznuće jednog otoka. Talijanske novine javljaju, da je [illegible] izčeznuo [illegible] otok Pa qua.

Osobni opis Isusa Krista. Kako pariški „Matin" javlja, otkriven je nedavno u vatikanskoj biblioteci vrlo interesantni dokument, i to raport prokonzula Publija Lentulusa, predšasnika Pilatova u Judeji, u [illegible] svraćena pozornost [illegible] ca u hramu) na osobu nekoga stranca, kojega opisuje na slijedeći način: Plave kosi, ravne i glatke do ušiju, a onda se spuštaju u nepravnim valovima preko ramena, razdijeljene po sredini glave; puna brada, [illegible] plave boje od vlasi, razdijeljene na dva dijela. Oči modre, bistre, vrlo milog izražaja, obrazi su [illegible] preliveni [illegible] rumenilom. [illegible] je srednje [illegible], govori malo, glas mu je [illegible] nikada ga ne vidješe, da se smije [illegible] Marije, a prijatelji [illegible] Sinom božjim.

Broj češkog novinstva. God. 1921. izlazilo je u Čehoslovačkoj ukupno 2060 časopisa. U samoj Češkoj otpada od ovog broja 70.4 posto, u Moravskoj 17.4 posto, u Šleskoj 2.3 posto, u Slovačkoj 8.8%. U samom Pragu iznaša taj postotak 34.5 posto. Političkih časopisa bilo je 615, a ostalih 1445. Na češkom i slovačkom jeziku štampalo se 65.5 posto, na njemačkom 29.1 posto, na madžarskom 3.6 posto, na ruskom i rusinskom 0.7 posto, a na poljskom 0.2 posto. Po broju stanovništva otpada na jedan časopis do 6.667 stanovnika.

Stara lokomotiva. Španjolska je po čitavom svijetu poznata kao najneindustrijska država. O tome ima dovoljno dokaza. Da ne nabrajamo razne činjenice, navest ćemo samo jedan primjer. Španjolska ima na primjer jednu lokomotivu, koja je sagradjena još godine 1847., pa se još i danas upotrebljava u prometu. Obično se računa, da je lokomotiva upotrebljiva najviše 15 do 20 godina, pa u to vrijeme prevali 1.500.000 do 2.500.000 kilometara! U svijetu su sve stare lokomotive [illegible] i renovirane. Engleska imade jednu, koja vozi još od 1871., pa je god. 1875. doživila krah i srušila se u Temsu. Ona je nakon nekoliko mjeseci izvučena i vršila je svoju [illegible] službu još do nedavna.

Majmunova osveta. U [illegible] narodnom vrtu u Londonu bio je smješten afrikanski majmun, s kojim se je dokazno općinstvo jako rado zabavljalo. Nu neki gentelmen imao je tu zlu navadu, da je majmuna znao razdražiti tako silno te bi jadna životinjica sve skikatala od muke. Jednoga ljetnog dana, kad se je gentilman primicao sav u bijelim, majmun brže bolje prevali svoju posudicu vode i od praha zamiješa blato, ote punu šaku blata, sakrije je za se i onako mirno i lukavo stane promatrati došljaka. Gentilman po običaju prikuči se kafezu i počne majmuna dražiti na što ovaj svom brzinom i takovom vještinom baci na svoga protivnika blato, da ga je od cipela do šešira poprskao. Svijet prasne u smijeh, a majmun stane pleskati šapama od veselja što je prevario svog inteligentnijeg brata.

Što mi je što?

1. Kad se kosi sijeno?
2. Kad se kuća pravi, gdje se prvi [illegible] udari?
3. Kada polje ide, kući okrenulo rogove, a kad kući ide, u polje okrenulo rogove.
4. Kakva pijeska u moru nema?
5. Klenja klada nasred mora, rep joj mrtav, glava živa.
5. [illegible] klepeće
   svako jutro i veče,
   [illegible] mrtve,
   a [illegible] žive.
7. Ko vodu gazi, a odjeće ne gazi?
8. Koja svijeća duže gori?
9. Kolodan polje na [illegible] polje, [illegible] bere u njedra ga meće.
10. Krpa po krpi, [illegible] ni kamena [illegible] bodene.

Odgonetljaji.

1. N[illegible] nego trava. 2. [illegible] 3. [illegible] 4. Mo[illegible] 5. Glava [illegible] 6. Zvono. 7. Zub [illegible] vodi. 8. Nijedna duže, svaka na kraće. 9. Zrno na oranici. 10. Z[illegible] perjem.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Širite „Istarsku Riječ"!

Broj 21. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 31. maja 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ“ [illegible] svakog [illegible] četvrtka uveče. [illegible] Pretplata za tuzemstvo iznaša 15 lira na godinu, a za inozemstvo 20 lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira za svaki centimetar visine i širini jednoga stupca. Za višekratno uvršćenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novci upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Zakonito uništanje naše novine

Ruka reakcije nemilosrdno i bezobzirno [illegible] po našim ledjima.

Nije tome davno otkada smo [illegible] dnomice stizu vijesti iz [illegible] kako neodgovorni i poluslužbeni [illegible] inci brane i zaustavljaju našim pretplatnicima glasilo, koje je zakonom [illegible] Mi smo tada ogorčeno [illegible] protiv takvim nekulturnim [illegible] [illegible] namjerama, te pozvali [illegible] i druge vlasti da [illegible] jarišanje na naš list, ali [illegible] kao što se obično događja [illegible] u prtinji. Ne samo [illegible] pravcu ništa poduzelo, [illegible] najnovijim vijestima [illegible] borba protiv našeg glasila.

[illegible] se metode proti [illegible] da primjenjuju i [illegible] sjeveru, kako to sa se [illegible] na Istri [illegible] redom dalje. [illegible] tako se išlo u [illegible] počelo do [illegible] službenih [illegible] naše predplatnike i [illegible] Oružnici [illegible] po selima, trgaju nasilno novine iz [illegible] seljaka, pale ih ili kidaju, prijete onih, koji novine primaju i groze im [illegible] slabim posljedicama.

Marčani se to provadja dosta točno [illegible] to već objavismo. Oružnički brigadir [illegible] rekvirira naše novine. Spočetka ih [illegible] oduzimao na pošti. Budući mu te druge [illegible] činovnik nije dozvolio, [illegible] ne bi [illegible] dozvoljavati nitko, jer je to protizakonito [illegible] sa listonošom od kuće do kuće. [illegible] list vlasniku, a [illegible] ga oduzeo. Jednome je oduzimljajući [illegible] rekao: Vi prendo via il giornale perchè [illegible] certo! Drugomu je pak predbacio [illegible] ovaj pitao za [illegible] naredio, da [illegible] u kasernu, gdje ga je izgrdio i zaprijetio mu, da se nikad više ne usudi [illegible]

Slično [illegible] na Svetvinčentini i u drugim [illegible] gdje vlasti plijene i oduzimlju „Istarsku Riječ“ dok se pretplatnicima [illegible] razne načine. Na našem Krasu [illegible] oružnici počeli popisivati pretplatnike našeg lista.

Tu se već jasno ispoljava očiti plan naših službenih sigurnosnih organa, kojim nastoje da unište naše glasilo. Ne [illegible] se više [illegible]

[illegible] gospodo, [illegible] Zar [illegible] Zar [illegible] držati [illegible] i [illegible]? [illegible] posljednje slobode tiska, koje sada svojim djelima gazite. Zar je to politika [illegible] pomirjenja, koja jedina može da dovede do ozdravljenja nesretnih [illegible] prilika, u kojima živimo? [illegible] je svako stvorenje [illegible] samoodržanje i obranu. [illegible] se brani šapom [illegible] rogovima, [illegible] a ljudi svojim [illegible], državnim zakonima, svojim predstavnicima i svojim novinama. No mi se ne možemo boriti niti ovim spomenutim sredstvima. Materinski nam jezik naši gospodari isteraše iz škole, crkve i javnog života [illegible] državljanima druge vrste, jer nam ne [illegible] nikakvih pravica uz velike dužnosti, opravdane molbe i utemeljene proteste naših narodnih poslanika ne uvažuju. [illegible] sve, sve nam oduzeše, svega nas lišiše!

Našem narodu ostaje zadnje uporište, posljednje utočište i jedino sredstvo borbe i obrane — naše glasilo. — No njega već sada počinju da uništavaju načinom, koji se skrivaju pod krinkom zakona. Uspo[illegible] sa oduzimanjem novina i zlostavljanjem pretplatnika [illegible] naše suradnike, [illegible] našim dopisnicima. Proti ovom organiziranom [illegible], proti izrazitom uništavanju naše novine, koja svojim dosljednim [illegible] i iskrenim ukazivanjem pogriješaka može samo da doprinese koristi državi [illegible] izrazujemo svoje najveće ogorčenje. Poduzeli smo i shodne korake, ali nam kruta sudbina i žalosno iskustvo ne pruža nikakve nade u uspjeh!

Franceske teške brige

Velika većina [illegible] je uvijek opojena pobjedom. U Parizu i drugdje čut ćete na svakom koraku: Pobjeda! Naša velika pobjeda! Tu zastave, tu muzika, tu sve parade [illegible] da se ponarode!

Nedavno su Francuzi okupirali veliki dio njemačkog teritorija, da prisile Njemačku, da im plati ono, što je po mirovnom ugovoru dužna, da im plati. U tom njemačkom kraju, u Ruhru, nalaze se najveće i najbogatije njemačke tvornice. Tu se, u tom kraju, nalazi i najveće bogatstvo Njemačke [illegible] puta spomenuti Ruhr [illegible] je žila [illegible] njemačkoga naroda. U tom kraju [illegible] Francezi. Tu se [illegible] gradovima i mjestima porazmjestila [illegible] franceska vojska. [illegible] radnici Francezi i [illegible] tako redom. Ugljen, što se prije kopao u korist Njemačke, sad se kopa na korist Franceske. Tvornice, što su prije radile na [illegible] Njemačke, [illegible] rade na korist Franceske. [illegible] je dobacila Njemcima: [illegible] ne ćete milom da date nama, što nam dužni, dat ćete silom [illegible] ili [illegible]!

[illegible] uzimlju na pune šake. A treba reći: glavna je krivica na Nijemcima. Oni hoće da Franceze izigraju, a Francezi se ne dadu. I pravo imadu. Nijemci u ovom kraju bune se, štrajkaju, prave Francezima zapreka i smetnja.

Tko pozna Nijemca, njegovu [illegible] ponos, njegovu [illegible] lako će razumjeti, da u njemu [illegible] koliki da kuha. Njemačka mladež zadojena je takovom mrznjom protiv Franceza [illegible] se svaki pita: Što će biti, i [illegible] put dodje opet do rata izmedju ona dva naroda?

To se pitaju i pametniji Francezi, i dok franceska svjetina viče i kliče: Pobjeda! Velika Pobjeda... dotle oni u [illegible] tranu razmišljaju, što će njihovom narodu donijeti budućnost. S tim teškim pitanjem bavi se i odlični Francez, Ludovic Naudeau u predprošlom broju vrlo raširene i ugledne franceske ilustracije.

Ludovic Naudeau pozna vrlo dobro prilike u Njemačkoj. On veli, da Njemački narod podnosi strpljivo svoju strahovitu nesreću, budući da je duboko uvjeren da će se to brzo sve popraviti i da će Njemačka opet zauzeti u svijetu najprvo mjesto. Franceski pisac veli, da Nijemci imadu i razloga, da vjeruju u to. Oni su još uvijek jaki. U vrijeme rata rodilo se u Njemačkoj četovo toliko djece, koliko se rodilo u istom razmaku vremena i prije velikoga rata. I sada se u Njemačkoj radja mnogo djece. Sva su ih sela puna, svi gradovi, ulice, kuće...

A u Franceskoj? Radjaju li se i u toj zemlji djeca onako brojno kao i u Njemačkoj? Ni izdaleka, a to je, što najviše zabrinjuje spomenutog franceskog pisca i rodoljuba.

On veli:

God. 1850. bilo je 35 milijuna Nijemaca i upravo toliko Franceza. God. 1870. bilo je Nijemaca 40 milijuna a Franceza 38 milijuna. God. 1871. poslije velikoga njemačko-franceskoga rata bilo je Nijemaca 41 milijun a Franceza samo 36 milijuna. God. 1881. bilo je Nijemaca 45 milijuna a Franceza 37 milijuna. God. 1901. bilo je Nijemaca 57 milijuna, a Franceza 39 milijuna. God. 1911. bilo je Nijemaca 65 milijuna, a Franceza još uvijek 39 milijuna. U deset godina, naime od 1901. do 1911. Francezi [illegible] za 600 tisuća duša, a Nijemci za 8 milijuna i 500 tisuća. Poslije velikoga rata, jer su Nijemci morali ustupiti Francezima Alzaciju i Lorenu, Dancima Šlezvig-Holštajn i Poljacima i Česima nekoje krajeve u kojima ima dosta Nijemaca, oni su [illegible] (god. 1921.) imali 60 milijuna svoju [illegible] dok bi Francezi imadu još uvijek 39 milijuna.

Ali ne smijemo zaboraviti, da i u Republici Austriji živi oko 6 milijuna Nijemaca, koji su [illegible] Njemačkoj jedno srce i jedna duša, [illegible] da bi već danas u slučaju stajalo [illegible] 66 milijuna Nijemaca protiv 39 milijuna Franceza.

Medjutim Nijemci neprestano rastu, a Francezi [illegible] ne padaju, ali i ne napreduju.

Zašto i otkuda taj nerazmjer? Kad Francez sklopi svoje [illegible] već unaprijed odluči, hoće li imati djece ili ne će li ih imati. Oni Francezi, koji hoće da imaju djece zadrže se ili kod jednoga ili najviše kod dvoje djece. Uzmite u obzir, da mnogo djece umre u nejakoj dobi, pa ćete lako razumjeti, da uz ovakve prilike mora broj pučanstva više nazadovati negoli napredovati. Zašto je to tako u Franceskoj? — Zato, što ne će gospoda, da imadu brige s djecom. Neki pak vele, da Francuz ne voli, da mu potomci budu siromasi i u vječitoj borbi sa životom, zato ne će, da ima djece. Ali to je ludo. Čovjek je zato na svijetu, da radi. Ako se otac mučio, zašto da se ne muči i njegov gospodin sin?

Danas u ostalom i Francuzi uvidjaju, da je to ludo i opasno, ali već im je ono prešlo u naviku, pak je teško sada početi živjeti onako, kako se žive drugdje u svijetu. Pametniji Francezi zovu vladu, da ona poradi sve, što je moguće, da se broj porodjaja poveća. Oni vele: Nijemci će lako porasti, da će nas naprosto poklopiti, i mi ćemo do petnaest godina biti narod tek drugoga reda. Neki bi htjeli, da se pokupe sva ostavljena i nevoljna slavenska djeca u Rusiji i drugdje, da ih se dovede u Francesku i da ih se prometne u Franceze. O tom se ozbiljno radi. Vlada bi htjela, da tu akciju provode privatna društva, no privatna društva nemaju zato novaca. Svakako nedostojan način — stvarati janjičare!... To uvidja i sam Ludovic Naudeau. On doviknuje Francezima: Uzdajte se u se i u svoje kljuse! Radjajte djecu — što više možete, pa ne će trebati da tražite iz tudjine nikakve obrane.

Tako je!

Tko hoće da očuva zemlju i sebe od neprijatelja, neka radja i odgaja djecu. Neka čini, kaošto čine Nijemci, koji primaju sve što im Bog pošalje. Ili neka čine kao i naša braća Srbi, koji se već tuže, ako imadu *samo* sedmero djece...

Teško narodu, koji čeka, da mu djecu drugi hrani, ali još je gore onoj zemlji, koja mora drugoga da čeka, a ne od svoje rodjene djece, da je brani...

Kongres slavenskih naroda

U Parizu je obrazovan sveslavenski odbor, koji je ovih dana objavio ovaj manifest:

Misao jedinstva, uzajamnosti, skupnih interesa i postupka slavenskih naroda, javljala se u toku posljednjih stoljeća. Narodi ruski, poljski, jugoslovenski, čehoslovački, bugarski i lužičko-srpski imali su svojih vlastitih sudbina, bojeva, nada a takodjer sporova, ali su ipak sve više spoznavali, da spadaju samo k jednoj narodnoj cjelini.

Medju svim slavenskim narodima javljaju su se učenjaci, pisci i političari, koji su radili za ideju slavenstva. Iza 1848. godine, kada je u Pragu održan prvi sveslavenski kongres slijedili su kongresi u Moskvi 1857. godine, u Pragu 1908. god. i u Sofiji 1910. god. Rat, koji je Rusija vodila s Turskom od 1878. do 1879. godine, i kojim je oslobodila balkanske Slavene, bio je dogadjaj, koji je dokazao, da je slavenska ideja živa kulturna i politička sila. Ali nastojanje za jedinstvo i zajedničko djelovanje slavenskih naroda, bilo je otešćano tim, što su nekoji Slaveni još bili u tudjem ropstvu. Poljaci su bili nesrećno razdijeljeni pod tri države. Čehoslovaci i dio Jugoslavena bili su pod tudjom vlasti, koja im je priječila razvoj i samostalan život. Najžalosnija sudbina zadesila je Lužačke Srbe, koji su bili brojno preslabi, da bi se mogli obraniti od germanizacije u njemačkoj državi, a njihova nesreća nije se mogla popraviti ni po svjetskom ratu.

Nakon svjetskoga rata počinje novo doba slavenstva. Danas su slavenski narodi, izuzevši lužičko-srpski, politički slobodni i mogu da samostalno odredjuju svoje držanje u medjunarodnoj politici. Najveća slavenska država, Rusija, danas krvari uslijed unutrašnjih bojeva, ali po prestanku te teške krize, zauzet će ona u svijetu ponovno mjesto koje joj pripada. Poljski narod je uspješno dovršio svoju stoljetnu herojsku borbu i ima jedinstvenu veliku državu, koja je važan faktor u evropskoj politici. Tri grane jugoslovenskoga naroda Srbi, Hrvati i Slovenci prije razdijeljeni, združili su se sada u jedinstvenoj jugoslovenskoj državi, a njihovo jedinstvo daje im moć i budućnost, koje ne bi mogli imati, kad bi bili razdijeljeni. Bugarska u novim prilikama provadja svoju unutrašnju organizaciju i vidi da joj je mjesto uz bok ostalim Slavenima. Čehoslovački narod obrazovao je u centru Evrope svoju narodnu državu i uzeo pod svoju zaštitu Podkarpatsku Rusiju.

Pod novim prilikama političke slobode, u novim mogućnostima za gospodarski razvoj, slavenski narodi — obzirom na put i metode za svoj daljnji rad — svijesni su neizmjernoga značenja zajedničkoga djelovanja. Medju njima ima možda još sporova, ali ti nikako ne mogu umanjiti moralnu snagu njihovoga zajedničkoga rada.

U kulturnim pitanjima srodnost slavenskih naroda je jasna i očita: Duboka prirodjena želja za plemenitošću, pravom i pravičnošću te odlučnost da se posvećuju idealima, prevladjuje u njihovom čitavom misaonom življenju.

U zajedničkoj političkoj, gospodarskoj i intelektualnoj akciji nalazi se konkretno značenje i prava snaga novoga slavenstva. Vodjeni tim mislima, sastali su se predstavnici svih slavenskih naroda, koji žive u Parizu, da zajednički raspravljaju o uzajamnim odnosima slavenskih naroda. Oni su osvjedočeni, da je u interesu slavenskih naroda, da misli velikih propagatora slavenske solidarnosti — Poljaka: A. Mickiewicza; Jugoslavena: Gundulića, Križanića, Ljudevita Gaja, Preradovića; Rusa: Komjilova i braće Aksakova; Bugara: Džinzifeva i Ljube Karavelova; Čehoslovaka: Jana, J. Kolara, Pavla J. Safaržika, Františka Palackoga — preuzme i današnja generacija i da po njima radi.

Nalazimo se u Parizu, usred francuskoga naroda, koji tradicija i prošlost veže sa slavenstvom. Temelj na kojem počiva naš narodni moral, podudara se s načelima francuskoga narodnoga življenja. U toj prijateljskoj atmosferi glavnog evropskoga centra radit ćemo zajedno u ovim pitanjima slavenstva na ojačanju slavenske solidarnosti i uzajamnosti, da bismo na taj način pripravili intenzivnije i jače sudjelovanje slavenske misli u općoj svjetskoj akciji.

U Parizu, 19. maja 1923.

Za Ruse: Čajkovski, bivši ministar, univ. profesor Fiodorov, Kartašov, Semenov, pjesnik Merežkovskij, Balmont, Kuprin i Bunin; za Poljake: pisac Mickiewicz, Smogorewski, opat Mackay, publicist Szpontanski, Kleczkowsky; za Jugoslovene: prof. Ibrovac, Skrlj, Ivšić, Arnautović, dr. Sava Petrović i Lujo Vojnović; za Čehoslovake: Fr. Sis, Hlavaček, dr. Jelinek, slikar František Kupka, R. Kepl, pjesnik Lukač; za Bugare: univ. prof. Ivanov, publicist Stojkov, Todorov i Apozov.

DOPISI

PISMO IZ JUGOSLAVIJE.

SISAK, 16. maja 1923.

Nema na svijetu zemlje, gdje bi svi ljudi bili angjeli. U svakom narodu ima vrijednih, ima srednjih, a ima bogme i nikakovih ljudi.

Tako je posvuda, a tako je i u Jugoslaviji.

A tako je bilo i prije. I Hrvatska i Srbija i Slovenija dale su u prošlosti divnih ljudi, a dale su i ništarija. Uzmimo kao primjer Hrvatsku. Pedeset „Istarskih Riječi“ ne bi nam dostajalo, da ispišemo samo poznatija imena ljudi, koji su bili svemu svome rodu na čast i diku.

Pa ipak bi se od vremena do vremena i izmedju tih plemenitih ljudi našao po koji nitkov, tudjinski plaćenik, izdajica, koji bi **medju** naše čestite ljude posijao razdor i **uštrcavao** otrov, od koga i danas boluje tijelo naroda našega.

Najžalosnije je, da su ti nitkovi bili većinom ljudi tudje krvi. Eno vam Franka! I ime mu kaže, da nije Hrvat. Mi znamo, da je on po krvi Židov — i time je sve rečeno. Njega su plaćali iz Beča i Pešte — a on je radio onako, kako su to tražili Nijemci i Madžari. Ti stari

zatornici Hrvata i uopće svih Slavena. Niemcima i Madžarima išlo je u račun, da se Hrvati i Srbi, prava jednokrvna braća, svadjaju, i eto ti Franka na djelu, da u naš inače dobar i zdrav narod uštrca otrova mržnje. Kroza cijeli svoj život išao je taj zlodub za tim, da što više zavadi ova dva brata. Nažalost moramo priznati, da mu je to donekle pošlo i za rukom. Vi ćete reći: — A narod? Kako je mogao narod da slijedi onu ništariju?

Narod, većim dijelom neuk, dade se lako voditi za nos od prefriganih nitkova. I mi u Istri imali smo Krstića, Arnauta nekakvog, koji je bio plaćen od svih naših protivnika, da medju našima u Istri posije sieme razdora. To mu je bilo i pošlo za rukom, ali samo medju neukim svijetom. Naš bistri seljak u srednjoj, južnoj i zapadnoj Istri nije htio ni čuti o njem, već je odgurnuo nogom onoga krivoga proroka, i vrijeme je pokazalo, da je imao pravo.

Šteta, što nije tako uradio i s Frankom naš seljak u Hrvatskoj. Seljaci u Hrvatskoj nisu to učinili, jer nisu bili dosta svijesni. A to je rdjavo, jer se je zlo, Frankovo sjeme, i dalje širilo i nanosilo narodu dosta štete.

Osobito na početku, u ono vrijeme, kad se Jugoslavija tek stvarala. Tada je trebalo, da svi budu složni, kao jedan čovjek, da svijet vidi, da su Južni Slaveni upravo dostojni slobode, koja im je dana. Pa što se dogodilo? Frankovi ljudi počeli intrigirati protiv nove države, počeli su joj raskopavati temelje. Neki su to činili iznutra, a drugi izvana.

Glavni kolovodja svih tih grobara Jugoslavije bio je sin pokojnoga Franka, Ivica Frank. S njime je bila i druga jedna rožica židovska, neki Sachs, pa i neki Gagliardi, kome i ime kaže, da nije po krvi Hrvat. Tu su se delije odmah poslije propasti Austrije stavile u službu kralja Karla, pa Zite, pa Madžara, itd. Gdjegod je bio kakav neprijatelj Jugoslavije, raznim lažnim pripovijestima, u kojima su prikazivali, kako je u Hrvatskoj sve spremno, da digne bunu, da u zemlju dovede ili Nijemca ili Madžara ili Talijana ili Albaneza i sve tako. Ti lukavci nisu to radili mukte. Dok su u Beču, Pešti i drugdje mislili i vjerovali, da bi se Jugoslavija mogla doista da raspane, dotle su ih plaćali, kada je pak svijet, osobito Nijemac i Madžar vidio, da je Jugoslavija tvrdja od najtvrdjeg kamena i da se ona raspasti ne da i ne će — onda su odgurnuli nogom i Ivicu Franka i Gagliardia i sve te nitkove.

A što će sada ta gospoda?

Ivica Frank se negdje sakriva. Gagliardi piše u Hrvatsku, da je bio zaveden, da je svemu kriv Frank, i da su intrige vani prestale, jer da više niko ne da novaca.

I doista, danas je Jugoslavija već sama za sebe jaka i čvrsta država, No ona je još i tijesno vezana sa Čehoslovačkom i Rumunjskom, te zajedno s njima sačinjava takozvanu Malu Antantu, koja je u ovaj mah vrlo uvažena i s kojom i velevlast kaošto je Italija stoji u prijateljstvu, dok je sa Franceskom vežu još i druge tjesne veze.

Ovoliko za danas. Da ste mi zdravi i veseli!

Velimir.

IZ POREČA.

Porečki oružnici ubili jednog lopova.

Kako je poznato, Josip Putinja počinio je više kradja i razbojstva. Optužuju ga radi dvanaest kaznenih prekršaja. Pred dvije godine bio je ulovljen i strpan u motovunski zatvor, odakle mu je uspjelo pobjeći. Zatim je živio više vremena u šumi. Kad mu je prijetila pogibao da će biti opet uapšen, pobjegao je u Jugoslaviju. U Jugoslaviji je živio pod strogom paskom sigurnosnih organa. Pred nekoliko vremena povratio se opet na Poreštinu. Prošlo je više vremena, a da nije znao nitko za njega. Bio bi sigurno ostavljen na posvemašnjem miru, kad ne bi bio poslao nekom posjedniku Jurcovichu pismo, u kojem je tražio od njega 4000 lira. Jurcovich je to pismo poslao porečkim oružnicima, koji su išli u potjeru za Putinjom. Oružnici su se namjerili na Putinju u jednoj šumi izmedju Foškulina i Funtane. Tu je lopov otvorio na oružnike takvu paljbu, da je ostao brigadijer Roberto Zedda ranjen. Brigadijer je bio odveden u puljsku bolnicu, a Putinja je sretno uzmakao ostalim oružnicima. I tako je opet proživio nekoliko vremena bez ikakva traga. Medjutim — kolo sreće se okreće — prošle nedjelje ipak je uspjelo porečkim oružnicima, da ga zaostave. Došli su u jedno selo, gdje je Putinja imao zaručnicu, i kad je izašao iz njezine kuće, oružnici su mu naložili da digne ruke u vis. No Putinja se nije htio pokoriti, nego je ispalio jedan hitac prama oružničkom poručniku Blasetti Torelliju, ali nije nikoga pogodio. Nato su oružnici otvorili na njega vatru i — ubili ga. Nakon toga je došla na lice mjesta sudbena komisija, koja je odredila da se Putinja odnese na groblje u Foškulin.

IZ VRHA KOT BUZETA.

Nepravda za nepravdom.

Poznati su čitateljima »Istarske Riječi« zadnji dogodjaji na Vrhu, t. j. nezakonito i nasilno izbačevanje naše učiteljice iz školskog stana (koji joj po zakonu pripada i do kojega je došla zakonitim putem), povreda njena u časti i poštenju, zadržavanje, otvaranje, čitanje i cenzuriranje njene privatne korespondence u Buzetu i posve neosnovana (infondata) optužba protiv njoj na upravne oblasti, da se bavi politikom i propagandom.

A sada joj zadržava slavna pošta u Buzetu njezine privatne novine, e da ne bi doznala, šta se u svijetu dogadja, i da ne bi tim primanjem novina pravila »propagandu«.

Ujedno ju neko piskaralo (po delima se sudi čoveka!) i opet optužuje u jednoj talijanskoj novini, da čini politiku i propagandu, kojom se ona nije nikada bavila, a najmanje sada u ovo kritično doba po Jugoslavene u Italiji.

Ta ona ima — osim svoje škole, koja je dubkom puna i prenatrpana za samu jednu učiteljsku silu, — još dvoje svoje malene dece, koja su joj preča briga od »politike i propagande« i koja joj oduzimlju svo njezino slobodno vreme, tako, da joj apsolutno ne preostaje časa, da se ičim drugim bavi.

U ostalom mi ju Vrhuci poznamo vrlo dobro i možemo za nju kadagod i komugod posvjedočiti, da se ona ničim drugim ne bavi, osim školom i svojom obitelju. A to mogu potvrditi i tisuće drugih ljudi u Istri, samo ne će toga da znade ovo piskarado, koje protiv nje u novinama piše, i ono par zavedenih Vrhuvaca, koji imadu oči, a ne vide, i koji imadu uši, a ne čuju.

Nego mi znamo, za čim se ide. Ide se zatim, da se unište sve naše institucije i da se mi odnarodimo i potalijančimo.

Ali, sus bre, ne ćemo lje!

Jeli znate, gospodo, naše »trde piske«, koje krampom lomimo i pretvaramo u plodna polja? Oni će zauvek ostati slavenski i mi u njima zauvek Slaveni, kao što smo takvi bili stotinu i tisuće godina i bez hrvatske i talijanske škole na Vrhu!

IZ OPATIJE.

Uhvaćen veliki morski pas.

Nije to nikakov ratni ili poratni p e š e k a n, već pravi pravcati morski pas, strah i trepet onih, koji se radi u moru kupaju. Uhvatili su ga Čozoti — u mrežu. Izvukli su ga na b r a g o c, izmjerili i našli, da je dug puna tri metra. Lijepa lovina! — reći će tkogod.

Čozoti ne misle tako, jer im je ona strašna ribetina poderala mrežu i napravila veliku štetu. Da tu štetu ponekle pokriju, odlučili su bili izvući morskoga psa na kopno, položit ga na jedno mjesto, napravit od platna jedan mali šatorić, i tko će da vidi onu nemanı, neka plati liricu ili dvije, kako se pogodi.

No Čozoti su činili račune bez — finance. Financa je došla na brod i rekla: — Morski pas neka za sada ostane na brodu. Kad dobijete dozvolu od podprefekture, treba da napravite molbu na financu, koja će vam dati nekoliko buletina, na kojima ćete vi udariti biljeg od toliko i toliko centezima, te buletine prodavat ćete onima, koji bi radi vidjeli morskoga psa, pa kad bude sve gotovo, onda ćete dobitak dijeliti s financom: toliko vama a toliko nama. Capito?

Pred bragocom bilo se već okupilo mnogo radoznala svijeta, Koliko bi okom trenuo, već su se stvorile dvije stranke: jedna za financu a druga za Čozote, koji su protestirali.

Financa je govorila: Zakon je zakon. Oni drugi su govorili: E chi ghe pagarà la rede alla povera gente?

U najgorem položaju bili smo mi, i to zato, što nismo mogli zauzeti nikakvo stanovište. Ako kažemo: financa ima pravo, onda će svi graknuti na financu i reći, da su financieri Croati, i da ih valja premjestiti. Ako se stavimo na drugu stranu, onda će nam reći, da smo proti Italiji, jer da kritikujemo financu.

I zato smo mi ostali potpuno neutralni.

Baš kao onaj morski pas, dolje na dnu štive...

IZ RAKLJA.

Strašna nesreća u kamenolomu. — Mina ranila dva seljaka. — Uslijed velike muke bacio se u more, ali ga prisutni izvadiše na kopno. — Ranjenici odvedeni u bolnicu.

Prošlog utorka, dne 29. t. mj., u 1 sat poslije podne dogodila se u jednom kamenolomu kod Raklja strašna nesreća. Nenadano je eksplodirala u kamenolomu jedna mina i teško ranila dva domaća radnika iz Raklja: Antuna Valle i Antuna Bolkovića. Potonjem je mina posvema odnesla lijevu ruku i nanijela mu tešku ozlijedu na glavi, dok je prvi teško ranjen na očima, glavi i rukama. Njihovo trpljenje je veliko. Bolković je uslijed strašnih muka otišao do mora i bacio se u nj. No kasnije su odmah skočili u more ostali neozledjeni drugovi i izvadili ga na kopno. Par sata iza toga bila sa obojica unesrećenika odvedeni u jednoj kočiji u puljsku bolnicu. Njihovo stanje je vrlo opasno.

Ljudi, budite oprezni s minama!

IZ ŠTINJANA.

Odlazak valjanog oružničkog brigadijera.

Dne 14. t. mj. zapustio je naše selo dosadašnji vodja naše oružničke postaje g. Fioravante Cicirelli. Bio je Talijan iz stare Italije, ali pošten i pravedan čovjek, što je velika rijetkost u današnje doba. Naš narod nije nikada mrzio ni proganjao. On se nije nikada držao onog pravila, koje kaže, da čim više jedan oružnik progania naš narod i naše institucije, da će tim prije biti odlikovan i unapredjen. Naprotiv: čitavo vrijeme njegovog trogodišnjeg službovanja u Štinjanu nije nam se — njegovom krivnjom — nanijela niti jedna krivica. Gosp. Cicirelli je bio čovjek reda i zakona, kojega se strogo držao. Zbog tih vrlina si je stekao u Štinjanu i okolici njegovog područja velike simpatije i priznanja. Dao Bog, da bi i sadašnji njegov nasljednik stupao stazom Cicirelli-jeve pravednosti!

IZ LIVADA.

Teška željeznička nesreća. — Vlak iskočio iz tračnica te se skoprljao niz nasipa. — Jedan mrtav i više ranjenih.

Na uskotračnoj željezničnoj pruzi kod Livada dogodila se prošlog četvrtka u 8 sati uveče strašna željeznička nesreća: vlak br. 44-29, koji je jurio iz Poreča prama Bujama, najedamput je iskočio iz tračnica te se skoprljao niz željezničkog nasipa.

Tom prigodom je nastradalo više osoba. Ložač Antun Pužar iz Buja ostao je zgniečen pod lokomotivom. Vlakovodja Cattarinich iz Malog Lošinja, mašinista Bonetti iz Buja, kondukteri i drugi ostali su teško ranjeni.

Ta nesreća je bila odmah telefonički javljena u Poreč i Buje. Malo zatim došli su u Livade sa drugim vlakovima liječnici gg. dr. Colombo i dr. Manzolini, koji su pružili ranjenicima prvu pomoć. Zatim su bili nekoji ranjenici otpremljeni u tršćansku bolnicu.

IZ BUZETŠTINE.

Proslava Duhovskih praznika. - Besplatna krčma. - Tučnjava.

Na Duhovski ponedjeljak proslavismo i mi Sv. Duha u Sv. Duhu kraj Crnice. I ove godine odslužila se u toj našoj staroj crkvi sv. misa uz mnogobrojno prisustvovanje naroda.

Popodne bio je ples, a priredili ga Strpedjani. Za prvi put svirala je tu talijanska gradska glazba. Malo ih je sviralo, ali zato sami junaci: Pipić, Merlin, Fabijančić, Patačela i još par drugih. Puhali i potili se, ali — nije im se trud isplatio. Mladež nije marila za ples. Zbog toga nije ni plesala. Ne znamo, je li tomu kriva toplina, zle godine ili prazni želuci i džepovi. Bilo tomu uzrok sve ovo, ali još i drugo: ne će naše djevojke i mladići da se druže s Talijanima ni njihovim podrepnicima.

I tako je ples — falirao! — Dašto k Sv. Duhu došlo je više krčama ali narod — ne će da pije. Nije bio žedan... Ako je koji i pio, išao je k našemu krčmaru. Na ovo se rasrdio krčmar Talijan, pa stao vikati: Bira italijana per nijente! i davao badava pivo... na dešpet. Imali smo dakle u Sv. Duhu krčmu talijansku, slavensku, njemačku, austrijsku;... a pod večer sve se vrsti piva i vina i sve krčme — potukle.

Evo, tako je svršila ta naša svetkovine (blagdan) i pravi — samanj i babilonija.

IZ DRAGUĆA.

Komedija je svršila. Zabave, veselice, divertimenti, smijeh, mrmljanje, prigovaranje i brbljanje sada će prestati, jer su nam oružnici nekamo odveli našeg pijanog komedijanta: talijanskog svećenika. Optužili su ga njegovi vlastiti politički prijatelji. I njima je već dodijao život i vladanje tog nesretnog svećenika. Ogni bel ballo stufa. Mnogo ih je zafrigao u Draguću: zadnja je upravo takova, da nam se koža ježi, a i sram nas je ni pripovijedati, zbog česa su ga odveli. Kad je njegov kuhar (sluga) vidio, da mu je nevrijedni gospodar pao u ruke pravici, pobjegao je i on nekamo. I on je imao nešto teška na duši — on isto što i njegov gospodar... Oj, Sodomo, Sodomo! Još i danas nakon više tisuće godina opet se ponavljaš i sramotiš tobož moderno ljudstvo. Mnogi su pali niže od zvijeri.

Al ostavimo to, pak još samo jednu da vam kažem o našem bivšem svećeniku. Počeo nekog dana vikati po selu, da mu je neko ukrao kokoš, i da mu je vrati kradljevac, inače da će ga — zamašiti! Ljudi su mu se samo smijali i smijali. Ali naš ti se svećenik ne će da šali. Trči u zvonik, zvonio za misu: ode u crkvu i sam se na misničku obuče... o nu crkvu, sam se na misničku obuče... Ljudi ga s daljega samo gledali, da vide, što će učiniti. Djeca čine komidije u crkvi i oko crkve, s kojom išao oko crkve kao da je procesija... Ljudi sve to s daljega gledaju, smiju se i puste ga, da čini što ga volja. Pristupi na oltar da misi, i započeo ju. A bilo je to u pet sati popodne. Da ne počini čin svetogrdja i da ne bude još većega škandala, pristupi k njemu na oltar učiteljica, te ga nagovori da ne nastavi misu. On ju posluša i ode u sakrestiju...

To su strašne stvari, koje javljamo ne da se rugamo, nego da izrazimo svoju bol srca i duše. Mi hrvatski seljaci još i danas poštujemo vrijedne svećenike, još i danas vjerujemo u Boga i držimo se sv. vjere... Ali, al' zašto nas kvare talijanski svećenici?! Dosti nas truju i kvare drugi ljudi, pa ne treba da im još pomažu talijanski svećenici. Za nas Slavene su ovakovi svećenici velika nesreća, jer ih a) kao Talijane ne razumijemo i b) ne ponašaju se pristojno kao naši slavenski svećenici. Zato molimo biskupski Ordinarijat, da nam u interesu katoličke vjere, kojoj želimo ostati vjerni, pošalje u Dragué hrvatskog svećenika, a ne ovakve nitkove, koji samo kvare ugled katoličke vjere i crkve!

Franina i Jurina.

Jur.: Gorak je, Frane, meštarski kruh.

Fr.: A gorak — gorak! Da ne bi, nego dokle se ona mala dečica navade štit i pisat! Koliko muke! Koliko strpljenja!

Jur.: Ma još je teže napejat ih, da razumeju ono, ča šteju i ča pišu.

Fr.: A to — to...

Jur.: Zato se mane smile oni brižni meštri

PODLISTAK

Jadrić.

Čuvajmo svoje narodne običaje.

(Nastavak)

Onda dobro — odgovori »Stari svat« — izvolite pokazati, ali hitro jerbo nama se žuri; mi moramo svoju golubicu još danas naći.

»Domaćina« bi onda dopeljao pred svatove jednu od najstarijih žena u kući. Ta žena bi bila neočešana i odjevena u starom, rastrganom odijelu.

— Pogledajte, — reče »domaćina« — nije li možda ovo ona golubica, koju vi tražite?

— Ma gdje!.. Niti nije slična našoj! — odvrati »Stari svat«. — Naša je mnogo ljepša i mladja, dok je ta vaša stara i ružna.

Domaćina bi onda odmah dopeljao drugu, ali mladju, i onda treću i tako redom sve djevojke, koje bi bile pozvane u svatove, a naposljetku bi dopeljao i mladu nevjestu pod vjencem, pokrivena lica, pitajući staroga svata, da li je moguće ono golubica, koju oni traže.

»Stari svat« malo zamišljeno: — Da, ta je po perju mnogo slična našoj. Molim vas, pokažite mi njezino lice.

Čim bi domaćina otkrio nevjesti lice, sva bi svaća uskliknula od radosti:

— Evo, to je naša golubica! Nismo se prevarili.

I stari svat bi odmah zahtjevao, da se mu izruči.

Ali »domaćina« je ne da i tek onda bi nastala prava predstava kako u kazalštu.

Domaćina bi nastavio:

— Ja bi Vam je drage volje izručio ali je bosa.

»Stari svat« znademo mi dobro da je ona bosa, te za to smo mi i donijeli potrebne cipele za nju.

Te cipele je imao pripravne jedan od svaće.

— Dajte da ih pogledam, da li su dobre — upita »domaćina«.

Netom bi ih primio u ruke, odmah bi prigovarao, da nisu dobre, da su od slabe kože, da su slabo sašivene, da im fali to, da im fali ono, tako da bi se konačno »Stari svat« morao s njime pogadjati, dok bi se napokon pogodili. »Domaćina« bi bio obično dobričina, koji bi zahtjevao mnogo, a popustio za malo. Isplatil pak bi obično kumovi.

Čim bi stari svat isplatio prvu svotu, zahtijevao bi odmah da se izruči nevjesta, ali »domaćina« opet ju neda, već zahtijeva odštetu, što su golubicu toliko godina hranili i skrbili za nju. Kad bi ti »Starom Svatu« dodijalo, rekao bi:

— Pa dobro. Kažite, koliko zahtijevate. Mi ćemo Vam drage volje platiti.

— 500 cekina (u tom slučaju se razumjelo jedan novčić za jedan cekin), — odgovori ponosno »Domaćina«.

Nato bi nastali ponovno pregovori. »Stari svat« bi pregovarao, da je to previše, da oni su siromašni, da ne mogu toliko potrošiti i da su ju slabo hranili. A konačno bi se ipak pogodili. Ako bi »domaćina« obično popustio za sto cekina, koje bi morao platiti vjenčani kum.

Nisu to bili prisutni samo pozvani, bilo je tu prisutnih još i mnogo drugih znatiželjnika, a za djecu možemo mirne duše kazati, da ne bi izostalo niti jedno dijete.

(Svršit će se).

Neznani grob.

Od **Silvija Kranjčevića.**

Dizao je za slobodu
U junačkoj barjak šaci;
Tko bi znao, gdje je pao
Med tolikim med mrtvaci!

Puhnuli su vjetri pusti,
Raznijeli prah junaku:
Ostala je samo krvca
Osušena na barjaku.
Struhnuo je barjak slave
Kroz tolika duga ljeta,
A krvca je postanula
Domovine gruda sveta.

Al' na grobu nepoznatom
Nema krsta, nema znaka:
Nitko ne zna gdje se skriva
Osušena krv junaka.

Ah, al' kolom naokolo
Vesele se pjesme ore;
Što slobodno srce čuti
To slobodna usta zbore.

Tu unuku djedo priča
Sva vremena ona stara,
Kazuje mu i po čela
Uspomena od handžara.

Pa se onda kolo vine.

tamo iz Sicilije, ki ne znaju ni jedne naše besed, a moraju va škole vadit našu decu, ka pak ne razumeju ni jedne besedi talijanski.

Fr.: To mora bit vražja muka!

Jur.: A ta muka ne nosi nikakovu koristi ni meštru ni dece. Mi gre smeh na onega brižnega meštra, ki je ovi dni va nekoj škole v Istre otel dece stumačit, ča je to **l'arma.**

Fr.: To je, ako sam dobro razumel — oružje.

Jur.: Je — **arma** je oružje. Ma meštar ni tega znal, a otel je, da deca razumeju, ča je to **arma.**

Fr.: Pak ča j' storil?

Jur.: Stegnul je iz žepa levolver i počel je s njim nekako čudno manovrat.

Fr.: Ju mane! A deca ?

Jur.: Počeli su vapit od straha, da će ih poubijat. Ma on ih je nekako umiril i rekal: **kvešto že — arma**. Onputa je stegnul vanka jedan dugi nož i rekal: **anke kvešto že arma.**

Fr.: Hm! mane to ne gre nekako va glava. Stavimo na jedno rečene, da va selo pride kakov štraordinarijo, ki je dobar lovac, ma ta put nima na sebe puški. Već su mu tri zeci presekli put. Ča će, ča ne će — vidi ti on jednega dečka, jednega od oneh, ki gre va školu onemu meštru pak će mu: Ej, digo, porti me un'arma!... Ja bim sada otel znat, će mu on dečko prnest pušku ale nož?

Fr.: Ja mislim, da mu ne će niš prnest, zač ne će niš ni razumet.

Jur.: I ja mislim tako. A temu istemu meštru dogodila se je va istoj onoj škole još i a druga. Napisal je na tabele besedu **anno**...

Fr.: To će reć: leto.

Jur.: Ti znaš, ma on ni tega znal. Tumači ovako tumači onako — deca nisu nikako mogla razumet, ča zlamenuje ta beseda — **anno.** Najzada se je meštar štufal, pak je zbrisal jedno **n**, i tako je ostalo — **ano.**

Fr.: A to će reć: — ona taneka.

Jur.: Deca sopet ne razumeju niš. Nato im se meštar lepo obrne škinum, digne veladu, pokloni njim se od zada i reče: **Kvešto že ano.** A brižna deca nisu znali, ako je ta **ano** fibija na bragešah, ale fibija na kamižoline ale pak škina ale pak ona — — — —

Fr.: Taneka. Teško je to, teško, kad se ne razume zajika, kega deca govore!...

Jur.: To se zna, da je teško. Promisli, da ja moram učit hrvatski nemšku decu, ka ne razumeju ni besedi našega zajika. Stavimo, da me jutra pozovu va Beč: — Ale, Jurina — Sulmojster — komen — antreten!... To ne bi bilo nikakovo čudo, zač danas bi celi svet otel znat hrvatski. Ni miga sada, kako je jedanput bilo! Sada su Jugoslaveni gospodari odi jedne vele zemlji, imaju svega i svačesa — pak se ne čudi, ako je va zadnje vreme i Ingleza i Franceza a osobito Nemca čapala volja, da nauči hrvatski, samo da se more malo laglje banit po bogatoj Jugoslavije.

Fr.: Pak naš zajik je i lep, a govori ga preko petnajst milijuna ljudi.

Jur.: Stavimo dakle, da ja grem va Beč mej decu, ka ne znaju nego samo nemški. A stavimo, da ni ja ne znam nemški, nego samo hrvatski, da napišem na tabele besedu — **brzina**... Kako ću ja dece stumačit, ča je to brzina, ako ne znam nemški?

Fr.: Ja bim se stavil teć po kamare i rekal bim: Na — tos is — brzina...

Jur.: Deca bi rekla: Tos is Laufsrit. Vidiš, da ti ne valja. Napišem drugu besedu, stavimo: **vesel**... Kako ćeš, da njim to stumačim? Ako se stavim smet na vas glas i skakat kako to obično dela vesel čovek — oni će mi reć: Tšau Jurina is [illegible] nore.

Fr.: I ne bi imeli krivo.

Jur.: Ni najmanje.

Fr.: Kad je tako, bit će najbolje da tu tvoju Sulmojsteriju pustiš po bande.

Jur.: A dobro bi učinili i neki drugi, da tako store.

Fr.: Namor bi!

Slatka pjesma srca blaži:
Preko polja golub lijeta,
Golubicu svoju traži.

Za golubom, pticom bijelom,
I gavran se crni jati,
On bi pao, gdje je stao
Onaj grobak nepoznati.

Al' ga plaši pjesma orna,
Pa se koban dalje vije,
Gdje slobode slatke nema,
Gdje pjesama čuti nije!

A na grobu nepoznatom
Nema krsta, nema znaka:
Nitko ne zna gdje se skriva
Osušena krv junaka.

Al' ni ptice nema crne,
Da mu viečni pokoj smeta,
Graktajući da mu čupa
Onaj stručak poljskog cvijeta.

Već slobodno srce igra,
Slobodnom se pjesmom blaži —
Ah, otkako angjel valjda
Na neznanom grobu straži!

Gospodarstvo

ČEPIĆSKO JEZERO SA EKONOMSKOG I ZDRAVSTVENOG GLEDIŠTA.

Na podnožju jugozapadnog Učkina lanca, medju Kozljakom, Kršanom i Čepićem, pukla je lijepa dolina. Na njoj se izdaleka bliska Čepićko jezero, najveća voda stajačica na istarskom poluotoku. Ne zna se pravo reći, kada je to jezero nastalo; ali se znade da je ono na jugoistočnoj strani, u pravcu plominske uvale, imalo svoj ponorni prorov. To svjedoče ruševine negdašnjih mlinova, gdje je voda ponirala i ponovno istjecala. Tad je to jezero imalo površinu od kakvih 2 km², a danas ima sa svojim okružnim močvarama i preko 10 km² ili 1000 ha. U nj se izlijeva rječica Boljučica, a iz njega izvire rijeka Raša, što se nakon 23 km puta izlijeva u Raški kanal ili dragu.

U prijašnja vremena okolni je narod sam čistio korito rijeke Raše, koje je bilo spojeno sa jezerom. Tako je voda iz jezera mirno otjecala i njegova je površina bila više nego za polovicu manja. Sijenokoše u gornjem lugu i u Rakiti bile su na suhom i davale su lijep prihod. Narod je mogao držati više stoke i bolje gnojiti svoja polja i livade, nego danas. Kamo sreće, da je narod čistio i dalje na rabotu korito Raše; danas bi imao samo na sijenu lijep prihod od kakvih milijun lira godišnjih. Narod je ostavio »rabotu«, a sijenokoše su ostavile njega. Koliki kapital leži danas pod vodom bez ikakvih interesa, ne može se procjeniti.

Da je to jezero bilo u rukama poduzetnih Amerikanaca, Engleza ili praktičnih Francuza, davno bi ga bilo nestalo sa površine zemaljske. Na onom mjestu, gdje leži jezero prostirale bi se cvjetnate livade i plodonosna polja. Po livadama skakutali bi konji i krave plemenite pasmine. Čepićka kotlina bila bi pretvorena u istarski Banat, a bližnji narod imao bi kod kuće bogatu Ameriku. Isušenjem jezera znatno bi se umanjila moć burina, koja silnih šteta čini ovdješnjem narodu, jer bi bio tlak zraka u većem ravnotežju i time manji njegov zrakopad.

Što se je učinilo zato kod nas? Pokojna stara Austrija šiljala je k tom jezeru kakvih 170 godina svoje komisije i inžinire, da učine zgodne projekte (nacrte) na temelju kojih bi isušili to jezero. Inžiniri su iz godine na godinu mjerili, a jezero širilo svoj opseg na račun siromašnog naroda. Narod je plaćao poreze i namete, da plaća inžinire i razne komisije, ali od toga nije imao nikakve koristi, već samo štetu. Da narod zaslijepe započeli su tu i tamo kakvo malo djelo, ali kad je pomanjkao novac, ostavili su za dojduću godinu itd.

Sad su došli novi gospodari, koji se takodjer zanimaju za to jezero: nešto iz strategičnih razloga, a nešto iz ekonomskih. Oni su ponovno dali izmjeriti jezero, Boljunčicu i Rašu sa njezinim pritocima te učinili nove nacrte ili projekte za isušenje jezera i reguliranje rijeka. Ti projekti bit će već gotovi, samo treba da ih vlada odobri i da se jednom započne stvarnim radom.

Nadamo se, da novi vlastodršci ne će slijediti stope pok. stare Austrije, već će dati i sredstva da se mogu formalni projekti ostvariti ili obistiniti (realizirati), te da se jednom isuši to jezero. Već se je učnio jedan pokus, da bi se našla negdašnja jama, gdje je voda ponirala, ali sav trud je bio uzalud, jer taknju teško je činiti u vodi i pumpati jezero u jezero. Da bi se bila ona lijepa svota novaca potrošila za čišćenje Raškog korita, bilo bi mnogo probitačnije. Ako bi se jednom započelo, neka bi se barem započelo čišćenjem Rašinog korita, da bi mogla voda iz jezera otjecati. Kad bi voda imala čisto korito i svoj pravi tok, onda bi Rakita i sijenokoše gornjeg luga ostale na suhom. Narod bi mogao opet do svojih sijenokoša, koje bi mu davale lijep dohodak, pa bi držao više marve, imao bi više gnoja, kojim bi opitomio svoja jalova polja i sijenokoše. Usto bi imao bolju volju do rada, jer bi vidio i plod svoga zroja. On se ne bi podigao samo ekonomski ili materijalno nego i fizično ili tjelesno i moralno.

Poznata je stvar, da otkad jezero širi svoj obujam, narod i zdravstveno propada. Tomu leži uzrok u okružnim barama jezera. Kad dodješ u Čepićsku dolinu, sa svih strana te pozdrave cijela jata i rojevi dosadnih komaraca ili cilinkuša. Medju njima ima i jedna vrst povećih crnih komaraca, po imenu **anofeli-(e).** Ovi su poznati i time, što premašaju malaričnu groznicu od bolesnog čovjeka na zdravoga. Malariju ne prouzrokuje anofela. Ona je samo posrednik ili prenosnik. Nju prouzrokuju jedna vrst nevida ili infuzorija, koji se zovu **plasmodiji.** To su samo mikroskopom vidljive jednostanične živinice, koje se hrane krvlju čovječjom. U jednoj kaplji krvi malaričnog čovjeka ima ih kadgod po više stotina. Ako ćemo uništiti **anofele,** a time malariju, treba opet isušiti močvare; jer anofela polaže svoja jajašca na lišće vodenih trava, gdje voda stoji na miru. Iz jajašca izvale se ličinke (crvići), koji žive u vodi i kasnije se zakukulje i preobraze u potpunog kukca. Da je tih anofela razmjerno mnogo manje, treba da se narod zahvali buri, koja toliko proklinje, jer da nije ona, bližnji narod morao bi izginuti ili pa ostaviti svoju zemlju i seliti u drugi kraj. Bura i razne male životinjice unište na milijune i milijune ovih komaraca u vodi i na kopnu.

Drugo: Kad dodješ za sparnih vremena u Čepićsku dolinu, odmah osjetiš, da nekako teže dišeš i nekakav neugodan zadah. Pogledaš li narod, što živi bliže jezera, opazit ćeš razliku već na licu, osobito na djeci, koja su nježnija bića.

Koji je tome uzrok? — Uzrok leži u bakterijama i u otrovnim plinovima (gasovima). Bakterije su samo silnozorom vidljive gljivice (bilinice). Raznog su oblika: okrugle, končaste, vijkaste i štapićaste. Živu ponajviše u vlažnim, nečistim i barovitim krajevima. Nekoje žive samo u živim stvarovima te se zovu **patogene bakterije** t. j. prouzročiteljice raznih zaraznih tjelesnih bolesti (kao: tuberkuloze ili sušice, tifusa, disenterije ili griže, kolere, ospice itd.). Druga vrst bakterija živi samo u mrtvim stvarima te prouzrokuju gnjijenje i pretvaranje ili transformiranje. Ovih ima najviše na svijetu. Zovu se **saprofite.**

Pošto u barovitim krajevima voda leži te pod vodom razne stvari gnjiju pomoću **saprofita,** to se u tim krajevima sva sila otrovnih plinova isparivanjem diže u zrak i tako ga okužuju. Taj okuženi zrak zove se kužica ili **mijazmi.** Ovim mijazmima mogu se okužiti lako sva bližnja sela, da nema zdrave i čiste bure, koja ih rastjerava. Svečana svijetlost i bura uništava bezbroj milijuna bakterija **i mijazma,** ali sasvim time vidimo njihove posledice na siromašnom narodu. Osobito na nejakoj i nježnoj djeci prouzrokuju razne upale, katare, skrofolozu, malokrvnost ili anemiju, tuberkulozu, itd. To je uzrok, da djeca iz močvarnih krajeva zaostaju u fizičkom, moralnom i duševnom razvitku.

Te se mane opažaju i kod odraslih. Iz svega toga se vidi, da kad bi se isušilo jezero, narodu se ne bi bi koristilo samo materijalno nego i zdravstveno i moralno, a time bi općina, pokrajina i država imale stostruku korist. Zato preporučamo našim i inorodnim poslancima da što jače pritisnu na vladu u Rimu, da se već jedanput makne s mrtve točke te da sa **činima** priskoči ovim krajevima u pomoć, a ne samo riječima!

VAŽNIJE GOSPODARSKE RADNJE U MJESECU JUNIJU.

U kući i dvorištu: Zrači rano u jutru sve prostorije. Pazi strogo na čistoću čitavog stana. Peri podove još češće nego li u zimsko doba; pobijeli, odnosno pobojadisaj stijene i stropove. Na taj način ćeš se najlakše osloboditi dosadnih muha. A i oko kuće i opće na dvoru treba da bude stroga čistoća, koja je osobito u ljetno doba za očuvanje čovječjeg zdravlja prvi uvjet. U toplim suhim danima pomoči ujutru i na veče prostor oko kuće čistom vodom. Bit će tako manje prašine i zrak hladniji.

U staji: I tu treba osobito paziti na čistoću. Ne samo krmad nego i ostalo blago neka se češće opere ili okupa. Gdje se deteljom krmi, treba paziti, da joj se primiješa dosta slame i da nije mokra, jer se blago lako napuhne. Stoka neka se napaja mjesto dva—tri puta. Okna na staji treba po danu zastorom ili granjem sa lišćem zatvoriti, da se staja previše ne ugrije i da bude tamnija (radi muha). Gnoj neka se iz staje svaki dan barem jedamput iznaša i jarak za otok mokrače danomice opetovno vodom ispere.

U kokošnjaku: Pazi strogo na čistoću. Mladi purići ne smiju na vlažnu pašu. Guščići ne smiju zobati murvice. 4 mjeseca stari pjetlići mogu se već kopiti (za kopune). Budući da se sada nalaze po vinogradima i livadama itd., sva sila kukaca, spuštaj svu perad, koliko ti je god moguće više, napolje. Naravski mora se kod tog paziti, da nam usjeve itd. ne ošteti.

Oko kunića: Mladim kunićima treba, ako je ikako moguće, opredijeliti jedno oveće šetalište na polju. 4 mjeseca stare kuniće treba razdijeliti po spolu. Prije sedam mjeseci starosti neka se nikakova pasmina ne upotrebljava za rasplod. Kod velikih teških pasmina je bolje, da se čeka čak i do 9 mjeseci. Paziti nam je strogo na čistoću. Tako neka se svako toliko sva staja i sve posudje sa vapnom namaže.

U pčelinjaku: U juniju imade najveć rojeva. Mlade rojeve treba redovito pregledati. Ako rojevi počnu praviti saće nepravilno, valja to odstraniti ili ispraviti i pčele prisiliti, da grade saće pravilno u okviru. Kod rojeva drugenca i trećenca valja se uvjeriti, da li ima maticu i je li oplodjena. Ako je ulište bez matice, treba mu dodati drugu. Nemamo li matice, dodati mu treba zrio matičnjak. U ovom je mjesecu pčelinja paša najizdašnija, jer je sve u najboljem cvatu. I slabi pčelci ojačat će, pa treba i ovima postaviti medišta. Iz medišta treba med iz punih okviraca vrcati. Med se vrca jedino iz onih okviraca, u kojima je med poklopljen. Prilikom vrcanja meda, ako su okviri jako teški (puni meda), treba okvire više puta polagano okretati, da se saće u okviru ne skrši. Okvire valja u vrcalo staviti naopako, da med lakše izlazi iz saća.

Uljarnica i maslinik: Prostor, gdje se ulje čuva, treba držati čisto i zračno. Da nam ulje ne dobije ukus po murki, ulijemo vode u posude, gdje se ima ulje držati, i to prema veličini posude, 10—20 cm visoko. Masline poškrope se protiv čadavice sa baš onakvom smjesom, kakvu rabimo za škropljenje loza. Uz masline, gdje se lani pojavila mušica, neka se tlo duboko prekopa. Gdje se pojavila maslinova grizlica, sakuplja se napadnuto lišće i plod, što uslijed toga otpada, i spali se.

U konobi: Zrači po noći, zatvaraj dobro po danu. Svakako treba konobu sumporom raskužiti. Bačve treba marljivo nadolijevati sa zdravim vinom. Pazi na slaba vina, da se ne pokvare. Ako ih nisi još pretočio, učini to odmah i zasumporaj bačvu čistim sumporom. Ako su pak takova vina već pretočena, stavi u nje na svakih sto litara 5 grama natromovog bisulfita, koji kupiš u mirodioni ili ljekarni.

U vinogradu: Loze opljevi i skraćuj plodne mladice koje ti ne trebaju kod rezanja u budućoj godini. Ako nisi još obavio drugo škropljenje i sumporanje, učini to odmah. Sve ostale gospodarske radnje treba da pustiš i da se dadeš na škropljenje i sumporanje, pošto je to najnužnije. Sumporanje može slijediti po škropljenju odmah, čim su se poškropljeni dijelovi loze nešto posušili. Ako ti se pojavio na grozdju crv, uništi ga prstima. I opći lov leptira po svim vinogradima posebnim loviiima znatno bi smanjio drugi rod tog velikog štetnika grozdja. Ne zaboravi čim okomitije povezati mladice na žicu ili kolac, da ih vjetar ne polomi. Cijepi lozu na zeleno (spajanje). U drugoj polovici ovog mjeseca može se loza i okulirati.

Na lozama, koje bijahu cijepljene na suho zimi ili u proljeće, treba divlje mladice otkinuti, cijep uz kolac privezati i marljivo škropiti i sumporati. Kod loza, koje bijahu cijepljene na plut i koje su jako potjerane, treba već srednju žicu prerezati. Rasadnik sa prisilno potjeranim lozama iz klijališta ili gnoja treba da bude čist od korova, eventualne divlje mladice uštipnuti čim se pokaže, zemlju izmedju redova rahljati i svakih 8 dana škropiti s običnom smjesom modre galice i vapna. I u vinogradu neka se ne trpi korova, jer ovaj pospješuje ishlapljivanje vode iz zemlje (suši) i razvitak nametnika.

U voćnjaku: obavlaju se sve one radnje, koje su zaostale u mjesecu maju. Opetuje se škropljenje proti raznim gljivama i kukcima, pobira rano ujutru gusjeničja gnijezda. Skraćuje se mladice, koje ostavismo za plodne pupove i odstranjuju se nepotrebite. Kod cijepova smrve se svi izdanci, što se nalaze ispod cijepa, a cijepovi tako vežu uz kolac ili stručak, da ih vjetar ne slomi. U drugoj polovici mjeseca počne se cijepiti na živo oko. Trešnje, ivanjsko grožđje i rane kruške se pobiraju. Kruške treba pobrati par dana prije nego sazriju. Zatim ih stavi u slamu, da potpuno zazriju. Bit će tako ukusnije.

U povrtnjaku: Povrće, koje nije još pokrilo zemlju, treba marljivo okopavati odnosno nagrnuti. Svakako ne smije se pustiti, da se korov razvija. Presadjuje se ljetna endivija, crljena peša, korabica, zeler, por, kasne rajčice, zvijačnjak, broskve, cvjetača. Sije se zimski kupus, broskve, zimska endivija zimski radić, rotkica, kasni grah itd. Pobiranjem šparoga treba prestati i dotično zemljište pognojiti mokraćom, u kojoj smo rastopili nešto superfosfata. Čisti i skraćuje se rane rajčice i dinje. Povaljenice (vriježe) jagoda stavi u lončiće u svrhu pomnožavanja. Posije se takodjer nešto fažulja za kasniju uporabu.

Na polju i livadi: Obavi najprije sve one radnje, koje u maju izostaše. Okopaj i nagrni krumpir, kukuruz, fažulj, rani kapus itd. Koncem mjeseca iskopava se rani krumpir, žanje ozimac. Na ovako izpražnjeno mjesto posije se cinquantin ili jarku, heljdu i repu ili posadi se kravlju repu (peša), kupus, broskve (vrzote), podzemnu korabu, cvjetaču itd. Kasni krumpir treba poškropiti bordoleškom smjesom (modra galica i vapno, što se rabi za škropljenje loza). Na livadama i djetelištima obavlja se prva košnja. Čim se sijeno sa livade spremilo, treba da se — ako je ikako moguće — polije livadu mokraćom.

Tudja valuta.

Trst, 30. maja 1923.

ugarske krune	0.3750	0.4250
austrijske krune	0.0290	0.0310
češko-slovačke krune	62.75.—	63.25
dinari	23.90.—	24.10
rumunjski leji	11.25 —	11.75
njemačke marke	0.0325	0.0360
dolar	21.05	21.20
francuski franki	139.25.—	139.25
švicarski franki	378.—.—	380.—
engleski funti papirnati	97.75.—	98.—

Politički pregled

U Italiji postaje politički položaj vrlo nejasan. Fašistička stranka nailazi na sve to veće poteškoće. U samoj fašističkoj stranci ima dosti članova sa različitim tendencijama. Uslijed toga postaje jedinstvenost i disciplina stranke ugrožena. Sadašnji vodja fašizma i načelnik vlade ima da se bori na dvjem frontama: proti opozicijonalnim strankama i razdiračima vlastite stranke. Posao mu nije lagan. U zadnje vrijeme pojavljaju se veliki sporovi u fašističkoj stranci. Ti sporovi imaju dvojaki značaj. S jedne strane stoje u stranci veliki sebičnjaci, koji misle samo na čast i korito, a s druge različite struje, koje zahtijevaju uvedbu različitih metoda. Sâm ministar Devecchi je zahtijevao, da se stranka pročisti do najviših ličnosti. Taj zahtjev je izazvao razne dvoboje i druge neugodne stvari. Posljedica toga bila je ta, da je Devecchi bio izbačen od vlade. Pa ni to nije sve. Ta svima nam je poznato, kakvi sporovi su se pojavili u fašističkoj stranci po raznim središtima Italije. Mussolini se dosta trudi i nastoji, da disciplinira stranku, ali izgleda da svi napori nemaju baš osobitog uspjeha. Da je tome zbilja tako, najbolje nam svjedoče sporovi u »Miliziji Nazionale«, koja je, ako se smijemo tako izraziti, nekakva tjelesna garda ministarskog predsjednika Mussolinija. Nekoji se voditelji »Milizije« ne zadovoljuju samo vodstvom garde, već hoće da i u politici igraju važnu ulogu. Mussolini pak nije s time sporazuman. On hoće da se »Milizia Nazionale«, kao vojnička organizacija, ne mješa u politiku. Akoprem

je to Mussolinijevo stanovište posve ispravno, našlo se ipak dosta uplivnih fašista, koji su zauzeli posve protivno stanovište. Zato je bio fašistički vodja prisiljen, da ih izbaci iz stranke i oštro nastupi protiv kršenja discipline stranke. Time se svejedno položaj stranke nije bogzna koliko poboljšao. Još svendj dolaze vijesti o novim borbama i trzavicama u stranci. Iz toga jasno proizlazi, da fašizam proživljuje najveću krizu. Od riješenja te krize je odvisan čitav politički život Italije. Vjerojatno je, da će Mussolini uložiti sve svoje sile, da sretno riješi krizu i ponovno disciplinira stranku.

U Jugoslaviji se razvija politički život sa najvećom mirnošću. Zasijedanje Narodne Skupštine traje dalje. Prošle subote bili su svi narodni poslanci — osim Radićeve skupine — zaprisežen. Zatim se izabrao novi predsjednik i podpredsjednik Skupštine. Za predsjednika bio je izabran dosadašnji ministar vjere gosp. Ljuba Jovanović, a za podpredsjednika Dragutin Pečić. Sad se očekuje i rekonstrukcija vlade, odnosno popunjenje praznih mjesta u vladi (Ljube Jovanovića i Krste Miletića). Jučer se je obavilo svečano otvorenje parlamenta. Prisustvovali su svi narodni poslanici osim Radićeve skupine, koja još vodi pregovore sa vladom.

Mirovna konferencija u Lausanni dovela je konačno do izgladjenja grčko-turskog spora, koji je ugrožavao uspjeh konferencije i stavljao svijet pred mogućnost novog rata na Istoku. Sporazum je postignut na ovoj bazi: — 1. Grčka priznaje u principu reparacijske obaveze. — 2. Turska se faktički odriče svake odštete sa strane Grčke u gotovom novcu. — 3. Ispravlja se granica na korist Turske i odstupa Karagač. 4. Medjusobno ima da si jedna i druga država povrati brodove, koji su bili zaplenjeni poslije utanačenog primirja u Modruši (Grčka je zaplijenila Turskoj 50, a Turska Grčkoj 2 broda). — Izgleda da su saveznici, a naročito Amerikanci, vrlo ozbiljno savjetovali Turskoj, da na prihvaćenoj bazi zaključe sporazum.

U ruhrskom području nastali zadnjih dana krvavi komunistički nemiri. U Genselkirchenu, Dortmundu i drugim gradovima prešla je faktično vlast u ruke Radničkih vijeća. Taj dogodjaj nam pruža najbolji dokaz, kako je politika, koju njemačka vlada provodi prema svojim medjunarodnim obvezama jedna velika opasnost za samu sigurnost Njemačke i za opću situaciju u Evropi. Njemačka vlada, koja je svijesno rušila svoju valutu, samo da tako dodje do financijalnog sloma, kako bi na taj način izbjegla svojim obvezama, posljedicama svojega poraza u svjetskom ratu, »sijuć vjetar — žanjuć buru«. Jer sadašnji ustanak radništva u Ruhrskom području nije ništa drugo nego spontani pokret masa, koje ne mogu više da snose teških uslova života. Gladni želudac — najveći je revolucionarac — ruši najpatriotskije fraze i jedinstvo njemačkoga naroda prema stranoj invaziji. A ruhrsko radništvo gladuje. U takvom stanju mora da uspije svaka propaganda, koja ide za promjenom toga stanja. Rudari u Ruhru, koji imadu dnevni dohodak od 18 do 20 maraka ne mogu da se prehrane uslijed silne skupoće i užasnog pada njemačke marke. Najjeftinija magarčevina stojala je ovih dana u Njemačkoj 7000 maraka funt. Najlošije kobasice plaćale su se 4000 maraka funt. Jedno loše odijelo stoji pol milijuna maraka, a metar lošeg platna, širokog 80 cm. od 17 do 20 tisuća maraka. Radnički slojevi u Ruhru jedu samo jedamput na dan. Uslijed takvog položaja radništva nije nikakvo čudo što komunizam potizava sve to veće uspjehe po čitavom ruhrskom području.

Razne vijesti

Domaće novosti.

U predvečerje povećane bijede. Strava i bol nas spopada, kad svrnemo pogled na teški ekonomski položaj naše pokrajine Istre. Danomice susrećamo u novinama razne nove zakone- ukaze, naredbe itd., tako da kadkada bolesnim srcem preletimo domaće dogodjaje, koje su za naš narod u Istri upravo fatalni.

Nedavna parcelarija Julijske Krajine, prenos sudbenih okruga, promjena krajevnih imena, uvedenje novih poreza i sijaset drugih novotarija primio je istarski narod sa negodovanjem i boli, jer se ga upravo tim promjenama dirnulo na najosjetljivijem mjestu: ekonomskom nacionalnom živcu.

Ne ćemo da ovdje navadjamo pojedine novouvedene uredbe, da tumačimo gornju pretpostavku, jer je to posve suvišno. Dosadašnje nam je iskustvo pokazalo, da je svaki, koji se je samo trenom oka zadubio u to pitanje, došao do osvjedočenja, da su takve promjene štetonosne za sadašnjost i budućnost.

U posljednje doba ipak se našao jedan dobričina, koji nam je donio novi glas. Nije doduše taj glas ni najmanje sličan onomu grčkog glasnika, koji je došao u Atenu, da javi Atenjanima pobjedu kod Maratona, ali ipak nam donio novi glas. Ta naš glasnik ili dobričina zove se »La Gazzetta Ufficiale« iz Rima. Ona nam naime javlja, da se u smislu kr. dekreta definitivno ukida kr. arsenal u Puli i to 30. junija 1923. Time se ujedno taj dan oduzimlje istarskim bijednicima i zadnju mrvicu hljeba iz prosjačke torbe.

Pero nam drhće u rukama, kad gledamo pred očima onih 3000 obitelji, koje su osudjene na strašniju nevolju od smrti: na glad, na propast njihovih domova, na iseljenje, da se kao robije potucavaju od nemila do nedraga.

Od svih tih otpuštenih radnika odpada ogromna većina na taj grad nevolje i bijede, gdje su čitavi južni krajevi našeg poluotoka nailazili onu najpotrebitiju koricu kruha, kojom su mogli da zadovolje nepokornom zahtjevu želuca. Pitamo se: Zašto? Ali na taj upit mi ne dobivamo odgovora, jer je naš glas — glas vapijućega u pustinji.

Dne 30. junija t. g. bit će odpušteni od službe svi poslovodje, nadglednici, naučnici, redoviti radnici i nadničari bez obzira na to, da li pripadaju pod upravu Ministarstva rata ili Mornarice. Ministarstvo rata i Mornarice pridržat će si samo nekoliko odabranih zanatlija. Otpušteni radnici arsenala imat će doznačenu penziju ili pak nekakvu vrst otpravnine. U koliko nam je dosada poznato, penzije bit će odredjene po ovom ključu:

1) poslovodje i nadglednici sa 14 lira dnevne plaće primat će od 2100—3600 lira godišnje penzije;

2) poslovodje i nadglednici, koji imaju ispod 14 lira dnevne plaće, primat će 1700—2600 lira godišnje penzije;

3) obični radnici sa više od 14 lira dnevne plaće 2000—2400 lira;

4) isti radnici, koji imaju manju plaću od 14, ali ne nižu od 8 lira, primat će 1500—2000 lira godišnje penzije;

5) svi oni radnici, koji imaju manje od 8 lir. dnevne plaće, dobivat će 900—1200 lira godišnje penzije.

Sve ove točke odnose samo na one radnike, koji imaju najmanje 25 godina službe. Ostali radnici, koji nemaju 25 godina službe, dobit će samo tkzv. otpravninu.

Osim raspuštenja arsenala bit će svi ogranci mornarice isto odpušteni, odnosno preneseni u unutrašnjost zemlje, u koliko nije to već izvršeno te se očekuje zatvorenje ženskog liceja, gradjanske škole i po svoj prilici nekoliko dragih škola. Nakon obistinjenja svega toga bit će Pula pretvorena, kako je u zadnje vrieme izjavio jedan talijanski političar, u jedno **ribarsko gnijezdo.**

Evo, tako će biti zapušten puljski arsenal a i radnici bačeni na — cestu. To je Danajski dar istarskim nevoljnicima. Kao milost, koja se iskaže zločincu prigodom pomilovanja kad se ga osudi na doživotnu robiju.

Od trih središta (Pule, Trsta i Rijeke), gdje je prije rata istarski radnik crpao svoj ekonomski, socijalni i kulturni razvitak, danas si ne može naš čovjek nigdje naći zasluška. Sve je postalo mrtvo.

I tako se iz dana u dan povećuje u našim krajevima nevolja, a sinovi Istre umiraju od gladi, što sve ne služi mnogo propagandi za potalijančenje ovih krajeva.

Utješljivo je ipak, da se ovom prigodom podiglo sve bez obzira na stranke te uzdignulo glas prosvjeda protiv nepravde, koje je nanešena Istri, a naročito Puli, tom — kako veli puljska »L'Azione« — najtalijanskijem gradu(!).

Dne 13. tek. mj. imalo je 700 puljskih fašista sastanak, na kojem su ustali protiv koraka vlastite stranke te zaklinjali mogućnike, da promjene svoju odluku.

Koliko će oni polučiti sa svojim protestom — to ne možemo reći; tako pak ustvrdimo, da bi i u pozitivnom slučaju njihovog koraka ostali mi Slaveni praznih rukava, to više, što su dotičnici i ovaj put tražili uzrok ove nesreće baš u nelojalnom ponašanju i tobožnjim nezadovoljstvom sa Italijom.

Medjutim naša narodna poslovica »Blaženi strpljivi...« mora vriediti za nas i pri tome Bilježimo te crtice ne možda za to da se branimo, jer zapravo nemamo za što, već da i mi izrazimo vruću želju i molbu, da se na bilokoji način doskoči tom zlu, jer će inače nevina dječica, eslon i nada svakoga naroda, najviše stradati, a glas malenih i nedužnih najsnažniji je glas, koji može da potrese i najkrućega lava!....

Prenos državnih tereta na općine. Službeni list rimske vlade »La Gazzetta Ufficiale« od 22. t. mj. donosi kr. dekret od 3. maja 1923. br. 1042, koji sadržava ove odluke:

1) Svi troškovi za uspostavu porotnih sudova i pretura otpast će od 1. jula 1923. na općine, koje se nalaze u okružja dotičnog suda;

2) počamši od 1. jula t. g. dalje država ne će više isplaćivati sudbene najamove, a niti troškove za popravak sudbenih prostorija ili pokućstva, jer će se taj državni teret prenesti na općine;

3) državne prostorije, u kojim se danas nalaze sudbeni uredi, moći će i nadalje služiti u tu svrhu, ako se tangirane općine obavežu da će redovito plaćati državi primjerni najam;

4) općine, u kojima se nalazi sjedište suda ili preture, plaćaju posebice jedan šesti dio troškova, dok ostalih 5 šestina odpada — surazmjerno sa brojem pučanstva — na tangirane općine;

5) sa 1. julijem prelazi čitavo općinstvo u vlasništvo općina, u kojima imaju sudovi svoja sjedišta;

6) pokućstvo ukinutih sudova ostat će vlasništvo države;

7) od 1. julija 1923. pripadaju općinama, u kojima se nalazi sjedište sudova, sva prava odluke glede najmova i uporabe sudbenih prostorija.

Kako vidimo, taj dekret donaša silno općutljiv teret za općine. Ne vjerujemo, da će ga općine primiti bez otpora.

Thaon de Revel — vojvoda mora. Nedavno je bio admiral Thaon de Revel imenovan vojvodom mora. To imenovanje je bilo popraćeno sa živim komentarima u talijanskoj štampi, koji jasno pokazuju mentalitet talijanske mase inteligencije.

Il Nuovo Paese piše:

Ovom imenovanju nedostaje plemeniti naziv, ali smo čvrsto uvjereni da će ga brzo svi Talijani nazivati: vojvodom mora.

Na dan proslave naše pobjede, koja je bila žrtva i junaštvo čitave naše rase, treba da oplače ponosni šum sva talijanska mora. U njemu je mnogo srdaca pokopano za navijek, koja su pala u bezdan, sanjajući, da će strašna ali ujedno i slatka smrt spasiti Italiji sve obale našega mora. Mi kadkada možda mislimo sa ogorčenom proživjelih srdaca, da su ipak naša mora još sveudilj vrlo gorka i žuka. Ali oni, mrtvi junaci, koji danas nazivaju admirala vojvodom, oni nam šalju svoj glas opomene, da ugovori nisu vječni te da svijet dolazi do svojih ciljeva polagano ali neminovno.

Lavu Thaona de Revela može se smatrati kao dužda Dandola za dobrog ratnika i državnika. Ako bi se slučajno posumnjalo u ispravnost njegova novoga naziva lako ustvrdimo, da vojvoda vrijedi danas ono, što je negda vriedio duža. Baštinski naslov pruža naše more, koje je mletačka slava prometnula u zaljev Italije. Hiljade i hiljade mrtvaca, koji su u starim vremenima poginuli kod Visa, kaošto i današnja zarobljena braća od dalmatinske obale do našeg poluotoka, s ponosom gleda u admiralovo imenovanje, koje znači da će se oživotvoriti njihove želje i ako izbija iz njihovih srca stari i vječni talijanski poklik: Kada?

Mi se veselimo, da je velezasluženi admiral i hrabri vojnik odlikovan tako visokim odlikovanjem za svoje izvanredno velike zasluge, koje si je stekao tekom rata kao vrhovni komandant talijanske flote. Mi mu čestitamo. Jer je odlikovanje rietko i visoko. Postao je »duca«, što znači po prilici vojvoda, i već mu je narod našao pridjevak »duca del mare«, što znači vojvoda mora. Čudimo se s druge strane, da jedan list kao »Il Nuovo Paese« komentira taj dogadjaj s takvim riečima, kojim su osvajalačke težnje Italije na Dalmaciju tako otvoreno priznate. Ili ne sluti taj list, da takav način pisanja samo škodi? Kako bi talijanska štampa skočila, da jedan jugoslovenski list piše onako o našoj Istri? Umirite se malo, vruće glave, imamo drugih zadaća ovdje u Italiji da riješimo. Moramo riješiti pitanje svakdanjega kruha. Dosta je svijet ratovao!

Odstup fašističkih općinskih savjetnika u Puli. Prošlog tjedna odaslali su fašistički općinski savjetnici puljskom gradonačelniku Carvinu pismo ovog sadržaja: Budući da se je iza konstituiranja općinskog vijeća politički položaj grada Pule temeljito promjenio, to su potpisani na poziv i u posvemašnjem skladu sa vodstvom puljskog fašija odlučili, da istupe iz općinskog vijeća. (Slijede potpisi). — Što to znači?

Izlet u špilju »Dimnicu«. Planinsko društvo u Trstu upozoruje sva društva i prijatelje, da priredjuje u nedjelju, dne 10. junija t. g. izlet u istarsku špilju Dimnicu kod Slivja. Spomenuto društvo se je već postaralo, da će biti špilja Dimnica dan izleta dovoljno rasvijetljena. Slivska špilja se ubraja medju najljepše bisere Istre, tako da se ju po njezinoj ljepoti lako usporedjuje sa postojinskom jamom. Očekuje se, da će tom izletu učestvovati mnogo Istrana. Izletnici će dobiti u Slivju objed po vrlo niskim cijenama.

Bespravno stanje našega naroda u Istri. Poštanski majstor u Sovinjaku prijavio je karabinijerima na Vrhu, da je gosp. Anton Vivoda u Sovinjaku dopisnik »Istarske Riječi«, na što mu se učinila prometačina, u nadi da će naći dopise za »I. R.«, ali nisu ništa našli, jer g. Vivoda uopće nije naš dopisnik, sekvestrirali mu jednu geografsku kartu i nekoliko brojeva »Istarske Riječi«, koje su našli. Zatim su mu rekli: »Lei è abbonato all' Istarska Riječ, ma io manderò magari ogni quattro giorni i carabinieri da Voi e non Vi darò più pace!...

Pitamo: gdje je opisano u kaznenom zakoniku da je zabranjeno držati »I. R.« i biti njezinim dopisnikom?

Svega po malo

Mjesto molitve — krv. Talijanske novine iz stare kraljevine donose ovu žalosnu vijest: — Dne 20. maja t. g. bila je u Vinzagi procesija, za vrijeme koje je jedan fašista htio da predje preko puta nešto prije, nego je procesija imala da onim mjestom prodje. Katolička mladež je održavala red na ulicama i zabranila mu prije prolaza procesija da predje preko ulice, našto je fašista pošao do zgrade organizacije fašista, da se potuži na postupak popolara. Kad se vratio, došlo je do rječkanja izmedju njega i popolara, pa kako su ovi bili u većini, morao je uzmaći. Karabinijeri su umirivali masu, a kroz to je vrijeme oko 30 popolara krenulo prema zgradi, u kojoj se nalazi fašistička organizacija, i sasuše na nju kamenje. Fašisti uzvratiše s prozora vatrom iz pušaka i ubiše jednog popolara nekog Narcisa Manganija od 24 godine, a petoricu ih teško raniše. Vlasti su uapsile četvoricu fašista i oko 15 popolara.

Dani jugoslavenskog crvenog križa. Na 8., 9. i 10. lipnja ove godine prirediti će se po cijeloj Jugoslaviji proslava jugoslavenskog Crvenog Križa, na koje će se dane sakupljati prinosi za ovo društvo.

Književnost

»Kod nogu Učitelja«. Primamo i dragovoljno uvrštavamo: Hrvatski prijevod od prof. Jedretića, »Kod nogu Učitelja« od O. Hunadera D. J., nalazi se sada pod tiskom.

Veleučeni gosp. Vlašić O. Petar, profesor teologije u Dubrovniku, biskupski cenzor izrazuje se o tom prijevodu ovako:

Uprav sa slašću čitah taj krasni prijevod. Veliko se dobro djelo učinilo, pa će prevoditelju mnogi nas svećenik biti haran što se potrudio da ovako lijepo prevede na hrvatski ono krasno djelo.

Raduje se Presvj. dubrovački Biskup što će ovako lijepa knjiga izići u našem srpsko-hrvatskom jeziku.

Koliko pouke i utjehe imade za svećenika u toj knjizi jedva se dade pomisliti. Što više: za svakoga kršćanina imade u njoj dosta pouke i okrepe. Inteligentan i naučen naći će u njoj — može se reći — apologiju kršćanstva, što ga može učvrstiti u vjeri i moralu, te će biti prinukan da sa radošću prizna, da je Gospodin Isus (»Samo jedan je vaš Učitelj« Mt. 23, 8) baš pravi učitelj svieta u svako doba.

Može netko biti i učen i inteligentan, a da bude još i fin, eto mu knjige o dobrom tonu. I koji nije mogao da podje u više škole, naći će u njoj toliko nauka o kršćanskoj vjeri, opazit će svezu izmedju Krista i njegovih svećenika, a vidjet će i svoju fotografiju.

Prijevod je popraćen tumačem obzirom na klasičnu literaturu, modernu: njemačku, hrvatsku i talijansku.

Sama knjiga najbolja je preporuka, jer je doživjela već 10. izdanje. — P. S. R.

Darovi

Darovi za Ist. Riječ. Sabrano na zabavi medju diletantima drame »Za rodjenu grudu« Tivat — Boka Kotorska Din. 170; Vicel Libero Pula Lit 5; sabrano u veselom društvu u Stinjanu Lit 50.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 22. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 7. junija 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Današnji broj „Istarske Riječi“ ima prilog „Mladi Istranin“ br. 11.

Oglasi stoje 6 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvršćenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Govor našega narodnoga poslanika dra. Stangera

u rimskom parlamentu 30. maja 1923.

Za rasprave o proračunskom provizoriju predložio je naš narodni poslanik dr. Lukše Stanger ovu

rezoluciju:

Parlamenat pozivlje vladu, da uspostavi u pograničnim pokrajinama jednakopravnost svih državljana pred zakonom, neka ona sama poštuje i svojim podredjenima naloži — u suglasju s liberalnim tradicijama države — poštivanje prava inorodnih državljana, na porabu njihovog jezika i da im se zajamči slobodan kulturni i gospodarski razvoj, naročito da se ponovno otvore sve škole, koje su prije postojale.

* * *

Tu rezoluciju je naš narodni poslanik obrazložio ovim govorom:

Jednakopravnost i slobodan razvitak

Po meni predloženoj rezoluciji ne treba tanjeg obrazloženja, jer sadržava prirodan zahtjev, koji je bio jednom prigodom već priznat u ovom Parlamentu. Traži se što javni moral priznaje svim državljanima, osim jednakih dužnosti i jednaka prava: **jednakopravnost.**

Mislim, da je dužnost moderne i civilizovane države, da ne sprečava etničkim manjinama, koje sačinjavaju dio države i koje se nalaze unutar njezinih granica, da slobodno razvijaju svoju narodnost t. j. svoj jezik i svoju kulturu. Medjutim vlada, koja je na usta svojeg predsjednika priznala tu neizbježivu obvezu, niti najmanje ne poštuje prava slavenskog pučanstva u Istri, a osobito pravo, da se služi svojim jezikom u školama, uredima, sudovima i uopće u javnom životu. Danas se kod nas ne vlada po zakonu i po kakvom jedinstvenom kriteriju, nego pojedini organi vlade i policije kroje sami zakon po svojoj miloj volji. A naš se narod, koji je blage ćudi, pokoran zakonu i podložan vlastima, pokorava sa gorkim ustrpljenjem ovom stanju u nadi, da će ipak jednom osvanuti dan, kad će čitava država uvidjeti, da se u Istri ne vlada kao u jednoj civilizovanoj državi, nego kao u kakvoj koloniji i još gore. Obzirom na to držim, da će se pomoću dobre volje, koja je već našla izražaja u ovom parlamentu, ovomu narodu osjegurati uporaba njegovog jezika.

Ukinute škole i otpušteni učitelji

Na školskom polju nalazimo se u teškom položaju: ukinute su nam sve srednje i 150 pučkih škola. Uslijed ukinuća tih škola otpustilo se je iz službe 200 učiteljskih sila. Slični otpusti nastavljaju se još i danas. Otpušteni učitelji nisu sagriješili ništa drugo osim toga, da su Slaveni.

Pitanje asimilacije

Sada se pitamo: da li će jedanput svršiti ovakovo stanje stvari?

Vlada se vara, ako misli, da će takvim sredstvima postignuti ono, što je — kako se čini — njezin program, t. j. asimilaciju, koja se istovjetuje sa raznarodjivanjem, jer mi imademo duboki osjećaj svoje narodnosti. Asimilaciju u državnom smislu, da poprimimo naime talijanske ustanove te da prilagodimo istima svoju mentalitetu, to se može lako postignuti, ali ne sa pritiskom i nasiljem, jer takva sredstva prouzrokuju takovo duševno raspoloženje, koje jamačno ne odgovara svrsi, koju ima da si postavi vlada.

500 naših djaka na študijama u inozemstvu

Spomenuo sam, da su nam ukinute sve srednje škole. Prisililo se je oko 500 slavenskih mladića, da idu na študije u inozemstvo, eda uzmognu nastaviti svoje študije u jedinom jeziku, koji poznaju, kojim govore kod kuće, u kojem su započeli svoje nauke i u kojem jeziku mogu probitačno te nauke svršiti.

Arbanaško učiteljište

Da se naše škole opskrbi učiteljima, ustanovilo se je u Dalmaciji (u Arbanasima kod Zadra. Op. Red.) učiteljište, koje je preko 100 km odaljeno od Istre. Taj zavod niti načinom ne odgovara zahtjevima i potrebama naše pokrajine. To je zavod, koji mjesto da uvadja zdrav naukovni program, postizava baš protivno. Život onih mladića je onemogućen i oni ne će imati toliko moralne snage da ustraju u onakovim prilikama, jer ćute težinu ropstva, i jer već samo ime Slaven znači nasljedni grijeh, za koji se moraju kažnjavati svi potomci do sedmoga koljena. Nisu to moje riječi, već riječi jednog lista nesumnjivog talijanstva, koji je napisao tu bolnu konstataciju. Italija nije došla u nove pokrajine da ih kažnjava, već da im donese civilniju, pravedniju i jednakomjernu vladavinu i slobodu. Mjesto toga se dogodja, da jedan talijanski list nesumnjivih čuvstava čini tragičnu konstataciju, **da Slaveni imaju već kao takvi nasljedni grijeh te da moraju trpjeti sve posledice do sedmog koljena.** A da je zbilja tome tako, to nas najbolje uči iskustvo. Svaki dan nailazim na činjenice, koje dokazuju, kako se moji sunarodnjaci boje dolaziti k meni, da me zamole za pomoć, jer sama činjenica, da se priznavaju Slavenima, je već jedan grijeh, radi kojega ne će postignuti ono, što zahtjevaju po pravici. Ako bi slučajno koji učitelj imao toliko odvažnosti, da se obrati na mene za pomoć, bio bi smjesta odpušten iz službe.

Mussolini: Jeli se to već dogodilo ili bi se dogodilo?

Stanger: Dogadja se svaki dan a ne bi se smjelo.

Mussolini: Razjasnite mi stvar malo pobliže, jer do sada još nikada nisam primio nikakvog izvještaja.

Stanger: Više puta sam pisao raznim ministrima, ali nisam imao sreću, da dobijem kakav odgovor.

Acerbo (državni podtajnik u predsjedništvu ministarskog savjeta): Ministarski predsjednik odgovorio Vam je prije tri dana i to baš u predmetu Vaše rezolucije.

Školska reforma

Stanger: Nama se čini, kaošto se je to činilo i ostalim poslanicima, koji pripadaju drugim grupama u ovom parlamentu, da se sa školskom reformom hoće oduzeti narodu mogućnost uporabe škole te ga potisnuti u barbarsko stanje. Nama se ukidaju obrtne i dopunitbene škole, koje su postojale, i to ne same reforme radi nego uslijed slabe volje onih, koji sada kod nas vedre i oblače. I tako će slavenski krajevi na medji ostati bez slavenskih škola.

Pogriješna politika

Najgore je, da se tjera takva politika, koja bi imala da zadovolji sve, a na koncu konca ne zadovoljava nikoga. Ukida se učiteljište te se ga prenaša u drugu pokrajinu; ukida se jedna od najvažnijih pretura (sud) te se za čitavu istočnu Istru ustanavlja Tribunal u jednom mjestu blizu Trsta, ali ako se hoće doći u to mjesto, mora se najprije doći u Trst, a odanle nastaviti putovanje po moru.

Učiteljište će, u formi, kako se ju kani preinačiti, onemogućiti seljačkim sinovima, da se odluče za učiteljsko zvanje, jer će se, netom uvide, da moraju 7 - 8 godina učiti na tim školama, radje posvetiti drugim zvanjima. I tako će škola ostati bez onoga zdravoga elementa, koji dolazi iz sela i koji se opet u nj vraća, da uzgaja djecu naroda. Profumirane gospodjice, koje će dolaziti u sela kao učiteljice, brzo će i odlaziti, jer će se tude slabo osjećati. Isto pravilo vrijedi i za mladiće, koji će doći iz gradova, jer se ni oni ne će moći prilagoditi životu na selu.

Naše zadruge i neizmjenjene krune

Neka znade Parlamenat, kako se postupa sa našim narodom i u gospodarskom pogledu. Danas se sa svim zadrugama i posujilnicama, koje su sačinjavale najljepšu gospodarsku organizaciju što si ju čovjek može zamisliti i koje su živjele svojim poštenim životom i sa vlastitim sredstvima, tako postupa, da će biti primorane da stupe u likvidaciju. Već četiri godine trazimo, da se na temelju pravednosti izmjeni valuta, koja je — ne krivnjom naših zadruga, već silom prilika — ostala s one strane demarkacijske linije. Ipak te promjene još nema. Zadruge moraju plaćati svojim ulogateljima 60% krunske vrijednosti, što one ne mogu činiti, a to znači, da te zavode tjera u posvemašnju propast. Zašto se ne žrtvuje nekoliko milijuna, što bi se bilo moralo učiniti, tim više, što je zakon predvidja izmjenu kruna, koja izmjena je bila svojedobno prekinuta a iza toga ne izvršena, akoprem su bili ispunjeni svi uvjeti i preduvjeti za postignuće izmjene. Do izmjene nismo došli nikada ...

Acerbo (predsjednički podtajnik): Zar hoćete izmjenu i onih kruna, koje su bile kasnije fabricirane? ... (Medjuklici — žamor.)

Stanger: Očekivali smo dekret, koji bi pomogao tim zadrugama da prestanu krizu. I došlo: izašao je jedan dekret, kojim se je odredila pomoć za pasivne bilance. Ali do sada nije bio ni ovaj dekret izvršen.

Ratne odštete

Što se tiče ratnih odšteta ne mogu da pojmim, zašto se baš Istra smatra kao da je izvan države, je u Istri se ratne odštete ili uopće ne isplaćuju ili pak se isplaćuju u manjoj mjeri negoli u drugim pokrajinama. Istra je u tom pogledu traktirana kao pepeljuga. U pokrajini ima mnogo poratnih šteta, koje je prouzročila kraljevska vojska iza primirja. Spočetka su te odštete likvidirale vojničke uprave. Danas pak se uopće ne likvidiraju, jer se smatraju za ratne štete. Dosada mi nije poznat niti jedan slučaj, koji bi bio likvidiran, akoprem imade molba, koje su već pred dvije ili tri godine bile podnešene.

Hoću da upozorim na još jedan postupak vlade, koji jamačno ne može da zadovolji naš narod, a to je

postupak sa umirovljenicima

Kod nas ima veliki broj umirovljenika, koji su bili otpušteni bez osobitih formalnosti. Oni danas ne primaju penziju izjednačenu u lirama sa 100%, kako to propisuje zakon i kako bi to bilo logično — jer je bila valuta ustanovljena »alla pari« i jer je zakon o izmjeni odredjivao, da se penzije isplaćuju »alla pari« kao obročne plaće. Mjesto toga se isplaćuje samo 80%, a još se osim toga smanjuju penzije.

Taj nejednaki postupak osobito pogadja željezničke činovnike, koji ne primaju penzije niti u razmjeru 80%, već koji put jedino 40%, a koji put ništa, jer im se govori: mi ne možemo da platimo! I to su talijanski državljani, naši državljani! (Medjuklici.)

Promjena krajevnih naziva

Ne mogu propustiti, a da ne spomenem žalostno iznenadjenje, koje nam je donio zakon o nazivu mjestâ. Ne znamo, zbog česa ni po kojim kriterijima je došlo do promjene naših starih i povjesnih imena, koja većinoma obilježuju geografski i geologični pojam naše zemlje, natopljene krvlju i znojem naših otaca, naše zemlje, čija imena nebi nitko imao pravo da mijenja. Usprkos svega toga bila su promjenjena imena mjesta, dana im od naroda, koja odgovaraju njihovom naravnom značenju i koja geologično označuju kraj, tako da smo došli u položaj, da ne znamo više niti u kojem kraju živimo, akoprem živimo u vlastitoj kući.

Banelli: Stanger, zamjenite Škedenj sa Servolom i povratite talijanska imena našim krajevima! (Odobravanje na desnici; primjedbe.)

Stanger: Ime »Škedenj« je opstojalo prije nego »Servola«.

Mussolini: Split se je zvao mnogo prije Spalato nego li Split!... (Živo odobravanje.)

Stanger: To si je ime sačuvalo svoj prvotni korjen te se radi o jezikovnom prilagodjenju.

Zaključak

Zahtijevamo od vlade, da postupa s nama kao sa državljanima jednakih prava, da postupa s našim pokrajinama kao sa sastavnim dijelom države, a ne kao s jednom kolonijom.

Ne možemo vjerovati, da bi Italija, majka civilizacije, koja ima do svojeg jezika najslavnije tradicije, i koja je doprinijela toliko žrtava, da bude priznata ideja narodnosti u svijetu, da bi baš Italija morala danas tjerati politiku pritiska s namjerom, da asimilira naše pučanstvo. (Protesti.)

Gasparotto: To nije istina.

Jedna talijanska slava

God. 1848. bila je Italija još uvijek podijeljena u više manjih država. Svima je prednjačio Piemont, malena ali jaka kraljevina, koja je Italiji udarila temelje jedinstva i današnje veličine. Pijemontom vladali su kraljevi iz loze Savojske. Današnji kralj talijanski, Viktor Emanuel III. potomak je te stare kraljevske porodice.

Talijanski narod volio je od vajkada najveću, najširu slobodu. Najmilija mu je bila sloboda — kaošto je i prirodno — upravo u ono doba, kad je bio najviše tlačen. U Lombardiji pritiskala je Talijane Austrija, u drugim državicama talijanskim lakomo i bahato plemstvo. Ali pritisnuto sve to jače skače — tako je napošljetku i Talijanima dodijala i tudja i domaća tiranija, pa su već poslije pada Napoleona Velikoga počeli razmišljati, kako bi sa sebe stresli sramotne okove robovanja.

Teško je bilo to doba za talijanske patriote. Gdjegod bili — na sjeveru ili na jugu, u Siciliji ili u Milanu, u Veneciji ili u Turinu — Talijani nisu smjeli ni misliti ni govoriti drukčije, nego kako su to tražili i zapovijedali njihovi vlastodršci. U novinama nisu smjeli ni pisnuti o slobodi, javno se nisu smjeli sastajati, a kamo li govoriti o svako političko pravo bilo im je oduzeto.

Medjutim talijanske rodoljube to nije smelo. Pošto im je bilo zabranjeno, da se sastaju javno — sastajali su se potajno. U nekoliko godina osnovali su sila tajnih Udruženja. Članovi tih udruženja zvali su se Karbonari. Njihovi su se prvi sastanci vršili u blizini Napulja, na nekom brdu, pokraj nekakve ugljare (Carbonaia) otuda i njihovo ime — Karbonari. U ostalom to su ime uzeli i otuda, što je medju njihovim članovima u početku bilo dosta i ugljara.

To tajno udruženje i razna slična mu tajna društva započela su svoj rad za slobodu. Nije išlo lako. Vlasti su ubrzo doznale za ta skrovita sastajanja. Mnogi karbonari platili su glavom svoje rodoljubno nastojanje. Tamnice u Italiji i u Austriji bile su pune tih prvih zatočnika talijanske slobode, mnogi su u zatvorima ostavili i svoje kosti — ali to nije nikoga ustrašilo. Sjeme slobode bilo je u Italiji posijano, i nije bilo sile, koja bi ga otuda mogla da iščupa.

Kad je god. 1848. u Parizu buknula revolucija i pošto je revolucionarni plamen zahvatio i Beč i Prag — digoše se i Talijani u Pijemontu i zatražiše od svoga kralja, Karla Alberta, da zemlji dade ustav — konstituciju.

Karlo Alberto udovoljio je želji naroda svoga. Dao je zemlji ustav — ili kako se to talijanski kaže — lo Statuto.

Pošto je i njegov sin i nasljednik Viktor Emanuel II. svečano obećao, da će čuvati ustav, sav se Pijemont okupio oko njega, i svi su zajedno s kraljem stali da rade na slobodi i ujedinjenju svih Talijana u jednu državu — Italiju.

Sloboda, što su je Piemontezi uživali, bila je kao sunce, u koje bijahu uprte oči svih još neoslobodjenih Talijana. Svak je želio, da dodje pod piemonteškoga kralja, jer je svak znao, da gdje dopire vlast piemonteškoga kralja, do tuda da dopire i sloboda.

I tako se pomalo pripravilo ono, što je imalo da dodje. God. 1859. zavojštio je Pijemont na Austriju i prisajedinio svojoj državi Lombardiju. Ali val slobode nije se tu zaustavio. Odvaljao se naprijed i ponukao sa sobom sve tirane i tirančiće. U nekoliko mjeseci sva je Italija od Alpi do južnoga rta Sicilije bila pod žezlom kralja Viktora Emanuela. Par godina zatim pridružila se oslobodjenim zemljama i Venecija, a god. 1870. i Rim. Tomu gorostasnomu djelu uvelike je pridonio i Ustav, što ga je Karlo Alberto podijelio svojemu narodu. Talijani su to odmah uvidjeli, pa su već u aprilu 1861 god. u parlamentu u Turinu proglasili prvu nedjelju u junu narodnim praznikom — la Festa dello Statuto (Svečanost Ustava). Otada se svake godine prve nedjelje u junu slavi ta svečanost.

Prošla nedjelja bila je prva u mjesecu junu. Čitava Italija proslavila je taj dan svečano.

Ovaj dan jedan je od onih, koji bismo i mi, istarski Jugoslaveni mogli da prigrlimo kao naš dan. Osjećaj slobode tako je duboko ucijepljen u naše duše, da mi bismo mo-

gli svom dušom da stanemo uz one, koji svetkuju taj veliki spomen.

Medjutim mi to ne možemo. Uz najbolju volju ne možemo. Kako da se veselimo tudjoj slobodi, kad se nama, Jugoslavenima, pod onim istim krovom, pod kojim se ta sloboda slavi, oduzimlju sva pa i najelementarnija naša prava?

Talijani, osobito oni, koji odlučuju sudbinom ove zemlje, morali bi o ovome da razmišljaju. Iznajprije morali doći do spoznanja, da je Slaven u Julskoj Krajini čovjek kao i oni, i da ima jednu dušu kao i oni, jedno srce kao i oni, jednu žarku želju za slobodnim životom kao i oni. Morali bi nadalje doći do spoznanja, da taj Slaven ima oči kao i oni, i uši, i živce — i da vidi i čuje i osjeća sve nepravice, koje mu se čine. Te nepravice su tako goleme i tako očite, da ih se može — tako reći — opipati rukom. To su takove krivice, koje su Talijane prije stotine godina tjerale u Karbonare. Kao što sada nama, tako se onda i Talijanima kratilo pravo sastajanja, zatvarale se čitaonice, plijenile i uništavale novine i knjige. Tirani su im mnogo oduzimali, premda su im ostavljali netaknute škole u talijanskom jeziku i dopuštali su im, da se u uredima služe svojim jezikom.

Nam se ni to ne dopušta. Silom nas tjeraju u karbonare, kaošto je negdašnja luda Austrija tjerala ondašnje Talijane u konspiratore. No mi ne idemo u Karbonare. Mi nismo i ne ćemo da budemo konspiratori. Mi što tražimo — tražimo javno i otvoreno. Mi stojimo na stanovištu zakona, jer poštujemo zakon. Mi smo svečano izjavili, da ćemo vjerno ispunjati dužnosti talijanskih državljana. Mi ih ispunjamo. I naša djeca ih ispunjaju u kasarnama kraljevine. I Italija nam je u Partamentu svečano obećala, da će štititi naše pravice i puštati nas, da se slobodno razvijamo kulturno i nacionalno.

Mi očekujemo, da se to obećanje počne da vrši. Mi očekujemo, da se zakonske ustanove talijanskoga Statuta protegnu na nas, ali sve — i one dobre ustanove, koje će i nama dati slobode i prilike, da se slobodno razvijamo kao narod. Kad se to zbude, mi ćemo ne samo vanjskim znakovima, već što više i nutarnjim osjećajima slaviti svečanost talijanske Konstitucije — la Festa dello Statuto.

DOPISI

PISMO IZ JUGOSLAVIJE.

Sisak, 23. maja 1923.

Svi su ljudi na ovom svijetu više manje čudni. Mi Jugoslaveni takodjer smo ljudi, pa nije čudo, što smo i mi kadgod više manje čudni.

Uzmimo najprije na rešeto one, koji su nam najbliže: našu braću Hrvate. U prošlosti su Hrvati imali protiv sebe razne jake narode, koji su činili sve moguće, i varkama i nasiljem, kako bi uništili Hrvate i izbrisali ih sa lica zemlje, i nije im uspjelo. To je najbolji znak, da su Hrvati i u prošlosti činili svoju dužnost, da se nisu dali pod ničije kopito. Tako su se oni očuvali do dana današnjega. I na kulturnom polju uradili su Hrvati prava čudesa, pa su i tu stekli velikih, upravo neumrlih zasluga.

Nema naroda ni plemena bez mane. I Hrvati imadu svojih mana. Ja držim, da mi školovani Hrvati imamo mnogo više mana, negoli naši nepismeni seljaci. Mi školani ljudi, pošto smo svršili neke škole, mislimo kadšto, da smo uhvatili Boga za bradu. Svaki misli, da je popio svu mudrost ovoga svijeta — i svak će vam reći s nosom uvis: — da si ne dam komandirati od nikoga!

Takovi su vam i radnici, koji su neko vrijeme živjeli u gradu. Pročitali par novina, čuli dva tri grozomorna govora, nanjušili nešto o komunizmu, špartakizmu i o drugom sličnom kakovom bedastizmu — pa kad dodju kući — ala udri desno i lijevo, da se sve puši! I bubnjaju, a ni djavó, pa ni oni sami, ne razumiju što.

Nego tako je i drugdje po svijetu.

Zamislite sada, kako mora biti, kada jedan takav rabijatan čovjek počne izdavati i pisati novine. To je onda strašno. Vi uzmete jedne takove novine u ruke, čitate i zgražate se, čitate još — i sve što dalje, to vam se koža sve više ježi.

Ako su novine u dobrim rukama, ako su ljudi, koji ih pišu dobri, ako mnogo razumiju i mnogo praštaju — onda će i novine, što ih ti ljudi pišu biti prava blagodat i utjeha za one, koji ih budu čitali.

Piše li u takove novine kakov niškoristi, kakov propali zeleniš ili kakov rabijatan strančar — eto ti svaki dan u njima čitavih potoka žuči i otrova. Kad ja pročitam jedan žučljiv članak ili dopis, što ga je brat napisao protiv brata — Hrvat protiv Hrvata ili protiv Srbina ili obratno — ja se uvijek pitam: zašto ovaj čovjek ovako piše? Propitam se malo ovdje, malo ondje i doznam: ili neko nije dobio službu, kojoj se je nadao, ili nije bio promaknut ili je bio premješten, ili nije dobio kakovu izvoznicu — i tako dalje i tako dalje. I svi ti nezadovoljnici udri onda na Jugoslaviju i na ljude od protivne stranke i na one na vladi — ajde, tko će bolje! Kod zadnjih izbora propao je jedan kandidat, inače moj dobri znanac. On je radi toga bio tako povrijedjen i nesretan, da mi je sasvim ozbiljno tumačio, kako se Jugoslavija mora rasuti.

Jugoslavija će propasti, jer nije moj znanac uspio kod izbora! To je ono zlo, kod nekih naših ljudi: oni sve gledaju na svoje naočare, a oni, koji čitaju one njihove izbljuvotine, misle, jadnici, da je već došao kraj svijeta.

Oni izvana, koji poznaju Jugoslaviju samo po našim novinama, misle, da će doći u pakao, a kad tamo — oni su kô u raju. To mi je nedavno potvrdio i jedan Talijan iz Trevisa.

Tako je u Hrvatskoj. A slično je i u Srbiji. A nije ni čudo: Srbi i Hrvati su jedan narod — na vlas jedan! — pa nije čudo, što imadu i jednakih mana. Vi znate, što su Srbi počinili u posljednjim ratovima? Učinili su, što nije uradio nijedan narod na svijetu: onako maleni — pridonijeli su najviše, da se je raspalo veliko i jako austrijsko carstvo. Ono, što su oni učinili više je nego li čudo. Pa ne samo u posljednjim ratovima, već i prije Kosova i poslije. To su djela, koja ne će izbrisati hiljade i hiljade godina. A sve je to učinio Srbin. Ali i taj slavni čovjek, kad turi mač u korice i ovjesi pušku o klin, postane sasvim običan čovjek, uvijek pripravan kao i Hrvat i kao Slovenac, da se prepire iz inati. A takav e bio Slovenac, da se prepire iz inati. A takav je bio čio, što ja uostalom ne vjerujem. Uzmite vi dva Srbina: jednoga radikala i jednoga demokratu. Nema muzike na svijetu, koja bi ih nadglušila, kad ono udare prepirati se »o politici«. Mislite: ná, sad će na nože, zavadit će se i nikada se više ne će da pomire. Kad tamo: neka bojna trublja zatrubi samo jedamput, i eto ti njih dvojice u zagrljaju, a onda marš! zajedno na dušmanina!

A braća Slovenci? Ista **pašta!** Ovih dana bio sam u Ljubljani, da naručim neka zvona. U večer sam zapao u društvo, gdje su — dakako kod čaše vina — bili okupljeni sami pristaše g. Korošca. Kod prve pole litre veselili su se, da nema na vladi ni Žerjava ni Pribićevića. Kod prve litre počeli su rogoboriti protiv onoga staroga »hudiča« Pašića, za koga da se nikada ne zna, što će ni što ne će. Kod druge litre već je Radić bio jednoglasno proglašen — **norc,** a kod treće litre već su udarali i na svoga vodju Korošca veleći, da bi sve bolje bilo, da je živ — Krek. Što je bilo kod četvrte litre, to ne znam, jer sam bio medjuto otišao. Sjutradan sam ih opet sreo, bili su dobre volje — kao da na svijetu nema ni Pašića ni Radića ni Korošca.

Domala će njim doći Kralj i Kraljica na Bled. Tu će biti slavlja i veselja, kaošto je bilo i u Dalmaciji, kad je onamo otišla Kraljica Marija. Kako je poznato u Dalmaciji su za posljednjih izbora mnogi glasovali za Radića — dakle za republiku. I Bože mili, čuda velikoga! — baš ti vojni republikanci najviše su klicali Kraljici, kad je prolazila Dalmacijom. Rastumačite vi to?

Ukratko: narod je u Jugoslaviji u toliko sretan, što uživa potpuno sva svoja politička i ljudska prava. Nema straha, da će mu bilo ko odnijeti ni jezik ni slobodu, a kako je i prilično sit, nije čudo, ako kadikad malo i pomahnita.

A država? Država je kao jedan veliki brod, koji mirno siječe valove i plovi naprijed ne mareći, ako se na palubi ili pod »provom« jugoslavenski troimeni putnici kadgod malo i počupaju.

Velimir.

IZ PULJŠTINE.

Naši se gospodari najviše bune, kad čitaju štogod u našoj novini o svojim zlim postupcima, ružnim nakanama i nemoralnim ciljevima. Najviše ih pak peče kakav dopis o teškim mjesnim bilo gospodarskim bilo političkim prilikama. Skrajno uzrujava lokalne fašiie ova ili ona vijest o kakvim njihovim nasiljima ili drugom strahovanju. Htjeli bi i najvolijeli, da sva njihova djela i nedjela ostanu nijema, htjeli bi da javnost ne dozna za njihove prijetnje. Zašto to? Za to da magleni veo spušten preko naših čistih obraza ne bude opažen, niti zamiječen a kamo li da svako o njemu govori i raspravlja. — Ne prouzrokujte tu maglu, ne spuštajte njezin veo na naša lica, pa je tada ne će biti, ne će postojati i niti će sjena njezina smetati našim tužnim, često suznim očima. — Ne pišemo svojom voljom, ne protestiramo radi športa! Imamo pametnijeg posla, ali uzalud kad moramo, vi nas na to silite, radi vaših nedjela močimo pero, to jedino naše preostalo, mrtvo sredstvo obrane i zaštite.

Pa evo dokaza gornjih tvrdnja. U Medulinu, kako je svima poznato nema našeg narodnog i vrlog svećenika domorodca don Luke. Na njegovom je mjestu svećenik iz starih pokrajina, koji ne zna ni aka hrvatski. Premda je dobričina, mi nijesmo a niti možemo biti s njime zadovoljni. Njegovo ponašanje nije u redu, a osobito nije uzgojno. Razna njegova naklapanja sa medulinskim pijancima ne dolikuju se duhovnom pastiru. Malo više opreza ne bi mu škodilo. On se trsi da nauči naš jezik: to mu se mora priznati, ali uprav radi toga, jer tim načinom izreče takovih nesmisli, pa nerijetko pobudjuje prisutne na veliki smijeh.

Imao je pripraviti djecu za sv. Krizmu. Pošto je nevješt našem milom materinskom jeziku, pokupio jednog dana djecu u redovi, pak ajde marširaj put Ližnjana, da se tamo hrvatski ispovijede.

U Ližnjanu svećenika nije bilo, pa zato maršom dalje put Šišana itd.

Djeca su putem, pod utiskom ovog ludog i besmislenog marširanja, galamila, vikala i pjevala: Stupaj, stupaj.. itd. stupaj... a veli se da im je čak i sam svećenik pomagao. — Bože! To je uzgoj, to je vjera.

Zato što se nasilno odstranilo vrijednog i nadasve sposobnog našeg narodnog svećenika vlč. g. Kirca, i za uzdar dalo nam se običnog »mizeriju« — moraju naša djeca klatariti od sela do sela moljakajući da ih Petar ili Pavao ispovijedi. Eto to se postiglo, to se je dogodilo. Tu ima da se traži uzrok čitave stvari, a poslijedice... Za poslijedice odgovarat će pozvani pred Svevišnjim Sudom, za svoje mane za sve pogriješke i nedjela.

Nevina djeca vape k Bogu, a očevi i majke njihove rone suze nad ovakvim smiješnim, glupim i neuzgojnim činjenicima. Luka, dobri naš don Luka, sine našeg Medulina moli se pred Bogom, da duše naše sada ostavljene djece, dodju u krilo i prestolje Oca Nebeskoga. Zahvalni i odani šaljemo Ti u zapadnu Istru naš najtopliji osjećaj dubokog poštovanja. Neka Te dobri Bog za dugo još poživi, te udijeli Ti snage i moći, da lakše podnašaš ovaj teški teret, ovaj teški i dugi razdvoj od Tvoje i naše ubavne Bijece.

IZ BUZETŠTINE.

Prošle se nedelje blagoslovilo naša nova zvona. Već dan prije zvonari i drugi »artižani« zvonili i zvonili: sada u jedno zvono, pak u dva, a onda u sva; najprije slavili (kampanalij u njih, a onda udari dalje zvoniti. Naši pobožni »grajani slušali, zavili nosom i namrgodili se: »Non sona ben! Koža fè su? — Sonemo; e po koža že? — odvratili bi zvonari. Non savè sonar! M... va li sonar mejo! Non gavemo kolpa noi se že le kampane di kativa pašta! — Mislili su grajani i sva časna i velemožna gospoda u gradu, da će biti zvona prvoga reda, a kad tamo — lonci, padele, lata... Tropo fero, poko arjento! Infamija!» — Tako s našim zvonovima u Buzetu (oni su od muzike) nisu zadovoljni grajani a za nas seljake — sve je dobro...! Samo da rošću zvona, pak da nas probude i potjeraju u grad... I bila je velika svečanost u nedjelju, u dan naime blagoslovljenja zvonova. Pozivi lijevo, pozivi desno: svi u grad, svi u crkvu! I došli u crkvu sve oblasti u gradu: oružnici, vojnici, činovnici, oni od općine (sindako) sjedili pred oltarom. Gran festa insoma! Blagoslovili zvona tri svećenika (a bili već u zvoniku). Ne znamo im ni za kumove, ni za krsna imena. Nešto je na nijma napisano talijanski ili latinski, što mi ne znamo. Na oltaru bila tri svećenika. Bio pozvan u tu svrhu u Buzet jedan svećenik iz Trsta, koji je propovijedao talijanski i hrvatski. A pjevala su sv. misu hrvatska djeca talijanske škole na Ročkom Polju, a pratio ih na orgljama njihov učitelj-svećenik.

Že una vergonja per Pinguente! Ti ga rajon! — čuo sam kako je jedan prišapnuo u klupi svomu drugu: Vergonja, da Buzet ne zna pjevati misu! I mi kažemo: vergonja! Misa svršila, a pod crkvom opet druga parada. Gradska glazba svirala i svirala, mi ne znamo što, nego samo znamo za onu fašistovsku: Kon le bombe e punjai... Na jednom vidimo, da je jedan crni mali gospodičić bacio s glave klobuk nekomu našemu čovjeku. Zakaj? Perke? Glasba je svirala kraljevsku pjesmu, koju mi seljaci nikad do tada čuli nismo. Mi mislimo, da je ona svakidašnja Giovinezza kraljevska pjesma. Tako je na svijetu! Sta ne, mi smo — štupidi! — Tako je svršila službena svečanost, a onda počela odmah po misi druga s plesom... Kamo ćeš bolje i ljepše! Zvona, orgulje, misa, pjevanje, glasba, tri svećenika, prodika, ples... Sto želiš više, srce moje?! — Jesti, jer smo bili gladni, i trčali smo kući...! A doma opet smo našli — mizeriju i prazan stol: jadni i gladni uza sve — feste patriotike!

RAČICA KOD BUZETA.

Kod nas se širi glas, da je jedne nedjelje naš talijanski učitelj pucao iz revolvera — iz prozora svoja stana na mirno prolazećega župnika iz Vrha, gosp. Peršića. Ljudi, koji su to čuli, kazivaju, da je ispalio na nj pet hitaca, no nijedan ga nije pogodio. Za ovo junaštvo talijanskog učitelja znade oružništvo, pak — sve je mirno, dobro i pametno! — Pak da je i pao jedan Slaven, šta za to?! Jedan manje! Tako je kod nas! — Da se ovo dogodilo ma gdje drugdje u svijetu, taj čovjek bi bio već pod ključem, i ne bi nikad smio već u školu. Sada pak se dogadja kao da već nema zakona ni paragrafa!

IZ VRHUNŠĆINE KRAJ BUZETA.

Mi smo roditelji ipak doznali, ako i kasno, da je talijanski učitelj u Vrhu, Sicilijanac, napao na najprostačkiji način našu vrijednu gdju učiteljicu Ladavac. Čujemo, ovo radi toga, što on nju drži dopisnicom nekih dopisa iz Vrha, izašlih u »Ist. Riječi«. Taj fini učitelj, doznali smo, pljunuo joj u obraz, a onda čuškao je se jedva još goreg oslobodila — bijegom... Ovako postupa jedan učitelj, jedan naobražen čovjek, jedan sin Italije! Mi kažemo, iako smo seljaci, da on sa ovakovim lakinskim djelima grdi učiteljstvo i talijanski narod, i da ovako nimalo ne služi svomu narodu i državi med nama ljudima netalijanskog jezika. — Mi smo i to dobro zapamtili! I još će takvi učitelji-neučitelji da podučaju i našu hrvatsku djecu! Tko će nu ih od nas poslati?! Mi ne ćemo, jer mi želimo, da nam dodju uči pametan učitelj.

IZ ZADRA.

Naše neprilike.

Naš grad propada. Nije to samo naše mnijenje, nego i mnijenje najfanatičnijih Talijanaca zadarske ulice. Nekoć burni socijalni život zamijenila je ozbiljna briga za opstanak. Široka ulica i Nova obala, koje otmjenim šetnjama podavahu pravi gradski ton, danas zijevaju prazninom. Trgovci se prometnuše u badavadžije, naročito po evakuaciji treće zone. Zakutni trgovci iz Italije onemogućiše im posao. Preko 80 od sto činovnika, Zadrana, premješteno je drugovdje, a na njihova mjesta dodjoše činovnici iz kraljevine. I tako, najveći dio zadarskog pučanstva, sačinjavaju »regnicoli«,

PODLISTAK

Jadris.

Čuvajmo svoje narodne običaje.

(Svršetak.)

Dok bi se »stari svat« pogadjao sa »domaćinom«, bacali bi svatovi po koju šaku slatkiša medju djecu, da se time zabavljaju kako se djeca zavadjaju radi slatkiša.

Nakon toga donijeli bi svatnice mladoženji i ostalim svatovima vijence i perle (jedna vrst umjetnih ruža). Prije negoli bi »domaćina« izručio nevjestu »starom svatu«, bacila bi ona prema mladoženji tri velike jabuke, jedna za drugom, na koje bi djeca vrebala kao vuk na janje i tek onda izručio bi »domaćina« nevjestu »starom svatu«, a ovaj djeverima, koji bi morali cijeli dan na nju paziti da im ju tko ne ukrade.

Na odlasku u crkvu »domaćina« bi se sa »starim svatom« pobratimio, rukovao i zaželio svako dobro. Onda otputila bi se svaća pomalo prema crkvi streljajući i pjevajući: »Lijepa mi svaća, još ljepša mi braća, peljajmo ju ća.« — U crkvi bi se obavilo vjenčanje. Poslije toga, kada bi svaća izašla iz crkve, išli bi najprije okolo crkve — uvijek na desno — do sredine njezine desne strane. Tu bi se zaostavili. Po starom običaju bacio bi jedan izmedju svatova preko crkve jedan kolač, koji bi djeca dočekala sa najvećim veseljem, kao Kraljević Marko svoju topozinu.

Nakon tog čina išli bi kroz cijelo selo, tako da bi se po putu na novo zbijale razne šale: jedni bi im zatvorili put, drugi bi čekali punim čašama rujna vina itd. I tako bi konačno stigli k domu mladoženje, gdje bi našli zatvorena vrata. Tu bi se zbijale ponovno razne šale po prilici kao kod nevjestine kuće, dok bi napokon otvorili te prostrli na kućni prag jedan domaći sag, na kojem bi svekrva dočekala nevjestu sa jednim karpetom (jedna vrst domaćeg saga) u ruci i time ogrnula mladu nevjestu. Zatim bi ju primila u svoj stan, gdje bi se oboje izljubile kao majka i kćer.

Svaća bi se pomalo smjestila po kući, te izvjesili barjak na njegovo — za to odredjeno — mjesto. Nato bi im ukućani ponudili čašu vina.

Dok bi se objed pripravljao, svatovi bi se zabavljali. Ako slučajno nije bilo mjesta kod kuće onda bi išli plesati u jednu bližnju već za to odredjenu sobu. Razumije se — kamo je išla svaća, tamo su išli i drugi mladići, a naročito djeca, koji su cijeli dan obilazili za svatovima, jer je taj dan bio i za njih pir. Djeca se nisu htjela odijeliti od svaće niti onda, kad su išli s nevjestom na večeru. Svatovima to nebi bilo krivo, jer su taj dan imali i za dječurliju svega u izobilju; za njih se kuhao posebni lonac »bravetine« i dr.

Na dan vjenčanja uveče pošli bi svatovi po nevjestino ruho. No prije negoli bi ga dobili, imali bi teškoga posla. Domaćina neda ništa za ništa: sve bi to morali kumovi skupo plaćati (kako već prije navedoh u cekinima).

Najprije bi se pogadjali za škrinju, onda za vrč, koji bi bio odjeven u jedan crveni rubac, pak za srp, kokoš, prešljicu, metlu i još razne druge malenkosti, tako da nije bilo šalama ni kraja ni konca.

Kada bi to bilo već sve gotovo, poljubila bi se nevjesta sa svojim roditeljima i ostalim članovima svoje obitelji. Ta formalnost smatrala bi se pravim rastankom od njezinih roditelja.

Njezine su stvari zatem odpeljali u novo boravište.

Poslije večere nastavili bi opet zabavom, plesanjem i pjevanjem do kasno u noć i na koncu izručili bi djeveri nevjestu mladoženji pa bi otišao svaki k svojoj kući.

Drugi dan u jutro morala bi se najprva ustati nevjesta, da skuha kavu i pomete kuhinju. Svekrva bi joj obično posipala po podu malo slame ili koje druge smeće, u svrhu, da joj se narugaju, da ne zna niti kuću pomesti (Razumije se, da su to činli samo za šalu).

Dok bi se svatovi sakupljali pripravljala bi mlada nevjesta ručak (jer je morala tog dana ona kuhati i posluživati na stol). Tog dana došao bi i »domaćina« sa ostalim pozvanicima k mladoženji u pohode. Poslje objeda počela bi na novo zabava i ples sve do večere. Na večeru bi se na novo sakupilo cijelo društvo kod mladoženje i poslje večere podijelila bi mlada nevjesta svim pozvanim darove, koji su se sastojali npr. iz jednog kolača i jednog rubca. Time bi svršilo pirovanje.

* * *

U nedjelju, iza pirovanja, pozvao bi mladoženja svoje kumove i još nekoje od bližnje rodbine na objed. Osam dana iza vjenčanja rasplela bi si nevjesta vijerac, a naslijednje nedjelje razdijelila svilene trakove kaošto ih je prije vjenčanja sakupljala.

Istarske narodne pjesme.

(Iz Sv. Donata kod Buzeta).

I.

Kad se duša s telom dili,
Milo plače, milo cvili
I zazivlje Sv. Petra.
(Telo (l)judi pokopali),
Duša k Bogu na račune

...je Zadrani sa zloradošću i takovima nazivlju. Zadnjih dana vlada je ukinula umirovljenicima doplatak na skupoću, a to je njih stjeralo u ...i. Ogorčenje se pojačalo baš u posljednje vrijeme, pokle se iz Rima povratila zasebna deputacija, da od vlade ishodi neke polakšice. Pored svih mogućih «valjanih» razloga, rečeno im je: «Mi s vama ne možemo dalje». Deputirci su poruku priopćilj samo najintimnijima, ali je to nabrzo prodrlo u javnost i bilo predmet razgovora, komentara, kritike i tužba ...a proti Rimu. I nema dana, da po koja nova skanterija ne izbije na javu. Nekojim članovima trgovačko-obrtničke komore uspjelo je ... od vlade dobiju izvjesnu sumu, koja bi se razdijelila izmedju onih, koji su prikazali na ...mjenu do 3000 kruna po osobi. Komora, izgleda, da je to provela na drugi način, a temperamentni oštećenici prikupljaju podatke, da raskrinkaju tobožnju zloporabu i nepatriotsku rabotu trgovačko-obrtničke komore. Takove i slične afere davaju zgodan materijal za razgovore i ispade ali ih najviše zabrinjuje okolnost, što iz Jugoslavije sve manje dolazi svijeta na zadarsko tržište. Osim po koje prokriomčareno jagnje, drugo i ne dolazi, a obilje zeleni ne može da zadovolji zadarsku gastronomiju.

Franina i Jurina.

Fr.: Neč si zamišljen ... Jurino ...

Jur.: Svaki zna svoju!

Fr.: Ja znam, ča će bit. Druge leta na telovski blagdan imeli smo našu lepu procesiju s onemi srdačnemi oltarići punih rožic i grančic od jesena. Od oltara do oltara pivalo se je va našem zajike: «Svi jezici zapjevajte», i «Sakramentu dakle ovomu» — i pivalo se evangjelje i sve druge pisme va našem milem zajike. A danas od svega tega ni ostalo — niš. Niš drugo nego ono latinorum i latinorum ... A tebe je to muka gledat, ča ne da je, Jurino?

Jur.: Vidim ja i drugeh stvari, keh me je muka gledat.

Fr.: A znam — znam — —

Jur.: Pak kada sve to vidim i gledam, sve se pitam: Ma ča smo mi jedanput zgrešili, da se s nami ovako postupa?

Fr.: To se i ja pitam svaki dan. Neki dan je lepo stumačila naša «Riječ», kako smo se mi lepo i dostojno ponašali va vreme one velike vojske, kako su nas bili puni cesarski peržuni i kako smo se valje na početke stavili na stran, na koj je bila pravica. Pak ná, ča nas toka! Oni lekapijatini, ki su bili na strane Franca Jožefa, njim je danas dobro, a mi ki smo bili na strane pravice, dunke i na strane Italije — danas smo, kako i riba z van vodi. Ni dihat ne moremo.

Jur.: Je! — mi smo ostali čisti pred Bogom i pred ljudi za sve veke veka. Mi i naša deca. Kada su nam decu gonili proti Srbom ale proti Rusom, naša deca su znala, ča njim je delat. Šli su preko: jedni k Rusom, drugi k Srbom, a puno i puno njih pobeglo je i va Italiju.

Fr.: A oni pak, ki su zostali po kazarmah...

Jur.: Oni su pak delali rebilijoni, kako ono va Pule, va Bokah, va Sibenike, va Judenbugu, va Ratkersburge i posvuda.

Fr.: Puno njih je zato zgubilo i glavu.

Jur.: Poginuli su časno za slobodu. Bog ih pomiluj!

Fr.: Lepo su se naši ponesli. A se spamećuješ, ča su od našeh ljudi delali, da ih prisile, kako bi cesaru posudili beči za vojsku?

Jur.: Kako se ne spamećujem? Borme z onemi beči, ča su ih njegovi ljudi zimuzli od našeh bil bi cesarićina tanki puhi pasal. Ki je ča dal, ale je moral, ale je pak bil bedast kako i noć.

Fr.: Ja — ja! Neka govori ča će ki, naš je narod v Istre bil od vavek pometan i zrel.

Jur.: A bistar?

Fr.: Ja se čudim onem, ki još i danas misle, da se more našem ljudem dat rog za sveću.

Jur.: Kade su već ona vremena! Naši ljudi! Nego da te ja neć pitam: Koliko ga j' danas?

Fr.: Danas je zadnji maja.

Jur.: A se spamećuješ, ča je bilo na današnji dan ravno pred šest let?

Fr.: Jurino moj, ja se već ne spamećujem ni ča sam čera obedval, pak ćeš da znam, ča j' bilo na današnji dan pred šest let. Ja znam samo toliko, da je pred šest let na današnji dan bil — 31 maja 1917.

Jur.: To si ugonil. A ja ću ti sada povedet, ča se je dogodilo na taj dan. Na taj dan pročitali su naši nekadajni zastupniki va Beče va Parlamente zajedno sa zastupniki iz Slovenije i Dalmacije jednu deklaraciju, va koj je stalo ...

Fr.: Ja — ja — ja — — sada vidim: to je bila ona harta, na koj je pisalo, da je već dosta te kumandi nemške i ungareške, da je prišlo vreme, da svaki narod bude slobodan i združen sa svojemi brati. Je l' tako bilo?

Jur.: Tako nekako! Ta se je harta pročitala na današnji dan va Parlamente. Kralj Karlo, cesarica Zita i svi ministrićini nemški i ungareski — oteli su s koži skočit. Nemški i ungareški foji su pisali, da trebe svakega obesit, ki tu hartu potpiše. Auf di Sohen, ole dize pasje viren! — pisale su njihove gazeti.

Fr.: A naši su njim lepo svem pokazali štrfić i — potpisali su.

Jur.: V Istre su svi naši potpisali — svi do jednega. I deca i ženske — ama svi!

Fr.: I sve prez straha! Jandarmi, kapitani, financijeri, špijuni — sve nam je to bilo za petami — ma mi smo svejedno potpisali. Se spamećuješ samo koliko je bilo potpisi na Oprtaljšćine?

Jur.: Pitam te ja, je na Poreščine i drugdere bilo ma jedno selo, kade se ni našlo nekoliko stotin potpisi?

Fr.: I tu ni bilo ni agitacije. Intelijencija je bila sva ale po pržuneh ale na vojske. Doma je malo ki ostal. I poglavice puka bili su ća — neki ovde neki onde — na sigurnem. Ma narod je svejedno reka! svoju. Evala mu!

Jur.: I ti naši potpisi su rušili staro cesarstvo, i oni su, ako i po drugem pute pomagali onem, ki su se na fronte tukli proti Nemcu i Majeru. — Čovek bi mislel, da će se nakon svršene vojske temu brižnemu narodu reć: — Na — zaslužil si, da mirno i slobodno živeš na svojem ognjišće. A na mesto tega — vidiš i sâm, ča nam se dogaja.

Fr.: E, vidim, vidim — da bim tako ne videl!

Jur.: Pak ne ćeš da budem zamišljen!

Vrata raja otvorena.
Duša raja je vesela.
— Vrata su se zatvorila,
Duša se je poklonila
I zazvala Sv. Petra:
«Sv. Petar, ključar Boži,
Otpri meni vela vrata,
Vela vrata svitla raja!»
— «Oj ti dušo, grešna dušo,
Nisi ga zaslužila.
U nedelju, jutro rano,
Ni se nisi jomivala,
Ni se nisi križevala.
Jučka muka vavik krala
(Tuji plod si vavik brala)
Telo te je zapejalo.
Hodi nazad na cimiter
Zazovati mrtvo telo!»
Tad je duša nazad pošla
I zazvala mrtvo telo:
«Gori, gori, mrtvo telo!
Gremo k Bogu na račune,
Ča smo skupa sagrešili,
Časmo skupa učinili!»
Mrtvo telo ojadjeno
(Ni vesele, a ni tužne)
Ni besede reći ne će.
Jondi plače, milo cvili
I zazivlje Majku Božju:
«Majko Božja, moli za nas!»
Kad je duša k Bogu došla.
— Tri je suze potočila,
Duši raja zadobila.
Zadobi ga anka nami
Dragi Isus i Marija!

II.

«Ljubica moja, rad bin te zet,
Hišice nimam, kaj ću začet?
Čekaj me još tri letića,
Dokle sazidam hišicu!»
— Ja te ne čekam nanka pù,
Peji me notre u strešnicu.
Strešnica j'grda i črna,
Kada me mene komoda.
Vero da more sakiga,
Ali si ti ubog, ali bogat,
Na moj pjacer ću tebe imat!»

III.

Ki to stupa, ča to gre?
— Lipi mladić s samnja gre.
Ča je kupil, ča nese?
— Židan pletak, židan trak.
Kemu će ga darovat?
— Svoji mladi žalovat.
Sedi, sedi puli nje.
Ne ćeš znati stat od nje
Od velike lepote.
Od velike snagote.

Gospodarstvo

KOŠNJA I SUŠENJE TRAVE I DJETELJINE

Da dobijemo sijeno dobro i lako probavljivo, moramo naše sjenokoše i djeteljišta kositi u pravo vrijeme. Pravo je pako vrijeme za košnju trave onda, kada ona najviše cvate. Samo djeteljinu (erbušpanju i trefoljon) moramo prvi put pokositi prije cvatnje, kad je dovoljno velika, jer bi se povalila i sagnjila, odnosno otvrdnula, inače kosimo i nju ponovno samo onda, kad je u potpunom cvatu.

Ako smo u pravo doba pokosili sjenokošu, onda nam i otava mnogo bolje raste, nego ondje, gdje smo s košnjom čekali, dok je sijeno dozorilo. Pustimo li dozoriti travu, dobijemo, istina, više sijena, ali kakva?

Takvo sijeno sliči više slami negoli sijenu. Veći dio hranivih čestì, koje se nalaze u travi, upotrijebi biljke za tvorbu sjemenja; stabljika postane tvrda, teško probavna i premalo tečna. Sjeme trave koje je dozorilo, najviše ispadne već kod sušenja sijena samoga, ostalo kod krmljenja. Otava na ovakovim sjenokošama veoma slabo raste. S toga kosimo uvijek, kada su naše trave u potpunom cvatu, pak ćemo imati tečnu i lako probavnu krmu i razmjerno će je više biti. Nemojmo se obazirati na onu malenkost, da ćemo imati nešto manje sijena, jer onaj manjak, koji će biti kod sijena, nadoknadit će nam otava dvostruko. Kod samoga sušenja treba da pazimo, da nam se sijeno i djeteljina, koliko moguće brzo i dobro suši i da se ne izmoči. Dobro posušeno sijeno je mnogo vrijednije od sijena, koje je možda kiša ispirala, jer onakvo sijeno izgubi svoju prijašnju boju, pocrni, izgubi svoj prijatan miris i hranive čestì. Djetelja (Erba španja), koju je kiša za sušenja više puta nakvasila, izgubi 2%-taka bjelančevine, do koje stoji najviše dobrota krme. Kod sušenja također izgubi se mnogo lišća, osobito kod djeteljine, a to je šteta.

Travu i otavu sušimo tako, da pokošene redove (žlahi) trave razbacamo, čim se rosa posušila. Kroz dan okreće se dotičnu 2—4 puta, te ju na večer prije zapada sunca pograbimo i stavimo u male kupe (lovnice). Travu pak, koju smo kasno popodne kosili, ostavimo preko noći nerazbacanu; isto učinimo, ako nastupi kišovito vrijeme. Nikada ne smijemo ostaviti razbacano i na pol suho sijeno preko noći na sjenokoši. Drugi dan, ako je ugodno vrijeme, razbaca se kupove prilično na debelo, čim se rosa posušila. Čim je sijeno suhlje, tim na deblje se ga razbaca i po potrebi obraća. Ako je ugodno vrijeme, obično nam je sijeno suho već drugi dan iza košnje. Naši gospodari više puta griješe, jer spravljaju sijeno, koje nije potpuno suho, pak na staji spljesni i pokvari se. Radi toga moraju osobito paziti oni, koji stavljaju sijeno u kuće, odnosno staje, da bude dobro suho. Koji ga pak stavljaju na stogove (kope), gdje ostane, dok se ga pokrmi, mogu ga shraniti nekoliko manje suha, ali ipak ne onako, kako se to često vidi osobito kod onih, koji sijeno prodaju, da stavljaju u takozvane «kope» na pol suho sijeno, koje iznutra sve pljesni te postane smrdljivo i škodljivo marvi.

Razne djetelje se mnogo teže suše od sijena. Kod sušenja djetelja izgubi se veoma lako mnogo lišća. Pošto je pak u lišću najviše hranivih čestì, izgubimo sve što je najbolje u djetelji. Ako pak nastupe kišovita vremena, opet nam ovo nježno lišće započne gnjijati. Stoga je najbolje, da se djetelja suši na žici.

Po srijedi njive zabiju se čvrsti stupovi i to na svaka 3—4 metra u razmaku. Stupovi neka budu u ravnoj crti. Na ove se stupove dobro nategnu 4 žice, koje neka budu prilično debele i te se za svaki stup pribiju. Razmak žice neka bude 50 cm. Na ovakvim se pripravama djeteljina (erba-španje i trafoljona) najbolje su... Ujutro pokošena djetelja je obično već isti dan iza podne dobra, da ju metnemo na ovakove priprave. Naravski, ne smijemo ni na ove priprave, osobito ako je djetelja prefriška, previše na debelo nabacati, jer bi spljesnila. Na ovim pripravama ostane djetelja toliko vremena, dok je potpuno suha. Kiša joj mnogo ne škodi. Jedino nam izvana izgubi nekoliko boju, ali iznutra je lijepe zelene boje, puna lišća i potpuno suha, što je glavno kod djetelje. Kad je djetelja potpuno suha, vozimo ju kući i to u jutro rano ili večer kasno, inače bi po toplom izgubili previše lišća. Ovom pripravom ne izgubi djetelja ništa lišća i dobro se osuši.

Ako pak djetelju sušimo, kako je to običaj po Istri, onda neka se djetelja koliko moguće malo obraća. Stavljajmo ju u kupove samo uveče, kad se toliko ne mrvi. U glavnom moramo paziti kod sušenja na njivi, da djeteljinu koliko moguće malo obraćamo, a naročito kad je skoro suha, jer samo na taj način ne će nam lišće djetelje otpasti.

Poželjno bi bilo, da bi se uopće ovaj potonji način sušenja djetelje posvema napustio i da bi se započelo sušiti na žici. Onaj novac, koji se potroši za žicu, biva prištedjen na poslu, a i djetelja ne gubi lišća kao kod običnog sušenja.

Tudja valuta.

Trst, 5. junija 1923.

ugarske krune	0.35	0.40
austrijske krune	0.0295	0.0310
češko - slovačke krune	64.50.—	65.—
dinari	25.90.—	26.30
rumunjski leji	11.60 —	12.25
njemačke marke	0.0325	0.0360
dolar	21.50	21.60
francuski franki	138.75.—	139.25
švicarski franki	389.—.—	392 —
engleski funti papirnati	99.60.—	99.90

Širite „ISTARSKU RIJEČ“!

Politički pregled

U Italiji se iz dana u dan radjuju novi sporovi. Fašistička stranka sve to više gubi prijašnju disciplinu, a prema tomu i jakost. Sporovi se ne pojavljuju samo medju nižima, nego čak i medju najvišima. Tendencija «čišćenja», koju propovijeda Mussolini, tvrdeći, da je stranka nepokolebivo uz svoga vodju, a sukobi i lična trvenja da imadu izniman značaj, pokazuje, da se u fašizmu bore dvije struje: jedna diktatorska, koja sprema čitav program dnevnog rada s izgradjenim protuparlamentarnim načelima, a druga nesredjena, opozicijonalna bez odredjene svrhe.

To nam najbolje potvrdjuju i dogodjaji zadnjih dana. U talijanskom parlamentu držao je fašistički poslanik Misuri oštar govor, u kojem je doduše hvalio Mussolinija, ali zato silno kudio njegove drugove u vladi. Tim govorom se još i danas bavi cijela talijanska štampa. Ali to je još najmanje. Kad je Misuri svršio svoj govor, došlo je k njemu više fašista, medju kojima i sâm podministar Corgini, koji su mu čestitali. To je Mussolinija malko rasrdilo, pa je drugi dan morao Corgini predati demisiju. U večer pak, kad se je vraćao kući bio je na ulici napadnut i teško ranjen, tako da su ga morali odmah odnijeti u bolnicu. Njegovo je stanje vrlo pogibeljno.

Čehoslovačka diplomacija, dala je do sada već dosta primjera, kako znade cijeniti slavensku solidarnost. Njezin umni dr. Beneš znade dobro, čemu se mogu nadati Slaveni, ako nijesu medju sobom složni. U Čehoslovačkoj sada se priredjuju velike pripreme za polazak predsjednika Masaryka u Pariz, kamo će neko vrijeme prije poći sam ministar Beneš, da priredi što je potrebito, da se ondje nadju zajedno i predstavnici država Male Antante. Radi toga se misli, da bi se u Parizu za Masarykove posjete mogao i sklopiti savez izmedju Francuske i Male Antante, koji bi imao zadaću da oslabi eventualne saveze protiv Francuske.

U Poljskoj se već javno raspravlja o tome, kako bez saveza s Francuskom ne može biti mira u Europi. Za to se Poljaci javno izlažu za što uže približenje Čehoslovačkoj i ističu zasluge Beneša i Masaryka, koji su zagovornici saveza sa Francuskom, radi kojega saveza da je i maršal Foch posjetio uz čehoslovačku i poljsku republiku.

U Poljskoj je uslijed združenja svih poljskih stranaka došlo do očekivane demisije Sikorskijeva ministarstva, kojemu je odredjeno nasljednikom Witoševo. Ovo će biti sastavljeno od svih stranaka poljskih i imati će u sejmu jednu većinu od trideset poslanika, tako da će moći razviti svoje djelovanje.

Bugarska mora da se još bori protiv grčkih mistifikacija pogledom na prilike u Trakiji i na progonstva, koja ondje doživljuje bugarsko pučanstvo. Da kako doskoči svojim suplemenjacima. Bugarska vapi za anketom Saveza naroda, ali i od ovoga može očekivati malu ili nikakovu pomoć, jer ni Savez naroda ne osjeća snagu pravde, koja bi imala biti prama svim narodima jednaka. Najbolji nam je primjer i zadnja presuda Europe na očitu štetu Bugarske, a na korist Turaka i Grka. Protiv Bugarske kao da u svjetskoj diplomaciji vlada takova nesklonost, da bi se htjelo ovu slavensku državu isključiti iz reda europskih država. Toj nesklonosti ima se pripisati i širenje najnevjerojatnijih vijesti o bugarskim prilikama. Tako se je nedavno javljalo o već buknuloj revoluciji: o bijegu Stambolijskoga i njegove vlade iz Sofije; o osudi smrtnoj, koju bi revolucionarci već bili izrekli protiv Stambolijskoga te o uvjerenju samih oblasti, da je nemoguće dalje uzdržati prodiranje revolucije. Vijesti su medjutim bile brzo otkrivene kao izmišljotine onih, koji ne mogu, a da ne što pronadju na štetu slavenske države. Bugarska medjutim stalno ide svojem konsolidovanju.

Rusija još nije uredila svoj spor radi ultimatuma Engleske, u ime kojega se mnogi ruski neprijatelji nadaju raznim i strašnim iznenadjenjima. Tako već neki računaju kao s gotovom činjenicom s nekim pohodom protiv sovjetske vlade, koji bi pohod našao potpore kod engleske kao i kod ostalih vlada. U tom pogledu već se šire najnevjerojatnije glasine, prama kojima bi već bilo sve pripravno za uspostavu carstva u Rusiji. Za ovaj rat bi se već bile obvezale i balkanske države medju kojima i SHS., gdje da general Wrangel razvija svoje djelovanje, a zatim Rumunjska, odakle će se velike vojske protuboljševističke krenuti protiv Rusije. Naravski da je u svemu ovome pripovijedanju jasna bujnost fantazije i da niko od nas ne će doživjeti, da će koji slavenski vojnik dignuti svoje oružje protiv krvne braće. Sve ovo ipak dokazuje što se može u Europi vjerovati, kad se radi protiv Slavena.

Uz sve ove glasine Rusija vodi preko svoga Krasina pregovore s Engleskom, koji će, ima nade dobro svršiti, jer je kod grofa Curzona dosta sklonosti, da podje ruskoj vladi u susret. Krasin kad dovrši pregovore s Curzonom imao bi poći u Italiju, da ovdje bude nasljednikom ubivenom Worovskome.

Engleska je preko novog premijera Baldwina poručila svijetu, da ona za sada ne će ništa mijenjati u vanjskoj politici, koju je vodila vlada Bonar Lawa. Ona da će nastojati da se dodje što skorije do obnove Europe i za to da je i pozvat u vladu poznati Mac Kenna. Ovaj će po svoj prilici i pokazati novi put u pitanju reparacija. U čemu će sastojati taj put, niko za sada ne može reći, jer je to pitanje vrlo delikatne naravi. Svakako se misli, da nova engleska vlada ne će iznijeti nikakav reparacijoni plan, nego da će Francuskoj pokazati, kako bi se po njenom mišljenju moglo doći do trajnog rješenja ovog pitanja. Dok se tako raspravlja i misli u Engleskoj o reparacijama, dotle

Francuska sve neumoljivija u svojem postupku protiv njemačke tvrdoglavosti. U parlamentu je sam Poincaré opravdao svoj postupak i ovaj je naišao na potpuno odobravanje. I sam Tardieu, koji je protiv Poincaréove vlade vodio sistematsku borbu nije mogao s manje, a da ne priznade opravdanost najoštrijih mjera poduzetih u Ruhru. On je šta više tražio, da se poveća okupacijona vojska i da se ruhrsko područje još jače blokira. Na ovo je Poincaré odgovorio, da je francuska vlada sve spremila da nastavi svoju akciju, ako Njemačka ne popusti Francuskoj da se ne žuri: ona da može čekati, dok se Njemačka opameti i ispuni svoje obveze. Na glasine pak iz inozemstva, da bi Francuska očekivala tudju pomoć, Poincaré je naglasio, da Francuska ne treba ničije pomoći; ona da će sama svojim silama izvojštiti pravdi zadovoljštinu.

U Madžarskoj je zavladalo veliko veselje, što je glavni ministar grof Bethlen sklopio veliko prijateljstvo s Italijom, kad je nedavno bio u Rimu. Madžari misle, da će im Engleska i Italija pomoći protiv Male Antante. Ali brzo su se prevarili u računu. Madžarska vlada je tražila veliki zajam, ali joj je u Parizu taj zajam dozvoljen samo onda, ako bude komisija velikih država pazila, u što će Madžari trošiti novac, i ako od tog novca budu otplatili jedan dio ratne odštete Jugoslaviji. Protiv tog zaključka digla se samo Italija. Ali Madžari su se sad mogli uvjeriti, da im ni to prijateljstvo ne pomaže. Zato i nisu više tako veseli i oduševljeni.

U Irskoj je došlo nakon godine dana krvavog gradjanskog rata do mira. De Valera je došao uvjerenja, da je neizdrživa svaka daljnja borba, te je naredio malenom preostalom broju vjernih da se pokori i položi oružje. Tako se je dovršila i ova valjda najtužnija epizoda u irskom političkom životu. Ova je epizoda bila tim žalosnija i sudbonosnija u koliko je u skoro potpuno uništila nade tolikih irskih rodoljuba za preporod Irske na temelju ugovora od 6. decembra 1921 sklopljenog izmedju Irske i Engleske, s kojim je Irska postigla potpunu administrativnu autonomiju i apsolutnu ekonomsku nezavisnost.

Ruhrsko pitanje. Ruhrski problem sve više zapliće. Francuska stoji nepokolebivo na svom starom stanovištu. Dapače prema nekim vijestima, ona kani u poljskom vojskom okupirati i drugi dio njemačkog teritorijalnoga teritorija: Šlesku. Tako misli, da će konačno prisiliti Njemačku na kapitulaciju. Politika novoga engleskoga kabineta u ruhrskom pitanju je još dosta nejasna. Englezi promatraju to pitanje više s gledišta gospodarskog nego s političkog. Engleska vlada čini pritisak u Berlinu, da se donesu novi prijedlogi o reparacijama, koje bi mogla Franceska prihvatiti. Njemačka je spremila novu reparacijsku notu kojom popušta zahtjevima Antante.

Razne vijesti

Domaće novosti.

VESELA VIJEST ZA NAŠE ZADRUGE.
Doznajemo iz Rima da su ministar financija De Stefani i njegov sekretar commendatore Rosboch službeno obećali, da će pitanje izmjene novca naših zadruga biti riješeno tekom mjeseca junija. Upozorujemo na to svoje čitatelje i pripominjemo, da se nadamo, da će vlada ovaj put svoju riječ održati. Strpljen — spašen!

Schiavi... Naš poslanik, g. dr. Stanger, svojim je govorom u rimskom Parlamentu upozorio vladu na nepravde, što se našemu narodu nanose na polju političkom, gospodarskom i školskom. Dotaknuo se je i one famozne naredbe, kojom su naša stara narodna imena u Julskoj Krajini preko noći prometnuta u nešto, našim ljudima sasvim nerazumljivo i čudno. Istaknuvši to pozvao je vladu, neka već jednom udesi, da i naši ljudi u ovim našim krajevima budu pred zakonom jednaki i da naredi svojim podčinjenima, da poštuju stare pravice naroda drugoga roda i jezika...

Istina bode, pa je i ono, što je naš poslanik kazao, ubolo pristalice današnjeg režima. Tako se na priliku novopečeni fašistički list, «L'Epoca», što izlazi u Rimu, upravo smiješno obara na našega poslanika, a kako je tim ljudima upravo ucijepljena mržnja protiv svega, što je naše isti se je list očesao pri tom i o naš narod.

«Slavo in Italia significa — schiavo. Schiavi infatti li chiamavano gli italiani delle terre irredente anche prima della redenzione, così, per un senso profetico...»

U našem jeziku to bi se reklo ovako:

«Slaven u Italiji znači — rob. I doista, robovima su ih nazivali Talijani iz nespasenih krajeva još prije oslobodjenja, onako, kao po nekom proročkom nadahnuću....»

Ovako rimski list «L'Epoca» u svom broju od 1. juna o. g. Kad bi se slučaino dogodilo, da na kakvom kongresu za narodne manjine neko napomene, da se u Italiji Slaveni nazivlju robovima — čitava bi Italija planula od gnjeva i njezini bi predstavnici dugim i gromornim govorima nastojali, da dokažu, kako nisu nigdje na svijetu narodne manjine tako poštovane i cijenjene kao baš u Italiji... Trebalo bi im pokazati ovu «Epocu».

Još nešto: Vele, da je bivši ministar Gasparotto, pošto je naš poslanik završio svoj govor, uskliknuo: Što je govorio, sve je neistinito... Naš poslanik je rekao, da su nam zatvorili gotovo sve srednje škole. Zar je to neistinito? Rekao je, da su nam zatvorili ogromnu većinu naših pučkih školâ. Zar je i to neistinito? Kazao je, da su potalijančili gotovo sva imena naših sela i mjesta. Zar je i to neistinito? Iznio je i drugih nepravda, koje su sve kao na dlanu. A jedan bivši ministar, u srcu Rima, u samom talijanskom Parlamentu ima obraza, da kaže, da je to sve neistinito!...

Di grazia, gospodine Gasparotto, razjasnite nam malo, što je u vas istina, a što nije!

Državni izbori u novembru? Kako javljaju iz Rima, u novembru te godine obavit će se po čitavoj Italiji, a tako i u novim pokrajinama, državni izbori. Fašisti računaju, da će, obzirom na novu reformu, dobiti oko 200 mandata.

Ricinusovo ulje. Javljamo našim poštovanim čitateljima nešto, što će ih možda zanimati. Republikanski poslanik u rimskom parlamentu, Conti, spomenuo je u svom govoru — ricinusovo ulje. Nato je primjetio Ministar predsjednik Mussolini: — Tko silom napaja druge ricinusovim uljem bit će kažnjen zatvorom od 30 mjeseci...

Kako ki!

Prenos narodnih mučenika. Prošlog je petka Maribor na najsvečaniji način primio u svoje krilo svete ostanke narodnih mučenika, koji su za vrijeme velikog krvavog rata vedrim oduševljenjem položili svoje mlade živote u borbi za slobodu i narodno ujedinjenje.

Mladog Ivana Endichera, zanosnog rodoljuba, poznaju dobro naši politički uapšenici iz gradačke tamnice. U njezinim hladnim zidinama on je god. 1915 zaklopio za vazda svoje vedje, koje su svetom vatrom mladenačkog zanosa gledale u budućnost i oslobodjenje jugoslavenskog naroda. Žrtva njegova života jedna je od načišćih žrtava na oltaru domovinske ljubavi.

U toj ljubavi slični su Endlicheru oni mladi junaci negdašnjeg austrijskog 17 puka, koji su u Štajerskom Judenburgu pregazili austrijsku zastavu i dali se na opasan pokret, koji u mladenačkom zanosu nije ocijenjivao ni svojih sila ni tiranske premoći. Osudjeni su na tešku robiju, a petorica njih kršnih Slovenaca osudjeno je na smrt. Madžarske puščane krugle rastrgale su pet čeličnih prsiju, pet hrabrih srdaca i sa okrutnog stratišta pet jakih duša poletjelo k zvijezdama bolje narodne budućnosti.

Bili su to mladi «fantje»: Alojzij Rogelj, Alojzij Štefanič, Anton Hafner, Karlo Možina i Joso Dautović.

Njihovi su smrtni ostanci otkopani ovih dana iz tudjinske zemlje u Judenburgu, a tako isto i Endlicherovi u Gradcu. Ti su sveti ostanci stigli ovih dana i u bijelu Ljubljanu, gdje im se narod poklonio i ispratio ih Sv. Križu, da tu u krilu zahvalne Domovine pod grobnim spomenikom na vijeke mirno otpočinu.

I mi se pridružujemo toj žalosnoj svečanosti, klanjamo se pepelu narodnih žrtava i kličemo: Slava slovenskim mučenicima!

Gdje vlada veća sloboda? Dok primorski Slaveni, koji smo nakon rata pripojeni Italiji, ne smijemo izvješavati ni napise na svojim trgovinama u svojem jeziku, dok se čak ni u crkvi ne smijemo služiti svojim jezikom, i dok nas se svagdje napada, kad govorimo i pokazujemo, da smo Slaveni, **dotle** je, kako čitamo u splitskim novinama, **jugoslovensko ministarstvo spoljnih poslova**, u dogovoru sa talijanskim poslanikom u Beogradu, **izdalo dozvolu, da sva talijanska društva i nadleštva u Splitu** (konzulat, društva «Lega Nazionale», društvo «Gabinetto di lettura», «Società operaia», talijanska pučka knjižnica «Biblioteca» te parobrodarske agencije «Lloyd Triestino», «Cosulich» i «Navigazione Puglia») **mogu uz jugoslovensku zastavu izvjesiti i talijansku.** Jugoslovenska zastava mora biti na desnoj strani, talijanska na lijevoj.

Pitamo: kad će se nama priznati pravo, da uz talijansku zastavu izvjesimo i našu?

Lopov na djelu. Brijač Josip Jerman u Trstu, rodom iz Buzetštine, koji bio natrag par mjeseca optužen radi prevara i izmamljivanja novaca, i to na lukavi način, opet se je ovih dana ojunačio te se dao na svoj dragi posao — varanje. Bio je na Ćićariji, i u Lanišću, te se ponudio Grbcu, da će mu on skuplje promijeniti dolare: i dao mu 250 dolara. Prevario i druge na Krasu. Osobito je obilno posla imao na Buzetštini i Ročštini. Znao je on, da mnogi naši ljudi žele otići u Ameriku i da radi toga traže potrebne dokumente. Došao tamo gospodski, u automobilu, a onda dao se na lov... Prije se je htio popitati ovdje u nekog gospodina za one, koji traže potrebne papire za Ameriku. Ne našavši ga doma, dao se sam na posao, koji mu je donio u žep više hiljada lira. Sada se tuku po glavi ovi prevareni, ali, čini nam se, prekasno, jer se Jerman trag izgubio. Ne čudimo se lopovu da lopovski radi ali se čudimo onima, koji se dadu varati. Ljudi, ne vjerujte nikomu danadanas, a najmanje nepoznatim ljudima. Ne dajte na slijepo nikomu ni pare! Živimo u doba lopovština, nerada i besposlice.

Svega po malo

Jubilej ljubljanskog Knezo-biskupa dra. Jeglića. Dne 27. pr. mj. proslavio je ljubljanski knez-biskup dr. Antun Bonaventura Jeglić 50-godišnjicu svoga misnikovanja, te 25-godišnjicu biskupovanja. — Čestitamo!

Što proriče jedna amerikanska žena? U Americi se nalazi neka žena Mis Rhoda Willis. Ona je prorokovala, da će godine 1914. nastati svjetski rat, da će godine 1917. i Amerika ući u taj, kaošto je i bilo. Sada pak proriče, da će g. 1927. američki glavni grad New-York sasvim propasti. Počet će — veli — strašna podzemna grmljavina, kuće će pucati i padati, a more će onda sasvim progutati taj ogromni i bogati grad. Osim toga proriče, da će g. 1938. američki dolar izgubiti sasvim vrijednost i pasti na sadašnju vrijednost austrijske krune. — Chi vivrà — vedrà!

Konac svijeta bit će, kako mnogi vjeruju u Rusiji, naskoro. Jedna naime zvijezda, koja se zove Jupiter, sašla je sa svoga puta, pa će, kažu, udarit o našu zemlju takvom silom, da će se sva raspršiti.

Velika kiša i tuča (grâd) u Rumunjskoj. Ovih dana padala je u Rumunjskoj velika kiša i tuča (grâd). Uslijed toga je ovogodišnja žetva uništena u mnogim krajevima.

Statistika blaga u Jugoslaviji. Po državnom popisu marvogojstvo se nalazi u dobrom stanju. U Jugoslaviji ima najviše ovaca, goveda, svinja i koza. Ovaca je bilo po zadnjem popisu 5 milijuna 372 tisuća 853; goveda 4 milijuna 959 tisuća 807; svinja 3 milijuna 372 tisuće 852; koza 1 milijun 69 tisuća 293; konja 1 milijun 66 tisuće 293; magaraca i mula 84 tisuće 200; bivola 51 tisuću 473 i peradi 15 milijuna 74 tisuće 156 komada.

Kuda ćemo s tolikim ženama? U Evropi je prije rata bilo 460 milijuna stanovnika, a od toga je bilo za 9 i pô milijuna više žena nego muškaraca. Danas ima u Evropi 475 milijuna naroda, a od toga za 25 milijuna više žena nego muškaraca. Za jednu cijelu Italiju mora dakle ostati neudanih djevojaka.

Statistika nižeg školstva u Jugoslaviji. U jugoslovenskom Ministarstvu prosvjete u Beogradu sredjeni su podatci u tome, koliko je u prošloj godini bilo osnovnih škola u cijeloj zemlji, koliko je djece pohadjalo te škole, i koliko je na njima bilo učitelja i učiteljica. Najviši broj škola ima Hrvatska i Slavonija; ona ima 1726 škola sa 1837 učitelja i 1916 učiteljica. U tim školama bilo je 144.177 muške djece i 113.032 ženske. Srbija je imala 1477 osnovnih škola sa 1799 učitelja i 1377 učiteljica. Broj učenika je iznosio 151.129 muških i 54.127 ženskih. Zatim dolazi Vojvodina sa 766 osnovnih škola, a sa 1356 učitelja i 1979 učiteljica; broj djece iznosio je 73.789 muških i 70.307 ženskih. U Sloveniji broj osnovnih škola iznosi 822 sa 1286 učitelja i 1696 učiteljica; broj muške djece u tim školama bio je u prošloj godini 80.160, a broj ženskih 86.392. U Bosni i Hercegovini ima 508 osnovnih škola sa 1061 nastavnika i to 523 učitelja i 538 učiteljica. Dalmacija ima 450 osnovnih škola sa 359 učitelja i 464 učiteljice; broj muške djece u tim školama iznosi 29.012, a ženske 20.722. Napulja našli kovčeg pun prastaroga novca od 513 učitelja, 76 učiteljica, a sa 19.435 muške i 4859 ženske djece. Cjelokupni broj osnovnih škola u cijeloj državi iznosio je prošle godine 6660. Na tim školama rasporedjeno je 8741 učitelj i 7484 učiteljice. U svim školama polazilo je 600.089 muške djece i 387.981 ženske djece.

Seljaku izgorila kućica. Pišu nam iz Vižinade: Ovih dana radio je Dinko Marašton pok. Gaspara u polju. S njim se nalazila u polju čitava obitelj. Za vrijeme njihovog odsutstva zapalila im se kućica. Kad su se povratili iz poljskoga rada već je bila sva izgorena. Kuća nije bila osigurana. Seljak trpi ogromnu štetu. Uzrok zapaljenja nije poznat.

Najdeblji Jugoslaven. Beogradske «Novosti» donose, da u Zaječaru živi Ljuba Lalović, hoteljer, koji je nesumnjivo najdeblji i najteži Jugoslaven. Lalović je težak 205 kg., a obujam njegova trbuha iznosi 1 m 75 cm. Dok drugi ljudi trebaju za odijelo 3 m sukna, Lalović treba 5 m. Lanjske godine trebao je Lalović s beogradskim udruženjem gostioničara putovati u Prag na kongres, no nije mogao otputovati, jer nije mogao ući u vlak, pošto od Zaječara preko Paraćina na Niš vozi uskotračna željeznica.

Kad je izumljena igla? Prije više od 500 godina šile su žene trnjem i kojekakvim šiljcima, dok nije 1410. godine izumljena igla. Isprva je igla bila jako skupa, pa je 1480. godine kći francuskoga kralja dobila za miraz malu kutiju igala.

Novi kineski car. Velika država Kina bila je do 1921. godine carevina, a odonda je republika. Ali bivši car, kojemu je sada istom 16 godina i koji se tek lane oženio, još živi u svom carskom dvoru. Sad se čuje, da će Kina opet postati carevina i da će mladi car Pi Ju opet preuzeti vlast.

Bijela kovina. U Engleskoj su pronašli novu neku nepoznatu kovinu, koja je kao željezo, ali sasvim bijele boje. Kažu, da će ta kovina biti vrlo jeftina i dobra za svakakve stvari.

Žena od 125 godina živi u madžarskom gradu Segedinu. Ona veli, da je do 95. godine morala nositi naočale, ali odonda vidi opet tako dobro kao u svojim najmladjim godinama.

Čudo od slijepca. Sušački «Primorski Novi List» donosi, da u selu Bani općine Kastav živi seljak Angjeo Peščica, star 40 godina, koji je u desetoj godini izgubio očinji vid. Jednoga dana u dječačkoj sobi pokvarila se u roditeljskoj mu kući ura budilica. Dječak od radoznalosti rastavio je uru budilicu, te je opipavajući naišao na pogriješku. Od tog doba počeo je sve pokvarene ure budilice i zidne satove u svom selu popravljati. Jedino nije mogao popraviti džepne satove uslijed njihovih sitnijih sastavnih dijelova. Vrhunac umjeća postigao je Angjeo Peščica, kad je ovih dana na tornju župne crkve sv. Jelene u Kastvu popravio sat, koji je već više godina bio pokvaren.

Najveći most na svijetu. Skoro trinaest tisuća tona čelika uložit će se u izgradnji jednog sjeveroameričkog mosta, koji će, dakako, biti najveći na svijetu. Izgradit će se na Hudsonu, malko sjeverno od New-Yorka, u blizini Peekskilla, te će biti dug 773 metra i visok 116. Njegova će širina bit takva, da će istodobno moći voziti po mostu četiri auta jedan uz bok drugomu. Računa se, da će na ovomu mostu biti osrednji promet oko pet tisuća kola na svaki sat i koja brojka nije zaista pretjerana, kada se ima pred očima veliki promet, koji postoji u blizini velike sjeveroameričke metropole, naokolo u subotu na veče i nedeljom.

Plamen, koji govori. Neki američki učenjak izumio je spravu, u kojoj zapali plamen, pa onda čuješ, kako govori i pjeva kao gramofon.

Pogibija stoke u Rumunjskoj. Kako javljaju iz Bukarešta, **golubačka mušica** uništila je u Rumunjskoj do 15. maja preko 15.000 goveda i konja, osim toga velike množine divljači. Mušica napada u velikim jatima stoku, a zadnjih dana umrla je čak i jedna žena i jedna djevojka od uboda ove mušice. Uslijed toga je silno pao konsum mesa u Rumunjskoj, jer se ljudi boje, da ne dobiju meso poginule stoke. Javlja se dalje da su se ove godine u Rumunjskoj pojavile velike množine hrušteva, pa postoji opasnost, da će uništiti čitavu berbu voća.

Nadjen prastari novac u Napulju. Talijanske novine donose, da su prije nekoliko dana trojica seljaka radeći na jednom dobru u blizini Napulja našli kovčeg pun prastarog novca od srebra. Seljaci su pošli u Napulj i prodali taj novac nekim antikvarima. Za taj slučaj je doznao vlasnik zemljišta, na kome su ovi radili, i prijavio stvar vlastima, našto su ove starinski novac zaplijenile i oduzele ubrani novac od seljaka. Čitav ovaj novac potječe iz doba rimske republike i prvoga carstva. Na nekim je od ovih novaca, koji su inače izvrsno sačuvani, napisano ime Licinija Mascera, koji je bio konzul u Rimu oko 100. godine prije Krista.

Pčele u satu. U jednom engleskom mjestu zavukao se pčelinji roj u sat na crkvenom tornju, pa nikako da ga odanle već nekoliko godina istjeraju. Pčele tamo grade saće i nose svoj med, pa živu bez brige, a i sat ide sasvim u redu.

Književnost i umetnost.

«Knjiga-muzika». Primili smo majsku svesku ovog korisnog književno-umjetničkog pregleda, koji izdaje naš poznati izdavački zavod «Edition Slave» u Beču (Wien I. Himmelpfortgasse 13/I.). Ovaj se broj odlikuje sa biranom sadržinom, u kojoj se naročito ističe iscrpan i objektivan pregled jugoslavenskog muzičkog života. Mi ovaj pregled najtoplije preporučujemo svim istinskim prijateljima knjige i muzike. Može se **bezplatno** dobiti u svim većim knjižarama u Jugoslaviji.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 23. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 14. junija 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

SPALATO — SPLIT

Predsjednik ministarskog savjeta, g. Benito Mussolini ima nekoliko odličnih osobina, medju kojima u prvom je redu ona njegova široka iskrenost. Dok su drugi državnici prije njega jedno mislili, drugo govorili, treće radili — on svuda i u svim zgodama nastupa otvoreno — i što je osobito hvalevrijedno — on je uvijek pripravan, da kaže — **bobu bob.**

Reći će tkogod: Pa to nije tako teško kazati — bobu bob!

Varate se: to je vrlo teško. Kad ste vi čuli, na priliku od Fakte ili Giolittia ili koga drugoga državnika, da je kazao bobu bob? Sva su ta gospoda govorila uvijeno, tajanstveno — tako da niste nikada znali, što hoće ti ljudi ni što ne će.

G. Benito Mussolini nije kao što su oni bili. On daje svakoj stvari njeno pravo ime, jer on tu stvar pozna do dna, do temelja. A najglavnije jest, što se on ne boji kazati bobu bob. On se u sebi osjeća i odviše jak, da otvoreno kaže, što mu je na srcu. Uz to je Mussolini i vrlo potkovan u svemu i svačemu. On zna sve, on vidi sve, on razumije sve. On je velik čovjek.

Ali i grčki pjesnik Homer bio je velik — i te kako velik! — pa mu se ipak dogodilo, da bi kadšto malo podremuckao... Jest, draga braćo, i samomu se je Homeru dogodilo, da je po gdje gdje izvalio kakvu nevaljatu — ali to mu nije umanjilo slave. Čovjek — pa i onaj najveći — ne bi bio čovjek, da se kadšto malo ne zaleti.

I g. Benito Mussolini je čovjek — velik čovjek — i ostat će velik — pa ma i svaki dan podremuckao malo kao Homer, ili se tri puta na dan onako zaletio, kao što se to zaletio onomadne u Parlamentu dok je ono prekidao našega poslanika g. dra. Uliksa Stagera.

Errare humanum est!

Već znate, kako je ono bilo. Naš se je poslanik tužio, kako su nama u Istri nasilno promjenili imena našim mjestima, brdima i dolinama, našto ga je neko prekinuo i spomenuo mu Škedenj. Naš poslanik odgovori, da se je Škedenj zvao prije Škedenj negoli Servola. Tu se eto upleo ili bolje reći — zapleo glavom sâm Mussolini.

On je izvolio reći:

«**Sapalato zvao se mnogo prije Spalato negoli — Split...**»

Komora, dakako, zapljeskala i ne sluteći, da je baš u taj mah naš Premiér malo podremuckao...

Naš poslanik odgovorio je na onu Mussolinijevu primjedbu kratko, ali i vrlo zgodno. Stvar je i za njega i za nas posve riješena već onim odgovorom, no držimo, da ne će škoditi ako se oko toga još malo pozabavimo.

Dvije riječi historije. U Dalmaciji, nedaleko današnjeg Splita, dizao se u prošlosti velik i slavan grad Salona (Solin). Oko 600 god. poslije Isusa taj su grad razorili Avari i Slaveni. Stanovnici grada, Romani, pobjegli su neki na bliznje otoke, a neki su se od njih stisli u veliku palaču, što ju je prije trista godina bio sagradio rimski car Dioklecijan. Time se udario temelj gradu, kojemu su oni Romani nadjenuli ime — Spalatum. Slaveni, koji su se gotovo u isto vrijeme naselili u najbližoj okolici i u samom gradu, nisu promijenli to ime, već su mu zadržali korijen i mjesto Spalatum govorili su Split, dok su Talijani mnogo kasnije mjesto Spalatum govorili a i danas kažu: Spalato... Stari Slaveni, kad su došli u ove krajeve, oni su najčešće pridržavali stara imena gradova, tek što bi ih ponešto preudesili prema svome izgovoru. Tako mjesto Jadera govorili su Zadar, mjesto Tragurius — Trogir, mjesto Nona Nin itd. Uostalom i Talijani su čisto slavenska mjesta kao Zagreb pretvorili u Zagabria, Beograd u Belgrado itd. Razlika je samo u tome, što u Zagrebu i Beogradu nema Talijana, dok Slaveni nastavaju u dalmatinskim gradovima od velike i velike davnine. Prema tomu bi se mogao i koji Jugoslaven da nadje i da u jugoslavensko, Skupštini kaže: Zagreb je bio prije negoli Zagabria, Beograd bio je prije negoli Belgrado. Ali to bi bilo strašno smiješno, kad znamo, da Francezi zovu Nizzu — Nice, Veneziu — Venise a Talijani Paris — Parigi, a New-York — Nova York, a Moskvu — Moska, a Haag — Aja itd. Uostalom austrijski Wien zvao se je prije Vindobona, pa još se nije našao nijedan talijanski ministar, da protiv toga prosvjeduje, što više, Talijani su sami izveli svoje Vienna od njemačkog Wien, a ne od staroga Vindobona. To su oni mogli mirne duše da učine, jer je u riječi Wien korijen starome Vindobona. A otok Hvar? Talijani ga zovu Lesina i dok je i djeci poznato, da se je taj otok još davno prije Isusa nazivao — Pharus, od prilike onako, kako ga Slaveni i danas nazivlju. Kako vidite g. Mussolini nije bio baš najsretnije ruke, kad je dobacio onu primjedbu o Splitu.

Uostalom naš poslanik nije u onaj mah mislio na Dalmaciju, već na Istru i uopće na Julsku Krajinu, gdje se u posljednje vrijeme od starih narodnih imena napravio pravi pokolj. Nije on mislio ni na one starinske slavenske nazive, što su ih Talijani preudesili prema svome izgovoru kao n. pr. Draguć u — Dragucchio, Kršan u — Chersano i slične, premda su i to mogli ostaviti netaknuto. Naš poslanik govorio je protiv nepotrebnih promjena naših imena, kao što je to — da navedemo samo jedan primjer — slučaj u nazivu Bistrica. Talijani imadu riječ: «**istrice**». Tko može da kaže «istrice», moći će da bez ikakve muke da izgovori i — Bistrica. Stoga nije bilo ni najmanje potrebno, da se od Bistrice pravi — Bisterza.

Ali ima i gore. Talijani imaju riječ «drago» (zmaj) i draga (kavafango). Je li trebalo, da selo Draga pretaču u — Dosso? Zar ne bi bilo bolje, da su od Veprinac napravili — Veprinazzo, negoli ono, da se blago izrazimo — nedelikatno: Apri-ano?.. A što ih je ponukalo, da od **Rakitovića** naprave **Acquaviva dei Vena,** od **Sočerge** — **San Quirico,** od **Krasice** — **Villa Gardossi,** od **Brkača** — **San Pancrazio di Montona,** od **Bresta** — **Olmetto di Bogliuno,** od **Gologorice** — **Moncalvo di Pisino,** od **Kašćerge** — **Villa Padova,** od lijepe **Dobrove** — nekakovo **Santalesi,** od **Čepića** — **Felicia,** itd., itd., itd.

Naveli smo samo nekoliko primjera, ali već se iz ovoga vidi, da su ove promjene malo drukčijega kalibra negoli je Spalato — Split. Kad mjesto **Jesenovnik** kažeš Su Codru, ne zvuči li to od prilike onako, kao da bi neko mjesto **Livorno** rekao — **Honolulu,** a mjesto Palermo — Jokohama?

Ima naziva mjesta, koja se tekom vremena mijenjaju, ali polako, gotovo neopazice. To je shvatljivo. No ovo nasilno mijenjanje imena naprosto je smiješno; ono se protivi prirodi, koja ne voli skokova... Talijani su već milijun puta napisali, da je Italija najkulturnija, a Jugoslavija najbalkanskija zemlja na svijetu. Pa eto što se dogadja u Italiji?

A u balkanskoj Jugoslaviji?

Ima negdje u Lici jedno mjesto, koje se zove — **Mussulini...** Jugoslaveni ne će da mijenjaju to ime. Oni vele: — Zašto da ga mijenjamo? Neka živi Mussolini i njegovo ličko selo!... I mi velimo, neka živi, ali neka nam za Boga ne dira u starinska i sveta imena naša!

KRIEG!

Malo čudan naslov! — Pa kad se zna, da njemački «Krieg» znači hrvatski — rat, svak će reći: Pa zašto nisi napisao — rat, da te svi razumijemo?

Prigovor posve opravdan, no ja ću jednako zadržati ono «Krieg» a malo kasnije reći ću i zašto sam to učinio.

Prije hoću da napomenem nešto, što je s time u tijesnoj vezi: hoću da kažem koju o bitki na rijeci Piave. Ovih dana pada peta godišnjica te bitke. Čitava se Italija sprema, da proslavi taj spomen.

I punim pravom.

Bilo je to 15. juna 1918.

Kako je poznato, talijanska se je vojska poslije one strahovite nesreće kod Kobarida povukla na rijeku Piave i tu se utaborila. Česar Karlo htio je po što po to, da ih i otud potjera, da udje u Veneciju, u Lombardiju, da pokupi sve žito i drugo bogatstvo, pa da onda prisili Italiju na separatan mir.

Dne 15. juna u 3 sata ujutro započela je s austrijske strane tako zvana bubnjarska vatra. U 7 i pó sati navalila je austrijska infanterija u širini od kojih 100 kilometara na talijanske pozicije. Uspjelo joj je, da na dva na tri mjesta predje rijeku Piave i to kod Montebella i kod San Donà de Piave. To se je javilo u svijet kao veliku austrijsku pobjedu. Sve su oči bile uprte onamo, to više, što je toj bitki, dakako iz podaljega, prisustvovao i sâm česar Karlo.

Austrijanci imali su i sjutradan nešto uspjeha, ali već 17. juna počeo se osjećati pritisak talijanske vojske — i što dalje — sve više i više.

Onda se umješala i priroda. Nije ovo prvi put što i priroda, kao nekakvi **deus ex machina,** nastupa u posljednji čas, da pomogne riješiti konflikte izmedju naroda i naroda. U svjetskoj povijesti ima zabilježenih više takovih slučajeva. Da ne zalazimo duboko u prošlost, napomenimo samo Napoleonov pohod u Rusiju godine 1812. Silni i do tada nepobjedivi vojskovodja dopro je već bio do stare ruske prijestolnice: Moskve. Tu se već i namjestio, ali dogodilo se, da je zima te godine uranila i u snijegu i ledu zamela se gotovo sva velika Napoleonova armada. Razumije se, da su i Rusi učinili svoje — priroda im je samo dala — kaošto se ono veli — jednu ruku.

Kad su god. 1914. Austrijanci prvi put bježali iz Srbije, čitalo se u izvještajima generala Hoefera, da je austrijskom uzmaku najviše krivo — sunce. Srbi su naime imali sunce iza ledja, dok je Austrijancima udaralo ravno u oči, tako da nisu mogli dobro da gadjaju!... Božji prst!

God. 1918. dogodilo se slično čudo i na Piavi. Dok su se obje vojske, talijanska i austrijska hrvale jedna navaljujući, druga suzbijajući navalu, na tirolskim visokim vrhuncima okopnilo sila snijega, uz to udarile silne olujine, prolomi oblaka, te voda navalila sa svih strana, Piave nabujao, narastao, a brzica ponijela sa sobom mostove, pontune i sve sprave, što su Austrijancima pomagale u njihovom kretanju preko rijeke. Nije bilo druge, nego povući se na drugu stranu. I povlačenje se započelo 23. juna prije zore — dakako — pod udarcima topova talijanskih. Toga je dana Piave odnio u more svu silu vojske, najviše Madžara, što je u Budimpeštanskom saboru potvrdio i sam ministar Wekerle.

Tako se ta bitka svršila s potpunim porazom vojske česara Karla. U Austriji je taj polom proizveo strašan utisak. Parlamenat bečki držao je tajnu sjednicu, gdje je ustanovljeno, da su Talijani već prije znali ne samo za ratni plan austrijskog Generalštaba, već i za uru i minutu, kad će Austrijanci navaliti, i to da je najviše pridonijelo, da austrijska vojska nije već prvi dan imala onaj uspjeh, koji za cijelo ne bi bio izostao, kad bi čitava stvar ostala tajnom itd. Podjedno se ustanovilo, da su stvar izdali Slaveni, osobito neki Slovenci, koji da su preplivali rijeku i Talijanima odali tajni plan. Iznijeli su u ime glavnoga «izdajice», na što je čitavom bivšom Austrijom - Madžarijom prohujao vijor najstrašnijeg ogorčenja protiv Slavena, osobito protiv onih južnih. A gradačka «Tagespost», u ono doba glavno glasilo austrijskih Pangermana, donijeo je uvodnik s krupnim naslovom: **Krieg! — Rat!**

A znate li protiv koga? Protiv nas Jugoslavena. «Tagespost» je okrivila sve naše ljude s veleizdaje. I sve naše vojnike, jer da su ionako gotovo svi zabilježeni kao «politisch unverlaesslich» (politički sumnjivi). Oni da su krivi porazu na Piavi, oni da su krivi svim nesrećama Austrije — i zato da treba svim Jugoslavenima navijestiti — rat.

Rat — protiv unutrašnjeg neprijatelja! Krieg! Krieg!

Taj članak izašao je u «Tagesposti» početkom jula 1918. Tko može do njega, dobro bi, da ga donese u prevodu. Sad je aktuelan...

Pangermanske grožnje gradačkog lista nisu se izvršile. Nijemci su ravno četiri mjeseca iza toga bojovnoga i bjesomučnoga članka — sramotno kapitulirali. Na svim linijama... Da su pobijedili — nema sumnje, da bi svoju grožnju bili izvršili, i mi južni Slaveni bili bismo nastradali radi našega velikoga i iskrenoga antantofilstva.

Medjutim rat se svršio. Pobjedili su oni, na strani kojih su bile sve naše želje i simpatije. Pa ipak...

Kada pogledamo na razoreni «Narodni dom» u Trstu, na druge naše «Domove» uništene, na tolike škole opustjele i zatvorene, na tolike naše ljude unesrećene od primirja ovamo — na sve nedaće, tuge i katastrofe, koje su nas na pravdi Boga zadesile, ne možemo se oteti mučnom osjećaju, da je preko naših ubogih glava prošao ipak onaj prokleti «Krieg» iako sa sasvim s druge strane — s one, s koje se nismo ni u snu nadali...

Mi smo se u junu 1918. od srca radovali austrijskom porazu na Piavi. Radovali bismo se i danas, na godišnjicu onih velikih dana, ali mi nismo krivi, što nas sadašnja jadna realnost nuka na ova tužna razmatranja...

DOPISI

IZ SVETVINČENTINE.

Sada dobivamo opet u redu našu milu «Istarsku Riječ», koju vrlo rado čitamo, jer mi za čitanje dnevnika nemamo ni sredstava, ni vremena, a «I. R.» dodje nam upravo za nedjelju, kad se malko odmaramo od teškog i napornog posla. Iako sada redovito dobivamo našu novinu, ipak nije nikako prestao boj njezinih zatornika, nije prestalo strahovanja našega ljudstva radi tog našeg nedužnog lista. Žao im je da postoji, žao im je da ga čitamo. Bit će tomu desetak ili petnaest dana, što su ponovno kraljevski karabinieri išli po kućama naših seljaka. Izgleda da je to bila tkz. «squadriglia», koja je išla od kuće do kuće te promatrala i tražila po nalogu i zapovijedi radi izvjesnih službenih poslova. Nemamo apsolutno ništa protiv sličnih pretraživanja. To je stvar zakona, stvar reda i naravno je to posve pravo. Ali pri tome nam je upravo to najčudnije, da je na koncu svega ista «squadriglia» tražila i propitkivala: 1. Dobivate li vi «I. R.»; 2. zašto je čitate, kad ne biste smjeli; 3. zašto ne čitate talijanske novine itd. Negdje su to samo obično primjećivali, drugdje malo oštrije naglasivali, a drugdje su pak naprosto grozili i prijetili: idite odmah na poštu i naložite da vam više ne dolazi takva novina, jer inače...

Od kuda dolazi miješanje čistog službenog posla «squadriglie» u savez sa prijetnjama na naslov naše novine? Kako se to slaže? Ili su i tu nekakvi nejasni računi? Možda je ista upravo radi toga propitkavala. Na svaki način, bilo kako bilo, mi opažamo ponovnu borbu za odstranjivanje našeg lista, želju, da se nas ostavi tmini i neznanju na milast i nemilost, i napokon cilj, da se ubije u dušu našeg kmeta strah i bojazan radi vlastite riječi, radi vlastitog govora, pisma i novine. Svrha je vaša, da zamrzimo vlastitu krv, da pljuvamo na vlastiti obraz, da zatajimo svoj rod, svoje ime, svoje poštenje. A jok! Ime je samo jedno, poštenje takodjer samo jedno. — Nasiljima, prijetnjama i grožnjama mnogo ste već postigli, ali za obrat naših srca, za odkup naše krvi i našeg jezika nemate sredstava, nemate ni srebra ni zlata, jer mi nismo više blago za trgovinu, a niti smo ovce, koje bježe od vlastitog stada. Vi Talijani, a mi Hrvati — pa mirna Bosna. Svakome svoje!

IZ VRHUVŠĆINE KRAJ BUZETA.

Prošli Tijelovski blagdan prošao je u Vrhu ove godine bez — procesije i bez bogoslužja izvan crkve, kako je to bio odvajkada običaj i kako to prepisuje naša sveta Crkva (vjera). Došlo je mnogo našeg naroda u Vrh, da ovrši svoju staru kršćansku dužnost; ali kako se nismo začudili, kad smo čuli u crkvi iz ustiju našeg g. župnika, da toga dana, blagdana, ne će držati procesije. Svi smo se na to jedan drugoga začudjeno pogledali. Zašto ne će? Za to jer je došlo k župniku nekoliko prodanaca iz Vrha, koje je vodio talijanski učitelj i brigadir te su zahtjevali od njega da obavi crkveno tijelovsko bogoslužje u latinskom jeziku. On im je rekao, da on ne može sam na vlastitu ruku ništa mijenjati u crkvi, to više, što je stari običaj da se na procesiji obavlja sve u hrvatskom jeziku. Još im reče: da on ne pozna i ne pripozna nijedne zapovjedi do li samo biskupove. Gospod župnik nam je sve to javio u crkvi i dodao, da za danas ne će držati procesije, a on će, reče nam, ako mu se bude preveć smetalo sa strane onih, koji se nemaju pačati u crkvene poslove, ostaviti Vrh i župu. — Sve to je nas vjerne kršćane i Slavene u dušu zaboljelo, za to ovo javljamo u našu «Istar. Riječ», da za našu bol i žalost saznade čitav naš narod i naša — biskupija u Trstu. Mi ne dopuštamo da nam se zatire naš jezik u crkvi. A g. župnika molimo, da nas ne zapušta u ovim teškim danima.

IZ BUZETINE.

[illegible]

... Započela misa, ... mi seljaci ... [illegible] ... gledamo pokriti, ali smo bili zato ... [illegible] ... veselja, ... Svetomartinčani, kako ... ples na groblju!

IZ BRSECA.

Bilo je vrijeme, kad je kod nas na Anrelovo bilo sve živo i veselo. Imali smo sajam u pravom smislu riječi. Svijeta bi nagrnulo sa svih strana. Prodavalo se, kupovalo — ma kao na pravom sajmu.

A, dakako, i pjevalo i plesalo.

Ove godine — mizerija. Malo ljudi, još manje **krami.** Pjevalo se nešto, ali kao na silu. Da se ... [illegible] ... zapla-kale.

I to bi bilo sve, da se nije dogodilo nešto. Došla su iz Plominštine dva tri frkalasa, pa se umješali medju mladež, koja je plesala. I neke pristupi jedan od njih nekoj djevojci i pozove je, da s njime pleše. Ona je bila umorna i rekla, da ne pleše. Onaj se nato nakostriješi i poče vikati — da sam fašista, neka se smjesta obustavi ples!

Mladići na njega, neka se legitimira. On izvuče iz džepa nekakav papir. Mladići pogledaše i vide, da je to nekakav vojnički list. Svi prasnuše u smijeh veleći, da i svaki od njih ima po jedan takav list. Riječ po riječ, plominski frkalas morao je da bježi, inače ne zna se, kako bi bio prošao. Moramo napomenuti, da je i sam financ i stražar bio na strani Beršećana.

Držimo, da je u interesu fašističkog Udruženja, da se ovakovi slučajevi ne ponavljaju. Nije lijepo, a Boga mi ni pravo, da u jednoj uredjenoj državi kaošto je to Italija, dolazi mātko, pa da izdajući se za fašistu izvodi ovakova i slična nasilja. Koliko mi znamo, ovakove je slučajeve već odsudilo i samo fašističko Vrhovno vijeće, pa je vrijeme, da se toga i drže svi, osobito oni, kojih se tiče. Vlast bi dobro uradila, da bolje pripazi na neke „guastafeste", osobito na one, koji dolaze medju svijet, da siju razdor tobože kao fašisti, a možda nisu nikada ni imali crne košulje na sebi.

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA.

† Marija Pavletić.

Dne 14. maja t. g. umrla je u 66. godini svog života Marija Pavletić rodj. Crneha. Bila je već tri mjeseca teško bolesna na srcu. Pokojnica je dobila tu bolest prigodom one strašne Svetomartinske noći, dne 16. na 17. maja 1921., kad su morali Svetomartinčani iz straha pred fašistovskimi napadačima zapustiti svoje kuće i bježati u šumu.

Marija Pavletić bila je žena ljubljenog našeg rodoljuba Matije Pavletića i majka štovanog Jakova Pavletić. Da je bila pokojnica i njena obitelj ljubljena i štovana, dokazao je krasan sprovod njezinih mrtvih ostanaka dne 15. maja t. g. Njezinom pogrebu prisustvovali su u velikom broju Svetomartinčani, koji, kao malo gdje, znadu počastiti svoje pokojnike, mnogobrojni rodjaci, prijatelji i znanci iz susjednih sela. A naši vrli Svetomartinski Sokolaši ispratiše ju sa glazbom do hladnog groba.

Njezinom rastuženom i dobrom suprugu Matiji, sinu Jakovu i cijeloj obitelji izričemo naše iskreno saučešće, a pokojnici kličemo: Bila ti laka naša slovenska gruda, koju si ljubila!

IZ LASTOVA.

[illegible]

... Meu patriotski ... u Lastovu ... Zadar kako da ... [illegible] ... Talijanima ... [illegible] ... usmeno i **pismeno** kažaše, ... u Lastovu postoji ... teško ... u Lastovu!

... u Lastovu ... dolazi u prepirku ... u Zagabria je samo profuga skupa s nekim prenapetim Lastovcima. **Budi čast nekim, ali rijedkim profughima!**

Danas vodjena politika u Lastovu ... ostaje niti neki Ljubomiro Smerchinich, čovjek ... debeliko ... glave, jer nosi visoki ovratnik; on je bivši ... čenovnik u Blatu za vrijeme rata, a kažu da je bio nakon sloma prisegao pred crkvom Blato vjernost zastavi jugoslavenskoj, pak četvrti dan došli Taliani i zaplovio, kao nekakav protugo došao na Lastovo. Imade imanja u Blatu, ali tamo ne ide. Bio je utuvio u glave da u Lastovu postavi porezni ured u kući Tonte pak kada se svadio on i Depolo sa ovim potanjem odlučiše se ured postaviti posred sela, kako je Maschilio predložio u Zadar.

K ovoj dvojici priključiše se Toni i Janko do dana aneksije zgoljni Jugoslaveni. Radimirovci, Kunašićevci, Rakovci, a danas Depolovi i Smerchinicha ostaci kavalira drže malo po strani. Te ovi naši Toni i Janko kažući se danas pred težacima i kada idu ... u Blato da su Hrvati, uz formulu „per collaborare nell' interesse comune", združeni stupaju sa Depolom i Smerchinichem. (Znadeš li ovo Kunašiću, Radimire i Roko?) Taj zajednički interes bila je glasovita izborna žara općinskih izbora o kojoj je bilo govora u Rimu, a onamo valida i danas drže, da je enako kako ih kvestor Sparta obavjestio, da je patriotizam a ne niska spekulacija.

Depolo je u gimnaziji Dubrovačkoj bio predsjednik društva Sv. Ćirila i Metoda kao starčevičanac, pak ga polatinio neki mladi Sbisa iz Curzola. Danas je Depolo Talijan, vikač na Lastovu, nadučitelj bez ispita i kormilar ovako skalupljenog patriotizma na „nenajbolji ugled" i glas Regnikolaca, koji kada ovo dopuštaju odbijaju svaku simpatiju pojedinog poštenog Lastovca. Kažu, da Depolo izdaje svedočbe o patriotskoj zrelosti pak špekulanti mu se ulagivaju a njegovi ga drže „že politico"!

Jedan Depolov fašista, neki Peje Cehovatić kada mu došao poziv u vojništvo, preko noći odmaglio uzev tudju ladju u Jugoslaviju, da se otme kr. vojnoj dužnosti, a amo je bio prvi vikač, nosio žila, štapinu, bio je perjanica. Patrioti amo kažu t. j. lažu, da ga drugi odvezli, dapače da mu vlastnik podao ladju ali sreća da vlastnika tada nije bilo u Lastovu, pak lažnu hunensku tužbu nemogoše napraviti.

Jedan Depolov fašista u ime „Lastovskog fašizma", koji profanira program onova u kraljevini, razorio u polju medjačni zid svome susjedu.

Treći u ladji hoteći pregraditi druge ribare mrežom, zaviče: Znajte da sam ja fašista, pak žalostan izgubi u toj svoj sili ravnotežje, i padne u more u siječnju mjesecu, da okupa prisegnutu vjernost na plokati crkvenoj jugoslavenskoj zastavi dneva 10. nov. 1918. To je bilo onda, a danas stoji pod patriotizmom Depola.

Neka se ne varaju Talijani kraljevine, amo je 99,9% mirnih Hrvata izuzev neke špekulante ispod Austrije, koji su prama potrebi ... boje a istodobno su krvnici patuja poštenih ljudi.

[illegible]

IZ BADERNE.

[illegible]

... **Porezni** ... mora da ... teško ... plaćati porez. ... zahtievaju harač. ... daću ... od 15. do 20. lipnja, ... goveda, krmad i pokućstvo itd.

Utjerivanje poreza u lipnju mjesecu valida nigdje na svietu nije ali na Poreštini mora da bude. Najlepše umoljavam istarske prvake, da interveniraju pri tom nezakonitom poslu, jer mi seljaci ne možemo pod nikakvim uvjetom sada namiriti porez. Nadalje molimo da nam se reducira porez od 1914.—1918. kako je bilo u Rimu odlučeno, a oni, koji su u tom razdoblju platili, da im se pribroji u dobro za sliedeće godine.

IZ BOLJUNŠĆINE.

Ma smo imali na općini fine gospodare. Mi smo plaćali i plaćali, a blagajna uvijek ... bolesna i gladna. A onda su naši bivši potjerani oci kao dobri liječnici napisali receptu za — bolesnika: takse. Svaki koji zakolje doma prasca, platit će 10 lira, za svakog vola 30 lira, kravu 20 lira i tako dalje. Plati, plati i plati! Bravi! Zapamtit ćemo si to!

Talijanska gospoda poslala su nam u Boljun — učitelja g. Giovanni Martincich-a. Mi znamo, da je bio pred ratom Ivan Martinčić, i da je službovao na hrvatskim školama. Koliko mi do njega držimo, možete si pomisliti. Kad on sam sebe ne poštuje ni svoga imena, kad je tako nizak pameću i srcem, da mijenja zastave kao košulje, e, onda ni mi ga ne možemo poštovati, ni držati čovjekom, a najmanje učit ljeta. On je možda prvi i jedini učitelj u Istri, koji je postao renegatom, i tako osramotio naš dični učiteljski stališ i svoje roditelje seljake. Nek se srami! Njegov sin je općinskim tajnikom, koji ne pozna i ne vidi Hrvate oko sebe. Ah, žalosna mu majka!

Franina i Jurina.

Fr.: Po ča si one sopet marširal va Rim?

Jur.: Sam računal: parlamenat je opit, homo malo do tamo, da vidimo, ča će se govorit.

Fr.: Pak si ča čul?

Jur.: Sam, brate ... svakakoveh i pečeneh i friganeh.

[illegible]

Jur.: To je bil neki ... da ... upeal va Parlamente, kada j' govoril ... je kritikal, osobito mlaji fašisti, ki da su stavljeni ... na neka veća mesta, a nisu sposobni, ale su pak prenagli. A ča je pak bilo najinteresantnije ... panj njih mu se je i naradovalo, kada j' zvršil govorit.

Fr.: A su to bili fašisti?

Jur.: Nego ki! Ma ih je malo zatim Mussolini pozval na raport i dal njim je jedan ... Ne pusti on, da se kritika njegovo delo! A kako si mogal čitat, Mišura su pokle onega njegovega govora dobro i namlatili.

Fr.: da ... fašisti gučli ... po ... ga tuku...

Jur.: A vraga po prsteh! Po batice po batice su ti mu ih dali, tako da su ga morali najzada va špital zapejat. Sreća, da sam ja bil blizu. To se je najme dogodilo na stranišće. Za sreća, da smo baš skupa šli va pisarijolu, i ta sam siromaha obranil, koliko sam mogal.

Fr.: Dobro si storil. A si pak čul našega zastupnika, kad je govoril.

Jur.: Kako ne! Imel sam na galeriji ... lepo mesto mej jornališti...

Fr.: Kega vraga?

Jur.: Da si samo videl, kako su me lepo dočekali! Samo da su me videli, valje su poceli zvat: La vegna! la vegna, caro Jurina! La se senti! I moral sam sest mej njih. Dali su mi pero, crnilo, harti, da morem bilježit, ča se govorilo — inšoma ponesli su se, kako pravi i fanjski kolegi.

Fr.: To mi je jako drago. A je bilo puno ljudi, kada j' naš govoril?

Jur.: Sve nakrcano. Dole zastupnici, tamo ministri, na jednoj strane mi jornalisti, a vokole sva sila sveta. Tu vidiš najfinije dami, najlepse frajli, pak gospodi, ovde jedan amerikanski armirajo, tamo ingleski ambašiadur, pak konsuli od sveh nacijoni — ma ča ćeš, da ti rečem: kamo pogledaš ... te su ti sami ministri i ministri i gospoda i ministri i sve ča je kade!

Fr.: I svi su ga poslušali.

Jur.: Kako sada ti mene.

Fr.: I Mussolini?

Jur.: On najviše. A ni gledal lepo ... On nikada ne gleda lepo, ma ... ni oput, dok je naš govoril! A lepo ga nisu gledali ni drugi. Ter znaš, da njim ni pravo bilo. Oni svaki dan čitaju va svojeh gazetah, kako smo mi Jugoslaveni ... ljudi, kako tobože mrzimo Italiju i Talijane i druge takove laži. Promisli pak, kako njim mora bit, kada najednput vide pred sobom jednega našega človjeka, ki njim lepo po talijanski ... ih njihovi ljudi delaju ... va naseh krajeh!

Fr.: Neka ... ma pa bom svejedin vo-

PODLISTAK

Vlakom kući.

Putujem vrlo često kući. Imam poput ženske znatiželjnosti čudan običaj (premda upravo ove navade nema valjda ženski spol), da obidjem vozove cijelog vlaka, ne bi li možda slučajno nabasao na poznata, bilo muška, ozbiljna ili dražesno mila, ženska bića. Rijetka je kombinacija da se sastanem s kojim našim izobražencem. Pa koje i kakvo čudo! Pod ovim grozanstvenim pritiskom, pod ovim jakim drmanjem i teškim lomljenjem sve bježi, sve seli, sve iscezava. Preteški je teret, prenatrpana su pleća. Na pojedincima, koje susretaš, zamjećuješ neku vižinu tjeskobu, neku sumornost, neki bolni vapaj, ožalošćeni, klonuli i obnemogli uzdisaj. Ne čudim se svemu tomu. Opažam u vlastitoj nutrinji potres čitavog pokretala, borbu duše za izlaz iz ove guste, tamne, teške noći. Izlaz, kuda, kamo! Kraljestvo tmine spustilo se na lice kore zemaljske.

Moja kurijoznost ima svojih dobrih i zlih strana kaošto svaka najbolja, pa i najlošija činjenica. Sve za svoju svrhu, sve za izvjesni svoj cilj. Koliko izvanrednih, zgodnih čak i vrlo poučnih primjera pruža čovjeku vlastito ispitivanje i pronalaženje. Osobito je tu slučaj obilaženjem i klatarenjem po drmajućem vlaku. Tu živahan razgovor, koji stupnjevanjem svršava kavgom, tamo duboko bezbrižno ... manje, ondje opet medeno čavrljanje zaljubljenog para itd. Volim ovo opažanje, dopada me ovaj promenljivi, različito temperamentni, časomični željeznički život. Volim ovu kretnju, ovo gestikuliranje, ovu promjenu, život! Život pun bure, pun markantnih dogodjaja, živi, udarajući, bujni, pa i burni život.

U njemu, u njegovoj izmjeničnoj promjeni, u njegovom nemirnom učinkovanju, tražiti nam je izlaz i spas, jer on i sam jeste borba, vječita i neprestana borba za držanje za opstanak. — No predaleko bježim svojim opisanjem, premda je moj cilj posvema skroman. — Eto me dakle u vozu. Pozorno stojim i napeto načulim uši, da otkuda čujem mili naš jezik, da mi otkuda dopre drugi šum milozvučne naše riječi. Čujem ga, da uistinu ga čujem, ali tako tiho, tako skromno, tako sakrito. Ko da ispod pepela tinja neznatni ugljen zapretane vatre! Sta! zar se već i govoriti zabranjuje, zar je već i to sredstvo, taj jedini najljepši dar Božji na putu da izgine, da ode, da ga nestane.

Šapući govorimo svojim jezikom, toliko da se jedva razumijemo. A zašto? Zato jer moraš, zato jer je sila preča od pravde, i zlo i naopako onome, koji jače i glasnije pisne. Ne ... misli da bi u vlaku zapjevao ... zabunjerio naški. To bi već bila propaganda propagandorum, a posljedice bile bi... U naše se ljude uvukao nekakav nevidljivi strah, u kosti zabio im se nekakav mračni biljeg krute i crne sudbine, i oni, pred bojazni neke predvidjene nesreće, kakvog zloslutnog slučaja ili čute ko riba, ili tek sapeću ko bolesnik, ko nemoćnik. Pa mi i jesmo bolesnici, prisilni tjelesno zdravi bolesnici, jer duša je naša u kavezu zatvorena, pandžama prikovana, te nema niti najmanjeg oduška za nutarnje teške navale, nema vidanja za počinjene joj rane i ozljede.

Taj strah, ta vizija ropstva, ta potištenost duševne energije, postaje iz dnevne ... sedmična, iz sedmične — mjesečna, itd. iz akutne — kronična.

... u potpuni ... se ... radi teškom zdvajanju. Bože sačuvaj! Znam i vrlo ... da uza sve to, uza ... ovaj teški magleni veo, spušten na lice našeg sumornog tijela, postoji, da nedvojbeno postoji, iako silom pritajena ... ali nikako ne ugušena ... žarka ljubav, jaka gorljivost i duboki osjećaj za sačuvanje našeg života u svojoj potpunosti i cijelovitosti. To nam drži i podržava životnu snagu, krijepi i upotpunjuje neslomljivu volju, jača i ... koje je osnovano i ukorenjeno na nepobitnim i neizbrisivim činjenicama harmonične velike majke Prirode.

... u ... zanemarenja, kakve ... Ganuće, duboko ganuće! ... opazih čovjeka ... u kutu ... odjeven. U ... otvorenu knjigu ... pazno knjigu.

... zanesena zabavljen ... glasno skoro pjeva ... u pjesmu. Pogledam ... me zazebe. E da ... Bože ... crne misli ... i ... razblažena.

... stranica i nastavi:

Tužno ... sužanj Vladimir ...
U tamnici ...

Suze ga obliše pri tome, valjda pomišljaj tvrde, kamenite usporedbe. — Neopaženo se približim, on me nepovjerljivo promjeri i nagio zaprepašten zaklopi knjigu.

Stanem polako, taktični ispitivati i izmjenjivati riječi, no on bez pouzdanja, obuzet vidljivom ... strahom tek koješta protiv odgovaraše. Polako se upoznamo i ja uznastojih da se mu približim toplinom čitavog mojeg srca. On sav sretan uskliknu: Vidim, da

...i poć na goleh koleneh na vrh Učke, ...ego poć za jugoslavenskega zastupnika ...a njim.

...: da ću ti pak ove reć: ja sam, odkad ...a n se rodil, i...ei dosti svakoveh boli na sebe, ma hvala budi Bogu, još me ni tresio ono vrazje dervozo. Moje su zi... ne budi primera — kako i od vola, ja ne znam ni ča je slabost ni ...a je strah, ma za svem tem ne bim ni ja me... ...ti zastupnik mej ovemi i onelikemi ...udi, ki nas ne gledaju lepo. Zato svaka čast onem našeni mužem, ki su to teško breme zeli na se i ki ga još i sada nose ovako časno i dostojno.

Fr.: Pravo je, Jure, mi njim moramo bit zahvalni svemkolikem!

Jur.: I još ću ti neć reć: Kada sam ja gledal našega zastupnika, kako one lepo i mirno govori za nas i za našu dečicu, onde pred onolikim svetom, pred onemi zastupniki, ministri i ambašiaduri od celega sveta — ...opul sam se ja obrnul sam k sebe i rekal sam va sebe nutre: — Cuj, Jurino, pasja vidre nijedna! Kada si ono pred dve leta, na petnajst maja, šal na izbori s onom srdačnom našons lipicom, da daš svoj glas ovemu čoveku i njegovem vrednem kumpanjonom, prišal mej bombi i levolveri, na treh mestih ranila te je bomba, na dveh levolver, a nekoljko puti su te sprašili i po tvojoj brižnoj, staroj glavine. Neka! Neka su blagoslovljene one rani — zač su i one neč malo pomogle, da nismo ostali po sem sega pozabljeni i zapušćeni. I kada pridu drugi izbori, pak ako se ne budem mogal ni maknut z mesta, dat ću zapoved, da me na civerah nesu na općinu, da učinim svoju svetu dužnost, da s mojim glasom pomorem poslat va Rim ljudi, ki nas ne te pozabit ni zapustit.

Fr.: Dobra ti je ta, Jurino! Ako pak za oni dan budu i mane šusti pofalile, ja se ufam, da će na tvojih civerah bit malo mesta i za tvojga starega pajdaša Franinu, ča ne da će?

Jur.: Jezero milijun vrazi, da će!

Gospodarstvo

Bilinska uš.

Ove godine se je pojavio skoro po cieloj Istri neki kukac na mladim bilinama u tako ogromnoj količini, da ozbiljno uzbunjuje seljake. Taj kukac je obična bilinska uš, koja se latinskim imenom zove **aphis** (afid). Može se kazati da imade skoro svaka bilina svoju posebnu vrst toga bilinskog šenca. Tako ga nalazimo na breskvi (aphis persicale), na jabuci (aphis malij, na ruži (aphis rosae), na akaciji, na sofori, na cvjetači, na bobu, na pasulju itd. Razne vrsti tih kukaca su razne boje, tako da su kadkada iste boje kao grana na kojoj sjede, a kadada se opet razlikuju veoma od biljke; oni su crni, zeleni, bjelkasti itd. Uzev u obzir, da se oni veoma brzo množe i da se hrane usisavajući sok mladih bilina, na kojima žive, to su veoma škodljivi. Računa se, da u jedno proljeće jedna ženka može da rodi 5—6 milijarda tih kukaca. Ti kukci izlučuju iz nekojih rupica, koje imaju na hrptu neki slatki sok, za kojim su mravi veoma pohlepni pa je za to, da se uvijek nalazi puno mravi na onim bilinama, koje su zaražene tim kukcima. Taj sok biva često izlučivan u tako velikoj količini, da se začepljuju rupice lista, kroz koje bilina diše, tako da biljke pogibaju. Ti se kukci uništuju na stablima tako, da se odrežu okuženi djelovi kosirom. Nadalje može se ih uništavati i sa škropljenjem, ali se to mora učiniti već na početku, dok su još ti kukci u malenom broju. Dobra tekućina, koja ubija te kukce se pripravlja ovako. Posta se močit 1 kg od quassie (žuto drvo ...) ...koje se talijanski zove ..., dobiva u drogeriji i košta kg devet liraj u malo vode za edan dan. Zatim se to kuha nekoliko sati, procijedi kroz krpu i nadoda vode, dok ne dobijemo sve skupa 10 litara. Posebno se pak rastopi u vodi 2½ kila zelenoga sapuna, ovome se doda onih deset litora rastopljene quassie, dobro se sve skupa miješa i dodaje vode da dobijemo sve skupa 100 litara. Tekućina je sada gotova i priprevna za škropljenje; no mora se paziti, da se škropi samo pod večer, jer je onda djelovanje tekućine uspjesnije.

Drugo dobro sredstvo za uništavanje tih kukaca je ekstrakt od tabaka, koji se prodaje po trafikama. Jedan do dva kila toga ekstrakta rastopi se u 100 litara vode (kutija od 2 kila ekstrakta košta 8 L), čime se opet škropi kako gore rečeno.

Osim toga kukca običaje zaražavati mlade biljke od pasulja također i neka vrst peronospere. Ta se peronospera uništava na isti način kao ona na lozi, naime sa 2% rastopinom modre galice. Kad se na bilinama pojave i gore spomenuti kukci i peronospera, tada se može u rastopinu modre galice pomješati i ekstrakt od tabaka te tako oba nametnika u jedamput uništiti.

Agronom.

GLAVNE BOLESTI KOKOŠI I NJIHOVO LIJEČENJE.

U našem peradarstvu opažaju se dvije velike pogrješke: neodgovarajuci kokošinjaci i neuputna branidba. Uslijed tih pogrješaka pojavljuje se svake godine bolest na kokošima. Pošto ima dosta naših domaćica, koje ne znaju kako treba postupati sa bolesnim kokošima, smatramo, da ne će biti suvišno, ako im ovdje podamo nekoliko savjeta.

Kod kokoši su najobičnije ove bolesti:

Kokošja sakagija (Roub) je priljepčiva bolest. Poznaje se po tom, što su kokoši grozničave, omršave, iz nosnica im curi polusmrdljiva tekućina, a nad očima se pojavi otok gnojave tekućine. Liječi se ricinovim uljem i pilulama, koje se sastoje iz Bals. Copaiv. 20 gr. Piperini 16 gr. Plv. Bacc. Junip. 8 gr. Magnes. Carb. 4 gr, pomiješa sa brašnom i vodom. — Podavaju se po dvije pilule u jutro i na večer. Bolesna kokoš treba da se posebno zatvori na toplom i suhom mjestu, te joj se podaje lako probavljiva i meka hrana.

Ospice. Znakovi te bolesti jesu: groznica, ukočenost, tromost, slabost, sluz u nosnicama i crvene pjege (kozice) po tijelu. Živadče, koje oboli na ospicama, treba osamiti, da se ne okuži ostala živad, te ga držati u suhoj i toploj staji. Podavati mu valja lako probavljivu hranu, ricinovo ulje, a osim toga treba primiješati u pitkoj vodi malo sumporne ili solne kiseline.

Kolera. Pojavljuje se ljeti za najveće žege. Poznaje se po tom, što kokoši pokazuju žedju ili lijavicu. U početku bolesti su izmetine zelenkaste, a kasnije gusto tekuće i bijelkaste, te veoma zaudaraju. Uza to spopadaju kokoši grčevi, u kojima pogibaju. Na toj bolesti obolielo živadče pogine za 24 sata. Redovito je uzrok toj bolesti smrdljiva, zaparena voda. Za liječenje upotrebljava se slijedeći lijek. Ferrum sulfuricum degrm 3, radix torment. degrm 8, tinctura oppi simplex guttar duotrex. No i taj lijek rijetko kada pomaže. Za očuvanje živadi od kolere treba poduzeti sva zaštitna sredstva, a to su: svježa voda, čistoća i osamljenje oboljeloga živadčeta itd.

Kika (Cipis ili Pips) jest nosni katar, spojen sa kašljem, a pojavlja se redovito u proljeću, kod nagloga prelaza iz suhe na svježu ...rmu, kao i uslijed prehlade. Na jeziku vidja se neki rožni porast, koji gotovo čitavu dolnju polovicu jezika pokriva. Medjutim taj rožni porast postoji uvijek kao takav, samo se kod oboljele kokoši promijeni njezina naravna boja, te izgleda, kao kakav novi, vanredni prirast. Odstranjenjem toga rožnoga prirasta prouzrokuju se kokoši boli, te ne ima drugoga djelovanja do toga, da se ju kroz manje ili više vremena teško hrani. Ta bolest se liječi ispiranjem kljuna, nosnica i gubice, sa 3%-tnom smijesom klor-kiseloga kalija i vode, ili mazanjem ovih dijelova s masti, odnosno uljem. Kod nas je uobičajno to, da se noktom istrgne onaj rožni porast ispod jezika. To je sasvim loše i protunaravno sredstvo, pošto živad, koja nema zubi, treba otvrdieli vršak jezika, da se može braniti.

Guša. Pojavlja se kao posljedica isključivog hranjenja sa zrnjem i uz pomanjkanje vode. Iz žvate valja oprezno izvaditi hranu, koja se tamo nalazi. Osim toga se podaje živadi ulje i smekšana hrana.

Jetrena bolest (Hypertrophie) pojavlja se u smrdljivim i vlažnim prostorijama, uslijed hranidbe sa pokvarenom i plijesnivom hranom, te sa premladim zrnjem. Poznaje se po žutoj boji kreste i očiju. Ta bolest je apsolutno neizlječiva.

Za očuvanje kokoši od spomenutih i inih bolesti, valja otkloniti sve uzroke ti bolestima. Ti uzroci jesu: nečista, neuredna, tamna, nezračna i vlažna staja, pokvarena hrana, neuredna hranidba i pomanjkanje čiste vode.

SELJACI, NE BACAJTE SOL U MORE!

Tko dodje u kišovitoj dobi u naša sela, vidi, kako iz svijuh strana, iz više staja teče gnojnica na puteve. Gnojnica se pušta da ističe iz staje na dvorište, jer nema za spremanje gnoja potrebitog gnojišta. Gnoj stoji jednostavno nabacan sprijeda staje, a kiša i kišnica sa krova ispiraju ga po miloj volji. Seljak — gospodar to mirno gleda, jer ne zna, da time gubi suhi ... Sto više, ... na ... ... da ... mora ... ... lako spasiti ... kupiti kao smje... ... naj koji ... ... za svoj novac, a gnojnica, koju naš seljak gubi ... bezbrižno, ima ipak veliku vrijednost. Moglo bi mu reći ... ona u gospodarstvu ... što je u kuhinji ... od mesa. Što bi ... ... vrijednu ... kazao, kad bi ona ... ... stol samo meso, ... krepku juhu bi zabacila? Pokazao bi ... ... da je bez pameti. To bi zaslužio ... drugi seljače, kad puštaš, da ti se gubi gnojnica ili mokraća, koja je u gospodarstvu od velike gnojilne vrijednosti.

Dragi seljaci! Opametite se jednom i čuvajte gnojnicu ... najbolji gnoj. Pripravite si, kad vam to vrijeme dopusta, na gnojištu ili u blizini staje ... to posebnu jamu, koja ne propušta, i ostavite gnojnicu tako nekoliko vremena, da ...zrije. Upotrebite ju kod raznih bilina u vrtu na polju, na livadi itd. Ako imate u blizini ...enokoša, polijte ju, čim ste travu pokosili i pograbili sijeno, gnojnicom. Kupus, broskve, zelje, koruzu, pešu, voće itd. možete politi s gnojnicom još dok rastu. Pokušajte to jedampot učiniti, i vjere mi, ne ćete to više ...pustiti. U zadnje vrijeme uvjerili su se mnogi o velikoj koristi gnojenja s gnojnicom. Dali su se odmah na posao te su učinili gnojničnu jamu i pripravili su si za to potrebnu bačvu za voženje gnojnice. A učinak tog polivanja gnojnicom ne mogu nadohvaliti. Jedan kaže, da je tamo, gdje je gnojio sa samom gnojnicom, dvostruko nakosio, nego li gdje je gnojio s umjetnim gnojem; drugi pripoviieda opeta, kako su mu mlade loze i voćke uslijed gnojenja gnojnicom neobično jako potjerale, treći opet se ne može dosta nadiviti teškim glavama kupusa i debeloj peši, što je postigao gnojenjem s gnojnicom.

OD ČEGA GNJIJE KRUMPIR?

Krumpir najviše gnjije u zemlji ilovači, ako je prenasicena vodom, a i onda, ako ga iskopamo iz vodene zemlje pa ga još onako vlažnog spremamo. To je vlažna gnjilež. Ali postoji i suhi gnjilež krumpira, koji nastaje od suše u pjeskovitoj zemlji. Gnjilež prelazi od jednoga krumpira na drugi. Rani krumpir se najteže brani od gnjileža, a čim je krumpir kasniji, tim će se lakše sačuvati, da ne trune. Od gnjileži krumpira se čuvamo ovako: — 1. Prije nego što spremimo krumpir, mora biti sasvim suh, a i prostor, u koji ga spremamo, mora biti suh i zračan. Krumpir treba više puta premetati. — 2. Za sjeme smijemo upotrebljavati samo sasvim zdravi krumpir. — 3. Treba poznavati zemlju, u kojoj se sadi krumpir, kakav krumpir u njoj bolje uspijeva. U zemlji, gdje ima mnogo kalija i fosforne kiseline, krumpir je sačuvan od gnjileži, ali u zemlji, u kojoj ima mnogo vapna, krumpir lako trune. — 4. Gdje se reže krumpir, koji se sadi, treba to uraditi koji dan prije, da krumpir još uvene malo, prije nego što bude posadjen. — 5. Pred cvjetanjem poškropi se krumpir vodom, u kojoj ima 2 postotaka modre galice. — 6. Gnjili krumpir odmah odstrani i uništi, da ne predje gnjilež i na drugi krumpir.

TUDJA VALUTA NA TRŠĆANSKOJ BORZI.

Jučer, dne 13. juna mogao se kupiti ili predati:

100 dinara za 23.30—23.70 lira; 100 austrijskih kruna za 0.0220—0.0330 lira; 100 njem maraka za 0.0220—0.0260 lira; 100 čehosl. kruna za 63.30—64.60 lira; 100 švic. franaka za 286.—289.— lira; 100 franc. franaka za 138.—138.50 lira; 100 rumunj. leja za 11.—11.50 lira; 100 madžarskih kruna za 0.2750—0.035 lira; 1 amerikanski dolar za 21.40—21.50 lira; 1 englesku liru šterlinu za 99.10—99.40 lira.

Politički pregled

Italija. U petak, dne 8. t. mj. držao je ministarski predsjednik Mussolini u senatu vrlo zanimiv govor u vanjskoj i unutrašnjoj politiki Italije. Govoreći o pitanju reparacija kao i držanju saveznika u tom pitanju, prešao je na politiku Italije prema Maloj Antanti. U svom govoru Mussolini je rekao slijedeće:

Politička akcija Italije prema državama Male Antante, kao i državama, koje su nastale na ruševinama monarhije zdahnuta je potrebom, da se poštuju i drže ugovori, jer u današnjim prilikama jedino takva politika može donesti dobrih i brzih plodova za gospodarsko uredjenje podunavskih država.

Obzirom na ovu politiku od posebnog su interesa odnošaji Italije prema Jugoslaviji. Držanje, što ga je zauzela vlada obzirom na Jugoslaviju, prešavši na konačno izvršenje rapallskog ugovora, omogućuje nam, da oslonimo na jedan solidan temelj daljnji razvitak naše politike. Izvršenje santmargaritskog ugovora je olešćano poradi mnoštva predmeta, koje sadržaje.

Najvažnije je pitanje, koje se imade da uredi, pitanje Rijeke. Ono, kako je poznato, sačinjava najveće potešković, jer obuhvata u svrhu, da osigura budućnost i gospodarski život grada, riješenje mnogih drugih kompleksnih pitanja gospodarske naravi, koja često dolaze u sukob sa onima političke naravi.

Iza toga se je Mussolini osvrnuo na odnošaj Italije prema Turskoj, Rusiji i Americi, na pitanje unutrašnje politike. U tom dijelu govora isključivo se je bavio sa fašističkim organizacijama i nacionalnom milicijom, ističuć zasluge fašizma po unutarnji javni poredak u zemlji kao i svrhu i cilj ovih organizacija. Osvrgnuo se na one, koji predbacuju fašističkoj vladi, da hoće da ukine državni statut i parlamenat, pak je rekao, da fašistička vlada ne ... za tim da ukine statut i parlament, ... da bude ... ... radi što hoće.

...spomenuo je nadalje: ... vlada ... ... da hoće uništiti sve ... ... bila ... ... i previše velikodušna. Naša oktobarska revolucija nije bila po nas bez krvi. Mi smo ... desetke ... mrtvih. Tko bi nam bio zapriječio, da u one dane učinimo ono, što su učinile sve dosadašnje revolucije, da ... jednom za uvijek oslobodimo svih onih, koji, ... našu velikodušnost, otešcavaju danas našu zadaću. Jedino socijalište oko „Giustizie" u Milanu imali su dovoljno kuraže, pa ako su još na životu, imaju to zahvatiti nama, jer nismo htjeli, da se u prvim momentima našeg pohoda na Rim crne košulje omaste talijanskom krvi.

Ne treba zlorabiti ovu našu velikodušnost. Ne postavljam si pitanje, da li bi bilo dobro ili ne, da sam postupao, kako je gore rečeno. Ne postavljam si to pitanje i to kažem sa takvom iskrenošću, koja će se možda činiti brutalnom, jer bude li sutra nužno, ja imadem dovoljno kuraže, volje i sredstva, da to još učinim.

Jugoslavija. Prošlog tjedna vodila se u Narodnoj Skupštini u Beogradu rasprava o vladinoj deklaraciji. Nastupilo je više govornika, a medju tima i predsjednik ministarskog savjeta g. Nikola Pašić. U svojem govoru rekao je izmedju ostalog i ovo: „... Mi patimo od tradicija, koje su već stečene, ali ne u našoj slobodnoj državi nego u tudjim državama. I te tradicije, koje su nama silom nametnute, koje su nam školama i crkvama nametnute, mi moramo da ostavimo u zajedničkoj državi. Centralizam, onakav, kakav se ovdje zamišlja, ne opstoji. Ne ćemo mi da stvorimo centralizam takav, kakav se misli, da mi želimo stvoriti, da se odavde zapovijeda svima i svakome, i da moraju svi da slušaju. To ne gospodo! To može biti centralizam: da sva braća dodju u jednu skupštinu, da zajednički vijećaju i da se zajedno dogovaraju, kako treba da se stvori zajedno jedna bratska država, koja treba da postoji i koja je prije toliko vijekova počela da se stvara. Ne može se kazati, da drugi centralizam kod nas postoji, kad ima samouprava općinskih, okružnih i oblasnih i kada svi dolaze u skupštinu, koja se bira jednim općim, tajnim glasanjem. To, gospodo, nije centralizam, prema vašem shvatanju, već je to revno čuvanje jedinstva države u odnosu prema spoljnim neprijateljima, a što se tiče unutrašnje slobode, ustanovljeno je, da se lični zahtjevi i lične potrebe svršavaju u okruzima i oblastima. Sve ono, što narod najviše zanima i što se njega najviše tiče, dozvoljeno mu je, da lako upravlja sam sobom. Što se tiče naše države prema inostranstvu, tu volimo centralizam, tu želimo, da bude jedna sila, te da možemo neprijatelja da suzbijemo. Zašto tražimo ovako uredjenje? Zato gospodo, što ima mnogo toga, što je ostalo od neprijatelja. Vi znate, da je austrijska politika kvalifikovana ovako: Dijeli pa vladaj. A što to znači? To znači, da Hrvati treba da budu neprijatelji Srbima, Srbi da budu neprijatelji Hrvatima, a Slovenci da budu neprijatelji i Srbima i Hrvatima. To je bila politika, koje se Austrija držala vijekovima i ta njezina politika je držala razne narode, koje je mogla da tako zadržava i ona je karakterizovana tim: zavadi pa vladaj raznim narodima i vjerama. Austrija nije radila na sjedinjavanju ni na zbratinjenju našeg naroda, nego je radila na razdvajanju. Vi znadete iz povjesti, kako je ona smatrala jednu vjeru, kako drugu, a kako treću. Nije bilo kod nje muslimana. A kad je došla do te slučajnosti, da joj je berlinski kongres dao da privremeno bude kod nje muslimana, ona je jedva dočekala, da ima tri vjere i odredila, da se prema tim vjerama upravlja. Zašto, gospodo, kad je to jedan isti jezik i **jedna ista krv**? Zato, da bi mogla da vlada po načelu: razdijeli pa vladaj! Mi smo na žalost to zaboravili, pa mislimo, da smo stekli tradicije, koje treba čuvati više, nego ovu našu državu. A kave su to tradicije. To su tradicije, da sve ide svojoj kući, pa da treba da se Srbija razdijeli od Hrvatske. Dakle, gospodo, ne treba smatrati, da su sve naše tradicije dobre. Ima naših tradicija dobrih, a ima i slabosti, koje su slovenske. Prije vjere i prije strane politike naše su tradicije bile zajedničke i slavenske, ali su se nažalost i kod nas promjenile; ostale su samo one tradicije, da se ne možemo brzo složiti, da ne možemo svi zajedno o jednom misliti i da ne primamo, ako nismo svi saglasni. Mi smo protiv većine, gospodo! I ta naša slabost razbila je Rusiju. Ta slabost rastrojila je Češku i Poljsku, a rastrojila je i nas od Kosova pa sve dalje. Sa napretkom civilizacije i napretkom svijesti narodne jedva sada smo se mi osjetili kao jedna cjelina i želimo, da se ta cjelina sastavi i održi i da se povrate one čiste slavenske tradicije, a ne one tradicije, koje su neprijatelji željili da **ostanu».**

U Bugarskoj je došlo sasma neočekivano do državnog udara. U noći od petka na subotu zauzela je organizacija rezervnih oficira, odbora makedonstvujuščih i gradjanskim blokom glavni grad Bugarske — Sofiju. Revolucionarci su preuzeli čitavu vlast u svoje ruke i pozatvarali neke članove prijašnje zakonite vlade. U zatvoru su ih prisilili, da predaju demisiju. Kralj Boris, koji očito simpatizira s prevratnicima, prihvatio je od uapšenih Stambolijskih ministara u tamnici iznudjenu demisiju, — potpisao ukaz o sastavu nove vlade i o raspustu Sobranja, gdje revolucionarci imaju tek neznatnu manjinu. Nova vlada izdala je smjesta na narod apel, u kojemu se — kao svaka revolucionarna vlada — prikazuje jedinim pobornikom prava i slobode. Predsjednik nove vlade prof. Cankov posjetio je strane diplomate, a naročito jugoslavenske, te im saopćio, da je obrazovana nova legalna vlada, koja nema nikakvih ofenzivnih namiera da

---

...ste vi naš čovik. Bog van bija u putu i da van sve ča od njega želite. Ne znate kako san se jako razveselija, jer virujte mi, da nimam niti u glavi, da bi se sada u ovo teško vrime, moga sretit na koga čovika u koletu i šiarpi, pa da po našu govori da za nas dela i misli. Znam, da su svi sirote morali zapustiti ovu brižnu zemlju, i poći s trbuhom za kruhom.

Koješta doznah u razgovoru sa dobrim starcem. Oprostih se s njime u čvrstom osvjedočenju, da rod naš izginuti ne će, da ga sudba, pa i najgori kob ne će brisati, dok teče čista i nepokvarena krv po jakim žilama našeg kremenitog seljaka. Iz njegovih riječi, kojim je proklinjao izdajice, kojim je šibao prodance, kako ih on zove, mogah ovo zabilježiti. Oni, koji zanemaruju svoj jezik, pokazuju, da su pokvarena srca ili plitka uma, jer takvi, samo takvi, kadri su naš krasni milozvučni jezik zapostavljati, prezirati.

Ojačah, duševno se malko okrepih. Drugom zgodom eto me opet u vlaku. — Namjerih se na skupinu domaćih željezničara. Nekako oparena, tmurno lica, žalosnih i upitljivih pogleda. — Zdravo! kliknem. Tiše, gospodine, tiše odvrate mi radnici. Ja usupnut i preneražem pitah, čudeći se: Što! zašto! kako?

(Nastavit će se.)

muti dobre prijateljske odnošaje s ostalim susjedima. Zatim pak će provedena mobilizacija rezervnih oficira i četirju godišta momaka, što znači, da revolucija nije još završena. Sama Sofija nije cijela Bugarska. Skoro je isključeno, da bi se ogromna većina bugarskog naroda mogla oduševiti diktaturu manjine, koja je u očima naroda jedina kriva za sve ratne posljedice. Stambolijski već organizira seljačke mase, s kojima kani poduzeti kontrarevoluciju i osvojiti Sofiju. Ako njegova akcija sretno uspije, onda će sigurno radikalno nastupiti proti revolucionarcima i samom kralju Borisu. Ta mogućnost mogla bi lako dovesti Bugarsku do republike. Da li će pak doći ja doći do toga, to će nam pokazati budućnost.

Poljska preko novog ministarskog predsjednika poručuje, da ona ne će voditi nikakve šovinističke politike, nego da će ići mirom i redom, koji su jedini kadri da osiguraju napredak poljske države. U istom je govoru ministar Witoš prikazao odnose svoje države prema drugima, te je medju ostalim izjavio, da će odnosi s Jugoslavijom biti racionalno izgradjivani. Pogledom na sovjetsku Rusiju, na Litvu i na Gdansko, koji da ne će da vrše obveze prema Poljskoj, rekao je, da se na onaj način ne mogu urediti dobri odnosi. O poljskoj vojsci izjavio je Witoš, da je ona takova, da može jamčiti za opstanak poljske republike.

Rusija iskreno želi da uredi spor sa Engleskom i u tu svrhu je podala nužne informacije povjereniku Krasinu, a dolazile su i glasine, da će sam Čičerin lično preuzeti likvidaciju spora. Rusija uistinu pokazuje svuda dobru volju, da posluži rekonstrukciji svijeta i spostavi mira, premda Europa, kojoj bi najbolje došao mir i sporazum s Rusijom, neprestano baca zaprjeke ostvarenju ruskih želja.

U zadnje dane neprestano se šire Europom vijesti, prema kojima bi predstojala invazija carističkih četa predvodjenih od nikoga drugoga nego od poznatog Ludendorfa. Ovaj medjutim ne bi baš tako lakoumno išao u Rusiju, pa da ove vijesti naidju na bilo kakvu vjeru, javlja se da bi Ludendorf najprije uspostavio Hohenzollere u Njemačkoj, a onda bi pošao da spasava Rusiju od sovjetske vlade, a za carstvo. Teško pak da iz ovoga brašna bude kruha, jer nije tu sama Rusija, koja ne će dopustiti da joj Nijemci gaze žuljeve, nego će se i sama Njemačka predomisliti više nego jedamput prije nego ovakovoj Ludendorfovoj ludoriji podade sankciju. Ona se više ne može nadati, da bi mogla u Ruhru poboljšati svoj položaj i da bi se mogla izvući iz francuskih kliješta, u koja je samom svojom krivnjom upala. Nade da bi razdvojila saveznike, propale su sasvim i ako bi primjerice Engleska iznijela svoj reparacijski plan, taj ne bi nikako odgovarao njemačkom očekivanju. Ali toliko svi znaci pokazuju, toga plana ne će biti, jer su Englezi potpuno sporazumni sa Francuzima, tako da se već govori o sastanku Baldwina, Poincaréa, Theunisa i Mussolinija, izmedju kojih bi se sastavio reparacijski plan potpuno sporazuman s onim, koji se nedavno uglavio izmedju Poincaréa i Theunisa. Vidi se dakle, da Nijemcima ne može ostajati ni volje ni snage ni sredstava, da se dadu i na pustolovine protiv Rusije. Njezini vodeći i odgovorni ljudi jamačno ovo i uvidjaju i ne ostavljaju ništa nepokušanoga, odakle se nadaju pomoći. Tako u zadnje vrijeme kušaju da sklone Vatikan, ne bi li on ublažio nešto nepopustljive Francuze. Ali i ovdje može biti sasvim male pomoći, jer je poznato, da je Vatikan i za vremena velikoga rata kušao da posreduje, ali je i Njemačka bila ona, koja je posmjehom odbila posrednika, koji ne može osim riječi ništa donijeti, gdje se traži praha i olova.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Našim seljacima po Istri. *„Istarska Riječ" si je osigurala suradnju nekojih izvrsnih gospodarskih i poljodjelskih stručnjaka. Radi toga smo u stanju, da savjetom budemo od koristi svim našim seljacami te ih ovim putem pozivljemo, da u svim gospodarskim stvarima traže naš savjet, naše upute, naše mišljenje i da nas upozoruju na bilo kakve korisne ili štetne gospodarske pojave. Dosta je poslati upit na Uredništvo lista, mi ćemo po mogućnosti u što kraćem roku odgovoriti u listu samom. To će biti od koristi za sve.*

I opet nešto novo! — Izišle su neke čudne »Cartoline plebiscito — Statuto 1923.« Na njima piše:

»Amato Presidente! Il tenace ardimento del Vostro spirito ci ha riaperto al gran volo della storia le ali e i cuori

In questo anniversario dello Statuto, primo di un Governo che è degno degli Italiani di Vittorio Veneto, vi giunga lieto e augurale il mio più sincero, fervido Alalà!

Odozdo piše: Firma: . . . . Città . . . .

Adresa: A S. E. Benito Mussolini Presidente del Consiglio Roma.

Cijena — 20 centezima.

Ovu će razglednicu morati, čini se, da kupe sva školska djeca. Svako dijete trebat će da udari na dopisnici svoj potpis — i dopisnica će onda put Rima na ruke Njegove Preuzvišenosti. Ako je već neophodno potrebito, da se na takovoj razglednici potpišu i naša djeca, onda bi na njoj morao biti hrvatski tekst i jedan dobar tumač tome tekstu, jer stvar je malo odviše teško stilizovana za male dječije glavice. Slične dopisnice izdane su i sa kraljevom adresom. I te dopisnice stoje 20 centezima. Ukupno 40 cent.

Danas se teško živi, pa držimo, da sve ovo ne će biti ni u intencijama Nj. V. kralja a ni N. Preuzvišenosti g. Ministra Predsjednika.

Rad naših narodnih poslanika. Naši narodni poslanici gg. dr. Stanger, dr. Podgornik i V. Šček posredovali su kod ministra financija u Rimu radi izmjene starih kruna. Ministar financija im je obećao, da će se to pitanje tekom ovog mjeseca riješiti. Kako će se riješiti, to im nije rekao.

Poslanici Wilfan, Stanger i Lavrenčič poslali su vladi upit glede postupka protiv mljekarne u Hrušici, u kojem je bilo već govora u »Istarskoj Riječi«.

Poslanici Stanger, Podgornik i Lavrenčič poslali su vladi upit, kojim traže razjašnjenja, što kani vlada poduzeti, da se zapriječi daljnje zapostavljanje slovenskog jezika u goričkim sudovima. Osim toga su isto zatražili razjašnjenje glede postupka sa pučanstvom, koje je pobralo ratni materijal na bojnom polju.

Poslanik Lavrenčič je interpelirao vladu radi općinskih štedionica i radi strogoga postupanja oblasti radi gostioničkih koncesija.

Istranin — Splitski biskup. Iz Rima javljaju, da je stalno imenovan za splitskoga biskupa dr. Klement Kv. Bonifačić. — On se rodio u Baški na otoku Krku. Gimnaziju je svršio s odlikom na Sušaku. Bogoslovne nauke dijelom u Beču, gdje je položio doktorat sub auspiciis. — Više godina bio je tajnikom pok. biskupa dra. Mahniča, uz koga je neumorno radio. Kad je nastalo burno doba u najvećoj župi biskupije, Malom Lošinju, koji je tada bio mnogo zaokupljen tudjincima, Mahnič šalje dra. Bonifačića, da pokrije mjesto župnika-dekana i sredi prilike. I on je zbilja ubrzo svladao silne poteškoće te stekao opšte štovanje i razne časti. Za vrijeme talijanske okupacije kao oduševljeni i vatreni rodoljub morao je da podnese mnoga progonstva, dok napokon silom nije bio odalečen sa župe i izmjenjen sa jednim talijancem.

Našim društvima javljamo, da više nije u krijeposti austrijski zakon o sastancima i skupštinama, nego je na njegovo mjesto stupio talijanski policijski. Zato ćemo mi u narednom broju potanko rastumačiti taj zakon, koji će služiti mnogokojem društvu. Dobro si sahranite naredni broj I. R.!

Euharistički kongres u Puli. Ovih dana obdržavao se u Puli euharistički kongres. Našim narodnim svećenicima nije bio omogućen takav nastup, koji se ne bi kosio sa njihovim čuvstvom. Obzirom na tu krivicu, koja je namjerno učinjena našemu narodu, ne donašamo nikakvog izvještaja o tom kongresu. Toliko znanja i ravnanja radi.

Zločinski napadaj na željezničkoj pruzi u Krajcerbergu. Pišu nam iz Sv. Petra u Šumi: Dne 8. t. mj. plaćao je činovnik državne željeznice željezničke namještenike. S njim se nalazila dvojica karabinijera i četvorica željezničkih radnika iz Sv. Petra u Šumi. U 9.40 sata ujutru otputili se iz našeg kolodvora drezinom prama Kanfanaru. Oko 10 sati došli su do Krajcerberga, gdje su nepoznati lopovi otvorili žestoku vatru na njih. Oružnici su isto počeli strijeljati prama lopovima, ali bez ikakvog uspjeha. U tom boju je ostao jedan karabinijer mrtav, a drugi teško ranjen. Od radnika je ostao ranjen Udovičić. Kad su to opazili zločinci, skočili su prama derezini i oduzeli drvenu blagajnicu sa 70.000 lira. Zatim su se tatovi izgubili bez traga. Ranjenici su odvedeni u pulsku bolnicu, a vlasti traže zločince. Do sada je uapšeno 7 individua. Čujemo, da je ranjeni karabinijer prepoznao dvojicu napadača.

Bilinska uš zadaje mnogim seljacima u Istri veliku skrb, jer im uništava krumpir, pasulj, grah itd. U zadnje vrijeme obratilo se na nas mnogo naših ljudi zamolbom, da im dademo saviet, kako bi se mogao utamaniti taj nametnik. Mi smo se odmah obratili na jednog ovdješnjeg stručnjaka, da nam opiše spomenutog nametnika i način tamanjenja. Dotični stručnjak nam je išao na ruku i napisao članak »Bilinska uš«, na koji upozorujemo naše cij. čitatelje.

Vinogradari, pozor! Radi češćih kiša i vrućine, koja vlada ove godine, pokazuju se u nekojim toplijim položajima u Istri tragovi peronospore i luga. Interes naših vinogradara zahtijeva, da ove godine više puta škrope i sumporaju vinograde. Tko još nije to učinio barem dva puta, neka se požuri. Svako zakašnjenje može nam donijeti ogromne štete.

Na posao dakle!

Tuča (grâd) na Buzeštini. Primamo: Tužni i žalosni javljamo Vam, g. uredniče, da nas je prošlog četvrtka, 7. t. mj., posjetila naša velika neprijateljica — tuča. Oko tri sata po podne dolazila sa strane Trsta buka i crni oblaci, a onda sasulo se ledeno zrnje s kišom i vjetrom na naše mlade vinograde i žito. Sipala se s oblaka oko 10 minuta, debela kao lješnjaci, pa nam odnijela oko polovice žita, osobito ječme, a da ni ne spominjemo vinograde i drugi mladi prirod. Dosad smo bili bez naše obične zle prijateljice — bure, pak smo se veselili i nadali, da ćemo barem ove godine imati dobru ljetinu, i da nam ne će trebati i druge godine gladovati. Medjutim to naše veselje se je pretvorilo u žalost. Zgodnja tuča potukla nam je napolak prirod, a potukla nam je ujedno i vjeru u bolju godinu. Mi već zdvajamo i ne znamo šta da radimo i učinimo, ne znamo što da mislimo i pomislimo. Već nas nekoje biju i tlače dugovi, učinjeni za kupovanje živeža, misleći: bit će dobra godina, platit ćemo. Hoćemo, platit će tuča. I, je li ovo zadnja do trgadbe grozdja?! Uvijek ovako u strahu i nadi živimo, ali ovaj strah, zle misli i slutnje, glad i dug uzrokom su da mi svi nismo čvrsti i stalni ljudi u dobru. Već nas bije zlo četiri godine, pa u svojoj nevolji pomišljamo na Boga, vjeru, crkvu, procesije. Rekosmo u sebi: zlo nam ide, jer nismo dobri i valjani ljudi i kršćani: ne polazimo u crkvu i ne vršimo vjerske dužnosti. Nevolje i nesreće nas nekoje potjerale u crkvu, sve u misli kažimo i to, budimo ovakovi, možda poći će bolje! Ali to bolje još ne dolazi. Ali mi seljaci poznamo ovaj svijet i življenje, živjeli smo u miru i rata, više zla smo vidjeli no dobra, pak još i sada ne ćemo da gubimo ufanje u bolje dane. Još je Bog i sunce na nebu! Mi ćemo se potruditi, da oblasti saznadu za ovu zadnju štetu, koju nam je nanijela tuča, pak da nam izbrišu nekoje takse!

Svega po malo

Prenatrpanost pučanstva na zemlji u godini 2100. Prema najnovijim statistikama iznosi pučanstvo zemlje poslije rata nekih 1.650,000.000 duša. Prema računanju statističara narast će pučanstvo na zemlji s obzirom na dosadašnji porast u godini 2100. na 6 milijard. Toliki broj pučanstva zauzet će gotovo čitavu površinu zemlje i tada će ozbiljno nastupiti teškoće ishrane. Jedino će kakav ogroman rat strahovit sa svojim sredstvima moći da to spriječi, a kako vidimo, narodi se tako naoružavaju, da je sukob u nedalekoj budućnosti neizbježiv. S najnovijem sredstvima, koja su izumljena poslije rata, svaki će budući rat uništavati na milijune ljudi i mjesto porasta pučanstvo zemlje može lako silno pasti. Dosta je da se sjetimo najnovijih otrovnih plinova, koja će metalni aeroplani sipati u bombama na zemlju, iz visine od nekih 15 kilometara. K tomu pridolaze još aeroplani bez pileta koji će kao demonska strašila krstariti po zraku i sipati smrt ispod sebe, dok će ljudi iz udobnih soba na zemlji njima upravljati.

Otkriven Babilonski toranj. U Kirchu, 13 km od Babilona, otkriveno je mjesto gdje se nalaze temelji biblijskoga babilonskoga tornja. Otkriće je učinila znanstvena ekspedicija organizovana po čikaškom muzeju i vodjena po čuvenom arheologu Mackayu. Nadjena je sv. platforma, na kojoj su bili podignuti hramovi bogu rata Ilaba i božici rata Ikhsi kao i kula Samsiluna, sedmoga kralja iz babilonske dinastije. Da je Kich bio prijestolnica najstarijih poznatih asidskih kraljeva dokazuje, poslije tolikih diskusija, jedan natpis otkriven po američkoj misiji, koji glasi: Samsiluna, nasljednik Hampurata, sedmi kralj Babilonije, kralj Kicha, kralj četiriju zemalja, podignuo je iznova Unirkidurmak, hram posvećen bogu Ilabu i božici Ikhsi u Kichu, podigavši ga do neba. Osim podnožja hrama, otkrivena su i jedna od velikih vrata, kroz koja se istraživači nadaju dospjeti u biblioteku.

Izjenačenje koledara. Ovih dana obdržavao se u Carigradu sastanak svih pravoslavnih crkava, na kojem je zaključeno, da se početkom oktobra izjednači njihov koledar sa našim (gregorijanskim). I tako će odsele i pravoslavni i katolici imati Božić, Uskrs i druge blagdane jedan te isti dan. — Vrlo pametno!

Najveći sat na svijetu napravio je neki Ceh u Beču. Napravljen je sasvim iz drveta, a pravio ga je pune 23 godine. Taj sat je visok tri metra, širok 2 metra, a težak 3 metriška centa. U njemu ima još 18 manjih satova, 22 pomičnih likova, 16 zvona, 2 topa, kutija sa glazbom i mali vlak, koji obilazi sam svakog sata oko podnožja sata.

Sultanove žene. Turski car, koji se zove i sultan, ima obično vrlo mnogo žena. A ovaj zadnji, kojega je Kemal paša protjerao, imao je 120 žena. Ali od tih su mu samo 3 rodile djece, pa kad je morao da bježi, poveo je samo te tri žene sa sobom. I tako je iza njega ostalo 117 carskih udovica, s kojima Kemal paša sad ima veću brigu nego s cijelim turskim carstvom.

Ljetni otok. U Livonskoj ima jedno jezero, iz kojega svakog ljeta izroni otok, koji obraste gustom zelenom travom, a preko zime opet cijeli otok potone u vodu. Učenjaci se tome čude, ali vele, da se ta zemlja diže iz vode u ljetu zato, što je dižu podzemni plinovi, a kad zimi opet oslabe, onda se i zemlja spušta pod vodu. Svakako čudna prirodna pojava!

Osmo dijete je najbolje, najljepše i najzdravije. Engleski liječnici su proučavali obitelji, koje imadu četvero i više djece, pa su pronašli, da je osmo dijete uvijek najbolje i najzdravije. Razum od prvog do trećeg djeteta biva sve bolji, onda do šestog djeteta sve slabiji, pa u sedmoga opet bolji, a u osmoga najbolji. Najslabije je drugo i šesto dijete, osmo je najjače. Prvo dijete ima obično svijetlije oči, a osmo najbolje. Zato i jesu najzdraviji i najpametniji narodi, gdje obitelji imadu mnogo djece.

Potres zemlje uništio 6 općina u Teheranu u Aziji. Ostalo je 5 hiljada ljudi mrtvo.

Raspukla zemlja. U selu Karakašici kod Sinja u Dalmaciji pukla je zemlja na nekom polju, pa je nastala pukotina široka 10 metara. Zemlja je bila posijana pšenicom, a sad je na tom mjestu ponor pun vode.

Kit zaostavio parobrod. Talijanske novine donose senzacionalnu vijest, da se ovih dana vratio u Genovu veliki talijanski brod »Conte Verde«. Kapetan toga parobroda pripovijeda, da je pred obalom bio zaustavljen od jednog ogromnog kita. Parobrod je udario na kita kljunom, ali ogromna riba počela je da mlati oko sebe, tako da se čitav brod tresao. Kapetan veli, da je bio prisiljen vratiti parobrod, da izbjegne nemilom sukobu.

Skakavci u Americi. Nakon 17 godišnjega mirovanja izmiljili su ispod zemlje u Americi skakavci, koje tamo zovu »17 yeur locuts«, neke vrsti čvrčci, koji običavaju u velikim jatima obilaziti po zemlji. Ta njihova putovanja se dešavaju redovito svakih 17 godina, a obilaze 15 država istočno do Mississippija. Tada mužjaci ispune sve šume svojim ljubavnim cvilenjem. Ovi se periodički skakavci pojavljuju i svake godine, ali u manjim grupama, tako da ih se jedva primjećuje. Kako javljaju, ove će godine jato tih skakavca biti neobično veliko. Kako se ovi skakavci pojavljuju redovno u šumama, gdje u mladom drveću ležu jaja, to im je broj u posljednje vrijeme opao jer je nestalo mnogo mnogih šuma, a k tomu ih uništavaju vrapci, koji su, kako je poznato, tek u posljednje vrijeme doselili u Ameriku. Ovi kukci ne oštećuju mnogo dozrelo stablo nego mladje biljke. Vrtove brane od skakavaca u Americi tako, da drveće i cvijeće pokriju bijelačem u vrijeme, kad se jajašca otvore, i prije nego se gusjenice uvuku u zemlju, i jajašca poštrcaju petrolejem. Uz to, ako su ovi manji, tamane same skakavce, kada slete na njih.

Lokomotiva, koju tjera sunce. To je nam više američko čudo. Izumio je tu mašinu neki Bernard Grossmann u New-Yorku. Na toj lokomotivi je zrcalo, koje griju sunčane zrake, a od te topline grije se u stroju voda, pa onda para od te vode tjera lokomotivu, i to, veli, velikom brzinom. Baš svašta na svijetu!

Šala i razbibriga.

Ono li je neki svekar došao s rada a veče kući, pa sio da se odmori, izvadio čibuk, napunio, pa hoće da iskreše. Ko bilo mrak, a svekar bogme i obnevidio suviše, pa nije vidio iskresati. Zovne nevu, da mu posvijetli. Dodje neva s lučem pa posvijetli, a on ti počme kreši, kreši, al nikako trud da uhvati.

— Ama baba, kako bi bilo da s luča pripališ — reći će mu neva.

— Ha, vrag te odnio — viknuo on veselo — što mi prije ne kaza, već pošlo se namučih krešući.

Zrno biserovo.

Čovjek više puta mora da govori, jer bi šuteći mnogo kazao.

Mnogi bi htjeo cijeo svijet da popravi osim sebe.

Fino uho iz laži sazna istinu.

Protiv napretka čovječanskog govore najviše oni, koji ne mogu s njim da koracaju.

Mnogi je samo za to tiranin, jer se nalazi medju robovima.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZ
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 24. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 21. junija 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Današnja „I. R." ima prilog „Mladi Istranin" br. 11.

ZADNJA URA

Koliko se puta ovih posljednjih godina ponovila u Istri našoj tužna pripovijest onog starog učitelja, što u svojoj školi, pred svojim malim Alzačanima drži svoju posljednju pouku u franceskom jeziku!

Koliki su naši istarski učitelji i učiteljice od kraja 1918. godine pa do danas primili nenadano ferman, da moraju u dvadeset i četiri a gdješto i u manje sati ostaviti svoju školu, svoju djecu, svoje selo — sav plod svoga mnogogodišnjeg mučnog rada!

Mnogi nisu mogli ni da se oproste s djecom jer je zapovijed došla u veče, a morala se izvršiti prije zore sutrašnjega dana. U takovom slučaju djeca bi sjutradan našla vrata svoje škole zatvorena i doznavši, što se dogodilo, vratila bi se preplašena kućama svojim.

Ali bilo je slučajeva, gdje je učitelj već prije znao, da je skinut sa službe i da toga i toga dana mora izići iz škole — on i porodica njegova.

Mladjima je to bilo teško, neizmjerno teško, a šta da kažemo o starijima, koji su u školi, iz koje ih sada tjeraju, osijedili? Oni su školi i selu, iz kojega ih sada gone, dali svoje najljepše godine, svoju najbolju snagu, srce i dušu svoju. Oni su se već u ranoj mladosti svojoj, dok su drugi letjeli za častima i udobnostima, smirili sa svojom sudbinom, sprijateljili se sa svojom pustoši, sljubili se sa svakim kamenom, sa svakim drvetom — sa svakim grumenom one zabitne zemlje...

Dubok je korijen, što su ga ti učitelji uhvatili u svome selu. Dijeleći krušac znanja, davali su narodu sve svoje, i dok su oni sami ostali siromasi, drugi su se njihovim znanjem i savjetima pomogli i pridigli. Sve generacije — sve ovamo do matorih godina, prošle su kroz njihove ruke, svak duguje nešto tim siromašnim prosvjeteljima, svak nosi u sebi, u srcu, u mozgu nešto njihova...

I pjesma, što se nad selom krili — njihova je. I ona, što je majke kod kolijevke pjevaju i ona, što se u crkvi prelijeva i ona, što se u polju ori... Sve — sve je to njihovo. —

I onda — jednoga dana stigne ferman, da treba sve to ostaviti i otići. Otići za kruhom.

Otići i silom raskinuti sve one veze, što vežu jedan cijeli život s okolinom njegovom...

A to sve radi jednog kaprisa, zbog jedne fiksne ideje, da će čitavo selo, čim iz njega izidje njegov narodni učitelj, mahom pljunuti na svoj stari jezik, na oca, na majku, na starinu — na sve najmilije i najsvetije!..

Pred nama su dekreti nekih naših bez razloga otpuštenih, odnosno umirovljenih učitelja. Koncem iduće sedmice djeca će na praznike, a oni u — — — mir.

U prisilni mir...

I tako će i njima, kao i njihovome negdašnjem alzaškom kolegi kucnuti zadnja ura, što će još smjeti da provedu zajedno sa svojom djecom u školi... Bit će to najkraća ura od svih, što su ih ikada prošli u školi. Otpušteni bi učitelj rad, da taj sat što duže potraje, da prelije u nj i u svoje male slušatelje sve, što mu je u duši i u srcu. — On osjeća, da ima još mnogo toga da im kaže, ali ne zna, gdje bi započeo — jer ga u grlu, na prsima — svuda nešto duši — davi...

A vrijeme teče. Na crkvenom tornjiću odbit će dvanaest sati. Zakucat će zvono — djeca će ustati i svi će u zboru počeli da mole. S njima će moliti i on — učitelj njihov. Za posljednji put. Tužno će se izvijati ta molitva njegova i njihova, ali to će biti čas, kad će ona djeca biti najbliže svome učitelju, mala će njihova srca u onom svečanom trenutku upiti posljednju njegovu suzu, što će im u njihovoj mrkljoj noći sjati kao zvijezda prehodnica.

Teška će biti ona zadnja ura odpuštenima, a ne manje mučna bit će i drugim našim učiteljima i učiteljicama, jer niko od njih ne zna, hoće li se prvim oktobra vratiti na svoje mjesto...

I sve to zato, što neki misle, da će nas ovakovim postupanjem preko noći iznaroditi, asimilovati!

Puste nade! A da su to dojsta puste nade, najbolji nam je tome dokaz sama Italija. Što se nije u prošlosti sve poduzelo, da se tu zemlju potlači, da se talijansko ime izbriše iz imenika naroda, da se otraje Talijanima krv i dušu! Što se nije sve poduzelo u tu svrhu — pa uz kakav uspjeh?

Medjusobno upoznavanje

Hoćemo li da prema jednoj osobi ili skupini ljudi opredjelimo svoje postupanje, onda je neobhodno nužno, da ih točno upoznamo. Isto je tako potrebno, da predstavnici država, u čijim granicama žive inorodci, temeljito prouče položaj i sve osebine svojih manjina, eda uzmognu zauzeti prema njima pravilno stanovište u svrhu uzajamnog mirnog življenja i sporazuma, a i radi koristi države i naroda, koji tvori većinu.

Naši novi gospodari prezreli su taj jedini i pravi postupak. Oni su ušli pobjedenosno u ove krajeve sa potpunim uvjerenjem, da će u njima naći gotovo posve talijansko pučanstvo. Nisu nikako mogli pojmiti, da u novopridobijenim zemljama imade većina Slavena. Uostalom nije ništa čudnovato, kad su ih tako informirali naši susjedi, a njihovi sunarodnjaci, s kojima smo dugi niz godina živjeli pod jarmom zajedničkog ugnjetača. Mi moramo očito naglasiti, da su našoj sudbini u prvom redu krivi naši sudržavljani iz ovih naših pokrajina, jer su nas — u naponu najveće nacijonalne strasti i mržnje prema našem narodu — prikazali svojim pridošlim rodjacima u najcrnijem svijetlu i time prepriječili uopće svako medjusobno upoznavanje i približenje.

Nisu im rekli, — premda bi to bili morali, — da smo s njima uzajedno stradali pod udarcima zloglasne Austrije, nisu ih upozorili, da se ona na nas još više obarala nego na njih; nisu im dali znati, da je ta brutalna maćeha ipak njih svojedobno tetošila i gledala blaže negoli nas. — Saopćili im takodjer nisu, da su za vrijeme rata — dakle i posle ulaza Italije u svjetsku borbu, — najbolji sinovi našeg naroda čamili po teškim tamnicama samo zato, jer su ustajali protiv nepravda svojih tlačitelja, — dok su se mnogi borili kao dobrovoljci u redovima savezničke vojske za naše skupno oslobodjenje. Stoga su morali svojoj dolazećoj braći reći, da smo sa simpatijama pratili njihovu borbu protiv zajedničkog neprijatelja, te da od njih potpunim pravom očekujemo poboljšanje našeg kulturnog, političkog i gospodarskog položaja.

Dok im ništa od spomenuta nisu izustili, rekli su im zato, očitu laž, i to, da smo pod starim sistemom uživali prednosti i povlastice na štetu i teret talijanskog življa. Savjetovali su im stoga, da se to na umjetni način (!) povećano slavensko pučanstvo mora čim prije odnaroditi i asimilirati.

Te su upute i razjašnjenja bile dostatne mjerodajnim vlastima i uplivnim ljudima, da se potpuno odreku daljnjeg upoznavanja položaja našeg naroda. Oni su slijepo i bez traženja ikakvih dokaza vjerovali i nasjeli zlobnim namjerama i podlim ogovaranjima svojih supiemenjaka. Što više: oni nijesu niti pokazali nikakve volje ni truda, da zadju medju naše široke slojeve, te da se osvjedoče o istinitosti onog, što su im doušili. Prezreli su sve dokaze i proteste naših narodnih poslanika, te se nisu niti osvrnuli na opravdane zahtjeve našega naroda.

Tu leži osnovna pogrješka za nas sudbonosne, a za državu pogubne politike naših vlastodržaca. Posljedice njihovog potpunog nepoznavanja našeg elementa i slijepog pouzdavanja u krive informatore ispoljavaju se u groznim i neopisivim nasiljima nad kulturnim i političkim dobrinama našeg izmučenog naroda. Taj krivi postupak izrazuje se takodjer u otvorenim napadajima dobrog dijela talijanskog tiska na naš golcruki narod, kojeg — na sramotu svoje razvikane liberalnosti — omalovažuju i nazivlju — «schiavo».

Smatramo nužnim da napomenemo i to, što je inače vrlo značajno, da mnogi od državnih namještenika, koji dolaze iz starih pokrajina, na početku svojeg službovanja pravedno i slobodoumno postupaju sa našim narodom, dok malo zatim mijenjaju svoj odnošaj prema nama. — To nam jasno dokazuje, kako na njih upliviju naši ovdješnji susjedi i nastoje, da ih zaraze bezumnom i posve neosnovanom mržnjom proti nama.

Dok se naši vlastodršci ne otresu krivo stečenih predrasuda, dok ne dodju k nama sa iskrenom namjerom da upoznaju blagu i dobru ćud našeg naroda, koji vrši savjesno svoje državljanske dužnosti i želi bratski ali jednakopravni sporazum, — ne ćemo nikako moći vjerovati njihovim laskavim frazama o pomirenju.

Knjiga o talijanskom Risorgimentu jedna je od najljepših. Kao da je zlatnim perom ispisana!... Ta je knjiga još uvijek živa i savremena. O njoj se još uvijek govori i piše.

Zlatno pero, kojim je napisana, danas počiva. Mjesto zlatnoga pera danas su u modi iglice, kojima se na koži naroda našega piše sva njegova muka i sva trpljenja njegova.

I to će se čitati...

I raspravljati će se o tom — — —

Plemenita ideja

Talijani spremaju u narednom mjesecu julu veličanstveni izlet u Pulu, na poklon grobu svoga mučenika Nazaria Saura i — čednom grobu dvojice slavenskih mornara, jednoga Čeha a drugoga Hrvata iz Dalmacije (Splićanina), Houckoga i Krausa, koji su u maju god. 1918 u Puli od austrijskih vlasti bili osudjeni na smrt i strijeljani, jer su spremali veleizdajničku zavjeru, u cilju da sa torpiljerom na kome su bili zaposleni kao mornari pribjegnu saveznicima i odnesu važne poruke za Jugoslavenski Komitet.

Čudnim slučajem, bratstvo ove dvojice mladih rodoljuba — jednog sjevernog drugog južnog Slavena — koji su u svome mučeničkom završetku simbolizovali vjernost do smrti dvaju bratskih naroda — u zajedničkoj raci, otvorenoj im od dušmana, postalo je — nerazrješivo, neodjeljivo.

Kad je čehoslovačka vlada htjela da mrtve ostanke pok. Houckoga prenese u Prag, te dala ekshumirati dva lješa, nije se moglo ustanoviti koji je Čehoslovak koji Jugoslaven, jer su obojica, nakon strijeljenja, bila umotana u jednu plahtu i duboko zakopana u zemlju, bez ikakovih oznaka. Nije ostalo drugo nego da ih se vrati ponovo u njihovu raku, da u zajedničkom zagrljaju smrti počivaju vječno neodjelivi. Tako postaju tajanstveni simbol zajedničkog krvavog proganjanja jugoslavenskoga i čehoslovačkoga naroda za oslobodjenje, simbol bratstva.

I misao Talijana da se — pri narodnom hodočašću grobu svoga mučenika — iskaže počast i čednoj raci dvojice slavenskih mučenika, plemenita je i zaslužuje pohvalu. Na koncu: Austrija je bila zakleti dušmanin i Slavena i Talijana. Kad su se mladi Kraus i Houcki bili odlučili da pregore svoj život, oni su radili u interesu ne samo svojih naroda već i talijanskoga. Imaju dakle i pravo na harnost talijanskoga naroda, da čuva s najvećim poštovanjem svetu raku. A talijanski hodočasnici imaju svetu dužnost, da dokažu pred cijelim svijetom da njihov akt pieteta pred grobom slavenskih junaka-mučenika nije tek čin jedne formalnosti, već da shvaćaju i simbolično značenje onog čednog ali tako uzvišenog groba!

Nova izborna reforma

Čitava pozornost talijanske javnosti upravljena je na novu izbornu reformu, koja će biti početkom jula iznesena na pretres pred rimski Parlamenat. Vladina osnova ove reforme gotova je i usvojena od ministarskog savjeta, te u bitnim potezima priopćena javnosti.

Po toj reformi čitava Italija sačinjava jedan jedinstveni izborni okrug, ali je, radi zaštite specijalnih interesa raznih krajeva, odredjeno, da unutar tog jedinstvenog izbornog okruga ostanu od prilike dosadašnji izborni srezovi, od kojih će svaki prama broju pučanstva birati odredjeni broj poslanika.

Dioba mandata provadja se po sistemu većine, tako da stranka koja dobije relativnu većinu (pa bila ta i mala manjina prama ukupnom broju glasača) dobije dvije trećine, a sve ostale stranke jednu trećinu, podijelivši je proporcionalno izmedju sebe.

Operacija te diobe slijedi ovako:

Nakon svršetka izbora zbrajaju se glasovi što ih je svaka stranka dobila u svim srezovima, dakle u čitavoj Italiji, pak na onu stranku koja dobije relativnu većinu otpada 356 mandata (dvije trećine), a svim ostalim strankama 179 (jedna trećina). Tada se ukupni broj glasova što ih je dobila stranka većine u svim srezovima podijeli sa brojem dobivenih mandata (356), i dobije se stanoviti količnik, koji se opet podijeli sa brojem glasova, što ga je stranka većine dobila u svakom izbornom srezu, pak koliko puta taj količnik stoji u ukupnom broju glasova pojedinog izbornog sreza, toliko je poslanika većine izabrano u svakom pojedinom izbornom srezu do ukupnog broja 356. Ostatak mandata koji u svakom izbornom srezu preostane, nakon što je odbijen broj poslanika većine, dijele ostale stranke izmedju sebe, i to proporcionalno prama broju dobivenih glasova u svakom pojedinom izbornom okrugu.

Za bolje razjašnjenje neka posluži ovaj primjer: Pretpostavimo da u slijedećim izborima glasuju u cijeloj Italiji 8,000.000 birača, te da pojedine stranke u svim okruzima dobiju: A 2,500.000 glasova, B 2,400.000, C 1,300.000, D 1,000.000, E 800.000, ukupno 8,000.000 glasova. Pošto je stranka A dobila najviše glasova, na nju otpada 356 mandata, a sve ostale stranke, premda su dobile ukupno dvostruko glasova, dobivaju samo 179 mandata, i tako imamo upravo nakaznu pojavu, da trećina glasova dobija dvije trećine mandata, a dvije trećine samo trećinu mandata. Nakon ovoga broj glasova većine (2,500.000) dijeli sa 356 i dobija se količnik od 7022, koji se ponovno dijeli sa brojem glasova većine u svakom izbornom srezu. Pretpostavimo da je u jednom izbornom srezu, koji bira 15 zastupnika, većina dobila 80.000 glasova, a ostale stranke 200.000, to podijelivši 80.000 sa 7022, dobija se broj 11, te će upravo toliko mandata dobiti lista većine, a ostala 4 mandata podijeliti će stranke manjine proporcionalno prama broju glasova što su ih dobile u tom izbornom okrugu. I tako slijedi sa svakim izbornim srezom.

Takva je eto u glavnim potezima nova izborna reforma, koja većinu daje manjini a manjinu većini, te jednostavno prostituiše proporcionalni sistem. Proti toj reformi se je razvila po cijeloj državi ogorčena borba. Proti njoj se odlučno diža socijalisti, komunisti, popolari, demokrati i nekoji liberali, ali ipak izgleda da će ju Mussolini proturati kroz Parlamenat.

Bude li pak ta reforma bezuvjetno odobrena od Parlamenta, što je skoro sigurno, onda će primorski Slaveni i Nijemci ostati bez ijednog poslanika.

DOPISI

PISMO IZ JUGOSLAVIJE

Sisak 15. juna 1923.

Svijet se u Jugoslaviji u ove dane bio ponešto uzrujao. Revolucija, što je onako nenadno buknula u Bugarskoj i zbacila vladu ministra Stambulinskoga, zabrinula je nemalo mnoge jugoslavenske domorodce — one domorodce, koji ljube svoju veliku, preteškim žrtvama stvorenu državu.

Toj zabrinutosti ima i nešto razloga.

Već u davnini imali su Srbi s Bugarima velikog okapanja. Pod turskim jarmom starog je neraspoloženja u glavnome nestalo, ali je je ponovo izbilo u novije vrijeme, kad se Bugarska oslobodila turskoga gospodstva i postala nezavisna.

Bugarsku je oslobodila Rusija, koja je god. 1877. Turskoj navjestila rat. Poslije pada Plevne ušli su i Srbi u rat protiv Turčina, tako da su i oni nemalo pridonijeli oslobodjenju bugarskoga naroda. Ali Rusija je u ono vrijeme htjela imati na Balkanu jedna veliku Bugarsku, jer je htjela, da pomoću Bugara i sama dodje do što većeg utjecaja na poluotoku. Znano je naime, da su svi ruski carevi počevši od Petra Velikoga imali pred očima jedan veliki cilj: osvojenje Carigrada.

Pošto je turska vojska bila hametom potučena, sklopljeno je početkom god. 1878. primirje u San Stefanu, mjestancu nedaleko Carigrada. Tu je bilo uglavljeno, da se Bugarskoj uz Rumeliju ustupi i Tracija i gotovo čitava Makedonija. Srbi uza sve svoje žrtve imali su da iz toga rata izadju malo ne praznih ruku. Medjutim kongres držan iste godine 1878. u Berlinu, nije odobrio, što se u San Stefanu zaključilo, i tako je Bugarskoj bila priznata potpuna sloboda samo u području što se prostire izmedju Dunava i gorja Balkan.

Ali Bugarska nije htjela, da se odreče svojih osnova o uspostavi Velike Bugarske, koja bi se imala stvoriti u glavnome na račun i na štetu Srpske Time, što je god. 1885. prisajedinila sebi istočnu Rumeliju, povrijedila je mirovni ugovor sklopljen u Berlinu — što je ondašnjeg kralja Srbije, Milana Obrenovića, ponukalo, da Bugarskoj navijesti rat, koji se po Srbe uza sva prenemagana junačtva zlo svršio. U svim tim konfliktima pa i u kasnijem bugarskom ropstvu u Makedoniji treba tražiti i prst tudjinskih intriga, osobito njemačkih i austrijskih.

Zbog tih intriga zavadili su se doskora Bugari i s Rusijom, koja je već godine 1887. prekinula s Bugarskom diplomatske odnose. Rusija nije htjela da prizna Ferdinanda Koburga, koji su po odlasku Aleksandra Battenberga Bugarima naturili Nijemci. Rusi su slutili, da će taj čovjek nanijeti mnogo zla Slavenima na Balkanu, oni su znali unaprijed, da će Koburg raditi samo za interese Njemačke i Austrije, a to su oni htjeli da spriječe. No Bugari ni da čuju o tome. Voljeli su, da se posvade sa svojim Osloboditeljima, nego li da se odreku kobnoga čovjeka, što im ga je slao u ono doba još svemoćni Bismark.

Od tada je Koburg neprestano nijetio u bugarskim srcima mržnju protiv braće Srba i gajio u njima težnje za osvajanjima na štetu drugih slavenskih susjeda.

Da osobito omladinu otudji Rusima i Slavenstvu, slao je mlade Bugare na trošak države u škole u Njemačku. Zadojeni njemačkim duhom ti su se mladići vraćali kući puni mržnje na svoju bližnju i daljnju slavensku braću. Poznato je, kako se u vrijeme velikoga rata ta čeljad hvastala, da oni nisu Slaveni, oni da su po krvi bliži Madžarima i Turcima.

Ali se medjutc dogadjalo nešto, što je bilo jače od samoga Koburga. Život kršćana u evropskoj Turskoj postajao je svakim danom sve teži. Ti nesretni ljudi, i Srbi i Bugari i Grci, bili su u neprestanom vrijenju. Bilo je očito, da se mjera stradanja prevršila, i Ferdinand Koburg bio je prisiljen, da se i protiv svoje volje združi sa Srbima, Grcima i Crnogorcima, da Turke otjera iz Evrope. Bilo je to god. 1912. Poznato je, kako je taj rat svršio potpunom pobjedom saveznika, i sve bi bilo u redu, da nije Austrija umiješala i tu svoje prste. Pomoću svoga Koburga Austrija je posijala razdor medju saveznike. Ruski je car Nikolaj, u zadnji čas bio predložio granicu, koju su bili i Srbi prihvatili, no Bugari gonjeni onim kobnim čovjekom, udarili su na Srbe, ali su na Bregalnici u proljeću 1913. bili od ovih hametom potučeni.

Mirom u Bukareštu morala je Bugarska čak i Turskoj da ustupi lijep dio zemlje, što ju je bila osvojila.

Zloduh Ferdinand nije mirovao. Premda se u početku velikoga rata Rusija, Engleska i Franceska nastojale, da Bugarsku privedu na svoju stranu obećavši joj korekturu granice u Makedoniji, bugarska su nebraća gonjena onim zloduhom u najkritičniji čas (god. 1915.) navalila na Srbe iza ledja. Zvjerstva, što su ih počinili na Srbima u krajevima, što su ih bili okupirali, ne dadu se opisati. Ta svoja zločinstva platili su Bugari vrlo skupo svojim strahovitim porazom god. 1918.

Car Ferdinand morao je da bježi, a s njime i neki njegovi ortaci. Ali iza njega u Sofiji ostao njegov sin Boris. Taj mladi i napradni kralj htio je da ide stopama svoga oca, no tu mu se našao na putu čovjek odlučan i odriješit: Stambulinski. Taj čovjek imao je jak oslon u seljacima, te je njihovom pomoću postao i ministar predsjednik. No i pod njegovom vladom uznemirivali su bugarski, makedonski komite granicu jugoslavenske države. Da se uredi pitanje sigurnosti na granici i razne druge stvari, što se odnose na dužnosti, što ih Bugarska uzela na sebe mirovnim ugovorom, jugoslavenska se je vlada pogodila sa Stambulinskim i utanačila način, kako će se te i sve druge razlike bratski izravnati.

To opet nije bilo po ćefu onom paklenskom Nijemcu, te on nahuckao sina, da sa svojim vjernima sruši Stambulinskoga. To je ovih dana i uspjelo. Stambulinski je, kako javljaju, uhvaćen i ubijen.

Što će sada Jugoslavija?

Ljudi, koji dobro poznadu Bugare i njihovu ćud, vele, da mnogo vjere nije bilo ni u Stambulinskoga. Prema tomu — da je kudikamo bolji jedan otvoreni neprijatelj od jednog prikritog. Uostalom Jugoslavija i ne će tražiti drugo nego samo tačno ispunjenje obveza, što ih je na sebe preuzela Bugarska.

Toliko za danas.

Velimir.

MATULJE.

Da je služba šefa željezničke stanice vrlo važna i puna teške odgovornosti — to je izvan svake sumnje. Jedan maleni propust jedna sitna zabuna — i katastrofa je gotova. Stoga ne ćete ni čuti, da se šefovi željezničkih stanica bave kojim drugim poslom, osim onim svojim.

Šef naše željezničke stanice postarao se, da to pravilo zadobije svoju potvrdu. On je naime u tom pravilu — izuzetak...

G. Berti bavi se politikom i to prilično intenzivno. U razmaku vremena izmedju dolaska jednog i odlaska drugog vlaka — on se sve lomi i ubija, kako bi što prije zakrenuo vratom našem zastupstvu, koje je došlo na svijet sa dva istočna grijeha. Jedan se od tih grijeha okajao na krstu, dok drugi tišti još i sada duše onih naših općinskih otaca. Taj njihov neokajani grijeh — to je njihovo hrvatstvo, njihovo jugoslavenstvo. Taj istočni grijeh još je neokajan. I bit će neokajan sve dotle, dok ti naši zastupnici ne stupe pred gosp. Bertia i dok ne prignu pred njim šije, da ih polije Kiantijem ili kakovom Gambarottom...

Ali ovome novome krstu naši se ljudi ne će podvrći. Oni će ostati Hrvati — Jugoslaveni, kaošto su im i oci bili. Oni će, što više, ostati i Kastavci!

G. Berti živi već više vremena medju nama, no on još ne zna, što će to reći — Kastavac. Kastavac je oduvijek bio čovjek od glave do pete. Kastavac ima svoju povijest — vrlo staru historiju. G. Berti može da se smiješka koliko ga volja, ali Kastavac je u prošlosti ispunio svoju ulogu upravo sjajno. To nam pokazuju njegovi štatuti, kojih se on držao čvrsto kao i svoga rodjenoga kamena. On je bio vanredno odlučan u obrani svojih pravica. To nam pokazuju razne epizode iz njegova života iz daleke i bliže prošlosti. Kastavac je oduvijek bio malo i tvrdoglav — njega nijesu mogle da vinu ni jake bure, a kamoli kakovi lagašni vjetrovi. Kastavcu je prirodjena još jedna lijepa krijepost: solidarnost. Davno, davno prije negoli je socializam izišao s parolom: jedan za svih, svi za jednoga, Kastavci su već imali svoju lozinku: — Sem ga ja, ma brat mojega brata brat i sudac. Kinkela i svi do vraga tega.

Kastavac je čovjek svijeta. On je u svijetu oduvijek bio čašćen i uvažavan. On je oduvijek bio korijeniti Slaven, takav je i danas, a takav će i ostati. Prilike tjeraju Kastavca u svijet, zato će on ponovo onamo — ali uvijek vedra čela, kao i do sada, svoj čovjek, značajan čovjek, tvrd Jugoslaven, a ne šeprtlja ni izrod. To je Kastavcu u krvi. Ako je vama, g. Berti, poznat koji od naših, da da nije ovakav, e, onda znajte, da je to izuzetak, mimo kojega će pravi Kastavac s prezirom da prodje.

Ima još jedna krijepost, koja resi ovaj divan kastavski svijet. Kad Kastavac nešto obeća, on to i drži. On je obećao, da će dužnosti državljanina vršiti zdušno i besprikorno. On ih i vrši. Vi, g. Berti, znate najbolje, da ih vrši. Što tražite od njega još? Da vas zavoli? Da vas ljubi? Nu, će Kastavac i to da uradi, ako to stoji do vas više nego li do njega. Približite se vi tome Kastavcu, kao čovjeku, koji ima jednu dušu i jedno srce, govorite s njim kaošto se govori s čovjekom, i njegove ćete simpatije biti na vašoj strani. Ali dok mu vi dolazite s grožnjama i onako grubo — pum! pum! pam! — ne zamjerite, ako vam kažem, da time polučujete baš protivno.

Vi znate najbolje sami, g. Berti, kako ste ušli u općinu. Po nama nije ni žao, što ste ušli. Ovako imate svaki čas zgode, da se sami uvjerite, kako je naša općina dobro i čestito upravljana, kako je u njoj sve u redu, kako se poštuju svi zakoni i sve naredbe itd. Vi znate, da naša općina ima najmanje duga, i kako bi mogla služiti kao uzor mnogim i mnogim općinama o kojim se mudro šuti... Vi to vidite na svoje oči. Zašto se ne stavite uz bok onim našim zastupnicima, pa s njima u zajednici i slozi i ljubavi ne radite u korist naroda i općine?

To bi bilo u redu, i lijepo bi i plemenito od vas bilo! A mjesto toga što činite vi? Stavljate u svakoj zgodi zastupstvu klipove pod noge i udarate po njemu gdje samo možete, pa i u riječkoj Vedetti.

G. Berti! Najzgodnije mjesto za raspravljanje o općinskome dobru — to je općinska vijećnica. Od onih i onakovih dopisa u Vedetti ne će ni narod ni općina imati nikakove koristi. Onakovi dopisi kao da su naručeni, da odbijaju jednu narodnost od druge, a vi znate, da je u intencijama vlade i svih odgovornih faktora, da se radi obratno, to će reći na zbliženju obiju narodnosti. Oni i slični dopisi mogu komegod služiti samo da posluže kakova ličnu reklamu, ali, kako već kazasmo, od njih ne bude koristi ni općini ni državi...

IZ BUZEŠTINE.

Sada imamo tri nova zvona. Buskarona, to nije malenkost a nisu to — štono riječ — mačje suze. Pa i dosada smo imali zvonove, ali mnogo manje, one najveće nam je oduzela pokojna Austrija, da od njih salivenim granatama ubija, ruši i pali — slobodu i imetak iskrnjega svoga. Kad joj nisu pomogli ni ti zvonovi, morala je i ona u hladan, zaslužen grob. Vidi se, da ima naš narod posve pravo, kad veli: Tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada! Tako je bilo i s našom bivšom maćuhom Austrijom.

Naš buzetski zvonik je sada opskrbljen sa tri velika zvona. Naši se gradjani boje, da će se zvonik uslijed velike težine i drhtavice srušiti te da će tom prigodom nastradati kakav odlični čuvar talijanstva u Buzetu. Bože, sačuvaj ih od te nesreće!

Nova dva zvona ima još crkva u Sv. Ivanu i ona u Štroni. Lijepo, što ne!?

Naša općina u Buzetu se hvali, da je njezina zasluga što imaju spomenute crkve nova zvona. Nama je vrlo drago, da se općina skrbi za lepotu naših crkva, odnosno zvonika. Žalimo pak da se čitava njezina skrb zaostavlja baš na zvonovima. Zašto se ne općina skrbi oko toga da nam biskupija pošalje u Buzet hrvatskoga svećenika? Zašto se ne skrbi za ublaženje bijede, smanjenje poreza, taksa, sopratakse itd.?

Uostalom sada nas najviše zabrinjuje misao, tko će platiti nova zvona. Iskustvo nam je pokazalo, da se dandanas ne dobiva ništa za ništa. Odavna su već umrli oni, koji su dijelili darove. Zato se mi sa najvećom zabrinutosti pitamo: tko će nam platiti nova zvona? Možda država? Jok valaj! Sto općina? To da, ali to smo mi općinari, mi jugoslovenski seljaci na Buzeštini. Mi ćemo morati ne samo platiti zvona, nego će nam k tomu objesiti još nekakovu taksu. Ah, jadni mi! Takse, takse i uvijek samo takse, dok nas ne bace golo i gladno u hladni grob.

Bože, daj nam kruh naš svakidanji i oslobodi nas oda zla!...

IZ NOVE VASI KOD POREČA.

Strašna obiteljska tragedija.

U našem selu živjela su dva starca: Ivan i Marija Dubac. Djece nisu nikada imali. Uslijed toga pozvali su pred nekoliko godina k sebi svog nećaka Antona Sepića, da im bude oslon u starosti. Kad su starci uvidjeli, da je Sepić dobar i marljiv čovjek, išli su u Poreč i prepisali na nj cijelo imanje. Živjeli su kroz dugi niz godina u najvećem miru i zadovoljstvu. Ali kolo sreće kreće... Tako se i ova sloga preokrenula u nesreću. Nedavno se Sepić oženio sa udovicom Požar, koja je dopeljala u kuću dvoje djece. Odkad je došla ta ženetina u Dubčevu kuću, odtada nije bilo u obitelji nikada mira i zadovoljstva. Starcu Dubcu je napokon dodijao taj nemir, pak je protjerao iz kuće svoju nesudjenu nevjestu. Taj čin je pobudio u Sepićevom srcu strašnu mržnju prema starcima. Prošleg četvrtka nastao je u kući strašni prepir, koji je svršio na vrlo tragičan način. Anton Sepić je uzeo u ruke srp, s kojim je prerezao vrat stricu i tetki Dubac. Stari Dubac je ostao na mjestu mrtav, dok je njegova žena ostala teško ranjena. Susjedi su kasnije odpeljali ranjenu staricu u bolnicu. Liječnici su izjavili, da nema nikakove nade, da bi se mogla oporaviti. Sepić se je iza umora preodjenuo u svetačko odijelo i otišao u selo, gdje je bio brzo aretiran. Kako čujemo, on je posve hladnokrvno priznao svoj čin te izjavio, da se je time oslobodio vječite smetnje staroga strica i tetke.

IZ ŠTINJANA

Prošlog tjedna nalazio se ovdje na vojničkom dopustu jedan štinjanski mladić. Uoči svog odlaska sastao se sa svojim prijateljima, štinjanskim mladićima, u jednoj ovdješnjoj gostioni. Mladići su se mirno razgovarali o mladenačkim pitanjima. Nato banuše u sobu dva štinjanska fašista. Ta dvojica su mali poturica — žalosna im majka! — najsramotnijega slanu pjevati ora nina nena i slične hrvatske pjesmice. Kad su oni zašutili, onda su zapjevali naši mladići više hrvatskih narodnih pjesama. Ah, kako su divno pjevali! Obliše nas suze-radosnice, kad smo začuli Lijepu našu... Oj hrvati, Oj ti vilo i još nekoje druge. Časak smo zaboravili na sve tuge i nevolje, koje nas danomice biju, a naše misli letile su daleko, daleko... Ali i to naše nesmetano za slobodu uživanje bilo je brzo [illegible]. Ona dvojica fašista najedampot se [illegible] skoče k našim mladićima te im osorno reku: Čujte, mladići! Sada se nalazimo u Italiji, gdje su strogo zabranjene Sokolaške pjesme. Mi vam kao fašisti apsolutno ne dopuštamo da pjevate hrvatske pjesme. Zahtijevamo, da se točno držite naše zapovjedi, koja je ujedno i zapovijed Italije!... Naši mladići su na to posve mirno ali odlučno odgovorili: Mi ćemo kao lojalni gradjani dragovoljno poštavati Italiju i njezine zakone, **ali svoje narodne pjesme, svoje jugoslovenske narodnosti i svoje materinske riječi ne ćemo nikada pogaziti!** Mi smo značajni Slaveni i takvi ćemo ostati, a vi, Mišane i Milovane, pazite što radite!...

Evala našim odvažnim štinjanskim mladićima! Sve za obraz, a obraz ni zašto!

IZ VOLOSKOGA.

Strašna nesreća.

Na Lipovici, izmedju Voloskoga i Opatije, ima stup električne centrale, koji je žicom privezan za zid, da čvršće stoji. Ovih dana igrala su se oko toga stupa neka djeca. Jedan izmedju njih uhvatio se rukom za žicu, i nikako se nije mogao da otrgne. Ona je žica naime bila u kontaktu sa žicom, kojom prelazi električna struja, a kako je onih dana padala kiša, to je uslijed vlage u zemlji struja na onoj žici, o koju je bio pričvršten stup, bila jača.

Dijete je vikalo i zvalo u pomoć. Slučajno je onuda prolazila jedna žena i videći dijete u nevolji, odmah priskoči, da mu pomogne. Uhvati se za žicu, valjda je to učinila nešto snažnije, jer je žica došla u taj mah u jači kontakt sa strujom. Dijete se oslobodilo i počelo da bježi, ali je sada sva struja — još i pojačana — prešla u nesretnu ženu. Neko je vrijeme vikala, ali se malo zatim srušila na zemlju mrtva. Ubila je struja.

Ta je žena Marija udova Stemberger iz Brguda. Iza sebe ostavila jednu malu neopskrbljenu djevojčicu.

Taj je dogadjaj proizveo u mjestu i okolici vrlo tužan dojam.

Iz Sv. Petra u Šumi

Kako kr. karabinijeri postupaju s našim ljudima.

Prošle nedjelje došli su ovdješnji oružnici u selo Turčinovići te učinili premetačinu našem čestitom mladiću Ivanu Vicelu. Kod premetačine nisu našli ništa drugo, nego nekoliko starih novina i par glasovnica sa njegovom granicom. Oružnici su si valjda pomislili, da su to protudržavni dokumenti, koji ugrožavaju državnu egzistenciju, pa su odmah odveli sobom Vicela u svoju kasarnu. U kasarni su počeli na nj kričati, da čini veliku propagandu protiv Italije, da hujska ljude protiv Talijanima itd. itd. Nato su ga počeli mlatiti po rebrima, obrazu i nogama. Po dužoj tučnjavi bio je do gola svučen i takav neprestano mučen sa volujskom žilom. Zatim su ga polili mrzlom vodom i počinili na njemu takve indecentne stvari, o kojima se ne može govoriti u poštenom društvu. Kako čujemo, konačno mu se zaprijetilo, da će biti ili odveden u šumu i ondje ustrijeljen ili pak da će mu se zapaliti kuća, ako se komu pritužaji i ako se bude i nadalje bavio sa jugoslovenskom propagandom!

Radi našeg siromašnog pučanstva i u interesu ugleda državne uprave, očekujemo, da će nadležne oblasti učiniti strogo objektivnu istragu.

Jesam li poslao pretplatu?

PODLISTAK

Vlakom kući.

(Svršetak.)

Oni mi tužno ispripovijediše

Danas dobismo nalog, da u službi i na radnji ne smijemo da govorimo hrvatski, ako si želimo dobra. Tko prestupi ovu zapovijed, bit će....

Zbilja, tužne li i žalosne ali istinite činjenice!

Zar onu riječ, što sam u zipki čuo, onu riječ kojom me mamica tetošila i uspavavala, ono mlijeko, što ga u naručju usisah onu toplinu, koju u mekom krilu blage majčice zadobih, da sada odbacim, da sada prezrem i otstranim?

Oh! Gorke li kapljice u olujnom moru!

Ostadoh ubit na zdravim nogama. Pitah se: jesu li moguće takve smješne zabrane? Čemu koriste takve smješne zabrane? Čemu koriste takve dječje zapovijedi? Koju svrhu i što se postizava ovim modernim [illegible] na mrzla slova, na nevinu i čistu riječ? Jedan mi radnik polu mučke prišapne: Čujte, gospodine, ne znate kako sam silno ojadjen, da ne spavam po čitave noći. Nemate pojma, koje me misli tare, što me [illegible].

— Ajde pričajte da vidimo.

— Imam više nejake djece, najstariji sin ima 13 god. i ne znam što ću s njime. Ovdje nema mu opstanka. Zarade nema, stoga mu i zanat ne bi koristio, a živjet, živjet se mora, jer se živi ne damo u grob. Preko granice imam vrlo bliske svojte, koja me moli i zaklinje, da pošaljem svog sina gore, da se nauči posla, da će imati zarade na pretek, da će biti opskrbljen za budućnost itd.

Što ću? Što imam činiti? Od koje smrti poginuti? Odlučim li se na to, prijeti mi se izgonom iz posla, a onda...!

— Dakle: ili propada sin neopskrbljen i bez budućnosti ili propada otac, a s njime i sve njegovo bivstvovanje, čitava njegova ekzistencija. — Ja mu doista ne znadoh pomoći ni savjetovati. Boli me, u duši me i srcu boli i skrajno ozlovoljuje, navedeni primjer. A lijeka, nema lijeka! Rana krvari, a ranarnik je daleko, vrlo daleko. Što? Život ili smrt, jedno ili drugo, oboje ili ništa.

I nastavismo razgovor u prijateljskom, neprisiljenom, domaćem tonu. — Eto što zaključih iz ovih razgovora. Što! Zar mogu postati uzvišenim samo uz uvjet, da se odreknem svoje krvi, svoga materinskog mlijeka, svoje naravi, svoga imena. — Zar mogu na vlastitom grobu paliti voštanicu! Zar mogu prvenstvo steći poput Ezava! Takve i slične ideje vrzahu mi se po izmučenoj glavi.

* *

Čujte još i ovu zgodnost. Na putu sa kolodvora kući namjerih se na jednu staricu, koja mi nazove: Hvaljen Isus i Marija. Odgovorih joj veselo: Vazda budi pohvaljen Isus i Marija. Na ovaj moj posve obični odgovor, starica nekako bolno, ali uz vidljivi, utješno i skrajne zadovoljivi glas dirljivo primjeti: A lipo i dobro dite moje, kako ste mi srce umirija. San mislija, da ćete se stresti na me i grdo mi odvrnuti na moj domaći pozdrav, jer mi se tako čuda puta dogodi, kad po našu pozdravim kakovoga gospodina lipo obučenoga.

Da vidjeste staricu! Da primijetiste njezino naglo promjenjeno, milim smiješkom pokrito, nabrano lice. Pustog li veselja, za čuvstvujućeg čovjeka. Zaustavih se, te izmjenih nekoliko običnih riječi, na koje mi starica vrlo ljubazno i puno blaženstva lijepo odgovaraše.

Dok takva srca biju, dok takve kosti kretnjom se giblju, dok takav kvasac postoji i bitiše, dotle stablo naše ne povene, dotle će zelen i svježina prolaziti šumam, dolinom i brijegom, i čitavim krajem našega polja i života.

Eto vam još ova, koja ali ne spada u željezničke zgode. Znate li što sam koncem 1918. godine čuo iz usta jednog 10 godišnjeg dečka, kad je neki oficir silio, da skine trobojnicu. Otvori i širom razgali svoja prsa, pa vikne:

Streljajte, ubijte me, uništite me, ali srce moje ostaje ovakovo kakovo jest, kakvo je bilo i kakvo će i do vijeka biti. — Oficir i prisutni ostadoše posvema zapanjeni i iznenadjeni odriješitim i silnim odgovorom mališa.

— Radost! čitavi zanos! Dok hrabrost sitnog dečka upire u takvu visinu ideala, dok ovo sitno stabalce u svojem porodu diše ovakvom čežnjom, dok čak i iz duše mališnog stvora izvire miris, mirodija ljubavi. — Tog najranijeg i najčistijeg čuvstva, koje počinje ljudsko srce ugrijavati, — dotle, sve dotle jeste svaka sumnja u krzmanje i mlitavost našeg ljudstva apsolutno neosnovana, svakim i najmanji očaj neopravdan i nesmislen. Zato gore srca i vjerom vjeruj, jer spasit će te vjera vjere. Da reasumiram! — Sve što vidjam i susretam, sve što opažam i zamjećujem, napunjuje me čuvrstom i neodoljivom nadom, sigurnom i nepromjenljivom idejom, te jakim i nezagasitim čuvstvom, da su sva nasilja, sve nepravde i sve grozote učinjene na mesu našega tijela bezuspješne i bez-

Franina i Jurina.

Fr.: Ča se to, Jurino, sam sobum smeješ, kako jedan nemi?

Jur.: Prišlo mi je na pamet, ča mi j' neki dan povedala Ninetta. Ki zlodej od ženske je ono!

Fr.: Kada si ju videl?

Jur.: Našli smo se skupa na botrinjah kod jednega mojga prijatelja. I onako, mej jednom supicom i drugom, povedala mi je, ča se je ono prej nekoliko vremena dogodilo jednemu Rečanu.

Fr.: Ala povej, da čujem malo i ja ta mirakul.

Jur.: Ninetta ima jednega suseda, ki je negde lane prijel jedan list, va kem je bilo talijanski napisano: «Caro nipote! Vijen šubito da mi, mi štago mal e vojo far teštamento. Mi abito in **Felicia,** primo pijano. Tuo barba Benevrečić.» Najprej mi reci, ako si koliko razumel od ovega, ča sam rekal.

Fr.: Sam neč. Neki Barba Benevrečić zove svojga neputa, neka pride k njemu zač da j' bolan i da bi rad storit pištament.

Jur.: Ja, ma ono glavno si spustil. Barba ga zove, neka pride va **Feliciju** — a to je ono, ča je onemu brižnemu Rečanu dalo najviše svraba. On siromah ni znal, kade j' ta Felicia.

Fr.: Da ti pravo rečem, ne znam ni ja, kade j' ta grad.

Jur.: Pita ovega, pita onega — nijedan mu ne zna reć, kade je ta blažena Felicia. Najzad se je spametil, da je ta barba Benevrečić još kako mlad čovek zašal va Ameriku, pak je trebeda tamo i ostal. Rečan je promislel: Amerika je jako velika zemlja, va njoj ima svake sorti imen od većeh i manjeh mesti — sigurno će bit i ta Felicia mej njimi. Najbolje, da grem ja tamo. I ukrcal se j' — i zadimil ravno put Nova Jorki.

Fr.: Ma ga j' to moralo koštat po sakrabojsku!

Jur.: On je računal: Ako mi barba pusti samo sto tisuć dolari, to je preko 2 milijuna lir. A kad budem ja imel dva milijuna lir, neka gre s vragu Reka sa svim Barošem i sa svom Deltom. Ja ću i prez tega imet od česa živet.

Fr.: E, ako je tako računal — onputa svaka čast!

Jur.: A barba more imet i dve i tri i pet sto tisuć dolari, a ti ćeš razumet, da se za tako puno beći splati potrošit ku tisuću za brodarinu.

Fr.: Čast! Čast!

Jur.: I on ti lepo zakuri put Nova Jorki. Pride ti on tamo — pita jednega, pita drugega, pita trećega — nijedan mu ne zna reć, ča j' to i kade j' ta Felicia. Najzada su ti ga zapeljali va jednu strahovito veliku kuću...

Fr.: Od pedeset podi...

Jur.: Ne. Ona kuća ni imela nijednega poda. Bila je prazna, samo ča je od vrha do tal visela na zide jedna strahovito velika mapa, na ku se je moralo poć stubami, ako si otel videt, ča na njoj piše. To je bila mapa od cele Ameriki, koliko je je Bog dal. On ti se nekako ziprti na onu stubu, išće ovamo, išće onamo, i gore i dole i desno i levo i već je pročital milijun mesti, ma Felicie ni i ni.

Fr.: Nebog čovek!

Jur.: Ča će, ča ne će — gre ti on jednemu šipsanderu. Šipsander — to ti je, kako da bi nekakov sansalićina. On ga pita, ako morda on zna, kade je to mesto — Felicia. Šipsander stegne t vanka od žepa jedan debeli lunarij — išće i išće — ma Felicie ne more nać. Nego ča će sada moj brižni Rečanin? Ni ča nego poć napred. Jur će mu ki ta povedet, kade se nahaja ta vratja Felicia. Gre i gre i gre, i pride ti on va San Francisko.

Fr.: Je pak bil tu koliko bolje sreći?

Jur.: Namor je! Baš kako i va Nova Jorke. Najzada ni već znal ča, šal je jednoj strologi, misleć da će morda ona znat, kade je ta Felicia. Ona j' zela harti, zmešala ih je, poredala i rekla neč indijanski, ča on ni mogal nikako razumet. Najzada je odlučil da gre doma.

Fr.: Pravo je storil! Kega će mu vraga ovakovo slundranje okole po svete!

Jur.: Drugi dan se je ukrcal na jedan vaporićinu, ki je hodil za Japan. Va Japone mu nisu tulikajše znali niš povedet, kade se nahaja ta Felicija. Tu se je sopet ukrcal na jedan vapor, ki je hodil za Marsilju. Na tem vapore se je spoznal s jednim kamarijerom, ki je bil dva, leta va jinazije. Naš Rečan mu se je potužil, kako ne more nigdere nać te blažene Felicije. Kamarijer će mu veselo: — To je krivo napisano! Ono se ne zove Felicija, nego Fenicija. To vam je jedna zemlja malo zgora Jerusolima. Tamo ćete nać vašega barbu i sve će bit — orajt!

Fr.: No hvala Bogu, sad je trebeda bil na konje!

Jur.: A je vraga! Počekaj malo! On se skrca va Porto Saide, i ukrca se za Jafu. Va Jafe pita jednega fratra, neka mu pokaže, kuda se to gre va Feniciju. Frater mu j' odgovoril: Ali Božji čoviče, nema više Fenicije! Jedan put se je zvala ona zemlja tako, ali već je prošlo tisuće i tisuće let, da se tako ne zove.

Fr.: Na — sada! Bože dragi! Sve je to tako čudno, da mi to ti ne povedaš, neka me vaje vrag zame, ako bim veroval.

Jur.: Sada ni bilo druge, nego ukrcat se sopet za Aleksandriju, i tu čekat vapor za Trst. Nego tu se je spoznal s jednim profešorom z očali, ki mu je rekal, da je ono pogreška. Mesto Felicia, da bi imelo bit Venecia. Zato će bit najbolje, da gre va Veneciju i da onde išće svojga barbu. On ga je poslušal, i prišal je va Veneciju uprav isti dan, kada i Mussolini. Rečan išće i išće, ma barbi Benevrečića ne more nać. Najedanput vidi Mussolina. S njim se je poznaval od prej, kada je ono Mussolini još v Reku zahajal i onde držal one vele goverancije. — O, Eccelenza mia! — zavapil je moj Rečan, kada ga je videl, da znate, kako sam nesrećan. Celi sam svet obašal sve okole intorno i nikako ne morem nać, kade se nahaja Felicia. Mussolini mu je odgovoril: Ma benedetto de Dio, Felicia ze in Istria. Felicia ze kvelo, koša ke se čiamava una volta — Čepić...

Fr.: Kega vraga! Felicia — Čepić? Ono naše jezero...

Jur.: Jezero i mesto. Sve se to sada zove — Felicia. Kada j' to čul on brižan Rečan, pal je na tla, kako mrtav, i onakovega su ga zajedno v Reku prepeljali.

Fr.: Siromah čovek!

Jur.: Kada j' pak prišal va se, šal je valje va Plomin, a otuda va Čepić. Tu su mu rekli, da mu je barba prej nekoliko vremena umrl, da je svega imel jedno petsto lir, ma to da je sve šlo neč va bol a neč va mortorij...

Fr.: Ja mislim, da je nato on nesrećni čovek sopet pal va žvonimenat?

Jur.: Ni — nego j' šal ravno va Kršan — s Kršana va Svetu Nedilju, a od Svete Nedilje spustil se je va Rabac, z Rabca je šal vanka na Puntu — i tu se je hitil va more i utopil.

Fr.: Siromah nemili! Bog ga pomiluj!

---

plodne. Dalje: potpuno sam uvjeren, da uza sav uvučeni strah i trepet, prouzrokovan brutalnim i nečovječnim načinom omalovažavanja, zapostavljanja i ignoriranja, naš rod, naš jaki i kremeniti seljak odoljevat će vijekovima i vijekovima svim, pa i najtežim navalama odnarodivanja i potalijančivanja. Ukratko: usujetit će za vječnost kradju i otimačinu nad krvlju, žilama i mesu tijela pojedinaca, i na pokretalima čitavog našeg narodnog, tvrdog, ali poštenog i ćutljivog života.

Svršavam sa Hranilovićem:

> Pet stoljeća teške borbe
> Pet vijekova teške tmine.
> Nisu mogli s lica zemlje.
> Zbrisat naše otačbine.

Broj se je stoljeća povisio. Tmina se povećala i podvestručila, ali volja, otporna snaga, misao za održanje potencijalno se uzdigla, jer se je u prvom redu razvila ljubav do grude, ljubav do praga očinskoga, ona ljubav, koju priroda drži, i primjerima dokazuje, ona ljubav, koju Bog dijeli i uzdržava, jednom riječju, ona ljubav, koja je silnija od smrti i silnija od straha pred smrti.

Zrnje biserovo.

Prije je jedan pjesnik imao po hiljadu misli, sad jedna misao ima po hiljadu pjesnika.

* * *

Mali duhovi nose obilježje svog vremena: veliki daju vremenu svoje obilježje.

* * *

Ima ljudi, koji se tim zabavljaju, da drugim dosadjuju.

* * *

Mnogi je istom onda dobre volje, kad ju je drugomu pokvario.

* * *

Neki su ljudi oholi s toga, što s velikim ljudima imaju zajedničkih slabosti.

Gospodarstvo

PRIJAVA ČISTOG ZEMLJIŠTNOG PRIHODA.

U 18. i 19. broju «Istarske Riječi» rastumačismo novi talijanski zakon o porezu na zemljištni prihod (imposta di richezza mobile sui redditi agrari). Tem prigodom smo upozorili naše čitatelje, da sve prijave zemljištnog prihoda moraju biti uložene najkasnije **do 30. juna 1923.** Budući da ima u Istri dosta naših ljudi, koji još nisu učinili nikakve prijave, jer nisu znali kako ni što će prijaviti, smatramo svojom dužnosti, da se ponovno navratimo na to pitanje i da im u kratko cijelu stvar razjasnimo.

Kako se izračuna čisti prihod.

Čisti prihod se lako izračuna na dva načina: a) na temelju točnog zbrojenja svih nečistih troškova i b) na temelju skrižaljke, koju je sastavila vlada specialno za Istru.

Ta skrižaljka, po kojoj lako izračunamo čisti zemljištni prihod, je slijedeća:

Skrižaljka za odmjerenje čistog zemljištnog prihoda od obradjene zemlje.*)

Vrst zemljišta	Razred	Vlasnik, koji obradjuje zemlju pomoću radnika: u brdih	u sredn. visini	u nizini	Vlasnik, koji čitav posjed sam obradjuje: u brdih	u sredn. visini	u nizini
oranica (žito, kukuruz, krumpir)	1.	80	175	220	140	320	395
	2.	65	140	175	115	250	315
	3.	50	105	135	90	190	220
vinograd (trsje)	1.	250	450	375	350	630	525
	2.	200	360	300	280	500	427
	3	150	270	225	210	375	315
oranica i vinova (brajde) loza zajedno	1	170	315	333	337	141	331
	2.	135	160	434	133	111	733
	3.	144	194	366	114	333	111
Livade	1	333	333	411	316	777	143
	2.	111	111	333	444	333	333
	3	671	461	111	117	112	138
Pašnjaci	1.	—	—	—	60	—	—
	2	—	—	—	50	—	—
	3.	—	—	—	40	—	—

*) Cijene se razumijevaju u lirama na hektar obradjenog zemljišta.

Po toj skrižaljci se lako ravnamo, koliko prihoda treba da prijavimo. Posjednik, koji obradjuje svoj posjed sa radnicima treba da se drži prvog dijela skrižaljke, a onaj, koji obradjuje sam sa svojom obitelju — drugoga dijela (na desno).

Koje zemljište smatramo u nizini, koje u srednoj visini a koje u brdima?

Zemljište, koje leži najviše 250 metara nad morem, ubraja se kao zemljište **u nizini.**

Zemljište **u srednjoj visini** smatra se ono zemljište, koje stoji od 250—700 metara nad morem.

Zemljište **u brdima** smatra se pak ono zemljište, koje leži preko 700 m. nad morem.

Opažamo, da za vinograde ne vrijede te brojke. **U nizini** je onaj vinograd, koji leži 200, **u krednjoj visini** od 200—500 a **u brdima** preko 500 metara nad morem.

U koji razred spadaju naša zemljišta?

Istra je većinu dijelom pjeskovita zemlja i kao takva nema skoro nigdje takvog zemljišta, koje bismo mogli ubrojiti medju I. razred. Unatoč svega toga pak smatramo svojom dužnosti, da upozorimo naše ljude na to, da se u **prvi razred** pribrajaju najbolja zemljišta, u **drugi** slabija a u **treći** najslabija.

Što se razumijeva pod oranicom?

Pod oranicom se prijavljaju svi oni produkti, koji su izrasli na oranici: žito, kukuruz, krumpir, grah, pasulj itd.

Vinogradi.

Kad upisujemo vinograde, ne smijemo zaboraviti, da vinogradi nisu ono, što mi u Istri nazivljemo «brajde». Mi u Istri imademo obično u «brajdama» žito, kukuruz, repu i drugo, dok vinograd ne sadržaje ništa drugo osim — loza ili trsja. Zato bit će najbolje, da naši ljudi, koji nemaju u vinogradu samo trsje, upišu svoje loze medju **vinovu lozu** (brajde).

Dali treba na svaki vinograd plaćati porez?

Ne. Na nove vinograde ne plaćamo 4 godine poreza. Zatim plaćamo dvije godine samo polovicu poreza. Kad prodje 7 godina što smo posadili vinograd, onda počnemo plaćati na nj potpuni porez.

Dali treba plaćati porez i na marvu?

Jest. Na svaka dva **ha** zemljišta imamo jedno govedo prosto od poreza, ali za svaku daljnju glavu računa se 225 lira poreza.

Konji i mazge su prosti od poreza jedino u tom slučaju, ako s njima obradjujemo svoja polja: u protivnom slučaju plaćamo na nje 60 lira po glavi.

Za svinje moramo platiti 30 lira, a za ovce 10 lira po glavi.

Voli, junci i teleta su prosti od poreza.

Napominjemo da ne treba ni u kojem slučaju prijaviti krmčiće, janjad i kozliće, koji nisu navršili 6 mjeseci.

Ima li pak zemljišta, koje ne treba prijaviti?

Ima. Neporezovljena zemljišta jesu: šume, šumice, močvare, pjeskovita i nerodna zemlja, pašnjaci, livade i uopće sva ona zemljišta, koja ne daju nikakva ploda.

A kako treba sastaviti prijavu?

Evo ovako:

Seljak, koji obradjuje posjed pomoću radnika, može sastaviti prijavu po ovoj skrižaljki:

Prijavna skrižaljka

(Obrazac A).

Mjesto gdje leži zemljište: Općina	selo	Ime zemljišta	Položaj zemljišta	Vrst zemljišta	Razred zemljišta	Površina zemljišta	Tko obradjuje zemljište	Čisti zemljištni prihod: po ha	Ukupno	Ime, prezime i boravak vlasnika
Pazin	Trviž	Bartulica	srednja visina	oranica (žito, kukuruz, krumpir, repa itd.)	2	2·5 ha	Sam vlasnik pomoću radnika	140	350	Dušan Ivanović pok. Smiljana, Trviž kbr 23, kod Pazina (Istra)
„	„	Vrhovine	„	vinograd	2	2·2 ha		360	792	
„	„	Zaprešić	„	oranica medju vinovom lozom (brajdama)	2	1·7 ha		260	442	
„	„	Zatka	„	livada	3	1·9 ha		110	209	
								Ukupno Lira	1793·—	

Seljak, koji obradjuje posjed sam sa svojom obitelji, može sastaviti prijavu po ovoj skrižaljki:

Prijavna skrižaljka

(Obrazac B).

Mjesto gdje leži zemljište: Općina	Selo	Ime zemljišta	Položaj zemljišta	Vrst zemljišta	Razred zemljišta	Površina zemljišta	Tko obradjuje zemljište	Čisti zemljištni prihod: po ha	Ukupno	Ime, prezime i boravak vlasnika
Pazin	Pičan	Crkvenica	Srednja višina	oranica (žito, kukuruz, krumpir, repa itd.)	2	2·5 ha	Sam vlasnik bez čije pomoći	250	359	Boris Opančević p. Ivana, Pičan kbr. 79
„	„	Suhalj	„	vinograd	2	2·2 ha		507	1112	
„	„	Pianina	„	oranica medju vinovom lozom (brajdama)	2	1·7 ha		413	714	
„	„	Lug	„	livada	3	1·9 ha		146	223	
								Ukupno Lira	2408·—	

Ne plemeni premlade i surodne krmadi

Svake godine u doba, kad se izlegu mladi odojci, čuju se pritužbe sa strane seljaka, da im je svinja pobacila (zvrgla), da se je izleglo više mrtvih odojaka, da mu je krmača izgubila mlijeko, da su nakon nekoliko dana crknuli svi odojci a napokon ni krmača da ne može stajati, da je izgubila tek (da ne će da jede) itd. itd.

Svim tim bolestima ili nedostacima mogu biti i posebni uzroci, ali u najviše slučajeva leži krivnja **u preranoj uporabi krmadi** za rasplod i u rasplodu medju krmadi istog podrijetla.

Svatko, tko ima i malo soli u **glavi, može** razumjeti, da nijedna krmača, koji **nije** potpuno razvita i koja nema dorasle i utvrdjene

sve životne dijelove i kosti, ne može odgojiti 8—12 zdravih i dobro razvijenih odojaka. Takva krmčad obično ostane nemoćna, a više puta i crkne.

Gojitelji krmčadi treba da se drže ovih pravila: a) da ni u kojem slučaju ne pripuštaju krmadi obične bijele pasmine za raspled barem dok ne dovrši 9 mjeseci; b) da staru domaću crno-veliku pasminu nikad ne pripuštaju prije 10 mjeseci, a bolje je još i kasnije. Protivno pripuštanje ima obično zle posljedice.

JABUČNI SAVIJAČ ILI JABUČNI CRV (CARPOCAPSA POMONELLA).

Kad jabuka počne roditi, opaža se, da jedan dio ploda na oko prije vremena sazrije i otpade. Ako prerežemo takav plod, nadjemo u njem maloga crvića, koji je u jabukovom i kruškinom plodu probušio hodnik sve do jezgre (sjemena), pa ju je već počeo gristi ili ju je već izjeo. Taj je crv mesnate ili žuto-crvene boje i ima crno-rdjavu glavicu. Živi od mesa i sjemenki jabuka i krušaka.

Na koji se je način priklatio taj nitković u plod, koji je i nama tako slastan?

U junu i julu pojave se mali lepirići; lijetaju obično naveče, oko spomenutih voćaka a kad sjede na njihovu deblu i granama, teško ih je raspoznati, jer ih štiti blatna boja. Ženke legu jajašca na zametak ploda. Za 8 dana izlegu se iz jajašca malene gusjeničice, koje buše još nerazviti plod sve do jezgre (sjemena). Probušena luknjica brzo sasvim zaraste; ako kasnije kasnije opazimo na plodu luknjicu, znak je to, da je gusjeničica (crv) ostavila već plod. U mjesec naime dana crv posve izraste i osnobi. Netom izadje crv iz ploda, traži si shodno mjesec dana crv posve izraste i ostavlja plod ma bio on gdje mu drago: na stablu, na zemlji ili u konobi. Netom izadje crv iz ploda, traži si shodno mjesto u deblu, u zemlji ili konobi, da se zaprede i tako prezimi. Koncem maja i početkom juna slijedeće godine zakukulji se, a iz kukuljice izadje u junu ili julu opet moljac na svijetlo i započne nanovo svoj nevrijedni život.

Utamanjuje se: 1) pobiranjem i što skorijom uporabom otpadnutog voća: zaražena stabla u tu svrhu stresamo; 2) struganjem stare kore, mahovine i lišaja sa debla; 3) mazanjem debla i grana sa 12%nim karbolinejem (dendrinom); 4) lovljenjem gusjeničica (crva) s pasovima od papira ili krpa; ispod njih se metne rasjecana slama, strug, suhi mah itd.: **tu se gusjeničica zaprede i mi ju lako poberemo i uništimo.**

ŽETVA.

Koncem tekućeg ili početkom budućeg mjeseca započinje žetva. Molimo naše seljake u Istri, da se gledom na vrijeme žetve drže točno ovih pravila:

a) Ne treba čekati, dok usjevi postignu potpuni stupanj zrelosti, nego treba sa žetvom početi, kad već nije zrno posve mekano, ali dok još nije ni vrlo tvrdo. Uopće se može preporučiti, da se žitak u t. zv. **voštanoj zriobi** žanje, jer je tada zrno već potpuno razvijeno, ne ispada tako lako iz klasa, a slama ima još priličnu hranivu vrijednost, dočim će kod kasne žetve biti slama drvenasta, a ispadanje zrnja znatno. Kod plodina, što nejednako zriju, kao repice, ogrštice, grašak, grahorica, heljda itd., neka se sa žetvom radje nešto ranije započne, nego li prekasno. I neka se za žetvu zrelih usjeva upotrijebi rano jutarnje vrijeme, jer je onda i klasje vlažno, pa ne će zrno tako lako ispadati.

b) Ako je vrijeme nepovoljno, bolje je sa žetvom malko počekati, jer će tako usjevi manje štetovati, negoli u rukovjetima.

c) Pšenica i pir neka se uvijek nešto prije žanje, jer bi sasvim dozrelo sjeme njihovo bilo rožnato, dakle manje vrijedne kakvoće, negoli zrno rane sjetve, koje je bijelo, lanje ljuske i brašnatoga sastava.

d) Heljdu, proso, leću, treba onda žeti, kad je najveći dio zrnja zrio. Isto tako lupinu (vučniak), grahoricu, grašak.

e) Zrno, koje kanimo ostaviti za sjeme, požet ćemo kasnije, kad bude potpuno zrelo, jer treba na to misliti, da najbolja zrna u usjevu, koja stoje predugo nepožeta, — ta zrna što ih upravo želimo za sjeme dobiti — poispadaju te se izgube.

POVENČICA.

U zadnjem smo broju govorili o bilinskoj uši i kako se uništava. Danas hoćemo da upozorimo na jednog kukca, koji nam je vjernim pomoćnikom u zatiranju spomenute uši. To je mali, okrugli, crveni kukac sa crnim piknjicama po hrbtu, koga naš narod zove **povenčica**, a negdje i bako (Coccinella, Marienkäfer, Johanniskäferchen). Taj kukac, kao što i njegova ličinka (gusjenica, črvić), koja imade oblik donekle sličan gušterici i sivo-crvenkaste je boje, hrane se isključivo bilinskim ušima, te su od neprocijenjive vrijednosti u prirodi. Zato ih treba štediti.

Politički pregled

Bugarska. Kako smo već zadnji put javili u „Istarskoj Riječi", u Bugarskoj je nedavno planuo prevrat. Pričuvni časnici i pristaše gradjanskih stranaka, pomognuti četama aktivne vojske pohvatali su one ministre, koji su se nalazili u Sofiji, raspustili sobranje i obrazovali vladu, kojoj je predsjednik g. Cankov. Ali Stambolijski, koji se nalazio u pokrajini nije bio uhvaćen, nego je odmah digao protiv ustaša vojsku svojih vjernih seljaka. Kao Stambolijski izmakli su uhićenju predsjednik sobranja Botev i ministri Atanasov, Duparinov i Obov, i odmah se dali na organizovanje seljačkoga otpora.

Kako javljaju vijesti iz Sofije, pozvao je car Boris u petak na veče sve ministre na krunsko vijeće u svoj dvor u selu Arati kod Sofije. U jedanaest sati noću došli su svi ministri, osim spomenutih odsutnih ministara, k caru. Neka tekuća pitanja raspravljala su se pod carevim predsjedanjem. Iza ponoći napali su ustaši šofere, koji su čekali pred dvorom i silom ih odveli u zatvor a njihova mjesta zauzeli su drugi šoferi, koji su ministre na povratku sve odvezli u vojnu akademiju, gdje su bili zatvoreni. Sutradan nakon nekoga skanjivanja car je potpisao imenovanje nove vlade.

Ni u Sofiji, gdje su protivnici agrarne vlade Stambolijskoga najjači, nije državni udar protekao glatko jer se jedna pukovnija oduprla prevratnicima i u toj borbi poginulo je blizu stotinu oružnika.

Reakcionari, koji su ugrabili vlast, odmah poslaše za neuhvaćenim ministrima potjeru, koja je opkolila predsjednika vlade u njegovu rodnome mestu Slavovici. Iza par dnevnoga boja, revolucionarnim četama je uspjelo da pobiju seljake, koji su branili Slavovicu. U tom boju je ostao ubijen i sam ministar Stambolijski. Po njegovoj je smrti revolucionarcima uspjelo, da skoro sasvim uguše seljački otpor. I tako nema više nikakve dvojbe, da će biti revolucionarci svrgnuti s vlade.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Djaci, na posao! Primamo i rado uvrštavamo: Djaci! — Početkom ove godine ustanovila se u Trstu Djačka Matica, koja ima zadaću da priskrbljuje srednješkolskim i visokoškolskim djacima potpore i zajmove. Za uspješno izvršenje te zadaće potreban joj je ogroman fond. Matica se je obratila na razne naše ustanove, društva, klubove, privatnike i druge, da joj priskoče u pomoć. Odaslala je na stotine i stotine okružnica, ali rijetki su bili oni, koji su se oglasili kakvim doprinosom. Ima dapače i takovih, koji nam uopće nisu niti odgovorili na okružnice. A zašto? Razlog je dvojak: a) što ima mnogo i drugih društava, koja traže pomoć: b) što se mnogim ljudima, koji vrlo rado davaju u narodne svrhe, ne olakšava izručenje darova. Komu ne treba drugo nego da pruži ruku u džep, taj će triput prije nešto darovati negoli oni, koji moraju nositi novac na poštu ili kamo drugamo.

Plod šestmjesečnog Matičnog rada je vrlo malen, jer joj sredstva previše rijetko dolaze u blagajnu. Ako ide tako dalje, onda ne ćemo imati u jeseni, kad bi morala da započne potporna akcija, niti toliko sredstava, da zadovoljimo trećinu a možda niti desetinu molitelja.

U slučaju, da se temeljito ne ispremijeni položaj još tekom ovih ferija, Djačka Matica bit će osudjena na to, da će postati — a žalibože i ostati — **mrtvorodjeno dijete.** Djaci! Pomislite si, koliko naporna rada je trebalo uložiti prije negoli se osnovala Djačka Matica! Zato ona ne može i ne smije da postane mrtvorodjeno dijete!

Djaci, držite se načela samopomoći! Djačka Matica je takodjer ustanovljena na tom načelu. Po pravilima lako odlučujete sami o potporama. Uslijed toga morate nastojati i raditi oko toga, da se sakupi što više sredstava, o kojima ćete kasnije odlučivati. Ta ionako vas ima ogromni broj u našim krajevima: preko 1000 srednjoškolaca i oko 300 visokoškolaca. Sada, kad se vraćate svojim kućama na školske praznike, zasučite rukave: sakupljajte doprinose za Djačku Maticu! Širite misao našega društva! Uzbudite zanimanje za Maticu kod posujilnica, društava, klubova itd.! Sjećajte se je kod veselih društava, izleta, zabava i uopće u veselim i žalosnim prilikama! Matica će s veseljem primati svakojake doprinose: malene i velike. Sakupljanjem doprinosa pokazat ćete, da ste kulturno dosta zreli i da razumijete važnost Djačke Matice za djaštvo. Što sakupljate za Maticu, sakupljate za sebe. **Uostalom najprva dužnost svakoga djaka mora biti ta, da tekom školskih praznika pridobije društvu barem jednog podupirajućeg člana. Naš narod vrlo dobro shvaća važnost djačkog pitanja. Zato ustrajno kucajte i dobit ćete!**

Očekujemo, da će ovaj poziv naći više odziva negoli dosadašnji.

Samo oni djaci, koji uistinu nešto učine za Djačku Maticu, moći će lako reflektirati na potpore ili zajmove. Tko se ne bude zanimao za sakupljanje članova i tko ne bude član Djačke Matice, taj ne će moći ni smjeti računati na to, da će mu Matica u potrebi priskočiti u pomoć!

Zato javite Djačkoj Matici svoja imena, nacrte i savjete.

Sve potanje informacije mogu se dobiti u uredu Djačke Matice u Trstu, via Fabio Filzi br. 10, I. i to svaki dan osim nedjelje od 16 do 19 sati.

«Bit će dobro, mičimo se samo!»

Djačka Matica.

Progonstvo našega jezika po goričkim sudovima. Predzadnja «Goriška Straža» donosi dva fermana, koje je izdao predsjednik goričkog tribunala, g. Brelich, koji hoće da se proslavi s progonstvom našega jezika po goričkim sudovima. Tri fermani, odnosno okružnice, u srbo-hrvatskom jeziku glase:

No. Pres. 1038/25 - 23. — **Okružnica.** — Saznao sam za obžalovanja vrijednu činjenicu, da se nekoji činovnici goričkog tribunala i Preture poslužuju u spomenutim uredima, bilo medju sobom bilo u saobraćaju sa netalijanskim odvjetnicima i njihovim činovnicima, kaošto i u općenju sa strankama, boravećim u Gorici i njezinoj okolici, onim jezikom, koji nije talijanski. Budući da je takvo stanje neizdrživo i u suprotstvu sa jednonarodnosti kraljevine Italije, čiji sastavni dio sačinjava i Goričko, iz česa proizlazi, da postoji kod svih državnih oblasti samo jedan službeni jezik i to talijanski, odredjujem, da se moraju svi činovnici goričkog Tribunala i Preture posluživati u saobraćaju sa netalijanskim odvjetnicima, njihovim namještenicima te sa strankama iz Gorice i njezine okolice, kaošto i medjusobno u uredima, posluživati isključivo u talijanskom jeziku.

Ta okružnica je namjerena sudbenim činovnicima.

Druga se listina, koja je namjenjena strankama, glasi ovako:

«Zaključak. — Vraća Vam se spis, da u smislu medjunarodno-potvrdjene činjenice, da Gorica sačinjava dio jednonarodne talijanske države, u kojoj postoji službeni jezik talijanski, formalno popravite nedostatnost Vašeg spisa u slovenskom jeziku time, da mu barem priložite putem svojeg odvjetnika talijanski prevod te da ga ponovno predložite u roku 5 dana u svrhu da izbjegnete posljedicama, koje su predvidjene u § 85. c. pr. r. Ne dozvoljuje Vam se nikakvo produženje tog roka. Dani poštanskog zakašnjenja ne dolaze u obzir. Proti toj naredbi nema nikakvog pravnog lijeka. Potpisan: Brelich.»

Evo, kakvi ljudi rješavaju naše jezikovno pitanje!

Prenos zemnih ostanaka tršćanskih dobrovoljaca na domaću grudu. U nedjelju je na svečani način Trst primio smrtne ostanke svojih dobrovoljaca. Svečanosti je prisustvovao ogromni broj gradjana. Obred je bio vrlo lijep. Sprovodu je prisustvovalo vojništvo, patriotska društva i mnogo civilnih i vojničkih dostojanstvenika. Smrtni ostanci dobrovoljaca bili su pokopani na groblju Sv. Jakoba.

Incident medju vojnicima i članovima nacionalne milicije. Prošle nedjelje uvečer nalazilo se u javnom zabavištu u Trstu (via Madonnina) vrlo mnogo općinstva, medju kojima i prilično lijepi broj vojnika brigate Sassari i nekoliko članova nacionalne milicije. Medju vojnicima i članovnima milicije došlo je do prepira. Radi česa je nastao taj prepir, to nam nije poznato. Čujemo samo to, da je puklo nekoliko hitaca, koji su pronzročili opći strah medju općinstvom. Posljedica te pucnjave bila je ta, da je civilno pučanstvo pobjeglo iz zabavišta. Nato su fašisti potrčali do bližnje postaje nacionalne milicije, u nadi, da će im priskočiti u pomoć i ostali članovi milicije. Medjutim se sakupilo više vojnika, koji su išli sa golim bajunetama proti «Miliziji Nazionale», koja je sa puškama dočekala vojnike. Sreća je prohtjela, da su se pravodobno umješali kr. oružnici, jer bi bilo inače došlo do krvoprolića. Konačno je uspjelo, da su se mirno razišli vojnici i članovi «Milizie Nazionale». Kako čujemo, ostao je ranjen samo jedan vojnik i jedan fašist.

Znanja i ravnanja radi. Pošto smo u zadnjem broju našega lista obećali, da ćemo u današnjem broju „I. R." potanko rastumačiti talijanski policijski zakon, javljamo da smo to morali odložiti za drugi broj.

Gospodarsko društvo u Pazinu nije moglo obdržati u nedjelju glavnu skupštinu, jer se zbog kišovitog vremena nije sastao propisani broj zadrugara. Obdržavat će se **u nedjelju 1. srpnja.**

Etna je talijanski vulkan u Siciliji. Taj vulkan je počeo ovih dana rigati silnu vatru. Već do danas je lava uništila tri talijanska mjesta (Picciolo, Pallamelata i Ferro). Lava, koja je visoka 6 metara, se pomiče u takvoj brzini, da prevali 60 metara na jedan sat. Do sada je provalila 16 km. Stanovništvo neprestano bježi iz bližnjih okolica. Izgleda kao da bježe pred granatama. Jedni mole, drugi psuju a treći se zadovoljuju time, da su si barem život spasili. Vlada je priskočila nesrećnom pučanstvu u pomoć sa više vozova, koji pomažu nastradalima prevoz pokućstva.

Medjunarodni ženski kongres u Rimu. Prošlog mjeseca obdržavao se u Rimu medjunarodni ženski kongres. Na kongresu su bile zastupane i jugoslovenske žene. Raspravljalo se isključivo o ženskom pitanju. Sa strane jugoslovenskih žena govorila je gospodja Adele Miličinović. Najprije je obrazlagala položaj žena u Jugoslaviji, a zatim je toplo preporučila talijanskim ženama i majkama, da svim silama porade oko toga, da se sudbina Jugoslovena, koji su po rapallskom ugovoru pripali Italiji, temeljito ispremjeni na bolje. Poznato mi je, reče govornica, da su hrvatske i slovenske škole u Istri zatvorene. Jugoslovenska će djeca morati postati analfabeti, jer nemaju poduke u materinjem jeziku. Jugoslavija pruža svojim državljanima talijanskog jezika najbolju prigodu, da se naobrazuju u svojem jeziku. Tako se je n. pr. u Splitu otvorila talijanska pučka škola, u kojoj se nalazi slika talijanskog kralja Viktora Emanuela III. Medjutim pol milijuna jugoslovenskih gradjana u Italiji nema više u nekim krajevima skoro nijedne škole. To nije pravedno. Materinji je jezik najveća dobrota svakog čovjeka. Zato je dužnost svih talijanskih žena, da zapriječe svojim muževima, da oduzimlju slavenskoj djeci tu dobrotu»...

Koliko će roditi ove godine duhana u Jugoslaviji? Jugoslavenska državna uprava monopola dobila je od svuda izvještaje, koliko je po cijeloj državi posadjeno duhana, pa je izračunala, da će uroditi otprilike preko 20 milijuna kilograma duhana, koji će vrijediti oko 3 milijarde.

Svega po malo

Kod nas u Evropi sve manje žita a u Americi sve više. Lanjske godine je u cijeloj Evropi urodilo za 76 procenata manje pšenice nego prije deset godina. U Americi je lane rodilo za 141 procenat više pšenice nego pred deset godina. Je li to rat evropske narode tako ulijenio, što li je to? Zato nam i jest gore nego što je bilo prije rata. Po tome vidimo zašto je u Americi bolje nego kod nas. U radu je spas!

Pola milijuna Amerićana dolazi ovoga ljeta na putovanje u Evropu, jer sa svojim dolarima mogu ovdje ljepše i jeftinije živjeti nego kod kuće.

Bik vrijedan jedan milijun. Jedan francuski seljak, koji se mnogo bavi marvogojstvom, prodao je jednog svog bika za milijun franaka. Toga bika kupio je jedan Amerićanin.

Cijelo selo propilo sav svoj imetak. U jednom rusinskom selu stali su svi ljudi toliko piti, da nije bilo kuće, gdje se nije svaki dan netko opio. Krčme su nicale kao gljive iza kiše, a uvijek su bile pune. To je išlo tako daleko, da u tom selu nema kuće, koja nije sva zadužena, a sve radi nesretnog pića.

Provala u venecijansku crkvu. Čitamo u talijanskim novinama, da su noću izmedju 10. i 11. o. mj. lopovi provalili u crkvu Santa Maria del Giglio. Lopovi su se upravo nečuvenom vještinom popeli uz zvonik crkve, provalili krov i pri tome uništili glasovitu uljanu sliku od Zenchija iz XVII. stoljeća, zatim posve iskvariše drugu sliku, koja predstavlja porodjaj Majke Bogorodice od istoga slikara. Zatim su sašli u crkvu i odnesoše sva silu dragocijenosti i starih umjetnina. Nisu poštedili ni škrabice za milostinju. Neizreciva je vrijednost ukradjenih predmeta, od kojih samo jedan krst, ukrašen draguljima, vrijedi preko 40.000 lira.

Silan potres u Perziji. Iz Teherana javljaju, da je tamo ovih dana vladao jak potres, koji je uništio 20 sela i usmrtio preko 2250 osoba.

Morska voda postaje crvena u najvećem moru, koje se zove Tihi Ocean. Učenjaci si razbijaju glavu, od čega bi to moglo biti.

Šala i razbibriga.

Volio je reko glasoviti Hercegovac, Alipaša Rizvanbegović: svakom se mogu načuditi, a ovim kaurima (nevjernicima) jok. E, ljetos ga pitaj, bolan što piješ, a on veli da se rashladi; upitaj ga zimus, a on veli da pije da se ugrije, a sve jedno piće.

* * *

U jednog čovjeka oteglo papke magare, a će mu sin početi plakati od žalosti. — Šta ti je sine? — upita ga babo. — Žao mi magareta, — dijete će mucajući kroz plač. — De, bolane, — babo će na to, — dok je tvog babe biće i magaradi.

Tudja valuta.

Trst, 29. junija 1923.

ugarske krune	0,25	0,320
austrijske krune	0,0310	0,0320
češko-slovačke krune	66.25 —	66.75
dinari	24.80 —	25.20
rumunjski leji	10.75 —	11.50
njemačke marke	0,0140	0,0160
dolar	21.85	22.—
francuski franki	136.75.—	137.25
švicarski franki	396.—.—	399.—
engleski funti papirnati	102.05.—	102.35

Dopisnica uredništva.

V. P. — Štinjan. U listu ne možemo davati adrese trgovačkih kuća. Javit ćemo Vam dopisnicom.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Broj 25. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 28. junija 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

VIDOVDAN

Vele, da je jedan čuveni njemački filozof god. 1789. na glas, da je u Franceskoj buknula revolucija, promijenio pravac svoje svakidašnje, običajne šetnje.

Pisac ovih redaka nije nikakav filozof, ni velik ni malen, ali mu se dne 28. juna 1914. na glas, da je u Sarajevu umoren austrijski Nadvojvoda Franjo Ferdinand, desilo ipak nešto slično: bilo mu kao da je nenadno **nešto ispred njega stalo** i prinudilo ga, da se sa započete šetnje vrati...

Podrobnosti o atentatu još mu nisu bile poznate, ali je već bio pogodio gotovo sve... Iza svakoga koraka, što bi ga na svom povratku učinio, bilo mu je kao da sve dublje roni u davninu, u dogadjaje, kojima je i onaj sarajevski atentat jedna nužna posljedica.

G. 1354., upravo u doba kad je srpska država, za vladanja cara Dušana, bila na vrhuncu svoje moći i veličine, utvrdili su se Turci na Balkanu i to na poluotoku Galipolju, a 15 godina poslije u Drinopolju. Srbi su odmah razabrali, da će odmah iza toga doći na njih red, stoga su, da preteku Turke, skupili dosta brojnu vojsku i već god. 1371. udarili na neprijatelja. Na rijeci Marici sukobile su se obje vojske. Bitka se svršila pobjedom Turaka. Na bojnom polju ostade mrtav i kralj Vukašin, otac Kraljevića Marka.

Ta je pobjeda turska bila od najvećeg značenja, ona je najviše pridonijela, da su se Turci još jače utvrdili na Balkanskom poluotoku. Svi kasniji pokušaji, da ih se otjera iz Evrope, ostali su bezuspješni. Prije tri četiri godine držalo se, da je njihovomu gospodstvu u Evropi za navijek odzvonilo, kad tamo, oni su u posljednji čas potukli Grke pa nešto svojom a nešto tudjom pomoću proširili svoju vlast nesamo u Maloj Aziji nego i u samoj Evropi.

Poslije one pobjede nad Srbima godine 1371. stali su Turci prodirati najprije u južne balkanske krajeve, a malo zatim zaprijetiše i Srbiji, koja se u to vrijeme bila okupila oko svoga slavnoga cara Lazara. Videći Lazar opasnost, koja prijeti njegovoj zemlji i narodu njegovu, sakupi jaku vojsku i podje u susret Turcima. Obje se vojske ogledaše na Kosovom polju. Dne 15. juna (po starom koledaru) na sam dan Svetoga Vida (otuda Vidovdan!) god. 1389. podlegla je srpska vojska nadmoćnoj turskoj sili. Kosovo polje postalo je groblje srpske svobode. Car Lazar pade, pali su i drugi mnogobrojni junaci — i otada poče za Srbe najžalosnije doba njihove historije: u malo godina postala je sva njihova zemlja plijenom Azijata.

To je eto donio Srbima onaj tužni kosovski Vidovdan.

Turci su, istina, rastepli i pobili junačku srpsku vojsku, ali naroda srpskoga nisu nikada mogli da rastepu ni da utuku. Vojske mogu propasti, ali narodi, ostaju — naročito oni, koji hoće da žive. Srbima, koji su ostali, bilo je prosto poturčiti se. Da su to učinili, bili bi unaprijed živjeli u miru i blagostanju. **Ali Srbin je htio da** ostane Srbin. On je htio da sačuva svoj jezik, svoje običaje, svoju vjeru. Rob — ali Srbin. Radije služiti, nego li odmetnuti se od svoga roda i plemena. Radije potucati se od kamena do kamena, od planine do planine, negoli izdati svoj red i krv svoju.

Tome svome zavjetu ostao je Srbin vjeran punih pet stotina godina. Za sve to vrijeme bio je sužanj, bez ikakva prava, ostavljen na milost i nemilost turskome krvoloku. Ali nije klonuo, nije se podao. On je u tišini odgajao djecu svoju u svem narodnom duhu, on je u tišini slušao slijepce, koji su mu uz gusle javorove pjevali o prošlim slavnim, lijepim i tužnim danima. Pjevali su i o kosovskom žalosnom Vidovdanu, ali su uz to budili i vjeru u drugi Vidovdan, koji će oprati onaj prvi, koji će osvetiti Kosovo i narodu donijeti novu slavu, sreću i veličinu.

Prvi traci toga željkovanog dana ukazali su se Srbina prije neko sto godina, kad su pod Karagjorgjem, pradjedom sadašnjega jugoslavenskoga kralja, oslobodili prvo parče, prvi komad lijepe srpske zemlje. Nešto svijetliji osvanuo je taj dan mnogo kasnije, tek godine 1913. prije deset godina, i to odmah nakon izvojštene pobjede nad Turčinom i nad vjerolomnim bratom.

Ali još je na obzorju bilo oblačina, koje nisu dale suncu, da sasvim iskoči i ugrije. Još je bilo robova, još podjarmljenih, koje je trebalo spasavati. Još je bilo zemlje od Triglava do Stare Srbije, od mora pa do Drine i Dunava, a sva ta zemlja čekala je kao ozebao sunce svoj Vidovdan.

Divan je to bio san, ali na putu njegovu ostvarenju stajao je čovjek jedan: kobni austrijski Nadvojvoda — jedan od one dvojice trojice najsnažnijih i najumnijih, što ih je na svijet dala Habsburška porodica...

Kad su Srbi prije deset godina slavili na oslobodjenom Kosovu svoje prvo Vidovdansko sunce — Franc je Ferdinand digao pest i zakleo se, da će on to Sunce zadržati, zasjeniti i natrag potisnuti. To je, kako rečeno, bilo god. 1913.

Godinu dana zatim, dne 28. juna 1914. (15. juna po starome) na sam Vidov dan uputio se Nadvojvoda sa svojom ženom u srce Bosne ponosne, da u naručenom, prkosnom, do skrajnosti izazovnom triumfu pokaže i Srpstvu i Slavenstvu i cijeleme svijetu, da je Crni orao kudikamo jači i snažniji od Bijeloga, i da će germanski dan potisnuti i pomrčati taj novi slavenski Vidov dan... (Germanen Tag — Slaven Nacht!)

To je eto imao da znači onaj triumfalni pohod bahatog Habsburgovca u Sarajevo.

Na ovaj krvavi izaziv kao da se najednom sva zemlja stresla. Ona mučenička zemlja natopljena tolikom slavenskom krvi. I bilo je, kao da se iz njenih dubina digao Duh palih a još neosvećenih junaka — i kao da On, taj krajnje uvrijedjeni Duh tura sâm u ruke mladome Principu samokres, koji nije oborio samo jednog narodnog dušmanina, već i cijela dva dušmanska carstva. Narodi imadu svoju moć i snagu u zemlji, koja ih je rodila. I narod i zemlja, mogu neko vrijeme da podnose uvrede, poniženja i zlostavljanja, ali dodje dan, kad se mjera prevrši i teško onome, na koga se izduši sav bijes uvrijedjene prirode!

Mladi Princip nije nikakav zločinac, on je bio orudje Božje pravde, koja još nije završila svoje reparaciono djelo. Sarajevski hitac bio je znak, koji je svijetu doviknuo: — »Stoj, tako se više dalje ne ide!« I doista kao da je i pred čitavim čovječanstvom nešto nenadano stalo, moralo je i ono da uznakne, da poruši, što je do tada sagradilo, i da na ruševinama gradi novo, o čemu su podjarmljene generacije dugo i dugo snivale.

I tako je jednoga dana na horizontu, nad jugoslavenskom zemljom, ogranulo sunce u svem svojem sjaju. Osvanuo je onaj pravi, onaj dugo, dugo željkovani Vidovdan, na kome se danas griju milijuni i milijuni oslobodjene braće. I svak, ko je ikada osjećao u sebi, da je rob, traži danas na 28. juna svoje mjestance na Vidovdanskom suncu, da má i za čas samo osjeti, kako je Sloboda uistinu i mila i slatka i zlatna...

I svak se milo sjeća Junaka i Mučenika, koji su za taj divni i svijetli dan trpjeli i pali...

28. juna 1923.

Naši u njihovim redovima

Sa talijanske se strane više puta čuje, da naš narod nije sam po sebi otporan glede svoje narodnosti, nego da su svemu tomu krivi advokati, učitelji i svećenici. Svi znamo, a i činjenice to potvrdjuju, da su oni najveći dobrotvori našega jadnoga naroda. Unatoč svega toga nekoji Talijani neprestano govore i pišu, da oni bune narod »proti države«, da čine »propagandu« itd., a kad njih ne bi bilo, da bi odmah otpalo s dnevnoga reda pitanje narodne manjine u Julijskoj Krajini. To je pravilo, po kojem Talijani danomice upotrebljavaju sva moguća i nemoguća sredstva proti naše inteligencije, koju hoće da istjeraju iz ovih krajeva.

Jako im je uspjelo da protjeraju iz Istre skoro svu našu inteligenciju, ali ipak ne mogu da zabilježe dobrih rezultata. Naš je narod ostao čvrst i nepokolebiv, te još većom žestinom čezne za svojim idealom: slobodan svog jezika i narodnog osjećaja.

Mnogi pripisuju u dobar uspjeh dejstvo, da naš čovjek čuti i mučkom trpi teško breme. Radi toga smatramo svojom dužnosti, da dokažemo, da tu ni najmanje ne drži talijanska krilatica »Chi tace — conferma«, nego naprotiv ona poznata Mažuranićeva, koja veli: «Boj se onog, ko je viko bez goleme mrijet' muke!»

Kad je onomadne asesor Frauzin izjavio, da su administrativni izbori dokazali, da je Istra čisto talijanska pokrajina, on je bio na čistome da nije tome baš tako. Htio je, da nas ozlovolji i uvrijedi. Tako rade i drugi talijanski političari, koji danas vedre i oblače u Istri. Preko njih se ostali talijanski narod o nama krivo informira i po njihovim riječima udešava svoj postupak prama nama. Ne čini to samo prosti talijanski narod, nego čak i njegovi poslanici. Po tom uvjerenju udešavaju svoj postupak prama nama istarskim Slavenima. A kako misli Mussolini? — upitat će tko. On stoji u tome nekako po sredini, ali ipak više nakreće na stranu svojih informatora. Što više: on jednostavno potvrdjuje ono, što reču ovdješnje stranke, odnosno oblasti, u koje ima skrajno povjerenje.

Mussolini isto dobro znade, da mi ovdje opstojimo. To se dade lako zaključiti iz njegova pisma, koje je nedavno pisao Goričanima. No ipak Mussolini je i tu odabrao taktiku, koju su mu sugerirali ovdješnji Talijani. Mussolini je velik političar, ali za velike poteze. U malim potezima griješi, jer ne zna dosta cijeniti važnost poštovanja jugoslovenske manjine u Italiji.

Razna su nasilja bacila mnogo naših ljudi u naručje protivničkih stranaka. Imamo par sela, gdje bivši Sokoli nose uniformu talijanskih stranaka. Sasvim tim ti ljudi nisu za nas izgubljeni, a niti su ih oni za sebe pridobili. Oni su tamo, jer moraju biti. U obratnom bi slučaju izgubili službu, a možda i glavu. Imadu djece, pa se ne mogu žrtvovati, već radi svoje roditeljske dužnosti. Lakše im je maskirati svoje pravo lice, a srce im može ostati isto, jer se ne može kontrolirati. Zla je politika naših vlastodržaca stvorila skupinu licumjeraca, koji se znadu vješto kriti. Dali im ti ljudi koriste ili škode, oni ne pitaju. Dostatno im je da prisustvuju raznim paradama i da svojim glasom nadkriljuju ostale, kad se viče: Eja, eja, alalà!

Nema dana da se ne bih sastao s kojim sugradjanom ovoga kova. Čujte samo jedan odstavak iz današnjeg razgovora:

— Kako Vam je, barba Frane, pri duši, kad čujete nešto zla o našima?

— Žučno, sinko! Donekle sam se priučio i takovim pjesmama, pa samo šutim; ako se na mene pazi — povladjujem. U prvim sam danima htio da protestujem i dokažem protivno, ali sam se uzdržao, jer sam uvidio, da bi to značilo pljuvati protiv vjetru. Najviše trpim, kad sam sâm...

Nije takav samo barba Frane; takovi su svi, svi. Sila Bogu ne moli, kaže jedna poslovica. Medjutim mi ćemo ustvrditi nešto drugo, naime, da nema primjera u čitavoj historiji da bi sila pridobila ljudsko srce! Još manje pak valja sila za ono srce, koje se spoljašnošću vlada po razumu.

Takovi su im i oni, po kojima sude da naš narod nije otporan. Zato će biti najbolje, da se Talijani ne obaziru na ulizice, nego da porade svim silama, da si pridobiju srca jugoslavenskog naroda u Italiji. Na taj način će se mnogo prije riješiti pitanje jugoslavenske manjine negoli sa silom i denacionalizacijom!

DOPISI

IZ RIJEKE.

Primila sam iz Krapine pismo od Rokca. Tuži se, što ne može da piše u novine, jer da mu noga nije još sasvim ozdravila. Moli me, da mjesto njega napišem ja štogod, da svijet barem nešto čuje o prilikama u našoj takozvanoj samostalnoj, riječkoj republici.

Ajde dakle, da učinimo, kako želi. Ovo neka je danas moje prvo pismo u novinama. Kakovo je, da je — ako vam nije pravo — preberite.

Počet ću, dakako, s politikom. Najveći politički dogadjaj ovih zadnjih dana, jeste ono, što se dogodilo samoj — meni. Otišla sam na Kvesturu, da mi dadu legitimaciju za Sušak. Kad je bilo sve gotovo, pogledam: mjesto Sušak stajalo je — Oltreponte. Ja sam odmah protestirala, ali na Kvesturi su mi rekli, da će se na Rijeci zvati Sušak Oltreponte sve dotle, dok se na Sušaku bude Fiume nazivala — Rijeka. Uzela sam legitimaciju i otišla na most.

Dodjem pred karabiniere — sve u redu. Si accomodi! Dodjem pred jugoslavensku stražu — pogledaju, namrgode se, pa mi vrate legitimaciju. — Ne znamo mi ni za kakovo Oltrepunte — ne možemo vas pustiti. Što ću, što ne ću — idem ja opet na drugu stranu mosta, kažem, što su mi oni tamo rekli i dobijem odgovor: Passaporto è in regola.

Regula amo — regula tamo — idem ja opet onim drugima, i dobijem odgovor, da nema u Jugoslaviji ni jednoga mjesta, koji bi se zvao Oltrepunte i zato da me ne mogu pustiti. Vratim se natrag onima prvima, oni me pošalju natrag onima drugima, dodjem onima drugima, oni me pošalju onima prvima i sve tako do pet puta.

Nisam znala, što ću, već stanem na polovici mosta i počnem filozofirati: — Jesam li ja luda ili je cijeli svijet poludio? Je li cijeli svijet stao na glavu ili sam ja nogama u zraku?

Je li sve ovo skupa — Bog nas očuvaj — vrag ili njegova mati? Jesam li ja muško ili sam žensko?

Ovakove i slične misli motale su se u mojoj glavi — i meni je već dohodilo, da se bacim u rijeku i da se utopim. Ali kako ću da se utopim, kad u Rječini nije bilo ni tri prsta vode!... Sve smole imamo mi jadni, rodjeni Riječani!

Inače je stanje na Rijeci prilično normalno. Kao i prije »Vedetta« javlja svakih osam dana riječkomu narodu sve one, koji su se u to vrijeme rodili, oženili ili umrli. Da ljudi na Rijeci umiraju, to je tako naravno, da me ni najmanje ne začudjuje. Da se na Rijeci neki ljudi žene, to me već malo začudjuje, premda mi je poznato, da su se mnogi u posljednje vrijeme oženili i zato, što zbog velike nestašice posla nisu imali što drugo da čine. Što pak nikako ne mogu da razumijem, to je ovaj gotovo prekomjerni broj novorodjenih. Treba mnogo i mnogo kuraže, da čovjek dodje na svijet sred prilika, kakove su sada na Rijeci. Hoće li se kada promijeniti ove prilike? Neki govore, da bi se mogle promijeniti na bolje, a drugi vele, da bi mogle okrenuti i na gore. Kome da vjerujete?

Ja sam svakako na strani onih, koji govore, da će nam biti bolje. Imamo zato i razloga. Svi znamo, da jedan senator može mnogo. Grošić je senator; nema sumnje, da će on učiniti mnogo za Rijeku. On je već držao jedan veliki govor u Rimu, i novine pišu, da su svi senatori ostali — paf! On je rekao, da Rijeka ne može postojati sama za sebe. Ili da mora pripasti Italiji ili Jugoslaviji. Sama — nikako!

Vi ćete reći, da sada znate, koliko i prije. Ja pak ne znam ni toliko, ali svakako — ja imam velike speranci.

Nego ja sam malo supersticijozna, kako i sve ženske. Čitala sam naime u novinama, da je u onaj isti čas, dok je Grošić govorio u senatu, jedna Riječanka (koju ja dobro poznam) skočila iz četvrtoga kata jedne kuće blizu samoga senata i dakako — ubila se. Razlog: muška nevjera. Sprijateljila se s jednim Talijanom, otišla s njim u Rim, neko vrijeme sve lijepo da ljepše ne može da bude — a onda ju je on počeo zapuštati, a ona u času dešperacije — skočila s četvrtoga kata i poginula.

Ima momenata, kad se i ja ozbiljno bojim za ovu našu Rijeku! Što bi za Boga bilo, da joj jednoga dana nešto zavrti u glavi, pa da se i ona skomberči s kakovoga četvrtoga kata?...

Ninetta.

IZ OPATIJE.

Naša djeca.

U četvrtak, na dan Sv. Alojzija, bilo je u opatijskoj crkvici Sv. Jakova vrlo živo. Toga su se naime dana djeca hrvatskih škola iz Matulja, Voloskoga i Opatije prvi put pričešćivala. Za ovu svečanu zgodu priredilo je naše vrijedno žensko Udruženje Opatija-Volosko našoj djeci jedno vrlo ugodno iznenadjenje.

Već su dan prije djeca pozvana, da poslije pričesti dodju u »Zoru«. I doista iza sv. mise sva se djeca svrstala u povorku i uputila u »Zoru«.

Putem šapat. Dvojica trojica, što su već otprije bila načukala nešto, tumačila su drugima, kako se u »Zori« nakupilo do dvadeset i pet **kuglofa**, od kojih da su neki veliki kao Učka. I dječje se nožice nekako same od sebe pomicale brže. Nije ni čudo: svak je želio, da što prije vidi i okusi to čudo od kuglofa.

Kad djeca na vrata velike dvorane, — ostadoše kao zablenuta. Imali su šta i vidjeti! Koliko je dvorana duga i široka, pružio se golem stó na potkovu, a na njemu čitava bašta najljepšega cvijeća. Divno je cvijeće, a kako ugodno miriše!

A što je pak ono uz prozore na stolovima? Sve tanjur do tanjura, brate, i sve komad do komada nečega, što tako lijepo izgleda i miriše! Neka su djeca rekla, da oni komadi mirišu ugodnije od samih karanfila... Svi su odmah pogodili — a nije bilo baš ni teško! — da su ono komadi onih vrletnih kuglofa...

Naši mali gosti, djeca iz Matulja, isprva su se držali malo rezervirano. Neki su izmedju njih prvi put bili u »Zori«, pa su se u prvo

vrijeme malo u čudu ozirali oko sebe. Ali to nje trajalo dugo. Ubrzo su se oni snašli, i još nisu pravo ni zaposjeli svoja mjesta i već su se svi osjećali kao — «doma». Pa bili su «doma»...

Medjutim je silni val djece poplavio čitavu dvoranu. Njih 75 pristupilo je toga dana prvoj pričesti, dvadesetak se njih pričestilo po drugi put, a jedan stotinjak manje djece došao da vidi tu lijepu slavu i — dakako — ono čudo od kuglofa. Računa se, da se onog jutra okupilo u našoj «Zori» do dvjesta naše djece. A došle i majke i neki drugi prijatelji mladeži, tako da je velika «Zorina» dvorana bila upravo prepuna našega svijeta.

Sad je tek nastala najveća poteškoća. Trebalo je poslužiti tu malu gospodu — i to što prije — smjesta! Trebalo je naliti svakome kave (i ne po jedamput samo!) pa vrhnja, pa mlijeka, već prema želji gospodičića gosta ili gospodjice gošće — — trebalo jih je nuditi slatkim, a kako se za njih nisu spremili samo kuglofi već i torte i «biškotini» — trebalo je svakoga pitati, što želi, dali ono crno ili ono bijelo. Zatim trebalo je pogostiti i onu stotinu djece, koja nisu bila na pričesti, pa i majkama, koje su izdaleka došle, trebalo je dati nešto, da se i one okrepe. Velik posao, ali naše gospodje i gospodjice od Udruženja izvršile su ga, da bolje nisu mogle, tako da se može reći, da je poslužba bila više negoli — izvrsna.

Bilo je vrlo interesantno gledati djecu, kako su **manovrirala** s onim Božjim blagoslovom! Jedan dječak imao na tanjuru krasan komad torte, pa je sve gledao i sve se meškoljio. — Što ti je? Zašto ne jedeš? — upitam ga. — Ne mogu više — odgovori mi on plačno i tužno, kao da su mu sve ladje potonule.

Drugi jedan imao pred sobom jedan lijepi komad kuglofa i jedan torte. I on se sve meškolji, a ja pitam i njega, zašto ne jede? — Bih ja, odgovori on sav smućen, ali ne znam, što bih prije?... Bilo je tamo mnogo Jurića... Pa sva su djeca malo Jurići, i mi kad smo bili maleni bili smo tko više tko manje sve sami Jurići.

Gospodjica od Udruženja nudi jednoga i pita ga: Hoćeš li bijeloga ili crnoga ili biškotina? — Dajte mi — sve... odgovori mališan iskreno i prostodušno.

Jedna vrlo mila i ljupka djevojčica imala je pred sobom kavu, ali nije pila. — Zašto ne piješ, dušo? — upita je jedna gospodja. — Jer mi je preslatko — odgovori ona tiho i bojazljivo. Dali su joj drugu kavu, ali sa malo više vrhnja, no mala sjedi, mirno i ne pije. — Zašto ne piješ sada? — upitaše opet. Jer mi se ne dopada škorupić, odgovori ona sve onako milo. — Izvadiše «škorupić», no ona jednako ne pije. Opet je pitaju, zašto ne pije, a ona: — To mi je nekako previše...

Vi ćete reći: — Sveto strpljenje!

Pa mi smo svi ovaki bili — neki ovako neki onako...

Djeca su čula i nekoliko lijepih riječi. Jedan njihov stari prijatelj istaknuo im je svu ljepotu ovoga nezaboravnoga dana, preporučio im, da slušaju roditelje, učitelje i da budu zahvalni gospodjama i gospodjicama od Udruženja, koje su i ovom zgodom kao i u raznim drugim zgodama uložile toliko truda i ljubavi, da djeci zaslade nekoliko ugodnih trenutaka.

Poslije tih lijepih riječi, što su ih djeca s pažnjom slušala, postalo je opet sve živo i veselo. Divan je bio pogled na one male glavice, što su izmedju cvijeća provirivale i nasmijano gledale uokolo.

Djeca su zatim primila na uspomenu svako po jednu lijepu prigodnu sliku sa imenom i prezimenom, a onda su otišli pred «Zoru», gdje su u dvije grupe fotografisani.

Svako je dijete otkinulo sa stola po jedan cvijetak i zataklo ga, tko za kaput, tko za kosu — pa hajde onako okićeni kući sretni i zadovoljni i veseleći se danu, koji ne će nikada zaboraviti. Kako je već napomenuto najveća zasluga za ovu divnu i potpuno uspjelu svečanost ide gospodjama i gospodjicama Udruženja. Ali i mnogi su drugi pridonijeli, da se sve ovo onako lijepo svršilo. S velikim zadovoljstvom možemo reći, da su gotovo sve naše čestite kuće, pa i one siromašnije poslale za djecu kakav darak. Srdačna hvala svima, osobito našim **matuljskim prijateljima**, koji su ove godine prvi put pridonijeli **nemalo**, da je ova slava ovako lijepo uspjela!

Sve za djecu!

IZ RUKAVCA.

Prateći pozorno Vaše cenjeno glasilo, upade nam u oči grobni «muk» i tišina o nama, koji smo inače vični, da se o ovom našem mestancu govori, pa makar i u Herostratskom smislu.

Poznata je pojava ljudske nature, te čovek u časovima, koji mu pritištu dušu prestane, da se tuži i plače, već melanholično snaša boli prepuštajući se valu sudbine, gotovo i ne mareći za ono što ima da donese sutrašnji dan. I mi se ovde zavukli u baćvu, (ili bolje reći, drugi nas u nju strpali), ali ne da poput Diogena proučavamo ljude, već da razmišljamo o sretnijim vremenima, boljih ali već nažalost davno minulih dana.

Silno je bolno i bedno sećati se sreće u nevolji, ali su to časovi setnog zadovoljstva, kao i onom gladnom spavaocu kad sanja o raskošnom stolu.

U prvim poratnim godinama, pa sve do nedavno, javljali se pojedini mesije najraznolikijih smerova ne bi li našem čovu, dobričini po naravi vrlo sklonom na svaku stranu, nametnuli svoje visoke i dalekosežne misli.

A jer prilike stvaraju i tata, bila je ta nervoza delom zagrijala nekoje glave, koje «cupida rerum novarum» (željne novotarija) snivahu o vrlo bliskoj boljoj budućnosti.

Ali sudbina jarac — pa je i nedavna revolucijska evolucija zapečatila sudbinu sviju nas zajedno.

Od to smo doba umuknili posve. Beda harači iz dana u dan sve jače i žešće, život postaje sve dosadniji i nesnosniji, a jedina nada jest Amerika, koja doduše pojedinca spašava, ali narodu donosi ono što je za svaki narod sudbonosno, t. j. zapuštanje vlastih domova, te nestajanje i najmanjeg traka nostalgije pa i u onih, koji se već i decenije nalaze u Kolumbovim predelima.

Da se narod odvraća od iseljevanja ne pada nikomu ni na um, jer se nema ni toga prava, kad mu se ne može nažalost ništa pružiti kao naknadu, do li iskrenog izraza mišljenja većine nas, da će biti svaki dan gore, jer nema znaka ni izgleda, u bilo kakav boljak.

Onaj silni žamor, a za motrioca često i humor, po našim gostionama kojih ima na **sreću** u izobilju, postepeno je zatajio, jer se ispunila ona stara **«Nesta novca, nesta prijatelja»**.

Burne političke debate, iza ponoći a za punih stolova prešle su u historiju, a razne se himne sve manje razlegaju noćnom tišinom, šireći čuvstvo blažena spokoja po docima i uvalama oko ponosne glavice Sv. Luke; a za sretne «Rukavašćice» vide u čitavoj ovoj promeni «veli prst desnice Božje».

Orijaški razvoj trgovine, na koji su mnogi naši **veliki trgovačko-gospodarski staleži** (večinom iluziste bez para) — gledali kao na važan čimbenik, zastao je posve i mnoge razočarao, a neke dapače doveo do poslednje stepenice na ljestvici bede.

Razne se trgovine, poduzeća i buffeti delom zatvaraju delom dekadiraju, a glasovi se i tužbe zbog kradja sve to manje čuju, jer je pokojni «stari meštar, — gospodin Franjki — govorio, da se u praznu kuću i miš boji doći.»

Iz ovih navadjanja povlačim konseguencu, izrazitu i tačnu, da je ovde u nas zavladala jednakost, pravi komunizam, pa kako je naše mesto odvaikada na glasu sa svoje originalnosti, tako se i ova velika ideja, koja toliko razbija glave največih umnika, u nas provela sasma originalno pače i vrlo interesantno.

Ostvarila se ona bez revolucije i njezinih kobnih formula i posledica prešla preko nas bez manifestacija i proglasa, posve neopaženo; oživotvorila ju beda i nevolja, te ne nemilosrdne pratilice i pobednice čovečanstva.

Naši su domaći buržuji i kapitaliste — kojih uostalom nije nikada ni bilo — pružili bratsku ruku proleterima i glave i ruku, pa su se sada — obadva gladni — dali na plemenitu misao da izgrade generaciju boljega, višega čoveka.

Ali ovo nije samo puka teorija, već se pristupilo i praksi: kulturno-potporno društvo «Domoljub» votira razne svote, kao primerice za školsku mladež, za bolesnike i nemoćnike, za uzdržavanje študenata i slično, a neki se bezimeni pomladak skrbi za duševnu hranu čoveka, za muziku, kulturu, ples i drugo. Sva su ova navadjanja, prave činjenice, a nikakve tlapnje, pa kome se čitavi ovaj progres čini sumnjivim, može da se o tom na licu mesta uveri, te da listom u ruci («Istar. Riječi») promatra i tumači moje reći.

Sada će biti svakome jasno, zašto Rukavac šuti, šuti za doba največe delatnosti, jer kako prezire jednoličnost i monotoniju, hoće da zapanji okolicu svojim nenadanim nastupom, te da znatiželjnoj publici dokaže da «qui tecet consentire et laborare videtur», (tko šuti čini se da odobrava i radi).

Za danas je dosti, pa se povlačim u moju baćvu, te se ustrpite dok još što ne isprhne iz tora «rukovačkih dendića».

Svoje zemlje sine.

IZ GRIMALDE KOD CEROVLJA.

Da nam bude «bolje», vlada nas je otrgnula od buzetske općine, pak je od Grimalde i Draguća stvorila novu općinu. Sad smo se sa svih strana, a najviše porezi i pristojbe, osvjedočili, da nam nije bolje. Zlo nas bije Poginut ćemo pod njima. Teški su, da će i bogatije posjednike prignuti, a siromašnije će pogotovo smrviti. A godine su tako slabe, da ne mogu biti gore. Zato bi se morali porezi ukinuti ili barem smanjiti. Na ovo nek paze naši muži na našoj općini, osobito općinski načelnik, pa da se zauzme kod viših oblasti za nas seljake posjednike. — To stanje nas silno tare. Ali ni to nije sve. Mi ne možemo niti spavati, kad pomislimo, da nemamo hrvatske škole. Za našu školu smo sagradili lijepu zgradu (kuću); htjeli smo pripraviti svojoj dječici sa novom školom dragi drugi dom, a svomu narodnomu učitelju mili stan, ali smo se prevarili — bolje rečeno: prevarili su nas dragi na vjeri. U toj našoj školi ne čuju naša djeca namesnika oca ni majke, ne čuju glas i govor majčin; danas u našoj školi kvari našu djecu tudjinac: jer nije našeg srca i govora. Mi tako danas imamo u čisto hrvatskom selu talijansku školu, učitelja i učiteljicu, supruge. Mi velimo: ne srdi onoga, koga imaš moliti, pak smo dobri njima. Mi ih darivamo sa svačim, sve u želji, da nam počmu hrvatski učiti djecu, kad znamo, da im prezime svršava na — ić, i kad znadu hrvatski. Ali sve uzalud. Što da činimo?

IZ VRHUVŠĆINE KOD BUZETA.

Ples u školi. — Oružnički brigadijer.

Danas ćemo vam se potužiti na dvije neurednosti. Jedne nedjelje su plesali nekoji siromašni seljaci, izgubljene ovčice iz Vrha u našoj — školi! Nama se koža ježi i srce nam puca od žalosti i jada, videći, kako se zlorabi školu, koju smo sagradili za svete i korisne stvari. Najgore nam je to, da nam ju sada baš oni, koji bi nam htjeli biti učitelji kulture (prosvjete), obezčašćuju. Ovo nas strašno vrijedja, i mi im to zabranjujemo. Gdje je općina? Što na ovo vele oblasti u Buzetu, Kopru i Trstu? Znajte vi svi, da mi Slaveni ljubimo nauk i napredak, pak zato i zahtijevamo, da se poštuje i škola i crkva.

Naš je oružnički brigadir pohodjao po kućama i zapisivao sve one, koji drže našu «Istarsku Riječ». Mi se tomu smijemo, jer znamo, da bi htio s tim samo nas prestrašiti, pak da novinu povratimo. Zar misli da ćemo se na taj način naručiti i čitati talijanske novine!? Mi, sirote seljaci, jedva razumijemo našu «Istarsku Riječ», a talijanske novine ne razumiju ni — Talijani u Vrhu! — Mi znamo naš hrvatski govor, zato mi možemo primiti u ruke samo hrvatske novine ili — nijedne! Uostalom — Talijani čitaju talijanske novine, a mi Hrvati ćemo hrvatske. Ta sve se tiskaju u Italiji pod okom vlade. Nego — nekomu bi bilo drago, da ostanemo zapućeni i neuki, i da ništa ne doznamo. Ali do toga ne će doći, jer mi želimo živjeti i napredovati!

IZ SOVINJAKA KRAJ BUZETA.

Srećni smo, da nas nije pohodila zadnja tuča. Istina je, da joj je «lazno» još doći, vrata su joj otvorena, ali — što prodje s dobrim, ne prodje sa zlim. No nas svejedno boli, što je naškodila našim ljudima i selima oko Buzeta. Tužna Istra!

Mi smo — kako znate — bez svoga svećenika, niti nam tko drugi dolazi obavljati crkvene pobožnosti. Već smo se na to priučili. Duša nam je čista: mi Slaveni nismo nikoga potjerali. Tjeraju ih naši Talijančići slavenske krvi u Sovinjaku. I onog zadnjeg potjeraše u — Boljun. Ali najprije su ga «olahkotili», po domaću: pokrali su mu u kući koješta, da — lakše putuje! Ali velečasni nije šutio. Tužio je, a da ne bude komu gore, nekoliko od ovih «lepih tićića» obvezali se sve poravnati novcem... Nego velečasni još uvijek nema novca. — Oh, mondo gobo!

IZ BOLJUNA.

Nas je sram, kad pomislimo, da je naša općina u talijanskim rukama. Istina je, da sila Boga ne moli i da je samo silom i nasiljem došla naša općina u talijanske ruke, ali ipak svaki pošten narodnjak zacrveni od srama i jada radi toga. Jadi nas i ogorčuje, što su nam vlasti — intrigama našeg bivšeg načelnika Franca Ferrande — nametnule talijansku školu, a hrvatsku ukinile. Sve ovo je proti našoj volji, zato mi ne marimo za talijansku školu ni za talij. općinsku upravu. Jedno i drugo nama škodi te nas sramoti. Sramota je naša, a dašto još veća za one, koje su nam narinule amo na Boljunštinu sve talijanske škole, nama, koji smo svi slavenskoga roda, koljena i jezika. Ono par «Talijančića» u Boljunu ne bi smjelo nama kvariti račune. Pa ipak sada nemamo ovuda ni jedne narodne hrvatske škole, a talijanske ni u Boljunu, Pazu, Vranji, Sušnjevici, u Brestu i na Veloj Učki. Mi smo jednom mislili da ne bi ni Turčin mogao doći na Učku, u taj čisti naš hrvatski zrak, pak evo!...

Malone zaboravih vam javiti, da imamo na općini tajnikom nekog Učkara. On je danas doduše Talijanac, ali ako koza laže, rogi ne lažu. Imamo načelnikom opet nekog Perčića iz Paza, ali nam sve pišu talijanski. Bivšeg tajnika g. Martincicha (sina učiteljeva) izbacili su. Sad se ovaj odmetnik sa svojim ocem srdi... Nek se srde, što ćemo im mi?!

IZ PREGARE (općina Buzet).

Pred otvorenjem škole. — Dolazak talijanske učiteljice iz Bolonje.

Kako čujemo, početkom nove školske godine otvorit će se i kod nas škola. Sad se bojimo ovoga dara sa strane naše općine i Talijana. Kod nas i po cijeloj okolici živi samo naš slavenski (hrvatski) narod, a Talijana nemamo. Ipak, kako čujemo, naša općina na nas misli. Ali ne za dobro! To nam pokazuje naša susjedna Sočerga, pak Topolovac i Gradinje, kamo su došle učiteljice iz — Bolonje. Mi se tomu čudimo: Iz Bolonje ravno u naš zapušteni kraj! — Vražja potriba! Mi znamo, da ima Italija previše učitelja, preko potrebe, zato se i mi bojimo, da ne dobimo u selo koju učiteljicu iz Firenze Glas već ide ovuda naokolo, da kani doći k nama naš g. načelnik (sindako) iz Buzeta radi škole. On zna, a da ne treba da mu mi to rečemo, da smo mi svi ovuda ljudi hrvatskoga jezika, pak zato nam pripada samo hrvatska škola, i da jedino hrvatski učitelj može nama koristiti i nešto naučiti nam djecu u hrvatskom jeziku. Mi ćemo ovo reći njemu i svakomu, koji dodje k nama radi škole. Mi molimo i zahtijevamo hrvatsku školu. Mi plaćamo škole i učitelje, zato nek nam se dade što trebamo i želimo. Već prije rata bila je sistemizovana u našem selu nova škola i to u hrvatskom jeziku.

IZ DRAGUĆA.

Sada imamo drugog svećenika, rodom iz Milja. Taj novonadošli svećenik je vrlo mlad čovjek i vatren Talijanac. Kako će s nama postupati — vidit ćemo. Za danas moramo reći samo to, da nam drži prodike samo u talijanskom jeziku, i kao da ne zna, da smo u Draguću i u okolici svi Slaveni ili Hrvati, i da je nama svima u mjestu i vani slavenski jezik materinski. Malo tko kod nas govori talijanski, a nitko ne razumije pravi književni talijanski jezik. Prodike našeg novog svećenika — nisu za nas ni za naš razum, ni za naše srce. On je za to kod nas, ali kao da nije. Mi ovime molimo biskupski ordinarijat u

---

PODLISTAK

Kraljević Marko služi cara.

(Junačka narodna pjesma iz Premanture).

Sinoć se je oženia Marko,
A jutros mu bila knjiga dodje:
Red mu dodje, da na vojsku podje!
Njemu majka žuto brašno spravlja.
Ljubi mu je košulju šikala
Zlatnom žicom, srebrnom iglicom,
Svaki punat suzicom livala,
Sva košulja u suzam plivala.
Ljubi mu je košulju davala.
Sele ga je mlada upitala:
«Ala, Marko, moj mijeli brajne!
Kad ćeš, brajne, doći do dvorova?»
Ali Marko sestri odgovara:
«Boga tebi, moja mila sele,
Kad uzrije javor jabukama,
Kad pobili perje na Sokolu,
Onda mi se nadaj bilom dvoru!»
Al su mlade domišljate bile,
Sokola su mlikom zadajale,
A javor su vinom zalivale!
Kad se svrši devet godin dana
Urodia javor jabukama,
Na sokolu pobilila perja:
Još ni Marka ni od njega glasa!
Pa mu ljuba bilu knjigu piše:
«Odi doma, Kraljeviću Marko!
Uzrija je javor sa jabukom,
Pobilila na sokolu perja! —
Svršila se deseta godina,
Da ni doma Kraljevića Marka.
Andjelija ljubi govorila:
«Mandalina, moja zaovice!
Ovo j' nama deseta godina,
Da ni doma Kraljevića Marka.
Krojimo si robu na junačku,
Sedlajmo si dva najbolja konja:
Meni Vidu, a tebi Goluba.
I mi odmo do dvora careva,
Mi si odmo pooditi Marka».
One kroju robu na junačku,
Sedlaju si dva najbolja konja,
Ter su išle pred dvore careve.
Kad su došle pred dvore careve,
Med sobom se pominjale straže:
«Ala, Bože, čuda nevidjena!
Lipe su ti dvi delije mlade.
Na pogledu kano i divojke
A na skoku kano i delije».
Božju pomoć straži nazivaše:
«Bog pomozi stražo carovljeva,
Gdi mu sluga Kraljeviću Marko?»
«Gori mu je u svitlim kamaram[1].
Gori sidi s virnom ljubi svojom!»»
«Boga tebi, stražo carovljeva,
Zovi slugu Marka Kraljevića!»
Veli straža Kraljeviću Marku:
«Bog te vidi, Kraljeviću Marko,
Tebe zovu dvi delije mlade,
Dvi delije znane i neznane,
I neznane nikad ne vidjene!» —
Marko grede na bile barkune[2])
Govore mu dvi delije mlade:
«Boga tebi, Kraljeviću Marko,
Što ti negreš junak do dvorova?
Sele ti je priko mora dana,
Ljubi sutra za drugoga grede».
Kad je Marko riči razumia
Svoju j' lipu ljubi ostavia
In on grede caru čestitomu:
«Da, moj care, dobri gospodare!
Evo t' služim deset godin dana,
Plati mene da ja doma gredem:
Sele mi je priko mora dana
A ljubi mi za drugoga grede,
Moju si grem ljubu otkupiti,
Moju si grem sele pohoditi».
«Virna slugo, Kraljeviću Marko,
Lipše sam te ljube dobavia!
«Oj, moj care, mili gospodare!
Prva ljubav u srcu zavita
A druga je olovom polita».
Plati njega care gospodine
Plati njega i on doma grede. —
I metnu ga za se na konjika.
Kad su došli usred gore crne
Progovara Kraljeviću Marko:
«Boga vami, dvi delije mlade!
Za koga je moja sele dana,
Za koga mi moja ljubi grede?
Al su njemu mlade besidile:
«Bog te vidi, Kraljeviću Marko,
Još ne poznaš sele ni ljubove?
Ljubi ti je s tobom na konjiku,
Sele ti je uza te na konju».

[1]) sobama; [2]) prozore.

B. Nušić.

Pjesnik i administrator.

Anekdota.

Poznati beogradski pjesnik Prota Zovkić zaželio se je Amerike. Došavši v Newyork nadje zarade kao upravitelj u administraciji tamošnjeg «Srbobrana». Već za nekoliko dana opazio je novi upravitelj da od osam hiljada pretplatnika, njih tri hiljade ne prima u redu list, pa su reklamacije stizale danomice u tolikoj mjeri, da se listonoša sagibao pod njihovim teretom.

Jednoga dana stigne na otpravništvo newyorškog Srbobrana od nekoga Milana Pašića slijedeće pismo:

Uredništvo «Srbobrana» — Newyork.

Ja sam pretplatnik vašeg lista kroz tri godine. Za vaš organ plaćam mjesečno pet centi, a novinu rijetko primam. Ako si zaželim, da vidim što ste našarali u vašem «Srbobranu», provalit mi je dvije milje do mog prijatelja, koji uživa vaše simpatije u izdašnoj mjeri, jer mu redovitije šaljete vaše glasilo.

Milan Pašić

2756 Karson ulica, Pitsburg.

Pismo dodje novom administratoru u ruke. Držao ga je podulje vremena u rukama, ali

Trstu, da mu zapovijedi, da nam propovijeda u hrvatskom jeziku i da nam ostavi u crkvi malo jezika, što smo ga uživali prije rata. Neka pomisli, da i kršćanski misionari u Africi i Aziji govore narodima u crkvi u njihovim jezicima. Zato opravdano očekujemo, da će novi svećenik krenuti boljim putem negoli njegov predčasnik, kojega su pred nekoliko vremena odveli oružnici iz Draguća radi dobropoznatog čina.

IZ PIĆANŠTINE.

Kad mi ovuda čitamo našu lijepu «Istarsku Riječ», često nam je žao što nikad ne čitamo ništa iz naših strana kako da nas Slavena ni nema ovuda, kao da nam je jako dobro, a ima nas, brate, ovuda dosta dobrih i valjanih Slavena. S druge strane je i kod nas zlo. A ovuda smo svi — lako rečeno — hrvatskoga roda i jezika, a i srca: samo žalosno je u Pićnu. Tu je sve «bastardirano» još od prije rata. Što je kod nas talijanskoga i šarenjaškoga, to je sve porodila pokojna Austrija i njezine oblasti u Pazinu.

Nego, pustimo to na stranu! Imamo nešto važnijega, nešto ozbiljnijega, da vam se potužimo. Mi smo do lani imali u Pićnu hrvatsku školu, na kojoj je službovao naš bivši učitelj i župan g. Zidarić i njegova gdjica kćerka. Ne znamo, zašto su nas onako naglo ostavili jedan i drugi prošle godine. Sada obadvojica službuju u Jugoslaviji. Mi smo voljeli g. Zidarića, a on nas; ali mi mu ne možemo zaboraviti ni oprostiti, što nas je ostavio u najvećoj potrebi i u največoj nesreći. Njega nije nitko tjerao od nas ni od škole; sami naši tobožnji Talijani su rekli, da proti njemu ne će nitko ništa poduzeti dok je živ. Dakle on je mogao kod nas ostati, pa makar i kad bi bio progonjen, jer je bio jak posjednik.

Njegovim smo odlaskom kruto pogodjeni i kažnjeni. Za njim se je odmah otvorila talijanska škola. On je znao, da će se to dogoditi iza njegova odlaska, pa ipak — otišao je, da mu bude još bolje nego ovdje.

PULA.

Sudbonosni dan. - Povećana bijeda. - Krnj — arsenal. - Slaba utjeha. - Veliko nezadovoljstvo medju radništvom.

Pula ide u susret posvemašnje propasti. U gradu nastaje veliko mrtvilo, jer nema niti polovicu prijeratnog prometa. Trgovine i gostione bile su i dosad prazne, ali odsad će biti još i više. Zatvorenje arsenala i otpust 2400 radnika je strašan udarac ne samo za radništvo, nego i za cijeli grad.

Sudbonosni dan 23. o. mj. — dan zatvorenja arsenala i otpust cijelokupnog radništva ostat će nam u žalosnoj uspomeni. Odluka zapovjedništva arsenala od 26. t. mj., kojom javlja da će provizorno, dok se svrše započete radnje, namjestiti 1700 radnika, nije nikoga obradovala. Radnici se ogorčeno pritužuju na neki famozni dekret od 19. aprila t. g., koji odredjuje uslove po kojima će biti radnici ponovno primljeni u arsenal. Ovdješnja «L'Azione» piše, da kad bi bila prije o tome znala, da bi bila u drugačije «diple» zasvirala!

Evo koje uslove odredjuje spomenuti dekret:

Efektivni radnici, koji imaju više od 20 godina službe, imajo pravo na talijansku penziju. Drugi efektivni radnici, koji imaju manje od 20 godina službe, nemaju pravo na talijansku penziju, ali mogu tražiti austrijsku ili 25 nadnica (bez dodataka) za svaku godinu službovanja, a osim toga 60 nadnica u ime otpravnine.

Provizorni radnici imadu pravo na 20 nadnica za svaku godinu službovanja.

Talijanska, odnosno austrijska penzija bit će isplaćena odmah iza kako se predložene molbe ovjerove. Otpravnica od 60 nadnica bit će isplaćena tekom mjeseca julija, kaošto i 20 nadnica za svaku godinu, koju odslužiše provizorični radnici.

Odšteta od 25 nadnica (po svakoj godini službovanja), koja se priznaje efektivnim radnicima se manje od 20 godina službe, bit će isplaćena u dva obroka i to prva polovica do 15. jula, a druga najdalje do 31. decembra 1923.

Svi oni radnici, koji budu ponovno primljeni u arsenal izgubit će slijedeće: a) efektivni radnici 60 nadnica otpravnine i gubitak penzije sve dotle, dok se nalaze u službi; b) provizorni radnici jednu dvanaestinu za svaki daljnji mjesec službovanja. Na primjer: provizorni radnik sa 14.40 lira dnevne plaće i 10 godina službe ima pravo, — ako otkloni ponovni pristup — na odštetu 2880 lira, dok u protivnom slučaju gubi mjesečno dvanaesti dio gornjeg iznosa t. j. 240 lira mjesečno ili cjelokupni iznos od 2880 lira, ako radi jednu godinu.

U slučaju pak da taj provizorni radnik ponovno stupi u arsenal sa dnevnom plaćom od 18 lira, dobit će za 26 radnih dana 468 lira, od koje mu se svote odbija 240 lira od odštete. Iz toga proizlazi, da radnik mora biti zaposlen 26 dana u arsenalu za 228 lira ili nešto više od 8 lira dnevno.

Sada pak uzmimo drugi slučaj: Efektivni radnik sa 20 godina službe ima pravo na talijansku penziju. Recimo da imade 170 lira penzije i 116 lira draginjske doklade, ukupno 286 lira na mjesec ili — ako razdijelimo taj iznos na 26 radnih dana — 11 lira dnevno, koje dotičnik, ako ponovno stupi u arsenal, gubi sve dotle, dok radi u njemu, jer mu je kroz to vrijeme i penzija dignuta. Ako se isti radnik povrati na posao sa 20 lira plaće, od koje mu se odbije spomenutih 11 lira, onda faktično radi za samih 9 lira dnevno. Što više: ako pridodamo k tome još gubitak otpravnine od 60 nadnica, bit će nam jasno, da je dotičnik prisiljen raditi 3 mjeseca besplatno.

Pa ni to još nije najgore! Prema jednoj naredbi sadašnja će uprava moći otpustiti svakog radnika iz službe uz 6 dnevni otkaz. I tako može se dogoditi, da će koji radnik nakon nekoliko dana biti otpušten iz službe i — što je najgore — lišen spomenute otpravnine, a provizorični toliko dvanaestina odštete, koliko mjeseca bude zaposlen.

Iz toga vidimo, kako piše ovdješnja «L'Azione», da se hoće na svaki način zatvoriti arsenal i veliki dio pučanstva natjerati gladom u smrt ili pak na seobu.

Konačno Vam moramo javiti još i to, da je medju ovdješnjim radništvom nastalo veliko negodovanje i komešanje, te izgleda, da ne će nitko prihvatiti nove uslove glede ponovnog pristupa u arsenal. U toj svojoj odluci puljsko radništvo nepokolebivo ustraje, to više, što se i po drugim gradovima Italije bune radnici protiv spomenute naredbe.

IZ LOVRANA.

U nedjelju, dne 17. t. mj. ispratili smo na vječni počinak nedužnu **Nadu**, kćerku vrlo poznate ovdješnje obitelji Kalokira. Pogrebu su prisustvovale njezine saučenice s ravnateljicom gdjom Marchi i učiteljicom gdjom Duka pak nebrojeno djevojčica i naroda, koji je htio da time iskaže zadnju počast nevinom cvijetu, tako rano ugrabljenom od okrutne smrti.

Svakoga se duboko okosnula ova prerana smrt, a osobito njezinih malih saučenica, koje su s njom izgubile dobru prijateljicu... vrlu saučenicu i drugaricu...

Iza svršene župnikove molitve na groblju, dugo se još čulo bolno jecanje prisutnih, a i priroda izgledala je nekud tužnom i sumornom, kao da je i ona htjela da kojom suzom obaspe onaj crveni humak koji krije oteti biser — dobru i milu našu Nadicu...

FIRENZE.

Pozdrav naših vojnika.

Nas Slavena ima vrlo lijepi broj u Firenzi. Kao vojnicima ide nam prilično dobro. Časnici postupaju s nama posve uljudno. U svojem jeziku možemo se svagdje slobodno razgovarati, pjevati i čitati naše novine. Unatoč svega toga na početku su nam teško prolazili dani ali sada smo se već naučili na vojnički život. Ovim putem pozdravljamo svoje roditelje, braću, rodjake, prijatelje i sve čitatelje «Istarske Riječi» te im kličemo: Živili!

Baričević Petar iz Vranje, Kos Ivan iz Lesiščine, Cvečić Dinko iz Sušnjevice, Medančić Antun iz Sv. Ivanca, Čekić Martin iz Sv. Lovreča, Žuhić Ivan iz Lindara, Madrušan Ivan iz Zminja, Francetić Ivan iz Boljuna, Travalja Ivan iz Letaja, Fabijan Ivan iz Boljuna, Zohec Viktor iz Boljunca, Kalčić Matko iz Barbana, Žigant Franie iz Pićna, Matijas Ivan iz Sv. Vičenta, Galant Josip iz Žminja.

Franina i Jurina.

Fr.: Ki su bili oni dva sinoć kot tebe.

Jur.: Johan i Mićelin.

Fr.: Kapio! A kega ste vraga kunšiljali onoliko vremena?

Jur.: Tužili su mi se.

Fr.: Ča je i njim prišlo teplo pod nogi?

Jur.: Prišlo je svem, pak i njim.

Fr.: A ča se tuže?

Jur.: Stavili su ih va penzijon.

Fr.: Ter su i tolikeh našeh — da bi tako ne, i prez penzijona, kako pasi....

Jur.: Ja sam njim to spomenul, onput su obadva skočili na me, osobito Mićelin. Jedno su vaši, a drugo smo mi, žboknul mi je v nos.

Fr.: Koliko ja znam, naši su bili ljudi verni i vredni — z jednom besedom — ljudi od reda. Jedinu falingu, ku su imeli, ta je, da su se rodili Slaveni i da su zostali Slaveni. To ni falinga, to je jedna lepa krepost. To će reć, da su oni naši ljudi od karaktera, ki ne te da pljuvaju na se i na svoje ime.

Jur.: I to sam njim rekal, i obadva su mi to potvrdili, da je tako, samo su rekli, da ni čudo, ako su ih ća dali, zač oni ne te va službe nijednega Slavena. Nego — kako su oni mogli penzionirat njega — jednega Mićelina, čoveka ki je z dušum i telom njihov — i ovega brižnega Johana — to je ono ča ja ne razumem.

Fr.: Da ti pravo rečem — to je ono, ča ni mane ne more nikako va glavu.

Jur.: Ja ti se čudim, da tako govoriš.

Fr.: Ma od kada se ja spamećujem, ja znam, da je Mićelin bil vavek proti nam.

Jur.: Je — a ča si pozabil, kakov je bil va vreme vojske. Pravi lekapijatin! Kuća mu je vavek bila fudrana s austrijskemi banderami, kada god bi čul, da su Nemci kega potukli, vas bi bil srećan i zadovoljan i govoril bi: Ben ghe sta! ben ghe sta! A kada je ono Austrija potukla Rumuniju, ki je skakal više nego Mićelin? Ča ni smirom govoril i dokazeval, kako je sada sve svršeno, Austrija, da će dobit puno petroja, i mir je učinjen.

Fr.: Bože moj, kako ti to držiš va pamete!

Jur.: A ča misliš, da to ne drže va pamete i Talijani? I kako da drže! Oni znaju sve, ča j' ki bil, ča j' govoril i ča j' delal. Oni znaju dobro ki je i ča je Mićelin — pak su mu sada dali Obšid. A bili bi mu ga dali i prej, nego nisu oteli sporadi pulitiki. Va prveh vremeneh su njim i ovakovi Mićelini dobri bili — znaš — već zaradi nas drugeh. Sad pak njim već ne trebaju ovakovi fufići, pak ih jednega za drugem hitaju vanka.

Fr.: A ča j' pak z Johanom?

Jur.: Jadan je, kako vrag. Govori, da je četire leta, kako nem zijal: Eja! Eja! i alalà! — pak nà! Ovako čoveka na cestu hitit! Ferflihste kombinacijon!

Fr.: On bi barem mogal mučat.

Jur.: To sam mu i ja rekal. I još sam mu rekal: A ki je kriv, da je svo ovo zlo prišlo na svet, ako ne vi? Vražji imperijališti nemški, ter vražji imperijališti nemški! Oteli ste zgazit celi svet, oteli ste, da vam svi služimo, pak nà — sad vidite ča ste opravili. I još bite oteli da vas neki drži va službe.

Fr.: Ča j' pak on nato?

Jur.: Počel je klet i proklinjat, da ča j' on kriv, ako je svet bil ponorel? Guljelmo i Franc Jožef — ti su krivi, a ne on. Hudič nebamol!

Fr.: Ja — ča j' bilo dugo, prišlo je blizu za njih kako i za nas. A ča misle sada ti ljudi?

Jur.: Prišli su k mane, ako bim ih ja preporučil komogod va Jugoslaviju.

Fr.: Kega vraga? Bi se, bi se i ne bi se!...

Jur.: Ja sam njim rekal: ja nisam nikakov jugoslavenski konzul ja sam jedan brižan, domaći čovek, ki nima na svete nijednega drugega titulaša nego to, da je po mogućnosti čestit i pošten. Hote vi lepo sami va Jugoslaviju, pak iščite, preskrbite kako budete najbolje znali i mogli, a mane ne pitajte. Ja sam i sam sa sobom na čudu.

Fr.: Dobro si mu rekal.

Jur.: Ma Mićelinu to ni bilo pravo, on mi je počel govorit i povedat na dugo i na široko, kako njegova mat ni znala ni besedi talijanski, kako je jedanput imel jednega barbu popa, ki da je puno učinil za hrvatski puk va Istre i ča ja znam, ča mi je još naflocal i rekal, da bi najzada oni va Jugoslvije bili dužni, da ga zamu va kruh. Ja sam mu rekal, da koliko ja mislim, va Jugoslavije ne pitaju nijednega, ča mu j' bila mat, ale pak kakov mu je bil barba, nego da bi teli znat, kakov je bil i kakov je on, ki bi otel, da ga zamu na delo. Talijani zimlju i drže va službi samo ljude, od karaktera — i pravo imaju. A ja mislim, da tako delaju i Jugoslaveni. Za šeprtlje, za ljude, ki su danas ovo jutra ono, ki su jedan čas Talijani, a drugi put baštardi — ne mare ni ovde va Italije, a ni va Jugoslavije. A to je i pravo. Da sam ja Talijan, ja bim svakemu izdajice dal vritnjak. A tako bim učinil i da sam Jugoslaven. Siromah ma pošten.

Fr.: To mu ni bilo pravo čut!

Jur.: Ni njemu ni Johanu. Najzada se na me naskočili, da kako te oni živet od one male penzijice? — To je pak vaš posal, rekal sam njim ja, i s tim se svršila cela ta audijencija.

Gospodarstvo

Zadnja ura za prijavu zemljištnog prihoda.

U zadnjem smo broju «Istarske Riječi» ponovno upozorili naše čitatelje na to, da sve prijave zemljištnog prihoda moraju biti uložene najkasnije **do 30. juna 1923.** Tko još nije prijavio svoj zemljištni prihod, neka to odmah učini. Čisti prihod može si svatko izračunati po skrižalici, koju je sastavila vlada specijalno za Istru. Ta skrižaljka je slijedeća:

Skrižaljka za odmjerenje čistog zemljištnog prihoda od obradjene zemlje. *)

Vrst zemljišta	Razred	Vlasnik koji obradjuje zemlju pomoću radnika: u brdih	u sredn. visini	u nizini	Vlasnik koji čitav posjed sam obradjuje: u brdih	u sredn. visini	u nizini
oranica (žito, kukuruz, krumpir)	1.	80	175	220	140	320	395
	2.	65	[illegible]	175	115	250	315
	3.	50	105	135	90	190	240
vinograd (trsje)	1.	250	450	375	350	630	525
	2.	200	360	300	280	500	420
	3.	150	270	225	210	375	315
oranica sa lozom	1.	170	325	275	260	525	475
	2.	135	260	220	210	420	330
	3.	100	195	165	155	315	285
Livade	1.		210	210		275	275
	2.	—	160	160	—	210	210
	3.	—	110	110	—	145	145
Pašnjaci	1.		—	—	—	1800	1800
	2.		—	—	—	1500	1500
	3.	—	—	—	—	1200	1200

*) Cijene se razumijevaju u lirama na hektar obradjenog zemljišta.

Po toj skrižaljci se lako ravnamo, koliko prihoda imamo da prijavimo. Tko obradjuje svoj posjed pomoću radnika treba da se drži prvog dijela, a onaj, koji obradjuje svoje zemljište sam sa svojom obitelju, drugoga dijela skrižaljke.

Tom prigodom upozorujemo naše cijenj. čitatelje na to, da skrižaljka za odmjerenje čistog zemljištnog poreza nije bila u prošlom broju posve tačna. Zato je najbolje da se naši čitatelji drže ove skrižaljke, koju danas objavljujemo.

Još nešto! Svi oni posjednici, koji se kod prijave čistog prihoda livade posluže gornje skrižaljke (110.— L na 1 ha) i koji uporabe čitav prirast sijena isključivo za svoju marvu, bit će oprošteni od poreza na zemljištni prihod dotične livade, ako spomenu u opaski, da čitav prirast sijena upotrebljavaju isključivo za svoju marvu.

Par riječi o mužnji krava.

Kad krave leže, onda njihovo vime dodje u neposredni doticaj sa steljom, gnojnicom i balegom. Balega se osuši a dlake i koža vimena ostanu obojadisane zelenkastom bojom baleginih čestica, koje se obično pri mužnji isperu mlijekom. Muzari, koji ne peru vimena, jamačno su više puta opazili, da su kravlje sise bile čišće iza muženja negoli na početku mužnje, te da im se zakupilo na unutrašnjoj strani prstiju nekakvo zeleno blato. Te sitne česti blata postanu u mlijeku još sitnije, te ih nije kadro najfinije cijedilo zadržati. U mlijeku su inače nerastopljive, iza odulјeg stajanja se slegnu, pa pobude ogavnost u konsumenata. Ovakvo, na nečisti način dobiveno mlijeko može postati ne samo gnusno, već i izravno štetno zdravlju, pošto sa gnojem

---

on pjesnik kao i svi pjesnici mislio je na uzvišenije stvari. I ne čitajući sadržaja unesao je adresu Milana Pašića u listinu novih pretplatnika.

Nakon dvije nedjelje poslao je Milan Pašić administraciji «Srbobrana» slijedeće pismo:

Slavna upravo! Poštovana gospodo «Srbobrana» u Newyorku.

Već kroz dva dana primam po dva primjerka vašeg dičnog «Srbobrana». Radujem se izvanrednom redu, što je tako iznenada zavladao kod vaših novina. Sada bar znadem zašto plaćam pet centi mjesečno.

Sa srpskim pozdravom Vaš

Milan Pašić

2756 Karson ulica, Pitsburg

Jedan od pisara, da obraduje svog novog principala, položio je to pismo mladom pjesniku na stol.

Proka Zovkić uze opet pismo u svoje ruke, a u mislima je bio svemu bliže da zahvali Pašića za redovito šiljanje lista «Srbobrana». Mehanično kao prvi put, izvadio je on listu pretplatnika i unesao je na novo ime medju abonente.

Iza nekoliko tjedana stiže i treće pismo pretplatnika iz Pitsburga newyorškom «Srbobranu». Glasilo je:

Veleučena moja gospodo novinari!

Ja sam zanešen vašim postupkom, što je zavladao u vašem otpravništvu. Ima već nekoliko nedjelja, što ja dobivam po tri broja vašeg dičnog «Srbobrana». Samo naprijed gospodo, jer «pregaocu Bog daje mahove!»

Srpski pozdrav!

Vaš Milan Pašić

2756, Karson ulica, Pitsburg

I ovaj put se je ponovila našim čitateljima već poznata procedura. Novi administrator nije čitao sadržaja, već je opet Pašića unio u listinu novih pretplatnika. Pašić dobivao je sada danomice četiri broja «Srbobrana». Kada mu je ta okolnost dodijala, upravio je na administraciju pismo slijedećeg sadržaja:

Moja veleučena gospodo!

Primam vaš dični «Srbobran» uredno, da ne može urednije biti. Ne zamjerite mojoj iskrenosti, ali valja vam reći, da se kajem, kad sam vam se po prvi put javio, da vas molim, da mi urednije šaljete. Što je mnogo, je mnogo. Kamogod se okrenem, svuda viri po jedan «Srbobran». Već u samom snu vidim gdje me progone sami «Srbobrani». Jučer sam sanjao, da sam u jednoj šumi uzaludno tražio da dodjem na čistinu. Na drveću vidio sam «Srbobrane» gdje me progone, a ima ih na milijune. Kad sam se probudio, kupao sam se u znoju i jedva sam ostao živ.

Ako vam je moguće, da mi šaljete samo jedan primjerak, učinite to. Ako nije, poštedite me s vašim «Srbobranom».

Sa štovanjem

Milan Pašić

2756, Karson ulica, Pitsburg.

I ovaj put nije novi administrator čitao sadržaja lista već je jednostavno upisao adresu Pašićevu medju nove pretplatnike.

Kad je počeo Pašić da dobiva danomice po deset primjeraka, poslao je u Newyork slijedeće pismo:

Draga mojo gospodo!

Hvala vam na pažnji: ali ja više izdržati ne mogu. Jučer sam prodao ono malo stvari što sam imao, i večeras sa ženom i djetetom krećem u drugo mjesto. Dok mi je na ramenu glave, vi moje adrese više ne ćete dobiti.

Sa srpskim pozdravom!

Milan Pašić.

Ovaj put nije Milan Pašić napisao kao obično na svršetku lista svoje adrese, pa ga Proka Zovkić nije uzmogao po jedanaesti put da upiše u listu pretplatnika.

i nečisti iz stelje mogu dospjeti u mlijeko razni bacili — prouzročitelji priljepčivih bolesti kao tifusa, jetike ili sušice itd.

To ćemo zapriječiti, ako bezuvjetno pred svakom mužnjom operemo vime u čistoj, a zimi po mogućnosti i u mlačnoj vodi. Prije toga mora muzač svoje ruke oprati sapunom i četkom očistiti prašinu sa svoga odijela. Preporuča se, čistoće radi, posebna čista, bijela pregača (pretpasnik); treba svući kaputić i na unutra zasukati rukave košulje; da se drukčije zasuču rukavi, nakupilo bi se u njezinim uvojcima dlaká i prašine, odkuda bi lako pale u mlijeko.

Za pranje vimena treba uzeti posebnu posudu, a ne onu istu, u koju muzemo. Pristupi se kravi, temeljito isperu cice (sise), cijelo vime do trbuha i prama repu, dok se ne opazi, da je s njega počela curiti čista voda. Da krava ne oboli na upali vimena, treba iza pranja vime otrti čistom, bijelom krpom. Ruke treba ponovno sapunom oprati. Zatim se jednom rukom primi stolac, drugom posuda za mužnju i pristupi se mirno ka kravi, pogladi po boku i nagovori nježnim riječima. U štali uopće, za vrijeme mužnje pogotovo, mora biti mir, te se nipošto ne smije trpjeti bučni razgovor nezaposlenih ljudi ili pjevanje. Kad se krava pri mužnji prestraši ili micanjem nogu oda svoje boli prouzročene joj mužnjom, onda nepoznavaoci životinjske naravi obaspu kravu surovim riječima, dapače je u znak zahvalnosti unaprijed udare po gdjekojim udarcem pod bok. Koje čudo, ako iza toga krave zataje svoje mlijeko.

Prve štrcaje mlijeka svake cice pomuzemo u stelju; ako pak koja od krava boluje na upali vimena, treba prvo mlijeko sakupiti u posebnu posudu i ispariti ga, da se unište u njem sadržani uzročnici bolesti, koji bi putem stelje lako prešli na druge krave. U unutrašnjosti cice i izlaznom kanalu ostane iza najbolje mužnje uvijek po gdjekoja kaplja mlijeka. Kad krave legnu, rekao sam, da im vime dodje u neposredni doticaj sa nečisti, koja dopre na ulaz cice — s tom nečistoću dodju razne bakterije, koje zadju u unutrašnjost i počnu nadjeno mlijeko odmah rastvarati i samo se množiti. Najprvim ištrcajima dakle izmuženo mlijeko obično je blatno i često pokvareno, pak je — ne odstranimo li ga — moguće, da nam pokvari sve ostalo.

T.

Mala seljačka škola

Bjelance od jajeta kao lijek. Kad se tko bilo kako posiječe, neka razbije jaje, pa sa sirovim bjelanjkom namaže ranu. Bjelance se brzo suši, te se na rani uhvati kao kora i ne da zraku da dolazi do posiječenog mjesta. Tim načinom se rana vrlo brzo liječi. Za bjelance, vele, da je vrlo dobar lijek i od kašlja te od zapaljenja u želucu i u crijevima. Kad ko uzima u takim bolestima bjelance bilo razbijeno i izmješano sa šećerom, bilo samo za sebe, zapaljenje se znatno ublaži. Dva ili najviše tri jajeta su dosta kod manjih bolesti te vrste. Kad je pak stanje bolesti ozbiljnije, onda valja zvati liječnika. Bjelance je još i za to dobro, što je ono ne samo lijek, nego ujedno i laka i dobra hrana za bolesnika, baš kao što priliči u bolesti.

Piće od voća. Treba višnje, trešnje, jagode, kupinu, malinu, kaošto i limun i drugo u posudi istući, procjediti kroz krpu, pomiješati sa vodom, zasladiti šećerom i onda metnuti na led. Kad se ohladi, dobit ćemo prijatno piće, koje osvježava čovjeka, i u toplim danima veoma prija.

Da se zelen pasulj očuva. Mahunje od zelenog pasulja treba dobro očistiti od konaca i za tim pomoću igle nanizati na konac. Onda treba u veću posudu usuti oko 2 litre vode, metnuti u nju pol kilograma bijela šećera i dobro je zagrijati. U tu vruću vodu metne se onda pasulj da nekoliko minuta provrije. Poslije se metne na sito, i kad se voda ocjedi, onda treba pasulj objesiti u slobodi na skrovito mjesto. Kad se sasvim posuši, treba ga metnuti na suho mjesto, te može se kuhati poslije kao svježi pasulj.

O muzenju steonih krava. Steona (breja) krava manje više redovno izgubi mlijeko na nekoliko sedmica prije nego što će se oteliti. Kad ona, košto se kaže, zasuši, to je potrebno: prvo da bolje može braniti tele u utrobi, a drugo i za to, da poslije telenja može davati više mlijeka. Najbolje je, dakle, da se krava 6—8 nedjelja prije nego što će se oteliti ne muze. Kad se kod krava u to vrijeme ne izgubi mlijeko samo od sebe, može se to tako postići, da se krava što rjedje muze. Inače im u tom slučaju treba davati slabu hranu, pa će se i time mlijeko gubiti.

Što nam je činiti kad nam se goveda nadmu? Nadutost goveda najviše se pojavljuje u proljeću. volovi i krave se najedu mokre trave ili mlade svježe djeteljine, iza koje se odmah napiju vode. Naši neuki seljaci običavaju takvu marvu stiskati vratima ili s njima trčati nizbrdo, što se ne bi smjelo učiniti ni u kojem slučaju. S nadutom marvom ne smijemo nikada ići nizbrdo, a još manje ju stiskati vratima. Nadute volove ili krave moramo uvijek tako namjestiti, da prednji dio stoji mnogo više od stražnjega, pa ju zatim treba marljivo trti po lijevom boku. Što više: nadutoj marvi treba da ulijemo u gubicu ½ litre rakije ili 20 grama amonijaka ili gašenog vapna na ½ litre čaja od kamomile.

Kako ćemo doći do dobrog likera? Mnogi naši seljaci troše bespotrebno novac za likere, koje bi si lako mogli i sami prirediti kod kuće. Dobar liker si može svatko sam napraviti, ako uzme 40 komada zelenih oraha. Te orahe treba razrezati i postaviti za dva tjedna u staklenku, u kojoj mora biti 2 litre jake rakije, pomješane sa 5 grama korijandola, 2½ grama kardamona, 10 grama karanfila, 15 grama Ceylon kanele, 5 grama mačisa, 40 grama vanilske tinkture i 200 grama vode od ruža. Ta smjesa se nakon dvije sedmice procijedi kroz čistu krpicu. Zatim se procedjena smjesa izmješa sa toplem rastopinom (sirupom) od 2 kg običnog šećera i 1½ litre vode. Čim je sve skupa dobro promješano i ohladjeno, spravi se u dobro začepljene boce. Tada je već gotov liker, koji nazivljemo »orehovac«. Orehovac je vrlo zdrav i ukusan liker, koji se može i najvećem gospodinu ponuditi u svako doba dana. (Op. red.: Spomenute primjese može se dobiti u svakoj ljekarni ili mirodioni).

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 27. juna 1923. moglo se kupiti, odnosno prodati 100 francuskih franaka za 138'— — 138'50; 100 švicarskih franaka za 400'— — 403'—; 100 rumunjskih leja za 11'50 — 12'—; 100 čehoslovačkih kruna za 67'25 — 67'75; 100 madžarskih kruna za 0'25 — 0'30; 100 austrijskih kruna za 0'0320 — 0'0330; 100 jugoslovenskih dinara za 24'90 — 25'20; 1 dolar za 22'30 — 22'40 i jednu liru sterlinu za 103'20 — 103'50 talijanskih lira.

Politički pregled

Čehoslovačka i Belgija stoje u jednom potpunom carinskom ratu. Uzrok leži u čehoslovačkom sistemu procedure oko podjeljivanja dozvole za različite belgijske eksportne produkte, na što je Belgija odgovorila sa visokim carinama na češke produkte, sa kojima je tako postupano, kao da su uvezeni iz Njemačke. Medjutim sada se vode rasprave, koje teku povoljno, te će dovesti do zaključka jednog provizorija, u kojem će Belgija napustiti diferencijalnu carinu na češke proizvode, a Čehoslovačka sa svoje strane napustit će dosadanji postupak u pitanju dozvola za uvoz robe. Jučer su nastavljeni pregovori, koji se smatraju kao stepenica do trgovačkog ugovora izmedju Čehoslovačke i Belgije.

U Albaniji je nastao gradjanski rat. U cijelom sjevernom dijelu državice vode se upravo ogorčene borbe izmedju četa tiranske vlade i pobunjenika. Pobunjenici su dosta dobro naoružani. Vladinim četama je već uspjelo razoružati nekoliko sela. Ma da je veliki broj pristalica Bajrama Cura doveden u Skadar kao taoci ipak je Bajram Curu uspjelo, da sakupi nekoliko hiljada ljudi. Nekoliko provodića koje su prebjegle preko granice, pričaju o ustanku strašne stvari. Bugarski komitski vojvoda Petar Canljev, koji se već duže vremena nalazi u jednom selu u okolici. Čanljev uputio se, da se sastane sa pobunjenicima. Ovaj sastanak dovodi se u vezu sa poduzećem akcije na jugosl. teritoriju. Čanljev je poznat kao kurir izmedju bugarskih komita na jugosl. i albanskom teritoriju.

Lausannska konferencija traje dalje. Turci ne pokazuju nikakve volje, da bi i nadalje popuštali Saveznicima. I tako moraju u mnogočemu Saveznici popuštati Turcima. Koncem prošlog tjedna čak i na to, da se obustavi rad svih stranih poštanskih ureda u Turskoj. Što više: Saveznici su pristali, da trgovački ugovor ne bude protegnut na Poljsku i Portugal, ako se Turci izjave spremnima, da i sa ovim državama povedu pregovore na istoj bazi, na kojoj su zaključeni trgovački ugovori sa saveznicima. Turska je delegacija izjavila, da će odgovor dati na narednoj sjednici. Turci su konačno pristali, da trgovački ugovor sa saveznicima ostane na snazi pet godina a isti ugovor sa Rumunjskom i Jugoslavijom samo dvije i pol godine. Za Grčku Turska delegacija pristala je na trajanje ugovora samo za jednu godinu. Venizelos je na to odlučno prosvjedovao, pa će se ovaj spor riješiti na narednoj sjednici.

Razne vijesti

Domaće novosti.

PRENIMO SE! Dne 5. jula slavit će jugoslovenski narod «Narodni blagdan», da dade oduška svom čuvstvu zahvalnosti naprama svojim prosvjetiteljima — sv. braći Ćirilu i Metodu.

Naša sveta narodna dužnost nas pozivlje, da što svečanije proslavimo taj narodni blagdan. Ta proslava mora biti mirna, dostojna i korisna za našu narodnu stvar. Mjesto da činimo javne manifestacije i da palimo krijesove, što bi nas moglo dovesti do iznenadjenja, sakupljajmo radje taj dan milodare za naše narodne ustanove, a naročito za našu «Istarsku Riječ», koja se zauzimlje za sva prava našega naroda u Istri. Nastojmo, da po svim selima i gradovima po Istri sakupljamo doprinose za naš list. Oživimo staru slogu i ne dopuštajmo da nam propadne ono, što nam je najmilije i najdraže u ovim teškim danima! Nastojmo, da bude dan svete braće ujedno i dan «I. R.».

Na djelo, junak tko je!

Rad naših narodnih poslanika. Naš narodni poslanik dr. Ulikse Stanger naslovio je na vladu dvije interogacije: jednu o nečovječnom postupku kr. karabinijera u Sv. Petru u Šumi, a drugu o 20-postotnom uskraćivanju penzija.

Prva interogacija: Potpisani pitam Predsjednika Ministarskog savjeta te ministra unutarnjih posala, što kane poduzeti da se zaštiti život i zdravlje slavenskih državljana Istre i kakvi koraci su bili poduzeti proti kr. oružnicima u Sv. Petru u Šumi radi živinskog zlostavljanja Ivana Vicel-a dne 17. juna 1923. (Potpis).

Druga interogacija: Potpisani pitam Predsjednika ministarskog savjeta te ministra financija, da li smatraju pravednim to, da se kod rješavanja propisa, koji se odnose na juridičnu sistemaciju činovnika i namještenika bivše vladavine, nagomila 20%-tni odbitak penzije i draginjskih doklada za više mjeseca, — ako ta odbitak uopće ne znači u smislu kr. ukaza od 27. nov. 1919. br. 2227 gubitak pridobljenih prava — te se na taj način oduzimlje mnogim državljanima novih pokrajina, koji ionako žive u bijedi, jednomjesečni prihod, dok bi se ta odbitak morao porazdijeliti na više mjeseca ili privremeno opozvati. — Traži se pismeni odgovor. (Potpis).

Lična vijest. Ovih dana bio je na frankfurtskom sveučilištu promoviran na čast doktora ekonomije i socijalogije naš poznati istarski rodoljub i novinar g. Mijo Mirković iz Raklja. Našem mladom doktoru i njegovoj obitelji izričemo ovim putem naše najsrdačnije čestitke.

Položio odvjetniški ispit. Prošlog tjedna položio je sa veoma dobrim uspjehom odvjetnički ispit naš Istranin g. dr. Stojan Brajša, odvjetnički koncipijent dra. K. Podgornika. — Srdačno čestitamo!

Učiteljstvu na znanje. — Glasom kr. dekreta škole svršavaju 1. julija. Toga dana dijele se takodjer svjedodžbe, a to osobito ondje i na onim školama, odakle ne idu djeca u Rim. A mi dobro znamo, da će biti većina istarskih škola, koje ne će poslati ni jedno dijete na to dugo patovanje. Zar da bude učitelj tu do 7. julija? Čemu? A da li će imati učitelj na raspolaganje knjige i novine, da mogu njegova djeca duhom pratiti drugu djecu na putovanju u Rim i natrag? Dvojim. Mi dakle ne smijemo doslovno uzeti zadnji dekret. Pa ako i ide koje dijete u Rim, zar će dotični učitelj pozivati svaki dan učenike do 7. u školu? Nije potrebno. Dosti je, da ih pozove jedan ili dva puta u školu (što je opet dužnost talijanskog specijalista), te da štogod priopći o tomu putovanju, o komu će zaista i sam vrlo malo znati, pošto ne će moći doći svaki učitelj dnevno do političkih novina, koje će o tomu izvješćivati. Po mojem mnijenju može svaki učitelj otići iz svoga sjedišta, a to barem za dva, tri dana, u doba tog putovanja. A koga da dočeka učitelj s djecom ako nikoje nije pošlo u Rim? Mi dakle naš zadnji dekret ne tumačimo doslovno. — Pošto će svakako prilično tršćanske djece u Rim, pa iz posebnog obzira naša Zveza je odgodila zborovanje na 8. i 9. julija.

Učitelj.

Istrani, čuvajmo svoje narodno blago! Odsele ćemo redovito donašati u našem listu naše narodne pjesme iz Istre. Radi toga molimo sve svoje čitatelje, prijatelje i rodoljube, da marljivo sakupljaju po svim istarskim selima sve naše narodne pjesme (junačke, ljubavne, nabožne itd.) te da nam ih redovito šalju na uredništvo našega lista. Treba da sve ono što imamo, sabiremo i čuvamo za budućnost i kasnija pokoljenja.

Progonstvo našeg lista. Iz Pazina nam javljaju, da zadnji broj Istarske Riječi nije pazinska pošta nikomu izručila. Gdje se je taj broj zaostavio, to ne možemo da kažemo. Želimo samo, da bi slavno Ravnateljstvo pošte i brzojava u Trstu učinilo jednom za uvijek red na istarskim poštama, jer se ovako ne može dalje. Nadamo se, da nam ne će trebati da se ponovno osvrćemo na ovo pitanje.

Naš list na Kanfanarštini. Pišu nam prijatelji i naši pretplatnici iz općine Kanfanar, da tamo nisu primili već četiri broja «Istarske Riječi» t. j. od onoga vremena, kad je bio u našem listu tiskan dopis iz Kanfanara. Naša je uprava slala svima redovito list, ali ove zadnje dane vraćao nam se list sa opaskom, da je sam pretplatnik list otkazao. Činilo nam se čudno, da bi se naši ljudi otkazali od svog lista. Sada pak vidimo na kome leži krivica. Molimo poštansko ravnateljstvo, da naredi svojim potčinjenicima u Kanfanaru, da vrše svoju dužnost. Zato su namještenici na pošti u Kanfanaru i plaćeni.

Gospodarsko društvo u Pazinu nije moglo obdržavati pretprašle nedjelje glavnu skupštinu, jer se zbog kišovita vremena nije sastao propisani broj zadrugara. Obdržavat će se u nedjelju 1. srpnja 1923.

Nevjerojatno! Piše nam prijatelj u Sv. Petru u Šumi: Kako Vam je poznato, pred nekoliko dana istukli su ovdješnji oružnici našeg valjanog mladića Ivana Vicela. «Istarska Riječ» je donijela o tome vrlo kratak izvještaj. Ipak našim oružnicima ni to nije bilo po volji, pa su došli u nedjelju pod misu pred crkvu i tu čekali Vicela dok je izašao iz crkve. Kad je izašao iz crkve, pozvaše ga k sebi i izjaviše mu, da mu nema više opstanka u Sv. Petru u Šumi. Nato su ga odveli u svoju kasarnu, gdje su ga prisilili da potpiše izjavu, **da nije istina, što je pisala «Istarska Riječ», da je bio od njih tučen!!** Naravski, Vicel je morao potpisati tu izjavu, jer bi ga inače bila zadesila ista sudbina kao i prvi dan. Sada imaju cijelu stvar u rukama više oblasti.

Kad će to svršiti? Pišu nam iz Črnice kod Buzeta: Doznajemo da su ovih dana došli oružnici k našem vrijednom dekanu vlč. g. Flegu i da su mu učinili kućnu premetačinu. Kaošto je samo po sebi razumljivo, g. dekanu nisu našli nikakvog kompromitirajućeg dokumenta. Oružnici su mu zaplijenili samo nekoliko brojeva «Istarske Riječi». Ta premetačina je izazvala veliko negodovanje po cijeloj Buzeštini, koja visoko cijeni i poštuje vlč. g. Flega kao poštenog i značajnog svećenika i rodoljuba.

Parobrod Wilson. Ovaj parobrod društva «Cosulich», koji putuje izmedju Trsta i New-Yorka i prevozi mnogo naših zemljaka, koji se sele u Ameriku **nije nastradao niti je imao ikakvu nesreću na moru.** To javljamo našim ljudima, pošto smo se na kompetentnom mjestu popitali, kad smo dočuli, da se Istrom pronose glasovi da je Wilson potonuo. Bili smo i mi u brizi, ali sada možemo javiti dobru vijest, da su one glasine bile lažne. Naši ljudi, koji su imali rodjake ili prijatelje na brodu, mogu dakle biti mirni.

Svega po malo

Spomenploča Zrinjskom i Frankopanu u Bečkom Novom Mjestu postavljena je u nedjelju 17. t. mj. Podigli su je bečki Jugosloveni na počast hrvatskim mučenicima na onome mjestu, gdje je carska Austrija te slavne borce za jugoslovensku slobodu ubila.

Ukradena austrijska carska kruna. Neki barun Steiner ukrao je mnogo stvari od bivšeg cara Karla, pa ih je skupo prodavao. Tako je ukrao i carsku krunu, pa je jedamput pak došao u neku gostionu s habsburškom carskom krunom na glavi. Ljudi su se toj sprdačini smijali. Danas te carske krune ne mogu više da nadju, jer ju je Steiner prodao kao staro zlato, a dragulje je još prije povadio i rasprodao.

Revolver, kojim se lako obraniš, a da nikoga ne ubiješ. Takav je revolver izumio neki njemački učenjak. Taj se revolver puni nekim posebnim barutom, koji opalj kao velika kakva puška. Koga hitac pogodi, toga obavije gust oblak dima, pa niti što vidiš, niti možeš pravo disati, pa se moraš onesvijestiti i srušiti. Ali poslije kratkog vremena dodješ opet k sebi, pa si zdrav i čil kao da nije ništa ni bilo.

Majčino srce. Bio zločinac. On je ljubio djevojku, ali ona ne ljubljaše njega. Jednoga dana reče mu ona:

— Ako me ljubiš, donesi srce svoje majke mojemu psetu.

Zločinac ode kući, ubije si majku, raspiri joj njedra, izvadi srce i pobježe s njim k svojoj dragoj.

Kad je trčao putem, najedamput mu zape noga za kamen i padne. Tom prigodom mu se srce otkotrlja iz ruku.

Dok se je dizao sa zemlje začu u blizini neki slatki glas. Mrtvo majčino srce šaptaše milo: — Jesi li se udario, moj sinko?!...

Parobrodi bez dimnjaka. Doskora će biti dogotovljen prvi parobrod bez dimnjaka. Već su dogotovljeni svi detaljni nacrti za ovu vrst parobroda, koga su osnovali njemački inženjeri. Ovaj bi parobrod imao duljinu od 274 metara, a najveću širinu od 31 metra. Imao bi brzinu od 23 uzlova. Motornu bi snagu razvijalo do 20 motora Dieselovog sistema sa 4000 konjskih sila svaki, a bili bi montirani 5 po 5 na vrške parobroda. Ovaj bi parobrod bez dimnjaka mogao prenašati do 4500 putnika.

Kralj si slomio ruku. Iz Bruselja javljaju, da je belgijskog kralja zadesila prošle nedjelje strašna nezgoda. Kralj je išao konjem na izlet u Läcken. U okolici toga mjesta mu je nenadano konj potrnuo. Kralj je pao i tom prigodom si slomio ruku.

Utrka oko svijeta. Amerikani hoće da prirede utrku oko cijelog svijeta na aeroplanima. Neki su već rekli, da će obletiti na aeroplanu cijeli svijet za 18 ili 19 dana. E na neka i to čudo bude!

Šala i razbibriga.

Utjeha. Dobri neki muž, koji je bio teško bolestan, pozove svoju još mladu ženu k sebi i počme joj ovako govoriti: Draga moja žena! Vidiš i sama, da se bliža zadnja ura moga življenja; trebat će mi umrijeti. Morat ću te zapustiti. Ako ti je stalo do toga, da u miru ostavim ovaj svijet, moraš mi ispuniti zadnju želju. Ti si još mlada, pa znam da ćeš se opet oženiti. Molim te samo, nemoj nikada poći za susjedovog Marka; znaš i sama kako se ja i on nijesmo mogli nikada trpjeti. Ja bi se jako teško rastao sa tim svijetom, ako mi to ne obećaš». — «Predragi moj mužu», odgovori žena, «neka te to ni najmanje ne smeta! Umri u miru. Prisižem ti, da kad bi ga baš i htjela uzeti, ne bi mogla, jer sam već tvomu prijatelju Nikoli obećala ruku».

Zrnje biserovo.

Glavno, s čega se mnogi osjećuju nesretni, sastoji se u precjenjivanju tudje sreće.

* * *

Tudjim se perjem može kititi, a ne letiti.

* * *

Kad neko kaže, da ljubi istinu, a mrzi laž, to on misli svoju istinu i laž drugoga.

* * *

Narav je jedina žena, koja svoje tajne nije izbrbljala.

* * *

Ne uzimaj ništa za stalno i za nemoguće, pa ćeš manje iznenadjenja doživljavati.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 26. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 5. julija 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ"
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Današnja „I. R." ima prilog „Mladi Istranin" br. 13.

Onorevole Acerbo je rekao . . .

Dok je naš poslanik, gosp. dr. Stanger držao onaj svoj poznati govor u rimskom Parlamentu i iznosio što se sve radi protiv našega naroda u Istri, prekinuo ga je Ministar Predsiednik g. Mussolini:

— Dogadja li se to ili bi se dogodio?....

Pošto je naš poslanik potvrdio, da se to dogadja svaki dan, Ministar ga nanovo prekinu veleći:

— iskažite podrobnije jer do sada nisam o tom primio nikakav izvještaj.

Nato se oglasi onorevole Acerbo, državni podtajnik, desna ruka Ministra Mussolini-a:

— Predsjednik Ministarskog Savjeta odgovorio vam je prije dva tri dana i to upravo u pogledu predmeta vašeg dnevnog reda.

To je bilo dne 30. maja ove godine.

Dva tri dana! — rekao je onorevole Acerbo. Prema tome g. Mussolini imao je da odgovori našemu poslaniku 28. ili najkasnije 27. maja. Danas je 5. jula, to će reći, da je od dana, kad je g. Mussolini predao pošti onaj svoj odgovor adresiran na našega poslanika, proteklo od prilike 38 ili 39 dana.

Ah, te pošte!

Da je odgovor g. Mussolini-a uistini predan pošti, o tom ne može biti sumnje. To je naročito izjavio javno u Parlamentu glavom sam onorevole Acerbo. Onorevole Acerbo nije kojeko, da bi se s onog veleважnog mjesta poslužio jednom neistinom. Danas je onorevole Acerbo poslije g. Mussolinija prva ličnost u Italiji. Onorevole Acerbo je uzto član vlade, o kojoj je sam g. Mussolini kazao — a mi vjerujemo (zašto da ne vjerujemo?), da je to najjača, najiskrenija, a prema tomu dakako i najčestitija vlada izmedju svih, što su se do sada izmijenile.

Svi su dakle čestiti, samo što naš poslanik nije još primio onaj famozni odgovor . . .

A narod kao narod — nestrpiv, do zla Boga nestrpiv! Neprestano nas salijeće pismima i upitima: — Što je s onim odgovorom? Zašto ga ne objelodanite?

Mi se obraćamo na našega poslanika pismeno i usmeno. — Što je s onim odgovorom? Zašto nam ga ne šaljete?

A naš poslanik odgovara: — Još nije stigo! Strpljen — spasen! . . . Bog je velik! . . .

Nema druge nego strpiti se i — čekati. A odgovor će doći. Kako ne bi došao, kad je onorevole Acerbo rekao . . .

Samo se o sebi razumije, da se medju narodom u tom očekivanju nagadja i nagovješćuje svašta i koješta. Svi znaju, da je naš poslanik podnio u Rim sva sila interpelacija, prigovora i pritužbi. Budući da se našemu narodu u Istri i druguda u Julskoj Krajini čine krivice na svim granama njegova javnoga života: u školstvu, gospodarstvu, u crkvama, na sudovima, u općinama itd. itd., jasno je, da se i one interpelacije tiču u prvom redu postupanja vladinih organa u napomenutim granama. I tu se eto samo od sebe nameće pitanje: da li g. Mussolini onim svojim odgovorom, (koji dakako još nije stigao) **odgovara** ili — **ne odgovara?** . . . Pričekajte: ovo što je ovdje rečeno, nije baš tako ludo, kako u prvi mah izgleda. Ima naime razlike izmedju nas običnih ljudi i gospode Ministara. Ako vi jednog običnog čovjeka pitate nešto, on će vam odgovoriti: **da** ili **ne**, dok Ministar vrlo rijetko kaže **da** ili **ne**. Tako je i s interpelacijama, što ih poslanici postavljaju na razne ministre. Desava se, da ministri kadšto i odgovore na takove interpelacije, ali njihov je odgovor takav, da tada onaj, što je interpelovao, zna obično manje, nego li je prije znao.

Hoće li i odgovor g. Mussolini-a biti takav, da ćemo pošto ga pročitamo, znati manje, nego što smo prije znali?

O tome će imati da sudi potomstvo . . . to će reći — oni, koji budu taj odgovor — dočekali.

Ima opet naših ljudi, koji sude ovako: — G. Mussolini izjavio je nedavno, da je njegova vlada najčasnija od svih, što ih je do sada imala Italija. Mi to vjerujemo — zašto da ne vjerujemo? Ali ako je Mussolinijeva vlada najčasnija, kaošto uistini i jeste, mora da je takodjer i najpravednija, jer gdje nema pravednosti, nema ni časti, a jer u Mussolinijevoj vladi ima časti, znači, da ima i pravednosti. Budući pak da u ovoj sadašnjoj vladi ima najviše časti, mora da ima u njoj i najviše pravednosti, svakako više nego li je te divne kreposti bilo na priliku u vladi gosp. Giolitti-a.

Medjutim ma kakva bila vlada gosp. Giolitti-a, ona je u svečanoj sjednici rimskoga Parlamenta od 28. novembra 1920. prihvatila izjavu poslanika poštenjaka, časnog g. Luzzati-a, koja glasi: „Komora... izražuje želju, da se dobri odnosi proglašeni u Rapallu razvijaju na medjusobnu korist obaju izmirenih naroda i Evrope u vjeri, **da bi etnički elementi, što su ostali izvan odnosnih granica, uživali, uz iskrena jamstva, najslobodniju uporabu jezika, kulture, vjere uz najdublje poštivanje, što ga traži njihov posebni položaj**».

Ova rezolucija, kojom su vlada i parlamenat zajamčili nama Slavenima sva naša narodna i kulturna prava, nije bila provedena u život, valjda zato, što prvašnje vlade nisu bile dosta jake ni čestite, a po tom ni dosta pravedne, da je provedu.

Budući pak da je sadašnja vlada, kako već rečeno, najenergičnija, najčasnija, a po tom dakako i najpravednija, ima nade, da će u onom svom odgovoru g. Mussolini kazati od prilike ovako: — Istina, gosp. poslaniče, vašemu su narodu nanesene mnoge krivice, ali ja vam u ime moje najjače, najčasnije a po tome i najpravednije vlade obećajem, da će se obveza, što ju je na sebe primila talijanska vlada u sjednici rimskog Parlamenta od 28. novembra 1920. izvršiti najskrupoloznije, kako to traži Pravda, naš Statut i naša čast.

Ima ih, kako rekosmo, koji se iskreno nadaju jednom takovom odgovoru. Može i to da bidne . . .

Ostaje još jedna mogućnost. Ministar Mussolini kazao je onom prigodom našemu poslaniku, da u predmetu nije primio nikakva izvještaja. Nastaje pitanje: kako je mogao g. Mussolini da odgovori na izvještaj, koji nije primio, premda mu je bio poslat? . . .

Politiko! Politiko! — alaj su nedokučivi putevi tvoji! — — —

Sveta slavenska braća Ćiril i Metod

5. srpnja!

Svi se sjećamo, kako je ono bivalo prije nekoliko godina na današnji dan. U taj dan slavila je crkva uspomenu naših svetih apoštola Ćirila i Metoda, tiho, bez ikakvog vanjskog znaka. Ali mi smo imali a i danas imamo jednu školsku Družbu, koja je nosila i danas još nosi ime Sv. Ćirila i Metoda. Njezin rad bio je već u ono vrijeme donio narodu našemu lijepa ploda i blagoslova. Činilo se, kao da ju je već onamo od njena postanka pratio neki tajni blagoslov. Taj blagoslov kanda je silazio s visina, s kojih nas gledahu ona naša dva Sveca, što su u velikoj davnini prvi medju našim narodom podigli luč prosvjete. Istarska Družba bila je tu luč primila od Njih kao u amanet i svetleći narodu našemu u Istri sjećala se Njih, naših mučenika, prvih naših Prosvjetitelja.

Da i vanjskim načinom pokaže, kako je našemu narodu spomen na sveta braća svet i mio, pozvala je Družba u junu god. 1909. sav hrvatski narod, da dan 5. srpnja proslavi što svečanije i, da udesi, kako će se i u buduće taj dan slaviti kao pravi narodni blagdan.

Poziv naše Družbe hrvatski je narod živo prigrlio pa je dan 5. srpnja god. 1909. proslavio kao svoj prvi narodni blagdan.

U crkvi.

Sjećam se kao da je juče bilo.

Djeca u prazničnom ruhu okičena cvijećem kreću sa svojim učiteljima u crkvu. Zvone zvona, narod se kupi, sve je radosno, sve grne u crkvu, gdje se već razliježe milo slavensko pjevanje u slavu velikih slavenskih apoštola.

Onda najednom nastane tišina. Sve oči uprte su k oltaru, s kojega govori puku narodni svećenik.

Govori o svetoj braći Ćirilu i Metodu.

Dva brata iz dalekog Soluna grada, rodjena za mir i življenje sveto, ostavljaju svoja spokojna boravišta i putuju u daleke krajeve, u Moravsku, da Slavenima, koji su u ono vrijeme još neznabošci bili, propovijedaju sveti nauk Isusov.

A jer je taj nauk bio pun ljubavi nebeske, nisu oni pošli da ga šire ni ognjem ni mačem, kako su to činili njemački svećenici i vladari, koji su nam u ime krsta poklali hiljade i hiljade naše braće u krajevima duž rijeku Labu. Naša dva sveca nisu propovijedala taj nauk u svrhu, da nekoga podjarme, već u čistoj namjeri, da zapućene izvedu iz tmine ropstva i neznanja. Oni su slavenskome rodu dali i pismo, jer bez pisma nema prosvjete, a bez prosvjete nema slobode. Oni su Slavenu priopćili u naš starodrevni, slavenski jezik, i naš je narod po njima primio svoje prve, svete knjige.

Ali to ne bijaše milo ni Njemcima ni Latinima. Njihovi su biskupi i svećenici optužili naše apoštole, i oni moradoše u Rim, da se pred Svetom Stolicom opravdaju.

U Mlecima navališe na njih latinski biskupi i ostali popovi govoreći: — Kakve ste to knjige napisali za Slavene? Mi znamo samo za tri jezika, na kojima se u knjigama slavi Bog: židovski, grčki i latinski.

A sveti Ćiril odgovori njima: — Ne daje li Bog dažda svima jednako? Ne obasjava li sunce sve jednako? A vas kako nije stid odrediti tri samo jezika, a sva ostala plemena i narodi neka budu slijepi i gluhi? A, kažite mi: je li Bog tako slab, te ne bi mogao dati ili je tako zavidljiv, pa ne bi htio i Slavenima dati, da ga slave u rodjenom jeziku svome? A čujte, što piše sveti Pavao Korinćanima: — **Ja bih htio da vi svi govorite jezike . . . Ako trublja da nerazgovijetan glas, tko će se pripraviti u boj? Tako i vi, ako nerazumljivu riječ rečete jezikom, kako će se razumjeti, što govorite? Jer ćete govoriti u vjetar . . Kako će neko reći: AMEN po tvome blagoslovu, kad ne zna, šta govoriš? . . . Ne zabranjujte, braćo moja, govoriti jezicima.**

I zasramivši ih takovim besjedama, ostavi ih i nastavi svoj put.

U Rimu je sveti Otac odobrio njihovo sveto djelo i odredio za sva vremena, da se u slavenskim crkvama služba Božja vrši u slavenskom jeziku.

Sveti je Ćiril malo po tom preminuo u Rimu, a njegov se veliki brat Metod vrati u Moravsku, medju svoje Slavene da ondje nastavi svoje već otprije započeto djelo. Ali su ga tu čekale nove muke. Stari njegovi dušmani Njemci digoše se protiv njega, predali ga svojim vlastima da mu sude, što službu Božju vrši u slavenskom jeziku. On se divno branio, ali Njemci ga jednako baciše u tamnicu a onda ga izagnaše nekuda daleko. Najšešći i najbješnji od svih bio je biskup iz Pasove (Pasau) Hermanrik, koji je na Metoda navalio i bičem konjskim, da ga bije . . .

Od velikih i teških patnja preminu Metod dne 6. aprila god. 885. Izdahnuo je blago i sveto. Učenike mu neprijatelji rastjeraše, a i njegovo sveto djelo htjeli su da unište. Ali narod nije dao da svete djelo propane. Očuvao ga i obranio ga do dana današnjega. Vječna čast i dika slavenskim apoštolima, svetomu Ćirilu i Metodu! . . .

Za našu Družbu.

Svećenik svrši, orgulje zabruje nanovo i crkvom se razli pjesma u vječnu slavu velikih naših svetaca. Svi smo pjevali: i stari i mladi i žene i djeca, pa i ona najmanja.

A vani mjesto okićeno zastavama, sve živo, veselo čekalo, kad će sunce da se nagne zapadu, da se svijet opet okupi negdje na otvorenom, gdje će uz svirku, pjesmu i pucanje mužara započeti veselica u korist one naše mile i plemenite Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru. Svi su se natjecali, tko će više da dade za tu narodnu miljenicu, Družbu. I nesamo u Istri nego po svim hrvatskim zemljama. I mi smo se u ono vrijeme pitali: Hoće li ta naša Istra ikada smoći toliko svijeća, da što doličnije nagradi sve one svoje mile i požrtvovne dobrotvore?

A danas?

Od onih nezaboravljenih dana prošlo je tek nekoliko godina. U nas se u to srazmjerno dosta kratko vrijeme izmijenilo i preokrenulo mnogo. Sve Družbine škole zatvorene. Mnoge javne. Učitelji otjerani. I svećenici. I onaj, što je onako lijepo propovijedao. I njega su kao i nekada našega velikoga sveta udarali konjskim bičem, dok ga nisu izagnali. Sad je negdje u progenstvu . . .

U dan sv. Ćirila i Metoda u mjestu je sve mrtvo. Zvona ne zvone, zastave se ne viju, djeca ne idu u crkvu, orgulje ne bruje . . . Iz crkve izbačen je zadnji trag našega miloga, staroga slova, u nedjelju se u crkvi govori — u vjetar, jer je svećenik čovjek drugoga roda, pa po njegovu blagoslovu niko ne govori — amen, jer niko ne zna, što govori.

Ali spomen na Svete slavenske apoštole ostao je u srcima naroda živ i vječan. I riječ njihova sveta ostala je i ostat će živa u svima nama. I blagoslov njihov ostao je nad nama i svete riječi, što ih je sv. Ćiril, malo pred smrt svoju izrekao roneći suze:

— Gospode, Bože moj, čuj molitvu moju i spasi vjerno stado svoje, kome si dao za pastira mene, nevrijednoga slugu svojega!...

A mi iako ne možemo danas, kako Pjesnik pjeva, na sastanak, da s ostalim slavskim pucima pjevamo Njima: Slava! Slava! Slava! — tješimo se, jer znamo i vjerujemo, da će u času, kad nam bude najteže

Dvije zvijezde spustiti se dolje,
Svaka jednog brata će da kiti . . .

I nama u mrkloj našoj noći blage predhodnice biti . . .

DOPISI

IZ BUZETŠTINE.

Politički fanatizam. - Neumjesno veselje. Preuranjene nade.

Valjda nema nigdje tako fanatičnih Talijana kao kod nas u Buzetu. Naši grajani gledju svoj spas samo u našim nesrećama. Tako se na primjer sada vesele, da je nedavno tuča (grad) uništila malne čitav poljski proizvod našim seljacima u Sv. Martinu. Ti nesretnici — kad ih drugačije ne možemo nazvati — u svojem političkom fanatizmu misle, da će se ove godine svi naši Svetomartinčani zadužiti u Buzetu, pa da uopće ne će više nikada sanjati o svojem Slavenstvu ili o kojekakvim pravima. Jadnici! Oni se ljuto varaju, ako misle, da će se Svetomartinčani radi tuče potalijančiti! Svetomartinčani su bili oduvijek značajni ljudi, a takvi hoće da i ostanu. Oni se nisu nikada veselili tudjoj nesreći, jer takvo veselje smatrali posve nedostojnim. Da je tome zbilja tako, lako se mogu uvjeriti i sami naši gradjani u Buzetu. Na Antunovo su i oni imali veliku tuču, kad im je slabo vrijeme odnijelo sav dobitak, ali mi se svejedno nismo veselili. Pak uostalom nemaju se ni oni zašto veseliti. Siromaština je kod nas i kod njih. Ako seljak nema novaca, kuburi kako može i drži se kod kuće. Medjutim krčmar, ako nema gostova, mora propasti. Zato bi bilo najbolje, da se naši grajani u Buzetu malko opamete, da se ne vesele našim nesrećama propasti, koja kuca i na njihovim vratima. Ako se naši gradjani malo bolje zamisle u budućnost grada Buzeta, onda će brzo uvidjeti, da će biti kudikamo pametnije, da očuvaju sebe od gospodarske propasti, nego da se bave pitanjem naše denacionalizacije!

IZ ĆIĆARIJE.

Bezuspješno deranje školskih klupa.

Mi smo vam, gospodine uredniče, takovi ljudi, da ne vjerujemo nego onomu, što vidimo, čujemo ili opipamo, ili kad se o nečemu sami osvjedočimo. Da smo takovi, nismo tomu mi sami krivi, nego današnji svijet, koji nas uči više zlu negoli dobru. Ja sam se u zadnje doba o nečemu osvjedočio, naime, da naši talijanski učitelji malo koriste Italiji i svomu narodu, i da ne koriste ni nama, ni našoj djeci u školi. Njih su njihove vlasti poslale k nama Slavenima baš zato, da šire medju nama talijanski jezik i da čine čast svomu rodu i državi. Ja gledam i gledam svaki dan našega talijanskoga učitelja, gledam, ali sam se konačno uvjerio, da ne služi baš na diku svoga naroda, a niti su kadri da nauče našu djecu talijanski jezik. Pomislite si samo: Ja vam imam dva sina; oba su, moram reći dobre glave. Stariji je svršio školu lani, a ove će godine — drugi. Stariji je učio talijanski jezik hrv. učitelj, a mladjega uči Talijanac iz dolnje Italije, gdje — kako se hvali — limuni i naranče cvatu. Spadam medju ljude, koji koješta promišljaju. Dobro, da vidim, tko od oba moja sina znade bolje talijanski. Uzmem talijansku knjigu. Čitaj ti, Miho, koji si frižak! Miho, mladji sin, čita, muca, popostoja, krene opet, tare oči, ali sve uzalud: ne ide mu čitanje. Idi, idi... ti i tvoj učitelj! — rekoh u sebi. Čitaj ti, Jure! Jure čita, držao se kuražno, i čitao prilično dobro. Svakako bolje nego Miho, koji ima veliku čast biti učenikom učitelja pravog originalnog Talijanca. Onda sam ih upitao što su čitali iz knjige. Jure malo, Miho ništa. Jure je znao sve kako se što zove u školi; zmao se

kako se talijanski zovu svi u kući, znao je kako se talijanski zovu zanatlije, činovnici i drugi, znao je za imena životinja, hrane, žita itd. Miho od svega toga ni — be! No sad barem znadem, što je bolje, a što gore. Što više: potpuno se uvjerih, da talijanski učitelj ne može, ako i hoće, naučiti našu slavensku djecu talijanski jezik. Ja sam prigovorio momu Mihi: ti si bedak! Ali on se branio: «Ćaćo, mi čitamo, a ne znamo što čitamo; pišemo, a ne znamo što pišemo; učitelj govori, a mi ga ne razumijemo. On ne zna hrvatski, a mi ne znamo talijanski. On se nije ništa naučio hrvatski, a mi ništa talijanski. Jednaki smo jednaki mi i on. A mò, kad bi nam učitelj nešto hrvatski protumačio, ili nešto rekao hrvatski i talijanski, onda bismo se nešto naučili i talijanski. Ovako je učio Juru naš hrvatski učitelj... Zato on znade bolje od mene»... Malomu nisam dao krivo. Domislio sam se, kako je meni bilo u Voitsbergu u ckvi njemačkoj, i kako mi je bilo, kad su mi počeli njemački oficiri njemački govoriti i psovati me. Turco alla predica! Ah, jadna naša dječica i mi s njima!

IZ ROVERIJE.

Naša općinska šuma. — Domaći sinovi u službi vodnjanske gospode. — Slabo traktiranje s našim narodom. — Sva Roverija na okupu radi obrane svojih prava.

Već duže vremena smo očekivali, da će se možda naći koji prijatelj, koji će opisati u našoj miloj «Istarskoj Riječi» teške prilike našega naroda u Roveriji. Budući pak da se do danas nitko nije našao, koji bi to učinio, smatramo se prinukanim, da sami sa svojom žuljavom seljačkom rukom nešto napišemo o teškom položaju našega siromašnoga naroda u Roveriji.

Mi Roverci posjedujemo vrlo lijepu općinsku šumu. Kad ne bismo bili prisiljeni da u njoj siječemo drva, bila bi to zaista najljepša šuma na cijeloj Puljštini. Ali siromaštvo nas tjera na to, da ju ne možemo pustiti pri miru. Pa to je i samo po sebi razumljivo, da naši siromasi, koji nemaju vlastite, moraju sjeći drvo u općinskoj šumi.

Medjutim naša talijanska gospoda u Vodnjanu toga ne razumiju. Vodnjanska gospoda hoće pod svaku cijenu, da naša općinska šuma stoji «per bel vedere». U tu svrhu nam je poslala u nedjelju amo jedan ferman, u kojem nam javlja, da nam je zabranjeno u općinskoj šumi siječenje drva i čuvanje stoke, jer da je općina Vodnjan 91 hektar šume oduzela podopćini Roverija i pripojila Proštini!...

Ta je obavijest duboko potresla čitavom Roverijom, koja ne može niti stoku držati, ako joj se oduzimlje gornja šuma. Seljaci su se okupili i dogovorno išli u Vodnjan, da osvjedoče tamošnju gospodu o velikoj nepravdi, koja je učinjena tim nepromišljenim korakom cijeloj Roveriji.

Vodnjanski načelnik pak nije htio slušati naše seljake, nego im je jednostavno rekao: «Andate tutti fuori di qua! Se non volete scoltare chiamerò i carabinieri! Cosa xe bolscevichi!...» Naši deputirci su ga na to na sasma mirni način opomenuli, da im se čini krivica itd., našto im je odvratio, da će doći sa jednim komesarom iz Pule sam na lice mjesta, da prouči to pitanje. Naši poštenjaci su se zadovoljili tim odgovorom i otišli mirno kući.

Načelnik Delton i komesar došli su faktično na lice mjesta, gdje se okupilo više od 150 naših muževa iz Roverije. Kad je vidio jednodušnu volju cijele Roverije, reče im u talijanskom jeziku: «Što ste došli amo toliki «boljševici»? Idite kući, jer ću Vas inače dati pozatvarati! Ja nisam došao amo da razgovaram cijelom Roverijom, nego samo sa kapovilama! Hoćete ili ne ćete — danas ćemo odrediti nove medje ove šume!»... Na te riječi su se naši ljudi tako razburili, da su otvoreno izjavili načelniku, da oni takve stvari ne mogu da dozvole. «Ako Vi mislite,» rekoše, «da ćete pomoću naših odmetnika, kojih ionako ima dosta malo, jer smo mi čvrsti Jugoslaveni ko željezo, dijeliti našu djedovinu, Vi se ljuto varate. Tudje ćemo poštovati, a svojim ćemo se dičiti!»

Iza toga je otišao načelnik sa našim odmetnicima te su sami odredili medje općinskoj nicima i sami odredili medje općinskoj šumi.

IZ SOŠIĆI.

Prošle nedjelje zbio se u našem selu vrlo žalostan dogodjaj radi velike raspuštenosti, kojoj se naša mladež sve više podaje, a nikoga nema, koji bi ju na njizinom putu zaustavio. Roditelji su danas većim dijelom pred svojom odraslijom djecom skoro posve nemoćni, a talijanski učitelji i svećenici sa mržnjom našega roda i jezika jednostavno zatvaraju mladeži vrata škole i crkve, gdje bi se mogla poboljšati. Oblasti pak su na sve nehaljne, da jedan talijanski učitelj ili svećenik lako radi što ga je volja. Naši ljudi ne mogu na to niti pisnuti, jer bi inače bili odmah proglašeni «jugoslovenskim propagandistima». Uslijed takvih prilika nije nikakvo čudo, što se mladež sve to više baca u zagrljaj posvemašnje raskalašenosti i opačina. Ipak nas je nedjeljni žalosni prizor, koji se odigrao u jednoj — ne znam da li javnoj ili potajnoj — gostioni i koji nas je duboko potresao. Tu se pilo, jelo, pjevalo i na koncu dogodilo nešto, što ne ćemo da spominjemo, jer bi se mogao i zgražati koji čestiti čitalac naše obljubljene «Istarske Riječi». Toliko za danas, a drugom zgodom možda i više.

Franina i Jurina.

Fr.: Ča to klimaš z glavum?

Jur.: Ča ne ću klimat! Moram klimat! Va svoje vreme sam ih dosta debeleh čul, ma ovakova, kakova je ova zadnja — ja mislim da još ni pala na svete od ničigovih ust.

Fr.: To mora bit neč po sakrabojski krofne, kada ti toliki mirakuli delaš. Ala rodi već jedanput, da i ja čujem, ča j' to bilo.

Jur.: Nebore, neki dan su ti se negdere blizu Beča zbrali Nemci i držali jednu skupšćinu, kakove još svet ni videl. Njihovi kapurijoni govorili su uri i uri, kako se Nemcom grda dogodila, kako ih danaska gnjave njihovi najveći neprijatelji, a svoj toj njihovoj strahovitoj nesreće da je kriv — ča biš rekal ki?

Fr.: Da ki ako ne Franc Jožef!

Jur.: Ajbo!! Kakov Franc Jožef!

Fr.: Trebeda on nemški Gulijelmo!

Jur.: A, kakov Gulijelmo!

Fr.: E — onputa ja ne znam ki...

Jur.: Skupšćina je odlučila, da je svemu onemu njihovemu zlu kriv — Bog...

Fr.: Ća? Ća? Ća?

Jur.: Naš kršćanski Bog.

Fr.: Bog da njim je kriv! Ma ti ljudi su posemsega znoreli.

Jur.: Još huje nego znoreli.

Fr.: Ma ste kada čuli ča ovakovega! Bog njim je kriv! Ja pak znam, da je Bog rekal Nemcom, kako i svem drugem ljudem: Ne ubij! — a ni njim rekal, ala udrite na Srbiju, navalite na Rusiju, na Francesku, pak pokoljite, palite, mučite ljude, kako vas je volja i drago! Ne, Bog, hvala i čast mu budi, ni tega rekal, nego je rekal i Nemcom i svem drugem ljudem na svete: Ljubite i neprijatelje svoje i ne činite drugemu ono, ča ne bite oteli, da drugi vam učini, je tako ale ni tako?

Jur.: To se razume, da je tako. A ki bi njim malo rekal: Ča vas je morda Bog nadahnjeval leta 1914., da vapijete, kako nemi: Serbien muss sterbien! (Srbija mora poginut!) Ča vam je naš kršćanski Bog stavljal va usta one strašne besedi, ke nam još i sada šume v ušijah: Germanen Tag — Slaven Nacht, ča bi se po naški reklo: Ča je Nemcem dan, to će bit Slavenom noć? A ča vam ni kršćanski Bog dal dušu, srce i pamet, da dobro delate, a ne da koljete neboge srpske starce i brižnu srpsku dečicu?

Fr.: Ja — ja! Kada sam ja va Bosnoj videl, kako Nemci i Majeri nabadaju na bajuneti onu golu dečicu — ja sam valje rekal: ako je na svete Pravice, ovo će se jedan dan morat platit.

Jur.: A sada je plaća prišla — i ki je kriv? — Bog!

Fr.: Bi se vrag smutil! A ča je još odlučila ona famoza nemška skupšćina?

Jur.: Ne biš nikada ugonil! Ti pametnjakovići, pokle su svega i svačesa rekli proti kršćanskemu Bogu, počeli su nabrajat, kako njim je jedanput bilo lepo, kada su ono još bili pogani. Namesto kršćanskega Boga imeli su svojga poganskega Boga, ki se je zval **Votan.** Pod tim Bogom oni su bili srećni i zadovoljni, mogli su delat, ča ih je bilo volja: ubijat, palit, rušit — ma sve ča bi njim va glavu prišlo, i vavek bi dobro pasevali. To su bila vremena! Zato je neki predložil, da svi Nemci zapuste sadašnjega kršćanskega Boga, a da proglase svojim Bogom nekadašnjega — Votana, pod kim njim je nekada onako dobro hodilo.

Fr.: A ča je skupšćina nato?

Jur.: Svi — kako jedan sam čovek, odlučili su, da se ima kršćanskemu Bogu dat Obšid, a da se od sada napred imaju svi Nemci, stari i mladi, klanjat jedinemu pravemu nemškemu Bogu — Votanu.

Fr.: To je skupšćina odlučila?

Jur.: Ako mi ne veruješ, propitaj se kod pametneh ljudi, pak ćeš videt, je li ovo ovako bilo, ale ne.

Fr.: Jurino, ta svet je znorel. Ma su to ljudi?

Jur.: Ha! Ha! Ti se čudiš? I pitaš, ako su ono ljudi?... I kakovi ljudi! To su ti, brate, oni naši nekadajni gospodari. To su ti, brate, oni naši stari carski kapitani, kem smo se toliko klanjali. To su ti, brate, oni silni Muradi, Lutingeri, Lobmajeri, guvernaturi, podguvernaturi, Kaisersrati, Rejirunsrati, Hofsrati, ministri, oberministri, kapurali, feldbebeli, ritmajstori, kojoneli, jenerali, armiraji, sve sami nemški vrazi i njihove materi — pred kemi smo se mi, sirote, i naši brižni oci i dedi toliko let svijali i previjali i govorili njim: Merde horzam!... To su oni isti kompirini, ki su jedanput oteli, da poubiju celi svet, pak kada su videli, da su delali računi prez oštara, i da je svet ostal na nogah, a oni va nevoje i mizerije — počeli su govorit, da je svemu temu kriv kršćanski Bog... Sada trebe vidiš i sam va keh lepeh rukah smo bili!

Fr.: A vidim — vidim — da bi tako ne! Boga promenit! Ma je se to kada čulo i videlo! A ča govori Johan?

Jur.: On govori: Tojče groše nacijon... Cvaj taužend jar kultura. Nemci da imaju kulturu dve tisuće let staru, zato da moru delat ča ih je volja.

Fr.: Ča i Boga, hvala mu budi, menjat?

Jur.: Oles! — odbrusil mi je Johan, obrnul se i šal je ća. I neka je, zač sam već zdigal nogu, da mu va onu njegovu kulturu zasvetim neč, od česa bi bil videl sve zvezdi. Aj bi pobognji! Nemac! Sva se žigerica va mane smuti, kada se spametim na onega prokletega nemškega Ritmajstora va Fojzberge. Zove me! Ja stojim pred njim — haptak! On me pita, ku službu imam doma. — Vos zin Si in civil?... Ja sam mu odgovoril: Merde horzam: ih jornališta. On se na me zidere kako pas: Vos? Žurnalist! Si zind — Gauner, ferštroncen?

Fr.: A ča će to reć: Gauner?

Jur.: To će reć — niškoristi. Onput se sopet zidere na me: — Vos zind Si in civil? — Ja sam mu sopet rekal: Merde horzam — ih jornališta. Onputa ti on raširi one svoje grde usta, pak ti špricne va me jedan kabal slini, kako da je moj obraz njegova špudarijola, i zalaje na me, kako blago: — Si zind Gauner — ter tajfel nohamol! Vos zind Si in civil?

Fr.: Ća si mu pak sada odgovoril?

Jur.: Stisnul sam se va plećeh i rekal sam: Merde horzam, her Ritmajster, ih bin — Gauner. A on onputa: — Jo! tos zind Si.

Fr.: Ćuj, ti — Gauner — ću da rečem, Jurino: ja mislim, da ti ljudi nisu bili nikada na pravem šeste.

Jur.: Nisu bili! — I ja znam, da nisu bili — ma sa svem tem smo njim se vavek klanjali. Ja — ja — ako j' ča kade Nemac bluznul, to je bilo, kako sveto pismo. A ni danas ni puno bolje. Ako kakov furestićina reče, da po nebe tovar leti — valje će se nać, ki će reć: — Ljudi Božji, kako je ovi čovek mudar. Ako pak ki naš reče: Ki ne će brata za brata, taj će tujinca za gospodara, onputa svi na njega, da ča on zna, ter da mu nonić ni znal ni štat ni pisat. Takovi smo mi!

Fr.: A namor je tako...

Gospodarstvo

Škropimo loze proti peronosperi!

Uslijed zadnjih neprestanih kiša pojavila se ovih zadnjih dana skoro po cijeloj Istri peronospora na vinovoj lozi. Pošto se ove godine pojavila u izvanrednoj množini, prijeti opasnost, da će nam uništiti dobar dio grožđja, ako joj odmah, dok je vrijeme, ne stupimo na put.

Najbolji i najjeftiniji lijek protiv peronospore je — po dosadašnjem iskustvu — smjesa modre galice i vapna. Samo ne smijemo pustiti s uma, da koliko modra galica, toliko vapno moraju biti posve čisti. Ako je jedno i drugo čisto, onda nam dostaje da dobijemo izvrsnu smjesu za suzbijanje peronospore.

Obzirom na to, da smo imali ove godine prilično mnogo kiša, iza koje je evo uslijedila toplina, filoksera je tako jako pritisnula na naše vinograde, da ćemo ih morati odmah poškropiti sa ½% rastopinom modre galice. Manje pak od 1% uopće ne možemo u ovom momentu uzeti niti u obzir.

Obzirom na ovogodišnje vlažno vrijeme morat ćemo škropiti naše vinograde još tri do četiri puta. Iza svakog škropljenja treba da uslijedi sumporanje sa sumporom od 3% modre galice. Tko pak ne običava sumporati svoje vinograde sa takvim sumporom, taj mora ove godine škropiti svakih 10—15 dana.

Dok nije velika vrućina može se škropiti čitav dan. Kad nastane vruće, prekine se škropljenje izmedju 10—15 ure. Ako se imade u isto vrijeme i sumporati, treba počekati dok se loze osuše. U slučaju tuče (grȁda) treba odmah loze poškropiti posumporati.

Škropiti treba po mogućnosti po suhom i tihom vremenu. Medjutim ove godine, kad je pogibelj glede peronospore velika, ne gleda se mnogo ni na rosu ni na vjetar, već se ide čim prije škropiti!

Koji put bi moglo zakašnjenje od samo nekoliko sati donijeti veliku škodu. Dakle na vrijeme moramo škropiti, te ostaviti sve druge radnje i primiti štrcaljke, da ne bude prekasno.

Škropiti pak moramo pomno svaki listić, svaki grozdić i sve što je zeleno. Kod lišća neka se pazi, da bude **dolnja** strana lista dobro poškropljena, jer se uprav na dolnjoj strani lista nalazi peronospora. Poškropljeni dijelovi neka budu tako provučeni tekućinom, kao da

PODLISTAK

Legenda o sv. Ćirilu i Metodu.

Sv. Ćiril i Metod putovali po svijetu, pa se namjerili na neku staricu, i upitali je:

— Stara, znaš li se ti moliti Bogu?

— Znam, bogme, vrlo dobro. Ako hoćete mogu i vas naučiti.

— Dobro, stara, nauči nas.

Starica ne znajući s kim govori, poče Svecima kazivati svoju molitvu, govoreći im:

— Govorite za mnom:

«Bože ne obezumi me, Bože ne oblijeni me, ne daj zla života, Bože ne daj smrti bez pokajanja; Bože ne daj neprijatelju oblasti i sile, tako ti tvoje milosti! Bože milostivi i mogući, podaj mi iz svoje prostrane i prevelike riznice zdravlja i veselja: meni i mojoj djeci i mom rodu i plemenu slavenskom. Bože svevišnji, milostivi, uzvisi mi rod i plod — podaj mi blagoslova blagu i priplodu.

«Sv. Ćiril i Metod, slavenski učitelji, slavenski prosvjetitelji, naučite me Bogu se moliti, naučite me istinu govoriti, naučite me dobro tvoriti, naučite me slavenski misliti, slavenski govoriti, a dobro raditi. Sveti Ćiril i Metode, slavenski zaštitnici, zaštitite naš slavenski narod od zla i propasti, budite pomoćnici u bijedi i nevolji, u iskušenju, na svakom mjestu, na putu i na strašnome sudu, kod Gospoda Boga — Amen.»

— Dobro je stara, — rekoše Sveci — kako si do sada, tako se moli i od sada.

Tu su je Sv. Apostoli blagoslovili i nastavili svoje putovanje.

Po narodnoj priči.

Na narodni blagdan.

Bilo prije nekoliko godina, kad su Istrani na dan Sv. Ćirila i Metoda slavili svoj narodni blagdan.

Lijep, ljetni dan. Djeca iz bližnjih i odaljenijih sela hite veselo u školu. Danas je narodni blagdan, dan velikoga istarskoga bratstva. Učitelj će im govoriti o našoj lijepoj domovini, o svetim apoštolima našim, o prošlosti i budućnosti naroda našega. Bit će pjevanja, radovanja i velike slave. Za to i su sva djeca blažena i nasmijana upravo kao i ono divno i toplo sunce, što ih grije i obasjava. K tomu su danas i izbori u gradu. Ako naši iznesu pobjedu, bit će večeras još većeg slavlja!

Djeca idu u bučnim rpama. Nekako su podaleko iza sebe ostavila maloga Josipa Lukićeva. Dečko ide sam i kao da mu se ne će. Blijed je i slabašan — jedva se miče. Od juče nije okusio ništa, a ni kruha mu nisu dali, da ga ponese sa sobom. A i ne mogu, jer u kući nema ništa, ama baš ništa.

Prošlog je mjeseca bolovao otac, i jedva se digô iz kreveta — a ono se već razboljela majka. Otac se slabo drži na nogama, jer se još nije oporavio, a ne može naći ni zarade. I tako se eto na njih svalila nevolja.

Nego ima i drugo, što maloga Josipa muči i što mu ne da, da uživa radosti svojih drugova. K njima je naime došao jutros neki gospodin iz grada, pa stao da nagovara oca, neka podje u grad i neka dade svoj glas njima iz grada. Učini li to, reče onaj gospodin, dobit će u gradu novaca...

Otac ga isprva oštro odbi — no onaj se ne mače, već neprestano govori ocu o novcima, što će ih dobiti.

Otac se branio dugo, ali je uz to pogledavao čas na dečka, čas u sobu, gdje je ležala bolesna mati. U neke se okrenuo, dugo gledao u zemlju i ne dižući očiju izgovorio tiho, tiho, da se jedva čulo:

— Doći ću!

Onaj ode, a Josip se uputi u školu. Putem mu pada u pamet, što je učitelj jednom kazao o onima, koji pomažu tudjincu protiv ljudi svojega roda i jezika. Rekao je učitelj, da će im ime biti prokleto na sve vijeke! A evo, njegov otac će danas s onima u gradu.

I na tu misao Josipu se trzalo srce i glava mu se mutila, za to je i bio onako blijed i tužan, dok su njegovi drugovi veselo tapkali po širokom drumu radujući se lijepom narodnom danu.

...Sva su djeca u školi i mirno i sabrano slušaju, što im učitelj pripovijeda o davnim vremenima, kad je naš narod obasjan svijetlom, što su mu ga donijeli naši Sveci, sjao kao zvijezda.

Onda su sva djeca ustala i u jedan glas sa svojim učiteljem zapjevala milu narodnu pjesmu. Pjevaju djeca divnu pjesam, a s njima pjeva i ubogi mali Josip:

«Bog je s nami — tko prot' nami,
S njime hajd' pod pete!...»

Široko i zvonko širi se pjesma iz onih mladih grudiju i iz staroga srca umornog učitelja. Jedan sâm glasak izmedju svih ostalih Ndršće nekuda i kao da plače. Glas je to maloga Josipa, koji pjevajući misli na svog oca i na onog gospodina iz grada.

Pjesma se nastavi:

...Mi stojimo postojano,
Kano klisurine,
Bio proklet izdajica
Svaki domovine!

Pjevači su htjeli ponoviti zadnja dva stiha, ali im učitelj dade znak, da zašute. Sve se

bi na njih pala rosa. Prati lišće tekućinom, kako to mnogi običavaju, znači uzaludno trošenje tekućine.

Tko samo na pó škropi, radi još slabije. I takovih ima najviše. Oni sami nastoje, da čim više poškrope, pa da veselo uskliknu: Hvala Bogu, prošao sam sve, a sad što bude — bude...

Seljaci, zapamtite ovo: Ako škropite, škropite razumno! Nema veće ludorije u našem gospodarstvu, nego kad gospodar prepusti ženskama ili djeci taj važni posao. Ipak se to kod našeg seljaka često puta dogadja. Zato nije nikakvo čudo, da nailaze na češće neuspjehe.

Kad škropimo, moramo kod punjenja štrcaljke tekućinu dobro promiješati. I medju škropljenjem treba štrcaljku često puta stresti, da se tekućina promješa.

Samo nekoliko sati sunca zadostaje, da se tekućina osuši i primi lišća. Padne li iza škropljenja kiša, onda treba škropljenje čim prije opetovati.

T.

Kako se ima postupati kod ozlijeda i rana marve.

Kod obične uporabe životinja, a često na paši i na staji, dogodi se, da se životinje medjusobno ozlijede, ili da budu ranjene sa kojim oštrim predmetom. Naš seljak, mjesto da bi pozvao veterinara, ili barem čovjeka, koji se nešto razumije, namaže ranu sa balegom ili omota sa paučinom, te ju obveže kojom zamazanom krpom ili pak ide k više ili manje poznatom mazaču, koji zna pričinjati. Ovaj koji se razumije u liječenju kao kmet, koji je došao k njemu po savjet, ide na lice mesta, počme govoriti riječi, koje nemaju nikakvog smisla, ili pak počme križati, činiti nekoje znakove, koji sigurno ne mogu pomoći. U ovakvom slučaju, ako ozlijeda nije pogibeljna, ili rana nije okužena, izliječi se u nekoliko dana, a ljudi misle da je pomagala tajna znanost mazača. Ako je ozlijeda pogibeljna ili rana okužena, onda mazać nadje izgovor, da je slabo oko škodilo, prije nego je on došao.

Kad ti se blago poreže ili drugače rani, uzmi malo čiste vode i isperi ranu, te ako je ista velika ili da jako krvavi, ili ako bi mogla biti pogibeljna, jer je na občutnim djelovima života ili u bližini istih, obveži ju čistom krpom.

Čim ti je moguće, i ako je rana velika, a osobito u ljeti, operi ranu sa 2—3% karbolne kiseline, kreoline, lisola i ako je treba, kao gore opisano, obveži čistom krpom, ako je pak mala rana ili da ni moguće obvezati, namaži sa čistom neslanom mašću, ili vaselinom ili sa mašću od jodoforma 1 : 10.

Ranu onda svaki dan isperi sa rastopinom kao gore, i ako je ista zamazana, prije sa toplom vodom, onda sa raskuživom rastopinom.

Ujedno pazi, da je staja čista i suha. Ovakim postupanjem će rijetko koji put doći vučac, kako se narod izrazi, to je, ne će se rana okužiti i zagnojiti.

Kod udaraca (kontuzija), gdje ne dodje do rane, ima se ozlijedjeni dio dobro oprati, ako moguće sa rastopninom kao gore, ako ne, sa čistom vodom i onda staviti na ozlijedjeno mjesto krpe čiste, namočene u mrzloj vodi ili u vodi pomiješanoj sa octom, ako je moguće dobro namazati natučeno mjesto sa ilovačom pomočenom sa octom a ni treba ilovače kuhati. Svake pol ure obloge ili ilovaču mora se promijeniti. U teškim slučajevima ili ako se ovim postupanjem ne postiže dobrog uspjeha, ima se pozvati veterinara.

P.

Važnije radnje u julu.

U kući i dvorištu: Uopće drži se onog, što kazasmo u tom pogledu za prošli mjesec. Osobito pazi na zračenje robe, da ti je moljci ne oštete. U kući osobito u kuhinji, smočnici ne trpi muha te ih uništuj na sve moguće načine. Pazi strogo na čistoću u svemu i svačemu. Čitava obitelj neka se češće pere odnosno kupa.

U staji: Pazi na čistoću; gnoj vozi po mogućnosti svaki dan napolje i na gnojištu ga stlači, zemljom pokrij i granjem obloži, da sunce na nj ne sije: ako nastane trajno suho vrijeme, polij ga mokračom odnosno običnom vodom. Da se očuva blago od muha, pobijeli češće zidove vapnom s nešto aluma, jasla i tlo staje, a stakla na prozorima namaži perlinom (modra boja) i vapnom, pošto ta boja veoma smeta muhama.

Dobro je, ako držimo noću sve blago napolju, da potpuno uživa noćni hlad. Pošto je sada na polju i livadi mnogo radnje (vožnje), treba tegleće blago bolje krmiti. Što češće neka se pere, odnosno kupa sva stoka.

U kokošinjaku treba da bude sve čisto. Svakih 14 dana treba cijelu staju i tlo dobro oprati toplom vodom i sodom, onda vapnom i modrom galicom pobijeliti. Tlo kakošinjaka treba posipati lugom ili pepelom radi tekuta. Perad neka ima vode u izobilju. Na svaki litar vode dobro je staviti 5 grama zelene galice (crnilo, što rabe postolari), pošto galica čuva perad od raznih bolesti. Oboljelo živinče neka se odmah razluči od zdravoga.

Oko kunića: Čistoća! Pobjeli staju češće vapnom i modrom galicom. Staja ne smije biti prenatrpana. Treba ju zračiti. Ne pokladaj kunićima mokre djeteljine, pošto bi ih nadula. Poberi, osuši i spremi aromatična (mirisiva) zelišta u vrtu i livadi i spremi ih kunićima za zimu.

Pčele: Vrcaj med jedino onaj u medištu. Koncem ovoga mjeseca nastaje kod pčelaca ubijanje trutova, zato olakućuj pčelama taj posao i postavljaj trutolovke. Ne trpi na pčelinjaku pauke, jer puno pčela nadje smrt u paučini.

U ovom mjesecu znade biti velika vrućina, koja pčelama jako dosadjuje, zato treba ulište zasjeniti granama.

Pčelari, nemojte zaboraviti sijati heljdu!

Konoba i vinograd: U konobi nastoj da obaviš sve ono, što ti preporučismo za prošli mjesec. Ako opaziš, da ti je koja bačva počela ponovno vrijeti, nastavi joj vreljaču mjesto tapuna. U slabija vina stavi po hl 5 grama natrumovog bisulfita, da ti se ono ne zbersa.

U vinogradu i rasadniku loza. Škropi se po treći put, odnosno i četvrti put u toplijim krajevima. Sumpora se treći put. Rasadnik cijepanih loza kao i na zeleno sijepane loze u vinogradu treba svakih 10 dana pomno škropiti i barem dva puta pesumporati. Nove mladice, koje su pognale iza prvog skraćivanja i sve pridruške treba skratiti na jedan list. Pomnjivo treba povezati mladice, da ih vjetar ne prelomi. Ne prestani uništavati grozdovoj crva.

U voćnjaku kao i u rasadniku voćaka poškropi se još barem jedamput sva stabla modrom galicom i vapnom protiv raznih gljiva. Nastavlja se tamanjenje krvavih i lisnatih ušenaca. Cijepi se i dalje na živo oko. Ovoga mjeseca beru se kruške, rane breskve, jabuke, šijive itd., izrežu se mlazovi ili vodenjaci na deblima i debljim granama. Voćem preobložene grane se podupru ili privežu, da se ne polome. Oko debla oviju se krpe od vreće: pod krpama će se zakukuljiti različiti kukci, te i možemo lako uništiti.

U povrtnjaku: Sije se kasni grašak za jesensku uporabu. Sjeme treba uzeti od ovogodišnjeg dobro zrelog graha. Sije se takodjer kasna karota, zimska rotkvica, zimska endivija. Presadjuje se kelj, cvjetača (karfiol), brokolj, cikla, korabica itd. Kod presadjivana treba dobro zaliti. Zalijevanje nek bude obilato: bolje je jedamput na sedmicu dobro zaliti, nego svaki dan malo. Iza svakoga zalijevanja neka se zemlja malko zgrablja. Tako se uništi kapilariteta na površini, koja inače pospješuje isušivanje zemlje. — Pobira se sjeme šalate, špinače, zimskoga graha, rotkvice itd., osuši se i spremi na suho mjesto, gdje nema miševa. Na svako sjeme stavi čitljivo ime. Osim običnog povrća pobira se rani fažulj, krastavci, krumpir, tikvice, luk-crljenac (kapula), češanj, rane rajčice (pomidori). Ne režite više šparoga, nego dobro pognojite i prorahljajte dotično zemljište izmedju redova šparoga.

Na polju i livadi: Žanju se sve vrsti žitarica i to najprije ječam zimac, zatim ozimna raž, zatim pšenica, onda jaro žito a najzadnje zob (ovas). Kod žetve se izbiraju i zažgu razni korovi, osobito ljulj. Treba paziti, da žito, a osobito zob, ne prezrije, jer bi se osipalo. Žanjite što bliže zemlje; samo ako je medju žitom mnogo korova (plevela, prologa), žanje se visoko. I ako je u žitu mrkva (merlin), djeteljni ili travni usjev, i onda se žanje visoko. U prvom slučaju treba pokositi strnište odmah iza žetve, a pokošenu krmu osušiti i spremiti. Dotična njiva neka se odmah preore, dok je sunčana žega ne ispeče, te neka se posije cinkvantinom za zrnje ili za krmu, siva franceska helida, repa itd. ili se nasadi na njoj peša, kelj itd.

Mala seljačka škola

Seljaci, preorite strništa! Sada kad požanjete žito, nastojte, da što prije preorete strnište i ondje, gdje ne kanite ništa posijati. Strništa se mogu i plitko preorati. Samim preoranjem postignut ćemo dvoje: a) zapriječit ćemo ishlapljenje vode i b) pospješit ćemo ulaz zraka i kiše u zemlju, uslijed česa će se strnište brzo raspasti i pognojiti zemlju. Iz korov se lupljenjem strništa uništi, tako da ne može kasnije učiniti sjeme. Ako mu je sjeme već uzrijalo, onda se ga preoranjem prisili da odmah proklije, te se ga zatim već u prvom razvoju lako uništi pomoću brane (zobatke). Kako vidimo, tim plitkim oranjem se zemlja ne samo pognoji, nego i pročisti. Razuman gospodar ne će nikada dopustiti, da mu strnište stoji nepreorano. Seljaci, radite onako, kako je za vas korisno i pametno!

Pozor na krmčad! Ako hoćemo da nam se krmčad dobro razvija, moramo strogo paziti na njihovu čistoću. Osim toga neophodno je potrebno, da se krmčad svaki dan nekoliko sati giblje izvan staje. Prostor, na kojem se krmci šeću, mora biti što veći te obrašten sa stablima, da ne pati blago odviše od ljetne vrućine. Na njemu ne smije nikada faliti vode, u kojoj se može krmčad po miloj volji kupati. Tlo tog zemljišta neka bude djelomično zemljasto, tako da ga svinjčad može rilom kopati. Paša takodjer dosta upliva na razvoj mlade krmadi, jer se na njoj neprestano giblje.

Ne uskraćujte teladi mlezivo mlijeko! Kad se našim seljacima otele krave obično uskraćuju teladi mlezivo mlijeko (žuto mlijeko, koje se nalazi u vimenu odmah iza kako se krava oteli) te im silom turaju u usta jaja i vodu. To nije ni najmanje pametno. Mlezivo mlijeko očisti teletu crijeva od smolave pogani, kojom teladi majčino mlijeko, a ne jaja. Zato ostavimo su prenapunjena. Sama narav je opredijelila te stare običaje i dajmo teladi ono, što je njegovo!

Upala pupka (Phlebitis uniluticalis) zove se bolest, koja prouzroči da mnogo teladi pogine već prve dane iza rodjenja (8—15 dana). Upala pupka se pojavi odmah prvi ili drugi dan kod teleta. Ta bolest se najprije pojavi na pupku, a zatim predje upala u unutrašnje životne dijelove te odojčad crkne, ako ju gospodar ne zna liječiti. Tu bolest može se lako i zapriječiti, ako se drži odojčad u suhoj i čistoj staji te ako se odmah iza rodjenja ispere pupak sa 2—3% karbolnom ili lisolnom rastopinom. Kad se bolest pojavi treba danomice ispirati pupak naveče. I tako se može očuvati telad od pogibije.

Jedan savjet glede biranja i gojenja plemenskih bikova. Plemenski je bik od velike važnosti kod marvogojstva. Zato moramo biti vrlo oprezni, kad ga biramo, jer o njemu ovisi budući rod naših goveda. Dobar bik, koji je lijepog i pravilnog tijela, dobro razvijen, potpuno zdrav i živahnog temperamenta nije nikada preskup. Prava valjanost vrijednog bika pokaže se tekar nakon drugoga i trećega ljeta i to po njegovom zarodu ili potomstvu. S toga neka se ne drže bikovi samo dvije godine, nego više godina. Treba znati, da su stariji bikovi najbolji za rasplod.

Napajanje blaga je vrlo važno pitanje, u koje bi se morao više negoli jedan seljak zamisliti. Marvu treba uvijek napajati čistom vodom, jer kako nama blatna i smradna voda učini zlo, tako učini i blagu. U ljeti treba da napajamo blago tri puta na dan. Nastojmo, da nikad ne vodimo blago na vodu dok imaju prazan želudac. U ljeti, kad je blago uznojeno, ne smijemo ga pripustiti vodi sve dotle, dok se ne ohladi. Marvogojci, zapamtite si te riječi!

Što nam je činiti da nam kolci u vinogradu više traju? Ako hoćemo da nam kolci u vinogradima više godina traju, moramo friško nasječene kolce olupiti, naoštrit, te barem onaj dio, koji dodje u zemlju, omočiti u 5%tnu rastopinu modre galice. Tko može, neka učini taj pokus i ne će se kajati.

Dobro sredstvo za uništenje puževa. Nakon obilnih ovogodišnjih kiša, pojavili se u mnogim vrtovima i na poljima puževi. Tko želi tu neman uništiti, neka po dotičnom zemljištu, gdje se nalaze puževi, potrusi sa živim vapnom ili cementom. Ako pak nam se to sredstvo ne svidja, onda možemo dotično zemljište potrusiti sa superfosfatom (bijelim prahom), kojim istodobno pognojimo zemljište i uništimo puževe.

Još nešto za naše domaćice! Naše domaćice se svake godine tuže, da im salata previše tjera u sjeme (da im ide u vrh). To prebrzo tjeranje u sjeme lako zapriječimo na taj način, ako dotični prostor, gdje se nalazi salata, granjem ili čim drugim obsjenimo. Dosta je podignuti na južnoj strani od dasaka ili granja stijenu, koja mora biti tako visoka, da baci sjenu preko cijelog prostora, gdje se nalazi salata. Osim toga i češće zalijevanje salate sa vodom priječi tjeranje u sjeme.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi. Jučer, dne 4. jula 1932. moglo se prodati, odnosno kupiti: 100 francuskih franaka za 136'50—137; 100 švicarskih franaka za 398—401; 100 njemačkih maraka za 0'0130—0'0150; 1000 rumunjskih leja za 11'50—12; 100 čehoslovačkih kruna 69'20—69'50; 100 njemačko-austrijskih kruna 0'0315—0'0330; 100 madžarskih kruna 0'2250—0'2750; 100 jugoslovenskih dinara 24'50—24'70; 1 amer. doral 22'65—22'80 i jedna lira šterlina 104'20—104'50.

Širite „Istarsku Riječ"!

Politički pregled

Trgovački pregovori izmedju Italije i Jugoslavije u Rimu vode se paralelno sa pregovorima o riječkom pitanju. Do definitivnih zaključaka još nije došlo. Izgleda, da talijanski diplomati ustraju čvrsto na tom stanovištu, da se Rijeci dade nekakva autonomija, ali da ona otpane pod suverenitet Italije. U slučaju da jugoslovenski diplomati pristanu na takvo riješenje, što je po našem sudu isključeno, onda bi se granica prema Rijeci korigirala u korist Jugoslavije. Osim toga pripala bi joj luka Delta i Baroš.

U Poljskoj sprema vlada u sporazumu s Francuskom veliku akciju, koja ide zatim, da sve ostale savezničke vlasti priznadu Poljsku velikom vlašću.

Francuska je bila ponovno primorana, da pooštri vojničke mjere u ruhrskom području. Nijemci počinjaju takve stvari, na koje Francuzi ne mogu mirno da gledaju. U Duisburgu su Nijemci dignuli u zrak veliki most preko Rajne i to baš u onom trenutku, kad je preko njega polazio vlak sa belgijskim četama. Navodno ima 50 do 100 mrtvih vojnika. Istodobno su prouzročili njemački željezničari sukob dvaju teretnih vlakova, prigodom česa je nastradalo više francuskih željezničara. Uslijed pojačanog njemačkog terora francuske su vlasti bile prisiljene, da okupiraju Limburg. U Meinzu su Francuzi zaplijenili 4 milijarde njemačkih maraka, koje su bile namjenjene za isplatu nadnice štrajkajućim željezničarima. U Wardenu je ratni sud osudio na više godišnju tamnicu i novčane globe nekoje njemačke tvorničke direktore, koji su organizirali velike napadaje na francusku vojsku. Uostalom vlasti su morale i po drugim mjestima u ruhrskom području energično nastupiti protiv njemačkih izazova. Kad će prestati sve te napetosti izmedju Nijemaca i Francuza, to je vrlo teško reći.

Konferencija Male Antante u Sinaji. Prestavnici Male Antante sastat će se 20. t. mj. u Sinaji, gdje će održati nekoliko važnih konferencija. Na taj sastanak ići će u ime Jugoslavije dr. Ninčić, a u ime čehoslovačke republike dr. Beneš, dok će Duca, rumunjski ministar spoljnjih poslova, zastupati Rumunjsku. Na konferenciji će učestvovati takodjer poljski i grčki poslanici na rumunjskom dvoru. Na ovoj konferenciji pored ostalih važnih pitanja odlučit će se takodjer o ulasku Grčke i Albanije u Malu Antantu i držanju vlada Male Antante prema novoj bugarskoj vladi. Nije isključeno, da će na koncu konferencije biti prepuštena i Albanija konferenciji.

U Njemačkoj Austriji slavio se u nedjelju katolički dan, koji se je prigodom svečanosti na Josefplatzu pretvorio u sasvim neobičnu manifestaciju. Na zboru je govorio bivši kršćansko-socialni državni sekretar Miklas o potrebi katoličke diktature, ljubavi i rada nad Austrijom, a tirolski župnik Heideger o sjedinjenju južnog i sjevernoga Tirola u pouzdanju na Presveto Srce Isusovo. On ne može da pojmi, kako u Ruhru i u Poranjskoj mogu katolički Francuzi da pucaju na katoličke Nijemce. Bečki katolički dan prikazao je govornik kao ranu misu nove Austrije. Osobito političko značenje dadoše ovom danu mnogobrojne crno-žute zastave, koje su nosila katolička društva, katolička djačka udruženja i razna odaslanstva iz Tirola. Povorci i svečanosti pred Hofburgom prisustvovalo je do 100.000 gledalaca. Kardinal nadbiskup Piffel služio je misu pod otvorenim nebom, poslije koje je u propovijedi izjavio da budućnost Austrije leži u krilu katoličke crkve. Poslije mise popeo se uz svećeničku pratnju u ornatu uz mnogobrojne biskupe, praćen prelatom saveznim kancelarom Seipelom, na balkon Hofburga i podijelio je, stojeći pod crvenim baldakinom mnoštvu papinski blagoslov. Na to je u prijašnjoj dvorskoj kapeli odslužio savezni kancelar dr. Seipel drugu misu. Prigodom procesije poslije mise priredište katolička udruženja velike manifestacije, koje su imale čisto monarhistički karakter, tako da se naveče morala i policija umješati u stvar te aretirati više osoba.

Papa istupio iz neutralnosti. Prošlog je tjedna Papa Pio XI. upravio na državnog tajnika De Gasparrija pismo, u kojem govori o situaciji, u kojoj se nalazi Evropa, te ističe, kako su se odnošaji izmedju državama iza genovske konferencije još pogoršali. Zbog toga — kaže Papa — da smatra svojom dužnosti da digne svoj glas, da dogdje do izmirenja medju narodima, te pozivlje pojedine države, sada, kada se radi o novim pregovorima, da dobro prouče razna pitanja, a naročito pitanje reparacija.

Pravednost zahtijeva, da se dužnicima ne nameće veći teret, nego li ga mogu podnesti, a opet dužnost je dužnika, da dadu dovoljnih garancija, da će ispuniti svoje obveze. Prepušta vjerovnicima, da razmisle, nema li i drugih garancija, nego što je okupacija tudjih teritorija.

Bude li to uzeto u obzir, te se ublažile mjere okupacije, a ova malo po malo reducirala, tako, da posvema prestane, postiglo bi se tima napokon iskreno izmirenje naroda, koje je prvi glavni uslov ekonomskog preporoda, za kojim svi čeznu.

To papino pismo nije učinilo u Francuskoj baš najbolji utisak. U francuskim političkim krugovima zamjeravaju papi, što ne govori u svom pismu o krivnji Njemačke. Francuska štampa sa velikom rezervom komentira Pa-

---

stiša, a učitelj pohita k Josipu, koji se sav blijed uzljuljao, kao da će se sad na srušiti na tle. No prije nego li je starac došao do njega, mališ se spustio na koljena, sklopio ruke i jecajuć zatužio:

— Molim, pustite me kući... Molim! — —

Učitelj se sagne nada nj i upita, što mu je. Gušeći se od plača, tiho, da drugi ne čuju, iskaza mu Josip svoju blijedu — i očevu sramotu.

— Pustite me kući, ja ću ga moliti, da za Boga ne ide nikuda.

— Podji, sinko, reče učitelj ganut. Evo ti krune, kupi sebi kruha, jer mi se činiš vrlo slab i obnemogao. Josip zahvali i ode.

...Na oniskom zidiću pred školom sio čovjek i spustio glavu na dlane obiju ruká. Ramena mu podrhtavaju i sve se čini kao da plače. Josip, izišavši iz škole, stane časkom i baci pogled na čovjeka, ali mu se u isti mah izvi iz grla veseo poklik:

— Oče! Vi ovdje!

Siromah Lukić, (bio je to odista on) podigne glavu i pogleda suznim očima na sina.

— Uputio sam se u grad... reče, gledajući na stranu kao ono jutros pred onim gospodinom. No kako sam ovuda prolazio, čuo sam, gdje pjevate... Činilo mi se, da čujem tvoj glas.... i nekako mi je bilo kao da me proklinješ... I tako ja nisam mogao dalje... reče otac ustajući i uzdišući teško.

— I ne ćete, oče, usklikne Josip sav obradovan. Evo što mi je dao gospodin učitelj. Kupimo mami kruha, pa se vratimo kući.

Josip iskaza u nekoliko riječi, kako mu se ono desilo u školi. Otac slušajući to prosuzi, poljubi ga i reče:

Kupi kruha, Josipe i ponesi kući, a ja idem u grad, da iskupim ono ružno obećanje. Hoću da dadem svoj glas našima, je li ti milo?

— Oh! da li mi je milo! klikne mališ sretan i savije se ocu oko vrata. Zatim ode u dućan da kupi kruha, a otac se polako uputi u grad.

U večer toga istoga dana buktili su na brijegovima krijesovi. Sa svih strana odjekivale vesele naše pjesme. Narod je slavio svoju lijepu pobjedu, a slavio je i svoj krasni narodni dan.

Na pragu siromašne kuće sjedio Josip sa svojim ocem. Otvorili su širom vrata, da i majka sa svoje sobice čuje, kako se vani svijet veseli. Josip gleda sav sretan u svoga oca, koji mu s ushitom pripovijeda, kako je danas izvršio svoju narodnu dužnost i kako je slučajno dobio u gradu lijepoga posla, tako da će odslije i u kući biti hljeba.

Barba Šime.

pine pismo te naglašuje, da ono ne može da uvrijedi Francusku.

U **Jugoslaviji** se je zbio prošlog tjedna nemili dogodjaj, koji je duboko potresao čitavu jugoslovensku javnost. U Beogradu je neki Milan Rajić ispalio 6 revolverskih hitaca na Predsjednika Ministarskog savjeta g. Nikolu Pašića. Sreća je prohtjela, da je atentator promašio cilj i da je ugledni jugoslovenski državnik ostao živ i zdrav. Utješljivo je ipak da se ne radi tu o nikakvom političkom zločinu, već o ludjačkoj gesti jednog pokvarenog i nasljedno opterećenog očajnika, koji je radi nevaljalština ostao bez službe, pa je htio da prije nego obračuna sa sobom iskali osvetnički bijes na sijedom starcu, koji upravlja državom.

Vijest da je stari državnik sretno izašao iz ove pogibli, bila je primljena sa općim zadovoljstvom ne samo u Beogradu, gdje je došlo do vrlo srdačnih manifestacija simpatije prema njemu, već i po cijeloj državi, odakle su posle mnogobrojne brzojavke radovanja i čestitanja.

Stari Pašić uživa — čak i kod onih koji se ne slažu s njegovom politikom — poštovanje kao čovjek velikih i neprocijenjivih zasluga za oslobodjenje Srbije od Obrenovića i za veliko djelo narodnog ujedinjenja. Pašić je čovjek iskustva i državničke hladnokrvonosti, pa i danas je najpodesniji da izvrši djelo preporoda u svojoj državi, ako uvaži nove prilike, koje su nastale poslije ujedinjenja, i nove zadaće, koje čekaju jugoslovenski narod i državu.

Veselju naše braće preko granice, da je Pašić sretno izbjegnuo nasilnoj smrti, pridružujemo se i mi istarski Slaveni i želimo, da bi ga Bog još mnogo godina poživio na uhar jugoslovenske države i naroda.

Razne vijesti

Domaće novosti.

DANAŠNJEMU BROJU «ISTARSKE RIJEČI» priložen je dječiji listić «Mladi Istranin».

Promocija. Dne 23. juna t. g. promoviran je na staroslavnoj Karlovoj univerzi u Pragu g. cand. iur. Stanko Landr, sin našega liječnika g. Landra u Opatiji, na čast doktora cjelokupnog prava. — Čestitamo!

Našim pretplatnicima. Ovim brojem stupamo u drugo polugodište našega lista. Stoga molimo naše poštovane pretplatnike, da nam odmah pošalju staru i obnove novu pretplatu. Osim toga neka svatko nastoji, da nam sakupi što više novih pretplatnika. Tko nadje našem listu ma i samo jednoga novoga pretplatnika, čini time znatno dobro djelo našoj narodnoj stvari u Istri i svome bližnjemu. I pojedinci i društva neka marljivo potraže nove pretplatnike. Ako svaki naš čovjek učini svoju dužnost, mogla bi «Istarska Riječ» imati znatno veći broj pretplatnika. Budući pak da je pretplata «Istarske Riječi» sa kulturnim prilogom «Mladi Istranin» vrlo niska, to se nadamo, da će se više naših prijatelja odazvati našem pozivu te nam pridobiti dosta novih pretplatnika. A mi smo pak sa svoje strane zaključili, da potaknemo naše ljude na što marljivije širenje «Istarske Riječi», da ćemo svakom onome, koji nadje i pošalje pretplatu barem za pet novih pretplatnika, poslati na dar jedan koledar i dvije brošure. — Na posao dakle!

Znanja i ravnanja radi! Nedavno se obdržavao u Poreču sastanak izaslanika financijskih intendatura iz Pule i Trsta te zastupnika ministra financija iz Rima. Na tom sastanku se raspravljalo o novom porezu na zemljišni prihod. U zaključnoj raspravi bila je odredjena nova tabela (skrižaljka) za odmjerbu čistog zemljišnog prihoda, koja donaša poljodjelcima znatne olakšice. Financijska vlast će poslati te nove skrižaljke svim istarskim općinama. Svi oni poljodjelci, koji su već prijavili svoj zemljišni prihod, ne treba da se radi toga ni najmanje uznemiruju, pošto će biti njihove prijave zvaničnim putem popravljene na temelju novo odredjene skrižaljke. Općine će sada dobiti poziv, da pokupe prijave do 10. jula 1923., tako da će moći poljodjelci izbjeći propisanim kaznama radi eventualno zakašnjenih prijava.

Poziv na regrutovanje jugoslovenskim državljanima u Julijskoj Krajini. Primamo: Konsulat Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Trstu poziva sve svoje podanike, nastanjene u Julijskoj Krajini, koji su rodjeni 1903. godine, kaošto i one, koji su rodjeni u 1902., 1901. i 1900., a do sada nisu bili regrutovani ili su bili oslobodjeni kao privremeno nesposobni, da se prijave komisiji za regrutovanje, koja će raditi od 9. do 16. jula tek. god. u kancelariji Konsulata (Piazza Venezia 1) svakog dana od 15 do 18 sati. — Kr. Konzul: Cincar-Marković.

Kakvo će biti naše novo izborno okružje? — Sadašnja vlada u Rimu misli razdijeliti cijelu državu u 15 izbornih okružja. Peto izborno okružje sačinjavat će Julijska Krajina, u koju spada Trst sa zaledjem, Istra, Gorička, Furlanija sa Vidmom (Udinama) te Zadar sa svojim područjem. Izbor će se obaviti prama broju pučanstva, tako da će doći na svakih 75.000 ljudi jedan poslanik. Budući da Julijska Krajina broji 1,750.000 duša, to će se u njoj izabrati 23 poslanika — dakle 2 poslanika manje nego prije. Prama novoj izbornoj reformi većina će dobiti 15 poslanika, a manjina 8. Lako ustvrdimo već danas, da će većina poslanika pripasti fašističkoj stranci, dok će sve ostale stranke (Slaveni, republikanci, popolari, socijalisti, komunisti i dr.) dobiti tekar manjinu.

Kulturna sličica iz Rima. Otrag nekoliko dana obdržavala se u Rimu godišnja glavna skupština nekog proturopskog društva, koje stoji pod pokroviteljstvom kardinala Lega. Na toj skupštini se raspravljalo isključivo o položaju robova. Tajnik proturopskog društva je izvjestio, da se ove godine strašno pogoršao položaj robova u Africi i u talijanskoj koloniji Somaliji. Evropejci da su tako kruto postupali sa drugim plemenima, a naročito sa Hetentotima, da se je morala u njihovu obranu umiješati i sama Liga Naroda. — Tko bi si bio mogao ikada misliti, da će se u XX. vijeku kupovati i prodavati ljudi i da će se u Italiji nalaziti Društvo protiv ropstva!

Podružnica školskog društva u Gorici zabranjena. U Gorici se je ustanovila podružnica Solskega društva. Predsjednikom te podružnice bio je izabran Istranin Joso Puhali, činovnik Ljubljanske kreditne banke u Gorici. Novoizabrani je odbor poslao vlastima pravila i imenik članova odbora. Ovih dana pak je dobio predsjednik spomenute podružnice pismo od goričkog potprefekta Piomarta, koji mu javlja, **«da kr. prefektura Furlanije nije odobrila ustanovljenje podružnice školskoga društva, pošto njezin odbor ne pobudjuje nikakva pouzdanja, da će društvo razviti svoj djelokrug u zakonitim medjama!!»**... Zbilja mudra zabrana!

Zašto progone «Istarsku Riječ»? — Kako je našim čitateljima već poznato, karabinieri su u Marčani, u Svetvinčentu i u raznim drugim mjestima otimali narodu a i danas oduzimlju «Istarsku Riječ». U Marčani su zahtjevali od poštara, da im on sâm izruči sve brojeve, no kada on to nije htio da učini, brigadir se karabiniera poslužio drugim načinom. Otišao bi za listonošom, pa kad bi ovaj izručio list naslovniku, brigadir bi ga ovomu posljednjemu oduzeo silom. Naš poslanik g. dr. Stanger, pritužio se protiv toga ministru unutrašnjih dela, koji mu je ovih dana odgovorio na pritužbu putem državnoga podtajnika Finzija.

G. podtajnik opravdava karabiniere iznoseći da su oni to činili, jer je bilo izbilo, da se u pojedine primjerke «Istarske Riječi» prilažu propagandističke brošure, koje da se na taj način kriomice turaju medju narod. Te brošure dala je prefektura u Puli prevesti na talijanski jezik, da se ustanovi, nalazi li se u njima što, zbog čega bi imao sud da odredjuje.

Koje su pak te strašne brošure, što su evo uzvitlale toliku prašinu?

To je naš nedužni **«Mladi Istranin»**, što ga pretplatnici «Istarske Riječi» redovito primaju svakih petnaest dana kao prilog za djecu. Onako od prilike, kaošto i pretplatnici «Piccola» i raznih drugih talijanskih novina primaju svake subote svoj «Piccolo dei Piccoli» ili kakav mali «Corriere».

Naš ovaj ministrov odgovor ne zadovoljava ni najmanje, budući da imamo dovoljno dokaza za to, da se «Istarska Riječ» progoni zbog čisto drugih motiva. «Istarska Riječ» smeta nekoj gospodi, pa bi htjeli, da je unište, da bi se time zabašurila mnoga neugodna istina.

Zaboravljaju pri tom, da je istina jača od svačije sile.

Žrtve iseljeničkih agenata. Hrvatski Glasnik u Chikagu javlja, da je na otok Cubo došlo 50 iseljenika bez ikakve dozvole za tamošnje naseljenje. Ti iseljenici da su došli u Cubo na temelju krivih informacija nekojih iseljeničkih agenata, koji su im govorili, da će se odavle lako pokriomčariti u Sjedin. Države, gdje će naći svu silu zarade. Sada se ti ljudi nalaze u očajnom položaju: ne mogu ni natrag ni naprijed. Sredstava nemaju nikakvih, a zaradnja je upravo ropska. Inače pak vlada ove godine na spomenutom otoku takva vrućina, da ju apsolutno ne može pretrpjeti nijedan naš čovjek.

Naučno putovanje zagrebačkih djakinja. Učenice trgovačke škole hrvatskih stenografkinja u Zagrebu došle su na naučno putovanje u Italiju. Putem su se zaustavile i u Trstu, gdje su si ogledale muzeje i razne druge zanimivosti. Iz Trsta su krenule u Mletke, odakle će nastaviti svoje putovanje u Padovu i Milan. Nakon što si ogledaju sva ta mjesta krenut će parobrodom preko Rijeke u Zagreb. Sa osobitom pohvalnošću moramo istaknuti, da izletnice uživaju na željeznicama i parobrodima prilično velike pogodnosti i popuste sa strane talijanskih oblasti.

Namisao, koja je potakla jugoslovenske učenice da priredе izlet u Italiju, svakako je lijepa i hvalevrijedna. U taj svijetli primjer jugoslovenskih djakinja morale bi se ugledati i talijanske djakinje i djaci. Držimo, da bi morali razni zavodi s jedne i druge strane redovito priredjivati takove izlete, koji bi možda mnogo pripomogli medjusobnom upoznavanju i štovanju i jednog i drugog naroda.

Važno za seljačke zadruge i poljodjelce. Kako javljamo na drugoj strani, ustanovilo se je ovih dana u Trstu u ulici Raffineria 7, I. pod., novo «Kmetsko trgovačko društvo», koje će se baviti isključno izravnim uvozom i izvozom iz inozemstva i u inozemstvo svih glavnijih kmetskih proizvoda i potrebština, kao: sumpor, galica, kuruza, pšenica, krumpir, drva za ogrijev, sladki ugljen, sjemena, med, vinski srijež, umjetni gnoj, maline itd.

U jednom od narednih brojeva ćemo se opširnije osvrnuti na važnost i rad toga društva.

Svega po malo

Kraljevska kuća u plamenu. Dne 27. i 28. pr. mj. buknuo je požar u bivšoj kineskoj kr. palači, u t. zv. «zabranjenom gradu». Požar je uništio mnoštvo prekrasnih zgrada, medju njima i «budhistički toranj», u kojem se nalazila Sutrina biblijoteka i mnogo drugih religioznih spisa od neopisive bibliografske vrijednosti. Drži se, da su požar podmetnuli lopovi, da uzmognu za nastale strke izvesti svoju kradju. Kod gašenja je palače sudjelovao i sam bivši kineski car.

Parobrodarska nesreća na obalama Australije. Javljaju iz Londona, da je australski parobrod «Sumatra» potonuo nedaleko obale New South Walesa. Od posade koja se sastojala od jedanaest bijelaca i 35 crnaca, nije se nitko spasio.

Akcija protiv psovke u Jugoslaviji. U Splitu su povele jugoslovenske oblasti odlučnu akciju protiv psovanja na javnim mjestima. Po čitavom se mjestu nalaze plakati, kojima se pozivlje gradjanstvo, da se kani mrske psovke. Medjutim policija dnevno kažnjava one, koji psuju na javnim jestima, tako da ta pohvalna akcija ima već prilično mnogo uspjeha.

Konj crknuo od pčelinjeg uboda. Piše nam prijatelj iz Stinjana (kod Pule), da je ovih dana jedan tamošnji seljak privezao konja uz pčelinjak. Budući da su pčele neprestano letile oko konja, taj je počeo mahati repom. To je pak tako rasrdilo pčele, da su naletile na nj te ga nemilosrdno izbole. Uslijed toga je konj iza 24 sata crknuo.

Ljudske žrtve za kišu. Zulukaferi u južnoj Africi ne zadovoljavaju se, kad je suša, da poput evropskih naroda idu u procesiji i mole se Bogu, nego drže, da će nebo samo onda poslati kišu, ako mu žrtvuju čovjeka. Engleske vlasti u Salsbury vodile su parnicu protiv poglavice Cikango od plemena Mtawara, što je svog sina Mandusu žrtvovao Bogu Mneriju. Mneri ima naime dvije žene, od kojih je jedna boginja kiše. Ugledne ličnosti plemena pa i sam glavar Cikango posumnjali su na kraljevića Mandurzu, da je on uvrijedio kišnu boginju te su ga lijepo ispekli na ražnju u čast gospodji boga Mnerija. Medjutim kiše nije opet bilo, tako da se brat ispečenog kraljevića pobojao, da i njega ne stigne ista sudbina, pa je prijavio čitavu stvar engleskim vlastima. Plemenski poglavica Cikango riješen je iz političkih razloga, dok je nekoliko osoba iz njegove pratnje, za koje je utvrdjeno, da su uplivisali na njegove religiozne osjećaje, osudjeno na smrt.

Užasna vrućina u Americi. Newyorški «Jugoslavenski Svijet» donosi senzacionalna vijest, da iz raznih američkih gradova dolaze vijesti o neobičajnoj vrućini. U Newyorku se je dne 20. pr. mj. uveče živa popela na 35 stupanja (u sjeni), što znači da je taj dan bio najvrući dan u Americi iza 20. juna 1893. godine, kad se živa popela na 36 stupanja. U više gradova su morale tvornice obustaviti svoj rad. Broj mrtvih, koji su umrli od sunčanice (topline), prilično je velik.

Župnik kamenovan u crkvi. Talijanske novine donose nečuvenu vijest, da je u Santa Lucia (Pietrasanta) nekoliko mladića išlo sa kamenjem u tamošnju crkvu, gdje kamenovalo mjesnog župnika kad je ispovijedao školsku mladež. Vlasti su dale aretirati 7 mladića, dok su petnaestoricu prijavile pretur: (sudu). Zbilja nečuveno!

35 milijuna analfabeta u sadašnjoj Rusiji. Centralni komitet ruske komunističke stranke objavio je sljedeće podatke o analfabetizmu u sovjetskoj Rusiji: centralna Rusija ima 19 milijuna analfabeta, Ukrajina 12 milijuna, Sibirija 3 milijuna i Kavkaz 1,420.000. U god. 1921. postojalo je 8960 tako zvanih punkta za poništenje analfabetizma, dočim 1. siječnja 1922. ostalo ih je 6500 a 1. siječnja 1923. samo 2400. Ova redukcija nastala je uslijed nestašice novaca.

Dvaput kršten, dvaput se oženio, samo da mu je dvaput umrijeti. Zagrebačko redarstvo uapsilo je nekog Zadarčanina, koji zapravo niti ne zna koliko mu je godina. Na redarstvu je izjavio, da se s prvom ženom razišao, pa kako mu je svakako trebala žena našao je drugu. Kad ova nije htjela da s njime živi nevjenčana, bio je prisiljen da je uzme kao zakonitu ženu. Zadarčanin je kao malo dijete od godinu dana bio izložen i tako se nikad nije znalo, tko su mu roditelji. Kad su ga ljudi našli, ponovno ga krstiše i tu mu nadjenuše ime Rudolf Čuplić. Tako je on dva puta kršten, a ima evo i dvije zakonite žene. On se sam tome smije, pa veli, da ne želi ništa drugo, nego da i dva puta umre.

Čudni svatovi. Pariške novine pišu, da je u Aumalu u Alžiru proslavljena jedna čudna arapska ženidba. Mladoženja bio je visok dva metra, a mlada jedan. Jedan svjedok bio je bez desne ruke, a drugi bio je težak dvije sto i tri kile, dok je stari svat bio nijem.

Predsjednik kineske republike zatvoren. U velikoj državi Kini nastala je revolucija. Pobunjenici su uhvatili predsjednika republike i strpali ga u zatvor. Kažu, da buntovnici hoće da mjesto republike naprave opet carevinu.

Švedski kralj kao običan državni činovnik. Država Švedska je kraljevina, u kojoj kraljuje kralj Hakon. Ali to nije kralj kao drugi kraljevi. On ide u svoj ured po ulici s torbom u ruci kao običan činovnik. Kažu, da ga baš radi toga, što se tako jednostavno drži, narod jako voli.

Četiri i pô godine bez svijesti ležao je neki američki oficir. U ratu je pao s konja na glavu, onesvijestio se i ostao bez svijesti četiri i pô godine. Tek proljetos je otvorio oči i došao k sebi, pa se začudio, kad je čuo, da je rat već davno svršen i da je Amerika pobjedila.

Otac, koji se stidio svoje djece. U Španiolskoj rodilo se nekom čovjeku dvoje djece, koja su ostala mala kao patuljci. Zato ih se stidio, pa ih nije nikad puštao iz kuće. To je trajalo preko 40 godina. Nitko nije znao, da taj čovek ima dva sina. Sad je on umro, pa su tek sada otkrili, da ima dva sina, jednog od 42 godina a drugog od 41 godina. Nijedan nije viši od jednog metra.

Velika gozba u čast jedne krave bila je na jednom engleskom otoku, pa se tu pogostilo 300 osoba. Proslavili su tako jednu kravu, koja je dala preko 30 hiljada mlijeka u godini dana, a to je skoro 90 litara na dan. Što sve nema na svijetu!

Skupo platili ricinovo ulje. U jednom talijanskom gradiću vodila se ovih dana rasprava protiv četvorice fašista, koji su prisilili par osoba da ispiju veću količinu ricinovog ulja. Sud je osudio svu četvoricu na 15 mjeseci zatvora.

Najstariji general. U republici Perù navršio je upravo ovih dana general Pereiera 100 godina. Na rodjendan je general primio sa svih strana republike brojne deputacije, koje su došle da mu čestitaju. Vlada mu je priredila veliku počast te ga imenovala «djedom cjelokupnog vojništva».

Šala i razbibriga.

«Nijesam baš iz Sarajeva!» — Nekakvo momče uljeze u brijačnicu, da se obrije. Stari brijač Jovica bijaše šaljivdžija pa htjede malo našaliti se s istim mladićem i zapita ga: Odakle si ti, momče? — Iz Sarajeva, odgovori mu momak. Brijač nastavi: Čuo sam, da ima takovih junaka u Sarajevu, koji se daju brijati bez sapuna i vruće vode, samo studenom vodom, je li istina! Ono momče da pokaže, kako je i on junak, odgovori mu: Istina je, a ako ne vjeruješ, a ti pokušaj na meni. Brijač ga namaže samo studenom vodom bez sapuna pa ga stane brijati. Brada je bila pogusta i stade britva zapinjati, a momče počne od teške muke stiskati zube, vrcati usnicama i zažimati očima, pa ne mogući dulje trpjeti reče brijaču: Udri mi vruću vodu i malo sapuna, jer ja nijesam baš iz Sarajeva nego malo odalje.

Gluhi čovjek. Neki gluhi čovjek tjerao kravu na sajam. Putem sretne ga seljakinja i upita: Hoćete li je prodati? Čovjek: U Pazin je gonim na samanj. Seljakinja: Kada će imati tele? Čovjek: Bude li prodaje, prodat ću ju; lepa krava je. Seljakinja: Koliko je stara? Čovjek: Dat ću je za 900 L; vredi i više. Seljakinja: Čovječe, vi ste gluh! Čovjek: O, ni malo se ne straši od muh.

Lukavi ciganin. Nekakvom gospodaru nestane konj. On ga posvuda tražio, ali ga nije mogao naći. Htjede sada da kupi drugoga konja, pa tako stigne u drugo selo na sajam gdje iznenada vidi i upozna svoga konja, na kojem je jašio ciganin. Jednom rukom uhvati uzde, a drugom, u kojoj je imao štap, stane mlatiti ciganina. «Stani, gospodine», poviče ovaj, «ne tuče se tako ciganin». — A da kako? zapita gospodin. — «S obadvjema rukama», odgovori ciganin. — Gospodar sad pusti konju uzdu, pa uhvati objeručke štapinu i zamahne da ga udari — jest, al lukavi cigo podbode konja i pobježe. — Svi ljudi, koji su ovo gledali, počnu se sad smijati, kako ga je lijepo ciganin prevario.

Što će biti tek sutra? Probude jednog ciganina naglo iza sna i kažu mu, da mu je mati umrla. Ciganin im odgovori: «O, da gorke žalosti, — a šta će tek sutra biti kad se ovako probudim?» — Za tim okrene se na drugu stranu i zaspi.

Zrnje biserovo.

Ne govori bez promisli i ne radi bez osnove.

* * *

Ne znam što je gore od to dvoje: smrt bogataša ili život siromaha.

* * *

Slušaj srcem, jer uho laže, a gledaj pameću, er oko vara.

* * *

Ne odgajaj dijete prema svomu odgoju, jer je rodjeno stvoreno za drugih vremena.

* * *

Tko pije, za posla nije.

Književnost

«Ženski Svet». Izašao je 7. broj tog vanredno lijepog ženskog časopisa sa ovim sadržajem: Dr. Ivan Lah: Gabrijan in Sembilija. — I. Kuprin: Olesja. — Vera Albrechtova: Pesem časa. — Marija Kmetova: Ženski svet. — Štebi Alojzija: O internacionalnem kongresu za žensko pravico. — Anica Lebarjeva: Slaboten otrok. Materina skrb. — Davorinka Deželova: Lepi dom — ljubi dom. — Uredništvo: Izvestja. — Budući da je list vanredno lijep i zanimiv preporučamo i našim ženama, da se na nj pretplate.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Broj 27. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 12. julija 1923.** Pojedini broj **20** cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za Inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira za svaki centimetar visine u širini jednog stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Dr. Matko Trinajstić

Dr. Matko Trinajstić, odvjetnik u Voloskom, rodio se u Vrbniku, na otoku Krku, dakle u kraju, koji je po ugovoru u Rapallu dodijeljen Jugoslaviji. Time je on prema ustanovama mirovnog ugovora postao jugoslavenski državljanin.

Prema istim ustanovama on je imao i pravo da optira za Italiju. On je to i učinio. Optirao je za Italiju, i ovih dana dobio je riješenje, vrlo kratko riješenje, da se njemu i njegovoj supruzi opcija — o d b i j a.

Bez obzira na to, što je dr. Mate rodjen Istranin (otok Krk je do nedavna bio sastavni dio Istre), on bi imao pravo na ovamošnje državljanstvo već i s razloga, što u dijelu Istre, koji je pripao Italiji, boravi neprekidno već preko trideset i pet godina. On je tome kraju dao svoje najljepše muževno doba i najbolje sile svoje.

Bio je više godina zastupnik u zemaljskom, istarskom saboru, ali politika u užem smislu riječi nije nikada bila njegovo pravo polje. On je bio sin jugoslavenskih roditelja, pa je sasvim naravno, što se je kao zastupnik naroda pridružio jugolavenskom istarskom klubu i kao takav vršio svoje otadžbeničke dužnosti svim žarom svoje dobre i plemenite duše.

Medjutim, on se je najviše i u prvom redu bavio pitanjima gospodarskim. Polje njegovu radu bile su gospodarske zadruge i druga gospodarska društva. Voćarstvo, vinogradarstvo, pčelarstvo — oko toga, kudikamo više nego li oko politike vrtjela se njegova pamet. Upućivajući seljake na što racionalnije vodjenje gospodarstva, on je bio kroz više godina na ruku i pokrajinskim, dakle talijanskim vlastima, koje su takodjer imale pred očima što veći napredak u obradjivanju zemlje, u gojenju voćaka i loze i stoke.

Sve je to bilo daleko od politike.

Dr. Matko Trinajstić bio je u svoje vrijeme i načelnikom u Buzetu. Bilo je to u doba, kad je naša narodna snaga u onom kraju bila na vrhuncu. Ali to nije dra Mata ni za časak smelo. Upravljajući općinom nije gledao ni desno ni lijevo — on je bio pravedan i prema Hrvatu i prema Talijanu. Bilo ih je, koji su u ono vrijeme prigovarali, da je dr. Trinajstić možda malo predaleko išao sa svojim skrupulima u susret prema jednoj posve neznatnoj i nemoćnoj manjini, ali dr. Mate, široka slavenska duša, nije se osvrtao na takove i slične prigovore, već je pošao naprijed onim putem, što mu ga je pokazivala njegova blaga ćud i njegov osjećaj pravednosti.

To je čovjek, što se nije u životu, kako naš narod veli — zamjerio ni mravu.

Ali on ima još jednu, za talijanskog optanta vanredno važnu prednost. On je talijanskeme jeziku vješt kao malo tko. Nikakvo čudo: njegov je školski odgoj bio talijanski, već onamo od pučke škole pa do gimnazijalne mature. Što više on je i kasnije na univerzi polagao ispite u talijanskom jeziku. Tome treba valjda da se i pripiše, što je prema Talijanima bio uvijek blag i snošljiv.

I unatoč svemu tomu novi mu gospodari odbiše opciju.

Razloga nisu iznijeli, ali su time otvorili vrata svakojakom nagagjanju. Tek što se pročulo za onu gornju odluku, svijet se zapitao: — Zašto?

Razlog bi mogao biti samo jedan: dr. Mate Trinajstić je Jugoslaven i po rodu i po osjećaju. To čuvstvo nisu u njemu mogle da uduše sve one godine, što ih je proveo u tugjinskoj školi. Dr. Mate ostao je značaj, a značaju se svaki pošten čovjek divi. Talijani su pošteni ljudi, pa bismo ih ljuto uvrijedili, kad bismo pomislili, da bi oni mogli nekome odbiti opciju zato, što je ostao značajan čovjek.

Mora dakle, da je neki drugi razlog, s kojega se našemu starome poštenjaku uskratilo talijansko državljanstvo.

Zlobni, naročito ženski jezici šapuću, da je razlog u tome, što je supruga dra. Mata predsjednica Zenskog Udruženja u Opatiji. Koliko je nama poznato opatijsko je Žensko Udruženje jedno čisto karitativno društvo, pa ne vidimo, kako bi se radi toga moglo čovjeku odbiti opcija. Pa sve i kad bi to karitativno društvo bilo kome možda i koliko neugodno, mi ne vjerujemo, da bi zbog toga naši novi gospodari preduzeli ovakovu odioznu mjeru. Radi žene!... Ne. Talijani su odviše kavaliri, da bi se na ovaj način osvetili jednoj gospodji, koja se najzada i rodila i odgojila u ovom kraju.

Ima ih, koji vele, da su dru Trinajstiću tu poparu skuhali neki njegovi kolege. Tu insinuaciju odbijamo najodlučnije. Nema u ovoj zemlji starliša, koji bi bio tako čestit, kaošto je advokatski stališ. Talijanski je advokat «gentleman», kakovome nema ravna na svijetu. Mi smo duboko uvjereni, da su njegovi kolege bili daleko od te pletke.

Što više premišljamo, dolazimo do zaključka, da je u tu vrlo neugodnu stvar neko treći zabô svoj nos, i to Bog zna, radi kojih ličnih motivića. Kakva malena dušica, koja je neupućene zavela na ovu mrsku odluku!

Dr. Trinajstić uložio je protiv te odluke utok na Ministarstvo unutrašnjih dela. I tako će ta stvar doći pred višega suca, pred kim bi kojekakove sitničavosti imale da iščeznu. Mi se nadamo, da će tako i biti.

Mnogo se govori o zbliženju izmedju oba naroda. Odiozne mjere, kaošto je ova protiv dra Mata Trinajstića, ne vode tome zbliženju. One otešćavaju put onamo — stotina i tisuću puta više nego li bi to mogle učiniti neke tobožnje propagande, o kojima se toliko govori i piše.

Radi se o starcu, kome je blizu sedamdeset godina.

O starcu, koji ima za sobom jednu časnu prošlost i jedno lijepo ime. To je ime našemu narodu drago, pa ne će da preko njega prelazi mukom. — —

Misli o svakdanjem životu

Neki Talijanac napisao je u staro vrijeme slijedeće riječi:

«Čovjeku se naredjuje da oprosti svojim neprijateljima. Nigdje mu se pako ne naredjuje daleko teži zadatak, da oprosti svojim prijateljima.»

Kako malo mogu da ti naude tvoji — neprijatelji! Kako malo zla ti čine i kad kušaju! Ti ih poznaš, i ti ih se čuvaš. Svijet znade, da su ti oni neprijatelji, i diskreditujе ono što oni govore.

Vrlo je lasno oprostiti našim neprijateljima, jer nam oni, razmjerno, čine malo zla.

A kako teško bi bilo oprostiti našim prijateljima, kad bismo spoznali koliko nam zla oni čine.

Ko čini pijanicu? Njegovi neprijatelji? Ne. Pijanicu čine njegovi prijatelji. Kad se zna, da je ovaj naklon piću, neima tako opaka neprijatelja, da ga u tome sokoli. Nikakav neprijatelj ne će ga potapšati po plećima i umoliti da uzme «samo još jednu čašu». Nikakav zlotvor ne izrugava se njegovim slabašnim pokušajima da se popravi. Nikakav neprijatelj ne uvjerava ga, da mu ovaj put ne će naudit, i da, ako će da bude dobar drug, nesmije odbiti čašu.

Pijanicu čine pijanicom, guraju ga u zadnje dubine pijanstva — njegovi prijatelji.

A kad je zapao u kaljužu, prvi koji ga odrinu, koji ga zapuste, koji ga prezru jesu zapravo njegovi prijatelji.

Je li ikada pijanici neprijatelj učinio toliko zla, koliko — prijatelj?

Mladi čovjek zaputi se da uspije u životu.

Njegov neprijatelj može ga klevetati da je nevrijedan. On može i mislit da mu ovaj štetuje. Ako išta ima vrijedna u mladom čovjeku, neprijateljeve laži i poništujuće riječi samo ga podražuju na više opreznosti. To mu koristi.

A prijatelj je i onaj, koji ruinira mlada čovjeka krivim nepromišljenim i nezasluženim hvalama.

Kao umjetnik, pjesnik, pisac, poslovač, ili bilo u kojem drugom pregnuću, mladi započimlje svoj posao.

Al tu su njegovi prijatelji koji mu vele da je «krasno uspio», kad bi mu se naprotiv moralo reći, da u najboljem slučaju ima malo izgleda u uspjeh i da sve ovisi o skrajnjem pregnuću.

Gledajte samo mladog, umišljenog bedaka, koji na mjesto da se hrva, grdi svijet, osjećajući da mu ovaj krati priznanje. On sam je sebi neuspjeh — tužni, bedasti neuspjeh. On je učinjen neuspjehom, ne napadajima sa strane neprijatelja, nego mnogo pogibeljnijim hvalama sa strane prijatelja.

Po «S. T.»

Seljaci, poslušajte naš savjet!

Da je naš narod gostoljubiv, poznata je stvar. Osobito seljak naš, dok što ima, ne može pustiti ni znanca ni neznanca iz kuće, ada ga ne pogosti. Ako taj slučajni gost ne će kod našeg čovjeka jesti i piti, onda se domaćin osjeća silno uvredjenim.

Da li je to svojstvo dobro ili zlo, ne ćemo o tom raspravljati. Upozoriti moramo našeg čovjeka na to, da svoje premalo cijeni. Dodješ li dandanas na primjer seljaku u kuću, pa ga pitaš samo jednu liru u kakve dobrotvorne svrhe, ne će ti je dati već zato, jer je nema. Ne će ti medjutim manjkati vina. Napit će te do mile volje, a kad si se napio, a moguće i prenapio, pa se s njime opraštaš, donest će još pred vrata vrč vina za tobom. Silom će u te ugnjesti par litara vina, što u ostalom vrijedi barem 4 L. ali one lire, radi koje si došao, nisi dobio. Negdje u Istri kažu: Dok ti je čep mokar svaki ti je botar, a kada je suh, svaki ti je gluh. Onaj, koji ima mokre čepove, ima prema ovoj našoj istarskoj poslovici i kumova i prijatelja. Ne treba, da ih zove; sami će k njemu doći. Ako je pak ostao na suhom, prijatelji ne čuju, kad ih i zove k sebi ili pak nadju bilo kakovu ispriku te ne mogu doći.

Dobro bi bilo, da i to naš čovjek zapamti: Ima (u srednjoj Istri) ne baš bogatih seljaka, koji na taj način troše po više litara vina dnevno, a u prigodama i na desetke litara. Neki se je seljak hvalio, da njegova obitelj zajedno s prijateljima popije preko 30 hl vina kroz godinu. Kad bi mu posjed nosio toliko, da može svoju obitelj pristojno hraniti i odijevati, neka bi i to bilo. Kad doznamo pak, da se u njegovoj kući jede samo žuti (kukuruzni) kruh, da mu djeca i zimi idu bosa, da im nije kadar nabaviti boljeg odijela, da mogu u nedjelje k sv. Misi, onda moramo doviknuti tom seljaku: Kuda jedriš? Zar nije prva tvoja dužnost, da se brineš za svoju obitelj? Zar nisi od onih 30 hl mogao prodati 15 hl, pak bi bio dobio oko tri tisuće lira. S njima bi bio mogao platiti porez te nabaviti svojoj obitelji bolju hranu i odjeću.

Vremena nas sile, da gledamo za svaki novčić, kako bi ga mogli prištediti i u što ćemo ga najbolje uložiti. Neki naši seljaci ostaju kod svega toga tvrdih ušiju. Najprije razbacuju svoje, a da toga i ne opažaju, a kad s računima ne mogu napred, onda: kud će? — kamo će . . . u banku, koja im se uknjižuje odmah na njihovo imanje. Tim časom stupa gospodar sasvim u novi položaj. On već nije pravi gospodar svog imanja.

Imanje nekog gospodara vrijedi danas pedeset tisuća lira. Gospodar nije mogao s računima napred, isposudio je u banki deset tisuća lira. Nije toga učinio sve dotle, dok nije opazio, da njegovo gospodarstvo ima toliko šupljina, da svih ne može začepiti. Isposudio je dakle taj novac, da poravna razne svoje manje dugove, nabavio je ponešto odjeće i obuće za obitelj, nabavio kukuruz za prehranu, platio porez, kupio sumpor, galicu itd. Vjetar odnese sve hiljade. — Dotle sve lijepo i dobro, ali gle nevolje! — treba misliti, otkud ćeš dug platiti, a otkud interes? Svaka godina ima svoje neprilike. I do godine trebat će jesti, zaodjeti se, čaka nas opet porez i drugi predvidjeni i nepredvidjeni troškovi. Što više — čekaju nas kamati (interes) u iznosu od barem 600 L. koje moramo na vrijeme isplatiti banki. Tu će nesretni gospodar da sam sebe pograbi za vlase.

I nehotice opažamo, da vrijednost novcu raste. (Što je u zadnje vrijeme lira nešto malo izgubila od svoje vrijednosti, to nas ne smije zavesti.) — Prije par godina mogao si na pr. za jednog vola dobiti preko 4 tisuća lira, a danas ćeš za onakva vola dobiti jedva dvije tisuće. Vino se prodavalo po tri lire, a sada niti po dvije. Za voz drva dobivalo se više od sto lira, a danas jedva pedeset. Vidimo iz toga, da vrijednost robi pada, a vrijednost novcu raste. Pogledamo li na radnike, opazit ćemo, da je i njihova nadnica slabije plaćana, nego li prije. Neki radniki imadu danas tek polovicu svoje prijašnje plaće. Ako stvari idu nekoliko godina tim putem dalje, moglo bi se dogoditi, da najljepši vô ne bude vrijedio ni 1000 (tisuću) lira, a vino da budeš morao prodavati po pô lire. Time će sav tvoj posjed manje vrijediti i manje ćeš lira od njega dobivati, ali tvoj dug, ako ga nisi isplatio, ostaje uvijek deset tisuća lira, a godišnji interes, koji moraš redovito plaćati, iznaša još uvijek 600 L. Ako bi stvar išla dalje, moglo bi se dogoditi, da ne budeš mogao plaćati ni interesa, a kamo li kapital. Uza sav tvoj trud, uza svu tvoju brigu, poslije što si samo za interes platio skoro toliko koliko si isposudio, tvoje imanje više nije — tvoje. Ti nisi više gospodar svoje kuće, svoga polja i svoje stoke. Siromaštvo će te natjerati na to, da ćeš morati «trbuhom za kruhom».

Ovo je dakako najgori slučaj, koji bi se mogao dogoditi, ali je svakako ozbiljna opomena onima, koji stvar uzimlju na laku ruku. Tko je pred ratom isposudio novac, pak ga je uložio u zemljište ili u zgrade, pogodio je. U ratu je to lako platio. Sasvim obratno od toga imalo bi biti danas. U srednjoj se Istri natječu neki naši ljudi, tko će više novca da isposudi. Ne dao Bog, ali bojimo se, da će više nego jedan seljak morati zapustiti svoju rodjenu grudu i kucati po tudjim vratima . . . Seljaci, zamislite se malko!

Pismo iz Jugoslavije

Sisak, početkom jula 1923.

Otkad sam vam posljednji put pisao, palo je u Jugoslaviji mnogo kiše. Ta je kiša uvelike koristila usjevima. Ljetina ne će biti po svuda jednaka. Na nekim mjestima bit će izvanredno dobra, na drugim dobra, a samo u rijetkim slučajevima loša — i to većinom na mjestima, gdje je grad ili kakva druga elementarna nezgoda nanijela usjevima štete. Bit će dakle u izobilju pšenice, ječma, kuruze, voća itd. Osobito je dobro urodila sladorna repa.

Još nije žito u hambarima, i već se sklapaju poslovi. Makedonija prednjači. Ondje se već žito poželo, a gladno pučanstvo susjedne Albanije i Grčke plaća sve u srebru i u zlatu.

Kako se u posljednje vrijeme uvelike popravio saobraćaj na željeznicama, ima opravdane nade, da će ove godine izvoz biti kudikamo obilniji nego lani, i da će se uslijed toga i dinar da poraste.

I u politici bilo je dosta živo ovih posljednjih dana. Onaj prevrat u Bugarskoj uzbunio je i vladu i novine, možda više novine nego li vladu. Sad se stvar ponešto stišala. S Bugarskom su opet uspostavljene prijateljske sveze, ali to ne znači, da se pri tom ne pazi na prste novih gospodara u Sofiji.

Mnogo je prašine uzvitlao i atentat na Ministra Pašića. Veliki je Starac samo malo ranjen u ruku. Dva dana iza atentata već nije bilo ništa. Atentator Rajić, nekakav bolestan mladić čini se, da je taj atentat izveo od vlastite pobude. Sad je stvar u rukama suda, pa ćemo vidjeti, što ga je zapravo nagnalo na ovaj ludi čin.

Ali progodom toga dogadjaja pokazalo se da je stari Ministar Pašić u Jugoslaviji vrlo cijenjen. On ima mnogo političkih protivnika kao svaki Ministar na svijetu. Pa evo što se dogodilo! Čim se pročulo o atentatu, sakupili se na otvorenom mjestu pod vedrim nebom Ministrovi prijatelji i njegovi protivnici i u lijepim su ga govorima slavili i hvalili. I s pravom. O današnjoj njegovoj politici može se raspravljati. Njegova će politika imati svijetlih a možda i nesvijetlih strana. Ali jedno stoji: Pašićeve su zasluge za Jugoslaviju ogromne, neprocjenive. On je, može se reći — stvoritelj Jugoslavije. To zna u Jugoslaviji svako, od kralja pa do najmanjega dieteta, zato nije čudo, što se u dan atentata kod njegova uzglavlja našao najprvi kralj, a za njim slijedili redom svi: i prijatelji i protivnici.

Nego, kako je svako čudo tek za tri dana, tako se i ta stvar o atentatu skinula brzo s dnevnoga reda. Ostao je još Radić. A ostao je i «Turčin» Spaho i — Korošec. Tri jugoslavenske rožice. Vaš Jurina često puta veli, da je politika jedna velika porkarija . . . . I jest porkarija. Da nije tako, koji bi djavo mogao da veže u jedan snop i rimokatolika Korošca i «Turčina» Spaha i — Radića, koji dan na dan psuje na popove i na fratre! . . . . Te tri delije sada se, dok ovo pišem slažu, a dok pismo dobijete u vaše ruke, možda da se više ne budu slagali. Tako je to u njih. Sita čeljad!

Radić je zapovijedio svojima, da ne smiju pozdravljati nijednoga, koji ne puše u njegov rog. Da vam pravo kažem, ovdje u Sisku ne drže mnogo do te zapovijedi. Ja ne pušem u Radićev rog, pa me jednako svi Radićevi ljudi pozdravljaju ili mi na moj pozdrav uljudno odzdravljaju. Juče smo dapače zajedno slavili blagdan Sv. Ćirila i Metoda. Kod treće litre pjevali smo svi zajedno, i Radićevci i Neradićevci, onu poznatu: «Slovenac, Srb, Hrvat — Za uvijek brat i brat!» . . .

Velimir.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Samo dvije riječi, jer sam danas tužna, kao da mi je — da prostite — prasac krepal.

»Vedetta« me je ubila. Reći ću vam sve, kako je bilo.

Ja sam poštena ženska. Ako ne vjerujete meni — pitajte Rokca. On pozna svu moju historiju.

Poštenje je, kako znate, lijepa stvar, ali nije dosta za življenje. Treba i zaslužiti štogod. Pošteno — dakako. Do sada sam zasluživala nešto na valuti: na dinarima, dolarima, ali sad je i to vrelo presahlo. Previše nas ima, koji se bavimo tim financijalnim operacijama. Što ću sada?

Evo što sam odlučila: Imam, volju, par stotina lira, najbolje, da otvorim »butižicu«. Riječko će se pitanje riješiti u najkraće vrijeme. Možda već ovih dana. Tako je pisala »Vedetta«, to je rekao Mussolini, to je rekao i Grošić. Najzada ni paritetika nije otišla u Rim, da joj put . . . peti vidi.

Meni je jučer kazao gvardijan jedne fabrike, koja još ne radi, stari Francele, neka imam strpljenja, njemu da je rekla jedna pešona, koja da zna, što govori, da ne će proći ni pet mjeseci, i da će Rijeka bit jedna mala — Londra.

— **Komercijo! Movimento! Afaroni! Bezazi!** . . . . govorio Francele i od veselja poskakivao s jedne noge na drugu.

Tako se govorilo i prije. Meni je to dalo u glavu, i odmah sam bacila oko na jedan mali ali lijepi lokal, u kome bih u najkraće vrijeme otvorila moju trgovinu. Već sam i nabavila nekoliko **strenjica, rokela, hakerla,** žigica, listovnog papira, razglednica, **konkilja** i drugih stvari, koje su potrebite za jedan mali **Emporio.** I već sam se spremala, da idem na vlasti po licencu, kadli mi u to dodje u ruke današnja »Vedetta« s onim člankom **«Una limitazione saggia.»**

U tom članku stoji crno na bijelom, da se uvelike varaju oni, koji sanjaju o nekakvom preporodu Rijeke. Zato je Kvestura dobro uradila, što je izdala naredbu, kojom će se učiniti kraj otvaranju novih dućana, fabrika itd. »Vedetta« je izračunala, da bi za sve one mnogobrojne dućane, što su sada otvoreni, trebalo deset puta više aventora, nego li ih danas imadu. Prije talijanske okupacije, veli »Vedetta, dolazili su na Rijeku da kupuju ljudi iz Karlovca, Splita, Krka, iz istočne Istre i Like. Svi su ovi aventori danas a bit će i unaprijed za Rijeku izgubljeni. Jedni idu, da kupuju u Zagreb, drugi u Ljubljanu, treći u Trst. Rijeka nije više ono, što je bila god. 1914. veli »Vedetta«, to bi morali jedanput za uvijek da zapamte toliki sanjari, koji misle, da će još kada Rijekom teći med i mlijeko. Prema tome, zaključuje »Vedetta«, trgovina i dućana ima na Rijeci dosta i previše, i Kvestura čini sasvim dobro, ako poprima mjere, da se nove trgovine i novi dućani na Rijeci ne otvaraju.

Kad sam ovo prečitala, morala sam se uhvatiti za zid, da ne padnem. Mislila sam uistini, da će me kap udariti. A što ću ja sada sa svojim strenjicama, s konkiljama i s onim papirom? Od česa ću da živim? A vrag njim je kape, zašto su nam pune četiri godine trumbetali u uši, kako će Rijeka u najkraće vrijeme procvasti i da će imati »un avvenire splendidissimo?» . . .

Sada nam pak govore, da smo tovari, što u to vjerujemo. . .

Dobro nam stoji! —

Ninetta.

IZ BUZETŠTINE.

Ja nisam htio vjerovati mojemu sinčiću, koji mi je tvrdio, da će djeca naše hrvatske škole primiti školske svjedodžbe baš u dan Petrovskog blagdana, i da će tim danom svršiti škola. Ali tako je bilo! Toga dana naime morala su djeca popodne u školu lijepo odjevena — tako je bila zapovijed, a da im se nije kazalo zašto — te su primili svoje svjedočbe, dašto samo ona djeca, koja su došla. Moj mali Frane došao je kući iz škole, jer da je bos i slabo odjeven. Pripovijedao mi još, da je g. talijanski učitelj odstranio više nelijepo odjevene djece, koja ne smiju na školsku svečanost u grad i na groblje. Ova djeca su se skupila u blizini, da vide, što će biti. Najednom dodju pred hrvatsku školu svirajući djeca talijanske škole (svirači) sa djecom u »monturi«, tako zvanog društva »Giovine Italia« i to pod zastavom i šumom zastavica. Djeca tada obiju škola, predvodjena učeničkom glazbom okorakala su na groblje. Ali mnoga druga naša djeca izgubila se najednom nevidice. Na groblju je čekala školsku djecu buzetska glazba, vojništvo i drugog talijanskog ljudstva. Tu je nešto govorio jedan talijanski učitelj, koji je svršio sa onim »Giuramento«, što ih je učio u školi na izust, a da tu prisegu razumjela nisu. Susjedova kći Anica reče mi, da su onda morala sva djeca zaviknuti »juro!« G. svećenik je obavio neke svoje molitve, zastave se poklonile, a onda svi ljudi išli u grad. Na loparu su sva djeca »defilirala« pred zastavom i pozdravila ju — sa protegnućem ruke. Svečanost je tako prošla za hrvatsku školsku djecu, a talijanska su tu još igrala, natjecala se sve uz sviranje glazbe. Šta je dalje bilo tu na ulici, kasnije u večer, ne znamo, nit marimo znati mi ljudi slavenskoga jezika. Ipak ćemo spomenuti još nešto, što je neke ljude nervoziralo. Nekoja naša djeca, koja nisu smjela na svečanost u Buzet, skupila se u blizini na uzvisini da gledaju onu djecu, koja su išla u grad, a uzto još i pjevala, dašto hrvatski. To je nekog gospodina na Fontani razdražilo, pa je djecu sramotio, karao, i nekoje uhvatio uzevši im svjedočbe.

Oh, ta naša djeca! Šta ćemo: imadu i oni svoju — glavu!

IZ ROČA.

Kremenit značaj našega naroda. — Narodni blagdan. — Par krijesova. — Čista djetinja ćud. — Naš čovjek odveden u zatvor radi usklika: «Živili naši!» — Opće negodovanje po cijeloj općini.

Mi Ročani živimo u takvim prilikama, da Vam se, gospodine uredniče, nikad ne možemo javiti sa jednom ugodnom vijesti. Otrag nekoliko godina ide nam uvijek zlo i naopako. Svaki dan nailazimo na kako novo razočaranje, nove neprilike i neugodnosti.

Otrag nekoliko vremena bio je i ovdje osnovan »Fascio di Combattimento«. Pošto ovdje ima vrlo malo Talijana, držimo, da je tom društvu glavni cilj, da nas odnarodi. No to nas ni najmanje ne uznemiruje, jer im to ne će poći tako lako za rukom. Da je tome zbilja tako, ne treba ni najmanjeg dokazivanja. Danas već znade cijeli svijet, da ovdje živu čvrsti i karakterni Hrvati, koji se upravo ponose što njihovim žilama teče naša jugoslovenska krv.

Mi Ročani smo oduvijek najsvečanije proslavljali Narodni blagdan, dan sv. Ćirila i Metoda, ali ove godine nam nije bilo to moguće radi fašističke zabrane. Ali unatoč svega toga Roč je svejedno dostojno proslavio svoj Narodni blagdan, dan sv. braće Ćirila i Metoda, iako nije pokazivao nikakve vanjske manifestacije. Naša proslava bila je unutarnja proslava, proslava u našim srcima, koja važi mnogo više negoli vanjska manifestacija sa protivnim srcima.

Uostalom Narodni blagdan svejedno nije mogao svršiti a da se na Roštini ne zapali koji krijes. Nismo to doduše učinili mi odrasliji seljaci, već dvojica mladih dječaka, čiji su se ocevi iznevjerili našemu rodu i jeziku i postali talijanski fašisti. I ta dvojica dječaka, u čijim grudima bije jugoslovensko srce, nisu mogli da propuste priliku a da ne javno iskažu svoju ljubav prema svetim slovenskim apostolima. Nisu se oni ni najmanje obazirali na zapovijed svojih otaca, koji su nam zapriječili poslavu tog velikog dana, nego su jednostavno išli na Kras i na vrh Bršćaka i tu zapalili velike krijesove, koji su nas sjećali na prijašnja bolja vremena.

Netom su naši domaći fašisti, bivši hrvatski narodnjaci, opazili plamen, skočiše odmah na Kras i Bršćak, da kazne »jugoslovenske propagandiste«, koji ne će da se pokoravaju njihovim nalozima, i da se ujedno prikažu pravim Talijanima za veće Talijane od njih samih. Medjutim kod krijesova nisu našli nijednoga propagandiste osim svoje, vlastite djece, koja su ložila vatru i pjevala hrvatske narodne pjesme. Radi toga su morali — štono riječ — sa dugim nosom zapustili i jedan i drugi krijes i vratili se kući.

Kod kuće pak nisu mogli nikako da zaborave tu malu blamažicu, pa su se odlučili na veći korak. Išli su u selo Krkuž, gdje su čuli nekakvo pjevanje, i tu uapsili nekog Josipa Buršića i odveli ga u tamnicu. Kako čujemo, Buršić nije počinio nikakvog kaznjivog čina osim toga, da je pred spomenutim fašistima uskliknuo: »Živili naši!« . . . Buršić se nalazi još i danas u zatvoru radi gornjeg «prekršaja», ako ga nisu još ispustili na slobodu.

Vijest o Buršićevom uapšenju izazvala je strašno negodovanje po cijeloj općini. Svi se pitaju, što ćemo još doživjeti, ako se za takove usklike, koji su sasma nevini, počnu ljudi voditi po tamnicama! . . . .

IZ ĆIĆARIJE.

U zadnje doba mi smo »avancirali« i došli na glas. Prva je bila naša »slava i čast«, što nismo bili mi na Krasu složni glede sjedišta općine; druga je naša »čast«, što nismo bili jedne misli glede opć. načelnika; četvrta je naša slava i zvijezda, što nismo odabrali načelnikom najvredniju i najsposobniju osobu na Ćićariji, a peta što nije naša općina slobodna i samostalna, nego je podredjena drugoj općini — u Buzetu, koja nama zapravo zapovijeda; šesta je mrlja (maća) na vašemu obrazu, što imamo na općini Talijane za tajnike, koji su nas već do sada lipo namazali i obrezali, a sedma, naša zadnja sramota je ta, što imade Račjavas — talijansku školu. Kako je do toga došlo? Jedino našom neslogom i sebićnošću. Svaki od nas je htio imati općinu pred svojim vratima, ne samo opć. ured nego i cestu. Naši narodni neprijatelji nas dobro upoznaše, pak su nas još više razdvojili kad su nasilno proti kraljevom dekretu smjestili općinu u Račju Vas, ali Račjovaščani su ovu — ljubav krvlju platili, to jest, oni su primili ponudjenu im talijansku školu, koja im — čini nam se — malo tekne, a još manje hasni (koristi). Nego, o školi ćemo drugiput štogod reći, a sad ćemo još nadodati, kako je naš općinski načelnik, ugljevar Medica, proslavio opet Račjuvas. Njegovo dijete, te dijete trgovca Škale poveo je njihov talijanski učitelj na svečanost Nepoznatog vojnika u Rim. Ovako je on prodičio Ćićariju, a g. učitelj Jappel dobit će jabuku i bolju službu. Žao nam je samo, da nisu oni otišli u Rim u domaćem suknu! Škoda! Ovako su Račjovaščani osramotili i Buzet-grad, koji nije — kako kažu — nijedno dijete poslao u Rim. Gdje su bolji patrioti, a?!

IZ SV. MARTINA KRAJ BUZETA.

Na predvečerje blagdana sv. Ćirila i Metoda vidjeli smo prolaziti našim selom više oružnika i nekoje nepoznate ljude, za koje neki kažu, da su to bili preodjeveni oružnici. Mi za ovo ne bismo prisegli, ali neka osoba, veli, da ih pozna. No to je za nas svejsto, samo ćemo Vam to reći, da se pokazao sada tu jedan mali kresić, onda tamo na onoj njivi, pak na trećem brešćiću (humu)... Na kraškom krugu (kod Sluma) nismo nijednoga opazili. Svakako ove godine bilo je vidjeti malo kresova. Mi držimo, da je ove godine bilo više — ljudi, koji su pazili da se ne pale kresovi. Lani i preklani bilo je trčanja i proganjanja onih, kojih su zakvačili kod kresa u predvečerje blagdana sv. Ćirila i Metoda. Pak zašto? Mi ovako mislimo u svojoj prostoj glavi: Palili smo kresove u čast sv. Ivana i sv. Antona, jer su sveci nama ugodni kaošto su nam mili i drugi sveta braća Ćiril i Metod. Onim dvjema prvim svecima možemo zapaliti i cijele šume u čast, ali Ćirila i Metoda — ne smijemo slaviti...! Ovo nam smućuje glavu. Ali odmah nam se razvedri pamet, kad znamo i pomislimo, da su sveti Ćiril i Metod slavenskog porijetla, dočim su oni prvi drugog neslovenskog... Ako su negdje u nebu zajedno svi ovi spomenuti sveci, što će reći o onima, koji nam brane slaviti svece i koji svrstavaju svece u čete (kompanije) u nebu po narodnosti. Ako je temu tako, onda ne će biti mira ni poslije smrti ni u raju ni u paklu. Mi ćemo još reći: Dok se bude ovako sudilo i postupalo — ne će biti mira ni blagoslova Božjega!

IZ LUPOGLAVA.

Sastanak naših hrvatskih učitelja. — Nerazumljivo držanje našeg lupoglavskog učitelja. Zastražena gostiona.

Početskom t. mjeseca došlo je u Lupoglavu više hrvatskih učitelja. Sastali se u našem »Kaštelu« i ondje održali svoju glavnu skupštinu. Toj skupštini su prisustvovali skoro svi hrvatski učitelji osim dvojice ili trojice. Najčudniji utisak je učinio na nas naš lupoglavski učitelj, koji je cijeli dan držao školu mjesto da bi im se i on pridružio. Nama seljacima to nije ugodno, jer mi želimo da naš učitelj ostane dobar ne samo s nama i našom djecom, nego i sa svojim kolegama. Medjutim naši učitelji se nisu na to niti najmanje obazirali, nego su mirno i dostojno raspravljali o svojim pitanjima. Kad su se lijepo o svemu mirno i trijezno dogovorili, išli su malko razgledati pčelinjak našega učitelja. Nakon toga su imali objed u Ribarićevoj gostioni. Za vrijeme njihovog boravka u gostioni, odnosno dok su objedovali, čuvala ih je vani moćna straža. Govori se, da su se medju stražom nalazila i dvojica komesara iz Pazina. Što je prinukalo vlasti na taj korak, nikako ne možemo da shvatimo. Mi smo ovuda pošteni ljudi, karakterni Slaveni, koji silno volimo naše narodne učitelje. Naše oblasti su se ljuto prevarile, ako su mislile, da bismo mogli mi napasti svoje učitelje. Bože nas sačuvaj od takve pomisli! Moguće je, da nisu ni oblasti na to mislile, nego da su bojale napadaja sa koje druge strane — možda sa strane nedisciplinranih fašistovskih mladića? No kod nas nema ni takovih, jer mi ovdje živimo bez tudjerodnih primjesa. Ne mislimo pak time nikako ustvrditi, da nemaju fašisti ovdje svojih pristaša medju željezničarima, koji su se u zadnje vrijeme ovdje naselili i koji nisu našeg roda ni jezika. Radi ovih opet nije bilo potrebno zastraživati naše učitelje, jer su im lako mogli naložiti, da stani pri svojem poslu, da puste pri miru naše nedužne učitelje. I oni bi se bili tomu pokorili i bez straže. Čemu onda bespotrebno trošenje vremena i novaca?

Lupoglavčanin.

IZ MODENE.

Pozdrav naših vojnika iz talijanskog vojništva.

Molimo Vas, gospodine uredniče, budite tako prijazni, te nam uvrstite ovih par redaka u našu milu »Istarsku Riječ«.

Ovdje u Modeni ima više slavenskih vojnika iz Istre, Goričke i Trsta. Većina Istrana se nalazi u II. topničkom regimentu. Ide nam prilično dobro. Samo nas najviše muče misli na našu rodjenu grudu — Istru našu. Koliko puta promišljamo na trpljenje i bol, kojima su podvrženi naši oceví i braća! Ipak ne klonemo nad našom budućnosti. Ovdje smo se uvjerili da ima u talijanskom narodu dosta poštenih ljudi, koji imaju srca i samilosti do našega naroda. U nadi, da će prije ili kasnije doći medjusobnog poštovanja, pozdravljamo sve svoje roidtelje, braću i prijatelje diljem Istre i kličemo: Živila Istra!

Ušić Matko, Altura; Flis Ivan, Ćepić; Kolić Martin, Filipana; Kliba Ivan, Filipana; Peruško Josip, Peruški; Peruško Anton, Peruški; Hrvatin Ivan, Labin; Špada Ivan, Barban; Dragozet Ivan, Barban; Brkat Valentin, Barban; Ovčarić Josip, Mune; Peloza Josip, Mune; Valetić Josip, Mune; Kršul Kažimir, Brgud; Štenberg Franjo, Brgud; Kinkela Franjo, Brgud; Perman Josip, Jordani; Raspor Rafe, Klana; Iskra Ivan, Lisac; Lipičar Josip, Lisac; Dubrović Dragutin, Rukavac; Kizen Rudo, Volk Marijo, Slavić Josip, Šušanj Ivan, Rukavac; Afrić Anton, Zvoneća; Luković Ivan, Zvoneća; Pinčić Martin, Kringa; Breč Josip, Brdo; Grudan Vekoslav, Paša Josip, Dragutin Ivan, Kršul Anton, Matetić Vjekoslav, Brisko Milan, Grgurina Milan, Gorica; Crnić Ivan, Općina pri Trstu; Salamun Josip, Općina pri Trstu.

IZ RAČJEVASI.

Ipak nije vrag tako crn, kako se misli. Nismo ni mi svi crni. Ima nas i ovdje, koji ljubimo i nosimo bijelu platnenu košulju, a i čistoću duše. Ali svejedno moramo reći, da će doći vrijeme, a već i dolazi, kad ćemo biti svi bijeli i čisti, i kad ćemo svi štovati majčino mlijeko i njezin govor. Znate što: prilike čine čovjeka tatom, a tako su i nekoji naši ljudi išli malo na lijevo, samo da dobiju u selu općinu i još što drugo. Račjavas je samo na taj način »prevarila« Talijane, odnosno se na taj način sama prevarila. To najviše osjećamo sada nakon dvije godine, a kasnije osjećat ćemo još i više. Ki bude živ, doživit će! Počekajmo još malo! — Čovjek se i napije i opije, ali kad se naspi — strezni se... I mi ćemo se svi streznititi!

Još imamo da Vam javimo jednu novu, a to je, da nam je došao na općinu kao tajnik gosp. Bekar, učitelj u penziji. Da li će se sada što promijeniti na općini, ne znamo još u ovom času. U opć. uredu imamo još domaćeg sina, g. Mejaka, ali dosad je — gospodario s našom općinom g. učitelj Japel, a preko njega oni u Buzetu. »Cento paroni nessun bon!« tako nekako govore Talijani.

IZ TUPLJAKA.

Da Bog poživi naše poglavare!

Preko tupljačkog potoka bio zidani most, koji je služio koliko nama toliko Pićancima.

PODLISTAK

Kraljević Marko i vila vodarkinja

Istarske narodne pjesme

(Junačka narodna pjesma iz Brguda).

Kraljeviću Marko črnu goru jaše,
Crnu goru jaše ter je proklinjaše:
»Oj ti črna goro, prokleta ti bila,
Kad u tebi nima nigdar hladne vode !
Al je Marku vila lepo besedila:
»Ne proklinjaj, Marko, te črne gorice
Leh se šeći, Marko, malo ponapredak,
Najti hoćeš, Marko, dva Dunaja vode,
Kraj Dunaja, Marko, Vodarkinju mladu«.
Al je Marku sreća, sreća doletela,
Da je vila sanak, sanak uhitila.
Napoji on sebe i svoga konjića;
Al mu konjić vodu, vodu pomutio.
Kad se vila sanka, sanka probudila,
Obzira se vila na četire strane,
Ne zagleda vila nigdar nijednoga,
Leh u polju Marka, Marka Kraljevića.
Hitro zajahala svojega konjića.
Pak mi trči k Marku, Marku Kraljeviću;
Još mu mlada božju, božju pomoć nazva:
»Pomoz Bože, Marko, Marko Kriljeviću!« —
»Bog te primi vilo, vilo Vodarkinjo!»
Plati Marko teške, teške vodarine.
Vadi Marko jaspra, jaspra i dukate,
Da će platit Marko tešku vodarinu,
Al mu vila lepo besedila:
»Da bin bila jaspro, jaspro uzimala,
Srebrom bim ja bila Dunaj okovala«. —
»Ča ćeš vilo jošte, da ti ja doplatim?« —
»Od junaka, Marko, obedve ručice
Od konjića, Marko, četiri nožice.»»
Al njoj Marko lepo, lepo besedio:
»Ča će konjić, vilo brez svojih nožica!«
Počeli se mladi meju sobom biti.
Vili su mi bele pene dohajale,
Ali Marka bele, bele i krvave.
Pa je Marko vili lepo besedio:
Pogledaj ti, vilo, kade j' žarko sunce!»
Onda se je vila k suncu obazrela,
Pak je vili onda Marko vazel glavu.

Branislav Gj. Nušić

Promaknuće.

To se desilo onda, kad smo svi mi bili mali: u ono srećno doba kad nam željeznica ne bješe prosjekla njive i džepove, kad su načelnici (kotarski predstojnici. Op. ur.) bili ocevi svoga naroda, kada su advokati mirili zavadjene, da ne bi došlo do suda i svećenici imali dubok džep, da bi mogli bijedne da podrže i prehrane.

Teško je bilo onda činovniku odlučiti se na put do Beograda; to je bio golem put, dva ili tri dana pod arnjevima po dugim i nedoglednim drumovima; pa se čovjek istroši, ode mu dvomjesečna pa tromjesečna plaća. Tada, ako si htio u Beograd, a ti se još od početka godine odlučiš, pa kažeš svojoj ženi i prijateljima: »E, ove ću godine, ako Bog da, u Beograd.« I tada odvajaš svakog mjeseca po pet dukata na tu potrebu, a na četiri mjeseca ranije tražiš dopust.

I to onda cijeli grad zna, kad prodješ na trg a ono te svak pita: »Je li istina da mislite ove godine u Beograd?« — »Kad mislite?« itd. Pa onda, dolaze za čitav mjesec dana razni posjeti onih, koji imaju rada u Beogradu: jedni donese amanete, drugi pisma, treći šalju pozdrave. A kad podješ, onda izadju poznanici i prijatelji daleko van grada na drum, i ispraćuju te.

Tako je to bilo nekad.

* * *

Tada, kad je to bilo, reče jednog dana g. Stojan, načelnik, svojoj ženi, gospodji Persi:

— Evo, ove ću godine, ako Bog da, na dopust u Beograd.

Te riječi g. Stojana prodjoše već istoga dana u susjedstvo, pa odatle u drugu ulicu, a sutradan i na trg. I onda na trgu. Ikogod se svratio u ovaj ili onaj dućan da kraj stola svoga prijatelja popije kavu ili porazgovori riječ dvije, počinjao je razgovor sa:

— Ču li se govori... G. Stojan misli ove godine u Beograd.

Pa i u kotaru samo taj se razgovor vodio. G. načelnik došao u kancelariju, podsjekao nokte, očistio muštiklu, savio cigaru, naručio kavu i odlučio, da li da počne da radi ili da ne počne još, a gospodin pomoćnik ulazi polako i naziva dobro jutro.

— Dobro jutro, gospodin Lazo!

— Kako, gospodine načelniče, kako? Ama je li istina? — pita ljubazno pomoćnik.

— Šta, gospodin Lazo?

— Pa to, da mislite ove godine u Beograd?

— Pa... oteže gospodin načelnik... mislim g. Lazo. Nisam bio evo već sedam godina. Nemam nikakva posla, ali hoću da odem malo, da se vidim malo sa gospodinom ministrom, imam i nešto familije, pa i da kupim nešto za kuću...

— Tako, tako i treba gospodine načelniče.

Pred par godina porušio se taj most i premda bi se odmah tada bio dao popraviti sa malenim troškom, nije se niko za to zauzimao. Lanjske godine za košnje uvidjelo se, da je bez mosta nemoguće prelaziti sa vozovima kreatim sijenom, bez velike opasnosti, da se sve ne prevalj u vodu. Izgledalo je, da će se nešto poduzeti, kako bi se most popravio. Govorilo se dapače, da je došlo u blagajnu upravnog vijeća u Pićnu i kakovih 40.000 L u svrhu popravka istoga. U koliko su ta naklapanja odgovarala istini nije nam poznato. Znamo samo to, da je sve ostalo pri staromu. Danas, Bogu hvala, ne zna se ni za temelj bivšeg mosta. Ono, što bi se prije bilo dalo popraviti sa nekoliko stotine Lira, danas zahtijeva hiljade. Tko je svemu temu kriv? Neka Bog poživi naše župane, koliko pićanskoga, toliko tupljanskoga. Ako se jednog lijepog dana i njima dogodi, da sa vozom ostanu u sredi potoka, nek lijepo sjednu na brijeg istoga i nek razmišljaju o svojim propustima, moguće da im tada sine štogod pametna, pa će se maknuti i poskrbjeti da most na novo bude podignut.

Franina i Jurina.

Jur.: Jà — jà, Franino! Sve ča više mislim, sve mi se više čini, da Mićelin ima pravo.

Fr.: A va čem to, ako se sme znat?

Jur.: Kada su ga neki dan penzionali, prišal je k mane i rekal: Ši — ši — moj pokojni nono imel je pravo, kada je rekal nekoliko ur prej nego je umrl: mile e non pijù mile. Videt ćete: još malo, i celi svet će poć z goru kopiti.

Fr.: Jà — to ti je tako, Jurino. Kada čoveku malo neč nopak gre, onput najvoli mislet, da je već prišal sud sveta. Tako i Mićelin. Njega su njegovi srdačni prijatelji kalumali va penzijon, i sada misli, da je već prišal svemu finis.

Jur.: Ne — ne — Franino! Govori ti, ča ti j' drago, ma kada čovek gleda neke stvari, mora mu se glava zmešat, ako ju još ima. Ovi dni sam bil tamo dole puli mora.

Fr.: Čul sam čul... Bože moj, ča se ti nahljandraš ckole!... Ja ne znam, kako si živ!

Jur.: Pridem ti na Volosko — bila j' subota, malo prej Zdrave Marije. Ča ću, ča ne ću — najzada pomislim va sebe: — Najbolje, da grem malo va crekav, sad je lužarij, ću se malo Bogu pomolit, pak onputa na večeru i spat. Pridem ti ja pred crekav, i najdem ti pred vrati jedno tri četire starice. — Ča delate tu, dobre starice? — pital sam ih. — Čekamo, da ova kumedija nutre zvrši, da moremo poć nutra i zmolit dva tri Očenaša, rekla mi je jedna od njih.

Fr.: Kumedija? Kakova kumedija?

Jur.: Ni bila baš kumedija, nego nekakav koncertićina, a to ti je malo manj sve jedno. Neki Židov je sopal na organ, a neki muški i neke ženske su navijale i njavkale, da se Bog smiluje! Va crekve je bilo malo ljudi, zač moraš znat, da ki j' otel nutar poć, moral je platit deset lir.

Fr.: To je, kako va kinematografi!

Jur.: Baš kako va trijatre! Ako platiš — dobro! Ako ne — moraš vanka! Brižna crekva, ča je doživela! E, Brumen! Brumen!

Fr.: A kako su ju oni prvi plovani čuvali! Kako rožicu! Imaš pravo, Jure, svet se je vaistinu zgorum kopiti obrnul.

Jur.: A kade smo još?... Da ne grešim dušu, valje sam se pobral ća od onde i šal sam k moru. Zi žepa sam stegnul kus kruha i dva češnja i onako pomalo mljaskajuć sam ti se uputil v Opatiju.

Fr.: Kako pravi moderni kurgast.

Jur.: Računal sam: prit ću va Opatiju pod noć — poć ću va «Kafè Kvarnero», zvat ću jedno crno kafe i s njim ću zalet moju večeru — pak spat. Pridem ti ja pred «Kvarnero», otprem vrata, koraknem nutar — i ne morem napred.

Fr.: A zač ne?

Jur.: Rekli su mi, da će tu večeras jedna naga ženska tancat, i ki će da ju gleda, mora naprvo platit deset lir. Ja sam se zlamenal i šal sam valje ća.

Fr.: Dobro si storil! Ma vidi malo, nač je ta svet prišal!

Jur.: Čekaj još nisam zvršil. Sam promislel: kada nisam mogal va «Kvarnere» popit na mire jedno kafe, grem do Hotela Štefanije — tamo ću popit jednu birićinu, pak spat. Grem ti ja tamo, pridem ti na vrata od velike sali i — ne daju mi napred, ako ne platim četiri liri.

Fr.: I sopet!

Jur.: Za sreću bil je onde jedan gospodin Lindarac, ki me je prepoznal i rekal: El šinjor že jornališta... Nato su mi se oni drugi lepo poklonili i rekli, da morem poć nutar prez platit.

Fr.: Zaludo je, neka govori ča će ki, ma ti si Jurino jedno vela peršona. Moreš poć i prit, kamogod te je volja i drago.

Jur.: Pridem ti ja nutra, to ti na jednem kraje neki grebe na fortepijane, a vokole jedno pet ale šest pari ti se nekako vuče i smuta, kako da gredu za sprovodom. Neki su kako smrt bledi, komać se drže na nogah, jednemu prihaja krv na nos, drugemu na usta — ma on se svejedno vrti i vuče napred. Neki bi kada i kada zašemereli, kako da te zaspat, onput bi neki drugi, ki su hodili za njimi, trisnuli na tla neč železnega i nato bi se oni tancurini stresli, kako da su se najedanput zbudili, i onputa bi se malo življe vukli vokole. A kada ne bi pomogal on šeršur, špricali bi va njih nekakovu kokajinu, polevali bi ih z vodum, delali bi sve moguće, da tancajuć ne zaspe.

Fr.: Ma, Jurino, ča mi to povedaš?

Jur.: Jedan, ki je blizu mane stal, jedan fajn gospodin, obrnul se je k mane i rekal: — Koša ge par de šta trapula? — Ja ga malo pogledam; va prvi hip nisam znal, ča bim mu odgovoril. Promislel sam, da je morda ovo kakova fešta patriotika — (bilo ih je već svakakoveh!) — a on kakov traveštit, ki me skuša. Da malo ča pokritikam, mogal bi me tužit, da sam proti Italije. I takoveh stvari se je već dogodilo...

Fr.: Pak ča si mu rekal?

Jur.: Stisnul sam se va plećeh, i rekal: — A koša la vol, ke ge digo... To je najbolje ča se more reć, kad čovek ne zna, s kim ima posla. S tem si rekal sve i — niš.

Fr.: Počekaj, da to zapišem. Bi mi moglo kadagod rabit!

Jur.: Napiši: A koša la vol ke ge digo... Nego kako su svi okole mane na glas govorili, ja sam brzo doznal, ča j' ta trapula. To ti je bilo ovako: Na Petrovu o polne počelo se je vrtet jedno osam pari. To ti je bila kako da bi nekakova skomeša. Ki će da ju dobije, morat će tancat najmanje 48 ur prez fermat se. Kad sam ja prišal tamo već su tancali trejset i dve ure.

Fr.: A kako su jili?

Jur.: Zeli bi ča bi njim ki dal, pak bi onako tancajuć hitali va se.

Fr.: A — ono drugo...?

Jur.: A vej si ga vrag! Da ti pravo rečem, sala ni baš jako lepo dišela. Ne znam, je to bilo od pota, ale od česa drugega.

Fr.: Ma su ti ljudi munjeni?

Jur.: Morda su još munjeneji oni, ki su ih hodili gledat. Pak će mi još neki prit reć: kultura! Hod s vragu ti i kultura! Ja sam srećan i zadovojan, da je nimam.

Fr.: I ja — Jurino, i ja. A do kada su tancali?

Jur.: Neki su se već drugi dan odajali. Jednega su va špital nesli, zač kako je tancal, udrila mu je krv va možjani, i ne zna se, će l' ostat živ. Ako i ostane, malo će bit koristi od njega! Od sveh su ostali tri i tancali sve do ponedeljka obnoć.

Fr.: Se zna: za plaću, ča ne?

Jur.: Nego ča za niš? Najprvo bilo je odlučeno, da će on ki bude najviše tancal dobit 1000 lir. Jako su ga zbušili!

Fr.: A ča su furešti nato?

Jur.: Jadili su se. Da ča ne moru ti ljudi poć ča drugo delat, a ne ovako mučit sebe i druge, ki ih gledaju. — Ja sam one sirotini malo branil, da najzada oni nisu toliko ni krivi; posla ni, guveran je puno impijegati poslal ća od službi, puno ih je hitil i va penzijon, a penzijice su jako mizerne, pak se ljudi inžinjuju, kako znaju. — To je sve lepo, rekli su mane furešti, ma puli nas, ako jedan kućer svojga konja malo jače udrije, već gre va peržun, a ovde se muče ljudi, da čoveku zlo prihaja gledat ih. Pak još neč. Mi imamo, rekli su mi furešti, ovakoveh bedastoć i doma. Mi prihajamo semo k vam, da uživamo more. Mora nam dajte, zraka, i ne zatvarajte nas va ove vaše zadušljive kamari. Ako pak ćete, da se od srca nasmejemo vašem pantominam, delajte vi te vaše kumedije na more, va barkah, na tavaluneh, na grotah — kade ćete, samo ne va oveh štambergah. — Govorili su tako, kako da sam ja svemu kriv. Najzada sam se stufal i rekal sam njim: Ma — šiori — melde horzam; — ja nisam od kurkomisiona — ča se vraga na me jadite!

Fr.: — Jà — furešt, ki plaća, ki otel imet neć **eštra**, a ne samo ono, ča ga tira od domi.

Jur.: Znam i ja, da je tako! Promisli samo, kako pak je moralo bit onem nebogem fureštom, akole «Štefanije», ki su četiri dni i četiri noći prez prestanka morali poslušat ono ropotanje od muziki! To je moralo bit najstrašneje. Ja sam na svoje oče videl, kaku su pred Hotelom na kup pometali sve sami kusi od timpani, ča su ljudem skakali vanka z ušij. I ja sam našal jedan takov timpan; velik je bil kako jedan patakun.

Fr.: A si ga vratil gospodaru?

Jur.: A kemu? Ja nisam mogal za svakem teć i pitat: — Digo, že de lei što timpano?

Fr.: Tu pak imaš ti pravo. Inšoma — svet je znorel.

Jur.: I kako znorel! Pak još će mi prit kakov krivoverac, i reć, da je čovek prišal vanka od šimiji! Ni čovek prišal od šimiji — ne, ma je volj ka šimija prišla od čoveka — da bi tako ne! — — —

Gospodarstvo

Vilina kosa.

Pregledamo li sada u julu naša djetelišta, opazit ćemo na njima neke plješe smedjo-žutkaste boje. Takve plješe opažamo tu i tamo i na kakvoj livadi. Promatramo li pobliže ove plješe, opazimo na njima više ili manje zakržljale stabljike ljekarice ili crvene djeteline omotane i isprepletene tankim nitima smedjožute boje. Ove se niti čvrsto drže pojedinih stabljika, a na vrhu nose malene glavičaste cvijetove. To ti nije ništa drugo nego zloglasna biljka-nametnica, poznata pod imenom obična **vilina kosa** (kažem **obična,** jer ih imade više vrsti, koje se pak kod nas, hvala Bogu, do sada nijesu pojavile), po domaće nazvana «vlasi» To ti je najveći neprijatelj na polju i livadama posijanim djetelinama. Šteti im time, što se pomoću malenih **bradavica-sisulja** zarine u pojedine zelene biljke djeteline, koje polagano potpuno isiše i uništi. Vilina se dakle kosa razvije kao nametnica (parasit), na račun djeteline, potjera svoje cvijetove već u mjesecu **julu,** a od **augusta** dalje prijedje već u zrelo sjeme. To su vrlo malena sivozelenkasta okruglasta zrnašća, kad padnu na zemlju, gdje i prezime te u proljeće opeta klicaju i razviju tanke niti. Ako potjeraju ove klice niti uz stabljiku djeteline na djetelištu ili na livadi obuhvate je i napadnu odmah. Dodje li sjeme viline kose u gnoj sa krmom, koju dobijemo kod zadnjih košnja (sjeme viline kose može naime proći kroz želudac i druga probavila, a da ne izgubi sposobnost klicanja), možemo takovim gnojem, upotrijebimo li ga za gnojenje djetelišta i livada, iste sasma okužiti vilinom kosom. Ostavimo li vilinom kosom zaraženu djetelinu ili ljekaricu (erbu španju) za sjeme, dobit ćemo pogotovo sjeme djeteline, koje će sadržavati više ili manje zrnašca viline kose. Upotrijebimo li takvo sjeme za nova djetelišta ili livade, a da ga prije ne pročistimo posebnim strojevima, dobit ćemo sigurno djetelišta i livade, koje će već u prvoj godini biti zaražene vilinom kosom. Budući pak da si naš seljak u Istri ne može dobaviti takvih skupih strojeva za čišćenje sjemena djeteline, bit će najbolje, da se djetelina, koja je zaražena vilinom kosom, ne ostavlja za sjeme.

Iz svega toga slijedi:

1. Da moramo da sijemo samo takvo sjeme djeteline i ljekarice, koje dobismo sa posvema zdravih djetelišta ili koje nam je od kakvog solidnog trgovca ili kakvog istraživališta sjemenja (Poreč, Gorica) zajamčeno, da ne posjeduje viline kose, pa makar bilo, isto i nekoliko skuplje. Štednja ne u takovim slučajevima nije podniposto na mjestu.

2. Ne sijmo nanovo djetelinom one oranice, koje se nalaze u neposrednoj blizini starih djetelišta ili livada, koje su zaražene vilinom kosom. Jedino u skrajnjoj nuždi smije se ovo dozvoliti, t. j. ako nemamo nikakvog drugog prikladnog zemljišta za to na raspolaganje.

3. Da ne upotrebljavamo kod naprave novih djetelišta ili livada stajskog gnoja, za kojega sumnjamo, da bi mogo da sadržaje sjeme viline kose.

4. Da treba **vilinu kosu** uništiti odmah čim je opazimo. A to time, da je još prije nego prijedje u sjeme pokosimo ili oštrim gvozdenim grabljama počupamo te ispalimo. Ako je djetelina na zareženim većim mjestima (plješama) sasma uništena, tada ispalimo jošte dotično pokošeno mjesto slamom popalimo. Osim toga neka se oveće pljeŝe ili ognjišta viline kose, radi veće sigurnosti, zaokruže sa bar 1 negu širokim plitkim jarčićem u jošte nezaraženom, zdravom obrubu plješe. Ovo će zapriječiti, da se vilina kosa, ako se nalazi usprkos paljenju jošte štogod njenog sjemenja u zemlji, ne širi naprijed.

5. Ako se vilina kosa jedva pojavila u tragovima, može da se ista uništi tako, da dotična zaražena mjesta polijemo 10% rastopinom zelene galice (zelena sô, koju upotrebljava postolar kao crnilo za cipele). Zelena galica naime uništi njеžnu vilinu kosu, a da djetelinu ili ljekaricu ni najmanje ne ošteti.

F. T.

Sijmo heljdu (ajdu).

Da bolje iskoriste svoje oranice, običavaju poljodjelci naprednik krajeva, u koliko im to dopušta podneblje (klima) i vrijeme, strnište po ječmu, raži i pšenici odmah iza žetve preorati i posijati, odnosno posaditi jednom ili drugom postrnom biljkom.

Iza ranog ječma ili raži možemo posijati, ako je podneblje dosta toplo, postrni usjev, cinkvantin ili proso, kaošto i kravlju pešu, kupus, kelj ili podzemnu korabu. Najobičniji postrni usjev iza glavnih triju vrsti žitarica jeste pak heljda. Za njom dolazi obična repa i jarka (zeleni kukuruz.) Poslijednje se dvije vrsti postrnine u Istri prilično siju, no sjetva heljde jeste uopće zanemarena. Ali to nije u redu, jer upravo heljda može, ako je ljeto ugodno, da nam donese lijepa prihoda u zrnju, iz kojega dobijemo izvrsno i veoma hranivo brašno, odnosno kašu. Osim toga dobijemo i prilično slame, a heljdino cvijeće je poznato kao izvrsna paša za naše radine pčelice.

Dvije su vrsti heljde, koji se ponajviše siju t. j. obična crna krupna (kranjska) i siva francuska. Obje su vrsti dobre. O srancuskoj vele, da mnogo rodi i prije dozrije, ali, da dade za pčele slabiju pašu, nego kranjska heljda.

Heljda uspijeva na svakom tlu, samo, da nije previše iscrpljeno. Gnojimo je, ako je tlo istrošeno, umjereno sa zrelim stajskim gnojem. Možemo da upotrebimo i samo umjetni gnoj t. j. superfosfat i kalijevu sô.

Skoro nijedna druga biljka nije za ove dvije vrsti umjetnih gnojiva tako zahvalna, kao baš heljda. Uzmimo 150 kg superfosfata i oko 70 kg kalijeve soli na ral (2 dobra vrgnja) zemlje. Ova se dva gnojiva zajedno pomiješaju i prosiplje po strništu. Nato se dotično zemljište izore i posiplje se pó rali omaške 40—60 kg sjemenja, te dobro zabrana. Žanje se, kad je večina zrnja dozrela, što poznajemo po tome, da je zrno otvrdnulo i pocrnilo. Poveže se u snopove, koje ostavimo na polju, da se sasvim osuše. Zatim se heljda spremi i omlati. — Možemo da dobijemo 5—12 q zrnja po svakom ralu, a to je bogme mnogo.

F. T.

Kako se valja skrbiti za gnoj?

Kada gnoj leži nepokrit, hlapi iz njega mnogo korisnih plinova, vode kišnice odnašaju mu mnogo hranivih čestica, dok napokon ne ostane prazna slama i nešto vlaknine. No sve druge neprocijenjive dušičnate i čipavčave sastojine i rastopine rudne soli otišle su neke u zrak, a neke u tlo, na kojem gnoj leži. Zaman se onda tužiš da kruha nemaš, kad puštaš gnoj, da ti ispred nosa odlazi i da se kvari. Napravi si dakle dobro gnojište prama sjeveru, da ga sunce odveć ne prži, pokrij ga strehom, da ga kiša ne ispira. Jama neka bude obzidana ili čvrstom ilovačom obijena, da ne propušta gnojnice. U tu jamu trpaj gnoj, navodi u nj gnojnicu (mokraču) iz štale, ne daj drugoj vodi u nj pritjecati, pa da vidiš onda kruha! Gnoj polijevaj češće gnojnicom, da prije sazrije i da ne hlapi iz njega amonijak, kadšto posiplji ga

---

Ode za tim pomoćnik u svoju kancelariju, savije cigaru i naruči kavu, i — taman da pristupi poslu (umočio je već i pero) a sekretar ulazi polako na kancelariju.

— Dobar dan, gospodine Simo.

— Ama, je li istina, gospodine pomoćniče, da gospodin načelnik misli ove godine u Beograd? — pita ljubopitno sekretar.

— Da, da — odgovori važno g. pomoćnik — da, morat će da ide, govorio mi o tome, morat će da ide.

— Pa i treba, zaista treba! — dodaje sekretar i vrati se u svoju kancelariju te ponovi onaj isti posao, koji su već izvršili načelnik i pomoćnik, i taman srkne prvi gutljaj kave, naidje pisar i nosi, bajagi akta pod pazuhom.

— Šta je, gospodine Pero, kakva su ta akta? — pita sekretar.

— Ta nije ništa hitno, — veli gospodin Pero, — može i da ostane, mogu ja i poslije doći.

— Pa dobro, dobro... onda donesite kasnije.

— A, ovaj... ako dozvolite... je li istina da gospodin načelnik misli u Beograd?

— Jeste, gospodine Pero, malo časa mi baš kaže g. pomoćnik, ići će, ići će.

Pisar se povuče zajedno s aktima u svoju kancelariju, sjedne za sto i zamisli se, toliko se zamisli, da mu cigara dogori do prstiju. A kad se trže od toga, on spazi kod vrata, u njegovoj sobi stoji praktikant Sreta. Nije čak ni čuo kad je otvorio vrata i ušao.

— Šta je, gospodine Sreto?

— Ništa, molim, došao sam ako ima šta za rad?

— Pa... bit će, bit će, zvat ću vas ja već.

— Lijepo — odgovori Sreta i polazi natrag, otvori vrata, opkorači prag pa zastade kod otvorenih vrata.

— Šta je? — pita pisar. — Imate li još što da mi kažete?

— Pa ako je slobodno?

— Kažite da čujem.

Sreta se vraća, zatvori vrata i prilazi pisarevom stolu.

— Govori se, da gospodin načelnik misli ove godine u Beograd.

— Pa?

— Pa htio sam da pitam, je li to istina?

— Istina je, gospodine Sreto.

— Hvala vam, velika vam hvala; izvinite što sam bio toliko slobodan.

Pa i Sreta se povlači u svoju kancelariju obavješten, a ne treba ni pričati, da je on zatim obavijestio pandure.

(Nastavit će se.)

sadrom. U gnojištu se gnoj bolje raspadne i razdrobi, pa se kašnje lakše miješa sa zemljom, a ne gubi svoje hranivosti i jakosti, što je baš glavno. Sa gnojišta ne valja pomalo uzimati gnoj, jer onda grabiš samo gornji nezreli, a dolnji zreli gnoj ostaje vazda na miru. Zato ga valja prije dobro izmiješati, pa onda uzeti onoliko, koliko trebamo. No jer bi to miješanje bilo možda nepriličnо u većoj, a punoj jami, zato si radje napravi dva i tri pliča gnojišta, pa natrpaj jedan, neka zori, onda drugi, pa treci. Dok ova dva natrpaš, prvi će dozoriti, te ga možeš rabiti. Tako čini redom.

Nezrelim gnojem ne smiješ — naročito u ljeti — gnojiti svaku biljka, niti ga podoravati u svaku zemlju, jer bi se od ljetne žege pravilo u njem preveć čipavca, koji bi ubijao biljke. Čipavac se ne bi mogao dosta rastapljati zbog malo vode. Odležan, zreo gnoj ne podoravaj preduboko, jer će i sam dublje zaći. Takav je gnoj za razna žita veoma dobar. Nezrelim se gnojom gnoji ljeti pjeskovito zemljište, jer će ti biljke uginuti od vrućine, što ju nezreli gnoj dade. Pazi na gnoj ko na oko u glavi, jer je gnoj duša svemu gospodarstvu.

Gospodar pak se mora brinuti i paziti, da mu žene ne rasiplju pepeo ni lug, već da ga pod zapovijed meću na gnojište. Moraš se osim toga starati, da svi životinjski i bilinski otpaci: koža, dlaka, kosti, trijeske, pilotine i dr. dodju na gnojište. Sav drač i korov odstranjuj sa njiva i vrtova, jer su škodljivi i nepotrebni, pa ih bacaj na gnojište, gdje će postati korisni.

Kad gnoj voziš, pazi da ga ne rasipavaš kroz poderane koševe. Za svaki dekagram izgubljena gnoja dobit ćeš po 2—3 klasa žita. Kad izvezeš gnoj na njivu, gledaj da ga brzo zaoreš, da ti no hlapi i ne slabi. To je velika i prevelika mana našeg seljaka. Gnoj mu leži preko cijele zime na njivi, tu hlapi, i proljetne ga kiše isperu, a on onda zaorava — praznu slamu.

Tako vas, vidite, uči gospodarstvo, i jao si ga onome, koji odbaci ove korisne pouke.

Razumno gospodarstvo i obilje prirode jesu jake poluge sreće i blagostanja.

R. D. M.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer dne 11. julija 1923. mogao s pro lati, odnosno kupiti:

100 madžarskik kruna za 0·2250—0·2750;
100 austrijskih kruna za 0·0330—0·0340;
100 čehoslovaških kruna za 71·10 71·70;
100 jugoslovenskih dinara za 24·60—24·80;
100 njemačkih maraka za 0·0075—0·0085;
100 francuskih franaka za 137·25—137·75;
100 švicarskih franaka 402·— 406·—; jedan polar za 23·35—23·50 i jednu liru šterlinu za 107·25—167·75 talijanskih lira.

Politički pregled

Rad paritetne komisije u Rimu nalazi se u stalnom zastoju, a sada je stupio i u kritičnu fazu. Sukob koji je uslijed novih zahtjeva Italije izbio izmedju oba stanovišta takav je, da će se iz njega moći teško naći izlaza.

Do sada se je radilo o tom, da se primijene odredbe rapallskoga ugovora i santmargaritskih konvencija, u koliko se odnose na razgraničenje izmedju Jugoslavije i neovisne riječke države stvorene rapallskim ugovorom i da se ustaneve principi za administrativno funkcijoniranje te države. No sada je talijanska vlada stala na stanovište, da ona traži da se anektira grad Rijeka, prepušajnći Jugoslaviji Deltu i Baroš i onaj dio kastavske općine, koji je ugovorom u Rapallu dedijeljen riječkoj državi. Osim toga Italija je voljna dati na upotrebu Jugoslavije i onaj dio željezničke pruge Zagreb-Rijeka, koji se nalazi na teritoriju grada Rijeke, te upotrebu riječke luke pod izvjesnim uslovima, koji bi se imali posebnim ugovorom odrediti, a dala bi joj i najam na 99 godina i Banchino ispod riječke ribarnice, koja da joj ionako pripada po Sforzinom pismu i mapi dodanima rapallskom ugovoru.

Jugoslovenska delegacija stoji odlučno na svom ranijem stanovištu, da se odredbe rapallskoga ugovora i Santamargaretskih konvencija imaju samo primjeniti u pitanju Rijeke i da se rapallski ugovor ima poštovati i izvršiti.

U Poljskoj je bio rumunjski kralj na dužem putovanju, pa je napravljen nov politički i vojnički savez izmedju kraljevine Rumunjske i republike Poljske. Lanjske je godine isto tako bio predsjednik poljske republike u Rumunjskoj.

U Bugarskoj se sve smirilo. Nova kapitalistička vlada razjurila je Stambolijskijevu seljačku stranku, koje baš kao da nije ni bilo. Medju spisima ubijenog ministra Stambolijskoga našao se nacrt, kako je on zamišljao, da i Bugarska stupi u Jugoslaviju, pa da Jugoslavija bude velika država svih Hrvata, Slovenaca, Srba i Bugara. Eto, po tom se vidi, kako je Stambolijski bio pametan čovjek, ali sila je bila jača od pameti, i zato je on stradao.

Izmedju Francuske i Njemačke još nikako da dodje do nagodbe. Ni jedni ni drugi ne će da popuste. I papa je napisao pismo, kako da se izmire, pa su Francuzi radi toga vrlo ljuti. Bog zna, dokle će još to trajati.

Mir s Turskom u Lozani ide napokon kraju, pa je mirovni ugovor već potpisan ovih dana.

Širite „Istarsku Riječ“!

Razne vijesti

Domaće novosti.

Djaci, na posao! Djačka Matica u Trstu šalje nam ovaj poziv: Djaci! Poznato vam je, da se ustanovila početkom ove godine »Djačka Matica«. Zadaća joj je da pomaže siromašne srednjoškolce i visokoškolce dijeleć im potpore i zajmove. Da uzmogne D. M. uistinu uspješno vršiti tu svoju zadaću, potreban joj je ogromni fond. Matica obratila se je u tu svrhu na naše institucije, na pojedince, na društva itd. Rasposlalo se na stotine okružnica no malo je bilo onih institucija, društava i pojedinaca, koji su uopće odgovorili, a još manje onih koji su se odazvali s kakovim doprinosom. Zašto to? **Prvo:** jer je cijeli red jednako neimućnih narodnih društava, koja zovu na pomoć; **drugo:** tome razlogu bi D. M. — pomoću brojnih djaka — mnogo lakše mogla da otpomogne; **treće:** jer se mnogim ljudima koji veoma rado doprinese u narodne svrhe ne olakša izručanje darova. Onaj, kojemu ne treba drugo nego poseći u džep, taj triputa radje i prije dade, negoli onaj koji mora nositi novac na poštu ili drugamo.

Plod šestmjesečnog rada D. M. je malen a sredstva dolaze po kapljama u blagajnu. U jeseni, kada imade da počne potporna akcija, ne će biti dovoljno sredstava, eda se udovolji trećini, desetini reflektanta, ako podje ovim putem napred.

Ako se tekom praznika položaj temeljito ne promjeni, osudjena je Djačka Matica da ostane mrtvorodjeno djete. Djaci, to ne smije da bude, jer je inače bilo suvišno toliko rada i truda da se uopće D. M. ustanovi!

Držite se načela samopomoći! Na tome načelu je sagradjena D. Matica. Po pravilima društva odlučujete sami o potporama. Sami morate da gledate, da bude nešto o čemu ćete da odlučujete. Pa ima vas ogroman broj u našim krajevima: 1000 srednjoškolca te oko 300 visokošolaca. Sada, kad se vraćate na praznike, počnite s radom, sabirajte doprinose za D. M., širite misao našega društva! Uzbudjujte zanimanje za Djačku Maticu kod posujilnicā, kod društava i drugdje! Kad ste u veselome društvu sjećajte se D. M., sjećajte se iste na izletima, na zabavama, u svakoj veseloj i tužnoj zgodi! Svaka mala svota je kamen zgradi D. M. Ako sakupljate, dokaz je to da ste dovoljno zreli, da razumijete smisao Djačke Matice za djaštvo te konačno radite uvijek samo za sebe. **Naš narod razumije potpuno važnost djačkog pitanja.** Kucajte ustrajno i naći ćete odziva. **Očekujemo, da će naići ovaj poziv na više odziva negoli dosad.**

Jedino oni djaci, koji budu uistinu nešto uradili za D. M. smiju da reflektiraju na potpore ili zajmove. Ko se ne bude zanimao za društvo, koji ne bude niti članom D. M., taj ne smije računati na to, da će mu Djačka Matica u nuždi priskočili u pomoć!

Pozivamo akademska i srednjoškolska društva, da načine svoju dužnost. Organizirajte odmah sve svoje članove na rad, na propagandu od pojedinca do pojedinca!

Javljamo svim djacima, **srednješkolskim i visokoškolskim društvima**, da će se vršiti izvanredna glavna skupština D. M. 21. o. m., na kojoj će se raspravljati o potanjem radu. Smatramo dužnošću svih akademskih i srednjoškolskih društava, da pošalju na tu glavnu skupštinu što više svojih članova. Kraj bit će pravodobno javljen svim djačkim društvima.

Djaci na rad!

Djačka Matica.

Novi tršćanski biskup. Pred nekoliko dana bio je imenovan za tršćansko-koparskog biskupa mgsr. dr. Luigi Fogar, dosadašnji profesor goričkog sjemeništa. Novi biskup je dobro poznat medju goričkim Slovencima kao vrlo prijazan, demokratičan i nepristranski čovjek. Govori perfektno talijanski, njemački i slovenački. Po narodnosti je Furlan, a ima mu 41 godina. Kako čujemo, novi biskup se je već izrazio pred jednom uvaženom ličnosti, da će on i na biskupskoj stolici biti posten i pravedan prema svima. Nama je vrlo drago, da novi biskup kani pravedno postupati s našim narodom i jezikom, ali ipak se bojimo, da uz najbolju volju ne će moći da održi zadane riječi i to zbog više sile. Novi biskup ima već danas jaku opoziciju oko sebe. U toj opoziciji nisu — kako se priča — samo vladini organi, nego čak i mnogi talijanski svećenici, koji se slažu s onima, koji hoće, da se i naše crkve italianiziraju. Kako čujemo, medju potonjima se natazi glavom i sâm g. Luciano Luciani, redaktor tršćanske „Vite Nuove“, koji si je sve do zadnjih dana pripravljao teren, da bude imenovan na Fogarovo mjesto. Talijanski poslanik Giunta je isto predvodio u Rim jednu deputaciju, koja je zahtijevala, da se dr. Fogar izmjeni sa — Lucianijem!... Medjutim Sveta Stolica je za sada ostala na svom prijašnjem zaključku. Iz svega toga proizlazi, da će novi biskup imati dosta okapanja sa svojim protivnicima, to više, što će se naći u Trstu skoro posvema osamljen. Obzirom na to mi dašto ne možemo ništa očekivati od njega. Sila Boga ne moli!

POSEBNI VOJNIČKI DOPUSTI ZA VOJNIKE GODIŠTA 1903. Ratno ministarstvo u Rimu je odredilo, da sve vojničke komande moraju pustiti poljodjelske momke na 10-dnevni dopust za obavljanje poljskih radnja. Vojnici-poljodjelci, koji su rodjeni godine 1903. imaju pravo da zatraže taj dopust od 1. septembra t. g. do 30. aprila 1924. Od toga dopusta su izuzeti samo oni poljodjelski vojnici, kojima je priznato pravo na tromjesečno službovanje. Roditeljima prije spomenutih vojnika-poljodjelaca ne treba činiti radi 10-dnevnog dopusta nikakve molbe, jer je dostatno da sami vojnici zamole dopust.

Naknadne opcije i molbe za talijansko državljanstvo. Zvanični list rimske vlade, »La Gazzetta Ufficiale« od 4. julija 1923 donosi kr. ukaz od 29. aprila 1923. br. 1283, kojim se ovlašćuju nadležni prefekti, **da primaju kroz 60 dana iza objave toga ukaza** (t. j. do 2. septembra 1923.) **opcije i molbe za talijansko državljanstvo,** ako je — prema sudu dotičnik prefektā — dokazano, da je bilo tangiranima onemogućeno da predlože pravodobno opcijsku izjavu ili molbu za talijansko državljanstvo uslijed više sile ili uzroka, za koje nisu oni odgovorni. Ista prava imade i Ministarstvo uiutrašnjih djela glede opcija, predvidjenih u 11. čl. kr. naredbe od 1. februara 1922. Ako su opcije, o kojima govori ta naredba, odbijene, onda nije dozvoljena nikakva pritužba.

Talijani u Francuskoj. — Rimski, uvaženi list, »L'Idea Nazionale« napao je ovih dana žestoko francusku vladu zbog njezina nastojanja, da odnarodi Talijane, koji živu u Francuskoj. List traži, da opet stupe na snagu sporazumi od god. 1896., po kojima je Talijanima u Francuskoj bio zajamčen kulturni razvitak u njihovu jeziku.

Brava »Idea«! I mi smo zato, da se narodne manjine, mà gdje bile, rešpektiraju. Nijedan narod nema prava, da uduši u drugome ono, što je već u krvi donio sa sobom na svijet. Materinji jezik naroda kao i pojedinca — to je velika svetinja, u koju ne smije niko da dira, pa ni Francuz. Nasilno odnarodjivanje ljudi ili njihovo prisilno asimilovanje — to je barbarluk pa je sasvim u redu, da se na to podsjetilo gospodu Francuze.

Talijani su potaknuti svojim plemenitim osjećanjem za sve što je lijepo, dobro i plemenito u sjednici rimskog Parlamenta od 28. novembra 1920. svečano izjavili, da će našim Jugoslovenima u Italiji biti dopušteno razvijati se u nacionalnom i kulturnom smislu tako, da će im biti zajamčena uporaba njihova jezika u svim granama njihova javnoga života.

Do sada se, doduše, u tom pravcu radilo i postupalo sasvim okrenuto, ali mi se nadamo, da će Talijani u najbliže vrijeme, što kažu inom, i sami svojim potvrditi činom.

Svega po malo

Naš kalendar uveden i u Rusiji. Dosad je u Rusiji vrijedio pravoslavni kalendar, a sad je ruska vlada od 12. juna t. g. uvela naš kalendar. Kako već znamo, uvest će pravoslavna crkva u svim državama ove jeseni naš kalendar.

Koliko ima blaga u Jugoslaviji? U Jugoslaviji ima preko 4 milijuna goveda, 32 tisuća bivola, preko milijun konja, 15 tisuća mazgi, 86 tisuća magaraca, 900 tisuća svinja, 8 i pol milijuna ovaca, skoro 2 mil. koza, a 13 milijuna i 810 tisuća peradi. Sva goveda vrijede 32 milijarde kruna, mazge 130 milijuna, magarci 320 milijuna, svinje 3700 milijuna, ovce preko 10 milijardi igsl. kruna, koze 2 milijarde i 160 milijuna a sva perad u Jugoslaviji preko 1 milijardu jgsl. kruna. Sve blago u Jugoslaviji zajedno vrijedi preko 75 milijardi igsl. kruna.

Vino od 300 godina. Prije par dana otkriven je prigodom pregradnje u jednom samostanu ulaz u podrum, u kojem nije — kako se vidi iz natpisa na bačvama — bilo čovjeka kroz punih trista godina. Vino u bačvama sačuvalo se doduše, samo se je nažalost pretvorilo u ocat.

Zrnje biserovo.

Ljubi bližnjega svoga kao samog sebe!

* * *

Ne čini zla drugome, ako ne želiš da i tebi drugi čine!

* * *

Mi smo sami krivi ako smo nesrećni.

* * *

Znam da ništa ne znam.

* * *

Carstvo nebesko je u nama samima.

* * *

Čovjeku godi da bude čovječan.

Darovi za fond „Istarske Riječi.“

Pošto nije mogao drukčije proslaviti naš narodni blagdan, dan Sv. Ćirila i Metoda, g. Ž. G. iz Roča, šalje nam 19.40 lira za fond „Istarske Riječi.“ — Srdačna hvala! Ugledali se i drugi!

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Našim cijenjenim dopisnicima i suradnicima. Molimo svoje suradnike i dopisnike, da budu u svojim člancima i dopisima što kraći i što više jezroviti. Naš prostor je dragocijen, a dobivamo toliko materijala, da ga ne možemo uvrštavati. Radi toga zapamtite si dobro ove riječi: **Pišite što kraće i što jezgrovitije!**

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Istarsko društvo za promet pokretnina i nekretnina i za gradnju kuća na prodaju d. n. o. j. u Voloskom-Opatiji,

pozivlje svoje članove na

godišnju glavnu skupštinu,

koja će se obdržavati dne **28. julija** o. g., u 15.30 sati, u kući br. 11 u Voloskom.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika posljednje glavne skupštine.
2. Izvješće odbora o djelovanju društva.
3. Predloženje računa za godine 1917. 1918, 1919, 1920, 1921, 1922 i zaključak vrhu istih.
4. Izvješće nadzornog odbora.
5. Odluka glede oglasivanja društvenih poslova.
6. Izbor društvenog odbora.
7. Izbor nadzornog odbora.
8. Razprava i odluka glede predloga postavljenih u smislu § 21 društvenog ugovora.

Volosko, 9. julija 1923.

Odbor.

A2 A3 A4 A5

Broj 28. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 19. julija 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira

za svaki centimetar ... u širini jednoga stupca. ... se i ... u Trstu. ...

Današnja „I. R." ima prilog „Mladi Istranin" br. 11.

Dvojake mjere na svim linijama

Dvojakih mjera prema nama bilo je i u vrijeme pokojne Austrije. Bilo ih je, koje si mogao opipati rukom, a bilo ih je i prikrivenih. Beč nas nije tetovao — naprotiv! ali je bio manje impulzivan, pa bi više puta i zasladio gorke pilule, što nam ih je neprestano servirao.

Naši današnji gospodari štede na šećeru, a često štede i na pilulama — pa nam radije turaju u usta pune flaše ricinusova ulja da će kao dobri državljani mirno i strpivo ucucamo ...

Talijanski se ovo zove: m e t o d i s p i c c i a t i v i ili s b r i g a t i v i.

Takovi i slični metodi sbrigativi uporabljaju se prema nama već otamo od vremena okupacije. Naši ljudi po istarskim selima to dobro pamte. Koliko bi okom trenuo, eto ti na mjestu našega čovjeka — Talijanca. Od hrvatske ili slovenske škole eto ti najednom talijanske, i sve tako redom.

Tu nije bilo ni priziva ni pogovora: sve se to moralo primiti, kašto se još danas primaju batine, sve se to moralo da progutа, kao što se i danas guta ricinusovo ulje.

I što dalje, to ide sve na više.

Neka narod jednog školskog okružja sa trista četirista hrvatske ili slovenske djece pita danas jednu školu s hrvatskim ili slovenskim jezikom, već će biti mnogo, ako mu odgovore, da je ne dadu. Inače ovakove molbe ostaju redovito bez odgovora.

Neka u to isto okružje dodje jedan financijalni stražar sa svoje dvoje djece i neke zatraži, da se u tom okružju otvori talijanska škola — ne će proći ni mjesec dana, i ono okružje imat će svoju talijansku školu.

Talijanski se učitelj može ogriješiti o svoje zvanične dužnosti i o čast i poštenje svojih kolega, njemu ne će zato ispasti ni jedan vlas iz glave. Neka naš učitelj ili učiteljica må samo štogod pisnu — smjesta će biti suspendovani od službe i plate.

I tako to ide bez kraja i konca. Što je dopušteno jednome, nije drugome i okrenuto.

Ali to već ide tako daleko, da mi nismo slobodni, da izričemo ni svoj sud onako, kako to traži od nas naša duša i pamet naša.

Jedan primjer: Svima nam je još živ u pameti sukob, što je bio nastao u svoje vrijeme izmedju Talijanima na Malti i engleskih vlasti. Otok, kako svi znamo, pripada Englezima, a Englezi kao Englezi htjeli su da ga p o e n g l e z e.

Medjutim Maltezi, zgoljni Talijani, skočili svi kao jedan čovjek: — Ne! Mi smo i ostat ćemo vjerni državljani engleski, ali u svoj jezik ne damo da nam niko dira. Mi smo po krvi Talijani i takovi hoćemo da ostanemo.

Cijeli je kulturni svijet bio na strani Malteza, i Englezima nije ostalo drugo, nego ostaviti Maltezima, što su imali: jezik, običaje i sva druga čovječja prava.

Italija je oduševljeno pljeskala svojim sunarodnjacima, i hvalila ih i slavila.

I mi smo u ono vrijeme častili i slavili odlučne malteške Talijane, a i danas ih radi one njihove odlučnosti častimo i slavimo.

Do sada bilo bi sve u redu. Mi se u tome potpuno slažemo s našim gospodarima, i oni nam ostavljaju na volju, da slavimo njihove sunarodnjake, malteške patriote.

Nego došlo je, da je talijanska vlada jednog dana sa svoje strane izjavila sasvim jasno i otvoreno, da će nas, julske Jugoslavene, da asimilira. Kaošto su prije nekoliko godina Maltezi, tako su sada skočili i julski Jugoslaveni protestujući jasno i glasno, da se oni ne će ni pod koju cijenu da odreku ni svoga jezika a ni imena svoga. Oni traže i tražit će, da talijanska vlada ispuni svoje svečano obećanje, što nam ga je pred svijetom i talijanskim narodom zadala u rimskom Parlamentu dne 28. novembra 1920, da će naime poštivati i štititi sva naša nacionalna i kulturna prava.

Čovjek bi očekivao, da će sada Talijani počastiti naše ljude u Julskoj Krajini, kaošto smo mi u sasvim identičnim prilikama slavili njihovu braću na Malti ... Koješta! Kad je prije dva mjeseca naš poslanik u Rimu, g. dr. Stanger prigovorio vladi, zašto ne odredi, da budu i Slaveni u novim pokrajinama pred zakonom jednaki, rimski je uvaženi list »Epoca« odgovorio: — Vi ste schiavi (robovi) i schiavi ćete i ostati ...

Ne vidite li i u tome one nesretne krakove nejednakih mjera?

Ali ima i još nešto!

Juda Iškariot prodao je Isusa za trideset srebrnjaka. Mi se nad tim opakim činom zgražamo. I Talijani se zgražaju. U tome smo eto jedni i drugi složni.

Kao svaki narod na svijetu, tako su i Talijani u svako doba svoje historije imali ljude, koji bi za novac ili za kakvu drugu košćicu izdali svoju rodjenu braću i pristupili k jačemu, to jest onome, koji je imao u rukama vlast. Talijani su takove ništarije nazivali r e n e g a t i m a i prezirali su ih.

I mi Slaveni imali smo, a možda imamo i još koliko takova taloga. I u nas bi se našao, a i danas se nadje po gdjekoji beznačajnik, koji se radi kakova svoga ličnog interesa liže i maže oko novih gospodara, pa za kakav maleni b a k š i š gazi pred njima svoju narodnost, pljuje na jezik i na majku svoju rodjenu.

Takovi se ljudi svuda na svijetu nazivlju — renegatima. I mi ih tako zovemo, ali Talijani ne dadu. Vele: to su naši dobri prijatelji, a ne renegati. Ni one, što Talijani hoće da asimiliraju, ne ćemo smjeti da nazivljemo — renegatima, premda znamo a imamo i dokaza, da naši gospodari takove ljude već sada zovu: gli italiani colla coda .... a to je opet jedan dokaz, da su pravi, rodjeni Talijani uistini čestiti ljudi, i da oni ipak preziru čeljad, koja se bilo kako otudjila svome rodu i jeziku.

Mi ne pitamo drugo, nego da se i nama dopusti, da ostanemo čestiti i da možemo prema tome iskazivati sav svoj prezir onima, koji iz kakovog vlastitog interesa ili bilo čega drugoga pljuju na jezik svoje majke i na lijepo ime naroda našega.

Iz rimskog Parlamenta

Govor našega poslanika Wilfana

U nedjelju su, dne 15. t. mj., prigodom zaključne rasprave o novom izbornom zakonu u rimskom Parlamentu, predložili su naši nar. poslanici Wilfan i Stanger ovu rezoluciju: „Parlamenat pripoznaje oportunost i potrebu, da i narodnosnim manjinama bude osigurano predstavništvo u Parlamentu..." Tu rezoluciju je obrazložio poslanik Wilfan ovim govorom:

Naravno je, da jedan izmedju nas malobrojnih slavenskih poslanika preuzme riječ u toj raspravi, u prvom redu za to, da s posebnog vidika označi naše stanovište. Mnogi su — više pozvani — govorili s općenite strane o reformi, o kojoj se raspravlja, i ja bi si možda previše prisudjivao, kad bi se podao u takvu raspravu, pa makar i pri samom obrazlaganju svoje rezolucije. Govorili su s opravdanom valjanosti podavši dokaze političkog iskustva, političke mudrosti i velikog patriotizma. Ipak se ne mogu zadržati, a da ne bi i ja učinio jednu skromnu opasku.

Zakon, o kojem se raspravlja te mu se, kako se čini, protivi cijeli Parlamenat... (Glasovi na skrajnoj desnici: Vidit ćemo!) koji je svakako naletio na protivnike, koji treba uvažavati ne samo radi njihovog broja, nego i radi težine njihovih predloga — taj zakon bi mogao biti i dobar. Čisto nova nema ništa u njemu. Kako nam kaže vladin izvještaj, slični su se nacrti predlagali i u drugim državama i od drugih strana. Ali, gospodo moja, ne odlučuje tu zakon sam o sebi. Sam gospodin izvjestitelj većine (komisije za izbornu reformu) je izjavio, ako se ne varam, da je najvažnije — upotrebljavanje zakona.

U tom pogledu pak držim, da nam se je svega bojati, a uprav malo ili ništa dobroga očekivati. Zakon, kakvoga predloži vlastitom pobudom vladavina, koja se nije dočepala vlasti samo **sa nasiljem,** — kaošto je to običajna metoda svih revolucija, — već se i drži na vlasti pomoću nasilja, takav će zakon, držim, unijeti u talijanski javni život, posebno u njegovo najkritičnije doba, a to su državni izbori, takodjer one klice nasilja, koja su mu možda do sada falile.

Poslanik Giunta: Naš ili ljubljanski život?

Predsj. Parlamenta: Poslaniče Giunta, ne smetajte govornika!

Wilfan: Da prištedim — u koliko je to moguće — takove upadice sebi, samim upadačima i Parlamentu, molim, da me držite za ono, što jesam: za talijanskoga, a ne tudjega državljana.

Giunta: Tu unutra lako, ali ne tamo dolje! ... Vi ste »longa manus« (produljena ruka) Beograda!

Predsj. Parlamenta: Posl. Giunta, ne pretjeravajte!

Wilfan: Vjerujte mi, da govorim izravno i otvoreno, s najboljom namjerom! (Duže upadice poslanika Giunte, kojeg mora predsjednik neprestano opominjati.) Kazalo se je, da bi mogla stranka, koja drži vlast, izvesti nove izbore takodjer po dosadašnjem sistemu i unatoč svega toga postignuti većinu, koja bi više ili manje odgovarala onoj, koju ima da si zasigura novim zakonom. Mislim, da ima pravo, tko je to ustvrdio. Isto tako ima pravo i gospodujuća stranka, da si stvori još ugodniji položaj. Čemu da se ograničuje na to, da postigne uspjeh, za kojim teži, samo s onim sredstvima, koja su joj bila do sada na raspolaganje i kojima se do sada posluživala? Zašto ne bi mogla provesti izbore sa većom udobnošću u širem okviru, na prostom polju, gdje lako i postigne zahtijevani uspjeh, a da ne će biti kasnije primorana da se brani proti optužbama radi nasilja?

Ne ipak se, usprkos svemu tomu, bojim, da ćemo i kod ovoga zakona, koji bi morao vladajućoj stranci osigurati posvemašnju pobjedu, gledati još dalje kod budućih izbora ono, što smo opažali i pretrpjeli u prošlosti. Za nas nove talijanske državljane ostaje uspomena na državne izbore 1921. godine, prve koje smo proživjeli, neizbrisana. Ja sam uvjeren, a s menom i moji sunarodnjaci, da ne će zadostovati nastojanje poštenih funkcionara, da ne će zadostavati posredovanje odvažnih oružnika, a niti riječ gospodina Ministra predsjednika, da se zapriječi, da se kod novih izbora ne obnove još u većoj mjeri sva nasilja, sve nezakonitosti, koje su okaljale prijašnje izbore.

Obzirom na to mislim, da je nasilje, kada se pretvara u vladin sistem te stalno i neprestano upotrebljava u životu nacije, veliko zlo. Osim toga mislim, da je to nasilje zlo, koje mora da radja još veća zla. I zato smatram, da je sada, kada se bliža odluka o novom izbornom zakonu te će ... (Upadice na desnoj strani.) To nije nikakva novost, što predlažem. (Žamor na skrajnoj desnici; pljeskanje na lijevoj. Pripirke izmedju skrajne desnice i ljevice.)

Razmišljajmo malo o tome, kakva će biti verifikacija poslanika novog Parlamenta, sastavljenom na temelju zakona, o kojem raspravljamo. Predsjednik Parlamenta, koji ima da imenuje verifikacioni odbor, bit će sigurno izabran od tričetvrtinske ili četiripetinske većine Parlamenta. Odbor bit će — barem po većini — sastavljen iz pripadnika većine u Parlamentu. I odboru, koji nastane na taj način, sudit će o valjanosti i zakonito izbora, koji će biti obavljeni u takvim prilikama, koje si lako svi predstavljamo. (Opaske.) U sadašnjoj zakonodavnoj periodi imali smo verifikacijoni odbor, koji je jamačno bio sastavljen iz odličnih muževa, a ipak, to moramo priznati, nije mogao izbjegnuti čisto političkom pojmovanju svoje zadaće. (Upadice.) Ne samo po mojem skromnom mišljenju, nego po mnijenju vrlo uplivnih muževa, morala bi funkcija verifikacijskega odbora biti čisto sudbena. Pošto takve funkcije ne može dobro da vrši odbor, koji je većim dijelom politički, vidimo na pr. u Engleskoj, da se je dolnja kuća odrekla pravu da potvrdjuje izbor te ga odstupila nekom vrhovnom sudištu. (Opaske.) Ako vlada misli da čini nešto dobroga, usilivši tu promenu izbornog zakona, onda neka mu svakako pridoda i reformu postupka za verifikaciju izbora.

Sada pak moram učiniti nekoliko opaska glede našeg specijalnog gledišta. Kad se je predložilo, neka se učini jedno samo izborno okružje za cijelu državu, neki tršćanski dnevnik je pisao, da je prva pobuda za taj nacrt izašla iz Trsta te se rodila iz pomisli koja se tiče inorodaca. Kazalo se: imamo razna izborna okružja u kojima su inorodci postigli s proporcijonalnim sistemom većinu, što moramo da onemogućimo, potisnuvši inorodce da budu neznatna većina i ondje, gdje kompaktno borave. Na taj način, častivrijedni kolege, dobiva izborna reforma takodjer posebnu važnost za inorodne manjine te stupa, s druge strane, u kolo općenitog pitanja o postupku sa inorodnim manjinama. U tome se lako postupa po dvijem metodama: ili po metodi više ili manje nasilne asimilacije ili pak po metodi uzdržanja. I Italija lako slijedi jednoj ili drugoj, a slijedeći prvoj, naime metodi asimilacije, ne će moći da izbjegne konfliktima, koji ne će ostati ograničeni obzirom na prilike medju manjinom i većinom. I to iz dvaju razloga: prvo, jer misao uzdržanja inorodnih manjina, uključenim u jednonarodne države, nije više samo težnja dotičnih manjina, već postoji sve to više čežnja kulturne svijesti cijeloga svijeta, i drugo, pošto će biti neizbježivi konflikti, posebno za Italiju, radi čisto posebno faktičkoga položaja, koji ne ću da točnije opisujem jer ga je lako pogoditi. Italija ima interese, koji se tiču etničkih talijanskih manjina u inozemstvu, — i to je dostatno za njihovog zagovornika. I tako se na primjer lako dogodi, da na pr. gospodin Ministar predsjednik proglasi za najveću potrebu države, da se asimiliraju inorodne manjine, da se izbrišu sa talijanskog zemljovida, a da vi, gospodine ministre prosvjete, izjavite zastupnicima inorodnih manjina, da one nemaju prava niti do pučkoškolske naobrazbe u svojem jeziku, da im zabranite uporabu svojega jezika pred sudovima u čisto njemačkim ili slavenskim krajevima, te da unatoč svega toga, igrate dvojnu politiku, pripovijedate zadivljenom svijetu, da je pitanje inorodnih manjina našlo najidealnije rješenje baš u Italiji.

Mi, gospodo, pri tom zaboravljate na jednu stvar: da se niti Italija ne može izolirati, da i Italija mora uzeti u obzir mnijenje kulturnoga svijeta i eventualnost, da će jedamput biti dobro informirano. (Živo upadanje na skrajnoj desnici.)

Giunta: Polaziš u Beograd! Sjeti se zagrebačke kulture!

Wilfan: Njemački je drug. poslanik Walther, govorio već prije o mnogim stvarima, koje bi tom prilikom morao i ja iznijeti na javu. Ali ja hoću da se uzdržim od toga, te da okrenem vašu pozornost na drugu stvar. Medjunarodna se misao mira, sporazuma i solidarnosti medju narodima usprkos svih poteškoća obnavlja, širi i učvršćuje. Toj misli su se posvetili na primjer i Interparlamentarna unija i Medjunarodna Zveza udruženja za Ligu Naroda. Ta medjunarodna udruženja se sastaju na veličanstvenim skupštinama te se bave sa važnim pitanjima, koja se tiču njihovog djelovanja i ciljeva, kaošto i sa pitanjem inorodnih manjina. Djelomice su već proglasili, djelomice imaju još da proglase deklaracije o pravima i dužnostima manjina te će se jamačno sve više intenzivno zanimati za sve, što je s time u svezi. S knjigom senatora Salate „Per l'Italia e per le Nuove provincie" lako vam dokažem, kako je vlada davala talijanskim učesnicima spomenutih skupština potrebne instrukcije, da uzmognu što bolje dokazivati ondje pred medjunarodnim forumom, da se s inorodnim manjinama u Italiji tako liberalno postupa, da se glede jezikovne uporabe kod oblasti i sudova nije ništa promjenilo na njihovu štetu — da se bolje postupa s njima negoli s pravimi Talijani. Još će se držati takvi sastanci, kod kojih će biti potrebno prisustvovanje, a ministar inostranih djela morat će ponovno davati svojim prijateljima potrebne instrukcije. A sada recimo, da prisustvuje takvoj skupštini kakav Portugalac, Englez ili koji Amerikanac, — na zapadu su naime čudni ljudi, koji zabadaju svoje nosove i u najidealnije stvari! — i da takav čovjek, bolje informiran negoli prijatelji ministra inostranih djela, zaniječe vaše tvrdnje (silan žamor; živahni razgovori) — — — Zamislite se malko, častivredni drugovi! (Upadice na skrajnoj desnici). Treba da mijenjate sistem, niste isključeni gospodari naše sudbine, jako se mi ne obraćamo na inozemstvo, jer hoćemo samo to, **da nam ide dobro u Italiji** (Prekidanje i žamor na skrajnoj desnici; upadice poslanika Banelli). Lako postignete, da u ovoj dvorani ne će biti više niti jednoga slavenskoga poslanika, ali što više bude zadušivan bolni ... našega naroda u unutarnjosti, toliko jasnije dizat će se glas opomene branitelja pravednosti. (Upadice i žamor na skrajnoj desnici).

Wilfan: Bit će ih, kojima ne ćemo moći zabraniti, da apeliraju na savjest kulturnoga svijeta! (Ponovni žamor i upadice na skrajnoj desnici).

Benelli: Molim riječ.

Predsjednik: Nije nikakve osobne stvari. Odgovorit će vlada.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Dok ovo pišem, sva sam u jednoj vodi. Stari Francele veli, da mu je osamdeset godina, ali da ne pamti ovakove vrućine.

Da je ovdje uistini jako vruće, vidi se već i iz naše politike. Jeste li čuli za onaj najnoviji projekat, po kome bi se imalo da riješi riječko pitanje? Po tom projektu Jugoslavija bi dobila Deltu i Baroš i svu onu zemlju, što je Rijeci dodijeljena po ugovoru u Rapallu. Prema tomu Jugoslavija bi dobila izlaz na more i u Preluku sve do Kantride ... I željeznicu bi dobila Jugoslavija od Matulja pa do kunfina ... Italija bi dobila ostalo, to jest — Rijeku. O tom projektu pisalo se sve od onda, otkada je počela ova vrućina.

Danas čitam, da »Agenzia Stefani« iz Rima javlja, da sve to nije istina. Jedino, što se može reći, jest to, da talijanska vlada radi na tom, da se svakako dodje do nekog riješenja. (To smo već čuli sedamtisuća puta!..)

I tako je i taj projekat pao u vodu kao i taliki drugi. Da je u junu bilo vruće kao lani, evo moje glave, ako ne bismo bili imali i još jedan drugi projekat. Nadamo se, da će u augustu biti još toliko vruće, da će se roditi još koji.

Nadajmo se — i čekajmo. Ustrpljenja nama na Rijeci ne fali. A glavna stvar je — ustrpljenje. I zadovoljstvo s onim, što se ima. Ja rijetko kada brudam. Ja nisam kao druge žene. Dajte vi meni kus angurije i romane od Vedetti — i vas drugo ništa ne pitam.

Mi Riječani bili smo i prije takovi. «Feta angurije i romane od pokojnoga Popola» — to je bila naša najveća delikateca. Sada čitam romane «I lupi rossi». Što se više ljudi u jednom romanu ubije i podavi, to ga ja radije čitam. Ja sam takova.... Da je Kokac ovdje, ne bi mi faljlo ni angurije ni sorbeta. Ovako mi je sve pusto bez njega.

Mislili smo, da ćemo imati jednu «sensacijon», pak nam je — škrokala. Govorilo se, da će se i ovdje na Rijeci natjecati u plesanju, kao onomadne u Opatiji. Već su se bili mnogi prijavili. «Vedetta» je već donekle pripravljala gradjanstvo na taj novi sport. Sjećate se, kako je prva tri dana simpatično pisala o onima, što su plesali u Opatiji? Medjutim, četvrti dan, kad je naime već bilo sve gotovo, i kad su gosti u Opatiji počeli vikati protiv one ludosti, udarila je i «Vedetta» ne samo na plesače, već i na one, koji su taj škandal priredili. Otada nije se više govorilo o kakvom natjecanju na Rijeci. Iz toga se vidi, da se u ovom blaženom gradu pleše onako, kako «Vedetta» svira.

Riječki przuni dobili su neke nove goste. To su neki činovnici, koji su počinili jedan zaistinu strašan zločin. Evo što je na stvari: Nekakvo veselo riječko društvo bilo je u svoje vrijeme karnevala na [illegible] pelegrinaju na Kras, pa su putem, možda onako iz šale, [illegible] jednoga prašćića i nekoliko kokoši itd. Karabinieri su učinili svoje: pobilježili su sve što se dogodilo i odnosne papire poslali na Rijeku, na Tribunal.

Da vas ja sada pitam: Što je svinjarija? — vi biste [illegible] odgovorili: svinjarija je, kada uzmeš čovjeku svinju, pojedeš je, a je ne platiš.

Nije to! Prava svinjarija je ono, što su počinili neki činovnici Tribunala. Oni su ukrali sve one papire, na kojima su karabinieri opisali sav onaj dogodjaj o ukradenom prašćiću i izručili ih Zanelli, koji je čitavu stvar o ukradenom prašćiću i o kokošima iznio na vidjelo.

Detektivi počeli su njuškati na sve strane, dok nisu naposljetku naišli tragove onim patićima na Tribunalu, koji su to počinile. Danas su krivci u zatvoru i morat će odgovarati pred sudom za zločin «contro la sicurezza dello stato».

Ali ni to nije sve. Zanelli imao je nekoliko svojih fufića i na pošti. Oni da su otvarali pisma, što su bila adresirana na neka mjesta u Rim, i u prijepisu slali ih Zanelli, da se zna ravnati. I oni su danas pod ključem.

Istraga se nastavlja. Ovih dana zatvorili su još dvojicu, a «Vedetta», koja zna sve, veli, da će ih još biti. Čini se, da će se ovaj put ići do dna... Iznova će se pretresti svi slučajevi kradje, što su se dogodili na Rijeci u ove posljednje tri, četiri godine. Na red će doći Punto Franko, Guvernatorat, i razni magazini i svi dotični upravitelji, koji će morati da odgovaraju za sve ono, što je kroz to vrijeme iz Rijeke odneseno.

I pravo je tako, inače biste jednoga dana mogli čitati u novinama, da su i mene nekamo odveli kao i onog prašćića...

A propos! «Vedetta» ništa ne govori, što se je dogodilo s onim prašćićem...

Ninetta.

IZ STRPEDA.

Strašna obiteljska tragedija.

Nemilo nas je dirnula i ražalostila vijest, da je naš općinar Antun Flego probo nožem najprije svoju ženu Anu, a onda sebe; te da se sada oba nalaze u tršćanskoj bolnici. Mi se nadamo, da ne će ipak nastradati, akoprem su im rane prilično teške i pogibeljne. Ovaj nemili slučaj zbio se u Trstu — kod Sv. Marije Magdalene, gdje su supruzi živjeli ne baš u miru radi ljubosumnosti 27. godišnjeg supruga. Bit će i taj razlog, što je žena mu nešto naprasita i nagle ćudi, koja joj ne da, da zagospodari jezikom. Boli nas ovaj dogodjaj, pošto je mladi naš suseljan unuk pok. narodnjaka kremenjaka zvana Nabergoja (Flego). Najprije su nesretni ovi naši supruzi živjeli na domu svoga oca, ali — otišli su u Trst na radnju. Nešto nestrpljivosti, nešto težnja za lakšim životom otjerala ih u Trst. A Trst je mnogomu našemu čovjeku slaba škola i grob, barem duše. Sve ovo je uplivalo, da je mladi Flego primio za oštro oružje, što se ne bi bilo dogodilo da je živio u Strpedu. Ovakovi su krvni dogodjaji vrlo rijetki u našim stranama, dapače isključeni, zato se nas bolno dojimlju. Ali takvi krvni dogodjaji imaju i moraju nas poučiti, da budemo svi valjani i vrijedni ljudi, i da se otresemo pokvarenosti, jer ćemo inače sve niže i niže padati, dok se ne pogubimo i ne utopimo u moru grijeha. Naši stariji su poštenije živjeli i umirali. Zato — vratimo se k starom poštenju!

IZ NAŠE ĆIĆARIJE.

Mi na Krasu kao da i nemamo uopće svoje općine. — Premda je ona stvorena većinom i manjinom našeg jugoslavenskog naroda, ne opaža se nikakvog znaka, koji bi potvrdjivao, da je to čisto naša općina. — Na hrvatskoj općini u Račjojvasi službeni je jezik isključivo talijanski unatoč dostvu, da njime ne vlada potpuno nijedan od izabranih zastupnika, dok ga ogromna većina pučanstva uopće ne razumije. Svi dopisi, koji dolaze u sela zadavaju velike teškoće i neprilike općinskim podžupanima, što je takodjer i protuzakonito, jer je u općini, gdje je barem većina zastupnika inorodnih manjina, treba da se uredjuje dvojezično. Na općini pasuje talijanski učitelj iz Račjevasi, koji si je zgodnim načinom prisvojio mjesto privremenog tajnika, kojemu je u prvom redu svrha da odnarodi čisto našu djecu na svojoj školi a istovremeno da potalijanči posve našu općinu. Oblasti mu u tome idu javno na ruku. — Općinski je načelnik prava lutka u njegovim rukama, dok su svjesni općinski zastupnici, kojima leži na srcu dobrobit općine, bez moći da stvar urede, jer se nalaze pod kontrolom oružničkog brigadira, koji je do sada sasma taurno prisustvovao općinskim sjednicama gdje se rješavalo, što je njemu bilo pravo. — Zar se takva šta dogadja u kojoj bilo općini naše države? Zar nije to zanijekanje u javnim načelima?

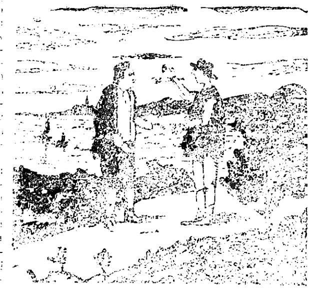
IZ PULJŠTINE.

Naša se Kalvarija dnevno pojačava, put života biva danomice teži, napornji i nesnošljiviji, trnje i korov obrašćava ceste našeg življenja. Kako, kamo i kuda ćemo iz ove gustinje? U ovim se krajevima počelo eksperimentirati proces odnarodjivanja, a sada počima se sa procesom gladovanja. Najprije nam oduzeše sva političko-narodna prava, a sada započinje užasna ekonomska mizerija. Većina bivših radnika kr. arsenala iz naše okolice šeta lijakajući i toruci dlanovima. Besposlica!? To je danas ona sudbonosna krilatica, koja mrači i zacrnjuje lica jadnih radnika. Besposlica! To je ona nezliječiva rana, to je uzdrmajuća i potresna bolest, koja kolo našom — nekada dobrostojećom, a sada umirajućom okolicom. — Gdje su one medulinske feste feštorum, con bande e pugnalorum? Sada sve čuti, čuti ko riba i zadovoljava se pobiranjem klasja. — Nemojte nitimisliti da se mi veselimo ovoj bijedi, ovoj nevolji. Ah! Bože sačuvaj! Srce nas boli samo pri pomisli, kako koracamo u susret tužnim, teškim i kobnim danima. I upravo po onim njivama, gdje ste gospodare, smotali, [illegible] ili čak i tekli — sada pobirete ostatke pšeničnih klasa. A mi? Mi smo plemenitog i dobrog srca, mi vam za ćuske davamo kruh, eto to je naša osveta, to je naš inat. — Naučite se već jednom i vi nas, ako i ne poštovati i cijeniti, a to barem, ostaviti na miru, i prestanite dijeliti zaušnice za kakav [illegible] ojna, mina, nena. — —

IZ KRNICKE PROSTINE.

Gospodine urednice! Još nije zaliječen o [illegible], lelek i cviljenje naše progonjene, [illegible], zatirane raje od predlanjskog [illegible] doba. Još zaudara ognjem i paležom, garištem i dimom naš bijedni kraj; još krvavi srce naših sestara, matera i žena; još se pozna izranjena, ozledjena uda naše braće; još trepeću i blijede kao voštenice svijeće — nevine naše djece; još nam ozvanja u ušima zveket oružja, plamen mitraljeza, jeka praskanja itd., a na humcima naših nevinih pokojnih proklijala visoka trava, a još viša naša tuga i bol. Ovamo gledamo šume, onamo prozore, tamo opet grebena gdje smo se uklanjali i sakrivali za vrijeme onih crnih dana. Odkad je Bog začeo u misli do danas naše selo Segotiće, nije videlo takvih kušnja i muka. na ipak nekoji naši dobrijani to zaboraviše. Svima nam je poznate, kakovu je ulogu vodila u onom času nastanjena u Krnici vodnjanska obitelj Dongetti. Njezin se gazda otrag godina dovukao ovamo «s trbuhom za kruhom». Nakupovao kuća, zemalja, blaga, napravio novca, uzgojio mnogobrojnu obitelj. Utovili ga, kaošto se tovi veko biće za poklade: našim znojem i trudom čuvali ga kao jabuku u ujedarcu; ali to ne bila jabuka... Njegov sin Nicoletto znade dobro odkuda je skočila iskra u našoj «Proštini», a spominjat će se i Segotićani; no sa svim tim kao da nije trgovca na svijetu, kao da nije pomoći kod braće, ostavljaju svoje novce, svoj trud kod nebraće; neka se ovi podkože i dižu, da ih bolje po ledjima ližu. Braćo Cveki na vama je riječ!

Franina i Jurina.

Fr.: Ca j' to, Jurino? Već sam ti dva puta rekal: Dobro jutro! [illegible] ti mene ni [illegible] ni — sta!

Jur.: Zamisiel sam se va neć, ća me jako zabavlja.

Fr.: A bim ja mogal znat, [illegible] mi ga je to?

Jur.: Štalo [illegible] sam štel, kako je jednoga cigana pas ujil.

Fr.: [illegible] mane! Vela stvar! Kako da ni i mane već sto puti pas ujil!

Jur.: Čekaj! Još nisem zvrsil. Brek je cigana ugrizal tako jako, da mu je valje krv potekla. Ljudi, ki su to videli, svetovali su mu, neka va onu krv omoci kus kruha pa neka ga hiti onemu breku. Ča bis, Franino, rekal, ća njim je cigan odgovoril?

Fr.: Ja mislim, da njim je rekal: Bas ste ća našli, ki će pesu kruha dat!

Jur.: On njim je to stumačil rekal nako drugačeje. On njim je rekal lepo i pristojno: Lepo vam zahvaljujem na vašem dobrem svete, ma ne ćete mi zameril, ako vas ne budem poslušal. Va ovem vašem sele ima puno pas, i kada bi svi ti breki dočuli, da ja ovako kavalirski plaćam one njihove pasje manire, svi bi vasi breki navalili na mene i svaki bi me od njih ugrizal, jer bi mi[s]lel, da će za plaću dobit od mene još i hljeine kruha.

Fr.: Berme, dobro se j' spametil.

Jur.: I ja mislim. I još bim rekal, da bi ova mera i nam drugem bit dobra skola. Istina, nima na svete lepjega nauka nego je on ki nam govori: ki tebe s kamikom, ti njega s hlebom. Ale to vredi samo za ljudi, ki imaju pod kozum bukmić [illegible], ne za Bog zna kakovi Jeradini. [illegible] ti jednenau lopovu ki te je dobro namiziil pedeset lir, — neka sam ja [illegible] ako te do dva dni ne će spet prit [illegible] samo da dobije od tebe još kakoveh pedeset lir. Ča ni morda tako?

Fr.: Bormića imaš pravo! Ja ne bim ni mrava zla storil, ma tako mi brode, ako bim se ni poklonil onemu, ki mi zlo dela. Bravo, po moju dušu!

Jur.: To bi bilo uprav, kako da z lojem mažeš ruku, ka te tuče, ele pak nožicu, ka te vritnjaći. Kako ti s manum, tako ja s tobum. Ako ti s manum lepo i ja ću s tobum lepo, ako ti s manum grdo, pobognji ne ću ni ja s tobum lepo.

Fr.: To se zna, da ne! Zač ako ja s tobum grdo, a ti s manum lepo, ti mi s tem davaš kuraju, i ja ne ću imet krivo, ako pomislim: Vidiš ovi njoko ovde ne zna se ni branit. Udri po njem!

Jur.: Sada vidiš i sam, da more kadagod i cigan pravo imet.

Fr.: I kako pravo!

Jur.: A sada, daj, da te još neć pitam: Stavimo, na jedno rečeno, — da se ti najedanput najdeš mej vuki — ća bis učinil?

Fr.: A vej si ga vrag, ća bim učinil? Reci mi najprej, ća bis ti učinil?

Jur.: Ja bim najprej gledal, da nikako ne pridem mej vuki.

Fr.: No sada!

Jur.: Ca je vuk? Vuk je kako jedan nerazuman čovek, jedan prepotentni stvor, ki ti ne da mira, ki te vavik napastuje, ki te nikada ne da mira, ki bi otel, da pušeš va njegov rog, da laješ, kako i on... To je vuk.

Fr.: Takoveh vuki ima sva sila okol mene.

Jur.: To je istina. A sada reci mi malo: je li bolje lajat s takovemi vuki, ale mučat i pustit, da oni sami laju?

Fr.: Sada si me zaplel va sakradnju [illegible] mrezu.

Jur.: A zač?

Fr.: Ako ti rečem, da je bolje mučati i pustit njih da laju, ti ćeš mi odgovorit, da te ne raskinut, i Bog teta Jele! Ako pak rečem, da bi bolje bilo s njimi lajat, ti ćeš mi reć da bi mogal jedan dan prit lovac, pak nas sveh skupa podavit. Ja sam ne znam, ća bi bilo bolje. Joh ovako, joh onako!

Jur.: [illegible] je mogio i [illegible] bit.

Fr.: Ki j' pak to rekal?

Jur.: Cigan.

Fr.: [illegible] cigan...

Jur.: Nekomu je opravil neć grdega, i za [illegible] su ti ga [illegible] do gola nagu, nemazali su ti ga po svem tele z medom i tako su ti ga privezali za jedno stablo, okol koga je bilo nekoliko veleh kupi slami. Sunce ga peče, komarci ga bodu, a njemu vezane ruki, ne more da se brani. Moreš pomislet, kako mu je bilo. Jedan človik ki je onuda pasival, reče mu: Kako je cago? Moglo bi bit i lašje, odgovori mu cigan. — Kako lašje? začudi se onaj čovek.

Fr.: Berm[e], ne znam ni ja, kemo lašje!

Jur.: [illegible] rekal je cigan [illegible] da su zapalili ovu slamu okole mene, kako bi mi onput bilo? A znaš ti, Franino, ća zlamenuje cela ova filozofija? Da budeš strpljen, pak ćeš bit spasen.

Fr.: To je ono, ća i ja vavek i vekom predicam našemu ljudemu...

IZ KRNICE.

Naš brigadijer na djelu. — Razboritost oružničkog poručnika.

I naš brigadier Massoli hoće da se proslavi [illegible] naše obljubljene «Istarske Riječi». Nezna, [illegible] ispituje i pregledava kod mjesnog listonoše tko ju prima. Htio bi, da listonoša zabaca i uništava našu novinu. Pretplatnike nagovara i prijeti, da ju smjesta odbiju. Nekojim se pretplatnicima, lovcima, grozi, da će im oduzeti lovački list, ako nadalje budu primali «Istarsku Riječ». Naš se Pasqaletti [illegible] na mjesto državnog odvjetnika. Kakva megalomanija! Onomadne došao je sa karabinijerima u pohode oružnički poručnik iz Vodnjana g. Camponi. Njegov pratioc, jedan karabinijer iz Vodnjana čekao ga je pred kasarnom. Prošav onuda listonoša, noseć omot «Istarske Riječi», zaustavi ga, uzme mu [illegible], čekajući poručnika, te kad izlazi predade mu omot, veleći: Ecco, sig. tenente, la [illegible] l'«Istarska Riječ». Poručnik pogleda [illegible]: Lascia lo andare. Svakako trijezan čovjek. Karabinijer koji je pozvan da štiti red i zakon čini onamačinu na putu. Ob za Boga ustani stari Cicerone i zazavi je [illegible]: Ubi nam gentium sumus?!

IZ BUZETSTINE.

Nama se sve čini, da vam ide svakim danom gore. Naši gradjani hoće da nas poštopoto potalijanče. To nam najbolje dokazuje

PODLISTAK

Branislav Gj. Nušić:

Promaknuće.

(Nastavak)

A gospodin Sreta, pratikant, to veče kuhajući sam sebi kavu, ovako je razmišljao u svojoj sobi:

— Bože moj, eto gospodin načelnik ide u Beograd i tamo će razgovarati. Kako je sreća, ima para a dobio dopust, pa onda i pozna se sa gospodinom ministrom. Blago njemu. Kad bi, Bože, htio i za mene da progovori riječ dvije. E, kad bi on to htio!...

I tu mu prevri ceznica te poče da duva i da miješa brzo a zatim je skiđe sa vatre, poli hladnom vodom i pokri je kapkom da slegne kafa a on nasloni glavu na ruke te nastavi razmišljati:

— Trinaest godina sam već praktikant. Nikad nisam bio bolji nego mnogi i mnogi? Zar nisam toliko puta i pohvaljen, zar mi gospodin načelnik nije jedan put pred svima rekao, da sam najvrijedniji činovnik?

I tako gospodin Sreta razmišlja, razmišlja, dok se ne sjeti kave, koja se već u veliko ohladila, te je na novo pristavi uz vatru.

A sutradan gospodin Sreta uze akte, koje je jučer prepisao, i unese ih u pisaru na sravnjenje. Sravnjalo se, čitalo se, popravljalo se, radilo se i najzad svršilo se. A kad se svršilo, poče Sreta rečenicu, koju je još sinoć uz kuhanje kave spremio.

— Htio sam da vas pitam nešto, gospodine Pero.

Pisar ne ustupi pa ga pogleda ispod očiju.

— Šta je?

— Pa, kažite mi, molim vas iskreno: jeste li zadovoljni sa mnom; služim li pošteno i revnosno?

— Ja sam zadovoljan gospodine Sreto.

— E pa lijepo, je li pravo, da ja ovako cijelog svog života ostanem praktikant?

— Pa nije pravo, e ali... znate kako je... sudbina...

— Nije to sudbina, nego prilika. Kad nadje samo prilika. A mislim da bolje prilike no što je sadanja, ne će nikad biti.

— Kakva sadanja prilika?

— Pa, eto, gospodin načelnik putuje u Beograd; on će tamo razgovarati sa gospodinom ministrom, je l' te?

— Jeste razgovarat će.

— E, vidite, kad biste vi htjeli, da mi učinite...

— Ja, šta bih mogao ja da vam učinim? — pita pisar iznenadjeno.

— Mogli bi, mnogo bi mogli samo kad biste htjeli. Progovorite za mene gospodine sekretaru riječ dvije.

Pisar se zamisli malo, pa onda veselo kimnu glavom.

— Hoću, gospodine Sreto, hoću da progovorim. Pravo je da avanzujete, sasvim je pravo. I progovorit ću još koliko ovog časa; da znate da ću se svejski zauzeti.

Sreta blagodarno stisne ruku pisaru, a ovaj se diže te pravo sekretaru.

— Molim, šta ste radi?

— Pa, jednu stvar u kojoj mi vi mogli pomoći, ako hoćete?

— Molim, zašto ne, ako je samo moguće.

— Vidite, — nastavlja pisar, — gospodin načelnik ide sad u Beograd, on će se tamo sastajati i sa gospodinom ministrom pa tom prilikom, nema sumnje, referirat će mu i o svome činovništvu.

(Nastavit će se.)

Dujmić Mario:

O svjetskom jeziku.

Gornji nam se naslov pričinja donekle čudnim, jer se kao sredstvom izricanja u saobraćaju sa zemljacima služimo materinskim jezikom, a sa Francezima franceskim, Nijemcima njemačkim itd. Medjutim znameniti ruski pisac i sociolog Lav Nikolajević Tolstoi ocrtao je u jednoj lijepoj svojoj bilješci karakteristiku tog «svjetskog jezika».

U kratko rečeno — u toj bilješci se pripovijeda o jednom ruskom dobrovoljcu, običnom ruskom seljaku, po imenu Fedor, koji se za rusko-turskog rata patovao u Srbiju. Vozeći se promatrao je nepoznate tudje krajeve, te stojeći na otvorenim vratima voza, kod jednog nenadanog okreta voza pade iz željezničkih kola na nasip. Neozlijedjen nadje se na tlu njemačkog carstva usred skupa njemačkih seljaka.

Nakon tri tjedna prodje tim selom i drugi voz ruskih dobrovoljaca. Fedor im se pridruži i odveze se s njima. Putem ga pitahu, kako je živio tri nedjelje medju tudjim ljudima, čiji jezik nije mogao da razumije.

Fedor im tada ispripovijedi, kako su ga seljaci odveli starješini gospodaru, koji ga je primio i na stan, koji ga je doveo do hrpe suha granja te mu dade u ruke sjekiru. Razumije se, da je Fedor to granje isjekao i odnio u sobu svog njemačkog gospodara. — Jednoga dana dovede ga starješina do jednih kola sa bačvom i odlaže na potok. Fedor upregne konja, odveze se na obalu i doveze kući vode.

potalijančenje naše hrvatske škole. I druge znake za to imamo: premještenje naime talijanske škole iz grada u zgradu hrvatske škole ispod Buzeta; a drugi je taj, što su nam nasilno i kazneno umirovile našeg opće poštovanog g. učitelja Sepića. Mi znamo i to, da je bio on progonjen radi nas i da je trpio, te da su mu lani uzeli službu ravnatelja na našoj školi. Mi smo doznali za više stvari, ali ćemo za sada šutjeti, pa ćemo samo još to reći, da se sve ovo slaba zrcamenja za nas, za našu djecu i školu. I za sve to mi ostajemo onakovi kakovi smo bili lani i pred stotine godinama: hrvatske krvi, jezika i srca. Zato već sada dižemo svoj glas, da nam se ne dira u školu. Mi talijanske škole ne možemo, već samo [illegible], da nam se pusti na miru naša hrvatska škola. Da nam se ju ne otme, mi ćemo se pobuniti i otići [illegible] dužnost.

Gospodarstvo

Pravilna hranidba marve.

Razumni [illegible] i napredni gospodari dugo vremena [illegible] proračunaju vrijednost [illegible] izvršili su izvršili svoje [illegible] 11 dana ili barem [illegible] mjesecu. I [illegible] su vagali i [illegible] dali [illegible] odbili od dana [illegible] I tako [illegible] koliko i od [illegible] krme moraju dati blagu, ako hoće, da težak [illegible] ni debelo ni mršavo. Svaku blašču, ako ništa ne radi, treba onoliko hrane, koliko mu je potrebno, da iz [illegible] nakradi, što se u tijelu njegovu istrošilo. Dobiva li manje, će omršavit i slabit će; dobiva li više, debljat će.

Višegodišnjim vaganjem i bilježenjem mudri gospodari su došli do tog uvjerenja da neradimo blašče treba svaki dan, po svakom kvintalu svoje težine, 1½ kg dobra sijena ili razmjerno druge hrane, koja sadržava baš toliko hraniva. Vol, koji važe 5 q. žive vage, morao bi dobivati pet puta po 1½ kg. dobra sijena t. j. 7½ kg., ako želiš da ti ne izgubi prijašnju težinu. Tu količinu treba mu dati i djeteline ili pak 2½ kg. raži ili 10½ ječmene ili zelene slame.

Tegleće se blago većma trudi, troši i slabi, pa bi ti brzo omršavilo, ako mu ne bi dao više hrane, nego li daješ onomu, koje ništa ne radi. Steonu kravu moraš bolje hraniti od jalovice, inače će ti dati slabo i kržljavo tele. Ne hraniš li bolje dojku, slabo će i ona tele hraniti. Mezara će ti dati malo mlijeka, ne budeš li ju hranio bolje od nedojne krave. Krma se najbolje isplaćuje kod mlada blaga: junaca i junica. Ono ju razmjereno i više troši, jer raste.

Mršavo i zdravo blašče jede radje, dok ne dospije dotle, da nije predebelo ni mršavo. Čim se nešto udebeli, odmah jede slabije. Želiš li da ti dobro uspjeva, daj mu ono, što najradije jede.

Krava na gubicu doji! — Zob izvlači voz iz blata! — to su lijepe poslovice, koje ujedno glase: Ne braniš li dobro blaga, ne nadaj se koristi od njega! — Nijedno se goveče ne može neprestano debljati, već samo do neke mjere. Kad vidiš, da ti blago više ne napreduje, pa makar ga i bolje braniš, ti ga onda lijepo prodaj. Ne moj dati, rastepati uzaludno krme.

Tedjećoj marvi podavaj suhu i zasitnu krmu: kravama, naročito mozarama, sočnu, zelenu ali proverutu djetelinu, repu, blitvu, napoj od brašna ili posija itd., ili pak im treba suho hranu nasjeckati i slanom vodom malo poškropiti. Uestalom moramo napomenuti i to, da nije dobro da blago uvijek jednom te istom hranom hrani. Dobro je, da se hrana mijenja n. pr. uz sijeno treba pomiješati i ponešto slame, žita, itd. Osim toga treba uvijek hranu [illegible], jer takvu mnogo radje jede.

Zašto treba da mekotimo i rahljamo zemlju!

U [illegible] broju »Istarske Riječi« preporučismo našim ljudima u Istri, da — netom požanju žito — odma izmekote zelište. Mnogi ni ne znaju zapravo, zašto je potrebno mekočenje i rahljanje zemljišta. Zato držimo da neće biti na odmet, ako im ovdje spomenemo i razloge, koji su nas prinukali na taj savjet.

Mekočenje i rahljanje strništa je potrebno: 1) da sjeme lakše u zemlju zadje, da u njoj štimo sav drač, korov i travu; 3.) da se dolnja, već spravljenimi plodovi isisana i neplodna zemlja prevrne i gore uzdigne, a ona gornja, rodovitija, da dodje dolje i da dade korijenju biljka nužnu hranu. Sva je gornja zemlja posvuda rodovitija i branjivija, t. j. najmanje ju je isisalo korijenje. Mnogi su životinjski i biljinski otpaci u njoj sagnjili, ona je puna zraka, zato ju i treba dobro podoravati, a dolnju izvrtati na sunce, kišu i zrak, da se popravi i ojača; — 4) da kroz rahlu zemlju lakše prolazi nužna toplina do korijenja, da ga tako oživi, e bi lakše hrana usisavalo; — 5) da bolje upija kišnicu, jer ona po tvrdu tlu naglo oteče, a onda se ne mogu hranive čestice dovoljno rastapljati, niti biljaka hraniti; — 6) jer rahla zemlja lakše i bolje upija [illegible] što je osobito korisno u sušnih krajevih; — 7) da se kroz rahlo zemljište lakše puža i širi vlasnato korijenje biljaka; — 8) da lakše ulazi u rahlu zemlju ugljična kiselina i amonijak; — 9. da lakše dodje kisik kroz rahlu zemlju u doticaj sa gnojem i ta [illegible] njegovim ugljikom u ugljičnu kiselinu; — 10) da se tako u rahloj zemlji združuje vodik s amonijakom, te ga rastapa i upotrebljuje za obranu bilja itd.

Iz svega toga proizlazi, da je rahljanje i mekočenje tla neophodno nužno i korisno za [illegible] uspijevanje svakoga bilja. Valjanim obradjivanjem brani i oranj vrt cijelu obitelj, dočim bi drugi [illegible] obradjivanje na njem od gladi poginuo.

Već su u davna vremena upoznali razumni gospodari, da valjano mekočenje zemlje daje i obilna priroda; zato obično i dandanas u mnogim naprednijim krajevima dva, tri i četiri puta zemlju preorati prije nego ju zasiju. Višekratno mekočenje vrijedi kao srednje gnojenje.

Seljaci, zapamtite si te riječi!

Tako je radio cijelo ovo vrijeme kod tih ljudi, a oni su ga za to branili, te se napokon i kao prijatelji rastadoše.

Evo, to je jezik! — kliče Tolstoj. U radu se nalazi jamstvo za medjusobno razumijevanje, za prijateljsko približavanje ljudi t. j. treba samo znati, što valja učiniti sjekirom, što nam ju dadu u ruke. Tko ima volju za rad, može proći cijelom svijetom.

Takav je taj »jezik rada«. — Ali ima i još jedan drugi svjetski jezik, koji je uzvišen i svim ljudima razumljiv.

Jednog Engleza, liječnika, bacila je kobna sudbina u unutrašnju Afriku, gdje stanuju Etiopljani, u čijoj je zemlji pribivao potpune četiri godine. Svojom je ljubavlju prema bližnjemu stao da ih liječi, kad bi se ebolili: liječio im je oči, rane.... i napokon postade najmilijim čovjekom u cjelom mjestu.

Moramo napokon i kod toga slučaja da upamtimo, da on nije poznavao njihov jezik, ali ipak svjetski jezik, kojim se služio, bijaše uzvišeni i moćni: jezik ljubavi prema ljudima....

»Jezik rada« i »jezik ljubavi«, zaključujemo dakle iz spomenutog, — to su velika sredstva izricanja medju ljudima, — to su »svjetski jezici«, koji su jamstvo za bratimstvo sviju naroda.

Štala i zdravlje.

Da životinja u stali napreduje, treba njoj što veće čistoće. Ona mora na obilnoj i čistoj stelji ležati, mora se snažiti, brisati i češati; kadgod je potrebno isprati. Stale moraju biti zgodno uredjene, toli z amladc, koli za odrasle životinje. Stala treba da je dovoljno visoka, prostrana, suha i svijetla. Stalski pod neka je nešto viši od vanjskoga tla, te naprama stražnjemu spušten, d se osoka pod životinjom ne drži, već lasno i hitro odtiče. Stala treba da nije ni pretopla ni prehladna, a napokon, da nema u njoj propuha.

Valjano uredjeni odušci za odvadjati pokvareni zrak i pare, uz potpunu čistoću u štali, uzdržava životinje krepke i zdrave.

I voda može naškoditi životinji. Mlaka voda mlitavi probavila, prehladna opet škodi, a naročito onoj životinji, koja se kad je potna napaja.

Močvarna, kaljužasta voda, u kojoj se nalaze gnjile biline, u kojoj se moči lan i konoplja, prouzrokuje opasne, pa i kužne bolesti.

Glavna neka bude briga svakog gospodara ta, da valjanim gojidbenim postupkom sačeva životinju od bolesti. Što više: pziti će, da umnim i opreznim postupkom u plemenidbi, hrandbi, njezi i dvorbi svoje životinje [illegible] proti štetnim upliviina, ti manje će mu [illegible] bolovati.

Gospodar treba da znade razlikovati bolesno od zdravoga stanja živinčeta, a to s toga, da se bolesnoj životinji na vremena priskoči u pomoć. Zanemari li se bolest, teže se daje i izliječiti. Uslijed toga treba paziti na pojave bolesti, naime: da li je životinja žalostna, da li slabo jede i prestaje (preživač) preživati, da li su joj uresa i noge mrzle, dlaka hrapava i naježena, da li odviše žedja, teško diše i drhće, da li se odveć znoji, ili mnogo leži, da li uredno izlučuje krute i tekuće izmetine itd.

Zdravom konju srednje dobe kuca bilo u minuti 40-44 puta; odraslom govedu 32-36 puta; a ovci i kozi 60-66 puta.

Gospodar mora paziti, da mu bezdušna služinčad ne zlostavlja, ne tuče, ne prenapinje, da ih nedrži u propuhu, ili dugo vani po kišovitom, mrzlom ili vrućem vremenu. Treba nastojati da im pruža iza napornijeg rada kao i kod hranidbe dovoljno odmora.

Tegleća stoka treba za hranidbe 1'30 - 2'30 sata potpuni mir. Tjera li se prvo naznačenoga vremena na rad, priječi se time začetak probave i životinja se nije toli okrijepila, dotično odmorila, da uzmogne uspješno svoj rad nasatviti. Posljedica je, da životinja slabi, mršavi i klone.

Bredja se životinja mora čuvati od napornoga rada, od prehlade, pritiska, udaraca po trbuhu, plašenja i brze vožnje. Prije radjanja i za radjanja treba gospodar prigledati, a ustreb li pripomogati, ili prizvati za vremena vještaka.

Mala seljačka škola

Kopriva kao lijek protiv slabokrvnosti

U Svedskoj se obično upotrebljava kopriva protiv slabokrvnosti. U proljeće bere se korijene i stabljike, vare se, pa se ona voda pije. Ako je korijenje suho, uzme se na 1 l vode šaka tog korijenja, pa se metne u vodu. Od toga se uzima na dan po jednu ili više šalica.

Med i žalfija liječe vratobolju.

Uzme 1½ dkg. žalfinog suhog lišća, i metne se u lonac u koji se ulije ½ l kipuće vode. To se sve pusti stajati na stednjaku ½ sata; zatim se kroz čistu krpu iscijedi sok. U taj se iscijedeni sok metne puna žlica meda i ulije se nešto octa, da cijela ova smjesa bude kiseljasta. Kad se ova tekućina ohladi na 37° C, onda se s njom grglja grlo svaka dva sata. Tim se grgljanjem odluči slina iz grla, pa već za dva dana nestane vratobolja.

Kad koga ubode komarac, ne treba misliti, da to nije ništa. Može od toga svašta da bude, jer komarci prenose u krv često tako klice raznih bolesti. Zato treba natrti sapunom ono mjesto, gdje te je ubo komarac. I marvu treba čuvati od komarca, a to možemo učiniti tako, ako joj nataremo dlaku orahovim lišćem. Ne smijemo se šaliti s ubodima komarca, jer su mnogi i mnogi i umrli od otrovanja krvi, koje je nastalo tim, što ih je ubo komarac. Osobito u močvarnim krajevima treba na to paziti, jer tamo ima mnogo komaraca.

Koga muči besanica, ne smije prije spavanja piti alkoholnih pića, a dobro je, da pari noge u toploj vodi s nešto soli, a neka pojede i koju žlicu meda. I jabuke i luk je dobro sredstvo protiv besanice. Isto tako je dobro [illegible] se cijelo tijelo dobro nariba mokrim hladnim ručnikom, pa se dobro istare.

Bolesti želuca. Nagle i žešće bolesti želuca i crijeva javljaju se obično gorčinom, ljutinom, [illegible], štucanjem, mukom, povraćanjem, zapečenim tijelom, prolivom, napetim trbuhom i bolovima u utrobi. [illegible] tim bolestima je prvo i najvažnije [illegible] bolesnik dobro čuva od lakih i teških jela. Bolje je, da nekoliko dana nište ne jede.

Ako je mlijeko gorko, to često biva, jede li krava takvu hranu, koja gorči. A i kod zdrave krave [illegible] mlijeko katkad malo gorči. [illegible] od bolesti vimena i krvi. Može mlijeko postati gorko i od bakterija [illegible] koje se nalaze u muzlici ili drugim posudama za mlijeko. Gorko mlijeko ne smijemo naješati sa zdravim, jer od gorkog mlijeka nije dobro praviti ni sir ni maslac.

Češnjak je vrlo dobar za hranu, jer djeluje dobro na želudac i probavu. U staro vrijeme su ga jeli mnogo onda, kada su se ljudi htjeli sačuvati zaraznih bolesti, a to biva još i danas po selima. I crveni luk je dobar za probavu. I češnjak i crveni luk pomažu probavu bilinske hrane i masti, zato je dobro u sva masna jela metnuti češnjaka. Važno je i to još znati, da češnjak, luk i proti glistama kod djece.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 18. t. mj. mogao prodati, odnosno kupiti:

100 francuskih franaka 135'50 — 136'25; 100 švicarskih franaka za 403 — 406; 100 njemačkih maraka za 0'0095 — 0'0110; 100 rumunjskih leja 12 — 12'50; 100 čehoslovačkih kruna 69'70 — 70'25; 100 madžarskih kruna 0'2250 — 0'30; 100 austrijskih kruna 0'0320 — 0'0335; 100 jugoslovenskih dinara 24'80 — 25'10; jedan dolar 23'25 — 23'35 i jedna lira šterlina 107'10 — 107'50 talijanskih lira.

Politički pregled

Italija. U nedjelju, dne 15. t. mj., održana je sjednica tal. Parlamenta, gdje je ogromnom većinom prihvaćen novi izborni zakon. Protiv novoga izbornoga zakona glasovali su osim drugih talijanskih grupa naši i njemački poslanici. Naši poslanici Wilfan i Stanger su podnijeli rezoluciju, u kojoj su zahtijevali, da Parlamenat pripozna oportunitet i potrebu, da bude i inorodnim manjinama osigurano predstavništvo u Parlamentu. Tu rezoluciju je potanko obrazložio poslanik Wilfan sa odličnim govorom, koji donašamo na drugom mjestu našega lista. Iza njega su govorili razni predstavnici parlamentarnih grupa, a konačno je uzeo riječ i sam predsjednik vlade, g. Mussolini, koji je na dugo i široko polemizovao sa raznim govornicima braneći novi izborni sistem i fašistički režim u Italiji. Kad je Mussolini završio svoj govor, pozdravljen je oduševljeno, a potom se je prošlo na glasanje, koje je dalo slijedeći rezultat: glasovalo svega 451 poslanik, od toga za projekt 235, protiv 139, dok se je 77 poslanika ustegnulo od glasanja.

U Francuskoj se proslavio prošle subote, dne 14. jula t. g., veliki francuski narodni blagdan. Bratski francuski narod je na najsvečaniji način proslavio uspomenu zauzeća Bastille*), početak Velike Revolucije, koja je izajsela pobjedu prava čovjekovih i donijela preporod Francuskoj i cijelome svijetu.

U subotnjoj slavi velikog francuskoga naroda učestvovao je i sav jugoslovenski narod, sjećajući se i pijetetom i ponosom nezaboravnih istorijskih časova u posljednjem svjetskom ratu, kad su francuski i jugoslovenski vojnici, na mnogim bojištima, rame o rame borili se za zajedničku stvar prava i slobode.

Duh bratimstva, zapečaćenu krvlju, ostaje i u danima mira, ne samo kao jamstvo očuvanja velikih tekovina rata, već i kao pobuda da se, u najtješnjem prijateljstvu, koristi velikom kulturom i iskustvima francuskog naroda za svoje napredovanje na putu opće civilizacije.

*) Bastille (Bastije) bila je u Parizu zgrada, u kojoj se je nalazila tamnica za političke uapšenike. Bilo je u njoj 40 tamnih i 40 podzemnih zatvora t. zv. cachots. Francuski kralj Ljudevit XI. spravio je u te tamnice još i željeznih kaveza, e da pooštri kazne. Pod Ljudevitom XIV. bilo je dostatno jedno obično pismo franceskog kralja, da se neugodne političke osobe bez ikakva procesa zatvore u Bastilju te da nikad ne izadju iz nje. Uapšenici su čamili ondje do same smrti a da ni sami znali zašto. Tako je postala Bastilja simbol despotizma i apsolutizma. Kad je buknula francuska revolucija, franceski je narod navalio na Bastilju te ju osvojio. Dan poslije je bilo sve uništeno, što se u njoj nalazilo, a naposljetku i sama Bastilja. Žalibože ima i danas još uvijek raznih Bastilja pod raznim formama.

Rusija ide u susret svojem konsolidovanju. Jugoslavenski počasni konzul u Odesi, g. Supičić, koji se već dugo godina nalazi u Rusiji, te je tamo i naturalizovan, izjavio je suradniku beogradskog »Vremena«, da je danas život u Rusiji tako normalan i bujan, kakav nije bio niti za vrijeme »carske dobe«. Gospodin Supičić veli, da su u Rusiji svi ljudi zaposleni po formuli »ko ne radi nema da jede«. Muževi i žene su se dali na posao, i taj rad je duboko preobrazio ruskog čovjeka. Tome je mnogo doprinijela i zabrana alkohola. Stranac, koji dolazi u ruske gradove niti ne osjeti da ima tamo policije. Pa zar je to možda čudo? Rusiju, koja je bila nekoć poznata kao zemlja potpune anarhije, danas se naprotiv može smatrati kao zemlja rada i reda. U Rusiji je [illegible] godine zasadjeno 50% aka više žita, nego ranijih godina. Žetva će biti vrlo obilna. Rusija je i uvijek hranila Evropu žitom, a tako će i ubuduće. Željeznice idu na vrijeme. Život je vrlo jeftin. Jedan ručak stoji 2 miliona rubalja, što će reći samo tri lire. Po svim gradovima su otvorene mnogobrojne trgovine, [illegible] itd. I industrija se polako diže. Vlada ima ogromnu većinu naroda uza sebe, jer je [illegible] duboko proniknula rusku inteligenciju. I način svega toga nacijonalizam [illegible] sve to više maha po cijeloj zemlji. Ruski narod još uvijek misli na sveslavensku [illegible] Staro prijateljstvo izmedju Rusa i [illegible] nije izumrlo niti iza revolucije, naprotiv [illegible] se još uvijek pokazuje u [illegible] ruskog naroda.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Današnjemu broju „Istarske Riječi“ priložen je dječiji listić „Mladi Istranin.“

USPJEH NAŠEG NARODNOG POSLANIKA G. DRA. ULIKSA STANGERA. Kako smo već u 25. broju našega lista javili, naš narodni poslanik dr. Stanger interpelirao je predsjednika ministarskog Savjeta te ministra financija, da li smatraju pravednim to, da se kod rješavanja propisa, koji se odnose na juridičnu sistemaciju činovnika i namještenika bivše vladavine, nagomila 20%-tni odbitak penzije i draginjskih doklada za više mjeseca, — ako ta odbitak uopće ne znači u smislu kr. ukaza od 27. nov. 1919. br. 2227 gubitak pridobljenih prava — te se na taj način oduzimlje mnogim državljanima novih pokrajina, koji i onako žive u bijedi, jednomjesečni prihod, dok bi se ta odbitak morao porazdijeliti na više mjeseca ili privremeno opozvati. Na taj upit je dobio naš poslanik ovaj odgovor: »Da budu manje osjetljivi odbici, koji se imaju izvesti kod umirovljenika bivše vladavine radi utjeranih iznosa, koji su bili prekomjerno plaćeni, pošto se u mjesecu aprilu, maju i juniju nije uzela u obzir nova odmjerba penzije i draginjskih doklada te utjeranje poreza na pokretno imanje, to su već — u smislu kr. naredbe od 18. februara i 8. maja br. 440 i 936 — financijalne delegacije u Trstu, Trentu i Zadru ovlaštene od Ministarstva financija, da odbiju u 12 mjesečnim obrocima spomenute iznose i to u svim onim slučajevima, u kojima bi mogao penzionirac ostati bez plaće radi spomenutih odbitaka.«

Kako vidimo, tu je naš poslanik ipak postigao jedan maleni uspjeh, koji će sigurno obradovati naše penzionirce. Naš poslanik radi i nadalje na tome, da vlada što više ide na ruku penzionircima i da im olakoti njihov teški život. Komu bi se dogodila koja krivica, neka to odmah javi našem poslaniku i on će poduzeti sve potrebite korake, da se krivica popravi.

Nacijonalizacija Jadranske Banke. U subotu dne 14. jula bila je glavna skupština Jadranske Banke, koja je protekla prilično živo. Upravni odbor je sjedio kao na optuženičkoj klupi, jer se je bojao, da ne bi došle na javu razne neurednosti. Besavjesna špekulacija i lahkoumnost te gospode uništila je sav reservni fond, sav dionički kapital i zadužila banku. Stoprav onda, kad su vidili, da je opozicija u velikoj manjini, onda su uhvatili opet kuražu. — Jadranske Banke nema više. Ima danas druga banka, koja će nositi ime »Banca Adriatica« i koja ima da izrabi ovo ime i stare poslovne veze bivše Jadranske Banke za prodiranje i penetraciju, za usvajanje ekonomskih pozicija na Balkanu. Na skupštini je bilo preko 40.000 akcija zastupano od talijanskih dioničara, 2.500 slavenskih, dok se oko 30.000 nalazilo u rukama odbornika. Talijanska grupa je uslijed toga dominirala. Upravni odbor, da spasi barem kapital ulagatelja, pa i sebe od još sudbonosnijih posljedica, morao je primiti uslove talijanske grupe. Za svaku staru dionicu dobiti će dioničari jednu dionicu beogradske Jadranske Banke, koja vrijedi 100 dinara. Pošto je većina dionica Jadranske Banke u Trstu u talijanskim rukama, bit će i veliki dio kapitala beogradske Jadranske Banke i njezinih podružnica u talijanskim rukama. Stari dioničari osim toga imaju prednost, da kupe nove dionice nove Jadranske Banke u Trstu, plaćajući 200 lira za svaku dionicu. Pošto su i ta stare akcije u ogromnoj većini kot talijanske grupe, je svaki upliv Slavena apsolutno isključen. U novom upravnom odboru su medju inim i tršćanski »sindaco« senator Pitacco, Host-Venturi (poznat radi riječkih dogadjaja), generao Piccione, koji zastupaju interese talijanske grupe, i Laza Marković, Voja Marinković i Ćiro Kamenarović. Potonji ima da zastupa interese Jadranske Banke u Beogradu. Predlog Slavena, da bi se istražilo poslovanje dosadašnjeg odbora te stavilo eventuelno odbornike pred sud, bio je odbijen sa ogromnom većinom talijanskih glasova. — Čim prije bit će otpušteni svi slavenski činovnici Jadranske Banke u Trstu, pa makar bili iz ovih krajeva, i nadomješteni sa novim, talijanskim. — Mnogi su slavenski ulagatelji, koji su se dosada služili Jadranske Banke u Trstu,

počeli dizati svoje uloške i obavljaju sada svoje poslove putem drugih banaka. — Uvjereni smo, da će dr. Gregorin proliti gorke suze jer je Jadranska Banka bila njegovo dijete.

Novi «regolamento» o tisku. Talijanski novinari, u koliko ne pripadaju sada vladajućoj stranci, su jako uzvrpovljeni. Ministarsko vijeće je odobrilo novi «regolamento» o štampi. Najglavnije ustanove tog dekreta su slijedeće: 1. Odgovorni urednik mora biti ili ravnatelj lista ili jedan od glavnih urednika. 2. Prefekt ima pravo da opomene urednika: a) kad list krivim ili tendencijoznim vjestima osujećuje vladinu diplomatsku akciju u odnošajima sa inozemstvom ili škodi nacijonalnom kreditu unutar i izvan granica ili neopravdano buni narod ili bilo kojim načinom ruši javni mir; b) ako list pobudjuje na zločine, na razrednu mržnju na nepokorštinu napram zakonima ili naredjenjima oblasti ili muti disciplinu izmedju namještenika javnih poduzeća ili pogoduje interese stranih država ili ustanova ili privatnika na štetu talijanskih interesa ili grdi domovinu, kralja kraljevsku porodicu, papu, državnu vjeru, državne ustanove i oblasti ili prijateljske države. Opomena mora biti obrazložena. Posebna komisija ima da pretrese svaki slučaj, ali prefekt nije vezan na njezino mnijenje nego može da čini što mu drago; 3. Prefekt ima pravo da ne priznaje više odgovornog urednika i da uskrati priznanje novom odgovornom uredniku jednog lista, kod kojega su bili odgovorni urednici već dva puta osudjeni u roku od 2 godine radi delikta počinjenog putem štampe ili kod kojega su odgovorni urednici bili dva puta opomenuti u roku od godinu dana.

Tako naredba, koja je više ili manje prepis jednog zakona iz godine 1852, dakle iz najreakcijonarnih vremena. Time je sloboda tiska pokopana. Zemlja, koja se hvali da je najliberalnija na tom svijetu, je uvela i tu najliberalniju mjeru, da se na zgodan način riješi svojih kritičara.

Štampa je predana na milost i nemilost individualnom tumačenju prefekta, koji kadkada može biti pametan i pravedan čovjek, ali može da bude i nepravedan. Što je «tendencijozno», što je «krivo tumačenje»? To su pojmovi, koji nisu definirani. Radi toga široko polje za svaku mjeru. Mnoge i velike talijanske novine, koje nisu fašističke, bit će udarene. Razumije se, da ni naša «Istarska Riječ», a valjda i druge slavenske novine kod nas, u koliko se ne nalaze u osobito intimnim odnošajima sa vladom, ne će činiti nikakve izmimke u tom pogledu. Kako da nije dosta da se nam pojedini brojevi našega lista sistematski uništavaju kao n. pr. u Pazinu i u svim onim općinama, čija pošta ide kroz Pazin. Hoćemo li zbilja biti prisiljeni da radi tog «regolamenta» donašamo samo vijesti od Agenzie Stefani ili da prepisujemo članke iz «Osservatore Triestino» ili iz drugih vladinih novina?

Jeftino iseljenje. Zadnji rat je skoro posvema uništio u našim pokrajinama industriju i narodno gospodarstvo uopće. Pučanstvo se nalazi u strašnjo bijedi i nevolji. Ljudi čine svakojake pokušaje, samo da se spase od smrti glada. U zadnje vrijeme pronašli su jedno originalno i jeftino sredstvo za iseljenje u Ameriku. Nakrcavaju se kao mornari na razne parobrode, koji putuju u Ameriku. Kad stignu sa parobrodom u Ameriku, iskrcaju se na kopno i odu za potražnjom rada. Njihove misli lete zatim daleko od Italije i parobroda... Tako je nedavno učinila i momčad tršćanskog parobroda «Presidente Wilson», koji je došao u New York. Kad se je parobrod imao natrag povratiti, kapetan je konstatovao, da mu fali 114 momaka. Posljedica toga je bila ta, da je kapetan «Wilsona» morao ići po New Yorku i tražiti tamo Amerikance, koji će mu otpremiti parobrod u Trst. Zbilja slaba svjedodžba za Trst i njegove gospodarske prilike!

DR. MILAN MIHIĆ, demonstrator i operater na Sveučilišnoj Klinici za bolesti grla, nosa i ušiju u Beču, primat će bolesnike i izvršivati operacije u Novom Riječkom Sanatoriju na Rijeci od 1. augusta do 1. oktobra o. g.

Za one, koji kane u Ameriku. Primamo iz Rima slijedeću obavijest: Iseljivanje v Ameriku je regulisano zakonom o useljenju (Immigration-Act) i odredjenjem kontingenta za svaku evropsku državu. Italija će do konca juna god. 1924. moći da useli u Americi u svemu 42.057 ljudi. Ali do danas se je već prijavilo više stotina hiljada radnika, koji kane u Ameriku. Vlada će porazdijeliti svoju kvotu na sve krajeve u razmjenu predratnog iseljivanja. Izmedju molitelja imat će prednost oni, koji su sposobniji za pojedini posao, u kojemu je potražnja rada snage u Americi veća, a uvažavat će se po mogućnosti i porodične prilike, naročito za one, koji imadu u Americi roditelje ili uzdržavatelje.

Italijanska kvota je premalena za ogromni broj radnih sila, koje traže u Americi zarade, naročito iz južnih krajeva (Sicilija, Katanija, Napulj) i iz Julijske Krajine.

Doznajemo, da ima iz naših krajeva molitelja mnogo više nego li je kvota od italijanskog kontingenta što odpada na nas. Prema tome je isključeno, da će svi oni, koji su molbe pravodobno predali, doći na red u ovoj godini. Oni, koji nisu još molbe predali, neka se ne nadaju riješenju: mi im svjetujemo, da potraže zarade gdje drugdje, jer će se čekanje zategnuti za koju godinicu.

Konačno moramo napomenuti i to, da nikakva preporuka ne koristi, jer oblasti postupaju strogo objektivno prema dobivenim uputama, i upozorujemo naše čitatelje, da ne nasijedaju raznim mešetarima i varalicama, koji im se ponujaju, da će im pomoći. **Ili čekaj da dodješ na red, ili se Amerike odrekni pak misli na druge zemlje.**

Kongres delegata jugoslovenskih djaka iz Italije održavao se u Zagrebu od dne 23/VI. o. g. Na kongresu su bili prisutni delegati akademskih i srednješkolskih udruženja iz Ljubljane, Maribora, Karlovca i Zagreba. Kongres je raspravljao o svim aktuelnim pitanjim, koja se direktno ili indirektno dotiču jugoslavenske omladine iz Italije, a osobito se pozabavio ekonomskim položajem jugoslavenskih djaka iz Italije. Kongres je uz potpunu soglasnost svijh delegata donio u svim pitanjima konkretne zaključke, koji se imaju da izvrše u najkasnije vrijeme.

«Alojzijevišče» u Gorici. Primamo: Slavno uredništvo! Podpisano vodstvo Vas najvljudnejše prosi, da bi blagovolili v Vašem cenjenem listu priobčiti sledeče vrstice:

Do sedaj je obiskovalo več gojencev našo notranjo zasebno pripravnico za srednje šole. Vsi so napravili dober sprejemni izpit. Z vspehom smo zelo zadovoljni. V prihodnjem šolskem letu 1923-24 bo mogoče sprejeti v zavod večje število gojencev, ki mislijo obiskovati sledeče šole v Gorici:

1. **Zasebno pripravnico za srednje šole** z italijanskim učnim jezikom. Pogoj za sprejem v pripravnico: z **dobrim** vspehom dovršeni vsaj III. razred ljudske šole. Kdor je dovršil več razredov, ima prednost. — 2. **Gimnazijo,** z italijanskim učnim jezikom. — 3. **Realko,** z italijanskim učnim jezikom. — 4. **Trgovsko šolo,** z italijanskim učnim jezikom.

Pogoji za sprejem v zavod so sledeči: 1. Prosilec mora biti duševno razvit, telesno krepak in naravno nepokvarjen. — 2. Mesečnina za prihodnje šolsko leto znaša najmanj 180.— L, ki jih je treba plačati vnaprej. — 3. Oskrbovanje perila treba koncem leta posebej plačati. Obiskovalci notranje pripravnice morajo sami vzdrževati učno moč. — 4. Prošnji za sprejem naj se prilože nasledaje listine: a) krstni list, b) zadnje šolsko spričevalo, c) spričevalo o cepljenju koz, d) spričevalo duhovnega pastirja o naravnem vedenju prosilca.

Prošnje z gori navedenimi prilogami naj se pošljejo najkasneje do 15. avgusta t. l. na: Vodstvo Alojzijevišča, Gorica, Via Ponte Isonzo 3—9. Prejšnji gojenci, ki želijo biti zopet sprejeti v zavod, naj pošljejo le prošnjo.

Vodstvo Alojzijevišča.

Svega po malo

Ovogodišnaj košnja u Jugoslaviji. U Jugoslaviji ima ove godine dosta sijena. U cijeloj državi ima svega oko 2'5 milijuna jutara livada. Računa se, da je ove godine urodilo svega 26 milijuna q. Od toga će Jugoslavija potrošiti 16 milijuna q., a 10 milijuna će izvesti u druge države.

Zlatna polja. Negdje u Africi našli su Englezi neke zlatne njive, u kojima ima mnogo zlata, pa ga sad iskopavaju. I da baš Englezi to moraju naći.

Pala s drveta pa rodila trojke. Neka Talijanka popela se na drvo, da bere trešnje. Tom prigodom je pala s visine od 3 m i odmah pod drvetom rodila troje zdrave djece, samo si je ona slomila ruku.

Parobrod bez dimnjaka prave sad u Americi. Prvi takav parobrod je tako velik, da će moći voziti 4500 putnika po moru.

I pčele vole svoju domovinu. Njemačka mora Francuzima naknaditi svu štetu, koju je ratu učinila. Tako su u ratu mnogim francuskim seljacima uništeni pčelinjaci, pa im sad Njemačka mora dati rojeve pčela za odštetu. I dala ih je. Ali gle čuda! Te pčele su opet odletile iz Francuske i vratile se u Njemačku, odakle su bile i donesene.

Starci stogodišnjaci. Ljudi, koji preživu sto godina, ima malo, a i oni ne živu od svih naroda jednako dugo. Kod Francuza doživu obično takvi ljudi 105 godina, kod Jugoslavena 108 godina, kod Engleza 107 godina, kod Talijana i Španjolaca 103 godine, kod Nijemaca 109 godina, kod Danaca i Norvežana 112 godina, a kod Rusa i 115 godina. Najstariji čovjek, za koga se u novije vrijeme zna, bio je neki Rus, koji je doživio 107 godina. I što je najčudnije, medju stogodišnjacima ima dvaput više žena, nego muškaraca. Najviše stogodišnjaka ima medju prosjacima zatim medju seljacima i medju drugom sirotinjom, a najmanje medju bogatašima.

Tamanjenje gusjenica s aeroplana. Na cvijeću drveća, osobito na vrhu drveća legu leptiri svoja jaja, pa ih je teško tamaniti. Sad su pokušali s aeroplana, koji lete nisko iznad drveća, bacati neki prašak (arsenit od olova) na to cvijeće. I gle čuda, tako su jaja leptira bila uništena, pa se nisu legle gusjenice. Tako i u poljodjelstvu počinju koristiti aeroplani.

Najstarije stablo na svijetu zove se sekvija, a doživilo je već preko 4000 godina.

100.000 mačaka. U Rusiji se u pokrajini Donskoj pojavila tolika sila miševa, da je ruska vlada morala u Poljskoj kupit sto hiljada mačaka, koje šalje onamo da love miševe.

Otkada postoji zemlja? Zemlja, na kojoj mi živimo, postoji već 2000 milijuna godina, kako su to učenjaci u novije vrijeme izračunali.

Konac svjeta za pet stotina godina proriče neki Englez, koji kaže, da će do tog roka biti potrošen sav ugljen, koji se sad kopa iz zemlje, a kad nestane ugljena i drveta, morat će veli, i ljudi izumrijeti.

Što sve pojede čovjek u svom životu? Neki Englez je o tome pravio račun, pa veli, da čovjek do sedamdesete godine pojede skoro 18 hiljada kilograma kruha, 12 hiljada kilograma mesa, 12 hiljada jaja, 2 hiljade kilograma soli, 3 hiljade kilograma kupusa, 25 hiljada litara tekućina, a osim toga još toliko graha, salate, voća, sira, šećer, i tko bi sve nbrojio. Svega pojede čovjek toliko hrane, koja je 1300 puta teža, nego što je taj čovjek težak.

Ukraden Muhamedov zub. U Carigradu je nestao jedan zub turskog proroka Muhameda, pa je sad velika briga medju Turcima, jer su taj zub svoga proroka čuvali kao veliko svetinju već 1300 godina.

Užasna eksplozija. Prošlog tjedna nastala je jednoj bukareštanskoj tvrdjavi, u koj se nalazila municija, užasna eksplozija. Eksplodirala je sva municija, a tvrdjava je ostala porušena. Mrtvih i ranjenih ima oko sto ljudi.

Zabrana bombardovanja otvorenih gradova iz zraka. Posebna komisija pravnika ovih je dana po nalogu američke vlade dovršila načrt internacionalnoga zakona za zabranu bombardovanja gradova iz zraka za vrijeme rata. Načrt zakona saopćen je sad svima vlastima, koje su učestvovale u sklapanju washingtonskih ugovorâ. Po novom zakonu bombardovanje iz zraka dopušteno je samo protiv vojnih sila, vojničkih skladišta te tvornica, koje izgradjuju ratni materijal, ili komunikacionih sredstava, koje služe isključivo u vojničke ciljeve.

Gramofon u džepu. Gramofon je sprava, koja svira i govori. Sad je neki Madžar izumio tako mali gramofon, koji nije veći od žepnog sata (ure), pa ga možeš nositi u džepu, da ti svira kolo i drži kakav politički govor, kadgod zaželiš.

U Americi telefonički zapovijedaju konju, kuda ima da teče. U Americi se već svuda upotrebljava telefon bez žica, koji je tako malen, da ga lako nose i u džepu. U najnovije su vrijeme počeli privežívati konju telefon za uši, pa mu izdaleka zapovijedaju, kuda ima da teče. Konj to čuje, pa po zapovijedi i trči.

Najveća podmornica na svijetu. Prije nekoliko dana spušten je na more u mjestu Chatanu u Engleskoj nova orijaška podmornica X.-I, koja je istovremeno najveća od svih na svijetu. Spuštena je u more sa velikom svečanošću, ali u najvećoj tajnosti. Svečanosti su prisustvovali samo pomorski oficiri i činovnici admiraliteta. Ma da se čuvaju u tajnosti pojedinosti o toj podmornici, ipak se saznalo da joj je zapremina 3600 kubičnih metara, to jest 1400 kubičnih metara više, nego što je imala najveća njemačka podmornica U—142. Na toj podmornici bit će mnogo cijevi za bacanje torpeda i jedan top.

Ledeni brijegovi. Svi se čudimo, odkud je bilo u prošlom mjesecu onako hladno vrijeme. A evo što vele učenjaci. Na sjeveru ima krajeva, gdje je uvijek zima i led, pa su tamo sami ledeni bregovi. Sad su se neki otrgli i stali ploviti po velikom Atlantskom oceanu. Od tih ledenih bregova se širi hladnoća. Ali kažu, da će već sada sredinom jula hladnoća prestati i početi prava vrućina. Vidit ćemo i to.

Zar je moguće da ima čovjek toliko kosti? Mnogi se toista čude, što ljudsko tijelo ima 245 kosti. Ipak u prispodobi sa šaranom, to ne daje ni najmanjeg povoda nikakvom čudu. Šarana je riba, koja svaki put, kad uzdiše, pomakne 4386 kosti i mišica.

Japanske smiješnosti. Japanci počinju pisati knjigu endje, gdje mi svršavamo, a njihova se knjiga svršava gdje je kod nas naslovni list. Sto više: sve je kod njih drukčije uredjeno nego kod nas. Tako su na primjer njihovi konji u stajama okrenuti s glavama prema vratima. Sve njihove šivaće i kuhinjske poslove ne obavljaju ženske, nego sami muškarci. I tako redom dalje.

Najveća glava na svijetu. Neki James Ment, koji živi u New-Yorku, ima glavu od 1299 mm u obujmu. To je sigurno najveća glava na svijetu.

Zrnje biserovo.

(Narodne poslovice iz Istre).

Ki više voli mir nego narodno poštenje, nima mira ni poštenja.

* * *

Ki svoj jezik zaničuje, a tudjega zavoljuje, vragu se za blagoslov zamoljuje.

* * *

Ki se svoga naroda sramuje, ta se za zločinca bez zločina iskazuje.

* * *

Ustati se kasno
Dobro ni, nit' krasno.

* * *

Komu rad je mió,
Glad mu je neprijó.

* * *

Nitko ne bje tako slavan,
Da bi slavi bio ravan.

* * *

Dobra žena, sin i kći
Radosti su kuće tri.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 29. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 26. julija 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 6 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Tri kulturna dokumenta...

Tko ne ište — nadje. — Tako se barem meni dogodilo ovih dana, kad sam prevrćući moje papire i tražeći nešto drugo naišao sasvim slučajno na tri dokumenta, koja već sama o sebi dostaju, da pokažu kako često vuk ne mijenja ni dlake a kamo li ćudi.

Prvi dokumenat, to vam je «L' Istria» od prvih dana marta god. 1888.

Vi mladji, dakako, i ne znate, što je bila «Istria». Otkuda da to znate? Reći ću vam ja: «Istria» bila je glasilo talijanske stranke u Istri. Izlazila je jedamput na sedmicu, a štampala se u Poreču. «Naša Sloga» nije je nikada nazivala drukčije, negoli «porečka baba». Urednik joj je bio Marko Tamaro, ili kako ga je u ono vrijeme «Sloga» zvala: «Babin Marko». Strašna je bila. Njezini su stupci upravo vrvjeli grdnjama i psovkama na nas, istarske Jugoslavene. Pucala je na nas kao kakva stara lumbarda. Nije birala ni riječi ni sredstava — već lupaj, šibaj, udaraj kuda stigne da stigne, samo da prokleti «Ščavo» dršće i strepi. Sad znate što i kakva je bila ta «Istria», taj moj prvi dokumenat.

U spomenutom broju toga lista čitam, da je neki seljak «delle nostre campagne» otišao k nekome trgovcu, da promijeni jedan komad od 5 rubalja. «Istria» je zaključila od riječi do riječi ovako: «Constatiamo il fatto e non azzardiamo commenti.»

Tko je poznavao «Istriu» za njega je svaki komentar ili tumačenje bilo suvišno. Treba naime znati, da je taj isti list neprestano bubnjao u svijet da hrvatski pokret u Istri podupiru Rusi sa svojim rubljima. Sad se našao seljak, kome je onaj novac poslao možda kakav rodjak mornar iz Odese ili kojega drugega ruskoga grada, a porečka «baba» (sad vidite, kako joj je to ime lijepo pristajalo!) udarila u sva zvona, da se čuje do Beča, grada bijeloga, sve tamo do impikadora, cara Franca Jožefa, koji je, kako je poznato, strepio od Rusa kao i od Belcebuba. «Constatiamo il fatto...» to će drugim riječima reći: «Franc Jožef! Mi smo učinili svoje, kazali smo, što smo znali, a sada ti uredjuj!» Što će opet reći: — Vješaj!

Da smo to mi činili, rekli bi nam, da smo prosti denuncianti. Možda će sada graknuti na nas, da kopamo u starim stvarima, samo da sijemo mržnju izmedju oba naroda... Sto tisuća milja daleko je od nas svaka takova misao! Dva naredna dokumenta tome su očevidan dokaz. Iz njih, kako će čitatelji moći sami da prosude, proizlazi, da se u ono doba u Istri nalazio i po koji čestiti Talijanac, kojemu je bilo postalo odvratno postupanje ondašnje vladajuće klike prema našemu narodu.

U Puli izdavali su Talijani list «Eco di Pola». Iste godine 1888. pisao je taj list medju ostalim: «Velika, slavenska obitelj, koja živi uz nas, osim što nas pritište svojom brojnom silom, osvaja nas i svojom tek izniklom kulturom. Mi (vladajuća talijanska stranka) nismo nikada nastojali steći simpatija ni medju talijanskim ni medju slavenskim pučanstvom. U javnoj upravi mjesto da vodimo pravo gospodarstvo, dali smo izglede pronevjerenja, raspuštenosti, nemara. Nismo se nikada obazirali na tužbe pučanstva, niti smo se ikada starali da udovoljimo njegovim pravednim zahtjevima... Naprtili smo pokrajini prekomjerne i nesnosljive namete; pod krinkom liberalizma stvarili smo bezobraznim načinom protekcije i favoritizme; uveli smo kamoru, koja se tovi i špekulira na račun narodnih pučkih žaljeva i nevolja.

Zemaljski Odbor postao je retoričkom školom: svete riječi: sloboda, nezavisnost, narodnost — dosad nam služiše izlikom, da sebi napunjamo džepove.

Lako se domisliti, kako se stvar imala da svrši. **Mlada slavenska obitelj, trijezna i radina, zapremila je naše stolice, što više, sam puk im ih je podmetnuo zgrožen s naših nedjela...»**

Ovako je pisao talijanski puljski list prije 35 godina. Kako se iz toga vidi, «vladajući» nisu ni prije bili bolji, a kako znamo — oni nisu ni danas promjenili svoje stare dlake.

Ali talijanski list donosi još jedno, za nas vrlo dragocjeno priznanje. Novi naši gospodari spočitavali su nam do sada, da su istarski Talijani prije rata bili žrtve austrijske tiranije dok mi, Hrvati i Slovenci da smo bili — Benjamini Austrije...

Mi pak i sada tvrdimo, da nas je Austrija ljuto progonila. Ako smo pak došli do nekih stolica u javnom životu, imamo to da zahvalimo našem pretežnom broju i našoj trijeznosti i radu, kako nam to, evo, potvrdjuje i sâm «Eco di Pola».

O trećem dokumentu — drugi put.

Prije devet godina

Od atentata u Sarajevu do navještaja rata Srbiji bile su protekle od prilike četiri nedjelje. Kroz čitavo to vrijeme bilo je u zraku nešto, što je kao mòra tištalo i duše i srca. To mučno raspoloženje nisu mogla da raspršе ni pomirljiva uvjeravanja službene štampe ni himbene riječi staroga cara Franje Josipa, ni glasovi, da je šef austrijskog generalnog štaba, Konrad von Hötzendorf, otišao na ladanje a ni činjenica, da se je u to vrijeme njemački car Vilim II. nalazio na zabavnom putovanju u Sjevernom Moru.

Na rat protiv Srbiji huškali su na najdivlji način Nijemci, pristaše stanovite stranke, ali i uza sve teške slutnje, kojima su bile obuzete duše, malo je ko vjerovao, da bi moglo doći do krvavog zapletaja.

Medju ovim rijetkima bio je i pokojni Frano Supilo. Njegov velik duh u prvi je mah, shvatio svu težinu časa. On je naslutio, da se primakao čas, gdje će se u koštac uhvatiti dva svijeta: njemački i slavenski, pa je na vrijeme izmakao svojim dušmanima, da može vani na slobodnome poraditi, što bude u njegovim silama za dobro i sreću naroda svoga.

Veliki se Pokojnik nije varao. I službena štampa i sam car Franjo Josip nije sa svojim lijepim, slatkim i pomirljivim riječima imao druge svrhe, no da zavara svoje narode i cijeli svijet. U Beču, na carskom dvoru i na vladi govorilo se najviše o miru u času kad je već bio zaključen — rat. Dne 5. jula u tajnom sastanku u Postdamu, nedaleko Berlina, odlučeno je, da se udje u rat. Vojska je ionako bila spremna. Trebalo je počekati dvije sedmice, da se uzmognu urediti neki novčani poslovi u inostranstvu.

I tako je došlo do 23. jula, do dana kad je austrijski poslanik u Beogradu predao srpskoj vladi ultimatum, na koji je ona imala da odgovori najdulje do 48 sati. Srbija, koja nije htjela rata, prihvatila je gotovo sve tačke ultimatuma; samo radi jedne tražila je objašnjenja i molila je, da se čitava stvar preda velevlastima ili mirovnome sudu u Haagu, da ono odluči.

Dne 25. jula u 6 sati u večer izjavio je austrijski poslanik srpskoj vladi, da je srpski odgovor nedostatan. Zatražio je svoje putnice i otišao. Nijemci i Madžari htjeli su pod svaku cijenu rat — to je bilo već onda svakome jasno.

Nijemci su računali: ako ostale vlasti budu mirne, Austrija će sama svojim silama uništiti slavensku Srbiju i zgaziti sve Slavene u svojim južnim pokrajinama, tako da više ne budu nikako mogli da dignu glavu.

Umiješa li se pak i Rusija u taj konflikt, na nju će svom svojom snagom udariti Njemačka i ne će mirovati, dok je sasvim ne pogazi i ne ponizi, i to sve po onoj: Germanen - Tag — Slaven Nacht... (Nijemcima dan — Slavenima noć!)

Dne 28. jula navijesti Austrija Srbiji rat. Slavenska Rusija nije mogla da ostavi Srbiju na milost i nemilost svojim dušmanima, već je smjesta počela da mobilizuje. Dne 1. augusta navijesti Njemačka rat Rusiji, a dva dana zatim Franceskoj. Potom se uplela i Engleska i krvavo kolo, kakova još nije vidio svijet, poče da se mota strahovitom brzinom.

U tom velikom ratu caristička se Rusija srozala. Vlast u toj zemlji drže još i danas revolucionarni elementi. Sa svim tim zadavaju oni Evropi dosta briga i jada. I ako Rusija kao velevlast i ne utječe danas u odluke onih, s kojima se pune tri godine divno borilo, ona je još uvijek važan faktor u Evropi. Ali ako ne utječe ona, utječe ponešto jedna druga slavenska država, koja se je podigla na ruševinama triju carstva: Austrije, Njemačke i carističke Rusije. To je Poljska, koju su one tri malo prije napomenute države god. 1772. razdijelile izmedju sebe...

Svako se zlo osvećuje. Historija svijeta i naroda mogla bi nam o tem mnogo da priča...

Uskrsla je Poljska u svojoj velikoj snazi. Sad se već piše i o tom, da je dignu na velevlast.

Uskrsla je i Čehoslovačka. I njezina riječ važi — i te kako!

Uskrsla je i Jugoslavija, treća velika slavenska država.

Nijemci su se prevarili u računu. Njihova želja, da Slavenima omrkne sunce, nije se ispunila. S mnogo većim pravom moglo bi se reći da je Nijemcima zapalo sunce. Ali mi Slaveni u to ne vjerujemo. Nijemci su danas istina poraženi, na koljenima, ali kao narod oni žive i živjet će, kao što živi i ruski narod, koji će u najkraće vrijeme i opet zaigrati svoju veliku ulogu u historiji čovječanstva.

Valjan uzgoj djece.

Valjan uzgoj djece spada medju najvažnije pitanje, o kojemu ne će biti nikad suvišno da progovorimo par riječi, a naročito danas, kad se po svim selima opaža velika razobuzdanost medju djecom, kada inorodni svećenici i učitelji svojim denacionalizatornim radom odvraćaju našu djecu od crkve i škole. Želja, da bi se današnjoj općoj pokvarenosti stalo na put, nas je prinukala na to, da uputimo naše roditelje na što valjaniji uzgoj djece. Naš list će redovito donašati uzgojne članke i savjete, kojim će se moći mnogi da okoriste, a naročito naši mladi očevi i majke. Zato preporučamo svim interesiranima, da redovito i pomno čitaju naše savjete, koje ćemo donašati pod gornjim naslovom.

Dvojako mišljenje glede uzgoja.

Ima ljudi, koji misle, da im ne treba nikakvih uputa ni puduke, jer da oni već sami po sebi znadu, što im je činiti; naime rabiti šibu. Drugi opet misle, da s djecom treba vazda postupati blago i ljubezno, i koliko moguće svakoj njihovoj želji udovoljivati. Na ni jedno ni drugo ne valja. Niti se što polući samom kaznom, a niti samom ljubavi, već se mora oboje s drugim, pravim načinom spojiti.

Onaj, koji djecu svoju samo kori i kazni, a nikad im ne poda ljubezne i blage nauke i upute, odgojit će si djecu osornu i tvrdoglavu, koja će ih samo na očigled slušati i to samo zato, da izbjegnu pravednoj kazni, pak često i tako dugo prikrivat će se lažju, dok napokon ne izgube svaki strah od laži i postanu pravi lažci. Takav čovjek će si odgojiti djecu, koja će biti slična tamnoj i mrzloj špilji, u koju nikad topli i razsvijetljujući sunčani zraci ne mogu da dopru, u kojih rasti će gadna mučaljivost, srditost i mržnja t. j. takovu djecu, koja će se roditeljâ samo bojati, a nipošto ih ljubiti. Iz te će nastati žalosni pojav, da se ta djeca, kad porastu, ne će više bojati šibe.

Ali ni sama blagost ne poluči ništa. Pisac ovih redaka je poznavao nekog oca, koji se običavao hvalisati, da nije nikad svoje dijete, ma ni jedamput udario. Što je slijedio iz očeve slabosti? Djeca mu postaše svojevoljna i tvrdoglava. Takova roditeljska ljubav, koja ide u svemu za voljom djeteta, koja ne pozna strogosti, nije kadra da uzgoji valjanu djecu. Naprotiv, takvi roditelji samo ubijaju tijelo, a kadkada i dušu svoje djece. Zato pametni roditelji moraju uvijek spojati zajedno blagost i strogost, ljubazne opomene i ukore.

Glavnu pažnju kod uzgoja djece moramo posvetiti tome, da uzgojimo **značajnu i iskrenu djecu.** Nemojmo nikad pustiti s vida činjenicu, da nije glavno da je dijete pametno, već treba da bude dobro i valjano.

Strpljivost je glavni preduvjet dobrog uzgoja.

Medju prvimi krepostimi svakoga uzgajača ima biti strpljivost. No tu ustrpljivost ne smijemo podupošto tumačiti tako, kao da nam je svejedno što dijete pogriješi. Dijete moramo razumno milovati radi slaboće i neznanja. Tko nije ustrpljiv, zaboravit će, da dijete nije još odgojeno, nego da se istom ima da odgoji. Zato ga treba ponajprije svom dobrotom i ljubavi poučiti i opomenuti. Što se ima kazniti, to mora prije svega svatko znati, a o tom treba da se i dijete poduči. Znade li dijete, da nešto ne smije učiniti, a ono ipak učini, onda ga svakako treba kazniti, naročito ako to učini opetovno.

Tko je ustrpljiv, znat će razlikovati što jest ili nije pogrešno. On se ne će dati razdražiti, da dijete odmah kazni, ako je ono što nepovoljna učinilo, nego će istom razmišljati: je li dijete doista zaslužilo kaznu, je li onomu nepovoljnomu čuvstvu zbilja povod sam čin djeteta ili možda samo njegovi časoviti hiri. Narav je djeteta vesela i živahna, dijete rado poskakuje, trči i pijeva. Sad uzmimo da je dijete tako nesretno te ima oca ili majku razdražljive ćudi, te mu oni što takova zabrane, i dijete bude prisiljeno protiviti se svojoj naravi. To je teško, pače za nikoga teže kako za dijete. S toga pokaže li se dijete i opet bučno i živahno, to ga onda za to upravo tako kazne, ko da je kakovu laž reklo. Je li to pravedno? Tim izgubi kazna svoju važnost, a malo po malo postane nekorisna. Jest doista, gdje imade u obitelji mnogo malene djece, često je teško mirno podnašati buku njihovih igara; osobito će majka, koja je više nego otac privezana na kuću, često morati radi toga trpiti. No neka ona znade, da svaki stališ zahtjeva žrtvu, a najviše pako roditeljski stališ.

Ustrpljivost napokon čini, da roditelji ne postanu malodušni i da ne očajaju, što bi se lahko moglo dogoditi kad opaze, da im sve njihove pouke, savjeti i opomene ostaju bezkorisne.

Revizija ruskog ustava.

Početkom o. mj. odigrao se u Moskvi jedan dogadjaj, koji ima veliku historijska važnost. Rusija je ponovno iznenadila cijelu Evropu sa svojim najnovijim zaključkom. Dne 4. t. mj. sastao se sveruski kongres, koji je proveo reviziju ruskog boljševičkog ustava. Prema tom preinačenom ruskom ustavu. Rusija će odsele sačinjavati ponovno političko jedinstvo kao i prije revolucije.

Kako je poznato, dosadašnji ruski ustav bio je tako uredjen, da je po njemu 18 federativnih jedinica imalo svoju autonomiju. Samostalnost pojedinih dijelova bila je tako široka, te je i diplomatsko zastupstvo kod stranih država spadalo u tu kompetenciju. Za ilustraciju neizgradjenosti dosadašnjeg ruskog boljševičkog ustava dovoljno je navesti, da je n. pr. u Berlinu bio diplomatski zastupnik cijele ruske sovjetske federacije, a u isto vrijeme i zastupnici Ukrajine i Transkavkazije. Ne treba posebno ni spominjati, da je prevelika centrifugalnost cijelog sovjetskog uredjenja države dolazila do jakog izražaja u cijeloj politici, pa su ruski državnici osjetili potrebu, da se provede revizija sovjetskog ustava i da se država uredi u smjeru jače centralizacije.

Vrhovni legislativni organ federacije sovjetskih republika bio je dosad godišnji svesovjetski kongres. Na 10. svom zasjedanju 30. prosinca 1922. primio je deklaraciju o reviziji ustava u obliku saveznog ugovora, koji je na sjednici sveruskog centralnog izvršnog odbora 4. srpnja 1923. s nekim promjenama ratificiran. I tako stupa na snagu novi revidirani sovjetski savezni ustav.

Po tom novom saveznom ustavu ne zove se država više RSFSR (ruska socijalistička federativna sovjetska republika) nego SSSR (savez socijalističkih sovjetskih republika.) U tom su savezu 4 federativne republike: ruska, ukrajinska, bjeloruska i transkavkaška sovjetska republika. Vrhovni zajednički legislativni organ je savezni kongres, koji se sastaje svake godine i u koji šalju svoje zastupnike gradski sovjeti i gubernijski kongresi sovjeta. U vremenu izmedju jednog i drugog sastanka saveznog kongresa vrhovni je državni organ centralni izvršni odbor, koji se sastoji iz dvije kuće: iz saveznog sovjeta i iz nacijonalnog sovjeta. U savezni sovjet biraju se delegati na sovjetskom kongresu, i to za svaku od četiriju federativnih republika u razmjeru 270: 68: 26 : 7. U nacijonalni sovjet šalje svaka savezna ili autonomna republika po 5 zastupnika, a svaka druga autonomna jedinica (distrikt, komora) po 1 zastupnika, a budući da nema nijedne čisto ruske autonomne republike, bira savezni sovjet još 5 ruskih delegata u nacijonalni sovjet.

Oba sovjeta — savezni i nacijonalni — biraju na zajedničkoj sjednici savezno vijeće pučkih komesara (vladu), a sve ostalo rješavaju svaki za sebe. ali oba sovjeta moraju potvrditi sve zakone i dekrete. Ako se ne slože, odlučuje jedna paritetna komisija, a ako ni tu ne bude postignut sporazum, odlučuje savezni kongres. Centralni izvršni odbor (t. j. savezni i nacijonalni sovjet) ima dakle svu legislativu, kada ne zasjeda savezni kongres. A kada se ni centralni izvršni odbor ne sastaje, prelazi zakonodavna fukcija na zajedničko predsjedništvo centralnog izvršnog odbora, koje se sastoji iz predsjedništva obaju sovjeta, koji na zajedničkoj sjednici izabiru još 7 članova. Dakle to zajedničko predsedništvo centr. izvr. odbora sastoji se od 21 člana.

Vrhovni izvršni organ je savezni sovjet pučkih komesara, u kojemu ima 12 članova: predsjednik, potpredsjednik i 10 resortnih komesara. U kompetenciju te centralne vlade spadaju ovi resorti: vanjska politika, vojska i mornarica, vanjska trgovina, saobraćaj, pošte, narodno gospodarstvo, financije, aprovizacija, gradjevine i radničko-seljačka inspekcija. U autonomiju federativnih republika spada ovih 6 poslova: poljodjelstvo, prosvjeta, pravda, zdravlje, socijalna zaštita i narodnosna pitanja. Dakle vidi se, kako je centralna vlast uzela najveći dio državnih poslova u svoje ruke, dapače i od onih, koji dijelom spadaju u autonomnu kompetenciju.

Sovezna sovjetska republika ima zajedničku zastavu i grb: srp i čekić, koji stoje unakrst, iza njih zemaljska kugla sa vlatima pšenice, a unaokolo natpis «Proletari sviju zemalja, ujedinite se», i to u 6 jezika: ruskom, ukrajinskom, bjeloruskom, gruzinskom, armenskom i turskom.

U tom je eto revizija boljševičkog uredjenja države. Centralna je vlast ojačala, a nema sumnje, da će se taj smjer i dalje razvijati.

DOPISI

IZ OPATIJE.

Već deset godina postoji u nas športski klub „Opatija", koji se lijepo razvio. Ima i jedno žensko odijeljenje — „Hazena". Naše Hazenašice vježbaju se od prilike kao i nogometaši, samo što one bacaju loptu rukama, a ne nogama. U kratko vrijeme izvježbale su se tako dobro, da su već i javno nastupile.

U nedelju 22. o. m. imale su na javnom igralištu utakmicu s jednim posestrimskim društvom iz Sušaka — s „Viktorijom". Naše su Hazenašice iznijele pobjedu — 6:2. (5:0; 1:2). Igrale su dobro i s velikim elanom, ali i njihove protivnice držale su se vrlo lijepo i pokazale vanrednu tehničku vještinu i harmoničku igru.

Iza svršene igre, jedne i druge — prijateljice dakako kao i prije — podjoše u „Zoru", gdje su sušačke gošće pogošćene bile. Iza večere mladež se uhvatila u kolo, a to je potrajalo do 11 sati, do časa, kad su naše Sušačanke morale da krenu kući.

Čestitamo našim vrijednim Hazenašicama na lijepom uspjehu. Naše stare nonice malo se čude ovakvim igrama i vele, kad su one bile mlade, da toga nije bilo, nego — pletilo, a u nedjelju poslije večernje — dva koraka, pak — spat. Istina, bilo je tako, ali neka naše nonice znadu, da je za zdravlje djevojaka kudikamo bolje, ako sebi dakako umjereno, vježbaju tijelo na čistom zraku, nego li da sjede u kakovoj zadušljivoj sobi s kakovim rgjavim romanom u ruci...

U promjenjenim vremenima ne može se ni s moralnog gledišta ništa prigovoriti ovakvim športskim igrama, a s društvenog i kulturnog gledišta zaslužuju svaku hvalu. Evala našim djevojkama, koje služe narodu na čast!

IZ PAZINŠTINE.

Zla sudbina naših škola.

Ako budemo išli ovim putem i ovako ubrženim tempom, onda za kratko vrijeme eto ti i naše okolice brez naših škola, bez naših učitelja. U ovom otimanju naših narodnih prava, u ovom udaranju po našem narodnom tijelu opaža se upravo neki sistematski posao, neka proračunana žurba, neki sve jači i moćniji pritisak, da nestane naših narodnih ustanova. Evo kako se sve to zbira po receptu vlastodržaca: uništeše nam školu u Pazinu, u Tinjanu, Žminju i Pićnu itd. To bi bili nekakvi centrumi. Sada treba iz središta na krajeve, i onda cijela će se os slobodnije i bolje okretati. Dakle počelo se udarati krakove. I eto potalijančenih škola: Zarečje i Gračišće. — Kako čujemo otpustiše iz službe dvije naše vrijedne učiteljice, što je i opet dokaz ponovnog potujčevanja još kakve naše škole. Tako idemo sa prefiganom kombinacijom dnevno dalje. Kroz kratko vrijeme i naš će se kotar pobratimiti sa puljskim. Iz rta Premanture i Crne punte rastežu se prama nutrinji Istre krakovi ždralova, i navješćaju, da se približavaju dani, kad će čitava Istra biti u tudjem gnijezdu, u gnijezdu tmice i zamaglenosti, gdje će biti sila preča od pravde, a moć će i nadmoć kraljevati nad istinom, krepošću i pravednošću. Tada će biti mir i zastoj, ali ne mir izvirajući kao iz ljubavi, poštenja i pravednosti, već mir kao dijete i sin nasilja, laži i nepoštenja.

IZ LABINŠTINE.

Recimo i mi svoju!

Naši gradjani ne vole nas seljake iz okolice. To je stara stvar. Ali sada skoro da bi čovjek, sudeći na prvi pogled, pomislio, da su nam mnogo bolji, da su nam naklonjeni. No nije tome tako. Mi se već dugi niz godina borimo za to, da dobijemo svoje narodne škole. Labinska su se gospoda uvijek tomu protivila i tako smo teškom mukom izvojevali nekoliko škola. A sada sva je Labinština puna škola. Da ali kakvih! To je ono što prije spomenusmo, da su nam naime gradjani sada naklonjeni. Jesu, ali radi svojeg a ne radi našeg interesa. Hoće da nas odnarode, hoće da nas potalijanče i radi toga u čisto našim selima ustanovljaju talijanske škole. Zato i imadu sada i u najzabitnijim selima posebne škole. Talijanske škole u Škitači, Rogočani, Sv. Marini. Brgudu su samo novorodjena djeca. Potalijančili su školu i u Drenja, gdje nema nijednog ne samo Talijana, već nijednog koji razumije talijanski. I tako redom dalje. Eto, to je cijela skrb labinske gospode! Mi se trudimo i mučimo na našem kamenitom tlu, u znoju naših lica odgajamo našu djecu, a kasnije moraju u talijansku školu, da ih tamo potujče, odnarode i nauče mrziti i pljuvati na ime svoga oca, svoga roda, svoje druge. Mi smo prosti ljudi, nekulturni seljaci, ali ipak toliko razumijemo, da su sva takova nasilja i nepravde velike čuške civilizacije i nisu nikako na čast talijanskom narodu.

IZ PAZINA.

Neočekivana nesreća. - Seljak si zapalio sijeno i troje djece. - Zdvojbeno zapomaganje nevinih žrtava. - Strašan prizor. - Sudbena istraga. - Cijela okolica pod dojmom teške nesreće.

Prošlog tjedna dogodila se u Brestovici na Pazinštini strašna nesreća, koja nas je duboko kosnula u srce. Tamošnji seljak Ferenčić išao je poslije večere sa trim malodobnim kćerkama u staju, da baci kravama malo sijena u jaslo. Na staji su mu se kćeri zamješale u sijeno i ondje zaspale. Ferenčić je mislio, da su otišle kući. Ne misleći na nikakvo zlo, uzeo je svijeću i zatvorio vrata. Nato je išao kući na počinak. Ali taj počinak je bio vrlo kratak. U 10 sati uveče vraćao se u selu neki mladić te zapazio Ferenčićevu staju u plamenu. Ujedared je skočio do Ferenčićevih vrati i probudio Ferenčića, koji se odmah dignuo i skočio prama staji, koja se već nalazila u posvemašnjem plamenu. Iz plamena čulo strašno zapomaganje i plač triju nevinih kćeri. Nesretni je Ferenčić postao kao izvan sebe. Htio je da ide u staju po kćeri, ali mu to nije dopuštao onaj strašni plamen. Nato su došli k staji susjedi i počeli gasiti vatru. Glas malih djevojčica, koje su gorile u plamenu, postajajo sve slabiji. Nesretni je otac na potonje zapomaganje skočio kao lud u vatru te izvadio van sve tri djevojčice. Iza tog junačkog čina pao je sav spaljen u nesvijest. Nesretne djevojčice su otpremljene u puljsku bolnicu. Jedna od njih je već umrla, a ni ostale ne će ostati žive. Šteta je ogromna. Misli se, da si je taj požar prouzročio sam Ferenčić. Sudbena vlast je započela provadjati strogu istragu. Cijela okolica stoji pod teškim dojmom te nemile tragedije.

IZ SV. PETRA U ŠUMI.

Istraga glede zadnjeg dogodjaja.

Ovih dana vršila se istraga protiv karabiniera, koji su nedavno onako grozno mrcvarili i zlostavljali našega mladića, Ivana Vicela. Istragu je vodio jedan major iz Pule, i koliko se može do sada kazati: nepristrano. Bili su pozvani neki svjedoci, koji su potvrdili, da su čuli, kako su ga karabinieri tukli. Major je našega mladića umirio, nek se ničega ne boji, a za slučaj, da bi ko vrijedjao njega ili narodnost njegovu, neka se prituži brigadiru i da će dobiti zadovoljštinu. Onda ga je major zapitao, neka mu kaže, što bi još želio. Naš Vicel odgovori, da bi rad, da se pusti na miru njega i njegovu obitelj i uopće sve naše ljude, da ne bude nikada niko grdjen ni tučen zbog svoje narodnosti. Major mu je na to rekao: Što se vi brinete za druge? — Kao i za sebe, odgovori mu naš mladić. A major će na to: — A što biste vi sada tražili od onih karabiniera? — Želio bih, da se više ne dogadjaju onakove stvari, i da me puste u miru. — Vi biste im dakle oprostili? — opet će major. — Ja ne želim, da niko radi mene strada, odgovori Vicel.

Za danas donosimo samo ovo nekoliko riječi iz ove vrlo znamenite istrage. G. major, koji ju je vodio mirno i dostojanstveno, baš kako i doliči članu jednoga velikoga naroda, mogao se uvjeriti, da naši ljudi nisu onakvi, kakvim hoće da ih prikazuju neki smutljivci. Naši ljudi imaju tanki osjećaj pravde, i kad se namjere na čovjeka, koji je takodjer prodahnut tim osjećajem pravde, u njihovom će se očima visoko diže i on i vlast, što je zastupa. Takvi smo mi Slaveni. Tko poštuje taj naš sjećaj, imat će zacijelo i sve naše poštovanje, tko ga ne poštuje, neka se ne čudi, ako mu i naš čovjek vraća milo za drago.

Karabinieri, koji su onako divljački zlostavljali našega vriednoga Vicela, svi su premješteni.

Širite „Istarsku Riječ"!

Luca, Mare i Ninetta

(Ninettu se ne vidi, zač je skrivena zada Luceti.)

Luca: Dobar dan, frajle Ninetta!
Ninetta: Bog daj, Bog! A to ste vi dve? Kako je dole puli vas va Istre?
Mara: Hvala na pitanju, ni jušto najhuje. A kako pak vi v Reke?
Ninetta: Dobro. Jako dobro! Da je malo bolje, već ne bi valjalo. Plandujemo, nis ne delamo, i pur nekako zivemo. Ca ni to jedan mirakul?
Luca: Ma ča zaspravlje ni ovuda nikakove trgovini?
Ninetta: Ki vam je to rekal? Mislim, da nima na svete grada, va kem bi se prodovala ovoliko zehavci kako ovde v Reke.
Mara: Vi ste frajle vavek dobre volji. Ma svejedin — ste se neki dan tužili, da vam ne puste butigu opret.
Luce: I da vam pravo rečemo, mi smo najviše zarad tega i prišle semo k vam...
Ninetta: K mane? A zac?
Luce: Poslali su nas niši muži, da pitamo, ako bite s njimi napravili jedan posal.
Ninetta: I dva — ako samo morem.
Luca: Moj Jurina, ki se va sve razume, računa, da vam nete pustit otpret butigu ovde v Reke.
Ninetta: To su mi cera rekli na Majistrate.
Mara: Bolje tako, frajle Ninetta, bolje tako. Moj Franina govori, da ovde v Reke od butigi ne bi i tako imeli nikakove koristi.
Ninetta: Ki j'pak njemu rekal, da ne bim?
Mara: Bože moj — on računa, da vi Rečani nimate niš zada, pak — — —
Ninetta: Ki vam je rekal, da mi Rečani nimamo nis zada?
Luca: Naš Jurina bi rekal, da vi Rečani nimate nikakovega drijetrotera.
Ninetta: Sada si, di razumem...
Mara: Pak ter i nimate. Koliko zemlji imate zada? Drenove i Kozalu, a sve drugo okole intorno je — štranga. Nit ne smeš prit kupit nit prodat. Kega će vam vraga butiga va takovoj gajbe.
Ninetta: A ča j' morda puli vas bolje?
Luca: To se zna, da je. Mi imamo velo drijetrotera. K nam prihajaju furešti kako mravi. Kamo se obrnete, ne čujete nego govorit pemski, jugoslavenski, ali pak nemški, ali ungareški. Tu se prodava, tu se kupuje, i to sve prez pogajanja. Ča pitaš, to ti daju. Inšoma. Kalifornija!
Mara: Naš Franina govori, da naša forza je od zada. Drijetrotera! Odsecite nas od tude — i mi smo vam va malo vremena svi pokrepali od glada.
Ninetta: Dunke puli vas gre sve, da ne more bolje.
Luca: Vam govorimo: Kalifornija! Zato naši muži govore: Frajle Ninetta ima beči. Ti beči njoj leže negdere mrtvi prez koristi. V Reke ne more otpret butigu. Kada ju ne more otpret v Reke za se, neka ju otpre nam — pak ćemo delit.
Ninetta: Kako? kako? Ca bi vaši muzi oteli, da njim ja butigu otprem?
Mara: Vi bite njim dali beči, oni bi trgovali, i po pravice bi delili s vami.
Luce: Napravili bi jedan mali Emporio, va kem bi bilo svega i svačesa — i špigeti i slaneh oblic i kukumari i takamaki — ma sve ča se čovek more zmislet, a Pemci i drugi furešti bi kupovali i mi bimo onputa delili.
Ninetta: Stvar ni slaba. Ja ću malo promislet. Ako mi bude konvenijilo, pisat ću vam, ako ne — prijateli, kako prej. Vi znate, da ja moram prej svetovat se s Rokcem. A kamo greste sadahna?
Luce: Gremo na Trsat... Imamo jedan zavet i...
Ninetta: Kadgod pridete v Reku, vavek imate ki zavet za obavit.
Mara: A ja, frajle! Mi se držimo one naše stare: ki Boga ne zapušća, ne će ni Bog njega zapustil. Bog s njimi, frajle!
Ninetta: Bog s vami!

Gospodarstvo

Pozor na žitnice!

Seljaci! Još samo par dana nas dijeli od mjeseca augusta. Toga mjeseca treba strogo paziti na žitne moljce. Žitnog moljca možemo ubrojiti medju najvećeg štetnika u žitnjaku. On nese jaja na žito u žitnjaku, iz ovih se jaja izvale ličinke, koje se hrane sadržajem zrna. One prodiru u zrno, izjedaju njegovu nutrinju, a kada su s jednim svršile, prelaze na drugo, pa na treće itd. Kod prelaženja puštaju nit sličnu paučini, te njom zapredaju sva izjedena zrna u gvaljiće. Ne pazi li gospodar ili ne poduzme li za vremena nužne protumjere, znade se ovih ličinaka pojaviti toliko, da unište dobar dio žita.

Moljac leti od jula do augusta, traži žito te na nj nose ženke jajašca. Za 14 dana izvale se iz jaja male ličinke, koje prodiru u zrno i izjedaju njegovu sadržinu. Koncem augusta ili u septembru izrastu ličinke posvema, napuštaju hrpe žita, penju se na grede žitnjaka i traže drvene predmete, da se na njima zakukulje. Na proljeće izleti iz kukuljice leptir — moljak.

U vrijeme, dok leptiri lete, treba držati noću zatvorene prozore na žitnici. Nema li u njoj moljaca, ne će moći niti ući, pa će žito ostati poštedjeno. Ako je u žitnjaku vrlo mnogo moljaca onda je bolje, da se prozori otvore, da izlete napolje.

Neka se začepe sve rupe i pukotine po podu i stijenama, jer se u pukotine najradje uvlače ličinke, da se zakukulje. Ako ima mnogo moljaca, neka se žitnjak pobjeli vapnom. Tim će se uništiti kukuljice, koje su po zidovima.

Dobro je metnuti u augustu i septembru na hrpe žita drvene kolce ili daščice. Ličinke tada traže drvo, da se zakukulje, pa će se zakukuljiti na daščicama i kolcima, te ih možemo lahko spaliti.

Najbolje je još odmah poslije proljetne sjetve žitarica isprazniti i dobro očistiti, da u njem ne ostane niti zrno žita i tako ostaviti do novoga žita. Ženke tada ne će naći u žitnjaku sjemena na koje bi nesle jajašca, pa će tražiti žito na drugom mjestu.

Tjeranje i pripust krava.

Sva goveda ne dorastu u jedno te isto vrijeme za rasplod; ona, koja se od mladosti dobro hrane, te koja su takovih pasmina, koje brzo rastu, dorastu za rasplod već sa 1½ godinom, a ona, koja potječu od pasmina, koje se sporo razvijaju, ili koja se od mladosti slabo hrane, trebaju 2—2½ godine, dok se dotle razviju, da se mogu upotrebiti za rasplod.

No i sasvim izrasla ženska goveda mogu se samo onda pripustiti, kad se tjeraju. Od naravi tjeraju se krave redovito u proljeću, a kod držanja goveda u staji dogadja se tjeranje cijele godine.

PODLISTAK

Branislav Gj. Nušić:

Promaknuće.

(Nastavak.)

— Pa, vidite, vi biste mogli da progovorite za mene, ja već šest godina nisam avanzirao, a ja mislim da zaslužujem, nisam ničim pokazao, da ne zaslužujem.

— O, ničim — dodaje brzo sekretar — što se toga tiče odista ste se dobro sjetili, odista je ovo dobra prilika, ovaj put gospodina načelnika. Vidite ja se ne bi ni sjetio. Samo... ja to ne mogu da govorim gospodinu načelniku.

— Ne, ne morate njemu, progovorite vi samo g. pomoćniku.

— Njemu, da njemu bi mogao.

— Pa molim vas, učinite.

— Da, hoću — i sekretar pruži ruku pisaru i snažno mu je stište. — Evo, imam baš neka akta za potpis, ovaj čas idem pomoćniku i, vjerujte, odmah ću mu govoriti, — i sekretar se diže sa aktima.

— O, ja vam od svega srca blagodarim.

I pisar, zadovoljno smješeći se, povuče se u svoju kancelariju, a sekretar sa aktima ode pomoćniku.

Ima li što za potpis? — pita pomoćnik, a vidiš mrzi ga da uzme pero.

— Ta ima jedno dvije tri stvari, mogu i ostati, nisu hitne.

— Pak nek ostane kad i sve ostalo dodje sa prepisa.

— Da, tada ću donesti ali... htio bih i nešto da vas zamolim. Jedna stvar, koju vi možete učiniti samo ako hoćete.

— A što bi to bilo? — pita radoznalog pomoćnika.

— Pak biste htjeli da progovorite g. načelniku za mene, on sad ide u Beograd pa bi mogao tamo da progovori g. ministru. Vi uvidjate i sami, da bi ja već trebao, da avanzujem za pomoćnika.

— Ta... poče pomoćnik.

— Molim, da se razumijemo — dodaje sekretar — ne mislim ja da budem pomoćnik ovdje, na vašem mjestu. Bože sačuvaj. Mogu ja ići i u drugi okrug zašto ne, okrug je okrug.

— Pa pravo velite, — nastavi pomoćnik, pošto mu se razvedri čelo — odista trebalo bi da avanzujete, vi ste sposoban i spreman, hoću od sveg srca da govorim gospodinu načelniku. A što i da ne učini, ide u Beograd te ide, govorit će sa gospodinom ministrom te govoriti, pa zašto ne bi progovorio i za vas. A vi to zaslužujete, zaslužujete da se čovjek zauzme za vas.

— O, hvala vam, velika vam hvala za tako vrlo blagodaran i upravo smatrat ću vas za svoga dobrotvora.

— Molim vas, gospodine Simo, vi ste to zaslužili. (Nastavit će se.)

Cijena materinskog truda.

(Narodna pripovijest.)

Bio nekakav momak oko dvedeset svojih godina, imao mater udovicu, koju je on morao uzdržavati. Sve najednom omrzne nešto na svoju mater i odreče joj svaku pomoć govoreći, da se on ima ženiti, pa da nije kadar više svoju mater da hrani.

Ne htjede majka da prokune bojeći se da ga ne sustignu materine kletve, nego plačući podje caru, da tuži sina svoga. Car pozove sina joj, i počne ga koriti, za što on to od svoje matere radi i kako se ne boji Boga. Momak odgovori:

— Ima osam godina, da ja svoju majku hranin, a ona nije mene no dvije godine, pa sad treba da hranim samog sebe i moju ženu a poslije i djecu, pa ja mislim, da sam joj i preplatio.

Kad to začu car, naljuti se na neblagodarnog momka i zapovijedi, da se donesu jedne velike terezije[*], pa zapovijedi momku, da na jednu stranu sjedne, a materi reče:

— Nagni lijevu stranu prsi i ozmi kap mlijeka na drugu stranu vage. Ako Bog htjede svoju pravdu i čudestva pokazati, bit će u prsima još mlijeka.

Žena to učini. Po Božjoj volji izidju najprije tri kapi krvi, pa poslije tri kapi mlijeka, koje prevadnuše drugu stranu terezije, a ona, na kojo ibijaše sin, skoči na više. Car onda reče momku:

— Pogledaj sad ozgor na niže, i vidi, da je teža kaplja materina mlijeka, negoli sav ti.

Mladić, kad vidje, skoči, poljubi materi ruke i noge, zamoli je za oproštenje i povede je kući, i hranio ju je, kaošto Bog zapovijeda, dokgod je umrla, a ona njemu u času od smrti materinski blagoslov ostavila, po čema je on sretan i dugovječan na ovome svijetu živio.

[*] vaga.

Znakovi, da se krave tjeraju, sastoje se u tome, da obično postaju nemirne, pogled im postaje življi, stidnica nateče i zacrveni se, ustegne mlijeko, iz početka stoje mirno pod drugim kravama, koje na njih skaču, a poslije tjeranju one same skakati na druge krave.

Svi ti znakovi ne pokazuju se vazda jednako oštro, a kadkada prodje tjeranje sasvim tiho, da se jedva može i zamjetiti.

Tjeranje krava traje 12—18 sati, a ponavlja se opet za tri do četiri nedjelje.

Iza telenja neka se prepusti krava istom poslije dva mjeseca. Pripusti li se krava, a nije zabredjala, to se kod nje opetuje gonjenje za 3—4 tjedna. Ne zabredja li ti krava niti tada, to se ona goni slijedeće godine, isti dan, na koji bi se imala oteliti ili pako ostaje trajno jalova. Takova krava treba da se od rasploda isključi. Hoćemo li kod ženske životinje uzbuditi tjeranje, ulijeva joj se mlijeko od krave, koja se upravo goni, ili joj se na suprot prečesto: u tom slučaju treba dotične krave slabije hraniti i podavati im glauberovu ili salitrovu sol: leži li pako toj mani uzrok u unutarnjoj bolesti, to je svako nastojanje oko toga posve uzaludno.

Maravan ili bersa.

Maravan ili bersa to je obična boles u vinu, koje se svake loše godine pojavljuje u našim konobama. Vino, koje je zaraženo od te bolesti, nije moguće izliječiti. Radi toga takvo vino nema nikakve vrijednosti.

Ipak razumni gospodar lako prepreči takvu bolest u vinu.

Ako pretačemo vino u pravo vrijeme, ako nadolijevamo prazne bačve i strogo pazimo na čistoću u konobi, onda ćemo na taj način najlakše odvratiti gornju bolest iz naših konoba. U proljeću i ljeti prijeti najveća pogibelj, da nam se vino »zbersi«. Zato nastojmo, da nam se konoba ne razgrije odviše. Kod svakog pretakanja vina treba da zasumporamo bačvu, a kad već vino miruje, onda mu dodajmo po svakom hektolitru 5 grama bisulfita.

Bisulfit je bijeli prah, koji se dobiva u ljekarnama i drogerijama. Tim sredstvom si je Istra i lanjske godine spasila dobar dio vina. Bisulfit treba čuvati u dobro zatvorenoj staklenici i to na suhom mjestu. Kad ga rabimo, rastopimo ga u mrzloj vodi (5 grama na 1 prst vode u čaši) i tu rastopinu bacimo u bačvu, a zatim smiješajmo vino sa čistim štapom.

Koliko gnoja proizvadja pojedina životinja u godinu dana? To je veliko pitanje, na koje nije tako lako odgovoriti. Učeni njemački ekonomista Wolf ipak je pronašao, da govedo od 5 q. težine, koje ima obilnu krmu i dobru stelju, proizvadja 150 q. gnoja, konj od 5 q. težine 90 q. ovca od ½ q. težine 10 q. na godinu. Naravski, kod pri radnoj marvi treba odbiti od ¼—⅓ gnoja od gornjeg računa.

Mala seljačka škola

Riječ dvije o pravljenju domaćeg sapuna i čišćenju odijela.

Izradjujte kod kuće sapun (žajfu)!

Danas, kad svuda susrećemo na veliku nestašicu novca, treba da naše domaćiće same izradjuju sapun (žajfu) kod kuće. Taj posao nije težak. Za dobar domaći sapun uzme se 7½ kilograma masti, 2¾ kg sode, 2½ kg gašena vapna, ¼ kg soli in 10 litara kišnice (vode dažjenice). Pošto si od vapna, sode i vode načinio lug, te ga od staležnog vapna odlio, metni ga u kotao i kuhaj s lojem itd., dok se loj posvema ne raskuha. Samo pazi, da ti kotao bude dosta velik. Kotao ne smije biti napunjen preko polovice, jer ona smjesa rado prikipi. Miješaj dobro i zalij malo mrzlom vodom, ako vidiš, da bi vam pošlo. Odmah iza kako se loj raskuha, dodaj sol i kuhaj još malko, pa će se sapun na površini zlučiti. Sapun skini žlicom i izlij ga u korito na ponjavu. Kasnije se sapun ohladi i stisne, izvadi i razredi žlicom na komade. Stariji sapun je mnogo bolji negoli svježi.

Kako se luži rubenina?

Rubenine se luže u parenici. Dolje se slaže deblje i krupnije, a gore tanje i finije rublje. Na vrh se metne plahta, lužnjak izvana, da samo kroz nju cijedjen lug prodire u rubenine. Lušija ne smije biti prejaka, jer bi inače oštetila i razjela rubeninu. Kad se rublje ohladi, onda se opere u čistoj vodi. Previše zamazano rublje treba dulje lužiti, a i kod pranja dulje trljati, a tim se ono preveć uništuje. Zato ne valja čekati, dok na tebi pocrni rublje ko na kotlu krpa.

Kako se pere vunena roba?

Vunene se stvari ne smiju lužiti, a nije ih dobro prati niti sapunom. One se najljepše peru u vodi, u koju se prije ulije nešto čipavca i to na 20 litara vode pol litra čipavca. Sasvim fine stvari peremo u posebnoj vodi, koju si napravimo od krumpirove kaše. Oluplјen krumpir skuhamo u rijetku kašu, i ta neka stoji dva tri dana na toplom mjestu, da malo ukisne. Tu kiselu kašicu razrijedimo vodom i u njoj neka leži rublje dan i noć, a onda ga isperemo čistom vodom.

Kako ćeš prati odjeću da ti ne izgubi boju?

Pisane (šarene) latke, kojim nije boja stalna, peremo pšeničnim posijama. U kipuću vodu uspe se nešto posija (mekinja), da neko vrijeme povru, a poslije procijedimo vodu i u toj mlačnoj vodi operemo latak, a napokom ga isplanemo u čistoj vodi. Svilene se tkanine peru u krumpirovoj vodi. Za tu se svrhu nariba na ribežu bijela (ne crvena) krumpira, na ovu se sirovu kašu nalije čiste vode, pa to dobro uzmiješamo, a onda neka stoji kroz noć. Ova se voda odlije s čabra i u njoj se onda operu svilene tkanine.

Domaćice, odstranjujte mrlje (maće) sa odijela!

Cesto se ili nepažnjom ili pri poslu zamaže odijelo tako, da se ne može običnim pranjem očistiti, a nije, recimo, ni nužda cijeli komad zbog kakve omanje mrlje prati. Zato trreba da se pametna gospodarica pobrine, da nauči, kako će i čim će izprati pojedine mrlje (maće). — Prije nego ideš čistiti kakovu mrlju, treba da znadeš: 1. gdje i kako je postala i 2. oda šla je postala. Drugačije se čisti mrlja na rubenini, a drugačije na bojadisanom laktu. Mrlje mogu biti masne i nemasne. Nemasne mogu biti od blata, voća, tinte, mokrače, vina itd. Neke haljine promijene i boju (ove su najgore), a neke ne.

Kako i čime se odstranjuju mrlje (maće)?

Mrlju od crnila (tinte) opereš sa rubija, ako na mrlju nakapaš loja od svijeće, pa rubinu ostaviš do pranja, u kom će mrlje nestati. Ako se ne bi pranjem isprala, pokvasi ju limunovim sokom ili jakim octom, pa ju onda protrljaj na pari vruće vode, pa zatim isperi čistom vodom. Iz sukna se vadi mrlja od tinte ovako: u žutnjak se nakacka koja kaplja sumporove kiseline, pa se ovo izmiješa i tim se maže i tare mrlja. Onda se sve ispere čistom vodom i briše bijelom krpom, dok se ne posuši. Mrlje od hrdje čiste se kao od tinte.

Mrlje od bilja vade se, dok su friške čistom vodom. Zastarjelu mrlju namoči u čistoj vodi, pa ju onda operi. Ako to ne pomogne, onda ju peri u kuhanim pšeničnim posijama (mekinjah), koje moraju biti tako vruće, kako može ruka podnijeti. Takove mrlje vade se lijepo i ceceljom kiselinom ili klornim vapnom (1 žlica klornog vapna na litru vode). Svilena roba može se čistiti razvodnjenom volovskom žuči ili žumanjkom pomiješanim sa rakijom.

Mrlje od duhana peru se u jakoj rakiji ili vinovoj žesti, pa se splahnu vodom.

Mrlje od crvena vina nataru se friške solju, pa će ih u pranju nestati. Staru pako mrlju drži mokru nad upaljenim sumporom. Sumporova jaka para oduzet će svu crveninu mrlje, kaošto crvenu ružu pretvori u bijelu. Tako se čiste i mnoge mrlje od voća. I za čišćenje takovih mrlja valja ceceljna kiselina i klorno vapno.

Mrlje od čadje nakvasi i pospi stučenom birsom i ostavi tako više sati, onda ih operi čistom vodom.

Masne mrlje od ulja, loja masla itd. možemo izvaditi s lanenih i vunenih tkanina, ako ih pokrijemo više put složenom bugačicom (upojnim papirom), pa po njoj gladimo ugrijanim flačalom. Bugačica ispije svu mast. Iz bijela rublja vade se te mrlje sapunicom. Masne mrlje vadimo amonijakom, špiritom, etherom ili benzinom. Benzin je tekućina kao voda, zaudara ružno, brzo hlapi a hlap se lasno užiže. Zato ne dolazi k njemu blizu sa svijećom, jer možeš nastradati.

Mrlje od tinte na podu namažu se limunovim sokom ili jakim vinskim octom ili muljem od klorova vapna i onda se isperu.

Kraljević Marko i sokol

(Nar. pjesma iz Kvarnerskih otoka.)

Razboli se Kraljeviću Marko
Pokraj puta druma junačkoga,
Svoju sablju u zemlju zatuče,
Žuta konja za nju je zaveza
Sam se sobom Marko zamislio:
»Ki bi mene vode napojio
I nad menom hladak učinio,
Duši bi on mesto zadobio.
Začula ga sokol ptica siva,
U kljunu mu vode donašala,
Hladnom vodom ga je napojila,
I nad njim je krila razkrilila,
Sam se sobom Marko zamislio:
»Moj sokole, siva ptico moja,
Koje sam ti dobro učinio,
Da si me ti vodom napojio
I nad manom hladak učinio?« —
»Kad mi Turci krila opališe,
Ti me Marko s Turskoga donese
I stavi me na visoku jelvu,
Ondi sam ti krila zadobio,
Zato sam ti Marko zahvalio.«

Tudja valuta na tršćanskoj borzi. Jučer, dne 27. t. mj., mogao si prodati odnosno kupiti: 100 francuskih franaka za 135'25 — 135'75; 100 švicarskih franaka za 407'— — 400'—; 100 njemačkih maraka za 0.0045 — 0.0060; 100 rumunjskih leja za 17'75 — 12'25; 100 čehoslovačkih kruna za 68'30 — 68'80; 100 austrijskih kruna za 0.030 — 0.040; 100 madžarskih kruna 0.10 — 0.15; 100 jugoslovanskih dinara: 24'—24'80; 1 dolar za 22'80—22'95 i jednu lira šterlinu za 105'20—105'50 talijanskih lira.

Zdravstvo

Kako ćeš se osloboditi lišaja? Uzmi lišća od jorgovana (majnice), pa to lišće stuci i pomiješaj zajedno sa medom i stučenim česnom. Tom smjesom maži lišaj pa će ga nestati. Dobra je proti lišaju takodjer voda koja kaplje iz loze, kad se obreže u proljeće.

Kako ćeš istrijebiti bradavicu? Vapnene vode, pepela od vrbe i živoga vapna smješaj zajedno i sveži na bradavicu. To će je izjesti zajedno sa žilama.

Liječenje kurjih očiju. Tako zvana boraksvoda umekšava kožu, pa je to osobito dobro kod liječenja kurjih očiju. U tu svrhu smješa se u tri litre tople vode jedna žlica boraksa i u toj rastopini drži se noga tako dugo, dok se voda ne počne ohladjivati. Tada se grubim ručnikom riba kurje oko. Poslije se ponavija to isto 3 do 4 puta, i kurjih očiju će brzo nestati.

Tko izgubi mnogo krvi, te poblijedi, iznemogne ili u nesvijest pada, dobro je, da mu se dade jaka crna vina.

Politički pregled

U Albaniji se tamošnji političari silno trude oko toga, da si nadju novoga m'breta ili da ponovno dovuku princa Wieda u svju zemlju. U traženju kralja čini se, da im je oko zapelo na najmladjeg rumunjskog princa Nikolu. Dnevne novine javljaju, da je princu Nikoli već ponudjeno albansko prijestolje i da bi o tom imala odlučiti konferencija Male Antante u Sinaji. Firma, pod kojom ugledniji Albanci u Bukureštu rade za princa Nikolu, jest: stavljanje Albanije pod protektorat Male Antante. Nema sumnje, da će ova kombinacija naići na veoma velike zapreke sa strane nekojih velevlasti.

Svršetak rada lausannske konferencije. Prošlog utorka bio je definitivno potpisan mir izmedju Turske i Saveznika. Pitanje morskih tjesnaca riješeno povoljno za Francusku i Englesku tako, da se Dardanele imadu demilitarizovati i neutralizovati za prolaz trgovačkih ladja u vrijeme rata i mira. Francuska i Engleska je osim toga htjela dobiti koncesije za monopolizovanje lučkih i brodarskih radnja u Turskoj i za gradnju željeznica. Turska nije pristala u cijelosti na ove zahtjeve. Kod podjelivanja koncesija savezničke tvrdke imadu pravo ravnopravne konkurencije s drugim poduzećima.

U Grčkoj se opaža u zadnje vrijeme po cijeloj zemlji živo stranačko kretanje, koji potiču u prvom redu različite visoke vojne ličnosti. General Pangalos pokušao je, ali čini se bez uspjeha, spriječiti nastojanje onih stranaka, koje bi htjele da izvedu državni udar, i u tu svrhu preuzeti diktaturu. Admiral Hadžikiriakos nalazi se još uvijek s cijelom flotom u vodama Krete i ne zna se što namjerava. Pukovnik Plastiros vratio se sa Krete. U ovaj se čas ne može predvidjeti, s koje će strane biti izveden udar i uopće se ne može predvidjeti, da li su monarhisti ili republikanci u vojsci nadmoćniji.

U Njemačkoj se u zadnje vrijeme opaža veliko nezadovoljstvo radi teške situacije, u kojoj se krivnjom svojih vlastodržaca nalazi Njemačka. I ako se nije ispunila bojazan glede proglašenja nezavisne ranjske republike, koja da je bila u intencijama francuske vlade, ne može se reći, da je to proglašenje izostalo uslijed nesuglasica ili — kako bi htjeli Nijemci — neprijateljstva izmedju Franceske i Engleske. Makar i postojala kakva razlika u mišljenju glede isplate reparacije i mjera protiv Njemačke, ipak se ne može ustvrditi, da će se dvije jake saveznice rastati radi lijepih brkova njemačkih tvrdoglavih otpornika. Tvrdoglavost je Njemačku dotle dovela, da se već govori o gradjanskom ratu, koji bi u vrlo bliže vrijeme imao da bukne. Ali i ako ovaj bukne, teško da ikoga u svijetu uvjeri, da su za to Nijemci zaslužili ublaženje mjera sa strane saveznika. Ko hoće obzira i samilosti, ne smije zagovarati ni poticati onaj otpor željezničara radnika u Ruhru, gdje se paralizuje svaki rad te priječi i pobjediteljima i pobijedjenome, da poradi na obnovi svega onoga, što je rat uništio. Zato Francuska pomagana od svojih saveznika, mjesto ublaženja mjera, samo ih pooštrava i sve više stiska blokadu Ruhra.

Njemačka uzalud čeka, da će se prilike poboljšati, jer i već najavljeni odgovor engleske vlade berlinskoj, ne će moći drugo nego da poništi i zadnje nade Njemačke. Njoj, ako je do boljih dana, ne ostaje drugo nego da se pokori zahtijevima reparacija i da savjesno odgovara svojim obvezama.

Ruhrsko pitanje još uvjek ostaje neriješeno, iako je zadnjih dana uslijed posredovanja čehoslovačkog ministra dra Beneša napetost nešto potisnila, tako da se već i ne govori o prekidu izmedju Engleske i Francuske. Iz engleskih krugova već dolaze glasovi, da bi se ruhrsko pitanje imalo da pretrese otvoreno, tako da ga se predade Savezu Naroda. U vezi s ovakovim predlogom bio je francuski poklisar u Londonu ponovno kod lord Curzona, te postoji nada da će od engleske vlade poteći predlog, kojemu se Francuska ne će oprijeti, tako da bi se moglo očekivati, da će u najkraćem roku ovo pitanje uzeti povoljniji tok. Ne dodje li se do sporazuma izmedju Engleske i Francuske u ovom pitanju, bili bi uzdrmani temelji sadanje Velike Antante, od česa bi više koristi crpila prkosna i otporna Njemačka.

U Rusiji ide — kako smo već zadnji put — javili svakim danom na bolje, a u budućnosti će još i više. Mi smo čvrsto uvjereni, a s nama i mnogi drugi, da će doći dan, kad će Rusija voditi glavnu riječ o svijetskim pitanjima. Ona ide polagano ali stalno svojoj rekonstrukciji političkoj i gospodarskoj. To danas opažaju i njezini najveći protivnici. Velike vlasti počinju da izriču želju za uspostavom dobrih odnošaja sa ruskom vladom. U tu svrhu i Italija je već dobila prestavnika Rusije u osobi gospodina Jordanskoga, koji je poznati stručnjak u pitanjima ruskog izvoza. Talijani potrebuju toliko tih ruskih proizvoda, da vlada sve čini da udobrovolji rusku vladu, makar u domovini najbezobzirnije progonila sve one, za koje se misli, da goje simpatije za Rusiju. Ova medjutim vodi stalnu politiku i u pitanju izvoza, te koliko je do sada poznato, prvi izvozi žita bili su namijenjeni Njemačkoj, koja bez svake sumnje uživa svaku sklonost ruske sovjetske vlade.

U Čehoslovačkoj vlada mir i zadovoljstvo. Naša braća u Čehoslovačkoj sa najvećim ponosom govore o uspjesima svoje mudre diplomacije, a naročito dra. Beneša, koji je nedavno polučio vanredno velike uspjehe u Parizu i Londonu. Njegovi uspjesi imat će dosta utjecaja na daljnje političke akcije Male Antante. Saveznici su isto zadovoljni sa akcijom dra Beneša, jer kažu, da je i njih naveo na to, da složno istupe u pitanju reparacija, koje ima da plati Njemačka. To je bogme dobar znak, koji mora da veseli ne samo jednog Čeha nego i svakog Slavena.

U Bugarskoj još ne može nitko reći da se je cijela zemlja snašla od udarca, zadanim zadnjim revolucijom. Vlada Cankova ne nalazi se na sasvim čvrstim nogama i bojati joj se je iznenadjenja svakoga časa. Radi toga vlada najviše sada nastoji oko toga, kako bi što prije izvršila grupaciju stranaka. Vlada bi veoma rado vidjela, da konstitucionalne stranke, koje se sada nalaze podijeljene u tri skupine, stope u jednu jedinstvenu stranku. Da li će se s time slagati i radikali i socijaliste, pitanje je, pa zato vlada ne može reći da će moći odoljeti napadaju opozicije, kad zemljoradničku stranku prodje prvi utisak terora i progona, kojima je izložena.

U Polskoj je pred nekoliko dana buknuo veliki radnički štrajk, ali je već svršio. Bilo je dosta neprijatelja Poljske, koji su gledali u ovom štrajku veliku revoluciju, koja ima da dovede do rasula države. Sad pak ostali razočarani, kad su vidjeli, da iz svih njihovih nada ne će biti ništa. Medjutim poljska se vlada niti ne obazire na to, već nastoji, da ojača državu sa zgodnim savezima. Baltička konferencija ima tu svrhu, da što uže veže Finsku, Litvu i Poljsku, i tako će mir na istoku biti osiguran, jer se ne može ni pomisliti, da će mu pogibao prijetiti od Rusije, koja ne potrebuje drugo nego mir. Poljska vlada u želji za mirom nastoji da se u predstojećem sastanku predstavnika Male Antante u Sinaji izglade sporovi izmedju Poljske i Čehoslovačke, e da tako uzmogne Poljska ući u Malu Antantu, što bi mnogo doprinijelo konsolidaciji Evrope.

Razne vijesti

Domaće novosti.

28. srpnja 1914 i Gavrilo Princip. Primamo: »Ako me desnica ne izda i moj samokres ne zataji, do tri dana započet će se sa pisanjem prve stranice zajedničke historije našeg jugoslavenskog naroda!« — kazao mi je Gavrilo Princip tri dana prije sarajevskog atentata u šumici kraj Kozje Ćuprije.

Tako i bi. Ruka ga nije izdala, samokres nije zatajio, a Franjo Ferdinand padne za uvijek probušenog srca sa tanetom Principovog samokresa: knjiga naše narodne povijesti vezala se je onog dana i mjesec dana kasnije, 28. srpnja 1914., počela se pisati.

Nijedan dan u historiji južnih Slavena ne pobudjuje toliko uspomena niti izaziva toliko osjećaja, koliko dan navještenja rata Srbiji godine 1914. Trag, koga ostavlja ovaj datum u duši svih Jugoslavena, ne može i ne smije ostati trajan, već vječan. Sve svijetle tačke naše historije, Seljačka buna, pa i sam Kosovski Vidovdan, plemenskog su tek značaja, dočim ovaj dan prelazi plemenske granice, postaje narodnim i označuje neslomljivu snagu svih južnih Slavena, tog dana moralnu, a kašnje i fizičku.

Seljačka buna i Vidovdan, kao Kumanovo i Dobropolje usjekli su se u dušu tek pojedinih plemena našega naroda, dok je 28. srpnja 1914. ušao duboko u dušu čitavog jednog naroda, čak i više: stvorio je jednu zajedničku dušu svih južnih Slavena. Godine 1914. rodila se je ta duša, a godine 1918. progovara, pa kako se može utvrditi, da se je srpski narod rodio godine 1389; tako možemo kazati, da se je rodio godine 1914. čitavi Slavenski Jug, jer ako pogledamo i na ostale narode, vidjet ćemo, da je samo veliki potresni dogadjaj u narodnom životu postavio temelj narodne svijesti, formirao narodnu samospoznaju i stvorio život naroda. —

Na logiku historije ne utiču ovakvi dogadjaji nikada stvarno. Miloš Obilić pogubio je Murata, ali time nije bio poštedjen srpski narod, nego je krv potekla »i do konja i do koplja bojna«, a njegov čin kao i samoprijegor majke Jugovića, koji označuju heroizam bez prispodobe, nijesu mogli zapriječiti petstogodišnje ropstvo u koga je tada pao srpski narod; Matija Gubec oslobodio je hrvatske seljake zulunčara Tahija, ali je sam platio životom, a seljaci morali još mnogo trpjeti. Tako isto i Gavrilo Princip kad je ustrelio Franja Ferdinanda i ako je svojim činom minirao zidove Njemačkog i Austrijskog carstva, nije mogao jugoslavenski narod poštjedjeti od Golgote, koja još ni danas nije sasvim prebrdjena.

Sa svim tim držim, da se kult Principa premalo njeguje. Naša patološka generacija, koja je otrovana današnjim materijalističkim vijekom, izgleda da ne poznaje prave suštine ovog čina. Miloš Obilić i svi ostali junaci prije Principa, bili su do sarajevskog atentata izvan naroda, kao nekakva sredovječna plemenska gospoda i tek za Principom ulaze u narod. Obilić nije počinuo tako uzvišeno djelo rasravši bolesnog Murata, odnosno motiv nije bio uzvišen, jer je to učinio osvete radi, dočim je Principa vodila vjera u slobodu i ujedinjenje čitavog jugoslavenskog naroda, jer je vjerovao u pravdu Boga istinoga i bio stalan da je svaka sila za vremena.

Mučenici svih djelova našega naroda do Principa slavni su zato, jer su pokazali nadnaravni heroizam južnih Slavena, heroizam, kome nema para u svjetskoj historiji, ali Gavrilu Principu ide veća slava, jer je on sa svojim junačkim činom donio 28. jula 1914., koji označuje apoteoz našeg neslomivog duha, donio godinu 1918., koja označuje stalnost neoborive fizičke sile ujedinjenog Slavenskog Juga.

Poslanik Wilfan za prava narodnih manjina. Na sjednici rimskom Parlamenta, dne 21. t. mj., držao je naš narodni poslanik dr. Wilfan vrlo značajan govor. U svojem govoru je pozivao vladu, da bude poštena prama narodnim manjinama. Tvrdnja, da mi uživamo «jednaka prava i jednake dužnosti, nije ništa drugo nego — fraza za varanje. Vlada bi morala osigurati narodnim manjinama dolazak u Parlamenat tako, da preinači izborno okružje, da ne budu trebale tražiti savez sa drugim stankama, već da lako i same nastupe kod izbora. Julijska Krajina bi se morala razdijeliti na dva izborna okružja. I Slavenima i Nijemcima, — kaže Wilfan — koji se nalaze u sasma drugačijem položaju, vlada treba da omogući, da i jedni i drugi slobodno i nezavisno od drugih stranaka učestvuju kod dojdućih izbora. Posebni položaj tih dviju narodnih manjina zahtijeva, da se u interesu Italije pripozna i poštuje njihova prava. Zato apelira na talijanski Parlamenat i moli ga, da bude plemenit i da dozvoli narodnim manjinama, da živu u najboljem skladu sa talijanskim narodom. Svi imamo — kaže Wilfan — želju i interes, da bi zajednički nam bilo dobro u Italiji. Dajte nam barem tu mogućnost, da lako učestvujemo i mi s vašim narodom u vašem Parlamentu, da lako tu dignemo svoj glas, da tu budemo zastupani po istinskim zastupnicima, a ne možda po kakavom mameluku! Zato vas molim, da primite barem ovaj predlog, naime, da se — obzirom na naš posebni položaj — prida izbornom zakonu samo ove riječi: «...Nije potrebna unifikacija kandidatskih lista, kad ju predlažu inorodne manjine.» Taj dodatak lako dozvolite bez ikakve opasnosti za državne koristi. — Napominjemo da je poslanik Wilfan bio na više mjesta prekidan u govoru sa raznim upadicama, ali uza sve to bilo je dosta talijanskih poslanika, koji su odobravali sva njegova izvadjanja. To se najbolje pokazalo i prigodom glasovanja, kad je dosta poslanika glasovalo za predlog dr. Wilfana. Nama je veoma žao, što nam ne dozvoljava prostor da donesemo u cijelosti govor dr. Wilfana, kojim se lako ponose svi julijski Slaveni. Da nam živi dr. Wilfan!

Akademičarima Istranima! — U nedjelju 28. o. mj. bit će u sjedištu ak fer. društva «Istre» sastanak akademičara, članova tog društva. Poradi važnosti pitanja, o kojima se ima raspravljati, potrebno je, da skupštini bezuslovno prisustvuju svi članovi.

Predsjednik.

DR. MILAN MIHIĆ, demonstrator i operater na Sveučilišnoj Klinici za bolesti grla, nosa i ušiju u Beču, primat će bolesnike i izvršivati operacije u Novom Riječkom Sanatoriju na Rijeci od 1. augusta do 1. oktobra o. g.

G. dr Laza Marković istupio iz nacionalizovane Jadranske banke u Trstu. U zadnjem broju «Istarske Riječi» javili smo, da je na nedavnog skupštini Jadranske banke u Trstu bio izabran u novi upravni odbor i g. dr. Laza Marković, jugoslovenski ministar pravde u Beogradu. Sada pak doznajemo, da se je g. ministar dr. Laza Marković zahvalio na izboru za člana uprave nacionalizovane Jadranske banke u Trstu. U dobroupućenim krugovima se računa, da će banka mnogo izgubiti s ovim istupom. Jugoslovenski ulagatelji još uvijek dižu svoje uloške iz raznih podružnica Jadranske banke te ih ulažu u druge banke.

Socijalni tečaj u Sv. Luciji kod Tolmina. Požrtvovna «Zveza učiteljskih društava» priredila je i ove godine socijalni tečaj u Sv. Luciji, krasnom i ugodnom mjestu, ljetovalištu kod Soče. Ove godine bio je vrlo dobro posjećen. Učestvovalo je i učiteljstvo iz naše zapostavljene Istre u dosta lijepom broju. Doznajemo, da je tečaj krasno uspio, da je učiteljstvo bilo puno oduševljenja i zadovoljstva. Program predavanja bio je upravo najbiraniji. Sve samo važno i nadasve poučno gradivo. Od kakve je neprocijenjive koristi i znamenitosti spomenuti tečaj u ovim danima kulturne dekadence, u danima, gdje je naše učiteljstvo ostavljeno samome sebi i jarcu sudbi, to nije nužno dokazivati, ni utvrdjivati. — Učiteljstvo može da se punim pravom ponosi na uspjeh svoga neumornog rada. To dokazuje njegov izvrsni pjevački zbor priredjeni koncerti — poučno-prosvjetna akcija i drugo. — Dani sprovedeni u Sv. Luciji ostat će u neizbrisivoj uspomeni naših učitelja. — Mi pozdravljamo najtoplije njihov rad, radujemo se njihovom uspjehu, jer njihov rad, njihov uspjeh i sve njihovo nastojanje posvećeno je najvišem cilju: kulturnom probudjevanju našeg patničnog naroda. U tomu smo i bit ćemo na jednom te istom putu.

Zrnje biserovo.

(Narodne poslovice iz Istre)

Ki se ruga tvojemu bratu, tá ni tebe ne poštuje.

* * *

Ako hoćeš, da te svi ljudi poštuju, nikad ne zaničuj sâm sebe, nego poštuj sebe i narod svoj!

* * *

Ki tvoj narod mrzi, gledaj ga, ali š njim se ne druži!

* * *

Ki mudro sije, obilno spravlja.

* * *

Vavek za rod i dom svêti
Spravan svakô budi mrêti!

Svega po malo

Kako se liječi pijanstvo? U Rumunjskoj su uveli ovaj lijek: Kada se na ulici pokaže pijanac, uhvati ga stražar i odvede u općinu, pa ga tamo pijanog najprije ošišaju, dadnu mu dvadeset i pet i strpaju ga preko noći u hladan zatvor, a onda ga opet puste. I kažu, da ono šišanje najviše pomaže, jer nije da mu se glava lakše ispuši, nego je kod Rumunja najveći ponos njegova kosa, pa se stidi, ako mu je odrežu. I vele, da se vrlo rijetko vide pijanci na ulicama.

Miševi izgrizli djete. U Splitu je neka žena ostavila dijete u kolijevci kod kuće, pa je otišla za poslom. Dok je bila na poslu, ljudi su čuli užasnu viku djeteta, pa su provalili u kuću. Ali imali su što vidjeti: miševi stali skakali iz koljevke, a djetetu bile sve izgrižene ruke.

700 godišnjica napuljskoga sveučilišta. Napuljsko se sveučilište sprema da proslavi 700-godišnjicu od svoga osnutka. Rektor Miranda pozvat će na ovu proslavu i predstavnike inostranih univerziteta.

Kralj pozvan na ljubavni sastanak. Prošloga petka je kralj Gustav švedski našao medju svojom dnevnom korespondencom i jedno pismo ovakovog sadržaja: «Ljubljeni, u ponedeljak u 6 sati naveče čekam te na trgu Obin. Čekat ću do 7, gledaj da ne zakasniš. Tvoja Ester». Kralj se dakako u prvi mah začudio ovom pozivu, no razmotrivši kasnije kuvertu, opazi da je poštanskim žigom zamrljano pravo ime adresata: «Stibenson, br. matrikole 287, mornar na školskom brodu Nj. Vel. Gustava V. Od čitave adrese vidjelo se tek jasno ime ledje, i pošta je predala pismo u dvorsku kancelariju. Istoga dana je po kraljevoj zapovijedi mornar Stibenson dobio dopust i njegova Ester nije trebala da čeka čitav sat.

Koliko je urodilo žita u Jugoslaviji. Jugoslovensko Ministrstvo poljoprivrede i voda, već je prikupilo podatke o ovogodišnjem prinosu žetve u državi i to od pšenice, zobi, ječma i raži. Žetva je u ovoj godini bolja za 30 posto od prošlogodišnje. Prema podatcima s kojima raspolaže ministarstvo, Hrvatska ima 4,000.000 q. pšenice, 690 q ječma, 400 q. raži, Dalmacija 194.000 pšenice, 175.000 ječma, 92.000 raži, 11.000 zobi, Slovenija 550.000 pšenice, 173.000 ječma, 263.000 raži, 230.000 zobi, Vojvodina 4 mil. q. pšenice. Za Srbiju, Bosnu i Hercegovinu ministarstvo još nije dobilo sve podatke, ali po dosadanjim podacima rezultat je žetve 35 posto bolji od prošlogodišnjeg.

80.000 krivotvorenih lira na Tiberu. Neobičnu lovinu imala je neki dan rimska policija. Jedan agent opazio je kako po rijeci Tiber pliva jedna vreća. Pošto je pomoću nekih ljudi vreća izvučena na obalu nadjeno je u njoj 15 kg. krivotvorenih banknota od 5 lira u ukupnom iznosu od 80.000 lira. Istraga koja je odmah povedena iznijela je, da ove krivotvorne banknote potječu iz potajne fabrike, koja je otkrivena polovinom aprila ove godine, čiji su «dioničari» već uapšeni. Sada će se poduzeti ponovna istraga, da se pronadju i ostali fabrikanti.

Miljarda minuta. Neki matematimatičar je izračunao, kada se navršila miljarda minuta od početka Kristova rodjenja. Prema njegovom računu, upravo na Novu godinu god. 1902. u 10.40 sati prije podne navršilo se miljardu minuta od kad se rodio Isus.

Kako se krštaju novi gradovi. U Americi počinju da krštaju novogradjene gradove vrlo čudnim imenima. Dva grada u Teksasu (jugozapadnoj i najvećoj državici Sjev. Amerike) zovu se jednostavno — **K.** U Tennessen-u zove se jedan grad **ABA.** Medjutim drugi gradovi nose imena grčkog alfabeta: Alfa, Omega, Kapa, Delta Theta itd. Ima gradova i s latinskim imenima, a ta jesu: Nihil, Urbas, Summus, Optima, Vox, Dux, Ego, Amicus, Pax, Exitus. Osim toga Amerikani krštaju i kćeri čudnim imenima. Priča se, da se jednom Amerikanu rodilo pet kćeri, kojima je dao ova imena: Evropa, Azija, Amerika, Afrika i Australija.

Knjiga od 5 milijuna lira. U XV. su vijeku talijanski umjetnici izradili biblijsku knjigu za vojvodu Borso d'Este. Cijela biblija ima 2 sveska u formatu od 30 i 40 cm. i to svaki po 700 strana. Svaka je strana s umjetničkim majstorskim radom izradjena. Hamburška vladalačka kuća dobila je tu bibliju, pa je ona bila svojina Franje Ferdinanda, a poslije njegove smrti dobio ju je posledniji car Karlo Habsburg. On ju je na svom bijegu u Švicarsku ponio sobom i u novčanoj neprilici prodao francerskim antikvaru. Jedan firentinski knjižar je doznao, da je parižlija hoće da proda jednom američkom bankiru. On je dotle zavlačio prodaju, dok se nije milanski tekstilni industrijalac Treccani odlučio, da je dao 5 milijuna lira za bibliju. Sada pak Treccani misli ova dragocjenost dati talijanskoj državi na dar.

Koliko ima posla dok se glasovir napravi! Za gradnju jednog glasovira treba 48 različitih stvari. Ove stvari potječu iz 16 zemalja, a prolaze kroz ruke od 45 radnika.

Šala i razbibriga.

Zgodan odgovor. Jednom, kad su novčane prilike Ljudevita XV. bile veoma slabe, tako, da dvorski činovnici nisu mogli u odredjeno vrijeme dobiti svoje plaće, dodju i operni pjevači k ministru s molbom za plaću. Ministar odgovori: «Valja najprije da namirimo one, koji plaču, a istom onda one, koji pjevaju.»

Razumljivi savjet. Liječnik pacijentu: «No, je li vam bolje?» Pacijent: «Nije. Prije imao sam vučji tek, radio sam kao vol, naveče bio sam umoran kao pas, spavao sam kao puh...» Liječnik: «Tako? E, onda obratite se vi na živinara».

Boji se prehlade. Jedan ciganin, koji je za svoja zločinstva bio osudjen na vješala imao se objesiti. Kad su ga već bili izveli pod vješala, počme moliti sudije govoreći: «Kad već hoćete silom, a bez moje volje, da me objesite, barem ne skidajte mi bunde; sada je noću već prehladno, pak se bojim, da se ne bi možda prehladio».

Nije plašljiv. Kupi ciganin konja. Susjed ga zapita, kako mu se dopada konj, da li je dobar i jak, jer, veli, meni se čini kanda je nešto plašljiv. Ciganin mu na to odgovori: «Kako li to veliš, da je on plašljiv, kad evo već treća noć kako on u štali sam spava, pa se ne boji nikoga».

Razlika. Za vrijeme odmora ležala zajedno dva vojnika. Prvi upita: «Reci mi, prijatelju, zašto si išao u rat, a nijesi morao kao ni ja?» Ovaj mu odgovori: «Žene nemam, a volim rat, pa sam zato i otišao». — «Tako», reče prvi, «a ja baš sa protivnih razloga; imam ženu, a volim mir».

Odgovorio mu. Petar: «Ne smeta li Vam ta Vaša debljina?»

Pavao: «Ni najmanje, samo je kod toga jedino to neugodno, što me za to svaka budala pita».

Mudar izgovor. Majka će svome trogodišnjem sinčiću: «Pajo, de zibaj malu seku Maricu». «Ne ću!» «A zašto ne ćeš?» — «Ne ću, nije ni ona mene zibala».

Ne treba strašila. Jurić: «Franić: je postavil strašilo na vrt za vrapce?»

Franić: «Šuti! Ja sam sâm svaki dan na vrtu i to je dosta!»

Htio vunu da sije. Kad je Harun Rašid osvojio Egipat, postavi u njemu jednog svog roba, da u njegovo ime upravlja tom zemljom. Te godine u Misiraca slabo rodi pamuk, te oni dodju novom vladaru i potuže mu se, da im je pamuk slabo urodio, i zamole ga da im ne uzima desetine. On im reče: — E, pa kad ne može uspijevati pamuk, a vi odsele sijte vunu! — Taj njegov govor brzo dočuje Harun, a još njega brže svrgne s Misirskog prijestolja. Nije za kozu sijeno!

Da, i to je došlo odozgo! Pošteni zidarski pomoćnik imao je običaj da uvijek, kada mu se štogod neprijatnega dogodi, reče: «To je došlo odozgo! To je Bog poslao!» Njegovi drugovi podrugivahu mu se češće radi toga, ali njega nije to ni najmanje smetalo. Nekog dana o podne, posjedali radnici uza zid nove kuće, što je baš gradili. Objedovahu. Naš je pomoćnik imao za objed kobasicu sa kruhom. U času kad je htjeo primiti kobasicu, skoči k njemu pas, pograbi kobasicu i pobježe s njome. «Ha, ha, ha» smiju se drugovi «šta ne, to je isto došlo odozgo!» On ih nije poslušao, već je skočio za psom, koji je sa kobasicom bježao u bližnju kuću. U tom času dogodila se njegovim drugovima strašna nesreća: zid nove kuće nagnuo se i strašnom bukom srušio na nesretne zidare. Jedini naš pomoćnik, koji je tekao za psom, ostao je živ. Videći što se dogodilo, uzdigne oči prema nebu i reče: «Da, i to je

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Znanja i ravnanja radi. Pošto smo primili za ovaj broj «Istarske Riječi» **sedam** članaka o danu 28. jula 1914., kad je buknuo svjetski rat, bilo nam je apsolutno nemoguće da publiciramo sve članke. Molimo dotične suradnike, da uvaže naš položaj i da nam ne zamjere, kad vide, da nema njihovih članaka u listu. Tako smo radi preobilna materijala morali ostaviti za drugi broj dosta političkih, vjerskih i gospodarskih stvari. Unatoč svega molimo naše suradnike i dopisnike, da nam i nadalje ostanu vjerni i redoviti suradnici.

DAROVI

za «Družbu sv. Ćirila i Metoda za Istru».

Prigodom Narodnoga blagdana sv. Ćirila i Metoda sakupili su naši vrli mladići i djevojke u Ližnjanu kod Pule 170.— lira za Družbu sv. Ćirila i Metoda za Istru. — Živili plemeniti darovatelji i darovateljice! Napred za Družbu!

Za fond «Istarske Riječi».

Pošto nije mogla na dan sv. Ćir. i Met. p. liti krijes, daruje nam g.ica Ivka Velčić iz Predošćice (Cres) 10 L. za fond «Istarske Riječi». — Dr. Milan Mihić iz Beča poslao nam je takodjer 5 lira za fond «Istarske Riječi».

Srdačna hvala! Ugledali se i drugi!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA I IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 30. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 2. augusta 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Današnja „I. R.“ ima prilog „Mladi Istranin“ br. 15.

Treći dokumenat

Kad je onorevole Giunta prije nekoliko dana u rimskom parlamentu prekinuo našega poslanika, g. dra. Wilfana, obijedjujući i njega i nas, da smo tobože u nekakvoj službi Beograda, mi smo se odmah sjetili onih ruskih rubalja, radi kojih nas je porečka baba „Istria“ prije 35 godina denuncirala Franc Jožefu navodeći, da smo u službi — Petrograda . . . . Ista igra, a Boga mi i isti ljudi.

Ali je na to došao „Eco di Pola,“ koji je besprimjernom iskrenošću iznio, da su tako pisali ljudi, kojima su razne lijepe i svete riječi bile izlikom, da sebi napunjaju džepove ispražnjujući ih drugima. Mi smo taj dokumenat iscrpili u posljednjem broju „Istarske Riječi.“

Sada pak dolazi na red treći dokumenat.

I taj je dokumenat potekao od talijanske strane, što je opet jedan dokaz, da je u svako doba i medju Talijanima bilo ljudi, koji nisu odobravali nasilja, što su ih njihovi sunarodnjaci, osobito oni na jaslama, počinjali na tijelu našega naroda.

Osamdesetih godina izlazio je u Trstu talijanski list „Il Mattino.“ List je u ono vrijeme bio uredjivan u čisto nacionalnom, liberalnom, italijanskom duhu. Evo što taj „Mattino“ piše u svom 897. broju od 25. marta, godine 1888.:

„Čini se nevjerojatno, a ipak je istinito. Tko hoće da u Istri bude liberalan i da postane znamenit, dosta mu je, ako glasno i jasno propovijeda nepomirljivu i vječnu mržnju protiv svega, što je slavensko. Budući da je pak mali svijet uvijek sklon, da rad sluša klevete i ocrnjivanja, zato i postaju posve lako najboljim patriotima svi oni, koji lopovskim, podlim i gnusnim načinom navaljuju na sve, što je slavensko, što oni i čine, kao da idu na pir.

Ali ne bave se samo novine pogrdjivanjem istarskih seljaka. Dogadja se često, da prolazeć kojim istarskim gradićem čuješ grditi one tužne ljude ovim ružnim izrazima: „Bježi, gadni šćavune! Ajde do vraga šćavunsko prase! itd.

Te i ovima slične pogrde izgovaraju se kao od šale i naslade, kao da onaj, koji ih izgovara, ima na to kakvo pravo. Seljak, dakako, ne smije ništa da odgovori i jao si ga njemu, pokaže li čime, da je uvrijedjen.“

„Koliko sam puta gledao,“ piše nadalje „Mattinov“ istarski dopisnik, „kako tim seljacima, dok bi razmatrali kakav njima neobičan predmet, turaju u usta gnjila jaja, pokvareni tabak ili drugi sličan smrad ili ih iz obijesti udaraju šakom itd.“

„Takovo postupanje,“ nastavlja dopisnik „treba odsuditi, jer razjaruje duhove. Ovakva pogrdjivanja vazda su vrijedna odsude, jer su ona plod slabašna duha i jer su dokazom neplemenitog odgoja. Takova pogrdjivanja služe pače i na sramotu onome, koji ih počinja, a nipošto onome, kome su namijenjena. Udaranje šakama i ako prouzročuje smijeh u ludjaka, većinom je znak zlobne i pokvarene duše. Ova nečovječna djela treba iskorijeniti, hoćemo li, da nas svijet štuje i želimo li da sačuvamo barem sjenu naših djedovskih, mletačkih običaja. Posljedice tako okrutnog i neprijaznog ponašanja često su škodljivije nego li se misli. Seljaci, vrijedni sažaljenja, a ne mržnje, poćute, kaošto je i naravno, prikritu ali živu ogorčenost, koja se brzo razvije u srdžbu i mržnju . . .

Ne će dakle nikada biti suvišna preporuka, da se sa seljacima postupa uljudno i prijazno. Nego budući da je na žalost već odviše maha zauzeo zlosretni običaj, da se na sve načine ismjehuje ovaj nevoljni narod, sumnjam, hoće li ko poslušati ovaj moj savjet.“

U dalnjem dijelu svoga dopisa opominje dopisnik svoje sunarodnjake, neka budu snošljiviji prema Slavenima, kaošto su nekoč bili njihovi oci . . .

„Danas, nasuprot,“ zaključuje dopisnik, „velika nadutost, umišljeni ponos i prekomjerno samoljubje nalaže neko držanje tobože uzvišeno i nepristupačno te ne dopušta svrnuti okom na uboge Slavene, a time gubimo svakim danom sve više zemljišta i Slaveni se u sve to većoj mržnji sve više odvraćaju od nas.“

Ovako se tužio jedan pošteni Talijanac prije 35 godina! . . .

Bog zna, jeli još gdje u životu onaj plemeniti čovjek! Ako je živ, što veli na sve one strahote, što su se dogodile našemu seljaku u ovo nekoliko posljednjih godina? Što veli na sve one paleže, na sva ona zlostavljanja i mrcvarenja? Što veli na sva druga bezakonja, na bespravnost i na sve druge nevolje našega seljaka?

Jedamput se je zgražao gledajući, kako ubogomu seljaku gradski obješenjaci turaju u usta gnjila jaja i drugo blato. To je bilo prije 35 godina. Danas nema više gnjilih jaja, ali ima ricinusovo ulje . . . . Silna li napretka u 35 godina . . . . à, „Mattinov“ dopisniče! Ti si se, dobri čovječe, snebivao, kad si slušao, kako se našega čovjeka ni kriva ni dužna krsti pogrdnim riječima: porco ščavo!

A što veliš, ako još živiš, na one nekidašnje poklike Toskanca Giunte?

Prije trideset i pet godina bili smo — porchi ščavi . . . a danas — pedoćozi . . .

I to u srcu almae Romae, u Montecitoriju, u srcu zemlje i naroda sa tri i više hiljada godina kulture!

Politika sile

Politika, koju je talijanska vlada prakticirala, a i danas prakticira u Istri, pokazuje nam, da ona nije znala, ni ne zna sa kakovim ima ona ovdje narodom posla i sa kakovim narodnim mentalitetom ima da bije bojak.

Izgleda, da su oni, koji su preuzeli na sebe zadaću, da učine Istru eminentno talijanskom pokrajinom, držali, da imaju posla sa nekim pretpotopnim divljacima, ljudožderima i barbarima, koje treba trebiti svim mogućim i nemogućim sredstvima, kao penzijama, otpuštanjima iz službe, zatvaranjima. proganjanjem, zatvaranjem škola i drugim utamanjajućim sredstvima.

Nije isključeno, da su oni držali, da će na taj način svesti naš narod iz njegove kolotečine, asimilirati ga, metamorfozirati te učiniti od njega nešto deseto — u kratko: da će mu ucijepit drugu dušu, jezik, običaje . . . . Boga mi, krasna operacija!

Na posljetku je moguće i to, da su se oni bojali neke reakcije, nekog narodnog ustanka, neke barbarske provale osjećaja, neke divljačke bjesnoće . . ., jer samo tako dade se rastumačiti ta njihova politika.

Ako se je ikoga trebalo bojati, to se nas nije trebalo; jer mi smo narod „golubinje ćudi.“ Ta naša „golubinja ćud“ manifestuje se u svemu. Zar nismo mi talijansku vojsku pozdravili sa pozdravnim poklicima i zar nismo strpljivo podnašali sva ona vredjanja, koja su nam se bacala u lice? Zar nismo vjerovali u sva zlatna obećanja, u sve zlatne kule, koje su se kasnije pretvorile u neke druge kule, dotično boce ricinusava ulja? Zar konačno mi ne gledamo mirno, dapače i pristojno kako se zatvaraju naše škole, proganjaju naši učitelji i učiteljice, svećenici i činovnici?

Ali to sve ne koristi! Politika sile i dalje dejstvuje i ne će ni tako brzo prestati. Ona je zaustavila sav naš ekonomski život, učinila golemi jaz izmedju našeg i talijanskog življa — uništila gradove i sela, bacili na ulicu najčestitije obitelji i — konačno — ona se osvećuje i onima, koji su je preporučali. Ta valjda ne stradavamo ekonomski samo mi Slaveni!

Dok Engleska daje najšire slobode Ircima, Egiptu i drugima, dotle Italija skučuje Istru gore, nego su to činili stari Rimljani i čini od nje jedan pasivni komadić zemlje, jednu pokrajinu sa sredovječnim životom i institucijom, jednu nagrdu i karikaturu svoje nutarnje politike, koja joj ne služi baš na diku ni čast.

Prema svemu tomu se čini, da u naših sugradjana nema „kolonizatorskog talenta.“ Oni misle, da još uvijek žive u vremenu svojih gradjanskih ratova Sforza, Borgia, ubijstva, noževa, sitnih uličnih bojeva, Savornada i Alesandra VI. Oni još uvijek misle u stilu Machiavelijevog „principa“ i okreća ledja onome, koga ne razumiju — najvećem Talijanu Mazziniju. Oni misle, da se još uvijek nalaze u srednjem vijeku, te da imaju posla sa neotesanom masom, a ne sa jednim svijesnim i kulturnim narodom.

Kad su Francuzi osvojili Algir nisu tamo zatvarali škole, nego su ih otvarali, nisu bacali bombe, nego lire (dotično franke), nisu davali ricinusove kulture. A mi? Mi nismo ni Afrikanci ni Crnci, nije nam trebalo škola, jer smo ih imali, ali smo zato prošli mnogo, mnogo gore, nego oni. Danas se u Algiru ne bune, dok se to u Tripolisu dogadja. Danas ima Algir univerzu, dok Tripolis dalje od kazerma ne će ni doći.

Politikom sile se ne da ništa postići. To ne će da uvide naši gospodari. Politika sile samo stvara nezadovoljstvo i mjesto, da miri narod i čini ga povjerljivim, ona čini obratno. Politika sile pokazuje samo slabost one države, koja je upotrebljava i baca samo sliku na njezinu kulturu. Ona napokon nije ni patriotska, jer osim uličnog patriotizma ima i jedan drugi viši — dalekovredniji patriotizam. Politika sile nije ni koristna. Ona se često iznevjeri. Politici sile imamo mi zahvaliti, da je danas stvoren izmedju stanovnika dvaju narodnosti takav jaz, da je strahota.

Da se je pako sa našim narodom postupalo na drugi način — ja sam već naglasio, da je on golubinje ćudi — na način, koji odgovara njegovom mentalitetu — ne bi bilo danas ni ricinova, ni bomba, ni vulkanskih izbora — ali bi zato bilo prijateljstva i zajedničkog rada za ono isto, što nam je najglavnije, a to je svagdanji krušac.

No toga nema. Mi tome nismo krivi, jer smo za to pokazali najbolju volju.

Što ćemo?

D. G. Lumberski.

Valjan uzgoj djece.

Kazna djece.

Kazna nije samo važna, nego je u odgoju djece najbolje sredstvo, bez kojega se djeca ni ne mogu valjano odgojiti; no da kazna bude koristna, to treba da se pravo rabi. Pogledajmo dakle malko, kakovih sve vrsti kazna imade, i popitajmo sami sebe, koje valja rabiti.

Medju raznimi kaznami na prvom je mjestu **šiba.** Gdjekoja se ćutljiva majka i slabi otac zgraža, kad samo pomisli na to, da bi morao svoje ljubljeno djete šibati. To im se čini ko nekakova bezsrčna okrutnost. A ipak sam Duh sveti veli u Svetom Pismu: «Tko ljubi svoje djete, neka ne štedi šibu», na drugom mjestu: «Nemoj odvrnuti kaznu od djeteta; jer ako ga udariš šibom ne ćeš ga ubiti», već «ti ćeš ga udariti šibom, a dušu ćeš mu osloboditi od pakla». Stara je poslovica: «Tko ne će slušati, neka trpi», pak to valja i za djete. Znade li djete dovoljno, česa ne smije učiniti, a ipak ne mari za savjet i opomenu, to ga treba kazniti.

Staro je pravilo, da neka nitko ne kazni u ljutosti svoje djete; ali žalibože malo tko mari za to pravilo.

Onaj, koji je uvrjedjen, ne smije rabiti kaznu kao osvetu, nego kao lijek, koji i samoga njega boli. Bez obzira na to, da kazna, koju tko u ljutosti i uzrujanosti rabi, veoma često biva prekomjerna i ne biva prema pogrješki u nikakovu razmjeru, — ne postizava povrh toga onaj uspjeh, kakav bi postigla, da je učinjena promišljeno i razborito te sažaljenjem. Kazna u ljutosti zadaje, istina, u srcu djeteta strah, ali i ništa drugo nego samo strah; promišljena pako i razborita kazna ostavlja uz strah još i bol, kad djete opazi, koliko su roditelji skrbni i žalostni poradi njega. A čim djete bolje i jasnije uvidja, da premda ga roditelji kazne, ipak ljube, da ga upravo za to kazne, jer ga ljube, tim biva kazna uspješija.

Drugi opet pogrješuju tim, što odviše tuku. Bude li djete za svaku i najmanju pogrješku bijeno, to ga kazna naposlije ne će osobito dirnuti. Djete se tomu privikne, i napokon čudit će se, ako koji put ne bude bijeno. To osobito vrjedi za gdjekoje majke, koje običavaju i za najmanju pogrešku tući djecu.

To svakako nije pravo! Djete pobjegne, ne čuti ništa, a na koncu još se na to i smije. Ovakovi roditelji rade upravo tako pogrješno, kako i oni, koji na djecu samo viču i nju grde, a nikad im ni jedne dobre ne reknu. Kazniti je treba samo rijedko, pak i onda pokazati, da to čine nerado i samo prisiljeno; kazni li se pako, tada neka bude ozbiljna kazna i prema većoj ili manjoj pogrješki. Tko se bude toga pravila držao, taj će uz ostalo pametno odgojivanje uvijek polučiti svrhu.

Zatvor je takodjer jedna dobra vrst kazne, koja se vrlo često rabi. Sloboda je dragocjeno dobro, da je svakomu teško, pa i djetetu, ako ju ne može uživati. Valja ipak paziti da ne budu djeca zatvorena u onakova mjesta, kojih se osobito boje, gdje si umišljaju svakojake životinje, zle ljude i strašila. Takov zatvor imao je već i dosada vrlo žalosnih posljedica. Zato ne smije djete biti nikad u zatvoru besposleno, a niti odviše zatvoreno.

DOPISI

IZ PIĆNA.

Naše tuge i nevolje.

Već je prošla godina, što nemamo škole u svom materinskom jeziku. Mnogi su slali djecu u školu sa talijanskim naukovnim jezikom pod pritiskom globe i grožnja. Na koncu školske godine djeca znadu uprav toliko, koliko i onda, kad su prvog dana prestupili školski prag. Medju pučanstvom vlada sveopće nezadovoljstvo i ogorčenost radi nepravda. Pošto želimo, da nam djeca štogod nauče za život, a naučiti mogu samo u svom materinskom jeziku, upozoravamo školske vlasti, da nam početkom školske godine otvore ponovno hrvatsku školu u našem materinskom jeziku, jer jedino tako će djeca učiti i štogod naučiti, a inače ostat će svi u tmini neznanja, što ne će biti niti na korist pučanstva, a niti na korist države.

* * *

Odkad postoji naša crkva molilo i pjevalo se u njoj isključivo u materinskom hrvatskom jeziku. Kod nas je starinski običaj, da se svaki prvi petak u mjesecu pjeva sv. Misa sa mrtvačkim funkcijama za sve pokojne. Iza podizanja uvijek se pjevalo mrtvačke litanije u hrvatskom jeziku. Kod prve sv. Mise i večernje pjevalo se u hrv. jeziku. Sve te nabožne pjesme i molitve su već par mjeseca utihle i to po volji par neodgovornih osoba. Bilo bi već vrijeme, da bude kraj takvim nelijepim činovima, koji samo potamnjuju talijansku kulturu. Mi kmetovi vrlo dobro znamo, što se u nekojim loncima u Pićnu kuha. Nemojte misliti, da smo mi tako bedasti. Mi možemo, ako ćete, lako Boga i doma moliti, ali mi možemo lako živiti i bez «grajanskih butig» i bez «grajanskih» postolari i bez «grajanskih» kovači i bez «grajanskih» zidari i bez «grajanskih» bâb, jer možemo i drugima ići. A kako će tada biti u Pićnu? Par njih u Pićnu smo mi obogatili, **samo** mi kmetovi, a sve ono drugo hranimo takodjer mi kmetovi, a za zahvalu nas samo blatite, gdjegod možete i svako toliko pozovete jednu ili drugu neodgovornu osobu, da dodje amo s oružjem i drugim prijetiti, poštenim ljudima. Zar ne znate, kad kmetu dodjete, da se najedete i napijete, da onda govorite: «ca — tako mi Bog pomoga — vi nas sve hranite». «Ca — tako mi Bog pomoga, da niste vi kmeti — mi bismo si krepali va onem posernjaku.» Po putu kad se vraćate, onda sami sobom govorite: «Par deo santo — da kmeti ne bi nic dali — nutra va grade — bi se šenci ubijali s nohti.» Svršavamo: pravednost je najljepši nakit čovjeka, a gdje vlada pravednost tu je mira, snošljivosti i zadovoljstva.

* * *

Ovog proljeća posjetila nas u ovim krajevima tuča (grâd). Usjevi i grozdje bilo se ponovno opravilo. Bilo je izgleda u dosta dobru ljetinu, ali u nekojim je selima ponovno tuča nemilosrdno izmlatila grozdje i kukuruz i to u noći od 19. pr. mjeseca.

Nevolje se slažu!

IZ TRVIŽA.

Novi udarac. — Hrvatska učiteljica ispuštena iz službe

Sigurno ćete se, gospodine uredniče, malko začuditi, kad vidite, da Vam se i mi Trvižani javljamo sa svojim Jeremijadama. Vi i sami znate, da smo mi značajni Slaveni, koji skoro nikad ne iznašamo svoje jade u svijet. Ako učinimo jedan drugomu kakvu nepravdicu, što se vrlo rijetko dogadja, to si odmah oprostimo te živimo i nadalje u najvećoj slozi i prijateljstvu. Pa to nije ni čudo. Trviž u svojoj sredini nije nikad ni poznavao drugorodnih elemenata ni odmetnika, dokgod nije prošle godine došla k nama talijanska učiteljica, gospodjica Palmieri Propaganda, da podučava našu djecu u talijanskom jeziku. Dolazak te gospodjice nas je silno začudio, tim više, što je bila ovdje posve bespotrebna. Unatoč svega toga mi smo je štovali. Ona pak nas nije nikad gledala najboljim okom, jer nije u svojoj strasti nikad mislila na drugo, nego na potalijančenje naše djece. Što više: zlobni jezici govore, da je učiteljica tako daleko išla, da je čak i svoju kolegicu, našu valjanu učiteljicu, stala denuncirati školskim vlastima i tražiti njezin otpust iz službe! Da li to istina ili nije, ne možemo da kažemo. Mi znamo samo to, da je naša učiteljica Čop, koju ne ćemo nikad zaboraviti, dobila pismeni dekret, kojim se za uvijek otpušta iz službe. Talijanska učiteljica dakako tvrdi, da ona nema nikakvog udjela u denuncijaciji gdjice. Čop. Mi joj to vrlo rado vjerujemo, jer znamo, da nije dužnost jedne tal. učiteljice da denuncira svoje kolegice, nego da drži u redu i školu i djecu, ali ipak moramo reći, da nismo s njezinim postupkom ni najmanje zadovoljni. Što i zašto — ne treba niti da spominjemo, jer je dobro poznato i samoj gdjici Palmieri. Nije isključeno, da je baš radi toga zatražila, da bude premještena iz Trviža. Bilo kako bilo — mi već danas izjavljamo, da nemamo ništa protiv njezinog odlaska. Nek ide kuda hoće, ali za Boga neka ne dira naše svetinje i neka ne čini gluposti kao kod nas!...

Drugom zgodom više. **Trvižan.**

IZ VRHA KOD BUZETA.

Odlazak talijanskog učitelja.

Prošle školske godine imali smo hrvatsku i talijansku školu. Mi još ni danas ne možemo pojmiti, kako je uopće mogla doći ova zadnja u naše selo. Istina je, tražilo ju je par naših nitkova, koji zapravo ni sami ne znaju da su živi, ali ipak i sama školska oblast se je mogla prije informirati s kojim ima posla i kakovu školu želi imati cijelo selo. Medjutim školske vlasti nisu se obazirale na to, nego su nam jednostavno poslale amo talijanskog učitelja. Naši nitkovi su opet mislili, da će im talijanska škola i učitelj donijeti zemaljski raj, gospodštinu, visoku kulturu i — što je glavno — da će naše kukavno selo pretvoriti u — Rim. Sada pak, kad vide da nema ništa od toga, postaju silno razočarani. Danomice se tuže protiv talijanske škole i učitelja. «Da bi ta... barem šutio!», reče mi pred par dana barba Tonin. «Sve naokolo, i u Buzetu, nas je osramotio i ozloglasio, da smo malovrednici i da mu nismo kadri pružiti nikakve pomoći. Dosta smo ga pomogli u svemu i svačemu, ali zlo je u tome, što on nije bio nikada sit. Hranili smo njega i majku mu, pak ovako nam čini za zahvalu. Dali smo mu i postelju, a da ne spominjem živež i vino. On je sada pobrao ono par štraca, i otišao u Italiju, a da nije nikomu, pa ni županu, komu mora biti jako zahvalan, kazao ni — s Bogom! ni hvala, ni gracije! — Lep je to čovek, a još ljepša manira i zahvalnost! Sad je pobrao šila i kopita i — ki ga vù ga vù!! Pak da je barem što naučio našu djecu. Veramente oni ga ne razumeju, al stešo ih je moral nekaj već navadit, će, baš ga je bilo volja!»

Ovako mi je tužio barba Tonin. Ja mislim, a i mnogo drugih, da je govorio istinu.

IZ ĆIĆARIJE.

Komedijant na djelu.

Sada je ovo naše srpanjsko sunce stoplilo i naš Kras, ovu našu krševitu, kamenitu Ćićariju. To smo i željli iza duge zime i hladnih proljetnih dana. Tuče baš nismo imeli, pak sada ne možemo a da se ne radujemo našim poljima i dolima. Ipak bit će krumpira i sijena više nego lani. I u Račjoj vasi je toplo, toplo. Tamo topli ljude ovo naše nebesko sunce i njihov učitelj. Sada možete pomisliti kako je tamo toplo: dva sunca! Tako toplo, da se je jedna ženska nabubrila kao pažulj u vrućoj vodi. Neki vele, da ju sunce i toplina tako napuhnula (nabubrila), da se je bojati da će puknuti... Brižna! Mi svi sažalujemo «bolest» te krotke račjovašćanke. Susjede i žene ju gledaju i gledaju, kimaju glavom, te joj ne znaju drugačije pomoći nego da joj savjetuju, da promijeni zrak... Te dobre naše ženske vele, da je u Račjoj Vasi vrlo pokvaren, okužen i smrdljiv zrak. Ta bolesna djevojka zbilja misli u Ameriku, da promjeni zrak. Već ima putnicu, novac, zlato i dolare. Dok ovo pišemo još nije bolesnica umrla, a niti je otišla u Ameriku. Kako bude s njom, javit ćemo vam, jer su ovo jako znamenite stvari za nas zapuštene stare Slavene na Ćićariji. — Ovakovi dogodjaji su za nas pravi teatar. Komedijante je lako naći!

IZ RAČICA KRAJ BUZETA

Zašto nas teretite s novim i nepotrebnim bremenima?

Naša općina u Buzetu misli, da smo mi seljaci bogati. Kaošto znamo mi, tako znadu i gospoda na općini, medju nama živu konti (grofi), ali, brižni, i oni nose kao i mi poderane gaće. Istina, da i oni kadagod nasade na glavu tvrdu «kanetu» (klobuk), koju su dobili bogzna gdje. — Konti i ne konti, mi već skoro ništa — ne kontamo, a već ni kantamo... Prazne su nam konobe, a bogme i džepi. Godine slabe, kupuj hranu u trgovinama i to na dug, a osim toga moraš još plaćati strašna plaćila. Ako bude išlo tako dalje, sve naše će pasti pod — konte; ali ne će pod one naše u selu. Sve to je poznato i našoj talijanskoj gospodi u Buzeti, ali unatoč svega toga oni misle kupiti stari, sada popravljeni grofovski kaštel za školu. Kad bi se ga kupilo za dvadesetak tridesetak tisuća lira, neka bi se ga kupilo, ali on će stojati stotinu tisuća lira, a to nije mačji kašalj. A mi — i onako kašljamo pod drugim bremenima. — Sada su naprtili na nas Račičane tako veliki dug, da su nam time zadali zadnji vritnjak, pak hajd u svijet «s trbuhom za kruhom». To bi bilo jedno; a drugo je to, da je naša sadašnja škola — talijanska, odnosno nije hrvatska, kakova bi morala da bude za nas i djecu našu. Uostalom, treba znati, da kod nas nema Talijana ni talijanske djece; a da mi kupimo tako veliku kuću za ono desetak djece, koja sada polaze talijansku školu, to nije pametno. Kad je bila dobra stara škola za stotinu hrvatske djece prije rata, neka bude dobra sada za par djece. Ne bacajte, gospodo, u more naš novac, jer mi smo gladni! Mi trebamo da nam se smanje plaćila, a ne da se povećavaju!

IZ STINJANA.

Iz ovog našeg lijepog i ubavog sela javljamo se skoro uvijek samo onda, kad se moramo da oborimo na bilokoju nepravdu. Hoće li jedamput uopće prestati naša jadikovanja? Nema tome dugo, što Vam javismo, da je naše mjesto ostavio pošten i pravedan oružnički brigadir i odnesao sa sobom najljepše mijenje o našem narodu. — Mi smo mislili, da će novopridošli ići stopama svojeg predšastnika, ali se ljuto prevarismo. On je odmah dao nalog našem svećeniku, da mora i posljednju molitvu, koja se pjeva u našem materinskom jeziku, izbaciti iz crkve. Strah pred višom silom ponukao je župnika, da se tome neopravdanom i protuzakonitom nalogu pokorio. — Medjutim je iza toga štinjanska crkva, koja je do tada bila uvijek dubkom puna vjernika, — prazna, što je nastalom posve razumljivo. Odstranili nam silom našeg dobrog narodnog učitelja i protiv naše volje pretvorili nam školu u talijansku, premda je selo čisto naše. — Sada je došao čovjek, predstavnik oblasti, kojemu smeta onih par molitvica, koje su se od pamtivijeka pjevale i molile u hrvatskom jeziku. — zato neka se «lingua schiava» ne čuje niti u crkvu, akoprem je Isus rekao: «Molite se Bogu u svim jezicima».... Pitamo oblasti, imade li pravo, da brigadir daje zapovijedi crkvenom pastiru? Gdje je biskupska vlast? Žele li oblasti time prisiliti narod, da ne zalazi u crkvu? — Nadamo se, da će oružnički brigadir ipak uvidjeti nesmisao ničim neosnovane svoje zapovijedi i odustati od tako smiješnih i štetnih za nas i državu metoda! Mi tražimo svoja prava, kad vršimo pošteno svoje državljanske dužnosti!

IZ POMERA.

Bilo je to 15. srpnja lanjske godine, kad su Pomerke uz veliku viku, buku i galamu bile priredile ples. Taj dan je bio pomerski sajam. Plesna dvorana je bila natrpana samih ženska, osim par mladića u crnim košuljama. Našim mladićima se nije svidjao takav ples, te mjesto da plešu, šetali su se kroz pomerski korzo. Jadne su ženske bile žalosne, jer nijesu imale kavalira. Neprestano su bacale poglede s prozora na naše mladiće, nebi li se oni toj zabavi pridružili. Kako im nije to uspjelo, morale su se na žalost pridružiti našim mladićima na zajedničku šetnju, misleći, da će ih tako primamiti. Ni tako im nije uspjelo, te su od jada uzajmile revolvere njihovih plesača, idući uz pjevanje i pucanje po selu, izazivajući naše mladiće. Mladići se ne htjedoše suprotiviti, već su se vratili mirno kućama. Ženske su još neprestano pjevale, jer su bile pijane. Barba Mate im je podjelio svakoj litar vina za hrabrost. Majke tih ženska se rugaju, kad Zvonko zapjeva kakovu našu pjesmu, ali se nijesu rugale svojim kćerima, kad su pijane galamile po selu. Ah, jadne majke i njihove kćeri! Opet nam se približava taj pomerski sajam. Da li će biti i ove godine kao i lanjske, to ne znamo. Ženske, pamet u glavu!

Riša.

IZ BANJOLA KOD PULE.

Vi ćete se zacjelo čuditi, kad čujete, da ima u Banjolama Indijanaca. Akoprem znači riječ Banjole nešto talijanskoga, ali se ipak banjolski «kotari» nazivlju hrvatski, i to: Kamik, Dračice i Indije. Po «kotaru» Indije, zovemo ih Indijanci. Sa izobrazbom bit će im svakako ravni. Znate što su u nedjelju učinili? Išli su u Medulin na sajam (feriju), te kako nije u Medulinu bilo ništa zabavnoga, zabavljali su se Medulinci time, što su ih gledali...

Samo su taj dan ljudi iz «kotara» Dračica ostali u Banjolama. Kad je čuo Zvonko, da su Indijanci išli u Medulin, a on ravno u Banjole, da se pozabavi. Poćeo Zvonko pjevati po našu, a brate moj, vidio je da su Banjolci iz Dračica ravni Indijancima.

Ne prodje dugo, a da ne gospodin iz Banjola pograbi Zvonka za šiju i baci ga iz «trattorie» napolje. Pitao ga Zvonko, nek mu kaže razlog, a on jednostavno: «Se si canta a Pomer croato, a Bagnole si canta italiano.»

Zvonko.

Franina i Jurina.

Fr. Ti imaš, Jurino, svi zakoni i svi palagrafi va malem prste od ruki.

Jur. To se zna, da imam.

Fr. Povej ti malo mane, ča će bit s onim novim zakonom od štampi. Koliko sam ja mogal razumet, po onem zakone se vražja piše svem novinam va Italije.

Jur. Kako to?

Fr. A lepo! Ča ne stoji va onem zakone, da moru šior prefekto svakoj novine zavrnut z vratom — kada god njim se skoće?

Jur. To se zna, da moru. Na jedno rečene: ti moreš napisat jednu stvar prez nikakove zloće ni malicije, a šior prefekto moru svejedin reć: kvešto ze tindencijozo, pak fić! — urednika va katafić, a novina — stop! ne sme više da se štampa. Tako je nekako bilo va Austrije pred jedno sto let.

Fr. A je pak to koliko pomoglo Austrije?

Jur. Ter vidiš, koliko njoj je pomoglo.

Fr. To je sve lepo, ma kako ćemo pak mi pisat va našoj „Istarskoj Reči?"

Jur. Kako ćemo pisat? Kako nas Bog nadahne. Ono ča j' crno, reć ćemo da j' belo, a ono ča j' belo, reć ćemo, da je crno, i fertik!

Fr. A će pak to narod razumet?

Jur. To se zna, da će. Ni miga narod trubast. Ča misliš, da smo samo mi dva pametni va Istre? Naši su ljudi sakrabojski fufići, dosta njim je pol besedi — i već znaju i razumeju sve. Pak da te još pitam: zač nam je Bog dal nogi, ako ne da šlundramo okolo po Istre. Kako smo mi dva do sada marširali po Istre, maršírat ćemo i od sada, i ča ne budemo mogli napisat, ćemo stavit pasu na rep, i svet će doznat, ono, ča mora da zna. To nam ne će bit teško, a ni branit nam ne će nijedan, zač ono ča mi delamo i govorimo, delamo očito, da svaki vidi i čuje. Čovek ki kako mi rešpeta zakoni, državu i kralja more govorit, ča ga je volja i drago.

Fr. Ako ne bude ni to pomoglo, će se delat, kako i pod pokojnom Austrijom.

Jur. A ča to?

Fr. Ča se ne spamećuješ, kako su nam va vreme odi Franc Jožefa prihajale novini napol štampane, a napol bele.

Jur. To je bilo onput, kada bi oblasti sekveštrevale i križale ono, ča ih ne bi komodalo. I ja se tega spamećujem.

Fr. Ja imam još danas jednu „Našu Slogu" od četrdeset let ná se, va koj stoji debelo štampano: *„Pišu nam iz Pazina"*: I niš drugo nego to. Sve drugo bilo je sekveštrano — i ostalo je čisto i belo kako sneg.

Jur. Imam i ja nekoliko takoveh „Slogi." Na nekeh su po dve kolonice bele, a na nekeh po tri. Nego ti ne znaš, ča bim ja učinil, kada bim prijel ovakovu jednu belu „Slogu?" Zel bim lapiš, pak bim na onem belem napisal sve, ča bi mi va glavu prišlo. I lepo se spamećujem, kako su ljudi, ki su ono čitali, krepevali od smeha.

Fr. Ako ne bude drugačeje moguće, ćemo se i od sada zabavljat na isti način. Nego mane ... neč drugo po glave.

Jur. Ča ti to gre po glave?

Fr. Ja — to je sve lepo i dobro, Jurino, ma reci ti malo mane, kako ćemo se pak mi dva razgovarat, ako nam najedanput reču: — Halt! nin parliren!

Jur. E — ako ne bude drugač — govorit ćemo na moti . . . .

IZ ŽMINJA.

Definitivno ukinuće hrvatske škole i otpust naših učiteljica iz službe.

Kod nas u Žminju ide svakim danom na gore. Par ovdješnjih Talijana nam čini takve krivice, da se nikad ne možemo javiti u našoj I. R. sa bilokojom ugodnom viješću. Sve naše nastojanje, da bi došlo do mirnog života izmedju nas i njih, ostaje bezuspješno. Oni rade svim silama oko toga, da nas što prije potalijanče. U tom svojem italijanizatornom radu, koji se temelji na jednostavnoj mržnji, ne poznaju nikakva reda ni zakona: svako sredstvo im je dobrodošlo. Za dokaz navest ćemo samo par konkretnih slučajeva glede naše škole.

Naša hrvatska škola u Žminju bila je od uvijek trn u oku dvojici trojici naših Talijana nekadašnjih austrijakanata. Čim je došla amo talijanska vojska, oni su joj se odmah predstavili kao veliki narodni mučenici. I kao takvi su odmah počeli rovati protiv naše škole. Čitavo njihovo rovarenje ostalo je bezuspješno, dok je naša škola ostala i nadalje na svom mjestu.

Medjutim su naši Talijanaši udarili u sasma druge žice. Obratili su se na više istarskih «fascia» sa zamolbom, da pošalju na izlet u Žmini nekoliko svojih članova. I poslali su ih. Dne 20. aprila 1921. našlo se u jednoj ovdješnjoj — ne znamo kako bismo ju nazvali — gostioni više «izletnika», koji su iza kratkog «odmora» provalili u našu školu te ju opustošili. Školske su registre i druge knjige pobacali na trg i ondje ih zapalili. Zatim su pozvali k sebi naše učiteljice (g.djice Žufić, Ester i Braidotti) te ih prisilili, da potpišu izjavu, da ne će više nikad podučavati djecu u hrvatskom jeziku!...

Taj dogodjaj je došao do ušiju i nadležnim vlastima u Pazinu, no ove se nisu niti maknule. Posljedica toga bila je ta, da su naši protivnici i nadalje rovali protiv hrv. škole i učiteljica, koje su i kasnije podučavale djecu u hrv. jeziku.

Medjutim početkom ove godine, dne 14. jenara, došlo je amo više fašista. Ti fašisti su se pridružili s našima te nasilno zaposjeli hrv. školu i učiteljice protjerali u staru općinsku zgradu. Tom prigodom su im izjavili, **da Žmini ne će više nikada imati hrvatske škole!...** I doista — od toga dana dalje ostalo je 500 naše djece bez školske obuke.

Zatim su naši «očevi», da se operu od nasilja svojih sinova, sazvali sjednicu općinskog zastupstva, u kojoj se nalazi i naša manjina, da vijeća o školskom pitanju. Naša manjina je zagovarala hrvatsku školu, a većina talijansku. Nato je većina izjavila slijedeće. «U Žminju ne smije da bude hrvatska škola, jer bi ju odmah fašisti zapalili — a tko bi ju onda platio?!» Te riječi su tako uplivale na našu manjinu, da je i ona potpisala izjavu za talijansku školu.

I tako je došlo u Žminju do talijanske škole.

Sad su pak školske oblasti otpustile iz službe naše učiteljice i definitivno ukinile hrvatsku školu. Kao razlog navadjaju lažnu činjenicu, da je naš narod sâm otklonio hrvatsku školu, tražio talijansku, da nisu htjela više djeca u hrvatsku školu!!... Koliko te tvrdnje odgovaraju istini, o tome neka sude naši čitatelji sami.

IZ ARBANASI KRAJ ZADRA.

Bit će brzo jedna godina, odkad su fašisti silom zaposjeli prizemne prostorije ovdješnje Seoske blagajne u Arbanasima. Te prostorije drže još i danas zaposjednute bez ikakve najamnine premda su od neprocijenjive važnosti za naše gospodarsko djelovanje.

Sve naše intervencije ne pomažu ništa. Naprotiv, fašisti se drže u tim prostorijama kao vlastiti gospodari. U zadnje vrijeme idu tako daleko, da zahtijevaju od naših ljudi, što je skoro nevjerojatno i što ne bi smio nitko zahtijevati, da se cijelo poslovanje Seoske blagajne mora vršiti u talijanskom jeziku. To je žalosna činjenica, koja nam najbolje svjedoči s

PODLISTAK

Branislav Gj. Nušić:

Promaknuće.

(Svršetak.)

— Odite, odite. Sjednite, gospodine Lazo; sjednite da progovorimo riječ dvije — veli načelnik.

— Ama ja baš i zato dodjoh, imao bih baš sa vama onako prijateljski da progovorim i, upravo da vas zamolim.

— E? A šta to gospodine Lazo?

— Pa, velim... Kako da kažem, znate sad mi nešto pade na pamet; vidite, vi idete u Beograd i bit ćete tamo sa gospodinom ministrom pa, velim... mogli biste progovoriti za mene. Ja mislim, da je i pravo i Bogu drago da i ja jedan put dobijem okrug. Ne mogu biti ovako cijelog vijeka pomoćnik, znate i sami, ovo je već jedenaesta godina, a, mislim, niste ni vi duže čekali — — —

— Nisam — odgovori arvnodušno gospodin načelnik, — bio sam samo sedam godina pomoćnik.

— Sedam? Eto vidite a ja jedanaest.

— Jest, jest, dugo čekate, pravo bi bilo da dobijete okrug.

— E, pa, zašto ne biste progovorili kad je eto lijepa prilika.

— Jeste!

— Lijepa je prilika, — ponovi pomoćnik.

— Hoću, hoću, gospodine Lazo, hoću. Da treba, treba, za zašto da ne progovorim?

* * *

Pa došlo već vrijeme polaska. Gospodin je načelnik već dva dana ranije išao redom po kućama i svraćao u dućane, da se oprosti. Mnogi obećali — da izadju malo van grada, da ga isprate.

A kad je osvanulo to jutro, pred kotarom kola, panduri podastiru sijeno pod arnjeve i prostiru ćilime i rastresaju jastuke, za čavao pred kotarom vezana dva osedlana konja (to će panduri ispratiti g. načelnika sat dva van grada), pa onda pred vratima sabrali se prijatelji, a mnogi otišli i pješice do prve krčme van grada. Mnogi će i na kolima te kola već polaze, jer svatko ide naprijed, da se oprosti. Prodjoše prva kola protina (na njima će se sa gospodinom protom vratiti gospodja načelnikovica), pa onda pomoćnik, sekretar i pisar u jednim kolima (Sreta je otišao pješke), pa kaznačej i gospodja kaznačejka, pa gazda Mihajlo, trgovac, i mnogi drugi.

Stigoše tamo pred krčmu i g. načelnikova kola te on sidje. Popi se tu po jedna kava a zatim nasta praštanje.

Pri polasku gosp. načelnik još jednom stište ruku gospodinu pomoćniku i šanu mu na uho:

— Ne ću zaboraviti!

Pomoćnik odvede povjerljivo na stranu sekretara i šanu na uho:

— Rekao mi je, da ne će zaboraviti!

Sekretar odvede povjerljivo na stranu pisara i šanu mu na uho:

— Rekao mi je gospodin načelnik, da vas ne će zaboraviti.

Pisar odvede povjerljivo na stranu Sretu praktikanta i šanu mu na uho:

— Rekao mi je gospodin načelnik, da vas ne će zaboraviti.

Kola gospodina načelnika krenuše kroz prašinu niz drum, a Sreta praktikant, srećan i zadovoljan, krenu pješke u grad pun nade za buduće promaknuće.

* * *

A kad ode g. načelnik, prodje dan, dva, tri prodje i nedjelja i prodjoše bogme i dvije, a jednog lijepog dana, nakon dvije nedjelje, stiže gospodji Persi, od načelnika telegram iz Beograda, ove sadržine:

«Avanzirao sam, javi to mojim prijateljima i mome činovništvu.»

I gospodja Persa prosu tu novost po gradu i kroz kancelarije.

A ne prodje još nedjelja dana i gospodin načelnik javi, da se krenuo. Dočekaše ga kao što su ga i ispratili. I g. prota na kolima i pomoćnik sa sekretarom i pisarom na kolima i panduri na kolima i Sreta praktikant pješke.

Stigoše g. načelnikova kola, izljubi se g. načelnik sa gospodjom Persom i ostalima, pršnu od prijatelja i činovništva čestitke za klasu, pa zovnu pomoćnika na stranu steže mu prijateljski ruku i šanu mu na uho:

— Govorio sam za vas, zabilježio vas je g. ministar.

I pisar se zahvali, pa zovnu Sretu praktikanta na stranu, steže mu ruku i šanu mu povjerljivo na uho:

— Gosp. načelnik je govorio za vas, zabilježio vas je gospodin ministar.

Sreta se ponizno zahvali, udjoše mu i dvije suze na oči i krene pješice u grad, razmišljajući uz put:

— Baš sam se dobro sjetio, te nisam propustio ovako lijepu priliku.

---

kakovim ljudima imamo posla. Naši se ljudi silno zgražaju na to i u čudu pitaju. Dokle će se s nama tako postupat?

* * *

U subotu uveče došao je k nama u posjete Nj. Visočanstvo princ Umberto, prijestolonasljednik Italije. Pošto je bio taj dan obljetnica smrti pokojnog kralja Umberta, to mladi princ Umberto nije uveče izašao na kopno, već je prenoćio na vahti. Drugi dan je otišao u grad, gdje je bio na najsvečaniji način dočekan i primljen.

Gospodarstvo

Novi zakon o vinskom porezu.

Gazzetta Ufficiale od 20. jula t. g. br. 170 donosi kr. ukaz od 12 juna 1923 br. 1510, kojim se promjenjuju dosadašnje odredbe o vinskom porezu. Taj ukaz je tašo opsežan, da ga apsolutno ne možemo objaviti u cjelosti. Radi toga nastojat ćemo, da ga prikažemo svojim čitateljima u glavnim i bitstvenim točkama.

Visina poreza.

Počamši od buduće berbe pobirat će se 20%ni porez na svaki hl vinskog proizvoda. Taj porez ići će isključivo u korist državi; pokrajine, a tako i općine, nemaju prava da nalažu na 20% vinski porez nikakvih prireza. Ali ipak morat će svaki vinogradar plaćati općini 2 lire odštete za sve poslove, koje mora da izvršuje općina na temelju spomenutog ukaza.

Na koje vino treba plaćati porez?

Bit će oporezovljeno svako vino, koje prekoračuje 5° jakosti, a tako i vanjsko vino, koje se uvozi u Italiju.

Kad se plaća porez?

Porez se plaća: a) kad vinogradar ili vinski trgovac proda vino konsumentu ili malom vinskom trgovcu; b) kad ga seljak ili vinski trgovac izravno upotrebi (konsumira) vino.

Na koje vino ne treba platiti porez?

1. Vino, koje se izvaža u inozemstvo ili u talijanske kolonije, kaošto i ono vino, iz kojega se prave likeri, rakija i drugo.
2. Vino, koje se uništi uslijed požara ili uslijed drugih dogodjaja više sile, ako se to odmah prijavi konpetentnoj vlasti.
3. Vino, koje se je pokvarilo, i koje je bilo pobilježeno radi oporezovanja, a da nije više moguće upotrijebiti za piće.

Što je pak s malim vinogradarima?

U tom pogledu se je zakon znatno preinačio. Prije je bio 1 hl vina po svakom članu obitelji oprošten od svakog oporezovanja, a osim toga se je svaki posjednik smatrao za maloposjednika, koji nije priredio više od 50 hl vina. Medjutim sada je to posvema preinačeno. Mali posjednik je po novom ukazu svaki onaj, koji priredi barem 40 hl vina. Ako priredi 20 hl vina, onda ima 5 hl vina prostih od poreza, ako ih upotrebi za domaću uporabu; ako priredi maloposjednik od 20-40 hl vina, onda ima tekar 3 hl vina prosta od poreza — dakako, ako ga upotrebi za domaću uporabu.

Što odredjuje deveti član ukaza?

Svi vinogradari dužni su, da prijave općinama: a) položaj i površinu vinograda, kaošto i popriječnu količinu vinskog proizvoda zadnjih godina; b) da li obradjuju sami svoje vinograde ili ih drže u najmu, odnosno u zakupu, pri čemu treba da navedu ime, prezime i boravak najamika ili kolona.

Općinsko glavarstvo mora u roku od 5 dana odaslati sve prijave financijskom tehničkom uredu. Glede eventualne promjene vlasništva trebat će svake godine uložiti prijavu.

Što odredjuje deveti član ukaza?

Svi priredjivači vina, bilo vlasnici, bilo najamnici ili veliki vinski trgovci morat će u odredjenom roku prijaviti općini:

a) prezime, ime, očinstvo i boravak;

b) kraj i prostorije (konobe) te vinska skladišta;

c) broj bačava i mjeru istih (od 25 litara dalje).

Općine odašalju takodjer sve prijave u roku od 5 dana financijskom tehničkom uredu. Rok, u kojem će se morati izvesti spomenute prijave, odredit će ministar financija.

Kako se prijavi i ustanovi količina vina?

Jedanaesti član spomenutog ukaza odredjuje, da do 15. oktobra o. g. moraju svi vinogradari poslati općini slijedeće podatke glede ovogodišnje proizvodbe vina:

a) Ime, prezime i očinstvo vinogradara;

b) vrst i količinu vina u hektolitrima;

c) mjesto i prostor, u kojem se nalazi vino;

č) kakvoća i broj vinskog posudja;

ć) koliko je vinogradar prodao grozdja, mošta ili pak vina;

d) koliko vina je priredio iz grozdja i mošta, koje je kupio od drugih vinogradara.

Slučajno da nije još vinogradar potrgao grozdje, onda mora prijaviti njegovu popriječnu količinu te podati izjavu da će docnije, po dovršenoj berbi, prediložiti istinsku prijavu o količini vina. U krajevima, gdje je berba kasnija, lako se produlji rok prijave od 15. oktobra do 30. novembra, naime, ako to općina zamoli, ili ako to zvanično odredi financijski ured. Napominjemo, da takva prijava mora biti biljegovana sa biliegom od 10 centezima.

Popust kod neočišćenih vina.

Kod vina, koja su još u preši, dozvoljuje se 2%ni popust.

Pitanje rekursa proti visine poreza.

Tko nije zadovoljan sa visinom odmjerenog poreza, lako uloži u roku od 20 dana rekurs, koji treba odaslati na Ufficio Tecnico di finanza, Trieste. Porez se mora, dašto platiti i u tom slučaju. Slučajno pak, da je rekurs povoljno riješen, onda će se plaćena svota povratiti natrag vinogradaru ili pak će mu se uračunati za drugu godinu.

Kako se plaća vinski porez?

Za vino, koje vinogradar proda konsumentu ili malom trgovcu, mora plaćati porez kupac, dok prama državi jamči za porez samo seljak. U prvih 5 dana mjeseca septembra, novembra, jenara, marta, maja i julija, mora seljak platiti vinski porez za cijelo ono vino, koje prodao ili na drugi način upotrijebio. Porez se lako plaća kod svakog poštanskog ureda. Poštanske pristojbe plaća takodjer seljak. Za svaku isplatu dobije potvrdu (recipis), koju mora dobro sahraniti i koju mora na zahtijev nadzornih organa prikazati.

Što je s vinskom trgovinom?

Veliki vinski trgovac je onaj, koji prodaje vino u količini najmanje 50 hl. Ako seljak proda vino velikom trgovcu, koji posjeduje atto di licenza, onda je oprošten od poreza, jer se porez prenese na račun velikoga trgovca. Sa svakim vinskim trgovcem vodi tehnički financijski ured poseban račun.

Seljaki, zapamtite si ove riječi!

Seljaci i trgovci moraju dne 5. septembra svake godine prijaviti općini ostatak vina, koje im je ostalo od prijašnje berbe do 31. augusta. Na temelju te prijave financijski ured ima pravo da pregleda sve račune.

Zadnji savjet!

Da ne budete imali kojekakih oklepanja, znajte, da imaju vladini organi pravo, da prigodom berbe idu u vaše vinograde i konobe, u kojima držite grozdje, mošt ili vino, da kontroliru vaš vinski proizvod. Njima se mora dozvoliti pristup u sve konobe i druge vinske prostorije. Što više: zakon im daje pravo, da lako dodju u Vaše konobe po danu i po noći, ali u slučaju najveće sile i to u društvu sudbenog ili policijskog činovnika.

Kazne.

Kazne su ostale po prilici one iste, koje su bile i prije. Najveća kazna je 10 puta viša nego li porez.

Bredjost i teljenje krava.

Bredjost krava traje 282—286 dana. U početku bredjosti nema dostatnih znakova, po kojima bi se moglo zaključiti, da je krava zaplodjena, osim što postane iza pripusta mirna te više leži i više jede. Tekar u drugoj polovici bredjosti može se bredje stanje kod krave istražiti.

Pritiskom dlanom na dolnju desnu slabinu može se osjetiti micanje ploda, naročito, ako se bredja krava u jutro prije hranidbe napoji hladnom vodom. I po samom objamu trbuha može se na bredjost zaključiti. Bredju kravu valja hraniti krijepkom hranom. Šest tjedana prije telenja, ako bredja krava još sveudilj daje mlijeka, valja nastojati, da ga polagano presuši.

Ima medjutim i krava, koje doje sve do samoga teljenja; kod takovih bi bilo upravo pogibeljno, da se dojenje prerano i prenaglo prekine. Za vrijeme bredjosti, osobito u drugoj polovici treba kravu čuvati od nahlade, gnječenja, guranja, tučenja i dovoljno joj nastirati sledju naročito ispod stražnjega tijela. Leži li bredja krava svojim stražnjim tijelom prenisko, dolazi često do pobacivanja, ili pak poslije teljenja do izvale maternice.

Svagdanje kretanje po svježem zraku za vrijeme bredjosti, naročito u zadnje doba, veoma prija kravi.

Bredjoj kravi može škoditi nagla promjena vremena, zatim nagli prelaz hranidbe, naime od suhe na zelenu krmu i obratno. Ravno, od kojih krava rado pobaci, jesu: zamuljeno i pljesnivo sijeno, mrazom opurena zelena krma, pokvareni kiseli drob, pljesnivo ili gnjilo gomolje i korjenjače, sirovi i poklijali i glavnica (cornutum secale), koja se često nalazi u posijama.

Pobacivanje pojavlja se često pošastno. U takovim slučajevima dobro je uštrcavati kravu, u maternicu, iza povrgnuća razblaženu 1% karbolnu kiselinu. U mjesto karbolne kiseline uzima se takodjer lisol ili kreolin. Ujedno treba poškropiti sve u staji karbolnom kiselinom, a plod sa posteljicom valja s mjesta odstraniti i dobro zakopati.

Kadšto se dogadja, da se iza radjanja maternica izvali na polje; u tom slučaju treba ju toplom karbolnom vodom očistiti, zatim dobro uljem omazati, i rukom oprezno natrag uvući. Iza toga valja upotrebiti zavojnicu za izvalu maternice, kojom se najsigurnije zapriječuje opetovana izvala.

Ta je zavojnica načinjena od čvrste kože, u kojoj se nalazi gore izrez za rep. Ispod toga izreza nalazi se gornja i dolnja rupa. Gornja je rupa okrugla i dolazi na stražnji crijevni otvor, te propušta balegu na polje, dolnja je jajasta, te dolazi na stidni otvor i propušta mokraću. Na zavojnici pričvršćena su četiri remena, dva odzgor, a dva odozdol. Gornja dva remena vuku se sa strane poduž hrptenjače, a dolnja dva pod trbuhom. Sva četiri kraja remena pritegnu se na poprug tako, da pritisne zavojnica stidnicu natrag, i time zapriječi izvalu maternice. Da bude poprug još bolje pričvršćen, može se s pomoću posebnih remena pričvrstiti i na ham. Ovim remenjem može se cijela zavojnica, prama veličini životinje, više manje pritegnuti.

Bredja životinja nosi muški plod za koji dan dulje nego ženski. Da će teljenje do skora slijediti, poznaje se po tom, što vime nabrekne a na sise cijedi se vodena, kašnje smolava tekućina, a napokon žuto mlijeko, tako zvano mljezivo (colostrum). Stidnica se otvori i nabrekne, trbuh se spusti, zdjelište kosti se izboče, a mišice izmedju njih upadnu. Krava postaje nemirna, sad legne, sad ustaje i doskora nadodju trudovi. Sad se pomoli sluzavom tekućinom napunjen mjehur, treba ga nožem prorezati, samo ne prerano, a niti prekasno. Otvori li se mjehur prerano, osuše se porodni putevi, a i krava se teško teli. Otvori li se kasno, zaduši se plod.

Otvori li se za vremena mjehur, pojave se prednje noge i glava.

Uz jače, te jače trudove, izidje plod napolje. Ne prekine li se tada pupčani tračak sam, treba ga 5 ili 6 cm od trbuha novorodjenčeta odrezati, a krvavi li, podvezati. Tri do četiri sata iza teljenja izidje uz slabe trudove i posteljica.

Plod ili posteljicu silom vaditi, nije probitačno. Ostaje li posteljica dulje u maternici, treba ju oprezno rukom, komad po komad, izvaditi. Počne li gnjijati, uštrca se u maternicu karbolna kiselina. U svakom težem slučaju treba za vremena pozvati stručnjaka.

Iza teljenja ne smije se krava izmusti, jer je mljezivo mlijeko vrlo potrebno novorodjenčetu. Ono mu očisti crijeva od smolave pogani, kojom su dobrahno napunjena. Tele pako, koje bude od sise odbito i hranjeno napajanjem, najbolje da se do vimena niti ne nosi. Na svaki način mu se mora dati najprije popiti mljezivo. Neko vrijeme iza teljenja treba krava i tele potpuni mir i obilnu stelju. Poslije teljenja dobro je podati kravi dobroga slanoga napoja, od posija ili brašna. Prvih šest dana iza teljenja treba kravi podavati mekanu, zdravu i lako probavljivu hranu.

Novorodjenče je po cijelom tijelu sluzavo — mokro, te je potrebno, da ga krava obliže — osuši. Ako ne će da ga liže, mora se tele posipati posijama i solju. Nadzirati se mora, da krava kod lizanja teletu ne oslijedi pupak. Mokro ne smije tele dugo ostati, jer bi lako dobilo upalu pluća.

Krave sa novorodjenim teletom valja držati u toploj, suhoj i mirnoj štali, čuvati ih od propuha i dovoljno im nastirati.

Čim se pokaže, da je tele zatvoreno, treba ga sapunicom klistirati; a dobije li proljev, dobro je uštrcavati mu vodom razredjeni škrob.

Važnije radnje u mjesecu augustu.

U kući i dvorištu: Pazi strogo na čistoću u svim prostorijama kuće. Uništuj u blagovaonici muhe na sve moguće načine, jer one ti zamažu pokućtvo, pak ti mogu donijeti i razne bolesti u kuću. Gazdarica neka si sada pripravi raznih konzerva voća i povrća za zimsko doba. Treba da nastoji, da se i oko konoplja posao na dobu obavi.

Ustaji: Pazi na sve ono, o čem smo govorili prošli mjesec.

U kokošnjiku: Kokoši moramo dobro hraniti da brzo pronesu. Pazi, da nije kokošinjak zaražen gamadi. Ako je, onda očisti najprije kokošinjak u svim njegovim dijelovima, raskuži ga supornim dimom ili još bolje formalinom i namaži stijene, tlo i sve predmete smjesom od modre galice i vapna. Kokoši potrusi sa buhačom. Spuštaj kokoši koliko možeš više napolje, jer to pospješuje nesenje jaja.

Oko kunića: Što se uče krmljenja i čistoće kunića, važe svi oni naputci, koje kazasmo prošli mjesec. Ne zaboravimo, da voće, što opadne na zemlju, vrlo prija kunićem.

Pčele: Nastavljaju se ne dovršene radnje. Pčele ubijaju i tjeraju iz košnica trutove. Pčela, koji u ovom mjesecu trpi trutove, moraš temeljito pregledati, da se uvjeriš, ima li matica i da li je ona oplodjena.

U krajevima, gdje ima heljde, majčine dušice i vrijeska, unašaju pčele obilno meda. U krajevima pak, gdje nema te jesenske paše, treba pčelinja leta ulišta suziti, da ne nastane »grabež pčela«. Suvišan med treba iz medišta izvrcati, a prema koncu mjeseca vrlo je korisno, ako pčelce spekulativno hranimo.

Spekulativnim prihranjivanjem pčelama, koje su na proljeće od velike koristi. To se prehranjivanje obavlja svake druge večeri, dodavajuć pčelcu 2—3 i više žlica razrijedjenog (u vodi) meda.

U krajevima, gdje je obilna jesenska paša, ne treba pčele spekulativno prehranjivati, jer će se one same od sebe dovoljno razviti i u zimu jake unići.

U vinogradu i rasadniku loza: U vinogradu škropi se četvrti, odnosno peti put. Obadji trsje, pa ako gdjegdje opaziš luga, posumporaj grozdove. Ove godine cijepljene loze u rasadniku i vinogradu pomno poškropi i posumporaj, kako to propisasmo za prošli mjesec. Paziti treba, da nam cijep cijepljene loze ne učini korjenja. U drugoj polovici mjeseca možete skračivati loze u vinogradu. Ako nije zemlja presuha, preorite ju ili prekopajte, pa će se grozdje bolje razvijati. Pomno privezi uz žicu ili kolac mladice.

U voćnjaku i rasadniku voća: Tamani lisnate i krvave ušence; cijepi na spavajuće oko najprije trešnje i šljive, zatim breskve i kruške a napokon jabuke; beri razno voće, ali ne lomi grane; na ovogodišnjim okulantama odreži oštrim nožem stračke, a isto učini si debljim donjim granama na starijim deblima, a rane dobro zamaži voskom; odstrani takodjer nepotrebito granje na već odraslim stablima. Trešnje, šljive, kajsije i breskve se pomladjuju. Otpadnulo crvljivo voće treba pobirati i upotrebit za mošt, ocat, krmu ili ga treba uništiti toplom vodom ili ognjem.

U povrtnjaku: nastavi radnje, propisane za prošli mjesec; sij zimsku špinaču, sunčicu, običnu salatu, rotkvicu, jesensku mrkvu (karotu); presadi korabu, kelj, endiviju itd.; beri razno povrće za prodaju; sakupljaj sjeme različite zeleni. Zelen odrni malo, odstrani mu gornje žile, da bolje odeblja, zalij ga, kao i por, opetovno mokraćom i to za kišovita vremena. Ovaj je mjesec obično suši nego li srpanj, zato treba marljivo zalijevati i često rahljati (okopavati) gredice, u koje smo sijali ili predjivali. Sadi jagode!

Na polju i livadi: Žito spremimo i smlatimo (vršimo), ako već nismo. — Sije se repica i repa, iskopava krumpir, bere bažulj (grah). Sije se ivanjska raž (šegala) sa rumenom djeteljinom ili grašicom za proljetno krmljenje.

Mala seljačka škola

Bijeli mak. Danas je u prometu obično mak, kojega je sjeme (zrnce) sivo, kad dozori. Medjutim su u Čehoslovačkoj proizveli mak i sa bijelim sjemenom. Osobito povoljne uspjehe polučili su u tom pogledu u sjeveroistočnom dijelu Češke. Prednost je ovog bijelog maka, što mu sjeme zadržaje više ulja, a poznato je, da se mak uvelike goji radi ulja.

Krumpir iz sjemena. Na to danas malo tko pomišlja. Krumpir se umnaža obično danas gomoljem — krumpirom. Možda ste opazili na krumpiru, iza kako je ocvalo, neke kuglice. To je sjeme. I iz tog sjemena se može dobiti krumpir. U jeseni se prije mrazova pobere najzrelije sjeme i spremi na suhome mjestu do februara. Na tome suhome mjestu naknadno posve dozori. Poslije se zgnječi sjemenka i ostavi u vodi 6 do 8 dana. Zatim se sjeme dobro opere i na toplom mjestu — na ognjištu — posuši i spremi. Kad nastanu topliji dani i nije se bojati mrazova, posiju se 5 cm duboko, a red od reda 30 cm razdaleko. Da sjeme ne dodje pregusto, dobro je kod sjetve smiješati ga za dvaput toliko pijeska, kaošto se to čini kod sjetve kupusa. Zemljište treba da je snažno i dobro uredjeno. Kad su biljke 6 do 10 cm visoke okopaju se prvi put, a drugi put se okopaju i ogrnu, kad su preko pedlja (20 cm).

Cijene u Istri.

Crno vino po 140—240, a bijelo po 120—220 L. hl.; ulje po 6—12 L. litar; sijeno po 20—40 L. q.; pšenica po 95—120 L. q.; kukuruz po 95—105 L. q.; krmčad po 4.— do 5.— L kg. ž.v.; telci po 450—7.— L. kg. ž. v.; ovce po 260 do 300 glava; janjci po 12.— do 15.— L kg. ž. v.; kokoši po 9.— do 15.— L. glava; pilići po 8.— do 14.— L. par; mlijeko po 0.65 do 1.80 L. litar; jaja po 0.40 do 0.70 L. komad.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer dne 1. augusta moglo se prodati, odnosno kupiti: 100 francuskih franaka za 133'75 - 134'40; 100 švicarskih franaka za 411'50 - 410; 100 njemačkih maraka za 0'0025 - 0'0035; 100 rumunskih leja za 11'25 - 18'75; 100 čehoslovačkih kruna za 67'50 - 68; 100 jugoslovenskih dinara za 24'45 - 24'80; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0'0325 - 0'0340; jedan dolar za 22'85 - 23 i jedna lira šterlina za 105'20 - 105'40 talijanskih lira.

Zdravstvo

„Na zdravlje !" — tako vele naši ljudi u Istri svakom onomu, koji kihne. Imaju i pravo. Sami liječnici kažu, da je kihanje vrlo zdravo. To uopće je poznato, da tko uzdržava kihanje, taj sâm sebe postavlja u opasnost, da ogluši ili da ga udari kap. Naročito oni, koji trpe od mane srca, treba što više da kišu. Koliko vrijedi kihanje, pokazuje i ovaj dogodjaj:

Neka žena ležala je petnaest dana u besvijesti. Svi liječnički napori, da je probude, ostali su bez uspjeha. Bolesnica je i nadalje spavala svojim mrtvim snom. Tada se jedan ovčar ponudi, da je izliječi. I došista, taj pastir zavuče u nos bolesnice jedno kokošje pero i poče je golicati. Bolesnica na to kihne i probudi se. Liječnici, koji su se taj čas nalazili kod bolesnice, ostali su silno zganuti.

Medjutim, čini nam se, da su malo bolje prončili svoj zanat, sigurno se ne bi bili ni najmanje čudili tom pastirovom činu, već bi bili istu stvar i sami učinili netom su došli k bolesnici. Naročito, kad bi se bili domislili, da su još stari liječnici govorili, da kihanje liječi od stucanja besvijesti, kapije, padavice, a osim toga, da je vrlo korisno ženi, koja se nalazi u porodjajnim bolovima.

Pretplatnici! Postavite ruku na prsa i upitajte se: da li je pošteno primati list, a da prije niste podmirili pretplatu?

Politički pregled

Konferencija Male Antante u Sinaji je već svršila svoj posao. Na konferenciji se pokazala posvemašnja jednodušnost u svim pitanjima. Do sada je postignut sporazum skoro u svim točkama. Što se tiče držanja madžarske vlade, koja traži, da se unekoliko izmijene odluke reparacione komisije u pogledu ukidanja hipoteka sa madžarskih državnih dobara, povedena je svestrana debata, u kojoj je ovo pitanje pomno ispitano, te su o tome doneseni neki zaključci. Predmetom je rasprave na ovim sastancima bio i dnevni red narednog zasjedanja saveza naroda, pa je i u tom pogledu postignut potpun sporazum. Konferenca je konačno raspravljala i o ostalim pitanjima političkog i ekonomskog karaktera, koja zasijecaju u medjusobni život Male Antante kao i u odnose Male Antante prema prijateljskim i savezničkim državama.

U Njemačkoj još uvijek vrije kao pred revolucijom. Franceska i nadalje pritišće na nju, da se pokori njezinim opravdanim zahtjevama. Njemačka pak i nadalje vodi pogrješnu politiku, jer misli, da će saveznici popustiti u svojim zahtijevima. Medjutim te nade će dovesti njemačko gospodarstvo do velike krize. Početak se je već pokazao. Po cijeloj državi se je digla užasna skupoća, a njemački novac nema nikakve vrijednosti. Narod stradava, a kapitalisti zgrću blago i dižu glavu. Stari carski generali obilaze po državi i mute, pa govore, da je svemu republika kriva. Zato narod u većem dijelu ponovno počinje da traži carevinu, jer misli da će onda biti bolje. Ako tako dalje potraje, moglo bi u Njemačkoj doći do gustoga, a na to Francezi i čekaju. Bilo kako bilo — Njemci će se morati prije ili kasnije pokoriti Saveznicima i naplatiti sve one stete, koje je nanijela njihova vojska u tudjim zemljama za vrijeme rata. A to je i pravo.

Riječko pitanje još uvijek stoji neriješeno. Italija želi, da se Rijeka anektira Italiji. Riječanima to nije pravo, pa su ovih dana uputili talijanskoj vladi i Parlamentu jednu opsežnu peticiju, u kojoj zahtijevaju definitivno uredjenje riječkog pitanja na temelju rapalskog ugovora. U toj peticiji se naglasuje, da Rijeka ne želi nekakvog prisajedinjenja s Italijom, već traži nezavisnost i slobodu. «Riječani — veli peticija — ne žele nikakve aneksije. Oni još i danas stenju pod velikim terorom i tiranijom, kakovu hiljadugodišnja historija Rijeke još nije zabilježila: bičevani su samovoljom i bezakonjem, koje potamnjuju najogavnije periode habsburškog tlačenja; mučeni su najtežim bolima, trpe glad i najcrniju bijedu, ali njihova duša i njihova usta izriču i opetuju uvijek jednu samo riječ: Nezavisnost. Riječani ne traže od Italije ni novca ni hljeba ni vode; traže samo slobodu, obećanu, potpisanu i prisegnutu, jer je samo sloboda bila u prošlim vjekovima i bit će i u budućnosti jedino neiscrpivo vrelo rada, napretka i blagostanja Rijeke. Zato — nastavlja peticija — molimo dvije grane Visokog Parlamenta Kraljevine Italije, koje su ratificirale i sankcijonirale Rapallski Ugovor i konvencije Santamargeritske, molimo sadanju kr. vladu Italije, koja je pred devet mjeseci obećala lojalno i skrupolozno izvršenje medjunarodnog ugovora, da izvoli dobrostivom i veledušnom hitnošću poraditi, da prestane grozno mučeništvo Rijeke, kojemu nema poslije rata slična na svijetu. Ne tražimo, ne ćemo, mi rodjeni Riječani, ni subvencije ni znojem posvećenih milijuna plemenitog naroda talijanskog, ne tražimo žrtava koje bilo vrste i ni od koje strane: molimo samo da se izvrši kako je obećano bilo, Rapallski Ugovor lojalno i skrupolozno i da se time opet dade našem malenom raskrvavljenom i iscrpljenom raju zakonitost, gradjanski i socijalni mir i javna bezbjednost. Za ostalo za sve ostalo pobrinuti će se Riječani sami.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Današnjemu broju „Istarske Riječi“ priložen je dječiji listić „Mladi Istranin.“

Prijestolonasljednik u Istri. Ovih dana preputovao je Istru naslijednik prijestolja, princ Umberto. U unutrašnjosti vozio se automobilom, dok je obalu razgledao sa vahte «Jela», koja se dne 25 pr. mj. usidrila pred Opatijom. — Visoki gost zadržao se u Opatiji tri dana. Mnogobrojni lječilišni gosti i domaći dočekivali su ga svuda sa simpatijom. Yahta «Jela» krenula je dne 28. s princom put Zadra.

Porezne nevolje. Zemljarina za Istru odmjerena je tako visoko, da ne će našim ljudima biti moguće da ju plate. To se je dogodilo za to, jer su procijenili zemljišta mnogo više nego mogu dati koristi. Tako na pr. računaju porez za jedan hektar maslinika 200 lira godišnje, a mi znamo da mnogi maslinik ne da gospodaru ni sto lira godišnjih. Isto tako je previsoka procjena livada ili pašnjaka i oranica i dr. Pokrajinsko agrarno vijeće obratilo se je na Vladu u toj stvari i dobilo odgovor da se procjena ne može promijeniti drugačije nego da općine rekuriraju. Rekurs će riješiti Centralna porezna komisija u Rimu na predlog Pokrajinske porezne komisije sa sjedištem u Puli. Preporučamo našim općinskim odborima, da poduče općinare o ispadku procjene i sastavu tarifa i da pravodobno, po željama općinara-zemljoradnika, podnesu rekurs proti tarifama.

Opetujemo za ravnanje našima, da imaju rekurirati **općinski odbori** za čitavu općinu i za svaku vrst zemlje, koja bi bila previsoko procijenjera.

Doznajemo da je općina Materija već prikazala rekurs.

Premetačine. Iz raznih strana, kao iz Mošćenica, Matulja i drugih mjesta, doznajemo, da se po kućama raznih naših ljudi provode premetačine, razumije se sa posve negativnim uspjehom. Preporučujemo našim ljudima, da ostanu mirni i hladnokrvni. Nije ovo posljednja kušnja, na našu strpljivost. Bit će toga još!... Glavno je, da nam savjest ostane čista kao i do sada, pa nikome ništa. — Još živi naš stari Bog!

Banca Adriatica in Trieste, prijašnja Jadranska Banka, počela je svoje djelovanje u smislu razvijanja boljih trgovačkih odnošaja izmedju Italije i Jugoslavije i prodiranja na Balkanu time, da je otpustila sve svoje činovnike slavenske narodnosti, i one, koji su talijanski državljani, u svemu oko 40. Tako se našim Slavenima postepeno uzima kruh. Izgleda, da ćemo odsele morati u svakom broju štogod pisati o toj banci.

Nešto za Ligu Naroda. Mnogi i mnogi naši ljudi u toj blaženoj zemlji, ne mogu dobiti pasoša za inozemstvo, jer su Slaveni. Mnogi bi htjeli da prelaze granicu radi poslova, mnogi bi htjeli na ladanje, mnogi imaju svoje rodjake u Jugoslaviji. Jednostavni fakat, da je čovjek slavenske krvi i da se drži Slavenom, je zaprijeka, da može putovati u inozemstvo. Dapače biti Slavenom znači biti protudržavnim, biti opasnim. Kvalifikacije glase po prilici ovako: «Noto individuo di sentimenti jugoslavi» ili «nemico della patria» itd. Mi smo talijanski državljani i radi toga ne smijemo i ne možemo apelirati na inozemstvo, da se za nas zanima. Naše pitanje, naš položaj je ovdje čisto interna stvar naše države. Ali po našem skromnem mišljenju društvo Naroda ili koje odjelenje istog ili koje drugo društvo kao društvo za zaštitu manjina bi se moralo ipak za nas zanimati. Ovo postupanje ne može da urodi dobrim plodom. Talijanci u Dalmaciji, koji su postali jugoslavenski državljani, — ima ih oko 2000 — dobivaju svi redovito pasoše. Da bi susjedna država s njima slično postupala, sva bi talijanska štampa skočila, govorila bi o barbarima, o tlačenju talijanskog elementa, inozemstvo bi se (uplaćenim člancima) diglo i stvar bi postala evropski škandal. Mi bi bili zadovoljni da uživamo samo 50 procenata onih pravica i sloboština, koje su uživali Talijanci pod Austrijom. A ipak se uvijek tvrdi, da su bili tako strašno progonjeni! Zadovoljili bi se i sa 20 procenata onih prava i sloboština, što ih danas uživaju Talijanci u Jugoslaviji, u toj tako barbarskoj zemlji!! Kad se u Jugoslaviji kojem Talijancu štogod dogodi, dobivamo mi batine. Želili bi, da dosljedno tome budu primijenjena na nas i ona prava, što ih tamo uživaju. Tako bi nastali barem tekom vremena srdačni odnošaji izmedju Slavena i Talijana. Nekakva vrst reciprocitete. Materijalna reciprociteta, ali ne samo u pogledu batina.

Svega po malo

Sveta gora Athos. Na najistočnijem kalcidičkom poluotoku nalazi se brdo Athos, gorovit predjel od 50 km. duljine i 10 km. širine. Cijelokupna površina iznaša 371 km. Ta zemlja pruža vrlo klasičan primjer države, koja ima isključivo vjerski značaj. Sv. gora Athos je jedina sačuvala do danas nekada tako veliku moć crkve kod ustrojstva svake države. Sv. gora Athos broji 6000 monaha grčkoistočne sljedbe. Na svaki km² površine otpada 16 stanovnika. Stanovništvo je podijeljeno u 12 sela sa 20 velikih monastira. Vrlo je karakteristično, što na ovu svetu zemlju ne smije da stupi nikad ženska noga, a niti Muhamedanac. Legislativnu vlast nad tom svetom gorom ima isključeno sveti Sinod. Svaki samostan ima svog raprezentanta u tom neobičnom «parlamentu». Prema tomu taj «parlamenat» broji 20 članova i 4 nadglednika državnog imanja. Ta čudna republika je od najveće važnosti za nas Slavene, jer je veliki dio naše slavne i bolesne historije usko spojen sa sv. gorom. Ti samostani su mnogo doprinijeli duševnom razvoju južnih Slavena, a naročito Srba, počamši od sv. Ćirila i Metoda pa sve do novijih patrijarha.

Top, koji puca 120 puta u minuti, izumio je neki američki «mirotvorac» Browning, koji je izumio i znameniti revolver, prozvan po njegovu imenu.

Kucanje srca nije jednako kod muškaraca i kod žena. U zimi kod muškaraca srce najbrže kuca, a kod žena najslabije. U ljetu je naprotiv kucanje srca kod žene najbrže, a kod muškaraca najslabije.

Kako u Francuskoj trgovci mame mušterije. U Parizu je neki trgovac udesio ovo, kada mušterija dodje u njegov dućan, ponudi mu trgovac najprije finih cigareta, da zapali, a onda istom pita, što želi. I kažu, da sada sve više svijeta ide u tu trgovinu.

Aeroplan za 120 ljudi gradi se u Engleskoj. To je najveća krilatica, a vozit će putnike mjesto željeznice.

40.000 lira za 3 sata rada. Nekom pariškom slikaru dodje bogata Amerikanka te ga zamolila, da ju slika. Slikar se dragovoljno odazvao toj zamolbi i prisjeo se sučelice k gospodji. U tri sata bio je sav posao izgotovljen. Nakon toga mu je gospodja isplatila 30.000 franceskih franaka. Pošto 30.000 franceskih franaka iznaša oko 40.000 lira, to je slikar zaslužio za svaki sat rada 13.000 lira. Zbilja lijep zaslužak!

Koliko Ameriku stoji njen zakon protiv alkohola? Izračunano je, da Amerika gubi 400 milijuna dolara godišnje, što je tamo zabranjeno piće. Mora da plaća finance, koji će paziti, da nitko ne pije alkohola, ima i drugih troškova s tim, a najviše gubi na carini, jer joj je carina na vino prije nosila lijep novac u državnu blagajnu.

Domovina željeza. Željezo se je počelo izradjivati g. 1100 pr. Kr. i to medju Feničani, Asirci, Babilonci i Kaldejcima. Drugi narodi u ono doba uopće nisu znali za željezo. Židovi su upoznali željezo kad su došli iza Mojzijeve smrti u obećanu zemlju, ali nisu znali kako se izradjuje. Asirci su počeli izradjivati razne stvari iz željeza 900. a Egipćani 1001. g. pr. Kr. Feničani i Filistejci su najprije počeli kopati željezo na otoku Kreti, koji je bio kasnije nazvan «domovinom željeza».

Šala i razbibriga.

Nedužan je. Nedavno je neki odvjetnik branio pred sudom tata, koji je ukrao kaput. Odvjetniku se je posrećilo, da je u svojem obrambenom govoru dokazao posvemašnju nevinost svoga klijenta. I tako je sud riješio tata od optužbe. Nakon toga reče tat svom odvjetniku:

— Najljepše Vam se zahvaljujem, gospodine doktore, što ste me tako dobro zagovarali. Da li sam sada slobodan?

— To se razumije! — veselo će odvjetnik. — Zar niste vidjeli, da sam dokazao Vašu nevinost?

— Sada mi recite, gospodine odvjetniče, da li je potrebno, da sada, kad ste dokazali moju nevinost, platim Vaš trud i da li smijem nositi ukradeni kaput?

Židov i njegov sin. «Sinko moj», reče jednog dana Židov lihvar svome sinu, «što bi s tobom bilo, da ja iznenada umrem?» «O sa mnom bi bilo dobro», odvrati sin, «jer bih imao tvoj novac, no drugo je pitanje, kako bi bilo s tobom!»

Ćić i gradjan. Na Puljštini čuvao je neki stariji Ćić svoje ovce. Najednom dodje njemu neki gospodin iz Rovinja, da kupi od njega dva tri janica. Tom prigodom počeo se gradjanin razgovarati sa našim Ćićom o raznim stvarima, a naposljetku reče: «Kako vidim, vi Ćići ste vrlo mudri ljudi: ne biste li mi možda znali reći, zašto je moja brada sijeda, a kosa još crna?» Nato mu naš opančar odgovori: «Valjda ste u životu mnogo govorili, a malo mislili!»

Zrnje biserovo.

(Narodne poslovice iz Istre.)

Ki umi — njemu dvi.

* * *

Ki više znâ — više valjâ.

* * *

Ki zlo dela, neka se dobremu ne nada.
Kopòri se osle, kû ćeš da te Bog pomòre!

* * *

Ak' je otac zao,
I sin bit bi znao.

* * *

Ki u ratu beži,
Polumrtav leži.

* * *

Miran, krotak i utrpljiv budi,
Pa i ak' te sav sve krivo sudi.

* * *

Izdajicu doma
Sila smrvi groma.

* * *

Ki se smrti boji,
Tá o spasu dvoji.

Književnost i umetnost.

«Ženski Svet». Primili smo 8. broj ovog vanrednog lijepog mjesečnika, koji toplo preporučamo i našim ženama diljem Istre. Sadržaj «Ženskog Sveta» je ovaj: — Srečko Kosovel: «Obrazi in duše». — Dr. Ivan Lah: «Gabrijan in Šembilija». — A. I. Kuprin: «Olesja», — Poldi Leskovec: «Dekliška», — Adela Milčinović: «Slutnje» (hrv. članak). — Josip Ribičič: «Troje putk». — Davorinka Deželova: «Lepi dom ljubi dom», — S.: «Ne žensko — moško vprašanje!» — Uredništvo: Društvena poročila. Po ženskem svetu. Gospodinjstvo. Higijena. Kuhinja. Književnost in umetnost itd. — Kako vidimo, ovaj broj «Ž. S.» — kaošto i prijašnji — jasno pokazuje i dokazuje, da je «Žensko dobrodelno Udruženje v Trstu» potpuno shvatilo potrebu i zadaću toga lista. Svaki broj se odlikuje svojom aktuelnošću. Članci su lijepi i zanimivi. Mi se od srca radujemo «Ženskom Svetu» i nadamo se, da će ga i naša ženska javnost u Istri poduprijeti suradnjom i materijalno. Uvjereni smo, da će list i u buduće udovoljavati savremenim ženskim potrebama. Cijena je listu 14 lira na godinu, a naručuje se kod uprave «Ž. S.» u Trstu (centro cas. p. 384).

Darovi

Darovi za Djačku Maticu: U Ližnjanu kraj Pule sakupilo se 82 Lire za Djačku Maticu. Darevali su: po 10 lira: Jelčić Katica i Jelčić Ivan; po 5 lira, Klunić Justina, Vj. Ruman, Grbin A., Perković F., Sebelić M., Vodinelić Ljubica, Perković G., Vodinelić Ljudmila, N. N. i N. N.; po 3 lira: Klunić M., po 2.50 L.: Bubić M.; po 2 lire: Vojnić M.; po 1.50 L.: Balde A.; po 1 L.: Jakopila A., Klunić M. i Vodinelić M. — Ugledali se i drugi!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Broj 31. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 9. augusta 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Što će na ovo filozof, onorevole Gentile?

Ono što smo u našem članku »Zadnja ura« (vidi »Ist. Riječ« od 21. juna o. g.) predvidjali, to se sada obistinjuje. Do početka školske godine dijele nas još gotovo puna dva mjeseca, a već čujemo, da se neke naše škole definitivno zatvaraju. O školi u Žminju i o bezprimjernim neispravnostima, kojom je obrazloženo ukinuće te naše škole, progovorit ćemo drugi put opširnije. Danas ćemo reći samo koju o najnovijem atentatu na hrvatsku školu u Dragi Mošćeničkoj.

Prije talijanske okupacije bila je hrvatska škola u Dragi dvorazrednica. Polazilo ju je preko 160 djece. Bila su to bez izuzetka, sve sama hrvatska djeca. Drukčije nije moglo ni biti. U izvanjskim selima, što sačinjavaju draško školsko okružje, nije nikada bilo ni jednog Talijana. I sama Draga, premda na moru, sačuvala je do danas njega svoj starodrevni, hrvatski karakter pa i unatoč tome, što se po gdjekoji Mohović ili Dešković — preselivši se na Rijeku — potalijančio. Mi imamo stara svjedočanstva, gdje su ocevi i djedovi tih Mohovića i Deškovića ostavljali svoja imanja u nasljedstvo oporukama pisanim — glagoljskim pismenima i u našem čakavskom govoru. To je bilo u četrnaestom, petnaestom i u kasnijim vijekovima. Svaki kamen, svaka gruda zemlje od Činkova pa do Slatine, do Potoka i preko do Svetoga Ivana — nosi hrvatsko i samo hrvatsko ime. Što više: u malo kojim ustima zvuči naša čakavska riječ onako slatko i milo kao u naših vrijednih i čestitih Dražana. Sve što je u tom ubavom mjestancu domaće, bilo je naše i sada je naše i želi ostati naše. Onaj naš dobri puk ima svoju staru kulturu, koju želi zajedno s domaćim običajima i svojim slatkim materinjim jezikom da očuva. On ima najzad a i pravo na to. U sjednici od 28. novembra 1920. talijanski je parlamenat svečano obećao, da će talijanska vlada poštivati svetinje slavenskih manjina, u prvom redu jezik kao glavno obilježje naroda. U onoj znamenitoj sjednici velika je Italija dala svoju časnu riječ našemu malome narodu, da će mu dati slobodu, da se i unapredak nacionalno i kulturno razvija: drugim riječima najsvečanije se obećalo narodu, da će mu se ne samo pustiti njegove dosadašnje škole, već da će mu se, gdje se pokaže potreba, otvoriti i nove. Kad tamo — što vidimo? Nesamo što se ne otvaraju nove škole, već se sistematski, upravo pomamnom brzinom ukidaju, zatvaraju, potalijančuju i one, što smo ih do sada imali.

Sad je na redu, da bude ukinuta i ona u Dragi Mošćeničkoj. Ako smo dobro obavješteni, ta će se škola ukinuti koncem idućega mjeseca. Ukinut će se protiv jasnog slova zakona, protiv volje roditelja, koji su već u toliko zgoda pokazali svoju čvrstu odluku, da hoće da im se djeca uče u njihovu materinjem jeziku.

Ova, da se najblaže izrazimo, nečuvena nepravda dolazi u času, kad je već ukinuta žminjska hrvatska škola i pošto je već najavljeno ukinuće i poslednjih dviju škola u porečkom kotaru i nekih u drugim krajevima Istre. Dolazi u času, kad jedna vrijedna učiteljica, gdjica Čop, prima dekret (kakva nije valjda ni Austrija nikada izdala!), kojim se preko noći, unaprečac otpušta iz službe. Dolazi u času, kad se i drugoj jednoj čestitoj učiteljici, gdjici Stranić, dogadja nešto slično.

A časna riječ zadana u sreu talijanskog Parlamenta, da će se naše kulturne ustanove poštivati?

Na ovo neka odgovore sami čestiti Talijani — to se naposljetku tiče njihova obraza. Mi znamo samo to, da talijanski upravnici drže, da oni mogu danas protiv nas preduzimati sve i sva. Mi smo slabi — oni su jaki. Njih ima 40 milijuna, nas tek pet do šest stotina hiljada. Prema tome: tko je jači taj tlači... Medjutim najveći državnik, što ga je Italija imala, nije mislio tako. Kamilo Cavour, Stvoritelj i Oslobodítelj Italije, genijalan državnik, kome današnji vlastodršci nisu ni do koljena, imao je o pravu ljudi posve drugo mišljenje.

On je rekao:

»*In tutte le congiunture della vita, in tutti i paesi del mondo, è cogli opressi che fa d'uopo di vivere: metà dei sentimenti e delle idee mancano a coloro, che sono felici e possenti.*«

A to u našem jeziku znači: »U svim prilikama života u svim zemljama svijeta prinudjeno se je, da se živi s potlačenima. Polovina osjećaja i misli nedostaje onima, koji su sretni i mogući.«

Divne riječi! A slično je govorio i veliki engleski državnik Gladstone i toliki drugi umnici i svjetski velikani.

Jedan od najvećih talijanskih pjesnika, možda najveći iza Dantea, Giosuè Carducci razmišljajući o sudbini Napoleona I. i svega njegova roda, dolazi do zaključka, da su svoj nesreći one porodice kriva nedjela i zločinstva njihovih prvaka.

Carducci piše:

»Fu la giustizia; la quale altro non è, che l'armonia dei fatti umani, e che nei fatti umani svolgendosi annulla e vendica prima o poi tutte le offese recate al diritto.... *Non s'inganna nè si oltraggia impunemente il genere umano nè coi plebisciti nè colle vittorie.*«[1])

»Svakome zločinstvu što je tiranin učini protiv slobode, protiv pravde, historije — kazan.... koja može da se protegne i izvrši i na djeci i na dalekim unucima sve dotle, dok se sasvim ne udovolji moralnim zakonima, koji upravljaju čovječanstvom.«

Ovako je pisao Carducci, veliki umnik, Prorok treće Italije. Amerikanski filozof Emerson kazao je sve to u same ove dvije riječi: *Sve se plaća!*

O talijanskom ministru nastave vele, da je takodjer filozof.

Naš poslanik u Rimu, g. dr. Stanger, prikazao mu je i ove posljednje nasilne mjere u svoj njihovoj gruboj golotinji.

Ako je ministar onorevole Gentile, uistini filozof — kud će ljepše zgode od ove, da meditira o posljedicama povredjene pravde, kaošto su to prije njega činili veliki Talijani i razni drugi svjetski velikani? Gospodin ministar može u ovom slučaju da učini i više: on može jednim potezom pera ispraviti ovu povredu. Time bi spriječio jednu veliku nepravdu i pokazao svijetu, da nije samo filozof, već u pravom smislu riječi — *čovjek.*

[1]) Bila je pravda; koja nije drugo no sklad izmedju ljudskih djela i koja, dok se u ljudskim djelima razvija, uništava i osvećuje prije ili poslije sve pravu nanesene povrede. Čovječanstvo se nekažnjeno ne vara i ne vrijedja ni plebiscitima ni pobjedama.«

Dvojna mjera školske politike.

»Učiteljski list« od 1. augusta t. g. donio je članak pod gornjim naslovom, kojeg obzirom na njegovu važnost radi žalosnih školskih prilika u Istri priopćujemo u cjelosti bez ikakva komentara:

»Nalazimo se u razdoblju, gdje se već postupa protiv nas službeno, putem zakona, vlasti se obaraju na naš stalež putem cirkulara, dekreta i dopisa bacajući nas iz službe odnosno u prisilno stanje mira. Vladinim organima nije pravo, da smo sa solidnom i požrtvovnom akcijom o samoizobrazbi svojih članova, svojim pevačkim zborom i drugim ustanovama podigli visoko ugled svog staleža, nije im pravo da naš učiteljski savez nastoji da organizaciju uzdrži na dostojnoj visini, boreći se uspešno protiv korupcije za boljitak škole i za očuvanje svome narodu njegovih kulturnih institucija. Ne žele oni imati medju učiteljstvom slavenske narodnosti dobrih odgojitelja i organizatora, oni ne trebaju svesnih učitelja, već prekim okom gledaju na one, koji savesno vrše svoje pedagoško zvanje bilo u školi ili izvan nje. —

Zato se i služe svim sredstvima, koja su im na raspolaganju, da demoraliziraju naše vrste i rastepu naša društva. Mi stojimo pred dejstvom, da su svi predsednici istarskih učiteljskih organizacija bez službe, a da ne spominjemo svemoguće slučaje i napadaje, koji su prešli i preko medje naše Istre. No Istra je od pamtiveka iskorištavana, izrabljivana i tlačena, u svakom obziru zapostavljena i zaboravljena, zato i svaki udarac, koji se morao da nanese inorodcima u novoj državi, primenjen je bio i isproban najprije u Istri.

Politika dvojakog promatranja, dvoličnog naziranja, dvojne mere i logike, koja je proniknuta u svim metodama naših gospodara, koji se obaraju nemilosrdno na naš narod, ispoljava se takodjer jasno *i na školskom polju opet osobito u Istri.*

Saznali smo nedavno iz talijanskog tiska, jer neki kotari nijesu dobili nikakih obavesti, da su raspisana definit. učiteljska mesta u Istri. — Vrlo je karakteristično, no posve u skladu sa spomenutom politikom dvojne mere, da su raspisana samo mesta za talijanske škole. Mi možemo da potpunim pravom tražimo, zašto nisu istovremeno bila otvorena mesta i za slovenske i hrvatske škole uključene u opći popis talijanskih škola premda nisu uopće službeno pretvorene u talijanske.

Mi ne možemo nego da ovim putem izrazimo zbog toga svoje ogorčeno negodovanje i najenergičniji protest, jer se već nekoliko godina u tom pogledu ostentativno bagatelišе slavensko učiteljstvo Istre.

Svakome su od nas poznate svemoguće makinacije skopčane sa definitivnim namеštenjima, svima nama je jasno, gde su svršavale naše molbe, a da se ih uopće nije ni uzimalo u obzir. Koliko smo puta poduzimali korake, da se dodje do bilokakvog rešenja, no sve bezuspešno. Dok se već nekoliko godina ne raspisuju mesta u većini kotara, — da se izvrši pusta formalnost i baci javnosti prah u oči, raspisana su bila prošle godine tri mesta naše škole u porečkom kotaru. Kakve li ironije? Bilo je sa naše strane dosta molitelja sa svim uvjetima; ali o rešenju nema ni govora, — ta glavno je, da su naši kolege(ice) nalepili na svoje različite dokumente dosta biljega, te imali dok su im molbe bile primljene dosta neprilika.

Ove godine je i to izostalo. Nema uopće raspisa natečaja za naše škole u Istri, a mi takodjer sumnjamo, da će biti objavljen. — Naš savez ustraje u borbi za svoje staleške interese i ne prigiba pokorno glave. Mi smo potpuno uvereni, da svi pošteni naši sudržavljani druge narodnosti odobravaju držanje našeg učiteljstva, kojemu se ne može predbaciti, da se bavi politikom, već se jedino bori za svoj opstanak i procvat škole.

Valjan uzgoj djece.

Odnošaj roditelja.

Ako je majka štedljiva a otac rasipnik, onda propada kuća: isto biva sa odgojem, ako je otac strog, a mati uvijek slaba i popustljiva. Koliko matera postaše sukrivci gdjekojeg grijeha tim, što su iz svoje slijepe ljubavi branile pred ocem pogriješke djeteta ili ih uvijek od straha pritajivale! Ne mora li dijete, komu mati sve pogriješke ispričaje i ukrašuje, malo po malo suditi, da i nisu toliko zli? Ne mora li dijete izgubiti strah od kazne, ne mora li kazna postati uzaludna, bude li mati dijete kad ga otac kazni, ubrzo još više milovala i mirila? Kola se ne miču, ako ih jedan vuče napred, a drugi istom silom natrag.

Ovakovo postupanje još je sa druge strane veoma ozbiljno. Ne mora li dijete oca držati za nepravedna i okrutna, kad ga kazni za ono, što mati odobrava ili barem ispričava? Tako biva ona sama kriva, da u srcu djeteta malo po malo nestane ljubavi prema ocu, a preostane još samo strah, ako ne možda i protivnost.

Isto tako ogrešuju se naprama ocu one matere, koje budući same odviše slabe, da kazne svoje ljubljeno dijete, uvijek mu se samo groze ocem: »Čekaj, čekaj! kad dodje otac, kazat ću mu to.« Ne biva li tako mati kriva, da dijete drži svoga oca za pravo strašilo?

Kad je već u naravi muža, da ne pokaže djeci svojoj one toli laskave majci već prirodjene ljubavi, i kad već s toga djeca misle, da ih otac ne ljubi toliko, koliko majka: onda neka majka barem ne povladjuje takovom grožnjom krivo njihovo mnijenje. No ako je mati toli slaba, da ne može kazniti kako bi trebalo, pak zato se i djeca ne boje njezine kazne, tek onda neka to ostavi ocu. Uostalom dijete mora uviditi, da niti mati ni otac ne dopuštaju ikakovu neurednost. I u odgojivanju djece samo slogom polučuje se uspjeh.

Položaj oca.

Već smo prije spomenuli, da nije u naravi muža, svoju otčinsku ljubav tako izvana pokazati, kako to običaej mati i odtud lahko si dijete umišlja, da ga otac ne ljubi toliko, koliko mati. Ako se opazi, da si dijete zbilja tako misli, pak se bojati, ne će li s toga isto ocu manje privrženo biti, tada je mati dužna nastojat., da to prije svega ispravi. Ona neka isprića hladnokrvnost očevu pred djecom, napominjajući im njegove skrbi i trude; ona neka nastoji pobuditi u njih ljubav k njemu, kazuć im, kako se otac za njih i radi njih muči i trudi, koliko se radi njih brine i žrtvuje. Nu time neka ne bude rečeno, kao da se i gdjekoji otac, pošto se danju trudio i mučio, ne bi mogao kod kuće nešto više brinuti za svoju djecu i ljubezno se zabavljajući pobuditi u njih povjerenje prema sebi. Koliko godi djetinjemu srcu, ako se s njima otac i samo malko poigra: ako ih ljubezno popita, kako su se ponašali u školi i kod kuće; ako ih uči koju molitvicu i zapjeva im koju piesmicu itd. Sve to dade se lahko i brzo učiniti, a veoma je koristno.

DOPISI

IZ VODNJANŠTINE.

Ponosni viteški čin! Zar je i to kultura?

Čitateljima »Istarske Riječi« još je sigurno u pameti napadaj na župni stan u Filipani, odnosno na samoga župnika, vlč. g. Livića. Bilo je to dne 9. januara ove godine. Oko tri sata poslije ponoći došla je grupa delija iz Vodnjana pred župni stan. Budući da su vrata bila zatvorena, polili su ih benzinom i zapalili. Župnik je ispalio u zrak jedan hitac iz puške, da time upozori svoje župljane i karabinijere. Kad su ti nezvani gostovi provalili u kuću, morao je župnik da skoči preko prozora, da se time oslobodi od zlostavljanja, ako ne smrti. U kući je ostala župnikova ekonomka, gospodjica Marija Gaber. Zatekli su je bosu i skoro golu, te je bila na najnedostojniji način napadnuta.

Ovaj je čin duboko dirnuo osjetljiva čuvstva naših ljudi, a i sami čestiti Talijani iz Vodnjana i Pule zgražali su se na kavalirskom činu ove ekspedicije.

Tekar je zaliječila ova rana, kad moramo opet turiti u svijet vijest o »dostojnom kavalirskom« činu nekih ličnosti iz Vodnjana. Oblastima je bio dobro poznat čin u Filipanu, pa je pravica umetnula u to svoje prste. Svojedobno je spomenuta župnikova ekonomka Marija Graber vjerodostojno kao napadnuta stranka iznesla sav čin. Sada su joj preporučili, nek izjavi, da nije istina, što je prije govorila. Ona im je poručila ovako: »Ne mogu opovrgnuti istine i kazati, da je istina laž; to mi ne dozvoljava ni duša ni Bog. Ipak opraštam onima, koji su me napali.« No time noćni junaci nisu bili zadovoljni.

Dne 20. prošlog mjeseca gospodjica Graber bila je pozvana na sud u Vodnjan. Prisutni su bili svi optuženici. Kad je izlazila iz suda, stali je vrijedjati najgadnijim epitetima. Ona se vratila u sud i zamolila zaštitu. Kazali joj, da ne treba pomoći, kad nije ozlijedjena. Bila je sama. Kad je izašla iz suda, jedan od njezinih napadača abordirao je biciklom, drugi je bacio za njom gvozdenu stolicu, treći je počeo ružiti, a znameniti Golessich Antun (junak na Proštini) dao joj je jednu zaušnicu, da je bijednoj dva dana tekla krv. Sva kao izvan sebe išla je od vratiju do vratiju, da se sakrije od napadača, ali odasvuda su je tjerali kao nekrštenu dušu. Slučajno mi je bilo sudjeno, da i ja vidim ovaj žalosni prizor. Golessich je medjutim mirno šetao, a da ga oružnici ni zadržali nisu.

Ova se vijest brzo proširila po svoj Vodnjanštini i Puljštini. Plemeniti ljudi talijanske narodnosti zgražali su se, kad su čuli, kako se napada na jednu žensku bez ikakve zaštite i obrane. Ne pišem nikada u novine, ali kad sam opazio, da »Istarska Riječ« ne zna ništa o tome, osjećaj pravednosti nad zaštitom jedne plemenite ženske, prisilio me, da javim taj čin i dadem na sudjenje svim čitateljima »Istarske Riječi«. — Napadači su počinili po njihovom mnijenju patriotsko djelo. Pa neka se time i diče! Zašto bi sada htjeli biti nevini. Zar karabinijeri ne znadu, kod koga su našli župnikovu pušku (za koju je imao i dozvolu za nošenje oružja) i uresnu sablju. Kad su junaci, nek se i priznaju. No navaliti na bezaštitnu žensku, to je valjda za njih kulmen junaštva.

O gospodjici Mariji Graber ne može nitko da štogod slaboga reče, a po najmanje naši susjedi druge narodnosti. U njezinom plemenitom srcu nije bilo mjesta mržnje ni osvete. To nam je najbolje pokazalo njezino vladanje za vrijeme rata. Živjela je u to vrijeme u našim krajevima jedna Genoveskinja. Nju je austrijska policija tražila da je uapsi kao talijansku gradjanku. Nijedan od današnjih junaka nije zaštitio tu Genoveskinju. I za naše ljude bila su tada teška i opasna vremena, ali plemenitost gospodjice Graber nije imala straha pred austrijskom policijom, te je tu Genoveskinju držala sakrivenu u svom stanu, gdje je ta gospodja i rodila. I jedna druga talijanska gospodja (Vodnjanci to dobro znadu) bila je proganjana od austrijskih žandara. Dotična gospodja morala je na sud u Vodnjan. Žandarmerija je zabranila, da bi je tko pratio u Vodnjan. Nitko se nije osudio kršiti zapovijedi žandarma. I tu je gospodjica Graber pokazala svoje dobro srce. Otpratila je spomenutu gospodju u kočiji do Vodnjana. Ne mogu a da ne spomenem Talijana Battistija. Za vrijeme rata je taj svećenik obolio i nitko od njegovih sunarodnjaka nije mu se htio približiti. Gospodjica Graber njegovala ga je i četiri dana i noći nije odilazila od bolesnika.

Kad ovo sve znate, onda možete da pravo ocjenite viteško djelo vodnjanskih junaka.

Vodnjanski općinar.

IZ ŠTRPEDA.

Čujmo i drugo zvono!

Primamo i drage volje uvrštamo: Štovani gospodine uredniče! U 28. broju Vašeg cijenj. lista od 19. jula t. g. izašao je dopis iz Štrpeda, u kojem Vam neki dopisnik opisuje obiteljsku tragedjiu jednog našeg obiteljskog para. Pošto su u dopisu nekoje netočnosti, to Vas najljepše molim, da budete tako ljubazni, pa da mi uvrstite ovih par redaka:

Suprazi Antun [illegible] u svoje [illegible] lobno [illegible] Suprazi [illegible] kakva [illegible] Ruzi [illegible] treba [illegible] teškim [illegible] prilikama [illegible] Stjepo [illegible] S. M. [illegible] Magdalena [illegible] slozi [illegible] Na [illegible] Ane Flego, koja [illegible] Suprazi [illegible] dobra domaćica, koja je [illegible] svojih obitelj [illegible] Stanislava [illegible] da se ženila i brinula [illegible] trebalo. Osim toga [illegible] glavni razlog one tragedije leži u [illegible] ljubomornim. I to ga je dovelo [illegible] narodna poslovica [illegible] ne bi se bili ni [illegible].

Nadamo se, da [illegible] naš [illegible] suprazi Flego opet izmiriti, [illegible] je ne samo u njihovom interesu, nego i u interesu maloga Stanislava.

Kako doznajemo, Ana Flego je odmah iza 10 dana izašla iz bolnice, a njezin suprug, koji se je bio sam ranio, ostavio je i on iza 15 dana bolnicu. Zlo je samo u tome, što ni jedan ni drugi ne mogu još da rade.

IZ PULE.

Talijansko hodočašće. - Na grobu Nazarija Saura. - Govor čehoslovačkog konzula .- Prešućivanje jugoslovenskog mučenika

Hodočašće na grob Nazarija Saura, kojeg su za vrijeme rata austrijske vojničke vlasti osudile na smrt, bilo je ovih dana obavljeno na najsvečaniji način. Hodočašću su prisustvovale sve gradjanske i vojničke vlasti, te razne delegacije patriotskih udruženja iz čitave Italije. Uz Saurov grob nalaze se — kako je svojedobno pisala Istarska Riječ — pokopane još dvije žrtve austrijskog krvološtva, i to čehoslovački mornar František Houtsky i jugoslovenski pomorski podčastnik Kraus iz Splita, koje su Austrijci 11. maja 1918. objesili kao veleizdajnike. Talijani su već odavna podignuli spomenik na Saurovu grobu, a sada su i ova dva groba pristojno uredili i okitili cvijećem. Komemorativnoj svečanosti na grobu Saurovu prisustvovao je i češki konzul u Trstu, g. Eduard Mahati. On je izrekao oduži govor, u kojem je slavio žrtve za slobodu. Osobito je isticao česku borbu protiv Austrije i nabrajao žrtve i napore čehoslovačkih legionara. Konačno je naglasio, da čehoslovačka vlada nije htjela da prenese smrtne ostanke narodnog mučenika Houtskoga iz Italije u domovinu, jer želi, da grobovi čehoslovačkih mučenika u inostranstvu održavaju uvijek živu vezu izmedju Čehoslovačke i njezinih hrabrih saveznika, s kojima su se u ratu rame ob rame borili. Za njim je nastupilo više talijanskih govornika. Najkarakterističnije je bilo kod svih govora to, da se nije nijedan govornik usudio reći, da je Kraus bio dušom i tijelom Jugoslaven i da se je borio protiv Austrije za slobodu jugoslovenske države, već su ga svi spominjali kao — Dalmata !..

IZ PULJŠTINE.

Mi ne živimo, već životarimo. Doba je opće potištenosti, opće obnemoglosti. Manjka zarade, manjka dakle kruh, a jer manjka kruh nestaje obamrlost i mrtvilo. No uza sve mrtvilo medulinski je sajam bio prilično živ. Veselilo se, pilo i pjevalo. — Čujemo, da su Medulinci bili svi zabrinuti, jer se govorkalo, da je gosp. brigadijer uoči sajma strogo zabranio pjevati. Čudna i vrlo neumjesna zabrana! Pa što ima sakrivenog, što izazivajućeg u našem nevinom bugarenju. Ljudi, narod dava duška svojem osjećanju na čisto svoj posebni način, koji nikog ne vrijedja ; nit ikog uznemiruje. I taj se način sastoji upravo u našem bezbrižnom pjevanju i bugarenju Majka maru rožice... itd. No valjda je i sam g. brigadijer spoznao i uvidio, da je njegova zabrana posve neosnovana i neumjesna, pa je ipak dozvolio, da se može pjevati, ali samo za 2 dana od sajma. A kasnije? Zar će se stoljetnim narodnim običajima zadati smrtni udarac? Zar će se narodno blago pokopati u najdublje grobove? U to ne vjeru-

[illegible] da [illegible] posto je to [illegible] opravdan [illegible] To [illegible] značilo bi [illegible] pruža [illegible] Kakav [illegible] u zamjenu [illegible] gorn [illegible] Budući [illegible] vjerujemo [illegible] i pravdi Božje [illegible] da se [illegible] nama [illegible] bugarenje [illegible] dopu[illegible].

IZ SV. PETRA U ŠUMI.

Kradja.

Prije [illegible] dana [illegible] Glušće [illegible] sela Glušćevi jednog [illegible] U nedjelju, dn. 5 [illegible] obitelj [illegible] Misi. Nato mu se [illegible] odnesao [illegible] 515 [illegible]. Kad se je Glušće povratio iz crkve, na svoje izmenadjenje opazi, da mu je neko ukrao novac. Za [illegible] je [illegible] stvar [illegible] oružničkoj [illegible] Dosada je zatvoren [illegible] mladić, [illegible] sigurno [illegible] on [illegible] krivac.

Franina i Jurina.

Fr.: Ako gre još koliko ovako napred, do malo vremena ne ćemo imet u Istre ni jedne škole va našem zajike.

Jur.: Ja pak mislim, da te voij ku za seme pustit.

Fr.: Ako pak ne puste?

Jur.: Ako i ne puste — ča j' naše jednako će rast.

Fr.: Ča prez semena?

Jur.: Ča će nam seme, kada su već klice gore. K letu bit će uprav sedamdeset let, da je pokojni naš veli biskup Dobrila štampal prvi put svoj lepi i nam tako dragi i mili Oće budi volja Tvoja . Ono je bilo prvo seme...

Fr.: . . s kega je vanka klica prišla.

Jur.: Klica? Kakova klica! Reci: umejak - šuma... A koren? Nima ti na svete strpaći, ki bi ga mogla vanka zirit. To ti je, Franino moj, večno - večno... Pogledaj malo naši Ćiribirci. Već su petsto milijuni let v Istre i još nisu pozabili govorit po svoju. Deca su njim hodili va naše a neka i va talijanske školi, i sve ne bi koristilo: kada bi ta deca prišla vanka školi, nisi čul drugo, nego drokete ćire i sve tako. Tako će bit i s nami. Moru od nas delat, ča ih je volja, ma mi ćemo vavek ostat ono, ča smo bili.

Fr.: Ma ako nam zapru sve školi?

Jur.: Neka zapru. Ja nisam bil nikada va nijednoj škole, pak se sa svem tem ne bi promenil z nijednim njihovim štraordinarijem.

Fr.: Va naše vreme, tamo pred sto i dvajset let, kada smo mi dva još bili mali, ni bilo ni školi ni meštár. Moj pokojni otac je negdere va Italije kopil jedanput nekakov Silabarijo, i moja pokojna mat bi me vadila po nedeljah šlabikat slovo po slovo, dokle sam tako lepo naučil štat, da su se svi čudili.

Jur.: Velo čudo — navadit se štat! Trejset let prej Krimeji, kada sam već bil storen [illegible] Domaćiju [illegible] spoznal slova i skupa ih slagat [illegible] igrarim. Da ti pravo rečem, ja se čudim, kako more bit na svete jedan jeftni človek, ki ni [illegible] s pomoću meštra ali pak sam navadil čitat i pisat. Zna i dva slova a i b. Stavi spreda a, pak imaš ab. Stavi a od zada, pak imaš ba. Ako [illegible] pak jedan za drugim [illegible] ba [illegible] imaš: baba. Je to teško?

Fr.: Bornica ni! [illegible] bim se to navadil, [illegible] bim!

Jur.: I tako [illegible] gre napred: ba-be; beb [illegible] babe [illegible] gladko i lahko, da bolje ne more bit. A sada zapamti dobro, ča ću ti reć: Ako tada naše školu zaprli, poć ću ja od kuće do kuće i kadegod budem našal kakovega šentimu ki ne zna štat ni pisat [illegible] njega navadit va mesec dan [illegible] i drugo.

Jur.: To je uči i učinit. Razume se, da to ne će bit prava škola. Meštar je meštar [illegible] do njega. Meštar uči decu i druge [illegible] stvari. On ih uči [illegible] mislet.

Fr.: Ja, ako s decom govori onako, kako ga razumeju. Ma ako ih on uči mislet va tujem zajike to je svejedno, kako da bob va zid hita.

Jur.: To su već rekli najveći mudraci od ovega sveta. Malo dete, ako mu govoriš va njegovem zajike, teško te razume. Ako mu govoris va tujem ne razume te nikako. Tako je bilo, i tako će bit. Pokojna Austrija bila je grda i nepravedna, ni imela za nas ni srca ni duši, ma svejedin ni branila, da se deca uče va njihovem materinskem zajike.

Fr.: Ako nam pak budu i to branili, ča ćemo onput?

Jur.: Rekal sam ti. Držat ćemo se one Božje: Pomozi si sam, pomoć ću ti i ja! Ne će bit druge, nego zet Početnicu i s decom, ka ne znaju štat šlabikat: babe-bi-bo-bu... A mislet neka se navade sami, kako sam se i ja navadil.

Fr.: A to će reć, da nas vrag ne će ni sada zet!

Jur.: Ni sada, ni nikada, ako budemo pametni.

Gospodarstvo

Kako se valja brinuti za zdravlje životinja ?

Kojigod želi imati veću korist od blaga, mora se brinuti za njegovo zdravlje. Od bolesna blaga mala je hasna. Životinju je mnogo teže liječiti nego čovjeka, jer ne zna kazati, što joj je, a pojave mnogovrsnih živinskih bolesti nijesu uvijek jasne, niti se mogu uvijek odmah razlučiti i spoznati. Zdravlju blaga prija svjetlost, primjerena toplina i zdrav zrak, s toga i vidimo, da je blago najbolje veselo onda, kad se istjera na zdravu pašu u zdrav zrak. Zato treba, da se svaki gospodar pobrine, da mu blago ima dovoljno svijetla, umjerene topline i čista zraka. Prema tomu mora biti štala dosta prostrana i visoka. Da u njoj bude svijetlije i da se u nju može upustiti potreban svjež zrak, mora imati prozore, koje valja držati otvorene, kadgod nije blago unutri. Dalje treba da se nastoji, da bude štala po mogućnosti ljeti hladna, a zimi dovoljno topla. Znajući to, žaliti je, što još i sada ima po našim selima mnogo nemarnih gospodara, koji misle, da je svaka luknja za blažče dobra, a ne misle te mudračine, da u takvoj škulji nema ni dosta čista zraka, da je unutri ljeti nepodnošljiva sparina, a zimi kruta studen. Je li čudo, ako mu onda ljeti i zimi koje blažče propane ili dobije razne bolesti?

Kaošto čovjeku, tako godi čistoća i životinji. Sve životinje, koje slobodno žive, marljivo se čiste i rede same. Za čistoću domaćih životinja mora da se brine čovjek. Zar nijesu jelen i srna kud i kamo čistiji i [illegible] od [illegible] jeli [illegible] kravo, što [illegible] gledamo [illegible] blaga? [illegible] privezano [illegible] čistili [illegible] pa [illegible] nije upozorili na [illegible] to radja mnoge bolesti.

Treba pobrinuti se i za valjanu i čistu [illegible]. Stan [illegible] ka je [illegible] sagradjena na suhu mjestu [illegible] neka su dobro opražene izvana i iznutra, da bude u njoj zimi toplije, a ljeti hladnije, pa da kroz stijene ne propuhuje vjetar i da se u njih ne sakuplja [illegible] kakvo kužilo. Svaki dan treba čistiti podove i oprati čistom vodom, pak prostrti pod blago suhu stelju. Lasno je misliti, da će se u nakoj i vlažnoj štaji napraviti više djubra (gnoja). Štaju valja držati suhu, a djubar izbacivati van na gomilu, neka ondje gnije. Žalosno je i sramotno za gospodara, ako mu se blago valja u blatu i kaljuži. U [illegible] kroj je stali zrak uvijek vlažan [illegible] prema tome i škodljiv. Ako li pak u njoj što gnjili na pr. ljeti balega i zelena trava, onda to radja veliku toplinu, pa se gnjilenjem i toplinom razvija kužna para, što je opet vrlo škodljivo. Polovica bolesti, koje se hvataju blaga, te s kojih ono trzi i pogiba, nastaje s nečistće, u kojoj ga drži nemaran gospodar. Ali što hasni govoriti onomu, koji ne drži čistu ni svoju kuću, ni sebe sama! Nema zaista nijedne životinje tako nemarne i nečiste, kaošto je gdjekoji čovjek nečist i neuredan! Često se tuže seljaci, navlastito mnoge žene, da nemaju nikakve sreće u blagu. Čuditi se dapače moraju, što im ne poerkava još ono malo blaga, što ga još imadu!

Da blago bude zdravo i napredno, treba ga hraniti dobrom i slanom krmom, a ne golom i praznom slamom, a često valja hranu preko godine osoliti. Ne valja davati blagu zaprašene i zamuljene hrane, a niti one, koja je od kiše odveć isprana ili koja je upaljena i pljesniva. Blago pak treba napajati čistom, svjezom vodom, kakvu ljudi piju, a ne kakvomgod kaljužom, mlakom, sniježnicom ili od leda otopljenom vodom. Osobito su škodljive za blago one vode, u kojima nešto gnije, ili u kojima se lan i konoplja moči. Takve su vode pravi otrov za svako blago. Reći ćeš, da takova hrana i piće ne škodi tovornu blagu. Kakogod kod čovjeka, tako mogu i kod blaga otvrdnuti neki probavni organi i sjetila, da se čini, kao da im sve to ne škodi, al to nije istina. Privezano blažće uz jasle mora jesti i piti, što mu se dade, samo da ne skapa. Dvije tri godine nije škodila tomu blagu takva pokvarena hrana, kad najedanput počne ginuti i venuti. Da kupiš par volića, pa ih počneš hraniti nevaljalom hranom, oni će ti brzo uginuti, jer nijesu vični zloj i pokvarenoj hrani, kakvoj si priučio svoje prvašnje blago.

Da ti blago ostane zdravo, ne smiješ ga s proljeća naglo izgoniti na zelenu travu, već miješaj kroz osam dana sijeno i zelenu krmu, inače će ti oslabiti, ili dobiti grižu, jer životinjska narav ne podnosi nagle promjene. - Za velike žege i sunčane pripeke ne valja tjerati blago na pašu, jer može lako dobiti upalu moždjana (sunčanicu) i naglo skapati. Na jesen opet treba paziti, da se blago ne pase za mraza i mrzle rose, jer bi se moglo nahladiti i obolieti.

Ako jako ugrijano i utrudjeno blažće napojiš hladnom vodom, može kao čovjek dobiti upalu pluća ili koju drugu bolest. Na hiljade je već blaga propalo zbog takve budalaštine. Isto će tako usopljeno i znojno blašće dobiti kašalj ili drugu bolest, ako ga ostaviš na hladnu vjetru, mrazu, ili zimi nepokrivena. Idući od kuće, tjeraj blago polagano, da se malo po malo ugrije, a kad se s puta vraćaš, to opet goni polako, da se u živinčetu svrućena krv stiša.

Gore već rekosmo, da je teško liječiti oboljelo blažće, zato je bolje i lakše čuvati blago od bolesti. Mnogi seljak znade

PODLISTAK

Za domovinu.

Bilo je godine 1812. Osim Engleske i Rusije sva se gotovo Evropa poklonila pred Napoleonom. Sad je htio još da svlada Rusiju, da zadje u Aziju, pa da pogodi Englesku u Indiji, kad ju nije mogo svladati kod kuće. Znao je Napoleon, da je Rusija ogromna zemlja, zato je sakupio protiv nje ogromnu vojsku od 620.000 momaka. Povijest ne pamti tolike sile. A bilo je i sve lijepo uredjeno, da tolika sila ljudi ne ostane bez hrane, bez oružja i puščanoga praha i olova. Za sve se pobrinuo i dne 24. lipnja 1812. prešao sa svojom golemom vojskom preko rijeke Njemena i provalio u rusku zemlju. U Rusiji je tada vladao car Aleksander I. On nije mogao da ni iz daleka sabere toliku vojsku. Jedina je njegova nada bila — ruski narod, za kojega je znao, da nada sve ljubi zemlju, koja ga je rodila. A imao je i dobrih generala, na čelu im staroga vojskovodju Kutuzova.

Poput plamena raširila se Rusiom vijest, da je neprijatelj provalio u zemlju. Taj je plamen zahvatio sva ruska srca i sve je bilo pripravno dati život svoj na obranu svete majke Rusije.

Ali je vojska bila preslaba, da se ogleda sa silnim neprijateljem. Stoga ona i nije htjela, da s njime megdan dijeli odmah na početku, već je sve uzmicala prema srcu ruske zemlje, jer je znala, da će se ondje moći bolje i lakše braniti.

Uzmiče ruska vojska, a Napoleon za njom. Kadkada se pojedina krila obiju vojska sukobe, no Francuzi su svuda pobjednici. Tako je kod Smolenska i drugdje. I hajka se nastavlja: Rusi bježe pred Francezima, a ovi potonji za njima. To potraja do 7. rujna. Toga se dne ruska vojska zaustavi, gotova da se ogleda s neprijateljem. Kod sela Borodina, nedaleko Moskve, zametne se strahovita bitka. Do 80.000 mrtvih — najviše Rusa — pokrilo je bojno polje. Ali je ostatak ruske vojske sretno izmakao i povukao se u unutrašnjost. Pobjeda je bila na strani Napoleonovoj, ali mu nije donijela sreće. Napoleon krene put Moskve. Gradom je zapovijedao glasoviti grof Rostopčin. Čuvši da je neprijatelj na pragu svete majčice Moskve, udesi sve, kako će ju u zgodan čas dati zapaliti. Iz grada izvede 300.000 stanovnika. U gradu su ostali samo oni, koji nisu mogli ili htjeli, da sele. Onda je izišao i Rostopčin sa svojim šestnaestgodišnjem sinom Sergijem.

Na vratima grada okrene se k sinu, te mu reče:

— Pozdravi Moskvu za posljednji put. Do pola sata bit će sva u plamenu!

I doista: nekoliko časaka zatim bukne požar ponajprije u onom dijelu grada, gdje su bila skladišta živeža. Malo iza toga digne se strašan vihor, a požar zahvati čitav grad i svud naokolo nije bilo vidjeti drugo no strašan dim i plamen.

Napoleon pade s vojskom pred Moskvu. Izmoreni, obnemogli, ogladnjeli vojnici su čekali čas, kad će banuti u grad i dobro se najesti i napiti. Kad ovamo — gotovo tri četvrtine grada razorio požar.

Napoleon se zabrine. Uvidi, da se je u Rusima prevario. Mislio je, da će ih kao zečeve natjerati u bijeg — i kad evo — oni su njega natjerali u golemu nepriliku. Od silne vojske preostalo mu nešto preko 100.000 momaka, hrane ponestalo, Moskva razorena, ruska vojska vreba na zgodan čas — a što je najgore — bliža se zima, strahovita ruska zima.

Što sada?

Nije mu preostalo drugo, nego da se vrati.

Žalostan je bio taj povratak. Sad su pred Francezima Rusi i — neprestano im zakrčuju put. Treba se boriti, da se put prokrči. Ali Rusi privikli snijegu, ledu i ćećoj zimi, navaljuju na neprijatelja svom žestinom. Od dana na dan Napoleonova se vojska sve više prorjedjuje. Dne 9. studenoga moglo se prebrojiti samo 30.000 momaka. A toplomjer je pokazivao 20° R ispod ništice.

Ti gladni i razbijeni ostaci sukobe se osam dana zatim s Rusima kod Krasnaia. Borg se [illegible] vuči, da prokrče sebi put. Napoleon je [illegible] krišom utekao u Paris, pošto mu je vojska prolazeći rijeku Berezinu doživjela potpun poraz. Što se nije utušilo u mlakama i glibu, palo je ili na bojištu ili u ruske ruke. Od čitave Napoleonove Velike Vojske spaslo se oko 1.500 vojnika.

U mjesecu rujnu 1912. godine proslavili su Rusi stogodišnjicu te strahovite vojne. V Borodinu, malom i slavnom selu, obdržavale su se velike svečanosti, kojima je prisustvovala čitava ruska carska obitelj, sva vojska i nebrojeno mnoštvo naroda. Tom se prigodom slavilo rusko rodoljubije, kome se ima zahvaliti, da se god. 1812. oslobodila neprijatelja.

Godinu dana zatim potučena je Napoleonova vojska kod Lipskoga. Malo iza toga morade silni franceski car u zatočje na otok Elbu, pa na otok Sv. Helene — a godine 1821 [illegible] u smrt.

ovo vrlo dobro, ali ipak slabo mari za zdravlje svoga blaga. Ako mu pak blago oboli, trči okolo i traži bolje vracare, dade se od njih varati i zaslijepljivati, a uz to ih mora masno platiti, a da mu time svjedočeni najmanje ne pomogne. Zato, kad ti blažeče opasnije oboli, obrati se na izučena živinskog liječnika (veterinara) i slušaj samo njegove savjete i odredbe.

Mala seljačka škola

Kako se peče rakija od raži? Mnogi naši ljudi misle, da se ne može peći rakiju nego samo od grozdovih dropina. Takovo je mišljenje posve krivo. Rakiju možemo peći i od šljiva, dudovog (murvinog) ploda itd. U nekojim krajevima (za vrijeme rata) pekli su rakiju i od kukuruza. Može se peći i od raži, i to ovako: Raž treba vrlo krupno samljeti. Tako sameljenu raž bacimu u badanj i napunimo ga vodom. Na svakih 100 kg zdrobine dodamo jedan decilitar sumporne kiseline. Takvo tijesto napravimo uveče uoči dana, kad mislimo početi s priredbom. Ujutro slijedećeg dana zagrijemo to tijesto do 45 st. C, a pri tome miješamo oko pol sata. Nakon toga se ugrije na 60 do 65 st. C. Kod te će se topline pretvoriti škrob u šećer. Zrno naime raži zadrži škrob. Tako priredjen materijal ostavi se sad, da provrije, a doda mu se eventualno kvasca. Kad to provrije, peče se kao i druga materija: šljiva, drop, dudača, (murva) itd.

Opasan štetočinac na pšenici. Već nekoliko godina pojavila se na usjevima i to naročito na pšenici opasan štetočinac, a to je pšenična glistica, koja znade nanijeti velike štete. Tog štetočinca poznajemo po tome, što su mlade biljke kržljave, imadu navorano lišće, a mnoge vlati pobijele, tako da se na očigled može opaziti, da tu hara neka bolest ili neki štetočinac. Ova glistica živi nad zemljom i to u vlati, i kad se zametne zrno, onda u zrnu. Ovo je zrno maleno i crno te izgleda poput tvrde ili smrdljive snijeti, ali kad zrno pritisnemo, ono ne pukne kao kod snijeti, pošto je vrlo tvrdo. U ovakovom se zrnu nalazi na stotine glijstica, koje sa zrnom opet dolaze u zemlju i tu ponovno zarazuju pšeničnu biljku. Proti tog štetočinca borimo se tako, da sjeme čistimo i da ga močimo u 20%-tnoj rastopini soli. Pri tome pak moramo paziti, da sva ona zrna, koja plavaju na površini, pokupimo i spalimo. Zdrava zrna padnu uvijek na dno.

Zašto se toliko kvari vino? Nalazimo se u godišnjoj dobi, kad se vina najlakše kvare. Velika toplina osobito doprinosi razvitku vinskih bolesti. Vinogradari se boje ljeta i nastoje, da na svaki način spreče kvarenje vina u podrumima, a naročito onih, koja su radi slabe količine alkohola prva na redu, da se pokvare. U najviše slučajeva kriv je sam gospodar kvarenju vina, jer ne pazi dosta oko čistoće i ne postupa s vinom onako, kako mu preporuča «Istarska Riječ». Proizvadjač vina radi nepomnje dopušta, da se bolest kasnije u vinu razvije. Glavni uzroci leže u tome, što se baćve nisu čistile onako, kako bi to trebalo bilo činiti, naime, da se sve posudje, koje se upotrebljavalo pri preradjivanju grožđja, nije držalo dovoljno čisto, te se prekasno pretakalo i nadoljevalo itd. Zato na oprez, vinogradari i posjednici vina! Držite čistoću, koja je jedina kadra da vam održi zdrava vina.

Brašno od djeteline. Ne samo iz pšenice, raži, ječmena, kukuruza itd., nego evo i od djeteline može da se pravi brašno. To nije dakako za uživanje ljudima, ali je dobra hrana živadi, a naročito pilićima. Pravi se iz suhe djeteline (sijena), i to tako, da se iz sijena napravi najprije kratka sječka. Ta se sječka onda samelje u mlincima, u kojima se kosti melju. Kosti se naime također dadu tako fino zdrobiti, da budu kao brašno, pa se i to upotrebljava kao hrana za živad.

Kako se raspoznaje u mladosti puran i pura? Kod peradi je to uopće teško ustanoviti. Jedini je znak, koji je dosta siguran, da se može razlikovati puran od purice, taj, što puran ima na glavi kup crnih četinjica. Već u starosti od 3 do četiri mjeseca može se na glavi pod perjem osjetiti taj budući kup četinjica kao mala bradavica.

Nadam od slame. Obično se nadme blašče, ako se prenajede zelene djeteline. No može to doći i od slame, kako je to bilo slučajeva za vrieme svjetskog rata. Davala se slama ili mu se je davala slamnata sječka. Da je blago slamu jelo, posolila se dobro. Na takvu slamu je blago previše pilo vode. Pošto pak nije ta hrana brzo i dobro probavila, zaostala joj u želucu, gdje je počela gnjiti, pri čemu su se razvili plinovi, koji su blašče naduli kao kod nadma djetelinom.

Tudja valuta.

Trst, [illegible] augusta 192[illegible]

ugarske krune	[illegible]	[illegible]
austrijske krune	[illegible]	[illegible]
češko-slovačke krune	[illegible]	[illegible]
dinari	[illegible]	[illegible]
rumunjski leji	[illegible]	[illegible]
njemačke marke	[illegible]	[illegible]
dolar	[illegible]	[illegible]
francuski franci	[illegible]	[illegible]
švicarski franci	[illegible]	[illegible]
engleski funti papirnati	[illegible]	[illegible]

Politički pregled

Amerika. Već nekoliko dana javljaju su novine, da je predsjednik ujedinjenih Sjeverno-američkih država Harding na agitacijskom putovanju u S. Francisco oboljo. U četvrtak naveče je umro.

Harding je od 4. marta 1921. stajao na čelu svoje velike domovine. Rodio se je dne 2. novembra 1865 u državi Ohio. Otac mu je bio poriietlom Nizozemac, a majka iz Škotske. Prve škole svršio je velikim žrtvama, jer mu nije dostojalo sredstava, pa je morao više puta da izmjenjuje školu sa radionicom da dodje do potrebitog novca. Zbog tih poteškoća nije ni dovršio započete pravne nauke, već se dao na rad, i to najprije kao agent nekog osiguravajućeg društva, zatim kao tipograf, a onda kao novinar u redakciji lista »Marion Daily Star«. Pomalo postao je vlasnikom lista i njegov je ugled rasao, te je u državi Ohio postao najprije senatorom, pak podguvernerom, a istodobno direktorom raznih banaka i tvornica. Jaka volja i veliko samopouzdanje dovelo je Hardinga na čelo države. »Poznavao sam Hrdinga iz djetinstva — priča jedan njegov prijatelj — i on se je tada borio s najvećim poteškoćama, trpio je glad, tovario tvornička kola, bijelio zidove i meo podove«. Pripadao je republikanskoj stranci i u njoj se podigao do velikog ugleda, te ga je stranka u izborima 1920 iznijela svojim kandidatom. Dok se je predjašnji predsjednik Wilson miješao u europske prilike, djelujući svuda na bazi čovječanstva i morala, držao se je Harding, da Amerika nema više kada, da se brine poslovima Europe, da će budno pratiti, ali da u njima ne učestvuje. Predsjedništvo države je preuzeo dosadašnji potpredsjednik Colvin Covlidge.

Jugoslavija. Kad se ministar inostranih djela vratio sa konferencije u Sinaji, dao je u Beogradu novinarima izjavu o konferenciji. Ninčić je rekao da su sva pitanja, koja su bila na dnevnom redu, pretresena bez ikakvih trzavica, u punoj saglasnosti svih država Male Antante. Konstatovao je, da je ugled Male Antante u zadnjih nekoliko mjeseci mnogo osnažen jednodušnošću i sporazumom u svim pitanjima politike u Srednjoj Evropi. Složnost medju državama Male Antante jača je nego što je ikada bila. Sve što je učinjeno na ovoj konferenciji dokazuje da cijela Evropa mora računati sa Malom Antantom kao sa faktorom, koji mnogo doprinosi omogućenju mira i ekonomskog napretka naroda.

Većina jugoslovenskih ministara je sada na dopustu. Pašić se nalazi na Bledu, a ovih dana putuje u inozemstvo. Najprije ide po svoj prilici u Pariz. U Parizu ima Pašić da uglavi sa predsjednikom fracuske republike i francuske vlade detalje zvaničnog posjeta jugoslavenskog kralja Aleksandra u Francuskoj, koji ima da uslijedi u jesen. Kad svrši ovu misiju, g. Pašić zaputiti će se u jedno francusko kupalište na oporavak. Na ovom putu pratit će g. Pašića min. inostranih djela g. dr. Ninčić. Iza ovoga ima Pašić da se sastane u Marijinim Lazima sa predsjednikom čehoslovačke republike Masarykom, ministrom drom. Benešom i min. predsjednikom Švehlom te rumunskim min. predsjednikom Bratianuom.

Poljska. Prigodom rasprave o osnovi zakona za državni proračun za treće četvrtgodište 1923. naglasio je ministar financija Linde, da je nužno u budućnosti tražiti od državnog proračuna povišenje izdatke s obzirom na nastali dnevni trg, jer su pak na drugoj strani porasli primici povišenjem poreza i carina. U uvjerenju, da stalno izdavanje banknota prouzrokuje ne samo financijska nego i gospodarska zla, učinit će vlada sve da nadje put za stvaranje nove nacionalne i zdrave valute uredjenjem emisione banke i obustavom daljnih emisija banknota. Poljska se nalazi u sretnoj situaciji, da su njezini vanjski dugovi razmjerno neznatni, a narodni imetak nasuprot tomu sve više raste. Žetva će biti ove godine veoma dobra, a suvišak žita bit će predan izvozu. Što se tiče timarenja blaga, Poljska je daleko prekoračila predratno stanje. Industrija i rudarstvo razvijaju se normalno. S obzirom na povoljne gospodarske prespektive Poljske, nužno je smatrati rdjavo stanje državnih financija abnormalnim pojavom tim prije, što je trgovačka bilanca već dulje vremena aktivnom. Vlada će poduzeti sve, da otstrani ovu abnormalnost i da državne financije podupre zdravom i trajnom valutom. Financijske i osobito valutarne poteškoće treba velikim dijelom pročistiti prije svega političkim medjunarodnim smjernicama, osobito onim najbližih susjeda. Poljska se je vlada odlučila na izvanredni porez od imetka, koji je nuždan, da se stvori prema inozemstvu garanciju, koja će ujedno služiti za osnovu za inozemni zajam. Cesta k ozdravljenju valute vodi stabilizaciji poljske marke i ustanovljivanjem njezine cijene u odnosu prema novoj valuti. Stabilizacija poljske marke moguće je samo pri definitivnoj obustavi štampanja banknota i potpunoj emancipaciji poljske marke od utjecaja njemačke marke. Rušenje njemačke marke utjecalo je djelomično i na pad poljske marke. Vlada će upotrijebiti povišenje poreznih primitaka poglavito u tu svrhu, da stabilizira poljsku marku i omogući prelaz k novoj poljskoj valuti kao stvaranju emisijone banke, koja ima biti uredjena s vlastitim kapitalom i uz sudjelovanje privatnih dioničara. Inflacija poljske marke ima se svim sredstvima reducirati. Nedavno uvedeni propisi o devizama trgovini doprinijet će poboljšanju valutarne situacije u Poljskoj. Ministar je završio s uvjeravanjem, da će vlada odlučno pokušati, da postigne ravnotežu u državnom proračunu, što će svakako biti osnovanom za trajno ozdravljenje poljskih financija.

Konferencija u Sinaji. Konferencija Male Antante u Sinaji je svršila i može se kazati potpunim uspjehom. U svim pitanjima konstatirano je potpuno slaganje i poboljšanje odnosa izmedju država Male Antante. Kod zapletenog položaja Evrope je Antanta jedan jaki faktor, a ne naprosto neka demonstracijska grupa. Konferencija u Sinaji pretresla je sve probleme zapadne politike kao reparacijono pitanje, pitanje zaposjednuća Ruhrskog područja, odnose u Njemačkoj, stanovište prema Bugarskoj i prema turskome miru. Madjarsko pitanje naročito je pretresano. Mala Antanta će stvoriti jednu zajedničku odluku u pitanju koje je za evropsku politiku principielno vrlo važno, naime u pitanju zahtjeva Madjarske da joj se dignu založna prava. Formu i način garancija će kasnije utvrditi. Za sada pristaje samo da se digne založno pravo odnosno na prvu transu madžarskoga zajma. Pitanje primanja Grčke u Malu Antantu nije došlo u raspravu. Novi položaj Bugarske za sada zadovoljava, a zadovoljavat će još i više ako se budu obećanja držala. Pojedina pitanja, koja interesiraju samo dvije države, pretresaju odnosne države medju sobom i biti će posebnim konvencijama riješena. Konačna odluka o zastupstvu Male Antante u Savezu Naroda slijedit će u Ženevi. Rumunjski ministar vanjskih posala Duka je izjavio po savršetku konferencije, da Mala Antanta mora svoju politiku udesiti prema velikim saveznicima. Prema detaljima madžarskog zajma, Rumunija se nije držala u stavu otklanjanja, tražila je samo da zajam ne bude upotrebljen za oružavanje. Na koncu je izjavio Duka: Mi svi hoćemo mir i lojalno provadjanje ugovora.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Zadružni tečaj. Zadruga Zveza u Trstu obdržavat će i ove godine zadružni tečaj i to od 5. novembra do 15. decembra.

Naše zadruge neka prijave one, koji žele da posjećuju taj tečaj, najkasnije do 15. septembra o. g. Na tečaj se primaju kandidati vješti čitanju i pisanju te 4 osnovnim vrstama računanja (zbrajanje, odbijanje, dijeljenje i množenje). Zadruge neka gledaju da preporuče u prvom redu i samo take ljude, koji se kane baviti zadrugarstvom bilo kao odbornici bilo poslovodje kod njih samih ili u okolišu.

Budu li to dozvoljavala sredstva, Zadružna će Zveza i ove godine dozvoliti polazniku tečaja nekoliko potpora. Zato neka se u prijavama navede i iznos potpore, na koji reflektira preporučeni kandidat.

Smrtna kosa. Umro je u Gorici dne 5. o. mj. novinar g. Franjo Novak, koji je bio kroz više godina i član uredništva tršćanske «Edinosti». Bio je čovjek simpatičnog nastupanja, finog duha i dobrog srca. Već dulje vremena je bolovo od neizlječive bolesti. Njegova smrt, premda predvidjena, nemilo je dirnula sve njegove prijatelje i znance. Neka počiva u miru!

Zveza slavenskih učiteljskih društava Julijske Benečije objavlja, da će ferijalni tečaji za učitelje početi dne 15. augusta ov. god. Toliko na znanje svima, koji su se prijavili, da urede blagovremeno sve za odlazak. Mjesto i sve druge podrobnosti javit će se [illegible] vremeno u novinama.

Za predsjednika Zveze Ivan Danev.

Jagićeva smrt. Dne 5. t. mj. umro je u Beču veliki slavenski filolog Vatroslav Jagić. Rodio se je dne 6. jula 1838. u Varaždinu, u Beču je učio klasičnu filologiju i slavenske jezike i od godine 1861 do 1870 je bio gimnazijalni profesor u Zagrebu. Zajedno sa Daničićem je bio tajnik Jugoslavenske Akademije u Zagrebu, a godine 1871 postao je profesor na Univerzi u Odesi. 1874 preuzeo je u Berlinu novo osnovanu katedru za slavenske jezike. U Berlinu je osnovao »Arhiv za slavensku filologiju«, 1880 postao je nasljednikom Sresnjevskijega na Petrogradskoj univerzi i na carskoj akademiji znanosti, a godine 1886 profesorom slavenske filologije u Beču. Veće i važnije radnje objelodanio je u Književniku, u »Radu Jugoslavenske akademije« i u »Starinama«. Glavna njegova djela su: »Promjena staro-hrvatskog jezika«, »Missale glagoliticum Hrvojae ducis spalatensis«, »Kritičeskija zamětki k istoriji ruskago jazika«, i mnoge druge stvari. Vatroslav Jagić je uz Miklošića i Kopitara jedan od najvećih slavenskih filologa.

Djačka Matica poslala nam je ova dva poziva:

Visokoškolci! Upozoravamo sve visokoškolce, da će se koncem augusta vršiti skupština visokoškolaca, koja ima da izabere visokoškolski odbor. Kako je već poznato je taj odbor onaj organ u društvu, koji dijeli pojedinim visokoškolcima u društvu potpore. Nadamo se, da ćete uvidjeti važnost te skupštine, te se blagoštini visokoškolaca imat će visokoškolci, koji se upišu u društvo do 20 ov. mjeseca i koji imaju uredjenu članarinu za god. 1922.—23.

Srednješkolci! Pozivamo takodjer sve srednješkolce (rodjene iza 1906), da se upišu u društvo. Za mladje nek se upišu njihovi roditelji, odnosno pravni zastupnici.

Molbe za potpore, odnosno zajmove nek ulože svi u društvu učlanjeni djaci, koji su potrebiti potpore i to do 20. ov. mj. Molba mora biti točno obrazložena glede imovinskog stanja pojedinca kao što i glede njegovih potreba. Molbi treba priložiti siromašni list.

Izvršujući odbor.

Djaci!

Na izvanrednoj glavnoj skupštini Djačke Matice 21. julija bila je prihvaćena ova resolucija glede točnog rada djaštva, koju su odobrila takodjer sva akademska i sredškolska društva:

1. Svaki djak neka se obaveže, da pridobije društvu stalan broj članova.
2. Svakom se djaku odredi stalan djelokrug, u kom ima da agitira te sabire članove i darove za Djašku Maticu.
3. Za izvršenje te zadaće neka se svaki djak obrati na D. M. koja će mu poslati popis ustanova, općina i pojedinaca njegovog djelokruga, na koje se je D. M. već obratila.
4. Djaci neka se obrate na D. M. za članske pristupnice i za pošt. čekove, putem kojih neka se obave uplate društvu.
5. Prigodom zabava narodnih društava u svojem okružju neka djak prema prilikama agitira i nastoji postići materijalnu korist za D. M.

Čim primi društvo članske pristupnice, ispunjene od onih koji su pristupili društvu kao članovi redoviti ili utemeljitelji te čim primi putem čeka dotičnu članarinu, poslat će odmah novim članovima iskaznicu i društvena pravila.

Djaci visokošolci! Približava se skupština visokoškolaca, koja će se vršiti koncem ov. mj. Još je jedan mjesec pred vama. Radite, agitirajte za D.M., da ne dodjete na skupštinu praznih ruka. Položaj je vrlo ozbiljan, i ako se ne ganete odmah sada, biti će sve zakasnjeno.

Djačka Matica.

Naš jezik na sudovima na Goričkoj. Gosp. Brelich, predsjednik tribunala u Gorici zabranio je pred mjesec dana uporabu slovenskog jezika na sudovima u Gorici. Na dotičnu interpelaciju o tom predmetu narodni poslanici dr. Podgornik i Šček primili su od ministra pravosudja slijedeći odgovor:

«Zaista mi je poznato, da je predsjednik suda u Gorici naredio, da moraju biti svi spisi, koje se predloži na sud u tom mjestu sastavljeni u talijanskom jeziku ili ako se predloži u slovenskom jeziku, mora biti priložen barem talijanski prevod, ovjerovljen od nadležnog odvjetnika.

Odredba predsjednika goričkog suda je potpunoma zakonita, jer uslijed aneksijskih zakona i time, da se je na nove pokrajine protegnuo temeljni ustav kraljevine, svi su zakoni, sve odredbe i svi običaji, koji su bili u krijeposti u bivšoj austro-ugarskoj carevini glede uporabe kakvogod neitalijanskog jezika ukinuti, jer nisu združeni z jedinstvenim značajem države i sa ciljevima, za kojima smo težili i koje smo u ratu postigli.

Ministar **Oviglio**

Bez komentara!

Natpisi u trgovini samo talijanski. Pišu nam iz Buzeštine:

Ala je smiješno gledati naše hrvatske (slavenske) trgovce. Morali su postaviti natpise na svojim trgovinama i krčmama, ali kako i u kojem jeziku? Mislili su: Ako samo talijansku tablu (natpis) stavim, rugat će mi se

Hercegovac i Marko kraljević.

(Narodna pripovijest.)

Tjerao Hercegovac vino iz primorja krsnome imenu o Gjurgjevu danu, pa kad došao u jednu visoku planinu, što se zove Purin, srete na putu jednoga čovjeka toliko velika, koliko današnji četiri, sjede brade do niže pasa, a brkove prebacio preko ramena, te mu vise niz legja, pa mu nazove:

— Pomoz Bog, junače!

I upita ga:

— Iz koje si krajine i što to goniš?

Odgovori mu Hrecegovac:

— Iz fečanske nahije; nosim vina za krsno ime.

Marko: A koliko je tu vina?

Hercegovac: Osamdeset oka.

Marko: A imaš li koliko uzvanika o krsnome imenu?

Hercegovac: Imam što je Bog dao — deset petnaest osim namjernika.

Marko: A imaš li još vina u kući osim to, što nesiš?

Hercegovac: Bogme više mi i ne treba; ovdje ima vina i za pedeset ljudi.

Marko uzdahne pa reče:

— Kuku, prvi ljudi! Le le, ljudski izrode! Ako ovako potraje, doći će zeman[1]), da jedno ije četiri čovjeka nose u nosiljci. Deder, Hercegovče! rastovari jedan mijeh vina za moje pare, da ti nazdravim, i da se od želje napijem, jer i ja sam nekad slavio Gjurgjev dan — krsno ime.

Hercegovca se ne mogaše biti na ino, nego rastovari i pruži mu jedan mijeh, a Marko zagrli mijeh i metne grlo u proždrialo, te okapi u jedan dušak, pa reče Hercegovcu:

— Ti s jednim mijehom ne možeš kući, nego daj mi i drugi mijeh, da ti pošteno platim i vino i mijeh.

Hercegovac se sad većma prepade, ne znajući, ko je i hoće li opet drugi mijeh popiti, i daj mu i drugi na drugu stranu; a Marko opet kao prije sve do kapi, pa mu izvadi četiri dukata govoreći:

— Evo, kupi za sebe drugo vino i ostaj na zdravlje!

— Stani malo, junače, viknu sada Hercegovac, kunem te nebom i zemljom! kaži mi se, ali si Božje stvorenje, ali si gorski džin?[2])

— Zakuni mi se, reče Marko, da me ne ćeš nikome provijeliti, pak ću ti se onda kazati.

Hercegovac se zakune a Marko mu rekne ime.

[1]) zeman — vrijeme; [2]) džin — gorostas.

naši ljudi, a ako uz talijansku dodam i hrvatski, naškodit će mi Talijani. Što ću? Što ne ću? U duši su ovako sudili: Meni ne će naškoditi koja opaska na moj račun sa strane naših ljudi, a Talijani bi mi mogli puno naškoditi. Sad su pak jači oni od nas. Ako zbrojimo sve — u mojem je računu, da stavim samo talijanski natpis. Tako su oni i učinili. Svi su postavili samo talijanske natpise izvan jednoga jedincatoga, komu nije zato ni vlas s glave pao, nit ne će. Jer zakon kaže, da mora svaka trgovina nositi talijanski natpis, ali ne zabranjuje hrvatski natpis uz talijanski, nit se za hrvatski natpis plaća kakva taksa. Naši su dakle mogli postaviti dvojezične natpise (table), ako su htjeli. Mogli su se prije dogovoriti. — Neki se izgovaraju, da im je tako bez njihova znanja učinio sobo-slikar, i da bi im fašisti bacili dvojezičnu tablu. Jedno i drugo nije istina. Smiješno je i to, što su nekoji stavili samo početna slova svojih imena i prezima ne htijeći pokazati onaj svoj — ić. Drugi na žalost imadu na tablama prezimena ich, tich. — Brižni mi, ali imamo lijepe trgovce junake!?

Ne primaju našeg lista. Jedan drugi prijatelj iz Buzeštine nam se tuži:

Sovinjska bolest je došla k nama. Neki kažu, da ju k nama donesao sovinjski poštar. Stvar tako stoji: da mi svi pretplatnici «Istarske Riječi» ne primamo već ovog našeg lista. Neki ju primaju, a drugi ne. Za pravi uzrok ne znamo. Tomu će biti taj uzrok, što ovuda čitaju našu «Istarsku Riječ» i naši grajani. La xe intesante e porta molte novità de Pinguente — rekla mi Sinjora Giovana. Ja sam primio predzadnji broj lista, ali kakova?! Sav je bio zgužvan, zamrljan od prstiju, popaljen od cigarete. Koliko je brižna novina trpila prije dok je došla u moje ruke. Eto, mi sada za pravo ne znamo zašto mi svi pretplatnici ne primamo od zadnje doba «Istarsku Riječ» redovito kao prije. Izvolite se malo popitati tamo na ravnateljstvu pošta. Mi smo bili naučni na red i točnost u državi, pak sada se čutimo neurednostima.

Neopreznost sa oružjem. Više se puta čita u novinama, kako mnogi postradaju životom, kad dodje oružje u ruke nevještog čovjeka. Tako se i ovih dana u Frati kod Poreča dogodio žalosni čin. Neki Josip Crnac, došavši kući, objesio je o zid kaput. U kaputu je imao kreati revolver. Sluga od tog Crna, Anton Drandić od 13 godina, izvadio je iz gospodarove kaputa revolver. Crnac nije to ni opazio. Medjutim je sluga, ne znajući, što je to revolver, igrajući se tim oružjem odapeo u gospodarevu sestru Ružu Crnac od 9 godina jedan hitac i pogodio je u trbuh. Djevojčica je odmah pala na tlo, a sluga je prvi momenat ostao kao okamenjen, a zatim se dao u bijeg preko polja. Karabinijeri su ga odmah uhvatili. Ružu Crnac su odmah odvezli u bolnici, gdje su je operirali. Operacija je uspjela i ako ne bude kakve komplikacije, ostati će djevojčica na životu.

Tko ima pravo na nošenje oružja, nek dobro pazi na njega i nek ne daje prilike, da djeca dodju do njega.

Predaja talijanske zastave iz Raba republici San Marino. Kad je otok Rab bio okupiran od Talijana, vijala se na općini talijanska zastava. Sada je ta zastava bila na svečani način predana na čuvanje republici San Marino. Tu je naime republiku u Italiji osnovao Rabljanin Marino. Svečanoj predaji zastave prisustvovale su mnoge visoke ličnosti: generali, zastupnici i senatori. Tom prilikom je general Balbo držao govor. «Il Popolo di Trieste» tako piše o tom govoru: «Spominje priču o općinskom zvonu. Salio ga Rabljanin Battisti, znameniti lijevač topova za mletačku republiku, koji je htio podariti svojoj domovini remek-djelo ovog zanata. Za vrijeme lijevanja okazalo se, da je bilo premalo bronza i radi toga je uputio očajan poziv ženama, koje su bacale u talionicu svoje zlato i srebro, da zvono može pozivati na okup vjernike Boga i domovine, na okup za molitvu i rodjenu grudu.

General prodje u kratkim potezima povijest slobodne općine Rab od osnutka bedema, sagradjenih Cesarom Augustom, koji je uvidio, da je Rab obrana proti barbarima, koji su tada, kao i sada dolazili sa ilirskih gora. Napominje legendu sv. Kristofora, koji je spasio Rab, kad su ga opsjedali hrvatski gusari. Tvrdi, da prema svojoj prošlosti Rab imade pravo, da bude talijanski, no on to nije, jer rat su izveli mrtvi i vojnici, a mir su činili strašljivci i nesposobni. Blagodareći Italiji, krvlju njezinih sinova stvoreno je trojno kraljevstvo. General Balbo napominje prisegu prestolonasljednika, sadašnjeg vladara Jugoslavije, izrečenu u Zagrebu pred hrvatskim narodom, gdje je prisegao da će osvojiti Dalmaciju, Istru i Trst. Napominje 47 paragraf ustava jugoslavenske države, prema kojemu su označene granice na Soči, sjeća se žrtava Gulli-ja i Rossi-ja i veli, da sada sve to spada u prošlost, jer danas je na vladi fašizam i ne će se otkazati od granica domovine». Nadalje spominje, da je dužnost Talijana, nastojati da naskoro dodje dan, kad će Rab opet uzeti iz San Marina svoju zastavu.

Opaska: Rab je najsjeverniji dalmatinski otok u Kvarnerskom zalivu. Ima površinu od 193 kvadratnih kilometara izvanredno plodne zemlje, velikih šuma na strani prema lošinjskom otoku i preko 5000 stanovnika samih Jugoslavena, koji se bave većim dijelom ribarstvom i stočarstvom. Producira se mnogo morske soli. Gradić Rab na istom otoku broji oko 1000 stanovnika, ima kotarski sud, crkvu iz 13 stoljeća i dva monastira za koludrice. Interesantne su ruševine stare nekakve bazilike iz 11. stoljeća. Pod mletačkim gospodstvom je Rab bio i sjedište biskupa. Poslije velike kuge od god. 1456 je Rab prestao cvasti i sasvim propao. Rab je bio za mletačku republiku jedno od najvažnijih mjesta na njihovom putu u Levant. Talijana urodjenika tamo nije nikada bilo.

Svega po malo

Italija uvaža stoku iz Jugoslavije. Javljaju nam iz Rima, da će Italija još ove sedmice opskrbiti sva talijanska tržišta sa volovima, kravama, kozama itd. iz Jugoslavije. Ta vijesi je silno obradovala trgovačke krugove u Italiji, to više, što sva njezina tržišta oskudijevaju u mesu. Izvoz se poglavito kreće iz Sarajeva i drugih bogatih mjesta Jugoslavije.

Strahovita vrućina u Americi vlada već dulje vremena. Osobito zadnje dane je nečuvena i to navlastito u Newyorku i u istočnim državama. Poprečna temperatura pokazuje 50 stupnjeva Celsija. Svijet u stotinama hiljada polazi k moru i u rijeke, da se rashladi. Po ulicama se mnogi daju polijevati iz vodoveda, a stanovnici bosi i na pola goli tapkaju po vodi. Nitko ne nosi kaputa, sve je odjeveno samo u hlačama i košulji. Žene gotovo u prozirnim lakim opravama. Nitko još nije zapamtio u Americi takvu vrućinu.

Poštanska marka od 20.000.000 rubalja. Prije kratkog vremena ruska vlada je povisila poštarinu za 100 posto. Na taj korak bila je prisiljena velikim deficitom u budgetu ministarstva pošta. Po ovoj novoj povišenoj tarifi taksa za jedno pismo upućeno u inostranstvo iznosi 20.000.000 rubalja. Interesantno bi bilo znati cifru deficita tog ministarstva!

Ekscar Vilim prodaje dragulje svoje pokojne žene. Najnoviji holandeski listovi saznaju, da je bivši njemački car Vilim posredovaniem jednoga koelnskog draguljara prodao jedan dio dragulja svoje prve žene carice Auguste Viktorije. Medju tima draguljima prodan je jedan veličanstveni biserni collier, koji je kupila jedna pariška draguljarska tvrtka. Osim toga se saznaje da je prodan jedan dio slika velike vrijednosti, koje su lična svojina bivšega cara. Prodana su već neka djela francuskih slikara te različiti portreti Hohenzollerna. Više djela flamandskih i staronjemačkih majstora takodjer bi imala biti bačena na tržište. Osim toga se saznaje, da su neki Amerićani pokupovali zbirku gobelina i staro pokućstvo bivšega cara. Utrženu svotu uložio je bivši car u holandijske vrijednosne papire.

Uspjeh kćeri Aleksandra II. Princeza Jurjevska najmladja kći Aleksandra II., ruskog cara, koji je ubijen 1881. godine, imala je ove nedjelje velikog uspjeha u Londonu, kao pjevačica u Koloseumu. Ona se riješila da pjeva pred londonskom publikom, jer joj je pjevanje jedino sredstvo da produži svoju egzistenciju. Njen mezzo-sopran poslužio je dobro; pobrala je aplauze i puno cvijeća. Pjevala je «Zavodjenje» iz Masneove «Safo». Princeza ima 45 godina i izjavila je poslije svoga debija da je vrlo zadovoljna i ohrabrena.

Kako je vrabac stekao pravo gradjanstva u Americi. Kaošto su se milijuni ljudi sa svih strana staroga svijeta naturalizovali u Americi, u potrazi za zaradom, tako je i evropski vrabac stekao u novom svijetu pravo gradjanstva radom, koji mu je pribavio priznanje svih Amerićana. Godine 1860. pojavila se u Newyorku mala gusjenica, veoma požderljiva i veoma plodna, i ma koliko su gradjani nastojali da je istrijebe sve je bilo uzalud: krasni i prostrani njujorški parkovi propadali su od nemilosrdnoga i razornog rada ove male gusjenice. Zelene oaze novosagradjene američke metropole pružale su žalosnu sliku i gradjani više nisu mogli naći u sjeni lijepih nasada zaštite od žarkoga sunca. Tada se netko sjeti, da bi u borbi protiv ovih razornika mogao pružiti dragocjenu pomoć vrabac iz stare domovine. Isprva su samo za pokus uveli malu četicu vrabaca i pošto su oni opravdali nade, koje su se na njih stavljale, počelo se sa sistematskom importacijom i za 50 godina gusjenicama je nestalo traga — ali je vrabac ostao i nadalje u Americi i cvrkuće veseleći se ovoj priči u svojoj vrijednosti.

Trideset godina u krevetu. Neki Howel James, boravi u krevetu već trideset godina i nikako nije nijedan liječnik uspio da dade točnu oznaku njegove bolesti. James je u sve to vrijeme ostavio svoj krevet samo dva puta i to po savijetu specijalista, koji su mu preporučili da se prošeta, ali se on domala vratio sa šetnje i ponovo legao u krevet. Jednom je James obećao, da će prisustvovati pogrebu jednoga svog rodjaka. Ustane, odjene se u crno odijelo, ali odjednom promisli te se vrati u krevet i opet zaspi. Tako boravi u krevetu već trideset godina. — U Zagrebu je tako u jednom obližnjem vinogradu, ležala u krevetu jedna seljanka preko 14 godina i nije se dala ni sa krevetom maći iz sobe.

Kolika je toplina sunca? Učeniaci su izračunali, da sunce šalje na zemlju toliku toplinu, kao kad bi po svoj zemlji naslagali 35 metri visoko drva i uglja pa kad bi to najedampuț zapalili.

Kobasice iz pasjega mesa pravio je neki Madžar Česnik u Subotici te ih je prodavao kao prave kobasice, dok ga policija u tom nije uhvatila i strpala u zatvor.

Deset milijuna ratnih invalida. Prema podacima, koje je 31. jula t. g. objavio ženevski medjunarodni biro rada, broj ratnih invalida u pojedinim državama rasporedjen je ovako: Jugoslavija 164.000, Njemačka 1,537.000, Austrija 164.000, Sjedinjene Države 157.000, Franceska 1,500.000, Engleska 117.000, Italija 800.000, Poljska 220.000, Rumunjska 100.000, Češkoslovačka 236.000, Rusija 775 tisuća, Australija 76.000, Belgija 25.000, Kanada 45.000, Finska 10.000, Newsealand 20.000. Ako se ovamo pribroje i ratni invalidi ostalih zemalja, onda sveukupni broj iznosi oko 10.000.000.

Šala i razbibriga.

Jedan odgovor. Za vladanja sultana Mahmuda otvori blizu carske palače jedan čovjek trgovinu staklom. Sjedeći jednoga dana sultan na prozoru, vidi gdje dodje jedan čovjek i kupi za groš jednu čašu. Pošto ovaj čovjek podje, baci sultanov rob, koji je sjedio na krovu palače, kamen i mu razbije čašu. Opazivši čovjek roba, dodje u palaču, i pomažući pripovjedi stvar sultanu. Sultan ga upita, koliko vrijedi čaša, a on reče da je vrijedila sto groša. Čuvši sultan njegovu laž, razljuti se i reče mu: «Stidi̇̄ li se, lašče! Ja sam vidio, kad si je kod obližnjega trgovca kupio za groš, a sada kažeš, da je vrijedila sto groša». Na to mu čovjek odgovori: «Kada je čaša bila čitava, nije vrijedila više od groša, ali pošto je razbijena kamenom carskog ljubimca, ne cijenim je manje od sto groša».

Taj odgovor dopane sultanu, i naredi da mu se isplati sto groša.

Mudar izgovor. Neka majka zapovijedi svome trogodišnjem Juriću: Deder, sinko, zibaj malu seku Maricu! «Ne ću!» — odvrati Jurić. «A zašto ne ćeš?» «Ne ću, nije ni ona mene nikad zibala!»

Dobra ideja. U jednom istarskom selu živi talijanski trgovčić, koji ima više sinova i kćeri. Najmladji sin Menigin ide u drugi razred pučke škole. Taj mališ je ovih dana čuo, da su Talijani u raznim istarskim selima zatvorili hrvatske i slovenačke škole i protjerali hrvatske učitelje, pa je iz dna duše uzdahnuo: «Ah, kako su sretna hrvatska djeca! Barem njih ne će više nitko siliti, da idu u školu. Ako ne protjeraju dojduće školske godine iz Istre i naše talijanske učitelje, ja ću, tako mi brade, postati Jugoslaven.»

Ipak je naš Jurić nenadkriljiv. Ovih dana upita susjed Martin maloga Jurića: «Molim te, budi tako prijazan, reci mi, što radi tvoj otac?» «Moj otac,» odvrati Jurić, «čini sve, što će moja — mama...»

Zagonetke.

Govorim, niti se tužim, niti veselim, nekomu javljam radost nekomu žalost.

Zvono.

Kad se rodi, svatko se skunji kad umre, svatko se razvedri.

Korizma.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Zahvala.

Ovim putem izrazujem najtopliju i najiskreniju zahvalnost veleuč. gosp. **dr. Antonu Žigonu** liječniku u Žminju, koji je svojim znanjem i požrtvovnošću spasio moju dragu **Rakelu** sigurne smrti, i nastojao svim sredstvima ublažiti boli mojem nezaboravnom sinčiću **Slavku**; te tješio nas u toj nesreći.

Istodobno zahvaljujem se svima onima koji su bilo kako ublažili našu tugu te izrazili svoje saučešće nad gubitkom našega premilog angjelka, te ga ispratili na vječni počinak, posebno pak veleč. g. Miroslavu Glaviću, gospodjicama Mariji Rustia, Milici Peteh i Julki Milić. Svima Bog stostruko vratio!

Žminj, 5. augusta 1923.

Franc Magajna.

Broj 32. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 16. augusta 1923.** Pojedini broj **20** cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Današnja „I. R." ima prilog „Mladi Istranin" br. 16

† Dr. Vatroslav Jagić

Dne 5. o. mj. umro je u Beču [illegible] najvećih Hrvata i Jugoslavena, dr. Vatroslav Jagić.

Rodio se u Varaždinu dne 6. jula 1838, tri godine iza onih znamenitih dana, kad su [illegible] hrvatske [illegible] preporoditelj Ljudevit Gaj. Bilo mu je deset godina, kad su g. 1848. Madžari digli revoluciju i kad je i on [illegible] sa svojim [illegible] Hrvatima Jelačić [illegible]. Što se iza toga dogadjalo, vidio je pokojnik na svoje oči. U prvom redu vidio je [illegible] habsburških [illegible] državnika, kojima su 1848 Hrvati i Rusi spasli prijestol. Kusnuo je nezahvalnu Austriju pet godina zatim, za krimskog rata, [illegible] okrenula ledja, a Hrvate je dala na milost i nemilost njemačkim silnicima, koji su nad tom nesretnom zemljom vladali apsolutistički preko deset i više godina. Sve se to duboko kosnulo Jagićeva srca, i on je još kao mladić stao uz bok najboljim Hrvatima Jugoslavenima (Strossmayeru i Račkomu) da i politički radi za dobro i sreću svoga naroda.

Medjutim, udes je bio odredio, da Jagić svoj narod prodiči drugim, višim radom. Bilo mu je nešto više od dvadeset godina, kad je započeo da radi na polju našega jezika i pisanih spomenika naših. Taj je rad ogroman. Mi ne ćemo da pokušamo da ga prikažemo ni u najkraćim crtama: tako je taj rad golem. Reći ćemo samo to, da je nauka o našem jeziku napredovala neizmjerno upravo od onoga doba, kad je Jagić počeo da na tome polju radi. Jagić je tu nauku digao do zamjerne visine. Nije se on bavio samo jezikom, kako se danas govori. Njegovo je oštro oko segalo u dubljinu u pradavninu, kad se naš jezik govorio kojekako drukčije.

Njegov silni, upravo neizmjerni rad sadržan je u raznim knjigama i časopisima. Njegovi nebrojeni učenici, sadašnji profesori univerze, su se koristili njegovim radom i naukom, koju su oni kasnije prosirili medju cjelokupni naš narod.

No Jagićeva slava nije ostala omedjena u njegovoj domovini. Glas o njemu prešao je davno i preko granica današnje Jugoslavije.

Njegovo ime broji se danas medju najslavnija imena, što ih ima na svijetu.

I eno — taj slavni čovjek, taj veliki učenjak bio je takodjer i veliki prijatelj ove naše Istre. Ne čudite se. U Istri se govori čakavski. Ovo je naše narječje drago ne samo učenjacima, koji se zanimaju našim jezikom, već i onima, koji se bave istraživanjem ostalih slavenskih jezika. Zato su prije rata dolazili u Istru češki i učeni ljudi iz Petrograda, Varšave i Praga i na licu mjesta slušali, kako naš narod u Istri izgovara pojedine riječi. Dolazili su i neki poznati profesori iz Beograda, a dolazio je i pokojni Jagić i njegov zet g. dr. Rešetar.

Kako naši čitatelji znadu, u Istri se je našlo vrlo mnogo glagoljskih spomenika iz velike davnine. Ima tu razvoda, statuta, zapisnika, raznih drugih dokumenata, misala i ostalih crkvenih knjiga, napisa po crkvama i na grobištima — i sve je to više manje, bilo ovako ili onako prošlo kroz Jagićeve ruke. Baveć se našim narječjem i starinama našim, pokojnik se je dakako bavio i ovom našom zemljom, u kojoj smo se mi rodili i odgojili. I jer je znao, da u toj zemlji živi njegov brat Istranin, dobar i [illegible] trudan, on ga je to više volio.

Svoju ljubav k nama i k našoj zemlji pokazivao je i time, što je vrlo često dolazio k nama, na more. U Opatiji mu se vjenčala kći s g. drom Rešetarom. Kum joj je bio naš stari istarski prvak, g. dr. Andrija Stanger. I njegova pokojna supruga voljela je ove naše krajeve. Nekoliko dana prije svoje smrti zamolila je svoga starca, da joj čita neki istarski roman, i dok je pokojnik čitao, ona je pomno slušala i — kako kasnije reče — uživala, jer joj je pred očima još jednom uskrsla sva ljepota Opatije, Učke i našega divnoga zaliva. Sitnice su ovo, ali mi ih radi donosimo, jer i mi sami živimo u uspomenama...

Godine 1918. slavio je dr. Jagić osamdesetgodišnjicu svojega rodjenja. Medju drugima čestitala mu je i naša Družba, a on je [illegible] zahvalio jednim lijepim i srdačnim pismom, u kome je ponovo dao izraza svojoj velikoj ljubavi k našoj Istri.

Vječna slava i dika imenu njegovu!

Ipak nismo tako crni...

U svom broju od 8. o. mj. donio je »Piccolo della Sera« dugačak članak o našem velikom pjesniku, knezu Ivi Vojnoviću. Iz članka vidim, da je knez Ivo rodom Dubrovčanin, da mu je sada oko 65 godina, da je napisao nekoliko djela, koja su mu pribavila ne samo neizmjerno poštovanje svih Jugoslavena već i veliku, medjunarodnu slavu. Glavna njegova djela prevedena su na francuski, njemački, poljski, talijanski, češki, ruski, madžarski i švedski jezik. O njemu su pisali i pišu i danas najveći strani kritičari: francuski, poljski, češki, švedski itd. Svi ga obasipaju najvećim pohvalama. Njegova dramatska djela prikazuju se na najvećim kazalištima i s najvećim uspjehom.

Sve to stoji u onom članku »Piccolo della Sera« i sve je to živa istina: knez Ivo Vojnović je uistinu slavan pjesnik, dubok mislilac, velik čovjek, velik Jugoslaven.

Mi smo o tome bili već davno uvjereni, a drago nam je, da nam to potvrdjuje i tršćanski, nama inače vrlo neprijazan talijanski list. A još bi nam i draže bilo, kad bi »Piccolo« pošao i za jedan korak naprijed. Bilo bi naime vrijeme, da »Piccolo« prikaže svojim čitateljima takodjer i narod, iz kojega je taj veliki pjesnik potekao. Da ga prikaže u pravoj, istinitoj slici, onakova, kakav je u zbilji, e da bi čitatelji već jednom saznadu, da njihovi susjedi Jugosloveni nisu nikakovi »porchi sciavi«, nikakovi trogloditi ni »pedocchiosi«, nikakovi barbari ni »porcari« ni nikakva »marmaglia ni razzamaglia«, kako ih je ono okrstio Gabriele d'Annunzio, već da je to jedan dični i plemenit narod s jednom lijepom i ubavom kulturom, koja je već od starine jako nabujala, pa je mogla da dade svijetu i ovako divan cvijet, kakošto je evo pjesnik knez Ivo Vojnović.

Za svoja najveća i najsjajnija djela knez Ivo Vojnović tražio je nadahnuća u prošlosti svoga naroda. Za svoju veličanstvenu »Dubrovačku trilogiju« i za ono svoje najnovije remek djelo »Maškerate ispod kuplja« crpao je Pjesnik gradju u propasti i veličini dubrovačke slavne republike. A što znači Dubrovnik? Znači tisućljetnu kulturu, sjaj, ljepotu, koja se ispoljuje da u životu naših starih Dubrovčana a pogotovo u književnosti i umjeću, koja je Dubrovnik prometnula u pravu slavensku Atinu. Nismo mi narod od juče!

Ali Ivo Vojnović nije samo potomak velikih dubrovačkih i drugih dalmatinskih pjesnika prošlih zlatnih vijekova: što više, on vuče svoju lozu izravno iz srčike naroda našega. On je upio u sebe duh naše narodne pjesme. Najveći strani pjesnici (Goethe, Carducci i dr.) izjavili su, da naše narodne pjesme sadrže u sebi vanredno mnogo nedostižive ljepote. Jedna od tih pjesama (Kosovka djevojka) završuje ovim stihovima:

> Jao jadna, bude li vam sreće,
> Da se, jadna, za zelen bor hvatim
> I on bi se zelen osušio...

Koliko ima ovakovih divnih slika ne samo u narodnom nego i u umjetnom pjesništvu svih naroda?

Davno, davno prije Vojnovića naš je narod pjevao ovakove divne pjesme. Neizmjeran je broj tih pjesama. Na njima se je nadahnuo Ivo Vojnović i stvorio ono veličanstveno pjesničko djelo: »Smrt Majke Jugovića«, djelo, kome se i sâm »Piccolo« iskreno divi. Ali izvor, na kome se je pjesnik napajao, star je tisuću i tisuću godina. Nismo mi narod od juče!

Ali knez je Ivo Vojnović takodjer i sin svojega doba. On nije pao iznenada s oblaka ili sa zvijezda, da Jugoslovenima piše drame i novele. On je neposredno prije sebe i oko sebe imao čitavu legiju lijepih i velikih talenata, koji su svojim divnim djelima obesmrtili sebe i narod svoj jugoslavenski. »Piccolo« spominje bana Mažuranića i njegova »Čengić agu«. A gdje su svi oni Kranjčevići, Radičevići, Prešerni, Njegoši, Gjalski i svi oni drugi, koji danas pjevaju i pišu, a koji bi i najvećim književnostima mogli biti na diku?

A Meštrovići, Bukovci i toliki drugi?

A učenjaci? Ovih dana umro je jedan od njih: dr. Jagić. Ali veliki bijahu i Karadžići i Miklošići, koji su prije njega radili na istom polju.

A Dositeji, Štrosmajeri, Nodili, Tesle i stotine i stotine drugih?

Tlo, iz kojega su nikli toliki umnici, mora da je plodno, a povoljna mora da je im je i okolina, u kojoj se razvijahu i u kojoj se i danas razvijaju, inače bi zakržljavili. A to znači, da Jugoslaveni i uz neke svoje mane, imadu i vanredno divnih vrlina, i kraj sporadične zapuštenosti, imadu čitava Bogom blagoslovljena područja, na kojima njihova narodna kultura bujno cvate razvijajući se u pravcu ljubavi k Slavenstvu i svemu čovječanstvu.

A to znači, da mi nismo onako crni, kako nas riše.

Velim — mi!...

Jest i mi iz Istre, Trsta, Goričke, Notranjske, Zadra i Lastova — —

Mi smo grančice velikoga jugoslavenskoga stabla, pa kakovo je stablo, onakvi smo i mi. Ni mi nismo od juče. I mi imamo u dušama našim jednu slavensku svijest, jednu slavensku kulturu, a u srcu ljubav k svemu onomu, što je naše tako živu i snažnu, da ćemo prije poginuti, nego li dopustiti, da nam se to iščupa iz krvi naše. Krivo umuju oni, koji drže, da su tu ljubav u nama usadili pojedinci, popovi i učitelji! Naša je narodna svijest i kultura — naslijedjena. I ljubav k ljepoti, imamo, na priliku, mi Istrani čitavu zbirku narodnih pjesama, u kojima su odnosi članova porodice jednih prema drugima tako nježno i ljupko obradjeni, da se upravo osjeća, kako u njima milo bije žica slavenska i čovječanska. Je li dakle čudo kakvo, je li grijeh, ako mi Slaveni iz anektiranih krajeva želimo i hoćemo da ostanemo vjerni svome starome stablu barem u toliko, da u srcima našim i u djeci našoj očuvamo netaknutu ljubav k slatkom jeziku i slavnim tradicijama jugoslavenskoga roda? Može li nam Italija to da brani, a da se u isti mah ne ogriješi o principe, koji su nju samu digli i koji su je učinili simpatičnom cijelome svijetu?

»Piccolo« veli, da knez Ivo Vojnović voli Italiju, što da se najbolje vidi iz njegove drame »Gospodja sa suncokretom«. Istina »Gospodja sa suncokretom« napisana je i prikazivana prije rata, ali nama je poznato, da je Pjesnik i u vrijeme rata u više zgoda pokazivao svoje žive simpatije prema Italiji. To se vidi i iz njegova dnevnika, što ga je lani objelodanio u septembarskim svescima zagrebačke revije »Jugoslavenske Njive«. Tu često spominje neke svoje Talijane iz Trsta, prijatelje i drugove u nevolji. Medjutim pod datumom: četvrtak, 31. oktobra 1818. napisao je knez Ivo izmedju ostaloga i ovo: »Cijeli dan sretan sam! Bilježim kao sa morskog svjetionika vijesti, plamene, znakove, dozive, slave i oblake, što pučinom istorije prelaze. — **Moji Talijanci došli, pa dršću od želje, da odu u Trst. Čekaju Italiju tamo! Što me za srce zazeblo? Što se tamo krije? Nije li se u Rimu sklopio sporazum?...»**

Dnevnik se malo niže prekida. Doskora će izići u cjelosti, pa ćemo moći da prosudimo, kako je knez Ivo sudio o daljnjim dogadjajima...

Ako su se u posljednje vrijeme njegovi osjećaji koliko promjenili, ne će biti krivnja na njemu, već na onima, koji usred vječnoga Rima, u talijanskom Parlamentu, pred predstavnicima talijanskoga naroda dovikuju našim ljudima »**porchi**« i »**pedocchiosi**«...

Udar sunca ili sunčanica

U danima smo izvanredno velike topline. Vele neki, da se žarkom ljetnom suncu, što nas sada nemilosrdno peče, pridružila američka vruća morska struja, te nas oboje sada muči. Muče nas uz to milijuni sitnih krvopija: muhe, mušice, komarci, buhe, stjenice i druga gomad, što se sada u vrućini strašno koti. Sve nam to dozlogrdjuje, te velimo: volim zimu. Ali se tješimo veleći: Sada je toplini doba, pak mirna Bosna! — Trpi zato i pomogni si kako možeš. Ipak desi se sada po koji slučaj udara sunca. Bolesniku se magli, ćuti neku olovnu težinu u glavi, vrtoglavicu, povraćanje (izbacivanje), uzmanjka mu dah, ne može stojati na nogama, pa napokon obnemogav pade u nesvijest, a gdjekad spopadnu ga pri tom i grčevi. Bolesniku je koža vruća i užgana, a da ne opaziš pota. Srce dašto slabo radi, bilo je slabo, diše teško ili neredovito, dočim su mu usne i uda modra. Toplina krvi dignula se na 40-43° C. Tu je pogibelj velika, a smrt blizu. Nekoji umru za par sati, a drugi u par časova. Ako bolesnik ne reagira (ne ćuti) škakljanje, ako ne zaklapa oči na draženje jakim svjetlom (svijećom), te ako mu se krv užgala do 42° C, tada možemo očekivati njegovu smrt. Ne umre li, tada s. bolesnikovo stanje za 2—3 dana drži nepromijenjeno te ozdravi teško i nakon podulјeg vremena. Takova bolesnika postavi hrptom na hladno, sjenovito mjesto. Otkopčaj mu odijelo i bělje, svuci mu ga, a ako ne diše, poduzmi umjetno disanje (ruke gore i dolje). Toplina krvi valja mu snizit mrzlim oblozima, ribanjem tijela octom i hladjenjem hladilicama (širokim debelim papirom mahati). No ako su bolesniku ruke i noge hladne stoga, što mu ne kola krv, ne smiješ mu baciti mrzle obloge na prsi i želudac. Ako bolesnik može gutati, pruži mu tople kave ili čaja, ali nikada ledena pića, a osobito ne vina ni rakije, niti ijednog drugog žestokog pića.

Koga napade sunčanica?

Mi znamo, da samo neke osobe udara ta bolest, što najbolje to znadu vojnici ljeti na dugim marševima. Tu bolest dobivaju boležljive osobe, koje moraju dugo bez odmora što teško nositi pod udarcima žarkih sunčanih zraka, te **pijanice** što zaspe na suncu.

Kako da izbjegnemo toj bolesti?

Nosimo ljeti svjetla laka i najlakša čista odijela. **Slabašni**, boležljivi ne poduzimljimo duga putovanja bez odmora po toplome suncu. Putujmo i radimo jutrom i večerom, a počivajmo od 10.—14. sata. Držimo u redu svoj želudac, te pazimo na redovito svoje ispražnjivanje. Čuvajmo se sada masnih jela i prenatrpavanje želuca. Pijmo svaku tekućinu, ali se čuvajmo alkoholnih pića (čistog vina, rakije i drugo). Pijmo samo razvodnjeno vino. Znajmo, da **samo voda** gasi žedju; dočim vino, rakija i pivo stvara i radja žedju. O tomu smo svi osvjedočeni. Gasimo žedju još razvodjenim octom, koji je vrlo zdrav i ljekovit. No čuvaj se piti nečiste vode iz kaljuža i stajaćih voda. Najbolje je svaku vodu prije porabe skuhati, jer su vode sada nezdrave zbog mnogih bakcila i bakterija (gljivica i životinjica nevidnih u vodi).

Sunčanicom ili udarom sunca bivaju napadnuti moždani ili njegove opne. Zato kad radimo na žarkom suncu ili hodimo, pokrijmo glavu slamnatim šeširom širokih krila. Obavijmo zatiljak krpom (rupcem), a može se i mokrom krpom. Radeći počivajmo. Gladni, slabi, boležljivi ljudi nek se čuvaju teških radnja i dugog putovanja ljeti u najtoplije doba dana (od 10.—14. sata). Što rekosmo za ljude, vrijedi to za konjeve i volove. I oni padaju i pogibaju uslijed udara sunca. Čuvaj im glavu i zatiljak platnom.

Da se očuvamo sunčanice i posljedica prevrućih dana, valja paziti da se pametno potimo (znojimo). Znojem naše tijelo (narav) nesvjesno upravlja i uravnava svoju naravnu toplinu. Mi znademo, da zdravu čovjeku, ljeti i zimi, bilo u žarkoj Africi ili u ledenoj sjevernoj Rusiji, krv je topla 37° C (37 stepena ili grada). Čovjek navikom može podnositi i podnoša toplinu od 40—50° C, te studen (zimu) od 50—60° C ispod ništice. Čovjek dakle živi i zdrav je u žarkoj Africi, a živi i u ledenim krajevima Rusije, Švedske i Norveške. I mi ovuda možemo se vježbom usposobiti da podnašamo veliku studen (sibirsku) i toplinu polutnika. Moramo se o tomu vježbati za mlada.

Mornari i gorani, te pastiri i poljodjelci jesu obično najjači, a ujedno i najzdraviji ljudi, jer su utvrdjeni pod vedrim nebom, suncem, burom, toplinom i mrzlinom. Ne mare oni, nit oćute svaku promjenu topline i vremena. Imade ljudi tako utvrdjena tijela, da im ne škodi propuh a potni su. Današnji sokolaši iza vježba operu se hladnom vodom. Već svoju malu dječicu priučavajmo na sve promjene vremena igrom i radom pod vedrim nebom, te kupanjem u vodi i na suncu. Čistoća tijela i kože puno potpomaže jačanju tijela i njegovu zdravlju. To se postizava kupanjem. Sramota je biti i živjeti uz vodu (potok i more), a ne kupati se. A u nas imade ljudi, koji su dočekali starost, a da se nisu pošteno okupali i oprali. Pranje vodom (kupanje) čisti kožu, te drži slobodnim rupice (škuljice) kože, tako da može pot bez zapreke izlaziti napolje. Blatnim ljudima su ove rupice blatom zatrpane, da im pot ne može izlaziti, što vrlo škodi zdravlju, jer potom izlazi nečistoća iz našeg tijela, i njim se uravnjuje jednakomjerna toplina krvi (37° C). Potiti se je dakle uvijek zdravo, ali samo moremo se iza znojenja prati, a rubeninu preobući. Sve ovo što rekoh jača tijelo, dočim žestoka pića (vino, pivo, rakija) kvare naše zdravlje, jer nam pokvare želudac, srce, slezenu, jetra, živce. Kanimo li se vina, marljivim jačanjem tijela radom, tjelovježbom (sokolstvom), kupanjem i čistoćom utvrdi vam se tijelo i koža, pak zato ne će vam nauditi svaka bura, a ni toplina, ni kiša, ni vlaga, nit ćemo oboljeti od udara sunca uz malo obzira i pameti. Još jedno: pijmo samo tada, kada smo žedni. Žedja je zvono našeg unutrašnjeg tijela, koje nam javlja, da pijemo. Čovjek žedje, kad su mu želudac i crijeva suhi, pošto oni rabe **vodu** (a ne alkohol), da probave hranu, te da može od kruha, palente i mesa postati krv. Bez vode ne bi bilo krvi. Potom nam izlazi mnogo vlage (vode) iz tijela, pa zato taj gubitak moramo nadoknaditi opet vodom ili vodom u vinu. — Tijelu je isto, da li mi dademo čistu vodu pijući, ili vodu vodenom hranom (kavom, mlijekom, čajem, minestrom i drugim.

DOPISI

IZ PULJŠTINE.

Mi kao da ne znamo šutiti. Uvijek hoćemo da pišemo, da se javljamo, da govorimo. Kad bi možda bilo sve u najboljem skladu, onda bismo valjda ipak šutili. Al ovako dajemo oduška ogromnoj težini duševnih navala bar sa znakovima i črčkanjem po čistom papiru. Dobro kod nas nije, već postoji sve ono što je dobru obratno. Nedavno bilo je u gradu prilično živo. Porječkali se, posvadjali, što li Baruffa in fameja vele kod nas nezadovoljnici. U Medulinu ovo riječkanje ne imadjaše nikakvog odziva, pošto je društvo u potpunoj obamrlosti. Par glavnijih gromovnika otišlo u Ameriku. Čudno, da se čak i sam predsjednik fascia preselio u zemlju bogatstva. On koji bijaše strah i trepet svih naših ljudi, on koji je [illegible] novijetac, izazivao, ćuškao i strašio naše Medulince, sada ga već nema u društvu i sada je sve mirnije, te hvala Bogu nema više onako teškog i nesnosnog pritiska, kakav bijaše kroz čitave 2 godine. Kako to, da mu domovina, za koju se toliko žrtvovao, nije dala zarade. Ili ako mu je dala posao, a on recimo svojevoljno otišao (to naime ne znamo). Zašto je onda ostavio svoju patriju, u ime koje je ćuškao i batinao Medulince. Svakako čudan i zanimiv pojav. Bilo kako bilo, medju nama nema više tog napadača, i nama se teški kamen odvalio s naših grudi. Nekolicina dakle otišla, veliki dio ostalih prestao da se zanima za društvo iz razumljivih želučanih razloga, i napokon nekakve vječne trzavice medju najpatriotičnijimi, koji su ustanovitelji društva. Zbrojivši sve to skupa, dolazimo do toga, da se društvo nalazi na hladnoj točki. Uostalom to nije nikakvo čudo. Medulinci se za čas zagriju i opet ohladne, zagriju i ohladne, dok napokon ne ohladnu sasvim da upravo smrznu i postanu komad leda, bez misli, bez ćustva, bez života.

IZ CRESA.

Porezni šaraf.

Tovar mojeg susjeda nosi po prilici oko 70 kg. Ja držim, kad bi mu naprtio 80 kg. da bi i to breme ponio kući. Ponio bi on i više: kvintal, kvintal i pô ne bi ga nit oznojilo. Ja nisam cigan, ne hvalim svoga konja, ali ipak mislim, da bi nosio i dva kvintala. Susjed niti ne pomišlja, kako dobrog magarca posjeduje. Kako bi tek magarcu laskalo, da može on dokučit misli pametnog čovjeka!

Ovakve se misli ne radjaju samo u koštanom spremištu mojeg mozga, nego i kod mudrijih glava. Vidit ćete, ako nemam pravo.

Ispočetka plaćao je kopač dosta steur [illegible] ali ipak neznatnu svotu, mizeriju. Onda su došle neke takse — i to je on smogao; nadodale su tome i opet one mudre glave neke sopratasse, prireze pa neke addizionale — a kopač je isto ostao živ; zatim staviše neke imposte na trgovce, da ih plaćaju oni, koji kupuju robu; dobili smo nova zvona, za koje je rekao naš dični općinski Marojević, da nam ih je Bog poslao. [illegible] mi rekli, da ne vjeruju, a [illegible] Bog [illegible] pelranu dati u Splitu. Kako [illegible] Bog plaća, svi plaćamo i to je jedina [illegible].

Ako hoćete prodat drva, morate platit i opet neki aggravio. Uhvate li vam kokoš na putu, trebe platit globu.

Po općini sada nanovo nešto smišljaju, hoće da navale neki namet i na buhač, od čega jedino živimo. Zar se na nj ne plaća? Ne postoji li možda imposta fondiaria, pa tassa sulla rendita i sve te naše muke?

Danas se ovako mudruje: što u'iku bolje melješ, racijonalnije istiskuješ [illegible] to više ulja daje. Proti ovakoj misli ne može niko ništa. Ne može se protiv logike...

Susjed će poslušat moj savjet, jer vrijedi, a tko ovo pročita, uvidit će, da je potrebno i vrijedno plaćati čim više da uz druge mogu živjeti n. pr. u Cresu: općinski komesari, dacieri za vino, porezni ured, dazio provinciale, finanza i [illegible].

Frane Car.

IZ VEPRINŠTINE.

† Gašparić.

U nedjelju, dne 5. o. mj. umro je veprinački načelnik, Ante Gašparić. Pokojnikovi su rodjaci — naši ljudi. Misle i osjećaju s nama jednako. Pokojni Ante mislio je, da on mora biti nešto drugo, nego što su bili njegovi stariji, te on jednoga dana okrene svojima ledja veleći im: — Vi budite, što hoćete, ali ja sam od danas — Talijan. I postao Talijan koliko to može, dakako biti čovjek, koji u svojim žilama nema ni kapljice talijanske krvi.

Kad su Talijani došli ovamo, on je postao iznajprije straordinario, a lani u januaru, poslije onih strahovitih i krvavih općinskih izbora — i načelnik ili kako se to talijanski kaže — sindaco.

Bože mili, na svemu ti hvala! Kako je čovjek pred vječnosti — malena, sitna stvar! Od onih strahovitih izbora prošlo je jedva godina i pô. Bila je nedjelja, 22. januara 1922. Veprinac, otkada je svijeta i vijeka najtiše i najmirnije mjesto, što ga igdje ima, postalo je najedanput kao kakvo bojno polje. Tu revolveri, tu bombe, tu toljage, tu granate, tu krv, tu jauk i jelek — prava strahota.

U onaj dan je Ante Gašparić bio jak i čvrst kao dren. On je sa svojim prijateljima **bombašima** slavio svoju pobjedu. Po kućama su naši ranjenici stenjali, djeca plakala, žene kukale i proklinjale, da se do neba čulo. Al Gašparić je onda bio zdrav i jak i veseo, to je bilo glavno. Danas je mrtav...

Neke su ga talijanske novine prigodom njegove smrti pohvalile. Da je živ, mi bismo iz onih pohvala nešto brisali, a nešto nadodali. Ali Gašparić je danas mrtav, a mi Slaveni imamo meko i dobro srce, plemenitu i široku dušu, pa mu nad grobom iskreno kličemo: — Ante! Neka ti Bog oprosti!

IZ SV. VICENTA.

Grabež i napadaj na trgovca.

U osvit zore, u četvrtak ujutro trgovac jajima Leonardo Rocco išao je sa svojim malenim vozićem prema Sv. Vićentima, a odanle po obližnjim selima, da kupi jaja i perad, koje je opet preprodavao u Puli. U šest ujutro stigao je u Sv. Vicente. Tu se za časak odmorio, a zatim nastavio put. Imao je ići u Kranjcevce. Put je vrlo uzak, ogradjen sa obadvije strane visokim gustim šikarjem. Sve naokolo bilo je mrtvo. Konj je išao polagano a konačno, umoren od dugog puta se zaustavio. Najednom odjeknu hitac iz puške, odapnut u neposrednoj blizini voza. Puše na zrna prozujila se ispred same glave konju, koji se trgnuo i htio bježati. Rocco se [illegible], što to može biti i odmah je zaustavio silom konja. Istodobno čuo je glas: Pare ovamo novac! Rocco nije vidio nikoga, ali na taj glas sišao se je i prestrašio, bacio se je na koljena na voz i molio napadače, neka ga poštede. U to [illegible] šikarja pokazala dva čovjeka sa naperenim puškama [illegible] da pucaju, ako bi se Rocco [illegible] suprotivio. Sada se je Rocco još više uplašio, pokorio se [illegible] tim razbojnika, izvadio je iz džepa lisnicu, u kojoj je bilo nekoliko stotina lira [illegible] je brzo [illegible] podiglo [illegible] šikarju.

Naravski da Rocco [illegible] bez novaca nije nastavio svoj put, već se vratio natrag u Sv. Vicente. Tamo je sve prijavio [illegible] karabinjerima, davši im tačne znake one dvojice grabitelja i [illegible]. Karabinjeri su [illegible] dali u potragu za lopovima. Iza nekoliko dana istraživanja, arestirali su dva brata [illegible] i Antuna Peaccu, daš se ne može kazati, dali su ova dvojica počinili [illegible] napad.

IZ KRAJCERBREGA (općina Žminj).

Nepoznati tatevi ukrali 10 glava ovaca ispred pastirica.

Prekjučer u ponedjeljka otišao je S[illegible] dušin [illegible] Kantener na sajam. Kod kuće su ostale žena i djeca. Starija su djeca išla s majkom na poljski rad, dok su dvije djevojčice odvele 10 glava ovaca na pašu. Djevojčice su kroz cijelu pašu pjevale. No uveče im se to pjevanje pretvorilo u sam plač. Iznenada se došuljalo do njih pet tatova, oboružanih sa puškama. Trojica pristupe k mladim pastiricama te im zaprijete, da umuknu i šute. Medjutim je ostala dvojica uzela svih 10 glava ovaca i odmaglila s njima bez ikakva traga. Nakon par časaka su i ostali tatovi, koji su stajali s puškama nad djevojčicama, potrčali za svojim drugovima. Djevojčice su udarile u plač i išle svojoj kući. Vijest o tom dogadjaju bila je brzo raširena po cijelom selu. Najedanput se našlo na okupu staro i mlado, muško i žensko. Jedni su potrčali za tatovima, a drugi su išli raznim oružničkim postajama, da ih obavijeste o kradji. Oružnici su se već iste večeri podali u poteru za tatovima, ali bez ikakvog uspjeha. Uapšeno je doduše više prekodražana, a i dvojimo da su to pravi tatovi.

I tako će jadan Ca[illegible] ostati bez ovaca i bez novaca. Njegova šteta iznaša oko 1500 lira.

IZ HUMA.

Sajam u selu Krasu (Brnobići).

Začuditi će se g. urednice, da Vam se poslije toliko vremena javljamo, ali kako uvijek i sada s jednom tužnom vijesti.

U nedjelju 29. VII. bio je sajam na Krasu. Običaje se u Istri ići u obližnja sela, kad su sajmovi i tako išli su na Kras i nekoliko naših ljudi iz Podkraja, iz Kotli i iz Račica.

Po njihovom običaju i jer nijesu drukčije znali (ili možda jer nijesu htjeli) počeli su pjevati hrvatski, kad su došli do Litrića. No nemojte misliti da su se možda opili. To ne, ali su ipak bili malo veseliji nego druge dane. Kad su baš jednu veselu pučku pjesmu pjevali, dodje k njima jedan naš čovjek, koji je na žalost zaboravio majku, od koje se je rodio i zatajio njezino mlijeko. On reče našim ljudima... Nije nam krivo, da tako vi pjevate, nego mi samo [illegible] njihovim pjesmama i njihovim [illegible]. No oni nijesu bili toliko kukavice da bi [illegible] prestali, već su i na dalje pjevali.

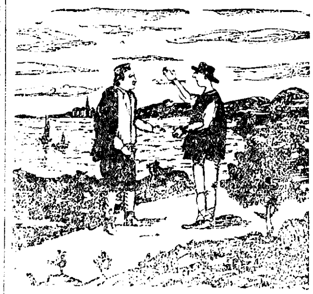
Posljedica toga je, da su mornari Podkrozani, Kotljani i Račićani bili popadeni kamenjem, kad su se u noći vraćali svojim kućama. Koliko sam pa mogao doznati, napadači bili su ponajviše Krasovci i nekoji drugi [illegible] iz sela Briga.

IZ SOVINJAKA.

[illegible] bolje [illegible] izgubiti [illegible] postu. Pa to [illegible] bilo bi [illegible]. Mi ga vidimo po svim kućama [illegible] dangubeći, sjedi po [illegible] zidićima brinući [illegible] nepusle-[illegible] i lulama. Istina, on je domaći čovjek i mena kaošto i mi, ali u doba [illegible] bili [illegible] u svojem [illegible]. Služba je služba, [illegible] kobasice za kobasice. Nego, da pravo [illegible], to sam [illegible] vrlo [illegible], [illegible] zašto [illegible] poštar, [illegible] drugom [illegible] naše Istarske Riječi [illegible] pretplatnicima. Sretnom K[illegible] ka, a [illegible] neki [illegible] plaća [illegible] ništa ne [illegible] [illegible] mi [illegible] poštar. A kako to da [illegible] vremena [illegible] za plan[illegible] [illegible] Kako [illegible] pošta [illegible] [illegible] potrebi [illegible]

No tako [illegible] sam [illegible] od K[illegible] znam [illegible] [illegible] poštar [illegible] ili ide u Buzet, da se [illegible] Koža? [illegible] M[illegible] [illegible] svoju službu!

Franina i Jurina.

Fr. Va nekeh novinah stoji, da je rečko pitanje već rešeno, a va drugeh — da ni. Komu da verujem?

Jur.: Veruj mane.

Fr.: A ča pak ti govoriš?

Jur.: Ja govorim, da će se rečko pitanje rešit.

Fr.: Kada?

Jur.: To su gospodski posli.

Fr.: Barem mi povedi — kade će se rešit?

Jur.: Na Drenove.

Fr.: Na kakovoj Drenove?

Jur.: Na Drenove zgora Reki. Ča me gledaš? Na Drenove će se rešit rečko pitanje i ugdere drugoe. O sakraboit na rame!

Fr.: Ne jadi se! Ter znaš, da ti ja sve verujem. Samo ti mane malo stumači, kako je sada posle Opatije i Rima i paritetiko pasla najedanput vanka — Drenova?

Jur.: Da čitaš Vedetu, kako ju ja čitam, bis i to znal.

Fr.: A ča j' to va toj Vedette napisano, ča ja ne znam?

Jur.: To je drugo storija, ali ja ću ti sve [illegible] va dve besedi. Znaš, dunke, da Re[illegible] išću po Drenove beči, ki da su onde od [illegible] zakopani. Govore, da [illegible] cela [illegible] od Marije Terezi.

Fr.: [illegible] Pak zač ih ne zikopaju vanka?

Jur.: Provaju i provaju, ma beči [illegible] ki [illegible] duh, ki je grdo zaklet i nikako se ne da ča od onde.

Fr.: Ča ne bi mogli pozvat kakovega kr[illegible] da njim ga stira?

Jur.: Ne gre ti tako lahko. Oberoli su re[illegible] ki pismomanci, da se oni duh ne bi [illegible] [illegible] pre[illegible] [illegible] neke ceremonije.

Fr.: A kakove su te ceremonije?

[illegible]

PODLISTAK

Narodne pjesme iz Čićarije

Sinoć se je dite učinilo...

Sinoć se je dite učinilo,
U ponoći je kršćeno bilo,
U zorici je sujeno bilo.
Ni ovoga svita pogledalo,
Ni na njemu griha udelalo.
Pošlo dite na vrata od raja,
Još govoru od raja vratari.
Ki to bati[1] na vrata od raja?
— Evo, sam sam dušica malahna,
Koja sam se zvečer učinila,
U ponoći sam kršćena bila,
U zorici sam sujena bila,
Nis' onega svita pogledala,
Ni na njemu griha udelala.
Hodi s Bogom, dušica mala hod!
Nisi si još raja zaslužila.
Ni majkine muke doplatila,
Ni maikine [illegible] niti očevine.
Hodi s Bogom, u to polje ravno,
Te donesi jenu vidru[2] vode.
Doh su ti vidre okovane.
Pošlo dite u to polje ravno,
Zagrabilo punu vidru vode,
Pošlo dite na vrata od raja,
Opralo je svitlu raja vrata,
Još govoru od raja vratari.
Ki to bati na vrata od raja?
— Evo, sam vam dušica malahna,
Koja sam se zvečer učinila.
U ponoći sam kršćena bila,
U zorici sam sujena bila,
Nis' onega svita pogledala,
Ni na njemu griha udelala.
Hodi s Bogom, dušice maljahna!
Nisi si još raja zasluzila,
Ni majkine muke doplatila
Ni majkine [illegible]
Hodi s Bogom, dušice maljahna!
Hodi s Bogom, u to polje ravno
I poberi sve one rožice
Pošlo dite u to polje ravno,
Te pobralo sve one rožice,
Napunilo obedvi ručice:
Sto u nidraica — to 'z nidraica vanka.
Još ti kune svaku milu majku:
— Bog ubio svaku milu majku,
Koja dite s križem ne prekriži,
Koja dite Spasom ne opaše[3]!
Moja ni mene s križem prekrižila,
Moja ni mene Spasom opasala. —
Pošlo dite na vrata od raja,
Okitilo svitlu raja vrata,
Još govoru od raja vratari:
Ki to bati na vrata od raja?
— Evo, sam vam dušica maljahna,
Koja sam se zvečer učinila,
U ponoći sam kršćena bila,
U zorici sam sujena bila,
Nis' onoga svita pogledala,
Ni na njemu griha udelala. —
Hodi s Bogom, dušice maljahna!
Nisi si još raja zaslužila.
Ni majkine muke doplatila,
Ni majkine [illegible]
Hodi s Bogom, dušica maljahna!
Hodi s Bogom, [illegible]
Ter poberi sve [illegible]
U [illegible] nosi ih [illegible]
Pošlo dite u črnu [illegible],
Pobralo je sve one [illegible],
[illegible]
Pošlo dite na vrata od raja,
Još govoru od raja vratari:
Ki to bati na vrata od raja?
— Evo, sam vam dušica maljahna,
Koja sam se zvečer učinila,
U ponoći sam kršćena bila,
U zorici sam sujena bila,
Nis' onoga svita pogledala,
Ni na njemu griha udelala.
Hodi s Bogom, dušice maljahna!
Nisi si još raja zaslužila,
Ni majkine muke doplatila,
Ni majkine [illegible]
Hodi s Bogom, dušice maljahna!
Hodi s Bogom, [illegible]

[illegible]
Pretvori se [illegible]

Skripale [illegible]
Kad je [illegible]
Onde dala do dva [illegible]
Da [illegible]
Još si jedu [illegible]
— Mili Bože, što to biti more,
Da je tako to [illegible]
[illegible] Jariev danak.
Jariev danak [illegible] zastanak? —
Još se pisu naprave [illegible],
[illegible]
Sadje [illegible] dušica [illegible]

[illegible]
[illegible]
Koja sam se zvečer učinila.
[illegible]
[illegible]
Sada [illegible] sam [illegible]
[illegible] ulizla.
[illegible]

Prinerušo

[illegible]
Svaku dobru [illegible]
[illegible]

[illegible] u Čićariji [illegible] pievaju ovu pjesmu [illegible]. Ovaj je običaj uzdržan [illegible] po nekim selima. Jednog [illegible] ili kakurijekom [illegible] (oprežom). To je vodja [illegible] prporuše. Dva [illegible] vode prporuša, a ostali [illegible] dva i dva, te svi [illegible] osim prporuše — pjevaju gornju pjesmu. Pred svakom kućom [illegible] žene [illegible]. Pošto [illegible] pjesmu, domaćica [illegible] da ih darive sirom, jajima, [illegible] i ostalim. Pa [illegible] skupe, u [illegible] podijele.

---

[1] battere tal. — tući, kucati.
[2] vedro (posuda).
[3] Koja sam se zvečer učinila.

*) I u srednjoj Istri je običaj, da majka prodje do tri puta oko tijela djeteta užeženom blagoslovljenom svijećom na sam blagdan Majke Božje Svijećnice. Tako opaše majka svoje dijete.

Jur.: Ki ti j' kriv, da si slep! To ti je ovako: Kada bude Reka imela svi oni silni beči, ki sada leže va onoj jame, svaka će kruna »Città de Fijume« vredit pet liri šterlini, i Rečani te bit najbogateji narod na svete i recko će se pitanje rešit samo od sebe.

Fr.: Sada razumem i ja, samo jedno mi gre nekako po glave...

Jur.: A ča to?

Fr.: Kako znaš, v Reke svaki hip neč pofali. Jedanput va Punto franko, drugi put va Palace, treći va Tribunale i sve tako. I mane je sve nekako strah, da bi se po vremenu i oni talari i cekini mogli kakogod osušit. A, ča li se para?

Jur.: Ne budi nem! Beči te se stavit na sigurno mesto, ko će se z lokotom zapret.

Fr.: Ja, ma ja bim svejedin otel, da ta lokot bude jako velik i jako težak.

Jur.: Ne boj se! Storit ćemo jedan lokot velik, kako i one sidro pred palacom Adrija. Jur će bit dosta mašie.

Fr.: To bi već bilo neč.

IZ PAZINA.

Na Perciunkulu u dan našeg velikog domaćeg blagdana, 2. tek. mj. dohrli obično k nama u grad mnogo svijeta iz čitave srednje Istre; pa tako bilo i s da. No svi ne dolaze radi pobožnosti. Imade lopova, koji love prigodu, da kradu gdje se velika množina naroda: gužva, kreće, gura. Ovakove zgode su baš kao naručene da lopovi lakše vrše svoj posao — kradju. Tako bilo i ovaj put u Pazinu pokradjeno više osoba, razumije se seljaka, koji misle da su svi pošteni kao što su oni, i drže da je siguran novac pa bio dobro smješten dapače u žepu prsluka. Tako su jednom posjedniku Sirotiću-Štef nini iz Marčenigli-Vrh (kod Buzeta) odnesli iz žepa na prsluku hiljadu lira. U gužvi mu prsluk tako vješto prerezali, da mu novčarka sama ispala, a onda je nestalo s novcem. Bio na hrptu zabilježen s brojem tri od nepoznate ruke i s nekakvom risarijom. To je bio valjda znak, da se ga opipa. Nekom drugom našem posjedniku ukradjeno bi neko tri hiljade lira; trećemu por hiljada. U dan zadnjeg marvinskog našeg sajma lopovi sa sajmišta odveli par goveda, u vrijeme, kad gospodar negdje [illegible] popio čašicu. Lopovi ne spavaju nit [illegible] kada drugi njiu. — Mi ovim upozo[illegible] već možda stoti put naše ljude, da [illegible] i [illegible] ne pijanče i [illegible] dobro otvore oči. A onda [illegible] u nikoga se ne pouzdajte, a najmanje u nepoznance, koji vam laskaju.

IZ BADERNE.

Baderna [illegible] tvrdi orah, ali kako ga pri[illegible] zadnjeg posjeta okrstiše fašisti [illegible], kako eto vidite, još [illegible] ćem [illegible] lijen, žedan i [illegible] ne možeš iz [illegible] [illegible] koji se [illegible] Ma [illegible] [illegible] [illegible] neki [illegible] [illegible] [illegible] takav [illegible] oblak, ali [illegible]

In [illegible] golesi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vode u Istri, pa [illegible] [illegible] Stifan [illegible] do sada nije [illegible] pobrano, [illegible] voda [illegible]

IZ BUZETŠTINE.

Mi [illegible] D i pravo i [illegible] Mi se[ljaci] Slaveni smo [illegible] Mi ćemo do[illegible] [illegible] rečeno [illegible] s nama učinili lani i [illegible] ali ćemo reći [illegible] u sebi nešto [illegible] koji ne bi ima[illegible] [illegible] Tako mi samo čuli za jedno [illegible] a to je, što [illegible] naše [illegible] [illegible] lihvar, koji su [illegible] ponižno, [illegible] [illegible] da budu pohaljeni [illegible] [illegible] fašista [illegible] naša [illegible] Sada [illegible] i naše [illegible] [illegible] [illegible] poštenje i [illegible] dvoličan [illegible] [illegible] interes [illegible] svoj džep i [illegible] [illegible] svoje poštenje [illegible] [illegible] banknote [illegible] [illegible] zvati, da će biti [illegible] posluženi [illegible] ovako [illegible] Hrvati nismo [illegible] mjesta [illegible] Pak zašto hoće [illegible] nama? Možda u naša [illegible] korist i čast? Ne, nego hoće da [illegible] nama okoriste; a takovih mi ne potrebujemo. Zato: Fora! Non te volemo, maskalzoni! Tako su govorili i i barem mislili [illegible] fašisti, kad su sudili i odsudili naš podrecnice. Ovakovi banji samo koriste u sadašnje ljetno vruće doba.

IZ KALIFORNIJE.

S kakovim veseljem istarski rodoljub u Americi čita naš list — Ljubav do rodjene grude

Naš Istranin, gos. Buždon pretplatio je sebe i još četvoricu naših ljudi na naš list, te je tom prilikom upravio na uredništvo ovo pismo, koje u cjelini priopćujemo, da naši čitatelji vide, kako pravi narodnjak-Istranin, iako je iseljen u dalekim krajevima, živi u duhu s nama. On piše:

Cijenjeni gospodine uredniče! Evo da Vam se sa par riječi javim iz dalekog Zapada to jest iz Kalifornije. Vrlo mi bijaše milo kad pred nekoliko dana pruži mi jedan moj prijatelj Vaš list u ruke sa riječima: »Evo ti Jurine i Franine, pročitaj malo da vidimo, gdje su bili u gostima te kakovim se dijalektom razgovaraš«. Za nesreću naime taj moj prijatelj kao i mnogo našeg naroda neznade čitati ni pisati.

Priloženo Vam šaljem bankovnu mjenicu svotu od L. 100. To je pet pretplata za »Istarsku Riječ« za godinu dana. Imena i adrese pretplatnika su slijedeće: [Spominje pretplatnike, op. ur.], umoljavajući Vas da nam redovito šaljete »Istarsku Riječ«.

Ovaj broj što primih u ruke bio je od 10. svibnja, premda ne cijeli jer mu manjkao prilog »Mladi Istranin«, ali ipak nemogoh ga odstraniti iz ruku dok nepročitah sve od kraja do svršetka. Rado bih Vam poslati i više pretplatnika, ali ovdje gdje se nalazim malo je, mjesto od kakovih tri hiljade i pol duša a opet nas kao istarskih Slavena imade mali broj ovdje kao i svagdje, jer smo po svuda raštrkani. Ovdje što se nalazimo radimo najviše po šumama i u pilanama, jer drugih radnja ovdje i nema. Nije previše da se pohvalimo, ali nije toliko niti grubo, kad se usporedi život naše istarske braće sa življenjem što ga imamo mi ovdje. Bilo nam naopako dok bijasmo pod austrijskom krunom ali sada čitajući pisma, slušajući glasove jada, tuge i nevolje naših roditelja, braće, sestara i prijatelja iz male nam Domovine Istre reć bi da će nas nestati sa površine zemaljske, jer što golotinja i glad ne upropasti, to hoće da nam još za veću tugu škole i mili nam slovenski jezik iskorijene iz utrobe i dubine srca naših. Bilo je i ovdje, kao što veli onaj iz Humšćine, izgubljenih ovaca koji se vraćaju svome stadu ali na žalost danas je već prekasno jer zaludu je žrjeti kad već grad potuče. Za danas, brate uredniče, dosta. Primite lijepi pozdrav kao i sva naša mučenička braća diljem Istre. Sa štovanjem bilježim se.

Ivan Buždon.

Gospodarstvo

Otvorenje „Industrijsko-zanatlijske izložbe uzoraka" u Mariboru

U Mariboru [illegible] granici Jugoslavije otvoriti će se [illegible] 15. kolovoza [illegible] g. industrijsko-zanatlijska izložba uzoraka, spojena sa vrtlarskom, vinskom [illegible] i umjetničkom izložbom. Ova izložba, koja će potrajati do 26. kolovoza, nije [illegible] za [illegible], već je [illegible] i pogledom na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jaki industrijski [illegible] [illegible] da se [illegible] vlastite [illegible] i emancipira od inostranstva, dok nema dovoljne [illegible] domaće [illegible]. S tog gledišta valja da čitava [illegible] i svaka [illegible] [illegible] i [illegible] nastojanje oko napretka i [illegible] punjenja svoje domaće industrije i obrti. Slovenija imade već [illegible] industrija i [illegible] i industrija [illegible] razvijena.

Dok je [illegible] velikim [illegible] i inostranski fabrikati, [illegible] oko [illegible] strijsko-zanatlijske izložbe uzoraka u Mariboru u prvom redu [illegible] stoga je [illegible] drugo. Ovom izložbom svraća se pažnja konzumenta na robu, koju [illegible] domaće tvornice i [illegible] zanatlijske radionice.

Nije [illegible] zanatlija i industrijalaca [illegible] izložbe u Mariboru. Ovaj je grad važna prometna točka, gdje se [illegible] prema [illegible] i jugu, stoga imade sve uslove za priredjivanje izložbe. Grad [illegible] [illegible] [illegible] bila [illegible] Božka vlada stvorila je u ovim [illegible] nasilja [illegible] njemačkih zanatlija [illegible] da ovim načinom [illegible] opstanak slovenskog življa. T[illegible] bama i golemim žrtvama uspjelo je u tako [illegible] godina, da slovenski elemenat opet dodje do svojih prava [illegible] jake temelje svojem zanatu i industriji. Na ovim se temeljima [illegible] i uspješno izvršuje industrijalizacija kraja i svih [illegible] prilika. Na tom napretku interesovana je čitava država i njim se koriste svi državni slojevi.

Industrijsko-zanatlijska izložba uzoraka u Mariboru biti će nekakva slika [illegible] industrije i obrti i stoga u svakom pogledu zanimljiva i poučna. Osim industrijskih i zanatlijskih izradjevina biti će [illegible] i vrtlari — opet jedna privredna grana, koja imade u Jugoslaviji najljepše uslove za razvitak. Glavnim dijelom biti će izloženi produkti najvećeg vrtlar-skog preduzeća u Jugoslaciji »Vrt« (Džamonja i drugovi), koje razašilje cveće i povrće diljem Jugoslavije, a naročito u veće gradove (Beograd, Zagreb, itd.). Nadaljni zanimljivi su voćari; racionalni uzgoj korisnog drveća naći će na ovoj izložbi jedno naročito mjesto. Od velikog je značenja, bez sumnje, gradjevinska izložba prva u Jugoslaviji. Opća stavbena bijeda traži, da se gradi što najviše stanova. Krivnjom velike skupoće zastalo je gradjenje stanbenih kuća, pa nastaje prešno pitanje, ne bi li se moglo podići stanove jeftinijim načinom uz potrebu domaćih i [tu]djih metoda i iskustava. Evo, o tome dat će izložba najbolji odgovor i najkonkretnije upute. Svi koji žele da si podignu vlastiti krov, neka si ogledaju, gdje će ih iznenaditi sasvim novi planovi, a moći će da dobiju i detaljniji proračun. Vinogradara interesovat će najviše izložba vina, koju priredjuje vinarsko odjelenje poljoprivrednog društva. Vinsko tržište još je uvjek vrlo manjkavo. Izložbeni odbor nastoji, da zainteresuje što širi krug konzumenata, i da na taj način po mogućnosti ublaži vinogradarsku krizu. Umjetničku izložbu priredjuje napokon umetnički klub »Grohar«, koji je izložio radove svojih članova već i u Beogradu.

Za posetioce izložbe učinjeno je sve što treba, da će biti njihov put u Maribor lakši i boravak u gradu udobniji. Na svim željezničkim prugama imaju posjetioci mariborske izložbe 50% popusta, ako predlože legitimaciju koja se dobiva kod svih novčanih zavoda i zanatlijskih društava i zadruga uz cjenu od 20 dinara. Legitimacija vredi kao permanentna ulaznica. Svaki posjetnik može da dobije uz napred ustanovljenu umjerenu odštetu udobno konačište u gradu.

Obzirom na važnost i zanimljivost mariborske izložbe preporučujemo našim čitaocima, da u dobi od 15. do 26. kolovoza o. g. pohode lijepi Maribor i da si ugledaju tamošnju izložbu. Naročito valja, da se zanju zainteresuju uvezničari, koji će moći, da nav[e]žu i lične i poslovne veze s tamošnjim producentima.

Kogod želi kakvih uputa ili razjašnjenja, neka se obrati upravi izložbe, Maribor, Cankarjeva ul. br. 5, telefon br. 325.

Mala seljačka škola

Što nam je činiti kad nam se govedu slomi ili oguli rog? Kad si koje govedo slomi ili oguli rog, onda ne treba odmah trčati k mesaru, da se on okorišćuje našom nesrećom, već treba ovako postupati: Uzme se jednu krpu platna, koju treba svako toliko vremena močiti u octu, i njome dobro močiti slomljeni dio roga i ostatak na govečetovoj glavi. Zatim se zalijepi slomljeni dio roga sa ostatkom i poveže s jednom krpom sukna, koju treba [illegible] močiti vodom i octom, da ostane uvijek vlažna. Kad se pak tu krpu odkloni, valja još neko vrijeme svaki dan nabčiti rog ili mesnate časti oko njega kafr[o]mom. I tako se odlječa bez zacieli. — Seljaci, zapamtite si taj savjet!

Vrtne jagode sade se kod nas u Istri s najboljim uspjehom sada, mjeseca augusta. Kao veoma dobre vrsti preporučaju se: Marguerite, Saksonski kralj, Laksions nobile i Charles [illegible]. Pomnožavaju se [illegible] izdancima [illegible] starijih, zdravih busa. Priredjuje se do[bro] zemljište, koje ne smije biti odviše od [illegible] sunca [najbolje je] zemljište, koje [illegible] prama istoku te pogodne u hladu. Zemljište treba duboko prekopati i pognojiti [illegible] staiskim gnojem. Zatim se posadje jagode u razmaku od [illegible] cm. Dobro zaliti [illegible] Nadalje njega jagoda sastoji se jedino u tome, da se redovito rahlja i čisti korov iz zemlje. Osim toga treba i zalijevati zemlju ako je suša.

Kidanje lozovog lišća. U nekojim krajevima u Istri počeli već danas seljaci kidati lišće sa trsa. Ako ih slučajno upitaš, zašto to čine, odgovoriti će ti, da to čine za to, da im grozdje dozori. To mišljenje nije ni najmanje [illegible], a naprotiv je onda, kad se pomisli, da lišće u lozi čini grožđe slađim. Ako grožđe [illegible] nema, onda bora mi nema ni [illegible] grozdja. Samo onde, gdje listovi lozin [illegible] pokrivaju, da na njeg ne padaju [illegible] zrake, može se [illegible] list odkinuti. [illegible] nikako ne smije učiniti prije [illegible].

Spravljanje i sašenje duhana

S pobiranjem duhanovog lišća moramo započeti prije nego što se pojave prvi jesenski mrazovi, jer bi nam ovi mogli nanijeti ogromne štete. Prema našem sudu, kao što i prema sudu raznih stručnjaka, najzgodnije vrijeme za pobiranje duhana je svakako od početka mjeseca augusta do 15. septembra. Taj posao treba obavljati vrlo polagano. Kod toga treba uvijek imati na umu, da se listovi tek onda skidaju sa duhanove biljke, kad su dovoljno zreli, kad dobiju smedjaste pjege i kad jako miriše, postane lijeriva i žilava, a vršci se prijesu prama tlu. Skidanje listova neka se preduzme vazda za suha vremena. Duhan za smotke treba nešto prije pobirati, da ostanu listovi nešto [illegible] i žilaviji. Drugo pravilo važi za mirišavi duhan. Takav duhan moramo pustiti na biljki sve dotle, dok posvem dozrije. Najprije treba odtrgati t. zv. blatne ili najdolnje listove, koji moraju biti na posebni način pobrani i spremljeni. Zatim se [illegible] srednji listovi, od kojih je najbolji duhan, a poslije tih gornji itd. Naročito treba paziti, da se kod pobiranja slažu listovi u malene kupčiće. Ti kupčići moraju biti tako okrenuti, da im gornja strana ostane okrenuta prama dolje. U kupcima moraju ostati do same večeri, da malo povenu. Onda se lagano slamom svežu u snopove i odvezu na suho mjesto, pri čem ne valja gaziti po njima, da se ne oštete. Svi oni listovi, koji su po veličini razlučeni, bit će mnogo bolje plaćeni.

Duhan se suši na tanko rasprostrt, na tavanu 1—2 dana, dok povene. Tada se nanizava na uzice i objesi. Lišće ne smije da bude pretijesno nanizano, a ni uzice preblizu. Najbolje je, da se lišće natakne na jake vrbove šibe. Palice sa duhanovim lišćem postave se na posebne stalke od letava u pokritim suhim prostorijama, gdje ima biti dovoljno promaje, jer bi se inače duhan prepolagano sušio i time mogao pokvariti. Ako se je duhan počeo rano sušiti, bit će potpuno suh za 8—10 tjedana, što se pozna po lijepoj žutocrvenoj boji i po svojstvu listova: da se dostalno dadu svijati. Za vlažna vremena treba uvijek skidati lišće, da se ne zdrobi, se ne rahlo poveže sa slamom u snopiće, koje se do mraza i smrzavice moraju često prevraćati. U tvornicama biva duhan izvrgnut, da dobije jednoličnu i lijepu boju.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Današnjemu broja „Istarske Riječi" priložen je dječiji listić „Mladi Istranin."

Izgon naših svećenika iz Istre. Naša posestrina »Edinost« donaša:

Poznato je, da je nedavno svim slavenskim svećenicima, rodjenim izvan granica, odbijeno talijansko državljanstvo. A i priziv bit će sigurno odbijen.

Iz dopisa u »Popolu di Trieste« pod naslovom »Preti e ... preti« jasno je, da je fašizam poduzeo nejaku zadaću asimilovanja Slavena. Glavna zapriječka u tom radu su mu slavenski svećenici medju seoskim stanovništvom, koje po svojoj naravi poštuje božjega službenika, a uslijed neznanja ne umije razlikovati svećenika kavgadžiju (azzolfone) od službenika crkve i vjeruje slijepo riječima »velečasnoga«, koji sije kukolj i navješta neprijateljstvo Italiji.

Nakon toga dopisnik poziva političku oblast, da brzo ukloni tu zapriječku, t. j. da protjera slovensko svećenstvo iz Istre.

Napada zatim na dekana u Kerkavcih, koji još uvijek usudjuje propovijedati u crkvi slovenski, makar su u župi osnovane već četiri talijanske škole i pita: Šta radi don Škerjanc u Kerkavcima? I koliko još vremena?

Kako svećenici ne mogu po svojoj savjesti [illegible] morali pomagati asimilaciju, [illegible] i raznarodjivanje slavenskoga stanovništva, zato ih imaju otjerati.

Tako je u sjednici odbora pri kr. prefekturi u Puli još mjeseca maja ov. god. odlučeno, da se otjeraju mrski im slovenski svećenici iz Istre. Tu odluku potvrdio je i ministarski savjet u Rimu.

Uslijed toga dobili su 28. maja ov. god. nalog za izgon čč. gg. Cemizar, župnik u Sv[...] i Majdič, župnik na Lonjaru kraj Kopra. Drugo je brzo stići ista sudbina.

[illegible] na jednu kulturnu državu, da [illegible] buntovnike i zločince svećenike, [illegible] država prijeti da onoga ia su [illegible]

K[illegible] čl. 78. senžermenskog mirovnog ugovora, koji odredjuje: [illegible] posluže tim pravom lop[tiranja] [illegible] daljih 12 mjeseci [illegible] državu, čije su državljanstvo [illegible] Dakle još 12 mjeseca nakon [illegible] jugoslavensko državljanstvo imaju [illegible] da se presele, a ne prije [illegible] putem izgona.

Biljeg za živu marvu. Trgovačka komora u [illegible] obavijestila je, da za živu marvu [illegible] 141 pri preprodaji treba [illegible] fakturu i biljegovati sa jedno[m] [illegible] biljegom za svaka stotinu prodajne cijene [illegible] takse oni, koji sami [illegible] marvu na svom zemljištu, pa mesar [illegible] trgovca ili mesara. Oni plaćaju [illegible] taksu od 2.40 na hiljadu.

Don Sturzo u Gradežu. Bivši tajnik talijanske pučke stranke, koji je morao odstupiti [illegible] u borbi protiv fašističkog [illegible] reda, došao je u petak u Gradež, da se okupa i osvježi.

Novom tršćansko-koparskom biskupu. U [illegible] je jedan ovdješnji talijanski list [illegible] pismo jednog talijanskog bijednog svećenika sa sela iz Istre, gdje taj svećenik opominje novog biskupa, da je u njegovom [illegible] interesu, u interesu njegovog zdravlja da počisti biskupski ordinarijat. Tog bijednog svećenika valjda muči velika nepravda, da Slaveni ove biskupije imadu par svojih ljudi na ordinarijatu. Zar nije ordinarijat za vjernike i svećenike, ili je moguće [illegible] nas institucija, koji bi morala provadjati političke ciljeve: asimilacija Slavena i ubijanje njihovih duša. Duševno ubijstvo je veći zločin od tjelesnog. Pa zar to može provadjati onaj, koji ima da širi ljubav Spasiteljevu medju narode. Takvi svećenici su najveći agitatori protiv nauke Hristove, jer im je prije svega stalo do njihovog modernog nacionalizma, nego li ljubavi prema bližnjemu.

Novi biskup dr. Fogar je čovjek visoke kulture, blagog srca i pun iskustva, pa se ne će obazirati na pisanje ovakovih svojih svećenika, već će stupati putem, koji mu je Providnost odredila, radeći blagotvorno, a ne [illegible], šireći ljubav, a ne mržnju.

Politički pregled

Italija i Jugoslavija

»Obzor« od ponedjeljnika piše o paritetnoj komisiji:

»Rad paritetne komisije je opet zastoj. Isto pitanje je onemogucilo tok pregovora u Opatiji, dovelo je do ponovnog zastoja. Kako je poznato, paritetna komisija imala je prema Santa Margheritskim konvencijama zadaću, da konačno sistematizuje riječku državu i da prema odredbama rapallskog ugovora odredi granicu. Talijani u poslu paritetne komisije na prvom koraku stavili nepremostive zapreke time sa zanijekali pravo, da komisija sprovede razgraničenje Rijeke. Pitanje Baroša i Delte je rapallskim ugovorom jasno riješeno. Talijanska vlada je kušala, da ostavi to pitanje po strani i da mu digne politički karakter, računa da tom pitanju pripiše samo ekonomski momenat. Neprijeporni suverenitet veze državne nad Barošom i Deltom Italiji smeta sprovedjenje njezina plana, koji ide za tim, da posve skuči naš svijet na Jadranu. To je bio razlog da Baroš i Delta nijesu bili emancipirani. Istodobno je iznešen od strane Talijana na tapet pitanje konzorcija izmedju Italije i Jugoslavije. Talijanski projekat kako je predložen upravo je jedan rumstrum u pravno-političkom i u ekonomskom pogledu. Argumenti, koje je naša delegacija u paritetnoj komisiji iznijela bili su tako jaki i neoborivi, da su Talijane stavili na jedan neodriješiv teren, tako da su se zavukli i ostavili čitav problem insuspenso. Kad je tako talijanska vlada vidjela, da ima posla sa ljudim, koji čitav problem poznavaju, pokušala je da izdvoji političku stranu od ekonomske tako, da ostavi paritenoj komisiji, da rješava ekonomsko pitanje, a o političkoj strani je povela direktne pregovore sa ministarstvom vanjskih poslova u Beogradu. Formulu, koju je Italija predlagala išla je za tim, da se ne apliciraju ustanove rapallskog ugovora glede Baroša i Delte, naime, da se i ovo pitanje isključi u red pitanja, koja zasjecaju u riječki problem. Tako je iskrslo i pitanje, djelomične aneksije Rijeke, gdje bi u konzorcij ušla riječka luka i Baroš i Delta, dok bi Rijeka ostala nezavisan grad i po strani od ove kombinacije. To bi imala da bude praktična baza, koju je Mussolini predložio za riješenje riječkog pitanja. Ovaj projekat ne zahvaća Brajdice, kao što je to bilo u prvom projektu, nego se ograničuje na Baroš i Deltu. Glede naše kobitaže predvidjene su neke klauzule, po kojima bi se kobitaža mogla da vrši. Jugoslavenska delegacija nakon što je saslušala ove talijanske predloge i podvrgla ih kritici odlazi u Beograd, da se stavi u kontakt sa vladom i savjetodavnom komisijom. Jugoslavenska delegacija kao i talijanska drže se rezervirano. Ove informacije crpljene su iz talijanskog vrela. U talijanskim političkim krugovima drže, da će riješenje riječkog pitanja biti riješeno skorih dana, odmah poslije povratka jugoslavenske delegacije u Rim, koji bi imao uslijediti dne 21. o. mj. Talijanska delegacija takodjer se razišla. Na 21. o. mj. zakazana je siednica paritetne komisije.

NJEMAČKA

U nedjelju dobio je zastupnik njemačke pučke partije, dr. Stresemann od državnog predsjednika Eberta zadaću, da sastavi kabinet, pošto je prije toga primljena molba za ostavku dosadašnjeg državnog kancelara dra Cuna.

Novi je kancelar neposredno poslije svog imenovanja dao dopisniku »Riječi« slijedeća saopćenja o toku krize i o političkom položaju: Dosadašnji državni kancelar dr. Cuno predao je državnom predsjedniku Ebertu molbu za demisiju, i tu je molbu pismeno obrazložio. Dr. Cuno navodi u molbi da se uvjerio, da je potrebno za ojačanje narodnog otpora prama vani i unutra, protiv provale u ruhrske područje i protiv jačanja komunističkih izgreda, da se sastavi vlada na širokoj bazi, u kojoj bi, po mogućnosti učestvovale sve stranke. Zbog toga moli on državnog predsjednika da mu dozvoli demisiju. Dogadjaji — kazao je dr. Stresemann dalje — razvijali su se tako, da su zaključci socijalno-demokratske stranke bili odlučni za vladinu krizu. Socijalni demokrate doduše nisu donijeli formalni zaključak da će pomagati komunistički predlog nepovjerenja u parlamentu, ali su pridržali prvo da podnesu vlastiti predlog nepovjerenja. Oni su kod svega postavljali princip da, u slučaju odstup dra Cuna ima vladine poslove preuzeti kabinet, koga oni smatraju jačim nego dosadanju vladu. Kancelar dr. Cuno pristao je uz mišljenje, da će kojoj drugoj vladi, koja ima povjerenje socijalnih demokrata, uspjeli da predobije široke mase naroda. Dr. Stresemann izričito kaže, da ne stoji tvrdnja da je t. zv. gradjanska radna zajednica u parlamentu primorala kancelara Cuna n odstup.

Dr. Stresemann sastavio je kaoliciono ministarstvo od svih stranaka osim komunista.

Novi kancelar dr. Gustav Stresemann postao je u posljednje vrijeme poznata ličnost, kad je u svojstvu predsjednika pučke partije davao razne izjave u parlamentu. Njegovi govori o spoljno političkim problemima nailazili su na interes ne samo u Njemačkoj, nego i u mnogim krugovima inostranstva, jer je Stresemann u posljednje vrijeme češće spominjan kao budući državni kancelar.

Dr. Stresemann, rodjen je 10. maja 1878. g. u Berlinu, gdje je svršio srednje škole, a onda je u Berlinu i Leipzigu studirao historiju i političke znanosti. Od god. 1902. do 1918. bio je sindikus saveza saskih industrijalaca i djelovodja njemačko-američkog privrednog saveza. U isto vrijeme bio je član uprave grada Dresdena. Od g. 1907. do danas, izuzevši samo g. 1913. i 1914. bio je član parlamenta. Poslije Bassermannove smrti g. 1917., izabran je za predsjednika nacijonalne liberalne stranke, iz koje je, kod sloma od g. 1918., postala njemačka pučka stranka.

ENGLESKA.

Engleska reparacijska nota obuhvata 16 akata medju kojima se kao popratna pisma nalaze: njemački memorandum, engleska lista pitanja, odgovori Francuske i Belgije i nacrt odgovora Njemačkoj. Slijede zatim odgovori Italije i Japana i kao jedini, dosada nepoznati dokumenat, najnovija engleska nota Francuskoj i Belgiji, koja je dopunjena memorandumom o medjusavezničkim dugovima.

Nota je pisana u vrlo neprijatnom tonu, u kome se vidi zlovolja odašiljača zbog slabog obaziranja ostalih saveznika na engleske interese i nazore.

Engleska nota sadrži samo dva nova zahtjeva i to: 1. Engleska traži isplatu od 14 milijarda zlatnih maraka, koji iznos odgovara njenom dugu Americi, a ima se isplatiti ili iz njemačke reparacijske sume ili aranžmanom sa medjusavezničkim dugovima; 2. Engleska upozorava, da je francuski dug u najkraće vrijeme imao biti uredjen pomoću zajma na londonskom novčanom tržištu i da se više ne može pridržati metoda, da se kamati jednostavno od godine do godine pripisuju državnoj sumi. Engleska vlada upozorava Francusku, da će morati početi sa plaćanjima, čim franak bude stabilizovan.

Cijela nota vodjena je od principa, da se reparacijski problem može riješiti samo razboritim prosudjenjem njemačke platežne sposobnosti i da bi Njemačka samo na taj način bila u stanju platiti razmjerno visoke reparacije. Ako se na taj način povećaju reparacijski zahtjevi Engleske prama Njemačkoj, biti će Engleska u položaju da reducira svoje tražbine kod ostalih saveznika. Promjenu plana diobe reparacija u korist francuskog i belgijskog prioriteta, Engleska apsolutno otklanja.

Rusija i Engleska. Diplomatski spor, koji traje već neko vrijeme izmedju Engleske i Rusije, nije još uvijek učinio ni koraka k svome riješenju. Još nije iz Moskve stiglo nikakvo razjašnjenje engleskoj vladi zbog Rakovskoga, kome je od engleske vlade zanijećen naslov predstavnika sovjetske vlade radi njegovog protuengleskog držanja. »Manchester Guardian«, organ demokrata i zagovaratelji uspostave odnošaja sa Rusijom, piše, da bi se engleska vlada morala postaviti na jedno realnu stanovište, ne će li, da je prestigne Amerika, koja sa uspjehom nastoji, da sa Rusijom povede jednu prijatelisku politiku. Hoćemo li mi čekati, da Rusija nadje drugu neku ličnost, koja se nije o Engleskoj zlo izražavala — piše isti list — morat ćemo čekati dok najnovija generacija ne stupi u muževnu dobu. Isto je tako teško naći u Engleskoj ličnosti, koja se nije zlo izražavala o sadašnjoj ruskoj vladi. S druge strane, ne htjeti priznati rusku vladu znači jedno omalovaženje, kad se zna, da je Engleska ove godine u tri navrata pregovarala sa ruskom vladom u tri važna pitanja, smatrajući neophodno nužnim podržavati stalne diplomatske odnošaje sa Moskvom.

Bugarska. Ministar financija Todorov zatražio je od ministarskog vijeća, da se poveća kredit za pomoć onima, čiji su usjevi postradali od grada u ovoj godini i to od 6 na 50 milijuna leva. U pitanju ove pomoći zauzelo je ministarsko vijeće stanovište, koje će imati štampa i najšira javnost pretresti, a glasi: U buduće se neće nikomu ni u kakvom slučaju davati pomoć, nastradaju li mu usjevi od nevremena. Svi poljoprivrednici mogli bi svoje usjeve osigurati u Kooperativnoj banci. U banci je odredjen i odgovarajući administrator, koji će prema izradjenom programu imati propagirati ideju osiguranja medju zemljoradničkim svijetom u Bugarskoj.

Da bi bugarska vlada dobila što veći broj pristaša, otpočela je jednom interesantnom agitacijom. Kralj Boris išao je lično sa Cankovom i još nekoliko članova vlade na put od Vidina do Crnoga mora. Na taj način želi da se osigura na onim mjestima gdje inače sada slabo stoji. Prema zvaničnom izvještaju telegrafske agencije, pozdravlja i očekuje kralja i pratioce bugarski narod sa velikim oduševljenjem. Zemljoradnici i komunisti tvrde da narod izlazi pred kralja samo iz znatiželjnosti da vidi njega i novog predsjednika vlade, a nikako iz kojih drugih razloga.

Svega po malo

Nestalo cerkničkoga jezera. Poznato cerkničko jezero u Sloveniji u utorak se iznenada sasvim posušilo. Na dnu jezera ostalo je sijaset uginulih riba. Izjutra i podveče sjate se na jezeru i u okolici na tisuće čaplji i divljih pataka, koje imaju sada obilnu gozbu. Dakako, da su i domaći lovci iskoristili tu priliku te vazdan puškaraju i odnose kućama pune torbe. Ovoga je tjedna započela po osušenom jezeru velika košnja i seljaci će dnevno dobiti do 200 vezova sijena.

Morski pas u Jadranu. Prošle srijede popodne javio je lučki ured u Martinšćici, da je pred Kraljevicom opažen jedan morski pas, koji je plivao u pravcu prema Sušaku. Ovaj je morski pas dug do 7 metara, pa je prema tome jedan od najvećih dosada zapaženih na našem moru.

I u blizini Rovinja opažen je valjda isti morski pas, pa pomorske oblasti opominju one, koji se kupaju, da ne idu daleko od kraja.

Kilogram konjskog mesa milijun maraka. Uslijed silnog pada vrijednosti njemačke marke te uslijed nesredjenih unutarnjih političkih prilika u Njemačkoj, poskočile su ovih dana cijene životnim namirnicama. U nedjelju se je u Berlinu prodavalo konjsko meso za jedan milijun maraka kilogram.

Najnoviji uspjeh feminizma. Ovih dana održao se u Bristolu u Engleskoj jedan važan vjerski kongres. Izmedju brojnih pitanja, koja su podastrijeta pažnji kongresista, naročito je interesantno jedno. Kad već opstoje pastori (protestantski svećenici), zašto ne bi bilo i pastorica? Na kongresu se faktično došlo do zaključka, da nema nigdje zapisano, da je ženi zabranjeno propovijedati evandjelje i tumačiti svete knjige. Zar su žene manje rječite nego muškarci? Dapače, naprotiv! Što dakle smeta, da žene ne odjenu odora pastora, odnosno pastorice? Neki su kongresiste istakli da se to protivi običajima. Ali pristaše pastorica živo su primjetili da običaji nijesu zakoni, da se konačno i zakoni i tradicije mogu mijenjati. Na koncu se je zaključilo, da se osnuje odbor, koji će imati zadaću da prouči pitanje, kako bi se osnovao jedan seminar, gdje bi se odgojile pastorice. Nije li to konačno najnovija pobjeda feminizma?

Čuveni dijamanti. Bivša carica Zita namjerava da proda čuveni dijamant »Florentin«, težak 139½ karata, a čija se vrijednost cijeni na preko 30 milijuna lira. Ovoj prodaji odupire se talijanska vlada, jer smatra da su prava Italije na taj dijamant apsolutna. Florentin je slavni dijamant, koji je Karlo, vojvoda Burgonjski, nosio na svome prstenu. Kada je prije četiri i pol stoljeća vojvoda leš nadjen pod zidovima Nansija, upola rastrgnut od kurjaka, jedan ga je seljak skinuo s njegove ruke i prodao ga za nekoliko zlatnika. Dijamant je postao svojina porodice Medici, dok nije na dosta nezakonit način prešao u familiju Habsburgovaca. Pokojni car Karlo ponio ga je sa sobom pri odlasku iz Austrije i dao ga u jednu švajcarsku banku. Najveći poznati dijamant je »Kulinan«, koji je Transval kupio da ga dade kao poklon Edvardu VII. prilikom njegovog rodjendana 9. novembra 1907. Tada je njegova vrijednost precijenjena na 25 milijuna franaka. Kada je nadjen, Kulinan je težio 3032½ karata. Poslije njega dolazi »Ekscelsior«, koji je kada je pronadjen težio 960½ karata. »Regent« je najskupocjeniji dijamant francuske krune. Njegovo je brušenje trajalo dvije godine i stalo 600.000 fr. »Grand Mogol« je težio prije brušenja 787½ karata, a poslije brušenja 280 karat. Nestalo ga je u osamnaestom vijeku, a docnije se pojavio pod imenom »Kohinor« (brdo od svjetlosti). »Orlov« je predstavljao jedno oko na kipu kitajskog boga. Odatle ga je ukrao jedan francuski vojnik i prodao ga za 30.000 franaka. Kasnije ga je kupio ruski knez Orlov za caricu Katarinu II.

Telefon u Danskoj. Uz Ameriku, gdje na svakih osam stanovnika otpada po jedan telefon, najviše od svih država na svijetu ima telefona Danska. U toj državi ima u svemu 250.000 abonenata, što znači 84 aparata na svakih hiljadu stanovnika, dakle poprečno jedan aparat na svakih 12 ljudi.

Veliki požari šuma u Francuskoj. Kako javljaju francuski listovi iz Bordeauxa, buknuo je ogroman požar u crnogoričnim šumama u predjelu bacalaa, i to na površini od preko 100 kvadratnih kilometara. Požar gasi vojska. Osim na tome mjestu plamti šuma na površini od 130 kvadratnih kilometra u blizini Sart Charente Inferieure. Tu još nisu uspjela sva nastojanja, da se požar lokalizuje.

Odgovorni urednik: IVAN CAMPA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „JEDNOTA“ U TRSTU.

Broj 33. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 23. augusta 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"
Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Mi još ne vjerujemo . . .

U ovo posljednje vrijeme gorko nas je iskustvo naučilo mnogome. O obećanjima naših novih gospodara i ne govorimo. Kad su nam obećivali Romu i Tomu, mi smo samo kimali glavom razmišljajući o onoj talijanskoj. — Budu li režice — procvast će! . . .

Medjutim prolazilo vrijeme, a nama niti je što procvalo niti rezultiralo izim onog dima, što ga od sebe daje rasprsnuta bomba ili ono paljevine, što su je iza sebe ostavljala garišta naših zapaljenih narodnih i inih domova . . .

O obećanjima — ludima radovanjima — ne govorimo.

Mi smo se već davno uvjerili, da nam naši novi gospodari ne namjeravaju prepustiti ni jedan uslov za naš dalnji napredak, bilo na školskom, političkom, gospodarskom ili kojem drugom pogledu. Sve su naše nade bile usredjene u onom, što smo od prije imali i što smo postigli — Talijani to znadu — krvavim žuljevima i dugotrajnom borbom s bivšom cesarskom i kraljevskom austrijskom vladom. Stisli smo srce i rekli:

— Ono malo udjela, što ga imamo u političkoj upravi zemlje, ono škola i pučkih i srednjih, što smo ih s mukom stekli, pa i ono nekoliko drugih kulturnih i gospodarskih, s neizmjernim naporom osnovanih i narodnim žrtvama uzdržavanih institucija — sve je to prema našem broju premalo, ali red je, da se zadovoljimo i onim, što imamo. Ali se nabrzo pokazalo, da je i taj naš inače tako sićušni kulturni posjed bio našim novim gospodarima trn u oku. I odmah je pala udesna parola, da to treba sve uništiti — sve, što samo podsjeća na slavenski korijen u ovim našim stranama.

Počelo se odmah, bezobzirno, oštro, upravo divlje. Sve se upotrebilo, da se naše ljudstvo što prije iskorijeni: i vatru i bombu i pušku i zatvor i toljagu — nema valjda nasilja, koje se nije u to ime izvršilo na koži našega tužnoga čovjeka u ovim našim krajevima, osobito u Istri i u Trstu. Nije pomoglo. Nešto se inteligencije pred terorom doduše sklonulo u susjednu državu, ali narod je ostao. Ostalo je i nekoliko svećenika i učitelja, ali današnji vlastodršci, pa i oni na najvišim mjestima izjaviše, da treba i njih maknuti. U jednu riječ: sve treba da se makne, što je Talijanima na putu k posvemašnjoj asimilaciji odnosno raznarodjenju našega elementa u ovoj našoj Krajini.

Na tome se radi punom parom, a već se dotjeralo dotle, da u tri istarska kotara: u porečkom, puljskom i lošinjskom nema gotovo više ni jedne čisto hrvatske škole.

Sad su na redu ostala tri kotara: koparski, pazinski i voloski. U prva dva kotara naše su škole već otprije dobrano decimovane. Za njima dolaze na red druge. Ovih dana izišao je dekret, kojim se ukida naša stara škola u Žminju. Ministar prosvjete potpisao je svojom vlastitom rukom taj nečuveni dekret. Nije se žacao... Ministar!

Posljednji je na udaru volosko-opatijski kotar. Već su se do rada i u tom kotaru oklijaštrile neke naše škole, ali, kako se čuje, glavni će udarci tek sada da slijede. Koliko smo mogli saznati, za sad bi imale biti ukinute tri naše škole: ona u Dragi i obje hrvatske škole u Voloskom i Opatiji. Nešto se čuka i za školu u Lovranu. A u evidenci su i neke druge naše škole u drugim kotarima, koje bi imale već ove jeseni da dijele jednaku sudbinu s onima već spomenutim.

Sve su te vijesti došle k nama iz najpouzdanijih vrela, ali mi još ne vjerujemo . . .

Ne vjerujemo, jer se i ono, što se protiv nas učinilo do sada i što se još namjerava učiniti — protivi i Božjemu i ljudskomu i prirodnom zakonu.

Protivi se talijanskoj duši i tradiciji.

A protivi se i taljanskoj časti.

Da i časti!... Jer je Italija u svojem Parlamentu na usta svojih najčestitijih državnika (Luzzatti i dr.!) izjavila svečano, da će štititi sva prava naše jugoslavenske narodne manjine, da će nam dati najširu slobodu, da se uzmognemo nacionalno razvijati, a u prvom redu, da će potpišati svuda i svagdje naš rodjeni jezik. Na tu izjavu sva se komora digla na noge, i vlada i zastupnici svi su svojim državnim u toj zgodi pokazali, da prihvaćaju na sebe tu obvezu. Što više, u čitavoj Italiji, u čitavoj štampi, pa ni u onoj fašističkoj nije se digao ni jedan glas, koji bi mâ i pokušao, da svojim prigovorom obeskrijepi onu časnu obvezu.

Istina, naša je vjera u pravdu već davno uskolebana, ali ovdje je po srijedi časna riječ jednoga naroda, jedne države, i zato mi još nikako ne možemo vjerovati, da bi i jedan talijanski ministar, već radi lijepog imena naroda i države, što je zastupa, mogao da potpiše još jedan onakov odijozni ferman, kakav bijaše onaj, kojim su se onako brutalno ukinule naše škole u Pazinu, Žminju i drugdje po Istri.

Što više, mi se pouzdano nadamo, da će školske vlasti, uvidivši svoju pogriješku, ispraviti sve dosadašnje nepravde i vratiti našemu narodu u Istri sve škole, što su mu ih ukinile, a to ne će služiti samo na čast njima nego i na čast i diku svemu talijanskome narodu.

Bilanca

Kad čovjek pravi bilancu talijanske politike u Istri i kad se zamisli nad svim onim, što su naši sugradjani i sudržavljani učinili u ovo par godina iz Istre — mora, da skine kapu pred ovakovom temperamentnom politikom i sjajnim njezinim rezultatima.

Da samo nabrojimo:

U prvi pokušaj «italijaniziranja», «asimilacije» i «učvršćenja» ide svakako slanje naših ljudi na Siciliju. Ni krivi, ni dužni, hladne krvi, bez ikakvih buntovnih nagnuća i talenta za bune, morali su ti jadnici sjediti na Siciliji i upoznavati se sa ondašnjom klimom, vanrednim gospodarstvom, idealnim kućama bez poda itd. itd. Oni pako, koji su bili brži i oprezniji podbrusili su pete i pobjegli preko granice — ili radi toga, da nadju kruha, ili zato, što nisu bili sposobni, da uživaju onu divnu kulturu, kojom je usrećena Istra. Iza toga, uz manje kulturne ekscese, moramo svakako spomenuti naše — «istarske izbore» (u istoriji će ih po svoj prilici tako i prozvat.) Istarski izbori biji su upravo manifestacija vrućega temperamenta naših sugradjana, što su naša nekulturna ledja i te kako okusila. Konačno dolazi na red Golgota naših činovnika. Oduzete su im službe i kruh, penzionira ih se — «telegrafičkim putem». Što se tiče škola, to je nad njima već davno podignut križ. Zatvara ih se sistematički. (Interesantan je u tom pogledu zaključak općinskog vijeća Volosko-Opatije. Zaključili su da zatvore hrvatsku školu i otvore talijansku, «budući da je većina naroda talijanske narodnosti i da se nalazimo blizu granice». Divan razlog. Neki misli, da ovaki triki spadaju u politiku i tu «višu politiku». Gosp. dr. Wilfan je u parlamentu cijeli ovaj rad nazvao glupim. Mislim, da se je tu tačnije izrazio).

To bi bila bilanca kulturnog i političkog djelovanja naših sugradjana u ovo par godina. Svrha joj je naravno, da se naš narod ili uništi ili asimilira. Ovo je smješno, te dokazuje potpuno nepoznavanje historije talijanskih vodećih krugova. Narod, koji je 800 godina mogao, da uzdrži svoju narodnost ne da se uništiti preko noći, pogotovo ne takvim sredstvima, koji još povećavaju njegov otpor. Pogotovo to vrijedi za Istrane, koji gotovo odkad su se uselili u Istru nisu imali vladare svoje krvi, niti svoje države. Istrani su 800 godina robovali, pa ipak je u njih jaka svijest i mogli su, da je uzdrže.

Pa konačno, ima li smisla to mrcvarenje naših ljudi, to glupo i nekulturno oduzimanje kruha, škole, osobne slobode — svega? Je li pametno vjerovati u poništenje jednoga naroda, kao što je naš? Pa da i uspije Italiji, nekim nadnaravnim čudom, metamorfozirati taj narod u Talijane najčistije pasmine, kakova joj korist od toga? Zar će Italiji biti bolje, ako stvori 500 hiljada Talijana više? i zar ima konačno smisla radi slijepe mržnje nekih istarskih Talijana zapostavljati druge, više interese?

Sav taj rad oko «potalijančivanja» Istre je plod usijanih glava i idealnih političara. Sav taj rad, medjutim, ide u srednji vijek i pristojao bi se više jednom idealističnom grubijanu à la Machiavelli, negoli političarima i ljudima XX. stol. Sav taj rad ne donaša nikakva ploda. Donaša jedino gubitak vremena i energije, koji bi se dali i te tako upotrebiti u mnogo pametnije svrhe. Sav taj rad konačno, daje dojam, da oni koji ga vrše ili nemaju nikakvog cilja ili je taj cilj glup i opstraktan.

Iza gorkoga iskustva u svjetskom ratu traži svijet druge puteve, druge ideale. Danas se pojavljuju Wilsoni (ako je jedan Wilson propao, hvala političarima à la Bismarck, javit će se drugi), danas se bude narodi i traže mir i slobodu. Danas se po cijelom svijetu drže kongresi svih naroda sa ciljem, da se upoznaju, a sastaju se u najrazličitije svrhe. Danas bistri i pametni Englez skida kapu i daje slobodu Ircima i Egiptu, jer uvidja, da će ga vrijeme preteći ako to sam ne učini.

A Istra trpi i dalje od jedne nesnosne politike, koja ni njoj, ni onima, koji je vrše ne donaša nikakove koristi. Italija se diskreditira. Kulturna zemlja sa prošlošću, sa tako bujnim životom, sa divnim energijama, pa dolazi do ovakvih eksperimenata kakovi se vrše u Istri. Do ovakih djetinjskih, smiješnih i apsurdnih eksperimenata.

To neka uvide gospoda! Neka uvide već jenom za Boga, da lunjaju sa tom lanternom od njihove politike, kao onaj tko ne zna, što bi. Zar oni znaju, zašto to rade? Zar zato, da nas unište? Uništit nas ne će. Onda zašto?

Po svoj prilici radi toga, jer ne znaju drugačije i jer misle, da je to — najpatriotskije.

L.ski.

Valjan uzgoj djece.

Poticaj na molitvu.

Kad su djeca nekoliko ponarasla, to mnogi roditelji nastoje, da ih upozore na Boga i na vječnost. Samo se po sebi odobrava, ako se djeca za rana priviknu, Bogu za volju dobro činiti i zla se kloniti. No ovdje moramo da napomenemo dvije pogriješke. Kadšto su gdjekoji roditelji u vjerskoj pouci previše jednostrani. Oni znadu uvijek djecu samo strašiti paklom ili kojom drugom Božjom kaznom, koja se radi grijeha namećе. Ovako doista uče djecu Boga se bojati, ali premalo ih uče Njega ljubiti. Zato treba dijete također poučati o ljubavi i dobroti Božjoj, pa o bezbrojnih dobročinstvih, što nam ih dijeli; koliko Mu je milo, ako čovjek čini dobro, a koliko mrsko, ako čini zlo. Sve pak ono što se čini ili ne čini iz ljubavi k Bogu, vrijedi i koliko više od onoga, što se čini ili ne čini iz pukoga straha.

Jedna druga žalibože veoma obična pogriješka jest to, što gdjekoji roditelji djecu za svaku malenkost straše govoreći: «Ako to učiniš, doći ćeš u pakao». To je zloraba, koju nastrože osudjujemo. Tako n. pr. kad kažu roditelji djetetu: «Ako si uzmeš kriomce iz smočnice jabuku, doći ćeš u pakao». (Takova se grožnja često čuje i kod mnogo neznatnijih stvari!) Dijete naravski mora svojim roditeljam vjerovati, pak u ovoj vjeri i raste. Djetetu bude 7, 8 godina, ono počme razumno misliti i tako je u dobi, u kojoj može već smrtno sagriješiti.

Ako li dijete sada, premda onu grožnju znade i vjeruje, stade mamiti djetinja pohlepa da si potajno uzme jabuku: to je ono čime je uistinu smrtno sagriješilo, pošto je nešto učinilo, što po njegovom vlastitom mnijenju zavrijedi paklenu kaznu. Jer i ono što je dozvoljeno biva grijehom, ako ja to držim da je zabranjeno, a ipak učinim; i bio prekršaj kako tako neznatan, bit će doista smrtni grijeh za onoga, koji je to prije nego ga učini, držao za teški grijeh.

Zato vi roditelji i odgojitelji, nemojte stvarati krive savjesti svojoj djeci i ne činite ih bez potrebe i prije vremena da griješe. Samo ono, što je uistinu teški grijeh, a takova šta ima žalibože dandanas već i u djetinjoj dobi, predočite im kao veliku stvar; o ostalih pak kažite im jednostavno: to i to ne smijete činiti i ništa više.

Potreba dobrog primjera.

Ne samo da uopće u narodu mnogo imade rečenica, koje izriču, koli moćno djeluje primjer, već to uči i povjest i svakdanje iskustvo. Svakomu je čovjeku prirodjeno, da se po drugih ravna, a to se osobito opaža na mladeži. Dijete kao da i ne zna, tek ćuti kako samo po sebi niti je što, niti znade što, i da se mora sve istom od drugih učiti. Po tom biva da djeca onako pomno paze na sve što odrasli čine ili propuštaju, što govore i pripovjedaju. Koliko puta mislimo, da dijete ovo gdje ili onoga nije ni čulo ni vidjelo, da je po svemu i svojimi sjetili samo na svoju igru zadubljeno; a ipak smo se poslije uvjerili, da je ono sve veoma dobro pazilo! Riječi često imadu veliku moć, one «giblju» kakono stara poslovica veli; ali primjeri «vuku» t. j. oni te i nehotice za sobom povlače. Hoće li dakle roditelji i odgojitelji, da njihove riječi, pouke i opomene budu doista djelovale, onda treba da ih vazda poprate dobrim primjerom; ono što naučamo, moramo i sami činiti. Djeca mnogo bolje razumiju dobar primjer, nego dugačke govore i razlaganja. Blago onim roditeljem, koji si mogu reći, da su svojoj djeci dobrim primjerom prednjačili! I lijepe primjere neka roditelji djeci i pripovjedaju. To djeluje veoma na dušu djetinju.

Riječi i opomene posve su nekoristne, ako se ne bude s njimi i primjer slagao. Roditelji opominjaju dijete, neka živi sa svakim u miru: a oni se sami medju sobom svade i prepiru! Majka potiče dijete na molitvu i da rado polazi u crkvu, dočim otac ni ne misli na molitvu, a u crkvu malo kad ili nikada ne ide! Dobar učitelj i dobar svećenik opominje djecu, neka ne lažu, psuju, kradu itd.: a kod kuće dijete gleda i čuje, kako upravo u ovih stvarih pogrješuju roditelji, ili takova šta odobravaju! Koja onda korist od svega opominjanja? Ono što čine ili odobravaju roditelji, mora dijete ipak držati za dozvoljeno.

DOPISI

PISMO IZ JUGOSLAVIJE.

Sisak, 15. VIII. 1923.

Narodna Skupština u Beogradu prekinula je koncem prošloga mjeseca svoj rad i odgodila ga do jeseni. Negdje u to vrijeme sastali su se ministri izvanjskih posala: jugoslavenski, rumunjski i čehoslovački u Sinaji, u Rumunjskoj, gdje su još jedan put ustanovili, da je savez izmedju te tri države jači nego ikad i da su vlade tih država u svemu složne. Iza toga jugoslavenski su ministri otišli tko u kupelji tko na ladanje, i svak je mislio, da je nastupila tako zvana «mrtva sezona», to jest, doba, kada svi poslovi i privatni i državni miruju ili barem počivaju.

Da, ali kaošto ni vrag, tako ni politika ne spava. Kad se mislilo, da se već najdublje uljuljala u svoj zasluženi ljetni sanak — eto najedamput, kao iz vedra neba grom, puče ti vijest: Radić pobjegao!

Pobjegao pa pobjegao! Kao ono prije stotine i nekoliko godina Napoleon s otoka Elbe.

Vele, da je utekao još oko 23. jula, no o tome je u Jugoslaviji malo ko znao. Prošlo je nekoliko dana, i nešto se počelo da čuka. Novine se pitale: jeli utekao? nije li utekao. Jedne su pisale, da jest, druge da nije, a najposlije se ispostavilo, da je ipak pobjegao. Pomogli su mu kod bijega neki domaći prijatelji, a i neki strani. Najljepše su ga primili oni, koji bi htjeli, da nema Jugoslavije; njihovom će pomoći valjda i započeti sada svoje djelovanje. Kod kuće, u Zagrebu, bilo mu je postalo malo tijesno. Vi već znate, da je Skupština u Beogradu odlučila, da ga se za sve njegove dosadašnje petljanije preda sudu. A on mjesto u buturnicu, odmagli u kraljevinu carski Beč.

Što će sada? Kušat će da čini ono, što su do sada radili razni Franki, Sachsi i druge slične im delije. Novine pišu, da je već pokucao i na engleska vrata, ali da su mu Englezi - praktična čeljad - odbrusili, neka se vrati u Jugoslaviju, jer da se oni ne misle mješati u nutarnje poslove jugoslavenske države. Hoće li Radić da posluša njihov savjet? To je veliko pitanje, to veće, što je već u Jugoslaviji izdan nalog policiji, da ga se uapsi, čim se gdjegod u zemlji pojavi.

Ma kako bilo, jedno je stalno: od Radićeva bijega Jugoslaviji ne će ispasti ni jedan vlas iz glave. Što više, država se ovako nekako riješila jednoga ludoga i dosadnoga smutljivca. Hrvati su oduvijek bili pametni: naći će oni svoj pravi put i bez njega. Čini se, da Radićev bijeg nije mnogo smutio ni same njegove pristaše seljake. Oni su sada zabavljeni poljskim poslovima. Spremaju oni žetvu, koja je ljetos bila obilna, a još ih čeka ogroman posao oko skupljanja drugog Božjeg blagoslova, voća i vina, koga ove godine ima u izobilju.

Velimir.

IZ RUKAVCA.

Quosque tandem . . .?

Još su nas u drevno doba naučili stari Rimljani zlatnu rečenicu, uvek mladu i modernu, koja i u mome slučaju može, da se primenjuje.

«De gustibus non est disputandum», dobacujem i ja neznanom deliji, koji se u Vašem cenjenom glasilu («Istarskoj Riječi») onako porazno-pesimistički izražavao o čitavom našem živovanju, i fizičkih i juridičkih lica.

Tko je prošle nedelje, 12. ovog mjeseca, bio kod Kinkelovih, mogao je da se sasma o protivnom uveri, gde je i mlado i staro dohrlilo, da dade oduška svojoj unutaršnjosti, punoj blažene želje za svestranim uživanjem.

Tako akutna, a možda i kronična, epidemija na Rama kao da je taj dan zatajila, jer se tu i pilo i uživalo kô da nema nevolje na svetu.

Drugi dan imali su neki da otputuju u tudjinu te su se tom prilikom predali valu usuda, nek ih nosi pa makar i preko Oceana; ostavili su rodjenu grudu sa čuvstvom boli i tuge, jer se većina njih vraća u zemlje, kamo nisu nikada smerili: onamo, gde ih čeka najgora borba, borba za koricu svagdanjeg hljeba, jer pred tim pitanjem potamnjaju i najuzvišeniji ideali.

Bolan bi bio izgled na zapuštena ognjišta, prije ratom, a sada, zelenjem, kad bi zaboravili na one, koje naša narodna pesma lepo označuje, kad veli:

«Ak' i jesu odletjeli ždrali
Ostali su ptići ždralovići;
Hranit ćemo ptiće ždraloviće,
Naše pleme izginut ne će,
Naši dvori pusti ostat ne će . . .»

Ostala je ipak uzdanica istarskoga puka,

najmladja generacija onih, koji će ipak ostati verni tradicijama dedova svojih.

A jedan se iz ovih neukrotivih ostataka isticao na nedeljnoj veseloj zabavi, koja bi moguće imala još dirljiviji izgled, kad bi se bila provukla kao iznimka onog pravila, gde se veli kako svaka pojava ima svojih i belih i crnih strana.

U najbolje doba pred ponoći počeli su da komešaju neki finansi, preodjeveni u civilno odelo, sileći glazbu da svira neke patriotske pesme.

Udovoljilo im se želji, ali kada su počeli zahtevati, da se jedno za drugim ponavlja, te se sa neke strane nešto prigovorilo, počeli su sumljivo obkoljavati mirne ljude, skupljati se, pripravljati oružje, kao da kane zapršiti tim gestama čitavi sakupljeni živalj. Time nisu završili već su pozvali jednog na stranu, uhvatili ga, stali vikati na njega poput najgorih inkvizitora španjolske intolerancije, na čoveka, koji nije skrivio a ma baš ništa.

Nisam pozvan, a i ne bi hteo, da ovde analizujem koliko to služi na čast i ponos, što se najsvetije domovinske pesme sviraju na plesovima uopšte, a kamo li pred pijano razularenom masom iza ponoći; ali ipak ne dvojim, da ima i poštenih Talijana, koji bi takav postupak raznih maršalića et cetera ljuto osudili i kaznovali.

Žalosno smo činjenicu morali da utvrdimo svi zajedno, da nema jedne «više sile», koja bi mogla da stane na kraj tim zulumima pojedinaca, koji ni malo ne koriste propagovanju talijanstva medju našim življem, premda mislim, e je to i jedna njihova nakana.

Ipak držim — bilo bi doba — da se i s tom etnografskom kapljicom ima nešto više obzira, jer «kulturna smo i mi deca milostive Europe»; promenite dosadašnje svoje načine vi moćni i veliki, kad vas nemoćni i maleni zaklinju, jer je glas malenih — po mnenju svih filozofa — najsnažniji, a po rečima božanskog Propovednika, glas, koji do neba dopire.

Imajte vi, koji ste u moći, malo budnije oko nad svojim podčinjenima, koji se vrlo često svojim izvršnim delima ogrešuju o više zapovedi, jer smo mi više nego uvereni, da za mnoge nezakonite čine vi i ne znate, jer biste ih tada ljuto osudili i prema zaslugi kaznovali.

Dok se razni finansijski maršali šeću sa volujskim žilama o boku medju mirnim jaganjcima, dok kojekakvi ulični brijači gospodare situacijom, dok se neslužbeni agenti finanse uvlače besplatno u naše zabavne priredbe, samo nakanom da smetaju javni red i mir, provocirajući i najnevinije, dok se masakrira naše ljude što nose crvenkaste kravate, a dok se napadaju ne više reči i dela već i same misli, dotle smo daleko od izmirenja duhova, daleko od toli naglašivane tolerancije, daleko su naše desnice, e bismo ih mogli pružiti jedno drugome kao sveti znak pomirbe, koji bi delovao, da se svi zajedno dademo na plemenitu misao medjusobne ljubavi i praštanja.

Nadamo se, da će se barem jedno od toliko posijanog zrnja pasti na plodonosnije tlo.

Bilo bi i doba.

IZ PULJŠTINE.

Češće umiranje i razne bolesti, koji imadu ovuda svoj kurijer su donekle i posljedica ove težine i sparine vazduha. Dobra dakle ni od kuda, premda bi nas samo dobro moglo popraviti, spasiti.

Politički naš položaj je inače svima dobro poznat. U tome smo upravo do skrajnosti popljačkani. U Medulinu zabranjuje se pjevati, u Ližnjanu zove se na odgovornost i prijeti se osobama, koje su sakupljale milodare za dobrotvorne svrhe itd. uvijek i svuda baca se našem radu i nastojanju hlipove pod noge. Budući da je na dopustu župeupravitelj talijanski svećenik dolazi u Medulin pop iz Pomera. Dok je prvi, premda Talijan iz starih pokrajina dozvoljavao, da se nešto moli i pjeva u crkvi u milom našem jeziku, to ovaj drugi, iako pozna bolje naše prilike, zabacuje i zadnje ostatke ostataka naših molitva i vapaja na čas Sveviśnjemu. Zabranjuje se dakle da veliki Bog čuje riječi iz usta svojih, iako hrvatskih (to je Bogu svejedno) vjernika i katolika. — Tako se eto svuda i svagdje proračunano uništava sve što je naše, sve što naški ćuti i osjeća. — Nek živi geslo jednakopravnosti, bratstva i laži slobode!

Franina i Jurina.

Fr.: O Jurino!

Jur.: Ča biš otel?

Fr.: Bim ti neč rekal, ma me j' strah, da ćeš mi se smet.

Jur.: Ala ne preaj — govori!

Fr.: Kada ono v noći ne morem spat, prihajaju mi va glavu više put sve nekakove čudne misli i želji. Tako je bilo i načaska. I ja ću ti dat sve svoje, ako si vredan ugonit, ča sam ja načaska zaželel, da mi je bit...

Jur.: Morda kavaljer?

Fr.: A, kakov kavaljer! Ja sam zaželel, da mi je postat — *bul*...

Jur.: Kega vraga? A ča bi ti bilo bolje, da si — *bul?*

Fr.: Ča bi mi bilo bolje? Da sam bul, prišostevali bi me svakamo i na hartu i na drvo i na zidi i po najlepšeh tratureh, po najvećeh kafetarijah, po vaporeh, železnicah, tranvajeh, pak na one lepe i srdačne bočice odi likvori, od peteša i od profumerije. Tako bim ti ja bil svuda i na svakem meste... Ča govoriš ti na to?

Jur.: Ča ja govorim? Ja govorim, da biš se ti brzo pokajal, da ti se ta želja ispuni.

Fr.: A zač?

Jur.: Zač mi od prilike svi znamo, kako su počeli buli, ma kade i na čem te svršit — tega pak ne zna ni sam hudič. Moglo bi doć vreme, da se *buli* prišoštuju i na takova mesta, ka ti ne bi bila baš najugodneja, pak bi ti moglo žal bit, da si — *bul.*

Fr.: Viš, na to nisam ni pomislel...

Jur.: Čekaj, još nisam zvršil. Kako znaš, svaka tasa ima svoju sovratasu, a tako i svaki bul ima svoj — sovrabul. Recimo, tvoja se je želja ispunila i ti si postal bul. Pritakali su te na najlepšu bočicu od šljivovice — i ti misliš, da si v raje. Kada temu ne beše, još se nisi pravo ni prolegnul, a već se je na te škompiril drugi bul — sovrabul — i ti siromašićina nimaš već ni zraka, a ne vidiš ni sunca ni meseca.

Fr.: Viš ni na to nisam mislel...

Jur.: Zato ja mislim, da će bit najbolje, da ti ostaneš ono, ča si; a ako te pak faudu sopet kada ovladale ovakove šegave željice, najbolje ćeš storit, da zaneš kabal mrzle vodi i da ga zilaješ sebe na glavu.

Fr.: To ću, bormića, i učinit...

IZ STINJANA.

Kad se žene opiju...

I mi ovdje opažamo, da je zbilja istina, što tvrde razni učenjaci, naime, da se svijet vrti. Jedamput su se svadjali po gostionama samo muškarci, a danas počinju i žene. Što više: prije rata su morale kadkada žene pokarati svoje muževe i sinove, kad su previše potrknuli rujne kapljice, a danas moraju bogme muževi i sinovi svoje žene, odnosno sestre i majke. Da li je tako po cijeloj Istri, to doduše ne znam; tako pak ustvrdim to, da je kod nas, u Stinjanu, zbilja tako.

Evo jednog primjera:

U nedjelju, dne 12. ov. mjeseca imali smo u Stinjanu sajam. Oružnički je brigadier dozvolio našim mladićima, da taj dan priredе ples. Mladići su priredili ples i plesali posve mirno.

Sat dva kasnije došao je na ples jedan ovdješnji mladić sa svojom vjerenicom. Čim ih je opazila jedna ovdješnja djevojka (g.djica K. S.), koja je morala biti pijana, skoči prama vjerovnicima i poče im predbacivati i jedno i drugo. Iza kratkog rječkanja nastala je užasna kavga, da se morali i mladići i oružnici intervenirati.

Kad se kavga malo stišala, pristupi k sviraču jedan oružnik i zapovijedi mu, da prestane svirati, jer da će mu inače oduzeti harmoniku. No kasnije je opet dozvolio da svira i da se nastavi ples.

To je žalosni dogodjaj, koji bi morao biti prvi i zadnji u našem i drugim selima. Mladež, naročito ženska, neka više pije vode, a manje vina. Inače bi bilo najbolje, da se i majke otrijezne i malo više pripaze na svoju djecu, koja čine sramotu ne samo njima, nego i cijelom selu. —

Konačno vam moramo javiti još i to, da je dne 9. ov. mj. umro u puljskoj bolnici naš Stinjanac, g. Miho Zuccon.

Počivao u miru!

IZ SV. PETRA U ŠUMI.

Naše selo stoji u političkom i kulturnom pogledu na vrlo visokom stepenu. Pučanstvo je vrlo radišno, miroljubivo i pošteno. Tudje poštuje, a svojim se diči. Kradje ni svagdje nisu bile kod nas nikad na dnevnom redu, a tako ne će biti, nadamo se, ni unaprijed. Zato nas je silno uznemirila vijest, koja se je bila raširila, da se je nepoznati tat ušuljao u kuću Josipa Gluščića i da mu je ukrao 515 lira. Sada pak smo se opet umirili, jer se ustanovilo, da ta vijest nije bila istinita. Josipu Gluščiću nije nitko ukrao nijedne pare, a niti mu tko provalio u kuću, već mu se novac zamješao negdje iza škrinje. Mladić, koji je bio uapšen radi «kradje», bio je odmah iza kako je Gluščić našao spomenutu svotu ispušten na slobodu. Kako čujemo, sada kani dotični mladić tužiti Gluščića radi uvrede poštenja.

Gospodarstvo

Važnost gospodarske uprave.

U nekojim mjestima naše drage Istre, gdje još nije prodrla — krivnjom naših vlastodržaca — luč gospodarske prosvjete, još sveudj se nadje po koji seljak, koji se izrugava gospodarskim naukama, što mu ih davaju naši školovani ljudi. Takvi nesretnici kažu: «Ja sam se rodio i odhranio od pluga i motike, pa otkuda jedan «gospodin», koji je u gradu odrastao i koji se bavi samo knjigom i perom, hoće da me uči, kako ću raditi, da si stečem veće i bolje imanje. Briga mene za njegove savjete! Ja ću i nadalje — štono riječ — graditi kotac kao i moj otac.»

Glede ovog prigovora moramo nešto pripomenuti.

Istina je, da «gospodski», odgojeni školovani gospodari nisu kadri toliko raditi i izdržati kod teškoga gospodarskoga rada, kao seljak. Istina je, da je u nekojim poslovima seljak i vještiji od školovanoga gospodara, jer je hiljadu puta radio poslove, za koje školovani gospodar tek zna kako se rade; ali uvijek će biti vještom, uvježbanom i školovanom gospodaru jednako poznate i mnoge druge gospodarske radnje, kakove seljački gospodar u pojedinom predjelu nikada nije vidio ni čuo za njih, a vrlo bi korisno bilo da ih vrši i obavlja.

Eto ovakove stvari može svaki seljak čuti i naučiti jedino od školovanoga gospodara.

Što više gospodarenje se ne sastoji samo od izvršenja tekućih nužnih poslova, nego je isto tako potrebna za uspjeh gospodarstva i valjana razredba, odluka i uprava u poslovima kao i samo izvršenje njihovo.

Tko ne zna i ne će da radi, taj bi doduše badava umovao. Ali dvostruko i trostruko i još više koristi može imati svaki gospodar od jednake množine svoga rada, ako se uvijek brine da dozna, koja grana i vrst gospodarstva može da bude najkorisnija kod njega i kako se ima da udešava veličina, opseg, skupoća i izvedba svakoga gospodarskoga poduzeća, zasebno i prema cijelom ostalom gospodarstvu u savezu — da se podigne najveća blagodat.

Eto — onaj dio gospodarske nauke, koji u to upućuje, jest **gospodarska uprava.**

Treba li našem gospodaru znanja o gospodarskoj upravi?

Tko o tom sumnja, neka se ogleda na gospodarstvo naprednih naroda. Tamo zemlja više rodi — stoka i stočarki proizvodi više nose, a svi gospodari mnogo bolje živu, nego kod nas; tako, da tamo seljak živi kao gospodin u nas.

Takovo blagostanje postignuto je jedino sa marljivošću i tako umnim razpolaganjem u gospodarstvu, da se proizvadja na zemlji i u štali, na dvoru i u kući, a kad treba i u gospodarskoj tvornici, na najbolji način; — da se proizvadja ono, što je najprobitačnije i da se prodaja u onakovom obliku, kakvo je za izvoz najbolje. Iz toga proizlazi, da danas gospodar mora djelovati na više područja, hoće li da napredaje: na poljedjelskom, trgovačkom i obrtnom. On si mora pribaviti dostatno znanja na sva ta 3 područja u svrhu, da može uz dobitak barem po istoj cijeni prodati gospodarske proizvode, kao onaj strani gospodar, koji svoje proizvode prodaje i dovaža u naše zemlju. Koji gospodar to ne uzmogne, mora razadovati i konačno propasti.

Sve to pak razlaže i uči — gospodarska uprava.

Gospodarska uprava mora prije svega da pruži gospodaru pravi pojam o gospodarstvu.

Naš narod se istom izvija iz onoga stepena narodno-gospodarskoga razvoja na kojem doduše osjeća, da je i on sam jedan dio bivstva cjelokupnoga gospodarstva, ali gdje si još nije toga svijestan, da je on čitavom gospodarstvu zapovjednik i gospodar, pa da po njegovoj volji cijelo to gospodarstvo mora služiti njegovim ličnim svrhama.

Zato naš narod u općenitosti nema još u sebi onoga nagona za sticanjem, koji se u sposobnih naroda razvija u štednju i povećavanje imetka. Obzirom na to nema razlike u našem, srednjem i velikom posjedu.

Prvi pojam, što ga iz gospodarsko-upravne nauke svaki naš gospodar treba da dobije o gospodarstvu je taj, da je gospodarstvo u sebi obrt, upravo takav obrt, kaošto i stolaru, krojaču, kovaču ili opančaru njegov obrt! Bez rada ovi obrtnici ne bi mogli živjeti i uzdržavati svoje obitelji.

Kad ne rade zlo im je, — a koji je marljiv i dobro radi, stiče imetak i može da postane imućan i jaki gospodar.

Bjelodano je, da se tako dešava i gospodaru. Nije istina da gospodar samo onda treba da radi, kad radi i proizvadja na polju i livadi, u šumi i vinogradu. Pametan gospodar vidi, da mu Bog daje prema onom trudu, koji je uložio na svojem gospodarstvu. Zato treba da nastoji, da prema tome i udesi svoje gospodarstvo, da bude njegov rad pojednako razdijeljen na čitavu godinu: da ne bude previše posla nagomilano za vrijeme sjetve, obradjivanja i žetve, a nipošto niti besposlice i plandovanja u zimi.

Zimski nerad ubija je mnoge naše gospodare, koji su krivo shvaćali svoju struku, misleći, da posla za njih nema, kad priroda ne radi, ali trošeći zato dvostruko kroz dugu zimu ono, što su u kratkom ljetu privredili.

Gospodarstvo se ne sastoji samo od jedne grane, od poljodjelstva, koje pruža tek surove proizvode, nego i od stočarstva, s pomoću kojega brižan, uman i marljiv gospodar može mnogo bolje da proda ono, što mu je zemlja dala: — i to od raznovrsnih grana i smjerova stočarstva i stočarske proizvodnje. — Napokon ima i skroz obrtnih načina korisne preradbe zemaljskih plodina, kojima se uman i napredan gospodar danas pomaže, kaošto u mljekarstvu, sirarstvu, škrobnom obrtu itd., — pa kad velimo, da je gospodarstvo u sebi obrt, to nema sumnje, da je to ne samo najopsežniji i najpametniji, nego i najljepši i najplemenitiji obrt, za koji se hoće više znanja i naobrazbe nego za koji od ostalih obrta.

Ima, naročito većih gospodara, koji se od gospodarsko-upravne nauke nadaju spasu. No oni to očekuju tako nekako, kao da bi nadesno morale djelovati upravno-gospodarske promjene, kad si im učinio i predao gotovu osnovu za preuredjenje gospodarstva, — pa da bez njihovoga truda i znoja, — preko noći gospodarstvo nosi!

PODLISTAK

Kraljević Marko i Gjemo Brdjanin.

Ova krasna narodna pjesma, što je niže donosimo, jedan je od najsjajnijih dokaza, koliko je naš narod i u davnini držao do krsne slave. Tu je slavu slavio i Kraljević Marko. Njegov svetitelj — zaštitnik bio je sveti Gjorgje. Tako se dogodilo, da je jednom pozvao na slavu sila uzvanika, a medju njima i trista kalugjera. Neki stari kalugjer prigovori mu, što nema riba iz Ohrida. Ohrid je grad na istoimenom jezeru nedaleko albanske granice, prilično daleko od Prilipa, Markova grada.

Marku bilo žao prigovara, te on se požuri, da udovolji želji staroga kalugjera. Odluči, da će sâm otići do Ohrida po ribu, ali prije nego li će da krene, stupi preda ni majka mu molili, da ostavi kod kuće oružje. Veli majka, da je Marko uvijek gotov na boj, a ne bi lijepo ni Bogu ugodno bilo, da prolije krv danas, na dan svoje krsne slave. Teška srca posluša Marko majku, ostavi oružje kod kuće i uzjaše na svoga Šarca, pa odjaha ravno put Ohrida.

Bio je zle sreće, jer je na putu sreo Gjema Brgjanina, brata Muse razbojnika, o kome ima govora u posljednjem broju «Mladog Istranina». Taj Gjemo bio se uputio u Prilip grad, da ondje potraži Kraljevića Marka, pa da mu se osveti zbog toga, što mu je ubio brata Musu kesedžiju. Što se dalje dogodilo, razabrat će naši čitatelji iz pjesme. I, kepa je u njoj ona mjesta, gdje hrišćanska gospoda mole Gjemu, da u njihovu mjestu ne vješa. Kraljevića Marka, jer da im ne bi rodilo ni vino ni pšenica. Htjeli su naime time da kažu, da je Marko njihov brat, i da bi im njegova smrt donijela nesreću i rastužila čitav njihov kraj. A sada evo obećane pjesme:

Slavu slavi Kraljeviću Marko,
Slavu slavi svetoga Gjorgjija;
U Marka su mnoge uzvanice[1])
Dvjesta popa, trista kalugjera,
I dvanaest srpskih vladika,
I četiri stare patrijarhe,
Od ostalog ni broja ne ima.
Svemu dosta piva i jestiva;
Al' govori stari kaludjere:
«Hvala tebi, Kraljeviću Marko,
Svega imaš u bijelu dvoru,
Još da imaš riba od Orida!»
Mučno bješe Kraljeviću Marku
Pa doziva slugu Bogosava,
Dodaje mu čašu i mataru[2])
«Toči vino, Bogosave slugo,
Redom čaše oko sovre[3]) daji,
Nemoj koga preskočiti, slugo!»
Pa on ode niz bijelu kulu:
Te opremi Šarca od mejdana,
Za njim stara pristanula majka,
Pa je Marku tiho besjedila:
«Ja moj sinko, Kraljeviću Marko,
Nemoj nosit ništa od oružja,
Ti se jesi krvi naučio,
Učinit ćeš krvcu o prazniku!»

Nato Marku velike nevolje:
Mučno mu je ići bez oružja,
A još gore ne poslušat majke;
Ništa ne htje uzet ništa od oružja,
Već posjede Šarca od mejdana
Okrenu ga niz polje zeleno,
Ode pravo bijelu Oridu.

Kad je bio vodi ne ćuprije,
Al' eto ti jednoga junaka,
Na doratu noge prekrstio,
Topuzinu baca u oblake,
Dočekuje u bijele ruke;
Božju pomoć nazivaše Marku
Lijepo mu Marko prihvatio.
Veli junak od Prilipa Marku
«Oj Boga ti, neznana delijo,
Nijesi li otud od Prilipa,
Od odžaka[4]) Kraljevića Marko?
Je li Marko kod bijela dvora?
Ima li Marko dosta uzavnica?»
Veli njemu Kraljeviću Marko:
«Oj Boga mi, neznani junače,
Ja sam jutros od Prilipa bijela.
Kod dvora je Kraljeviću Marko
Slavi Marko svoga svetitelja,
Ima Marko dosta uzavnica.»
Veli njemu neznan dobar junak
«Neka ima, neznana delijo;
Ako Bog da i sreća junačka,
Sovra će mu u krv ogrezauti,
Bogami ću njega objesiti
Baš o vratim bijela Prilipa;
Davno mi je brata pogubio,
Pogubio Musu kesedžiju.»
Pa okrenu konja doratasta;
Osta jadan Marko gledajući,
Svakojako misli i premišlja;
Da bi mu se kazivao Marko,
Hoće njega Ture pogubiti,
Jer ne ima ništa od oružja,
Da ga pusti bijelu Prilipu, —
Hoće isjeć mnoge uzavnice,
A tražeći po odžaku Marka,
Sve mislio, na jednu smislio,
Pa on viknu iz grla bijela:
«Kud ćeš tamo, Gjemo Brdjanine?»

[1]) uzvanici, gosti.
[2]) matara — neka vrsta čuture.
[3]) sovra (sofra) — stô.
[4]) odžak, ognjište, stol i dvor.

S toga treba naglasiti, prije nego predjemo na razlaganje, što se u obzir mora uzeti kod upravljana gospodarstva: da se čitavo gospodarstvo — prije svega temelje na marljivom, savjesnom i neumornom radu. Tko na to nije pripravan, neka se kani gospodarstva, jer nikada, ni s najvećim znanjem i najboljom gospodarskom osnovom imati uspjeha sreće.

Neprijeporno se najveći prihod od gospodarstva dade postići samo po tačnom i stručnom proračunu naročite gospodarske osnove, koja je uzela u obzir sve postojeće mjesne prilike, uz svojstva tla, podnebja i raspoloživa sredstva: ali je i to istina, da se obično i sa raznim načinima povoljno dade doći do cilja samo ako stvar leži u rukama energičnoga, radinoga i spretnoga gospodara. Naprotiv i uz najbolju osnovu propada gospodarstvo, kada ga upravlja nemaran, lijen bezsvjestan gospodar, bez energije, bez vlastite čvrste volje da prednjači, bez uvjerenja o dužnosti, da sve radnje ima sam, da svuda ima da bude prvi i osobnim primjerom za uzor svima, koji su pod njegovim nadzorom u gospodarstvu upotrebljeni.

Prava inteligencija očituje se u ovakvoj neumornoj radinosti: i doklegod ne budemo kulturno tako visoko, da će naš narod ovakovima obilovati, dotle će nam gospodarstvo biti nazadno.

Uzgoj koza.

Dobra koza, koja je dugačka tijela, ima dobro i puno vime, te doji na obadvije sise. Ona valja da je bistra, da ima blage, čiste, svijetle oči i, na što valja dobro paziti, ne smije biti u hrani gizdava, jer će takva koza meketati i gladovati radje negoli da ždere ono, što joj se daje.

Koza, koja se redovito kozli dva puta u godini vrijedi više negoli ona, koja godimice samo jedamput nosi i mlado leže, jer daje od nje više mlijeka.

Kozal, koji se za razplod drži, valja da ima dugačku glavu, pravilne rogove, dugačka uha, čiste i vatrene oči, kratak vrat, dugačko tijelo i čvrste noge; za razplod nije sposoban dok ne navrši šestu godinu. Da se pripusti već prve godine, oslabio bi za sav život pa bi i plodio kržljavu, slabu kozlad.

Kao svaka životinja, tako se i koza goni ili tjera u stanovito doba godine; ovo je doba kozi mjesec oktobar i novembar do početka decembra. Pošto se je koza okozila, tjera se ponovno već nakon četrnaest dana. Nu žar traje kod koze samo dvadeset i četiri sata, a poznaje se ovako: živinče bude nemirno, mekeće neprestano neobičnim glasom, maše repom bez prestanka, vanjski dio spolnog zjala nabrekne te kadšto kane iz njega koja kap krvi.

Sad ne valja oklijevati pripustom, ako hoćemo da u godini dva puta kozli. S jednoga pripusta ne obredji koza svaki put, s toga valja paziti, da li za koje vrijeme opet ne daje žara, kako to opisasmo, pa ako je tako, tada ju opet valja pripustiti. Koza nosi 20, a koji put do 22 dana te leže po jedno, dvoje ili troje mladih; no troje mladih ne može sisati jednu kozu, s toga ako ne ćemo da najslabije mlado zakoljemo, treba da ga pojimo kozjim mlijekom od druge koze.

Iza kako se je koza okozila, valja imati skrb da se posteljica odmah izpod nje odstrani, jer ju rado požđere, a to joj puno škodi pače ju i ubija.

Za razplod najbolja je kozlad, što se je polegla u proljeće, jer se ljeti i jeseni može bolje i laglje gojiti. Kozje mlado, što se ima ostaviti za pleme, uči se ujedno uz staru pasti i u štali žderati suhu krmu. Nu gdje može biti dobro je, da se kozlad i u štali hrani zelenom travom, korovom, lišćem i mladicami, jer će od toga bolje uspjevati nego li od samoga sijena. Za zelenu krmu kozam može se sabirati koješto: salata, kelj kupus, mrkvino perje, zelena graskova slama, mladi izdanci glogovine, bukve, grabra, bresta itd. Kozlad, koju se kani zaklati, dovoljno je da sisa tri tjedana.

Želeć odbiti mlado kozle od sise, valja ga pripeti daleko od matere.

Koza se uopće najprikladnije pripinje na željezni lančić, koji ima biti tako nastavljen na stupić, da se može na svaki kraj krenuti, ne omotav lanci oko stupa. Tko pripne kozu konopom, ona će mu se tako zaplesti, da se može zadaviti.

Mladu kozlad valja pozorno odgajati, tko ne će, da mu bude u jelu prijeborna. Danomice valja joj položiti hranu tri puta, no nikada više negoli može požderati, jer, čim dobije više, izabire samo ono, što joj najbolje prija, a drugo ostavlja te tako navikne primora hrane, da ju je poslije teško odučiti. I pilo ima dobiti tri puta na dan. Premda koza ima mlijeka i više godine iza kozlenja ipak je probitačno, da se pripušta svake godine bar jedan put, i to stoga razloga, jer gospodar ovako ima podmladak pa i stara koza obilatije doji kad se je nedavno okozila. Stala, gdje koza živi, ima biti prostrana i zračna: malena, zaparna smradna štala škodi kozi. Koza teško podnosi zimu, s toga ima biti štala topla, a da ne bude zadušena, ima se iz nje marljivo stelja izkidati i novom izmijenjati. Nikad ne valja koze smjestiti pod kokošinjak, jer perad ima uši, koje padaju na kozu te ju uznemiruju, kvare joj dlaku, uzrokuju neku vrst svraba.

U štali polaže joj se krma u ležeću ljestvu, koja ima biti učvršćena na stijeni u visini od dvije stope, i nad tla: izpod nje nuzdne su svejedno i jasle, da s ljestve ne pada krma na tla; gdje bi se ugazila i prosula, već da ostane u jaslama. Sitnija hrana meće se pred kozu u jasle. Što je s ljestve spalo u jasle, toga ne valja uzastopce polagati opet na ljestvu, već iznesti na polje, provjetriti te istom za koji dan opet kozi podati. Tko hoće da uštedi na krmi, neka za zimu posuši ne samo sijeno već i mladice i ostrižine sa živica. Smrvljen krumpir bijela i druga repa, mrkva sve je to dobra kozja hrana. Gdje ima blizu pivovara, neka gospodar kupi sladorovih klica te neka ih miješa s raznimi korjenjačami; od toga će koza dojiti obilato i bit će joj mlijeko mastnije. Sladove klice mogu joj se navlaš u zimi podavati uz slamu od leće, grahorke, graška, ječma, pšenice, zobi itd. Razumije se, da je dobro sijeno jošte bolja hrana, ali je mnogo skuplja. Svaki dan dva puta neka joj se poda sitna hrana (korijenjače, sladove klice itd.), a po jedan put sijeno ili slama.

Tko ima raznih vrsti krme, neka mijenja hranu, jer kozama puno godi različitosti u krmljenju.

Odgajajuć kozlad treba ili priučiti na kuhinjski napoj, jer u njemu ima redovito dosta hraniva; ako za mlada tomu ne priviknu, kasnije ne će ga htjeti. U čitavu stadu mogu koze gojiti samo stanovnici visokih planina, gdje se ne goji šuma; drugdje to nije moguće, jer uz kozu ne može napredovati šuma. S toga je kod nas zabranjeno gojiti koze u svih onih pridjelih, gdje se opet želi šumom zatrti krše i goljeti. Medju poljem, vrtovi i voćnjaci takodjer nema mjesta kozi, jer ona obrstava sve i svašta. No tko ima prilike gojiti kozu u štali te ima pašnjak, gdje koza ne čini štete, prima od nje dosta koristi: jer koza, kad se okozli, podaje na dan i preko dva litra mlijeka, a i kasnije ne doji manje od 1—1½ litra na dan. Njezino je mlijeko mnogo masnije od kravljega pak bude od njega i više masla: i sir kozji bolji je od kravljega.

Mala seljačka škola

Što nam je činiti kad nam zdrava krmčad ne će da ždere? Kad naši ljudi vide, da im zdravo svinjče ne će da ždere, misle, da im je to naudilo slabo oko». To je posve krivo mišljenje. Zdrava svinjčad prestane tek onda žderati, kad im se pokvare želudčani živci i kad im se želudac prenapuni kiseline. Radi toga je najbolje, da se takvoj krmčadi izmjeni hrana, a zatim, ako to ne pomogne, da joj se poda bljuvaći lijek. Kad se krmčad izbljuje, onda joj se daje svaki dan po dva puta jednu žlicu uvarka od pelina, vodene mačice, surme (Spiessglanz) i kvasije. Sva ta sredstva treba skuhati zajedno i to jednakomjerno. Suvišnu kiselinu u želudcu možemo izliječiti i na taj način, ako dajemo krmčadi dvije tri žlice na dan ugljično-kiselog natrona (soda bicarbona). Tog lijeka ne treba podavati posebno kao prvog, već posipano u hrani.

Kako se liječi ovce, koje se nabodu na nogu. Čim opazimo da nam ovca šepa, treba da joj pregledamo noge, da vidimo, da li se je nabola. Ako se je nabola na nogu, izvadimo dotičnu stvar iz noge i to pozorno, da se ne prekine i ne ostane u nogi, uslijed čega bi nastala ognoja i dugotrajna bolest. Kad izvadimo kakav predmet iz ovčine noge, treba da rasprostranimo luknju malim nožićem i da ju omotamo jednom krpom, koja je bila malo prije umočena u vodi, octu i duvanu. Tako povezanu nogu držimo tri dana. Četvrti dan moramo omot skinuti i ranu isprati. Zatim uzmemo jednu kudjelu te ju namažemo sa mašću i takvom obavijemo opet ranu. Za nekoliko dana bit će nam ovca opet zdrava.

Kada ne će loža iz krave. Više puta se dogodi, kad se krava oteli prije roka (termina), da ne izlazi iz nje loža ili posteljica. Ako iz nje vise dugački trakovi, treba ih odrezati u visini skakajućega zgloba (zadnjega koljena), da ih ne ugazi i ne odere ložu silomice iz tijela. Vire li kratki tragovi iz krave, to se je za bojati, da bi se mogli uslijed slabih patrudova natrag pomaknuti. U takvim slučajevima treba privezati za tragove (u blizini tijela) kakav utez, ali ne preležak, npr.: drveni čekić (bat), maleno kladivo, glineni lonac itd. I tako će se loža uz malenu pripomoć sama otkinuti i ispasti iz krave.

Ako kokoš nese «mekuše» (jaja bez lupine) valja u prvom slučaju zatvoriti ju na samo i dati joj kroz noć mekano gnijezdo za spavanje: osim toga valja nastojati, da se temeljito upozna uzrok tog pojava: je li naime pogrješka u organizmu ili u hranivu. Ako je prvo, bit će nauputnije, da se kokoš što prije zakolje ili proda; ako je pak drugo, onda se treba odmah postarati, da bude u hranivu za kokoši dosta vapnenih česti. Svakako je najbolje, da se sakupljaju lupine od jajâ, da se osuše i smrve te umjese u hranivo.

Može li biti pas bez uši i buha? Može. Iskustvo je dokazalo, da se uši na psu uništavaju, ako se pas tri dana kupa u ovakovoj kupelji: u 12 litara vode skuha se 1 zamotak obična duhana: kad se ohladi, ocijedi voda s duhana i u njoj se pas kupa, a peru mu se naročito one česti, koje se ne mogu u kupelj uroniti. Zatim se pas dobro očeše. Dodju li pak na psa buhe, operimo psa čistom vodom, a zatim ga pomažimo sa bubomorskim praškom (Insektenpulver), koji lako dobijemo u svakoj drogeriji.

Cijene u Istri.

Vino po 116—240 lira hl, ulje po 7—12 l, sijeno po 12—40 q, žito po 60—110 q, kukuruz po 90—110 q, volovi po 4—6 kg ž. v., telеta po 5—7 kg ž. v., janjad po 60—100 glava, krmad po 120—250 glava, perad po 10—16 glava, pilići po 8—16 par, mlijeko po 0'60—1'70 l, jaja po 0'50—0'60 komad i drvo za gorivo po 8—14 q (ili «štropa» po 50 lira).

Tudja valuta na tršćanskoj burzi. Jučer, dne 22. ov. mjeseca moglo se kupiti 100 švicarskih franaka za 421.50, 100 francuskih franaka za 130.—, 100 čehoslovačkih kruna za 68.40, 100 njemačkih maraka za 0.00045, 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.033, 100 jugoslavenskih dinara za 24.25, 100 rumunjskih leja za 10.— i jedan amerikanski dolar za 23.17 talijanskih lira.

Politički pregled

Dr. Matko Laginja o riječkom pitanju. Talijanski publicista Mario Nordio piše u «Piccolo della Sera» svoje utiske o Zagrebu, Hrvatima i o riječkom pitanju. O ovom pitanju iznosi i mišljenje dra. Laginje, koji je, kako je poznato, član savjetodavne komisije za rješavanje riječkog problema. Prama riječima talijanskog publiciste dr. Laginja bi se bio ovako izrazio: «Ne bih mogao imati prevelikog pouzdanja u brzo i konačno rješenje problema, jer mi se čini, da su temeljni pojmovi dviju stranaka još daleko. Koliko znadem, mi svi i vlada, delegati i gradjani, stojimo na bazi rapallskog ugovora, koji bi se bez daljnjega imao izvršiti; dočim, ako ima šta istinitoga u vijestima, koje nam dolaze sa tal. strane, ondje bi se težilo za aneksijom Rijeke Italiji. I ja mislim da se ovom težnjom ne može doći do jedne definicije, jer Jugoslavija i kao država i kao nacija mora bezuslovno stati na slobodi i nezavisnosti onoga teritorija i onoga bilo neznatnog broja stanovnika, koje je rapallski ugovor sastavio u slobodnu riječku državu. Mi, koji smo kao diplomatski nova nacija i uredjena na temelju internacionalnih ugovora, ne možemo niti zamisliti, kako bismo mogli pogledati u oči drugim narodima, kad bismo svoje volje prekršili ugovor sklopljen niti prije tri godine izmedju nas i Italije sa tako solresantnim i tačnim izrazima. Ovo je upravo rapallski ugovor, u kojemu se je jedna i druga strana obvezala, da će za uvijek poštivati nezavisnost i slobodu riječke države.

Kad bi se htjelo nešto rastrgnuti, trebalo bi pokušati novi plebiscit, ali ne znam da li bi i ovaj imao zdravih posljedica. Aneksija Rijeke Italiji, kako nam se javlja, da je u namjerama tal. vlade, bio bi pogrješen korak, vrlo teška grješka, prepuna posljedica. Rijeka je slobodna država: treba ju pustiti da živi slobodno i da sama uredi svoje prilike. Učinit će pak dobro Riječani, da u času slobode hladnim razborom prosude, da će potrebovati najbolje odnose s Jugoslavijom, jer bi drugčije iskazali igru vrlo opasnu interesima svojega grada.»

Svoj razgovor sa talijanskim novinarom zaključio je dr. Laginja nadom, da će doći do složnog i plodnog saradjivanja izmedju Jugoslavena i Talijana na korist riječkog emporija.

U Jugoslaviji, odnosno u Srbiji i Crnoj Gori obavili se ovih dana općinski izbori. Prema dosadašnjim vijestima, radikali su pobjedili u ovim većim mjestima: Beograd, Bor, Boljevac, Stalać, Ražanj, Pirot, Arangjelovac, Prilep, Bitolj, Vlasotince, Lapovo, Sopot, Smederevska Palanka, Gornji Milanovac, Požarevac, Kraljevo, Žagubica, Skoplje, Niš, Andrijevica, Istok, Užice, Carevo selo, Tetovo, Štip, Kavadar, Kolašin, Nikšić, Prizren, Veles, Radovište, Stari Bar, Prijepolje, Podgorica, Ohrid, Kačanik, Mladenovac, Bajina Bašta, Kruševac, Čačak, Gruža, Brza Palanka, Kriva Palanka, Gučevo, Šiljkovac, Zlo, Svilajnac, Blace, Ulcinj, Kragujevac. — Demokrati su pobijedili u mjestima: Valjevo, Šabac, Kumanovo, Smederevo, Vranje, Cetinje, Leskovac, Rokovac, Lazarevac, Trstenik, Aleksandrovac, Ćuprija, Knjaževac, Požiga, Prokuplje, Berovo, Djakovica, Jakubovac, Gradište, Strumica, Koviljača, Berane, Negotin, Arilje, Aleksinac. — Zemljoradnici su pobijedili u Velikoj Plani.

U Bugarskoj je ratni sud osudio 85 političkih krivaca, koji su poslije pada Stambolijskoga pokušali da dignu proturevoluciju. Četvorica su osudjena na smrt, a devetorica na doživotnu robiju, veći broj na 6 do 12 godina tamnice, a devetorica su oslobodjeni. Osudjenici su uložili priziv protiv ove presude. Bugarska vlada demantuje vijesti o već izvršenoj presudi ministara Stambolijskovog kabineta i to s razloga, što se još vodi istraga. Advokatska komora donijela je zaključak da advokati ne smiju preuzeti obranu ministara Stambolijskovog kabineta. Ovu svoju odluku komora motiviše time, što je istraga dosad otkrila velike zloporabe ne samo u pogledu pronevjerenja milijuna sa strane ministara, nego i u pogledu političkih ubojstava, koje su počinili bivši ministri.

U Turskoj je Narodna skupština odobrila zakonski nacrt o evakuaciji Carigrada. Prema njemu će saveznici evakuisati najprije privatne objekte, a onda javne zgrade i urede.

U Madžarskoj se prošle nedjelje proslavio veliki nacijonalni praznik madžarskog kralja i osnivača madžarske države sv. Stjepana. Po cijeloj su se zemlji održale velike nacijonalističke manifestacije, kojima su u Pešti prisustvovali svi članovi Habsburgovaca, koji se nalaze u Madžarskoj, zatim Horthy te bugarsko, talijansko i njemačko poslanstvo. Probudjeni Madžari u većim mjestima su održali velike skupštine.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Kongres interparlamentarne unije u Kopenhagenu.

U Kodnju ili kako se obično kaže — Kopehagenu bio je ovih dana kongres interparlamentarne unije. Na tom kongresu bile su zastupane sve države svijeta. Svaki je parlamenat poslao nekoliko svojih članova, tako da su se tu našli okupljeni parlamentarci iz Engleske, Franceske, Njemačke, Italije, Madžarske, Švajcarske, Danske itd. itd. Od naših bili su na kongresu naša dva poslanika u Rimu gg. dr. Wilfan i dr. Stanger.

Evo, more, Kraljevića Marka!»
Povrati se Gjemo Brdjanine,
Pouzda se Kraljeviću Marko,
Da će uteć na svome Šarinu,
Pak pobježe poljem širokijem,
Za njime se Gjemo naturio;
Brz je Šarac, utječi mu šćaše;
Al' poteže Gjemo topuzinu,
Pa zaljulja pokraj sebe njome,
Jadna Marka medju pleći žive,
Pade Marko u zelenu travu,
Marko pade, a Gjemo dopade,
Sveza Marku naopako ruke,
Pa izvadi sindžir[1]) iz egbeta,[2])
Okova ga sve u gvoždje ljuto
A na noge dvoje bukagije,[3])
A na ruke dvoje belezuke,[4])
A na grlo sindžir-gvoždje teško;
Pa posjede njegova Šarina,
A dorata vodi u povodu,
Privezao Marka za dorata,
Ode pravo bijelu Oridu,
Pod Oridom vješala ogradi,
Da objesi Kraljevića Marka,
Mole mu su gospoda hrišćanska:
«Bogom brate, Gjemo Brdjanine,

[1]) sindžir — verige.
[2]) egbeta — bisage.
[3]) nekakve spone, lanci.
[4]) okvir.

Tu nam nemoj objesiti Marka,
Ne će rodit vino ni šenica,
Evo tebi tri tovara blaga!»
Uze Gjemo tri tovara blaga,
Vodi Marka gradu Vučitrnu,
Pa pod gradom vješala ogradi,
Hoće Gjemo da objesi Marka,
Mole mu se gospoda hrišćanska:
«Bogom brate, Gjemo Brdjanine,
Tu nam nemoj objesiti Marka,
Ne će rodit vino ni šenica,
Evo tebi tri tovara blaga!»
Uze Gjemo tri tovara blaga.
Goni Marka bijelu Zvečanu,
I tu Gjemo vješala ogradi,
Da objesi Kraljevića Marka.
Mole mu se gospoda zvečanska:
«Bogom brate, Gjema Brdjanine,
Tu nam nemoj objesiti Marka,
Ne će rodit vino ni šenica,
Evo tebi tri tovara blaga!»
Uze Gjemo tri tovara blaga.

Otale se Gjemo podigao
Kroz nekakvu Janjinu planinu;
Teško Gjemo ožednio bješe,
Deli-Marku tiho govoraše:
«Znaš li, Marko, vode ja mehane?
Teško me je osvojila žedja.»
Veli njemu Kraljeviću Marko:
«Tako Gjemo, ne rade junaci,
Već zakolju konja il' sokola,
Napiju se krvi od gr'oca.»
Veli njemu Gjemo Brdjanin:
«Nit ću klati konja ni sokola,
Već ću zaklat tebe Kraljeviću,
Pa se napit krvi od gr'oca.»
Veli njemu Kraljeviću Marko:
«Ima, Gjemo, bijela mehana,
I prokleta krčmarica Janja,
Sad će mi se osvetiti Janja;
Dasta sam ja vina potrošio,
A nijesam dao ni dinara.»
To je Gjemo jedva dočekao.

U to doba pali pred mehanu,
A ispade krčmarica Janja,
Kad zagleda savezana Marka.
Marko na nju očim prevaljuje,
Nasmija se krčmarica Janja:
«Be aferim, junak od junaka!
Bože mili na svemu ti hvala,
Kad ja vidjeh savezana Marka!
Pojit ću te, Brdjanine Gjemo.
Bez bijele pare i dinara,
Baš ako ćeš bijela dana.»
Pa pod Gjemom konja uhvatila.
Odvede ga u mehanu bijelu,
Donese mu vina i rakije.
Pije vino Brdjanine Gjemo,
A nazdravlja Kraljeviću Marku,
Nazdravlja mu, ali mu ne daje.
Kad se Gjemo nakitio vina,
Donese mu krčmarica Janja
Rujna vina od sedam godina,
Meće u njeg bilje svakojako,
Pade Gjemo glavom bez uzglavlja.
Skoči Janja na noge lagane,
Pa svom pobri gvoždje otvoraše,
A na Gjema Marko udaraše;[5])
Ka udari sindžir-gvoždje teško,
Pa zasjede piti rujno vino,
Udari ga čizmom i mamuzom:
«Ustan', Gjemo, da pijemo vino!»

Kad pogleda Gjemo Brdjanine
Više sebe Marka Kraljevića,
A na vratu sindžir-gvoždje teško,
Skoči Gjemo na noge lagane,
Sindžir-gvoždje zemlji pritezaše,
On poteže rukam' i nogama,
Popucuju ruke iz ramena,
Popucuju noge iz koljena;
Al' je tvrdo gvoždje uhvatilo.
Sjede Gjemo na zemljicu crnu,
Marko sjede piti mrko vino,
A nazdravlja Gjemu Brdjaninu,
Nazdravlja mu, ali mu ne daje.

[5]) sad je naime Marko okovao Gjema.

Vijećalo se o raznim pitanjima, a medju ostalim i o zaštiti narodnih manjina. Kod te točke dobio je riječ i g. dr. Wilfan. Njegov govor donijet ćemo u budućem broju. Za danas možemo reći, da je obzirom na predebantan položaj naših zastupnika na onom kongresu govor g. dra. Wilfana bio takav, da možemo s njime biti svi zadovoljni. Što nas osobito veseli govor je naišao na opće odobravanje. Dalmatinac Dudan, poslanik u Parlamentu, čovjek, koji bi htio da bude veći Talijanac od drugih Talijana, kušao je da pobije našega poslanika, ali nije uspio.

Mimogrede napominjemo, da su danski humoristični listovi donijeli karikaturu poslanika Dudana i njegove žene.

Karikature su vrlo uspjele.

HRVATSKE ŠKOLE U OPATIJI I U VOLOSKOM. — «Piccolo della Sera» donio je prošle sedmice vijest, da je općinsko zastupstvo općine Volosko-Opatija zaključilo zamoliti vlasti, da se obje hrvatske škole u Voloskom i Opatiji ukinu.

Poznata i vrlo prozirna igra. Eto primera radi: Vlast hoće u najkraće vrijeme silom da zatvori jednu hrvatsku ili slovensku školu. Stvar je, iako se radi čak i o Hrvatima i Slovencima, već sama po sebi dosta odiozna, zato vlast traži ledja, iza kojih će da se sakrije i da sebi poput Pilata opere ruke. I tako se dogadja, da vlada obično opravdava zatvorenje naših škola time, kao da je tobože to želja dotičnoga općinskoga zastupstva. **Mi imamo dokaza, da je ta «želja» u najviše slučajeva jednostavno naručena. A i da nije, svak zna, na koji način su bila izabrana razna općinska zastupstva, pa i ono u Voloskom, koje danas hoće da izrazuje «želje» našega, jugoslovenskoga življa u Voloskom i Opatiji.**

Pri tom se zaboravlja na ono, što smo već nebrojeno puta naglasili: **na svečano obećanje talijanske vlade, da će naše kulturne institucije biti poštedjene. A zaboravlja se i na to, da naš narod u ovim krajevima plaća porez u krvi i u novcu, pa ima i pred Bogom i pred ljudima i pred zakonom utvrdjeno pravo, da se njegova djeca izobrazuju i odgajaju u jeziku njegovih djedova.**

Na što se dogodilo, neka zna općinsko zastupstvo u Voloskom, a neka znadu i oni, što stoje iza njega, da naše majke ne će ni radjati ni odgajati — janjičare ...

Ovoliko za danas.

Vjenčanje. Doznajemo, da se je 13. ov. mjeseca vjenčao u Kastvu naš vrli i zaslužni učitelj g. Dragutin Deprato, rodom iz Marčime, sa milovidnom gospodjicom Darinkom Ryšlavý, kćerkom g. Ryšlavý, profesora na učiteljištu u Kastvu. — Našim mladencima srdačno čestitamo na njihovom vjenčanju i želimo, da bi bilo sretno i berićetno.

Skandalozni napadaj na naše ljude u Zametu. Primorski Novi List» piše: «U nedielju su se u jednoj gostioni u Zametu skupile neke grupice naših ljudi, koji su mirno na tri «joga» igrali i razgovarali, dakako, hrvatski kao i uvijek i ne očekujući od toga nikakva zla. No odjednom, usred živahne igre, skočiše iznenada sa susjednog igrališta medju njih neki individui i počeše ih nemilice udarati. Nekoji su izvadili i revolvere i zaprijetili našim domaćim ljudima, da će ih ubiti na mjestu progovore li samo još koju hrvatsku riječ, jer da su tu oni gospodari, da je to talijanska zemlja, pa tko ne će da govori talijanski, neka seli u Jugoslaviju!»

Veliki katolički sastanak u Ljubljani bit će od 25. do 28. ov. mj. Računa se, da će i onamo doći oko 100 hiljada ljudi. Sastanak će biti porazdijeljen u više sekcija. Govorit će oko 30 govornika. O samom poteku tog sastanka izvjestit ćemo naše čitatelje u drugom broju našega lista.

Euharistički kongres u Zagrebu. Prošle subote započeo je u bijelom Zagrebu euharistički kongres, na koji je dohrlilo preko 100 hiljada pobožnih katolika iz svih krajeva velike jugoslovenske domovine. Prvo vijećanje održalo se u 11½ sati pr. p. u nadbiskupskom vrtu pod predsjedanjem kanonika Lončarića. Tom vijećanju je prisustvovao i papinski nuncij Msgr. Pelegrinetti i čitavi djakovački odvjetnik dr. Belić i šibenički episkopat. Govorili su Franjevac o. Vlašić i biskup Mileta. Vijećanje je završeno u jedan sat poslije podne. Poslije podne održane su po svim crkvama propovijedi, kojima je prisustvovala masa svijeta. U pola 6 sati poslije podne održano je drugo vijećanje kongresa u nadbiskupskom vrtu. Nakon govora prof. dra Ljubomira Marakovića i prof. Isusovačkog kolegija dra Dostola primijene su resolucije o obnovi kršćanskog života po Euharistiji i o provedbi obnove. U 9 sati uveče započelo je u svim crkvama noćno klanjanje uz propovijedanje. Klanjanje je završeno u 6 sati u jutro sa misom. Kroz cijelu noć od subote na nedjelju bilo je na zagrebačkim ulicama živo kao u po bijela dana, neprestano su prolazile mase učesnika Kongresa, koji su išli u pojedine crkve na klanjanje. Na kongres je stiglo iz svih krajeva Jugoslavije oko 100.000 ljudi. Svi su ukonačeni po gradskim i državnim školama i u prostorijama Zbora i djačkim domovima. U nedjelju, u 8 sati u jutro odslužio je u katedrali pontifikalnu misu papinski nuncij Msgr. Pelegrinetti. Prisustvovao je sav episkopat, predstavnici vojnih i civilnih vlasti i ogromna masa naroda. Iza toga je slijedilo svečano zborovanje Kongresa pred katedralom na Kaptolu u prisustvu kojih 60.000 ljudi. Prisustvovao je i ministar vjera dr. Janjić. Na tom su zboru prihvaćene već u odborima spravljene rezolucije. Predsjedničko mjesto zauzeo je Msgr. Pelegrinetti, njemu na desno sjedio je ministar vjera dr. Janjić, pokrajinski namjesnik dr. Cimić, sarajevski nadbiskup Šarić, načelnik ministarstva vjera Lanović, mariborski biskup Karlin, biskup iz Lijeska (Albanija) Bunči, šibenički biskup Mileta, zagrebački biskup Premuž i križevački dr. Nyaradi. Na lijevo su sjedili nadbiskup dr. Bauer, barski biskup dr. Dobrečić, dubrovački dr. Marčelić, ljubljanski dr. Jeglić, zagrebački Lang, senjski dr. Marušić, djakovački Akšamović, splitski Bonifačić i gradski načelnik. Zborovanje je otvorio biskup dr. Lang i predložio za predsjednika dr. V. Deželića, za potpredsjednike kanonike Strahinšćaka i Stroja, a za tajnike Isusovca dra Dostola i odvjetnika dra Markulina. Predsjednik Deželić pozdravio je sve prisutne, a naročito izaslanike iz inostranstva, našto je pročitano pismo sv. oca pape kongresu. Ljubljanski biskup dr. Jeglić, govorio je u ime Slovenaca, kako se bratstvo Hrvata i Slovenaca ne očituje samo u istoj krvi, nego i u ispovijedanju katoličke vjere. U ime Engleza govorio je o. Karlo Ćiril Martidenl, koji je naglasio ljubav Engleza za Jugoslaviju i jugoslovenski narod má gdje se on nalazio. U ime Francuza je govorio o. Gabrijel Gasque, koji se zahvalio bratskom jugoslovenskom narodu na srdačnom prijemu i završio svoj govor hrvatskim poklikom: «Živjela Jugoslavija!» Na to su primljene već spomenute rezolucije i zborovanje je zaključeno. U 4 sata poslije podne krenula je sa Kaptola procesija. U povorci je učestvovalo do 100.000 ljudi. Iza neba išli su Ministar vjera dr. Janjić sa pokrajinskim namjesnikom i načelnikom ministarstva, g. Lanovićem, general g. Srećković i pukovnik g. Simović, načelnik g. Heinzel i gradski zastupnici. Za vrijeme procesije podržavali su uzoran red vojska i policija. Poslije procesije bila je kod gradskog načelnika velika večera, na kojoj su prisustvovali nuncij Msgr. Pelegrinetti, ministar vjera Janjić, general Srećković, nadbiskup dr. Bauer i cijeli episkopat. Napokljetku lahko ustvrdimo i to, da je kongres svršio sa najboljim uspjehom. Zaključci, koji su bili tamo stvoreni, provadjat će se u najskorije vrijeme.

Sprovod Vatroslava Jagića. U nedjelju, dne 12. ov. mjeseca svečanim su načinom pokopani mrtvi ostanci Vatroslava Jagića u njegovu rodnom Varaždinu. Lijes sa smrtnim ostancima velikog pokojnika stigao je u Varaždin u subotu 11. ov. mj. prije podne, te je bio izložen u prvom spratu gradskog kazališta. Na svečano otkriveni odar položili su vijence: Jugoslavenska Akademija, Zagrebačko sveučilište, Srpska akademija, Beogradski univerzitet, Praško sveučilište, Bečki sveučilišni profesorski kolegij, Izaslanstvo čehoslovačke republike, grad Zagreb, uredništvo «Slavije», predsjedništvo Narodne Skupštine itd. Na lijes su položeni vijenci obitelji i vijenac grada Varaždina. Počasnu stražu držala je varaždinska gradjanska garda i članovi pojedinih društava. Velike mase gradjanstva posjećivale su odar. Svečanost pogreba započela je u nedjelju u 11 sati prije podne. Gradski grenadiri iznijeli su lijes pred kazalište i stavili ga na mrtvačka kola. Na balkonu kazališta okupila se razna odaslanstva. Tu je prvi progovorio u ime jugoslovenske akademije g. dr. Ivšić, koji se u svom lijepom govoru osvrnuo na rad pokojnika u naučnom polju, a onda je govorio izaslanik srpske akademije g. dr. Belčić. Iza njega govorio je jedan od prvih Jagićevih učenika u Beču sadanji rektor praškog univerziteta g. dr. Pastrnek. U ime slovenskih kulturnih radnika i slovenskog naroda govorio rektor ljubljanske univerze g. dr. Ušeničnik. Iza toga je pjevačko društvo «Tomislav» otpjevalo tužaljku od Zajca, a na to je povorka krenula. Kondukt je vodio zagrebački nadbiskup dr. Ante Bauer. Iza kola su išli Sokoli, a pred kolima vojna muzika, gradjanska četa i druga društva. Nad grobom su govorili profesor Murko, dr. Bazala, dr. Srkulj, dr. Čajkovac, akademičar Švagel, gdja Kovačević i izaslanik Varaždina g. Podgajski. Pjevačko društvo «Vijenac» otpjevalo je tužaljku i time je bila završena žalobna svečanost dovršena.

Svega po malo

Svjetski mljekarski kongres. U Sjedinjenim Državama Sjeverne Amerike obdržavat će se od 2.—12. oktobra ov. g. svjetski mljekarski kongres. Otvorenje istog bit će 2. i 3. oktobra u Washingtonu, dok će kasnije izložbe biti u Philadelphiji 4. oktobra i u Syracusi 5.—10. oktobra. Tom prigodom bit će predočen čitav razvoj mljekarstva, za stočare, za fabrikaciju maslaca, sira i drugih mliječnih proizvoda, za uvažanje i izvažanje takovih proizvoda, te napokon za zdravstvene urede, filantrope i dobrotvorne institucije.

Mussolini treći vojvoda Italije. Kako čujemo, N. V. Kralj Vittorio Emanuele III. kani podijeliti ministarskom predsjedniku Mussoliniju naslov nasljednoga vojvode (Duca). Dosad je takovo odlikovanje primio samo general Diaz i admiral Thaon de Revel.

Najveće knjižnice na svijetu jesu svakako one, koje imadu preko milijun knjiga. Medju takve knjižnice ubraja se najveća narodna knjižnica u Parizu (3 milijuna 500.000 svezaka), zatim Washington (2,918.260 svezaka), New York (2,637.505 sv.), London (2,500.000 sv.), Berlin i Petrograd (750.000 sv.). Kopenhagen, Madrid, Bon i Strassburg s jednim milijunom svezaka.

Pomorci.. se u Osaki ove godine bili potpuna ... do 30. septembra, a najbolje ... Tamo je već otišlo ... deset ..., koje je u glavnom opremila Amerika, da pruede sve za promatranje pomrčine.

Izgorjela željeznička stanica u Brest Litovsku. Ovih je dana na Brest Litovskom kolodvoru nastao požar, koji je uništio sva skladišta robe. Šteta se računa na milijarde.

Uhvaćen veliki morski pas u Bakru. Prošlog ponedjeljka oko osam sati uveče, primijetili su ribari na straži nad tunerom silan šum, pa misleći, da je šum prouzročen od čitavoga jata tuna, koje su ušle u mrežu, zatvorili su mrežu i stali vući na kraj. No kad su mrežu privukli već kraju imali su grdno razočaranje: mjesto obilnog lova tune opazili su u mreži velikog morskog psa, dugog skoro pet metara (4 m 75 cm)! Odmah su priskočili i usmrtili ovog nezvanog gosta. Izvukavši ga na kraj pokazalo se, da je ženka, koja bi ih uskoro bila obdarila sa tri morska psa, koje je već u mreži, u borbi za život, pobacila. Kad su živinu rasporili našli su u želudcu jednog mačka u vreći (koji je valjda bio bačen u vreći u more i dospio u ralje ovom proždrljivcu), jednog gruma i jednu rakovicu.

More poplavilo selo i uništilo 600 kuća. Ovih dana je najedamput more poplavilo selo Sei-Sei-Shen i uništilo 600 kuća. Broj čovječjih žrtava iznaša 1050.

Rim gradi podzemnu željeznicu. Po uzoru ostalih svjetskih gradova, odlučio je i Rim da izgradi svoju gradsku podzemnu željeznicu. Planovi su već sasvim dogotovljeni, samo se još čeka odobrenje vlade. Gradnju bi imali izvesti američki tehničari uz pomoć američkoga kapitala. Dosad je već učinjeno nekoliko projekata za izgradnju podzemne željeznice, ali su svi napušteni, uslijed gipkosti i lomnosti terena, te jer postoji bojazan, da bi uslijed toga mogli postradati mnogi historički spomenici i temelji starih rimskih palača. Najnovija američka osnova pruža garanciju, da će gradnja biti izvedena zbog uštrba na arheološko blago Rima.

Najveća tiskara jest Curtis Publishing Company u Philadelphiji, gdje se štampaju tri najveća amerikanska lista. Časopis «Saturday Evening Post» izlazi svake nedjelje u veličini od 27 · 36 cm i opseže 116 stranica, a štampa se u 2 do 2 i pol milijuna primjeraka. Drugi časopis imenom «Ladies Home Journal» izdaje se u istoj veličini kao i gornji, ali opseže 136 stranica i štampa se u 2 do 2.2 milijuna primjeraka. Treći časopis «Contry Gentleman», gospodarski je list, koji opseže 50 stranica i štampa se u 850.000 primjeraka. Tiskara, koja štampa ove listove, smještena je u jednom neboderu, koji je gradjen na prostoru od 59.000 kvadratnih metara. 170 rotacionih strojeva štampaju ove milijunske naklade. Tiskara zaposluje 4500 radnika, koji rade u dva sloja. Srednja proizvodnja preko dana iznosi 750.000 primjeraka. Potrošak materijala preko ove velike tiskare ogroman je: samoga papira troši se na dan do svojih 280.000 kilograma.

Zadrugarstvo u Danskoj. Prema izvještaju «Ujedinjenih danskih zadruga» u godini 1921-1922. načinile su danske zadruge prometa za jednu milijardu 248 milijuna i sto hiljada danskih kruna. Sniženje prema prošloj godini iznosi 222 milijuna 200 hiljada kruna ili 15%, što je došlo uslijed opadanja cijena, a ne uslijed opadanja zadruga, čemu bi se neprijatelji zadrugarstva iskreno radovali. Najveći dio prometa otpada na zemljoradničke zadruge, što svjedoči, da dansko zadrugarstvo ima zemljoradnički karakter. Medju zemljoradničkim zadrugama najjače su mljekarske zadruge i zadružne klaonice.

Do kuda dopire vulkanski materijal. Kako je poznato, vulkani izbacuju iz svog ždrijela raznovrstan materijal, pa medju ostalim i prah. Ovaj prah dopire vrlo daleko. Pepeo iz Vezuva i Etne dopirao je sve do Carigrada i do afričke obale. Kamenje i komadi lave ne padaju tako daleko. Vulkani često izbacuju lavu u ogromnim količinama. Ta lava imade i 1000 stupnjeva temperature. Etna je 1669. izbacila 700.000 kubičnih metara lave. Plinoviti materijal i pepeo dopiru do velikih visina. Za vrijeme velikih erupcija Vezuva stupovi pepela i plinova dopirali su i preko 3000 metara u visina.

Traže se ulagači 35 milijuna dolara. Jedan newyorški list donosi ovu vijest: U bankama New-Yorka nalazi se položena svota od 35 milijuna dolara, koja nema vlasnika. To su mnogogodišnji ulošci raznih lica, koja se nisu nikada prikazala da ih podignu. Nitko ne zna što se dogodilo i gdje se nalaze živi ili mrtve ove osobe. Sva nastojanja banaka, da otkriju misteriozne ulagače, nisu urodila uspjehom. Sada će banke biti primorane da tu ogromnu sumu predadu vladi.

Kad se Marko nakitio vina,
Onda Šarca sveza za dorata,
A za Šarca Gjema Brdjanina,
Pa usjede Gjemova dorata,
Ode pravo gradu Vučitrnu.
Izilaze gospoda hrišćanska:
«Bogom brate, Kraljeviću Marko,
Objesi nam Gjemu Brdjanina,
Evo tebi tri tovara blaga.»
Marko njima tri tovara vrati,
Što su dali Gjemu Brdjaninu.
Pa on ode bijelu Zvečanu.
Tu gospoda srpska izlazila:
«Bogom brate, Kraljeviću Marko!
Objesi nam Gjemu Brdjanina,
Evo tebi tri tovara blaga.»
Marko njima tri tovara vrati,
Što su dali Gjemu Brdjaninu.
Ode Marko bijelu Oridu.
Tu izlaze gospoda hrišćanska:
«Bogom brate, Kraljeviću Marko!
Objesi nam Gjemu Brdjanina,
Evo tebi tri tovara blaga.»
Marko ne će da uzima blaga:
Već on njima tri tovara vrati,
Što su dali Gjemu Brdjaninu.
Kod Orida načini vješala,
I objesi Gjemu Brdjanina,
Pa on uze ribe od Orida,
Ode pravo bijelu Prilipu,
Te on slavi svoga svetitelja.

DAROVI

za fond «Istarske Riječi»:

Gosp. Mate Vivoda iz Veloga Mluna kbr. 37 kod Buzeta L. 10.— i Velan Metod, vojnik u Montecolivetto kod Firenze L. 5.—.

Za «Djačku Maticu»:

Naši u Žminju 100 Lira i g. Josip Stepančić iz Marezige 50 Lira. — Novac je izručen Djačkoj Matici u Trstu.

Živili plemeniti darovatelji!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Oglas!

Uslijed nadošle zapreke prenašaju se glavne skupštine potpisanih društava od 19. augusta 1923. na 2. septembra 1923. u istoj kući, u isti sat te uz jednaki dnevni red, kako je bilo već oglašeno u zadnjem broju „I. R."

Zrenj, 18. augusta 1923.

Zrenjsko društvo za štednju i zajmove.

Kraško društvo za štednju i zajmove.

Broj 34. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 30. augusta 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Ozbiljna riječ naših majka i uzgojiteljica

Hrvatske i slovenske škole zatvaraju se, ukidaju i potalijančuju, s našom se djecom, s našom se rogjenom krvi postupa kao s kakvom surovom, trgovačkom robom, koju se iz jedne vreće trpa u drugu, kako se to već svidi našim novim, vrlo nestrpivim gospodarima.

Razpolažu s našom djecom, kao da su ih oni rodili.

Ovih dana pisao je «Piccolo», da se hrvatske i slovenske škole zatvaraju odnosno ukidaju u onim mjestima, gdje nisu potrebne. Lijepo! A tko je zvan, da ustanovi, dali je jugoslavenska škola u kojem mjestu potrebna ili nije? Zar urednik «Piccola»? Ili kakav naš otpadnik, koji bi — žalosna mu majka! — htio da se pokaže većim Talijancem od Talijanaca samih?

Ili možda općinsko zastupstvo?

Ali mi dobro pamtimo, na koji su način bila izabrana općinska zastupstva u ovim našim krajevima. Iznajprije su se općinska okružja zaokružila tako, da bi se kod izbora Talijancima olakšala pobjeda. Da bi se ta pobjeda još većma olakšala, unijelo se u izborne liste ljude, koji nisu općine nikada ni vigjeli, a kamo li da su u njoj boravili, dok se naši u masama brisali. Ali budući da u pojedinim općinama ima našega svijesnoga naroda toliko, da bi talijanska stranka uza sve pletke mogla ostati u manjini, to su se pozvale u pomoć toljage, bombe i revolveri, da oni odluče. I odlučili su, tako da su gotovo sve općine, u kojima živi većina naših ljudi, preko noći dobile talijansko zastupstvo.

I takovo zastupstvo ima da odluči, u kojem jeziku će se u školi podučavati naša rogjena djeca! Otkuda općinskome zastupstvu to pravo? Općinsko zastupstvo može biti izabrano i jednim samim glasom većine, pa recimo, da bi to zastupstvo bilo izabrano i na najpošteniji način, ono u pogledu nastavnog jezika u školama ne bi nikada smjelo da nametne svoju volju pučanstvu drugoga jezika.

O našoj maloj djeci ne smije nitko da raspolaže osim nas, koje smo ih na svijet dale. I ako smo žene, rogjene i odgojene u selima, mi nismo tako glupave, kako to o nama misle naši novi gospodari. Imamo i mi jednu pamet, koja nam kaže, što se smije, a što se ne smije. I mi znamo, da su najveći mudraci ovoga svijeta izrekli, da je odgoju djece prvi i najglavniji temelj — njihov materinji jezik. To je korijen, iz kojega može nešto da izigje. Dijete može, da u kojem drugom jeziku naklapa koješta, ali to je i ostat će puko naklapanje, besmisleno i beskorisno, kaošto je besmisleno i glupo preklapanje papige. Drugi se jezici mogu valjano da nauče samo na osnovu svoga, materinjega jezika. No ne samo jezici, već i sve drugo znanje. Jedino na temelju svoga materinjega jezika može dijete da nauči i misliti i suditi, kako treba, a to će reći, da dijete može postati pametan i mudar čovjek jedino onda, ako je svoje prve i najpotrebitije nauke primilo u svom materinjem jeziku. Ovo je jasno kao sunce.

Naši novi gospodari htjeli bi silom, da našu djecu ture u svoje, talijanske škole. Mi znamo, a i oni su sami priznali, da bi time htjeli prisiliti našu djecu, da zaborave govoriti svojim jezikom. Ja pak velim: svaka majka, koja bi dopustila, da joj dijete zaboravi jezik, što mu ga je ona ulila u dušu mlijekom svojim materinjim, da bi počinila zločinstvo na svome vlastitom porodu. Takova bi bezdušna mati oduzela svome djetetu jedinu mogućnost, da postane pametno i vrijedno. Ona bi mu oduzela i još nešto. Svi veliki ljudi na svijetu, medju njima i talijanski profesor Piva, čude se, kako mi Slaveni lako učimo tugje jezike. Otkuda nam ta sposobnost? Od našega materinjega jezika. Što koji naš čovjek bolje govori hrvatski ili slovenski, on će lakše i tačnije naučiti koji drug. jezik. Talijan to ne može. Ako s velikom mukom i nauči nekako govoriti u kojem tugjem jeziku njemu se to odmah „zna. A nama — ne! Jer smo mi s našim jezikom donijeli na svijet sposobnost, da možemo z velikom lakoćom naučiti i tugji govor. A vi znate, da koliko jezika tko govori, za toliko ljudi i vrijedi. A što bi htjeli naši gospodari? Htjeli bi, da naša djeca postanu Talijani, da zaborave svoj jezik, i da ne znadu drugo nego — talijanski.

Čast talijanskome jeziku, ali Mussolini je nedavno kazao u Veneciji, da je Italija premalena za toliko naroda, što na njoj žive, zato da mnogi mora trbuhom za kruhom, ako hoće da nekako prežive. Mi znamo, da će i naša djeca morati trbuhom za kruhom, i da će im u njihovoj borbi za život jako dobro doći njihov materinji slavenski jezik, jer će njegovom pomoću vrlo lako doći do kruha. Mi to sve znamo, a znamo i to, da za sreću naše djece nije svejedno, u koju školu idu i u kojem se jeziku uče. I zato mi ne priznajemo ni pojedincima ni općinskim ni drugim kakovim zastupstvima, da oni odlučuju o našoj djeci, o djeci, koju smo mi s velikom mukom i s neizmjernim žrtvama odhranile i odgojile. Mi, majke, moramo da imamo prvu i odlučnu riječ u svim pitanjima, koje se tiču budućnosti naše djece.

A naši novi gospodari neka znadu ovo: Mi, jugoslavenske majke, ragjamo i odgajamo ovoj zemlji lojalne državljane i buduće vojnike. Tražiti od nas, da svome vlastitom narodu, komu jesmo i hoćemo da ostanemo odane i vjerne, ragjamo i odgajamo mrske otpadnike i Jude Iskarijote, bilo bi, da se najblaže izrazimo, nečovječno.

Na takovo što mi ne ćemo privoljeti nikada.

Nikada!

Jedna majka u ime svih.

Konferenca interparlamentarne unije

U Kopenhagenu, glavnom gradu Danske, držala se je 15.—17. augusta konferenca ili godišnje zborovanje interparlamentarne unije. Osnovana godine 1889. za vrijeme svjetske izložbe u Parizu s programom «mira i saradnje naroda,» dobila je veću važnost, odkada postoji uza nju Liga naroda, jer predstavlja, uz diplomatski kongres ove posljednje, jedan pravi internacionalni parlamenat, kojega članovi nisu tako strogo vezani uz posebne interese svojih država kako delegati Lige naroda, već kao zastupnici naroda, imadu da se bave interesima svoga naroda samo u skladu s onima naroda čitavoga svijeta.

Taj internacionalni parlamenat imade vijeće, ured i izvršni odbor u Ženevi, a sjednice drži jedamput na godinu sad u jednom sad u drugom mjestu. Članom toga parlamenta može da bude svaki poslanik ili senator koje bilo države, koja je pristupila uniji, posredstvom odnosne grupe. Djelovanje njegovo je u prvom redu propagandistično, ali uza to i političko, koje dobiva sve to veću važnost pozitivnim radom u cilju mirnog riješavanja sporova medju narodima: diplomatski kongresi lige naroda predstavljaju na neki način senat, a konference unije — komoru, čije komisije proučavaju razna sporna pitanja medju narodima i pospješuje njihova riješenja evolucijama i predlozima. Uz predmete pravne (kodifikacija internacionalnog prava, internacionalno sudovanje), socialne i ekonomsko-finansijske (sloboda trgovine i tranzita, pomorstvo, pošte i brzojavi, zemljoradnja, obrt) i kulturne prirode, našla je važno polje djelovanja u pitanju razoružanja i zaštite nacionalnih manjina.

Za svaku kategoriju imenuje vijeće posebne komisije, koje proučavaju sporna pitanja i donose pred konferencu izvještaje i predloge. Jedna od takvih komisija bavila se je prošle godine pitanjem prava i dužnosti etničkih manjina, a u njoj je sjedio kao zastupnik slavenskih manjina poslanik u rimskom parlamentu g. dr. Josip Wilfan, kao predstavnik Slavena, koji sačinjavaju u Italiji jednu od najbrojnijih slavenskih manjina. Druge manjine skupljene su u njemačku i romansku grupu.

Tko se od nas ne sjeća prošlogodišnje interparlamentarne konference u Beču i gover italijanskog poslanika, Dalmatinca Dudana, koji je ustvrdio, da se u Italiji najliberalnije postupa sa drugorodcima, tako, da može da služi primjerom u ravnanju sa narodnim manjinama? Pošto ga nitko nije oprovrgnuo, konferenca je Italiji izrekla potpuno priznanje radi njezinog slobodoumnog postupanja sa državljanima druge narodnosti.

To službeno varanje javnog mnijenja, to neprestano nastojanje razvikivanja liberalnosti naše države, mogu da opovrgnu samo oni, koji su na svojim ledjima pretrpili cijelu vrstu zuluma i nasilja svakovrsnih oblika. Mi Jugosloveni Italije možemo da najbolje posvjedočimo u koliko su izjave talijanskog parlamentarca u Beču odgovarale istini. Č. gosp. Dudan mogao je da napada sve druge države i traži, da se kod njih uredi pitanje manjina, dok Italiji nitko nije smio da reče pravu istinu, t. j. da ona u istome pitanju postupa daleko gore. Italijanska stampa veoma rado iznosi nepravde, što se nanose tudjerodnim skupinama u drugim državama, dok istovremeno sa svojim državljanima druge narodnosti postupa kao sa bespravnim robljem.

U Kopenhagenu stvari su ispale drugačije nego u Beču. Č. g. Dudan ponovio je i opet samohvalu Italije, ali je ovaj puta naišao na odlučni demanti našega Wilfana, koji je držao govor, koji niže donosimo, a upadicama (koje su na konferencama posve rijetke) pobijao neistinite tvrdnje i doviknuo č. Dudanu: «Zašto ne spominjete palež Narodnog Doma u Trstu?» — pobudivši time vanredno zanimanje svih prisutnih, koji su ubrzo doznali i shvatili pravu istinu. Evo Wilfanovog govora:

«U svim evropskim državama, koje imadu granicu istočno od Švicarske, ima slavenskih manjina. Pitanje zaštite nacionalnih manjina je dakle i za Slavene od velike važnosti. S toga je moja prva dužnost da zahvalim predsjedniku Baronu Adelswärdu, što je pozvao mene kao parlamentarca iz najveće skupine slavenskih manjina, one koja živi u Italiji, da učestvujem u radu komisije za manjine.

Držim da mogu u ime svih slavenskih manjina da izjavim, da je neophodno potrebito, da se pitanje zaštite etničkih manjina u svim državama, koje ih imadu, uredi medjunarodno utvrdjenim propisima.

To je potrebno u prvom redu iz obzira spram državama, koje su na to obvezane uglavcima mirovnih ugovora, da se ukloni svaki razlog, da smatraju te svoje obveze kao krnjenje njihove suverenosti u poredbi s velevlastima.

Ali na prihvat medjunarodno priznatih i garantovanih propisa o zaštiti manjina sili još jedan razlog općenite prirode. Iskustvo pokazuje da svim slučajevima gdje se interesi većine i manjine razilaze, većina nikada ili rijetko kada nadje dovoljno odlučnosti, da se opre napasti, da zlorabi svoju moć.

Tu valja razlikovati izmedju naroda kao skupnosti i vladinih organa. Ima bez sumnje naroda liberalnih, kojima je svako nasilje mrsko, ali i u takvih naroda postoji opasnost, da im vlada i činovnici budu nevaljani, a da većina, koja nije izravno pogodjena, ne uzmogne ispraviti njihovo djelovanje.

Već otuda proizlazi potreba višeg nadleštva (barem moralnog, koji živi u pravnoj svijesti civiliziranog svijeta) utvrdjenog u temeljnim propisima za zaštitu manjina, da tako važni uslov za mir i blagostanje naroda ne bude izložen spomenutoj opasnosti. Iz tih razloga častim se, moja gospodo i gospodje, u ime svih slavenskih manjina, da vas zamolim, da prihvatite predložene rezolucije.

Položaj poslanika etničke manjine je bez dvojbe težak i delikatan, jer mu nalaže posebnih obzira. Često treba da traži pravi put izmedju dužnosti lojalnog državljana, koje mu nalažu zakoni, i dužnosti vjernog sina svoga naroda, koje proističu iz prirode, da, iz krvi same. Ali u ovoj prigodi toga sukoba u meni nema, jer sam siguran, da će se u Italiji još uvjek naći ljudi dobre volje, prožetih pravim rodoljubljem, koji će razumjeti i poštivati nezastarivo pravo i nepokolebivu volju Slavena u Italiji, da očuvaju, *usprkos svemu*, ono, što ih združuje s ostalom njihovom braćom, Srbima, Hrvatima i Slavenima.»

Čitateljima činit će se taj govor odviše mlakim i obzirnim. Ali treba znati, da se po štatutima Unije ne smije da napada ni jednu državu i da su Wilfanove riječi bile pravilno shvaćene i stvarno poduprte govorom Tirolskog Nijemca č. Tinzl-a i općim raspoloženjem konference, koja je burnim pljeskom pozdravila Wilfanov govor i velikom većinom glasova prihvatila sve predložene rezolucije.

Kakvu je važnost imao Wilfanov nastup dokazuje činjenica, da je č. Dudan zahtjevao od vijeća, da se Wilfan isključi iz komisije iza kako je bio pokušao da ga prisili da potpiše neku izjavu. Na njegov protest dao je predsjednik energični odgovor, a ispade popratio je zbor ironičnim smijehom. Kako su svi bili dobro informirani o pravom stanju stvari uzeli su Wilfana u obranu objektivni izvjestitelj, Švicar dr. Usteri i senator Adelswäd (Šved), koji su time podertali potpuni neuspjeh č. Dudana.

Drugi puta donijet ćemo izvadak govora č. Dudana i pozabavit ćemo se još malo ovom stvari, da bude naš svijet tačno o svemu informiran. Našemu Wilfanu bio je od velike pomoći njegov vjerni pratilac dr. Stanger, te im obojici izričemo hvalu i priznanje.

DOPISI

IZ PULE.

Nakon jedne godine...

Upravo se navršuje jedna godina, odkad su istarski fašisti održali kongres u Puli. Na tom kongresu bilo je odglasano nekoliko resolucija, naperenih proti istarskim Slavenima, u kojima su zahtjevali:

a) da se zabrani uporaba slavenskih jezika u svim javnim uredima: sudovima, općinama, kod upravnih oblasti itd.;

b) da se oduzme svim protutalijanskim (čitaj slavenskim!) elementima sve trgovačke i obrtne koncesije;

c) da se ne dozvoli našim djacima polazak srednjih i visokih škola u Jugoslaviji, odnosno da se ne prizna ispite, koji su tamo položeni;

d) da se odstrane iz Istre slavenski svećenici, koji protiv volje naroda uvadjaju u crkve slavensku liturgiju i slavenski jezik.

Sada se — poslije godine dana — doduše sve ispunilo, što su fašisti bili odlučili na onom kongresu. Tako su n. pr. svi radnici naše krvi otpušteni iz arsenala, ali istina je i to, da su i oni talijanske krvi otpušteni, i da ono što je ostalo bit će otpušteno prije nove godine. Danas je Pula uistini mrtvi grad. Koliko ironije! A dalje istina je i to, da su se oni sami — radi prevelike sloge — potukli u puljskom fašiju. Što više, govori se, da je bio uslijed toga i sám Fascio raspušten i da je već po drugi put došao posebni odaslanik iz Rima, da ih pomiri i ustanovi novi fašijo. Prvi je put bio komesar fašija g. Zucconi, drugi put glavom sâm onorevole Bilucaglia. Jedini se g. Agide Sallustio ne brine za trzavice u fašiju, jer sjedi mirno u zatvoru. Ukrao je, tobože, iz arsenala ništa manje nego 47 kvintala mjedi (brozo).

IZ LABINŠTINE.

Iz kršne naše Labinštine vrlo se rijetko javljamo. Kako smo geografski povučeni nekako u stranu, tako se nas skoro i zaboravlja. Ali ipak ima ljudi, koji se zanimaju za različite stvari, pa tako se i jedan odaslanik «Combattenta» na nekom sastanku u Poreču pobrinuo za nas, za našu djecu i za sve naše stanje. Već činjenica da se spominje, da se o nama govori, dokazom je, da se priznava naš opstanak. To nam je prva stvar. Dakle smo ipak tu, ipak bitišemo i postojimo. I to je neoborivi dokaz, to je tvrdnja s kojom se hoćeš ne ćeš moraju i naši vlastodržci sprijateljiti i sprijazniti.

A sad čujmo što je nepoznati «Combattente» govorio o nama.

On je govorio: a) da svim sredstvima treba zaustavljati hrvatsku propagandu i b) da treba apsolutno zapriječiti, da djeca iz ovih krajeva idu na nauke u Karlovac.

Prva je točka sama na sebi smiješna i neosnovana. Ali ljudi božji recite jednom za uvijek, što smatrate propagandom! Zar to, da smo Slaveni, da naški govorimo, da čitamo naše novine? Znamo, sve je to vama trn u oku, i da eventualno možete opravdati kakav vaš napadaj bilo moralni ili materijalni na ono što je naše i što naški ćuti i osjeća, trubite i galamite vječno u svijet tu glupu riječ «propaganda», a to je sve samo mreža i sjena vašim nedjelima. Što se pak tiče druge točke, ta je još kraća i jednostavnija: Dajte nam naše hrvatske škole, koje nas po božjem ili ako ćete vražjem pa onda **narodnom, kulturnom, svjetskom i svakom drugom pravu idu i pripadaju.** Tada će naša djeca ostati ovdje, i tko li sretniji od nas, naše djece — a valjda i vas, jer će djeca biti ovdje u Istri, a ne u Karlovcu.

IZ PAZINŠTINE.

Sa zebnjom u srcu i strahom pred očima čekamo otvorenje nove školske godine. Ne čudite se što vam govorimo uvijek i vječno o školama, kao da smo nekakvi filozofi. Nismo ni filozofi, ni učenjaci niti ikakvi drugi visoki ljudi, ali smo za to očevi, roditelji, skrbnici i odgojitelji naše djece, našeg pomladka, te naše jedine uzdanice. I uprav radi toga pitanja je škola za nas jedno od glavnijih, jedno od prvih vitalnih pitanja. Nije nam svejedno hoće li našu djecu poučavati Petar ali Pavao, nije nam svejedno da li će naša djeca čuti u školi milu materinsku riječ ili će slušati psovke i blaćenje svoga vlastitoga naroda, i vlastite svoje krvi. Naokolo se čuje i govorka, da će se novom školskom godinom

broj naših škola umanjiti, tako da po receptu i označenom sistemu svake godine gubimo nekoliko naših škola dok napokon bude sve što je naše i s nama potisnuto u najzadnji kut, u najniži prostor, gdje će samo tmina i crna noć kraljevati nad opjevanim idealima školske slobode. — Nameti veliki, porezi još veći, ljetine slabe, sve ostale još slabije i tako dalje, dok se ne skrši vrat i prelomi žile a naš jadni inače radini seljak shrva u ponor i bezdan, lišen svake materijalne i moralne pomoći, savjeta i slobode.

Gospodo vlastodržci! Prije posvemašnje propasti pružite mu — ako ste još ljudi i ako čovječji osjećate — pomoć i utjehu.

IZ ŽMINJA.

Naši se Italijani u ovo zadnje doba silno žaloste, što im ne idu poslovi onako kako bi morali. Najviše briga im daje njihov mlin i predstojeći krah italijanske posujilnice (Cassa rurale). Mlin se je tako pokvario, da ga više apsolutno ne će moći popraviti. Kako čujemo, «Cassa rurale», koja je ujedno i vlasnica mlina, nalazi se u bankrotnom stanju. Većina članova te posujilnice sačinjavaju naši zalutali seljaci. Ti jadnici bi sada najradje istupili iz spomenute posujilnice, ali im odbor ne da. Po čitavoj Žminjštini kolaju glasovi, da ima «Cassa rurale italiana di Gimino» oko 250.000 lira duga. Zašto je ta posujilnica zašla u tako velike dugove, to nitko ne zna. Bit će nam vrlo žao, ako budu morali naši seljaci trpjeti štetu radi dosadašnje uprave mlina i «Casse».

Drugom zgodom više.

IZ SV. IVANA (KOD BUZETA).

I kod nas kao širom Istre sunce nas previše opalilo i naštetilo našim poljima. Već davno iščekivana kiša, dodje nam malo prekasno, ali ipak dobro došla. — Ostalo onaka kaošto uvijek biva. Vol je ostal vol, a krava krava. Oni nekoji «ničvredneži» prije, ostali «ničvredneži» sada, podrepnice prije, podrepnice sada. Ima ih par koji nijesu niti prebijene «pare» vrijedili prije, niti prebijenog «centezima» sada.

Mi mladići i muževi pa djevojke i žene, a i djeca naša idemo svake nedjelje na misu tamo, gdje svi znadu makar sat i pô daleko, mjesto tamo, gdje deset samo časa. Na Rokovo bilo nam je u sajmu lijepo, da nam lijepše biti nije moglo. — Naše crno gnijezdo srdi i previja se od gorke srdžbe, što je to tako s nama i što se ne damo na limati na slatke lime — a mi im kličemo: Nijesmo niti ćemo, makar pukli od jada i te nevolje ljute, dok je nama na ramenu glave. Ta valjda znate, da naš veliki pjesnik Gundulić veli Tercima:

> Kolo sreće vrteći se ne prestaje
> Tko bi gore, eto dolje, a tko dolje, gore [ustaje.»

IZ POMERA.

Ipak ostaje naš narod hladan.

Stari Slaveni bili su mirne ćudi. Ako bi im se učinila kakova nepravda, ostali bi pri tome hladni. Takovi smo vam i mi Pomerci.

Akoprem je naše seoce, koje leži u maloj uvalici južne Istre, sićušno, ipak nam se učinilo u njemu toliko nepravda, da bi našim čitateljima suze protekle, kad bi im se potanko ispričale sve one patnje, što smo ih pretrpjeli, a i danas još trpimo Jobovom strpljivošću.

Ovi naši lijepi krajevi, gdje je prije sve odzvanjalo od milozvučne narodne pjesme, sada šute i miruju mukom patnika. Na ono mirisno cvijeće naših zelenih livada, što se u zoru rosom caklilo — padaju sada suze stradanja i patnje.

Naši su se ljudi zatvarali, a učitelji, činovnici i svećenici protjerali. Škole su nam se zatvorile, pak sada našu nejaku djecu sile, da uče tudji, nepoznati jezik. Što više: Naše junačko narodno ime izvrgnuto je ruglu i smijehu, a naša se čast i poštenje gazi. Unatoč svega toga ostajemo hladni i mirni, jer uvijek držimo na pameti onu našu zlatnu rečenicu, koja veli: Strpljen — spašen.

IZ TINJANA.

Nama u Tinjanu ide zlo i naopako. Talijani su nam zatvorili školu i potalijančili crkvu. Već četiri godine nemamo nikakve sreće ni u ljetini. Mi jadnici sijemo, oremo, kopamo itd., a kad dodje vrijeme da uberemo plodove svojega rada, onda naši hambari ostaju prazni, naša djeca željna korice kruha — naša stoka skapava od gladi. Tako će biti sigurno i ove godine, «kû se ne ubrne ča na bolje». Ali šteta je da se niti nadamo boljemu, kad znamo, a i sami slušamo, kako nas upropašćuju «naši» općinski zastupnici. Njima uopće nije stalo do blagostanja općine ni općinara. To su nam najbolje pokazali na zadnjoj općinskoj sjednici u Tinjanu, kad su predlagali da se «naprti» na općinu nove «decionale». Naša manjina je ustala protiv toga i rekla: Ako općina ne može naprijed, onda smanjite plaću općinskom tajniku, talijanskom učitelju i učiteljicama, ali nemojte postavljati na općinu nove terete, kad vidite, da ljudi ne mogu niti živjeti uslijed slabih godina i velikog siromaštva!...» No talijanska se većina nije obazirala na mnijenje naše manjine, nego je jednostavno odobrila nove «decionale». I tako ćemo odsele plaćati jedan «decional» više nego prije. Najžalosnije pak je to, da se još uvijek nadje zalutalih ljudi, koji slijepo odobravaju sve što izlanu naša talijanska gospoda.

Narode, narode, kad ćeš progledati?

IZ BELOGA NA OTOKU CRESU.

Ovih se dana dogodila u Belomu (u selu Stepići) velika nesreća. Izgorila je kuća Dinka Sušić, koju mu je nažalost zapalio njegov vlastiti sin Dinko. Da ovaj mladić nije bio posve pri zdravoj pameti, to se je opažalo već od više godina. Bio je unovačen, ali kako mu u vojništvu pogoršalo duševno stanje, to je bio otpušten iz vojništva i doveden kući. Kod kuće je naskoro počeo zanovijetati ukućanima raznim činima, pa su ga radi toga otpremili na ozdravljenje u bolnicu. Nakon nekoliko mjeseci boravka u bolnici pričinjalo se, da se smirio te ga poslali kući. Došao kući počeo je na novo sa svojim neslanim šalama. Izrazio se, da će zapaliti ocu kuću i ubiti tri djevojke. Ove njegove riječi nije nitko ozbiljno uzimao. Jednoga dana, dok mu majka mljela u konobi, potrča on na pod te zapali slamnjače. U jedan je čas bila sva kuća u plamenu. Ljudi, koji su priskočili na pomoć, došli su prekasno, jer se nije moglo ništa više spasiti. Iza njegove kuće držala se druga, koja je služila za štalu, pa pošto je bila puna sijena izgorila je i ona. Iza toga čina pobjegao je nesretni sin u šumu. Nakon nekoliko dana našli ga i uhvatili u jednoj štali u Cresu. Odveden je u bolnicu u Pulu. Tužni Sušić, koji je u kući imao i spremljenu svu ljetinu, ostao je bez ičesa. U Belomu, Dragozetićima i Predošćici sabiru se milodari za njega. Preporučamo ga i mi svim dobrim srcima.

Ljetinu smo spremili, ali se nažalost nismo izmučili, da ju spremimo. Boba, fažola, biža, broskve, uopće povrća, nismo ni okusili, akoprem smo se nadali obilnom plodu. Uništilo ga nešto suša i nešto gusjenice. Pšenica i ječam urodila prilično, akoprem nije ni ona, naročito ječam, posve dobro. Krumpir je takodjer dosta slabo urodio.

Iza velike sparine došla nam i dobra kiša, ali je za kukuruz došla prekasno, tako ćemo malo palente od njega iskuhati. Drugih ploдина nemamo.

Ovom zgodom bismo preporučili ljudima sadjenje buhača, koji imade i ove godine lijepu cijenu, a ne zahtijeva previše truda, ni troškova.

Obična poslovica «ribarija-petljarija» i ove se godine u Belomu obistinila. Naša slavna pošta «grota», koja je bila poznata sa svojim obiljem riba, ove godine nije ništa dala, i tako su se tužni ribari uzalud trudili. Iskazala se sa obiljem riba pošta «krušćica». Ribari, koje je ona zapala, ove su godine prilično zadovoljni.

Širite „Istarsku Riječ"!

Franina i Jurina.

Fr.: Si čital, Jurino, onu svedožbu lepega ponašanja, ku je neki dan «Piccolo della Sera» dal Jugoslavenom va Jugoslavije?

Jur.: Kakovu svedožbu?

Fr.: Neki naš kamarad, Marijo Nordijo, jornališta kao i mi, pisal je ovi dni iz Zagreba, da je Jugoslavija puna talijanskeh trgovac. Ima ih svagdere: po kafetarijah, po puteh i va svakoj železnice. I svi ti ljudi gredu semo i tamo, i nijednemu se ne dogodi, da bi mu ki rekal: daj se dalje. I naš kamarad Marijo hvali se, da je posvuda bil najlepše primljen, ćeš va Kranjskem, ćeš na Hrvatskem.

Jur.: Ja pak ča?

Fr.: A — niš! Ja sam samo otel reć, da mi je drago, da i sami Talijani vide, kako naši ljudi nisu ni barbari ni pedočozi, nego da su i oni ljudi, kako i svi drugi i da i oni imaju jednu lepu kulturu.

Jur.: Da ti pravo rečem, mane to niš ne veseli.

Fr.: Ča? Ča? Tebe da ni drago, kada čuješ ovako lepo govorit odi Jugoslaveni?

Jur.: Mane ni potreba, da mi nijedan lepo govori od Jugoslaveni, zač ja i sam znam, da Jugosloveni imaju jednu tako lepu i čestitu kulturu, da bi se od nje mogli i drugi neki ter neki narodi mnogemu dobremu da navade. Ma ja ti sopet govorim, da mane sve to skupa niš ne veseli.

Fr.: Ma zač ne?

Jur.: Danas me ni volja govorit, ma svejedin, ja ću ti to stumačit va dve besedi. Istina je, kako da je Bog — hvala mu budi! — na nebe, da mi Jugoslaveni imamo jednu lepu, jednu jaku lepu kulturu. Ale ta kultura je zato lepa, zdrava i nada sve fina, jer je još mlada. Mlada je, kako kaplja.

Fr.: Koliko biš njoj da! let — onako na oko?

Jur.: Leto više, leto manje — to ne računa. A da ti pravo rečem, ja bim još najvolel, da naša jugoslavenska kultura nima više od pedeset let.

Fr.: Ča ne bi bila malo premlada, a Jurino?

Jur.: Kultura je, kako i čovek i kako sve, ča je na zemlje živo. Dok je mlada, bistra je i razumna, a kada ostori, zviščje, kako i stari ljudi, i postane imbambinida. Kadagod njoj pak neč još i jača zavrti va možjaneh, i onput munješa, kako da j' znorela. A mane j' tega strah.

Fr.: Česa te je strah?

Jur.: Strah me je, da će i jugoslavenska kultura, kada ostareje, bit kako i druge.

Fr.: A po čem će se videt, da je jugoslavenska kultura počela staret?

Jur.: Va momente, kada budu Jugoslaveni počeli palit «Narodni Domi», tirat mirni ljudi z njihove domovini, kada budu nebogem ljudem zatvarali škôli, pa kada budu silili brižni siromahi, da piju ulje od ličini — onputa znaj, da je blizu dan, kada će vrag prit po svoje.

Fr.: Jurino, ti me strašiš... A kada bi se to moglo dogodit?

Jur.: Do jedno tri tisuće let.

Fr.: E, zdrave mu jetra, ki ih dočeka!... To je još po sakrabojski dugo.

Jur.: Ja, ma bi moglo i prej prit. Si videl Nemci! Oni još nimaju ni tisuće let kulturi, pak su se tako zobjestili, da su misleli z nogami zgazit celi svet. Kultura njim je udrila va glavu — i vrag ih je zel. A da ih je va istinu zel, najbolje ćeš moć sudit po ovem, ča ću ti sada reć: Ono ča je puli nas bila jedanput kruna, to je va Nemačkoj bil marak. Pravo za pravo jedan je nemački marak vredil okole 60 stareh austrijskeh soldi, tako da si jedan amerikanski dolar mogal dobit za četiri nemški marki. Četiri! — ne pozabi ča ti govorim. A znaš, koliko biš sada moral dat marak za jedan dolar? Deset milijuni.

Fr.: Deset milijuni!

Jur.: Ja — ja, a do deset dan ne ćeš dobit jedan dolar ni za petnajst milijuni marki. Ja, ja — tako je to. A svemu je kriva prokleta oholija. Imaju pravo Talijani, kada govore: maledetto el troppo saver: a to će reć: maledetta troppa kulturija.

Fr.: To ej za smutit se! Nego kada smo već na to prišli, ja ću te, Jurino, pitat za jedan svet. Čera sam dobil popošte tri sto — zet poslal s Filadelfiji. Va liste mi dolari, ča mih je — Bog mu daj zdravlje! piše, neka za ti beči kupim jedan veli kapot za zimu, zač da ni pravo, da ti, Jurino, imaš svojga, a ja da ga nimam. Sada reci mi malo: bim ja šal po kapot va Nemško, ale ne. Ča govoriš ti?

Jur.: I da biš otel tamo poć, ja te ne bim pustil.

Fr.: A zač ne?

Jur.: Zato, zač ti biš s onemi velemi lumeri ponemel. Promisli: greš va tranvaj, dobiješ buletin — i moraš platit dve tri sto tisuć marak. Greš obedvat — obed te kosta 2 do 3 milijuna, jedno pol milijuna moraš dat kelneru za manću i sve tako. Greš va hotel — Kamara ni Bog zna kakova — 10 milijuni. Ovde pet milijuni, onde deset, tamo dvajset — tu se ne broji drugače, ako ne na milijuni. Ja ti govorim: ponemel biš.

Fr.: A ča ću z onemi beči?

Jur.: Drži ih, pak kada bude okol Svih Svetih marak još više pal, hodi lepo va Banku i pitaj, neka ti daju za oneh 300 dolari nemške bankanoti i ti ćeš ih dobiti toliko, da ćeš ih moć tri leta gorei i lepo se pul njih na ognjišće teplit. ti i tvoja famija. To će bit bolje nego da kupiš kapot.

Fr.: Ter ću najbrže tako i učinit.

IZ SOVINJAKA.

Već smo skoro dvije godine bez hrvatskog svećenika i bez službe Božje. Uslijed toga smo postali u vjerskom pogledu posve divlji. Nikakvo čudo. Ako hoćemo da idemo k sv. Misi, moramo ići ili na Vrh ili u Buzet, što je sada, u ljetno doba, po ovakvoj vrućini veoma teško. I tako većina ljudi ostaje bez sv. Mise.

U susjednim se župama pripravlja djeca na prvu sv. Pričest. A kod nas? Kod nas je najžalosnije to, što u našoj župi nema narodnog svećenika, da podučava našu djecu u Kristovom nauku. I tako će se naša djeca izgojiti bez kršćanske vjere kao divlja zvjer u šumi.

Približuje se nova školska godina. Nadamo se, da će barem sada učiniti vlasti svoju dužnost: nama poslati hrvatskog svećenika, a djeci našoj hrvatske učitelje, tim više, kad i mi šaljemo svoje sinove u vojsku, plaćamo

PODLISTAK

Starac ide u školu.

(Srpska narodna pripovijest).

Bio starac i baba. Oni su bili vrlo siromašni ljudi, pa su teškom mukom zaradjivali svakidašnji hljeb. To stanje naposlijetku dosadi starcu, pa reče babi:

— Babo moja! Zašto da ja ovako čemerno živim, kad vidim, da svi, koji su se nešto naučili iz knjige lakše dolaze do para, negoli nepismeni ljudi, kaošto smo ja i ti. Nego, znaš šta? Da idem ja u školu, pa da oboje još ovo malo dana lakše proživimo.

— Pa idi, starče, — reče baba. — Bog ti pomogao!

I starac odmah kupi šticu¹), objesi je o vrat, pa hajd učitelju.

— Pomoz' Bog, učitelju!

— Bog ti pomogao, starče! Šta ima dobra?

— Dobro je, hvala Bogu, nego dodjoh da me primiš u školu.

— A koja ti je nevolja, starče, da sad pod starost tražiš škole? Nego ja bih ti savjetovao, da se okaniš ćorava posla.

— A ne, ja hoću da idem u školu.

Nato ispripovjedi učitelju razlog, koji ga naveo na taj korak, naime, da ide u školu.

Učitelj ga je više vremena odvraćao od tog nauma, ali kad je vidio, da sve to ne pomaže ništa, upiše starca u školski imenik i odvede u klupu medju malenu djecu.

Kad se starac vraćao iz škole, a on nadje na putu kesu s dinarima, pa pun radosti ode kući i poviče:

— Sad sam zauvijek sretan i presretan! Vidiš, babo, čim sam zavirio u školu, odmah sam postao sretan čovjek: evo gle, našao sam kesu s dinarima.

— Pa dobro, starče, — poče baba, — bar ću si sada odmoriti staru dušu.

Sada starac najedared zaboravi na školu. Više mu nije palo ni na pamet, da bi išao u školu.

Sutradan podje onaj što je izgubio novce od kuće do kuće te stade pitati, da li je ko našao njegovu kesu s dinarima. I tako dodje i u starčevu kuću, a starac je bio poštena duše, te kad ga je onaj zapitao, da li je gdje našao kakvu kesu s dinarima, odgovori:

— Jesam.

— A kad si je, starče, našao? — zapita ga veselo stari čovjek.

— Našao sam je kad sam išao u školu — odgovori starac.

— Hajd s Bogom! Onda, kad si ti, dragi starče, išao u školu, ja se još nisam bio ni rodio!...

Nato stranac otidje svojim putem, a starcu na pošten način ostaše dinari.

¹) Školska pločica.

Kraljević Marko i Mare divojka.

(Istarska narodna pjesma iz Brguda*).

> Stani, Mare, pod te voda teče!
> Neka teče, da bi me ponesla,
> Tuga mi je na srdašce pala
> Sve sporadi Kraljevića Marka:
> Z jutra prosi, z večera me ne će.
> Ništa zato, lepa Mare mlada,
> Marku ćemo odgovor poslati,
> Da ne trudi sebe ni konjića,
> Da ne spravlja preveliku svaću,
> Na izbor konje i na izbor junake. —
> Zato Marko haje i ne haje,
> Već sakupi mnogolepu svaću,
> Na izbor konje i na izbor junake,
> Š njima jaše na to polje ravno.
> Mare ga je od majke vidila,
> Šla je ona majki povidati:
> «Aj ti Boga, stara moja majka!
> Na polju je neka lepa svaća,
> Medju njima je Kraljeviću Marko,
> Ki se tasne, kako sunce žarko:
> Blazi majki, ki ga je rodila,
> I divojki čiji bude biti».

*) Brgud je hrvatsko selo u Liburniji. Op. red.

Vlah zna pisati.

Hvalio se Vlah medju ljudima, kako je on pismen čovjek. A neko ga iz društva zamoli, da mu napiše jedno pismo u grad na prijatelja njegova. Vlah se počeše iza uha, pa kaže, da nema crnila. Onda čovjek ode u selo da traži crnila, a kad nadje, donese i preda Vlahu.

— Dobro, da ti pišem pismo, ali nemam hartije — reče lukavi Vlah.

Zatim mu čovjek na brzu ruku nabavi i hartije.

Vlah primi hartiju, nasmije se i reče:

— Jest, a čime da ti pišem, kad nemam pera?

Čovjek opet potrči u selo, donese i pero i stane Vlahu govoriti, šta će sve da napiše u pismu.

Medjutim Vlah se najedamput nadje u neprilici i duboko se zamisli.

— Šta ti je? — upita ga čovjek.

— Dobro, dobro, — odvrati Vlah — ja sam pripravan da ti napišem pismo, ali pomisli si, kako ću pisati, kad su mi poderani opanci!

Nato se čovjek začudi, pa ga upita, što smetaju poderani opanci njegovu pismu. Vlah se najedamput tobož razljuti i reče:

— Još me pitaš, šta mi smetaju opanci! Znaj, more, da to, što napišem, moram sâm i odnesti u grad da im pročitam, jer to osim mene nitko drugi ne može da pročita, a u ovim poderanim opancima ja ne mogu ići u grad!

strahovite poreze i vršimo sve državljanske dužnosti.

G. presjednik mjesnoga školskoga vijeća, šindako Elio Rigo, vele da je na glasu kao veoma pošten čovjek, pa se nadamo da ne će više dopuštati da bude njegova savjest trpjela radi neukosti naše djece, već da će nam što prije isposlovati hrvatsku školu držeći se one: »Bogu ožje — caru carevo!«

IZ VRHA KOD BUZETA.

Prve nedjelje iza Velike Gospe (Majke Božje) držasmo mi u Vrhu svoj blagdan. On je najbolje pokazao, kako je kod nas i u kakovom se stanju nalazimo. U starija vremena, kada je ono bilo više blagoslova, reda i mira, a i više u džepu, konobi i u kuhinji, bilo je uprav lijepo u našem selu; lijepo i veselo. Sada je naš zadnji blagdan prošao bez osobitog veselja. Plesalo se doduše, ali nije tu bilo volje ni plesati, ni pjevati, ni podvikavati. Nismo čuli toga dana ni jedan »Evviva!« Taj poklik kao da je umro. Dok je punio želuce i navještao lijepa zlatna buduća vremena, dotle se čulo kadagod i evivati ... Sada sve zamire, umire... Ovaj Močibob, koji je evival po selu i druge napućivao, da mrze i proganjaju naš, a i njihov vlastiti jezik, sada leži leden u crnoj zemlji... Jedan drugi njegov prijatelj već se počima ledeniti i smrzavati — i nastat će — mir, mir... Što su nekoji očekivali, nije došlo; a došle su slabe godine, visoka plaćila: došao, da pravo rečemo, glad. A prazni džepovi i želuci probude srce i pamet, te otvaraju oči... I već se kod nas izgubljenim ovcama povraća pamet i — otvaraju oči.

IZ ROCA.

Pretprošle nedjelje, 19. ov. mj. imala se držati skupština naše posujilnice. Nije se držala, jer se nije mogla. Skupština se može držati samo u tom slučaju, ako dodje skupa više ljudi na razgovor i razmišljanje; a pošto nije došao nijedan član posujilnice, pa ni svi odbornici, nije se zato mogla držati urečena skupština. To je zlo i sramota. Zlo je zato, što se ne mogu urediti svi poslovi posujilnice bez glavne skupštine, a sramota je, što su naši ljudi tim neprisustvovanjem pokazali nemar, nehaj i nerazboritost. Dabome, tko je štogod dužan, mora platiti, tko ima što dobiti od posujilnice, mora dobiti. Ovo se mora urediti, a ovo se ne može bez skupštine i dogovora, a niti bez dobrog računara-činovnika. Mi ga moramo naći i platiti, a ovo se ne može opet bez dogovora i sporazuma. Već se nije držala skupština kroz više godina, jer naši ljudi ne znaju ili ne mare za skupštine, a ovo škodi njima samima i posujilnici, koja bi mogla lijepo na korist naroda napredovati, kad bismo bili svi pametni i složni. Složimo se i pogovorimo! Ako bodu dakle članovi posujilnice nanovo bili pozvani na skupštinu, da svi dodju.

IZ ŠTRPEDA (KOD BUZETA).

Mi smo Štrpedjanci žalibože premrkim okom gledani na toj našoj Buzeštini. Mnogi, koji su se nedavno divili našem cvatu i napredku, i čvrsto se nadali, da će nam Štrped biti barjaktar, ne vjeruju nam više.

Istina je, ima i nešto gnjila medju nama, ali to će, vjerujte nam, doskora sagnjiti, a taj ćemo gnoj tako duboko zakopati, da na njemu niti drač proniknuti ne će.

Mi, koji smo u ono zlatno doba srcem i dušom i svim svojim ponosom bili uz narodnu stvar, ćutimo ono isto što i prije. U nama bije ono uvijek još sokolaško srce te ne će prestati da bije niti onda, kad nas ne bude, koji smo opreživljeli ono vrijeme, jer usadit ćemo ga u prsi sinova naših.

Susjedi i braćo Buzećani! Dodjite vidjet ćete nam suzu ronilnicu narodne vjernosti i narodne patnje.

IZ SV. PETRA U ŠUMI.

Naše općinsko groblje kod Sv. Roka stoji u strašnom neredu. Općina se ne skrbi za nikakav red. Mrtvaci se zakapaju gdjegod se komu prohtije. Grobovi su obrašćeni visokom travom, a križevi su uništeni. Uslijed toga nitko ne zna, gdje je zakopan koji mrtvac. Stranci, koji prolaze mimo našeg groblja, nam se smiju i u čudu pitaju, gdie nam je prežentanca. A naši poštovani općinski ocevi mirno srekaju božja kapljicu i snuju, kako da ih narod izvuče iz blata, u koje su sami zapali. Ovih dana su isto zasnovali jednu majstorku spletku, ali bez ikakva uspjeha. Pomislite si samo: Općinsko je županstvo upravilo na nas apel, da sami očistimo grobove svojih dragih pokojnika. Svakako pametna ideja, ali žalibože neprovediva. Naši općinski ocevi valjda će nam i sami priznati, da kod nas nitko ne može čistiti grobove svojih pokojnika, kad ne zna gdje su zakopani. Uostalom kad bismo i znali, gdje su zakopani, nema smisla da gubimo vrijeme oko toga, jer naše groblje potrebuje najprije **red** kod zakapanja, a zatim obnovu grobova. Zato pak je pozvan u prvom redu grobar, koji je plaćen. Ako se slučajno ne razumije u taj posao, nadjite drugoga, ali za Boga ne mučite narod bez potrebe, jer je dosta mučen!

Gospodarstvo

Vinogradari pripravljajte se za trgatbu!

Naš seljak se obično malo brine, da pripravi za trgadbu konobu, posudje i orudje. Zadovoljava se samo time, što rasušene badnje malko nabije, što im po koji slab obruč promijeni, odnosno ih namoči vodom, da se napiju i da tako opet drže. O kakvom potpunom i racionalnom čišćenju konobe, posudja i drugih konobarskih sprava nema ni govora.

Konobu, u koju ćemo spremiti mošt ili mlado vino, treba prije temeljito očistiti. Prije svega prodje se metlom strop, zidove i tlo; što je razrušeno, treba zamazati klakom (maltom), kojoj se doda nešto cementa, da prije otvrdne i da bolje drži. Zatim se pobjeli konoba i gredice ili kamenovi, na kojima leže bačve; bijelilu (kreču, vapnu) dodajmo nešto modre galice. Konoba neka bude po mogućnosti popločena ili betonirana. Tlo takve konobe opere se toplom vodom, kojoj se pridoda sode u tolikoj množini, da na 20 l vode dodje 1 kg sode. Vrata i prozori konobe neka su poslije pranja nekoliko otvoreni, da se konoba dobro osuši. Prozori se zatvore, pa se uzme nešto običnog sumpora te se ga zapali u žlijepcu (crijepu) ili kakvoj staroj zdjeli i pusti tako da izgori uz zatvorena vrata. Nakon par sati se konoba opet otvori i dobro prozrači.

U ovako pripravljenu konobu dolaze samo oni predmeti, koji služe za pravljenje, čuvanje i uzdržavanje vina i ništa drugoga. Osobito ne spadaju u konobu smrdeći ili jako mirisavi predmeti kao n. pr. kiseli kupus, repa, katran, kvasina (ocat), luk crljenac (kapula), češanj, slano meso, kože itd. I orudje i posude treba popraviti i očistiti, prije nego se ih stavi u konobu. Svaki predmet (tiskalo ili torć, brente, kabli, lijaci, vrčevi, mastila, a naročito badnji i bačve) treba posebice pregledati i očistiti.

Zdrava posuda se samo dobro opere i to najprije mrzlom vodom, onda toplom, a napokon opetovno mrzlom čistom vodom. Pokvarenu posudu i sasvim novu posudu treba pak na poseban način pripraviti.

Bačve, koje zaudaraju kvasinom (takovih ima žalibože skoro svaki drugi seljak), treba ponajprije oprati vrućom vodom, kojoj smo dodali nešto obične sode (na 20 l 1 kg sode) ili još bolje kaustične sode (soda caustica). Topla se voda sa sodom pusti u bačvi, koju dobro začepljenu valjamo amo tamo, da se čitava natarnjost (dužice i dna) dobro ispere; to traje kakva pol sata, svakako treba bačvu prije isprazniti, nego se voda sasvim ohladi. Tada se bačva čistom toplom vodom još jedamput opere. Zatim slijedi opetovno pranje sa čistom mrzlom vodom. — Tako oprana bačva stavi se na čisto, suho mjesto, na dva drva sa glavnim otvorom doli pa se tako otvorena pusti nekoliko vremena, da se malko procijedi (osuši). Onda se ju dobro sumpora i začepi. Ako nije bila bačva sasvim suha, kad smo ju sumporali, neka i sada leži na tapunu, pak će se još ocijediti i isteći koja kap vode na tapunu, kad ga budemo kasnije oprezno otvorili. Iza nekoliko dana treba ovako pripravljenu bačvu opet dobro zasumporati.

Plješnjivih bačava ima kod naših nemarnijih seljaka takodjer mnogo. Ulijemo li u takovu bačva vino, za uvijek je pokvareno. Zato pazite na takvu posudu, koja se pozna po tome, što zaudara po plijesni. Tko nema sam finog nosa, neka pozove susjeda, da bačvu pomiriše, da vidi, ako je možda plješljiva. Slučaino pak da je plijesan već tako razvijena, da je drvo počelo gnjiti, onda takva bačva nije više za vino nego za štogod drugoga. Plješnjive se bačve i po tom poznavaju, što svijeća u njima ne će da gori. Da se uvjerimo, koliko se je pljesan razvila u bačvi, treba bačvu razdniti.

Kad smo pljesnivu bačvu razdnili, treba ju najprije suhom kefom iskefati, onda mrzlom vodom sa 5% sode dobro, i to opeta pomoću dobre kefe isprati. Mjesta, gdje je plijesan duboko zašla u drvo bačve, što se pozna po tome, da je drvo na dotičnom mjestu sasvim crno-gnjilo, — treba iza ovog kefanja i pranja izblanjati (izrezati). Gdje se je pak plijesan kroz i kroz u drvo zajela, ondje ćemo bačvu isključiti od uporabe u konobi te ju upotrijebiti — kako već rekoh — za što drugo. Zatim operimo bačvu vrelom a napokon i mrzlom vodom.

Pa i najvećem bedaku mora biti jasno, da ne možemo rabiti za vino one bačve, u kojima smo prije pripravljali bordolešku smjesu za škropljenje loza, a tako ni one bačve, u kojima smo makar samo jedamput kiseli zelje ili repu. Isto pravilo važi i za one bačve, u kojima se je nalazio smrdljivi špirit za gorivo. Ne treba pak posebno pripravljati za vino one bačve, u kojima je bilo prije fino maslinovo ulje.

Bačve od finog špirita su iznutra obložene (namazane) vodenim staklom. Radi toga moramo prije nego ih rabimo odstraniti to staklo sa toplom vodom, u koju metnemo 1½% sumporne kiseline. Zatim ih možemo lako i rabiti. No drukčije pak moramo postupati sa onim bačvama od špirita, koje su iznutra namazane sa **limom.** Takve bačve treba za 4 dana napuniti mrzle vode, da se **lim** omekša. Zatim se bačvice razadnu (otvore), **lim** ostruže i izmjenice isperu toplom i mrzlom vodom.

Bačve od konjaka mogu se odmah bez ikakve priprave upotrebiti za vino, dok treba one od ruma, šljivovice i rakije više puta isprati toplom vodom i napuniti mrzlom kao i nove bačve.

Bačve, u kojima bijaše crno vino, mogu se bez ikakve štete pripraviti za crno vino, ako ih više puta operemo sa toplom i mrzlom vodom, u kojoj se nalazi 5% sode. Najbrže i najsigurnije možemo pripraviti bačvu od crnog za bijelo vino, ako uzmemo po svakom hl 10 litara vrele vode, kojoj dodajemo ¼ litra surove solne kiseline. Nato treba bačvu amo tamo valjati i to za pol sata. Zatim se bačva isprazni i opere čistom vodom.

Novu posudu, koja nam nije nikad rabila, moramo na posebni način pripraviti za vino, da nam ne zaudara po drvu. Takvu posudu najprije operemo vrelom vodom sa odredjenom količinom sode (½ kg na 20 l vode). Mjesto sode može se uzeti i sumporna kiselina. Nato se bačva napuni mrzlom vodom i tako drži osam dana, a zatim se bačva isprazni i opet čistom vodom napuni za drugih, odnosno i trećih 8 dana. Tako pripravne bačve neka nam služe najprije za vrijenje (kuhanje mosta), a podnipošto za staro vino.

T.

Uzgoj mule i mazge.

U Spanjolskoj, Franceskoj, Italiji i Dalmaciji često se rabi mula i mazga za teglenje i nošenje tovora. U tu svrhu je svakako prikladnija mula i mazga od konja, pa se u tim stranama dosta skupo plaćaju. U hladnom podneblju mule i mazge slabo uspjevaju.

Potomak od magarca i kobile je mula, a od pastuha i magarice — mazga.

Kod ovih se polutana kadšto pojavlja spolni nagon, no ako i zabredje, rijetko kada im se plod dovoljno razvije; obično ostaju neplodni.

Za gospodarske poslove mula je mnogo prikladnija od mazge, jer je veća, jača, ustrajnija i sigurnijega koraka. Za uporabu može nam služiti više od 30 godina.

Za uzgoj ovih polutana treba odabirati jake i zdrave kobile i najbolje pastuhe, magarca i obratno.

No pošto se kobila nerado pari sa magarcem, to je potrebno, da joj se za vrijeme pripusta zavežu oči. U tu svrhu treba urediti skočište tako, da može inače mali magarac i veliku kobilu lako opasati.

Kod uzgoja mazge pak treba odabirati manje pastuhe, a čim veće magarice, da ne bude rodjenje skopčano sa velikim poteškoćama.

Zbog toga se privede k pastuhu kobila, koja se tjera; ali mjesto da ju pastuh opaše, odvede se u tamnije i zgodnije mjesto, gdje se već nalazi magarica u pripravi, da ju opaše.

Zabredjale ženske treba dobro dvoriti i njegovati i što opreznije s njima postupati. Mulice i mazgice se uzgajaju kao i ždrijebad, te se mogu već u drugoj godini upotrijebiti za rad.

Važnije radnje u mjesecu septembru.

U kući i dvorištu: Pregledaj krovove, jesu li ti u redu te ih popravi, ako treba. Popravljaj takodjer razrušene zidove (stijene) i bijeli se ih gdje treba. Spravljaj i suši razna sjemenja. Nemoj zaboraviti označiti pojedine vrsti pravim imenom! Razno žito promiješaj, da ti se ne ugrije. Kod spravljanja krumpira i voća pazi, da sve, što je ranjeno i gnjilo izlučiš.

U staji: Odluči već sada blago, koje imaš prodati. Tegleće blago hrani dobro, jer će se brzo početi s oranjem. Ako još nisi, pripusti ovne k ovcama.

U kokošinjaku: Pazi na čistoću. Kad je berba svršila, dobro je pustiti perad po vinogradu, gdje nadje puno hrane. Sprema se već jaja za zimu i konzervira vapnom ili čim drugim. Sada se još može kopunati pijetliće.

Oko kunića: Već kod prvih jesenskih kiša treba paziti, da nam se kunići ne prehlade i da ne stoje u mokrom. Inače moramo ih dobro hraniti, jer mijenjaju dlaku. Kad je suho vrijeme, onda ih puštajmo napolje.

Pčele: Tko nije svršio sve radnje u mjesecu augustu, mora se sad požuriti. Posljednje je vrijeme, da se suvišan med izvadi iz ulišta. Okvire, iz kojih smo med izvrcali, treba na večer povratiti u ulište, da ih pčele preko noći poližu, osuše. Nije pametno postaviti okvirce od meda ili stvari zamazane medom blizu pčelinjaka, da ih pčele izližu, jer se u tom slučaju pojave pčele-tudjice.

Uljarnica i maslinik: Oko maslina posije se podorina (rumena djeteljina, grahorica, bob) i pognoji zajedno s Thomasovom troskom i kalijevom soli. Škropi se još proti čudjavici. U uljarnici treba strogo paziti na čistoću i početi već pripravljati prostorije za buduću berbu.

Konoba i vinograd: Staro se vino pretače i po potrebi čisti. Fina vina se ne smiju podnipošto filtrisati. Najbolje čistilo za fino bijelo vino je morunji mjehur. Uzme se 1—3 gr. po hl, a za crno vino upotrebljava se bjelance od friških jaja. Po hl dosta su bjelanca od 2 jaja. Kad se most ili mlado vino kuha, treba paziti, da je konoba dosta topla. Po danu neka budu prozori iste otvoreni a po noći zatvoreni. Čim prodje burno vrijenje, treba bačve nadoliti i kasnije čim prije pretočiti. Kod baratanja s moštom i grožđjem moramo strogo paziti na čistoću. Nemoj početi trgati, dok nije grožđje sasvim zrelo i trgaj uvijek samo za suha vremena. Trgaj crno i bijelo grožđje uvijek posebice. Pazi, da ti medju zdravo grožđje ne dodje i gnjilo. Osobito kod pravljenja crnog vina moglo bi ti gnjilo grožđje mnogo škoditi. Konobu i posudu za trgadbu pripravi točno onako, kako propisujemo u današnjem gospodarskom članku »I. R.«. Pazi strogo na čistoću kod pravljenja vina, jer od tog zavisi mnogo dobrota i finoća vina. Nemoj zaboraviti na mrežu (rešetku) za trunjenje crnog grožđja. Kod crnog masta pazi, da drop bude uvijek pokrit mastom. Zato nemoj dotični badanj sasvim napuniti i pričvrstiti nad mastom šuplje dno, koje će drob dolje tištati. Kod bijelog masta, koji će u bačvi kuhati, upotrebljuj vreljaču. Mast od gnjilog grožđja, koji se pobrao posebice, stavi u dobro zasumporanu posudu, da se očisti. Tekar onda stavi ga u bačvu, gdje će vrijeti. Da vrijenje brže svrši, dodaj ovakom slabom moštu nekoliko mošta od dobrog zdravog grožđja.

U voćnjaku i rasadniku voća: Pobira se jesensko voće, koje treba čim prije upotrebiti ili prodati. Lijepa je sada prilika pripraviti si za zimu razne kompote, pekmez itd. Iz šljiva, ako se ne prodaju kao takove, pravi se tekmez, ili se ih zgnječi za kuhanje šljivovice, koje uslijed vjetra ili radi crvivosti popada. Stabla sa zimskim voćem (jabuke, kruške,) upotrebi takodjer i za pravljenje mošta. Gdje to treba, neka se po mogućnosti već sada izreže pregusto, suho ili slomljeno granje kod voćaka.

U povrtnjaku: Sije se zimsko zelje i zimski kelj, a takodjer i špinača. Najprikladnije je pak sad vrijeme za sijanje zimske salate, samo nek se ne sije pregusto. Pobiraju se razna sjemenja. Kelj, kupus, a osobito jesenska cvjetača se sad najjače razvija, osobito ako ju češće mokraćom namočimo. Osim toga možemo i jagode presadjivati.

Na polju: Iskapa se krumpir, trga turkinja (kukuruza). Sije se bob, grahoricu, lupinu za zeleno gnojivo (podorina). Pripravlja se zemlja za ozimno žito, koje se oko polovice mjeseca već počne sijati. Nemoj štediti sjemenjem! Sij samo čisto i zdravo sijeme. Protiv snijeti treba pšenicu prije sjetve močiti kroz par sati u vodi od ½% modre galice ili kroz ¼ sata u vodi, u kojoj smo rastopili ⅛ kg običnog formalina. Iza kako se žito ovako namočilo, lijepo se razgrne, da se osuši. Kod sijanja žita nemojmo zaboraviti na gnoj.

Mala seljačka škola

Što nam je činiti kad nam blago otruje. Kad nam blago proždere otrov ili otrovnu travu i drač obično postaje turobno, ne će da ždere, trese se po čitavom tijelu i trže mišicama. Zatim mu se nadme trupina, strovaljuje se na tle, jeca od boli te kadšto hoće da pobjesni. Takovu smo marvu dužni da liječimo čim opazimo gornje pojave. Uzmimo pol litra lanena ulja, pomiješajmo ga sa litrom toplog mlijeka (čim je izmuženo) i ulijmo ga u otrovano govedče. Za dan dva bit će govedče posve zdravo.

Kad nam kokoš ne može da iznese jaja, onda joj lako pomognemo na taj način, da joj podamo koji put malo skočeva (ricinusova) ulja ili šaka sjemena od divlje povrtnice. Kadšto je dovoljan i klistirić od maslinova ulja. Za taj posao može se dobiti u svim većim ljekarnama nekakva posebna štrcaljka. Dr. Baldamus pak preporuča, da se takve kokoši pári u toploj ispari. Radi toga se nalije u veliki lonac par prsta vruće vode. U taj lonac objesi se probušena zdjela, kroz koju se procijedjuju rezanci, tako da se probušenim ilom ne tiče vode al ipak da joj bude blizu. Zdjelicu treba prostrti kakovom mrežicom ili debelim, rijetko tkanim platnom i na nj se posadi bolesnu kokoš. No moramo ju odmah i odozgo pokriti kakvim sitom, da joj ostane glava prosta radi disanja. I tako se ostavi kokoš kroz noć. Do jutra će se već osloboditi jajeta; nu slučajno da ne bi, onda treba još jedamput istu stvar ponoviti.

Možemo li po jajetu pogoditi, hoće li se izlijeći kokica ili pijetlić? To možemo skoro sigurno pogoditi, ako na jaje dobro pripazimo, i to na ovaj način: Uzmi jaje i drži ga, najbolje uveče prema svjetiljci. Ako ona praznina, koja se u svakom jajetu nalazi, stoji uspravno prema zatupastom kraju jajeta, onda će se iz toga jajeta izvaliti pjetlić, a ako stoji na strani, izvalit će se kokica. Iz dugoljastih jaja izvali se više pjetlića, a iz okruglih kokica. Tko na taj način motri jaja, moći će za 90 do 95 od stotine istraživanih jaja pogoditi.

Kako dugo rode voćke? Orah donosi plodove do 75 godina, trešnja do 60, a šljiva do 40 godina. Jezgričave voćke počinju donositi plodove poprečno u osmoj godini, koštunice u petoj, a orah u petnaestoj godini. Najveći prirod postignu voćke jezgričavke u 40. do 50. godini iza sadnje, trešnje u 30. do 40., šljive u 20. do 24., a orah u 40. do 50. godini. Najveći prirod, što ga jedna voćka može donijeti, računa se kod jabuke na 350 do 400 kg, kod kruške 600 do 700 kg, kod trešnje 200 do 250 kg, kod šljive 180 do 200 kg, a kod oraha na 300 kg plodova.

Kako i iz čega se pravi papir? Najbolji se papir izradjuje iz istrošenih komada platna i suknja (iz starih krpa i cunja ali se inače najviše pravi iz drva i slame).

Take krpe ili drvo ili slama se najprije rasiječe u veće komade. Zatim se sve to rasiječe opet mašinom u manje i kasnije u još manje komadiće. Tako razdrobljeni materijal se stavi u vodu, gdje se kuha uz nešto primiješanog vapna i sode. Time se očisti sva nečistoća i uništе razne boje starih cunja. Iza toga se raskuhani komadići još mokri stave pod valjke, kojima se još više rasijeku i staru tako, da postane sve kao kakva kaša, u kojoj se još primiješa nešto raznih drugih sastavina, da ne bude papir proziran, i ljepila, da bude papir čvršći, a pomoću klora mu se dade bijela boja. To se kasnije u posebnim posudama stopli i zatim rastegne na ploču i posebnim ravnim i glatkim pokrovom pritisne i time u tankom sloju rastegne. Kad se ta kaša osuši, postane tvrda i tako uglavnom nastane papir.

Gospodarsko stanje Jugoslavije. Prema izvještaju jugoslavenskog ministra financija Stojadinovića gospodarsko stanje Jugoslavije pokazuje veliki napredak. Ovogodišnja je žetva vrlo dobra. Vršidba pšenice već je završena. Cjelokupna žetva pšenice iznaša 170.000 vagona. Može se očekivati, da će izvoz biti do 30.000 vagona, a to predstavlja vrijednost od 900 milijuna dinara. Prirod šljiva je dobar. Po cjeni stručnjaka cijeni se za izvoz 5000 vagona suhih šljiva, a to predstavlja vrijednost od 175 milijuna dinara. Ukupna dakle vrijednost od izvoza samo pšenice i šljiva bit će oko jedne milijarde dinara. A to je lijep novac za jugoslovensko trgovinsku bilancu.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 29. augusta t. g. moglo se prodati ili kupiti:

100 francuskih franaka za 132.—, 100 švicarskih franaka za 417.50, 100 čehoslovačkih kruna za 67.75, 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.032, 100 njemačkih maraka za 0.00040, 100 jugoslovenskih dinara za 24.20, 100 madžarskih kruna za 0.150, jedan američanski dolar za 23.05 i jedna lira šterlina za 105.50 italijanskih lira.

Politički pregled

Na grčko-albanskoj medji. došlo je ovih dana do velikog krvoprolića. Talijanska vojnička misija za razgraničenje vozila se na automobilu prama albanskoj granici. Kad je automobil dospio do vrha 470 bila je otvorena na nj strašnja pucnjava, kod koje su ostali umoreni svi članovi talijanske vojničke misije: general Tellini, 2 oficira, jedan vojnik i jedan tumač. Taj dogodjaj je izazvao u italiji veliko negodovanje. Talijanska štampa konstatuje, da atentat ima politički karakter te bacaju odgovornost na grčku vladu, to više, što se atentat zbio na grčkom teritoriju. Listovi tvrde, da je vlada poduzela najstrože mjere u Grčkoj i zatražila potpunu zadovoljštinu. Unatoč svega toga nacionaliste su uprav ogorčeni radi spomenutog atentata. Po raznim je gradovima Italije došlo do burne demonstracije protiv grčkih konzulata. Razljućena je masa u Milanu, Napulju i drugim većim gradovima išla pred grčke konzulate i ondje uništila grčke grbove i zastave. U tom pogledu nije ni Trst izostao za ostalim gradovima u Italiji. Jučer uveče bila je zapaljena na trgu Unità grčka zastava. Zatim je otišla nekoliko mladića u kavanu «Montefiore» (Via del Ponte No. 7), kamo zalaze grčki podanici, i razorili je. Kako čujemo, osebno nije nitko nastradao. Napadaj na grčki konzulat v ulici Machiavelli nije uspio uslijed obrane kr. oružnika i članova milice.

U Jugoslaviji se u zadnje vrijeme mnogo piše i govori o Stjepanu Radiću, koji je pobjegao u Englesku. Simpatije, koje je prije uživao Radić u Hrvatskoj, gube se. Hrvati su ostali silno razočarani, kad su saznali, da je Stjepan Radić izjavio suradniku engleskog «Manchester Guardiana», da je spreman sa nezavisnom Hrvatskom sklopiti federativni blok sa Madžarskom i Austrijom. Uslijed toga se je više hrvatskih političara i novina obratilo na zastupnika ministra predsjednika g. dra. Velizara Jankovića te ga zamolilo, da vlada energično stane na put Radićevoj pustolovini. Dr. Janković im je dao ovu izjavu:

Prema podacima koje imamo, Radić je pobjegao iz naše države u inostranstvo preko madjarske granice noću izmedju 21. i 22. pr. mj. Velim «pobjegao», jer je Radić napustio naš državni teritorij tajno bez pasoša i izaiedja vlasti noću i obilazeći redovne vlašću dopuštene i kontrolirane prelaze na granicama naše države. Pri ovom prelazu Radić je imao kao pomoćnika partijskog sekretara dra. Krnjevića, blagajnika Begića i župnika Škrinjara. Krnjević i Škrinjar narodni su poslanici Radićeve partije. Blagajnik Begić je ostao s Radićem u inostranstvu. Protiv svih njih već je naredjena zakonita istraga. Radić je iz Madjarske otputovao preko Beča u London. U Beču je davao izjave preko javnih glasila o cilju svoje «misije», koja ide na to, da izradi «državno-političku i narodno-kulturnu individualnost hrvatskom narodu». Tamo je imao i više sastanaka sa predstavnicima izvjesnog revolucijonarnog komiteta, čija je akcija direktno uperena protiv naše države. Iz Londona nam se saopćuje, da je Radić u Londonu pokušao doći u dodir sa uglednim engleskim listovima i političkim ličnostima u cilju svoje antidržavne akcije. Po autentičnim izvještajima londonski krugovi ne pridaju Radićevu dolasku nikakvu važnost. Interesovanje za njegov dolazak ne postoji i danas nema skoro ni u jednom listu spomena o njemu.

Ovo je potpuno razumljivo, kad se zna, kakovu konfuznu politiku Radić uopće vodi i kakvo je bilo njegovo držanje za vrijeme rata, baš što se tiče Engleske, raspad koje je tada propovijedao. Ali nažalost ovi nedopušteni i ignorisani postupci Radićevi u inostranstvu, prihvaćeni su u zemlji od izvjesnih ljudi u Zagrebu. Organi Radićeve stranke saopštavaju, kaošto je poznato, da je na dan 19. o. mj. «Hrvatsko narodno zastupstvo» pod predsjedništvom narodnog poslanika Dragutina Kovačevića, održalo svoju četrtu sjednicu, na kojoj je izmedju ostalog odlučeno, dati «svom predsjedniku g. Stjepanu Radiću posebno ovlaštenje za diplomatsku akciju u cilju medjunarodnog priznanja i oživotvorenja prava samoodredjenja hrvatskom narodu». Ovim postupcima kraljevska vlada poklanja svu pažnju i pretresala je sve potrebne mjere, da sva lica, koja su ma šta preduzela ili preduzimaju protiv postojećeg ustavnog i zakonskog stanja, državne cjeline i uopće protiv interesa naše zemlje iskuse svu strogost zakona. Ovu zakonsku odgovornost ne će izbjeći nitko, ma gdje i s kim krivicu učinio: u zemlji ili na strani, sam ili u društvu. Uvjeren sam, da će sa vladom u ovom pitanju biti sva naša javnost, sve naše državotvorne partije i svi oni Hrvati, koji su pravi prijatelji sebi i svojoj otadžbini. Računam, da će se na svim stranama u hrvatskom dijelu našega naroda uočiti pravi hrvatski interesi i da će se baš iz Hrvatske pravovremeno reagirati na ovu po sve nas štetnu «igru» Radića i njegovih najboljih prijatelja».

U Americi je — kako je već poznato — izabran novi predsjednik republike g. Coolige. On je već izjavio, da će voditi istu politiku, kao i pokojni predsjednik Harding. Svejedno američki republikanski kapitalistički političari sad mnogo misle o tom, kako da izmire Francusku i Njemačku. Dok je ova svadja izmedju Francuske i Njemačke, ne može Amerika dovoziti svoje žito i prodavati ga u srednjoj Evropi. Zato oni hoće, da izmire europske države, pa da Amerika može onda ovdje što bolje trgovati. Tako eto sva politika gleda samo svoju korist i svoj džep.

Savez Naroda sastaje se, kao svake jeseni, sutra dne 31. augusta na svoje redovito vijećanje. Raspravljat će se o mnogim stvarima iz svjetske politike. Jugoslavija bit će zastupana po svojem ministru inostranih dela dr. Ninčiću, Lazi Markoviću i dr. Stražnickom.

U Bugarskoj je kralj potpisao ukaz o raspustu sobranja (parlamenta). Novi su izbori raspisani za sredinu novembra o. god.

Razne vijesti

Domaće novosti.

«MLADI ISTRANIN», taj omiljeli listić za našu djecu nije mogao izaći kao prilog današnjem broju «Istarske Riječi» i to radi nepredvidivih tehničkih razloga. Nastojat ćemo, ako ne naletimo na kakvu zapreku, da izadje kao prilog u 36. broju našega lista. Gubitak današnjeg broja nadoknadit ćemo lijepim pričama i pripovijestima. Toliko znanja radi.

Vjenčanje. Prošle subote, dne 25. o. mj. vjenčao se u Roču naš odlični prijatelj g. Ante Iveša iz Trsta sa dražesnom gospodjicom Maricom Gržinić, kćerkom našeg rodoljuba u Roču g. Ivana Gržinića. — Našim mladencima najsrdačnije čestitamo i želimo im obilje sreće i blagoslova.

Lična vijest. Javljuju nam iz Beča, da je g. Hrvoje Flego, sin našeg odličnog narodnjaka u Buzetu i dugogodišnjeg nar. zastupnika u istarskom saboru g. Frana Flego, položio zadnji ispit na tamošnjoj eksportnoj akademiji. — Srdačno čestitamo g. Hrvoju i njegovom čestitom ocu g. Franu!

Umorstvo tajnika fašističke stranke u Trstu. Jučer se je odigrao u Trstu na trgu Unità (pred palačom kr. prefekture) vrlo tragičan prizor. Neki 25-godišnji fašist, Giuseppe Sellaroli iz Benevento (kod Napoli), ispalio je pet revolverskih hitaca na tajnika fašističke stranke u Trstu g. Luigia Morara i ubio ga. Razlog tog ubijstva pripisuje se ličnim i političkim nesuglasicama izmedju pokojnika i atentatora. Atentator je uapšen i odveden u zatvor.

«Eguali doveri — eguali diritti!» Pišu nam iz Pazina: Danas nije više Pazin ono što je negda bio. Jedamput je bio kulturno središte cijele Istre, dok je danas žaliboże središte mržnje. Mnogi naši seljaci iz okolice vele, da se naš grad pretvorio u afričko selo. To je doista malko čudna tvrdnja, ali posve razumljiva. U Africi je čovječji život više puta u opasnosti. Činjenice dokazuju, da nije ni u Pazinu mnogo bolje. U potkrijepu te tvrdnje navest ćemo samo jedan slučaj. Prošlog utorka odputili se iz grada prama stanici naši sveučilištarci gg. Rumac i Ladavac. Kod općinskog perivoja čekalo ih više Talijanaca, koji su ih majstorski nalemali i natjerali u bijeg. Sada se Rumac i Ladavac nalaze kod kuće u krevetu. Napadači nisu uapšeni.

I opet novi teret na seljačka ledja! Službeni list talijanske vlade «La Gazzetta Ufficiale» donosi kr. ukaz, glasom kojega prelaze troškovi i najamnine za uzdržavanje vojničkih i oružničkih kasarna na pokrajinske uprave.

Za mladiće i djevojke. Kako je već poznato, po austrijskim zakonima nije bio nijedan mladić punoljetan sve dotle, dok nije navršio 24. godinu svog života. Isto je pravilo važilo i za djevojke. Danas više nije taj zakon u krijeposti. Prema talijanskom zakonu je svaki punoljetan, koji navrši 21. godinu. Ali ipak se nijedan mladić ne može oženiti bez očeve dozvole, ako nije dovršio 25. godinu. Djevojka pak se lako uda i bez očeve dozvole netom navrši 21. godinu.

Turneja slavenskih učitelja po Italiji. Iz dobroupućenog izvora doznajemo, da pjevački zbor «Učiteljske Zveze» priredjuje od 18.—28. septembra o. g. turneju po raznim gradovima Italije. Na dnevnom redu stoje izmedju ostalih i ovi gradovi: Mleci, Videm, Bolonja, Rim, Firenze, Milan, Monzi i drugi.

Važno za one, koji kane posjeći kakvu šumu za prodaju. Kr. prefektura za Istru u Puli javlja, da od 15. septembra 1923. do 31. marta 1924. ne smije nitko posjeći nijednu česticu šume, koju misli prodati, ako nema zato dozvole sa strane prefekture. Isto tako ne smiju ni trgovci kupiti drva od nijednog posjednika, koji nema prodajne dozvole. Tko se ne bude držao tog naredjenja bit će strogo kažnjen. Zato se upozoruju svi vlasnici šuma, koji kane posjeći koju česticu za prodaju, da odmah ulože molbu na općinu, da im ova isposluje prodajnu dozvolu od kr. prefekture.

Veliki katolički kongres u Ljubljani. Kako smo još zadnji put javili, ovih dana se obdržavao u Ljubljani veliki katolički sastanak, na koji je dohrlilo oko 30.000 pobožnog naroda iz svih krajeva Slovenije, da iskaže svoju počast Presv. Euharistiji. Izmedju ostalih prisustvovali su kongresu zastupnik vlade dr. Janjić i predsjednik Narodne Skupštine Ljuba Jovanović. Najveću pozornost pobudio je dolazak Kralja Aleksandra, kojemu je čitav kongres priredio veličanstvene manifestacije. Kongres se je vršio u najboljem redu. Narodno jedinstvo našlo je izražaja i na ovom kongresu.

Otpust godišta 1902. iz vojničke službe. Javljaju nam iz Rima, da je vlada izdala jednu okružnicu, prema kojoj će se od 6.—30. septembra otpustiti iz vojničke službe sve one mladiće, koji su rodjeni godine 1902.

Talijanski novinar o Jugoslaviji. «Piccolo della Sera» donosi dugi dopis iz Zagreba od svog dopisnika Maria Nordio. U tom dopisu ima dosta govora o jugoslovenskim prilikama. Mario Nordio tvrdi, da se u Jugoslaviji najljepše postupa strancima. On se sam na vlastite oči osvjedočio, da su i tudjinci u Jugoslaviji susrećeni sa najvećom prijaznošću. Red je uzoran. Vojska je solidna i dobro izvježbana. Država, — veli Nordio — koja ima takvu vojsku, nema se za bojati nikakve revolucije, a još manje prijetnja na granici. To su junaci, koji dobro poznaju rad i koji su se znali oduprijeti velikoj i mogućnoj Austriji. Jugosloveni se ponose sa svojom vojskom, jer znaju, da se lako na nju zanesu u svakom trenutku, i da će ići sa istom srčanošću proti svakom neprijatelju osim protiv Francuske, koja je mnogo doprinijela gospodarskom preporodu Srbije!

Proslava bitke na Dobruči. Buduće subote i nedjelje t. j. dne 1. i 2. septembra o. g. priredjuje Savez dobrovoljaca u Zagrebu svečan pomen prve dobrovoljačke bitke na Dobruči. Raspored proslave je ovaj: Dne 1. septembra u 9 sati prije podne služit će se u prvostolnoj crkvi svečane zadušnice za pale borce, a u 10 sati prije podne parastos u srpsko-pravoslavnoj crkvi. U 11.30 prije podne održat će se akademija, a mjesto će se naknadno javiti. Dne 2. septembra u 4 sata poslije podne bit će u vrtu «Kola» javna sokolska vježba Jugoslovenskog sokola I. i II. U 8. sati na večer vrtna zabava. U slučaju nepovoljnog vremena održat će se sokolska vježba i sijelo sa igrankom u dvorani Sokola I. u Bogovićevoj ulici. Na proslavu bit će pozvani i komandanti armije i divizije, načelnici štabova, svi komandanti artiljerijskih, pješadijskih i konjičkih pukova, oficirski kor, predstavnici civilne vlasti, naša nacionalna društva itd.

Ovu godišnjicu proslavit će i slovenački dobrovoljci u Ljubljani na svečani način. Početkom narednoga mjeseca, 9. septembra, priredit će prijateljski sastanak u kavani «Zvezda», gdje će po programu, koji će se kasnije detaljno izraditi, proslaviti na dostojan način uspomenu na velike dane.

Toj proslavi pridružujemo se i mi istarski Slaveni, to više, što se tiče proslavljuju i naši sinovi iz Istre, koji su poginuli u Dobruči boreći se protiv vječitite tlačiteljice Austrije.

Svega po malo

Treći ljubljanski velesajam u Ljubljani održaje se ove godine u doba od 1.—10. septembra te će biti priredjen u mnogo većem stilu, nego prošle godine. Na ovom sajmu učestvuju ukupno oko 750 izlagača u 21 skupinama, od kojih su najvažnije: Strojna industrija, puškarstvo, municija, kovinarski izraci, poljoprivredni strojevi i orudje, automobili, elektrotehnika, farmaceutički i kirurgički izraci, papirna industrija, grafika, pokućtvo, drvena industrija, kože i konfekcija koža, tekstilna industrija i konfekcija, šeširi, staklo, galanterija, draguljarstvo, vrtlarstvo. Roba će biti izložena u 70 velikim i malenim pavilonima, izgradjenima na posebnom baš u ovu svrhu priredjenom sajmištu, koja obuhvaća preko 40.000 m².

60.000 poljubaca. Nedavno je preminuo u Londonu neki odvjetnik, koji je po smrti ostavio račun o poljubcima kroz čitav svoj bračni život. Prema njegovom računu, prve godine puknulo je izmedju njega i njegove žene 36.000 poljubaca, upravo po jedna stotina na dan. Druge godine broj je spao na 18.000 poljubaca, dakle dnevno na 50. Treće godine bila su samo po dva dnevno i to gotovo zvanično: iz jutra, pri pozdravu «dobro jutro» i u večer pri oproštaju «laku noć». Tako je to trajalo do petnaeste godine bračnog života, a onda se i to smanjilo tako da je ostao samo po jedan poljubac na dan i napokon je došlo da su se ljubili samo jedamput u tjednu i to samo svake nedjelje po po jedan poljubac.

Oluje. Silna vrućina, koja je nakon neobično hladnoga početka ljeta zavladala po cijelom svijetu, prekidana je svaki čas strašnim olujama sad u ovom sad u onom dijelu svijeta. Tako je nedavno harala oluja u Sjedinjenim državama, u Meksiku, u Engleskoj, Franceskoj, Španiji, Sjevernoj Africi, Njemačkoj te u Palestini, Indiji, Kini, gdje je nedavni tajfun uništio svu silu brodova i porušio čitava naselja. Tom je zgodom stradala i jedna engleska podmornica. Sad opet javljaju iz Londona, da je tamo stigla vijest iz Tokija o katastrofalnoj oluji, koja je uništila nekoliko gradova, sela i varoši. Uz mnogo razbijenih brodova potonula je i jedna japanska torpednjača, a sva je posada izginula. Uostalom ništa bolje nije bilo ni u Italiji. U Torinu je bijesnio silan orkan. Jedan grom je udario u jednu malu tvrdjavu i zapalio municiju. Cijelo je utvrdjenje otišlo u zrak. Dva vojnika su ubijena, a mnoštvo ih je ranjeno. Šteta je od orkana ogromna.

Otkriveno vječno svjetlo. Poznati američki kemičar Blenso otkrio je novu tekućinu, koja daje svjetlo, koje neograničeno traje.

Vizija smrti. Iz Soluna javljaju čudan slučaj telepatije. Nekidan je neki oficir u društvu svojih drugova otišao na teferič u prvu šumicu. Iznenada mladi oficir problijedi i gledajući u jedno stablo uzvikne: «Vidio sam jasno mog oca, kako umire». Povratio se u Solun i odmah otputovao svojoj kući. Bilo je kasno... njegov otac je umro tačno onog časa kada je on opazio viziju i po pričanju njegove rodbine upravo na onaj isti način, kako je pokazivala slika u šumi.

Kuga u Carigradu. Prema vijestima iz Carigrada, tamo je konstatovano nekoliko slučajeva kuge.

Koliko je stara zemlja? Zemlja, na kojoj živimo, stara je po najnovijem računu svjetskih učenjaka oko 2000 milijuna godina. Dakle milijun puta više, nego što je od Kristova rodjenja do danas.

Sunce postaje sve hladnije. Tako vele učenjaci, pa time tumače, što je ove godine bilo toliko hladnog vremena u proljeću i ljetu. Kažu, da je ove godine sunce za 4 postoka hladnije, nego što je lane bilo. Prema tome misle, da će sunce postajati i dalje sve hladnije, pa će jedamput na zemlji opet doći ledeno doba, kaošto je prije mnogo hiljada godina bilo, kad nije bilo ni proljeća ni ljeta a ni života na zemlji, nego sve sam led i zima.

Gramofon u džepu mjesto džepnoga sata. Neki je Madžar izumio tako mali gramofon (spravu, koja svira, pjeva i govori), da ga možeš u džepu nositi kao sat. Izvadiš ga iz džepa, naviješ i metneš na stol, pa ti pjeva i svira, da se Bog smiluje.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Marica Gržinić
Ante Iveša
vjenčani
Roč Trst
25. VIII. 1923

Broj 35. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 6. septembra 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučauju.

Kako nas je Austrija milovala?

Italijani nam često spočitavaju, kako je nas, ovdješnje Jugoslovene, stvorila Austrija, kako je ona nas milovala, obasipavala nas svim mogućim milostima, dakako, sve na štetu Italijana, naših suzemljaka, u jednu riječ: kako smo mi bili ljubimci, upravo Benjamini Austrije...

Ovo su našim novim gospodarima «dali popiti» naši prvašnji suzemljaci i «prijatelji». Naši su gospodari «popili» i drugih stvari, što su im nakapale iz istoga izvora, pa su «popili» i ovu. Ali kako mi ne volimo da ostajemo dužni ni jednima ni drugima, iznijet ćemo za danas samo nekoliko crtica, iz kojih će biti jasno kao sunce, kako je nas istarske Jugoslavene milovala Austrija.

Kad se prije pedeset godina pitalo austrijske ministre, da bi pomogli koliko siromašnom i zapustenom hrvatskom pučanstvu Istre, oni su posprdno odgovarali: — Zar ima u Istri Hrvata?... Na to glupo i bezobrazno, austrijsko pitanje odgovorio je hrvatski narod u Istri time, da je već god. 1873. poslao u bečki Parlamenat svoga čovjeka, pokojnika dra Dinka Vitezića.

Taj naš prvi poslanik branio je u Beču prava našega potlačenoga naroda tako odlučno i odrešito, da su i Italijani i Nijemci napeli svu snagu, da ga onemoguće. No Vitezić je na radost svih istarskih Slavena i god. 1879. bio izabran i poslan u Beč. Iza toga je tršćanski namjesnik Depretis činio sve moguće, kako bi Vitezića namamio, da ga odstrani od carevinskog vijeća i iz Istre, ali sve bez uspjeha. Nego Vitezić je uz to bio i nadsavjetnik i prokurator Dalmacije, dakle čovjek u carskoj, državnoj službi, i austrijska vlada, da mu se osveti za njegov narodni rad u Istri, baci ga god. 1884. u mirovinu i time je najbolje pokazala, kako smo joj bili mi, istarski Jugoslaveni, prirasli srcu.

Drugi primjer:

U ovo vrijeme imala je Istra još jednog narodnog radnika, koji je uz to bio i državni činovnik. To je bio Vjekoslav Spinčić, u ono doba profesor na učiteljištu u Kopru. On se u prvom redu starao, da svoje zvanične dužnosti vrši što tačnije i zdušnije, a što bi mu ostalo slobodna vremena, upotrebio bi ga u dobro svoga naroda. Hrvati i Slovenci spoznaše odmah u njemu svoga pravoga čovjeka, pa ga izabraše u zemaljski sabor u Poreču. Tu je u obrani prava svojega naroda nastupao energično, a to nije bilo po volji ni Italijanima ni bečkoj kamarili. Da ga se riješe, premjestiše ga god. 1866. u Goricu na ondješnju žensku učiteljsku školu misleći da će mu time oduzeti aktivno i pasivno izborno pravo u Istri. Ali se prevariše. Spinčić je kao počasni gradjanin Kastva grada uživao i nadalje to pravo, tako da ga je zahvalni narod god. 1891. izabrao u bečki Parlamenat, da ondje brani njegova prezrena prava. Ali tršćanski namjesnik, Rinaldini, ljuti neprijatelj svega, što je bilo slavensko, nije mirovao. Nisu mirovali ni bečki ministri, već su samo tražili zgodu, da se riješe nepoćudnoga Spinčića. Ta im se je zgoda nabrzo pružila.

Te iste godine 1891. poveo je prof. Spinčić nekoliko Istrana na Jubilarnu izložbu u Zagreb i tu je držao jedan politički govor. Kao poslanik uživao je imunitetno pravo, ali je bečka vlada unatoč tome protiv njega postupala. Nije ga umirovila kao Vitezića, već ga je jednostavno otpustila iz službe.

Evo, tako je Austrija milovala nas, istarske Jugoslavene.

Još jedan primjer.

Po popisu pučanstva, što su ga u velikoj većini vršile italijanske i austrijske vlasti, nas je Jugoslavena bilo u Istri oko dvije trećine prema jednoj trećini Italijana. Ta trećina Italijana imala je u Istri više srednjih škola u svom jeziku, dok Hrvati i Slovenci nisu imali ... ni jedne ... Naš pok. poslanik dr. Vitezić tražio je već god. 1873., da se za istarske Jugoslavene otvori u Pazinu hrvatska gimnazija, ali bečke su se vlasti tome žestoko protivile. Otada ne bi prošla godina, da se sa strane naše ne bi bečku vladu pozivalo, da u Pazinu otvori hrvatsku gimnaziju, ali su Nijemci ostajali gluhi na sve molbe i rezolucije naših ljudi. Tek početkom školske godine 1899. - 1900. otvoren je u Pazinu prvi gimnazijalni razred s hrvatskim naukovnim jezikom, a to znači, da su se naši morali da bore za jedno svoje sasvim maleno pravo punih **26 godina!**

Tako je bilo i s pučkim školama. Koliko truda, muke i borbe, da se cesarsko kraljevska gospoda sklone, da u kojem čisto našem selu otvore jednu hrvatsku ili slovensku školu!

A koliko je okapanja imala s tim istim ljudima i naša Družba Sv. Ćirila i Metoda za Istru! Koliko li natezanja, dokle bi nam dopustili, da svojim novcem otvorimo jednu školu, jedno malo i sasvim nedužno dječije zabavište! Sjećamo se, da su jednom odgodili otvorenje jedne naše škole samo zbog toga, što nije bila na vrijeme stigla iz Trsta — pljuvačnica ... A znalo se, da u svim istarskim školama, i italijanskim i hrvatskim, nije u ono doba bilo, a valjda nije ni danas — u svemu ni pet pljuvačnica ... (Mimogrede neka je napomenuto, da je negdje u devedesetim godinama digao svoj glas protiv naše «Družbe» ondašnji italijanski Ministar Predsjednik — Francesco Crispi ... Vidi njegove «Memorie».)

A što da kažemo o našem crkvenom jeziku, što ga je Franc Jožef progonio onako strašno! A što o uredovnom jeziku u uredima! Koliko je trebalo muke i prosvjeda, dok je našim ljudima bilo dopušteno, da se u tim uredima mogu služiti svojim rodjenim jezikom?

A gdje su oni satrapi, kotarski kapetani Jetmari, Gumeri, Elušeki, Lasciaki, Fabiani, Melzi i toliki drugi zatirači naroda našega? Sva progonstva, sve strahote — u opće sve što su ti Nijemci radili — sve je to bilo po befelu cesarske i kraljevske vlade u Beču. Mi smo za one ljude i za samoga Franc Jožefa bili Slaveni, zapravo — Panslaveni — a poznato je, da Švabe nisu ni od čega zazirali tako, kao od Panslavizma.

Altrochè Beniamini dell'Austria! Tko hoće da se upozna s Benjaminima pokojne Austrije, neka ih traži u kolu bivšega pokrajinskoga kapetana g. Ludovika Rizzi i njegovih drugova ...

Pitat će tkogod:

— Kako ste se vi Hrvati i Slovenci Istre, Trsta i Gorice nakon svih ovih progona i šikana ipak mogli da održite?

Odgovor je veoma kratak:

— Pritisnuto jače sve to više skače ...

Buduća Rusija

Tko pažljivo prati dogadjaje u sovjetskoj Rusiji, primjetit će dva značajna momenta u njenom nutarnjem životu, odnosno njenoj državotvornoj politici. Dvije osnovne ideje stoje jedna proti drugoj i bore se o prvenstvo, koje će da dade oblik buduće jake ruske države. Na jednoj je strani ideja internacionalizma, kao krajna negacija svih dosadanjih oblika medjudržavnoga života a konačni joj je cilj najprije evropska, a onda svjetska federacija slobodnih, autonomnih sovjetskih republika. S druge pak strane javlja se težnja za nekadanjom svjetskom moći Rusije. I prva i druga ideja imaju pristaša čak i medju komunistima.

Ideja patriotizma bila je i ostat će kategorički imperativ, koji je Moskvu, pravu prijestolnicu velike slav. države, doveo iz bijeloga tabora u crveni. Svi elementi, koji se ne slažu s boljševicima, koji su primili rusku revoluciju kao nešto neizbježiva, a to i širi **slojevi ruske inteligencije**, teže baš za tim ciljem: za velikom Rusijom. U oluji gradjanskoga rata na paradoksan način nastala je prava narodna država. Sve strahote revolucije, rata, glada i epidemije, što ih je preživio ruski narod sa nevjerojatnom strpljivošću, karakteriziraju ga kao pravu naciju. Patriotizam u sadanjoj Rusiji nije slučajan pojav. U toj ideji, ili bolje rečeno u idealu velike Rusije, krije se ona jaka srž, koja je zavijala crvenim barjacima od Orše, Kijeva, Orla i Samare do Batuma, Murmanska i Vladivostoka. Velika Rusija je ona magnetična sila, koja je vodila izmučenu i slabo oružanu armadu pobjedi. Ne utopističke ideje internacionalizma nego narodni interesi Rusije izagnali su Engleze iz Arhandjelska, Novorosijska i Bakua a Japance iz Vladivostoka i Priamurja.

U nacionalnoj ideji je pravi patos svakoga gibanja pa bio on zastrt ovim ili onim pseudonimom. U svim inicijalima raznih republika, kao USSR, DVR, RSTSR, vide svi radnici, crveni vojnici i stari boljševici, bez razlike, samo jedno ime, zapisano vječitim, neugasivim slovima: **Rusija**. Ruski narod, koji se je oslobodio iz pandža carizma, nije njegova historija riješila njegovih vječitih dužnosti da bude medju mnogim plemenima i narodima ona pokretna sila, koja će kulturno udružiti sva ta plemena na širokom prostoru jedne šestine zemaljske kruglje.

Razmatranje toga temeljnoga djelovanja u prošlosti i faktora u budućnosti neizbježiv je zahtjev što ga život postavlja svakom trijeznom političaru. Jer ne samo da se Rusija gradila s krvlju drugih malih naroda, nego i s krvlju velikoga ruskoga naroda. Ne treba govoriti samo o utilitarističkom značenju treće internacionale za rusku državnost nego se takodjer mora cijeniti važna uloga internacionalne ideje u razvoju i napretku nove Rusije. Baš ta ideja moći će da cementira brojna plemena i narode, koji se razlikuju po običajima, jeziku, historiji i vjeri.

Nova Rusija je sama po sebi potpuna internacionala. Graditi rusku državnost na zatiranju malih naroda nemoguće je, i škodilo bi njenim vlastitim interesima. Šovinizam te vrsti mora da bude tudj novom patriotizmu. Uza sve to internacionalna ideja kao takova, pak čak i u vezi s gospodarskom nužnošću, ne može dosta da cementira zgradu velike Rusije. To cementiranje lako će da izvrši samo intenzivni rad oko kulturnoga približenja svih naroda sovjetske republike, oko pridizanja njihovog gospodarstva i prilagodjenja svjetskom historičkom procesu. Ova dužnost, koja je usud dao ruskom narodu, tvori njegovu historičku misiju.

Hladnokrvna i ponosna svijest o svojoj kulturnoj zadaći nije šovinizam ruskoga inteligenta, već je pravo, koje mu daje teško trpljenje u prošlosti, da dobro zna svoje mjesto u domovini. Narod, koji je s obzirom na stoljetni jaram despotizma i teško breme tatarske najezde, i bez obzira na socijalni jaram u domovini, na tlaku i iskorišćavanje od strane inozemnoga kapitala, stvorio samoniklu i bogatu narodnu kulturu u dvijem dijelovima svijeta (Aziji i Evropi), dobio je pravo da nastupa kao kulturni vodja.

Ruski jezik služi kao sredstvo općenja svim narodima od Atlanskoga do Tihoga oceana. Zadaća ruske i svjetske historije sastoji je u tomu, da čim prije dovede te narode u okrilje visoke ruske kulture. To znači, da se ruske narodne manjine moraju da užive u rusku kulturu i da prihvate onu internacionalu, koju predstavlja Rusija. Udružiti sve stanovništvo diljem Rusije u jednu kulturnu i vremenom jezičnu i vjersku cjelinu, dati toj cjelini smjer zajedničke ruske državnosti, to je glavna zadaća ruske inteligencije. U početku revolucije htjeli su ti narodi da se odijele od Rusije, tražili su pravo samoodredjenja i u isto vrijeme zvali su u pomoć zapadne narode. No ruski narod nije se bavio sitnim nutarnjim problemima, jer je ideja nacionalnoga šovinizma i separatizma tudja njegovomu narodnom značaju. Rus je u prvom redu čovjek, a onda je tek Rus. I onda baš kao Rus, on je čovjek u pravom značenju te riječi. U tomu leži tajna kako je ruska ekspanzivnost mogla da odstrani sve zapreke. U tomu je i bivstvo ruske velikodržavnosti.

Katastrofalni potres u Japanu

Od 1 - 3 milijuna mrtvih i ranjenih. — Milijun kuća izgorenih. — Tokio u plamenu. 115 milijarda štete.

Kad je prošle godine neki profesor iz Južne Amerike najavio svijetu da će ga uništiti potresi, koji će početi najprije da haraju u Madžarskoj, svijet je to dočekao kao obično naklapanje američkoga naučenjaka i uz posmjeh mahnuo rukom. Medjutim nije dugo vremena prošlo, a ljudi su sa zebnjom pomislili na proročanstvo toga učenjaka. Svi se sjećamo, kako su lani zaredali potresi u dolini Dunava u Madžarskoj i drugdje. Zatim onaj katastrofalni potres u Chileu, Japanu, i drugim djelovima svijeta, pa provale Vulkana na Siciliji, u Srednjoj Americi, Africi i Aziji — sve to više manje kratko vrijeme poslije crnoga proročanstva američkoga profesora.

No nijedan od tih potresa nije bio tako katastrofalan kao ovaj u Japanu, koji je poharao Tokio i Jokohamu u noći od 31. augusta na 1. septembra ove godine. To je najjači potres, što ga pamti historija.

Potresi su u Japanu doduše vrlo česti, pa je i pučanstvo već donekle naviknuto na te prirodne katastrofe. No ovaj potres je trajao preko 12 sati i potpuno je razorio Tokio i Jokohamu, sa svim okolim mjestima, pa si možemo lako predočiti užas i strah stanovništva. Prema zadnjim vijestima nastradalo je dosada oko 3 milijuna duša. Kuća ima oko 1 milijun razorenih. Cijelokupna šteta se računa na 115 milijarda. Ako uzmemo u obzir, da udarci potresa možda još i danas traju i da je do danas bilo nemoguće konstatovati sve potankosti katastrofe, moramo biti spremni na mnogo strašnije podatke.

U okolici od 100 milja oko Tokija su porušene sve željezničke tračnice, te telefonske i telegrafske žice, a svi se vozovi, koji su se našli u toj zoni, prevrnuše. Svuda ima na milijune ljudi mrtvih i ranjenih. U Jokohami su se ljudi spašavali tako, da su se krcali u ladje i parobrode, koji su onda obilazili na pučinu; more je u udaljenosti od jednoga do dva kilometra bilo načičkano ladjicama, većim i manjim parobrodima i domaćim i stranim parobrodima, koji su se našli u luci. Katastrofa je bila očajna, kakvu ne pamti povijest. Prema najnovijim brzojavima, Jokohame je apsolutno nestalo kao grada sa lica zemlje za samih šest minuta. Kroz cijelo je vrijeme potresa lijevala kiša kao iz kabla. Najjači je udarac potresa bio u okolici vulkana Fuji, kraj Tokija.

* * *

Tokio (što znači: Istočni grad) je smješten na plitkom Tokijskom zalivu i utoku rijeke Sumidagava u more. Tokio je vrlo star grad, a od 1868. je prijestolnica mikada. Grad zauzimlje zbog mnogih vrtova veliku površinu, a broji oko 20,000.000 žitelja. Dijeli se u glavnom na tri dijela: Siro, sa carskom palačom i pojedinim ministarstvima je sijelo političkog života i visokih krugova. — Soto-Siro ima većinom niske drvene zgrade u slikovitom pajanskom stilu, ali na mjesto njih niću radi čestih požara u novije doba mnoge zidanice. Treći dio Tokia Midzi je industrijalan centar.

Tokio je političko i kulturno središte Japanacâ. Od mnoštva različitih škola ističe se sveučilište, koje je imalo otkrilike 5000 djaka i 280 profesora. Uz tešku industriju razvita je u Tokiju osobito industrija svile, ponculana i emajla. — Unutarnja trgovina je vanredno živa, ali vanjska de uglavnom preko Jokohame, najznatnije trgovačke luke Japana. Kad se koncem prošlog stoljeća stao rapidno razvijati promet, nije Jokohama mogla potpuno zadovoljiti japanskoj trgovini. Za to je japanska vlada uložila mnogo pažnje i troška tako, da je danas Jokohama najveća luka na dalekom istoku.

DOPISI

IZ SOVINJAKA KRAJ BUZETA.

Naša pošta.

Mi smo se već potužili u «Istarskoj Riječi», da rado bijenčari naš poštar Flego — Tamburin te se vlada kao da nema pošte. Najveć obavlja poštanske poslove njegova žena. Nego ovih dana vidimo ga gdje trči kući. Kao zec kad za njim trči pas. Ovaj put bio je za njega pas — njegov poštni komesar. Lijepo ga pozdravi, a na to će mu g. komesar: «Koša xe Lei amalado?» No, un poko go ćapa de riškaldo! «Vedo, xe palido!» Vrag ne će da bude blijed! Zna naš poštar kako stvari stoje. U ovaj čas bilo mu tako u duši, da bi bio najradije poslao k vragu sve pošte i komesare. Ali — ki komanda non serve! — pak ti g. komesar pregleda jednu knjigu, a onda s njom lopnuo po stolu: primi drugu, lopne s njom još moćnije. Gleda, pregledava, računa ure i ure, cijeli dan, a iz poštanskog ureda čuje se samo vikanje g. komesara, a naš vam poštar samo mudro šuti i samo šuti. «Disordine e disordine! Kva mankano 50 Lire; dove sono?» «Ma mi non so: šavarà mia moglie, che tegniva aperto ufficio». Dodje žena u ured. «Kva mankano 50 lire». «Non so non so ... si, si, le go nel portafoljo»! — I nakon toga potrči po «portafoljo» — k susjedu, koji joj isposudi 50 lira ... «Ekole 50 lire!» — G. komisar je i dalje prigovarao i kričao, da su se našem «Tamburinu» gaće tresle. Sigurno je pomislio u onaj čas, da je bolje kruh peći, nego se pačati s poštom, u koju se on ne razumije. — Htio se ispričavati: mi son Talian, fašista, mi zbrego tuti i folji kroati ..., ali nije ga pustio govoriti g. komisar, koji mu je samo govorio: «Non vojo più disordine in posta! Ordine ordine, e niente altro!»

IZ VRHA KOD BUZETA.

Napadaj na našeg župnika.

Veleštovani gospodine uredniče! U pretprošli ponedjeljak, dne 27. augusta, zbio se ovdje strašno ružan dogodjaj, koji sramoti ili bi imao da sramoti one koji ga počiniše, a nas pak žalosti u dno srca.

Gorespomenutog dana pokopan bi ovdje u selu jedan od prvaka vladajuće italijanske stranke imenom Agapito Andrija. Na pogreb je došlo prilično ljudi iz Buzeta sa glasbom, a nekoliko njih i u crnim košuljama. Pokojnik je bio preodjenut u crninu sa crnom košuljom i fašistovskim znakom. Na grobu je govorio opć. načelnik Rigo i Tamburin. Pogreb je obavio naš župnik, vlč. g. Peršić, onako, kako je zahtjevala obitelj pokojnikova (po nagovoru iz Buzeta), naime u latinskom jeziku. Na koncu je obreda izmolio, po starom običaju, a uz to zamoljen od jednog pokojnikovog prijatelja, tri »Očenaša« za pokoj duše pokojnikove, dakako u hrvatskom jeziku; ali kad je stao moliti opet tri »Očenaša« za pokoj svih duša, skoči kao ris jedan gospodin iz Buzeta, čini nam se da je to bio porezni blagajnik Sacco, a s njim i ostali fašisti, proti g. župniku zagrozivši ga ko da će ga baciti u novi grob. No on uteće, a za njim fašisti u kuću. Tu mu zatvoriše sve prozore i razbiše nekoja stakla a van se čulo samo vikanje. Srećom dodje u župni stan neki čoviek, koji je zvao župnika, da ide brzo sa sv. Tijelom k nekom bolesniku u Šćulce. Tu prigodu je prihvatio g. župnik te izadje iz kuće, a onda podje k bolesniku.

Ovoliko za sada, a samo ćemo još dodati, da je tu bio prisutan općinski načelnik, g. Rigo, te buzetski župe-upravitelj. Reći ćemo i ovo, da je prigovorio sin pok. Močibola (koji bio prvak talijanske stranke) g. sindaku: »Ovo nije lijepo, a najmanje to, da nam razbijate prozore, a mi ih moramo plaćati!«

Ovaj grdi dogodjaj sve nas je vrlo ražalostio, rasrdio dapače i uzbunio; nije nam u duši, a suze naše pokazuju, kako nam je u srcu. Mi smo onda mirni ljudi, ali sve ovo što se dogadja u Vrhu zadnjih godina, prevršuje svaku mjeru, a mi počimamo gubiti ustrpljenje. Kad je naš g. župnik sve učinio na pogrebu kako htjela stranka, čemu onda napadaj? Zar napadačima tako boli srce oni nevini hrvatski »Očenaši«, da počiniše zlo djelo? Pa kako da drukčije? Ovuda svi govorimo hrvatski, pa tako i molimo. Nema kod nas čovjeka, koji bi znao moliti latinski »Očenaš«, a tko da ga razumije?! Naravno je dakle, da je naš g. župnik molio hrvatski »Očenaš«, jer latinski Očenaš za nas ne bi bio molitva, ni uzdignuće srca k Bogu.

Uostalom napadačima i njihovim prijateljima nije do molitve. Mi znamo, ako smo i neuki seljaci, čemu taj napadaj na vlč. g. župnika. Znamo, da se ga hoće tako preplašiti, pa da nas zapusti i pobjegne. Što više: znamo i to, da nas se takovim nastupima, koji se protive božjim zapovjedima, zakonu i redu, hoće prestrašiti i prisiliti na šutnju kao ovce, pa makar nam oduzeli sve pravice. Unatoč svega toga mi ostajemo mirni i hladni, jer znamo, da će prije ili kasnije doći kraj svim nepravdama. Nadamo se, da će jednom italijanski narod ustati proti ljudima, koji mu čine sramotu i reći: Dosta! Dao Bog, da bi se to čim prije dogodilo!

IZ KASTVA.

Imao sam prilike da posjetim Kastavsko groblje. Gledajući dokaze slavne prošlosti ovog istarskog grada, koji je bio koljevkom narodnog života, spopala me želja da vidim i mjesto, gdje pokojnici snivaju vječni san i da im se u duhu poklonim. Ja idem uvijek rado na sva groblja. Bio sam veoma neugodno iznenadjen: mislio sam, da će groblje, koje čuva kosti tolikih čestitih Slavena biti držano u redu, kako kulturnom narodu dolikuje; mjesto toga našao sam pravu pustoš. Svuda obrasla trava, grobovi zapušteni, bez cvijeća i bez ikakvog dokaza ljubavi i nježnog spominjanja. Sve u slabom stanju, čak i kosti razbacane. Jedan jedini izuzetak: grob pokojnoga načelnika Kazimira Jelušića. Kaošto je on za života bio na diku svome gradu, tako mu mrtvome ljudi davaju čast i poštovanje.

Ako već općina ne smatra potrebnim, da se brine za ono što je živima sveto, mrtvima na čast i Bogu ugodno, a ono neka se nadje koji Kastavac, koji će poraditi, da se Kastavsko groblje uredi i ukrasi, e da nam slavno zatočište na vratima naše Istre svoje lijepo ime svjetlo i časno uzdrži.

Franina i Jurina.

Fr.: Bože moj, ča j'to prislo na svet!

Jur.: A ča to?

Fr.: Ta ubijanja! Neki dan je va Trste fašist ubija jednega svojega poglavara, a par dana pred tim dole va Albanije masakriraju Grki pet Talijani, pet ljudi va najlepjeh leteh. To je strašno!

Jur.: To se zna, da j' strašno i grdo i ružno.

Fr.: Oni nebogi ljudi nisu nijednemu niš storili, a svaki od njih ima familju: neki ženu, neki mater neki decu — kako mora to bit teško, a Jurina?

Jur.: Teško i preteško! Promisli samo, ča će sada one brižne familje doma! Zač da ti pravo rečem, kada se ča kemu dogodi, — ovakov kako sam, ja ti najprej pomislim na familje. Tako i neki dan, kada sam videl onega mladega fašista, keko mrtav pada na zemlju, najprvo mi j' prišlo na pamet: Bože moj, ča će sada ona neboga njegova mat, ako je kade živa! A tako isto sam promišlja! i pred tri leta, kada je ono va Trste gorel naš Narodni Dom i kada sam gledal, kako se s ponestri bitaju oni brižni i nesrećni naši ljudi. I oni su imeli jednu familju: oca — mater...

Fr.: Inšoma — neka Bog pomiluje i naših i njihoveh. Kad ja vidim smrt, ja ne vidim politiki, nego samo ono, ča nas sveh čeka, kega prej, a kega kasneje. Nego mane gredu sve nekako po glave oni Grki. Ki bi se bil to od njih nadal?

Jur.: Ja se ni najmanje ne čudim. Češ reć, da vavek jednu tučem — ma neka tučem. Svemu je temu kriva — kultura.

Fr.: Ča imaju i Grki — kulturu?

Jur.: I kakovu!

Fr.: Ča još stareju nego Talijani?

Jur.: I koliko! Još ni Rim bil ni sagrajen, a Grki su već imeli puno lepeh pesmic, ke se još i današnji dan študiraju na največeh universah.

Fr.: Buzarona!

Jur.: Ja, a kade su one silne druge stvari, ča su ih stotin i stotin let prej nego se j' Isus porodil, storili i napisali? Grki su va svem bili prvi: češ va piture, češ va klesarije, češ va trgovine, va vojske, va štrolomije — ma va svem. Otkad je bilo sveta, ni prej ni pokle ni bilo onakoveh mudroznanci i pismoznanci.

Fr.: A sada ovako na mire ubijaju ljudi, ki njim nisu niš učinili!

Jur.: Kultura! Već sam ti zadnji put rekal, da kada kultura ostari, da se zbersi i oplesniveje i pak ljudem otruje krv, tako da više puti ne znaju ča delaju.

Fr.: Onputa je pravo, ča govoriš ti, da su najsrećneji oni ljudi, ki nimajo jako stare kulturi. Ja, za me — hvala Bogu znam, da nimam više od pedeset let kulturi. A koliko let ima pak ona tvoja?

Jur.: Ja mislim, da će imet ko leto više, zač mi kadgod pride va glavu, da kemugod zasvetim jedan dobar vritnjak.

Fr.: Nego sada su Grki va vražjoj kaše. Mussolini će, da mu zbroje pedeset milijuni lir. Lepa suma!

Jur.: Lepa, brate!

Fr.: Nego, Jurino, povej mi malo, ča ću te sada pitat: Stavimo na jedno rečenė, da ja i ti gremo po svete i pridemo, recimo, va Ameriku. I — ne budi primenjeno — tamo nas ubiju — mane i tebe. Misliš ti, da bi goveran pital od amerikanske vladi koliko beći?

Jur.: To se zna, da bi!

Fr.: Ma mi smo alojeni...

Jur.: Naloženi ale ne naloženi — mi smo talijanski sudditi, i da nas dveh ki furest ubije, njegov guveran moral bi za nas zborsat beči.

Fr.: A koliko?

Jur.: Ja mislim — uneštabno, da svet vidi, kako se naši novi gospodari skrbe za svoje narodne manjine.

IZ OTOKA LASTOVA.

Nedavno se zaostavio u našem mjestu italijanski Prijestolonasljednik princ Umberto. Lastovčani su ga svečano dočekali i pozdravili. Visoki je gost učinio najbolji utisak na naše pučanstvo, koje mu je priredilo velike ovacije. U razgovoru se pokazao vrlo prijazan i uljudan. S našim se župnikom razgovarao više časaka. Kod crkve sv. Kuzme i Damijana upitao ga, da li znade, kada je sagradjena naša crkva. Naš župnik mu je na to odgovorio, da je naša crkva sagradjena u XIII. stoljeću od srpskog kralja Uroša, čiji se kip još i danas nalazi na našem zvoniku. No našim se »profughima« nije dopao taj odgovor. Oni bi bili najradje, da je naš župnik zabašurio istinu. Radi toga se valjda i pronio glas po Lastovu, da je g. Depoli htio da opovrgne (sic!) župnikovu tvrdnju, ali da nije mogao doći do riječi!... Medjutim nama se čini, da g. Depoli nije sâm mislio govoriti, jer je znao, da bi se blamirao kao i njegovi drugovi, koji su, u času kad je naš narod ispratio Nj. Vis. Prijestolonasljednika Umberta do obale, kričali: »Evviva profughi martiri!« Kakva ironija! Tâ danas valjda cijeli svijet znade, da nisu naši »profughi« nikakvi »martiri«, već da oni čine druge »martirima«! Zar nije tako, gospodine Depoli?

IZ BERMA.

Već je prošlo dugo vremena, a da se nismo javili. Sigurno ćete misliti, da nam je dobro. Izbilja do sada nije nam bilo baš najgore. Nevolje ima svagdje na pretek a tako i kod nas. Pa nije ni čudo. Slabe godine, suša i tuča — osobito prošlih dviju godina — nam je sve pobrala, tako da se nismo niti za četvrt godine opskrbili hranom. Ove godine ide nekako bolje. Ali zato nas muči drugi križ. Italijani su nam nametnuli takav porez, da ne možemo plaćati. Osim toga nas muči još i druga tuga, a to je odlazak našeg vaijanog učitelja g. Mogorovića, rodom iz Kašćerge. Tri godine službovao je kod nas na sveopće zadovoljstvo. Mi obžaljujemo našeg vrijednog učitelja, to više, što ne znamo, gdje će ga smjestiti. Morate znati, da je naš učitelj domaći čovjek i kao takav ima de potpuno pravo da podučava našu djecu. On se omilio cijelom narodu, a osobito povjerenoj mu djeci tako, da se one već sada čuvši za njegov odlazak osjećaju veoma žalosnima.

Nadamo se, da će naš učitelj i nadalje ostati, ako i ne u Bermu, a to barem u Istri, pa da će nas još kojom zgodom posjetiti.

Taliko za sada, a kad budemo dobili drugog učitelja i vidjeli njegov rad, javit ćemo se opet u svojoj miloj »Istarskoj Riječi«.

Beramci.

IZ ŠTRPETA KOD BUZETA.

Ovdje u selu dogodio se nama neobičan i vrlo žalostan dogodjaj, koji je nas sve začudio i duboko ražalostio. A kako ne bi, kad je sin Anton Flego pucao iz revolvera (samokresa) na vlastitoga oca, koji je ostao ranjen, te se jedino bjegom spasio. Taj je onaj isti mladi muž, koji je u Trstu nožem ranio svoju mladu, živu suprugu, s kojom ne živi već zajedno. Pošto je on ne samo ranio svoju ženu nego i sebe, obojica su se ozdravili u tršćanskoj bolnici. Mladi nesretni muž došao je tada kući u Štrpet k svomu ocu. Jednog dana obojica su na polju iskopavali krumpir. Najednom reče sin ocu, da idu kući. I podjoše. Tu iznenada u kući poče pucati na oca, a kad mu uteče i sakri, tražio ga sjekirom. Sada se nesretnik, koji je inače bio vrijedan mladić, nalazi u buzetskim zatvorima. — Žalosne stvari!

Gospodarstvo

U predvečerje ovogodišnje berbe.

Evo nas, dragi seljaci, u predvečerje nove berbe, koju svaki vinogradar teško očekuje, i koja je svima, mladima i starima, najveće veselje.

Hoćemo li da dobijemo dobru kapljicu, moramo paziti: 1. da trgamo po mogućnosti samo posve zrelo grožđje; 2. da nezdravo, gnjilo, blatno i sasvim zeleno grožđje posebice poberemo; 3. da potrgano grožđje po mogućnosti cijelo (nezmašćeno) kući dovezemo, pa ga onda čim prije zmastimo, odnosno stisnemo.

Zrelo se grožđje pozna po tome, što se zrna (jagode) lako odmrve i što se amo tamo po koje zrno počne sušiti. Kad je grožđje postiglo ovakov t. j. najveći stupanj zrelosti, grožđje ne dobiva više sladora ili šećera iz lišća. Zato bit će najbolje, da ga potrgamo.

U Istri se žalibože dobar dio grožđja potrga prije, negoli je sasvim zrelo. Tomu je najviše kriva bojazan pred krupom ili tučem odnosno pred kradjom. Premda je ta bojazan donekle opravdana, ipak bi morao i u Istri, što se tiče dobre trgadbe, vladati nekakav red, kako to vidimo u drugim vinorodnim naprednim zemljama.

Grožđje, koje se trga, ne smije biti mokro. Zato moramo, ako je vrijeme kišovito, čekati s trganjem, dok se grožđje ocijedi (osuši). Ni po rosi ne valja trgati, jer bismo i onda dobili slabiji, vodeni mast.

Grožđje, koje je sasma ispito od grozdnog crva ili osa, nije upotrebivo za pravljenje vina, dočim se razumnim postupanjem dade učiniti iz gnjilog, pljesnivog i blatnog grožđja sasvim dobro vino. Osobito to vrijedi za bijelo vino. No ipak nije pametno, da se ovakovo grožđje miješa sa zdravim zrelim grožđjem, jer bi nam mogli da pokvare čitavu bačvu vina. Kod trganja treba strogo paziti na čistoću. Neka se ne rabi nijedna posuda pri trgadbi, koja nije sasvim zdrava i čista. Onim našim seljacima, koji vele, da mast kod vrijenja izbaci svaku nesnagu, te da ne treba kod trgadbe gledati puno na čistoću, odgovaram, da je njihovo mnijenje posve krivo. Kod berbe treba strogo paziti na čistoću.

Grožđje treba da se trga i sakuplja tako, da ostanu zrna ili jagode cijele (nezmašćene) i to barem dok se dovezu kući.

Mašćenje u golidicama i brentama, u koje se trga, i u badnjima (mastelj i bačvama, gdje se grožđje sakuplja u svrhu, da se više grožđja unutar spravi, podnipošto se ne preporuča, jer počne onda mast djelomice već u vinogradu kod visoke temperature vrijeti, a to je za daljni razvitak vina štetno. Kad grožđje dovezemo kući, moramo ga odmah zmastiti. Pustiti nezmašćeno grožđje čitave dane u badnjima, kako to žalibože većina naših istarskih seljaka običava, nije dobro. Grožđje treba odmah čim dodje kući, ili barem slijedećeg jutra, ako je u večer kasno dovezeno, smastiti.

PODLISTAK

Kapetan Niko Duboković.

Dugo je vremena dalmatinsko primorje s otocima bilo u vlasti Mletačke republike, pa nije čudo, što se po gdjekoji činovnik ili gdjekoji pisméni ili imućniji čovjek otudjio svome rodu i imenu.

I poslije, pošto je Dalmacijom zavladala Austrija, ti otudjeni ljudi — koji su se tada nazivali »autonomaši« — vodili su u zemlji glavnu riječ. Izmedju njih bilo i dosta trgovaca, koji bi često davali seljacima na dug i tako ih držali u šakama. No ne samo jezgra već preogromna većina pučanstva Dalmacije i otoka bila je i onda kao i sada slavenskoga roda, pa je sasvim prirodno, da se je taj narod već rano digao na noge, da izvojšti sebi jedno mjesto pod suncem. Na čelu toga pokreta stajala su dva čeličena muža: Pavlinović i dr. Klaić. Oni su za Dalmaciju bili od prilike ono, što je za Istru bio naš Veliki biskup Dobrila. I kaošto se u Istri započela prava borba za narodna prava našim starim listom »Našom Slogom«, tako se je i u Dalmaciji započela poznatim »Narodnim Listom«, što ga je do pred malo vrijeme uredjivao čeličeni dalmatinski prvak, starina Don Juraj Biankini.

Kao i kod nas u Istri, tako je narodna borba i u Dalmaciji bila u prvom početku vrlo teška. Vlast u općinama imali su autonomaši (Italijani), a da je zadrže, nastojali su predobiti za sebe seljaka prikazujući mu Hrvate kao barbare, puntare, koji, ako zavladaju Dalmacijom, prisilit će svakoga, da nosi opanke i uske gaće. Da, i djece će morati da nose pušku. Autonomaši su bili protiv toga, da se viče »Živio«, jer da se tako govori životinjama. Treba dakle vikati »evviva«, a ne živio! I još su govorili ti autonomaši, da je s hrvatskim jezikom ne može nikuda, a s italijanskim svukuda, i da su Hrvati izdajice, oni da su protiv bečkog kralja i protiv Austrije.

Sve su to za vrijeme Austrije porečka i druga neka gospoda govorila i našim istarskim seljacima. I njima se je govorilo neka ne viču »Živio!«, nego »Hurra!«, neka ne glasuju za domaće Hrvate, jer da će ih oni prodati pod Hrvatsku, pa da će morati da plaćaju velike franjke ili šlibre, da, i na kokoš i na kravu i na ovcu i na vino u konobi da će plaćati, ako budu glasovali za hrvatsku, istarsku stranku...

Nažalost bilo ih je i u Istri dosta, koji su tim klevetama vjerovali. A bilo ih je takovih i u Dalmaciji. Zato je borba bila teška. Trebalo je naime u prvom redu osvjestiti zaludjeli, zavedeni narod. Trebalo ga je dovesti bar put istine. Uputiti ga, predobiti njegovo srce, predobiti njegovo selo i sva okolišna mjesta, a naposljetku i čitavu općinu.

Napredovalo se polako, ali ipak se napredovalo.

Osobito je teška borba bila na otocima. Valjda je najteža bila na otoku Hvaru. Autonomaši imali su na tom otoku dvije svoje jake kule: grad Hvar i Starigrad. Te dvije tudjinske kule drmale su cijelim otokom, tako da narodni ljudi, kao Starogradjanin Biankini i drugi, nisu više puta smjeli ni da se pokažu na ulici svojega rodjenoga mjesta.

Odoljevalo im je samo jedno malo mjesto — jedna tačka — mila i ubava Jelsa. U toj borbi slabijega protiv jačega istakao se najviše kapetan Niko Duboković, rodom iz Jelse.

Ljubav prema svojoj rodjenoj grudi i jeziku crpao je kapetan Niko već na svom rodjenom ognjištu. Njegov otac i svi njegovi bili su plemeniti i narodni ljudi. No kapetan ih je Niko i srcem i žarom svojim sve natkrilio. Bio je to vrlo uman, ali i praktičan čovjek. Znao je on, da se kuća ne gradi od krova već od temelja. Zato je i on počeo da gradi od temelja. Počeo je od svoje malene Jelse. To mjesto bilo je okruženo samim močvarama. Zbog toga je pučanstvo mnogo trpjelo od groznice i drugih bolesti. Prva briga kapetana Nika bila je da se močvare odstrane, što je njegovim nastojanjem i učinjeno. Pošto se je tako pobrinuo za tjelesno dobro svojih sumještana okrenuo je svoju pažnju na njihovu dušu. Htio je, da ih umno pridigne, htio je da ih prosvjetom oslobodi ropstva i neznanja. Već god. 1865. okupi oko sebe prijatelje svoje i osniva u Jelsi Čitaonicu »prva na valovima jadranskim«. Glavna je skupština odaslala velikom jugoslavenskom biskupu Strossmayeru u Djakovo zanosnan brzojavni pozdrav, koji je svršavao riječima: »Neka se tješi Preuzvišenost Tvoja mišlju, da od kraj do kraj naše mile domovine tja u morskoj pučini, misal se Tvoja blagosivlja i zagrljuje.«

Ta skupština i taj pozdrav odjeknuli su čitavom Dalmacijom. Svi su sada htjeli da slijede krasan primjer maloga mjesta na Hvaru, svi su htjeli, da idu stopama čestitog kapetana Nika.

Premda je Jelsa i unaprijed ostala njegova mezimica (tko bi mogao da nabroji sve, što mu ona duguje!), kapetan Niko nije ni jednog časa smetao oka s velikog pokreta, što je u to bio zahvatio čitavu Dalmaciju. Što više, on je u pokretu bio i ostao uvijek u najprvim redovima. Od Pavlinovića pa do Trese-Pavičića svi su se [illegible] veliki muževi, narodni [illegible] u njegovu gostoljubivom [illegible] u Jelsi. Bez njega nije se poduzimalo ništa krupnije, gdje god se je vijećalo o narodnim poslovima ne samo Dalmacije nego i o pitanjima svega jugoslavenstva — Dubokovićeva je iskusna, dobra i čestita riječ svuda važila.

Umom i radom svojim kapetan je Niko stekao lijepo imanje, ali nije bilo narodne institucije ni pokreta, što ga on ne bi vrlo izdašno podupirao. Tako je bilo u doba teških borba [illegible], a tako i kasnije, kad se [illegible] osvojeno sačuva i uzdrži. [illegible] knjiga dala napisati o zaslugama toga čovjeka, čije je ime usko vezano s narodnim preporodom Dalmacije i s najodličnijim muževima, što ih je ta klasična zemlja rodila. Ovaj kratak prikaz nema druge svrhe, nego da našim čitateljima dozove u pamet ne samo ime nego i značenje kapetana Nika Dubokovića, koji je i u dalekom svijetu, u dalekoj Americi poznat radi svojih umnih vrlina, zbog svoga dobrog srca, velike čestitosti i kremenznačaja.

Kapetan Niko nije doživio ispunjenje svog velikog sna. On nije dočekao slobodu naroda svoga. Već je nekoliko godina, što njegovo tijelo počiva u obiteljskoj grobnici u Jelsi, ali on još uvijek živi. Živi u sinovima svojim, koji s iskrenim ljubavi nastavljaju djelo svoga slavnoga oca. A živjet će do vijeka i u dušama i srcima svojih zahvalnih sumještana, koji će mu dne 9. o. mj. otkriti spomenik, da potomstvu svjedoči, što i tko je bio kapetan Niko Duboković.

Vječna slava imenu njegovu!

Neka se — ako je ikako moguće — masti moždilom ili grozdnim mlinom, jer se na taj način radnja brže, bolje i lakše obavi, nego nogama. Kod pravljenja crnog vina i kod bijelog, ako ga mislimo nekoliko vremena na dropu kuhati, treba grožđje runjati. Runjenjem, koje se lako obavi prije ili poslije mašćenja, odstrane se jagode od ozobine (hlostine), koja bi učinila vino neugodno, trpko i kiselo. Runjenje može obaviti zajedno sa mašćenjem. Tko si ne može za taj posao nabaviti stroja, neka ide u kakvu trgovinu željeznine i neka kupi 1 četvorni metar pocinkane (pokaljene) žične mreže sa 15—20 mm velikim škuljicama. Ova se mreža nategne na četiri drveta, zabije skupa u četverokutu, i tako je rešetka za runjenje gotova.

Kod pravljenja bijelog vina treba mošt odmah od dropa odijeliti ili neka se ostavi najviše 18 sati na dropu t. j. dok se digne. Mošt (juha) od zdravog bijelog grožđja, t. j. isključivo onaj, koji smo dobili opetovnim stiskanjem (prešanjem) grozdnim tiskalom ili torčem bijelog dropa, stavimo u zatvorenu, zdravu, čistu bačvu na umjereno toplo mjesto. Prostor, gdje mošt vrije, neka imade uvijek najmanje 16° C. po mogućnosti nikad više od 24° C. Na lijak neka se stavi gusta rešetka (sito), da nam ne dodju zrna i kožice jagoda u bačvu, što ne bi bilo dobro. Dobro učinjeni lijaci imaju već takovu rešetku na gornjem kraju cijevke. Bačva ne smije se napuniti, nego ostati mora barem ⅙ praznog prostora, to više, što se mošt kod vrijenja raširi. Naš neuki seljak misli, da je to dobro, ako mošt kod vrijenja preko teče, tobože, da time svu nesnagu van baca. A to je krivo, jer izbacani mošt ili mlado vino na zraku oboli i tako konobu okuži.

Kad smo bačvu ovako napunili, pričvrstimo na tapunu vreljaču (sifon) za burno vrenje. Vreljačom postignemo, da može ugljikova kiselina, koja se pravi kod vrijenja, izići, a da kod tog vanjski zrak ne unidje. Vreljača imade više vrsti: iz stakla, gline, kositra itd. Najjednostavnija i najcjenija vreljača se dobije tako, da se kroz čep (tapun), koji dobro zatvara, stavi zavinuta tanka staklena cijev tako, da vanjski kraj iste dodje u čašu sa vodom, koja se postavi u bačvu u blizinu tapuna. Ako ne možemo učiniti ni ove priproste vreljače, onda uzmemo čisti, fini morski ili kakov drugi pijesak i najprije ga dobro sagrijemo (spečemo) i onda stavimo u čistu suhu vrećicu od platna. Vrećica se nato zaveže ili sašije i postavi na otvor (tapun) bačve. Samo treba paziti, da nam se vrećica ne zmoći mastom ili vinom, jer bi se onda počele na njoj razvijati različite gljive.

Za vrijeme vrijanja moramo nastojati, da ostane toplina dotičnog prostora uvijek 16—20° C. Ovo se dade ravnati (regulisati) kod naših priprostih konoba otvaranjem i zatvaranjem prozora i vrata, močenjem tla itd.

Čim se počnu kvasne gljivice, koje prouzrokuju vrijenje, jako razvijati, temperatura se mošta znatno poveća, t. j. mošt se ugrije. Ako imademo pri ruci Celsijev termometar za tekućine, lako nam je ustanoviti, u koliko se je toplina u moštu uslijed vrijenja povećala, tim da termometar kakovih 5 časaka u moštu držimo. Ako opazimo, da je toplina mošta prekoračila 24° C, onda ćemo dobro učiniti, ako mast malko rashladimo (prozračimo) time, da ozdô odtočimo i odzgor opet u bačvu ulijevamo. Kod tog se mošt zajedno i prozrači, što takodjer pospješi vrijenje.

Mošt, koji je učinjen iz grožđja, u kojem je bilo i nešto gnjilog, treba staviti vrijeti u bačvu, koja bijaše iznimno lagano zasumporana.

Mošt, koji je učinjen iz sasma gnjilog, plješnjivog i blatnog grožđja treba odmah staviti u dobro zasumporanu bačvu ili u badanj, da se najprije očisti (2 dana). Sumpor zapriječi vrijenje tog mošta. Teže stvari, koje se u njemu nalaze, padnu uslijed mirnog stojanja tekućine na dno, a lakše splivaju na površinu. Čim dakle opazimo, da je tekućina (mošt) u sredini prilično čista, poberemo sa pjenicom najprije površni smrad, onda otočimo čisti mošt, dobro ga prozračimo i stavimo u čistu nesumporanu bačvu. Zračiti treba takav mošt zato, da se sumporni dvokis, koji bi vrijenje zapriječio, opeta istjera i da se čistim zrakom masti. Da se vrijenje tog slabog mošta brzo i dobro obavi, dodamo mu, i to odmah, čim smo ga pretočili u čistu nesumporanu bačvu, 5% (na 100 litara 5 litara) mošta, koji smo učinili isti dan (kao i gnjilo) iz potrganog ali sasvim zdravog i potpuno zrelog grožđja i koji smo stavili u dostatno topao prostor, gdje je odmah zavrio. Rasplodjene već gljivice ovog mošta od zdravog grožđja počnu se u slabom moštu uz ugodnu toplinu odmah naprijed razvijati i ne dopusće, da bi se loše kvasne gljivice razvijale. Na taj način dobit ćemo i iz gnjilog bijelog grožđja sasvim zdravo vino, koje će se od onog učinjenog od zdravog grožđja razlikovati samo po nešto više žutkastoj boji.

Najbolje je, da se mošt od posve gnjilog crnog grožđja sagrije u zatvorenim kotlovima na 65° C (svakako ne smije se pustiti, da potpuno zavrije) i pusti onda, da se ohladi do 20° C.

Ako kanimo iz crnog grožđja učiniti suro vino ili takozvani šiler ili opol, moramo mošt od zmašćenog grožđja odmah od dropa odijeliti i sama za sebe kuhati, kako to činimo kod bijelog vina. Želimo li pak dobiti obično crno vino, onda treba grožđje runjati i zmastiti. Zmašćena se zrna (mast) bez ozobine kuha, onda prema tome, ako želimo, da bude vino više ili manje trpko i bojadisano, 3—6 dana na komu (dropu).

Ovo se vrijenje može obaviti u zatvorenim, na pô otvorenim ili u otvorenim posudama. Poznate zatvorene posude za vrijenje crnog masta jesu takozvane franceske vrionice (badnji). Te franceske vrionice (badnji) su vrlo praktične, ali nijesu za našeg istarskog seljaka, jer su preskupe.

Vrijenje crnog masta (u na pô otvorenim posudama) sastoji se u tome, da se u otvoreni badanj ili razdnutu bačvu pričvrsti šupljasto dno u ⅔ visine tako, da se drop ne može dignuti. Preko posude dodje čista ponjava, iza kako se posuda do ⅔ mastom napunila i šupljasto dno tako pričvrstilo, da se ga može dići kad se hoće. Kad se opazi, da je počeo mast vrijeti, skine se dno, koje samo leži na ponjavi; i ponjavu se takodjer odstrani. Sad se izvadi i šupljasto dno i mast se posebnim drvetom dobro pomiješa i stlači. Nato se opet pričvrsti šupljasto dno i pokrije bačva najprije ponjavom i zatim dnom. Ovu radnju treba opetovati najmanje svaka četiri sata, ako želimo dobiti jako crno vino. Time, da se miješa, dolazi puno zraka i izlazi ugljikova kiselina, uslijed čega se vrijenje brzo vrši, to više, dodje tekućina bolje u doticaj sa dropom.

Otvoreno vrijenje, ili bolje rečeno: vrijenje u otvorenim posudama, zove se, kad se mast (juha i drop skupa) stavi u otvorene badnje i okomito stojeće razdnute bačve. Ovaj način vrijenja crnog grožđja je u Istri običajan. Dotična posuda se obično kod našeg seljaka do vrha napuni. Drop se, kad mast počne vrijeti, digne tako, da završi dotičnu posudu. Taj se drop posuši i skisa, i tako nije čudno, da se crno vino u Istri i Dalmaciji tako rado skisa ili pocikne, kako to naši ljudi kažu.

I ovo otvoreno vrijenje se lako udesi tako da postane racionalno. Ne treba kod tog drugo, nego da se dotična posuda ne napuni posve, nego da se pusti jednu nogu praznog prostora i da se drop marljivo tlači. I ovdje će, ako tako radimo, ugljikova kiselina zapriječiti kisanje dropa i vino će uslijed tlačenja i miješanja dobiti više boje i brže će se čistiti.

T.

Mala seljačka škola

Kada i kako treba gnojiti masline? Masline je najbolje gnojiti umjetnim gnojem i to u jeseni. Po svakom stablu treba uzeti 3 kg. superfosfata ili 5 kg. Thomasove drozge, 2 kg. sumpornog potaša i 2 kg. sumpornog amonijaka. Samo u onim krajevima, gdje nije imalo gnojenje sa sumpornim amonijakom nikakva uspjeha, može se mjesto toga uzeti 2 kg. čilske salitre. U zemljama, koje su siromašne na vapnencu, može se dodati još 3 kg. poljskog gipsa. Masline treba gnojiti u promjeru jednog metra; u sredini najjače, a prema korijenu (stablu) i kraju manje. Umjetni gnoj možemo odmah pomiješati (osim čilske salitre), jer je to korisno za biline. Tom prigodom je najbolje, da se umjetni gnoj naokolo posipa, a zatim prekopa i to dosta duboko. Konačno moramo napomenuti i to, da se čilsku salitru može upotrebiti kao gnojivo i za povrće. 2—2½ kg. čilske salitre nam lako pognoji 100 m² zemljišta. Povrće se gnoji samo onda, kad počinje povirivati.

Seljaci, gnojite livade! Naši seljaci, koji se brinu i uvidjaju potrebu gnojenja oranica, ne brinu se dostatno, osim čestitih iznimaka, za gnojenje livada. Svake godine se kose livade, bez prestanka se iskorišćuju livade, koje stalno daju, a ništa ne primaju. Zato dolazi kod takvog gospodarstva, da uginu dobre trave ne nalazeći dovoljno hrane, prevladavaju korov i mahovina, a otkosi bivaju sve gori.

Stajski gnoj upotrebljava se rijetko za livade. Njega ne možemo na livadi zaorati, kao na njivi. Kompost je najbolje livadsko gnojivo. Kompost se rastrese jeseni ili zimi, nakon toga se zadrljava. Ako je zemlja smrznuta, zadrljanje se može obaviti s proljeća. Gnojnica veoma dobro djeluje na livadama. Treba je lijevati razredjenu s vodom.

Gnojenje livada umjetnim gnojivima pokazalo je veoma dobre uspjehe: povećava prirod, a i sijeno je bolje. Umjetna gnojiva moraju se upotrebiti točno prema naputcima. Za gnojenje livada upotrebljuju se u glavnom kalijska i fosforna gnojiva i vapno.

Od kalijskih gnojiva najbolje je upotrebiti 40% kalijevu sol, osobito za teža zemljišta. Kalijeva gnojiva drže zemlju vlažnom, a uništavaju i mahovinu. Razasiplje se s proljeća. Fosforno gnojivo dajemo livadama u obliku Thomasove drozge na lakšim zemljama, i to u jesen ili sa superfosfatima u proljeće. I koštano brašno preporuča se za livade. Ono se rasiplje u jesen.

Od vremena do vremena mora se gnojiti vapnom. Vapno zagrijava zemlju, potpomaže rastvaranje hranivih tvari i pokazuje dobro djelovanje na razvitak biljaka leptirnjača, koje svojim korjenjem sakupljaju dušik iz zraka. Vapnom (krečom) gnoji se svake 4 i 5 godine. Na 1 hektar daje se u jesen 10 do 15 metri živog vapna u obliku praha.

Za teške zemlje treba na 1 hektar 250 do 300 kg. 40% kalijeve soli i do 450 superfosfata. Ova gnojiva upotrebljuju se u proljeće. Za lakše zemlje preporučuje se 500 kg Thomasove drozge ili 250 do 350 kg koštanoga brašna 600 do 800 kg kajnita.

Žuljevi i natekline kod krava i volova. Žuljevi i natekline nastaju s vanjskih uzroka. Marvi zadaju strašne boli. Dužnost svakog marvogojca zahtijeva, da liječi bolesna goveda. Lijek je posve jednostavan. Bolesno se goveče liječi sa mrzlim oblozima. Ako to ne pomogne, onda ga moramo po dva puta na dan trti svinjskom masti ili maslom.

Što ćeš učiniti, kad ti krava ili vol okrastovi na vratu? Često puta se dogodi, da nam krava ili vol okrastovi na vratu. Naši seljaci misle, da su te kraste došle uslijed velikog truda dotičnog govečeta. Kadkada se može i to dogoditi, ali u vrlo rijetkim slučajevima. Većim dijelom dolaze kraste na govedo kao bolest. Zato je najbolje, da se krastovo goveče odmah liječi. Lijek je protiv krastama posve jednostavan. Pomiješa se 60 grama sive masti od žive sa 90 grama ličiva sapuna pa se tim rane po dva puta na dan mažu. Treći ili četvrti dan se rane isperu toplom sapunicom i tako goveće zdravi.

Protiv opadanja kose. Medicina još nije pronašla lijek protiv opadanja kose. Pored drugih sredstava za održavanje kose jedan njemački list preporočuje ovo: — Svake večeri kvasiti kosu vodom u kojoj je ranije skuhana hrastova kora, pa je poslije osušiti čistim ubrusom. Svakoga jutra mazati kosu po malo orahovim uljem.

Ispravak. U 33. broju «Istarske Riječi» donijeli smo članak o uzgoju koza. U tom članku nam se nehotimice potkrala štamparska pogriješka. Tako stoji pogriješno napisano, da koza nosi 20, a kadkada 22 dana, dočim pravilno mora da glasi ovako: **«Koza nosi 20, a kadkada i 22 tjedna ...»**

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 5. septembra moglo se prodati ili kupiti:

100 švicarskih franaka za 422—425; 100 francuskih franaka za 132—132.50; 100 čehoslovačkih kruna za 70—70.50; 100 jugoslovenskih dinara za 24.70—25; 100 rumunjskih leja za 10.50—11; 100 austrijskih kruna za 0.0330 do 0.0340; 100 njemačkih maraka za 0.000150 do 0.000250; jedna lira šterlina za 106.50 do 106.70 i jedan amerikanski dolar za 23.40 do 23.50 talijanskih lira.

Iz slavenskog svijeta.

Akcija u prilog lužičkih Srba. Budišinjske «Serbske Novine» donijele su prijevod franceskog memornaduma, koji su potpisali 97 slavista profesora na svim europskim sveučilištima. Memorandum otposlan je Savezu Naroda u Ženevu na proučavanje, da se popravi, što je mirovnim ugovorom godine 1919. zaboravljeno, u kojemu se ništa ne odredjuje glede budućnosti lužičkih Srba kao manjine u Njemačkoj. U memorandumu se ističe tisućgodišnje robovanje Lužičana njemačkom narodu, koli u Saskoj, toli u Pruskoj. I sa znanstvenog gledišta velika je nepravda, da se napusti samostalnost razvoja slavenskog narodnog jezika Lužičana, kojih imade još oko dvijestotine hiljada, i koji su posljednji ostaci velikog polabskog i baltičkog slavenskog naroda. Na sadanji način nestaje i lužičkog jezika i kulture, što je od velike štete za slavistiku. Europejski slaviste-učenjaci bore se protiv uništavanja tog plemena i iz čovječanskih razloga, jer se mora dozvoliti samoodredjenje i protiv nasilnog uništavanja. Lužički Srbi borili su se doduše na mirovnoj konferenciji i za svoju političku slobodu, no nisu je mogli izvojštiti, a njihovi politički vodje bili su dapače i progonjeni od njemačkih oblasti. Radi se sada samo na tome, da si Lužičani izvojuju bar svoju kulturnu i narodnu egzistenciju. Savez Naroda imao bi i Lužičkim Srbima osigurati u Njemačkoj sva ona prava kao i drugim narodnim manjinama. Po jednom paragrafu mirovnog ugovora imali bi Lužičani ista prava u Njemačkoj, kao što imadu Nijemci u onim državama, koje su nastale od bivših njemačkih krajeva, tako u Češkoj i Poljskoj. Medjutim je pravo manjina **u mirovnom ugovoru g. 1919.** bilo zajamčeno samo Dancima i Poljacima, koji se još **nalaze u Njemačkoj državi**, dok se to pravo nije proteglo i na lužičke Srbe, što je naravno velika nepravda. Prema tome traži se u tom memorandumu, da bi i lužički Srbi dobili ista prava kao i Poljaci i Danci. Lužički Srbi imali bi pravo, da dobiju i svoje škole na narodnom jeziku u svim mogućim katerogorijama, na kojima bi se i njemački jezik morao obligatno poučavati. I u crkvi bi se morala gojiti lužička riječ, a lužički jezik imao bi biti i kod svih tamošnjih oblasti ravnopravan kao i njemački, i to prama posebnoj statistici, koju je izradio lužički narodni vodja i učenjak prof. dr. Arnošt Muka. Cijeli lužički kraj morao bi se upravljati u jednoj posebnoj političkoj organizaciji, gdje bi bile i lužičke oblasti, u kojima bi se uredovalo koli njemački toli i srpski. Memorandum su potpisali svi slavisti sveučilišta Engleske, Danske, Francuske, Norveške, Holandije, Poljske, Rusije, Jugoslavije, Švedske, Čehoslovačke i Ukrajine. Na taj način je cijela naučna Europa i politički krugovi Saveza Naroda upozoreni na nepravdu, koja je učinjena lužičkim Srbima, dok su oni opet tim zauzimanjem europskih slavista ohrabljeni i ojačani u svom narodnom nastojanju, da očuvaju svoj narodni jezik i narodnu kulturu.

Politički pregled

Italijansko-grčki spor. Iza onog tragičnog umorstva italijanske vojničke misije u Grčkoj poslala je italijanska vlada grčkoj ultimatum, koji je sadržavao ove zahtjeve:

1. Izvinjenje u najpotpunijoj i službenoj formi koje se ima izraziti talijanskoj vladi formulirajući ga kod kr. delegacije u Ateni po najvišoj vojničkoj ličnosti Grčke;

2. Svečana pogrebna ceremonija žrtvama umorstva, koja se ima obaviti u katoličkoj katedrali u Ateni uz učestvovanje svih članova vlade;

3. Počast talijanskoj zastavi koju ima dati grčka flota ispred Pireja jednoj našoj pomorskoj diviziji, koja će se onamo odmah uputiti i to sa 21 salvom sa grčkih brodova, dok će ovi izvjesiti na vrhu svojih glavnih jarbora talijansku zastavu;

4. Najstroža istraga bit će povedena po **grčkim vlastima na mjestu umorstva uz učestvovanje kr. vojnog atašeja pukovnika Perronea, za čiju osobnu sigurnost čini se apsolutno odgovornom grčka vlada.** Ta istraga ima biti **završena u roku od pet dana nakon** prihvata ovih zahtjeva;

5. **Smrtna kazna za sve krivce;**

6. **Odšteta od 50 milijuna talijanskih lira, koja se ima isplatiti u roku od pet dana od** predaje ove note;

7. Vojnička počast lijesovima prilikom njihovog prenosa u Prevezi na talijanske brodove.

Na taj ultimatum grčka vlada je **odgovorila,** da ona smatra, da su one tačke ultimatuma, gdje talijanska vlada tvrdi, da je grčka vlada odgovorna za tešku povredu prvo kao nepravedne, i za to je nemoguće da pod brojem 4., 5. i 6. formirane tačke verbalne note prihvati jer se one kose sa čašću i državnim suverenitetom Grčke. Uprkos toga, grčka vlada, s obzirom na okolnost, da je advratni atentat počinjen na grčkom teritorijumu i protiv pripadnika jedne prijateljske velike vlasti, to je grčka vlada spremna na slijedeće:

1. Grčka vlada izražava italijanskoj vladi u najdalekosežnijoj i zvaničnoj formi svoje žaljenje;

2. Grčka vlada će održati svečanu žalobnu službu božju u katoličkoj crkvi u Ateni, kojoj će prisustvovati svi članovi vlade;

3. Isti dan bit će italijanskoj zastavi iskazana počast i to na slijedeći način: jedan odred atenske garnizone doći će pred italijansko poslanstvo i tu iskazati počast italijanskoj zastavi;

4. Žrtvama će, prigodom ukrcavanja njihovih leševa kod prevoza za Italiju, biti iskazana vojnička počast.

Grčka vlada osim toga izjavljuje, da je spremna porodici žrtava isplatiti privremenu odštetu, te da ona rado prihvaća saradnju italijanskog atašeja Perrone-a u istrazi za pronalazak krivaca.

Medjutim Italija se nije htjela zadovoljiti tim odgovorom, već je jednostavno naložila kr. mornarici, da smjesta okupira grčki otok Krf, što se odmah i zbilo.

Vijest o italijanskom ultimatumu i okupaciji Krfa nije učinilo baš najbolji utisak u Engleskoj i Francuskoj. Engleska je štampa odmah počela predbacivati Italiji, da je njezin ultimatum posve sličan onomu, kojega je Austro-Ugarska poslala na početku svjetskoga rata Srbiji i koji je izazvao svjetski rat. Zato je predlagala da će to pitanje morati uzeti u svoje ruke Liga Naroda. Iza štampe je stajala i akcija engleske vlade, koja je namignula Grčkoj, da zatraži posredovanje Lige Naroda.

Grčka je vrlo brzo razumjela engleski mig i odmah zatražila posredovanje Lige Naroda u njezinom sporu sa Italijom. Time je Grčka donekle zapriječila daljnje italijanske operacije protiv svojeg teritorija.

Sada se taj spor već nalazi u rukama Saveza Naroda. Grčku će ondje zastupati glasoviti grčki diplomata Venizelos. Računa se, da Savez Naroda će postaviti zahtjev o ispražnjenju Krfa. Za slučaj pak da se Italija ne bi htjela podvrći pravoljeku spomenutog Saveza, Engleska je već dala naslutiti, da će proti njoj provesti izvjesne mjere.

Italijansko-grčki spor je takodjer **zbližio** Francesku i Englesku.

Suvišno je spominjati, da su u sadašnjem sporu zainteresirane i ostale balkanske države, a u prvom redu **Jugoslavija.** Kako je poznato, jugoslavenski je ministarski predsjednik Pašić izjavio, da će **Jugoslavija ostati u tom konfliktu** posve **neutralna, samo ako se ne italijanske** čete počnu iskrcavati **u Albaniji** ili drugim jadranskim otocima, što bi bio «casus beli» za Malu Antantu.

I tako još uvijek stoji spor neriješen. Medjutim mi se čvrsto nadamo, da će Italija dobiti pravednu zadovoljštinu i da će se time ostraniti ratne strahote, koje si nitko ne želi.

* * *

O vojnoj snazi sadanje Grčke piše tršćanski «Piccolo»: Za vrijeme balkanskog rata Grčka je raspolagala dobro organizovanom vojskom i časničkim zborom, školovanim u Francuskoj, a dijelom i u Italiji. Laki uspjesi, postignuti u ratu protiv Bugarske opojili su vojsku i zanijeli ex-kralja Konstantina. Poznato je s druge strane dvolično držanje Grčke za vrijeme rata te famozna predaja nekih divizija njemačkoj vojsci. U posljednje vrijeme, najzad, grčka vojska se upustila u vojnu protiv Turske u Maloj Aziji. No Turci su odbili grčke čete, pritisnuli ih prema obali i konačno sasvim ih razbili.

Teško je reći, kakovo je danas faktično stanje grčke vojske. Vijesti, koje se mogu naći u grčkim novinama, očito su pretjerane. Kad bi bila provedena zamišljena reorganizacija vojske, ona bi obuhvaćala 15 divizija pješadije, od kojih je 6 na straži prema Turskoj, u potpunom stanju, dok 9 imadu po 2000 ljudi. Zatim 5 pukova konjice, isto toliko poljskog topništva, nekoliko baterija brdskog topništva te sapeurski odjeli. Osim toga 4 eskadrile avijatičara. Službeni rok u grčkoj vojsci je 3 godine za konjicu, a 2 za pješadiju. Svako pojedino godište u vrijeme mobilizacije računa se na 25.000 ljudi. Žandarmerija ima 18.000 vojnika i 700 časnika, a rekrutira se medju dobrovoljcima i djacima.

Grčka ratna mornarica imala je do 1912. godine tek čuveni krstaš «Averoff», koji joj je poklonio bankir istog imena, te nekoliko torpiljarka, kupljenih u Engleskoj. Sada se sastoji od 2 oklapnjače «Chalcis» i «Lemnos» oklopljenog krstaša «Averoff», lakog krstaša «Helly», tri torpedo-razarača, 6 torpiljarka i nekoliko pomoćnih brodova. Nedavno je pojačana za 4 obalna broda, oboružana topovima od 10.5 cm.

Sastanak Saveza Naroda. Prošlog petka sastalo se u Ženevi vijeće Saveza Narodâ. Sjednicu je otvorio japanski član vijeća g. Iskü. Sjednica je najprije uzela u pretres najnoviji italijansko-grčki spor, a zatim je prešla na

pitanje narodnih manjina. Skoro svi zastupnici prisutnih država slagali su se u tome, da se narodnim manjinama zajamči politički, ekonomski i kulturni razvoj. Englez Lord Robert Cecil je izjavio, da su već na berlinskom kongresu god. 1878. opazili, da je pitanje narodnosnih manjina vanredno važno u svjetskoj politici, a Savez Naroda smatra zaštitu narodnih manjina za prvu i glavnu zadaću. Estonska je izjavila, da je spremna priznati sve članke medjunarodnog prava. U istom smilu su se izjavile i još nekoje druge države. Vijeće je storilo i taj zaključak, da će S. N. sastaviti jedan pravilnik, prema kojemu će se morati ravnati sve države, koje imaju u svojim granicama inorodnih manjina.

Šta je zapravo s riječkim pitanjem? «Primorski List» prima iz Beograda ovu vijest: Ovdje se s velikim interesovanjem očekuje dolazak šefa naše delegacije u paritenoj komisiji dra. Rybářa. Njegov je dolazak najavljen za večeras, jer je on već otputovao iz Rima što italijanski listovi javljaju. Medjutim je veoma karakteristično, da službeni vladini krugovi ne znaju ništa o zaključcima posljednje sjednice paritetne komisije održane i završene u petak uveče, te se očekuje da će dr. Rybářev izvještaj unijeti svijetla u ovo pitanje. Kako je poznato objavila je nakon svršetka posljednje sjednice paritetne komisije službena talijanska agencija Stefani komunike najavljajući, da je sporazum postignut, pa još preostaje samo da vlade u Beogradu i u Rimu dadu svoj pristanak. Prema informacijama ovdašnjih službenih krugova komunike agencije Stefani, ma da je veoma oprezno sastavljen, nije točan, i do sporazuma nije došlo. Jer vlada o tom nema nikava izvještaja. Zato se drži, da je komunike službene talijanske agencije samo jedan od običnih bluffova talijanske štampe.

Odvažnije upućenje ličnosti tvrde, da vlada nije promijenila svoje stanovište, i da nikako ne misli odustati od zahtjeva, da se izvrše jasne odredbe rapallskoga ugovora i santamargeritskih konvencija u pogledu neovisnosti slobodne riječke države i nesumnjivog pripadnosti Jugoslaviji sušačke luke Baroša s Deltom, vlada je protivna svakom daljem izigravanju rapallskog ugovora i ne će dozvoliti nikakvog kompromisa, koji bi bio na štetu naših općenitih državnih i specijalnih životnih interesa Primorja.

U ovdašnjim političkim krugovima naročito se komentira čudnovato držanje talijanske štampe, koja u posljednjoj sjednici paritetne komisije, završene navodno polučenjem projekta za sporazum, ne javlja ništa, ili donosi protuslovne vijesti. Medjutim se drži, da je konflikt s Grčkom izazvan nečuvenim postupkom talijanske vlade, na čas potpuno potisnuo s dnevnoga reda riječko pitanje, a nije isključeno, da je baš ovaj konflikt ostavio riječko pitanje još uvijek otvorenim.

Prema vijestima talijanske štampe u Italiji se računa sa mogućnošću, da će jugoslovenska vlada učiniti svoje držanje u grčko-talijanskom konfliktu ovisnim o kompenzacijama u riječkom pitanju. No ovdašnji vodići krugovi odbijaju ovakvo mišljenje, jer naša vlada ne će da rapallskim ugovorom već rješeno riječko pitanje junktimira sa kompenzacijama za svoje držanje u talijansko-grčkom konfliktu, koje je već isključivo na medjunarodnim utanačenjima.

Istodobno s polaskom dra. Rybářa iz Rima očekuju se u Beogradu gosp. Pašić i ministar vanjskih posala dr. Ninčić, ali se njihov dolazak očekuje tek za koji dan, jer se g. Pašić nalazio u Francuskoj, i g. Ninčić u Ženevi, gdje prisustvuje radu Lige Naroda, koja raspravlja o konfliktu grčko-talijanskom.»

Razne vijesti

Domaće novosti.

Otkriće spomenika kapetanu Niku Dubokoviću u Jelsi. — U nedelju, dne 9. o. mj. zahvalni će Jelšani otkriti spomenik svome slavnome sumještaninu i velikom dobrotvoru pok. Niki Dubokoviću, o kome govorimo opširnije u podlistku današnjega našega lista.

Mi Istrani imamo još i posebnih razloga, da se zanimamo za ovu lijepu svečanost. Jelsa bijaše jedno od prvih dalmatinskih mjesta, gdje je naša Družba Sv. Ćirila i Metoda za Istru našla bratskog odziva. U Jelsi imala je Družba i svoju podružnicu. Družba je imala više takovih podružnica i gotovo sve su znale, što im je dužnost, ali nijedna nije je vršila onako točno «po pravilima», a što je više — po srcu, kao ona u Jelsi.

Mi se u današnjim prilikama rado sjećamo svojih starih prjatelja. Sjećamo se i naših dobrih Jelšana, i neka budu uvjereni, da ćemo u dan njihove lijepe slave biti u duhu s njima.

Mazzinijevo političko proročanstvo. U pariškoj reviji «L'Europe Nouvelle» objavljuje bivši italijanski ministar vanjskih poslova conte Sforza članak pod gornjim naslovom, u kojem hvali veliki politički talent Mazzinija i spominje, da su se do zadnje točke ispunila sva njegova proročanstva. Conte Sforza tvrdi, da se je Mazzini kroz čitav svoj život skrbio za moralno podignuće italijanskoga naroda. Slavene — piše conte Sforza — nije nikad mrzio, jer je unaprijed predvidjao njihovo vaskresenje i nezavisnost. Zato je preporučao čitavom italijanskom narodu, da traži saveznike medju Slavenima, naročito onima, koji su podvrgnuti austrijskoj vlasti — medju narodima, koji takodjer moraju da traže svoju neodvisnost. Što više: Mazzini je preporučao italijanskom narodu, da upiše na svoje oslobodilačke zastave i ime Slavena, te da za uvijek zapamti ove riječi: «U krajevima, gdje su Slaveni u većini, proglasimo njihovu neodvisnost čim tamo stupimo nogom. Dajmo im da izaberu Narodnu Skupštinu, koja će reprezentirati Kranjsku, Dalmaciju, Hrvatsku, Slavoniju... Vidjet ćete: imat ćemo saveznika od Jadrana do Poljske. U ravnicama Venecije trebamo da zastanemo: preko toga kraja mi ne možemo.»

Tako piše o Mazziniju conte Sforza. Šteta je samo što ne spominje još i to, koliko se današnji političari, a i sam Sforza, drže tih velebnih nauka svojeg učitelja!

Zar se i ovo zove patriotizam? Kako javlja naš dopisnik iz Sovinjaka, pred malo vremena poslalo je tršćansko Ravnateljstvo pošte i brzojava u Sovinjak jednog komesara, da pregleda račune tamošnjemu poštaru. Komesar, koji je pregledao sve knjige na pošti, našao je račune u velikom neredu. Poštanski je komesar izjavio poštaru, da on toga više ne će trpiti. No poštar se je počeo ispričavati time, da je on dobar patriota, da redovito uništava našu novinu itd. Komesar nije htio o tome ni slušati, već je jednostavno zahtijevao red i otišao nezadovoljan iz Sovinjaka.

Taj dogodjaj nije ni najmanje obradovao g. poštara, pa je, iz bojazni da će izgubiti službu, zasnovao jedan paklenski nacrt, misleći, da će valjda time opravdati svoje pronevjerenje kod pošte. Čim je poštanski komesar zapustio Sovinjak, on je napisao protest protiv odobrenja opcije g. učitelja Rade u Buzetu i odnesao ga općinskom županu Sirotiću na potpis. Pošto g. Sirotića nije bilo kod kuće, uzeo si sam općinski pečat i falsifikovao županov potpis. zatim je otposlao protest na općinu.

Netom je općina buzetska primila spomenuti protest, odmah je pozvala k sebi župana Sirotića i zamolila ga za razjašnjenje. Sirotić je izjavio, da on nije učinio nikakva protesta, već da je to falsikovao sovinjski poštar. Nato je — kako čujemo — općina tužila sovinjskog poštara radi krivotvorenja potpisa i ovih dana se već vršila na buzetskoj preturi rasprava protiv gospodina «Tamburina». Kako je prošla rasprava još nam nije poznato.

Slovenski jezik protjeran iz svih goričkih pretura. Ovih dana dobili su svi gorički sudovi (preture) nalog iz Gorice, prema kojemu ne smiju više primati nikakvih spisa u slovenskom jeziku. Rasprave i zapisnici vršit će se takodjer u talijanskom jeziku. — Kako vidimo, odsele će biti i u Goričkoj kao i kod nas u Istri. Živila sloboda!

Aretacije radi slovenskog pjevanja. Prekjučerašnja «La Sera» javlja, da je ovih dana došlo do krvavog sukoba u Bovcu (u Goričkoj). U jednoj gostioni nalazilo se 12 mladića, koji su igrali na karte i pjevali slovenske pjesme. Najedamput su došli u gostionu oružnici i pozvali mladiće, da prestanu s pjevanjem. Mladići da se nijesu htjeli pokoriti. Nato da su — kako piše «La Sera» — oružnici nataknuli na puške bodeže i protjerali mladiće napolje, gdje je došlo do krvavog sukoba izmedju oružnika i mladića. Rabili su se revolveri i puške. U sukobu su ostali ranjeni dva civilista i jedan oružnik. Svi su civilisti aretirani.

Vrijedno da se zabilježi. Pišu nam iz Trviža kod Pazina: Velecij. gospodine uredniče! Ovih dana se pronio glas, da će ponovno doći k nama za učiteljicu g. Propaganda Palmieri i da će odsele podučavati naše djevojčice ženski ručni rad. Kad smo mi to čuli, nismo mogli drugo nego da se nasmijemo. Ta i lanjske je godine kušala ta gospodjica da podučava u školi ženski ručni rad, ali je morala odustati od tog nauma, jer nije bila ni sposobna za takovu poduku. Mi se još i danas sjećamo, a tako i školske vlasti u Pazinu, kako su je naše djevojčice morale učiti — čujte! — kako se drži igla u ruci!... Ona nije unatoč svega toga htjela da odustane od poduke sve dotle, dok nije dobila (na našu intervenciju!) nalog iz Pazina, da taj posao prepusti našoj, sposobnoj učiteljici, koja je žalibože otpuštena iz škole. Zato mi ne možemo nikako vjerovati, da će ju školske vlasti opet amo poslati, kad im je dosad dobro poznata njezina sposobnost. Zar ne, gospodine nadzorniče?

Svega po malo

Uspomena na marš fašista u Rim. Javljaju iz Rima, da će talijanska vlada izdati jedan dio posebnih novčanica od 100 lira za uspomenu na prvu godišnjicu, kada su fašisti svečano umarširali u Rim i preuzeli vlast. Te će novčanice imati na jednoj strani sliku kraljevu, a na drugoj liktorski svežanj šiblja.

Najveći gradovi na svijetu. Na cijelom svijetu ima sada preko 1.804 milijuna ljudi, a od tih svih ljudi 7 procenata živi u velikim gradovima. Velikih gradova, od kojih u svakom stanuje preko 100 tisuća ljudi, ima sada svega 425, a od tih opet 25 gradova ima preko milijun stanovnika. Najveći gradovi na svijetu jesu New-York (u s. Americi), koji ima preko 5.000.000 milijuna stanovnika, London (u Engleskoj), koji ima 4 i po milijuna stanovnika, Berlin (u Njemačkoj), koji ima 3 milijuna i 800 tisuća stanovnika. U Evropi ima 5 gradova sa preko mil. stan., a to su London, Glasgov (u Engleskoj), Pariz (u Franceskoj). Berlin (u Njemačkoj), Beč (u Austriji) i Moskva (u Rusiji). U cjeloj Evropi ima 199 velikih gradova, koji imadu preko 100 tisuća stanovnika, u Aziji ima 92 takva velika grada, a u Americi 89 takvih velikih gradova. U ovim velikim gradovima cijelog svijeta živi 130 milijuna ljudi. svaki četrnaesti čovjek živi u velikom gradu. U Jugoslaviji su tri velika grada, koji imadu preko 100 tisuća stanovnika, a to su Zagreb, Subotica i Beograd.

Uapšen kralj tatova. Ovih dana uspjelo je njemačkoj policiji u Berlinu da se dočepa jednog medjunarodnog lopova, koji je upisan u crnu knjigu svih evropskih policija. Jedan čitav puk policista uhadjao ga je već nekoliko godina. Radi se o nekom Sansonu, koji je kroz 20 godina bio poznat općenito kao kralj tatova. Njegovo su «polje rada» bili najveći evropski hoteli, i svaki je njegov «državni udar» uspijevao, kao da je sam djavo kumovao kod ovih smionih pohvata. Dosada je pokrao nekoliko milijuna. Slučaj je htio, da je taj tat milijuna uapšen u času, kad je ukrao jedan obični gunj od nevažne vrijednosti! Na policiji je dao krivo ime, ali je konačno ipak prepoznat kao rijetka ptičica, koju je policija čitavog svijeta već preko 20 godina hvatala, ne uhvativši ga. Sanson govori deset jezika.

Čudotvorna flašica (bočica). U nekom franceskom selu posjeduje jedan seljak čudotvornu flašicu, koja najavljuje sa največom tačnošću kad će doći kiša, snijeg, tuča (grâd) itd. Staklenka ima 300 godina, a prelazi iz generacije u generaciju poput neke jamajlije. U sebi sadržaje neku bistru tekućinu, ružičaste boje. Kad se približava snijeg, tekućina postaje bijela, pa se skuplja u obliku snježnih krpica; prije negoli će nastupiti ledeno vrijeme, tekućina se opet pretvara u male kristalne prizme; nekoliko sati pred kišu pretvara se ova tekućina u male, crne točkice, slične mušicama; prije negoli će da udari tuča, pretvara se ista tekućina u prava ledena zrnca.

Koliko ljudi u Madžarskoj ne zna čitati? U Madžarskoj, u kojoj ima 8 milijuna stanovnika, ima preko jednog milijuna ljudi, koji ne znaju čitati ni pisati. U Italiji, a naročito u južnom dijelu, ima oko 3 milijuna nepismenih ljudi. To je nepobitna činjenica, o kojoj se je mogao svatko uvjeriti, tko je imao sreću da proživi nekoliko vremena u južnoj Italiji. Naši vojnici, koji služe u italijanskoj vojsci, pričaju, da ima i takvih satnija, u kojima se nalazi 90 postotaka nepismenih vojnika. Iz toga proizlazi, da se Italija niti u starim pokrajinama ne skrbi dovoljno za suzbijanje analfabetizma. Zbilja nevjerojatno!

Koliko je do danas natiskano knjiga u cijelom svijetu? Računa se, da je dosad sviju knjiga natiskano na cijelom svijetu 13 milijuna. Knjige se tiskaju već preko 400 godina, a svake ih se godine sada naštampa oko 150 hiljada.

Najlakše drvo na svijetu zove se balza, a raste u južnoj Americi. To je drvo lakše i od pluta (surve), od kojega se prave čepovi za boce.

Velika grofovska palača za jednu liru i 50 cent. Čitamo u českim novinama: Francesko je generalno osiguravajuće društvo svojedobno kupilo u Budimpešti palaču grofa Batthyany. Ta je palača točna kopija glasovite palače Strozzi u Firenzi (1489.) Za vrijeme boljševičkoga prevrata u Madžarskoj rekviriraše tu palaču boljševici i pretvoriše je u glavni stan jednoga terorističkoga odjeljenja. Kada su boljševici iz Madžarske protjerani, Batthyany je nije htio više uzeti, nego ju je prodao spomenutom društvu za 20 milijuna maraka. Onda je 100 maraka vrijedilo 7.30 švicarskih franaka. Spomenuto frankfurtsko osiguravajuće društvo je na kupnju te palače pozajmilo potrebnu svotu u Švicarskoj i kamate na nju je redovito isplaćivalo. Medjutim je marka padala dotle, dok danas 100 maraka vrijedi deset tisući dio švicarskoga franka, pa je osiguravajuće društvo platilo svoj dug tek prije nekoliko dana. Tako ga palača zapada samo 100.000 madžarskih druna, što odgovara prema današnjem kursu svoti od 1.50 italijanskih lira.

Ženidba jugoslavenskog princa Pavla. Bratučed jugoslovenskog Kralja, Nj. V. Aleksandra I., princ Pavle ženi se sa bratučedom grčkoga kralja princeson Olgom.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Dopisnica uredništva.

Gospodinu S. — Baderna. Vaše pismo primasmo. Savjetujemo Vam, da onu stvar pustite onako, kako stoji. Liječnici vele, da se može odstraniti. No iskustvo je pokazalo, što i sami priznavaju, da odstranjenje one stvari donaša obično zle posljedice na koži. Obzirom na to mislimo, da će biti najbolje, da ostanete mirni i da ne trošite novac uzalud. — Da ste nam zdravo!

Našim ljudima u Lošinju. Pročitajte naše upute o gnojenju maslina u rubrici «Mala seljačka škola»!

Gosp. N. V. Ustrpite se malko! Doći će i Vaše na red.

Broj 36. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 13. septembra 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Današnja „I. R." ima prilog „Mladi Istranin" br. 17.

Na razmišljanje onima, kojih se tiče...

Naši novi gospodari nisu mirne duše prenesli postupak i uspjeh naših poslanika na interparlamentarnoj konferenci u Kopenhagenu. Predstavnicima naše države nije ovaj put uspjelo da bace Evropi prah u oči, premda su to nastojali da učine. Po svemu izgleda, da se tamo Italiji nije i nadalje priznao patent slobodoumnog postupanja sa inorodcima. Nije to nikako pravo onima, kojih se to tiče. Ona zloglasna politika dvojne mjere i logike, koja se ispoljavala i provadjala u svim dejstvima protiv našega naroda, nije se pokazala zgodnom i trajnom pred kulturnim svijetom. Kod nas se moglo napadati druge države i zahtjevati od njih, da urede pitanje svojih manjina, dok se istovremeno na svemoguće načine lišavalo naš narod kulturnih i političkih dobrina. Borili smo se svim sredstvima, koje imadosmo na razpolaganje, protiv valova nasilja za svoje nacionalno samoodržanje, ogorčeno smo dizali svoje proteste, predlagali smo vlastima načine liječenja i medjusobnog pomirenja vodeći iskreno politiku sporazuma, ali uzalud. Vlastodršci naši ne će da priznadu to dejstvo. Dok nas nemilosrdno zatiru, galame na sva usta, da s nama postupaju najslobodnije, dok nam oduzimlju najelementarnije kulturne pravice, izvan države hoće da se bahato ponose i nadalje sa svojim liberalnim ravnanjem sa inorodcima. No ne može da bude jedna stvar i bijela i crna. Ili priznajte svoje namjere raznarodjivanja — ili postupajte s nama prema tradicijama svoje prošlosti, ili dajte nam ono, što nam ide — ili prestanite sa hvalisanjem, da s nama najpravednije postupate.

Naš je narodni poslanik dr. Wilfan otvoreno izjavio na konferenci, da imade bez sumnje liberalnih naroda, kojima je mrsko svako nasilje, ali da i u takvim slučajevima vladajuća većina odnosno njezini organi zlorabe svoju moć protiv narodnih manjina. Taj se pojav opaža u svim državama. Malne su sve države osobito svršetkom rata naprtile sebi dobrovoljno milijune drugorodaca, zato bi i bila njihova dužnost da s njima pravednije postupaju.

Jedan od najglavnijih razloga, da su u svim državama pokolji i nasilja, da države ne mogu medjusobom da urede svoje odnošaje, da medju njima vlada doista ratno raspoloženje jest slabo i nečovječansko postupanje sa skupinama inorodaca. Svakoj manjini treba bez terora osigurati kulturno-politički opstanak i razvitak. Nadamo se, da će buduće konference interparlamentarne unije to pitanje konačno pravedno riješiti, jer je u interesu pojedinih država kaošto i konsolidacije Evrope.

Da li će našem narodu u ovim krajevima iza ovogodišnje konference biti bolje, mogu da odgovore oni, od kojih to zavisi. Mi sumnjamo, da će nam u najbližoj budućnosti osvanuti bolji dani, jer nas žalosno iskustvo uči, da pretjerani nacionalizam ne pozna nikakvih granica u osvajanju, ne priznava nikakvih prava manjinama, nego guta i zatire sve što mu je na putu. To nam dokazuju svagdašnji dogadjaji. Još se i dalje zatvaraju naše škole i otpuštaju naši narodni učitelji, jer se i nadalje baca naš jezik iz crkve i tjera sijede naše valjane svećenike. Mi znamo, da će se u tom smislu i nastaviti, ali mi smo takodjer uvjereni, da će tome nenormalnom stanju ipak doći kraj. Učinit će kraj svim zulumima upravo oni, koji su negda mirne duše sve to gledali.

Prestavnici današnje vladajuće stranke su bez sumnje veliki rodoljubi, koji su mnogo žrtvovali da podignu ugled svog naroda i da povećaju upliv svoje države. Kaošto su se u mnogočem ugledali u velike ljude i momente svoje slavne prošlosti, nadamo se, da će doći do uvjeranja — da time što nas proganjaju, ne dovršavaju veliko poslanje svojih predja; osjetit će kako su strašno protuslovili njihovim idealima slobode, odlučit će se napokon da slijede stopama svojih otaca, koji su se borili za one iste pravice, koje se nama krate i oduzimlju. Tako će radeći na korist vlastitog naroda i države moći jedino dokazati, da italijanska liberalnost u postupanju inorodcima nije pusta fraza.

Mi se čvrsto nadamo, da će italijanski narod konačno uvidjeti važnost tog pitanja i da će zatim i za naš narod u Italiji nastati bolji i ugodniji dani.

Tko sije vjetar — žanje buru

Kad se ono u novembru 1918. srozala Austrija i kad je bahati njemački Kajzer bio primoran da bježi, izmučeni su narodi mislili, da je patnjama došao kraj i da će se izmoreno čovječanstvo moći da posveti svojim poslovima i mirnome napretku.

Lijepe nade, ali se nabrzo pokazaše, da su varave.

U Rusiji se nastavljala revolucija, kojoj se još ni danas ne vidi kraja. Madžarsku bio zahvatio val boljševizma, pa kontrorevolucije, pa uslijedili pokušaji Karla Habsburškoga, da se opet dokopa izgubljenog prijestola, a što namjeravaju takozvani »Probudjeni Madžari« — to nije nikakva tajna: čekaju na zgodnu priliku, da napadnu na svoje susjede. I Poljaci imali su da izdrže žestoku navalu Rusa, koji su im već bili doprli do vrata glavnoga grada Varšave. Poljaci su odbili navalu. Rusi su se povukli, ali računi nisu još poravnani. U Bugarskoj državni udar za udarom, vječni nemiri i krvoprolića, naročito na granicama. A onda — veliki grčko-turski rat, teški poraz Grčke, koji je imao za posljedicu, da su se Turci opet ušančili u Evropi, s koje su već bili — činilo se zanavijek — protjerani. U Njemačkoj revolucije, kontrarevolucije, atentati, nemiri, krvoprolića kao u Sleškoj i drugdje. Zatim okupacija Ruhra, za koju se zna, kako je počela, ali se ne zna, kako će dovršiti. U Italiji: prije komunizam sada fašizam, okupacija Krfa itd. U Jugoslaviji šarlatan Radić, u Engleskoj Irci, u Egiptu, Indiji, Mezopotamiji mase nezadovoljnika... Albanija pak kao Albanija. U jednu riječ: svuda sve sâm kaos, metež, neprestane trzavice, rat, gdje pritajeni a gdje otvoreni.

K svemu ovomu pridružile su se i mnoge elementarne nesreće: izvanredne suše, povodnji, potresi, od kojih je bez primjera u povjesti čovječanstva onaj, što je ovih dana uništio jedan veliki i najbogatiji dio japanskoga carstva. U šest minuta izgubilo je ondje život toliko ljudi, koliko ih nije izgubila Italija u čitavo vrijeme velikoga rata.

A što da kažemo o novcu, koji u najvećem dijelu Evrope, u Rusiji i u Njemačkoj, nema nikakve vrijednosti?

Sve o svemu — svijet stenje danas pod užasnim teretom, u užasnim mukama. A nigdje liječnika, da mu pruži pomoći. Što više: i oni, što bi izmorenom i izmrcvarenom svijetu mogli da pomognu, mjesto blagog napitka pružaju mu octa i žući. I kojima bi dužnost bila, da mu vidaju rane, neprestano ga ubadaju iglicama, kao da uživaju u njegovim mukama.

I svi siju vjetar i već žanju buru. Neki su se u njoj već i udavili. I drugi će za njima. Malo ima država na svijetu, o kojima se danas ne bi moglo punim pravom da kaže:

— Lipa broda — loša kapitana!...

A ipak — su ti »kapitani« u vrijeme velikoga rata po raznim evropskim i drugim Parlamentima galamili, da je ono posljednji rat, čovječanstvo da čekaju divni, mirni dani, sloboda, pravda, jednakost i sve druge »*djakonije*« redom!..

Ironiju, krvavu ironiju tih zvučnih riječi osjećamo osobito mi maleni. Naši su »kapitani« i nama obećivali i »Romu i Tomu«, a sada, pošto je tobože sve svršeno — oduzimlju nam i najprimitivnije pravo — pravo, da svoju djecu odgajamo u svojem materinjem jeziku. Jednu po jednu zatvaraju nam naše stare narodne škole, sve uz nekakve glupave izlike, koje u istini nisu dostojne ozbiljnih ljudi.

Čemu vam izlike, gospodo »kapitani«? Ta vi ste sami na usta vašega najvećega »Živućega«, na usta vašega »Vodje« jasno i glasno izjavili, da nas hoćete asimilirati.

Asimilirati znači zgaziti. A mi se gaziti ne damo!

Ne damo! — pa pukio kud puklo!

Katastrofa u Japanu

Kao da se otvorio ponor u dubine vječnih tmina i strahota pakla, odakle dopire do nas elementarna tutnjava, izmiješana sa užasnim, očajnim krikovima zdvojnih duša — tako se čovjeku čini, kad čita vijesti iz Japana, sve jednu strasniju od druge. Mistični neki strah, protkan samornim osjećajem samilosti spopada čovjeka pri pomisli na one užasne strahote. Surova, slijepa sudbina je udarila šakom na onaj kutić zemlje, što se zove Japan, a koji dočarava sliku zlaćane, suncu obasjane atmosfere, ispunjene mirisom cvijeća, bojadisane milijunima svijetlih boja krizantema, behara, ruža, cvijeća i svijeta, milovane poezijom i posmjehom gejša, načičkane šutljivim, energičnim, marljivim, naprednim, hrabrim, i sitnim cvijetom, koji se užurbano kreće medju svojim čistim, malenim domovima, morem šarenih vrtova. Japan, koji čovjek ne može da zamisli, bar ovako izdaleka, nego kao zemlju minijaturnih dražesnih stvoreva, bilja i domova, pretvorio se odjednom u pozornicu ruševina, garišta, krvi, lješina, kaosa, anarhije, mraka, vapaja... Japan, sila, koja je ispunjala podmukim strahom staru, izložbenu Evropu; Japan, koji je sa podsmjehom pratio suludo mahnitanje i nadmetanje civilizovanijeg kraja na zemlji, a iza podsmjeha radio i pripremao se, da joj jednoga dana stane nogom na šiju; Japan, velika sila, koja je iskrsla tek pred nekoliko decenija, da se kao fantom »žute opasnosti« pojavi na obzorju Evrope; Japan zemlja minijaturnih dražesti, egzotičnog šarenila, obliven zlatnim zrakama sunca, zemlja poezije i mistike — **Japan** je danas epizoda pakla, propast i smrt.

Smrt, glad, pljačka...

Za vrijeme potresa jednostavno je potonuo u more zajedno sa hiljadama svoga pučanstva i otok Iču. Tokio i Jokohama posvema su uništeni. U okolici se Tokija vojska zaplela u teške bojeve sa pljačkašima. Lord Curzon je izjavio japanskom poslaniku, da će engleska i indijska vlada sve poduzeti, da pomogne Japanu. Šteta, koja je nanesena ovom katastrofom, računa se na 200 milij. funti šterlina (1 funta sterlina je po današnjem kurzu 106 italijanskih lira).

Potonula naselja, uništene palače, anarhija, korejski razbojnici itd.

Po čitavoj okolici Tokia i Jokohame izčezoše gradovi i pučanstva sa lica zemlje. Iz porušenih gradova javljaju na stotine hiljada žrtava: tako u gradu Hakovu mogu da izbrajaju žive, dok je mrtvih toliko, da ih je nemoguće prebrojiti. Sve što je bilo naselja, gradova i sela uz obale, potonulo je u more. Ovaj put su se probudili i takvi vulkani, koji već stotinama godina miruju. Izmedju ostaloga javlja se, da je u Tokiju uništena ogromna palača japanske narodne banke, svi carski muzeji, univerzitet, svi vojnički instituti i škole, ministarstvo rata i vanjskih posala, gotovo sva kazališta, Kamov hram, željezničke stanice te prekrasne palače engleskog i turskog poslanstva. Carska palača, koja dosada nije bila pristupačna nijednome strancu, otvorena je za svakoga unesrećenoga bez razlike, kojem staležu ili narodnosti pripada. Anarhija u zemlji biva sve jača i jača. Naročito iskorišćuju nesreću za pljačkanje razbojnici sa Koreje, koji su s mjesta dohrlili u Japan.

Kakve će posledice imati ova katastrofa?

Vanredno velike. Japan je uslijed ove katastrofe bačen za više generacija natrag. Što više: on je prestao biti velika sila te se spao na silu četvrtoga stepena. Nikakva revolucija ne bi mogla gore upropastiti zemlju. Posve su ruinirana velika svjetska osiguravajuća društva, naročito londonska i ona u San Francisku, kod kojih su imovine stranaca i Japana bile osigurane od nesreća. Mrtvih ima sva sila. Da se izbjegne opasnosti pošasti, bacaju lješine poginulih jednostavno u upaljene kuće kao na lomače. Pljačkanja uzimaju sve većega maha. Javlja se da je englesko, ameriško i francusko poslanstvo posve uništeno. Jedna od prvih mjera japanske vlade bila je ta, da je odaslala u zoološki vrt odjelenje vojske, da poubija divlje zvijeri, koje su se tamo nalazile.

3 milijuna mrtvih. — Sudbina vladarske kuće i porodice.

Kako smo već u zadnjem broju »Istarske Riječi« javili, potres u Japanu upropastio je 3 milijuna ljudskih žrtava, od toga u samome Tokiju 300.000. Brzojav, koji je stigao iz Pekinga, javlja o 2 milijuna mrtvaca. Londonske vijesti kažu, da je za katastrofe poginulo 40.000 stranaca. Pogiboše i mnogi članovi vladarske obitelji, medju njima princeza Kaja i princ Jonešina. Poginuo je i princ Mačukata, čuvar velikoga pečata carske kuće. Ništa se nije dogodilo mikadu Jošihitu, koga od g. 1921. zastupa u vladi princ regent Hirohito. Jošohito je u času nesreće boravio u svojoj rezidenciji u Nikkou, 100 km južno od Tokija.

Kaos.

Uslijed te strašne katastrofe vlada u cijelom Japanu kaos, kakov se ne može ni zamisliti. Vojska je preslaba, da uzdrži red, a naročito u krajevima, koji su najjače postradali. U nekim djelevima pomalo i vojska počinje da otkazuje poslušnost. I činovnički aparat je prestao da funkcioniše u mnogim uredima.

Najmlađi Karađorđević Dušan ili Stevan?

U četvrtak, dne 6. o. mjeseca rodio se jugoslovenskomu Kralju Aleksandru I. prvi sin. Mladi kraljević ima po ustavu pravo da svoga oca naslijedi na prijestolu. Vijesti iz Beograda kažu, da je zdravstveno stanje i majke, kraljice Marije, i maloga princa — sasvim dobro.

Sve je to kralj Aleksander još istoga dana objavio svojim »milim Srbima, Hrvatima i Slovencima«. Medjutim se je glas o tom sretnom dogadjaju munjevnom brzinom raširio po čitavoj jugoslavenskoj zemlji i svuda po svijetu.

Četvrtak je bio u Jugoslaviji dan velike radosti. U Beogradu je u znak slave ispaljen 101 hitac iz topa. Gotovo u isto vrijeme grmjeli su topovi i u drugim mjestima Jugoslavije. Sve su zgrade bile okićene zastavama, a sve crkve, pravoslavne i katoličke, pune svijeta, koji je hvalio Boga, da je narodu dao naslijednika prijestola.

Kraljev prvorodjenac krstit će se ovih dana. Kumovat će mu sin engleskoga kralja, vojvoda od Yorka. Na krstu dobit će ime — Stevan.

Stevan ili Stjepan, što je svejedno, zvao se takodjer i sin velikoga srpskoga vladara Nemanje, koji je vladao oko 1200. godine poslije Isusa. Stevan, Nemanjin sin, bio je prvi okrunjeni srpski kralj, stoga se i zove — Prvovjenčani. Taj kralj primio je kraljevsku krunu od pape rimskoga, ali je uz pomoć svoga brata, Svetoga Save, ishodio za Srbe vlastitu, samostalnu crkvu, koju je srpski narod sačuvao i koja je i njega sačuvala do dana današnjega.

I Hrvati su u davnini imali kraljeva svoje krvi. Jedan od njih zvao se Stjepan Držislav (vladao je oko 1000 god. poslije Isusa) a imali su još dva Stjepana, od kojih je jedan (onaj što je vladao od god. 1030—1058.) bio otac hrvatskoga kralja Petra Krešimira IV. Velikoga obnovitelja hrvatske stare države. Gotovo svi bosanski kraljevi nosili su ime Stjepan, a i mnogi banovi i vojvode i hrvatski i srpski.

Kako se vidi, kraljevsko ime Stjepan vrlo je popularno, jako ovamo ne računamo razne tudjinske (madžarske) Ištvane, koji su na veliku nesreću Hrvata više godina vladali u Hrvatskoj i Slavoniji, pa i u Dalmaciji.

Medjutim nema kraja hrvatske ili srpske zemlje, u kome nije vladao koji Stjepan ili Stevan, vladar od roda hrvatskog ili srpskog, pa držimo, da je i to odlučivalo kod izbora imena, što ga već od sada nosi prvorodjenac kralja Aleksandra i kraljice Marije.

Prema posljednjim vijestima iz Beograda izgleda, da novorodjenom princu, jugoslovenskom Prijestolonasljedniku, ne će nadjenuti ime — Stevan, već **Dušan ili Petar.**

DOPISI

IZ PULE.

Pitate me, dali sam još živ? Jesam jesam, ali kako. Razlog, što moja ruka već dva mjeseca ne taknuše pera i moj mozak ne stvaraše, nije lijenost niti zaposlenost, već nešto goreg. Dugo-vrućih šezdeset dana i fatalno-tamnih šezdeset noći probdjeh u vrućici i obložen namočenim peškirom buncah i buncah. —

Nemojte misliti, da sam se najeo smokava i napio vode pa obolio na trbušnoj pošalini. Dok je rakije smokve ne će škoditi mojim crijevima, a vodu ne pijem dok filoksera ne uništi sve vinove loze ovog svijeta. Razlog mojoj bolesti jeste jedan čovjek, koji se zove Colarig. —

Sjegurno ste već koješta čitali o tom fenomenu, ali držim dužnošću da i ja nešto progovorim o njemu kao takvom i o panici, što ju je prouzrokovao u našem gradu. —

Ivan Colarig je rodjeni tat, nadaren vrlinama prolomnika, lupeža, razbojnika itd. Rodio se je u Puli pred 25 godina i pokazao već kao dječak od osam godina svoju sposobnost, ukravši svom rodjenom ocu jedan vozić i dva magarčića, koje je prodao za malene pare i proigrao ih. Od tog dana do danas izveo je bezbroj takvih i sličnih pothvata. Odlikovao se je osobito u prolomima u crkve i kuće bogataša. Više puta bio je uapšen, ali mu je uvijek uspjelo pobjeći već nakon par dana i uživati dalje zlatnu slobodu šetajući bezbrižno gradom. —

Pred dva mjeseca sreo se sa dvoje karabinijera, koji ga prepoznaše i uhvatiše, ali samo za momenat, jer je sa jednim dobrim zamahom oborio obojicu, oslobodio se, uhvatio revolver, jednog karabinijera ubio a jednog ranio i ostao živ.

Iza ovog dogadjaja sakupila je ovdješnja Questura sve svoje sile i odlučila boj na Colariga do skrajnosti.

Što se od te strašne večeri dogadja u Puli to je nečuveno. Questura je mobilizirala sve svoje ljude: agente, karabinijere financijere, i čete narodne milicije, ukupno 1800 ljudi, koji danju i noću lete kamionom i pješke gradom i okolicom oboružani do grla sa puškama, samokresima, bombama i strojnim puškama, preobučeni svaki dan drukčije. Na vratima svih novčanih zavoda postavila je stražu, osobe, koje nose novca u džepu praćene su uvijek putem iz bojazni da se nebi pojavio Colarig i orobio ih. Pučanstvo prestrašeno do eksessa povuklo se u kuće i čim pade mrak Pula daje dojam ratnog stanja. — A Colarig? Ne skriva se on kao obični lopovi, već kao svi ostali pošteni i nepošteni gradjani šeće mirno po gradu, sjedi u kafani, čita novine, kupa se i kad mu je vruće izlazi u okolicu, da se nauživa svježeg zraka. — Jednog je dana ostao bez novaca, pa je provalio mirno u kuću jednog liječnika i prisvojio na pošteno-lupeški način svotu od L. 23.000.— Druge večeri došao je u redakciju ovdješnjeg lista L'Azione i dao jednome redaktoru dugi izveštaj o svom prošlom radu i namjerama za budućnost. Redaktor ga je mirno slušao čitav sat, ali iza zaslušanja morao se je dati povesti kući u zatvorenoj kočiji, da ne okuži zrak, sa smradom što je nosio u gaćama, a drugi dan ležao kod kuće sa 40.° groznice. Dakle kad se je jedan redaktor ovako ponio, mislim da ne ćete osuditi ni mene, koji nijesam nikakvi redaktor, što sam se držao za dva mjeseca povučenim i gotovo bez da sam dao znaka života.

Prigodom svog pogovora sa gorespomenutim redaktorom kazao je, da će dne 7. ov. mj. otputovati za Rusiju i zbilja onoga dana otplovio je jedan parobrod iz Pule za Odesu, a Colarigu od onog dana ni traga ni glasa, pa su svi gradjani izgmiljili ponovno napolje, a medju njima i ja. —

Skori dani pokazat će jeli otputovao, ili se gdje skriva nanjušivši pojačanje tjerajućih četa, nu ako je zbilja otputovao, onda je naša Questura sa onih L. 18.000.— što je trošila dnevno za vojsku, mogla sagraditi jedan veliki zid od Rovinja do Crne Punte, pa bi ga bila sjegurno ulovila, a pri tom bi bila zaposlila nekoliko stotina nezaposlenih i pomogla toliko gladnih sirota. —

Bez obzira na činjenicu, da li je pobjegao ili se skriva u neposrednoj blizini grada, Colarig je dobro došao, jer će sa njegovom historijom popuniti Pula arhiv svog muzeuma, u koju svrhu je došao već u Pulu jedan vještak iz Milana.

IZ SV. PETRA U ŠUMI.

Ukinuće poštanskog ureda.

U našem mjestu postoji već preko 50 godina poštanski ured. Njime se ne služi samo Sv. Petar u Šumi, koji broji oko 1400 duša, nego i sva okolna mjesta — Munci, Grubiši, Dobrili, Ružići, Brijani i Krajcerbreg. Pošta se nalazi na u najboljem središtu, na dosta prometnoj točki, pa nije isključeno da bi bila već odavna prešla u prvi red, kad bi bila vodjena od valjanog činovnika. No ona je žalibože imala tu nesreću, da ju je skoro uvijek vodio čovjek, kojemu je bilo sve prečije negoli pošta. Za vrijeme rata bilo je krenulo nešto na bolje, ali se brzo povratila stara neurednost. I tako je bila naša pošta jedina pošta u Istri, koja — uz malene iznimke — nije nikad poznavala uredovne satove. Nebrojeno se puta dogodilo, da su ljudi došli **u uredovnim satovima** na poštu i da su se morali povratiti natrag neobavljena posla, jer se poštar zabavljao na drugom mjestu. Proti poštaru se opet nije smio nitko pritužiti, jer je on kao fašista uživao apsolutno povjerenje. Uslijed toga je on sam sebi odredjivao nedjeljne dopuste i time nanašao pošti velik deficit. Taj deficit je prinukao poštanski komesarijat u Trstu na taj korak, da je s prvim septembrom ukinuo našu poštu. Time nam je spomenuti komesarijat učinio veliku krivicu, protiv koje moramo da najenergičnije prosvjedujemo i zahtijevamo: a) da se provede istraga glede pošt. deficita i b) da nam se ponovno uspostavi poštanski ured u Sv. Petru u Šumi. Nadamo se, da će ove riječi pasti na plodno tlo i da ne će naš glas ostati — glas vapijućega u pustinji! ..

IZ OPATIJE.

Krsna slava Ženskog Udruženja Opatija-Volosko.

I ove godine proslavilo je naše Udruženje svoju Krsnu slavu skromno ali dostojno. Utješljivo je, što je zanimanje za tu lijepu slavu bilo još veće nego li lani. To je dokaz, da je narodu omilijela i da je, pošto je toliko njegove starine propalo, odlučio, da je usvoji i drži kao svoj rodjeni običaj.

Ovom zgodom obraćamo se na naše prijatelje na Pazinštini, Puljštini i Poreštini, da nam pokupe sve podatke o krsnoj slavi, koja se, kako čujemo, uščuvala u nekim katoličkim selima. Bit ćemo harni svakome, koji nam u tome bude išao na ruku.

A sada dvije riječi o slavi našeg Udruženja u Opatiji.

Naše je Žensko Udruženje, kako je poznato, uzelo za svoju zaštitnicu Malu Gospu, koja pada na dan 8. septembra. Već je bilo sve spremno, da se slava priredi u taj dan.

Medjutim u zadnji je čas javljeno, da se u subotu, 8. septembra ne smiju držati zabave i to radi strahovite nesreće, što je nedavno zadesila japanski narod. Ruska je vlada već na prvi glas o onoj užasnoj katastrofi odredila, da se u znak žalosti zatvore sva kazališta i da se izvjese crne zastave. Taj hvalevrijedni primjer slijedile su i druge države, a i naši su u Opatiji u znak žalosti najspremnije odgodili krsnu slavu i prenijeli je na drugi dan, na nedjelju, 9. o. mj.

Mislili smo, da će radi te zapreke odaziv našeg općinstva biti slabiji. Kako li je ugodno bilo naše iznenadjenje, kad smo sjutradan oko 10 sati ujutro vidjeli, gdje naši u velikom broju grnu u »Zoru«, da prisustvuju svečanom lomljenju kolača!

Svečani je čin izvršen uz najveću pažnju i sabranost općinstva. Sve su oči bile okrenute k slici Majke Božje i k svijeći, koja je pred njome gorjela. Mnogima je u taj mah došlo u pamet, kako je jedna sitna onakova ikona i svijeća spasla od propasti čitav jedan narod — i bili su tronuti ...

Iza toga su naše gospodjice, sve u narodnom odijelu, zaredale uokolo nudeći goste koja koljivom, koja slatkim, koja svakakvim gjakonijama — slasnim ...

Sad je u dvorani nastalo šumno i bučno. I veselo ...

Iza toga pozvani su prisutni članovi, da posjete izložbu ženskih ručnih radnja. U isti čas napunila se dvorana, u kojoj je u prvašnje vrijeme bila Čitaonica. Na stolu bile su poredane radnje, što su ih naše djevojke izvezle i darovale Udruženju. Tko se i koliko razumije u naše narodno vezivo, morao je, gledajući onu ljepotu, da usklikne:

— Pozlatile se ručice, koje su ono sve onako divno izvele! ...

Sa svih strana čule se same hvale i same hvale, a tim uistini opravdanim i sasvim zasluženim hvalama pridružujemo se evo i mi uz želju, da bi naše mile gospodjice u tom pravcu nastavile i našle revnih i marljivih nasljednica. Žive nam bile!

Bilo je već prošlo podne, kad su se članovi počeli da razilaze uz obećanje, da ćemo se u veče opet sastati i pozabaviti. U veče, već odmah iza osam sati, bile su obje dvorane »Zore« upravo natlačene našim ljudima iz svih strana Istre. Zabava je protekla po programu. Najprije je gdjica Nevenka Trinajstić izrekla (u prozi) pjesmu »Tko krsno ime slavi onome i pomaže«. Ta pjesma, kao i druga, što je za njom slijedila: »Kraljević Marko i beg Kostadin« deklamovane su tako lijepo i s osjećajem, da su izazvale buru pljeska.

Iza toga, rekli bismo, prigodnoga slova, izišla je pred zavjesu mala Bosiljka Letiš. Nazvala nam je »dobro veče«! i počela da nam priča, kako ona zna jednu tajnu. Dugo nas je uvjeravala, da će je čuvati — i te kako! I mi smo joj vjerovali — zašto da joj ne vjerujemo? Ali dogodilo se ono, što se više puta dogadja i starijima: vlas, na kome je ona tajna visjela, postajao je iz časa u čas sve tanji i tanji, dok se nije naposljetku prekinuo, i ona je famozna tajna zasjala pred našim očima sva čista i bistra ... Mala je Bosiljka odmah uvidjela, što je učinila, uhvatila se za glavu i lijepo molila, da ne kažemo mami ništa o tom, kako smo ipak došli do one tajne. Kad bi to mama doznala, mogla bi pomisliti, da je ona uistini — brbljava ...

Mi smo joj drage volje obećali, da ne ćemo ništa kazati, ali jer je svoj monolog izrekla onako lijepo i srdačno, da smo ostali upravo začudjeni, mi smo joj od svega srca dugo, dugo pljeskali.

Poslije kratkog [illegible] pjesama, što ga je [illegible] digla se zavjesa i [illegible] vesela igra u [illegible] s pjevanjem. Komad je francuski [illegible] komedije ovoga [illegible] Jedna mala [illegible] mili-jun [illegible] u manov-[illegible] dvjesta [illegible] ljepšeg riješenja! Sad [illegible] da se nadje banka [illegible] Predstavljali su gospodjice Marija Rajčić, Marija Jurković i Nada Kuhar i gg. Vjekoslav Viškanić, Edmund Drobnik i Oleg Mandić — sve sami naši [illegible] o kojima bi bila suvišna svaka riječ pohvale. Pljeskalo im se mnogo, [illegible] zavrijedili su. Hvala i pjevačima, koji su sa svoje strane takodjer pridonijeli svoje. Samo naprijed ovako u radu, slozi i ljubavi!

Poslije predstave — dakako — ples. Pa pjesma, pa tambure ... Joj, te tambure! Kakvi li su majstori oni matuljski tamburaši i one njihove družice, dražesne tamburašice! Dok su igrali, i u nama je sve igralo, kad su uz igru i zapjevali, e onda smo se i mi kô pomamili. Evala im!

I opet ples — pa pjesma — život ... I sve tako do zore i još — dalje.

A tamo na stijeni visi ikona Bogorodice, a pred njom zapaljena ona »ubava« svijeća. Cijeli dan gori, a na njoj se to i ne poznaje ... Tako je i s našim srcima: gorjet će i gorjet a dogorjet ne će nikada.

Lijepa je bila ona naša Slava! Da Bog da, pomogla nam sve po onoj: Ko krsno ime slavi, onome i pomaže ....

IZ VODICA.

Prekjuče dogodio se ovdje vrlo tragičan dogadjaj. Ovdje se nalazi neki sušičavi Ivan Milović. Liječnici su mu naložili, da mora ostati osam mjeseca u postelji, ako hoće da ozdravi. No Milović je izgubio svaku nadu u ozdravljenje, pa je odlučio da skrati sebi život. Prekjuče je zamolio 9-godišnjeg brata Stanislava, da mu donese u krevet stričev brijački nož, jer da se misli obrijati. Dječak ga je poslušao. Za par časaka donese mu zatraženi nož, a zatim ga ostavi sama u krevetu. Kad je Milović vidio da je ostao sam u krevetu, primi u ruke brijački nož i zareže si vrat. Sreća je prohtjela, da je odmah iza tragedije došao u njegovu sobu stric, koji mu je oprao rane i otpremio ga u tršćansku bolnicu. Liječnici su konstatovali, da rana nije velika i da će — i koliko tiče rane — ozdraviti.

IZ ŠTRPEDA KRAJ BUZETA.

Sami ne znamo u čast kojeg sveca su ovuda nekoji palili krijesove. Najprije na Fontani bio je velik krijes — izgorjela staja. U gradu drugi krijes — zapalila se kuća, a gospodar se sada hladi u zatvoru. Treći krijes — kuća u Galežu: a četvrti velik krijes — staja našeg bivšeg župana Flega u Štrpedu. Izgorjela mu staja, a sada se i on hladi i počiva u zatvoru. Mi ne znamo — i ne ćemo da znamo, kako je došlo do požara, ali samo ćemo reći, da mu idu njegovi afari jako slabo. Htio je on svoje škulje i škuljice pokrpati i zatrpati pomoću naših »grajana«, ali, čini nam se, ni u Buzetu ne dava se ništa za ništa. Pa iako je naš Piero svojim starim bršljivim brodom zajezdio u italijanski porat, ipak time nije koristio italijanima ni italijanskoj stranci, zato za plaću svršava u zatvoru. Sada on razmišlja, kako je nezahvalan ovaj svijet!

Još jedna novost: Onaj naš susjed, Antun Flego, koji u Trstu ranio svoju ženu, a onda sebe, a kod kuće u Štrpedu pucao na svoga oca, sada je skočio u zdenac buzetskog zatvora, odakle su ga živa izvadili. Mi svi žalimo svoga susjeda i prijatelja, koji je dosad bio uvijek vrijedan mladić, pak držimo, da za njega nije zatvor nego bolnica.

Franina i Jurina.

Fr.: Kega vraga! Ov hip sam prijel tvoje pismo s Pula, a sada si sopet tu!

Jur.: Ja sam od pokle bil već i v Reke. Jutra grem nazad va Pul.

Fr.: Mila mati moja, a kega vranića delaš po svete, vrtoglavščina stari?

Jur.: Gledam, slušam i zabadam nos — sada ovde, sada onde.

Fr.: Po kega zlodeja si se pak v Reku zaklatil?

Jur.: Baš oni dni pisale su novini, da je već sve lepo urejeno i stanečeno, pak sam vas vesel skočil v Reku, da malo vidim, kako će to bit, kada tamo prikanpana prva železnica z Majarskega.

Fr.: Pak ča si videl.

Jur.: Posel sam se na jedan zidić, z ova stran odi kapucini, i čekal, da ću čut zašfikat onu prokletu makinu. Čekam i čekam: kraj mane pasuju rečki mulci i svešfiču i sfiču. Svi sfiču, a makina ne sfiče. Vato ti stane preda me neki čovek. — Digo, galantomo, rekal mi je on, koša fè kva. — Jasam mu odgovoril: — Speto la strada ferada de Ungarija. — Speta kaval, ke erba kreše, rekal mi je on i šal je napred.

Fr.: S tem ti je otel reć, da s te muki ne bude palenti.

Jur.: I ne će je bit. Kada sam ja to videl, šal sam va grad, va jednu oštariju, da se malo okrepim. Još nisam pravo ni obedval, a to ti najedanput počne grmet: pum! pam! pum! Da ti pravo rečem, ja se nisam ni ganul ...

Fr.: To se razume! Čovek ki je bil onoliko vremena va Foizberge, kako ti ...

Jur.: Ma — koliko bi čovek nabrojil do pet već je sva kuntrada bila puna ljudi i muškeh i ženskeh i svi su bili nekako jako prestrašeni.

Fr.: A moraju i bit, brižni ljudi! Već su ih dosta videli i provali.

Jur.: Sa, su — brižna im koža bila! Dunke, svet ti se sve okole vrti i svi pitaju: — Ča j' to? Da ni kakov bumbardamenat! I sve ča j' više pucalo, ljudi su se više strašili.

Fr.: Znam ja, kako je v Reke po kuntradah, kada kanuni kanonuju. To sve nekako dela: bum! bum! bum! pak onputa: buuuuuuuun ... Nego reci mi: kako je to zvršilo?

Jur.: Kako j' zvršilo? Neki je prišal povedet, da se je jugoslavenskemu kralju Alesandru rodil prvi sin — i da to oni na Sušake pucaju od velega veselja.

Fr.: A ča su na to oni Rečani?

Jur.: Počeli su protestat i govorit, da se onem na Sušake ne bi smelo pustit da pucaju, zač da to ljudem v Reke dela — dr-vozo.

Fr.: Neka stave bumbaka v uho.

Jur.: To sam njim i ja svetoval. A Sušačani bi dobro učinili, da svaki put prej nego te pucat, jave to Rečanom.

PODLISTAK

Pismo Jurine-Franini.

Pred nekoliko dana bio je u Puli naš Jurina, da po svom običaju pokupi novosti i onoga grada. Novosti je bilo toliko, da ih nije mogao pokupiti u jedan ni u dva dana, zato je bio odlučio zadržati se više dana, što je javio Franini sa jednim pismom. Najedamput morao je prekinuti svoj boravak u Puli i putovati na Rijeku, gdje ga je dužnost zvala. Prigodom svog povratka iz Rijeke u Pulu svratio se je na čas kući te izvijestio u kratko Franinu o dogodjajima na Rijeci. Franina se je začudio njegovom dolasku, jer je čas prije primio njegovo pismo iz Pule. —

Pošto mu ovom zgodom nije ništa pričao o Puli, dao nam je Franina ono pismo na tisak, neka narod zna da Jurina i Franina ne priznaju niti nemaju nikakvih tajnih ugovora ni razgovora.

Evo tog pisma:

Pula, dne 3.9.1923

Dragi Franina!

U početku moga pisma ti dajem na znanje da san fala Bogu zdrav i ufan se da će i ovo moje malo pismo najti u zdravlju i veselju tebe i tvoju Maru.

Molim te da pojdeš h mojoj Luci i reci njoj, da san u Puli i živ i zdrav i da neću doj doma do onoga drugega četrtka, zaš je u ovem gradu sad tako lipo, da čovik ne more poj tako vred iz njega.

Ti ki štiješ sloge znaš sigurno više od jenè o Puli, ma sve ono ča sam ja vidija i čuja neznaš, pak ću provati da ti malo pišem kako je sada ode.

Cim sam doša u Pulu san vidija, da ni kako i prija ni ljudi, ni tranvaji, ni karòc, pak sañ stija znati ča bi to reći i san naša barba Franu Marendicu, ki mi je sve stumačija. - Ti se čudiš Jurina — mi je reka barba Frane — da je sve ovako tiho i mirno i da je manje ljudi nego prija, ma ja ću ti valje povidati zašto je to tako.

Kako znaš — počeia je zopet barba Frane — Pula je već čuda lit bila bona, a njeja bolest se je zvala aršinà. Provala je Bog zna kolike medige, ma nidan je ni moga ozdraviti, dok ni doša medig Mušolini. On ni čuda pensà, nego je uzeja jenu dekret-ricetu i pripisa medežiju: «la mania del pareggio», a Pulu s tim oslobodija njeje teške bolesti i njejin stanovnikon vrnuja oni sveti mir, kakovega su uživali puližani prid 90 lit. —

Dok je bija aršina nisi moga živiti od onega strašnega roštanja i škljocanja, a sad se živi lipo i mirno kako u crikvi. Prija, kad bi ujutro najliplje celi grad spa, počela bi švikati ona velika sirena i švikala dok nebi pošli svi težaki na delo, a švikanje je bilo tako oštro, da bi bilo zbudilo i miše. Kad bi čovik pasà kraj oršinala bi ga zabolili uši i glava od konfužijona. Bati bi roštali po železu, težaki vikali, konopi škripali, brodi tulili i švikali, more pljuskalo — — — — a čovik bi poša doma deboto siguran, da ne nosi na vratu svoju glavu, nego cilu zemaljsku kruglju i ni moga ni isti ni piti, ni stati ni ležati, zaš je vajk čuja u glavi ono roštanje i škripanje, a više puti bi čuja u glavi cili teremot ter imà strah da mu se moždani mrve. A sad! Ki užitak, ka slast, kad moreš spati do podne u takoven miru da zavide i mrtvaci. Isti ni tribe poj kupovati, zaš je mrkàt prazan, a ribe i meso se šalju u Veneciju. Za svakidašnji kruh je lako dokle čovik ima kakov prstenić oli kakovih štrac, za kè će ti dati malo muke svaki seljak: se zna da moraš poj po nju u selo, ma ter čoviku svoji dobro prošetati se po par ur na dan. Ko imaš čuda za nositi ni tribe da se žurbaš ćeš li moći donesti, zaš će se vajk najti na putu kakov dižokupani Kolarić, ki će te izbaviti peze. Kad ne bude ni prsteni ni štrac, ne će biti tribe škrbiti ni za kruh. —

Pogledaj na more Jurina. Nikád bi te strhi pasivali kad biš hodija po rivi i gleda sve one brode ča bi se mišali po portu, a sad gledaj kako je lipo, glatko, prez straha smo da će udriti jedan brod u drugega, prfin ni ribe ne sme više plivati po portu, samo da bude sve tiho i glatko.

Još je jena stvar, kâ poštenega puližana dišturba i to muhe i mušati, ma naš novi podištat — ki će više dobra Puli nego sam Mušolini je — već urdinà nikoliko bačâv biska iz Njemačke za namazati sve zide i raštelade, te tako kuntentati sa svin Puležane i one u gradu i na Montegiru. —

Kad je barba Frane finija, san mu reka, da to je sve lipo, ma da će puližani umriti u oven miru, zaš je tribe isti, a za isti tribe delati. On mi je odgovorija, da delo škodi. Vidiš Jurina — mi je reka — kad bi težaki delali u aršinalu morali bi ložiti oganj. Mušolini je reka, da za oganj tribe karbuna, a karbun je drag, a Rizzi jopet je reka, da oganj dela dim, a dim je škodan zaš ga ljudi podižu i dobiju zadušinu. Donker, kad se oni slažu, slažen se i ja i ću nadodati, da se ljudi poté kad delaju, a pot stešo škodi, za to dojdemo vajk na mojun: bolje je čuvati zdravlje nego delati. —

Ja san mu jopet reka, da zdelon postane čovik plemenit, a oni ke ne budu delali će postati ovce, ma on mi je i tu prisika i nabrojija mi nikoliko pršon ke nikad niš ne delaju i ke su malo kad ča delaje, pak su stešo postali plemeniti i kavalijeri i komendatori. —

— Imate pravo — san mu reka. Dragi Franina! Finjivan ovo moje pismo i na finjitku još jedanput pozdravljan tebe, tvoju Maru moju Lucu i cili naš rod i dom. Sutra ću poj na mali inšpicirung u okolicu grada, pak ću ti kad dojden doma dati beriht.

Bog i z Bogom ostaje

tvoj

Jurina.

Fr.: Ja, ma ako njim hrvatski jave, da te pucat, Rečani te reć, da ne razumeju.

Jur.: Pak neka njim jave talijanski! Ča misliš, da bi svet propal ako bi Sušačani kada ter kada javili Rečanom: Ej, digo, fikeve in tei oreči bombajo, perke oji šćoparemo!

Fr.: Ja mislim, da zato ne bi svet propal. Anci, ja mislim, da bi to koliko toliko koristilo.

IZ DOLINE.

Odhod šolskega voditelja.

Naš bivši šolski voditelj, gospod Fran Jereb, se mora izseliti, ker ni dobil italijanskega državljanstva. V naših krajih je preživel nad 40 let ter je z mirnim, toda neutrudnim delom izžel v tej zemlji vse svoje boljše moči. Ker ga mu ni sreča mila, zevez se mora izseliti drugam in sicer z bolno soprogo in hčerko. Mi ga ne bomo nikoli pozabili, ker se je vedno z očinskim srcem skrbel za naše otroke, a tudi nam je bil vedkrat na pomoči. Vsled tega ga najlepše pozdravljamo in želimo mu vse najboljše v slobodni domovini.

IZ ŽMINJA.

Na Bartolovo prodao je Ivan Rupan- Zvaneta , seljak iz sela Rupani, jedno govedo za 2100 lira. Uveče kad se vraćao iz sajmišta bio je nedaleko Žminja napadnut od trih nepoznatih mladica. Napadači su naskočili na njega sa kamenjem i revolverima te mu oduzeli sav novac, koji je imao kod sebe. Zatim se nesretni Rupan opet povratio u Žminj i prijavio napadaj i kradju oružnicima. Oružnici su već zatvorili dvije sumnjive osobe te vode daljnju istragu. Da li su uapsili baš prave napadače, to se još nije moglo ustanoviti.

Gospodarstvo

Gnojenje maslina.

U zadnjem broju «Istarske Riječi» dali smo par uputa o gnojenju maslina, a danas smatramo svojom dužnosti, da progovorimo o tom pitanju nesto opširnije.

Skoro po cijeloj Istri vidimo nasade maslina. To je znak, da su u Istri svi preduvjeti za gojenje masline, da ona vrlo dobro uspjeva. A ipak nazaduje svake godine u Istri proizvod ulja. Seljak se tuži, da masline ne rode, da ne dadu nikakve koristi, da propadaju, te mjesto da bi tražio uzrok tome i pronašao, kako bi se masline podiglo do prijašnje rodovitosti, sječe maslinu za maslinom i stare maslinike pretvara u vinograde, oranice, ledine. A ipak je ulje od velike važnosti za našega seljaka radi dobre, jeftine i zdrave začine za kućnu porabu, a što ostane, može uz priličnu cijenu prodati. Mnogo je uzroka, zašto masline slabo rode: nešto bolesti, nešto zareznici, slaba vremena za vrijeme cvatnje, slabo i krivo umnožavanje, sadidba slabih, nerodnih vrsti, a glavni je uzrok propadanju sám seljak, koji nepametno i nerazborito ravna sa maslinama.

Proizvod ulja mogao bi se lako podignuti i to na ovaj način:

1) da njegujemo i popravljamo stare masline i

2) da sadimo i razborito gnojimo nove masline.

Masline u Istri rode obično tek svake druge ili treće godine, i tada vrlo malo; poprijećno se dobije u Istri na 1 ha u najboljoj godini 2 hl ulja, dakle minimalan prihod. Naš seljak je mnijenja, da je to već u naravi same masline te zbog toga malo se je i brinuo za nju, jer mu se činio uzaludan trud, previše raditi oko maslina, što je vrlo nerazborito, jer baš maslina, ako hoćemo da nam dade redovito svake godine barem srednji prihod, zahtijeva od svih stabala najviše njege, koju ona opet vrlo dobro naplaćuje.

Njega maslina sastoji se u okopavanju zemlje, u gnojenju, čišćenju i klaštrenju maslina i u tamanjenju zareznika i suzbijanju bolesti. Sve ove radnje moraju se obavljati, osobito prve tri, jer ovise jedna o drugoj, te bi bilo vrlo slabo obaviti samo jednu, a drugi ispustiti. Slabo radi onaj, koji misli, da maslinu, koju je očistio i oklaštrio, ne treba pognojiti, ili da maslinu, koju je pognojio, ne treba da očisti, te se toga drži. Baš tada, kad se je maslinu dobro očistilo, treba joj prilično hrane, jer je oslabila, jer ima puno rana, koje mora da zacijeli, jer mora da izbaci nove grane, da zametne cvijet i plod. Isto tako mora se maslina, koju se je dobro pognojilo, dobro i očistiti, inače bi se sva hrana potrošila sama za drvo, metne cvijet i plod. Isto tako mora se maslinu, koju se je dobro pognojilo, dobro očistiti, jer bi se inače sva hrana potrošila samo za drvo, a cvijeće ne bi se ni zametnulo. Svakako mora se obaviti ove radnje u stalnim granicama i po pravilima, koje ću kasnije navesti.

U Istri masline bile su sadjene obično u vinogradima, livadama ili oranicama: čistih maslinika nema. Sadjene su obično u redovima i skoro svuda pregusto, da im fali zraka i sunca. Ispod sebe ne trpi nikakve druge biline, bilo žito, travu ili druge plodove, jer pošto su njizine žile vrlo plitke, i to baš one male žilice, kojima sise hranu iz zemlje, druge joj biline odzimlju zrak, vlagu i hranu. Zbog toga mora biti zemlja ispod maslina, koliko nosi krošnja stabla, uvijek čista i prekopana. U tu svrhu mora se zemlju ispod masline prekopati 3 puta u godini.

Prvi put mora se prekopati zemlju koncem zime ili u početku proljeća, 18—20 cm duboko, da zemlja usiše svu zimsku vlagu; kod toga valja paziti, da se žile ne rane. Drugi i treći put prekoplje se zemlju ljeti, nešto pliće. Time se očisti zemlja od trava, razbije se kora, koja se je učinila te se na taj način omogući, da dopre više zraka do žila te zapriječi, da se osuši zemlja.

Nerodovitosti naših maslina najviše je kriva mršavost zemlje. Godine i godine je maslina ispunjavala svoju dužnost te rodila i spijala zemlju, dok je onemogla. Težak je samo primao a ništa vraćao, nikad skoro nije joj dao gnoja, ili ako je, dao joj je slab gnoj ili slabo gnojio, nije joj dao nikakve prave njege, a onda još se čudi, zašto masline ne rode više. A ipak naše masline davaju još previše prema tome, kako su držane i njegovane. Maslina se muči i trudi te traži po zemlji hrane, da uzmogne zametnuti novo lišće, nov cvijet, iz kojega bi imao izaći plod, a nadje tek toliko, da izbaci lišće, a kamo li cvijet i plod. Tako ona životari i sakuplja hranu za plod, kojega nam tek svake druge ili treće godine daje; da je pak imala dovoljno hrane, dala bi ga svake godine. S tog razloga mora se maslinu redovito gnojiti. Kod toga moramo biti na čistu, kako se mora gnojiti, da maslina potpunoma upotrijebi sav gnoj, što smo joj ga dali: onda moramo znati, što ona od hranivih tvarina, koje joj davamo gnojenjem, najviše treba.

Maslina je stablo, koje vrlo polagano raste te ne pita previše gnoja, već manje ali u više puta. Od hranivih tvari najviše joj treba dušik, koji joj služi za razvitak lista i ploda, onda pepelika, koju ona uporablja, da pretvori sokove u jagodi u ulje. Što više pepelike u zemlji, tim masnije će biti uljike. Zatim joj treba u priličnoj mjeri fosforne kiseline. Ove hranive tvarine možemo dati uljiki gnojenjem sa stajskim gnojem, sa mješancem ili kompostom.

Stajski gnoj najbolje je gnojivo, jer on ne samo da joj daje svu hranu, koju maslina treba, nego i popravlja zemlju time, što ju čini rahlijom, propusnijom za vodu i zrak. Gnoj, što ga upotrijebimo, ne smije biti previše svjež, niti previše star; najbolji je srednji. Gnojiti se mora u početku zime, da ga zimske kiše razmoče i rastope hranive tvarine te ih dovedu do malih žilica. Kod gnojenja moramo paziti, da ne dodje gnoj direktno na žile, jer bi ih mogao u ljeti, kad je najveća žega, izgoriti te time skoro uništiti stablo. Zbog toga se gnoj dobro pomiješa sa zemljom, razgrne se ga ispod masline 30 cm dalje od stabla naokolo te se ga potkoplje za 16—18 cm dubljine. Krivo je gnojiti preblizu stabla. Ako otkopljemo jedno stablo, vidit ćemo, da se one fine žilice, koje jedine usisavaju hranu iz zemlje, nalaze što dalje od stabla, dakle moramo gledati, da baš ove dobe potrebitu hranu, inače je sve gnojenje uzalud.

Gnojiti moramo samo s govedjim gnojem; ovčji ili konjski joj ne prija, jer je previše žestok. Ako pak baš moramo upotrijebiti ovčji ili konjski gnoj, tada ga moramo dobro pomješati sa slamom i lišćem i govedjim gnojem te sa uporabom čekati, dok sasma ne dozori.

Od najveće su važnosti umjetna gnojiva. Umjetna gnojiva, koja upotrebljavamo za dušik, su čilska salitra i «amonijev sulfat», za fosfornu kiselinu «Thomasova troska» ili «superfosfat», za pepeliku «pepelična (kalijeva) 40% sol» i «kanjit». Ova gnojiva zovu se i pomoćna gnojiva, jer ne dadu kao stajski gnoj sva hraniva bilini, već samo po jedno. Zbog toga je najbolje, da se gnoji, kako sam već napomenuo, sa stajskim gnojem i umjetnim gnojivima. U tom slučaju neka se dade maslini 30—40 kg stajskoga gnoja svake druge godine, te onda svake godine 1/2 kg kalijeve soli i 1—1 1/2 kg superfosfata. Superfosfat i kalijeva sol moraju se dobro pomiješati sa zemljom, razgrnuti kao stajski gnoj pod stablo te potkopati. Stajski gnoj neka se potkoplje svršetkom jeseni ili početkom zime, a umjetni gnoj koncem zime, najkasnije koncem veljače.

Tkogod li mogao primjetiti, da je to veliki trošak. Istina je, da je priličan trošak, ali to će mu biti povraćeno u trostrukoj mjeri time, što će dobiti više ploda.

Tko oskudijeva stajskim gnojem, lahko gnoji samo sa umjetnim gnojem i to na slijedeći način. Jedno stablo pognoji se sa:

1) 3 1/2—4 kg Thomasove troske početkom zime ili sa 2 1/2—3 kg superfosfata koncem zime,

2) sa 1 1/2—2 kg 40% kalijeve soli te

3) sa 1 kg amonijevog sulfata početkom proljeća.

Ako gnojimo samo sa umjetnim gnojem, mora se sve ove tri vrsti gnoja upotrijebiti, jer bi bilo vrlo slabo upotrebljavati samo jedan gnoj. Ne preporuča se više godina gnojiti i zasebice samo sa umjetnim gnojem; barem svake 5. ili 6. godine mora se pognojiti sa stajskim gnojem. Ne ću time da kažem, da umjetni gnoj nije tolike vrijednosti kao hranivo biline, dapače prevelike je važnosti tamo, gdje oskudjevamo stajskim gnojem. Gnojenjem samo umjetnim gnojem, dajemo bilini samo ono, što ona treba i traži, a gnojenjem stajskim gnojem i umjetnim gnojem mi silimo maslinu i zahtjevamo od nje, da nam dade više roda.

Kod zelenog gnojenja pognoji se najprije zemlju sa 3 kg superfosfata i 2 kg kalijeve soli svako stablo. Poslije prve kiše u augustu, posije se ispod stabla inkarnatnu (krvavu) djetelju, koju se u proljeću, kad cvate, podore ili poakoplje. Mjesto inkarnatne djetelje može se sijati u novembru bob (favu) ili grahoricu ili ljekaricu, koju se za vrijeme cvatnje potkoplje. Poslije cvatnje ne smije se potkopati, jer onda ima bilina malo dušika u lišću, jer je drvena.

Dobro služi i gnojenje sa podorinom i pepelom. Isto tako dobra su gnojiva svi otpaci kod radnje ulja, najme svi oni otpaci, koje se ne može za krmu upotrijebiti. **V. K.**

Majka Jugovića isprаća sinove u boj

Stado čuva mladjan Milivoje,
Čuva Milko u planini ovce,
Pa gledao niz polje široko:
«Al' u polju nešto zaplamtelo,
Dvan'est zvezda sa neba je palo,
Pa se polje celo razasjalo,
A pred dvorom deset sokolova
I pred njima sokolica stara.

Milko uze svoju uprtljaču,
U nju meće pečenu pogaču,
Okrete se svomu stadu belom:
«Bog vas čuvo, moje ovce drage,
Dok ja odem u to polje ravno,
Da ja vidim, šta se tamo svetli
A kod onih devet Sokolova.»
Pak se pusti u to polje ravno.

Al' tu dvori beli od biljura;
Tu ne bilo do dvanaest zvezda,
Već to bilo do dvanaest sluga;
Tu ne bilo deset sokolova,
Već to bilo deset Jugovića;
Tu ne bila sokolica stara
Već to bila Jugovića majka;
Ona sprema sve deset sinova,
Oprema ih u boj na Kosovo.
Pa je deci 'vako govorila:

«Podj' te zbogom, moja deco draga,
Podj' te zbogom u Kruševac beli,
A do našeg cara čestitoga,
Podj' te s njime u boj na Kosovo,
Pa čuvajte cara čestitoga
I čuvajte miloga babajka,
Našeg baba, starca Jug-Bogdana;
A u boju budite sokoli,
Izginite — samo zadobite.»

I odoše deset Jugovića,
Kako deset sivih sokolova,
Odjezdiše u Kruševac ravni,
A u tabor slavnog car-Lazara.

Kad to vidi mladjan Milivoje,
Svome srcu odjet' ne može,
Već povika svome stadu belom:

«Bog te čuvo, moje stado belo,
Bog te čuvo, oda sa začuvo.
A ja odoh ka Kruševcu gradu,
A u vojsku cara čestitoga.»

Ode Milko u Kruševac beli,
Ode Milko ostade mu stado

Mala seljačka škola

Kako nastaju potresi? Potresi su znakovi velike promjene i napetosti u četvrtoj zemaljskoj kori. Tu nastaje od vremena do vremena veliko kidanje i pomicanje kamenitih gruda. Pod utjecajem tih poremećaja nastaja napetosti izmedju ogromnih gruda i unutar njih samih. Prodje li ta napetost svoju granicu, onda se okomito ili vodoravno pomiču grude i time prouzrokuju potresne udarce. Ti udarci pak se nikad ne razvijaju u samoj zemaljskoj kori, nego počivaju u jezgri zemlji. Plinovite mase u jezgri zemlje neprestano prelaze — uslijed prevelikog tlaka — u zemaljsku koru. Ali prelaz iz plina u tekućinu prate često puta žestoke eksplozije, kao npr. kod momentalnog združenja vodika i kisika u vodu. U jezgri se zemlje nalazi sva sila vodene pare. Kad ta ogromna para uzavrije zajedno sa ostalim kamenitim grudama, prisili užarene taloge da izadju iz zemaljskih dubina i probiju kroz vulkane. Što više, stručnjaci tvrde, da su skoro svi dosadašnji potresi nastali baš od spomenute pare.

Što ćeš učiniti kad ti pas oboli na oči? Kako je poznato, pas je vrlo sklon očnim bolestima. Psu dolazi više puta bolest na oči obično iza plućne upale ili pasje kuge. U toj bolesti mu natiču vedje, oko suzi, a u kutiću izmedju vedja nabire se gust, žut sluz. Te bolesti će brzo nestati, ako se drži pas u toplu i suhu mjestu te se oči peru hladnom vodom. U slučaju pak da ne prestane curiti sluz, onda treba oči umivati slezovim ili lanenim uvarkom.

Gliste u kravljim i volovskim crijevima. Kad ima krava ili vol gliste obično mršavi, kostruši dlaku, ogleda se po trupini, udara se po njoj stražnim nogama te uvijek maše repom. Lijek protiv glista je posve jednostavan. Uzme se nekoliko praha od zdravog sjemenja (cvijet i mrlje od sijena) i 15 grama pelina i baci u topli napoj, koji dademo bolesnom govečetu. Za tri četiri dana izaći će sve gliste iz goveda sa balegom.

Kako se liječi neprijatni miris od znoja? Najbolje je upotrebiti ocat i salicilnu koselinu. Na pol litre octa uzme se 4 grama salicilne kiseline. Tom smjesom se dobro trlja ono mjesto, gdje se pojavljuje znoj. Kod nogu valja i čarape prilikom obuvanja malo poprskati. Cipele u koje se naspe malo salicilne kiseline gube sasvim neprijatan miris od snoja. Znojave noge treba često prati hladnom vodom i svaki put poslije pranja natrljati octom, u kojem ima salicila.

Kako ćemo izliječiti prasicu, koja se oboli uslijed štrojidbe (skopljenja)? Često puta se dogodi, da se prasicama upali mjesto, gdje je učinjena štrojidba te po tom zahvati bolest bližnje crijevo, koje se zalijepi i zraste s onim ranjenim mjestom. Uslijed te upale i jače vrućine obično se prasici zapeče u oboljelu crijevu. Ovakovo živinče biva turobno, prestaje ždrati, rijetko se čisti pa i tada izlazi iz njega tvrdo blato, a mnogo puta spopada ga i bljuvanje. Takvi pojavi obično nastupaju treći dan po štrojidbi. Čim to opazimo, treba da odmah podamo bolesnoj prasici bljuvaći lijek protiv zatekline, a kad se izbljuje pročisno sredstvo.

Što nam je činiti, kad nam kokoš dobije tvrdu gušu? Kada kokoš ždere samo zrnje i uz to previše pije, onda joj obično nabrekne u putači (žvati ili gvati) i o grkljanu objesi tvrda guša poput nekakve torbe. Čim se to opazi, treba polagano mjesiti rukom gušu i kvasiti ju mlakom vodom. Zatim podajmo kokoši malo skosana luka i ulijemo joj u grkljan pol žličice hlapive soli u dvostrukoj množini čiste vode. Za par dana kokoš će nam sigurno ozdraviti, samo ako joj još podamo malo skočeva (ricinova) ulja i mekane hrane, da se valjano pročisti.

Tudja valuta na tršćanskoj borzi.

Jučer, dne 12. septembra 1923. moglo se kupiti ili prodati:

100 franeuskih franaka za 130.50—131.25; 100 švicarskih franaka za 405—41—; 100 njemačkih maraka za 0.20 — 0.50; 100 rumunjskih leja za 10.25—10.75; 100 čehoslovačkih kruna za 67.50—68; 100 madžarskih kruna za 0.10—0.12; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0225—0.0335; 100 jugoslovenskih dinara za 24.20—24.60; jedan amerikanski dolar za 22.45—22.60 i jedna lira šter. za 102.90—103.40 italijanskih lira.

Politički pregled

Italijansko-grčki spor je već posvema riješen. Ne da se tajiti, da je u tom sporu Italija iznijela posvemašnju pobjedu. Poslanička se je konferencija postavila na stranu Italije i uputila Grčkoj notu ovog sadržaja:

1. Najviši vojnički predstavnik Grčke izvinit će se diplomatskim predstavnicima triju Saveznika u Ateni, čiji delegati učestvuju u komisiji za razgraničenje;

2. U Ateni će se izvršiti u katoličkoj katedrali u prisustvu svih članova grčke vlade posmrtna počast žrtvama;

3. Na dan posmrtne počasti brodovi triju savezničkih država prispeti će pred Faleron poslije osam sati sa italijanskom pomorskom divizijom na čelu. Grčka flota pozdravit će zastave italijansku, englesku i francusku 21. hitcem za svaku zastavu, nakon što se brodovi triju država usidre pred Faleronom. Ovaj pozdrav bit će odvraćen hitac za hitac sa savezničkih brodova odmah iza posmrtne počasti za vrijeme koje će grčka flota kao i brodovi triju savezničkih država vijati zastavu na pola stijega;

4. Jedna grčka jedinica pod zastavom iskazat će u Prevezi pri ukrcavanju lijesova žrtava na brodove vojničke počasti;

5. Grčka vlada obvezuje se da će osigurati, sa svim poželjnim uvjetima za brzinu, potragu i egzemplarnu kazan krivaca;

6. Jedna specijalna komisija sestavljena od delegata, pod predsjedanjem japanskoga delegata, kontrolirat će indukcije za rad i istragu povedenu u tu svrhu od grčke vlade, a taj rad ima biti izvršen najkasnije do 27. septembra 1923. godine.

Komisija delegirana od Konfer. Ambasadora imat će potpunu vlast da asistira ovim radovima i traži od grčke vlade da postupa po svim napomenama za instrukcije, ispitivanje i istragu. Ona će podnijeti svoj izvještaj i svoje zaključke Konferenci poslanika. Grčka vlada zajamčit će na svom teritoriju sigurnost komisije. Učinit će joj olakšice za izvršenje njene službe i naknadit će joj troškove, koje će u tu svrhu imati.

Konferenca poslanika poziva osim toga već sada albansku vladu, da preduzme korisne mjere kako bi imenovana komisija — kojoj je ova dužnost obavezno nametnuta — mogla, ako bi to smatrala za potrebno, prijeći na albanski teritorij zbog provodjenja svega što bi moglo olakšati potragu i kaznu krivaca.

Grčka vlada se obvezuje da isplati italijanskoj vladi za zločin izvršen protiv njenih delegata odštetu, čija će visina biti ustanovljena presudom stalnoga sudišta internacijonalne pravde u Haagu, ustanovljujući je na osnovi izvještana komisije, o kojem se govori u § 6. Ovaj izvještaj bit će dostavljen medjunarodnom sudištu po Konferenci Ambasadora sa njenom ocjenom.

Grčka vlada položit će bez odlaganja kao kauciju kod švicarske Narodne Banke sumu od 50 milijuna talijanskih lira. Ovaj će depozit biti izvršen slijedećom napomenom da bude dostavljen u potpunosti ili djelomično italijanskoj vladi po odluci stalnog sudišta medjunarodne pravde u Haagu.»

Nota Konference Poslanika zaključuje ovako:

«Konferenca, uzimajući na znanje izjavu talijanske vlade da okupacija Krfa nema drugoga cilja osim onoga da zadobije zadovoljstvo zahtjeva, koje je ona podnijela grčkoj vladi, i da se ovi zahtjevi podudaraju sa uvjetima formulovanim po Konferenci, poziva grčku vladu, da bez odlaganja odgovori simultano i odjeljeno svakom od diplomatskih predstavnika triju savezničkih država u Ateni uz potpuni prihvat gorespomenutih uslova.»

Tu je notu poslaničke konferencije grčka vlada prihvatila. No Italija će i nadalje ostati na otoku Krfu, dokgod Grčka ispuni sve zahtjeve. Uostalom Grčka će izaći iz ovoga konflikta dosta jeftino: priredit će velikim saveznicima, dotično Italiji, jednu satisfakcijsku paradu, koja i nije osobito časna, i platit će, povrh toga, nekoliko milijona lira odštete. No najgore će proći Savez Naroda, koji nije znao da si ovom zgodom uzdrži onu važnost, koju je cijeli svijet polagao u nj.

Riječko pitanje stoji još uvijek neriješeno. Svi dosadašnji direktni pregovori izmedju Ita-

lije i Jugoslavije ostali su bezuspješni. Članovi paritetne komisije, koja se ranije sastala u Opatiji a docnije u Rimu, otišli su svojim kućama. To je znak, da su se pregovori razbili i smo još daleko do sporazuma. Jugoslavenski je delegat g. prof. dr. J. Šilović izjavio saradniku zagrebačke «Riječi», **da će italijansko-jugoslavenski spor konačno doći pred stranu arbitražu.** To će reći, da će riječko pitanje opet doći pred medjunarodni forum. Novine naklapaju, da je u tu svrhu i sâm Pašić otišao u Pariz. Da li je to istina ili nije, to se ne može još reći. Ali jedno ipak stoji, da se riječko pitanje nalazi u najkritičnijem stanju.

Jugoslavija stoji pod utiskom radosnoga dogadjaja u kraljevskom domu. Po čitavoj se zemlji čine velike manifestacije mladom princu, Prijestolonasljedniku Jugoslavije. Općine sazivlju izvanredne sjednice i šalju čestitke Kralju i Kraljici u Beograd. Kralj se i Kraljica srdačno zahvaljuju vjernom narodu na čestitkama i vjernicima. Osim toga je Kralj potpisao amnestiju, putem koje će izaći mnogo kažnjenika iz tamnica.

Krunidba jugoslovenskog Kralja i Kraljice obavit će se, kako javljaju beogradski listovi, na veličastveni način u proljeću. U vladnim se krugovima već danas stvaraju nacrti za proslavu tog dana. Mjesto krunidbe još nije odredjeno.

Španska budnim okom prati dagadjaje u Maroku, koji imadu veliku važnost i za Francesku i Englesku. Oslobodjenje ugrožene posade u Tiljaraninu pozdravljeno je u cijeloj zemlji s radošću. Taj uspjeh daje Španjolcima nade u bolju budućnost i konačno uredjenje maročkog pitanja. Naravski, prema gigantskim borbama svjetskog rata, ta je španjolska vojnička operacija neznatna, ali se ipak može reći, da o njoj zavisi stabilitet nesamo španjolske vlade, nego i države.

Upravo pred dvije godine započeo je ustanak rifatskih plemena, koju su pritisnile španjolske čete prema obali oko Melille. Posljednji njihov ustanak pripravljao je hrabri njihov vodja Abdul Krim kroz četiri mjeseca. Abdul Krim se nadao ne samo da će osvetiti stare povrede, nego da će se šta više dokopati sultanske časti. Danas, poslije španjolske pobjede kod Tifaranina, aspiracije rifatskog vodje još su vrlo daleko od ostvarenja.

Ipak je činjenica, da su ove godine Mauri mnogo bolje organizovani i disciplinovani nego što su bili 1921. Ali i Španjolci su takodjer poboljšali položaj svojih četa i naročito dotjerali njihovu tehničku spremu i vještinu u gverilskom ratu. U nedavnim bojevima sudjelovalo je nekoliko eskadrila aeroplana, koje su na kopnu podupirali tankovi.

Mauri su u tim operacijama pokazali mnogo političke zrelosti i prosudjivanja u izboru povoljne situacije. S političkog gledišta momenat je bio vrlo podesan, jer je španjolski narod već izvjesno vrijeme pokazivao vidljivu umornost i potpuno slabljenje interesa za prilike u Maroku. Duga i ako ne intenzivna borba, izmorila je javno mišljenje, koje traži markantne dogadjaje. Španjolske čete pobunile su se u Malagi i nisu htjele ići u boj. Da je Abdul Krim tako sigurno pobijedio kod Tifarnina kao što je pobijedio 1921. to bi zacijelo imalo kobne poslijedice za Španjolsku.

Španjolci su pripisivali svoje nedaće potpori ustaša sa strane Francuske, čiji kolonisti su im navadno davali oružje i municiju. Ali nije potrebno ići tako daleko da nadjemo razloge tehničkom usavršenju maurskih četa. Istina je doduše, da su Francuzi skloni Abdul Krimovoj porodici, zaboravljajući možda da je za svjetskog rata maurski vodja bio opasan prijatelj Nijemaca, poradi čega su ga Španjolci, na zahtjev Francuske, zatvorili. Poslije je Abdul Krim teoretski poučavao ratnu vještinu i organizaciju vojske, pa je to svoje zvanje primjenio u ustaškoj vojsci.

Vojnička pobjeda je u taj čas spasila Španiju od opasnosti sloma, kakav ju je zadesio pred dvije godine u Maroku. To je težak udarac za prestiž Abdul Krima, a patriotsko oduševljenje Španjolaca znatno je poraslo.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Lična vijest. Naš poznati rodoljub g. dr. Slavko Fornazarič, bivši koncipijent dra. Podgornika, položio je pred malo dana odvjetnički ispit i otvorio svoju pisarnu u Ajdovščini. — Srdačno čestitamo!

Žalosna statistika. — Preko 200.000 istarskih vjernika bez dušobrižnika. — Istjerani svećenici. — Opcije. — Što nas čeka? — Prije dolaska italijanske vojske u naše krajeve nalazilo se samo u tršćansko-koparskoj biskupiji oko 250 svećenika. Kasnije se taj broj brzo smanjio. Italijani su digli kuku i motiku protiv naših najboljih jugoslavenskih svećenika. Neodgovorni su ih elementi mučili i zlostavljali na sve moguće načine. Uslijed toga bilo je skoro 70 naših najboljih svećenika iz tršćansko-koparske biskupije istjerano preko granice. Zato danas cijela biskupija ne broji više od 180 svećenika. No i taj broj će biti brzo smanjen. Od 50 naših svećenika, koji su optirali za italijansko državljanstvo, odobrila se opcija samo trojici, dok su svi ostali primili negativno riješenje ili ga pak očekuju. Za petnaestoricu nam je već danas poznato, da im je vlada odbila državljanstvo. Bojimo se, da ta petnaestorica ne će ostati osamljena. Ta naša bojazan se temelji na realnoj podlozi. Sa posve pouzdanog izvora nam se javilo, da zbog nekakve konvencije izmedju italijanske i čehoslovačke vlade više ne će dobiti nijedan češki župnik u Istri italijanskog državljanstva. Iz toga jasno proizlazi, da će se svi češki državljani, naši svećenici, morati pod stare dane povratiti u svoju domovinu. Kakav će to udarac biti za Istru, o tome, mislimo, ne treba niti da pišemo. Danas ima cijela Istra preko 200.000 vjernika bez dušobrižnika, ali kasnije će se taj broj i povećati. Uslijed toga će javni moral silno pasti. Dužnost bi bila crkvenih vlasti, a naročito viših, da to u interesu kat. Crkve pravodobno zapriječe. Dosadašnje iskustvo nam ne daje nikakve nade, da će to učiniti. Ima slučajeva, da su niže crkvene oblasti poslale višima razne memorandume radi obrane našeg progonjenog svećenstva i da te više oblasti nisu smatrale oportunim niti da odgovore na te memorandume, a kamoli da se zauzmu za naše patničko slavensko svećenstvo! Koji razlog je doveo na to višu crkvenu inštanciju, o tome ne ćemo da pišemo. Za danas hoćemo da napomenemo, da dandanas ima žalibože i medju višim crkvenim faktorima ljudi, koji više slijede Mussolinijevu parolu o asimilaciji Slavena negoli one divne Kristove riječi: «**Idite po svemu svijetu i učite sve narode u njihovim jezicima!** . . .»

NOVI UDARAC NA ŠKOLSKOM POLJU. **Naša se školska golgota još uvijek nastavlja. Školske vlasti zatvaraju protiv volje pučanstva hrvatske škole i uvadjaju italijanske. Svi protesti ne pomažu ništa. Vlasti se više obaziru na jednog oružnika, trgovca ili kakve naše propalice, nego li do čitavog pučanstva jednog sela. Zato nam najbolje svjedoče zatvorenje hrvatskih škola u Lubenicama na otoku Cresu, Čepiću i Vrhu kod Buzeta. U Lubenicama je predložio jedan trgovac, da se hrvatska škola pretvori u italijansku i školske vlasti se nisu na najmanje obazirale na to, da se pučanstvo tome protivi, već su jednostavno zatvorile hrvatsku školu i sada otvaraju italijansku. Skoro slična se stvar dogodila i u Vrhu kod Buzeta. Tamo je još lanjske godine na molbu nekog trgovca poslala vlast ital. učitelja iz dolnje Italije za podučavanje italijanskog jezika, a na posredovanje istog gospodina zatvara hrvatsku školu i otvara italijansku. U Čepiću pak su školske vlasti same došle na to, da se škola poitalijanči. — I tako se eto zatvara jedna škola za drugom i to sve «u ime volje naroda»!.... Bude li išlo tako dalje, u Istri ćemo brzo ostati bez ijedne hrvatske škole. Pa neka! Mi ćemo svejedno ostati ono, što smo i prije bili — Slaveni. Naši djedovi u Istri bili su većinom nepismeni ljudi, pa su nas svejedno odgojili Slavenima. Zar ne ćemo tako i mi svoju djecu!?**

Nezgoda jugoslovenskog kipara Meštrovića. Javljaju nam iz Zagreba, da se ondje dogodila velika nezgoda slavnom jugoslavenskom kiparu Meštroviću. Taj slavni kipar nastanio se u zadnje vrijeme u Zagrebu. Pred malo su dana zalutale u njegov atalje dvije lastavice i to na stakla, što se nalaze na krovu za jače osvjetljenje ateljea. Ivan Meštrović je pošao na tavan, da pomogne lastavicama da izlete, ali je stupio na staklo, koje se odmah prolomilo i on je poletio u dubinu od kojih 10 metara. Kušao se zadržati desnom rukom, ali mu se tom zgodom slomila izmedju šake i lakta. Radi tog preloma će slavni umjetnik prekinuti svoj rad barem za 6 tjedana.

Preko 5.000 italijanskih učitelja i učiteljica traži namještenje u Istri! Prvog oktobra otvorit će se pučke škole. Školske vlasti su raspisale natječaj za sva učiteljska mjesta u Istri. Ovdješnji «Učiteljski list» doznaje iz službenog izvora, da za svaki naš okrug imade oko par hiljada natjecatelja i da u svemu želi doći u Istru 5–6.000 italijanskih učitelja i učiteljica iz starih pokrajina Italije. Ima slučaja, da se za najneznatnija istarska sela natječe preko 100 natjecatelja. To je neoboriva činjenica, koja presenećuje i sâme Italijane, a naročito školske oblasti. Što će pak na to školske oblasti? «Učiteljski list» posve ispravno odgovara: «Oblasti se nalaze u velikoj neprilici. Rado bi ustupile sva naša učiteljska mjesta — hrvatska i slovenačka — braći iz stare Italije, ali ne će smjeti . . . Svakako do nas jugoslovenskog učiteljstva — ne će imati nitko obzira. Mi moramo izčeznuti, dašto, kao «jugoslovenski propagandisti», i jer ne ćemo da gojimo svoju školsku mladež u «državnom duhu», inače s razloga — što mi moramo svoj krušac predati suvišnim kolegima, pa makar mi gladovali i umirali. Tâ još nije svršio — rat! Još on hara, pali, ruši, obara — egzistencije nas jugosl. učiteljstva . . . I ovako, je li? širi se kultura u «barbarskoj» Istri medju «divljim» slav. pučanstvom! Ovako se radi sa onima, koji bi imali zadaću da izmire oba naroda u našoj «poliglotskoj» Istri, koja inače mora postati istojezična, da bude mira, reda, ljubavi i sloge! . . .»

Imenovanje novog školskog referenta za Julijsku Krajinu u Trstu. Ministrstvo nastave u Rimu imenovalo je ovih dana dra. cav. Giuseppe Reina školskim referentom za Julijsku Krajinu. Gospodin dr. cav. Reina bio je već na vodstvu škola u našoj pokrajini od novembra 1918. do ukinuća tršćanskog governatorata. Zatim je bio pozoven u ministarstvo nastave, odakle opet dolazi u Trst.

Novi je školski referent rodom iz Sicilije. Govori se, da dobro pozna sve stare školske zakone, koji su dosada važili u Julijskoj Krajini i koji će biti doskora nadomješteni sa novim italijanskim školskim zakonom.

Prigodom ovog imenovanja italijanska se štampa najpohvalnije izrazuje o novom školskom referentu, g. dru. cav. Raini. Ona kaže, da je čovjek duboke naobrazbe, koji nema nikakve antipatije do slavenskog življa.

Medjutim mi ne ćemo da ga danas ni kudimo ni hvalimo. Nova školska godina nam već kuca na vratima, pa ćemo brzo imati prilike da se osvjedočimo o njegovoj nepristranosti. Nama bi bilo najmilije, kad nam uopće ne bi trebalo govoriti o zapostavljanju naših škola. Što se pak tiče proganjanja našeg učiteljstva želimo, da bi već jedamput prestalo.

Svega po malo

Slavenstvo nakon svjetskog rata. Slavenstvo je danas u posve drugačijem položaju negoli je bilo pred svjetskim ratom. Pred ratom imali smo 4 samostalne države: Srbiju, Rusiju, Bugarsku i Crnu Goru. Poslije rata jedna je sasvim izginula i spojila se s kraljevinom Jugoslavijom. Na drugoj strani javile su se nove slavenske države Poljska i Čehoslovačka tako da sada imamo 5 samostalnih slavenskih država, bez samostalne Ukrajine, bijele Rusije i ostalih 8 republika, koje moskovska vlada broji k sebi. Teritorij svih slavenskih država broji skupa 19,826.702 km², a stanovništvo 210,303.390 duša. Slavena ima više negoli nijednog drugog naroda u Evropi. Evo dokaza: U samih pet slavenskih država živi 135.590.000 stanovnika Slavena, dočim u cijeloj Evropi ne živi nego 138,688.000 Germana i 111,199.000 Romana. Može se dakle reći, da se Slavenstvo iza svjetskoga rata ne samo ojačalo, nego je i oslobodilo 24.4% Slavena, koji su živjeli kao robovi u tudjim državama.

Pripreme za godinu 1925. u Vatikanu. Pišu nam iz Rima: U Vatikanu se živo spremaju za oprosnu godinu 1925. Dosada već 30.000 misijonara prijavilo papi, da će doći prigodom svečanosti u Rim, a isto tako je objavilo 1500 biskupa, da će doći na papinski koncil. Od Božića 1924. do Božića 1925. bit će u Vatikanu otvorena t. zv. «Sveta vrata», koja se ovaraju tek svakih 100 godina.

Što je Japan? Japan je carevina, ima 382.000 km² i 56 milijuna stanovnika, a u kolonijama još 300.000 km² i 22 milijuna stanovnika. Glavni grad je Tokio, koji je brojio prije potresa skoro 2 milijuna stanovnika. Ta je država počela da napreduje istom 1854. g., pa je do potresa bila jedna od najvažnijih svjetskih država. U njoj ima 60%-aka seljaka. Japan ima vrlo jaku mornaricu, pa je u tom pogledu najjači iza Engleske i Amerike. Ustav ima od 1889. g. Na čelu je car s vladom, a sabor ima gospodsku kuću, koju većinom imenuje car od knezova i plemića, pa zastupničku kuću, u koju narod bira svoje poslanike. Pravo glasa ima samo onaj, tko ima 25 godina i tko plaća tri jena (japanski novac) poreza. Prema tome ima samo ¼ odraslih muškaraca pravo glasa. Vlada nije mnogo odgovorna parlamentu, nego caru. Prije sadašnje katastrofe japanska je politika išla za tim, da zavlada nad cijelom Azijom i nad tihim oceanom, pa da odanle istisne pomalo i Englesku i Ameriku i Rusiju. Sada pak će proći više godina prije negoli se počnu ponovno baviti tom mišlju.

Čudni običaji u Kini. U Kini se troši žensko mlijeko kao i kravlje ili ovčije. Kineskinje doje svoju djecu nekoliko godina, a time održe svoje dojke u stanju da mogu dugo mlijeko lučiti. I to mlijeko služi ne samo za prehranu dojenčadi, nego i kao hrana za odrasle, pa se kao takova i prodaje — od prilike po načinu, kao i svako drugo mlijeko. A kako Kinezi pokraj zakonite žene mogu držati sebi još po nekoliko nezakonitih žena, to se onda dešava, da je u jednoj kineskoj porodici po nekoliko takovih mliječnih žena. Kuća to mlijeko sabire, pa dalje preradjuje, ili ga svježe prodaje. Naročito ga rado kupuju i piju mornari.

Koliko štete su dosada počinili vulkani? Od početka novoga vijeka nastradalo zbog vulkana životom preko 190.000 ljudi. Taj broj bi bio kudikamo veći, kad bismo ovamo uračunali i indirektne žrtve pojedinih potresa. Tako n. pr. kod erupcije vulkana Lalia na Islandiji nije nitko ubijen, ali su silne poplave tako opustošile otok, da je petina pučanstva umrla od gladi. Najviše žrtava od potresa ima u krajevima Tihog oceana. Na ostale krajeve otpada samo 7 po sto od pomenutih 190.000. Dosada su smatrali najstrašnijom provalu Tabore na otoku Sumbavi g. 1815. Tu je nastradalo 56.000 ljudi. Prekrasni tropski otok Sumbava pretvoren je time u potpunu pustoš. — Užasna je bila i provala Krakatana g. 1883., gdje je bilo preko 36.000 ljudskih žrtava. Sve ove dosadanje katastrofe upravo iščezavaju — kako vidimo — pred katastrofom, koja je sada stigla Japan!

Željeza će nestati u cijelom svijetu, i to već do 1946. godine. Tako proriču neki učenjaci. Vele, da željeza više od rdje propada, nego što se novoga kopa, pa tako željeza mora doskora nestati. Samo što će se, izgleda, ti učenjaci prevariti u računu, da će to biti već za 23 godine.

Čudo od munje. U Franceskoj se dogodilo, da je grom udario u jednu kolibu, u koju se čobanin (pastir) sklonuo ispred bure, a oko kolibe je bilo njegovo stado. Čobanin je baš nešto na vatri kuhao u loncu, kad je grom udario kroz dimnjak, istrgao mu lonac iz ruke i razbio na komade. Zatim je munja krenula pod krevet, gdje je rasparala cijelu slamnjaču, pa se ponovno vratila čobaninu i bacila ga iz kolibe napolje. Usput mu je izula drvenu cipelu (drvenjaču, cokulu) i razbila je na komadiće, a naposljetku je zakrenula medju goveda i na mjestu ubila 13 junaca. I u svemu tome nije se čobaninu ništa dogodilo, nego je ostao samo malo opečen na licu.

Književnost

Ženski Svet. Ovih dana izašao je 9. broj tog vanredno lijepog miesečnika za našu žensku mladež sa ovim sadržajem: Srečko Kosovel, «Obrazi in duše» — Utva, «Scherzo» — Kuprin-Hočevarjeva, «Olesja» — Dr. Ivan Lah, «Gabrijan i Šembilija» — Zvonimir Kosem, «Slovo» — J. P., «Ženska volilna pravica» — Redakcija. Svaštice: Društvena poročila, Po ženskem svetu, Materinstvo, Gospodinjstvo, Kuhinja, Modno poročilo, Književnost i umetnost, Razgovori itd. — List uredjuje gdjica Pavla Hočevarjeva. Stoji 14 lira na godinu, a naručuje se kod Uprave «Ženskog Sveta» u Trstu (Trieste, posta centrale), poštanski pretinac 384.

DOPISNICA UREDNIŠTVA.

Gospodinu B. — M. Italijanske školske vlasti, a tako i vlada, stoje na stanovištu, da svi djaci iz novih pokrajina moraju da polaze italijanske gimnazije i univerze. Našim se djacima, koji budu odsele študirali u inozemstvu, ne će priznavati nauci. Medjutim svi oni djaci koji študiraju od rasula Austro-Ugarske u inozemstvu, morat će nakon dovršenih nauka zamoliti Ministarstvo nastave u Rimu, da im prizna nauke. Ministarstvo pak lako prizna ili odbije nauke. U sučaju priznanja molitelj će se morati podvrći novim ispitima u Italiji. Djaci će imati jedino tu polakšicu, da im ne će trebati da polažu ispite u svim predmetima, nego samo u nekojima.

Uostalom ne će biti na odnet, ako vam spomenemo još i to, što nam izjavila jedna vrlo visoka ličnost, naime, da će i kod ovoga pitanja igrati glavnu ulogu «politička prošlost» dotičnog djaka! . . .

Da ste nam zdravo!

DAROVI

za fond «Istarske Riječi»:

G. M. A. iz Puljštine 1.10 L. — Ugledali i drugi!

Pretplatnici! Postavite ruku na prsa i upitajte se: da li je pošteno primati list, a da prije niste podmirili pretplatu?

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

†

Rastuženim srcem javljamo svim svojim rodjacima, prijateljima i znancima žalosnu vijest, da je naša preljubljena majka

Dinka ud. Dorčić rodj. Orbanić

nakon kratke bolesti u 69. godini svoga života, providjena sa svetim Sakramentima, blago usnula u Gospodu.

PULA-BAŠKA, dne 9. septembra 1923.

Razalošćeni sinovi i ostala rodbina.

Broj 37. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, dne 20. septembra 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Svijetli primjeri

Prije neko šezdeset godina japanski je narod bio još u poludivljem stanju. Malo se gdje u svijetu mržnja na Evropejce i na evropsku kulturu bila tako razmahala kao u Japanu. U lukama japanskim nije bio siguran nijedan evropski pa ni američki brod, a da ne govorimo o pojedinim Englezima, Amerikancima, koji su bili primorani, da žive u kakovom japanskom mjestu. Ti se nesretnici nisu smjeli ni pokazivati na ulicama

Naposljetku su kulturnome svijetu dodijala ta divljaštva, pa su se jednoga dana god. 1846. Englezi, Amerikanci i još neki drugi složili, odaslali u Japan jednu jaku eskadru, koja je Japance prisilila, da budu snošljiviji prema strancima i da puštaju na miru strane trgovce i predstavnike tudjih država.

Pet godina zatim, iza dugotrajnih unutrašnjih borba prešla je sva državna vlast u ruke cara ili kako ga tamo nazivlju — mikada. Taj vladar bio je čovjek velike pameti i najšireg pogleda. On je mahom otvorio vrata svoje zemlje ne samo Evropejcima već i evropskoj kulturi.

Otada započinje se najsjajnije doba japanske povijesti. Gradovi su u njih nicali kao gljive, veliki i lijepi, a u gradovima krasne zgrade, tvornice, škole, od najnižih pa do najviših. Tokio i Jokohama, dva velegrada, postaše središtem japanskoga i svjetskoga znanja i umjeća. Čim bi se čulo, da se je u svijetu nešto novo izumilo, eto ti Japance, koji se žure, da se tim izumom okoriste Još nije bilo prošlo ni punih dvadeset i pet godina, otkad je Japan otvorio zapadnoj kulturi svoja vrata, a već je imao jednu vanredno dobro organizovanu vojsku i bojnu mornaricu, koja mu je mogla, da je godine 1894. iznio pobjedu nad ogromnim kitajskim carstvom, a desetak godina zatim s uspjehom odolio čak svemoćnoj Rusiji.

I tako je Japan od neznatne, poludivlje državice petoga ili šestoga reda gotovo preko noći postao velesilom. Važnost Japana osobito je poskočila za posljednjeg velikog rata, gdje je i njegov utjecaj bio vrlo jak

Ali Japanci nisu htjeli da počivaju na zadobivenim lovorikama. Oni su i unaprijed radili i gradili, gradili i radili...

Kad eto — prije dvije tri sedmice — jednoga se dana zemlja tako silno ustresla, da je u pet šest časaka uništila ogroman a možda i najveći dio divnih tekovina, što su ih marljivi Japanci teškim mukama i besprimjernim naporom naslagali u posljednjih 50 godina. Što nije propalo u moru, progutala je zemlja i strahovita vatra. Nestalo je na stotine hiljada zgrada, skršilo se sva sila ratnih i drugih ladja, dika i ponos radinog Japanca. Od velesile postao je Japan preko noći opet država četvrtoga ili petoga reda, kako se ono nedavno izrazio jedan Japanac.

Čovjek bi mislio, da će Japanci sada klonuti, smalaksati, razbježati se po svijetu, da traže tvrdje, solidnije tlo, na kome će da grade svoju budućnost.

Vara se svak, tko tako misli! Nije prošlo ni osam dana, iza nesreće, što ih je zadesila, a oni su već izdali parolu: — *Treba početi iznova!*

I već su počeli. Na onom istom, nepouzdanom i drhtavom tlu. Vi ćete reći: — Ali ono je tlo vulkansko, izloženo čestim potresima, pa bi se lako moglo desiti, da se ovakva katastrofa ponovi i da zemlja i vatra i opet proguta, što će oni sagraditi. To bi se uistini moglo da desi, ali Japanac zato ne mari. On će i nadalje raditi i graditi, pa ako se gradjeno opet razgradi, on će iznova graditi...

To su ljudi!

Ne podsjećaju li vas na onog mrava, što je dvadeset i devet puta ponio na vrh svoga mravinjaka nekakvu malu triješčicu, koja mu se svaki put skotrljala dolje, a on ju po trideseti put ponese na vrh i napokon je spusti, kamo je trebalo? Tako rade i Japanci.

Neka im je čast i dika!

Zašto napisasmo ovo? — Da vas, istarska braćo, podsjetimo na ono, što smo i mi imali, a sada više nemamo. Imali smo škola nižih i viših, imali smo Čitaonica, pjevačkih, sokolskih i drugih društava. Imali smo i neka prava: mogli smo se u crkvi moliti u našem jeziku, imali smo u uredima neke naše činovnike, koji su s nama govorili u našem jeziku, imali smo i mrvu slobode ... Svega toga nije bilo prije pedeset godina. Trebalo je velike muke i mnogo truda i silne samozataje, dok smo postigli sve ono, što smo imali. I eto došlo vrijeme, koje nam je gotovo sve to jednim mahom progutalo. Ono, što nam je ostalo, malo je, a i svakim se danom smanjuje.

Zar da klonemo? Da smalakšemo?

Ne — i tisuć puta ne!

Učimo od mrava! Ugledajmo se u Japance! Počnimo iz nova. Sve iz nova. A kako? Onako, kako nas bude nadahnula naša pamet. Ne varajmo se! Naši novi gospodari navijestili su našoj nacijonalnoj svijesti i kulturi rat do istrage. Mi moramo da se branimo. I svaki od nas treba da bude u toj kulturnoj borbi nesamo vojnik, nego i svoj general. Treba da zna, kako će i što će. Treba da traži načina, kako će ono, što mu novi gospodar baci kroz vrata napolje, da se opet k njemu vrati.

Jer stoji pisano: što nam oni kroz vrata bace na polje, vratit će se k nama kroz stotinu malih prozorčića.

Konferenca interparlamentarne unije

(Vidi članak u br. 34 od 30. augusta 1923.)

Poslanik Alessandro Dudan iznio je bio na sastanku italijanske grupe pitanje, da li je dr. Wilfan imao pravo da primi izbor u komisiju za manjine bez znanja i privole grupe. Tvrdio je, da se time krnji ugled Italije, jer bi se moglo pomisliti, da ima i u Italiji etničkih manjina, koje trebaju zaštite. Wilfan je odgovorio, da on privole nije trebao, jer je svaki član interparlamentarne unije slobodan, da vrši svoju zadaću u interesu svojih izbornika kako najbolje znade bez obzira na grupu kojoj pripada i da je to u ovom slučaju tim važnije, pošto se radi baš o pravima manjine, koju on zastupa i koja nije zaštićena medjunarodnim ugovorima. Kaki je položaj manjina u Italiji, to je stvar, koju nema — za manjine — da zastupa nitko drugi van sami članovi manjine.

Do kakvog zaključka po tom predmetu nije došlo. Ali je sjutradan predsjednik italijanske grupe, na nagovor č. Dudana, predložio Wilfanu jednu izjavu, koju bi imao da potpiše i pročita na sjednici, i u kojoj je bilo rečeno od prilike ovo:

«Izjavljam, da sam postao članom komisije na poziv ureda interparl. unije kao zastupnik slavenskih manjina, bez privole italijanske grupe. Moj izbor u komisiju, kao člana italijanskog Parlamenta, nema da znači, da ja zastupam u njoj slavensku manjinu u Italiji, pošto Slaveni u Italiji uživaju jednakopravnost i pitanje njihove zaštite ne može da bude predmetom rasprave sa strane jednog zbora, u kojem ne sjede samo i jedino italijanski državljani».

Dr. Wilfan je odlučno odbio da to izjavi ili potpiše.

Time je diplomatska akcija č. Dudana bila propala, ali on je i dalje ustrajao u svojoj odluci, da Wilfana omete. Kad je došla na dnevni red rasprava o manjinama, č. Dudan je upravio upit na predsjednika o tome, kako je mogao dr. Wilfan da bude izabran u komisiju kao državljanin Italije, koja postupa s manjinama veledušno.

Odgovorio mu je Bar. Adelswaerd (predsjednik ureda i komisije za manjine), koji je rekao, da je komisija izabrala odbor za redakciju rezolucija i odlučila, da se u komisiju pozova tri zastupnika raznih manjina u svrhu, da bude što točnije obavještena o položaju manjina iz izravnog vrela. Manjine su se podijelile u tri skupine: njemačku, madžarsku i slavensku. Za Slavene, koji imadu malo parlamentaraca biranih od njihovih etničkih manjina, imenovao je komesarom jednoga člana od slavenske manjine u italijanskom Parlamentu. Što se tiče poslovanja komisije, rekao je Bar. Adelswaerd, ona nije mogla da ulazi u potankosti niti da prima pritužbe. S toga joj nije moguće, da se izjavi o postupku spram raznih manjina sa strane jedne ili druge većine.

Ovaj odgovor, koji je bio popraćen živahnim odobravanjem, značio je potpun poraz Dudanov, koji je očekivao:

1. da će predsjednik požaliti, što je Wilfana izabrao u komisiju;

2. da će izjaviti, *da Wilfan ne zastupa slavensku manjinu u Italiji;*

3. da će priznati, da je postupak Italije spram manjina izvan svake rasprave. Ali ništa od svega toga nije postigao.

Kao posljednji govornik u raspravi o manjinama došao je na red č. Dudan. On je trebao da oslabi utisak, što su ga ostavili bili govori Wilfana i Tinzla. Ali je svoju ulogu odigrao posve slabo i nespretno, tako da je postigao baš protivno. Rekao je ovo: «Činjenica, što je u manjinsku komisiju izabran jedan italijanski poslanik slavenske krvi mogla bi da u konferenci pobudi mišljenje, da su manjine u Italiji tlačene. Ali to se ne dogadja i ne može — po italijanskom ustavu — da se dogadja, jer osnovna načela italijanskih zakona ne poznaju razlike narodnosti ni vjere. Potpuna jednakost vlada medju državljanima; Italija je bez sumnje najjedinstvenija država u pogledu narodnosti. Unutar granica, koje je Italiji dala sama priroda, ima jedva 1% pučanstva, koje nije italijanskog roda. Ta neznatna manjina, koja se ne razlikuje od Italijana, uživa mnogo šira prava nego što su ona, koja se traže u predloženim rezolucijama, kako je to utvrdjeno na lanjskom kongresu u Beču. Iz te manjine prozašlo je generala, visokih dostojanstvenika, direktora banki, ministara, pače i ministara - predsjednika. Italija nije vezana nikakim ugovorom u poslima nutarnje politike. Dočim druge države imadu ovakih ugovora i osim drugih manjina imadu i Italijani, koji ipak ne uživaju onih prava, koja im pripadaju. Mislim na Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, u kojoj se ugovori još uvijek ne poštuju. Ni sam gosp. Uhlíř nije mogao da izjavi, da je i Jugoslavija ispunila svoje obveze ko što je to učinila Čehoslovačka. Pa ipak nije komisija izabrala zastupnika tlačenih latinskih manjina». Izjavio je još, da se ne protivi predloženim rezolucijama, ali da žali, što je izabran u komisiju jedan Slaven iz Italije. O tomu je na kraju pročitao neki protest, koji se u glavnom pokriva s izjavom, koju je grupa predložila bila na potpis Wilfanu. —

Dudanov govor probudio je veselost u dvorani, a kad je pročitao onaj stavak iz protesta, u kojemu se «isključuje, da bi u Italiji postojalo pitanje manjina» Wilfan je uskliknuo ironično: «Lasciate ogni speranza!...»

XX. septembra 1870.

(Poglavje iz italijanske povjesti.)

Godine 1866. Italija je bila skoro posvema ujedinjena. Samo Rim sa svojim teritorijom sačinjavao je posebnu državu, koja se nalazila pod temporalnom vlasti sv. Oca pape. Garibaldi je bio već godine 1867. pokušao da osvoji papinsku državu ali mu nije uspjelo. Franceski je car Napoleon III. poslao papi na pomoć svoju vojsku, koja je kod Mentane prisilila garibaldince na uzmak.

Medjutim došla je godina 1870. Te godine se je zaratio franceski car Napoleon III. sa Njemačkom. U tom ratu pobjedila je Njemačka.

Dne 28. jula 1870. bio je franceski car, Napoleon III., kod Sedana potpuno poražen i zarobljen sa cjelokupnom vojskom. Uslijed toga je nadošao najbolji momenat, da se osvoji Rim. San Mazzinija, Goribaldija i drugih Italijanaca počeo se ispunjavati.

Visconte Venosta, ministar inostranih djela kr. Italije, javio je dne 7. septembra 1870. svima državama, da će kraljevske italijanske čete okupirati papinski Rim. No prije nego što su čete imale da osvoje Rim, italijanska je vlada učinila još jedan pokušaj da skloni papu, da mirnim putem preda rimsku državu i da se odrekne temporalne vlasti. Medjutim papa je otklonio svaku nagodbu.

U ono vrijeme bio je papa Pio IX. (Mastai Ferretti), čovjek mističnog raspoloženja. On je godine 1854. proglasio dogmu neoskvrnjenog začeća bl. djevice Marije, a godine 1861 objavio Encikliku i Sylabus, u kojim je zabacio i odsudio slobodu vjere, slobodu filozofskog istraživanja, odgoj putem svjetovnjaka (t. j. nesvećenika), nadzor države nad crkvom, mnijenje da su pape ili konciliji ikada što pogriješili itd. Drugim riječima: svojatao je papi i Crkvi supremaciju nad svijetom u stilu pape Grgura VII.

Medjutim prvo razočaranje je doživio, kad mu je Austrija otkazala konkordat i otklonila nadzor Crkve nad državnim stvarima.

Godine 1870. sazvao je novi koncilij, na kojemu je dne 18. jula 1870. u crkvi sv. Petra proglasio dogmu o papinskoj nepogriješivosti.

Kako gore spomenusmo, papa je odbio ponudu italijanske vlade, da se mirnim putem riješi konflikt.

Dne 11. septembra 1870 ušla je italijanska vojska pod zapovjedništvom generala Cadorne (oca sada još živećega generala) u papinsku državu.

Dne 20. septembra 1870., točno pred 53 godine, došao je Cadorna sa svojom vojskom pred Rim te opkolio taj ogromni grad na svim stranama. Kakav prizor! Pod vedrim septembarskim nebom široka, od sunca izgorjela ravan kampanije, sa bezbrojnim svodovim vodovoda, od traga sivomodre linije brda, na sjeveru izrezani Sorakte, na istoku dugi zid sabinjskih gora, na jugu vrhunca Monte Kora nad sabinjskim gorama, sprijeda bezbroj šiljaka aurelijonskih zidova, i nad njima u daljini modro-sivo kube (kupula) cerkve Sv. Petra i u tom okviru tamne mase italijanske vojske, koja se pripravlja na zadnju borbu, da osvoji vječni grad, na jednom prostoru, u svjetskoj povjesti najbogatijem uspomenama.

Divizija Angelini imala je prodrijeti proti termama od Karakale i Porta Latina, divizija Ferrero proti Esquilinus i Porta San Lorenzo, divizija Cavour u smjeru proti cirkusu od Salustra napadne Porta Salaria, a njoj slijedi na nomentaskoj cesti general Moze de la Roche i forsira Portu Piu. Divizija Bixio, Cavourovog prijatelja, juri proti Janikulu i šalje brigadu na Aventin.

Papinske čete, u kojima su se nalazili plaćenici iz svih država, bile su se osobito utvrdile na istoku kod Porta Pia i tu se branile. Papa Pio je sve to gledao sa prozora Vatikana i molio se Bogu. Iza trosatnog bombardovanja papine su čete ostavile Porta Piu i prešle preko Tibera u Leonov grad.

Nato su italijanske čete, oduševljeno pozdravljene od naroda, ušle po sadašnjoj cesti «XX Settembre» u Rim. Papinske čete bile su razoružane. Papa se je nekako dobre volje predao svojoj sudbini. — Savjetuju mi, — reče — da odlazim; no svejedno mislim da ću dobro spavati, i ako mi Pijemontezi oduzmu zemaljsku vlast. —

Dne 2. oktobra bio je proveden plebiscit u papinskoj državi. 133.680 glasova bilo je za prisajedinjenje k italijanskoj kraljevini, dok je glasalo tekar 1507 lica protiv ujedinjenja. Dne 8. oktobra bila je papinska država anektirana od Italije, a Rim proglašen njezinom prijestolnicom.

Iz početka se Sveta Stolica nije znala snaći u novim prilikama. Papa se od tada uvijek smatra zarobljenikom u Vatikanu. Premda je time papa izgubio teritorijalnu vlast, to je ipak Italija garancijskim zakonom od god. 1871. priznala papi položaj neodvisnog suverena, te zajamčila neodvisnost Crkve od države po cijeloj kraljevini Italiji.

Po ovom zakonu ima papa sva prava jednog suverena — ima pravo da drži tjelesnu stražu, da drži svoje poslanike (nuncije), da primi poslanike tudjih država, da drži svoj posebni poštanski i brzojavni ured; osigurana mu je eksterijaliteta Vatikana i Laterane (papinska palača u Rimu) sa pripadajućim perivojima i imanjima i posjedom Castelgandolfo. Izuzeti su bili samo muzeji i biblioteke, koji su proglašeni nacionalnim vlasništvom. Osim toga na temelju istog garancijskog zakona plaća italijanska vlada papi svake godine jednu rentu od 3.225.000 franaka, koju su pape do sada konsekventno otklanjali. Italijanska mu vlada radi toga redovito ulaže onu rentu kod banaka.

Radi toga Italija slavi svake godine kao veliki nacijonalni blagdan dan XX. septembra, koji je bio od velike važnosti ne samo za italijansku povjest i ujedinjenje italijanskog naroda, nego i uopće sudbonosan za povjest cijeloga čovječanstva.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Svako pismo, što bih u ovo zadnje vrijeme primio iz Rijeke, započinjalo bi s kakovim mračnim proročanstvom. Jedni pišu: Nešto se iza brda valja; drugi: ultimatum je tu! — treći: dan 15. septembra bit će jedan od najkritičnijih, što ih je Rijeka vidjela od Napoleonovih vremena amo. Tako su mislili i oni

u Krapini: s kim god bih govorio, svak me je uvjeravao, da će ovaj put doći do gusta, da će biti vražje potrkanje — i da će biti najbolje, ostanem li u Krapini — s nogama u blatu.

Ovo zadnje malo me je uvrijedilo. Ali što ovi ljudi misle? Zar oni uistinu drže nas Riječane za puke, strašljive bonkuloviće? Zar ne znadu oni, da u našim žilama teče junačka uskočka krv, kako je to lijepo dokazao veliki Italijanac Giulio Caprin u svome veleznamenitom «Memorialu d'un Uscocco»? Eroi smo mi — intrepidi — trista im kijameta!

Kako vidite, ja sam držao, da je rat gotova stvar, ali stara krv, o kojoj Caprin govori u onom svom «Memorialu», promiješala se u meni — i ja ni pet ni šest, već noge iz blata, kapu na glavu, kofer u ruku — pa hajd put Rijeke.

Na Sušaku sve mirno. Ljudi normalni — prilike normalne — sve normalno, a to će reć: sve je, da ne može bolje ni ljepše. Na mostu jedna financa: — pušta me! Malo dalje — prva straža: — pušta me! Druga straža: — pušta me! Druga financa: — pušta me! Svi me puštaju, a to je znak, da je i na mostu takodjer sve normalno.

Idem naprijed. Fiumera, normalna, Porto Baroš — Delta — sve je, gdje je i prije bilo — na Korzu, u Starom gradu, nigdje ni najmanjega znaka kakovih ratnih priprava. Kuću sam našao, kakovu sam i ostavio. Uredim se malo, umijem se i počešljam, a onda stupim k zidu, što dijeli Ninettinu kuću od moje, pokucam, pridjem k prozoru, i eto ti na pokrajnom prozoru Ninettina glava.

— Ca vas jos ni vrag zel? — bile su njezine prve, ljubezne riječi. Ja sam joj ukratko objasnio, što me dovelo na Rijeku, a ona meni:

— Pari se, da je nec va arije, ma ja svejedno mislim, da će sve poć «in fumo de makaroni».

Dok mi ovako razgovaramo čujemo dolje na ulici jednu strašnu buku. Što je, što nije — neki vele ovo, neki ono — da vam pravo kažem, ja sam u sebi držao, da je vrag došao po svoje, to će reći — da je počeo rat.

Ninetta je odmah izišla, da se propita, što je to, i kad se vratila, reče mi, da nije ništa, cijela ta buka i konfuzija, da je nastala otuda, što da je neki Kordi pucao na nekoga fašistu Kajfelessija, i da ga je teško ranio i pobjegao.

Pomislio sam, da su to stranci, pa se nisam mnogo za tu stvar zanimao, no pod večer saznao sam, da se tu radi o nekom Kordiću i Kajfešu, koji su starinom Riječani, samo što ih sad zovu, jednoga Kordi, a drugoga Kajfelessi. Provizorna bi riječka vlada učinila vrlo dobro, kad bi izdala jedan Leksikon, u kome bi bila zabilježena stara riječka imena i ova nova, inače ne ćemo moći na kraj. Čujem, da od kad sam u Krapini, da su na Rijeci poludjela tri listonoša, jer se nisu nikako mogli da snadju u ovom galimatijašu novih i starih imena.

I petak je prošao mirno, pače već su sa svih strana počeli kapati demanti, da nije istina, da se na granici skuplja vojska i da nije Jugoslaviji poslan nikakov ultimatum, jedino što se želi, da Jugoslavija prizna stari korpus separatum, kako je bio kad se ovuda pjevalo: Elijen baratum!

Medjutim ja sam čekao s najvećom nestrpivosti subotu, 15. septembra. To je imao da bude onaj strašni, Falbov, kritičan dan. «Il giorno fatale», kako je «Vedetta» pisala. Čim sam se u jutro digô, ponjušio sam zrak, no osim poznatih «parfema» našega Staroga grada, ja nisam u nosu osjetio ama baš ništa neobična. I podne je prošlo — a u gradu sve tiho. Poslije podne došla je k meni Ninetta, da mi pripovijeda, što se je na Rijeci zbilo, otkada sam ono otišao u Krapinu. Što mi je ona sve pripovijedala, ne bi, vjerujte mi, ni pas na maslu pojeo. Medju ostalim pričala mi je i o nekoj Mohovićevoj, koja da se strašno zaljubila u staroga d'Annunzia i da je pisala «kancuneti», od kojih da bi i «suho drevo sahnulo». Jednoga dana donese «Vedetta» vijest, da je ta «poetessa» u Gradu blizu Trsta počinila samoubojstvo. «Vedetta» je u jednoj dugoj kobasici iznijela sve, što je ta brižna žena bila, kako se zaljubila, ali nesretno, jer da je d'Annunzio nije puštao blizu. Nego kad ti tomu ne beše — eto ti «Vedette», gdje nekoliko dana zatim nosi opet jednu dugu kobasicu, u kojoj javlja, da Mohovićeva nije umrla, ona da je živa, pače da je bila u Mošćenicama, u crkvi, i da su je oni ljudi tamo držali za nekakovu drugu Svetu Johancu.

Ja sam rekao, da je ta siromašna djevojka za cijelo luda. Ninetta mi na to odgovori:

— A ki zna, morda i ni? Va danasnji dan je diferenca mej pametnimi i nememi ljudi jako mala. V Reke je pak najmanja.

Možda nema Ninetta ni krivo. Meni je već ne jedamput došlo u glavu, da mi, ako budu stvari išle ovako naprijed, ne će preostat drugo, nego li da i ja obučem ili crnu stomanju ili pak — kamižu de forca.

Prošlo je i poslijepodne i večer i cijeli onaj dan 15. septembra, a uokolo sve mirno.

Od kuge, glada i vojske — oslobodi nas Gospodine! **Rokac.**

IZ SV. LOVREČA PAZENATIČKOG.

Kr. oružnik ubio 19-godišnju djevojku.

Predprošle nedjelje zbio se u našem mjestu vrlo žalostan dogadjaj. Oko 10 sati prije podne nalazio se kod općinskog bunara kr. oružnik g. Giuseppe de Palma. U ruci je držao automatičnu pištolu «Berretta», koju mu je isposudio neki prijatelj. Nesreća je prohtjela, da mu je najedamput ispala iz ruku pištolja i — eksplodirala. Fišek, koji je izašao iz pištolja, smrtno je ranio 19-godišnju djevojku Jelisavu Venier, koja se nalazila dva metra dalje kr. oružnika. Nesretnica se je odmah strovalila na zemlju, gdje joj je neprestano curila krv iz rane. Nato su skočili k ranjenoj djevojci nekoji seljaci te joj pružili prvu pomoć. Par sata kasnije došli su na lice mjesta i liječnici gg. dr. Depangher i dr. cav. Franco Dapos. Njihov dolazak nije ranjenoj djevojci ništa pomogao. U 10 sati uveče bila je već mrtva, a zatim odnešena u općinsku mrtvačnicu. U ponedjeljak ujutru bila je o tom obavještena i kr. podprefektura u Poreču. Poslije podne bila je odaslana amo sudbena komisija, medju kojom i porečki liječnici gg. dr. C. Depangher i dr. Mauro Giuseffi, koji su secirali lješinu. Drugi dan ju zakopaše na općinskom groblju. Medjutim je kr. oružnik, koji je nesrećom ubio Jelisavu Venier, odveden je u oružničku kasarnu u Poreč, gdje će ostati na dispoziciji vojničnik vlasti.

IZ SV. VIČENTA.

Nesigurnost na cestama. — Zločinski napadaj na kanfanarskog trgovca. — «O bori o vita!» Kad će to prestati?

Kanfanarski se trgovac Deltrepo nalazio u Vodnjanu. Već ujutru bio je dobre volje pa se odluči na to, da se povrati pješke u Kanfanar. I doista: što je naumio, to je i izvršio. No na putu žalibože nije bio sretan. Kod crkvice Sv. Kvirina, koja se nalazi 4—5 km. odaljena od Vodnjana, iznenada skoči pred njega jedan zakrubuljeni mladić i uperivši mu pušku u prsa reče: «O bori o vita!» Deltrepo se na to prestraši, izvadi novčarku i preda ju napadaču uz zamolbu, da ga ostavi na životu. Sreća je prohtjela, da se u novčarki nalazilo vrlo malo novaca. No napadač nije ni otvarao novčarku, već ju je jednostavno turio u džep i pobjegao s njome u šumu. Deltrepo pak je nastavio putovanje i nije se nigdje zaostavio do Sv. Vičenta. Tu se najprije malo odmorio kod jednog gostioničara, a zatim je išao k mjesnim oružnicima, da im ispriča dogodjaj. Oružnici su odmah išli u potragu za napadačem, ali bez ikakva uspjeha.

IZ BORUTA.

Velika nesreća na željeznici. — Vlak razmrcvario 74-godišnjeg starca. — Prenos mrtvih ostanaka u Cerovlje.

Prošlog petka dogodila se na željeznici izmedju Boruta i Huna velika nesreća. Seljak Mate Garinčić, star 74 godine, rodom iz Cerovlja, htio je na jednom mjestu da prekorači željezničke tračnice. No bio je vrlo loše sreće. Najedamput dojuri puljski vlak br. 4397 i užasno ga razmrcvari. Od njegova tjela nije ostao nijedan komadić, po kojem bi se bilo moglo ustanoviti, da je to ostanak čovječjeg tijela. Čim su taj dogodjaj opazili nekoji seljaci, koji su u neposrednoj blizini sakupljali sijeno, odmah su otišli u Borut te prijavili cijelu stvar oružnicima. Za kratko vrijeme došli su oružnici na lice mjesta, gdje se dogodila nesreća. Na to su prijavili nesreću sudbenim vlastima i željezničkoj direkciji. Smrtni ostanci nesretnog Garinčića bili su odvedeni u Cerovlje.

Franina i Jurina.

Fr.: San štija u «Istarskoj Riječi» o niken Colarigu, ma nis čuda razumija, pak san te komoć sčeka, da dojdeš i da mi poviš ča je stin tičon.

Jur.: To ti je jedan fantina od 25 lit, ki je jako mljohav i mali, ali tako papren da ju je zapaprija svoj Puli s kvešturon i karabinijeri.

Fr.: Benj, ti ki si sigurno s kin govorija u Puli, ča su ti rekli, će vred skihati papar i ulovit Colariga?

Jur.: Ja mislin da ne te tako vred. San prová pitati nike travištide, ke poznan od prija, i znaš ča su mi rekli?

Fr.: Ča?

Jur.: Svaki mi je reka: «Šijor Jurina! Mi go šolo kvatrocento lire al meže e la pele una šola.»

Fr.: Donkar more Colarig spati prez straha.

Jur.: Ter spi neboj se bolje nego ja i ti.

Fr.: Neka spi kad more, a ti mi povi, ča si još vidija i di si sve bija.

Jur.: Ću ti povidati, ma te avizivan da je duga klobasica.

Fr.: Ter su onè u Fojcebergu bile dužlje pak san he stešo pogucnuja i ostá živ.

Jur.: Dobro.

Kad san ovi pasani četrtak poša kja od tebe, poša san nazad u Pulu, ma čin san doša na portaratu san opazija sve jedan konfužijon. Karabinijeri, soldati, financeri i civili sve je teklo kako munjeno po gradu s puškami i s mašinegeveri, kako da je prava gvera. Iz jenega kantuna su počeli pucati s revolveri i s puškami, a narod je sta bižati i vikati ajuto che že Colarig! Ti znaš da ja nis strahljiv, ma balote nimaju oči, pak san ja lipo reka sam sebi: hoj Jurina u kraj i san poteka do jene karòce neka me vozi van iz grada, ali nis moga dobiti ni koròce ni automobila, zaš su sve bile na dišpozicion kvešturi. Kad san vidija, da je kunfužijon sve veći i da mi ni druge nego uzdati se u moga Jurinu, san lipo stavija noge na rame i šmignuja kroz koraš kuntra moru. Na rivi san naša jenu barku, skočija u nju i poveza se u banjo poleže, zaš san pensá, da san korisan na tri kraja: prvo ću se oprati, drugo ću mankor za malo vrimena biti odiljen od Europe i njeje kulture i treto san tamo najsigurniji. S puten san čuja jenu lipu. Kapitan od barke je bija stari Keko Buganca. Kad smo se levali od rive je obrnuja barku i namisto da me vozi u banj, me je vozija kuntra aršinalu. Ja san spočetka mučà, ma kad san vidija da i on muči, san ga pita zašto me vozi na oni kraj. — Nimajte straha — mi je reka — ću valje ubrnuti, samo gren po jenu panjoku kruha. — Ja san perá, da me stari drži za šenpija, zaš san zna, da se u aršinalu ne prodavaju panjoke, ma san krivo pensá, zaš valje za tin je Keko frmà barku, dignuja iz mora jenu panjoku i ubrnuja kuntra banju. — Skužajte — mi je počeja govoriti Keko — ma danas su takova vrimena, da se mora gledati svaki kus kruha. Nikád bih svaku večer poša s barkon okolo brodi u portu i nakupija dva do tri kvintala kruha i mantinjà s njin dva prščića i dvajset kokoš, ali pokle gvere ni već kruha. Miseci i miseci pasaju da ne napeškan ni jené panjoke, a da ne ni ove! Pokle je odè španjolska karocata se vajk najde po kâ. Znate, šijor Jurina, nikád, kad bi mi žena donila užinu simo, bi mi donila maneštru od bigul i fažola zabiljenu s dobrom peštón i s jenim lipin kuson pršuta ali kože od slanine. Ja bih moju užinu ija s veseljen, zaš je bila dobra, a tudeški, kê bih vozija u barki, bi gledali i govorili jedan z drugin: «Arme lojte vas misen zi esen.» Dandanas mi donese žena užinu, ma brižnu prez pešta i pršuta i slanine, kû me je sran isti prid drugima, pak stešo se najdu niki ter niki, ki mi reču: «Adešo ti manji ben dopo ke ti že redente.»

Fr.: To ti je ono. Takò ti «niki» svaderi prčkaju, a ča peraju oni da se prija ni ilo poli nas? Vidiš, Jurina, ta meni ne gre u štumig i da se najde kakov «niki» pak mi reče onako, ja bih poša u dižgraciju....

Jur.: I biš mu, morebit, pokaza, da si prez kulture, ča ne?

Fr.: S vragon neka gre kultura i kî je je inventá! Ona nima s tin posla.

Jur.: Vraga nima.

Fr.: Ča ima, kultura je kultura a trbuh je trbuh.

Jur.: Čekaj malo, da ti povin kako imaš krivo. Kad san se bija već opra u banju. san ti bija ugladnija kako vuk, pak san poša u bufet da ništo pojin. Pitan ča je za isti, a ona ženska mi odgovori, da je angurije, meluni i krušak. Ja san pita da mi dà šalama ali sira, a ona se je počela smijati. — Še vedi ši — mi je rekla — ke la že de Boljunc ke la domanda šte robe. No la ša benedeto, ke de noi nožè pjù moderno anke manjar šta ora. Una volta ko jerimo šoto i barbari še žnjonfavimo de tutte le porkarije e per kvel jerimo tondi kome baril, ma adešo ke i barbari že in malora gavemo piû kultura e manjemo šolo robe eleganti e no kome Lei. — Franina moj! Kad san čuja cili, oni Očenaš zavrtilo se je sve oko mene i banj i Keko i barka. Zabija san na Colariga i na sve, pak san se obuka, skočija u barku i kad san se skrcà na rivi san da Keku jenu liru zgor tarife i poša ravno u Alturu.

Fr.: Pravo si učinija, samo da san bija ja na misto tebe, bija bih poša u Muntić, di je još manje kulture nego u Alturi.

Jur.: Bogme je ni ni u Alturi čuda, zaš je bila poli Prca jena pijadina njoki s kokošòn, ka bi bila baštala onin «kulturnin» za cilo lito.

Fr.: A ča je još bilo u Alturi?

Jur.: Svega. Najprija san poija nikoliko njoki, i zabilija he s črnom kapljicom a kada su naši prijatelji čuli, da sam doli, svi su kako munjeni pritekli k meni i — Jurina simo — Jurina tamo — i kako je? i ča će bit? i će nam bit ča bolje? — i sve tako, a ja sam njim odgovara, kako sam najbolje znâ, i morem ti reć, da smo nikoliko uric pasali u najlipljim razgovoru, a najzad smo i zabugarili onako po našu milu starinsku.

Fr.: Blazi tebi, Jurino! Vaik klatiš okolo, i vaik si zdrav, kano jaje.

PODLISTAK

Zašto ne će sve da sluša čovjeka

(Narodna pripovijest).

Pripovjeda se, da je u staro vrijeme, kad se još sve po pravdi radilo, sve slušalo čovjeka, i mrtvo i živo, dok je on samo sjedio i zapovjedao. Tako su mu sama drva dolazila u kuću, samo kad bi on rekao. Mjesto kiše padalo je onda iz neba žito, a mjesto snijega brašno. No poslije se sve to čovjeku uskrati: od žita prometne se kiša, od brašna snijeg. I to se dogodilo sve samo za to, što ljudi nisu htjeli da čuvaju, da ne idu po žitu, nego su ga gazili nogama, kad je padalo, a od brašna su činili bjelilo, pa njime bjelili kuće.

I drva su prestala čovjeku sama dolaziti u kuću. A zašto? Jedamput podje jedna baba iz kuće, pa udje daleko u šumu i tu nadje vrlo golemo drvo, pa mu rekne, da ide njenoj kući. Drvo posluša babu, izvali se iz korjena i podje za njom. No babi ne da vrag mirovati. Ona zapita drvo: «A znaš li ti, gdje je moja kuća? «Znam, babo», reče drvo. «E, pa dobro, kad znaš, a ti ponesi i mene na sebi», reče baba. «Baš ti hvala, bako», odgovori drvo, «zar nisi zahvalna što ti samo idem u kuću? Zato ćeš odsad pritegniti tvoja grbava ledja, pa ćeš ti mene nositi, ako hoćeš da me imaš u kući.»

Od toga dana nije nikad više dolazilo čovjeku samo drvo u kuću. Eto što učini jedna baba!

Kako je postala rakija?

(Narodna pripovjest.)

Predragi Gospod Bog, kad je sve stvorio i što vidimo i što ne vidimo, stvorio je i rakiju, tu ljudsku krvopiju, od trih kapi krvi. Jedna je kap krvi od pijetla, druga kap od vuka a treća kap od krmka. Bog je rekao: «Čovjek, kad popije jedan satljik, popio je prvu kap krvi, pa će zapjevati kao pijetao. Kad popije drugi satljik, drugu kap krvi, naklaće svakoga i zavijati kao vuk. Kad popije treći satljik, treću kap krvi, leći će svukud kao krmčad.»

Smrt majke Jugovića

Boga moli Jugovića majka,
Da joj Bog dâ oči sokolove
I bjela krila labudova,
Da odleti na Kosovo ravno,
Te da vidi devet Jugovića
I desetog starog Jug-Bogdana.

Što molila, Boga domolila:
Bog joj dao oči sokolove
I bijela krila labudova,
Ona leti na Kosovo ravno.

Kad doletjela u polje široko,
Al' Kosovo tužno i krvavo,
Mrtav leži junak do junaka,
Mrtav konjic jedan do drugoga.
Prevrtala Jugovića majka,
Prevrtala konje i junake,
Dok ne nadje svoje Sokolove:
Mrtvih nadje deset Jugovića
I desetog starog Jug-Bogdana,
I više njih devet bojnih koplja,
Na kopljima devet sokolova,
Ako koplja devet dobrih konja,
A pored njih devet ljutih lava;
Tad završta devet dobrih konja,
I zalaja devet ljutih lava
I zaklikta devet sokolova.

Tu je majka tvrda srca bila,
Da od srca suze ne puštala:
Već uzima devet dobrih konja,
I uzima devet ljutih lava,
I uzima devet sokolova
Pak se vrati svomu dvoru belom.

Daleko je snahe ugledale,
Malo bliže pred nju išetale:
Zakukalo devet udovica,
Zaplakalo devet sirotica,
Završtalo devet dobrih konja,
Zalajalo devet ljutih lava,
Zakliktalo devet sokolova.

I tu je majka tvrda srca bila
Da od srca suze ne pustila.

Kad je bilo noći u pomoći,
Al' završta Damjanov zelenko;
Pita majka Damjanovu ljubu:
«Snaho moja, ljubo Damjanova!
Što nam vrišti Damjanov zelenko?
Al je gladan pšenice bjelice,
Ili žedan vode sa Zvečana?»

Progovara ljuba Damjanova:
«Svekrvice, majko Damjanova!
Nit je gladan pšenice bjelice,
Niti žedan vode sa Zvečana,
Već je njega Damjan naučio
Do ponoći na drum putovati,
Pak on žali svoga gospodara,
Što ga ni na sebi doneo.»

I tu majka tvrda srca bila,
Da od srca suze ne pustila.

Kad u jutro danak osvanuo,
Ali lete dva vrana gavrana,

IZ TINJANA.

Umorstvo 36-godišnje udovice.

U utorak, dne 11. ov. mj. zbio se na Tinjanšćini grozan zločin, koji je ozlovoljio cijelu općinu. Franica ud. Milotić iz sela Bašići otišla je odmah iza podne u polje, koje se nalazi 3 km. odaljeno od sela. Tamo je ostala sve do[illegible]e, dok je zapalo sunce. Zatim je ostavila radnju i otpremila se kući. Provalivši kakvih 100 koračaja dodje u jednu šumu, kroz koju ide put u Bašiće. U toj šumi čekao ju iza zida nepoznati čovjek sa puškom u rukama. Kad mu je Milotićka došla u blizinu kakvih pet koračaja, odapne pušku i ustrijeli je. Nesretnica se odmah strovali na zemlju i uzdahne svoju dušu. Medjutim zločinac je pobjegao bez ikakva traga. Uslijed toga nitko ne zna za njegovo ime. Oružnici se dosta trude da ga pronadju. Da li će im to uspjeti — to ćemo kasnije vidjeti. Svakako dobro bi bilo, da ne izbjegne ruki pravde.

Gospodarstvo

Važno za naše zadruge.

Biljegujte zadružne knjige!

U smislu kr. dekreta od 11. 1. 1923 imadu se biljegovati ove knjige:

Članska knjiga (imenik zadrugara), knjiga zadružnih dijelova, (ako se ta vodi odijeljeno od imenika članova), knjiga zapisnika sjednica upravnog i nadzornog odbora), knjiga zapisnika glavnih skupština, blagajnički razdionik (ako se taj ne vodi mjesto blagajničkog dnevnika, već posebno). knjiga inventara, koja je u ostalom propisana, te ju mora da vodi svaka zadruga, «copia lettere» (koju se takodjer mora voditi), uložne knjižice i to nove, izdane nakon toga što je spomenuti dekret stupio u vrijednost t. j. iza 30. junija 1923, knjige tekućeg računa kao i sve knjige štono ih zadruge rabe, isključiv knjigu pristupnica, indekse i knjige zajmova te zadružnih knjižica. Za to se mora za svaku uplatu bilo na račun samog zajma bilo na račun kamata potvrditi sa posebnom potvrdom, koja se biljeguje ovako: od 5 do ispod 10 L 0.05, od 10 do ispod 100 L 0.10, od 100 do ispod 1.000 L 0.20, od 1.000 do ispod 5.000 L 0.30, od 5.000 do ispod 10.000 L 0.40, od 10.000 dalje 0.50. Na biljege, koje mora da plati stranka, udari se pečat ili se napiše datum, da se ih na taj način uništi.

Knjiga uložaka, dnevnik, knjige tekućeg računa morale su da budu biljegovane već i prije. Stari biljezi, bilo austrijski bilo italijanski iz dobe prije nego je stupio u krijepost gore navedeni dekret, vrijede te se dotična knjiga može rabiti do konca.

Kod knjiga, koje se moraju biljegovati tek po novom propisu, ne dava se više biljega, već udari porezna oblast na svaku četvrtu stranicu pečat po 0.10 cent., bez obzira na opseg stranice. Biljeguje se pak kod tih knjiga samo još preostali čist prostor (neuporabljen do 30. junija o. g.)

Kako se postupa sa zadužnicama?

Sve one zadruge, koje kane i nadalje davati zajmove na zadužnice, treba da se drže ovog pravila:

1. Zadužnicama, napisanim u srpsko-hrvatskom ili slovenačkom jeziku, mora se priložiti prevod u italijanskom jeziku. Ta prevod pak mora biti legalizovan od notara (koji pozna oba jezika) ili sudbenog tumača.

2. Zadužnica mora biti pisana na biljegovanom papiru od 2 lire (carta bollata).

3. Kad je zadužnica ispunjena i potpisana, onda treba učiniti još jedan prepis te je u najduljem roku od 20 dana (iza potpisa) dati registrovati kod novoustanovljenog registarskog ureda, koji se obično nalazi kod poreznih ureda. Registarski uredi u Istri nalaze se u ovim mjestima: u Pazinu, Poreču, Piranu, Puli, Rovinju, Voloskom, Bistrici, Lošinju i u Kopru.

4. Kod zadužnica, kod kojih nisu ovjerovljeni potpisi, treba učiniti još jedan drugi original, ispisan na biljegovanom arku (carti bollati) od jedne lire. Registracijska pristojba iznaša za svakih 100 L. 1.30 L., tako da iznašaju troškovi za jednu zadužnicu od 1000 lira, koja nije napisana u italijanskom jeziku, oko 16.60 L.; osim toga dolazi na takve zadužnice još jedan trošak od 25.— lira za prevod, dočim pristojba za mjenicu ne iznaša više od 2.50 lira.

Kako se postupa sa mjenicama?

Zadruge, koje žele uvesti mjenično poslovanje, moraju postupati ovako:

1. Kad zadruga (posujilnica) dozvoli zajam, nek obavijesti dužnika, da kupi mjenicu za iznos dozvoljenog zajma. Mjenice se mogu dobiti skoro u svakoj trafiki (prodaji duhana) ili kod biljegovnog ureda (ufficio bollo).

2. Dužnik treba da potpiše mjenicu na desnoj strani odozdo, a svjedoci ispod njega sa klauzolom: «per avallo» (per garanzia).

3. Zajam na mjenicu može se dati najviše za tri godine uračunavši od dana dospjelosti, jer iza toga dana mjenica **zastara** te se izgubi prama jamcima svako pravo.

4. Kod ispunjavanja mjenice treba naročito paziti: a) da od dana ispostave do dana istoka ne prodje više od 6 mjeseci. Samo kod onih mjenica, koje su biljegovane s dvostrukim biljegom može da prodje od dana ispostave do dana istoka više nego 6 mjeseci. Mjenica mora biti biljegovana prije ispunjenja; b) da se ne ispusti iz mjenice oznaka «mjenica», italijanski «Cambiale», jer u protivnom slučaju nema mjenica nikakve valjanosti; c) križi nepismenih dužnika ili svjedoka moraju biti legalizovani od suda ili notara; d) mjenicu mogu da potpišu samo punoljetne osobe, koje su navršile 21. godinu života; e) dug na mjenicu mora biti isplaćen prije negoli isteče rok od tri godine od dana dospjelosti. Ako dužnik ne može da isplati mjenice u tri godine poslije dospjelosti mjenice neka potpiše novu mjenicu za ostatak duga. Slučajno pak da ne bi htio dužnik toga učiniti, onda treba odmah istužiti mjenicu i to najkasnije dan prije negoli isteče treća godina poslije dospjelosti mjenice. Obzirom na to treba uvijek zahtijevati od dužnika, da povrati zajam čim prije, svakako prije konca treće godine poslije dospjelosti.

Sve naše zadruge ili posujilnice imaju u svojim pravilima odredjeno, da su u njihovom poslovanju isključene mjenice. Mnoge se toga još i danas drže, ali sve uzalud. Sada su nastupila drukčija vremena. Danas sâm interes naših zadrugara zahtijeva, da se kod primanja zajmova što manje potroši. Uslijed toga morat će na prvim glavnim skupštinama brisati dotičnu ustanovu, koja priječi mjenično poslovanje.

Što onda?

Našim zadrugama ne će zbilja preostati drugo, nego da se prihvate mjeničnog poslovanja. Obzirom na to, mislimo, da ne će biti na odmet, ako im ovdje primjerom pokažemo kako se ispunjuju mjenice.

Evo jednog obrasca:

S Pietro in Selve, li 20. Settembre 1923.

B. P. L. 1000.—

A sei mesi data pagherò per questa cambiale alla Seoska blagajna reg. zadruga sa neograničenim jamstvom u Sv. Petru u Šumi la somma di Lire It. mille: — — — — — — — — —

Al sig. Simone Vilović S. Pietro in Selve No. 17	Simone Vilović (dužnik) Antonio Dušić, per avallo (svjedok) Giov. Lavrić, per avallo (svjedok)

Eto tako bi po prilici morala da glasi popunjena mjenica. Ako bi pak koja zadruga u Istri trebala potanjeg razjašnjenja, neka se obrati na Zadružnu Zvezu u Trstu. Ona će u svakom pogledu ići svojim članicama na ruku. Dapače doznajemo, da će se zauzeti i radi polakšica kod legalizovanja zadužnica. Samo ćemo napomenuti, da ima vrlo malo nade u uspjeh, pošto nije to priznato ni drugim novčanim zavodima u Italiji.

Koje se pristojbine plaćaju za potvrdu o uplaćenim interesima i povraćenom zajmu?

Od	6 do ispod	10 L.	0·05
Od	10 do ispod	100 L.	0·10
Od	100 do ispod	1000 L.	0·20
Od	1000 do ispod	5000 L.	0·30
Od	5000 do ispod	10000 L.	0·40
Od	10000 dalje		0·50

Biljege, koje prilijepi stranka (posujilnica) uvijek na koncu listine, treba uništavati na taj način, da se pritisne odnosno napiše preko njih datum, djelomično na samom biljegu, djelomično izvan njega. Potvrde se potpisuju uz biljeg.

Krvava im krila do ramena,
Na kljunove bijela pjena trgla;
Oni nose ruku od junaka
I na ruci burma pozlaćena,
Bacaju je u krioce majci.

Uze ruku Jugovića majka,
Okretala, prevrtala s njome,
Pa dozivlje ljubu Damjanovu:
«Snaho moja, ljubo Damjanova,
Bi l' poznala, čija je ovo ruka?»

Progovara ljuba Damjanova:
«Svekrvice, majko Damjanova!
Ovo je ruka našega Damjana,
Jera burmu ja poznajem, majko,
Burma sa mnom na vjenčanju bila».

Uze majka ruku Damjanovu,
Okretala, prevrtala s njome,
Pak je ruci tiho besjedila:
«Moja ruko, zelena jabuko!
Gdje si rasla, gde si ustrgnuta!
A rasla si na kriocu mome,
Ustrgnuta na Kosovu ravnom!»
Nadula se, pa se i raspade
I za svojih devet Jugovića
I desetim star-Jugom Bogdanom.

Širite „ISTARSKU RIJEČ"!

U oči ozimne sjetve

Uoči ozimne sjetve.

Doskora će započeti naš seljak da ore za ozimnu pšenicu ili pir. Tom zgodom držimo da ne će biti na odmet, ako i mi reknemo svoje mnijenje o sijanju ozimnog žita.

Dosadašnje je iskustvo pokazalo, da pšenica najbolje uspijeva za djeteljom ili drugim pognojenim okopavinama (krumpirom, kupusom, pešom i kukuruzom). Svako mora da znade, da se pšenica nikad ne smije sijati dvije godine uzastopce na jednom te istom mjestu. Na jednom te istom mjestu možemo ju sijati jedva svake treće godine.

Žito treba dobro gnojiti. Najbolje je, da dotičnu oranicu, koju kanimo zasijati pšenicom, potrusimo sa 100 kg. Thomasove troske ili sa 60 kg. superfosfata i 50 kg. kalijeve soli po vrgnju (= 2000 m²). Ako je zemlja slaba, pridodajmo tim gnojima još 50 kg sumporno kiselog amonijaka. Može se desiti, da kod oranja nemamo pri ruci gornjih gnojiva. U tom slučaju možemo ih metnuti pod branu, ali moramo strogo paziti na to, da jemo nešto gušće, jer bi jetkoća tih gnojiva mogla da naškodi sjemenju. Gnojenje ozimnog žita sa stajskim gnojem, kako se to kod nas češće obavlja, nije baš najbolje.

Ozimno žito treba uvijek sijati pod branu. Naravski, da brana mora biti dobra. U koliko je nama poznato, najbolja brana za takav posao jeste «Cik-cak» željezna brana. Takva brana je najlakša za naša istarska polja. Može se ju dobiti i u Trstu.

Na vrgan (2000 m²) slaba zemljišta treba da posijemo rijedje, a na dobroj malo gušće.

Sjeme pšenice mora biti sasvim zdravo, debelo i prosto od korova.

Pšenice imade više vrsti, koje različito dozorijevaju rano, jer za takvim lako posijemo istarske odnošaje bit će najbolje one, koje dozorijevaju samo, jer za takvima lako posijemo kakovu postorinu. Dobre vrsti pšenice za naše odnošaje i zemlje jesu svakako ove: «Rijet», «Cologna, «Noè» i njemačka crvena klipovka. Ta potonja je dobra naročito za slabije, plitke zemlje. U čistim i dobro gnojenim poljima raste nešto laganije.

Mala seljačka škola

Možemo li zapriječiti snijetljivost u pšenici? Pa nego da možemo, samo ako hoćemo. Iskustvo je pokazalo, da snijet u pšenici najlakše odstranimo prigodom sjetve i to na ovaj način. Na sto litara vode rastopi ½ kg modre galice. U tu rastopinu stresi pšenicu. Samo pazi, da nad njom ostane barem pedalj te vode. Pšenicu drži u rastopini od 12 —16 sati. Svaka dva tri sata pomješaj ju i odstrani sve što na vrhu pliva. Nakon što se pšenica namoči, posuši je i posij. Medjutim u istoj vodi, koja je ostala u posudi, kad si izvadio pšenicu, lako namočiš još jedamput i drugu.

Kako se liječe očne bolesti kod rogate marve? Goveda se najviše obole na očima uslijed vanjskih ozlijeda n. pr. kad im dospije medju oko i vedja kakova smet ili kad se udare, nabodu itd. U svim takvim slučajevima treba odmah izvaditi iz oka dotični trun ili prašak. Zatim treba odmah obložiti oko hladnim krpama ili ledom. Taj posao mora da se obavlja neprekidno dva tri dana. Ako to ne pomogne, onda idi u ljekarnu i kupi 4 grama žive i opiuma te 8 grama tunjina soka (Quitenschleim). Kad se vratiš kući, uspi živu i opium u 45 grama čiste vode i sve to dobro razmuti (strambuljaj), a zatim uspi u tu smjesu i tunjin sok. Tom smjesom maži 5—6 puta na dan sa jednim kokošjim perom bolesno govedovo oko. Za dva tri dana bit će oko posve zdravo.

Kako se priredjuje dobar petijot? Ako hoćeš prirediti dobar petijot, onda drži se točno ovih savjeta: — 1) uzmi sasvim svježi drop od zdravog groždja; — 2) taj drop nalij odmah vodom i čuvaj ga pomoću šupljastog dna, da se ni za časak ne digne preko tekućine; — 3) nastoj da postaviš u drop za polovicu manje vode, nego li se izvadilo od dotičnog dropa vina; — 4) na svaki hektolitar vode uzmi 12—15 kg. šećera; — 5) za vrijeme vrijanja izvadi šupljasto dno i sve dobro izmješaj; — 6) u slučaju da ti je dotično groždje imalo malo kiseline, dodaj petijotu nekoliko mošta i vina od nezrelog groždja ili 15 grama vinske kiseline po svakom hektolitru; — 7) kad ti petijot prestane vrijati i kad se posvema pročisti, onda ga pretoči u čistu i lagano zasumporanu bačvu, koju treba da marljivo nadolijevaš.

Seljaci, čuvajte se griže! Pošto su se pojavili u srednjoj Istri razni slučaji griže (dysenterije), smatramo se pozvanima, da dademo našim seljacima par uputa, koje će im sigurno dobro doći.

Svaki onaj, koji zadobije grižu, izbacuje od sebe bezbroj bacila. Ti pogubni bacili nalaze se u najvećoj množini u stolici, zatim na rublju i na posteljini. Stolicu i rublje najlakše učinimo neškodljivoma, ako ih operemo 5%-tnim triolom.

Naročito treba paziti na ruke. Njih treba prati prije svakog jela.

Svaki proljev sumljiv za grižu, iziskuje liječnički savjet.

Za vrijeme većeg probola najbolje je, da se uopće ne jede nikakav žir, to više, što se baš na njemu nalazi najviše dysenteričnih bacila, koje na nj prenašaju muhe.

Najstrožje pak je zabranjeno izdavanje rublja i posteljine od dysenteričnih bolesnika vanjskim praljama. Okužena rublja treba uvijek kod kuće i iskuhati ga u lužini.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 19. ov. mj. moglo se kupiti ili prodati:

100 francuskih franaka za 131—131.50; 100 švicarskih franaka za 401—405; 100 njemačkih maraka za 0.10—0.25; 100 rumunjskih leja za 10.25—10.75; 100 čehoslovačkih kruna 67.75—68.25; 100 madžarskih kruna za 0.11—0.13; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0325—0.0335; 100 jugoslovenskih dinara za 24.30—24.60; jedan amerikanski dolar za 22.60—22.70 i jedna lira šterlina za 103—103.40 italijanskih lira.

Politički pregled

Riječko pitanje postalo je strašno zamršeno, ali ipak do ratnog zapletaja ne će doći. Italijanska je štampa počela ujedared pomirljivo pisati. Od dobro obaviještenih krugova saznaje se, da je Italija opozvala svoj «ultimatum» sa jednim pismom Mussolinija na jugoslovenskog ministra inostranih dela dr Momčila Ninčića. U tom pismu da su sadržani i novi uslovi. Medjutim jugoslavenska vlada nije htjela da udovolji niti potonjim zahtjevima Italije, jer — vele — da se posvema indentifikuju sa prvošnjim, pa je dala rapallski ugovor registrirati kod Lige Naroda. Italija pak je sa svoje strane imenovala generala Giardinia za vojnog guvernera Rijeke i naložila mu, da osigura javni red i opskrbljuje upravu. I tako se riješenje riječkog pitanja sve to više tjera u neizvjesnost.

Kad će italijanske čete isprazniti Krf? Nota, koju je ambasadorska konferencija poslala Engleskoj glasi: Krf će biti ispražnjen, kad uvjeti, koji su navedeni u noti od 8. o. mj. budu izvršeni na ovaj način: 1. Poslanici saveznika u Ateni u sporazumu sa grčkom vladom ustanovit će dan, kad će saveznicima biti izrečena isprika grčke vlade. Posljednji je rok 18. rujna. 2. Dne 19. o. mj. imadu se u Ateni održati zadušnice. 3. Istog dana ući će ratni brodovi u Faleron. 4. Žrtvama se 19. o. mj. imadu iskazati vojničke počasti. Internacionalna komisija započet će dne 17. rujna sa radom u Janini i nakon pet dana brzojaviti rezultate. Pošto je Italija odlučila da Krf isprazni dne 27. o. mj. to si konferencija zadržava pravo, da Grčkoj objavi nove kaznene mjere i kazne koje se osobito sastoje u plaćanju 50 milijuna lira Italiji. Ambasadorska konferencija zamolit će vrhovno sudište da odobri izdatak kaucije što ju je položila Grčka i da se odreče svakog pravnog lijeka, osim da Italija upotrijebi pravno sredstvo za naplatu okupacijonih troškova.

Njemačka se nalazi u predvečerje posvemašnjeg državnog bankrota, ako brzo ne nadje izlaz iz sadašnjeg nepodnosivog stanja. Svemu zlu je kriva izključivo njezina pasivna rezistenca u ruhrskom pitanju. Vlada mora da izdržava skoro čitavo pučanstvo i industriju. Tvornice ništa ne prodavaju nego gomilaju robu u skladišta a od vlade zahtijevaju, da ona plaća radništvo i to se uistini i dogadja. No ne samo radnici nego takodjer odvjetnici i liječnici dobivaju potpore od vlade. Poduzetnici zahtijevaju kapital za daljnje vodjenje posla. Za vrijeme nemira bile su takodjer i trgovine živežnih namirnica upućene na potporu, a kako su najsavjesniji činovnici izagnani, dogadja se, da novac odredjen za potpore ode u druge svrhe. Zato vladi ne preostaje drugo nego samo jedan put, a taj je, da po mogućnosti ograniči kredite za zaposjednuto područje. Riješenje ruhrskoga pitanja i to što brže riješenje jest u interesu njemačke vlade. Kada bi vlada prestala slati novac, tada bi pale sve one zapreke, koje danas stoje na putu komunistima, sindikalistima i nacionalnim socijalistima. Ako svi znaci ne varaju, Njemačka će svakako morati da popusti Franceskoj, jer će ju inače zadesiti strašna katastrofa.

Bugarska je vlada oštro istupila proti sovjetskom Crvenom Krstu, čijim je zastupnicima predbacila, da pod plaštom čovjekoljublja provode komunističku propagandu u Bugarskoj. Uslijed toga sovjetski je Crveni Križ morao da napusti zemlju; izmedju Sofije i Moskve izmijenjene su note. Nakon prevrata ruski boljševici nisu bili zadovoljni sa stanovištem bugarskih komunista, koji su se držali veoma mirno za vrijeme prevrata. Nova bugarska vlada izjavila je, da ne će trpjeti tudje boljševičke propagande u svojoj zemlji, ali ipak ne će istupiti protiv domaćih komunista, budu li oni djelovali u granicama zakona. Medjutim bugarski komunisti nastoje da predobiju seljake i gradski puk za federativnu sovjetsku republiku na Balkanu, te potkopavaju državni ugled, da izazovu u zemlji nemire i anarhiju. Što više: bugarske novine javljaju, da su komunisti za 17. o. mj. spremali državni prevrat, kojim su htjeli u sporazumu s Moskvom preuzeti i državnu vlast u svoje ruke. To im doduše nije uspjelo, jer je Cankova vlada pravodobno strpala 47 njih u zatvor. Sada pak se govori, da će vlada obustaviti sve komunističke listove, zabraniti im skupštine i provesti posvemašnju istragu. Svi ti pokušaji nisu nikakovom osobitom novošću za Bugarsku; samo obično to ministri plate glavom ili doživotnom tamnicom, u koliko ne pobjegnu u inozemstvo. Ministarske listine od 1911. godine, pokazuju, da je većina ministara bila zatvorena. Da li će zadesiti ista sudbina i Cankovu vladu, to će pokazati budućnost.

Španjolska. U ovoj je zemlji posljednjih dana izbruhnuo državni udar. Izveli su ga vojnički krugovi i to sa dosta discipline i bez krvi. Stara je vlada pala, a vlast je preuzela vojnička stranka sa generalima Primo de Riviera i markizom de Estella. Sve su posade u zemlji odmah pristale uz vojničku vlast. Uzroci tog prevrata jesu različiti.

Vojnička je stranka bila nezadovoljna sa držanjem vlade u marokanskom pitanju, te je ovaj udar spremala već dva mjeseca. Najpodesniji teren za podizanje ustanka bila je Katalonija, gdje su vojničke posade najbrojnije i gdje je pučanstvo vrlo neraspoloženo prema Madridu.

U vladi je takodjer dolazilo do teških nesuglasica. Ministar rata je prije više mjeseci tražio, da se u Maroku poduzme energična vojnička akcija, čemu su se neki članovi vlade, specijalno ministar vanjskih poslova, opirali, pa je tek nakon posljednjeg poraza u Maroku vlada donijela odluku, da tamo energično istupi.

Posljednjih su dana vojnički odjeli na putu u Maroko na više mjesta otkazali poslušnost. U Sevili i Saragossi priredili su vojnici demonstracije, pa su im se tom prilikom pridružili i gradjani. Dok je tako u cijeloj zemlji raslo nezadovoljstvo protiv vlade, situacija je u Kataloniji bila upravo kritična.

Barcelona je središte separatičkog katalonskog pokreta, koji se ispoljavao u političkim štrajkovima i atentatima, te neredima, tako da je zapravo više mjeseci u ovom području vladala potpuna anarhija. Separatistima su se pridružili i komunisti, razvijajući strahovit teror. Samo u jednoj sedmici su u Barceloni ubili što revolverima što bombama 60 osoba.

U takvim kaotičnim prilikama jedina je vojnička stranka, kojoj je na čelu bio vrhovni vojni zapovjednik Barcelone general Primo de Rivera i markiz de Estella, ostala prisebna, te odlučila, da obori sadašnju vladu i da radikalnim sredstvima uspostavi poredak u zemlji.

Razne vijesti

Domaće novosti.

NAŠA ŠKOLSKA GOLGOTA. **Kr. Proveditorijat za nastavu u Julijskoj Krajini javlja, da se s početkom nove školske godine 1923-24 definitivno ukida hrvatska pučka škola u Orlecu na otoku Cresu i nadomješta sa talijanskom. Na ovu nepravdu osvrnut ćemo se u narednom broju našega lista.**

Ukidanje hrvatskih škola u «Slobodnoj» Riječkoj Državi. Kako je našim čitateljima već poznato, jedan je — i to najmanji — dio općine Kastav pripao po rapalskom ugovoru riječkoj državi. To su u glavnom naselja Rubeši (na tromedji), Zamet i Kantrida i omanja neka naselja prema jugoslavenskoj granici (dio por. općine Jurčići i dio por. općine Srdoči). Na tom području od davnine su postojale dvije hrvatske pučke škole: četverorazredna mješovita u Zametu i dvorazredna mješovita u Kantridi; na prvoj učiteljevale su 4 učiteljske sile, na drugoj dvije. Prvu je školu polazilo oko 325 djece, a drugu preko 110. Dakako da su ti učeniti bili svi bezizmimno djeca jugoslavenskih roditelja, jer je pučanstvo onoga nesretnoga kraja sve redom jugoslavensko.

Za vrijeme italijanske okupacije, pa sve do konca avgusta o. g. spomenute su dvije škole upravljane po vlastima italijanskim i Voloskom. Od tuda su učitelji — do konca prošlog mjeseca — dobivali i svoje plate. Učiteljstvo je savjesno vršilo svoje školske dužnosti. Vani se iz ljubavi do svoje djece i škole ni u kojem pogledu nije isticalo. Izgleda, da je time htjelo izbjeći toli čestim, a nepravednim okrivljivanjima s tjeranja jugoslavenske propagande, samo zato, da pozvanim i nepozvanim faktorima ne dade prilike napadaja na te hramove pučke prosvjete.

Ne baš idealno, ali bar donekle snošljivo za naše mukotrpno pučanstvo i valjane učitelje i učiteljice, teklo je to neprekidno do avgusta o. g. Polovicom avgusta upućeno je učiteljstvo tih škola od dosadanjih upravljača, da će škole u Zametu i Kantridi biti preuzete od riječkih vlasti početkom septembra, pa neka se izvole tamo obraniti za namještenja posebnim molbama, kad su ionako svi provizorni. Učiteljstvo je to učinilo i uložilo potrebne molbe, na koje — do danas — još nema nikakvog rješenja. Mjesto svega — famozni je profesor Meichsner od strane magistrata riječkog predao pod konac avgusta školu u Zametu novoimenovanom upravitelju Morettiju, koji sam upisuje u školu djeca i tom zgodom njihovim roditeljima tumači, kako će se poučavati odsad italijanski. Škola u Kantridi — pod izgovorom, da lokal ne odgovara školskim potrebama — prosto je ukinuta i prenesena nekud u grad (Pioppi) s tim, da se djeca, čiji roditelji obitavaju bliže Zameta, upišu u onamošnju školu.

I tako ostaje 6 hiljada našega naroda u «riječkoj državi» bez svojih narodnih škola, dok će se 450 jugoslovenskih mališa prisilno učiti u italijanskim, odnarodjivalačkim školama!

Udovicama, siročadi i roditeljima u ratu poginulih vojnika. U našim pokrajinama ima još sva sila udovica, siročadi i roditelja u ratu poginulih vojnika, koji ne primaju nikakvih potpora ili penzija. Potpore su bile obustavljene s razloga, što su se promjenili dotični penzijski zakoni. Još fale samo konačne upute o priznanju i isplatama penzije. Upozorujemo sve naše udovice, siročad i roditelje palih vojnika, da ne dobiju nikakve penzije, ako nisu učinili, odnosno ako ne učine molbe za konačno priznanje penzije. Dotične molbe mogu se lako uložiti do 31. decembra t. g. na ovaj naslov: Sottosegretariato per le penzioni — Roma, Palazzo Braschi.

Koliko drže pošteni Italijani do beznačajnih Slavena. Kaošto ima medju svakom pšenicom kukolja, tako ima i medju našim narodom nekoliko beznačajnika. Ti beznačajnici pogazište svoje majčino mlijeko i stupiše u fašističke redove, gdje su počinili dosta ružnih nedjela. Naše su nevine ljude denuncirali i proganjali, a i još će, samo da sebi steču ugled i — što je glavno — da se osobno okoriste. Unatoč svega toga mi smo uvijek ostali mirni. Naša vjera u pravdu nije nikad smalaksala. Znali smo, da ima još uvijek dosta poštenih Italijana, koji ni najmanje ne drže do tih nitkovića. Što više, bili smo uvjereni, da će doći dan, kad će im sami Italijani, koji mnogo drže do značaja, izjaviti, da nemaju više u njih nikakva povjerenja. I doista — danas vidimo, da se u svojem vjerovanju nismo ni najmanje prevarili. Evo dokaza: Nedavno je fašistički poslanik onorevole Gray posjetio sastanak slovenačkih fašista. Na tom sastanku je izjavio, da Slaveni moraju biti dobri državljani Italije, a zatim je nadodao: **«Mi ne zahtijevamo od vas, da ste dobri Italijani. Pa makar da biste nam to nudjali, mi vam ne bi vjerovali a niti bismo vas štovali! . . .»**

Još jedan slučaj:

Ovih dana došao je neki primorski Slaven k jednom vrlo visokom državnom funkcijonaru u Trstu, te mu se potužio na razna progonstva i zapostavljanja našega jezika u Julijskoj Krajini. Nato mu je državni funkcionar ovako odgovorio:

— Vi Slaveni imate posve pravo, da protestirate, kad vam ukidamo vaš jezik iz ureda. Mi pak kao zastupnici italijanske vlade imamo takodjer pravo, da vam proganjamo jezik, jer hoćemo da vas što prije poitalijančimo!

— Ako imamo pravo, — primjeti naš čovjek — što onda velite onim slavenskim beznačajnicima, koji hoće da budu veći Italijani od Vas?

Nato visoki funkcionar odgovori:

— Prvo: ja im ne vjerujem; drugo: smatram ih za licumjerce. Ako su do jučer ljubili i štovali svoj jezik, svoj narod, kako ga mogu kroz noć mrziti ? ! . . .

Tako visoki italijanski funkcionar o našim zalutancima. Treba li tim riječima kakva komentara? Mislimo da ne. Danas je svakom čovjeku jasno, da onaj, koji bježi od svoga vlastitoga naroda u času, kad mu se oduzimlju sve pravice i nalažu veliki tereti, nije čovjek, nego — marva!

Dr. Srebrnič — novi krčki biskup. Ovlješnjem «Piccolu» javljaju iz Rima, da je sv. Otac papa imenovao prof. dr. Josipa Srebrniča za biskupa na otoku Krku. Prije rata je bio dr. Srebrnič profesor na goričkom sjemeništu, a iza rata je bio imenovan za profesora teologije na ljubljanskoj univerzi. Novi krčki biskup je poznat kao rodoljub i teološki pisac.

Posvećenje novog tršćanskog biskupa obavit će se u goričkoj stolnoj crkvi. Posvetit će ga gorički nadbiskup dr. Sedej. Svečano ustoličenje izvršit će se na blagdan sv. Justa u Trstu.

Zatvaranje gostiona. Na predlog ministarskog predsjednika Mussolinija rimska je vlada odlučila da izda jedan dekret, kojim se ograničuju gostione po cijeloj državi. Prema 1. čl. tog dekreta ne smije da postoji na 1000 stanovnika preko jedna gostiona. U onim mjestima, gdje nema 1000 stanovnika moći će se takodjer dozvoliti jedna gostiona. Mjesta ispod 500 stanovnika nemaju pravo na gostionu. Medjutim dosadašnje koncesije ne će se nikomu oduzimati, već će s vremenom otpasti same od sebe. Ako gostioničar umre ili izgubi na bilokoji način koncesiju, dotična se gostiona više ne otvara. Dok se ne smanji broj gostiona na onu stupnju, koju predvidja zakon, ne će se nikomu izdavati nove koncesije.

Pred povišanjem železničke vožnje. Vlada je odlučila, da će doskora povisiti željezničku tarifu na svim željeznicama. Ta tarifa ne će biti povišena za prvi razred, u kojem se voze gospoda, nego za drugi i treći. Cijena drugom razredu bit će povišena za 6.6%-taka, a trećem za 15. Tko će se odsele voziti?

Općinsko zastupstvo u Malom Lošinju — raspušteno. Pišu nam odanle: Ovih dana bilo je naše općinsko zastupstvo raspušteno. Vlada je imenovala općinskim komesarom gosp. Vittoria Nicolicha, financijalnog činovnika. Vijest o tom raspustu nije nikoga izmedju nas Slavena iznenadila, jer smo znali, da se naša općina nalazi u strašnom neredu i velikom dugu. Našim Italijanima nije ta stvar baš ugodna, ali — hoćeš ne ćeš — moraju da šute. Šteta je zvoniti iza grada. Mogli su prije na to misliti, pa bi bilo bolje njima i nama.

Svega po malo

Zaruke italijanskog Prijestolonasljednika, princa Umberta, sa belgijskom princesom. Javljaju iz Rima, da se ponovno uvelike govori o zarukama italijanskoga Prestolonasljednika sa belgijskom princesom Marijom, što je već jednom bilo demantovano. Te su vijesti počele opet da kruže na temelju toga, što su belgijski kralj i kraljica stigli u Italiju, zajedno sa svojom kćerkom Marijom, i sada borave u jednoj privatnoj vili u Raconigiu. Zaruke bi se službeno objavile tek onda, kada se sredi internacijonalni položaj.

Uspjeh ljubljanskog velesajma. Ove godine postigao je ljubljanski velesajam mnogo veći uspjeh od prošlogodišnjeg. Posjetilo ga oko 140.000 osoba. Svega se prodalo za 341,100.000 dinara robe. A to je bogme vrlo lijep uspjeh.

Na koliko je jezika prevedeno Sveto Pismo. Najglasovitiji pisci ovoga svijeta, čija su se djela prevela na više jezika, bili su svakako Grk Homer i Englez Shakespeare. Homerova djela postoje na nekih 20 jezika, dok su Shakespearova prevedena na više od četrdeset. Ali sve to nije ništa prema Svetom Pismu, koje je prevedeno na više od 700 jezika i dijalekata, nalazećih se na kugli zemaljskoj. Da se je pak Sveto Pismo tako rasprostranilo po čitavom svijetu treba u prvom redu zahvaliti engleskom «Biblijskom Društvu», koje svake godine štampa na milijune i milijune biblija. Samo to društvo izdalo je Sveto Pismo na 558 raznih jezika. Godine 1913. tiskalo je samo na engleskom jeziku 1,374.000 biblija. Za vrijeme rata broj prodatih knjiga popeo se na 2 milijuna godišnje. Poslije rata prodavalo se malo manje (oko 1,750.000 knjiga), ali lanjske se godine popeo taj broj ponovno na 2 milijuna.

Sveukupna proizvodnja zlata u svijetu. U godini 1922. svjetska produkcija zlata dostigla je do 14 milijuna 841,135 unca, predstavljajući vrijednost od 790.753.000 italijanskih lira.

Nova vrst tkanine. Arghan je nova vrst tekstilne tkanine. U Švedskoj i Engleskoj već su ispitali tu novi tkaninu i ustanovili, da je izvrsna. Ta predja ima jak svileni sjaj, koji se naročito ističe kod boja. Arhanove tkanine podsjećaju na laneno sukno, ali su mekše. To novo sukno bolje je od pamuka i lana, 50 posto se jače nego li konoplja, otpornije protiv morske vode, a sastoji se iz vlakanaca jedne biljke, koja je u rodu sa ananasom. Otkrili su je u Južnoj Americi.

Druga stogodišnjica kafe. Zadnjih dana prošlo je 200 godina, otkada se u Americi posadila biljka kafe. Nju je donio u Martinik Francuz Deselieux. Priča se, da je za vrijeme putovanja nestalo vode na brodu, te su biljčice nastradale, dok je samo jedna ostala svježa, jer Deselieux nije htio piti, samo da spasi dragocijenu biljku. Ta biljka je majka svih kafa u Americi.

Obljetnica apostola «Zelenog otoka». U talijanskom gradu Robbio proslavljena je obljetnica irskog apostola sv. Kolombana. Sv. Kolomban živio je u VI. vijeku. Kolomban je začetnik irske kulture i civilizacije. On i sv. Benedikt jesu dva svjetionika ranog srednjeg vijeka, kad su monasi morali pružati barbarima prva pravila civilizacije.

Za osam sati rodila petero djece. Ovih dana desio se u Americi jedan interesantan slučaj, koji je uzbunio sve medicinske krugove na svijetu. Neka 32 godišnja radnica, visoka dva metra, rodila je u razmacima od 8 sata petero normalno razvijene djece. Predsjednik američkog društva za narodno zdravlje otišao je u državu Mićigan, gdje se dotični slučaj desio, da se lično uvjeri o njegovoj istinitosti. Izgleda, da je ovo prva majka na svijetu, koja je rodila petero djece.

Posljedice potresa u Japanu na Kalifornijskoj obali. Predprošle subote, dne 9. ov. mj. nabasao je uslijed jake oluje poštanski parobrod «Kuba» na pećine i razbio se. Na parobrodu je bilo vrlo mnogo putnika. Čim je s parobroda stigla radiografska vijest o nesreći, pojurilo je iz više luka na kalifornijskoj obali 15 torpednjača u pomoć, i to s brzinom od 30 morskih milja na sat. Dok su tako jurile, udarila je većina torpednjača na pećine, kojih dosada nije bilo, te su potonule. Tom je zgodom nastradalo 25 mornara. Do unesrećenoga parobroda «Kuba» je stiglo sedam torpednjača, koje su spasile putnike i posadu. Drži se, da su sve ove podmorske pećine nastale uslijed potresa u Japanu.

Čitav imetak za izgradnju crkve. Gradački list «Tagepost» javlja, da je udovica Heller, bivša žena tršćanskoga poslanika Baseri, koja je ovih dana umrla, ostavila čitav pokretni i nepokretni imetak za izgradnju crkve u mjestu Edlachu, nedaleko Graza. Njezin imetak predstavlja ukupno 60 milijard austrijskih kruna. Izmedju ostaloga je ta žena posjedovala u Trstu četrnaest kuća i palača. Ova je oporuka pobudila opću senzaciju, a nasljednici su podigli tužbu na ništetnost oporuke, što im po svoj prilici ne će uspjeti, jer je oporuka sastavljena redovito.

15.000 brzojavnih čestitaka primio je, kako javljaju najnovije vijesti iz Beograda, maršal Dvora prigodom rodjenja jugoslovenskog Prijestolonaslednika. Dvorska je kancelarija svima uzvratila brzojavne čestitke.

Novi otok u sjevernom moru. Norveški kapetan Victor Arnesen otkrio je nov otok blizu Fran Josipove zemlje. Opseg toga otoka iznosi 20 km. Računa se, a i moguće je, da je taj otok bio dosad sakriven kakvom velikom ledenom gorom, koja se pomalo opuzla i rastopila, tako da je zemlja sad došla na površinu.

Papa protiv poljubaca. Poljubac, koji su ljubavnici uvijek cijenili, bio je u papinskom Rimu smatran najvećim zločinom. Jedan stari kroničar u čiju vjerodostojnost ne možemo sumnjati, piše, kako je strogo taj postupak kažnjavo papa Siksto V.: Pravednost toga pape, piše taj kroničar, da bi sačuvao čast djevojaka, protezala se čak na osobe niskog roda. Neka sluškinja išla je o ponoći po primalju (jamačno za svoju gospodaricu) i susrela nekog vojnika, koji je utrnuo svoju svjetiljku i htio djevojku, koja je bila lijepa i mlada, poljubiti. No to je djevojku, još nenaviklu na te stvari, tako presenetilo, da se dala u bijeg i stala vikati. O tome su izvijestili papu Siksta V., koji se pravedno ogorčio zbog te drskosti vojnikove. Dao ga je dozvati pred sebe i s najvišeg mjesta prikazao mu moralni ponor u koji je pao svojim strahovitim djelom. Naposljedku dao ga je šibati u onoj ulici, gdje je počinio svoj zločin. Vojnik je morao prolaziti kroz šibe, i to upravo pod prozorima služkinje, čiju čast je htio povrijediti.

Njemački pjesnik umro od gladi. Nedavno su njemačke novine donijele vijest, da je u Berlinu umro poznati njemački lirski pjesnik Maksimilijan Bern. Sada novine naknadno donose, da je taj istaknuti njemački pjesnik umro u svojoj 74. godini od potpune tjelesne iscrpljenosti, pošto nije pet dana imao ni zalogaja da okusi.

Razbojnički napadaj kraj Trsta. U Sv. Ivanu kod Trsta ubiše dne 12. ov. mjes. trojica mladih razbojnika krčmara Demonte i njegovu kćerku u času, kad su zatvarali lokal, i odnješe torbu sa 50 hiljada lira u novcu i dragocjenostima, koju je krčmareva kćerka nosila.

Užasne cijene u Njemačkoj. Kako je u Njemačkoj silno pala vrijednost novca, pa 1 američki dolar stoji već 65 milijuna njemačkog novca, tako i cijene tamo užasno skaču. Kilogram masti stoji 16 milijuna, a maslaca 18 milijuna. Jedna krava stoji 3—4 milijarde. Jedna jedina žigica stoji 450 maraka, a cijela kutija 25 hiljada maraka.

Uapšeni fašisti u Splitu. Čitamo u splitskim novinama, da je tamo uapsila policija dvojicu fašista, koji su doputovali tajno iz Italije. Kod njih je našla revolvere i fašističke znakove. Zatim da ih je predala sudu.

Ni Turci ne će da im žene zapovijedaju! Kako je poznato, Turci su u Angori dali široko pravo akcije ženama u svakom javnom radu, pa i u politici i u vojsci. Sada pak je angorka vlada zabranila članovima ženske feminističke stranke, da učestvuju u politici, pa čak i pod nevinom firmom «Ženskoga komiteta». Vlada je taj svoj korak obrazložila kratko i jednostavno s tim, da turske žene ne će uopće imati vremena za politiku, ako žele da posvete svu svoju brigu kući, porodici i ratnoj siročadi. Otadžbinu će žene zadužiti kud i kamo više s tom brigom i radom na tom polju, nego da se posvećuju politici, koju često i muškarci imaju preko glave. Zbilja pametno!

Preko 100.000 mrtvaca spaljeno. Javljaju iz Tokija, da su tamo gradske vlasti do neki dan skupile preko 100.000 lješina po ulicama glavnoga grada. Sve se te lješine spaljuju, i to vrlo brzo, da ne bi izbila kuga. Svakoga dana se spali preko 40.000 lješina u krematoriju, koji se nalazi u gradskom dijelu Tokija-Hondo.

Razburkano more razorilo jedan gradić u Kaliforniji. Prema jednoj bežičnoj vijesti, koja je stigla u New-York, nagrnulo je more, uslijed gibanja morskoga dna, na gradić San José de Cebo, koji se nalazi na obali južne Kalifornije, i posve ga razorilo. U tom gradiću je nastradalo mnogo ljudi i životinja. Točan broj još nije poznat.

Svjetska izložba mlijeka bit će poslije Svih Svetih u italijanskom gradu Milanu. Onamo će donijeti sve vrsti mlijeka, sira, maslaca i drugih mliječnih proizvoda iz svih država, da se vidi, koje je bolje.

Sedam hiljada gromova za pet sati. Kod jednog nevremena u Londonu izbrojeno je, da je udarilo sedam hiljada gromova od 11 sati uveče do 4 sata u jutro.

Morska zmija. U blizini Australije uhvaćena je i ubijena u moru jedna nova nepoznata velika životinja, koja je kao neka morska zmija. Dugačka je 27 metara, opseg joj je 5 metara, rep joj završuje parajem, ali sa strane tijela nema peraja, nego pliva kao zmija uvijanjem tijela. Nema kostiju, nego samo gibivo mišićje. Dosad se samo u pričama spominjala morska zmija, ali eto sad su je zbilja i pronašli i prvi put uhvatili.

Kako svršavaju ministri. Najgore ti je biti ministar u Bugarskoj. Tamo je od nekih 70 ministara zadnjih 10 godina 45 ministara došlo u zatvor, 7 ih je ubijeno, 10 ih je moralo da bježi iz Bugarske, a samo neko desetak ih je još na slobodi kod kuće. Pa i današnji bugarski ministri ne znaju, kako će još proći.

Jabuka bez sjemena. U Americi ima neka vrst jabuka, koja u svome plodu nema sjemena. Kod tih se jabuka cvijet ne otvara kao kod drugih, nego se pup neprestano širi, bubri i raste, pa tako pomalo zrije u plod bez sjemena. I vele, da je ta vrst jabuka vrlo dobra.

Što bi se moglo učiniti sa američkim novinama? Kad bi se sve novine, koje se u jednom jedinom danu tiskaju u Americi, složile zajedno, mogla bi se njima 2000 puta omotati sva zemlja, na kojoj ljudi žive, omotom, koji je širok otprilike kao ove naše Istarske Riječi . Sve američke novine trebaju u godini dana tri milijuna hvati drva, da se od njega napravi papir, koji one potroše, a to drvo treba 40 godina da raste. I tako američke novine potroše u godini dana ono, što treba 40 godina, da iznova naraste. U tom se najbolje vidi, kolika je sila u novinama.

Šala i razbibriga.

Jurić u talijanskoj gostioni. Bilo je to lanjske godine. Naš dobri seljak Dušan Vilović imao je mnogo kupusa za prodaju. Jednog je dana otpeljao pun koš (pleteni voz sa dva kola) u Rovinj. Sobom je uzeo i malog Jurića. U Rovinju je brzo rasprodao sav kupus. No prije nego se otputi kući, okrene se malom Juriću i reče mu:

— Danas sam vrlo skupo prodao kupus. Ajde, Juriću, da ti kupim par kolača. Jesi li zadovoljan?

— Tà, Bože dragi, zato sam i došao s tobom u Rovinj! — veselo uskliikne Jurić.

Nato stupiše i jedan i drugi u najbližu gostionu.

— Molim, gospodine, — reče Jurić konobaru — dajte mi par kolača.

— Koš' vole? — upita konobar.

— Baš si ga našao! — ozbiljno će Jurićev otac. — Makar ako nikad ne okusi moj Jurić kolača, ja ti, bora mi, ne dam koš i volove!... Ah, kako je današnji svijet poludio! Za par kolača, za par kolača traže — koš i volove! Alaj su pametni!

Nato se Dušan razljuti i izadje iz gostione. Mali Jurić se brzo nešto dosjeti, pa skoči pred oca i reče mu:

— Dragi oče! Ti ne znaš kupovati kolače. Daj mi dvije lire, pak ćeš brzo vidjeti, da ću ja dobiti par kolača i bez koša i volova.

I doista: Jurić stupi ponovno u gostionu, pruži konobaru dvije lire in pokaže mu kolače. Konobar uzme dvije lire i dade Juriću dva kolača. Jurić izadje veselo iz gostione, pa reče svom ocu:

Evo kolača! Sada vidiš oče, da ti ne treba davati ni koš ni volove za par kolača! . . .

Na stavnji. Bilo to na vojničkoj stavnji. Liječnik odredio mladom gospodičiću, da služi kod topništva. Čim je to čuo gospodičić, brže bolje stade se izgovarati, da on ne može čuti pucanja iz topova. Na to će mu liječnik: To ništa ne smeta. Topovi će već pucati tako glasno, da ćete ih sigurno moći čuti.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 38. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 27. septembra 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Današnja „I. R.“ ima prilog „Mladi Istranin“ br. 18.

Pred posljednjim udarom na naše škole

Divlja hajka protiv naših škola nastavlja se. Iza onih na Cresu došle su na red hrvatske škole u Močibobima i Novacima. Time je sudbina naših škola u kotarima lošinjskom, puljskom i porečkom posvema zapečaćena. U ta tri kotara naše su škole do temelja iskorijenjene.

Neke su se naše škole zatvorile i poitalijančile bez ikakve motivacije. Neke, kao na priliku ove gorenapomenute, uz notornu, već stotinu puta dokazanu laž na tvrdnju, kao da bi tobože te mjere uslijedile po želji dotičnog pučanstva.

Mi pitamo samo ovo: neka se na lice mjesta pošalje nepristrana komisija, da po pravdi izvidi, koja je prava volja naroda. Neka se ide od kuće do kuće, neka se pita roditelje, u kojem jeziku žele, da im se djeca uče, pa će se čuti odgovor, koji će onu laž pobiti najodlučnije.

Ali do te komisije ne će doći, jer mi smo prepušteni na milost i nemilost silnijemu, koji u deliriju uništavanja svega našega i ne vidi, da je budućnost vanredno mutna i da bi ovi nekulturni, nasilnički precedensi mogli jednoga dana i njega samoga po glavi da tuku.

Vi pitate: a što će biti s našim školama u ostala tri istarska kotara? Odgovor je kratak: Većina škola u koparskom i pazinskom kotaru već je pozatvarana ili poitalijančena. Ima i u voloskom kotaru škola, koje su već dobrano okljaštrene. Ali novim se gospodarima vraški žuri, da i tih škola što prije nestane, a kako se ona izlika, da tobože sami roditelji traže italijansku školu mjesto svoje — i njima samima čini presmiješna, došli su na «slavnu» misao, da sa jednim potezom pera poitalijanče sve naše škole.

Radi se o novoj naredbi ministra «filozofa» Gentile, po kojoj bi nastavni jezik u svim našim školama imao da bude italijanski. Hrvatski ili slovenski podučavalo bi se u izvanškolsko vrijeme...

Svrha je ove naredbe očita. Ona znači najskorajšnje, posvemašnje uništenje svakog i najmanjeg traga našeg jezika u istarskim školama.

Ali ta naredba, ako izidje onakva, kakvu je italijanske novine već sada prikazuju, znači ujedno i otvoreno pogaženje časne riječi, što ju je italijanski Parlamenat u svojoj sjednici od 28. novembra 1920. dao na najsvečaniji način našemu narodu obećavši mu, da će u novoj državi njegova kulturna i nacionalna prava biti zajamčena i poštivana.

Što je pak najviše, ova naredba znači i najgrubiju povredu, kakve našemu narodu nije još nikada niko nanio, pa ni sama Austrija. Ova naredba seže duboko u njegovu dušu kao najoštriji nož.

Ali naši se novi gospodari varaju, ako misle, da narodi od takovih rana umiru. Njihov nečovječji postupak našemu će narodu nanijeti velike štete, o tom nema sumnje, i moralne i materijalne, ali naš je Istranin čovjek svijestan i žilav. Još mjesec dana pa će biti ravno pet godina, što je izložen najstrašnijim, u kulturnom svijetu još nevidjenim i nečuvenim progonstvima. Potjerali ga iz crkve, iz škole, iz svih ureda i političkih i općinskih, izagnali su mu najvrijednije sinove, gotovo svu inteligenciju, upropastili su ga materijalno — pa on se nakon tih punih, strašnih pet godina još ipak drži.

Još je na nogama narod naš i ostat će na nogama, jer u njega ima svijesti, snage, volje i otpora!

Naš je istarski čovjek unuk Kraljevića Marka... Onoga Marka, koji se odmara dolje u Puli pod gordim Divić-gradom...

„Sve se plaća!“ — doviknuo je Emerson

Ima pod suncem nekoliko naroda, koji se hvale svojim prastarim kulturama. Na nas Slavene gledaju ti narodi s vrlo visoka, jer vele, da mi nemamo kulture, da smo barbari.

Mi Slaveni puštamo ih, neka govore. Mi znamo, koliko vrijedimo, ali i znamo, da nismo savršeni. Nismo savršeni, a ipak sve naše nastojanje ide za tim, da se što bolje usavršimo. Ovako željni nauke, kamo da se obratimo, ne ćemo li na one, koji sami govore, da imadu jednu ogromnu, staru kulturu?

Obratili smo se k njima, da vidimo, kako to oni rade, postupaju, misle, pa da se onda i mi time okoristimo. Ti narodi sa starim kulturama imaju i svoje stare historije, povjesnice, u kojima je pobilježeno sve, što su njihovi djedovi i oci napravili kroz tisuće i tisuće godina. Za historiju znamo i mi, da je učiteljica života. Kako se vidi, narodi, od kojih smo htjeli i mi nešto da naučimo, imadu divne učiteljice — svoje povjesnice. Uz takove učitelje morali bi i oni biti savršeni.

I mi smo otišli u školu tim narodima.

Ali smo se prevarili. Uvelike. Svi govore, da je povjesnica učiteljica života, ali ni gjavo ne će od nje da uči. Ama nitko.

Svi znadu, što je Njemačka htjela i kako je prošla, ali nisu prošle ni dvije godine iza njezina rasula — i svak hoće, da ide njezinim putem. To je najnoviji primjer, iz kojega bi morali svi da uče. Ali tih primjera ima u historiji dosta.

Eno na primjer — Španjolske. Ovih dana buknula je revolucija i u toj zemlji, tako da je i ona danas na žalosnom dnevnom redu.

I ta se zemlja hvali svojom prastarom kulturom. I Španjolci vele, da su potomci Rimljana — a to znači: prvi nad prvima. Medjutim prije nego što su postali Rimljani, bili su oni nešto drugo, a kako su više stotina godina njima vladali i Mauri (Arapi), dogodilo se, da ima u njihovim žilama i po koja kap maurske krvi. Ništa zato, ta poznato je, da su i Arapi u ono vrijeme imali jednu svoju lijepu kulturu.

Medjutim Španjolcima je ipak pošlo za rukom, da se oslobode crnih Arapa. Godine 1492. pala je u kršćanske ruke i posljednja njihova kula — Granata. Te iste godine španjolska je kraljica Izabela dala Krištofu Kolumbu tri broda, kojima je on otkrio jedan novi svijet — Ameriku.

Sve novootkrivene zemlje pripale su Španjolskoj, tako da je nekoliko godina zatim španjolski kralj i njemački car Karlo V. Habsburgovac, mogao s ponosom na kaže, da u njegovom carstvu sunce nikada ne zalazi..

Španjolska je bila tada na vrhuncu svoje moći i snage.

Ali poznato je, da tko ima mnogo, da bi htio imati i više. To se u običnom životu zove — pohlepa; u politici ta se vrsta pohlepe nazivlje — imperijalizam. Sin Karla V. Filip II. htio je da podloži sebi čitav svijet. U tom su mu smetali Englezi. On odašalje na njih brojno ratno brodovlje. To brodovlje poznato je pod imenom «nepobjedive Armade». Ta «nepobjediva Armada» sukobila se god. 1588. s Englezima, koji su je sasvim razbili i raspršili. Španjolska, do tada najmoćnija država na svijetu, spala je te godine u red manje važnih država. I što dalje, to je propadala sve dublje i dublje. Silne zemlje, što ih je posjedovala u Americi, malo po malo su od nje otpadale i postajale nezavisnima kao Meksiko, Argentina, Perù itd. itd. Ostala im je još bila Kuba, golem i vrlo bogat otok. Ali ni Kubanci nisu mogli da podnose španjolski jaram, pa su se više puta dizali protiv svojih tlačitelja, dok se nisu god. 1898. pomoću Amerike oslobodili i zadobili svoju nezavisnost.

Još je Španjolcima ostao u Africi komad Maroka, ali stanovnici onih krajeva, takozvani Rifanci, narod bojovan i žilav, ne će da bude pod njima, tako da su Španjolci i ove godine u julu i augustu doživljeli u onoj zemlji teških poraza. Ti sadašnji i prvašnji porazi krivi su, što mnogi Španjolci traže, da se povuku iz Maroka. Otuda i jedan od brojnih uzroka domaćim nemirima, pa i novoj najnovijoj španjolskoj revoluciji.

Španjolska je danas država, koja u svijetu malo i ili ništa ne znači. Sve bogatstvo u rukama je nekolicine gavana, a ogromna većina naroda skapava. Na to je eto spala država, o kojoj je onaj prije spomenuti vladar kazao, da joj sunce nikada ne zapada.

Kad tamo, mi vidimo, da je to sunce zapalo. Španjolce je ubio u jednu ruku imperijalizam, a u drugu — njihova užasna zločinstva.

Kad su se Španjolci iskrcali u Americi, u nekim zemljama kao na pr. u Meksiku i u Perù, nisu naišli na divljake, već na ljude, koji su imali svoje države vrlo lijepo uredjene, gradove krasno sagradjene a i mnoge druge kulturne uredbe. Što se dogodilo? Španjolci su kao pravi krvoloci udarili na te mirne narode, poklali ih, uništili im zemlje i gradove — i od stare kulture napravili — ruševinu. Zatim su se oni ugnijezdili u onim zemljama i u pohlepi za zlatom počinjali nečuvena zločinstva. Indijanci morali su za njih da rade, a kad ne bi imali dosta robova, slali bi svoje brodove u Afriku, da ondje pokupe Crnce i da ih dovedu u Ameriku. Što su ti nesretnici imali da pretrpe od španjolskih silnika, to se opisati ne da. Tu se mučilo, ubijalo, mrcvarilo. O tim strahotama napisane su mnoge knjige, jedna strašnija od druge.

Ali mi smo već nekoliko puta rekli, da se je baš u toj Americi rodio mudrac Emerson, koji je doviknuo svijetu: sve se plaća! Danas plaćaju Španjolci za svoja sadašnja nedjela kao i za zločinstva svojih otaca. Sve se plaća! Ovo bi već jedamput morali da dobro upamte svi narodi, osobito oni, koji se hvastaju svojom starom historijom. Mi dovikujemo svima i svakome: nije dosta imati lijepu i slavnu historiju, već je kudikamo važnije, da se iz te historije uči. Nama je žao, što ne možemo ništa da učimo od pojedinih današnjih tako zvanih kulturnih naroda. Mi ćemo radije učiti iz njihove historije. Iz nje ćemo naučiti, kakvi moramo da budemo, dok iz današnjih takozvanih kulturnih naroda mi moramo da učimo, kakvi ne smijemo da budemo.

Našima pak preporučujemo, da razmišljaju o ovome. I nama se dogadjaju teške nepravde, ali mi znamo, da ni najkrući zulumi još nisu uništili nijedan narod — ne će ni nas. Historija nas uči, da je svaka sila bila kratkoga vijeka. Sve se plaća!

Naprijed dakle s punom i živom vjerom u bolje dane!

DOPISI

IZ RIJEKE.

U Krapini su me svaki dan salijetali jednim te istim pitanjem:

— Gospodine, što mislite vi o Rijeci?... Ja bih uvijek odgovarao:

— Ja?... ne mislim ništa.

Ovako je najbolje. Rijeka nije kao kruška, da možeš reći: sad će prokaljati, sada procvijetati, sada će prolistati — a sada sazrijeti i pasti u nečije krilo. Rijeka je kao kakva «Fiumera», što ide na «zigi-zagi»: čas lijevo čas desno, pa kad opet ide mrvu ravno, misliš: nà, sad će biti dobro!... Još nisi pravo ni rekao, a voda najedamput — puf! dolje u dubinu uz strašan šum i silnu pjenu — pa onda opet ravno, pa opet «zigi-zagi» — i sve tako.

Tako je bilo prije Marije Terezije, a tako i kasnije, osobito od vremena, kad je ono došao vrag po svoje, to će reći od novembra 1918. Da se razumijemo: vrag ovdje znači sotonu, koja je odnijela Austriju i Madžariju. Sudite sami:

Po londonskom paktu Rijeka je imala pripasti Hrvatskoj, kad tamo, dne 4. novembra 1918. doplovio je na Rijeku jedan italijanski admiral, koji je jasno i bistro kazao: «Ci siamo e ci resteremo».

U to vrijeme su gotovo svi riječki Italijani bili za to, da se Rijeka anektira Italiji. Nisu prošla ni četiri mjeseca i već je Zanella, koji je takodjer bio prije za aneksiju, izjavio, da je on za riječku slobodnu i nezavisnu državu. U septembru te iste godine Gospodnje 1919. bilo je odlučeno, da na Rijeku dodje engleska policija. Mjesto engleske policije došao je d'Annunzio, koji je potjerao iz grada nesamo Engleze nego i Francuze i Amerikance. Onda se dugo vremena nije ništa dogodilo... to jest, dogodilo se mnogo koješta, ali to ne spada ovamo. Onda je došao mirovni ugovor u Rapallu. Svak je mislio, da će sada nastati mir. Kad tamo nastao je rat i to baš o Božiću 1920. Mjesto **Fiume o morte** — došlo je: **Baroš o morte!**

Mislilo se, da će rat trajati koju godinu, kad tamo — trajao je tek koji dan. Onda su došli izbori. Na izborima imali su da pobjede fašisti, kad tamo — pobjedili su Zanellijanci. Mislilo se, da će od tada na Rijeci vladati Zanella, kad tamo, Zanella je morao da odleti, a na njegovo mjesto doletio — Depoli. Onda je slijedila jedna duga **«katarata»** kao ono za d'Annunzia, ali poslije toga došla je u Opatiju — paritetika. Mislilo se, da je sada sve gotovo, kad tamo — paritetici morali su takodjer da odlete najprije kući, a onda u Rim. U augustu ove godine držalo se, da je riječko pitanje riješeno, kad tamo — mjesto paritetike došao je — ultimatum. Mislilo se, da će poslije ultimatuma doći rat, kad tamo — došao je Krf. Mislili smo, da će s Grcima doći do gusta, kada tamo — do gusta nije došlo, ali je na Rijeku došao general Giardino, da — drži red.

Pa da mi nismo «martorijati»! — Boga mi, jesmo. I holokausti smo mi i sve, što hoćete.

Nego — lijepo je i spasiteljno biti «holokausti i martiri», kaošto smo mi, ali pjevati od jutra do mraka: — «Senza un sold moretina tu mi lassi senza un sold...» to ipak nije ugodno. Zato sam ja kao pravi, čistokrvni Riječanin počeo odmah na jednoj nozi da skačem, kad sam ono u «Vedetti» čitao, da je Nj. Preuzvišenost g. general donio sa sobom — **cospicui fondi»**, a to će reći: nekoliko milijunića čudotvornih lirica.

Ima ih, kojima nije stalo do novca. To su uistini pravi i iskreni patrioti, koji ne žive nego od patriotizma i za patriotizam. Njih ćete lako prepoznati. Oni su u svakom korteju i uvijek kliču: Eja! Eja! Ali na Rijeci ima i druga jedna stranka, koja nažalost nije tako patriotična. Pristalice te stranke čuti ćete, gdje mjesto «Eja! Eja!» viču — «hljeba! hljeba! gospodaru!»

Ja pripadam ovoj drugoj stranci, premda zapravo ja sam neutralac. Zato se i ja od svega srca radujem ovim **«cospicuim fondovima»**, kaošto sam se u svoje doba iskreno radovao i Mussolinijevim **«provedimentima.»** Ja sam uvijek govorio: bit će bolje, santa pazienza! A situacija je teška, vrlo teška. Treba naime, kako ispravno piše «Corriere della Sera», treba udesiti stvar tako, da se spase riječka duša, i gledati, da ta operacija ne bude na štetu tijela. Ja, koji poznam moje sumještane bonkuloviće jako dobro, usudjujem se nadodati, da će se za dušu nas Riječana već nekako providjeti, ali zadovoljiti riječko tijelo — to je jedan sasvim drugi par rukavi!

Mi Riječani nismo samo «sette bandiere» mi smo takodjer i — sette paure!...

Svijet se opet stao da zanima za Rijeku. Francezi: šuć — muć pa prolij, dok Englezi pucaju desno i lijevo. Neke njihove velike novine pišu sasvim otvoreno, da nema ni trećina pravih Riječana, koji bi željeli aneksiju Rijeke Italiji. Ogromna većina da je za slobodnu nezavisnu državu i za mirni sporazum s Jugoslavijom.

Rekao sam već, da sam ja neutralac, pa mi je prilično svejedno, što novine o nama pišu. Jedno vam «a titolo di cronaca» mogu da kažem, a to je: da Zanelijanci daju pravo Englezima, dok su oni pravi patrioti, koji kliču: Eja! Eja! vrlo ogorčeni na njih, osobito na Lloyd Jorja, i spočituju im, da oni sada pišu tako, jer da im se je Mussolini stanečio u — «kalimar»...

Inšoma, ima pravo Ninetta, kada veli, da je politika...

Rokac.

IZ PULJŠTINE.

Svega po malo.

Da prekinemo našu šutnju i pokažemo znakove bitisanja, etò vam nekoliko sličica iz našeg života.

Ove je godine hvala Bogu dosta dobra ljetina, no sasvim time iza umanjivanja i propadanja puljskog arsenala, približavaju nam se dosta žalosni i tužni zimski dani. Srednji će i bolji seljaci proći kako tako, no kako će proći radnici i ostali besposlenici — to je pitanje, koje muči svakog idealistu, svakog poštenjaka i čovjeka sa «dušom i srcem» uopće.

Uvijek, svuda i u svako je doba bilo «pekljara» (prosjaka), ali sada skoro dnevno dolaze po nekoliko njih da traže pomoć, da mole milostinju. Prije su prosjaci bili obično osakaćeni ili bilo kako tjelesno nesretni ljudi, dok danas vidiš da prose i ljudi sa zdravim desnicama. To je svakako vrlo žalostan, ali dirljiv pojav. Nije zaposlen, nema od nikuda pomoći a živjeti mora, pa onda sila ga i potreba baca na prosjački štap. Ah koliko je gorkosti, čemera i jada pri čitavom prizoru!

Uostalom nije to jedina mòra, koja priječi i tišti naš narod u puljskoj okolici. Ima na ducete nedaća i zloporaba, ali za sada znajte ovu:

Dok je u svim selima oko Pule dozvoljeno pjevanje i bugaranje, to je u Medulinu strogo zabranjeno. Zašto i radi česa? Zar nije Medulin pod istim italijanskim zakonom kao ostala sela? Zar su na pr. nekoja naša druga mjesta pod drugom državom a ne kao Medulin? Kakvu tužnu i žalosnu sliku pruža sada Medulin, gdje se sve tiho i mučke kreće i miće. Kraće večeri, noć i crna tmina, a k tome grobna tišina, koja mora da u njemu kraljuje, ostavljaju slabi utisak i težak dojam opće potištenosti i mrtvila. Ne čuje se više ono drago razlijeganje omiljenog našeg bugarenja, nu čuje više — ako ne moderno i upravo harmonično — ali nama toli drago i milo naše «pivanje». A znate li svemu tomu uzrok, odnosno razlog? Rušenje javnoga mira. Dok se po čitave noći uzlikalo i izazivalo, dok su se pjevale najalarmantnije pjesme uz strahovanje bomba i «pugnala» dotle su pozvani šutjeli, to nije smetalo javni red i mir. Sada, kada je sve to prestalo, sada kada se uopće rijetko čulo pjevanje u italijanskom jeziku, zabranjuje se pod spomenutom izlikom tobože bilokoje pjevanje, a u prvom redu naše nevino bugarenje, stoljetno naše pravo, koje nikad i nikome nije smetalo javni poredak. Svrha te zabrane je na dlanu.

Naši «prijatelji» hoće da oduzmu značaj i stoljetni običaj mjesta, samo da prestane sijevati i posljednja zraka narodnog našeg sunca. No ljuto se varaju, ako misle, da će im to uspjeti. Sve nam mogu oduzeti, ali svojinu naše duše, nerazdruživo bugarenje, nikada ne će iscupati iz čistih i poštenih srdaca naših.

IZ JELOVICA KOD MATERIJE.

Kamen mjesto hljeba. — Isiljivanje potpisa. — Uoči otvorenja italijanske škole?

Dne 20. t. m. učinih svoju običnu šetnju nad selom Podgorje. U ubavoj šumici sjednem, da se naužijem svježega šumskoga zraka. Najednom začuh živahno prepiranje dvaju seljaka. Glavni predmet razprave bijaše škola. Jedan vikne: «Ja ne ću da potpišem pa makar mi donesu brentu ulja!» Stvar me veoma zainteresovala, naročito, kad shvatih o čemu se radi. Dotle još neopažen, približih se i upitah zašto se tako svadjaju. Na moje riječi približi se jedan, te započe suznim očima:

«Dragi gospodine! Vrag neka odnese merčina (inženira) i Jelovčane! Kod nas u Jelovicama nalazi se merčin, neki gosp. Pola iz Pule. S njime smo se pogodili, da nam razdijeli komad zajedničke šume. Zaradit će bogme samo u Jelovicama 17 tisuća lira. Dosad je radio Gočanima i Vodičanima, te zaradio ukupno preko 60.000 lira. A sada, iza kako smo ga siromašni Ćići pomogli, straši nas i sili nam italijansku školu. U ponedjeljak, dne 17. t. mj. pozvao nas u krčmu i nastajao, da nas omami rakijom. Počeo nas je na lijepi način nagovarati, da se moramo svi potpisati za italijansku školu. Ako to učinimo, onda da će se izgraditi i cesta preko Podgorja u Trst. Neki naši gospodari su odmah na to pristali. Drugi su se medjusobno svadjali i protivili tome. Kad je vidio, da na lijepi način ne ide, onda je promjenio taktiku. Gosp. je Juriševića, krčmara u Jelovicama, dao pozvati k sebi i strašio ga, da će izgubiti pravo na gostinu, ako se ne potpiše. Drugima je prijetio, da će poslati u selo nakar dvadeset fašista sa uljem, pa da će već onda potpisati. Najprvi su dali križ naš župan Martin i oštar Jurišević, a za njima skoro svi ostali. — Gospodine, — reče mi seljak pazite dobro, ča Vam govorim: dosad nismo nikad imali naše škole ali radije ćemo ostati i unaprijed bez nje negoli da nam otvaraju italijansku. Bog s Vami!»

U Jelovicama do sada uopće nije bilo škole. Kao neuki bili su krivi sami a najviše općina Materija. Medjutim se današnji načelnik općine veoma zauzima, da se im otvori zakonom već priznata škola. Što više: čak i sami Jelovčani su se u zadnje doba dosta trudili, da im se otvori naša hrvatska škola, jer je pučanstvo čisto jugoslavensko i u selu nema nikog, koji bi vladao italijanskim jezikom.

Škandal je, što se mimo općinskoga vijeća, koje jedino ima pravo da traži školu, javlja jedna sasma privatna osoba, penzionirani stari inženir, koji iskorištavajući naš narod i trpajući svoje džepove lijepim hiljadama, nastoji, da neuko pučanstvo zamami pustim obećanjima i zlobnim prevarama. Znatiželjni smo, da li će oblasti mimoići općinu, kao jedinog kompetentnog faktora u tom pogledu i ovažiti na krivi način stečene potpise.

Miesto da se spomenuti gospodin lojalno i korektno ponaša sa narodom, na čijim se ledjima bogati i gospodski živi, on se laća tako podlih podhvata, koji uopće ne spadaju u njegov dielokrug i koji će mu, bude li i nadalje išao započetim putem, sigurno sprečavati daljnje dobitke u našim krajevima.

IZ DEKANOV.

Naj se tudi iz naše mirne in delavne vasi čuje novico žalostno in tužno kakor so nam žalostne naše misli in tužna naša Istra: glas predanih na milost in nemilost ljudem brez vesti in brez srca. Koliko li razlike med slobodoumno Italijo in naših domaćih valpetov Italijanov in poitalijančenih domaćinov! Prepričani smo, da se v starih provincijah Italije ne bi moglo izliti toliko žolča v tako kratkem času na tako dobro mirno in delavno ljudstvo kakor so naši Pesjanci. V naši vasi, kjer se nikdar ni rušil javni mir, v občini z vzgledno rednim in poštenim poslovanjem, na naše trezno in bogabojeće ljudstvo padajo neprestano in brez odjenjanja trdi, hudi, nad vse poniževalni udarci: naša srca so se v ti hudi skušnji utrdila, na navadna vsakodnevna izzivanja ne reagirajo in na večne hude žalitve ne odgovarjajo. V težkem vsakdanjem delu s telesnim trpljenjem udušujemo našo duševno bol, poniżanja in žalitev. — Vendar pa je potrebno, da za naše neizmerno trpljenje čuje najširša javnost glas — iz mrtvega doma, glas ponižanih in razžaljenih: Prestali smo ustoličenja brigadirjev in maršalov, ki so pa paševali in carjevali, šli so preko nas propretorij-komisarij, uskrunili so nam naša verska čustva v osebi našega veleċastit. g. župnika, ki so ga prisilili izpiti do dna kelih strupene — kulture — pokvarjenega ricinovega olja. — Danes niso zadovoljni z možmi danes so se spravili v svojem slepem sovraštvu na naše najmlajše, na naše nedolžne in ljube otročiće, na našo nado in ponos. Iz naše krvi, iz naših mladičev hočejo nam vzgojiti krdelo janičarjev, v nežna srca naših otrok se ne bo več sijalo seme ljubezni do svojih starišev, spoštovanje do prastarega jezika, vrlin in dobrote naše slovanske duše. Ljudje brez poznavanja našega značaja in naših potreb in brez razumevanja naše duševnosti ne morejo učiti in izobraziti naše mladine: neizbegljiva posledica bo ta, da bo nastopilo staro neznanje in ignoranca — vzrok vseh nesreč in vsega hudega. Kratka, kruta in huda je novica, ki nam hoče ukrasti ljubezen nedolžnih naših otrok je ta, da je kr. Proveditoriat za pouk v Julijski Benečiji potrdil učitelja Coniediz Alfreda. Za šolsko leto 1923—24 v poučevanju na naši bivši slovenski šoli, v Dekanih. S tem je naša šola enkrat za vselej otpravljena. Ali vkljub vsemu temu vera v našo bodočnost naših duševnih dobrin stane neomajena. Zlo ne more poroditi drugo, večje zlo. Na višnji ne morejo zrasti sočne črešnje. Mi pa, ki smo uravnavali naše življenje v stremljenju do vsega lepega, dobrega in poštenega, bodemo vsi pri domaćemu ognjišču znali vzgojiti iz naših najmlajših može neomajenega značaja polnih vere in zvestobe do najsvetejših naših dobrin, našega jezika in narodnega poštenja. In naše matere bodo s svojo toplo ljubeznijo in strogo bistrovidnostjo znale oplemeniti srca našega naraščaja z najboljšimi nauki: ljubezni do rodne grude in domovine. Hrib se omaje in hrast, zvestobe Jugoslovanov pa ne gane!

IZ ARBANASA KOD ZADRA.

Mlada misa Franjevca preč. o. Bonifacija Perovića. - Veliki pir i veselje. - Škandalozni napadaj na gostove. - Iza velike radosti i veselja plač i zapomaganje nevinih.

Ovih dana slavila je obitelj Krste Perovića svoj najradosniji dan, jer je nakon tolikih obiteljskih boli, suza, misli i troškova dočekala osobitu sreću, kad im je sin Franjevac preč. o. Bonifacije obavio svečani čin prve sv. Mise. Crkveni obredi protekli su svečano uz učestvovanje mnogobrojnog općinstva. Nakon dovršenih obreda prve sv. Mise obitelj mladomisnika priredila je veliki pir, u kojem je osim svojte i rodbine bilo i drugih odličnih osoba i jedne i druge narodnosti. Gozba je prošla u najradosnijem i najveselijem raspoloženju. No takvo raspoloženje nije mnogo trajalo. Oko 10 sati uveče provali usred gozbe nekoliko mladića na čelu sa diktatorom Arbanasa, zidarom Stipcevichem. Taj je na bestidni način počeo sa vikom, pomješanom sa ogavnim psovkama, da vrijedja poštenje i najnježnije osjećaje nedužne obitelji, prisutnog svećenstva, gostova, crkvu, vjeru — ne štedeći ni Boga ni druge svetinje. Nakon te vike uslijedio je tvorni napadaj, tako je od ove intimne i vesele gozbe nastala vika, plač i zapomaganje ožalošćene obitelji, prisutnih gospodja i gospodjica, koje su se u velikom strahu razbježale po bližnjim kućama. Za čas je ovaj svečani i najradosniji dan za čestitu obitelj i mladomisnika pretvoren u najveću žalost, a samo Bogu je zahvaliti, da nije bilo većih nesreća. Sve je ovo uslijedilo samo stoga, što su se na piru pjevale naše slavenske pjesme. Ovim se napadajem nije spomenuta mladež zadovoljila, nego je i sutradan stala da prijeti daljnjim represalijama, kao paljenjem kuća i drugim napadajima. Sada se je napadnuta obitelj pritužila vlastima, pa ćemo vidjeti, što će da iz toga nastane.

IZ NOVE VASI KOD POREČA.

Premještenje sadašnjeg župe-upravitelja.

Prije rata župnikovao je u Novoj Vasi vlč. g. Don Toso iz Poreča, koji je tako loše postupao s našim narodom, da je odbio od sebe sve poštene župljane. Nije trpio ni našeg naroda ni našeg jezika. Svagdje je nastojao, da nam škodi. Proti njemu su dolazile uvijek pritužbe, tako da ga je naposljetku morao i sâm biskupski Ordinarijat poslati u penziju. Za njegovim odlaskom nije ispustio nitko niti jedne suze.

Iza njegovog odlaska došao je k nama kao župe-upravitelj vlč. g. Don Bertagnolli i ostao sve do danas. Za vrijeme svojeg službovanja pokazao se je poštenim čovjekom. Svagdje nam je išao na ruku, gdje je samo mogao. U crkvi je propovijedao i podučavao djecu vjeronauk u našem materinskom jeziku. Radi toga bio je dosta štovan.

Medjutim zbio se jedan dogadjaj, o kojemu ne ćemo da pišemo, koji je potaknuo biskupski Ordinarijat u Poreču, da ga premjesti iz ove župe i drugu. I tako ćemo sada ostati bez ijednog svećenika.

Sada pak se pronio glas, da će se opet povratiti amo onaj penzionirani župnik Don Toso, koji je već, kako spomenusmo, ostavio ovdje najžalosnije uspomene. Mi još doduše ne vjerujemo u taj glas, ali bojimo se, da bi se mogao obistiniti, to više, što se zato zalažu i uplivne ličnosti. Zato već danas preporučamo biskupskom Ordinarijatu u Poreču, a i samom biskupu Mgsr. Pederzolliju, neka pazi što radi. Naš narod ne će niti da čuje o Don Tosu. Interes katoličke crkve zahtijeva, da nam se pošalje amo svećenika, koji znade naš jezik, koji lijepo s nama postupa i koji štuje naš narod, jezik i običaje ne samo u crkvi nego i izvan crkve.

IZ BUZETŠTINE.

Sjednica općinskog zastupstva.

Ovih dana obdržavala se općinska sjednica u Buzetu. Na toj sjednici došlo je i ovaj put do rasprave o našim slavenskim školama. Neki bezglavi Sirotić, župan iz Sovinjaka, koji vrlo slabo pozna italijanski jezik, postavio je predlog, da općina pozove školske vlasti, da što prije poitalijanče sve ukinute hrvatske škole u Buzeštini. Što je potaklo g. Sirotića na taj korak, to ne možemo da kažemo. Bit će da su ga na to naveli njegovi prijatelji u Buzetu. No makar ako se to i nije dogodilo, on svejedno nije smio postavljati takve predloge, to više, što nema zato nikakva ovlaštenja. Današnje buzetsko općinsko zastupstvo nema apsolutno prava, da stvara nikakve odluke o našim školama. O našim školama ima pravo da govori samo ono općinsko zastupstvo, koje raprezentuje volju svih općinara. Medjutim sadašnje općinsko zastupstvo ne će valjda ni ustvrditi, da raprezentira volju čitave općine, kad i samo najbolje znade, kakovim se sredstvima dočepalo na to mjesto. Svetomartinčani, Brećani, Štrpedjani i Svetoivančani, pa Vrhušćina, Sočerga, Movraž i druga mjesta — devet stotina birača — nisu nikada glasala za ovo zastupstvo. Zato ni nema sadašnje zastupstvo pravo da odlučuje o našim školama, koje uzdržavamo mi seljaci sa svojim teškim žuljevima. O tome, a tako i o sudbini svoje djece, imamo pravo da govorimo samo mi ocevi i majke, koji uzgajamo svoju djecu. A mi pak zahtjevamo, da ostanu naše škole netaknute, a i učiteljstvo s njima. Zato kličemo svima, koji diraju u naše svetinje: Ruke sebi! Mi smo Slaveni i Slaveni hoćemo da ostanemo!

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA.

Zabranjeno voće.

Ovih dana odigrao se u našem selu prizor, koji je vrlo neugodno djelovao na nas. Došla dva financera u neki vinograd u Finderle te počela trgati grožđje. Čim je to opazio neki čovjek, potrči gospodaru i javi mu cijelu stvar. Nato dotrči u vinograd gospodar i stane vikati na nepozvane gostove. Medjutim ovi se «uvrijediše» i počeše pucati proti gospodaru, tako da je ovaj počeo bježati. Zatim potrčaše za njim. Kad ga uhvatiše, najprije ga oboriše na tla, a za tim izbatinaše i odvedoše u zatvor. Kako čujemo, seljak je bio dva dana pridržan u zatvoru.

Franina i Jurina.

Fr.: Ala svi te vrazi zeli, ča j' ovo prišlo na svet!

Jur.: A ča to?

Fr.: Naš sused Joško ima nebore ženu, jednu Talijanku. Jedan od oveh dan njoj je neć zavrtelo va glavu, i ona ti mu najedamput žboknula: — **Porko šćavo!**

Jur.: Lepa žena!

Fr.: A on njoj: **Bruta krodiga!**

Jur.: Lepi muž!

Fr.: Kada j' to ona čula, skočila je kako ubodena i zapretila mu, da će ga tužit na tribunal: Ti si mane rekal, da sam **krodiga,** a s tem si ofendil ne samo mane, nego i celu Italiju. Zač ki ofendi Talijana ali pak Talijanku, ofendi celu Italiju.

Jur.: To je ta njihova nova tororija. Ako najmanju prigovoriš kemu Talijanu, onputa si već proti Italije.

Fr.: Ma se j' Joško lepo zvukal. On njoj je zasmudil: — Ako si ti Talijanka, ja sam pak talijanski **sudit,** a to će reć — «uguvali doveri, uguvali diriti», kako je ono rekal Mussolini, a to će sopet reć, da ki jednema talijanskemu suditu reče **porko šćavo,** taj ne uvredi samo njega, nego i celu Italiju. Ti si mane rekla **porko šćavo,** ti si dunke uvredila Italiju — i ja ću te zato tužit.

Jur.: Pak ča se j' onputa dogodilo?

Fr.: Niš. Ona je stavila va žep onu svoju **krodigu,** a on svoj «porko šćavo» i nikamu ništa.

Jur.: Ja bim svejedin rad, da je do suda prišlo, da malo vidim, kako bi se to bilo zvršilo. Zač da ti pravo rečem, ja jako malo verajem va oni Mussolinijevi «uguvali doveri, uguvali diriti».

Fr.: Puno njim ni ja ne verujem.

Jur.: Kako ćeš da njim veruješ! Ti moreš dan i noć govorit: ovo i ovo je moj **dirit** — — oni će ti reć: hote lepo… ti već znaš kamo.

Fr.: A znam, znam — da bi tako nè! Da bi tako nè!

IZ SV. LOVREČA PAZENATIČKOGA.

Skupa šala.

U zadnjem broju naše omiljele «Istarske Riječi» izašao je dopis iz Sv. Lovreča Pazinatičkog. U tom je dopisu ustvrdjeno, da je kr. oružnik Giuseppe de Palma držao u ruci automatičnu pištolju «Perretta», koja da mu je nesrećom ispala iz ruku, eksplodirala i znatno ranila djevojku Jelisavu Venier. Ta tvrdnja ne odgovara istini. Naprotiv je istina, da je kr. oružnik držao u ruci spomenutu pištolju i rekao djevojci: «La vedi signorina, io c'ho la rivoltella…» «Koša me importa!», ozbiljno će djevojka. «Cosa Vi importa? Sparo sai!…» «Ma», odvrati djevojka, «la žbari keme ke la vol: mi no go paura ne de Lei ne de šua rivol-

PODLISTAK

Orljak:

Mala rodoljubka.

Mala je Zorica dobra djevojčica. U školi mirno sjedi i sluša učiteljev nauk. Učitelj, sav blažen, upire svoje očinske oči u njeno vedro čelo i blage oči… Kao da nastoji, da mu marljiva i vrijedna učenica sve čuje, shvati i nauči. A ona je zaista i sve mudre riječi svog dobrog učitelja čula, razumjela i zapamtila. Učitelj ju vrlo zavolio, a ona njega uprav uzljubila. To je imalo dobre posljedice. Njezin učitelj dolazio rano u školu i pripravljao se za nauk misleći na svoju pametnu učenicu Zorku, a ona redovito dolazila u školu sa čistim zadaćama učinivši i naučivši sve što je zapovijedio njezin obljubljeni učitelj. Oh, kako je bila blažena sve se zacrvenivši, kad mu lijepo odgovarala na pitanja, ili kad joj je pohvalio često i pravo napisane zadaće! Učitelj bi se svaki čas približio njenoj klupi te zavirio u njeni rad, da joj ispravi koju pogriješkicu… Pri tome ona se blaženo nasmješkala, a učitelju bilo tada voljko pri duši. A kako joj se obrazi zacrvenili od sreće, kad ga pozdravila na cesti!

Ovako se učitelj i njegova učenica Zorka pazili tri godine u školi. Ali došla bura i oluja, što ih razdijeli jednoga od drugoga i pomuti njihovu sreću. Evo kako je do toga došlo:

Učitelj italijanskog jezika nastojao je, da mala Zorka predje u italijansku školu. Jednog nesretnog dana on reče njenom dragom hrvatskom učitelju, da pošalje Zorku u italijansku školu.

— Ne mogu, ako to ne zahtijeva njezin otac!

— Ali on je to meni kazao, da nek mala slobodno ide u italijansku školu — odvrati mu italijanski učitelj.

— Pa neka dodje to nama i meni kazati u školu! — odvrati mu hrvatski učitelj.

No otac se nije pokazao u školi. Sramovao se pred lice hrvatskog učitelja, koga je visoko poštovala i obožavala njegova ljubljena kćerka.

— Zar ćeš ti, Zorka, u italijansku školu? — upitah ju tiho poslije škole u četiri oka.

— Ne ću, gospodine! To rekavši pobježe iz škole plačući.

Dodje kući. Otac će joj: Ti ćeš sada u italijansku školu! Majka: Plačeš ili ne plačeš, mi te moramo poslati u italijansku školu…

A mala Zorka mjesto odgovora samo plakala, gorko plakala, da bi joj se i kamen smilovao. Ali njezini roditelji bili su tvrdi i neumoljevi; jer im je italijanski učitelj kazao, da će inače izgubiti krčmu, ako Zorku ne upišu u italijansku školu.

Bio se pronio glas, da će se Zorkinom ocu oduzeti krčmarska koncesija. On u grad da moli i prosi; na općinu i svakamo. Svuda je dobio odgovor: Pošaljite djecu u italijansku školu!

Roditelje Zorkine ovaj ih je odgovor smutio, a u duši borila im se ljubav do kćerke i vlastiti interes. Oni su svaki put rekli Zorki, kad je jutrom odlazila u školu: «Zorka, danas idi u italijansku školu!» Ali Zorka ne presta pohadjati hrv. školu. Pa šta bi joj rekao njezin hrvatski učitelj, a što njeni saučenici i saučenice da ih ostavi i predje u ital. školu! I ona pri toj pomisli zacrveni, a oči joj se suzom ovlažiše. Djeca su ju počela znatiželjno promatrati u školi. Ti ju pogledi bolili, peckali i ljutili.

— Je li još tu — u razredu Zorka? — upita me ital. učitelj.

— Jest, — odvratih mu.

— On se na to razljuti, te pošalje po oca.

On dodje pred školsku zgradu. Oko njega bilo je više osoba s učiteljem, koji ga prestrašiše radi obrtne koncesije. A on pred njima privoli, da Zorka predje u italijansku školu…

Na to pritrči italijanski učitelj u Zorkin razred, uhvati ju za ruku i odvede u italijansku školu… A ona nikoga ne pogledavši sva crvena i plačljiva ostavi svoju klupu i milu školu. Jedva mi uspjelo da joj kao učitelj stisnem ruku za pozdrav.

I otad pohadjala ital. školu. Morala jadnica pod silom svojih roditelja, njezinih pravih ubojica.

Ali Zorka samo stala blijediti i blijediti; slabost ju uhvatila tako, da je prestala pohajati školu.

Bolje da umrem…. — govorila ona u sebi.

Majka ju čudno gledala te se prepala. — Govoraše: Već je nije nego kost i koža, i to sve radi škole!

Par mjeseci, uprav do svršetka školske godine, nije je bilo u školi.

Otac joj dobi koncesiju krčmarenja… Sada na početku nove školske godine ozbiljno se porazgovoriše Zorkini roditelji, kamo će s njome.

— Škola i ženidba je stvar srca, — govoraše. — Grjehota je rastavljati dva ljubeća srca. Tko radi proti srcu, radi proti Bogu i naravi a to nosi uvijek zlo, grijeh i propast…

— Pa nek ide, kamo će ona! — zaključi otac.

A naša Zorka sva vesela opet se sada upisala u hrvatsku školu, a njezin učitelj veselo ju pogleda i pogladi po licu… Opet će ona oživiti i živjeti sretno i veselo!

Sve je uzalud: proti srcu se ne može!

Kosovka djevojka na razbojištu

(Narodna pjesma).

Uranila Kosovka devojka,
Uranila rano u nedelju,
U nedelju prije žarkog sunca,
Zasukala bijele rukave,
Zasukala do belih lakata,
Na plećima nosi hleba beiog,
U rukama dva kondira zlatna,
U jednome hladjane vodice,
U drugome rumenoga vina. —

Ona ide na Kosovo ravno,
Pa se šeće po razboju mlada,
Po razboju cara čestitoga,
Traži jadna brata jedinoga,
Pak i svoga milog zaručnika,
Te prevrće po krvi junake;

...ja.» Oružnik de Palma — misleći da je pištolja prazna — potegne za vučac i pištolja ispusti fišek, koji poleti ravno u djevojku. Nato djevojka strovari na zemlju. Kad je oružnik vidio tragičnu posljedicu svoje šale, onda se i on prestraši. Tom prigodom mu je ispala pištolja iz ruku.

Toliko istine radi.

IZ VRHA KOD BUZETA.

Zadnji put smo vam javili, kako su nekoje osobe iz Buzeta napale našeg vlč. g. župnika za to kad je obavljao na groblju pogreb pok. Agapita, a ovo za to, što je izmolio za pokoj njegove duše i svih pokojnika šest »Očenaša«. Mi znamo, da se nije smjelo pod pokojnom Austrijom smetati u crkvi ni na groblju svete Obrede. Jao njemu! Oblasti bi ga bile odmah uhvatile i sudile mu. Mi smo — naučeni na onakov zakon i red — očekivali, da će i današnje italijanske vlasti uredovati proti poznatim rušiocima toga reda, zakona i mira, ali do toga nije došlo. Oružnici, sud, općina sve ovo znadu, ali pošteno šute. Što to znači? Zar još nisu našli jednog poštenog paragrafa, po kojem bi ih mogli strpati u zatvor?...

Citali smo u ovoj novini, da je naša hrvatska škola zatvorena. Mi to još ne znamo, a niti želimo da bude. Mi roditelji školske djece imamo još bolju pamet i srce nego prije, pak mi želimo i zahtijevamo da nam oblasti (zapravo Buzet) ostavi pri miru našu hrvatsku školu. Ako ne vjeruju oblasti ovim našim riječima, mi ćemo im poslati izjavu sa našim potpisima. Malo će koji otac uzmanjkati, — vjerujte nam!

Dakle, gospodo, ne dirajte u našu školu! Kada je već Istra bogata zemlja, nek slobodno bude u selu italijanska škola i nek slobodno dodje amo lanjski ital. učitelj (tà on nam ne će naškoditi!) i nek slobodno ovu školu, polazi tko hoće, a mi ćemo našu djecu dati u hrvatsku i hrvatskom učitelju.

Gospodarstvo

Sjetva pšenice.

Nadošlo je doba sjetve ozimne pšenice. Ova je za nas južnjake uz kukuruz svakako glavna vrst žitarica, koja nam daje najbolji kruh. Potpunim se pravom ona nazivlje kraljica žitarica.

Pšenica se dijeli u dvije glavne vrsti: u pravu običnu pšenicu i u piru (pirovicu). Pirovica je za nas samo zato važna, pošto uspijeva i na lošem kamenitom tlu, gdje bi prava pšenica donijela samo slab prirod.

Od prave pšenice imademo opet silesiju vrsti, koje se dijele: a) u osinke ili brkulje, b) u golke ili golice. Jedna i druga se kod nas u Istri već od pamtivijeka s uspjehom gaju. Osinka ili brkulja je raširenija. Šteta je samo, što se je naša stara brkulja u toku vremena vrlo izrodila (degenerisala), te nam zato ne može da nosi onog priroda, kako nam je donašala prije, pa makar bilo naše tlo još tako dobro i još tako marno obradjeno.

No naša bi se stara pšenica dala popraviti u nekoliko godina pomoću oplemenjivanja, odnosno biranje najboljih biljaka, ali o tome ćemo progovoriti drugom prigodom.

Zadnjih 30 godina uvelo se iz Italije, gdje se već odavna posvećuje biranju i gajenju pšenice najveća pozornost i pažnja, u Istru nekoliko dobrih vrsti pšenice, koje izvrsno uspijevaju te nadmašuju u prirodu sve naše domaće vrsti pšenice. Takve bi naime dobre vrsti bile, koje sam i ja sâm iskusio, sledeće:

1) **Mletačka kolonja** (Cologna veneta). Krasna osinka najranija vrst divnog klasja i debelog zrnata, koja nam dava izvrsno brašno. Budući da rano dozorijeva, donaša nam zrnje upravo onda, kad ga najnužnije trebamo, a ispražnjeno zemljište možemo opet da zasijemo ili zasadimo kakvim postrnim usjevom (cinkvantinom, heljdom, repom itd.) Za maglu je malko osjetljiva; za to nek se sije gdje je manje vlažno.

2) **Rjetovka (Rieti).** Visoka, jaka osinka velikog klasja i prilično krupnog zrnja, koja dozrije nešto kasnije od kolonje, ali ipak dosta rano te obilno rodi. Odolijeva prilično rdji (magli) te nam dava najbolje brašno. Najbolje joj prija snažno, vlažnije tlo.

3) **Fučenka (Fucense).** Slična je Rjetovki, urodi obilno te dava takodjer prvovrsno brašno. Ne polegne rado, ali nije tako otporna proti magli, zato nek se sije u manje vlažno tlo.

4) **Italijanska crvena golka (Gentilrosso).** Krasna pšenica velikog tamno-crvenog, dugog klasja i debelog zrnja. U snažnom tlu daje neobično obilan prirod. Dozrije malo kasnije. Ne polegne rado te je dosta otporna proti magli.

5) **Bijela italijanska golka (Noè).** To je pšenica ruskog podrijetla (Odesa), koja se je u Italiji radi velike rodnosti i dobrog brašna vrlo raširila. Osjetljiva je prilično proti magli, ali ne poleže, te se zadovoljava i sa slabijim tlom. Dozrije prilično rano, a kad je potpuno zrela ispade joj lako zrnje, pak zato treba paziti, da ne prezrije. Bijela italijanska golka je jedna od onih rijetkih vrsti pšenice, koja urodi i ako se jesenskom sjetvom zakasni, tako da se je u izvanrednim slučajevima može da posije i u novembru, a čak i u decembru sa dobrim uspjehom.

Od tih vrsti pšenica nek si naš seljak odabere jednu ili drugu vrst prama vrsti i položaju svojih oranica, koje kani da posije ozimnom pšenicom.

Tko si pak ne može da nabavi ovih dobrih vrsti pšenice morat će da posije naravski svoju domaću pšenicu. Samo neka pri tom pazi, da bude sjeme pšenice dobro razvijeno, čisto i zdravo. Uslijed bolesti (rdje ili snijeti) ili suše zakržljavljela ili od tuče (grȁda) ili kukaca ozledjena pšenica ne valja za sjeme. U takvom slučaju, nek si seljak promjeni pšenicu za sjeme kod kakvog dobrog susjeda uz doplatak. Ako bi pak bilo vlastito sjeme dobro, preporuča se, da se ga ipak katkada promijeni. Tako postupaju uvijek napredni gospodari, jer im to donaša bolje uspjehe.

U svakom slučaju pak treba pšenicu za sjeme dobro pročistiti. Mnogo se u tom pogledu kod nas griješi! Koliko grašice ljula i kukulja se kod nas iz nemarnosti svake godine posije zajedno sa dragocjenom pšenicom, kao da ne bi bilo u zemlji već ionako dosta različitog korova, koji nam kasnije kod plivljenja zadaje toliko brige i truda, osim toga često snizuje prirod pšenice, a katkada ga i posvema uništi. Uslijed toga nisu kod nas rijetki slučajevi, gdje je seljak primoran da pokosi pšenicu, dok je još zelena te je upotrebi za krmu.

Tko ne posjeduje potrebnih sprava za čišćenje sjemena, nek ga ponese tamo, gdje se nalaze takovi strojevi (trieuri) za čišćenje sjemena. Taj trud će mu kasnije nadoplatiti prirod.

Kako već rekosmo, sjeme pšenice mora da bude i posve **zdravo.** Kod nas se često puta sije pšenica, koja je zaražena snijeti, a da za to dotični seljak niti ne zna. Takvo sjeme dat će nam sigurno opeta snijetljivu pšenicu. Da do toga ne dodje, moramo da raskužimo pšenicu prije sjetve. U tu se svrhu strese pšenica, koja je već pročišćena, iznajprije u posudu, koja je napunjena do polovice čistom vodom, te se sve zajedno dobro promješa. Pri tom padne teško i zdravo zrnje na dno posude, a bolesno ostane na površini vode, odakle se ga lako odstrani. Na to se voda izlije, dok se isprana pšenica natapa (raskužuje) u rastopini 1% modre galice 10—12 sati (obično preko noći.) Ako se je pšenica mlatila na stroj, koji zrnje više ili manje ozledjuje, nek se takva pšenica ostavi samo par sati u rastopini modre galice, jer bi inače klicavost sjemena previše trpjela. Zatim se takvo raskuženo sjeme razgrne na kakvom suhom mjestu, da se posuši.

Za pšenicu treba da uzmemo, ako možemo da biramo, što bolje, ne prelako, duboko tlo, koje se ne smije podnipošto gnojiti svježim stajskim gnojem. Čini li nam se, da je tlo, koje smo odabrali preslabo, možemo da ga nešto pognojimo, ali sa posvema **zrelim** stajskim gnojem te sa nešto (60 kg po vrgnju) Thomasove troske (crni prah) ili supersfosfata (bijeli prah). Nemamo li zrelog stajskog gnoja, dodajmo tada, Thomasovoj troski, radi li se o **teškoj** zemlji na 1 vrganj (ral) još kakvih 50 kg **amonijakove soli,** a radi li se o **lakoj zemlji 50 kg kalijeve soli** (potaša).

Najbolje će nam uspijevati pšenica i bez gnojenja, ako je sijemo iza **djeteline** ili **okopavina** (kukuruz, krumpir, pesa itd.). Podnipošto ne smije se pak pšenica sijati na oranicu, na kojoj je u zadnjoj godini pšenica rasla. Sjetva pšenice nek se obavi po mogućnosti što prije, jer je rano posijana pšenica obično najsigurnija, a osim toga i dozorijeva mnogo prije, što je opet vrlo važna stvar. Ako je vrijeme kod sjetve pšenice mokro ne šteti to ništa, samo da se može orati i branati. Nek se sije obilato, no ipak ne pregusto. U teškoj se zemlji sije gušće, u lakoj malo rjedje. Tlo, koje je za pšenicu preorano i prvi puta pobranano, nek se po mogućnosti nekoliko dana tu ostavi da malko slegne, te se jedva iza toga posije i opeta pobrana. Sijati pod vrganj ili plug ne valja! To bi bilo opravdano jedino kod lakog, pjeskovitog tla.

Kod nas sije se pšenica uopće omaško (rukom na široko), dok se u naprednim zemljama sije strojem (sijalkom) u redove, i to ne samo kod imućnijih i većih posjednika, nego i kod najmanjeg seljaka. Ne posjeduje li dotični seljak sam stroja, isposudi si ga on kod susjeda ili kod kakvog gospodarskog društva. Strojem posijana pšenica porazdijeli se na oranici jednakomjerno, jednakomjerno nikne, jednoličan je razvitak biljaka, a što je pak najglavnije, takvim se načinom sijanja prištedi mnogo dragocijenog sjemena.

Kad će pak kod nas doći doba, da će bar oveći posjednik upotrebljavati sijalke?!

F. T.

Mala seljačka škola

Kako ćeš zapriječiti da ti ne dolazi rdja na gospodarsko orudje. Naši seljaci se obično tuže, da im svake godine dolazi rdja na poljsko orudje. Ta rdja im uništi dosta gospodarskih sprava i orudja. Kad rdja uništi jedno orudje, seljak mora odmah kupiti novo. Budući da je danas gospodarsko orudje silno skupo, a uz to veliko pomanjkanje novaca, smatramo svojom dužnosti, da upozorimo naše ljude na to, da se lako zapriječi rdjanje željeza i to na ovaj način: Uzmi tri djela sala ili masti i jedan dio smole, pa sve to skupa rastali u jednoj žari. Iza toga uzmi jednu krpu, umoči ju u spomenutu rastopinu i namaži željezne dijelove gospodarskih strojeva ili orudja. Rdja više ne će doći na željezo.

Može li se odstraniti prhut iz glave? Može i to posve jednostavno. Kad ti dodje prhut na glavu, razbij jedno jaje i namaži njegovim žutnjakom (bez bjelanca) sebi glavu. Zatim umij glavu sa mlakom vodom. Samo pazi, da se umivaš sve dotle, dok se posvema ispere žutnjak. Sa žutnjakom isprat će se takodjer i prhut.

Kad se čovjek poreže treba da najprije ispere ranu, a zatim da pospe na nju prah od sameljene smole. Ranu, koju posipamo praškom od smole, moramo povezati mekom krpom i često močiti mrzlom vodom. Na taj način rana će se već za nekoliko dana zacijeliti.

Što ćeš da učiniš, da ti breskve ostanu svježe? Izaberi ih nekoliko najzdravijih. Svaki komad zavij u list svilenog papira. Tako zavijenu breskvu zaroni u rastopljen žut vosak, ali je odmah izvadi iz one rastopine. Sad više ne može vazduh da dopre do breskve, pa je položi na kakvu policu i moći ćeš da je tako sačuvaš svježu nekoliko mjeseci.

Kad se petrolej zapali u lampi... Češće se dogadja, da se petrolej zapali u posudi lampe. Kako da ga ugasiš? Vrlo lako: ulij unutra malo mlijeka i petrolej će utrnuti u jedan mah.

Kako ćeš očistiti posude, u kojima je bio petrolej? Posude od stakla ili porcelane, u kojima je bilo petroleja očistit ćeš ovako: Uzmi 10 dijelova rastopljena vapna i smiješaj s jednim dijelom vapnenog klorura. Dotičnu posudu isperi iznajprije dva ili tri puta miješavinom, a onda čistom vodom. Pošto si posudu pomno osušio, nestat će s nje svaki i najsitniji zapah petroleja.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 26. septembra t. g. moglo prodati ili kupiti:

100 francuskih franaka za 137—137.50; 100 švicarskih franaka za 383—387; 100 njemačkih maraka za —.15—0.25; 100 rumunjskih leja za 10—10.50; 100 čehoslovačkih kruna za 64.25—64.75; 100 madžarskih kruna za 0.11 do 0.13; 100 njemačko-austrijskih kruna 0.0305 do 0.031250; 100 jugoslovenskih dinara za 24.80—25.50; jedan amerikanski dolar za 21.25—21.40 i jedna lira šterlina za 97.60 do 97.90 italijanskih lira.

Politički pregled

Najvažniji dogadjaj u svjetskoj politici je svakako kapitulacija Njemačke pred Franceskom. Orijaška borba tih dviju država zaključena je s potpunim porazom njemačkoga naroda. Sada je Franceska doživjela veći triumf nego u Versaillesu. Ondje je cijela Antanta sa svojim saveznicima diktirala poraženoj njemačkoj monarhiji vojnički mir, dok je u ruhrskim pokrajinama pobjedila isključivo Franceska.

U Versaillesu je pala njemačka militaristička monarhija na koljena pred nadmoćnim oružjem, ali njemački se narod nije smatrao pobjedjenim. Ispremijenio je formu svoje vladavine te preuzeo na svoja pleća ogromno breme reparaciju. Ali netom su se porušili potpisi njemačkih delegata na versailleskom mirovnom ugovoru, njemačka je politika započela novi rat. Doduše nekrvavi, ali dosta opasni. S neplaćanjem reparacija te forsiranjem produkcije na svim poljima njemačkoga ogromnoga gospodarstva kušali su da podignu Njemačku na prvotni stepen.

Već je izgledalo, da će to Nijemcima i uspjeti. Njemačka je propaganda znala skoro cijeli svijet uvjeriti, da Njemačka ne može da izvršuje svoje obveze i da treba revidirati mirovni ugovor. Amerikanci, Englezi i Italijani počeli su donekle da zagovarjaju Njemačku. No Franceska se nije na to obazirala. Čim je uvidjela, da Njemačka ne će da plaća, odmah je dala nalog svojoj vojsci, da okupira Ruhr. Okupacija je bila izvršena točno po nacrtu.

Odkad su Francezi okupirali Ruhr prošlo je već 9 mjeseca. Kroz to vrijeme Nijemci su se držali najstrožijeg pasivnog otpora. Troškovi tog pasivnog otpora bili upravo nečuveni. Njemačka je potrošila na bilijune maraka za uzdržavanje »nezaposlenih« ljudi, što ju je godarski upravo uništilo.

Konačno su Nijemci uvidjeli, da je za njih gospodarski rat izgubljen, nacionalna disciplina srušena, pa su navjestili bezuvjestni prekid pasivnog otpora i poprimili franceske uslove.

U Bugarskoj je planula revolucija. Skoro po cijeloj zemlji vode se ogorčeni bojevi izmedju seljaka i redovitih četa. Broj pobunjenika neprestano rasle. Krvavi i ogorčeni sukobi pokazuju svu žestinu i ozbiljnost bune. U pojedinim su mjestima vladine čete formalno potučene. Najžešći se bojevi vode u cijelom području Stare Zagore sve do Varne. Pobunjeni su seljaci, kojih ima preko 600.000, osvojili Lom Palanku, Rusčuk, Vidim, Anćal, Gremadu, Ribinicu i mnoga druga mjesta. U Ćirpanu zarobiše jedan cigli pješadijski puk i jednu bateriju. Saobraćaj je obustavljen po cijeloj državi. U vladinoj je vojsci došlo do velike pobune, jer se seljački sinovi, koji se danas nalaze pòd vladinim oružjem, ne će da bore protiv pobunjenih seljaka. Vlada je proglasila opsadno stanje, ali joj to vrlo malo pomaže. Zemljoradnički agenti idu unatoč svega toga po bugarskim selima i organizuju seljake, koji u masama pristupaju revolucijonarnom pokretu, da se sruši ovaj nasilni i teroristički režim. Zemljoradnički Savez je rasturao po čitavoj Bugarskoj proglase ovog sadržaja:

»Drugovi, zemljodelci!

Krvoločni mladi car i ujedinjena bugarska reakcija pogubila je u Slavovici svog velikog sina, veleuma i borca za slobodu seljaka — Stambolijskog. Dvorska kamarila i glupi političari, nisu mogli da trpe na ministarskom položaju seljačkog sina, već su ga izbacili i ubili. Tako su sada zasitili svoju zlobu i krvoločnost. Ali ubice zato ipak nisu spokojne; njih muči savjest i guše ih vampiri. A da bi se toga spasli oni našeg ubijenog vodju mrtvog klevetaju samo da bi otklonili njegovu sjenku, koja ih prati kao vampir u noćno vrijeme. Sve je

---

Kog junaka u životu nadje,
Umiva ga hladjanom vodicom,
Pričešćuje vinom crvenijem. —

Namera je namerila bila
Na junaka Orlovića Pavla,
I njega je našla u životu:
Desna mu je ruka odsečena,
A i leva noga do kolena,
Vita su mu rebra izlomljena,
Vide mu se džigerice bele;
Izmiče ga iz te mnoge krvce,
Umiva ga hladjanom vodicom,
Pričešćuje vinom crvenijem,
I zalaže hlebom bijelijem.

Kad junaku rane olakšale,
Kada njemu srce zaigralo,
Progovara Orloviću Pavle:
»Sestro draga, lijepa devojko,
Koja ti je golema nevolja,
Da prevrćeš po krvi junake?
Koga tražiš po razboju mlada?
Ili brata ili bratučeda,
Il' po grehu starog roditelja?» —

Veli njemu Kosovka devojka:
»Dragi brate, delijo neznana,
Imala sam brata jedinoga,
Milog brata Musića Stepana,
Njega danas po razboju tražim.»
— Oj devojko, Stepanova seko,
Bratac ti je, seko, poginuo
U ograšju boja najvećega,
A uz svoga cara čestitoga. —
Kad to začu Kosovska devojka,
Proli suze niz bijelo lice,
Kano biser niz bijelo platno,
Pa zakuka iz grla beloga:
»Avaj meni, do Boga miloga,
Gde izgubih brata jedinoga,
Gde ostadoh tužna i žalosna,
Da jadujem sve do veka svoga!»
A kada se mlada naplakala,
Zaplakala i suze utrla,
Besedila Orloviću Pavlu:

»Mož' li znati, delijo neznana,
Kada care pričešćiva vojsku
Kod prekrasne Samodrže crkve?
Sva se srpska pričestila vojska,
A najposle tri vojvode bojne:
Jedno jeste Milošu vojvoda,
A drugo je Kosančić Ivane,
A treći je Toplica Milane;
Ja se desih onde na vratima
Radi brata Musića Stepana.
Kad pošeta vojvoda Milošu,
Krasan junak na ovom svetu,
Sablja mu se po kaldrmi vuče,
Na glavi mu kalpak svile bele,
Svilen kalpak, okovano perje,
Na plećima kolasta azdija,
Oko vrata svilena marama;
Obazre se i pogleda na me;
Skide Miloš kolastu azdiju,
S pleća skide pa je meni dade:
»Na, devojko, kolastu azdiju,
Po čemu ćeš mene spomenuti,
Po azdiji, po imenu mome;
Evo t' idem poginuti, dušo,
U taboru cara čestitoga;
Moli Boga, draga dušo moja,
Da ti s' dravo iz tabora vratim,
A i tebe dobra sreća nadje,
Uzeću te za Milana moga,
Za Milana, Bogom pobratima,
Koji me je Bogom pobratio,
Višnjim Bogom i svetim Jovanom,
Ja ću tebi kum venčani biti.» —
Za njim ide Kosančić Ivane,
Krasan junak na ovome svetu,
Sablja mu se po kadrmi vuče,
Svilen kalpak, okovano perje,
Na junaku kolasta azdija,
Okolo vrata svilena marama,
A na ruci burma pozlaćena;
Obazre se i pogleda na me,
S ruke skide burmu pozlaćenu,
S ruke skide pa je meni dade:

«Na, devojko, burmu pozlaćenu,
Po čemu ćeš mene spominjati,
A po burmi, po imenu mome;
Evo t' idem poginuti, dušo,
U taboru cara čestitoga;
Moli Boga moja dušo draga,
Da ti s' zdravo iz tabora vratim,
A i tebe dobra sreća nadje,
Uzeću te za Milana moga,
Za Milana Bogom pobratima,
Ja ću tebi ručni dever biti.» —
Za njim ide Toplica Milane,
Krasan junak na ovome svetu,
Sablja mu se po kaldrmi vuče,
Svilen kalpak, okovano perje,
Na junaku kolasta azdija,
Oko vrata svilena marama,
A na ruci koprena od zlata;
Obazre se i pogleda na me,
S ruke skide koprenu od zlata,
S ruke skide pa je meni dade:
»Na, devojko, koprenu od zlata,
Po čemu ćeš mene spominjati,
Po kopreni po imenu mome;
Evo t' idem poginuti, dušo,
U taboru cara čestitoga;
Moli Boga, moja dušo draga,
Da ti s' zdravo iz tabora vratim,
Tebe, dušo, dobra sreća nadje,
Uzeću te za vernu ljubovcu«. —
I odoše tri vojvode bojne,
A ja ostah tužna i žalosna;
Pa se danas po razboju šećem,
I prevrćem po krvi junake,
Te njih jadna po razboju tražim». —
Njoj besedi Orloviću Pavle:

»Sestro draga, Kosovko devojko,
Vidiš dušo ona koplja bojna,
Ponajviša, a i ponajgušća,
Onde j' pala krvca od junaka,
Na dobrome konju do stremena,
A junaku do svilena pasa,
Onde su ti sva tri izginula;
Već ti idi svome dvoru belom,
Ne krvavi skute i rukave».
To izusti, pa dušu ispusti. —
Kad to začu Kosovka devojka,
Grunuše joj suze niz obraze,
Pa s' uputi svomu belom dvoru,
Kukajući iz grla beloga:
»Jao, meni, hude ti sam sreće,
Da se jadna za zelen bor hvatim,
I on bi se zelen osušio».

uzaludno... Duh Stambulijskog prat će vas uvijek i ne ćete biti spokojni. Dželati! U očima potlačenog i obespravljenog seoskog naroda Stambolijski će uvijek živjeti, on će se uzdignuti kod njega još svijetlije, moćnije i veličanstvenije. Buduća pokoljenja blagoslovit će njegovo ime, a vas će prokleti, podle ubojice!

Zato drugovi zemljodelci, ne očajavajte! Ne klonite duhom u borbi! Skupljajte se ponovo u guste redove, kako bi spasli svoje životne interese i vaša sveta prava. Udruženi podjite borbu protiv nezakonite uzurpatorske vlasti! Ta vlast nije od naroda, jer se održava samo na vojnoj diktaturi. Prezrite za uvijek najamnike oficire, koji su poveli vojsku protiv rodjene braće. Car, koji je izdao svoj nalog ne treba da očekuje od zemljoradničke klase odanost. Neka ga, nek caruje nad bankarima, kosožderima i generalima. Plaćeni makedonski lažni revolucijonari, orudje tudje imperijalističke politike, ne će više vršiti razbojništva u našoj napaćenoj zemlji. Takodjer mrzite i prezirite široke socijaliste, te pigmeje i političke marodere, koji napadaju i mrtve samo da bi postigli svoj cilj. To su najveći podlaci, koji danas preko jednog svog jedinog ministra u vladi, najsramnije klevetaju zemljoradničku partiju. Prezrite te prodane tipove, jer su prodali svoje ideje, čast i svijest.

Udruženi zemljoradnici, dignite glave! Vi ste prevareni, ali ne i pobjedeni. Dobro stojte na svojim mjestima! Radite neumorno, da vašu braću u zemlji i na strani upoznate sa politikom režima, koja vodi u propast bugarski narod. Zato svi seljaci okupite se pod barjak Zemljoradničkog Saveza i spremite se za tešku borbu!

Grupa udruženih zemljoradnika.»

Kako će svršiti taj revolucijonarni pokret u Bugarskoj, to je teško reći. No ipak najviše nade u uspjeh ima svakako vlada, to više, što ona raspolaže sa ogromnom bojnom opremom, koje seljaci sigurno nemaju. Bojimo se, da će i u ovoj seljačkoj borbi triumfirati sila nad pravicom.

U Njemačkoj Austriji obavit će se 21. oktobra t. g. državni izbori. Za te izbore se opaža već danas veliko zanimanje. Njemački nacionaliste razvili su najživahniju propagandu u svrhu, da izadju što jači iz izbora. Njemački kršćanski socijalci i socijalisti takodjer napinju sve sile, da iznesu pobjedu. Pa ni naši brati u Gradišću (Burgelandu) ne stoje prekriženih ruku. Oni će ovaj put samostalno istupiti na izborima. Posljednji broj «Hrvatskih Novina», tjednika, koji izlazi u Beču, apelira na hrvatski narod u Gradišću (Burgelandu), da ne nasjeda nijednoj stranci, već da jednodušno bira predstavnike narodne hrvatske stranke, za koju se razvija program ovako formulisan: «1. Nerazdiljeno «Gradište». — 2. «Gradište» «Gradištanom». — Zakoni ki nas čuvaju proti polepnosti velikoga kapitala. — 4. Zakoni, ki nam pružu mogućnost, da naša mala gospodarstva procvatu i da se naš materijalni položaj poboljša. — 5. Jednostavnija državna uprava, da se potribni posli na najkraćem putu upravu i ne bude triba toliko činovnikov. Ki posli se moru lako i doma na selu upravit, neka se onde upravu, a ne kot kotarske oblasti. Vrime je pinez! — 6. Nove, lakorazumljive zakone porcijov, da se vsaki lako u njih uputi. — 7. Umanjiti plaće za prepiševanje maloga imanja; uopće manje plaće (nagrade) za vse službene čine, ke se tiču malih ljudi. — 8. Hrvatske činovnike u hrvatska sela i barem kot kotarske oblasti i zemaljske vlade. — 9. U hrvatska sela hrvatske škole; hrvatske učitelje. U viših razredi podučavanje i nimčkoga jezika, da se naš dica naučn vse ono, ča im je u žitku kot dobrim gospodarom, dobrim Hrvatom i poštenim gradjanom austr. republike potribno. — 10. Podučavanje hrvatskoga jezika i na sridnjih škola, da naš narod uvik bude imal učnih peljačev, dobrih Hrvatov. — 11. Podupiranje vsih naših kulturnih inštitucijov i siromaških djakov iz javni sredstvov. — 12. Hrvati smo, kršćani smo: stojimo na hrvatskom, kršćanskom temelju.»

U Španjolskoj je — mora se priznati — revolucija potpuno uspjela bez kapi krvi i bez ikakve vanjske promjene, osim što je, namjesto dosadašnje vlade, sastavljene u glavnome od demokratsko-liberalnih elemenata, preuzela vlast direktorijum generala. Otpora nije bilo ni sa kakove strane, jer je ogromni dio španjolskog naroda, po svom običaju indiferentan, kao da se nije ništa ni dogodilo, dok su vodje terorista pravodobno pobjegli preko granice ili se sakrili.

Po svojim temeljnim obilježjima imade ova revolucija sličnosti sa italijanskim fašizmom, jer je skroz nacionalna, samo što nema za sobom nijedne organizovane gradjanske stranse. Obzirom na to držimo, da je trajni uspjeh vojničke diktature u Španjolskoj, koja je uzela sebi za program obnovu zemlje, vrlo problematičan. Najvjerojatnije je, da će se novi režim zadovoljiti dokrajčenjem marokanske vojne, koja mu je najviše na srcu, te da će time završiti svoju funkciju i predati vlast gradjanskim strankama.

Princ Petar Petrović Njeguš u Beogradu. Prošlog tjedna stigao je u Beograd iz Beča princ Petar Petrović Njeguš, najmladji sin pokojnog crnogorskog kralja Nikole. On se upisao u dvorsku knjigu i čestitao jugoslovenskom kralju Aleksandru i kraljici Mariji sretno rodjenje Prijestolonasljednika. Tim su činom nestale sve razmirice dinastije Karagjorgjević i Petrović-Njeguševe, koje je pokojni kralj Nikita svojim poznatim spletkama umjestno i bezrazložno stvorio, dakako potpomagan tudjinačkim nastojanjima. Sada se — kako je izjavio suradniku beogradskog «Preporoda» — mladi princ kani posvetiti vojničkom zvanju.

Jugoslavija dobila slobodnu zonu u Solunu. Jugoslovenski je ministar trgovine i industrije dr. Kojić izjavio novinarima, da Jugoslavija — po konferencijama koje su zaključene i koje će u najkraćem vremenu biti potpisane — dobiva u Solunu pristanište, kod pošte i telegrafa, veterinarsku službu i željeznice u svoje ruke. U prostoru dobiva 52.000 m², a osim toga jedan prostor, koji je pokriven ½m. visokom vodom i koji se dade lako isušiti, te na taj način dobiva još 38.000 m², što iznosi ukupno 80.000 m². Na tom prostoru imade magazina oko 13.000 m³.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Nova italijanska škola u čisto slovenskom mjestu. Pišu nam iz Kozine: Naše mjesto bilo je oduvijek narodno, slovensko. Medju nama nije bilo nikada Italijana ni Italijanaša, a tako nije ni dandanas. Ali unatoč svega toga čujemo, da nam se prvog oktobra tekuće godine otvara italijanska škola. Tko će sada šiljati svoju djecu u tu školu, to je pitanje, na koje ne možemo da odgovorimo. Naša slavenska djeca svakako ne će ići u tu školu. Za koga se onda otvara italijanska škola u Kozini? Zar samo za djecu postajenačelnika? . . .

Velika kradja u Pazinu. Javljaju nam iz Pazina, da su tamo u noći od 22. na 23. o. mj. provalili nepoznati tatovi u općinski ured, silom otvorili općinsku blagajnu i odnesli 35.000 lira. Računa se, da su se tatovi morali zaostaviti pri otvaranju blagajne najmanje tri sata. Tatovi su pobjegli bez ikakva traga. Vlasti su poduzele strogu istragu, ali bez uspjeha. Dosad je uapšeno samo par sumnjivih osoba.

Sv. Krizma na Buzetštini. Pišu nam iz Buzeta: Dne 23. i 24. o. mjes. imali smo sv. Krizmu, koju je obavio porečko-puljski biskup presvj. g. Pederzolli, pošto naš novi tršćanski biskup nije još posvećen i ustoličen. Moramo priznati, da nam je porečki biskup ugodio, jer nam je djecu ispitivao lijepim hrvatskim jezikom. Što više: sva djeca su morala prvog i drugog dana, glasno, hrvatski moliti. «Tà svi ste Slaveni, je li»? pitao je djecu i ljude naš gosp. župeupravitelj. Uopće italijanski se nije molilo. Obrede dašto obavio je presvj. g. biskup latinski, a na koncu svakog blagoslova djeci dodao je: «Hvaljen Isus!»

Krizmalo se preko 2 hiljade djece iz Buzetštine, te iz okolnih župa i kapelanija: iz čitave Ćićarije, te Črnice, Sovinjaka, Vrha, Draguća, Huna i Roča.

U ova dva dana berme sjatilo se u Buzetu sila našeg naroda. Čulo se samo hrvatski govor. Sve je prošlo mirno. Ljudstvo se držalo trijezno i pametno: nije bilo buke ni pjevanja.

Pošto nije bilo kod nas berme već 10 godina, bermalo se mnogo djece počam od 5. do 16. godine života. U tomu drži se naš narod starine i starih običaja, samo nije bilo toga starog običaja, što je naš narod osiromašio i bez novaca. Mnogo su morali naši ljudi skrbiti kako da što dostojnije, a recimo i ljepše zaodjenu svoju djecu. Nekoji bermaše 5—6 svoje djece. Nažalost mnogi smo se morali zadužiti u tu svrhu. Nego nešto smo se pomogli: jedan drugomu smo izmjenice kumovali. Ali ćemo dodati: nekoji su naši ljudi prelijepo i preskupo obukli svoju djecu. Kras se pogospodio.

Čudimo se, da je zahtijevao naš vlč. g. svećenik od svakog djeteta od berme 1.50 L. I. ovo je jedna najnovija taksa. Šta na ovo veli preč. tršćanski biskupski Ordinarijat?

Načinio tuču (grřd). Novine su donesle vijest, da je tuča ljetos potukla okolicu Mokronoga u Kranjskoj. Ljudstvo, držeći da je njihov novi župnik učinio tužu, pošto pod bivšim župnikom — kako oni vele — nije bilo tuče, a vidjeli su da s knjigom u ruci obilazi oko crkve, dignu se proti jadnom župniku, koji je sretno iznio živu glavu, jer je ipak uspjelo nekim pametnim ljudima da umire pobjesnili narod.

Ta vijest nimalo ne diči tamošnji narod, dapače sramoti ga. Time je pokazao, da je neuk neprosvjećen i praznovjeran. Taj puk jamačno čvrsto drži, da je sve od Boga; pak kako to da smrtan čovjek može učiniti i dozvati tuču, da seljaku uništi čitav prirod!?

U nas u Istri su još više osvjedočeni neki zapućeni ljudi, da tuču načine ili donesu zli duhovi, vještice (vešće, štrige), pak je uprav smješno što sve čine naši ljudi proti njima kad se približa oluja. Pljuvaju u zrak, kažu rogove, bacaju obratno stolce iz kuće i vile, pucaju iz pištolja; čine zvoniti, jer imade u nas čudotvornih zvonova, koji tjeraju oblake i tuču. Neki kršćanskiji ljudi križaju zrak rukom i pale blagoslovljenu uliku i cvijeće. U sigurnostovih sredstava proti tuči mnogi su naši ljudi sasma osvjedočeni. — Kad sam, znate — pripovijedao mi naš praznovjerac — bacio vile van, odmah je prestala padati tuča. — Razumije se, tuča počima padati, pa i prestane u desetak minuta. Ovaj, koji je bacio napolje vile ili stolicu, prestala je dašto padati, kad bi i onako bila prestala padati da i nije ništa bacio van iz kuće.

Mi na sve ovo moramo da kažemo, da je ta prazna vjera nekih naših ljudi vrlo žalostan pojav, jer je znak njihove neukosti, zaostalosti i nazatka. Dok bude naš narod praznovjeran dok bude vjerovao babama i vračarima tražeći u njih pomoći i savjeta, ne će biti boljeg napretka i sreće.

Che la camini!... Do par mjeseca navršit će se upravo pet godina, odkad se baca naše radništvo na ulicu i neopravdano zatvara ili poitalijančuje naše škole. Mi smo više puta digli protiv toga svoj glas, naši Italijani nikad. Medju njima našlo se uvijek takvih šovena, koji su se iz dna duše radovali tim našim nesrećama. Mi smo trpjeli i šutili. Znali smo, da su na krivom putu i da «kolo sreće — kreće...» I doista: kaošto su prije morali naši radnici ta traže službe u Jugoslaviji, tako moraju i njihovi sada u dalekoj Americi. Prekjuče otišlo je samo iz Pule 600 italijanskih radnika u «spanosnu zemlju». A koliko će ih još otići? Sva sila. Nešto slična je takodjer i sa italijanskim školama u Istri. Baš ovih dana čitasmo u njihovim novinama, da im vlasti zatvaraju industrijalnu školu, ženski licej, pučku školu, dječje vrtove, gradsku biblioteku i druge inštitucije u Puli, učiteljište u Kopru i — ako svi znaci ne varaju — italijansku gimnaziju u Pazinu! A zašto? Možda iz bojazni pred velikom kulturom? Ne. Naše škole se zatvaraju radi asimilovanja, a njihove radi «ekonomskih razloga». Da li je baš taj razlog naveo vlasti na takav korak — to ne znamo. Mi znamo samo to, da ćemo odsele i jedni i drugi ostati bez prijašnjih škola. Zar da se mi tome veselimo? Podnipošto ne! Istarski Slaveni nisu se nikad veselili tudjim nesrećama, a tako ne će ni sada. Naprotiv — mi iskreno želimo, da se ponovno otvore sve naše i njihove škole. A da li će se ikada otvoriti? Hoće, ali ne još!

Svega po malo

Rodjendan jugoslovenskog prijestolonasljednika i zadarska prefektura. Zagrebačka «Riječ» javlja, da je na rodjendan jugoslovenskog prijestolonaslijednika jugosl. konzulat u Zadru namjeravao, da se održi bogoslužje i priredi gozba, na koju je htio da pozove sve civilne italijanske vlasti u Zadru. Kad je to doznala zadarska prefektura, da je odmah savjetovala jugoslovenskom konzulatu, da odustane od toga, jer da bi inače moglo doći do kakvog neprijateljskog incidenta. Služba božja u pravoslavnoj crkvi u Zadru bila je takodjer zabranjena. Vlasti da su tu zabranu motivirale na taj način, da pučanstvo smatra pravoslavnu crkvu «grčkom», pa da se boje, da bi ju uzrujano pučanstvo moglo lako srušiti. I tako je konzulat odustao od svake proslave.

Petnaestgodišnjica slovenskih septembarskih žrtava. V Ptuju je 19. septembra 1908. došlo do otvorenoga sukoba izmedju Njemaca i Slovenaca, kojom zgodom je istupila njemačka soldateska oružjem protiv Slovenaca. To je odjeknulo cijelom Slovenijom i u Ljubljani je bilo takovo ogorčenje, da je 20. septembra 1908. izaslana na ulicu austrijska vojska, koja je rastjerala masu, a od metaka su pali smrtno pogodjeni Adamić i Lunder, dok je oko 20 bilo teško ranjenih. Povodom ove petnaestgodišnjice vršila se u nedjelju žalobna manifetacija septembarskim žrtvama na groblju kod Sv. Križa u Ljubljani.

Iz života radnika. Prema statističkim podacima najmanja je umrljivost kod sluga i zemljoradnika. Kratko žive i uvijek su boležljivi konobari i mesarski pomoćnici. Staklari ne preživljuju poprečno pedesetu godinu. Zidari ne umiru mladi, bar ako ostanu trijezni. Medjutim ako su pijanci umiru i oni vrlo mladi.

Sicut erat... — Nova valuta u Madžarskoj: jaja. Karakteristično je za valutni kaos, koji vlada u Madžarskoj, da su Madžari uz papirnu valutu uveli zlatne, žitne, željezne itd. valute. Sada čitamo u novinama, da je uprava jednoga kupališta nedaleko Budimpešte uvela valutu — jaja. U novinama je ta uprava objavila oglas, prema kojem se u hotelu dobiva soba za 5 jaja dnevno, za 4 jaja se može okupati u toploj kupki u kadi od porculana, a za 3 jaja u običnoj kadi od cinka.

Samoubojstvo italijanske učiteljice u crkvi. U Canicattini Bagni zaručila se tamošnja učiteljica, gospodjica Luisa Bonelli, sa nekim Paolom Gianfriddo. Zaručnici su se imali vjenčati prošle subote. Dan prije išla je učiteljica župniku, da se dogovori s njime radi sutrašnjih svečanosti. Medjutim župnik joj saopći, da ju po savjesti nikako ne može da vjenča, pošto se tome strašno protive njezini roditelji. Učiteljica je više vremena molila župnika, da ju vjenča. Kad je vidjela, da ga nikako ne može sklonuti na to, otišla je kući. Kod kuće se je zaostavila vrlo malo vremena. Uzela je revolver i vratila se opet u crkvu, gdje se je nakon kratkog razmišljanja ustrijelila. Čim je zato saznala biskupija dala je odmah dotičnom župniku nalog, da se ne smije više u onoj crkvi misiti sve dotle, dok ne bude ponovno blagoslovljena.

Odsele će takorekuć i sâme knjige govoriti. U posljednje vrijeme došlo je do vrlo važnih izuma, medju kojima zauzimaju najvažnija mjesta «oktofon» i «fotofon». Pomoću prvoga izuma može se učiniti, da stranice knjige u neku ruku same govore, tako da će moći slijepci upotrebljavati knjige, a pomoću drugoga izuma, koji prenosi zvuk pomoću zraka i svijela, moći će se čuti čovječji glas bez telefona iz sobe, koja će biti udaljena nekoliko stotina metara. Taj aparat proizvodi zrake električnoga svijetla, u kojim ljudski glas proizvodi titranje, a to se prenosi na odredjeno mjesto i to na pločicu selena, koja opet zatira poput mikrofona u telefonu i reprodukuje ljudske glasove.

Troškovi oko obnove Japana. Prema jednoj vijesti iz Tokija, trebat će za obnovu Tokija, Jokohama i drugih porušenih gradova oko 10 milijardi jena. (Po najnovijem tečaju 1 jen iznaša okruglo 10 lira). Sve su se japanske banke složile, da osnuju jedan sindikat, koji će pomoći vladi pri radovima na obnovi razorenih gradova. Taj će sindikat sklopiti zajam u samoj zemlji i inozemstvu, da dodje do potrebitog novca. Japanske banke i osiguravajuća društva su nastavila svoj rad i već se javlja publika s novim ulozima; dosada je u pomoćni fond položeno priloga u visini od 50 milijuna jena. Policijska prefektura u Tokiju javlja, da ustanovljeni broj mrtvih u Tokiju iznaša u svemu 77.823, a broj onih, za koje se ne zna, šta je snjima, 120.070. Izgorjelo je svega 298.455 kuća, a propalo od potresa 36.155. Dosada je više od jednoga milijuna bjegunaca ostavilo Tokio i razišlo se po selima. Tako je materijalna šteta u Japanu ogromna, ipak ne siže visinu, kakva se u početku predmijevala. Šteta, koju je katastrofa prouzrokovala u Tokiju i u njegovoj blizini, obuhvata nešto manje od četvrtine čitave japanske industrije. Da nije postradalo više industrije uzrok je, što katastrofa nije zahvatila centar industrije.

Trgovina sa ženama pred Društvom Naroda. U komisiji Društva Naroda za pobijanje trgovine sa ženama i djevojkama je konstatovano, da je dosada internacijonalnu konvenciju o tome ratifikovalo samo 14 država. Na predlog Poljaka Sokala i drugih govornika prihvatila je komisija više rezolucija o pobijanju te sramotne trgovine.

Ubila ga rakija. U Trnavi se je okladio jedan zidar, da će popiti tri litre rakije. I počeo je piti. Popio je jednu litru, i pao je mrtav. Ubila ga rakija! Liječnik, koji ga je morao pregledati veli, da je zaudarao po rakiji, kao da se u njoj godinu dana močio. — Eto kuda vodi lakomnost! Kad već pijemo, pijmo čovječanski, a ne životinjski.

Katastrofalan požar u Kaliforniji. Iz Newyorka stižu vijesti, da se požar u sjevernoj Kaliforniji, koji je nastao u jednom malom gradiću, sve više širi. Vatra je zahvatila šume i naselja, te se dosada proširila sve do granice okruga Sonora. Uza sva nastojanja vatrogasaca, vojske i pučanstva nije uspijelo, da se širenje požara spriječi. Potpuno su izgorjeli gradovi Beyespring i Jahannesburg, a drugih šest gradova gore najvećim dijelom. Na hiljade je ljudi ostalo bez krova.

Kuga u Carigradu. Rumunjsko ministarstvo vanjskih poslova javilo je jugoslovenskom ministru spoljnih poslova, da je Carigrad proglašen kao zaražen kugom. Od 20. o. mj. dozvoljava se putnicima i robi, koja dolazi iz Carigrada, da ulazi u Rumunjsku samo na pristaništu Šulina i Konatanca. Svaka ladja, putnici i roba bit će u tim pristaništima podvrgnuti zdravstvenim mjerama. Ulazak u grupama radnicima, iseljenicima i skitnicama u Rumunjsku je zabranjen.

Vuk razderao četiri pastirčića. U mjestancu Lisicev u Čehoslovačkoj navalio je bijesni vuk medju stado ovaca i napravio pravi pokolj. Stado su čuvala četiri mala pastirčića, pa je vuk i njih razderao na komade.

Visoke škole u Rusiji. Prema izvještaju komesara za visokoškolsku nastavu u Rusiji, Kamijenskoga, ima danas na području iste 15 univerziteta sa ukupno 42 fakulteta, koji se uzdržavaju svi na državni trošak. Osim toga imaju četiri univerze i 34 fakulteta, koje podržavaju lokalne vlasti. Na 1. augusta o. g. bilo je 136.571 studenata. Fakulteti su sastavljeni ovako: tri za narodno i socijalno gospodarstvo, 21 za industriju i tehniku, 12 za pedagogiju, 6 za medicinu, 9 za lijepe umjetnosti i 25 za zemljoradnju.

Indijska legenda o stvorenju žene. Kad je dobri Bog stvorio prvoga čavjeka opazi, da mu manjka materije, da stvori žernu. To ga je malko presenetilo, no doskora se dosjeti, pa je stvorio ženu po ovom receptu: okruglost uzeo je od mjeseca, vijugastu oblinu od zmije, dražesnu liniju pleća od mačke, slabašno drhtanje od trave, finoću od plačne vrbe, nježan pogled od košute, plašljivost zeca, taštinu od pauna hladnoću od snijega, okrutnost i tvrdoću od dragulja, brbljanje papige, a gugutanje od grlice. Indijska legenda obasula je dakle ženu svim fizičkim darovima, ali o duševnim nema ni govora.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 39. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 4. oktobra 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša zasebni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša ... lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Jedan paragraf nam dajte!

Svi znamo, da je Austrija bila jedna mješavina raznih narodnosti. Tu su bili Jugoslaveni, tu Česi, tu Poljaci, tu Italijani, tu Rumunji, tu Rusi, tu Nijemci i Madžari.

Brani majka osam milih sina...

Ali kakva majka! Kakvi mili sinovi! Austrija je bila majka u prvom redu Nijemcima, a u drugom Madžarima. Svima ostalima, a osobito nama Jugoslavenima, bila je ona bila maćuha, a mi njezina pusta pastorčad.

Uza sve to imala je ta grdna baburina nekoliko paragrafa, kojima je dala ime: Temeljni državni zakon. Jedan paragraf toga Temeljnog državnog zakona, onaj čuveni XIX. paragraf, odredjivao je ovo:

Sve su narodnosti u državi jednakopravne i svaka narodnost ima nepovredivo pravo da čuva i goji svoju narodnost i jezik.

Država pripoznaje jednakopravnost zemaljskih jezika u školi, uredu i javnome životu.

U zemljama, gdje žive više narodnosti, javne škole treba da budu tako uredjene, da svaka narodnost dobije potrebita sredstva, da se može izobraživati u svome jeziku.

Zar se ne čini ovo kao nekakva davna, pradavna priča?

I doista, taj XIX. paragraf bio je kao nekakav svetionik, u koji su bile neprestano uprte oči svih potištenih. Kad smo se god osjećali uskraćeni u našim čovječjim pravima, mi smo se pozivali na taj paragraf. Kad bi se u Trstu izmijenio namjesnik ili u kotaru kotarski poglavar, mi smo novonadošle gotovo uvijek pozdravljali stereotipnim pozdravom:

— Preporučamo gospodinu... XIX. paragraf!

I tako je to išlo uvijek: kad bi se god povredila jednakopravnost na našu štetu, mi bismo se uvijek pozivali na onaj gorenapomenuti paragraf. I Italijani su se pozivali na nj, premda su oni osobito u Istri i u Trstu imali u svojim rukama i sukno i škare.

Svi su se pozivali na nj, pa i mi. I treba reći: katkada i ne uzalud. Austrija je bila opaka i ... do zla Boga, ali kao što je kod nje bio Befel — Befel, tako je često i zakon bio — zakon. Tako se desavalo, da je prisiljena nekim unutrašnjim moralnim potištenjem više puta davala narodu, što ga je po pravu išlo.

Italija nije ni opaka ni ..., što više, ona je, kako to njezini prvi ljudi u svim zgodama vrlo rado ističu — najliberalnija država na ovom našem planetu. I jest najliberalnija, ali XIX. paragrafa, kakvog je imala mrska i svemu svijetu omražena Austrija, ipak nema.

A to je zlo, barem za nas malene narode. Mi bismo se katkad za nepravde, što se dnevice počinjaju na našem siromašnom narodnom tijelu, tako radi pozvali na jedan takav paragraf!...

Naročito u ove dane, gdje smo i opet od vladinih organa u Trstu doživjeli nešto, što nas uči, da uvelike zavidimo Hererosima u južnoj Africi. Evo o čemu se radi:

Kako svak zna, prvoga se oktobra otvaraju škole. Poznato je, da nad glavama naših učitelja visi vječni Damokleov mač; što će ti jadni ljudi da učine drugo, nego li da se propitaju kod nadležnih oblasti, što će biti s njima. Zamislite njihovo zaprepašćenje, kad su iz ustiju kompetentnih faktora čuli ovo drakonsku presudu:

Prvoga oktobra otvorit će se sve italijanske škole bez obzira na to, da li su dotični učitelji definitivni ili nisu. Od hrvatskih i slovenskih škola otvorit će se samo one, na kojima služe definitivno namješteni učitelji...

Budući da je pak tih slavenskih, definitivno namještenih učitelja vrlo malo, a provizornih mnogo više, to slijedi da će se prvim oktobra automatski pozatvarati i posljednji ostaci naših škola.

Bi li se bilo ovakvo što dogodilo u Austriji?

Neka nam naši novi gospodari ne zamjere, što smo i opet prinudjeni, da spominjemo Austriju. Sami su tome krivi. Zašto nam i oni, ti naši najliberalniji gospodari, ne daju jedan paragraf sličan onome gore navedenome?

— Di grazia, buoni signori, dateci quel tal paragrafetto!... Datecelo... ako Boga znate!

Nečuveno kulturno nasilje

Italijanizovanje naših škola. — Službeni dokument. — Preko 250 učiteljskih sila izbačeno iz službe. — Atentat protiv naše djece. —

Italijanizovanje naše dječice zauzimlje sve to veći mah. Sa početkom nove školske godine postaju prvi razredi pučkih škola italijanski. Srbo-hrvatski ili slovenski jezik ne će biti obezatan niti u višim razredima. Vlada s jednim samim potezom pera hoće da poitalijanči sve naše škole. Učitelji i učiteljice otpuštaju se dan za danom. Učiteljstvo se odpušta iz službe u masama. Dosada jih je odpušteno preko 250. Svi su nesretnici izbačeni bez ikakve plaće ili odštete na ulicu. Na njihova mjesta dolaze italijanski učitelji i učiteljice iz starih pokrajina. To je u nebo vapijuća nepravda, protiv koje dižemo najenergičniji protest. U narednom ćemo se broju našega lista posebnim člankom pozabaviti tim pitanjem. Za danas velimo samo to, da će odsele biti naši učitelji prisiljeni da prosjače i mole milostinju u jednoj kulturnoj državi, a narod će im morati pomoći.

Naš je život vrlo težak. I ako nema više okolišnih puteva, nema čestih grubih nasilja sa strane neodgovornih pojedinaca nego se cijeli sistem, otkada je današnja vladajuća stranka na kormilu, obara službenim putem i bezobzirno na naš narod, gazeći nemilosrdno svaki naš protest, sve naše zahtjeve, svaku našu osnovanu pritužbu. Taj oficijalni način, taj recept cirkulara i dekreta skrćuje protiv volje pučanstva broj naših već okrnjenih škola, a naše i onako izmrcvareno učiteljstvo baca na ulicu, ili ga premeštava baratajući s njime kao stokom.

Nova je školska godina pružila učiteljstvu nova razočaranja i iznenadjenja, dok je našem narodu nanijela nove i teške udarce. Ne ćemo da nabrajamo imena onih, koji su premešteni ili otpušteni, niti ćemo ponovno isticati na novo zatvorene odnosno naše u italijanske pretvorene škole, nego hoćemo naglasiti kako onaj asimilatorski zloduh naših krotitelja zahvaća svojim pandžama i posljednje utučene ostatke naših kulturnih ustanova. Škola za školom izčezava, nastavnik za nastavnikom tjera se iz službe zato, jer je sin naše krvi, našeg roda i jezika. Koliko li se napatio naš narodni odgojitelj za sve ovo vrijeme naše opće Kalvarije? Ništa nije skrivio, u ništa se nije ogriješio, imao je uvijek samo te prednosti, da je bio svuda samo zlostavljen i iskorišćavan, da je uvijek stradao materijalno i duševno, da je sve svoje sile, sav svoj trud, koji se napose ne da naknaditi, ulagao za odgoj širokih narodnih slojeva, čime je vršio najuzvišeniju i najplemenitiju zadaću na korist države i čovječanstva.

Učitelji(ice) su pravi naši mučenici i patnici.

Zar može naš narod da mirne duše pregara činjenicu, da mu se proganja i silom tjera njegova uzdanica, da mu se oduzimlju oni, koji su iznikli iz njegove sredine, koji najiskrenije osjećaju njegove boli i potrebe, koji su mu sunce i svijetlo u velikoj tami, koja ga okružuje? Zar mogu vlastodršci, da na taj način dodju do samo na papiru razvikanog medjusobnog pomirenja, zar će tako predobiti na svoju stranu naše pučanstvo, kad mu oduzimlju hramove njegove narodne kulture, kada ga lišavaju silom njegovih najvećih dobročinitelja i prosvetitelja?

Dok su nam tjerali političke radnike i bacali jezik iz ureda osudjivali smo te činjenice i nadali se, da će vremenom vlasti uvidjeti svoje pogrješke. Sada pak ne samo da gubimo svaku nadu, nego se upravo zgražamo nad činjenicom, da se jednom narodu, koji imade svoju prošlost i kulturu, otimlju najelementarnije pravice čovjeka, da mu se onemogućuje osnovno poučavanje u njegovom materinskom jeziku. Vlada produljava svoje djelo odnarodjivanja mimoilazeći proteste i zapostavljajući zahteve širokih slojeva, čime se iznevjeruje sasma prošlosti velikih ljudi svog naroda i nanosi strašnu zaušnicu civilizaciji.

To se sve dogadja iza ovogodišnje konferencije interparlamentarne unije, na kojoj je g. Dudan htio da dokaže suvišnost predstavnika naše manjine naglašujući, da italijanska vlada pravedno s nama upravlja i ističući kako mi uživamo šira prava nego li bilokoja skupina inorodaca u drugim državama. Naš narod znade vrlo dobro ocjeniti to babato i izazovno hvalisanje, jer na svojim ledjima osjeća kruto vršenje ludog plana asimilacije. To spoznanje krive tvrdnje prema vanjskom svijetu i kobne istine, koja se ispoljava u oduzimanju mu njegovih najpotrebitijih kulturnih dobrina, dava mu sile da ne sustane u borbi za svoje narodno samoodržanje. Samospoznanje pravih činjenica držati će ga uvijek bodrog na braniku potlačenih mu prava, ulit će u njegovu dušu novu snagu da uzmogne držeći visoko barjak svoje nacijonalne svijesti ostati vjeran idealima svojih otaca, koji su krvlju i znojem natopili ove naše krajeve i njemu ih ostavili, da ih čuva i mladjima ostavi kao najveći amanet ovoga svijeta.

Svi su jednaki...

Nema u Italiji ni stranke ni strančice, koja bi nama Jugoslavenima bila mâ koliko sklona. Mi smo o tome bili već davno uvjereni. Komunisti i socijalisti, svi ti tako zvani internacionalisti, u duši su svi odušeljeni Italijani. Oni gledaju na nas Slavene gotovo istim očima kao i njihovi najžešći protivnici — fašisti.

U toj mržnji na nas Jugoslavene ne zaostaju dakako ni »Popolari«. Vele, da je stranka Popolara osnovana principima ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Ako je doista tako, čovjek bi mogao čekivati, da će ta čeljad imati barem obzira prema bespravnima, ako baš ne ljubavi.

Medjutim kašto nema u njih prema nama ni ljubavi ni snošti, nema bogme ni truna obzira. Naprotiv!

Da je i u »Popolara« duboko uvriježena prirodjena mržnja protiv svega, što je slavensko, uvjerit će se svak, koji prati njihove novine. Pišući o nama više puta nadmašuju žučljivošću svojom i same fašiste. Uzmimo bilokoje njihove novine, pa da vidimo, kako nas ta čeljad glade.

Evo nam njihovog bolonjskog glasila: »L'Avvenire d'Italia« od 16. septembra ove godine. U tom broju ima mnogo lijepih stvari o euharističkom kongresu u Bologni. Na jednom mjestu veli, da bi Sveto Otajstvo vraćajući se u tabernakul moglo reći: »Vidio sam sve svoje sinove udružene u nerazrijesivoj vezi duhova i srca.« U tom istom broju ima i članak o svetoj Imeldi Lambertini, gdje se toplo govori o »ružama ljubavi« i »krizantemima boli«.

A onda dolazi članak o — »srcu« Istre, to će reći — o Pazinu gradu.

Tu ne ćete naći ni »nerazrijesive veze duhova i srca«, ni »ruža ljubavi« ni »krizantema boli«, ali ćete odmah naći na ovaj pasus:

»Kad bi se slavenski seljaci prijeteći spustili u dol. junački, latinski grad (Pazin) odgovarao bi uvijek — hicima iz revolvera, žene i djeca izlazila bi na trgove i kamenjem i ne bez prolijevanja krvi branila svoje nepatvoreno i italijanstvo...

Ali taj je »popolarski« Avvenire i sada zabrinut, jer veli, da slavenska opasnost još postoji, što više, dopisniku se čini da je ta opasnost sada još u nekom pogledu i jača. Istina, u Pazinu nema više gimnazije, ali ima takova gimnazija u Karlovcu, u kojoj da naša istarska djeca uživaju velike polakšice. Protiv te — kako je pisac nazivlje — propagande, italijanska je vlada osnovala u Pazinu konvikat, u kome će naći mjesta do 80 istarske djece. Taj gospodin savjetuje vladi, da jednom naredbom proglasi nevaljalima sve diplome, što ih istarski djaci postizavaju na univerzama u Jugoslaviji.

Pobožni se »Popolarac« medjutim tješi, što italijanska vlada pogodjuje, dakako, italijansku propagandu u Istri, a protiv Hrvata bore se fašisti. Fašizam je u ovim krajevima što i nacionalizam i patriotizam. Protuboljševistička borba ovdje znači borbu protiv Slavena, koji uostalom, veli naš »Popolarac«, gube teren čak i u selima.

Zapravo, nastavlja taj pobožni »Popolarac«, ove Hrvate nije niko ni zvao ni želio da dodju u italijansku Istru. Tko hoće da bude Hrvat, neka seli onkraj Snježnika ili Učke. Inače će ga progutati ona strašna pazinska »Fojba«.... i tako dalje i tako dalje.

Fino, zar ne?

Altrochè »ruže ljubavi« i »krizanteme boli«!...

Licumjerci! Farizeji!

DOPISI

IZ BOLOGNE.

Glas iz vojništva.

Kad vam već pišu iz tolikih naših mesta, zašto da se jednom ne čuje glas i odavle? Ta i Bologna je naša! Može se mirne duše reći, da su se i Istrani ratom okoristili: domovina im se proširila do Sardinije i Tripolisa; slavni krajevi i lepi stari gradovi, o kojima nekad ni sanjali nismo, postali su preko noći »naši«. Razume se, da se blagodati ovoga proširenja ne uživaju besplatno, pa tako medju inim vidimo, da — razasuti po svoj toj lepoj zemlji — naši istarski Slaveni služe u redovima kraljevske vojske.

Spominjem odmah, da bi veza izmedju naših vojnika i ovoga lista morala biti tesnija. Trebalo bi da se ti soldati sami češće javljaju, kako bi se mogla dobiti tačna slika njihovoga opšteg položaja. To se u prvom redu tiče onih, koji su medju njima pismeniji. Istina je, da u službi ne ostaje baš toliko vremena, pa se i potpisani hteo oglasiti mnogo mnogo ranije nego li to doista čini. Razlog tome ima.

Ovu prošlu sezonu naime upotrebila je vojska čitave kraljevine za najteži deo mirnodobske soldačije, za velike letne manevre, izv. »campo«. Mi smo ove godine imali sreću da osim redovitih regimentskih vežbi učinimo i naporni divizijonalni »campo«, što biva samo svake 3—4 god. — Upravo prigodom potonjega uverili smo se, koliko nas ovde ima, a da se ni malo ne poznamo. Medju infanterijom iz Bologne, Modene i Venecije, medju konjicom, topništvom i bersaljerima iz raznih mesta, svagde smo i često čuli dragi govor, što zvuči na Soči i pod Učkom. Naročito iznenadjuje veliki broj naših u 36. pešačkom puku.

Vojnički život je već sam po sebi težak i pun odricanja, pa ne treba ni istaknuti, kako su istom ti manevri stavili u kušnju izdržljivost svakog pojedinca. Bersaljeri su izmedju regimentskog campa i divizijonalnog manevra imali nedelju dana odmora, ali ostala su telesa oboje vežbe spojila zajedno, tako da su oko 40 dana ostala na polju pod vedrim nebom. — Možemo mirno kazati, da smo se nažili svega i svačesa: i žege i studeni, i magle i kiše, prašine i žedje i glada, da i ne govorim o bezbrojnim i večnim kilometrima, koje je trebalo prevaliti (to su naročito iskusili bersaljeri, ali oni su se ipak iskazali!) — Manevri su se odigrali u Appeninima, 3—4 dana hoda južno od Bologne. Krajevi su svi bez iznimke bili vrlo lepi. No dosta i o tome: mladost savladjuje i najgadnije napore i, čim prodju, spremna je da ih zaboravi. Danas niko i ne misli više na one tvrde noći pod tesnim šatorima.

Kakav je život naših mladića u vojsci? — Loš, kao i onaj svih ostalih gradjana ove države. Osim i povrh toga žigoše ih istočni greh inorodaca. Dakako da ih obično zovu »tedeschi«, jer sve što nije italijansko je tedesco.. Kako za obavljanje težih i neugodnijih dužnosti (čišćenje, corvée, straža, piantoni) nema odviše čvrstih pravila, to ponajčešće odlučuje... neizbeživa »camorra«: stradavaju uvek oni, koji nemaju odvažnosti ili ne znaju dovoljno jezika, da se brane i izvlače. Ali treba priznati, da časnici ne susreću našega sveta s onim nepoverenjem, da ne kažem neprijateljstvom, s kojom nas časte neuke soldačke mase. Oni su naime uvideli, da je naš čovek miran, razborit i disciplinovan, pa i — inteligentniji da ne počinja ludorija, koje su ovde češće negoli možda igde na svetu. Veliki broj naših vojnika vidimo na boljim mestima, u kancelarijama i slično, gde se naime traži urednost i veća sprema. Nadarenost našega seljaka vidi se već i po usporedbi s trentinskim Nemcima, koji ovde služe: naši već svi razume i govore italijanski, dok to njima ide mnogo teže, gotovo nikako.

U neku ruku ovde smo još i slobodniji negoli u nekim našim krajevima. Kad se naime koje nedelje sastanemo kod čašice zaborava, udarimo snažno u naše domaće pesme i možemo biti uvek sigurni, da to nikomu ne će smetati.

Drugom kojom zgodom više, a medjutim »dobra Vam herba!«

Mezulić Hrvoje

IZ MOTOVUNŠTINE

Poitalijančenje zadnjih hrvatskih škola u porečkom kotaru. - Pučanstvo Motovunskih Novaki i Močibobi protiv italijanske škole. Deputacija kod novog kr. Proveditora za Julijsku Krajinu.

Na naše najveće začudjenje saznasmo, da su nam školske vlasti protiv naše volje pretvorile hrvatske škole u Motovunskim Novacima i Močibobima u italijanske. Proti tom strašnom nasilju, atentatu na našu djecu, ustali smo svi kao jedan i odaslali pokrajin-

skoj prefekturi u Pulu i Ministarstvu nastave u Rim najodlučnije proteste, koje su potpisali svi stanovnici sela Močibobi (123!) i Motovunskih Novaki (85!). U tim spomenicama smo zatražili, da — pošto naš narod ovdje govori isključivo srpsko-hrvatskim jezikom — ostane hrvatski jezik kao nastavni jezik na našim gorenapomenutim školama. Osim toga otišla je odavle jedna deputacija, koju je predvodio naš poslanik dr. Stanger, u Trst k novom kr. Proveditoru. Deputacija je izrazila kr. Proveditoru svoje najveće nezadovoljstvo radi nanešene krivice i zatražila ponovno uspostavljenje ukinjenih škola. Kr. Proveditor nam je obećao, da će naše želje javiti na više mjesto. Što će pak sada učiniti više oblasti, to ćemo vidjeti skorih dana. Ministar Predsjednik Mussolini nam je svečano obećao u rimskom Parlamentu, da ćemo uživati jednaka prava — jednake dužnosti. Sad ćemo vidjeti koliko možemo držati do tog obećanja italijanskog premiera. Naš narod izvršuje točno svoje dužnosti, a bila bi već doba da mu se priznaju i prava. Da li će nam se sada priznati, kad to traži cjelokupno pučanstvo Močiboba i Motovunskih Novaka? Dosadašnje iskustvo nam ne daje najboljih nada. Da li se varamo?

Naposljetku se najljepše zahvaljujemo našem narodnom poslaniku dru. Stangeru, koji se je svojski zauzeo za naša prava. Bog ga poživio!

IZ BUZETŠTINE.

Pogledajmo jedamput i svoje mane!

Mi Buzećani imamo jednu veliku manu, koja nam ni najmanje ne služi na čast. Držimo se kao razboriti, štedljivi i bogobojeći ljudi, pak svejedno vjerujemo u vještice, vukodlake, sprake, vračarice (štroiige) i u izvanrednu moć nekih ljudi. To je strašno praznovjerenje, kojemu ne bi smjelo biti mjesta u našim krajevima.

U Buzetu u bivšem Narodnom domu, a danas »Trattoriji Rosaz«, smjestila se neka Italijanka iz Kopra. Ta babetina bavi se najviše vračarstvom (štroligivanjem). Posao joj sjajno uspijeva. Naši zaostali ljudi, mladi i stari, ženske i muški, koji još vjeruju u »babarije«, čine još češće posjete. Za četiri pet lira napomenuta im baba kazuje sadašnjost i budućnost. Govori se, da svake nedjelje zasluži više stotina lira!

Videći da skoro većina naših ljudi vjeruje u te gluposti, otišao sam i ja napomenutoj vračari, da mi kazuje sadašnjost i budućnost. Moram priznati, da sam se vrlo malo vremena zaostavio kod nje. Čim sam se uvjerio, da ništa neznaida je njezino proročanstvo jednostavna prevara, radi koje bi morala i oblast intervenirati, ja sam odmah izašao napolje, jer nisam htio da slušam glupe »babarije«. Kako može ona znati za moju budućnost, kad ne zna ni za svoju?!

Skrajno je vrijeme, da se već jedamput opametimo i da ne trošimo novac u džabe. Dosta smo siromašni, dosta nas taru razne nevolje i porezi, nameti i takse, pa ne treba da još sami sebi postavljamo druge nepotrebne i sramotne takse. Ako na ovakve glupe načine razbacujemo novac, onda nije nikakvo čudo, da nam štošta propada.

Seljaci i seljakinje, pamet u glavu!

Zvanić.

IZ PAZINA

Naši željezničari ispušteni iz službe.

Nedavno se dogodilo na željezničkoj pruzi Divača—Pula nešto, što može da se dogodi samo u Italiji. Prošli su po željeznici radnički nadglednici, koji su zahtjevali, da se naši željezničari upišu u fašističku stranku i nacionalnu miliciju. Većina naših željezničara nije htjela da se pokori tom zahtjevu. Ali gle čuda! Ovih dana stiže im iz Trsta nekav dekret, kojim se sva sila naših željezničara definitivno otpušta iz službe. U tom dekretu nije doduše rečeno, da se otpuštaju iz službe radi toga što se nisu htjeli upisati u fašističku stranku, već radi »neprobitačnosti njihova rada.« Što znači »neprobitačnost njihova rada«, o tome ne treba da pišemo. Bit će dostatno da napomenemo samo to, da nijedan željezničar, koji je pristupio u fašističku stranku ili nacionalnu miliciju, nije dobio otpesnicu. Iz toga zaključujemo, da nije izključena mogućnost, da su možda naši željezničari odpušteni baš radi toga, što su odklonuli pristup u gorenapomenutu stranku. Ako je zbilja tako, onda nemamo dovoljno riječi, da osudimo taj korak željezničkih vlasti, koje su tim svojim korakom učinile vrlo lošu agitaciju za fašističku stranku.

IZ TRVIŽA KOD PAZINA

Poitalijančenje naše škole

Italijani su napeli sve sile, da iz našeg čisto jugoslovenskog sela stvore italijansko gnijezdo. Našeg dosadanjeg učitelja g. Marka Zlatića premjestiše u Beram, a na njegovo mjesto imenovaše nekog Dalmatinca, Italijana Ildegarda Calebotta. Imenovanje tog gospodina za ovdješnjeg učitelja nije nas ni najmanje obradovalo. Sa više strana čujemo, da novi učitelj nema niti pedagoške nauke. Pa ako ih i ima, što je za nas svejedno, on nas ne može razveseliti, jer nam je vrlo dobro poznata svrha njegova dolaska. Školske oblasti ne bi ga sigurno bile poslale amo, kad ne bi bile imale na umu poitalijančenje naše škole. To je danas poznato i samim vrapcima na krovovima. Zato nije nikakvo čudo, što nam već danas počinju djeca da odustaju od škole. U njihovim srcima takodjer bije mlado slavensko srce, koje im ne dozvoljuje nikakve mržnje na nas i naš narod. Tko misli o protivnom, taj se ljuto vara. Doći će doba, kad će i sami naši protivnici uvidjeti, da su bili na krivom putu. Nijedno zlo, nijedno nasilje nije bilo vječno, a tako ne će biti ni ovo. Doći će jednom sunce i na naša vrata.

IZ LUBENICA NA OTOKU CRESU.

Otvorenje italijanske škole.

Naše mjesto ima posve jugoslovanski karakter. Školu smo imali do sada samo hrvatsku. Naša vruća želja bila je ta, da nam ta škola ostane i nadalje nepromjenjena. Medju nama se nije našao niti jedan čovjek, koji bi bio podnio molbu da se ovdje ukine hrvatska škola i uvede italijanska. Bili smo svi kao jedna duša i jedno tijelo. Ali naši novi gospodari nisu se obazirali na našu volju, nego su nam jednostavno ukinuli hrvatsku školu i uveli italijansku. Prošlog ponedjeljka bilo je njezino prvo otvorenje. Otvorenju je prisustvovalo vrlo malo djece. Roditelji se strašno ljute i pitaju: Na temelju kojeg zakona nam ukidaju našu starodavnu školu i uvadjaju italijansku? Medjutim mi se tješimo time, da je svaka sila za vremena, pa da ne će ni ova nepravda trajati do vijeka. Lubeničani će i nadalje ostati ono, što su i do sada bili — čisti i nepatvoreni Jugoslaveni.

IZ VRHA KOD BUZETA.

Što se događa pod onim dijelom kape nebeske, pod kojim ima sreću da stoji Istra, nadmašuje svaku fantaziju. Dobro znamo da je našim sugradjanima druge narodnosti mrzak svaki dah našeg narodnog života, ali da će se kao kulturni narod pokazati tako ironičkim, nismo mislili. Evo što se kod nas dogodilo.

Kod nas je jedna mala stara crkvica. Bila je u zapuštenom stanju. Naši ljudi nemaju sredstava, da je temeljito poprave, pa su se odlučili, da je iznutra barem bojadisu. I bojadisali su je, i to onakovim bojama, kao što je i prije bila. Nikome nije ni na kraj pameti došlo, da su naši ljudi počinili strašni zločin. Medjutim je budno oko našeg brigadira iz Vrha opazilo taj zločin. Brigadir je naime opazio, da su crkvene stijene bojadisane modrom bojom. Mudri brigadir misli i misli i zaključuje: modra je boja znak slavenstva, dakle doli s modrom bojom. I zbilja naredio je taj čuvar zakona, da iz crkve mora nestati modre boje; nek bojadišu crkvu kakvomgod bojom, samo ne modrom. Našem brigadiru, koji je — samo se po sebi razumije — ujedno i crkvena vlast, morali su se naši ljudi pokoriti. Strogo je zapovijedio, da se ne smije upotrebljavati nigdje modre boje.

Pitamo se onako po seljački: opstoji li u italijanskom zakoniku kakav paragraf o zabrani te modre boje? Ako ne opstoji, zašto to zabranjuje čuvar zakona! Ako opstoji, zašto taj čuvar zakona dozvoljava italijanskim trgovcima u Buzetu, da prodaju modru boju. Ne vjerujemo da taj zakon može opstojati. Brigadir na Vrhu htio je počimiti velepatriotski čin. Još će veći patriotski čin izvršiti, ako oduzme svim trgovcima još u dućanu modru boju. Seljaci je na taj način ne će upotrebljavati i trošiti novac za nju. Ali dá! Italijanski trgovac može prodavati, jer mu naš seljak daje masne pare.

Još bih imao o tome da pišem, ali evo i ovo crnilo je više — manje modro, pa se bojim da me ne uhvati naš brigadir i naloži, da pišem zelenim ili kakvim drugim crnilom.

Franina i Jurina.

Fr.: Se spamećuješ ti, Jurino, nekega Zvanića Drenulića?

Jur.: Kako ne!

Fr.: Kakov je to čovek?

Jur.: Onako, kako vetar puše. Zač pitaš?

Fr.: Čul sam, da je i on postal fačist.

Jur.: Bil je, ma ni već.

Fr.: Ča se j' znel?

Jur.: Ni se ni znel, nego onako — kako mu je ono jedanput prišlo va glavu, da bude fašist, tako mu je i najedanput šlo z glavi. Ni za svakega fačistarija, a najmanje pak za naši ljudi. Fačist more bit samo Talijan i to rojeni, pravi Talijan i nijedan drugi na svete. Tu treba, da je čovek fin, elegantan. Kada pravi, rojeni Talijan obuče onu crnu stomanju, one široke brageši i onu baretu š čufom, njega je lepo i videt. A kada pak onu lepu monduru stavi na se naš Zvanić Drenulić, to ti je, ne budi primenjeno, kako da bi se moja Luce obukla va kakov crni **kumbinè** i navukla na glavu kakovu staru škufiju. Va čem ga ni — ni. pak Bog!

Fr.: I ja mislim, da ni za tovara sedlo.

Jur.: I neki Ungarezi su oteli bit fačisti i neki Spanjoli — ma zaiudo: fačist, pravi, fanjski fačist more bit samo Talijan. Sve drugo je samo kopija, a kopije su ča su.

Fr.: Ja bim to ovako rekal: ako je fačist pravi, rojeni Talijan, onputa je to, kako bi ono Nemci rekli: **pik fajn.** Pravo, fino, jenuino vino. Ako je pak fačist kakov Drenulić, ale kakov Ungarez ale Spanjol, to je onputa pravi pazdroć. Nego reci malo ti mane, za ča se je Drenulić pak zapisal va fačisti?

Jur.: Mislel je, da će tako laglje prit do službi.

Fr.: A je ju pak dobil?

Jur.: Kako ćeš, da ju dobije, kad oni ni nikakav eks Kombatent?

Fr.: Ma ja sam čul, da j' nekemu našemu čoveku tri zubi razbil, samo da se pred Talijani podiči.

Jur.: Znam, ma ni to mu ni pomoglo.

Fr.: Pak ča j' onput učinil?

Jur.: Šal je va Jugoslaviju iskat službu. Tamo su pak rekli, da oni nimaju mesta za fačisti.

Fr.: A sada? Ke peše še pilja?

Jur.: Čujem, da će poć v Ameriku.

Fr.: Ja mislim, da ga va Amerike komać čekaju.

Jur.: Z opertemi rukami.

IZ PODGRADA

Po našoj su okolici ljudi silno zabrinuti radi škole. U nekojim je mjestima otvorena, a u drugim zatvorena. Gdje je otvorena, tamo se podučava italijanski. Ljudi ne znaju, što im je činiti: li bi poslali djecu u školu ili ne. Djeca se tuže, da im je u italijanskoj školi zlo, da se nemogu učiti italijanski itd. itd. No najgore je to, da se nekoje škole uopće ne će niti otvoriti. Tako čujemo za slovenačku školu u Podgrajama, Pregarijama itd. Naše je pučanstvo u tim selima strašno ogorčeno.

Gospodarstvo

Upotreba sumpora kod pretakanja vina.

Za uporabu sumpora u konobarstvu dolaze u trgovinama u promet tri različne vrsti sumpora i to prvo žuti debeli odresci sumpora, koji kod gorenja kapaju, drugo mirodijama aromatizovani sivi ili smedji odresci sumpora i treće tanki odresci sumpora, koji ne kaplju. Koju ćemo od ovih tri vrsti sumpora u praksi najbolje upotrijebiti? U praksi odgovarat će potpuno ona vrst sumpornih odrezaka, kod koje je snosaj izmedju uloška i sumpora na njemu najpovoljniji uz pretpostavku, da je sumpor čist od stranih primjesa te da izgaranjem uloška ne nastaju neugodni mirisi.

Kod nas se u praksi najčešće upotrebljavaju žuti debeli odresci, koji kod izgaranja kaplju, pa se tako na dnu bačve stvara sumporna kora, koju je teško odstraniti. Ako li se u ovakovu bačvu ulije mlado vino, dobiti će ono miris po gnjilim jajima (sumporovodiku). Taj miris po sumporovodiku **nastaje od toga, što** se jedan dio sumpora otopi u alkoholu vina, pak ovog u tako rastopljenom stanju vinski kvasac preradi u sumporovodik. Ako li se uzme u obzir, da otkapani dio sumpora ostane bez djelovanja, jer se on nije pretvorio u sumporni dvokis, nije dakle za preporučiti ova vrst sumpora u konobarstvu.

Od upotrebe mirodijama mirisnih sumpornih odrezaka mora se svakog seljaka odvraćati, jer izgaranjem takovih odrezaka, izgaraju, t. j. rastvaraju se takodjer i mirisi mirodija, pa nastaju time smrdljivi i sasvim različiti mirisi od onih, koje su posjedovale nerastvorene mirodije. Razumljivo je, da će vino te mirise povući na se, pa zato neka ne bude u nijednom racijonalnom konobarstvu tim sumpornim odrescima mjesta.

Ostaje konačno treća vrst sumpora, a to su tanki odresci sumpora, koji ne kaplju. Kod ovih ima boljih i loših vrsti. Najbolje su one vrsti, kod kojih imade na ulošku toliko sumpora da on cijeli izgori na ulošku, pa tako ne kaplje. Tom se uvjetu udovoljuje najlakše onda, ako se za uložak uzima tanka asbestova pločica, koja ne izgara, niti stvara kakovih stranih mirisa, koji bi mogli djelovati na okus i miris vina.

Kod sumporanja se u praksi dosta često griješi, jer se u slučajevima uzima premalo ili opet previše sumpora. Suporiti se može vino jako, srednje i slabo.

Kod sumpornih odrezaka sa asbestovim uloškom, koji teže oko 10 grama po komadu, sumporiti ćemo jako, ako na svakih dva i pol hektolitra prostora bačve uzmemo jedan sumporni odrezak, srednje jedan odrezak sumpora na tri i pol hektolitra prostora, slabo jedan odrezak umpora na 5 i pol hektolitra prostora bačve uz pretpostavku, da je kod jakog, srednjeg i slabog sumporenja nužno po 5, 3.5 i 2.5 gr. sumporna oksida na svaki hektolitar vina i uz gubitak jedne trećine težine plinovite sumporne sokiseline za vrijeme pretakanja.

Nešto o stajama

Da životinja u štali napreduje, treba joj što veće čistoće. Ona mora na obilnoj i čistoj stelji ležati, mora se snažiti: brisati, česati i kefati; kadgod je potrebno i prati. Stale moraju biti prikladno i zgodno uredjene, toli za male, koli za odrasle životinje. Stala treba da je dovoljno visoka, prostrana, suha i svijetla. Stajski pod neka je nešto viši od vanjskoga (a je naprama stražnjemu tijelu životinje spušten, da se mokraća ne drži pod životinjom, već da lasno i hitro odtiče. Stala treba da nije ni pretopla ni prehladna, a napokom, da ne ima u njoj propuha.

Valjano uredjeni odušci za odvadjati pokvareni zrak i pare, uz podpunu čistoću u staji, uzdržava životinje krijepke i zdrave.

I voda može naškoditi životinji.

Mlaka voda mlitavi probavila, prehladna opet škodi, naročito onoj životinji, koja se napaja kad je ugrijana.

Močvarna, kaljužasta i duljestojeća i onakova voda, u kojoj se gnjile biline nalaze ili u kojoj se moči lan i konoplja, prouzrokuje opasne, pa i kužne bolesti.

Glavna briga svakoga gospodara, mora biti ta, da valjanim gojidbenim postupkom sačuva

PODLISTAK

B. Nušić:

Male laži.

Kozerija.

Filozofi prošlih stoljeća postavili su o laži ovu prostu definiciju: »Laž je sve ono, što nije istina!«, što se po izrazitosti sasvim približuje onoj mudroj izreci: »Žensko je sve ono, što nije muško!«

Ali se i pored sve prostote svoje takva definicija mogla održati samo dotle, dok su laž i istina bili dama i gospodin i jedno drugom sasvim nepoznati i nepredstavljeni. To je bilo doba, kada su laž i istina bili u stalnom neprijateljstvu, kada su upravo bili vojvode dvaju protivničkih vojska. No, naišlo je novo doba, doba kulture i civilizacije, doba mira i ljubavi, doba pitovnih naravi, doba dobrih odnosa izmedju mačaka i miševa.

I jednoga dana sreo je stazom kršan i muskulozan momak, kome je bilo ime **laž**, stidljivu i skromnu djevojku, kojoj je bilo ime **istina** i učimo je ono, što bi učinio svaki momak, kad bi sreo stidljivu djevojku. Izjavio joj je ljubav. A naše doba cijenilo je odmah, da su momak i djevojka vrlo pristali jedno za drugo i svesrdno se pripomoglo, da se što prije nadju pred oltarom: laž — mladoženja i istina-djevojka, te iz toga braka postala su djeca, koja po malo liče na oca, a po malo na majku.

To su eto te male, sitne, bezaslene laži, kojih ima puno u našem životu, kojih ima puno u našem društvu i na koje smo mi toliko navikli, da su dobile već i potpuno pravo gradjanstva, da su postale konvencijonalne. Zato, što su neškodljive, te su se laži udomaćile medju nama i postale tako reći familijarne i dopuštene, te su toliko nalik na istinu, da ih je vrlo teško prepoznati. Jer najzad, lako je poznati vino za se i lako je poznati vodu za se, ali kad se vodu izmješa vinom, sve što možete poznati to je: da u toj vodi ima vina, ili da u vinu ima vode.

I baš zato, što ih je teško raspoznati, ne mogu se one male laži drugačije predstaviti do naročitim primjerima.

Ja sam samo u vrlo velikoj neprilici, što pred ovako odličnim zborom gospodja, moram početi najprije sa malim lažima ženskog roda, ali ja sam voljan da poštovanim damama dadem punu satisfakciju. Uzeo sam za predmet svakodnevne, dopuštene, male laži, koje u sebi imaju nešto malo istine, ili bolje istine, koje u sebi imaju ponešto i laži. Jednom riječi ja sam rad, da vam prikažem male laži, a mi muški bagami kad lažemo, krupno lažemo. Mi u tom pogledu ne radimo na sitno i na parče, te prema tome naše laži ne mogu nikako ući u obim ove moje teme.

A male ženske laži su čak i prijatne, jer je sa ženskih usana i laž slatka, a tim prije, što ja vjerujem, da žene često lažu da bi sakrile istinu, kaošto često govore istinu, da bi sakrile laž.

Ajdemo sad na samu temu.

Jedna od najrasprostranijih a nevinih i dopuštenih ženskih laži, to je ona o godinama. To znate već svi, da ženska nikad ne će kazati svoje godine, a da će vrlo rado kazati godine svoje prijateljice. I to valja znati, da postoje i naročita pravila u kazivanju godina, koja nitko nije propisao, ali po kojima se ipak sve ženske upravljaju.

Po tim pravilima, od 14. do 17. godine, ženska se ponosi sa svojim godinama, jedva čeka, da je starija. Od 17. do 19. kazat će vam istinu, koliko joj je godina. Kod 19. već malo zastane i ta 19. godina traje obično 18 mjeseci.

Čim jedamput predje 20. godinu, ženska više ne govori u kojoj je, već onu koja je prošla. Zapitajte žensku, koja ima 21. godinu, 11 mjeseci i 29 dana: Koliko joj je godina i ona će vam reći, da je navršila dvadeset i prvu. Od 25. pa više već počinje da skida godine što tako poslije ide kroz cio život, samo u početku skida manje, a poslije sve više i više.

No kao olakšujuća okolnost za sve ove male i prijatne ženske laže mogu vam reći, da ženske gotovo nikad ne upotrebljavaju cifre za smanjenje svojih godina. One nekako na posredan način to kažu, tako, da im laž nije ni najmanje drastična, već nježna kao što im je nježan i osmješak.

Tako na primjer mlada majka prikrit će svoje godine na taj način, što svojoj kćeri, koja je već dorasla, ne će rado dozvoliti da pusti dugu suknju.

— Imaš vremena za to! — veli joj.

Jednoj mojoj poznanici kad sam rekao:

— Oho, pa vi već imate kćer za udaju? — odgovorila mi je:

— Pa kako ne, zaboga, kad sam se udala još kao dijete.

U tom momentu njoj nije bilo glavno da se ponosi sa svojom kćerkom, već da spase svoje godine.

A vi već znate, da svaka treća žena tvrdi, kako se mlada, vrlo mlada udala.

Ako ne može na drugi posredan način da sakrije svoje godine, žena će to učiniti uspoređujući ih sa godinama koje svoje prijateljice.

…nju od bolesti. Što više: pazit će da umnim i opreznim postupkom u plemenidbi, hranjezi i dvorbi svoju životinju ojača proti …nim uplivima, da mu stoka što manje boli.

Gospodar treba da znade razlikovati bolest te životinji za vremena priskočiti u pomoć. Zanemari li se bolest, teže se daje i izliječiti. Uslijed toga treba paziti na pojave bolesti, … da li je životinja žalosna, da li slabo … i prestaje preživati, da li su joj ušesa i … nazle, dlaka hrapava i naježena, da li … žedja, teško diše i drhće, da li se odmoji, ili mnogo leži, da li uredno izlačuje … i tekuće izmetine itd.

…zdravom konju, koji je srednje dobe, kuca … u minuti 40—44 puta; odraslom govedu … 56 puta; a ovci i kozi 60—66 puta.

Gospodar mora nastojati, da mu bezdušan … ne zlostavlja, prenapinje, pretjerava, … draži, ne napaja razvručene životinje i … ne drži u propuhu, ili dugo vani po kišnom, mrzlom ili vrućem vremenu, da im … iza napornijega rada kao i kod hranidbe …dljno odmora.

…gleća stoka treba iza hranidbe 1—2 … potpuni mir. Tjera li se prije naznačenoga … na rad, priječi se time pravilni začetak probave i životinja se nije toli okrijepila, … odmorila, da uzmogne uspješno svoj … nastaviti. Posljedica je, da životinja slabi, … i klone.

Važnije gospodarske radnje u mjesecu oktobru.

U kući i dvorištu: Popravimo krovove i po…imo sobe i druge prostorije. Tim poslom … da se požurimo prije nejoli dodju mrazi. Pazimo na omlaćeno žito, da nam se ne … i da nam ga ne izjedu miševi.

U staji: Pošto ima i ovog mjeseca mnogo … hrani debelo … blago. Ako kaniš … blaga prodati, učini to čim prije, da … ostane više krme za ostalo blago. … koje imaš toviti, počmi hraniti već … krumpirom i posijama (mekinjama).

U kokošinjaku: Kokoši se počne na večer … zatvarati a u jutro ranije spuštati. Čim … mogu na polju kretati, tim bolje će im … pak će nam i bolje nesti.

Oko kunića: Kod belgijske i engleske pasmine treba … na svaki način … Suvišno se blago proda odnosno … ne treba preko zime hraniti i sna…

Oko pčela: U ovom je mjesecu najzgodnije … pčele iz kmetskih t. j. starinskih … u nova, moderna ulišta.

Uljarnica i maslinik: Pripravlja se sve što … trebati za berbu u budućem mjesecu. … što uslijed crva itd. odpadoše, treba … Gdje misliš na novo zasaditi uljike, … sada iskopati škulje, da uzmogneš po… još prije nastupa zime. Ne zaboravi, da … jaka stabla dobiti samo iz divljake … i cijepanih uljika.

Konoba: Kod pravljenja i škoļanja vina … strogo paziti na čistoću. Da ti mast … i brže vrije, otvaraj po danu, kad je … prozore i vrata i zatvaraj ih dobro po … Pregledaj svake noći prije nego ideš na … ako je kod bačava (maštela) sve u … Ako ti crno vino na dropu kuha, pazi … uvijek pod tekućim.

U voćnjaku i rasadniku voća: Pobire se … voće. Ozledjeno kod berbe granje … glatko odrezati. Ako mislimo na novo …, pripravi se škulje. Jesenska sadnja … osobito u … zemljama mnogo pred… pred proljetnim sadjenjem. Počne se i … gnojenjem voćaka.

U povrtnjaku: Zadnje je vrijeme da pri… lijehe za zimsku salatu, koje neka … prama jugu. I rani kupus i kelj presadi … sada na stalno mjesto. Ako želimo već … kraj aprila ili početkom maja grah, po… ga već sada u topao položaj.

Na polju i livadi: Kukuruza, ajda, peša i … se pobiraju i spremaju. Sije se sve razno … žito. Pazit nam treba kod sijanja, da … sjeme dobro … te čisto i zdravo. Pro… sjemenja vrlo je važna stvar, na koju … smiješ zaboraviti.

Livade počnu se čistiti i gnojiti kompostom, …nicom i umjetnim gnojem. Poslije kad si umjetnim gnojem pognojio, ne moj pasti više … dotičnoj livadi ili barem počekaj nekoliko, … gnojilo kiša iz trave ispere.

Boga mi, gospa Marica se drži dobro drži. …, što kažu, mladja sam od nje skoro četiri …dine, pa ne osjećam se kao ona — reći će … primjer gospodja Melanija.

— E odista, što kažete, ne liči gospodji Mil… onaj djevojački šešir. Mladja sam znate od …, ne liči mi, da je savjetujem, ali baš bih joj … rekla — reći će to gospodja Jovanka.

Biva da su ženske, u pogledu godina, čak i … sudu konsekventne. Znam za jedan slučaj … beogradskog prvostepenog suda, gdje je … upitana gospodja Jela, kao svjedok, koliko joj … godina, odgovorila:

— Dvadeset i sedam!

— Pa vi ste gospodjo — primjetit će joj …edsjednik — i prije dvije godine, kao svjedok … drugom procesu, rekli, da vam je dvadeset … sedam godina?

— Pa ne mogu za zaboga pred sudom svaki … drukče govoriti. Kako sam jedamput ka…la i zaklela se, pri tom moram ostati.

Ali da se ne zadržavamo mnogo sa ženskim …inama. Žene ne vole nikad da se o njihovim …inama dugo i mnogo govori. A osim godina … drugih malih laži, koje takodjer ne treba …minjati.

(Nastavit će se.)

Mala seljačka škola

Što imaš da učiniš, da ti krava obilno doji. Ako hoćeš da ti krava obilno doji, moraš već junici, prije nego se prvi put oteli, davati kroz tri mjeseca, svaki dan po dva puta šaku skuhanog lanenog sjemenja.

Što treba da znaš o novom vinskom porezu? Kako je našim čitateljima poznato, italijanski se zakon o vinu protegnuo i na nove pokrajine. Prema tom zakonu dužni su svi vinogradari, da prijave općini ovogodišnju prirodu vina i petijeta, koji prekoračuje 5° jak… i to najdalje do 15. oktobra 1923. Prijava mora sadržavati: a) ime, prezime i očinstvo vinogradara; b) kakvoća i količina vina ili petijota; c) mjesto i prostorije u kojima se nalazi vino; d) broj i količina bačava, napunjenih vinom ili petijotom; e) eventualno količinu prodanog grožđja i ime kupca. Prijava mora biti vlastoručno potpisana od vinskog proizvadjaca i biljegovana sa biljegom od 10 centezima. Tko ne uloži prijavu prije 15. oktobra 1923, bit će kažnjen globom od 20—200 lira. Isto pravilo važi i za one posjednike, koji učinu lažnjivu prijavu ili zabašure količinu prodana vina. Porez vina iznaša počamši od ove godine unaprijed 20 lira po hektolitru. Taj porez trebat će isplatiti od 1. do 5. novembra 1923. kod poštanskih ureda. Svim posjednicima, koji ne prirede od 20—40 hl vina oprostit će im se porez za 3 hl vina. Ako pak vinski proizvod ne prekoračuje 20 hl, onda se oprošta porez na 5 hl vina.

Hoćeš li peći rakiju? Tko hoće da peče rakiju morat će plaćati porez. U našim pokrajinama plaćat će se do 11. novembra 1924. polovični porez, a kasnije potpuni, koji će iznašati 15 lira po svakom litru samog alkohola. Porez na rakiju ne će se plaćati po količini ispaljene rakije, nego po vremenu paljenja. Početak kuhanja treba prijaviti 5 dana prije oblastima. U slučaju pak da je ta prijava učinjena izmedju prvih ili zadnjih dana u mjesecu, onda ne važi gornji rok. Ako misliš paliti rakiju u kakvom kotlu, koji se nije rabio 3 mjeseca, moraš uložiti 10 dana prije molbu. Svakako, pa i najmanje produženje kuhanja preko dozvole mora se prijaviti 5 dana prije oblastima. Rakiju ne smiješ da započneš kuhati 2 sata prije izlaza sunca, dok ćeš svršiti dva sata prije sunčanog zapada. Pojedine prijave ne smiju da sadržavaju različite kotlove ili različite surovine, već se mora za svaki kotao i pojedinu surovinu napraviti posebnu prijavu.

Politički pregled

Italijansko-jugoslovenski spor pred Narodnom Skupštinom. Prošle sednice vodila se u Narodnoj Skupštini u Beogradu rasprava o riječkom pitanju. Opozicija je tražila od vlade razjašnjenja o riječkom pitanju. Predsjednik ministarskog savjeta g. Pašić izjavio je, da Jugoslavija želi, da se rapalski ugovor točno ispuni. A ako se ne ispuni, kako bi imao, onda da će taj ugovor ići pred sud Lige Naroda. — Ne budemo li — veli Pašić — zadovoljni sa njegovom rasudom, onda ima da se ide pred Saveznike. I tada bit ćemo u mnogo boljem položaju, kad to predje preko Lige Naroda, nego kad bi sami nešto riskirali. Ako se desi ta nesreća, da tako riješi Liga Naroda, da neki dio bude opet nesačuvan, da otpane od nas, mi držimo, gospodo, da je to nepravedno. — Skupština je primila Pašićevu izjavu na znanje i odglasala vladi svoje povjerenje.

Svršetak revolucije u Bugarskoj. U zadnjem broju Istarske Riječi izjavismo svoju bojazan, da će i u sadašnjoj seljačkoj borbi pobjediti sila nad pravicom. Tako je i bilo. Bugarska je vlada iznijela pobjedu nad svojim pobunjenim komunistima i zemljoradnicima. Mjesta Belograjčik, Vraca i Berkovica pali su još prošle subote u vladine ruke. Držalo se još jedino Orehovo, no konačno je i ono palo i time je i zadnja kula pobunjenika pala u ruke vlade. Pobuna je prema tome potpuno ugušena.

Medjutim sada dolaze vijesti o groznom klanju pobunjenika u zauzetim mjestima. Prema tim vjestima vlada i makedonstvujušči upotrebili su ovu priliku, da se najkrvavijim sredstvima riješe svojih protivnika: komunista i zemljoradnika. U Ferdinandovu, Belogračiku, Vraci i Berkovici streljano je i poklano na najbrutalniji način preko 3000 pobunjenika i njihovih porodica. U Vidinu su pobunjenici za njihova gospodstva u gradu pobili oko 200 vladinih činovnika, oko 25 oficira, okružnog načelnika i sve policijske činovnike. Kad su se vladine čete ponova domogle Vidina zarobile su oko hiljadu pobunjenika, koji su gotovo svi pobijeni.

Posljednji bjegunci iz Bugarske javljaju doista, da je cijela ta partija pobunjenika, koji su pokušali prebjeći na jugoslovenski teritorij, naišla na jedan odred makedonstvujuščih u blizini jugoslovenske granice, te je po makedonstvujuščima čitava partija od 2000 bjegunaca uništena vatrom iz pušaka i bombama. Neznatan broj onih koji su ostali na životu, raspršio se na sve strane i o kojima se više ne zna.

Rijeka se obraća na Ligu Naroda. Predsjednik riječke vlade Zanella uputio je ovih dana opširno pismo Ligi Naroda. U tom pismu opisuje teško stanje na Rijeci te moli Vijeće Lige Naroda, da ispita nasilja za slobodu i nezavisnost Riječke Države i da ishodi:

1. Da kr. italijanska vlada povrati bez daljnjega Slobodnoj Riječkoj Državi luku, lučki i željeznički uredjaj Slobodne Riječke Države, jedinog zakonitog vlasnika i administratora istih, i da prestane protuzakonito i samovoljno zaposjednuće kao i administracija onih tijela po kr. italijanskoj vladi;

2. Da po slovu i duhu čl. IV. rapalskog ugovora prestane na Rijeci bavljenje trupa i oružanih sila (karabinijera, kr. trupa, nacionalne fašističke milice) koje isključivo ne pripadaju Slobodnoj Riječkoj Državi i da se providi sve za povratak i za nesmetano funkcionisanje konstituante i zakonite vlade, uključivši ovamo i riječku državnu policiju;

3. Da budu poduzete efikasne mjere, protiv svakog pokušaja modifikacije, ograničenja i ukinuća stečenih prava, kao i protiv svakog nasilja, prikraćenje ili uvrede na suverenitet ili na pravo slobodnog raspolaganja Riječke Države sa svojim vlastitim teritorijem i na dobra, koja ju čekaju u smislu rapalskog ugovora;

4. Da bude Slobodna Država Rijeka, u smislu druge alineje čl. I. Ugovora, primljena kao član Lige Naroda.

Šta se dešava u Njemačkoj? U Njemačkoj je postao vrlo nesnosan položaj. Bavarska hoće da se opet povrati monarhističkom režimu i da se otcijepi od ostale Njemačke. U rajnskom području zavladao je strašan kaos. U nedjelju je tamo protekla krv. Imade na stotine mrtvih i ranjenih. Separatiste su se skupili oko dva sata poslije podne da demonstriraju. Bilo ih je oko 40.000 ljudi. Oko četiri sata poslije podne su se držali govori kod Bismarckovog spomenika. Jedan je govornik naglasio, da demonstracije moraju biti mirne, jer su u tom pogledu dane garancije, ali nitko ne smije zaboraviti na danu zakletvu. Kod toga je došlo do sukoba sa policijom, protiv koje su iz mnoštva ispaljena dva hica. To je bio alarm za opću pucnjavu iz redova separatista. U taj mah došli su i komunistički demonstranti, pa su sada separatisti otvorili vatru na njih i na brojnu ostalu publiku. Kod toga su se odigrale strašne scene medju publikom. Došlo je do krvavih sukoba. Francuska posada, koja je bila smjesta alarmirana, nastojala je, da razoruža policiju. Sad su i separatisti pokušali, da se bace na policiju. Postavljeni su mnogi policajni činovnici. Još do 7 sati nije uspjelo uspostaviti mir u Düsseldorfu. Gradom su prolazile jake francuske patrole. Separatisti vrše zajedno sa francuskom vojskom službu na ulicama. Na važnijim su raskršćima postavljeni tankovi. O žrtvama još nema tačnih podataka, ali se općenito govori o 40 mrtvih i ranjenih. Ubijena su i dva do tri policista.

Grčka se pritužuje… Grčka vlada poslala je ovih dana jednu novu notu konferenciji ambasadora. U toj noti grčka vlada veli, da je dostavila italijanskoj vladi svotu od 50 milijuna lira na ime odštete. Grčka vlada tim ispunja nalog konferencije ambasadora ili smatra, da mora odlučno protestirati proti odluka konferencije ambasadora, jer drži, da tim nisu ispunjeni uvjeti, koje je konferencija ambasadora stavila grčkoj vladi svojom notom od 8. IX. Grčka vlada je provodila savjesno istragu i nastojala da pronadje krivce. Ona odbija od sebe prigovore, da grčke vlasti nisu besprikorno izvršile svoju dužnost. U noti se zatim ističe, da se u Grčkoj općenito drži, da su počinitelji atentata došli iz Albanije neposredno pred sam atentat i nakon što su ga izvršili, da su pobjegli netragom u Albaniju. Uslijed toga nije bilo moguće uhititi zločince. Prema izjavama raznih svjedoka, a u prvom redu prema izjavi kačaka Mema, zločin je bio zasnovan u Argirokastru od strane Arbanasa. Ova činjenica dokazuje, da na grčku vladu ne pada odgovornost za ovaj zločin. Odluka konferencije ambasadora, kojom se nameće Grčkoj isplata od 50 milijuna lira mora da pobudi negodovanje u grčkom narodu i da razočara grčku vladu, koja se pouzdavala u pravednost velikih sila. Grčka se kažnjava a nije ništa skrivila. I u pogledu provadjanja istrage, Grčkoj se ne može ništa prigovoriti, jer je medjusaveznička komisija sa 3:1 glasova isključila odgovornost grčke vlade i konstatirala dobru volju i ispravan postupak grčkih vlasti pri vodjenju istrage. Kazni, koja je nametnuta Grčkoj nema primjera u diplomatskoj historiji. Pored toga ekonomske prilike Grčke su takove, da ju ova kazna teško pogadja. Grčka mora da isplati 50 milijuna, dok je nedavno tražila od Engleske zajam u visini od 100 milijuna. Čast grčkog naroda iziskuje, da konferencija ambasadora ispita pomno krivnju i da primi proteste grčkog naroda a po tom da ove proteste uputi mirovnom sudištu u Haagu, da ovo donese konačnu odluku o krivnji Grčke.

Pred sastankom Pašića i Mussolinija. Iz Beograda javljaju, da će se već prvom polovicom mjeseca oktobra sastati u Veneciji g. Pašić sa g. Mussolinijem. Za ovaj se sastanak čine već pripreme i s jedne i s druge strane. Vjeruje se, da će se nakon ovog sastanka razbistriti situacija i da će se pitanje Rijeke riješiti mirnim putem. Pregovori paritetne komisije otpočeli bi odmah nakon ovog sastanka talijanskog i jugoslovenskog premijera, a sam rad paritetne komisije trajao bi vrlo kratko vrijeme. Dan odlaska g. Pašića nije još utvrdjen.

Kriza u fašističkoj stranci u Italiji. U vladajućoj stranci izbruhnuo je veliki spor, koji nadmašuje sve dosadašnje. Taj spor je nastao uslijed nesuglasica u vodstvu stranke. Mussolini i drugi odlični vodje italijanskog fašizma drže, da fašisti nose veliku odgovornost za sudbinu Italije, Radi toga da se moraju skrbiti za red i mir u cijeloj državi. Što više: moraju da poštuju zakone i da ne počinjaju nikakve zulume. Medjutim u Italiji, a naročito u nekojim pokrajinama, ima i takovih fašističkih vodjá, koji zastupaju čisto drugo mišljenje o zadaći fašizma. Ti potonji jednostavno misle, da država mora služiti njima samima, pa apsolutno i bezobzirno gospodare nad pučanstvom. Uslijed toga italijanski narod počinje da mrzi ne samo njih nego i cijelu stranku. To je činjenica, koja je zabrinula mnoge odlične, idealne vodje fašizma. Mussolinijev prijatelj Massimo Rocca, napisao je u reviji «La Critica Fascista» članak, u kojem naglasuje, da će trebati pokrenuti akciju, da važi zakon za sve jednako, za fašiste i nefašiste. Roccov članak, kojim se slagao i sâm Mussolini, naišao je na velik otpor. Posljedica toga bila je ta, da je strankino vodstvo isključilo Rocca iz stranke — dakako bez znanja Mussolinija. Vijest o tom isključenju izazvala je u Rimu veliko iznenadjenje. Netom je zato saznao Mussolini, pozvao je k sebi comm. de Bianchi-ja te postavio zahtjev, da se opozove prvotni zaključak. No izvršujući odbor stranke nije htio da se tomu pokori. Mussolini se time uvrijedio, pa je ponovno pozvao k sebi comm. de Bianchi-ja i naložio mu, da isposluje, da u roku od 6 sati demisionira čitav izvršujući odbor. Bianchi je htio da brani izvršujući odbor, no Mussolini nije htio o tome niti da sluša, već je samo ponavljao riječ demisija, demisija… Zatim je imao izvršujući odbor fašističke stranke sjednicu, te zaključio, da odstupe svi tajnici. A pošto se Mussolini nije htio ni time zadovoljiti, morao je kasnije sav odbor podnijeti ostavku. Sad će pak doći do izbora novog izvršujućeg odbora. Ako svi znaci ne varaju, Mussolini hoće da preuredi vodstva svih fašija i da onemogući samovladanje pojedinih vodja u fašističkoj stranci.

Važnost Palestine. Egipat sa svojih 16 milijona stanovnika fanatizovanih dugogodišnjom nacionalnim osjećajima naroda, ali nije mogao britansko carstvo teško breme i pogibelj ozbiljnih sukoba, pak je dalekovidni i praktični duh engleskih državnika našao sretan izlazak iz teškog položaja proglasivši nezavisnost Egipta, ali pridržavši takav upliv na cjelokupni gospodarski i politički život egipatskog naroda, da je okupacija promjenila samo oblik te se od vidljive promjenila u nevidljivu. Engleska je doduše razborito izašla u susret nacionalnim osjećajima naroda, ali nije mogla da se odreče Egipta, jer kroza nj ide Nil i sueski kanal koji na najekonomičniji i najsigurniji način spajaju Englesku sa Indijama i sa velikim dijelom njezinog kolonijalnog carstva.

Nego uza sav preostali upliv u Egiptu, engleski državnici računaju i sa eventualnošću pokušaja da se Egipat potpuno otme engleskom uplivu, pak svjesni ogromnih interesa koje treba zaštititi, nastoje oko utvrdjenja svoje vlasti u Sudanu i u Palestini koji s juga i sa istoka opkoljuju Egipat, te nad njim strateški i ekonomski dominiraju.

Ovo je glavni razlog velike pažnje koju Engleska danas posvećuje Palestini i smjera da promjeni politiku, koju je do sada vodila u ovoj zemlji. Ovomu treba pridodati i to, da danas Engleska svoju političku moć u Prednjoj Aziji temelji na arapskom elementu, nastojeći da sakupi u jedan Savez sva arapska plemena, ali pod svojim uplivom i protektoratom. I u ovom engleskom planu igra veliku ulogu Palestina jer je ona danas u ogromnom dijelu arapska zemlja (1,000.000 Arapa naprama 80.000 židova), a jedina od arapskih zemalja koja graniči sa sredozemnim morem, a s time i sa važnim ratnim bazama engleske moći u tom moru.

Ovaj izniman geografski položaj Palestine i njegova važnost po englesku kolonijalnu moć bio je u zadnje doba predmet važnih sjednica engleske vlade i uzrok dalekosežnih odluka. Zaključeno je da se u Caifi izgradi ogromna luka za trgovačke i ratne svrhe, te je za to preventiviran trošak od jedne milijarde lira. Ova luka imala bi postati stjecište važnih željezničkih pruga, te baza jednog dijela ratnog brodovja i opsežnog zrakoplovnog programa.

U savezu s ovim predstoji i promjena engleske politike u Palestini, koja je do sada provodila i zaštićivala useljivanje židova, ali danas važni interesi u Egiptu, nad kojima mora da bdije i potreba da zadobije povjerenje i simpatije Arapa radi svoje vlasti u Aziji, sile ju da se prikloni arapskom elementu i njegovim interesima. S time će biti teško pogodjene nacijonalne aspiracije židova i njihovo useljivanje u Palestinu, ali Engleska ne može da radi problematičnog uspjeha jedne židovske akcije stavi u pogibelj svoju moć u krajevima o kojima zavisi njezina vlast u Indijama i na cijelom Istoku.

Ulazak Irske u Savez Naroda. Kao što smo nedavno javili, Irska je jednoglasno bila primljena kao slobodna država u Savez Naroda. Tom prilikom uzeo je riječ irski delegat Cosgrave, i to na irskom jeziku. Poslovnik naime Saveza Naroda dozvoljava govore na svim jezicima, samo onaj govornik koji ne govori francuski ili engleski, treba da se sam pobrine za prevod na jedan od ovih dvaju jezika.

Cosgrave je zahvalio u ime Irske na tome što je ona primljena u Savez, te je izjavio da će u buduće unutarnja trvenja u Irskoj biti samo prošlost i da će Irska uspješno djelovati u Savezu, čiji su se članovi svečano obvezali u gospodarskom, duševnom i moralnom pravcu promicati mir, sigurnost, sreću i dobrostanje čovječanstva. «U toku debate — rekao Cosgrave — mi smo imali prilike da vrlo jisno upoznamo izmjeničnu ovisnost naroda na gospodarskom i duševnom polju. Način kojim je do sada Savez Naroda išao za ovim idealima, nas je k njemu privukao, a ako do sada njegova sredstva nisu dovela do ispunjenja svih ciljeva, to mi ne smijemo da zaboravimo na našu narodnu poslovicu koja kaže da je svaki početak težak. Nu mi smo potpuno uvjereni, da će u buduće lojalna upotreba pravednih sredstava vazda opravdati naše zajedničke nade. Naša historija i naš nacionalni instinkt ne dadu da se u nama izgubi misao da privremeni pa i opetovani neuspjesi u jednoj pravednoj stvari vode ipak konačno i silom k uspjehu.» Govor Cosgravea bio je primljen velikim odobravanjem.

Turska — republika. Sa raznih se strana javlja, da je u Turskoj proklamovana republika. Predsjedništvo republike bit će povjereno Mustafa Kemal - paši.

Razne vijesti

Domaće novosti.

Odlazak odvjetnika g. dra. Frana Brnčića iz Trsta. Naš odlični prijatelj g. dr. Fran Brnčić, bivši odvjetnik u Trstu, prisiljen prilikama preselio se iz Trsta u Zagreb, gdje je otvorio svoju pisarnu. Time je naš narod u ovim krajevima, a naročito u Istri, izgubio vjernog sina, prijatelja i narodnog borioca.

Dr. Brnčić bio je prije rata zastupnik u istarskom saboru u Poreču, gdje je muževno istupao za prava našega naroda u Istri. Osim toga sudjelovao je u svim slovenačkim društvima u Trstu. Tekom rata stekao si je neprocijenjive zasluge ne samo za naš slavenski živalj nego i za italijanski dio tršćanskog pučanstva, i mnogome i koristio i riješio ga vješala, kad je vladala najstroža vojnička diktatura. Mjesto, koje je zauzimao u našim redovima, ostat će prazno, jer se ne će naći nijedne osobe, koja bi znala i mogla da ga u njegovom radu nadomjesti. Mnogo smo s njime izgubili. Bio je radin i spretan, energičan i na svom mjestu. Radi toga ostavio je ovdje mnogo prijatelja, a bogme i neprijatelja. No neka bude uvjeren, da ga ne ćemo nikad zaboraviti, a tako se nadamo, da ne će ni on zaboraviti nas ni svoju Istru, koju je toliko ljubio. Sve njegovo ostalo je kod nas. Želimo njemu i njegovoj čestitoj obitelji mnogo, mnogo uspjeha u novom zavičaju.

Novačenje godišta 1904. Ratno ministarstvo u Rimu izdalo je okružnicu, kojom se pozivlju svi mladići, koji su rodjeni 1904. godine, na vojničku stavnju. Vojnički pregled novaka vršit će se od 15. oktobra 1923. do 20. marca 1924.

Financijske poteškoće tršćanskog fašističkog glasila. »Il Popolo di Trieste«, glasilo tršćanskih fašista nalazi se u tiškom financijskom položaju. Dosadašnji je ravnatelj, g. inž. Menesini, odstupio i izjavio, da će list brzo prestati izlaziti, ako fašisti ne učine svoje dužnosti. Time će vrlo mnogo profitirati ovdješnji »Piccolo«, jer će se njegova naklada znatno povećati.

Nacrti za poitalijančenje primorskih Slavena. Ovih dana obdržavala se u Padovi glavna skupština poznatog društva »Dante Alighieri«, koje ima zadaću da poitalijanči sve narodne manjine u Italiji, a naročito primorske Slavene. Tršćanski profesor dr. Mucatti imao je opširno predavanje o nama Slavenima. U svojem govoru zahtijevao je hitnu pomoć za poitalijančenje naših krajeva. Iza tog govora bio je izradjen točan nacrt, po kojima da započne raznarodjivalački rad. Svi govornici bili su suglasni u tome, da društvima »Dante Alighieri«, »Lega Nazionale« i »Italia Redente«, ne treba voditi nikakve skrbi radi poitalijančivanja naše djece putem škole, to više, što je taj posao preuzela na sebe talijanska vlada. Radi toga se zaključilo, da će ta društva, a naročito »Dante Alighieri«, započeti sa izvanškolskom i predškolskom propagandom. Medjutim mi smo čvrsto uvjereni, da im ni taj posao ne će donijeti trajnog uspjeha. Nasilna asimilacija nije imala nikad trajnog uspjeha, a tako ne će ni ova. Slaveni su dosta žilav i ustrajan narod. Oni su odoljeli mnogim i mnogim navalama, pa će i ovoj. Zato — gore srca!

Dvojna mjera. Predprošlje nedjelje imala je rihemberška omladina da priredi veselu zabavu. Za taj dan pripravljala se dugo vremena. Goričke vlasti su već unaprijed izjavile, da nemaju ništa protiv zabave. Obzirom na to nastala je živa propaganda za učestvovanje po cijeloj rihemberškoj okolici. Ali gle čuda! U zadnji čas, kad je već bilo sve pripravno i uredjeno, vlasti opozvaše zadanu riječ i jednostavno zabraniše. Tako je došlo uzalud više hiljada ljudi u Rihemberg. Razljućena se masa odmah povratila kući, jer je postojala bojazan, da će ih na to prisiliti sigurnosni organi.

Znanja radi. Kako je poznato, gospodin Ivan Novak zapustio je Pazin i otišao u Česku. Njegovu knjižaru kupila je gospodja Francesca Agostinis i otvorila trgovinu u Pazinu u ulici Francesco Constantini br. 167. Knjižara je opskrbljena svim kancelarijskim, školskim i inim potrebštinama. Prodajne cijene jesu vrlo umjerene.

Svega po malo

Slovenci i alkoholizam. Na posljednjem katoličkom kongresu u Ljubljani vodila se rasprava i o alkoholizmu. Novi krčki biskup, prof. dr. Srebrnič, izjavio je, da svih Slovenaca ima 1,056.464 duša. Svake godine rodi se ih oko 36.000 Naravski, medju tima ima i devet postotaka nezakonske djece. G. dr. Srebrnič misli, da je tom žalosnom pojavu najviše pridonio preveliki broj gostiona, kojih ima u Sloveniji 5839 — dakle jedna na svakih 180 duša. Samo lanjske godine da se zapilo u slovenačkim gostionama preko 4 milijarde kruna. Uslijed toga — veli g. prof. dr. Srebrnič — nije nikakvo čudo, što je samo lanjske godine došlo preko 2800 zločina pred ljubljansko sudište. Svakako žalosna statistika.

4. februara 1929. konac svijeta? Neki engleski učenjak izustio je ovih dana grozno proročanstvo. On tvrdi, što mi inače nemamo niti na kraj pameti, da će 4. februara 1929. nastupiti svršetak svijeta. Tog dana da će nastati na zemlji takav ciklon, koji će za vrijeme od nekoliko sati uništiti cijelu zemaljsku kruglju. Najedamput će ostat uništene sve kuće i palače, koje su ponos ljudskog uma. Rijeke i gore će sve izginuti. Spasit će se vrlo malo ljudi. Tima pak će biti dana mogućnost, da obnove današnji pokvareni ljudski rod.

Krštenje jugoslovenskog prijestolonasljednika bit će 14. oktobra t. godine u Beogradu. Dobit će ime Petar. Kumovat će mu engleski prijestolonasljednik. Na krštenju i slavi će biti rumunjski kralj i kraljica, grčki kralj i kraljica pa razni grčki, rumunjski i engleski prinčevi i princese, a i zastupnici drugih država. Kažu, da će prijestolonasljednik kod krštenja dobiti časni naslov hrvatskog bana, i da će se svaki nasljednik prestolja odsad zvati hrvatskim banom, kao što se svaki engleski nasljednik prestolja zove princom od Walesa, a nekad je taj princ od Walesa bio pokrajini Wales isto, što i u Hrvatskoj ban.

Što sve pojedu jedni svatovi. U nekom selu u Prekomurju slavio je neki mlinar svadbu svoje kćeri, pa je u tim svatovima bilo 500 gosti, koji su pojeli 2 vola, 5 teladi, 30 svinja, 50 gusaka, 30 kokoši, 20 purana, 90 pilića. Potrošilo se i 500 kg brašna, 1780 jaja, a popilo se 1500 litara vina i 600 litara piva. Jelo je pripremalo 15 kuharica.

Što može da učini seljačka bistroumnost. Svi mi znamo, da je u satu vrlo zapletena i zamršena mašinerija onih malih kotača i kotačića. Sve se to dosad pravilo iz tvrdog metala, obično iz mjedi. Ali eto prije kratkog vremena dobio je predsjednik ruske republike Lenjin jedan sat, koji je sav iz drveta. Jedan običan ruski seljak, koji ima strpljenja, vještine i sigurno oko, uspio je da iz orahovog kuhanog drveta izradi ne samo kutiju jednog džepnog sata, već i sve njegove potrebne točkiće i ostale dijelove. Izuzevši čelične opruge, u tome satu nema ničega metalnog, već je sve od drveta.

Ljudi, koji imadu krila. Neki franceski učenjak veli, da takvi ljudi žive na zvijezdi Marsu, koja je nešto manja nego zemlja, na kojoj mi živimo. Mnogi učenjaci vele, da na tome Marsu žive ljudi i životinje, pa neki sada proučavaju, kako će im onamo telegrafirati. A ovaj učenjak eto kaže, da ljudi na Marsu lete. Blago njima, barem ne trebaju krilatica (aeroplana)!

Proslava pohoda fašista na Rim. Talijanska je vlada odlučila, da se od 28. do 31. ovoga mjeseca proslavi godišnjica fašističkoga pohoda na Rim i preuzeća vlasti. Dne 28. oktobra će biti velika revija trupa u Milanu, 29. u Bologni, 30. u Peruggi, i to kao u etapnim stanicama za pohoda na Rim. Dne 31. oktobra će biti u samome Rimu velika fašistička svečanost.

Kako može žena postići što ljepše ruke? Gradske žene mažu svoje ruke kojekakvim mazalima, i što sve još ne rade, samo da imadu ljepše ruke. Sad je jedna Amerikanka pronašla, kako se mogu postići što ljepše ruke, pa veli, da ruke postaju sve ljepše od pranja tanjura. Dakle perite, djevojke, što više i što marljivije tanjure, pa da vidite!

Miljunaš traži ženu od sto kila. Neki američki milijunaš oglasio je u novinama, da traži djevojku, kojom će se oženiti, ali da ta djevojka ne smije imati manje od 100 kila težine. I to mi ti je neko američko čudovište!

Ima srce na desnoj strani. Svi ljudi imadu srce na lijevoj strani. Ali eto u Austriji ima jedan čovjek, kod kojega su liječnici pronašli, da ima srce na desnoj strani, a jetra na lijevoj. I svejedno taj čovjek živi i kao svaki drugi čovjek. Božja volja!

Boljševici daju djeci konjska imena. Boljševici su u svojoj mržnji na vjeru dotjerali dotle, da više ni djecu ne dadu krstiti, nego im sami daju kojekakva konjska imena, samo ne imena svetaca. Pomislite sada, kako je to, sad se jedno dijete zove Vranac, drugo Žerav, treće Ridjan, četvrto Mrkonja, peto Šarac i tako redom.

Narodi, koji ne piju kravijeg mlijeka. Predzadnji put smo pisali, da u Kini i odrali ljudi piju mlijeko od žena. Zato oni ne će da piju mlijeka od životinja: od krave, koze i ovce. Isto tako Indijanci ne piju životinjskog mlijeka, jer vele, da se tim mlijekom smije hraniti samo mlado od životinje i nitko drugi.

Izumljen revolver, koji nikad ne promaši. Jedan je američki puškar izumio takav revolver, koji je udešen tako, da i u noći osvjetljuje onaj predmet, u koji se revolverom puca, pa tako i noću taj revolver sigurno gadja.

Medvjed ranio čobanina kod sela Raštelice kraj Sarajeva. Čobanin je htio medvjeda sekirom ubiti, kad je navalio na stado, ali medvjed je ugrizao čobanina, otkinuo mu komad mesa i pobjegao.

Električne željeznice, koje vuku električne lokomotive, uvede u Čehoslovačkoj i Madžarskoj.

Koliko stoji život u Poljskoj. Prema jednoj statistici, koju donosi septembarski »Službovyk« troškovi za jednu osobu na mjesec iznosili su u Poljskoj mjeseca augusta: doručak (kava, dva peciva) dnevno 7.000 poljskih maraka (mjesečno 210 hiljada polj. maraka), objed (tri jela) dnevno 32.000 maraka (260.000), večera (jedno jelo i čaj) dnevno 20.000 maraka (600.000), pranje 180.000, stan 45.000, svijetlo 60.000, mjesečni potrošak na odijelo 660.000, na cipele 150.000, razne druge potrebe (zubni prašak, sapun, brijanje, šišanje, kupanje) 200.000 i druge kulturne potrebe 300.000 maraka. Jedna osoba prema tome trošila je prošloga mjeseca 3,365.000 maraka.

Borba ruske vlade protiv nepismenosti. Ruski je komesar za pučku prosvjetu, Lunačarski, obećao, da u skoroj budućnosti u sovietskoj Rusiji ne će biti ni jednog jedinog analfabeta. Prema zadnjoj statistici ima u Rusiji (evropskoj) najmanje oko 19 milijuna, u Ukrajini 12, u Kavkazu 1 i pol milijuna analfabeta. Sada se priprema obnova osnove za suzbijanje analfabetizma, te će i posjećivanje tečajeva biti obvezatno ne samo za mlade ljude, nego i za stare. U taj svijetli primjer Rusije morala bi se ugledati i naša država — Italija.

Statistika jugoslavenskog sokolskog saveza. Statistički odsjek jugoslavenskog sokolskog saveza dovršio je ovih dana pregleda jugoslavenskog sokolstva. Statistika nam daje točan pregled snage i jakosti sokolstva u Jugoslaviji. Iz ogromnog elaborata uzimamo tek najvažnije brojke, koje će nesumljivo zanimati i čitavu našu istarsku javnost. Jugoslavenski sokolski savez broji 26 župa sa 399 društava. Broj sokolova iznaša: 42.334 članova, 11.411 članica, 5.730 muškog naraštaja, 4.260 ženskog naraštaja, 8475 muške djece i 8.890 ženske djece. Dakle ukupni broj 79.100.

Drugi dan iza vjenčanja bacila se preko prozora. Nije se to doduše dogodilo kod nas u Istri, već u Engleskoj. U jednom mjestu kraj Londona vjenčao se načelnik Maldon sa gospodjicom Feereman. Prvi dan njihovog bračnog života, medju svaćom, prošao je u najvećom zadovoljstvu. Ali uveče, kad su svatovi otišli svojim kućama, mlada je nevjesta brzo konstatovala, da njezin muž nije bio za ženidbu, pa se odmah ražalostila. Drugi dan ujutru bacila se preko prozora iz četvrtog sprata i ubila se. — Pravo imaju naši ljudi u Istri, kad vele: Duga kosa — kratka pamet!

TUDJA VALUTA NA TRŠĆANSKOJ BURZI

Jučer, dne 3. oktobra 1923. mogao si prodati ili kupiti:

100 francuskih franaka za 132—132.50; 100 švicarskih franaka za 396—300; 100 njemačkih maraka za 0.005—0.010; 100 rumunjskih leja za 10—10.50; 100 čehoslovačkih kruna za 65.25—65.75; 100 madžarskih kruna za 0.11—0.12; 100 njemačko-austrijskih kruna za 00.310—00.320; 100 jugoslovenskih dinara za 25.50—25.90; jedan američki dolar za 22.20—22.30 i jedna lira šterlina za 101—101.30 italijanskih lira.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Lovransko društvo za štednju i zajmove

pozivlje svoje članove na

izvanrednu skupštinu,

koja će se obdržavati 14. oktobra 1923. u 9½ sati prije podne u kući br. 1 sa ovim

dnevnim redom:

1. Čitanje zapisnika prošle glavne skupštine.
2. Promjena društvenih pravila i to §§ 5, 35, 41, 42.
3. Slučajnosti.

Lovran, 30. septembra 1923.

Odbor.

P. S. Ako u odredjeno vrijeme ne bude prisutno toliko članova, koliko zahtijevaju društvena pravila, skupština će se obdržavati isti dan, sat kasnije, sa istim dnevnim redom, te će se zaključivati bez obzira na broj prisutnih zadrugara (u smislu §§ 32 i 33 zakona od 9. aprila 1873 D. Z. br. 70.)

Poziv

na

glavnu skupštinu

Kršanskog društva za štednju i zajmove,

koja će se obdržavati u Kršanu u nedelju dne 14. oktobra t. g. u 10½ sati prije podne.

Dnevni red:

1. Čitanje zadnje revizije.
2. Odobrenje računa za godinu 1921. i 1922.
3. Izbor jednog člana odbora.
4. Izbor jednog člana nadzornog odbora.
5. Promjena § 41. društvenih pravila.
6. Slučajni predlozi.

Odbor.

Širite „Istarsku Riječ"!

Broj 40. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 11. oktobra 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku Istarskog naroda.

Izjava

Potpisani zakoniti zastupnici slavenskog naroda u Italiji dižemo svečani i odlučni protest proti naertu rimske vlade, da uvede u naše pučke škole italijanštinu kao nastavni jezik. Italijanska je vlada tom odlukom postavila ruku na najelementarnija i najsvetija prava našega naroda, te je izvršila napadaj na naravno pravo, koje civilizovano čovječanstvo priznava svim narodima i svim plemenima na svijetu. Da se mora vršiti poduka i uzgoj mladeži isključivo u materinskom jeziku, to je načelo, koje je postalo vlasništvom kulturne svijesti čitavog svijeta i koje je primljeno u posebnim ugovorima za zaštitu manjina medju temeljne odredbe medjunarodnog prava. Ti ugovori, koji su se naložili državama uz sudjelovanje Italije, svečano proglasuju pravo narodnih manjina, uključenih u medjama inorodnih država, da se njihova djeca podučavaju u materinskom jeziku.

Te temeljne sloboštine narodnih manjina ne može da poruši nijedna vlada i nijedna država, jer nema do toga ni po naravnom ni po božjem ni po medjunarodnom pravu ni najmanjeg prava, to više, što je ta sloboština postavljena pod naročitu zaštitu čitavog kulturnog čovječanstva, organizovanog u Savezu Naroda. Zastupnici pedesetero država, koje su potpisale listinu o Savezu Naroda, svečano su se obvezali, da će solidarno i svim svojim organizovanim silama braniti to naravno pravo svojih narodnih manjina. Da je bila kraljevina Italija oproštena da se još posebno obaveže, da će poštovati prava svojih narodnih manjina, to ne znači, da može danas gaziti načela, koja su zajamčena od Saveza Naroda, čija je i ona članica. Kraljevina Italija bila je oproštena od posebnih pismenih obveza prama svojim narodnim manjinama jedino zato, pošto je njezina vlada ustvrdjivala, da će Italija kao kulturna država sama od sebe i bez pravne sankcije poštovati životna prava inorodaca. Prama tome Italija je još više nego s lojalnom obvezom zajamčila prava inorodcima, ona ih je zajamčila sa svojom narodnom čašću i sa svojim dobrim glasom kulturne države. Ako vlada oduzme našem narodu nastavne škole, ogriješit će se time protiv pouzdanja, koja je uživala Italija prigodom zaključka mirovnih ugovora.

Osim toga potpisani zastupnici jugoslovenske manjine u Italiji izjavljamo, da je namjeravani zaključak rimske vlade u strašnoj protimbi sa časnim tvrdnjama i obećanjima italijanskog Parlamenta i prijašnjih vlada.

Protukulturni zakon o poitalijančenju slavenskih pučkih škola još nije izašao, nije još objelodanjen u zvaničnom listu, dakle još nije valjan, ali školske su ga vlasti u Julijskoj Krajini počele već da izvadjaju na cijeloj liniji. Taj je postupak protuzakonit i zato su sve odluke školskih vlasti beskrijeposne, za naš narod neobvezne i mi ih ne priznavamo.

Pa kad bi danas sutra i zakon izašao u službenom listu, mi ga ne bismo mogli nikada priznati. Nijedan narod, koji ima još nešto ponosa u sebi, ne može da prizna zakona, koji je naperen proti njegovoj kulturi i njegovoj duševnoj egzistenci. Takav zakon je nemoralan i zato neobvezatan.

Namjeravana reforma ministra Gentile stupa na stran zloglasnim školskim zakonom pruskog imperijalizma proti Poljacima, koji su izazvali negodovanje čitavog kulturnog svijeta i italijanskog naroda.

Uvjereni, da će se s našim protestom slagati svi, koji su u Italiji vjerni najplemenitijim tradicijama svojeg naroda, svi ljudi u Italiji i izvan nje, koji su prožeti duhom zajedničkih kulturnih ideala čovječanstva, pozivljemo vladu, da odstupi od svoje namjere.

Naš narod je zreo i zato osjeća sa svim srcem i spoznaje s potpunom sviješću, da je školska poduka njegove djece u materinskom jeziku njegovo prvo, sveto i nedotaknjivo pravo, da je to preduslov njegovog kulturnog, moralnog i gospodarskog napretka, radi toga ne će da mu se odreče te si ga od nikoga ne će pustiti oduzeti — nikad!

U Trstu, 7. oktobra 1923.

Jugoslovenski poslanici u italijanskom Parlamentu:

Josip Lavrenčič, dr. Karol Podgornik, dr. Ulikse Stanger, Virgilije Šček, dr. Josip Wilfan.

Ne dirajte nam u škole!

Program fašističke vlade ide za tim, da Slavena u Italiji nestane. To je najavio ministar-predsjednik Mussolini, kad je ono govorio o asimilaciji našega naroda kao o jednoj državnoj potrebi, a njegovi vjerni sluge zasukali su rukave, da taj posao što radikalnije izvrše. Medju najproždrljivije asimilatore spadaju ministar-filozof Gentile i njegov proveditor u Trstu, Reina, koji operiraju na školskom polju.

Hajka na učitelje i škole zahvatila je toliki mah, da se može govoriti o evropskom škandalu. Jer u čitavoj historiji ne spominje se postupak, koji bi ama samo iz daleka naličio onome naših gospodara u pitanju škola. I Nijemci su zatirali Poljake, i Madžari su zatirali Srbe i Hrvate, Slovake i Rumunje, ali Bismarck i razni Hermanni i Arpadi nisu zapadali u histeriju, ako ne bi za svaki obrok proždrijeli po nekoliko Slavena. Pa ipak danas leže potrti na zemlji, a njihove žrtve žive su i jake...

Mi ćemo ovoj gospodi Latinima ostati na želucu. Hoćemo, tako nam vjere! Ako oni misle, da im valja tražiti uzor u historiji Slovenaca iz stare Kraljevine, tkzv. Rezijanaca, onda im nema pomoći. Oni ne vide, da je izmedju nas i Slavena, s kojima su oni otprije vladali, jedna velika razlika: da smo mi u ovo šezdesetak godina, otkad su Rezijanci od nas razdvojeni, prevalili dugačak put na polju prosvjete i napretka; da smo u borbi za naš opstanak očeličili i snagu i svijest naše narodnosti i uzgojili u našim srcima svetu ljubav za milu majčinu riječ, koju ne može više nikakva politika, da iz njih iščupa niti sila da zatre.

Jedan kulturan i svjestan narod ne da se istrijebiti. Tko mu dira u njegove svetinje, tko mu goni majčinu riječ iz škole, taj ga lje ne može asimilirati. Kako da vuk «povući» jagnje? Kako da mi budemo jedno s onima, koji nas zatiru?

Vi ćete nam uzeti škole. Vi ćete prognati naš jezik iz javnog života. Vi ćete svu svoju čilu iskaliti nad našim jadnim narodom, koji će trpiti i krvariti i plakati nad svojim teškim udesom... Ali Vi nas ne ćete asimilirati. Vi ne ćete u nama imati Rezijance. Na našim ognjištima, u svakoj našoj kućici, u svim našim srcima gojit će se naš milozvučni jezik. Naša zatirana ljubav rodit će pjesmom, i tom će pjesmom naše matere uzgajati djecu svome rodu.

»Slovenec sem, Slovenec sem
Tako mi mati djala,
Ko me je dete pestovala....«

I mi ćemo se za vijeke od vas razlikovati; jer ne ćemo nikada zaboraviti, da ste nam nanijeli najveću krivicu, koju narod može da nanese narodu.

Ne dirajte nam u škole! Budete li nam škole oduzeli, naći ćete nas sve složne u otporu. Nevolja će nas naučiti, da se obranimo i bez učitelja. Vaše škole sa isključivo italijanskim nastavnim jezikom bit će ko tamnice. U njima ne će biti božjeg blagoslova.

Svaka naša kuća bit će škola, svaki naš čovjek bit će učitelj...

Vi ste nam obećali, na usta vaših ministara i u prijestolnom govoru, da ćete poštivati našu nacionalnu individualnost. Oduzimajući nam škole i priječeći nam duševni napredak, vi kršite zadanu riječ i griješite protiv prirode.

Ne dirajte nam u škole!

“L' erede che verrà„

Odmah iza sarajevskog atentata, dne 30. juna 1914., izašao je u 176. broju uvaženog rimskog lista »La Tribuna« članak pod gornjim naslovom. Taj članak je bio napisao poznati italijanski publicista Rastignac (avv. Vincenzo Morello). Nije suvišno da se navede baš u današnjim momentima, gdje se gaze najelementarnija prava našeg naroda, dio onoga značajnoga članka, jer je uvijek poučno i korisno upamtiti sve što je dobro i ispravno.

Taj dio doslovce glasi:

»...Dalla fatalità della sua costituzione l'impero d'Austria ha continuamente ereditato la lotta contro le nazionalità. Per combattere questa lotta esso si è dovuto foggiare armi, sistemi, leggi, non precisamente atti a suscitare consensi e simpatie; armi, sistemi, leggi che tendono a un sol fine: la snazionalizzazione... cioè la soppressione dei caratteri elementari dei popoli soggetti, la mortificazone dei sentimenti, l'umiliazione delle tradizioni, la perturbazione degli interessi, la distruzione di tutto il patrimonio ideale e materiale delle razze, a cominciare dalla lingua a finire al lavoro conteso. Ebbene, non si snazionalizzano i popoli con la stessa facilità con cui si cambiano le culture dei campi. E se ci vogliono migliaia d'anni prima che i pesci del lago Baical diventino pesci di acqua salata, ce ne vogliono di più prima che gli slavi diventino tedeschi o italiani, o gli italiani slavi, o i tedeschi tartari. Bisogna mutare sistema, e, col sistema, le leggi e le armi. Non si distruggono con la forza le nazionalità, come non si distruggono con la forza le religioni. Nè i Romani, nè gli Inglesi hanno mai tentato di mutare o sopprimere la natura delle genti sulle quali hanno esercitato dominio. E i Romani e gli Inglesi sono maestri d'imperio. — Col secolo nuovo bisogna che l'Austria, non più felice, si studi a non far più infelici, a non far più ribelli: provveda a contemperare e armonizzare più che irritare o combattere i sentimenti nazionali che essa tiene in custodia e in governo...«

U srbo-hrvatskom jeziku glasi:

Austrijska je država neprestano naslijedovala borbu proti narodnostima. Da izvojšti ovu borbu, ona si je morala stvoriti oružje, sisteme, zakone, koji nisu bili baš kadri da postignu pristajanje i simpatije; oružje, sistemi, zakoni, koji su bili upereni k jedinoj svrsi: odnarodjivanju... t. j. uništenje elementarnih oznaka potlačenih naroda, ubijstvo osjećaja, poniženje tradicija, poremećenje interesa, uništenje svake idealne i materijalne tekovine plemenâ počam od jezika do osporivanja. No, narodi se ne odnarodjuju tako lako kao što se promjenjuje način obradjivanja polja. I ako bi trebalo na hiljade godina prije nek bi ribe Bajkalskog jezera postale morske ribe, još bi više trebalo, prije nego bi Slaveni postali Nijemcima ili Italijanima ili Italijani Slavenima, ili Nijemci Tatarima. Treba promijeniti sistem, a sa sistemom zakone i oružje. Narodnosti se ne uništava sa silom, kaošto se ne uništava silom vjeroispovijedanja. Pa ni Rimljani ni Englezi nisu kušali da promijene ili uguše narav onih naroda nad kojima su vladali. A Rimljani i Englezi su majstori u vladanju. U novom vijeku treba da Austrija nastoji, da ne stvori još više nesretnika, da ne stvori još više buntovnika. Neka providi da nacionalna čuvstva, s kojim ona raspolaže i vlada, da ih ublaži i dovede u sklad, a ne da ih uzbudjuje i suzbija.

Da li je gospodin odvjetnik Morello-Rastignac i danas još istoga mnijenja, kad se radi o nama Slavenima priklopljenim Italiji?

Jedno stoji da je pogriješno mnijenje mnogih Italijanaca, koji smatraju sebe Rimljanima ili barem direktnim nasljednicima Rimljana i Rimske politike.

Da ste Rimljani, drugačije biste postupali!

Još samo četiri dana...

U zadnjem broju «Istarske Riječi» rastumačismo svojim čitateljima glavne odredbe novog vinskog zakona, koji je bio protegnut i na nove pokrajine. Prema tom zakonu dužni su svi vinogradari da prijave općini količinu ovogodišnjeg vinskog priroda. Prijava mora biti izručena općini najdalje do 15. ovoga mjeseca. Tko ne prijavi svoj vinski proizvod do toga dana bit će kažnjen globom od 20 do 200 lira.

Zaostali porezi oprošteni!

Nedavno se obdržavala u Rimu jedna konferenca, na kojoj se medju inim raspravljalo i o teškim ekonomskim prilikama Istre. Na predlog senatora Chersicha bilo je odlučeno, da se do 4. novembra 1918. brišu svi zaostali porezi. Ta odluka važi samo za one krajeve u Istri, koji su bili za vrijeme rata evakuirani, naime: za politički kotar Pula i općinu Rovinj. Svim onim posjednicima, koji su već isplatili zaostale poreze, uračunat će im se isplaćeni iznosi za kasnije porezne obroke.

Giolittijeva izjava

Dne 25. junija 1921. italijanski je ministarski predsjednik Giolitti u italijanskom Parlamentu svečano izjavio slijedeće: »I nostri concittadini di razza tedesca come quelli di razza slava, avranno fra noi una libertà che sarà presto nostro vanto vedere portata ad esempio in altri paesi d'Europa.«

Što znači po naški: »Naši sudržavljani njemačke i slavenske rase uživat će medju nama slobodu, kojom ćemo se mi dičiti, vidjevši kako služi za ugled drugim zemljama u Europi.«

I skupština je pljeskala.

Samo fraze i komedija. Narodne manjine u drugim državama bi se najljepše zahvalile na takvoj slobodi. Ali kad u istini još nekoji misle, da je to uzor-sloboda, koju uživaju manjine u Italiji, i daje ponos Italije, da ova sloboda služi drugim zemljama u Europi kao ugled, neka se onda n. pr. postupa ovako i sa ono dvije hiljade Italijanaca u Jugoslaviji. Nije teško. Dosta je kopirati italijanske zakone i italijanske naredbe. Naredbe i zakone o školama, naredbe o zabrani izdavanja pasoša članovima manjina, postupanje u pogledu obrtnih dozvola itd. Koliko ima tih naredaba i zakona, koji se mogu doslovce kopirati!

Nemoralen namen

Z najnovejšim udarcem, ki nam ga zadaja italijanski narod s tem, da nam hoče ubiti naš jezik v njegovem najdražjem svetišču, v osnovni šoli, začenja v življenju našega naroda nova faza. Po tem smrtnem sunku po prepričanju vlastodržcev, morala bi nastopiti brezupna agonija.

Trdimo, da je to storil italijanski narod in ne le njegova vlada, in to po vsej pravici, kajti ta slednja je v resnici tudi pravi izraz mišljenja pretežne večine italijanskega naroda vsaj v tem oziru, ko gre za odnošaje napram nam Slovanom v državi. Kdo se je neki dvignil od vseh štiridesetih milijonov, da bi nas branil in ščitil, da bi izrekel le eno besedo nam v prilog? Nobeden! (Op. ur.: Jedini »Corriere del Matino« u Veroni osudjuje postupak vlade.) Saj je s tem po italijanskih nazorih doseženo tisto »mirno sožitje«, o katerem je bilo od naše strani izgovorjenih in napisanih toliko naivnih in bedastih besed, ki so bile vse le smešna molitev dobrega, vernega in poštenega naroda. Pravdala sta se volk in jagnje, vsak s svojimi argumenti; pravde je konec in volk opravlja sedaj svoje delo. Mirno sožitje — ha, ha, ha! Beseda ob kateri nas zvija božjastni smeh...

Odslej se nam bo dobro godilo, zgubiti ne bomo mogli ničesar več, tudi udarcev in biča ne bo več, le še katera poslednja bolečina tupatam, ko bo volk umerjeno goltal zadavljeno jagnje... Pa le za kratko dobo, kajti sčasoma bodo prišli že boljši časi. Ko postanemo Rezijani in se bo ta slavna »tribù« razprostirala od Vidma do Nanosa. Takrat bodo s ponosom kazali na nas, na »Slavia italiana« kot na čudno, topo in celo koristno stvorenje v pisani menežariji evropskih narodnostnih konglomeratov. In spisatelji Bandelj in drugi profesorji bodo spisovali zgodovine in slovnice o tem čudovišču vseh čudovišč. Takrat bo vse v redu. — — —

S tem da so Italijani uzakonili raznarodovanje, so hoteli pokazati, da so začeli konečno razumevati mirno, pokorno in do mozga podložno nrav našega naroda. Kar niso mogli tako kmalu doseči z zavratnostjo in nasiljem, to hočejo doseči sedaj z zakonom. «Sklicevali ste se doslej ob vsaki priliki na zakon — eto vam zakona! Sedaj pa kuš, "mestatori„!» —

Ali tako gladko pa vendarle ne pojde. Tudi to ni pravo «olje» za svojeglavo mašino. Res da smo bili navajeni spoštovati zakone, kakor menda noben drug narod na svetu (zato se nam je tudi tako dobro godilo!), pa naj so bili ti zakoni še tako strogi in trdi. Kajti v zakonih je videl naš narod nekaj vzvišenega, božanstvenega. In izpolnjevanje zakonov mu je bilo naravnost kult. Toda ti zakoni so bili kljub morebitnim pomanjkljivostim v bistvu dobri. Ta najnovejši zakon o ubijanju našega jezika bo pa vseskoz **normalen.** Bo zakon, ki je hujši od trgovine s sužnji. Je to vratolomen skok v temo srednjega veka, je najbolj razgaljeni anahronizem. Vsa pedagoška načela od Komenskega nadalje se postavljajo s tem na glavo, vsej moderni pedagogiki se bije s knuto janičarstva v obraz. Je to duševna inkvizicija nad pol

milijonom kulturnega naroda. Zloglasni pruski zakon o razlastitvi Poljakov na Poznanjskem je v primeri s to-gorostasno nakano le neokusna, robata šala.

Naše stališče, stališče do krvi užaljenega in ogorčenega naroda je jasno in precizno. To je zločin: zločin nad našim duhom; perverznost dekadentne civilizacije ... Ne protestiramo pri krvnikih, naš protest, naše ogorčenje se obrača na moralo vsega civiliziranega in neciviliziranega sveta. Od vsega sveta zahtevamo zaščite in zadoščenja. M. Krpan.

DOPISI

IZ PULE.

U Puli se dogadjaju takove stvari, koje potaknu svakog čovjeka, da o njima govori. Pred dvije — tri godine govorili su i vikali samo nekoji, jer svakome nije bilo dozvoljeno govoriti, ali u većim općenitim dogodjajima ne možeš vezati ljudima jezik.

Prvi udarac, koji je podrezao Puli žile ekonomskog života, bio je zadan arsenalu. Možemo smjelo kazati, da arsenala više nemamo, a naši su se gradjani i radnici iz okolnih sela morali iseliti u tudje nepoznate krajeve južne Amerike. Obitelji njihove ostale su ovdje u bijedi i nevolji. Odlazak naših radnika kao da nam je govorio, da nema više Pule, onog grada rada, proizvodnje i zasluška.

To ne možemo zaboraviti, jer to nas tišti, a u svojim želudcima osjećamo, da nema više onog prijašnjeg stanja. Kao da nas je htio rastresti od crnih misli, pojavio se je Kolarić. Kako je bilo već javljeno, prouzročio je taj prefrigani lopov cijelu paniku u gradu. Na nas siromašne je to malo djelovalo, ali smo ipak imali predmet za »čakule«. Kolarić ovdje, Kolarić ondje, on ovo, on ono, ima ga, nema ga, dok se konačno o Kolariću prestalo govoriti, a čim smo prestali govoriti, on se iz Pule iselio.

No ove nedjelje ujutro dogodila se u Puli velika nesreća! U nedjelju je imala biti zakletva članova društva proti kletvi. Taj je dan imala obići po gradu velika procesija, a u starom Divić-gradu (u Areni) pod vedrim nebom imao se vršiti svečani obred. Već u subotu naveče u 9 sati vršile su se pretpriprave u stolnoj crkvi. U polnoći bila je svečana služba Božja. Obred je obavljao generalni vikar, kanonik Wiesinger. Svečanost je trajala do 2 sata ujutro. Crkva je bila dupkom puna vjernika i tom prilikom divno rasvitljena. U crkvi je naime uvedena posvuda elektrika. U dva sata su se vjernici razišli. Iza svršene svečanosti sakrestan je po običaju obišao cijelu crkvu i našao sve u redu. Onaj koji nateže mjehove na orguljama, ugasio je na urguljama elektriku i zapalio sebi voštanicu, da otidje u sakrestiju. U 3 sata zatvoriše crkvu.

Ujutro u 5 sati došao je sakrestan pred crkvu, da je otvori. Odmah oćuti miris po paležu. Nije otvorio crkve, već otišao u sakristiju, da probudi mladića, koji uvijek u sakrestiji spava, pa da zajedno obidju po crkvi, da nadju, gdje gori. Otvorili su crkvena vrata. U crkvi gusti tamni dim. Najedamput usplamti cijela crkva. Dok su naime bila zatvorena vrata i prozori, vatra se nije mogla razviti, ali čim su otvorili vrata, struja zraka dala je mogućnost, da vatra, koja je tinjala, usplamti. Podigao se visoki stup vatre. Sakrestan i onaj mladić išli su u zvonik i stali zvoniti. Jedan je brzo skočio do admiraljata i pozvao vatrogasce kr. mornarice. Drugi je zvao upomoć po susjednim ulicama. Iako je bilo još vrlo rano ipak se je brzo sakupilo mnogo pobožnog naroda, svećenika, karabinijera finance i konačno došli i vatrogasci. Od silne vatre pristup k crkvi bio je skoro nemoguć. Ipak je narod sa svećenicima pohrlio u sakristiju, iznesli su svu crkvenu opremu, dragocijenosti, knjige i spise iz sakrestije. Najviše je tištilo pobožan narod, što nisu mogli iznesti sv. Sakrament. Mnogo je odvažnih pokušalo da dodje do velikog oltara, ali bi se morali povratiti, jer ih gušio dim i grozila vatra, da ih obuhvati te da se na njih strovali krov, kubeta (kupole). Konačno je otišao jedan vatrogasac. Stavio je na sebe masku protiv dima, puštali su za njim struju zraka i vode, tako da je mogao doći do velikog oltara, i uzeti iz tabernakula Sv. Sakramenat. Vjernicima je odlanulo, kad su opazili, da je Sv. Sakramenat spašen. Medjutim su vatrogasci stavili se na svoj posao. Iza trosatnog mučnog i požrtvovnog rada uspjelo im je da ukrote vatrenog zmaja. U $8\frac{1}{2}$ sati vatra je bila već ugašena, ali su vatrogasci radili sve do 11 sati dok nisu potpunoma uništili svaki trag vatre.

Početak vatre bio je na koru, a odatle prešla na strop velike srednje crkvene ladje. Potpuno je izgorio kor sa orguljama; strop srednje ladje i kupola što je nad glavnim oltarom, jedan dio glavnog oltara, dvije slike od velike umjetničke vrijednosti, od kojih jedna predstavlja Davidov kovčeg, a druga ubijstvo sedmero braće makabejaca. Ove su slike djela znamenitih slikara iz VI. vijeka. Naravski da su uništene i sve freske (slike na stijenama) u srednjoj ladji i kupoli. Šteta prouzročena požarom iznaša više od pol milijuna lira, a bila je zasigurana samo za 150.000 lira. Dvije pobočne ladje ostale su sačuvane, jer su mnogo niže od srednje ladje.

Tog istog dana došao je u Pulu iz Poreča porečko-puljski biskup Pederzolli, koji je naveče u crkvi Majke Božje držao propovijed i tješio vjernike, da će se crkva popraviti uz pomoć svih vjernika, bratovština i društava.

Tako je eto ostala Pula bez svoje stolne crkve.

IZ KAŠĆERGE.

Naša je škola dosada opstojala, premda je već imala mnogo neprilika. Kad je ono naša učiteljica radi bolesti morala sa izričitom dozvolom liječnika i školskog nadzornika izostati iz škole, kad se je oporavila i htjela nastaviti obuku, nisu je odmah htjeli namjestiti. Iza dužeg natezanja, učiteljica je nastavila obuku. Ne ćemo spominjati neprilike sa učiteljskim stanom, ali ovo što nam se je sada desilo, podbolo je najnježnije osjećaje naše duše. Naša je učiteljica gospodja Marijon-Hroljak upisala svu školsku djecu, ali prvoga joj oktobra u Pazinu kazali, da ona nije više imenovana ni u Kašćergu ni nikamo drugamo. Tako je naša škola ostala zatvorena. Mjesto da djeca nauče štogod u školi za svoj život, nama se školska vrata zatvaraju. Misle moguće, da će nas sada ostaviti bez škole, a zatim nam poslati samo italijanskog učitelja. Zar će oblasti time uzgojiti ljubav našeg naroda prema vlastima ako im daju kamen mjesto kruha, zapuštenost mjesto prosvjete?

Nek se dogodi sto mu drago, mi svima dovikujemo: zastavu svog nacionalnog ponosa držimo visoko i ne ćemo je okaljati.

Jedan otac.

IZ DOLINE.

Pretekli petek nas je doletelo nepričakovano iznenadenje. Prebivalstvo naše velike in razsežne občine je bilo sicer tudi do sedaj razburjeno do skrajnosti vsled nekulturne šolske politike, ki jo je začelo uganjati šolsko oblastvo z začetkom letošnjega šolskega leta. Učitelji naše štirirazrednice so bili razpršeni na vse vetrove, a na njih mesto so prišli novi seveda italijanski učitelji. Kakor da bi ne bilo vse to še dovolj, nam je prišlo novo ponižanje, ki je globoko zabolelo tukajšnje prebivalstvo. Od včeraj dalje se nahaja naša občina v rokah vladnega komisarja. In kako se je to zgodilo? Komisar je takorekoč padel med nas kot strela z jasnega neba. V petek se je pripeljal v občino z avtomobilom italijansko govoreč gospod. Cim je prišel, jo je mahnil s hitrimi koraki v občinski urad, poklical župana g. Zobca ter mu pokazal akt, na katerem je bilo zapisano, da je dotični gospod imenovan za vladnega komisarja občine Dolina. V soboto je moral župan g. Zlobec predati komisarju občinsko upravo in tako se nahaja naša občina sedaj v rokih tega novega priseljenca. Imenovanje komisarja je torej prišlo popolnoma zavratno, kajti občina ni bila obveščena ne o odstranitvi župana ne o razpustu občinskega sveta.

Tako se upravlja pri nas v XX veku!

(»Edinost«).

Franina i Jurina

Jur.: Bože moj, Franino, a ča takò mašeš z glavon?

Fr.: Ne razumin, ne razumin!

Jur.: Ča ne razumiš?

Fr.: Ne razumin, ne razumin!...

Jur.: Ma, da ti rečen pravo, vero ne razumin ni ja tebe. Znaš, Franino, kakov mi se ti danas peràš?

Fr.: Kakov?

Jur.: Ustrpi se je'no malo, pak ću ti povidat je'nu staru, jàko zamršenu štoriju. Poslušaj. Stari Grki su bili strašno kulturni ljudi — tako kultusni, da je bija za njih svaki barbar, ki ni bija Grk, pak migar kû je bija z Egipta ali Fenicije ali Asirije, kadi su sveje'no imali svoju kulturu, kà je bila još starija nego grčka.

Fr.: Pak sveje'no morebit da se nisu nanke hvalili š njon koliko i Grki!...

Jur.: Jedanput ti lipo dojde u hižu je' nega Grka niki čovik, ki je sve svoje življenje preživija u muntanjah na lovu. Bila je jako velika zima. Zena od tega Grka je kuhala jako kulturnu večeru: pažuò na vodi. Uniput je doša u kuhinju njeji muž i, budući da je bila zima, počeja si puhat u ruke. — Ca to delaš, — ga je zapita lovàc z muntanj, ki ni bija Grk i ki ni imá kulture. — Pušem u ruke, da mi bude teplije, aš je mrzlo, — mu je odgovorija Grk. — Na to je žena donesla na mizu večeru i Grk je počeja puhat u pažuò.

— Zač pak pušeš u pažuò? — ga je jopet počeja pitat muntanjac. — Zato pušem, — reče Grk — da postane mrzliji, aš je vruć. — Kad je to čuja muntanjac, on je valje počeja mahat z glavon i govorit: »Ne razumin, ne razumin...«, ma jušto kako i ti danas.

Fr.: A ča mu je na to reka oni Grk?

Jur.: Najprije ga je onako oholo pogléda, pak mu je reka: »Kako ćeš ti brižan takòvu stvar razumit, kad si barbar!«

Fr.: Po majku breka, sada vidin da si dobar za gãnat. Ništo takovega je ča ni ja ne moren da razumin.

Jur.: Benj, makonj povi mi, da čujem.

Fr.: Talijanski ministar Federzoni je drža u Padovi nikakvu govoranciju. U svojin govoru je nabràja sve kraje u Evropi, Ameriki i Afriki, kadi prebiva kakov Talijan pak je reka, da svi oni Talijani moraju imat talijanske škole. A te škole u materinskin jeziku da in mora dat talijanska vlada. To da ni samo njejà dužnost nego i njèje čovičansko pravo. Dobro. Ali ta isti miništar je samo par dni pred tin glasòva u Rimu za to, da nan se zamu sve pučke škole i da se naša dica ne sme više vadit u svojin materinskim zajiku. Za Talijane valja čovičansko pravo, a za nas ne. Tr smo valja i mi ljudi!

Jur.: Kakovi ljudi? Mi smo barbari! I ti tega ne razumiš, aš samo delaš na kampanji, pošteno hraniš svoju ženù i dicu, plaćaš franjke, greš u crikvu, daješ cesaru cesarovo, a Bogu božje, ne kredèš, ne ubijaš — u kratko: ti si, kad se takò ponašaš — barbar!

Fr.: A zač?

Jur.: Čekaj, da ti rastumačin. Oni Talijani u Ameriki i Afriki su mrzlih rúk; pak je potriba u nje puhat, da se steple. Mi Slaveni u Italiji smo ništo drugo: pažuò na vodi. U nas je potriba puhat, da se ohladimo, da nas laglje prožrù.

Fr.: Ahà! Sad razumin. Nego znaš ča. Mi nismo oni običnì pažuò. Tvrdi smo, veliki i čuda nas je. I za to ja mislin, da te se teško nać tako velika usta, ka bi nas mogla požrt.

Jur.: I ja tako mislim. Pak najzad da se i najdu, ča ne te, sveje' no nam ne bi nič naudili, aš mi nismo »gelatti« .....

Fr.: Tako je! Da si mi zdravo!

SA PULJŠTINE.

Kod nas vlada općenito mrtvilo. Grad je naš kao nekako zapušteno groblje. Opća gospodarska mizerija osjeća se i u okolici. Naš je kotar ovom školskom godinom ostao i bez poslednje hrvatske škole. Bolnim srcem čitamo i doznajemo o svim grozotama, koje se zbivaju ovih dana protiv našeg školstva i njegovog ionako izmrcvarenog učiteljstva. Isti udarci, po istom receptu, koji su se primenjivali protiv naših kulturnih ustanova, padaju sada i na naše škole u ostalim kotarima tužne nam Istre. Mi na Puljštini, koji smo sve udarce osjetili na svojim ledjima, možemo samo da kažemo našim vlastodršcima, da im zle njihove nakane ne će uroditi dobrim plodom. — Naš su narod ovdje potpuno osakatili, oduzeli su mu sve kulturne ustanove, lišili ga svih prava čovjeka, — ali ostaje i nadalje čvrst i neustrašiv narodnoj grudi uvjeren, da će mu morati da dodju bolji dani, koji će mu vratiti ono, što mu je otela nepravda, nasilje i bezakonje.

Gospodarstvo

Procijedjivanje ili filtracija vina.

Tisuće i tisuće je godina prošlo, što rod ljudski pripravlja iz groždanog soka vino. Praveći ga tako dugo, sticao je malo po malo i nova iskustva, koja je ostavljao otac sinu, a narod narodu, te se je tako do danas mnogo u manipulaciji vina promjenilo. U prijašnja, starija vremena pravio je gospodar vino za svoju kućnu potrebu, koje bi on većinom za veselih dana u veselom društvu svojih prijatelja popio. Naravno pri ovakovim zgodama svak je hvalio gospodarevo vino, pa i ako nije dobro bilo. Mislim, da nije radi toga niti čudno, da još danas svaki naš čovjek naučivši se na svoje vino misli, da je njegovo najbolje, te da se ne bi moglo drugačije praviti nego li ga on sam pravi. Kad bi se naš seljak uvjerio, da nije sve dobro, što on sa vinom radi i da sve njegove predodžbe o vinu nisu na svome mjestu, tad bi istom i on počeo drugačije da radi.

Malo po malo vino je postalo predmetom izmjene, kao svaki drugi gospodarski predmet, vino se je počelo sa novcem izmjenjivati, počelo se prodavati. S početka dovoljno je bilo utrgano grožđje izmečiti, pa pustiti, da mast po miloj svojoj volji prevre, a zatim čekati trgovca i prodati ga za skupe pare. No danas je to drugačije. Uživanje drugih alkoholnih pića mjesto vina, pa i sama obilnost vina, koja dolaze iz Italije i koja se danas dobiva, uzrokom je, da se danas stavlja na vino mnogo viši zahtjev nego prije. Hoćemo li, da imamo stalnu i dobru prodaju naših vina, to moramo da udovoljimo zahtjevima onih, koji ga troše. Jedan od ovih zahtjeva jest, da vino bude uvijek potpunoma bistro.

Vina dobivena od zdrava grožđja uz pametno postupanje sama se po sebi čiste. Čestice, koje u mladom vinu prouzrokuju mutež jesu poglavito vrelne glivice, pa druga razna sićušna bića, bjelančevinaste tvari, srieš i drugo. Ove tvari nakon svršena vrijenja malo po malo padaju na dno bačve te čine talog (drožđje): mi ovom stanju velimo, vino se čisti. Ako vino na ovim tvarima dugo stoji, to djeluje na nj štetno. Da odstranimo talog od vina, moramo mlado vino pretočiti u čistu

---

PODLISTAK

B. Nušić:

Male laži.

Kozerija.

(Nastavak).

Eto sjetit ćete se svi na primjer, kad recimo gospodja ta i ta obuče novu haljinu, a gospodja ta i ta dodje joj u posjete:

— Kako vam se dopada moja nova haljina, — zapitat će domaćica.

— Osobito, odlično, vanredno vam dobro stoji! — odgovorit će gošća, i ako haljina visi kao na klajderštoku.

E, ali što ćete, ne može joj se u oči kazati, da joj rdjavo stoji, a to vidite i opravdavate te dopuštene male laži. Čovjek mora da slaže htio ne htio.

Ili na primjer ne vidite izvjesnu gospodju toliko vremena, a čuli ste, da je bila bolesna, pa je sretnete. Odmah ćete je pozdraviti sa:

— O, slatka moja, al' tako dobro sad izgledate, baš mi je milo! — A ona izgleda kao kakva mrtva lješina.

Ili zamislite, dodje vam gost na ručak, a domaćica, pošto se sama brinula o ručku, ne može prosto da izdrži, a da ne zapita:

— Kako vam se dopada supa?

I tu gost izgovori iz učtivosti prvu obligatnu laž:

— Vanredno je dobra!

Domaćica zatim proba i sama, pa vidi, da je tako presolila, da se ne može ni jesti.

— Malo je kanda presoljena? — reći će, samo da se izvuče.

— A ne, kao što ju volim! — izgovori gost — i drugu laž i guta preslanu supu iz učtivosti.

To je kad dodje pozvan gost na ručak, ali je tek pravo zlo, kad dodje nezvan. Znate već i sami kako to često biva. Zasjedne muž u gostioni pa poslije treće ili četvrte čaše tek mu pane na pamet da zovne prijatelja na ručak i ne pitajući, ima li dovoljno ručka kod kuće.

Žena, razumije se, dočeka gosta na vratima, nasmijana lica i vrlo ljubezno.

— O, odkud vi, no jeste čuli, to je prijatno iznenadjenje, odkad vas nisam vidjela! — a muža vuče za kaput, da izadje u kuhinju.

Kad griješni muž izadje u kuhinju za njom, vi znate, što ga tamo čeka:

— Kaži mi, molim te, kad ćeš ti jedamput da se opametiš? A ma kako bi ti meni doveo čovjeka na ručak, a da me ne zapitaš: imaš li ti, ženo, dovoljno ručka?

— Pa... koliko ima! — pravda se griješni muž.

— Da, koliko ima! Doveo si mi toga medvjeda, koji je kadar čitavo janje da požđere, pa sad: Koliko ima...

Tako u kuhinji, a kad se vrati gostu u sobu, ona opet nasmijana lica:

— Nemamo Bog zna šta, ali mi ćemo svojski. Baš kažem mome Miti, što vas ne zovne tako češće na ručak. Ja više volim, kad mi gost dodje tako iznenada, nego da ga naročito pozivam. Razumije se tako, prijatelja, koji ne će zamjeriti.

Jel'te da su ove male laži i potrebne i dopuštene i vrlo često opravdane. A ima ih još: teško ih je sve izredjati ali ima još.

Bili ste, izvjesno, na kakvoj proševini i sjećate se, kako se tu laže medjusobno. Majka tutka provodadjinicu:

— Govorite mu za Boga za moju Micu. Dobit ćete ripsanu svilenu haljinu.

A kad provodadjinica dodje sa prosiocem, prva će majka početi:

— Pravo da vam kažem, nije mi dijete još za udanje, mlada je.

Razumije se, ne laže samo majka, laže i mladoženja. Pošto je prvo točno raspitao koliko djevojka nosi, kad će se novac položiti, pošto je uslovio, da se njemu unaprijed daje izvjesna suma na ruke radi regulisanja dugova, pri prosidbi on govori:

— Uvjeravam vas, da meni apsolutno nije do novca. Novac bude pa prodje, a dobar život, i što kažu ljubav, ostaje vječito.

Eto, tako biva prije no što žena postane punica, a kad već postane punica, znate valjda, kako biva. Kad je zapitate za zeta, a ona vam slatka lica veli:

— Moram da ga hvalim. Mek je, mek kao pamuk. Zlato od čovjeka. Koliko sam se bojala uvijek kome li će, Bože, pasti moje dijete. Pa eto, bila sam srećna.

To tako kaže punica pred svijetom, a u sebi misli: Ubio ga Bog, da ga ubije sa dušmaninom, upropasti mi dijete.

Ima još jedna, mala, svakodnevna laž, koju manje svi znamo.

Je l' vam se desilo, gdjekad, gospodo, da dodjete dockan na ručak ili recimo na večeru ili — što je još gore, da se poslije večere u društvu zadržite malo duže? Ovo vam se češće dešavalo, onda vam se, bez sumnje, desilo i to, da zatečete kod kuće ženu sa vezanom glavom.

Ah, ta ženska vezana glava! To vam je, vidite, jedna od svakodnevnih njenih laži, laži prestavljenih na slici. Onako isto, kaošto je pravda predstavljena slikom žene, koja drži masku, tako bi se isto napast mogla prestaviti slikom žene, koja je vezala glavu. Pod tom slikom ne bi bilo potrebno ništa napisati, jer bi svaki muž već iz očiju njenih umio čitati, šta ona znači, kaošto bi umio pričati jedan isti red riječi, red misli, koje sve žene sa vezanom glavom govore:

— Dakle ti misliš, Boga ti, ovako samnom da postupaš? Ovo je već i suviše itd. itd.

Pa još, kad je jedna vezana glava u kući, i Bože pomozi, ali, da čujete samo, kako sam ja u tom pogledu postradao još u cvijetu svoje mladosti.

Da je ovdje moja žena, Boga mi, ja vam ne bi smio ovo pričati.

vu. Kod pretakanja vino dolazi u doticaj zrakom, koji djeluje na vino tako, da još ...go tvari, koje u vinu mutež čine a nijesu još iz vina izlučile, malo po malo spojene zračnim kisikom padaju na dno. Nastup ...g stanja zovemo početkom zrelosti vina. ...o je naravni način, koji se dogadja sa mla... vinom, tako da višeput naša dobra vina uz ...metno postupanje ne bi niti trebalo čistiti. ... uz sve to dogadja se, pa i u racionalnom ...narstvu, da se vino uz višekratno pretakanje ... će da čisti. U ovakovim slučajevima mora ... čovjek pomoći sa drugim sredstvima i to ... mora vino čistiti pomoću raznih čistila ...orunji mjehur, gelatina, bjelance od jaja itd.) ... procjedjivati ga pomoću cjedila (filtara). Koliko puta mora neuki vinar da proda mutno ...i zdravo vino gotovo po ništa, jer ga ne zna očistiti, dok ga trgovac očisti i prodaje za zdravo bez mane. Neznanje se skupo plaća.

Imademo li dakle mutno vino, valja da ga očistimo, procijedimo ili bistrimo. Procijediti možemo i mlada vina, ako koćemo, da što prije dozriju za trgovinu. Filtriranje se takodjer upotrebljava i kod mladih vina, koja hoćemo da ostanu malo slatkasta, jer filtriranjem smetamo vrijenje. Hoćemo li filtrirati vina sa velikom specifičnom težinom (slatka vina), to ih treba prije cijedjenja očistiti donekle pomoću španjolske zemlje, a nato ih filtrirati, jer ovakova vina teško se čiste sa običnim čistilima (bistrilima). Vina dobivena od gnjilog grožđja obično se ne čiste potpuno, zato je i ovakova vina potrebno čim prije filtrirati, da ih oslobodimo od gnjilih čestica. Hoćemo li da se vino poslje filtriranja ne mijenja, ne muti, to treba paziti osobito kod mladih vina, da nisu slatkasta. Ovakova bi vina ostala privremeno čista, no čim bi nastupilo povoljno vrijeme (vruće), to bi nastalo ponovno vrijenje i vino bi se na novo pomutilo.

Hoćemo li za ovakova vina da ostanu i poslije filtriranja potpuno bistra, to ih moramo pustiti, da potpunoma prevru, da se slador izgubi iz vina, a onda ih istom filtrirati. Filtriranje (cijeđjenje) jest čisto mehanički postupak, kojim iz vina ili koje tekućine izlučimo krute tvari (mutež) od tekućine. Djelovanje filtra slično je donekle djelovanju rešeta, jedino sa tom razlikom, što rešeto luči sitne tvari od krupnih, dok filtar krute tvari od tekućine. — Pošto su ove krute tvari u vinu više put tako sićušne, da se prostim okom tekar razabiru, to šupljinice (pore) na filtru (cjedilu) moraju da budu što sićušnije, da ove tvari zadrže a vino puste van. Sitne šupljinice na situ filtra ne mogu nikad biti tako sitne, da ove gotovo nevidljive tvari iz vina pri sebi zadrže. Poradi toga, da se sito filtra učini finije, dodaje se masa za stisnivanje šupljinica filtra ili sita a služe da ne propuštaju masu, koja se nalazi medju njima i kroz koju se uprav vino filtrira. Ova masa može biti različita. Prije se je kao masa upotrebljavalo drožđje (feca), papier machée, mlijeko, vuna itd. Danas se ove tvari više ne rabe radi svojih loših strana. U racionalnom vinarstvu danas se rabe samo ove tvari: drveni uglien, celuloza i asbest.

Kod svake veće radnje, tako i kod filtriranja vina, prije nego li počmemo na veliko filtrirati, moramo najprvo da u malom načinimo pokušaj, a iza ovog pokušaja možemo vidjeti, odnosno zaključiti, kako će nam se vino filtrirati i kako će dugo filtrirano vino ostat bistro.

Kod pokusa se postupa ovako. Od vina, što ćemo ga filtrirati, uzećemo jednu punu bocu, pa ćemo ovo vino najprvo dobro izmješati sa asbestom, a na to poćećemo sa filtriranjem. Pri filtriranju nastojat ćemo, da je gornji dio filtra pun sa vinam (veći pritisak). Iz početka će iz filtra isticati mutno vino, zato moramo tako dugo taj otok natrag u filtar ulijevati, dokgod ne počme isticati sasvim čisto vino. U malo časaka možemo tako jednu bocu od litre filtrirati. Da znamo tačno, hoće li filtrirano vino ostati stalno čisto, to u ovu svrhu napunimo dvije boce svaku sa nešto više od polovice sa filtriranim vinom. Jednu bocu stavimo na hladno mjesto, a drugu na toplo. Nato višeput dnevno mućkamo vino tresući sa bocama i gledamo, hoće li se vino uzmutiti. — Vina, koja u sebi sadržaju mnogo bjelančevitih tvari, filtrirana obično se na novo mute. Da predusretnemo ovome, ovakova ćemo vina prije filtriranja češće pretakati ili još bolje, ako imademo pasterizator, pasterizirati. Pri izvedenju filtriranja preporučiti je za gotova vina, da čim manje dolaze u dodir sa zrakom. Ovo je vrlo lako izvedljivo sa modernim filtrima. Iz bačve pomoću sisaljke ili drugog pritiska tjeramo kroz cijevi od gume mutno vino u filtar, gdje se ovo filtrira, te filtrirano (čisto) teče iz aparata gumnom cijevlju u bačvu, a da na ovom putu ne dodje nigdje u dodir sa zrakom.

Kod mene se to u početku dešavalo kao i kod svakog od nas. Podjem kući i zatečem ženu sa zavezanom glavom. Lijepo, tako je valjda Bog naredio, pa se mora trpjeti. Izmisio sam se sa sudbinom, jer sam ja oduvijek govorio, da je još Eva u raju metala hladne obloge na glavu, čim se Adam u šumi malo duže zadržao.

Ali jednoga dana ili možda jedne noći — ne sjećam se baš točno — dodjem ja malo locnije kući i — šta mislite? — zatečem tri vezane ženske glave. Sad već i šogorica metnula hladne obloge na glavu.

Nisam htio tom prigodom da iskočim iz kože, već sam se strpio, ali dabome — žena nestrpljena uvijek protumači u svoju korist. I kad sam nekoliko dana zatim opet docnije došao kući — zatekao sam četiri vezane glave. I jedna tetka moje žene uselila mi se u kuću, da bi ih samo bio što veći broj sa vezanim glavama.

E, sad je došao red i na mene. Počeo sam i ja da vezujem glavu. — Predlaže mi na primjer žena da idemo u kazalište, a ja odmah vežem glavu. Dodje mi punica na ručak, ja vežem glavu. Pogovori mi žena o novom ljetnjem šeširu — ja odmah vežem glavu i to vežem preko ušiju, da ništa ne čujem.

Eto, to je historija mojih muka, koje sam samo mimogred spomenuo, te se udaljio od onoga, o čemu je ovdje riječ.

(Svršit će se).

Mala seljačka škola

Riječ dvije o lovu.

U stvarima lova još je uvijek u snazi stari zakon. Samo glede nošenja oružja važe italijanski zakoni, po kojima izdaje dozvolu za lovačke puške oružna redarstvena oblast (Commissariato di P. S.). Dozvola važi za godinu dana, ali u slučaju zloporabe može i prije da se opozove. Pristojba za lovačku pušku iznosi 68.80 lira. Osim oružnog lista potrebna je lovačka karta, koju izdaje okružna politička oblast (sottoprefettura). Za tu kartu plaća se pristojba od 3.60 lira. Lovačka karta ne daje pravo na lov, nego zato treba još i posebna dozvola sa strane zakupnika lova. Pravo lova pristoji općinama. Hvatanje i ubijanje divljači nije dozvoljeno kroz cijelu godinu. Zakon odredjuje da se: a) divokoze ne smiju loviti od 15. decembra do 1. avgusta; b) srnjad od 1. februara do 1. juna; c) zečeve 15. jenara do 15. septembra; d) tetrijebove (divlje kokoši) od 1. juna do 1. aprila; e) jerebice (kokoške) od 1. februara do 15. septembra; f) prepelice od 1. jenara do 1. augusta; g) divlje golubove od 1. maja do 1 augusta; g) divlje golubove od 1. maja do 1. augusta i h) divlje patke od 1. marta do 1. augusta. Lov stupicama i zankama uopće nije dozvoljen. Lovcima je strogo zabranjeno da love — bilo sa psima bilo bez njih — u vinogradima i obradjenim njivama od 1. aprila naprijed sve dotle, dok nije grožđje potrgano i sjetva požeta; zabranjeno je takodjer stupati u njive ili voćnjake, u kojima je sjeme posijano ili plodovi ne ubrati, i uopće svako nanašanje štete. U ogradjene posjede (bilo zidom, bilo živicom (grajom) ili ogradom) smije lovac da stupi samo privolom vlasnika. Prestupci ovih zabrana kazne se globom kao poljski prekršaji, a u slučaju neutjerivosti zatvorom.

Kako da se potjera miševe iz kuće.

U dvorištima i svuda, gdje se sprema bilo kakovu hranu, ima miševa. Dok je žito u hambaru i miševa je tamo. Odstrani li se žito, miši zalaze u stanove, te se ugnijezde ponajviše ispod poda ili izmedju podova i stijena — u jednu riječ: svakamo, kamo mačka ne može da dopre.

Ponajbolje je, da im se ne da useliti medju podove, a to se postizava na taj način, da se u hambaru ostavi nešto klasova ili i samog slabijeg žita. Imaju li miševi toga, ne sele se. Tu ih mačke lako pohvataju, jer se ne mogu kao prije sakrivati medju žitom.

Konzervisanje rajčica (pomidora).

Skrbne domaćice svake godine imaju dosta posla, dok si priredе potrebite domaće konserve od rajčica.

Evo i za njih nekoliko praktičnih uputa, jer svi načini domaćeg pravljenja konserva, pa bili ti i još tako ukusni, nisu uvijek toliko ekonomski korisni, koliko valjana domaćica mora uvijek da postizava u svim domaćim poslovima.

Prije nego kanimo činiti konservu treba da dobro očistimo posudje, u kojem ju mislimo prisediti. Zatim zgnječimo rajčice i bacimo ih u kotao ili lonac. Zgnječenim rajčicama pridodajmo još ½% težine obične soli, malo bibera (papra) i mirisnih trava. Za vrijeme kuhanja treba dobro miješati, da ne pregori. Kad je rajčin sok dosta vrio, ocijedi se pomoću koprenice ili sitašca a dobiveni sok opet kuha u kotlu ili loncu sve dotle, dok se ne zgusne poput polente. Nakon toga se kuhavinu spremi u zemljanim posudama ili u limenim kutijama, koje se priveže pergament-papirom. To je jedan izmedju najboljih načina konzervisanja rajčica, koji traje preko jedne godine.

Kako se priredjuje liker od krušaka.

Uzmu se zrele i žute kruške, pa im se izreže sjemenjača i ogule se. Onda se zdrobe ili zriblju na ribežu. Ta kaša se procijedi na čistu krpu.

Na 2½ litre soka uzme se 1 litra dobre rakije ili konjaka, 1 kg sladora, 1 gram cimeta, 1 gram klinčeca i 5 grama gorkih mandula. Tu smjesu se ulije u bocu, koja se začepi i ostavi četrnaest dana na toplom mjestu. Nakon toga se sok procijedi i nalije u manje boce.

Kako se priredjuje marmelada.

Marmelada se najviše priugotavlja iz kajsija, jagoda, bresaka, šljiva, mirabela i rinsgloa. Za marmeladu se upotrebljuje ono voće, koje je silno i koje se ne može skoro za ništa drugo upotrebiti. Marmeladu se priredjuje na ovaj način:

Na kilogram voća uzme se kilogram sitno stučenog sladora. Slador se dobro smiješa s voćem u loncu, pa se sve zajedno metne u kakav hladni prostor, gdje valja da ostane barem 24 sata. Nakon tog vremena slador se rastopi, pa se smijesa metne kuhati. Skuhanu smijesu treba uvijek procijediti kroz sito. Procijedjena kaša kuha se i dalje, i to tako dugo, dok se posvema ne zgusne. Tako priredjena marmelada sprema se u zasumporane stalenke, koje se zatvaraju posebnim pokrovom ili se povezuju pergamentnim papirom.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 10. t. mj. moglo se kupiti ili prodati:

100 švicarskih franaka za 392—395; 100 fracuskih franaka za 132'90—134'30; 100 njemačkih maraka za 0'01—0'04; 100 rumunjskih leja za 10'—10'50; 100 čehoslovačkih kruna za 67'75—66'25; 100 madžarskih kruna za 0'11—0'13; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0'0310—0'0315; 100 jugoslovenskih dinara za 25'50—25'80; jedan amerikanski dolar za 21'80—21'90 i jedna lira šterlina za 99'50—99'80 italijanskih lira.

Nauka za svakoga

Seljaci, ne uništavajte abdovinu!

Abdovina (habàt, Sambucus ebulus) je jednogodišnja biljka sa bijelim cvijetom i crvenim bobicama, koje su nešto manje od bazga. Raste po čitavoj Europi uz poljske puteve, a osobito voli dobro i vlažno tlo. Naši seljaci skoro po svuda uništavaju abdovinu. Time čine veliku pogriješku, jer je ona vrlo važna ljekovita bilina. Od njezinog korijena priredjuje se čaj, kojim se liječi **vodenu bolest, želudčane bolesti, lijavicu i čisti bubrege.** Korijen od abdovine iskapava se pri koncu jesena. Zatim ga treba dobro posušiti na zraku i do uporabe držati na suhom mjestu. Od posve suhog korijena može se načiniti i prašak, koji takodjer djeluje kao čaj.

Bazag — neprocijenjiva biljka.

Bazag (Sambucus nigra) je neprocijenjiva ljekarska biljka. Od bazga se upotrebljava za lijek lišće, cvijet, bobice, kora i korijen.

U proljeću se pojave razne bolesti: **proljev, nekoji osipi na tijelu, griža** i druge bolesti, a to ponajviše od tuda, što narav zahtijeva, da se tijelo očisti nezdravih čestica, koje su se nagomilale u njemu kroz zimsko doba. Najlakše se očisti **tijelo, a naročito krv,** ako uzmemo 6—8 listova bazgovine, izrežemo ih poput duhana i varimo oko 10 minuta. Taj čaj se pije na tašte (po jednu čašu). Njegov učinak biva mnogo bolji od raznovrsnih pilula, koje se preporučuju u tu svrhu. Upotrebljava se i suho i zeleno lišće.

Kod Nijemaca postoji običaj, da se u proljeće bazgovo cvijeće friga na masti. Ljudi to rado jedu i kažu, da je to vrlo zdravo i obrana od groznice.

Koju bolest možemo liječiti borovicom?

Borovica (Smrekva, Juniperus communis) je dobro poznato drveće u Istri. Na bodljivim grančicama ima modro-crna zrela i posve nezrela zrnja. Borovica dozorijeva svake druge godine iza cvatnje. Plod joj je sladak i ugodno miriše, a peče se od njega i rakija (smrekovica). Drvo je crveno i vrlo tvrdo. Cvate mjeseca marta i aprila.

Borovica se osobito preporuča za raskuživanje nečista i smrdljiva zraka za vrijeme zaraznih bolesti. Borovičin dim uništuje sve kužne stvari u zraku. Radi toga se preporuča svim onima, koji imadu posla sa bolesnicima prilijepčivih bolesti kao boginja (kozica), tifusa, kolere, škrleta itd., da prožvaču svaki dan oko 6 10 zrna borovice.

Borovica liječi i želudac. Oni, koji imadu slab želudac ili slabu probavu neka se drže ovog naputka: Prvi dan neka pojedu 4 zrna borovice, drugi dan 5, treći 6, četvrti 7 i tako svaki po jedno zrno više do 12 i 15 dana. Zatim opet od 15 zrna sve po jedno zrno manje dokgod dodje do 5 zrna. Taj način možemo opetovati dva tri puta, dok posvema nestane boli.

Politički pregled

Riječko pitanje.

U najozbiljnijim organima javnosti u Italiji ovih se dana tvrdi, da je g. Mussolini predložio jugoslovenskoj vladi riješenje Riječkoga pitanja na ovoj osnovi: 1) da se Rijeka sjedini s Italijom; 2) da pristanište Baroš sa Deltom potpadne pod suverenstvo jugoslavenske države; 3) da se u korist Jugoslavije izvrši ispravka granice izmedju riječke oblasti i jugoslavenske države; 4) da jugoslavenska država dobije na riječkom pristaništu jednu slobodnu zonu; 5) da jugoslavenska država zaključi s Italijom trgovački ugovor.

Poteškoća riječkog problema leži u tome, što bi Italija svakom prigodom mogla da posvema onemogući svaki jugoslavenski promet preko Rijeke. Obzirom na duboko ukorijeno neprijateljstvo Italije i Italijanaca napram svemu što je slavensko, obzirom na takvu neizmjernu mržnju, koja se pokazuje u svakom oficijelnom i neoficijelnom aktu, opreznost je svakako na mijestu. Mogla se je već odavna izgraditi posebna neodvisna luka. Neposredna blizina Italije i Jugoslavije u jednoj te istoj luci bila bi uzrokom vječitih sukoba. Iz istih razloga je predominijum sasvim isključen.

Italija.

Spor, koji je nedavno izbruhnuo u fašističkoj stranci, momentalno se ublažio, jer je Mussolini nastupio svom odločnosti protiv nedisciplinovanih vodja. Izvršujući odbor stranke morao je bezuslovno da odstupi. Moguće je, da se niti zbor pouzdanika ne će obdržavati. Danas stoji čitava vlast stranke u Mussolinijevim rukama. U zadnje vrijeme nema više prepira niti u fašističkoj štampi, jer je to zabranio njihov vodja, ministarski predsjednik Mussolini. Uslijed toga nastala je posvemašnja tišina. Sa jednim samim udarcem nestao je boj na cijeloj liniji. Mussolini je sam izjavio, da su ga morali slušati. On je rekao: «Izvršnom odboru dao sam nalog, da odstupi. I odstupio je. Listovima sam zabranio daljnje polemike. Poslušali su me i oni. Tako i treba. U fašističkim redovima mora vladati red i disciplina». Naravski, prepirke su nestale u javnosti, ali žeravica prepiraka još uvijek klije pod pepelom. Da je zbilja tome tako, to nam najbolje dokazuju zadnji dogadjaji u Genovi, gdje je došlo do odlučnih sukoba izmedju pristaša Massima Rocca i njegovih protivnika. Protivnost izmedju jedne i druge grupe tako se zaoštrila, da u Genovi nije bio siguran niti ugledni fašistički vodja Rocco. Da nije tamo nastradao ima u prvom redu da zahvali oružnicima, koji su ga dobro zastražili. Mussolini vrlo dobro shvaća taj položaj. On i sam znade, da svojim odlučnim nastupom nije posvema očistio stranku. Radi toga morat će još radikalnije nastupiti protiv kršenja discipline i očistiti stranku od nedisciplinovanih elemenata. Sudeći po dosadašnjim iskustvima lako ustvrdimo, da će to Mussolini i učiniti. Do kakvog će rezultata dovesti taj korak, to će pokazati budućnost.

Jugoslavija.

Zasjedanje jugoslovenske Narodne Skupštine traje dalje. U ponedjeljak je ministarski predsjednik Pašić podnio skupštini dva zakonska predloga: 1) O narodnom priznanju Kralju Petru I Velikom Oslobodicu i 2) o narodnom priznanju zaslužnima za Otadžbinu. Skupština je jednoglasno prihvatila oba zakonska predloga te zaključila:

a) da se u znak duboke narodne zahvalnosti prema velikim zaslugama Kralja Petra I. Velikog Oslobodioca, koji je za vrijeme svoje slavne vladavine izvršio historijsko djelo Oslobodjenja i Ujedinjenja jugoslovenskog troimenog naroda u jednu nacionalnu državu i time ostvario vjekovne nade i ideale, podigne u Beogradu spomenik, dostojan prevelike zahvalnosti i narodnog poštivanja prema svom velikom i mnogozaslužnom vladaocu;

b) da se u znak narodnog priznanja i poštivanja prema sjenama ratnika, koji su slavno poginuli u balkanskom i svjetskom ratu za Oslobodjenje i Ujedinjenje jugoslovenskog troimenog naroda, svake godine stavi u budžet 10 milijuna dinara, a po potrebi i veća suma, da se vjekovječi narodna zahvalnost prema herojskim borcima, koji su svojim životom i patriotskim radom otkupili neoslobodjene Jugoslovene i stvorili nacionalno Ujedinjenje jugoslovenskog troimenog naroda, te da im se podigne «Hram-spomenik oslobodiocima», koji će služiti sadašnjim i kašnijim pokoljenjima kao najsvetliji dokaz narodne zahvalnosti.

Grčka.

Kako je poznato, grčka vlada morala je da isplati 50 milijuna lira radi poznatog umorstva italijanske komisije u Janini. Ministarski je predsjednik Mussolini odredio, da se od tog iznosa oduzme 12 milijuna lira i da se ih pošalje grčkim žrtvama, koje su nastradale prigodom italijanskog zaposjednuća Krfa. Sada pak dolaze vijesti, da su Grci taj dar ministarskog predsjednika odbili. Zašto su Grci odbili taj dar Italije, o tome ne treba da pišemo, to više, kad se zna, kakva mržnja vlada protiv Italijana u Grčkoj.

Portugalska.

U sjevernom dijelu Portugalske buknula je ovih dana revolucija. Tu revoluciju su izazvali konzervativci protiv predsjednika Gomeza, koji je u subotu preuzeo vladu. U Lisabonu je bilo bačeno nekoliko bomba, a u cijelom sjevernom dijelu Portugala je bio proglašen štrajk željezničara, radi čega je nastalo ratno stanje. Nakon toga je uspjelo vladi, da djelomično uguši revoluciju. Medjutim do pravoga mira još nije došlo.

Domaće novosti

MLADI ISTRANIN,

taj omiljeli listić za našu djecu nije mogao radi nepredvidivih tehničkih poteškoća da izadje kao prilog današnjem broju našeg lista. Nastojat ćemo, da izadje u jednom od narednih brojeva. Molimo naše pretplatnike, da se malko ustrpe.

Protest naših narodnih poslanika

Prošlog su četvrtka naši narodni poslanici odaslali ministru predsjedniku i ministru nastave svakomu po jedan brzojav ovakvog sadržaja:

«Provveditore studi Venezia Giulia di asserita propria iniziativa sta attuando per scuole frequentate scolari slavi disposizione riforma lingua istruzione esclusivamente italiana. Firmati deputati a nome popolazione slava elevano alta protesta contro questa disposizione e sua applicazione contraria fondamentale postulato pedagogico inoppugnabile diritto naturale essendo lingua materna unico mezzo efficace educazione istruzione. Firmati reclamano immediata revoca ignominiosa anticulturale innovazione. — Laurenčič, Podgornik, Stanger, Šček, Wilfan.»

Taj protest u srbo-hrvatskom jeziku glasi se ovako:

Školski proveditor Julijske Krajine izvadja, kako veli, iz vlastite inicijative za škole, posjećivane od slavenskih učenika, odluku reforme glede isključivo italijanskog nastavnog jezika. Potpisani poslanici dižu u ime slavenskog stanovništva najviši protest proti ovoj odluci i njene izvedbe, koje se protive temeljnom pedagoškom zahtjevu i neoborivom prirodnom pravu, jer je materinski jezik jedino uspješno, uzgojno i naobrazbeno sredstvo. Potpisani zahtjevaju neposredni opoziv sramotne protikulturne novotarije.

Osim toga su naši poslanici zajednički prijavili interpelaciju na vladu radi njene politike proti slavenskom stanovništvu, naročito u školskim pitanjima.

Deputacija slovenačkih roditelja kod tršćanskog prefekta.

Prošle subote predveo je naš narodni poslanik dr. Wilfan brojnu deputaciju slovenačkih roditelja iz Brega, Lonjera, Sv. Ivana i Sv. Jakoba tršćanskom prefektu, comm. Francescu Crispo-Moncada. Prefekt je primio u audijencu oko 30 roditelja, dok su svi ostali morali da ostanu vani.

Poslanik dr. Wilfan progovorio je po prilici ovako:

«Došlo nas je veliki broj, a kad bi mogli, došli bi bili na stotine i tisuće, ne da pritišću brojem, nego da dokažu, kako u školskom pitanju svi isto i jednako, duboko osjećamo. Vijest, da će se u našim pučkim školama umjesto našeg jezika uvesti italijanština kao naukovni jezik i da će se radi toga odpustiti veliki broj naših učitelja, duboko je uznemirila čitavo naše pučanstvo. Kad sam primio tu vijest, koju su činjenice nažalost odmah potvrdile, pozvao sam svoje drugove poslanike i zastupnike naših političkih organizacija na posavjetovanje. Zaključili smo, da sa svim mogućim zakonitim sredstvima pokušamo da uvjerimo vladu o pogriješnosti njenih odluka, pa smo se radi toga i odlučili, da dodjemo s deputacijom tangiranih roditelja pred Vas, gospodine prefekte, kao zastupnika središnje vlade, da Vam otvoreno predložimo svoje mišljenje sa molbom, da ga poručite na nadležno mjesto.

Mi Slaveni smo ponosni, što je sin slavenskoga naroda, rodjen pred više od trista godina, slavni Čeh Jan Komensky, prvi izrekao temeljno pedagoško načelo, da neka se naobrazba i uzgoj podaje u materinskom jeziku. Tekom vremena Komenskyjev se nauk po svuda pripoznao za pravoga, tako da se veliki i maleni narodi ravnaju po njemu. A našem malenom narodu na ovom području bili su — ako se smijem tako izraziti — propovjednici tog nauka i naši italijanski suzemljaci, koji su se pod austrijskom vladom ustrajno i junački borili za školsku poduku u materinskom jeziku. I pri tomu nije im išlo toliko za pučke i srednje škole, kojih su imali dostatno, koliko za sveučilište. Mi se zauzimljemo za to, da nam u tim teškim vremenima ostane barem u pučkoj školi ono, što je Italijanima falilo, iako ne posvema, samo na sveučilištu. Kroz decenije smo se sami borili protiv austrijske vlade i, teško mi je to spomenuti, neslavenskih suzemljaka u svrhu, da priborimo sebi ono što je najpotrebnije u školskom pogledu. Pučanstvo, koje crpa iz svoje prošlosti i sadašnjosti, iz prošlosti svojih bojeva za narodne škole i za slobodni razvoj svoje kulture, neoborive dokaze o potrebi poduke u materinskom jeziku, ne može da primi drugačijeg uredjenja. Može se nekoga varati ili kušati drugim dokazivati, da su u našem narodu razlike u mišljenju izmedju masa i takozvanih voditelja. Nek bude u tomu kako hoće, jedno Vam, gospodine prefekte, tako ustvrdim, da je u tom pitanju, radi kojeg smo danas došli k Vama, čitavo naše pučanstvo, koliko ga ima u Italiji, jednoga čuvstvovanja, jednoga mišljenja, jednoga uvjerenja, kojega više ne može da iskorijeni nijedna sila.

I mi hoćemo da sudjelujemo sa državnom upravom, da se podigne blagostanje naše pokrajine. To je naše pravo i naša dužnost. Prvi je uslov pravog sudjelovanja, iskrenost. Zato pak otvoreno i odlučno izjavljamo, da otklanjamo ukinuće svojega jezika kao naučnega jezika i da zahtjevamo, da se našu djecu još i unaprijed podučava i uzgaja u školama u našem jeziku i po našim učiteljima.»

Gospodin se je prefekt ograničio na vrlo kratak odgovor. On je posve hladnokrvno izjavio, da se tu ide za vladinu odluku, koja je bila dobro promišljena i koja se mora jednostavno izvršiti. Budući da se tu radi o predmetu, koji spada u regionalnu nadležnost školskog upravitelja za Julijsku Krajinu, da će se prije sporazumiti s njime i da će zatim saopćiti to, što je predložila deputacija putem svojeg govornika, centralnoj vladi kao nekakvu želju.

Nato ga je poslanik dr. Wilfan upozorio, da se deputacija obraća na njega kao tršćanskog prefekta, koji je od svih dosadašnjih prefekta Julijske Krajine najviše na ovom mjestu i koji je imao najviše prilike da upozna naše pučanstvo — da se obraća na njega ne kao strukovnog organa školske uprave nego kao vladinog zastupnika. Prefekt se požurio da izjavi, da već iz obzira do svojih kolega može da uzme na znanje, što mu se predložilo, ali jedino u toliko, u koliko se tiče njemu povjerene pokrajine.

Prefekt je takodjer nadodao, da je pitanje dvostruke naravi: pitanje škola i pitanje učitelja. Glede škole ne može se ništa promjeniti; u nižim razredima pučkih škola mora ostati italijanski jezik kao nastavni jezik. Što se pak tiče učitelja, to će se moći stvar ublažiti i unaprijed namjestiti slavenske učitelje.

Ublaženje u pitanju učitelja nije nikakvo ublaženje. Ako se danas mjesto pet koraka čini samo dva, a sjutra i preksjutra ostala tri, ostaje stvar uvijek ista.

NAŠE ŠKOLE.

30. septembra, kad su naši učitelji pošli k školskim nadzornicima, da im potpišu doznake za mjesečnu platu, doživjeli su veliko iznenadjenje: gospodin je nadzornik velikom broju **tih učitelja izjavio, da su samo do polnoći u službi, a poslije polnoći da nisu više učitelji. Tako je bilo iz početka ostalo oko 40% učitelja bez mjesta. Svaka služavka ima pravo na 15 dnevni otkaz, učitelj ne! Preko noći su se našli na cesti, najbijedniji medju bijednima! To je bilo iznenadjenje,** koje je u prvom redu udarilo **učitelje.**

Drugo je još gorostasnije. Drugo je kulturni **zločin, kako ga** moderna i civilizovana Europa još nije doživjela. Naredjeno je, ne znamo ili iz Rima ili iz Trsta, da se počam od 1. oktobra po svim pučkim školama, gdje se dosada vršila pouka u srbo-hrvatskom ili slovenačkom jeziku, mora u nižim razredima pučkih škola podučavati isključivo italijanski. Time je pogaženo najelementarnije, u opće priznato pravo svakog naroda, i botokuda i hotentota, da se prva pouka mora vršiti u materinskom jeziku.

Proti ovim odredbama vlade digla se silna oluja, koja se sve više širi. Skočio narod, bez ikakve iznimke. Ko se nije protivio, nije Slaven ili je već prodan ili su mu lični interesi predragi. Deputacije, protesti, manifesti! Ogorčenje naroda nema granice. Imamo pred očima veliki kup pismenih protesta. Narod predlaže sve moguće korake: demonstracije, prosvjede, intervenciju Lige naroda, interparlamentarne unije itd. Prekipjelo je posvuda.

Našem je poslaniku, dru. Wilfanu, koji je u subotu predvodio deputaciju žena, prefekt rekao, da glede učitelja može još štogod promjeniti u korist učitelja, glede škola, dakle glede pouke u isključivo italijanskom jeziku u nižim klasama pučkih škola: **NE.**

Efektivno su nekoji učitelji, koji su na 1. oktobra ostali bez mjesta, bili opet namješteni, ali ne svi. Vlada je u pogledu učitelja promijenila taktiku: Mjesto da odmah radikalno postupa, čini sada samo jedan korak. Polagano će se otpustiti svi učitelji. Time stvar nije ublažena, barem po našem shvaćanju. U suštini se stvar nije promijenila, promijenio se samo postupak kod eksekucije. Radi toga je krivo, kad nekoji kažu i pišu, da je vlada ublažila svoje stanovište.

Ostaje još uvijek druga odredba u cijeloj svojoj grozoti: prva pouka nedužne djece u nematerinskom jeziku. I najpodliji crv bi se proti tome uzvrpoljio.

Sva štampa, u koliko je naša, bez razlike tendence, se je digla proti tome: **«Edinost», «Goriška Straža», «Mali list» «Učiteljski list» i naš list.** Samo jedan list je šutio, radi toga ga ne spominjemo. Od drugih je novina komunističko **«Delo»** donešlo oštar članak, te i jedan italijanski list odsudjuje postupak italijanske vlade: **«Il Corriere del Mattino»** u Veroni.

Tršćanski «Piccolo», kako obično, prevrće očima kao nekakav protestanski pastor i kaže: «Dobri Slaveni! Vi ne znate, kako Vas mi volimo. Mi hoćemo da Vam samo dobro stvorimo. Krivi su Vaši agitatori i deputati, koji Vam to na drugi način tumače. Vi ne znate što je dobro za Vas, ali poslije, kad bude jednoga dana taj proces dovršen, ah, kako ćete biti zadovoljni. Tako, kako Rezijanci!»

Farizeji! Ono pravo, koje ste svojatali pod Austrijom za sebe, ono pravo, koje svojatate za svoje suplemenjake u drugim državama, ono pravo vi gazite u vlastitoj državi, kad se o nama radi! Fe!

Ovo naše školsko pitanje moralo bi biti interna stvar Italije. Svejedno, čini nam se, da je riješenje toga pitanja na ovakov način tako okrutno, tako protukulturno, tako protueuropejsko i necivilizovano, da možemo i moramo uzvikati: **Pred forum svijeta!**

Što se nama još može dogoditi? Manjka nam još sličan zakon, kako su ga bili uveli Prusi u Pruskoj proti Poljacima njima podredjenim: ekspropriacija svih onih imanja, koja se nalaze u slavenskim rukama. Valjda ćemo i do toga doći. Gdje ima tako, kako kod nas, previše civilizacije i kulture, može se i to dogoditi. A poslije, zar nije još drugi zakon moguć, jer kad smo već tako daleko došli, onda je sve moguće. Da se problem što prije i radikalnije i temeljito riješi u pogledu slavenske manjine u vašem smislu, ne biste vi uveli ovaj zakon, samo jedan paragraf: Svaki Slaven pod Italijom, bio on seljak ili radnik ili trgovac ili obrtnik ili učitelj ili odvjetnik ili svećenik mora biti kastriran?

Evo, u trideset ili četrdeset godina ne će biti više Slavena pod Italijom. Moguće da je gosp. Mussolini, kad je izjavio, da nas hoće asimilirati mirnom putem, mislio na to, da ne će uporabiti ovo sredstvo!

Europa, gdje si?

Slovenski se učitelji u Goričkoj ponovno primaju u službu.

Kako smo još zadnji put javili, školske oblasti odpustile su iz službe sve provizorne slavenske učitelje u Julijskoj Krajini. Preko noći bilo je preko 40 postotaka učitelja izbačeno na cestu. Sada su se školske oblasti konačno predomislile i opozvale svoje prijašnje nekulturne odluke. Kako čujemo u Goričkoj su već svi otpušteni učitelji ponovno primljeni u službu.

Znanja i ravnanja radi.

Glasom Kraljevskog dekreta bit će s danom 31. decembra t. g. povučene iz prometa sve jednolirske bankanote. Dvolirske bankanote bit će povučene iz prometa godinu dana kasnije — 31. decembra 1924. Sve one bankanote, koje ne budu u spomenutom roku predložene banki d'Italija izgubit će svaku vrijednost.

Bez naslova.

Jučerašnja «Edinost» javlja, da se je prošlog utorka 68 slovenačkih učenika prvog razreda iz Škednja kod Trsta sakupilo u svojem razredu slovenačke pučke škole. Najednom da se pojavio u toj školi neki učitelj iz italijanske škole te saopćio ravnatelju, da je dobio od svojih predstojnika nalog, da sve učenike prvog razreda odvede u italijansku školu. Na primjedbu ravnatelja slovenačke škole, da on nije primio nikakva naredjenja za izručenje djece, italijanski je učitelj odgovorio, da je prvi razred pučke škole italijanski i da uslijed toga moraju da idu svi mališi u italijansku školu. Nato je naredio djeci, da izadju na dvorište. Tu ih je postavio u red — dva po dva — i odveo u italijansku školu. Djeca su vrlo žalosno zapuštala svoju učionu, dok su roditelje, koji su gledali to nasilje, suze oblile od ganuća i žalosti.

Bijela vrana...

Ovih dana izašao je u veronskom listu «Corriere del Mattino» vrlo pošten članak o našem školskom pitanju u Julijskoj Krajini. Taj članak je napisao dr. Saladini. Osvrćući se na pisanje naše posestrime «Edinosti» veli, da su narodne manjine u inorodnoj državi prisiljene da poštuju državni jezik, ali da bi ipak italijanski nacionalisti morali uvidjeti, **da to dužno poštovanje ne smije da ide tako daleko, da se manjine odreču svojeg vlastitog jezika i svoje škole.** — Pouka u javnim školama — nastavlja dr. Saladini — Julijske Krajine, gdje se nalaze Slaveni, morala bi biti **čisto slavenska sa slavenskim učiteljima.** Italijanski jezik mogao bi se podučavati u dodatnim satovima. Kako hoćete — zaključuje Saladini — da će razum onih mališa, koji cijeli dan slušaju govor u svojem milozvučnom slavenskom jeziku, moći da razumi najelementarniju momenklaturu u jeziku, koji je njihovim ocima i njima samima potpuno nepoznat?! **Takav je zahtjev doista bez svakog čovječanskog duha! Do takvoga besmisla nije nikad došla niti mnogojezična Austrija...»**

To je razuman glas muža, koji dobro pozna školu, njezinu svrhu, i osjeća dužnost, koju ima italijanska vlada do slavenske manjine. Želimo, da bi taj veronski glas imao razumijevanja i u kraljevskom Rimu!

Izgubio 1350 lira.

Predprošlog ponedjeljka izgubio je Ivan Mikolavčić iz Rakitovca u Pazinu na stanici 1350 lira. Taj je iznos ispao Mikolavčiću prigodom kupovanja željezničke karte. Tko je taj novac našao, neka ga povrati vlasniku (Rakitovac kbr. 2. Slum). Nalaznik bit će dobro nagradjen.

Svega po malo

Poljodjelska izložba u Moskvi.

Govoreći o značenju ove izložbe izjavio je Nazinov, predsjednik Saveza socialnih sovjetskih republika, da je njezina svrha ne samo unapredjenje ruske poljoprivrede, nego i preokret socialnih prilika u čitavom svijetu. Rekao je: «Na Rusima je da pomognu proletarcima ostalih zemalja, da se oslobode veriga gospodarskih i političkih. Kad bude evropski zapad gradio — možda i u ratovima, krvlju — proletarske države, mi ćemo već biti gotovi s tim poslom. Moskva će biti središte.... a ova izložba sprema i približuje taj historijski čas.»

Svečanom otvorenju izložbe prisustvovalo je više članova diplomatskog kora, a kitajski poslanik držao je krasan govor. Italijanski poslanik nije došao, jer je bio zapriječen «bolešću». Govorili su i zastupnici Engleske. Izložba je krasno uspjela i pokazala, kako je Rusija unatoč gladnim godinama napredovala u toj najvažnijoj grani privrede. I prirod je ove godine dobar, tako da će Rusija moći da počinje izvoziti žito i hrani Evropu. Iz svega se vidi, da prilike kreću na bolje i da se nova država konsolidira, otkad su zemlju dobili seljaci, koji su se sprijateljili s vladavinom. Osobitu brigu posvećuju Rusi naobrazbi naroda, koji radi i napreduje na svim poljima. Općenito se drži, da će Rusija, kad se u unutaršnjosti posve uredi, biti plodno polje zarade za emigrante, naročito za Slavene.

Sudbina Miramara u Trstu. Italijansko je ministarstvo financija mišljenja, da ne će biti nikakve štete, ako propadne slavni miramarski dvorac. Miramarski je dvorac ukras tršćanskog zaliva, koji privlači strance, da ga razgledaju i da uživaju u divnom pogledu na more. Prošle godine posjetilo je Miramar oko 30.000 ljudi, koji su uplatili na ulaznini 60.000 lira. Ti su posjetnici bili silno razočarani, jer je dvorac potpuno pust. Sad je italijansko ministarstvo financija odredilo, da se iz budžeta brišu troškovi za uzdržavanje parka, koji je bio vrli lijep. Protiv toga je ustao čitav Trst i sad se šalju u Rim molbe, da ministarstvo financija ne otme Trstu miramarske krasote. Medjutim ima vrlo malo nade, da će vlada odustati od svog prvotnog stanovišta. I tako će — kako piše ovdješnji list «La Sera» — iz lijepog Miramara nastati obična zapuštena šuma.

Kakva će biti ova jesen?

Učenjaci vele, da će u ovom mjesecu biti tako topli dani, kao što su bili u sred ljeta Tako topla jesen dolazi radi onog velikog potresa zemlje, koji je pred mjesec dana bio u Japanu. Zima će kasno početi, a bit će blaga, te ne će biti mnogo snijega.

Pretplata za novine plaća se žitom.

U Njemačkoj su jedne novine udesile svoju pretplatu ovako: na cijeli mjesec stoji pretplata 8 kila žita, a na cijelu godinu 96 kila. Te novine izlaze svaki dan. To je uvedeno radi toga, jer njemački novac nema skoro nikakve vrijednosti.

To je dobra vrst žita!

Jedan franceski seljak donio je u Pariz učenjacima jednu vrst žita, koja je izrasla iz jednog jedinog zrna, a visoka je 1 metar i 4 centimetra. Na toj stabljici ima ravno 20 klasova, u kojima se nalazi 5 hiljada zrna žita, a to je baš nekako 1 kilogram. Dakle od jednog jedinog zrna urodio je cijeli kilogram žita.

Ponovni potres u Japanu.

Prema jednoj vijesti iz Tokija, na 4. ovoga mjeseca u 2 sata ujutru osjetio se u Tokiju jaki udarac potresa. Medju pučanstvom nastala je užasna panika. Ljudi su napustili kuće i dali se u bijeg iz grada.

Novi tip podmornica.

Rimski list «Giornale d'Italia» donosi vijest iz Genove bez pobližih podataka, da je nakon dugih studija uspjelo sastaviti novi tip podmornica, koje će biti mnogo brže i mnogo jače od dosadašnjih.

Kako su nekad ljudi jeli?

Još prije 300 godina jeli su ljudi bez viljuške sve samo prstima, i to jednako siromasi kao i kraljevi. Kod bogataša su sluge nosili oko stola posebnu zdjelu, u kojoj je svaki iza svakog jela oprao prste. Danas svi znamo, da je i pristojnije i zdravije, da se jelo jede vilicom.

13 milijuna automobila.

Prvi automobil izumljen je ravno pred 50 godina. Po ulicama maloga grada Meza blizu Parisa u Franceskoj provezao se 23. rujna 1873 prvi put na automobilu Francez Amadej Bole, koji ga je izumio. A sad vele, da na cijelom svijetu ima već 13 milijuna automobila.

Izumljena nova mašinska puška.

Ovih je dana uspjelo nekom švičarskom inžiniru da konstruira novi tip «perolake» mašinske puške. Ta puška samo je jedva tri do četiri funta teža od obične vojničke pješadijske puške, ali ipak djeluje kao velika strojna puška. U minuti može da ispali 450 hitaca. Puške su već iskušane i znatan broj ih već je fabriciran, te će još ove jeseni službeno biti stavljene na uporabu švicarskoj vojsci.

Darovi

Gosp. D. F. K. šalje nam 10 lira za fond Istarske Riječi i 20 lira za fond naših otpuštenih učitelja. — Srdačna hvala! Ugledali se i drugi!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 41. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). U Trstu, dne 18. oktobra 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ"
izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Najveći u nebo vapijući grijeh

Posvema se slažemo s našom družicom »Edinosti«, koja je ovih dana krepkim slovima napisala, da je to, što se u ovo posljednje doba čini s našim školama, najveće nasilje, što se do sada izvršilo na mukotrpnom tijelu naroda našega nesamo u Istri nego i u Goričkoj i Notranjskoj.

To je u istini najveći i najgrublji u nebo vapijući grijeh. To je prosto silovanje naših duša, to je opako gaženje nesamo našeg najsvetijeg nacionalnog osjećaja, već i bezobzirno, upravo nečovječno gušenje našeg čovječanskog prava. Onog prava, o kojem je nedavno govorio u Padovi jedan od vidjenijih italijanskih ministara, onorevole Federzoni.

Ali on, nepopravljivi patriotard, traži to ljudsko pravo samo za italijanske manjine na obalama Jadranskoga i Sredozemnoga mora, dok nama Slavenima u anektiranim krajevima on to pravo niječe, ne da nam ga. Ne da nam ga ni Mussolini, ne da nam ga današnja fašistička vlada, ona ista vlada, koja je i nedavno izjavila, da će poštovati sve obveze, što su ih na sebe primile predjašnje vlade. Giolittijeva se je vlada u sjednici italijanskoga Parlamenta obvezala, da će poštovati i naša nacionalna i kulturna prava. A mi vidimo i na svojoj koži osjećamo, kako se ovdje drže najsvečanija, u ime italijanskoga naroda zadana obećanja.

Prvi oktobra 1923. godine za nas, anektirane Jugoslavene, bio je dan neiskazano crn. Ali svijetao nije bio ni za Italijane. Toga dana se je na najbrutalniji način pogazilo jedno svečano obećanje zadano dne 28. novembra 1920 u Montecitoriju u srcu vječnoga grada Rima. Dne 1. oktobra o. g. bacilo se na cestu sijaset naših vrijednih, inteligentnih učitelja. Bacilo ih se na cestu s njihovim obiteljima i s nedužnom, izgladnjelom djecom; bacilo ih se na cestu, kašto se nigdje na svijetu ne bacaju prosti službenici, pa ni oni najnižih kategorija. Toga su se dana maloj dječici zatvorila vrata, iza kojih im se do tada u materinjem jeziku dijelio krušac znanja.

Sve se to izvršilo dne 1. oktobra.

To nije bio nikakav junački čin.

Italijani su viteški narod; oni će nam sami posvjedočiti i potvrditi, da to nije bio nikakav junački čin. To je bilo nešto, što vrijedja nesamo onoga, protiv koga je naperено, već seže u dušu i u mozak svega čovječanstva, svih onih ljudi i naroda, koji još vjeruju u Pravdu i u pravo čovjeka.

Ono, što su italijanske vlasti učinile s našim školama i s našim učiteljima danom prvoga oktobra ove godine — to se ne zaboravlja. To ostaje i ostat će i širit će se i pročut će se nesamo medju nama, nego i posvuda, gdje ima ljudi, koji drže do ljudskoga dostojanstva.

Ovo mi ne ćemo ponijeti u grob, a ni naš patnički narod ne će preći preko ovoga, kaošto ne prelazi ni preko drugih nepravda. Ako šuti, to nije znak, da zaboravlja...

Naš narod pamti.

Pamtit će to naš narod, no od svoga ljudskoga prava ne će odstupiti ni pedalj. Čuvat će on svoju djecu, svoju krv, svoju svetinju. Kako? To je stvar njegova svetog ognjišta. To je stvar njegove duše, koja je još u njemu netaknuta i ostat će netaknuta.

Narod će sebi pomoći sám.

A pomoći će mu i Bog!

Riječi bez fakta

Kad su g. 1918. kr. italijanske čete zaposjele naše krajeve vlada je izdala manifest, u kojem izmedju ostalog čitamo i ove zanimive riječi:

Slaveni! Danas vladaju novi zakoni pravednosti i slobode. Austrije, koja je izigravala narod proti narodu, nema više. Pobjedonosna je Italija učinila konac tim bojevima i neprijateljstvu. Zato treba da zavlada sloga i mir medju narodjima. To vam donaša Italija. Italijani i Slaveni nisu više neprijatelji. Italija je bogata i kulturna. Njezina industrijska i trgovačka velevlast najbolje je jamstvo za blagostanje, koje vam je toli potrebno. Italija, velika država slobode, dat će vam ista državljanska prava kao i svim drugim državljanima, dat će vam škole u vašem jeziku, više nego što vam ih je dala Austrija. Vaša vjera bit će poštovana. Italijansko kraljestvo i italijanski narod štitit će vas svim svojim silama. Italija se nije ratovala i pobjedila samo za slobodu svojeg naroda.

Stvaranje samostojne obćine

(Namijenjeno Klanjcima.)

Kr. Dekretom 11. jenara 1923 br. 9 uveden je u naše krajeve italijanski općinski zakon i stari zakon ukinut. Novi zakon ne pozna »upravnih vijeća«. Općine su jedinstvene i nijedna podopćina nema upravne samostalnosti. Uslijed toga je svako upravno vijeće, koje je postojalo na osnovu istarskog zakona, koji je prije bio na snazi, prestalo da zakonito postoji onim danom, kad je stupio u krijepost italijanski zakon.

Tako se je dogodilo i Klani.

Za Klanu je ukinuće upravnog vijeća jedan teški udarac. Klanjci su nakon dugotrajne borbe, i svladavši mnogu oporbu, bili postigli svoje upravno vijeće i po njemu djelomičnu upravnu samostalnost u sklopu općine Kastav. Za njih je upravno vijeće bilo isto što i općina, jer ne samo, da su sami upravljali sa svojom imovinom i imali vlastiti proračun, nego su u uredu upravnog vijeća mogli da obave veći dio općinskih posala, a da nisu trebali da idu u Kastav.

Kad je državna granica rascijepala općinu Kastavsku na troje, te je onaj dio, koji je ostao s ove strane granice, združen u općinu Matuljsku, Klanjci su zadržali svoje upravno vijeće i u njemu su obavljali malne sve svoje općinske poslove. Ali malo po malo je njihov položaj postajao neugodan, s jedne strane, jer su ipak — uslijed novih zakona — sve češće trebali da idu u Matulje, a s druge strane, jer im je bio spriječen prolaz preko Kastva i jugoslavenske teritorije, koji je bio najkraći i najbolji, već su morali ići slabom i dugom cestom preko Škalnice, Lipe, Rupe i Jurdani. Na to je nadošla nova razdioba sudbenih kotara, kojom su pripojeni bili sudu u Bistrici, te im je sada put u Matulje postao još nezgodnijim, jer nisu istovremeno mogli da idu na sud u Volosko, kako su to prije činili. I da nevolja bude veća, i da ne bude jedna sama, izgubili su i upravno vijeće — svoju najveću tečevinu na upravnom polju.

Kako da se tome zlu odmogne?

Italijanski općinski zakon predvidja mogućnost, da se stvori nova samostalna općina pod uvjetom, da dio općine (frakcija ili porezna općina ili više njih zajedno), koji hoće da se odcijepi od općine kojoj pripada

1. zaključi to na sastanku svih izbornika, većinom glasova;
2. da ima barem 4000 stanovnika;
3. da ima dostatna sredstva za pokriće općinskih troškova;
4. da je po svojem položaju od prirode rastavljen od sjedišta općine, kojoj spada.

O takvom zaključku ima da se izjavi vijeće općine, od koje ima da se nova općina odcijepi, i pokrajinsko vijeće. Postoje li svi gornji uvjeti, i pristane li pokrajinsko vijeće na otcijepljenje, stvori se nova općina dekretom, koga vlada predloži kralju na potpis.

Glede Klane postoje svi gornji uvjeti, osim onoga pod br. 2. **Po zakonu je dakle isključeno, da Klana postane samostojnom općinom iz razloga, što nema dovoljan broj stanovnika.**

Da Klana dobije svoju općinu potrebno je, da se zakon promijeni. To ne bi bio prvi slučaj, jer su na taj način stvorene i mnoge druge općine, koje su se nalazile u istim prilikama. Nego, zakone ne može vlada ni da stvara ni da mijenja, već to spada na parlamenat. Parlamenat ispita na osnovu zakonske osnove, koju predloži koji njegov član, da li je uputno, da se stvori nova općina, i povjeri stvar posebnoj komisiji, da je prouči. Komisija izvjesti zbornicu i predloži, da se zakon primi ili odbije, i na to se glasuje. Prihvati li komora većinom glasova predloženi zakon, mora to isto da učini i senat, a tada istom vlada predloži zakon kralju na potpis i objavi ga u službenim novinama.

Kako se iz ovoga vidi, trebat će mnogo muke i vremena, da se stvori samostojna općina Klana, prva općina u novim pokrajinama, koju će podići složna volja općinara.

Prvi korak.

Ali da Klana ne padne u nevolju za vijećanja parlamenta i stvaranja novog zakona, i ne otešća posao, pametno i potrebno će biti, da postigne bar onu samostojnost, koju može da imade na osnovu postojećeg zakona i koja je preduvjetom za stvorenje općine, jer dokazuje na nepobitan način, da postoji uvjet, koji je gore naveden pod 3. i olakšava postignuće sopstvene općine.

Izgubivši upravno vijeće, položaj Klane bio bi znatno pogoršan, kad bi izgubila pravo, da se sama brine za svoje posebne interese i da se njezinom imovinom posebno upravlja. A to će se dogoditi, ako se ne pobrine, da zatraži priznanje tog prava na osnovu italijanskog zakona.

Zakon kaže: »Dio općine sa više od 500 stanovnika, koji je u stanju, da se sam brine za svoje interese i mjesne prilike to dopuštaju, može da traži — zaključkom većine općinara i pismenim podneskom, na kojemu su potpisi općinara ovjerovljeni po bilježniku, na općinsko vijeće — da se imovina i troškovi odijele od skupne općinske uprave«.

»Vijeće može da proti takvom zahtjevu iznese svoje prigovore i primjedbe. Pristane li, i postoje li zakonske predpostavke za takvu rastavu, ima da se sastavi nacrt za razgraničenje takve frakcije i za rastavu i upravu imovine i troškova. U tu svrhu imade frakcija (dio općine), koja želi da se rastavi, da imenuje svoj posebni odbor (zastupstvo), koji će se sporazumjeti sa zastupnicima općine. Ne sporazumiju li se, sastavlja nacrt općina, saslušavši prije oba zastupstva. Nacrt za razgraničenje ima da vidira inžinirski ured (genio civile) i da se izloži na općinskoj tabli kroz 15 dana, a zatim predloži na odobrenje pokrajinskom vijeću, koje prethodno sasluša pokrajinski odbor. Spisi se tada pošalju prefektu, a ovaj ih proslijedi vladi, koja riješava kraljevskim dekretom«.

Tako zakon. Općina je matuljska pripravna, da Klanjcima omogući, ne samo da zadrže upravu svoje imovine, nego da se i posve osamosvoje. Ali na njima samima stoji, da zatraže i postignu i upravu i samostojnost. Objašnjenje zakonskih propisa i sve potrebne upute su dobili. Ako ne umiju da se slože i svoja prava traže sredstvima zakona, neka sami sebe krive.

Dr. Ulikse Stanger.

DOPISI

IZ CRESA.

Koliko smo slatkih obećanja čuli od naših novih gospodara! Obećivali nam brda i doline, prikazivali nam kako ćemo sve imati što nas kao ljude ide, da će poštivati naš jezik i običaje i stotinu drugih stvari. Ali nažalost, to je nekad bilo, a sad se tekar spominje. Od svih obećanja sada nema nijednoga više. Najbolji su tomu primjer naše škole! Koliko smo ih imali! Svako selo imalo je svoju školu, koja je u sebi sakupljala našu milu djecu i svakom ju dobru učila. Tamo su polazila kao male pčelice, a iz nje su nosile kući med znanja, koje je bilo radost i veselje roditelja. A sada? Sada je tuga i žalost! Djeca su primorana da polaze italijansku školu, jer su im inače spremljene batine i razne teške globe! Primorana su da slušaju učitelja, koga ne razumiju, pa mjesto znanja nose kući neznanje — tu veliku tugu i bol svojih roditelja. Dodje konac godine i djeca nose kući mjesto znanja — jednu kartu. I za tu kartu morala su hodati cijelu godinu u školu! Preko tisuću naše djece osudjeno je na tu muku! Zar nije sram naše gospodare, da ovako s nama, svojim državljanima, rade i postupaju? Zar ih ne boli duša nad nepravdom, koju su nam počinili, kad su nam sve naše škole na otoku pretvorili u italijanske škole mučilice? Zar se ne sjećaju, koliko oni troše za svoje škole izvan države, a nama ih zatvaraju? Gdje je ono čuvstvo pravednosti? Gdje su ti vražji »diritti«? Mi plaćamo poreze, mi plaćamo namete, mi šaljemo svoje sinove u vojsku, mi radimo sve što od nas zakon zahtijeva, a gdje je taj blaženi zakon koji bi se i nas sjetio, pak nam dao ono što nam po Božjom i naravnom zakonu ide? Zar je to pravednost da se naše škole zatvaraju, a učitelji bez plaće otpuštaju? Ali što već misle učiniti od nas ti naši gospodari? Zar nas misle s time uništiti i progutati? Ali zapamtite dobro, da nas ne ćete s time odstraniti sa lica zemlje! Sve što nas više proganjate, to sve većma vidimo za čim vi idite, i sve to većma u nama raste ljubav prema materinskom jeziku, koji nam nijedna sila oteti ne će, jer nam je previše svet i mio taj naš lijepi jezik! Dajte nam naše škole, pustite da se i naša djeca uče i nečemu nauče, tada ćemo vidjeti gospodine ministre presjedniče Mussolini, da imademo jednaka prava, jer dužnosti vidimo da imademo jednake! To Vam poručuju tlačeni Cresani, i očekivaju od Vas

IZ PORESTINE.

Mi se borimo zubima i noktima proti svojoj gospodarskoj propasti. Borimo se, štedimo, oskudjevamo, radimo, mučimo se — ali ne ide pa ne ide. I ne će ići bolje, dok budemo morali ko činovnici kupovati živež u trgovca, i dok nas budu gnjavili nesnosni porezi i takse, koje uz ovakve godine ne možemo da podnašamo. Zasuška nema nigdje. Svaki dan zalazimo u nove dugove. Novčari i trgovci zahtijevaju 12—16 po sto kamata (interesa): a kako da mi siromašniji seljaci namirujemo i same kamate? A dug kada i kako? Mnogi naši posjednici dižu zajmove iz raznih novčanih zavoda: iz posujilnica, »Cassa Rurale«, te iz vjeresijskog zavoda u Poreču. Ali danas već ni privatnici ni zavodi ne davaju rado posude, pa ni najboljem posjedniku, pošto je vrijednost zemlje spala na najniže. Svaki vjerovnik hoće da mu se pruže garancije, a mi drugo nemamo osim svojih posjeda, za koje danas nitko ne mari, a ne mari zato, što ne rentiraju, što su veći izdaci za radnike i ostalo nego su dohoci od tih naših posjeda. Ali unatoč svega toga vlasti nam prte na ledja velike poreze i osobne dohodarine (tassa personale), kojih dohodaka, kako rekosmo, mi ne vidimo od polja ni vinograda naših. A kako će to jadan seljak plaćati, kad mu od nikud ne dolazi u kuću ni prebijena para? Možda grožđjem? Vinom...? Jok! Ima kod nas sela, koja imadu vrlo mnogo grožđja. Seljaci ga nudjaju po 30, 50—80 lira kvintal. Kod nas je mnogo jeftinije grožđje od voća, krumpira ili šumskih oskoroša. To je žalosna i prežalosna činjenica. Neki naši ljudi nisu mogli niti trgati s razloga, što imadu lanjskog vina, posudja nemadu, a grožđje jeftino da se ne isplati trud.

Ovako biva gdje je urodilo grožđje, a gdje nije — tako ga je naš gospodar pobrao iza suše, tuče i bure.

Grožđje jeftino, malo grožđja: a malo vina — malo i novaca... Taksa od 20 lira po hektolitru oduzet će i ono malo dobitka (prihoda) što bi ga mogao imati od vina.

A rakija? Od nje su naši vinogradari dosti utržili u starijim boljim godinama: njome su mnogi namirili sav porez i ostala plaćila.

Kako je ove godine? Ne peku je jednostavno, pošto je pečenje rakije ove godine otešćano, onemogućeno visokim taksama, tako da bi ih stojao litar 10—15 lira. Ljudi voljeli zato zgnječiti (očeti) drop, ili od njeg načinili pivo (bevandu).

Sada je eto i prihod od rakije izostao.

Našeg seljaka ove novotarije ogorčuju i bacaju u blato duga, nevolje, tuge i siromaštva. Mnogi su naši ljudi očekivali, da će prihodom vinskim namiriti po koji dug, ali eto — nada ih prevari. — Ti dugovi proizlaze većinom odatle, što su morali naši pa i dobri posjednici kupovati živež u trgovinama. Moral će i u buduće, a ovo stanje zadava seljaku nove rane, koje će krvariti i iskrvaviti ga.

IZ ČEPIĆA.

Kudgod kreneš širom Istre, sve se tuži i jadikuje, samo mi šutimo, jer nismo već u Čepiću nego »a Felicia«, zato smo sretni.

Ranije smo imali kod nas našu općinsku upravu, a sada imamo sve »a Fianona«. Nama kažu, da imamo dobro sukno, ali da nismo vješti u krojenju. Tamo »a Fianona« da imadu dobre škare i valjane majstore. Tako da ćemo imati prvu sreću u ekonomiji.

Do sada smo imali našu hrvatsku školu, ali ovu da je neki filozof Gentile jednim dahom pretvorio u čisto italijansku. To mora biti dobar majstor. Kažu, da je to jedan od najboljih filozofa zapadne i kulturne Evrope. To nismo vjerovali, ali sad vidimo i čujemo pa vjerujemo. Samo jedno nam se nevjerojatno čini, da sa zapada izlazi sunce, a sa istoka mrak, jer do danas je bilo obratno. Mi se pak ne bojimo svjetla, ali se bojimo mraka, jer još nismo šišmiši, lisice i sove.

Do sada smo imali našeg učitelja Ivana Zovića, ali njega nam premjestiše, jer da je bio »un maestro croato-slavo«, a to znači strašno — »pericolosissimo per Felicia felicissima«. Sad imamo učitelja i učiteljicu iz starih kulturnih pokrajina Italije, a to znači veliko kulturno odlikovanje za nas. Naša preporodjena škola još se ne gladi, cifra, parfumira, ali do mjesec dana bit će valjda gotova da primi prve posjete. Jedni kažu, da je u toj školi utjelovljen strašan i veoma pogibeljan slavenski duh, jer da sili i napastuje 99½% djece, da govore slavenskim jezikom, zbog toga da će biti najbolje da u tu školu dodje jedan specijalni svećenik, koji je dušom i tijelom Italijan. On da bi u ime zapadne kulture i civilizacije imao da potjera »slavenski zloduh« iz škole, crkve i iz svih kuća.

Mudriji kažu, da iz toga brašna ne će biti pogače. Ovi kažu, da će ta duh ostati još: »mille e non più mille«, jer kažu, da je taj duh tu već 13 vijekova i tako da mu je još sudjeno preko 6 vijekova da napastuje. Ali dne 24. lipnja godine 2576 po Kr. da će ga nestati, dakle »pazienza«.

Još je kod nas jedna nesreća, ali i ta da će se doskora pretvoriti u sreću. Kod nas da je »un prete ceco-slovaco«, a to znači »uno straniero«. On da ne će dobiti »cittadinanza italiana«, ali da će dobiti »fuori straniero«, a onda da će biti »vittoria« gotova.

Nama kažu, da smo bogati, da imamo lijepo

jezero. puno riba, ugora i ptica; da smo bogati burom i sušom, zato treba da redovito plaćamo porez na porez, arenditu, tasse, sopratasse itd. Kažu, da će nam isušiti i jezero, ali prije treba pregledati sve projekte od Noje do danas, zato da se već radi 150 godina, ali da još nisu gotovi, jer do sada svi projekti da su preskupi. Jedni inžinjeri kažu, da bi bilo najbolje sredstvo Mojsijev čudotvorni štap, kojim da bi se uskrsnulo pokojnu jamu, koja bi proždrla svo jezero; ali opet fali Mojsija, jer bez njega da ne bi bilo ništa. Drugi opet kažu, da je najbolje da jezero ostane, jer da će amo doći hidroplani, a osim toga da su ženi u nj metnali oko sto tisuća romanskih jegulja, koje da će oplemeniti i asimilirati naše domaće i tako da ćemo imati u jezeru plemenitu pasminu. Mi od veselja i sreće ne znamo ni kuda ni kamo, ali ipak jedni su se odlučili na veselo putovanje u Ameriku, a drugi na setnju po moru.

Tako kod nas. Tko ne vjeruje, nek se uvjeri!

IZ KOPRŠČINE.

Kakor povsod drugod tako tudi na Koprščini izraža slovensko ljudstvo skrajno ogorčenje zaradi nekulturnega početja proti njegovi narodni šoli. Tudi pri nas, kjer živi kakor drugod, zdržema slovansko ljudstvo, bi hoteli odtrgati slovenske otroke od slovenskih starišev in jih izpremeniti v janičarje, ki naj bi po par letih pljuvali na svojo kri, kakor so nekdaj pljuvali na svoje slovansko rojstvo janičarji: slovanski otroci, odtrgani od divjih Turkov od materinih prs in vzgojeni v daljnji Turčiji v mržnji proti lastni materi. Ej, dobro vedo tisti, ki izpreminjajo naše skromne, a poštene šole v potujčevalnice slovanskih otrok, da je »poturica hujši od samega Turka«, dobro vedo, da bi slovanski otroci, ko bi jih enkrat poitalijančili, postali hujši Lahi od Lahov samih.

Ali bodo slovenske matere, ali bodo slovenski očetje dovolili, da njihovi otroci, ko dorastejo, pljujejo na kri, ki jih je rodila? **Ne bodo,** ker bi bil to zločin **nad lastnimi nedolžnimi otročiči,** ki pač niso krivi, da jim je usoda dodelila sedanje gorje; bil bi zločin slovenskih starišev **nad samimi seboj,** ker bi jih zadela grozna odgovornost pred njihovimi očeti, **pred minulimi in pred bodočimi rodovi.**

Slovenski stariši se pač zavedajo — in so to že večkrat dokazali — svoje odgovornosti in svojih dolžnosti pred svojim rodom in pred svojim **slovanskim imenom.** In če bi se vkljub vsemu, vkljub našim bojem, spričo vsega kulturnega sveta vendar izvršil zločin nad slovansko kulturo, ki je **last** slovanskega naroda, bodo slovenski stariši znali, da je prišel čas, ko morajo šolo, za katero plačujejo **krvave davke,** nadomestiti **z domačo šolo,** s šolo v **slovenski družini,** ki je in ostane **nedotakljiva in nedostopna.**

Sicer pa slišimo, da to nasilje nad našimi otroci ne gre kar tako lahko od rok. Kakor **nam javljajo iz Lazareta,** je tamkajšnja nova učiteljica — Italijanka — spoznala že po par dneh, da je njen **trud zaman.** Pritožila se je, da ne more nadaljevati pouka, ker je otroci ne razumejo!

V Ricmanjih je italijanski učitelj slovenskih otrok tudi že po par dneh prosil slovenskega učitelja za pomoč, ker da ga otroci **ne razumejo** in jih torej ne more poučevati.

Seveda imajo italijanski učitelji le malo število otrok na razpolago. Tako imajo ponekod prvi razredi, ki se hočejo poitalijančiti, le po 2-10 otrok, dočim jih ima slovenski učitelj tudi čez 100!

Po nekaterih krajih se italijanski učitelji zabavajo s tem, da **motijo slovenske učitelje pri pouku.**

Živela kultura!!

IZ LABINŠTINE.

Kopanje rude bauksit.

Doznali smo da sada i oblasti čitaju našu »Istarsku Riječ« i da je negdje već pomoglo, kad je ona pisala, jer danas novine imaju veliku moć. Javljam Vam dakle ovo:

U nas kopa neko društvo rudu, iz koje se pravi aluminij i koju zovu bauksit. Mi im moramo pustiti našu zemlju, da iz nje izvade rudu, a zato nam nešto plate. To je u redu. Ali nije u redu ono što se radi i kako se s nama postupa. Prije svega tu je zakon i njega valja svatko da poštiva, dakle i inženir društva. A zakon kaže, da gospodar zemlje ostane vazda gospodar na njoj, dokle je ne proda. Društvo, ako hoće vaditi rudu, mora imati dozvolu i platiti unaprijed gospodaru otštetu za porabu njegove zemlje, kako se sporazumno ustanovi. Osim toga ne smije društvo nikakove štete nanositi na zemljištu, iz koga ne vadi rudu, a kad svrši radnju mora po zakonu da zemlju vrati u dobrom stanju, kako ju je primilo od gospodara.

Tako zakon. Ali društvo misli da je ono svemogući gospodar i postupa s nama, kako da nam dijeli milostinju. Neki dan se je jedan naš čovjek potužio, da mu čine kvara na njivi i molio, da prestanu metati zemlju u kup na njegovu muku. Pak znate što mu se je dogodilo? Inženir ga je vrgo van i zapretio mu je, da će u njega pucati iz puške! Lepe stvari, da čovjeku sudi onaj isti, koji mu štetu čini. To se ne dogadja ni medju Crncima. Mi ne tražimo milostinje, a zemlja, iz koje društvo dobiva svoju korist, naša je. Neka je oni rabe, kad zakon to dopušta, ali neka znadu, da oni nemaju nikakva prava da nam štetu čine, a najmanje pak, da s nama postupaju kako s blagom.

Oblasti molimo neka ovo dobro pročitaju i neka paze da društvo i njegovi inženiri vrše svoje obveze po zakonu, a ne po samovolji, i neka nam našu zemlju poštede. Da je na njihovu, oni bi svuda iskopali jame i naslagali gomile, a što bismo mi onda imali? Od čega ćemo prehraniti sebe i djecu?

Još ih molimo, neka nam dadu škole u našem jeziku, da nam djeca štogod nauče. Što će dijete naučiti, ako učitelja ne razumije? U takovim školama djeca ne muče i gube vrijeme, mi ćemo ih radije doma držati i sami ćemo ih učiti, ali u italijanske škole ih ne ćemo slati.

IZ BUZETŠTINE.

Odkad mi pamtimo u Buzetu oduvijek postoji italijanska škola. Komu je bilo po volji, slao je i prije rata u nju svoju djecu bez smetnje i protivštine. Još kad je bila naša općina u slavenskim rukama, do dolaska Italijana, nikad nije palo na um našoj bivšoj općinskoj upravi, da smeta bilokako italijanskoj školi i to zato, što smo valjda divljaci. Sada pak, kad smo došli pod »žarko sunce slobode i prosvjete«, sada kane latinska gospoda da poitalijanče našu hrvatsku školu, koja je preklani brojila pet učitelja, lani tri, a sada — nijednoga.

Dodjem vam jednog dana s mojim sinčićem u našu lijepu školu. Netom dodjem u nju, opazim u njoj sve nove ljude, nove učitelje i učiteljice, što svi govore italijanski. Pitam ti ja jednog starijeg učenika, koji će učitelj ili učiteljica učiti I. razred. Odgovori mi: Učiteljica jedna iz Buzeta, koja će učiti zajedno svu djecu, italijansku i hrvatsku. Tražio sam hrvatsku Početnicu. Mjesto nje pokazali su mi italijansku knjigu, koja bi imala rabiti i našoj djeci. To me ubolo u srce. Nešto mi zavrtilo u glavi i zakuhalo u srcu — zagrabim jadno svoga maloga za ruku, pak hajde s njim kući...! — Muči, muči, Dragutine moj, — rekoh sinčiću — ja ću ti kupiti hrvatsku Početnicu, i ja ću te sam naučiti čitati i pisati. — Tako sam naumio i tako će biti! — Ovako će biti na korist meni i djetetu. Dijete mi ne će badava derati postole. Po danu će raditi, a večerom će učiti doma, po našu domaću.

Jedan otac.

CRNICA KOD BUZETA.

Mi smo nekako zadovoljni, ako uopće dandanas možemo da budemo zadovoljni. U selu imamo veleč. g. Flega, bivšeg župnika-dekana u Buzetu, koga svi volimo. Imamo uz to i hrvatsku školu, koja se i ove godine otvorila. Mi barem držimo da će ovdje i ostati hrvatska škola, jer mi smo ovuda svi Slaveni. Lani smo imali ovdje za učitelja g. Josipa Zlatića, koji je k nama dolazio iz Buzeta, gdje je stanovao sa svojom obitelju. Otišao je u Ameriku po — zlato. Sada je došao k nam za učitelja g. Rade, koga poznamo iz dobe rata, kad je upravljao buzetskom općinom kao komesar, a i tako, što je on trgovac u Buzetu. Tu smo čuli, da je bio bez službe dvije tri godine, a sada ju je opet dobio i došao k nama.

Franina i Jurina

Fr.: Jurino, si pogledal va onem tvojem dicijonarije, ča će to reć: asimilirati?

Jur.: Pogledal sam.

Fr.: Pak ča si obnašal?

Jur.: Obnašal sam, da asimilirati će reć — stenfat skupa dve stvari, ke nikako ne gredu skupa, i učinit, da se jedna posem sega va drugoj stopi i zgubi.

Fr.: Sad znam, koliko i prej.

Jur.: Ki ti j' kriv, da si kratak... Čekaj, da ti stumačim: To ti je, kako čovek, ki ima jedan kabal vina i jedan polić katrama, pak misli: Vina je više, ako pak zilejem va vino i ov katram, bit će ga još više.

Fr.: Ja — ma ako on to sve skupa pomeša, ne će imat ni vina ni peguli. To će sve skupa bit jedan pazdroć — jedno pegulano vino i niš drugo.

Fr.: Dobro si rekal: baš pegulano vino. Sad znaš, ča će to reć: asimilirati. To će reć da ki ima dobrega vina, neka ga ne meša s pegulum, a i ki ima pegulu, neka je ne meša s vinom, zač te dve stvari ne gredu skupa: nit moreš od vina storit pegulu, ni od peguli vino.

Fr.: Ja ma Mussolini je rekal, da on će nas koliko nas ima, sveh asimilirati.

Jur.: Znam ja, da bi on otel da pegula postane vino, ma kako i sam vidiš — to je stvar nemoguća. Moreš ti pegulu zalevat koliko te je volja z vinom, pegula će vavek ostat pegula. Škoda za vino!

Fr.: Ja ma oni misle, da kad nam budu decu svaki od Boga dan zalevali svojem zajikom i svojemi pismicami, da te ta naša deca postat pravi Talijani.

Jur.: Zalevali su nas svojemi pismicami i Nemci — i po školah i po kazarmah i po sudeh i po svuda — i to ne jedan mesec ni jedan dan, nego puneh 560 let, pak nisu ni oni mogli da od peguli naprave vinu. Ne će ni ovi novi. A poglej malo naše Ćiribirce! Stotine i stotine let zalevali smo ih svojim pismenicami i zajikom mi i Talijani, pak za ku vražju korist? Oni i sada mej sobum govore ćiribirski, kako i njihovi dedi i pradedi. A ča se ne spamećuješ, kako ih je ono rumenski kralj činel prit v Opatiju, i kako njim je va njihom zajike rekal: — Bravo, drokete ćire! čuvajte vi lepo svoj zajik, onako, kako ste ga do sada čuvali. Ni blago ne pjova na glas svoje materi, a čovek, ki to dela, huji je i niži od blaga. I, kako vidiš, Ćiribirci i danas govore po svoju. I još će. A tako ćemo i mi, i naša deca.

Fr.: I ja mislim, da se kruto varaju svi oni, ki misle, da bi nas i našu decu mogli asimilirati.

Jur.: Asimilirati nas ne će ni vrag.

Fr.: Ja, ma ča te naša deca, va njihoveh školah? Mane se pari, da te oni naši brižni nebogići bit — pravi Turki ala predika! Istina, to ih ne će asimilirat — ma njim ne će puno ni bolje bit.

Jur.: Tu imaš malo i ti pravo. I mane je strah, da bi se ta naša dečica va školah, kade se samo piva i hopa, a niš ne uči i kapira — mogli po vremenu azinilirati.

Fr.: Ki hudić je pak to? Ča će to reć: azinilirati!

Jur.: Azinilirati će reć — od čoveka napravit — tovara.

Fr.: Ča se to more?

Jur.: To se more.

Fr.: Ja ma to j' slabo!

Jur.: Zač slabo! Tovar petasa, a mi živemo va jednom vremene, kade ima pravo samo on, ki ume bolje petasat.

Fr.: Ako je tako, onputa ima pravo ona poslovica, ka govori, da nijedno zlo na svete ni prez dobrega.

IZ SLUMA.

Školske vlasti premjestiše nam našeg valjanog učitelja g. Josipa Sirotića. Vijest o njegovom premještenju izazvala je općenitu žalost po čitavom selu. Vrhunac te žalosti pokazao se prigodom učiteljevog odlaska. Taj dan se našio na okupu staro i mlado, muško i žensko, i svak je htio da mu još jedamput stisne ruku i dovikne možda zadnji »S Bogom, mili učitelju!...« No najdirljiviji se prizor odigrao, kad smo ga ispratili kroz selo. Putem smo svi plakali i ronili suze za njim, kao da ga vodimo na vječni počinak. Rastanak je bio tako žalostan, da nije mogao biti žalosniji. Naši stariji ljudi vele, da je taj odlazak g. učitelja učinio na nje takav efekt, kao mobilizacija godine 1914.! Pa nije ni čudo. Mi više nemamo ovdje nikoga, komu bismo se mogli uteći za savjet. Bez njega i njegove gospodje sve nam se čini nekako pusto. Znak je to velike ljubavi, koju smo mi gajili do njih i oni do nas. Neka ih Bog poživi još dugo i dugo godina!

IZ BERMA KOD PAZINA.

Mnogoštovani gosp. uredniče! Kao iz vedra neba grom iznenadio nas odlazak naše velevrijedne učiteljice, gospodjice Jericijo. Školskim vlastima nije bilo dosta, što nam baciše na cestu našeg dosadašnjeg učitelja Mogorovića, već nam premjestiše i gospodjicu Jericijo u Trviž. Obžaljujemo, što smo izgubili vrijednu učiteljicu, koja je već duže vremena kod nas, te se izkazala kao vrijedna nesamo u školi nego i izvan škole.

Ove godine imenovaše učiteljem naše škole gosp. Zlatića, koji je već pred nekoliko godina bio kod nas. Veseli nas, što su nam barem njega poslali ovamo, koga već poznamo kao dobrog učitelja. **Beramci.**

IZ MAREZIG.

Na šolo v vasi Babiči so nam poslali italijanskega učitelja. Delo za poitalijančenje šole je začel sam vaški načelnik, ki je hodil od kmeta do kmeta in izpraševal, ali hočejo italijansko ali slovensko šolo. Vsi — razen par njegovih prijateljev — so odgovorili, da želijo, naj ostane šola, kakršna je bila prej, t. j. slovenska. Nekaj dni pozneje pa je hodil zopet po občini in to pot v spremstvu brigadirja iz Marezig in še enega karabinerja. Nekateri stariši so odgovorili, da hočejo imeti italijansko in slovensko šolo, drugi pa so se zbali karabinerjev in so se uklonili. Tako je dosegel vaški načelnik svoj namen s pomočjo karabinerjev. Sedaj se stariši v skrbeh povprašujejo, kaj se bodo mogli njihovi otroci naučiti od učitelja, ki ne razume otrok ne oni njega!

IZ VRHA KOD BUZETA.

Naši današnji vlastodršci morali bi znati, da mi Slaveni vrlo volimo svoju djecu. Ta naša velika ljubav do svoje drage dječice višeput je uzrokom karanja u susjedstvu. Ako naše dijete susjed preoštro pokara ili malo udari, eto ti svadje. Dapače mi ne trpimo rado, da nam ni učitelj u školi šiba ili tuče našu djecu. Mi pazimo na djecu i gojimo ju doma kako bolje znamo i možemo. Nama zato nije svejedno u kakovu će školu naša djeca. Sada smo u skrbi. Oblasti nam premjestiše našu vrijednu učiteljicu, gdju Ladavac, u Svisvete kod Buzeta. Naša hrvatska škola do danas nema drugog učitelja ili učiteljicu. To nas uznemiruje.

PODLISTAK

B. Nušić:

Male laži.

(Svršetak.)

Ali kada je već riječ o docnom dolaženju kući, zgodno je, da ovdje spomenem još jednu tako običnu i ako vrlo sićušnu laž, koja se razvija medjusobno izmedju muža i žene, te bi se, takorekuć — mogla nazvati familijarnom lažju.

Riječ je još uvijek s danom dolaženja kući. Jeste li primjetili u takvoj prilici, kad nikad ne rade podjednako muželjev i ženin sat. Mogu oni i ne imati satove pri sebi, mogu se oboje upravljati po crkvenom satu, može taj crkveni sat izbiljati i oni ga oboje čuti, ipak se ne će slagati u vremenu.

Dodje muž, recimo, u pola tri noću kući. Točno u pola tri.

— O moj Bože, baš sam se zadržao — počet će on prvi, još pri svlačenju — već ima dva sata.

Otkinut će makar pola sata.

— Kako te ne mrzi lagati — počet će žena, govoreći samo ustima i očima iz pokrivača — kako te ne mrzi da ostaješ do tri sata u noći.

Žena će dakle dodati pol sata. I ovako slaže on pol sata manje, slaže ona pol sata više, pa se napravi razlika od jednoga sata, a to je dovoljno da bračni sat ne ide kao što treba.

A kad je riječ o malim razlikama u mišljenju izmedju muža i žene, postoji još jedna mala laž, o kojoj supruzi dvojako misle. Muževi smatraju za jednu malu, običnu, naivnu šalu, žene za veliki grijeh. To je ona obligatna šala sviju muževa da skinu vjenčani prsten čim malo odmaknu od kuće. Ta je mala laž i dopuštena i vrlo udomaćena i ja nikako ne razumijem zašto je žene tako zlo shvaćaju.

I zbog te nevine šale, ja sam imao jednu tužnu historiju. Putovao sam jedamput u Zagreb sa bračnim prstenom u džepu od prsluha. Poveselio sam se lijepo kaošto se već može lijepo čovjek u Zagrebu proveseliti. A pri povratku, od prilike, kad je voz bio na mostu kod Zemuna, izvadio sam vjenčani prsten, stavio ga na prst i radosno zagrlio ženu na stanici.

Ona je, razumije se, kradom pogledala, je li prsten na mjestu, i kad se uvjerila, još me je radosnije dočekala.

Došli smo kući. Razumije se, čim sam ja zaspao, žena je preturila sve džepove da se uvjeri, koliko sam novaca potrošio.

I taman sam ja u snu ponavljao sve prijatne scene iz Zagreba, kada me netko strahovito prodrmusa. Otvorih oči, a žena stoji nada mnom i zauzela gimnastički stav.

— Šta je ovo? pita me, a drži prsten u ruci.

— No, pa vjenčani prsten, skinuo sam ga, tek ne ću i spavati s njim.

— Znam taj, eno ga tvoj na stolu, ali odkud ovaj?...

— Koj ovaj?

— U džepu sam ti našla još jednog.

— Još jedan? Kako je to moguće?

— Tako! Objasni, kako je to moguće?

— Mora, ovaj, sigurno da je to neka pogrješka — slučaj.

Da, ali ja taj slučaj nisam umio da objasnim ničim i ako mi je jasno bilo, da sam u Zagrebu, u suvišnoj revnosti, da ne zaboravim svoj prsten uzeo i onaj drugi sa nachtkastla.

I od toga doba, poglejte molim vas, ja moram da nosim vjenčani prsten na lancu. Čim podjem od kuće, žena mi ga veže.

Zar vam ne ličin na goluba pismonošu sa onom metalnom karikom na nozi, na kojoj piše kojoj poštanskoj stanici pripada i koji se mora u svoju krletku vratiti.

Ili još gore, zar vam ne ličim na osudjenika, koji je s lancem pobjegao iz zatvora.

Sažaljujte me, ja rado primam kondolencije i poučite se na meni, jer vidite, dokle čovjeka mogu dovesti te male, te sitne laži...

Kazel Kalal:

Djevojka u tamnici.

(Crta iz života Slovaka u Ugarskoj).

Četiri vojnika vode svećenika. Uapsiše ga čim je izašao iz vlaka. Hrpe svijeta vrve za svećenikom. S početka svi preneraženi, šutljivi, proturavši se na most, pod kojim hulji Vah govore, viču. Nešto strašna poigrava u nutrinji puka...

U toj vrevi na mostu pisar Odnoga zapazi svoju dragu, svoju Evicu. Proturavši se do nje grozničavo joj stisnu ruku.

»Mahom bacila bih se u Vah! Grozan, očajan je taj život! Jaoh! šta će to biti?«

»Uhuhu!« zahučao je Odnoga, stišćuć ruku Evinu.

Netko kriknu: »Živili Slovaci, propali čvaši!«[1] A za tim kriče svi: »Pošilju na nas oružnike, koji će nas strijeljati. Sram ih bilo!«

[1] Čvach — schwach (slabić), u prenesenom smislu je to muškarac, ne s odajući u jake, čestite, karakterne ljude, dakle i izdajice, vrst izroda).

...vimo u dobi nevolja, nesreće i progon- našeg slavenskog jezika. Ali oblasti neka ..., da ovuda svi govorimo hrvatski, pa i ...lju. Naša djeca ne znadu ni besjedice talijanske. Naša djeca zato razumiju hrvatski, i za njih je samo hrvatska škola. Nek slobodno ide u italijansku koga volja, a mi ćemo ...o u hrvatsku. Italijanska škola ne može ... da nauči našu hrvatsku djecu. Ili u hrvatsku školu, ili nikamo. Djeca nam ...mo ... kod kuće, pa nek rade; a mi ćemo ... djecu doma čitati i pisati na sramotu ...ovjeke kulture i civilizacije!

Gospodarstvo

Nešto o umjetnom gnoju.

...a stajskim gnojem dovodimo u tlo čitav niz ...niva, on čini zemlju rahlijom i pristupačnim oborinama a tim bivaju jači i brzi procesi ...stvaranja i jače umnožavanje bakterija, dok ...mjetnim gnojem dodajemo tlu samo pojedino ...anivo i drugo ništa. No u stajskom se gnoju hraniva ne nalaze u jednakoj mjeri, nego ...zno, već prema hrani, koja se marvi daje, ...rema samoj marvi, koja gnoj daje, i prema ...elji, koja se meće pod marvu. Tu nejednaku ...ličinu hraniva u tlu možemo uzorno prikazati, ako ih sve skupa predstavimo s jednom ...vorenom bačvom nejednakih duga. Svakom ...jedinom hranivu neka odgovara po jedna ...uga na toj bačvi. Ako sipamo vodu u tu ...čvu, odmah ćemo vidjeti, da će sadržaj te ...čve ovisiti o onoj najmanjoj, najnižoj dugi. ...ko je i sa hranivima. Badava sve, ako je većina duga na bačvi visoka, a samo jedna vrlo ...ka, sve o toj najnižoj dugi (najmanjoj količini hraniva) ovisi sadržaj vode (sav prirod). Moramo nastojati, da ovu najnižu dugu, t. j. najmanju količinu hraniva povećamo, ako želimo ... dobijemo što veći prirod. Eto to je zadaća umjetnoga gnoja, jer s njim ćemo tomu najlakše udovoljiti. On mora služiti kao nadopuna stajskomu gnoju, a kao zamjena samo na humoznom tlu i u vezi sa zelenom gnojidbom.

U trgovini dolaze umjetna gnojiva kao dušična, fosforna i kalijeva. Prije je doduše bilo više vrsta gnojiva, gotovo svaka kultura imala je svoje posebno gnojivo, no to se napustilo, te se sada produciraju samo ta gnojiva, jer je pokusima dokazano, da su ta tri gnojiva najviše potrebna, osobito fosfor. Tvornice, koje se bave sa proizvodjenjem umjetnih gnojiva, obično znaju često praviti smjese tih gnojiva, no najbolje ih je kupovati pojedinačno, a ako ih tko želi miješati, može to učiniti i sam.

Pri svakoj kupnji umjetnih gnojiva dobro je paziti na ovo: kupuj uvijek uz pismenu garanciju, da sadržaje odredjeni postotak izvjesnog hraniva, pa pred dva svjedoka izvadi prosječni uzorak iz stigle pošiljke, te pošalji kemičko-analitičkom zavodu za istraživanje. Da naručeni gnoj u pravo vrijeme stigne, treba uvijek odrediti rok, kad se ima gnojivo poslati, jer ako dodje prekasno te bude moralo duže vremena stajati do prve uporabe, može se pokvariti ili na vrijednosti izgubiti. Na primjer lako rastopivi superfosfat postaje teško rastopiv, a kod koštanog brašna, uslijed dužeg stajanja, može nastati vrenje, pa time i veliki gubici. Kod ... udaljenosti i veće narudžbe najbolje je naručivati gnojiva s većim postotkom hraniva, jer je prevoz skup, a umjetna gnojiva se plaćaju po većini njihovih hranivih sastojina, a ne po ukupnoj težini. Bez točnoga poznavanja nije uputno dva gnojiva miješati, jer može uslijed nepodesnoga miješanja nastati od lako-rastopivih teško-rastopivi, ili još gore može se jednostavno skupocjeno hranivo izgubiti. Ima gnojiva, koja se mogu u svako doba zajedno miješati, a da to ništa ne škodi, niti se šta gubi na njihovoj vrijednosti, na pr. superfosfat i kainit, superfosfat i kalijeva sol, isto sa stajskim gnojem. Ima gnojiva, koja se opet mogu samo neposredno prije uporabe miješati, na pr. vapno s kainitom, kalijeva sol s Thomasovom drozgom. Da se uzmogne što bolje po polju umjetni gnoj razastrijeti, dobro je pomiješati ga sa sitnom zemljom i s njom sijati. Sa ...kama ozlijedjenim neka se ne ide k umjetnom gnoju, jer bi moglo nastati otrovanje, na pr. čilska salitra je otrovna, rado prima vlagu iz zraka, pa se zgruša, te je moramo prije uporabe rastući, usitniti. Vapneni dušik (cijanamid) je isto tako otrovan, on se običaje miješati sa zemljom, škodi biljkama, osobito ako su vlažne, pa neka se nikad ne gnoji na usjev. Osim toga nužno je poznavati zemljište, koje se želi gnojiti, osobito s obzirom na njegove hranivosti. Stajski gnoj ne samo da obogaćuje tlo sa hranivima, nego ga on i popravlja, dok ma umjetni gnoj samo pridonosi stalni procenat pojedinog hraniva. Radi toga tko ima u dovoljnoj količini stajskoga gnoja, dosta je, da ga upotpuni sa fosfornim gnojivom. U Istri se na primjer naši ljudi vrlo slabo služe z umjetnim gnojivima, koja bi im uz stajski gnoj najbolje odgovarala i najveći prirod odbacivala. Sa stajskim gnojem pak bi trebalo mnogo pažljivije i bolje postupati, da od njega u poljodjelstvu bude što više koristi.

Mala seljačka škola

Najbolji način za mjerenje bačava.

Kako je poznato, bačve se mjere na više načina. Mi ćemo pak ovdje pokazati našim čitateljima jedan način, koji se najviše odlikuje svojom jednostavnošću.

Najprije se izmjeri najveći promjer bačve, a taj je od čepa do dolje, zatim duljina bačve izmedju utora. Tada se najveći promjer pomnoži sam sobom, nakon toga se dotični proizvod pomnoži sa duljinom, te ovaj novi proizvod pomnoži sa stalnim brojem 694. Na taj način poznat ćeš sadržaj bačve u litrama.

Ako je na primjer najveći promjer bačve 1.60 metara, a duljina izmedju prednjeg i zadnjeg dna (može se mjeriti tako, da se proturi kroz otvor za čep u bačvu šibku do drugog dna) iznaša 1.62 metara, onda dobivamo ovaj račun:

Promjer

1.60 · 1.60 = 2.56

Taj proizvod pomnoži se sa duljinom:

2.56 · 1.62 = 4.1472

Zadnji proizvod pomnoži sa stalnim brojem 694.

4.1472 · 696

165888
373248
248832

2878.1568 = 2.878'15 litara.

Prema tomu sadržina bačve iznaša 28 hl i 78 litara.

Kad krv curi iz nosa...

Kad ti krv curi iz nosa možeš ju lako zaustaviti, ako štrcaš u nosnice svježi sok od limuna. Ako pak nemaš toga pri ruci, onda štrcaj u nosnice hladnu vodu, pomiješanu sa octom. Hladni oblozi na čelo, sljepočice i nos takodjer koriste. Ne zaustavi li ti se krv iza pokušaja ovih sredstava, potraži odmah liječnika.

Domaći lijek za pospješenje probave.

Najbolji je domaći lijek za pospješenje probave svakako bosiljak (bašelak). Osim toga on liječi i nadam (vjetrove). Domovina mu je Perzija i Indija, a kod nas je poznat od godine 1548. Osobito je obljubljen kod nas u Istri, gdje ga narod i u piesmu upleo. U Grčkoj ga goje u svakoj kući, te se žene, muškarci i djeca s njim na blagdane kite, a kad dodje u kuću stranac, daruju ga u znak dobrodošlice bosiljkom. Za lijek se upotrebljava lišće, cvijet i sjeme.

Krumpir u opasnosti.

U Franceskoj se pojavio nekakav kukac, koji silno škodi krumpiru i uništava ga baš onako, kao filoksera vinovu lozu. Taj kukac se zove dorifora ili kolorado, a prenešen je iz Amerike. U jednoj godini jedna jedina ženka od toga kukca izliježe nekoliko stotina milijuna kukaca. Dakle kako vidimo, ta dorifora se silno množi i širi. U Franceskoj se proširila već po mnogim pokrajinama. Prijeti opasnost, da će se na godinu i po drugim državama raširiti, pa i k nama doći, da nam uništava krumpir, što ga posadimo. U Franceskoj se sadi krumpir na 2 i po milijuna jutara, pa tako ta dorifora nosi ogromnu štetu franceskom seljaku. U Americi i u Franceskoj uništavaju tu doriforu arsenikovom kašom. I kod nas bi ministarstvo u Rimu trebalo unapred da učini sve, da ta pokora ne dodje k nama.

Politički pregled

Mala Antanta.

Nedavno je zaključeno u Ženevi četvrto zasjedanje Saveza Naroda izborom pomičnih članova vijeća. To vijeće se sastoji od predstavnika četiriju savezničkih velikih sila, Franceske, Engleske, Italije i Japana, koji su stalni, te od šest nestalnih, koji se svake godine biraju. Svaki od ovih predstavnika ima po jedan glas jednake snage.

Cilj je Vijeću da upliva u svim pitanjima koja su u vezi sa održanjem mira u svijetu, a na temelju sklopljenih ugovora. Ono ide za demokratizovanjem javnoga prava, te je, uza sve početne poteškoće, ipak od velikoga značenja. Ako pak ovo Vijeće podje ispravnim putem pravice prema svima, i prema jačima i prema slabijima, ono će moći da bude od velike koristi u razvitku mirovnih prilika.

Državnici Male Antante, čiji su ugovori registrirani kod Saveza Naroda, uvijek su držali do toga Saveza i nastojali da njegov ugled na korist mira u svijetu ojača. Radi toga su oni i nastojali da dodju u Vijeće toga Saveza, te su već prošle godine kandidirali jugoslovenskog ministra vanjskih poslova. Kad taj pokušaj nije uspio, kandidirali su ove godine čehoslovačkog ministra dra. Beneša. S obzirom na velike zasluge dra. Beneša u održanju svjetskoga mira, Mala Antanta je sa pouzdanjem očekivala uspjeh izbora, tim više, što je dr. Beneš već kao član Saveza pokazao veliku aktivnost i sudjelovao vrlo marljivo pri izradjivanju novih programa i novih planova, koji bi imali da povedu svijet novim putevima.

Uz velike sile savezničke, do sada su u Vijeću Saveza Naroda bile zastupane Brazilija, Spanija, Uraguay, Belgija, Švedska i Kina. U odsudstvu Sjeverne Amerike htio je Savez Naroda da ima što jače uza se Južnu Ameriku, pa je stoga nastojao u svakoj prilici da počasti predstavnike južnoameričkih republika. No kad se ustanovilo, da su najvažniji problemi ipak oni Srednje Evrope, došlo je do želje da države Srednje Evrope budu jače zastupane. Tako je uz kandidaturu Male Antante, došlo i do kandidature Poljske, koja je propala zbog više razloga. Na mjesto pak Kine, čija vlada ima da se u unutaršnjosti zemlje bori sa neuredjenim prilikama, nastupila je Čehoslovačka kao predstavnica Male Antante.

Mala Antanta može da bude zadovoljna ovim uspjehom i ovim priznanjem. Vijeće Saveza Naroda ima velikih zadataka i na redovnim zasjedanjima koja se obavljaju četiri puta godišnje i inače u vanrednim zgodama kad je potrebito da se energičnije nastupi u medjunarodnim pitanjima. Mala Antanta je stvorena u cilju održanja mira u Srednjoj Evropi i zastupanja pravice i jednakosti za velike i malene, pak će njezino sudjelovanje u Vijeću Saveza Naroda uroditi sigurno dobrim plodom, osobito u eventualnim medjunarodnim konfliktima.

Jugoslavija.

Kako je našim čitateljima poznato, u Dalmaciji žive nekoliko stotina Italijana. Ti Italijani su danas jugoslovenski državljani. Kao takovi uživaju posvemašnju slobodu. Jugoslovenskoj vladi nije nikada niti na kraj pameti palo, da bi im uskratila koje pravo, zatvorila koju školu, kao nama Slavenima u Italiji italijanska. Naprotiv: jugoslovenska vlada stoji na stanovištu, da sve narodne manjine, koje se danas nalaze u slobodnoj Jugoslaviji, moraju uživati ista prava kao i ostali Jugosloveni. Za dokaz navest ćemo samo jednu naredbu glede zaštite narodnih manjina, koju su ovih dana primile sve pokrajinske uprave i veliki župani od Ministra unutrašnjih djela iz Beograda.

Ta naredba glasi:

»U više navrata opazio sam, da pojedini članovi nacionalnih organizacija kušaju da fizički napadnu naše državljane, koji pripadaju **narodnim manjinama.** Oni to čine s toga, što nalaze, da ti naši državljani nisu lojalni i ispravni gradjani prema državi. Zemaljskim ustavom i zakonima kao i medjunarodnim ugovorima zagarantovana je puna ravnopravnost i sloboda svima članovima narodnih manjina. S toga najozbiljnije preporučujem svima područnim vlastima, da eventualne napade ni u kojem slučaju ne dopuštaju, a ako se oni ipak dogode, da se sa krivcima odmah strogo i po zakonu postupi. Izgovore, da se u danom slučaju krivci ne mogu da pronadju, smatrat ću kao namjerno izbjegavanje vršenja svojih dužnosti od strane dotičnih organa i kao njihovu nesposobnost za policijsku službu, pa ću prema tome i najstrožije zakonske mjere primjeniti bez ikakva obzira...«

Evo tako glasi naredba jugoslovenskog Ministra unutrašnjih djela o zaštiti narodnih manjina u Jugoslaviji, gdje ih ionako ima vrlo malo. Uvjereni smo, da će ta naredba biti strogo izvršena, jer je Jugoslavija zemlja reda i zakona. Poželjno bi bilo, da bi se i naša država ugledala u ovaj svijetli primjer svoje susjede i da bi s jednim valjanim dekretom zaštitila svoje narodne manjine. Samo moramo da napomenemo, da bi taj dekret morao zadobiti i praktičnu valjanost.

Poljska.

Mladu slavensku republiku Poljsku snašla je teška nesreća. Strašna eksplozija dignula je varšavsku citadelu u zrak. Predbježno se javlja, da je 50 ljudi stradalo životom i da ih je oko 1000 ranjeno. Čitava okolica citadele, koja je smještena u starom gradu nastradala je uslijed strašnog potresa. Varšavska je citadela podignuta u godinama 1832. do 1835. Ona je bila znakom ruskog gospodstva, kaznom za pobunu u godini 1831. Tvrdjava je potpuno zastarjela, te je za moderno vodjenje rata neuporabiva.

Eksplozija barutane u Varšavskoj citadeli izazvala je u Varšavi veliko zaprepaštenje i ogorčenje osobito, kad je istraga konstatirala, da je uzrok katastrofe — zločinac. Kad je vijest o katastrofi došla u sejm, bila je sjednica prekinuta. Konvent se je seniora sastao i zaključio, da u 1 sat poslije podne održi žalobnu sjednicu i da predsjednik sejma održi pomenslovo u počast nastradalim. Danas će se održati slijedeća sjednica sejma.

Magazin municije, koji je odletio u zrak nalazio se je iza vrata I. i sadržavao je znatnu množinu topničke municije. Magazin je uslijed eksplozije potpuno demoliran. Osim toga je i jedan paviljon jako oštećen. Taj je paviljon služio prije kao kaznionа, a sada je bio stan za časničke supruge. Odmah nakon katastrofe stigao je u citadelu ratni ministar grof Septicki, koji je preuzeo akciju oko spavanja. Istragu su povele vojničke vlasti. Više lica, medju njima komandant barutane i njegov zamjenik, otpraćeni su u zatvor. Materijalna šteta prelazi u stotine milijarde maraka. Most na visli ostao je posve netaknut.

Domaće novosti

Lična vijest.

U predzadnjem broju našeg lista javili smo, da se je naš odlični prijatelj g. dr. Fran Brnčić preselio iz Trsta u Jugoslaviju. Sad nam javljaju iz Zagreba, da je tamo otvorio odvjetničku pisarnu. — Srdačno čestitamo i želimo mu najbolji uspjeh!

Naše škole.

Ovdješnji »Piccolo« piše da ne odgovara istini tvrdnja, da je italijanska vlada odredila, da se pouka u najnižim razredima osnovnih škola, u kojim se dosada poučavalo u našem jeziku, mora vršiti isključivo u italijanskom jeziku.

Na ustuk takove hinbene i bestidne izjave citirat ćemo dva dokumenta kulturnog škandala.

Dekret, što ga je razaslalo kotarsko školsko vijeće svim ravnateljima u Pazinskom kotaru, glasi:

»Oggetto: Sistemazione delle scuole alloglotte.

Alla Dirigenza scolastica di ....

Poichè tutte le scuole alloglotte coll'inizio dell'anno scolastico testo apertosi devono essere sistemate in modo che la prima classe abbia l'istruzione **esclusivamente** in lingua italiana, si fa obbligo a codesta Dirigenza di prendere già fin d'ora analoge disposizioni.

Nelle scuole monoclassi tale istruzione verrà impartita al 1° gruppo (1° e 2° corso) mentre nelle scuole di due e tre classi essa si svolgerà per tutti i corsi ascendenti compresi nella prima classe.

Nei comuni, nei quali si parla abitualmente una lingua diversa, questa sarà oggetto di studio in ore aggiunte. L'insegnamento della lingua è obbligatorio per gli alunni alloglotti per i quali i genitori e gli esercenti la patria potestà abbiamo al principio dell'anno fatto dichiarazione d'incrizione.

Per il Preside: Ongaro m. p.«

Prevedno znači:

Predmet: uredjivanje drugojezičnih škola.

Školskom Ravnateljstvu u ....

Budući da moraju biti početkom već započete školske godine sve škole drugog jezika uredjene na način, da se u prvom razredu mora vršiti pouka isključivo u italijanskom jeziku, to se nalaže tom ravnateljstvu, da već sada uvede odgovarajuće odredbe.

U jednorazrednim školama takva će se pouka davati I. grupi (prvoj i drugoj školskoj godini), dok će se ta pouka u školama sa 2 i 3 razreda vršiti za sve one školske godine, koje se nalaze u prvom razredu.

U općinama, gdje se obično govori drugi jezik, bit će taj jezik predmet pouke u dodatnim satovima. Podučavanje je drugog jezika obvezatno za drugojezične učenike, za koje su početkom godine njihovi roditelji i zakoniti zastupnici tražili upis.

Za predsjednika: Ongaro, v. r.

»L'istruzione dovrà essere impartita in lingua italiana — per tutte le materie — nella sezione inferiore; e in lingua slovena nella sezione superiore, restando obbligatorio l'insegnamento della lingua italiana, quale materia, nella sezione superiore.«

Prevod:

»Pouka morat će se vršiti u italijanskom jeziku za sve predmete — u nižoj sekciji, a u višoj sekciji u slovenskom jeziku s tim, da je pouka italijanskog jezika kao predmet obvezatna i u višoj sekciji.

Za danas ne iznašamo na dan drugih dokumenata, jer su i ovi dosta karakteristični.

Medjutim našli su se ipak nekoji pošteni Italijani, koji osudjuju školsku politiku italijanskih vlasti napram Slavenima. Turinska »Stampa« od 6. oktobra t. g. priopćuje članak dra. Pacchioni-a, bivšeg profesora na italijanskoj pravnoj fakulteti u Inomostu. Pisac izmedju ostalog kaže i ovo:

»Školska reforma ima političku svrhu: da pospješi što skorije raznarodjenje anektiranog područja. Sa svom sigurnošću mogu ustvrditi, da takva politika ne odgovara italijanskom srcu te da ju naobraženi dio italijanskog naroda ne odobrava. Iskustva, koja su s takvim metodama doživjeli drugi narodi, ozbiljna su opomena i za italijanske vlasti, koje hoće da ih uporabe.

Kad smo se mi Italijani nalazili u Inomostu

»Kukavice, sram ih budi, neka nas pobacaju u Vah, i utope nas mrcine!«

Odnoga je poklopio glavu čvrsto držeći Evinu ruku; vikao je glasom pronicavim, više ženskim nego muškaračkim: »Besramni bećari, zločinci!... Evo na, postrijeljajte nas!... Grom i pakao!«

Eva je opominjala svoga zaručnika: no taj je iznovice očajnim vriskanjem i škrgutanjem izdovoljavao svoju nutrinu. Hoće li ga tko denuncirati, da drži sa Slovacima, s mjesta će izgubiti službu, a Evina će se sreća raspršiti.

Iz svega srca ljubi ona svoga Djurika, na jesen će se vjenčati; izgubi li kruh, s Bogom srećo, s Bogom svatovi!... Joj, joj, kako je bijedan taj život slovački! Netko viknu: »Slava Hlinki!«*) Ovo bilo već na ulici a svjetina buknu u gromovito vikanje: »Slava Hlinki«.

»Živio Hlinka!, koji pati samo zato, što je Slovak!« Urnebesni poklik sizao je pod oblake. Najbolje je vikao, to jest tulio Odnoga, gotovo podivljao. Ne čudite se: godine je to pritajivao u sebi; tamo u kancelarijama mora se graditi Madžarom, da uzdrži komadićak krkavnoga kruha, ali sada buknulo je to u njemu silom elementarnom i udovoljava sam sebi strastvenim vikanjem. Zaboravio na svog sudruga, pisara Jedlički; otrgnuo se od njega, opazivši Evu. Kad je najviše urlikao, obrnuo se, a evo Jedlička je za njim.

Da, uhoda Jedlička — a u ruci mu papir i olovka. »Zlo i naopako, moja Evico: Jedlička!« Eva na to: »Kuku! Lele!«

Četnici odvedoše Hlinku na župnište i rastjeraše svjetinu. Alaj uzrujanja u Ružomberku! Svijet ustajući i lijegajući ne govori ni o čem drugom nego o ljubljenom, toli silno i kruto progonjenom svećeniku. Budući da je biskup Hlinki zabranio propovijedati i služiti misu, puk zatuvi sebi u glavu, izrekavši kao jedan muž, da ne će u crkvu, dokgod u njoj ne bude propovijedao Hlinka. Bijaše pravo veselje gledati, kako puk, drugda malodušan, ponizan, pravi već rob, kaže se junakom te prkosi ali razborito. U toj se dobi, godine 1906. rodila nova Slovačka. Velika je rečenica i veliko veselje za slovački narod.

(Nastavit će se).

*) Hlinka, župnik slovački, utamničen i suspendovan što je prionuo Slovacima, djelovao je na puk, priznavajuć u nebo vapijuće nepravde, što su ih madžarski silnici izvadjali proti Slovacima.

kao grupa sveučilišnih profesora i djaka, mi smo se uvijek smatrali pozvanim da branimo italijanski jezik, kulturu i prava pred svenjemačkim napadajima. Mi smo uvijek tvrdili, da austrijska vlada mora da poštuje jezik, običaje i sva ostala prava inorodnih manjina, ako hoće da bude priznata kao civilizovana vlada. U ime tog načela tražili smo i ustanovljenje italijanskog sveučilišta u Trstu. Time smo ujedno protestirali protiv svenjemačkih nakana, da se na italijanskoj zemlji osnivaju neitalijanske škole i dječji vrtovi, a isto tako i proti c. kr. vladi, koja je osnovala u Tridentu uz italijansku gimnaziju i njemačku. Tu njemačku gimnaziju smatrali smo za nepotrebno izazivanje i vrijedjanje naših narodnih čuvstava!!

Za italijansku smo se narodnost uvijek borili veselim srcem. Naš duševni boj nije bio ništa manje učinkovit negoli oružani boj. S idejama pravednosti i čuvstvom dobre namjere! Ta borba nam se činila kao nepobjedivi dokaz moralne uzvišenosti naše pokrajine protiv autrijske vlade!

Danas je Italija mnogo jača, nego li je bila prije. Svaki je Italijan ponosan, što pripada velikom političkom jedinstvu. Sada pak treba pokazati, da li je to povećano jedinstvo združeno sa ponosnim oživotvorenjem onih najviših ideala pravednosti i velikodušnosti, koje su propovijedali naši veliki državnici! Ja — za svoju osobu — bezuslovno ne priznavam nerazdruživosti i čvrsto vjerujem, da ćemo na temelju dosadašnjih iskustava uvidjeti, da je sve ono, što nam se činilo lijepo i pravedno, kad smo se nalazili kao austrijska narodna manjina, lijepo i pravedno i danas, kad se nalazimo u ogromnoj većini prama malenom broju Nijemaca i Slavena.

Novi zakonski nacrt o školama, koji je izradio ministar Gentile, previše zaudara po nasilju. Italijanske škole u anektiranom području nek se nigdje ne usiljuju, nego nek se dozvoljuju samo ondje, gdje to narod traži. U preuranjenom ustanavljanju italijanskih škola za neitalijansku djecu leži pogibao, da će škola biti nepotpuna i da ne će dovesti do onog cilja, za kojim ide.

Uostalom je to u velikoj kontradikciji sa svečanim obećanjima, koja je zadala vlada anektiranim pokrajinama prigodom aneksije. Sa proganjanjem slavenskog i njemačkog jezika ne će se nikada ubiti ljubav do tih jezika, nego će se ju još više podžigati.

Nacionalizovanje i raznarodjenje dolazi samo od sebe, a protiv svakoj umjetnoj sili. Školska politika, koja prezire tu istinu, ne će postignuti nikakih uspjeha...»

U Milanu izlazi i «Scuola», glasilo učitelja, koja takodjer oštro osudjuje školsku politiku današnje vlade.

«Scuola» piše:

«Mi smo uvjereni, da će biti za učitelje, koji podučavaju italijanski jezik u gorskim krajevima, potrebno da se nauče inorodne jezike. Naši učitelji ne smiju zaboraviti, da ima u novim pokrajinama krajeva, gdje nijedan čovjek ne razumije italijanski jezik. Italijanski učitelj u tim krajevima bit će najveći sirotan, jer ga nitko ne će razumjeti. Prigovor, da će se u takvim krajevima ljudi prije naučiti italijanski jezik, posve pogriješan. Odrasli će izbjegavati učitelja, samo da ne dodju s njime u dodir. A djeca? Kako ih može uzgajati i podučavati učitelj, koji ne pozna njihovog jezika?! Zato će biti pouk u školama, u kojim podučavaju italijanski učitelji, posve sličan ništici. Potrebne su godine i godine prije nego što će biti italijanski učitelji sposobni da podučavaju u neitalijanskim školama. Čim izadju djeca iz škole ne će više čuti niti jedne riječi italijanske i tako će kroz školske praznike zaboraviti i ono malo, što su prije naučili. Posljedica toga bit će ta, da će djeca izaći iz škole na pol — analfabeti!...»

VINOGRADARI, POZOR!

Znanja i ravnanja radi javljamo svim svojim čitateljima, da je rok za prijavu vina produžen do konca t. mj. Tko još nije prijavio svoje vino, neka to učini što prije.

Zašto je ukinut poštanski ured u Sv. Petru u Šumi?

Od kr. poštanskog komesarijata u Trstu primamo:

Ugledno uredništvo! Obzirom na dopis, koji je izašao u Vašem cijenjenom listu od 13. septembra t. g. pod naslovom «Ukinuće poštanskog ureda u Sv. Petru u Šumi,» javljamo Vam, da ne odgovara istini tvrdnja, da se spomenuti ured ukinuo radi deficita i neurednosti. Naprotiv je istina, da je to ukinuće usljedilo osim ekonomskih razloga i radi toga, što je dotičnom poštaru istekao rok ugovora za držanje pošte, pa ga nije bilo moguće nadomjestiti sa drugom osobom, jer bi to bilo u protinbi sa postojećim odredbama, koje ne dozvoljavaju namještavanje novih sila u poštanskoj službi.

Krštenja i vjenčanja u godini 1924.

Od 1. januara 1924. god. unaprijed vrijedit će u pogledu krštenja i vjenčanja ovi propisi:

Rodjenje djece morat će se u roku od 5 dana prijaviti općinskom načelniku (šindaku). Zakašnjenje prijave moći se opravdati samo bolešću. Od prijave ne će biti isključen nitko.

Svaki slučaj smrti trebat će takodjer prijaviti općinskom načelniku (šindaku). Slučaj smrti mora biti potvrdjen po dvim svjedocima.

Isto pravilo vrijedi i glede ženidbe. Napovjedi vrše se putem načelnika (šindaka), koji ih izvršuje u općinskoj zgradi one općine, gdje borave zaručeni. Ako pak zaručeni ne stanuju još jednu godinu u onoj općini, vrše se napovjedi i tamo, gdje su prije stanovali. Napovjedi moraju ostati izvješene zaporedoma dvije nedjelje, cijeli tjedan medju njima, i još tri dana dalje.

U roku od 180 dana poslije napovjedi mora se sklopiti brak, inače su potrebne nove napovjedi.

Ako su zaručnici malodobni t. j. mladji od 21 godine, onda je potrebna privola roditelja odnosno štitnika ili suca pupilara.

Prije četvrtog dana iza posljednje napovjedi nije dozvoljen brak, nego tekar poslije. Ako su napovjedi bile izložene od nedjelje do nedjelje i još do srijede, tada se može sklopiti brak već u četvrtak.

Vjenčanje se mora javno vršiti na općini pred načelnikom (sindaco, župan) ili njegovim zamjenikom (matičnim činovnikom) i pred dvim svjedocima, koji moraju biti najmanje 21 godinu stari. Vjenčanje se obavlja u onoj općini, u kojoj ima barem jedan od zaručenih svoje stalno boravište.

Ako je jedan od zaručenih bolestan ili zapriječen, tako da ne može ići u općinski ured, onda idu načelnik i tajnik k bolesnom zaručniku na stan, gdje načelnik u prisutnosti 4 svjedoka prima izjavu zaručnika te ju registrira u matici. Tom prigodom mora biti službeno odjeven (t. j. mora imati italijansku trobojku preko sebe). Načelnik saslуša izjavu zaručnika te proglašuje u ime zakona sklopljenje braka.

Prijašnji zakoni glede ženidbe ne će više vrijediti. Brak, koji bude sklopljen samo u crkvi, ne će imati za državu nikakve valjanosti. Djeca od takvog braka smatrat će se nezakonitom, a brak sam nelegitiman, kao da bi zaručnici stupili u divlji brak. Što više, djeca od takvog braka nosila bi pred državom samo ime muško. U slučaju pak da roditelji takve djece umru, djeca ne bi uživala ona prava, koja im pripadaju po nasljedovnom pravu iz zakonitog braka. Može se onda sklopiti i crkveni brak, ali taj, sam za sebe, za državu nema krijeposti. Naravski, dobri kršćani vjenčat će se na općini i u crkvi. Prije će ići na općinu, a zatim u crkvu. Preporučamo našim ljudima, da se ne žene bez crkvenih obreda.

Iza jedne godine...

Kako je poznato, Italijani su podigli na vrhu Krn spomenik svojim poginulim vojnicima. Lanjske je godine udario grom u taj spomenik i posve ga razorio. Očevidci te nesreće bili su sami italijanski vojnici. Ali unatoč svega toga Italijani su podigli silnu hajku protiv našega naroda. Svagdje su nas prikazivali kao najveće barbare. Njihova je štampa po cijelom svijetu raširila glas, da su Slovenci razorili krnski spomenik i time uvrijedili čitav italijanski narod i vojsku. Bilo je i takovih listova, koji su tražili osvetu. I osveta je došla, strašna osveta, koja se nije sastojala samo u lažnom klevetanju, nego i u raznim nasiljima: kuće su se palile, nevini zatvarali i mučili itd. itd. Svi naši protesti nisu pomagali ništa. Italijani su nas i nadalje klevetali i šikanirali radi krnskih dogadjaja. Medju njima nije se našao niti jedan čovjek, koji bi nas bio uzeo u zaštitu. Mi smo mirno podnijeli sve udarce. Znali smo, da još živi stari Bog i da ćemo prije ili kasnije doći do zadovoljštine. I došli smo. Ovih dana sâm tršćanski «Piccolo» javlja, **d a j e k r n s k i s p o m e n i k r a z o r i o g r o m. T u t v r d n j u p o t k r i j e p l j u j e činjenicom d a s u b i l i i t a l i j a n s k i v o j n i c i s v j e d o c i t o g r a z o r n o g f e n o m e n a!** Da su te «Piccolove» informacije tačne, o tome nema nikakve sumnje. To bi bila nekakva moralna zadovoljština, koju smo dobili sa više strana. Sada pak bi bila prokleta dužnost italijanskih vlasti, da nam i one dadu moralnu i materijalnu zadovoljštinu. Da li će nam ju dati? Dosadašnja iskustva nam ne daju najboljih nada. nada.

Mjesto početnice — ricinusovo ulje!

U Škednju kod Trsta bila je odavna slovenačka pučka škola. Slovenački jezik podučavale su uvijek slovenačke učiteljice. Ove godine pak se to promjenilo. Prvi razred podučava u italijanskom jeziku italijanska učiteljica. Budući da ta učiteljica ne zna ni beknuti slovenački, a djeca opet ne znaju italijanski, njezin je poduk posve bezuspješan. To opaža i sâma italijanska učiteljica. Ali unatoč svega toga ona ni najmanje ne zdvaja. U školskoj obuci drži se točno pruskog recepta: što ne ide milom ići će silom. Tako je ovih dana zaprijetila školskoj djeci, da će im, ako ne će da se uče italijanski jezik, dati ricinusovo ulje. Nato su se djeca prestrašila i ne će da idu više u školu. Roditelji dižu najodlučniji protest protiv nečevene prijetnje italijanske učiteljice i zahtjevaju, da se ponovno vrate u školu njihovi slovenački učitelji i učiteljice. Da li će školske vlasti uvažiti njihove zahtjeve?

KULTURNE SLICICE

U Išćima su vlasti pretvorile hrvatsku pučku školu u italijansku. U školi nema naših učiteljskih sila. Uslijed toga škola ostaje danomice prazna. Sve opomene sa strane općine ne pomažu ništa. Roditelji šalju svoju djecu u opatijsku školu, a spremni su da ih šalju i u Poljane prije nego li u bližnje Išće, gdje im je poitalijančena škola.

U Materiji, gdje nema nijednog Italijana, nalazi se italijanska učiteljica iz donje Italije. Ta učiteljica ne zna niti beknuti slovenački, a djeca opet ne znaju italijanski. Uslijed toga je nastao vrlo rdjav polazak škole. Rijetko koji dan dodje više od par učenika u školu. Roditelji vele, da ne će šiljati u školu djecu sve dotle, dok ne bude u njoj slovenačka pouka i slovenački učitelji.

U Golcu je namještena slovenska učiteljica gospodjica O m a h e n i neki Kalabrež, koji je kako se priča, tekar izašao iz škole. Školske su vlasti u Voloskom odredile, da vodstvo škole mora držati gospodjica Omahen. Gospodjica Omahen je to i učinila. No ovih dana navali sa riječima na nju italijanski kolega i naredi joj, da mu izruči školsku upravu s razloga, što je on sin onoga naroda, koji je pobjedio u ratu. Učiteljica se pritužila školskim vlastima u Voloskom. Nato je mladi gospodin dobio naredjenje, nek se malko umiri i nek ne dira u školsku upravu.

U Vodicama je namješten kao ravnajući učitelj g. Josip Demarin a kao podučitelj g. Catrà iz Sicilije. Ovih je dana taj Sicilijanac zahtjevao od g. Demarina, da mu izruči upraviteljstvo škole. Gosp. Demarin mu je odgovorio, da on bez naredjenja školskih vlasti apsolutno ne može da izruči upraviteljstvo. Nato je Sicilijanac pograbio stolicu i htio silom protjerati našeg učitelja iz škole. Težkom se mukom ipak obranio od napadaja. Drugi dan je išao u Volosko i cijeli dogadjaj ispričao tamošnjim školskim vlastima, koje su mu dale posvemašnju zadovoljštinu.

Ispravi!

U zadnjem broju «Istarske Riječi» nehoteći nam se potkrala tiskovna pogrješka. U slovenskom članku «Nemoralen namen» u osmom retku odozdo stoji napisano, da «bo najnovejši zakon o ubijanju našega jezika vseskoz **normalen.** Ta rečenica je pogrješna, pa molimo svoje čitatelje da ju sami ovako isprave: «... **najnovejši zakon o ubijanju našega jezika bo vseskoz n e m o r a l e n.»**

Svega po malo

Smrt 168-godišnjeg starca.

U nekom mjestancu blizu Poloska umro je čovjek u 168. godini života. Do lanjske godine bio je potpuno razuman čovjek, vladajući svim svojim moćima, pa je tek sada počeo da gubi pamćenje, vid, sluh i govor. Medjutim, sve do posljednjega časa, mogao je hodati i služiti se rukama.

Rodjen 1755. godine, služio je kao vojnik pod caricom Katarinom II. i, vojnik još uvijek, u vojsci cara Aleksandra, tukao se kod Austerlica, Frilmanda i Borodina. Prigodom odstupanja Napoleonovog 1812 i 1813 godine dva puta je dolazio u Franceesku. U Njemačkoj je bio više puta.

Kao nagradu, dobio je od cara Nikole I. vječitu penziju, koja mu je isplaćivana sve do revolucije 1917. godine. Kada su boljševici bili istjerani iz Finske, republikanska vlada mu je opet dala izdržavanje.

U 93. godini oženio se i po treći put i sa tom posljednjom ženom, s kojom je živio blizu pedeset godina, imao je tri sina. Najmladjeg od njih, koji je rodjen 1858. godine, i koji je sada već davno i sam djed, starac je uvijek zvao «mali». Njega je dobio kada mu je već bilo 103 godine.

Dijete na lutriji.

U Americi je jedan grad raspisao lutriju, pa tko na toj lutriji izvuče glavni zgoditak, dobit će kao dar dijete jedne siromašne familije, koja ne može da ga prehrani. Tako Amerićani dijele djecu lutrijom.

Koja država ima najjaču vojsku na moru?

Sada ima Amerika najjaču ratnu mornaricu sa 368 brodova, zatim dolazi Engleska s 258 brodova, Japan sa 212 brodova, Franceska sa 104 broda, Italija s 86 brodova, Rusija s 56 brodova, a Njemačka s 21 brodom. Prije svjetskog rata imala je najveću mornaricu Engleska, a odmah na drugom mjestu bila je Njemačka.

Grom ubio čovjeka u krevetu.

U nekom franceskom selu udario je grom u jednu kuću kroz dimnjak, pa je ubio domaćinova najstarijeg sina, koji je spavao u krevetu. Kraj njega je u istom krevetu spavao i njegov mladi brat, koji se nije od groma ni probudio, a kamo li da mu se što dogodilo, pa sve do jutra nije znao, da mu brat kraj njega leži mrtav.

Lovački pas ubio iz puške svoga gospodara.

Neki franceski lovac išao je sa svojim psom u lov. Kad se umorio, legao je na livadi na travu, pa metnuo pušku kraj sebe. Do puške je sjedio njegov pas, koji je najedamput počeo da kopa po zemlji, pa tako nekako odapne oroz od puške, puška opali, a tane pogodi lovca ravno u glavu. Tako je pas lovca, umjesto da je lovac ubio lovinu.

Mačje oko je Kinezima najbolji sat.

Kineski seljak po mačjem oku pogadja, koliko je sati. Mačje se oko naime, čim je jače svjetlo, steže, a rasteže, kad je mrak. Kad dakle kineski seljak hoće da zna, koliko je sati, čučne pred mačku, pa gleda, kako joj je zjenica u oku stegnuta ili razvučena, pa po tome zna, koje je doba dana.

Koliko ima životinja na svijetu?

To se ne može izračunati. Samo se zna, da ima svega 400 hiljada vrsta medju životinjama, a medju biljkama ima 150 hiljada vrsta. Samih kukaca ima oko 280 hiljada vrsta, ptica 13 hiljada vrsta, riba 12 hiljada vrsta, a otrovnih zmija oko 200 vrsta.

Groblje pasa i mačaka.

U Franceskoj ima jedno groblje, gdje pokapaju najzaslužnije pse, najbolje mačke i druge vrijedne domaće životinje. Od 1890. godine do danas pokopano je tu preko 18 tisuća slavnih pasa i mačaka.

Avijatička nesreća.

Tri vojnička aeroplana krenula su prošlog tjedna iz Pule sa nalogom, da lete u Veneciju na vježbe zračne flote za svečanosti proslave godišnjice ulaska fašista u Rim. Pateći je se tri aeroplana stigla nesreća, te se spustiti kod Tagliamenta. Oficiri i piloti ostali su teško ranjeni. Dva su aparata potpuno uništena, a treći je samo oštećen.

2 milijuna dvokolica.

Prema najnovijoj statistici, koju je izradilo ministarstvo rada u Rimu, imade u cijeloj Italiji 2 milijuna osoba, koje posjeduju dvokolicu. Od tog broja odpada 30.386 na samu Julijsku Krajinu.

Goropadan grom.

Grobniku udario je grom u stari Frankopanski grad, srušio krov i neke zidove, probio u pučku školu, jurnuo u neke susjedne kuće, probio negdje krov, negdje zid, negdje je projurio kroz kuhinje, polupao prozore, srušio telegrafske neke stupove i napokon se zario u zemlju i izgubio.

24.000.000 kilogram kruha.

Iz Njemačke dolazi vijest, da su tamošnje vlasti udarile maksimalnu cijenu kruhu, prema kojoj se ne smije nigdje u Njemačkoj prodavati preko 24 milijuna kilogram.

Jučer, dne 17. t. mj. moglo se kupiti ili prodati:

100 švicarskih franaka za 392—396; 100 franceskih franaka za 132.50—133; 100 njemačkih maraka za 0.04—0.05; 100 njemačko-autrijskih kruna za 0.0307—0.0312; 100 čehoslovačkih kruna za 65.20—65.50; 100 jugoslovenskih dinara za 25.80—26; jedan dolar za 21.86—21.96 i jedna lira šterlina za 99.75—99.85 italijanskih lira.

Književnost i umetnost.

«Gospodarski Vestnik».

Primili smo prvi broj tog novog glasila Slovenskog kmetijskog društva u Gorici, Slovenske čebelarske družbe u Gorici, Zadružne Zveze u Trstu i Tržaške kmetijske družbe. «Gospodarski Vestnik» donosi obilno gradiva iz raznih gospodarskih struka: — 1. Uvodna beseda. — 2. Inž. Podgornik: Ne molzite brejih krav do otelitve. — 3. Kužne bolesti prešičev. — 4. Štrekelj Josip: Pripravljanje vinske posode. — 5. Ušaj Just: Rabite kalijev bisulfit pri vrenju mošta. — 6. J. U.: Skrbite za pravilne vehe, dobre zamaške in čepe. — 7. Št. J.: Zimska peresnina. — 8. Sirk Franc: O registracijskih pristojbinah. — 9. Dr. Leopold Bobič: Čebelarstvo. — 10. Vprašanja in odgovori. — 11. Drobiž. Kozjereja. Kokošjereja. — 12. C.: Kmetovalcem tržaške in istrske pokrajine. — 13. Naznanilo: Licenciranje bikov. — 14. Priskrba plemenjakov za naše gore. — 15. Mlekarska razstava v Milanu. — 16. Izvoz naših vin na Čehoslovaško. — 17. Eno in dvolitrski boni. — 18. Osebne in tržne vesti. — Kako razabiremo iz uvodnika svrha lista bit će gospodarsko podignuće našega naroda. Bit će pisan u slovenskom in srbo-hrvatskom jeziku. Izlazit će jedamput na mjesec. Godišnja pretplata iznaša 10 lira. Pojedini broj jednu liru. Uredništvo i uprava «Gospodarskog Vestnika» nalazi se u Gorici, Via Giosuè Carducci br. 7 I. (na dvorištu). Preporučamo svim našim čitateljima, kojima dozvoljavaju financijalne prilike, da se pretplate na taj toli važan gospodarski list.

DOPISNICA UREDNISTVA.

Gosp. R. u M. Lošinju: Imate pravo. Naši su gospodarski članci, a naročito oni u maloj seljačkoj školi, tako dobri, da ih čak i takozvani gospodarski listovi preštampavaju. — Da ste nam zdravo!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Broj, N.o 42. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, Trieste, 25. oktobra, ottobre 1923.** Pojedini broj, una copia 20 cent. **God., anno I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

LA VOCE DELL' ISTRIA

settimanale di cultura, economia e politica del popolo d' Istria

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za više kratno uvršćenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju

List izdajemo sa italijanskim prevodom i to prisiljeni odredbom tršćan. i puljskog prefekta.

Il giornale pubblichiamo in traduzione italiana impostaci coll' ord. dei prefetti di Trieste e di Pola

DIES IRAE...

Od novembra 1918. dalje snalaze nas strijelovitom brzinom drakonske mjere u namjeri, da uništc naš narodni opstanak. Tri ukaza, koja niže donašamo, triju prefekata, koji zastupaju vladu Benita Mussolinija u tri pokrajine: Istri, Trstu i Furlaniji, u tri pokrajine, gdje živi kompaktno naš narod, tri su dokumenta, koji će ostati neizbrisivi u historiji naroda italijanskog, u historiji naroda slavenskog, kaošto u historiji cijele Europe. Oni će ostati neibrisivim dokumentima kaošto i oni, koji su pred par dana jednim potezom pera oduzeli našoj djeci prvu poduku u materinjskom jeziku. A ipak su samo jedna karika u lancu, koji nas sapinje.

Med Italijom i ostalim civilizovanim svijetom podigao se je nepremostiv zid, još tvrdji i čvršći nego li su klisure našeg Krasa, jer je sazidan suzama naših interniraca u Sardiniji god. 1919, plamenom žarišta, koja su uništila «Balkan» u Trstu i Narodni dom u Puli, naše tiskare i 52 kuće naših seljaka; jer je sazidan prokletstvom italijanskih gradjana, koji su bili potjerani ili prisiljeni da zapuste svoju rodjenu grudu samo za to, što su Slaveni; jer je sazidan naricanjem majka, kojima su otudjene nevine duše njihove djece, koja su lišena osnovne poduke u materinjem jeziku; jer je sazidan vazda danim, ali nikad ne održanim obećanjima; jer je sazidan konačno tim trim ukazima triju prefekata Trsta, Pule i Vidma: Crispo-Moncada, Giannoni i Pisenti. Zidina nepremostiva, dà, ali ne za nas. Zar ne čujete naše pjesme? Ne, nije to više pjesma, već je to boni krik zdvojnog naroda, koji ne će da izumre. Krik, koji se od Soče do Snežnika, od Premanture do Triglava diže k nebu iz naših bonih grudiju, diže se k nebu — čuje ga cio svijet — diže se kao divna molitva i kao strašna kletva, kao vječna prisega: to je eto naša pjesma, koja ne će nikada izumrijeti:

Hej Slovani! Jošte živi
Riječ naših djedova,
Dok za narod srce bije
Njihovih sinova.
Živi, živi duh slavenski,
Živjet će vjekoma!
Zalud ponor prijeti pakla
Zalud vatra groma!

Neka ista nad nami se
Grozna bura uznese!
Stijena puca, dub se lama,
Zemlja nek se trese!
Mi stojimo postojano
Kao klisurine.
— — — — — — —
— — — — — — —

Dal novembre 1918 impoi con un crescendo spaventevole si susseguono le misure draconiane, dirette ad annientare la nostra esistenza nazionale. Le tre ordinanze, più sotto riportate, dei tre prefetti, rappresentanti il Governo di Benito Mussolini, nelle tre provincie dell'Istria, di Trieste e del Friuli, nelle quali vive compatto il nostro popolo, sono tre documenti che rimarranno indelebili nella storia del popolo italiano, del popolo slavo e nella storia dell'Europa moderna, documenti indelebili come quelli che con un tratto di penna pochi giorni addietro toglievano ai nostri bambini l'istruzione elementare nella loro madrelingua. Eppure sono soltanto un anello nella catena pesante che ci opprime.

Fra l'Italia ed il resto del mondo civile si sta erigendo una muraglia insormontabile, più massiccia e solida della pietra del nostro Carso, perchè composta dalle lacrime dei nostri internati in Sardegna nel 1919, dai bagliori del fuoco che distrusse il „Balkan" di Trieste, il „Narodni Dom" di Pola, le nostre tipografie e le 52 case dei nostri contadini; dalle imprecazioni dei cittadini italiani, espulsi o costretti ad emigrare perchè slavi; dal pianto delle madri cui vennero tolte le anime innocenti dei loro bambini, privati dell'istruzione primaria nella madrelingua, dalle promesse date e non mantenute, dalle tre ordinanze dei tre prefetti di Trieste, Pola e Udine: Crispo-Moncada, Giannoni e Pisenti.

Muraglia insormontabile, sì, ma non per noi! Non lo sentite il nostro canto, che non è più un canto, ma il grido disperato di un popolo che non vuole morire? Il grido che, dall'Isonzo al Monte Nevoso, dal capo di Promontore al Tricorno, sale al cielo dai nostri petti straziati, sale al cielo, udito da tutto il mondo, come una sublime preghiera ed una tremenda bestemmia, ed una suprema affermazione, il canto nostro che giammai morrà:

Sorgi, o Slavo! Vive ancora
La favella avita,
Vive ancora il patrio amore
Di feconda vita!
Si, lo slavo spirto vive
E vivrà in eterno:
Ne minaccia invan la folgore,
Invan l'inferno!
— — — — — — —
— — — — — — —

Frema orrenda la bufera
Sulle nostre fronti;
Fenda i massi, svelga i pini,
Scuota il mar, e i monti:
Noi restiam fermi, qual rupe,
Cui furor non schianta.
— — — — — — —
— — — — — — —
— — — — — — —
— — — — — — —

Prefekt istarske pokrajine

Budući da raspačavanje novina, koje se publiciraju u slovenskom i hrvatskom jeziku, u ovoj pokrajini i u ovim momentima, gdje je potrebna solidarnost, prouzročuje duboki jaz u javnom redu i životu, u koliko se stvara i utvrdjuje elemenat za razmirice i razdor izmedju raznih dijelova pučanstva, dočim razlozi općeg interesa, kulture i razvitka zahtijevaju, da ti dijelovi pučanstva budu suglasni i skladni u vrhovnom cilju gradjanskog mira i općeg blagostanja;

Vidivši 3. čl. općinskog i pokrajinskog zakona

odredjuje:

Od 24. t. mj. do novog naredjenja zabranjuje se u istarskoj pokrajini publikovanje i raspačavanje novina, štampanih u slovenskom i hrvatskom jeziku, ako nisu opskrbljene tačnim prevodom naslova, članaka, dopisa, objava itd. Za prevod morat će se upotrebljavati uprav jednaka slova, kakva se nalaze u originalu.

Gorenapomenute novine, koje ne budu opskrbljene takvim prevodom, bit će zaplijenjene a prekršitelji prijavljeni sudbenim vlastima radi prekršaja zakona.

Puljski kvestor, pokrajinski potprefekti, općinski glavari, kr. zapovjedništva oružničkih postaja te službenici i agenti javne sigurnosti imaju nalog, da strogo izvrše ovu odredbu.

Prefekt:

GIANNONI s. r.

Il Prefetto della Provincia dell' Istria

Ritenuto che la diffusione di giornali pubblicati in lingua slovena o croata ha in questa provincia ed in questo momento di necessaria solidarietà profonda ripercussione sull'ordine e sullo spirito pubblico, in quanto si converte e si afferma un elemento di dissidio e di scissione tra le varie parti della popolazione, che ragioni di generale interesse, di coltura e di sviluppo vogliono invece cospirante e concordante nel supremo intento della pace civile e del comune benessere.

Visto l'art. 3 della legge comunale e provinciale,

decreta:

Dal 24 corrente e fino a nuova disposizione sono vietate la pubblicazione la distribuzione nella Provincia dell'Istria di giornali stampati in lingua slovena e croata, qualora non portino la integrale traduzione in italiano dei titoli, degli articoli, comunicati, annunzi ecc. Per questa si dovranno usare gli identici tipi e caratteri impiegati pel corpo del giornale.

I giornali sopraindicati che non portassero tale traduzione saranno sequestrati ed i contravventori verranno denunziati all'Autorità Giudiziaria pel procedimento di legge.

Il sig. Questore di Pola, i sigg. Sottoprefetti e Sindaci dela Provincia, i Comandi dell'Arma dei RR. CC. i Funzionari ed Agenti di P. S. sono incaricati della rigorosa esecuzione del presente decreto.

Il Prefetto:
fto. GIANNONI.

Br. 041—5323

Prefekt tršćanske pokrajine

Budući da je podesno, da se pospješi što skorija fuzija elemenata, koji sačinjavaju ovu pokrajinu;

videći da tu fuziju izmedju ostaloga zapriječuje i publiciranje novina u neitalijanskom jeziku, koje su radi toga razumljive samo malenom dijelu pučanstva;

budući da je za državu i sve državljane korisno, da se ne razvijaju ili uzdržavaju u državnim medjama narodni partikularizmi, koji bi po zadržavanju svojih organa djelovali protiv ciljevima mirnog i zajedničkog života medju stanovništvom, koje se nalazi na granici;

vidivši 3. čl. općinskog i pokrajinskog zakona

odredjuje:

Od 24. oktobra t. god. morat će svi listovi (novine), koji su dosad izlazili u neitalijanskom jeziku, donašati osim italijanskog prevoda naslova posvemašnji i odgovarajući prevod članaka, dopisa, objava itd., koji mora da neposredno slijedi svakom članku ili svakom odijeljenom odlomku. Za prevod morat će se upotrebljavati uprav jednaka slova, kakva se nalaze u originalu.

Radi toga bit će zaplijenjeni svi oni listovi (novine), koji se ne budu posvema ili djelomično držali te odredbe, dok će se protiv prekršitelja postupati po zakonu.

Činovnici i agenti javne sigurnosti imaju nalog, da izvrše ovu odredbu.

Trst, 22. oktobra 1923.

Prefekt:
CRISPO MONCADA s. r.

N. 041—5323

Il Prefetto della Provincia di Trieste

Considerata l'opportunità di promuovere una maggior fusione degli elementi che costituiscono questa provincia;

Visto che a tale fusione è di ostacolo, fra altro, la pubblicazione di giornali in lingua non italiana, e quindi intelligibili soltanto ad una piccola parte della popolazione;

Considerato l'interesse dello Stato e di tutti i cittadini che sia evitato il formarsi o mantenersi, entro il territorio dello Stato stesso, di particolarismi nazionali, che per l'atteggiamento dei loro organi spieghino un'azione contraria agli scopi di una pacifica convivenza tra le popolazioni di confine;

Visto l'art. 3 della Legge Comunale e Provinciale;

determina:

A decorrere dal 24 ottobre a. c. tutti i giornali che si pubblicavano finora in questa Provincia in lingua non italiana dovranno portare, oltre alla traduzione italiana del titolo, la traduzione integrale e corrispondente degli articoli, dei comunicati, degli annunzi ecc., che dovrà far seguito immediato ad ogni articolo o brano staccato. Per questa si dovranno usare gli identici tipi e caratteri impiegati per il corpo del giornale.

Verrano conseguentemente colpiti di sequestro i giornali, nei quali, in tutto o in parte, non fosse tenuto conto di questa ordinanza, e nel confronto dei contravventori sarà proceduto a termini di legge.

Gli ufficiali e gli agenti della forza pubblica sono incaricati dell'esecuzione della presente ordinanza.

Trieste, 22. ottobre 1923.

Il Prefetto:
fto. CRISPO MONCADA.

Br. 1062 GAB.

Prefekt pokrajine Furlanije

Uvidjevši da najviši interes države i drugorednog pučanstva, uključenog u medjama Furlanije, zahtijeva, da se olakšaju i produbljuju gradjanski, intelektualni i kulturni odnošaji medju starim i novim državljanima;

budući da je izdavanje novina u tudjem jeziku, koji razumiju samo manjinske skupine, protivno takvom cilju;

i konačno budući da zadržanje kakve novine dokazuje, da može isključiva uporaba tudjeg jezika dovesti vodje do toga, da zaborave, da novina izlazi na italijanskom teritoriju;

videći 3. čl. pokrajinskog i općinskog zakona

odredjuje:

Sve novine, koje su dosad izlazile u pokrajini Furlaniji u isključivo tudjem jeziku, moraće od 21. oktobra 1923. unaprijed dodati naslovu, člancima i svim posebnim odlomcima odgovarajući prevod u italijanštini.

Novine, koje se ne budu držale te odredbe, biti će zaplijenjene. Proti kršiteljima odredbe postupat će se u smislu zakona.

Predstojnici javnih oblasti imaju nalog, da izvrše tu odredbu.

Videm, 19. oktobra 1923.

Prefekt:

PISENTI v. r.

N.o 1062 GAB.

Il Prefetto della Provincia di Friuli

Ritenuto che il supremo interesse dello Stato e ancor quello particolare delle popolazioni alloglotte incluse nei confini del Friuli esigono che i rapporti civici, intellettuali e culturali tra cittadini italiani antichi e nuovi siano agevolati e resi più intimi;

Ritenuto che a tale finalità contrasta la pubblicazione di giornali in lingua straniera conosciuta soltanto da gruppi di minoranza;

Considerato, infine, che l'atteggiamento di qualche giornale sta a dimostrare che l'uso esclusivo della lingua straniera può indurre i dirigenti a dimenticare che la pubblicazione avviene in territorio Italiano;

Visto l'articolo 3 della Legge Comunale e Provinciale,

ordina:

A datare dal 21 Ottobre 1923, tutti i giornali che per l'addietro si sono pubblicati nella Provincia del Friuli soltanto in lingua straniera dovranno far seguire al titolo, agli articoli e ad ogni brano separato la corrispodente traduzione italiana.

I giornali che non si atterranno alla presente ordinanza saranno sequestrati. Contro i contravventori si procederà a sensi di legge.

Gli ufficiali e gli agenti della Pubblica Forza sono incaricati della esecuzione della presente ordinanza.

Udine, 19. ottobre 1923.

Il Prefetto

fto. PISENTI.

Odgovor ministra Gentile našim poslanicima

MINISTARSTVO NASTAVE
Glavno ravnateljstvo
za
osnovno i pučko školstvo
Odio III. — Zap. br. 1211

Predmet: nastavni jezik u inorodnim pučkim školama.

Rim, 18. X. 1923.

Častivrijedni poslaniče,

Ministarstvo nastave ne može da uvaži prigovore Vaše častrivrijednosti protiv pravilnih odredaba, izdanih od kr. školskog proveditora, glede nastavnog jezika u inorodnim školama Julijske Krajine.

Najviši interes državljana Kraljevine je taj, da dobro poznaju jezik Nacije, kojoj pripadaju. U tome nema nikakve uvrijede za krajevni općioni jezik, koji će se takodjer podučavati.

Uostalom italijanski je jezik, koliko po Casatijevom zakonu, toliko po odredbama o preuredjenju pučke škole, koje će se doskora objaviti, temeljni predmet pučke nastave i jezik, u kojem se moraju podučavati svi drugi predmeti.

Italija traži od državljana, da govore državni jezik, te sa opravdanim ponosom upozorujem i Vaše Gospodstvo na to, da je italijanska kultura bila u svako doba svjetionik civilizacije te čast i dika našega naroda.

Sa štovanjem

Ministar:

Gentile v. r.

La risposta del Ministro Gentile ai nostri deputati

MINISTERO DELL' ISTRUZIONE
Direzione Generale
per
l'Istruzione primaria e popolare
Divisione III. — Prot. n. 1211

Oggetto: Lingua insegnamento scuole elementari alloglotte.

Onorevole deputato,

Il Ministero non può accogliere il reclamo della S. V. On. contro le giuste disposizioni impartite dal R. Provveditore agli Studi, circa la lingua d'insegnamento nelle scuole alloglotte della Venezia Giulia.

E' supremo interesse dei cittadini del Regno conoscere bene la lingua della Nazione cui appartengono. Nè ciò reca offesa alla lingua d'uso locale, che sarà altresì insegnata.

D'altra parte tanto per la legge Casati quanto per le disposizioni di iminente pubblicazione circa la riforma della scuola primaria la lingua italiana è la materia fondamentale dell'insegnamento elementare e quella nella quale debbono essere insegnate tutte le altre materie.

L'Italia vuole dei cittadini che parlino la lingua dello Stato, e con legittimo orgoglio ricordo a S. V. che la cultura italiana è stata in ogni tempo faro di civiltà e onore e vanto del nostro popolo.

Con osservanza

Il Ministro:

Gentile m. p.

Protest naših poslanika

Ekscelenca Mussolini, predsjednik ministarskog savjeta, ministar unutaršnjih posala

Rim.

Prefekt furlanske pokrajine s odredbom od 19. oktobra odredjuje zaplijenu svih slovenskih novina, publiciranih u pokrajini Furlanije, ako se od 21. oktobra unaprijed ne priloži sadržaju novine potpuni prevod u italijanštini. Potpisani poslanici odlučno protestiraju proti tom kršenju ustavnih zakona te zahtjevaju bezuslovni opoziv odredbe.

(Slijede potpisi.)

La protesta dei nostri deputati

Eccelenza Mussolini Presidente Consiglio Ministri Ministro Interni

Roma.

Prefetto Provincia Friuli con ordinanza 19 ottobre ordina sequestro tutti giornali sloveni pubblicati nella Provincia Friuli se non inserita integrale traduzione italiana nel corpo giornale dal 21 ottobre in poi stop. Firmati deputati protestano altamente contro tale violazione legge statutaria, chiedono immediata revoca dell'ordinanza.

(Seguono le firme.)

Slaveni, sačuvajte ovaj broj „Istarske Riječi!"

Slavi, conservate questo numero della „Voce dell' Istria!"

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 43. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, 1. novembra, 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God., I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Današnja „I. R.“ ima prilog „Mladi Istranin“ br. 10.

Naše škole ukinute — zakonom!

Službeni list rimske vlade „La Gazzetta Ufficiale“ br. 250 od 24. oktobra 1923. donosi kraljevski dekret od 1. oktobra t. g. br. 2185. Članak 4. tog dekreta glasi:

u originalu:

«In tutte le scuole elementari del Regno l'insegnamento è impartito nella lingua dello Stato.

Nei confini nei quali si parli abitualmente una lingua diversa, questa sarà oggetto di studio, in ore aggiunte.

L'insegnamento della seconda lingua è obbligatorio per gli alunni alloglotti, per i quali i genitori e gli esercenti la patria potestà abbiano al principio dell'anno fatto dichiarazione di inscrizione.

u prevodu:

U svim pučkim školama u kraljevini obuka se vrši u državnom jeziku.

Na granici, gdje se obično govori drugi jezik, taj će se podučavati kao predmet u dodatnim satovima.

Podučavanje je drugog jezika obvezatno za inorodne učenike, za koje su početkom godine njihovi roditelji ili zakoniti zastupnici tražili upis.

ČLANAK 17. glasi:

u originalu:

«A cominciare dall'anno scolastico 1923-1924, in tutte le prime classi delle scuole elementari alloglotte l'insegnamento sarà impartito in lingua italiana.

Nell'anno scolastico 1924-25, anche nelle seconde classi di dette scuole si insegnerà in italiano.

Negli anni scolastici successivi, si procederà analogamente per le classi successive, fino a che, in un numero di anni uguale a quello dell'intero corso, in tutte le classi così delle scuole elementari come delle scuole civiche si insegnerà in italiano.

Con la sostituzione della lingua italiana alla lingua di insegnamento presentemente in uso procederà analogamente l'istituzione dell'insegnamento della seconda lingua, in ore aggiunte.»

u prevodu:

Početkom školske godine 1923.-1924. podučavat će se u svim prvim razredima inorodnih pučkih škola italijanski jezik.

U školskoj godini 1924.-25. vršit će se obuka i u drugim razredima napomenutih škola u italijanskom jeziku.

U narednim školskim godinama preći će se zaporedoma i na daljnje razrede sve dotle, dok se ne bude u svim razredima pučkih škola, kao i u gradjanskim, podučavalo u italijanskom jeziku.

Sa uvodjenjem italijanskog jezika kao nastavnog bit će naknadno uvedena pouka i drugog jezika u dotatnim satovima.

*

Već sa početkom prošlog mjeseca školske oblasti izdale naredjenje da se od 1. oktobra unaprijed mora vršiti elementarna pouka isključivo u italijanskom jeziku, držali smo, da je to samo samovoljno postupanje krajevnih oblasti. Nismo mogli vjerovati, da će se s našim narodom ovako postupati, kako se nije postupalo niti sa Tripolitancima ili Afrikancima. Nismo mogli vjerovati, jer nam je bilo čak i obećano, da će se te naredbe ukiniti. Obećanja nisu se držala. Izašao je zakon! Po tom zakonu mi smo lišeni najelementarnijeg prava, što ga ima svaki narod. Oduzeto nam je pravo elementarne pouke u materinskom jeziku.

Dok Italija ovako uništava sav naš kulturni rad u Istri, jugoslovenske vlasti u Dalmaciji otvaraju nove škole za tamošnje Italijane, kojih po zadnjoj statistici nema u Dalmaciji više od 17.808 na 650.000 ukupnog pučanstva. A ako se od ovih 17.808 odbije 9318 zadarskih Italijana te 5000 koji su optirali ili se iselili, ostaje u jugoslavenskim državnim granicama samo 4490 Italijana, za koje su školske godine 1923.-1924. bile otvorene nove četiri pučke škole: 1. u Splitu sa 3 razreda, 3 učitelja i vjeroučiteljem za 108 djece; 2. u Korčuli sa 2 razreda, 2 učitelja i vjeroučiteljem za 42 djece; 3. u Šibeniku sa 5 razreda, 4 učitelja i vjeroučiteljem za 32 djece; 4. u Hvaru sa 2 razreda i 2 učitelja. Osim ovih 4 osnovnih (pučkih) škola bila je otvorena i u Staromu Gradu jedna, koja je poradi nestašice školske djece bila zatvorena i to na prijedlog samih Italijanaca.

Tako Jugoslavija otvara šačici dalmatinskih Italijana četiri škole, dok Italija nama Slavenima, kojih ima pol milijuna, ne dozvoljava niti jedne škole u našem materinskom jeziku!

Naših škola više nema...

Gospodo Latini! Nanijeli ste strašnu krivicu ne samo nama, nego i onom pol milijuna italijanskih vojnika, koji počivaju na Krasu, koji su pali u svjetskom ratu. Oni junaci nisu za to pali, da nas sada tako ugnjetavate. Danas, na dan mrtvih, oni plaču, jer toga nisu htjeli, a niti su za to umrli. Vi, koji ste preživjeli rat, niste vrijedni njihovih žrtava.

Sav civilizovani svijet se zgraža..

Gospodi, trima prefektima!

Vi ste, gospodo, tri prefekta slavna, ovih dana učinili ono, što ste učinili. Vi ste izdali ukaz, «che forse non morrà...» Kako ste i sami mogli opaziti, mi smo se tome famoznom ukazu poklonili i učinili ono, što nije na primjer Radetzki nikada od vas tražio: mi smo svoje jednojezične slavenske novine pretvorili u dvojezične.

Naše su novine na Vašu zapovijed izišle u dva jezika. Videći tu veliku slavu svoju, Vi ste se, gospodo, tri prefekta slavna, topili od sreće i blaženstva.

«Fù vera gloria la vostra? — Ai posteri l'ardua sentenza!»

Medjutim taj je ukaz, koji je u ovim svijetlim danima «della Marcia su Roma» značio od prilike što i jedna obična marča «contro il buon senso», taj je famozni ukaz u prošlu subotu — ukinut.

Nas nije to ukinuće ni najmanje obveselilo, kaošto nas nije ni rastužilo, kad ste onaj vaš čuveni ukaz postavili na snagu. Nas ne može više ništa ni da obveseli ni rastuži. Nas ne će rastužiti ni ono, što nam vi još spremate. Jer mi nismo glupi, gospodo, tri prefekta slavna, mi znamo i osjećamo, da će iza ovoga doći nešto drugo, nešto krupnije... Hoće, hoće! Ali mi smo postali apatični, kako vidite. Ta mi smo «balkanici», a to će reći u prvom redu — fataliste... Što ima biti — bit će!...

I nismo imali zla srca na vas, gospodo, tri prefekta slavna. A nemamo ga ni danas. Nemamo — tako nam svemogući Bog pomogao!

Ne, mi nemamo zla srca na vas, gospodo, tri prefekta slavna, što više: nas uvelike boli, što se je onomadne «Piccolo» onako nedolično očešao o vas. I to baš «Piccolo», koji je svemu ovomu najviše kriv. Recite, gospodo, tri prefekta slavna, je li taj list od dana, kad ste vi došli u ove krajeve, prestao da nas napada? Koliko nas je puta već obijedio s veleizdajstva i drugih većih ili manjih grijeha protiv Italije? Vi ste sve to čitali i vjerovali ste. Kako da ne vjerujete gospodinu Mayeru? Pa eto — sada, pošto ste, ne zamjerite, gospodo, u svojoj velikoj prostodušnosti i bezprimjernoj lakovjernosti učinili ono, što ste učinili — eto — velju — «Piccolo», gdje se na vas gopropadi, kao da ste vi, gospodo, tri prefekta slavna, njegovi šegrti. Pošto vas je svojim pisanjem naveo na tanak led, sad se čini nevještim. Mondo birbone!

A vama, gospodo, tri prefekta slavna, preporučili bismo jedno, i to ne u našem, nego u franceskom, diplomatskom jeziku: «Surtout pas de zele! Pas trop de zele, messieurs, les trois prefèts!...»

Ako pak onaj famozni ukaz, ona bistroumna Minerva nije potekla iz vaših velecijenjenih glava, nego vam je bila podmetnuta iz Rima — e onda bismo vam preporučili, da u sličnom slučaju, drugi put, a taj možda već nije daleko, priskrbite sebi crno na bijelom ono, što se od vas traži, a to će biti u potpunom skladu s onom prelijepom italijanskom poslovicom: «Carta canta, villan dorme....»

Ossequi

Ultima categoria.

Zadnja kategorija

Po najnovijoj klasifikaciji, što su je naši gospodari proveli, čitavo se pučanstvo kraljevine Italije dijeli u četiri kategorije i to: 1) u Italijane; 2) u Nijemce; 3) u Slovence i 4) u istarske Hrvate.

Prema tomu mi istarski Hrvati idemo u četvrtu kategoriju. Braća Slovenci protestuju; njima nije pravo, da ih se od nas odvaja. Ali kako su Italijani od Austrije naslijedili ono staro i otrcano: «divide et impera», trebat će i mi i Slovenci da slisnemo s plećima veleći: e kad već hoće da od nas imadu dvije kategorije, neka im budu! Svejedno.

Ali ona podjelba na kategorije nije tačna. Beduini na priliku, u Tripolisu imadu još uvijek i imat će svoje škole u svojem jeziku; njima je dopušteno da se i nacionalno i kulturno razvijaju u svojem jeziku, premda im to nije bilo nikada zajamčeno u italijanskom Parlamentu kao na primjer nama. Pa onda imamo Italijane iz stare Austrije, koji se zovu, a da ne znamo zašto — italiani colla coda. Pa Francezi della Val d'Aosta i tako redom.

Mi bismo sve te narode podijelili ovako:

1. kategorija: Italijani; 2.) Italijani colla coda; 3.) Francezi della Val d'Aosta; 4.) Arabi i Abisinci; 5.) Nijemci; 6.) Slovenci; 7.) Senussi — a onda nekoliko vremena ništa, a onda negdje duboko duboko posljednja kategorija, koja zapravo i nije nikakova kategorija nego «una maniga de porki šćavi», a to smo mi, istarski Jugoslaveni.

Da se kakogod nadje u našoj koži d'Annunzio on bi poslao k vragu sve kategorije i odrezao bi ćaro i tondo: Me ne frego!

Asimilacija

Odkad je Istra, najprije okupacijom, a onda rapallskim ugovorom, dospjela pod vlast Italije, učinjene su u njoj na svim poljima tako velike promjene, da ne mogu ostati neopažene. Kano god danas čovjek pogleda nalazi takove promjene u administraciji, u školstvu, u privrednom životu, pa čak i na ljudima, da se jedva snalazi.

Da, učinjeno je veoma mnogo promjena, ali na našu žalost, te promjene nisu donijele baš mnogo lijepih dana našemu narodu. Naprotiv! Te promjene su uzrokovale mnogo, mnogo suza, mnogo neprospavanih noći, mnogo uništenih familija i eksistencija. Te su promjene krvavo izarale naša srca i tugom napunile naše dane. U vrijeme, kad se svi narodi Evrope, izmučeni krvavim ratom, nastoje srediti, urediti se, pretrpjeli smo mi najtežu kalvariju, koju može da pretrpi jedan narod u jednoj kulturnoj dobi. A kako smo mi svijetlih očiju gledali u budućnost pred jedno 4 godine? Koliko smo mi toga očekivali? Kako su bile lijepe naše kule, što smo ih sagradili u našem prvom veselju. Ali koje će se tim jasnije ispoljiti kasnije. To će pokazati budućnost. (Nije to naša «originalna ideja». Isto drži i prof. Pacchioni, o kojem je «Istarska Riječ» već pisala).

Sačuvaj Bože, da mi zato krivimo samo vladu. Dapače mi držimo, da je vlada ovdje išla na lijepak onim našim sugradjanima, koji su predpostavili svoju potriotsku mržnju naprama nama, višim interesima svoje države t. j. tome, da lijepim načinom steku naše simpatije i štovanje, a time: jedan mirniji, realniji život u ovoj tužnoj Istri, koji bi sigurno bio od veće koristi i nama i njima i državi. Ti su ljudi novinskom propagandom, napadanjima, klevetanjima (Krnica!) navukli na nas mržnju čitave kulturne Italije, stvorili u italijanskom narodu jedno vrlo rdjavo mnijenje o nama, a razumljivo je i logično, da je vlada slijedila to javno mnijenje! I tako smo mi ni krivi ni dužni trpili i trpimo bez ikakve koristi za koga drugoga, dapače na štetu za prestiž države u svijetu.

Dà, bez ikakve koristi za ikoga. Nitko od toga nema koristi, ako se tjeraju naši učitelji, jer koliko se istjera učitelja, toliko će biti više siromaha u državi. Nikome koristi od toga, ako se zatvaraju naše škole, a otvaraju italijanske, jer će država dobiti par hiljada analfabeta više. Nikome koristi od toga, ako se namještavaju strani učitelji, i to «en masse», jer to državu mnogo stoji, a učitelji predavaju ili praznim klupama ili zatvorenim ušima ili uopće ne predavaju.

A zašto se sve to radi?

Da nas se — asimilira.

Bogami slaba iskustva i kisele perspektive. Na takav način će se možda samo idiote asimilirati, a ne jedan svijesni narod. Ove metode ne bi Englez sigurno nikad upotrijebio.

A kome će pak koristiti ta asimilacija? Nikome ne će biti od koristi, jer ne će uspjeti, a kad bi i uspjela svejedno ne bi bilo nikome od koristi, jer nema smisla.

A mi ipak trpimo, strašno trpimo. I ma kako se tužili, ma kako jadikovali sve naše molbe padaju u — koš.

I to je ono strašno, a ujedno komično u cijeloj toj pripovjesti o asimilaciji itd., da bi ovdje, u ovoj Istri, mogao da vlada i jedan *drugi život*, ako ne toliko buran, a ono radiniji, ekonomskiji, koji bi mnogo više koristio narodu i koji bi možda prije stvorio ono, što je svrha naše nesretne — asimilacije.

† Stojan Protić

Iz Beograda dolazi žalosna vijest, da je tamo dne 28. oktobra t. g. umro jedan izmedju najvećih jugoslavenskih državnika, Stojan Protić. Njegova smrt je nastupila posve nenadano. U nedjelju prije podne, uz neprestanu pasku šestorice prisutnih liječnika, medju kojima i stari njegov prijatelj dr. Milutin Kobša, osjećao se Protić vrlo dobro. O podne je ručao s apetitom i dosta obilno, razgovarajući se svojom najbližom okolinom o aktuelnim političnim pitanjima. Oko 3 sata i 20 min. iznenada je g. Protić osjetio drhtanje i smaiaksalost, te gušenje u prsima. Po mišljenju liječnika uzrok je tome bilo razvijanje ugljične kiseline zbog nedovoljnoga djelovanja oslabljenoga srca. Da se srcu opet povrati normalna djelatnost, injekcije kisika davane su bolesniku u zadnje vrijeme opetovano. Ako 3 sata 30 minuta pozlilo je ipak g. Protiću tako, da su liječnici već izgubili nadu. Baš u momentu, kad je Protiću prišao njegov prijatelj dr. Kobša, da mu dade još jednu injekciju, g. je Protić otvorio oči, podigao se malo i rekao: «Dosta je, ništa ne pomaže» i poslije toga se navalio natrag i umro mirno na rukama dr. Radomira Kobše, u prisutnosti njegove braće, svoje kćeri Milice i svoga sina dr. Milana Protića. Odmah su preduzete sve potrebne mjere i izvješteni su dvor, vlada i ostali prijatelji. Odmah, kako se pročulo za smrt Protića, došli su u njegov stan njegovi stari prijatelji Aca Stanojević, Tića Popović, Žika Stašić, ministar Velizar Janković, predsjednik skupštine Ljuba Jovanović, ministar Trifunović, dr. M. Laginja i drugi. Na glas o njegovoj smrti zavlada je velika žalost po cijeloj Jugoslaviji bez razlike stranačkoga stajališta, jer su svi u g. Protiću gledali onu ličnost, u koga imadu pouzdanja i Srbi i Hrvati i Slovenci, dakle ličnost, koja bi bila u stanju da sredi prilike u državi.

Pokoj mu vječni!

***

Stojan Protić rodio se je 16. februara 1857. u Kruševcu, kao sin siromašnih roditelja. Protić je svršio osnovnu školu i gimnaziju u Kruševcu, a filozofiju na tadašnjoj visokoj školi u Beogradu. Već kao omladinac sudjelovao je u liberalno-radikalnoj partiji i znatno se u tom radu isticao. Godine 1880. napisao je knjigu o Makedoniji i Makedoncima, koja je onda pobudila veliku pažnju. 1882. godine postao je iza odlaska Pere Todorovića urednikom «Samouprave». G. 1887. izabran je Protić prvi puta narodnim poslanikom, a g. 1888. biran je u veliku ustavotvornu skupštinu. Poslije toga biran je svim skupštinskim izborima. Mandat je nosio oko 30 godina. Paralelno je on god. 1889. uredjivao «Srpski Odjek», a god. 1894. «Delo». U tom je listu naročitu pažnju pobudio svojim člancima o ustavnom pitanju po pseudonimom Janus. U njima je on prvi puta jasno osjetio tadanje ustavno pitanje i njegovo značenje za Srbiju. 1899., prilikom Ivanjdanskoga atentata protiv kralja Milana osudjen je Protić na 20 godina i otpremljen u tamnicu u Kruševac, gdje je izdržao godinu dana kaznu. Poslije toga došlo je do promjene režima i on je pušten na slobodu, te je postao urednikom liberalno-radikalskog «Dnevnika». Dok je bio na robiji, on se je dao osobito na studije jezika. Prvi puta je postao ministrom 29. maja 1903., za vrijeme revolucije, u kabinetu Gige Avakumovića, i to kao ministar unutarnjih djela. Od tada je g. Protić učestvovao gotovo u svim kabinetima. 11. februara 1909. postao

je ministar finansija, koji je položaj zadržao do god. 1911., kada ga je zamijenio dr. Lazar Paču. Iza njega postao je opet ministar finansija. Godine 1903. Protić je objavio tajnu vojnu konvenciju izmedju Srbije i Austro-Ugarske, što je pobudilo znatnu senzaciju u evropskim političkim krugovima. Kasnije se je vidilo, da je ta objava 1903. spasila Srbiju, jer je Austro-Ugarska tražila okupaciju pograničnih krajeva. God. 1912. izdao je Stojan Protić knjigu o srpsko-hrvatskim odnosima pod naslovom »Srbi i Hrvati«. God. 1913., za vrijeme srpsko-bugarskoga rata napisao je Protić brošuru o Bugarima pod pseudonimom Balkanikus. God. 1914. Protić je bio sastavljač historičkoga odgovora Kraljevine Srbije na famozni austro-ugarski ultimatum. On je bio i tvorac krfske deklaracije, a za vrijeme okupacije Srbije po neprijatelju bio je član Jugoslavenskoga odbora. Poslije oslobodjenja g. je Protić bio prvi predsjednik vlade kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Godine 1919. je odstupio, a god. 1920. bio je ponovno ministar predsjednik i onda ministar unutaršnjih posala u Vesnićevom kabinetu. Kod saziva konstituante je odstupio, a kasnije nije više ulazio u kabinet. Gosp. je Protić bio svega vijeka svoga pošten političar, što dokazuje činjenica, da je živio u dosta siromašnim prilikama.

Dopisi

IZ RIJEKE.

Riječko pitanje nije još riješeno, ali je zato sudbina Rijeke zapečaćena ili, kako bi se po domaću reklo: zel ju je vrag! Razumije se — Rijeku. Ja sam to prorokovao odavno, ali moj glas bio je glas vapijućega u pustinji.

Većih novosti nikakvih. Sad smo u samim svečanostima. Feste sovra feste.

»Vedetta« je ovih dana iznijela sve, što je general Giardino učinio na Rijeci u vrijeme od jednoga mjeseca. »Vedetta« je tim radom vrlo zadovoljna, a valjda ne ćete od mene zahtjevati, da joj to veselje pomutim. Gosp. general izdao je uistini nekoliko velekorisnih naredbi, i podje li ovim putem naprijed, Rijeka će bezuslovno napredovati — što više: ona će procvasti... Hoće, tako mi brade! Svi se jagme i natječu, da ovome mučeničkome gradu pomognu. Do sada je za nas najviše učinila Sveta Stolica. Prije smo naime imali jednu samu plovaniju, a sada ih imamo — pet. To je napredak, jer je pet više nego jedan.

Ovaj broj 5 mora da ima za nas Riječane neko čudno značenje. Još malo i bit će 5 godina, da su na Rijeci Italijani. U to vrijeme izmijenilo se ovdje više komandanata i guvernera, ali u povijesti će ostati ova petorica: Grazioli, d'Annunzio, Zanella, Depoli i Giardino. Imali smo **cinque** giornate di sangue, a sad imamo — 5 plovanija. I broj 4 je dosta važan. Dne 4. novembra doplovila je prva eskadra na Rijeku, već su 4 godine, što ne dolaze na Rijeku vlakovi via Karlovac, imamo fabrike, koje rade i ja sam bio puna 4 mjeseca u Krapini. Znamenit je i broj 3. Dne 3. marta 1922. bila je na Rijeci velika revolucija, koja se svršila s bijegom Zanelle: Rijeka ima 3 granice: jednu prema Italiji, drugu prema Jugoslaviji, a treću prema Barošu: sad će biti 3 godine od Rapalla, kad je Rijeka proglašena nezavisnom, samostalnom državom in perpetuo...

Dobro bi s ovim sudbonosnim brojevima: 3, 4, 5 pokušali sreću na lutriji. Tko bi pak htio još kakovu kombinaciju, preporučujem mu Nineftine godine, ali ne one, što ih ona iskazuje, već 37, što će ih ovih dana da navrši.

Kušajte sreću! Najzada bit će i to jedan broj, koji neće biti ni bolji ni gori od drugih...

Rokac.

IZ CRESA.

Mjesto Orlec poznato je sa svojim mirnim i radišnim pučanstvom. Od rana jutra pa do kasne večeri, oni su uvijek zauzeti sa svojim poslom: ne poznaju drugo, nego svoju kuću i polje. Škola, koju su do pred par dana imali u svojem hrvatskom jeziku, bila je njihova sreća i veselje. Dobra učiteljica Skrivanić, rodom iz Suska kraj Maloga Lošinja, podučavala je na opće zadovoljstvo njihovu djecu i zato je i njima bila mila i draga. Ali ovaj napredak nije išao u glavu našim gospodarima, oni nisu mogli da podnašaju, da ovaj radišni puk uživa lijepi mir. Htjelo im se i onaj puk rastužiti. Kao grom iz vedra neba dodje nalog, da se njihova škola iz hrvatske pretvara u čisto italijansku, akoprem ju nijedan nije tražio. Citavo se selo smutilo, a na licima im se čitao jad i ogorčenje. Neobaziru se naši gospodari na njihove proteste i na njihov pravedan zahtjev, da im se pušta na miru škola. To sve ništa ne vrijedi. Nije to dosta. Učiteljica Skrivanić, akoprem je italijanska državljanka, ispušta se iz službe i baca na cestu. Što više: ona dobiva nalog, da se u roku od tri dana odaleći iz Orleca, kao da bi bila kakav lopov ili tat!

Evo tako se postupa u Italiji sa svojim vlastitim državljanima, koji nisu ništa zla učinili, koji se drže reda i zakona, nego imadu tu »nesreću«, da ih je rodila i odgojila jugoslavenska majka! Ljudi se svi zgražaju i pitaju: Gdje je ta božja pravica? Za odgovor im se naši gospodari još i smiju! Neka se smiju, ali Orlečani ostaju ono što su bili, i traže iz sva glasa: dajte nam našu školu natrag!

Netom smo napisali gornje riječi, već nam stiže druga žalosna vijest, koja mora da smuti i najmirnijega čovjeka. Pop Nikola Grego, rodom iz Omišlja na otoku Krku, svećenik od kojih 70 godina, poznat sa svoje blage ćudi, koji se drži svoje crkve i kuće, već je mnogo godina pravi duhovni otac u selu Štivan. Kao djeca oko dobroga oca, tako se narod i oko njega kupio, jer je u njemu vidio dobroga starca sa blagim srcem, koji je riječ božju njima tumačio.

Medjutim u srijedu dobiva poziv, da dodje u Lošinj. Podje u Lošinj nesluteći nikakva zla. Ali nevidjena čuda! U Lošinju dobiva nalog, da odmah sutra u jutro mora otići na Rijeku, a odanle kući u Omišalj. Da mu bude put ugodniji, to ga ispratiše dva karabinijera kao kakvog ubojicu i razbojnika!

Pita se: što je skrivio? Je li on, kao nekoji, pokrao trideset tisuća lira? Ne, ništa od toga. Najveći zločinac je zato, jer je Jugoslaven!

Kod kulturnih naroda, ako komu nije uslišana molba za državljanstvo, kaže mu se, dobri čovječe, nije ti uslišana molba, a ti idi svojim putem kući. Tako se radi sa poštenim ljudima po svijetu! Tako se radi i sa divljim narodima po Africi, ali kod nas toga nema! I mi prosti ljudi bili smo po svijetu a najviše po Americi, ali što ovakovoga nismo ni čuli ni vidjeli. Čuli smo i vidjeli u Americi, da se tamo govori, piše, pjeva i diže škole u jeziku kojem hoće i nikomu ne pada na pamet, da bi koga za to tukao i tjerao! I to se sve dopušta u Americi tudjincima, a nama ovdje, u Italiji, svojim državljanima, ne dopuštaju, da se naša djeca uče u svojem materinskom jeziku! Mi mislimo, da nijedan ne može reći, da su radi toga Amerikanci s kartami natrag, jako nemaju kulturu od 2000 godina, ali imadu zato pamet u glavi, a ne uspomenu na svoju kulturu!

Narod je silno ogorčen. Što govori na ovo crkvena oblast? Ona mudro šuti!...

IZ MOŠĆENIČKE DRAGE.

Učitelj Kolić ostavio je našu škola i otišao. Ima dosta naših učitelja, koji bi radi došli na njegovo mjesto, ali je nadzornik Pegan na svoju ruku pretvorio ovu našu školu u italijansku i namjestio u njoj tri Italijana.

Mi Dražani otišli smo osobno u Volosko i zahtjevali smo, da nam ostave našu hrvatsku školu. Materinji jezik naše djece je hrvatski! Hrvatski jezik jedini je temelj, na kome može učitelj da gradi. Sve drugo je zaglupljivanje, bastardiranje.

Dajte nam našu školu! Nju ste nam dužni dati i po zakonu Božjem i ljudskom. Vi znate i sami, da od naše djece ne možete napraviti Italijane. Pa i da biste kome slabiću i utuvili u glavu, da je Italijan, vi biste mu se sami rugali spočitavajući mu, da je »Italiano colla coda«. Mi ne ćemo da nam djeca budu Italijani ni colla coda ni senza coda. Mi hoćemo, da nam djeca budu, kakovi su se rodili od majke. Hoćemo da ostanu naši.

Naš jezik je nama potreban ne samo za naše duše, već i za naše tijelo. Vi ste sve naše ljude bacili iz službe. Naši ljudi su prisiljeni da traže kruha drugdje po svijetu. Mussolini je sam kazao u Veneciji, da Italija nema dosta hrane za sve svoje državljane, zato da će mnogi biti primorani tražiti svoj kruh preko granica. Ako naša djeca budu prisiljena da traže službu onkraj granice, zar mislite, da će im tu biti od koristi italijanski jezik? Dajte nam našu školu i ne otimajte našoj djeci mogućnost, da sa svojim jezikom stiću, što će im biti potrebno za život. I još vam poručujemo: ne tjerajte lisice, da ne istjerate vuka! Vi ne poznate naše ljude. Oni su tihi, kadšto i odviše krotki, ali su i oni pod kožom krvavi. Znadu i oni da budu odlučni, pa se ne čudite, ako vam ne budu slali svoje djece u te vaše prkos-škole. Vaš učitelj htio je ovih dana, da u školskoj zgradi baci plot, što dijeli dvije sobe i nijedan mu se zidar nije htio odazvati da to izvrši. Morali ste prisiliti jednoga napola slijepa čovjeka, da to učini... Naš je narod tvrdji negoli vi mislite. I što dalje, bit će sve tvrdji, pa kud puklo da puklo. Italijanski je Parlamenat obećao na najsvečaniji način, da će poštivati našu nacionalnu kulturu i naš jezik. Vi to svečano obećanje gazite na najbezobzirniji način. E pa dobro! Kad vi bacate sve obzire pod noge, ne čudite se, ako ih bacimo i mi. Pamtite, da mi ne ćemo dopustiti nikada, da nam djeca pljunu na naše najljepše i najdraže svetinje.

Ovoliko za danas!

IZ ĆIĆARIJE.

Mi smo uvijek mislili, da ne će vrag do nas i na naš Kras. Mi smo se uvijek ponosili, da smo mi Krašani junaci, Crnogorci! Naš Kras je visok, gorovit, kamenit, neplodan, kamo se je plašio do nedavno svatko doći. Pa šta će netko kod nas? U nas ne rodi gvoždje, ni smokve, ni trešnje; sve nam manjka. Samo smo pastiri, ugljari i radnici, koji se razilazimo po cijelom svijetu da se prehranimo. U nas dakle nema ljepote ni dobrote ni zabave. Zato smo držali, da ne će italijanska bura na našu Ćićariju. Cujemo i čitamo, kako se proganjaju naši učitelji i svećenici i ostali činovnici po cijeloj Istri; da će ta progonstva doći i k nama, tomu se nismo nadali. Nismo vjerovali, da bi mogla med nama živjeti »fina« gospoda iz dolnje Italije. Pa ipak došli! Svijet se vrti... Što je bilo gore, sada je dolje, italijansku školu ima naša stara Račjavas; italijanski su učitelji došli i u Lanišće, Brgudac, Slum i Vodice. Oni šire po Ćićariji neku novu »kulturu«, koju mi ne ćemo, nit ju razumijemo, a ne ide nam u dušu. Nije svaka kapa za svaku glavu. Mi nosimo naše benevreke i naš kružot; govorimo svi, od prvoga do zadnjega, samo hrvatski, a ne razumijemo italijanski. Pa napokon: ako nam zabiju u glavu par italijanskih riječi, zar ovi učitelji i njihovi gopodari misle, da ćemo zatajiti i zamrziti majčino mlijeko i njeni lijepi naški govor!? Zar oni misle, da ćemo ljubiti (bušati) palicu što nas bije?! Znamo mi kako stvari stoje, znamo dobro, jer mi smo ljudi od svita. Već i prije rata potecali smo se po svijetu, a sada pod novim gospodarima moramo se još u većem broju seliti u svijet tražeći kruha i zasluška. Slabo znamenje za kuću, iz koje bježe miši! — Mi i nadalje ostajemo čvrsti Ćići i Slaveni.

IZ BERSEČA.

Lani je na našoj školi bio učitelj Italijan, koji je odmah vidio, da od Bersečana ne bude nikada Italijana, pa se prema tome i ravnao. Ovih dana došao je ovamo drugi Italijanac, koji misli obratno: on je sebi preduzeo, da nas poitalijanči i to preko noći. Banuo ovamo, da ne znaš otkuda, i bez ikakva dekreta ni naloga, uzeo 38 djece iz nižih razreda i smjestio ih u sobu, koju je za sebe rekvirirao na način, kako su to jedamput činili Turci na Balkanu. Starome je učitelju oteo gotovo sve klupe, tako da je g. Pajalić bio primoran pokupiti nekoliko stolica, da mu se ono nekoliko djece, što mu je preostalo, ne vuče po zemlji.

Oblasti su obećale, da će tome zulumu stati na kraj, i da će u Berseč poslati učiteljicu, koja je i lani poučavala na našoj školi s lijepim uspjehom. Mi ne znamo, hoće li vlasti održati riječ. Italijani su već nekoliko puta pred cijelim svijetom obećali na najsvečaniji način, da će nam poštovati škole i jezik, pak vidimo, kako su održali riječ. Medjutim, neka čine što hoće, ali neka znadu, da je Berseč bio od vajkada svijestan svoje hrvatske narodnosti, i da će takav i ostati. Berseč je maleno mjesto, ali je jugoslavenskom narodu dalo jednoga velikoga pisca, s kojim se svi dičimo. Nije Berseč kakova ter kakova šeprtlja. Mi smo siromasi, ali smo pošteni. Mi smo jedamput zaprisegli, da ne ćemo nikada pogaziti slatko mlijeko naših matera, i to ćemo obećanje i održati. A nesamo mi, nego i naša djeca. Hoćemo! Tako nam pomogao Bog, u koga vjerujemo svom dušom i svim srcem.

Franina i Jurina

Manifešt na naši ljudi po Istre!

Ovi dni, kad je prišla ona leja vanka, da se ova naša »Istarska Reč« mora i italijanski pisat, naši su se ljudi po Istre čapali za glavu i zavapili: — Ju mane, brižni oni naši Jurina i Franina — zel ih je vrag! Sada te oni brižni siromahi morat povrazi svit i Bog teta Jele!

Tako su govorili naši ljudi, zać su misleli, da mi ne znamo italijanski. A mi bimo oteli malo čut, da nam se reče, je l' na svete ki zajik, kega mi dva ne znamo i ne razumemo?

Kada j' prišal vanka oni Befel — mi se nismo ni najmanje smutili, nego smo valje storili — ahtung! i rekli smo: Befel je befel — mi treba da otpevamo, kako drugi maše. Pogledali smo se i počeli smo najprvo govorit ingleški, a onputa nemški, talijanski i svakako. Da je to vaistinu tako bilo, to ćete moć i sami videt iz našega današnjega razgovora.

Naši ljudi po Istre! Ča god se dogodi, vi se ničesa ne bojte, a ni za nas se ne skrbite. Jurina i Franina su ljudi, ki se drže va brageśah — i va brageśah te se držat, dokle bude sveta i veka! Ste nas razumeli? A sada — homo napred!

Jur.: Hallo, master Francis, hau du ju du?

Fr.: Tenk ju, master Zorž, veri vel!

Jur.: Tri barili jedan karatel.

Fr.: Olrajt! Ma ki te vrag danas škaklje, da smanum govoriš ingleški?

Jur.: Nebore, noćaska mi se j' sanjalo, da je ingleški ministar lord Curzon, kada j' čul za ovu komediju s našemi novinami, zavapil: — Godem salabobić! I ja ću storit, kako i oni tri prefekti va Venecije Julije. Dat ću zapoved, da se sve novini na svete: i nemške i franceske i italijanske i kineške i turske i ruske i spanjolske i sve druge štampevaju ne samo va njihovem zajike, nego i va ingleskem.

Fr.: Da se to dogodi, onputa bi se i ovi naši razgovori morali prestavit na ingleski zajik. Ča govoriš ti, prijatelj Jurino?

Jur.: To se zna, da bi, zato je dobro, da se već sada spratikujemo.

Fr.: Pak ča misliš, da bi Inglez mogal ča ovakovega napravit?

Jur.: Ča ja znam? Inglez je praktičan čovek. Ako vidi, da je ovo jedna obična oslarija, onputa ne će niš učinit, ali ako vidi, da je to jedna pametna stvar, e — to bi onput bil drugi par rukavi: ja ne bim dva puta rekal, da on ne bi bil vredan dat jednu onakovu zapoved.

Fr.: Ja — a ki bi ga poslušal.

Jur.: Svi. On je gospodar mora i karbana, pak bi samo rekal: o špukene ingliš — ale pak niks karbone! I neka sam ja drugi, ako ne bi već jutra sve gazeti na svete prestavile va ingleški ono, ča su stemfale va svojem zajike....

Fr.: Nego mane se sve čini, da je i sudnji dan već jako blizu. Tako misli i Johan.

PODLISTAK

Kazel Kalal:

Djevojka u tamnici.

(Crta iz života Slovaka u Ugarskoj.)

(Nastavak.)

Djurik Odnoga išao je sutradan opet u pisarnu, prilično miran. Premda je u svojoj duši bio vazda Slovak, ipak je ovaj put stupivši u kancelariju oćutio u sebi nešto sasma novo. Nikada još ne bijaše mu kužni izdajnički zrak kancelarijski tako odvratan. Jučerašnji prizori, Hlinka posrijed četvorice četnika, uzdrmali su ga duboko u duši. «Prokleti život!» kune Odnoga, dakako samo u duši. «Pasji je to život! Da bi Perun puknuo u te bijesne pse!»

U sudnim i županijskim pisarnama ne čuješ drugi razgovor nego o slovačkim «bunama». Gospodi bijaše tjeskobno u duši, ali znadu, da na pomoć imaju kriminale, četnike pa vojsku. Pisari pa sluge, koji su jučer išli sa svjetinom kao uhode, danas nabrajaju gospodi, tko je sve pratio miljenika slovačkoga puka, tko je i što je vikao. Dohadjali su takodjer denuncijanti iz grada, pa anonimni listovi. U očima «gospode» samo su titrali likovi «izdajica domovine, revoltanta, nihilista ...»

Župnik Janovčik iz Likavke poslao je državnom fiskusu povjerljivo pismo, da Hlinka pripravlja pučki ustanak. Iz daleke tudjine da prima novce i orudje, pa sve to da ima negdje sakriveno: puške, sablje, topove, barut pa dinamit... Sutradan poslije denuncijacije Janovčikove uapsiše i utamničiše Hlinku. Uzrujanje u puku bivalo sve veće. Prve bijahu žene, koje su se šuljale naokolo tamnice, pa doznavši, za kojim je oknom Hlinka, dolazile su onamo, plakale i Boga molile. Uveče dolazila je s ženama Eva, pa im je okretno pripovijedala uvijeke nešta takova, što ne bi umjela nijedna druga. Sada bi im živom besjedom slikala patnje nedužnoga svećenika pa opet kako se put do slobode vijuga preko tamnica te kako su husitske žene pomagale svojim muževima... Oh! šteta, velika šteta, što se Odnoga hrani tamo u tim uredima, gdje služi laži i krivici. Pa mora, siromak skučiti se u taj jaram, jer Odnoga ne zna nijednog zanata, nakakovo drugo zanimanje, a vjenčanje i svatovi eto su pred vratima. Tko jede madžarski kruh, mora biti Madžarom, vele gospoda a tako siromašni Odnoga hoćeš ne ćeš, mora ići s njima, ma mu i srce krvarilo.

Nekoga dana prozuji u pisarnama ime — Eve Ražove. Odnoga potrnu; mahom se sjeti kako mu se Jedlička ugiblje već više dana. U podne odskoči do Eve, pa joj reče, da je označena kao buniteljica. Eva je tu vijest slušala neustrašivo. Razgledala se je širokim obzorjem, pa rekla: «Neka bude, idem i u tamnicu. Pod oknom Hlinkove tamnice tumačila sam ženama, kako je već hora, da i mi, žene, stupimo na popriště. Valja ne samo govoriti, već i trpjeti.»

I zbilja! Evu pozovu k sudu; razumijeva se, da je poziv bio madžarski. Došavši u sudnicu predloži poziv sucu pa upita slovački, da li je zbilja zovu amo.

«Svakako, ta vi ipak valjda umijete madžarski», odvrati sudac.

«Ne umijem; valjalo mi je pitati ljude, kakova je to cedulja.»

«Da, da, mi ćemo ih već naučiti madžarski», ugrizljivo reče sudac natuknuvši time, da će Evu utamničiti.

»Ne molim Vas za to«, smiono odvrati djevojka.

»Zabranjujem si njihovo „vi"; ja sam sudac a ne prosti bača na Mnichu[1]). »Neka sjednu onamo«, pokazao je na prostu klupu bez naslonjala.

A na optužničku klupu sjede ljepušna djevojka, ukusno obučena, na rukama nove, bijele rukavice. Tik sučeva stola stajao je stol pisarov a kod njega je sjedio sav blijed — Odnoga.

Sudac pročita krivnju optuženice. Po izrocima svjedoka gospodjica je Eva išla s demonstrirajućom povorkom a bijaše bijelodano, da se druži s neprijateljima domovine i s buntovcima. Naročito joj otešćuje krivnju, što je divljačkim glasom kričala: »Besramni bećari, zločinci ... postrijeljajte nas! ... Grom i pakao!»

(Nastavit će se.)

[1]) Mnich je gora kod Ružomberka.

…anska sam ga videl. Znaš, ča mi je …kal?

Ča?

…ti je rekal: Se kvesto fare Franzo …fo, olle fare cigare: bruto trotelo, pikadorio, strangulatorio…

A ti si mu mogal lepo po letinski …govorit: Liber Johan, adesibus tempora mudande…

To j' sve dobro, ma da te ča malo …am: mi jedan dragemu već puti re… onako prijateljski vrag ti je …pa! Kako le to prestavit va italijanski?

A lepo. Te napisat: el dijavolo te ze… la bareta!

Ma reci mi malo, Jurino, kako ćemo … ovako?

Kako ćemo. A lepo. Ako pride be… da moramo pisat i beduinski, mi …mo pisat i beduinski. Nismo miga mi …vari, ki znaju samo jedan zajik!

…: Ma svejedin Jurino, mane se čini ovi …et kako da bi bil neka vela kuća od munjeneh.

…: Zato ja i najmanje pedeset puti na …an zavapijem: Živeli munjeni!… Nego znaš ča j' mane danas rekal moj sused Božina?

…: A ča to?

…r.: Rekal mi je: Jurino, otkada je prišla ova nova leja vanka, ja se čutim sto puti veći Slavjan nego ča sam prej bil.

…: Tako je nekako rekla i mane moja suseda Uršula. A sada, laku noć, Jurino!

Jur.: Moj naklon, Franino moj!

Francescaccio e Giorgiaccio

Giorg.: Hallo, master Francis, hau du ju da? (Pronti, paron Francesco, come va?)

Franc.: Tenk ju, master George, veri vel! (Grazie paron Giorgiaccio, molto bene!)

Giorg.: Tre barili ed un carattel.

Franc.: Olrajt! (Va bene!) Ma che diavolo ti fa oggi i grizzoli, che parli meco in inglese?

Giorg.: Questa notte, carino, sognai, che il ministro inglese, lord Curzon, quando seppe della commedia dei nostri giornali, si mise a gridare: Godem salobobichio! Farò come la Trinità prefettuale della Venezia Giulia. Impartirò ordine, che tutti i giornali del mondo: tedeschi, francesi, italiani, chinesi, turchi, russi spagnoli e tutti gli altri si stampino non solamente nella loro lingua, ma anche in inglese.

Franc.: Se ciò avvenisse, allora si dovrebbero tradurre nell'idioma inglese anche questi nostri discorsi? Che ne dici tu, …on Giorgiaccio?

Giorg.: S'intende, e perciò facciamo bene di praticarci già sino ad ora.

Franc.: E credi tu, che l'Inglese sarebbe capace di fare una cosa simile?

Giorg.: Che ne so io? L'Inglese è pratico. Se egli vede, che questa è un'asinata qualunque, allora non farà nulla, ma se vede, che questa è una cosa savia, allora è un altro paio di maniche, e non direi due volte, che egli non fosse capace d'impartire un tale ordine.

Franc.: Si … ma chi gli ubbedirebbe?

Giorg.: Tutti. Egli è il padrone del mare e del carbone, e non direbbe altro che: o …puchene ingiisch … oppure — niente carbone! E che io sia un altro, se già al l'indomani tutte le gazzette del mondo non traducessero in inglese quello, che hanno pastrocchiato nella loro lingua.

Franc.: Del resto io credo, che il finimondo sia molto vicino. Johann è dello stesso parere. Oggi l'ho veduto. Sai ciò che mi disse?

Giorg.: Cosa?

Franc.: Mi disse: »Se questo fare Franzo Josefo, olle fare cigare: brutto trottello, impicadorio, strangulatorio…

Giorg.: E tu potevi dirgli in latino: Liber frater Johan, adesibus — tempora mudande.

Franc.: Ciò va tutto bene, ma che ti domando un po: sovente noi diciamo uno all'altro amichevolmente: vrag ti je va kapo! Come tradurranno ciò in italiano?

Giorg.: Facilmente. Scriveranno: il diavolo ti è nel berretto.

Franc.: Ma dimmi un pò, Giorgiaccio, Come faremo se ci va di questo trotto?

Giorg.: Come faremo? Non temere! Se ci verrà il Befehl (l'ordine) di scrivere in beduino, scriveremo in beduino. Non siamo mica degli sciocchi che non sanno che una lingua sola!

Franc.: Ma con tutto ciò, Giorgiaccio, a me pare che tutto il mondo non sia altro che un grande manicomio.

Giorg.: Ed è giustamente perciò che io cinquanta volte al giorno grido: Evviva i matti! Ma vuoi che ti dica, ciò che mi disse oggi il mio vicino Giuseppaccio?

Franc.: Che cosa ti ha detto?

Giorg.: Mi ha detto: Giorgiaccio, da quando è stata pubblicata questa nova legge, io mi sento cento volte più Slavo di prima.

Franc.: Così in circa ha detto anche a me la mia vicina Orsola. Ed ora, buona notte, Giorgiaccio!

Giorg.: Complimenti, Francescaccio mio!

IZ SMOLJANI.

Glas jednog mališa.

Početkom mjeseca oktobra prošle godine došao je k nama za učitelja gospodin Mate Demarin. Netom je prvi put stupio u našu školu, mi smo se odmah uvjerili, da imamo pred sobom valjanog učitelja. I zaista se nismo prevarili. On nam je bio u školi pravi otac i majka. U školi nas je u svemu lijepo učio. Danas lahko ustvrdimo, da nas je on više naučio u jednu godinu negoli će inorodni učitelji kroz cijeli svoj život. Njegovi nauci i opomene ostat će nam u vječitoj uspomeni. Nikad ne ćemo zaboraviti ni onih njegovih riječi pri zaključku školske godine, kad nam je rekao: Djeco! Učite se marljivo čitati i pisati, jer će vam to dobro doći u životu. Poslušajte roditelje i idite im u svemu na ruku! Budite pošteni i radini! Pozdravite mi vaše roditelje! S Bogom, djeco!… Iako smo mi malena djeca ipak su te riječi tako učinkovale na nas, da su nas odmah oblile suze. U svojim mladim srcima saželismo, da bi do smrti ostao medju nama naš dobri učitelj. Medjutim školske oblasti jednostavno nam ga izbaciše iz službe. A zašto? Samo zato, jer su si Italijani utuvili u glavu, da će pomoću kojeg italijanskog učitelja iščupati iz naših mladih srdaca ljubav do naših roditelja i majčinog jezika. No, taj im naum ne će poći za rukom. U našim mladim grudima bije jugoslavensko srce, koje se ne će nikada iznevjeriti svojemu rodu i jeziku. Italijani mogu da nas odstrane od od ovoj svijeta, oni mogu da nam sve domove unište i pretvore u razvaline, ali naše ljubavi ne će uništiti, što više: sve dotle, dok u našim žilama teče jugoslavenska krv, mi ćemo uvijek stajati na braniku naših svetih prava i našeg jugoslavenstva. Hoćemo, tako nam Bog pomogao! U toj čvrstoj odluci šaljemo vrući pozdrav svom nezaboravnom učitelju gosp. Metku Demarinu te mu suznim očima kličemo: S Bogom, mili učitelju!

Za sve učenike pučke škole
u Smoljanima:

Marijan.

IZ RAČJE VASI.

Mi smo čuli govoriti naše starije ljude, da je oholost početak propadanja nevolje. S druge strane smo se i sami uvjerili, da je propala svaka kuća, u kojoj je vladala oholost. A ako je u nekom selu previše oholih ljudi i kuća — propast će cijelo selo. Radi oholosti propadaju i općine, države i narodi. Jer tko je ohol, taj malo radi, lijepo hoće da se nosi, zadužuje itd. Razumije se, takav čovjek mora da propadne, jer nije nikomu ni drag ni mio. Sada se mi Račjevašćani moramo malo zamisliti i upitati: jesmo li mi takvi? Ja bih rekao da jesmo. Radi oholosti i sebičnosti počeli smo se pajdašiti s Italijanima: i tako je došla u naše selo samo italijanska škola, radi česa nam se smiju i rugaju svi pametni ljudi. Naša oholost i sebičnost dovela nam je u selo italijanskog popa, koji ne pozna našeg jezika. Našom sebičnošću »izvojevasmo« u selu općinski ured, koji nam ne služi baš na najveću čast. Pak čemu to i u koju korist? Stavimo ruku na prsa, pak se upitajmo: što smo sada na boljem? Kako stoji naša općina, to znamo vrlo dobro. Općinska nam je blagajna posve prazna. Pozivali smo na općinu činovnike, koji nisu za nas, dapače i takve, koji ne bi smjeli biti u jednom uredu. Pisali su nam sve italijanski — nama Čičima, starim Slavenima! Tome se smiju nesamo ljudi, nego i krave!

IZ POREŠTINE

Mate Radovan iz sela Jehnići otakao je ovih dana mlado vino. Tom prigodom došlo je k njemu više susjeda i prijatelja. Radovan je nadošle pogostio i napio mladog vina. Gostovi su bili svi veseli i zadovoljni, a nekoji bogme i pijani. Posljedica toga bila je ta, da je najedamput došlo do šaljivog riječkanja izmedju Bože Jelenčića i Antuna Gobiša. Tom šaljivom riječkanju nije nitko pripisivao nikakve važnosti. Medjutim ta šala je imala vrlo tragičan svršetak. Jelenčić je uhvatio za kosir i presjekao Gobišu želudac. Za par sata ostao je ranjenik na mjestu mrtav. Jelenčić je odveden u porečki zatvor.

Evo što sve čini pijanstvo! Ljudi, budite umjereni u piću!

IZ PULJŠTINE.

Mi uvijek onim klimavim tokom dalje. Novosti ima koliko se hoće, ali nama uvijek isto, ko lanjski »snigi«. Nas u svemu najprije i najjače pritusnuše, pa smo i najprije osjetili teški jaram »viteške slobode«. Ljetina nam bijaše prilična, ali sada traje suša već skoro 2 mjeseca, tako da smo u velikoj skrbi za buduću pašu i sijeno, a još više za pšenicu, koju smo doista počeli sijati, ali teško to i slabo ide, kad kiša ne lije po našim suhim poljima. Veli se, da je sv. Luka rukave obuka, ali ovdje još je uvijek dosta vruće, pa nam ne treba obući rukave. Upravo nam je ovih dana sv. Luka teško i bolno pri duši, jer nas taj dan sjeća na imendan našeg milog domoradca, našeg dugog godišnjeg dragog duševnog pastira, savjetnika i pravog oca, svećenika g. Luke Kirca. On, sva naša nada, sve naše ufanje, dika, čast i ponos našeg Medulina, daleko je od nas, svojih tužnih i zapostavljenih ovčica, daleko kao pribjeglica u pustom kraju, osamljen, a sigurno i on nemilo potrt, dirnut i ožalošćen radi krute sudbe, koja nam ga je silom otela, koja nas je silom rastavila i razdvojila. Otišao italijanski pop svijetom, trbuhom za kruhom, drugi se svi skupa malo ili ništa brinu za nas, za našu dušu, za našu tužnu crkvu. Oh, da je Ti, dobri naš Luka vidiš, srce bi ti se stislo, a koža i vlasi naježili, u kojem se ova stanju nalazi. Pokupana i porazbijana mnoga i mnoga stakla pričaju njezinu veliku bijedu i pružaju očevidcima žalosni utisak, prouzrokovan nehajem i nemarom pozvanih činitelja. Natrpati si džepove i drugo, za to su majstori, ali crkva, to je zadnja i najzadnja skrb. Pred pravednim Bogom svi će položiti račune, i onda jao si ga nekojima, jer mnogo je zvanih a malo odabranih. — A Ti dobri naš Luka primi ovim putem naše iskrene i srdačne čestitke, Bog nam te poživio i sačuvao na mnogaja lieta!

IZ VIŽINADE.

Kako je poznato, vlada je već odavna raspustila naše općinsko zastupstvo i imenovala g. Slocovicha (čistokrvnog Italijana!) za općinskog komesara. S tim komesarom nismo zadovoljni ni mi ni naši domaći Italijani. I jedni i drugi želimo imati vlastito zastupstvo, koje imamo pravo da sami izaberemo. Taj nas zahtjev ne potječe samo od jučer. Mi smo još prije jedne godine zahtijevali u Poreču, da se ovdje provedu novi općinski izbori. Zaključkom ministarskog vijeća u Rimu bilo je već odlučeno, da će se ti izbori obaviti prošlog julija. Medjutim u Ronchi, Pordenoni i drugdje su se ovih dana izvršili općinski izbori, dok kod nas sve spava. Tko je tome kriv, ne znamo. Čujemo pak, da bi g. Ruggero Slocovich želio i nadalje ostati našim općin. komesarom. S druge strane izgleda, da se tome Poreč ni najmanje ne protivi. Naprotiv: ima ljudi, koji tamo drže više do gosp. Slocovicha negoli do naše jedinstvene volje. Nama se to čini malko čudno, to više, kad se zna, da živimo u konstitucijonalnoj državi. Zato najodlučnije prosvjedujemo protiv odganjanja općinskih izbora i tražimo, da se isti odmah raspišu.

Toliko za danas, a drugi put više!

IZ ŽMINJA.

Ove godine ostaje preko 600 školske djece bez hrvatske škole. Italijani su otvorili samo italijansku školu. To je naše roditelje silno uzrujalo, pa ogromna većina ne će da šalje svoju djecu u inorodnu školu. Uslijed toga je nastao po cijeloj Žminjštini užasan teror. Općina pozivlje nekoje roditelje u općinski ured, druge k oružničima itd. Svima se prijeti sa globom, kaznom i sve tako. Medjutim mi se roditelji ni najmanje ne strašimo. Mi znamo vrlo dobro, da nas nitko ne može prisiliti na to, da šaljemo svoju djecu u drugojezične škole, koje nisu za našu djecu. Za sudbinu naše djece ne odgovara općinsko zastupstvo, a naročito ne takvo, koje je došlo pomoću terora u općinski ured, nego mi roditelji. Zato mi zahtijevamo, da nam se ponovno otvori hrvatska škola, koja nam je nasilno zatvorena. Kad nam se otvori takva škola, onda ćemo redovito šiljati svoju djecu u školu, a dotle ćemo ih radje podučavati sami kod kuće. Molimo da to uzmu na znanje naše školske oblasti, a i općina sama.

IZ MATULJA.

Naša su djeca dobila za učitelja nekoga Antoničića. Taj Antoničić je nekoliko godina puzao kao slepić pred našim ljudima, koji su ga podupirali, dok se školovao. Kad je svršio nauke, postao je komunist, i nekoliko vremena propovijedao je novu nauku po Rukavštini. Lani, negdje u ovo doba, namlatili su ga fašisti do svetoga ulja, i on je još onoga istoga dana postao Italijanac.

Mi se tomu ne čudimo. Svaki narod ima ološa i taloga, imat ćemo ga ponešto i mi. Mi se Antoničiću ne čudimo. On misli u svojem malom mozgiću, da će lakše isplivati u svijetu, bude li čas varao Hrvate, čas komuniste a čas Italijane. Mi se, i opet velimo, ne čudimo njemu, ali se čudimo onim sveznajućim Italijanima, koji su nam ga poslali ovamo u čvrstoj nadi, da će nas taj hrvatsko-komunističko-italijanski veleum povesti sa sobom i poitalijančiti našu djecu.

Povero mondo!

IZ RAČICA.

Mi živimo daleko od svijeta. Maleni smo mi seljaci, maleno je naše selo, ali ipak su nas našli. Ove godine nametnuše nam protiv naše volje italijansku školu i učitelja, koji nikoga ne pozna ni razumije, a tako ni mi njega. Mi smo njemu tudji, a on je nama. Zato se ne volimo baš najbolje. No svejedno mi ga kao čovjeka ne mrzimo. Tà vrlo dobro znamo, da je došao k nama — da se prehrani. Mižerija je vrag! Ali srce nas boli, kad pomislimo, da danas nemamo hrvatske škole i to krivnjom našeg općinskog načelnika (sindaka). To smo dobro zapamtili i ne ćemo zaboraviti. Već imamo u selu tri godine italijansku školu, pak — kao da je nemamo. Škola je prazna; oni koji idu u školu kao da ne idu; djeca gube samo zlatno vrijeme. Tu u školi ne čuju djeca ništa ni o Bogu ni o vjeri. Radi toga je stoput bolje, a i korisnije, da nam djeca doma rade i čuvaju ovce i goveda!

IZ LOVRANA.

Za našu hrvatsku školu može se reći kao da i ne postoji. Italijani hoće, da je nestane sasvim, i sve im se nekako žuri, da od naše djece učine što prije zgoljne Fiorentince. Jalov posao! Bilo je na Lovranštini zavedenih seljaka, koji su četrdeset godina slali svoju djecu u italijansku školu. Rezultat? Djeca su ostala nepismena, ali ni da bi se jedno od njih iznarodilo. Tvrda kost, gospodo Lauranesi! A tako će to biti i unaprijed. Djeca će u italijanskoj školi derati u ludo svoje gaće, ali drugoga uspjeha ne će biti. Ostat će samo sramota na onima, koji su pred Evropom obećali, da će s nama postupati kao s ljudima. Kad tamo, oni postupaju s nama gore nego li s marvom.

Sve se osvećuje!

IZ OPATIJE.

Naša hrvatska škola imala je prije osam učiteljskih sila. Ove godine ima ih samo — troje. Da se pred svijetom opravda to bezakonje, zabranila je općina djeci iz Slatine polazak naše hrvatske škole u Opatiji. Sve ljepše i ljepše! I tako to ide već pet punih godina.

Gospodine Pegane! Budite tako ljubezni, pa nam navedite broj one hrvatske djece, što ste ih, dato e non concesso, ovim vašim veleumnim metodama poitalijančili! Za svako dijete dat ćemo vam jedan novi dekoracijon dell'ordine di Francesco Giuseppe primo e ultimo!

IZ SV. MARTINA.

Srce nam krvavi gledajući, kako nam se ruši naša hrvatska škola. Počelo se ju uništavati s I. razredom, koji je sada italijanski. Proti tomu mi odlučno prosvjedujemo. Ali reć bi da ne protestuje proti tom nasilju naš susjed i njegov zet Ivan Finderle, porezni činovnik u Ljubljani, koji je prvi u selu upisao svog malog 5-god. Mirka u taj I. ital. razred, čime su oni dali slab primjer, a sebe i nas osramotili. Za ovu zaslugu dobit će naš Jakov penziju, a g. Finderla će Ljubljana avansirati.

Drašćići.

IZ SOVINJAKA.

Sve naše dvogodišnje molbe radi otvorenja hrvatske škole ostale su glas vapijućega u pustinji. Naš općinski načelnik oduzeo nam je hrvatsku školu, u koju je smjestio italijansku. I tako je naša narodna škola bačena na cestu, onako kao kad mi bacamo smeće iz kuće. Ali neka! Mi svejedno ne ćemo radi toga propasti, jer smo jaki dušom i tijelom. Živjet ćemo i bez škole, kako su i naši stariji. Svoju djecu podučavat ćemo sami kod kuće, na domaćim ognjištima. Samo je pitanje, koliko će to služiti na čast Italijanima? O tome neka razmišljaju sami.

IZ MOŠĆENICA.

Luda, do skrajnosti glupa misao, da će nas poitalijančiti, zahvatila je i ovdje maha. Starome našemu učitelju, g. Dukiću, oduzeli su silom svu manju djecu i sada su počeli, da od njih fabriciraju Italijane. Učiteljica, rodjena Italijanka, s tom je djecom na velikom čudu. Ona ne razumije njih, a ni djeca nju. To vam je čitav teatar, i da ne bi stvar bila do skrajnosti tužna i žalosna, čovjek bi se morao da nasmije gledajući, kako se ta tudjinka muči, da je djeca barem nekoliko razumiju. Ona im italijanski kaže, da idu kući, a djeca sjede mirno, jer ne razumiju. Više puta mora da potraži tumača, da djeci objasni, što ona od njih traži. I to da je škola! Ali ti ljudi ne znadu, da smo mi bili navikli na red, na pamet i na zdrav razum, pa da nam ovo, što moramo sada da gledamo, izgleda nesamo smiješno nego i griješno. To osjećaju i djeca, pa stoga i ne polaze takovu školu. Tko da im zamjeri? Nikad od Mošćeničana Italijana — nikada!

Narodne pjesme iz Istre.

(Iz Sv. Donata — kraj Buzeta).

Podoknica.

(Djevojka odgovara mladiću.)

Ni mi ne pišći[1]),
Ni mi ne poj,
Ni pod okno
Mi ne stoj!
Uzela, bin te uzela.
Al — srce mi ne da.

Nina.

Nina, oh, Nina!
Ta lepa deklina
Lepo j' opletena,
Hiža pometena
— Pridi, junak, kadar ćeš;
Pojdi, pojdi, kamor ćeš! —

Kad se zapretava vatru.

Mi s ognjišća,
Bog na ognjišće.
Sveti Kuzma, Damijan,
Čuvaj našu hižu — naš oganj!

[1]) pišći — sviraj; (piskati — svirati).

Večernja molitva.

(Kad se već leže).

S križem ležem, s križem stanem,
Križ me čuva do ponoći,
Angjel božji čez[1]) ponoći:
— Andjelić, moj mili,
Andjelić, moj dragi!
Ja te kličem na pomoć,
Da me čuvaš dan i noć,
Dok mi telo otpočine,
Da mi dušica
Od straha ne pogine!

Za vrijeme podizanja.

Ono preslavno sveto Posvećenje —
Od greha otpušćenje:
Zato Boga molim,
Zato Boga prosim,
Za to moje grešno telo;
Kad se bo moja dušica
Partirala[2]) s tega sveta,
Ne daj ji se Bog mučit,
Po slabih putih,
Slabih stazah,
Slabih rokah,
Nego slavu nebesku uživat. Amen.

[1]) čez — poslije. [2]) partila — dijelila.

IZ LABINA

Pred malo dana dogodila se u Karpanskom ugljenokopu velika nesreća. Jednog jutra oko četiri sata išla su tri odjelenja radnika u podzemni ugljenokop. Netom su dospjeli unutar, kedampat nastane užasna eksplozija od nekoliko mina. Tom prigodom je nastradalo više radnika. Medju tima, koji su nastradali, ima [illegible] teško ranjenih. Ranjenici su bili odmah otpremljeni u bolnicu. Kako čujemo, liječnici isključuju mogućnost, da će svi ranjenici preboljeti rane.

Gospodarstvo

Važnije gospodarske radnje u mjesecu novembru.

U kući i dvorištu: Svakako moraš da dovršiš sve popravke na zgradama, jer bi to kasnije radi zime teško učinio. I radnje sa cementom se ovaj mjesec daju još izvesti. Na dvorištu ne trpi blata. Ako ti se na dvorištu voda zaustavlja, skrbi, da je pomoću jaraka odvedeš, odnosno da napuniš udubljine hrušćem. Pazi na krumpir, da ne segnjije. Ako je počeo gnjijati, prozrači dobro dotični prostor, izberi i odstrani gnjili i potrusi ga cietim vapnom. Naravski da moraš vlažan krumpir posve osušiti prije, nego ga na debelo složiš. I na žito pazi, da se ne ugrije, da ne poljesni i da ga miševi i štakori ne oštete. Mladi za rasplod krmi najviše zelenjem(repom), da se ne otusti. Dorasle već prasce za tovljenje možeš početi krmiti sa kuhanim krumpirom i posijama.

U staji: Stoku vodi na pašu samo kad je toplo i suho, a podniposto ne po kiši ni u jutro po rosi ili po mrazu. Prije nego ide na pašu, daj joj nešto suhe krme (slame, sijena). Ako ti blago ne ide na pašu, puštaj ga barem za lijepa vremena u blizini dvora nekoliko sati napolje, da se proskače.

U kokošinjaku: Pošto je vrijeme ohladilo, pusti ujutro perad kasnije napolje, a na večer spremi je ranije. Zatvori po noći dobro vrata i prozore, jer perad ne smije trpjeti od studeni, ako hoćeš, da ti odeblja i da ti nosi jaja. Ako je stogod u kokošinjaku porušeno ili razbito, treba sada popraviti. Nemojmo zaboraviti, da su propuh i vlaga najveće zlo u kokošinjaku. Kad su mrzli dani, napajat ćemo ih mlačnom vodom. Pazi, da ti noću ne dodju nepozvani gostovi: zvjerad i tatovi u kokošinjak.

Oko kunića: Glavna je stvar, da čuvamo kuniće od vlage. Vanjski dio staje pokrijemo noću vrećama ili slamnatim plahtama, da im ne bude toliko zima. Nahladjeno blago treba spremiti na suhi, topli prostor i hraniti ga samo suhom krmom (sijenom, kruhom, zobi itd.); uz ovu suhu krmu moraju dobiti kunići i vode, ali ne premrzle.

Pčele: Tko je svoje pčele valjano uzimio, kako je bilo u prošlom mjesecu preporučeno, imat će s njima sada vrlo malo posla. Pčele su obično mirni, samo za lijepih dana lijetaju, da se očiste.

Namjesti u pčelinjaku mišolovke.

Prazan prostor ulišta treba napuniti sijenom, ovsom, da bude pčelama toplije. Ulišta, koja su učinjena od tankih dasaka, dobro je obaviti naokolo slamom.

Ne otvaraj bez potrebe ulišta, jer pčele potrebuju sada mir.

Uljarnica i maslinik: Počinje se brati masline. Treba da tim poslom uranimo, ako hoćemo da dobijemo fino ulje. Prezrele masline daju više ulja, ali nije tako fino. Masline neka se beru u košare ili bisage rukom. Pri tom treba paziti, da se ne ozlijedi grane ili stabla. Podnipošto pak ne smiju se masline klatiti. Ono, što mo kazali kod trgadbe grožđa glede čistoće, vrijedi i kod berbe maslina. I ovdje neka se zdrave masline posebice od gnjilih ili crvljivih pobiraju. Pobrane masline treba čim prije samljeti i stisnuti. Vrlo slabo čine oni, koji pobrane masline puste ležati duže vremena na kupu. Iz ovakvih maslina ne će se dobiti nikad finoga ulja. Želimo li imati fino ulje, ne smijemo koštice odviše zdrobiti, a barem kod prvog stiskanja moramo upotrebiti mrzlu, a ne vruću vodu. Kad se je učinilo, treba ga čistiti (prelijevati), da izadje sva murga iz njega, jer bi nam se inače lako pokvarilo.

Konoba i vinograd: U konobi se nadopunjuje baćve i zamjenjuje obična vreljaća sa vreljačom za tiho vrijenje. Čim se počme vino malko čistiti, pretoči ga prvi put i time odstrani onaj smrdeći, gusti talog, što se sabrao na dnu baćve. Kod toga neka se vino dobro prozraći i baćva malko zasumpora, ako je bilo medju zdravim i štogod gnjilog grožđja, inače bi nam vino lako pordjavilo. Ali opetujem: samo malo sumporati, jer mlado vino mora da nastavi tiho vrijenje. Zato neka bude i konoba (vriona), gdje se nalazi ovakovo vino, kroz cijeli mjesec topla. Nemojmo čekati s ovim prvim pretakanjem, dok se vino sasvim ne očisti.

Kopaju i gnoje se vinogradi. Stajskom je gnoju dobro dodati nešto Thomasove troske i kalijeve soli. Popravlja se zemlja za nove nasade, pak se mora obaviti već i jesensko sadjenje loza. Obrezuje se trsje u vinogradu i u matičnjaku. Ne zaboravimo spraviti cijepove od dobrih vrsti loza.

U voćnjaku i rasadniku voća: Čisti i obrezuje (klaštri) se stabla. Stara se kora na stablima ostruže i pobijeli se stablo sve do krošnje sa dendrinom. Kod jabuka, koje su zaražene krvavom uši, treba deblo i grane prije bijeljenja oštrom četkom očetkati i dobro pomazati sa smjesom od smedjeg sapuna i duhanovog ekstrakta. Voćnjaci i rasadnici kopaju se i gnoje. U rasadniku se rigola za nove nasade, a u voćnjaku se kopaju jame za proljetno sadjenje.

U povrtnjaku: Evo ti opet puno posla za vrtlara. Spremi čim prije salatu endiviju, zelen, karfijol, crljenu pešu, korabicu, dočim možeš razlićiti kelj i kapus, podzemnu korabu i repu još napolju ostaviti. Sve to spremi u pijesak u nepremlažnu konobu, pod koju topiu kolnicu, u prazno klijalište. Saditi se može češanj i u zaklonu rani grah. Čitav vrt, t. j. sve prazne lijehe treba prije duboko prekopati i ostaviti tako neporavnane kroz zimu.

Politički pregled

Njemačka.

Kad Bog hoće nekoga da kazni, onda mu najprije oduzme pamet. Ta poslovica baš vrijedi za njemačku politiku. Njemački političari su se pod negdašnjim carem bili tako uzoholili, da su mislili, da im na cijelom svijetu nitko nije raven u pameti i jakosti. Htjeli su cijeli svijet da za sebe dobije, pa da oni imadu sve narode i države u svojoj vlasti. Ujedinilo se 26 malih njemačkih država u jednu veliku carevinu. Zatim se ta njemačka carevina podigla na militarizmu i kapitalizmu toliko, da je 1914. god. pošla i u svjetski rat protiv cijeloga svijeta. Namamila je k sebi i Austro-Ugarsku i Tursku u Bugarsku, ali nije [illegible]. Milijuni su ljudi otišli u [illegible] na drugi svijet, milijuni drugih ostalo je kljasti i bolesni iz rata, carevi i kraljevi njemački, austrijski, bugarski i turski morali su da bježe. Austro-Ugarska se raspala, a Njemačka je morala da polegne šiju.

Čovjek bi mislio, da će se Nijemci barem iz tog užasnog stradanja malo opametiti i doći k sebi. Njemačka je poražena u svjetskom ratu izgubila od 540 hiljada četvornih kilometara, preko 70 hiljada kvadratnih kilometara zemlje i 6 i po milijuna stanovnika, pa su to dobile najviše Poljska i Franceska, a nešto i Belgija, Danska, Čehoslovačka i Litva. Najbogatiji njemački krajevi potpali su pod druge države. Kad je toga je njemački narod počeo naglo siromašiti i stradavati, i to tim više, što Nijemci nisu izgubili oholost ni poslije svjetskoga rata. Kad nisu mogli Francesku potući u ratu, nego je Njemačka dobila batina, Nijemci su u svojoj oholosti mislili, da će Francezima nahuditi. I eto već pet godina te njemačke prkos-politike protiv Franceske, a Njemačka pada sve niže i niže. Treba da plati ratnu štetu, koju je u ratu njemačka vojska nanijela drugima, a Njemačka štvrda i prkosi, pa misli tako da se izvuče. A od toga eto samo njoj jao i pomagaj. Njemački novac izgubio je svaku vrijednost. Po cijeloj državi zavladala užasna bijeda i nevolja. Iz svih dijelova Reicha dolaze vijesti o neprestanim nemirima i o opasnom gibanju masa, koje pokreće najužasniji očaj, što ga i čovjek kao pojedinac i narod kao zajednica poznaju. Danas cijela Njemačka naliči opsjednutim tvrdjavama. Vojska, u kojoj je negda vladala tradicijonalna disciplina, danas nije kadra da uzdržava red u državi. Žene i izgladnjela djeca prirediju demonstracije, dok se muškarci biju jedni proti drugima, tako da je proljevanje krvi još uvijek na dnevnom redu. Pokrajina se zavadja sa pokrajinom i prijeti sa navješćivanjem rata, a da bude zbrka što potpunija, jedna se pokrajina, takozvana Porajnska, već odcijepila od Njemačke i proglasila slobodnom državom. Današnja je situacija tako mutna, da se može još desiti i to, da se na kraju sami Nijemci medju sobom pobiju i raskomadaju država ne više mala državica. Historija je pokazala, da tako svršava svaka država i narod, koji u svojoj oholosti misli, da mu nitko na svijetu nije ravan. Pošto jedna njemačka oholost morala bi i još nekolika država i narodima otvoriti oči.

Njemačka Austrija.

Dne 21. oktobra obavili su se izbori za austrijsku republiku. U čitavoj republici bili su izbori za parlamenat, a u Štajerskoj, Beču, Koruškoj, Gradišću (Burgenlandu) bili su još izbori za pokrajinske sabore.

Stari parlamenat bio je izabran 1920. god. Svih poslanika bilo je 183, a od tih 85 kršćanskih socijala, 69 socijalista, 21 pangerman, 7 agraraca i bivši ministar inostranih djela grof Czernin.

Nedjeljni izbori vršili su se po novom izbornom zakonu. Mjesto 183 biralo se samo 165 poslanika. Od toga je izabrano 81 kršćanskih socijal, 66 socijalista, 12 pangermana i 6 agraraca. Prema tomu poraženi su pangermani, grupa ministra Czernina, monarhisti, koji su takodjer kandidirali. Nešto su porasli socijalci i socijalni demokrati.

Slovenci su u Koruškoj dobili dva zastupnika za pokrajinski sabor, a za parlamenat nisu dobili nijednoga.

Domaće novosti

OTVORENO PISMO

Školskom Proveditorijatu za Julijsku Krajinu u Trstu

Potpisani oci školske djece javljaju tom uglednom Proveditorijatu, da naša

a) peterorazredna hrvatska pučka škola u Buzetu, što zakonito postoji, sada uopće ne broji nijedne hrvatske sile, akoprem nas se uvjerava da će nam ostati netaknuta; ali pošto se bez našeg roditeljskog znanja i privole već zaista ukinu I. razred tako, da je bio spojen sa I. razredom italijanske škole, pa da nam se **mučke i neopazivo** ne ukinu i drugi razredi naše ove škole, dotično ne poitalijanči čitava škola, mi potpisani oci zahtijevamo od tog Proveditorijata, da nam odmah imenuje hrvatske učitelje i učiteljice u zamjenu otpuštenih, a ujedno usposobljenog naučitelja Hrvata;

b) da zakonito postojeće hrvatske škole u Vrhu, Sovinjaku, Pračicama i u drugim selima na Buzeštini koje do danas nemaju svoje učitelje te su zatvorene, a djeca naša ovako su bez školske obuke a sve ovo bez našeg znanja i privole.

Najodlučnije protestiramo proti nekulturnom akt[illegible] [illegible], dati ovo nesmetano [illegible] [illegible] proti poitalijančenju I. razreda.

Neka znade taj ugledni Proveditorijat, a neka znade čitava javnost, da mi slavenski roditelji ne damo svoje djece iz vlastitih ruke, već želimo i zahtijevamo, da nam naša djeca iz svoje roditeljske kuće prelaze u čisto roditeljsku školu, u našu hrvatsku školu, gdje će ju podučavati naš roditeljski namjesnik — naš hrvatski učitelj. Ujedno izjavljujemo, da neka nam se slobodno naša djeca i dalje uče u školi italijanski jezik, ali samo kao predmet, što će biti dovoljno za naše potrebe selj[illegible] djeca bez većih pretenzija, što ih sada u današnjim prilikama u ovoj našoj državi ne možemo [illegible].

Napokon dodajemo i to, da ovaj naš prosvjed dolazi sa stanovišta, da nam se naša djeca zaista nešto nauče u narodnoj školi, što ne bi bilo moguće u italijanskoj radi potpunoga nepoznavanja italijan. jezika, a u drugu ruku zato što nismo voljni raznarodili se i pogubiti svoj slavenski jezik i narodnost, na što nas ne bi smjela siliti naša nova država, kojoj dajemo kao državljani sve zahtijevane žrtve u novcu i krvi.

U nadi, da će taj ugledni Proveditorijat uvažiti naš opravdani zahtjev, ostajemo

U Buzetu dne 28. oktobra 1923.

(Slijedi 197 potpisa).

Naprijed za «Istarsku Riječ»

U kući jednoga našega prijatelja u Opatiji, koji je 18. o. mj. slavio svoju krsnu slavu sv. Luku sabrano je medju prijateljima 455 lira, koje su već uručene upravi našega lista.

Ugledali se u taj lijepi primjer i drugi naši!

Povećanje bijede u Istri.

Prekjučerašnji »Popolo di Trieste« javlja iz Labina, da će se s 1. decembrom t. g. zatvoriti ugljenokopi društva »Arsa«. Tu vijest potvrdjuje i samo ravnateljstvo napomenutog društva. Koncem novembra t. g. bit će otpušteno iz službe 2000 radnika, koji su bili zaposleni u rudokopu. Radnja će biti potpuno obustavljena 15. novembra. »Popolo« primjećuje, da se nada, da će konačno možda uspjeti, da se zapriječi ta odredba, koja bi mogla imati sudbonosne posljedice za veliki dio istarskog radništva.

Chi vivrà vedrà!

Školske prilike na Motovunštini.

Lanjske godine imali smo u porečkom kotaru samo dvije hrvatske škole: jednu u Motovunskim Novacima a drugu u Močibobima. Te škole su bile Italijanima trn u oku. Početkom oktobra izdala je školska vlast naredjenje, kojim se ukidaju i tim mjestima i posljednje hrvatske škole u porečkom kotaru i uvadjaju italijanske. Ukinuće hrvatskih škola motiviralo se time, što općinari Močiboba i Motovunskih Novaka zahtijevaju, da se mjesto hrvatske škole otvori italijanska. Tamošnje je pučanstvo protiv te neistinite tvrdnje podiglo odlučni protest uz zahtjev, da u njihovim mjestima ostanu i nadalje hrvatske škole. Na njihove opravdane proteste i zahtjeve odgovora se nisu niti obazrele. Početkom školske godine otvorila se u jednom i drugom mjestu samo italijanska škola. Pučanstvo se na to silno uzvrpoljilo, tako da više nitko ne će da šalje djecu u italijanske škole. Sad se pak italijanski učitelji pritužuju vlastima, da su im svaki dan škole prazne i da nemaju koga podučavati. Motovunska općina grozi seljacima sa globama, ali unatoč svega toga Močibobljani i Novačani drže i nadalje djecu kod kuće i traže, da im se ponovno otvore **hrvatske škole**.

Poštujte volju naroda!

Pišu nam iz Mareziga:

Ovdje postoji slovensko-italijanska škola, a u Babićima samo italijanska. Dvadesetak djece iz Malih i Velih Centur te jedno dijete iz Babića polazi školu u Marezigama. Centuri su udaljeni od Mareziga pol sata hoda, a od Babića oko četvrt sata. Babići su nekako na polovici puta od Centura do Mareziga, dakle po putu od Mareziga do Babića je rastojanje 15—20 minuta hoda. Nitko nam nije ništa pregovarao, što mi šaljemo djecu u marezijansku školu. Medjutim dne 19. ovog mjeseca pozvao je općinski komesar Padovan iz Mareziga četvero roditelja iz Centur (tri oca i jednu majku) k sebi te se počeo groziti, da zašto šalju djecu u školu u Marezige. Rekao im, da moraju slati djecu u italijansku školu u Babiće. Svi su mu odgovorili, da su oni gospodari svoje djece, da ih oni hrane, pa ih mogu slati u školu, kamo hoće. Na to se komesar još više na njih rasrdio, uhvatio Matiju Krmca (jednoga od pozvanih) te ga silom bacio iz sobe na hodnik, a zatim izišao na hodnik, pa ga [illegible] nika bacio napolje.

Odmah sjutradan, dne 20. pr[illegible] uputila se jedna deputacija u Kopar, su ispričali cijelu stvar kotarskom [illegible] skom načelniku gosp. Cociancichu [illegible] je kazao, neka slobodno šalju djecu u, kamo su je upisali. Djeca su [illegible] tome nesmetano pohadjala školu [illegible] rezigama.

Medjutim 26. oktobra primila je [illegible] zijanska učiteljica naredjenje iz Ko[illegible], ne smije više da prima djecu iz Ce[illegible] Babići u svoju školu, jer da ta djeca [illegible] polaziti školu u Babićima. Djeca su [illegible] radi vratila kući i ne će ta ići u itali[illegible] školu u Babiće.

Dne 27. oktobra otišli su svi [illegible] (osam dvojice!) školske djece [illegible] predsjednika u Kopar. Taj im je sada [illegible] da moraju slati djecu u italijansku [illegible] Babiće; ako pak hoće, da im djeca [illegible] [illegible] škola u Marezigama, onda neka [illegible] Proveditorata u Trstu, da im to dozvoli[illegible] su mu odgovorili, da naša djeca ne [illegible] ići u ital. školu u Babiće [illegible] da [illegible] slati u slovensku školu, pa makar se [illegible] bila tri sata udaljena od njihovoj s[illegible].

Tako volite! Slovensko dijete [illegible] u [illegible]vensku školu!

Svega po malo

Muškarac sa dva djeteta u utrobi.

U beogradsku opću državnu bolnicu [illegible] javio se je prije nekoliko dana Života R[illegible]ković, zemljoradnik iz Velike Plane, [illegible] došao, da si dade operirati veliku kuku [illegible] lijevoj strani slabina i rekao je, da ta [illegible] raste na njemu već čitavih 19 godina. [illegible] nici, koji su istraživali tu njegovu kuku [illegible] mogli ustanoviti uzrok njenog postanka. Zbog toga su se odlučili, da Rankovića operišu. Kad su mu otvorili trbuh, ukazalo [illegible] se, da je kuka ovijena u [illegible] kožnatu [illegible]. Kada su prerezali ovu kuku, onda su [illegible] našli zaista čudne stvari. Najprije je pro[illegible] izlazila neka gusta tekućina, a zatim nje[illegible] pojavile se [illegible] kose, pomiješane sa nekom [illegible] materijom. Kada su liječnici [illegible] razmrsili tu masu kosa, na najveće su [illegible] začudjenje našli su u njoj na dva mala za[illegible] kržljala degenerisana djeteta, upravo dva de[illegible] generisana začetka (fetusa), koji se na njima moglo lijepo raspoznati pojedine dijelove tijela. Jedan začetak je veći i ima mu oko 25 cm. dužine, a drugi je manji gotovo za polovicu. Na većem se poznaje donji dio glave sa dva zuba u njoj, vrat, trup, lijeva ruka sa 6 prsta na šaci i sa šiljastim noktima, desna noga i nesrazmjerno jako razvijeno muško obilježje. Na manjem začetku raspoznaju se složena masa glave sa očima, koje su još zatvorene, vrat i jedna noga. Oba ova čudnovata zametka imadu takodjer izradjene kosti. Jedno i drugo od ovih zakržljanih tijela bilo je u vezi sa glavnom opnom, koja ih je ovijala i preko te opne oni su bili spojeni sa krvnim sudovima sa normalnim Rankovićem. Na taj način cijela se kuka hranila i rasla i rastući sve je više potiskivala okolne organe u njegovom tijelu. Medjutim ta zakržljala tijela ne bi imala razloga da zadaju muke Životi, jer ona nisu ništa drugo do nesudjena braća Životina: kad se Života začeo, začeli su se i oni, te je Životina mati imala da rodi trojke, ali još u materinoj utrobi Života je kao začetak bio jači od svoja dva brata i njih dvojica još u embrijonalnom stanju zapali su u tijelu Životе, da iz njega budu izvadjeni tek poslije 22 godine. Medju beogradskim liječnicima vlada ogromno interesovanje za ovaj još do sada nepoznati slučaj. Dijelovi ovih tijela fotografirani su, te je vjerojatno, da će poslužiti kao jedan vanredno rijedak primjer za medicinsku nauku.

Neistražena područja zemlje.

U Arabiji ima 1,600.000 četvornih kilometara zemlje, koja još nije nikako istražena. To je tolika površina, koja je od 4—5 puta veća od površine Italije; osim toga ima i u Australiji 1,960.000 četvornih kilometara neistražene zemlje. U zapadnoj Sibiriji ima 81 milijun hektara neistražene šume, a od toga polovina prašume.

Posljedice japanske katastrofe.

Napokon tek sada se doznaju točni rezultati japanskog potresa. Prema najnovijim vijestima 150 kuća od 11.800, koje su opstale, uneseno[illegible] u Tokiju, 30 hiljada u Jokohami, 10 hiljada u Kamamuri, 10 hiljada na poluotoku Uliusa, 5 hiljada u Boso i 700 u Odowari i Ataini. — U Tokiju je 93 po sto kuća bilo porušeno i upaljeno, u Jokohami je ostalo samo 150 kuća od 11.800 koje su opstojale prije potresa. Nadalje požar je uništio veliki dio carske univerze sa odnosnom bibliotekom koja je sadržavala 700.000 svezaka.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 44. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, 8. novembra 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

La „Gazzetta Ufficiale" N. 250 dd. 24 X 1923

§ 4. U svim pučkim školama u Kraljevini obuka se vrši u državnom (čitaj: italijanskom!) jeziku.

Na granici, gdje se obično govori drugi jezik, taj će se podučavati kao predmet u dodatnim satovima.

Podučavanje je drugog jezika obvezatno za inorodne učenike, za koje su početkom godine njihovi roditelji ili zakoniti zastupnici tražili upis.

§ 4. In tutte le scuole elementari del Regno l'insegnamento è impartito nella lingua dello Stato.

Nei confini nei quali si parli abitualmente la lingua diversa, questa sarà oggetto di studio, in ore aggiunte.

L'insegnamento della seconda lingua è obbligatorio per gli alunni alloglotti, per i quali i genitori e gli esercenti la patria potestà abbiano al principio dell'anno fatto dichiarazione di inscrizione.

Uništenje naših škola

Mussolinijev ministar prosvjete, nekakav filozof Gentile, izradio je osnovu, koja ide doduše za nekakvim reformisanjem pučkoga školstva u Italiji, ali joj je glavna svrha, da u što kraće vrijeme izbriše svaki trag slavenstva u školama u ovom našem nesretnom kraju.

§ 4. te odvratne, već sankcionirane naredbe kaže izrijekom:

U svim državnim, pučkim školama vrši se obuka u državnom (italijanskom) jeziku.

S ovim se jedinim stavkom brišu svi ostaci naših dosadašnjih hrvatskih i slovenskih škola. Ima doduše jedan drugi paragraf (§ 17), koji veli, da će ove školske godine italijanski jezik biti nastavni samo u prvim razredima naših škola, tako da će djeca, što su ove godine stupila u II. razred moći da svrše i ostale razrede po dosadašnjoj učevnoj osnovi. Prema tome bi posljednji naši razredi utrnuli automatično negdje do pet godina. Ali to stoji samo na papiru. Italijani su već ove godine poitalijančili u mnogim školama do tri niža razreda, a neke škole, kao onu u Dragi Mošćeničkoj i razne druge u porečkom, puljskom, losinjskom i pazinskom kotaru jednostavno su — ukinuli. Oni sami vele, i mi im moramo vjerovati, da će buduće godine nestati i posljednji hrvatski i slovenski razred.

Pitat ćete: a što će biti s hrvatskim odnosno sa slovenskim jezikom?

Drugi stavak § 4. te nove naredbe veli, da će se u općinama, u kojima je u običaju koji drugi jezik, učiti i taj jezik, ali u satima »nadodanim«, a to znači — iza redovite (italijanske) školske obuke.

Kako je poznato, jezik ide u red najtežih naukovnih predmeta. Zbog toga su učenju jezika dani u satnici prvi sati, da ih djeca uče, dok je u njima duh još svjež i vedar. Italijan, ministar odredio je učenju našega jezika posljednje sate, kad su djeca već sasvim izmorena i nesposobna da slijede tumačenja učitelja. Izim toga, djeca, koja budu učila hrvatski, morat će sjedjeti u školi u vrijeme, gdje će druga, italijanska djeca, biti slobodna. I to ima svoju svrhu, koju nije teško pogoditi.

O tome, koliko će biti nedjeljno namijenjeno sati učenju našega jezika, ministrova osnova mudro šuti. Na jednom mjestu veli, da će se o tome odlučiti naknadno... Ni to nije bez pritajene svrhe...

A kakvi će biti učitelji, koji će obučavati djecu u drugom jeziku? Osnova veli, da će imati prednost oni učitelji, koji su već usposobljeni za obuku u italijanskom kao nastavnom jeziku. Tražit će se od učitelja, koji žele da podučavaju »drugi jezik«, da budu za taj jezik i osposobljeni, ali § 18. veli, da će se u slučaju potrebe moći ta obuka povjeriti i učitelju, koji nije osposobljen za obuku u »drugom« jeziku... Tko pozna prilike, u kojima živimo, zna već unaprijed, da će se odmah na početku od »slučaja potrebe« napraviti — pravilo. Učenje jezika u »nadodanim« satima bit će — i to valjda samo neko vrijeme — jedna puka formalnost, da se svijetu zamažu oči. Tu formalnost ispunjavat će sami italijanski učitelji. Da ih namame, stvorili su jedan cijeli paragraf (§ 5.) u kome stoji, da će se onim učiteljima, koji budu u »nadodanim« satima podučavali »drugi jezik«, odbiti jedna godina iz broja godina propisanih za odmjerivanje povišica beriva... Da će obuka toga jadnoga »drugoga« jezika pasti u istinu u ruke italijanskih učitelja, vidi se i po tom, što su školske vlasti ove godine otpustile sve provizorne hrvatske i slovenske učitelje. Ono nekoliko definitivnih umirovat će se naskoro ili otjerati, i — la comedia sarà finita...

Učenje »drugog« jezika obvezatno je za one »alloglotte« (čitaj: bespravne, inojezične siročiće), kojih roditelji ili njihovi zamjenici budu na početku školske godine izjavili, da žele, da im se djeca uče dotični »drugi« jezik. Tko pozna ove sredovječne prilike, razumjet će odmah, da su ovime otvorena vrata svim mogućim i nemogućim zloporabama.

Još jedna interesantna i vrlo simptomatična — pojava. Kao i svi ostali predmeti, tako će se i vjeronauk učiti samo u italijanskom jeziku. § 3. odredjuje, da će nauk vjere poučavati osposobljeni razredni učitelji ili »druga lica« (altre persone). O svećenicima nigdje govora, a to je učinjeno zato, da se našima zabrani pristup i svaki udio u školi. Ministar Gentile drži, da će i one male, lako razumljive pričice iz Svetoga Pisma pridonijeti nemalo izaredjenju ili kako oni vele — asimilaciji naše djece.

To je ujedno i svrha, u koju je izdana ova »reforma«.

Mi smo je se danas dotakli tek letimice. Ovo nekoliko riječi neka služi kao uvod u ono, što će iza ovoga da slijedi. Mi ćemo s ovom brutalnom, nečovječjom reformom pred narod i pred cijeli civilizovani svijet, pa kud puklo da puklo.

Čemu zakon?

Na prvom mjestu govorimo o školskoj reformi, što ju je izdala Mussolinijeva vlada. Za naše slavensko školstvo u ovim krajevima imala bi ova reforma da znači — smrt.

Svi znamo, kako su prije rata bahati Prusi postupali s Poljacima u Poznanju i s Francezima u Alzaciji i Loreni. Cijeli se je svijet zgražao nad njihovim nečovječnim, upravo barbarskim nasiljem. Ali istini za volju moramo priznati, da ma kakvi bili, ovakove školske osnove nisu ipak ni pokušali da nature svojim nesretnim podanicima.

Kako je došlo do ove reforme?

Nju su nametnuli Mussoliniju istarski, tršćanski i gorički fašisti (Mrak e compagnia!). Mussolini im je već kod svoga nastupa na vladu obećao, da će sve hrvatske i slovenske učitelje otpustiti, a sve jugoslavenske škole poitalijančiti odnosno ukinuti. Kako se sjećate, on je javno izjavio, da će se slavensko pučanstvo u ovim našim krajevima u najkraće vrijeme asimilirati, a to će reći: da ćemo preko noći svi postati Italijani. To je Mussolini obećao svojim fašistima, ali oni su tražili od njega, da se to izvrši odmah, te on naloži svome ministru Gentile, da izradi osnovu, po kojoj će se u najskorije vrijeme zamesti svaki trag hrvatskomu i slovenskome jeziku u anektiranim krajevima.

Gentile, dobar sluga još boljeg gospodara, izradio je osnovu, koja je ovih dana postala — zakon...

Taj zakon je, da tako kažemo, još topao, jedva izišao iz ruke famoznoga filozofa-ministra, pa bi čovjek mislio, da će ga vršiti barem oni, koji su ga stvorili i koji su po svojem položaju prvi zvani, da ga vrše. Jok!

Jedan primjer: u toj nevjerojatnoj naredbi stoji napisano, da će se početkom ove školske godine ukinuti na svakoj hrvatskoj i slovenskoj školi — prvi razred.

Prvi razred: — dakle jedan sâm razred, to više, što je u drugom jednom paragrafu izrijekom rečeno, da će se buduće školske godine ukinuti na svim našim školama — i opet jedan, t. j. drugi razred.

Dakako, sve je to strašno i nečovječno, ali oni su gospodari, pa čine što ih je volja.

Nego, njima kao da nije ni to dosta. Tako se dogodilo, da su na mnogim našim školama, kao u Bršecu, Veprincu, Poljanama itd. pretvorili mahom prvi, drugi i treći razred u italijanski. Što više: neke su škole, kao na priliku onu u Mošćeničkoj Dragi sasvim ukinuli. Kad se arči, nek se arči.

Tako oni, školski nadzornici, provedituri i kako se već sve zovu ti državni ljudi, gaze prvi taj nečuveni zakon unatoč tome, da pod tim zakonom stoji i kraljev potpis.

Medjutim to je na koncu konca donekle i utješljivo za nas. Naši ljudi vele sasvim ispravno: ako se toga zakona ne drže oni, koji su prvi zvani, da ga se drže, zašto da ga vršimo mi, koji bismo od takovoga zakona imali štetu.

Po praznikih . . .

Hvala Bogu! Končali smo celo vrsto praznikov in začnemo lahko sedaj zopet naše vsakdanje delo. Bliža se pač advent.

Celih pet let od našega odrešenja do danes smo imeli že toliko praznikov, da si želimo po delopustu zopet malo delovnikov in malo miru in oddiha. Preveč smo praznovali in premalo delali, davke pa vseeno tirjajo in jesti je treba kljub temu vsaki dan. Priznati pa moramo, da je v prireditvah italijanski narod mojster, kajti ni naroda na svetu, ki bi imel toliko smisla za lepo obliko in za lepo besedo kakor ravno italijanski. Njihove in tudi naše slavnosti v zadnjih petih letih prekašajo vsa slavja bivše avstrijske monarhije zadnjih pedesetih let. Na to smo kakor novi laški državljani lahko ponosni. In zdi se človeku, da so bile vse te prireditve nam vsem nujno potrebne, ker je vojna pustila človeku toliko ran in boli, da jih je bilo treba preganjati z veseljačenjem in prazniki. Ob takih slavnostnih prilikah človek rad pozabi na vse svoje gorje, se veseli in smeje. Prav po rimljansko: panem et circenses! In če kruha ni, so vsaj cirkusi! Ampak vpraša se, kdo bo vse to plačal? Izdatki gredò na milijone! Vendar ne bomo plačevali mi, državljani šeste ali sedme vrste, ki nismo teh stvari naročili? Sicer smo prepričani, da ne reflektirajo na naš denar, ker je slovanski in ker sami občutijo, da to ne gre.

Ampak vsi oni gospodje, ki so vzeli cel patrijotizem v zakup, ki znajo tako lepo kaditi vsemu, komur se izplača kaditi, ki znajo v lepih ditirambih opevati patrijotično požrtvovalnost, povzdigovati svojo domovino nad nebesa, vsi oni, ki imajo že celih pet let nepretrgoma razobešene zastave, kakor da bi se patrijotizem meril le po zastavah, in ki se navdušujejo nad vsemi zunanjimi dogodki v naši državi, so ti gospodje kdaj se potrudili pomisliti, kako stoji z našo notranjostjo, to je z onimi stvarmi in rečmi, ki jih ulica ne vidi? Ali so se te stvari z večletno lepo obliko zunanjih dogodkov kaj zboljšale ali spremenile? Je to pomagalo državnemu ugledu in državi kot taki oziroma njenemu narodu? Kako je z brezposelnostjo? Kdaj bodo začeli delati vsi oni državljani, ki so delali pred in med vojno, ki so si samo služili kruh in ki bi zopet tako radi delali, da preživijo sebe in svojo družino? In kako stoji sploh z našim socialnim vprašanjem, posebno z ozirom na veliko brezposelnost, odpust uradništva, omejitev izseljevanja v Ameriko? Kako je z uradništvom, kako živi in kako dela? Kako z javnimi uradi, kako poslujejo? Kako je z davčnim sistemom in davčno močjo našega ljudstva? Kako je z našim gospodarskim in kulturnim napredkom? Država vendar obstoji samo radi koristi svojih državljanov in blaginje svojega ljudstva, in ni sama sebi cilj!

Vsa ta vprašanja slišimo danes potajeno med vsemi italijanskimi državljani in vendar vse tako molči.

Vi, ki imate toliko lepega smisla v teh žalostnih časih za slavnosti in polna usta lepih besed, zakaj ne pišete ničesar o teh za državo in za nas vse važnih stvareh in s svojimi dobrimi nasveti pomagate državi, vladi in sebi, če ste res dobri državljani in ne navadni trotje, ki hočejo samo živeti od neumnosti in na račun drugih?

Obljetnica ruske revolucije

Ovih dana slavi sovjetska Rusija šestgodišnjicu svoje socijalne revolucije. 25. oktobra (po pravoslavnom koledaru) odnosno 7. novembra 1917. godine (po našem koledaru) preuzeli su vlast u državi radnički i seljački slojevi. Političkom revolucijom u februaru iste godine svrgnuta je bila omražena dinastija Romanovih, zakletih ugnjetača ruskog mužika i radnika, a ruskome su narodu osvanuli željno očekivani dani slobode. Odmah je bila ustanovljena nova privremena vlada (vremenoe praviteljstvo), koja je već iza prvih valova revolucijonarnog zanosa počela da gubi ugled i upliv u narodu. Privremena je vlada htjela, da uz svaku cijenu nastavi sa saveznicima rat, koji su protiv volje naroda započeli i nesretno vodili caristički državnici. Narod opijen slobodom i uvjeren, da mu ne će nastavak rata donesti ništa dobrog, nije mogao ni htio da ratuje. Zato je privremena vlada počela da gubi ugled kod naroda. Sloboda kretanja, govora, štampe i sastajanja, koja mu je bila oduzeta pred padom carizma, a sada opet dozvoljena, nije bila dostatna da zadovolji široke slojeve. Lozinka: »zemlja i volja«, kojom se je ruski narod pripravljao i više puta polazio na barikade protiv svojih tlačitelja, uskrsnula je u njem sada u svestranom svome svijetlu i veličini. Osloboditi se i razdijeliti zemlju od veleposjednika, kojima je seljak vjekovima robovao, ne imajući dostatno zemlje, bila je njegova sveta pravica i davna težnja. Radnik, koji je radeći 10 sati dnevno stanovao u vlažnim barakama oko tvornica i propadao od raznih bolesti, ne mogavši da dostatno prehrani svoju obitelj, htio je da se potpuno onemogući iskorištavanje njegove radne snage sa strane veleindustrijalaca. Ništa bolje nije bilo vojniku, koji je životario na frontu u oskudici zlostavljen i omalovažen od svojih predpostavljenih. Moral je u vojsci morao da padne, jer su skoro svi časnici, kojih je dotle vojnik mrzio, ostali na svojim mjestima, dok su viši vojnički krugovi bili potpuno bezmoćni, da provadjaju svoje naredbe, koje nije nitko izvršavao.

Tako su se pojavili tri usporedna pokreta u najodlučnijim i najglavnijim dijelovima ruskog naroda. Njihove zajedničke težnje zemlje, volje i mira, ispoljile su se u novim ustanovama, koje su počele da niču po čitavoj Rusiji. To su bili sovjeti radničkih, seljačkih i vojničkih poslanika. Privremena vlada, koja je često mijenjala svoje lice i svoje članove nije mogla nikako da riješi te osnovne i neodložive zahtjeve širokih masa. Zemlja je i nadalje ostala u rukama krupnih posjednika, radnik je i vojnik i nadalje stradao materijalno. — Sovjeti su sve više dobivali vlast i upliv u narodu i tako postajali organi borbe za interese radnika i seljaka. U njima su postepeno poprimali vodstvo predstavnici boljševika.

Rusija se nalazila u velikom kaosu sa dvije vlade, koje su bile oprečne po svojem sastavu i težnjama. Došlo je do biranja i saziva narodne skupštine, koja nije takodjer mogla da riješi glavna pitanja, jer nije imala ni moći ni vlasti. Veliko su nezadovoljstvo ruskog naroda sa privremenom vladom iskoristili boljševici, koji su preuzeli vladu i proglasili vlast radnika i seljaka. Tako je bila izvršena ruska oktobarska revolucija, sa kojom počinje sasma nova doba u historiji ruskog naroda.

Za ruski narod nastaju dani puni žrtava, stradanja i iskustava. Zapadni vlastodršci htjeli su da na sve načine onemoguće opstanak nove vlade. Zato su Rusiju odrezali sa sviju strana, dok su u nutrinji zemlje počeli da potpiruju i organizuju od nezadovoljnika ustanke, kojima su htjeli da sruše sovjetsku vlast. Nastaje sudbonosni momenat za opstanak Rusije, koja je opkoljena neprijateljima, bez hrane i opreme i slabo organizovana, počela sve više da se sužuje. Od Rusije ostaje samo par gubernija, a njezini dušmani vrebaju sa zadovoljstvom na svoj bogati plijen. Ali ogromni Ruje postaje svijestan sebi velike dužnosti. Tu je prvi put u historiji planula pravim žarom ljubav ruskog čovjeka do svoje zemlje i svog naroda. Sve što osjeća ruski i slavenski, sve što želi, da Rusija postane velika, svatko, koji ne će da njegova bogata i lijepa domovina po-

stane kolonijom saveznika, svaki onaj, koji se sa boli i mržnjom u srcu sjeća svih grozota starog carskog režima, — okuplja se pod zastavom nove vlade, da pravovremeno spasi ponos i čast ruskog naroda.

Ruska oktobarska revolucija i borba za opstanak i jedinstvo Rusije, koja je zatim slijedila, ujedinila je pod novom vladom radnike i seljake, a i sve one elemente, koji žele da njihov narod postane moćan i velik. To nam dokazuje činjenica, da se Rusija oporavlja uskorenim tempom i ulazi u kolo velikih država. Bliža se dan, kad će Rusija igrati veliku ulogu u medjunarodnom položaju. Jasno je, da će tom prigodom doći do revizije i uništenja više negoli jednog medjunarodnog ugovora. Stalno je, da bez Rusije ne može da živi Evropa, a niti da stvara trajne mirovne pogodbe. — Ruski narod postaje svijestan svoje velike historijske zadaće oko preporoda Evrope u smislu pomirenja i bratstva medju narodima. Obnovivši svoju slavensku kulturu, uliti će u svjetsku kulturu nov život i duh.

Za naše učitelje.

U članku 7. kraljevskog dekreta od 7. oktobra 1923 br. 2186, izašlog u «Gazzetta Ufficiale» od 25. oktobra 1923 br. 251 odredjeno je u pogledu asimilacije učitelja, koji su službovali još pod starim režimom, da oni učitelji, koji su bili redovno namješteni, ostati će i dalje u službi kao definitivni, ako u roku od 6 mjeseci poslije obnarodovanja rečenog dekreta ne budu primili dekreta, da su maknuti sa službe.

Tako dekret. Time su svi učitelji, i oni, koji su bili redovno namješteni, izvrgnuti pogibli, da preko noći budu otpušteni. Za 6 mjeseci postali su i oni provizorni i u to doba mogu biti vrgnuti na cestu bez prava na penziju, unatoč tome, da su mnogi službovali već toliko vremena, da bi imali pravo na mirovinu.

DOPISI

IZ OPATIJE.

Onemogućena utakmica.

Za prošlu nedjelju bila je ovdje zakazana utakmica opatijske Hazene Olimp sa sušačkim Orijentom». Oko 4 sata poslije podne bilo je već sve gotovo, da se igrom započne, kadli najednom, upravo neočekivano, dodje ferman, da neke gospodjice iz Sušaka moraju na Volosko pred zapovjednika karabiniera, da od njih zatraži neka razjašnjenja radi putnica. I gospodjice su morale, dakako, na Volosko, i tamo su ih zadržali, dakako, dok se smračilo — i utakmice nije bilo. A sušačke gospodjice imale su rijetku, u sportaškim analima još ne zabilježenu sreću, da su bile odmah (dakako, pošto se smračilo) puštene na slobodu i uz pratnju karabiniera otpremljene per šub» na Sušak.

A naš se svijet razišao hvaleći Bogu i Majčici Božjoj s Trsata, da se ni što gore dogodilo! Poslije četrdeset osme ne razumije se ništa više...

A neki naši, koji su se te večeri vraćali na Matulje, vidjeli su na Tošini, više Voloskoga, jedno čudo. Vidjeli su dva čovjeka, gdje bacaju u zrak — svaki svoju kapu. Ljudi ih pitali:

— A što vi to radite, braćo?

— Ter vidite, ča delamo! Hitamo vajer bareti, da vidimo, čigova će više.

— A zašto?

— Da pokažemo svetu, kako se mi znamo pomoć. Ako nam brane, da se ne smemo igrat z balotami, igrat ćemo se z baretami. Ako nam zamu bareti, hitat ćemo vajer opanki!!

— A, ako vam uzmu i opanke?

— Nać ćemo volj ča drugo. Ako nam pak sve zamu, mi ćemo njim pokazat, da znamo živet i prez športa, kako su živeli i naši stariji. — Kako ste već pogodili, te dvije delije bili su naši Jurina i Franina. Njihova se je igra te večeri vršila sa 12 : 4. Hoće naš Jurina, hoće!

IZ ROVERIJE.

U staro vrijeme bili smo pod Venecijom. Gospodska republika skrbila se samo za svoju gospodsku svojtu, a nas je zapuštala. I tako su naši djedovi rasli u neznanju, u kojem su se po vremenu utopile mnoge lijepe vrline i kreposti naše. Ružan i divlji bio je život naših otac pod republikom.

Zatim su se stvari okrenule na bolje. Dobili smo bili svećenika, čovjeka naše krvi. Zvao se Josip Velikanje. K nama je došao mlad, a ostavio nas u starosti, pošto ga je smrt oborila. Dobar čovjek — baš nam ga je Bog bio poslao. U nekoliko godina pokojni je Velikanje popravio, što je Venecija zanemarila, odgojio nas je, priskrbio nam je narodnu školu, u kojoj smo se učili u našem majčinom jeziku mnogim lijepim i korisnim stvarima, i mi smo napokon i opet postali ljudi.

Najzad je došla ova kultura, i njezino je prvo djelo bilo, da nas baci onamo, gdje smo bili u vrijeme republike. Zatvorili nam školu, a sad je poitalijančili. Naš se je poslanik pritužio u Rimu, i dobio odgovor, da je istarsko pučanstvo ušlo u nacionalnu, italijansku putanju (orbita) i da to pučanstvo ne bi trpjelo, da se u Roveriji opet uspostavi hrvatska škola. I time je, kako vidite sudbina naše škole zapečaćena. Mi se i opet vraćamo u vrijeme republike. Opet nam prijeti crno neznanje, u kojem će se utopiti mnogo dobro i lijepo, što smo naučili od našega popa i naših vrijednih narodnih učitelja. Sve će se utopiti u tom neznanju, ali jedno će ostati. Ostat će svijest, da smo sinovi jednoga lijepoga i junačkoga slavenskoga roda. To ne će iz naših duša iščupati nijedna italijanska škola, pa ni najveća njihova univerza. Mi ćemo ostati, što jesmo i danas, ostat ćemo — naši! naši! naši! A tko sije vjetar, ovdje će za stalno žeti buru...

IZ MOTOVUNSKIH NOVAKI

Dosad smo imali hrvatsku školu i našeg vrijednog učitelja gosp. Prodana, koji je djecu podučavao u našem milom materinskom jeziku. U crkvi je uvijek vodio pjevanje. Prava dika je bila u nedjeljama doći u našu crkvu! Učitelj i župnik bili su za našu djecu pravi uzgojitelji. Mi smo bili radi toga veseli i zadovoljni. Ali se nažalost to naše zadovoljstvo i veselje najedamput pretvorilo u nezadovoljstvo. Naša se hrvatska škola preko noći poitalijančila. I tako su naša djeca izgubila svog dobrog učitelja, a što je najgore, lišena su nauka u svojem milom materinskom jeziku. Naša je crkvena pjesma takodjer umuknula.

Žao nam je i našeg učitelja, koji ostavlja nas i našu djecu i koji je lišen učiteljske službe. Na njegovo smo mjesto dobili italijansku učiteljicu, g.djicu Elsu Orlando, koja nas je odmah u početku vrlo iznenadila. Sve što je našla u školi hrvatskoga, to je sve rastrgala: knjige, pisanke, zemljovidnu kartu itd., itd.

Naša djeca nisu nimalo zadovoljna s novom učiteljicom, koja je došla amo u svrhu, da ih poitalijanči.

Školske vlasti se nisu niti obazrele na naše proteste, potpisane od 85 roditelja, koje smo putem našeg narodnog poslanika g. dra. Stangera predali kraljevskom Proveditoru u Trstu. Mjesto odgovora dobili smo italijansku učiteljicu, koja mrzi nas, našu djecu i naš mili materinski jezik.

Gospodo vlastodršci! Što mislite, da će te nas time odnaroditi? Nikada! Kako je uzaludna naša molba za hrvatsku školu, tako će biti i vama uzaludan svaki pokušaj, koji bude išao za tim, da odnarodi našu djecu. Da će biti tome zbilja tako, to vam najbolje dokazuje činjenica, da je škola svaki dan prazna, dok je prije bilo svaki dan u njoj preko 200 djece. Naša djeca ne dozvoljavaju da im nitko oduzimlje njihovo lijepo slavensko ime ni njihov mili materinski jezik!...

Franina i Jurina

Fr.: Ča se to smeješ, Jurino?

Jur.: Smejem se, zač ne morem plakat.

Fr.: Ča ti se j' to travinjalo?

Jur.: Jutros nisam imel pravega dela, i — ča ću, ča ne ću — zel sam pipu i šal sam do školi i tu sam ti se posel na zidić. Poneštra j' bila otprta, tako da sam mogal sve čut, ča se va škole govori.

Fr.: Neki dan sam i ja poslušal, ma nisam čul nego meštra. On je celo vreme neč blabočil, a kada bi ča decu pital, nijedan mu ne bi odgovoril. A kako ćeš da mu odgovore, kada ga ne razumiju?

Jur.: Tako ti je nekako bilo i danaska. On pita, a deca muče. Deca ne odgovaraju, zać ne razumeju, a on se jadi. Jadi se, kako pas.

Fr.: Ki se ne bi jadil! Govorit! Govorit! Govorit — a sve — zidu.

Jur.: Ja sedim i poslušam, a on se nutre sve više jadi i jadi. Najzada njim je počel delit trubili i magarci i sve tako.

Fr.: Ča po hrvatski?

Jur.: Ne, nego po talijanski. Govoril njim je: stupidi, azini, porki, bruti ščavi, imbecili, maškalconi i sve tako.

Fr.: Neka je, ter ga i onako ni razumel nijedan. A ča te ni štufalo poslušat one njegove litanije.

Jur.: Da ti pravo rečem, ja sam se malo i zabavljal. Neč mi j' skočilo va glavu, i ja sam ti se stavil brojit, da vidim, koliko će puti reć: stupidi, azini i sve ono drugo.

Fr.: Pak koliko si nabrojil?

Jur.: Va manje od kvarat uri on njim je zidelil: stupidi — 319 puti; azini — 427 puti; makaki 206 puti; maškalconi 135 puti; imbecili 738 puti; porki 976 puti; porki ščavi 89 puti.

Fr.: Aj štroka!

Jur.: Onputa me j' videl, rekal mi je: La šenta, šinjor Jurina, la venji ur poko drento. Kad sam prišal nutra, počel mi se j' tužit: — Kvešte beštije non le imparará maj nijente. Ja sam mu rato rekal, neka malo mane pusti da vidim, ako ću ja ča opravit. On mi je rekal, neka slobodno provam. Onputa sam pozval vanka jednega malega otročića od šest let, stegnul sam iz žepa «Istarsku Riječ», pokazal sam malemu naši titrali i rekal sam: — A sada proštij, ca ovo piše? Mali je zajedno odgovoril: Flanina i Julina.

Fr.: A ća j' na to meštar?

Jur.: Ni mogal va se prit od čuda.

IZ PULJŠTINE.

Ovih dana imali smo ovdje sijaset praznika, a medju tima najviše narodnih. Lijepo je to praznikovanje, ali držimo da bi još ljepše i prijatnije bilo, kad bi usporedo s time tekao i ekonomski položaj. Ali tu se eto opaža protuslovje. Na jednoj strani fešta, a na drugoj bijeda i ponovno bijeda. I upravo ta crna bijeda sjeda nam polako i stalno za vrat, dok nas konačno, potpuno obnemogne i skuči pod svoje teške i grozovite pandže.

Dakako da je i Medulin proslavio spomenuti praznik na svoj osobiti način. Nije doduše bilo onog silnog i groznog nasilja kao pred neko vrijeme, gdje se bacalo petarde, podmetalo pod kuće bombe i dinamite, ćušćakalo itd., ali bile su druge prijetnje, druga nasilja, moralne nepodnosljive zaušnice, duševno miniranje i ubijanje svih čuvstvujućih organa. Prvo svega svatko je morao stvujućih organa. Prije svega svatko je morao radi iluminacije užgati nekoliko voštanica. Velimo morao», jer je na primjedbu neke žene, da nema li netko sredstava da kupi svijeće, odgovorio je poznati debeljuh, da to njih ne briga i oni zato nemaju da znadu, već svako mora bez daljnjega staviti svijeće i dalje ni pisnuti.

Gospodo vlastodržci! Znate li vi, da ima lijepi broj (i to žalibože...) medulinskih obitelji, koje ne mogu da si kupe i priskrbe niti koricu suhog hljeba. Ima obitelji, koje jedu salatu začinjenu samo octom, jer si ulje nikako ne mogu kupiti, pa kako ćete da nabave takve luksusne stvari. Prazni džepovi i gladni želuci imaju drugih težkih skrbi, altrochè fešte, iluminacije i... Vrhunac i vijenac slave ide svakako velepoznatom gospodinu poštanskom činovniku. Njegove govorancije zasluzuju veliku reklamu, reklamu samog Mussolinija.

IZ ROČA.

Početkom školske godine ponovno je došla k nama hrvatska učiteljica. Našu djecu je podučavala skoro mjesec dana. Mi smo bili zadovoljni. Ali to naše zadovoljstvo je trajalo malo vremena. Pred nekoliko dana došao je u školu roćki sindaco i potjerao našu vrijednu učiteljicu Brešan iz škole veleći joj, da su ju školske vlasti još pred mjesec dana izbacile iz službe. Medjutim gospodjica Brešan nije dobila nikakve obavijesti o tome. Obratila se jadnica na više oblasti, ali sve uzalud. Bog je visoko, car daleko! I tako je sada prisiljena da traži službu u Jugoslaviji. Zar je to pošteno? Ne! To je najveći bezobrazluk, što ga uopće zamisliti možemo. Italijani su sigurno još na početku godine zasnovali taj paklenski nacrt, ali nisu htjeli da ga odmah izvadjaju, jer su se bojali, da im ne bismo šiljali djecu u školu. Sada pak, kad misle da ne postoji u tom pogledu nikakve bojazni, najedampul nam istjeraše iz škole hrvatsku učiteljicu i naš mili materinski jezik. Time su nam nanijeli veliku krivicu, na koju ne ćemo nikad zaboraviti. Ali oni svejedno ne će doći do svog cilja. Mi ćemo odsele sami podučavati svoju djecu kod kuće. U italijansku ih školu nedamo. Što će tamo?! Mi uzgajamo svoju djecu da nam budu oslon u starosti, a ne da nam pljuvaju u obraz!...

IZ TINJANA PRI KOPRU

Predpreteklo nedeljo smo imeli običajni ples, seveda z dovoljenjem oblastva tudi iz bližnjih vasi. Došlo je tudi nekaj fašistov iz Milj in Spodnje Škofije, ki so se spodtikali nad slovenskim pevanjem. Ker so bili navzoči tudi orožniki, ni prišlo ta dan do resnejših posledic. Ali kakor je, žal, navada pri našem ljudstvu, sta se ples in rajanje nadaljevala — seveda zopet z dovoljenjem oblastva — tudi v pondeljek. Proti večeru so zopet došli fašisti in so hoteli zabraniti pevanje. Med njimi je bilo celo takih, ki so morali to slovenski povedati, ker italijanski niso znali — razven par navadnih fraz. Prišlo je do živahnega prerekanja, in ker ni bilo orožnikov blizu, bi imela stvar — ker so bili fašisti oboroženi, drugi pa ne — lahko najhujše posledice. Na srečo pa je bilo nekaj treznih in hladnokrvnih mož, ki so fašiste razorožili in jih odstranili mirnim potom. Drugo jutro so Tinjanci izročili 6 samokresov poveljniku v Miljah. Tako je to pot slučajno precej mirno minilo in brez krvi in drugih hujših posledic. Dotični naši možje so torej vredni priznanja za to, da so vzdržali red in red proti tistim, ki se sicer v današnjih dneh tako radi ponašajo kot varuhi reda in zakonitosti. Da se ni zgodilo tako, koliko očitanj in okrivljanj na račun našega ljudstva bi bili čitali že po italijanskih listih!!

PODLISTAK

Kazel Kalal:

Djevojka u tamnici.

(Crta iz života Slovaka u Ugarskoj)

(Nastavak.)

Pozvahu svjedoka — Jedličku.

Odnoga je blijed kao smrt; vidi, da su njegove riječi dali u usta Evi. Mudruje, šta bi učinio, no Eva se već digne pa reče odlučno: «Da, moje su to riječi!»

Pogledala je Jedličku, koji je tu sada bio suvišan, čim je Eva priznala.

Odnoga je u duši prisizao vjekovitu ljubav Evi, zaklinjao se je, da će joj biti najboljim suprugom ovoga svijeta. Pogleda i Jedličku... Tako se samo kaže «pogledao je», ali što su značili ti pogledi! Koja se je tu odigrala igra za vrijeme tih deset časaka.

«U ime Njegova Veličanstva...» izreče sudac odluku u državnom, madžarskom jeziku.

«Ne razumijem!» čvrsto reče Eva.

«Erti, nem èrti, mind egy» (razumijete, ne razumijete, svejedno) odsječe sudac.

«Gospodine suče, ja to ne razumijem!» reče Eva sa svom strogošću.

Sudac mahnu rukom pisaru, a bijedni je Odnoga obavijestio svoju zaručnicu, da je radi buntovništva osudjena na 10 godina tamnice.

Osudjena ode svijesno bez pozdrava.

Gospodjica je Eva bila siromašna djevojka, zaposlena u trgovini Olkolinskih. Priredjivala je drvene posude, lagviće, za poštu i željeznicu; u svom poslu je bila marljiva, okretna i pouzdana, na sve strane spremna i pravedna, čime je zadobila ljubav cijele kuće. Kaošto svi Olkolinski, tako se je i Eva uvijeke odlučno družila i pristajala uz stranu narodnu; predstavljala je u slovačkom kazalištu, deklamovala pjesme, učestvovala na ekskursijama, a kad bi se društvo vraćalo kući, još i na ulici bi započela pjesmu: «Oj Slovaci!»

Odnoga je bio četiri godine stariji od nje. Gorak bijaše za nj trud, dok je zadobio Evinu ljubav. «Ta vidim te u društvu renegata, a tamo nema poštenjaka; zabacuju materinski jezik, a to je lopovluk, pri uredima Slovacima čine krivicu, a to je nepošteno, pravi lopovluk; povlače se po krčmama, pijančuju, kartaju se, počinjaju još i druge nevaljanštine. Da si pošten čižmar ili krojač a uz to debar Slovak... onda si poštenih Slovaka sin.»

Odnoga se je živim Bogom zaklinjao Evi, da je u svojoj duši Slovak, no u kancelariji pa u javnosti da mora biti Madžar. Jedar, mlad muž pa se je tako znao njoj u srce ušuljati.

Proljetno sunašce grije, ledena se kora tali, pa evo cvjetić — prije nego mu se nadaš — hoćeš, ne ćeš — evo ga! Ondje, pod visokim Čebratom, na obali Vaha obećali su si vječnu ljubav. Eva je bila u dvadeset i četvrtoj godini, Odnoga u dvadeset i osmoj. U Slovačkoj su to stari zaručnici, s toga se složiše, da će se skoro vjenčati.

A Eva utamničena! To je bilo koncem jula 1906. Danju ili večerom dolazila bi pod okno njezine tamnice zgurena starica, da se tamo pomoli Bogu i da plače. Treće okno od ovoga bila je tamnica Hlinkova, i tamo je hodila starica, da se pomoli.

Sudnica i tamnica nalaze se uz rijeku Revuce. Nekoć je to bila gradina, temeljna zgrada u Rožomberku. Prvobitno se zvao Rozbreh (Roz — brijeg), od česa Nijemci, koloniste napraviše Rosenberg kojega Slovaci opet proglasiše: Ružomberok.

Iz tamnice se pruža vidik istočno na malu ravnicu uz Vah; sjeverno pa jugoistočno su planine. Eva običava sjediti uz okno; svaki čas vidi, gdje leti željeznica uz desnu obalu Vaha ili kakovu splav, što plovi Vahom. Nedaleko se nalazi vojničko vježbalište, jer u Ružomberku ima honveda (domobranaca). Eva gleda i tamo i onamo, ali duh joj se zanima nečim drugim... Možda u cijelom svom životu nije toliko mudrovala, toliko se duševno zanimala kao ovih deset dana u tamnici. Patnja čini čovjeka mislenijim, to je Eva oćutila na sebi. Mislila je na Djurika ali drugačije nego prije. Kad je tamničar zalupio za njom vratima, ona obrativši se k vratima vidjela je, da iz nutra ne imaju kvake; uzdrhtala je i bacila se na tle, pa pokrivši dlanom lice, lupnula glavom o pod, da je sve zazveknulo i viknula: «Bože moj! Bože moj!» Istom koji čas za tim, dignula se i uspravila, pa glasno progovorila: «Ovo je kuća krivice i patnje, ovdje moj Djuro ne će služiti. Nu meni bijaše amo doći, da prepoznam, koli je ništetna, koli je sramotna služba mojega Djurika. Ne će on tu biti, ne, pa ne!...»

Eva ustade lagano; teško joj breme ostade na tlu. Medjutim još nije razmislila, o čemu će živjeti, samo se veselila,

IZ SV. ANTONA PRI KOPRU.

..anska šolska oblastva so tudi pri nas .. italijansko šolo. Vsled tega so vsi .. razburjeni. Vsi pravijo, da ne bodo ..šiljali svojih otrok v šolo, ker da no..zgajati renegatov.

..kli pondeljek smo poslali kr. podpre.. v Koper protest sledeče vsebine: ..dpisani občinarji katastralne občine ..Antona pri Kopru protestiramo proti .. italijanske šole in odločno zahtevamo .. v našem materinskem, slovenskem je..

.. protest vsebuje 164 podpisov

IZ HUMA.

.. ncem prošlog mjeseca imali smo ovdje .. Tom su prigodom naši mladići priredili .. Ples je započeo odmah iza sv. Mise. ..va je protekla u najljepšem miru i redu. .. nisu došli u našu sredinu nekoji mladići ..nim košuljama. Netom je netko od ovih .., kako neki pijani starac iz Podkroga Živio, skoči k njemu i pritisne mu .. dobru čušku. Zatim je nastala velika ..ava. Naši ljudi nisu nikoga izazivali, već .. samo branili. — Kad će doći do reda?!

PISMO IZ BRAZILIJE.

..la Istro, majko naša! Šta si sakrivila .. svetu, da te toliko proganjaju? — pitaju ..oji sinovi iz daleke Brazilije.

..oj jauk čujemo i mi ovde. Redovito či.. tvoju Istarsku Riječ i zgražamo se, ..vidimo, kako ti zatvaraju oči, da ne vidiš .. da ne čuješ. Udaraju te po glavi, da iz.. pamet i svest pa da pokažu svetu, kako ..glupa i mrtva. Ali neboj se, Istro naša! ..u glavu čuva povest i kultura, te je ne.. razbiti. Hteli bi, da ti izvade srce, ali ..perator zamazao bi si krvlju tvojom ruke ..mrljao stranice sam svoje historije. Shva..mo tvoje muke i škripljemo zubima...

..elom smo daleko od tebe, ali u duši smo ..bom. Ne plači, Istro! Ti ćeš nam uvek .. draga i mila. Sve što više trpiš, više te ..mo.

..rago braćo, Istrani! I mi ovdje znamo, da .. naši novi gospodari visoke kulture, da ..u lepu historiju da dozvoljavaju, da im .. deca sramote historiju.

..ar ne znaju, da 500.000 duša jugosl. narod.. u Italiji ispunjuje osamdesetu stranicu .. historije?

..de su obećanja raznih bivših i sadašnjih ..istara? Zar su obećanja velikih ljudi pe.. u oči za prosti narod?

Gospodo vlastodršci! Previše ste nas izmu.. previše smo se ispatili i natrpili; previše ..amo porušenih i popaljenih domova! Pu..te nas u miru! Vratite nam, što nam po ..konu i Bogu pripada. dajte nam barem .., što smo imali pod bivšom, propalom i ..barskom Austrijom! Vratite nam učitelje, ..vorite nam škole, da mogu i naša deca sr..ti znanje i kulturu u svojem materinjem ..ziku, kao vaša medju jugosl. narodu u Dal..aciji! Dozvolite našim društvima mirni raz.., pa ćete odmah uvidjeti, kako ćemo Vam .. u dalekom svetu zahvalni. Upisati ćemo ..pa stranu u našu povest za vas, jer i mi ..o kulturni narod i sve ćemo vam oprostiti. Ne slušajte više one, koje ste do sada slu.. već ćete to od nas direktno čuti i upo..ti nas. Naša braća i sinovi čuvaju i služe ..mu zastavu sa vašima, naši ljudi plaćaju ..z. dužnosti prema državi ispunjuju, pa .. da važi ona Mussolinijeva: eguali do.. eguali diriti ...

A ti Istro, mučenice naša! Kaži svetu, šta ..agrešila, jer povest beleži, a svet čuje...

Tvoja deca iz Brazilije.

Saao Paulo, dne 9. IX. 1923.

Gospodarstvo

Kako se u jesen gnoje vinogradi!

..oji vinogradari budu sada u jesen gnojili ..rade, neka znadu, da je gnojidba vino.. s umjetnim gnojivima dva do pet puta ..nija nego li sa stajskim gnojem, a to po..nam kolima može se dovesti toliko umjet.. gnoja, koji će imati isti učinak, koliko .. 20 vozova stajskoga gnoja.

Umetna gnojiva povisuju prirod vinograda za 20% do 50% a ustanovljeno je i to, da s umjetnim gnojivima gnojena loza daje grožđje, u kojemu ima 2 do 5 postotaka šećera više, pa je onda i vino bolje.

Fosforna kiselina (Thomasova drozga ili superfosfat) uglavnom djeluje, da bude više grožđja, pa čini, da bude bolje, kalijeva sol i dušična gnojiva (čilska salitra ili vapneni dušik) razvija bujnu lozu (mladicu) i ujedno djeluje na množinu grožđja. Prema tome treba vinograd gnojiti sa sve te tri vrste gnojiva.

U jeseni ili u zimi treba gnojiti sa Thomasovom drozgom i kalijevom soli, a u proljeće sa čilskom salitrom, odnosno pri kraju zime sa vapnenim dušikom. Dakle s Thomasovom drozgom i kalijevom soli gnoji se čitavu jesen i zimu tamo do Svijećnice.

Za jednu ral (jutro) vinograda treba 2 metrička centa Thomasove drozge, 1 metar kalijeve soli i 50 kg čilske salitre, a ako je loza slaba, pa treba oporavka, uzima se 100 kg čilske salitre ili vapnenog dušika.

Gnojiti je najbolje ovako: Dobro punu šaku Thomasove drozge i malo (tako oko pol šake) kalijeve soli sipa se u jeseni ili u zimi oko čokota, i ostavi ovako ležati, da se polagano rastapa, a u proljeće prigodom kopanja vinograda zakopa se. Čilsku salitru sipaj tako za jednu žlicu oko čokota prije prvog kopanja, a pod motiku kod prašenja sipaj opet tako za jednu žlicu.

Gnojenje sa stajskim gnojem, ako se sve računa, najmanje je dva puta skuplje, nego umjetnim gnojem.

Thomasova drozga i kalijeva sol, vežu se sa zemljom i nema straha, da će ih oborine odmah odnijeti u duboke slojeve zemlje. A jesensko ili zimsko gnojenje sigurnije je od proljetnoga zato, jer se gnojiva kroz zimu i jesen otope, pa nema bojazni od suše, s kojom se mora računati kod proljetnog gnojenja.

Mala seljačka škola

Sredstvo protiv pijanosti

sastoji se od mješavine soka jedne limune i dviju žlica stolnog ulja. Popije li se to malo prije uživanja vina ili piva, može se bez brige ispiti mnogo više toga pića negoli inače. Oni, koji ne podnose ulje, mogu uzeti svježe, sirovo jaje s nekoliko slatkih mandula.

Mrlje od mlijeka

na vunenoj tkanini mogu se odstraniti na ovaj način: Tkanina se stavi na bijelu lanenu krpu, a s drugom se lanenom krpom, namočenom u benzin, mrlja istrlja. Često puta ipak istrlja rub ovako istrljane i otstranjene mliječne mrlje, a taj se opet tako odstrani, da se pospe finom sadrom. Za nekoliko sati mrlja sasvim iščezne. Ima li tkanina mjestenice sjaj, koji ne bi smjela imati, onda se ta mjesta lagano prevuku s razrijedjenom i pročišćenom gumiarabikum.

Koliko urodi na jednom četvornom metru zemlje?

Na jednom četvornom mjestu zemlje urodi 300 grama pšeničnog zrna i 600 grama slame, a to je 200 grama brašna i 69 grama posija (mekinja). Isto tako jedan četvorni metar zemlje može da donese 2200 grama krumpira ili 4000 grama repe.

Zelena hrana za perad u zimi.

Razumni peradar ili peradarica daje uvijek peradi, naročito kokošima, i zelenu hranu. Samo pri tome čine veliku pogrješku, kad im to zelenje bacaju na tlo. To ne bi smjelo da bude, a ponajpače ne u zimi. Kokošima treba davati dvaput na tjedan zelenu hranu i to na ovaj način: Uzme se glavu salate ili zelja te se ju objesi na jedan špag i to tamo, gdje se drže kokoši. To zelenje mora tako visoko visjeti, da ga kokoši mogu kljunom doseći. Takav način pružanja hrane imaju kokoši vrlo rado, radije nego da im se baci na zemlju, a dobro je i zato, što se kokoši posezući za obješenom hranom razmašu, pak ne osjećaju toliko studen. Osim toga dobro djeluje zelena hrana na zdravlje peradi, kao i nošenje jaja.

Kako ćeš izliječiti neugodno-slatki i vodeni krumpir?

Ako je krumpir spremljen u tamnom i vlažnom prostoru, dobiva neugodan sladak okus. Takav krumpir treba ostaviti da nekoliko dana leži u sunčanom i zračnom prostoru, pa se taj slatki okus izgubi. Da ni vodeni krumpir ne valja, znamo svi. Takav krumpir treba metnuti na suh pijesak, pa ga na njemu nekoliko dana ostaviti, i tako će izgubiti suvišnu vodu, koja je u njemu.

Jeftino, trajno zaštitno sredstvo protiv rdjanja

željeznih predmeta u stajama je cementno mlijeko. Poznato je, da željezni predmeti u staji vrlo lako rdjaju. Uobičajena sredstva protiv rdjanja željeza, minium ili uljena boja, prilično su skupe i zadaju dosta posla. Zato se iskusnome gospodaru preporuča, da željezne predmete u staji premaže cementnim mlijekom, koje se tako priredjuje, da se u vodu umiješa nekoliko čistoga cementa da nastane mješavina, koja se može pomoću četke tanko namazati željezne predmete. Kod pravljenja ove mješavine mora se paziti, da se cement usipava u vodu, jer se tako može bolje razmiješati. Tako priredjeno cementno mlijeko daje vrlo dobru i čvrstu prevlaku, koja štiti od rdjanja.

Politički pregled

Italija.

Italijanski je narod na najsvečaniji način proslavio obljetnicu pobjede u svjetskom ratu. Ta obljetnica se je proslavila po čitavoj državi. U Rimu je prisustvovao svečanosti preko 100 hiljada ljudi. Masa, koja je korakala po rimskim ulicama, bila je vanredno oduševljena. Manifestanti su priredili velike ovacije kralju i Mussoliniju. Svečanost je protekla u najvećem miru i redu.

* * *

Italija je doživjela ovih dana neuspjeh u svojoj vanjskoj politici. Uza sve svoje nastojanje nije uspjela da bude zastupana na pariškoj konferenciji za uredjenje tangerskoga statuta, iako se za to bila uvelike angažovala. Tanger je grad na afričkoj obali, nasuprot Španiji, a na obali Atlantskoga oceana, te je važno trgovačko stjecište iz centralne Afrike, s tim važnije što će u njemu svršavati projektovana željeznica preko Sahare. Oduvijek su u njemu bile zainteresovane Engleska, Franceska i Španija i radi njegove važnosti nikada se ne mogoše složiti kome da pripadne. Radi toga se pitanje Tangera redovito uredjivalo posebnim štatutom, u komu je do rata bila znatno angažovana i Njemačka, i to od g. 1905. Kako je Njemačka poslije rata sada ispala iz kombinacije, trebalo je ponovno urediti pitanje tangerskoga štatuta i zato je sazvana ova konferencija. Italija na nju nije pozvana, jer je potpisala ugovor, sklopljen u Algecirasu g. 1905. u kojem je proglasila svoj desinteresman prema Tangeru, da imade slobodne ruke u Tripolisu i Libiji. Medjutim Italija je htjela da dodje na mjesto Njemačke, kao sredozemna vlast, pa kad je vidjela da je kane isključiti iz te konferencije, ulagala je protest za protestom, a zatim je — kako pišu italijanske novine — poslala u Tanger torpednjaču »Audace« sa četom karabinjera. Na energičan istup Engleske i Franceske već sutradan je »Audace« zajedno sa karabinijerima otplovio, a agencija Stefani je tim povodom rezignirano saopćila, da je »Audace« otplovio pošto je »izvršio svoju zadaću«. Kakva je to zadaća, o tome, pišu italijanske novine, nije nikomu ništa poznato. I ta tangerska konferencija već zasjeda, a bez Italije koja je izjavila, da ne će priznati zaključaka, stvorenih na njoj.

Riječko pitanje.

Riječko pitanje još uvijek ostaje neriješeno. Doduše još uvijek postoje u tom pitanju pregovori izmedju italijanske i jugoslovenske vlade, ali do definitivnog sporazuma još nije došlo. Ako svi znaci ne varaju, sporazum je još vrlo daleko. Mussolini predlaže, da se Rijeku pripoji Italiji, Deltu i Baroš Jugoslaviji a Bankin bi se ustupio Jugoslaviji u zakup. Jugoslavija još nije dala odgovor na taj predlog. Medjutim, dok Jugoslavija proučava taj Mussolinijev predlog, inozemska štampa stoji na stanovištu, da Rijeka mora postati slobodna država. Tako n. pr. službeni list čehoslovačke vlade, »Ceskoslovenska Republika«, predbacuje Italiji, da ona imade neprestano na oku aneksiju Rijeke te zaključuje: Za čehoslovačku republiku nema Rijeka u gospodarskom pogledu nikakovo naročito značenje. Čehoslovačka se republika interesira za riješenje riječkog pitanja samo zbog njegovog političkog karaktera, jer u tom problemu dolaze do izražaja italijanske aspiracije na jugoslovenskoj obali Jadrana, pa se tu jasno odrazuje orijentacija italijanske politike na Balkanu. Češkoslovačka se nada, da će Jugoslavija sve poduzeti, da njeni interesi ne budu oštećeni, jer Rijeka historijski i geografski bezuslovno pripada Jugoslaviji. — Franceske novine pišu, da se riječko pitanje nalazi na vrlo pogibeljnoj točki. Pariški »Quotidien« piše, da je Poincaréu dosad sa teškim žrtvama uspjelo da uzdrži mir na Balkanu. Isti list saznaje, da je Franceska zvanično poručila Italiji, da ne će nikada napustiti Jugoslaviju u slučaju da bude napadnuta, jer da su sva prava na strani Jugoslavije, dok se pravo Italije osniva na sili. »Quotidien« zagovara energičan nastup velikih sila, da se konačno italijansko-jugoslovenski spor prepusti Društvu Naroda, a Italija prisili na poštivanje njegovih odluka. Tako poluslužbeni franceski list. **Mi pak mislimo, da bi bilo najbolje, da se Italija i Jugoslavija direktno sporazume i da medju njima zavlada miran i prijateljski život, koji bi bio od velike koristi za jedan i drugi narod.**

Konflikt izmedju Bugarske i Jugoslavije.

Na 2. ov. mj. uveče došli su u stan jugoslovenskog vojnog izaslanika u Sofiji generalštabnog pukovnika Krstića tri nepoznata čovjeka, koji su zahtjevali od podvornika, da ih prepusti k pukovniku. Pošto su ta trojica bilo vrlo sumnjiva potpukovnikovom potvorniku, nije htio da udovolji njihovom zahtjevu. Nato je jedan od nepoznate trojice izvadio kamu, da njome udari vojnika. Atentator je uspio da probode vojniku desnu ruku. Na larmu izašao je iz svoje sobe potpuk. Krstić i na njegovu pojav dvojica su od posjetioca pobjegla, a treći je okinuo dva puta. Ni jedan metak nije upalio, pa kako nije imao vremena produžiti, jer ga je vojni izaslanik uhvatio da se brani, udario je nekoliko puta revolverom potpuk. po glavi i raskrvavio, nanijevši mu teške povrede. Otrgao se, i taj treći pobjegao. Jasno je bilo, da je namjera napadača bila ubiti jugosl. vojnog zaslanika.

Vijest o ovom napadaju stigla je u Beograd u subotu o ponoć. Bilo se odmah na čisto, da su to upleteni makedonstvujušči. Vijest je izazvala silno neraspoloženje i zaprepašćenje, jer se nije vjerovalo, da drskost Bugara može ići tako daleko.

Svi i politički i nepolitički krugovi saglasni su u tome, da za ovaj napad, Bugari moraju dati brzu i potpunu satisfakciju kao i garanciju, da se slični napadaji neće ponoviti. U tu svrhu izručila je jugoslavenska vlada putem svojeg poslanika u Sofiji bugarskoj vladi »ultimatum«, u kojem zahtijeva:

1. izvinjenje i izjavu žaljenja slučaja od strane bugarske vlade jugoslovenskom predstavniku u Sofiji. — 2. da bugarski ministar vojni lično izjavi žaljenje jugoslov. vojnom izaslaniku. — 3. da jedan odred od 250 bugarskih vojnika sa zastavom oda počast jugoslovenskoj zastavi pred jugosl. poslanstvom u Sofiji. — 4. da se od strane bugarskih vlasti povede najenergičnija istraga radi pronalaženja i kažnjavanja krivaca i njihovih saučesnika. — 5. da se pitanje materijalne naknade za učinjeno zločinstvo ličnostima i jugoslovenskoj državi uputi stalnom sudu u Haagu.

Za izvršenje zahtjeva pod 1., 2. i 3. postavljen je bugarskoj vladi rok od 48 sati od trenutka predaje note. U isto je vrijeme stavljeno do znanja bugarskoj vladi da će se u buduće učiniti ona odgovornom za ovakove slučajeve.

Čehoslovačka.

Ovih dana proslavio je čehoslovački narod petu obljetnicu svojeg oslobodjenja i ujedinjenja. Tom prigodom upravio je predsjednik dr. T. G. Masaryk čehoslovačkom narodu poslanicu, iz koje uzimljemo neka markantnija mjesta, koja su od općenite važnosti. Dr. Masaryk najprije ističe, da je njegovo putovanje na Zapad imalo potpun uspjeh. Zatim navodi potrebu što većeg prijateljstva s Jugoslavijom te prelazi na Njemačku, za koju veli, da je ona opasna za sve Slavene. Glede njezine budućnosti dr. je Masaryk optimista. Odnos Češke prema Poljskoj je dobar, a doskora će biti i prijateljski. O unutarnjoj politici Čehoslovačke izjavio je predsjednik svoje zadovoljstvo, napominjajući da država mora stalno učvršćivati harmoniju sviju za društvo potrebitih i produktivnih sila. Moderna država upravo mora da je centralistički organ živih i dobrih snaga svog općinstva. U demokraciji je to općinstvo pozvano k političkoj samostalnosti i inicijativi. Samouprava, autonomija je potrebna pretpostavka demokracije: autonomija, koja počinje političkom disciplinom i osjećajem odgovornosti svakoga pojedinoga gradjanina. — Čehoslovačka će država — veli Masaryk — imati narodni karakter, jer to proizlazi već iz demokratskog principa majoriteta. **Ali, budući da u državi imamo i drugih narodnosti, moramo vazda nastojati, da budu svi državljani u svojim pravima i opravdanim peticijama zadovoljeni.** U duhu naše narodne tradicije — zaključuje Masaryk — započeo sam s vladom slavensku politiku. Upravo u Parizu sam otvorio novi slavenski institut. U Londonu sam bio kod inauguriracije srednjeevropskih studija na slavenskom odjeljenju londonske univerze. U toj zaista kulturnoj slavenskoj politici valja nastaviti daljnji rad. Kulturna i politička uzajamnost svih Slavena najbolje je jamstvo za svjetski mir. Čehoslovačka vlada ima u tom smislu dobar program i radi na njemu s uspjehom. Mi u svojoj politici ne smijemo gajiti nikakvih provincijalizma. Cijela naša politika i postupanje mora da bude svjetskije.

Njemačka.

Današnje prilike u Njemačkoj slične su prilikama na početku novog vijeka, kad su njemački carevi polako gubili svu vlast i kad su svu vlast apsorbirali pojedini feudalni velikaši, koji su stali organizovati posebne države. Dogadjaji u Porajnskoj idu svojim putem. Separatistički se pokret polako širi. Već su separatisti konstituirali u Koblenzu svoju vladu, koju je Franceska priznala. U ostaloj Njemačkoj dominira pitanje rastave Bavarske od Reicha. Bavarska vlada, iako najavljuje, da ne će odcijepljenje već samo povećanje svoje vlasti putem revizije ustava, ne će da sluša centralnu vladu i de facto postaje samostalnom državom. Proces raspada dalje se širi. Falačka se odcijepila od Bavarske. Bavarska vlada ne će da dozvoli tu separaciju i prijeti sa oružjem. Govori se o sličnom pokretu u Gornjoj Šleskoj, koja bi se imala proklamirati nezavesnom republikom pod protektoratom Poljske. Izmedju Saske i Berlina došlo je do sukoba. Berlinska je vlada dala nalog saskoj, neka demisijonira, jer njezini komunistički članovi rade protiv države. U Sasku je ušla vojska centralne vlade. U Ruhru su radnici otpušteni od posla, jer centralna vlada ne će više da uzdržava otpor. Dolazi do velikih štrajkova nezaposlenih radnika. U Hamburgu je ugušen komunistički ustanak. U Berlinu dolazi dnevno do pljačkanja dućana, jer zbog pada marke nema

---

..m zanimanje ne će više biti krivica i .. Ne, pa ne, ovdje mu ne će biti ..nje ponavljala je u sebi.

Svako veče, kad su gospoda i pisari .. već pri pivu i vinu, dolazio bi Od..lij pod Evino okno. Zakašljao je, a Eva .. takodjer dala takav znak: to im je bio ..avni razgovor. Tužna li sastanka! ..kog bi večera Eva spustila iz okna .. artije. Odnoga bi to uhvatio, za.. pa pohitio doma, da pročita. ..ko je izvrebao, da Eva spušta listiće, ..tažar je jedan listić uhvatio, no papir .. sav bijel, prazan. Ovo je nekakov ..govor tih zaljubljenih smušenjaka. .. te dalje nije mario.

Početkom augusta 1906. odvezao sam .. uzbunjeni Ružomberk, pa sam obišao ..mnicu.

..dio sam okance Hlinkovo i Evino. ..om sam se upoznao već natrag neko.. godina: prepoznavši me iz svoje ..nice, spusti bijeli listić, koji sam dra..tno uhvatio. Bijaše prazan. Možda .. njemu nekakov znak, zašto bi ga .. pustila? Pregledavao sam ga dobro .. našao sam. Držao sam listić nad pla..om svijeće pa evo, pojavljala su se .. čitljiva slova. Listić je bio sav ispisan mlijekom. Dosjetljiva je Eva znala skriti deset listića artije i pero, a radi loše probave izmolila je za hranu mlijeko.

Prepisao sam sve Evine listiće, pisane mlijekom. Prvi glasi:

U patnji svojoj odlučih, da u ovoj kući ne ćeš više služiti. Ne pa ne! Ne znam, što ćemo začeti, no ufam se u Boga, da nas ne će ostaviti. Vjerna Tvoja Eva.

Drugi listić:

»Stradanje uči čovjeka misliti i osjećati. Mislim na sebe, na Tebe i na cijeli naš narod. Uvijeke mislim, a ne mučim se. Mnijem, kad bi i djevojke i žene stupile u službu naroda, to bi narod bio dvaput tako velik. Cijelivam staru majčicu; neka ne plače. Bog nas ostaviti ne će. Do groba Tvoja Eva«.

Treći listić:

»Danas me progoni misao, od česa ćemo živiti? U maštanju nije jakost naroda. Prva je stvar znati sebi pošteno privrijediti svoj krušac, drugo biti poštenjakom pa svime, što imamo, služiti cijelome narodu. Stradanje u tamnici to nije do.. Moj Djuriču, budi dobar pa n..volimo. Pogledaj mi druj. od česa ćemo živjeti. Prigledaj mi majku pa reci, neka se ne žalosti«.

(Svršit će se).

novca, koji bi se primao u prometu, a nova rentna marka još nije počela cirkulirati. Prilike se sve više pogoršavaju, a nemoguće je predvidjeti, kako će se sve ovo svršiti.

Grčka.

Kraljevina Grčka ima oficirsku vladu. Na čelu te vlade stoji pukovnik Gonatas i general Pangalos. U zadnje vrijeme došlo je po cijeloj državi do pobune protiv te vlade. Da nam budu ti dogadjaji razumljivi, moramo u kratko rekapitulirati posljednje političke dogadjaje.

Zbog neuspjeha u Maloj Aziji buknula je u Grčke. Oficiri so uveli zapravo diktaturu Kralj Konstantin bio je svrgnut, na prijestolje postavljen njegov sin Gjuro, a vladu je preuzela vojnička liga. Ona je smrtno kaznila krivce poraza u Maloj Aziji, a samog je kraljevog brata Nikolu doživotno otjerala iz Grčke. Oficiri su uveli zapravo diktaturu raspustivši parlamenat. Iako su oni u većini venizelistički raspoloženi, ipak nisu htjeli predati vlast političarima Venizelosove stranke. Nedavno su naumili provesti izbore, ali sa revidiranim izbornim zakonom, po kojem će vrlo vjerojatno dobiti većinu.

Pristaše Kostantinova režima u početku su se bili pritajili. Medjutim što je vrijeme odmicalo i što su oficiri na vladi pravili više pogriješaka, a tih ima mnogo, bivali su hrabriji i otvoreniji. Za vodju nezadovoljnika postavio se general Metaxas, a uza nj su pristali brojni časnici. Kad se pročulo, da će diktatori general Pangalos i pukovnik Plastiras izmijeniti izborni zakon i provesti izbore, digli su revoluciju. Kao opravdanje svog čina uzeli su vijest, da diktatori kane srušiti kralja i proglasiti republiku s Venizelosom na čelu. Revolucija rasprostrla po čitavoj zemlja, a to pokazuje, da je pokret protiv današnje vlade koja diktatorski vlada, bio vrlo jak. Centar pobune bio je Peloponez.

Vlada je uglavnom ugušila pobunu i pobunjenika poapsila. Da uguši revoluciju morala je upotrijebiti kopnenu vojsku i mornaricu i pomoću njih blokirati Peloponez. Pobuna još nije sasvim svladana. Neki su ustaše prebjegli na jugoslovenski teritorij. Ne zna se, da li je vodja ustaša general Metaxat uapšen.

Ti dogadjaji pokazuju svu abnormalnost stanja u Grčkoj. U ove krize uveo ju je imperijalizam. Poraz u Maloj Aziji bio je za Grke strahovit udarac, od kojeg se dugo ne će oporaviti. On je otvorio dugi niz gradjanskih borbi, koje su od davnine grčki specijalitet. Da je pobuna uspjela, ojačala bi bila monarhija. Medjutim poraz ustaša indirektno je i poraz dinastije, jer ustaše idu za uspostavom dinastičke vlasti. Bilo kako bilo, jedno je stalno, naime, da su generali, koji vladaju, republikanski raspoloženi i da Venizelos radi na tome, da se konačno riješi dinastije. Nedavna pobuna je samo jedna epizoda u borbi izmedju dinastije i Venizelosa.

Rumunjska.

U Rumunjskoj je opet došlo do fašističke zavjere. Da nije uspjelo rumunjskim vlastima da otkriju tu zavjeru, već bi bilo došlo i do prevrata. Medju zavjernicima ima mnogo i oficira. Medju tima imade najviše bivših austrijskih, ruskih i madžarskih oficira, koji su sada u rumunjskoj vojsci. U zavjeru su upletene i mnoge privatne vidjenije ličnosti i nekoliko viših rumunjskih oficira. Udar je bio uperen protiv opstanka same rumunjske države kao takove, jer se revolucijonarnim pokretom htjelo ubiti sve ministre i članove vlade, a onda podijeliti Rumunjsku medju bivše posjednike pojedinih krajeva, kako su prije pripadali bivšoj Austro-Ugarskoj monarhiji i Rusiji, pa da na taj način ožive i uspostave bivšu monarhiju austro-madjarsku.

Domaće novosti

Otvoreno pismo.

Primamo:

Signer

Provveditore agli Studi

Trst.

Po paragrafu 17. famozne školske naredbe od 1. oktobra o. g. br. 2185, imali bi se početkom ove školske godine 1923-1924. poitalijančiti svi prvi razredi na našim jugoslavenskim školama.

Medjutim u Beršecu, Poljanama, Veprincu itd. poitalijančeni su osim prvoga takodjer i drugi i treći razredi. U Dragi Mošćeničkoj barbarluk je išao za nekoliko koraka dalje, ondje se jednim potezom pera ukinula hrvatska škola, koju je i u lanjskoj godini, uza sav teror polazilo preko stotine djece.

Sve to čini školski nadzornik Pegan. Čini li on to zato, da se pred Vama nekako rehabilitira zbog Ordena, što ga je u svoje doba primio od cara Franje Josipa ili to čini zato, da pokaže našem svijetu, kako se u Italiji mogu zakoni nekažnjeno da gaze? **Roditelji.**

Još jedan filozof.

Onaj prvi, koji je zavrnuo vratom našim školama, zove se Gentile. On je ministar. Drugi filozof zove se Benedetto Croce. On je bio ministar. I taj filozof Croce hvali svojega kolegu ministra i filozofa Gentile. Hvali ga, što je izradio onu «lijepu» i famoznu školsku osnovu.

On se obara na neke Italijane, koji su našli, da je ta osnova i za njih nevaljala i veli: — Ne treba se plašiti! Još par mjeseci i niko se više u Italiji ne će sjećati prepirke, što ju je ova osnova izazvala.

Ako se ova Croceova tvrdnja odnosi na same Italijane, to je onda stvar njihova, da mu odgovore, kako zaslužuje. Ako se tiče i nas, onda izjavljujemo jasno i glasno, da gospodin Croce nema ni najprimitivnijeg pojma o našem narodu. Ima već pet godina, što smo se upoznali sa Sardenjom, i ona nam je još živa u pameti — svima, i onima, koji su ondje bili i drugima, koji je nisu ni vidjeli. Tako je i s Narodnim domom u Trstu, u Puli itd. Tako je s Marezigama, Proštinom itd. Mi znamo dan i uru, kad su pojedine naše škole zatvorene ili poitalijančene, kad je iz naših crkvi morao da bježi naš svećenik, a s njime i naš stari crkveni jezik. Mi sve pamtimo.

O nepravdama, što nam se nanose, mi govorimo svaki dan, svaki sat. Pa mi i nemamo drugih razgovora; mi smo prisiljeni, da govorimo o stvarima, koje nas najviše tište. Ova Gentilova školska reforma krvava je nepravda, koje narod ne će zaboraviti. Ima u životu naroda dogadjaja, kojih uspomena prelazi od oca na sina, od sina na unuka itd. Takova je i ova školska bruka. Mi smo prije dolaska Italijana u ovim krajevima imali po gradićima i selima lijepi broj školskih zgrada. Neke su od njih danas zatvorene, u drugima su silom smještene italijanske škole. Svejedno: narodna svijest bdije, duša pamti i žuljevita ruka našega seljaka nekako sama od sebe pokazuje nevinom djetetu kuću na brijegu ili sred sela, kao da veli: — Evo, ono je bila naša škola! I došla je gruba sila, i rastjerala i učitelja i djecu.

Tako se to već sada priča i pričat će se i unaprijed. Da, gospodine Croce, takova šta ne zaboravlja niko, a kamo li naš narod, o kome se zna, da vrlo dobro pamti.

I mi, gospodine Benedetto Croce, imamo jednoga velikoga filozofa i velikoga pjesnika. On je napisao negdje ove zlatne riječi: **Naš narod šuti, ali i pamti!...**

G. Croce! Jeste li vi u istini filozof? Ako jeste, a vi razmišljajte malo o ovim riječima našega pjesnika.

Prijateljima širom Istre!

Primamo i dragovoljno uvrštavamo:

Prigodom mojeg odlaska iz Istre nije mi bilo zbog preobilnog posla moguće da se oprostim sa svim Istranima. Radi toga činim to sada putem «Istarske Riječi». Svim mojim prijateljima i znancima, s kojima sam proživio 24 godine u tuzi i radosti, kličem: S Bogom, braćo!

***

Svi oni, koji su predali meni stare austrijske krune, dne 18. marta 1922., u zadnje vrijeme drugog sabiranja, kada dodje isplata, neka se obrate na Podružnicu Istarske posujilnice u Pazinu, kojoj sam ja sve izručio.

Češka Třebova, 28. X. 1923.

Sa iskrenim pozdravom

Ivan Novak i obitelj,

bivši knjižar i papirničar u Pazinu.

Zabrana nošenja crnih košulja.

Generalni direktor policije u Rimu javlja, da je od 1. t. mj. mjeseca zabranjeno nošenje crnih košulja. Crne košulje moći će i nadalje da nose samo članovi nacionalne milicije, koji redovito nose fašističku odoru. Policijski organi imaju strogi nalog, da pripaze na sve prekršitelje ovog naredjenja.

Naše novine pod optužbom.

U zadnje vrijeme podignuta je sa strane sudbenih vlasti optužba protiv «Istarske Riječi», «Edinosti» i «Učiteljskog lista» radi toga, što su ti listovi kritizirali najnoviji nacrt školske reforme. Nije isključena mogućnost, da će doći u najskorije vrijeme i do procesa. U jednom od narednih brojeva osvrnut ćemo se opširno na tu optužbu.

Radostan glas za školsku djecu.

Uprava našeg lista dala je uvezati par stotina lanjskog godišta «Mladog Istranina». Knjiga je uvezana u pol platna, a cijena joj je 7 lira. Preporučamo našim ljudima, da ju odmah naruče i da ju daruju školskoj mladeži. Narudžbe prima Uprava «Istarske Riječi» — Trst, via S. Francesco d'Assisi br. 20, I.

Narodni koledar «Franina i Jurina» za godinu 1924.

Kako je našim čitateljima poznato, narodni koledar «Franina i Jurina» izašao je i ove godine. Naši istarski seljaci naći će u njem dosta dobrih i pametnih naputaka. Koledar ima 216 stranica te je okrašen sa više lijepih slika. Sadržaj mu je ovaj: — Koledar — Crtica iz minulih dana — Kako je došlo do ugovora u Rapallu — Starac zvonar — Naše škole prije i — sada — Mjesečina — Eugen Kumičić — Uz Bisernicu — Krmadarstvo u Istri — Duhan — Peradarstvo — Kako da sadimo voćke — Soljenje i sušenje svinskog mesa — Vilina kosa — Košnja trave — Korist šuma — Bilinska uš — Djetelja-ljekarica — Mala seljačka torbica — Medicina i higijena — Stari kralj — Društva, skupštine i zabave — O lovu — Biljegovanje zadružnih knjiga — Novi porez na zemljištni prihod — Opći porez na vino — Zakon o pečenju rakije — Sirena — Franina i Jurina — Domaći lijekovi — Čistoća i zdravlje — Da nam bunari ne budu leglo zaraze — Što treba da znamo o državama cijeloga svijeta — Kakva će biti godina 1924. — Sajmovi u Istri — Što se plaća na pošti za pisma, pakete i brzojave — Biljezi za račune i potvrde — Inostrani konzulati u Trstu — Glasilo istarskih Slavena — Za zabavu. — Cijena je koledaru 2.50 L. Naručuje se kod uprave «Istarske Riječi» u Trstu. Pošto je naklada vrlo malena, preporučamo našim ljudima, da se požure sa narudžbom.

Za one, koji hoće da sele u Ameriku.

Generalni iseljenički komesarijat u Rimu informira, da pozivi rodjaka iz Amerike ne daju pravo na iseljenje izvan reda ni druge prednosti, nego je to samo jedan od uslova, što ih stavlja amerikanska država za dozvolu iskrcanja.

Kod riješavanja molbi uzima se u obzir ne samo na vrijeme prijave nego i na položaj molitelja u pogledu američkih zakona, na njegove lične i porodične prilike, zanat, spol i starost, radnu sposobnost i potporu, na koju može računati u Americi i konačno na pripadnost općini ili kraju, iz kojih se narod seli.

Budući da je ogroman broj onih, koji hoće da sele, a italijanska kvota je vrlo malena, upozoruju se svi oni, kojima molbe nisu riješene, da treba da računaju prije s time, da ne će dobiti dozvole, negoli obrnuto. Preporuča im se s toga, da ostanu pri svome običnome poslu sve do dana, kad prime riješenje.

Molbe se ispituju tačno po redu kako su stigle komesarijatu.

Književnost i umetnost.

T. G. Masaryk: «Izabrana djela».

Nakladni odio Jugoslovenskog Novinskog d. d. pokrenuo je izdavanje Masarykovih Izabranih djela, od kojih je kao prva knjiga upravo izašla «Borba za samoodredjenje naroda». Ova je knjiga samostalno djelo, obuhvaća preko 132 stranice na kojima su prikazani: Historijsko značenje rata — Narodni princip — Istočno pitanje — Rat do kraja i Nova Evropa. Knjiga imade sliku autorovu i autogram, štampana je na finom papiru, a cijena joj je din. 25. Dobiva se u svim većim jugoslavenskim knjižarama i kod Nakladnog Odjela — Zagreb, Mošinskoga ul. br. 6.

Ante Kovač: «Impresije iz jedne epohe»

Jedan od najpopularnijih jugoslavenskih dobrovoljačkih oficira g. Ante Kovač izdao je svoje impresije sa puta kroz zemlje i gradove, kada je za vrijeme rata putovao kroz Rusiju, Englesku, Francesku, Italiju, Grčku i Afriku, a učestvovao je i u borbama na solunskom frontu. Ovo je prva knjiga, iz koje doznajemo, kako se jedan inteligentan i patriotičan Hrvat snalazio u ratu medju Srbijancima i medju saveznicima. Ovi nadasve interesantni zapisi puni su finih psiholoških opažanja, a osim literarno-umjetničke vrijednosti sadrže u sebi mnogo historijskih dokumenata iz velike ratne epohe, dosad nepoznatih.

Čudesne slike svjetske panorame redaju se jedna za drugom, pa se knjiga čita na dušak. Ima u njoj i komičnih i tragičnih scena, što sve skupa daje jednu zaokruženu literarnu cjelinu. Nad svim dominira jedna apsolutna otvorenost i iskrenost.

Cijena je djelu sa piščevom fotografijom i potpisom 25 dinara, a naručuje se kod Hrvatskog štamparskog zavoda d. d., Nakladno odjelenje, Zagreb, Marovska ul. 30.

Svega po malo

Što će se dogoditi do 30. novembra?

Neka Franceskinja, koja je prorekla početak i konac svjetskog rata, proriče sad, da će se do 30. novembra dogoditi ovo: 1. Franceska će se izmiriti s Njemačkom. 2. U Evropi će nastati vrlo ozbiljni politički dogadjaji (rabune) ili kakva evropska država promijenit će svoju formu (ako je kraljevina, postat će republika, a ako je republika, postat će kraljevina). 4. Umrijet će jedan veliki političar, koji je vodio glavnu riječ u svjetskom ratu. E, pa da vidimo, hoće li se to i obistiniti.

Koliko probavi ptičji želudac?

Kos lakoćom pojede ovećega puža najedanput, to je pak, u poredjenju, toliko, kao da čovjek pojede govedje stegno. Crvendač treba dnevno toliko hrane, da bi čovjek, kad bi htio da razmjerno jede koliko i crvendač, morao pojesti kobasicu dugu 8½ metara.

Dopisnica uprave.

Gospodinu P. R. u M. S.: Pretplata podmirena do konca t. godine. Iznos od 10.20 odstupljen upravi «P. Pr.»

Darovi

za fond «Istarske Riječi»:

U znak protesta radi poitalijančivanja naših škola i zatiranja naših novina, N. N. daruje za fond «Istarske Riječi» 50 lira. — Živio plemeniti darovatelj! Napred za «Istarsku Riječ»!

Gosp. Milanez Jakov iz Lupoglave daruje nam za fond našeg lista 5 lira. — Ugledali se i drugi!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 45. Poštanski tekući račun. (Conto corrente colla posta). **U Trstu, 15. novembra 1923.** Pojedini broj 20 cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

I vjeronauk ima da bude sredstvo poitalijančevanja naše djece

Novi školski zakon propisuje da se u nižim razredima pučkih škola iz vjeronauka uzme slijedeće:

Molitve i poznavanje temeljnih istina kršćanske vjere, kratke i jasne mudre riječi i lako shvatljive priče izvadjene iz Svetoga Pisma a naročito iz Evangjelja; nakon toga, postepeno, pripovjesti iz Biblijske povijesti, objašnjenje Oče naša ...

Sve ove inače sasvim lijepe i svete stvari učit će našu djecu najzagriženiji italijanski učitelji, dok će, kako smo u posljednjem broju Istarske Riječi dokazali, naši svećenici biti isključeni iz škola, barem iz onih, u kojima se nalazi i slavenske djece.

Arapi u Tripolitaniji su kudikano sretniji. Bili oni kršćani ili muhamedanci, u njih se ujednom i drugom slučaju vjeronauk uči u njihovom, arapskom jeziku, dok našoj ubogoj dječici nije dopušteno ni da s Bogom govore u svome materinjem jeziku. Što ćemo? Posljednja kategorija!...

Sva sreća, što naše majke umiju moliti Boga u našem jeziku. A dok umiju majke, umjet će i djeca. Hoće, tako nam svima Bog pomagao!

Oče naš...

Prije pet šest godina dogadjalo se malim Poljacima u Pruskoj od prilike ono, što se danas u ovim našim kraljevima dogadja njihovoj sitnoj slavenskoj braći — Hrvatima i Slovencima. U ono vrijeme sav se je naobraženi svijet zgražao nad okrutnosti njemačkih učitelja, koji su batinom u ruci tražili od malih Poljačića, da s njima govore njemački. A jer je djeci onaj tudji jezik bio nemio i težak, nisu mogli da upamte, što im se govorilo, pa je radi toga više puta u onim varvarskim, nečovječnim školama potekla i dječija, nevina krv.

Onda je došlo ono najstrašnije. Došla je jednoga dana pruska zapovijed, da mala, poljačka dječica moraju u njemačkom jeziku moliti čak i — «Oče naš»...

«Oče naš» — ona divna, ona mila i sladka molitva, što ju je na svijet donio sam Isus Bog! Donio ju je na svijet i predao majkama, da je zajedno sa svojim slatkim i toplim mlijekom uliju u nježne duše svoje djece. Majke je i danas primaju i one je predaju svojoj djeci kao najljepšu pjesmu, koja će, i kad ne bude više majke, odzvanjati u srcu sina ili kćeri sjećajući ih Boga i roditeljice drage.

Ali pruski kapral htio je da poljačkim majkama oduzme i to sveto pravo, po kome su još mogle, da svoju djecu uče moliti se Bogu — — i na tu nečuvenu, u obrazovanom svijetu još nevidjenu drskost, poljačke su majke odgovorile sa štrajkom. Nisu htjele svoju djecu da šalju u njemačke škole, nisu pustile pruskim kapralima, da onako nečovječno raspolažu s njihovom djecom, s njihovim najvećim blagom, s krvi njihovom. I poljačke su matere za tu svoju divnu misao podnijele muke i tamnice, ali sav svijet stao je na njihovu stranu, a vrlo rado priznajemo, da je italijanski narod bio onda medju prvima, koji je odsudio ono prusko barbarstvo i sa svom dušom i sa svim srcem simpatizovao s poljačkim majkama. To nije ni čudo, ako se pomisli, da je baš Italija dala bezbroj dobrih i požrtvovnih majka, koje i danas mogu da budu, što je do rodoljublja uzorom svemu čovječanstvu.

Medjutim, tko bi prije pet šest godina bio ni pomislio, da će se u vrlo kratko vrijeme uloge sasvim izmjeniti i da će već u godini 1923. s Hrvatima, Slovencima i s istim Nijemcima postupati jedan italijanski filozof onako, kaošto je još 1918. s Poljacima u Pruskoj postupao bilo koji prosti pruski kapral?

Jednim čisto kapralskim potezom taj je italijanski filozof izdao zapovijed, da i slavenska i njemačka djeca u anektiranim krajevima moraju učiti italijanski — i «Oče naš!... To je naložio Gentile svojom famoznom naredbom od 1. oktobra o. g., ali je zaboravio, da ona mala njemačka i slavenska djeca imadu nešto, što za njih vrijedi više, nego li svi filozofi ovoga svijeta. Ona uboga djeca imadu majke — i te se majke sada miču, jer drže, da gdje je riječ o Bogu, imadu i one nešto da kažu. One hoće i njihova da se čuje.

Tako smo čitali, da je u Bocenu oko tisuće majka pošlo do podprefekta tražeći, da se njihovoj djeci ne oduzimlje blogodat jezika, što su im ga one ucijepile u nježna srca. One traže, da se onaj nečovječni zakon izmijeni, i da se i njihova kao i italijanska djeca mogu učiti u svom, materinjem jeziku.

Novine pišu, da ih je podprefekt saslušao i da ih kod sebe zadržao jedan cijeli sat.

Neke naše majke iz Drage Mošćeničke otišle su nedavno u Volosko, da se prituže podprefektu za to, što je u Dragi hrvatska škola zatvorena, a djeca prisiljena, da idu u italijansku. Te su majke bile naprosto bačene na ulicu...

Ništa zato! Što nije danas — bit će sjutra. Naše će majke ustrajati. Mi vjerujemo našim majkama. One će nam čuvati djecu, jer su njima djeca — kako pjesma kaže — «rajsko smilje», najveći blagoslov neba. Majke imadu veliku moć, jer je s njima sám Bog.

A zna se, da je i Bog imao majku...

K novom životu

Poslijeratna Evropa pruža jednu veoma žalosnu panoramu cijeloga svoga života. Jednu panoramu, koja bi mogla da dovede do očajanja i do posvemašnje apatije, kad se ne bi znalo i vjerovalo, da mora jednom da nastupi bolje vrijeme, jedan period sredjivanja tih užasnih prilika, koje danas vladaju, iza kojega bi tek moglo doći do realnoga života, do pravoga mira.

Kako su narodi uzdahnuli, kad je svršilo ono strašno, titansko klanje — ono ludilo, koje je povelo u svoje kolo cijelu Evropu i posijalo toliko žrtava, toliko propasti. Nadali su se, da će sada opet moći da započnu svoj normalni život, ali su se prevarili. Ogromno ratno kolo ostavilo je iza sebe dubokih brazda, dubokih tragova. Rat je pokvario ljude. Sve nisko, prosto i gadno, što u sebi sakriva čovjek, došlo je iza rata do izražaja i trebat će godine i godine, dok se sve opet povrati u svoju staru kolotečinu.

Moral je pao ispod ništice — postao je abnormalan i suvišan. Sebičnost nije bila nikad tako jaka. Razlika izmedju bogatstva i siromaštva isto nije bila nikad tako velika.

A politika?

O njoj da i ne govorimo. Politika je bila uvijek sebična t. j. patriotska. Danas je postala politika već bjesomučnom i ona je najbolji odraz, najbolja slika ovih naših vremena. Tà pogledajmo samo kakvo stanje je ona postigla u Evropi i medju njezinim državama. Jedna objedjuje drugu, jedna nastoji da otme drugoj koji komadić zemlje, koju hiljadu žitelja. Jedna ruši drugoj valutu, kredit, slobodu — u jednu riječ: sve. I tko bolje znade rušiti, tko je u tome sposobniji — taj se smatra dobrim političarom, iskusnijim i genijalnijim čovjekom.

No najstrašnije je u cijeloj toj tragikomediji to, da ovo rade pojedinci, političari, dok narodi stradavaju, dok rad zaostaje, dok se sve nalazi u jednom tako užasnom i kaotičnom stanju, te se čovjek boji, da će se jednoga dana dogoditi nešto strašno, nešto nečuveno u historiji čovječanstva. I zaista: nema u historiji primjera, da bi cijela Evropa, sve njezine države, stajale odjednom, u istom času, sve zajedno, na tako labavim temeljima, kaošto danas stoje: na jednom opasnom temelju, koji bi mogao u jedan čas da eksplodira i odnese sve do vraga.

No to je tek jedan period, koji mora da prodje. Čovječanstvo je u tom periodu slično pijanicama, koji troše pare, razbijaju i lupaju, a ne misle, što će biti ili što bi moglo da bude sutra. Čovječanstvo se je prepustilo toj opasnoj struji i ići će sa tom strujom, dok ne opazi njezinu opasnost i dok se ne prene.

A mnogi su već opazili tu opasnost. Javljaju se glasovi, premda slabi za sada, koji traže novi smjer k novome životu, daleko od korupcije i nemorala današnjeg našega života. Takav je bio glas jednoga od najpoštenijih i najumnijih političara našega vremena, koji je doduše časno propao, ali čije će ime naći u historiji dolično mjesto. Bio je to glas bivšega predsjednika sjedinjenih država Amerike — Wilsona. Wilsona nisu razumjeli, jer nisu htjeli da ga razumiju, a nisu ga htjeli razumjeti zato, što se je pojavio u najnezgodnije vrijeme. U vrijeme — «mirovnih» ugovora.

I naša jadna Istra nalazi mjesta u gore izloženoj panorami. Dapače, rekli bismo, da nju ide i neko časno mjesto. Sve te današnje prilike dostigle su u Istri svoj kulmen i ona će u historiji biti zanimiv primjer za študije našega vremena.

Ona uska, sitničava politika, bez većih koncepcija, bez ikakvih razumljivih ciljeva ne očituje se možda nigdje jasnije, nego u Istri. Gaženje slobode, svih gradjanskih prava, famozni zakoni itd. postigli su ovdje zamjernu visinu. Naredbe triju prefekata, zakoni o školama, naši prognati svećenici, učitelji i dr. — sve su to frapantni dokazi za naše mišljenje.

Zar se je zato prolilo more krvi? Zar su zato stradale hiljade, zato se je rušilo sela i gradove, zato se vodio onaj veliki strahoviti rat, koji je popalio i porušio pola Evrope? Zar da su to rezultati njegovi?

Ne! To su samo zadnje iskre onoga velikoga plamena, jer će doći dan, kad će mjesto mržnje zavladati ljubav, kad će narodi uvidjeti, da tako dalje ne ide. Doći će dan, kad će nestati korupcije, kad će biti ponovno uzdignut moral na prijašnji piedestal i kad će odavle komandirati ljudski rod solidnijem i realnijem životu. Ta i Evropa mora da se jednom smiri.

A do onda — ustrpimo se braćo!

Strašna statistika o našem školstvu u Istri

U ovoj statistici govorimo samo o pučkim školama, a za nas neka brojke govore.

U Istri smo imali 1918. u svemu 222 pučke škole sa 328 razreda. Kad govorimo o Istri mislimo Istru u starim granicama, koliko je potpala pod Italiju, dakle bez Krka i bez Kastavštine, a i bez novo priklopljenog bistričkog kotara.

U puljskom kotaru imali smo 38 naših pučkih škola sa 58 razreda. Odmah dolaskom Italijana već **godine 1918**. mjeseca novembra bilo je zatvoreno i ukinuto: 8 škola i to 6 u Puli, 1 u Banjolama i 1 u Pornjanu. Ona u Pornjanu je bila samo sistemizirana. Sve druge škole su bile postepeno poitalijančene, **i to 1918:** 12 škola (Barban, Hreljići-Majka Božja od Zdravlja, Kanfanar, Rovinjsko Selo, Sošići, Ližnjan, Medulin, Premantura, Pomer, Loborika, Šegotići-Vareški, Bokordići); **godine 1919: 11** (Šaini, Petehi, Rakalj, Barat, Vinkuran, Jadreški, Štinjan, Kavran, Sv. Vičenat, Štokovci, Marčana); **godine 1921:** 3 (Krmed, Altura, Peroj); **godine 1922:** 1 (Muntić); **godine 1923:** ostale tri (Divšići, Juršići, Smoljani). U puljskom kotaru nema danas ni jedne naše škole.

U pazinskom kotaru bilo je u svemu 47 naših pučkih škola sa 63 razreda. **Godine 1918,** odmah dolaskom Italijana su bile zatvorene 2 (Sv. Martin, Rogočani) i poitalijančene 3 (Sušnjevica, Rabac, Sv. Marina); **godine 1919:** bilo je poitalijančeno 7 škola (Boljun, Borut, Gologorica, Pazinski Novaki, Cerovlje, Cere, Štrmac); **godine 1920:** zatvorena 1 (Brdo) a poitalijančeno 7 (Paz, Vranja, Brest, Kozljak, Učka, Barbići, Goli); **godine 1921:** zatvorena 1 (peterorazredna u Pazinu) i poitalijančena 1 (Sv. Nedelja); **godine 1922:** poitalijančene 3 (Drenje, Sv. Lovreč, Pićan); **godine 1923:** zatvorena 1 (trorazrednica u Žminju) a poitalijančeno 7 (Zarečje, Ripenda, Čepić, Kringa, Lindar, Kršan, Šumbreg). **Sa 1. oktobra 1923:** poitalijančeni su svi prvi razredi u ostalim našim pučkim školama, kojih ima još 14 (Gračišće, Grdoselo, Kašćerga, Krbune, Milotić-Breg, Sv. Katarina, Trviž, Tupljak, Beram, Zabrežani, Heki, Sv. Marija Mandalena, Tinjan, Sv. Petar u Šumi).

U porečkom kotaru imali smo u svemu 22 škole sa 24 razreda. **Dolaskom Italijana** bila je zatvorena 1 (Sv. Lucija), poitalijančeno 3 (Topolovac, Fuškulin, Martinšćica; **godine 1919:** zatvorene 5 (Zrenj, Sv. Lovreč Pazenatički, Fabci, Sovinjština, Vabriga) i poitalijančeno 8 (Gradina, Fontane, Ferenci, Kaštelir, Livade, Nova Vas, Lovrečica, Materada); **godine 1920:** poitalijančene 2 (Žbandaji, Kaldir); **godine 1921:** poitalijančena 1 (Baderna); **godine 1923:** poitalijančene 2 (Motovunski Novaci, Močibobi - Karojba). U porečkom kotaru nema više ni jedne naše škole.

U lošinjskom kotaru bilo je 19 naših škola sa 26 razreda. **Godine 1918.** dolaskom Italijana bilo je zatvoreno 5 (Mali Lošinj, Veli Lošinj, Ustrine, Cres, Nerezine); poitalijančeno 5 (Susak, Ćunski, Unije, Dragozetići, Punta Križa); **godine 1919:** poitalijančena 1 (Valun); **godine 1920:** zatvorena 1 (Predošćica) i poitalijančena 1 (Štivan); **godine 1922:** bile su poitalijančene 2 (Belej, Martinšćica); **godine 1923:** poitalijančene 4 (Lubenice, Beli, Orlec, Ilovik). U lošinjskom kotaru, koji obuhvaća samo otoke, nema danas ni jedne naše škole.

U voloskom kotaru bilo je 36 pučkih škola sa 71 razredom. **Godine 1923.** poitalijančena je bila škola u Mošćeničkoj Dragi; 2 škole na Kantridi i u Zametu spale su pod slobodnu državu Rijeku, a italijanski general Giardino, riječki vojnički guverner, odmah ih je poitalijančio. U svim ostalim školama počam **od 1. X. 1923** poitalijančeni su svi prvi razredi (Artviže, Brezovica, Golac, Hrušica, Jelšane, Kozina, Kozjane, Materija, Obrovo, Podgrad, Pasjak, Podgraje, Pregarje, Slivje, Lokonje, Tatre, Brseč, Brgud, Brešca, Jurdani, Klana, Lipa, Lovran, Matulje, Mošćenice, Mune, Opatija, Poljane, Rukavac, Veprinac, Volosko, Vodice, Zvoneće).

U koparskom kotaru imali smo 60 naših škola sa 86 razreda. **Godine 1918:** odmah dolaskom Italijana bile su zatvorene 4 (Draguć, Kopar, Salež, Sočerga) i poitalijančena 1 (Hum); **godine 1919:** zatvorena 1 (Gažon) i poitalijančeno 5 (Grimalda, Račice, Puče, Kaštel, Sv. Lucija); **godine 1920:** zatvorena 1 (Sovinjak) i poitalijančene 3 (Ročko Polje, Koštabona, Krkavce); **godine 1922:** poitalijančena 1 (Račjavas); **godine 1923:** poitalijančeno 5 (Vrh, Babiči, Boršti kod Mareziga, Pomjan, Roč) a po svim drugim školama, kojih ima još 38 poitalijančeni su prvi razredi (Dekani, Sv. Anton, Sv. Barbara, Boljunec, Boršt, Črnotiče, Dolina, Klanec, Korte, Kubed, Krvavi Potok, Lazaret, Predloka, Prešnica, Marezige, Movraž, Osp, Podgorje, Ricmanje, Škofije, Plavje, Šmarje, Tinjan, Truške, Rakitovac, Podpeč, Hrastovlje, Buzet, Brest, Brgudac, Dane, Sv. Donat, Lanišće, Lupoglava, Slum, Trstenik, Črnice, Rižana). U Pregari je bila škola samo sistemizirana.

DOPISI

IZ MEDULINA.

Kod nas je namješten jedan poštar, koji se smatra generalnim zapovjednikom cijelog Medulina. Učinio nam je bezbroj krivica. On pašuje samovoljno na svim linijama. U svojem fanatizmu ide tako daleko, da — kako čujemo — predlaže po sjednicama, da se ovo ili ono zlo izvrši, da se ova ili ona grožnja ispuni. No previjan i lukav je toliko, da se, kad se radi o izvršenju kakvog čina, lijepo povuče sa megdana a ti siroto medulinski slijedi petama lošeg savjetnika, te čini nepodobštine i nasilja svojim rodjacima, susjedima i domorodcima.

Gospodin je poštar od nekuda iz Gorice i ovuda prisvaja sebi pravo najvećeg apsolutiste. Sa poštom čini što i kako ga je volja. To je već i oblastima poznato, jer je imao i aferu sa pok. učiteljicom Škrbec radi netočnosti i neurednosti. Šteta, da je ona onako brzo preminula, jer bi sigurno bila uspjela, da se ga odstrani.

Uostalom on ionako ne uživa u velikoj većini naroda nikakog povjerenja. A kako da narod tome čovjeku vjeruje? Kako da vjeruje čovjeku, koji ga psuje, koji mu grozi bombama i pugnalom i sličnim? Kako da ima povjerenje u čovjeka, koji svakim drugim najzamaženijim insinuacijama grdi i kleveće naš narod?

Pred nekoliko dana proslavili su ovdješnji fašisti obljetnicu fašističkog pohoda u Rim. Proslavi je prisustvovalo vrlo malo ljudi. To je gospodina poštara tako uzrujalo, da je htio svoj bijes iskaliti nad našim narodom. On je govorio:

«Platit će slano oni koji nisu prisustvovali našoj proslavi. To su sami afamati, mokuloži, zamazanci, razdereni, blatni i sve druge moguće poruge. Mi smo tu gospodari i sad će doći delo za mnogo njih, ali ne ćete dobiti posao vi divljaci, porki šćavi, mokuloži itd. Vama su već pripravljeni pašaporti i spravite si fagote, pa marš tamo ća, a nama će biti široko i lijepo...»

Cijeli je njegov govor bio upravo žučljiv protiv našega naroda. Pa da će se narod pouzdavati u takvog čovjeka!? Uvjereni smo, da bi se i sam mogućnik Mussolini stidio tako gnjusnih i ponižujućih riječi!

Gospodo Italijani! Kad ste tako ponosni na svoje italijanstvo, onda je vrlo žalosno i do skrajnosti za vas ponižujuće, da iz ustiju jednog čovjeka »di sangue nobile« izlaze tako smradne i gnjusne riječi, tako divlje i mrske kletve. Lakše smo podnosili dinamite i ćuške, nego li ovo i ovakvo moralno zasramovanje, ovakvo žaljenje i vrijedjanje našeg ponosa. To ne ćemo i ne možemo zaboraviti. Zato nek se poštansko ravnateljstvo u Puli ne čudi, da je medulinska pošta pasivna. Jest i bit će pasivna dok bude u rukama takvog klevetnika. Većina Medulinaca sve poštanske poslove obavlja u Puli i to sa jednostavnog i bistrog razloga, jer nema pouzdanja u onoga čovjeka, koji Medulince i u svojim govorima i svojim činovima stavlja pod stupanj samih životinja, koji najbezobraznije postupa i vrijedja sve što je našeg, ko da bi to bila četveronožna marva.

Radi toga molimo slavno ravnateljstvo, da uzme sve spomenuto u osobiti obzir i stane na put svim nepodobštinama i nasiljima svog podčinjenika. Inače smo vrlo radoznali, do kada misli držati ovdje čovjeka, koji je na uštrb naše države i služi sve drugo nego dobrom imenu velike Italije?

IZ CRESA.

Mnogi su mislili, da će naša općina dolaskom načelnika Filinića — ili po novu Filini — procvasti i obnoviti se. Kako svaka nova metla dobro pometa, to je i on počeo ne to mesti, tako, da su naši dobroćudni Cresani govorili: A maja ovo su podeštat! Po svim se selima trubentalo, kako će svako selo dobiti svoju čisternu, neka se barem ljudi napiju vode u njegovo zdravlje, a putevi će se popraviti a neki na novo učiniti. Akoprem je onda bila suša, to su ipak kišila obećanja, koja je opet suša isušila i izgorila! Što više, našlo se jednoga šarlatana, koji je išao naokolo i snubivao ljude, da će on tobože naći vodu. I kopalo se i trošilo se, ali se naravski voda nije našla. Ali kako ta metla nije bila od dobroga materijala, to se brzo i ona pokvarila. Svima nam je poznato, kako se proveli izbori i stvorile liste. »Ma koša že šti partidi?« običavao je on govoriti, samo da druge uspava, a sebe prikaže najvećim patrijotom. I nije se prevario u svojom propovijedanju. Izbori su prešli, ali bolje da o njima ne govorimo, jer nam suze dolaze na oči. Općina je dobila svoga sindaka Filini. Svi su gledali u njega kao u neko čudo. Općinska zgrada bila je dosta lijepo razdijeljena, i sa malo potroška mogla se popraviti i za sve općinske potrebe najljepše urediti. Ali toga se nije htjelo. Općina ima dobrih »dišenjadura«, koji su to znali sve lijepo narisat i neka se kuća ruši, jer — kako je rekao Erkora — novca da ima toliko, da se niti nezna kamo s njime! Kuća se sasma na novo uredila, a sada se vidi, da ne odgovara već potrebama općine. Imade manje prostorija nego prije! Kako se mnogo potrošilo a malo učinilo, to eto pravde sa graditeljem kuće, koja će po svoj prilici svršiti tako, da će općina lijepo platiti i troškove! Naša općina ima i takovih ljudi, koji se razumiju u zakon! Zašto ne bi i oni svoje glavice malo izoštrili i pokazali svijetu svoje znanje? Da bome! Misle ove glavice i evo jednoga jutra pukne glas: stan sv. Vid će općina dobiti natrag! I već se računalo koliko će općina dobiti novca, što će se sve učiniti i kako će se po Cresu voziti u automobilima... In šoma šarà un pikolo Pariji! Kad je to čuo barba Keko, rekao je: »Ma teste skaldade, pomislite da ni Baicich nima glavu za intreh! I pravda je tu, advokati pišu, komišijoni idu i novac se broji!« Da općini u ovoj pravdi ne cvatu ruže, dokazom je, da je morala ovih dana dati svojim advokatima 12.000 L (dvanaest tisuća lira!), jer inače da će oni pustit fadigu! Naš sindako — videći da mu aria ne konferi u Cresu — premjestio se u Pulu i stupio opet u svoju financijalnu službu. Ako nas sindako posve ostavi, onda ćemo morati opet tražiti novoga sindaka.

Kako se utopljenik hvaća i slame da se ne utopi, to su naši komunisti bacili svoje oči na dobra podopćine! Što njima trebaju razne šume i pašnjaci, govore oni. Najbolje bi bilo da mi s time upravljamo, jer mi znamo sve najljepše urediti! I ako ljudi ne budu na oprezu, to bi se lako moglo dogoditi, da jednoga lijepoga dana ostanu podopćine bez svoga imanja i dohodaka! Svaki znade, da podopćine imadu velikih svojih potreba, koje bi one mogle i urediti, ako budu znale pametno svojim imanjem upravljati.

Da se kod izbora pustilo da i opozicija dobije nekoliko zastupnika, to bi se bio spriječio mnogi nepotrebni trošak i mnoge bi stvari bolje išle. Ovo je najbolja škola za budućnost, ali žalosno je, da će morati ljudi slano plaćati ove tudje pogriješke.

IZ SV. KATARINE.

Pićan, dne 9. novembra 1923. — Kod nas se je dogodio slučaj, kakvog u našoj okolici nitko ne pamti. Prije nego što ćemo dalje pisati treba da spomenemo, kako u nas nema velikih sela, već je cijela naša okolica sastavljena iz malenih sela sa 3 do 15 kuća. Zato su pak sela gusta, te bi skoro iz svakog sela mogao dozivati čovjeka u drugom, susjednom selu. Mjestimice su kuće na samoći, par stotina koračaja udaljene od sela. Jedna od takovih kuća jest gostiona i trgovina mješovite robe gospodje Marije udove Chicovich.

Usred kišovite noći izmedju utorka i srijede 7. ov. mj., kad je sve spavalo dubokim snom, a tako isto i gospodja Chicovicheva sa petero siročadi, začuje se na cesti pred kućom sumljivi nekakav žamor, koji postade tim sumnjivijim uslijed sve većeg i srditijeg laveža psa. Udova pomisli, da se sigurno netko krade, kako bi joj krmka odnio. Primakne se k zatvorenom prozoru te ga samo malo otvori, ne bi li ipak koga opazila, kad joj iznenada bljesak zablješti oči, a zaglušći je prasak iz puške, komu uslijedi redom drugih dvadesetak hitaca. Srećom se nesvijesno baci u kuću te osta netaknuta, ali bez riječi punih dvadeset minuta. Djeca užasno zacvile, kad lopovi počeše svom snagom udarati o vrata. Čim se udovi sile donekle povratiše, dade se k drugomu prozoru, te stade zdvojno zvati u pomoć. Njezino se očajno zazivanje razlijegaše daleko u tihu noć, ali — ljudi spavaju, sve počiva, ne sluteći zla. Tek najbliže selo čuje, ali što će goloruki narod protiv dvadesetak naoružanih lopova. Jedan jedini čovjek, koji je imao pušku, ispalio je nekoliko hitaca protiv njih, ali mu oni deseterostruko odvratiše. Opkoliše kuću te udarahu nemilice raznim orudjem po vratima, koja bijahu srećom čvrsta i dobro zatvorena, te im posao ne bijaše lak. Prozori imadu čvrste željezne rešetke i tako je prilično vremena prošlo, a da lopovi nisu unišli u kuću. Pokušaše, ne bi li mogli probiti zid, ali im ni to ne uspije. Opet navale srdito na vrata, dok drugi silom u prizemlju otvoriše prozore, te naperiše tada svoje puške po petorica njih na svaki prozor. U to uspije jednome probušiti vrata i turi ruku kroz otvor, da potegne kračun i da tako otvori vrata. Videći na smrt prestrašena žena i njezina nesretna siročad, da pomoći nema ni otkuda i da bi im mogla zadnja ura odbiti, ako lopovi u kuću provale, poče se gospodarica s njima pogadjati. Zahtijevahu tri tisuće lira, ali ih u njezinoj kući nije bilo, pak im dade ono što je imala. Ne zadovoljiše se time, već napeše puške prema prestrašenoj ženi, te im ona morade dati sve, što im se prohtjelo. Tako im izruči desetak truba raznog platna i nekoliko kilograma duhana razne vrsti. Kad im je već bilo dosta plijena, izgubiše se u tamnoj noći u tri sata ujutro, pošto zadavaše više nego tri sata paklenske muke nesretnoj udovici i njezinoj siročadi. Jedan izmedju zlotvora ostade pred kućom još čitavi sat, da ne bi tko iz kuće izašao.

Oblasti marljivo zaslijeduju zločince, te je nade, da će im brzo stati na rep i time umiriti prestrašeno pučanstvo. To se dogadja sada, sred jeseni. Mili Bože, što nas pak čeka ove zime, a što tek onda, ako se labinjski ugljenokop zbilja zatvori!?

Zlo i naopako!

Franina i Jurina

Jur.: Si ti, Franino, čul kada ča, od nekega Silvija Pelika?

Fr.: Ča se ni tako zval jedan Talijan, ki je puno let bil va pržune zaradi pulitiki?

Jur.: Ugonil si. Ta Silvio Peliko bil je jedan veli talijanski patriot. On je živel va vreme, kad su Benecci i Lombardija bili još pod Austrijom. Bil je čovek jako mehkega srca, pak ni mogal trpet Austrijance ni žive ni mrtve.

Fr.: A zač ih ni mogal trpet?

Jur.: Zato, zač su Austrijanci bili tudjinci, a ti znaš, da tudjinac ni nikada, kako svoj čovek. Ni, i ne more ni bit.

Fr.: Ma ja sam čul, da su školi i va ono vreme i va Milane i va Benecch bile talijanske.

Jur.: Sve je bilo talijanski: i prediki va crekvah i po sudeh i na općinah — a ma posvuda.

Fr.: Za ku strela su se onputa puntali? Da bi nam pustili naš zajik va školah, va crekvah, na sudeh i na općinah — mi bimo bili i danas kako janjci.

Jur.: A ter ča smo, nego janjci!... Talijani su i va ono vreme, pred sto let, bili drugačeji. Oni bi na svaku i najmanju nepravicu, ku bi njim Austrijanac učinil, skočili, kako da bi ih neki z iglum badnul. Kadegod su mogli, pokazevali su Austriju, kako ju mrze i kako bi se radi od nje oslobodili. Tako je mislel i Silvio Peliko, i koliko je mogal, komplotal je i on proti Austrije, a kada je to pulicija doznala, zgrabila ga je i odvukla va Spilberg.

Fr.: A kade j' to?

Jur.: To ti je gore na Moravskem. To su ti bili grdi pržuni, strašni kao i oni od Svetega Marka va Benecch, va keh su prej pet let bile zaprte neke naše meštrice iz Cresa. I va tem Spilberge ostal je Peliko zaprt malo manj deset let. Dosta se je siromah natrpel va to vreme!

Fr.: Bormića je, i za drevo i za kamik!

Jur.: Ja sam svu onu njegovu muku i sve njegovo trpljenje precital va knjige, ku je napisal, kada su ga pustili s pržuna vanka.

Fr.: Bože moj dragi! Već je sto let odkada se je to dogodilo, i sve se to još i danas čita! Ja mislim, Jurino, da će se i do dve sto let čitat i ovo, ča danas s nami delaju po Istre.

Jur.: Sve će se čitat, a največ ovo, ča mi dva govorimo. Nego da ti malo povedem, ča sam ja učinil s tim Silvijom Pelikom.

Fr.: Ala no, povej!

Jur.: Ja sam svakako otel malo s njim govorit, pak sam ov jedan dan zazval njegov duh.

Fr.: Ča z onem tvojem stolčićem?

Jur.: Z onem mojem stolčićem. Spružil sam na njega ruki i rekal sam: — »Duše Šilvija Pelika, ako si tu — javi se!« Nato se je stolčić nagnul, a to je bilo znamenje, da je duh blizu. I prej nego sam ga pital, ča sam otel doznat, on je sám sprogovoril: — Dragi Jurina, zač me disturbujete? Ča ne znate, da ja nimam već vise vremena va grobe mira ni pokoja?

Fr.: To ti je rekal? A si ga pital, ki mu je kriv, da nima va grobe mira?

Jur.: To se zna, da sam ga pital, a on mi je odgovoril jako tužno: — Mi, ki smo za Italiju toliko trpeli, znamo, ča je to — nepravica, pak kadagod vam, briznem Slavenom, naši ljudi dole store kakovu nepravicu, mi se nebogi svaki put obrnemo va grobe.

Fr.: Ako je to tako, onputa su se ti nebogi ljudi već do sada dosta navrteli. Si mu mogal malo povedet, ča su nam od škol napravili.

Jur.: On to sve zna i još mi je rekal: Ki bi mane bil rekal, kada su me onu zakovanega vukli va Spilberg, da ću prit dan, kada će moja talijanska braća, naši potomci, za keh toliko trpimo, branit maloj slavenskoj dečice, da se ne smeju učit va zajike svoje materi! Ovo je jedna rana, ka će nas, talijanske mučenike, peć i ne će nam dat mira, doklegod se ona grda nepravica ne popravi.

Fr.: A ča bi pak rekal, da zna za oni Befel od neki dan, da sve naše novini moraju bit pisane nesamo hrvatski ali slovenski nego i talijanski?

Jur.: Zna on i to, i rekal mi je, da ga je oni dni bilo jako sram, zač da je Franz Jozef kako nem skakal okole sve od jednega do drugega i trl se j' ruke i govoril: — I još te reć, da sam ja bil tiran, da sam ja bil Baraba! Sada, sada neka svet vidi, ča je i kako je! Aj, Jurino, da znate, kako mi je teško bilo, ča nisam mogel da mu nato odgovorim, zač, da vam pravo rečem, mane je svega tega sram. A sada vas lepo prosim — pustite me na mire i ne zovite me već. I nato je nekamo odletel.

Fr.: Blaže tebe, Jurino, ki i z duhi govoriš! Da biš malo i mane navadil, kako se to dela?

Jur.: A s kim biš otel govorit?

Fr.: Otel bim prizvat našega Kraljevića Marka i čut, ča pak on o svemu temu misli.

Jur.: Ja bim ti mogal stumačit, kako se to dela, ma mislim, da biš najbolje storil, da našega Marka pustiš na mire. On neka mirno spi tamo dole v Pule pod Divićgradom. Ono ti je gorina, a ne čovek kako mi drugi: da ga zbudiš, mogal bi se razjadit, a kada se Marko razjadi, to ti je tisuće puti huje, nego kada se zemlja strese. Pusti ti njega na mire. Zbudit će se on benj, kada bude potreba. On je tako obećal, a što Marko reče, to ne poreče!

Fr.: Kad je tako — neka je na tvoju, poslušat ću te.

IZ ROVINJSKOG SELA.

Bijeda i besposlenost u ovim krajevima raste danomice. Kad se je pred osam dana u Rovinju obavljalo rekrutiranje prikazali su se nekoji naši mladići prije vremena, da bi mogli odslužiti svoju vojničku dužnost i iseliti se onda u Ameriku. Neki drugi mladići opet, besposleni i bez zarade a osim toga i nesposobni za skoro svaki teži rad, htjeli su na silu da budu primljeni te da bi sebi tako osigurali svagdanji hljeb. Simptomi krize, u kojoj se nalazimo.

(Opaska uredništva: Što o tome kaže »Azione« iz Pule, koja je, čini nam se u broju od 11. novembra 1923. donijela nekakov dopis iz Rovinja, kojim je podmetnula navedenom dogadjaju sasvim druge uzroke i svrhe?).

PODLISTAK

Kazel Kalal:

Djevojka u tamnici.

(Crta iz života Slovaka u Ugarskoj.)

(Svršetak).

Četvrti je bio listić meni; glasi:

Vjerujem u ljubav, kojoj se smile ubogi, progonjeni i potišteni. Česi nam pomažu u našoj nesreći. Pod oknom svoje tamnice voljela bih sakupiti sve žene i djevojke češke. Progovorila bih im: Gledajte, kako stradamo; utamničuju već i djevojke. Ljubite, zauzimljite se za nas, pomozite nam!«

Listić peti:

»Već znam kako ćemo obstajati. Deder potraži Michnovu Baricu iz Morave; stanuje pod Kalvarijom, pa ju zamoli, da bi nas obadvojicu naučila plesti čarape strojem. Nabavit ćemo dva stroja, nakupiti predje pa plesti od zore do večera. Barica je dobra, idi k njoj. Ako pristane, a Ti mahom ostavi kancelariju.«

Drugi bi pisac svršio poetičnije, ja se pako držim istine. U šestom i dalnjim listićima veli Eva, da će joj stoputa draži biti muž, koji privredjuje svoj kruh poštenom radnjom a prianja uz svoj narod, ne izdavajući ga, negoli gospodski renegata, koji pije svaki dan tokajčinu, ma bio fiškuš ili predsjednik sedrije.

Eva je imala izaći iz tamnice 6. augusta 1906. Na taj dan je pozvalo k sudu slovačkoga gradjanina, Ondručku, koji takodjer bio optužen, da je »buntovnik«. Sudac ga pita, jeli panslavista? Ondrčka pita sudca, što je to panslavista. »Tako, vi kravo, vi marvo, gradite se kao...«

»To je renegatsko bečarstvo!« viknu pisar Odnoga strogo motrivši sudca, — i bacivši mu pero pod noge, hitro ode iz pisarnice.

»Ovaj ste čas otpušten od službe!« vikao je sudac madžarski za Odnogom pridavajuć mu kojekakve pridjevice.

U isto doba razgovarala se Eva sa župnikom Hinkom; na njezinu molbu tamničar ga je bio pozvao na hodnik. »Željela sam stisnuti Vam ruku u tamnici. Mene su tu popravili: stoputa ću više ljubiti narod. Djurik će otkazati službu i bit će pošteni zanatlija; otvorit ćemo čaraparnicu«, dodade veselo.

»Živili!« — reče župnik — daleko iz robstva! Recite halecima da su me »gospoda« lišila župnikovanja, da ću hodati halecima razbijati grude« (obradjivati zemlju), pa dignuvši ruku kao na prisegu, pridoda: »a Hlinka ne će izdati narod!«

Pred sudnicom se Odnoga sastade s Evom, koja je bila uprav ispuštena iz tamnice. Obadvoje slobodno, sretno, blaženo.

Prevela: Mara Fabkovićeva.

Hrvoje Mezulić:

Pod pernatim klobukom.

»Noi siamo bersaglieri«...

Kad pravi Italijan čuje tu pjesmu, njegove se grudi nadimlju od ponosa i smješak, što mu igra oko ustiju, govori o sjećanju na slavne i bezbrojne pobjede.

A naposljetku ni meni nije žao, što sam i ja beršaljer u italijanskoj vojsci; bar mogu na trošak države praviti studije o šovinizmu i tjesnogrudnoj zasukanosti. Mrze gotovo sve, jer u svima vide samo smetatelje Preporodjene Nacije. Francezi su im manje kulturni od njih. Nijemci »ne razumu ništa«, mi smo Balkanci, »bastardi«, »semibarbari« itd. Mi nemamo čak ni jezika, nego kad mi izmedju sebe govorimo, onda je to za njih jedan »dijalekat«, kojega oni ne shvaćaju. Isto im ne ide u glavu, da mi baš ne kanimo u nekoliko godina zaboraviti svog materinskog jezika. Ta mi bismo mogli biti zahvalni, što smo oslobodjeni i privedeni u krilo jedne tisućletne civilizacije! — Neznanje je općenito! Novina ne uzima gotovo niko. Ako ih uzme, onda pročita malo ili ništa. Geografija kao da i ne postoji. Čude se i gotovo mi ne vjeruju, da i u Zagrebu znadu što je sladoled. Ali sveudilj im se trubi, da su prvi medju prvima, junaci nad junacima, pa kako su to mahom sve ljudi tašti, oni i vjeruju, pa to i sami neprestano tvrde. Tako na račun slavne prošlosti i najnovije povjesti posljednjega rata ovaj si ubogi i neuki narod stvara fabulu, da je najplemenitiji i najvrijedniji na svijetu. Prema tome su i svi ovozemski produkti najbolji, na pr. italijanski duhan je najfiniji na svijetu itd. Što se te slavne »plemenitosti« tiče, tu sam se razočarao do nevjerojatnosti. Rijetko ko će te pomoći i samim savjetom, a uslugu će ti i kad ga apsolutno ništa ne stoji vrlo nerado učiniti. Jedan drugome čine neukusne i često neugodne šale, kradja je kao neki narodni običaj, pa bih ja zbilja vrlo rado znao, što se tu shvaća pod »generoso«, »gentile« i dr. Ipak se od vremena do vremena, ali rijetko, nadje otvoren i bistar čovjek, koji je prozreo ili bar naslutio svu tu gnusnu mrežotinu duboko ukorijenjenih laži i koji katkad uzdahne: »Oh! Povera Italia!« ili kaže »che è una disgrazia di essere un'Italiano«!

* * *

Vrijedno je, da od Italijana ipak nešto naučimo: biti radini, strpljivi i umjereni kaošto su oni. Njihovo veselje drži ih uvijek u životu, unatoč sve mizerije, koja ih bije. Ta radost je doduše znak, da ne misle mnogo i da ni u čem nisu duboki, ali smijeh je ono, što nas u životu spasava. I Francezi bi već davno propali, da ih ne prati uvijek i svuda ono njihovo vedro i duhovito raspoloženje, a jedan je sadanji romanopisac, H. H. Ewers, negdje rekao, da bi Nijemci bili najsilniji

IZ PERENIĆI.

..tavar postaje matuljske otišao je nekuda ..lo. Bilo je već i vrijeme! Taj čovjek je ..a zla učinio našim ljudima i mislio je, ..e on nekaki turski aga, koga sve mora ..uša i da mu daje, što on zatraži. Mjesto ..vrši svoiu službu, on je samo rovario ..u općini i smućivao ljude, prijeteći se ..tešjom, a za službu nije mario, nego ..ko mu je to nosilo proventi straordinari. ..a pričaju, da mu je med bio u takvom ..edu, da je trebalo nekoliko dana prije ..ga je izručio. A nije mu se dalo otići.. ..e morao. Kamo sreće, da nije nikada ..to ni došao. Koliko bi se poniženja i ne.. ..našemu narodu bilo prištedilo!

..tjemo, da ćemo doskora postati i mi ..ščaki. Oblasti misle rascijepiti općinu ..ljsku na troje. Najprije su nam Kastav ..rojili na tri države, a sada će matuljsku ..mu rastrpsti: Lisac, Skalnica i Klana će ..pripojiti Jelšanama, a Matulji, Perenići, ..i, Frančići i Brgi — Voloskoj općini. ..što ostane, dobit će svoju općinu. To je ..jera vlade i želja općine Volosko, koja .., što mi moramo na sud u Bistricu. To ..razumije i to samo mi i prije znali.

..o ima sukno i škare, krojit će kako ga ..e volja. Budu li nas ,itali za naše mni.. ..(a može se i to dogoditi), mi ćemo ..reći: neka općina Volosko poštuje naš .. i neka nam dade potrebne škole u na.. ..materinjem jeziku i neka se naš jezik ..tjera iz crkve, i neka nam ne naprti svoje ..ve — pak ćemo se moći razgovarati.

..ka se naši ljudi zamisle o tim stvarima ..govore, da mogu složno istupiti, jer se .. o važnoj stvari za nas kulturni i go..darski opstanak. Dolazi vrijeme i već je .. da se moramo sami brinuti za naše ko.. .., i to svi za svakoga, kô u vrijeme suca ..kele. Budemo li dopustili, da svaki došljak .. od nas što hoće, a mi da sjedimo u za..ku i čekamo da nam pečeni pilići sami ..lijetaju u usta — postat ćemo sprdnja ci..loga svijeta.

IZ BRSECA

Ovdješnji italijanski učitelj drži još uvijek, protiv jasnoga slova nove, ionako nikakve školske riforme, prva tri školska razreda. Kako djeca ne razumiju italijanski, to vam ..omice dolazi do tužnih i smiješnih pri..zora.

A tako i s pučanstvom. Ovih dana pro.. ..ran se na neke, koji ga ne pozdravljaju, pa naloživ njima i svim Bršečanima, da moraju pred njime skidati kapu i teško onome, tko to ne učini. Zar vam se ne čini, da nas je ova nova kultura bacila jedno osam stotina godina natrag?

Ali zar taj prišlić uistini misli, da su naši Bršečani plašljivi zeci? Ako tako misli, krivo se vara, kaošto se ljuto vara i u tome, ako misli, da će nam poitalijančiti ma i jedno naše brsečko dijete.

Bršečani su tvrda kost! — signor gospodine!

IZ SOVINJAKA.

Mi Slaveni oduvijek postajemo na Dušni dan nekako pobožniji i ponizniji negoli obično. Tada se dana sjetimo svih naših milih i dragih pokojnika. Pa ako smo mi mâ čim prouzročili ili pospješili smrt koga svoga čovjeka, ta naša tuga, pobožnost i poniznost postaje dublja, silnija. Oh, i ja oplakujem svoga dragog sina, što je shrvan sa fronte i boležljiv došao kući, a onda iza duge bolesti preminuo. Sada promišljam: zašto, čemu si ti moj sine žrtvovao svoj mladi život? Zašto? Oplakujem tvoju smrt, a ujedno smrt mnogih naših, te smrt onih, koji su ipak — živi. Ovako razmišljajući i tugujući podjem na naše groblje, koje je danas pusto i golo. Svećenika nemamo: ni italijanskoga ni hrvatskoga. Na grobu se pomolih i bilo mije teško, teško na srcu. Prošlećem se grobljem. Hoću da vidim grob pokojnog našeg vrijednog župnika Jelenca. I prošlih godina naši ljudi rado dolazili na njegov grob i s tugom i veseljem u srcu posmatrali njegov nadgrobni spomenik s hrvatskom napisom. — Ipak tu smo — pomislih — svi jednaki: bogataš i siromah, gospodin i seljak leže tu na groblju jedan uz drugoga: svi su — šaka zemlje. — Ali gle! Netom pristupih na župnikov grob opazih, da nema više spomenika. Sada pak čujem, da su ga odstranili naši Italijanaši i to samo za to, što je nosio hrvatski napis. Sramota! Nigdje na svijetu se ne dira u ničije grobove osim kod nas, gdje se niti mrtvaci ne ostavljaju pri miru! Ne znamo, da li naši Italijanaši i to smatraju za dvijetisućgodišnju kulturu?

IZ ŠTIVANA (na otoku Cresu).

Štovani gospodine uredniče! Kako vam je već javio Vaš dopisnik iz Cresa, Italijani su nam polovicom oktobra istjerali našeg dobrog pastira, vlč. g. popa Nika Grego. Bojali smo se toga časa i strepili pred njim. Videći popa Nika medju nama činilo nam se, da nam je lakše trpjeti italijanski jaram, ali eto taj nesretni čas je došao te nas sve ražalostio i rasplakao.

Prije negoli je nas pop Niko morao da nas ostavi, porugljivo ga upitao lošinjski potprefekt: Dali Vam je žao, što morate odlaziti?... Nato mu je naš Niko odbrusio: Idem rado, jer idem medju svoje; ali žao mi je puka, jer ostaje bez svećenika. Niste li nam mogli, gospodine župniče, prije javiti, pa bismo bili tamo poslali tucet rubaca onim ljudima za suze! — nadoda potprefekt.

Pa trebao nam ih je poslati, kad nam je spremao ovu žalost. Ali neka znade, da mu ne bi bilo one nedjelje ni 20 tucata rubaca dosta, kad je pop Niko otišao!

Nekoliko dana prije one nevolje doživjeli smo i drugu. Istjerali su nam učiteljicu gdjicu Bone, koja je italijanska državljanka, jer joj je otac bio iz Sorkana. I toga smo se bojali, da ćemo izgubiti hrv. školu, jer je to njezin italijanski drug još lani zahtijevao.

U bivšem učiteljskom stanu otvorili nam ove godine zabavište. Hoće da nam već malenu našu djecu uče njihovoj kulturi. Naša se kultura sastojala do sada onakva kakva mora biti. Ljubili smo znanje, bili smo miroljubivi, ljubili smo svakoga, a što ćemo se se naučiti sada, ako upijemo njihovu kulturu, o tome je najbolje da šutimo.

Naše selo nije bilo prije najbolje osviješteno, ali su Italijani sa svojim dosadašnjim postupkom otvorili oči i najvećim zalutancima. Mi smo danas bolji Jugosloveni, nego što smo ikad bili. Svoj jezik i svoju narodnost čuvat ćemo kao sjenicu oka svoga. Uvjereni smo, da će i nama osvanuti bolji i sretniji dani. Strpljen — spašen!

IZ PREDOŠĆICE (otok Cres).

I mala Predošćica imala je svoj veseli dan dne 18. ov. mj. Toga je dana slavio 50-godišnjicu svoga misništva obljubljeni i dobri pop Ive Sintić. Svima je misao letila natrag 50 godina, kad je on prvi put stupao pred oltar božji, da doprinese Bogu prvi dar zahvalnosti. Kako je pop Ive Sintić u svemu skroman, to je i najskromnije proslavio svoj zlatni jubilej misništva. Duša njegova upravljala je Svemogućemu skromnu molitvu u znak zahvalnosti nad udijeljenim darom, a svi smo molili, da bi nam ga dragi Bog poživio još mnogo godina, jer smo uvjereni, da čim pop Ive zaklopi svoje oči, ne ćemo više nikada imati onako dobroga i plemenitoga srca. Cijeli svoj život i sav svoj trud uložio je i posvetio svojem narodu za njegov duševni i tjelesni napredak. Svagdje gdje je služio, u Ustrinama, u Cresu kao kanonik, u Belomu kao župnik, u mirovini nešto u Lošinju i evo sada u svojem rodnom mjestu Predošćici, gdje vrši službu župnika uza svu svoju starost — svuda je ostavio neizbrisivi znak svoje dobrote i zato se njega zahvalni ljudi sjećaju kao čovjeka zlatna srca.

Dragi pope Ive! Naplatio Vam dragi Bog obiljem milosti sav trud i muku, koju ste uložili za dobrobit našega naroda!

IZ BUZETA.

Živimo u ozbiljnim danima. Jedni se smiju, a drugi plaču. To se najbolje pokazalo pretprošle nedjelje u Buzetu. Italijani su priredili velike svečanosti u gradu (glazbu, zastave, skupa odijela, pjevanje, ples, zabave, veselja), dočim su u isto doba prolazili ispod Buzeta naši tužni i pretužni ljudi, koji zapuštaju svoje rodno selo, kuću i svoju domovinu odlazeći u Ameriku da nadju posla, kruha i života. Srce im pucalo od žalosti ostavljajući svoje drage i mile kod kuće i u selu. Plakali su i ujedno se veselili; veselila ih nada, da će negdje tamo daleko moći živjeti i pomoći sebi i svojima. Što više: radovali se što ostavljaju zemlju i nekoje ljude, koji ih tjeraju sa njihovih ognjišta krateći ..... ljudski. — Idemo da ne gledamo tugu i žalost! — vele ti naši bjegunci. — Idemo u zemlju slobode, reda, zaslužka i života. — I plakali su i ujedno se veselili. A kad im doprli do ušiju veseli glasovi gradjana, što slavili dolazak Italijana u naše krajeve, zapusti ih žalost i veselje, U svojim srcima protestirali proti neba i zemlje, što moraju ostavljati svoj kraj te se seliti u nepoznati svijet.

Pamti Evropo, da ima jedan narod, komu je oduzeta osnovna pouka u materinskom jeziku. To smo mi Slaveni pod Italijom.

Gospodarstvo

Prenimo se!

Prije rata bio je naš seljak do grla zadužen. Za vrijeme rata su se mnogi riješili duga. Razlog tog riješenja leži u tome, što su tada u svemu nastale sasma nove cijene, a predratni su dugovi ostali isti. I već smo mislili, da se seljak više ne će uvadjati u dugove.

Ali što sada opet vidimo? Opet vidimo — dugove. A kako izgleda, još teže nego prije, jer se danas teškom mukom dolazi do novca. Uslijed toga dugovi rastu iz dana u dan, i nitko ne zna, što će još da bude. Naš istarski seljak mora zabrinuto da gleda u budućnost, koja nije ni najmanje ružičasta.

Ali zar da zdvajamo? Ne, podnipošto ne! Ugledajmo se u mrava: stoput padne pod teškim bremenom i stoput se digne. Tako moramo i mi istarski Slaveni. Čim opazimo da nam jedna gospodarska grana ne nosi dovoljno koristi, bacimo se na drugu. Tvrdoglavost naših starijih ljudi nije na svome mjestu.

Istra je bila od pamtivijeka siromašna pokrajina, a danas se još i pogoršala. Njezino se pučanstvo apsolutno ne može da prehrani sa proizvodima svoje zemlje. Uslijed toga je naš seljak navezan na dućan kao i činovnik u gradu. Razlika postoji samo u tome, što činovnik plaća svoje potrebštine u gotovom novcu, dok ih naš seljak uzimlje samo na dug. To je činjenica, koja bi morala mnogokojem seljaku otvoriti oči i uvjeriti ga, da se mi u Istri apsolutno ne smijemo baviti samo sa zemljoradnjom, jer nam ta grana gospodarstva ne donaša onoliko koristi, koliko iziskuju naše životne potrebe.

Pred nekoliko godina, dok nije naše vinograde poharala filoksera, naš seljak je imao najviše prihoda od vina. Zato naši seljaci u zadnjim godinama posvećuju glavnu pažnju obnovi vinograda, misleći, da će se ponovno vratiti ona zlatna vremena, kad su se vinskim proizvodima pokrivali svi godišnji dugovi. Nama je vrlo drago, da naši seljaci ponovno obnavljaju svoje vinograde. Žalimo samo to, što pri tom ne računaju sa prilikama, u kojim se danas nalazimo. Jedamput se je naše vino svagdje tražilo, ali odsele više ne će. Italija ima toliko vina u svojim starim pokrajinama, da ga mora u velikoj količini izvažati u inozemstvo. Italijansko vino je mnogo jače od našeg istarskog vina, pa nam čini veliku konkurenciju. Uslijed toga i ovo malo vina, što se prirodi u Istri, ostaje u konobama — nerasprodano. To nam je najbolji dokaz, da mi Istrani ne smijemo posvećivati glavnu pažnju vinogradarstvu.

Što dakle da radimo?

Vremena se mijenjaju, a tako moramo i mi s njima. O zlatnim vremenima ne treba niti govoriti, jer se ne će tako brzo povratiti. Radi toga moramo glavnu pažnju posvetiti onim granama gospodarstva, od kojih možemo imati u Istri najviše koristi.

Po našem mnijenju, naš seljak mora da zasije slabije oranice travom i da se ujedno bavi sa **marvogojstvom i mljekarstvom.** Od toga može imati naš seljak u Istri najviše koristi, to više, što Italija mora neprestano uvažati blago iz inozemstva (Jugoslavije), jer ga nema u svojim pokrajinama. Kad bi se u Istri gojilo više marve, onda bi sigurno jedan dio onoga novca, koji ide u inozemstvo, ostao u našoj pokrajini — u rukama našeg seljaka.

Uostalom ne smijemo da zaboravimo, da je marvogojstvo najbolje mjerilo bogastva našega seljaka. Novac, koji mu treba za nabavu gotovo svih industrijskih (tvorničkih) predmeta, pa često i sitnarija u kući, smože seljak najviše iz marvogojstva. Kuća, koja je puna blaga, ne oskudijeva ni na čemu. Zato je od prijeke potrebe, da u našem gospodarstvu posvetimo najveću pažnju marvogojstvu.

Putem marvogojstva dolazimo još do jedne vrlo važne grane u gospodarstvu, a to je — mljekarstvo. Držimo, da je mljekarstvo najsigurnije, da našem seljaku stvori novac i da ga onda oslobodi i sačuva od dugova, a ujedno i da ga podigne do pravog napretka u gospodarstvu.

Mala seljačka škola

Svježe šljive o Božiću. Uzmi zrele šljive i složi ih u male bačvice medju prašinu od drveća ugljena, zatvori bačvice, zasmoli ih i objesi u bunar. Eto ti za Božic svježih šljiva kao poslije Velike Gospe.

Lijek protiv slinavke i šapa. Volovi, krave, telci, krmci i prašići liječe se ovim lijekom vrlo uspješno. Za svako marče rastopi u četiri i pol litre topie vode tri obične žlice salicilne kiseline. Ovom vodom čvrsto peri triput na dan gubicu i papke bolesnu marčetu. Povrh toga primiješaj žlicu te vode u pice. Volovi se tim za četiri dana izliječe, svinje pak već za dva dana i bez pranja, samo ako se toga lijeka u hranu pomiješa.

Da kokoši ne obole, polij 50 gram zelene galice s toliko vrlo razrijedjene sumporne kiseline, da se galica rastopi i tomu prilij tri litre vode. Ovu vodu dobro začepljenu spremi, te svaki tjedan dva put po jednu žlicu u napitak ulij. Ako ne će jesti, daje im se u vodu svaki dan ili svaki drugi po jedna žlica.

Dobra mast za vinsko sudje, koje curi. 60 dijelova svinjskoga sala, 40 dijelova soli i 36 dijelova bijela voska polako rastopi i pomiješaj 40 dijelova prosijana pepela. Ovim se mazilom dobro zamaže sudje gdje curi, al ga moraš prije dobro otrti, da bude suho. Čim se ta mast osuši, rupa posve zatvori.

Lijek od vrbanca svinja. Danski kotarski liječnik preporuča od vrbanca svinja, koja bolest u ljetu svinje često napada, alkohol. Svinje rado taj lijek uzimlju, ako im 2 do 3 čaše obične rakije u litri mlijeka podaš. Daje im se, kako su već velike, do četvrt litre na dan, a poslije nekoliko dana samo polovicu toga.

Njegujte kožu rogate marve u zimi! Da se krave itd. u štalah od prašine, što odozgora na njih pada, čim bolje obrane, moraju dobre i guste tavanice u štalah biti. Osim toga nije moguće upravo svaki dan česati, ili ako nije moguće upravo svaki dan, bar dva tri puta na tjedan. Iskustvo uči, da su čiste krave i bolje dojnice i da su zdravije.

Zima i sjeme. Kušalo se, što biva, ako se sjeme smrzne, pa se je pronašlo, da su biline nikle iz sjemena, koje je dulje vremena smrznuto bilo, brže rasle. Smrznuto n. pr. laneno sjeme ne samo da je prije niklo, već je takav lan i brže rasao i brže dozrio, nego onaj od nesmrznuta.

Sjeme od jabuka i krušaka, koje se istom u proljeće sije, ne niče rado, jer se je na njih sluz osušila, te je vlaga zemlje razmočiti ne može. Moći takvo sjeme prije nego ga sijati ideš, u vodi od kreča ili ga mijesi u kreču i onda operi; razmočiti će se sluz, a sjeme će brzo nicati.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 14. ov. mj. moglo se kupiti ili prodati:

100 švicarskih franaka za 402—405; 100 francuskih franaka 128.20—128.60; 100 njemačkih maraka za 0.000—0.000; 100 austrijskih kruna za 0.0320—0.032750; 100 čehoslovačkih kruna za 66—66.40; 100 jugoslovenskih dinara za 26.15—26.40; jedan dolar za 22.80—22.95 i jedna lira šterlina za 100.40 do 100.65 italijanskih lira.

Politički pregled

Njemačka.

Sudbonosni se čas gradjanskog rata sve brže približuje. Nade da će se nastali sporovi izgladiti izmedju pojedinih država, nisu se ispunile; naprotiv, napetost odnosa postaje sve teža. U Berlinu se danomice ponavljaju pljačkanja u još većoj mjeri nego ranije. Veći je dio trgovina potpuno zatvoren, a izloge štite policajci. Svuda krstare vojničke patrule. Oskudica živežnih namirnica, koja je postala sve teža, natjerava stanovništvo na običajne korake. Smatra se da je nastao čas kada su stvari postale potpuno nemoćne da se odupru elementarnom ogorčenju izgladnjelog stanovništva.

Rdjave vijesti dolaze takodjer iz ostalih djelova Njemačke. U Mecklenburgu n. pr. došlo je do pljačkanja ne samo u trgovinama sa životnim namirnicama nego i sa cipelama i manifakturama. Broj pljačkaša sve više raste, tako da će biti teško ugušiti val nezadovoljstva, koji postaje sve fatalniji. U jednome gradu počelo se je pljačkati sa naročitim planom. Tako n. pr. jedna grupa od 20—30 pljačkaša prodrla bi naglo u dućan, pokupila sve što je mogla, te zatim se razbježala da se malo zatim sakupi na drugome mjestu i na isti način izvrši pljačkanje. Takvih sumnjivih grupa ima vec po svim djelovima većih gradova Njemačke.

Stav predsjednika republike Eberta protiv Stresemanna, da ne će odobriti popunjenje kabineta sa nacionalistima, izazvao je u nacionalističkim krugovima najveće ogorčenje, jer se smatra da se tim putem ne će moći provesti proglašenje monarhije sa bivšim kronprinzom na čelu, kako je to predvidjeno u planu nacionalista. Zbog toga se pouzdano očekuje državni udar nacionalističkog saveza. Kako nemiri u Berlinu i ostaloj Njemačkoj sve više rastu, postoji vjerojatnost da je sa zario trenutak, kada će nacionalisti konačno stupiti u otvorenu akciju te preći u ofenzivu protiv republikanskih elemenata, a osobito socijalističke elemente prisiliti na kapitulaciju.

Grčka.

Javili smo da se je prošlih dana današnja revolucionarna vlada izjavila načelno za to da se pridrži i dalje forma monarhije. Kao uzrok naglasilo se da mladi kralj nije bio

narod na svijetu, kad bi se već jednom mogli naučiti galskom (franc.) smjehu. Snažna dobra volja, nepotištenost u nedaći te smijeh na ustima, makar i krvavi i pun žuči, izvest će i nas jednoga dana na kraj našeg mučnog iskušenja.

* * *

Svejedno je čudno, da italijanski pučanin, u vojsci, ne mrmlje i ne prigovara i kad s njim tako maćuhinski postupaju, i kad mu ne daju ni onoga, što ga ide. Ali to nije iz patrijotizma! Iz toga samo slijedi, da on na državu ne postavlja pretjeranih zahtjeva. Nije tome navikao. U državi ne vidi najvišeg štititelja gradjana, već samo nezasitno neko biće, koje kupi raznovrsne harače i novake, pa mu onda daje putnicu za koji inozemni kraj, gdje će naći obilnije zarade. Ali mi držimo, da država ima da bude tu radi naroda, a ne obrnuto, pa ko obavlja dužnosti, tome pripadaju i izvjesna prava, kojih se ne smije odreći, a narod ne korist samih bezdušnika jedan narod ne smije odreći.

* * *

Zanimljivo je pogledati Italijane iz ovih naših krajeva. Ogromnom većinom se niko od njih ne zove Italijanom, koje im ime služi jedino za označivanje stanovnika iz bivšeg Regna. Sami se zovu triestini, istriani i sl., samo ne će da budu Italijani, pa iako to po jeziku jesu. Uspomene na Austriju su im svaki čas na usnima. S novim prilikama oni su još više nezadovoljni nego li i sami naši primorski Slaveni, s kojima su inače uvijek u družtvu, kao da je nekako prestala mržnja, koja ih je dosada dijelila. Razlozi tom razočaranju su kulturne i gospodarske naravi, ali ipak! — ko bi rekao da će tako brzo ishlapiti njihovo oduševljenje od pred pet godina?!

* * *

U vojarni, na hodu, za odmora, uvijek se nekog djavola tuli i urliče. Viču riječi bez smisla, ponavljaju se po stotinu i po sto tisuća puta, a niko to ne nalazi glupim. Kažu, suču puta, a niko to ne nalazi glupim. Kažu, «da su dečki veseli...» Već u zoru, prije ustajanja, oglasi se gromka graja, koja nemilosrdno traje sve do mirozova. Na maršu, čim izadjemo iz grada, razvežu se jezici i jao curi, koja kroz naše redove prodje! Bolje žene se sakrivaju tek što nas opaze. Uopće jedan samo malo ozbiljniji razgovor je s kolegama pod puškom skoro nemoguć. Kad pretpostavljeni pred nama nešto govore, uvijek nas to sluša. Ako i sluša, malo ko što zapamti. Šta to njima treba, kad su ionako malo zapamtili. Šta to njima treba, kad su ionako nadareni... Zato se dogadja, da kod samo nešto kompliciranijih manevra nastaje takva konfuzija, da ni sam vrag ne razumije ništa. Ali to je sve sporedno. Glavno je čuvstvo i uvjerenje, da smo nepobjedivi, za što jamči i Vittorio Veneto.

(Svršit će se).

Širite „Istarsku Riječ"!

umiješan u posljednju pobunu konstantinovaca. Medjutim on zna da je grčka vlada — koju danas sastavljaju sve sami izraziti republikanci — na tu izjavu bila primorana, jer su poslanici engleski, jugoslovenski i rumunjski, po naredjenju svojih vlada, učinili formalni demarš kod atenske vlade i izjavili da ne bi spomenute vlade mogle ostati pasivne kod izmjene forme vladavine u Grčkoj što da bi izazvalo trzavice u Grčkoj i ugrožavalo mir susjednih država.

Medjutim su imali u Ateni sastanak članovi vlade, šefovi revolucije, i komandanti vojnih korpusa. Riješeno je da se izvrši djelomična promjena u vladi. Za novog vojnog ministra dolazi Manetos, za ministra unutrašnjih djela Stratipulos, a za ministra spoljnih djela, na mjesto Alekxandrisa, imao bi uskoro doći Karapenos. Namjera da se izvrši plebiscit koji bi imao riješiti da li će se u Grčkoj monarhija zamijeniti republikom, napuštena je privremeno. Sačekat će se prije izbori koji imaju da se izvrše 2. decembra. Ako ovi izbori dadu većinu republikancima, izgleda da će onda biti proglašena Republika, bez obzira na presije izvana.

Bugarska i Jugoslavija.

Jugoslovensko - bugarski incident bliža se koncu. Prošlog je tjedna bugarska vlada ispunila sve uvjete ultimatuma jugoslovenske vlade. Četa od 250 vojnika odala je počast jugoslovenskoj zastavi u Sofiji. Isto tako su bugarski ministarski predsjednik Cankov i ministar vojne Vilkov posjetili jugoslovenskog poslanika i jugoslovenskog vojnog atašeja. Još se samo očekuje izvještaj o toku istrage i odluka suda u Haagu o visini svote za oštetu. Time će biti spor završen.

Domaće novosti

NOVI UDARAC PROTI SLAVENIMA.

Informirani smo, da italijanska vlada pripravlja novi udarac proti Slavenima. Predstoji otpuštenje iz službe mnogih sudaca u Julijskoj Krajini. Medju ovima se nalaze svi suci hrvatske i slovenske narodnosti. O tome progovorit ćemo opširnije drugi put.

A što je pak ovo?

Neki Cucchetti (čitajte ovo ime, kako vas volja!) istresao je ovih dana u tršćanskom «Piccolu» nekoliko svojih slavnih gluposti, na koje mu je naša «Edinost» odgovorila po svih sedam zakona.

Taj delija izvalio je medju ostalim i ovo: U granicama kraljevine (Italije) ne smije biti drugih stranaka osim — italijanskih!

Ma bravo Cucchetti! Ideja nije ni tako loša! Nešto slična bilo se rodilo i u glavi blagopokojnoga Franc Jožefa, čini mi se, negdje iza četrdeset i osme godine. I on je u ono vrijeme spremao nekakav Befel, da u granicama Austrije ne smije biti drugih stranaka osim njemačkih. No Franc Jožef je ubrzo promijenio misao uvidjevši, da iz toga brašna ne bude pogače.

Ali Cucchetti će reći, ono što već i vrapci po krovovima govore, da je Italija nacionalna država, u kojoj su Italijani u ogromnoj većini, a mi Slaveni u neznatnoj manjini. I Njemačka je bila nacionalna država, u kojoj su Nijemci bili u ogromnoj većini, a Poljaci, na primjer, u ogromnoj manjini. A čini se, da je i Vilim II. bio barem utoliko Nijemac, koliko je Cucchetti Italijan, ali istini za volju moramo reći, da bivši Kajzer nije nikada Poljacima zabranio, da budu Poljaci. Oni su pače imali i svoju stranku, koja se i službeno zvala: Polen - Partei... (poljačka stranka).

A kako bi pak bilo, da se, recimo, u Jugoslaviji nadje kakav jugoslavenski Cucchetti ili Tikvić, koji bi najednom izišao van s predlogom, da se svi Italijani u Jugoslaviji imadu od sada unaprijed nazivati — jugoslavenska stranka?

O Cucchetti! Cucchetti!

Nešto o kongresu za italijansku ekspanziju na Balkan i u Podunavlje.

Taj se je kongres obdržao pred nekoliko dana u Trstu, velikim aparatom i pompom. Svrha njegova je bila, da se prouči, na koji način, kojim sredstvima, kojim putevima i kojim ciljevima treba Italija, da prodire na Balkan, da ga ekonomski zarobi i učini tržištem svojih industrijskih proizvoda i eksploatacijonim područjem svojega kaptala. I taj je ekonomski kongres imao, kako obično sve u Italiji, čisto politično obilježje. Najvažniji predmet raspravljanja je bio svakako odnošaj sa Jugoslavijom, jer je Jugoslavija prag Balkana i najveća i najjača država na Balkanu. Kod toga su kongresisti proizlazili opet sa jedne krive premise: da naime **formalnim uredjenjem ekonomskih i trgovačkih odnošaja sa Jugoslavijom putem traktata, koji bi morali otvoriti Italiji put na Balkan,** nestane i zapreka, da **italijanski kapital i njegovi eksponenti zarobe Balkan i prodiru posvuda. Kriva premisa! Srdačni i iskreni odnošaji sa Jugoslavijom ne mogu nastati unatoč svim traktatima i mirovnim pogodbama, dok smo mi ovdje pod Italijom bespravna raja, dok smo lišeni najelementarnijih prava jednog naroda.** Istina je, da smo italijanski državljani. Ali ne smije se zaboraviti, da tamo preko granice imade 14 milijuna braće naše krvi i našeg jezika, koji žive u slobodnoj svojoj državi, ali koji s nama i osjećaju i trpe, kako su trpili Italijani u Italiji, kad se njihovoj braći pod Austrijom dogodila koja krivica. Kako mogu oni otvorenih ruku primiti italijanskoga trgovca i obrtnika i proizvode njihove, kad znadu, da nas ti isti ljudi ovdje ugnjetavaju, kad znadu, da je našoj djeci oduzeto pravo na elementarnu pouku u materinjskom jeziku, kad znadu, da smo lišeni najprimitivnijih prava i u svakom pogledu proganjani? Zar kongresisti toga nisu razumjeli? Zar vlada toga ne uvidjava? Za prodiranje na Balkan i u Podunavlje treba prije svega stvoriti srdačne i prijateljske odnošaje sa Jugoslavijom, jer je Jugoslavija prag, preko koga mora da ide to prodiranje. I ti srdačni i prijateljski odnošaji danas ne postoje, nego postoje samo sa Madžarskom jednog Horthyja i Habsburzana i sa Bugarskom jednog Koburga, koji su danas najzakletiji neprijatelji Jugoslavije, kako su bili pred 5 godina najzakletiji neprijatelji Italije. Zaključci toga kongresa, na kojem se je proslavio i junakluk gospodina Giunte spaljenjem Balkana i progromi proti nama, morat će ostati bez učinka, dok Italija ne prizna nama naša prava, ne prizna nama — kratko rečeno — jednakopravnost u svakom pogledu i u političkom i dok nam ne nadoknadi svu pretrpljenu štetu. Tekar onda bit će stvorena baza za prijateljske odnošaje sa Jugoslavijom i bit će Italiji otvoren put na Balkan, inače je sve uzalud. Vrata će ostati zatvorena.

Pečenje rakije.

Na razne pismene i brzojavne intervencije našega nar. posl. dra. Stangera odgovorilo je ministarstvo finansija, da ne može dozvoliti u pogledu pečenja rakije nikakvih novih poreznih olakšica za Julijsku Krajinu. Opet jedno zlo na nas. Propast će velika množina dropa, koju su vinogradari mogli u prijašnja vremena da dobro iskoriste a mnogi će ljudi ostati bez običajne kapljice rakije, da počaste prijatelje i da je upotrebe u nekim bolestima, najpače za trenje kod reumatičnih bolova ili za okrepu želuca. A zlo će biti i sa šljivama, koje su ove godine obilato urodile, jer će šljivovica biti preskupa.

U buduće će se moći šljive sušiti, a budu li se cijepile stolne vrsti — i svježe prodavati na gradskim tržnicama. Ali za sada je jedino racionalno iskorištanje bilo pečenje šljivovice, koja se je mogla uz lijepi dobitak jeftino prodavati.

Što se dropina tiče, položaj je u toliko gori, što je pečenje mnogo skuplje. Mnogi naši vinogradari bacili su dropine u gnojište, jer im se pečenje rakije kraj visokog poreza ne bi isplatilo.

Postojeći zakon (kr. dekret 29. oktobra 1922 br. 1409) sadrži ipak nekoje ustanove, koje će gdjekome seljaku dopustiti, da i ove godine peče rakiju. Na to upozoruje i Ministarstvo u svojem odgovoru, u kojem kaže:

«**Do 31. decembra 1924** moći će se rakija peći i u onim kotlovima, za koje se ne može da upotrebi propisana sprava za mjerenje. Za te kotlove ustanovit će se odmjerenje poreza koliko se može dnevno da ispeče rakije.

Posjednici kotlova, koji su prije prijašnjom vladom smjeli priredjivati ograničenu količinu rakije uz oprost od poreza, imaju pravo da ispeku i sada istu količinu uz oprost **polovice poreza**».

Porez na rakiju i šljivovicu iznosi L. 1500.— po hektolitru od 100° snage (anidro) i 15 stepena i pol topline Celsius. Ako se uzme da ima šljivovica 40 stepena, dakle 2 litre i pol za 1 litru od 100° (anidro) dolazi na litru 6 lira poreza, a polovica iznosi 3 lire. Rakija ima poprečno 50° dakle 2 litre za 1 litru od 100°, i prema tome dolazi na litru 7 lira 50, odnosno 3 lire 75 stot. poreza.

Porez se plaća, do konca god. 1924., tako, da se s poreznom oblasti ugovori, koliko se litara, računano na 100° snage, može dnevno proizvesti s obzirom na sadržinu kotla i na to, koliko se kotlova može na dan proizvesti.

Ne dirajte u naša prezimena!

Piše nam prijatelj iz Labinštine: Na Labinštini se nalaze većinom italijanski svećenici. Ti svećenici su zadojeni najvećom mržnjom protiv našega naroda. Svoju mržnju pokazuju i u crkvi i izvan crkve. U crkvi mjesto da propovijedaju kršćanski nauk, oni drže političke govore, kojima tjeraju naš narod iz hrama božjeg. Na njihov rad izvan crkve niti se ne osvrćemo. Za danas ćemo spomenuti samo najnoviji njihov bezobrazluk, preko kojeg ne možemo da idemo šutke. U zadnje vrijeme počinju da pretvaraju naša narodna prezimena u italijanska. Tako n. pr. Načinović pretvaraju u **Nacinovi**, Visković u **Viscovi,** Ružić u **Rusi,** Miletić u **Miletti,** Jelčić u **Gelci,** Batelić u **Battelli** itd. itd. Mi nemamo dovoljno riječi da osudimo taj sramotni postupak italijanskih svećenika. Pozivamo crkvene vlasti, da ih smjesta pozovu na red, jer ćemo inače biti prisiljeni da udarimo u druge žice...

Pomilovanje kažnjenika.

U svrhu da se što bolje i svečanije proslavi obljetnica fašističkog pohoda u Rim, izdan je dekret o pomilovanju mnogih političkih kažnjenika iz cijele Italije. Na slobodu bit će ispušteni samo oni kažnjenici, koji su bili osudjeni na zatvor od preko 3 godine, ako se samo nisu borili proti koristi države. Amnestijski dekret je tako sastavljen, da će biti vrlo mnogo odvisno od suca, tko će biti pušteni na slobodu i tko ne će. Drugi zločinci, koji nisu prekršili zakon radi politike, ne će biti po tom dekretu pomilovani.

Progonstvo našeg župnika.

Veleč. g. Don Vrbka, župnik u Lanišću, prisiljen je da 15. o. mj. ostavi ove krajeve i da se iseli u Češku. Njegova opcija je bila odbivena premda je neprekidno 34 godine živio u Istri. Ministarsko Vijeće u Rimu se je odmah požurilo, da ga izagna. Velečasni je gospodin Don Vrbka češki gradjanin. Dne 13. ovoga mjeseca bio je na putu u Trst, da preda biskupskom Ordinarijatu spise župničkog ureda, ali u Buzetu je bio aretiran i poslan opet natrag u Lupoglavu i Lanišće. Čak i svoju kabanicu i svoje spise morao je ostaviti u vlaku, jer mu nisu dali vremena, da bi ih uzeo.

Kako vidimo, Italija radi svim silama na tome, da prijateljski odnošaji sa Česko-Slovačkom Republikom budu što povoljniji i srdačniji. Samo naprijed ovako, i slijepcu bit će konačno jasno, da je Italija najveća protivnica i neprijateljica slavenskih naroda.

Velečasnom gospodinu Vrbki izričemo ovim putem najiskreniji sućut boli te mu se ujedno zahvaljujemo za sav njegov dosadašnji rad oko preporodjenja našega naroda u Istri. Živio Vrbka!

Analfabetizam u Italiji.

Službeni list italijanskog ministarstva prosvjete od 11. oktobra t. god. donosi interesantne podatke o analfabetima (ljudima, koji ne znaju ni čitati ni pisati) u Italiji.

Prema tom službenom iskazu pokrajina Calabria ima 70%, analfabeta, Basilicata 65, Puglie 59, Molise 59, Abbruzzi 58, Sicilia 58, Sardegna 58, Campania 51, Umbria 49, Toscana 37, Emilia 35, Lazio 33, Veneto 25, Liguria 17, Lombardia 13 i Piemonte 11.

Šteta je, što je ministarstvo prosvjete ispustilo iz tog iskaza nove pokrajine, a naročito Julijsku Krajinu (Trst, Istru i Goričku), gdje u ogromnoj većini živu «barbari e balcanici». Po tom bi se iskazu bili lako i naši suzemljaci uvjerili, **da u našim pokrajinama, medju našim narodom, koji ne pozna dvijetisućgodišnje kulture, nema preko četiri do pet postataka analabeta.**

Zašto pak ima u Italiji toliko analfabeta? Na to pitanje odgovara čuveni italijanski publicist g. Giuseppe Prezzolini u 4. broju mjesečnika «L'Italia Letteraria». On veli, da uzrok previsokog analfabetizma u Italiji leži u tome, što Italijani čitaju manje knjiga negoli ostali narodi. Oni da čitaju manje od drugih naroda za to, što posjeduju mnogo nižu naobrazbu.

Medjutim je pitanje analfabetizma kod nas Jugoslavena još prije rata otpalo s dnevnoga reda. Ako se opet povrati [an]alfabetizam u naše krajeve, povratit će [se] samo pod utjecajem novovjeke kul[ture] [i] civilizacije.

Svega po malo

Kraljević Petar — sokolić.

Jugoslavenski kralj Aleksander odobrio je sa zadovoljstvom, da kraljevic Petar, jugo[sla]venski prestolonasljednik, postane začasnim članom svesokolskog pomladka. Kraljević [Pe]tar je najmladji Sokolaš u Jugoslaviji.

Konkordat izmedju Jugoslavije i Vatikana.

Ovih dana je komisija jugoslavenskih stručnjaka, u kojoj su bili gg. Ljuba Jovanović, načelnik katoličkog odjeljenja u ministarstvu vjera dr. Lanović, nadbisk. Bauer i [bi]sk. Akšamović, završila nacrt konkordata sa Vatikanom. Sadržaj konkordata još nije [pos]tanko poznat, ali će konkordat nesumnjivo predstavljati medjunarodni akt prvoga [reda] i za jugoslavenski položaj u Evropi i za [ju]goslavenske unutrašnje prilike. Crkvene općine, koje se nalaze sa jedne i druge strane jugoslavenske državne granice, zaključenjem konkordata će definitivno pripasti pod crkvene predstavnike jugoslavenske kralje[vine]. Župe i crkvene općine, koje su prije pripadale biskupijama sa sjedištem iz[van] granica jugoslavenske kraljevine, potpale [su] odlukom sv. Stolice pod jugoslavenske biskupije. Ovakovih slučaja cijepanja crkvenih općina uslijed novo provučenih granica imade i u novim krajevima Francuske, Poljske, Če[ho]slovačke itd., pa kako je time otešćana crkvena administracija, potrebna je reorganizacija. Od 1. novembra t. g. definitivno su regulisana pitanja takovih općina u Sloveniji pa je i Celovac, koji se nalazi u Austriji, potpao pod mariborskoga biskupa dra. Karlina. Prema ovom nacrtu konkordata Beograd će dobiti mjesto nadbiskupa, ali će se prije njegova imenovanja sagradit velika katolička katedrala, remekdjelo arhitekture i lijepi ukras jugoslovenske prijestolnice. Zaključenjem konkordata bit će skinuto sa dnevnog reda još jedno važno pitanje katolika u Jugoslaviji: uvodjenja staroslovenskoga jezika u katoličke crkve cijele kraljevine. To pravo staroslovenskoga bogoslužja imale su dosada samo neke biskupije u Dalmaciji i u Istri, a sada će ga imati sve katoličke crkve u Jugoslaviji.

Najbogatija djevojka svijeta.

Koja je to i gdje živi? zapitat će mnogi, koji pročita taj naslov. No, ta mlada dama se zove Jaqueline Lebaudy i kći je jednog Francuza, koji je prije mnogo godina postao glasovit svojom namisli, da veliku afričku pustinju učini plodnom. Nije on time samo naslov «kralja Sahare» postigao, već je i svojoj kćerei mogao ostaviti nekih 50 milijuna dolara. To je svota, koja proračunana u naš novac, pretstavlja takovo bogatstvo, koje bi nam moglo mozgom zavrtjeti, jer iznosi preko 1000 milijuna u našem novcu, t. j. u lirama. Nijedna druga djevojka na svijetu ne raspolaže s tolikim mirazom. Gospodjica Labaudy je osim toga mlada i vrlo lijepa. Kakove još prednosti i kriljeposti posjeduje, to ne znamo, ali je i bez toga toliko rečeno, da će mnogom momku srce zakucati, a ona, nažalost, može samo jednoga da izabere.

Proročanstvo jedne Amerikanke.

Neka Američanka prorokuje, da će za 100 godina sva poduzeća preuzeti u svoje ruke žene. Dalje tvrdi ta Američanka, da će se kroz to vrijeme svi narodi zaratiti, pa da će žene upotrijebiti tu prigodu da okupiraju sve trgovine, industriju i druga financijska mjesta.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Broj 46 Poštanski tekoči račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 22. novembra 1923.** Pojedini broj **20** cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

OKTAVIJE OSTROMAN

Posvećeno g. Benedettu Croce

Ne znamo, da li mu se sačuvao kamen na grobu. Na onoj kamenoj ploči bilo je urezano njegovo ime: **Oktavijo Ostroman** — i godina: **1896.**

To je bila godina njegove smrti.

U ovo posljednjih pet godina promijenilo se i u Malom Lošinju mnogo šta. Naše su škole ukinute, iz crkve istjeran naš stari, dragi i mekani jezik. Ide se zatim, da se i u gradu i na čitavom otoku izbriše svaki trag hrvatstva.

I nikakvo čudo ne bilo, da se i iz one kamene ploče izbrisalo ime Oktavija Ostromana i ona kobna godina 1896.

Ali duh je jači i od mramora i od slova, i Duh Oktavija Ostromana živi u nama, u našoj uspomeni, u pjesmi našoj...

Da, i u pjesmi. Tko ju je ispjevao? — možda se zna, možda i ne — za to niko ne pita. Pjesma je tu, a to je ono najglavnije. Pjesma je preživjela kamenu ploču, ona će preživjeti i groblje kod Svetoga Martina u Malom Lošinju, groblje, u kome trunu posljednje kosti mladoga Ostromana.

I pjesma priča, kako je ono bilo....

> Oktavijo, mladi Ostromane
> Sa tri druga ide do kavane.
> Htio mladić drugovom napiti,
> I s njima se lipo oprostiti.
> Jer sjutradan bilo mu ploviti
> Priko mora u daleke kraje,
> Da zasluži svakdanju koricu,
> Da prehrani majku i sestricu.

Onda pjesma pripovijeda, kako su mladići došli na trg, pred ljekarnu, kuću visoku, i kako su »ispod glasa pismu zapivali«. Dugo nisu pjevali, jer su uto došla dva stražara i bacili se na mladoga Ostromana, u namjeri, da ga okuju. Al se mladić vezati ne dade.

> Molio ih, da ga puste spati,
> Jer mu rano zorom putovati
> Priko mora u daleke strane,
> Da prehrani svoje ukućane,
> Ukućane — majku udovicu
> I mladjahnu sestru siroticu.

Ali jedan stražar zapovijedi drugome, da povuče sablju i da njome udari na mladića. Drugi stražar posluhne i udara mladića po nogama sve dotle, dok se jadan ne sruši na zemlju sav u krvi i bez svijesti. Nato priskoči i drugi stražar:

> Svoju sablju krvlju tad oskvrni,
> Iz bedara bisan je povuče,
> Ostromanu u srce zatuče.
> Mrtav mladić po zemljici pade,
> Mladu dušu milom Bogu dade.
> Dvajset i dvi godine mu bile,
> Kad poginu zarad pisme mile.
>
> — — — — —
>
> Kad je jutrom zora zarudila,
> I Lošinjsku čeljad probudila,
> Sve se kupi, malo i veliko,
> Trkom trči pram bolnici priko,
> Gledat idu, što gledali nisu,
> Slušat idu, što slušali nisu,
> Da tko gine radi pjesme mile,
> Da tko gine, jer ga ljube vile.

Pjesma priča, nadalje, kako su zatim ubojice mirno šetale gradom, dok ih nisu vlasti na zahtjev svega ogorčenoga naroda pritvorile. U pjesmi je lijepo opisan sprovod. Mnogo je svijeta ispratilo mladoga mučenika na groblje. I kad su se iz crkve dalje uputili

> K onom mistu, gdi se sanak sniva,
> Gdi već mnoge zemljica pokriva,
> Došli, brate, blizu kuće one,
> Gdi kukale sinje kukavice,
> Ostromana majka i sestrica,
> Svi su tužno kuću pogledali,
> Gledajući gorko proplakali,
> Kad staricu majku opazili
> Kod prozora, kako ljuto cvili,
> Ljuto cvili, bilim rupcem maše,
> Ter ovako sina pozdravljaše:
> »S Bogom, sinko, radosti jedina,
> S Bogom, sinko, dušo materina,
> U tebi mi sva je radost bila...«

I pjesma svršava ovim riječima:

> Dokle jednog bude med Hrvati,
> Njegovo će ime spominjati,
> Spominjat će mlada mučenika
> Ostromana: slava mu i dika!
> Koj poginu radi pisme mile,
> Radi pisme, hrvatice Vile...

*

Zašto smo ovaj kratki prikaz namijenili g. Benedettu Croce? Zato, što je on u jednom svojem nedavnom pismu ustvrdio, da će prepirke oko nove školske reforme, remek-djelo njegovog kolege u mudrosti, g. Gentile, trajati koja dva mjeseca, a onda — nikome ništa. Ako on drži svoje Italijance za tako površne i zaboravljive — to se nas ne tiče, ali ako on misli, da ćemo do dva mjeseca umuknuti i mi, kojih se nova reforma najviše tiče, tako da nam zadire ravno u meso i u srce — e, onda se on ljuto vara!

Duša našega naroda nije nikakvo poderano rešeto; ona je kao zdenac duboka, pa što padne u nju, to u njoj i ostane za sve vijeke. Dokazom su tome one silne mnogobrojne naše narodne pjesme, u kojima su ovjekovječeni davni dogadjaji, muke i patnje podjarmljenih i zulumi i nepravde tlačitelja.

Tako je bilo u staro, a tako je i u današnje novije vrijeme. Evo: prije 27 godina ubili su u Malom Lošinju našega mladoga mornara Ostromana. Novine su o tome pisale, i — umukle. Umukle su novine, ali nije umukla Vila, koja živi uz nas i u nama. Ona je zabugarila nad mrtvim Ostromanom i njezina je pjesma ostala, i ostat će. Glasu naše slavenske Vile slijede već odavna svi naši istarski pjesnici i pisci i oni, što su se kao Katalinić i Kumičić i drugi rodili u Istri i drugi, koji su je, kao naš slavni Nazor, zavoljeli i u svojim divnim pjesmama i pričama ovjekovječili. Sve je već naša Vila opjevala: Učku i more, sve otoke i drage, mornara i pastira, Divić-grad i kamenitu Ćićariju, malo naše jezero i duboku motovunsku šumu — i sve što je bilo i što jest. A pjevat će i ono, što će još da bude. Ništa ne će otići u zaborav, ni jedna naša muka, ni jedna naša patnja. Mi smo narod pjesnika, guslara i pjevača. Izagnajte našeg istarskog čovjeka kamogod hoćete, on će, ma gdje bio, svjedočiti o nepravdi, koja se nanosi njemu i njegovima. Zatvarajte nam škole, javne i privatne, ali pamtite, da će svaka ona kuća, što ju je narod podigao većim dijelom sam žuljevima svojim, svjedočiti i svijetu i mladjim naraštajima, da je ono bilo naše, hrvatsko i slovensko, i da nam je po nepravdi ugrabljeno. Svaki kamen, svaka gruda ove zemlje svjedoči za nas i svjedočit će za nas do vijeka.

Do vijeka!

Altrochè due mesi, gosparu Croce!

Naši uradi in uradništvo

Naši uradi poslujejo tako, da se zdi kakor da bi bili državljani na svetu samo radi uradov in uradnikov in ne ti poslednji radi državljanov. Moramo odkrito povedati, da se človek boji danes imeti opravka z našimi uradi. Neprijaznost uradnikov je postala vsakdanja. Ni ga več, ki bi ti napravil kako delo z veseljem. V tem oziru vlada pač velika svoboda!

Po več uradih vidimo čakati ljudi po cele ure, predno pridejo na vrsto, da izročijo svojo prošnjo, da pospešijo ali da dobijo rešitev iste. Letanje od uradnika do uradnika, od sobe do sobe je nekaj običajnega. Zgodi se včasih, da te pošiljajo od Poncija do Pilata brez vsakega zaželjenega vspeha, dokler se te ne naveličajo in zapodijo, ali pa dokler se ti ne naveličaš in odideš, ne da bi kaj odpravil. Uradnikov je z ozirom na predvojne normalne razmere polovico manje, dočim pa je dela še enkrat toliko. Uradništvo pri današnjem svojem financijalnem in socijalnem položaju ni niti več v stanu, da bi opravljalo svojo službo z istim uspehom kakor prej v normalnih časih. Plače so take, da ni, kakor sami pravijo, ne za živeti, ne za umreti. Pod takimi razmerami je vsako smotreno in uspešno delo nemogoče.

V zadnjem času se pa uradništvo kar trumoma odpušča, brezposelnost in revščina se s tem širi, namesto da bi se uradništvo, katerega povsod primanjkuje, sprejemalo v razne službe, da se omeji brezposelnost, beraštvo in nezadovoljstvo. S tem bi napravili kompetentni organi veliko korist državi, ker ne bi njeni državljani zgubljali po nepotrebnem toliko zlatega časa in bi rajši ta čas porabili za plodonosno delo. Na ta način bi tudi ti ljudje povečali svojo davčno moč. Odkar pa ima vlada polno moč, odpušča uradništvo brez vsakega stvarnega razloga. V zadnjem trenotku prihaja vest, da je dobilo kakih šestdeset sodnikov v novih pokrajinah na podlagi ene od onih tisoč odredeb, katerih noben jurist ne pozna, migljaj, da bodo za nje neki odločilni pregledi sposobnosti ali z drugimi besedami povedano, da bo sposoben tisti, ki jim bo prijal. Na ta način bo dana zopet vladi lepa prilika, da se iznebi mnogih naših Jugoslovanov, pa naj bodo tudi najbolj sposobni in četudi bi imeli do sedaj najboljše kvalifikacije. Sicer pa ni delala v tem oziru vlada razlike med Jugoslovani in Italijani, — če ni to vse pesek v slovanske oči, — ampak dela se samo razlika med bivšimi avstrijskimi in novimi italijanskimi uradniki. Ravno tako je odstavila vlada v zadnjem času mnogo učiteljev in par profesorjev »per poco rendimento« in postavila druge na njih mesto. Ravno tako je brez potrebe upokojila mnogo sodnikov in sodnih uradnikov, nakazala jim sramotne penzije, ampak ni poskrbela že prej za nadomestilo. Zato pa raste na sodniji od dne do dne nered in kaos.

Vlada se očitno igra s tem važnim uradniškim vprašanjem, ne da bi se zavedala, kako nevarno igro igra. Odpuščeno uradništvo, živeče v veliki revščini, bo najnevarnejši faktor za državo, ker obstoji iz inteligence in ki se zna organizirati. Svoje nezadovoljstvo bo širilo med aktivnim uradništvom, kar ne bo dobro za državno upravo. Zbudilo bo težke socijalne probleme in socijalni problemi so najtežji za državo.

Caveant consules!

Kako ministar Gentili poštuje volju naroda

Nedavno su naša čisto hrvatska sela Gračišće, Hrvatini i Milotić-breg odaslala putem našeg narodnog poslanika dra. Stangera spomenicu ministru nastave, gosp. Gentile, u kojoj su zahtijevali, da se njihova djeca i nadalje podučavaju u srpsko-hrvatskom jeziku. Na tu spomenicu dobio je naš narodni poslanik odgovor ovog sadržaja:

Roma, 12-11-1923.

Onorevole Deputato,

Ho esaminato il pro-memoria, con il quale da parte degli abitanti di Galiignana, Chervatini, Milotich breg si chiede che in quelle pubbliche scuole elementari l'istruzione venga impartita nella lingua di uso locale.

Spiacemi doverLe comunicare che tale veto non può essere accolto, perchè, col R. D. 1. ottobre 1923 No. 2185, si dispone che tutte le scuole del Regno abbiano uno stesso ordinamento e che quindi anche nelle zone alloglotte l'istruzione deve impartirsi in italiano.

E' questa una esigenza di supremo interesse nazionale, e, d'altra parte, nessuna offesa con ciò si arreca alla lingua di uso locale che viene altresì insegnata.

Mi abbia, con osservanza

Gentile.

U srpsko-hrvatskom jeziku glasi taj odgovor ovako:

Rim, 12-XI.-1923.

Častivrijedni poslaniče,

Primio sam spomenicu, s kojom pučanstvo Gračišća, Hrvatini i Milotić-brega zahtijeva, da se u tamošnjim pučkim školama vrši pouka u jeziku, kojim se tamo govori.

Žao mi je, što Vam moram saopćiti, da taj zahtjev ne može biti uvažen, pošto je s kraljevskim dekretom od 1. oktobra 1923. br. 2185 odredjeno, da imaju sve škole u kraljevini jedinstvenu uredbu i da se mora takodjer u drugojezičnim krajevima vršiti pouka u italijanskom jeziku.

To zahtijevaju najviši državni interesi, te se, s druge strane, time nikako ne vrijedja drugi jezik, koji se takodjer poštuje.

Sa štovanjem Gentile.

Tako ministar filozof Gentile. Njegov je odgovor jednostavno ismjehovanje naših narodnih prava. Italijanski je Parlamenat na usta ministarskog predsjednika Mussolinija svečano obećao, da će poštivati naša prava. Sada pak vidimo, da ministar jedne te iste vlade otvoreno gazi svečano obećanje italijanskog parlamenta i prelazi preko volje našega naroda. Barbarska Austrija nije nikada odaslala ovdješnjim Italijanima ovakvog dokumenta. Niti Radetzki nije to učinio. Svi su se više ili manje osvrtali na volju naroda. Samo italijanski ministar postupa drukčije sa našim slavenskim narodom u Julijskoj Krajini, koji zahtijeva, da se poduka njegove djece u pučkim školama vrši u materinskom jeziku. I još će doći jedan Dudan, koji će se pred medjunarodnim forumom hvaliti, da Italija najliberalnije postupa sa svojim inorodnim manjinama! Svijet sve vidi i čuje!...

DOPISI

IZ ROVERIJE.

Teški porezi. - Bez dušobrižnika.

Iza nekoliko godina teškog i mučnog života približavaju nam se sada još crniji dani. Najteži život proveli smo za vrijeme rata, jer smo bili iseljeni kao bjegunci iz svojih kuća po tudjim nepoznatim mjestima, ne imajući u rukama ni novaca ni kruha. Poslije rata povratili smo se svojim kućama, koje su bile puste, polja naša neobradjena, a vinogradi uništeni. Odmah smo se dali na posao, da se okrijepimo od pretrpljenih patnja. No i priroda sama se je postavila proti nama, jer za nagradu za svoj posao nismo dobili ništa, te iako smo se svake godine od zore do mraka mučili na svojem slabom zemljištu, uslijed velike suše nije nam ništa rodilo, a mi smo i nadalje kao i u vrijeme rata gladovali.

Kraj svim tim nevoljama nastale su i druge patnje i druge rane. Lanjske godine utjeravali su kod nas silno visoke poreze, tako da su si naši ljudi oduzimali i zadnji zalogaj, da plate porez, da im imanje ne otidje na bubanj. U razmjeru valute bili su porezi lanjske godine mnogo viši, nego prije odnosno za vrijeme rata. Ove godine pak je porez narasao još i više. Moramo da plaćamo nekakvu renditu, a u čemu se sastoji ta »rendita« mi sami ne znamo. Ne prodamo ništa, jer nemamo ništa, ali porez za ono ništa moramo da plaćamo. Lanjske godine je na primjer Nanković Ivan platio 107 lira 83 cent. Ove godine došlo mu je da plati 307 lira 21 cent. To plaća on za svoju trošnu kućicu i tri para oranja. Takovih primjera o povisenju ovogodišnjeg poreza imademo kod svih. Iz naše porezne općine Roverija moralo bi se utjerati mnogo novca, kao da smo nekakva Kalifornija, gdje se kopa zlato, i kao da kod nas teče samo med i mlijeko.

Budući da je u Vodnjanskoj općini udaren velik porez, kakovog nemaju druge susjedne općine, otišla je u ponedjeljak dne 19. novembra jedna deputacija naših najuglednijih općina-porezovnika u Trst, da moli našeg narodnog poslanika, da se snizi taj porez, kog mi nismo u stanju da ga platimo. Platiti ga možemo jedino, ako nam uzmu naše golo zemljište, ili onima, koji imaju marvu, da im je prodaju, pa da ostanemo bez kuće i zemljišta. Izložili su to našoj političkoj organizaciji, koja neka njihove, odnosno naše želje, jer su bili opunomoćeni od svih nas, predstavi našem narodnom poslaniku. Obrazložili su i naše crkvene stvari. Iza kako je naš pastir blagopokojni Velikanje otišao od nas, mi u Roveriji nemamo svog kapelana, iako imamo vrlo lijep župni stan. Župnik je u Vodnjanu, koji k nama nikada ne dolazi, a dolazi samo nedjeljom da misi veleč. gosp. Pavić. Ako trebamo svećenika na smrtnoj postelji, ako tko umre, moramo otići u Vodnjan po svećenika i platiti mu 20 lira za kočiju, osim pristojbina, koje mu pripadaju. Dušobrižnika u selu nemamo, ali sada župnik u Vodnjanu traži preko općine od svake porodice primiciju od 35 lira i 40 cent. za dvije godine. Dok druge župe, koje imaju svog župnika ne plaćaju više primicije, nas eto sada tjeraju, iako nemamo svećenika u selu. Treća stvar, koju je naša deputacija predstavila je ta, da naša općina u Vodnjanu namjerava jedan komad našeg zemljišta pretvoriti u proštinu, premda je to zemljište od uvijek bilo komunala, gdje su si siromašniji ljudi sjekli drva za svoju potrebu, a svi su pasli svoje blago.

Namjesto da naša Vodnjanska općina gleda da se naše nevolje ublaže, ona nas tereti s tako visokim porezima, a utjerava ih na nevjerojatan način. Još lanjske godine uzeli su nekojima iz kuće odijela. Što će nam pak ove godine oduzeti? Zar će nam uzeti život, da budemo državni robovi? Drugo ne preostaje.

IZ SV. MARTINA KOD BUZETA.

Slavili smo i ove godine svog seoskog sveca, sv. Martina. Crkvica je bila prenesena usred sela sa vrha sela, a tu staru crkvicu sazidali su naši stari Draščići, naši pradjedovi. Oni su nam sa crkvicom zapustili svoju dušu i srce i pamet. U njoj su se oni molili Bogu slavenski, a oko crkve držali su svoje razgovore i skupštine. Nije im nitko u tomu smetao, niti im to branio, i to u ona stara vremena. A sada? Sada, u doba slobode i kulture — sve se okrenulo... Lani nismo mogli dobiti dozvolu plesa pod izlikom, »da nismo pozvali buzetskog ital. svećenika da nam misi u selu«, dočim on nije htio k nama doći. Ove godine je misio u taj naš dan proštenja (blagdana). I plesalo se uz svirku

naše domaće Sokolske glazbe. Nam se narivava italijanska muzika; ali mi ju za sada — ne rabimo. Naši pokojni djedovi su nam uvijek govorili: «Držite se, djeco, stare staze, stare nošnje i običaja (navadba). Ki zapušta stare navade, njega će i Bog zapustiti. Bolje je domaće sukno, nego tanka fabrička roba...» Tako i mi volimo da nam sviraju naši domaći ljudi, jer su naši. A što je naše, naše je. Možda nije sve jako lijepo; ali nije lijepo što je lijepo, nego što je srcu drago. Dá, mi glazbari bismo željeli da se u sviranju usavršimo, ali nemamo učitelja. Za ovaj naš blagdan pozvali smo ga iz Kojne, da nas pouči. Ali mi bismo rabili učitelja glazbe kroz dva tri mjeseca, a mi toliko ne bismo mogli potrošiti. Tko bi nas u tomu pomogao, učinio dobro djelo narodno. Da je općina u našim slavenskim rukama, možda bi nas u tomu pomogla. Kako sada stvari stoje, ona bi najvoljela sva naša glazbala bacit u lokvu, a nas poslati u Ameriku. Doznali smo pak da naši sadašnji gospodari općine znadu trošiti za svoju «bandu» trošeći za njezinog učitelja. Troše tako i naš novac, naš slavenski, seljački. Mi zahtijevamo, da općina troši za obje glazbe, italijansku i slavensku, ili za nijednu. Našeg novca je mnogo, mnogo više u općinskoj blagajni nego italijanskog. Je li? Dakle nek općina dijeli kruh pravedno svojoj djeci. Inače Martinje smo prošli mirno i veselo, bar za jedan dan u godini.

IZ ŠTRPEDA KRAJ BUZETA

Naš susjed Flego Antun-Pipić prevario se. Misleći, da će mu prijatelji u Buzetu zakrpati sve škuljice na kući i u kući, i da će moći s njihovom potporom lijepo živjeti a ništa ne raditi, osramotio je naše lijepo glasovito selo tako, da se je «bratski» družio s našim Italijanima. To «bratstvo» nije mu pomoglo, dapače mu odmoglo, jer je s «braćom» mnogu liru potrošio u gradu kao član njihove glazbe, a uz to su ga oni prečesto posjećivali i preko njegove volje. Insoma, on je svaki dan imao manje i manje u džepu i bačvici, kuća je propadala, dug je rastao... Pomisli: meni jedino može pomoći smrt ili Amerika. Odabrao je Ameriku. Za odhodnicu su mu Buzećani zasvirali, ali nisu mu platili njegovo renegatstvo. I ode. S Bogom nezahvalni Buzete, i ti Štrpede, što si me mrko, grdo gledao... Već me ne će te vidjeti! Sada znam, kako stvari stoje, sada poznam svijet... sada, ali prekasno... Bježim u Ameriku. Stupi u Trst na parobrod «Wilson». Opazi tu neke naše poznate ljude, najveć iz Ročštine. «Dobro jutro!» pozdravi ih. «Šta dobro jutro!? — ništa, ništa: poznamo te.» I sakupi se oko nesretnog našeg Pipića više naših ljudi. «Pipić, Pipić!...» širio se glas po brodu. A sada ti naši ljudi udari po njemu: bocni ga ovako, bocni ga onako, on je tu stajao kao Isus med Židovima. «Ti si izdajica, ti si prodao rod svoj, a svoje rodno selo osramotio. Pfuj, srami se, ništarija, lopove! Ne ćeš imati mira do Amerike ni u Americi... Progonit ćemo te kaošto se progoni vuka i lisicu...» I na brižnog Pipića padale psovke i prijetnje kao tuča; a on to slušao sledjem... Branio se tiho i ponizno: «Nisam, nisam ja takav, nisam to učinio; ja sam se tako pričinjao... Da se nisam onako držao, kaošto jesam, ja bih bio platio neku globu.» Sve on ovako se branio, ali se nije mogao obraniti pred srdžbom, pred svjetlim licima naših pravih ljudi. Najednom ga nestade; sakrio se u utrobi velikog parobroda. Preporučio sam tu odlazećem prijatelju, da mi piše sa putovanja ili iz Amerike što i kako s nesretnim Pipićem... — Dobar glas daleko se čuje, a zao još dalje...

IZ KAŠTELIRA.

Prije pet godina župnikovao je kod nas vlč. g. Santić. On je bio dušom i tijelom Jugoslaven, a uz to pravi otac našemu narodu. Dolaskom Italijana morao se nažalost iseliti u Jugoslaviju. Malo zatim poslala nam je crkvena vlast za upravitelja župe jednoga izmedju najfanatičnijih protivnika našega naroda, don Marka Zelco (Željko). Čim je taj gospodin zauzeo svoj položaj, njegova prva skrb je bila ta, da nam izbaci iz crkve naš srpsko-hrvatski jezik. Zatim je dao sve hrvatske natpise u crkvi promjeniti u italijanske. Natpis nad kipovima svete slavenske braće, Ćirila i Metoda, dao je promjeniti u «San Pietro e Paolo». I tako redom dalje. Naš narod mrzi iz dna srca. Izgleda, da za njega one divne Kristove riječi «Ljubi iskrnjeg...» kao da ne postoje. Mi smo za njega «porchi schiavi» i ništa više. Jedino sada, kad ima da ubere pšenicu, vino i drugo, počinje da nam se pokazuje umiljatim jaganjcem. Ali on se ljuto vara, ako misli, da smo tako naivni. Mi znamo i sami, da smo dužni da plaćamo svoje svećenike, ali znamo i to, da nas nitko ne može prisiliti na to, da obdarujemo hljebom onoga, koji nas udara kamenom!... Veleč. gosp. Zelco došao je u našu župu protiv naše volje, a osim toga on se ovdje tako ponašao, da mu apsolutno ne možemo udovoljiti njegovim zahtjevima. Ako pak zbilja hoće da živi pomoću naših muka te zadobiti naše poštovanje, onda treba da se radikalno ispremijeni: da poštuje naš jezik i narod, da postavi u crkvu srpsko-hrvatske natpise, da ponovno uvede srpsko-hrvatsku propovijed i uopće sve ono, što smo prije imali. Zato molimo gosp. župe-upravitelja, da nam ne ide na vrata sve dotle, dok ne udovolji našim zahtjevima, jer će naletiti na tvrda srca. Kaštelirci nisu nikad plaćali one, koji su kušali da ih odnarode, a tako ne će ni njega. Mi smo Slaveni i takvi hoćemo da ostanemo. Dali je to pravo g. Zelcu ili nije, to nas uopće ne interesuje. Naša savjest je čista.

IZ LUPOGLAVA.

Kad pomislimo na školu, pomislimo ujedno i na našu bivšu dobru učiteljicu g.djicu Zorku Flego. Na nju mislimo sada, kad nam djeca polaze u školu i kad se iz nje vraćaju. Uzdišemo: Gdje si, gdje si! Sada jedva doznasmo, da je jadnica bez službe. A ona bijaše tako dobra s nama i s našom dječicom; bijaše tako vrijedna i marljiva učiteljica, bijaše prava sestra svojim učenicima i učenicama. K njoj su tako rado naša djeca dolazila u školu, a ta ljubav njihova do svoje dobre učiteljice, i učiteljice do svoje školske djece obrodilo je stostrukim plodom: djeca su učila i napredovala. Baš zato nam ju oduzeše i premjestiše za «kaznu» u Lanišće. I tu je bila ona kao i kod nas dobra, marljiva i vrijedna, a onda došla druga kazna — suspenzija. Bačena je ovako na cestu, a da se ni mravu zamjerila nije. Zamjerila se možda komu od «novih» ljudi, kojima je ona znala stošta odvažno i iskreno odbrusiti uza sve rezerve, dašto ono što je pravo. S ovih njezinih «grijeha» eto bi otpuštena iz službe; a možda i za to, što je ona kćerka g. Frana Flega — vrijedna kćerka vrijednog oca. —. Mi joj s ovim hvalimo za sve dobro iskazano nama i našoj djeci. Mi ju zaboraviti ne ćemo, a ostat ćemo njezini duhom i srcem — dobri Slaveni. — Imamo i mi seljaci dušu i srce i samo jednu — pamet i jedno poštenje, kojega ćemo se držati.

IZ BUZEŠTINE.

Nema možda u Istri kraja, koje je imalo toliko narodnih ustanova, koliko ih imasmo mi, a koje već sasma izgubismo ili počimamo gubiti. Med ove zadnje spada i naša hrvatska škola, a Gospodarske zadruge, Potrošnog društva, Čitaonice, Narodnog doma — već je posvema nestalo. Još nekako živi stara Sokolska glazba, koja je sada usredotočena u Sv. Martinu. — Naša Posujilnica jedva životari tako, da ne može nikomu pomoći. Smrtne udarce nose sva ova naša bivša društva još od prije rata, druga tekom rata. Propast i propadanje njihovo sjeća nas onih, koji danas nisu medju nama i koji su utekli na sjegurno. Našoj školi prijeti smrt. — Sada već nema na njoj nijednoga hrvatskog učitelja ni učiteljice. Doduše neki novi učitelj podučava nekako hrvatski po domaću, ali mi smo se uvjerili, da je on istarski Italijan. Pred malo vremena došao je na školu neki mladji hrvatski učitelj, ali iza nekoliko dana nestalo i njega. — Naša hrvatska škola, na kojoj je djelovalo prije pet učitelja, danas nema nijednoga. Ovo malo djece što pohadjaju školu, samo gube vrijeme. Mi smo bili naučni da ih škola nešto nauči, a sada se moramo priučiti, da ih ništa ne uči i ne nauči. A brižna su ona dječica, koja polaze prvi italijanski razred. Brižna su to djeca, a brižni su i njihovi roditelji, koji ih šalju samo za to da nauče govorit: bon jorno!

IZ SOVINJAKA.

Mi već tri godine živimo u lijepoj nadi, ali sve uzalud. Djeca rastu bez školske obuke, a mi školu ljubimo kao i srecu i oči svoje djece. Djeca su nam kod kuće, a italijanski učitelj šalje nam pisma strašeći nam globama. Dapače obilazi po našim selima i kućama strašeći da nam ugrabi djecu i dovede u italijansku školu, koja ne će nit može šta nama koristiti. — Što se pak tiče učiteljevih prijetna sa globama, to se mi ni najmanje ne bojimo. Mi smo uvijek pripravni šiljati svoju djecu u školu, ali u hrvatsku. Dajte nam hrvatsku školu, pa će te vidjeti, da nam nijedno dijete ne će izostati iz škole!

U nedjelju, dne 28. pr. mj. obavila se u selu Laganiži vrlo rijetka svečanost. Toga se dana blagoslovila kapela, koju su pobožni vjernici onog sela sagradili na čast sv. Petra. Pobožnost je obavio upravitelj dekanata i to u latinskom jeziku. A neka bi i bio u latinskom jeziku. Zatim je držao propovijed u italijanskom jeziku. Narod se radi toga silno ozlovoljio. A imao je i pravo. Prije okupacije odnosno aneksije čuli smo uvijek po koju riječ i u crkvi i izvan crkve u našem jeziku, a sada ni riječi. To je škandal! No mi svejedno ne klonemo duhom. Sve što nam više gaze po našem milom jeziku, mi ćemo ga sve to više voljeti. Ako nam ne vjerujete, to će te se već sami uvjeriti. Zapamtite, gospodo, da je jača ljubav od sile!

IZ LASTOVA.

Kod nas vladaju gore prilike nego u Africi. Pravica je već odavna umrla. Naši narodni protivnici čine s nama što hoće. Nedavno su nepoznati lopovi ukrali nekom Antunu Kokotu šivaći stroj. Mjesto tatova bio je uapšen vlasnik šivaćeg stroja. Zatim se dogodilo nešto sličnog i našem trgovcu gosp. Korsanu. Njemu su nepoznati zlikovci ukrali 480 zlatnih lira šterlina. G. Korsano je prijavio kradju vlastima. Oružnici su proveli istragu, ali bezuspješno. Medjutim nekoji Italijanaši, a naročito neka «patriotična» dama, lansiraše vijest, da nije nitko pokrao starog Korsana, već da je on spomenuti iznos izručio svom sinu. Svrha te sramotne klevete imala je čisto političko zaledje. Da je zbilja tome tako dokazuje činjenica, da se sada okrivljuje Korsanov sin radi gornje kradje!... Tko je naveo vlasti na taj korak? Na to pitanje nije teško odgovoriti. Ovdje se nalazi neka «patriot.» dama, koja se javno hvali, da ona ima magnetski upliv na nekoje ljude. Mi joj to i vjerujemo, to više, kad znamo, da se vladajuća gospoda vrlo rado drže svih onih, koji nas crne i kleveću. Ali unatoć svega toga mi ostajemo mirni i ustrpljivo podnašamo sve nepravde, koje nam nanašaju sinovi italijanskog naroda, znajući, da će i tomu doći kraj. Hoće, o tom smo uvjereni!

IZ RAKOTOLA.

Početkom školske godine ostala su naša djeca bez hrvatske škole. Školske vlasti nam poitalijančiše hrvatsku pučku školu u Močibobima i izbaciše iz službe valjanog učitelja g. Ante Smokovića. Toga učitelja ne ćemo nikada zaboraviti. Našoj djeci bio je pravi otac i majka. A i s nama se uvijek prijateljski razgovarao. Njegovi savjeti nisu nam nikada uzmakli. Naše selo izgleda pusto i žalosno. Osim veleč. g. Kirca nemamo nikoga više koji bi tješio. Unatoč svega toga ostajemo nepokolebivi Slaveni, koji ne ćemo nikada odustati od naših prava. Živimo u čvrstom uvjerenju, da će se ponovno pojaviti u Motovunskoj šumi naš gorostas, Veli Jože, i da će opet osvanuti bolji dani.

Franina i Jurina

Fr.: Jurino, ti bolje vidiš: ča ovo piše ovde, na ovoj harte.

Jur.: Piše: p. i.

Fr.: A ča to zlamenuje?

Jur.: To zlamenuje, da si ti — individuvo perikuložo. A ki ti j' to naštampal?

Fr.: A vej si ga vrag! Trebeda kakov karabinijer. Bože moj dragi, kako je ovi svet čudan i mirakuložan. Kada sam ono bival va Radkersburge, bil sam p. u. — a sada sam p. i. Ako još koliko poživem, ću bit morda i p. a., a to će reć: porko asino!

Jur.: To ti je tako: slova se menjaju, a nevoja ostaje, kakova j' bila i prej. Se spamećuješ, kako je ono još pod Franc Jožefom pokojni profešor Mandić, oni od Naše Slogi, moral svako toliko hojevat na sud?

Fr.: Kako da se ne spamećujem! Koliko je meseci, toliko je puti na leto moral pred jurati za ono, ča j' bilo va Sloge napisano.

Jur.: Kako si mogal štat va zadnjoj «Reči» ni ni danas puno bolje. I ovi dni su redahturi nekeh našeh novin morali napravit **Dopelraje** i marširat **direcijon** — Tribunale, da pred sucem odgovaraju za ono, ča je va njihoveh novinah napisano.

Fr.: A zač ih to tuže? Ter naše novini ne pitaju drugo, nego da se našem ljudem daju one iste pravice, ke imaju i Talijani va ovoj državc. Talijanska se deca moru va škole učit va svojem, talijanskem zajike, a naši pitaju, da bi se i naša deca mogla učit va školah va svojen zajike. Mussolini je rekal: uguvali doveri, uguvali diritti! Mi plaćamo franjki, kako i Talijani, pošiljemo svoju decu va kazarmi, kako i Talijani, činimo sve, ča nam se zapoveda — — dunke, ja ne znam, zač ne bimo mogli imet i mi sve pravice, ke nam gredu nesamo po Bogu nego i po obećanju največeh Talijani. Zakon bi moral bit za sveh jednak.

Jur.: Moral bi bit!

Fr.: Najzada ja okole sebe ne čujem drugo, nego samo: Libertà! libertà! i libertà!

Jur.: Ja, ma ne za svakega!

Fr.: Ma to ni pravo! Čuj, Jurino! Ja sè kadagod promišljam malo, ča su nam i koliko su nam već do sada svega i svačesa opravili... Znaš, da je tega već i previše?

Jur.: Ja pak mislim, da će još tega bit!

Fr.: Ma kamo već! Poslali su nas na internacije, stavili va pržuni, potirali su nam učitelji, redovniki, lekari, odvetniki, činovniki — malo manj svi naši pismeni ljudi i to ne po pet po šest, nego na stotini, na tisuće. Zgoreli su nam Narodni domi, knjigi, decu nam otki-

PODLISTAK

Što veli pjesma o ljubavi?

Po Bogdanu Krčmariću.

Što je ljubav? Vjetrić milen
Što se brati s pramaljećem,
Cielivajuć igra s cviećem.
Što je ljubav? Vihar silen
Što se pod njim obaraju
Cviet u vrtu, dub u gaju.

Ovako je definirao ljubav miljenik svih zaljubljenih, Stanko Vraz, a koliko pjesnika prije i poslije njega ne zaigraše pjesme. «toj divnoj božanskoj kćerki, što je otac uda za svijet bijedan, da po njemu svuda srećom radja i na oca sjeća; toj svetici, kojoj svatko dube hram u srcu; jer sva srca ljube», kako no veli P. Preradović. — Ta ljubav, veli taj hrv. Petrarka, «carstvo božje drži, ravna, cijeli; ona uči majku grliti, umiljati se ocu; brata, sestru, prijatelje, znance, redjati si okolo srdašca, ona stvara prijatelje, ona silno sve narode giblje, krune njiše i prijestolja ziblje — — ona srodna srca i pameti spaja u jedan plam žarke strasti, te im slast je vrhu svake slasti». —

U pjesmi je najizrazitije istaknuta ljubav pa ljubav prama prijateljima, djeci, otadžbini i Bogu. —

Ljubav ljubi ono, što je lijepo, što i oku godi i srcu i duši prija.

Djevojka je lijepa, ako je «tanka a visoka». Lijepu djevojku pjeva pjesma evo ovako:

Crne oči ko dvie trnjinice
Obrvice s mora pijavice;
A obrazi dva gjula[1]) rumena,
Bijeli zubi, dva niza bisera,
Rujna usta, kutija šećera,
Rusa kosa, kita ibrišima,[2])
Dva solufa,[3]) dva končala zlata...
Kada igra, kon' da[4]) paun šeće,
Kad govori, kon' da golub guče,
Kad se smije, kon' da sunce grije,
Kad pogleda, kano soko sivi. —

Ili:

De motri ju, ko jela ti je vita,
Na snježnom licu ružice joj cvatu,
A svilni prami nalik su joj zlatu,
U očima su joj nebesa skrita...

Ili:

Usta tvoja, rajske dveri[5])
Na koje su istrošeni
Svi mirisi i biseri...

Paša prigovara Muji, što se preveć na ašike[6]) daje; a on se ispričava:

Kakove su Fočanske djevojke,
Nabjele se i nabakame se,[7])
A navuku srmu[8]) na obrve,
Kara-boju,[9]) na sila-solufe,
Pa zataknu ruke u džepove,
Pa se šeću, po sokaku mlade:
I ti bi se pašo prevario,
I ti bi im obljubio lice! —

[1]) dva gjula — dvije ruže, [2]) ibrišim — svileni konci, [3]) solufi — vitice, uvojci kose, [4]) kon' da — kao da, [5]) dveri — vrata, [6]) ašik — ašikovanje — ljubakanje, [7]) nabakamiti se — namazati se bojom, [8]) srma — srebro [9]) Kara-boja — crna boja.

A koji Homer da divnije izrazi snagu djevojačkih očiju neg' li hrv. narodna pjesma, kad veli, da je «okom Travnik zapalila»?

A tko da nabroji, kako svi pjesnici svoje zlato opjevaju, kako joj svako milje pod noge bacaju.

Mirza Šafi, nemože svoje Zulejke ni angjelima u raju ni ružama ni suncu sravniti, jer su u angjela grudi ledene, pod ružom bodlje skrivene, a sunce oblak prikrije, a Zulejka?

«Bodlje nema, toplo ljubi, sjajna je,
Nikom drugom, sama sebi ravna je».

I junak, ako će biti lijep mora biti visok, oči žarke munje; mrki brci su obično pali po tokama, pa se sjaju toke kroz brkove, kao mjesec kroz jelove grane. Odijelo dakako mora biti po izbor, konj dobar, pa je junak savršen. Mlad junak je obično: «lijep kao djevojka, podbila ga mrka nausnica».

Ili:

Ive li je, sunce li je,
Uzda li je, zlato li je,
Sedlo li je, srebro li je?!

Ili:

Mili Bože, divan junak,
Na njem zlato, na njem svila,
Kad prek' polja, čudi mu se
Iz oblaka tanka vila;
Kad kroz selo, čudi mu se
Krasno jato djevojčica;
Kad kroz goru, čudi mu se
Suri oro, gorska tica. —

Pa ljepota čini čudesa na svijetu. Pripovjeda se, da je jedna divor-moma, bijesna tigra ukrotila, te da se je pred njom previjao kako no janješce. Ali ljepota ukroćuje i silne junake, koji nemaju straha ni od puške ni sablje ni od samoga pakla. Oni klecaju, oni poniču pred divnim pogledom, oni venu pred jednim smjeskom rujnih ustanaca, oni dobrovoljno pružaju ruke na okove boginji u slici djevojke... Zaljubljeni su. Ali neka govori pjesma:

Oj djevojko, selen velen
Neuzvijaj obrvama,
Nezadaji jad momcima,
I meni si jad zadala:
Konja vodim, pješke hodim
Čizme nosim, a bos hodim
Hljeba nosim, a gladan sam,
Vodu gazim, a žedan sam.

Ili:

Oj djevojko dušice,
Sapni puce pod grlom,
Da se grlo nebieli,
Da me srce neboli...

Ili:

Kako me je ljepotom zanijela,
Oko mene s' polje okrenulo,
I za pojas svijetlo oružje.

Primorac sjetno pjeva:

Volil bi je raspasati,
Neg' li s carem večerati,
Volil bi je obljubiti,
Neg' li carev vezir biti.

(Nastavit će se).

ju od materinskega zajika, potalijanju nam zadnje školice, brane nam gorit naš zajik po sudeh i po sveh redeh, prisilili su nas, da va novinah pišemo talijanski, ča smo već napisali hrvatski — i sto milijun takoveh stvari: la kako se vraga zmisle sve ovo?

Četiri tisuće let kulturi ni miga s prstom v uho.

Pak ča ti zaspravlje misliš, da bi oni mogli još ča splest proti nam?

To se zna, da bi. Jedan dan mogla, stavimo, prit zapoved, da se već ne smeju štampevat ni hrvatske ni slovenske novini.

Dobro je — ako ne budemo mogli pisat, ćemo mej sobum razgovarat, pak će bit svejedno.

Ja, ma more prit zapoved, da ne smemo ni razgovarat mej sobum. Ča ćemo pak onput?

Ja bim otel videt onega, ki bi mane zabranil, da ne smem govorit s mojom Marom.

Jur.: I to bi se moglo dogodit. Oni bi mogli inventat kakovu makinu, ka bi njim povedela sve, ča ti govoriš s tvojom Marom.

Ti si, Jurino, nemo! Kada se j' to videlo, lepo te prosim!

Jur.: Videli smo ih već svakega kolora, pak ne bi bilo nikakovo čudo, da vidimo još i neč takovega. Ja se, da ti pravo rečem, ne bim začudil, da mi jedan dan pride ki od njih, pak da mi reče: Vu. Jurina, gave pensado in kvešto momento kvalkekoša de propaganda. Ja bim rekal: No že vero! Ma on bi mi nato stegnul vanka jedan štrumenat i rekal bi:

— Aj že vero, perkè mijo štrumento me moštra, ke vu gave pensado de propaganda. Ja sam malo prej rekal, da pet tisuć let kulturi ni s prstom v uho.

Fr.: Prej si rekal samo četire tisuća, a sad si već krešil.

Jur.: To je svejedno, četire ale pet. I oni reču jedanput tri, drugi put četiri — kako njim va glavu skoči.

Fr.: Ja, ma svejedin, ja mislim, da do teh štrumenti ne će još prit tako brzo.

Jur.: Ako ne će do štrumenti, moglo bi do česa drugega. Da ti pravo rečem, ja se jako čudim, da nam još ni prišla zapoved, da njim moramo i postoli luštrat.

Fr.: Pak ča zaspravlje misliš, da bi mogla prit i ta zapoved vanka?

Jur.: Prišle su druge, zač ne bi i ona?

Fr.: A ča bimo mi onput?

Jur.: Ča bimo? Luštrali bimo. Befel je Befel!

Fr.: A kako biš to — — — — ?

Jur.: Kako bim to — ? A lepo! Zel bim zdelicu patini, pa bim najprej jedno pol uri pljuval va nju. Onput bim zel dve debele škartaci, pak bim ti ih zabol va onu popljuvanu patinu, pak bim mu ih na postoleh stresal tako jako, da bi se sve okole prašilo od crne peni i sve bim strugal i strugal i peval:

Danas meni, sutra tebi —
gun! gun! gun!
Dio non paga onji sabo —
gun! gun! gun!
Svaka sila za vremena
gun! gun! gun!

Fr.: Svejedin, ja ne bim rad bit va kože onega, kemu biš ti postoli luštral!

IZ PRODANI KRAJ BUZETA.

Naše selo na Svisvete nije učinilo sebi čast. Budimo iskreni i recimo — pogriješili smo. Već nam predbacivaju svi razumni ljudi i naša susjedna sela, da smo popustili općini i Italijanima, te dopustili da nam svira na plesu njihova glazba. Istina, zagrabili nas za gut: bez naše (italijanske) glazbe ne ćete plesati, ali sveisto nije pametno velike naše narodne stvari i naše narodno poštenje prodavati za — ples. Da bi zašto, ali radi plesanja! Kad bi nam Italijani i oni na općini ponudili nešto vrijedna i korisna, recimo, kad bi nam oni isposlovali od vlade, da pečemo rakiju bez troškova, da prodajemo vino bez plaćanja takse od 20 l. po hl ili kad bi nam se snizili porezi i silne takse, da im ne znamo broja, uopće kad bi nam naši Italijani i fašisti pomogli da živimo ljudski i kršćanski, i onda bi ljudi rekli Prodani su popustili i najmili italijansku glazbu, ali to im se je isplatilo. Ali mi nismo dobili od njih ni groša u ime toga, nego jedino smo se nekako prodali radi plesa. Ja sam se o tome razgovarao s raznim ljudima, ali svi nam se rugaju. Ovako je pala prva sramota na naše selo. Sramota je druga, da se pustimo voditi za nos od jednog svog čovjeka, koji do malo vremena ne će biti na svom mjestu.

Prodani! Opametimo se! Pustimo ludorije u stran i laćajmo se pametnijeg posla!

Gospodarstvo

Novi porezi i naše zadruge.

Dosad su naše zadruge plaćale poreze na temelju starih zakona. U god. 1924. morat će u smislu kr. ukaza br. 148 od 11. jenara 1923. plaćati poreze, koji su valjani u starim pokrajinama.

Naše zadruge bit će silno opterećene sa novo-odmjerenim porezima. Radi toga preporučamo svim našim zadrugama, da se na to već prije nove godine priprave.

Zadružna Zveza u Trstu poslala je mjeseca rujna i augusta svojim članicama naročitu okružnicu, s kojom ih je obavijestila, da moraju prije 31. augusta 1923. predložiti poreznim uredima a) prepis bilance za godinu 1922., b) prepis zapisnika glavne skupštine sa posebnom točkom o odobrenju bilance za g. 1922 i c) iskaz činovništva sa visinom plaća. Naknadno su porezni uredi zahtijevali prepis pravila u italijanskom prevodu.

Porezni će ured na temelju napomenutih listina odmeriti porez za godinu 1924. Onim zadrugama koje nisu udovoljile zahtjevama poreznih ureda, odmjerit će se porez na temelju prijašnje bilance.

Porezni uredi odmjerit će privremeni porez na čisti dobitak, na pasivne kamate i na plaće činovništva. Definitivno odmjerenje poreza uslijedit će tekar iza sastave bilance za godinu 1924.

Visina poreza za pojedine zadruge bit će obzirom na njihovu formu, sastav i općinu, u kojoj imaju svoje sjedište, različita.

Porez na čisti dobitak iznašat će oko 20%, dakle skoro kao lanjske godine.

Porez na činovničke plaće morat će isplatiti same zadruge. Taj porez krećat će se — izuzevši doklade — izmedju 8 i 16 postotaka. Zadruge pak imaju pravo da opterete tim porezom činovništvo, ako se to ne protivi zvaničnom ugovoru.

Najteži udarac pogodit će zadruge kod isplate poreza na pasivne kamate t. j. na isplaćene i kapitalizovane kamate uložaka te pasivnih kamata tekućeg računa. Do sada su naše zadruge plaćale taj porez za račun ulagatelja, a da nisu istim opteretila potonje, jer je dotični postotak zajedno sa ratnom dokladom i invalidskim porezom iznašao 3:23%. Zadruge su takodjer u smislu novih zakona primorane da plaćaju taj porez na račun ulagatelja, pošto je način istjeravanja jednostavniji i brži te pošto imadu, kao dosad, na temelju 15. čl. zakona od 24. augusta 1877. pravo, da istim opterete vjerovnike.

Kako spomenusmo, to se do sada nije izvadjalo zbog malenog postotka. Budući da je postotak tog poreza povećan na približno 26%, odnosno — što inače još nije stalno — kod zadruga na neograničeno jamčenje na približno 18%, držimo da je isključeno, da će moći naše zadruge, koje ne rade sa dobitkom, u buduće nositi taj osamkratni teret.

Radi toga ne preostaje zadrugama drugo, nego da pokriju iznos, koji će morati plaćati za rentovni porez, sa povećanjem kamata na zajmove ili smanjenjem kamata na uloške ili s odbijanjem odgovarajućeg iznosa kod isplata i kapitalizovanja kamata i to u visini 25%. Pojedine zadruge treba da se odluče za jedan ili drugi način. No prije definitivne odluke neka dobro prouče momenat i lokalne novčane prilike, a naročito množinu i likvidnost svojih sredstava.

Iznos privremenog poreza, koji će biti već ove godine odmjeren za godinu 1924., morat će zadruge isplatiti u 6 obrokâ: 10. febrara, 10. aprila, 10. juna, 10. augusta, 10. oktobra i 10 decembra. U slučaju, da zadruga ne isplati odredjeni obrok do 18. spomenutih mjeseca utjeravatelj poraza ima pravo da odmjeri globu od 4%-taka. Što više: ako zadruga ne isplati dotičnog iznosa u roku od 5 dana iza dospjelosti, onda ima pravo da utjera porez putem ovrhe.

Plati li zadruga na temelju sastavljene bilance za god. 1924. premalo ili previše poreza za godinu 1924., to će se naknadno urediti: u prvom slučaju morat će kasnije nadoplatiti razliku, a u drugom će joj se povratiti natrag višak iznosa. U tom će smislu porezni uredi već sada kod privremenog odmjerenja zahtijevati od zadruga obojestransku obvezu, da se porez po dovršenoj bilanci za g. 1924. doplati ili da se povrati višak isplaćenog iznosa.

Kukuruzovina kao hrana marvi.

Kukuruzovina je vrlo dobra krmna hrana, ali naši gospodari nažalost malo paze na vrijednote krme. Vidjet ćeš u kasno proljeće, kako stoji ta kukuruzovina još na polju neobrana, doduše gole stabljike, jer je kiša, pa vjetar i snijeg i smrzavica skinula sa stabljike sve lišće. Zar nije to nemar? Jest, velik je to nemar, jer u kukuruzovini ima mnogo hranivosti za marvu. Škrobna je vrijednost za kukuruzovinu 20.3 posto, a za pšeničnu slamu je samo 10.9 posto, za ječmenu 19 posto, a za zobenu 17. Koliko je to više ima u kukuruzovini! U tom je velika vrijednost kukuruzovine. Pa ipak se toj hrani posvećuje vrlo malo pažnje i s njom se postupa upravo maćuhinski, iako to nije zaslužila.

Kad je kukuruz pobran, valja se pobrinuti, da se i kukuruzovina spremi. Istina, da ona treba mnogo mjesta, ali toliko se mjesta za tu važnu krmu mora naći. Najbolje je, ako se spremi u kakvu kolaricu, koja je izložena promaji, jer ako je spremimo, dok još nije sasvim suha u kakvu zatvorenu kolaricu, lako zapljesnivi, a pljesnica kukuruzovina ne smije se pohraniti, jer stoka lako oboli na probavnim organima. Kad je kukuruzovina suha, može se pospremiti u kamare ili u veće stogove. Dok je još vlažna, valja je spremiti u male plastove, koji stoje na široko i u rahlom položaju, da bude promaja čim veća.

Tijekom zime možemo mirne duše pohranjivati kukuruzovinu stoci, pa ćemo tako vrlo veliki dio druge hrane prištediti. Naš je narod pohranjuje obično tako, da stoci u jasle baca cijeli snop. To nije dobro, jer stoka izjede samo ono, što je mekano, a sve ostalo ostavi i širom pobaca. Sama kukuruzovina niti ne prija stoci, pa je zato najbolje, da se sasiječka i pomiješa s drugom krmom. Kad je kukuruzovina sasiječkana, može je stoka lijepo izrabiti. Kod sječkanja možemo lako i ne to pripaziti, da se sječka samo tanji i mekaniji dio, dok se deblji i tvrdi dio može upotrijebiti za nastor.

Kukuruzovina dade se i tako spremiti, da se odmah nakon berbe kukuruza posiječe, dopremi odmah kuću sasječka i ukiseli. Takvu ukiseljenu kukuruzovinu stoka vrlo rado jede, a osobito ako joj se malo pridoda i bundeva. To je upravo prava slast za stoku. Kukuruzovinom može da se hrani sva odrasla stoka.

Ako je imade toliko, da se sva ne može upotrijebiti, onda preporučamo našim gospodarima, da ju sječkaju i da ju upotrebljuju za nastor. Kukuruzovina imade naime vrlo veliku srčiku, koja je vrlo šupljikava te može da upija velike količine mokraće. Nama je poznato, da baš mokraća sadržaje vrlo velike količine hraniva u sebi a naročito vrlo skupog dušika, koji je za naše bilje od neizmjerne važnosti. Ta će se dakle mokraća upiti u kukuruzovinu, pa ne će od nje ništa propasti. Ta će kukuruzovina doći na gnojište, gdje će se lijepo rastvoriti, pa ćemo dobiti obilo gnoja, koji je i vrlo dobar, ali treba paziti, da se ne baci taj nastor samo na hrpu, već da se lijepo složi, da bude vlažan i da je zgažen, jer će tako dobro sazreti i biti prikladan za gnojenje.

Vidimo eto, da je kukuruzovina vrlo važna i da zaslužuje osobitu pažnju, pa stoga upućujemo naše gospodare, da ne postupaju s njom maćuhinski, već da je lijepo spreme i upotrebljuju za hranu svoje stoke, a isto tako i za nastor. Ako odsad budu više na nju pazili, kako je ovdje opisano, imat će odatle u svome gospodarstvu lijepe koristi, a to im ne će biti žao.

Mala seljačka škola

Rdju s noževa, vilica itd. odstranit ćeš ovako: Rdjave stvari metni u rastopinu od cinklorida, što ga u dućanih ili u apotekah dobiješ, i ostavi ih u njoj šest do dvanaest sati, ako su manje ili više rdjave. Po tom ih izvadi i očisti krećom za takovo čišćenje i operi. Kada tim krećom čistiš, pazi da svakuda dopre, da ne ostane što od cinklorida, koji bi gvoždje oštetilo.

Stakla na prozorima ne čisti vodom, ako hoćeš da budu čista, već najprostijim špiritom i spužvom, a mekanom kožom ih otari. Voda nečist na staklu razmoči i tim se staklo zamaže. Kada se pak spužva u prosti špirit umoči i tim staklo čisti, nečist se u špiritu ne rastopi, jer špirit čist ostane, već nečist sa stakla spadne. Tako prani prozori ne će se ni smrznuti.

Dobar maslac od staroga skorupa. Mali gospodar s malo krava dugo treba, dok toliko vrhnja sakupi, da može maslac praviti, te tako maslac neslastan, nevaljan postane. Tomu zlu može se pomoći ako dodamo 30 do 40 grama soli na jednu litru. Time maslac nesamo da će biti bolji, nego biti će posve dobar i slastan, te će se i brže napraviti.

Ako se krava, kad ju dojiš, riče, opaši ju čim oko trbuha jako, i ne će se ritati.

Kako se čisti šivaći stroj? Ako se na šivaćem stroju ulje utvrdi, pak se na njem raditi više ne da, uzmi benzin (iz ljekarne) i namaži kistom ili perom sva mjesta uljem zamazana. I u škuljice ga isto tako nalij, pak gazi stroj, da se kreće. Poslije krpom otari stroj i opet namaži.

Mlijeko gasi vatru od petroleja. Prevali li se svetiljka od petroleja, pa gori li oko nje, uzmi brže bolje ma kakova mlijeka i polij vatru. Za čas će utrnuti. Vodom ne gasi nikada takove vatre, jer će se vatra još više raširiti.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 21. novembra t. g. moglo se kupiti ili prodati:

100 švicarskih franaka za 403—406; 100 francuskih franaka za 125.15—125.65; 100 rumunjskih leja za 11.50—12; 100 čehoslovačkih kruna za 67.25—67.60; 100 madžarskih kruna za 0.11.50—0.12.50; 100 austrijskih kruna za 0.03.25—0.03.32; 100 njemačkih maraka za —.—; 100 jugoslavenskih dinara za 26.05 26.30 i jedan amerikanski dolar za 32.10—33.20 italijanskih lira.

Zdravstvo

Nova bolest.

U čitavoj Americi pojavila se nova bolest, koja je prozvana tularemija. Ona se širi pomoću kunića, miševa i muha. Šest liječnika, koji su proučavali bolest, takodjer su obolila, medju ovima najbolji američki liječnici. Bolest počima sa jakom groznicom, koja traje tri sedmice, a tada dolazi oporavljanje bolesnika puna 2 mjeseca. Smrtnih slučajeva je malo. Bolest se pojavljuje najviše ljeti. Nadjen je uzročnik bolesti, pa će se valjda i lijek pronaći. Po najnovijem istraživanjima epidemija se širi i pomoću stjenica, buba, uši. Ta je bolest najveći strah i trepet američkih poljodjelaca, jer se najviše u ljetu širi, pa ih priječi u njihovim najvećim poljskim poslovima.

O ljekovitosti i hranivosti grožd ja.

Neki ugledni italijanski liječnici tvrde, da liječenje grožd jem doista donosi koristi. Dosad se mislilo, da na tom nema mnogo istine, ali sada izgleda, da hranjenje grožd jem doista može da koristi bolesnima i slabima. Grožd je sadrži velike količine nekog posebnog sladora, koji se zove grožd jani slador. Uz to grožd je ima u sebi mnogo kiselina, kao kiselinu kombiniranu sa potašom, a kraj toga i neke za ljudsko tijelo vrlo potrebite soli. Zbog ovog svog posebnog sadržaja može grožd je da pruži čovječjem tijelu nekoliko izvrsnih hranivih materija, koje proizvode u prvom redu toplotu i mehaničku snagu, zbog čega se grožd je može preporučiti svakom, čije je tijelo slabo ishranjeno, a tko hoće da odeblja, mora nekoliko mjeseci da se upravo prejede grožd jem. Uz to grožd je koristi svima, koji imaju tešku probavu i neurednu stolicu.

Politički pregled

Španjolski kralj i kraljica u Italiji.

Ovih dana došli su u posjete italijanskom kralju Nj. V. Viktoru Emanuelu III. španjolski kralj i kraljica. Tom prigodom pozdravilo ih je cijelo novinstvo Italije. Dolasku španjolskoga kraljevskoga para podavaju veliko političko značenje, jer je ovo prvi put, da u Rim dolazi jedan eminentno katolički vladar. Kako je poznato, ovaj posjet španjolsk. kralja ima da afirmiše novu latinsku politiku izmedju Italije i Španjolske, a u isto doba da utvrdi sklad u politici izmedju italijanske vlade i Vatikana. U Rim su takodjer stigli španjolski novinari i posjetili Mussolinija, koji im je dao vrlo dugu izjavu o obnovi italijanske politike uopće, a naročito prema Španjolskoj i Vatikanu. Glede Vatikana je izjavio, da su Italijani najvećim dijelom katolici, i da se klanjaju rimskom papi kao simbolu vječnoga Rima, bez kojega ne bi bilo italijanske povijesti. «Moja je vlada, rekao je Mussolini, »doprinjela tome, da riješi duhovni problem koracajući ispravno putem tome cilju. Politika se italijanske vlade i nacije obnavlja i sredjuje postepeno, ali stalno prema crkvi i prema vjeri. Ove smjernice odobrava cijela italijanska javnost, a sada treba da ih uvidi i shvati i inostranstvo.

Italija.

Prošlog je tjedna Mussolini govorio u rimskom senatu o italijanskoj vanjskoj politici. Najprije govorio o ruhrskom pitanju i izjavio, da se stanovište Italije u tom pogledu može ovako precizirati: Sniženje njemačkih dugova može se provesti samo u odnosu sniženja medjusavezničkih dugova. Njemačkoj se ima podijeliti moratorij na više godina, a pri tom treba segnuti za garancijama i zalozima. Ruhr se ima izprazniti, čim saveznici dobiju u ruke zaloge. U unutarnje prilike Njemačke se Italija ne će pačati, nego treba politički i finansijski pomoći onu njemačku vladu, koja bi bila kadra da garantuje, da će ponovno uspostaviti mir u državi. Italija je protiv svih teritorijalnih promjena i protiv vojnih okupacija novih područja. Nato je prešao na pitanje okupacije Krfa, te je ustvrdio, da je naložio, da italijanske čete okupiraju Krf samo za to, da imadne zalog u rukama i da podigne prestiž Italije kod balkanskih država, koji je bio pokoleban, g. 1920., kad je Italija morala da izadje iz Valone. Prelazeći na riječko pitanje izjavio je izmedju ostalog i slijedeće: «Ovo je jedna od najmučnijih baština naše izvanjske politike. Da izgubimo Rijeku, odrekli smo se Dalmacije, odrekli smo se i Šibenika, koji bi nam bio vrlo drag, ne samo za tô, jer se tu rodio Nikola Tommaseo, već zato, jer je to jedna strahovita baza sa pomorskog gledišta. Natjerali smo Zadar na prosjački štap, tako, da smo oko Zadra morali stvoriti jednu nespretnu zonu, da dademo tako ovom gradu materijalnu mogućnost da živi. I nismo dobili Rijeku! Vi znate, da sam donio Svetomargaretska utanačenja na prihvat pred Senat i pred komoru. Sforzino pismo nisam donio; ono postoji i ne valja ga zanijekati, usprkos toga, što je ono bilo dugo vremena tvrdoglavo demantovano. Rijeka nije samo problem, to je trn u našem boku. Politika jedne velesile mora imati široki horizont. Medjutim, dok su se vodili ovi pregovori, ja sam na Rijeku poslao jednog guvernera: generala Giardina. A zašto? Zato jer je položaj u gradu bio vrlo težak: materijalna bijeda i moralna bijeda! Poslao sam generala Giardina na Rijeku još zbog jednog razloga: da budem matematski siguran, da će svako riješenje biti izvršeno. Sa novinarskog i polemičkog stanovišta dopuštam, da se pojedinci i grupe interesuju vanjskom politikom, ali oružana vanjska politika, od koje odvisi budućnost Nacije, ona pripada jedino i isključivo odgovornoj vladi.» — Govoreći o politici mira, rekao je: «Politika mira ne smije imati zavezane oči. Ne smije da bude optimistična ili panglosistička (Panglos — jedno lice iz Voltaireovog satiričkog romana »Candide«, gdje se ruglu izvrgava optimističko naziranje na svijet. Op. ur.) Politika mira mora biti pametna i spremna. To, što se primjerice dešava u Podunavlju mora da nas uvelike zabrinjuje. Nedavno je izrečen govor po bečkom načelniku, koji aludira na skoro ujedinjenje Austrije i Njemačke. U izvjesni će čas Njemačka ponovno stupiti u igru evropske politike. Rusija se već oporavlja od svih svojih rana, od svih svojih ekscesa, ona više ne će nastupati imperijalizmom sa socijalnim biljegom, ona će možda krenuti putevima svog starog, sveslavenskog imperijalizma. Kad je već tako nemiran sav evropski život, kad je sudbina tako neizvjesna, moramo biti budni i spremni! Na svu sreću, mi se više ne nalazimo u godini 1920., kad je Italija evakuirala Valonu. Ona su vremena prošla. Kad sam ja dočuo za evakuaciju Valone, plakao sam i to ne kažem zbog puste retoričke fraze. Danas, hvala fašizmu, italijanski narod, koji je našao svoj duboki smisao jedinstvene discipline i Vojsku i Mornaricu, koje danas provadjaju vanrednu djelatnost, može se podvrgnuti svim kušnjama, kad se nalazi na kocki čast, interesi i budućnost otadžbine.»

Širite „Istarsku Riječ"!

Napadaj na italijansku misiju u Transilvaniji.

Italijanska misija, koju je sačinjavalo nekoliko oficira, a koja je imala zadatak da istražuje italijanske izgubljene vojnike, bila je napadnuta kod Borzeka, u Transilvaniji, od jedne razbojničke bande. Razbojnici su ispalili nekoliko hitaca na misiju, te su ranili dva oficira, medju kojima sina bivšeg načelnika Rijeke, kap. Rikarda Gigante. Razbojnici su misiju opljačkali, a zatim pobjegli bez traga.

Italijanska vlada odmah je uputila oštru notu u Bukarešt zatraživši zadovoljštinu.

Rumunjska je vlada odgovorila, da je naredila potjeru za razbojnicima i da će ih najstrožje kazniti.

Njemačka.

Poslije neuspjeha Hitler-Ludendorffove pobune moglo se je vjerovati, da su se odnosi izmedju Bavarske i Reicha poboljšali i da će se njihov spor izgladiti. Ipak nije tako. Položaj je ostao u suštini nepromjenjen. Von Kahr se je doista upro Hitleru i Ludendorffu, ali ne za ljubav republici i berlinskoj vladi, nego po zapovijedi kneza Rupprechta, koji nije htio da Bavarska olakša Hohenzollernima povratak u Njemačku.

Hitlerov pokret smjerao je na osvojenje Berlina u potpunom suglasju sa pruskim reakcionarcima, koji bi bili ostali gospodari položaja i koje bi Bavarska morala da i dalje sluša. Naprotiv von Kahr, tumačeći vjerno osjećanje svojeg visokog zaštitnika, hoće da Bavarska postane središte nove carske Njemačke. To se jasno vidi iz proglasa što ga je izdao i u kojemu izmedju ostaloga kaže:

U mojoj je ruci usredotočena cijela izvršna snaga bavarske države, koja mora postati klica nove državne forme, pune časti i pravde. Na mojoj glavi i u mojem srcu leži odgovornost ne samo domovine, nego i veliki njemački ciljevi ovog časa. U ovom duhu skupljeni su oko mene bavarski Reichswehr i pokrajinska policija, te smo odlučni da nastavimo naš put. Mi pozivamo sve kojima je domovina prije svega. Čas je težak i odlučan. Moji neprijatelji misle, da je narodna ideja propala radi dogadjaja zadnjih dana, ali mi to ne ćemo dozvoliti. Mi ne ćemo ostaviti našu zastavu crno-bijelo-crvenu. Bavarska na čelo Njemačke!

Ovaj proglas, kaošto uopće cijelo ponašanje von Kahra posljednjih dana, razdražilo je nacijonalističke krugove omladine. U očekivanju teških dogadjaja, bilo se je slilo u München mnoštvo omladine iz svih krajeva Njemačke, sa tvrdom nakanom, da se sruši sadašnja berlinska vlada, jer da nije znala da zaštiti čast Njemačke. Ovi omladinci sada su kivni na bavarski partikularizam von Kahra, koji je kriv propasti Hitlerove pobune. I za to se po Münchenskim ulicama redaju povorke sa neprijateljskim poklicima proti izdajici von Kahru. On se je pak zabarikadirao i opkolio pješadijom i mitraljezima u jednoj vojarni i pozvao glasovitog nacijonalističkog kapetana Ehrhardta kojega je predobio za svoje planove.

Zadnjih dana zavladao je mir u Münchenu, jer je Ehrhardtu uspjelo da privuče dio omladine, a i sam von Kahr odlučio se je da pusti iz zatvora Ludendorffa, samo da ponovno steče uzdrmanu popularnost. Svi ovi dogadjaji objašnjuju ponašanje von Kahra i pravi razlog neuspjeha Hitler-Ludendorffove pobune; i još više uvjeravaju, da je republika u Njemačkoj u najozbiljnijoj pogibli. Radi se samo o tomu tko će biti na čelu budućoj carskoj Njemačkoj, da li Prusija ili Bavarska, Hohenzollerni ili Wittelsbachi.

Bugarska.

U Bugarskoj su se proveli ovih dana državni izbori. Prema dosadašnjim vijestima, koje dolaze iz Sofije, vlada je iznijela pobjedu u gradovima i na selu. U Sofiji vladine stranke sa socijalnim demokratima dobile su 15.000 glasova, komunisti 8.000, nacionalistička grupa dr. Radoslavova 7.000. Iz ostalih gradova rezultati još nisu tačno poznati, ali se ipak javlja da su svuda pobjedile vladine stranke. Opozicija nije dobila skoro ništa. U Varni su ipak pobjedili komunisti. Komunisti su ondje dobili 4.400 glasova, vlada sa socijalistima 3.000 i liberali 2000 glasova. Sa sela još nema detaljnih izvještaja. Javlja se da ima mjesta, u kojima opozicija nije dobila niti jednog glasa — sve je glasalo za vladu. To je najbolji dokaz, da se vlada poslužila i nasilja prigodom izbora.

Amerika.

Ovih dana proslavili su u Americi na najsvečaniji način obljetnicu primirja Saveznika sa centralnim vlastima. Američani su priredili burne ovacije bivšem predsjedniku Wilsonu. Tom prigodom je Wilson, kako je to danas već običaj u političkom životu Amerike, u svojoj sobi govorio pet minuta na bezžičnom telefonskom aparatu, koji je njegove riječi razaslao čitavom svijetu. Woodrow Wilson je u toj svojoj usmenoj poslanici svijetu kazao: »Obljetnica primirja mora da u nama izazove veliku i uzvišenu viziju one borbe, koju su pobjedonosno izvojevali demokracija i pravo. Plemenita su sjećanja na tu slavnu epohu nesrećom unižena i postala teška zbog sramotnog djela, koje smo izvršili time, što smo okrenuvši ledja svojim saveznicima, odbili da uzmemo svoj dio odgovornosti za uspostavljenje mira a koji je imao da bude rezultat rata dobivenog pod cijenu života i novca. To je djelo sramotno zato, što smo se prkosno i egoistički osamili, a tim sramotnije što je ono uistinu drsko i nečasno. Ovaj čin mora uvijek medju nama da ostane kao izvor dubokog mučenja. Moralne dužnosti prema slobodi i časti neizbježno će nas primorati da se na tu pogrešku navratimo, kako bismo ju spravili, te da preuzmemo na sebe odvažnu zadaću poštovanja prema samome sebi te ukazivanja izdašne pomoći svijetu, jer svaki dobri Amerikanac želi da Amerika uzme učešća u dogadjajima svijeta.

Školski proveditor Reina o školskim prilikama u selu Babići.

Naš narodni poslanik dr. Ulikse Stanger potužio se školskom proveditoru na školske prilike u selu Babići, o kojima je već bilo govora u našem listu. Na tu pritužbu naš narodni poslanik dobio je ovaj odgovor:

Častivrijedni gospodine poslaniče!

Odgovarajući na Vaše pismo čast mi je saopćiti Vam slijedeće:

Od g. 1921. postojala je u Babići područnica slovenačke pučke škole iz Mareziga. Ta područnica bila je odvisna od centralne škole. Mjeseca augusta t. god. zamolilo je 41 roditelja iz Babići, da se ustanovi za 61 njihovo dijete redovita **italijanska** škola. Ta škola je bila odmah ustanovljena, a otvorena 1. oktobra t. g. Okružje te škole opsiže tri porezne općine (Babiće, Centure i Rojce), koje su previše odaljene od Mareziga, a vrlo blizu Babići. Školu polazi 61 dijete. Netom je bila ta škola otvorena, nekoji su dječaci italijanske škole bili napadnuti kamenjem od svojih drugova iz Mareziga, a nekoji roditelji nisu htjeli šiljati svoju djecu u školu u Babiće, akoprem su u nju upisali djecu još prije nego što je postala obična područnica, odnosno prije nego što se izpremjenila u italijansku školu. Kad sam dobio o tome obavijest od općinskog komesara iz Mareziga, najprije sam se pobrinuo pomoću kr. oružnika, da se zaprijeći smetanje učenika italijanske škole a zatim sam naložio komesaru, da zabrani upisivanje djece iz školskog okruga Babići u mareziigansku školu. Ta naredba imala je namjeru, da zaprijeći nedopušten manevar, dok je s druge strane posvema utemeljena u smislu odredaba pokrajinskog zakona od 30. marta 1870. br. 20, koji propisuje u svojem 9. i 10. paragrafu, da djeca moraju posjećivati školu svojeg okružja. Istina, 11. paragraf dozvoljuje iznimku glede te dužnosti, ali jedino u slučaju, ako to dozvoljavaju školske prostorije izvan okružja, što ne važi glede slovenske škole u Marezigama. Inače takva iznimka može se dozvoliti samo u izvanrednim slučajevima, kada to iziskuju posebne lokalne prilike (ako je škola, koja se nalazi izvan okružja, bliža boravku učenika, ako su bolji putevi itd.), što ne važi, kako gore spomenuto, radi italijanske škole u Babići. — Izkazalo se, da su pritužbe radi držanja komesara g. Padovana u Marezigama, koji je jedino izvršavao naredbe potprefekture, posve neutemeljene. Samo jedamput se je smatrao primoranim da izbaci iz ureda nekog čovjeka, koji je činio nekakve opaske radi škole u Babići, koje nisu bile u skladu sa časti prama oblastima, i izjave, koje su bile u narodnom pogledu malo ortodoksne.

* * *

Tako odgovara školski Proveditor Reina narodnom poslaniku g. dr. Stangeru. Taj odgovor zaslužuje, da ga dobro zapamtimo. Izgleda, da se gosp. Proveditor čak i ponosi sa poitalijančevanjem naših škola. Kakvim sredstvima su se Italijani služili prigodom poitalijančivanja naših škola, to nam najbolje svjedoči gornji odgovor. Gosp. Proveditor sam veli, da je upotrebio protiv školske djece kr. oružnike. Što se tiče zamolbe roditelja, da se pretvori slovenska škola u italijansku, o tome uopće ne treba da govorimo, jer je već svima poznato, kako je došlo do te škole. Naš dopisnik nam je u 43. broju Istarske Riječi posve jasno rastumačio, kako je došlo do molbe za italijansku školu. Njegovom izvještaju nemamo ama baš ništa da primjetimo. Da nisu općinski komesar i oružnički brigadijer iz Mareziga pritiskali naš narod, sigurno ne bi bilo nikada došlo do molbe za italijansku školu u Babićima.

Otpušteni učitelji.

Ima ih na buljuke, po svim kotarima Julske Krajine. Čekaju, da će biti opet namješteni, jer im je to obećano. Obećanja traju i sada. Neki su učitelji zatražili otpusni dekret, ali Italijani im ga ne dadu. Ili se stide ili bi htjeli, da učitelji odu od svoje volje prijeko, pa da mogu kasnije reći: mi bismo namjestili hrvatske učitelje, ali evo — nema ih. Stara, odviše prozirna, otrcana i da pravo kažemo, jednoga velikoga naroda nedostojna igra!

ŽUPNIK VRBKA POTJERAN IZ ISTRE!

Kako smo već u zadnjem broju našeg lista javili, nedavno se uputio župnik Vrbka u Trst, da izruči biskupskom Ordinarijatu svoje župničke spise i da je bio putem aretiran i odveden opet u Lanišće. Danas pak doznajemo, da je bio iz Lanišće odmah odveden u Trst, gdje je ostao dva dana pod policijskim nadzorom. Policijski agenti pratili su ga na biskupski Ordinarijat, u gostionu i drugamo. Kod objeda su sjedili agenti za istim stolom, gdje i župnik. Dne 15. o. mj. otpratili su ga oružnici do granice. Gosp. župnik je zapustio Istru, koju je toliko ljubio, sa suzama u oči. Kakva čuvstva su se radjala u njegovoj duši, o tome ne treba da pišemo, to više, kad znamo, da je bio ispraćen odavle kao najveći zločinac.

Što je s „nadodanim satovima?“

U famoznoj školskoj reformi stoji, da će se hrvatski i slovenski jezik podučavati u »nadodanim urama« (ore aggiunte). Već je Božić na vratima, a tih »nadodanih ura« još nema. I ne će ih biti!

I još će se tužiti na Radetzkoga!

Za trgovce vinom.

G. Petar Rabak iz Rakotola (p. Motovun) ima na prodaju par vagona dobroga vina i više kvintala krumpira. Tko želi kupiti, neka se obrati na njegov naslov.

Svega po malo

Divna svijest koruških Slavena u austrijskom ropstvu.

Pred dvije godine bilo je u Koruškoj na izborima za austrijski parlamenat 9869 slovenskih glasova, a na nedavnim sadašnjim izborima bilo je 9868 slovenskih glasova. Dakle usprkos njemačkog nasilja izgubili su Slovenci u dvije godine samo 1 glas, a i to nije nikakav gubitak, kada znamo, da je taj 1 izbornik mogao baš biti i bolestan, pa nije mogao glasovati.

Odakle riječ šovinizam?

Riječ šovinizam nastala je od prezimena jednog Franceza, rodom iz Rocheforta. Taj se je čovjek zvao Nicolas Chauvin (Nikola Šoven). Ovaj se Francez naročito iskazao za vrijeme ratova. Dobio je sedamnaest rana, izgubio tri prsta, ranjen u pleća itd. Poslije Napoleonove smrti uobičajio je da spava u postelji pokrivenoj sa franceskom zastavom: plavo, bijelo, crveno. Sve do svoje smrti bio je najstrašniji patrijota. Kad je umro, njegov je kovčeg bio obojadisan bojama franceske zastave. Njegovo prezime Chauvin postao je simbol, i za sve ljude, koji su se istakli u ljubavi prema svojoj rodjenoj zemlji, počelo se govoriti, da su šoveni. Tako je nastala riječ šovene i šovinizam.

Eksplozija u najvećoj ruskoj bolnici.

Iz Moskve dolazi vijest, prema kojoj se je u tamošnjoj najvećoj bolnici zapalio eksplozivni materijal i digao bolnicu u zrak. Svi bolesnici su ostali pod ruševinama. Nekoliko prolaznika, koji su se u to vrijeme nalazili u blizini bolnice, nastradalo je životom, dok ih je preko 80 ostalo ranjeno.

Zrnje biserovo.

Pravi osloboditelji nisu državnici, niti vojskovodje, niti vojnici. Čovjeka oslobadja samo onaj, koji ga čini misliti, jer misao je najsnažniji orač na njivi prosvjete iz koje niče Istina, ta jedina osloboditeljica ljudskog roda.

Slušaj savjet svačiji, a čini samo ono ... ti kucaj vlastitog srca odobri.

* * *

Sebičnjak i licumjerac sudi svakoga ... svom vlastitom kalupu: zato iskrenim ... vjeruje, zahtjevi mu nemaju granica, a ... koji se žrtvuju za ideale i omogućuju ... predak kulture, smatra ludjacima.

Književnost i umetnost.

Poziv na pretplatu.

Nakladni odio Jugoslavenskog Novinsk... d. izdaje epohalno djelo T. G. Mas... Rusija i Evropa. Studije o duhovnim ...jama u Rusiji, koje je prevedeno do sad... više jezika. Ovo monumentalno djelo, što je napisao uvaženi slavenski filozof i drž... plod je mnogodišnjeg studija ruske pros... ruskog života i ruske duše i kao takov... daje odgovor na sva pitanja o protekl... vijim pojavama u Rusiji odakle je za... potekao impuls za novi život Evrop... možda i cijelog čovječanstva. Tko želi znati budućnost Evrope treba da upozn... siju, taj izvor svega novoga, barem za ... Slavene. U ovom djelu, ogromnom ne ... opsegom nego i značajem, dao je Masaryk punu i vjernu sliku Rusije s onim dub... razumievanjem i finim osjećajem, koji je ...stven samo Slavenu kada govori o vel... slavenskom narodu. Djelo imade dva dĳel... prvom je osvjetljen sa osam poglavlja ...blem ruske socijalne i verske filozofije ... vremena Petra Velikoga do prve revoluc... masa i kontrarevolucije a u drugom je ... skica za rusku filozofiju povjesti i ... (Čaadajev: Slavjanofilstvo — Mesijani... Panslavizam — Aleksander Herzen).

Knjiga obuhvaća oko 20 araka, a cijen... je za sada 30 D. Tko pošalje nova... jed. ne plaća poštarine i dobiva knjigu ... D.; tko naruči i pošalje novac barem z... primjerka dobiva veći popust. No... rudžbe treba slati Nakladnom odjelu Jugo...venskog d. d. — Zagreb, Mošinsko... broj 6

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZ...
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA i IVAN STAP...
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU

Broj 47 Poštanski tekoći račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 29. novembra 1923.** Pojedini broj **20** cent. **God. I.**

„Istarska Riječ"

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin". Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatan popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a ne upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Nepravda, koja vapi u nebo

Evropa je u metežu, a s njome i cijeli svijet. Svaki čas izbijaju novi dogodjaji, prijete nove katastrofe, svaki je narod zaokupljen svojim nevoljama, — kud ćeš bolje zgode (mislili su naši rimski filozofi), nego li je ova sadašnja, da se u mutnome učini ono, čega bi se čovjek na svijetlu stidio da učini?...

I tako su oni, rimski filozofi, na vrat na nos prešurali onu famoznu naredbu o školskoj reformi, kojom se u našim školama zadaje smrtni udarac hrvatskom i slovenskom jeziku.

Istom naredbom pogodjeni su i Nijemci u italijanskom Tirolu. Kaošto su naše, tako su uništene i sve njemačke škole; kao i naša tako su i njemačka djeca primorana, da uče sve školske predmete u italijanskom jeziku. Prema tomu ne ide se samo za odnarodjenjem naše već takodjer i za otudjenjem njemačke djece. Mi smo već javili, da su protiv toga zuluma protestovali Nijemci u italijanskom Tirolu. Naši čitatelji znadu i to, kako su se u tom pitanju divno ponijele njemačke majke. One su čak uputile i pismo na kraljicu Jelenu, ali odgovora nisu primile, jer pismo, čini se, nije niti uručeno kraljici.

No ni Nijemci nisu kao ni mi, Hrvati i Slovenci, prestali da dižu svoj oštar prosvjed protiv one nečovječne naredbe. Ali filozofi u Rimu zato haju i ne haju; oni misle u svojim dubokoumnim glavama, da ćemo i mi i Nijemci još neko vrijeme galamiti, pa da će nam dodijati i mi da ćemo umuknuti.

Prevarili su se, jer ne samo što mi nismo prestali da dižemo svoj glas protiv nepravde, koja nam je nanešena, već, evo, sa zadovoljstvom konstatujemo, da se za ovo najnovije nasilje saznalo i vani u stranom svijetu, i da se već i odonuda u ime povrijedjenog čovječanstva dižu glasovi jakog negodovanja. Italijanske su novine već nekoliko puta pisale, kako se je spomenuta naredba bolno kosnula Jugoslavena, ma gdje oni bili i kojemu plemenu pripadali. Na tu grdnu nepravdu udarile su i češke novine i neke franceske.

A javile su se i njemačke novine. Iz njihova pisanja vidimo, da je njemački narod silno ogorčen zbog onoga, što se danas dogadja njegovim sunarodjacima u Italiji. A mi znamo, da je njemački narod danas zaokupljen i drugim, vanredno teškim pitanjima. Strašno se je zlo svalilo na nj: nevolja, glad, politička rascijepkanost, sasvim propalo gospodarstvo, novac bez vrijednosti, očaj, strahota još nikada nevidjena — eto, to je ono užasno, što danas razdire njemački narod.

Ali kod sve te svoje strašne nesreće njemački narod ne zaboravlja svoje braće u Italiji. Taj izmučeni narod diže u svojim bečkim, berlinskim i drugim novinama svoj oštar glas protiv ovog najnovijeg zuluma, protiv ove nepravde, koja je jednako zadesila Nijemce kao i nas Slavene. Nijemci potiskuju svoje neiskazane jade dokonu u pozadinu da mogu ustati u obranu svoje bespravne braće.

A to nije ni čudo! Krv nije voda! — kako lijepo dovikuje naša „Edinost", govoreći o tome.

Mi Hrvati imamo još jednu lijepu narodnu poslovicu, koja veli: **«Dobar se glas na daleko čuje; zao još dalje!»**

Ovu poslovicu neka naši ljudi drže dobro u pameti. Velik je, istina, darmar i metež u svijetu, ali bio on još i stotinu puta veći i zaglušniji, naš će se vapaj ipak čuti. Prije šezdeset i nekoliko godina vladali su u Napulju Burboni. Njihova je vladavina bila okrutna, nečovječna. Narod je stradao i vapio. Na taj vapaj veliki je engleski državnik pokazao prstom na Napulj i teškom riječi odsudio tlačitelje napoletanskog naroda. U isto ono vrijeme stenjali su balkanski narodi pod Turčinom; njihov se je vapaj takodjer čuo u svijetu. Vapili su i Poljaci, jer su i oni bili tlačeni sa svih strana — i njihov se je glas čuo. Čuo se je glas Alzačana, koji su stradali pod njemačkim gospodstvom — i njihov se je glas čuo. A čuo se i očajni krik dalekih Jermenaca — i pravedni se je svijet založio i u posljednjem ratu za njihovu slobodu. I Irci su neprestano pokazivali na Engleze, koji su ih tlačili, i njihov se je glas čuo, i njima je danas mnogo bolje, nego li im je prije bilo.

Ovi i mnogi drugi slični primjeri iz historije pokazuju i nama put, kojime moramo da idemo. Jao nama, kad bismo u ovom odsudnom času prignuli glavu i zamukli!

Nepravde, što nam se čine, vape k nebu! Vapijmo i mi — i naš će se glas čuti!...

Prije tri godine - na jučerašnji dan

U italijanskom Parlamentu, u sjednici od 28. novembra 1920. kad se raspravljalo o ratifikaciji rapalskog ugovora, čestiti Italijanac, Luzzatti, predložio je ovaj dnevni red: Komora, odobravajući sporazum od 12. novembra 1920 izrazuje želju, da se dobri odnosi uglavljeni u Rapallu razviju na zajedničku korist obaju izmirenih naroda i Evrope u vjeri, **da će etnički elementi, što su ostali izvan odnosnih granica, uživati, uz iskrena jamstva, najslobodniju uporabu jezika, kulture, vjere uz najdublje poštovanje, što ga traži njihov posebni položaj».**

Ovaj dnevni red, o kome je vlada izričito izjavila, da ga prihvaća, bio je odobren. **Zastupnici su se svi digli na noge i živim pljeskom popratili tu rezoluciju.**

Prigodom iste rasprave o ratifikaciji rapalskog ugovora, rekao je ondašnji ministar inostranih posala, g. conte Sforza:

Primiti smo morali u svoju kuću nekolike stotina hiljada Slavena. Ovim Slavenima, kojima je uostalom pružena zgoda, da ostaju u neposrednoj vezi sa svojim prirodnim, premda sasvim italijanskim središtima, Goricom i Trstom, osigurat ćemo najširu jezičnu i kulturnu slobodu. Bit će ovo za nas časna obveza i čin političke mudrosti. I mi smo stoga uvjereni, da će se oni brzo osjećati zadovoljni, što pripadaju velevlasti, koja oslonjena o svoju neprispodobivu kulturu, s najvećom će pažnjom čuvati njihov kulturni život.

U istom smislu govorio je i izvjestitelj De Nava, a ministar Predsjednik Giolitti izjavio je u pogledu prava narodnih manjina, **da su ova prava zajamčena ugovorom.** Što se nisu zahtjevala jamstva za Slavene, koji se nalaze u granicama italijanske države, to nije učinjeno zato, što su predstavnici Jugoslavije znali, da Italija, koja je uvijek **veledušno priznavala prava strancima, ne će moći drukčije, nego poštovati prava i slobodu svojih vlastitih državljana pa bili oni kojegod narodnosti.** Slično se izjavio i predsjednik senata, Tittoni.

To je sve bilo i napisano i potpisano. Otada su protekle jedva tri godine, a od svih onih lijepih riječi i obećanja nije ostala ni najmanja krpica.

Zar se tako poštivaju časne i svečano prihvaćene obveze?

Sadašnji će vlastodršci reći, da su danas na vladi drugi ljudi, koji se ne smatraju dužni da drže obveze, što su ih oni prvi u imenu Italije primili na sebe.

Dobro! Ako je tako, onda našem narodu ne ostaje drugo, nego da čeka, dok dodju drugi, koji će srušiti ovo, što ovi sada čine.

A ni vječno nije ništa ..

Zapamtite!

Na čitavom svijetu postoji samo jedan narod, čija djeca nemaju prava da se poučavaju u materinskom jeziku, a to je naš slavenski narod u Italiji!

Što je sloboda?

Sve se sastoji u tom, da se riječ dobro razumije... Ako jedan narod misli, da dva naroda ne mogu zajedno živjeti, a da jedan ne bude kladivo a drugi nakovanj, upravo tomu fali sav smisao i poimanje slobode; on hoće gospodovati i slabije potlačivati, ali sam ne će biti slobodan.

Sloboda bez moralnog temelja, bez prava i pravednosti, je samo nagon grabežljivca, svojeglavost i tiranija despota, to je sloboda zlikovca, koje kupi imetak ondje, gdje ga slučajno nadje itd. Ali medju ljudima ne može da postoji sloboda bez pravednosti; a pravednost se sastoji u priznanju i čuvanju prava slabijega.

Sloboda je uopće moguća samo ondje, gdje svi članovi nekog društva uživaju jednako pravo, gdje nitko nije gospodarem po svom rodjenju, i nitko tudjim podanikom po rodjenju; ali tomu nikako ne smeta, da bi, da se postigne svrha društva, jedni bili na čelu, vodili i zapovijedali, a drugi da slijede i da se daju voditi t. j. da slušaju. U slobodnoj ustavnoj državi vrijede zakoni jednako za sve državljane; što je pravo i drugom, i nitko nesmije da bude izlučen iz zakona i općeg prava. Konstitucija je samo provedenje u državi onog poznatog i vječnog principa svega prava i sve pravednosti: što ne želiš sebi, ne čini drugome! Svaki, bilokakav privilegij, svako bilokakvo podaništvo, koje ne izlazi prirodno i nuzno iz potrebe, da se postigne državna svrha, nije ništa drugo, nego faktično izuzimanje iz prava t. j. nepravo, krivica bezpravlje. Svaki takav privilegij može da bude uveden i uzdržan u državi samo pukim nasiljem, nikako pravdom; a nasilje uzrokuje svagdje ratno stanje, u kojem se svako prirodno pravo ograničuje, nestaje i gine.

Sloboda jest onaj najveći dar bozji, što ga čovjek može željeti, ona je uvjet nesamo blagostanju, nego i same časti i dostojnosti ljudske; jer razmišlja li tko i radi dobro ne po svojoj slobodnoj volji, već što je prisiljen, to on ne misli i ne radi dobro. Ali sama sloboda, vodeći češće diferenciranju nego spajanju, traži neku mjeru za sebe, ako ne će da sadi neslogu i razdor, koji se s pravom zovu njenom grješnom djecom.

Evo, to bi bila sloboda u teoriji. Medjutim u praksi vidimo, a i sami na svojim ledjima osjećamo, da je sloboda u najviše slučajeva — sloboda velikih i jakih, koji ugnjetavaju i oduzimlju sva prava malenim i slabijim. Možemo li mi primorski Slaveni govoriti o toliko uzvisivanoj slobodi Italije, kad nam njeni vlastodršci ne dozvoljavaju, da se naša djeca uče i mole Bogu u svojem materinskom jeziku?!

U pitanju poreza

upravio je naš narodni poslanik na ministra finansija upit, da li kani izvršiti u Istri popust i izbris poreza iz ratnih godina, kako je to bilo već obećano. Nadalje ga je upitao, kako će se izvršiti taj popust i izbris, za koje doba i na koji način. Bilo bi pravedno, da se ti porezi oproste i onim porezovnicima, koji su ga na pritisak poreznih ureda uslijed ovrhe morali da plate i radi toga se zadužili. Oprošteni iznosi, koji su propisani pod bivšom vladavinom, i porezi za godinu 1919—20., neka se upišu u dobro svim onima, koji su platili kakav iznos iza 3. novembra 1918, na račun poreza za godinu 1920. kaošto i za slijedeće godine.

Na taj upit stigao je slijedeći odgovor:

Vlada je obzirom na posebnu gospodarsku bijedu, u kojoj se nalazi Istra, a isto tako i Zadar, smatrala shodnim da odredi nekoje smjernice u izvadjanju diskrecijonalnih vlasti, koje dopuštaju poreznoj upravi sada još valjani austrijski zakoni u pogledu izbrisa i obrokovanja zaostalih poreza.

Vlada je u tom pogledu odlučila, da će se izravni porezi, koji spadaju za dobu pred 4. novembra 1918., koji pripadaju po čl. 39 sanžermenskog mirovnog ugovora Italiji i koji se do sada nisu mogli u Istri utjerati, smatrati neutjerivim te će se oprostiti. Od toga će biti izuzeti samo oni slučajevi, gdje se dokaže, da je dužnik bio insolventan. Ove vrlo obsežne odredbe, koje se u praksi većinom tumače kao općeniti izbris još ne utjeranih poreza iz ratnih godina u Istri i Zadru, bile su previše liberalne, jer su se s njima okoristili i nekoji imućniji porezovnici, kaošto i takvi, koji su navlaš zaostajali s plaćivanjem poreza. Usprkos svemu tomu te odluke ne opravdavaju zahtjeve, da se povrate porezi onima, koji su ih morali ili svojevoljno isplatili. To ne dozvoljavaju zakoni bivše Austrije, koji su još u krijeposti, pa radi toga vlada ne misli činiti za Istru nikakvu iznimku, koju bi kasnije morala protegnuti i na ostale pokrajine anektiranog područja.

Što se tiče bijede, koju da većim dijelom prouzročuje plaćanje zaostalih poreza za g. 1919.—1921., moram napomenuti, da u Istri postoje takve okolnosti, koje po austrijskim zakonima dozvoljuju obrokovanje poreza. Uslijed toga je vlada odlučila, da se spomenuti porezi istjeraju u roku od dvije godine i to počevši od 1. julija t. g. dalje.

Pred malo vremena došla je u ministarstvo finansija jedna komisija, koja je zastupala mjesne i pokrajinske posjednike iz Istre, te zamolila, da se ukine odmjerenje zemljištnog i kuće-najamninskog poreza, nastalog još prije dana 4. novembra 1918., i da se povrati, gdje bi to bilo potrebno. Za razlog je komisija navela činjenicu, da se je pučanstvo iz nekojih krajeva Istre moralo po nalogu austrijskih političkih i vojnih oblasti iseliti. Komisija je bila pozvana — bez da bi manistarstvo preuzelo kakve obveze — da navede mjesta, u kojima je nastao takav položaj. Pred par dana je komisija predložila u tom pogledu kratku spomenicu, a ministarstvo pridržava sebi pravo da sakupi informacije, te da kasnije prouči mogućnosti eventualnih providjenja.

Za ministra financija, državni tajnik:

Potpis nečitljiv.

Proti ovršnog istjerivanja poreza u Roveriji pisao je poslanik ministru:

Pučanstvo vodnjanske okolice, a naročito općine Roverija, vrlo je siromašno, jer je tamošnja zemlja nerodna. Žetva je bila u zadnjim godinama radi suše nikakva, tako da se siromaštvo još povećalo. Usprkos toga porezni su tereti — mjesto da se smanje — silno porasli. Tako je n. pr. Ivanu Nankoviću iz Sv. Kvirina propisan porez za g. 1917. u iznosu od 75.44 Kr., za god. 1922. 107.83 L a za god. 1923 307.27 L.

Sad se zahtijeva od tamošnjih posjednika, da plate porez za 2 godine. Oni nemaju novaca da plate, pa je sigurno da će se morati dug namiriti pljenidbom. Što će ostati onom jadnom narodu, ako mu se uzme marva ili zemlja? Isključeno je, da bi zemljoradnik sa samim proizvodom zemlje mogao da uzdržava obitelj kroz cijelu godinu, kad nema zarade. Vinogradi bili su uništeni ili porezani za vrijeme evakuacije, a novi nasadi ne daju još ploda. Ako ne će da se radi po primjeru Španjolske, da se prisili one seljake da zapuste zemlju i da se dadu u hajduke, trebat će barem za koju godinu sniziti porez i odustati od ovrhe.

Usudjujem se svrnuti Vašu pozornost na ovo stanje stvari sa vrućom preporukom, da biste poduzeli shodne mjere, koje zahtijevaju pomno istraživanje stvari, eda strogo primjenjivanje zakona ne dovede do katastrofalnih posljedica.

DOPISI

IZ RIJEKE.

Ja znam, premili i prepoštovani čitatelji moji, što biste vi radi. Vi biste htjeli, da vam ja već jedamput poslije toliko i toliko vremena napišem o Rijeci nešto pozitivno, stalno, ozbiljno. Medjutim, ja iz dna svoga srca žalim, što toj vašoj plemenitoj želji ne ću moći da udovoljim. Što više: ja sam u svaki čas pripravan, da vam ustupim moje pero, papir i crnilo, čak i moj pisaći sto i kartu šugaru i da vam kažem: — Evo braćo, sve što vam treba! Sjedite i ako možete — napišite vi o Rijeci štogod pozitivno, stalno i ozbiljno. Što čekate? Ne ćete? Sad vidite i sami, da je teško, vrlo teško, čak gotovo i nemoguće da se o Rijeci napiše nešto pozitivno, stalno i ozbiljno.

Vi ste, moji prepoštovani čitatelji, odviše inteligentni, da bih vam ja sada pošao da

objašnjavam, što će reći: ozbiljno. U jednom riječniku mojem stoji: ozbiljno jest, što nije ludo.

E — kamo sreće, kad bi se ovdje na Rijeci moglo reći, da je ozbiljno sve ono, što nije ludo!

Predjimo sada na ono drugo: stalno. Što će to reći: stalno? Ili bolje: što je stalno? Odgovor glasi: stalna na tom svijetu samo mijena jest. Tu imamo jednu novu riječ: mijena. Što znači ta riječ: mijena? Znači — danas jedno, sjutra drugo; danas dobro, sjutra bolje; danas mrtvo — sjutra živo i tako dalje. Može li se to protegnuti na Rijeku? Ne može, jer kako je na Rijeci bilo juče, bilo je i prekjuče, a kako je bilo prekjuče, tako je i danas, a bit će i sjutra i prekosjutra. Kako vidite — na Rijeci nije stalna ni promjena. Na Rijeci nije ništa stalno.

A ima li pak na Rijeci što pozitivno? Iznajprije, da čujemo, što će to reći — pozitivno? Pozitivno je nešto, što u istini jest, što u istini postoji. A postoji li Rijeka uistini? Ja ne znam... Ja sam jedamput poznavao jadnu Rijeku, koja je bila bučna kako Anversa: dućani puni, ulice žive, luka — da zaglušiš — i sve tako. A danas? — Funeral!... Je li dakle Rijeka doista nešto pozitivno — ja to ne znam.

Ja sumnjam. A tu sumnju je ovih dana u meni još jače utvrdila — «Gironda». Vi zacijelo ne znate, koja je ta «Gironda». To je nekakav socijalistički list, koji puše u Mussolinijev rog. Malo čudno — ali što je danas na svijetu čudno? U toj «Girondi» bio je ovih dana nekakav članak, što ga je o Rijeci napisao neki avvocato Rocca. Taj advokat Rocca kaže nam odmah na početku članka razlog, s kojega je uzeo u ruke pero, da piše o Rijeci. On veli, da piše zato, da uputi neinformiranu italijansku publiku o Porto Barošu. Veli taj Rocca: — «O Portu Barošu govore svi, a malo ih je, koji znadu, gdje se ta luka nalazi. Ja sam njegov opis Baroša i Delte pročitao s najvećom pažnjom, ali da bi me odmah djavao odnio, ako bih ja po njemu nikada mogao da sebi stvorim ni približnu sliku ni o Barošu ni o Delti. Nego to je najmanje. Taj Rocca piše medju ostalim, da se na dnu «golfa» vidi — Cattaro... Vi se smijete? Ja se nisam smijao. Kako ja već u sve sumnjam, što gledam oko sebe, pomislio sam: Možda taj Rocca ima i pravo. Sve je izišlo naopako — zašto da se najednom na dnu našega golfa ne nadje i — Cattaro? Ajde, da vidimo! Duvala je bura, a ja lijepo zovi Ninettu, predaj joj jedan dobar dalekozor i pošaljem je na kraj Molo Longo, neka traži tamo na dnu Kvarnera i vidi, ima li tamo gdjegod «in fondo» i taj blaženi Cattaro. Ninetta uzme dalekozor i podje na kraj «mula» i sve gleda i gleda. A kako ona ide odjevena još po staroj modi, u kratkome, a bura je strašno duvala, dogadjale su se takove čudne stvari, da je možda tristotine Riječana nagrnulo na «Punto Franko» i nategnuvši vratove svi su upiljili oči na kraj Molo Longa, da gledaju što nema apsolutno nikakva posla s riješenjem riječkoga pitanja...

Kad se Ninetta vratila i izvjestila me, da na Kvarneru nema o Cattaru nigdje ni traga, ja sam uzeo opet u ruke «Girondu», da vidim, što još piše u njoj o Rijeci. Čitam i nadjem ovo: — «Na desnu od Rijeke nalazi se Opatija i Volosko, a na lijevu — Sušak...» Ninetta i ja bili smo na Korsu, upravo pred Tornjem. Digli smo glave, da vidimo, koliko je ura — kadli najedamput Ninetta skoči i zavapi: — Ali taj Rocca mora da je jedan veli «flоćon». Opatija je nam na levu stran — a Sušak na pravu, ca ne vidite?

I doista, Ninetta je imala pravo. Opatija je uistini bila na lijevo, a Sušak na desno. Ma, da bi jednu «imbrokali» ti slavni žurnalisti, advokati, pismoznanci! Zar nije taj blaženi čovjek mogao uzeti sa sobom «busulu», pak po njoj odrediti, koja su mjesta na jednoj, a koja na drugoj strani?

Nego bit će valjda, da je i on izgubio «busulu», kaošto je izgubi svak, tko ovamo dodje i kako ju je, oj premili i prepoštovani čitatelji moji, već dano izgubio i vaš prepokorni

Rokac.

Post scriptum: Ovih dana se na Rijeci mnogo govori o Španjolskoj. Svi polažu velike nade u trgovački ugovor s onom dalekom ali bogatom zemljom. Naš «retrotera» da troši mnogo «pan de Spagna», «fil de Spagna» itd. — sve stvari, koje će morati sve preko Rijeke.

— Cateoux en Espagne» (kule u zraku!) rekao mi je Andrej Osojnak, koji zna i franceski.

— Basta! videt ćemo! — rekao bi pokojni Španija, da je živ.

IZ SV. PETRA U ŠUMI.

Proslava 30-godišnjice župnikovanja vlč. g. Liberata Slokovića.

Dne 21. t. mj. imali smo svoj radosni dan. Toga dana slavio je naš zaslužni župnik vlč. g. Liberat Sloković 30-godišnjicu svojeg župnikovanja. Da su druge prilike, glas bi o njemu prigodom ove tridesetgodišnjice odjeknuo na daleko, i nema sumnje, da bi mu sva naša javnost iskazala svoje priznanje i poštovanje. Ovako se izvršila ova proslava na vrlo skroman način.

Oko 9½ sati sakupiše se svi župljani pred crkvom te se poredaše u dva dijela: muški s jedne strane, a ženske s druge, tako da je ostao u sredini slobodan prolaz. Sva školska djeca imala su u rukama kite cvijeća. Svim se čitalo na licima nekakvo posebno zadovoljstvo.

Točno u 10 sati izašao je iz župnog stana svečar. Na to je pristupila k njemu jedna djevojčica, koja mu se nakloni i reče:

«Velečasni gospodine župniče,

Izvolite saslušati ovo par riječi, što ću Vam ih sada izreći u ime svih župljana Sv. Petra u Šumi.

Danas se navršuje upravo 30 godina, odkad ste bili imenovani upraviteljem naše župe. Kroz to vrijeme bili ste uvijek uzorni pastir i pravi otac svih župljana. Vaš dugogodišnji požrtvovni rad i ostala dobročinstva ostat će nam u trajnoj uspomeni. Nemogu sada da nabrajam sva Vaša dobra djela, koja ste nama učinili, već Vam u ime svih župljana kličem: Srdačna Vam hvala!

Velečasni gospodine! Svevišnji će Vam naplatiti sav Vaš trud, a mi ćemo Ga moliti, da Vas i nadalje uzdrži čila i zdrava na opću radost svih župljana.»

Zatim mu djevojčica izruči kitu cvijeća i usklikne: «Živili!»

Župnik, dirnut pozdravom male djevojčice, primi cvijeće te se najljepše zahvali na pozdravu, a zatim krene prama crkvenim vratima. Putem je bio svestrano obasut cvijećem i pozdravljen sa živio-klici.

U crkvi je svečar upravio Svevišnjemu molbu u znak zahvalnosti nad udjeljenim darom, a i mi smo se molili Bogu, da nam ga još mnogo i mnogo godina uzdrži čila i zdrava, jer smo čvrsto uvjereni, da kad njega izgubimo, ne ćemo više imati ovakvog svećenika.

Sa najvećim ponosom i zahvalnošću možemo spomenuti, da je župnik Sloković kroz cijeli svoj život neumorno radio oko nacionalnog, kulturnog i gospodarskog podignuća našega naroda. Zato ga je narod uvijek poštivao, jer je vidio u njemu nesamo uzor-svećenika, uzgajatelja i oca, nego i značajnog Jugoslavena, koji je odgojen u borbi za prava potlačenih, u domoljublju i samoprijegoru. Radi toga je proživio mnogo progonstva, ali ipak nije klonuo...

Našem svečaru veleč. g. Slokoviću prigodom njegove 30-godišnjice župnikovanja naše priznanje i najsrdačnije čestitke!

IZ LIŽNJANA.

Riječ dvije o našoj pošti i školi.

Po svoj se prilici ne ćemo varati, ako ustvrdimo, da u Istri nema slučaja glede pošte sličnoga našem. I malena sela, udaljena od ceste, dobivaju barem katkada poštu u kuću, ali se to kod nas ne dobiva nikada. Treba da svatko ide sam uzeti pismo na poštu, inače tko će uvijek znati, kad će mu pismo doći? Za selo, koje broji malo ispod dvjesta kuća, to je sramota. Da budemo pravedni, ne ćemo da dademo krivnju onome, koji poštu dijeli, jer on ne može za ciglih 100 lira godišnjih svaki dan nositi listove i novine po prostranom selu, ali bi Ravnateljstvo pošte moralo nastojati, da narodu koliko je moguće udovolji.

Naša bi skromna želja bila, da poštanski voz, koji ide dnevno iz Medulina kroz Ližnjan, Šišan i Šikiće u Pulu, da se istim putem i vrati natrag u Medulin, dostavivši isti dan poštu spomenutim selima. To bi po našem skromnom mnijenju bilo najpametnije, ali se to ne dogadja. Voz se vraća drugom, nešto kraćom cestom ravno iz Pule u Medulin, ne prošavši ni kroz jedno od spomenutih sela. Na taj način dobiva Ližnjan poštu drugi dan, a jer u nedjelju poštanski promet na našoj liniji počiva, subotnju poštu dobivamo jedva u ponedjeljak. Tako pisma i novine, koje i najzabitnije selo u Istri dobiva u nedjelju, mi moramo da čekamo do ponedjeljka. Kad bi tuj bio kakav opravdani razlog, ni po jada, ali je sasvim bez potrebe, da čekamo poštu jedan ili dva dana, gdje je možemo imati dnevno kaošto je to bilo prije rata.

Molimo Poštansko Ravnateljstvo, da barem ove skromne naše želje uzme u obzir.

* * *

Kako čujemo, Ministarstvo prosvjete dozvolilo je, da se u školama može poučavati hrvatski jezik, ali u «dodatnim urama». Ta za Božju volju, zar je poučavanje našeg materinskog jezika u školi nešto suvišna, nepotrebna? Nama, koji smo u ostalom neuki ljudi, čini nam se, da bi se materinskom jeziku djece moralo dati časnije mjesto u školi, a napose u našoj ližnjanskoj, gdje sto po sto djece govori isključivo hrvatskim jezikom. Što bi nenaravnijeg moglo da bude, kad se za temelj uzimlje djeci nepoznati jezik, a materinski jezik uče u dodatnim urama, kad su već umorna?!

To je malena mrvica kruha gladnu čovjeku, ali dajte nam i to, kad naš vapaj po najsvetijem pravu narodnog jezika u školi, ostaje glas vapijućega u pustinji.

A—nić.

IZ LASTOVA.

Naši se politički protivnici u ovo zadnje doba razvikaše, da smo mi Jugoslaveni Lastova protiv fašizma, Mussolinija, Italije itd. Nismo mi, gospodo, ni protiv jednoga ni drugoga ni trećega, nego protiv kršenja zakona, osveta i izrabljivanja našega življa pod patriotskom formom.

Danas je ovdje u modi iluminacija i zastave. Najviše se ističu u takvom patriotizmu naši renegati, nekadašnji hrvatski pravaši, koji su za vrijeme rata bljuvali protiv Italije, podupirali austrijsku detektivnu službu i do same aneksije buniti narod. Sada se ti ljudi vladaju kao italijanski polubogovi. Što oni odluče — odlučeno je. Proti njima ne smiješ ni da pisneš. Ako pak prianjaš uz njih, onda možeš kadgod hoćeš bez ikakvih dokumenata otputovati u Jugoslaviju, dočim naš čovjek, koji jugoslavenski osjeća, ne smije niti iz mjesta, jer mu odmah prijeti Depolova moćna raboša.

Stara udova Cečić sa nejakom djecom, iako je njezin pokojni muž Silvio bio već 25 godina poštarski činovnik, te perom u ruci umro u italijanskoj službi, nesamo da nije dobila italijanskog državljanstva, nego joj je čak i penzija uskraćena, tako da je najedamput ostala na sred puta. Medjutim Depolo vrlo dobro znade, što su drugi učinili, gdje su službovali i kako su došli do penzije. Izgleda, da bi g. Depolo najradje da se gospodja Cečić iseli iz Lastova, pa joj valjda radi toga i uskraćuje penziju.

Ovakva pravica vrijedi i za agrarne poreze. Tko imade 50 hl vina, taj ne će platiti poreza. Onaj pak, koji imade 5 hl — taj je prošao 530 lira prihoda!

Tako vam je i sa ribarenjem. Stari ribar Gjivoje nije smio sa jugoslavenskom ćurmom ribariti, dok je nekom našem renegatu i to bilo dozvoljeno bez obzira na to, da nije bio nikada ribar.

Kakav je Italijan Depolo, kad više voli Janka, koji je preklani demagoški kričao «Van s Italijanima!» i do same aneksije držao narod na okupu, a danas pliva u patriotskoj vodi, koja teče iz Depolove ljubavi, negoli poštene Italijane iz stare kraljevine?

Kada će jednom u Zadru doigrati Depolo, taj bivši pravaš danas «secretario politico di questo conglomerato dei patrioti?»

Još kod vas u Istri jest nešto bolje. Kod vas postoji borba izmedju italijanskog i jugoslavenskog osjećanja, dok kod nas, na ovoj ekstremnoj osamljenoj tački postoji borba izrabljivanja, gnjavaže, osvete, laganja pod formom patriotizma, što najbolje dokazuje i lozinka naših protivnika, koja se glasi: «Mors tua — vita mea!»

Franina i Jurina

Fr.: Ej, kabaleros Jurina, aviva la Španja!

Jur.: Indove se manja! Karamba, Franino, najbrže je i tebe ta Španja dala va glavu?

Fr.: A ča ne će! Kugod talijansku novinu zamem v ruki, ne vidim drugo, nego Španja, Španjoli, Španjoleti i sve tako.

Jur.: E — to je, brate, vela ljubav! Naši bi rekli, da takove ljubavi — ni do Ljubljani.

Fr.: Kako ne ćeš da bude! Ter su jedni i drugi prava, rojena braća. Nego, Jurino, kada smo već va tem razgovore, reci ti mane malo — su pak Talijani i Španjoli zaspravlje braća?

Jur.: Po zajike su, a po krve su i nisu, kako se zame. Va Španjolskem je bilo svakakovega križanja i z Arabi i z Jermaniki i ča ti ja znam, s kim još.

Fr.: A tako je nekako bilo i va Italije. Ki bi nabrojil sve one nacijoni, ke su se tu zmešale va nekoliko stotin let! Nego sa svem tem moru bit Talijani i Španjoli braća. Osobito, ako gre jednem i drugem to va račun. A ča misliš ti, da bi njim ovo sadašnje prijateljstvo moglo zaspravlje ča koristit?

Jur.: Vej si ga vrag! Fašisti govore, da sve ča j' bilo jedanput rimsko, da mora sada bit njihovo, zač da su oni pravi i jedini eredi stareh Rimljani.

Fr.: A ča su ti stari Rimljani imeli puno zemlji?

Jur.: Imeli su je uneštahno — sve tamo do Londri, i zgora Beča i pak onamo do kraja Crnega Mora pak sve okole po gorenjoj Afrike.

Fr.: Pak ča ti misliš, da bi sada to mogli sve nazad dobit?

Jur.: Ja mislim, da bi, ako njim Španjoli pomoru.

Fr.: Ja, ma Mussolini j' jedanput rekal: nijente per nijente! Ja mislim, da bi pravo bilo, da se neč da i Španjolom za tu njihovu pomoć.

Jur.: Ako nisi pozabil, moral biš znat, da su Španjoli imeli puno zemlji va Amerike: va onoj dolnjoj i gornjoj. A kako ruka ruku pere, tako bi i naši gospodari dali jednu ruku Španjolom, da dobiju nazad sve, ča su tamo jedanput imeli i zgubili.

Fr.: To bi onput bile dve sakraboljske države! Ja mislim, da do tega pride, da bi za drugi ljudi, ki su na svete, ostalo jako malo mesta!

Jur.: Jako malo. Pak ča te briga za to? Kega srbi, neka se češe!

Fr.: Ma, Jurino, ča nisu jedanput Španjoli imeli jednega slavnega čoveka, ki se je zval don Kišijote?

Jur.: Imeli su, imeli.

Fr.: Moj unučić imel je knjigu, va koj je bilo napisano sve, ča je oni mirakulozni čovek jedanput opravil. Ma svejedin, ja mislim, da je oni delija bil malo munjen.

PODLISTAK

Što veli pjesma o ljubavi?

Po Bogdanu Krčmariću.

(Nastavak).

Pjesnik se boji, da mu sunce ljubi dragu Zulejmu i da će joj pasti u krilo; al neka padne, tamo je dosta suza njegovih, u kojima bi se sunce utopilo. Pjesnik svojim uzdisajima nebo kreće, pa veli dragoj: «I ti s' nebo i tebe će.»

I djevojku očara ljepota junačka, što se ponajveć opaža u narodnoj pjesmi:

Da bi znala, da bi tvoja bila
Šikom bi se opasala
Da bi tanja bila...

Ili:

Podkovice moje, od suhoga zlata,
Neka te mi gazit za kim godir blata,
Za nijednim drugim, neg za mojim milim
Kuda mili hodi, tu ružmarin rodi. —

Djevojka, da je karamfil, najvolila bi cvasti dragom pd prozorom: «Kad joj dragi ide spati, karamfil će mirisati».

Kojom divnom domišljatošću kune djevojka u narodnoj pjesmi:

Tamnica mu moja nijedra bila,
Sindžir gvoždje,[1] bijele ruke moje. —

[1]) sindžir, gvoždje = verige.

Kako li dragosno, draga dragoga opominje:

Sve se ljubi, a vrijeme ne gubi;
A ti zlato, neljubljeno drago,
Vrijeme gubiš, a mene ne ljubiš. —

Draga bi pjevala, ali joj je «dragog zaboljela glava».

«Pa će čuti, te će zažaliti,
I reći će, da nehajem zanj' ga;
A ja hajem i dušicu dajem. —
Kud god hodim na srcu ga nosim,
Kao mati čedo premaleno. —

Fatima djevojka piše Tadiji od mora:

«Oj Tadijo, draži od sunašca,
Oj Tadijo, draži od očiju,
Bil' mi moga' na večeru doći!

Židovica ljubi hajduka Žeravinu, jer:

«njoj se mile, brci vrani,
Hajdučko mu, žarko oko,
Obrazi mu milovani,,
Vinu k njem se, vitim tijelom,
Pa mu ljubi pusta usta,
Pa mu reda kosu čelom.

Kad dodje doba ljubiti se mora, jer je ljubav žiće, pa ljubav dodje znenada, kao nehotice:

Kad pogleda crnijem očima
Prostrieli u srce djevojku. —

Kad su dvoje zaljubljeni, tad su jedno drugomu biser, zlato, angjeo, vila, sunce, nebo, raj; draži su si od oca i majke, brata i sestre, ruka junačka mekša je od dušeka, djevojka bi se rad pretvoriti karamfiljem, golubicom, a momak biserom, ribom, pa i buhom kad bi mogao med očima ljeto ljetovati, u njedrima zimu zimovati. — To je doba poezije, slasti, užitka, tuge, suza, pjesme, goropadi, nestašnosti, to je doba neopasiva, doba za koje mladi žele, da čim brže prodje. Oni koji su preživjeli to doba, sjećaju je se nekim milinjem i ushitom i u najdrevnijoj starosti. Jest, oni se sjećaju, kako su jedva čekali, da prodje doba uzdisanja, kad su dragu s pjesnikom na mejdan pozvali:

Oj djevojko, ajde amo,
Tko je junak da vidimo,
Da se malko pohrvamo,
Rvajući izljubimo.
Da taj sladki bojak traje,
Dok nam samrt sudjena je...

Pjesnici se hvale, da jedino oni strastveno, žarko i vjerno ljubiti znadu:

«Pjesnik jak je razigrati
Žive želje, liepe nade;
Pjesnik umje carevati,
Drugi dvorit gdje ne znade.
Pjesnik snagom vijenjaka,
Dosiže si čar s nebesa,
Od suza si djevojaka,
Biser stvara, divna kriesa.
Pjesnik sunce sa nebesa
U njedra si dragoj meće;
Njoj u krilo zviezde stresa,
A od duge pas joj splece.

Ljubav je dvojaka: vjerna i nevjerna. Draga za dragom od žalosti umire, riva nože u srdašce, ako je hoće dati za nedraga, skače za njim u jezero, kad ga je kletnik ban na dno odvukao, pa viče: «Kleti bane, za Boga, daj mi moga dragoga!» Ban im se smiluje, posadi jih na brijeg, pa kaže: «Sila vjerne ljubavi, ovaj put vas izbavi!» —

Vila mami mladića svakojako daje mu vječnu mladost, ljepotu, bogatstvo, samo da zaboravi svoju Milicu, a da nju ljubi. — Al on odgovara: «Oj Milice, oj dušo moja, oj!» Daje mu kupu zabitljive vode, on zaboravi sve, al ipak pjeva: «Oj Milice, oj dušo moja, oj!» Rine mu nož u srce, al on i umirući šapće: «Oj Milice, oj dušo moja, oj!» — Pa kad djevojka za svojim dragim od žalosti umre, sadi joj vila na grob cvijetak bosiljka, koji je iznikao preko noći iz srca mladićeva. Iz groba glasak zbori, a bosiljak mu odžubori: «Oj Milice, oj draga dušo, oj!»

Ali znade ljubav biti i nestalna. Evo neka govori pjesma:

Večer ljubi, uzet ću te dušo,
Kad u jutro: Čekaj do pol dana:
U pol dana: Ne da mi te nana.

Vila momku prigovara, što ne vodi luče obljubljeno, a on se izgovara:

Luda li si, prebijela vilo!
Da sam svaku doma dovodio,
Tri bih sela do sad naselio.

Jur.: Munjen? Zač munjen?

Fr.: Zač ja mislim, da pametan čovek ne bi bil mogal delat oni štravederi.

Jur.: Kakovi štravederi?

Fr.: Ma ter si zlodeju i ti trebeda jedanput čital one njegove nemotarije! Ča si pozabil, kako mu je ono bilo skočilo va glavu, da j' postal nekakav zlameniti kavaljer, ki da se mora borit proti celemu svetu, kako su se jedanput borili oni slavni kavaljeri.

Jur.: Znam ja sve to. Jedan dan videl je z dugega nekoliko malini na vetar. Kako mu je glava bila puna nekakove lude veličini, slave i vitorije, on je podbol onu svoju kljusinu i nagnal ju je na malini. Tu je stegnul sulicu, pak udri po malineh, dokle ga najzada ni jedno krilo poklopilo i rastegnulo na zemlju. Sobum je imel i jednega kmeta, ki je jahal na jednem tovare, pak je već puti i on slabo pasal sa svojim nemim gospodarom.

Fr.: Znam, znam... Jašuć od grada do grada više puti bi se namerili na ljude, ki su mirno hodili za svojem poslom, ma don Kišijote, ki je va svem i va svakem videl neprijatelja, stegnul bi sablju i udri po brižneh ljudeh, ki bi mu više puti vratili i šilo za ognjilo i tako bi isprebijali njega i onega njegovega furišca, da bi i opolne videli sve zvezdi, ke su i ke nisu na nebe. Ja se samo čudim, kako je oni furišac, ki je drugačeje bil dosta pametan čovek, mogal hodit po svete s onakovum nemotum.

Jur : To je zato, ča mu je don Kišijote bil obećal, da će ga storit za guvernatora odi jedne ižuli. A Šanco Panća — tako se je ako nisi pozabil — zval oni furišac, bil je kako i mnogi ljudi, ki ne znaju, da su lepa obećanja ludom radovanja.

Fr.: Ja mislim, da ima i danas na svete takoveh Panći, ki veruju sve, ča njim se obećiva.

Jur.: Ima i Panći i don Kišijoti. Si čul za onega majora, ča su ga neki dan va Trste va katafić spravili?

Fr.: Čul sam, ma ono ni bil major.

Jur : Bil je kapitan.

Fr.: Pi reć, da ni bil ni kapitan, nego samo telente.

Jur.: Neka j' bil ča j' bil, ja sam ga poznaval. Na sebe je nosil petsto i trejset dekoracijoni i vavek je govoril: — Ja sam eroiko — ja sam va gvere poklal toliko i toliko Austrijaki, hitil sam vajer te i te fertici, storil sam ovo, storil sam one — letel sam va zrake, navigal sam pod morem, tristo i dvajset puti sam bil ranjen — pim! pum! pam! — i sve tako. Ja, jo i još je govoril da komać čeka, da se još ča zmeša, zač da će onputa sve Slavene porošlat, sve, koliko god ih je Bog dal.

Fr.: Pak je prišlo vanka, da od svega tega ni niš bilo, da se ne zna, ki mu je dal oni dekoracijoni ni otkuda su mu prišle i ča je imel v ruke neki tuji beći, ki su najedanput bili pofalili — i sada je va hlade i razmišlja, kako se je zaklela zemlja raju, da se svake tajne znaju.

Jur.: To su ti, vidiš, pravi don Kišijoti, a takoveh ima puno po svete. Razlika je samo ta, da puli don Kišijota nisu nikada pofalili beći, kako puli onega majora, ale kapitana va Trste.

Fr.: A ča ti se ne čini, Jurino, da je malo don Kisijote i on ministar va Rime, ki je našoj i nemškoj maloj dečice poslal talijanski meštri, da od njih po sile naprave Talijane?

Jur.: Već sam ti rekal, da je današnji svet pun don Kišotarije svake sorti.

Fr.: Kada je temu tako, ja se ne bim začudil, da jedan dan pride z Rima Befel, da moramo svi kolikogod nas ima bit Španjoli.

Fr.: A kako to?

Jur.: A lepo! On ministar od školi va Rime tako je štut i šegav, da bi nam jedan mogal sporučiti: — Digo, vualtri šćavi in Istria, vi ste svi imeli Španjolu — dunke, morate bit Španjoli. Karamba!

Fr.: Viš, zlodeja, to bi mu bilo svekako i spodobno.

IZ KRKAVCEV (obč. Pomjan).

Bivši istrski deželni poslanec izgnan iz Istre!

V soboto, dne 17. t. m. so odvedli orožniki do meje tuk. dekana preč. g. Škrbeca te mu na ta najenostavnejši način rešili njegovo prošnjo za opcijo.

S prisilnim odhodom g. dekana izgubi pomjanska občina, ki je notabene izključno slovenska, svojega predzadnjega slovenskega duhovnika. Najprej je moral oditi župnik iz Koštabone, za njim župnik iz Šmarij, sedaj še krkavški; tako ostane kot zadnji in edini slovenski duhovnik v vsej prostrani občini g. Zlobec, župnik v Pomjanu. Na izpraznjeno mesto pride gotovo Italijan, kakor se je zgodilo že v Koštaboni in Šmarjah. Po določenem načrtu, kakor vidimo; naši preč. na njihovo mesto Italijani. Asimilacija!

Krkavčani izgube z g. dekanom svojega dolgoletnega duhovnika in tudi učitelja (do končane vojne je bil g. dekan tudi učitelj!), z eno besedo vse: dušnega in posvetnega pastirja. Odhod g. Škrbeca pa je tudi velika izguba za ves zapadni del koprskega okraja, ki mu je bil odhajajoči dekan svetovalec in vzgled posebno v sedanjih nad vse težkih časih. Saj je bil g. Škebec pred vojno celo istrski deželni poslanec.

Iztiranemu g. dekanu želimo na njegovem novem mestu več veselja, kakor ga je užil v zadnjih časih pri nas ter mu pošiljamo na tem mestu v imenu njegovih žalostnih faranov kakor tudi vseh hvaležnih prebivalcev koprskega okoliša udane pozdrave.

IZ PREDOŠĆICE (OTOK CRES).

Zahvala.

Dne 18. t. mj. proslavih u svom rodnom mjestu svoju 50-godišnjicu Redovništva. Čim su saznala dvojica bližnjih župnika za moju 50-godišnjicu misništva, dotrčali su k meni, da mi čestitaju i da se pobrinu za to, da ova rijetka svečanost ispade što sjajnije i veselije. Veleč. gospodin Fran Krivičić, župnik u Belomu, požurio se, da što ljepše ukrasi i nakiti župnu crkvu, a veleč. gospodin župnik iz Dragozetići održao mi ganutljivi govor. Župljani mog rodnog mjesta iskazaše mi najljepšu zahvalu nad mojim dušobrižničkim radom. Veleč. gg. župnicima, kaošto i onima, koji su se pobrinuli, da ova svečanost ispade što sjanije, izražam ovime svoju srdačnu zahvalu. Neka ih Svevišnji nadari svakim blagoslovom i obilno nagradi na ovom i drugom svijetu za njihovu požrtvovnost. Dokgod budem čil i zdrav molit ću se za takve uzorne i uljudne prijatelje i znance.

Uz srdačan pozdrav zahvalni — **Pop Ivo Šintić.**

IZ KAROJBE.

Na putu k analfabetizmu.

Odkad su školske vlasti pretvorile našu dvorazrednu pućku školu u italijansku, škola je uvijek prazna. Roditelji ne će da šalju svoju djecu u italijansku školu. Radi toga je italijanski učitelj išao k oružnicima te ih zamolio, da idu po kućama i da mu dovedu djecu u školu. Kako čujemo, oružnici su odbili tu molbu veleći, da to nije njihova služba. Zatim je pokušao sam sreću, ali bez ikakva uspjeha. Kad se je uvjerio, da iz te muke ne će biti kolača, onda je išao k nadzorniku i zamolio premještenje. I doista: pred malo dana zapustio nas on i njegova kolegica. Zatim su nam školske vlasti poslale amo jednog tršćanskog italijanskog učitelja, kojega očekuje ista sudbina kao njegovog predšasnika. Mi ne ćemo šiljati našu djecu u školu sve dotle, dokgod nam ne pošalju amo hrvatskog učitelja i ponovno uvedu hrv. školu. S našom djecom ne ćemo da nitko zapovijeda!

IZ SV. LOVREČA PAZENATIČKOG.

Otrag nekoliko dana došli su kr. oružnici g. Tomu Heraku te mu učinili premetačinu. Premetačina je imala negativan uspjeh. Unatoč svega toga oružnici nisu hajeli otići praznih ruku iz Herakova stana, pa su mu pobrali nekoliko gospodarskih dokumenata, starih novina i koledara te ih odnijeli sa sobom. Prije odlaska su mu zaprijetili, da će ga odvesti u Sardiniju ili protjerati preko granice, ako se ne promjeni. Herak je odgovorio, da je on Slaven i da će Slaven ostati. Kad će prestati ovakve šikanacije i prijetnje?!

IZ ŽBANDAJA.

Ovih dana zadesila je Tomu Jelnića iz Jelnići velika nesreća. Prigodom jedne grmljavine udario mu grom u kuću te mu otkrio krov i ubio mulu i magaricu. Nesretni seljak trpi štetu od 3000 lira.

Gospodarstvo

Našim posujilnicamu na znanje!

Službeni list «La Gazzetta Ufficiale» od 31. oktobra t. g. donosi kraljevski dekret br. 2275 od 26. oktobra 1923., kojim se skoro u cijelosti preinačuje visina dosadašnjim biljegovnim pristojbama. Nekoje promjene stupile su u krijepost 1., a druge 15. novembra t. g. Glavne promjene, koje će interesovati naše posujilnice, jesu:

a) povišenje pristojba na biljegovani papir (carta bollata) i biljege;

b) sniženje pristojba na mjenice, koje dospijevaju u 4 mjeseca;

c) povišenje pristojba za obične potvrde;

d) zaokruženje ulomaka lire kod ukupnog iznosa pristojba u 1 liru;

e) uključenje nadodanih pristojba.

I. **Pristojbe na biljege i biljegovani papir** (carta bollata) povisuju se:

od Lire	0.18, 0.30 i 0.36	na Lire	0.50
„ „	1.20, 1.55 . . .	„ „	2.—
„ „	2.40	„ „	3.—
„ „	3.60	„ „	4.—
„ „	4.80	„ „	6.—
„ „	6.—, 6.40 . . .	„ „	10.—

Medju tim pristojbama su već uračunane nadodane pristojbe.

Uložne knjižice biljeguju se na temelju gornjeg člana sa biljegom od L. 0.50 za svaki arak, dok su do sada biljegovale sa biljegom od L. 0.18 odnosno L. 0.20. Što više: sve neispisane i nedostatno biljegovane knjižice morat će se dodatno biljegovati sa L. 0.30 po svakom arku.

Zadužnice se pišu: original na biljegovanom papiru (carta bollata) od L. 3.—, a prepis na biljegovanom papiru od L. 2.—. Registracijska pristojba ostaje nepromjenjiva: L. 1.30 za svakih L. 100.— ili po svakom glavničkom ulomku.

Širite „Istarsku Riječ“!

II. **Gradualna biljegovna pristojba za mjenice** iznaša:

ako iznos						i dospjevaju a) u 6 mjeseca:	b) iza 6 mjeseca odnosno za mjenice sa datumom i dospjelosti „in bianco“ ili bez datuma odnosno dospjelosti:
ne prekoračuje				L	100	L 0.30	L 0.50
prekoračuje	L	100	ali ne	L	200	L 0.50	L 0.90
„	L	200	ali ne	L	300	L 0.70	L 1.50
„	L	300	ali ne	L	400	L 0.90	L 1.90
„	L	400	ali ne	L	500	L 1.30	L 2.50
„	L	500	ali ne	L	600	L 1.50	L 2.90
„	L	600	ali ne	L	700	L 1.70	L 3.30
„	L	700	ali ne	L	800	L 1.90	L 3.90
„	L	800	ali ne	L	900	L 2.10	L 4.30
„	L	900	ali ne	L	1000	L 2.50	L 4.90
„	L	1000	ali ne	L	1500	L 3.70	L 7.30
„	L	1500	ali ne	L	2000	L 4.90	L 9.70
„	L	2000	ali ne	L	2500	L 6.10	L 12.10
„	L	2500	ali ne	L	3000	L 7.30	L 14.50
„	L	3000	ali ne	L	3500	L 8.50	L 16.90
„	L	3500	ali ne	L	4000	L 9.70	L 19.30
„	L	4000	ali ne	L	4500	L 10.90	L 21.70
„	L	4500	ali ne	L	5000	L 12.10	L 24.10
„	L	5000	ali ne	L	6000	L 14.50	L 28.90
„	L	6000	ali ne	L	7000	L 16.90	L 33.70
„	L	7000	ali ne	L	8000	L 19.30	L 38.50
„	L	8000	ali ne	L	9000	L 21.70	L 43.30
„	L	9000	ali ne	L	10000	L 24.10	L 48.10

i tako dalje.

Reforma sadržava takodjer važnu inovaciju, s kojom se je već 15. t. mj. uvelo mjenice, koje dospijevaju u 4 mjeseca i za koje se dosadašnji tarif snizuje na polovicu. Kod nejednakih brojeva stotina ili ulomaka moramo upotrebljavati, — kao što se to razabire iz slijedećih primjera — mjenicu za viši iznos sa jednakim brojem stotina.

c) mjenični iznos:						pristojba:	
od Lira		1	do Lira		200	Lira	0.30
„	„	200	„	„	400	„	0.50
„	„	400	„	„	600	„	0.70
„	„	600	„	„	800	„	0.90
„	„	800	„	„	1000	„	1.30
„	„	1000	„	„	2000	„	2.50
„	„	2000	„	„	3000	„	3.70
„	„	3000	„	„	4000	„	4.90
„	„	4000	„	„	5000	„	6.10
„	„	5000	„	„	6000	„	7.30
„	„	6000	„	„	7000	„	8.50
„	„	7000	„	„	8000	„	9.70
„	„	8000	„	„	9000	„	10.90
„	„	9000	„	„	10000	„	12.10

Za mjenice i druge trgovačke efekte (naputnice, čeke) ispostavljene u kraljevini i plative u inozemstvu ili obratno te koje dospijevaju u 4 mjeseca, snizuju se navedene pristojbe pod c) na polovicu, ako je bila za napomenute efekte već plaćena biljegovna pristojba u kraju ispostave.

Za mjenice i druge trgovačke efekte ispostavljene u kraljevini i plative u inozemstvu te koje dospjevaju iza 4 mjeseca, a najkasnije u 6 mjeseca važe pod c) napomenute pristojbe.

Mjenice i drugi trgovački efekti plativi na prikaz (a vista) ili u odredjenom roku iza prikaza te iz kojih nije razvidno, da će biti odredjeni rok nad 4 mjeseca od dana akceptacije odnosno predloženja za opremu s vizumom, biljeguju se od 15. novembra 1923. pod c) navedenom tarifu.

Ako se ti efekti ne predlože za isplatu tekom 4 mjeseca, onda ih mora onaj, koji ih posjeduje, u roku od 15 dana od dana akceptacije predložiti registracijskom uredu u svrhu upotpunjenja biljega.

Analogno je postupanje mjenica, plativih na prikaz ili u odredjenom roku po prikazu iza koje je bila plaćena pristojba, koja je odredjena za mjenice, koje dospjevaju u 6 mjeseca, u slučaju da ih nebi predložili u roku od 6 mjeseca u isplatu.

Svaki prekršaj proti odredbama napomenutog člana kaznuje se globom u iznosu stodvadesetkratne pristojbe ili neplaćenog dijela pristojbe te **prouzročuje nevaljanost mjenice.**

III. **Kontraknjižnice u tekućem računu** biljeguju se:

za prvih pet araka . . . . sa L. 2.—
a za svaki daljnji arak . . . sa L. 0.50

IV. **Kopirane knjižice** biljeguju se:

za prvih 400 stranica ili ulomak sa L. 2.—
a svakih daljnjih 100 stranica sa L. 0.50

V. **Pristojbe na obične potvrde, namire, račune i fakture,** za koje vrijedi isto pravilo kao za obične potvrde:

k njima pripadaju:

a) različite listine i spisi, koji su izdani u svrhu oproštenja duga sa potpunom ili djelomičnom namirom o isplatama, kompenzaciji ili akreditaciji;

b) svaka izjava ili spis, s kojim uništavamo dug ili dotičnu listinu;

c) svaka izjava o namirenju ili druga bilješka valjano napisana na mjenicama, listinama ili fakturama te ispostavljene od bilokoje osobe ili bića;

d) svaka pisana ili pečaćena izjava: isplaćeno, poravnano, uništeno, izravnano, rasterećeno ili druga jednakovaljana pisma, s kojima označujemo isplatu u novcu;

e) svaka potvrda, namira ili priznanica obzirom na isplatu, izvršenu radi mjenica, trata, bonova ili drugih efekata;

f) svako pismo ili dopisnica, s kojima potvrdjujemo primitak novaca u potpunom ili djelomičnom namirenju duga.

Za obične potvrde ne smatraju se ona pisma, kojima opraštamo neku osobu od obveza, koje su nastale na temelju prijašnjih pismenih dogovora ili rasuda izuzevši ona pisma, s kojima potvrdjujemo primitak kamata, renta, najamnina i zajmova.

Pristojba za te potvrde u razmjeru:

1) medju privatnicima,

2) medju privatnici, trgovci i trgovačke družbe,

3) medju bilokojega i javne blagajne, zakladnice itd. iznaša za iznos a)

	do L 100	L 0.10	stalne pristojbe,
od L 100	do L 1000	L 0.50	„ „
od L 1000	do L 200.000	L 0.30	gradualne

pristojbe za svakih L. 1000 ili ulomaka. Ako pak ukupni iznos pristojbe izkazuje osim cjeline još i ulomak lire, onda se taj ulomak zaokružuje u 1 liru.

b) potvrda o svakovrsnim uloženim ili dignutim depozitima — takodjer sudbenim, privremenim i stalnim — izdanim od bilokoje blagajne, zakladnice, javne uprave, uključivši blagajne, zakladnice, javne uprave, uključivši hrane i potvrde o stvarima biljeguje se:

za iznos do L. 100 . . . sa L. 0.10
od L. 100 do L. 1000 . . . sa L. 0.50
od L. 1000 do neodredjene svote sa stalnom pristojbom od L. 2.—.

Da odstranimo svaku sumnju o načinu biljegovanja namira za isplaćene kamate te obroke zajmova, koji se moraju biljegovati po napomenutom tarifu pod a), donašamo, pošto nekoji listovi još uvjek istovjetuju zadružne knjižnice i sa kontra-knjižicama u tekućem računu, odgovor tršćanske financijske intendence na upit Zadružne Sveze u Trstu:

«Budući da tarif biljegovnih pristojba ne predvidja nikakve posebne pristojbe na knjižice, koje seoske posujilnice izdavaju svojim članovima, koji dižu zajmove to se iste smatraju proste od pristojba.

Naravno, da se moraju prilijepiti potrebni biljezi na svaku priznanicu, koja je upisana u knjižici za sve iznose isplaćenih kamata, povraćenih zajmova i dr.»

Uslijed toga preporučamo našim posujilnicam, da biljeg prilijepe na odredjeno mjesto za potpis i da ih unište s potpisom.

Pristojba je vanredno visoka, pa će biti u tom pogledu potrebna promjena tako, da će se s vremenom morati opustiti zajmovne knjige i davati zajmove na tekući račun po uzoru italijanskih posujilnica.

Mala seljačka škola.

Gnojenje crvenih zemalja (krvavica) laporom.

Lapor, ili kako ga kod nas u Istri zovu: pijesak ili tasel sadržava mnogo vapna i fosforne kiseline i alkalija. Osobito radi velike množine vapna, koje sadržava, djeluje posredno kao gnojivo, i to u zemljama, koje se inače gnoje stajskim gnojem i sadržavaju malo vapna. Takove su n. pr. naše zemlje crljenice ili krvavice. Tko dakle posjeduje takove zemlje i imade u blizini lapor, neka ga navozi sada zimi kakovih 10 vozova po vrgnju zemlje i pusti tako, da se raspadne, a kad se je raspao, neka ga zaore. Dosta je laporati zemlju svakih 10 godina. Pregusto ili prejako laporanje istrošilo bi prebrzo dotično zemljište. Zato se preporuča i ovdje umjerenost! Kaošto na oranice, tako se može lapor i u vinograd i na sjenokoše napeljati. Na sjenokošama se lapor, kad je raspao, najbolje zubaćenjem rastegne i zemljom pomiješa. Još bolje je za livade sa crvenom zemljom, ako se gnoje sa kompostom, kojemu bijaše dodano mnogo lapora.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 28. t. mj. moglo se prodati ili kupiti:

100 švicarskih franaka za 403—406; 100 franceskih franaka za 124.50—125; 100 čehoslovaških kruna za 67—67.50; 100 rumunjskih leja za 11.50—12.—; 100 madžarskih kruna za 0:11.50— 0:12.50; 100 austrijskih kruna za 0:03.25—0:03.30; 100 jugoslavenskih dinara za 26.10—26.30; 100 njemačkih maraka za —.—; jedan amerikanski dolar za 23:03.50 23:12.50 i jedna lira šterlina za 101—101.25 italijanskih lira.

Politički pregled

Bugarsko-jugoslavenski sporazum.

Izmedju jugoslavenske i bugarske vlade došlo je do sporazuma glede načina isplate odštete za bugarske rekvizicije u Srbiji za vrijeme rata. Naknada za rekvizicije iznosi 300 milijuna leva. Tu će svotu Bugarska isplatiti Svotu u gotovom isplaćivati će u četiri obroka Svotu u gotovol isplaćivati će u četiri obroka do konca g. 1925.

Bugarska.

Kako smo već zadnji put javili, u Bugarskoj su bili provedeni izbori za državno sobranje. Stranke, koje podupiru vladu, dobile su 185 mandata, dok je opozicija dobila ostatak od 62. Blok vladinih stranaka istupio je pod imenom «Demokratskog Zgovora». U opoziciji su stranka dra. Radoslavova (nacionalni liberali), komunisti i zemljoradnici. Prema izvještaju bugarske vlade izbori su prošli bez incidenata. Koncem ovog mjeseca sastat će se sobranje, koje će izraditi amnestiju, reviziju Stambulijskijevih agrarnih zakona i neke zakone ekonomske naravi. Vlada ne kani demisionirati, jer smatra, da je na izborima dobila povjerenje naroda.

Njemačka Austrija.

Poitalijančevanje inorodnih škola u novim italijanskim pokrajinama uzbudilo je silno ogorčenje po cijeloj Austriji. Ovih je dana njemački pokrajinski sabor u Inomostu zaključio, da se pošalje jedan protest na Ligu Naroda radi tlačenja Nijemaca u Italiji. Tom protestu se je pridružio i bečki parlamenat. Op-

činsko je vijeće u Inomostu zaključilo, da se u znak solidarnosti sa svojom braćom krsti najvažnije ulice i trgove mjesta sa imenima protjeranih Nijemaca. Cijelokupno austrijsko novinstvo najodlučnije protestira protiv zapostavljanja Nijemaca u Tridentu.

Engleska.

Pred malo dana bio je u Engleskoj raspušten parlamenat i raspisani novi izbori, koji će se obaviti 6. decembra. Politička konstatacija započela je po cijeloj državi. Političari idu od mjesta do mjesta da drže govore. Rezultat se izbora očekuje s velikom grozničavošću, i to ne samo u Engleskoj, nego i u ostaloj Evropi. Postoji mogućnost, da će iza ovih izbora temeljito ispremijeniti engleska vanjska politika.

Grčka.

U ovoj nesretnoj zemlji još uvijek nema pravoga mira ni reda. Sada je po cijeloj državi zavladalo republikansko raspoloženje. Republikanci se spremaju na to, da silom izvrše svoj program, jer je vojska navodno uz njih, a i sama vlada nastoji, da u inostranstvu pripremi teren za proglašenje republike. Vladini listovi žestoko napadaju kralja i kraljicu. Nije isključena mogućnost, da će kralj i kraljica još prije izbora otići u Rumunjsku.

Domaće novosti

Brilantno vjenčanje.

Pišu nam iz Huma:

U ponedjeljak, dne 26. novembra t. g. proslaviše supruzi Fran Gržinić i Antica Gržinić rodj. Žurnada 60-godišnjicu svojeg vjenčanja.

Srdačno čestitamo!

† Josip Defranceschi.

Primamo:

Teški je gubitak donesao našem Ližnjanu minuli ponedjeljak. U najljepšoj dobi od trideset i četiri godine, pun životne snage, još pred desetak dana ne znajući ni za kakvu bol, podleže nenadano kratkoj, ali užasnoj boljetici. Kao grom iz vedra neba pronese se glas o smrti vrlog muža, oca i narodnjaka, Josipa Defranceschi.

Mnogi, koji ga pred malo dana vidješe onako zdrava tijela i svježeg duha, ne mogoše vjerovati svojim vlastitim ušima. Tek je turobni glas zvona potvrdio žalosnu vijest i sva narodno ćuteća srca protrnuše.

Pokojnik nije svoju osobu nigdje uzvisivao, ali je zato svim srcem radio za dobrobit našega naroda. Još pred malo dana, prigodom podijeljivanja svete potvrde u Ližnianu, pokojnik bijaše prvi izmedju mnogih valjanih Ližnjanaca, koji dodjoše pred svog biskupa, da mu saopće svoje želje glede narodnog jezika u crkvi.

Otac je pokojnikov preminuo tek pred malo dana. Još je nesretnoj obitelji srce krvarilo za izgubljenim ocem, kad eto — otvori se hladni grob jedinom uzdržavaocu žalosne obitelji.

Kaošto svaki drugi pošteni čovjek uza sve poštenje i savjesno vršenje svojih čovječjih i narodnih dužnosti, katkada mora da proguta po koju neugodnu, tako je i naš Josip imao u životu mnogo neprilika, ali je svojom ustrajnošću sve svladao. Narod mu se je s toga dostojno odužio. Ne samo iz Ližnjana, već i iz svih okolišnih sela, dohrlilo je mnogo prijatelja i znanaca pokojnikovih, da mu posljednjem putovanju doviknu: "S Bogom!"

Vrijedne naše djevojke dadoše vijence na odar, a pobožni narod odpjeva pri odru litanije i druge molitve, u jeziku, koji je pokojnik za života ljubio.

Pokojnik ostavlja staricu majku, udovu Jelku i četvero nejake djecice, od koje je najstarijoj Mariji tek deset godina, a najmladjoj Jelki deset mjeseci. Ima i dvije udate sestre, te dva brata, od kojih mladji Antun, učitelj, nalazi se u inozemstvu.

Na ovom teškom rastanku, kraj otvorenog hladnog groba, kličemo pokojniku: Počivao nam u miru, dragi Josipe! Laka Ti bila narodna naša gruda, koju si za života tako žarko ljubio! Tvojim preostalima izričemo naše iskreno saučešće, a Tebi vječna uspomena i pokoj duši!

Vlada ne popušta radi vinskog poreza!

Mnogi su se vinogradari obratili na vladu u svrhu, da im oprosti ili barem snizi ovogodišnji porez na vino. Ministar financija im je odgovorio, da je vlada pomno proučila to pitanje i da je došla do zaključka, da uslijed teškog financijalnog položaja, u kojem se nalazi država, s jedne i obilna lijetina s druge strane ne bi bilo umjesno da promjeni visinu poreza i prihvati želju, koja je bila izražena sa više strana. — Italijanski zemljoradnici (vinogradari) — zaključio je ministar — nek budu uvjereni, da ću se, čim mi budu dozvoljavale prilike, postarati, da im pomognem sa shodnim providnim mjerama.

Koliko duga ima Italija?

Koncem marta t. g. iznašao je dug naše države 188 milijarda i 296 miljuna lira.

Lijepa svota!

Oporezovanje srpsko-hrvatskog i slovenskog jezika.

Ministarstvo finansija saopćuje, da od sada unaprijed moraju biti svi akti, koji se upisuju kod registracijskog ureda, pisani italijanskom jeziku. Ako se predlože i takvi akti, koji su pisani u jeziku inorodnog pučanstva, moraju biti snabdjeveni sa autentičnim italijanskim prevodom. Prevod mora biti učinjen od kojeg zaprisegnutog tumača na nebiljegovanom papiru.

Iz toga proizlazi, da smo ponovno i zakonito proglašeni za državljane zadnje kategorije. Nije dosta, da se slavenskom pučanstvu u Italiji zapriječuje svaki kulturni i gospodarski razvitak, nije dosta, da je protjeran njegov jezik iz škola, koje je slavensko pučanstvo sa svojim vlastitim žuljevima izgradilo te ih sa svojim čvrstim radom uzdržava, sada su mu čak i zakonom oporezovali njegov jezik. Ukaz ministra financija nije ništa drugo, nego jednostavno oporezovanje jezika slavenskog i njemačkog pučanstva u Italiji. Naš seljak, radnik, obrtnik, trgovac — u jednu riječ: svaki Slaven u Italiji, koji hoće da ragistruje kupoprodajni ili bilokoji ugovor kod registracijskog ureda — a registracija je obvezatna — bit će primoran da plati za ugovor mnogo viši iznos negoli njegov suzemljak!

Rok za ulaganja molba za ratne penzije.

Koncem decembra t. g. ističe neopozivi rok, koji odredjuje zakon za ulaganje molbi u svrhu postignuća vojnih penzija i drugih vojnih potpora, kaošto i ulaganje molbi za postignuće bezplatnih osjeguravajućih polica za bivše ratnike. Upozoruje se, da se spomenute molbe moraju uložiti do 31. decembra 1923 kod središnjih ureda glavnog ravnateljstva za ratne penzije ili kod pokrajinskih ureda za vojničke penzije, koji postoje kod pojedinih prefektura u kraljevini. Napomenutim uredima treba poslati do gorespomenutog dana čak i one molbe, koje se rješavaju, ali nisu još riješene, ili se nalaze kod ustanova ili društava, koja podupiru bivše ratnike, vojne invalide i obitelji palih vojnika u ratu, pošto se po zakonu ne će moći uvažiti i takve molbe, ako se ne predlože središnjim ili pokrajinskim uredima glavnog ravnateljstva za ratne penzije i to najkasnije do 31. decembra 1923.

† Josip Stritar.

Iz Ljubljane dolazi žalosna vijest, da je Rogaškoj Slatini u nedjelju preminuo veliki slovenački pjesnik i jedan izmedju najvećih slovenačkih književnika — Josip Stritar.

S pokojnikom ide u grob velikan, koji će ostati u trajnoj uspomeni jugoslovenskog naroda.

Počivao u miru!

U Julskoj Krajini i u Dalmaciji.

U predprošlom smo broju «Istarske Riječi» javili, da se onim sucima naše narodnosti, koji su još ovdje namješteni, pripravlja otpuštenje iz službe pod jednom ili drugom izlikom. Da se prostota obsjeni, morat će se i nekoji italijanski suci podvrći otpuštenju. Reći će se poslije, da taj korak nije bio naperen samo proti slavenskim sucima, nego općenito proti sucima. Mi smo se pobrinuli da dobijemo informacije, kako se postupa sa sucima i sudbenim činovnicima italijanske narodnosti u jugoslavenskoj Dalmaciji. I gle čuda, vidili smo, nesamo da su svi ostali na svom mjestu, kad se svojevoljno nisu iselili, nego su bili dapače i promaknuti.

Evo nekoliko imena onih, koji su iza sloma ostali u službi i koji su bili čak i promaknuti:

Petrovich Simeone, prizivni savjetnik (VI. razred) promaknut dvorskim savjetnikom u Splitu (V. razred); Torre Eugenio, prizivni savjetnik promaknut dvorskim savjetnikom u Splitu; Stefano Gelineo, zemaljski sudski savjetnik (VII. razred) u Šibeniku; Dr. Simeone de Grazio u Dubrovniku, zemaljski sudski savjetnik, promaknut prizivnim savjetnikom (VI. razred); kotarski sudac Eduardo Nutrizio promaknut zemaljskim savjetnikom u Dubrovniku; Ruggero Brazzanovich promaknut sudskim savjetnikom i poglavicom suda u Makarskoj; sudac Ilich Stefano imenovan kotarskim sudcem u Imotskom ravnatelj kancelarije (VIII. razred); Anton Brazzanovich imenovan višim ravnateljem kancelerije u Dubrovniku; više kancelerijski oficijal (IX.) Alberto de Thianich imenovan voditeljem zemljištnika u Splitu (VIII.); kancelerijski oficijal (X) Giuseppe Seppich imenovan voditeljem zemljišnika u Šibeniku (IX.); kancelerijski oficijal Rudolf Hochmann imenovan višim kancelerijskim oficijalom u Splitu (IX.); kancelerijski oficijal (X); Italo Bancovich imenovan višim oficijalom u Splitu (IX.); kancelista (XI.) Giuseppe Ricci imenovan kancelerijskim oficijalom (X.) u Metkoviću; kancelerijski oficijal Eugenio Misson i Ernesto Turco imenovani su kancelistima u XI. razredu.

To je samo nekoliko imena. Interesantno bi bilo dobiti izkaz talijanskih učitelja, koji namješteni po srpsko-hrvatskim školama u Dalmaciji. Što bi ti učitelji rekli, da bi prvoga od mjeseca, kad dodju po plaću, doznali, da nisu više u službi, nego otpušteni, kako se mnogima dogodilo ovdje kod nas? Što bi pak rekli gore navedeni suci i sudbeni činovnici, kad bi dobili jednoga dana sličan dekret, kako naši suci ovdje, kojim se dekretom njima navješćava, da se njihovo imenovanje i namještenje revidira?

Pa kako bi skočila sva italijanska javnost i gospodin Summonte bi odmah dotrčao ministru Ninčiću i uložio svoj protest.

I mnogo ne bi trebalo za to, da se kopira postupak i dekrete ovdješnjih oblasti! Što može učiniti vlada tako visoko civilizovanog i kulturnog naroda, koji ima u nekojim pokrajinama samo 70% analfabeta može učiniti i jedan «barbarski» narod...

Što ne želiš, da drugi tebi čini...!

Čitamo u ital. novinama, da je italijanski poslanik u Beogradu, g. Summonte, protestirao kod jugoslavenske vlade u Beogradu protiv njezinih odredaba, s kojima se italijanskim državljanima, rodjenim i živućim u Dalmaciji, krate prava, koja im pripadaju na temelju svetomargaritskog sporazuma t. j. da im se oduzimlju trgovačke koncesije, koje su dosada uživali.

Ako se zaista italijanskim državljanima u Dalmaciji dogadjaju takve krivice, onda je g. poslanik učinio svoju dužnost. No ipak će taj protest učiniti na naš narod bolni utisak, to više, kad danomice gleda, kako naše oblasti zaporedoma oduzimlju našim ljudima — italijanskim državljanima u Julijskoj Krajini — koncesije! Radi toga nam se protest poslanika naše države u Beogradu pokazuje u sasma drukčijoj luči.

Istina je, da se je g. poslanik u svojem protestu pozvao na svetomargaritski dogovor, sklopljen izmedju Italije i Jugoslavije u zaštitu italijanskih državljana, koji žive u drugoj državi! Ali ipak vaniski svijet mora doći do čudnog zaključka, kad vidi, da ova ista država, koja se pritužuje radi gospodarskog zapostavljanja svojih sunarodnjaka u drugoj državi, uskraćuje svojim državljanima na vlastitoj teritoriji nesamo trgovačke koncesije, nego čak i gospodarski opstanak!! Ponavljamo: posve opravdano je, da se Italija zauzimlje za prava svojih državljana u tudjoj državi. To više pak bi bila njezina dužnost da se vlada po onoj mudroj poslovici, koja veli: «Što ne želiš, da drugi tebi čini, ne čini ni ti drugima!» A naročito ne onda kad su ti «drugi» najbliži, kad je njihova sudbina njojzi povjerena i kad joj je naložena dužnost, da im bude dobrohotna majka! Kad se dogadjaju još veće krivice na ustrb državljana u vlastitoj državi, onda takvi protesti proti krivicama u drugim državama gube moralnu opravdanost usprkos svih formalnih dogovora.

Da zaključimo: «Što ne želiš...», pa će zatim i tvoji protesti proti krivicama nailaziti na bolje razumjevanje!

Svega po malo

Proslava 1000-godišnjice hrvatskoga kraljevstva.

U Zagrebu je ovih dana održana pod predsjedanjem g. dra. Srkulja sjednica odbora za proslavu 1000-godišnjice hrvatskoga kraljevstva. Zaključeno je, da se u Trnju kraj Zagreba sagradi spomen-crkva, a Trnje prozove Duvno. Sam odbor podijeljen je u tri pododbora i to u financijski, izložbeni i kulturni, a samostalno gospojinski klub «Tomislav», koji je već počeo djelovati.

Borba protiv Gregorijanskog kalendara.

U proljeću ove godine «Svepravoslavna carigradska konferencija» zaključila je da se prihvatili novi kalendar. Medjutim nedavno je primio kijevski metropolit Antonije, koji se nalazi u Srijemskim Karlovcima, brzojav od Gregorija antiohijskog patrijarhe, u kojem mu javlja, da je Sv. Sinod, od njega sazvan, zaključio da ne prihvaća novi kalendar i da to pitanje podvrgava kompetenciji ekumenskog sabora.

Povodom uredjenja novog kalendara došlo je do nemira u pravoslavnoj crkvi u Finskoj, u glasovitom starom samostanu Balaam na ladoškom jezeru. Mnogi monasi odbili su da se služe novim kalendarom. Kad je za to doznao moskovski patrijarha Tihon, pisao je vlastoručno poglavaru dotičnog samostana, neka se ne opire promjeni. Kad su neki monasi ustrajali usprkos patrijarhova poziva, finske vlasti htjele su ih otjerati iz Finske. Na intervenciju drugih premještenì su ti monasi u drugi samostan.

Reforma kalendara odbijena je u Rumunjskoj, na Cipru, u Ateni, a čini se i u Carigradu.

Vjenčani običaji u Švedskoj.

U Švedskoj postoji običaj, da se mladenci odmah iza zaruka počinju moliti Bogu, da na dan njihovog vječanja pada kiša, jer da je to sretan znak. Da mladoženji ne naškodili uroci, prišivaju mu na odijelo listove kadulje i grančice ružmarina. Nevjesta ne smije poći na vjenčanje u cipelama svezanim vrpcom. U crkvi pak, ako nevjesta za vrijeme obreda drži svoju desnu nogu ispred mladoženjine, smatra se sigurnom, da će imati potpunu vlast u njegovoj kući. Seljakinje, čim se vrate sa vječanja, idu u staju da pomuzu kravu vjerujući, da njena kuća ne će ostati bez mlijeka. Ako pak roditelji stave nevjesti, kad podje na vjenčanje, u cipele novca, onda je uvjerena da ne će bit bez njega. Na koncu je najljepše, da na povratku iz crkve majka nevjestina mora staviti kćeri u usta grumenčić šećera, da njen karakter bude uvijek vedar, a njena riječ slatka.

Električno svijetlo bez žica.

Kako javljaju iz Prage, jedna naročita komisija za zaštitu izumâ ispitat će ovih dana u Mostima (Česka) malenu spravu električnoga svijetla bez žica. Radi se u novom izumu, koji je pronašao elektrotehničar Havliček, koji veli, da mu je uspjelo da na rastojanju od pet kilometara užari pomoću Marconijeve stanice električnu žarulju od 25 svijeća. Vijest o ovom interesantnom pronalasku pobudila je živo interesovanje u javnosti, dok se češki tehnički stručnjaci odnose skeptički prema Havličkovom izumu.

Trinaest puta vjenčana.

Neka Amerićanka, gospodja Laforge — to je naime njeno posljednje ime prije najnovije udaje — u St. Louisu (Sjedinjene Države Sjeverne Amerike) postigla je rekord u udavanju. Ona je naime ovih dana udala po — trinaesti put! Dosada je nosila slijedeća imena: Walker, Truxler, Butscher, Crow, Whitney, Barnes, Porter, Lilley, Swanson, pa ponovno Lilley, pa onda Yates i Laforge. Sada joj je 43 godine.

Rodio se s brkovima.

U jednom selu nedaleko Bratislave rodilo se dijete sa brcima i bradom, dugom preko 3 centemetara. Novorodjenče je inače zdravo i normalno. Mnogi liječnici iz Praga, Beča i Budimpešte otišli su da vide taj fenomen — novorodjenče sa brcima i bradom.

Životinje, koje svijetle kao svjetiljke.

Divlja plemena na otocima Antilima i po nekim manjim otočjima rasvjetljuju svoje kolibice kukcima, koji svjetle. Pohvataju ih u mreže i objese o strop. Njihove žene osim toga izradjuju iz njih čudne sprave, s kojima mogu noću da rasvijetle i put. Svjetlo je ovih kukaca doista veoma jako, a izlazi iz dvaju malih svjetionika, koji se nalaze s obje strane na prednjem dijelu tijela. Tamo ih zovu «vatronoscima», a slični su našim hruštevima. Svjetlo im je otprilike stotinu puta jače nego svjetlo ivanjskih krijesnica. I kod ovih je kukaca svjetlo isto tako posve hladno kao i kod drugih životinja, što svijetle, dok su sva druga svjetla, što ih poznajemo, manje ili više topla.

Auto-kuća.

Nekakav Englez izumio je takav automobil, na kojem su uredjene tri prostrane sobe, kuhinja i kupaonica, pa se to sve vozi na automobilskim kotačima, ako hoćeš i 40 kilometara na sat. Tako sad veliki bogataši, ako hoće na put, mogu lijepo biti kao kod kuće u svojim sobama, pa se tako voze, da i ne znaju. Ali kažu, da ta automobilska kuća i nije baš preskupa.

Jesam li poslao pretplatu?

Književnost i umjetnost.

„Meja."

Primili smo broj 21. poljoprivredno-industrijsko-trgov. lista „Meja" sa ovim sadržajem: A. Hribar: Osvrt na posjet čehoslovačkih privrednika. — Инж. Милан Грковић: Земљорадња на нашем Кршу. — Milivoj Koludrović: Poljoprivreda u Dalmaciji i ljekarica „Kosak." — Agricola: „Meja" i „meje." — Ilija Bošnjak: Težačka hemija. — Bilješke. — Razne vijesti. — Književnost.

List je vrlo informativan i instruktivan, pa ga svim poljoprivrednim, industrijskim i trgov. krugovima najtoplije preporučamo. Cijena mu je u godišnjoj pretplati Din. 60. — Uredništvo i uprava: Zagreb, Jurišićeva ulica br. 16.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavači: Dr. STOJAN BRAJŠA I IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

Broj 48 Poštanski tekoći račun. (Conto corrente colla posta.) U Trstu, 6. decembra 1923. Pojedini broj 20 cent. God. I.

„Istarska Riječ“ izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

VELIKA RUSIJA

O Rusiji se danas piše vrlo mnogo. Svi koji o njoj govore, jednoga su mišljenja: Rusija se vraća svojoj staroj veličini. Vlada i uprava zemlje bit će drukčija no što je nekoč bila, ali država će biti kudikamo snažnija, nego što je ikada bila. Ali što je najglavnije, s njom će se dići i Slavenstvo do nevidjene veličine, jer će Rusija biti panslavistička. Drugo i ne može da bude.

Već duže vremena boravi u Rusiji Norvežanin Fridjof Nansen, proslavljeni istraživalac sjevernih polarnih krajeva. Kad je ono prije dvije godine u Rusiji buknula strahovita glad, Nansen je pohitao onamo s Crvenim Krstom, da ruskomu narodu bude od pomoći u onoj njegovoj velikoj nesreći. Poznati su njegovi mnogobrojni, topli proglasi, kojima je pozivao sve narode, da budu Rusiji u onoj golemoj nevolji od pomoći. Mnogi su poslušali njegov glas, i u raznim su se zemljama stvorili Odbori, koji su sakupljali prinose za gladne Ruse. Danas te pomoći više ne treba. Danas ima Rusija žita na pretek i za sebe i za druge.

Ovih dana izišla je u Njemačkoj knjiga: Russland und der Friede (Rusija i mir), što ju je napisao spomenuti slavni Nansen. On je u vrijeme svoga boravka u Rusiji budno opažao, što se u toj zemlji dogadja, i sada je ta svoja opažanja skupio u spomenutoj knjizi, iz koje vadimo za danas samo ovo:

Prije velikoga rata smatrala se Rusija kao barbarska, osvajalačka država, a ruski se narod prikazivao kao velika slavenska opasnost za Zapadnu Evropu i njezinu kulturu. I u vrijeme rata širili su Nijemci u svijet tu misao. Medjutim vremena su se promjenila, a s njima i ti nazori. Danas su i u Njemačkoj na čistu, da Rusija ne predstavlja nikakvu opasnost, već naprotiv, ona je na putu da postane elemenat mira, bila u njoj vladavina boljševička ili caristička.

Zapadni evropski narodi raspoloženi su prema Rusiji neprijateljski. Rusija je u vrijeme rata prinijela vanredne žrtve; ona je u doba, kad je položaj na ratištima bio za zapadne vlasti najočajniji, neprestano ugrožavala Centralne Vlasti na njihovim istočnim granicama — i unatoč tome, zapadne bi vlasti danas najvoljele, da Rusija propadne, jer se one ne mogu slagati sa sadašnjom formom njezine vladavine.

No — to je sve politika, koja se mijenja prema prilikama. Jedno je stalno: Veliko duševno i materijalno značenje Rusije izbit će opet na površinu, Rusija će opet izići pred svijet kao mogućan faktor i to bez obzira na njezine političke metode, koje su većim dijelom unesene izvana.

Razvoj jednoga naroda ima duboko svoj korijen. Narod je živi organizam sa svojim vlastitim unutrašnjim životom, koji se ne da vezati trajno sa kojekakvim slučajnim političkim vodjama, pa vodili ga oni k sreći i napretku ili obratno. Sve vlade prolaze. Narod i narodna duša ostaju. O zapadnoj Evropi i o mogućnosti njezine buduće kulture može da se sumnja. Ali da ruski narod ima ispred sebe jednu veliku budućnost i da taj narod ima u svijetu da izvrši jedno veliko poslanstvo — o tom nema više i ne može biti nikakve sumnje. Kaošto prostrane ruske i sibirske ravnice kriju u sebi neprecjenjiva bogatstva, tako i ruski narod čuva u sebi neizrecive duševne još netaknute a kamo li uporabljene sile.

Ruska se kultura još nije razvila; ona pripada budućnosti. Kulturu, koja se do sada razvijala u Rusiji pod carstvom Romanova, nije zacijelo bila ruska kultura. To je bilo više nekakav privjesak zapadnoevropske kulture. Pa i sâm Petrograd bio je a i danas jeste kopija Evrope.

Tek onda, kad dodjete pred Moskvu i vidite taj grad, kako se iz ravnice diže sa svojim čarobnim zidinama i tornjevima — tada istom osjećate, da se bližate jednome drugome kulturnome svijetu. To nije više Evropa, ali nije ni Orijent — to je Rusija!

Ni o boljševizmu ne može se reći, da mu je izvor ruski. Njegova unutrašnja organizacija slika je i prilika carističkog sistema, kaošto je i ruska revolucija bila gotovo ropsko oponašanje Evrope, kaošto je i Marksizam, na koji su boljševici prisizali, unesen amo iz Evrope. Što je dakle u svemu tomu rusko? Ruski je onaj idealizam, ono divno nagnuće k požrtvovnosti i samozataji, na kojoj ta nova vladavina počiva.

Ruska narodna duša još nije uspjela, da sa sebe strese zapadnoevropski jaram, i da se sama slobodna razvija. Ta duša nije još našla svoj pravi oblik. Ali i to će doći. Čitajte ruske pisce ili bolje slušajte rusku muziku, i vi ćete naslutiti, da sve to izlazi iz jednog dubokog, još nerodjenog svijeta.

Ruskome narodu može biti dobro ili zlo, ali mâ kakovo bilo njegovo raspoloženje, vi mu se ne možete približiti, a da ga ne zavolite, i da ne povjerujete u silnu moć njegova razvoja. Čudit se moramo upornoj ustrajnosti toga naroda kao i njegovoj bezgraničnoj rezignaciji, koja mu u napretku može katkada da smeta, ali u nesreći može da bude njegovom velikom snagom.

„Ja držim“, veli nadalje Nansen, „da će u nedalekoj budućnosti Rusija donijeti Evropi spas nesamo u pogledu materijalnom već i u moralnom. I držim, da je već sada vrijeme, da Evropa posvećuje što više pažnje prilikama velike Rusije.“

Ovako taj veliki učenjak i vanredan poznavalac ruskih prilika.

Dne 8. januara 1924. sastat će se predstavnici Jugoslavije s predstavnicima Čehoslovačke i Rumunjske, da vijećaju o uspostavljenju dobrih odnosa s Rusijom. To se smatra kao prvi korak udruženju svih Slavena u jedan jaki i veliki panslavistički blok, koji će imati da štiti interese svih Slavena.

Danas je već svakome jasno, da Slavene čekaju divni i sretni dani pod pokroviteljstvom svemoćne i svesilne Rusije.

AUSTRIJA

Mi smo željeli propast Austrije. Što više: mi smo u vrijeme velikoga rata pridonijeli nešto i njezinom konačnom raspadu. Pridonijeli smo onoliko, koliko je bilo u našim silama. I da nas tko pita sada, poslije svega onoga gorkoga iskustva, iza svega onoga strašnoga, što nas je u ovo posljednje vrijeme zadesilo, dali bismo bili jednako željeli slom Austrije, kad bismo bili znali, što nas sve čeka, mi bismo bez ikakvog oklevanja odgovorili: — Jest!

Naši pismeniji ljudi gledali su i u vrijeme mira na Beč kao na svoga rodjenoga dušmanina. Imali su za to stotine i hiljade razloga. Pismeniji ljudi u Istri vidjeli su jasno, da Austrija ide za tim, kako bi osobito Slavene što više rastrojila i rastvarala, i na njihovom rasulu osnovala svoje čisto njemačko carstvo. Sve su austrijske vlade išle za tim, da Slavena, osobito nas južnih, što prije nestane, jer smo najviše mi bili na putu njihovim imperijalističkim težnjama.

Ali bilo je našega svijeta u Istri, koji to nije vidio. Nije ni čudo. Naš svijet je u velikoj većini seljak. Kako je osobito pod mletačkom vladom bio u svakom pogledu zapušten, ostao je do kasna nepismen. On je živio za sebe, za svoje selo, privezan uz grudu, koju su obradjivali njegovi davni pradjedovi. Njemu je carski Beč bio odviše daleko, da bi neposredno osjećao njegovu šaku. Osim svoga sela i najbliže okolice znao je još samo za kakav Labin, Poreč, Pulu, Rovinj, Motovun, Oprtalj, Kopar, Piran — a to su gnijezda, koja su njemu istarskomu Slavenu bila oduvijek neprijateljska. Vlast je bila gotova sva u rukama ljudi drugoga roda. A ti su ljudi svi, od prvoga do posljednjega bili prema njemu grubi i bezobzirni. Smatrali su ga šćavom, robom, živinom. On je znao, da ga ta gospoda u gradu mrze i preziru; nikakvo čudo, što je i on njih zamrzio.

U gradiću pašovali su italijanski trgovci. Medju njima bilo je mnogo uglavljenih lihvara, pravih pauka. Teško onome našemu seljaku, koji bi zapao u njihove mreže! A kako je više puta bijeda u Istri bila dosta velika, dešavalo se, da je mnogi naš čovjek protiv svoje volje padao u one strašne mreže i nikako da se iz njih izvuče. Sasvim je prirodno, da je narod i te svoje pijavice iz sve duše mrzio i svim silama nastojao, da se iz njihovih užasnih pandža što prije oslobodi. Naš seljak mrzio je gradjane lihvare i bahate načelnike, signorotte i njihove pomagače, jer je na svojoj koži osjećao njihov bič — oni su mu bili blizu i nije trebao nikakve i ničije propagande, da bi se potaknuo na boj protiv njih. On je taj boj sâm započeo. Oštar, nepomirljiv boj!

Bečke intrige bile su mu, kako rekosmo, daleko. A kako su državne, austrijske vlasti tražile, da se zakon po moćunosti što više poštiva, to je i narod, gotovo s pravom držao, da ima negdje neko tko i njega štiti. Ako je morao dugo da čeka na kakvu školu, on je znao, da je to za to, što se njegovoj školi Italijani protive, ali kad je već jedamput škola bila tu, nije bilo sile, da je odanle makne. Zakon!... Zaštita!... Seljak je bio sasvim na čistu, što se dogadja pred njegovim očima. Italijan je dušmanin, jer narodu ne da, što mu po Bogu i zakonu patri. Ali je u Beču cesar, koji hoće da se narodu dade, što je njegovo. Tako je u velikoj većini mislio i osjećao naš istarski seljak.

Ali je uto buknuo veliki rat i pokazao čisto i bistro, da je Slavenu bečki cesar isto tako neprijatelj kao i onaj Italijan u kojem istarskom gradiću. Naši ljudi su po tamnicama, logorima, kasarnama i na frontama oćutili na sebi, da Nijemac ne gleda nego kako bi njega, Slavena, istrijebio s lica zemlje. To su oćutile i žene kod kuće i djeca. Već u drugoj godini rata naši su ljudi u Istri bili na čistu s Austrijom i s Nijemcima, kojima su ubrzo počeli vraćati šilo za ognjilo, mržnju za mržnju. Tu ni trebalo nikakve propagande s ničije strane. Svaki je čovjek pod kožom krvav, svaki čovjek osjeća nepravdu i mrzi, iz sve duše, iz svega srca mrzi onoga, tko mu tu nepravdu nanosi. Jedini narod u Austriji, koji se je za Habsburgа borio s oduševljenjem — bili su Madžari. Pa imali su i za što. Oni su u Austriji pod Habsburgovcima uživali sva, pa i ona najveća prava, baš kao i Nijemci. Drugi narodi bili su tko više tko manje prikraćeni u svojim narodnim pravima, pa su čekali zgodu, da se oslobode, i doživjeli su svoj dan. Kamo ćete ljepšeg nauka za sve državnike ovoga svijeta? Kuda ćete bolje i jasnije opomene za sve ministre i vlade, da za Boga ne idu stopama omražene Austrije?

Pa što doživljujemo?

To vidite i sami. Mjesto da zlokobni primjer Austrije bude proklet i zabačen za sva vremena, u Italiji, u zemlji, za koju vele, da je najliberalnija na svijetu, diže se jedan ministar, Italijan, za koga vele, da je i filozof — i taj delija izdaje nekakvu odioznu naredbu, kojom se jednim potezom pera poitalijančuju sve naše i njemačke škole! A zašto? Jer nova italijanska vlada hoće silom, da nas otudji našemu staromu korijenu, hoće da od nas učini nekakav izrod, nekakvu besvijesnu nakazu.

I taj famozni ministar misli, da je sada, pošto je izdao onu svoju naredbu, već sve gotovo, misli, da je naš narod glup, da ne će vidjeti za čim se ide, misli, da će od toga naroda učiniti ono, što se učinilo od onih nesretnika na Natizonu. Vara se gospodin filozof! Kaošto je naš narod u Istri još u vrijeme mira osjećao nepravdu, što su mu je nanošila gospoda u istarskim italijanskim gradićima i kao što je u vrijeme rata osjetio bič njemačke bečke gospode, tako on danas — još i stotinu puta jače — osjeća na sebi sav ovaj zulum, što se protiv njega preduzimlje. On vidi i ćuti, što se s njime radi, a kako mu je pri tom pri duši — o tome neka razmišlja — ako može — gospodin ministar Gentile. I ako nadje, da se u dušama našega čovjeka uselilo sve, samo ne ljubav — neka zna, da tome nije pridonijelo ništa toliko koliko ona njegova nesavremena, nečovječna i brutalna reforma.

Zapamtite!

Na čitavom svijetu postoji samo jedan narod, čija djeca nemaju prava da se poučavaju u materinskom jeziku, a to je naš slavenski narod u Italiji!

Širite „Istarsku Riječ“!

TUJA UČENOST

Med številnimi drobnimi povestmi in črticami, v katerih je postavil nesmrtni Cankar najveličastnejši spomenik svoji materi in materam sploh, je tudi ena z gornjim naslovom. Naravna in nepokvarjena duša priprosle matere in žene izraža s temi besedami vso svojo grozo, ogorčenje in obsodbo nad pokvarjenostjo velikomestnega življenja, orisano v knjigi, iz katere ji čita sin. Pravzaprav ne velja to zgražanje temu življenju, v ekzistenco katerega sploh ne more verjeti, ampak knjigam in avtorjem, ki tako življenje opisujejo.

Tuja učenost...

Podobna groza, ogorčenje in obsodba se polašča tudi naš narod, ko gleda nekulturno, skrajno reakcionarno, v današnji dobi naravnost protinaravno ubijanje našega jezika v osnovni šoli, ki nam ga je zapisala nova šolska reforma.

Proti novi šolski reformi je silnih ugovorov tudi od strani italijanskih starišev, toda vsa ta obširna kritika se dotika največ le tehnične strani reforme. So to zgolj neprijetne in — če že kdo hoče — tudi krivične formalnosti, ki bi se dale celo več ali manj opravičiti posebno v sedanjih povojnih razmerah na šolskem polju vse države. Pomanjkljivosti reforme so lahko težke, mogoče tudi usodne za nekatere plasti italijanskega naroda, na pr. v socialnem oziru, toda kot baza ji služijo še vedno nravstveni in etični pravci, do katerih se je dokopal ves civilizirani svet že pred več ko dvema stoletjema. V marsičem pomenja ta reforma celo bistven korak naprej, posebno kar se tiče italijanskih osnovnih šol; brez bolečin pa ni bilo še nobene operacije, glavno je, da je operacija uspešna. Pač je to le poskus, kako naj bi se rešila težka kriza, ki preveva že delj časa vzgojni problem Italije: na eni strani nadprodukcija intelektualcev, na drugi pa analfabetstvo širokih mas. Zato nam je še toliko grenkeje v duši, ko čitamo vse te dolgovezne, opravičene in neopravičene, z ozirom na naše brezmejno gorje pa vseskoz plehke in naravnost frivolne diskusije. Tam stoka bolnik po srečno prestani operaciji, nas pa je operacija umorila. Razloček kakor življenje in — smrt!

Minister Gentile je filozof in pedagog svetovnega slovesa, vsaj bil je tak, dokler se ni lotil te svoje reforme. Tu pa se je pokazal čisto drugačen mož, ozkosrčen in zaslepljen politik, ki ne pozna, oziroma noče poznati najbolj elementarnega vzgojnega principa, na katerem sloni vzgoja današnje generacije vsega človeštva, na podlagi katerega je začelo v vseh civiliziranih državah plemenito tekmovanje za kolikor mogoče večji duševni dvig do takrat zanemarjenih ljudskih množic. S sprejetjem principa, da bodi pouk vsakega naroda v njegovem materinskem jeziku, je začel za človeštvo nov vek, dotedaj gospodujoči in zatirani narodi so začeli izenačevati in zbliževati in ni več daleč čas, ko bo to zbližanje doseglo vrhunec v medsebojni ljubezni in medsebojnem spoštovanju vsega človeštva. S svojo famozno reformo je pa filozof Gentile, edini med vsemi, zavrgel ta sveti princip ter se podal daleč nazaj v splošno zavrženo in obsojeno mentaliteto že davno pokopanega veka. V svojo ogromno papirnato zgradbo, katero je zidal vse svoje življenje, je utisnil, hitro ko jo je začel praktično uveljavljati, velik madež, ki skruni ves monument. Neskončno manj vredni argumenti so ga vodili, da je v veličini štiridesetmilijonskega naroda z nefilozofsko, nasilno gesto pogazil in ubil najsvetejše pravo zapuščenega odlomka nevelikega rodu. To je storil modrec Gentile — toda je li bil še kedaj nasilnik modrec?!

Bedni odlomek našega rodu izraža vso svojo grozo, ogorčenje in obsodbo nad to tujo učenostjo; od vseh strani se dvigajo protesti do dna duše poniżanih in užaljenih. Pa če tudi bi teh vidnih protestov ne bilo (po nasilstvih vseh vrst, s katerimi se je pripravljala pot tej tuji učenosti, bi ne bilo nič čudnega, ako bi se ne upal nihče dvigniti glasu!), mar ni najsilnejša obsodba že v reformi sami, ki ubija, kar je drugim sveto, ki gazi, kar drugi dvigajo, ki drvi nazaj, ko gredo drugi naprej? Kaj ni že v tem tudi enostavni protest pismenosti proti nepismenosti, instinktivni krik narave same zoper njeno skrumbo?!

Tuja učenost!...

DOPISI

IZ PULJŠTINE.

Sto da vam uvijek javljamo, niti sami ne znamo. Ima sijaset novotarija ali vi biste rekli: ah šta! to su samo »čakule«. No bilo kako bilo mi svejedno ne možemo da šutimo, jer nepodobštine i nepravde nama nanesene moraju da budu iznesene javnosti, moraju ugledati lice sudije. Po običaju inih »fešta«, Medulin je i 11. novembra proslavio na svoj osobiti način. Budući da je to veliki dan kralja i glavara države morao bi svakako biti dostojan i veličanstven. Svaka čast i poštovanja tako velikom danu, ali nepoštovanje i nečast nek s naše strane ide onima ili bolje samo onom — a ta je neki gospodin, što stanuje u Medulinu, koji je tom znamenitom prilikom progrmio nagovor, koji samo crni i vrijedja naš narod, nagovor, koji pogrdjuje, blati i obeccašćuje naše narodne svetinje i koji je nepristranom slušaču davao znakove niskoće, bijesa i skrajnog ražaljenja svih nas. Govorilo se o tako grozovitim prijetnjama, o krvi, koja će teći i natapati... itd. nestaje nam prave sile da niti pišemo toli silne i jake grožnje. Prigodice ćemo možda donesti čitav govor, da bude potpuna i svijetla slika.

Inače druga novost, koja je presenetila i osupnula veci dio Medulinaca, jeste ta, da je starome našem poznatom čovjeku g. Jakovu Kircu, bivšem našem dugogodišnjem općinskom županu, **naglo i odriješito oduzeta dozvola za gostionu.** To se zbilo ko kroz noć u vrijeme od deset minuta bez ijednog roka, bez ijednog zakonitog termina. Zašto, radi česa i u koju se to svrhu izvršilo? To je nama jasno i prejasno. G. Kirac jeste naš čovjek, naški ćuti i osjeća i radi toga, samo i isključivo radi toga bijaše mu pred 2 godine oduzeta dozvola za prodaju duhana i za prodaju likera. Sada slijedi drugi udarac. Oblast nije nikada imala niti najmanjeg uzroka, da nastupi proti g. Kircu, jer je on svuda poznat, kao apsolutno i na vlas točan u vršenju svojih dužnosti. Ne mogavši tako nikada načiniti najmanjeg razloga za postupak proti njemu, onda kud ćeš lakše i jednostavnije stvari, već prijaviti i tužiti, služiti se svim lažljivim i nemoralnim sredstvima, da se upropasti i uništi pošten čovjek, koji nije oblasti ništa skrivio, niti na žao učinio. Kriv je samo u toliko, što ga je porodila slavenska majka, da slavenski ćuti i osjeća on i svi njegovi.

Treća novost: Naši »disturbatori della quiete« pokazaše i prigodom zadnjeg vjenčanja jednog Medulinca svoje junaštvo, svoje remek-djelo. Bio je dakle pir. Pilo se, plesalo i zabavljalo. Stari je običaj kod pira, da svatovi dozvole i takozvanim »fureštima« (to su svi oni, koji nisu na piru) jedan ili više plesova za »furešte«. I kad su ovi nesvatovi dozvolom svatova plesali eto ti poznatih junaka, da izvrše svoj megdan. Banuše unutra i — udri ga Blaž: ćušku amo, zaušnicu tamo itd. Mladići-nesvatovi, razumije se, svi se razbjegoše puni straha i plašljivosti. I tako eto »gospoda« zabadaju svoj nos i u privatne i čisto obiteljske stvari, što je svakako vrijedno najgore i najveće osude i to tim više, što se sve to vršilo u privatnoj kući, a ne u javnom lokalu. — Predugo možda zadjosmo ali dragi čitatelji budite strpljivi, drugi ćemo put biti možda, ali samo možda, kraći, brži i hitriji.

IZ KANFANARA.

Prije rata pašovao je kroz dugi niz godina na našoj općini sekretar Cossara (Košara). Za vrijeme svojeg službovanja počinio je vanredno mnogo zla našemu narodu. Ljudi su se više puta pritužili vlastima protiv njegovog postupka, ali bez ikakva uspjeha. Do samog ulaska Italije u rat bio je uvijek favorizovan od austrijskih vlasti. Iza raspusta općinskog vijeća bio je imenovan upraviteljim naše općine komesar Mrakovčić, koji se pokazao vrlo pošten čovjek nesamo prama našim ljudima, nego i prama šačici kanfanarskih Italijanaca. Radi toga stekao je u kratko vrijeme povjerenie svih općinara, koji su jedva odahnuli pod njegovom upravom. Kasnije, kad je došla amo italijanska vojska, g. Mrakovčić je morao ostaviti Kanfanar i pobjegnuti u Jugoslaviju. Općinska uprava bila je povjerena jednom ovdješnjem Italijancu, koji je upravljao općinom do samih općinskih izbora. Kroz to vrijeme izkazao se kao pošten i objektivan čovjek. Većina pučanstva je željela, da bude izabran načelnikom. No poslovica kaže: «Čovjek snuje, a Bog odredjuje». Tako je bilo i kod izbora. Fašisti su pomoću nasilja pobjedili na izborima i dobili općinu u svoje ruke. Posljedica toga bila je ta, da se ponovno vratio na općinu naš stari protivnik, g. Cossara, a snjime i stare šikanacije protiv našega življa. Za dokaz navest ćemo, samo jedan primjer. Nedavno je neki siromašniji seljak imao da uloži nekakvu molbu na željezničku direkciju. Budući da je ta molba morala biti snabdjevena sa raznim dokumentima, išao je k općinskom sekretaru te ga zamolio, da mu izda svjedodžu dobrog ponašanja, ali pošto je u općinskom uredu govorio hrvatski, g. sekretar izdao mu je zatraženu svjedodžbu sa ovom primjedbom: »...N. N. ponašao se u moralnom pogledu besprijekornorno, dok je u političkom pogledu oduvijek ispovijedao hrvatsku misao, koja je naperena protiv Italije.« Napominjemo, da je naš šindako potpisao tu svjedodžbu sa najvećim zadovoljstvom. Sada pak naš čovjek ima da priloži taj dokumenat svojoj molbi. Jasno je, da će mu vlasti na temelju spomenute svjedodžbe smjesta odbiti molbu i to krivnjom općinskom sekretara, koji u svojoj mržnji do našeg naroda i jezika izdaje takve dokumente! Apeliramo na vodstvo fašističke stranke, da u interesu vlastitog ugleda poradi oko toga, da se barem u budućnosti zaprijeće takve pojave. **Prekodražan.**

SUSAK (opć. Mali Lošinj).

Doba je, da se jedamput i mi javimo u našoj obljubljenoj »Istarskoj Riječi«, da se zna, da smo, iako živimo na najizloženijoj istarskoj točki, još živi i zdravi. A da ne pomislite da nam je dobro, reći ćemo vam odmah, da je naš život na otoku vrlo gorak. Osim vina nemamo nikakvog proizvoda, koji bi nam mogao olakšati život. No i vino nam zadaje stotinu briga. Ono leži u konobama i nitko ne će da ga kupi. Uzrok leži u tome, što redovito dolazi amo italijansko vino, koje nam čini veliku konkurenciju. Porezi, »tasse« i »sopratasse« rastu, a novaca od nikud. Srsi nas prolaze, kad promislimo, što će biti s nama ove zime, kako ćemo se prehraniti, odkud ćemo platiti te ogromne takse, poreze itd. Prepušteni smo na milost i nemilost naših vlastodržaca. No bojimo se, da će nam oni u svojoj »milosti« sve baciti na bubanj i potjerati nas iz rodjene grude. Da nije ta bojazan isključena, to nam dokazuje veselo držanje nekog ovdješnjeg ex-gefreitara. Taj se gospodin neprestano smije i veseli, da nije daleko dan, kad će sav naš živalj na otoku propasti. Medjutim mi mu preporučamo, nek se ne žuri s takvim veseljem. Naša narodna poslovica veli, da Bog ne plaća svake subote... Ovdje ima dosta i takovih ljudi, koji su zajedno sa g. ex-gefreiterom priredjivali u Susaku velike svečanosti i skakali od veselja nad trpljenjem našega naroda, ali danas skaču od bijede i nevolje, jer moraju — štono riječ — »trbuhom za kruhom«! Zar mislite, gosp. ex-gefreiteru, da ne bi mogao doći red i na Vas? — Još nešto! U zadnje vrijeme doznajemo, da je Susak silno zadužen na Lošinjskoj općini. Radoznali smo, zašto i odkud je nastao taj dug. Prošle su već četiri godine, odkad se srušila školska zgrada. Kroz to vrijeme nisu niti kušali, da je poprave. Školu su — naravno italijansku — namjestili u dvorani »Gospodarsko-trgovačkog društva«, ali do danas nisu platili na račun najamnine niti jednog centezima. A zašto? Zato, jer se, kakȍ čujemo, sav novac troši u »feste« i italijanizaciju otoka. Dosad su nam skoro sve poitalijančili, i crkvu i školu, ali mi se svejedno držimo kao stare klisurine, koje se ne miču nijednoj navali. Tako je i s našom djecom. Ciglih pet godina idu bezuspješno u italijansku školu, ali do danas ne znaju skoro niti jedne riječi progovoriti italijanski, što je oduvijek Slaveni i takvi ćemo ostati dokgod budemo živi. Hoćemo! Krv nije voda!

Sujcanin.

IZ GRAČIŠĆA.

Rijetko se javljamo, no bolje je ikada nego nikada. Da bismo se često javljali, onda bismo i često morali pisati o našim nevoljama, o našim mizerijama, a to bi vas još više bolilo i umaralo. O ekonomskom položaju možemo samo ponoviti tužaljke iz drugih krajeva naše mile Istre. Možda nam je u tome čak i gore nego drugdje, jer kod nas kukuruz obično slabo ide, a to je u srednjoj Istri jedan od glavnijih proizvoda. Vina imademo u srednjoj mjeri, ali uzalud kad su prodajne cijene tako niske, da ne znamo kako i kada ćemo ga raspačati. Najveće i najmoćnije naše rane, boli, koje neprestano stišću gorljivost naših čuvstava jeste političko i narodno zarobljivanje na svim koncima i krajevima. Žalosna i dirljiva statistika naših škola napomenuta u »I. R.« jeste za nas daleko žalosnija i gorkija. Tamo stoji, da je samo prvi razred potujčen i poitalijančen, ali gola istina i tvrda realnost još je teža, upravo nesnošljiva. Mi pravozapravo nemamo čitave naše škole i uzdanica naša, bijedna naša dijeca izgubljena su za nas na sve vijeke vijeka. Davni, vrlo stari nacrt, gruba i nemoralna težnja izvjesnih ljudi postala je faktom, a na duševnom se grobu naših sinčića pomalja divlji smiješak bezdušnika. A da nemoralnost bude potpuna, da gnjusna igra bude zaodjevena i zaokružena, učiniše kraj svakoj našoj riječi u domu Gospodinovom: izbaciše mili naš jezik iz hrama jedine Pravde. Upravo oni, koji bi Velikom Bogu htjeli biti najbliži učiniše sve moguće, da unište i zadnju našu molitvu. Pred Višnjim će sudom odgovarati za podlost i mržnju prama nama, a najviše pak radi istrebljivanja našeg jezika iz one kuće, gdje se pozna samo ljubav i kršćanska pravednost, iz kuće Oca nebeskoga.

Jao vama, koji imate takvo kruto srce, da mjesto pomoći i vidanja rana bolesniku, pružate otrov i žuč, da mu se čim prije izgubi trag i svaki znak života!

IZ MOTOVUNSKIH NOVAKI.

Odkad su nam školske vlasti pretvorile hrvatsku školu u italijansku i bacile našeg domaćeg učitelja na cestu, ovdje nitko ne šalje djecu u školu. Italijanska gospoda u Motovunu misle, da tu postoji nekakva propaganda, odnosno da je svemu tomu kriv naš bivši učitelj g. Prodan. Radi toga su ga — kako nam priča jedan njihov miljenik — ovih dana pozvali na opcinu. Tu su ga napali, da često dolazi u naše selo, da vodi živu propagandu protiv italijanske škole itd. itd. G. Prodana nisu pustili niti da pisne, već su posve nevinog obasuli različitim pogrdama, koje apsolutno ne bi smio da izusti jedan inteligentan čovjek. Zatim su mu — prema pričanju napomenutog miljenika — rekli, da će nam, ako ne šaljemo djecu u školu, naložiti ogromne takse i zatvoriti školu, ali unatoč svega toga italijanska učiteljica da ne će ostati bez službe. Što im je na to odgovorio g. Prodan, to ne znamo. Uostalom mi se zato ne interesujemo, a niti se bojimo prijetnja motovunske gospode. Što nam mogu? Ta ionako smo preopterećeni s porezima i taksama, da ne možemo ni disati. Ako pak kane zatvoriti ovdješnju školu, neka to učine što prije, jer je šteta da plaćaju učiteljicu, koja, mjesto da drži obuku, danomice priredjuje izlete u Kaldir, a da se niti ne obazire na dekret školskog Proveditora od 1. oktobra t. g. No ona može da bude redovito i u školi, ali naše djece ne će vidjeti u njoj. Naša savjest nam ne dopušta, da tamo šaljemo svoju djecu. Naši pradjedovi, naši djedovi i oci bili su Slaveni, takvi smo i mi, a bit će i naša djeca. Prošla su ona vremena, kad su Turci uzgajali iz našeg roda janjičare!

IZ LOVRANA.

Dne 2. o. mj. otpratismo na vječni pocinak Franja Bašana, pom. kapetana. Bio je dobar narodnjak i uživao je opće poštovanje. Kao općinski zastupnik hrvatske stranke branio je uvijek prava našega naroda, a naročito se je brinuo za dobrobit seljačkog staleža, iz kojega je potekao. Kao odbornik Lovranske banke i utemeljitelj Posujilnice stekao je velikih zasluga za napredak svoga Lovrana, koga je svom dušom ljubio. Na pogrebu vidjeli smo množinu svijeta, iz grada i okolice, koja je željela, da iskaže posljednju počast pokojniku. Članovi raspuštenih društava, čitaonice »Danice« i »Knez-grada«, okitili su lijes s krasnim vijencem. Slavna općina zabranila je bila hrvatske napise, što se je cijelog jugoslovenskog pučanstva neugodno dojmilo, a obitelj morala je da se pokori tom »kulturnom« ukazu. Jedan vijenac bio je usprkos toj zabrani okičen vrpcom s hrvatskim napisom i... ništa se nije dogodilo, osim što je netko vrpcu okrenuo, da se napis ne vidi.

Gosp. Peganu će ta najnovija zasluga na kulturnom polju priskrbiti kakvu novu dekoraciju, koju mu mi ne zavidjamo, kȍ što mu nismo zavidjali ni austrijsku. Drugih posljedica ne će to imati, jer se ljuto vara, tko misli, da će od toga Italija imati kakove koristi ili da će zbog toga naša narodnost u Lovranu propasti.

Obitelji izražavamo naše iskreno saučešće na teškom gubitku, a našemu milome Franju želimo, da mu bude laka rodjena zemlja.

Franina i Jurina

Fr.: Znaš ti, Jurino, da smo mi dva napravili jednu velu stvar.

Jur.: A ča to?

Fr.: Jednu zlamenitu stvar.

Jur.: Ala, govori, ka je ta stvar tako zlamenita, ku smo mi dva napravili?

Fr.: To ti je oni naš kalendarij »Jurina i Franina«.

Jur.: Mane ni drago čut, kada se neki sam hvali, ma po pravice, mora se reć, da je ono jedna knjiga, kakova se još ni štampala va Istre od kada je sveta i veka. Ja ne znam, ki nam je sve ono va glavu stavil, ča smo mi onde našrajbali. Promisli samo, da ne bi nego samo ono, ča smo napisali od Wilsona!

Fr.: Jedan profešor mi je rekal, da onde svaka beseda valja zlata. A one pismice, one štorije? Kako je ono sve lepo i sve naše, istarsko i slavensko!

Jur.: A svi oni silni nauki, keh mora čovek da zna, i ki nam svaki dan trebaju. Tu ti je za kmeta, tu za gospodara, tu za gospodaricu — svaki će neč nutre nać.

Fr. Da ti povedem ovu. Čera jutro zbudim se naglo, neč me zavija, previja, ne morem da dišem; tu me boli, onde me muči — sam već misiel: na — — prišla je teta Skica — sada j' sve zvršeno — z Bogom svete! Priteče Mare i — ju mane semo i ju mane tamo — čapuje se za glavu i ne zna ča bi, ni ča ne bi. Misiel sam, da mi j' duša na zajike, i ča ću ča ne ću — rekal sam njoj neka pošalje va Pul po duhtora.

Jur.: A ona? Je te poslušala?

Fr.: Ajbo! Ja ne znam kako, ma nekako njoj je oko palo na naš kalendarij »Jurina i Franina«; ona ga zgrabi, obrne nekoliko stranic i najedanput zleti vanka s kamari. Ni prošlo ni pol uri, već je bila nazad s nekakovim kordijalom. Ja sam to popil — bilo je žuhko kako pelin — ali svejedin, ja ti pijem, pijem i pijem — i ćeš mi verovat? Prej pol uri bil sam sopet zdrav, kako riba. Mare mi je ta mirakul stumačila ovako: tebe je, Franino, bilo — to i to... Ja sam pogledala va kalendarij i našla sam, da kada čoveku pride **to i to**, trebe popit **to i to** — i sam ti to skuhala i ti si to popil, i sada ti je hvala Bogu sopet dobro.

Jur.: E — ni ti ga do našega kalendarija!

Fr.: K letu će morat bit još lepši.

Jur.: I bit će, ako će Bog! Ako se govori, da je svako lane bolje, ne će se reć, da je naš kalendarij huji. Naš kalendarij mora od leta do leta bit sve lepši i bolji.

Fr.: Ja, ja! A sada, pusti malo naš kalendarij na stran, pa mi malo povej, ča je sa Španjom? Su šli već nazad kralj i kraljica?

Jur.: Su, ma malo manj, da nisu, ostali na palade.

Fr.: Ča to govoriš!

Jur.: Prava istina! Kako već znaš, oni su prišli va Italiju va jednoj veloj, veloj fregade, s kum je bila i jedna manja. Kralj i kraljica, kada su se zakrcali, šli su va Rim, a brodi su surgali sidra pred Napulom na «rade». Jednu noć storil je jedan

PODLISTAK

Što veli pjesma o ljubavi?

Po Bogdanu Krčmariću.

(Nastavak).

Ili:

> Ako sam je kada poljubio,
> Nijesam lica na ustih odnio...

I djevojke znadu biti nevjerne i zadati momcima tuge i patnje, no ponajveć nekrivi momak djevojke, nego onoga, tko ju je preoteo:

> «Ne otmi je, moj po Bogu brate,
> Sama mi se sablja vadi na te!»

Evo kako Nijemčić opominje mladiće:

> Da mladići znadu
> Što su crne oči,
> Išli bi im s puta
> U sred tamne noći!
> Da mladići znadu
> Što su krasne žene,
> Slušali bi, al' ipak
> Ne slijedili mene! —

Perzijski pjesnik moli dragu, da ga brže pali i mori, da se od njega pepeo stvori, jer

> «Će bar tako
> Izbjeći pako:
> Pošto pepȍ veće
> Gorjeti ne će. —

Vjerna ljubav svršuje ili ženidbom, ili smrću jednoga ili obojice. Nevjernu ljubav proklinju djevojke:

> «Kako kune, do neba se čuje;
> Kad uzdahne, zemlja se zatrese;
> Kad zaplače i Bogu je žao».

Umjetna pjesma pjeva prijatelje, narodna pobratime, odnosno posestrime. U stvari je to jedno. Pobratim za pobratima krv prolijeva, glavu gubi, ljubav žrtvuje. Pravi pobratimi, prijatelji, skladaju se bolje, nego braća, pa i u nevolji voli zvati pobratima, nego li brata. — Marko Kraljević ima posestrimu vilu, vjernu pratilicu, svjetovalicu, vidalicu rana. Kosančić Ivan govori Kosovki djevojki:

> Moli Boga, draga dušo moja,
> Moli Boga, da se natrag vratim
> Iz tabora čestitoga kneza:
> Uzet ću te za Milana moga,
> Za Milana Bogom pobratima.

Nijemčić se tuži, da su pravi prijatelji vrlo rijedki, rijedkikao ptičije mlijeko, il crvene svrake; no valjda se je namjerio na stanovitu svojtu ljudi, kojoj ništa nije sveto, osim trbuha, a inače u Srba i Hrvata pobratinstvo više je nego bratinstvo. Dao Bog, uzdržala se ta lijepa krijepost i u buduće kroz sva vremena!

*

Najsnažnija i najčistija jest ljubav roditelja prama svojoj djeci. Nadje se hrdja, koja iznevjeri ljubu, koja proda otadžbinu, ali svoje mlade i vučica ljubi. Iznimke, koje se nadju, da vlastito čedo ne ljube, ne mogu se nazvati imenom čovjeka, nè, niti imenom živine. Takove su ispod živine. Takovim je izumrla u srcu ona čista sreća:

> «S koje majci uz zipku je dato,
> Zaboravit na sve blago ino,
> I misliti na jedno jedino,
> Na čedo si materino zlato.

Kako majka svomu čedu tepa, evo neka reče pjesma:

> Rasti, buji, moje gondže malo,
> S neba si mi u koljevku palo,
> Zamirisa mirom milodusa,
> Snivaj čedo, tebe majka čuva.

Koliko divnih nada ne stavlja majka u svoje nevinašce:

> Rasti brže, nado materina,
> Buji brže, moj plamene živi!
> Već ti babo, za boj konja sprema,
> Već on brusi sablju demeskinju;
> Ali jošte pratioca nema,
> Da ga prati po razboju sinju.
> Ali jošte nema osvetnika,
> Rasti brže, osvetniče mali,
> Da nam sine sunce sa zrenika,
> Da se bijeda sa Hrvatske svali!

Eto ljubeći majka svoje gondže malo, uči ga ljubiti i otadžbinu, od koje nam ne ima ništa uzvišenijega ni milijega na svijetu. «Otadžbina je, veli učeni Italijan, najsavršenje oživotvorenje prava, najčistije obistinjenje dužnosti, te ne bojeći se prigovornika, dodat ću ja, najviša formula, u kojoj su sadržane sve znanosti moralne i pravne.

fortunal, prekinul je gumini, s kimi su brodi bili fermani — i obedve fregadi su napravile **kert ajh! put** Spanje.

Fr.: A kako su ih nazad privukli?

Jur.: Poslali su za njimi rimurćeri, ki su ih našli negdere vane i su ih lepo nazad pripeljali va Napul.

Fr.: Bože moj dragi, ma ča nimaju va Spanje malo debljeh barbeti? I va Trste imamo veleh fortunali od buri, ma još nismo čuli, da bi se kakovemu brodu od gveri dogodilo ono, ča se je va Napule dogodilo onem dvem španjolskem fregadam.

Jur.: Ja — ma ti moraš znat, da su španjolski brodi imeli od vavek pegulu iliti smolu. Kad su Spanjolci pred jedno tristo pedeset let šli sa svojom flotom na Ingleza, storila je takova nevera, da su se španjolski brodi skoro svi potopili, a oni, ki su ostali, hitili su ih na dno Inglezi. Od onega vremena Spanjolska je zgubila svu moć. A ča se ne spominuješ, kako su njim prej dvajset i pet Amerikani celu flotu začepili va nekem porte?

Fr.: Ja — pegula je vrag! Kega se jedanput čapa, drži se ga, kako i prilepak. Ja mislim, da smo i mi v Istre dosta pegulani ljudi, a, ča biš rekal ti, Jurino?

Jur.: Ca mi? Imamo mi više peguli na sebe, nego bi dosta bilo, da se pokairamuju svi brodi od ovega sveta.

Fr.: A ča ti se ne pari, da imaju i naši karabinijeri malo peguli z onem proknanem Kolarićem?

Jur.: A bormića imaju i uneštabno!

Fr.: Ma pravo za pravo — ča je učinil grdega ta Kolarić, da Taljani od njega toliko pišu?

Jur.: Njihovi foji pišu, da je bandit, brigante, ašašin. Puno su beči obećali onemu, ki ga ćapa. Neki ter neki su se pomamili za temi beči, pak ne misle i ne sanjaju drugo, nego o Kolariću i kako bi ga šćapili. Tako su i ovi dni zeli rog za sveću: videli su jednega čoveka, ki je bežal, oni su misleli, da je to Kolarić, pak — pum! va njega, da je valje mrtav na zemlju pal. Kasneje su videli, da to ni bil Kolarić, nego neki drugi. Pegula!

Fr.: Zato j' mane vavek strah, kada ono ti konatiš okole po Istre, da te ne bi ki ta zel za Kolarića, pak — pum! i va te, kako i va onega čoveka! Nego, Jurino, da bimo mi dva šli kakovemu štraordinariju, pak da bimo mu rekli: — La šenta šinjor, dajte nam oni krajcari i mi ćemo vas navadit, kako ćete Kolarića najlaglje šćapit.

Jur.: A ča misliš, kako bi se ga moglo šćapit?

Fr.: Stavi mu soli na rep — pak ga imaš!

Jur.: Ja — a ki će ti dat soli, kada va celoj Istre je ne moreš dobit ni zrna, kako ni furminanti.

Fr.: E — i to je pegula!

IZ ZAREČJA KOD PAZINA.

Kako je već svim čitateljima poznato, školske su vlasti pretvorile i našu školu u italijansku. Za učitelja poslale su nam amo nekog italijanskog svećenika, koji ne zna ni beknuti hrvatski. Uslijed toga školska obuka nije nikakva. Mjesto da on poučava djecu, moraju djeca njega. Često ih pita: »Come si chiama questo, quello...« Kad naša djeca dodju kući obično nam govore: — Zašto da idemo u italijansku školu, kad znamo više nego italijanski pop! Svaki dan ga moramo nešto poučavati!... Tako naša djeca. Što da mi na to rečemo?! Kako vidimo, nama zbilja ne preostaje drugo, nego da prestanemo šiljati djecu u školu i da ih sami poučavamo kod kuće, jer će nam inače ostati potpuni analfabete. Ako pak naš nama narinuti učitelj, italijanski svećenik, treba kakve pouke, e, onda nek se svrati u koju školu, jer mi apsolutno ne želimo imati u Zarečju takvog svećenika, koji potrebuje pouke naše školske, nepismene djece!

* * *

U ovo zadnje doba živimo u teškoj gospodarskoj krizi. Ni sami ne znamo, kako ćemo se preživjeti ove zime. Svaki dan činimo nove dugove za hranu i druge kućne potrebštine, a novaca ne primamo ni odkuda. Općinski poslužnici dolaze nam redovito na vrata i traže, da platimo zaostale poreze i nekakve »rente«. Budući da nemamo novaca, mi smo im nudjali vino za porez. No oni su nam tu ponudbu odbili veleći, da porezni ured traži gotov novac. Nato su skoro svima popisali marvu, koju će nam jamačno i oduzeti, pošto nemamo — kako već spomenusmo — nikakva primitka, kojim bismo mogli namiriti napomenute poreze i »rente«. Usprkos toga porezni utjeravatelji ne postupaju s nama onako, kako bi morali. Ona njihova gruba riječ »Pagate o Vi pigliaremo i buoi!« nije na svome mjestu. Gospoda bi morala imati malo više obzira s nama, kad znadu, u kakvim prilikama živimo. Uostalom mi plaćamo uvijek pošteno poreze, kaošto ćemo i unaprijed, ako budemo imali novaca, dok konpetentni faktori nisu kadri da poprave nama niti put od Zarečja do Sajkovići!...

Drugom zgodom više!

IZ ILIRSKE BISTRICE.

Kakor je znano, bistriška sodnija je bila znatno povečana in razširjena. Sodniji je bila priklenjena občina Matulje in ves podgrajski sodni okraj s približno 20.000 prebivalci. Vlada pri tej »ureditvi« gotovo ni gledala na koristi prebivalstva.

Ko dospejo kmetje iz Matulj, iz Materije, iz Jelovic itd. v Bistrico na sodnijo, vidijo le kupe aktov, kupe pohištva (res je na kupih, ker nimajo prostora), in ljudi, ki se prijemajo za glavo. Sodnika se prijemata za glavo, ker poslov, katere je nekdaj vršilo sedem sodnikov, ne moreta opraviti v dveh, uradniki se prijemaje za glavo, ker je logično, da v očigled dejstvu, da je do sedaj opravljalo posle samo podgrajske sodnije sedem uradnikov in to z muko, ne more opravljati poslov bistriške, podgrajske in dela vološčanske sodnije samo pet uradnikov: več pa jih ni v Bistrici. Prijemajo se za glavo sodni sluge, ker ne vedo, kam bi dali pohištvo podgrajske sodnije prepeljano v Bistrico ter z zavistjo gledajo čez hribe in doline v smeri proti Podgradu, kjer stoji sodnijsko poslopje, mala čička palača, prazno in nudi veselo plesišče mišim in podganam. In kmet iz Matulj in Jelovic in Materije itd., ko vidi ves ta red in to upravno logiko, se prime za glavo, krepko zakolne in jo udari, ne da bi bil kaj opravil, nazaj proti svoji domači hiši, ki stoji tam nekje, dvajset, trideset in celo štirideset kilometrov daleč.

Čast našim sodnikom in sodnim uradnikom, ki se požrtvovalno trudijo, da bi te neprilike kolikor mogoče ublažili.

Toda s tem ljudstvu ni pomagano. Ljudstvo potrebuje radikalnejše in nujne odpomoči! Višja oblastva v Trstu in Rimu naj pomislijo, da je ta brezglava »reforma« skoz in skoz krivična in da potrebuje nujne spremembe. Ker si drugače bomo pomišljali, da delajo z nami kakor z volom, ki ga eden lepe po hrbtu, drugi pa po gobcu.

IZ SV. IVANCA (Cere).

U našem mjestancu nema niti jednog Italijanca. Usprkos svega školske vlasti pretvoriše nam hrvatsku školu u italijansku. Taj opravdani čin školskih vlasti izazvao je medju svim općinarima veliko negodovanje. Mi nikako ne možemo da pojmimo, zašto nam naši vlastodršci narivavaju ono, što mi a priori otklanjamo. Bit će da imaju zle namjere, da nas hoće poitalijančiti. Ali oni se ljuto varaju, ako misle, da će im Svetoivančani ići na lijepak. Bora ni, ne će! Naši stariji su nas uzgojili Slavenima, a tako ćemo i mi našu djecu. Za odgoj naše djece ne će odgovarati naši vlastodršci, nego mi roditelji. Zato smo — svijesni svoje velike odgovornosti pred Bogom, narodom i savješću — svi roditelji odlučili, da ne ćemo slati svoju djecu u školu sve dotle, dokgod ne bude opet pretvorena u hrvatsku i dokgod ne bude u njoj poučavao hrvatski učitelj ili učiteljica. Medjutim naša djeca ne će ostati bez nauka. Mi ćemo ih kod kuće svaki dan poučavati u čitanju i pisanju, i nadamo se, da će se bolje naučiti i čitati i pisati nego bi inače u italijanskoj školi.

IZ BOLJUNA.

Pred više vremena došao je k nama za župeupravitelja vlč. gosp. A. Cauzzi. Po mišljenju je Italijanac, ali inače dobričina. No ipak nedavno mu je nešto palo na pamet, pa nam poče držati italijanske propovijedi, koje mi ovuda ne razumijemo. Nas je to silno prenerazilo, a bogme i — razljutilo. Što ćemo, što ne ćemo — jednog dana išli smo k njemu te ga zamolili, da nas barem u crkvi ne uznemiruje sa svojim italijanskim propovijedima. Neki 80-godišnji starac, koji je došao s nama da protestuje protiv župeupraviteljeve samovolje, nadoda: »Neka znaju, gospodin plovan, da će bit slabo, ako se od sada napred ni popi ne budu ravnali po Isusovih naukah, ke je dà svojin apostolon, kad in je reka: Idite po svemu svijetu...« Namisto da se Oni sada ravnaju po tin svetin nauku, Oni nas još tiraju van s crikve!... Kad Oni počnu predikat va crekve talijanski, meni dojdu suze na oči i počnen se ljutit, takò da već ne moren molit. Ah, gospodine, gospodine! Kad bi još jedanput doša Bog na svit, vero ne bi više poša gonit s crekve ni farizeje ni trgovce, nego bi zeja bič pak bi Njih protira van, da nas ne činijo grešit mankonj va crekvel...« Nate riječi čestitog starca poče se vlč. gosp. Cauzzi izgovarati, da on nije kriv itd. itd., ali ipak naposljetku reče: »Oprostite, odsad unaprijed držat ću se vaših starih običaja i propovijedat ću samo u vašem materinskom jeziku. Istini za volju moramo priznati, da je faktično držao zadanu riječ. Medjutim mu se dogodila jedna nesreća, uslijed koje je morao ostaviti Boljun i otići u bolnicu. I tako je ponovno ostao Boljun i Paz bez dušebrižnika.

IZ BORŠTA.

Po razpadu Avstro-Ogrske smo takoj dobili novega postajenačelnika v osebi g. Carusija. Ta gospod je bil velikanski sovražnik našega ljudstva. V svoji sovražnosti nam je napravil toliko zla, da ga bo vedno imelo naše ljudstvo v žalostnem spominu. Noben naš človek, ki se mu ni hotel pokoriti, ni bil varen pred njegovim nasilnim nadlegovanjem in njegovimi ovadbami. Več naših ljudi je postalo žrtev njegovega sovraštva proti našemu rodu. Vse se je zgražalo in stiskalo pesti. Pa tudi pritožb ni manjkalo. Preganjano ljudstvo se je vedno obračalo na železniško direkcijo s prošnjo, naj se uvede preiskava proti temu nasilnežu in naj ga enkrat odpravi iz naše mirne, slovenske vasi. Do tega sicer ni prišlo, ali končno je vendar-le moral iti: Izvršil se je čin pravičnosti, ki nam je prinesel vsaj neko zadoščenje za vse žrtve, ki jih je zahtevalo besnilo Carusija. S tem je stvar glede te osebe izvršena in jo stavljamo ad acta. Nočemo kovati političnega kapitala iz poloma Carusija. Prosimo pa železniško direkcijo, da nam imenuje njegovim naslednikom človeka, ki bo res postajenačelnik, a ne nasilnik ljudstva.

Gospodarstvo

Seljaci sijte novu ljekaricu „Kosak."

Budući da je kod nas u Istri vrlo siromašna zemlja, a usto dolazi skoro svake godine suša, bilo bi najbolje, da naši ljudi zasiju dio svojeg zemljišta novom ljekaricom »Kosak«.

»Kosak« — po svojim značajkama i po svojoj ustrajnosti — mnogo liči običnoj ljekarici, ali je većina gojitelja tog mnijenja, da ona daje više krme od svih ostalih trava ljekarica (erbašpanja).

»Kosak« daje i veliki prihod sjemena. Svojom otpornošću i žilavošću prema studeni i vrućini, svojom sposobnošću uspijeva i u predjelima, koji trpe na suši. »Kosak« je ljekarica, koja — osim što daje veliki prihod sjemena — pruža poljoprivredniku velike produkte dobre, hranjive krme, pa se zato preporuča poljodjelcima kao prvorazredna biljka radi svojih izvanrednih vrlina. «Kosak» je ljekarica, koja daje najveći prihod, najhranjivije krme, jer su njezine stapke mnogobrojne i tanke, pune lišća od podanka do vrha. Zbog osobitog sustava svojih žila «Kosak» može da se uspješno goji i u plitkim tlima, gdje kroz godinu pada malo kiše. Radi toga, jer jednako odolijeva najljućoj zimi, kao i skrajnjoj vrućini, ova nova ljekarica je pravi dar božji za napola sušne predjele, gdje osobito ljeti ima vrlo malo oborina.

Svaki struk, i najkukavniji, naraste metar visine, a bolji do 1.20—1.50 m sa 20—40 stapka (izdanaka). Presad mu je vrlo nježan, te rijetko koji struk u korjenu ima preko 1 m promjera.

Pošto odrasla ljekarica «Kosak» iz žilnog zglavka izbija više stotina stapka (izdanaka), zato se presadjuje prema vrsti tla, gušće ili rjedje. U Americi se presadjuje u razmacima: red od reda 0.80—1.20 m, struk od struka 50—60 cm. Obično se rabi daljinu 50 cm za red od reda i 40 cm biljku od biljke. U Istri bilo bi najbolje, da se rabe manji razmjeri, kaošto se to čini i u Italiji. Kasnije će nas iskustvo uputiti koji će razmjer najbolje odgovarati našim prilikama i našemu tlu. Trogodišnja ljekarica «Kosak» ima (struk) oko 40—50 cm promjera. U povoljnom tlu izdrži i preko 10 godina. Kosi se pet do šest puta godišnje, a odrasla može da dade mnoštvo sjemena.

Ljekarica «Kosak» ne zahtijeva nikakav osobiti postupak kod obradjivanja, jer se obradjuje jednako kao i obična ljekarica. Samo zato jer bus naraste 40—50 cm promjera, presadjuje se ili sije, ali vrlo rijetko. Presad i najnježniji izdrži vrlo lako prevoz od 10 do 15 dania. Bilo je slučajeva, da je presad stigao na opredjelište poslije tri do četiri sedmice, pa ipak nije usahnuo.

Ljekarica «Kosak» potječe iz onih krajeva, gdje zimi padne toplomjer do minus 45 C, a ljeti se diže u hladu, do plus 40 C. Što kiše što snijega ne pada godišnje preko 200 mm. Pa kad tamo u tako lošim klimatskim prilikama može da uspijeva, tim bolje će uspijevati kod nas, gdje su klimatske i oborinske prilike mnogo povoljnije. Potpuno razvijena ljekarica može da dade 20—30 tona izvrsne suhe krme po hektaru.

Obzirom na naše gospodarske prilike u Istri, dobro bi bilo da naši gospodari i seljaci pokušaju ovu ljekaricu. Kada ona ne bi dala nego samo 50% više krme od obične ljekarice (erbašpanje), to bi već bila velika blagodat za našeg seljaka, jer bi mogao držati za 50% više blaga nego ga do sada drži. Prema tome bi imao i više gnoja za gnojenje svojih oranica, koje bi mu za to davale i veće prihode. Naravno je, da »Kosak«, kao i obična ljekarica, te ine lepirnjače, ostavljaju zemljište obogaćeno na dušiku, jer i ona ima svojstvo, da pomoću korjena veže zračni dušik.

Najvažnije gospodarske radnje u mjesecu decembru.

U kući i dvorištu: Pazi, da ti ne plijesni žito u žitnicama. Češće ga zrači i prebacuj. U ovom ćeš mjesecu imati dosta vremena da popraviš orudje, prirediš drva za zimu, nabereš kolje itd. Nastoj, da što bolje iskoristiš ovo vrijeme, jer što sada učiniš, ne treba da učiniš u proljetnim mjesecima, kad ćeš ionako imati dosta posla na polju. Ne zaboravi ni na svoje račune. Nastoj, da ih na vrijeme zaključiš i da učiniš proračun za drugu godinu. Odrasloj djeci daj uvijek u ruke kakovog posla. Svakako pak ne smiješ dozvoliti, da ti po danu ili po noći okolo klatare. Za dugih večeri neka oni, koji znaju, čitaju dobra štiva.

U staji: Sve staje treba držati tople, jer se tako mnogo prištedi na krmi, a i mlijeka dobije više. Pazi i na čistoću blaga! Krave, koje su se tekar otelile, napajaj u staji s vodom, kojoj se dodalo nešta tople vode, ili koja je bila preko noći u staji. Pazi, da ti marva ne dobije uši. Čim opaziš samo jednu takovu životinju, operi dotično blago sa 4% duhanovim ekstraktom.

U kokošinjaku: Ovdje treba paziti na sve ono, što kazasmo za prošli mjesec. Osobito treba nastojati, da dobije perad dosta hrane i da se po noći kokošinjak dobro zatvori.

Oko kunića: U ovom su mjesecu kože kunića osobito dobre, zato ih treba pomno spremiti. Rastegnu se lijepo dok su još friške na glatku dasku, da se suše i zatim prodaju. I u ovom mjesecu treba čuvati kuniće od vlage, koja im je jako opasna.

Oko pčela: Mjesec decembar je za pčele mjesec počinka. Na pčelinjaku treba da vlada potpun mir. Padne li snijeg, treba ga sa leta i krovova ulišta čistiti, ali treba paziti da pri tom ne uznemirujemo pčele.

Uljarnica i maslinik: Tijekom ovoga mjeseca treba da spremiš i samelješ sve masline. Što više vremena masline na okupu stoje, to je iz njih slabije ulje. Kad pobereš masline, onda pognoji stabla stajskim gnojem, kompostom ili umjetnim gnojem. No ne trusi gnoja uz deblo, jer je tamo malo vlasastih žilica, nego trusi gnoj na široko, kako krošnja zapovijeda.

Konoba i vinograd: U konobi pretače se po prvi put mlado vino. Kod tog posla treba paziti, da vino dodje koliko je moguće u doticaj sa zrakom. Kod bijelog vina treba bačvu isprati i zasumporati. Ako vino po sumporu zaudara, treba bačvu takodjer zasumporati, jer se uprav na taj način odstrani onaj neugodni vonj po sumporu. Stara se vina čiste raznim čistilima. Tko želi, da mu se mlado vino prije očisti, neka za mrzle noći konobu prozrači.

U vinogradu i rasadniku treba radnje od prošlog mjeseca nastaviti, odnosno dovršiti. Ako je vrijeme toplo, mogu se još saditi loze. Ne smrzava li, možemo obrezivati matičnjake i činiti ključiće. Pripraviti možemo takodjer i cijepove za proljetno cijepanje. Od kiše odnesenu zemlju nadomjestimo drugom, da budu žile dobro pokrite, jer bi nam se inače mogle loze smrznuti.

U voćnajku: Voćke, koje su posadjene u zadnjim g., treba obrezati i kod tog gledati, da dobije krošnja piramidalni, oblasti ili kotlašasti oblik. Uopće neka se u ovom mjesecu, ako nije premrzlo, čim više obrezuje i čisti. Osobito starija stabla neka se ostrgaju od maha i lišaja te namažu sa 12%-tnim dendrinom. Oglodana mjesta na stablima treba izrezati i cijepilnim voskom namazati. Gusjenična gnijezda poberimo i spalimo ili na granama opalimo s posebnom «fakolom».

U povrtnjaku: Prekopava i krči se zemlja i prema potrebi gnoji. Šparoge, koje mislimo u proljeću prisiliti, da prije potjeraju, okopaju se i pognoje svježim konjskim gnojem. Preko zimske šalate načini se iz slame, trstike ili turkiništa strešicu tako, da ipak može sunce na lijehu sijati. Cvjetače, koje su tekar počele cvijetati, dignemo sa svom zemljom (grudom) i posadimo ih u zemlju pod kakovu kolaricu itd., gdje će kasnije cvijeće učiniti. Obični radić, koji mislimo rano u proljeću izrezivati, pokrijmo sa suhim lišćem i suhom zemljom. Veliki crljeni radić pak iskopamo, u snopiće povežemo i stavimo u toplu staju na friški kravji gnoj, da dobijemo takozvani bijeli ili crveni radić. Gornji dio lišća se dakako prije odreže, tako da ostane samo srce. Ovako složen radić se onda pokrije lišćem ili slamom.

Na polju i livadi: Prije nego se zemlja smrzne, treba da mekotimo oranice i preoremo djeteljišta i livade, gdje raste trava, odnosno tako pomrla djetelina, koja nam ne pruža nikakve garancije za obilnu košnju.

Na sva ona mjesta, odakle nam je kiša odnijela zemlju, napeljimo drugu. Sa oranica iskopajte i otpeljite kamenje, koje kod oranja smeta i krši plug.

Očistite livade i pašnjake te ih, ako vam je moguće, pognojite. Za suha vremena porazbacajte krtovine i mravinjake.

Jest, uzvišenijega, svetijega ničega ja na svijetu ne mogu pomisliti od otadžbine »dobre majke, svakom dobru sinku tog imena, svetih osjećaja«.

Pjesnik veli:

„Rod i narod leti,
Po srcu i po pameti,
Za koga je jednak' slatko,
I živjeti i umrieti."

A Crnogorac za svoju otadžbinu:

„Kad je njojzi samo slega,
Živ bi za nju u grob lega;
A nekmoli pao nebi,
Kad bi bilo u potrebi" ...

Kojim ponosom ustaša svoju ljubu tješi:

„Domovine kog žarko sunce grije,
Il' kakvo ti si, k tom osvete pako
U srcu nosi, to i u zima nije."

Antun Nijemčić, kad nema ništa ostaviti svojoj otadžbini, moli valove, da bar zadnji cjelov miloj zemlji ponesu.

Kako ljubko iza povratka iz tudjine, pozdravlja majku otadžbinu naš pjesnik Preradović:

„Mila zemljo, da te svojim grudim,
Pritisnuti mogu, kako žudim,
Zagrlit te, oj da imam vlast,
Srce bi ti izjavilo bîlom,
Neizrečnu na tvom krilu milom!
Koju sada, opet kušam slast! —

Kako li gromko poziva mladjan pjesnik braću, da kite otadžbinu:

Lovore amo, pome mironosne,
Ovjenčat glavu mučenici treba,
Podignut nam je slavoluke poći,
Zapalit kriese, da plamte do neba,
I čim da majci ljubav posvjedoči!

Pa kako joj se dalje umiljuje:

Što ikom drago ti nam vrijediš više,
Sinovima ti si, bogomolja sveta,
Jedinoj tebi svaka duša diše,
Ti naših žudnja jedina si meta!"

Kako očajano jadikuje pjesnik radi jada i ropstva otadžbine:

Sa tebe su strgli kraljevsko odielo,
Izranili tvoje božanstveno tielo.
Robinja si tužna, mučenica prava
Izdajom i zlobom svezali ti ruke,
Stvorili te žrtvom sebičnosti puke;
Al te moje srce ipak obožava!

(Svršit će se.)

Mala seljačka škola.

Koje ćeš povrće u sjeni saditi.

U sjeni uspjevaju: luk, peršun, špinat, rotkvica, razne salate, andivija, rani grah i grašak, kratka mrkva.

Kravska peša

jest za svakoga marvogojca jedna od najvažnijih krmnih bilina. Zato neka je svatko posije u duboko razrahljano i dobro pognojenu zemlju.

Nerasti.

Kad su krmki šezdeset ili sedamdeset dana stari, odaberemo najlepše za neraste, dočim ostale ukopimo. Kod biranja nerasta moramo biti veoma oprezni i strogi. Krmke sa i najmanjim pogrješkama isključimo pri izboru nerasta. Tako odabrani nerastići drže se u posebnom odjelu, puštaju se češće napolje i hrane tako, da se što jače i brže razvijaju, a da se ipak ne debljaju. Zato mi ne smijemo mlade neraste krmiti jako sa posijama i krumpirom, kako to čine naši seljaci. Dakle malo krumpira, malo posija, nešto zrnja i nešto ribje muke, a zelenja, repe i peše koliko hoće. Osobito nam je pak paziti, da se nerasti ne počnu prerano upotrebljavati za rasplod, svakako ne prije 10 mjeseci i još onda kroz nekoliko mjeseci rijetko.

Rakiju najbolje uzdržimo

u zdravim bačvicama od hrastovine, jer to drvo djeluje ugodno na uzrijanje rakije. Rakija, koju mislimo više godina pohraniti, mora biti koliko je moguće jaka, jer se s vremenom izgubi mnogo žeste (alkohola). Prije nego se upotrijebi nove bačve za rakiju, treba ih sodom i toplom vodom prije za to pripraviti, na isti način, kako se to radi s novim bačvama za vino. U ovako pripravljene bačve stavimo najprije kroz kakovih 6 mjeseci rakiju, koja se imade brzo porabiti i tekar onda onu, koju mislimo više godina čuvati, ako hoćemo, da nam se rakija po malo stara, držimo pune bačvice, ako pak hoćemo, da se brže stara, onda ne držimo bačvice savim pune. U staklenicama ne postane rakija nikad tako dobra kao u bačvicama.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 5. o. mj. moglo se prodati ili kupiti:

100 franceskih franaka za 124—124.50; 100 švicarskih franaka za 402—405; 100 rumunjskih leja za 11.50—12; 100 čehoslovačkih kruna za 67.20—67 70; 100 madžarskih kruna za 0.03.25—0.03.30; 100 njemačkih maraka za —.—; 100 jugoslovenskih dinara za 26.10—26.25; jedan amerikanski dolar 23 do 23.10 i jedna lira štelina za 100.20 100.60 italijanskih lira.

Politički pregled

Italija.

Na predjučerašnjoj sjednici ministarskog savjeta u Rimu bilo je zaključeno, da se materijalno priskoči Bergamskoj pokrajini na pomoć, koja je najviše pretrpila uslijed poplave. Ministarski predsjednik Mussolini podao je opširno izvješće, u kojem je sa naročitim zadovolistvom pohvalio vojsku i nacionalnu miliciju, koja je smjesta pritekla u pomoć nastradalim žrtvama.

Pred nekoliko dana došlo je u Rimu do javne demonstracije protiv bivšeg italijanskog ministra Nittija. Demostranti su uz poklik »Abbasso Cagoia!« krenuli prama Nittijevoj kući. Tom prilikom ispališe mnogo revolverskih hitaca. Nekoliko je njih preskočilo ogradni zid, pa razbivši udarcima štapova prozore i žaluzije u prizemlju, nahrupiše u kuću. Nitti se u taj momenat nije nalazio u stanu. U kući su bile samo dvije sobarice i Nittijev sin. Provalnici su polupali gotovo sav namještaj, jer nisu, naravski, naišli na nikakav otpor. Pošto je polupan namještaj, stigoše kamioni sa karabinijerima. Demostranti su se nato udaljili prema centrumu Rima, vičući »Dolje Nitti!« i slično. Isti su demonstranti naumili da krenu prema uredništvu Nittijevog lista »Il Mondo«, ali ih je politički tajnik fašija uputio na protivnu stranu.

Jugoslavija.

Prvi decembra proslavio je sav jugoslovenski narod u oslobodjenoj domovini. Svi gradovi, sva sela i sve stranke proslaviše taj dan kao simbol nacionalnog i državnog jedinstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Što više: Jugoslaveni su i ovom zgodom pokazali svoju čvrstu i neslomivu volju, da što jače razviju, učvrste i štite svoje narodno jedinstvo, koje je uspostavljeno nakon tolikih patnja i prolijevanja krvi.

Dan 1. decembra postaje za Jugoslovene u punom smislu ono, što je za veliki Američki narod dan 4. jula. Kao što svi Amerikanci bez razlike u tom danu gledaju simbol svoje državne slobode i veličine, tako i Jugosloveni gledaju u danu 1. decembra svoju prvu slobodnu političku afirmaciju u svijetu, pobjedu svoje velike nacijonalne misli i ostvarenje slobodne mogućnosti za svestranski svoj razvoj u granicama jake i velike nacijonalne države.

I tako ono veliko i neprocjenjivo blago, koje je ostvareno dana 1. decembra 1918., postat će za uvijek dragocjenom baštinom i ljubljenom svojinom čitavog naroda Srba, Hrvata i Slovenaca.

Uvjereni smo, da će i najdalje jugosloveske generacije blagoslivljati sretni i slavni dan ostvarenja najvećeg ideala svih Jugoslovena, što im je dalo mogućnost, da se svojim trudom i nastojanjem svrstaju u red slobodnih, prosvijećenih i bogatih naroda svijeta.

Poljska.

Predsjednik poljske republike g. Wojciechowski odlikovao je jugoslovenskog Kralja Aleksandra ordenom »virtuti militari« prvoga stepena. Ovaj se orden daje samo licima, koja učestovala u ratu. Prvi stepen ovoga ordena imaju samo belgijski i italijanski kralj i franceski maršal Foch. Ovaj je orden postojao u Poljskoj prije njene propasti, a poslije oslobodjenja ponovno je uspostavljen. Pored toga je predsjednik poljske republike odlikovao istim ordenom raznih stepena veći broj jugoslavenskih časnika-ratnika, kojima će biti izručeni ordeni putem jugoslavenskog kralja, pošto po pravilima ovog odličja taj orden može da preda odlikovanom licu samo već odlikovani ratnik.

Domaće novosti

Lična vijest.

Ovih dana vjenčao se g. Josip Sandalj, trgovac u Lupoglavi, sa gospodjicom Vjerom Buretić, kćerkom našeg odličnog narodnjaka i bivšeg boljunskog načelnika iz Boljunskog Polja. — Čestitamo!

† Nikodem Gržetić.

Dne 1. o. mj. preminuo je u Opatiji ravnatelj d. d. »Kvarnera«, Nikodem Gržetić. Pokojnik rodio se u Rukavcu, gdje je prije rata uspješno radio na polju naše narodne prosvjete. Osnovao je i društvo »Domoljub«, koje je pod njegovom upravom krasno napredovalo. Bijo mu je tek 47 godina. Ucviljenoj rodbini, osobito ocu, starini g. Andriji Gržetiću naše toplo saučešće a pokojniku mir i pokoj!

Istrani, ne selite se u Ameriku!

U posljednje su vrijeme neobično često zaredale vijesti, koje sve više upozoruju, neka se nitko ne seli u Ameriku, ni sjevernu ni južnu. Uslijed nenormalnih prilika u Evropi, sele u Ameriku iseljenici sve više, a malo, vrlo ih se malo vraća, pa i tamo prijeti besposlenost. Radi toga su Udružene države sjeverne Amerike izdale zakon, kojim vanredno ograničuju dozvolu za useljavanje. Ni u Južnoj Americi nije bolje, jer i tamo ima previše radnika uslijed krize na gotovo svim područjima rada. Nedavno smo čitali u jednim amerikanskim novinama, kako neki doktor prava iz Dalmacije mora da nosi cigle u Buenos Airesu, da bi se prehranio. Sada opet čitamo u jednom splitskom listu, da je prije nekoliko mjeseci otputovalo pet mladih ljudi iz Kaštel Novoga, kraj Splita, za Južnu Ameriku. U Buenos Airesu nisu nikako mogli da nadju zarade te su prodavali sve, da se uzmognu prehraniti. U očajnim prilikama nije in preostalo drugo, nego da se pješke krenu za Valparaiso (republiku Chile). Preko Cordilliera su putovali sedam dana i sedam noći, dok su stigli u Valparaiso. A ko zna, hoće li i tamo naći zarade?

Za one, koji su dobre volje.

Zima je na vratima. Naši ljudi počinju da se uveče sastaju kod ognjišta te se medjusobno razgovaraju sve do pol noći. To je vrlo lijepo od nijh, ali nije korisno. Živimo u doba strašne gospodarske krize, koja nam podniposto ne dozvoljuje da stojimo prekrštenih ruku. U drugim naprednijim krajevima seljaci iskorišćuju zimske večeri pletenjem košara, koje kasnije skupo prodavaju. Nato bi se morali priučiti i naši ljudi u Istri. Tko ne će da se bavi takvim poslovima, koji su od vanredne važnosti, neka se barem dade na čitanje dobrih knjiga. Čitanje je hrana pameti i duši. Kaošto tijelo treba hranu, da živi, tako je i s dušom. Samo treba paziti, da ne hranimo dušu slabim štivom. Najzgodnije štivo, koje možemo dobiti za malo novaca, smatramo Narodni koledar »Franina i Jurina« za godinu 1924. i prošlogodišnji svezak »Mladog Istranina«. Koledar stoji 2.50, a »Mladi Istranin« (uvezan u pol platna) 7.— lira. Oboje dobiva se kod uprave »Istarske Riječi« u Trstu.

Sem Benelli govori...

Prigodom jedne proslave italijanskih kombatenata u Bari-u, držao je poznati italijanski pjesnik Sem Benelli prigodni govor o misiji Italije na Jadranu i bližem Istoku, u kojem je izmedju ostalog rekao i ovo:

»Bio sam uvijek uvjeren, i ostat ću uvijek tog uvjerenja, da je Italija zvana da uredi, koordinira a možda i združi sve narode, a posebice južne Slavene. Naš je politički genij jedini, koji Istoku pruža bratsku ruku za suradnju sa velikom evropskom civilizacijom. I za Istok mora da bude jedini cilj: što jača veza sa Rimom, koji je oduvijek bio svjetionik civilizacije. U javnosti, umjetnosti i višem životu mi smo učitelji...»

Tako je govorio Sem Benelli. Treba priznati, da je vrlo lijepo govorio. Šteta je samo, što se nije u svojem govoru dotakao i kulturne misije, koju provadja na školskom polju u Julskoj Krajini ministar filozof Gentile. Takve misije bi se bio stidio i sam Radetzki. Sem Benelli i njegovi drugovi učinili bi najbolje, da šute o civilizaciji barem dotle, dok 500.000 primorskih Slavena, koji su pripali Italiji, nema prava da se njihova djeca poučavaju u materinskom jeziku!

Katastrofalna poplava u Italiji i Jugoslaviji.

Ovih dana nastala je uslijed velikih kiša katastrofalna poplava u Italiji i Jugoslaviji.

Najveće poplave u Italiji nastale su u pokrajini Bergamo. U dolini Scalve oborila je voda nasip kod umjestnog jezera Gleno. U dolinu d'Angolo prodrlo je 8 milijuna kubičnih metara vode, koja je poplavila većim dijelom općine Vilminose, Dezzo, Mozzaunno, Corno i Bueggio. Voda je dovela sobom toliko blata, da se odmah nije moglo niti prepoznati gdje leže poplavljeni krajevi. U tim krajevima nestale su crkve, zvoniki, grobovi, mostovi, ceste i mnogobrojne kuće. Ljudske žrtve su vanredno velike. Šteta se računa na 150 milijuna lira.

U Jugoslaviji je takodjer naninijela poplava veliku štetu. Sava, Krka i Ljubljančica izašle su na više mjesta iz svojih korita te prouzročile velike štete. Na nekojim je mjestima voda razorila železnički nasip i onemogućila prometni saobraćaj. Više hrvatskih i slovenačkih sela nalazi se pod vodom. Najveća je poplava zadesila sela Tuje, Gruge, Remetinec, Brežice i Horvate. U tim selima stoji voda u visini jednog metra. Iz potopljenih sela čuje se samo zapomaganje nastradalih, lavež pasa, rika volova i skika svinja. Peradi se mnogo zagušilo, a takodjer i stoke, koju vojništvo i žandarmerija nije dospjela da spasi. Šteta je ogromna. Stari ljudi pričaju, da ovakove poplave nisu već 70 godina vidjeli. Vlada je priskočila narodu u pomoć sa 20 miljuna Dinara.

Tatovi puljskog arsenala — osudjeni.

Ovih dana vodila se pred puljskim Tribunalom rasprava protiv Fortunata Rossi, Ermidia Del Giudice, Carnota Corridori, setti i Simone Modrussana, koji su optusandra Floris, Agida Salustio, Cesara Mosetti i Simone Modrussana, koji su optuženi, da su svojedobno pokrali puljski arsenal. Sud je riješio samo dvojicu, Mosettija i Modrussana, dok je sve ostale kaznio sa višemjesečnim zatvorom i globom.

Svega po malo

922 radnika zatrpano u najvećem američkom rudokopu.

Prema najnovijim vijestima iz New-Yorka, u Bentonu (Illinois) u rudokopu Orient dogodila se strašna katastrofa. Jedna užasna eksplozija dogodila se je u času, kad je u njem bilo 922 radnika. Taj rudokop ugljena drži se, da je jedan od najvećih na svijetu. Govori se, da je 922 radnika ostalo zatrpano pod zemljom. Bezbrojni dobrovoljci otkopavaju nastradale. Rad ide dosta sporo. Jaki odredi policije zadržavaju ispred rudokopa mnoštvo svijeta, medju kojima je mnogo rodbine, prijatelja i znanaca nastradalih, koji čekaju novosti.

Fotografiranje bez žica na 14.000 km.

Radio Corporation u Sjedinjenim Državama izvela je pravi tour de force predavši radiotelegrafskim putem na veliku distancu jednu fotografiju. Portre generala Jamesa Harborda, predsjednika korporacija, predan je naime oko svijeta iz Newyorka preko, Varšave opet u Newyork, što iznosi 14.000 km. Reprodukcija izvedena ovim putem isto je onako besprikorna, kao i ostale raditelegrafske fotografije na svaku distancu.

Kako izgleda London.

London broji danas 7 milijuna i 480.000 stanovnika. Ima 22 tisuće redara, a uvijek je spravno 2000 vatrogasca. London ima 36 muzeja, 29 umjetničkih galerija, 42 kazališta, 430 kinematografa, 16 vojničkih muzika. Tramvaj zaprema sa svojom mrežom 563 kilometara. Samo jedno društvo ima 3360 automobila. Natrag dvije hiljade godina London je bio selo ribara.

Najviše i najdublje.

Najviša gradjevina na svijetu jest Ajfelov toranj u Parizu visok 300 metara, a najviša je kuća u New-Yorku, koja ima 55 katova a visoka je 235 m. Najdublji tunel jest simplonski, koji veže Italiju i Švicarsku. Dugačak je 20 kilometara. Najdulji most ima Kina. Dugačak je 144 kilometara. Najviša gora na svijetu je Everest u azijskom gorju Himalaja. Visoka je ta gora 8887 metra. Najdublja točka mora jest negdje blizu Australije. Ta dubljina mora iznosi 9833 metra. Najveća životinja na svijetu jest grenlandski kit, dug 24—27 metara, a težak 100 hiljada kilograma.

Književnost i umjetnost.

Književna objava.

Prijateljima mojih kompozicija javljam, da ću najnovije, još neštampane svoje pjesme pod naslovom »Nove Djulabije« objelodaniti. Prvi svezak je doštampan te stoji 20 Dinara, sa poštarinom 21 Dinar. Predplatu molim poslati pod naslovom: F. S. Vilhar, Zagreb, Gundulićeva ul. 55. Drugi svezak u januaru 1924.

U Zagrebu, koncem novembra 1923.

F. S. Vilhar

Darovi

za fond «Istarske Riječi»:

Na prijedlog g. Ante Jakovašića sabralo se medju časnicima parobroda »Jedera« 100 lira za Istarsku Riječ kao dobrovoljni prinos za putovanje Franine i Jurine po Istri. Darovaše: po 25 lira: L. Matović, zapovjednik broda: po 15 lira: strojari Jakovašić i V. Mandić: po 10 lira: kapetani M. Tijanić, Vukasamović, B. Gudac i R. T. R. Tocilj: po 5 lira: R. Zloković.

Živili plemeniti darovatelji! Ugledali se i drugi!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU

Poziv!

Istarska Posujilnica u Puli sa svojom Podružnicom u Pazinu

poziva svoje članove

na

XXVI. redovitu glavnu skupštinu,

koja će se obdržavati u nedjelju, dne 16. prosinca u 10 sata u Puli u zadružnim prostorijama (Via Castropolo, 9 I.), sa slijedećim

dnevnim redom:

1. Čitanje zapisnika poslijednje glavne skupštine;
2. Čitanje revizijskog izvješća „Zadružne Zveze" u Trstu.
3. Izvještaj upravnog odbora.
4. Izvještaj nadzornog odbora i odobrenje zaglavnog računa za godinu 1922.
5. Izbor jednog lica upravnog odbora.
6. Izbor triju člana društvenog suda.
7. Registracija imena (Firme) zadruge i u italijanskom jeziku.
8. Slučajnosti.

Pula, 1. prosinca 1923.

Starješinstvo.

Poziv

na

glavnu skupštinu višnjanskog društva za štednju i zajmove,

koja će se obdržavati u Višnjanu, dne 16. decembra 1923. u 10 sati prije podne sa ovim

dnevnim redom:

1. Čitanje zapisnika zadnje glavne skupštine i revizijskog izvještaja.
2. Odobrenje računskog zaključka za godinu 1922.
3. Prodaja društvenih nekretnina.
4. Prenos društvene blagajne.
5. Slučajnosti.

Višnjan, 16. novembra 1923.

Odbor.

P. S. U slučaju da ne dodje u 10 sati dovoljni broj članova, skupština će se obdržavati pol sata kasnije bez obzira na broj prisutnika.

Mali oglasi.

Sveučilištni docent dr. Ante Grgurina,

dovršio je svoja klinička predavanja i prima opet bolestnike u svojoj ordinaciji, počamši od 10. t. m. u Opatiji od 11—12 i od 3—4.

Broj 49 Poštanski tekoči račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 13. decembra 1923.** Pojedini broj **20** cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Oglasi stoje 4 lira

za svaki centimetar visine u širini jednoga stupca. Za višekratno uvrštenje daje se znatna popust prema pogodbi. Plaća se i utužuje u Trstu. Dopisi se šalju uredništvu, a novac upravi. Nefrankirana se pisma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

Kako se opravdavaju . . .

Kad se koji od naših poslanika prituži u Rim radi potalijančenja koje naše škole, odgovor ministra je uvijek jedan te isti. Potalijančenje škole gotovo se uvijek opravdava «višim nacijonalnim interesima» i time, što je italijanska kultura nekakva izvanredna «lanterna» ... Na kraju odgovora dolazi pak ona obična stereotipna fraza, da je pučanstvo dotičnoga kraja potalijančenje svoje škole primilo sasvim mirno...»

Što je do nacionalnih «viših» interesa države, mi smo već više puta istakli, da će ti «viši» interesi biti najbolje zaštićeni, bude li se i u Italiji pravda prema narodnim manjinama krojila «ni po babu ni po stričevima» već po pravdi Boga istinoga!

Sve uzalud!

Predočili smo našim gospodarima, kako je negdašnji postupak maršala Radetzkoga u Lombardiji izazivlje još i danas u svijetu zgražanje, dok je u prošlosti budio simpatije prema Italijanima.

Ni to ne pomaže, što više: protiv naših ljudi u anektiranim krajevima primijenjuju se danas, naročito na školskom polju, još teže, brutalnije mjere, nego što ih je nekoč uporabljivao kruti Maršal protiv italijanskih otadžbenika.

Što je pak do one famozne, Gentilove «lanterne», napomenut ćemo odmah, da i Francezi imadu jednu divnu kulturu, a imadu je i Englezi i Nijemci. Sve su to, kao i ona italijanska, lijepe i svijetle, velike «lanterne», i mi se pred njihovim svijetlom radi klanjamo, ali bez zamjere — mi ipak volimo najviše hrvatsku, našu slavensku «lanternicu», koja jedina pokazuje našoj narodnoj ladjici ravan i pravi put. I neka zna g. Gentile, kad bi ova naša slavenska kultura bila jedan sasvim maleni «feralić», nama bi taj «feralić bio miliji od svih, pa i najvećih lampiona ovoga svijeta.

Najdražesnije je ono treće, što ministar Gentile nekako gotovo izazovno privješa o svoje odgovore na pritužbe o potalijančivanju naših škola. Pučanstvo, veli ministar, primilo je potalijančenje svoje škole sasvim mirno...

Prije svega ova ministrova tvrdnja nije istinita. Pučanstvo je već do sada više puta protestovalo protiv zatvaranja i ukidanja svojih narodnih, hrvatskih ili slovenskih škola. Neka kažu gg. prefekti, provveditori agli studii i kako se još sve ne zovu ti naši novi poglavari — neka kažu, koliko su puta bili kod njih ljudi iz raznih naših sela u deputacijama, da prosvjeduju protiv nečuvenog školskog zuluma, što se ovako bezobzirno provodi u pogledu naših narodnih škola! A gdje su pismeni protesti, utoci itd.? A naši narodni poslanici? Zar oni nisu narod? Zar nisu oni njegovi opunomoćeni zastupnici? Je li se ikoja naša škola zatvorila ili potalijančila, a da naši zastupnici nisu protiv te nepravde uložili svoj prosvjed? A gdje su njihove nebrojene intervencije kod pokrajinske i centralne vlade? A njihovi govori u Parlamentu? A naša štampa? Zar nije i ona odraz narodne volje? Kako može dakle taj gospodin Gentile ustvrditi, da je pučanstvo primilo potalijančenje škole sasvim mirno?

Možda g. Gentile govori tako za to, što ni u jednom našem selu nije narod pograbio ni kuke ni motike, ni vile ni kose, da obrani svoje pravo? Može biti da bi tkogod i htio da do toga dodje, da može onda na golorukom narodu iskaliti svu svoje prirodjenu mržnju...

Ali naš je narod odviše pametan i razborit, da bi dao povoda za kakve «vespere istriane». Jedan jedini put (bilo je to negdje prije 26 godina) naši su se ljudi u svojem očaju i ogorčenju bili digli, da idu na Poreč, ali su ih naši vodje umirili i nagovorili, da se mirno razidju svojim kućama. Naš je narod miran, on se ne voli upuštati u pustolovine. On ne voli sile, jer su ga već njegovi pradjedovi učili, da je svaka sila za vremena. Naš svijet vjeruje u Pravdu, jer ga tome uči vjera njegova. Naš posljednji seljak zna, da je sve ovo, što se učinilo i što se čini s našim školama i s učiteljima našim, nepravda, što vapi u nebo, ali uz to zna i to, da se nijedna nepravda ne može da drži, pa ne će ni ova. A i naša mala djeca vjeruju, da će Gentile i njegova reforma proći, a naš će jezik ostati. I narod naš!

Stoga su naši «sasvim mirni», gospodine mudrače sa — Zapada!

Sredjenje Evrope

Danas Evropa živi u eri konferencija, medjunarodnih škandala, valutnih katastrofama; u eri revolucije, najgorih, upravo varvarskih tlačenja narodnih manjina — u jednim strašno nesredjenim prilikama, koje su logična posljedica svjetskoga rata.

Najjasniji primjer današnjih prilika daje nam Njemačka. Ona je svojom abnormalnom politikom, koju je vodila prije rata, i dovela do njega. Njemačka je u ratu izgubila 8.000.000 ljudi. Njemačka se danas nalazi pred državnom katastrofom. Onaj silni, disciplinovani njemački čovjek — Nijemac — kome se je prije svatko divio — pretvorio se danas u jednog nedisciplinovanog buntovnika. Sav moral njemačkog naroda odnio je svjetski rat. Ona sila Njemačke, koja je prije imala toliko snage, da se opre cijelome svijetu, za kojom je stajalo na milijune pokornih i disciplinovanih vojnika, danas nije u stanju da učini red u svojoj zemlji. Što više: danas u Njemačkoj može da se uzdigne jedan kapitalista à la Stinnes, koji, u svoje svrhe, može da se igra sa sudbinom cijele Njemačke.

Tako Njemačka, a drugi?

Svagdje kipi — svagdje vrije. Ruše se vlade, odlaze ministri, pristaše njihove. Stvaraju se nove vlade, da se i ove opet sruše.

Na svim linijama dominira jedan čudan patriotizam, koji ima čisti ulični karakter — karakter onih francuskih revolucijonaraca iz francuske revolucije, koji su nemilosrdno ubijali svakoga, tko nije pristajao uz njih. Taj patriotizam izbacuje iz pogleda velike ciljeve čovječanstva i njegove zadaće. Taj patriotizam u teoriji ima da pomogne države, da povećа njezin ugled, da učini život u njoj snosljivijim, dok u praksi ruši ugled i čini život nesnosljivim.

Takav je patriotizam zakleti neprijatelj nacionalnih manjina, jer nastoji, da ih istrijebi sa lica zemlje, kao da su te narodne manjine životinje, a ne ljudi, ne članovi čovječanstva, koji imaju prava na život. Takav patrijotizam ne pozna snošljivosti, ne poznaje i ne priznaje nikoga do sebe. On je egoističan, strašan i opasan. U praksi to nije patriotizam mozga, nego srca — temperamenta.

Drugi ekstrem našega vremena je komunizam. Ta dva ekstrema komunizam i patriotizam, kakav danas vlada svijetom i Evropom, dva su možda glavna i bitna uzroka nesredjenosti i korupcije u Evropi. Franceska u svojem pretjeranom patriotizmu ne će da popusti Njemačkoj, a ova opet s istoga razloga Franceskoj.

Medjutim — pet godina je malo, da se uredi sve ono, što je bilo uništeno i pokvareno svjetskim ratom.

Ne dao Bog, da bi ovake prilike još potrajale. Ne! To ima da se shvati abnormalnim pojavama u abnormalnom vremenu. Sve se države, neke više, neke manje, a neke i nikako, napréžu, da poprave ono, što je u ratu izgubljeno i uništeno. Eto Engleske. Engleska je možda jedina, koja je djelomice shvatila svoju zadaću poslije rata i jedina je znala, da barem donekle uredi svoje prilike.

A možda će i nama jednoga dana sinuti neko ljepše sunce. Možda će i naša vlada uvidjeti, da ovako dalje ne ide i da je već dosta muka i patnja. Možda će se i ona jednom sjetiti svoje prave zadaće — zadaće, kao vlade: da pomaže svoje državljane i da nastoji, da uzmognu u toj državi živiti kao pravi državljani, a ne kao državljani najzadnje kategorije.

Zapamtite!

Na čitavom svijetu postoji samo jedan narod, čija djeca nemaju prava da se poučavaju u materinskom jeziku, a to je naš slavenski narod u Italiji!

Pismo iz Jugoslavije

Split, 6. decembra.

Ovih dana obdržavao se ovdje prvi kongres «Orjune» (Organizacija jugoslovenskih nacionalista). Kongres je bio otvoren na najsvečaniji način. Na Hajdukovom igralištu svrstala se prije podne povorka, u kojoj je učestvovalo više hiljada ljudi. Pred povorkom je stupala glazba, a za ovom je slijedilo oko 60 barjaka organizacija i vodstva «Orjune», oko 200 delegata iz svih krajeva države, zatim članovi i članice u odorama i konačno ostali članovi iz Splita i okolnih mjesta. Na osobnim parobrodima stiglo je preko 2000 ljudi, da prisustvuju kongresu i ostalim manifestacijama. Povorka je prošla gradom u kazalište, gdje je predsjednik «Orjune» g. dr. M. Korolija pozdravio kongres. Nakon toga su izabrane kongresne sekcije i to: 1. za verifikaciju i apsolutorij, 2. za ideologiju, program i taktiku, 3. za organizaciju, disciplinu i agitaciju i 4. za štampu i finansije.

Iza izbora sekcija, opet se svrstala povorka, koja je krenulo do Postira, gdje je otkrivena spomenploča žrtvama austrijske tiranije: Alegrettiju, Buju, Jurasu, Krausu, Mikačiću, Ninčeviću i Petriniću. Spomenploča narodnim mučenicima je postavljena baš na onom mjestu, gdje je nekoć bila ploča u čast cara Franje Josipa. Tu su održali govore gg. dr. Korolija, Pavle Jurišić in dr. Ljubo Leontić.

Drugi dan kongresa, 2. o. mj., sastao se plenum, koji je izvještaj staroga odbora primio i podijelio mu apsolutorij, a onda se prešlo na raspravu o rezolucijama pojedinih sekcija. Prema prihvaćanim rezolucijama, imat će od sada oblasne organizacije Orjune veću finansijsku autonomiju.

«Orjuna» odlučno naglasuje, da je vanpartijska i nadpartijska organizacija, kojoj je dužnost, da podupire i okuplja sve jugoslovenski orijentirane grupe i stranke. U tom cilju će «Orjuna», naravski, kritikovati slobodno rad tih grupa i stranaka, ako se ogriješe u politici o jugoslovensku ideologiju i konačne nacionalne težnje i interese.

Konstatuje se, da «Orjuna» nije ni po svojoj ideologiji u nikakvoj vezi s italijanskim fašizmom.

Prema plemenski orijentisanim grupama i strankama, «Orjuna» će u buduće upotrebiti posve druge metode nego li su se one koje se inače mogu i imadu poduzimati lično protiv izrazitih izdajica. Protiv nedostojnom vrijedjanju osjećaja i interesa Nacije i Jugoslovenstva ima se zauzeti odlučni stav, koji ne smije pogadjati široke i zavedene narodne mase, već samo glavne krivce i uzročnike.

Dosadašnji program «Orjune» je nadopunjen s tačkama ekonomsko-socijalnog sadržaja. Tako se u pitanjima seljaka traži ukidanje svih ostataka feudalizma i uvdjanje principa pravednosti. «Orjuna» će radnike zaštićivati kao ekonomski slabije, pa će pristupiti i organizovanju radničkih sindikata. Za činovništvo se traži poboljšanje ekonomskog stanja, te uredjenje njihovog položaja prema kvalifikacijama.

Za privatne namještenike traži se prioritet prema strancima te položaj i naplata prema kvalifikacijama i sposobnosti. Istotako «Orjuna» mora da podupire opravdane zahtjeve ratnih invalida, siročadi, dobrovoljaca, četnika i dr. penzionera. Uz ovo je «Orjuna» dužna da podupire domaći obrt, trgovinu i industriju u smislu istinskog ojačanja narodne privrede. U savezu s ovim će «Orjuna» najodlučnije suzbijati korupciju, protekcionizam i partizanstvo.

Iako je «Orjuna» iz oportuniteta monarhistička, ona ipak ne smatra republikanstvo jugoslovenski orijentisano protudržavnim.

U pitanjima jugoslovenske vanjske politike «Orjuna» traži reviziju internacijonalnih ugovora u pravcu, da se sav jugoslavenski narod ujedini u jugoslavenskoj državi.

Konačno su prihvaćeni predlozi sekcije za štampu i finansije, da se što prije osnuje u kojem jugoslovenskom centru veliki dnevnik, a u sjedištima oblasnih organizacija listovi kao organi «Orjune». Centralnom odboru je votiran za prve potrebe budžet od 150.000 dinara, a za daljnje potrebe će se skrbiti oblasni odbori. Prinosi članova «Orjune» odredjeni su sa najmanje tri dinara mjesečno.

Konačno se prešlo na biranje novog direktorija. U novi direktorij, koji se sastoji od sedam lica, izabrana su ova lica: dr. Ljubo Leontić kao predsjednik, a Niko Bartulović, Jerko Čulić, dr. Mirko Korolija, dr. Vicko Krstulović, dr. Vlado Matošić i Čičin Sain kao odbornici. U izvršilni odbor sa sjedištem u Beogradu izabrani su: ing. dr. Miloš Radojlović, dr. Ivo Mogorović i Dobrislav Jevdjević, a kao delegat u Narodnu Odbranu vojvoda A. Ristić.

Kongres je završen dostojanstveno. Svi delegati i gosti kongresa pozdravili su izbor novog direktorija i rezolucijama ustanovljene nove smjernice «Orjune» kao jedan narodni pokret, koji će vodjen političkom zrelošću i taktom, a provadjan mladenačkom snagom i energijom, pripomoći okupljanju jugoslovenskih redova i pobjedi jugoslovenske misli.

DOPISI

IZ OPATIJE.

Sv. Mikula.

Na Mikulovo bilo je u našoj Zori vrlo živo. Tu su se odmah poslije podne okupila sva djeca, da prime darove, što će im ih donijeti Sv. Mikula. Zamislite njihovu nestrpivost! Svaki čas bi pogledali na vrata, da vide, dolazi li već taj blaženi Sveti Mikula!

Najednom odjeknulo negdje zvonce. Preko dvjesta malih glavica okrenulo se prema vratima — i eto ti napokon u svetačkoj haljini Njega — sv. Mikulu s mitrom na glavi. Za njim dolazio onaj crni Krampus, visok kao Učka, a crn, majčice moja! — crn kao da je sada nâ došao iz pakla. Da vam je bilo čuti onaj vrisak, ono klicanje djece! Ma da oglušite!

Medjutim se sv. Mikula uspravio pred stolom, na kome bijahu poredani darovi i poče govoriti. Govorio je lijepo, kako to on zna. Kad je spomenuo, da su u Opatiji, Voloskom i u okolici sva djeca jako dobra, crni ga je Krampusina prekinuo tuleći onim svojim strašnim glasom: — Nisu! Nisu! I tako je strašno stresao onim svojim verugama, da smo od straha svi potrnuli. Onda je sv. Mikula kazao, da ne bi rad, da se niko potuži na dar, što će ga dobiti, zato da će biti najbolje, da sreća odluči. I dobri je Mikula porazdijelio medju djecu — dakako besplatno — svu silu karata za Tombolu i dao nalog, da se vuku brojevi. To je trajalo dugo, a kad se odigrala posljednja tombola, izbilo je na javu, da neka djeca nisu ništa dobila. Ali sv. Mikula, dobar kao dobar dan, pozvao k sebi jednoga po jednoga od onih, koji «nisu imali sreće», i iz jedne tajne košarice izvlačio dar za darom i darivao one, kojima se sreća nije bila prije nasmijala. Zamislite, kako su ona djeca bila sretna i zadovoljna!

Dijeljenje darova bilo je gotovo oko 6 sati. Vi mislite, da je bilo time sve svršeno? Nije, jer su djeca nato ušla u drugu dvoranu, gdje je pozornica. I kad su se mališi stišali, digao se zastor i naši domaći diletanti odigrali su jednu vrlo veselu lakrdiju, «Ne zovi vraga!» — s toliko majstorije, da se od pusta smijeha nije više puta ni čulo, što oni naši vrlo vrijedni predstavljači na pozornici govore.

Iza predstave, djeca su se sva sretna i blažena polako razišla.

U ime podarene djece, neka je ovime izražena najljepša hvala našemu Ženskomu Udruženju i svima, koji su mu kod priredbe ove vanredno uspjele svečanosti bili na ruku.

IZ KAŠTELIRA.

Prošle nedjelje držao je naš županupravitelj don Marco Zelco (čitaj: Željko!) dugačku propovjed u crkvi. Mjesto da bi nam bio propovijedao o svetim stvarima, on nam je držao politički govor. U tom govoru oborio se na nas i na našu obljubljenu «Istarsku Riječ». — Istina je, — reče — što piše «I. R.», da su svi srpsko-hrvatski napisi u crkvi promjenjeni u italijanske, da su sv. Ćiril i Metod dobili novo ime: S. Pietro e Paolo, ali svejedno nije lijepo da me za to napadate, kad valjda i sami znate, da se to učinilo na zahtjev ovdješnjih fašista. Ali u interesu mira i sloge, držim, da će biti najbolje, da se o svemu tomu šuti. Kaošto vas ja oduvjek volim, tako morate i vi mene, koji po svojem porijetlu pripadam onom narodu, čija će kultura i civilizacija prosvijetliti nesamo vas nego i djecu vašu. Budite ponosni, što se nalazite u krilu starodavne kulture i civilizacije!..

Bravo pope, lijepo nam Vi zborite! Mjesto da javno ožigošete i osudite ono škandalozno ukinuće hrvatskih napise u crkvi, uništenje propela pred crkvom sv. Poslanstva, protjeranju našeg jezika iz crkve itd. itd. — Vi sa oltara, tog svetog mjesta, zahtijevate, da još o tome šutimo!... Lijep nasvjet! Mi ne možemo niti pojmiti, kako nas možete Vi, velež gospodine županupravitelju, kao svećenik, Kristov namjestnik na zemlji, na to nagovarati! Kao svećenik morate nam priznati, da mi ne možemo mirnim okom gledati, kako nam drugi razbija propela, promjenjuje sv. Ćirila i Metoda u «San Pietro e Paolo», tjera nas i naš jezik iz crkve itd. itd. Što biste Vi rekli nama, kad bismo Vas prekrstili i počeli pljuvati po onim Vašim stvarima, koje Vi častite i obožavate? Što bi rekao italijanski narod u Italiji, kad bi mu počeo netko tjerati jezik iz crkve, kao što Vi tjerate našega? Svi bi se digli protiv dotičnika! Što se pak tiče vaše ljubavi do nas Kašteliraca, o tom je bolje da šutite. Kad biste nas uistini bili volili, onda nam sigurno ne biste ove godine zabranili da pjevamo kod zornica onu našu divnu starinsku pjesmu «Poslan bi angjel Gabrijel». Isto vrijedi i glede kulture i civilizacije. Dok se u našem mjestu razbijaju propela i čine druge nepodobštine, molimo Vas, ostavite i to na stranu.

Toliko za danas, a drugom zgodom još i više!

IZ MOTOVUNSKIH NOVAKI.

Nedavno javih u našoj miloj «Istarskoj Riječi», da su školske vlasti poitalijančile našu školu i da su nam poslale amo itali-

jansku učiteljicu. Tom sam prigodom napomenuo, da je lanjske i predlanjske godine preko 150 djece polazilo školu, dok ih ove godine polazi vrlo maleni broj.

Kako čujem, koncem prošlog mjeseca došao je u Motovunske Novake školski nadzornik Vittorio Bonat u pratnji predsjednika mjesnog školskog vijeća dra. Tomasi u svrhu, da pregledaju ovdješnju školu.

Budući da je, kako spomenuto, sadašnji polazak škole nikakav, tako se i ovog dana — prema izjavi g. nadzornika — nalazilo samo 6 učenika u školi.

Iza dovršene školske obuke posjetio je školski nadzornik i predsjednik mjesnog školskog vijeća ovdješnjeg župnika. Gospodinu su župniku naložili, da nam u crkvi ispred oltara zapovijedi (sic!), da redovito šaljemo djecu u italijansku školu, jer da ćemo inače biti strogo kažnjeni globom. Naravski, župnik je taj nalog izvršio točno onako, kako su mu naredili.

Sada pak doznajem, da je školsko vijeće u Motovunu zatražilo od g. župnika popis sve one školske djece, koja su prekoračila 6. a nisu navršila 12. godinu. Školsko vijeće traži taj popis samo za to, da usporedi broj ovogodišnjih polaznika škola sa brojem polaznika prijašnjih školskih godina i da lakše pronadje one, koje ima da kazni zbog nepolaska škole.

Medjutim mi ustajemo kraj svega toga posve mirni i hladnokrvni. Nama ne treba ništa nalagati ni zapovijedati, jer smo svijesni odgovornosti. Školsko vijeće učinit će najbolje, da se svim silama zauzme oko toga, da nam se ponovno uspostavi hrvatska škola i namjesti učitelj našeg roda i jezika, pa će odmah vidjeti da ne će biti više pritužbe radi slabog polaska škole.

Uostalom nama ne treba prijetiti sa nikavim globama, jer smo globljeni time, da nemamo što jesti. Mi nemamo novaca niti za najprimitivnije stvari, a kad bismo ih i imali, onda bismo ih sigurno prije upotrebili za kruh negoli za globe!

Gospodo motovunska! Zar se zbilja ni vi ne mislite držati onih lijepih Mussolinijevih riječi: — Eguali doveri — eguali diritti!?

IZ ŠTRPEDA kraj Buzeta.

Nismo ni mi ovuda najzadnji. I kod nas se dogadjaju stvari onako na gradsku. Zadnja je novost ova, da je ovih dana listonoša Jermaniš, inače trgovac i krčmar u Štrpedu, utekao netragom iz buzetskog zatvora probivši zid ispod prozora svoje sobe; oružništvo ga zaman traži. Ovo je, zar ne? interesantno; ali je još interesantnije znati: zašto je naš junak Jermaniš bio zatvoren. Jednostavno za to, što je novčani recepis uručio u neprave ruke, i to pomutnjom, budući se osobama slagala prezimena i kućni broj. Pogrješka je kasnije došla na vidjelo, pa je stranka, što je primila novac (iz Amerike) za ruku g. poštara u Buzetu, povratila novac i to s interesima ženi, koja je na nj imala pravo. Time, po našem mnijenju, ova nehotična pogrješka bila bi povoljno rješena, i nijedan pa i najstrožiji sudac, ne bi za to kaznio našeg Jermaniša. On nije počinio ništa kažnjiva. Ali za g. poštara on je počinio nešto kažnjiva, akoprem je on zapravo uručio novac u neprave ruke. Ali, bit će to, što on nije gledao dobrim okom Jermaniša, bolje rečeno, on je prihvatio prigodu da ga osumnjiči o odstrani, a da mjesto Jermaniša drugomu, svomu čovjeku, preda službu seoskog listonoše. — Jermaniš, znajući da se u nas sada svagda ne kroji pravedno, pa da ne bude nekriv i nedužan morao trpjeti, iznenada ga nestane za par mjeseci. Kad je mislio da je njegova stvar zaspala i zaboravljena, povrati se kući, ali već slijedećeg dana bi odveden u zatvor, gdje je odsjeo mjesec dana, od kog se, kako već rekosmo, oslobodio bjegstvom. Zar sve ovo nije vrlo interesantno i velegradski?! Jest, ali ne možemo zašutjeti jedno na račun našeg Jermaniša: on se naime do sada držao u službici jedino tako, da je šiljao, a šalje i danas, svoju djecu u italijansku školu. Ipak i unatoč tomu on je bio progonjen, dok nije bio prognan. Ovo se pripetilo njemu, a ovo isto će se dogoditi prije ili kasnije svim našim »impiegatima«, koji radi službice prodavaju sebe i svoje poštenje. Za ovakove, koji nisu topli ni mrzli, ne mari Bog ni vrag. Sramota je i grjehota trgovati svojom djecom.

IZ MLUNA KOD BUZETA.

Naše malo selo je nešto dalje od »grada«, ali nam nije žao. Što dalje, to bolje. Na brijegu smo; a da smo još na višem, ne bi škodilo. Možda je to razlog, da u našem selu nema odpadnika a jedan pokušao s gospodom crešnje jesti, ali su mu presjeli jedući »repove«. — Tako mi vam ovdje živimo u ljubavi i miru i bez krčme. Ovo je možda jedan razlog, da kad ide bolje i da nema baš siromaka i zaduženika. A tko je jak u džepu i kući, jak je u Buzetu i Trstu, i se ne prodava. — Mi imamo crkvicu sv. Andrije. Mi tog sveca častimo svake godine onako po starinsku i kršćansku: onako na domaću, ali lijepo i pošteno. Naše selo broji više glazbara, ali nam manjka učitelj. Ipak srce je tu. Pjevamo i sviramo od srca naše pjesme. Gorštaki smo kao Crnogorci. Živi, živi duh slavenski!

IZ BUZEŠTINE.

Mi seljaci i posjednici ovuda nismo baš nemarni i nazadni. Želimo vruće dapače napredovati, da možemo pošteno bez duga živjeti. Prema tomu želimo se baviti svakim radom i poštenim poslom; zato i pomišljamo, kako da se najveć okoristimo svojim zemljištem. Javilo nam se na primjer da se počelo u Istri gojiti duhan. Mi se odmah utekosmo u Poreč zemaljskom poljodjelskom vijeću, koje je i poslalo k nama na lice mjesta profesora Travasini iz Pazina. Dapače on je nama tumačio sve potrebno o gojidbi duhana (tabaka). I time je sve svršilo. Mi nismo mogli do gojidbe duhana: zašto? mi ne znamo. Samo znamo da se je neki Sinjor izrazio, da se nama slovenskim seljacima ne dozvoli gojenje duhana, samo da se ne zapomognemo i ne uzoholimo. Tako je sada — na svijetu! Svaka glava ima svoju pamet, ali svi naši džepovi i želuci — prazni! — A siromasni podanici i gladni nisu na čast državi.

Franina i Jurina

Fr.: Ča j' ono neki dan «Popolo de Trijeste» pisal za nekakove pantigani?

Jur.: Koliko se ja spamećujem «Popolo» je pisal i za neke druge beštiji?

Fr.: Za ke beštiji?

Jur.: Za nekakovi — kaštori.

Fr.: A ki su ti kaštori?

Jur.: To ti je nekakovo blago, kega ćeš najviše nać va Siberije i va Nord-Amerike. Po naški se zovu dabri. To ti je neč malašno, ma tako mudro i štuto, da se čovek mora čudit. Da ti vidiš, kakovi mosti i kakove kući to blago gradi, ti biš rekal: ma to ni živina, nego pravi, rojeni i študijani inženjer.

Fr.: Ja, ma ja još ne razumem, ča ga imaju ti inžinjeri s «Popolom de Trijeste».

Jur.: Počekaj, da ti i to stumačim. Prej nekoliko dan prišla je va Amerike vanka jedna knjiga, ku je napisal neki Davis, šekretarij odi ministra. Ta Davis je napisal, da su Inglezi i Amerikani kako pravi kaštori.

Fr.: Pak to ni niš slabega napisal. Ja ne znam, zač se to «Popolo de Trijeste» ripiči?

Jur.: Pusti me govorit. Dunke, ta Davis piše, da su Inglezi, kako i dabri, zač da oni dižu zemlji i gradi, a Latini da su pantigani, ke sve, ča j' sagradjeno, poglodaju i poruše.

Fr.: A sada ja znam, kade j' moja lumbrela! «Popolu» ni stalo, da Amerikani i Inglezi sami sebe zovu kaštori, ma mu ni pravo, da se Latinom govori, da su pantigani.

Jur.: I ne more mu bit pravo! Nacijoni, kako Latini, od pet šest tisuć let kulturi, pak da trpe, da njim jedna amerikanska frkalasina govori, da su pantigani! Ki se ne bi razjadil na to?

Fr.: Ma kako je on amerikanski vranić prišal na onu misal, da su Latini pantigani, ke samo gloju i ruše?

Jur.: Za pravo reć: Španjoli su va Amerike puno tega poglodali i porušili, a Španjoli su Latini.

Fr.: Ja ma i naši Talijani su Latini. Ča ga pak imaju oni s pantiganami? Koliko ja znam, oni su po celem svete poznati, kako dobri delavci.

Jur.: Ja mislim, va mojoj nemoj glave, da će to bit ovako: Amerikani su ljudi jako mudri. Oni štiju sve Slogi, sve novini od ovega sveta. Oni su sigurno čitali, kako su nam Talijani zaprli naše školi, one školi, ke je siromašni narod podignul va tolike i tolike leta s velum mukum i teškoćum. A kako su Amerikani ljudi od srca i kako oni jako ljube pravicu, oni su va sebe sigurno rekli: — Ej, godem, ke nova là! Ča delaju ti Latini tamo s onim siromašnim narodom va Istre?! Kakov je to svet, ki ruši, ča drugi grade?

Fr.: A sigurno su štili, i kako su nam važgali naši Narodni Domi va Trste i po Istre.

Jur.: Kako ne ćeš da doznaju, kad se je oni Giunta ovi dni va Rime sopet pohvalil, kako je on zapalil Narodni Dom va Trste.

Fr.: I kako su mu još i pleskali, kada je to povedal!

Jur.: A to Amerikani sve vide i čuju.

Fr.: Onputa ni ni čudo, ako pišu va knjigah, da su oni kaštori, a drugi da su pantigani.

Jur.: Čudo ni, ma ni pravo! Ni pravo, zač mi dosta Talijani, ki nisu zaslužili, da Amerikani od njih onako pišu i govore.

Fr.: Ča ćeš no! Na svete ti je tako, da više puta pobere i on, ki ni kriv za onega, ki je kriv. I mane j' sve strah, da ćedu i nam dvem, da gremo v Ameriku, rekli, da smo pantigani.

Jur.: Aj ne bi mane!

Fr.: A zač ne bi?

Jur.: Zač ja bim njim rekal, da sam Slavjan!

Fr.: Pak ča mislis, da bi te rešpetali, kad biš njim rekal, da si Slavjan?

Jur.: To se zna, da bi! Si kada čital kade, da je ki jednemu Slavjanu rekal, da je pantigane?

Fr.: Po pravice — nisam. Nego mi dva ćemo teško va Ameriku već.

Jur.: I da bimo sve oteli, ne bimo mogli.

Fr.: A zać ne?

Jur.: Zač mi moramo svaku šetimanu pisat va «Reči» naše čakuli. Da samo dva puta pofalimo, valje bimo dobili dekret, na kem bi pisalo: Vualtri duve še ežoneradi per poko rendimento — a to će reć: sada ste na ceste, pak Bog teta Jele!

Fr.: Ča je već kigod dobil takov dekret?

Jur.: E — i koliki su ga već dobili! Jed'n poštar je prej tri leta imel koliku z gora i z dola, pak je bil dobil promeš za osam dan. Sada je dobil dekret, da je odpušćen, zač da j' prej tri leta falil — osam dan. Poko rendimento!

Fr.: To je jako čudna stvar. Ča te reć va Amerike, kada pak za to doznaju?

Jur.: Kega srbi, neka se češe! To ni moj posal.

Fr.: Ni ni moj

Gospodarstvo

Kalijska sô kao najbolje sredstvo protiv bilinskih štetnika.

Velik je broj raznih zaštitnih sredstava protiv gljivicama i kukcima na našem bilju, pa se još uvijek pronalaze nova sredstva na tom polju. Svejedno je, da li ta sredstva više ili manje djeluju, sva bez razlike imaju tu lošu stranu, da su — ako se štetnici hoće temeljito odstraniti i uništiti — veoma skupa. Ta se sredstva moraju, da dospiju do svih dijelova biljke, upotrebljavati u velikim količinama te već obzirom na troškove oko rastapljanja i štrcanja — ne smiju biti skupa.

Ja sam posljednjih godina činio neke pokuse sa jednom otopinom kalijskih soli, ili bolje iz tih opisanih koncentriranih soli (klorkalija, klormagnezija, sumpornog kalija, sumpornog kalimagnezija, sumpornog magnezija), te sam opazio, da se drveće i grmlje, — upotrebljavajući ta sredstva za vrijeme, kad ono ne raste, t. j. za vrijeme vegetacionog mirovanja — oslobadja od životinjskih i biljnih štetnika.

Obzirom na to, da su kalijske soli kao gnoj u racionalnom gospodarstvu, odnosno voćarstvu i onako vrlo potrebne, premda se nažalost kod nas još u maloj mjeri upotrebljavaju, to bi se troškovi za odbranu protiv štetnicima sastojali samo iz rada oko otapljanja i štrcanja, jer bi upotrebljene kalijske soli i tako bez gubitka dospjele u zemlju kao gnoj.

Kod kalijskih soli kao sredstvu za obranu bilja otpadaju svi daljnji izdaci, a osim toga ovako provedeno gnojenje sa kalijskim solima ima tu prednost, da su soli u otopljenom obliku i jednolično razdijeljene dospjele u zemlju.

Za štrcanje voćaka, grmlja, vinove loze itd. upotrebljava se rastopina, koja sadržava najmanje 15% soli. Otopina mora biti što čistija, da ne kvari sprave za štrcanje, pa stoga treba sol rastopiti u vreći i to tako, da se vreća napunjena odredjenom količinom kalijske soli objesi u posudu, u kojoj se nalazi potrebna količina vode i tako dugo pusti, dok se sol potpuno ne rastopi. U tu svrhu uzima se 40%-na kalijska sol, a u slučaju da se kao podusjev nalazi duhan, onda se upotrebljava suporno-kiseli-kalij.

Štrcanje se mora obaviti za vrijeme dok vegetacija miruje, i to ili u proljeće, prije negoli pupovi nabubre, dakle u doba, kad sokovi počinju kolati, no mora se paziti, da se ne radi za vrijeme kiše, da sô uzmogne nekoliko dana djelovati. Na taj način ne će se moći ni lišajevi ni mahovine razvijati na kori drveća odnosno biti će nametnici, koji se na kori već nalazi, uništeni. Za uništenje listne uši dovoljno je inficirano mjesto izčetkati temeljito sa četkom, koja je namočena u otopinu kalijske soli.

Protivno od drugih do sada upotrebljenih sredstava, koja su napadnuta mjesta zamazala ili zasmolila, sa kalijskom soli namazana mjesta već prva kiša opere, te ona brzo ozdrave.

Za uništenje uši, koje su se za prezimljenje uz stablo uvukle u zemlju, dovoljno je, ako se u proljeće ili u jesen zemlja u okrugu od 20—30 cm oko voćke natopi sa 5%-nom otopinom kalijske soli.

Mala seljačka škola.

Što treba da znamo o pčelama?

Jedna košnica imade jednu maticu, prosječno 100—600 trutova i 20 do 30.000 radilica; no imade i košnica sa 50.000 pčela. Jako napučena košnica izašilja oko ½, slaba jedva ⅒ svojih radilica na sabiranje. — Radilice sabiraju sladak sok iz cvijeta (nektar), cvijetnog praška i smole. S time prave vosak, med i svoju hranu. — Za proizvadjati 1 kg voska potroše pčele 10 kg meda. — Matica nosi 500—2000 jaja na dan, što ovisi o zgodnom vremenu i paši. Na godinu iznese matica 40—70.000 jaja. — Prvim rojem izadje oplodjena matica sa 5000—15.000 radilica i 300—500 trutova. Sedam do 14 dana zatim izroji se iz iste košnice drugi roj sa više matica, ali neplodjenih, 3—10.000 radilica, 200—400 trutova. Treći roj izroji se ... dana poslije drugoga roja. Radilice ... za vrijeme teškog rada samo 6—8 tjedana. Matica može da živi 4 godine. Trutove pokolju radilice koncem jeseni. Za prezimljenje jedne košnice treba 10 do 15 kg meda. Košnica daje kroz jednu godinu 3—8 kg meda i ... do 1 ... kg. voska.

Kako se proračuna, koliko je teška živa utovljena svinja?

Izmjeri se duljina svinja od ušiju do repa te se označi sa centimetrima. — Nakon toga izmjeri se debljinu svinje preko ledja, odmah iza prednjih nogu, pa se oba dobivena broja pomnože. Dobiveni broj podijeli se sa 10, a time je već ustanovljena živoina težina u kilogramima. — Primjer: Iznaša li duljina svinje 80 centimetara, debljina preko ledja iza prednjih nogu 130 centimetara, tada je 80 × 130 = 10.400, a podijeljeno sa 10 imamo 104 kilograma težine te žive svinje.

Seljaci, na posao!

Ako imate vino od sasma zdravog zrelog grožđja sa malo kiseline, ne mojte ga pretakati, dok se sasvim ne očisti, a kod pretakanja ne sumporajte bačve.

Vino iz gnjilog grožđja pretočite odmah, čim je prestalo burno vrijenje te se počelo nešto čistiti. Pretačite u dobro zasumporanu bačvu, da tako uništite različite štetljive gljivice. Na 1 hl vina uzme se 6 grama sumpora u obliku stijenja. Ako pak je bio mošt iz nezrelog grožđja, dakle sa mnogo kiseline, pretočite vino prije nego se očisti. Kod tog odstranite samo najzadnji gusti smrdeći talog, dočim ostalo, gusto vino, stavite zajedno sa čistijim opet u bačvu, ... gano zasumporanu. Za bačvu od 10 hl bit će dosta ... asbestnog stijenja. Ovako pretočeno ili bolje rečeno očišćeno vino držite u toploj konobi, da uzmogne vinski kvasac umanjiti preobilatu kiselinu. Nemojte zaboraviti, da treba svako bijelo vino, koji se se učinilo iz grožđja, medju kojim je bilo i nešto gnjilog, kod prvog pretakanja zasumporati, jer bi se inače na zraku zgustilo, pocrdjavilo i dobilo vrlo neugodan ukus. I ako vam vino, bilo ovo bijelo ili crno, zaudara po sumporu (gnjilim jajima), treba staviti u nj kakov predmet od svijetlog bakra i pretočiti ga u zasumporanu bačvu, uslijed čega će vonj po sumporu sasvim izgubiti. Kod prvog pretakanja moramo nastojati, da dodje vino čim više u dodir sa zrakom. Bačve, u koje se vino pretočilo, treba napuniti i zatvoriti zatvoriti sa vreljačom za tiho vrijenje.

Što je s kostanjem?

Pitomog kostanja mogli bismo mnogo više imati. Istra ima za to dosta prikladne zemlje. U jakoj zemlji, gdje vres i paprot raste, i koja je zaštićena od velikih vjetrova, uspijevat će kostanj, koji nam daje ukusan plod, dobru stelju i izvrsno drvo za kolje, grede i bačve. Ako želimo imati veliki plod, takozvani marun, uzet ćemo sjeme od tog, jer je poznato, da nam daje od debelog maruna uzgojeno stablo skoro isto tako debeo plod, kaošto je sjeme bilo. Pak možemo saditi i obični drobni kostanj i kasnije ga cijepiti, što kod nas vrlo lako ide. I za kostanj se kao i za želud iskopa ili izore zemlja te već sada jeseni posadi i posije. I ovdje mogu se i samo luknje učiniti. Naravski, ako se zemlja malo bolje (dublje) prekopa, uspijevat će nam i kostanj bolje.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer, dne 12. decembra t. g. moglo se prodati ili kupiti:

100 franceskih franaka za 122.75—123.25; 100 švicarskih franaka za 400—403; 100 čehoslovačkih kruna za 67.30—67.60; 100 madžarskih kruna za 0.11—0.12; 100 austrijskih kruna za 0.0323—0.0328; 100 jugoslavenskih dinara za 26—26.20; jedan amerikanski dolar za 22.95—23.05 i jedna lira šterlina za 100.50 do 100.75 italijanskih lira.

Politički pregled

Italija.

Ovih dana doživio je italijanski narod veliko iznenadjenje. U momentu, kad su se sve stranke spremale na debatu glede najnovijeg vladinog nacrta o ženskom izbornom pravu, izašao je kraljevski ukaz, kojim se zaključuje zasjedanje Parlamenta i oduzimlje poslanicima imuniteta, koju su do sada uživali. Taj kr. ukaz djelovao je na nekoje stranke kao grom iz vedra neba, to više, što je došao posve nenadano. — Prema tome stojimo pred definitivnim raspustom Parlamenta i pred raspisom novih državnih izbora. Postoji mogućnost, da će Parlamenat biti raspušten u januaru ili februaru. U tom slučaju izveli bi se izbori koncem aprila ili početkom maja. Medjutim nije isključeno ni druga mogućnost, naime, da je Mussolini htio time pritisnuti na opoziciju, da se odrekne svojih otpornih namjera. Kad bi opozicija na to pristala, onda bi se sigurno i život Parlamenta produžio do konca god. 1925.

Najnovija školska reforma izazvala je veliko negodovanje po cijeloj Italiji. U raznim centrima Italije, gdje se nalaze sveučilišta, stupili su djaci u štrajk. Sveučilišta su u Rimu i Napolju zatvorena. Djaci priredjuju po gradovima velike protesne skupštine. Već je došlo i do oštrih sukoba, tako da je morala i policija posredovati.

U Milanu je došlo do velikih demonstracija radi protufašističkog pisanja [illegible] ...gih listova, a naročito »Guelija«. Komunističke tiskare su razorene.

Jugoslavija.

Nedavno je jugoslovenski kralj Aleksandar otputovao u Pariz. U diplomatskim krugovima vlada mišljenje, da kraljev put stoji u vezi s nastojanjem Franceske, koje se u posljednje vrijeme sve jače ističe, da se produbi odnos država Male antante prema Franceskoj. U tom cilju namjerava Franceska dati predujmove državama Male antante na odobreni zajam za naoružanje. Franceska je vlada u tom pravcu imala pregovore sa jugoslovenskim pariškim poslanikom dr. Spalajkovićem, poslije čega je uslijedio nagli odlazak poslanika Spalajkovića u Beograd. Ministar dr. Spalajković vratio se 24 sata poslije toga sa kraljem Aleksandrom u Paris, da učestvuju na važnim vijećanjima, koja se imaju održati u prisustvu kralja i na kojima će se raspravljati o proširenju osnova Male antante i o čvršćoj vezi iste sa Franceskom. Ova koncepcija franceske diplomacije izlazi iz želje da se stvori protufronta italijansko-španjolskom savezu pod eventualnom zaštitom Engleske, koja se formacija u posljednje vrijeme sve više ispoljuje.

Engleska.

Prošlog četvrtka obavili su se u Engleskoj državni izbori, za koje se je cijeli svijet interesovao. Od 20 milijuna izbornika glasovalo ih je oko 14 milijuna. Vladina stranka (konzervativci) dobila je 261 poslanika, laburisti 192 i liberalci 152. Dosad je vladina stranka brojila 346 pristaša, dok je u opoziciji bilo: 147 članova radničke stranke, 115 članova obiju liberalnih stranaka (Asquitove i Lloyd Georgeove) i 7 »divljaka«. Kako se iz svega jasno opaža, na izborima je iznijela pobjedu opozicija, što se inače već unaprijed predvidjalo. Vladina stranka (konzervativci) išla je u izbornu borbu sa ovim programom: Pustimo Evropu njenom udesu i udarimo inostrane produkte sa visokom carinom! Naravski, Englezima, koji su inače vrlo dobri račundžije, nije bio ni najmanje simpatičan taj program vladine stranke, pa su radje prionuli uz opoziciju, koja je stupila u izborni boj pod lozinkom: Slobodna trgovina! Tomu se ne će nitko ni čuditi, a najmanje pako onaj, koji znade, da Englezi žive u glavnom od izvoza industrijskih proizvoda. Engleska preradjuje sirovine, koje ili sama ima, ili koje uvozi iz drugih zemalja. Te produkte prodavaju Englezi drugim narodima prevozeći ih na svojim brodovima, i dobitkom industrije i trgovine kupuju živežne namirnice. Da uzmogne Engleska jeftino prodavati svoje produkte, treba da su joj vrata drugih država otvorena. Radi toga je i uzdigla engleska opozicija političku dogmu princip slobodne trgovine. Ostalom treba znati i to, da će pobjeda opozicije mnogo doprinijeti izmirenje Evrope. Dosadašnja opozicija, odnosno današnja vladina grupa uložit će čitavu svoju energiju oko toga, da se ponovno podigne autoriteta Lige naroda, koja ima da sačuva mir i poredak u Evropi.

Domaće novosti

Italijanski filozof o narodnim manjinama u balkanskoj državi.

Uvaženi italijanski profesor Mateescu raspravlja u najnovijem izdanju rimske revije »L'europa Orientale« o položaju narodnih manjina, koje se nalaze u granicama [illegible] govoreći o madžarskoj manjini i piše:

»Madžari su zadovoljni sa novom vladom, koja poštuje njihovu vjeru, jezik i škole. U svojim madžarskim školama u Rumunjskoj — banatske općine nije bio uveden rumunjski jezik. Samo u Cluju postoji 7 do 8 srednjih škola, u kojim je nastavni jezik madžarski.

Zatim člankar prelazi na Saksonce, koji se nalaze u Rumunjskoj i kojih ima okruglo 200.000. O Saksoncima veli:

»Njihova kultura nesmetano napreduje. Saksonci sa mnogobrojnim osnovnim i srednjim školama, koje posjeduju, sačinjavaju najkulturniju narodnu manjinu u Rumunjskoj...

Kako je poznato, u Rumunjskoj ima i nekoliko hiljada Turčina i Tatara. I za njih veli g. profesor Mateescu, da imaju svoje škole i čak sjemenište u Medgidiju.

»Rumunjska vlada«, zaključuje spomenuti pisac, »nema nikakve namjere, da raznarodjuje inorodne manjine!« ...

Evo, takve prilike vladaju u jednoj balkanskoj državi, Rumunjskoj, koju kulturni Zapad nazivlje čak i — barbarskom državom. Tamošnje narodne manjine uživaju sva prava i nitko ih ne smeta u njihovom političkom, kulturnom i gospodarskom razvitku. Medjutim mi Slaveni, a tako i tirolski Nijemci, koji živimo u kulturnoj državi, nemamo niti sjenu od onih prava, koja uživaju Madžari, Saksonci, Turci, Tartari i dr. u takzv. barbarskim državama!

Živila kultura i civilizacija!

Župnik Žvaček — istarskom narodu.

Primamo i dragovoljno uvrštavamo: Štovani g. uredniče! Molim Vas, budite tako prijazni, da mi uvrstite u neredном broju »Istarske Riječi« ovo nekoliko redaka:

Mili istarski narode,

U nedjelju, dne 18. pr. mjeseca primio sam od nadležne oblasti dekret, kojim mi se nalaže i b e z o d v l a č n o ostaviti Gologoricu, a s njome i Istru, te da se iselim u svoju domovinu, čehoslovačku državu. Glasom tog famoznog dekreta bila mi je osigurana čak i »počasna« pratnja. Kr. oružnici dobili su nalog, da me isprate do Postojne.

Medjutim ja nisam mogao tako brzo otputovati, jer sam morao prije urediti svoje svećeničke stvari. Obzirom na to, obratio sam se na preč. tršćanski biskupski Ordinarijat molbom, da se zauzme za mene kod tamošnjih oblasti. Ali preč. biskupski Ordinarijat (valjda u znak zahvalnosti za moje savjesno župnikovanje u Istri!) nije našao shodnim, da intervenira kod italijanskih vlasti, da ostanem u Gologorici barem dok uredim svoje stvari. Istini za volju moram priznati, da sam naišao na više razumijevanja kod kr. oružnika u Cerovlju negoli na biskupskom Ordinarijatu u Trstu.

Blagodareći čehoslovačkom konzulu bilo mi je ipak dozvoljeno, da moj boravak u Istri, gdje sam službovao 34 godine i 4 mjeseca, a od ovih samo u Gologorici 33 godine i 4 mjeseca, bude produžen za nekoliko dana, i da slobodno — bez ikakve pratnje — otputujem preko granice.

Mili narode,

S kakvim sam te srcem ostavio, o tome ne treba da ti pišem. Teško mi je bilo pri srcu, kad sam pomislio na sve ono, što si pretrpio i što te još čeka, a naročito sada, kad ostaješ bez svojih svećenika, koji su te ljubili i za tebe trpili. Sada pak ostaješ osamljen, bez obrane, ispostavljen na milost i nemilost onih, koji te tlače. [illegible] Doći će [illegible] kad će i tvoji protivnici [illegible] što danas trpiš. Sve tvoje patnje [illegible] zabilježene u povijesti, tako da će se i kasniji naraštaji diviti tvojoj ustrajnosti i još jače uzljubiti [illegible] kojim ti, dobri narode, govoriš. Tvoja lijepa Istra, koja je pretočila toliko suza i podnijela toliko udaraca, stajat će kao nebeska zvijezda na zemaljskoj krugli, u koju će biti uprte oči svih naroda, koji će se diviti tvojemu trpljenju i ustrajnosti. 300 godina progonstava katoličke vjere, koju ti narode ljubiš, u rimskom carstvu i pobjeda te vjere nek ti, dobri narode, bude jamstvom, da će jednom i tvoja progonstva svršiti i da ćeš i ti izaći ovjenčan lovorovim vijencem iz praha današnjeg poniženja. Narode! Budi složan i moli dobrog Boga, da ti dade ustrajnost u borbi za pravednu stvar! Ne zdvajaj!

*

Nasilno otjeran, kao podanik čehoslovački, iz Istre, koju sam kroz 34 godina žarko ljubio i u kojoj sam želio da ostavim svoje tjelesne ostanke, na svojem žalosnom rastanku pozdravljam ovim putem sve svoje drage i mile drugove, prijatelje i znance te im kličem srdačni: — S Bogom!

Ljudevit Žvaček,
dosadašnji župnik u Gologorici.

Borba protiv goričkog nadbiskupa Mgsr. Sedeja.

Direktorij goričkog i furlanskog fašija imao je svoj sastanak. Na tom sastanku bila je prihvaćena i ova rezolucija:

»Direktorij goričkog i videmskog fašija prihvaća rezoluciju, kojom se odobrava boj protiv knezo-nadbiskupa Mgsr. Sedeja u Gorici radi njegovog »austrijakantizma« sve dotle, dok ne bude maknut sa svoga mjesta«.

Čovjek, koji je vršio uvijek samo svoju dužnost kao glavar jedne biskupije i koji se nikada nije bavio politikom, mora biti dignut sa svoga mjesta samo radi toga što je Slovenac. Cilj je jasan: na njegovo mjesto ima da dodje jedan Italijanac, koji bi imao zadaću, da postupa proti našem svećenstvu, na isti način, kaošto je imao Provveditore agli studi cav. Reina zadaću, da uništi naše učitelje. — Bog ne plaća svake subote!...

I opet jedan Istranin!...

Dr. Šime Matejčić, askultant na ovdješnjem Tribunalu, rodom iz Pazina, očekivao je već od 1918. god., da će biti pripušten sudačkom ispitu. Ovih dana dobio je obavještenje, da nije pripušten k ispitu i da je otpušten. Razlog leži u tome, što je on Slaven. Sad se seli u Jugoslaviju, da tamo traži namještenje, jer ovdje ne može da živi od zraka. Na njegovom putu prati ga naša iskrena želja da u novoj slobodnoj državi, gdje će biti ravnopravan gradjanin, nadje zasluženu sreću.

Potalijančevanje naših krajeva.

Ovih dana otvorila je »Lega Nazionale« dječje zabavište u posve slovenačkom selu, Senožečah. Već kolaju vijesti, da to zabavište polazi oko 20 slovenačkih dječaka. Doskora kani »Lega« otvoriti druga dječja zabavišta u Sežani i Ilirskoj Bistrici.

Pedagoška riječ o nastavnom jeziku u pučkim školama.

Gosp. Luigi Credaro, bivši generalni civilni komesar u Tridentu, piše u pedagoškoj reviji »La rivista pedagogica« izmedju ostalih i ove znamenite riječi:

Nastavni jezik, u kojem treba da se djeca poučavaju, isključiva je samo materinji jezik, koji je jedino pravo sredstvo duševne, narodne i vjerske naobrazbe [illegible] čovjekova. Dijete, koje 6 godina sjedi u klupi pred učiteljem, što mu govori u jeziku različnom od onoga, kakvim se služi u razgovoru sa roditeljima, braćom i sestrama, takvo dijete bit će — okruženo tudjom okolicom — u cijelom životu smeteno i izgubljeno. U školama, gdje se poučavanje ne vrši u materinjem jeziku vlada potpuna i prava zbrka...«

Tako piše u pedagoškoj reviji Credaro — onaj isti Credaro, koji je kao političar proti poučavanju slavenske i njemačke djece u materinjem im jeziku. Zbilja nečuveno! Radi toga nastaje pitanje: Da li se uopće može u Italiji trijezno misliti?

Za naše domaćice!

Do koji dan stupit će u krepost naredba, uslijed koje će pučanstvo otoka i grada Cresa, Matulja, Volosko-Opatije, Veprinca, Mošćenica i Bršeča moći da ponese iz Rijeke bez plaćanja carine (dacije) i **to dnevno po osobi**: kave do pô kilograma. Toliko i šećera (cukara). Brašna, pašte, mesa i drugih najpotrebnijih životnih namirnica do 5 kilograma ili 5 litara. Čokolade i druge poslastice do 1 kilogram ili 1 litar. Tkanine svake vrsto do 3 metra i pô. Gotovo odijelo — jedno po osobi. Jedan par cipela (postola) i još drugih raznih stvari do vrijednosti od 50 lira, a finijih stvari i do vrijednosti od 100 lira.

Od srca — srcu!

Po selima su pri kraju poljski poslovi. Dovršeno je i pobiranje onoga, što je ove godine urodilo, a dovršuje i zasijavanje ozimnih usjeva. Još malo pa će seljak ostati bez ikakva posla u polju, samo će još nadgledati i hraniti stoku, dovesti i iscijepati drva, nositi u mlin, da mu se samelje žito, i tako još po koji posao amo i tamo.

U drugim naprednijim krajevima seljaci obavljaju druge poslove, na kojima mnogo zaradjuju, a naročito po zimi, kad poljski poslovi miruju, oni ne miruju, nego privredjuju i dalje. Tako na pr. u Švicarskoj seljaci preko zime izradjuju neke dijelove od satova (ura), pa im tvornice satova za to lijepo plaćaju. A po cijelom su svijetu švicarski satovi poznati kao najbolji satovi. Švicarska država ima odatle velikih dohodaka, što se njihovi satovi prodavaju po svem svijetu, a najviše od toga ima koristi sam švicarski narod, koji satove izradjuje. U Sloveniji pletu seljaci i seljakinje preko zime slamu, od koje se prave slamnati šeširi, pa se ti šeširi na proljeće i po ljetu prodavaju za skupi novac. U Čehoslovačkoj rade seljačke žene preko zime mnogo na tkanju za tvornice, u Švedskoj seljaci izradjuju svakojake ručne radnje preko zime, a tako je i u drugim naprednijim zemljama.

Kod nas u Istri nažalost nema toga. Šteta je to, jer tako seljak mnogo gubi, a gubi i cijeli narod i pokrajina. Što li bi se sve moglo ovako po seljačkim kućama preko zime lijepo uraditi! Palo bi tu i lijepog novca seljaku u džep, a to mu bome u današnje teško vrijeme ne bi bilo na odmet. E, ali i tu treba znati i umjeti. Bez znanja ništa, nego samo mnogo štetovanja. I oni seljaci u Švicarskoj, Švedskoj, Čehoslovačkoj i Sloveniji došli su do onih svojih zimskih poslova i do zimske zarade samo svojim znanjem. A znanje širi prosvjeta, koja je baš kod tih naroda jako proširena. Dakle treba tako i kod nas da se širi prosvjeta, ako hoćemo da napredujemo. Zato neka se ove zime po svim našim selima glavna briga sastoji u tome, kako da se što više proširi prosvjeta i znanje. Ako je ikada postojala u Istri potreba samopro-

---

P O D L I S T A K

Što veli pjesma o ljubavi?

Po Bogdanu Krčmarliću.

(Svršetak.)

U svako doba bijaše junaka, koji svojoj majci činom ljubav posvjedočiše. Leonida je veseo, da može braniti u hladu dušmanskih strjelica s malom četom Termopile, pa kad crna guja, Efialtes, izdade svoju otadžbinu, Leonida za nju veselo i umire. Junački Numančani volše, nakon 10 godišnje borbe gladom u tjesnac utjerani jedan drugoga pojesti, nego li robovati, nego li svoju majku u verigama gledati.

Viteške Kartaškinje postaviše svoje svilene prame, tu krunu ljepote ženske, na žrtvenik svoje otadžbine. Pregalac Scaevola ne plaši se vrći ruku u oganj, da dokaže, koliko mu je mila otadžbina. A sjećate li se u nas Ljutovida, Hrvoje, Zrinovića, Frankopana, Obilića i drugih stotinu osvjetljanih lica?...

Doklen je u koga naroda, u koje otadžbine sinova, koji rado svoj život daju »miloj majci otadžbini otadžbini svome raju« to joj svakojaki trjesi nahuditi ne će.

Pokazasmo, da je ljubav otadžbine najsavršenija i razbujali se ona u srcu našem i uzraste, tad ćo ljubavi i u kući i u braku i k djeci i prijateljima. Kad nam cijela otadžbina bude ljubavi dvorom, crkva božja divno podnebesje i tamjan-miris čistih, ljubećih srdaca, tad smo zapjevali odu dostojnu stvoritelja Boga, odu, prema kojoj Ambrozijeva, Preradovićeva i svih drugih pjesnika, nisu nego slabi jecaji. Tad ćemo moći složno zagrmiti, da se uzlelija i gora i more:

»Lovore amo, pôme mironosne,
Ovjenčat glavu mučenici treba;
Podignut nam je slavoluke poči,
Zapalit kriese, da plamte do neba,
I čin da majci ljubav posvjedoči!«

A dotlen, mетni svak darak po mogućnosti na žrtvenik svoje otadžbine, ispuni svak svoje sinovsko državnstvo, pa

»Nerodjeno, rodit će se,
Ustat, sveto pravo!

Kako došlo, tako pošlo.

(Pripoviјest iz istarskog sela u porečkom dijalektu).

Brižna moja babica — Bog je dušu pomiluj — koliko mi je lipih štorij spripovidala! Ma ne štorij, nego pravih, čistih istin, koje je ona sama doživila, i od ljudi, koje mi je mogla još žive pokazati.

I štoriju od »Jure, ča ni smija pekljati,« mi je stešo ona povidala...

Bože moj mili, kako smo mi slaba dica bili! Ni bilo gnjizda ni tići, koje nismo znali, ni bilo brajad, di smo bili, ni škode, koje nismo učinili. Mlado grojze, smokve i lišnjaki splesali bi od nas, u trgadbi, gore nego od najproždrljivih tići. Naše su siromašne matere imale dosta dela samo da nam krpaju brageše, koje komoć da smo ujutro ubukli, jur su na večer visile od njih same krpice.

Već nego jedanbot se je nad nami polomija očev prut, ma vajk priz koristi!

Kad me je tako jedan dan moj (sad jur pokojni) otac, potle jedne vižite susedovoga muškata, napro s palicon ušvika, uša san, po staroj uzanci, svojoj dobroj babici, da se na njejn krilo isplačen. Ona me je tišila, vadeći iz svoga dimbokoga žepa par mendul, i 'vako mi je govorila:

»Ne plači, dite moje, ne plači. Budi pravi, pak te čako ne će tuć. Ča ti ukrr hoditi po tujih vrtli, kad imaš svega doma. Na, tote ti je prid nosom ruza malvašije, hodi na nju, uzmi si i zoblji, dokle te je volja, ma škodu drugima nemoj delati.«

A ja san brižan muča, hrskajući mendule, ča mi ih je ona dala, da me utiši, i čutija san, da san krv i da moja dobra babica ima račun.

»Drugi se muči i poti cilo lito, a ti mu od munještine ruvinaš cija trs i polomiš ždrice. To si dobro zapameti, da je kreža najveći grih stran kletve i da je Bog svaki bot teško kaštiga. Eli biš forši stija, da te tuka, ča i brižnega Juru z Briga?...«

»Juru z Briga,« zapitam je li kuriož i pristanem plakati, (samo sam još po malo šmrčka), »ča unega Juru, ča vrača Busove ovce?«

»Unega, sinko, unega...«

»A ča mu se je, babo moja dobra, zgodalo?«

Moja baba, kad je vidila, da se je otac jur smirija i poša za svojim delom, počela mi je 'vako pripovidati Jurinu štoriju:

»Jure ni iz naših kraji. Mati mu je bila nidi iz Čićarije (zato su ga i zvali: z Briga), velika sirota, koja je došla š njin na Dolinštinu, da se prizimi poli kakove bogatije fameje, ma kad je vidila, da je skupa z diteton ne će nedan uzeti u hižu, dala je Juru, još malega, u Ružiće za hlapca, da vrača ovce.

Tako je Jure pasâ detinjstvo i mladost, ledeći se po cile zime na snigu za ovcami. Unih par fijorini, ča bi čepa na lito ni mu bilo dosta ni da se obuče, a kamo da bi si ča za stare dane prišpara. Živija je mrž svojima ovcami pokrivajući se starima jaketami gospodarevima, kad lačan, kad sit.

Ma na kraju kraja štufa se je i on tega življenja. »Eli umriti, eli živiti, kako se pristoji čoviku,« je reka sam u sebi jedan dan. »Ča ću dočkati pasući tuje ovce do smrti? Kad buden star ne ću biti drugo ni zato,

svjetljivanja, to je pogotovo danas, kad su nam naši vlastodršci jednim samim potezom pera oduzeli malne sve srpsko-hrvatske i slovenačke škole i uveli italijanske, iz kojih će izaći naša djeca potpuni analfabete. Uslijed stoga je neophodno potrebno, da sami prosvjećujemo sebe i djecu svoju, da svaka naša seoska koliba postane — škola. Držimo uvijek na pameti, da se jedino prosvjetom podiže narodno znanje, od kojega dolazi sve blagostanje.

Prodaja iseljenika.

U novini «O Estado de S. Paulo» (Brazilija) od 13. oktobra o. g. na stranici 10 čita se medju ostalim trgovačkim oglasima i slijedeći prevod iz brazilijanskoga:

Koloni iz Italije

Ozbiljna osoba ustupa 25 porodica zemljoradnika prve vrsti, koje će doskora stići u San Paulo, na osnovu sporazuma u vezi s ugovorom.

Navedena je i tačna adresa. Taj je oglas uvrstio neki Ferreira da Rosa, koji je «naručio» te porodice, ali mu više ne služe, te je s toga voljan, da ih ustupi za 30 contos de reis (70.000 lira). Glede načina isplate zahtjevao je: «redoviti ugovor pred bilježnikom i isplata 5 contosa kod potpisa; ostatak, kad se „roba" izruči».

Komentar prepuštamo iseljeničkim oblastima. Zadovoljavamo se time, da upozorimo naše iseljenike, za koje znamo da su bistri i iskusni, da ne nasjednu sličnim spekulacijama s bijelim robovima i da im se ne dogodi, da ih tkogod, kad stignu u Braziliju, stavi na javnu dražbu poput partije kiselog zelja.

Svega po malo

Ljudožderi.

Nekad su divlji narodi jeli i ljudsko meso. Danas takvih ima vrlo malo. Na otoku Fizi je posljednji kralj jednog ljudožderskog plemena. Za šest godina pojeo je ruku svoje matere, a za cijelog života pojeo je 900 ljudi.

Kokoš, koja stoji 100 tisuća lira.

U Londonu u Engleskoj je ovih dana izložba peradi (živali), pa tu ima i takovih kokoši, koje se prodavaju po 50 tisuća i više lira, a jedna stoji ravno 100 tisuća lira.

Koliko čovjek ima kose?

Evropljanin ima na glavi svega 260 do 268 dlaka na kvadratni centimetar, crnac 280 do 412, a Mongolac, kod kojih su dlake deblje, 224 do 260 dlaka. Odrastao čovjek ima od prilike na glavi 127.920 dlaka. Po boji, plava kosa ima najviše dlaka: 143 hiljade, crna 105 hiljada, kestenjava 11.800, a crvena kosa ima samo 9.200 dlaka.

Ogromna novina u Americi.

Rekord u žurnalizmu dostigao je list «New-York Times», kad je nedavno izašao prvi broj iza slagarskog štrajka. List je imao 192 stranice, 502 stupca članaka i vijesti, 862 stupca reklame. List se tiska u 565.000 primjeraka, a sve je to skupa težilo 877 tonelata.

Ubio kamenom vuka.

Ovih dana pojavio se u nekom selu kraj Modruša (Jugoslavija) jedan vuk. Netom se primakao jednoj kući, počeli su na nj lajati. Neobični lavež pasa pobudio je sumnju u Franje Štimca i on je izašao iz kuće da vidi što je to, da su se psi tako uzlajali. Kad je Frane došao pred staju imao je što i vidjeti. Vuk je mirno stajao i gledao na nj, kao da bi se rugao i njemu i njegovim psima. Ali psi su sada bili srčaniji, pa su na vuka navalili. No bili su preslabi, da ga svladaju i da mu naškode. Frane nije imao pri sebi ni štapa, a kamo li puške, te mu nije preostalo drugo, nego da pograbi kamen. On je tako i učinio. Uzeo je malo veći kamen, primakao se bliže megdandžijama i kamenom smjerio vuka pravo u čelo. Vuk se onesvjestio i pao. Onda ga je uzeo i odnio u kuću, držeći ga neprestano oko vrata. Ali gle nesreće! Kad je vuka unio u kuću i metnuo ga na tavan, vuk se osvijestio i htio da opet skoči na noge lagane. Tada je Fran sav u strahu skočio na vuka, stisnuo ga rukama oko vrata i udarao petom od cipele po glavi, dok ga konačno nije usmrtio.

Koliko se izvozi svinja iz Jugoslavije?

U ovim zadnjim godinama izvezeno je iz Jugoslavije 976.310 svinja. Od tog broja bilo je najviše svinja izvezeno u Italiju.

Što će još započeti?

U zadnje vrijeme počele su se u Americi i Njemačkoj držati propovijedi telefonom bez živa. Propovijednik sjedi pred telefonom i propovijeda, aj vjernici svaki kod svoje kuće slušaju riječ Božju telefonom bez žica.

Izgubio se glavni ministar na putu.

Kako je poznato, prošlih je dana španjolski kralj bio s nekoliko svojih ministara na putu u Italiji. Na jednoj željezničkoj stanici izašao je ministar predsjednik de Rivera malo iz vlaka, koji je medjutim tako brzo krenuo dalje, da je jadni ministar ostao. Tek iza desetak minuta opazili su ostali ministri i kralj, da se ministar predsjednik negdje izgubio. Jedan ministar brže skoči, da povuče zavor za pogibelj, pa da vlak stane i da se vrati natrag po izgubljenog ministra. Ali kralj mu zadrži ruku, jer je on sam htio taj zavor za pogibelj povući, a još nikad nije imao za to prilike. Vlak se doista vratio po izgubljenog ministra, pa sad sve novine o tom pišu, a ljudi se smiju.

Književnost i umjetnost.

Narodni koledar «Jurina Franina» za godinu 1924 već se rasprodava. Kupih ga i ja, pošto me sve što je narodno interesuje. Zapravo bez jednog koledara ne smije da bude nijedna kulturna osoba, nijedna napredna obitelj. Čovjek i obitelj bez koledara znači biti bolestan a nemati lijekova ni liječnika; imati oči a ne viditi ni gledati stvari, ljude i dogodjaje oko sebe; biti gladan a nemati čime da udovoljiš želucu. Jest, sve to znači koledar, a pogotovo naš lijepi koledar «Franina i Jurina», što ga izdaše naši vrijedni ljudi oko naše drage «Istarske Riječi» u Trstu. — Radi toga ja sam namah kupio našeg dragog «Franinu i Jurinu», koji nije samo prosti koledarčić za zid, što nosi samo godišnje svece, nego je on prava knjiga, koja pruža našem narodu sve najpotrebnije upute i pouke društvene, zdravstvene i gospodarske. — Sastavljači ovog narodnog koledara baš su naumnice nastojali da ugode našem seljaku; nastojali su ali su u tome i uspjeli u potpunoj mjeri, pak će našeg «Franinu i Jurinu» svatko rado kupiti, veselo ga čitati i primati ga u ruke svakog mjeseca u godini, svakog tjedna i dana u mjesecu. Što više: rado će ga čitati seljak i gospodin, muško i žensko, veliki i maleni, dà čitat će ga dušom i srcem naši mladići i djevojke, pa i mladež naša. Koledar to i zaslužuje. Tà pun je preraznog gradiva. Najprije tumači pomrčine sunca i mjeseca, slijedi kraljevski rod, državni praznici te običajni koledar svetaca za katolike i pravoslavne. Lijepo je što su koledaru dodana naša krasna narodna imena, koja mi nadijevamo krstom našoj djeci, a odsad naprijed još većma ćemo ih upotrebljavati. Uza svaki mjesec prosta je stranica za bilješke naše osobne i obiteljske. Koledar ima dalje više lijepih pričica i crtica, te pjesama. «Crtica iz minulih dana» vrlo se dojimlje čitalaca do ganuća, jer nam podava istiniti dogadjaj prigodom otvorenja Družbine škole u Vobrigi god. 1901. — Tu je razvidno, kako naš istarski čovjek ljubi svoj jezik i svoju narodnu školu; pak danas, kako mu se sve zatvorile mjesto nove otvorile, boli nas u dušu gledajući bol našeg prostog naroda radi tlačenja njegova jezika i ukinuća njegovih slavenskih škola. Ovu unutarnju bol i tugu našeg seljaka bez plača i galame jedino mi, njegovi sinci, možemo da pojmimo. — U crtici «Starac zonar» vidimo i proćutavamo jedan dio našeg narodnog života u Istri, akoprem nam priča zadnje časove Rusa, koji umujući i razmišljajući kao pravi mudrac te zvoneći nekako čudno i svečano na dan Uskrsnuća Hristova umire u Zvoniku službe božje. «Hristos voskrese iz mrtvih», dočim narod krasno pjeva prigodom svečane svete Mise, koju prikazuje na božjem žrtveniku svećenik, dok čovjek-zvonar u isti čas umire.

Uprav do suza gane čitatelja priča «Stari Kralj», što upravo nije pripovijedka, što uprav zapanjuje i zadivljuje čitaoca.

Narodna pjesma «Car Lazar i carica Milica» svidja se i Nijemcima i Italijanima, a dabome dopast će se silno i našem ovuda narodu; A dopada se svima, pa i našem neprijateljima i to za to, što se tu prikazuje junaštvo i ljubav devet Jugovića do svoje srpske domovine, što bijaše veća i silnija no ona do majke i sestre svoje rodjene. Oni dadoše sva devetorica život svoj na Kosovu polju za dom i rod svoj. — Naš dobri, idealni Rikard Katalinić-Jeretov, taj naš poznati istarski pjesnik, ozvao se u koledaru sa dvije prekrasne domaće čakavske pjesmice «Mesečina» i «Bisernica» i jednom crticom «Sirena». Onako nježno i ljupko može jedino naš Jeretov da pjeva. Čitajte ih, vi naše djevojke i mladići, pa se nasladjujte i pjevajte, da vam srcu odlane. U «Sireni» istaknuta je ideja nadmoći majke i ljubav do nje, od koje mladića ne uzmognu odvratiti ni lijepi oči morske prekrasne djevice Sirene. Vrlo je aktuelan (savremen) i znameniti članak «Kako je došlo do ugovora u Rapallu?» Članak će nas poučiti kako je nastao Trojni savez, Londonski i Rimski pakt, a konačno ugovor u Rapallu. Tu je govora o Wilsonu i D'Annunziju, pak kako se je u velikom svijetu «trgovalo» s Istrom i s nama. — Vrlo je bilo potrebno da je naš Narodni koledar donio kratki životopis o našem najvećem hrvatskom romanopiscu, o Eugenu Kumičiću, koji se rodio u Brseču. — Članak «Naše škole prije i sada» pokazuje jasno, što se s nama hoće da postigne. — Našim ljudima bit će potreban i ugodan članak «Što treba da znamo o državama cijeloga svijeta». Sve je tu rečeno u kratko, ali i to malo poslužit će našim ljudima, a naročito onima, koji su svršili pučku školu. Lanjski koledar «Franina i Jurina» donio nam je države u Evropi s kartom Evrope, pa jedno i drugo se popunjava. Ovogodišnjem članku dašto bila bi dobro došla posebna zemljovidna karta. Naš «Franina i Jurina» će nam i to donesti druge godine. — Zgodan je člančić našeg narodnog poslanika dra. Stangera glede priredjivanja skupština i zabava, te uopšte o društvima. Lovcima će ugoditi člančić «O lovu». — Za posudilničare potreban je člančić o biljegovanju zadružnih knjiga, a tako i dugi članak o «Novom porezu na zemljišni prihod» vrlo je koristan i savremen, što će dobro doći našim posjednicima. — No najveć će ugoditi koledar našem narodu gospodarski članci (9 na broju), a onda gospodarske pouke pod naslovom «Mala seljačka škola», u svemu 48, koje će udovoljiti i naše domaćice. Pod naslovom «Medicina i higijena» naš «Franina i Jurina» osobito će ugoditi svima nama. Tà mi predobro znamo, da su dandanas liječnici i lijekovi vrlo skupi i da se naš narod vrlo rado utječe domaćim lijekovima. Mi često vrlo skupo plaćamo u ljekarnama baš domaće bolinske ljekarije, koje ćemo prema uputama ovog koledara sami besplatno imati te rabiti ih, da bolesnici ozdrave, a zdravi da si zdravlje sačuvaju. Preporučamo našim ljudima članak o sušici, koja mnoge naše ljude u Istri baca u prerani grob. Čitajte pomnjivo članke o čistoći i zdravlju, te naputak, kako ćemo očuvati zdravu vodu u buvarima (šternama, vodnjacima). — Koledar nas upoznava sa 20 domaćih lijekova, a svršava sa: Kakova će biti god. 1924. sajmovi u Istri, te o najglavnijim poštanskim propisima i tarifama i biljegovanju. Svršava s mješicama. — Koledar opsiže 215 stranica. — Ima u njemu, kako vidismo, mnogo lijepa i dobra za muške i ženske, staro i mlado. — Više je narodniji, šeljačkiji no lanjski ovaj koledar. No oba, ovogodišnji i lanjski, lijepi su, zadržite ih u ormaru neoštećeno pa ih čitajte i čitajte. Ne recite: lanjski mi već ne rabi — sada ga mogu poderati. Ne, to ne valja! One lanjske lijepe stvari ne zastare, pak — ih mogu čitati naša djeca i unuci i danas 20, 30 godina. Dobre knjige sačuvajte! Tà sada mi u Istri drugo i nemamo. Zato naša hrvatska knjiga budi nam sveta, kaošto nam je sveta krv i jezik naš djedovski, mila i draga kaošto nam je i draga naša majka, dom naš i zemlja naša. Ovakom ljubavlju svi progrlimo naš Narodni koledar «Franinu i Jurinu»!

Orljak.

Zrnje biserovo

Pijanica neka vodnog traži lèka.

* * *

Tko pazi samo na ono, što drugi o njemu misle i govore, taj postaje rob javnog mišljenja i može ga zavesti na nedopustiva sredstva, samo da steče priznanje javnosti.

* * *

Mnogi su ljudi nesretni upravo radi toga, jer u mladosti nisu naučili raditi ni trpjeti.

* * *

Svakom budi čast za dom, narod past.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST" U TRSTU.

pak te mi, kako za penšijon, dati ki kopun, ki kopun i poslati me pekljati.»

I on se je hitija na krežu.

Kreja je sve do česa je doša: i kokoše i jance i ovce i vole. Već nego jedanbot je poša na prošet u Poreč eli Rovinj, kunpanjan od jadarmi, ma odvaditi se ni ni moga, ni stija. Anci mu se je vajk peralo, da je iz pržuna torna čuda pametniji i šegaviji.

Najzad je odlučija, da ukrede ništo velikoga. Od par kokoš eli od janjeta komoč da si je moga kupiti tabak, a njemu je ukurilo čuda tega. Niki njigov preteja, Vodnjanac, s kojin se je bija upozna u pržunu u Rovinju, mu je povida, da je u Vodnjanu nika velika posujilnica, u kojoj je jena želizna skrinja puna beči. I oni su se dogovorili, da te je pojti ukresti. Jure je naša još nikoliko kumpanji s kojima je poša jenu večer na delo. Čuda su morali hoditi i vajk na noge, prike uni bot još ni hodila želiznica, kako danas. Pošli su priko Vidorne, pak priko Krunčiči na Lim i priko Kanfanara u Vodnjan. Vajk su se zakrivali, da hi nebi vidija ki od njihovih poznanci, prike bi njin to bilo moglo potle škoditi. Počivajući malo vode, malo nonde, došli su u Vodnjan.

Kad su došli tamo, Jure se je — ki je bija najkurajniji — zavuka u hižu, u kojoj je bila kasa, poša je na tiho na šufit, lega se mriž nike zaprašene kašete i tamo čeka noč. Po noći, kad je cilo misto pozaspalo, on se je pomalo usta i poša do kase. Teška je bila, kako da je sva od olova. Njigovi preteljі su ga čekali doli pod oknom, ma pomoči mu nisu mogli, prike nisu mogli gori. Niska okna su bila sva od želizda i zaprta z lokoti, pak se hi ni znutra ni moglo upriti priz ključa. Jure se je donke mora sforcati sam i dovući tešku kasu do drugega poda (na vokni prvoga poda su bile, kako i na unih niskih od zdola, želizne raštele). Kako je bija dosta jak, pošlo mu je naizad za rukom, da je je dovuka gori i hitija je priko okna preteljon. Oni su je vreda zgrabili, vrgli je na lisu i ponili u hošku, di su je z velikima bati razbili, oprli, napunili si bisage z beči i pošli meljuči priko vrhi i dolin valje do spod Baderne...

Ma Jure, brižan Jure, ča je straha potle pritrpija! S kin su njihovi pretelji jeno malo odmakli, došla je od nikuda prid palac ronda i...»

«A ča je to, babo, ronda?», prikinuja sam babu u njenem pripovidanju.

«Ronda, to ti je, lipo moje dite, ono ča su danas jandarmi. Kako moraju danas jandarmi hoditi svaku noć po seli, da čuvaju da nebi ki kemu ča ukreja, eli užga, eli posika loze, tako je jedanbot hodila ronda. Svaku noć je imala druga hiža da pošalje kega od svojih na rondu. Svake dobe noći je uni ki je ima rondu, mora pojti poklencati na turin, da se čuje, da ne spi...»

«Nego, ča uni bot ni bilo jandarmi kako danas?»

(Slijedi)

Broj 50 Poštanski tekoći račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 20. decembra 1923.** Pojedini broj **20** cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Naš Božić....

Treba, da se samo malo obazremo oko sebe, da se prebrojimo, da jedan drugome — Istranin Istraninu, brat bratu — pogledamo u oči, pa da se uvjerimo, kako je naš Božić uistini tužan.

Jest, naš je Božić veoma tužan!

U mnogim crkvama, gdje se naša materinja riječ već od pradavne davnine kao sljubila sa svetim mjestom, tako da je sa drevnim slikama i vječnim sjenama postala kao nešto jedno i neodeljivo — danas je ta naša slatka i mila riječ iščupana, istrgnuta i gurnuta napolje. Ne odmnijeva više u tim našim crkvama ni ono naše drago: «Poslan bil Angjel Gabrijel» ni ona starinska: «U sej vrime godišća», a ni ona još davnija: «Budi hvaljeno...» Na mjesto naših pjesama došle su druge, našem narodu nerazumljive. I došlo je, kao da se izmedju nas i našega nebeskoga Oca bacila nekakva ledena ograda, — i niko ne pita, ni duhovni ni svjetovni poglavar, kako mora da to boli naše starce, naše žene i djecu našu. — —

A koliko ima širom Istre zapuštenih zgrada, koje svjedoče o tome, da je ondje nekoč bila hrvatska škola, da je ondje poučavao hrvatski učitelj, da su onamo hrlila djeca, da se uče u svojem materinjem jeziku? A koliko ima danas te naše djece bez ikakve škole? A koliko te naše djece mora danas da polazi u školu k nepoznatim učiteljima, koji govore jezikom našoj djeci nerazumljivim?

I djeci je našoj osvanuo tužan Božić.

Koncem septembra otpuštena je sila naših učitelja. Neki od njih imadu obitelj i sad su na cesti. Ni sluškinje nisu se ni prije pola vijeka ovako bacale na ulicu, kaošto su evo bačeni ovi naši učitelji. Da bude poruga grdnija, naši im novi gospodari iz dana u dan obećivaju, da će ih opet namjestiti, ali evo i Božić je tu, a namjestenja nema... Tužan Božić! Ima i drugih činovnika bačenih na ulicu bez penzije ili uz tako neznatnu pripomoć, od koje ne može čovjek ni da ljudski živi ni da umre. Nego tko bi nabrojio sve zlo, što se svalilo na jadna ledja naših nevoljnih ljudi u Istri? Ima li u nas koja porodica, da ne tuguje za kakovim svojim odsutnim članom? Ima li gdje majka, koja ne plače za sinom, što joj ga silom otkinuše sa rodjenoga ognjišta i s njena mekanoga krila?

Tužan, vrlo tužan Božić!

Da klonemo?

Ne — tisuću puta — ne! To nam ne dâ naša tvrda i neoboriva vjera. U prvom redu: vjera u Boga, koji je na zemlju poslao Sina svoga, da trpi i umre za spas svijh nas. On je rekao: Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe! Te su božanstvene riječi namijenje svima, a poglavito — tlačiteljima!

Nas drži vjera i u Pravdu, koja će prije ili kasnije da pobjedi. Nas drži i vjera u naš siromašni narod, koji se osjeća povridjenim u svojim najprimitivnijim ljudskim pravima.

Mi vjerujemo u njegovu snagu, u odlučnost, kojom će znati ta svoja potlačena prava da obrani i opet uvede na snagu, jer i on, taj naš čovjek, ima i po Bogu i po prirodi pravo na jedno mjestance pod suncem. I mi vjerujemo, da će taj naš vrijedni narod svojim radom, svojom pozrtvovnošću i odlučnošću ishoditi sebi to mjesto i da će prije ili kasnije sunce i na njegova vrata.

Narode — stoljetni, dobri mučeniče naš!

Dušu u se — a srcem gore — pa složno i srčano naprijed!

U to ime neka je čestiti Božić tebi, i svima tvojima! **«Istarska Riječ».**

Ne dajmo djece!

Teška nas je snašla kušnja...

I zadnji ostatak inteligencije, učitelj, dovršio je svoju misiju.

A sada je red na majkama i ocima, djedovima starim i bakicama, da drže djeci školu. Školu, čija se pisma ne mogu i ne smiju napisati, ali su neizbrisiva. Da udahnu u dušu meke zvuke pjesama, koje se ne mogu i ne smiju zapjevati, ali čiji će topli akordi za uvijek odzvanjati duboko u dušama, pa i u duši najokorjelijeg renegata.

Pjesme koje ne utišaše ni Gentile, ni Della Croce, ni najbjesniji progoni...

Očevi, majke, ne dajmo djecu!

Slava Bogu na visini, a mir ljudima na nizini!

Tako se pjeva po cijelom katoličkom svijetu ona velebna pjesma, koju su prvi put nad kolijevkom Isusa Krista zapjevali pastirima šaljući ih da se požure na poklon Sinu Božjemu.

Ta pjesma kroz dvije hiljade godina razveseljuje srca vjernih i budi u njima najveće nade. Ništa ljepšega, ništa uzvišenijega od mira. Mir znači spokojstvo, znači užitak, znači neizrecivu radost.

Svaka radost pretvara se u gorčinu čim u duši nestaje mira. Što će ti imetak, što će ti slava, što će ti čast i položaj, ako nemaš duševnoga mira. Najveće siromaštvo, najveća trpljenja, najveće uvrede, ako su združene sa mirnom savjesti, lako se podnosi. Ali kako malo mira imade u svijetu, a zato kako malo zadovoljstva i sreće!

Mir je najveći dar Božji na zemlji. Ali taj sveti i uzvišeni mir, koji natkriljuje svako dobro osniva se samo na pravdi Božjoj. Sve mirovne konferencije, svi politički sastanci ne mogu da uvedu pravi mir na zemlji, jer ga ne uredjuju na temelju pravde i ljubavi, koju je Krist propovijedao.

Mir, osnovan na nepravdi i sili jačega, nije mir, nego rat i onda kad puške ne pucaju niti bombe praskaju. Nasilje radja nasilje, a podnipošto mir. Pa sve što poduzimlju mogućnici ovoga svijeta, da osiguraju mir bez Božje pravde, stvara samo nemir i pakao medju narodima. Oni bi htjeli mir, ali samo za to, da mogu lakše tlačiti druge i uživati plodove nepravde. Za njih mir znači nesmetano vladanje nad slabijim narodima ovoga svjeta.

Krist je propovijedao mir Božji, bratstvo medju ljudima i narodima. Po Njegovim svetim naucima treba da se ravna cijelo čovječanstvo, jer su oni preduvijet svakog života. Svi narodi neodoljivom snagom teže za mirom. Otklanjaju sve zapreke, ruše i obaraju sve što prijeci da zavlada mir svijetom.

Na Božić u sve kršćanske kuće ulazi neki osobiti dah, neki nadzemaljski osjećaj, neko čustvo lagodnosti, kao da je ušao u nje angjeo mira.

Naš slavenski narod u Istri od vjekova vapi za mirom, da se može nesmetano posvetiti razboritu radu, da može nesmetano i u zadovoljstvu svoje duše uživati darove Božje. No prolaze godine i godine, a da nema mira na svom rodjenom ognjištu. Primoran je, da se uslijed ljudske nepravde bori za svoj opstanak. Ničije ne traži, u ničije ne dira, ali unatoč svega toga njegovi mu vlastodršci ne dozvoljuju niti da slobodno diše.

Za vrijeme prošloga rata proteklo je toliko krvi, toliko je suza isteklo, da se je bilo ponadati, da će jednom osvanuti i nama p r a v i mir, da nam nitko ne će dirati u naša prava.

Uzaludna nam bijaše i ta nada. Kroz ovih pet godina, otkako prestadoše bitke i od kako se stadoše izravnavati bojni rovovi i momčad se — iako ne sva — povratila svojim kućama, dok se drugi narodi odmaraju, dok nastoje da poprave razorena ognjišta, iscijele teške rane, mi istarski Slaveni moramo da šutimo kao grobovi i da podnašamo teške nepravde. Težak, vanredno težak je naš položaj. Ali usprkos toga ne ćemo da klonimo. Čvrsto vjerujemo u pravdu Oca nebeskoga, koji je kroz više stoljeća čuvao naš narod u Istri, da će nam dati snage i odvažnosti, da odolimo i ovoj kušnji.

Nadamo se, da će nas jedan od budućih Božića naći prožete mirnim osjećajem te ćemo moći i mi poput drugih sretnijih naroda veselo zapjevati: Slava Bogu na visini, a mir ljudima na nizini!

Pastiri pred jaslicama.

Nesta sjaja — angjeo ode.
Opet tiha, divna noć;
Žurno njom pastiri hode
K štali onoj željni doć.
Oj ubožtvo, najcjenije blago,
Oj prostoto, nad krjepostma svima,
Vas najvoli Isus, Dijete drago,
I vas prve k sebi zove, prima!

I pastiri već na vratih
Priprostoga stana tog,
Svaki malom pogleg svrati,
Gdjeno leži Dijete - Bog; —
I na lice popadaju svoje,
U molitve prošaptaju vruće:
Srce vjerno veli im, da to je
Bog, kojem se klanja sve živuće.

A kad skromno dignu lica
I jaslicam pristupe,
Susrete ih plam očicâ
I s njim raja slasti sve...
A njih suze tad obliju svete
Od ljubavi, blaženstva, veselja...
Pred njima je Božje ono Dijete —
Cilj stoljetnih uzdaha i želja.

Sijedi tad je pouzda'no:
„Bože sad ću mr'jeti rad!“
„Sretno moje žiće râno!“
Prošaptao mnogi mlad.
„Velji Bože, zašto stvor si mali?“ —
„Bože, Bože, što nas ljubiš tako?“
„Bože ljubav i u nam' raspali!“ —
Tako klico u svom srcu svako.

Milodare tad će dati:
Mlijeko, sira, janje, med —
A Isus ih milo prati
Uz radostni blagi gled.
Tad pastirče najmanje med svima
Preda Majci bijelo janje malo...
Krenu Dijete ručićam' obima,
A janje je njemu dotrčalo.

U to već i rujna zora
Najavila blizi dan,
Koj' će prvi Stvorca - stvora
Pozdraviti radostan...
I pastiri podignu se tada,
Da na pôso dnevni svaki hiti,
Oni će kod bijelih svojih stada,
Kod Isusa srce će im biti!

Vječna pjesma

Mir i tišina. Modra, nasmijana vedrina prati zoru, pobjednicu noći. I nebo i more i zemlja pjevaju pjesmu mira. I sunce se diže i gasi se mjesec — a prva pjesma širi se lakim jutrenjim zrakom, zadnja pak zvijezda gine u vedrini. Život jednoga — smrt drugoga. I sunce sa stotinu traka prosiplje se i morem i lugom i gorom i šumom i gudurom i pravalijom i vaselenom cijelom plameno i velje. I dan pjeva pjesmu života nad grobnicom tamne noći. Tišina i mir. Modra nasmijana vedrina prati zoru pobjednicu noći. I u prvom veselom i vedrom smijehu dana provlači se sumorna sjena smrti.

Rikard Katalinić Jeretov.

Povratak ladja.

Otišle su ladje, ladje mladih dana,
Prije rujne zore, za prozorja rana,
Otišle su brze na široko more,
Ostaviše selo i vrletne gore.
Brodile su lake, a bijela im jedra

Smijala se nadom ispod neba vedra,
I slika im bila sve manja i manja
I nestalo ladja punih zlatnih sanja.
— — Čekalo ih selo, čekalo ih dugo
I vraća ih eto neveselo jugo

Za sutona tmurna, za večeri tmaste,
Kada lišće žuti, kad odlaze laste,
Jedra im se crne nalik tužnoj žrtvi —
Jesu l'nade pale, il su sanci mrtvi?

Rikard Katalinić Jeretov.

Božićni darovi...

Eto na domaku orijaškog dana! Eto silnog i neopisivog veselja, eto zvijezda sa Istoka, eto skromne štalice i daščanih jaslica. Tim moćnije i silnije, tim jače i ogromnije jeste prvo svijetlo, prva sunčana zraka, koju je ugledao Svemoćni, Veliki Isus-Spasitelj svijeta, najjači i nenadkriljivi uzor svega, najdivniji i jedini istiniti Učitelj. «Pustite malene neka dodju k meni». «Idite i učite **sve narode**» i t. d. — Sve pjeva, sve se ori, svuda se naviješćuje mir, mir, mir...

Eto tako željno očekivanog Božića, eto vidljivih njegovih znaka, slatkih božićnih darova.

I naša raja prima najdragocijenije darove, najsjajniju spomen-ploču. Raji, bijednoj i zapuštenoj raji darovana je duga — već od 1918 g. dalje — oštra i otrovna kosa, blijeskoviti čvrsti mač, strijelovito zašiljen od 1. oktobra ov. g.

Duga i silna ova kosa nemilostivo udara i kosi grančice našeg stabla. Čvrsti se šiljak zabada čak u nutrinju, dopire do same sredine našeg života, te svojom oštrinom ubada i štrca već u same sokove, u samo sjeme našeg debla. Već cure kapljice krvi iz samih žila kucavica, a ozlijeda biva sve šira, veća i ogromnija.

Nježnošću tog modernog božićnog darovanja dobi — ko za uzdarje dirljive kolede — lijepi broj vrlih naših narodnih svećenika, brižljivih duhovnih pastira famoznu i sramotnu potjeru, provedenu gdjegdje čak i na dosti nekulturan, nagli i odriješiti način. Iza dugog niza dobrih i loših, a najviše burnih i potresnih godina, što žrtvovahu sve svoje raspoložive sile domu za dar a Bogu na oltar, iza kako su uzljubljeni i prigrljeni neumorno posvećivali sav svoj dušobrižnički i domoljubni rad na uhar zapostavljenih istarskih sirota, moraju — sada pod stare svoje trudne dane, kad su već štono rječ jednom nogom u grobu, — krupno orošenim suzama i uz najužasniji vrisak tugujuće duše, zapustiti i ostaviti milu našu slavensku grudu. I tako izgubljene ovčice ostaju bez svog pravog i dobrog pastira, dok ne nadodje tudi ovčar, tudi pastir, koji će mjesto one: «Pasi ovce moje, pasi janjce moje» napuštati stado i tjerati ga na pašu kopriva, pašu trnja i korova. I tim trnovitim božićnim darom dirnuti u najosjetljivije tančine, krv naša vapi k Bogu pravde i Svemoćem, tražeći utjehu u tuzi i nevolji, zadovoljštinu radi počinjenih rana duši, slabašnog našeg tijela.

Pakleni taj zadušljivi dar sili, da i oci naši kliču radi ljute grabeži, koja otimlje iz očinskih njihovih ruku, krv njihove krvi, a majke naše pune boli i moćnih udaraca jauču i uzdišu nad otimačinom, nad nekažnjenom kradjom njihovog mlijecka, nenadoknadivog njihovog truda i stradanja. —

A za mališa, eto slatkiša! Eto mu milodara božićnog drvca. No borić-drvce nije obični onaj borić nevinih i sićušnih bodljika, nije ono milo stabalce, koje je dobrom Djetiću — u blizini zapuštene štalice — pružalo najugodniju i najmiliju sjenu i radi česa mu je sudjeno, da bude uvijek i vazda zelen, mirisav i ponosit. Ne i po sto puta ne! To stablo jeste užasno deblo moćnog trnja i samih oštrih čavala, a mjesto slatkiša, svijećica i inih bombonića eto već krvari malena duša nevinog djeteta od tih tako silnih i mnogobrojnih jakih čavala. U tudjoj krleci mladjahno dječešce bolno plače, gutajući — mjesto božićnih poslastica — netečnu i potvorenu hranu, poparu iz Gentilejevog viteškog lonca, te u silnom leleku i kriku traži oduška svojim čuvstvima, koja ga velikom svojom težinom ozlovoljuju, tište i uništavaju. —

Nit učo naš, bijedni naš učitelj ne odlazi praznih i golih ruku iz ovog darujućeg nektara. I on po milosti i slasti rad primljenog dara stoji slomljen i obnemogao, osakaćen i nemilo potišten nad gubitkom svojih jaganjčića, svog najmladjeg, najživljeg — novog stada. — Upravo te najnježnije grančice, baš te najmladje ovčice, imale su da izginu, imale su da se izgube u nepovrat, na užasnu štetu i propast naših uzdanica, radi grubih i gnjusnih težnja, radi nemoralnih i nedostojnih ciljeva. Samo pomišlju na svoje mališe, koji s njime življahu, s njime osjećahu i čuvstvovahu, štono su srcem srcu prirasli, a sada silom i grožnjom otjerani, otrgani i pogaženi, vlasi se i čitava koža ježi učitelju od strave i gorčine i drhtaji huje cijelim njegovim tijelom, sav se trese u groznici nutarnjih boli.

Srsi opće obnemoglosti dospjeli su u dušu plemenitog uzgajatelja, kojemu je otkazan omiljeli posao vaspitanja.

Najdragocjenije blago svega bistvovanja — dječja duša — prodana je uz lažinovac poškropljen krvlju naše narodne eksistencije. Trgovina i baratanje čistoćom dječje duše gnjusni je i mrski posao besčuvstvenih i bezdušnih ljudi, jakih à la Gentile.

Filozofe! Što je s moralom, etikom, grižnjom savjesti, pravednošću i t. d.? Što sa ljubavlju, istinom i uzgojem? — Sve to — spada u ropotarnicu, a knjige moralnog i etičkog sadržaja u antikvarnu. — A javno mnijenje, svijet, inozemstvo! Za to je već dobro poskrbljeno. Tu su novine, koje moraju duvati u odredjeni svoj rog i kojima je smjer i pravac pisanja unaprijed opredijeljen u svrhu varanja javnoga mnijenja. — Drzovitost vlastodržaca prelazi sve granice kad si još uvijek priušćava razgalamljenu lozinku o slobodi i zaštiti našeg naroda, našeg školstva, svećenstva i učiteljstva. Ovako se lijepo mudruje: Mi gazimo škole, bacajmo na ulicu učitelje, radimo što nam se prohtije ali svijet nek znade, da u nas vlada apsolutna ravnopravnost, neograničeno poštivanje slavenskog učiteljstva i njihovog školstva. Pa razumljiva je sva ova mješavina i zamašnost, ali laž ima ipak tu prednost, da su joj kratke noge; a dobar se glas daleko, a slabi još i dalje čuje. — Javno mnijenje, svijet i inozemstvo mora da sazna za grubu ovu politiku dvojne morale ili ispravnije politiku nemoralnosti, perfidnosti i licemjerstva.

Vaš je prvi i poslednji cilj: konac Slavenima u Italiji! Time i samo time trajno nas i neprekidno obdarujete, pa nam bilanca i ove godine donaša za nas smrtonosnu pasivu, crni, grobni i smrtni dar. — Zašto ne zatrubite svijetu u istinitoj trublji, zašto ne ćete taj odriješiti svoj cilj — requiem Slavenima — da priznate i pred medjunarodnim forumom? — Kad biste sve to priznali, za nas bi u suštini bilo možda svejedno, ali vi biste bar za korak pokročili. Očitosti i dosljednosti vašoj trebali bi da se divimo, a nama bi svakako bilo u toliko lakše, što bismo uživali samilost i sažalenje vanjskog svijeta. — Dolje dakle i s tom krinkom, dolje s plahtom obsjene, obmame i sablaznosti jer: «koji sablazni koga od ovih malenih, bolje bi mu bilo . . .»

Rad omiljenih i divljivih darova plete vam se i ukrašuje veliki i moćni vijenac, ali sastavni njegovi dijelovi ne će biti ni ruže nit ino miomirsno cvjeće, već sve sama oštrica, same bodljike i otrovno trnje. — Oštro će ovo trnje dnevno izbadati i štrcati otrov po slavenskim stabljikama, a kruti će ih crv grisii i izjedati sve dotle, dok sve klasje i sjeme strovali i sruši u ponor i bezdan.

Sve će tada biti krotko, miruoća će i tišina kraljevati u polju našega življenja, ali mir taj ne će biti mir prouzrokovan ljubavlju, osjećajem i pravednošću, već mir kao posljedica sile, grožnje i batine. Sve drugo neg li mir Božića, mir Isusa . . .

Grobna će tišina gluho jecati, a na ljesove i sanduke ugušenih i pogaženih — ali ne mrtvih i izginulih — trpećih duša pomolit će se svijeća voštanica, koja ne će nikada utrnuti i čija će zraka svjetlošću doprijeti i do samog velikog i silnog oka Svevišnjosti.

Bit će to bar sjena prve one svijetlosti Spasiteljeve, bar sjena prvog sunčanog traga iza prehoda zvijezda-vodilica sa Istoka.

Stoga slavni Zapade i njegovi odličnjaci nek pred vama lebdi božanstveni simbol neograničene i veličanstvene ljubavi, biser ljubavi raspetog Otkupitelja, te prije nekulturnog atentata na idealnu našu inoovinu, prije protunarodnog osvajanja duhova, nek jakost i sila ljubavi pobjedi brutalni i nečasni egoizam. Inače znajte, da se svaki grijeh osvećuje i ništa na svijetu i u svemiru ne gine, ne izumire.

M. D. Vlah.

Gdje je psovka, daleko je božji blagoslov!

Psovka je jedan od najvećih i najružnijih grijeha. Obično se kaže, da najgadnije psovke imadu Italijani i Madžari, ali nažalost se to zlo i u naš narod jako uvuklo. Ne možeš ni proći selom ili gradom, a da ne čuješ, kako netko iz čistog mira prokune Boga, Majku Božju, Krista, sveca, sunce i tko bi znao što sve ne. U tim se psovkama vidi duševna surovost i divljaštvo, a tko se podaje psovanju, taj se lako podaje i drugim grijesima. I kao što sada iza rata čujemo više psovanja nego prije, tako vidimo i ostalih zala, grijeha, zločina više, nego ikada dosad. To ide jedno s drugim. Psovka pokazuje, da su se ljudi odmetnuli od Boga, a tko se odmetnuo od Boga, taj ide od zla na gore. I nas istarske Slavene najviše sramoti, što se medju nas toliko uvukla paklena kletva, pa tkogod zaista ljubi i poštuje svoj hrvatski narod, taj treba da mrzi psovku i da se svim silama protiv nje bori.

Kako je psovka jedna od najvećih grijeha, što ih ima na svijetu, svjedoči sv. Pismo staroga i novoga zavjeta, i o tome nas uvjeravaju proroci, sveci i mnogi ugodnici Božji. Evo nekoliko primjera:

Mojsija veli: «Ako tko opsuje ime Božje, neka se smrću kazni, i neka ga sav narod kamenuje.» Pobožni Tobija kaže: «Proklet će biti za uvijek, tko opsuje ime Božje». Sv. Pavao piše: «Psovači ne će vidjeti nikada lica Božjega». Sv. Augustin uči: «Svaki psovač ubija svoju vlastitu dušu». Sv. Alfonzo veli: «Čudim se, da se ne otvori zemlja, i ne proždere onoga, koji psuje ime Božje». Sv. Bonaventura piše: «Kolikogod puta opsuješ ime Božje, toliko se puta nabacuješ kamenjem na Boga». Sv. Bernardo uči: «Psovač je veći grješnik, nego što je tat, pijanac, bludnik, varalica, i veći nego ubojica; jer svi drugi grijesi počinjaju se iz slaboće ljudske ili iz neznanja, a psovka izlazi iz prave zlobe i mržnje ljudske, i svima drugima grijesima vrijedjamo čovjeka, a psovkom vrijedjaš Boga, gospodara neba i zemlje».

Kad je jedamput neki car došao u jednu kaznionu medju kažnjenike, pitao ih je, što je koji skrivio, da je dospio u zatvor. Svaki je kazao svoj grijeh. Mnogi su osudjeni radi kradje, a drugi su opet radi ubojstva, paleža, prevare došli u zatvor. Jedan reče «Ja sam uvrijedio Vaše Veličanstvo». Dodje do jednoga, a taj će caru: «Ja sam psovao i grdio Boga». Kralj se naljuti i reče: «Svima, svima opraštam kaznu, i ovomu, koji je mene uvrijedio, ali tebi ne opraštam. Tvoj je grijeh najveći, jer si uvrijedio više Veličanstvo, uvrijedio si Boga, najveće dobro, gospodara moga i svoga». Eto vidite, kako je ovaj car branio čast i Veličanstvo Božje! A koliko puta smo mi ustali na obranu Božju, kad smo čuli, gdje se psuje ime Božje i njegove svetinje? Zamislimo se u to!

Kakve su kazne bile u stara vremena za psovače i pogrditelje imena Božjega? Te su kazne bile vrlo stroge. Sin jedne židovke psovao je u svadji Boga svom drugu, pa su ga odveli pred Mojsiju, da mu sudi. Prije nego je Mojsija htio osudu izreći, čuje se glas Božji: «Izvedite psovača izvan tabora, i svi, koji su ga čuli psovati, neka ga kamenuju». Tako i učiniše: zasuše ga kamenjem. Za psovače je imena Božjega bila eto odredjena i takva kazna. Tko je javno pogrdio Boga, morao je u stara kršćanska vremena sedam nedjelja za službe Božje za pokoru stajati pred crkvenima vratima, bosonog, bez kabanice i s užetom oko vrata, i svakog petka postiti o kruhu i vodi, a kad je umro, bio mu je uskraćen crkveni sporovod. Ljudevit IX., kralj franceski, izdao je zakon: neka se jezik probode usijanim gvoždem onomu, tko opsuje Boga. Ti, kršćanine, misliš, kad ovo čitaš, da su to bile prestroge kazne. Nisu nipošto, jer je ime Božje najsvetije i najveličanstvenije, koje zaslužuje najveće poštivanje, a tko ga vrijeda, zaslužuje najveću kaznu.

Bježimo od psovke kao od žive vatre i ne dajmo, da se ona udomi u našem srcu, u našoj kući ni u našem selu, jer gdje je psovka, tamo nije Božji blagoslov, tamo nema sreće! - Tko želi dobro slavenskom narodu, mora biti najveći neprijatelj psovke, a tko psuje, najveći je neprijatelj slavenskog naroda i narodne sreće.

Još samo 11 dana...

U 47. smo broju «Istarske Riječi» javili, da do 31. decembra 1923. moraju biti uložene sve molbe za postignuće vojnih penzija i potpora, kaošto i molbe za postignuće besplatno - osjeguravajućih polica. Upozorujemo naše čestite čitatelje, koji su u tom pogledu interesovani, da još imaju samo 11 dana vremena za uloženje spomenutih molba. Molbe se ulažu kod centralnog ureda — glavnog ravnateljstva — za vojne penzije u Rimu ili kod pokrajinskih ureda za vojničke penzije, koji se nalaze kod pojedinih prefektura. Tim uredima treba poslati (do 31. decembra 1923.) čak i one molbe, koje se rješavaju, ali nisu još riješene, ili se nalaze kod ustanova ili društava, koja podupiru bivše ratnike, vojne invalide i obitelji palih vojnika u ratu, jer se inače ne će moći uvažiti ove molbe, ako se ne predlože centralnom ili pokrajinskom uredu za ratne penzije.

Širite „Istarsku Riječ“!

Božićno evangjelje po sv. Luci

U ono vrijeme izidje zapovijed od cesara Avgusta, da se prepiše sav svijet. To je bio prvi prepis za vladanja Cirinova Sirijom. I podjoše svi da se prepišu svaki u svoj grad. Tada podje i Josip iz Galileje iz grada Nazareta u Judeju, u grad Davidov, koji se zvaše Betlehem, jer on bijaše iz doma i plemena Davidova, da se prepiše sa Marijom, isprošenom za njega ženom, koja bješe trudna. I kad onamo bijahu, dodje vrijeme da ona rodi. I rodi sina svojega prvenca, i povi ga, i metnu ga u jasli; jer im ne bijaše mjesta u gostionici. Pastiri, koji bijaše u onom kraju, čuvahu noćnu stražu kod stada svojega. I gle, angjeo Gospodinov stade medju njima, i slava Gospodinova obasja ih; i uplašiše se vrlo. I angjeo im reče: ne bojte se; jer gle, javljam vam veliku radost, koja će biti svemu narodu. Jer danas se rodi spas, koji je Krist Gospodin, u gradu Davidovu. I eto vam znaka: naći ćete dijete gdje leži u jaslima. I u jedamput postade s angjelom mnošto vojnika nebeskih, koji hvaljahu Boga govoreći: Slava Bogu, i na zemlji mir medju ljudima dobre volje. I kad angjeli otidoše od njih na nebo, pastiri govorahu jedan drugome: hajdemo do Betlehema, da vidimo to što se tamo dogodilo, što kaza Gospodin. I dodjoše brzo, i nadjoše Mariju i Josipa, i dijete gdje leži u jaslima. I kad vidješe, kazaše sve što im je kazano za to dijete. I svi koji čuše diviše se tome, što im kazaše pastiri. A Marija čuvaše sve riječi ove i slagaše ih u srcu svojemu. I vratiše se pastiri slaveći i hvaleći Boga za sve što čuše i vidješe kao što im bi kazano.

Kapu dolje!

Franceski minister za poljodjelstvo došao je nedavno na vrlo lijepu misao. Dao je po svoj zemlji istražiti, koliko godina posjeduju odnosno obradjuju zemlju pojedine seljačke porodice. Tako se ispostavilo, da su nekima djedovi nabavili zemlju prije sto godina, i zemlja je onda prešla na sinove i danas je uživaju unuci odnosno praunuci. Našlo se, da su neke zemlje pradjedovi njihovih današnjih vlasnika nabavili prije dvjesta, trista, četirista godina i mnogo više. I te su zemlje prelazile od oca na sina sve do dana današnjega. Ministarstvo je vlasnicima zemalja, koji mogu dokazati, da su istu zemlju posjedovali prije stotine godina njihovi praoci, podijelilo počasne diplome.

U jednoj franceskoj seoskoj općini, Molieres, živi pak jedna brojna obitelj imenom Lafargue. To su seljaci, koji uz starinska seosku kuću posjeduju i prilično zemlje. Sad se dokazalo, da je tu zemlju nabavio jedan njihov pradjed, Lafargue, godine 772. to će reći — prije ravnih tisuću sto i pedeset i jednu godinu — još za vladanja slavnoga Cara Karla Velikoga! Zamislite: 1151 godinu ostala je ona zemlja u rukama unuka i praprauunuka onoga davnoga pradjeda, i danas se eve nalazi u rukama njegovih potomaka! Nije li to divno? Ne vrijedi li to više, nego kad vam se prikaže kakav naduti grof ili barun, koji nema većih zasluga, nego da je praunuk kakovog lupeža, koji je u svom životu poubijao sila ljudi i sirotinji razgrabio mnogo zemlje?

Pa i kod nas u Istri ima seljaka, koji se mogu podičiti, da posjeduju i obradjuju zemlju, što su je pojedini njihovi pradjedovi nabavili prije stotine i stotine godina. To se može vidjeti i dokazati iz raznih starinskih oporuka, što su do nas došle. Te su oporuke većinom pisane glagoljicom, a ima ih iz velike davnine, čak iz petnaestoga vijeka. Ima i starijih listina, iz kojih bi se takodjer moglo ustanoviti, koliko je stotina godina neki posjed u rukama porodice istoga imena. Kako mora da je pri srcu našem seljaku koji može da kaže: — Evo, ovaj dolac, ovaj umejak, ovu bared, ovu livadu, ovaj lug, ovaj gaj, ovu ledinu, ovaj vrt — obradjivao je moj otac, moj djed, moj pradjed, pa i pridjed moga pradjeda i još drugi moji praoci, koji su u veliki davnini nosili ime, što ga ja danas nosim i što ga nose sva moja djeca?! Zamislite samo, koliko je dogadjaja prošlo svijetom kroz to dugo vrijeme? Koliki ratovi, kolike nesreće, kolike promjene! Carstva su i gradovi padali, kraljevi se i knezevi mijenjali, a mijenjali se i zakoni i običaji — no zemlja je ostajala uvijek u rukama drevne porodice naše i prelazila mirno od oca na sina, pa na unuka, na praunuka itd.

A dije bilo ni lako sačuvati taj stari posjed. S jedne strane mletačka lakomost, s druge naprastost njemačkih grofova i baruna, pa suše, tuče, nerodice i druge nezgode kao n. pr. prečeste kuge i druge pošasti — eto sa svim se je tim i kojekim drugim morao naš čovjek da bori, ako je htio da svojim potomcima očuva onu lijepu zemlju, što ju je baštinio od svojih starijih.

I mi danas, kad prolazimo mimo vrt, njivu ili vinograd, kojemu je vlasnik naš čovjek, promislimo, koliko se je pokoljenja izmijenilo na onoj grudi zemlje, koliko se znoja istočilo, koliko ruku ražuljelo, dok se onaj pedalj zemlje sačuvao sadašnjem naraštaju!

Svaka lijeha, svaka ograda, svaki vrtić — jedna je velika knjiga, koju su ispisale žuljevite ruke našega največega, najzdravijega, najvrijednijega čovjeka: našega seljaka.

Kapu dolje pred takovim čovjekom! Seljak je naša dika — on je naš ponos. Živ nam bio!

Zborovanje pokrajinske Zveze istrskih fašjev

9. t. m. se je vršilo v Kopru letno pokrajinsko zborovanje istrskih fašijev. Iz tukaj italijanskega časopisja smo doznali, da se je vršilo zborovanje z veliko svečanostjo ob prisotnosti političnih in drugih oblasti ter udeležbi fašistovskih delegatov vse pokrajine. Izmed poslancev pa je bil navzoč edini on. Bilucaglia. Glavna poročevalca sta bila pokrajinski politični tajnik Zucconi in tajnik istrskih sindikatov Petronio, ki sta v svojih dolgih poročilih prikazala vse važnejše dogodke političnega in ekonomskega značaja v tekočem letu s posebnim ozirom na domačo deželo. Na kratko so bili dogodki sledeči: zadnji občni zbor, ki se je vršil ob zatonu prejšnje vlade; fašistovski pohod na Rim in naloga istrske legije, ki jo je vršila pri tem zgodovinskem pohodu; postanek milice, osnutek sindikatov in kompetenčnih skupin; razveljavljenje občinskih uprav ter razpad drugih političnih strank in nazadnje kriza, ki se je pojavila v fašistovski stranki. S posebnim ozirom na Istro čitamo v poročilih, da se bodo vršile administrativne volitve najbrže ... le po odobrenju novega deželnega in občinskega zakona. Kar se pa tiče ekonomskega položaja dežele, so se že prej obstoječim težkočam pridružile še težke krize v puljski ladjedelnici in raškem premogovniku. V poročilih je končno tudi omenjen uspeh, ki je bil dosežen glede vprašanja rastatih daskov.

Za nas najvažnejši del poročila ki ga je imel politični tajnik in katerega si hočemo pobliže ogledati, je pa oni, ki se dotika nas istrskih Slovanov. Govornik je imenoval problem drugorodcev najvažnejši vzrok obstoja fašizma v teh krajih ter je videl rešitev tega problema še le takrat, ko bo fašizem prodrl tudi med Slovane. V dosego tega smotra se je že ustanovila herpeljska zona, ki obsega ves Kras do Snežnika in katera je tudi dosegla do sedaj lep uspeh s postavitvijo treh mogočnih oporišč, in sicer v Herpeljah, Podgradu in Bistrici. V teh fašijih je učlanjeno že precejšnje število drugorodcev. — V aktivo letne bilance je postavil tudi akcijo za odstranitev vseh onih slov. učiteljev in duhovnikov, ki so s svojim trdovratnim odporom bili na potu naravni in prostovoljni asimilaciji slovanskega kmeta. V zvezi s tem je omenil tudi vse ponovne in neumorne korake v dosego odstranitve vseh neupogljivih Slovanov iz vseh državnih uprav ter ponovno opozoritev vlade o protiitalijanskem in protidržavnem pisanju slovanskega časopisja.

Pri razpravi, ki se je razvila med delegati o tajniških poročilih se je oglasil delegat iz Mošćeničke Drage ter se ožigosal dejstvo, da posečajo dijaki iz Liburnije kljub prepovedi šole v inozemstvu. Delegat prof. Mrach je govorniku pojasnil, da se je s tem fenomenom pečal tudi on kot deželni odbornik ter da je bil o tej zadevi informiran tudi že prosvetni minister. Delegat iz Sv. Petra u Šumi je zahteval intervencijo milice in političnih oblasti radi neprestani grožnji od strani slovanskih kmetov (!) napram italijanskemu življu. Delegat iz Marezig se je tudi pridružil zahtevi predgovornika. —

Iz vseh teh poročil in govorov nismo izvedeli pravzaprav ničesar novega; vse to je star program, ki smo ga dobro poznali tudi že pred postankom fašizma. Je to stara pesem, ki se poje sedaj le bolj glasno in z večjim povdarkom. Kar se tiče zadeve o šolanju naših dijakov v inozemstvu, bi morali biti sedaj — če že ne drugo — vsaj radovedni, kakšna bo rešitev tega problema od strani vlade. Toda vsi dosedanji ukrepi prosvetnega ministra so tako «samonikli», da smo prav lahko tudi to pot pripravljeni na nov hud udarec. Naravnost osupnila nas je pa zahteva onih dveh delegatov, ki kličejo na pomoč milico in druge javne organe v zaščito po Slovanih ogroženih italijanskih prebivalcev v dveh istrskih krajih.

Naša bilanca tekočega leta res nima takih vidnih aktiv, toda ideja naša je bolj živa kot kedaj prej. Tudi naše zaupanje je veliko in naša vera neomajna. To so naše aktive in z njimi bomo stopili polni upa v novo leto.

Natrag k staromu poštenju!

Ovo je vapaj i poziv sa sviju strana svijeta.

Natrag k staromu poštenju! vapi današnji bolesni svijet. Vape bijednici, tlačenici, siromasi, zapušteni i ostavljeni; vape iz dna srca udove, sirote, nesretnici i ranjenici i osakaćeni; vape gladnici osobito Evrope, oni koji gladuju duševno i tjelesno...

Svijet trpi, silno trpi; trpi mu duh i tijelo. Možda nikad postoji svijet, nije toliko trpio čovjek i današnji čovječji rod. Nikada! Bile su kuge, bilo je glada, bilo je ratova, ali te kuge nije oćutilo čitavo čovječanstvo; glada nije bio cijeli svijet, a u rat su polazili u staro doba samo nekolicina bez ovećih slabih posljedica za najveći dio zemlje ili države, a da tu o cijelom čovječanstvu nije bilo govora.

Danas trpe čitave zemlje i države, čitava Evropa, da cio svijet. Dok su bili narodi neuki i neprosvjetljeni, duševno dakle tvrdi, ćutili su ponajveć jedino tjelesna trpljenja — bolesti i glad; ali današnji svijet, vrlo je napredovao u prosvjeti, postao je tankoćutan, osjetljiv, nervozan, zato danas ga sve vrijedja te trpi i ćuti duševne boli: tugu, žalost, nepravednost, skrb, zatiranje jezika i narodnosti. Danas trpimo duševno i tjelesno; trpimo, jer gladujemo i jer smo ubogi; trpimo jer nam se čini krivo i nepravda.

Sve to boli, silno boli; ogorčuje, ubija i stvara nesretne mnoge ljude, narode i zemlje.

No nisu ovo jedino naše boli, nevolje i nesreće. Pogledajte, zavirite malo bolje u kuće i obitelji! Tu nam se otkriva drugi, crni pakao...

Zar nije paklenska kuća ona, u kojoj nema mira danju ni noću, gdje mladji ne posluša nit poštuje starijega, gdje djeca prkose i žaloste svoje roditelje, gdje vlada nevjernost med supruzima: med mužem i ženom? Zar nije pravi pakao ona obitelj u kojoj se prepire, kara, psuje, kune i proklinje Boga, svece, rod i porod od jutra do večera? Zar nije došao pakao i sam zloduh (vrag) u kuću, gdje se ukućani tuku mjesto miluju, gdje se vrijedja mjesta ljubi, gdje se psuje mjesto moli, gdje se mrzi mjesto ljubi, gdje vlada nemir i svadja mjesto mira, sloge i sprave? Zar nije najdublji i najtamniji pakao ona obitelj gdje sinovi tjeraju iz kuće vlastitog oca ili majku, djeda, strica, tetu, sestru, brata? Gdje otac uvadja u kuću bez zakona (vjenčanja) ženu, koja tada gladom mori i proganja sirotu djecu, svog »muža«? Gdje se žena na muža, muž na ženu, sin na oca, maše nožem i sjekirom i kidišu jedan drugomu na život?

U ovakovoj obitelji nije nit može biti blagoslova Božjega; tu nema napretka, rada, reda, štednje, gospodarstva. Takova obitelj ruši se, propada, jer se mora porušiti i propasti.

Zar da Nebo blagoslovi obitelj u kojoj se većina služi vragu no Bogu? U kojoj se griješi od jutra do mraka, iz dana u dan?

Zar hoćete da ne ulazi u kuće svako zlo, grijeh i zao duh, u kojoj se ne čuje ništa dobra ni pametna? Gdje djeca nauče kleti i psovati, a ne znaju molitve Gospodnje? Kako da Bog blagoslovi kuću u kojoj obitelj u grijehu, mržnji, jalu i jadu lijegaju i ustaju? Ne, ne, — takva obitelj je prokleta; propada i nestat će je kao snijega i leda na suncu.

Ovakovih nesretnih obitelji imade dandanas dosta i previše, a prema tomu imademo sada i previše nesretnih sela, gradova, zemalja, čak i država. Svijet je postao nesretan, nevoljan, nezadovoljan; svijet današnji boluje.

Zar nije ovo opet velika bolest i pokvarenost, kada jači gazi slabijega, bogatiji ubožnijega, učeniji neukijega, lukaviji (šegaviji) priprostijega? Je l' to može biti blagoslova Božjega i ljudskoga? Zar nije opet znak najveće pokvarenosti, zloće i sebičnosti, kada jači narod tare, muze, zlorabi, ugnjetava, izrabljuje i uništava slabijega?

U velikom svijetu zbiva se na vlas onako, kako u nekim pokvarenim, izopačenim družinama. Kako Bog ne prebiva u takovim družinama, ne može ni u pokvarenim zemljama i državama.

Zlo je! I to zlo se širi svijetom. Pošto u tom zlu pokvareni ljudi i narodi uživaju; jer im zlo godi, zloća im puni dušu i srce; grijeh ih — usrećuje.

Ali, čini se, svijet dolazi k sebi. Ljudstvo je nevoljno i nesretno progledalo. Svijet uvidja, da zlo radja zlim, da grijeh radja grijehom; uvidja, da ovo »slatko« zlo i grijeh radja gorkim (žuhkim) pelinam. Sve zloće, svi današnji ljudski grijesi, sve svjetske nepravednosti, nasilja, sav današnji bezbožni, bezvjerski, nećudoredni život rodio je zlim i stvorio današnji žalosni položaj u čitavoj državi i Evropi.

Odasvud dolaze glasovi: Ovako dalje se ne može! Ovakov je — život — proklet život. Ovako svi ginemo, propadamo. Ginemo mi, propadaju nam i kvare se naša djeca, mladež naša, cvijet ljudski.

Ovako ne smijemo dalje! Natrag k staromu poštenju, pravednosti, vjeri, ćudorednosti! Nek dodje mir i red, strah Božji i ljudski! Oči sviju i pogledi nesretnog, pokvarenog svijeta kreću se prema Nebu i Bogu. Svijet, što se utaplja u moru nesreća i zla, uzdiše:

»Pridi kraljevstvo Tvoje!...«

I nek dodje što prije. Inače pogibosmo. Jer potraje li još dulje ovo grješno ljudsko stanje, nad nama će se smrvati krov i kuća naša. Zadesit će svijet užasna katastrofa stoput gora od japanskog potresa i požara te zadnjih povodnji!

To nam proriče duša, koja želi mira, ljubavi i bratstva. Dosta smo se ubijali i mrzili, sada pa mi svi uznastojmo, da se staro poštenje, ljubav i mir, stara vjera i bratstvo povrati u naše domove, u naše zemlje i na čitav svijet...

Bože, pridi kraljevstvo Tvoje!...

Posljedica valjanog uzgoja

Bilo je to u Alzaciji-Loreni ili kako se tada još nazivala Elsass-Lothringen. Iza francesko-pruskog rata, u kom su Nijemci Franceze potukli do nogu i opkolili im čak glavni grad Pariz, pripala je — pravom jačega — Alzacija s Lorenom Njemačkoj.

Bahati je Prus nastojao, da od franceskog življa u tim pokrajinama stvori za nekoliko godina tvrde Nijemce i nije birao sredstava, da tu svrhu postigne.

Znajući da je mladež jedina uzdanica naroda, pregnuo je svim silama, da u prvom redu nju odrodi. Starci umiru, a pomladak živi i na njemu ostaje budućnost. U školama su pruski učitelji već maloj djeci utuvljivali u glavu, da su Nijemci i da se mogu ponositi što su njemački državljani, jer je Njemačka najveća i najjača velesila na svijetu. Franceske ni nema, ona je skršena i njezin je zapušteni narod daleko iza granica, osiromašen, ponižen i pobijedjen. Sramota je danas nazivati se Francezom...

Ali ni majke nisu kod kuće mirovale. Sisajući mlijeko materinje, usisavala su djeca i ljubav do naroda i bijedne domovine. Uz večernju molitvu nije se nikad zaboravilo pomoliti za poniženu Francesku. A djedovi stari uz toplu peć, njišući pod peći unučad za krilu, pričali su o prošlim lijepim vremenima, o slavi franceskoj i njenom sjaju, o nepobjedivom generalu i najvećem vojskovodji, pod čijim su barjakom i oni vojevali i pred čijim je likom oholi Prus morao da nebrojeno puta prigne glavu. Franceska je domovina sada nemoćna i skršena, ali nije mrtva. Ona živi u svem svojem nekadanjem sjaju u srcu svojega naroda, koji još uvijek vjeruje u njeno uskrsnuće i slavu...

Dok su tako djedovi, oci i majke, podržavali u dječjim srcima ljubav do domovine i vjeru u bolju budućnost, njemački su im učitelji u školama na najbezobzirniji način grdili najsvetija rodoljubna čuvstva i izrugivali se materinskom njihovom jeziku.

No slatka je riječ majčina i dobroćudno staračko milovanje djedova i bakica jače djelovalo na nježna djetinja srca, nego sve pruske šibe. Prigodom jednog posjeta školskog nadzornika u školama, htio je ovaj, da se osvjedoči o uspjehu njemačkih metoda odnarodjivanja. I zapitao je jednog mališana:

— Kaži ti meni, mali, kako se zove naša domovina?

— Naša se domovina zove Alzacija-Lorena — odgovori mališ.

— Alzacija-Lorena je uža naša domovina, — nastavi nadzornik, — ali ja bih htio da znadem, kako se zove naša šira domovina, čitavo carstvo...?

— Šira je naša domovina Franceska! — odvažno odgovori mališ.

— Kakva Franceska, dijete moje, — presenećeno i srdito će nadzornik. — Njemačka je naša domovina, silno njemačko carstvo, kojemu Franceska nije ni slugom.

— Ne, gospodine, naša je domovina Franceska — još odrešitije će mališ.

— Gdje je ta negdje Franceska, siroto dijete! — na silu se nasmije nadzornik.

— Gdje je Franceska!? Tu je Franceska, tu živi naša domovina! — ponosno odvrati dječak, uprv prstom u grudi, imitirajući ponosnu gestu djedovu, dok bi mu zagrijan pričao o nepobjedivom Napoleonu...

Školski je nadzornik zašutio, ustuknuvši pred tolikom vjerom. Tu mu ne pomogoše nikakovi argumenti.

Od tada je prošlo pedeset godina. Gordo je nekada njemačko carstvo skršeno, smrvljeno, u prahu. Nekad prezirana Franceska triumfuje nad njim. Alzacija-Lorena nije njemačka, kao što po pravu nije ni kada ni bila...

DOPISI

IZ RIJEKE.

Poplava. - Hoće li, ne će li? - Rijeka će ozdraviti. - Nema više dacije. - Ninetta.

I opet smo mi na Rijeci prošli nekoliko teških trenutaka. Bilo je to prije desetak petnaest dana, kad je ono Riječina zaprijetila, da će poplaviti Rijeku i cijeli »korpus separatum«. Najgore bilo je jednoga jutra, kad mi je ono došla Ninetta, strašno široka, kao da je u krinolini odjevena. Pitam je: kako se to danas obukla — a ona meni: — Stavila sam zdola »salvaomini«... pak ča bude — bude!

Ja sam navukao moje visoke škornje i otišao ravno pred most. Tu su već bili »pompieri«. »Pompieri« su za sve: za vatru, za vodu, za funerale i slične parade. Tu su bili i razni drugi »mjerodavni«. Svi stojimo i gledamo, kako se voda diže, a pomoći ne možemo. Ne možemo pa ne možemo! Tu ne koristi ni »trako de lenjade« ni »oljio de ričino« ni »ultimatum« ni — ništa. Bože dragi, kako je čovjek malen, sitan — mizeran! Kad ga slušate, gdje rogobori, mislite — taj će proroštati cijeli svijet. Kad evo: dvije kaplje kiše i — nema ga više!

Medjutim je voda rasla. Još malo, pa će iznuti most, pa još malo i odnijet će ga, pa još malo i razlit će se i u neodoljivom talasu ponijet će sa sobom cijeli grad, do temelja, tako da od njega ne će ostati ništa drugo osim one »ankore« kod Palače Adrija. I takošto nisu mogli najveći diplomati ovoga svijeta, izvršit će mala Riječina — ona će »con un colpo« riješiti riječko pitanje.

I sve će biti kaošto je bilo prije tri tisuće godina: **tabula raza**. Najidealnije riješenje — reći će te. Da, ali svi mi, koji smo tako računali — računali smo bez — Riječine. Riječina je krotka, umiljna i dobra slavenska rječica. Ona je na svijetu zato, da žednima gasi žedju, da ljudima daje svjetlo i druge energije, kojih oni nemaju, a ne ruši mostove i druge korisne stvari. Nije naša Riječina — d'Annunzio!

I malo po malo voda je počela da se spušta, najprije za jedan milimetar, a onda sve više i više. I tako je opasnost uklonjena, Rijeka je ostala živa, a s njome i riječko pitanje, koje će imati da riješavaju diplomati.

Danas sam govorio s jednim pezzo grosso vrlo učenim i uplivnim Riječaninom. Pitao sam ga, da mi kaže sasvim iskreno, u četiri oka, hoće li kada ova Rijeka ozdraviti od bronične bolesti, koja je mori. Učeni mi čovjek odgovori: — Pa zašto ne bi? Istinabog, bolest je gruba, ali je statistički dokazano, da se od stotine ovakovih bolesnih slučajeva može pijak jedan da izliječi.

— Dakle 1%? Slaba utjeha — rekoh.

— Kako slaba? Zašto slaba? Varate se! Ja bih vam opet mogao statistički da dokažem, da smo već u svijetu imali 99 ovakih slučajeva i svi su vrlo rdjavo svršili. Zato je više nego stalno, da će Rijeka kao stoti slučaj biti izliječena. Pa tako mora i da bude, inače ne bi statistika bila statistika.

I Andre Osojnak i ljudi od »Vedette« i svi, koji na Rijeci nešto znače, svi su toga mišljenja. Budući pak da na Rijeci i ja nešto značim, zato sam i ja toga istoga mišljenja i rezonujem ovako: — Čekali smo toliko — čekajmo i tu statistiku! Još su spagi more, — a to je glavno. To više, što smo ovih dana mogli da zabilježimo jedan uspjeh, koji bi za ekonomski napredak našega grada mogao da bude od neprocijenjive važnosti.

Radi se naime o onoj najnovijoj naredbi, po kojoj mogu stanovnici Liburnije i otoka Cresa, da nose slobodno iz Rijeke po dva kilograma cukara, pola kilograma kave, po pet kg raznih drugih stvari itd. itd. Ta je naredba upalila. Narod iz spomenutih krajeva grne kao lud na Rijeku i vraća se kući s kvitalima svakojake robe. Promet je tako velik, da parobrodići »Costiere« ne dostaju. Ako ovako potraje, morat će se pozvat u pomoć jedan tranzatlantik. Eppur si muove!

Čovjek bi mislio, da će sada svijet biti zadovoljan. Koješta! Meni je danas jedna ugledna riječka ličnost rekla: — »Zucchero sulle fragole!« Sve, što se sada slobodno nosi iz Rijeke, to su do sada raspačavali mnogobrojni kontrabandieri. Izvoz se u stvari ne mijenja...

Jedna Vološćica kazala mi je malo prije: — »Ovo je lepo, ma ni korisno! Ono ča prišparam na kafe i cukare, posnedam va druge, nepotrebne stvari.« A Ninetta? Kad sam joj danas kazao, da je ovo ipak jedan lijepi korak naprijed, ona se ispriječila ispred mene kao sotona i odbrusila mi: — Je, ma va vasoj nemoj glave. Ča je maaaane bolje, ako oni va Bersece i va Crese piju kafe cenije nego su ga do sada pili?

Sad vas ja malo pitam: Je li ovo narod? I nije li Mussolini imao stotinu puta pravo, kad je ono u Senatu rekao, da je Rijeka za Italijane — »una spina al fianco«?

I »Vedetta« se ljuti na ovakovu čeljad. Ova ih zove »Piagnoni«, a to će reći: plačljivi ljudi. Ti nezadovoljnici neprestano da plaču za pokojnom Austrijom (la Defonta), jer da se je pod njom mnogo bolje živjelo. »Vedetta« odgovara, da ima i u Engleskoj nezaposlenih ljudi, a na Rijeci, da bi imali svi posla, ali da mnogi ne će da rade, jer im rad smrdi. Ja sam to rekao jednomu mom susjedu, koji je takodjer nezaposlen, a on meni: Raditi! Lako je reći, ali što i za koju platu? Istina, ja sam gladan, ali barem ne radim, a da radim, bio bih još gladniji.

Vi će te, čitatelji moji, reći: — Čudna li je to logika! I jest čudna, ali i Rijeka je čudna. Pa uostalom — na Rijeci nije nikada bilo logike. Da je bilo logike — ne bi danas bilo riječkoga pitanja, ne bi — na moju puru!

Kad sam već spomenuo puru, mogu vam reći, da je uistini bilo vrijeme, kad je gotovo svaki drugi Riječanin imao za objed i večeru po jednoga purana, ali to je bilo vrijeme, kad bi se puran jednostavno pojeo pa nikome ništa. A danas? Ima i danas ljudi na Rijeci, koji jedu purane: to su većinom naši dobročinitelji. To su ljudi vrlo dobra srca: jer čim spreme jednog takovog purana na dno želuca, onda se radi sjećaju onih, koji ne jedu purane, a to je već jedan korak naprijed. Vi će te reći: kakvu korist imamo mi od toga, ako neko, koji je pojeo puru, misli na nas? Dobro, a sada recite vi meni: kakvu korist biste imali, da ne misli na vas?

Nego kako bilo da bilo, ja znam jedno, a to je, da će Riječani uza sve prilike i neprilike i ovih božićnjih blagdana ostati vjerni svojim prastarim tradicijama. Oni će se i ovog puta najesti i prejesti, a sve u znaku one stare latinske poslovice koja veli: **mens sana in corpore pieno**, i kojoj mi Riječani imamo možda u prvom redu da zahvalimo, da smo ono, što jesmo...

Mile čitateljice! Dragi čitatelji! Ninetta je duboko uvjerena, da će nova godina, u koju ćemo naskoro ući, biti još gora od ove sadašnje i navijestila mi je, onako, kako ona umije, da će mi zasvetit jedan vritnjak, ako dodjem, da joj čestitam novo ljeto.

Vi ste, mili moji, mnogo obzirniji od nje, pak mi ne ćete primiti za zlo, ako vam od svega srca čestitam i čestit Božić i novu godinu 1924. **Rokac.**

IZ SVETVINČENŠTINE.

Hoćemo i mi da prekinemo dugu našu šutnju. Naš muk nije muk sitoga i zadovoljnoga, već tišina obnemoglosti i shrvanosti. Kukavni i zarobljeni politički naš život, svakim danom otešćano i pogoršano materijalno naše stanje slabi su nam i očajni naši znaci, zdvojni i nesretni uzdisaji. Eto nas pri koncu stare godine! Bilanca, sve sama pasiva, velika i ogromna pasiva. Vino leži u konobama, cijena mu je od 1.30 L do 1.50 L. Kad odbijemo sve trude i napore, sve troškove i takse, dodjemo do vrlo žalosnog zaključka, da se apsolutno ne isplati gojiti čak ni vinovu lozu. A što ćemo onda? Najglavniji naš proizvod propada, a i mi s njime nizbrdice. Plaćila, tasse i taše tašorum su na dnevnome redu. Penjuramenti, bijeda i siroština to su kraljice našeg položaja. Počinje zima još bijednije i žalosnije doba. Svaki se zreo i pošten čovjekoljub pita: Ah! Kako ćemo dalje! Što će od nas da bude! Dugovi rastu na hiljade, na desetke i na više hiljada, ali ipak naš narod ima žalibože još uvijek nesretnu i jadnu onu žicu, da se kavga i prepire sa susjedom ili rodjakom. Rasprave amo, pravde tamo, sudovi lijevo, advokati desno, to sve skupo stoji našeg seljaka. Za pedalj zemlje, za brazdu oranice ili za 1 m zida potroše se u pravdi na tisuće i tisuće lira, a konačno niko nema pravo, obojica izgube, i slano oćute isprazjivanje džepa ludo, trošenje novaca u makama i žuljevima dobijenih i prištedjenih. Kmete, seljače! Okani se tako štetonosnog posla, okani se i svrši jednom za uvijek s takvim žalosnim, nelijepim i uništavajućim prepiranjem, koje je tvoja najveća rana, najdublja i najcrnija propast!

IZ BADERNE (Poreština).

Božić je i Nova godina. Lijepi dani. Oni nas pak sile misliti na prošle dane. Bilo je svakojako i u prošlim vremenima, a sada svakako nije ni nama dobro. Mi smo žalosni. Teškoća nas prima kada pak pomišljamo kako je bilo, a kako je danas. Skoro sve smo izgubili. Ni naše škole, ni crkve, a zamalo ne ćemo imati već ni naše stare Gospodarske (vinarske) zadruge. Stara je preko 25 godina. Pomagala nas je u svoje doba u prodavanju naših dobrih vina, kojega u nas ima mnogo za plodnih godina. I ove godine se ne tužimo radi vina; ali ga ne možemo raspačati. Naša vinarska zadruga umira i boluje već više godina, i kao da joj nema lijeka. Novi društveni odbor imao svu volju ozdraviti ju, ali ne ide. Društvo će likvidirati, raspustiti, umrijeti će. Naš bivši i to hrvatski učitelj, g. Iskra Antun toliko je badao i zadirkivao to naše vinarsko društvo, da je dnevno i očevidno blijedilo i blijedilo, dok nije dobilo sušicu. Sada zamire. Jedino g. Iskra je kriv našoj nesreći. Nek mu Bog oprosti, mi mu ne možemo. On danas uživa negdje u Jugoslaviji žetvu, a morali smo mi žeti. Ostalo nam počelo strnište. To nas boli i žalosti, a on veselo i časno živi med braćom preko medje. Za zasluge njegove u Istri — neka ga odaberu svojim zastupnikom!

IZ ŠTRPEDA.

U našem selu dogodila se nesreća što nas je ganula. Prošlog tjedna otišao je Flego Petar-Sovinjan sa svojom udatom kćerkom vozom u bližnju šumicu da nasječe drva. Kreajući drva podje naš Petar na voz, ali pošto bila staza (put) vrlo strm i neravan, izgubi on na vozu ravnotežje, te padajući reče kćeri, koja je stojala pred upregnutim kravama, da mu pomogne. Ova priskoči da pridrži oca, ali uto eto nesreće: krave se preplaše, te voz baci i povozi oca i kćer. Iza duljeg vremena ljudi čuli njihovo zapomaganje, te dodjoše na mjesto nesreće. Zgrozili se svi ugledavši oboje ponesrećenika, koji tu ležaše više mrtvi no živi, ranjeni i okrvavljeni. Obojici naime kola predjoše preko tijela. Dobri ljudi ponesli ih u selo pozvavši odmah u pomoć buzetskog liječnika, koji odredi da kći bude odvedena u puljsku bolnicu u žalosnom stanju. Nesretni i žalosni Petar liječi se kod kuće, i nade je, da će ostati na životu, a možda i ozdraviti. Bog dao! — Žao nam je spomenuti, da se je njegova ponesrećena kći jedva pred par mjeseci udala za susjeda Flega Pipića, koji je 2. prošl. novembra otputovao u Ameriku zlovidjen u selu radi njegova paidačenja s Italijanima

IZ DOLINE.

Minuli pondeljek smo položili k večnemu počitku res idealnega narodnega borca tužne Istre Ivana Piciga iz Dekani. Dasi ni bil pogreb razglašen javno, se je zbralo vendar lepo število domačinov in bližnjih okoličanov, da izkažejo zadnjo čast možu, ki je vse svoje življenje posvečal dramljenju narodne zavesti med našim ljudstvom. Pred hišo žalosti je zapel žalostinko zbor društva »Slavec«, pomnožen po nekaterih pevcih iz Riemanj, Škednja in Sv. Mar. Magdalene Spodnje pod vodstvom g. Josipa Pangerca. Na to so se žalni gosti razvrstili v dolg sprevod do cerkve, ki ga je vodil veleč. g. župnik Piščanc. Po cerkvenih obredih je zbor zapel »Molitev« in Ivan Piciga je nastopil svojo zadnjo pot na kraj večnega miru. Po molitvah duhovnika je pevski zbor zapel žalostinko »Jamica tiha«, nagrobnica, ki je pok. pevcu Picigi za življenja najbolj ugajala. To je bila najprimernejša počastitev njegovega spomina, lep čin pijetete. Ivan je prišel do miru, ki si ga v življenju ni nikoli privoščal. Po dnevu je moral opravljati težka dela, da je preživljal sebe in svojo družino. Zvečer pa je sledilo drugo, tudi naporno delo s poučevanjem narodnega petja po bližnjih vaseh naše tužne Istre. Vedno in vsakdar je bil pokojnik z besedo in obilnim delom zvest in navdušen sin svojega naroda. Vedno zvest do groba! Ce kdo, je pokojni Ivan Piciga zaslužil zadnjo ljubav, ki so mu jo izkazali hvaležni rojaki. Sorodnikom, posebno pa bratom pokojnika, tudi znanim narodnjakom, izrekamo iskreno sožalje. Ivanu Picigi pa: Večnaja pamjat!

IZ RAČJE VASI.

Biskupski ordinarijat nas je obdario sa italijanskim svećenikom, koji ne zna ni beknuti u našem materinjem jeziku. Radi toga je bio, kako čujemo, i protjeran iz Sočerge. Crkvene i civilne vlasti poslale su nam ga amo da nam bude nesamo dušobrižnikom, nego i učiteljem. Kako mu se mi radujemo, o tome ne treba ni da pišemo. Većina nas nije ni čula još italijanskog govora, a pogotovo ne naša djeca. Pak napokon svećenik je jedno, a učitelj drugo. Naš novi svećenik nije nit može da bude naš učitelj, a najmanje za to što on ne razumije djecu, a djeca njega. A kako će on nas ispovijedati i s Bogom spraviti? Kako da nas u crkvi uči i propovijeda? Zar ćemo kod sv. ispovijedi uzeti tumača? Bože moj, kamo smo došli! Koja su prišla vrimena! Ljudi nam se rugaju, rugaju se našem selu, kao da je cijelo selo izgubilo glavu... A nije! Još nas ima u selu junaka i poštenjaka. Imo tako nam vire!

IZ BUZETSKE OKOLICE.

Naša školska djeca dobivaju ih u školi i doma. U školi za to, što ne donesu novac za nove knjige, a doma od nas za to, što ne će da idu u škola bez novaca za knjige. Tepeni su nedužni i nekrivi. Krivo je naše siromaštvo, u koje smo zapali u zadnje tri četiri godine. Ako pomislimo, da svaka knjiga stoji po 4, 5 i 6 lira, te da ima nas roditelja koji imamo četiri i više djece, sada pomislite, da li mi možemo toliko trošiti. A za tolike skupe pisanke i pera? Mi već sada kupujemo kruh i palentu, ako je dašto može. Dakle gospodo — pacijencal! Zlo je, što ti učitelji zahtjevaju uvijek neke nove knjige. Neka naša djeca polaze u 1. razred, te imaju Hrvatsku Početnicu. Ova već ne vrijedi — donesi novac za italijansku početnicu. I samo — donesi, donesi, daj, a otkuda? Gospodo, čaša je prepuna, a naši džepovi — prazni

IZ BOLJUNŠĆINE.

Već pet godina imamo baš lijepe gospodare na općini. U našem općinskom uredu sjede vuci, a mi kao ovce i janjci. Uvijek nas samo strižu. Najprije je dobro pomazao opć. blagajnu Franc Ferranda: sada gospoduje u Trstu u svojoj palači. Mi smo ga zabogatili. Njegovo je bogatstvo naše. On mirno šeće. Kako on, tako htio naš bivši opć. tajnik-blagajnik Učkar (Ucecar): i on je fini tić. Sada se nalazi pod ključem za to, što je previše bušal naša općinsku blagajnu.

Sada bušuje bigule u zatvoru. To nam je drago: ali nam nije bolje, dok se manjkajući novac ne povrati. Mi bismo morali dobro paziti na općinske stvari, a ne možemo, jer nam se zatvorilo vrata — opć. ureda. Mi i naš narod nismo krivi zlu u općini. Odgovornost nose oni, koji drže i podupiru italijanstvo kod nas. Doći će dan računa i obračuna.

IZ ĆIĆARIJE.

Imali smo ovuda i snijega i leda. Zima nas bije. Za siromaka je zima svagde zla, jer nema čim da se toplo zaodjene, a ponajviše je i bos. Mi velimo, da nije za bogataše (gospodu) zima, budu oni umiju i mogu od zime stvoriti ljeto. Za siromaka je jedino ljeto, kada može spavati pod vedrim nebom, i hodati napola gol. No mi na Krasu trpimo dvostruko mrzlu ruku zime: trpimo zimu, a već i glad. Naša Ćićarija nikada nas nije hranila, nit hoće. Ali u stacije doba barem smo se mogli uzdržavati zaradom (zasluškom) što ga danas ne vidimo. Neki su namjeravali ići na Kosovo, ali do danas — ništa. Drugi bi rado u Ameriku, ali tu im manjka novac ili putnica. Stoj dakle doma i pogibaj! I jesmo kod kuće, a da skoro ne radimo ništa. Ono mrvu polja ili ono par dolčića obradimo hitro i prehitro, a onda — ruke u križ; šta? Samo nekoliko od njih bave se ugljevarstvom. Jednom su neki na Krasu rasprodavali izvan Istre čićski ocat; dapače i u Beču i Pragu. Bio to razvodnjen vinski špirit; bilo nešto dobitka. — Jednom nas je pomogao radnjom Trst i Pula; išli smo na radnju cesta i željeznica. Danas se ni one ne grade. Mogli bismo se više baviti mljekarstvom, govedarstvom i ovčarstvom, ali radi nestašice krme i radi siromaštva mnogi su prodali i krave i ovce, a da druge nabaviti ne mogu. Tako jedne zlo vuče sa sobom drugo. Mi smo ljudi ovuda jaki i kuražni, ali i najoštrija kosa rdjavi u kutu, ako nema šta da kosi. Tko nam može pomoći, nek pomogne!

Naša je Ćićarija upravo nesretna svojom novom općinom, koja se pokazala pravim mrtvorodjenim djetetom. Tu se više ne zna tko njome upravlja, tko i šta se u općinskom uredu radi. Da je naš općinski načelnik samo jedna lutka i pusto oružje u rukama onih, koji vedre i oblače, to je već svakome jasno. Naša čisto slavenska općina, izabrana većinom i manjinom, nema uopće nikakvog narodnog obilježja, nego je to jedna sramota za sve nas izbornike. Općinsko zastupstvo je takodjer nesposobno, da se svojski zauzme i postavi na pravo stanovište. Mislimo pak da nismo bolje ni zaslužili, kad smo se neprestano svadjali radi sjedišta općine i izbora načelnika. — U sjedištu općine je svećenik druge narodnosti, koji je ujedno i učitelj u školi, koja odnarodjuje našu djecu i ne dava im niti najpotrebnijeg znanja za život.

IZ BUZEŠTINE.

Naša hrvatska škola nam je na srcu. Seljaci smo, ali mi držimo narodnu školu za najpotrebitiju stvar baš za nas poljodjelce. Zato i šaljemo rado svoju djecu u školu. Dok su bili na školi četiri učitelja i učiteljice, i dok je bio ravnateljem g. Sepić, sve je lijepo i pametno išlo i na naše zadovoljstvo. Djeca su rado polazila školu i lijepo napredovalo. Sada naprotiv na toj tobožnjoj našoj hrvatskoj školi učiteljuje i upravlja neki Tencich. On je nekakvo mrtvopuhalo, a da je i najbolje volje i kuraja, ne bi moga učiti sva četiri razreda. Tako mi imamo samo još na papiru svoju hrvatsku školu. Ono malo djece, što nerado pohadja školu, ne napreduje, a to nas ozlovoljuje i zabrinjuje. Neka znadu svi, da mi želimo i hoćemo da nam se djeca uče u hrvatskom jeziku. Školska gospoda u Kopru i Trstu valjda ne znaju, da naša četverorazredna hrvatska škola nema zapravo nijednog hrvatskog učitelja. Molimo da nam ih odmah pošalju, jer mi pošteno vršimo svoje dužnosti. A gdje su nam prava?! — Sad na mi kaziva moj mali, da je došao još jedan hrvatski učitelj.

IZ KOZINE.

Naše iznenadjenje na Mikulovo.

U noći od 5. na 6. ovoga mjeseca provalili su nepoznati tatovi u dućan g. Karla Siškovića te mu odnijeli sav duhan i drugu robu u vrijednosti od 12.000 lira. Šteta je djelomično pokrivena asikuracijom. O tatovima dakako nema nikakva traga. Istraga je svršila sa negativnim rezultatom.

Franina i Jurina

Fr.: A maja, moj Jurina, kede si mi se zgubil da te nisan videl deboto jedan šekul?

Jur.: Ću škometit, da si me već mislel stavit va naš foj, ako me je perkazo kigot našel?

Fr.: Ne dragi Jurina, ja se samo štlacan! Ja znan da ti greš vavek na okolo gjedat kako naši ljudi stoje. Ja znan da im ti novitadi povidaš, da ih ti tišiš i učiš kako vaja fadigat, kako vaja svoje držat i vavek se kuraja držat. Skužaj, ako sen te uvredil!

Jur.: Ma ke, mi se dobro poznivamo! Moj dragi Franina, ja ti gren jušto iz Cresa.

Fr.: Vero si mi zel besedu z ust. Mislil sen te proprio pitat, ako znaš cesagod od Cresa.

Jur.: Kad sen proštil ono ce minister Jentile piše našemu dobromu deputatu Stangeru, da se poučuje i naš zajik va školah, subito sen se stal, jer sen ti ja nevirni Toma, ki ne veruje dokle ne stavi svoga prsta na svaku stvar.

Fr.: Pak je to istina, da se poučuje naš zajik va školah?

Jur.: Čekaj malo, sve ću ti poveć. Priden ti ja va Cres. Naši su me subito poznali i nisen se mogel oslobodit. Svaki je otel, da gren š njim.

Fr.: Pak si šal komu?

Jur.: Kako ćeš da ne grem! Barba Zuva me je zel pod pazuhu i rekel: — Ala, barba Jurina, s meni! Vi ste truden od puta, hote se zagrist. Kada smo prišli va kuću, teta Keka mi ni mogla nać mesta. Sva sila naših je prišla h meni, da me nazdrave.

Fr.: Ja sen to i mislel, da će bit tako. Kadar pride Jurina, tu je sve veselo!

Jur.: Ali meni ni bilo stanja. Stal sen se i rekel: — Moji dragi, vi ćete oprostit, ja moram poć na jugo i tramuntanu, a kada sve obajden, onda ćemo se opet, ovdi nać. Dotle mi stojte zdravi i veseli. — Komaj sen to rekel, i već me počnu svi pitat: — Ma poć greste? — Ja sen im spjegal, kako je ministar Jentile pisal našemu deputatu, da va svih mesteh kede se hrvatski govori, da se ondi i naš zajik poučuje va škole. — Ma, barba Jurina, rekli su mi, to vam ni istina. Ne hote nikan, majko trud.

Fr.: A ce si im ti na ovo rekel?

Jur.: Rekel sen im, da to ne more bit istina. Znate, rekel sen, da svaki prosti čovik ono ce piše, ono i učini, aš vol se vezuje za rozi, a čovik za besedu, ako tako dela svaki prosti čovik, jurve će to učinit i učeni gospodin ministro Gentile! Svi su mi odgovorili, da bi tako moralo bit ma da ni, a vi hote pak ćete vić. Ter i gospodin Mussolini su rekli, egvali diriti egvali doveri, pak kede su ti diriti? — Pjunite mi v nos, rekel je barba Keko, ako ni onako, kako vam mi govorimo. Vite va Cresu, nas je najmanje polovica Hrvati, pak isteso se va školi ne uči naš zajik.

Fr.: Ja deboto verujen ce je rekel barba Keko! Si šal na jugo?

Jur.: Bog s vami, rekel sen im, kad sen već jedanput ovdi, onda gren i tamo da na svoje oči vidim i na svoje uši čujem. I šal san va Orlec, na Vranu, va Belej, va Stivan, va Ustrine, va Osor, va Puntukriža, va Martišnjicu, va Lubenice, va Valun a z Valuna sen šel — na tramuntanu — va Predošćicu, Išeli i Dragozetići. Svuda su me ljudi veselo dočekali.

Fr.: Pak kako stoje naši ljudi tamo?

Jur.: Brate, zlo! Tuže se: Vina ima dosti, ma ga ni komu prodat, a i cenu je. Ulik je malo, a sve je drago. Va svakom selu su mi se ljudi tužili, jedni da su im stirali popa a drugi da su im stirali i meštra i popa i sve tako. — Brizni moji ljudi, zlo je prišlo na svit, rekel sen im, i tišil sen ih kako sen boje znal i umel. Ma isteso se ne vaja pustit kuraja, vavik držimo i ljubimo naš lepi zajik! — To se zna, odgovorili su mi! A ce mislite, barba Jurina, da se mi strašimo svake muhe, da smo mi — skužajte — serigaće? Bog očuvaj, to nisen mislel reć. Kako smo uza svu tugu i žalost bili veseli, to smo ti i zakantali va Martišnjice i va Belom, znaš, onako po našu »Oj studenče« i »Z Bogom Beli misto moje rodno«. To ti se je orilo, da nas je i sám Mussolini čul v Rim. Kada sen hodil ća, svi su mi stiskali ruke, pozdravite nam barba Franina znate, neka nas pride i on malo nać. Ne će falit ni on, odgovoril sen im.

Fr.: To me pijaža čut, da se naši ljudi tako tvrdo drže.

Jur.: Priden nazad va Cres. Kamo ću, ako ne barbu Zuvu! Upravo su večerali. Prva beseda bila je, ala barba Jurina — je kako smo mi govorili ili ne? — Pravo ste mi govorili. Vero me je sram. Ja ću subito fatit jeden telegraf šioru ministru va Rim, da vidi, da ne spimo i da smo još živi. Pa neka svet vidi i zna, da ovdi kod nas se jedno piše i govori, a drugo dela. — A mi kada ovo vidimo ce ćemo učinit? — Mi moramo bit složni, mi se moramo lubit i vavek pitat svoje diriti. Znate da ki kuca tomu se i otvara. Prit će kadagot pravica i pred naša vrata. A sada grem na poštu ponest telegraf: — *Šior ministro Gentile — Roma. In vostra letera del 12 novembre škrive ke in tute le skole se insenja la nostra lingva. Mi go jirado tuto el jugo e tuta le tramuntana di Keršo, go vizitado tuti i vilaji, go parlado kon tuti omini e per tuta izola se parla soltanto kroato, ma in nesuna skola non se insenja kroato, e la noti ben ke tuti i vol la skola kroata. Koša ze sta babilonia. Nanka in Afrika non je kusi, perchè anche in Afrika i ga le skole in loro lingva. Lei la škrive, ma nišun la oškolta. Prego provedimenti. La saluda — Jurina.* — Bravo Jurina, su mi svi rekli. — Ce mi bude šior ministro odgovoril, sen reka, povć će vam Franina, kada pride k vam.

Fr.: To nam je već i Božić pred vrati.

Jur.: Je i novo leto, ako će Bog!

Fr.: Ma to vreme leti — leti...

Jur.: Kako kemu! Ako si zdrav, to ti vreme gre, kako strela: ako si bolan — to ti se vuče, kako i žaba. Ako imaš platit fit od kuće ale traniki, onputa su ti meseci — minuti; ako imaš na prvi prijet plaću — onputa su ti minuti — leta.

Fr.: Ma — svejedno — ako ovo pojde ovako napred, prit će dan, kada ćemo najzada i mi dva ostaret, a, Jurino?

Jur.: A pak neka! Barem ćemo imet ća povedat!

Fr.: Bornića ćemo, zać smo ih videli i doživeli od svakega kulora.

Jur.: I još ćemo! Promisli samo, koliko se je tega samo ovo leto dogodilo. Da ne

---

P O D L I S T A K

ERNEST RADETIĆ:

Kako došlo, tako pošlo.

Pripovijest iz istarskog sela u porečkom dijalektu.

(Svršetak).

Bilo hi je, bilo, krv moja draga, ma ne toliko, kako i danas. Jandarmarije su bile samo u većih misti. Baderna, Zbandaji i druga takova manja mista nisu jendarme deboto nikad ni vidili!

Benj, benj, sad znam. Donke reci mi eli je Juru ćepala ronda?

Čekaj, valje ćeš čuti! Kad je ronda vidila, da su okna na hiži oprta, valje je pomislija, da tu nisu čisti posli, pak je digla alarme i pošla vižitati hižu.

Kad je brižan Jure čuja alarme i korke po hiži se je deboto sledija od straha. Uša je vreda na šufit, lega se u jenu kašetu i hitija nase jedan kup strac, ća su bile rashitane po šufitu i sta cito kako i miš. Ronda i pulicaji (Vodnjan je, kako veće misto, koje ima stran ronde još i pulicaje), su vršili po svoj hiži, vižitali su sve kute, ma nedan se ni domislija, da gre gledati pod krpe, stin manje, ki kase drugo ni bilo, pak je svaki pensa, da ki je je ukreja, ni ima lazno, da tole još čeka na rondu. I to je Juri spasilo glavu.

Gvardija ni pošla ća od hiže. Jedan od ronde je mora stati pred hižon i čuvati je sve do jutra. Dokle se je on šeta 'ko hiže, Jure si je na šufitu razbija glavu, kako da se živ još prije dana od todle zmakne.

Vani je puhala bura drmajući z oknicami, da je sve škripilo, pak se zato nebi bilo čulo, janka da je ki hodija po hiži. I ta bura je Juri dobro došla. Zvuka je pomalo glavu iz strac i počeja se ubazirati okolo, da bi ča naša s čin bi se moga poslužiti, da ujde Nideri niš! Ča da dela? Ko skoči kroz okno, polomit će sebi noge, ćepati te ga i kundinjati najmanje na dvajset lit.

Svake foze žalosnih i grdih pensiri mu se je u jedan hip zavrtilo po glavi...

Ubazirući se tako po šufitu, zapazi na jedan bot u kutu jenu veliku crlenu lumbriju z drvenima zbicami, unakovu, kakovu nose Vodnjanci...

Babo, ća je istina, da se Vodnjanci zovu Bumbari? —, bubnen ja najedanbot, usrid babinega pripovidanja.

Zovu hi, zovu, sinko, tako, ma zašto, ja ti ne znam reći.

Nego pušti me da finim! U jedan trat je skočija Jure u viške, zgrabija lumbriju, doša do okna, opra je i hitija se doli kroz okno. Bura, koja je puhala, kako iz vražega miha, zgrabila ga je i dignula visoko u ariju i nosila ga daleko, daleko, proti mora. Jure se je drža z rukami i z nogami za palica od lumbrije i svi je drhta od straha, da ne pade u vodu, ća se je par metri pod njin pinila.

Za kratko se je vrime viter ubrnuja i zarenuja ga nazad proti zemlji, di se je zadija mriž granami jenoga velikoga duba. Kalà se je vred doli i poša meljući, ća je bolje moga, valje u Ružiće i tamo je cija dan spa. Drugi dan stali su se svi njigovi kumpanji u jenoj rupici u Kuntiji i tamo su si razdilili beće. Juri je doša pun klabuk žutih cikini po dvajset i jedan veliki snop bankanot...

Tako je donke Jure z Briga deventa gospodin. Uzida si je lipu hižu, kupija si ćap ovac, drža hlapce i dekle, nakupova brajad i bošak i živija, kako pravi kmet. I uženija se je. Doveja si je za ženu mladu Kraljevku, Benečanku ni stija.

Kako mu je hedilo lipo, ni manka kone da pukne od oholije. Nosija je fine brnaveke, bile kako snig, a za klabukon, namisto rože hartu od pedeset. Njigova kamižola od najmekšije vune, već je valjala, nego drugomu svi kamižoti u hiži.

A komoč njigovu ženu da si vidija, kad bi doša š njin na sačanj eli u ples u Badernu na svetu Mariju Malu, eli u grad na Lovrečevu. Na njoj kamižolin od najfinijega črnega veluda, puna zlata, gogran z zelenim pasom, bili faco i škrpinići z jaziki... Joh, dite moje, to ti je bilo lušo! Kad bi oni dva impenjali balun, sva bi se hiža tresla.

Kad mu je pak Bog dà još jenoga sina, malo da ni od velike sriće i veselja poša spameti. Ni stija janka da predika z ljudi. Stija je da se po cilaj Istri, po svem svitu, predika o njigoven bogastvu. Zato je gostija i napaja svakega fureštega, a pekljari su tornivali od njigove hiže siti i pijani.

Kad bi doša pekljar prid njigova vrata, prvo mu je bilo, da ga zapita, kako mu je ime. Pekljar je smija reći, kakovo ime je stija: i Luka i Šime i Mate i Marko, ma samo ne Jure. Ko bi se siromah zabija, pak bi reka da se zove Jure, zgrabija bi Jure puhač z ognjišta, stuka bi š njin brižnega pekljara i stira ga s hiže, vičući za njin: Jure je gospodin, Jure ne smi pekljati!

Ma najzad se je i Bog štufa gledati tu njigovu silnu oholiju, pak ga je počeja kaštigivati, ko bi ga forši tako doveja h pameti. Najprije mu je uzeja sina, u cvitu mladosti, od dvajset lit. Ma Jure namisto da se je ubrnuja h Bogu, ni manka kone da zbisne od jada. Kleja je i proklinja, pak kad mu je

bi nego samo oni strašni potresi va Japone, oni valkani va Sicilije, oni uragani po sveh moreh, pak povodnji — a ki bi nabroji! sve one strahovite nesreće!

Fr.: Teplo je bilo ovo leto, po sakrabojski teplo!

Jur.: A koliko puti je va ovo dvanajst meseci mir visel na jednem tankem vlasiće? Se spamećuješ onega rebilijona va Bugarskoj prej nekoliko meseci?

Fr.: Kako ne! Ter su već neki va peste držali, da je ono iskra, od ke će puknut jedan veli oganj, još veći od onega od leta četrnajstega.

Jur.: A Korfu?

Fr.: A ja — ja! I od onega se je mogla skuhat sakrabojska kaša!

Jur.: To se zna, da je! Već je bilo sve pripravno: brodi, vojska — ni bilo nego reć: Direcijon — marširen — marš! E da ni Inglez va ono stavil svoji prsti — ne znam ja, kako bi išlo šlo...

Fr.: A Reka?

Jur.: A ovo... A ovo ti je jedna kost, na koj bi se moglo još polomit puno zubi! A Nemačka? Ki zna, ki će se vrag jedan dan onde skuhat! Zima je tu, dela ni, a kade se ne dobiva, nima se ni ča jist. — Ja ne znam, ma sve me je strah, da bi jedan dan od onde moglo sopet ča grdega prit.

Fr.: Pak i ovi zadnji izbori va Ingleskoj! I tamo se neć mesa. Va Francije se boje, da bi sada Ingleska mogla još više rotu obrnut. Ingleška je već do sada malo previše šarala z Nemci — a kako će bit od sada — to neka sām Bog zna!

Jur.: A Rusija? Ča si pozabil na nju? Ona ti se, brate, svaki dan sve više diže i krepi, pak će otet, da i njija valja! Ča ne vidiš, kako se svi ližu okol nje, a do čera su govorili, da je za vavek propala?

Fr.: Kako vidim, voda se sve više muti. Pak i ta Spanja! I ona se neć ripici.

Jur.: Pak i to, ča je Mussolini najedanput zapri Parlament va Rime. To ni za niš! Da ti prave rečem, kada se sve ovo stavi na rešeto i malo protrese, bormića, človek se mora malo i zamislet. I da ti pravo rečem, mane se sve čini, da ovo staro leto nosi novemu puno grdeh računi, keh bi trebalo saldat. A ki će ih saldat i kako?

Fr.: Pak i nas je ovo leto dosta grdo oparilo. Koliko školi potalijančeneh, meštri potiraneh, stareh pravic pogaženeh!

Jur.: I još smo živi! A to je glavno! Dok je va čoveke duša — niš straha! Česa bim se bal! Mi već nimamo ča zgubit. Ča smo imeli, to je šlo po vrage! Ostala su nam zdrava jetra i zdrava pamet. A i to je neć. Ja ti sopet govorim: ja ne ću straha na se. Ja sam doma dal zapoved, da ovega Božića bude sve, kako i trebe. Niš ne sme falit. Sve stare uzanci, svi nekadajnji običaji — sve to mora znova skisnut va mojoj kuće. Odseć ću jedan badanj, kakovega još ni svet videl, polet ću ga s vinom i žitom, da će dišet sto mili dugo, a onputa neka gori ako će i petnajst dan. I pismice i koledvice i sve drugo ča j' trebe i kako j' trebe. Ja ne ću straha na se! Ja verujem va Boga Oca Svemogućega i va Njegovu Pravednost, pak znam, da nas ne će zapustit, ako se ne budemo sami zapustili. Zato ja govorim svem i svakemu: Gore nsi i — kuražno napred! Bog je velik!

Fr.: A ćeš poć na Polnoćnicu?

Jur.: Ću, ako će Bog, i ako budu pivali sv. Juri, pak ćemo lepo kleknut i celu noć bugarit naše staro »U sej vrime godišća«.

Fr.: Tako ću i ja storit! A temtoga: dobri blagdani Jurino!

Jur.: Na isti način, Frane! Ma mi ćemo se još videt, a trebeda ćemo i ki blagdan skupa pasat, ča ne da ćemo?

Fr.: Ma to se razume, da ćemo! Malo ti puli mane, a malo ja kod tebe.

Jur.: Ta ti valja, Franino, mi moramo danasnji dan držat jedan z drugim, kako i železo. I još nešto: Si čital va predzadnjoj našoj »Reči«, kako su na nekem brode reki dobri ljudi (Bog njim daj lepo zdravlje!) sakupili 100 lir, da moremo mi ova ... putovat po Istre?

Fr.: Stil sam ja i to. I jušto da ću ti reć: Jurino, će ne bimo dobro storili, da za oni beći zamemo za nas dveh jedan automobil, pak da s njim storimo jednu »rondu« po Istre?

Jur.: Nego ča! — Čim ga najdeš, zovi me, pak ćemo valje zatarankarat napred a beštije neka se čude!

Gospodarstvo

Kako valja postupati kod gojidbe kokoši, da nam one snose, što više jaja.

Prigodom ovogodišnjega velesajma u Königsbergu u istočnoj Pruskoj održala je istočnopruska zadruga za uzgoj kokoši izložbu i nagradjivanje. Izložene kokoši bile su razvrstane u 3 skupine i to:

u 1. skupini bile su izložene stare kokoši, kojima nije bio naznačen broj jaja koje su nesle u jednoj godini;

u 2. skupini bile su izložene stare kokoši, uz naznaku broja jaja, koje su snesle u jednoj godini a

u 3. skupini bile su izložene mlade kokoši bez naznake broja jaja, koje su snele u prošloj godini.

Unutar ovih skupina bile su kokoši razdjeljene po pasminama, a bile su zastupane ove pasmine: žuti i bijeli orpingtoni, plymouth i prepeličasti (sivkasto-smedji) italijanski.

Na izložbi pobudile su najveći interes kokoši druge skupine, te su nagrade razdijeljene tako, da je prvu nagradu dobila ona kokoš, koja je snela najviše jaja, a rezultat nagradjivanja bio je ovaj:

pasmina kokoši	I. nagr.	II. nagr.	III. nagr.
	kokoši sa jaja		
žuti orpington	217	192	187
bijeli orpington	171	148	129
plymouth	198	145	145
italijanka		163	147

Od nagradjenih kokoši snesla je dakle kokoš u 365 dana 217 jaja.

A kako je u tom pogledu kod nas u Istri?

Ovo pitanje nam se i nehotice nameće čitajući gornje brojke. No prije nego li na to pitanje odgovorimo nužno nam je navesti ovo:

Nagradjivanje kokosi po broju jaja koje su snesle, dokazuje nam, da su članovi zadruge za uzgoj kokoši u Istočnoj Pruskoj ustanovili koliko im jaja na godinu snese pojedina kokoš da s tim brojem nisu bili zadovoljni, jer su nastojali ovo svojstvo kokoši usavršiti, da im je to i uspjelo, i da na tom sustavno i intenzivno dalje rade.

Kod nas naprotiv vladaju u tom pogledu skroz druge prilike. O tom, koliko mu kokoš snese, slabo tko vodi računa. To je pogrješno. Nema dakle dvojbe, da bi se ovaj mogao znatno povisiti, ako bi oko toga sustavno i ustrajno poradili, jer su uspjehe, sličnim onima u Koenigsbergu polučili svi napredniji narodi. Uzme li se sada u obzir, da je pretežni broj kokoši u posjedu malih posjednika, dakle siromašnijega sloja pačanstva, te je jasno, da bi se njihov dohodak mogao znatno povisiti. Sa narodno gospodarstvenoga gledišta dakle je veoma važno pitanje

kako valja postupati kod gojidbe kokoši, da nam one snose što više jaja?

Kao kod drugih životinja, tako je i kod kokoši svojstvo, da pojedina kokoš snosi mnogo ili malo jaja, individualno svojstvo, koje nije vezano na pojedine pasmine, t. j. unutar svake pasmine imade kokoši, koje su dobre, a i onakove, koje su loše nosilice.

Dokazano je nadalje, da se i to svojstvo nasljedjuje, t. j. da su kokoši, dakle žensko potomstvo dobrih nosilica u pretežnom broju dobre nosilice, ako potiču od pijetla čija je mati bila takodjer dobra nosilica i obratno. Uvažujući ove činjenice, kadri smo sustavnim i ustrajnim radom uzgojiti si kokoši, koje će nam od generacije do generacije više jaja nositi ako poradimo ovako:

1. Treba točno ustanoviti, koliko jaja nam svaka kokoš na godinu snosi. Na to uzmogeomo, nužno je u prvom redu, da naše kokoši točno pobilježimo broj jaja, koje je snesla. Tako dugo, dok se tu radio 1 ili 2 kokoši nije to teška stvar, ali je to tim teže, čim je broj kokoši veći. U tom slučaju moramo kokoši najprije obilježiti na ta način, da je svaka zamjena nemoguća. To se obično radi tako, da se na nogi svake kokoši pričvrsti posebna, u tu svrhu načinjena karika, providjena brojem, a za leženje jaja da se nabave posebna gnijezda, koja se automatski zatvaraju, kada kokoš na njih sjedne. Iz ovih zatvorenih gnijezda kokoši ne mogu van, te ih tek onda valja ispustiti, ako su svoje jaje snesle. Tom zgodom valja ustanoviti broj kokoši, a jaje, koje je snesla zabilježiti u poseban dnevnik. Zbranjanjem je onda lako ustanoviti na koncu godine broj jaja, što mu je svaka kokoš snesla, a prigodom ovako dobivenih brojeva ustanoviti, koje su nam najbolje kokoši.

2. U drugoj godini našega rada valja nasadjivati samo jaja od naših najboljih nosilica, a za daljnji rasplod ostaviti samo potomstvo dobiveno iz ovih jaja. I u ovoj godini valja točno ustanoviti koliko nam je jaja svaka pojedina kokoš snesla.

3. U trećoj godini imademo već kokoši i pjetliće dobrog porijekla (od naših najboljih nosilica). Radi toga valja već sada odsraniti (zaklati ili prodati) naše najbolje nosilice, a na njihovo mjesto uvrstiti mlade kokoši, vlastita prigoja sa dobrim porijeklom. Isto tako vala odstraniti (zaklati ili prodati) i stare pjetlove, a na njihovo mjesto staviti mlade pjetliće vlastitoga prigoja.

I u istoj godini valja nasaditi jaja, koja potiču od naših najboljih nosilica i pjetlova vlastitog prigoja dobrog porijekla, a za daljnji rasplod rabiti samo mlade kokoši i pjetliće vlastitog prigoja i najboljega porijekla.

Sada je najzgodnije vrijeme za to, da je izmjeniti pjetliće, odredjene za vlastitu potrebu sa pjetlićima barem tako dobrog porijekla našeg susjeda, koji svoje kokoši pod istim principima goji. Ovo bi radili s razloga da se izbjegne rasplod u preuskom srodstvu. U slučaju, da ne bi mogli naći pjetliće tako dobroga porijekla kao što su naši, valja od ove izmjene odustati, jer bi si njom više škodili nego koristili.

Bezuvjetno valja i koncem ove godine točno ustanoviti, koliko nam je jaja svaka kokoš snesla.

Prispodobimo li koncem treće godine broj jaja, koje smo od pojedinih kokosi u ovoj godini dobili, sa brojem jaja, što su nam pojedine kokoši u prvoj godini dnvale, to ćemo ustanoviti da nam dosadašnji rad nije bio jalov, da su nam kokoši u trećoj godini više jaja snesle nego u prvoj.

4. U četvrtoj i daljnim godinama valja ovaj rad nastaviti, t. j. svake godine točno ustanoviti broj jaja, štono nam pojedine kokoši snose; držati uvijek samo pijetlove, koji potiču od poznatih dobrih nosilica i čiji je otac takodjer sin dobre nosilice; izlučiti uvijek naše najslabije nosilice i zamijeniti ih sa kokošima dobrog porijekla i vlastitog prigoja te od vremena do vremena izmjeniti pjetlove, kako je to navedeno u 3. taćci.

Iskustvom, koje su stekli u gospodarstvu napredniji narodi, utvrdjeno je, da na spomenuti način možemo da prigojimo kokoši, koje će nam više jaja nositi, ako oko toga poradimo savjesno, sustavno i ustrajno.

Vinogradari, gnojite vinograde.

Bez redovitog i razumnog gnojenja nema racionalnog vinogradarstva. O tome je već uvjerena većina naših seljaka, a imade ih takodjer mnogo, koji prilično racionalno gnoje svoje loze, ali većina njih ipak ne gnoji svoje trsje razumno, t. j. kako treba. Obično sastoji se to gnojenje u tome, da se isprani, steljasti stajski gnoj u vinograd ili brajde napelje i ondje, nakon što se je više ili manje vremena u malim kupovima močio ili sušio, pojedinačno pod pojedine trsove, tako, da gnoj dodje oko samog panja (čoka), što je vrlo nerazborito, pošto se većina žila-sisavka ne nalaze odmah na čokotu, nego dalje njega.

Da trs dobro pognojimo, moramo uzeti više zreli neisprani i neraspršeni stajski gnoj. Da bude pak gnojenje potpunije, t. j. učinak bolji, uzet ćemo ujedno po lozi 3 dkg crnog praha (Thomasova troska) ili 2 dkg bijelog praha (superfosfata) te 1 dkg 40%-tne kalijske soli. Mjesto kalijske soli uzet možemo lug ili pepeo, ako ga imademo. Ovaj umjetni gnoj dodamo stajskomu gnoju tek u vinogradu i uprav u onaj čas, kad ga zakopavamo. Mješati umjetni gnoj vec na gnojištu sa stajskim gnojem, kako to nekoji naši seljaci čine, donese nam uvijek više škode nego koristi, i to osobito s razloga, jer je rijetko koje gnojište posve neprodirano i jer se umjetni gnoj ovako u košu sa drugim gnojem prevažan mnogo lakše pogubi, nego ako ga u dobrim vrećama u vinograd ponesemo.

Najbolje je da gnojimo stajskim gnojem umjereno i svake druge godine. Ako uzmemo uz gore navedenu množinu umjetnog gnoja dvije vile dobrog neprefriškog stajskog gnoja po trsu, bit će dostatno. Ako onda u proljeću svake naslijedne godine potrusimo oko ovako pognojenog trsja još nešto čilske salitre (1—2 dkg po trsu), dat ćemo našem trsju pogotovo sve, što mu treba za dobro uspijevanje, t. j. da se normalno razvija i obilato plodi.

Gnojenje treba čim prije obaviti, jer će se samo na taj način stajski gnoj dostatno rastvoriti do cvatnje grožđja, kada trs najviše hrane treba.

Kako već kazasmo, ne valja gnoj uz sam trs (čok) staviti, nego ga treba rasrusiti i zakopati u gotovoj udaljenosti, tako da dodje u plasti zemlje nad finim žilicama prostranog i podnožnog žilja, jer samo na ovim se nalaze sićušne sisalice, koje primaju hranu iz zemlje.

Preduboko se stajski gnoj ne smije nikad zakopavati, jer bi se time uništilo mnogo finog žilja i sisalica, a s druge strane bi se preduboko zakopani gnoj teško rastvarao. Zato dublje od 25 cm neka se gnoj ne zakapa. Dapače najbolje bi bilo, da se ga zakopa ili zaore u dubinu, do koje običavamo kopati ili orati.

Kod savim mladih loza u prvoj ili drugoj godini poslije sadnje iskopa se nogu daleko od pojedinih trsova malu jamicu, u koju se baca porciju stajskog gnoja zajedno sa gore navedenom množinom umjetnog gnojila, te se na to zahita zemljom. U trećoj do četvrtoj godini pak gnoj se na taj način, da se na jednoj strani uzduž reda, nogu i pô od trsja udaljeno, iskopa 40 cm široki i 20 cm duboki jarak, u koji se rastrusi gnoj i na to opet zahita zemljom. Kod još starijih od ovih loza pak, gdje su fine žile već daleko naokolo raspostrte, rastrusi se jednostavno gnoj jednakomjerno medju redovima te odmah motikom zakopa ili plugom zaore.

Vinograd može se gnojiti i samo umjetnim gnojem, te se u tu svrhu uzme dvostruka množina i više gore navedenih gnojila. Ali ovakvo gnojenje nije nikad tako dobro kao mješovito (umjetni i stajski gnoj), jer djeluje samo kemički, t. j. daje bilini samo potrebitu hranu, a ne topli i ne rahlja zemlju kako to učini stajski gnoj. Ako bismo pak uz ovo umjetno gnojenje posijali kakvu podorinu (grašica, rumena djetelja itd.) postalo bi ovo gnojenje, što se učinka tiče, slično mješovitome.

U Donjoj Austriji mnogi vinogradari gnoje tri godine uzastopce samo s umjetnim gnojivima. Tekar četvrte godine pognoje svaku lozu sa 15 kg i više samoga stajskoga gnoja. Nakon toga jakoga gnojenja ne gnoje već tri godine nikako. Dolazi zatim na red gnojenje samo s umjetnim gnojem kroz tri godine uzastopce.

Taj način gnojenja vrlo hvale tamošnji vinogradari. Moje je pak mnijenje, koje se temelji na tridesetgodišnjem iskustvu, da je bolje gnojiti češće i ne prejako. 15 kg stajskog gnoja za svaki trs jest za jedanput pogotovo previše. Opravdano bi to bilo možda samo za vinograde sa vrlo teškom, mrzlom zemljom, u kojoj se gnoj u jednu ruku polagano rastvara, i koja u drugu ruku veoma apsorbira hranive čestice. T.

Mala seljačka škola.

Kako da odstranimo iz vina plijesnivi tek.

Tko hoće da mu iščezne plijesnivi tek iz vina valja da ga više puta pretoči u zasumporane bačve. Ako ni to ne pomogne, onda se može vino umetnuti na drop, da ponovno uzavrije. No najbolje sredstvo za odudimanje rdjavog teka i mirisa u vinu (plijesni i svim ostalim neugodnim ukusima i mirisima) jeste svakako biljinski ugljen »eponit«. Glede količine »eponita«, koju treba upotrijebiti, kao i glede ustanovljenja vremena, kroz koje treba da se eponit moći u vinu, valja na malim količinama vina izvesti nekoliko pokusa. Pokusi se izvadjaju u količinama od 20, 40, 60 gr. »eponita« po hl vina, a ustreba li i više. Vino se s »eponitom« u posudi dobro izmućka (mješa), a mućkanje opetuje se dnevno barem dva puta. Nakon tri do četiri dana, a kadkada i više, vino se filtrira. Zatim se gakuša i ustanovi djelovanje, te odredi potrebita količina »eponita« za izvedbu popravka na veliko. Nakon dovršena pokusa, te iza kako je vino bilo pretočeno, uspemo u nj potrebitu količinu »eponita« i mješamo kroz tri četiri dana. Iza toga se pridigne uzorak toga vina, koje se filtrira i ispituje da li je postiglo željeno poboljšanje. Ako smo time već polučili svoj cilj, onda možemo filtrirati cijelu količinu vina. U protivnom slučaju ostavimo »eponit« da dalje djeluje u vinu, ili mu nadodamo još jednu malenu količinu, koju prema potrebi možemo postepeno i pojačati. Količinu »eponita« možemo da odredimo samo vlastitim pokusima.

---

doša pop po sina, da ga zakopa, stira ga je iz hiže, vičući za njin, da on svoga sina neda u blagoslovljenu zemlju. Zakopa ga je u svojoj korti pod murvu.

Malo potle umrla mu je i žena. Ni to ga ni spametilo. Namisto da reće kako i sveti Job (kojega su živoga črvi jili, a stešo je falija Bogu): Bog je da, Bog je uzeja — on je vajk kleja: Od vraga došlo po vragu i pošlo...

Kad ni niš pomoglo, uzela mu je najzad Bog, fala mu i čast budi, pamet.

Potle ki mu je umrla gospodarica, počelo mu je i sve po hiži po zlu hoditi. Hlapci su mu i dekle kreli, di su samo mogli. Grojze mu je rodilo sve manje, bošku su mu ljudi sikli po noći, ovce i blago mu je počelo krepivati i on je najzad vidija, da će i sam poj pokijati, ko mu bude tako hodilo naprid, pak je počeja pensati, da se usigura za stare dane.

Poša je h jenom sojen kumu u Vržnavare s kojin se je bija veliki preteja, još od kad su skupa kreli, i š njim se je 'vako dogovorija:

Jure će učinit kuntrat i zapisati mu sve svoje, a on će zato biti dužan da ga mantinja i škrbi za nj, dokle je živ. Jisti i piti ća će i koliko će. Za ubući vajk napro i lipo.

Kmeština je bila velika, pak je kum na ti kuntrat prista. Pošli su u Poreč h notaru, učinili kuntrat i stvar je bila finjena. Jure je pera da je sada sve prislipija i sve ukojina. Ma ni brižan sirota zna, da ga je Bog na ti način najgore kaštiga, i da se tako, a da ni sam ni ušervija, ispunila una besida, ča je je on vajk spominja: od vraga došlo s vragom i poslo...

Znaš dite moje, ča mu se je zgodado? finija je moja baba Jurinu štoriju. Jeno par lit su ga mantinjali i tendili, ma potle, ča je bija to slabije, dokle ga nisu počeli kopunati i rugati mu se, dica su mu hitala muhe u jisti, a on si drugo ni moga pomoći, prike ni bija gospodar od ničesa.

Po stare dane je mora da gre ča od nodle, pak je poša h Brusu, da mu vraća ovce i da almeno jeno malo bolje živi...

Tako ti, sinko, finijva štorija od brižnega Jure.«

Da... reka san ja, ma on si je bija sam kriv. Zašto je sve zapisa drugon. Da je bija pametan bi bija i danas gospodin.«

Nebi, dite moje, nebi. Prike Bog je tako stija. On mu je tako smutija pamet, zato ki je živija od kreže i još se odzgor voholija i pričupiva. Grih je kresti, veliki grih i ki od kreže živi nikad dobro ne fini. To si napro zapameti!«

Tuje nepovračeno, grih neuprošten!

Glavni uslovi za uzgoj ovaca.

Tko hoće da valjano uzgaja ovce treba da se drži ovih uslova:

1. Za ovcu je potrebna u prvom redu paša. Bez paše se upravo ne može pomisliti na držanje ovaca. Zimi ona prekuburi kako tako na zimskoj tvrdoj krmi, jer ako je i istjeramo van po snijegu, ona i pod snijegom nadje nešto paše. Ljeti mora ovca van, pa su zato potrebna plandovališta, proplanci itd.

2. Ovca mora da ima dosta vode, pa je valja redovno napajati, bilo to kod kuće ili na bunarima.

3. Napokon ovca mora da imade dovoljno hlada, kad se je napasla, da može mirno leći u hlad i preživakati hranu. Zato je potrebno da se ovce mogu u doba dana, kad je najveća žega, metnuti nekamo u hlad.

To je eto ukratko nekoliko savjeta za uzgoj ovaca, pa neka je i to dano za pouku svim našim čitateljima.

Kako se čuvaju svježe šljive.

Šljive ne prezrele, velike i posvema zdrave, uberu se sa drva, te se poslažu na slamu u suhu hladnu prostoriju. Tako šljive stoje tri tjedna. Iza toga se naspe u posudu, posija na prst debljine, na njih red šljiva, ali tako, da se ne tiče jedna druge, pa opet red posija, red šljiva i tako naizmjenice do vrha posude. Posuda se zatvori pergamentom ili mjehurom i pohrani na suhom mjestu. O Božiću ili kasnije otvori se posuda, šljive se izvade i poslažu na sito ili rešeto i drže se neko vrijeme nad loncem sa kipućom vodom. Šljive upiju nešto pare pa dobiju izgled i okus kao sa drva ubrane.

Politički pregled

Italija.

Svi napori, ko je je u posljednje vrijeme italijanska vlada učinila za unutrašnju konsolidaciju i za podizanje upliva prema vani imaju svrhu, da Italiju učine nezavisnu ne samo u političkom smislu, nego i na ekonomskom i industrijskom polju. Obnova Italije, kakovu Mussolini zamišlja, nema, kako rekosmo, samo politički karakter, jer ona treba da bude u prvom redu ekonomska. Budući je Italija u privrednom pogledu pasivna i nema prirodnih bogatstva, koja mogu da pospješe razvoj njezine industrije Mussolini u potražnji za surovinama pronudjen je, da svom ekonomskom nacijonalizmu, prije no što se ovaj izgradi dade imperijalistički zamah. Za to Italija svoju ekspanzivnu snagu treba da troši u traženju onih elemenata, koji su nužni za njezin prosperitet, a koji stoje izvan nje. Italija ima da traži izvore, odakle će crpiti snage za podizanje svoje produktivnosti. Ona se ne nalazi u zavidnom položaju, da dizanjem barijera prepriječi tudjoj industriji i trgovini ulaženje na njezin teritorij, jer njoj je potreban strani kapital, potreban joj je import stranih produkata, potrebna su joj oba elementa, bez kojih nema industrije: ugljen i željezo. Jedini eksport Italije to je ljudska radna snaga za koju ona treba da se pobrine, kako ne bi kulučila u tudjini nego bi bila upotrebljena za ekonomsko podizanje vlastite zemlje. Kolonijalna politika Italije do sada ej u tom pravcu promašila. Sjevero-afrička obala uzduž i poprijeko je akaparirana, a Italiji su ostavljena samo ona područja za kojima se nitko nije jagmio, jer su bila i ostala pasivna. Neuspjeh Sonnina, da u Maloj Aziji nadoknadi ono, što Giolittiju u Africi nije uspjelo da nadje, pa zatim neuspjesi u Albaniji djelovali su tako, da se Italija poslije rata našla u kud i kamo lošijem položaju nego li je bila 1914. godine. Povećana krševitim neplodnim Trentinom i Istrom. Italija je naprtila na se i veće terete. Mussolini je sve to dobro shvatio, i sada traži načina, da tome doskoči i da ono što su drugi narodi za vrijeme rata i u poslijeratnom vremenu uradili za podizanje svoje nacijonalne ekonomije, postepeno provede i u Italiji i tako stvori osnovu za ekonomsko emancipaciju.

Treba napomenuti, da je jedino polje na kome Italija može da osigura svoj prosperitet: industrija. Italijanska industrija premda je u posljednjih nekoliko decenija znatno napredovala ipak sve do sada nije mogla da se razvije u većem opsegu, a kamo li da počne konkurirati u industrijskim džinovima, koji imaju svjetska tržišta u rukama. Prije rata je Njemačka bila ona, koja je na evropskom kontinentu vršila posvemašnju hegemoniju. Ona je uz to i na van evropskim tržištima konkurirala Engleskoj i Americi. Pamučna, a dobrim dijelom i ostala tekstilna industrija bile su u rukama Nijemaca. A njemačka teška industrija te optički i farmaceutski artikli i konačno njemačka industrija boja, činilo se, da su svijetu nenadoknadivi. Medjutim rat je skršio njemački ekonomski sistem i poremetio puteve, kojima se prije rata razvijala svjetska trgovina. Trgovačke i produktivne izvore i smjerove rat je promijenio. Njemačka za rata sa svih strana blokirana, nije mogla da vrši svoju ekspanziju. Tome se svijet priučio, i svladavši poteškoće ratnih konjuktura prva je Amerika a za njome Japan svoju industriju su podigli na takav stupanj, da je sada ekonomska vlast u svijetu podijeljena izmedju Amerike, Japana i Engleske. Njemačkoj trgovini su vrata zatvorena i ona u najboljem slučaju može da održi u svojim rukama neka tržišta u Evropi. Danas se mnogo govori o ekonomskoj hegemoniji Franceske na evropskom kontinentu, ali s te se strane može reći, da franceska industrija, iako jaka, može da bude u budućnosti konkurent njemačkoj, ali ni iz daleka anglosaskoj i japanskoj industriji.

Medjutim, kolikogod je pravim pobjednicima svjetskog rata: Americi, Japanu i Engleskoj, uspjelo da zgrnu sve zlato i da nametnu svoju ekonomsku vlast svim kontinentima. Evropa, čije su duševne energije bezuslovno najjače, neće podleći amerikanizaciji, jer poslije rata postepeno se dižu i ekonomski emancipuju i oni narodi, koji su prije bili upućeni isključivo na poljoprivredni rad. Evropa se danas rapidno podiže na industrijskom polju; tu je Franceska, tu je Čehoslovačka, Belgija, tu su tako u zametku, industrije južnih Slavena, a u skoro vrijeme eto Poljske i Rusije, da na industrijskom polju razviju svoju djelatnost.

Grčka.

U Grčkoj su se ovih dana proveli državni izbori. Venizelisti su iznijeli veliku pobjedu. Izabrano je od svija triju frakcija venizelističkoga bloka 250 čistih venizelista i 125 republikanaca. Stara Grčka je bila sva za Venizelosa. Makedonija i Epir dadoše pobjedu republikancima. I Pelopones je glasao protiv rojalista, što je vrlo iznenadilo. Grad Atenu čuvaju oklopljeni automobili i jake vojničke potrule. Jučer je odžana pučka skupština, koja je tražila, da kralj smjesta odstupi; pjevala se pjesma, u kojoj ima i stih: »Da nas kralj ostavi na miru«.

Kralj je već zapustio Grčku i pobjegao u inozemstvo. Izgleda da će u kratko biti proglašena u Grčkoj republika. Narod želi, da predsjedništvo republike preuzme Venizelos.

Tangersko pitanje — riješeno.

Tangersko pitanje, koje se već toliko vremena vuklo, sada je konačno riješeno. Glavne crte sporazuma jesu ove: Tanger i tangerska zona bit će sastavni dio maročkog sultanata, pod suverenitetom sultanovim. Sultan će imati pravo kontrole nad upravnim organima Tangera, nad muslimanskim i sudskim vlastima i nad muslimanskim pripadnicima Tangera. Nad Tangerom će se vijati samo sultanova zastava. Neke vladine funkcije bit će pod sultanovom kontrolom, ali na taj način, da će sultan vršiti svoje pravo intervencije samo preko medjunarodne tangerske gradske autonomije. Sultan će dati Tangeru neku vrst »home rulea«, koji će vršiti internacionalna gradska skupština. Ta će se skupština sastojati od predstavnika onih vlasti, koje su interesovane u Tangeru. U njoj će biti zastupani takodjer muslimani i židovi. Nad ovom skupštinom bit će kontrolno vijeće sastavljeno od predstavnika sultana i konzula interesovanih vlasti. Vršit će vlast u ime i po auktoritetu sultanovu. Gradska autonomija bit će vrlo široka. Španjolska će dobiti kompenzaciju u formi proširenja svoje zone u tangerskom kraju.

Njemačka.

Položaj u Njemačkoj liči na časomičnu tišinu izmedju dviju oluja. Prva oluja, koja je dovršena neuspjelim Hittler-Ludendorfovim državnim udarom i srušenjem Stresemannove vlade, nije pročistila obzorje. Nova oluja je neizbježiva, ali će do nje proći neko vrijeme dok se dva protivnička tabora u Njemačkoj, nacijonaliste i socijaliste, bolje snadju i urede za konačnu borbu. Karakteristično je za prilike u Njemačkoj da upravo ove dvije stranke ne sudjeluju u sadašnjoj Marxovoj vladi, koja u suštini nije drugo nego novo izdanje pr- vašnje Stresemannove vlade. To znači da se Njemačka sve više orijentiše na desno, ali da prilike nisu još zrele za radikalnu promjena državne forme i režima. Socijalna demokracija izgubila je mnogo na snazi i uplivu, a u sadašnjem odlučnom času ne smatra uputnim da sudjeluje u vladi i preuzme dio odgovornosti. Ipak da ne pogorša i onako teški položaj, odlučila je da za sada podupre vladu i da joj, pače, izglasa povjerenje i pune moći pod uvjetom, da se uz bok vladi postavi savjetujući i nadzorni parlamentarni odbor. Njemački nacijonalisti ostaju za sada u opoziciji, u iščekivanju novih dogodjaja i časa kad će da odlučno stupe u akciju.

Švicarska.

U Švicarskoj je došlo ovih dana do izbora predsjednika i potpredsjednika republike za god. 1924.-1928. Za predsjednika švicarske konfederacije izabran je dosadanji podpredsjednik g. Ernest Chaurd, i to sa 189 od sveukupnih 194 glasa, dakle ogromnom većinom. Za podpredsjednika izabran je dosadanji vijećnik konfedacije Jean Marie Musy sa 145 glasa od sveukupnih 179 glasa.

Treća Antanta.

Dosad postoji Velika Antanta od Engleske, Franceske i Italije, pa Mala Antanta od Jugoslavije, Čehoslovačke i Rumunjske. Sad vele, da s eprayi i treća Antanta od Italije, Turske, Bugarske i Madžarske. Italijanski su listovi ovih dana pisali, da će ova potonja Antanta tako proširiti, da će u nju stupiti i južnoameričke države. Taj glas je pobudio veliko negodovanje nesamo u franceskoj i engleskoj štampi, već i u vladinim krugovima sjeveroameričke Unije. Američki je državni tajnik za vanjsku politiku Hughes izjavio, da ne će odpustiti da se evropske države miješaju u prilike Južne Amerike. Ali, kako izgleda, ni same države Južne Amerike ne žele suradnju s trećom Antantom. Politički krugovi u Argentini odlučno su protivni latinskom savezu. Najveći argentinski list »Premsa« piše da su sve južno-američke republike složne u tome, da u sporazumu sa sjevernoameričkimi državama rade na uspostavi morala i čovječnosti u svijetu i da će se zato oprijeti svim imperijalističkim tendencijama evropskih država.

Domaće novosti

Sretan Božić!

želi svim svojim cijenjenim suradnicima, dopisnicima, pretplatnicima i čitateljima

Urednišivo i Uprava „Istarske Riječi".

Poziv na pretplatu uoči g. 1924.

Smatramo svojom dužnošću da se pri koncu godine zahvalimo svim svojim prijateljima na ljubavi, što su nam je iskazali, jedan ovako, drugi onako, jedni isplatom pretplate, drugi vještim perom itd. Bog nam je do sada bio na pomoći, pa će u svojoj dobroti biti i od sada.

Mi ćemo opet sa svoje strane nastojati, da se i odsele u našem listu čuje samo pošten glas za Boga i narod, da se nikada ni pred kime ne postidimo svojega rada za narod. Nikada se ne ćemo otimati za lovore i slavu pred svijetom, već ćemo uvijek gledati, da se »Istarska Riječ« može takmiti sa svakim listom i da naši revni čitatelji budu na pravoj visini prosvjete.

A drugo nam je pored same stvari, da ovdje možemo istaknuti i lijepa priznanja, što smo ih ove godine primili od svojih čitatelja sa raznih strana. Jedni pohvališe jezik »Istarske Riječi«, na koji mi, da po duši kažemo, najskrupoloznije pazimo; drugima uz štivo svidja se i lijepa štampa »I. R.«; treći opet najvole članke i vijesti »I. R.«, što bi — kažu — mogle lijepo pristajati kao uvodni članci i največemu dnevniku; pa ih srpski, hrvatski, slovenski i američki listovi rado i prenose u svoje stupce: četvrti opet odobriše našu srčanost u obrani istine i pravice; peti zaželješe, da nam »Istarska Riječ« što prije izadje dva puta na tjedan. Za sva ta priznanja i bodrenja mi se ovime najljepše zahvaljujemo braći, a Bog i prijatelji naši pomogli, da se i bratska želja što prije ispuni. Neka samo naši dobri pretplatnici počnu slati svoj obol i doprinos za proširenje »I. R.«, neka nam svaki pretplatnik nadje makar samo još jednoga pretplatnika, pa će brzo »Istarska Riječ« osvanuti i dva puta na tjedan. Prva stvar je ta, da nam svaki redovito pošalje pretplatu. Evo mi tu želju postavljamo na dušu i srce svojim prijateljima.

Da je danas najpotrebnija našemu narodu, proizlazi iz činjenice, da smo prigodom nekojih lažnih vijesti primili bodrenja sa svih strana Istre, da »I. R.« mora i nadalje izlaziti.

I da »I. R.« najbolje odgovara svojoj zadaći, proizlazi iz toga, što je sa svih strana proganjana. To je za nas najbolja svjedodžba, da idemo pravim putem.

Molimo sve svoje pretplatnike, da što prije obnove pretplatu za god. 1924. i da prošire oko sebe »I. R.«.

Uprava »Istarske Riječi«.

Znanja i navnanja radi!

Naši nacionalni protivnici šire neistinite glasove, da će »Istarska Riječ« koncem ove godine prestati da izlazi. Sa svih strane Istre, iz južnog i sjevernog, iz zapadnog i istočnog dijela, skoro iz svakog sela primili smo upite i zahtjeve, da »Istarska Riječ« i nadalje izlazi. Ganuti smo ovim izražajima simpatija, što ih uživa naš list. Na umirenje našega naroda možemo da izjavimo, da su sve takve i slične vijesti samo puke izmišljotine i pobožne želje protivnika našega slavenskoga naroda. Ne zaboravite, Slaveni u Istri, da ima naš list mnogo neprijatelja i to samo radi toga, a) što se neustrašivo bori za prava našega naroda, b) što je tako raširen i preobljubljen i c) što je samo slavenski list, koji ne pozna tudjih primjesa. U njemu se odražava slavenska duša našega naroda po Istri, našega naroda, tog ogranka velikog slavenskog naroda, koji broji preko 160 milijuna duša. Znamo, da smo trn u oku narodnim protivnicima. Vi i sami znate, da nas proganjaju civilne oblasti, oružnici i fašisti, i te kako! Za inat takovim i sličnim protivnicima »Istarska Riječ« će i nadalje živjeti. Živjet će, jer je najtočniji izraz svoje slavenske duše. Mili narode, ti čitaj i sudi! Nemoj se pustiti varati od nikakvih vijesti, koje se namjerno šire. Mi hoćemo da Slavenima u Italiji očuvamo njihovu slavensku dušu. Znaj, da svoje slavenske duše ne damo nikomu.

Čestitke iz Zagreba.

Svim svojim rodjacima, znancima i prijateljima želimo sretan Božić i Novu godinu, a našoj dragoj »Istarskoj Riječi« u znak zahvalnosti šaljemo 170 (stosedamdeset) dinara. — Privrat Jakov, Mihaljević Miho, Raspolić Josip, Brečević Martin, Rerečić Marko, Bančić Šime, Bančić Josip, Mihaljević-Galešić Grgo, Putinja Antun, Rovis Tonić, Rakić Jakov, Stihović Nikola, Antolović Božo, Srebrić Matko, Periša Ivan, Smolica Petar, Donat Aleksandar, Tomašić Rudi, Milohanić Josip, Cukonić Grgo, Opašić Ivan, Mladić Nadan i Kraljević Marko iz Medulina. U Zagrebu, dne 16. decembra 1923.

Promjena tražbina napram bivšoj austrijskoj poštanskoj štedioni u Beču.

Prema ministarskom dekretu od 28. novembra, izašlim u »Gazzetta Ufficiale« od 10. decembra 1923. promjenit će se sve tražbine naprama bivšoj austrijskoj poštanskoj štedioni u Beču i to po 60 lira za 100 kruna. Promjenit će se pak sve tražbine, bili to prosti ulošci na uložne knjižice, bilo tražbine iz tekućeg računa (čekovnog prometa) i sl.

Promjena će se provesti na ovaj način: Ovlaštenici će predložiti italijanskoj poštanskoj upravi uložne knjizice ili druge dokumente, koji dokazuju tražbinu naprama austrijskoj poštanskoj štedioni u Beču. Na temelju tih knjižica i dokumenata (zadnji izvadak iz tekućeg računa) upisat će italijanska poštanska uprava dotične tražbine u novu uložnu knjižicu, a računat će ih po ključu 60%. Na taj će način promjeniti sve trazbine nastale do uključivo 26. marta 1919. kao i dozrele kamate.

Sa tim tražbinama, promjenjenim i upisanim u novu uložnu knjižicu italijanske poštanske stedione, moći će ovlaštenici da slobodno raspolažu tek nakon toga, što je **prošlo šest mjeseci,** računajuć od onog dana, kad bi tražbina ili uložak upisan u novu knjižicu. U to će vrijeme italijanska poštanska štedicna plaćati propisane kamate.

Sve te tražbine moraju da se prijave u roku **od 1. januara do 15. februara 1924.**

Prijave će se praviti kod poštanskih ureda. Osim uložnih knjižica ili izvadata iz tekućeg računa moraju privatnici da predlože slijedeće priloge: 1. Potvrdu o italijanskom državljanstvu. Izdaje ju općina. — 2. Potvrdu o tome, da je ovlaštenik stanovao (imao sijelo, residenza) u anektiranim provincijama neprekidno od 26. marta 1919. do dana prijave. Poseban formular za to dobit će se kod poštanskog ureda. — 3. Ustupni akt (atto di cessione), kojim ovlaštenik izjavlja, da ustupa italijanskoj poštanskoj upravi svoje tražbine naprama bivšoj poštanskoj štedioni u Beču sa dozrelim kamatima uz uvjet, da se svojedobno otvori odgovarajući kredit kod italijanske Poštanske štedione, računajuć po 60%. I to se napravi na posebnom formularu što no ga izdaje poštanski ured.

Zadruge pak prilažu slijedeće: Zadnji izvadak iz tekućeg računa sa poštanskom štedionom u Beču, dalje: 1. dekret o priznanju karaktera italijanskog državljanstva. (Preporučamo, da se ne preda originala, koji se može da na bilo kaki način izgubi, već notarski ali sudbeno legalizovan prepis.) — 2. Mjesto potvrde o tom, da su imale svoje neprekidno sijelo u anektiranim provincijama, kao što je to potrebno za privatnike, predložit će zadruge izvadak iz zadružnog registra, koji će dati dokaz, da je zadruga bila upisana pred primirjem. — 3. Ustupnu izjavu, kao i privatnici.

Pošto je rok za prijave ustanačen bez opoziva od 1. 1. do 15. 2. 1924., neka se zadruge požure da dobiju na vrijeme potrebne dokumente i to dekret o priznanju karaktera italijanskog državljanstva, a naročito izvadak (estratto) iz zadružnog registra, koji će morati da traže sve interesirane zadruge.

Zadruge, koje su već molile priznanje karaktera italijanskog državljantsva, a nisu još dobile dekreta, morat će predložiti privremeno samo potvrdu o tome, da su molbu predale.

Zadruge, što no su bile prvotno upisane u zadružni registar u Ljubljani, a nisu još prepisane u zadružni registar Kr. Trgovačkog i pomorskog sudišta u Trstu ili Civilnog i kaznenog tribunala u Gorici, morat će predložiti privremeno potvrdu, da su predale predlog za upis.

U tim slučajevima će se tražbina priznati tek onda, kada se budu predložili dotični dokumenti (dekret o priznanju italijanskog državljanstva i izvadak iz trgovačkog registra).

Konačno ističemo, da će se promjeniti i oni iznosi, koji su bili u vrijeme preloma pravilno uplaćeni za račun poštanske štedione u Beču, a nisu joj bili dostavljeni.

Pozdrav naših vojnika.

Primamo: Svim svojim roditeljima braći, prijateljima i znancima šaljemo topli slavenski pozdrav iz italijanskog vojnišva te im kličemo: **Sretan Božić!** Ciro Sandalj, Ante Krajcer, Fran Perišić, Petar Turčinović, Gašpar Hrvatina, Josip Modrušan, Antun Peruško, Josip Peruško, Vinko Krešević, Udovičić Josip, Slavić Josip, Milan Grgurina, Ante Kalčić, Antun Gorjan, Franc Mesar, Antun Mečar, Ivo Bratož, Josip Piloz, Josip Čule, Ivan Čujić, V. Zović, Josip Jurinović.

Što se iza brda valja?

Predsjednik minitarskog savjeta, g. Musolini, pozvao je pred malo dana istarskog, tršćanskog i furlanskog prefekta u Rim, da se s njima dogovori o nekim važnima pitanjima koja se tiču ovih pokrajina

Zdravstvo

BUDI UMJEREN U JELU I PIĆU!

Ako hoćeš da budeš uvijek čil i zdrav drži se ovih savjeta:

1. Ne jedi nikada, kad nisi gladan. Jedan obrok od drugoga neka bude tri sata razdaleko. Ljudi, koji tijelom naporno ne rade, neka samo triput na dan jedu. Djeca i mladež, koja još raste, moraju 4 do 5 puta na dan jesti, jer se u njihovu tijelu stvari brzo izrabljuju. Jestvina i pića, za koje iz iskustva znadeš, da ti ne prijaju, kani se. Ne jedi toplije hrane, nego što je tvoja krv topla, ali niti kao led studenu, dalje ne jedi uvijek jednu te istu vrst hrane, već mijenjaj ju. Jedi više krate, guste hrane, nego jušne (čorbaste). Ne jedi neprobavljive hrane, kao n. pr. istom pečeni kruh, tople kolače, staro meso iz rasoline. Kani se jakih mirodija (paprike, bibera itd.), presoljenih jestiva i pića, koja te razgrijavaju, jer kvare pravilnu probavu. Odmah poslije jela, dokle za probave, ne miči se jako, mirno, a ni duševno se ne napinji. Duševni nemir, kao srditost, žalost od smeta probavi. Ne pij [illegible] jedi [illegible] svježe voće.

2. Ne [illegible] nisi žedan. Držiš li se gornjih pravila [illegible] nećeš nikada previše žedniti. [illegible] pića vazda je i ostat će čista [illegible] dobra voda iz vrela. Osim vode preporuča se [illegible] mlijeko, limunada, voda sa sokom od malina i drugoga voća itd. Kad vodu piješ, ne će se udovi tvojeg tijela, koji savisno [illegible] tebi [illegible] nadraživati, kao se podražuju, kad piješ vino, alkoholnim likerom.

3. Svoju kožu brižno njeguj. Znaj da je koža sa svojim milijuni rupica znamenita strana tijela. Stoga peri je svaki dan barem jedamput svježe [illegible] ujutru sa mlakom vodom. Idi se [illegible] kupati. [illegible] kupaj se mrzlom vodom. [illegible] oblači platno, [illegible] i [illegible] spavati, a i zato dobro peri.

4. Kada se tijelo umori [illegible] neka odmoriše. [illegible] mir i počinak je san. Samo miran i [illegible] san krijepi tijelo spavaj u sobi, odje [illegible] u sobi prostranoj, visokoj, zračnoj. Pazi, da ne bude u sobi propuh. Najbolje vrijeme za spavanje je noć. Legni oko 10 ili 11, ustaj oko 5 ili 6. Prije nego legneš spavati, kani se opojnog pića i duševnog napora. Ne legni nazvati nikada mrzlih nogu, već ih tari ili okupaj u vodi.

5. Dišaj mirno duboko. Zdravo se diše na nos, a ne podnipošto na usta. Zdrav zrak pun je kisika bez svake prašine. Prevruči, zadušljivi, puni dima stanovi škode.

6. Odjeća nek ti bude po doba godine topla, ali ne tako, da ti tijelo nježno i osjetljivo postane. Noge neka ti budu uvijek tople: vrat i glava usuprot otvorena i nepokrita.

Svega po malo

Zašto ženske nose naušnice?

Sve ono što nose i s kim se kite žene, potiče od njih samih. Ali ipak našim čitateljima činit će se nemoguće, kad im kažemo, da je najljepši ženski nakit, to jest naušnice, otkrio jedan čovjek, i to tiranin.

Evo u kratko povijest naušnica:

Neki tiran u Aziji htio je vrlo strogo kazniti raine zarobljenike. Odluči i naredi, da im se probuše uši i da ih se tako začavla uz vrata gospodareva. Naravski, da su nesretnim ljudima uši ostajale probušene, kad bi ih oslobodili od gospodarevih vratiju. Taj ropski biljeg nisu mogli skinuti, jer u rani na njihovim ušima stavljahu krvnici jedan komadić drva. Kad su zarobljenici postali sasvim slobodni, oni su dizali komadić drva, a mjesto njega staviše zlatni ili srebreni nakit oslobodjenja.

Eto, tako nastadoše naušnice, koje poprimiše žene onog vremena do danas. Tekom vijekova naušnice su bile raznog oblika, veličine, cijene i ljepote. Možemo još i to kazati, da nikada naušnice, pa ni u doba Kleopatre nisu bile toliko skupe kao danas. Valda su i žene ropkinje, koje hoće slobodu?

Jugoslaven — najveći svjetski kipar.

Velika američka ilustrovana smotra »Vanity Fair«, koja svakog mjeseca izlazi u New Yorku, u svom zadnjem broju donosi sliku velikog jugoslovenskog umjetnika Ivana Meštrovića i devet ilustracija, koje predstavljaju razne Meštrovićeve radnje izvršene u spomen-kapeli porodice Račić u Cavtatu. Svaka je ilustracija popraćena posebnim opisom, a izmedju njih utisnut kratki članak, u kome se kaže da je Meštrović najveći kipar svijeta. To je nešto što diže ponos svakom Jugoslovenu — svakom Hrvatu, Srbu i Slovencu.

Prerano se oženio.

U jednom selu skradinske općine u Dalmaciji oženio je seljak Obrad Lalić svoga sina Gujetiju, rodjenog 16. decembra 1911. godine sa djevojkom rodjenom 28. novembra 1919. god. Vlasti, kad su doznale za ovaj brak, istupile su protiv oca mladoženje i oskrbnika djevojčice. Brak je sklopljen radi djevojčina miraza.

Sedamstogodišnjica utemeljenja franjevačkog reda.

Pred nekoliko se dana navršilo sedam stotina godina, odkad je papinskom bulom, potvrdjen red franjevaca ili kako su ih onda zvali mala braća (fratres minores mimoriti). Osnivač je toga reda sv. Franjo Asiški »pater seraphicus«. On se rodio u Assisiju u Umbriji od oca Pietra Bernardone, bogata trgovca. Već u mladosti vidjela su se kod sv. Franje dva izrazita svojstva: težnja za zemaljskim užicima i veliko milosrdje. Prošavši veliku unutarnju i vanjsku krizu, nastojao je da ublaži život jadnima, siromašnima i bolesnima, naročito gubavcima. No kako je u tu svrhu rasipavao očev imetak, on ga protjera i sv. Franjo je skupljao milodare, od kojih je pomagao sirotinju i obnavljao crkve. Čuvši propovijed iz Matijina evandjelja, našao je svoju misiju u tome, da živi u potpunom siromaštvu i da pomaže bijednike. U tome je brzo našao sljedbenike, koji su najprije propatovali Italiju, a zatim i ostale zemlje. Spoznavši važnost propovijedanja tih nauka odobrio je papa Inocencije III. red Franje Asiškoga (god. 1209. ili 1210.) usmeno, a pismeno je bio potvrdjen taj red papinskom bulom pri koncu godine 1223. koju je izdao papa Honorije III.

Guska služi kokoši kao ladja.

U jednom selu u Engleskoj sjedjela je kvočka na guščjim jajima, pa je izlegla mlade guščiće. A guščići kao guščići stali su odmah da bježe u potok i po njemu da plivaju, a vodila ih je jedna stara guska. Kvočka je kao luda trčala po obali potoka, ali guščići nisu za nju marili. Napokon joj se stara guska smilovala, te legla jednoga dana na zemlju, a kvočka joj sjela na ledja. Zatim je guska zaplivala po potoku, oko nje guščići, a stara kvočka se vozila guski na ledjima sva sretna, što se nalazi medju svojim guščićima.

Papine gore.

U talijanskim gorama Alpama nazvan je jedan dio imenom sadašnjega pape Pija XI., jer je on, dok je bio još mlad svećenik, mnogo volio obilaziti po gorama.

Seljak našao škrinju punu zlata zakopanu u svom polju.

Neki seljak u Italiji kopao je u svom polju, pa je iskopao sanduk, u kome ima zlata za 3 milijune lira.

70 hiljada franaka za prevoz trupla Karla Habsburškog.

Austrijski i madžarski monarhisti dobili su u Parizu zajam od 70.000 franaka za prevoz trupla Karla Habsburškog sa Madeire u Beč. Bečki su monarhisti htjeli da Karlovo mrtvo tijelo smjeste u obiteljsku grobnicu kod kapucina, no austrijska je vlada doznala, da monarhisti kane tu zgodu upotrebiti za demonstraciju, pa je prevoz zabranila.

Fatalna zamjena.

U selu Cuena u Španiji desio se nedavno slijedeći interesantni slučaj: Neka majka i kći rodile su slučajno u isti sat svaka jedno dijete. Veliki broj rodjaka okružio je sretne majke, a djeca su putovala iz ruke u ruku, jer je svaki rodjak htio, da bar jedamput poljubi i iz bližega pogleda nove pridošlice u familiji. Činjenica, da su se ujak i nećak rodili u isti dan i isti sat izazvala je medju rodjacima naročito raspoloženje. To ljubljenje i ogledovanje djece potrajalo je oko jedan sat, no onda je nastupila nenadano neugodna tišina. Koje je dijete ujak, a koje nećak? U onom komešanju djeca su zamijenjena i nitko više nije znao da raspozna ujaka od nećaka! Stvar je konačno riješena tako, da su matere uzele djecu onako na slijepo. Tako ta siromašna djeca ne će nikada znati, koja im je od ovih žena mati, a koja baka, a nećak će eventualno biti sam svoj ujak. Majka može da postane baka svom vlastitom sinu. Komplikacija će biti još veća, kad se iz Argentine vrati muž kćerke, koji ne će znati da li pozdravlja svog sina ili svog šurjaka!

Prisilno vjenčanje u Turskoj.

Iz Angore javljaju da je tamošnja vlada, u cilju pomnoženja pučanstva u Maloj Aziji, predložila skupštini ovaj zakon: 1. Svaki je turski podanik dužan da se, najdalje do 23. godine, oženi. 2. Svaka je turska obitelj dužna da se bar svake treće godine pobrine za porod novog djeteta.

Najsmiješniji sabirač svijeta.

U posljednje se je vrijeme raširila strast za sabiranje nekih stvari i to osobito kod bogatih i blaziranih ljudi. Oni sakupljaju ne samo leptire, pauke, marke, stare povelje, stare novce, lonce i kosti pradavnih životinja, nego i takve stvari, koje su za čovjeka zdravog razuma ako ne lude, a ono barem smiješne. Tako londonski bankar Charles Rotschild sabire buhe s najraznovrsnijih životinja od južnih pingvina i majmuna do sjevernih irvasa. Do sada već ima zbirku od neko 10.000 raznih buha. Za nekoliko buha neke male polarne zvjerke dao je oko 250.000 lira. On je dao i objašnjenje o svojoj zbirci veleći, da se buhe psa, vuka, mačke i čovjeka sasvim medjusobno razlikuju i nijedna od njih ne prelazi na drugu životinju. Najveća vrst buhe, koja je dugačka skoro 6 milimetara živi na krtici. Čudne su buhe s vrapca, žirafe, slona i nosoroga, a najčudnovatija je buha na naboruši surinamskoj.

Mašina ljubavi.

U vrijeme čuda moderne tehnike, evo doživljujemo i jedno novo čudo: mašinu ljubavi. Američke novine su bile donijele, a sada tu vijest i potvrdjuju, da je napravljena jedna mašina, po kojoj se stalno može znati, da li žene ljube muškarce ili ne. Ta čudna mašina ljubavi zove se »Floruskop«. Prije nego žena dodje na taj stroj, mora uzeti mlijeka i još neka pića. Po toj mašini esperimentišu se sa uspjehom osjećaji žena. »Floruskop« izumio je jedan študent iz Colorada.

Savez punica.

Danas je došlo vrijeme da se svatko organizuje. Pa ni punice nisu htjele da ostanu jedine neorganizovane, već i one se organizovaše. Naravno u Americi, a onda će možda i u Evropi i ostalom svijetu.

Čudnovati lov na divlje patke.

Dva franceska lovca uputila su se u lov na divlje patke, sjela u ladju te krenula vodom, koja je od prošlih kiša dobrano nabujala. Ova su se dva originalna lovca oboružala umjesto lovačkim dvocjevkama — automatskim topovima! Uspjeh je bio silan, jer je kod prvog hitca palo do 20 komada ove gušiiozne pernate divljači. Ali je efekat u čamcu bio još senzacijonalniji. Top je prasnuo takvom eksplozijom, da se čamac prevrnuo a vejnim je lovcima jedva uspjelo, da se dokopaju obale, izvrgavajući svoj život vragometnoj opasnosti, radi jake i silovite struje.

Jugoslovenska trgovačka mornarica i tršćanska luka.

Jugoslovenska trgovačka mornarica zauzima izmedju svih država drugo mjesto. Na prvom je mjestu Engleska, na trećem Njemačka, na četvrtom Holandija, na petom Grčka. Amerika stoji na šestom mjestu. Od 1. januara do zaključivo 30. septembra o. g. došlo je u Trst 204 parobroda i 54 brze jedrenjače pod jugoslavenskom zastavom sa ukupno 113.733 tona. Godine 1922. ušla su 253 jugoslovenska parobroda i 89 jedrenjače sa ukupno 75.741 tona. Tako zaostaje broj parobroda za prvih devet mjeseci ove godine za brojem parobroda za isto doba 1922., zanimljivo je, da je tonaža razmjerno znatno veća. Najveći promet brodova bio je u mjesecu julu, a onda slijede mjeseci avgust, januar i april.

Šaljive crtice.

DRUGI ČOVJEK.

Čića-Gaja imao je običaj kad podje ujutru u krčmu, da ište odmah dvije bočice rakije. Nekome kojı je to posmatrao bilo je to čudnovato i zapita za uzrok, zašto čića-Gaja tako radi. Ali ovaj mu brzo rastumači ovako:

— Vidite, ja sam prije rakije utučen i težak; kad popijem bočicu rakije, odmah sam drugi čovjek, [illegible] pa sad molim vas: zašto ne bi i taj drugi čovjek dobio jednu bočicu rakije?

LIJEPA SLUŽBA.

Došla djevojka sa sela, da se pogodi kod tvrdice u službu. On joj poče sladiti, kako će joj dobro biti kod njega:

— Gladna ne ćeš biti nikad: kad skuhaš jela, čorba je tvoja. Kad pojedemo gusku, sjetit ćemo se i tebe. A ni posla ne ćeš imati mnogo. Počistiš kuću — odmoriš se, pomuzeš kravu — odmoriš se, skuhaš ručak — odmoriš se, opereš košulje — odmoriš se itd. Ali takovih poslova naredjao je on još vazdan: kad bi ih sve svršiti htjelo, nikad ne bi odmora bilo.

NIJEMA GOVORI.

O svetom Nikoli jedan mali Baraćanin stade pred crkvu da prosi. Kad se služba svršila, i ljudi počeše se svojim kućama razilaziti, niko ni da pogleda dječaka. Kad već i posljednji iz crkve izidje — reče sasvim zlovoljno deran: »ta udijelite i meni nijemom!« Zvonar baš zatvaraše crkvu, te čuvši šta govori — reče mu: A kako si nijem, kad eto divaniš? Deran odgovori: — Ne znam, tako mi Boga više ništa kazati, već samo to, pa ako ne vjeruješ, pitaj našega popu.

* * *

TAKO SE DRŽI ZADATA RIJEČ!

Čića Gaja lupa sa ulice u prozor od krčme i ište pô litra vina. Krčmarica otvara prozor pa ovako veli: — O za Boga, čića Gajo, ovo je već četvrta pola litre, što vam kroz prozor dajem, — zašto ne udjete unutra?

— »Šuti, dušice moja, znam ja šta radim« — odgovori čića Gaja. Ja sam se naime mojoj ženi zavjerio, da ne ću više nikad u krčmu.

* * *

U GOSTIONICI.

Gost: Koliko istočite vi vina na dan?

Gostioničar: Bome, gospodine, hvala Bogu, od nekog doba istočim ja po pet buradi na dan.

Gost: Vidite, vi biste vrlo lako mogli istočiti dnevno po šest buradi.

Gostioničar (obradovan): »A molim vas, na koji način?«

Gost: Kad biste nam sipali malo punije čaše.

* * *

NE ZNA ŠTA MU FALI.

Jedan čovjek podje doktoru da ga pregleda, jer se nije baš najbolje osjećao.

Doktor, pošto ga je pregledao, zapita ga: Možete li jesti?

— Ja jedem kô kurjak.

— A možete li raditi?

— Radim kô magarac.

— Možete li spavati?

— Spavam kô medvjed u zimi.

— Možete li vode piti?

— Ta pijem kô vô.

— E, molim vas, kad vi jedete kô kurjak, radite kô magarac, spavate kô medvjed a pijete kô vô, — onda vi idite k živinaru, neka on vidi, šta vam fali.

* * *

SELJAK I DOBAR APETIT.

Pošao nekakav Hercegovac u Dubrovnik s vunom, a pošto je prodao i kupio, što mu je trebalo, upita svoga ortaka: — »Ma, tako ti Božića, kaži mi što ova dubrovačka gospoda sve jedan drugome, kad se sretu govore, »Bon apetito«? Kaže mu ortak: Ovaki je običaj svuda po gradovima, da prijatelj prijatelju čestita ispred podne — apetit. — Ma šta će reći »apetit«? — Znači, da ogladiš, pa da više izjedeš. — Pa što? Zar Latini ne mogu nikad ogladnjeti? — Ne samo Latini, nego i rišćani imaju ovaj običaj, reče ona; drugi. Stane se Hercegovac krstiti: — Bog s nami i angjeli božji! Jeli ovo svijet naopako? — Ma kako naopako, jesi li lud? upitaše ga oni ortak iz Dubrovnika. — Nijesam ja lud, nego ti i svi oni, koji želite jedan drugome glad, a mi se bojimo gladne godine više no od kuge!

* * *

SAVRŠENO POD PAPUČOM.

Poseta: A kako je sa vašom glavoboljom, gospodin Jovo?

Jova: Jel' ženo boga ti, kako stoji s mojom glavoboljom?

* * *

ŽAO MU JE.

Muž došao poslije ponoći iz krčme kući, pa kad je legao on poče duboko da uzdiše. Žena se usudi da ga zapita: — Je li čovječe, tebi je kanda nešto teško, nešto žao?

— Tako je.

— Pa reci mi, potuži mi se.

— Znaš ženo, danas je pivo vanredno dobro bilo, pa sad mi je žao, što nisam bar još dve čaše popio.

NEMA VIŠE DA BIRA.

On: Reci mi, molim te, kako je to, da si mi odmah u početku našeg poznanstva tako rado izašla na susret?

Ona: Jer mi je mama rekla, da više nemam šta birati!

* * *

SELJAK I ADVOKAT.

Prvi put u svom vijeku otide nekakav seljak u obližnji grad da koješta proda i da za one pare kupi brašna i soli za kuću. Pošto je prodao, ulieze u grad da razgleda što nije nikad prije vidio, pa vidi gdje u nekakvu kuću ulazi svakojaki narod, te će upitati jednog od njih: — Kamo idete? Jeli to crkva ili pozorište? — Ni jedno ni drugo, odgovori mu nepoznati, nego ovdje stoji advokat. — A što je to advokat? — To je čovjek kao i ostali ljudi, te prodava za pare pamet. Otide i on, da vidi, šta je i sjede pred odaju, pa pošto je advokat sve ljude od sebe opremio, upitat će i ovog seljaka: Šta ti hoćeš? Imaš li kakvu pravdu s kime? Prodaješ li što ili kupuješ?... itd. A seljak sve kazuje, da nema. — A da šta hoćeš od mene? — Milo mi te vidjeti i pitati, po što prodaješ pameć? Advokat vidje prostotu seljaka, pa će ga upitati: Kako ti je ime? — Cvjetko. — A prezime? — Drekalović. Ovo zapiše i još nešto, pa dade mu govoreći: — Daj mi platu. Seljak mu dade, a pisamce zavi u krpu, pa u njedra. Kad se vrati kući i pošto večeraju, reče mu žena: — Ajde da unesemo žito s guvna, bojim se da ne pane kiša večeras. Kućna čeljad ne pristanu; neko veli, ne će kiša, a neko: ostavimo do sjutra! Seljak zaviče: — Stante, stante, imam ja u njedrima pamet za svaku rabotu. Zovne popa, i dade mu pismo. Kazuj, pope, što pamet kaže! Pop čita: — Cvjetko Drekalović, što god može učiniti danas, neka nikad ne ostavlja za sjutra. — Ha, poviče Cvjetko, što će reći pusta pamet! Alaj mu bila plata! Svak na posao!

* * *

KAKO SE MOŽE OPITI.

Supruga: Ala za Boga, čovječe, kako si se mogao tako opiti?

Suprug: Halt! Čekaj, da te nešto pi-pi-pitam. Jesi-li-ti-ti-ti kad god popila tri litre vina?

Supruga: Nisam.

Suprug: E, da bogme da onda ne znaš, kako se mož-e čovjek o-o-o-piti.

* * *

NE SPADA U NJEGOV DJELOKRUG.

Gospodar (noćnom stražaru): Eno tamo leži neki pijan čovek, otpremite ga kući.

Stražar: Ja bih to već učinio, ali on leži dva centimetra izvan moga rejona.

* * *

NEMA TOLIKO ŽLICA.

Liječnik: Dat će te bolesniku svakog sata po jednu žlicu.

Žena: Joj, gospodaru, a gdje ću naći tolike žlice?

* * *

U LJEKARNI.

Ljekar: Dodjite za pô sata kasnije, lijek se prvo mora kuhati.

Seljak: Ta mani se kuhanja! Daj ti meni ljekariju mâ presnu, pa će to moja baba kod kuće već skuhati.

* * *

DA MU UPIŠE «ZA DOBRO».

Čifutin (svome dečku): Uvidjam da nisam imao pravo, što sam te ćušio.

Sin: Pa upiši mi je za dobro, tatele!

* * *

NA STAVNJI.

Bila stavnja. Neki zdrav i krupan momak htjede na svaki način da mu telećak ne žulji ledja, pa izmisli, da se načini gluh pred asentacionom komisijom. Komisija motaj ga onamo, pitaj ovo, pitaj ono, a moj ti braca gluh pa gluh! »Nesposoban« viknu mu i dadu znak da izadje napolje. Pun radosti poleti napolje; kad al' kod vrata ga dočeka jedan šaljiv doktor, koji je znao za te razne momačke majstorije, pa će mu smješeći se tiho prišanuti: A od kad si gluh, prijane? Na što se ovaj zbunjen prevari te polako doktoru odgovori: — Ima već dvije godine. A moj ti doktor s njime pred komisiju i vikne: — Tauglich, felt im nichts!

STARI KASTAVSKI DOKUMENT.

Medju spisima pok. profesora Matka Mandića nadjena je stala listina iz godine 1251, napisana na starinskom papiru i sa starim hrvatskim pravopisom. U njoj stoji napisano ovo:

«Mi Marco Smisglievich, sudac gosposcki od Leta, i Luca (Luka) Neverovich Sudaz comunscki od Leta cinimo puno verovanje sven i sfacomu pred koga ovo nasse Pismo doslo bude, kako mi za nase verno i Hrabreno usdersanje suprot nepriatella Derzave Cessarstva Rimskoga smo milostivo zadobili ne samo Veliki Privilegi od nassega Prisfetlega Zessara Carla Pervoga, nego joschie i jedno strahovito Orusje cza zovu Lumbarda i za svun spravun za ovo strasno orusje, za ki sfersetak sckupili smo Svet Veli i mali za provat tu strahotu, kamo i va ki krai mi gnu s magnun scodun i, smagnem strahon mogli ishititi i tako poczesse jedni govorit da bi najboglie billo gnu va more ishititi. Tada vapiu oni od Voloskoga i od Opatie, da ovo se nima cinit zichiu da nebi gnin Ribe isbegle, czemu pristupilje Gospodin Capitan cichiu ribarie gosposcke u Preluku. Onda poczese mislet da hote tu Lumbardu ishitit va Goru, onda vapiju sfi Svetniki i Starei da to nimase cinit cichiu da gnin nebi od straha svi Puhi is Gore pobegli, i tako najsada bilo je skupno odluczeno, da ova strahovita Lumbarda se ima ishitit va Vert Gospodina Plovana, i tada pripetisse czudo veliko, da balota od te Lumbardi je probila dva Pera od Brosque, i tretem Peru je balota zastala, a cza pak vechio chudo bisse, da strahoviti glass od te Lumbarde czul se je va Gore tri dni vapijuch Trutumbee, Trutumbee, Trutumbee.

Ovo nasse oczito sfedozanstvo mi zastavgliamo na ispomenutje nasseh Posledniki, radi da kada bi oni tu Lumbardu videli na Cimitere Svete Jelleni, da oni snat budu priveliku krepost te strahovite Lumbardi.

Ucigneno va nasem Gradu Castua na dan per‹v›i Apla 1251

Marco Smisglievich Sudaz gosposcki
Luca Neverovich Sudaz od Leta

Napomena: ca — čitaj ka, cu — ku; co — ko; cz — č; f — v; s — više puta kao z.

Zrnje biserovo.

Ne želi sve što vidiš, ne vjeruj što čuješ, ne govori sve, šta možeš, na sve se odlučuj, što ti se svidja, ne budi poznat svima, s kojima se susrećeš, ne budi povjerljiv sa svima, koje poznaješ. Osim toga: zaboravi na izgubljene stvari, prošle stvari pusti da prijedju kraj tebe — i bit ćeš mudrim.

Književnost i umjetnost.

«Učiteljski list» o našem novom koledaru.

U zadnjem broju «Učiteljskog lista» čitamo:

«Narodni koledar «Franina i Jurina» izašao je i ove godine nakladom tiskare «Edinost» u Trstu. Mi ga s naše strane toplo preporučamo našem učiteljstvu molbom, da ga širi i raspačava medju našim narodom, komu je i namenjen. To i zaslužuje taj zaista pučki koledar, a s druge će strane našem seljaku biti jedina knjiga i priručnik, koji će mu izvrsno poslužiti, pošto je sastavljen prema duhu, težnjama i potrebama našeg istarskog Hrvata. Tu će on naći sve što rabi u praktičnom životu: zabavu i pouku, med kojom ističemo gospodarsku. Mi pučki prosvjetitelji dužni smo bez obzira širiti ovaj koledar te uznastojati da dodje u svaku kuću, koja u današnje prosvjećeno doba ne može da bude bez jednog koledara. — Nije za naše obitelji dosta od dobe u ruke kakav zidni koledarčić; današnje prigode i nezgode, te potrebe iziskuju i nalažu, da naše ljudstvo dobi u ruke i čita knjigu-koledar, što će ga poučiti a ujedno i oduševiti te pomoći mu uzdržati se u borbi života, a da ne smalaksa. Neka ga svi čitaju: i djeca naša, i žene, majke, ne samo muškarci, tà svi, svi će u «Franini i Jurini naći svak za sebe mnogo lijepa i dobra i pametna!

Darovi

za fond «Istarske Riječi»:

Gosp. L. Tomičić iz Trsta daruje za fond našega lista 10 lira. — Srdačna hvala! Ugledali se i drugi!

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI.
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.

Mali oglasi.

Širite „Istarsku Riječ“!

†

Tužnim srcem javljamo cijeloj rodbini, znancima i prijateljima prežalosnu vijest, da je naša premila supruga, majka, sestra

JULIJANA SURAN

supruga sud. nadsavjetnika

u 48. godini života nakon duge i teške bolesti blago u Gospodu preminula, danas u 1¼ sati u noći.

Sprovod kreće iz kuće žalosti Kralja Tvrtka I (kod Marijinog Dvora) u nedelju 16. o. mj u 3 sata po podne na rimo-katoličko groblje u Koševo.

Misa zadušnica čitaće se u ponedeljak u 7 sati u jutro u rimo-katoličkoj katedrali.

SARAJEVO, 15. decembra 1923.

Suprug: **Ambroz,** sudski nadsavjetnik — Kćeri: **Lenka, Lujza, Marija, Ina**
Braća: **Stjepan,** pokr. škol. nadzornik, **Milan,** kapetan I. kl.
Sestra: **Ema Ratković** — Zet: **Venceslav Antoniazzo,** sudac.

Ljubljanska kreditna banka v Ljubljani

Objava i poziv

NA

subskripciju novih dionica XIV. emisije

Na temelju zaključka glavne skupštine od 6. maja 1923. povisila je Ljubljanska kreditna banka iz ažijskog rezervnog fonda dioničku glavnicu **od 25 na 37 ½** milijuna dinara bez svake naplate dioničara putem povećanja nominalne vrijednosti svih izdanih 250.700 dionica od din. 100·-- na din. 150·--. Od glavne skupštine od 15. decembra t. g. ovlašteno upravno vijeće Ljubljanske kreditne banke provadja **povišenje dioničke glavnice od 37 i pô na 50 milijuna dinara izdanjem 83333 novih dionica po din. 150·— nominale** pod slijedećim uslovima: 1. Dosadašnjim dioničarima prepušta se 41.666 dionica u nominalnom iznosu din. 6,249.900, tako, da imadu pravo po svakih 6 starih dionica optirati jednu novu po tečaju din. 175 tel quel. Za izvršenje opcije moraju predložiti dioničari stare dionice bez kuponskih araka na blagajne niže navedenih zavoda za prebiljegovanje.

2. Odlomci ispod 6 dionica ne dolaze u obzir.

3. Protuvrijednost svih subskribovanih dionica plativa je najedamput kod subskripcije.

4. Subskripcija traje od 20. decembra do uključivo 30. decembra ove godine za uredovnih satova i to za Italiju na blagajni

Ljubljanske kreditne banke, podružnice u Trstu
Ljubljanske kreditne banke, podružnice u Gorici

5. Provedbu ove emisije zajamčuje naročiti garancioni sindikat.

6. Posjednici novih dionica udioničtvuju na dobitku te na svim pravima, koja pripadaju dioničarima počamši od 1. januara 1924.

7. Nove dionice izručit će se subskribentima po glavnoj skupštini na mjestima, gdje su dionice upisali.

UPRAVNO VIJEĆE.

Broj 51 Poštanski tekoči račun. (Conto corrente colla posta.) **U Trstu, 27. decembra 1923.** Pojedini broj **20** cent. **God. I.**

„Istarska Riječ“

Izlazi svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donaša literarni prilog „Mladi Istranin“. Pretplata za tuzemstvo iznaša 15·— lira na godinu, a za inozemstvo 20·— lira. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 20/I. Telefon: 11-57.

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku istarskog naroda.

Ovo već nije ni srednji vijek...

Ovo zasjeca dublje, u tamniju vremensku noć, u vijekove grube tiranije i najcrnjeg despotizma.

Ne pitamo da li se sjećate Krna. Nas ona mrka planina pritište svom golemom snagom svojom i pritiskat će nas dok bude u nama živ osjećaj povrijedjena ponosa i dostojanstva ljudskog. Kad se jednog dana našlo, da je onaj neki spomenik na njemu oštećen, mi smo iskreno požalili i odsudili čin i rekli: nek se pronadje krivac i neka mu se po pravdi sudi. I još smo savjetovali, nek se u toj stvari niko ne prenagli, jer nije isključeno, da je onaj spomenik oštetila strijela, to više, što je one noći bijesnila vanredno strašna oluja.

Naš glas ostao glas, što vapi u pustinji. Vlasti, umjesto da dogadjaj savjesno i svestrano istraže, pustile su ulici, da ona sama sudi. I ulica je sudila: svi se još živo sjećamo — kakav je bio njeni sud. Prijek i bezdušan. I pošto su već neka slovenska sela bila poharana, mnoga dobra uništena, onda se digla vlast s fermanom, u kome se pozivao sav narod iz okolice, da za onu štetu na Krnu «pruži doličnu zadovoljštinu».

I dogodilo se, da je sav narod iz bližih i udaljenijih sela morao da se u povorci penje na brijeg i da čini, sve što mu se nalagalo. Od straha, da im ne popale kuće, da im ne unište ono malo imutka, pridružili se povorci mnogi starci, žene i djeca. Bilo je to ljuto poniženje, upravo sramotno poniženje za sve one mirne i nedužne ljude. Sav je onaj naš ubogi svijet, gušeći u sebi svoj težak bol, škripao zubima, a italijanske su novine pisale, da je ono bio — «impozantan prizor...»

A mi pitamo: kako bi se pak zvao taj prizor, da se odigrao prije 60—70 godina pod Radetzkim i da su u onoj sramotnoj povorci bili mjesto sadašnjih bespravnih Slovenaca — ondašnji bespravni Italijani?...

Ali od Krna nije prošla ni godina dana, a spomenik na Krnu na novo uredjen bio je nanovo — oštećen. Ovaj put su i sami Italijani morali da priznadu, da je štetu prouzročila strijela s oblaka...

Od Krna nije prošla ni godina i pô — i već je za njim slijedila Lipa. U školi toga maloga seoca neko je oštetio kraljevu sliku a možda i još štogod. Tko je to počinio — ne zna se pravo. Mogao je biti kakav zanešenjak, kakav zločinac, kakav abnormalan čovjek. Takovih individua ima svaki narod — imadu ih i Italijani, a i mi. Kako li je bilo strašno ono, što su negdje lani počinili neki italijanski zlikovci u Dianinom kazalištu u Milanu, ali nema na svijetu čovjeka, koji bi za onakovo djelo pozvao na odgovornost ni italijanski narod ni bilo koju italijansku stranku.

A ono u Lipi mogao je da počini i koji **treći,** koji bi htio da u mutnome lovi.... Sve je moguće, osobito u ovo naše nečovječno doba! Ali postavimo, da je onu nepodopštinu u Lipi počinio koji naš čovjek. Tu je vlast, da povede istragu, tu je sud, da krivcu sudi. Tako se dogadja svuda u kulturnome svijetu, tako se je dogadjalo i u pokojnoj Austriji — u onoj Austriji, o kojoj i Italijani govore i pišu, da je bila tiranska i zlopaka. Svi znamo, kako je u Austriji osoba careva bila nada sve sveta i uzvišena. U Austriji mogao si se nabacivati blatom na sve, što si vidio i čuo, ali teško tebi, ako si se drznuo, da samo malo povrediš posvećeno ime Franca Jožefa! Uza sve to dešavalo se — i dosta često — da bi osobito djaci — naši i italijanski — zamazali u školi i na ulici kraljevu sliku ili je proboli ili na njoj napravili kakav drugi kvar. Svega je toga bilo i u Trstu i u Trentu i u Kopru i u Puli — pa i u Zadru i na Rijeci — ali niste nikada čuli, da bi austrijska žandarmerija ili policija, (koja je bila upravo užasna) silila starce, djecu i žene, da se u povorci penju na bregove i da nekakvim čudnim, u svijetu još nevidjenim cerimonijama daju «zadovoljštinu» za nešto, što nisu počinili niti su imali na kraju pameti da počine.

Mi imamo velikog pjesnika, Nazora, koji je svojim besmrtnim stihovima ovjekovječio dalmatinske i istarske «galeote». Ako se jednog dana nadje pjesnik ili umjetnik, koji bude perom ili dlijetom ili kistom ostavio potomstvu sliku ovakovog jednog narodnog poniženja i ako jedna takova umotvorinama ostane kao spomenik, koji će svijet vječito podsjećati na jedan oduran zulum — mi ne ćemo biti krivi.

Na pragu nove godine

Do par dana stupit ćemo u novu godinu. Što će nam donijeti nova godina, to sam Bog znade. Ipak držimo, da se ne ćemo prevariti, ako već danas ustvrdimo, da će nam nova godina donijeti novo razočaranja.

Godina 1923. ostat će crnim slovima zabilježena u historiji istarskih Slavena. U ovoj godini nismo imali niti jednog veselog dana. Svaki dan smo doživjeli novo razočaranje, novu nepravdu.

Najveći udarac bio nam je zadan na školskom polju. Vlada nam je u puljskom, porečkom i lošinjskom kotaru zatvorila i potalijančila sve pučke škole, a u ogromnoj većini i u ostalim kotarima. Osim toga su svi prvi razredi potalijančeni, tako da danas ne postoji u Istri niti jedna srpsko-hrvatska ili slovenačka škola. Naši učitelji i učiteljice otpuštaju u velikim masama iz službe i nadomještavaju sa italijanskim učiteljima, koji muče našu djecu i koji ne poznaju našeg jezika. U Lanišću je neki italijanski učitelj do krvi smlatio jednog našeg mališa samo za to, što ga je pozdravio u srpsko-hrvatskom jeziku sa «Hvaljen Isus...» Sličnih slučaja ima drugdje.

Iz mnogih naših crkava istjeraše naš mili materinjski jezik, a s njime i naše narodne svećenike. Mjesta naših narodnih svećenika bivaju popunjena sa italijanskim svećenicima, koji mrze naš narod i njegove svetinje. Srce nam se para, kad vidimo, kakvi se prizori dešavaju u crkvama onih mjesta, u kojim se nalaze ti potonji svećenici.

Naši ljudi bili su kroz cijelu godinu lažno denuncirani i mučeni strašnim mukama. Mnogo je bilo i takovih, koji su se morali i po šumama skrivati. Inače je svakog dana bio u opasnosti život i imetak našeg čovjeka. Prava ne uživa nikakva, jer mu je sve oduzeto. Radi toga nema danas više staraca na mudrom razgovoru, a niti odjekuje pjesma sa ustiju pastira nit se smješi mladenačko lice. Svuda tuga i žalost, jauk i plač.

Dok drugi narodi nabrajaju koncem svake godine korake svog kulturnog života, mi opet moramo zabilježiti stupnjeve na koje su nas bacili nosioci kulture. Naša prosvjetna društva nisu smjela ni ove godine da nastave svojim prijašnjim radom.

Ni u gospodarskom pogledu ne možemo da se ni najmanje pohvalimo sa ovom godinom. Ljetina je bila u mnogim krajevima vrlo loša. Pučanstvo je zapalo u velike dugove. Vino leži u konobama, jer nitko ne će da ga kupi. Bijeda se pojavila u svim seljačkim kućama, a vlada mjesto da priskoči našem bijednom seljaku u pomoć, ona mu je naložila na pleća nepodnosive poreze i ostale terete. Radnici su ostali bez posla, jer nema nikakve zarade. Mnogo ih je moralo zapustiti svoju dragu domovinu Istru, natopljenu krvlju i znojem naših pradjedova, te se iseliti u daleki strani svijet «trbuhom za kruhom». Život je veoma težak. Ali unatoč svega toga oni koji mogu ostat će i nadalje u ovoj tužnoj zemlji — na svojoj rodjenoj grudi, koju strastveno ljube, jer je to njihova djedovina.

Naša je bilanca na zaključku stare godine žalosna, zapravo porazna. Ali unatoč svega toga ne smijemo klonuti duhom, jer će i nama osvanuti bolje dani. Hoće, samo ako sve svoje sile posvetimo dobrobiti našeg naroda! Zato združimo se proti svim pogiblima! Ljubimo se medjusobno, potpomažimo jedan drugoga i bježimo od svakoga koji nas potiče na mržnju! Pokažimo pred cijelim svijetom, da smo dostojni svojih prava, i nastojmo, da iščezne u borbi za narodni opstanak svako osobno pitanje! Istrani! Idimo samo onim putem, koji nas vodi k luci spasa!

„U sej vrime godišća...“ *)

U sej vrime godišća,
Mir se svitu navišta
Porodjenje Ditića
Od Divice Marije.

Od prečiste Divice,
I nebeske Kraljice,
Angjeoske Cesarice
Svete Dive Marije.

Diva sina porodi,
Djavlu silu svu slomi,
A kršćane oslobodi
Sveta Diva Marija.

U jasle ga stavljaše,
Majka mu se klanjaše,
I slatko ga ljubljaše
Sveta Diva Marija.

Angjeli mu služahu,
Novu pisan pivahu.
U njeg milost prošahu.
Svetom Divom Marijom.

U ponoć se Bog rodi,
Nebo i zemlju prosvitli,
Kako u podne svitlo bi,
Svetom Divom Marijom.

Zrak izadje zornice,
Od pričiste Divice,
Angjeoske Kraljice
Svete Dive Marije.

Svako svita stvorenje
Ima sada veselje
Za Isusa rodjenje
Od Divice Marije.

Oci u Limbu pivaše,
Kad te glase slišaše,
Da Bog rodjen bijaše
Od Divice Marije.

Slava Bogu višnjemu,
Gospodinu našemu,
I čoviku smirnomu
Svetom Divom Marijom.

Koji u tminah stajahu,
A svitlosti ne imahu,
Sina Božjeg čekahu,
Od Divice Marije.

Kog obeća Boga dati,
I na svit im poslati,
Ter ih s tmina puštati,
Svetom Divom Marijom.

Tog željahu viditi,
I s veseljem primiti,
Za s njim uvik živiti,
Svetom Divom Marijom.

Angjel pride nebeški,
Ter pastirom navisti
Prevelike radosti
Od Divice Marije.

O pastiri tecite,
Stada vaša pustite,
Sina Božjeg vidite,
Svetom Divom Marijom.

Tad pastiri podjoše,
Sina Božjeg najdoše,
Ter mu hvale dadoše,
Svetom Divom Marijom.

Slava Bogu višnjemu
Gospodinu našemu,
I čoviku smirnomu,
Svetom Divom Marijom.

Slavu višnju vidiše,
Ter se vele čudiše:
Bogu se pokloniše.
Svetom Divom Marijom.

I to čudo procvita
Nad tim kraljem od svita,
Koga uboga, čestita
Povi Majka Marija.

Kralj u jaslam ležaše,
A odiće ne imaše,
Jer ubožtvo ljubljaše,
Svetom Divom Marijom.

Tebe, Isuse, hvalimo,
Sveto Trojstvo slavimo,
Majku tvoju častimo,
Svetu Divu Mariju. Amen.

*) U sej t. j. u ovo, po starosl. jeziku.

Ne dajmo djece!

Teška nas je snašla kušnja...

I zadnji ostatak inteligencije, učitelj, dovršio je svoju misiju.

A sada je red na majkama i ocima, djedovima starim i bakicama, da drže djeci školu. Školu, čija se pisma ne mogu i ne smiju napisati, ali su neizbrisiva. Da udahnu u dušu meke zvuke pjesama, koje se ne mogu i ne smiju zapjevati, ali čiji će topli akordi za uvijek odzvanjati duboko u dušama, pa i u duši najokorjelijeg renegata.

Pjesme koje ne utišaše ni Gentile, ni Della Croce, ni najbjesniji progoni...

Očevi, majke, ne dajmo djecu!

D'Amelio o zadaći sudaca

U Italiji je prije bilo pet kasacijonih dvorova: u Rimu, Firenci, Turinu, Napulju i Palermu. Sada je za čitavu kraljevinu samo jedan, u Rimu. Razumljivo je, da se je ovu umjesnu preinaku primilo sa zadovoljstvom.

Prigodom dostojanstvenog i svečanog ustoličenja g. Mariana D'Amelia za prvog predsjednika kasacijonog dvora spojenih odsjeka, nadjoše se na okupu mnogi visoki suci i advokati i činovnici ministarstva pravde i drugi. Svak je s napetošću čekao riječ novog predsjednika, mladog ali učenog čovjeka. Najprije izrekoše govore generalni odvjetnik M. komendator Santoro, odsječni predstojnik kom. Nonnis, senator Scialoja, predsjednik savjeta advokatskog staleža, i kom. Clavarino, predsjednik disciplinarnoga savjeta zastupnika. Govornici istakoše predsjednikove vrline: karakter, poštenje, učenost, radove na znanstvenom polju, požrtvovnost. I zbilja mora da je na ono visoko i veoma važno mjesto i puno odgovornosti postavljen čovjek, kojega rese izvrsne odlike srca i uma. Kad je došao na njega red, izrekao je sjajan govor. U tom govoru rekao je izmedju ostalih i ove zanimive riječi:

«... La violenza con la quale il sentimento giuridico reagisce contro la lesione di un diritto è un indice della civiltà di un popolo. Ihering aveva ragione di entusiasmarsi del cittadino inglese che, in viaggio, a Vienna, litigò col suo albergatore per poche corone, e restò a Vienna a perdere tempo e grosse somme per difendere il suo diritto. In quelle poche corone che l'inglese difendeva, era contenuta tutta la vecchia Inghilterra, con la sua tenace volontà della protezione del diritto, quella che rappresenta la nota tematica della sua storia secolare e del grandioso progresso della sua vita sociale. Come nota lo stesso Ihering, colui che lotta per il diritto pubblico e pel diritto internazionale non è altri che colui che lotta pel diritto privato: le qualità che egli ha acquistato in questa ultima lotta, l'accompagnano nelle bataglie pel diritto internazionale e in quelle contro il nemico esterno. E' nelle basse regioni del diritto privato, nei piccoli rapporti della vita, che si raccoglie, goccia a goccia, e si forma questo capitale morale, del quale lo Stato ha bisogno per la sua missione. Il diritto privato è la grande scuola d'educazione dei popoli, e se si vuol sapere come un popolo difenderà i suoi diritti politici e la sua posizione internazionale, basta guardare come il semplice cittadino difende il proprio diritto nella vita privata...»

Kad je gosp. D'Amelio izrekao ove riječi, zacijelo mu je u pameti lebdila i stara istina, da je pravda jedna i da svuda i prama svakome i u svemu ona mora da bude jednaka, čista, vedra, nepokolebiva. A pogledom na nečovječno postupanje italijanske vlade prama narodnim manjinama, a naročito prama nama Slavenima, koji smo italijanski podanici, moglo bi se pomisliti, da je onaj govor bio držan u drugoj prigodi, da su one trijezne i pravedne riječi, donekle indirektno, bile uperene na držanje italijanske vlade i njezine više ili manje ugrijane i sentimentalne čeljadi, koje držanje ima da zgrozi u prvom redu suce, te svakoga, ko hladno i nepristrano misli i bez niskih egoističkih pretpostavaka.

I u istinu, kada se je prvi italijanski sudija, da potkrijepi svoju tvrdnju, da je naime žestina, kojom se juridički osjećaj opire protiv povrede prava, obilježje prosvjete kojeg naroda, pozvao na općenito uvaženi auktoritet glasovitog negdašnjeg goettingenskog sveučilišnog profesora Iheringa (čigovo je ime ostalo neumrlo s njegovih krasnih djela, od kojih je ovdje dosta spomenuti ono pod naslovom «Der Kampf ums Recht»), to jest, da je onaj veliki jurist imao pravo što je s entuziazmom naveo slučaj nekog Engleza, koji se je, na putovanju, u Beču, za malo kruna pravdao sa svojim gostioničarom, te ondje ostao i dangubio potrošivši mnogo novaca, da brani svoje pravo, — šta bi kazao za više od pol milijuna nas Slavena, kojima biva nanešena golema i nečuvena nepravda, da nam se bez milosti i silom otimlje ono, što nam je na zemlji iza Boga najsvetije: jezik, narodne škole i zastave — ono, što je i sama Austrija poštovala, i da bivaju otpušteni slavenski učitelji a na njihova mjesta postavljeni Italijani, koji ne znaju slavenskog jezika, i da u Rimu ne ćemo

više imati, regbi, ni jednog poslanika svoje narodnosti?

Nema dvojbe, da se gosp. Mariano D'Amelio i drugi italijanski suci, kao ljudi, ako su iskreni, kao što držimo da jesu, zgražaju radi tolikih nepravda, koje se nanašaju našem bijednom narodu u Istri, Trstu i Goričkoj. Svak vidi i razumije, da to nipošto nije na diku velikom i kulturnom narodu, koji se je, može se reći, do jučer borio za svoju slobodu i narodna prava i koji je sâm dok se nije ujedinio okusio verige teških nepravda.

Sudačka je vlast i u Italiji neodvisna. Ona je, ili bi morala da bude, nad strankama, pa su zacijelo i italijanski suci nepristrani, te dosljedno tome ne znadu za strast, za inad, za prkos, za strah, za mržnju, za samovolju. Pred očima su im jedino pravda i uspostavljenje povrijedjenoga prava, kakvogod ono bilo, dapače, kad je povreda teška i takova da uzbudjuje na revoltu najplemenitija čovječja osjećanja, kao što su ona što gore spomenusmo. Trebalo bi da se oni ne stežu na samo sudjenje po svome zvanju, no da kažući pravi put onima, koji mrze i zlo misle i rade i zavedenima, podignu bez okolišanja svoj glas: da se nikako ne tlači, ko ni kriv ni dužan ne može da se uspješno brani od grubog nasilja i od podmuklosti. I mi hoćemo da se pouzdamo, po onim zlatnim riječima prvog predsjednika rimskog kasacijonog dvora, koje se ne će, mislimo, raznijeti kao lišće što raznosi vjetar, pa da će se naći barem u vedrim krugovima italijanskih sudaca gdjekoji autoritativni glas, da će odvažno i neustrašivo slomiti koje koplje na obranu naših prava, imajući u tome na umu čvrsto i priznato načelo, da je oduvijek svakome narodu dato od prirode pravo na nacijonalni opstanak, u kome ima da se slobodno razvija — na ona sveta i temeljna prava, u koja niko ne smije ni da se prstom dotakne, pa ni gospodari ni njihovi miljenici.

Onaj velikodušni govor D'Amelia bio bi dostojan svakog priznanja i pohvale, te bi ga sa simpatijom slušao cijeli svijet, koji očito žigoše sve nepravde, koje sinovi italijanskog naroda nanašaju svojim inorodnim državljanima. A mi bismo im, a tako i naši narodni poslanici, koji se bore za očuvanje neprocijenjivih prava, bili blagodarni na onome, što bi oni uradili za tako uzvišeni i nesebični cilj.

Medjutim mi se nemamo mnogo nadati u preokret, to više, što je italijanskim vlastodršcima vrlo dobro poznato, što su pisali o slobodi toliki svjetski umnici, medju kojima i njihovi, koji su izjavili, da je sloboda svakom rodoljubu bila i jest nada sve draga. Navest ćemo samo što je napisao, ne baš od starijih, njihov književnik Lodovico Corio: «il più pregiato di tutti i tesori, la libertà».

A hoće li ikada doći do preokreta? Chi vivrà — forse vedrà!

DOPISI

IZ LANIŠĆA.

Kod nas ide zlo i naopako. U zadnje vrijeme Italijani čine velik juriš i na našu krševitu Ćićariju. Cilj je jasan: asimilacija naših slavenskih sela. K tomu cilju stupaju zajednički i civilne i crkvene vlasti. Civilne su nam vlasti poitalijančile hrvatsku školu i dovele amo italijanskog učitelja iz dolnje Italije, koji do krvi tuče našu djecu, ako ga pozdrave sa našim hrvatskim pozdravom: »Hvaljen Isus...« Crkvene vlasti opet rade na tome, da nas usreće sa italijanskim svećenikom. Mi smo se digli protiv jednoga i drugoga. U koliko će se vlasti obazreti na naše proteste, to će pokazati najskorija budućnost. Uostalom danas živimo u takvim vremenima, kad se ne smijemo zanašati na nikakva obećanja.

IZ KANFANARA.

Naš Božić bio je uistini tužan i žalostan. Božićnog mira nismo imali ni u crkvi ni izvan nje. Na Polnoćnicu došli smo u crkvu, da se pomolimo Bogu. Ali ni to nam nije bilo moguće. Najedamput banuše u crkvu opijena gradska čeljad, koja nas je upravo iznenadila sa svojim kričanjem i najgadnijim psovkama. Usred tog škandaloznog prizora pojave se pred oltarom tri italijanske gospodjice, koje su počele držati nekakvu italijansku propovijed. Naš vjerski ponos nije nam dozvoljavao da i nadalje gledamo u crkvi takve škandale, pa smo suznim očima izišli napolje. Zatim nam je župnik Andrettich sporučio, da se umirimo i neka dodjemo na božićnu veliku misu. Sporučio nam čak i to, da će se kod te mise pjevati i ona naša starinska pjesma: »U sej vrime godišća«. Mi smo mu, iako smo doživjeli s njime dosta razočaranja, povjeravali. U 10 sati došli smo k sv. misi. Kod sv. mise pjevali su naši stari pjevači. Srce nam je zaigralo od veselja misleći, da ćemo se barem sada moći u miru pomoliti dragom Bogu. Ali to naše veselje imalo je vrlo kratak rok. Iza sv. Evangjelja, koje je pjevao župnik Andrettich i koje mi nismo razumjeli, zapjeli su naši pjevači »U sej vrime godišća«, a župnik je počeo držati »ofer«. Nato je skočila gradska rulja na orgulje, gdje je svojom galamom onemogućila daljnje pjevanje našim pjevačima. Naš pobožni puk nije više mogao da podnosi takve škandale, pa je počeo da izlazi iz crkve. Čim so to opazili oružnici, jedni su skočili na vrata, da zabrane našem puku izlaz, a drugi su ostali pred oltarom. Dok je na vratima vladala najveća gungula, dotle je župnik uzalud čekao pred oltarom, da mu dodje koji na »ofer«. Medjutim kad je župnik uvidio, da uzalud čeka ljude pred oltarom, namigne oružnicima da idu s njime po crkvi. Oružnici su se dakako vrlo rado odazvali tom pozivu. No pobožni puk nije više niti mislio na »ofer«. Kudgod je župnik prošao po crkvi, svagdje mu je pučanstvo — i staro i mlado, i muško i žensko — obrnulo hrbat... Naposljetku je ljudstvo učinilo takav sunak, da je usprkos čitave zaprijeke izišlo iz crkve. Na Božić, a tako ni na Stjepanje, nije se više nitko vratio u crkvu, jer se nikome ne dê griješiti na tom svetom mjestu.

Što će na to biskupski ordinarijat u Poreču?

IZ CRESA.

Novi grom iz vedra neba! Poreznici i carinari obilaze svaki dan naše kuće sa platežnim nalozima. Već su nam i dozlogrlili. A što će biti kasnije, kad bude porez u privatnom zakupu!

»Esattoria provinciale« iz Poreča poslala je svim proizvadjačima vina u Cresu platežni nalog i ček, da isplate vinski porez.

Gospodin Ballerini svakome bistro i jasno veli: »Porez na vino treba platiti za trgadbu g. 1922.« Te njegove riječi nitko ne može da razumije, jer je porez za spomenutu godinu već isplaćen. Medjutim, ako se dobro prouči spomenuta izjava, nije isključeno, da g. Ballerini stoji na stanovištu, da moramo isplatiti porez na ono vino, koje nam je lanjske godine ostalo za domaću uporabu i za koje nismo činili nikakve posebne molbe za oprost od vino, koje priredimo za svoju vlastitu upoporeza.

Zakon nas oprašta svakog poreza na ono rabu, ali nemamo pravo da ga pijemo, ako prije ne ishodimo sebi posebnu dozvolu. Zbilja čudno! Ako je faktično i ta formalnost potrebna, onda nikako ne možemo da pojmimo, zašto se to nije prije objavilo. Zašto ima općina — tamburo?

Sada pak imali bi Cresani radi jedne grieške da plate i ovu taksu, koju se nigdje ne plaća. Naš puk je ovdje vrlo siromašan, pa mu se ne smiju nalagati novi i nepotrebni tereti.

Osim toga pojavljuju se i druge neurednosti. Za dokaz navest ću samo jedan primjer: Neki posjednik imao je 15 hl vina: od toga ostalo mu je 5 hl za domaću uporabu. Sada pak dobiva pismeni nalog, da plati za tih 5 hl vina, koje mu je ostalo, kako spomenuto, za domaću uporabu, porez u iznosu od 80 lira. Napominjem, da je dotičnik platio porez pri prodaji vina nesamo za 10 hl, nego za 11 hl — dakle za čitavo prodano vino i još za hektolitar onoga vina, koje je sam popio kod kuće. Takovih slučaja ima ovdje sva sila.

Franina i Jurina

Fr.: Ča si ono danaska sopet hunderhtal z Johanom?

Jur.: Tužil mi se je na plaćila. A klel je i proklinjal, kako najhuji feldbebel.

Fr.: A za ča se jadi?

Jur.: Za sve i na sve! A najviše na onu najnoveju zapoved, ka urdinuje iliti nalaže, da će se od sada napred morat plaćat i na tabeli od butigi, i to za svako slovo po dve liri i po četiri liri.

Fr.: Aj buzarona! To ni s prstom v uho! Četiri liri za svako slovo! Bože moj, ča j' ovo prišlo na svet! A se spamećuješ, kako su nam prej desetak let oni galantomini va Pazine i va Labine govorili, da ako spademo pod Hrvatsku, da ćemo morat plaćat na ženi, na kokoši i na punestri?

Jur.: A — ja — ja! A sada njim je lepo rug na nos pal.

Fr.: Je — je, ma ča j' mane bolje, ako oni sada cmihaju, a ja ne morem, da se smejem! Ma vidiš malo — i na slova će se plaćat. I za to se Johan jadi. Bormića, ima i pravo!

Jur.: Kuća mu je sva okružena s tabelami. Ča će sada s onemi strašnemi ropotarijami?

Fr.: Mane se čini, da ih je već nekoliko znel.

Jur.: Neka mu zostane samo jedna — i to je već puno i previše. Ma, proštej, ča je napisano na ovoj harte!

Fr. (čita): Kajzerundkeniglichehofspediteurundlastautolohnfuhrwerksunternehmer. Ki vrag je ovo?

Jur.: To je jedna nemška beseda. Na njoj su niš manje nego 66 slov. Promisli, koliko će Joban morat plaćat za tu jednu samu besedu! Da si ga čul vapit: »Niks kvatanjàre und olles pakàre — tos is ferfluhte kombinacijon! Ih ajnmol — grosse Her — jec: drek! Maledikta Švajnerija!

Fr.: Za Talijani je lahko. Kada oni napišu: »Imporio« tu je već sve rečeno. A cela beseda nima nego sedam slov.

Jur.: Ja, ma su i oni jadni. Danaska su već bili puli mane četiri od njih, da mi se potuže na tu novotariju.

Fr.: Ma vidi malo, kako te časte!

Jur.: Prihajaju k mane, kako da sam ja nekakova Liga odi Nacijoni. Zaspravlje! Ovi dni je bil puli mane i jeden impijegat od pošti s Trsta. Pravi Talijan. I on mi se tužil. Govori: Digo, Jurina! Koša fè? Ke dijavolo špetè! Se taže ancora un poko, restaremo senza paga! — Ja sam mu odgovoril: Mà — senti! Perkè non andè kontarge šte robe a kvalke voštro Jurina? — On mi je na to rekal, da oni brižni nimaju ni Jurini ni Franini.

Fr.: Kega vraga?! Imaju kulturu od tri tisuće let, a nimaju jednega Jurini ni Franini! I ova j'lepa!

Jur.: Ja sam mu rekal, da mi je jako žal, ali da ja imam toliko posla z nepravicami, ke se delaju našem ljudem, da ja nimam vremena skrbet se još i za druge. Najzada i Bog je najprej za se bradu storil!

Fr.: Ma svejedno, ova plaćila na slova ne dišè mi ne kako dobro. Kamo ćemo prit, ako budemo ovako šli napred. Da ja imam butigo, na mesto tabeli bim na vrata prisoštal jednu kartu od vižite, na koj bi bilo naštampano: »Vendita pačuhe« — pak nikomu ništa.

Jur.: Kako-ništa? Ća si, vraže, pozabil, da se i na takove stvari mora stavit bul? Ja bim to drugačeje učinil. Kupil bim jednega papagala i vezal bim ga na poneštre od butigi i činel bim ga da celi dan vrišći: — Kafè! — riži! — Kafè! — Kafè!

Fr.: Ja, ma i papagalo je roba de lušo, pak biš moral i na njega plaćat.

Jur.: Onputa neka gre s vragu sve!

Fr.: A neka gre!

IZ BUZETSKOG KRASA.

Započela je i kod nas zima. Ovih se dana svi tuže, da im je zima. Nije ni čudo. Naša je mladež posvema odbacila od sebe benevreke i druge domaće predmete te se zaodjenula tankim, gradskim odijelima. Danas ne ćete naći na cijeloj Ćićariji deset mladića, koji nose opanke, benevreke ili lanene košulje. Radi toga smo i postali tako siromašni, da ne možemo na Ćićariji više ni živjeti. Nekoji se tuže na slabe ljetine i slično. Istina, slabe ljetine su nam zadale silan udarac, ali je istina i to, da nam je najveći udarac zadala upravo naša gospodština. Tko se još starinski nosi i obuva, taj još nekako prolazi, dok ostali, koji su se pogospodili, svi propadaju. Braćo seljaci, opametimo se i ne jurimo u propast!

IZ PAZINA.

Prošle sedmice išao je ovdješnji trgovac Buttolo sa posudjem i manifakturama na sajam u Motovunu. Na sajam je došao sa svojom robom na vozu. Pod večer vraćao se je sa neprodanom robom natrag u Pazin. Bliz[illegible] Karojbe skočila su pred njegov voz tri razbojnika sa puškama i u vojničkom odijelu. Zapovijedili mu, da voz zaustavi. On ih je morao poslušati. Jedan od trojice lopova stao je uz Buttola, a druga dvojica skinula su sa voza kovčeg, u kojem je bila nerasprodana roba u vrijednosti ovećeg iznosa. Ta su dvojica uzeli kovčeg i odnijeli u šumu, dok je treći i dalje ostao kod Buttola, da se ne makne. Iza nekog vremena iz šume se čuo jedan žviždaj i taj treći skoči u šumu. Buttolu nije ostalo drugo, nego da se opet vrati u Karojbu i da najavi stvar karabinijerima, koji su odmah išli u potjeru za lopovima, ali ih nisu nigdje našli.

* * *

Prošle subote došli su tatovi u selo Boljke i ukradli Simi Zoviću 12 glava ovaca, dvije pure i jednog purana. Zović trpi štetu od 1600 lira. Za tatovima nema nikakva traga.

IZ FERENCI.

Ovih dana navršava baš godina dana da smo bili prisiljeni batinama, rivolverima, ricinusovim uljem, a dapače i prijetnjom paljenja naših domova, dati svoje potpise za italijansku školu. Uza sve nasilje imali su kasnije obraza da u svojim novinama javljaju, da smo dobrovoljno potpisali molbu za tu sramotu dvadesetog vijeka. — Sada pak, kada slavimo tu žalosnu godišnjicu, javljamo koli našim neprijateljima toli cijelomu svijetu, da smo mi još ovdje i to uvijek oni stari, kremeniti Slaveni. Nikada ne će uspjeti nikome da od nas učini odmetnike i izdajice svoga naroda. Ono, što smo mi sada, to će ostati i naša djeca u budućnosti.

Ovdje u našim krajevima, gdje imade preko 99% Slavena, svakako bi prema nama morale i crkvene oblasti pokazati malo više obzira. Sjegurno bi to i učinile, kad bi im stalo do toga, da u narodu šire vjeru i ljubav kršćansku. Ali prema sadašnjemu postupanju izgleda, da im je najviše stalo do toga, da izbace iz naše crkve i zadnju hrvatsku riječ. Radi toga ne treba da se ni Don Cecco čudi, što je crkva prazna. Gdje je savjest njegova a i njegovih predpostavljenih? Zar ne vjeruju u dan suda, kad će ih Svemogući i Pravedni Sudac pitati: — Zašto ste prezreli moje zapovjedi!?

Vina je urodilo ove godine više nego lanjske godine. Prodaje nema skoro nikakve. Molimo naše trgovce da se svrate do nas. Uvjeravamo ih, da će naći izvrsnu robu.

P O D L I S T A K

Vjenčani dan

(Posvećeno gdjici Zorki Flego i g. Josipu Demarinu)

Zima. Sva je priroda u teškom snu. Sve strepi pred oštrinom njezine sablje. Izčezava cvijetni miomiris, prestaje cvrkut milopojka, sakriva se bijedni vrabčić, a umiljate lastavice bježe, sele k jugu. — No nije to ono mrtvilo vječnosti, nije to skovanost života, nije tišina groba. Sve je puka izmjena, sve nužna promjena, ustupivanje, proces, neizbježivi i stalni proces velike i još uvijek zagonetne prirode. — Stoga eto inokolnih stvari, eto krizantema, eto studeni, eto kiše i bijelih pahuljica. Dakle ne san vječnosti, nit' prestanak života, već samo malena, ali nužna igra, potezi šaha.

Vrlina se djevičanstva rasteže, a plahta se nevinosti prostire širom, kolo naokolo, a po snijegovitoj i vlažnoj stazi koraca zaljubljeni par k hramu Duha Svetoga. Ne mari za sklizajući glib, ne plaši se oštrih pahuljic, ne boji se kaljuže, nevremena, bure nit ičesa. Ide da položi svečano obećanje, zakletvu nebesima

Mir! Ničim ne mućeno ni poremećeno slavlje, stalnost i zadivljena ona spokojnost i skromnost ostavljaju neizbrisivi utisak i jaki dojam vezan moćnom spoznajom e su to duše, odavna vezane nerazdruživim vezom, bića, čiji se osjećaji, misli, čuvstva i sve ostale bistvene i nebistvene duševnosti medjusobno podudaraju. Žiča su njihova isprepletena čvrstom mrežom nesavladive ljubavi, te se odrazuju u kostantnoj i najsjanijoj gorljivosti svoje nutarnjosti i jesu kako se veli dvoje u jednoj te istoj duši.

Duboko i uzvišeno čuvstvo idealnih osjećaja, dirljivi sklad uzljubljenih, veličanstvena harmonija zagrljenih, isatkona je najplemenićeda: plemenitosti i uzvišenosti ljudskog duše.

Skromno, čedno, tiho! To se upravo bitni biljezi divne sreće, čvrsti i sigurni znakovi svijetle budućnosti. Ovime (skromnošću slavlja) se eto očituje rajski mir i blaženstvo ljubećih, ovime se otiskuje neizbrisivi žig omiljenih, žig bujne ljubavi i svih njoj priljubljenih čeda: plemenitosti i uvzišenosti ljudskog htijenja i osjećanja.

Ljubav! Ah toli mila, ljubka i slatka riječ! Mi obični smrtnici niti ne znamo da je opredijelimo, da je definišemo. Ona ne pozna granica, ne zna zàpreka, ne pozna trnja, ni korova; ne pozna zlobe, ne pozna mržnje, nit ljudskog prkosa. — Imademo doista snage, imademo ushitne sile, silnog onog oduševljenja, znamo da je izrazimo, da dademo oduška preteškoj navali nutarnjih čuvstava, znamo za silu njezinog neizmjernog poticaja, slasti, miline itd., ali nismo kadri da je — kako rekoh — definišemo, opredijelimo. Za to smo premaleni, presitni, stoga nek to pliva i ostane velcumnima u pretres i razlaganje. Oni su i onako kolosalne i orijaške knjige isčrčkali i sve odišu ljubavlju, svemu je os ljubav i opet ljubav. Nek dakle oni ovo i proslijede.

No svakako i mi običnjaci znademo da je žarkost ljubavi ono prvo, sveto i najranije čuvstvo, koje počinje ljudsko srce ugrijavati, pa zato i nije lako odrediti onaj časak, kada je u nama bljesnula.

Ljubavlju majka lelija zipku, tetoši, njeguje, uspavljuje. Ucijepljuje u najsitnije dušice mladice neizmjerne i svemoćne svoje ljubavi raznim načinima. Pita mališa: Koliko si moj? Poljubi mamu, ćaću, daj ljubac sekici i dijete već primiče ručicu k ustima i u znak poljubca odpomiče natrag prama sestri. Eto dakle sjemena, eto kvasca. Dospije dijete u školu. Kako tek sada cvate ljubav? Kako tek sada buji i kraljuje. — Učo prožet najiskrenijom i nježnom ljubavlju presadjuje njezine grančice u najdracijeniji vrt — dječju dušu.

Iz čistog korijena izraste čisto, nepatvoreno jako stablo. Bura, vjetrovi, ptice, kukci raznašaju kojekuda pelud raznih cvjetova stabla upravo onako, kaošto neumoljiva i moćna sudba tjera, šalje i razmještava zemaljska bića. U ovakvom razmještavanju, u ovakvom životu vječitog vrvenja i promjenjivanja zadje se gdjekada u visine, popne se čovjek i na ponosnu — Učku.

Ah! Ti junačka Učko naša, ti najveća istarska posestrimo, ti diko i ponos mile naše, tužne Istre. Zar si tako puna rajskog čara, zar je sila tvoje privlačivosti tako moćna i odlučujuća? Zar skrivaš u sebi neku tajnu silu, nevidljivo neko vrelo nepresahnjive miline osjećanja. Čudno! Ta ljude privlači gravitacije zemaljske kugle uvijek niže i dublje. Ti visino, s nekom neopisivom moći ogromnog magneta silovito uplivaš i djeluješ e se tako lakše i veličanstvenije zaljubljeni par (a takovih je bilo nekoliko...) uzdigne iznad ove niskoće običnog života, lišava se gruboće i sablazni ljudske i leti gore, visoko u čisti svemir proljetne ljubavi.

Učko! Ti Učko! Sjećaš me J. Thomsonove knjige »Propast svijeta«. Ondje stoji: »Sve se ruši, izčezava, gori, plamti, padaju zvijezde, sunce, propada svijet... a zaljubljena dvojica podbočeni i pritisnuti jedan drugome na grudi

IZ PIĆNA.

Iza prilično ugodne jeseni navalila je i kod nas kiša, tako da je kroz neko vrijeme bio onemogućen svaki poljski rad. Zime uopće nismo osjetili do pred nekoliko dana. Mi joj se veselimo, jer znamo da što bude sada oštrija, da će biti kasnije blaža.

Kaošto zadnjih godina, tako se i ove godine vrlo često javljaju tatovi. Njihovi posjeti bivaju vrlo česti na pićanskom polju i u okolici Sv. Katarine. Svakog jutra ustajemo u najvećoj bojazni, da ćemo naći prazne staje. Pomoći od nikuda.

Ono malo vina što nam prirodilo većim je dijelom još u konobama. Koga nužda tjera, taj ga prodaje i ispod cijene.

Bijeda i siromaštvo natjeraše nas na to, da svi prodamo ono malo šume, što je imademo. No kao da ni to nam nije bilo dosta, pa smo ove godine posjekli na stotine stabala od trešanja, oraha i oskoruša, i prodali uz neznatnu cijenu. Sve kušamo kako bi se održali, ali uspjeha ne vidimo nikakva...

IZ KRNICE.

Vino je kod nas dobro urodilo, ali ga na žalost nitko ne može da proda. Svi se tuže na nepravedni vinski porez. U zadnje vrijeme nekoji seljaci kane otvoriti vinotočje u svrhu, da barem na taj način unovče vino. Bojimo se, da ćemo kod toga naletjeti na zapreke kod nadležnih oblasti.

U doba, kad smo zabrinuti i zaokupljeni borbom za svakidanji život, nadje se ipak ljudi, koji znadu katkada da prirede po koju vanpusnu maskeradu. Nije ni čudo. Živimo u doba svakojakih mogućnosti, a naročito u doba natjecanja u širenju civilizacije i kulture u širokim slojevima našega naroda.

Nedavno vidjesmo «naše» učitelje u lovu. Bili su maskirani. Budući da naš narod nije navikao na to, da gleda maskirane lovce, pitao se čudno: — Koja se to nepoznata divljač pojavila u našem mirnom selu? Medjutim kasnije doznasmo, da se je taj lov priredio na neku osobu, koja je možda i nehotice osujetila protestni štrajk školske djece. Djeca su htjela da štrajkuju radi toga, što je, kako se priča, neko dijete bilo do krvi nalupano u školi.

IZ SOŠIĆI.

U četvrtak u noći išli su karabinijeri iz Sošići po cesti prema Limu u obično noćno pretraživanje. Na putu su sreli dva sumnjiva čovjeka, koje su karabinijeri zaustavili i htjeli ih pretražiti. Namjesto da ispune naredjene karabinijera, jedan od ove dvojice izvadi sa pojasa veliki revolver i ispali jedan hitac prema karabinijerima. Karabinijeri su odmah odvratili vatrom iz svojih pušaka. Jedan od dvojice stranaca ostao je pogodjen na mjestu mrtav, a drugoga su odmah uhvatili i našli kod njega kreat revolver i mnogo sprava za otvaranje vratiju i željeznih blagajna.

Ostao je ubijen neki Stjepan Ciak iz Pule, a aretiran Luigi Battisti iz Trsta. Nagadja se, da su ova dvojica suučasnici mnogih kradja i razbojstva, koja su se ovih dana dogadjala po raznim mjestima u Istri. Kod sudbenog istraživanja Battistija sigurno će koješta doći na vidjelo o razbojničkoj bandi, koja baš u zadnje vrijeme počinja silna i smjela nasilja nad mirnim, a siromašnim ljudima.

IZ ILOVIKA KOD LOŠINJA.

Kod nas je veliko zlo. Hrane imamo vrlo malo. Životne namirnice i ostale potrebštine kupujemo na dug. Čime ćemo taj dug platiti, to sam Bog znade. Vino i ulje nam je dobro urodilo, ali nam još uvijek stoji nerasprodano u konobama. Oružnički brigadijer redovito ide po kućama te popisuje vino za oporezovanje. To popisivanje ide vrlo sporo. G. brigadijer je svaki dan pijan. U pijanstvu postupa s pučanstvom kao kakav turski paša. Mi naravno ne smijemo ni da pisnemo. Što ćemo? «Bog je visoko, car daleko»!

IZ KAŠTELVENERA.

Ovih dana poslala je amo piranska općina jednog čovjeka s nalogom, da skine s naše Družbine zgrade školsko zvonce i da ga objesi na italijansku školu. Mi smo se najenergičnije digli protiv toga, ali bez ikakva uspjeha. Dotičnik se nije niti najmanje obazirao na to, da je spomenuto zvonce privatno vlasništvo «Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru», već se nasilno popeo na Družbinu zgradu i oduzeo nam školsko zvonce. Taj dogadjaj izazvao je veliko negodovanje po čitavom selu. Svi se zgražaju i pitaju: Kamo ćemo doći, ako se više niti privatno vlasništvo ne ostavlja na miru?

Gospodarstvo

KAKVA SJETVA — TAKVA ŽETVA!

Svaki naš seljak bavi se manje ili više sa povrćarstvom za domaću potrebu, ali na prste bismo izbrojili one, koji se vrtlarstvom bave razumno, racijonalno. Najviše se griješi time, što se kod sjetve malo ili ništa ne gleda na vrst pojedinog povrća i što se premalo pazi na kakvoću sjemena.

Kao u poljodjelstvu tako i u povrćarstvu zavisi uspjeh gojenja jedne ili druge biline u prvom redu od vrsti i od kakvoće sjemenja.

Naš seljk obično sije vrtno sjeme pridelano doma ili posudjeno kod svog susjeda. Da je to sjeme uzgojeno razumno, ne bi bilo ovdje što prigovarati. Ali o racijonalnom uzgajanju i prirediivanju sjemenja kod našeg kmeta ne može biti danas ni govora. Zato je skoro nemoguće očekivati od domaćeg sjemenja potpuni plod, jer je takovo sjeme obično izrodjeno (baštardirano). Što je pak još gore, nabavljaju nekoji potrebito vrtno sjemenje od putujućih trgovca ili na sajmu. Ovako dobavljeno sjeme je obično slabe vrsti, nečisto i slabe klicavosti, a kupili su ga ti putujući trgovčići za malen novac kod velikih trgovina. Naravski, dotični trgovčić usprkos tome hvali to smeće ili izmetke velikih trgovina punim ustima pripisujući takvom lošem sjemenju sva moguća dobra svojstva. A što se pak cijene tiče, visoka je isto tako, ako ne i viša, kao ona od najboljeg sjemenja iz najpouzdanijih tvrtki.

Obziromna sve to savjetujemo svakome, koji nema doma dobrog povrtnog sjemenja, da ga naruči kod koje pouzdane tvrtke. — Najbolje je naručiti cijenik te si izabrati potrebite vrsti i množinu sjemenja. Ako se u cijeniku ne snadjemo, buduć je pisan u tudjem jeziku, obratimo se na onoga, koji umije taj jezik.

Onima, koji nisu još izvježbani u narudžbi sjemenja, savjetujemo, neka se naručuju nikad novosti. Skoro svaka tvrtka naime uvede svake godine po koju novu vrst povrća, koje osobito hvali i udara mu obično i veću cijenu, premda ne vrijedi niti na pô od koje druge već prokušane starije vrsti.

Sjeme, što će nam rabiti već rano u proljeću, naručiti moramo čim prije, jer poslije dobije dotična tvrtka mnogo narudžbi najedamput, pak joj je stoga nemoguće da nas odmah posluži.

KAKO DA PRIREDIMO ŠUNKE (PRŠUTE)?

Dobrota šunke (pršuta) ovisi od načina, kako se ga priredi. Šunka se priredjuje na više načina, ali mi ćemo našim čitateljima napomenuti samo nekoje glavnije i običnije načine. Amerikanci imadu svoj posebni način. Oni se drže ovog pravila:

Izmješaju skupa 4 dijela bijele sitno smrvljene soli, 1 dio čista i prosijana drvena pepela (luga) pa ovom smjesom nataru najprije onaj dio šunke, na kojem je koža, i onda doli prama nogi, onda obrnu šunku, pa mesnati dio nataru. Zatim tom smjesom osiplju na 1½ centimetar debljine, tako da je sva šunka tom smjesom oklopljena. Ovako oklopljenu solju i pepelom šunku metnu u badanj; ali prije nego je metnu badanj, nasiplju dno od badnja s onom smjesom od soli i pepela. Kad sve to izvrše, onda najprije pokriju dno od badnja sa šunkama. Čim je dno pokriveno, posiplju opet s tom smjesom, pa nastave dalje. Ovako naslagani pršuti od mladjih svinja ostanu u badnju 4—5 sedmica a od starijih svinja 7 do 8. Čim mine ovaj rok, izvade jedan po jedan iz badnja te operu u mlakoj vodi, da odstranu svu sol, koja se još drži pršuta, pa ih dobro posuše, prirede za vješanje, a onda ih umoče u tako zvanu mast za meso i objese, da se na dimu osuše.

Drugi način, kako se priredjuju pršuti, malo je teži. Smjesu za ovaj način se priredi ovako: Za svakih 6 kilograma šunke uzme se 35 grama salitrovine, 375 grama kuhinjske soli i 16 grama crnog papra. Ovo se pomiješa sve skupa i dobro natare pršut, i pusti, da tri dana stoje u ovoj smjesi, a trećeg se dana polije sa 250 grama sirupa (sladorače).

U toj rastopini ostane šunka jedan dan, a onda se za mjesec dana svakoga dana prevrće i natire istom rastopinom. Nakon mjesec dana — danomičnog natiranja i neprestanog ležanja u rastopini, izvadi se i stavi kroz 12 sati u frišku vodu, onda se ispere, prosuši — te objesi da se osuši na dimu.

Šunke se priredjuju i na taj način, da ih se odmah dobro natare sa smjesom od kuhinjske soli i salitrovine. Kosti valja, koliko se više može, odstraniti, a one, što preostanu, dobro i po više puta natrti sa smjesom od soli; natrveni i posuti pršuti drže se desetak dana u hladnoj konobi te se svakoga dana natiru sa soli. Šunke u konobi ili neka vise ili neka stoje jedna do druge na slami, no ne smiju se doticati jedna druge ili ležati jedna povrh druge. Velike šunke nek ostanu u konobi i do 20 dana, a manje samo 15 ili 8 dana, a onda se objese, da se osuše na dimu.

Mala seljačka škola.

Ljekarica «Kosak».

Ljekarica «Kosak» je nova krmna biljka, o kojoj je već bilo govora u «Istarskoj Riječi». Obično naraste 1.5 metara visoko. Kosi se 5—6 puta na godinu. Podnaša dobro led i sušu. Uspijeva i na slabom, pjeskovitom zemljištu. Traje 10—15 godina. 200 strukova (bilina) stoji 115 jugoslovenskih dinara. Narudžbe prima uprava «Meje» — Zagreb, Jurišićeva ulica 16.

Tudja valuta na tršćanskoj burzi.

Jučer moglo se prodati ili kupiti:

100 franceskih franaka za 118—118.50; 100 švicarskih franaka za 402—404; 100 rumunjskih leja za 11.75—12.25; 100 čehoslovačkih kruna za 67.20—67.60; 100 madžarskih kruna za 0.1150—0.1250; 100 njemačko-austrijskih kruna za 0.0323—0.0329; 100 jugoslavenskih dinara za 26—26.25; 1 amerikanski dolar za 23—23.10 i jedna lira šterlina za 100.10 do 100.40 italijanskih lira.

Politički pregled

Izravni pregovori izmedju Franceske i Njemačke.

Prvi i važni koraci za izravni sporazum izmedju Franceske i Njemačke učinjeni su. Izmjenjene su temeljne misli i ustanovljeno je, da je moguć barem nekakav provizorni sporazum.

U prvi čas izgleda da je nastala bitna promjena u franceskoj politici, dok promatrajući bolje, mora se ustanoviti da je franceska politika ostala dosljedna sebi, ali da su se bitno promjenile prilike. Lanjske godine Franceska je bila odlučna protivnica ma kakvim pregovorima sa Njemačkom, ali tada je Njemačka bila jaka i prkosna, a Engleska politički aktivna i uplivna, te su pregovori sa Njemačkom mogli samo da donesu štete franceskim ekonomskim i političkim ciljevima. Danas su prilike izmjenjene. Njemačka je do srži izmoždena, bez nade u ičiju pomoć, jer je skoro cijela pažnja Engleske svraćena nutarnjoj krizi, a Njemačka ne može da čeka i ne će da čeka, da ne doživi novo razočaranje. Mjesec januar mogao bi da bude tragičan po Njemačku. Prema službenim franceskim računima za održavanje pasivnog otpora u Ruhru, potrošila je Njemačka devet milijarda zlatnih maraka, kojima treba dodati drugih deset milijuna zlatnih maraka za pretrpljene gubitke od mjesnih uprava, općina i privatnika, a to bi odgovaralo od prilike četiri petine svih materijalnih reparacija dužnih Franceskoj.

Njemačka treba brzog oduška i brze pomoći, ako ne će da pučanstvo izloži nevidjenom gladu, te je dapače ovih dana upravila apel na Reparacijonu komisiju da joj dozvoli sklopljenje zajma u Americi za nabavu najpotrebnijih živežnih namirnica.

Razumljivo je dakle, da Njemačka, pored ovako očajnog položaja, traži sporazum sa Franceskom prilagodjujući se njezinom gledištu i shvaćanju, u koliko to njezina čast može da podnese; a isto tako je razumljivo, što Franceska otvara pregovore, znajući, da je inicijativa potpuno u njezinim rukama i da se radi samo o tomu, da se sporazum udesi u takovoj formi da Njemačka uzmogne lakše primiti njezin diktat. Dapače sama Franceska se žuri da iskoristi ovako povoljan momenat, te se ukazuje osobito susretljiva da udesi okupatorni režim što snošljivije i časnije po Njemačku, ali ne će ni da udje u raspravu o temeljnim točkama njezine dosadašnje politike. Spremna je da izadje u susret Njemačkoj, ali kontrolu nad Njemačkom ne da kao ni okupirana područja, dok ne bude isplaćena, znajući, da će do toga kasno doći... ako uopće ikada i dodje.

Njemačka štampa izrazuje zadovoljstvo nad Poincaréovem notom, ističući da je na njezinu temelju moguć provizorni sporazum do konačne likvidacije reparacijonog problema na jednoj medjunarodnoj konferenciji, ali to njezino zadovoljstvo i odveć je prisiljeno i diktirano skrajnom nuždom, a da se ne bi odmah opazilo. Takav sporazum, ako do njega dodje, značit će potpunu i skoro bezuvjetnu kapitulaciju Njemačke pred Franceskom, koja će ostaviti trajan žalac u srcu njemačkog naroda.

Čehoslovačka i Franceska.

Ovih dana došlo je u Parizu do ugovora izmedju Čehoslovačke i Franceške. Ugovor se temelji na ovim točkama: a) mirovna politika u smislu obrambenih dogovora; b) izvršenje svih medjunarodnih obveza; c) sudjelovanje država kod gospodarske obnove Evrope. Osim toga se obe države obavezuju, da će zajednički nastupati protiv povratka Hohenzollernovaca. Ugovor će sadržavati i vojničke dogovore, prema kojim će glavne vojničke komande obih država stajati u neprestanim vezama. Ugovor će biti potpisan iza sastanka Male antante u Beogradu. Medjutim italijanske novine donose vijesti, da je već utanačen sporazum, prema kojem Franceska stupa u Malu antantu.

Sastanak Male Antante u Beogradu.

Za sastanak se Male antante u Beogradu čine sve pripreme. Kako je poznato, konferenca započima 9. januara i glavna će joj biti zadaća, da države Male antante proklamuju integritet mirovnih ugovora, a to najviše s obzirom na to, što Madžarska traži, da je se oslobodi od reparacijskih plaćanja, i što je Bugarska zamolila, da smije uvesti ponovno općenitu vojnu obvezatnost i protiv odredbe u mirovnom ugovoru. Dalje će Mala antanta zamoliti velike sile za jednakopravno zastupanje kod budućih internacijonalnih konferencija. Govorit će se mnogo i o pristupu Poljske u Malu antantu. Osim toga se govori i o učvršćenju sporazuma izmedju Jugoslavije, Češkoslovačke i Rumunjske te podizanju moći i autoriteta Male antante u medjunarodnom životu. Prema najnovijim vijestima stupit će sada i Franceska u Malu antantu. Ako se te vijesti obistine, onda će zaista Mala antanta igrati veliku ulogu u svjetskoj politici.

Domaće novosti

SRETNU I VESELU NOVU GODINU!

Želi svim svojim cijenj. suradnicima, dopisnicima, pretplatnicima, čitateljima i prijateljima našega lista, kaošto i čitavom jugoslovenskom narodu.

UREDNIŠTVO I UPRAVA «ISTARSKE RIJEČI».

Promocija.

Dne 22. o. mj. promoviran je na zagrebačkom sveučilištu na čast doktora prava naš zemljak g. Ante Rumac, svršeni pravnik iz Pazina. — Čestitamo!

Nadzornik, koji ide preko Gentilijeve školske reforme.

Primamo: Općenito se govori, da se je s novom školskom reformom uvelo samo u I. godište naših škola italijanski nastavni jezik. Medjutim u nekojim školama (Mošćenice, Berseč, Veprinac i dr.) onog kotara, gdje samovlasno pašuje nadzornik Pegan, potalijančila su se sva tri niža školska godišta. Nije isključeno, da će spomenuti delija nastojati, da i u druge naše škole protura svoje zle nakane. Ovo se pitanje mora bezodvlačno razjasniti, jer je to upravo pogubno za naše škole. Ako bi vlasti zbilja počele da izlaze iz ovog stanovišta, t. j. da se prvi razred smatra 1., 2. i 3. godište, onda je sudbina naših škola već sledećom školskom godinom potpuno zapečaćena, jer su gotovo sve naše škole jedno i dvorazrednice. Nije takodjer isključeno, da će vladajuća stranka konačno i postaviti se na spomenuto stanovište, jer je odnarodjenje našeg elementa jedna od glavnijih točaka njezinog programa, od koje ne odstupa.

Usprkos svega toga mi se ne damo smrviti, i ako se uskorenim tempom provadja i zlorabi nova školska reforma. Ovo najveće kulturno nasilje još je jedamput učvr-

---

niti ne opažaju silne ove propasti, niti ne vide silni ovaj bezdan i ne osjećaju da predstoji konac i svršetak svijeta.»

Na prvi mah jeste možda ta usporedba nešto neobičnog, smiješnog i nesmislenog, ali šire i dublje misleci možemo ipak povući nekakvu paralelu. — Kod Učke — ne mare izabrani parovi za mrzli zrak, za jaku studen, ne žale napora, ne ćute rana na nogama dobivenih zbog dugog marša, ne gledaju svijet, u drugom pak slučaju zaljubljeni par ima neku tajnu silu, kojom može da prezre sve što se zbiva, da mimoidje i da ne primjećuje čak vlastite fizičke propasti.

Različnost je tu, velika različnost, ali suština jeste ista, u stvari jednaka. — U oba slučaja ispoljavanje gorljivih čeznuća, pobjeda, triumf čiste i kristalne ljubavi, pobjeda nerazdruživih i čvrsto vezanih ljudskih duša. I upravo ovakva izvojevana pobjeda, upravo takova borba života očvršćuje snagu naše nutrinje i potvrdjuje one poznate izreke, da nitko jošte, tko bijaše gladan, pa ne pokvasi hrane svojim znojem, ne uživa pravo sitosti, nitko istinski ne zagrli rajske kćerke ljubavi, koji nije točio suza, komu nije pucalo srce.

Bez ljubavi nema života, tko ne ljubljaše taj ne življaše. Naš Harambašić negira svijet, koji ne zna za ljubav. Veli: Što će svijet gdje ljubav nema moći? Što će život, gdje njime vlada pako? Treba li ovome što pridodati? Čovjek bez ljubavnih osjećaja jeste stroj, u kojem kraljuje majka bezčuvstvenosti i sve time spojene grubоće. — Sjećam se nekog kinematografskog filma: Homunculus. Učenjaci, stručnjaci uz najogromniji trud, pomoću svih kemijskih i drugih sredstava stvorili su čovjeka. I doista taj je stvor bio vanredno nadaren i sposoban, izvanredno lijep i t. d. ali najmilijeg i najvažnijeg faktora čovječje ekzistencije nije posjedovalo njegovo biće, on je u pravom smislu riječi bio bez srca, dakle niži medju najnižima od običnih sisavaca. Rad osobite njegove ljepote smrtno su se u nj zaljubile nekoje djevojke, te mu — engleskim običajem — očitovahu ljubav, svoje neograničene žudnje.

A on? Drven stup, okamenina. Bori se sam sobom, lupa, uznemiriva, dok napokon ne svrši — kud za vazda gre se —, ovako tragičkim načinom. — Čak najljepšoj djevojci, koja ga je nekom prilikom htjela zagrliti, zaprijeti, odrine je i pobjegne. Eto takvi su ti stvorovi bez srca, takva su bića bez osjećaja. Ne poznaju uzvišenosti, ne znaju za plemenitost, za idealnost. — Razumije se, da bijaše ovo samo suhi pokušaj, ali nam to ipak najmoćnije svjedoči, da je sama narav jedina priroda i njezin Stvoritelj, pozvana da obradjuje i njeguje osjetljivo polje srca, da širi sjeme bajne ljubavi. Sve drugo gine, propada, izčezava.

I maćuhinjska Austrija ima da traži uzrok (izmedju ostalih) svoje propasti u uzgajanju mnogobrojnih homunculusa, jer se svako bitisanje bazira na prvom kamenu, temelju ljubavi. Eto dakle sijaset primjera, eto nebroj dokaza! A sada čas je, da se svrnemo k našoj zaljubljenoj dvojici. Sve je svršeno, obavljeno. Sve se sprema, sve u žurbi, svatovi hite, nevjesta ide, odlazi...

S Bogom stari dome oca moga, s Bogom kolijevko mila, majčice moje. Sve u napetosti, ganuća sreća, ushit. — Majka, draga i ljubljena majka, svojim najosjetljivim čuvstvom, žarkom svojom nenadoknadivom ljubavlju, mekoćom i toplinom velikog svog srca, jeca, uzdiše, plače.

No suze su to radosnice, plač ushita, plač razblaženja i miline, veselja i zadovoljstva.

Dobra mamice, budi, budi mirna, tješi se i znaj da kćerka tvoja dobiva drugu majku, milu majku odabranika svoga.

I ova će nježnošću i plemenitošću svojom nadomještati i zamijenjivati tebe, ona će ispunjavati onu prazninu, grijat će milinom svoga srca milu novodošlicu, a brižljivošću svojom ostat će joj trajna pomoćnica i čuvarica. Istome se čvrsto i pouzdano nadaj i ti skrbni, dobri i neustrašivi ćako.

Tako nam se eto veličastvenost majke Prirode svuda i svagda prikazuje u jakom i svečanom ruhu, nesebične ljubavi.

A vama, mili odabranici vruće moje i najsrdačnije čestitke, a u znak da ljubavlju satrete svakovrsne dušmane, i da je ljubav gojenče svake plemenite zamisli, koja ide za tim, da udje u trag istini, a ne traži pri tom nikakve materijalne probiti, jer najčistija i najjasnija istina jedini je cilj za kojim ljubav čezne — kličem: Sretno i berićetno!

Danas više no ikada treba tužni naš rod, jake nesebične ljubavi, gorljivim čuvstvima prežetih bića i radi toga znajte, da je ljubav svagda i uvijek blagotvorna, da ona vodi kreposti i pokazuje uzajamnu vezu izmedju ličnog i općeg blagostanja. Njezina nenadkriljiva moć jeste lijek protiv pokvarena srca i čuvstva, ona podiže i oplemenjuje moralnosti jedina ljubav drži u sebi ustuk protiv sviju bijeda i nevolja čovječanstva.

Ljubite se silovitom ljubavlju slavnog Turgenjeva, koji smjelo tvrdi, da je ljubav silnija od smrti i silnija od straha pred smrti. — Živjeli! Na mnogaja ljeta!

stilo i visoko diglo nacijonalnu svijest našeg plemena, koje si svakim danom postaje svesnije, **da mu je jedini spas u slogi i jedinstvu rada.**

Ne putujte u Brazil!

Kako čitamo u novinama iz Južne Amerike, prilike su u Brazilu za iseljenike tako očajne, da ne mogu biti gore. Zarade nema, a i inače je postupak tamošnjih vlasti i pučanstva prema doseljenicima nepodnosiv.

Porez na pse.

Sve one općine, koje još nisu uvele porez na pse, morat će to učiniti početkom nove godine. Porez na seljačke pse iznaša 5 lira, na lovačke 20 a luksuzne 40. Općine mogu taj porez i podvostručiti. Od poreza su oprošteni samo oni psi, koji vode slijepce i čiji gospodari ne borave u općini preko dva mjeseca.

Nova okružnica proti učiteljima.

Kako čujemo, školski nadzornik cav. Reina odaslao je svim nadzornicima u Julskoj Krajini okružnicu. U toj okružnici govori o aplikaciji novih programa u osnovnim školama te nalaže nadzornicima, da porade svim silama oko toga, da bude sav rad učitelja usko spojen sa interesima italijanske domovine i Nacije. Učitelji, koji se ne podvrgnu toj dužnosti, bit će pozvani na red.

Porez na napise.

Općinska uprava u Trstu objavila je ovih dana pravilnik, po kojem će se utjeravati porez na javne napise. Porez je razdijeljen na dvije kategorije. Prva kategorija plaćat će 1 liru po svakom slovu, a druga 50 cent. Za napise, koji nisu pisani u italijanskom jeziku, plaćat će se četverostruki porez.

Protest proti uvedenju italijanske škole.

Roditelji školske djece iz Sv. Antona kod Kopra poslali su koparskoj podprefekturi protest proti uvedenju italijanske škole. U tom se protestu najodlučnije zahtjeva, da se ponovno uspostavi u Sv. Antonu slovenska škola. Protest je potpisalo oko 150 roditelja. Ali budući da spomenuti protest nije bio pisan u italijanskom jeziku, podprefektura ga je odmah povratila roditeljima uz zahtjev, da ga prepišu na italijanski jezik. Taj je postupak koparske potprefekture tako ogorčio Svetoantončane, da su zatim **svi** potpisali gornji protest i ponovno ga odaslali podprefekturi u Kopar. Protest sada broji 251 potpis.

Zašto je zabranjena uporaba slovenskog jezika na sudovima?

Naš narodni poslanik, dr. Podgornik, podnio je na ministra pravde upit, kojim ga je zamolio, da mu javi, zašto je predsjednik goričkog sudišta zabranio uporabu slovenskog jezika na sudovima. Na taj upit dobio je od ministra pravde ovaj odgovor: Predsjednik goričkog suda imao je posve pravo, da je zabranio uporabu slovenskog jezika na sudovima, jer se ona protivi temeljima italijanskog ustava i ciljevima, koje smo postigli u ratu.

Svega po malo

Crkva na 24 kata.

U New-Yorku su ovih dana udareni temelji najvišoj crkvi na svijetu. To će biti hram metodista, koji će imati ništa manje od 24 kata. Pošto će se crkva sagraditi na washingtonskim brežuljcima, taj će neboder nadvisivati sve ostale, koji imaju i veći broj katova. Golema zgrada stajat će četiri milijuna dolara.

Koliko ima u Americi stranih novina?

U Americi ima bezbroj novina, pa se po tom vidi, koliko je Amerika napredna. No osim američkih novina na engleskom jeziku izlazi tamo i mnogo novina u jezicima drugih naroda, i to preko 3 milijuna svaki dan.

Ni ovo nije loš izum!

Žene, koje puše, postaju mrzovoljaste, zlovoljne, lijene i obično ima na njima malo dobra. Zato je u Americi nedavno predložen zakon parlamentu, da se kazne žene, koje puše. Ako se prvi put žena uhvati, da javno puši, neka plati 20 dolara globe, a ako iznova bude ulovljena u pušenju, neka plati svaki put 100 dolara.

Sudbina mjesečara.

Mjesečari su oni ljudi, koji se noću po mjesečini penju po kućama i krovovima, a kod toga su kao u snu, pa ne znaju, šta rade. Ako ih tko vikne, probude se i sruše. Tako se nedavno dogodilo u Londonu, da je neka žena na prozoru u noći videla čovjeka, gdje silazi s krova. Mislila je, da je lopov, pa ga je polila vodom. Ali to je bio mjesečar, koji se od vode probudio, pa je iz velike visine pao na zemlju i ostao mrtav. Mjesečari se ne mogu izliječiti, nego je najbolje pustiti ih u miru.

Kako visoki su bili prastari ljudi u davnini?

Sada je obična čovječja visina nešto preko 1 i pô metra. A neki franceski učenjak je prije 200 godina napisao, da je prvi čovjek, Adam, bio 40 metara visok, a Eva 38 i pô metara, Noè da je imao 35 metara, Abraham 9 metara, a Mojsija već samo 4 metra. Tako su eto ljudi postajali sve manji, a postat će kroz hiljade godina posve mali kao patuljci.

Dugačko ime jednog kineskog seljaka.

Neki se kineski seljak zove Huriberigovrigoicocotaklethea. Drugi neki Singalez zove se opet Nevajakaregodakandearahige. Bome dugačka i predugačka imena!

Najveća restauracija (blagovaona) na svijetu.

Nedavno se otvorila u Londonu velika restavracija. U toj se restauraciji poslužuje više od 900 osoba. Istodobno se može posluživati 4500 gosta. Restauracija ima 100 tisoća tanjura, 24.000 čaša i 30.000 para muževa i viljuška i 40.000 žlica. Posebni ventilator (stroj za zračenje) promjeni čitav uzduh u restauraciji svake 4 minute.

Što će biti do sto godina?

Najpoznatiji svjetski kemičar prof. Fronte Arhenius proriče, da će do sto godina nestati ugljena i petroleja na svijetu. Ugljena će u Engleskoj i Njemačkoj nestati prije sto godina, u Americi će trajati malo dulje, ali zato tamo potrošnja napredjuje u geometričkoj progresiji. Nema nikakve nade za Evropu, Ameriku i Afriku u silne kitajske i ribinske ležaje ugljena, jer će on vrijediti samo za tamošnju industriju i promet, ali se njihov transport ne će nikako isplaćivati. Petroleja će nestati još prije, tako da će čovječanstvo do sto godina morati pitati odakle će crpsti nove pomične snage. Izrabljivanjem «bijelog ugljena» ili vodene sile, nije problem riješen, jer sva vodena snaga svijeta, nedaje ni polovicu onih motornih sila koje danas producira samo ugljen. Vjetrovi sadržavaju istina 600 puta više energije nego vodena sila. Morat će se izrabljivati i energija morske plime i osjeke, ali to je pitanje danas tek u povoju. Prema tome će našim unucima ostati još samo sunčana energija, kao stalan izvoz pomične sile. Onda će se vjerovatno oko ekvatora podići ogromni recipijenti sunčane energije, koja će se otale pomoću žica voditi po čitavom svijetu za industrijsku upotrebu.

Nova godina u Kini.

Nova se godina kod mnogih naroda neobično slavi. Kinezi priredjuju veliki ophod s prilikom t. zv. «svetog zmaja», kojega oni kao božanstvo poštuju, a uz «svetoga» zmaja nose i druge praznovjerne figure i kipove. Zmaj je prikazan u ogromnoj prilici sa strahovito otvorenim raljama i dugim ljuskavim tijelom, koje više nosača nosi. Basnoslovne rugobe slijede kroz živahne ulice, koje sjaju od šarenih boja.

Neobični indijski «sveci».

Pripadnici bramanske vjere u Indiji nemilosrdno pooštravaju sebi pokoru radi počinjenih grijeha. Onome, kome uspije da uz najveće muke umrtvi svoja ćutila za boli, vrijedi to kao zasluga, koja mu je stepenicom do savršenstva t. j. do svetosti. Mnogi ovakov indijski pokajnik — takozvani fakir — dade se objesiti za noge, glavom dolje, i visi tako po nekoliko sati, drugi opet goli legnu na oštrice čavala, koji su zabijeni kroz dasku ili opet stupaju u hram bosi po takovoj čavlatoj daski. Krv teče iz njihovih nogu, ali oni vole svojim božanstvima i tešku žrtvu prinijeti i time oproštenje svojih grijeha zadobiti.

Sramotište, mučilo u Kostariki.

Kostarika je ili «bogata obala» — tako se zove radi svoga bogatstva na zlatnim i srebrnim rudama, govedima, kavi, bananama, i drugome — jedna od pet republika središnje Amerike, koje su se prije par godina udružile u Sjedinjene države središnje Amerike. Kostarika je veća od Švicarske, ali ima jedva jedan i pô milijuna stanovnika većinom takozvanih kreola, a to su mješanci španjolskih naseljenika i urodjenih Indijanaca. Glavnim joj je gradom San Jose. Tamo se je još do nedavno za zločince upotrebljavalo kažnjavanje slično kažnjavanju u srednjem vijeku ili onome zaostalih naroda. Jedna vrst sramotiša i ujedno mučila. Osudjenicima su stavili noge u rupe, načinjene izmedju dviju greda, koje su se dale splopiti i tako su morali, kao u škripcu, gladujući i žedjajući sate ili cijeli dan bespomoćno, opirući se samo rukama o tlo, ni ležati ni visjeti. To je bilo dvostruko strašno, jer nesamo da su u takovim položajem bili sapeti i trpjeli tjelesne boli, već su bili i različitim surovostima i pogrdama gledaoca i proznika izvrženi, dok nijesu bili iz toga mučila pušteni.

Iznakažena lješina.

Izmedju Voloskoga i Kantride izvukli su ribari u mreži jednu čovječju lješinu, koja je bila sva iznakažena. Lješina je bila bez jedne noge i obiju ruku. Glava je bila samo prazna lubenja, bijela isprana kost, bez očiju. Samo nešto na ramenima, ispod kaputa, bilo je još mesa. Lješina je odrasla čovjeka. Identičnost nije se mogla ustanoviti. Pošto se u ovo posljednje vrijeme nije čulo, da se je u okolici tko utopio, to je sigurno morska struja donijela lješinu od nekuda iz daleka.

Književnost

„MEJA“

Primili smo broj 23. tog uvaženog poljoprivredno-industrijsko-trgovskog lista sa ovim sadržajem:

A. Hribar: Anketa o vještačkom djubru. — Стев. Рељић: Аграрна реформа са културно-националног гледишта. — Inž. Ferdo Lupša: Kriza vinske trgovine. — Agricola: Stari i novi vakat. — M. H.: Осигурање коња и говеда. — Ilija Bošnjak: Težačka b[illegible]nija. — Razne vijesti. — Književnost.

List je vrlo informativan i instruktivan, pa ga svim poljoprivrednim, industrijskim i trgov. krugovima najtoplije preporučamo. Cijena mu je u godišnjoj pretplati Din. 60.— Uredništvo i uprava: Zagreb, Jurišićeva ulica 16.

Odgovorni urednik: IVAN MARIJA MICHELUZZI
Izdavač: IVAN STARI
Tisak: TISKARA „EDINOST“ U TRSTU.